Codul de procedură penală

comentat

Ediția a 3-a, revizuită și adăugită

EDIȚIE ANIVERSARĂ
NICOLAE VOLONCIU – 90 DE ANI

Nicolae Volonciu
Andreea Simona Uzlău

Raluca Moroșanu
Victor Văduva
Daniel Atasiei
Cristinel Ghigheci
Corina Voicu
Georgiana Tudor
Teodor-Viorel Gheorghe
Cătălin Mihai Chirița
Teodor Manea

Editura Hamangiu
2017

BCU IAȘI - BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

DESPRE AUTORI

Prof. univ. dr. Nicolae Volonciu – profesor emerit al Facultății de Drept, Universitatea din București; membru în Comisia de elaborare a proiectului noului Cod de procedură penală și în Comisia de elaborare a proiectului Legii de punere în aplicare a noului Cod de procedură penală

Dr. Andreea Simona Uzlău – judecător la Curtea de Apel Ploiești, în prezent detașată la Consiliul Superior al Magistraturii, având funcția de Director adjunct al Direcției legislație, documentare și contencios; conferențiar universitar la Facultatea de Drept a Universității „Titu Maiorescu" din București; formator la Institutul Național al Magistraturii; membru în Comisia de elaborare a proiectului noului Cod de procedură penală și în Comisia de elaborare a proiectului Legii de punere în aplicare a noului Cod de procedură penală

Dr. Daniel Atasiei – avocat în Baroul Iași; lector universitar la Facultatea de Drept a Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași; lector în cadrul Institutului Național de Pregătire Profesională a Avocaților, Centrul Teritorial Iași

Dr. Cătălin Mihai Chirița – judecător cu grad de curte de apel la Tribunalul Militar Iași; cadru didactic asociat la Facultatea de Drept a Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași; formator la Institutul Național al Magistraturii și la Școala Națională de Grefieri; membru în Comisia de elaborare a proiectului Legii de punere în aplicare a noului Cod de procedură penală

Teodor-Viorel Gheorghe – judecător cu grad de curte de apel, în prezent președinte al Tribunalului Constanța; doctorand în Drept la Facultatea de Drept a Universității din București

Dr. Cristinel Ghigheci – judecător la Curtea de Apel Brașov, Secția penală; lector universitar la Facultatea de Drept a Universității „Transilvania" din Brașov; formator la Institutul Național al Magistraturii

Dr. Teodor Manea – procuror la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism; asistent universitar la Facultatea de Drept a Universității „Titu Maiorescu" din București

Raluca Moroșanu – judecător la Curtea de Apel București, Secția I penală; formator la Institutul Național al Magistraturii și la Școala Națională de Grefieri; membru în Comisia de elaborare a proiectului noului Cod de procedură penală

Georgiana Tudor – judecător la Curtea de Apel București, Secția a II-a penală; formator la Școala Națională de Grefieri; membru al Grupului de experți privind politica UE în materie penală constituit prin Decizia Comisiei Europene din 21 februarie 2012; expert specializat în domeniul noilor Coduri, penal și de procedură penală, în cadrul proiectelor finanțate prin Mecanismul Financiar Norvegian 2009-2014 și prin Programul de cooperare elvețiano-român; doctorand în Drept la Facultatea de Drept a Universității din București

Victor Văduva – judecător cu grad de curte de apel la Judecătoria Constanța, în prezent detașat ca formator la Școala Națională de Grefieri; doctorand în Drept la Facultatea de Drept a Universității din București

Corina Voicu – judecător la Curtea de Apel Pitești, Secția penală și pentru cauze cu minori și de familie, în prezent formator la Institutul Național al Magistraturii; doctorand în Drept la Facultatea de Drept a Universității din București

IN HONOREM
NICOLAE VOLONCIU

Sunt puține lucrurile care nu s-au spus deja despre Profesorul Nicolae Volonciu și pe care niște discipoli le-ar mai putea aduce la cunoștința publică. Profesorul Volonciu reprezintă, fără îndoială, o istorie vie a dreptului românesc. Continuator al marelui Vintilă Dongoroz, Maestrul a contribuit, printr-o carieră universitară de excepție, la formarea a numeroase generații de juriști, iar, prin opera Domniei sale, la scrierea istoriei dreptului procesual penal român, pe care, cu pasiune și dăruire, l-a servit pe parcursul întregii vieți. Lucrările Profesorului, considerate de toți specialiștii dreptului ca aducând o contribuție esențială în domeniul procedurii penale, sunt caracterizate de o profunzime științifică și de o valoare incontestabile, calități ce apar imediat în mintea oricărui jurist care le citește.

Există personalități care au, dincolo de meritele profesionale și umane deosebite, vocația de a fi mentori. Înzestrat cu noblețea marilor spirite, Profesorul Nicolae Volonciu este una dintre aceste personalități.

Amintirile mele din perioada participării, în calitate de membru, la lucrările Comisiei de elaborare a actualului Cod de procedură penală vor fi întotdeauna dominate de prezența Profesorului. Odată cu onoarea profesională de a fi contribuit la demersul de adoptare a acestui nou instrument – criticat în unele opinii, apreciat în altele –, cooptarea mea în cadrul Comisiei de elaborare mi-a oferit șansa unică de a cunoaște îndeaproape o personalitate juridică irepetabilă și de a fi în preajma unui OM de o calitate excepțională.

De asemenea, ocazia de a lucra sub coordonarea Domnului Profesor la elaborarea celor trei ediții ale comentariului Codului de procedură penală reprezintă un dar neprețuit, atât pentru mine, cât și pentru ceilalți autori din echipă, mulți dintre aceștia doctoranzi sau foști doctoranzi ai Domniei sale. Este șansa care ne-a marcat fundamental cariera științifică, deoarece de la Profesor am deprins aptitudinea de a lucra cu dedicare și cu pasiune în folosul dreptului și am trăit alături de dânsul satisfacția autentică a învățăcelului care poate deprinde tainele științei de la un mare maestru.

Cu toate eforturile și implicarea noastră, a autorilor, lucrarea de față nu ar fi fost posibilă fără modificările, adăugirile și corecturile făcute de creionul Profesorului și fără nenumăratele dezbateri pline de substanță științifică pe care le-am purtat cu Domnia sa pe parcursul elaborării acestor trei ediții, discuții esențiale în formarea mea ca jurist și ca autor. Îi voi fi întotdeauna recunoscătoare pentru răbdarea și înțelepciunea de care a dat dovadă, trăsături care, de altfel, știu că îl caracterizează în raporturile profesionale și științifice cu toți cei care îl cunosc.

Îi mulțumesc Mentorului meu pentru șansa de a lucra sub coordonarea Domniei sale și îi urez un călduros „La mulți ani!"

Andreea Simona UZLĂU

Este dificil a exprima în puține cuvinte aprecierea unanimă a celor care au avut și au privilegiul de a-l cunoaște pe Domnul Profesor Nicolae Volonciu. Acum, la împlinirea vârstei de 90 de ani, avem onoarea și bucuria de a-i ura „La mulți ani!" și de a-i mulțumi pentru multele decenii în care ne-a îndrumat cu atâta generozitate și înțelegere.

Raluca MOROȘANU

Profesorul Nicolae Volonciu este un simbol al culturii juridice românești. Mereu informat cu privire la realitatea concretă, de la frământările sociale interne la cotațiile bursiere pe piața niponă sau americană, de la deciziile recente ale Curții Constituționale la ultima ediție a tratatului lui Jean Pradel, pe care îl citește în original, Profesorul Nicolae Volonciu are anvergura unui adevărat academician, a cărui misiune reușită este dezvoltarea științei dreptului, prin eforturile sale ca îndrumător al cercetării științifice veritabile în acest domeniu și formator al numeroaselor generații de juriști.

În întâlnirile tihnite ale doctoranzilor cu îndrumătorul nostru de doctorat, pe care le găzduia în propria casă, am avut privilegiul de a-l cunoaște pe Domnul Profesor nu doar ca jurist de marcă, ci și ca om. Am descoperit cu bucurie personalitatea complexă, cultura vastă, capacitățile nelimitate, enciclopedice de cunoaștere – de la matematică și astronomie la pictură, sculptură, arhitectură, muzică și literatură –, precum și spiritul viu, tânăr al Domniei sale, la curent chiar și cu toate cuceririle informatice.

Analiza profundă și profesionistă, echilibrul, acuratețea și consistența argumentelor, eleganța prezentării lor, chiar și în discuțiile contradictorii, deschiderea și aplecarea serioasă către orice idee nouă, umorul, sinceritatea și obiectivitatea cu care Domnul Profesor se implică în conversație ne-au dat tuturor doctoranzilor îndrumați de dumnealui sentimentul confortabil al utilității, al implicării, al valorii și al reușitei.

Corina VOICU

Stimate Domnule Profesor,

Fiecare episod al amintirilor Domniei voastre arată complexitatea economico-socială și politică a vremurilor în care v-ați format și dezvoltat admirabila personalitate umană și profesională. Chiar dacă raportul nu este unul cauzal, îmi exprim speranța că și în prezentul nostru, deloc mai simplu și mai ușor, se pot afirma oameni care să cinstească, prin întreaga lor activitate, înaintașii. Pentru noi sunteți un exemplu și un îndemn, totodată, la o viață și o carieră de excepție. Onorată de a-mi fi „adunat" numele cu cel al Domniei voastre pe aceeași carte, vă doresc, la aniversare, sănătate, prosperitate și bucurie!

Georgiana TUDOR

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Sunt deosebit de mândru și onorat să mă aflu sub egida Domniei voastre, Domnule Profesor, atât în calitate de coautor al lucrării de față, cât și de doctorand în cercetarea profunzimilor procedurii penale. Vă mulțumesc, în numele tuturor, pentru *Cartea de învățătură* pe care ne-ați dat-o, neobosit, de-a lungul anilor, adevărată busolă spre găsirea adevărului, echității și dreptății. „La mulți ani!", Domnule Profesor, și am credința că voi reînnoi această caldă urare *și* la aniversarea la care vă vom sărbători o vârstă indicată prin cifre simetrice.

Teodor-Viorel GHEORGHE

Domnul Profesor Nicolae Volonciu este una dintre personalitățile academice marcante ale dreptului procesual penal românesc, ce se regăsește în orice enumerare a marilor profesori ai țării noastre, fiind un model pentru numeroase generații de juriști.

Având onoarea să particip în calitate de doctorand al dânsului la numeroase dezbateri pe teme juridice, am realizat că anvergura sa profesională este multiplicată de felul în care Domnul Profesor te primește cu generozitate în lumea lui, în care îți vorbește cu căldură, cu calm, cu înțelepciunea unui dascăl ilustru, a cărui experiență juridică și academică reprezintă file din istoria dezvoltării sistemului nostru judiciar.

Faptul că îi pot aduce acest omagiu la vârsta de 90 de ani este un motiv personal de bucurie și, totodată, un prilej de a-i mulțumi că mi-a oferit posibilitatea de a-l cunoaște.

„La mulți ani!", Domnule Profesor!

Victor VĂDUVA

Profesorul Nicolae Volonciu nu mi-a fost dascăl la Facultatea de Drept din Iași, dar mi-a fost mentor și călăuzitor în procedura penală, alături de Profesorul Grigore Gr. Theodoru, prin scrierile clare, precise, argumentate. L-am cunoscut personal odată cu lucrul în colectivul de autori la prima ediție a lucrării de față. *Omul* Nicolae Volonciu m-a fermecat prin zâmbetul său, prin tinerețea spiritului și deschiderea cu care m-a primit. La ceas aniversar, nu pot să îi doresc decât să rămână veșnic tânăr și să inspire cât mai multe generații de juriști! „La mulți ani"!

Daniel ATASIEI

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Am cunoscut cărțile Profesorului Nicolae Volonciu încă din timpul facultății. Le-am citit și le-am învățat, atât în perioada de pregătire ca jurist, dar mai ales în perioada examenelor inerente funcției de magistrat. Ulterior, în timpul pregătirii lucrării de doctorat, am avut nevoie de inspirație și orientare, pe care le-am regăsit și în lucrările Profesorului Volonciu.

Am avut plăcerea să îl cunosc personal în timpul participării la lucrările Comisiei pentru elaborarea Legii de punere în aplicare a Codului de procedura penală.

Mulțumesc pentru exemplul dat, pentru ceea ce am învățat de la Domnia sa, atât substanțial, cât și formal.

Cătălin Mihai CHIRIȚA

Despre profesori s-au scris multe cuvinte frumoase de-a lungul timpului. Din experiența legată de procesul de învățare se desprinde concluzia că fără un profesor bun nu se poate împlini nimeni, în niciun domeniu de activitate. Aceasta, pentru că profesorul îți transmite și valori, nu doar informații, te formează mai întâi ca om și apoi ca profesionist. Profesorul bun are conștiința misiunii sale și poate schimba lumea prin învățătură și exemplu personal.

Toți am avut în viață întâlniri esențiale cu oameni care ne-au marcat, chiar dacă au fost unele aparent întâmplătoare. Așa cum cuvântul „întâmplare" ne duce cu gândul la sintagma *„in templum"*, ne dăm seama ulterior că aceste întâlniri au fost de fapt unele providențiale. Putem să îi numim fără ezitare pe toți acești oameni „profesorii noștri", pentru că profesor nu îți este doar cel care ți-a predat o materie la școală, ci „Profesor este orice om de la care poți să înveți ceva" (Nicolae Iorga).

De peste 60 de ani, toate generațiile de juriști din țara noastră au avut, fără îndoială, de învățat de la Domnul Profesor Nicolae Volonciu; cei privilegiați au învățat din întâlnirile directe cu Domnia sa, iar ceilalți doar din cărțile și studiile publicate de Domnul Profesor. Toți avem însă motive să îi mulțumim pentru tot ce ne-a învățat, ca Om și ca Profesionist al dreptului.

Cristinel GHIGHECI

Cu simpatie declarată pentru Domnul Profesor, dar și cu o adecvată obiectivitate cu care chiar dânsul, prin operele sale, ne-a învățat să tratăm fiecare aspect discutat, reliefez dimensiunea sa de personalitate de prestigiu european ce s-a impus prin valoarea reală a modelului pe care îl oferă pentru noi toți, rezultatul profesionalismului, al probității științifice și al viziunii responsabile în domeniul dreptului.

Teodor MANEA

BCU IAȘI CENTRU CULTURAL LIBRA

CUPRINS

PARTEA GENERALĂ ____ 1

Titlul I. Principiile şi limitele aplicării legii procesuale penale ____ 1

Capitolul I. Scurte consideraţii introductive ____ 1

Capitolul al II-lea. Principiile fundamentale ale procesului penal român ____ 4

Capitolul al III-lea. Aplicarea legii procesuale penale în timp şi în spaţiu ____ 48

Titlul al II-lea. Acţiunea penală şi acţiunea civilă în procesul penal ____ 50

Capitolul I. Acţiunea penală ____ 50

Capitolul al II-lea. Acţiunea civilă ____ 65

Titlul al III-lea. Participanţii în procesul penal ____ 107

Capitolul I. Dispoziţii generale ____ 107

Capitolul al II-lea. Competenţa organelor judiciare ____ 114

Secţiunea 1. Competenţa funcţională, după materie şi după calitatea persoanei a instanţelor judecătoreşti ____ *114*

Secţiunea a 2-a. Competenţa teritorială a instanţelor judecătoreşti ____ *126*

Secţiunea a 3-a. Dispoziţii speciale privind competenţa instanţelor judecătoreşti ____ *131*

§1. Joncţiunea procesuală penală ____ 133

§2. Reunirea cauzelor ____ 134

§3. Disjungerea cauzelor ____ 138

§4. Mecanisme prin care este garantată respectarea normelor privind competenţa instanţelor ____ 139

Secţiunea a 4-a. Competenţa judecătorului de drepturi şi libertăţi şi a judecătorului de cameră preliminară ____ *146*

Secţiunea a 5-a. Organele de urmărire penală şi competenţa acestora ____ *151*

Secţiunea a 6-a. Incompatibilitatea, abţinerea şi recuzarea ____ *177*

§1. Incompatibilitatea ____ 180

§2. Abţinerea şi recuzarea ____ 198

Secţiunea a 7-a. Strămutarea ____ *207*

Secţiunea a 8-a. Desemnarea altei instanţe pentru judecarea cauzei ____ *215*

Capitolul al III-lea. Părţile şi subiecţii procesuali principali. Drepturile acestora ____ **217**

Secţiunea 1. Subiecţii procesuali principali şi părţile în procesul penal ____ *219*

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI

Secţiunea a 2-a. Drepturile subiecţilor procesuali principali şi ale părţilor procesului penal 231
Capitolul al IV-lea. Avocatul. Asistenţa juridică şi reprezentarea 246
Secţiunea 1. Avocatul. Incompatibilităţi. Contrarietatea de interese. Asistenţa juridică şi reprezentarea 249
Secţiunea a 2-a. Asistenţa juridică obligatorie 257
Secţiunea a 3-a. Drepturile şi obligaţiile avocatului 265
Secţiunea a 4-a. Reprezentarea 269

Titlul al IV-lea. Probele, mijloacele de probă şi procedeele probatorii 271
Capitolul I. Reguli generale 271
Capitolul al II-lea. Audierea persoanelor 290
Secţiunea 1. Reguli generale în materia audierii persoanelor 290
Secţiunea a 2-a. Audierea suspectului sau a inculpatului 298
Secţiunea a 3-a. Audierea persoanei vătămate, a părţii civile şi a părţii responsabile civilmente 310
Secţiunea a 4-a. Audierea martorilor 321
Secţiunea a 5-a. Protecţia martorilor 338
Secţiunea a 6-a. Confruntarea 352
Capitolul al III-lea. Identificarea persoanelor şi a obiectelor 353
Capitolul al IV-lea. Metode speciale de supraveghere sau cercetare 358
Secţiunea 1. Consideraţii generale 358
Secţiunea a 2-a. Supravegherea tehnică 362
Secţiunea a 3-a. Obţinerea de date privind tranzacţiile financiare şi situaţia financiară ale unei persoane 389
Secţiunea a 4-a. Măsuri de supraveghere asupra corespondenţei persoanei 397
Secţiunea a 5-a. Utilizarea investigatorilor sub acoperire sau cu identitate reală şi a colaboratorilor. Participarea autorizată la anumite activităţi 402
Secţiunea a 6-a. Livrarea supravegheată 412
Secţiunea a 7-a. Obţinerea datelor de trafic şi de localizare prelucrate de către furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice ori furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului 415
Capitolul al V-lea. Cercetarea datelor şi sistemelor informatice 423
Capitolul al VI-lea. Percheziţia şi ridicarea de obiecte şi înscrisuri 434
Secţiunea 1. Consideraţii generale 434
Secţiunea a 2-a. Percheziţia domiciliară 437
Secţiunea a 3-a. Alte forme de percheziţie 447
Secţiunea a 4-a. Ridicarea de obiecte şi înscrisuri 453

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul al VII-lea. Expertiza şi constatarea 457
Secţiunea 1. Constatarea, ca procedeu probatoriu 465
Secţiunea a 2-a. Expertiza 468
§1. Dispoziţii comune 468
§2. Tipuri de expertiză reglementate 473
Capitolul al VIII-lea. Cercetarea locului faptei şi reconstituirea 479
Capitolul al IX-lea. Fotografierea şi luarea amprentelor suspectului, inculpatului sau ale altor persoane 482
Capitolul al X-lea. Mijloace materiale de probă 483
Capitolul al XI-lea. Înscrisurile 484

Titlul al V-lea. Măsurile preventive şi alte măsuri procesuale 489
Capitolul I. Măsurile preventive 489
Secţiunea 1. Dispoziţii generale 489
Secţiunea a 2-a. Reţinerea 518
Secţiunea a 3-a. Controlul judiciar 525
Secţiunea a 4-a. Controlul judiciar pe cauţiune 548
Secţiunea a 5-a. Arestul la domiciliu 559
Secţiunea a 6-a. Arestarea preventivă 576
§1. Aspecte generale privind arestarea preventivă 581
§2. Condiţiile şi cazurile de aplicare a măsurii arestării preventive 583
§3. Luarea măsurii arestării preventive 593
§4. Tratamentul medical sub pază permanentă 614
Secţiunea a 7-a. Încetarea de drept, revocarea şi înlocuirea măsurilor preventive 615
§1. Încetarea de drept a măsurilor preventive 617
§2. Revocarea măsurilor preventive 627
§3. Înlocuirea măsurilor preventive 631
Secţiunea a 8-a. Dispoziţii speciale privind măsurile preventive aplicate minorilor 635
Capitolul al II-lea. Aplicarea provizorie a măsurilor de siguranţă cu caracter medical 639
Capitolul al III-lea. Măsurile asigurătorii, restituirea lucrurilor şi restabilirea situaţiei anterioare săvârşirii infracţiunii 648
Secţiunea 1. Măsurile asigurătorii 648
Secţiunea a 2-a. Restituirea lucrurilor. Restabilirea situaţiei anterioare 672

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Titlul al VI-lea. Acte procesuale şi procedurale comune 677
Capitolul I. Citarea, comunicarea actelor procedurale şi mandatul de aducere 677
Secţiunea 1. Noţiunea de act procesual şi de act procedural. Clasificare 677
Secţiunea a 2-a. Citarea 679
Secţiunea a 3-a. Comunicarea altor acte procedurale 706
Secţiunea a 4-a. Mandatul de aducere 708
Secţiunea a 5-a. Accesul la bazele electronice de date 716
Capitolul al II-lea. Termenele 717
Secţiunea 1. Noţiune şi caractere juridice 717
Secţiunea a 2-a. Clasificarea termenelor 721
Secţiunea a 3-a. Calculul termenelor 731
Secţiunea a 4-a. Acte considerate ca făcute în termen 735
Secţiunea a 5-a. Consecinţele nerespectării termenului 737
Capitolul al III-lea. Cheltuielile judiciare 738
Capitolul al IV-lea. Modificarea actelor procedurale, îndreptarea erorilor materiale şi înlăturarea unor omisiuni vădite 752
Capitolul al V-lea. Nulităţile 759
Secţiunea 1. Scurte precizări privind sancţiunile procesuale penale 760
Secţiunea a 2-a. Nulitatea 761
§1. Consideraţii generale 761
§2. Nulitatea absolută 771
§3. Nulitatea relativă 789
Capitolul al VI-lea. Amenda judiciară 799

PARTEA SPECIALĂ 817
Titlul I. Urmărirea penală 817
Capitolul I. Dispoziţii generale 817
Capitolul al II-lea. Sesizarea organelor de urmărire penală 826
Secţiunea 1. Reglementări generale 826
Secţiunea a 2-a. Plângerea prealabilă 845
Capitolul al III-lea. Conducerea şi supravegherea activităţii organelor de cercetare penală de către procuror 858
Capitolul al IV-lea. Efectuarea urmăririi penale 871
Secţiunea 1. Desfăşurarea urmăririi penale 871
Secţiunea a 2-a. Suspendarea urmăririi penale 895
Secţiunea a 3-a. Clasarea şi renunţarea la urmărirea penală 901
Secţiunea a 4-a. Terminarea urmăririi penale 919

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Secţiunea a 5-a. Dispoziţii privind efectuarea urmăririi penale de către procuror 924
Capitolul al V-lea. Rezolvarea cauzelor şi sesizarea instanţei 930
Capitolul al VI-lea. Reluarea urmăririi penale 945
Capitolul al VII-lea. Plângerea împotriva soluţiilor, măsurilor şi actelor de urmărire penală 957
Secţiunea 1. Plângerea la procuror sau la procurorul ierarhic superior 960
Secţiunea a 2-a. Plângerea la judecătorul de cameră preliminară 965

Titlul al II-lea. Camera preliminară 996
Secţiunea 1. Consideraţii introductive 998
Secţiunea a 2-a. Obiectul procedurii în camera preliminară 1002
Secţiunea a 3-a. Durata procedurii în camera preliminară. Participanţii 1015
Secţiunea a 4-a. Structura procedurii în camera preliminară 1016
Secţiunea a 5-a. Soluţiile ce pot fi date fazei de cameră preliminară 1027
Secţiunea a 6-a. Calea de atac împotriva soluţiilor date în camera preliminară 1031

Titlul al III-lea. Judecata 1034
Capitolul I. Dispoziţii generale 1034
Secţiunea 1. Domeniu de aplicare. Legea aplicabilă în cauzele aflate în curs de judecată la intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală 1040
Secţiunea a 2-a. Principiile fazei de judecată 1040
Secţiunea a 3-a. Reguli comune privind judecata în procesul penal 1055
Secţiunea a 4-a. Suspendarea judecăţii 1073
Capitolul al II-lea. Judecata în primă instanţă 1075
Secţiunea 1. Desfăşurarea judecării cauzelor 1075
§1. Obiectul judecăţii. Etapa preliminară începerii cercetării judecătoreşti 1080
§2. Judecata în cazul recunoaşterii învinuirii 1089
§3. Cercetarea judecătorească în procedura comună 1108
§4. Dezbaterile 1122
Secţiunea a 2-a. Deliberarea şi hotărârea instanţei 1125
Capitolul al III-lea. Apelul 1153
Secţiunea 1. Condiţii privind exercitarea apelului 1156
Secţiunea a 2-a. Declararea, renunţarea la apel şi retragerea apelului 1173
Secţiunea a 3-a. Efectele apelului 1177

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Secţiunea a 4-a. Judecata în apel 1187
Secţiunea a 5-a. Rejudecarea cauzei 1201
Capitolul al IV-lea. Contestaţia 1203
Secţiunea 1. Dispoziţii generale 1203
Secţiunea a 2-a. Cazuri. Procedura aplicabilă 1205
Capitolul al V-lea. Căile extraordinare de atac 1235
Secţiunea 1. Contestaţia în anulare 1235
§1. Cazurile de contestaţie în anulare 1236
§2. Condiţii privind exercitarea contestaţiei în anulare 1255
§3. Admiterea în principiu, procedura de judecare şi soluţionarea contestaţiei în anulare 1261
Secţiunea a 2-a. Recursul în casaţie 1266
§1. Condiţii privind exercitarea recursului în casaţie 1270
§2. Cazurile în care se poate face recurs în casaţie 1277
§3. Declararea şi retragerea recursului în casaţie 1285
§4. Comunicarea şi admiterea în principiu a cererii. Suspendarea executării 1288
§5. Efectele recursului în casaţie 1292
§6. Judecarea recursului în casaţie. Soluţii 1295
§7. Rejudecarea cauzei 1300
Secţiunea a 3-a. Revizuirea 1302
§1. Cazurile de revizuire 1305
§2. Condiţii privind exercitarea revizuirii 1314
§3. Admiterea în principiu a cererii. Suspendarea executării 1322
§4. Rejudecarea cauzei. Soluţii 1325
§5. Revizuirea în cazul hotărârilor Curţii Europene a Drepturilor Omului 1328
Secţiunea a 4-a. Redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate 1334
Capitolul al VI-lea. Dispoziţii privind asigurarea unei practici judiciare unitare 1346
Secţiunea 1. Recursul în interesul legii 1346
Secţiunea a 2-a. Sesizarea Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie în vederea pronunţării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept 1357
Titlul al IV-lea. Proceduri speciale 1371
Capitolul I. Acordul de recunoaştere a vinovăţiei 1371
Capitolul al II-lea. Contestaţia privind durata procesului penal 1395

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul al III-lea. Procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice 1414
Capitolul al IV-lea. Procedura în cauzele cu infractori minori 1426
Secţiunea 1. Precizări introductive 1429
Secţiunea a 2-a. Dispoziţii privind desfăşurarea urmăririi penale în cazul infractorilor minori 1430
Secţiunea a 3-a. Dispoziţii privind judecata în primă instanţă şi în apel 1436
Secţiunea a 4-a. Alte dispoziţii speciale 1450
Secţiunea a 5-a. Punerea în executare a hotărârilor penale privind minorii 1452
Capitolul al V-lea. Procedura dării în urmărire 1462
Capitolul al VI-lea. Procedura reabilitării 1469
Secţiunea 1. Reabilitarea de drept 1470
Secţiunea a 2-a. Reabilitarea judecătorească 1472
Capitolul al VII-lea. Procedura reparării pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară sau în caz de privare nelegală de libertate ori în alte cazuri 1489
Capitolul al VIII-lea. Procedura în caz de dispariţie a dosarelor judiciare şi a înscrisurilor judiciare 1501
Capitolul al IX-lea. Procedura privind cooperarea judiciară internaţională şi punerea în aplicare a tratatelor internaţionale în materie penală 1509
Capitolul al X-lea. Procedura de confiscare sau desfiinţare a unui înscris în cazul clasării 1511

Titlul al V-lea. Executarea hotărârilor penale 1522
Capitolul I. Dispoziţii generale 1522
Capitolul al II-lea. Punerea în executare a hotărârilor 1536
Secţiunea 1. Punerea în executare a pedepselor principale 1536
Secţiunea a 2-a. Punerea în executare a pedepselor complementare 1547
Secţiunea a 3-a. Punerea în executare a măsurilor de siguranţă 1558
§1. Obligarea la tratament medical 1561
§2. Internarea medicală 1564
§3. Măsuri de siguranţă provizorii 1571
§4. Interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcţie sau de a exercita o profesie ori o altă activitate 1572
§5. Executarea confiscării speciale sau a confiscării extinse 1573
Secţiunea a 4-a. Punerea în executare a altor dispoziţii 1576
Secţiunea a 5-a. Punerea în executare a amenzii judiciare şi a cheltuielilor judiciare avansate de stat 1578

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Secţiunea a 6-a. Punerea în executare a dispoziţiilor civile din hotărâre 1580

Capitolul al III-lea. Alte dispoziţii privind executarea 1585

Secţiunea 1. Condamnarea în cazul anulării sau revocării renunţării la aplicarea pedepsei sau a amânării aplicării pedepsei 1585

Secţiunea a 2-a. Schimbări în executarea unor hotărâri 1587

Secţiunea a 3-a. Amânarea executării pedepsei închisorii sau a detenţiunii pe viaţă 1607

Secţiunea a 4-a. Întreruperea executării pedepsei închisorii sau a detenţiunii pe viaţă 1621

Secţiunea a 5-a. Înlăturarea sau modificarea pedepsei 1628

Capitolul al IV-lea. Dispoziţii comune 1633

Titlul al VI-lea. Dispoziţii finale 1655

BIBLIOGRAFIE 1657

INDEX 1665

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ABREVIERI

alin.	–	alineatul
art.	–	articolul
A.U.B.	–	Analele Universității din București, seria Drept
B.C.	–	Buletinul Casației
B.C.A.	–	Buletinul curților de apel
B.J.	–	Buletinul jurisprudenței
B.J. Baza de date	–	Buletinul jurisprudenței, baze de date Ed. All Beck
C.A.	–	Curtea de apel
C.C.R.	–	Curtea Constituțională a României
C. civ.	–	Codul civil (Legea nr. 287/2009, republicată în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011)
C. civ. 1864	–	Codul civil din 1864
C. fisc.	–	Codul fiscal (Legea nr. 227/2015, publicată în M. Of. nr. 688 din 10 septembrie 2015)
C.D.	–	Culegere de decizii
C.D.P.	–	Caiete de drept penal
C.E.D.O.	–	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
C.J.	–	Curierul Judiciar
C.J.C.E./C.J.U.E.	–	Curtea de Justiție e Comunităților/Uniunii Europene
Com.E.D.O.	–	Comisia Europeană a Drepturilor Omului
CP	–	Codul penal (Legea nr. 286/2009, publicată în M. Of. nr. 510 din 24 iulie 2009)
CP 1969	–	Codul penal din 1969
CPC	–	Codul de procedură civilă (Legea nr. 134/2010, republicată în M. Of. nr. 247 din 10 aprilie 2015)
CPC 1865	–	Codul de procedură civilă din 1865
CPF	–	Codul de procedură fiscală (Legea nr. 207/2015, publicată în M. Of. nr. 547 din 23 iulie 2015)
CPP	–	Codul de procedură penală (Legea nr. 135/2010, publicată în M. Of. nr. 486 din 15 iulie 2010)
CPP 1968	–	Codul de procedură penală din 1968
C.P.J.	–	Culegere de practică judiciară

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

C.P.J.P.	–	Culegere de practică judiciară în materie penală
C.S.J.	–	Curtea Supremă de Justiție
C.S.M.	–	Consiliul Superior al Magistraturii
compl. 5/7/9 jud.	–	completul de 5/7/9 judecători
compl. RIL	–	Completul competent să judece recursul în interesul legii
compl. DCD	–	Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept
dec.	–	decizia
dec. de îndrum.	–	decizia de îndrumare
D.I.I.C.O.T.	–	Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism
D.N.A.	–	Direcția Națională Anticorupție
Dreptul	–	revista Dreptul
ed.	–	ediția
Ed.	–	Editura
Eurolex Baza de date	–	Baza de date legislativă, Compania G & G Consulting Piatra Neamț
H.G.	–	hotărârea Guvernului
hot.	–	hotărârea
I.C.C.J.	–	Înalta Curte de Casație și Justiție
infra	–	mai jos, mai departe; este însoțit de numărul paragrafului
înch.	–	încheierea
J.N.	–	Justiția Nouă
J.S.P.	–	Jurisprudența Secției penale
Jud. (sect.)	–	Judecătoria (sectorului)
lit.	–	litera
M. Of.	–	Monitorul Oficial al României, Partea I
n.a.	–	nota autorului
n.n.	–	nota noastră
nr.	–	numărul
O.G.	–	ordonanța Guvernului
O.U.G.	–	ordonanța de urgență a Guvernului
op. cit.	–	opera citată
p.	–	pagina
parag.	–	paragraful

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

pct.	–	punctul
P.J.P.	–	Practică judiciară penală
P.R.	–	Pandectele Române
R.D.P.	–	Revista de drept penal
R.R.D.	–	Revista română de drept
Repertoriu 1969-1975	–	VASILE PAPADOPOL, MIHAI POPOVICI, *Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1969-1975*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1977
Repertoriu 1976-1980	–	VASILE PAPADOPOL, MIHAI POPOVICI, *Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1976-1980*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1982
Repertoriu 1981-1985	–	VASILE PAPADOPOL, ȘTEFAN DANEȘ, *Repertoriu de practică judiciară în materie penală pe anii 1981-1985*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1988
s. min. și fam.	–	secția pentru cauze cu minori și de familie
s. pen.	–	secția penală
sent.	–	sentința
s.n.	–	sublinierea noastră
S.U.	–	Secțiile Unite
S.U.B.B.	–	Studia Universitatis „Babeș-Bolyai", Iurisprudentia
supra	–	deasupra, mai sus; este însoțit de numărul paragrafului
Trib.	–	Tribunalul
Trib. jud.	–	Tribunalul județean
Trib. Mun. București	–	Tribunalul Municipiului București
Trib. Suprem	–	Tribunalul Suprem
vol.	–	volumul

La elaborarea acestei lucrări au fost avute în vedere legislația, doctrina și jurisprudența până la data de **31 octombrie 2017**.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

PARTEA GENERALĂ

TITLUL I. PRINCIPIILE ŞI LIMITELE APLICĂRII LEGII PROCESUALE PENALE

Capitolul I. Scurte consideraţii introductive

1. Sistemul procesual adversial şi sistemul inchizitorial. Noul Cod de procedură penală, ca şi cel anterior, a ales să enumere în titlul introductiv, intitulat „Principiile şi limitele aplicării legii procesuale penale", o serie de *reguli de bază ale procesului penal*. Deşi profesorul Vintilă Dongoroz folosea în lucrările sale, pentru a desemna regulile de bază ale procesului penal, noţiunea de *principii fundamentale*, pentru a le deosebi de celelalte principii de rang inferior, se constată că în Codul de procedură penală în vigoare nu se mai face această subliniere, folosindu-se pentru desemnarea regulilor de bază ale procesului penal denumirea simplă de *principii*. Trebuie subliniat însă că în titlul introductiv al Codului de procedură penală nu sunt enumerate toate principiile incidente în procesul penal, ci doar cele fundamentale, cu răsfrângere asupra tuturor fazelor acestuia. Cele mai multe dintre ele coincid cu principiile fundamentale enumerate de Codul de procedură penală anterior în Titlul I, intitulat „Regulile de bază şi acţiunile în procesul penal". Pe lângă această schimbare a denumirii, din reguli de bază în principii, regăsim în actualul cod şi o serie de principii noi, în timp ce altele, care se găseau în vechiul cod, nu mai sunt consacrate explicit. Acest lucru exprimă o schimbare de concepţie a legiuitorului cu privire la modul în care a înţeles să reglementeze regulile procesului penal, fapt ce se va reflecta în modificarea multor dispoziţii din Codul de procedură penală.

Totodată, modificarea în discuţie pare a veni să soluţioneze controversa ivită în doctrină cu privire la *sistemul principiilor procesuale penale*. Într-o opinie, se susţine că sistemul principiilor procesului penal român trebuie considerat cel pe care l-a consacrat în mod explicit legiuitorul în dispoziţiile codului, iar într-o altă opinie, se apreciază că doctrina poate extrage şi alte principii din conţinutul Codului de procedură penală, chiar dacă acestea nu au fost menţionate în partea introductivă. Modificările aduse textelor ce consacră principiile procesului penal, unele intervenite chiar în timpul cât a fost în vigoare Codul de procedură penală din 1968, precum şi diferenţele majore dintre opiniile exprimate de doctrină în lucrările de specialitate cu privire la numărul şi conţinutul acestora par să dea dreptate opiniei potrivit căreia principiile procesului penal consacrate de Codul de procedură penală *nu sunt limitative*. De altfel, din acest motiv, nici nu sunt prea multe sisteme în care să fie enumerate principiile fundamentale ale procesului penal într-un titlu introductiv, aşa cum se procedează în legislaţia noastră. În plus, jurisprudenţa extrem de variată a Curţii Europene a Drepturilor Omului, precum şi actele normative ale Uniunii Europene obligă sistemele procesuale la o deschidere permanentă spre noi reguli, unele chiar cu valenţă de principii. Există însă şi un revers al medaliei, deoarece acest lucru poate

genera o oarecare incertitudine în practica judiciară, întrucât schimbările intervenite în regulile de desfășurare a procesului penal sunt în general greu asimilabile, mai ales dacă ele sunt străine de concepția generală a sistemului.

Noul Cod de procedură penală aduce însă unele modificări în conținutul principiilor fundamentale ale procesului penal român. Unele dintre rațiunile pentru care au fost efectuate aceste schimbări sunt enunțate în „Expunerea de motive" care a precedat adoptarea sa. Deși unele dintre ele au fost impuse de necesitatea adoptării principiilor rezultate din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, fraza-cheie din Expunerea de motive care justifică cele mai multe dintre aceste modificări este cea în care se subliniază că *„proiectul noului Cod de procedură penală își păstrează caracterul predominant continental european, dar, ca noutate, introduce multe elemente de tip adversial, adaptate corespunzător la propriul nostru sistem legislativ"*.

Din acest motiv, este necesară o expunere mai detaliată a *diferențelor dintre cele două sisteme procesuale*, pentru a înțelege rațiunea modificărilor aduse la multe dintre principiile fundamentale în noul Cod de procedură penală. Nu se poate înțelege pe deplin un sistem procesual decât dacă se face în mod repetat referire la caracteristicile celuilalt sistem, pentru că de cele mai multe ori ele sunt opuse. Evoluția istorică a acestora a fost diferită, filosofia ce a stat la baza lor este diferită, mentalitățile celor care aplică și celor cărora li se aplică legea de procedură penală sunt diferite, chiar dacă în ultimul timp a avut loc o apropiere a celor două sisteme procesuale, manifestată inclusiv prin preluarea unor instituții dintr-un sistem procesual în altul. Un rol deosebit în apropierea acestora l-a avut Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care a trebuit să facă o analiză a diferitelor sisteme de drept aparținând statelor semnatare ale Convenției și a pronunțat hotărâri care au impus, de multe ori, adoptarea unor concepte specifice unui sistem procesual sau ale celuilalt. Chiar dacă Curtea Europeană a subliniat deseori că face o examinare a sistemelor procesuale naționale doar din prisma respectării drepturilor fundamentale recunoscute de Convenție, fără a o interesa ce tip de sistem procesual a adoptat fiecare stat, nu se poate nega faptul că noțiuni cum sunt, de pildă, proces echitabil (*fair trial*) sau dubiu rezonabil (*reasonable doubt*), impuse și dezvoltate de jurisprudența Curții, sunt preluate din sistemul procesual adversial.

Deși în prezent este preferabilă folosirea denumirii de „sistem continental european" pentru cel căruia îi aparține și legislația noastră, trebuie menționat că acesta este numit în multe lucrări de specialitate ca fiind un „sistem de sorginte inchizitorială", chiar dacă numeroasele elemente preluate din sistemul adversial l-au depărtat mult de forma istorică a sistemului inchizitorial. Însă, ca o concepție generală, sistemul continental are la bază, într-adevăr, un lucru esențial moștenit de la sistemul inchizitorial, anume *principiul aflării adevărului real sau obiectiv*. De aceea, multe dintre dispozițiile legale pe care le regăsim în legislațiile procesuale penale continentale, implicit în legislația noastră, poartă amprenta sistemului inchizitorial. Din acest motiv, în abordarea diferențelor dintre cele două sisteme, este folosită deseori și denumirea de sistem inchizitorial, pentru că aceasta reflectă mai exact trăsăturile originare, care sunt analizate în opoziție cu cele ale sistemului adversial.

Din punct de vedere istoric, *sistemul adversial* este cel care a apărut primul, deoarece era mai potrivit cu societățile arhaice, în care puterea în stat nu era una centralizată. Îl regăsim în perioada Republicii romane și în cetățile grecești. În cadrul acestor societăți, comiterea unui delict reprezenta în principal o chestiune privată, nefiind făcută o diferență între drept public și drept privat. De aici viziunea contractualistă, care persistă și în prezent în sistemul adversial, inclusiv cu privire la ceea ce noi denumim răspunderea penală pentru

săvârșirea unor infracțiuni. Statul poate încheia înțelegeri cu infractorul, stabilind forme de răspundere penală reciproc avantajoase sau chiar impunitatea, deoarece scopul pedepsei este acela de a apăra societatea de pericole (*viziune utilitaristă*). Pragmatismul anglo-saxon își pune amprenta inclusiv în acest domeniu, care pentru sistemul continental nu suportă, în principal, niciun fel de tranzacționare. Dacă statul poate obține cu cheltuieli mai reduse un rezultat satisfăcător, poate face infractorului o ofertă reciproc avantajoasă cu privire la infracțiunea pe care o va reține în sarcina acestuia, pedeapsa pe care i-o va aplica sau modalitatea de executare a ei, iar dacă infractorul poate, de pildă, să furnizeze o declarație importantă pentru obținerea condamnării unei alte persoane, îi poate oferi acestuia chiar impunitatea pentru infracțiunea săvârșită. Toate acestea sunt posibile dacă se obține cel mai bun rezultat posibil pentru societate, dar, totodată, și pentru infractor. Astfel, se poate înțelege mai ușor spiritul unor instituții noi introduse în Codul de procedură penală, cum ar fi *principiul oportunității urmăririi penale*, *judecata în cazul recunoașterii învinuirii* sau *acordul de recunoaștere a vinovăției*.

Sistemul adversial este considerat de unii autori ca fiind mult mai protectiv pentru drepturile omului, deoarece pune individul pe picior de egalitate cu statul, fapt ce poate fi explicat prin momentul istoric al apariției sale, anume atunci când puterea statală nu era una centralizată. Pe de altă parte, sistemul este de natură să creeze o diferențiere nejustificată între indivizi, având în vedere că aceștia beneficiază de mijloace diferite pentru a-și apăra interesele în confruntarea cu statul.

Sistemul inchizitorial a apărut după ce puterea statului a dobândit o centralizare, fiind întâlnit după ce Roma antică a trecut de la republică la imperiu, precum și în epoca feudală, după consolidarea puterii Bisericii Catolice. În cadrul acestor societăți, crima nu mai reprezenta doar o afacere privată, ci ea interesa societatea în ansamblu, întreaga comunitate, în timp ce litigiile civile rămân în continuare chestiuni private. Se face astfel o diferențiere între dreptul public și dreptul privat, iar dacă pentru acesta din urmă rămâne posibilitatea tranzacționării litigiilor prin voința părților interesate, în materie penală nu este posibil acest lucru, deoarece răul făcut societății trebuie răscumpărat prin pedepsirea făptuitorului (*viziune idealistă*). Adagiul *fiat iustitia, pereat mundus* se referă la o astfel de abordare idealistă a dreptății, care trebuie să fie mai prețioasă chiar decât întreaga lume. Nu este admisă nicio tranzacționare a acestui litigiu între stat și infractor, ci pedeapsa aplicată trebuie să reflecte exact gravitatea răului produs societății. Sistemul inchizitorial este considerat ca fiind unul în care prevalează interesul general al societății, iar nu cel al persoanei. Pe de altă parte, spre deosebire de sistemul adversial, el reflectă mai bine principiul egalității cetățenilor în fața legii, deoarece rezultatul procesului nu depinde prea mult de posibilitățile acuzatului de a se angaja în confruntarea cu acuzarea.

Este cunoscut că, în istorie, orice excese făcute într-un anumit sens au generat ulterior, ca un efect de pendulă, alte excese în sensul opus. Astfel că este posibil ca, după o perioadă în care se pune accent deosebit pe protejarea drepturilor individului în detrimentul apărării societății, să urmeze o perioadă de revenire a statului autoritar. În țările cu tradiție în afirmarea drepturilor individului se face din ce în ce mai simțită ingerința statului în viața privată pentru reprimarea terorismului internațional. De aceea, probabil că cel mai adecvat sistem procesual ar fi unul în care se analizează cu luciditate avantajele și dezavantajele fiecărui sistem în parte și se caută menținerea unui echilibru între protejarea drepturilor individuale ale acuzatului și protejarea interesului general al societății de a menține ordinea publică, prin tragerea la răspundere penală a tuturor persoanelor care au săvârșit infracțiuni și aplicarea unor sancțiuni just individualizate.

2. Normele de procedură penală și scopul acestora. În locul unui text referitor la scopul procesului penal, noul Cod de procedură penală a adoptat în art. 1 un text privind normele de procedură penală și scopul acestora. Sunt definite în alin. (1) normele de procedură penală, iar în alin. (2) este enunțat scopul acestor norme, care constă în „(...) asigurarea exercitării eficiente a atribuțiilor organelor judiciare cu garantarea drepturilor părților și ale celorlalți participanți în procesul penal astfel încât să fie respectate prevederile Constituției, ale tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, ale celorlalte reglementări ale Uniunii Europene în materie procesuală penală, precum și ale pactelor și tratatelor privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care România este parte". Modificarea urmărește să întărească principiul legalității, enunțat în art. 2 CPP, și să definească importanța și rolul normelor de procedură penală în desfășurarea procesului penal.

Nemaifiind vorba despre scopul procesului penal, care privește organele judiciare și părțile, ci despre normele legale, a căror adoptare este atributul legiuitorului, s-ar putea susține că textul nu mai are un caracter de principiu, care să se răsfrângă asupra întregului proces penal, ci ar trebui să constituie un reper doar pentru legiuitor, în momentul adoptării normelor de procedură penală. Cu toate acestea, prin faptul că se enunță încă de la început ce se urmărește prin adoptarea normelor procesuale penale, textul de la art. 1 alin. (2) poate constitui un îndreptar și pentru aplicarea normelor de procedură penală în spiritul lor, în momentul în care nu rezultă cu claritate din conținutul normei care a fost voința legiuitorului. Astfel, ar rezulta din acest text două idei de bază urmărite de legiuitor în Codul de procedură penală, respectiv *exercitarea eficientă a atribuțiilor organelor judiciare*, pe de o parte, și *garantarea drepturilor părților și ale celorlalți participanți în procesul penal*, pe de altă parte. Din modul de formulare a textului reiese chiar că eficientizarea activității organelor judiciare ar fi principalul scop al normelor de procedură penală, cu precizarea că aceasta ar trebui să se facă cu garantarea drepturilor părților și ale celorlalți participanți în procesul penal.

De altfel, acest obiectiv este enunțat și în Expunerea de motive a noului Cod de procedură penală, unde se arată că „Dispozițiile proiectului noului Cod de procedură penală urmăresc să răspundă unor cerințe actuale, precum accelerarea duratei procedurilor penale, simplificarea acestora și crearea unei jurisprudențe unitare, în acord cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului".

Capitolul al II-lea. Principiile fundamentale ale procesului penal român

REGLEMENTARE

Art. 1. Normele de procedură penală și scopul acestora. (1) Normele de procedură penală reglementează desfășurarea procesului penal și a altor proceduri judiciare în legătură cu o cauză penală.

(2)[1] Normele de procedură penală urmăresc asigurarea exercitării eficiente a atribuțiilor organelor judiciare cu garantarea drepturilor părților și ale celorlalți participanți în procesul penal astfel încât să fie respectate prevederile Constituției, ale tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, ale celorlalte

[1] Alin. (2) al art. 1 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 1 din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale (M. Of. nr. 515 din 14 august 2013).

reglementări ale Uniunii Europene în materie procesual penală, precum și ale pactelor și tratatelor privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care România este parte.

Art. 2. Legalitatea procesului penal. Procesul penal se desfășoară potrivit dispozițiilor prevăzute de lege.

Art. 3. Separarea funcțiilor judiciare. (1) În procesul penal se exercită următoarele funcții judiciare:

a) funcția de urmărire penală;

b) funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei în faza de urmărire penală;

c)[1] funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată;

d) funcția de judecată.

(2) Funcțiile judiciare se exercită din oficiu, în afară de cazul când, prin lege, se dispune altfel.

(3)[2] În desfășurarea aceluiași proces penal, exercitarea unei funcții judiciare este incompatibilă cu exercitarea unei alte funcții judiciare, cu excepția celei prevăzute la alin. (1) lit. c), care este compatibilă cu funcția de judecată, mai puțin când se dispune începerea judecății potrivit art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c).

(4) În exercitarea funcției de urmărire penală, procurorul și organele de cercetare penală strâng probele necesare pentru a se constata dacă există sau nu temeiuri de trimitere în judecată.

(5) Asupra actelor și măsurilor din cadrul urmăririi penale, care restrâng drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei, dispune judecătorul desemnat cu atribuții în acest sens, cu excepția cazurilor prevăzute de lege.

(6)[3] Asupra legalității actului de trimitere în judecată și probelor pe care se bazează acesta, precum și asupra legalității soluțiilor de netrimitere în judecată se pronunță judecătorul de cameră preliminară, în condițiile legii.

(7) Judecata se realizează de către instanță, în complete legal constituite.

Art. 4. Prezumția de nevinovăție. (1) Orice persoană este considerată nevinovată până la stabilirea vinovăției sale printr-o hotărâre penală definitivă.

(2) După administrarea întregului probatoriu, orice îndoială în formarea convingerii organelor judiciare se interpretează în favoarea suspectului sau inculpatului.

Art. 5. Aflarea adevărului. (1) Organele judiciare au obligația de a asigura, pe bază de probe, aflarea adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei, precum și cu privire la persoana suspectului sau inculpatului.

(2) Organele de urmărire penală au obligația de a strânge și de a administra probe atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau inculpatului. Respingerea sau neconsemnarea cu rea-credință a probelor propuse în favoarea suspectului sau inculpatului se sancționează conform dispozițiilor prezentului cod.

Art. 6. *Ne bis in idem*. Nicio persoană nu poate fi urmărită sau judecată pentru săvârșirea unei infracțiuni atunci când față de acea persoană s-a pronunțat anterior o hotărâre penală definitivă cu privire la aceeași faptă, chiar și sub altă încadrare juridică.

Art. 7. Obligativitatea punerii în mișcare și a exercitării acțiunii penale. (1) Procurorul este obligat să pună în mișcare și să exercite acțiunea penală din oficiu atunci când există probe din care rezultă săvârșirea unei infracțiuni și nu există vreo cauză legală de împiedicare, alta decât cele prevăzute la alin. (2) și (3).

---

[1] Lit. c) de la alin. (1) al art. 3 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 2 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (3) al art. 3 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 1 din O.U.G. nr. 18/2016 pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru completarea art. 31 alin. (1) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară (M. Of. nr. 389 din 23 mai 2016).

[3] Alin. (6) al art. 3 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 2 din Legea nr. 255/2013.

(2) În cazurile și în condițiile prevăzute expres de lege, procurorul poate renunța la exercitarea acțiunii penale dacă, în raport cu elementele concrete ale cauzei, nu există un interes public în realizarea obiectului acesteia.

(3) În cazurile prevăzute expres de lege, procurorul pune în mișcare și exercită acțiunea penală după introducerea plângerii prealabile a persoanei vătămate sau după obținerea autorizării ori sesizării organului competent sau după îndeplinirea unei alte condiții prevăzută de lege.

Art. 8. Caracterul echitabil și termenul rezonabil al procesului penal. Organele judiciare au obligația de a desfășura urmărirea penală și judecata cu respectarea garanțiilor procesuale și a drepturilor părților și ale subiecților procesuali, astfel încât să fie constatate la timp și în mod complet faptele care constituie infracțiuni, nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală, iar orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit legii, într-un termen rezonabil.

Art. 9. Dreptul la libertate și siguranță. (1) În cursul procesului penal este garantat dreptul oricărei persoane la libertate și siguranță.

(2) Orice măsură privativă sau restrictivă de libertate se dispune în mod excepțional și doar în cazurile și în condițiile prevăzute de lege.

(3) Orice persoană arestată are dreptul de a fi informată în cel mai scurt timp și într-o limbă pe care o înțelege asupra motivelor arestării sale și are dreptul de a formula contestație împotriva dispunerii măsurii.

(4) Atunci când se constată că o măsură privativă sau restrictivă de libertate a fost dispusă în mod nelegal, organele judiciare competente au obligația de a dispune revocarea măsurii și, după caz, punerea în libertate a celui reținut sau arestat.

(5) Orice persoană față de care s-a dispus în mod nelegal, în cursul procesului penal, o măsură privativă de libertate are dreptul la repararea pagubei suferite, în condițiile prevăzute de lege.

Art. 10. Dreptul la apărare. (1) Părțile și subiecții procesuali principali au dreptul de a se apăra ei înșiși sau de a fi asistați de avocat.

(2) Părțile, subiecții procesuali principali și avocatul au dreptul să beneficieze de timpul și înlesnirile necesare pregătirii apărării.

(3)[1] Suspectul are dreptul de a fi informat de îndată și înainte de a fi ascultat despre fapta pentru care se efectuează urmărirea penală și încadrarea juridică a acesteia. Inculpatul are dreptul de a fi informat de îndată despre fapta pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală împotriva lui și încadrarea juridică a acesteia.

(4) Înainte de a fi ascultați, suspectului și inculpatului trebuie să li se pună în vedere că au dreptul de a nu face nicio declarație.

(5) Organele judiciare au obligația de a asigura exercitarea deplină și efectivă a dreptului la apărare de către părți și subiecții procesuali principali în tot cursul procesului penal.

(6) Dreptul la apărare trebuie exercitat cu bună-credință, potrivit scopului pentru care a fost recunoscut de lege.

Art. 11. Respectarea demnității umane și a vieții private. (1) Orice persoană care se află în curs de urmărire penală sau de judecată trebuie tratată cu respectarea demnității umane.

(2) Respectarea vieții private, a inviolabilității domiciliului și a secretului corespondenței sunt garantate. Restrângerea exercitării acestor drepturi nu este admisă decât în condițiile legii și dacă aceasta este necesară într-o societate democratică.

Art. 12. Limba oficială și dreptul la interpret. (1) Limba oficială în procesul penal este limba română.

(2) Cetățenii români aparținând minorităților naționale au dreptul să se exprime în limba maternă în fața instanțelor de judecată, actele procedurale întocmindu-se în limba română.

(3)[2] Părților și subiecților procesuali care nu vorbesc sau nu înțeleg limba română ori nu se pot exprima li se asigură, în mod gratuit, posibilitatea de a lua cunoștință de piesele dosarului, de a vorbi, precum și de a pune concluzii în instanță, prin interpret. În cazurile în care asistența juridică este obligatorie, suspectului sau inculpatului i se asigură în mod gratuit posibilitatea de a comunica,

[1] Alin. (3) al art. 10 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 3 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (3) al art. 12 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 4 din Legea nr. 255/2013.

prin interpret, cu avocatul în vederea pregătirii audierii, a introducerii unei căi de atac sau a oricărei altei cereri ce ține de soluționarea cauzei.

(4) În cadrul procedurilor judiciare se folosesc interpreți autorizați, potrivit legii. Sunt incluși în categoria interpreților și traducătorii autorizați, potrivit legii.

COMENTARIU

3. Principiul legalității. Se constată o ușoară modificare a textului care consacră acest principiu față de cel din art. 2 alin. (1) CPP 1968, care prevedea că „Procesul penal se desfășoară atât în cursul urmăririi penale cât și în cursul judecății, potrivit dispozițiilor prevăzute de lege". Formularea din noul cod este mai exactă, deoarece *extinde incidența principiului legalității la toate fazele procesului penal*, nu doar la fazele de urmărire penală și de judecată. Acest principiu caracterizează deopotrivă și fazele de cameră preliminară și de executare a hotărârilor judecătorești, fiind deci bine-venită rectificarea textului legal. De asemenea, noul cod nu mai reglementează în același articol cu principiul legalității și oficialitatea procesului penal, ci consacră acest din urmă principiu în textul de la art. 7, cu o denumire și o formulare distincte (obligativitatea punerii în mișcare și a exercitării acțiunii penale).

Pentru a înțelege rațiunea acestei din urmă modificări, trebuie precizat că principiul legalității procesului penal, deși în prezent are un conținut clar stabilit, nu a fost înțeles tot timpul ca un principiu referitor la desfășurarea procesului penal potrivit dispozițiilor legale care reglementează această activitate. Au fost autori care au înțeles prin principiul legalității regula potrivit căreia organul însărcinat cu funcțiunea publică a valorificării pretențiunii punitive a statului este obligat să o valorifice, adică să promoveze acțiunea penală, *ori de câte ori există condițiile legale necesare* pentru aceasta și independent de orice considerațiuni de oportunitate[1]. În această viziune, principiul legalității este derivat din principiul oficialității și obligativității și reprezintă opusul principiului oportunității, potrivit căruia Ministerul Public are latitudinea sau discreționalitatea de a pune sau nu în mișcare acțiunea penală sau chiar de a renunța la aceasta până la o anumită fază a procesului penal, pe considerente de oportunitate (interes politic, caracterul ușor al infracțiunii, producerea unor agitații dăunătoare liniștii sociale etc.). Susținătorul acestei opinii recunoaște că alți autori înțeleg principiul legalității în sensul literal și tradițional juridic, adică în sensul că pretențiunea punitivă a statului nu se poate realiza decât în condițiile și în formele prescrise de lege, dar consideră că nu se poate confunda „legalitatea" în accepțiunea uzuală, ca opusă „ilegalității".

Se constată că, în această opinie, principiul legalității *s-ar reduce doar la faza de debut a acțiunii penale*, în sensul că, dacă ar fi întrunite condițiile prevăzute de lege pentru punerea în mișcare a acțiunii penale, organul judiciar ar trebui să acționeze potrivit legii și să promoveze această acțiune, neavând posibilitatea să ignore dispozițiile legale care îl obligă la aceasta și să aprecieze că nu este oportun acest lucru. Opinia nu este lipsită de fundament, pentru că între legalitate și oficialitate există o oarecare legătură, fapt ce l-a determinat pe legiuitorul vechiului Cod de procedură penală să le reglementeze în același articol, respectiv în art. 2 CPP 1968.

În mod tradițional, principiul legalității *a apărut în sistemele de sorginte inchizitorială*, respectiv în sistemul procesual penal francez, fiind adoptat după Revoluția de la 1789. Primul

[1] T. POP, *Drept procesual penal*, vol. I, *Partea introductivă*, Tipografia Națională S.A., Cluj, 1946, p. 302; R. MERLE, A. VITU, *Procédure pénale*, 1979, p. 339 și urm., *apud* GR.GR. THEODORU, *Tratat de Drept procesual penal*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 75.

Cod de procedură penală care a transpus ideile iluministe promovate de Revoluția franceză a fost Codul napoleonian de la 1808. Acesta venea după o perioadă considerată obscură, în care abuzurile săvârșite de organele de instrucție împotriva persoanelor erau cauzate de lipsa unor legi care să prevadă în mod clar care sunt faptele incriminate de legea penală și care sunt regulile după care trebuie să se desfășoare activitatea organelor judiciare de tragere la răspundere penală a persoanelor vinovate de săvârșirea acestor fapte. La nivel teoretic, principiul legalității a fost un câștig pentru umanitate, atât sub aspectul dreptului material, cât și sub aspectul dreptului procesual.

În idealismul ce caracteriza perioada iluministă, *principiul oficialității era intim legat de principiul legalității*, deoarece supremația legii, proclamată de noua ideologie, presupunea și organe apte să o impună, indiferent de atitudinea persoanelor implicate în procesul penal. Dacă aplicarea legii ar fi fost lăsată la latitudinea persoanelor particulare, ar fi fost știrbită autoritatea principiilor legalității și egalității cetățenilor în fața legii, care erau considerate atât de importante de ideologia iluministă.

Sancțiunile încălcării principiului legalității procesului penal sunt mai multe. Prima și cea mai importantă este *nulitatea* actelor procesuale și procedurale întocmite cu încălcarea acestui principiu. Noul Cod de procedură penală a introdus o nouă sancțiune în materia probelor, respectiv *excluderea probelor nelegal sau neloial administrate*, care este însă subsumată tot sancțiunii nulității. În sfârșit, nerespectarea dispozițiilor legale ce reglementează desfășurarea procesului penal poate atrage aplicarea unor *amenzi judiciare* sau chiar *răspunderea penală* a persoanelor vinovate de aceste încălcări.

În ceea ce privește *raportul dintre principiul legalității și principiul aflării adevărului*, acesta este unul extrem de interesant. Sunt cazuri în care principiul legalității primează față de principiul aflării adevărului (de exemplu, în cazul excluderii probelor principale și derivate obținute prin tortură), dar sunt și situații în care principiul aflării adevărului primează față de legalitate (de exemplu, în cazul regimului nulităților relative). O hotărâre judecătorească poate fi legală, adică în adoptarea ei să fi fost respectată legea procesuală penală, dar să nu fie temeinică, adică să nu reflecte adevărul. Se impune a fi expusă în acest context opinia exprimată în doctrină în perioada interbelică, în sensul că „Sunt cazuri în cari, deși o hotărâre judecătorească poate fi anulată dimpreună cu toate actele ce au premers-o, totuși să nu fie vorba de nulitatea vreunui act de procedură. Aceasta se produce atunci când s-a comis vreo violațiune de ordin extra-procedural, nesocotindu-se o dispozițiune de drept substanțial. De exemplu: faptul incriminat nu întrunea elementele vreunei infracțiuni, sau acțiunea publică fusese stinsă prin prescripțiune, amnestii, ori moarte, sau pedeapsa pronunțată este neconformă cu legea, ori instanța care a judecat nu avea acest drept (incompetința). În toate aceste cazuri niciun act procedural nu este izbit de nulitate, fiindcă formele procedurale au fost respectate, dar hotărârea este viciată din punct de vedere al fondului pricinei penale sau a competinței instanței în raport cu acest fond. De aceia în aceste cazuri nu se constată o nulitate – termenul *nulități de fond* este o formulă eronată –, ci se anulează o hotărâre pentru violarea legei"[1].

O situație de excepție de la principiul legalității procesuale o reprezintă aplicarea legii procesual penale prin *analogie* sau pe cale de *supliment analogic*. Spre deosebire de dreptul substanțial, în dreptul procesual penal este admisă întotdeauna aplicarea legii prin analogie sau pe cale de supliment analogic, deoarece procesul penal nu poate fi

[1] V. DONGOROZ, în I. TANOVICEANU, *Tratat de drept și procedură penală*, vol. IV, *Procedură penală*, ediținea a doua a Cursului de drept și procedură penală, revăzut și complectat, Tipografia „Curierul Judiciar", București, 1924, p. 485.

oprit pe motiv că legea de procedură penală nu prevede regula de urmat, într-o anumită împrejurare nereglementată[1].

Înalta Curte de Casație și Justiție a constatat, într-o decizie de speță[2], că în mod întemeiat instanța de apel a pronunțat achitarea inculpaților pentru săvârșirea infracțiunii de trafic de droguri de mare risc, întrucât probele administrate în cauză nu fac dovada evidentă și fără posibilitate de controversă a săvârșirii vreunei fapte penale de către aceștia; mai mult decât atât, probele esențiale stabilirii adevărului în cauză au fost obținute prin mijloace care înfrâng legea, viciind până la anulare conținutul și forța probantă a acestora. Convorbirea telefonică dintre inculpat și o altă persoană nu poate constitui un mijloc de probă legal obținut, întrucât în cauză nu a existat autorizare de interceptare și înregistrare emisă în condițiile art. 91^1 alin. (1) sau art. 91^2 alin. (2) și (3) CPP (din 1968 – n.n.), iar conținutul său nu a fost redat și certificat în mod legal, în conformitate cu textele de lege arătate. Această situație este confirmată și de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, prin adresă. Invocarea acordului dat de inculpat pentru a i se asculta convorbirea – în condițiile în care acesta avea calitatea de învinuit reținut, aflat la dispoziția organelor de urmărire penală, aparatul telefonic de pe care s-a efectuat convorbirea nu îi aparține, iar utilizatorul acestui aparat și numărul de telefon nu sunt consemnate în conținutul procesului-verbal –, chiar dacă ar constitui o chestiunea reală, nu are acoperirea legală, cerută de lege, pentru a fi considerată o probă obținută în afara oricărei bănuieli de constrângere, în condițiile incriminate de dispozițiile art. 68 alin. (2) CPP (din 1968 – n.n.). La aceasta se adaugă poziția procesuală oscilantă a inculpatului, ale cărui relatări cu privire la modul în care a ajuns să poarte această discuție telefonică se situează pe poziții contrare, când asumându-și inițiativa apelului, când afirmând că a fost pus să sune.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

Pe de altă parte, în conținutul procesului-verbal întocmit cu această ocazie, prezența martorei (concubina inculpatului) nu este consemnată, astfel că relatările ei despre existența unui fapt care, chiar real fiind, s-a desfășurat în condiții de ilegalitate nu pot să îi confere acestuia legitimitate și credibilitate, cu atât mai mult cu cât actul constatator al evenimentului nu face nicio mențiune despre această persoană, calitatea în care a asistat, intervalul orar în care a fost prezentă.

Cât privește activitățile care au condus la descoperirea a 14 doze de heroină aflate într-un șervețel pe acoperișul magaziei din curtea imobilului unde locuia inculpatul, droguri pretins aduse de alți inculpați în vederea realizării tranzacției presupus perfectate în cadrul convorbirii telefonice mai sus analizate, Înalta Curte de Casație și Justiție a constatat că lipsa unei autorizații legale de percheziție în imobilul respectiv este un fapt cert și necontestat. Și în această împrejurare, organele de urmărire penală au invocat existența unui acord din partea unui locatar al imobilului, acord care nu poate suplini însă lipsa dispoziției judecătorului, conform art. 100 alin. (3) CPP (din 1968 – n.n.).

4. Separarea funcțiilor judiciare. În art. 3 CPP este consacrat un principiu nou al procesului penal, care *nu își are corespondent în vechiul cod*, respectiv principiul separării funcțiilor judiciare. Acest principiu era abordat în doctrină, însă viziunea era diferită de cea din noul cod, deoarece se făcea distincție între funcțiile procesuale de acuzare, de apărare și de judecată. Principala noutate adusă de principiul separării funcțiilor judiciare în Codul de procedură penală constă în aceea că el *are în vedere doar organele judiciare*

[1] A se vedea C. GHIGHECI, *Principiile procesului penal în noul Cod de procedură penală*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 42-43.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 275 din 27 ianuarie 2010, www.scj.ro.

care au competențe în procesul penal, neavând în vedere și pe inculpat sau persoanele vătămate. Astfel, s-a considerat că separarea funcțiilor judiciare presupune separarea activităților îndeplinite de organele de cercetare penală, procuror, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară și instanța de judecată. În acest mod, noul Cod de procedură penală s-a depărtat de concepția vechiului cod, care reglementa doar activitatea organelor de urmărire penală și a instanței de judecată, dar nu a mers până la capăt cu separarea clară între cele trei funcții procesuale principale, respectiv *funcția de judecată, funcția de acuzare și funcția de apărare*. Această separare ar fi fost una de substanță, deoarece ar fi consacrat o situație existentă în fapt și, în același timp, ar fi reglementat un principiu fundamental din sistemul adversial, care a stat la baza reglementărilor moderne ale fazei de judecată, inclusiv în sistemele continentale. Totodată, reglementarea principiului separării funcțiilor procesuale în acest mod ar fi acordat importanța cuvenită funcției de apărare în cadrul unui proces penal modern, ridicând-o la nivelul funcției corelative de acuzare. Prin menținerea acestei situații confuze cu privire la separarea celor trei funcții procesuale (de judecată, de acuzare și de apărare), se perpetuează incertitudinea din vechiul Cod de procedură penală cu privire la rolul procurorului în faza de judecată, dar și cu privire la interesele contrare pe care le au procurorul și inculpatul în cadrul fazei de judecată a procesului penal.

Explicațiile pentru care legiuitorul a optat să nu reglementeze explicit principiul separării celor trei funcții procesuale – de judecată, de acuzare și de apărare – pot fi multiple. În primul rând, așa cum am arătat anterior, codul *nu consacră un principiu al acuzării în adevăratul sens al cuvântului*, deoarece procurorul nu își poate retrage acuzația după sesizarea instanței de judecată, astfel încât, în lipsa acuzației, să nu fie posibilă continuarea procesului penal. Aceasta ar fi fost o consecință firească a principiului separării funcției de acuzare și de judecată, așa cum este ea consacrată în sistemele de sorginte adversială, unde își are originea această regulă. Se pare că, deși noul Cod de procedură penală a preluat mai multe elemente de drept adversial, inclusiv principiul oportunității urmăririi penale (într-o formă limitată), elementele de tip inchizitorial au cântărit mai mult în această opțiune. Or, continuarea judecății chiar și în lipsa unei susțineri a funcției acuzării de către organul care o exercită este un element de natură inchizitorială.

De asemenea, deși noul Cod de procedură penală reglementează ca principiu fundamental dreptul la apărare al părților și subiecților procesuali principali, *nu a reglementat distinct o funcție de apărare pe care ar trebui să o exercite inculpatul*, deoarece s-a menținut principiul fundamental de sorginte inchizitorială al aflării adevărului, prin obligația organelor de urmărire penală de a administra probe atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau inculpatului (art. 5 CPP). Or, această regulă este incompatibilă cu existența unei funcții specializate a apărării, care să fie exercitată doar de către inculpat, personal sau prin avocat. Ea este mai degrabă o caracteristică a unui sistem inchizitorial, care nu cunoaște principiul separării funcțiilor procesuale.

Așadar, chiar dacă nu aceasta este concepția tradițională în legătură cu principiul separării funcțiilor judiciare, Codul de procedură penală consacră în art. 3 alin. (1) următoarele *funcții judiciare*: funcția de urmărire penală, funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei în faza de urmărire penală, funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată și funcția de judecată. Cum principiul separării funcțiilor judiciare presupune ca fiecare dintre ele să fie exercitată de un organ diferit, potrivit art. 3 alin. (4)-(7) CPP, funcția de urmărire penală este exercitată de procuror și de organele de cercetare penală, funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților

fundamentale ale persoanei în faza de urmărire penală este exercitată de judecătorul de drepturi și libertăți, funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată este exercitată de judecătorul de cameră preliminară și funcția de judecată se realizează de către instanța de judecată.

În forma inițială a Codului de procedură penală se instituia o incompatibilitate a exercitării de către același judecător a funcțiilor specifice judecătorului de drepturi și libertăți, judecătorului de cameră preliminară și instanței de judecată, în aceeași cauză. În forma modificată prin Legea nr. 255/2013, art. 346 alin. (7) CPP prevede că judecătorul de cameră preliminară care a dispus începerea judecății exercită funcția de judecată în cauză. Analizând o excepție de neconstituționalitate ridicată cu privire la această prevedere, Curtea Constituțională a statuat[1] că, „în ceea ce privește posibilitatea judecătorului de cameră preliminară competent să se pronunțe asupra legalității trimiterii în judecată de a exercita, potrivit art. 346 alin. (7) din Codul de procedură penală, și funcția de judecată în cauză, Curtea constată că o astfel de competență nu este de natură a afecta dispozițiile constituționale referitoare la dreptul la un proces echitabil, deoarece, dimpotrivă, este în interesul înfăptuirii actului de justiție ca același judecător care a verificat atât competența și legalitatea sesizării, cât și legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală să se pronunțe și pe fondul cauzei. De altfel, o soluție contrară celei criticate de autorul excepției ar fi fost de natură să afecteze deplina realizare a funcției de judecată, prin aceea că judecătorul fondului ar fi privat de posibilitatea – esențială în buna administrare a cauzei – de a aprecia el însuși asupra legalității urmăririi penale și a administrării probelor și de a decide asupra întregului material probator pe care își va întemeia soluția".

Referitor la judecătorul de cameră preliminară, Curtea Constituțională[2], admițând o excepție de neconstituționalitate, a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 3 alin. (3) teza a II-a CPP, conform căreia exercitarea funcției de verificare a legalității netrimiterii în judecată este compatibilă cu exercitarea funcției de judecată, este neconstituțională, întrucât permite ca judecătorul de cameră preliminară care a exercitat funcția de verificare a legalității netrimiterii în judecată (admițând plângerea împotriva soluției de netrimitere în judecată și reținând cauza spre soluționare) să exercite ulterior și funcția de judecată în cauză. Ca urmare a acestei decizii, alin. (3) al art. 3 a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, prevăzându-se expres incompatibilitatea judecătorului de cameră preliminară de a exercita funcția de judecată în cauză, în situația când se dispune începerea judecății potrivit art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP. În opinia noastră, dispozițiile art. 3 alin. (3) teza a II-a CPP trebuiau interpretate prin coroborare cu cele ale art. 64 alin. (5) din același cod, care prevăd expres incompatibilitatea judecătorului care a participat la soluționarea plângerii împotriva soluției de clasare de a participa, în aceeași cauză, la judecata în fond sau în căile de atac, neputând primi o altă interpretare nici anterior adoptării soluției de către instanța de contencios constituțional.

În acord cu cele reținute în considerentele deciziei anterior menționate, apreciem că, potrivit principiului instituit prin art. 64 alin. (5) CPP, va fi incompatibil să participe la judecata în fond sau în căile de atac și judecătorul de cameră preliminară care a admis plângerea împotriva soluției de clasare în temeiul art. 341 alin. (6) lit. b) din același cod. Având în vedere că art. 64 alin. (5) CPP nu a fost pus în acord cu noile atribuții ale

[1] C.C.R., dec. nr. 663 din 11 noiembrie 2014 (M. Of. nr. 52 din 22 ianuarie 2015).
[2] C.C.R., dec. nr. 552 din 16 iulie 2015 (M. Of. nr. 707 din 21 septembrie 2015).

judecătorului de cameră preliminară de confirmare a renunțării la urmărire penală[1], astfel că această soluție a procurorului iese din sfera controlului care se poate exercita prin plângerea prevăzută la art. 340 CPP (text care nu mai vizează decât soluțiile de clasare), în consecință, această situație nu mai este inclusă în cazul de incompatibilitate prevăzut de art. 64 alin. (5) CPP. Pentru identitate de rațiune, apreciem că judecătorul care a soluționat cauza având ca obiect verificarea legalității și temeiniciei soluției de renunțare la urmărirea penală, conform art. 318 alin. (15) lit. a) CPP[2], va fi incompatibil să participe la judecata în fond sau în căile de atac.

Este însă *incompatibilă* exercitarea funcției specifice judecătorului de drepturi și libertăți cu celelalte funcții judiciare, având în vedere dispozițiile art. 3 alin. (3) și art. 64 alin. (4) CPP.

Problema incompatibilității exercitării diferitelor funcții judiciare în aceeași cauză s-a pus în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, în special cu privire la *imparțialitatea instanței de judecată* desemnate pentru soluționarea pe fond a cauzei, în cazurile în care judecătorul a dispus asupra arestării preventive a inculpatului sau asupra trimiterii acestuia în judecată. Inițial, Curtea Europeană a Drepturilor Omului s-a pronunțat în sensul unui separatism total între *funcția de urmărire și cea de judecată* (cauza *Piersack c. Belgiei*[3]), între *funcția de instrucție și cea de judecată* (cauza *De Cubber c. Belgiei*[4]) și între *funcția de urmărire și cea de instrucție* (cauza *Huber c. Elveției*[5]). Astfel, inițial s-a stabilit că un judecător nu poate soluționa cauza în fond dacă a exercitat funcția de judecător în faza de urmărire penală sau de judecător de instrucție, considerându-se că există o „aparență a lipsei de imparțialitate" prin simpla implicare a judecătorului de fond în stadiile procesuale anterioare, întrucât o cauză deja cunoscută de judecător îl poate face pe acesta ca, la judecata în fond, să se raporteze la opinia deja exprimată într-o circumstanță anterioară. S-a constatat însă că aplicarea strictă a acestei reguli ar putea duce la blocări ale activității jurisdicționale din cauza lipsei personalului suficient, motiv pentru care a fost criticată în doctrină, fiind cunoscută sub denumirea de *„tirania aparenței"*[6]. Situațiile la care s-ar fi putut ajunge în practică în urma aplicării stricte a principiului separării funcțiilor judiciare au determinat Curtea Europeană a Drepturilor Omului să treacă de la această concepție pur obiectivă, fondată pe o strictă separație a funcțiilor judiciare, la o concepție subiectivă, de analiză a circumstanțelor concrete ale cauzei, a atitudinii reale a magistratului a cărui imparțialitate este contestată. Fundamentul acestei concepții se găsește în hotărârea pronunțată în cauza *Hauschildt c. Danemarcei*[7], în care Curtea a considerat că simplul fapt că o jurisdicție de judecată s-a pronunțat deja asupra detenției provizorii a acuzatului în cursul instrucției preparatorii nu este suficient pentru a fonda excepția de parțialitate, ci trebuie stabilit dacă temerile celui interesat pot fi obiectiv justificate, acesta fiind elementul determinant de apreciere a imparțialității[8]. La

[1] Instituție nou-introdusă la art. 318 CPP prin O.U.G. nr. 18/2016, ca urmare a Deciziei Curții Constituționale nr. 23/2016 (M. Of. nr. 240 din 31 martie 2016).

[2] În același sens, M. UDROIU, în M. UDROIU (COORD.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p. 18.

[3] C.E.D.O., hot. din 1 octombrie 1982, hudoc.echr.coe.int.

[4] C.E.D.O., hot. din 26 octombrie 1984, hudoc.echr.coe.int.

[5] C.E.D.O., hot. din 23 octombrie 1990, hudoc.echr.coe.int.

[6] P. MARTENS, *La tyrannie de l'apparence*, în Revue trimestrielle des droits de l'homme, 1996, p. 640, *apud* R. CHIRIȚĂ, *Independența și imparțialitatea magistratului sau tipuri de neutralitate a puterii judiciare (II)*, în Noua Revistă de Drepturile Omului, iulie-septembrie 2007, p. 35.

[7] C.E.D.O., hot. din 24 mai 1989, hudoc.echr.coe.int.

[8] A se vedea GH. MATEUȚ, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 268-270.

fel, cu privire la incompatibilitatea judecătorului care a exercitat funcția de instrucție de a judeca fondul cauzei, Curtea a statuat că „temerea că instanța ar fi putut fi parțială din cauza faptului că unul dintre judecători interogase martorii în cursul urmăririi penale poate suscita inculpatului dubii cu privire la imparțialitatea judecătorului, însă o astfel de situație nu poate fi obiectiv justificată decât în funcție de circumstanțele cauzei"[1].

Jurisprudența Curții a fost, așadar, destul de oscilantă, însă evoluția acesteia a fost spre direcția inexistenței unei incompatibilități *de plano* între funcțiile judiciare exercitate în aceeași cauză. De pildă, Curtea a constatat lipsa unei violări a Convenției atunci când unul dintre judecătorii de fond a făcut anterior parte dintr-un complet de judecată care respinsese apelul reclamantului contra ordonanței de trimitere în judecată, ceea ce echivalează cu funcția de certificare a legalității trimiterii sau netrimiterii în judecată. În forma inițială a noului Cod de procedură penală se prevăzuse o incompatibilitate între această funcție și funcția de judecată, deși potrivit vechiului cod verificarea regularității actului de sesizare era făcută de același judecător care soluționa cauza pe fond (potrivit art. 300 CPP 1968), fără ca acest fapt să fi pus vreo problemă de incompatibilitate. Incompatibilitatea judecătorului de cameră preliminară cu judecata în fond a cauzei ar fi putut fi justificată mai bine într-un sistem în care judecătorul de cameră preliminară s-ar pronunța și cu privire la existența indiciilor de temeinicie a acuzațiilor, așa cum există în legislația germană și italiană.

De asemenea, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a considerat că simplul fapt, pentru un judecător, de a fi luat o anumită decizie înaintea procesului nu poate fi considerat întotdeauna că ar justifica, în sine, o bănuială de parțialitate în privința sa. Ceea ce trebuie avut în vedere este întinderea și importanța acestei măsuri[2]. Singura împrejurare că o jurisdicție de judecată s-a pronunțat deja asupra detenției provizorii a acuzatului în cursul instrucției preparatorii nu este suficientă pentru a fonda excepția de parțialitate, ci trebuie stabilit dacă temerile celui interesat pot fi obiectiv justificate, acesta fiind elementul determinant de apreciere a imparțialității; simplul fapt că un judecător a luat deja decizii înaintea procesului nu poate justifica suspiciunile în privința imparțialității sale. Aceste acte țin de exercitarea funcției de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei în faza de urmărire penală, așa cum a fost consacrată în noul Cod de procedură penală. Cu toate acestea, s-a prevăzut o incompatibilitate între această funcție și funcția de judecată, deși, potrivit jurisprudenței Curții, cele două funcții nu sunt în mod necesar incompatibile, iar inconvenientele pe care le ridică această incompatibilitate în practică sunt numeroase.

În practica noastră judiciară s-a reținut[3] că nu există date din care să rezulte că, prin soluționarea în cursul urmăririi penale a unei cereri a Ministerului Public, judecătorul ar fi considerat părtinitor și, ca atare, nu ar mai putea să compună un tribunal independent. Chiar dacă, în prezent, după data de 1 februarie 2014, conform noilor dispoziții, funcțiile judecătorilor sunt separate, astfel că judecătorul de drepturi și libertăți devine incompatibil să exercite în același dosar funcția de judecător de cameră și de fond, aceste dispoziții se aplică doar de la data intrării lor în vigoare. În general, cazurile de incompatibilitate sunt reglementate pentru a se asigura deplina exercitare a atribuțiilor, cu imparțialitate, fiind vorba despre încrederea pe care instanțele trebuie să o ofere publicului într-o

[1] C.E.D.O., cauza *Bulut c. Austriei*, hot. din 22 februarie 1996, citată de M.M. PIVNICERU, C. LUCA, *Deontologia profesiei de magistrat. Repere contemporane*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 96.

[2] C. BÎRSAN, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Vol. I. Drepturi și libertăți*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 495.

[3] Trib. Brașov, s. pen., înch. din 6 februarie 2014, nepublicată.

societate democratică. Faptul că în cauză judecătorul de cameră preliminară a soluționat în faza de urmărire penală, anterior intrării în vigoare a noului Cod de procedură penală, cereri ale acuzării nu conduce la existența unei temeri legitime referitoare la lipsa sa de imparțialitate și, ca atare, nu trebuie să se retragă. Ancheta și urmărirea penală țin exclusiv de domeniul poliției și al procuraturii. Îndeplinirea de către un judecător a unor proceduri în faza de urmărire penală, care nu se referă la privarea de libertate a acuzatului, ci la oportunitatea strângerii unor probe, fără ca prin aceste acte judecătorul să se fi pronunțat pe oportunitatea trimiterii în judecată, nu determină incompatibilitatea acestuia de a soluționa pe fond cauza. Mai mult decât atât, întrebările la care trebuie să răspundă un judecător atunci când ia decizii anterioare procesului nu sunt aceleași cu cele din cadrul deciziei sale finale. Atunci când dispune asupra unui arest preventiv sau ia alte decizii anterioare procesului, judecătorul evaluează datele disponibile pentru a constata dacă suspiciunea poliției sau a procurorului este întemeiată; atunci când se emite judecata la finalul procesului, el trebuie să evalueze dacă probele care au fost produse și dezbătute în instanță sunt suficiente pentru a dovedi vinovăția. Suspiciunea și probarea oficială a vinovăției nu trebuie considerate ca fiind același lucru. În concluzie, declarația de abținere a fost respinsă.

Hotărârea prezentată abordează problema aplicării în timp a dispozițiilor noului Cod de procedură penală privind separarea funcțiilor judiciare. Cum aceste dispoziții *se aplică doar actelor procesuale efectuate după intrarea în vigoare a noului cod*, un act efectuat de judecătorul de cameră preliminară în cursul urmăririi penale, anterior intrării în vigoare a noului Cod de procedură penală, nu îl face incompatibil cu exercitarea funcțiilor de cameră preliminară și de judecată, deoarece nu exista o separare a funcțiilor judiciare în vechiul cod. Așadar, emiterea de către judecătorul de cameră preliminară a unei autorizații de percheziție anterior intrării în vigoare a noului Cod de procedură penală nu îl face pe acesta incompatibil cu exercitarea funcției de cameră preliminară sau de judecată, după intrarea în vigoare a acestuia. Dacă este vorba însă despre o propunere de arestare preventivă, care atrăgea incompatibilitatea judecătorului și sub imperiul vechiului Cod de procedură penală, atunci această incompatibilitate va exista în continuare și după intrarea în vigoare a noului cod.

5. Prezumția de nevinovăție. În art. 4 CPP este consacrat principiul prezumției de nevinovăție, împreună cu un corolar al acestuia, desemnat prin adagiul *in dubio pro reo*[1].

Se consideră în general că prezumția de nevinovăție are natura unei *garanții procesuale* acordate persoanelor urmărite penal sau judecate. Chiar dacă o singură persoană cercetată ar fi fost găsită nevinovată, tot s-ar fi justificat instituirea acestei prezumții pentru toate persoanele care urmează a fi cercetate.

Prezumția de nevinovăție depășește însă cadrul unui principiu fundamental al procesului penal, fiind, totodată, *un drept fundamental al omului*. S-a pus problema dacă ea poate

[1] La nivel european, prezumția de nevinovăție s-a consolidat recent prin Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (J.O. L 65 din 11 martie 2016). Directiva prevede norme minime comune cu privire la: anumite aspecte ale prezumției de nevinovăție în cadrul procedurilor penale și la dreptul de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale. Directiva se aplică persoanelor fizice care sunt suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale, în toate fazele procedurilor penale, din momentul în care o persoană este suspectată sau acuzată de comiterea unei infracțiuni sau a unei presupuse infracțiuni, până când hotărârea prin care se stabilește că persoana respectivă a comis infracțiunea în cauză rămâne definitivă. Statele membre se asigură că persoanele suspectate și acuzate beneficiază de prezumția de nevinovăție până la dovedirea vinovăției conform legii.

fi încadrată, ca drept fundamental al omului, în categoria drepturilor materiale sau în categoria celor procedurale. Într-o opinie, se consideră că prezumția de nevinovăție este *un drept material al omului*, deoarece privește orice individ al societății și este opozabil *erga omnes*, nu doar organelor judiciare[1]. Într-o altă opinie, se arată că atât formularea din art. 23 din Constituția României, cât și cea din Codul de procedură penală se referă la o hotărâre penală, ceea ce înseamnă că prezumția de nevinovăție operează numai în cazul în care o persoană este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni, fiind excluse alte situații[2]. Deși această opinie restrânge domeniul de aplicare a prezumției de nevinovăție doar la cauzele penale și la existența unei învinuiri formale, ea afirmă *caracterul ei procedural*. S-a arătat în doctrină că suntem în prezența unui drept procedural, iar faptul că generează efecte și cu privire la persoane care nu sunt participante la procesul penal sau că este incidentă chiar anterior începerii formale a procesului penal nu poate fi interpretat ca impunând concluzia naturii materiale a dreptului la prezumția de nevinovăție, ci reprezintă mai degrabă expresia încercării de a garanta plenitudinea efectivității acestui drept fundamental, în deplina conștiință a faptului că lezarea sa, deși predominant procesuală, poate uneori să izvorască din cu totul altă parte[3]. Această din urmă opinie, privind caracterul procedural al prezumției de nevinovăție, a fost adoptată în mod repetat și de Curtea Constituțională a României în diferite decizii[4].

Au fost și mari autori de drept penal, aparținători ai școlii pozitiviste, care au criticat vehement ideea prezumției de nevinovăție, susținând că ar trebui instituită o prezumție de vinovăție pentru infractorii catalogați ca fiind „înnăscuți" sau „din obișnuință", astfel încât să poată fi luate împotriva lor anumite măsuri de apărare socială chiar *ante delictum*[5].

Domeniul de aplicare a prezumției de nevinovăție depinde foarte mult de viziunea legislației procesuale penale cu privire la represiunea penală. Dacă se pune accent pe protejarea valorilor societății, interesată în reprimarea fenomenului infracțional, domeniul de incidență a prezumției de nevinovăție va fi unul mai restrâns, deoarece interesul societății este considerat mai important. Dacă se pune accent pe protejarea drepturilor individului în procesul penal, atunci domeniul de aplicare a prezumției de nevinovăție va fi unul mai extins, deoarece interesul societății de a trage la răspundere penală persoanele care au săvârșit infracțiuni trebuie să se realizeze cu respectarea strictă a drepturilor individului. În primul caz, este posibil ca infracțiunile să fie descoperite și sancționate mai eficient, pe când, în al doilea caz, este posibil ca erorile judiciare să fie evitate mai bine. Ca întotdeauna, o cale de mijloc este cea mai potrivită, respectiv o aplicare a prezumției de nevinovăție care să facă posibilă totuși tragerea la răspundere penală a persoanelor care au săvârșit infracțiuni, dar să nu li se încalce drepturile și libertățile fundamentale ale acestora.

Convenția limitează aplicarea prezumției de nevinovăție la persoanele acuzate, iar termenul de *acuzație în materie penală* are un sens autonom în jurisprudența Curții, nefiind limitat la formularea unei acuzații formale, așa cum este ea reglementată în dreptul intern. Așadar, „persoana acuzată", în viziunea Curții Europene, nu înseamnă doar o persoană împotriva căreia s-a pus în mișcare acțiunea penală și nici măcar o persoană față de care s-a început urmărirea penală. Aceasta poate fi orice persoană

[1] S.M. TEODOROIU, I. TEODOROIU, *Prezumția de nevinovăție și constituționalitatea unor norme procesuale*, în Dreptul nr. 5/1995, p. 4, *apud* V. PUȘCAȘU, *Prezumția de nevinovăție*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 35.

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 94.

[3] V. PUȘCAȘU, *op. cit.*, p. 36.

[4] C.C.R., dec. nr. 249/1997 și nr. 250/1997 (M. Of. nr. 332 din 27 noiembrie 1997), dec. nr. 1051/2008 (M. Of. nr. 767 din 14 noiembrie 2008).

[5] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 93.

împotriva căreia organele competente au dispus o măsură care să exprime o imputare a faptei față de aceasta și care să antreneze consecințe importante cu privire la situația ei (cauza *Tejedor García c. Spaniei*[1]), cum ar fi percheziția (cauza *Abas c. Olandei*[2]), arestarea (cauza *Padin Gestoso c. Spaniei*[3]), blocarea conturilor bancare (cauza *Šleževičius c. Lituaniei*[4]), stabilirea domiciliului obligatoriu pe teritoriul unei insule (cauza *Guzzardi c. Italiei*[5]). Cu toate acestea, Curtea nu s-a pronunțat în mod clar cu privire la momentul de la care începe a fi aplicabilă prezumția de nevinovăție, existând speță în care aceasta s-a pronunțat cu privire la încălcarea prezumției de nevinovăție, deși nu exista riscul ca o persoană să devină acuzată în materie penală. Într-o cauză adusă în fața Curții[6], în anul 1996, cele mai importante două ziare din Suedia au publicat o serie de articole prin care îl acuzau pe reclamant că ar fi fost implicat în uciderea fostului prim-ministru suedez, Olof Palme. Reclamantul a introdus o plângere pentru calomnie, însă aceasta a fost respinsă pe motiv că ziariștii au acționat cu bună-credință, iar informațiile publicate de către ei pot fi considerate ca fiind credibile. Reclamantul a invocat faptul că, prin respingerea acțiunii sale, statul suedez i-a adus atingere prezumției de nevinovăție. Curtea a considerat că reclamantul nu a fost acuzat penal în procesul respectiv, astfel încât speța relevă obligația pozitivă a statului de a proteja respectul prezumției de nevinovăție între persoanele private. În opinia Curții, prin decizia instanțelor suedeze nu s-a încălcat această obligație, întrucât achitarea jurnaliștilor nu constituie neapărat o declarație de vinovăție a reclamantului, cât timp decizia de achitare s-a fundamentat, în principal, pe faptul că aceștia au publicat anumite informații cu respectarea deontologiei profesionale, ceea ce nu implică constatarea faptului că informațiile sunt false. Cum se poate constata, prin această decizie, poziția Curții cu privire la persoanele beneficiare ale prezumției de nevinovăție este foarte apropiată de cea din art. 4 alin. (1) CPP, deoarece nu le limitează la persoanele acuzate într-o cauză penală.

Există, totuși, un domeniu de aplicare a prezumției de nevinovăție unde aceasta este incidentă potrivit jurisprudenței Curții Europene, dar nu este garantată și în dreptul intern. Acesta este *domeniul „asimilat" de Curte „acuzației în materie penală"*, chiar dacă, potrivit dreptului intern, el aparține domeniilor extrapenale. Este vorba în principal despre domeniul contravențional, al penalităților fiscale, al răspunderii disciplinare în anumite situații ș.a. Deși, potrivit dreptului intern, aceste domenii nu țin de sfera penalului, nefiindu-le deci aplicabile garanțiile oferite de Codul de procedură penală suspecților sau inculpaților, Curtea a statuat că, ținând cont de natura faptelor și de severitatea sancțiunilor aplicabile, acestea pot fi asimilate unei „acuzații în materie penală" și este obligatorie acordarea tuturor garanțiilor oferite de Convenție persoanelor acuzate de săvârșirea unor infracțiuni, inclusiv a prezumției de nevinovăție. Textul art. 4 alin. (1) CPP, care face referire doar la stabilirea vinovăției printr-o hotărâre *penală* definitivă, restrânge sfera de aplicare a prezumției de nevinovăție doar la domeniul penalului. Este necesară o punere în acord a legislației interne cu exigențele Convenției europene a drepturilor omului, așa cum a fost interpretată în jurisprudența Curții, iar legiuitorul Codului de procedură penală nu și-a asumat o asemenea responsabilitate, probabil din cauza faptului că rezolvarea acestei

[1] C.E.D.O., hot. din 16 decembrie 1997, hudoc.echr.coe.int.
[2] Com.E.D.O., dec. din 26 februarie 1997, hudoc.echr.coe.int.
[3] C.E.D.O., dec. din 8 decembrie 1998, hudoc.echr.coe.int.
[4] C.E.D.O., hot. din 13 noiembrie 2001, hudoc.echr.coe.int.
[5] C.E.D.O., hot. din 6 noiembrie 1980, hudoc.echr.coe.int.
[6] C.E.D.O., cauza *White c. Suediei*, dec. din 11 ianuarie 2005, *apud* R. CHIRIȚĂ, *Dreptul la un proces echitabil*, Ed. Universul Juridic, București, 2008, p. 292.

probleme depășește sfera procesului penal. Sunt însă situații când instanțele penale trebuie să țină cont de acest domeniu autonom al „acuzației penale", așa cum este el stabilit în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, și ar fi fost de preferat ca acesta să fie reglementat corespunzător și în dreptul intern. De pildă, s-a pus problema în practică dacă o persoană amendată contravențional ar mai putea fi trasă la răspundere penală pentru aceeași faptă, în cazul în care ea ar constitui, totodată, și o infracțiune. Răspunsul la această întrebare nu a fost încă lămurit în practică și nici în doctrină.

Având în vedere *natura procesuală* a dreptului la prezumția de nevinovăție, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit, în jurisprudența sa inițială, că acesta *nu este incident atunci când orice activitate cu caracter penal a luat sfârșit* în mod definitiv, astfel încât nu se pune problema ca inculpatul să mai fie o persoană acuzată penal. Curtea Europeană a decis astfel într-un caz în care un funcționar public a fost acuzat de luare de mită și abuz în serviciu, însă procesul s-a finalizat fără o decizie pe fond, întrucât a intervenit prescripția răspunderii penale. De la acest moment, persoana în cauză nu mai poate fi acuzată penal, astfel încât, în viziunea Curții, statul nu mai este obligat să îi respecte prezumția de nevinovăție în cursul unei proceduri civile prin care aceasta cerea reintegrarea în funcție[1]. Sub acest aspect, viziunea Curții coincide cu cea a legiuitorului român, care garantează prezumția de nevinovăție unei persoane doar *până la stabilirea vinovăției* printr-o hotărâre penală definitivă. Acest principiu procesual nu se extinde deci și pe parcursul fazei de executare a pedepsei, chiar dacă și aceasta este una dintre fazele procesului penal.

Într-o cauză recentă împotriva României (cauza *Rebegea c. României*, Hotărârea din 15 martie 2016[2]), Curtea a arătat că „protecția prevăzută la art. 6 parag. 2 din Convenție începe chiar înainte de condamnarea acuzatului și *se poate prelungi dincolo de încheierea procesului penal, în caz de achitare sau de încetare a procedurilor*" (s.n.).

De asemenea, într-o altă cauză (cauza *Kemal Coşkun c. Turciei*, Hotărârea din 28 martie 2017[3]), Curtea a făcut distincția între procedurile paralele și cele ulterioare, arătând că prezumția de nevinovăție nu se raportează doar la durata procesului penal, ci trebuie recunoscută și în cadrul unor proceduri ulterioare, în ipoteza în care procesul penal nu s-a finalizat cu o condamnare, dacă aceste proceduri au legătură cu procesul penal. În acest context, instituind o interdicție pentru orice reprezentant al statului să facă afirmații referitoare la vinovăția unei persoane înainte de existența unei hotărâri definitive de condamnare, prezumția de nevinovăție presupune respectarea aceleiași obligații în cadrul unor proceduri de altă natură, concomitentă sau subsecventă procesului penal (proceduri civile, administrative, disciplinare). În măsura în care vinovăția persoanei nu a putut fi stabilită printr-o hotărâre definitivă de condamnare, aceasta nu poate fi pusă în discuție nici în cazul unei proceduri ulterioare[4].

---

[1] C.E.D.O., cauza *Moullet c. Franței*, dec. din 13 septembrie 2007, *apud* R. CHIRIȚĂ, *Dreptul la un proces echitabil*, *op. cit.*, p. 292.

[2] Citată în *Codul penal. Codul de procedură penală*, ediția 2017, îngrijită și adnotată de T. TOADER, actualizată la 12 septembrie 2017, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 218.

[3] *Idem*, p. 222-223.

[4] Și în doctrină s-a exprimat aceeași opinie – A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *Codul de procedură penală adnotat cu jurisprudență națională și europeană*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 13, pct. 1: „Durata aplicării prezumției – de la primele acte procedurale într-o cauză penală și până la condamnarea definitivă, principiul nemaiaplicându-se în faza de executare a sancțiunii penale. De asemenea, prezumția este aplicabilă și în cazurile în care, fiind pronunțată achitarea sau întreruperea procedurilor penale în oricare formă, persoana respectivă face obiectul altor proceduri, de exemplu, cele privind suportarea cheltuielilor judiciare, despăgubirea victimelor, proceduri disciplinare subsecvente". Pentru doctrină relevantă în această materie, a se vedea *idem*, p. 14-28.

Articolul 6 parag. 2 din Convenția europeană a drepturilor omului vorbește despre *„orice persoană acuzată"*, pe când textul art. 4 alin. (1) CPP se referă la *„orice persoană"*, fără a indica vreo calitate a ei în procesul penal. Din acest motiv, și Codul de procedură penală *a extins sfera de acțiune a principiului asupra martorilor*, prevăzând în art. 118 dreptul martorului de a nu se acuza, care este un corolar al prezumției de nevinovăție.

În ceea ce privește *persoanele cărora le revine obligația de a respecta prezumția de nevinovăție*, în primul rând acestea sunt *cele care fac parte din autoritățile statului*, chiar și cele care nu sunt implicate în ancheta penală. Sunt mai multe cauze în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că prezumția de nevinovăție poate fi încălcată nu numai de un judecător sau de o instanță, ci și de alte autorități publice (cauzele *Allenet de Ribemont c. Franței*[1], *Butkevičius c. Lituaniei*[2] ș.a.).

Dintre *consecințele prezumției de nevinovăție*, Codul de procedură penală a înțeles să consacre în mod explicit în capitolul destinat principiilor fundamentale ale procesului penal doar obligația organelor judiciare de a interpreta orice situație îndoielnică în favoarea suspectului sau inculpatului, regulă cunoscută sub numele de *in dubio pro reo* [art. 4 alin. (2)]. Din alte dispoziții ale codului rezultă și alte consecințe ale prezumției de nevinovăție, cum ar fi: incompatibilitatea judecătorului care a luat parte anterior la judecarea cauzei [art. 64 alin. (3)], regula că în procesul penal sarcina probei aparține în principal procurorului sau părții civile [art. 99 alin. (1)], dreptul suspectului sau inculpatului de a nu contribui la propria acuzare [art. 99 alin. (2) teza a II-a], condițiile generale de aplicare a măsurilor preventive (art. 202), obligativitatea motivării hotărârilor penale (art. 403), consacrarea efectului suspensiv al apelului (art. 416) ș.a.

Pentru a înțelege rațiunea și modul de aplicare a principiului *in dubio pro reo*, trebuie făcută o discuție despre standardele de apreciere a probelor din cele două mari sisteme procesuale. În sistemul continental, din care face parte și sistemul nostru procesual, s-au adoptat în mod tradițional, în materia probațiunii, *principiul liberei aprecieri a probelor* și *principiul liberei sau intimei convingeri a judecătorului*. Sistemele adversiale, unde au apărut inițial principiile, au limitat în timp această libertate a judecătorului, impunând *diferite standarde de apreciere a probelor*. Primul standard de probațiune este cel al *preponderenței probelor*, care constă în adoptarea soluției care este susținută de probele preponderente și este folosit de regulă în procesele civile. Deși inițial în sistemele acuzatoriale nu se făcea distincția între procesele civile și cele penale, ambele fiind guvernate de aceleași reguli, în materie penală nu putea fi adoptat un astfel de standard, deoarece ar fi însemnat să se cântărească probele în acuzare și cele în apărare, adoptându-se în final soluția care este cel mai probabil să fie adevărată. S-a impus astfel, în materie penală, *standardul probei dincolo de orice dubiu rezonabil* (*proof beyond a reasonable doubt*), care este mai ridicat decât primul, deoarece pentru condamnare nu este suficient să existe o probabilitate cu privire la vinovăția autorului, ci trebuie ca probele în acest sens să creeze judecătorului o convingere care deși admite existența unui dubiu, acesta trebuie să se păstreze în limite rezonabile. Dacă dubiul depășește limitele rezonabile, nu se poate dispune o soluție de condamnare a acuzatului.

Se constată o *trecere* pe care se pare că o face Codul de procedură penală *de la principiul intimei convingeri a judecătorului la standardul probei dincolo de orice dubiu rezonabil*, prin prevederea din art. 103 alin. (2) teza a II-a, potrivit căruia „Condamnarea se dispune doar atunci când instanța are convingerea că acuzația a fost dovedită dincolo de orice

[1] C.E.D.O., hot. din 10 februarie 1995, hudoc.echr.coe.int.
[2] C.E.D.O., hot. din 26 martie 2002, hudoc.echr.coe.int.

îndoială rezonabilă". Aceasta era necesară, deoarece aplicarea principiului *in dubio pro reo* este strâns legată de un astfel de standard de probațiune. Dubiul la care face referire principiul este *dubiul rezonabil* din standardul de probațiune, care împiedică pronunțarea unei hotărâri de condamnare.

În practica judiciară s-a statuat[1] că prezumția de nevinovăție nu este înfrântă atât timp cât în cauză nu există probe care să dovedească cu certitudine că inculpatul a comis faptele pentru care a fost trimis în judecată. S-a reținut că, dacă declarațiile date de inculpat în cursul urmăririi penale nu se coroborează cu alte mijloace de probă, nu pot constitui temei pentru condamnarea acestuia.

Regula *in dubio pro reo* constituie un *complement al prezumției de nevinovăție*, un principiu instituțional care reflectă modul în care principiul aflării adevărului se regăsește în materia probațiunii. Ea se explică prin aceea că, în măsura în care dovezile administrate pentru susținerea vinovăției celui acuzat conțin o informație îndoielnică tocmai cu privire la vinovăția făptuitorului în legătură cu fapta imputată, autoritățile judecătorești penale nu își pot forma o convingere care să se constituie într-o certitudine și, de aceea, ele trebuie să concluzioneze în sensul nevinovăției acuzatului și să îl achite. Înainte de a fi o problemă de drept, regula *in dubio pro reo* este o problemă de fapt. Înfăptuirea justiției penale cere ca judecătorii să nu se întemeieze, în hotărârile pe care le pronunță, pe probabilitate, ci pe certitudinea dobândită pe bază de probe decisive, complete, sigure, în măsură să reflecte realitatea obiectivă (fapta supusă judecății). Numai așa se formează convingerea, izvorâtă din dovezile administrate în cauză, că realitatea obiectivă (fapta supusă judecății) este, fără echivoc, cea pe care o înfățișează realitatea reconstituită cu ajutorul probelor, în scopul cunoașterii. Chiar dacă în fapt s-au administrat probe în sprijinul învinuirii, iar alte probe nu se întrevăd ori pur și simplu nu există și totuși îndoiala persistă în ceea ce privește vinovăția, atunci îndoiala „echivalează cu o probă pozitivă de nevinovăție" și deci inculpatul trebuie achitat[2].

6. Aflarea adevărului. Înainte de a fi o categorie juridică, adevărul este o categorie filosofică. Delimitând adevărul de nonadevăr, majoritatea filosofilor, de-a lungul a mai bine de două milenii, au subliniat *caracterul obiectiv al adevărului*, care nu depinde de voința omului, de umanitate în genere[3]. Dacă opiniile cu privire la definirea adevărului sunt destul de convergente, opiniile expuse în filosofie cu privire la posibilitatea omului de a cunoaște adevărul sunt foarte divergente, mergând de la ideea că adevărul poate fi cunoscut întotdeauna, până la ideea că adevărul nu poate fi cunoscut niciodată cu mijloacele omenești. Această divergență de opinii și-a pus amprenta și asupra modului în care diferitele sisteme procesuale se raportează la aflarea adevărului.

Sistemele procesuale penale de sorginte adversială, de pildă, nu cunosc principiul aflării adevărului ca principiu de bază al procesului penal, deoarece ele sunt clădite pe un cu totul alt fundament legat de aflarea adevărului într-o cauză penală. Diferența dintre sistemul procesual adversial și cel continental este una de profunzime, cele două având o

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1508 din 8 martie 2006, în B.J. Baza de date, *apud* N. VOLONCIU, AL. VASILIU, *Codul de procedură penală comentat. Art. 1-61¹. Regulile de bază și acțiunile în procesul penal. Competența*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 28.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3465/2007, www.legalis.ro.

[3] N. VOLONCIU, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, vol. I, ed. a 2-a, Ed. Paideia, București, 1996, p. 93.

raportare diferită chiar cu privire la miezul problemei activității judiciare, anume *aflarea adevărului judiciar*[1].

În sistemul continental, adevărul judiciar trebuie să fie identic cu adevărul obiectiv, real, adică instanțele nu pot reține altceva decât ceea ce s-a petrecut în realitate. În Codul nostru de procedură penală, aflarea adevărului este reglementată ca regulă de bază în art. 5 alin. (1), unde se prevede că „Organele judiciare au obligația de a asigura, pe bază de probe, aflarea adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei, precum și cu privire la persoana suspectului sau inculpatului". Pentru asigurarea acestui deziderat, se prevedeau în codul anterior *principiul rolului activ al organelor judiciare în procesul penal*, precum și *obligativitatea lor de a acționa din oficiu pentru aflarea acestui adevăr*. În trecerea pe care noul Cod de procedură penală a făcut-o înspre sistemul procesual adversial, nu a mai fost reglementat principiul rolului activ al organelor judiciare, fapt care este de natură să reducă din importanța principiului aflării adevărului în procesul penal, în vederea asigurării un termen mai scurt de soluționare a cauzelor.

Sistemele adversiale susțin că această „pretenție" a sistemelor continentale, de a afla *adevărul obiectiv* în cadrul unui proces penal, este o utopie și că adevărul judiciar, reconstituit în urma administrării probelor în cadrul unui proces penal, poate fi diferit de adevărul real. În cadrul unui sistem procesual adversial, fiecare dintre părțile care se confruntă într-un proces penal (acuzarea și apărarea) este deținătoarea propriului adevăr, pe care încearcă să îl impună, în urma unei confruntări corecte. De aici decurge *importanța deosebită pe care sistemul adversial o acordă procedurii*, care trebuie să fie una corectă, perfect echitabilă, să asigure o egalitate a armelor, pentru a se putea ajunge la o soluție justă. Prin această concepție despre adevărul judiciar se explică *posibilitatea pe care o au părțile implicate în procesul penal (acuzarea și apărarea) de a negocia acest adevăr judiciar*, respectiv de a negocia încadrarea juridică a faptei, pedeapsa stabilită pentru faptă, modalitatea de executare a acesteia etc.

Cum se poate constata, controversa cu privire la adevărul judiciar nu este decât o reluare, pe plan procesual penal, a vechii problematici filosofice legate de posibilitatea omului de a cunoaște adevărul, sistemele adversiale situându-se pe poziția imposibilității omului de a cunoaște adevărul, precum și pe aceea că adevărul are un caracter relativ, iar nu unul absolut. Aceste idei sunt, de altfel, unele destul de răspândite în curentele filosofice din lumea anglo-saxonă, unde își au originea sistemele procesuale de sorginte adversială. Sistemele procesuale romano-germanice, care își au originea în Europa continentală, și-au bazat principiile referitoare la cunoașterea adevărului în procesul penal pe curentele filosofice idealiste, în special pe idealismul german, al cărui reprezentant de seamă a fost Immanuel Kant.

Diferența dintre cele două sisteme cu privire la *importanța acordată procedurii* rezultă din diferența de viziune a acestora în legătură cu adevărul judiciar. *În sistemul adversial, procedura este mai importantă decât dreptul material*, deoarece ea este cea care garantează aflarea adevărului judiciar. *În sistemul continental, dreptul material este mai important decât procedura*, pentru că este prioritară aflarea adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei. Din aceste motive, regimul nulităților absolute (aplicabil și în materia probațiunii) din sistemul nostru procesual este atât de restrictiv, față de sistemul adversial, unde operează mult mai ușor sancțiunea excluderii probelor. Aplicarea strictă într-un sistem continental a regimului probațiunii dintr-un sistem adversial l-ar lipsi de conținut pe cel

[1] A se vedea D. IONESCU, *Procedura avertismentului. Consecințe în materia validității declarațiilor acuzatului în procesul penal*, în C.D.P. nr. 2/2006, p. 28.

dintâi, deoarece l-ar împiedica să dea eficiență principiului aflării adevărului real, care este de esența sistemului procesual continental. De aceea, pare a fi incompatibilă cu sistemul continental sancțiunea excluderii probelor nelegal administrate, în forma în care aceasta este prevăzută în sistemele adversiale. O astfel de sancțiune se potrivește cu un sistem procesual în care aflarea adevărului real nu reprezintă un principiu fundamental, unde se recunoaște că acest lucru este o ficțiune, iar judecătorul dă soluția în funcție de adevărul judiciar reieșit din dezbateri.

Marele dezavantaj al sistemului adversial ar fi acela că, într-o societate din ce în ce mai evoluată, nu se poate susține că aflarea adevărului obiectiv nu ar fi un deziderat principal pentru judecător și că acesta are datoria doar de a soluționa cauza potrivit adevărului judiciar care a reieșit din dezbateri. Informația circulă în prezent cu o viteză fără precedent, iar nivelul de conștiință al populației este foarte ridicat, astfel încât soluționarea unor cauze pe baza unui adevăr judiciar care ar fi în flagrantă contradicție cu adevărul obiectiv ar fi o sursă de neîncredere în sistemul judiciar și în capacitatea statului de a apăra societatea de răul pe care îl prezintă criminalitatea. De asemenea, așa cum s-a arătat în doctrină, o publicitate excesivă în fazele preliminare sau preparatorii ale procesului penal înlesnește distrugerea probelor, trădează tactica organelor de cercetare sau de instrucție și adeseori compromite reușita urmăririi[1]. Posibilitatea de a intimida sau de a influența în orice alt mod persoanele audiate în fața judecătorului este o piedică serioasă în pronunțarea unor soluții juste. Caracterul oral al procedurii adversiale nu permite constituirea unui dosar, nici amânarea unei afaceri ori judecarea din nou în apel, luând ca bază dosarul primei instanțe; mai mult, o procedură pur orală poate favoriza pasiunile[2].

Sistemul inchizitorial are, la rândul său, o serie de dezavantaje, printre care trebuie menționat în primul rând acela că, din dorința de a descoperi cu orice preț adevărul obiectiv, organul judiciar este tentat să nu acorde importanța cuvenită drepturilor acuzatului. Lipsa unei separări a funcțiilor judiciare de acuzare și de judecată este de natură să îngreuneze aflarea adevărului, atât timp cât nu există o dezbatere asupra acestuia. Dacă judecătorul se conduce doar după propria opinie cu privire la adevărul în cauză, există riscul ca el să se înșele, să nu observe anumite aspecte pe care i le-ar putea releva ascultarea în contradictoriu a celorlalte puncte de vedere. În sfârșit, un alt dezavantaj al procedurii scrise din sistemul inchizitorial este acela că informația comunicată doar prin fraze scrise este mult mai redusă decât cea comunicată oral, deoarece, în acest din urmă caz, comunicarea se face și prin intonație, prin mimică, prin gesturi etc., care de multe ori sunt mai importante decât conținutul frazei.

Aceste dezavantaje ale celor două mari sisteme procesuale penale a făcut ca sistemul procesual predominant în prezent să fie unul mixt, cu elemente adoptate atât din sistemul inchizitorial, cât și din cel adversial. Diferența între sistemele moderne o fac însă ponderea pe care o reprezintă elementele adoptate din fiecare sistem procesual și în special viziunea cu privire la adevărul obiectiv. Astfel, regăsim elemente de drept inchizitorial și în sistemele procesuale anglo-saxone, cum întâlnim elemente de drept adversial și în sistemele de sorginte inchizitorială. Sistemele procesuale continentale, cum este și cel român, își au ca model sistemul adoptat în Franța după Revoluție. Întrucât ele păstrează pentru faza de judecată foarte puține elemente din vechiul sistem inchizitorial, împrumutând pentru această fază o serie de principii din sistemul opus, s-a preferat denumirea de *sistem continental sau mixt*. Caracteristica principală a acestui sistem este că în faza preliminară judecății, aceea

[1] T. POP, *op. cit.*, p. 360.

[2] GH. MATEUȚ, *op. cit*, vol. I, p. 139.

de instrucție, se aplică predominant sistemul inchizitorial (cu unele elemente adversiale, cum ar fi separarea funcțiilor judiciare, dreptul la apărare al acuzatului, unele elemente de contradictorialitate ș.a.), iar în faza de judecată se aplică predominant sistemul adversial (cu unele elemente inchizitoriale, cum ar fi folosirea probelor din cursul urmăririi penale, rolul activ al judecătorului ș.a.). De asemenea, aceste sisteme sunt caracterizate în general prin adoptarea principiului adevărului obiectiv, încredințarea funcției de acuzare unui organ specializat, respectiv Ministerului Public, și adoptarea sistemului probelor libere și al liberei aprecieri a acestora.

În sistemul nostru procesual, pentru ca justiția represivă să poată realiza scopul său direct sau indirect, ea trebuie să cunoască *adevărul real*, tras din *realitatea faptelor*, iar nu din evaluarea lor apriorică și fictivă; deci *adevărul material* (real), iar nu *adevărul formal* (fictiv)[1].

În practica judiciară s-a reținut[2] că instanța are obligația să asigure aflarea adevărului; în acest scop, ea trebuie să verifice, nemijlocit, probele strânse de organele de urmărire penală, în vederea stabilirii adevărului, chiar dacă inculpatul a recunoscut faptele în fața organelor de urmărire, iar procurorul și partea civilă, în lipsa inculpatului, au declarat că nu au de solicitat probe; în acest caz, instanța trebuie să verifice dacă recunoașterea inculpatului în cursul urmăririi penale este expresia adevărului.

Deși hotărârea menționată a fost pronunțată sub imperiul vechiului cod, având în vedere reglementarea principiului aflării adevărului din noul Cod de procedură penală, ea își păstrează valabilitatea. Chiar dacă noul cod a introdus multe elemente de justiție negociată, cum ar fi judecarea în cazul recunoașterii învinuirii sau acordul de recunoaștere a vinovăției, acestea sunt excepții de la regula rezultată din principiul aflării adevărului, iar ca excepții sunt de strictă interpretare. Aceeași trebuie să fie interpretarea și în cazul dispoziției din art. 374 alin. (7) CPP, potrivit căreia „Probele administrate în cursul urmăririi penale și necontestate de către părți sau de către persoana vătămată nu se readministrează în cursul cercetării judecătorești". În cazul în care inculpatul lipsește de la judecată, nu se poate prezuma că el nu contestă probele administrate în cursul urmăririi penale, instanța având obligația readministrării lor din oficiu, în vederea aflării adevărului. Această interpretare rezultă atât din consacrarea explicită a principiului aflării adevărului, cât și din faptul că, potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, inculpatul are dreptul să renunțe la dreptul la un proces echitabil, însă această renunțare trebuie să fie neechivocă. Dacă inculpatul nu a renunțat în mod neechivoc la garanțiile instituite de art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului, instanța trebuie să îi asigure respectarea acestor garanții (cauza *Colozza c. Italiei*[3]).

S-a apreciat, într-o altă decizie de speță[4], că, în situația în care inculpatul are o atitudine de nerecunoaștere a faptei care i se impută, obligația instanței este de a depune toate diligențele pentru readministrarea celorlalte probe, chiar și în situația în care inculpatul nu ar insista în aceasta, căci o asemenea activitate este esențială pentru aflarea adevărului în cauză. Astfel, nu este de acceptat situația în care, deși inculpatul, fiind audiat de către instanță, și-a menținut poziția de nerecunoaștere a faptei, instanța a procedat la judecarea

[1] V. DONGOROZ, în I. TANOVICEANU, *op. cit.*, vol. IV, p. 27.

[2] Trib. jud. Suceava, dec. pen. nr. 511/1969, în R.R.D. nr. 8/1969, p. 191, *apud* G. ANTONIU, N. VOLONCIU, I. NEAGU, V. STOICA, D. POPESCU, V. PAPADOPOL, *Practică judiciară penală*, vol. IV, *Procedura penală*, Ed. Academiei, București, 1993, p. 23.

[3] C.E.D.O., hot. din 12 februarie 1985, hudoc.echr.coe.int.

[4] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 493 din 10 martie 2004, în N. VOLONCIU, AL. VASILIU, *op. cit.*, p. 13.

cauzei, la același termen la care inculpatul a fost audiat, fără a manifesta rol activ și fără a depune în continuare diligențe pentru readministrarea probelor din cursul urmăririi penale. Dimpotrivă, instanța de fond a pus ea însăși în discuție renunțarea la audierea martorilor din rechizitoriu.

S-ar putea susține că, odată cu eliminarea principiului rolului activ, care era reglementat în art. 4 CPP 1968, instanța de judecată nu mai are o astfel de obligație sub imperiul noului Cod de procedură penală. Problema este deosebit de delicată, deoarece, menținându-se în noul cod principiul aflării adevărului, acesta nu poate fi desprins de corolarul său, care este rolul activ al organelor judiciare. Pentru aflarea adevărului, organele judiciare, inclusiv instanța de judecată, nu trebuie să aibă doar un rol pasiv, ci trebuie să facă demersuri pentru realizarea acestui scop, chiar dacă ceilalți participanți la proces ar rămâne în pasivitate. Din acest motiv, deși s-a înlăturat rolul activ al instanței de judecată, în art. 374 alin. (8) și art. 376 alin. (4) CPP se prevede posibilitatea instanței de a administra probe din oficiu „dacă apreciază că este necesar pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei".

7. *Ne bis in idem*. Principiul *ne bis in idem* nu a fost prevăzut în codul anterior, însă el este reglementat în art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenția europeană a drepturilor omului, care prevede că „Nimeni nu poate fi urmărit sau pedepsit penal de către jurisdicțiile aceluiași stat pentru săvârșirea infracțiunii pentru care a fost deja achitat sau condamnat printr-o hotărâre definitivă conform legii și procedurii penale ale aceluiași stat". Ca atare, era nevoie de reglementarea explicită a acestuia în categoria principiilor procesului penal român, deoarece, în caz contrar, organele judiciare ar fi fost nevoite să recurgă la aplicarea lui direct în baza Convenției. Curtea Europeană a Drepturilor Omului s-a pronunțat deseori cu privire la aplicarea acestui principiu, statuând, printre altele, că autoritățile pot aplica o singură dată o sancțiune cu caracter penal în sensul Convenției europene, indiferent dacă aceasta este calificată în dreptul intern ca fiind contravențională sau penală și independent dacă sancțiunea este aplicată de o autoritate judiciară sau administrativă (cauza *Franz Fischer c. Austriei*[1])[2]. Problema ridicată de această jurisprudență este una deosebit de delicată în dreptul intern, deoarece ea presupune că aplicarea unei amenzi contravenționale pentru o faptă nu mai permite ulterior desfășurarea unui proces penal și condamnarea autorului, dacă fapta respectivă constituie în același timp și o infracțiune. Această interpretare ar contraveni principiului tradițional al dreptului penal, potrivit căruia răspunderea penală poate coexista cu alte forme de răspundere, cum ar fi răspunderea civilă, administrativă, disciplinară etc. De aceea, trebuie analizată cu atenție jurisprudența Curții Europene în această materie.

De asemenea, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a avut ocazia să se pronunțe cu privire la sensul sintagmei *„hotărâre definitivă"*, prin Hotărârea din 11 februarie 2003, în cazurile conexe C-187/01 și C-385/01, *Gözütok și Brügge*[3], stabilind că aceasta se referă nu numai la hotărârile judecătorești, ci și la actele altor autorități judiciare sau organisme jurisdicționale, după caz, prin care se soluționează o cauză penală, în funcție de sistemele juridice ale statelor membre. S-a statuat că principiul *ne bis in idem* se aplică și procedurilor urmate de stingerea acțiunii penale, prin care Ministerul Public dintr-un stat membru încetează urmărirea penală după ce persoana învinuită a îndeplinit anumite

[1] C.E.D.O., hot. din 29 mai 2001, hudoc.echr.coe.int.

[2] M. UDROIU, *Procedură penală. Partea generală. Noul Cod de procedură penală*, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 27.

[3] *Apud* G. TUDOR, M. CONSTANTINESCU, *Mandatul european de arestare. Aspecte teoretice și practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 107-108.

condiții, în special a achitat o anumită sumă de bani fixată de Ministerul Public, chiar dacă această procedură nu implică vreo intervenție din partea instanței judecătorești. După acest conținut al noțiunii de „hotărâre definitivă", s-ar încadra aici și *ordonanța procurorului de renunțare la urmărirea penală*, dată în dreptul nostru intern în temeiul art. 318 CPP.

Nu toate soluțiile de netrimitere în judecată adoptate de Ministerul Public se încadrează însă în această noțiune, deoarece, în cele mai multe cazuri, soluțiile acestuia nu sunt definitive, ci poate fi redeschisă urmărirea penală. Curtea de Justiție a Uniunii Europene a stabilit că principiul *ne bis in idem* nu este aplicabil unei decizii prin care, după examinarea pe fond a cauzei cu care este sesizat, un organ al unui stat contractant dispune *oprirea urmăririi penale*, atunci când această decizie, potrivit dreptului național al acestui stat, nu stinge definitiv acțiunea penală și nu constituie astfel un impediment în calea unei noi urmăriri penale, pentru aceleași fapte, în acest stat[1].

O soluție similară a fost adoptată și de către Înalta Curte de Casație și Justiție, prin menținerea hotărârii instanței de fond prin care s-a admis cererea de extrădare a unei persoane cu dublă cetățenie – română și israeliană – și s-a dispus predarea acesteia către autoritățile judiciare din Israel, unde este urmărită pentru infracțiune de fraudă, fals și furt, fapte comise în anul 2000, și, referitor la susținerile persoanei extrădabile că prin predare se încalcă principiul *non bis in idem*, s-a relevat că, deși la dosarul cauzei există o adresă a Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiție din care rezultă că persoana a fost urmărită penal pentru aceleași fapte, pronunțându-se soluții de netrimitere în judecată, acest principiu nu este incident, atât timp cât „procesul s-a oprit în faza de urmărire penală, nefiind pronunțată vreo hotărâre definitivă"[2].

Curtea de Justiție a Uniunii Europene a stabilit însă că nu este aplicabil principiul *ne bis in idem* în cazul în care în unul dintre state s-a dispus o soluție de necondamnare pe motiv că a intervenit prescripția răspunderii penale a inculpatului[3] sau că nu sunt probe suficiente[4].

În practica noastră judiciară[5] s-a reținut, în aplicarea acestui principiu, că o faptă pentru care s-a aplicat o amendă contravențională, printr-un proces-verbal de contravenție întocmit de către Jandarmeria Română, poate fi considerată ca având un caracter „penal" în sensul autonom pe care Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale îl acordă acestei noțiuni, având în vedere că, pe de o parte, interdicția instituită prin textul legal încălcat se adresează tuturor persoanelor și că, pe de altă parte, scopul sancțiunii este acela de a pedepsi și preveni săvârșirea în viitor a unor fapte similare (cauza *Anghel c. României*[6]). Astfel, vor fi aplicabile garanțiile prevăzute nu doar de art. 6 din Convenție în materie penală, ci și celelalte garanții, inclusiv principiul *„ne bis in idem"*, prevăzut în art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenție.

---

[1] C.J.C.E., cauza C-491/07, *Turanský*, hot. din 22 decembrie 2008, *apud* G. TUDOR, M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 110.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3903/2010, www.scj.ro, *apud* M. PĂTRĂUȘ, *Principiul „non bis in idem" în lumina jurisprudenței europene și naționale*, în Buletinul Rețelei Judiciare Române în materie penală, anul II, 2013, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 7.

[3] C.J.C.E., cauza C-467/04, *Gasparini și alții*, hot. din 28 septembrie 2006, în G. TUDOR, M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 108.

[4] C.J.C.E., cauza C-150/05, *van Straaten*, hot. din 28 septembrie 2006, în G. TUDOR, M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 108.

[5] C.A. Brașov, dec. pen. nr. 905/R din 3 noiembrie 2011, nepublicată.

[6] C.E.D.O., hot. din 4 octombrie 2007, hudoc.echr.coe.int.

În aceste condiții, instanța a apreciat că trebuie să stabilească dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute în art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenție, și anume dacă fapta pentru care inculpatul a fost trimis în judecată în prezenta cauză este aceeași cu fapta pentru care inculpatul a fost sancționat contravențional și dacă există o hotărâre prin care să se fi stabilit definitiv dacă persoana acuzată este sau nu vinovată de săvârșirea faptei cu caracter penal reținute în sarcina sa în procedura contravențională [cauza *Tsonyo Tsonev c. Bulgariei (nr. 2)*[1]].

S-a constatat că prin rechizitoriul parchetului inculpatul a fost trimis în judecată în stare de arest preventiv, pentru săvârșirea infracțiunii de ultraj contra bunelor moravuri și tulburarea ordinii și liniștii publice, prevăzută de art. 321 alin. (1) CP (din 1969 – n.n.), constând în aceea că a adresat injurii și a agresat mai multe persoane prezente la un festival, provocând în acest mod tulburarea ordinii și liniștii publice. De asemenea, instanța a constatat că, prin procesul-verbal de contravenție întocmit de către Jandarmeria Română, inculpatul a fost sancționat cu amendă contravențională în cuantum de 300 de lei pentru săvârșirea contravenției prevăzute de art. 2 pct. 26 din Legea nr. 61/1991 pentru sancționarea faptelor de încălcare a unor norme de conviețuire socială, a ordinii și liniștii publice, constând în aceea că, în data de 8 august 2009, „aflându-se împreună cu K.C. la calea de acces pe platoul Inima Reginei, a provocat scandal". Astfel, instanța a observat că inculpatul a fost trimis în judecată în prezenta cauză pentru că ar fi provocat tulburarea ordinii și liniștii publice prin faptul că a adresat injurii și a agresat mai multe persoane prezente la un festival, iar prin procesul-verbal de contravenție a fost sancționat cu amendă contravențională, pentru că a provocat scandal în același loc și la aceeași oră.

Potrivit art. 321 alin. (1) CP (din 1969 – n.n.), fapta persoanei care, în public, săvârșește acte sau gesturi, proferează cuvinte ori expresii sau se dedă la orice alte manifestări prin care se aduce atingere bunelor moravuri ori se produce scandal public sau se tulbură, în alt mod, liniștea publică se pedepsește cu închisoare de la 1 la 5 ani. Potrivit art. 2 pct. 26 din Legea nr. 61/1991, în forma avută la data săvârșirii contravenției, constituie contravenție „săvârșirea oricăreia dintre următoarele fapte, dacă nu sunt comise în astfel de condiții încât, potrivit legii penale, să fie considerate infracțiuni: (...) provocarea ori participarea efectivă la scandal, în locuri sau localuri publice".

În aceste condiții, instanța a reținut că acuzațiile aduse inculpatului atât în procedura contravențională, cât și în prezentul proces penal sunt, în esență, aceleași, în accepțiunea art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenția europeană [cauza *Tsonyo Tsonev c. Bulgariei (nr. 2)*, parag. 52].

În privința existenței unei hotărâri judecătorești prin care să se fi stabilit definitiv dacă persoana acuzată este sau nu vinovată de săvârșirea faptelor cu caracter penal reținute în sarcina sa, instanța a precizat că, în accepțiunea Curții Europene, o hotărâre este definitivă, în sensul art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenție, atunci când acea hotărâre a intrat sub autoritatea lucrului judecat [cauzele *Tsonyo Tsonev c. Bulgariei (nr. 2)*, parag. 52 și *Sergey Zolotukhin c. Rusiei*[2], parag. 107-108].

Astfel, o sentință deja pronunțată pentru soluționarea unei fapte penale are caracter de obstrucționare a urmăririi. Dacă infracțiunile săvârșite pe teritoriul unui stat pot fi judecate atât de o instanță, cât și de autoritățile administrative (de exemplu, jandarmeria sau poliția), atunci hotărârile judecătorești pot constitui, conform procedurii penale, o piedică pentru

[1] C.E.D.O., hot. din 14 ianuarie 2010, hudoc.echr.coe.int.
[2] C.E.D.O., hot. din 7 iunie 2007, hudoc.echr.coe.int.

procedurile administrative ulterioare, așa cum și sancțiunile dictate de jandarmerie sau poliție pot avea ca efect obstrucția procedurilor judiciare pentru aceeași faptă.

Austria a depus o declarație referitoare la art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenție, conform căreia acest articol este aplicabil în Austria doar pentru procedurile penale judiciare, însă Curtea Europeană a decretat această declarație ca nevalabilă.

Nu are importanță care autoritate pronunță prima sentința. În timp ce „efectul de împiedicare" al hotărârilor judecătorești pentru procedurile administrative ulterioare este perceput ca fiind puțin problematic, obstacolul acțiunilor administrative pentru procedurile judecătorești ulterioare atrage după sine multe probleme.

La prima vedere, ar părea de neînțeles, din punct de vedere al politicii legislative, ca o hotărâre a organelor administrative (a jandarmeriei) – posibil emisă pe nedrept – referitoare la o contravenție administrativă minoră să conducă la excluderea unei urmăriri penale și a unei judecăți cauzate de săvârșirea unei infracțiuni (relativ) grave.

Curtea Europeană a atras însă atenția asupra faptului că, în cazul obstrucției unei sentințe penale, nu contează cine pronunță sentința mai întâi: instanța sau autoritatea administrativă (poliția sau jandarmeria).

Astfel, Curtea a constatat o violare a art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenție din partea Austriei, deoarece, în urma unei pedepse aplicate de către organele administrative (poliție), pentru conducerea autoturismului sub influența alcoolului, a fost pronunțată și o sentință judecătorească pentru aceeași faptă – ucidere din culpă ca urmare a conducerii unui autoturism sub influența alcoolului (cauza *Franz Fischer c. Austriei*, parag. 25, 28-29, 31-32).

În aceste condiții, instanța a reținut că procesul penal reprezintă o a doua procedură judiciară a statului îndreptată împotriva inculpatului, prin care se urmărește angajarea răspunderii penale a acestuia pentru o faptă de natură penală pentru care a fost deja condamnat definitiv în procedura contravențională, motiv pentru care a apreciat incidente dispozițiile art. 11 pct. 2 lit. b) coroborat cu art. 10 alin. (1) lit. j) CPP (din 1968 – n.n.), raportat la art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenția europeană.

8. Obligativitatea punerii în mișcare și a exercitării acțiunii penale. Legiuitorul noului Cod de procedură penală a preluat din *principiul oficialității* doar obligativitatea procurorului de a pune în mișcare și de a exercita acțiunea penală din oficiu, atunci când există probe din care rezultă săvârșirea unei infracțiuni și nu există vreo cauză legală de împiedicare a acesteia [art. 7 alin. (1)]. Prin instituirea acestei forme a principiului oficialității, limitată doar la procuror, legiuitorul a dorit să atribuie instanței de judecată un rol pasiv în procesul penal, similar celui pe care îl are în sistemele adversiale. Această viziune s-a dorit a fi una unitară, având în vedere eliminarea principiului rolului activ al instanței de judecată, care a fost menținut în art. 5 alin. (2) CPP tot doar pentru procuror. Este o viziune specifică sistemelor procesuale adversiale, unde judecătorul nu are obligația de a afla adevărul real în proces, ci trebuie doar să asigure caracterul echitabil al confruntării dintre acuzare și apărare și să pronunțe hotărârea doar pe baza probelor administrate în fața sa de acestea.

În alin. (2) și (3) ale art. 7 CPP sunt reglementate două *excepții* de la principiul obligativității punerii în mișcare și exercitării acțiunii penale de către procuror, anume posibilitatea acestuia de a renunța la exercitarea acțiunii penale dacă, în raport cu elementele concrete ale cauzei, nu există un interes public în realizarea obiectului ei [alin. (2)] și obligativitatea, în cazurile prevăzute de lege, a introducerii plângerii prealabile a persoanei vătămate sau a obținerii autorizării ori sesizării organului competent sau îndeplinirii altei condiții prevăzute de lege [alin. (3)].

Prima excepție de la principiul obligativității punerii în mișcare și exercitării acțiunii penale este cunoscută în doctrină și în dreptul comparat sub numele de *principiul oportunității urmăririi penale*, al cărui conținut este dezvoltat în art. 318 CPP. Cea de-a a doua excepție – *plângerea prealabilă* a persoanei vătămate – este prevăzută pentru anumite infracțiuni, în considerarea unor relații familiale sau personale între autor și persoana vătămată, care justifică acordarea celei din urmă a dreptului de a hotărî cu privire la punerea în mișcare a acțiunii penale, iar *autorizarea prealabilă* a unor autorități este necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale în cazul unor infracțiuni sau persoane.

Principiul oportunității urmăririi penale ar trebui să acționeze în sistemul nostru procesual doar *în mod subsidiar*, atunci când procurorul constată cu certitudine existența condițiilor prevăzute de art. 318 CPP pentru renunțarea la urmărirea penală. Fiind vorba despre o excepție de la principiul obligativității punerii în mișcare și a exercitării acțiunii penale, ea este de strictă interpretare, neputând fi extinsă, de pildă, la cazurile în care aceste acte nu ar fi oportune din considerente politice sau economice, așa cum este posibil în statele care au consacrat ca regulă fundamentală principiul oportunității urmăririi penale. Condițiile pentru ca procurorul să renunțe la urmărirea penală sunt prevăzute în mod limitativ, doctrina subliniind că necesitatea impunerii unor condiții în aplicarea „clasării în oportunitate" are ca scop: asigurarea transparenței și înlăturarea oricărui arbitrariu în dispunerea unor măsuri ce reprezintă în fapt opțiuni de politică penală ale Ministerului Public, asigurarea unui control jurisdicțional eficient al soluțiilor procurorului întemeiate pe principiul oportunității, evitarea sporirii excesive a puterilor procurorului, care altfel ar fi putut deveni actorul principal în politica penală a statului[1]. Soluțiile procurorului de renunțare la urmărirea penală sunt supuse controlului judecătorului de cameră preliminară, pe calea procedurii de verificare a legalității și temeiniciei, în conformitate cu dispozițiile art. 318 alin. (12)-(16) CPP.

În practica judiciară s-a reținut[2] că, dacă persoana vătămată este minor, organele de urmărire se pot sesiza oricând, din oficiu, fără să fie obligate să verifice dacă minorul sau ocrotitorul legal a introdus plângere în termen legal ori a declarat că nu introduce o astfel de plângere. Soluția își păstrează valabilitatea și sub imperiul noului Cod de procedură penală, deoarece art. 157 alin. (4) CP prevede că, „În cazul în care cel vătămat este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu ori cu capacitatea de exercițiu restrânsă sau o persoană juridică ce este reprezentată de făptuitor, acțiunea penală se poate pune în mișcare și din oficiu".

Înalta Curte de Casație și Justiție a constatat într-o cauză[3] că instanța de apel a pronunțat și sub aspect procedural o soluție legală, evoluția jurisprudențială fiind, de mai mult timp, în sensul că dispoziția legală privind punerea în mișcare a acțiunii penale la plângerea prealabilă a persoanei vătămate în cazul infracțiunii de viol se referă la ipoteza exercitării în condiții normale a acțiunii penale în cauzele condiționate de preexistența plângerii prealabile, dispoziția legală neavând în vedere ipoteza în care persoana vătămată a decedat, cu atât mai mult atunci când decesul acesteia se află în legătură cauzală cu faptele inculpatului. În consecință, este corectă observația instanței de apel că, pe de o parte, imposibilitatea victimei de a formula plângere prealabilă s-a datorat acțiunii infracționale comise de același inculpat, cu aceeași ocazie, care s-a finalizat prin uciderea victimei, iar, pe de altă parte, că

[1] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 29.

[2] Trib. Suprem, dec. de îndrum. nr. 6/1973, în R.R.D. nr. 2/1974, p. 107, *apud* G. ANTONIU, N. VOLONCIU ș.a., *op. cit.*, p. 189.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2656 din 6 iulie 2010, www.scj.ro.

săvârșirea unei infracțiuni mai grave, infracțiunea de omor, nu îi poate crea inculpatului un motiv de impunitate penală referitor la o altă infracțiune gravă comisă de el în același context și că, în consecință, în această situație, acțiunea penală se exercită din oficiu, inculpatul fiind legal trimis în judecată prin rechizitoriu și pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute în art. 20 raportat la art. 197 alin. (1) CP (din 1969 – n.n.) (tentativă la viol).

Soluția a fost preluată în art. 157 alin. (5) CP, potrivit căruia, „Dacă persoana vătămată a decedat sau în cazul persoanei juridice aceasta a fost lichidată, înainte de expirarea termenului prevăzut de lege pentru introducerea plângerii, acțiunea penală poate fi pusă în mișcare din oficiu". Textul nu face nicio distincție după cum decesul are sau nu legătură cu fapta pentru care este pusă în mișcare acțiunea penală, astfel încât procurorul are obligația punerii în mișcare a acțiunii penale, chiar dacă persoana vătămată a decedat ori persoana juridică a fost lichidată, anterior expirării termenului de introducere a plângerii prealabile, din cauze independente de acțiunea inculpatului. În acest caz, așa cum s-a reținut în speța anterioară, procurorul poate pune în mișcare acțiunea penală oricând, în interiorul termenului de prescripție a răspunderii penale, nefiind limitat la termenul de introducere a plângerii prealabile.

9. Caracterul echitabil și termenul rezonabil al procesului penal. Pentru a putea înțelege rațiunea legiuitorului din noul Cod de procedură penală în ceea ce privește *principiul caracterului echitabil al procesului penal*, trebuie analizat mai întâi art. 1 alin. (1) CPP 1968, care reglementa *scopul procesului penal*, la care se constată o asemănare de conținut cu art. 8 CPP. Astfel, potrivit art. 1 alin. (1) CPP 1968, „Procesul penal are ca scop constatarea la timp și în mod complet a faptelor care constituie infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală". Noul Cod de procedură penală nu a mai considerat necesar să consacre un text special scopului procesului penal, însă în art. 8 a reluat o mare parte din textul art. 1 alin. (1) din vechiul cod, care definea scopul procesului penal.

Un sens asemănător celui din noul Cod de procedură penală al caracterului echitabil al procesului a fost dat de doctrina noastră[1], considerându-se că în reglementarea procesuală „*echitatea*" presupune o *deplină egalitate* a tuturor participanților la procesul penal, iar în realizarea acestuia ea nu poate fi separată de ideea fundamentală potrivit căreia toate persoanele care au încălcat legea trebuie să fie sancționate și niciun nevinovat să nu fie pedepsit. În acest mod se exprimă cerința unui *echilibru* între apărarea interesului general al societății, de pedepsire a tuturor infractorilor, și interesul legitim al fiecărei persoane nevinovate de a nu fi supusă constrângerii penale. Pentru aceasta, este necesar, pe de o parte, să existe autoritatea judiciară corespunzătoare pentru a aplica corect și nepărtinitor legea penală celor care au săvârșit infracțiuni, obligată prin lege să acționeze în acest sens, deci să afle adevărul despre infracțiunea săvârșită și autorul ei, precum și aplicarea pedepsei în caz de vinovăție, dar, totodată, să asigure ca nicio persoană să nu fie cercetată sau judecată pentru o infracțiune pe care nu a săvârșit-o; așadar, legalitate, adevăr, inițiativă în combaterea infracțiunilor, preocupare continuă pentru sancționarea justă a infractorilor, într-un termen cât mai scurt. Totodată, manifestarea unei preocupări permanente de a nu se aduce, nejustificat, atingere drepturilor și libertăților fundamentale consfințite în Constituție, ceea ce presupune garanții puternice care să împiedice orice abuz și să înlăture consecințele unor încălcări ale legii făcute de autoritățile judiciare

[1] G. ANTONIU, N. VOLONCIU, N. ZAHARIA, *Dicționar de procedură penală*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p. 97, *apud* GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 63.

în privința prezumției de nevinovăție, a dreptului la apărare, a libertății individuale, a demnității umane, a vieții intime.

Această definiție a echității este esențială pentru înțelegerea exactă a rațiunii principiului „caracterului echitabil și termenului rezonabil" de la art. 8 CPP, deoarece regăsim în ea toate cele *trei elemente* reunite în acest text, respectiv: necesitatea *soluționării cauzelor „într-un termen rezonabil"*, însă cu efectuarea unei *represiuni corecte și exacte* („astfel încât să fie constatate la timp și în mod complet faptele care constituie infracțiuni, nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală, iar orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit legii") și *cu respectarea drepturilor și libertăților persoanei* („Organele judiciare au obligația de a desfășura urmărirea penală și judecata cu respectarea garanțiilor procesuale și a drepturilor părților și subiecților procesuali"). Astfel, conceptul de caracter echitabil al procesului penal din noul Cod de procedură penală s-a depărtat de sensul *dreptului la un proces echitabil* garantat de art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului, dobândind în legislația noastră un conținut oarecum diferit.

Instanțele naționale au interpretat conceptul de drept la un proces echitabil în sensul pe care Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și Curtea Europeană a Drepturilor Omului îl atribuie acestuia. Astfel, Înalta Curte de Casație și Justiție a constatat, într-o decizie de speță[1], că instanțele anterioare nu au efectuat o cercetare judecătorească efectivă, de natură a asigura inculpatului dreptul la un proces echitabil, astfel cum acesta este garantat de art. 6 parag. 1 și 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Conform jurisprudenței constante a Curții Europene a Drepturilor Omului, mijloacele de probă trebuie administrate într-o audiere publică, în prezența acuzatului, în vederea respectării principiului contradictorialității și egalității armelor, fiind în sarcina judecătorului național să vegheze ca toate aspectele ce pot influența soluționarea pe fond a litigiului să facă obiectul unei dezbateri contradictorii în cadrul procesului penal. De asemenea, s-a stabilit că nicio condamnare nu poate fi întemeiată în mod decisiv ori exclusiv pe declarația unui martor, dacă acuzatul nu a avut posibilitatea efectivă de a contesta respectiva mărturie și de a interoga martorul în acuzare fie cu prilejul ascultării sale, fie într-un stadiu ulterior al procedurii.

Aplicând criteriile jurisprudențiale la cazul în speță, s-a constatat că vinovăția inculpatului a fost stabilită de instanțe, cel puțin pentru două dintre actele materiale, exclusiv pe baza declarațiilor date de investigatorii sub acoperire și colaboratorul cu identitate protejată, fără ca aceste persoane să fi fost audiate nemijlocit de către instanțe și fără ca inculpatul să fi avut posibilitatea de a adresa întrebări martorilor și de a contesta mărturiile care îl incriminau.

Deși martorii în cauză nu au dat declarații decât în timpul urmăririi penale la procuror, iar inculpatul și-a susținut în mod constant nevinovăția, instanța de fond și instanța de prim control judiciar nu au depus nicio diligență în vederea citării și audierii martorilor, singura probă administrată în mod direct la judecata în primă instanță fiind cea a ascultării unui martor, la cererea inculpatului.

De asemenea, s-a constatat că, în cursul judecății în primă instanță, procurorul a solicitat audierea investigatorului sub acoperire, cerere asupra căreia instanța nu s-a mai pronunțat, deși amânase pronunțarea în acest sens. Or, în virtutea rolului activ, atât primei instanțe, dar mai ales instanței de apel, în fața căreia se invocase inexistența cercetării judecătorești, le revenea obligația de a lua măsuri pozitive în vederea ascultării investigatorilor sub

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1687 din 29 aprilie 2010, www.scj.ro.

acoperire și a colaboratorului cu identitate protejată, în condițiile reglementate de art. 86^1 și art. 86^2 CPP (din 1968 – n.n.), pentru a se stabili cu certitudine dacă și în ce împrejurări a avut loc vânzarea drogurilor de către inculpat.

Cum neregularitatea constatată afectează de nulitate ambele hotărâri pronunțate în cauză, ca urmare a inexistenței cercetării judecătorești, omisiune ce nu a fost complinită nici în apel, deși instanța de control judiciar era chemată să examineze cauza sub toate aspectele de fapt și de drept, chiar și în lipsa unor critici exprese privind neadministrarea directă a probatoriilor pe baza cărora se dispusese condamnarea inculpatului, admițând recursul declarat în cauză, Înalta Curte de Casație și Justiție a dispus casarea ambelor hotărâri, cu consecința trimiterii cauzei spre rejudecare la prima instanță, urmând ca aceasta să facă toate demersurile necesare în vederea audierii martorilor menționați și să administreze orice alte probe necesare pentru justa soluționare a cauzei.

Caracterul rezonabil al duratei procedurilor se apreciază în funcție de circumstanțele cauzei și ținând cont de criteriile consacrate de jurisprudența Curții Europene. Aceste criterii sunt: *complexitatea cazului, comportamentul reclamantului, comportamentul autorităților* și *importanța pentru reclamant a obiectului cauzei*[1].

Nu sunt luate în considerare, în calcularea termenului de soluționare a cauzei, perioadele de timp cuprinse între momentul dispunerii unei soluții de scoatere de sub urmărire penală (în prezent, de clasare – n.n.) și data infirmării acestei soluții și reluării urmăririi penale ori perioada în care procesul penal a fost suspendat din cauza imposibilității inculpatului de a participa la proceduri din motive medicale[2].

În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului a fost calificat drept un comportament dilatoriu din partea reclamantului formularea de către acesta a unor cereri repetate de suplimentare a probatoriului cauzei, fiind arătat că reclamantul nu și-a exercitat cu diligență dreptul de a cere audierea unor noi martori și nu a explicat de ce nu a solicitat audierea lor în etapele anterioare ale procedurii[3]. Soluția Curții este importantă în contextul analizării de către judecătorul de drepturi și libertăți și de către instanțele de judecată a viitoarelor *contestații privind durata procesului penal*, întemeiate pe dispozițiile art. 488^1-488^6 CPP, deoarece noul cod permite părților și subiecților procesuali principali să formuleze oricând cereri noi în probațiune. Or, în cazul în care durata de soluționare a cauzei a fost determinată de formularea tardivă a unor astfel de cereri noi în probațiune, nu se poate constata depășirea unei durate rezonabile, indiferent care dintre părți sau subiecți procesuali este culpabil de prelungirea duratei de soluționare. Nu se poate admite o astfel de contestație decât în cazul în care, după analizarea tuturor criteriilor enumerate în art. 488^5 alin. (2) CPP (inclusiv comportamentul *celorlalți participanți*), se constată o *culpă a organelor judiciare în depășirea duratei rezonabile*.

În ceea ce privește existența unui *remediu pentru încălcarea dreptului de soluționare a cauzelor într-un termen rezonabil*, în cauza *Vișan și alții c. României*[4], Curtea de la Strasbourg a constatat că Înalta Curte de Casație și Justiție a României a recunoscut expres existența unei încălcări a art. 6 parag. 1 din Convenție și, în considerarea acestei încălcări, a redus pedepsele aplicate inițial sub minimul legal, până la aproximativ jumătate din

[1] C.E.D.O., cauza *Comingersoll S.A. c. Portugaliei*, hot. din 6 aprilie 2000, în M. MACOVEI, D.O. CĂLINESCU (ED.), *Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului. Culegere selectivă*, vol. III, Ed. Polirom, Iași, 2003, p. 47.

[2] C.E.D.O., cauza *Aliuță c. României*, hot. din 11 iulie 2006, cauza *Stoianova și Nedelcu c. României*, hot. din 4 august 2005, *apud* M. UDROIU, *op. cit.*, p. 34.

[3] C.E.D.O., Marea Cameră, cauza *Idalov c. Rusiei*, hot. din 22 mai 2012, *apud* M. UDROIU, *op. cit.*, p. 35.

[4] C.E.D.O., dec. din 16 decembrie 2014, hudoc.echr.coe.int.

pedepsele aplicate anterior. În consecință, Curtea a apreciat că autoritățile naționale au oferit reclamanților o reparație adecvată prin reducerea pedepselor, aceștia nemaiputându-se pretinde victime ale unei încălcări a dreptului la soluționarea cauzei într-un termen rezonabil.

10. Dreptul la libertate și siguranță. Dreptul la libertate și siguranță este reglementat ca principiu distinct în art. 9 CPP, care prevede că „În cursul procesului penal este garantat dreptul oricărei persoane la libertate și siguranță" [alin. (1)]. Principiul era reglementat și în art. 5 CPP 1968, care prevedea că „În tot cursul procesului penal este garantată libertatea persoanei". Se pune problema dacă este vreo diferență *de conținut* între cele două reglementări sau este doar o simplă reformulare a aceluiași principiu? Conceptul de *drept la siguranță* își are originea în dreptul anglo-saxon, unde era denumit *habeas corpus*, ceea ce semnifica garanția acordată fiecărei persoane arestate sau reținute de a fi deferită fără întârziere unui juriu sau judecător, chemat să pronunțe fie punerea în libertate a celui acuzat, fie menținerea lui în stare de detenție[1].

Spre deosebire de textul Convenției europene a drepturilor omului însă, textul art. 9 CPP nu privește doar măsurile privative de libertate, ci *și pe cele restrictive de libertate*.

Codul de procedură penală nu a preluat din Convenția europeană garanția referitoare la *judecarea într-un termen rezonabil a persoanelor arestate preventiv* sau față de care s-a dispus măsura arestului la domiciliu ori eliberarea lor în cursul procedurii. Era utilă preluarea acestei garanții, deoarece în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului s-a statuat în mod constant că dreptul persoanelor arestate preventiv de a fi judecate într-un termen rezonabil sau de a fi eliberate în cursul procedurii este distinct de cel de a fi judecat într-un termen rezonabil, reglementat de art. 6 din Convenție privind dreptul la un proces echitabil. Este un drept distinct, deoarece *el se aplică doar persoanelor arestate preventiv sau arestate la domiciliu*, începe să curgă de la data arestării preventive sau la domiciliu și durează până la punerea în libertate a persoanei arestate preventiv ori la domiciliu sau până la pronunțarea unei hotărâri de condamnare, chiar nedefinitivă.

În plus, reglementarea distinctă a acestui drept al persoanelor arestate preventiv sau la domiciliu de a fi judecate într-un termen rezonabil ori de a fi puse în libertate are incidență în analizarea *temeiurilor de prelungire* a măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu, așa cum procedează Curtea Europeană a Drepturilor Omului în spețele soluționate. Nu este suficientă reglementarea cazurilor de luare a acestor măsuri preventive privative de libertate, deoarece Curtea Europeană analizează distinct condițiile *de luare* a acestor măsuri față de cele *de prelungire* a lor.

Articolul 9 alin. (2) CPP prevede o condiție pentru luarea măsurilor privative sau restrictive de libertate, anume *caracterul excepțional al acestor măsuri*. Condiția a fost analizată și de Curtea Europeană, însă doar prin raportare la dreptul persoanei arestate preventiv de a fi judecată într-un termen rezonabil sau de a fi pusă în libertate în cursul procedurii, așadar, doar cu privire la măsurile *privative de libertate*, nu și cu privire la cele *restrictive de libertate*, cum se prevede în dreptul intern.

O altă condiție analizată la luarea măsurilor privative de libertate este *necesitatea acestora*. Ea nu este prevăzută în mod explicit în Convenția europeană a drepturilor omului, însă rezultă din unele hotărâri ale Curții Europene. Astfel, aceasta a statuat că „Nu este suficient ca privarea de libertate să fie executată conform legii naționale, ci trebuie să fie și necesară în circumstanțele specifice ale cauzei. Detenția unei persoane este o măsură atât

[1] T. DRĂGANU, *Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar*, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 1998, p. 159.

de gravă, încât este justificată numai în ultimă instanță atunci când alte măsuri, mai puțin severe, au fost analizate și s-a considerat că sunt insuficiente pentru a proteja interesul public sau pe cel individual"[1]. Fiind prevăzută în dreptul intern condiția necesității măsurilor privative *sau restrictive de libertate*, exprimată sub condiția caracterului excepțional al acestora [art. 9 alin. (2) CPP], ea este obligatorie pentru organele judiciare, deoarece legea internă poate să prevadă drepturi mai extinse decât cele reglementate de Convenția europeană a drepturilor omului.

Cealaltă condiție prevăzută de acest text, respectiv luarea unor astfel de măsuri *doar în cazurile și în condițiile prevăzute de lege*, este o reflectare a principiului legalității în domeniu. Curtea Europeană a subliniat, în cauza *Calmanovici c. României*[2], că nu orice încălcare a dispozițiilor legii interne referitoare la luarea sau prelungirea măsurii arestării preventive ar avea ca efect încălcarea automată a art. 5 din Convenția europeană a drepturilor omului, ci doar în cazul în care ar fi vorba despre o încălcare care *relevă arbitrariul* organelor judiciare. Astfel, în această hotărâre, s-a constatat încălcarea art. 5 parag. 1 lit. c) din Convenție prin nerespectarea legii interne în luarea măsurii arestării preventive, întrucât, în momentul arestării preventive a reclamantului în temeiul art. 148 lit. h) CPP (din 1968 – n.n.), procurorul nu a expus faptele pentru care considera că menținerea în libertate a interesatului ar fi prezentat un pericol pentru ordinea publică, așa cum prevedeau dispozițiile relevante în materie, constatându-se astfel încălcarea *„căilor legale"* de către procuror cu ocazia arestării preventive a reclamantului. Deci nerespectarea obligației prevăzute în dreptul intern de a motiva hotărârea de luare a măsurii arestării preventive denotă un arbitrariu care atrage, totodată, și încălcarea art. 5 din Convenția europeană a drepturilor omului.

O altă garanție prevăzută în art. 9 alin. (3) teza I CPP este cea potrivit căreia „Orice persoană arestată are *dreptul de a fi informată* (s.n.) în cel mai scurt timp și într-o limbă pe care o înțelege asupra motivelor arestării sale (...)". Textul preia conținutul art. 5 parag. 2 și 4 din Convenția europeană a drepturilor omului, potrivit căruia „Orice persoană arestată trebuie să fie informată, în termenul cel mai scurt și într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale și asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa" și „Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale și să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală".

Teza a II-a a art. 9 alin. (3) CPP reglementează *dreptul persoanei arestate de a formula contestație* împotriva dispunerii acestei măsuri. Aceeași critică se poate aduce modului în care a fost reglementat acest drept doar pentru persoanele față de care s-a luat o *măsură privativă de libertate*, nu și pentru persoanele față de care s-a luat o *măsură restrictivă de libertate*, deși Codul de procedură penală prevede, în reglementarea acestor măsuri, posibilitatea contestării lor în fața unui judecător. În jurisprudența Curții Europene în materia măsurii arestării preventive (sau a măsurii arestului la domiciliu), acest drept de a introduce recurs contra privării de libertate ia forma *dreptului de a formula cereri de revocare, de înlocuire sau de constatare a încetării de drept a măsurii*.

Textul art. 9 alin. (4) CPP menționează că, „Atunci când se constată că o măsură privativă sau restrictivă de libertate *a fost dispusă* în mod nelegal, organele judiciare competente au *obligația de a dispune revocarea măsurii și, după caz, punerea în libertate a celui reținut sau arestat*" (s.n.). Textul reprodus se vrea a fi o transpunere în dreptul intern a sintagmei

[1] C.E.D.O., cauza *Vrencev c. Serbiei*, hot. din 23 septembrie 2008, *apud* D. BOGDAN, *Arestarea preventivă și detenția în jurisprudența CEDO*, București, 2008, p. 80.

[2] C.E.D.O., hot. din 1 iulie 2008, hudoc.echr.coe.int.

„(...) și să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală" din art. 5 parag. 4 teza finală din Convenția europeană a drepturilor omului, dar nu reușește să surprindă în totalitate garanțiile instituite prin acest text. În primul rând, textul din Codul de procedură penală vorbește din nou despre nelegalitatea măsurilor preventive *sau restrictive de libertate*, ceea ce îi conferă o sferă mai largă de aplicare față de textul convențional. Textul din art. 9 alin. (4) CPP face referire doar la măsurile privative sau restrictive de drepturi care *au fost dispuse în mod nelegal*, deși o garanție importantă a dreptului la libertate și siguranță este aceea că persoanele vizate trebuie să poată cere și constatarea nelegalității intervenite *ulterior dispunerii* măsurii privative de libertate.

În sfârșit, o ultimă garanție pe care o prevede art. 9 alin. (5) CPP este aceea că „Orice persoană față de care s-a dispus în mod nelegal, în cursul procesului penal, o măsură privativă de libertate are *dreptul la repararea pagubei suferite, în condițiile prevăzute de lege*" (s.n.). Cum se poate constata, textul face din nou referire doar la persoana față de care s-a dispus o *măsură privativă de libertate*, nu și la cele față de care s-a dispus o *măsură restrictivă de libertate*. În jurisprudența Curții Europene s-a stabilit că aplicarea acestui text este independentă de soluția de condamnare sau de achitare a acuzatului pe fondul cauzei[1], principiu care ar putea fi aplicat și în dreptul intern. Așadar, chiar dacă legea internă permite deducerea din pedeapsa aplicată a măsurii reținerii, a arestării preventive sau a arestului la domiciliu, dacă se va constata că vreuna dintre aceste măsuri a fost luată, prelungită sau menținută în mod nelegal, persoana afectată ar avea dreptul la repararea pagubei suferite, deși în final ea este condamnată și din condamnare se vor deduce reținerea și arestarea. Este valabilă și reciproca, adică o persoană poate fi reținută și arestată în mod legal, chiar dacă în final față de ea nu se ajunge la dispunerea unei soluții de condamnare, iar în acest caz nu există o încălcare a art. 5 din Convenție. Întotdeauna însă, *acordarea reparației rămâne subsecventă dovedirii existenței unui prejudiciu*.

Potrivit practicii instanței supreme[2], în cazul în care prima instanță a dispus achitarea inculpatului, instanța de apel poate dispune luarea măsurii obligării de a nu părăsi localitatea numai dacă sunt întrunite condițiile privind existența probelor sau a indiciilor temeinice, în accepțiunea art. 68^1 CPP (din 1968 – n.n.), că inculpatul a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală. În raport cu soluția de achitare dispusă de prima instanță pentru infracțiunile pentru care inculpatul a fost trimis în judecată, soluție pronunțată în temeiul art. 11 pct. 2 lit. a) raportat la art. 10 alin. (1) lit. a) și art. 10 alin. (1) lit. c) CPP (din 1968 – n.n.), instanța de apel nu poate reține existența indiciilor temeinice care să justifice luarea măsurii obligării de a nu părăsi localitatea, dacă nu a administrat nicio probă care să schimbe situația de fapt reținută de prima instanță.

Deși soluția instanței supreme se referă la o măsură preventivă care nu mai este reglementată în noul Cod de procedură penală, principiul enunțat de aceasta își păstrează valabilitatea, având în vedere că, potrivit art. 202 alin. (1) CPP, măsurile preventive pot fi dispuse dacă există probe sau indicii temeinice din care rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârșit o infracțiune. Rămâne totuși de discutat dacă această regulă își păstrează valabilitatea și în cazul în care instanța de apel, învestită cu apelul parchetului sau al persoanei vătămate, poate dispune o măsură preventivă atunci când constată că inculpatul încearcă să influențeze sau să intimideze martorii ori persoana vătămată. În aceste cazuri, se aduce atingere bunei desfășurări a procesului penal, iar absolutizarea regulii statuate în decizia menționată poate conduce la prejudicierea actului de justiție.

[1] D. BOGDAN, *op. cit.*, p. 249.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1656 din 22 aprilie 2011, www.scj.ro.

Într-o altă cauză[1] s-a reținut că, în conformitate cu dispozițiile art. 27 alin. (2) din Directiva 2004/38/CE din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, măsurile de restrângere a libertății de circulație și de ședere a cetățenilor Uniunii luate din motive de ordine publică sau siguranță publică respectă principiul proporționalității și se întemeiază exclusiv pe conduita persoanei în cauză; condamnările penale anterioare nu pot justifica în sine luarea unor asemenea măsuri, iar conduita persoanei în cauză trebuie să constituie o amenințare reală, prezentă și suficient de gravă la adresa unui interes fundamental al societății, neputând fi acceptate motivări care nu sunt direct legate de caz sau care sunt legate de considerații de prevenție generală.

Potrivit jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene, reflectată în special în cauza C-348/96, *Calfa*, măsura expulzării poate fi luată împotriva unui resortisant comunitar numai în cazul în care, în afara faptului că a comis o infracțiune, comportamentul său personal a creat o amenințare reală și suficient de gravă care afectează unul dintre interesele fundamentale ale societății.

În raport cu dispozițiile Directivei 2004/38/CE și cu jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, măsura de siguranță a expulzării prevăzută în art. 117 CP (din 1969 – n.n.) împotriva unui resortisant comunitar este luată în mod nelegal dacă decurge exclusiv din condamnarea sa, la o pedeapsă de doi ani închisoare, fără a fi luat în considerare comportamentul personal al acestuia – infractor primar care anterior avea un loc de muncă – sau pericolul pe care îl reprezintă pentru cerințele de ordine publică.

11. Dreptul la apărare. În ceea ce privește *conținutul dreptului la apărare*, noul Cod de procedură penală (ca și vechiul cod) preia ideea exprimată în doctrină potrivit căreia acesta nu se reduce doar la asistarea juridică din partea unui avocat, întrucât *„Dreptul la apărare nu trebuie confundat cu asistența apărătorului"*[2]. Dreptul la apărare este astfel definit ca fiind un *drept complex*, în compunerea căruia intră toate prerogativele, facultățile și posibilitățile acordate de lege justițiabililor pentru apărarea intereselor lor[3]. Așadar, *asistența juridică este doar o componentă a dreptului la apărare*, care presupune și alte drepturi și garanții acordate părților și subiecților procesuali principali în procesul penal. Această viziune cu privire la conținutul dreptului la apărare a fost consacrată ca regulă de bază în art. 6 CPP 1968 și a fost preluată și în dispozițiile art. 10 CPP.

Se constată, așadar, că art. 10 CPP consacră atât *drepturi procesuale* ale părților și subiecților procesuali principali [de a beneficia de timpul și înlesnirile necesare pregătirii apărării – alin. (2); dreptul suspectului de a fi informat de îndată și înainte de a fi ascultat despre fapta pentru care se efectuează urmărirea penală și încadrarea juridică a acesteia și dreptul inculpatului de a fi informat de îndată despre fapta pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală împotriva lui și încadrarea juridică a acesteia – alin. (3)], cât și *garanții procesuale* [obligația organelor judiciare de a pune în vedere suspectului și inculpatului, înainte de a fi ascultați, că au dreptul de a nu face nicio declarație – alin. (4); obligația organelor judiciare de a asigura exercitarea deplină și efectivă a dreptului la apărare de către părți și subiecții procesuali principali, în tot cursul procesului penal – alin. (5)] și asigurarea asistenței juridice prin avocat [alin. (1)]. Totodată, Codul de procedură penală

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2764 din 11 septembrie 2012, www.scj.ro.

[2] V. DONGOROZ, S. KAHANE, G. ANTONIU, C. BULAI, N. ILIESCU, R. STĂNOIU, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea generală*, vol. V, ed. a 2-a, Ed. Academiei, Ed. All Beck, București, 2003, p. 49.

[3] *Idem*, p. 349.

prevede și o *limită* a exercitării dreptului la apărare, arătând că acesta *trebuie exercitat cu bună-credință*, potrivit scopului pentru care a fost recunoscut de lege [alin. (6)].

Doctrina noastră penală[1] a subliniat că dreptul la apărare, deși apare ca fiind *expresia unui principiu fundamental absolut*, are însă, legislativ și practic, un oarecare coeficient de *relativitate*, rezultat din dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, care reglementau unele restrângeri ale dreptului învinuitului sau inculpatului de a fi asistat de avocat în cursul urmăririi penale. În mod tradițional, în literatura noastră de specialitate se susținea că asistența juridică nu poate avea în mod obiectiv aceeași concretizare în faza de urmărire penală ca și în faza de judecată, particularitățile fazei de urmărire penală fiind subliniate pe larg în literatura de specialitate de dinainte de 1989[2]. Evoluția ulterioară a legislației naționale și a legislațiilor din țările democratice, sub influența actelor internaționale din domeniul drepturilor omului, a fost în sensul eliminării complete a posibilității organelor judiciare de a interzice persoanei acuzate să ia legătura cu avocatul său. De asemenea, numărul actelor procesuale la care este interzisă prezența avocatului, chiar în cursul fazei de urmărire penală, a fost drastic restrâns, ca și limitarea accesului acestuia la dosarul de urmărire penală (art. 92-94 CPP). De altfel, cu privire la necesitatea respectării dreptului la apărare în cursul urmăririi penale, Curtea Constituțională a României a statuat[3] recent că, „deși faza prealabilă a procesului (anchetarea, instrumentarea cazului ori verificarea legalității soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată dispuse de procuror) reprezintă o parte a tuturor procedurilor penale considerate ca un întreg, anumite condiții impuse de art. 21 alin. (3) din Constituție, cum ar fi dreptul la apărare ca o consecință a exercitării dreptului la un proces echitabil, pot fi relevante în măsura în care echitatea procesului poate fi afectată prin nerespectarea inițială a acelor condiții. De aceea, în cursul anchetei preliminare, modul de impunere a garanțiilor specifice dreptului la un proces echitabil este indisolubil legat de caracteristicile procedurii specifice, de circumstanțele cauzei, precum și de posibilitatea ca rezultatul procedurii referitoare la admisibilitatea plângerii să fie decisiv pentru temeinicia unei acuzații în materie penală".

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat, de asemenea, că art. 6 parag. 3 lit. c) din Convenție *nu consacră un drept absolut*, însă nu s-a referit la posibilitatea de a restrânge accesul persoanei acuzate la un avocat, ci la faptul că acest articol nu impune asistența gratuită a unui avocat din oficiu decât dacă acuzatul „nu are mijloace pentru a remunera un apărător", iar Convenția nu împiedică să se impună celui care invocă insuficiența mijloacelor de care dispune să probeze aceasta[4]. De asemenea, dreptul părților de a-și angaja un avocat nu este absolut, deoarece poate fi limitat de dreptul statelor de a institui reguli de admitere în profesia de avocat[5] sau reguli cu privire la dreptul de a pleda în fața unor instanțe ori de a limita numărul de avocați pe care îi poate angaja o persoană[6].

O altă problemă pe care o ridică dreptul la asistență juridică din partea unui avocat este legată de *posibilitatea instanței de a cenzura calitatea apărării*. Și acest aspect a

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 50.

[2] A se vedea A. TEODORESCU (I), TH. PETRESCU (II), *Asigurarea asistenței juridice obligatorii în cursul urmăririi penale*, în R.R.D. nr. 7/1971, p. 82-89; I. PORA, *Modul în care se exercită dreptul la asistență juridică obligatorie în tot cursul urmăririi penale*, în R.R.D. nr. 9/1971, p. 91-99; V. RĂMUREANU, *Asistența juridică a învinuitului sau inculpatului în faza de urmărire penală*, în R.R.D. nr. 7/1972, p. 23-35, *apud* N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 112.

[3] C.C.R., dec. nr. 599 din 21 octombrie 2014 (M. Of. nr. 886 din 5 decembrie 2014).

[4] C.E.D.O., cauza *Croissant c. Germaniei*, hot. din 25 septembrie 1992, *apud* C. BÎRSAN, *op. cit.*, vol. I, p. 559.

[5] C.E.D.O., cauza *Mayzit c. Rusiei*, hot. din 20 ianuarie 2005, *apud* R. CHIRIȚĂ, *Dreptul la un proces echitabil*, *op. cit.*, p. 357.

[6] Com.E.D.O., dec. din 8 iulie 1978, *apud* R. CHIRIȚĂ, *Dreptul la un proces echitabil*, *op. cit.*, p. 357.

fost analizat în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care a statuat că obligația statului nu se limitează la numirea *avocatului din oficiu*, ci se întinde și asupra modului în care acesta își îndeplinește atribuțiile[1]. Totodată, s-a subliniat că statul nu poate fi responsabil de orice greșeală făcută de un avocat din oficiu; rezultă din principiul independenței formei de organizare a profesiei că modalitatea de exercitare a apărării este în mod esențial o chestiune care îi privește pe acuzat și pe avocatul său, ales sau numit din oficiu; autoritățile naționale competente sunt obligate să intervină și să dispună înlocuirea avocatului din oficiu, în vederea respectării dreptului garantat de art. 6 parag. 3 lit. c), numai în cazul în care lipsa unei apărări efective din partea avocatului din oficiu este manifestă sau dacă imposibilitatea acestuia de a-și îndeplini sarcinile este adusă la cunoștința autorităților în orice alt mod[2]. Considerăm că acest text nu obligă avocatul din oficiu de a pune întotdeauna concluziile solicitate de partea pe care o apără, împotriva tuturor elementelor de la dosar. Avocatul își păstrează libertatea de a face apărarea potrivit propriei convingeri, în raport cu elementele pe care le consideră a fi în favoarea clientului său și în raport cu șansele pe care le are de a-i fi acceptată susținerea.

În ceea ce privește prestația efectuată de *avocatul ales*, având în vedere că este vorba despre raporturi de drept privat, statul nu poate fi răspunzător pentru calitatea apărării. Curtea a statuat că absența avocatului ales de la dezbateri pe motiv de boală și examinarea cauzei în absența acestuia, în baza concluziilor scrise, nu au condus la încălcarea drepturilor prevăzute de art. 6 parag. 3 lit. c) din Convenție, în condițiile în care avocatul, care cunoștea că va urma dezbaterea cauzei, nu a făcut nimic pentru a-și asigura substituirea pentru ziua dezbaterii, iar procedura în ansamblul ei a fost apreciată ca echitabilă[3].

Dreptul prevăzut de art. 10 alin. (2) CPP acordat părților, subiecților procesuali principali și avocaților de a beneficia de *„timpul și înlesnirile necesare pregătirii apărării"* reprezintă, de asemenea, o transpunere în dreptul intern a dispozițiilor art. 6 parag. 3 lit. b) din Convenția europeană a drepturilor omului, care consacră dreptul persoanei acuzate de a dispune de „timpul și înlesnirile necesare pregătirii apărării". Fiind un text nou, preluat din Convenția europeană, interpretarea lui nu se poate face decât prin prisma jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului în materie, care are caracter obligatoriu pentru organele judiciare interne. Potrivit art. 94 alin. (3) CPP, în cursul urmăririi penale, *procurorul stabilește data și durata consultării dosarului de urmărire penală* într-un termen rezonabil. Din nou trebuie să ne raportăm la principiile rezultate din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, din care rezultă că timpul necesar pregătirii apărării se apreciază *in concreto*, ținând cont de natura faptelor imputate celui acuzat și de complexitatea procedurii[4], dar statul nu este în culpă atunci când acuzatul nu a solicitat amânarea cauzei pentru a avea timp să își pregătească apărarea[5].

---

[1] C.E.D.O., cauza *Daud c. Portugaliei*, hot. din 21 aprilie 1998, *apud* D. BOGDAN, M. SELEGEAN, *Jurisprudență CEDO – studii și comentarii*, Institutul Național al Magistraturii, București, 2005, p. 165.

[2] C.E.D.O., cauza *Artico c. Italiei*, hot. din 13 mai 1980; cauza *Czekalla c. Portugaliei*, hot. din 10 octombrie 2002; cauza *Kamasinski c. Austriei*, hot. din 19 decembrie 1989, apud O. PREDESCU, M. UDROIU, *Convenția europeană a drepturilor omului și dreptul procesual penal*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 421.

[3] C.E.D.O., cauza *Tripodi c. Italiei*, hot. din 22 februarie 1994, *apud* O. PREDESCU, M. UDROIU, *op. cit.*, p. 423.

[4] C.E.D.O., cauza *Albert și Le Compte c. Belgiei*, hot. din 10 februarie 1983, *apud* D. BOGDAN, M. SELEGEAN, *op. cit.*, p. 161.

[5] C.E.D.O., cauza *Campbell și Fell c. Regatului Unit*, hot. din 28 iunie 1984, *apud* R. CHIRIȚĂ, *Dreptul la un proces echitabil*, *op. cit.*, p. 362.

Referitor la *facilitățile necesare pregătirii apărării*, dreptul de a fi asistat de un avocat presupune, printre altele, instituirea condițiilor care să permită comunicarea liberă a persoanelor arestate sau reținute cu avocatul ales sau desemnat din oficiu, în vederea pregătirii apărării. În lipsa unei astfel de posibilități, dreptul la asistență juridică din partea unui avocat rămâne lipsit de substanță. Aceasta este regula de principiu, deoarece, în cazuri obiectiv justificate, *pot fi aduse restricții dreptului de a discuta direct și fără martori cu apărătorul*, însă ele trebuie să rămână *excepții* de la regulă[1].

O altă problemă aparte, referitoare la acordarea facilităților necesare pregătirii apărării, este aceea a posibilității de a ține cont, la pronunțarea unei hotărâri de condamnare, de anumite *piese secrete*, la care părțile sau avocații acestora nu pot avea acces. În acest domeniu, jurisprudența Curții Europene nu este una clară, ea neexcluzând în mod categoric posibilitatea de a ține cont de astfel de documente în pronunțarea hotărârii. Într-o hotărâre, Curtea a decis, cu 9 voturi contra 8, că, dacă decizia de a ține secrete anumite acte ale dosarului față de apărare este luată de un judecător (nu de către acuzare), atunci situația ar fi compatibilă cu Convenția europeană[2]. Într-o hotărâre ulterioară, aceasta a arătat că art. 6 impune ca un inculpat, în cadrul unei proceduri penale, să aibă cunoștință de toate elementele dosarului, pentru a-și putea pregăti apărarea în condiții de echitabilitate; Curtea admite faptul că acest drept nu este unul absolut, însă consideră că excepțiile trebuie să fie absolut justificate, iar dificultățile create apărării reclamantului trebuie compensate în cadrul procedurii[3].

Curtea Europeană a mai considerat că între facilitățile necesare apărării intră și dreptul ca *ședința de judecată să nu se prelungească excesiv* sau să nu se desfășoare în timpul nopții; în cazul unei ședințe de judecată care a durat peste 17 ore, s-a considerat că este primordial ca nu doar inculpații, ci și apărătorii lor să poată urmări dezbaterile, să răspundă la problemele ridicate, fără a fi afectați de o stare de oboseală excesivă; de asemenea, este crucial pentru judecători și pentru jurați să își poată menține concentrarea și atenția pentru a urmări dezbaterile din fața lor, astfel încât s-a constatat o violare a art. 6 parag. 3 lit. b) din Convenție[4].

Referitor la problema dacă acordarea facilităților necesare pregătirii apărării presupune și *obligația statului de a produce anumite probe cerute de către inculpat*, Curtea a hotărât că respingerea solicitării de a efectua o expertiză nu a fost considerată incompatibilă cu prevederile art. 6 parag. 3 lit. b), în condițiile în care instanțele au apreciat că o asemenea expertiză nu este concludentă în cauză[5]. Ar fi greu de acceptat că asigurarea facilităților necesare pregătirii apărării presupune obligația de a admite și a administra toate probele în apărare solicitate de părți. Dacă însă proba solicitată ar fi una indispensabilă justei soluționări a cauzei, respingerea acesteia poate pune probleme cu privire la respectarea dreptului la un proces echitabil. Din acest motiv, s-a considerat necesar să se enumere în art. 100 alin. (4) CPP toate cazurile în care se poate respinge o cerere privitoare la administrarea unor probe.

---

[1] Com.E.D.O., rap. 12 iulie 1984, *apud* C. BÎRSAN, *op. cit.*, vol. I, p. 560.

[2] Com.E.D.O., cauza *Jespers c. Belgiei*, dec. din 15 octombrie 1980, *apud* R. CHIRIȚĂ, *Dreptul la un proces echitabil*, *op. cit.*, p. 364.

[3] C.E.D.O., cauza *Dowsett c. Regatului Unit*, hot. din 24 iunie 2003; cauza *Edwards și Lewis c. Regatului Unit*, hot. din 27 octombrie 2004, *apud* R. CHIRIȚĂ, *Dreptul la un proces echitabil*, *op. cit.*, p. 364.

[4] C.E.D.O., cauza *Makhfi c. Franței*, hot. din 19 octombrie 2004, *apud* R. CHIRIȚĂ, *Dreptul la un proces echitabil*, *op. cit.*, p. 364.

[5] C.E.D.O., cauza *Bricmont c. Belgiei*, hot. din 7 iulie 1989, apud O. PREDESCU, M. UDROIU, *op. cit.*, p. 413.

Dacă dreptul la apărare consacrat în art. 10 CPP privește în general toate părțile și subiecții procesuali principali, acesta consacră și unele *drepturi specifice pentru suspect sau inculpat*. Este vorba despre dreptul de a fi informați cu privire la fapta pentru care sunt urmăriți și încadrarea juridică a acesteia și despre dreptul lor la tăcere.

Textul de la art. 10 alin. (4) CPP, potrivit căruia, „Înainte de a fi ascultați, suspectului și inculpatului trebuie să li se pună în vedere că au dreptul de a nu face nicio declarație", ca și cele din art. 83, art. 99 alin. (2) și art. 118 CPP, consacră un drept mult disputat în literatura de specialitate, dar care este consacrat explicit în unele legislații, fiind menționat și în unele hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului. Este vorba despre *dreptul la tăcere și la neautoincriminare*. Curtea Europeană a decis în mod constant că, chiar dacă art. 6 din Convenția europeană nu menționează expres dreptul unui acuzat de a păstra tăcerea cu privire la faptele ce îi sunt reproșate și de a nu contribui la propria incriminare, acestea reprezintă norme general recunoscute, aflate în centrul noțiunii de „proces echitabil", consacrată de art. 6; acest drept este *strâns legat de prezumția de nevinovăție*, înscrisă în art. 6 parag. 2 din Convenție[1]. Din această perspectivă, pare a fi o eroare consacrarea dreptului la tăcere în dreptul intern în articolul destinat dreptului la apărare, iar nu în cel consacrat prezumției de nevinovăție.

Pentru Curtea Europeană a Drepturilor Omului, rațiunea privilegiului la neautoincriminare constă în protecția suspectului sau acuzatului împotriva abuzurilor inerente ale autorităților, care s-ar manifesta în vederea obținerii probelor incriminatoare, dar și în justa soluționare a cauzelor, prin evitarea posibilelor erori judiciare care ar apărea ca urmare a constrângerii suspectului sau acuzatului de a se autoincrimina[2]. Din acest motiv, este discutabilă opinia exprimată în literatura noastră de specialitate, potrivit căreia legiuitorul, atunci când a consacrat avertizarea cu privire la dreptul la tăcere [în art. 70 alin. (2) CPP 1968], a produs o schimbare de optică de la una concentrată asupra *caracterului voluntar sau involuntar al declarației* (ilustrată în art. 68 CPP 1968) la una care pune accentul pe *libertatea de voință și de opțiune a persoanei* cu privire la care se desfășoară activități investigative procedurale penale, în sensul de a coopera sau nu cu organele statale[3]. Este greu de susținut o astfel de teorie sub imperiul noului Cod de procedură penală, chiar dacă acesta prevede, în mod nefericit, atât *teoria declarațiilor voluntare*, în art. 101 alin. (1), cât și *teoria dreptului la tăcere*, în art. 83. Această discuție are relevanță în cazul aplicării sancțiunii excluderii declarațiilor obținute cu încălcarea dreptului la tăcere al suspectului sau inculpatului, întrucât teoria declarațiilor voluntare impune excluderea declarațiilor doar în cazul în care au fost obținute prin constrângere, în timp ce teoria dreptului la tăcere impune excluderea acestor declarații, chiar dacă nu s-a utilizat vreun mijloc de constrângere, în cazul în care s-a încălcat în alt mod libertatea de voință și de opțiune a persoanei audiate (de exemplu, s-a obținut acordul acesteia de a da declarație prin inducerea în eroare).

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și apartenența în continuare a sistemului nostru procesual la sistemele continentale justifică adoptarea *teoriei declarațiilor voluntare*, deoarece teoria dreptului la tăcere (sau a libertății de voință și de opțiune a persoanei) este specifică sistemelor procesuale adversiale, unde aflarea adevărului obiectiv nu este consacrată ca principiu fundamental al procesului penal. Curtea Europeană a statuat

[1] C.E.D.O., cauza *John Murray c. Regatului Unit*, hot. din 8 februarie 1996, cauza *Saunders c. Regatului Unit*, hot. din 17 decembrie 1996, cauza *Serves c. Franței*, hot. din 20 octombrie 1997, cauza *Heany și McGuinness c. Irlandei*, hot. din 21 decembrie 2000, *apud* C. BÎRSAN, *op. cit.*, vol. I, p. 527.

[2] C. BÎRSAN, *op. cit.*, vol. I, p. 528.

[3] V. PUȘCAȘU, *op. cit.*, p. 293.

că este incompatibil cu exigențele Convenției ca o condamnare să fie întemeiată *exclusiv sau în mod esențial pe tăcerea acuzatului*, pe refuzul său de a răspunde la întrebări sau de a depune mărturie în instanță, însă aceste interdicții nu ar putea împiedica să se țină seama de tăcerea celui interesat, în situații ce reclamă o explicație din partea lui, pentru a aprecia forța de convingere a elementelor dosarului care îl acuză. Curtea a considerat că, pentru a cerceta în ce măsură deducerea unor concluzii defavorabile acuzatului din tăcerea sa încalcă dispozițiile art. 6, *trebuie ținut seama de ansamblul circumstanțelor cauzei*, prin luarea în considerare a situațiilor în care se poate proceda la deducții cărora jurisdicțiile naționale sunt îndreptățite să le acorde o anumită importanță, prin aprecierea elementelor de probă și a eventualelor constrângeri inerente unei asemenea situații[1]. Or, dacă s-ar adopta teoria dreptului la tăcere (sau a libertății de voință și de acțiune a persoanei), nu s-ar putea deduce niciodată vreo consecință negativă din exercitarea acestui drept de către acuzat.

Referitor la asigurarea dreptului la apărare, într-o decizie de speță adoptată de instanța noastră supremă[2], s-a reținut că din analiza cauzei rezultă că în mod corect prima instanță a constatat că se impune restituirea cauzei la procuror în vederea refacerii urmăririi penale, ca urmare a încălcării dreptului la apărare al inculpatului. Astfel, măsura procesuală a începerii urmăririi penale față de făptuitor a fost dispusă prin rezoluția de începere a urmăririi penale din 6 ianuarie 2011, ora 15.00, iar aducerea la cunoștință a învinuirii și a dreptului la apărare a fost realizată la 11 ianuarie 2011, în prezența învinuitului și apărătorului, conform mențiunilor în acest sens. Potrivit art. 6 alin. (3) CPP (din 1968 – n.n.), legiuitorul a statuat că „organele judiciare au obligația să-l încunoștințeze, de îndată și mai înainte de a-l audia, pe învinuit sau pe inculpat despre fapta pentru care este cercetat, încadrarea juridică a acesteia și să-i asigure posibilitatea pregătirii și exercitării apărării". Așadar, aducerea la cunoștință a începerii urmăririi penale și a posibilității angajării unui apărător învinuitului a avut loc la cinci zile de la începerea urmăririi penale, interval de timp ce excedează accepțiunii sintagmei „de îndată" folosite de legiuitor. Mai mult, în această perioadă au fost administrate mijloacele de probă mai sus menționate, în lipsa unui apărător care să își exercite activitățile specifice dreptului de asistență conferit de prevederile art. 172 CPP (din 1968 – n.n.).

Instanța de control judiciar a apreciat că, chiar dacă, la data de 7 ianuarie 2011, ora 16.40, a fost întocmit un proces-verbal de citare la domiciliul învinuitului, acest înscris avea drept scop numai citarea învinuitului pentru data de 11 ianuarie 2011, ora 10.00, acesta neputând echivala cu vreo dovadă de aducere la cunoștință a învinuirii, precum și a dreptului la apărare sau de efectuare a altui act de urmărire penală. Altfel spus, chiar dacă asistența în raport cu infracțiunile pentru care s-a început urmărirea penală față de învinuit [art. 239 alin. (1), (2) și (5) și art. 271 alin. (1) CP (din 1969 – n.n.)] nu era obligatorie, iar aducerea la cunoștință a învinuirii și a dreptului la apărare a avut loc la un interval de cinci zile, procurorul nu avea posibilitatea administrării vreunui mijloc de probă, ceea ce ar fi condus la respectarea garanției efective a dreptului la apărare prevăzute de art. 172 alin. (1) CPP (din 1968 – n.n.).

Instanța de control judiciar nu a putut avea în vedere critica formulată de către procuror în sensul că apărarea nu ar fi uzat de calea plângerii împotriva ordonanței date de procuror asupra probelor solicitate de învinuit, întrucât, așa cum rezultă din dosarul de urmărire penală, cererile apărării de readministrare a probelor au fost respinse, atât de către procuror

[1] C.E.D.O., cauza *John Murray c. Regatului Unit*, hot. din 8 februarie 1996, *apud* C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 528.
[2] I.C.C.J., compl. 5 jud., dec. nr. 242 din 3 decembrie 2012, www.scj.ro.

prin ordonanța din 4 februarie 2011, cât și de către procurorul-șef secție, prin rezoluția din 21 februarie 2011, prin care, în temeiul art. 278 alin. (1) CPP (din 1968 – n.n.), a fost respinsă ca neîntemeiată plângerea formulată împotriva ordonanței din 4 februarie 2011 și altor ordonanțe prin care au fost respinse probele în apărare solicitate de inculpat, dreptul la apărare efectivă al învinuitului fiind încălcat.

De asemenea, instanța de recurs a considerat că, în administrarea mijloacelor de probă menționate, prezența apărătorului îi conferea dreptul de a formula cereri, concluzii, plângeri, potrivit sferei noțiunii de asistență, așa cum prevăd dispozițiile art. 171 alin. (1) și art. 172 alin. (1) CPP (din 1968 – n.n.), existând însă posibilitatea permiterii de către procuror să formuleze întrebări cu ocazia audierii părții vătămate și a martorilor, ceea ce ar fi condus la realizarea deplină a garanției dreptului la apărare.

Instanța de control judiciar a apreciat că ascultarea părții vătămate și a martorilor în instanță, cu ocazia cercetării judecătorești, nu poate complini obligația procurorului de administrare cu respectarea efectivă a dreptului la apărare a tuturor mijloacelor de probă.

Așadar, nu a putut fi avută în vedere critica parchetului că, în ipoteza restituirii în vederea refacerii urmăririi penale pentru ascultarea părții vătămate și a martorilor pentru completarea urmăririi penale, nu ar mai exista temei legal, fiind abrogate dispozițiile art. 333 CPP (din 1968 – n.n.), deoarece refacerea urmăririi penale se impune ca urmare a încălcării dreptului la apărare al învinuitului, prin lipsa avocatului la efectuarea actelor de urmărire penală, în condițiile în care nu i-au fost aduse la cunoștință de îndată învinuirea și posibilitatea de a-și angaja apărător, și nicidecum pentru completarea urmăririi penale.

În raport cu cele mai sus menționate, instanța de control judiciar a apreciat că, prin nerespectarea dreptului efectiv la apărare, s-a produs o vătămare în realizarea actelor de urmărire penală, ce a fost invocată în mod corect în condițiile art. 197 alin. (1) și (4) CPP (din 1968 – n.n.), ceea ce impune refacerea urmăririi penale, potrivit art. 332 alin. (2) din același cod. Așa după cum rezultă din norma mai sus invocată, legiuitorul nu face nicio distincție cu privire la felul asistenței învinuitului sau inculpatului (facultativă sau obligatorie), spre deosebire de dispozițiile art. 197 alin. (2) CPP (din 1968 – n.n.), unde se specifică expres asistența obligatorie, așa încât, în contextul concret al cauzei, efectuarea actelor de urmărire penală, respectiv administrarea mijloacelor de probă arătate în lipsa apărătorului, în condițiile în care nu i s-au adus la cunoștință învinuirea și dreptul de a-și angaja apărător, sunt încălcări ce atrag refacerea urmăririi penale, cu efectuarea actelor de urmărire penală cu respectarea dreptului la apărare în condițiile prevăzute de lege.

12. Respectarea demnității umane și a vieții private. Articolul 11 CPP consacră, într-un singur text, două principii care constituie, totodată, și *drepturi fundamentale ale omului*, reglementate de Convenția europeană a drepturilor omului în texte distincte.

În alin. (1) al art. 11 CPP se consacră *principiul respectării demnității umane*, prevăzându-se că „Orice persoană care se află în curs de urmărire penală sau de judecată trebuie tratată cu respectarea demnității umane". Se consacră astfel, din păcate într-o formulă destul de improprie, *dreptul de a nu fi supus la tortură, tratamente inumane sau degradante*, prevăzut de art. 3 din Convenția europeană a drepturilor omului, potrivit căruia „Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante".

Este indiscutabil că el *este aplicabil și persoanelor aflate în faza executării hotărârilor penale*, care trebuie tratate cu respectarea demnității umane, existând o bogată jurisprudență a Curții Europene a Drepturilor Omului în această materie. De altfel, cele mai multe cauze de pe rolul Curții Europene au ca obiect respectarea demnității umane a persoanelor aflate în stare de detenție, fie că este vorba despre persoane arestate pre-

ventiv, fie despre persoane condamnate definitiv la pedepse cu închisoarea sau detenția pe viață[1]. În plus, textul din art. 11 alin. (1) CPP pare să nu țină cont de faptul că procesul penal mai include o fază nouă, distinctă de cea a urmăririi penale și a judecății, respectiv *faza camerei preliminare*, când, de asemenea, persoanele implicate trebuie tratate cu respectarea demnității umane. În urma intervenției Curții Constituționale a României, această fază, deși este lipsită de publicitate, trebuie să se desfășoare cu citarea părților și a persoanei vătămate, care se pot prezenta în fața judecătorului de cameră preliminară. În plus, ea se poate desfășura cu inculpații aflați în stare de arest preventiv sau sub imperiul unei alte măsuri preventive, ceea ce presupune prezentarea lor în fața judecătorului de cameră preliminară, în vederea pronunțării asupra măsurii preventive.

Statele au două tipuri de obligații în legătură cu respectarea dreptului garantat de art. 3 din Convenția europeană a drepturilor omului: *obligații negative*, care constau în interdicția instituită organelor sau agenților statului de a dispune sau de a aplica tratamente contrare acestui articol, și *obligații pozitive*, care constau în luarea măsurilor legislative și administrative care să conducă la protejarea efectivă a acestor drepturi[2].

Obligația pozitivă cea mai importantă a statelor contractante, dedusă din art. 3 din Convenție, este aceea de a realiza o *anchetă oficială, aprofundată și efectivă*, în cazul în care o persoană afirmă, cu aparențe de temeinicie (*„grief défendable"*), că a fost supusă la tratamente contrare art. 3. În cadrul anchetei, autoritățile trebuie în primul rând să ia măsuri rezonabile pentru *obținerea probelor* referitoare la faptele reclamate, cum ar fi declarația detaliată a victimei, declarațiile martorilor oculari, expertize și, dacă situația o cere, certificate medico-legale complementare apte să furnizeze o dare de seamă completă și precisă a rănilor și o analiză obiectivă a constatărilor medicale, mai ales a cauzei rănilor; orice deficiență a anchetei, micșorând capacitatea ei de a stabili cauza rănilor sau persoanele răspunzătoare, riscă să nu corespundă acestui standard[3]. În al doilea rând, este necesar ca persoanele responsabile de conducerea anchetei să fie *independente* de cele care sunt, eventual, implicate în cauzarea morții sau a relelor tratamente; ele trebuie, pe de o parte, să nu fie subordonate din punct de vedere ierarhic sau instituțional și, pe de altă parte, să fie independente din punct de vedere practic[4]. În al treilea rând, pentru ca ancheta să fie considerată efectivă, este necesară îndeplinirea unei condiții de *celeritate și diligență* rezonabile[5]. În al patrulea rând, este necesară existența unui element suficient de *control public* al anchetei sau al rezultatelor sale și a unui *acces efectiv* al victimei la procedura anchetei[6].

---

[1] În ceea ce privește condițiile de detenție în România, a se vedea C.E.D.O., cauza *Rezmiveș și alții c. României*, hot. din 25 aprilie 2017, hudoc.echr.coe.int. În această hotărâre-pilot, Curtea a recomandat statului român măsuri generale pentru remedierea problemei structurale constatate, respectiv măsuri vizând diminuarea supraaglomerării și ameliorarea condițiilor materiale de detenție și recomandarea de a crea un remediu compensatoriu specific. În acest context, a fost adoptată Legea nr. 169/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 571 din 18 iulie 2017), care prevede acordarea unui beneficiu de 6 zile considerate executate efectiv la un număr de 30 de zile de detenție executate în condiții necorespunzătoare.

[2] R. CHIRIȚĂ, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentarii și explicații*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 145.

[3] *Idem*, p. 54.

[4] C.E.D.O., cauza *Bursuc c. României*, hot. din 12 octombrie 2004, cauza *Barbu Anghelescu c. României (nr. 1)*, hot. din 5 octombrie 2004, cauza *Mehmet Emin Yüksel c. Turciei*, hot. din 20 iulie 2004, *apud* D. BOGDAN, M. SELEGEAN, *op. cit.*, p. 55.

[5] C.E.D.O., cauza *Bati și alții c. Turciei*, hot. din 3 iunie 2004, *apud* D. BOGDAN, M. SELEGEAN, *op. cit.*, p. 55.

[6] *Ibidem*.

Uneori, *recurgerea la forță este absolut necesară* din cauza comportamentului agresiv al unei persoane care încearcă să fugă, se opune arestării, amenință agenții forței publice etc. Potrivit unei alte opinii exprimate în literatura de specialitate, în aceste situații, Curtea Europeană analizează dacă forța fusese *proporțională*, iar în analiza proporționalității, elemente importante sunt raportul de forțe (numărul polițiștilor raportat la cel al victimelor), leziunile suferite de ambele tabere, dacă agenții statului fuseseră luați pe nepregătite sau avuseseră timp să analizeze și să planifice operațiunea, precum și atitudinea reclamantului (dacă acesta se supusese ordinelor polițiștilor – având o conduită obligatorie pentru orice cetățean, într-o societate democratică, de a se supune forțelor de ordine)[1]. La fel, se susține că, atunci când se examinează, din punctul de vedere al art. 3, dacă, într-o situație în care autoritățile au folosit armele de foc, recurgerea la forță era strict necesară și proporțională, folosirea armelor de foc nu poate fi justificată, în principiu, în scopul arestării unei persoane atunci când se știe că aceasta nu reprezintă nicio amenințare pentru viața sau integritatea fizică a altei persoane și nu este bănuită că ar fi comis o infracțiune cu caracter violent[2]. Cum se poate constata, în cazul în care atingerea adusă demnității persoanei este determinată de opoziția victimei la arestare sau la unele măsuri luate de forțele de ordine, este permisă intervenția în forță a acestora, însă ea trebuie redusă la minimul absolut necesar pentru realizarea obiectivului urmărit.

În cazul *tratamentelor aplicate la interogare*, persoana interogată este considerată de Curte ca fiind tot în custodia statului, motiv pentru care îi sunt aplicabile aceleași principii ca celor aflate în stare de deținere, în special cu privire la sarcina probei. Soluțiile Curții Europene sub acest aspect sunt în concordanță cu practica Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și a Tratamentelor Inumane sau Degradante (CPT), care consideră fundamentale trei garanții ce ar trebui acordate persoanelor private de libertate încă din primele momente ale detenției (indiferent cum ar fi aceasta denumită în dreptul intern – reținere, arestare etc.): „dreptul persoanei respective ca privarea sa de libertate să fie notificată (anunțată) unei terțe persoane la alegerea sa (membru al familiei, prieten, consultat etc.), dreptul de a avea acces la un avocat și dreptul de a fi examinat de un doctor ales (pe lângă examinarea medicală efectuată de un doctor chemat de autorități)"[3]. *Examinarea medicală* reprezintă o garanție esențială, aptă să protejeze persoanele reținute și interogate de poliție; aceste examinări trebuie efectuate de medici calificați corespunzător, în absența polițiștilor, iar raportul examinării trebuie să se facă nu numai cu privire la toate leziunile corporale relevate, ci și cu privire la explicațiile furnizate de pacient în legătură cu modul în care surveniseră și cu avizul medicului asupra compatibilității acestor leziuni cu explicațiile date[4].

Articolul 11 alin. (2) CPP consacră *principiul respectării vieții private* (*lato sensu*), prevăzând în teza I că „Respectarea vieții private, a inviolabilității domiciliului și a secretului corespondenței sunt garantate". Acest principiu nu era consacrat și în vechiul Cod de procedură penală, deși era analizat de o parte din literatura de specialitate în cadrul principiilor fundamentale ale procesului penal[5], chiar dacă nu exista un punct de vedere unitar cu privire la conținut și denumire. Diferența de opinii consta în aceea că unii autori

[1] C.E.D.O., cauza *Abdulkadir Aktaș c. Turciei*, hot. din 31 ianuarie 2008, *apud* D. BOGDAN, *op. cit.*, p. 297.
[2] C.E.D.O., cauza *Tzekov c. Bulgariei*, hot. din 23 februarie 2006, *apud* D. BOGDAN, *op. cit.*, p. 299.
[3] *„The CPT standards – Substantive sections of the CPT's General Reports"*, p. 6, *apud* D. BOGDAN, *op. cit.*, p. 326.
[4] C.E.D.O., cauza *Iambor c. României (nr. 1)*, hot. din 24 iunie 2008, *apud* D. BOGDAN, *op. cit.*, p. 326.
[5] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 122; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 96; GH. MATEUȚ, *op. cit.*, vol. I, p. 243.

includeau în acest principiu și ocrotirea vieții de familie, în timp ce alții se rezumau doar la viața privată, inviolabilitatea domiciliului și a corespondenței. Se pare că opinia acestor din urmă autori a fost îmbrățișată și de noul Cod de procedură penală, care nu menționează în cadrul art. 11 alin. (2) și ocrotirea vieții de familie, ci doar a vieții private, a domiciliului și a corespondenței. Distincția este doar una de formă, nu și de substanță, deoarece, în realitate, *în conceptul de viață privată este inclusă și ocrotirea vieții de familie*.

Deși textul convențional nu este aplicabil doar în materie procesuală penală, principiul respectării vieții private este reglementat explicit în cadrul Codului de procedură penală, deoarece dreptul la viață privată poate fi încălcat în contextul desfășurării unor activități judiciare procesuale penale, iar de cele mai multe ori încălcarea acestui drept atrage răspunderea penală a persoanei vinovate, ceea ce înseamnă că legea penală este un instrument puternic de protejare a dreptului la viață privată.

Dreptul la viață privată *nu este un drept absolut*, de la care să nu fie permisă derogarea, iar persoanele care beneficiază de el pot renunța la protecția oferită de lege. Problema care se pune uneori este aceea a renunțării în mod valabil la acest drept, mai ales când renunțarea se face în cadrul unor proceduri penale desfășurate de organele statului împotriva unor persoane care nu au beneficiat de dreptul la apărare.

Ca mai toate articolele ce reglementează drepturile prevăzute în Convenție, și art. 8 impune statelor două tipuri de obligații: *negative* (de a se abține de la ingerințe) și *pozitive* (de a lua unele măsuri pentru protejarea efectivă a dreptului)[1].

Spre deosebire de respectarea dreptului la demnitate, reglementat în art. 11 alin. (1) CPP și în art. 3 din Convenția europeană a drepturilor omului, care este un *drept absolut*, dreptul la viață privată (*lato sensu*) este unul *relativ*, care poate fi supus unor restrângeri sau limitări. Chiar art. 11 alin. (2) teza a II-a CPP prevede această posibilitate, arătând că „Restrângerea exercitării acestor drepturi nu este admisă decât în condițiile legii și dacă aceasta este necesară într-o societate democratică". Distinct de condiția ca ingerința să fie necesară într-o societate democratică, atât fosta Comisie, cât și Curtea Europeană au consacrat o altă condiție, anume ca *ingerința să fie proporțională cu scopul urmărit*. S-a constatat că, în anumite situații concrete, analiza lor a trebuit să meargă dincolo de determinarea necesității unei ingerințe într-o societate democratică; legat de această condiție, dar distinct de ea, pentru ca ingerința autorităților statale să apară compatibilă cu dispozițiile Convenției, se impune să răspundă unei nevoi sociale imperioase, proporțională cu scopul urmărit prin producerea ei[2].

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat că statele contractante nu au posibilitatea nelimitată de a supune unor *măsuri de supraveghere secretă* persoanele aflate sub jurisdicția lor, pentru să s-ar putea ajunge la distrugerea democrației sub pretextul apărării ei; de aceea, oricare ar fi sistemul de supraveghere reglementat de legea națională, instanța europeană trebuie să se convingă de existența unor garanții adecvate și suficiente pentru eliminarea oricărui abuz în materie ce ar putea fi săvârșit de autoritățile naționale[3]. Așadar, obligațiile negative ale statelor de a nu face ceva de natură a stânjeni exercitarea dreptului la viață privată presupun și obligațiile acestora de a respecta limitele stabilite de Convenția europeană pentru ingerința în exercitarea dreptului, pentru că depășirea acestor limite constituie tot o încălcare a obligațiilor negative.

---

[1] C. BÎRSAN, *op. cit.*, vol. I, p. 594.

[2] Com.E.D.O., cauza *Kareem c. Suediei*, dec. din 25 octombrie 1996, cauza *Raidl c. Austriei*, dec. din 4 septembrie 1995, *apud* C. BÎRSAN, *op. cit.*, vol. I, p. 686.

[3] C.E.D.O., cauza *Klass și alții c. Germaniei*, hot. din 6 septembrie 1978, *apud* C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 595.

Orice culpă a autorităților statului, care are drept consecință încălcarea dreptului la viață privată, reprezintă o nerespectare a obligațiilor negative de a nu aduce atingere acestui drept, chiar dacă peste aceasta se suprapune o acțiune a unei persoane private, care este în principal responsabilă de încălcare. Astfel, Curtea a constatat existența unei ingerințe a unei autorități publice atunci când presa a publicat fragmente din discuțiile private purtate la telefon de o persoană cercetată penal, ale cărei convorbiri telefonice au fost interceptate de organele de anchetă; Curtea a afirmat că, indiferent cum, procesele-verbale respective au ajuns la presă ca urmare a unei disfuncționalități din cadrul unei instituții publice, întrucât doar acestea se aflau în posesia documentelor în cauză, astfel încât ingerința în viața privată a reclamantului produsă prin publicarea acelor discuții are la bază un act al statului[1].

Curtea a precizat că *interceptarea convorbirilor telefonice* ale unei persoane este o intruziune extrem de gravă în viața privată a acesteia, astfel încât utilizarea unor asemenea modalități de anchetă penală nu poate viza urmărirea unor infracțiuni minore, pentru că măsura ar fi lipsită de proporționalitate; în schimb, dacă scopul statului este urmărirea unor infracțiuni grave, condiția proporționalității ar fi în principiu respectată. De aici se poate trage concluzia că statul are o marjă de apreciere destul de restrânsă pentru a estima necesitatea recurgerii la o asemenea metodă de anchetă[2]. Această condiție se regăsește și în art. 139 alin. (1) lit. b) CPP, care prevede că supravegherea tehnică se dispune de judecătorul de drepturi și libertăți atunci când măsura este „proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor ori a probelor ce urmează a fi obținute sau gravitatea infracțiunii". Textul din legislația noastră pare să prevadă *criteriul gravității infracțiunii alternativ cu alte criterii*, fapt ce ar putea conduce la concluzia că este posibilă supravegherea tehnică și în cazul unor infracțiuni minore, dacă probele obținute astfel sunt importante pentru soluționarea cauzei. Această interpretare pare să contravină principiului enunțat de Curtea Europeană în cauza mai sus menționată, potrivit căruia ar fi lipsită de proporționalitate recurgerea la astfel de metode de anchetă în cazul infracțiunilor minore.

Curtea Europeană a avut de analizat nu doar supravegherile tehnice efectuate de agenți ai statului, ci și pe cele *efectuate de persoane particulare*, însă sub îndrumarea sau cu concursul agenților statului. Într-o cauză soluționată de Curte, reclamantul, avocat, s-a întâlnit de mai multe ori cu S., soția unuia dintre clienții săi, care era deținut. S. i-a spus soțului său că reclamantul i-a făcut avansuri, iar acesta a informat poliția. Un procuror i-a sugerat lui S. să branșeze la telefonul său un sistem de înregistrat, astfel încât să poată înregistra eventualele convorbiri telefonice pe care le avea cu reclamantul. Mai mult, niște polițiști au mers acasă la S. pentru a instala sistemul de înregistrat. În urma înregistrărilor realizate, reclamantul a fost condamnat pentru atentat la pudoare. Curtea a constatat că nimeni nu contestă faptul că poliția este cea care i-a sugerat lui S. înregistrarea convorbirilor pe care le avea cu reclamantul, tot autoritățile fiind și cele care au instalat sistemul de înregistrare și i-au sugerat să îndrepte conversațiile către avansurile pe care i le făcea reclamantul. În consecință, poliția a jucat un rol determinant în toată afacerea. De

[1] C.E.D.O., cauza *Craxi c. Italiei (nr. 2)*, hot. din 17 iulie 2003, *apud* R. CHIRIȚĂ, *Dreptul la un proces echitabil*, *op. cit.*, p. 71.

[2] C.E.D.O., cauza *Dungeon c. Regatului Unit*, hot. din 22 octombrie 1981, *apud* R. CHIRIȚĂ, *Dreptul la un proces echitabil*, *op. cit.*, p. 90.

aceea, s-a constatat că există o ingerință a unei autorități publice în dreptul la respectul inviolabilității corespondenței și a vieții private[1].

Potrivit unei decizii din practica instanței noastre supreme[2], nu există niciun motiv legal pentru a înlătura relevanța penală a unei convorbiri telefonice în ceea ce îl privește pe interlocutorul persoanei cu privire la care există autorizație de interceptare, chiar dacă referitor la acel interlocutor nu există autorizare. Ceea ce a urmărit legiuitorul prin introducerea art. 91¹ CPP (din 1968 – n.n.) a fost reglementarea condițiilor în care interceptările și înregistrările audio sau video pot deveni probe. Obiectul acestor probe – interceptări – îl constituie convorbirile purtate între două sau mai multe persoane. Dacă există autorizare legală pentru interceptarea convorbirilor de la unul dintre posturile telefonice de la care se poartă convorbirea, înregistrarea convorbirii este legală, în egală măsură relevantă față de ambele persoane care poartă dialogul. Această apreciere este rațională, având în vedere și prevederile art. 63 CPP (din 1968 – n.n.), care definesc în general proba. În sensul dispoziției citate, convorbirea telefonică este un element de fapt care poate servi la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanelor și la cunoașterea împrejurărilor.

Referitor la constituționalitatea art. 91¹ CPP (din 1968 – n.n.), Înalta Curte de Casație și Justiție a observat că acest articol nu a fost declarat neconstituțional. Pe de altă parte, conform dispozițiilor art. 224 alin. (3) CPP (din 1968 – n.n.), procesul-verbal prin care se constată efectuarea unor acte premergătoare poate constitui mijloc de probă. Or, procesele-verbale de redare a convorbirilor telefonice interceptate și înregistrate sunt astfel de probe.

Înalta Curte de Casație și Justiție a apreciat că nu este rezonabil ca o întreagă urmărire penală să se bazeze exclusiv pe interceptări telefonice, că aceste probe trebuie să se coroboreze cu alte probe pe care organul de urmărire penală este obligat să le administreze pentru a demonstra vinovăția unei persoane, pentru a nu face loc abuzului. În prezenta cauză, interceptările și înregistrările telefonice se coroborează cu declarațiile martorilor sau ale coinculpaților, care, într-o accepțiune mai largă în cauza Curții Europene a Drepturilor Omului *Spînu c. României*[3], sunt considerați martori.

Problema interceptărilor și înregistrărilor audio și video a mai format obiectul preocupărilor instanței supreme cu prilejul judecării altor cauze. Înalta Curte de Casație și Justiție a motivat că legalitatea interceptărilor și înregistrărilor audio sau video nu este legată de începerea urmăririi penale, ci de respectarea condițiilor prevăzute în art. 91¹ CPP (din 1968 – n.n.), respectiv existența unor indicii privind pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni, infracțiunile să facă parte din cele enumerate de textul de lege, să fie necesare pentru stabilirea situației de fapt ori pentru identificarea sau localizarea participanților, care nu ar fi posibilă prin alte mijloace ori cercetarea ar fi mult întârziată, ultima condiție fiind aceea a autorizării de către judecător. În cauză, aceste condiții pentru interceptare și înregistrare au fost realizate.

Rezultă cu certitudine că inculpatul – aflat în arest preventiv pentru o infracțiune gravă de trafic de minori, suspectat de infracțiuni la Legea nr. 39/2003 – era preocupat în cel mai înalt grad să scape de răspundere prin coruperea organelor judiciare, poliție, procurori, magistrați și, din arest, l-a contactat telefonic pe coinculpatul comisar-șef cu

[1] C.E.D.O., cauza *M.M. c. Olandei*, hot. din 8 aprilie 2003, *apud* R. CHIRIȚĂ, *Dreptul la un proces echitabil*, *op. cit.*, p. 72.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 948 din 12 martie 2010, www.scj.ro.

[3] C.E.D.O., hot. din 29 aprilie 2008, hudoc.echr.coe.int.

atribuții judiciare. Infracțiunile săvârșite erau prevăzute în Legea nr. 78/2000, enumerate în textul art. 91[1] alin. (2) CPP (din 1968 – n.n.) și a existat autorizarea judecătorului pentru interceptări și înregistrări.

Înalta Curte de Casație și Justiție, preocupată și de practica Curții Europene a Drepturilor Omului, a reținut că, în cauza *Dumitru Popescu c. României (nr. 2)*[1], aceasta a apreciat că noul cadru legislativ modificat prin Legea nr. 281/2003 și Legea nr. 356/2006 oferă garanțiile necesare în materie de interceptare și transcriere a comunicațiilor.

Înalta Curte de Casație și Justiție a mai constatat în alte cauze că dispozițiile art. 91[1]-91[6] CPP (din 1968 – n.n.) sunt în deplin acord cu art. 4 din Recomandarea (2005)10 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind „tehnicile speciale de anchetă", potrivit căruia aceste tehnici pot fi utilizate dacă există motive serioase de a crede că o infracțiune gravă a fost săvârșită ori este pregătită sau în curs de pregătire de una ori mai multe persoane anume identificate sau de o persoană ori un grup de persoane care nu a fost încă identificat. Or, în prezenta cauză, aceste „tehnici speciale de anchetă" au fost folosite exact în scopul arătat în recomandare.

Speța prezentată își păstrează valabilitatea și sub imperiul noului Cod de procedură penală, cu singura deosebire că, nemaifiind reglementată etapa actelor premergătoare, interceptarea convorbirilor telefonice se poate dispune după începerea urmăririi penale *in rem*, înainte de a se dispune continuarea urmăririi penale față de suspect (*in personam*). Chiar dacă ar rezulta din plângere sau denunț numele autorului faptei, nu se poate susține că trebuie dispusă de la început continuarea urmăririi penale față de acesta, care dobândește calitatea de suspect, deoarece, potrivit art. 305 alin. (3) CPP, trebuie să existe *probe* în cauză pentru ca organul de urmărire penală să poată dispune ca urmărirea penală să se efectueze în continuare față de suspect.

13. Limba oficială și dreptul la interpret. Noul Cod de procedură penală reglementează în art. 12, într-un singur principiu, *limba oficială în procesul penal* și *dreptul părților și subiecților procesuali la interpret*. În Codul de procedură penală anterior erau reglementate în art. 7 limba în care se desfășura procesul penal, iar în art. 8, ca principiu separat, folosirea limbii oficiale prin interpret. Această separare a celor două principii avea rațiunea sa la momentul adoptării vechiului Cod de procedură penală, deoarece, la vremea respectivă, era reglementată posibilitatea folosirii limbii materne de către populația minorităților naționale în mod direct, fără interpret. Aceasta presupunea nu doar posibilitatea lor de a se exprima oral în limba maternă, ci și folosirea acestei limbi în actele procedurale scrise întocmite de organele judiciare. Doctrina a subliniat însă și atunci că folosirea limbii materne a populației interesate nu înseamnă excluderea limbii române, deoarece toate constatările scrise ale procesului trebuiau redactate atât în limba maternă a populației interesate, cât și în limba română, motivându-se această susținere, pe de o parte, prin faptul că art. 7 alin. (1) sublinia că *în orice proces* penal se folosește limba română, iar, pe de altă parte, prin eventualitatea ca procesul penal să fie strămutat într-o altă unitate administrativ-teritorială[2]. În aceste condiții, având în vedere că posibilitatea folosirii limbii materne nu era legată în mod obligatoriu de folosirea interpretului, se justifica reglementarea separată a celor două principii fundamentale ale procesului penal.

După adoptarea Constituției din 1991, a intervenit *o modificare implicită a principiului limbii în care se desfășoară procesul penal*, deoarece în art. 127 (art. 128 din Constituția

[1] C.E.D.O., hot. din 26 aprilie 2007, hudoc.echr.coe.int.
[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 52.

revizuită) se prevede explicit că „Procedura judiciară se desfășoară în limba română". În aceste condiții, modalitatea în care populația aparținând minorităților naționale poate folosi limba maternă în procesul penal este doar *prin intermediul interpretului*, la fel ca și pentru celelalte persoane care nu înțeleg sau nu vorbesc limba română (de exemplu, cetățenii străini). De asemenea, pentru a se pune în acord textul constituțional cu art. 7 CPP 1968, acesta din urmă a fost modificat, precizându-se explicit în alin. (2) că *actele procedurale se întocmesc în limba română*, chiar dacă părțile folosesc limba maternă în procesul penal. Or, în aceste condiții, este inerentă recurgerea la interpreți sau traducători pentru întocmirea actelor procedurale în limba română.

Trebuie menționat că *standardul legii române este unul superior celui impus de Convenția europeană a drepturilor omului*, deoarece în jurisprudența instanțelor europene s-a statuat că dreptul la un interpret, consacrat de art. 6 parag. 3 lit. e) din Convenție, nu conferă persoanelor dreptul la alegerea limbii folosite la audieri[1]. Așadar, potrivit standardelor Convenției europene, dreptul la un interpret ar trebui asigurat doar persoanelor care nu vorbesc sau nu înțeleg limba în care se desfășoară procesul, celelalte fiind *obligate* să folosească această limbă, dacă se face dovada că o cunosc. Potrivit art. 12 alin. (2) CPP, cetățenii români aparținând minorităților naționale au dreptul să se exprime în limba maternă în fața instanțelor de judecată, *chiar dacă cunosc limba română*.

Curtea Europeană a arătat că dreptul garantat de art. 6 parag. 3 lit. e) din Convenție *nu presupune o traducere scrisă a tuturor înscrisurilor sau actelor dosarului*, deoarece dispoziția convențională face referire la noțiunea de „interpret", iar nu la cea de „traducător". Aceasta înseamnă că o asistență constând în traducerea orală poate satisface exigențele Convenției europene. În speță, reclamantul a beneficiat în momentul comunicării mandatului de punere în executare de asistența gratuită a unui interpret de limbă arabă. Niciun element din dosar nu demonstrează că traducerea furnizată de acesta din urmă a fost inexactă în vreun fel. Reclamantul nu a contestat de altfel calitatea traducerii, ceea ce a determinat autoritățile să considere că el a înțeles conținutul documentului litigios[2]. Cu toate acestea, Curtea Europeană a statuat că dreptul unui acuzat la asistența gratuită a unui interpret nu se referă *numai la declarațiile orale* în ședința de judecată, ci și la înscrisurile aflate la dosarul cauzei, la cele privitoare la instrucția (ancheta) preparatorie, precum și la hotărârea pronunțată în cauză; totuși, Curtea a decis că textul nu are a fi interpretat în sensul că ar impune *traducerea scrisă a tuturor documentelor sau pieselor oficiale aflate la dosar*; asistența acordată în materie de interpretare trebuie să permită acuzatului să știe ceea ce i se reproșează și să formuleze apărări, în special prin a prezenta instanței versiunea sa despre faptele ce îi sunt reproșate[3].

În ciuda faptului că textul din Convenția europeană vorbește despre limba folosită la „audiere", Curtea a statuat că obligația asigurării unui interpret se întinde *și la faza de urmărire penală* și la toate actele a căror traducere este necesară pentru asigurarea unui proces echitabil[4]. De asemenea, Comisia Europeană a statuat că obligația statului de a asigura un interpret se întinde și la asigurarea informării necesare pentru *introducerea unui apel sau recurs*, precizându-se însă că nu este necesară traducerea în totalitate a

[1] Com.E.D.O., cauza *K. c. Franței*, dec. din 7 decembrie 1983, cauza *Bideault c. Franței*, dec. din 1 octombrie 1986, *apud* D. BOGDAN, M. SELEGEAN, *op. cit.*, p. 168.

[2] C.E.D.O., cauza *Husain c. Italiei*, dec. din 24 februarie 2005, cauza *Hermi c. Italiei*, dec. din 6 noiembrie 2003, *apud* O. PREDESCU, M. UDROIU, *op. cit.*, p. 483-484.

[3] C.E.D.O., cauza *Kamasinski c. Austriei*, hot. din 19 decembrie 1989, *apud* C. BÎRSAN, *op. cit.*, vol. I, p. 570.

[4] C.E.D.O., cauza *Luedicke, Belkacem și Koç c. Germaniei*, hot. din 28 noiembrie 1978, *apud* D. BOGDAN, M. SELEGEAN, *op. cit.*, p. 167.

hotărârii judecătorești, atât timp cât acuzatul este informat cu privire la motivele care au stat la baza luării deciziei în cauză[1].

Respectarea dreptului la un interpret are implicații directe și în ceea ce privește garantarea dreptului la apărare, pentru că acest drept trebuie să fie efectiv, real, și nu unul teoretic sau iluzoriu, iar împrejurarea că într-o speță procurorul, chiar dacă era vorbitor de limba maghiară, a procedat la audierea inculpatului în această limbă, însă declarația a fost consemnată în limba română, pe care inculpatul nu o cunoștea, nu a asigurat eficiența acestui drept acordat unui acuzat, iar audierea în limba maghiară nu înlătură încălcarea adusă dispoziției procedurale imperative. Dreptul la o apărare efectivă presupune inclusiv posibilitatea de a beneficia de serviciile unui traducător autorizat în toate etapele procedurale; acest drept este considerat cea mai adecvată punere în practică a drepturilor apărării și a cerinței echității procedurilor. Exercitarea lui este cu atât mai mult justificată în fazele inițiale, când cel acuzat se confruntă cu acuzatorii de pe poziții inegale, iar împrejurarea că ulterior, în timpul altor interogatorii (în speță, la cercetarea judecătorească), este asistat de un specialist autorizat nu poate remedia eficient lipsa inițială[2].

Capitolul al III-lea. Aplicarea legii procesuale penale în timp și în spațiu

REGLEMENTARE

Art. 13. Aplicarea legii procesuale penale în timp și spațiu. (1) Legea procesuală penală se aplică în procesul penal actelor efectuate și măsurilor dispuse, de la intrarea ei în vigoare și până în momentul ieșirii din vigoare, cu excepția situațiilor prevăzute în dispozițiile tranzitorii.

(2) Legea procesuală penală română se aplică actelor efectuate și măsurilor dispuse pe teritoriul României, cu excepțiile prevăzute de lege.

COMENTARIU

14. Precizări prealabile. Noul Cod de procedură penală încheie capitolul introductiv cu un text nou, consacrat aplicării legii procesuale penale în timp și în spațiu.

Fiind un articol destinat aplicării în timp și în spațiu a normelor de procedură penală, ar fi putut să urmeze textului art. 1 CPP, destinat definirii acestor norme și scopului lor. Legiuitorul a preferat să despartă textele, așezând articolul referitor la definirea normelor de procedură la început, iar pe cele privind aplicarea lor în timp și în spațiu la sfârșitul capitolului introductiv, deoarece aplicarea în timp a normelor de procedură penală reprezintă un caz de excepție, care intervine doar atunci *când are loc o modificare a legii de procedură penală*. De asemenea, problema aplicării în spațiu a legii procesuale penale se pune doar atunci *când intervine un element de extraneitate*.

15. Aplicarea în timp a legii. *Situațiile ce se pot ivi în practică* în legătură cu aplicarea în timp a legii procesuale penale sunt însă mult mai numeroase decât cele enunțate în textul din art. 13 alin. (1) CPP, iar unele dintre ele nu pot fi soluționate prin aplicarea regulii

[1] Com.E.D.O., cauza *X c. Republicii Federale Germania*, *apud* D. BOGDAN, M. SELEGEAN, *op. cit.*, p. 168.

[2] C.A. Brașov, dec. pen. nr. 166/Ap din 18 mai 2005, rezumată de S. FRANGULOIU în C.P.J.P. 2005, p. 145, *apud* N. VOLONCIU, AL. VASILIU, *op. cit.*, p. 43.

tempus regit actum, consacrată de acest text. Spre deosebire de aplicarea legii penale în timp, care este guvernată de principiul aplicării legii penale mai favorabile [consacrat și la nivel constituțional în art. 15 alin. (2) din Constituție], *legea procesuală penală este guvernată în general de principiul imediatei aplicabilități (sau activități).* Argumentele invocate de doctrină pentru susținerea acestui principiu al imediatei aplicabilități a legii procesuale penale sunt următoarele: legea nouă este prezumată a fi mai bună și mai justă, servind mai bine decât legea veche atât interesele generale (sau colective) și superioare, cât și interesele individuale, fiind fără valoare argumentul „dreptului câștigat", deoarece inculpatul nu are alt drept câștigat decât ca să își probeze nevinovăția sau numai vinovăția reală, or, în acest scop, legea nouă îi oferă mai multe garanții; tot din acest motiv, nu se poate opune aplicării legii noi argumentul din dreptul penal substanțial al „înrăutățirii sau agravării situației inculpatului", fiindcă ar fi imoral și primejdios a oferi acestuia dreptul de opțiune sau de prevalare de legea veche pe motivul că, sub protecția ei, din cauza defectuozității sale, și-ar putea ascunde mai bine vinovăția decât sub legea nouă; tot pentru această rațiune, nu se poate vorbi în procedură despre legea mai favorabilă, fiindcă, pentru interesele juste, rezonabile și sincere ale inculpatului, totdeauna este presupusă a fi mai favorabilă legea nouă, ca fiind mai justă[1].

Diferit de această regulă generală, în doctrină s-a considerat că legea nouă poate prevedea unele situații în care anumite dispoziții ale legii vechi sunt aplicabile și actelor efectuate sub legea nouă (*ultraactivitatea*) sau anumite dispoziții ale legii noi sunt aplicabile și actelor efectuate sub legea anterioară (*retroactivitatea*). De exemplu: regulile de competență din legea anterioară rămân aplicabile în procesele penale în care a intervenit o hotărâre nedefinitivă; termenele care au început să curgă sub legea anterioară au durata prevăzută de acea lege, chiar dacă expirarea lor are loc sub legea nouă; și invers, nulitatea unui act efectuat sub legea anterioară nu poate fi invocată dacă legea nouă nu o prevede[2].

16. Aplicarea în spațiu a legii. În ceea ce privește aplicarea legii procesuale penale române în spațiu, lucrurile sunt mai complicate, deoarece cooperarea internațională în materie penală presupune multe excepții de la regula *locus regit actum*, consacrată în art. 13 alin. (2) CPP. Chiar acest text prevede însă posibilitatea excepțiilor, reglementate prin legi speciale.

[1] T. POP, *op. cit.*, p. 212-213.
[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 14.

BCU IASI / CENTRU UNIVERSITAR

TITLUL AL II-LEA. ACŢIUNEA PENALĂ ŞI ACŢIUNEA CIVILĂ ÎN PROCESUL PENAL

Capitolul I. Acţiunea penală

REGLEMENTARE

Art. 14. Obiectul şi exercitarea acţiunii penale. (1) Acţiunea penală are ca obiect tragerea la răspundere penală a persoanelor care au săvârşit infracţiuni.

(2) Acţiunea penală se pune în mişcare prin actul de inculpare prevăzut de lege.

(3) Acţiunea penală se poate exercita în tot cursul procesului penal, în condiţiile legii.

Art. 15. Condiţiile de punere în mişcare sau de exercitare a acţiunii penale. Acţiunea penală se pune în mişcare şi se exercită când există probe din care rezultă presupunerea rezonabilă că o persoană a săvârşit o infracţiune şi nu există cazuri care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acesteia.

Art. 16. Cazurile care împiedică punerea în mişcare şi exercitarea acţiunii penale. (1) Acţiunea penală nu poate fi pusă în mişcare, iar când a fost pusă în mişcare nu mai poate fi exercitată dacă:

a) fapta nu există;

b) fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârşită cu vinovăţia prevăzută de lege;

c) nu există probe că o persoană a săvârşit infracţiunea;

d) există o cauză justificativă sau de neimputabilitate;

e) lipseşte plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiţie prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mişcare a acţiunii penale;

f) a intervenit amnistia sau prescripţia, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică;

g) a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracţiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condiţiile legii;

h) există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege;

i) există autoritate de lucru judecat;

j) a intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat, potrivit legii.

(2) În cazurile prevăzute la alin. (1) lit. e) şi j), acţiunea penală poate fi pusă în mişcare ulterior, în condiţiile prevăzute de lege.

Art. 17. Stingerea acţiunii penale. (1) În cursul urmăririi penale acţiunea penală se stinge prin clasare sau prin renunţare la urmărirea penală, în condiţiile prevăzute de lege.

(2)[1] În cursul judecăţii acţiunea penală se stinge prin rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti de condamnare, renunţare la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitare sau încetare a procesului penal.

Art. 18. Continuarea procesului penal la cererea suspectului sau inculpatului. În caz de amnistie, de prescripţie, de retragere a plângerii prealabile, de existenţă a unei cauze de nepedepsire sau de neimputabilitate ori în cazul renunţării la urmărirea penală, suspectul sau inculpatul poate cere continuarea procesului penal.

---

[1] Alin. (2) al art. 17 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 5 din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală şi pentru modificarea şi completarea unor acte normative care cuprind dispoziţii procesual penale (M. Of. nr. 515 din 14 august 2013).

COMENTARIU

17. Dreptul la acțiune. Încălcarea unei norme de drept penal de către o persoană dă naștere unui *raport juridic de conflict* între subiectul activ (persoana sau persoanele care au săvârșit, în calitate de autori, coautori, instigatori sau complici, o infracțiune fapt consumat ori o tentativă pedepsibilă), pe de o parte, și subiectul pasiv al infracțiunii, care este statul, ca reprezentant al societății[1]. Acest raport de drept substanțial, între stat și infractor, presupune, pe de o parte, dreptul statului de a folosi *acțiunea penală* împotriva infractorului, de a-l trage la răspundere penală, de a-i aplica o pedeapsă și de a-l sili să o execute, iar, pe de altă parte, obligația infractorului de a răspunde pentru infracțiunea săvârșită și de a executa pedeapsa ce i-a fost aplicată, precum și dreptul său de a folosi *contraacțiunea* de apărare împotriva acțiunii penale a statului[2].

Așadar, în cadrul unui proces penal nu există doar acțiunea penală a statului împotriva infractorului, ci și contraacțiunea acestuia din urmă, prin care își exercită apărarea împotriva acțiunii penale, adică propune probe în apărare, invocă excepții, declară căile de atac prevăzute de lege etc. Noul Cod de procedură penală, ca și codul anterior, reglementează în mod explicit doar acțiunea penală, nemenționând nimic cu privire la contraacțiunea inculpatului. Doctrina susține că aceasta din urmă ia naștere doar din momentul în care acțiunea penală este pusă în mișcare, iar temeiul ei se găsește în principiile de bază ale procesului penal, și anume: principiul contradictorialității, principiul aflării adevărului și principiul asigurării dreptului la apărare[3]. În concepția noului Cod de procedură penală, care a accentuat caracteristicile sistemului adversial, instituind dreptul la tăcere al suspectului sau inculpatului, și a atribuit acuzării sarcina probei în procesul penal, rămâne de văzut dacă mai este sustenabilă teoria contraacțiunii inculpatului în procesul penal. Acesta din urmă nu are obligația de a contribui la aflarea adevărului, nu trebuie să își dovedească nevinovăția, putându-se rezuma doar la a susține netemeinicia probelor aduse în acuzare.

Așa cum s-a arătat în doctrină, normele juridice (inclusiv normele penale), spre deosebire de normele morale, religioase, de bună-cuviință, conțin în structura lor, în afară de precept și sancțiune (care există la orice normă), și *dreptul de a acționa în justiție*, adică dreptul de a trage la răspundere pe cel care a săvârșit fapta ilicită și de a obține aplicarea sancțiunii legale cuvenite[4]. Dreptul la acțiune în justiție este conținut *virtual și impersonal* în fiecare normă juridică, însă el devine *concret și personal* în momentul în care norma a fost încălcată prin săvârșirea faptei ilicite[5]. Tot astfel, acțiunea penală este conținută în mod virtual, *in nuce*, în norma de incriminare, încă *din momentul adoptării acesteia*, însă ea devine concretă, *exercitabilă* din momentul încălcării acestei norme de către infractor, adică în momentul săvârșirii infracțiunii reglementate de norma respectivă.

Această concepție, promovată de vechiul și de noul Cod de procedură penală, este diferită de concepția promovată de Codurile de procedură penală din 1864 și din 1936, care aveau la bază ideea că acțiunea penală *se naște din infracțiune*, aceste coduri menționând că „orice infracțiune dă naștere la o acțiune penală" (art. 1 CPP 1864 și art. 1 CPP 1936).

---

[1] G. ANTONIU, C. BULAI, *Dicționar de drept penal și procedură penală*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 772.

[2] *Idem*, p. 773.

[3] V. DONGOROZ, S. KAHANE, G. ANTONIU, C. BULAI, N. ILIESCU, R. STĂNOIU, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea generală*, vol. V, ed. a 2-a, Ed. Academiei, Ed. All Beck, București, 2003, p. 65.

[4] *Idem*, p. 55.

[5] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 55.

18. Titularii acțiunii penale. Din această diferență de viziune rezultă și diferența cu privire la titularul acțiunii penale, respectiv cu privire la *persoana care poate pune în mișcare acțiunea penală* (*editio actionis*). Astfel, în art. 14 alin. (2) CPP [ca de altfel și în art. 9 alin. (2) CPP 1968] se prevede că „Acțiunea penală se pune în mișcare prin actul de inculpare prevăzut de lege". Potrivit art. 309 alin. (1) CPP, *procurorul* este cel care pune în mișcare acțiunea penală, prin ordonanță, în cursul urmăririi penale, când constată că există probe din care rezultă că o persoană a săvârșit o infracțiune. Această din urmă condiție pentru punerea în mișcare a acțiunii penale trebuie interpretată nuanțat, deoarece la momentul procesual al punerii în mișcare a acțiunii penale nu trebuie să fie *probe* privind săvârșirea infracțiunii similare celor necesare pentru a se dispune condamnarea inculpatului. Fiind într-o fază incipientă a procesului penal, de regulă putem vorbi doar despre *suspiciuni rezonabile* că o persoană a săvârșit o infracțiune. De altfel, această interpretare rezultă și din condițiile menționate în art. 202 alin. (1) CPP pentru luarea măsurilor preventive, care face referire doar la *probe sau indicii temeinice* din care rezultă *suspiciunea rezonabilă* că o persoană a săvârșit o infracțiune. Cum măsurile preventive (cu excepția reținerii) se pot dispune doar după punerea în mișcare a acțiunii penale, rezultă că aceasta este interpretarea care ar trebui dată textului de la art. 14 alin. (2) CPP cu privire la condițiile de punere în mișcare a acțiunii penale.

Spre deosebire de vechiul Cod de procedură penală, în noul cod *nu se mai dă posibilitatea procurorului de a pune în mișcare acțiunea penală și prin rechizitoriu*, odată cu sesizarea instanței, ci în mod obligatoriu acesta trebuie să pună în mișcare acțiunea penală în cursul urmăririi penale, printr-un act separat. De asemenea, *nu se mai prevede posibilitatea punerii în mișcare a acțiunii penale de către instanța de judecată sau de către procurorul de ședință* în cazurile în care codul anterior permitea extinderea procesului penal. Ca urmare a separării funcțiilor judiciare, *judecătorul nu mai poate pune în mișcare acțiunea penală nici în cazul soluționării plângerilor împotriva soluțiilor de netrimitere în judecată*, așa cum se prevedea în codul anterior.

Un caz particular de „punere în mișcare a acțiunii penale" pentru anumite fapte sau anumite persoane este acela prevăzut în art. 311 alin. (5) CPP, constând în *extinderea acțiunii penale* cu privire la aspectele noi intervenite după punerea în mișcare a acțiunii penale într-o cauză. De asemenea, un alt caz particular este punerea în mișcare a acțiunii penale prin *declarația orală a procurorului de ședință*, în cazul infracțiunilor de audiență, potrivit art. 360 alin. (2) CPP.

În viziunea Codului de procedură penală din 1936, care îmbrățișa opinia că acțiunea penală se naște prin *săvârșirea infracțiunii*, și nu prin *adoptarea normei de drept penal*, statul nu era singurul titular al acțiunii penale, ci, în anumite cazuri, aceasta putea fi pusă în mișcare și de *partea vătămată*, prin plângere directă în fața instanțelor de judecată. În concepția noului Cod de procedură penală, de vreme ce statul este cel care adoptă normele de drept penal (care includ în mod virtual și acțiunea penală), tot *statul este singurul titular al acțiunii penale*, care o poate *pune în mișcare prin intermediul procurorului*. Chiar și în cazul infracțiunilor pentru care este necesară plângerea prealabilă a persoanei vătămate, tot procurorul este cel care pune în mișcare acțiunea penală, după introducerea acestei plângeri, având în vedere că art. 295 CPP prevede că punerea în mișcare a acțiunii penale în aceste cazuri se face *la* plângerea prealabilă, iar nu *prin* plângerea prealabilă. Aceeași este situația și în cazurile în care este necesară autorizarea sau sesizarea organului competent, pentru punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale.

În practica judiciară și în doctrină s-au adoptat soluții diferite în cazul în care *procurorul a dispus trimiterea în judecată a unei persoane fără a pune anterior în mișcare acțiunea penală* pentru una sau mai multe infracțiuni. Problema se pune în mod similar și în noul Cod de procedură penală, chiar dacă acțiunea penală trebuie pusă în mișcare anterior trimiterii în judecată. Într-o opinie, lipsa dispoziției de punere în mișcare a acțiunii penale înseamnă absența unui act esențial al urmăririi penale, ceea ce atrage nelegalitatea trimiterii în judecată[1]. În această opinie, se consideră că punerea în mișcare a acțiunii penale nu este o simplă formalitate și nu poate fi realizată implicit prin dispoziția de trimitere în judecată[2]. Într-o altă opinie, care se întemeia pe interpretarea strictă a dispozițiilor art. 262 CPP 1968, în cazul în care acțiunea penală nu a fost pusă în mișcare în cursul urmăririi penale, aceasta se face de procuror prin darea rechizitoriului, apreciindu-se că, dacă în rechizitoriu nu se face expres precizarea punerii în mișcare a acțiunii penale, acest fapt este lipsit de relevanță, deoarece din dispozițiile art. 262 pct. 1 lit. a) și b) CPP 1968 nu rezultă că o astfel de mențiune ar fi obligatorie[3]. Această soluție nu mai poate fi susținută sub imperiul noului Cod de procedură penală, care nu mai prevede posibilitatea punerii în mișcare a acțiunii penale prin rechizitoriu. De altfel, soluția era discutabilă și sub imperiul vechiului cod, având în vedere că, într-o astfel de situație, practic nu exista acțiune penală, nefiind niciun act de punere în mișcare a acesteia.

19. Exercitarea acțiunii penale. Într-un mod identic cu cel din vechiul Cod de procedură penală se folosește în noul cod conceptul de „exercitare a acțiunii penale", precizând că aceasta se poate face în tot cursul procesului penal, în condițiile legii. Așa cum s-a precizat în literatura de specialitate, exercitarea acțiunii penale înseamnă efectuarea, în cursul procesului penal, de către subiectul activ al acțiunii, prin intermediul organelor judiciare, a diferitelor acte procesuale care, potrivit funcției dinamice a acestei acțiuni, servesc la propulsarea activității procesuale și la realizarea scopului procesului penal[4]. Ea cuprinde toate activitățile titularilor dreptului de a exercita acțiunea penală, din momentul punerii în mișcare și până la realizarea obiectului acesteia, efectiva tragere la răspundere penală a persoanelor care au săvârșit infracțiuni[5]. După această concepție, ar trebui să considerăm că și persoana vătămată exercită acțiunea penală, prin propunerea de probe în acuzare, declararea căilor de atac etc.

Articolul 14 alin. (3) CPP [ca și art. 9 alin. (3) CPP 1968] conține o *inconsecvență* față de ansamblul dispozițiilor procesuale, prevăzând că acțiunea penală se poate exercita *în tot cursul procesului penal*, deoarece în mod tradițional se consideră că procesul penal conține și faza de executare a hotărârilor penale. Or, acțiunea penală nu mai poate fi exercitată în această fază a procesului penal, deoarece s-a adoptat deja o hotărâre definitivă de condamnare. Eventual, în cazul admiterii unor căi extraordinare de atac, se mai poate vorbi despre o exercitare a acțiunii penale, dacă se reia judecata în fond sau în apel.

20. Obiectul acțiunii penale. Tot prin existența *dreptului statului la acțiunea penală* se explică și definirea obiectului acțiunii penale în noul Cod de procedură penală. Astfel, obiectul acțiunii penale, indicat în art. 14 alin. (1) CPP [identic cu art. 9 alin. (1) CPP 1968],

---

[1] GR. THEODORU, *Drept procesual penal. Partea generală*, Ed. Fundației „Chemarea", Iași, 1996, p. 140, *apud* A. CRIȘU, *Drept procesual penal*, ed. a 4-a, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 137.

[2] H. DIACONESCU, *Considerații cu privire la obiectul judecății și limitele acestuia în procesul penal*, în Dreptul nr. 9/2001, p. 93, *apud* A. CRIȘU, *op. cit.*, 2013, p. 137.

[3] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1175/1972, în Repertoriu 1969-1975, p. 348.

[4] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 64.

[5] I. GORGĂNEANU, *Acțiunea penală*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 89.

este *tragerea la răspundere penală* a persoanelor care au săvârșit infracțiuni. Așa cum s-a precizat în doctrina elaborată după intrarea în vigoare a Codului de procedură penală adoptat în 1968, răspunderea penală se realizează *în cadrul raportului juridic penal*[1], iar acest raport juridic presupune *existența unor drepturi și obligații* reciproce care se stabilesc între subiecți, în vederea realizării comportării prescrise de lege acestora[2]. Așadar, pentru a se putea realiza tragerea la răspundere penală a infractorului, *trebuie să existe un drept al statului la o acțiune penală*.

Anterior adoptării Codului de procedură penală din 1968, obiectul acțiunii penale era definit într-un mod diferit de cel actual. Astfel, în art. 2 CPP 1864 se prevedea că „acțiunea publică are de obiect pedepsirea faptelor care vatămă ordinea socială", iar în art. 2 CPP 1936 se prevedea că „acțiunea penală are de obiect aplicarea pedepselor și a măsurilor de siguranță", nefăcându-se vreo referire la tragerea la răspundere penală a infractorului. Deci, în această viziune, obiectul acțiunii penale nu era tragerea la răspundere penală a persoanei care a săvârșit o infracțiune, ci aplicarea unei pedepse sau a unei măsuri de siguranță acesteia. În ambele coduri, din 1864 și din 1936, iar uneori și în lucrările de drept procesual penal, se confunda însă *obiectul* acțiunii penale – tragerea la răspundere penală – cu *scopul* acesteia – aplicarea sancțiunilor de drept penal[3].

Această diferență este explicabilă prin faptul că instituția răspunderii penale nu era reglementată în codurile penale anterioare ca o instituție fundamentală a dreptului penal, alături de instituția infracțiunii și de cea a pedepsei. În doctrina anterioară adoptării Codului penal din 1969, se considera că instituțiile fundamentale ale dreptului penal sunt infracțiunea, infractorul și pedeapsa, nefiind menționată și instituția răspunderii penale. Ulterior adoptării Codului penal din 1969, s-a modificat structura instituțiilor fundamentale ale dreptului penal, considerându-se că acestea sunt infracțiunea, răspunderea penală și pedeapsa. Nu toate sistemele de drept occidentale au însă reglementată instituția răspunderii penale, astfel încât în dreptul comparat se întâlnește destul de frecvent opinia că acțiunea penală ar avea ca obiect aplicarea unei sancțiuni penale[4]. Dacă această opinie este compatibilă cu principiile sistemului procesual adversial, unde este aplicabil principiul oportunității acțiunii penale și în cursul judecății, ea nu mai poate fi justificată în cadrul sistemelor procesuale continentale, unde acțiunea penală nu mai poate fi retrasă de titular după sesizarea instanței de judecată. Or, așa cum corect s-a subliniat în literatura de specialitate[5], a considera că acțiunea penală are ca obiect aplicarea sancțiunii penale înseamnă a prevedea posibilitatea titularului acțiunii penale de a reevalua oportunitatea ei și în faza de judecată, deoarece nu a fost încă aplicată o sancțiune penală.

În sistemul nostru procesual, dacă procurorul care participă la ședințele de judecată pune concluzii de achitare, aceasta nu echivalează cu o revocare a acțiunii penale, care

---

[1] G. ANTONIU, C. BULAI, *op. cit.*, p. 778.

[2] *Idem*, p. 773.

[3] I. GORGĂNEANU, *op. cit.*, p. 29.

[4] G. STEFANI, G. LEVASSEUR, *Droit pénal et de procédure pénale*, tome II, Ed. Dalloz, Paris, 1975, p. 87; P. BOUZAT, J. PINATEL, *Traité de droit pénal et de criminologie*, tome II, *Procédure pénale*, Ed. Dalloz, Paris, 1970, p. 914; G. LEVASSEUR, A. CHAVANNE, J. MONTREUIL, B. BOULOC, *Droit pénal général et procédure pénale*, 12e éd., Ed. Sirey, Paris, 1996, p. 114, *apud* GH. MATEUȚ, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 538.

[5] N. VOLONCIU, *Drept procesual penal*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 103, *apud* GH. MATEUȚ, *op. cit.*, vol. I, p. 538.

este indisponibilă, ci, într-un astfel de caz, procurorul renunță doar la *exercitarea* acțiunii penale, fără însă ca instanța să fie obligată să pronunțe o soluție conformă cu poziția lui[1].

21. Condiții privind punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale. Ca o noutate față de vechea reglementare, în art. 15 CPP se enumeră două condiții de punere în mișcare sau de exercitare a acțiunii penale, respectiv când *există probe din care rezultă presupunerea rezonabilă că o persoană a săvârșit o infracțiune* și *nu există cazuri care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acesteia*. În doctrină, pe lângă cele două condiții, se mai enumeră și o a treia, anume ca *acțiunea penală să se refere la o persoană certă, identificată*, având în vedere că răspunderea penală este personală[2]. Este cunoscut că acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare decât dacă este cunoscut autorul sau, mai exact, persoana bănuită că a săvârșit acțiunea.

Ce-a de-a doua condiție enunțată în art. 15 CPP pentru punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale, respectiv să nu existe cazuri care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acesteia, este abordată în doctrina actuală sub denumirea de *aptitudinea funcțională a acțiunii penale*. Inaptitudinea funcțională a acțiunii penale provine uneori din *lipsa temeiului de fapt* (fapta nu există, nu este săvârșită de inculpat, intervine o cauză care înlătură caracterul penal al faptei), alteori din *lipsa temeiului de drept* (fapta nu este prevăzută de legea penală, nu sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii), iar alteori din *existența unor cauze care înlătură răspunderea penală* (lipsește plângerea prealabilă ori aceasta a fost retrasă, a intervenit amnistia, prescripția răspunderii penale, decesul făptuitorului, există autoritate de lucru judecat).

Temeiul de drept al acțiunii penale este existența unei *dispoziții de lege* care reglementează o infracțiune, instituind implicit dreptul la acțiune, iar *temeiul de fapt* al acțiunii penale este *săvârșirea faptei* incriminate[3].

22. Cazurile care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale. În noul Cod de procedură penală s-au păstrat în general cazurile care împiedică punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale din art. 10 CPP 1968, cu unele modificări. Totodată, prin introducerea principiului oportunității urmăririi penale și înlăturarea din definiția legală a infracțiunii (art. 15 CP) a pericolului social, ca trăsătură esențială a infracțiunii, a fost înlăturat cazul de la art. 10 alin. (1) lit. b[1]) CPP 1968.

a) În art. 16 alin. (1) lit. a) CPP, într-o *formulare identică cu cea din vechiul cod*, se prevede că acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare sau exercitată atunci când *fapta nu există*. Codul are în vedere inexistența unei fapte în materialitatea ei.

S-a statuat în practica judiciară că primirea de foloase, dar nu pentru a determina un funcționar să facă ori să nu facă un act ce intră în atribuțiile sale de serviciu, ci într-un scop licit, constituie temeiul pentru achitare din lipsa unui element constitutiv al infracțiunii, iar nu pentru că fapta nu există, deoarece fapta constând în primirea de foloase există în materialitatea ei, dar nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii[4].

b) La art. 16 alin. (1) lit. b) CPP au fost *reunite într-o singură cauză* care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale („*fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege*") cazurile prevăzute în art. 10 alin. (1) lit. b) și d) CPP 1968, care determină inaptitudinea funcțională a acțiunii penale prin lipsa

[1] A. CRIȘU, *op. cit.*, 2013, p. 138.
[2] I. GORGĂNEANU, *op. cit.*, p. 99-100.
[3] *Idem*, p. 58-61.
[4] C.S.J., compl. 9 jud., dec. pen. nr. 1/2002, în B.J. 2002, p. 527.

temeiului de drept al acesteia. Astfel, sintagma *„fapta nu este prevăzută de legea penală"* va cuprinde, pe lângă faptele care pot constitui contravenții sau abateri disciplinare, și pe cele care ar fi putut constitui infracțiuni, însă le lipsește unul dintre elementele constitutive, cu excepția elementelor ce țin de latura subiectivă a infracțiunii, care sunt acoperite de sintagma *„nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege"*. Această modificare are o relevanță practică, în sensul că va fi incident acest caz nu doar în situația dezincriminării *in abstracto* a unei fapte prevăzute de legea penală, ci și în cazul dezincriminării *in concreto* a acesteia, respectiv atunci când fapta continuă să fie incriminată ca infracțiune, însă a fost restrânsă sfera de incidență a infracțiunii, astfel încât fapta concretă săvârșită de o persoană nu se mai încadrează în textul de lege (*nu mai este întrunită trăsătura tipicității*).

S-a statuat că lipsește elementul intențional din cadrul laturii subiective a unei infracțiuni de abuz de încredere în cazul refuzului restituirii unui bun determinat de faptul că între părți sunt nerezolvate unele neînțelegeri cu caracter civil[1]. De asemenea, nerestituirea la termenul convenit a unor bunuri consumptibile împrumutate nu atrage răspunderea penală pentru infracțiunea de abuz de încredere, refuzul de a restitui o sumă de bani primită cu titlu de împrumut neconstituind o faptă prevăzută de legea penală, ci poate genera un litigiu de competența instanței civile[2]. În cazul infracțiunii de tăinuire sunt prevăzute modalitățile de realizare, respectiv primirea bunului furat, dobândirea, transformarea ori înlesnirea valorificării acestuia, cunoscând că provine din săvârșirea unei fapte penale; atunci când inculpatul nu a desfășurat niciuna dintre activitățile înscrise în text, împrejurarea că a căutat un cumpărător și a luat contact cu acesta constituie doar acte de pregătire, fapte rămase fără rezultat, astfel că inculpatul a fost greșit condamnat, deoarece, în cazul tăinuirii, nici actele preparatorii și nici tentativa nu se pedepsesc[3].

c) Fosta cauză de la art. 10 alin. (1) lit. c) CPP 1968 a fost *reformulată*, în loc de „fapta nu a fost săvârșită de învinuit sau inculpat" fiind prevăzut că *„nu există probe că o persoană a săvârșit infracțiunea"* [art. 16 alin. (1) lit. c) CPP]. În felul acesta, se acceptă posibilitatea existenței anumitor probe în acuzarea suspectului sau inculpatului, însă ele să nu fie convingătoare, ceea ce atrage incidența cauzei de împiedicare a exercitării acțiunii penale în discuție. Noua formulare răspunde mai bine necesității existenței unui caz de stingere a acțiunii penale care să corespundă principiului fundamental de drept procesual *in dubio pro reo*. Din punct de vedere practic, incidența art. 10 alin. (1) lit. c) CPP 1968 ar fi trebuit să atragă automat reluarea urmăririi penale pentru identificarea autorului infracțiunii, deși de cele mai multe ori cauza rămâne în nelucrare până la prescrierea răspunderii penale, pentru că adevăratul motiv al stingerii acțiunii penale este inexistența probelor suficiente pentru dovedirea vinovăției persoanei cercetate.

Instanța supremă a apreciat că se comite o gravă eroare atunci când participarea inculpatului la săvârșirea unei fapte penale este reținută în sarcina acestuia pe baza declarației date la urmărirea penală de o altă persoană, în numele său; din actele dosarului rezultă că, prin declarațiile făcute la urmărirea penală, inculpatul I.V. a recunoscut că a participat la sustragerea animalelor, pentru ca în fața instanței să nege săvârșirea faptei; or, în urma cercetărilor și verificărilor ce s-au efectuat ulterior, s-a stabilit că declarațiile care s-au reținut că au fost date de inculpatul I.V. nu aparțin acestuia, ci unei alte persoane (D.S.),

[1] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 469/1979, în C.D. 1979, p. 424.

[2] C.S.J., s. pen., dec. nr. 3286 din 28 septembrie 1999, *apud* N. VOLONCIU, AL. VASILIU, *Codul de procedură penală comentat. Art. 1-61¹. Regulile de bază și acțiunile în procesul penal. Competența*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 53.

[3] C.A. Bacău, dec. pen. nr. 330 din 5 noiembrie 1998, în B.J. 1998, *apud* N. VOLONCIU, AL. VASILIU, *op. cit.*, p. 58.

adevăratul participant la săvârșirea infracțiunii (decedat între timp), care a făcut recunoașteri în numele lui I.V.; în aceste condiții, s-a dispus achitarea inculpatului I.V., deoarece fapta nu a fost săvârșită de acesta[1].

d) În concordanță cu dispozițiile noului Cod penal, care a împărțit cauzele care înlătură caracterul penal al faptei în cauze justificative și cauze de neimputabilitate, art. 16 alin. (1) lit. d) CPP prevede că acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare sau exercitată atunci când *există o cauză justificativă sau de neimputabilitate*.

Includerea instituțiilor grupate sub denumirea de *cauze justificative* în titlul referitor la infracțiune conduce la evitarea oricăror confuzii față de alte instituții/cauze operante în materie juridico-penală, cum sunt cauzele care înlătură răspunderea penală sau cauzele de nepedepsire (în prezența cărora infracțiunea există, cu toate trăsăturile prevăzute de art. 15 CP, însă este înlăturată doar instituția fundamentală subsecventă – răspunderea penală – sau infractorul este apărat de pedeapsă)[2].

Sunt *cauze justificative generale*: legitima apărare, starea de necesitate, exercitarea unui drept sau îndeplinirea unei obligații, consimțământul persoanei vătămate. În afară de acestea, mai există și *cauze justificative speciale*, prevăzute în Partea specială a Codului penal [art. 201 alin. (6), art. 272 alin. (2), art. 302 alin. (5)]. *Cauzele de neimputabilitate generale* sunt: constrângerea fizică, constrângerea morală, excesul neimputabil, minoritatea făptuitorului, iresponsabilitatea, intoxicația, eroarea, cazul fortuit. Codul penal prevede și *cauze de neimputabilitate speciale* [art. 290 alin. (2)].

Diferența dintre cauzele justificative și cauzele de neimputabilitate constă în aceea că primele nu atrag un caracter ilicit al faptei, aceasta fiind *permisă* de ordinea juridică, în timp ce, în cazul ultimelor, fapta rămâne una *ilicită*, însă nu este imputabilă făptuitorului. De aici decurg toate celelalte diferențe: cauzele justificative produc efecte *in rem*, în timp ce cauzele de neimputabilitate (cu excepția cazului fortuit) produc efecte *in personam*; primele se răsfrâng asupra tuturor participanților, pe când cele din urmă doar asupra persoanei căreia nu îi este imputabilă infracțiunea; când sunt incidente cauzele justificative, nu poate fi atrasă nicio formă de răspundere juridică (penală, civilă, administrativă, disciplinară etc.), pe când incidența cauzelor de neimputabilitate poate atrage alte forme de răspundere decât cea penală.

Existența uneia dintre aceste cauze trebuie stabilită în mod cert; oligofrenia cu tulburări de comportament care, potrivit expertizei medico-legale psihiatrice, a cauzat o accentuată diminuare a discernământului nu este echivalentă cu starea de iresponsabilitate, care presupune abolirea discernământului; în aceste condiții, achitarea inculpatului este greșită[3]. Atitudinea imprudentă a persoanei vătămate și apariția acesteia în mod cu totul surprinzător în trafic a fost cauza unică a producerii accidentului și este caz fortuit. Este lipsit de relevanță faptul că inculpatul circula cu o viteză de 55 km/h și că nu a păstrat o distanță suficientă față de autoturismul din fața sa, deoarece aceste aspecte nu au fost în legătură cauzală cu producerea accidentului[4].

e) Începând de la art. 16 alin. (1) lit. e) CPP (*lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru*

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 3165 din 3 decembrie 1998, *apud* N. VOLONCIU, AL. VASILIU, *op. cit.*, p. 57.

[2] M.I. MICHINICI, M. DUNEA, în T. TOADER (COORD.), *Noul Cod penal. Comentarii pe articole*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 54.

[3] C.S.J., s. pen., dec. nr. 3357 din 30 septembrie 1999, *apud* N. VOLONCIU, AL. VASILIU, *op. cit.*, p. 60.

[4] C.A. Brașov, s. pen., dec. pen. nr. 161/R/2001, în P.R. nr. 3/2002, p. 130.

punerea în mișcare a acțiunii penale), sunt reglementate cazurile care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale determinate de *lipsa de obiect al acțiunii penale*.

Lipsa plângerii prealabile nu împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale din oficiu, chiar și după expirarea termenului de introducere a acesteia, în cazul în care cel vătămat este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitatea de exercițiu restrânsă ori o persoană juridică ce este reprezentată de făptuitor [art. 157 alin. (4) CP] sau în cazul în care persoana vătămată a decedat ori persoana juridică a fost lichidată înainte de expirarea termenului prevăzut de lege pentru introducerea plângerii [art. 157 alin. (5) CP]. *Tardivitatea* plângerii prealabile echivalează însă cu lipsa acesteia.

Autorizarea prealabilă a organului competent este necesară în cazul anumitor infracțiuni. Astfel, este necesară autorizarea prealabilă a procurorului general al parchetului de pe lângă curtea de apel în a cărei rază teritorială se află parchetul mai întâi sesizat sau, după caz, a procurorului general al parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție pentru punerea în mișcare a acțiunii penale în cazul infracțiunilor care intră sub incidența legii penale române potrivit principiului personalității, conform art. 9 CP, respectiv potrivit principiului realității, conform art. 10 CP.

În acord cu alți autori[1], apreciem că dispozițiile legale care reglementează imunitatea judecătorilor Curții Constituționale nu impun existența unei autorizări prealabile pentru punerea în mișcare a acțiunii penale. Potrivit art. 66 alin. (1) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale[2], judecătorii Curții Constituționale nu pot fi arestați sau trimiși în judecată penală decât cu aprobarea Biroului permanent al Camerei Deputaților, al Senatului sau a Președintelui României, după caz, la cererea procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. Întrucât este vorba despre o condiție de procedibilitate, condiția autorizării prealabile trebuie interpretată restrictiv, textul legal anterior menționat impunând o astfel de aprobare doar pentru trimiterea în judecată, moment procesual distinct de punerea în mișcare a acțiunii penale.

Sesizarea organului competent, în baza căreia procurorul pune în mișcare acțiunea penală, este necesară pentru a se ajunge la trimiterea în judecată a militarilor pentru săvârșirea anumitor infracțiuni[3]. Ca natură juridică, sesizările speciale nu trebuie confundate cu plângerea prealabilă, pentru că, spre deosebire de aceasta, sesizarea, odată făcută, este irevocabilă[4].

S-a reținut că prima instanță a apreciat greșit că lipsește plângerea prealabilă a persoanei vătămate, cu motivarea că sesizarea este făcută de fratele acesteia; în cazul în care plângerea prealabilă adresată organului de urmărire penală este făcută de o persoană fără calitate procesuală, nulitatea este acoperită prin declarația persoanei vătămate care își însușește plângerea făcută pentru ea, cu condiția ca această manifestare de voință să aibă loc înaintea expirării termenului prevăzut pentru introducerea plângerii prealabile; în prezența unei asemenea declarații, prin care persoana vătămată a fost de acord cu plângerea făcută de fratele ei pentru ea și prin care și-a manifestat voința de a se pune

[1] A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *Codul de procedură penală adnotat cu jurisprudență națională și europeană*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 107-108; A. CRIȘU, *Drept procesual penal. Partea generală – conform noului Cod de procedură penală*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 185-186. În sens contrar, I. KUGLAY, în M. UDROIU (COORD.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p. 126-127.

[2] Republicată în M. Of. nr. 807 din 3 decembrie 2010.

[3] A se vedea art. 431 CP.

[4] N. VOLONCIU, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, vol. I, ed. a 2-a, Ed. Paideia, București, 1996, p. 241.

în mișcare acțiunea penală împotriva inculpatului, judecătoria nu putea înceta procesul penal din lipsa plângerii prealabile[1].

De asemenea, *sesizarea organului competent* este necesară în cazul miniștrilor sau al foștilor miniștri. Potrivit art. 109 alin. (2) din Constituție, numai Camera Deputaților, Senatul și Președintele României au dreptul să ceară urmărirea penală a membrilor Guvernului pentru faptele săvârșite în exercițiul funcției lor. Diferențele de ordin terminologic între reglementarea constituțională care se referă la „cererea" de urmărire penală și termenul de „sesizare" folosit de Codul de procedură penală nu justifică încadrarea acestei situații în categoria „altor condiții prevăzute de lege", câtă vreme cererea de urmărire penală reprezintă fără îndoială o sesizare a organelor judiciare care deschise calea posibilității urmăririi penale.

f) În art. 16 alin. (1) lit. f) CPP se prevede că este împiedicată punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale atunci când *a intervenit amnistia sau prescripția, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică*.

În acest caz, este vorba despre *amnistia antecondamnatorie*, iar nu despre cea postcondamnatorie. De asemenea, este vorba despre *prescripția răspunderii penale*, iar nu despre prescripția executării pedepsei. Legea prevede o serie de infracțiuni imprescriptibile, pentru care nu se poate dispune încetarea procesului penal pentru prescripția răspunderii penale (omor, omor calificat, infracțiunile intenționate care au avut ca urmare moartea victimei, infracțiunile de genocid, contra umanității și de război).

În cazul în care instanța de fond nu a pus în discuția părților eventuala incidență a prescripției răspunderii penale, s-a adus atingere drepturilor la apărare ale inculpaților și părților civile, în condițiile în care, așa cum au precizat acestea din urmă, nu au avut posibilitatea de a-și exprima punctul de vedere, deosebit de cel al instanței, cu privire la data de la care a început termenul de prescripție, nefiind posibilă aplicarea dispozițiilor referitoare la continuarea procesului penal în fața instanței de control judiciar, căci astfel părțile ar fi lipsite sub acest aspect de un grad de jurisdicție, iar vătămările aduse nu pot fi înlăturate decât prin anularea hotărârii și trimiterea cauzei spre rejudecare la prima instanță[2].

Sub imperiul noului Cod de procedură penală, este discutabil dacă s-ar putea dispune o astfel de soluție de către instanța de apel, având în vedere că dispozițiile art. 421 pct. 2 lit. b) CPP limitează cazurile de desființare a sentinței și trimitere spre rejudecare doar la cele în care judecata s-a făcut în lipsa părții sau în care există un caz de nulitate absolută. Așadar, soluția instanței de apel ar trebui să fie rejudecarea apelului. Este posibilă însă invocarea acestui caz în recursul în casație, în temeiul art. 438 alin. (1) pct. 8 CPP, dacă instanța de apel ar fi aplicat în mod greșit aceste dispoziții de încetare a procesului penal pentru intervenirea prescripției răspunderii penale.

g) Articolul 16 alin. (1) lit. g) CPP reglementează cazul constând în *retragerea plângerii prealabile, în situația infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, intervenirea împăcării ori încheierea unui acord de mediere în condițiile legii.*

Trebuie nuanțată afirmația făcută sub imperiul vechiului Cod penal, potrivit căreia, pentru a produce efectele prevăzute de lege, *retragerea plângerii prealabile* trebuie să

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1164 din 14 mai 1996, *apud* N. VOLONCIU, AL. VASILIU, *op. cit.*, p. 61.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3703 din 21 octombrie 2010, în R.R.D.J. nr. 1/2011, *apud* M. UDROIU, *Procedură penală. Partea generală. Noul Cod de procedură penală*, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 98-99.

fie totală și necondiționată, acțiunea penală stingându-se cu privire la toți inculpații[1]. În noul Cod penal s-a introdus regula retragerii plângerii prealabile *in personam*, aceasta înlăturând răspunderea penală a persoanei cu privire la care plângerea a fost retrasă [art. 158 alin. (2) CP]. Regula nu este aplicabilă în cazul lipsei plângerii prealabile, deoarece art. 157 alin. (3) CP instituie principiul indivizibilității active a plângerii prealabile, astfel încât fapta atrage răspunderea penală a tuturor persoanelor fizice sau juridice care au participat la săvârșirea acesteia, chiar dacă plângerea prealabilă s-a făcut numai cu privire la una dintre acestea.

Pe de altă parte, în doctrină s-a susținut că prin cerința ca retragerea plângerii prealabile să fie *totală* se înțelege, de regulă, că retragerea plângerii prealabile înlătură atât răspunderea penală, cât și pe aceea civilă. Din analiza comparativă cu instituția împăcării reiese clar că nici în legea nouă nu există, cu referire la retragerea plângerii prealabile, o dispoziție expresă care să consacre, alături de înlăturarea răspunderii penale, și înlăturarea răspunderii civile, deci stingerea acțiunii civile. Dacă legiuitorul ar fi înțeles să atribuie retragerii plângerii prealabile și efectul înlăturării răspunderii civile, ar fi recurs și în această materie la o dispoziție similară celei din art. 159 alin. (2) CP. Mai mult decât atât, conform art. 25 alin. (5) CPP, se prevede că instanța penală lasă nesoluționată acțiunea civilă în caz de încetare a procesului penal, când a fost retrasă plângerea prealabilă[2].

Această lipsă de simetrie între introducerea plângerii prealabile (care produce efecte *in rem*) și retragerea plângerii prealabile (care produce efecte *in personam*) cu greu poate primi o argumentare teoretică satisfăcătoare. Din moment ce plângerea prealabilă se referă *la faptă*, nu ar trebui să aibă relevanță numărul de participanți la săvârșirea acesteia, nici la introducerea și nici la retragerea plângerii prealabile. Legiuitorul noului Cod penal a dorit însă să separe cauzele care înlătură răspunderea penală constând în retragerea plângerii prealabile și, respectiv, împăcarea, prevăzând că, în principiu, retragerea plângerii prealabile este posibilă la infracțiunile pentru care acțiunea penală s-a pus în mișcare la plângerea prealabilă, iar împăcarea la infracțiunile pentru care acțiunea penală s-a pus în mișcare din oficiu.

Singura excepție de la această regulă o constituie infracțiunile de loviri sau alte violențe (art. 193 CP) și vătămare corporală din culpă (art. 196 CP) săvârșite asupra unui membru de familie. În doctrină s-a susținut, într-o opinie, că interpretarea coroborată a art. 199 alin. (2) și a art. 158 alin. (4) CP pare a lăsa să se înțeleagă că în aceste ipoteze de violență în familie ar fi posibile atât împăcarea, cât și retragerea plângerii prealabile (dacă aceasta este însușită de procuror), însă, având în vedere caracterul distinct al celor două instituții, precum și faptul că împăcarea este stipulată de dispozițiile Părții speciale a Codului penal, se consideră că singura instituție care poate opera în această ipoteză este cea a împăcării[3]. Într-o altă opinie, s-a susținut că, în cazul acestor infracțiuni, numai dacă acțiunea penală a fost pusă în mișcare din oficiu, iar nu la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, împăcarea înlătură răspunderea penală[4]. Conținutul textelor indicate anterior ar permite și o altă interpretare, în sensul că la infracțiunile menționate ar fi posibilă împăcarea (fără acordul procurorului) până la citirea actului de sesizare, iar după acest moment procesual ar fi posibilă retragerea plângerii prealabile, doar cu acordul procurorului.

[1] A. CRIȘU, *op. cit.*, 2013, p. 146.

[2] M.I. MICHINICI, M. DUNEA, în T. TOADER (COORD.), *op. cit.*, p. 266-267.

[3] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 100.

[4] A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *Noul Cod penal comentat prin raportare la Codul penal anterior*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 357.

Încetarea procesului penal în cazul infracțiunilor pentru care *împăcarea* înlătură răspunderea penală poate fi dispusă de instanță numai atunci când aceasta constată nemijlocit acordul de voință al inculpatului și al persoanei vătămate de a se împăca total, necondiționat și definitiv, exprimat în ședința de judecată de aceste părți (până la citirea actului de sesizare – n.n.), personal sau prin persoane cu mandat special ori prin înscrisuri autentice[1].

Împăcarea înlătură răspunderea penală și stinge și acțiunea civilă, este personală și produce efecte numai dacă intervine până la rămânerea definitivă a hotărârii (în raport de reglementarea actuală, până la citirea actului de sesizare a instanței – n.n.). Împăcarea intervenită ulterior nu produce efecte penale. În mod corect s-a hotărât de instanță să nu ia act de declarația unilaterală a victimei că s-a împăcat cu inculpatul, dacă aceasta nu este confirmată în fața instanței și realizată cu acordul ambelor părți[2].

În ceea ce privește *încheierea unui acord de mediere*, Înalta Curte de Casație și Justiție a statuat, printr-o hotărâre prealabilă pentru dezlegarea unor chestiuni de drept[3], că, „în aplicarea dispozițiilor art. 67 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, încheierea unui acord de mediere constituie o cauză *sui-generis* care înlătură răspunderea penală, distinctă de împăcare" și că „încheierea unui acord de mediere în condițiile Legii nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator poate interveni în tot cursul procesului penal, până la rămânerea definitivă a hotărârii penale". În doctrină se susținuse un punct de vedere contrar, potrivit căruia medierea nu este o cauză *sui-generis* de înlăturare a răspunderii penale, ci aceasta nu va înlătura răspunderea penală decât în condițiile în care o poate face împăcarea, respectiv doar până la citirea actului de sesizare[4]. În condițiile interpretării date de instanța supremă prin hotărârea prealabilă menționată, s-a creat o situație de inechitate față de părțile care nu se pot împăca în fața instanței decât până la citirea actului de sesizare, în timp ce încheierea unui acord de mediere va conduce la stingerea acțiunii penale în tot cursul procesului penal. Acesta este și motivul pentru care Curtea Constituțională a României, prin Decizia nr. 397 din 15 iunie 2016[5], a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 67 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, în interpretarea dată prin Decizia nr. 9 din 17 aprilie 2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, sunt constituționale în măsura în care încheierea unui acord de mediere cu privire la infracțiunile pentru care poate interveni împăcarea produce efecte numai dacă are loc până la citirea actului de sesizare a instanței. Astfel, s-a revenit asupra interpretării obligatorii date prin decizia sus-menționată a instanței supreme, încheierea unui acord de mediere fiind posibilă în cazul infracțiunilor care permit împăcarea doar până la citirea actului de sesizare. Această interpretare va fi aplicabilă doar pentru infracțiunile comise după publicarea în Monitorul Oficial a deciziei Curții Constituționale, deoarece pentru infracțiunile comise anterior se aplică legea penală mai favorabilă, care în speță este legea veche, în interpretarea dată de instanța supremă.

În cazul infracțiunilor la care este posibilă retragerea plângerii prealabile nu sunt discuții, medierea fiind posibilă până la rămânerea definitivă a hotărârii, ca și retragerea plângerii

[1] I.C.C.J., S.U., dec. nr. 27 din 8 septembrie 2007 (M. Of. nr. 772 din 14 noiembrie 2007).
[2] Trib. jud. Bacău, dec. nr. 157/1979, în R.R.D. nr. 1/1980, p. 70.
[3] I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 9 din 17 aprilie 2015 (M. Of. nr. 406 din 9 iunie 2015).
[4] V. PAȘCA, *Este medierea o cauză* sui-generis *de înlăturare a răspunderii penale?*, www.universuljuridic.ro; C. GHIGHECI, *Cauzele care înlătură răspunderea penală*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 186.
[5] M. Of. nr. 532 din 15 iulie 2016.

prealabile. Se va pune însă problema, ca și în cazul împăcării, a situației schimbării încadrării juridice în cursul judecății, dintr-o infracțiune pentru care nu sunt posibile împăcarea și medierea într-o infracțiune pentru care acestea sunt posibile (de exemplu, din tâlhărie în furt). Având în vedere depășirea momentului procesual până la care acestea sunt posibile, este discutabil dacă, *de lege lata*, în acest caz, ar fi posibilă împăcarea sau medierea.

h) Articolul 16 alin. (1) lit. h) CPP prevede că, atunci când *există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege*, nu poate fi pusă în mișcare sau exercitată acțiunea penală.

Cauzele de nepedepsire, spre deosebire de cauzele justificative sau de neimputabilitate, nu înlătură existența infracțiunii, ci doar aplicarea unei pedepse. Din diferite rațiuni de politică penală, legiuitorul consideră că este de preferat ca infractorului să nu i se aplice o pedeapsă, în cazurile expres prevăzute de lege. Astfel de cauze de nepedepsire sunt cele prevăzute în art. 34 CP, constând în desistarea sau împiedicarea producerii rezultatului, sau în art. 51 CP, constând în împiedicarea săvârșirii infracțiunii de către participant. Alte cauze de nepedepsire sunt reglementate în Partea specială a Codului penal [art. 220 alin. (5), art. 269 alin. (3), art. 270 alin. (3), art. 273 alin. (3)]. Altele sunt reglementate în legi speciale.

Este apărat de pedeapsă făptuitorul care împiedică în cursul executării, dar înainte de descoperirea faptei, consumarea acesteia; efectul se produce atâta vreme cât infracțiunea nu s-a consumat, săvârșirea faptei aflându-se în faza tentativei; restituirea bunurilor furate, după un oarecare timp de la consumarea infracțiunii, nu poate fi asimilată acestei cauze de nepedepsire[1].

i) Articolul 16 alin. (1) lit. i) CPP reglementează cazul constând în *existența autorității de lucru judecat*.

Problema autorității de lucru judecat a fost abordată în cadrul comentariului principiului *ne bis in idem*, reglementat în art. 6 CPP, la care facem trimitere[2].

Dacă în urma loviri unei persoane moartea s-a produs după o perioadă mai îndelungată de timp, infracțiunea va fi considerată ca săvârșită la data actului de executare, însă va fi încadrată în prevederile ce reglementează infracțiunea de loviri sau vătămări cauzatoare de moarte, fără ca aceasta să influențeze asupra aplicării dispozițiilor referitoare la autoritatea de lucru judecat[3]. Această decizie de îndrumare a fostului Tribunal Suprem își păstrează valabilitatea și sub imperiul noilor dispoziții, astfel încât principiul *ne bis in idem* se opune ca persoana condamnată definitiv pentru infracțiunea de lovire sau vătămare corporală să mai fie judecată ulterior pentru infracțiunea de loviri sau vătămări cauzatoare de moarte, în cazul în care persoana vătămată ar deceda după un timp mai îndelungat, ca urmare a lovirii.

j) Articolul 16 alin. (1) lit. j) CPP reglementează un *caz nou* de împiedicare a punerii în mișcare sau de exercitare a acțiunii penale, constând în *intervenirea unui transfer de proceduri cu un stat, potrivit legii*.

Condițiile transferului de proceduri sunt reglementate în Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată[4].

23. Stingerea acțiunii penale. În cazul în care este incident unul dintre aceste cazuri care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale, analizate mai sus, procu-

[1] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 146/1993, în C.P.J. 1993, p. 70, *apud* A. CRIȘU, *op. cit.*, 2013, p. 147.

[2] A se vedea *supra*, partea generală, nr. 7.

[3] Trib. Suprem, dec. de îndrum. nr. 1/1987, în R.R.D. nr. 8/1987, p. 46, *apud* G. ANTONIU, N. VOLONCIU, I. NEAGU, V. STOICA, D. POPESCU, V. PAPADOPOL, *Practică judiciară penală*, vol. IV, *Procedura penală*, Ed. Academiei, București, 1993, p. 29.

[4] M. Of. nr. 377 din 31 mai 2011.

rorul dispune *clasarea* (indiferent care dintre aceste cazuri este incident), iar instanța de judecată dispune achitarea, pentru cazurile de la art. 16 alin. (1) lit. a)-d) CPP, sau încetarea procesului penal, pentru cazurile de la art. 16 alin. (1) lit. e)-j) CPP.

În situația în care *sunt incidente mai multe cazuri dintre cele enumerate la art. 16 CPP*, soluția se va dispune în baza unui singur temei, având prioritate cazurile determinate de lipsa temeiurilor de fapt sau de drept, față de cele determinate de lipsa de obiect al acțiunii penale.

În situația în care *sunt incidente mai multe cazuri determinate de lipsa temeiurilor de fapt sau de drept*, soluția se va dispune în baza unui singur temei juridic, *ordinea de prioritate* fiind cea enumerată în art. 16 alin. (1) lit. a)-d) CPP. De pildă, dacă procurorul constată că o faptă nu a fost săvârșită de inculpat, dar și că nu sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii, va dispune clasarea pe temeiul prevăzut de art. 16 alin. (1) lit. b) CPP[1].

În situația în care *sunt incidente mai multe cazuri determinate de lipsa de obiect al acțiunii penale*, soluția se va dispune în baza unui singur temei juridic, *ordinea de prioritate* fiind de această dată cronologică, deoarece, odată ce a intervenit primul caz de stingere a acțiunii penale, cele care au intervenit ulterior nu mai au obiect. De pildă, în ipoteza în care instanța constată, după schimbarea încadrării juridice a faptei dintr-o infracțiune care se urmărea din oficiu într-o infracțiune care se urmărește la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, că aceasta din urmă nu dorește să formuleze plângere prealabilă, dar și intervenția prescripției speciale a răspunderii penale, va dispune clasarea numai în temeiul art. 16 alin. (1) lit. e) CPP.

În practică s-a decis[2] că, întrucât la data sesizării instanței fapta imputată inculpatului era amnistiată, în mod legal s-a dispus încetarea procesului penal în baza art. 11 pct. 2 lit. b) raportat la art. 10 alin. (1) lit. g) CPP (din 1968 – n.n.); împrejurarea că la termenul de judecată inculpatul a cerut continuarea procesului penal nu era de natură să determine instanța să administreze probe în dovedirea învinuirii – urmând ca, în cazul în care nu s-ar fi dovedit vinovăția inculpatului, să pronunțe achitarea, iar în cazul contrar încetarea procesului penal –, atâta vreme cât, la data sesizării instanței, acțiunea penală nu mai putea fi pusă în mișcare.

De asemenea, s-a decis[3] că, atâta vreme cât procesul penal pornit pentru infracțiunea prevăzută de art. 210 CP (din 1969 – n.n.) s-a încetat – corect – în baza art. 11 pct. 2 lit. b) combinat cu art. 10 alin. (1) lit. j) CPP (din 1968– n.n.), ca urmare a autorității de lucru judecat, voința părților de a se împăca, în recursul declarat de partea vătămată, este inoperantă, nemaiputând produce efecte.

Dacă inculpatul a decedat în cursul judecării cauzei, instanța urmează a dispune, pentru acest motiv, încetarea procesului penal, chiar dacă, anterior intervenirii decesului, fapta imputată inculpatului a fost amnistiată[4]. Soluția este discutabilă, deoarece nu ține cont de principiul enunțat anterior, potrivit căruia, în cazul intervenirii unui caz de înlăturare a răspunderii penale, cele ulterioare nu mai au obiect, deoarece acțiunea penală a fost stinsă deja. Așadar, în cauză, acțiunea penală a fost stinsă la data amnistierii infracțiunii, iar nu la data decesului inculpatului.

---

[1] În sens contrar, I. KUGLAY, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 134.

[2] Trib. Mun. București, s. II-a pen., dec. nr. 467/1988, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *Codul de procedură penală adnotat*, vol. I, *Partea generală*, Ed. Albastră, București, 1996, p. 35.

[3] Trib. Mun. București, s. I pen., dec. nr. 954/1992, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 33.

[4] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 3220/1974, în R.R.D. nr. 6/1975, p. 69, *apud* V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 30.

Nu s-a prevăzut în art. 16 CPP, printre cazurile care împiedică punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale, și *renunțarea la urmărirea penală*, care atrage stingerea acțiunii penale pentru motive de oportunitate, și nu de legalitate. S-a intenționat reglementarea în art. 16 doar a cazurilor de stingere a acțiunii penale pentru lipsa temeiurilor de fapt sau de drept ale acesteia. Or, în cazul renunțării la urmărirea penală, există și temeiurile de fapt și temeiurile de drept pentru exercitarea ei în continuare, însă, din anumite rațiuni de oportunitate, urmărirea penală nu mai este continuată.

Renunțarea la urmărirea penală este însă menționată în art. 17 alin. (1) CPP, alături de clasare, drept *cauză de stingere a acțiunii penale în cursul urmăririi penale*. În cazul în care renunțarea la urmărirea penală are loc însă înainte de punerea în mișcare a acțiunii penale, nu există propriu-zis o stingere a acțiunii penale, deoarece aceasta nu a fost încă pornită. Textul art. 17 CPP are însă în vedere toate posibilele soluții prin care se poate stinge acțiunea penală.

Ar mai trebui menționat că noțiunea de stingere a acțiunii penale, folosită în art. 17 CPP, era folosită în Codul de procedură penală din 1936, nu însă și în Codul de procedură penală din 1968, care folosea expresia de *împiedicare a punerii în mișcare ori exercitare a acțiunii penale*. Este explicabilă această modificare a denumirii, în condițiile în care s-a introdus renunțarea la urmărirea penală printre cazurile de stingere a acțiunii penale. Așa cum am arătat, în cazul renunțării la urmărirea penală, nu există niciun motiv care să *împiedice* punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale, ci renunțarea la continuarea acesteia este determinată de motive de oportunitate.

24. Continuarea procesului penal la cererea suspectului sau a inculpatului. Noul Cod de procedură penală prevede în art. 18 dreptul suspectului sau inculpatului de a cere continuarea procesului penal *în caz de amnistie, prescripție, retragere a plângerii prealabile, existență a unei cauze de nepedepsire sau de neimputabilitate ori în caz de renunțare la urmărirea penală*.

În cursul urmăririi penale, modul în care suspectul sau inculpatul poate solicita continuarea procesului penal este susceptibil de mai multe interpretări. Într-o opinie, s-ar putea susține că suspectul sau inculpatul poate solicita continuarea procesului penal în cursul urmăririi penale doar dacă procurorul nu a adoptat deja o soluție de netrimitere în judecată întemeiată pe unul dintre cazurile care permit o astfel de soluție, deoarece, în caz contrar, ar avea la îndemână posibilitatea formulării unei plângeri împotriva soluțiilor de neurmărire sau de netrimitere în judecată. Într-o altă opinie, s-ar putea susține că cele două proceduri se diferențiază astfel: dacă soluția a fost dispusă corect de procuror pe unul dintre temeiurile care permit continuarea procesului penal, suspectul sau inculpatul ar putea solicita doar continuarea procesului penal, iar nu să uzeze de plângerea împotriva soluției, care presupune, *ab initio*, adoptarea unei soluții greșite de către procuror, în raport de datele speței.

De asemenea, suspectul poate formula o astfel de cerere doar atât timp cât a dobândit calitatea de suspect, prin dispoziția organului de urmărire penală de continuare a urmăririi penale față de el, în temeiul art. 305 alin. (3) CPP. Dacă nu s-a dispus acest lucru, chiar dacă în plângere sau denunț se face referire la numele făptuitorului, acesta din urmă nu poate solicita continuarea procesului penal. Dacă suspectul sau inculpatul a solicitat continuarea procesului penal în cursul urmăririi penale, iar în urma administrării probelor procurorul ajunge la concluzia că acesta este vinovat de săvârșirea infracțiunii, soluția va fi cea de clasare întemeiată pe unul dintre cazurile menționate în art. 18 CPP, iar nu de trimitere în judecată a suspectului sau inculpatului, pentru ca instanța să se pronunțe cu

privire la vinovăția sau nevinovăția lui. În acest caz, suspectul sau inculpatul nemulțumit de temeiul soluției de clasare poate formula plângere împotriva soluției procurorului, solicitând schimbarea temeiului ei.

Întrucât judecătorul de cameră preliminară se pronunță doar asupra legalității administrării probelor și a trimiterii în judecată, nu și asupra temeiniciei acuzațiilor, procedura continuării procesului penal la cererea suspectului sau inculpatului nu implică atribuții în sarcina judecătorului de cameră preliminară.

Întrucât amnistia este o cauză de înlăturare a răspunderii penale și se acordă printr-un act al organelor puterii de stat, ea are caracter obligatoriu și se aplică din oficiu. De la această regulă există o singură excepție, în cazul în care inculpatul cere *expres*, personal sau prin apărător, oral sau în scris, continuarea procesului penal; dacă nu o face, amnistia operează automat, indiferent de faza în care se află procesul și de stadiul probațiunii la data intervenției sale. Este adevărat că aflarea adevărului constituie un principiu de bază al procesului penal, dar el se realizează în coordonatele prevăzute de lege și cu respectarea strictă a acesteia, principiul legalității impunându-se organelor judiciare ca un imperativ tot atât de puternic[1].

Potrivit practicii judiciare, în cazul în care – după ce inculpatul, trimis în judecată pentru infracțiunea de lovire, a fost achitat, considerându-se că fapta imputată nu există – a intervenit un act normativ de amnistie, instanța de casare, sesizată cu recursul procurorului, prin care se critică modul în care judecătoria a interpretat probele administrate, trebuia să examineze fondul cauzei, să stabilească dacă inculpatul a comis sau nu fapta ce i se pune în sarcină și numai după aceea, în ipoteza că va reține vinovăția acestuia, să facă aplicarea amnistiei, încetând procesul penal[2].

Instanța nu poate respinge recursurile declarate de procuror și de partea civilă împotriva unei sentințe de achitare pentru motivul că, după pronunțarea sentinței, fapta imputată inculpatului a fost amnistiată și că, potrivit Codului de procedură penală, în asemenea situație, numai inculpatul poate cere continuarea procesului penal. Mai înainte de a se pune problema amnistierii faptei ce formează obiectul trimiterii în judecată, este necesar să se stabilească dacă soluția de achitare pronunțată de prima instanță este sau nu corectă; or, această verificare trebuie făcută indiferent de poziția adoptată de inculpat, care, în cazul intervenirii amnistiei, are dreptul să ceară continuarea procesului penal pentru stabilirea nevinovăției sale, dar nu poate pretinde și să se mențină o soluție de achitare numai pentru motivul că între timp infracțiunea ce i se impută a fost amnistiată[3].

Capitolul al II-lea. Acțiunea civilă

REGLEMENTARE

Art. 19. Obiectul și exercitarea acțiunii civile. (1)[4] Acțiunea civilă exercitată în cadrul procesului penal are ca obiect tragerea la răspundere civilă delictuală a persoanelor responsabile potrivit legii civile pentru prejudiciul produs prin comiterea faptei care face obiectul acțiunii penale.

---

[1] V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 31-32.

[2] Trib. Mun. București, s. a II-a pen., dec. nr. 47/1990, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 35.

[3] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1623/1971, în C.D. 1971, p. 484, *apud* V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 41.

[4] Alin. (1) al art. 19 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 6 din Legea nr. 255/2013.

(2) Acțiunea civilă se exercită de persoana vătămată sau de succesorii acesteia, care se constituie parte civilă împotriva inculpatului și, după caz, a părții responsabile civilmente.

(3)[1] Când persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă, acțiunea civilă se exercită în numele acesteia de către reprezentantul legal sau, după caz, de către procuror, în condițiile art. 20 alin. (1) și (2), și are ca obiect, în funcție de interesele persoanei pentru care se exercită, tragerea la răspundere civilă delictuală.

(4) Acțiunea civilă se soluționează în cadrul procesului penal, dacă prin aceasta nu se depășește durata rezonabilă a procesului.

(5) Repararea prejudiciului material și moral se face potrivit dispozițiilor legii civile.

Art. 20. Constituirea ca parte civilă. (1) Constituirea ca parte civilă se poate face până la începerea cercetării judecătorești. Organele judiciare au obligația de a aduce la cunoștința persoanei vătămate acest drept.

(2) Constituirea ca parte civilă se face în scris sau oral, cu indicarea naturii și a întinderii pretențiilor, a motivelor și a probelor pe care acestea se întemeiază.

(3) În cazul în care constituirea ca parte civilă se face oral, organele judiciare au obligația de a consemna aceasta într-un proces-verbal sau, după caz, în încheiere.

(4) În cazul nerespectării vreuneia dintre condițiile prevăzute la alin. (1) și (2), persoana vătămată sau succesorii acesteia nu se mai pot constitui parte civilă în cadrul procesului penal, putând introduce acțiunea la instanța civilă.

(5) Până la terminarea cercetării judecătorești, partea civilă poate:

a) îndrepta erorile materiale din cuprinsul cererii de constituire ca parte civilă;

b) mări sau micșora întinderea pretențiilor;

c) solicita repararea prejudiciului material prin plata unei despăgubiri bănești, dacă repararea în natură nu mai este posibilă.

(6)[2] În cazul în care un număr mare de persoane care nu au interese contrarii s-au constituit parte civilă, acestea pot desemna o persoană care să le reprezinte interesele în cadrul procesului penal. În cazul în care părțile civile nu și-au desemnat un reprezentant comun, pentru buna desfășurare a procesului penal, procurorul sau instanța de judecată poate desemna, prin ordonanță, respectiv prin încheiere motivată, un avocat din oficiu pentru a le reprezenta interesele. Încheierea sau ordonanța va fi comunicată părților civile, care trebuie să încunoștințeze procurorul sau instanța în cazul în care refuză să fie reprezentați prin avocatul desemnat din oficiu. Toate actele de procedură comunicate reprezentantului sau de care reprezentantul a luat cunoștință sunt prezumate a fi cunoscute de către persoanele reprezentate.

(7) Dacă dreptul la repararea prejudiciului a fost transmis pe cale convențională unei alte persoane, aceasta nu poate exercita acțiunea civilă în cadrul procesului penal. Dacă transmiterea acestui drept are loc după constituirea ca parte civilă, acțiunea civilă poate fi disjunsă.

(8) Acțiunea civilă care are ca obiect tragerea la răspundere civilă a inculpatului și părții responsabile civilmente, exercitată la instanța penală sau la instanța civilă, este scutită de taxă de timbru.

Art. 21. Introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente. (1)[3] Introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente poate avea loc, la cererea părții îndreptățite potrivit legii civile, în termenul prevăzut la art. 20 alin. (1).

(2) Atunci când exercită acțiunea civilă, procurorul este obligat să ceară introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente, în condițiile alin. (1).

(3)[4] Partea responsabilă civilmente poate interveni în procesul penal până la terminarea cercetării judecătorești la prima instanță de judecată, luând procedura din stadiul în care se află în momentul intervenției.

---

[1] Alin. (3) al art. 19 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 6 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (6) și (7) ale art. 20 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 7 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (1) al art. 21 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 8 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (3) al art. 21 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 8 din Legea nr. 255/2013.

(4) Partea responsabilă civilmente are, în ceea ce privește acțiunea civilă, toate drepturile pe care legea le prevede pentru inculpat.

Art. 22. Renunțarea la pretențiile civile. (1) Partea civilă poate renunța, în tot sau în parte, la pretențiile civile formulate, până la terminarea dezbaterilor în apel.

(2) Renunțarea se poate face fie prin cerere scrisă, fie oral în ședința de judecată.

(3) Partea civilă nu poate reveni asupra renunțării și nu poate introduce acțiune la instanța civilă pentru aceleași pretenții.

Art. 23. Tranzacția, medierea și recunoașterea pretențiilor civile. (1) În cursul procesului penal, cu privire la pretențiile civile, inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente pot încheia o tranzacție sau un acord de mediere, potrivit legii.

(2) Inculpatul, cu acordul părții responsabile civilmente, poate recunoaște, în tot sau în parte, pretențiile părții civile.

(3) În cazul recunoașterii pretențiilor civile, instanța obligă la despăgubiri în măsura recunoașterii. Cu privire la pretențiile civile nerecunoscute pot fi administrate probe.

Art. 24. Exercitarea acțiunii civile de către sau față de succesori. (1) Acțiunea civilă rămâne în competența instanței penale în caz de deces, reorganizare, desființare sau dizolvare a părții civile, dacă moștenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii acesteia își exprimă opțiunea de a continua exercitarea acțiunii civile, în termen de cel mult două luni de la data decesului sau a reorganizării, desființării ori dizolvării.

(2)[1] În caz de deces, reorganizare, desființare sau dizolvare a părții responsabile civilmente, acțiunea civilă rămâne în competența instanței penale dacă partea civilă indică moștenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii părții responsabile civilmente, în termen de cel mult două luni de la data la care a luat cunoștință de împrejurarea respectivă.

(3)[2] *Abrogat.*

Art. 25. Rezolvarea acțiunii civile în procesul penal. (1)[3] Instanța se pronunță prin aceeași hotărâre atât asupra acțiunii penale, cât și asupra acțiunii civile.

(2) Când acțiunea civilă are ca obiect repararea prejudiciului material prin restituirea lucrului, iar aceasta este posibilă, instanța dispune ca lucrul să fie restituit părții civile.

(3) Instanța, chiar dacă nu există constituire de parte civilă, se pronunță cu privire la desființarea totală sau parțială a unui înscris sau la restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii.

(4)[4] *Abrogat.*

(5)[5] În caz de achitare a inculpatului sau de încetare a procesului penal, în baza art. 16 alin. (1) lit. b) teza întâi, lit. e), f) – cu excepția prescripției, i) și j), în caz de încetare a procesului penal ca urmare a retragerii plângerii prealabile, precum și în cazul prevăzut de art. 486 alin. (2), instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă.

(6)[6] Instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă și în cazul în care moștenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii părții civile nu își exprimă opțiunea de a continua exercitarea acțiunii civile sau, după caz, partea civilă nu indică moștenitorii, succesorii în drepturi ori lichidatorii părții responsabile civilmente în termenul prevăzut la art. 24 alin. (1) și (2).

Art. 26. Disjungerea acțiunii civile. (1)[7] Instanța poate dispune disjungerea acțiunii civile, când soluționarea acesteia determină depășirea termenului rezonabil de soluționare a acțiunii penale. Soluționarea acțiunii civile rămâne în competența instanței penale.

---

[1] Alin. (2) al art. 24 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 9 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (3) al art. 24 a fost abrogat prin art. 102 pct. 10 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (1) al art. 25 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 11 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (4) al art. 25 a fost abrogat prin art. 102 pct. 12 din Legea nr. 255/2013.

[5] Alin. (5) al art. 25 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 1 din O.U.G. nr. 14/2017 privind abrogarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 13/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal și a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru modificarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală (M. Of. nr. 101 din 5 februarie 2017), punct modificat prin art. unic pct. 1 din Legea nr. 9/2017 (M. Of. nr. 144 din 24 februarie 2017).

[6] Alin. (6) al art. 25 a fost introdus prin art. 102 pct. 14 din Legea nr. 255/2013.

[7] Alin. (1) al art. 26 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 15 din Legea nr. 255/2013.

(2) Disjungerea se dispune de către instanță din oficiu ori la cererea procurorului sau a părților.

(3)[1] Probele administrate până la disjungere vor fi folosite la soluționarea acțiunii civile disjunse.

(4)[2] *Abrogat.*

(5) Încheierea prin care se disjunge acțiunea civilă este definitivă.

Art. 27. Cazurile de soluționare a acțiunii civile la instanța civilă. (1) Dacă nu s-au constituit parte civilă în procesul penal, persoana vătămată sau succesorii acesteia pot introduce la instanța civilă acțiune pentru repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune.

(2)[3] Persoana vătămată sau succesorii acesteia, care s-au constituit parte civilă în procesul penal, pot introduce acțiune la instanța civilă dacă, prin hotărâre definitivă, instanța penală a lăsat nesoluționată acțiunea civilă. Probele administrate în cursul procesului penal pot fi folosite în fața instanței civile.

(3) Persoana vătămată sau succesorii acesteia care s-au constituit parte civilă în procesul penal pot să introducă acțiune în fața instanței civile dacă procesul penal a fost suspendat. În caz de reluare a procesului penal, acțiunea introdusă la instanța civilă se suspendă în condițiile prevăzute la alin. (7).

(4) Persoana vătămată sau succesorii acesteia, care au pornit acțiunea în fața instanței civile, pot să părăsească această instanță și să se adreseze organului de urmărire penală, judecătorului ori instanței, dacă punerea în mișcare a acțiunii penale a avut loc ulterior sau procesul penal a fost reluat după suspendare. Părăsirea instanței civile nu poate avea loc dacă aceasta a pronunțat o hotărâre, chiar nedefinitivă.

(5) În cazul în care acțiunea civilă a fost exercitată de procuror, dacă se constată din probe noi că prejudiciul nu a fost integral acoperit prin hotărârea definitivă a instanței penale, diferența poate fi cerută pe calea unei acțiuni la instanța civilă.

(6) Persoana vătămată sau succesorii acesteia pot introduce acțiune la instanța civilă, pentru repararea prejudiciului născut ori descoperit după constituirea ca parte civilă.

(7)[4] În cazul prevăzut la alin. (1), judecata în fața instanței civile se suspendă după punerea în mișcare a acțiunii penale și până la rezolvarea în primă instanță a cauzei penale, dar nu mai mult de un an.

Art. 28. Autoritatea hotărârii penale în procesul civil și efectele hotărârii civile în procesul penal. (1) Hotărârea definitivă a instanței penale are autoritate de lucru judecat în fața instanței civile care judecă acțiunea civilă, cu privire la existența faptei și a persoanei care a săvârșit-o. Instanța civilă nu este legată de hotărârea definitivă de achitare sau de încetare a procesului penal în ceea ce privește existența prejudiciului ori a vinovăției autorului faptei ilicite.

(2) Hotărârea definitivă a instanței civile prin care a fost soluționată acțiunea civilă nu are autoritate de lucru judecat în fața organelor judiciare penale cu privire la existența faptei penale, a persoanei care a săvârșit-o și a vinovăției acesteia.

COMENTARIU

25. Obiectul și exercitarea acțiunii civile. Potrivit art. 19 alin. (1) CPP, *obiectul acțiunii civile* este tragerea la răspundere civilă delictuală a persoanelor responsabile potrivit legii civile, pentru prejudiciul produs prin comiterea faptei care face obiectul acțiunii penale. Alături de conflictul de drept penal (raport juridic penal), se poate ivi și un conflict de drept extrapenal (un raport juridic extrapenal). Când acest raport extrapenal are *caracter civil*, el poate fi adus în fața organelor judiciare în vederea obținerii unei reparații pentru vătămare. Mijlocul juridic (instrumentul) care servește la aducerea raportului de conflict civil în fața organelor judiciare este acțiunea în justiție care poartă denumirea de *acțiune civilă*.

[1] Alin. (3) al art. 26 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 15 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (4) al art. 26 a fost abrogat prin art. 102 pct. 16 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (2) al art. 27 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 17 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (7) al art. 27 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 17 din Legea nr. 255/2013.

În ceea ce privește *posibilitatea exercitării acțiunii civile în cadrul procesului penal*, în dreptul comparat există mai multe sisteme, care diferă fundamental unele de altele. Unele sisteme procesuale, în special cele adversiale, nu permit exercitarea unei acțiuni civile în cadrul procesului penal, alăturată acțiunii penale. Altele permit în mod foarte restrictiv acest lucru, condiționând, de pildă, exercitarea acțiunii civile în cadrul procesului penal de un anumit cuantum maxim al prejudiciului. În sfârșit, alte sisteme, din care face parte și sistemul nostru procesual, permit exercitarea acțiunii civile în cadrul procesului penal, condiționând această posibilitate doar de manifestarea de voință a persoanei vătămate, într-un anumit termen și într-o anumită formă. Deși acest din urmă sistem este cel mai protectiv pentru persoana vătămată, el a primit numeroase critici în doctrină, în special în legătură cu lezarea dreptului la un proces echitabil al persoanei acuzate. Se susține că acuzatul ar avea în acest fel de înfruntat doi adversari, titularul acțiunii penale și partea civilă, care are uneori tendința naturală de a promova interesele sale și prin aceasta să devină un acuzator virulent[1]. În încercarea noului Cod de procedură penală de a deplasa concepția sistemului nostru procesual înspre sistemele adversiale, *a fost limitată posibilitatea soluționării acțiunii civile în cadrul procesului penal*, fapt ce se regăsește în numărul mult mai mare de cazuri în care instanța penală poate dispune disjungerea acțiunii civile sau poate lăsa nesoluționată acțiunea civilă pornită în cadrul procesului penal. Astfel trebuie înțeleasă dispoziția explicită din art. 19 alin. (4) CPP, potrivit căreia acțiunea civilă se soluționează în cadrul procesului penal, *dacă prin aceasta nu se depășește durata rezonabilă a procesului*.

Textul care dezvoltă acest principiu este cel din art. 26 CPP, potrivit căruia *disjungerea acțiunii civile* se dispune de către instanță, la cerere sau din oficiu, printr-o încheiere definitivă, iar probele administrate până la disjungere vor fi folosite la soluționarea acțiunii civile disjunse, care rămâne în continuare în competența instanței penale. În forma inițială a codului se prevedea că, în acest caz, acțiunea civilă era trimisă instanței civile spre soluționare, însă textul a fost modificat în sensul soluționării în continuare de către instanța penală a acțiunii civile disjunse. În aceste condiții, rămân valabile regulile statuate sub imperiul vechiului Cod de procedură penală, potrivit cărora acțiunea civilă disjunsă se soluționează de către instanța penală cu participarea obligatorie a procurorului și cu desemnarea unui avocat din oficiu, în cazurile în care apărarea este obligatorie, iar inculpatul, partea civilă sau persoana vătămată nu și-au angajat un avocat ales. În acord cu alți autori[2], apreciem că soluția de disjungere a acțiunii civile poate fi dispusă și prin sentința prin care se soluționează fondul cauzei, situație în care, în mod evident, în conformitate cu dispozițiile art. 370 alin. (6) CPP, nu se mai întocmește o încheiere.

---

[1] A se vedea N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 253.

[2] A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 202. Nu împărtășim însă opinia exprimată de autorii citați, în conformitate cu care dispoziția de disjungere a acțiunii civile din sentință este supusă apelului, deși cea dată prin încheiere (fie și aceea de amânare a pronunțării) este exceptată de la controlul judiciar. În mod evident, legiuitorul a instituit caracterul definitiv al dispoziției de disjungere, indiferent că aceasta se regăsește într-o încheiere sau într-o sentință (care încorporează încheierea de ședință de la acest termen), din considerente legate de faptul că, dimpotrivă, în situația în care s-ar accepta posibilitatea atacării cu apel a sentinței cu privire la dispoziția de disjungere, s-ar putea ajunge la situații absurde. Astfel, este posibil ca, până la pronunțarea soluției în apel asupra sentinței care a soluționat latura penală, latura civilă a cauzei să se fi soluționat prin sentință penală, atacabilă la rândul său cu apel. Este discutabil în ce măsură soluția dată în apelul declarat împotriva soluției de disjungere, prin care s-ar constata că în mod greșit a fost dispusă această soluție, ar determina și desființarea sentinței dispuse în cauza disjunsă. Desigur, de principiu, analiza necesității disjungerii ar trebui să se realizeze înainte de soluționarea cauzei prin sentință. Totodată, apreciem că nu trebuie pus semnul egalității între soluționarea acțiunii civile și stabilirea cuantumului prejudiciului de care depinde încadrarea juridică a faptei, care se impune a fi evaluat și în ipoteza în care, de exemplu, nu există o constituire de parte civilă.

O altă problemă ridicată de obiectul acțiunii civile o constituie precizarea explicită în textul noului Cod de procedură penală în sensul că acesta îl constituie *tragerea la răspundere civilă delictuală a persoanelor responsabile potrivit legii civile*. Prin această formulare, legiuitorul a consacrat opinia exprimată în literatura de specialitate, potrivit căreia, prin acțiunea civilă exercitată în cadrul procesului penal, inculpatul sau partea responsabilă civilmente pot fi acționați numai în raport de nerespectarea obligațiilor civile care decurg din repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune – așa-numitul delict civil; de aceea, obiectul acțiunii civile este tragerea la răspundere civilă *delictuală*[1]. Dacă persoana vătămată ar avea la îndemână, pentru repararea prejudiciului produs prin infracțiune, atât o acțiune civilă întemeiată pe răspunderea civilă delictuală, cât și o acțiune civilă întemeiată pe răspunderea civilă contractuală, aceasta nu ar avea dreptul să aleagă între cele două temeiuri, decât în cazul în care ar opta pentru o acțiune civilă separată, promovată în fața instanței civile. Dacă însă ar opta pentru alăturarea acțiunii civile celei penale, ea nu ar putea să și-o întemeieze decât pe răspunderea civilă delictuală. Acest lucru face ca, în cazurile în care acțiunea civilă se exercită din oficiu, să nu existe posibilitatea opțiunii pentru acțiunea civilă întemeiată pe răspunderea contractuală, fapt ce ar putea conduce la o situație paradoxală, de a se crea o situație defavorabilă unor subiecți activi ai acțiunii civile, prin aplicarea unei dispoziții legale adoptate în favoarea acestora[2]. Totuși, noul Cod de procedură penală a ținut să precizeze explicit că, și în cazul persoanelor vătămate lipsite de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, acțiunea civilă exercitată de reprezentantul legal sau de către procuror, după caz, are ca obiect tragerea la răspundere civilă *delictuală* [art. 19 alin. (3) CPP].

În doctrină și în practica judiciară au fost ridicate mai multe probleme privind *legalitatea soluționării acțiunii civile în cadrul procesului penal în cazul infracțiunilor de evaziune fiscală*. Acestea au fost generate în principal de numărul mare de acte normative incidente, atât din domeniul procedurii penale, cât și din domeniul dreptului fiscal, precum și de lipsa de corelare a acestor acte normative. Specialiștii în drept fiscal au invocat o serie de aspecte cu privire la legalitatea constituirii de parte civilă de către Agenția Națională de Administrare Fiscală, în cadrul proceselor penale care au ca obiect infracțiuni de evaziune fiscală, susținând că soluționarea acestor acțiuni civile de către instanța penală s-ar face cu încălcarea dispozițiilor legale din procedura fiscală[3].

Problema a fost analizată de instanța supremă în cadrul procesual al soluționării unui recurs în interesul legii[4], statuându-se că „în cazul infracțiunilor de evaziune fiscală inculpații vor fi obligați la suportarea prejudiciului constând în echivalentul cuantumului creanțelor fiscale principale deținute de stat, calificând astfel raportul juridic născut între plătitorul taxei și beneficiarul acesteia ca un raport juridic de drept fiscal, reglementat de prevederile Codului fiscal și ale Codului de procedură fiscală, dar și la plata creanțelor fiscale accesorii, astfel cum sunt definite de art. 21 alin. (2) lit. b) din Codul de procedură fiscală, având în vedere că dreptul la perceperea acestor creanțe, constând în dobânzi, penalități de întârziere sau majorări de întârziere, după caz, în condițiile legii, intră, de asemenea, în conținutul raportului juridic de drept fiscal, cuantumul acestora fiind stabilit

[1] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 256.

[2] *Idem*, p. 263.

[3] D. UDRESCU, *Nelegalitatea constituirii ca parte civilă a ANAF în dosarul penal având ca obiect tragerea la răspundere penală pentru infracțiuni incriminate de Legea nr. 241/2005 a combaterii evaziunii fiscale*, www.juridice.ro, 15 martie 2016, ultima vizualizare la 31 mai 2016; *idem*, *Incredibil dar adevărat: Cum determină procurorul prejudiciul fiscal*, www.juridice.ro, 23 februarie 2016, ultima vizualizare la 31 mai 2016.

[4] I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 17/2015 (M. Of. nr. 875 din 23 noiembrie 2015).

de Codul de procedură fiscală". Posibilitatea alăturării unei acțiuni civile întemeiate pe un raport juridic de drept fiscal acțiunii penale derivă, în concepția instanței supreme, din faptul că Legea nr. 241/2005 are caracterul unei legi penale speciale, conținând norme de drept substanțial, dar și norme de procedură cu caracter special, existând posibilitatea alăturării acțiunilor penale și civile în fața instanței penale în temeiul unei dispoziții legale exprese, cu caracter special.

26. Condițiile pentru exercitarea acțiunii civile în cadrul procesului penal sunt cele dezvoltate în literatura de specialitate cu privire la răspunderea civilă delictuală.

26.1. Să existe o faptă ilicită de natură să producă prejudicii materiale sau morale. Având în vedere că acțiunea civilă este promovată în cadrul procesului penal în anumite condiții, este necesar în primul rând ca *fapta ilicită prejudiciabilă să constituie o infracțiune*. Majoritatea normelor penale, incriminând anumite fapte ca infracțiuni, descriu și fapte ilicite civile, în măsura în care valorile sociale afectate de acestea sunt ocrotite și de normele dreptului civil, iar fapta a cauzat un prejudiciu, în sensul utilizat de dreptul civil; putem încadra în această categorie toate infracțiunile de rezultat, dar și majoritatea infracțiunilor de pericol, care aduc atingere și unor drepturi civile (de exemplu, amenințarea)[1]. Izvorul acțiunii civile promovate în cadrul procesului penal trebuie să fie identic cu cel al acțiunii penale, deoarece, în caz contrar, nu există o acțiune penală căreia să îi fie alăturată acțiunea civilă. Am arătat anterior că fiecare text de lege care incriminează o infracțiune dă naștere la o acțiune penală, care devine exercitabilă odată cu săvârșirea efectivă a infracțiunii respective. Dacă prin fapta inculpatului s-au comis mai multe infracțiuni, devin exercitabile mai multe acțiuni penale. Dacă însă nu se exercită decât o acțiune penală, pentru comiterea unei anumite infracțiuni, nu se poate exercita acțiunea civilă pentru alte delicte civile, chiar dacă acestea ar fi adus prejudicii părții civile.

Foarte dificilă este stabilirea existenței faptei ilicite în cazurile de *malpraxis*. Răspunderea civilă pentru prejudiciile produse ca urmare a exercitării necorespunzătoare a activității medicale poate privi fie persoana fizică responsabilă, fie persoana juridică în care aceasta și-a desfășurat activitatea, cum ar fi unitatea spitalicească. În cazul unităților sanitare se poate angaja și răspunderea penală, indiferent dacă unitatea sanitară este fie o instituție publică sau de interes public, fie o persoană juridică de drept privat[2]. Angajarea răspunderii penale a unității spitalicești va atrage inevitabil și răspunderea civilă a acesteia, pentru prejudiciul material sau moral suferit de partea civilă.

Așa cum s-a arătat în jurisprudență, neglijența în practica medicală ia forma grabei, a superficialității, a îndeplinirii necorespunzătoare a obligațiilor. Neglijența poate îmbrăca forma neluării corecte a anamnezei, a neexecutării unui examen clinic corect, a neefectuării unor examene paraclinice de rutină. Grija rezonabilă poate fi apreciată doar prin referire la comportamentul medicului în circumstanțele în care a acționat. Obligația este aceea de a exercita o îngrijire normală, chibzuită, rezonabilă, nefiind necesar ca doctorul să garanteze un rezultat favorabil al eforturilor sale. Medicii nu sunt judecați după standardele celui mai experimentat, celui mai îndemânatic, ci prin raportare la standardele unui practician cu o competență obișnuită într-un anumit domeniu medical. În speță, stabilirea cu întârziere a diagnosticului nu s-a datorat medicului pârât, care a stabilit diagnosticul și tratamentul exclusiv în baza unei investigații clinice, iar nu pe baza unor examene specifice realizate cu aparatură tehnică și de laborator. Nu poate fi atrasă răspunderea civilă a medicului,

---

[1] P. PRICOPE, *Răspunderea civilă delictuală*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 30.

[2] I. VIDA-SIMITI, *Răspunderea civilă a medicului*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 139.

întrucât acesta a depus toate diligențele pentru stabilirea diagnosticului, însă manevrele specifice diagnosticării cancerului de cavum nu au putut fi realizate în cabinetul medical al acestuia, în lipsa dotării necesare. Nu se poate imputa medicului faptul că, neavând la îndemână mijloacele de investigație prescrise de literatura de specialitate, nu a putut stabili diagnosticul în faza de debut a bolii. Or, în contextul Legii nr. 95/2006, răspunderea civilă a medicului este condiționată de raportul de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudiciul pe care îl generează, îl produce, îl cauzează, probă ce incumbă pacientului[1].

Într-o altă cauză, s-a statuat că fapta ilicită a asistentei medicale constă în aplicarea unui tratament fără a avea un diagnostic stabilit în prealabil de medic, însoțit de indicația terapeutică aferentă, indiferent dacă ea a răspuns unei solicitări a pacientei. Utilizând aparatul fără indicația terapeutică a medicului, asistenta medicală răspunde de prejudiciul cauzat, chiar în situația în care a exercitat o supraveghere corespunzătoare, iar reclamanta nu a invocat o senzație de durere. În ceea ce privește atitudinea subiectivă a victimei, aplicarea tratamentului s-a realizat la solicitarea expresă a acesteia, care nu numai că și-a dat acordul, dar a și solicitat în mod expres efectuarea tratamentului, în condițiile în care fusese consultată de medic, iar acesta nu îi prescrisese un astfel de tratament. Desigur că nu este vorba despre consimțământul victimei la producerea prejudiciului, ci la săvârșirea unei fapte, la desfășurarea unei activități care ar putea fi de natură să îi producă o pagubă. Comportamentul victimei înainte de aplicarea tratamentului, dar și în timpul acestuia reprezintă un aspect esențial care determină diminuarea cuantumului daunelor morale, având în vedere că faptul generator principal (aplicarea tratamentului) a fost determinat, în principal, de atitudinea victimei, care a solicitat și a consimțit la efectuarea acelui tratament. De asemenea, în timpul tratamentului, victima nu a învederat asistentei medicale că aplicarea efectivă a acestuia i-ar fi produs vreun disconfort sau că a simțit niște arsuri. Datorită faptului că acest tratament presupune o colaborare permanentă cu pacientul, victima era obligată să anunțe dacă avea neplăceri și să solicite întreruperea sau diminuarea curentului. În aceste condiții, nu poate să își invoce propria atitudine culpabilă pentru a primi despăgubiri pentru prejudicii create prin propria faptă[2].

În al doilea rând, infracțiunea trebuie *să fi fost comisă de inculpat cu vinovăție*, deoarece, în cazul existenței unei cauze justificative sau a lipsei oricărei culpe a inculpatului, acesta sau partea responsabilă civilmente nu pot fi obligați la plata despăgubirilor civile. În cazul în care o persoană privată a provocat prejudiciul prin exercitarea drepturilor sale, drepturi pe care însă trebuia să le exercite prin intermediul unei autorități publice anume învestite („*self-help*"), se consideră în literatura noastră de specialitate că nu operează o exonerare de răspundere, deoarece aceasta ar putea conduce la încurajarea săvârșirii unor fapte ilicite de către cei ce se consideră „îndreptățiți" să acționeze[3].

Răspunderea civilă delictuală intervine în sistemul nostru de drept *și pentru cea mai ușoară culpă*.

Potrivit art. 1371 C. civ., *inculpatul nu poate fi obligat la repararea întregului prejudiciu dacă la producerea acestuia a contribuit și fapta culpabilă a victimei sau peste culpa ori intenția inculpatului s-a suprapus o forță majoră, un caz fortuit sau o faptă a unui terț pentru*

[1] C.A. București, dec. civ. nr. 150 din 23 aprilie 2013, în R.M. CĂLIN, *Malpraxis. Răspunderea medicului și a furnizorilor de servicii medicale. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 158-171, *apud* D. ZECA, *Daunele morale în litigii civile și penale. Practică judiciară recentă*, vol. I, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 297-308.

[2] C.A. București, dec. civ. nr. 1570 din 27 septembrie 2013, în R.M. CĂLIN, *op. cit.*, p. 52-69, *apud* D. ZECA, *op. cit.*, vol. I, p. 308-319.

[3] P. PRICOPE, *op. cit.*, p. 64-66.

care autorul nu este obligat să răspundă[1]. Fapta unui terț trebuie să fie independentă de acțiunea inculpatului, deoarece, în cazul participanților la săvârșirea aceleiași infracțiuni, este aplicabil principiul răspunderii solidare a acestora, consacrat în art. 1382 C. civ.

În practica judiciară s-a statuat că acțiunea civilă în procesul penal se exercită numai față de inculpat și de persoana responsabilă civilmente, nu și împotriva unor persoane netrimise în judecată, cum sunt minorii sub 14 ani cu privire la care s-a dispus neînceperea urmăririi penale (clasarea, în reglementarea actuală – n.n.), chiar dacă ei au participat la săvârșirea faptei prevăzute de legea penală; cu atât mai puțin se poate exercita acțiunea civilă în procesul penal față de părinții acestor minori, daunele putând fi recuperate de la toți aceștia numai pe calea unei acțiuni la instanța civilă[2].

Atâta vreme cât accidentul de circulație, în care și-au găsit moartea cele două persoane aflate în autoturismul condus de inculpat, s-a datorat modului de conducere a autoturismului de către inculpat care, aflându-se în stare de îmbibație alcoolică, a încălcat regulile de circulație privitoare la trecerea de pe o bandă pe alta, împrejurarea că victimele au acceptat să călătorească în acel autoturism, deși știau că inculpatul consumase băuturi alcoolice, nu constituie o culpă care, întrucât ar fi concurentă cu culpa acestuia, să fie de natură a influența soluționarea laturii civile a cauzei. Pentru a exista culpă comună, ar trebui ca victimele să fi comis fapte care, împreună cu acțiunile inculpatului, să fi contribuit la producerea accidentului; or, în speță, accidentul s-a produs din culpa exclusivă a inculpatului, fără ca prezența victimelor în autoturism să influențeze sau să determine săvârșirea faptei. În aceste condiții, inculpatul trebuia obligat la plata integrală a despăgubirilor cuvenite părții civile[3].

Din moment ce inculpatul a fost de acord să plătească părții civile – căreia i-a vătămat din culpă integritatea corporală – întreaga sumă pretinsă ca despăgubiri, prima instanță trebuia să stabilească cuantumul despăgubirilor civile la o sumă egală cu cea solicitată, fără să o poată reduce pentru motivul existenței unei culpe comune. În realizarea principiului disponibilității, declarația inculpatului, dată în fața instanței, ca răspuns la declarația de constituire ca parte civilă, primează, la stabilirea cuantumului despăgubirilor civile, față de orice element al cauzei de natură a diminua obligația[4]. Considerăm că soluția rămâne valabilă și în prezent, chiar dacă dispozițiile art. 1371 C. civ. prevăd că, în cazul în care victima a contribuit cu intenție sau din culpă la cauzarea ori la mărirea prejudiciului sau nu le-a evitat, în tot sau în parte, deși putea să o facă, cel chemat să răspundă va fi ținut numai pentru partea de prejudiciu pe care a pricinuit-o. Acest text este valabil atunci când inculpatul nu este de acord cu pretențiile părții civile, în caz contrar având prioritate principiul disponibilității.

În cazul unui accident de circulație, provocat din culpa comună a ambilor conducători auto, accident în care unul dintre aceștia și o terță persoană și-au pierdut viața, celălalt conducător auto, inculpat în proces, datorează despăgubiri moștenitorului terțului decedat, în întregime, iar nu proporțional cu partea sa de culpă. Unitatea comitentă, parte responsabilă

---

[1] Prin Decizia nr. 12/2016 (M. Of. nr. 498 din 4 iulie 2016), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, a admis sesizarea formulată de Curtea de Apel Târgu Mureș, Secția penală și pentru cauze cu minori și de familie, privind pronunțarea unei hotărâri prealabile și a stabilit că „dispozițiile art. 1371 alin. (1) din Codul civil se interpretează în sensul că autorul faptei va fi ținut să răspundă numai pentru partea de prejudiciu pe care a pricinuit-o în cazul în care victima prejudiciului a contribuit și ea cu vinovăție la cauzarea ori la mărirea prejudiciului sau nu l-a evitat, în tot sau în parte, deși putea să o facă".

[2] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1733/1989, în Dreptul nr. 8/1990, p. 82, *apud* V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 59.

[3] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1638/1980, în R.R.D. nr. 8/1981, p. 68.

[4] C.S.J., s. pen., dec. nr. 576/1990, *apud* V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 58.

civilmente în procesul penal, răspunde, față de moștenitorul terțului decedat, în solidar cu inculpatul, dar nu pentru întreaga daună, ci numai proporțional cu partea de culpă a prepusului ei, pentru care răspunde[1].

Această din urmă soluție a fost criticată în doctrină în ceea ce privește obligarea comitentului la o despăgubire mai mică decât aceea la care a fost obligat prepusul, în pofida caracterului solidar al răspunderii lor. Se arată că această soluție nu este în concordanță cu principiile ce călăuzesc instituția solidarității, astfel cum au fost precizate de Tribunalul Suprem printr-o decizie de îndrumare mai veche (nr. 2/1960), dar care își păstrează valabilitatea și în prezent. Potrivit acestei decizii, unitatea comitentă este ținută, față de cel păgubit, la plata despăgubirii în locul prepusului său, vinovat de producerea prejudiciului, ceea ce înseamnă că obiectul despăgubirii nu poate diferi după cum este vorba despre prepus sau despre comitent. Obligând unitatea să răspundă pentru întreaga pagubă – se arată în decizia de îndrumare menționată –, legea a voit să acorde persoanei vătămate „posibilitatea de a urmări pentru întreaga sumă, reprezentând despăgubirile", fie pe prepus, care prin fapta sa a cauzat paguba, fie pe comitent, unitatea parte responsabilă civilmente[2]. Aceste afirmații rămân valabile și sub imperiul noului Cod de procedură penală, deoarece principiile răspunderii civile delictuale sunt aceleași. În ceea ce privește însă răspunderea civilă a inculpatului, în prezent ar fi aplicabil în cauză art. 1371 alin. (2) C. civ., potrivit căruia, în cazul în care la cauzarea prejudiciului au contribuit atât fapta autorului, cât și fapta unui terț pentru care acesta nu este obligat să răspundă, autorul va fi ținut să răspundă numai pentru partea de prejudiciu pe care a pricinuit-o. Speța este emblematică pentru a releva injustețea soluției din noul Cod civil, deoarece, în astfel de cazuri, se obligă persoanele vătămate să promoveze o altă acțiune civilă, împotriva terțului vinovat sau a moștenitorilor acestuia, pentru recuperarea restului prejudiciului suferit, ceea ce este injust. Mai just ar fi fost ca persoana găsită culpabilă de accident să fie obligată să promoveze ulterior o altă acțiune, pentru a-și recupera diferența de sumă achitată în plus, pentru culpa corespunzătoare terțului care nu a fost trimis în judecată. Între a obliga victima la o nouă acțiune și a obliga persoana cu o anumită culpă la o nouă acțiune, legiuitorul noului cod a ales prima soluție, care împovărează în plus victima infracțiunii.

Trebuie menționat însă că, nici sub imperiul vechiului cod, soluția obligării integrale a inculpatului la plata despăgubirilor nu era unanim îmbrățișată de practica judiciară, fiind adoptate și soluții contrare. Astfel, într-o altă speță, s-a statuat că, dacă în soluționarea laturii penale a cauzei s-a reținut că la producerea accidentului – care a avut ca urmare moartea conducătorului unei motorete și vătămarea corporală din culpă a persoanei aflate ca însoțitor, pe aceeași motoretă – a concurat, pe lângă culpa inculpatului, conducător al unui autoturism, și culpa, în proporție de 1/3, a conducătorului motoretei, această împrejurare va trebui reținută și în soluționarea laturii civile a cauzei. Ca urmare, inculpatul va fi obligat la plata a numai 2/3 din despăgubirile cuvenite persoanei vătămate aflate pe motoretă ca însoțitor, aceasta având posibilitatea să solicite diferența de 1/3 pe calea unei acțiuni separate, introdusă la instanța civilă, de la succesorii conducătorului motoretei, a cărui culpă în proporție de 1/3 a fost reținută[3].

26.2. Infracțiunea să fi produs efectiv un prejudiciu material sau moral. Prejudiciul produs trebuie să fie unul *cert*, atât sub aspectul existenței, cât și sub aspectul întinderii

[1] Trib. jud. Timiș, dec. pen. nr. 274/1978, în R.R.D. nr. 8/1980, p. 41.

[2] V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 178.

[3] Trib. jud. Timiș, dec. pen. nr. 1516/1972, în R.R.D. nr. 3/1973, p. 160, *apud* V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 217-218.

sale. Din acest motiv, practica noastră judiciară a statuat constant că nu sunt admisibile cererile de despăgubiri simbolice, deoarece se consideră că acesta nu îndeplinește condiția să fie un prejudiciu cert sub aspectul existenței sale. Cererea părții civile de a i se acorda cu titlu de despăgubire suma de 1 leu s-a considerat că are un caracter simbolic și trebuie respinsă[1]. Așadar, nu se admite în practica noastră judiciară constituirea de parte civilă cu sume simbolice, considerându-se că în aceste cazuri nu există de fapt un prejudiciu cert sub aspectul existenței sau al întinderii. Această idee a fost exprimată mai de mult în literatura noastră de specialitate, unde se arată că scopul legal al despăgubirilor este *repararea daunei materiale sau morale* a persoanei vătămate și aceasta „nu poate înlocui acest scop, pentru a se arăta generoasă sau pentru a manifesta o simpatie ori o aderență la un curent social sau politic (prin cadoul despăgubirii) ori pentru alte pretexte, al căror joc nu îl poate face justiția, fiindcă ar fi nedemn și periculos"[2].

Prejudiciul produs poate fi unul *actual*, dar poate fi și unul *viitor*, dacă este cert sub aspectul existenței și al întinderii. Nu poate fi vorba însă despre un prejudiciu *eventual*, a cărui producere nu este sigură. S-a apreciat în jurisprudență că nu este legală obligarea inculpatului la plata unor despăgubiri globale către urmașul victimei infracțiunii, referitoare la școlarizarea în viitor a acestuia, deoarece despăgubirile trebuie să se refere la daune certe și actuale, nu la eventuale daune viitoare, incerte[3]. Este îndreptățit însă la despăgubiri civile și minorul născut după decesul victimei infracțiunii de ucidere din culpă, în măsura în care este stabilită legătura de filiație între aceștia[4]. Minorului respectiv i s-a produs un prejudiciu, chiar dacă nu era născut la data săvârșirii infracțiunii, deoarece este cert că el a fost lipsit de contribuția părintelui său la cheltuielile de creștere și îngrijire.

Un alt aspect important ce privește certitudinea prejudiciului este reprezentat de *pierderea unei șanse de a realiza un câștig sau de a evita o pierdere*. S-a arătat că jurisprudența română acceptă să „pipăie" șansele de câștigare a procesului, admițând existența unui prejudiciu și a dreptului la daune-interese când apreciază că procesul ar fi fost câștigat dacă nu ar fi existat neexercitarea culpabilă a căii de atac[5]. Noul Cod civil a consacrat explicit această soluție, prevăzând în art. 1385 alin. (4) că, „Dacă fapta ilicită a determinat și pierderea șansei de a obține un avantaj (...), reparația va fi proporțională cu probabilitatea obținerii avantajului (...)".

De asemenea, *prejudiciul trebuie să nu fi fost reparat anterior* de către inculpat sau de către o altă persoană. Sunt astfel de situații cele în care partea civilă a primit o pensie din sistemul asigurărilor sociale sau o despăgubire în baza unui contract de asigurare. În acest din urmă caz, societatea de asigurări nu s-ar putea constitui parte civilă în procesul penal împotriva inculpatului pentru a-și recupera sumele plătite părții civile cu titlu de despăgubiri, ci are la îndemână doar o acțiune civilă separată.

Dacă este vorba despre asigurătorul de răspundere civilă delictuală al autorului faptei prejudiciabile, este cert că acesta plătește pentru cel responsabil. Dacă însă este vorba despre *asigurătorul victimei*, se pune întrebarea dacă mai este îndeplinită condiția ca prejudiciul să nu fi fost reparat. În această situație, se face distincție după cum asigurarea privea bunurile victimei sau era o asigurare de persoane. Aceasta, deoarece, în cazul

[1] Trib. Mun. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1096/1976, în R.R.D. nr. 7/1977, p. 71.

[2] T. POP, *Drept procesual penal*, vol. II, *Partea generală*, Tipografia Națională S.A., Cluj, 1946, p. 492.

[3] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2919 din 6 iunie 2001, în B.J. Baza de date, *apud* N. VOLONCIU, AL. VASILIU, *op. cit.*, p. 82.

[4] C.A. Alba Iulia, s. pen., dec. nr. 389 din 13 iunie 2006, în B.J. 2006, p. 20-21, *apud* A. TRANCĂ, *Acțiunea civilă în procesul penal. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 37.

[5] Trib. Suprem., col. civ., dec. nr. 1170/1959, în C.D. 1959, p. 242, *apud* P. PRICOPE, *op. cit.*, p. 78.

asigurării de persoane (ce vizează viața, integritatea fizică), ea este înainte de toate o măsură de prevedere și economisire, iar victima va continua să aibă dreptul de a fi despăgubită integral de autorul faptei prejudiciabile, asigurătorul său suportând riscul contractului aleatoriu fără a se subroga în drepturile victimei indemnizate; în situația în care prejudiciul viza afectarea unui bun, victima nu poate cumula despăgubirea plătită de asigurător cu cea datorată de autorul faptei ilicite decât în limita prejudiciului[1].

O problemă legată de condiția ca prejudiciul să nu fi fost reparat se ridică atunci când partea civilă are deja un titlu executoriu cu privire la prejudiciul rezultat din săvârșirea infracțiunii. De pildă, în cazul infracțiunii de evaziune fiscală, de multe ori creditoarea Agenția Națională de Administrare Fiscală are deja un titlu executoriu cu privire la prejudiciul produs prin infracțiunea de evaziune fiscală, constând fie în decizia de impunere, fie într-o hotărâre judecătorească a instanței de contencios fiscal, pronunțată în urma contestației formulate împotriva deciziei de impunere. În cazul în care aceste titluri au fost executate, iar prejudiciul a fost reparat, este evident că nu mai este îndeplinită condiția ca prejudiciul rezultat din infracțiune să nu fi fost deja reparat. Dacă aceste titluri executorii nu au fost executate, se mai poate dispune repararea prejudiciului în procesul penal? În cazul în care titlul constă într-o hotărâre judecătorească pronunțată de instanța de contencios fiscal, dacă instanța penală ar pronunța o altă hotărâre, s-ar încălca autoritatea de lucru judecat și principiul securității raporturilor juridice. Dar, dacă titlul executoriu este deținut de societatea comercială, iar inculpat în cauza penală este persoana fizică, responsabilă de săvârșirea infracțiunii de evaziune fiscală? În acest caz, considerăm că instanța penală poate dispune obligarea inculpatului la repararea prejudiciului, deoarece raportul juridic din care derivă această obligație este diferit de cel în baza căruia a fost obligată societatea, fiind vorba despre o răspundere civilă delictuală. Rămâne de discutat însă dacă ar mai fi posibil acest lucru în cazul în care împotriva inculpatului ar fi fost pronunțată anterior o hotărâre în răspunderea membrilor organelor de conducere și/sau supraveghere din cadrul societății, întemeiată pe art. 138 din Legea nr. 85/2006 privind procedura insolvenței/ art. 169 din Legea nr. 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență.

Așadar, s-ar putea susține că, în cazul în care acțiunea în răspundere civilă delictuală este îndreptată împotriva persoanei fizice vinovate de săvârșirea infracțiunii de evaziune fiscală, nu s-ar putea vorbi nici despre o identitate de persoane, nici despre o identitate de obiect și cauză, deoarece acestea sunt diferite față de acțiunea în răspundere fiscală, care este îndreptată împotriva persoanei juridice care datora sumele respective către bugetul de stat în baza raportului juridic de drept fiscal. S-ar putea susține însă, în acest caz, că aceeași persoană vătămată prin infracțiunea de evaziune fiscală (statul) ar putea obține repararea de două ori a unuia și aceluiași prejudiciu produs prin săvârșirea unei singure fapte. Credem că acest aspect ar putea fi invocat pe calea contestației la executare, dacă prin punerea în executare a celor două titluri obținute de persoana vătămată (statul) s-ar încerca obținerea unei sume mai mari decât valoarea prejudiciului.

În practica judiciară s-a mai statuat că soluția instanței care, reținând că cheltuielile de înmormântare au fost plătite de întreprinderile unde victimele au fost încadrate, i-a exonerat pe inculpați de plata lor este greșită, deoarece împrejurarea că aceste cheltuieli au fost achitate de un terț nu îl poate scuti pe inculpat de obligația reparării integrale a prejudiciului cauzat prin fapta sa. Plata efectuată, cu caracter de ajutor dat familiei, nu

[1] P. PRICOPE, *op. cit.*, p. 91.

înlătură dreptul la exercitarea acțiunii civile împotriva autorului prejudiciului și nici nu îl exonerează pe inculpat, ea nefiind făcută cu intenția de a-l elibera pe acesta[1].

Unitatea căreia i s-au încredințat în custodie animalele despre care s-a considerat că ar constitui obiectul material al unei infracțiuni are dreptul – în cazul în care prima instanță nu a reținut existența acesteia și a dispus ca animalele să fie restituite inculpatului – să pretindă ca inculpatul să fie obligat a-i plăti o sumă echivalentă cheltuielilor făcute în perioada sechestrului pentru întreținerea animalelor proprietatea lui. În caz de nemulțumire cu privire la suma acordată, unitatea poate face recurs, în calitate de persoană ale cărei interese au fost vătămate printr-o măsură sau printr-un act al instanței[2]. Deși nu ține de latura civilă a procesului penal, soluția este reprodusă pentru modul în care instanța a făcut aplicarea principiului echității în cauză, deoarece inculpatul nu putea rămâne cu folosul necuvenit primit prin hrănirea animalelor sale de către persoana care le-a avut în custodie. În plus, ea își păstrează valabilitatea și în prezent, deoarece art. 409 alin. (1) lit. f) CPP prevede că poate face apel orice persoană fizică ori juridică ale cărei drepturi legitime au fost vătămate nemijlocit printr-o măsură sau printr-un act al instanței, în ceea ce privește dispozițiile care au provocat asemenea vătămare.

În ceea ce privește *dovedirea prejudiciului*, s-a statuat că este inechitabil a se pretinde persoanei vătămate să preconstituie sau să păstreze probe (fotografii, înscrisuri) în legătură cu dobândirea și valoarea bunurilor reclamate ca sustrase, în dovedirea pretențiilor pe latură civilă, pentru eventualitatea în care acestea i-ar fi sustrase și ar participa ca parte civilă în procesul penal. Cum existența prejudiciului nu este un aspect contestat, în măsura în care evaluarea făcută de persoana vătămată cu privire la cuantumul acestuia apare ca rezonabilă raportat la natura bunurilor sustrase, se impune obligarea inculpatului la plata daunelor materiale solicitate prin acțiunea civilă formulată în cadrul procesului penal[3]. În astfel de cazuri, practica judiciară engleză este constantă în sensul că, în cazul culpei, trebuie acoperit doar prejudiciul provocat, în timp ce, în cazul intenției de a comite o faptă ilicită, nu mai trebuie dovedit și prejudiciul (sau întinderea sa) pentru existența obligației de dezdăunare; în aceste condiții, întinderea obligației de dezdăunare se apreciază practic de către judecător ca fiind „dovedită", în cea mai mare măsură, prin prezumțiile simple ce îi sunt permise acestuia[4].

26.3. Între infracțiunea comisă și prejudiciu să existe o legătură de cauzalitate. În lipsa oricărei astfel de legături, inculpatul nu poate răspunde civil.

În general, se consideră că prejudiciul trebuie să reprezinte o *consecință directă* a infracțiunii supuse judecății, însă a fost acceptată și repararea *prejudiciului indirect*, rezultând din atingerile psihice pe care decesul victimei unei ucideri din culpă le-a cauzat părinților victimei, prin ricoșeu[5].

---

[1] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 638/1989, în Dreptul nr. 4/1990, p. 74, *apud* V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 62.

[2] Trib. Mun. București, s. I pen., dec. nr. 295/1990, în Dreptul nr. 3/1992, p. 74, *apud* V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 159.

[3] Jud. sect. 1 București, sent. pen. nr. 2112 din 16 octombrie 2006, definitivă prin dec. pen. nr. 1789 din 20 decembrie 2006 a C.A. București, s. a II-a pen., în A. TRANCĂ, *op. cit.*, p. 224-225.

[4] P. PRICOPE, *op. cit.*, p. 95.

[5] GH. MATEUȚ, *op. cit.*, vol. I, p. 741.

S-a reținut în practica judiciară că autorul infracțiunii de omor nu poate fi obligat la plata împrumutului făcut de victimă anterior săvârșirii infracțiunii de omor, între fapta generatoare de daune și împrumutul neachitat neexistând raport de cauzalitate[1].

Potrivit unei decizii a fostului Tribunal Suprem, în procesul penal pot fi obligați la despăgubiri numai inculpații condamnați pentru infracțiuni prin care se cauzează pagube, între fapta penală și daună trebuind să existe raport de cauzalitate. Ca atare, inculpatul condamnat pentru infracțiunea de fals în acte oficiale nu poate fi obligat la despăgubiri, deoarece fapta penală reținută în sarcina sa nu este susceptibilă de cauzarea unui prejudiciu[2]. Într-o altă decizie a aceleiași instanțe, s-a reținut însă că instanța penală învestită cu judecarea infracțiunii de furt al unui vehicul în scopul folosirii lui pe nedrept este competentă să soluționeze și acțiunea civilă a persoanei vătămate având ca obiect pretențiile de acoperire a pagubei produse prin avarierea vehiculului sustras, chiar dacă avarierea nu constituie infracțiune ori a fost produsă prin fapta unui terț[3].

Aparenta contradicție dintre aceste soluții de practică judiciară se explică prin faptul că, în acest din urmă caz, există legătură de cauzalitate între fapta de furt a inculpatului și prejudiciul produs, în timp ce, în cazul anterior, nu există o astfel de legătură între infracțiunea de fals și prejudiciu. De altfel, această problemă nu a avut o soluționare clară nici sub imperiul vechiului Cod de procedură penală. Inițial, practica instanțelor a fost în sensul că acțiunea civilă alăturată acțiunii penale trebuie să decurgă din același fapt care a constituit temeiul trimiterii în judecată a inculpatului. Ulterior, printr-o decizie în interesul legii[4], instanța supremă a statuat că, în cazul infracțiunilor cu efecte complexe, cum sunt cele de ucidere din culpă și de vătămare corporală din culpă, săvârșite de un conducător auto, este învestită să judece acțiunea civilă alăturată celei penale prin constituirea persoanei vătămate ca parte civilă, atât cu privire la pretențiile formulate în legătură cu decesul victimei sau cu vătămările corporale suferite, cât și cu privire la pretențiile referitoare la bunurile distruse ori deteriorate ca urmare a aceleiași fapte. În doctrină a fost criticată această soluție, apreciindu-se că modul de abordare a acțiunii civile trebuie să respecte regulile care permit exercitarea acțiunii civile în procesul penal, având în vedere că acțiunea civilă are caracter accesoriu față de acțiunea penală; or, cu justificarea dată de instanța supremă, ideea extinderii posibilității soluționării acțiunii civile în procesul penal ar putea fi aplicată ori de câte ori se constată o legătură între pagubă și fapta penală, fie ea cât de mică. Ulterior, printr-o altă decizie în interesul legii[5], instanța supremă a infirmat oarecum raționamentul din decizia anterioară, statuând că instanța învestită cu judecarea acțiunii penale în cazul infracțiunii de conducere fără permis a unui autovehicul pe drumurile publice nu va soluționa și acțiunea civilă exercitată de proprietarul sau deținătorul autoturismului avariat sau distrus în timpul săvârșirii infracțiunii rutiere.

Dacă se stabilește că persoana care a condus un autovehicul fără a avea permis de conducere nu a comis nicio greșeală în conducerea autovehiculului, care să fi contribuit la producerea accidentului, cauzat din vina exclusivă a conducătorului unui alt autovehicul, această persoană nu poate fi obligată la plata despăgubirilor civile cuvenite părții civile. Lipsa carnetului de conducere corespunzător – determinantă pentru condamnarea persoanei

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1053 din 18 iunie 1991, în B.J. Baza de date, *apud* N. VOLONCIU, AL. VASILIU, *op. cit.*, p. 77.

[2] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 348/1987, în C.D. 1987, p. 331.

[3] Plenul Trib. Suprem, dec. de îndrum. nr. 2/1970, în C.D. 1970, p. 45.

[4] I.C.C.J., S.U., dec. nr. I/2004 (M. Of. nr. 404 din 6 mai 2004).

[5] I.C.C.J., S.U., dec. nr. 29/2008 (M. Of. nr. 230 din 8 aprilie 2009).

respective pentru infracțiunea la legea circulației – nu se află, în aceste condiții, în legătură cauzală cu urmarea dăunătoare survenită[1].

Între fapta inculpatului, care a încredințat autovehiculul spre a-l conduce pe drumurile publice unei persoane care nu avea permis de conducere și, mai mult, se afla în stare de ebrietate, și vătămarea corporală gravă cauzată victimei de către acesta din urmă, ca urmare a modului necorespunzător în care a condus autovehiculul, există raport de cauzalitate, deoarece, fără încredințarea volanului, accidentul nu s-ar fi produs, chiar dacă la producerea vătămării a concurat, cu o mai mare pondere, și acțiunea conducătorului auto, constând în conducerea cu nepricepere a autovehiculului; de asemenea, există și vinovăție sub forma culpei, deoarece autorul infracțiunii de încredințare a unui autovehicul unei persoane care nu avea permis de conducere a putut să prevadă rezultatul survenit. În consecință, inculpatul poate fi obligat la despăgubiri civile în procesul penal, chiar dacă el a fost trimis în judecată și condamnat numai pentru infracțiunea la legislația circulației, nu și pentru infracțiunea de vătămare corporală din culpă[2].

27. Subiecții acțiunii civile. *Subiect activ* al acțiunii civile pot fi *persoana vătămată sau succesorii acesteia*, care s-au constituit parte civilă în procesul penal. Se face o distincție între moștenitorii persoanei vătămate care a decedat în cursul procesului penal, din cauze independente de comiterea infracțiunii, și moștenitorii persoanei vătămate care a decedat în urma comiterii infracțiunii asupra acesteia. În primul caz, art. 24 alin. (1) CPP prevede că acțiunea civilă rămâne în competența instanței penale doar dacă moștenitorii părții civile își exprimă opțiunea de a continua exercitarea ei, în termen de cel mult 2 luni de la data decesului acesteia. Ei *pot continua acțiunea civilă pornită de persoana vătămată* în procesul penal, fie că aceasta are ca obiect acordarea unor daune materiale, fie a unor daune nepatrimoniale [art. 1391 alin. (4) C. civ.]. Soluția codului este considerată ca fiind adecvată, pentru că eventuala continuare a acțiunii de către moștenitori nu face decât să permită exercitarea dreptului la despăgubire, de natură patrimonială, născut în patrimoniul defunctului, dar și să respecte opțiunea de natură morală făcută de acesta prin intentarea acțiunii, peste care moștenitorii nu ar fi putut trece în sensul intentării acțiunii în locul victimei ce ar fi înțeles „să îl ierte" pe cel responsabil[3].

În cazul în care persoana vătămată a decedat ca urmare a comiterii infracțiunii, moștenitorii acesteia (dar și orice altă persoană care nu are calitatea de moștenitor, dar care dovedește producerea unui prejudiciu material sau moral) pot solicita *în nume propriu* acordarea de despăgubiri materiale sau morale în procesul penal, dacă au suferit personal un astfel de prejudiciu.

Prin Decizia nr. 12/2016, anterior menționată, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, a stabilit că „dispozițiile art. 1391 alin. (1) din Codul civil se interpretează în sensul că, într-o cauză penală având ca obiect o infracțiune de vătămare corporală din culpă, doar victima infracțiunii, care a suferit un prejudiciu, este îndreptățită să obțină o despăgubire pentru restrângerea posibilităților de viață familială și socială". În motivarea hotărârii s-a reținut, printre altele, că „prejudiciul afectiv suferit de victimele prin ricoșeu poate fi reparat pe cale pecuniară numai dacă este cauzat de decesul victimei imediate; prejudiciile afective datorate conștientizării durerilor, degradării stării fizice și de sănătate ori handicapului cauzate victimei imediate

[1] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 3167/1975, în R.R.D. nr. 10/1976, p. 65, *apud* V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 115.

[2] C.S.J., s. pen., dec. nr. 570/1990, în Dreptul nr. 1/1991, p. 71.

[3] P. PRICOPE, *op. cit.*, p. 86.

nu dau dreptul victimelor prin ricoșeu la reparație pecuniară". Prejudiciul prin ricoșeu este reprezentat de „acel prejudiciu care este suferit de terțe persoane, victime indirecte (rudele și cei apropiați), cauzat acestora de prejudiciul inițial provocat direct și nemijlocit printr-o faptă ilicită sau alt eveniment victimei imediate".

Totodată, în ceea ce privește subiectul activ al acțiunii civile atașate acțiunii penale, prin Decizia nr. 23/2015[1], dată în interesul legii, instanța supremă a statuat că, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 50 alin. (3) din Legea nr. 136/1995 privind asigurările și reasigurările în România (în prezent abrogată prin Legea nr. 132/2017 privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto pentru prejudicii produse terților prin accidente de vehicule și tramvaie – n.n.), dreptul la despăgubiri recunoscut soțului (soției) sau persoanelor care se află în întreținerea proprietarului ori conducătorului vehiculului asigurat, răspunzător de producerea accidentului, privește doar vătămările lor corporale, ca victime directe ale evenimentului rutier, iar nu prejudiciile prin ricoșeu, ca urmare a vătămării corporale sau decesului autorului accidentului. În motivarea soluției s-a arătat, printre altele, că o interpretare contrară ar conduce la alterarea naturii juridice proprii asigurării obligatorii de răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de vehicule, care s-ar transforma într-o veritabilă asigurare de viață, întrucât s-ar ajunge ca soțul (soția) ori cel aflat în întreținerea conducătorului auto asigurat și vinovat de accident să fie despăgubit în temeiul asigurării obligatorii de răspundere civilă delictuală pentru cazul de moarte a soțului/întreținătorului, ceea ce contravine naturii proprii a acestui tip de asigurare.

Dacă *persoana vătămată a transmis unei alte persoane, pe cale convențională (nu prin moștenire), dreptul la repararea prejudiciului*, dobânditorul nu se poate constitui parte civilă în cadrul procesului penal, dacă transmiterea a avut loc înainte de constituirea de parte civilă, ci poate doar să promoveze o acțiune civilă în fața instanței civile. Dacă însă transmiterea dreptului la repararea prejudiciului a avut loc după constituirea de parte civilă de către persoana vătămată, dobânditorul poate continua acțiunea civilă *pornită deja* în cadrul procesului penal. Constituirea de parte civilă în procesul penal presupune ca acțiunea penală să fi fost deja pusă în mișcare, deoarece alăturarea acțiunii civile are ca premisă obligatorie existența unei acțiuni penale, pusă în mișcare în cauza penală respectivă. În doctrina elaborată sub imperiul vechiului Cod de procedură penală s-a susținut că este discutabilă posibilitatea persoanei vătămate de a se constitui parte civilă în procesul penal după începerea urmăririi penale, dar înainte de punerea în mișcare a acțiunii penale[2]. Așadar, transmiterea convențională a dreptului la repararea prejudiciului mai înainte de punerea în mișcare a acțiunii penale nu mai dă dreptul dobânditorului la exercitarea acțiunii civile în cadrul procesului penal, chiar dacă persoana vătămată ar fi depus la dosar o cerere în care solicita acordarea de despăgubiri materiale sau morale.

Articolul 20 alin. (6) CPP reglementează, într-un mod similar dispozițiilor din vechiul cod, posibilitatea *desemnării unui reprezentant comun pentru părțile civile*, în cazul în care numărul mare al acestora ar împiedica buna desfășurare a procesului penal. În aceste cazuri nu mai este necesară citarea tuturor părților civile, fiind suficientă comunicarea actelor de procedură către reprezentantul comun ales de părțile civile sau desemnat de instanța de judecată din rândul avocaților din oficiu.

În cazul exercitării din oficiu a acțiunii civile în procesul penal, *statul, prin intermediul Ministerului Public*, poate avea calitatea de subiect activ al acțiunii civile[3]. Așa cum s-a

[1] M. Of. nr. 71 din 1 februarie 2016.
[2] N. VOLONCIU, AL. VASILIU, *op. cit.*, p. 77.
[3] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 74.

subliniat în doctrină însă, în cazul persoanelor juridice și al persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu, *reprezentanții legali* sunt subiecți ai acțiunii civile numai sub aspect procesual, *iure et nomine alieno*[1].

Subiect pasiv al acțiunii civile este *inculpatul sau partea responsabilă civilmente*. Noul Cod de procedură penală prevede *posibilitatea continuării acțiunii civile pornite în cadrul procesului penal doar față de moștenitorii părții responsabile civilmente decedate în cursul procesului penal*. În acest caz, potrivit art. 24 alin. (2) CPP, acțiunea civilă rămâne în competența instanței penale doar dacă partea civilă indică moștenitorii părții responsabile civilmente în termen de cel mult două luni de la data la care a luat cunoștință de această împrejurare. Întrucât textul Codului de procedură penală nu face nicio distincție, ar rezulta, la prima vedere, că, în cazul în care partea civilă nu indică în termenul legal moștenitorii părții responsabile civilmente, acțiunea civilă nu ar mai putea continua în cadrul procesului penal nici față de inculpat. O astfel de soluție ar fi însă excesivă, deoarece acțiunea civilă ar putea fi exercitată în continuare doar față de inculpat, temeiul răspunderii civile a celor doi subiecți pasivi ai acțiunii fiind diferit. În plus, partea civilă putea opta chiar de la debutul procesului penal să formuleze acțiunea civilă doar față de inculpat, fără să fie obligatorie introducerea în cauză a părții responsabile civilmente.

Situația este mai complicată în cazul în care partea responsabilă civilmente nu are moștenitori care să fi acceptat tacit moștenirea, prin efectuarea vreunui act dintre cele enunțate în art. 1110 C. civ., deoarece termenul de opțiune succesorală este de un an de la data deschiderii moștenirii [art. 1103 alin. (1) C. civ.]. În acest caz, neputându-se clarifica situația moștenirii în termenul de 2 luni de la data deschiderii moștenirii, singura soluție ar fi lăsarea nesoluționată a acțiunii civile, potrivit art. 25 alin. (6) CPP.

Dispoziții similare există și pentru situația în care *partea civilă sau partea responsabilă civilmente persoană juridică a fost reorganizată, desființată sau dizolvată* (art. 24 CPP).

În cazul în care inculpatul decedează în cursul procesului penal, spre deosebire de soluția din vechiul Cod de procedură penală, noul cod prevede că *acțiunea civilă va fi lăsată nesoluționată de instanța penală*, potrivit art. 25 alin. (5) CPP. Atunci când sunt mai mulți inculpați care au contribuit la producerea prejudiciului, considerăm că instanța penală poate soluționa acțiunea civilă pornită față de ceilalți inculpați, nefiind obligată să lase nesoluționată și acțiunea civilă pornită împotriva acestora. Soluția s-ar impune, deoarece, potrivit art. 1382 C. civ., cei care răspund pentru o faptă prejudiciabilă sunt ținuți solidar la reparație față de cel prejudiciat.

În practica judiciară anterioară s-a reținut că, potrivit dispozițiilor art. 775 și art. 909 C. civ. 1864, legatarul cu titlu particular nu contribuie, în principiu, la plata pasivului succesoral. Neavând vocație la universalitate, acesta nu suportă nici pasivul universalității, respectiv al succesiunii. Primind de la autorul său un imobil, conform testamentului, legatarul cu titlu particular nu poate fi obligat la plata despăgubirilor civile decurgând din săvârșirea de către autorul său, defunctul inculpat, a unei fapte prevăzute de legea penală, deoarece despăgubirile fac parte din pasivul succesiunii[2].

Se pare că soluția este îmbrățișată și în prezent de literatura de specialitate, unde se arată că, în caz de deces al suspectului sau inculpatului, persoana prejudiciată va putea să exercite în fața instanței civile o acțiune în pretenții împotriva moștenitorilor universali sau cu titlu universal ai inculpatului, care au acceptat succesiunea (nu și împotriva legatarilor

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 76.

[2] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1292 din 26 iulie 2004, în Jurisprudență națională 2004-2005, *apud* A. TRANCĂ, *op. cit.*, p. 58.

cu titlu particular), ori a statului, în caz de succesiune vacantă[1]. Considerăm că, față de principiul instituit în art. 1067 alin. (1) C. civ., potrivit căruia creditorii moștenirii au dreptul să fie plătiți cu prioritate față de legatari, soluția nu își mai păstrează valabilitatea în prezent. De altfel, aceasta era profund injustă și sub imperiul vechiului Cod civil, deoarece dădea prioritate păstrării unui beneficiu de către legatar, față de recuperarea pagubei de către persoana vătămată prin infracțiunea defunctului.

28. Constituirea ca parte civilă. Articolul 20 alin. (1) CPP prevede că persoana vătămată se poate constitui parte civilă în procesul penal *până la începerea cercetării judecătorești.* Vechiul cod făcea referire la momentul citirii actului de sesizare, care era mai precis determinat, deoarece începerea cercetării judecătorești este legată de momentul administrării efective a probelor în fața instanței de fond. Or, în cazul în care s-a dat citire actului de sesizare, iar inculpatul a uzat de dreptul la tăcere, nefiind administrată nicio probă la termenul de judecată respectiv, este greu de stabilit dacă s-a început sau nu cercetarea judecătorească[2].

Textul arată în continuare că organele judiciare au obligația de a aduce la cunoștința persoanei vătămate dreptul de a se constitui parte civilă. Această obligație avea suport în vechiul Cod de procedură penală, care reglementa ca principiu fundamental *rolul activ al organelor judiciare*, inclusiv al instanței de judecată. Noul Cod de procedură penală nu a mai reglementat acest principiu fundamental și a atribuit judecătorului un rol pasiv mai accentuat, similar celui din sistemele adversiale. Se pune problema ce sancțiune ar putea interveni, sub imperiul noului Cod de procedură penală, în cazul în care instanța de judecată nu și-ar îndeplini rolul activ de a-i aduce la cunoștința persoanei vătămate dreptul de a se constitui parte civilă în procesul penal, până la începerea cercetării judecătorești. Sub imperiul vechiului cod, erau dese casările cu trimitere spre rejudecare, în cazul în care instanța de control judiciar constata că instanța de fond nu își exercitase rolul activ în acest sens și nu făcuse demersuri pentru a identifica persoanele vătămate și a le aduce la cunoștință dreptul de a se constitui părți civile în procesul penal. Se considera că în aceste situații nu era soluționat fondul cauzei. Ar mai putea fi valabile aceste soluții în prezent? Un astfel de rol activ al instanței de judecată în ceea ce privește latura civilă a procesului penal ar mai fi compatibil cu principiul imparțialității judecătorului sau cu principiul egalității de arme, așa cum răzbat ele din conținutul noului Cod de procedură penală? Este greu de acceptat un răspuns afirmativ la aceste întrebări, având în vedere concepția generală a noului Cod de procedură penală, rezultată în primul rând din principiile fundamentale ale procesului penal.

În practica judiciară anterioară s-a statuat că este legală constituirea de parte civilă făcută la primul termen de judecată, chiar dacă, procedura de citare nefiind îndeplinită cu inculpații, pricina nu era în stare de judecată și nici nu se putea da citire actului de sesizare. Din moment ce la primul termen de judecată partea vătămată a cerut să fie despăgubită, împrejurarea că ea nu a precizat cuantumul despăgubirilor pretinse și nici nu a propus probe concludente în dovedirea pretențiilor sale nu justifică respingerea acestora ca nedovedite; instanța era datoare să dea lămuriri părții civile cu privire la dreptul său de a propune probe și, la nevoie, să dispună din oficiu administrarea probelor necesare soluționării juste a acțiunii civile[3]. Speța este o exemplificare a faptului că dispozițiile art. 20 alin. (1) teza a II-a CPP, care prevăd obligația organelor judiciare de a aduce la cunoștința

[1] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 81.

[2] A se vedea *infra*, partea specială, nr. 111.

[3] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 295/1981, în C.D. 1981, p. 321.

persoanei vătămate dreptul de a se constitui parte civilă, nu pot fi aplicate în practica judiciară în același mod cum erau aplicate dispozițiile similare din vechiul cod. Așa cum am arătat, noul Cod de procedură penală nu mai prevede principiul rolului activ al instanței de judecată, care a avut în speță un rol esențial în adoptarea soluției. Însă dispozițiile art. 20 alin. (2) și (4) CPP prevăd explicit că, în cazul în care persoana vătămată nu indică „natura și întinderea pretențiilor", ea nu se mai poate constitui parte civilă în procesul penal.

De altfel, potrivit unei alte soluții din practica anterioară noului cod[1], constituirea de parte civilă se poate face în cursul urmăririi penale, precum și în fața instanței de judecată până la citirea actului de sesizare. Formularea pretențiilor civile după acest moment atrage, în condițiile în care inculpatul invocă neregularitatea procesuală, respingerea acțiunii civile ca tardiv formulată în cadrul procesului penal. Partea civilă nu poate invoca faptul că, nefiind citată de către organele judiciare, nu a avut cunoștință de existența procesului penal, în condițiile în care din materialul probator administrat reiese că ea a avut cunoștință de decesul victimei, fiind prezentă la înmormântare, în acest mod luând cunoștință, neîndoielnic, de împrejurările în care a intervenit decesul bunicii sale, de arestarea inculpatului și, implicit, de declanșarea procesului penal îndreptat împotriva acestuia (începând cu data decesului victimei), astfel încât partea civilă putea și chiar avea obligația morală de a se interesa de soarta procesului penal. Partea civilă are în continuare deschisă calea unei acțiuni civile scutite de taxa de timbru.

Referitor la *persoanele care pot face constituirea de parte civilă*, acestea sunt persoanele vătămate prin infracțiune. Prin urmare, numai cel care are calitatea de persoană vătămată se poate constitui parte civilă; pentru constituirea de parte civilă în numele realului proprietar, este necesară existența unui mandat special, prezentarea unei procuri generale de administrare nefiind suficientă[2].

În ceea ce privește acțiunea civilă exercitată în cadrul procesului penal, potrivit art. 20 alin. (2) CPP, „Constituirea ca parte civilă se face în scris sau oral, cu indicarea naturii și a întinderii pretențiilor, a motivelor și a probelor pe care aceasta se întemeiază", iar potrivit art. 20 alin. (4) din același cod, „În cazul nerespectării vreuneia dintre condițiile prevăzute la alin. (1) și (2), persoana vătămată sau succesorii acesteia nu se mai pot constitui parte civilă în cadrul procesului penal, putând introduce acțiunea la instanța civilă". Nu rezultă din aceste texte care este sancțiunea în cazul nerespectării dispozițiilor alin. (2), respectiv în cazul în care la constituirea de parte civilă nu s-ar indica natura și întinderea pretențiilor, a motivelor și a probelor pe care acestea se întemeiază. Se menționează doar că, în aceste cazuri, persoana vătămată sau succesorii acesteia nu se mai pot constitui părți civile în cadrul procesului penal, putând introduce acțiunea la instanța civilă, ceea ce ar putea conduce în practică la mai multe soluții. De pildă, în acest caz, se va respinge acțiunea civilă ca inadmisibilă, se va anula cererea de constituire de parte civilă, se va disjunge și trimite la instanța civilă ori se va ignora pur și simplu această constituire de parte civilă? În doctrină s-a subliniat că nerespectarea rigorilor referitoare la conținutul declarației de constituire ca parte civilă atrage constatarea faptului că nu există o acțiune civilă legal exercitată în cadrul procesului penal, subliniindu-se că tot astfel se va proceda și în ipoteza în care persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă, iar reprezentantul legal sau procurorul nu respectă dispozițiile art. 20 alin. (1) și (2) CPP[3].

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 866 din 7 februarie 2005, în B.J. Baza de date, *apud* A. TRANCĂ, *op. cit.*, p. 11.
[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 363 din 20 ianuarie 2006, www.scj.ro.
[3] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 76.

În cazul în care constituirea de parte civilă se face oral, în fața procurorului sau a instanței de judecată, trebuie să i se atragă atenția persoanei vătămate să indice toate elementele enumerate în art. 20 alin. (2) CPP. În cazul în care însă constituirea de parte civilă se face în scris, cu încălcarea dispozițiilor legale menționate, soluția care ar răspunde cel mai bine interesului unei bune administrări a justiției ar fi aceea care permite stabilirea, încă de la începutul cercetării judecătorești, a cadrului procesual. Altfel, ar fi discutabil ca starea de incertitudine cu privire la existența sau nu a unei acțiuni civile legal formulate să fie prelungită până la pronunțarea hotărârii.

Din moment ce la alin. (5) din același articol se indică doar *trei cazuri în care partea civilă ar putea să modifice acțiunea civilă în cadrul procesului penal*, după începerea cercetării judecătorești până la finalizarea acesteia (îndreptarea erorilor materiale, majorarea sau micșorarea pretențiilor și solicitarea despăgubirilor bănești în locul reparării în natură a prejudiciului), rezultă că nu este posibilă o completare a acțiunii civile, cu indicarea naturii și întinderii pretențiilor, a motivelor și a probelor pe care ele se întemeiază, după acest moment procesual. Dispoziția legală nu face decât să reglementeze explicit o practică anterioară a instanțelor de judecată, susținută și de doctrină. Partea civilă nu poate solicita, în cadrul cererii de recurs, reactualizarea sumelor acordate de prima instanță cu titlu de daune morale și materiale. Actualizarea despăgubirilor poate fi însă obținută în cadrul procedurii executării silite, conform dispozițiilor Codului de procedură civilă[1]. Codul de procedură penală prevede în art. 20 alin. (5) lit. b) posibilitatea majorării întinderilor pretențiilor până la terminarea cercetării judecătorești, ceea ce presupune terminarea cercetării judecătorești în fața instanței de fond. Este greu de crezut că acest lucru ar fi posibil până la terminarea cercetării judecătorești în fața instanței de apel, deoarece aceasta din urmă este ținută de limitele devoluțiunii.

În practica judiciară anterioară s-a reținut că constituirea ca parte civilă este un drept conferit de legiuitor, care nu trebuie pus în discuția celor prezenți, atâta vreme cât s-a prevăzut obligația instanței de a aduce la cunoștință posibilitatea exercitării acestuia în condițiile și la termenele prevăzute de lege. Ceea ce ar putea să conteste inculpatul sau partea responsabilă civilmente ar fi tardivitatea constituirii, cuantumul pretențiilor solicitate sau însăși calitatea sa procesuală[2].

Se pune problema dacă sub imperiul noului Cod de procedură penală rămâne valabilă practica judiciară anterioară, potrivit căreia constituirea de parte civilă se va putea face și după citirea actului de sesizare, dacă inculpatul este de acord sau nu face opoziție în termenul legal. Doctrina actuală a răspuns negativ la această întrebare, considerând că, spre deosebire de vechiul Cod de procedură penală, noul cod prevede că nerespectarea condițiilor prevăzute de art. 20 alin. (1) și (2) are ca efect faptul că persoana vătămată sau succesorul acesteia nu se mai poate constitui parte civilă în cadrul procesului penal, putând însă introduce acțiunea civilă la instanța civilă potrivit regulilor Codului de procedură civilă; așadar, în cazul în care persoana vătămată sau succesorii acesteia nu s-au constituit parte civilă înainte de începerea cercetării judecătorești, ulterior acestui moment procesual nu mai pot exercita acțiunea civilă în cadrul procesului penal, *nici măcar în ipoteza în care există acordul explicit sau tacit al inculpatului*[3]. În acest caz, este posibilă și o altă interpretare, care a fost dată în mod constant în practica judiciară și în doctrina anterioară, potrivit căreia nerespectarea dispozițiilor legale care instituie termenul-limită de constituire ca parte

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 125 din 20 ianuarie 1999, în B.J. Baza de date.
[2] C.S.J., s. pen., dec. nr. 923 din 21 februarie 2003, în B.J. Baza de date, *apud* A. TRANCĂ, *op. cit.*, p. 71.
[3] *Idem*, p. 75-76.

civilă în procesul penal nu este sancționată cu nulitatea absolută, ci cu nulitatea relativă, care ar trebui invocată de inculpat în termenul prevăzut de art. 282 CPP. În plus, latura civilă a procesului penal este guvernată de principiul disponibilității, iar inculpatul poate avea uneori un interes să fie tranșată acțiunea civilă de aceeași instanță care soluționează acțiunea penală. Dacă în cazul acordului tacit al inculpatului ar putea fi discutabilă o astfel de constituire de parte civilă, deoarece acesta poate să nu își facă apărarea eficientă pe latura civilă, *în cazul unui acord expres al acestuia sau în situația existenței unui interes comun al inculpatului și al părții civile de a se soluționa acțiunea civilă alături de acțiunea penală*, cu greu ar mai putea fi susținută o astfel de soluție.

Printr-o hotărâre recentă, pronunțată în cauza *Oțet c. României*[1], Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat încălcarea dreptului la un proces echitabil prin faptul că instanțele naționale nu au examinat argumentele reclamantului prin care acesta contesta o constituire de parte civilă formulată peste termen. Astfel, reclamantul a fost achitat în primă instanță pentru săvârșirea infracțiunii de evaziune fiscală și uz de fals, instanța de fond constatând că nu s-a formulat în cauză o cerere de constituire de parte civilă. În fața instanței de apel, cu câteva zile înainte de termenul la care au avut loc dezbaterile, partea civilă Direcția Generală a Finanțelor Publice a județului Caraș-Severin a depus la grefa instanței o cerere de constituire de parte civilă. Reclamantul a solicitat respingerea apelului declarat de parchet, iar tribunalul a dispus condamnarea acestuia și obligarea lui la plata despăgubirilor civile către partea civilă. Reclamantul a invocat în recursul declarat faptul că instanța de apel nu a pus în discuția părților constituirea tardivă de parte civilă, recursul acestuia fiind respins, fără a fi analizate argumentele sale sub acest aspect. Curtea Europeană a observat că tribunalul nu l-a informat pe reclamant cu privire la cererea de constituire ca parte civilă a Direcției și, în consecință, nici cu privire la eventualitatea unei condamnări la plata unor majorări. De asemenea, reclamantul nu a fost ascultat cu privire la acest fapt și nu a consimțit expres la depunerea acestei cereri peste termenul legal. Curtea a respins argumentul Guvernului privind consimțământul implicit al reclamantului cu privire la depunerea tardivă a constituirii de parte civilă, având în vedere că renunțarea la un drept prevăzut de Convenție trebuie să rezulte în mod neechivoc. Or, în speță, curtea de apel, în calitate de instanță de recurs, nu a examinat argumentele reclamantului cu privire la imposibilitatea de a se opune la constituirea de parte civilă a Direcției Generale a Finanțelor Publice a județului Caraș-Severin în afara termenului. Reamintind obligația pe care o are instanța de a examina efectiv mijloacele de probă și argumentele pertinente prezentate de părți, Curtea a constatat că, în speță, curtea de apel a omis să examineze argumentele reclamantului privind imposibilitatea de a se opune unei cereri tardive de constituire ca parte civilă, deși acest aspect ar fi putut fi decisiv pentru soluționarea cauzei.

În practica noastră judiciară s-a reținut că, pentru a figura ca parte civilă în procesul penal, persoana care are capacitate de exercițiu trebuie să se constituie – în condițiile legii – parte civilă, personal sau prin mandatar. Cererea de despăgubiri formulată pentru aceasta de către fiica sa, care s-a constituit parte civilă în nume propriu, sau de către avocatul fiicei sale, fără mandat în acest scop, nu este de natură a produce efecte juridice. Mențiunea din cuprinsul unei hotărâri judecătorești că o anumită persoană – care nu a figurat ca parte în proces – nu are vocație la despăgubiri nu este opozabilă acelei persoane, ea având deschisă calea unei acțiuni civile separate la instanța civilă, pentru repararea pagubei suferite prin săvârșirea infracțiunii[2].

[1] C.E.D.O., hot. din 25 martie 2014, hudoc.echr.coe.int.

[2] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 190/1982, *apud* V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 183.

Din moment ce persoana vătămată s-a constituit parte civilă în cursul urmăririi penale, cu suma ce i s-a luat prin violență de către inculpat, instanța, pronunțând condamnarea acestuia pentru tâlhărie, trebuie să îl oblige a plăti părții civile suma însușită de la ea, iar nu să dispună confiscarea acelei sume. Împrejurarea că persoana vătămată nu s-a prezentat în fața instanței de fond și nu a mai făcut o altă declarație de constituire de parte civilă este nerelevantă sub aspectul calității sale – de parte civilă –, atâta vreme cât ea a solicitat despăgubiri în cursul urmăririi penale, iar ulterior nu a renunțat la această cerere[1].

Dacă însă, în cursul urmăririi penale, *între persoana vătămată și inculpat a intervenit o tranzacție* – în sensul că părțile au determinat suma ce reprezintă cuantumul despăgubirilor civile, iar persoana vătămată a primit această sumă și a declarat că renunță la orice pretenții –, nu se mai poate ca, în fața instanței, ea să revină asupra celor convenite și să formuleze noi pretenții, în valorificarea aceleiași pagube suferite[2].

29. Introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente. Un prim aspect ce ar trebui lămurit este acela că, potrivit art. 86 alin. (1) CPP, are calitatea de parte responsabilă civilmente nu doar *persoana care are, potrivit legii civile, obligația legală de a repara prejudiciul alături de inculpat*, ci *și persoana care are această obligație asumată printr-o convenție valabil încheiată*. Așadar, vor avea calitatea de parte responsabilă civilmente atât părinții inculpatului minor, comitentul prepusului ș.a., care erau și în vechiul cod, dar și asigurătorii, bonele ș.a.

În ceea ce privește calitatea asigurătorului în proces, prin Decizia nr. 1/2016[3], Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a admis recursul în interesul legii declarat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și, în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 86 CPP, a stabilit că, „în cazul asigurării obligatorii de răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de vehicule, societatea de asigurare are calitate de parte responsabilă civilmente și are obligația de a repara singură prejudiciul cauzat prin infracțiune, în limitele stabilite în contractul de asigurare și prin dispozițiile legale privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă".

Sub aspectul termenului de introducere în cauză a părții responsabile civilmente, trebuie menționat că, prin Decizia nr. 257/2017[4], Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că sintagma „în termenul prevăzut la art. 20 alin. (1)" din cuprinsul art. 21 alin. (1) CPP este neconstituțională. Curtea a reținut că părții responsabile civilmente trebuie să i se recunoască participarea cu drepturi depline în procedura camerei preliminare, așa încât posibilitatea persoanei vătămate care s-a constituit parte civilă de a solicita introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente „până la începerea cercetării judecătorești", în orice etapă procesuală, inclusiv după închiderea procedurii de cameră preliminară, este de natură a aduce atingere dreptului de acces liber la justiție și dreptului la apărare ale părții responsabile civilmente. Curtea a constatat că este necesar ca, prin normele procesuale penale în materie, să se asigure dreptul părții responsabile civilmente de a formula cereri și excepții cu privire la legalitatea sesizării instanței, legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, în vederea realizării unui echilibru între drepturi fundamentale relative aflate în concurs, și anume dreptul de acces liber la justiție și dreptul la apărare ale persoanei vătămate ce se

[1] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 376/1981, în C.D. 1981, p. 321.
[2] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 514/1969, în C.D. 1969, p. 395.
[3] M. Of. nr. 258 din 6 aprilie 2016.
[4] M. Of. nr. 472 din 22 iunie 2017.

constituie parte civilă, pe de o parte, și, pe de altă parte, dreptul de acces liber la justiție și dreptul la apărare ale părții responsabile civilmente.

În raport de considerentele deciziei, apreciem că dispozițiile art. 21 alin. (1) CPP trebuie interpretate în sensul posibilității introducerii în cauză a părții responsabile civilmente *numai până la finalul fazei de urmărire penală*. După acest moment, deși se permite persoanei vătămate să se constituie parte civilă, nu mai este posibilă introducerea în cauză a părții responsabile civilmente. *De lege ferenda*, considerăm că se impune modificarea termenului-limită pentru constituirea ca parte civilă, acesta urmând să coincidă, de asemenea, cu finalul urmăririi penale. În justificarea acestei opinii, arătăm că soluția actuală, rezultată în urma intervenției Curții Constituționale, încalcă drepturile unei alte părți, respectiv inculpatul, care are, la rândul său, interesul de a introduce în cauză partea responsabilă civilmente (de exemplu, asigurătorul), interes care este paralizat de împrejurarea că persoana vătămată nu se constituie parte civilă decât după momentul-limită în care se permite introducerea în cauză a părții responsabile civilmente.

Rămâne valabilă excepția admisă și sub imperiul vechiului cod, în sensul că ar putea fi depășit acest moment-limită în cazul în care *partea responsabilă civilmente este de acord cu introducerea sa în cauză în astfel de condiții*, deoarece este operabil principiul disponibilității acțiunii civile, iar, pe de altă parte, potrivit art. 21 alin. (3) CPP, partea responsabilă civilmente ar putea interveni din proprie inițiativă în procesul penal, până la terminarea cercetării judecătorești, luând procedura din stadiul în care se află în momentul intervenției.

Potrivit practicii judiciare anterioare, introducerea în procesul penal a unor persoane, ca părți responsabile civilmente, după citirea actului de sesizare a instanței (în reglementarea actuală, după finalizarea urmăririi penale) nu duce la casarea sentinței – prin care acele persoane au fost obligate la despăgubiri solidar cu inculpatul –, din moment ce dispozițiile nu sunt prevăzute sub sancțiunea nulității absolute. Lipsa vătămării este evidentă în cazul în care părțile responsabile civilmente, fiind prezente la termenul când instanța a dispus introducerea lor în cauză, nu au formulat nicio opunere, iar ulterior au solicitat și li s-au admis probe în apărare, astfel că au fost respectate dispozițiile prevăzute de lege, pentru părțile responsabile civilmente, în desfășurarea procesului penal[1].

Precizarea legii că, în cazul intervenirii părții responsabile civilmente în proces, aceasta *va lua procedura din stadiul în care se află* se justifică prin aceea că procesul penal nu trebuie să sufere întârzieri din cauza unei tardive interveniri a persoanei responsabile civilmente în proces și este, totodată, de natură a determina o mai promptă intervenție din partea ei[2]. Aceasta nu înseamnă că instanța nu ar putea să încuviințeze vreo probă, la cererea persoanei responsabile civilmente care a intervenit astfel în proces, dacă ea este utilă soluționării cauzei, deoarece codul *permite părților să solicite administrarea de noi probe până la terminarea cercetării judecătorești*. Partea responsabilă civilmente nu ar mai putea solicita însă readministrarea probatoriului administrat anterior, pentru a i se asigura posibilitatea de a participa la aceasta.

Existența unei convenții valabil încheiate nu este însă suficientă pentru atragerea răspunderii civile a persoanei care și-a asumat responsabilitatea unei activități, fiind necesară și *stabilirea existenței unei vinovății*. De pildă, într-o decizie din 2003 a Curții de Casație de la Bruxelles s-a statuat că nu se poate angaja răspunderea unui supraveghetor (acompaniator) al unui grup de 9 copii între 5-9 ani, dintr-o tabără, pentru accidentarea unuia dintre acești copii, care, fugind din respectivul grup spre un drum de țară, a fost accidentat de o mașină,

[1] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1825/1979, în C.D. 1979, p. 362.
[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 78.

nereținându-se un fapt ilicit prin inacțiune al supraveghetorului. Pentru a statua acest lucru, instanța belgiană a ținut cont și de o serie de factori subiectivi, concreți, respectiv vârsta tânără a supraveghetorului (19 ani), lipsa lui de experiență cu copiii, precum și faptul că depunea muncă voluntară, nefiind remunerat pentru activitatea din respectiva tabără[1].

O persoană juridică poate avea, în cadrul aceluiași proces penal, atât calitatea de inculpat, cât și calitatea de parte responsabilă civilmente, deoarece răspunderea penală a persoanei juridice este o răspundere directă, pentru fapta proprie, aceasta nefiind participant la fapta comisă de persoana fizică și nefiind necesar ca infracțiunea de care este acuzată persoana juridică să fie aceeași cu cea pentru care este acuzată persoana fizică[2].

Deschiderea procedurii insolvenței suspendă orice acțiune judiciară sau extrajudiciară pentru realizarea creanțelor asupra persoanei juridice subiect al acestei proceduri. Acțiunea civilă formulată în cadrul procesului penal împotriva părții responsabile civilmente este supusă regimului juridic special instituit de legea insolvenței, cu consecința respingerii sale ca nefondată, deoarece partea civilă s-a înscris deja în tabelul creditorilor societății[3]. În dezacord cu această soluție, în doctrină s-a susținut că dispozițiile legale în materia reorganizării ar avea în vedere acțiunile în realizarea creanțelor al căror caracter cert, lichid și exigibil a fost anterior stabilit prin modalitățile prevăzute de lege; or, această ipoteză nu este incidentă în cazul exercitării acțiunii civile în cadrul procesului penal, întrucât, până la pronunțarea unei hotărâri definitive, aceste condiții, esențiale pentru realizarea creanței, nu au fost încă stabilite[4]. Este greu de admis acest punct de vedere, deoarece, în cadrul procedurii speciale a insolvenței, toate creanțele contra societății sunt stabilite de administratorul sau lichidatorul judiciar și pot fi contestate doar în fața judecătorului-sindic desemnat cu supravegherea procedurii.

Spre deosebire de vechiul Cod de procedură penală, care prevedea că partea responsabilă civilmente poate fi introdusă în procesul penal la cerere sau din oficiu, noul cod prevede că acest lucru poate avea loc *„la cererea părții îndreptățite potrivit legii civile"*. Modificarea este consecința eliminării rolului activ al instanței de judecată, având în vedere că aceasta nu mai poate nici să soluționeze din oficiu acțiunea civilă [cu excepția cazurilor prevăzute la art. 25 alin. (3) CPP], dacă nu este învestită cu aceasta de către partea civilă sau de către procuror, în cazurile prevăzute de lege.

Modificarea este însă de natură să conducă la confuzii în ceea ce privește *posibilitatea procurorului de a introduce el însuși, în cursul urmăririi penale*, partea responsabilă civilmente, în cazul în care exercită din oficiu acțiunea civilă. Articolul 21 alin. (2) CPP prevede doar că, atunci când exercită acțiunea civilă, procurorul este obligat să ceară introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente. Considerăm că, de vreme ce legea i-a dat dreptul de a exercita din oficiu acțiunea civilă încă din cursul urmăririi penale, procurorul ar putea introduce în procesul penal partea responsabilă civilmente în această fază. Altfel, ar fi absurd ca el să poată exercita acțiunea civilă față de inculpat încă din cursul urmăririi penale, iar față de partea responsabilă civilmente să nu o poată exercita. Această opinie a fost promovată și în literatura de specialitate, arătându-se că procurorul este obligat să introducă partea responsabilă civilmente în proces în cursul urmăririi penale[5]. De altfel, procurorul păstrează în continuare un rol activ în procesul penal, fiind obligat să

[1] Cour de Cassation de Belgique, arrêt du 5 juin 2003, C.01.0252.F, *apud* P. PRICOPE, *op. cit.*, p. 29.
[2] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 84.
[3] C.A. Pitești, dec. nr. 188/R din 18 aprilie 2006, portal.just.ro, *apud* A. TRANCĂ, *op. cit.*, p. 76-77.
[4] A. TRANCĂ, *op. cit.*, p. 77.
[5] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 85.

acționeze din oficiu în cazurile prevăzute de lege, noul cod înțelegând să reducă acest rol doar pentru instanța de judecată.

În cazul în care persoana vătămată are capacitate deplină de exercițiu, doar ea poate promova acțiunea civilă în cadrul procesului penal și doar ea poate solicita introducerea părții responsabile civilmente în procesul penal. Vechiul Cod de procedură penală prevedea, ca și pentru constituirea de parte civilă în procesul penal, ca fiind termenul-limită pentru introducerea părții responsabile civilmente în procesul penal momentul citirii actului de sesizare.

Este discutabilă posibilitatea legală ca o persoană să fie introdusă în proces ca parte responsabilă civilmente atât timp cât nu s-a pus în mișcare acțiunea penală, deoarece părțile sunt subiecți procesuali ai acțiunii penale și nu pot exista în cauză, din punct de vedere juridic, înainte ca acțiunea penală să fi fost pusă în mișcare[1]. Din acest motiv, noul Cod de procedură penală a înlăturat incoerența din vechiul cod, prevăzând în art. 21 alin. (4) că partea responsabilă civilmente are, în ceea ce privește acțiunea civilă, toate drepturile pe care legea le prevede pentru *inculpat* (nefiind menționat și *suspectul*).

Acțiunea civilă se exercită și din oficiu, când persoana vătămată este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă. Introducerea din oficiu în proces, în astfel de cazuri, a persoanei responsabile civilmente trebuie efectuată până la citirea actului de sesizare (până la finalizarea urmăririi penale, în reglementarea actuală – n.n.). Cererile sau introducerile din oficiu ulterioare sunt tardive, în asemenea situații operând o decădere, așa încât pretențiile părții civile față de persoana responsabilă civilmente nu vor mai putea fi valorificate în procesul penal, ci, eventual, pe calea unei acțiuni civile separate. Dacă s-ar proceda altfel, față de stadiul de soluționare a cauzei, ar fi prejudiciate interesele persoanei responsabile civilmente, care ar fi pusă în fața unor probe administrate în lipsa sa[2]. În doctrină s-a afirmat că această soluție este corectă, însă, potrivit unui punct de vedere exprimat constant în literatura juridică și practica judiciară, introducerea în proces a persoanei responsabile civilmente la un termen ulterior aceluia la care a avut loc citirea actului de sesizare nu este sancționată cu o nulitate absolută; ca atare, în asemenea caz, ar fi aplicabile dispozițiile legale privind nulitatea relativă, conform cărora încălcarea oricărei alte dispoziții legale decât cele care atrag nulitatea absolută va determina nulitatea actului numai dacă a fost invocată în cursul efectuării acestuia, când partea este prezentă, sau la primul termen de judecată cu procedura completă, când ea a lipsit de la efectuarea actului; în consecință, potrivit acestui punct de vedere, dacă persoana responsabilă civilmente nu s-a opus, în termenul arătat, la introducerea ei – tardivă – în cauză, iar dreptul său de apărare a fost respectat prin îndeplinirea tuturor drepturilor prevăzute de lege în acest caz, nulitatea nu operează[3].

Sub imperiul vechiului cod s-a statuat că, potrivit legii civile, cel păgubit se poate îndrepta direct împotriva prepusului, fără a chema în judecată și pe comitent; posibilitatea introducerii în cauză a comitentului constituie doar o garanție pentru persoana vătămată. Neexistând o obligație în acest sens și dat fiind principiul disponibilității în ceea ce privește exercitarea acțiunii civile, instanța nu poate introduce în proces, din oficiu, pe comitent, ca parte responsabilă civilmente, atâta vreme cât nu există niciuna dintre situațiile privind exercitarea din oficiu a acțiunii civile. Dacă partea civilă este o persoană fizică având capacitate de

[1] N. VOLONCIU, AL. VASILIU, *op. cit.*, p. 96-97.

[2] C.S.J., compl. 7 jud., dec. nr. 12/1990, în Dreptul nr. 9-12/1990, p. 240, *apud* V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 189.

[3] V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 189.

exercițiu, această măsură poate fi luată numai la cererea ei. Desigur, în baza rolului activ, instanța este datoare să aducă la cunoștința părților drepturile pe care le au în proces; dar în speță o asemenea obligație nu a existat, deoarece partea civilă a fost asistată de apărător încă de la primul termen[1]. În prezent însă, soluția nu își mai păstrează valabilitatea sub aspectul posibilității de exercitare a acțiunii civile din oficiu de către instanță și al rolului activ al acesteia.

30. Renunțarea la pretențiile civile. Tranzacția, medierea și recunoașterea pretențiilor. Acțiunea civilă rămâne guvernată de principiul disponibilității, chiar dacă ea este exercitată în cadrul procesului penal, alături de acțiunea penală. Dreptul de a dispune în întregime cu privire la acțiunea civilă îl au atât subiecții activi, cât și subiecții pasivi ai acesteia, cu excepția procurorului, care nu poate dispune de acțiunea civilă atunci când o exercită din oficiu. În acest caz, parte civilă rămâne persoana vătămată lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, care își poate exercita dreptul de a dispune cu privire la acțiunea civilă exercitată din oficiu de către procuror, numai în condițiile speciale menționate de Codul civil[2]. Astfel, potrivit art. 144 alin. (2) C. civ., tutorele nu poate, fără avizul consiliului de familie și autorizarea instanței de tutelă, să renunțe la drepturile patrimoniale ale minorului, precum și să încheie în mod valabil orice alte acte ce depășesc dreptul de administrare. Potrivit art. 502 alin. (1) C. civ., drepturile și îndatoririle părinților cu privire la bunurile copilului sunt aceleași cu cele ale tutorelui, dispozițiile care reglementează tutela fiind aplicabile în mod corespunzător. Așadar, pentru renunțarea de către partea civilă minoră la acțiunea civilă exercitată în cadrul procesului penal, prin reprezentant sau de către procuror din oficiu, ca și pentru încheierea unei tranzacții sau a unui acord de mediere, *sunt necesare avizul consiliului de familie și autorizarea instanței de tutelă*.

În practica judiciară anterioară s-a decis că renunțarea de către tutore la despăgubirile cuvenite minorilor care nu au împlinit 14 ani este inoperantă față de dispozițiile legale potrivit cărora acțiunea civilă se exercită și din oficiu, când cel vătămat este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu. De altfel, deși conform art. 11 alin. (2) din Decretul nr. 31/1954 pentru persoanele ce nu au capacitate de exercițiu actele juridice se fac de către reprezentanții legali, această dispoziție trebuie completată cu prevederile art. 129 alin. (2) C. fam., potrivit cărora tutorele nu poate, fără prealabila încuviințare a autorității tutelare – printre altele –, să renunțe la drepturile patrimoniale ale minorului. Or, cum în speță tutorele a renunțat la drepturi patrimoniale fără încuviințarea autorității tutelare, actul este nevalabil, potrivit art. 129 alin. (3) C. fam.[3] Deși speța face referire la textele legale în vigoare la momentul pronunțării hotărârii, principiul enunțat rămâne valabil și în prezent. Astfel, tutorele nu poate renunța în mod valabil la pretențiile civile formulate de partea civilă minoră în procesul penal, fără avizul și autorizarea organelor menționate în art. 144 alin. (2) C. civ.

În cazul în care persoanele vătămate sunt copii minori, instanța nu poate lua act de declarația de renunțare la despăgubiri făcută de reprezentantul acestora, pe motiv că minorii primesc pensie de urmaș, ci trebuie să administreze din oficiu probe pentru a constata dacă pensia de urmaș – așa cum a fost stabilită – este cel puțin la nivelul venitului pe care victima, părintele copiilor minori, îl afecta întreținerii acestora; în ipoteza că s-ar

[1] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 2890/1981, în C.D. 1981, p. 323.

[2] În sens contrar, I. KUGLAY, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 149.

[3] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 34/1981, în R.R.D. nr. 10/1981, p. 69. În același sens, C.S.J., s. pen., dec. nr. 1032 din 13 iunie 1991, în B.J. Baza de date, *apud* A. TRANCĂ, *op. cit.*, p. 36.

constata că pensia de urmaș este inferioară sumei de care minorii beneficiau din venitul părintelui lor, inculpatul trebuie obligat, din oficiu, la plata unei despăgubiri periodice, reprezentând diferența de care altfel aceștia ar fi lipsiți[1]. Soluția rămâne în principiu valabilă și sub imperiul noului Cod de procedură penală, cu singura deosebire că nu instanța, din oficiu, exercită acțiunea civilă într-un astfel de caz, ci procurorul. În cazul în care procurorul nu înțelege să exercite acțiunea civilă [deși este obligat, potrivit art. 19 alin. (3) CPP], instanței nu i se poate reproșa pasivitatea, astfel încât hotărârea pronunțată nu ar putea fi desființată pe acest motiv.

Declarația de renunțare la despăgubiri făcută în numele minorului de părintele său, fără prealabila încuviințare a autorității tutelare, este ineficientă și instanța de judecată nu poate să ia act de această declarație, exonerând pe inculpat de plata despăgubirilor[2]. În prezent, potrivit art. 501 alin. (2) C. civ., autorizarea este dată de instanța de tutelă.

În cazul în care minorul, născut din relațiile de concubinaj ale mamei sale (victima), a fost recunoscut de tatăl său și ulterior adoptat – cu efectele filiației firești – de către bunicii paterni, la care și locuiește, instanța învestită cu judecarea infracțiunii de omor imputate inculpatului urmează a lua act de declarația acestora că nu se constituie parte civilă, fără a porni și exercita din oficiu acțiunea civilă, deoarece, în această situație, minorul nu a fost prejudiciat prin uciderea mamei[3]. În prezent, de asemenea, potrivit art. 470 alin. (2) C. civ., raporturile de rudenie încetează între adoptat și descendenții săi, pe de o parte, și părinții firești și rudele acestora, pe de altă parte. Încetând aceste raporturi de rudenie, cu efect retroactiv, decesul rudei firești a minorului nu îi produce acestuia vreo vătămare (materială), deoarece nu mai este considerată rudă a sa.

Disponibilitatea acțiunii civile atrage *dreptul subiectului activ de a renunța, în tot sau în parte, la pretențiile civile formulate, până la terminarea dezbaterilor în apel*. După acest moment, când instanța de apel a rămas în pronunțare, nu se mai poate renunța la pretențiile civile.

Spre deosebire de Codul de procedură civilă, care face distincție între renunțarea la judecată (art. 406 CPC) și renunțarea la dreptul pretins (art. 408 CPC), Codul de procedură penală nu reglementează decât renunțarea de către partea civilă la pretențiile civile formulate. În ceea ce privește procedura, renunțarea la pretențiile civile se poate face fie prin cerere scrisă, fie oral în ședința de judecată. Întrucât art. 22 alin. (3) CPP prevede că partea civilă *nu mai poate reveni asupra renunțării* și *nu poate introduce acțiune la instanța civilă pentru aceleași pretenții*, renunțarea reglementată de Codul de procedură penală este *echivalentul renunțării la dreptul pretins*, reglementată în art. 408 CPC. Din acest motiv, dispozițiile Codului de procedură penală vor fi completate cu cele din art. 408-410 CPC, cu deosebirea că acestea din urmă prevăd că renunțarea la dreptul pretins se poate face verbal, în ședință, și prin *înscris autentic*, pe când art. 22 alin. (2) CPP prevede că renunțarea la pretențiile civile se poate face fie prin *cerere scrisă*, fie oral în ședința de judecată. Importanța dispoziției de renunțare la dreptul pretins *ar fi impus și în cazul acțiunii civile alăturate acțiunii penale obligativitatea autentificării înscrisului prin care se solicită*, deoarece nu există nicio rațiune pentru această diferențiere.

În cazul exercitării dreptului de dispoziție al inculpatului cu privire la acțiunea civilă, art. 23 alin. (2) CPP prevede o limitare, în sensul că acesta *poate recunoaște, în tot sau în parte, pretențiile părții civile, doar cu acordul părții responsabile civilmente*. Formularea

[1] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1946/1978, în C.D. 1978, p. 432.
[2] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1764/1974, în C.D. 1974, p. 467.
[3] Trib. Mun. București, s. I pen., dec. nr. 50/1991, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 213.

textului este destul de ambiguă, deoarece nu rezultă care ar trebui să fie soluția în situația în care partea responsabilă civilmente nu își dă acest acord. Din formularea textului s-ar putea deduce că, în cazul în care nu își dau acordul atât partea responsabilă civilmente, cât și inculpatul, instanța nu ar putea să îl oblige doar pe inculpat la plata despăgubirilor civile recunoscute, iar partea responsabilă civilmente doar în măsura în care pretențiile civile au fost dovedite. O astfel de limitare a dreptului de dispoziție al inculpatului nu și-ar avea o justificare rezonabilă. Practica judiciară anterioară optase pentru soluția obligării inculpatului la plata despăgubirilor civile în cuantumul recunoscut, iar pe partea responsabilă civilmente în cuantumul dovedit.

Nu ajută prea mult la lămurirea acestui aspect nici dispozițiile art. 23 alin. (3) CPP, potrivit cărora, în cazul recunoașterii pretențiilor civile, *instanța obligă la despăgubiri în măsura recunoașterii, iar cu privire la pretențiile civile nerecunoscute pot fi administrate probe*. Această dispoziție este o transpunere în soluționarea acțiunii civile alăturate acțiunii penale a principiilor procesului civil, care decurg din caracterul de drept privat al dreptului civil. În acest caz, spre deosebire de acțiunea penală, nu există obligația de a administra probe pentru aflarea adevărului în legătură cu întregul prejudiciu, ci adevărul recunoscut de ambele părți este însușit și de organele judiciare.

În ceea ce privește *posibilitatea încheierii unei tranzacții sau a unui acord de mediere*, textul din art. 23 alin. (1) CPP îi enumeră tot pe cei trei subiecți ai acțiunii civile, respectiv inculpat, partea civilă și partea responsabilă civilmente, fără a da de înțeles că ar exista posibilitatea încheierii tranzacției separat, de către inculpat și partea civilă sau de către inculpat și partea responsabilă civilmente. Această reglementare își are probabil rațiunea în temerea ca nu cumva inculpatul să recunoască pretențiile civile, iar apoi partea responsabilă civilmente să fie obligată la repararea acestora. Întrucât în text se precizează că tranzacția poate interveni *în cursul procesului penal*, ca moment, poate fi realizată atât în faza urmăririi penale, cât și în faza judecății, după dobândirea calității de inculpat a autorului infracțiunii; dacă tranzacția s-a realizat în faza de urmărire penală și procurorul dispune o soluție de netrimitere în judecată, acesta nu poate lua act de stingerea acțiunii civile prin soluția dispusă, deoarece cadrul legal nu permite astfel de rezolvări[1]. În caz de neîndeplinire a obligațiilor pe care debitorul și le-a luat prin actul de tranzacție, partea civilă nu se poate reîntoarce la procesul penal, acțiunea civilă fiind stinsă, chiar dacă în actul de tranzacție s-ar fi stipulat contrar (o atare prevedere fiind ineficientă)[2].

În doctrină se susține că trebuie examinate cu atenție implicațiile tranzacției, medierii și recunoașterii cu privire la soluționarea acțiunii penale (dacă cuantumul prejudiciului influențează stabilirea încadrării juridice, aplicarea unei dispoziții speciale privind competența sau chiar reținerea unor circumstanțe atenuante)[3]. În astfel de cazuri, *la soluționarea laturii penale nu ar trebui să se țină cont de prejudiciul stabilit de părți în actul de tranzacție sau de mediere ori recunoscut de inculpat*, deoarece acesta este doar un prejudiciu civil. Prejudiciul, din punct de vedere penal, are relevanță uneori în stabilirea încadrării juridice a faptei, în stabilirea competenței sau în reținerea unor cauze de reducere a pedepsei ori circumstanțe atenuante, astfel că organele judiciare ar trebui să facă probe pentru stabilirea cuantumului exact al prejudiciului, deoarece aceste aspecte nu pot fi determinate exclusiv de voința părților.

[1] A. CRIȘU, *op. cit.*, 2013, p. 161.
[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 80.
[3] A. CRIȘU, *op. cit.*, 2013, p. 162.

31. Rezolvarea acțiunii civile în procesul penal. În rezolvarea acțiunii civile alăturate acțiunii penale, instanța are două posibilități: fie să soluționeze acțiunea civilă, fie să o lase nesoluționată.

31.1. Soluționarea acțiunii civile. Modalitățile de soluționare a acțiunii civile în procesul penal sunt: respingerea sau admiterea acesteia.

În acord cu alți autori[1], apreciem că este posibilă și o altă dispoziție a instanței sub aspectul laturii civile, respectiv aceea de a lua act de renunțarea la acțiunea civilă, de tranzacția intervenită sau de acordul de mediere, dar care nu reprezintă efectiv o soluție.

De asemenea, în situația împăcării, instanța va constata stinsă acțiunea civilă.

Soluția *respingerii acțiunii civile* tardiv formulate în procesul penal sau care a fost formulată de către o persoană căreia legea nu îi conferă această posibilitate (respingerea ca tardivă sau ca inadmisibilă) nu este reglementată explicit în Codul de procedură penală, nefiind clar dacă instanța ar trebui să pronunțe aceste soluții prin sentință, odată cu soluționarea acțiunii penale, sau ar putea să dispună aceste soluții prin încheiere, în momentul în care partea civilă solicită să se ia act de constituirea de parte civilă în procesul penal. Întrucât cadrul procesual ar trebui stabilit de la debutul său, este necesar ca instanța să lămurească aceste aspecte înainte de soluționarea pe fond a cauzei, astfel încât să se evite administrarea în procesul penal de probe inutile, sub aspectul laturii civile a cauzei. În plus, partea civilă a cărei acțiune civilă este tardivă se poate adresa instanței civile pentru soluționarea acțiunii civile, chiar înainte de soluționarea definitivă a laturii penale [art. 27 alin. (7) CPP]. În aceste condiții, textul din art. 25 alin. (1) CPP, potrivit căruia instanța se pronunță prin aceeași hotărâre atât asupra acțiunii penale, cât și asupra acțiunii civile, ar putea fi interpretat ca referindu-se doar la soluționarea *pe fond* a acțiunii civile formulate în cadrul procesului penal.

În cadrul soluției de *admitere a acțiunii civile*, instanța penală are posibilitatea reparării în natură a prejudiciului civil sau a reparării acestuia prin echivalent.

Repararea în natură a prejudiciului se poate face în primul rând prin *restituirea lucrurilor* care sunt proprietatea persoanei vătămate sau a altei persoane ori au fost luate pe nedrept din posesia lor. Această modalitate de reparare a prejudiciului în natură *se poate dispune și de către procuror*, deoarece, în cazul în care acesta dispune o soluție de clasare, potrivit art. 315 alin. (2) lit. b) CPP, el se pronunță și cu privire la restituirea bunurilor ridicate. De asemenea, potrivit art. 255 CPP, procurorul poate dispune încă din cursul urmăririi penale restituirea lucrurilor ridicate de la suspect sau de la inculpat ori de la orice persoană care le-a primit spre a le păstra, către persoana vătămată sau către alte persoane cărora le aparțin, ca măsură asigurătorie. La fel, *judecătorul de drepturi și libertăți*, în cursul urmăririi penale, *judecătorul de cameră preliminară și instanța de judecată* pot dispune această măsură asigurătorie, în fazele de cameră preliminară sau de judecată. Aceasta nu reprezintă însă o „reparare" în natură a prejudiciului, deoarece este doar o măsură asigurătorie, care are caracter provizoriu. Dacă există constituire de parte civilă, repararea în natură trebuie dispusă de instanța de judecată în momentul soluționării pe fond a acțiunii civile, prin admiterea acesteia și restituirea bunurilor. Repararea în natură a pagubei, ca modalitate de reparare a prejudiciului, *nu poate fi dispusă dacă nu există constituire de parte civilă.*

O altă modalitate de reparare în natură a prejudiciului este cea constând în *restabilirea situației anterioare* săvârșirii infracțiunii, care poate fi adoptată, de pildă, în cazul infracțiunilor

[1] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *Procedură penală. Curs pentru admiterea în magistratură și avocatură. Teste-grilă*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 53.

de nerespectare a hotărârilor judecătorești sau de tulburare de posesie. Spre deosebire de restituirea lucrurilor, această modalitate de reparare a prejudiciului *nu poate fi dispusă de procuror în cursul urmăririi penale*, nici prin ordonanța de clasare și nici ca măsură asigurătorie. De asemenea, ea nu se poate dispune de către judecătorul de drepturi și libertăți sau de către judecătorul de cameră preliminară. Ea *se poate dispune însă de către instanță din oficiu*, chiar dacă nu există constituire de parte civilă. Aceasta este o excepție de la principiul că instanța nu se poate pronunța dacă nu a fost învestită (*iudex ne procedat ex officio*), care a fost adoptat, în principal, de către noul Cod de procedură penală.

Chiar în lipsa unei constituiri de parte civilă, *instanța este obligată să se pronunțe asupra restabilirii situației anterioare infracțiunii*. Cum fapta inculpatei, de a se împotrivi executării unei hotărâri civile, a avut drept urmare lipsirea persoanei vătămate de folosința unui teren ce i-a fost atribuit în mod legal, instanța este ținută a dispune restabilirea situației anterioare infracțiunii, chiar dacă persoana vătămată nu a solicitat expres acest lucru, prin obligarea inculpaților să îi lase în proprietate și liniștită posesie terenul deținut în baza hotărârii civile definitive și executorii[1].

O altă modalitate de reparare în natură a prejudiciului constă în *desființarea totală sau parțială a unui înscris*, aplicabilă, de pildă, în cazul comiterii unor infracțiuni de fals. Atunci când dispune o soluție de clasare, procurorul va sesiza judecătorul de cameră preliminară cu propunerea de desființare totală sau parțială a unui înscris, indiferent dacă persoana vătămată este minoră sau majoră [art. 315 alin. (2) lit. d) CPP[2]]. Din nou, legea prevede că, în acest caz, *instanța se va pronunța din oficiu* cu privire la desființarea totală sau parțială a înscrisului, chiar dacă nu există constituire de parte civilă [art. 25 alin. (3) CPP].

În cazul în care, ca urmare a înșelăciunii, a fost încheiat un contract de vânzare-cumpărare, iar dobânditorul bunului vinde, la rândul său, acel bun, prin contract, unui cumpărător de bună-credință, ambele contracte trebuie anulate ca măsuri de restabilire a situației anterioare săvârșirii infracțiunii[3]. Restabilirea situației anterioare, ca efect al anulării contractului încheiat prin inducerea în eroare a victimei, pentru cauză ilicită, presupune anularea actelor de înstrăinare subsecvente, potrivit principiului *resoluto iure dantis, resolvitur ius accipientis*. Întrucât acest principiu privește efectele nulității față de terți, aplicarea sa nu se poate face automat, ci doar după analizarea cazurilor de nulitate (absolută sau relativă) cu privire la fiecare dintre contracte, atât literatura juridică, dar și practica judiciară acceptând existența și a unor excepții de la aplicarea acestui principiu. Hotărârea instanței civile privind constatarea nulității absolute a contractelor încheiate prin inducerea în eroare a persoanelor vătămate, pentru cauză ilicită, nu are autoritate de lucru judecat în fața instanței penale[4].

Doctrina subliniază că acestea nu sunt singurele moduri de reparare în natură a prejudiciului, având în vedere că instanțele pot dispune și alte modalități de reparare. Afirmația este exemplificată prin soluția din practica judiciară potrivit căreia, dacă soțul a furat un bun comun și apoi l-a înstrăinat, repararea pagubei se poate realiza prin aducerea bunului, prin valoarea pe care o are, la masa bunurilor comune care trebuie să fie lichidată și trecerea lui în partea cuvenită soțului care l-a sustras[5].

---

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3653 din 30 iunie 2004, în B.J. Baza de date.

[2] Pentru procedura de desființare a unui înscris în cazul clasării, a se vedea *infra*, partea specială, nr. 360-366.

[3] C.S.J., s. pen., dec. nr. 3100 din 14 iunie 2001, www.legalis.ro.

[4] Trib. București, s. I pen., dec. nr. 525/A din 30 aprilie 2004, în C.P.J. 2000-2004, p. 718-725, *apud* A. TRANCĂ, *op. cit.*, p. 263.

[5] Plenul Trib. Suprem, dec. de îndrum. nr. 7/1974, în C.D. 1974, p. 49, *apud* GR.GR. THEODORU, *Tratat de Drept procesual penal*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 214.

Deși, potrivit Codului de procedură penală, este o modalitate secundară de reparare a prejudiciului, *repararea prin echivalent* este mai răspândită decât cea în natură, deoarece, de cele mai multe ori, aceasta din urmă nu mai este posibilă. În ceea ce privește *daunele morale*, o reparare în natură nici nu ar fi posibilă, deoarece aceste daune nu au un caracter fizic, palpabil. În doctrină s-a arătat că noul Cod civil stipulează o ipoteză suplimentară de reparare prin echivalent a pagubei, atunci când, deși repararea în natură este posibilă, *aceasta nu mai prezintă interes pentru partea civilă* [art. 1386 alin. (1) C. civ.], subliniindu-se însă că, față de dispozițiile Codului de procedură penală, repararea prejudiciului prin echivalent este posibilă numai în cazurile în care nu se poate realiza repararea în natură, această ipoteză din Codul civil fiind aplicabilă numai în cazurile de răspundere civilă delictuală în care fapta ilicită nu constituie o infracțiune[1]. Întrucât noul Cod de procedură penală nu mai reia dispozițiile art. 14 alin. (3) lit. b) CPP 1968, iar dispozițiile art. 19 alin. (5) CPP prevăd că repararea prejudiciului material sau moral se face potrivit dispozițiilor legii civile, considerăm că există argumente mai solide pentru soluția contrară.

În măsura în care este posibil, repararea pagubei produse prin infracțiune se va realiza în natură. Dacă bunul sustras există în materialitatea sa la data pronunțării hotărârii și nu a fost ridicat din posesia inculpatului, se va dispune ca acesta să restituie părții civile bunul însușit ilicit. Se impune, totodată, în temeiul principiului reparării integrale a prejudiciului, instituirea în sarcina inculpatului a obligației alternative de a achita părții civile o sumă de bani reprezentând echivalentul bănesc al bunului în cauză[2]. Nu este ilegală dispoziția instanței de restituire a bunului sustras sau, în caz contrar, de obligare a inculpatului la plata contravalorii acestuia, deoarece, în cazul în care nu poate fi executată dispoziția de reparare în natură a prejudiciului, partea civilă va avea posibilitatea de a i se repara prejudiciul prin echivalent. Altfel, ar rămâne fără efect hotărârea pronunțată, ceea ce nu ar echivala cu o reparare a prejudiciului.

S-a considerat în doctrina română contemporană că momentul ce asigură o veritabilă reparare integrală a prejudiciului este data pronunțării hotărârii, întrucât, prin luarea în considerare a oricărui alt moment (data producerii prejudiciului, data introducerii acțiunii în despăgubire), suma reprezentând daunele-interese ar putea fi inferioară sau, dimpotrivă, ar putea depăși valoarea reală a prejudiciului încercat[3]. Codul civil a optat însă pentru o altă soluție, prevăzând în art. 1386 alin. (2) că „La stabilirea despăgubirii se va avea în vedere, dacă prin lege nu se prevede altfel, *data producerii prejudiciului* (...)" (s.n.), soluție considerată în literatura de specialitate ca fiind mai conformă cu principiul despăgubirii integrale[4].

În practica judiciară s-a reținut că, *în cazul în care obiectul material al faptei reținute în sarcina inculpatului constă într-o sumă de bani*, beneficiul nerealizat îl reprezintă dobânzile legale aferente și, deci, el trebuie obligat la plata acestora, cerute de partea civilă, începând cu data comiterii ultimului act infracțional – dată la care suma însușită s-a transformat într-o creanță certă, lichidă și exigibilă, adică într-o obligație de restituire a sumei de bani – și până la achitarea integrală a debitului[5]. În astfel de situații, pare mai justă soluția promovată printr-o decizie de îndrumare a fostului Tribunal Suprem, potrivit căreia, dacă prejudiciul a fost cauzat printr-o infracțiune continuată, beneficiul nerealizat

[1] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 118.
[2] C.S.J., s. pen., dec. nr. 256 din 21 ianuarie 2003, în B.J. Baza de date.
[3] C. STĂTESCU, C. BÎRSAN, *Teoria generală a obligațiilor*, ed. a 3-a, Ed. All Beck, București, 2000, p. 160.
[4] P. PRICOPE, *op. cit.*, p. 106.
[5] C.A. Ploiești, dec. nr. 1360/R/1999, *apud* M. UDROIU, *op. cit.*, p. 117.

ce urmează a fi inclus în cuantumul despăgubirilor trebuie calculat pentru fiecare act infracțional în parte, iar când acest calcul nu este posibil, beneficiul se va stabili în raport cu ultimul act infracțional, de la data comiterii acestuia ori de la data la care infractorul ar fi fost în situația de a nu mai putea comite atare fapte. În cazul în care obiectul material al infracțiunii îl constituie o sumă de bani, beneficiul nerealizat ce urmează a fi achitat persoanei vătămate constă în dobânda legală aferentă, plătibilă pe toată perioada de timp de la data săvârșirii infracțiunii și până la achitarea sumei datorate. Aceasta nu exclude posibilitatea obligării inculpatului la plata și a altor daune ce s-ar fi cauzat prin sustragerea, în orice mod, a sumei de bani. În situația în care instanța a stabilit ca despăgubirile să fie plătite periodic sau în rate, debitorul nu datorează dobânzi la sumele ce urmează a fi plătite în acest mod. În cazul în care aceste sume nu au fost achitate la termenele fixate, creditorul are dreptul și la dobânda legală pentru sumele neachitate, dobândă care curge de la data când ele erau exigibile[1].

În ceea ce privește concursul dintre măsura de siguranță a confiscării speciale și admiterea acțiunii civile, prin Decizia nr. 11/2015[2], pronunțată în dezlegarea unei chestiuni de drept, Înalta Curte de Casație și Justiție a statuat că, „în cazul infracțiunii de contrabandă prevăzute de Legea nr. 86/2006 privind Codul vamal al României, se impune luarea măsurii de siguranță a confiscării speciale a bunurilor sau mărfurilor introduse ilegal pe teritoriul vamal al României, concomitent cu obligarea inculpaților la plata sumelor reprezentând datoria vamală, numai în ipoteza în care acestea au trecut de primul birou vamal situat pe teritoriul vamal comunitar fără să fi fost prezentate în vamă și transportate spre acest birou vamal".

În motivarea soluției s-a arătat că, „în ambele cazuri, patrimoniul persoanei culpabile se diminuează corelativ cu trecerea în patrimoniul statului a unor bunuri sau valori, însă cele două măsuri au o natură, temeiuri juridice și scopuri diferite, așa încât pot coexista. Este diferit și obiectul celor două măsuri: în cazul confiscării este vorba despre bunurile de contrabandă, pe când obligația de despăgubire are în vedere taxele vamale calculate la valoarea acestor bunuri.

Confiscarea specială își păstrează caracterul de sancțiune penală și atunci când bunurile nu se găsesc pentru a fi confiscate în natură și se dispune confiscarea prin obligarea la plata echivalentului bănesc al acestora. Pe când obligarea la plata unei sume de bani echivalente valorii bunurilor supuse confiscării este o măsură de siguranță, ca și confiscarea specială a bunurilor, căreia i se substituie, obligarea la plata taxelor vamale aferente bunurilor care au constituit obiectul infracțiunii de contrabandă, dacă acestea nu se mai găsesc, este o sancțiune materială bazată pe dispozițiile civile, dar și pe cele ce reglementează obligațiile fiscale.

În concluzie, datoria vamală nu se confundă cu confiscarea specială, chiar dacă aceasta din urmă se dispune prin obligarea la plata echivalentului bunurilor care nu pot fi confiscate în natură".

31.2. Lăsarea nesoluționată a acțiunii civile. Noul Cod de procedură penală a extins cazurile în care instanța penală lasă nesoluționată acțiunea civilă exercitată în cadrul procesului penal, față de cele care erau prevăzute în vechiul cod. Astfel, potrivit art. 25 alin. (5) și (6) CPP, instanța penală va lăsa nesoluționată acțiunea civilă:

[1] Plenul Trib. Suprem, dec. de îndrum. nr. 2/1972, în C.D. 1972, p. 23.
[2] M. Of. nr. 381 din 2 iunie 2015.

a) în caz de achitare a inculpatului sau de încetare a procesului penal în baza art. 16 alin. (1) lit. b) teza I, lit. e), f) – cu excepția prescripției[1], i) și j), în caz de încetare a procesului penal ca urmare a retragerii plângerii prealabile.

Prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost modificat alin. (5) al art. 25 CPP, în sensul că *au fost excluse dintre cazurile de lăsare nesoluționată a acțiunii civile cel al încetării procesului penal ca urmare a împăcării și cel al încetării procesului penal ca urmare a încheierii unui acord de mediere*. Explicația pentru excluderea împăcării dintre cazurile de lăsare nesoluționată a acțiunii civile constă în aceea că, potrivit art. 159 alin. (2) CP, împăcarea stinge acțiunea civilă. Rămâne de discutat dacă, în urma modificării textului, instanța care dispune încetarea procesului penal ca urmare a împăcării poate să soluționeze totuși în cadrul procesului penal acțiunea civilă formulată de terțe persoane, altele decât persoana vătămată cu care s-a împăcat inculpatul. Considerăm că instanța poate constata stinsă doar acțiunea civilă care ar fi promovată de partea civilă cu care s-a împăcat inculpatul, nu și cea promovată de terțele persoane care nu au calitatea de persoane vătămate, dar au suferit un prejudiciu civil în urma săvârșirii infracțiunii și s-au constituit părți civile în cadrul procesului penal. În acest din urmă caz, nefiind vorba despre un caz de lăsare nesoluționată a acțiunii civile, instanța penală ar trebui să soluționeze acțiunile civile promovate de aceste părți civile.

Ambele situații (împăcarea și acordul de mediere) reprezintă acum situații în care instanța soluționează acțiunea civilă, adică ia act de stingerea ei.

b) în cazul în care admite acordul de recunoaștere a vinovăției și între părți nu s-a încheiat tranzacție sau acord de mediere cu privire la acțiunea civilă [art. 486 alin. (2) CPP];

c) în cazul în care moștenitorii, succesorii în drepturi ori lichidatorii părții civile nu își exprimă opțiunea de a continua exercitarea acțiunii civile sau, după caz, partea civilă nu indică moștenitorii, succesorii în drepturi ori lichidatorii părții responsabile civilmente în termenul prevăzut la art. 24 alin. (1) și (2) CPP.

Întrucât aceste dispoziții ale noului Cod de procedură penală sunt de imediată aplicare sub acest aspect, instanța va lăsa nesoluționată acțiunea civilă, chiar dacă a fost pornită în procesul penal anterior intrării în vigoare a noului cod, iar vechiul cod ar fi permis soluționarea ei în cadrul procesului penal (de exemplu, în cazul amnistiei, decesului inculpatului, retragerii plângerii prealabile).

31.3. Disjungerea acțiunii civile. Instanța poate dispune disjungerea acțiunii civile *în cazul în care rezolvarea pretențiilor civile ar provoca întârzierea soluționării acțiunii penale*. În raport de obiectul concret al cauzei, instanța este datoare a observa dacă disjungerea acțiunii civile nu impietează asupra soluționării celei penale.

32. Cazurile de soluționare a acțiunii civile la instanța civilă. În situația în care s-a produs un prejudiciu prin comiterea unei infracțiuni, persoana prejudiciată are la îndemână două posibilități: fie de a solicita repararea prejudiciului pe calea unei acțiuni civile formulate în fața unei instanțe civile, fie de a se constitui parte civilă în procesul penal care s-a pornit împotriva inculpatului pentru săvârșirea acelei infracțiuni. Legea îi conferă persoanei vătămate dreptul de a alege între cele două posibilități, fiind astfel consacrat ceea ce se numește *dreptul de opțiune al persoanei vătămate*.

[1] Menționea privind prescripția a fost introdusă ca urmare a faptului că, prin Decizia nr. 586/2016 (M. Of. nr. 1001 din 13 decembrie 2016), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 25 alin. (5) CPP, cu referire la dispozițiile art. 16 alin. (1) lit. f) din același cod, sunt neconstituționale în ceea ce privește lăsarea ca nesoluționată a acțiunii civile de către instanța penală, în cazul încetării procesului penal ca urmare a intervenirii prescripției răspunderii penale.

În practica judiciară s-a reținut că uciderea din culpă a unei persoane, în urma unui accident de circulație, conferă rudelor acesteia posibilitatea de a obține daune morale pentru suferința cauzată, fie în procesul penal, fie pe cale separată, prin declanșarea unei acțiuni civile. În cazul declanșării unei acțiuni civile, se pot solicita daune morale atât de la făptuitor, cât și de la asigurător, conform art. 54 și urm. din Legea nr. 136/1995 (în prezent abrogată – n.n.). Calitatea procesuală pasivă a asigurătorului în acțiunea în pretenții este justificată de dispozițiile Legii nr. 136/1995[1].

În condițiile în care pretențiile civile sunt formulate de manieră globală sub aspectul tuturor infracțiunilor reclamate prin plângerea prealabilă, instanța este datoare, în virtutea rolului activ și luând în considerare și principiul disponibilității acțiunii civile, să precizeze cuantumul pretențiilor sub aspectul fiecăreia dintre acestea, întrucât soluțiile diferite ce se pot dispune cu privire la fiecare dintre infracțiunile imputate pot să implice și soluționarea diferențiată a pretențiilor civile în raport de fiecare dintre fapte. Soluția de achitare a inculpaților pentru infracțiunea de lovire, întrucât fapta nu a fost săvârșită de aceștia, implică respingerea ca inadmisibilă a cererii de acordare de despăgubiri civile. Soluția de achitare a inculpaților sub aspectul săvârșirii infracțiunilor de insultă și calomnie, ca urmare a abrogării incriminării, implică lăsarea nesoluționată a acțiunii civile cu privire la aceste fapte[2]. Deși soluția își menține valabilitatea, nu se mai poate avea în vedere principiul rolului activ, astfel că, în raport de noua reglementare, *instanța ar trebui să solicite părții civile să își precizeze cuantumul pretențiilor civile*.

Având în vedere necesitatea asigurării securității juridice, legea a instituit regula *caracterului irevocabil al opțiunii*, cea ce înseamnă că, odată ce dreptul de opțiune a fost exercitat de persoana vătămată, aceasta nu mai poate reveni asupra opțiunii făcute (*electa una via non datur recursus ad alteram*). Nerespectarea regulii caracterului irevocabil al opțiunii are drept consecință pierderea dreptului persoanei vătămate de a obține repararea prejudiciului produs prin infracțiune prin formularea unei acțiuni în fața unei instanțe de judecată.

Inculpatul nu poate critica, în cadrul căii de atac a recursului, nesoluționarea acțiunii civile de către prima instanță, care nu a procedat la citarea în cauză a unității spitalicești ce a acordat îngrijiri medicale persoanei vătămate. Această critică poate fi invocată de partea civilă, și nu de inculpat, al cărui demers nu este legitim strict pe această susținere, întrucât s-ar ajunge la situația paradoxală ca, admițând recursul inculpatului, acesta să fie obligat și la plata cheltuielilor de spitalizare. Totodată, latura civilă poate fi soluționată și în cadrul unei acțiuni distincte formulate de partea interesată[3].

Fapta unui conducător de tren de a fi primit diverse sume de bani pentru a nu încheia procese-verbale de contravenție mai multor persoane care, călătorind în același tren fără legitimație de călătorie, nu au plătit pe loc taxele tarifare și suprataxele constituie numai infracțiunea de luare de mită. Întrucât infracțiunea de luare de mită nu este o infracțiune de daună, în situația de mai sus valorificarea pretențiilor administrației CFR urmează a se face pe calea unei acțiuni civile separate[4]. În doctrină s-a exprimat și un alt punct de vedere, potrivit căruia infracțiunea de luare de mită absoarbe fapta ulterioară, generatoare de

[1] C.A. București, dec. civ. nr. 34 din 20 ianuarie 2011, în D. ZECA, *Daunele morale în litigii civile și penale. Practică judiciară recentă*, vol. II, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 1-3.

[2] Jud. sect. 1 București, sent. pen. nr. 1875 din 15 septembrie 2006, definitivă prin dec. pen. nr. 28 din 5 ianuarie 2007 a Trib. București, s. I pen., în A. TRANCĂ, *op. cit.*, p. 300-302.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1713 din 10 martie 2005, în B.J. Baza de date.

[4] Trib. jud. Dolj, dec. pen. nr. 370/1987, în R.R.D. nr. 2/1988, p. 61, *apud* V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 217.

prejudiciu, a funcționarului mituit – neîndeplinirea de către acesta a îndatoririlor sale de serviciu, prin omisiunea de a percepe taxele și suprataxele datorate de călătorii frauduloși –, existând temei pentru obligarea inculpatului la despăgubiri civile în procesul penal[1]. În același timp, s-ar putea reține și o a treia soluție, întâlnită în practica judiciară, aceea a concursului dintre infracțiunea de luare de mită și infracțiunea de abuz în serviciu, în special în raport de noua reglementare, potrivit căreia cele două infracțiuni vizează valori sociale diferite. Nu se poate susține că luarea de mită absoarbe abuzul în serviciu, în condițiile în care prima dintre aceste infracțiuni se poate săvârși și fără să se producă, în mod necesar, o vătămare a relațiilor de serviciu (de exemplu, în ipoteza luării de mită în varianta îndeplinirii corespunzătoare a unui act ce intră în atribuțiile de serviciu).

Pentru persoana vătămată *este mult mai avantajos să exercite acțiunea civilă în cadrul procesului penal*, deoarece, în acest caz, ea se poate folosi de probele administrate în soluționarea acțiunii penale de către organele judiciare, cu mijloace mult mai eficiente. În plus, acțiunea penală are prioritate la soluționare, atunci când este exercitată concomitent cu acțiunea civilă separată, legea prevăzând, în art. 27 alin. (7) CPP, *obligativitatea suspendării judecării acțiunii separate exercitate în fața instanței civile*, după punerea în mișcare a acțiunii penale și până la rezolvarea în primă instanță a cauzei penale, dar nu mai mult de un an (*penalul ține în loc civilul*). Sub imperiul vechiului Cod de procedură penală, acțiunea civilă era suspendată chiar până la soluționarea definitivă a cauzei penale, fapt care dezavantaja și mai mult persoana vătămată care optase pentru exercitarea unei acțiuni civile separate, dar era de natură să prevină mai bine situația ca instanța civilă să ajungă la o soluție diferită de instanța penală, cu privire la același fapt juridic.

Având în vedere aceste dezavantaje ale exercitării separate a acțiunii civile, legiuitorul a oferit persoanei vătămate, în anumite situații, *posibilitatea de a părăsi instanța civilă*, pentru a solicita soluționarea acțiunii civile în cadrul procesului penal, instituind unele *excepții de la principiul caracterului irevocabil al opțiunii* cu privire la soluționarea acțiunii civile. Astfel, potrivit art. 27 alin. (4) CPP, persoana vătămată sau succesorii acesteia, care au pornit acțiunea în fața instanței civile, pot să părăsească această instanță și să se adreseze organului de urmărire penală, judecătorului ori instanței, *dacă punerea în mișcare a acțiunii penale a avut loc ulterior* sau *procesul penal a fost reluat după suspendare*. În literatura de specialitate s-a precizat că, deși noul Cod de procedură penală nu prevede explicit, o soluție similară ar trebui să fie aplicată și în ipoteza în care *urmărirea penală a fost redeschisă după dispunerea unei soluții de clasare sau renunțare la urmărirea penală*[2]. Pentru a se da relevanță și în aceste cazuri principiului securității juridice, s-a prevăzut că *părăsirea instanței civile nu poate avea loc dacă aceasta a pronunțat o hotărâre, chiar nedefinitivă*.

Cum soluționarea acțiunii penale poate să cunoască anumite sincope, din cauze independente de partea civilă, legea a prevăzut și *posibilitatea părții civile de a părăsi procesul penal*, pentru a se adresa cu o acțiune separată în fața instanței civile. Astfel, potrivit art. 27 alin. (3) CPP, persoana vătămată sau succesorii acesteia care s-au constituit parte civilă în procesul penal pot să introducă acțiune în fața instanței civile *dacă procesul penal a fost suspendat*. În acest caz, dacă procesul penal este reluat după suspendare, legea nu prevede posibilitatea revenirii la instanța penală, ci doar obligativitatea suspendării acțiunii introduse la instanța civilă [art. 27 alin. (3) teza a II-a CPP].

În sfârșit, sunt cazuri în care instanța penală nu se pronunță asupra acțiunii civile exercitate în cadrul procesului penal sau când, după pronunțarea hotărârii de către instanța penală,

[1] A se vedea V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 217.
[2] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 111.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

apar elemente noi, care impun reevaluarea prejudiciului produs prin infracțiune. În aceste situații, întrucât procesul penal a luat sfârșit, *singura cale rămasă persoanei vătămate pentru repararea prejudiciului este acțiunea exercitată în fața instanței civile*.

Astfel, potrivit art. 27 alin. (2) CPP, persoana vătămată sau succesorii acesteia, care s-au constituit parte civilă în procesul penal, pot introduce acțiune la instanța civilă dacă, prin hotărâre definitivă, *instanța penală a lăsat nesoluționată acțiunea civilă*. Pentru că probele administrate în cursul procesului penal sunt utile pentru aflarea adevărului cu privire la fapta civilă delictuală comisă de către inculpat, ele pot fi folosite în fața instanței civile. Instanța nu poate lăsa nesoluționată acțiunea civilă, luând act de declarația părții civile că înțelege să își valorifice dreptul la despăgubiri pe calea unei acțiuni separate – cu excepția cazurilor de nesoluționare prevăzute de lege –, deoarece numai persoana vătămată care nu s-a constituit parte civilă în procesul penal poate introduce la instanța civilă acțiune pentru repararea pagubei pricinuite prin infracțiune. Persoana vătămată care s-a constituit parte civilă în procesul penal poate să pornească acțiune în fața instanței civile numai în cazul suspendării procesului penal[1].

Potrivit art. 27 alin. (5) CPP, în cazul în care *acțiunea civilă a fost exercitată de procuror*, dacă *se constată din probe noi că prejudiciul nu a fost integral acoperit prin hotărârea definitivă a instanței penale*, diferența poate fi cerută pe calea unei acțiuni la instanța civilă. Nu are relevanță dacă aceste probe existau și în timpul soluționării acțiunii civile în cadrul procesului penal, iar procurorul nu a făcut demersuri suficiente pentru a le afla sau nu a cunoscut existența acestora. Întrucât acțiunea civilă nu este exercitată în acest caz de partea civilă sau de reprezentantul său legal, nu le poate fi imputată pasivitatea în identificarea tuturor probelor necesare pentru stabilirea prejudiciului total produs prin infracțiune. Deși textul codului nu face o astfel de distincție, în practica judiciară anterioară s-a statuat că, dacă partea civilă a participat la procesul penal, nu poate să folosească acțiunea civilă la instanța civilă[2]. Este destul de greu de acceptat acest punct de vedere, deoarece, în astfel de situații, partea civilă este un minor sau o persoană pusă sub interdicție și, chiar dacă ar fi participat în procesul penal, nu îi poate fi imputată lipsa de diligență în obținerea probelor necesare pentru stabilirea prejudiciului integral.

Potrivit art. 27 alin. (6) CPP, persoana vătămată sau succesorii acesteia pot introduce acțiune la instanța civilă, *pentru repararea prejudiciului născut ori descoperit după constituirea ca parte civilă*. Se constată că, spre deosebire de vechiul Cod de procedură penală, momentul de referință este cel al constituirii de parte civilă, iar nu cel al pronunțării hotărârii de către prima instanță, modificare impusă de faptul că, după începerea cercetării judecătorești, partea civilă nu mai poate solicita noi despăgubiri în cadrul procesului penal. Fiind vorba despre un prejudiciu necunoscut în momentul constituirii de parte civilă în procesul penal sau chiar născut ulterior acestui moment, partea civilă are dreptul de a solicita repararea și a acestuia, solicitare pe care nu o poate adresa decât instanței civile. Dacă însă prejudiciul era născut și descoperit în momentul adresării cu acțiunea civilă la instanța penală, iar partea civilă nu a înțeles să îl solicite, se prezumă că aceasta a renunțat la repararea lui.

În practica anterioară s-a decis că împăcarea victimei unei loviri cu autorul acesteia, după săvârșirea faptei, în schimbul primirii unei sume de bani cu titlu de despăgubiri, nu exclude posibilitatea – în cazul în care victima a decedat ulterior din cauza loviturilor primite – pentru urmașii săi de a pretinde despăgubiri de la inculpat pentru daunele

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 756/1991, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 217.
[2] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 2017/1975, în R.R.D. nr. 5/1976, p. 63.

dovedite ca suferite de ei prin moartea victimei; împăcarea anterioară a privit exclusiv infracțiunea de lovire – ce se considera, la acea dată, că a fost comisă de inculpat –, cu despăgubirile aferente[1].

Despăgubirile acordate victimei unei infracțiuni printr-o hotărâre penală definitivă și constând în sume plătibile periodic – ca echivalent al diferenței dintre veniturile dobândite lunar de victimă înainte și după vătămarea integrității sale corporale de către inculpat – pot fi modificate ulterior, pe calea unei acțiuni civile separate, fie prin majorarea lor, dacă paguba s-a agravat datorită aceluiași fapt păgubitor, fie prin micșorarea sau chiar sistarea plății lor, dacă paguba s-a redus ori a fost înlăturată datorită unor cauze apărute după aceea. Împrejurarea că în hotărârea penală definitivă s-a menționat că despăgubirile stabilite se acordă „pe viață" nu înlătură posibilitatea modificării lor ulterioare[2].

În ceea ce privește *raportul dintre acțiunea în răspundere fiscală și acțiunea în răspundere penală*, generate de săvârșirea infracțiunii de evaziune fiscală, considerăm că acesta nu poate fi decât cel care în mod tradițional guvernează raportul dintre acțiunea civilă și acțiunea penală, guvernat de principiul „penalul ține în loc civilul", consacrat în legislația noastră în art. 413 alin. (1) pct. 2 CPC[3] și în art. 27 alin. (7) CPP[4]. Considerăm că în noțiunea de civil intră orice formă de răspundere nepenală, incluzându-se aici și răspunderea fiscală. În materie fiscală, suspendarea nu se limitează însă doar la judecata acțiunii promovate în fața instanței de contencios fiscal, ci se prelungește și în procedura administrativă prealabilă de contestare a deciziei de impunere în fața organelor fiscale. Astfel, potrivit art. 277 alin. (1) lit. a) CPF, „Organul de soluționare competent poate suspenda, prin decizie motivată, soluționarea cauzei atunci când: a) organul care a efectuat activitatea de control a sesizat organele în drept cu privire la existența indiciilor săvârșirii unei infracțiuni în legătură cu mijloacele de probă privind stabilirea bazei de impozitare și a cărei constatare ar avea o înrâurire hotărâtoare asupra soluției ce urmează să fie dată în procedură administrativă".

33. Autoritatea hotărârii penale în procesul civil și efectele hotărârii civile în procesul penal. Ca o noutate, art. 28 alin. (1) CPP prevede că *hotărârea definitivă a instanței penale are autoritate de lucru judecat în fața instanței civile, care judecă acțiunea civilă, doar cu privire la existența faptei și a persoanei care a săvârșit-o*, instanța civilă nemaifiind legată de cele reținute în hotărârea penală de achitare sau de încetare a procesului penal cu privire la existența *prejudiciului sau a vinovăției* autorului faptei.

Aceasta reprezintă o deplasare a concepției noului cod de la *teoria unității culpelor penală și civilă* la *teoria dualității* acestor culpe. Instanța civilă va putea constata existența unei culpe civile a inculpatului, chiar dacă instanța penală nu a constatat existența unei culpe penale a acestuia.

Față de această dispoziție legală, instanțele nu mai pot îmbrățișa în continuare teza unității culpei, majoritară în secolul trecut. Potrivit acestei teorii, nu există o diferențiere între culpa penală și culpa civilă, ambele fiind determinate chiar și de culpa cea mai ușoară (*levissima*). Argumentele susținătorilor acestei teorii sunt acelea că, în cadrul faptelor culpoase, legiuitorul a constatat că sunt câteva dintre aceste fapte care, prin natura lor, aduc o mai mare tulburare ordinii juridice, astfel încât ele trebuie privite ca acțiuni ilicite

[1] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 2641/1973, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 219.

[2] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 3692/1971, în C.D. 1971, p. 411.

[3] „Instanța poate suspenda judecata: (...) 2. când s-a început urmărirea penală pentru o infracțiune care ar avea o înrâurire hotărâtoare asupra hotărârii ce urmează să se dea, dacă legea nu prevede altfel".

[4] „În cazul prevăzut la alin. (1), judecata în fața instanței civile se suspendă după punerea în mișcare a acțiunii penale și până la rezolvarea în primă instanță a cauzei penale, dar nu mai mult de un an".

penal și, ca atare, le-a trecut în domeniul legilor penale, sustrăgându-le implicit de sub incidența legii civile. Deci nimic din aceste fapte nu a mai rămas în domeniul legii civile; nu se pot concepe două feluri de omucideri culpoase sau de răniri culpoase, unele penale și unele civile. Oricât de redusă ar fi culpa, din moment ce ea se referă la un rezultat socotit de legea penală ca ilicit penal, există o culpă penală și numai penală[1]. În concepția acestor autori, teza unității culpei nu exclude posibilitatea persoanei căreia i s-a provocat și un prejudiciu civil prin fapta penală săvârșită din culpă de a solicita despăgubiri în cadrul procesului penal sau separat. Însă, dacă instanța penală a dispus achitarea inculpatului pentru lipsa culpei, înseamnă că nu s-a constatat nici cea mai mică culpă și deci nu se mai poate introduce o nouă acțiune civilă, pentru a se solicita despăgubiri civile.

Teza dualității culpelor a fost admisă de doctrina și practica judiciară română sub imperiul Codului penal din Vechiul Regat de la 1864. Această teorie era preluată din doctrina și practica străină a vremii, deoarece fusese adoptată constant de instanțele belgiene până în anul 1899, de instanțele italiene până în 1906 și de instanțele franceze până în anul 1912, când s-a renunțat la ea[2]. Potrivit acestei teze, culpa cea mai ușoară (*culpa levissima*) nu trebuie să producă decât consecințe civile, nu și penale. În cazul faptelor din culpă incriminate penal, elementul subiectiv al infracțiunii este format doar din *culpa lata* și *culpa levis*, iar *culpa levissima* formează doar culpa civilă, care nu poate duce la existența infracțiunii, ci doar la consecințe civile. Printre argumentele acestor autori era și unul de ordin gramatical, deoarece Codul penal din 1864 exprima conceptul culpei prin termenii *„nedibăcie, nesocotință, nebăgare de seamă, neîngrijire sau nepăzirea regulamentelor (...)"*, iar legea civilă utiliza o dispoziție în alb, adică vorbea despre culpă fără a-i fixa limitele[3].

Deși este încă dominant, sistemul unității culpelor este astăzi criticat tot mai insistent atât în doctrina franceză, cât și în cea anglo-americană[4]. S-a arătat că ar fi greșit să se aplice o sancțiune penală și acelora care au dovedit o culpă foarte ușoară, deoarece, prin concept, faptele penale presupun o anumită gravitate. În cazul culpei civile, suntem în fața unui procedeu tehnic, abstract de măsurare a comportamentului unei persoane în raport cu purtarea unui om mediu ca prudență și diligență; culpa civilă nu comportă o judecată de valoare asupra conduitei agentului, ca în cazul culpei penale. Nesocotind aceste diferențieri, judecătorul penal ar fi ispitit să adopte o poziție proprie judecătorului civil, preocupat mai mult să asigure dezdăunarea victimei decât să evalueze conduita rea, reprosabilă a agentului[5].

Apreciem și noi că sistemul dualității culpelor trebuie să revină în atenția instanțelor de judecată și a doctrinei, deoarece concluzia că cele două culpe, civilă și penală, nu pot fi decât identice, în cazul în care legiuitorul a incriminat penal faptele din culpă producătoare de prejudiciu civil, nu este de natură să contribuie la îndeplinirea scopului legii penale. Într-adevăr, majoritatea autorilor consideră că printre condițiile generale ale răspunderii civile trebuie să existe și vinovăția celui care a cauzat prejudiciul. Sunt însă și autori care susțin că nu este necesară existența vinovăției pentru răspunderea civilă delictuală, deoarece aceasta nu are și *„o notă moralizatoare, educativă"*, cum au alte

[1] V. DONGOROZ, nota 555, în I. TANOVICEANU, *Tratat de drept și procedură penală*, vol. I, Tipografia „Curierul Judiciar", București, 1924, p. 636.
[2] *Ibidem*.
[3] V. DONGOROZ, în I. TANOVICEANU, *op. cit.*, p. 635.
[4] G. ANTONIU, *Vinovăția penală*, Ed. Academiei, București, 1995, p. 174.
[5] R. MERLE, A. VITU, *Traité de droit criminel*, Ed. Cujas, Paris, 1997, p. 454-456, *apud* G. ANTONIU, *op. cit.*, p. 174.

forme ale răspunderii[1]. Dar, chiar și în opinia celor dintâi autori, răspunderea civilă este o sancțiune civilă, cu caracter reparator, fără a fi, în același timp, o pedeapsă[2]. Răspunderea penală are însă ca scop restabilirea ordinii de drept și resocializarea infractorului[3], iar consecința directă a acesteia este aplicarea unei pedepse penale.

Cum se poate observa și cum s-a afirmat și în doctrina civilă[4], fără îndoială că există deosebiri între răspunderea civilă, pe de o parte, și celelalte forme ale răspunderii juridice – penală, disciplinară ș.a. –, pe de altă parte, deosebiri care se regăsesc, printre altele, în conținutul laturii subiective ce caracterizează fapta ilicită. Caracterul diferit al celor două forme de răspundere, civilă și penală, implică și necesitatea de a opera cu noțiuni diferite, fără a se ține cont de conținutul pe care o noțiune îl capătă în cadrul fiecăreia dintre cele două forme de răspundere. În consecință, noțiunea de culpă din cadrul răspunderii civile nu trebuie neapărat să fie identică cu cea din cazul răspunderii penale. În aceste condiții, apreciem că nu există niciun impediment pentru reținerea răspunderii penale doar pentru faptele comise cu o culpă gravă sau ușoară, urmând ca cele săvârșite cu o *culpa levissima* să atragă doar o răspundere civilă. Prin aplicarea și a unei sancțiuni penale în cazul unei fapte săvârșite cu o *culpa levissima*, apreciem că nu se poate atinge scopul pedepsei penale de prevenire a săvârșirii de noi infracțiuni, de vreme ce majoritatea persoanelor nu sunt dotate cu un simț de prevedere excepțional.

Încercarea de a face o distincție între *culpa levissima*, pe de o parte, și *culpa levis* și *culpa lata*, pe de altă parte, depășește cadrul legii penale române, care nu face nicio distincție în acest sens. Codul penal spaniol, de exemplu, reglementează *imprudența gravă* (corespunzătoare unei *culpa lata*), care este specifică delictelor, și *imprudența ușoară* (corespunzătoare unei *culpa levis*, dar nu și unei *culpa levissima*), care este specifică contravențiilor (*faltas*)[5].

În practica judiciară anterioară s-a decis, de exemplu, că sentința penală prin care, în urma intervenirii amnistiei, s-a încetat procesul penal pentru infracțiunea de furt săvârșit între soți asupra unor bunuri comune – hotărâre prin care s-a dispus, totodată, restabilirea situației anterioare, inculpatul fiind obligat să readucă la domiciliul conjugal anumite bunuri determinate, urmând ca, în caz contrar, la efectuarea împărțelii, să se aibă în vedere valoarea acestora – are autoritate de lucru judecat în fața instanței civile care judecă procesul de partaj, suspendat până la soluționarea acțiunii penale, numai în ceea ce privește existența faptei, persoana care a săvârșit-o și vinovăția acesteia. În ceea ce privește latura civilă, cauza va fi complet și definitiv soluționată, sub toate aspectele – inclusiv calitatea de bun comun sau bun propriu a bunurilor în discuție și valoarea acestora –, de către instanța civilă, care nu este legată de soluția dată în procesul penal decât în limitele sus-arătate[6].

De asemenea, s-a arătat că hotărârea definitivă a instanței penale are autoritate de lucru judecat în fața instanței civile care judecă acțiunea civilă, printre altele, cu privire la existența faptei, sub acest aspect, instanța care soluționează latura civilă urmând a ține seama în mod obligatoriu de faptă, așa cum a fost stabilită cu autoritate de lucru judecat

---

[1] S. NECULAESCU, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Lumina Lex, București, 2001, p. 183.

[2] C. STĂTESCU, *Fapta ilicită cauzatoare de prejudicii, ca izvor de obligații (Răspunderea civilă delictuală)*, în C. STĂTESCU, C. BÎRSAN, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. All Educational, București, 1998, p. 123.

[3] I. MIRCEA, *Temeiul răspunderii penale în România*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1987, p. 168.

[4] C. STĂTESCU, *op. cit.*, p. 190.

[5] S. MIR PUIG, *Derecho penal. Parte general*, Ed. Reppertor, Barcelona, 1999, p. 65-66, *apud* FL. STRETEANU, *Drept penal. Partea generală*, Ed. Rosetti, București, 2003, p. 394.

[6] Trib. Mun. București, s. a II-a pen., dec. nr. 153/1987, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 225.

de către instanța penală. În condițiile în care instanța penală a reținut, sub aspectul laturii penale, vinovăția inculpaților în raport de mai multe acte materiale de distrugere, instanța învestită cu soluționarea laturii civile nu poate reține prejudiciul aferent numai unora dintre aceste acte materiale, fără a încălca principiul autorității de lucru judecat cu care au fost stabilite faptele de către instanțele penale[1].

În practica judiciară s-a statuat și că, în raport de dispozițiile exprese ale Codului de procedură penală, numai hotărârea definitivă a instanței penale are autoritate de lucru judecat în fața instanței care judecă acțiunea civilă, cu privire la existența faptei, a persoanei care a săvârșit-o și a vinovăției acesteia. Nu poate fi invocată, în temeiul acestui text de lege, în fața instanței civile, ordonanța procurorului prin care s-a dispus netrimiterea în judecată, chiar dacă s-a reținut culpa exclusivă a victimei. Mai mult, în aplicarea dispozițiilor art. 1000 alin. (3) C. civ. (din 1864 – n.n.), instanța învestită cu soluționarea acțiunii în pretenții este datoare a aprecia și întrunirea condițiilor răspunderii comitentului pentru fapta prepusului, în condițiile în care reclamantul a făcut dovada că accidentul de muncă, a cărui victimă a fost, s-a produs și din culpa angajatorului, care a făcut o instruire formală personalului privind riscurile specifice lucrului la înălțime și nu a supravegheat desfășurarea activității personalului care execută lucrări[2]. În doctrină a fost exprimat un punct de vedere nuanțat, menționându-se că, atunci când stingerea procesului penal s-a produs în faza de urmărire penală, acțiunea civilă rămâne nerezolvată, însă persoana vătămată nu se va putea adresa instanței civile contra fostului inculpat, în cazul în care soluția de netrimitere în judecată a fost adoptată în baza temeiului că fapta nu există sau că fapta nu a fost săvârșită de inculpat[3]. Soluția în discuție ar fi fost motivată mai ușor prin teoria dualității culpelor penală și civilă.

În doctrină s-a susținut că, și *în cazul respingerii plângerii persoanei vătămate împotriva soluției procurorului de netrimitere în judecată*, deși suntem în prezența unei hotărâri definitive a unei instanțe penale, nu se poate considera că aceasta are autoritate de lucru judecat în fața instanței civile, pentru mai multe argumente: (i) respingerea plângerii împotriva soluției procurorului echivalează doar cu o menținere a acesteia, situație similară cu cea în care nu ar fi fost atacată, iar pentru identitate de rațiune, soluția trebuie să fie aceeași ca în cazul neatacării ordonanței procurorului; (ii) procedura de soluționare a plângerii împotriva soluției procurorului, în cazul respingerii acesteia, nu presupune o fază de judecată veritabilă, ci doar o analiză a materialului de urmărire și, eventual, a unor înscrisuri noi, astfel încât nu se poate spune că se respectă principiul potrivit căruia în penal probele administrate sunt exhaustive și, de aceea, hotărârea luată ar trebui să aibă autoritate de lucru judecat în civil; (iii) soluția de respingere a plângerii este definitivă, chiar dacă, în cazul infracțiunii ce se impută, ar exista posibilitatea verificării celor stabilite de instanța de fond, prin declanșarea căii de atac; (iv) cel mai important aspect, soluția definitivă de respingere a plângerii nu are o veritabilă autoritate de lucru judecat nici în penal, în sensul că persoana în cauză poate fi urmărită pentru aceeași faptă dacă s-au descoperit fapte și împrejurări noi, necunoscute de organul de urmărire penală, fără a fi nevoie a se apela la revizuire în acest caz[4].

Este discutabil dacă sintagma „hotărârea penală" din art. 28 alin. (1) CPP ar avea în vedere și alte hotărâri în afara celor prin care se statuează asupra fondului cauzei, cum ar

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2053 din 22 aprilie 2003, în B.J. Baza de date.
[2] I.C.C.J., s. civ. și de propr. int., dec. nr. 3602 din 5 mai 2005, în B.J. Baza de date.
[3] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 81.
[4] P. PRICOPE, *op. cit.*, p. 328.

fi hotărârile pronunțate de instanțele penale în materia executării pedepselor privative de libertate. Cu toate acestea, în practica judiciară s-a statuat că ar avea autoritate de lucru judecat în fața instanței civile și o hotărâre a instanței penale prin care s-a admis plângerea unei persoane private de libertate împotriva unei sancțiuni disciplinare aplicate de administrația penitenciarului. Ca urmare a anulării sancțiunii disciplinare aplicate persoanei private de libertate, printr-o acțiune civilă separată aceasta a solicitat obligarea penitenciarului la plata despăgubirilor civile, iar instanța civilă a reținut că, dacă s-a pronunțat o hotărâre judecătorească prin care s-a constatat că efectuarea unei percheziții corporale amănunțite nu s-a desfășurat cu respectarea dreptului la viață intimă al persoanei private de libertate percheziționate, atunci considerentele hotărârii penale au autoritate de lucru judecat, nemaiputând fi puse în discuția părților. De asemenea, s-a mai reținut că justificarea refuzului nu mai poate fi combătută prin administrarea ulterioară a probatoriului, în fața instanței civile învestite cu soluționarea unei acțiuni în răspundere civilă delictuală. La stabilirea cuantumului despăgubirilor, judecătorul este singurul care, în raport de consecințele suferite de persoana vătămată, trebuie să aprecieze o anumită sumă globală, care să compenseze încălcarea dreptului la viața intimă. Criteriile ce trebuie avute în vedere trebuie să includă echitatea și proporționalitatea. Nu se poate aprecia, drept criteriu de individualizare, comportamentul ostil al reclamantului, dat fiind faptul că prin sentința penală s-a reținut anterior că refuzul său de a se supune percheziției corporale a fost justificat, însă pot fi avute în vedere atingerea adusă reclamantului, durata și amploarea redusă a incidentului[1].

Cum cele două forme de răspundere juridică sunt diferite, răspunderea penală intervenind doar *ultima ratio*, este justificată și soluția din art. 28 alin. (2) CPP, potrivit căreia *hotărârea definitivă a instanței civile prin care a fost soluționată acțiunea civilă nu are autoritate de lucru judecat în fața organelor judiciare penale cu privire la existența faptei penale, a persoanei care a săvârșit-o și a vinovăției acesteia*. În plus, răspunderea penală a persoanei nu poate fi stabilită decât în urma administrării probelor cu respectarea tuturor garanțiilor procesuale ale suspectului sau inculpatului. Organele judiciare penale vor lăsa însă neatinse dispozițiile din hotărârea civilă privitoare la latura civilă, acestea păstrându-și autoritatea de lucru judecat; în caz de dispoziții inconciliabile între soluțiile din hotărârea definitivă a instanței civile și cele din hotărârea definitivă a instanței penale, persoana care a fost obligată la reparațiuni civile sau cea căreia i s-au respins pretențiile civile prin hotărârea civilă va putea cere, potrivit Codului de procedură civilă, *revizuirea cauzei civile*[2].

De exemplu, în practica judiciară s-a decis că hotărârea instanței civile privind constatarea nulității absolute a contractelor încheiate prin inducerea în eroare a persoanelor vătămate, pentru cauză ilicită, nu are autoritate de lucru judecat în fața instanței penale[3].

Judecând pe inculpatul trimis în judecată pentru infracțiunea de nerespectare a hotărârilor judecătorești săvârșită prin împiedicarea persoanei vătămate de a se folosi de servitutea de trecere dobândită prin hotărâre civilă pusă în executare, instanța penală nu poate constata că această hotărâre este greșită și să îl achite pe inculpat pentru lipsa vinovăției[4].

[1] C.A. București, dec. civ. nr. 1158 din 11 octombrie 2011, în D. ZECA, *op. cit.*, vol. II, p. 363-367.

[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 83.

[3] Trib. București, s. I pen., dec. nr. 525/A din 30 aprilie 2004, în C.P.J. 2000-2004, p. 718-725, *apud* A. TRANCĂ, *op. cit.*, p. 263.

[4] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1507 din 6 aprilie 2000, în N. VOLONCIU, AL. VASILIU, *op. cit.*, p. 108.

Legat de autoritatea de lucru judecat a unei hotărâri civile în fața unei instanțe penale, trebuie subliniat că, în cauza *Lungu și alții c. României*[1], Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că a existat o încălcare a art. 6 din Convenție, deoarece a fost nesocotit principiul securității raporturilor juridice. În speță, deși într-o procedură fiscală o instanță statuase în mod irevocabil că reclamantul nu datora statului suma de bani pretinsă cu titlu de taxe fiscale, instanța penală care a soluționat acțiunea penală exercitată față de acesta, pentru infracțiunea de evaziune fiscală, a statuat în sens contrar, fără a reține vreun motiv substanțial și imperios. Practic, în astfel de situații, un element important al infracțiunii de evaziune fiscală îl constituie tocmai datorarea taxelor respective de către reclamant, iar în cazul în care o instanță civilă statuează în mod definitiv că inculpatul nu datorează vreo sumă de bani cu titlu de taxe și impozite, instanța penală este ținută de această constatare. Dacă nu s-a pronunțat însă vreo hotărâre civilă definitivă cu privire la acest aspect, instanța penală poate aprecia în mod suveran.

Deși regula statuată în adagiul „penalul ține în loc civilul" ar impune ca soluționarea cauzei civile să fie suspendată până la soluționarea cauzei penale, în art. 28 alin. (2) din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004[2] se prevede că „Instanța de contencios administrativ nu poate suspenda judecarea pricinii când s-a început urmărirea penală pentru o infracțiune săvârșită în legătură cu actul administrativ atacat, dacă reclamantul – persoană vătămată – stăruie în continuarea judecății". Însă, în procedura fiscală, reclamantul este, de regulă, și inculpat în procesul penal ce are ca obiect infracțiunea de evaziune fiscală, ceea ce ar face posibilă pronunțarea hotărârii definitive în materie fiscală anterior hotărârii penale. O astfel de interpretare ar contraveni principiului potrivit căruia „penalul ține în loc civilul", care considerăm că ar trebui să aibă aplicabilitate și în acest caz.

[1] C.E.D.O., hot. din 21 octombrie 2014, hudoc.echr.coe.int.
[2] M. Of. nr. 1154 din 7 decembrie 2004.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITARA

TITLUL AL III-LEA. PARTICIPANŢII ÎN PROCESUL PENAL

Capitolul I. Dispoziţii generale

REGLEMENTARE

Art. 29. Participanţii în procesul penal. Participanţii în procesul penal sunt: organele judiciare, avocatul, părţile, subiecţii procesuali principali, precum şi alţi subiecţi procesuali.

Art. 30. Organele judiciare. Organele specializate ale statului care realizează activitatea judiciară sunt:

a) organele de cercetare penală;

b) procurorul;

c) judecătorul de drepturi şi libertăţi;

d) judecătorul de cameră preliminară;

e) instanţele judecătoreşti.

Art. 31.[1] **Avocatul.** Avocatul asistă sau reprezintă părţile ori subiecţii procesuali în condiţiile legii.

Art. 32. Părţile. (1) Părţile sunt subiecţii procesuali care exercită sau împotriva cărora se exercită o acţiune judiciară.

(2) Părţile din procesul penal sunt inculpatul, partea civilă şi partea responsabilă civilmente.

Art. 33. Subiecţii procesuali principali. (1) Subiecţii procesuali principali sunt suspectul şi persoana vătămată.

(2) Subiecţii procesuali principali au aceleaşi drepturi şi obligaţii ca şi părţile, cu excepţia celor pe care legea le acordă numai acestora.

Art. 34. Alţi subiecţi procesuali. În afara participanţilor prevăzuţi la art. 33, sunt subiecţi procesuali: martorul, expertul, interpretul, agentul procedural, organele speciale de constatare, precum şi orice alte persoane sau organe prevăzute de lege având anumite drepturi, obligaţii sau atribuţii în procedurile judiciare penale.

COMENTARIU

34. Categoriile de participanţi în procesul penal. În Titlul III al Părţii generale, Codul de procedură penală reglementează situaţia participanţilor în procesul penal, încercând să epuizeze în acest titlu toate problemele legate de ei. Se prevăd următoarele *categorii de participanţi în procesul penal*:

a) organele judiciare (care includ, în plus faţă de reglementarea anterioară, judecătorul de cameră preliminară şi judecătorul de drepturi şi libertăţi);

b) avocatul;

c) părţile (inculpatul, partea civilă, partea responsabilă civilmente);

d) subiecţii procesuali principali (suspectul şi persoana vătămată);

e) alţi subiecţi procesuali (la art. 34 CPP sunt enumeraţi martorul, expertul, interpretul, agentul procedural, organele speciale de constatare, precum şi orice alte persoane sau

---

[1] Art. 31 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 18 din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală şi pentru modificarea şi completarea unor acte normative care cuprind dispoziţii procesual penale (M. Of. nr. 515 din 14 august 2013).

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

organe prevăzute de lege având anumite drepturi, obligații sau atribuții în procedurile judiciare penale).

Problematicii competenței organelor judiciare nu îi mai este consacrat un titlu special, ca în Codul de procedură penală din 1968, ea fiind reglementată în acest titlu privind participanții în procesul penal, unde sunt reglementate drepturile și obligațiile subiecților procesuali principali, ale părților și ale avocatului.

35. Organele judiciare. Statul. Aspectele ce privesc *organele judiciare* nu se reduc însă doar la cel al competenței acestora. Conținutul raportului juridic procesual penal privește drepturile și obligațiile subiecților săi, iar statul este unul dintre subiecții acestui raport, care își exercită drepturile și obligațiile prin intermediul organelor judiciare. Or, reglementarea în același titlu a drepturilor și obligațiilor celorlalți subiecți ai raportului juridic procesual penal ar fi impus reglementarea și a drepturilor și obligațiilor organelor judiciare reprezentante ale statului, ca subiect al raportului. Acest lucru ar fi însă imposibil, din cauza trăsăturilor caracteristice ale raportului juridic procesual penal, unde drepturile și obligațiile corelative, componente ale raportului juridic procesual penal, se leagă, în fiecare fază a procesului, *între organul judiciar ce conduce procesul penal în faza dată a acestuia, pe de o parte, și, pe de altă parte, toate celelalte organe și persoane participante la proces*; în plus, *drepturile subiective ale organelor judiciare* – ca element component al acestui raport juridic – *au valoare de obligații pentru ele, iar obligațiile organelor judiciare, în majoritatea cazurilor, au caracter dublu, atât corelativ drepturilor celorlalte subiecte ale raporturilor juridice procesuale penale, cât și ex officio*[1]. Deci o reglementare a drepturilor și obligațiilor organelor judiciare ar fi cuprins, practic, reglementarea întregului proces penal, nu doar a aspectelor privind competența acestora.

Pe de altă parte, în mod tradițional, în literatura noastră de specialitate s-a considerat că printre părțile laturii penale a procesului penal se află și *statul*, deși acesta nu figura nici în Codul de procedură penală anterior și nu figurează nici în prezent enunțat printre părțile din procesul penal, în art. 32 alin. (2) CPP. Se arăta că statul fiind parte în toate procesele penale, o mențiune specială despre această poziție în reglementările Codului de procedură penală nu își avea rațiune, ea fiind subînțeleasă, statul fiind însă o persoană juridică, își exercită drepturile sale procesuale ca orice persoană juridică, prin reprezentanți, care sunt subiecți calificați (*procurorii*) și uneori *substituiți procesuali* speciali cu împuterniciri limitate (persoanele vătămate, în cazul infracțiunilor pentru care este necesară o plângere prealabilă, precum și unele organe exclusiv competente să facă sesizări în vederea punerii în mișcare a acțiunii penale)[2].

Enumerarea, atribuțiile principale ale organelor judiciare și principiile de organizare ale acestora sunt detaliate în legea de organizare judecătorească.

36. Avocatul are o poziție specială printre participanții la procesul penal, ceea ce a impus menționarea separată a acestuia în textul art. 31 CPP. Chiar dacă el asistă sau reprezintă părțile ori subiecții procesuali, își păstrează independența atât față de cei pe care îi asistă sau îi reprezintă, cât și față de organele judiciare.

37. Suspectul și inculpatul. Primul enumerat în categoria părților este *inculpatul*, deoarece el este personajul central al procesului penal, împotriva sa fiind exercitate atât

[1] S. FELLER, *Contribuții la studiul raportului juridic penal material și procesual penal, precum și al garanțiilor procesuale*, Ed. Științifică, București, 1960, p. 50.

[2] V. DONGOROZ, S. KAHANE, G. ANTONIU, C. BULAI, N. ILIESCU, R. STĂNOIU, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea generală*, vol. V, ed. a 2-a, Ed. Academiei, Ed. All Beck, București, 2003, p. 87.

acțiunea penală, cât și acțiunea civilă. Spre deosebire de acesta, *suspectul* nu este parte în procesul penal, ci doar un subiect procesual principal. Deși intenția legiuitorului noului Cod de procedură penală a fost aceea de a elimina etapa procesuală a actelor premergătoare începerii urmăririi penale, fapt ce ar fi condus în mod inerent și la eliminarea noțiunii de *făptuitor*, se pare că nu s-a reușit acest lucru. Făptuitorul este menționat în continuare în literatura de specialitate (și în multe dispoziții din Codul de procedură penală), ca fiind persoana care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală, cu privire la care nu a fost încă începută urmărirea penală[1].

38. Partea civilă este persoana vătămată care exercită acțiunea civilă în procesul penal. Nu a fost tot timpul clară sfera persoanelor care pot solicita în procesul penal repararea prejudiciului produs de inculpat, deoarece s-a considerat în general că trebuie să fie vorba doar despre prejudiciul produs prin fapta ce constituie infracțiune. Apoi s-a nuanțat acest lucru, considerându-se că ceea ce interesează nu este ca paguba să fie efectul direct al infracțiunii, ci să existe o dispoziție legală potrivit căreia persoana vătămată să se poată constitui parte civilă, având posibilitatea să pretindă despăgubiri de la inculpat, chiar dacă prejudiciul suferit nu este urmarea directă a faptei săvârșite[2].

Când obiectul material al infracțiunii de delapidare îl constituie sume de bani cuvenite unor persoane încadrate în unitate, calitatea de parte civilă aparține unității din gestiunea căreia s-au însușit banii, iar nu persoanelor cărora acele sume urmau să le fie plătite; despăgubirile civile urmează deci a fi acordate unității, persoanele fizice păgubite având posibilitatea de a se adresa acesteia pentru achitarea drepturilor lor bănești[3].

În cazul în care incapacitatea temporară de muncă a unei persoane este consecința faptei ilicite a alteia (în speță, infracțiunea de vătămare corporală gravă, săvârșită de inculpat), autorul acestei fapte nu trebuie să restituie direcției județene pentru probleme de muncă și ocrotiri sociale sumele plătite persoanei încadrate în muncă cu titlu de indemnizație (ajutor) pentru incapacitatea temporară de muncă, determinată de boală sau accident, întrucât nu există un temei legal în acest sens; într-o asemenea situație, direcția pentru probleme de muncă și ocrotiri sociale nu poate avea nicio calitate procesuală[4]. Au fost exprimate și opinii contrare, în sensul că se pot acorda despăgubiri civile pentru sumele înaintate din fondul de asigurări sociale[5].

39. Partea responsabilă civilmente. În scopul rezolvării depline și complete a conflictului de drept intervenit, prin art. 86 CPP a fost extinsă sfera persoanelor care fac parte din noțiunea de *parte responsabilă civilmente*, prin includerea persoanelor care, potrivit legii civile, au obligația convențională de a repara prejudiciul produs prin infracțiune (de exemplu, asigurătorul). Deși în literatura de specialitate au fost enunțate neajunsurile limitării sferei atribuite părții responsabile civilmente doar la persoanele care răspund din punct de vedere civil *pentru inculpat*, nu și la cele care au participat *împreună cu inculpatul* la producerea prejudiciului[6], se pare că noul Cod de procedură penală nu a ținut cont

---

[1] A se vedea M. UDROIU, *Procedură penală. Partea generală. Noul Cod de procedură penală*, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 71.

[2] C. BUGA, *Probleme de drept din practica Tribunalului Suprem în legătură cu obligarea inculpatului la plata cheltuielilor de spitalizare*, în R.R.D. nr. 4/1981, p. 115.

[3] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 926/1988, în R.R.D. nr. 2/1989, p. 75.

[4] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 638/1981, în C.D. 1981, p. 337.

[5] M. ELIESCU, *Răspunderea civilă delictuală*, Ed. Academiei, București, 1972, p. 57.

[6] T. POP, *Propuneri* de lege ferenda *privind conținutul noțiunii de parte responsabilă civilmente*, în R.R.D. nr. 9/1979, p. 17.

de aceste propuneri. Astfel, ajunge să aibă calitatea de parte responsabilă civilmente persoana care răspunde din punct de vedere civil pentru inculpat, în sarcina căreia se poate reține o culpă mai redusă (de exemplu, *culpa in eligendo*, *culpa in vigilando*), dar să nu aibă această calitate o persoană care are o culpă mai mare în producerea prejudiciului, participând împreună cu inculpatul la comiterea faptei prejudiciabile, însă, din diferite motive, nu a fost trimisă în judecată alături de inculpat (de exemplu, pentru că era minor care nu răspunde penal, pentru că fapta sa era amnistiată, pentru că procurorul a renunțat la urmărirea penală față de aceasta etc.).

Astfel, în practica judiciară anterioară s-a statuat că, în cazul în care o persoană are o culpă proprie în cauzarea prejudiciului, însă nu a fost trimisă în judecată, deoarece infracțiunea comisă de ea a fost amnistiată, nu poate fi chemată în procesul penal în calitate de parte responsabilă civilmente și obligată la despăgubiri, deoarece aceasta din urmă presupune existența unei răspunderi legale pentru altul, iar nu o culpă proprie în producerea daunei. În speță, a fost trimis în judecată numai unul dintre învinuiți pentru săvârșirea infracțiunii de ucidere din culpă, iar cu privire la celălalt – cercetat pentru săvârșirea infracțiunii de neluare a măsurilor prevăzute de dispozițiile legale referitoare la protecția muncii – s-a dispus încetarea urmăririi penale, fapta fiind amnistiată. În cursul judecării cauzei, prima instanță, din oficiu, l-a introdus în proces pe acesta din urmă, ca parte responsabilă civilmente, iar prin sentința pronunțată l-a obligat, solidar cu inculpatul, la despăgubiri. Soluția este greșită, deoarece, potrivit Codului de procedură penală, partea responsabilă civilmente este persoana chemată în procesul penal să răspundă, potrivit legii civile, pentru pagubele provocate prin fapta învinuitului sau inculpatului; or, persoana a cărei obligare la despăgubiri este în discuție nu este ținută, potrivit legii civile, să răspundă pentru fapta celui trimis în judecată[1].

Potrivit Codului civil, comitentul răspunde de prejudiciul cauzat de prepușii lui în funcțiile ce li s-au încredințat. Cu privire la condiția ca *prepusul să fi săvârșit fapta în funcția ce i s-a încredințat*, este de observat că răspunderea comitentului este deopotrivă angajată atât atunci când prepusul și-a desfășurat activitatea în limitele sarcinilor sale de serviciu, cât și atunci când el și-a depășit aceste sarcini, chiar fără aprobarea comitentului, care se află în culpă pentru insuficienta lui instruire și supraveghere. În cazul conducătorului auto căruia, în exercitarea funcției, i s-a încredințat un autovehicul, comitentul răspunde, potrivit Codului civil, pentru pagubele rezultate din accidentul rutier cauzat de șofer, datorită stării de ebrietate în care se afla în timp ce conducea autovehiculul spre locul de parcare, chiar dacă deplasarea se efectuase fără știrea comitentului și accidentul a avut loc în afara orelor de program[2]. Codul civil aduce totuși o corecție principiului statuat în această speță, în sensul că, potrivit art. 1373 alin. (3), „Comitentul nu răspunde dacă dovedește că victima cunoștea sau, după împrejurări, putea să cunoască, la data săvârșirii faptei prejudiciabile, că prepusul a acționat fără nicio legătură cu atribuțiile sau cu scopul funcțiilor încredințate".

Ministerul de Interne nu poate fi chemat în procesul penal să răspundă alături de inculpat pentru pagubele cauzate de acesta prin săvârșirea unei infracțiuni în timpul detenției, deoarece între minister și inculpatul aflat în stare de detenție în unul dintre locurile de deținere din sistemul acestui minister nu există niciunul dintre raporturile generatoare de răspundere pentru faptele altuia, reglementate de Codul civil[3]. Într-o astfel de situație,

[1] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1639/1988, în R.R.D. nr. 7/1989, p. 75.
[2] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 533/1989, în Dreptul nr. 1-2/1990, p. 135.
[3] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 3086/1972, în C.D. 1972, p. 413.

nu este exclusă o răspundere civilă a statului, dacă prin agenții săi a încălcat drepturile garantate de art. 3 din Convenția europeană a drepturilor omului privind interzicerea torturii, tratamentelor inumane și degradante, însă nu în calitate de parte responsabilă civilmente, care are o sferă strict delimitată în legislația civilă.

În cazul în care bunicul patern al minorului infractor recunoaște că acesta s-a aflat la el în perioada comiterii infracțiunilor și, în consecință, consimte să răspundă solidar pentru acoperirea prejudiciilor și a cheltuielilor judiciare, operează principiul disponibilității, care guvernează latura civilă a procesului penal[1]. Persoanele care, în mod voluntar, fără forme de adopție, și-au luat sarcina de a crește, educa și supraveghea un minor își asumă, prin aceasta, și răspunderea pentru consecințele eventualelor fapte ilicite cauzatoare de prejudicii, comise de minor[2]. Soluția a fost criticată în literatura de specialitate, unde s-a arătat că nu se poate susține că prezumția de răspundere instituită de Codul civil nu ar fi legată în mod exclusiv de calitatea de părinte, ci ar decurge din îndatorirea de educare și supraveghere a copiilor ce incumbă tuturor celor care cresc copii, indiferent de raporturile lor juridice cu aceștia; răspunderea pentru fapta altuia este o răspundere derogatorie de la dreptul comun, care consacră principiul răspunderii directe pentru fapta proprie, și, din această cauză, dispozițiile Codului civil, care reglementează răspunderea părinților pentru prejudiciul cauzat de copiii lor minori, nu pot fi interpretate extensiv[3]. În cazul în care aceste persoane sunt de acord să despăgubească terții pentru prejudicii, instanța nu mai analizează îndeplinirea condițiilor legale pentru răspunderea pentru fapta altuia.

40. Persoana vătămată. Primul lucru care iese însă în evidență în noua reglementare este *excluderea persoanei vătămate din categoria părților și includerea ei în categoria subiecților procesuali principali*, alături de suspect. Această modificare pare a fi justificată de faptul că părțile sunt definite la art. 32 alin. (1) CPP ca fiind „subiecții procesuali care exercită sau împotriva cărora se exercită o acțiune penală", la alin. (2) al aceluiași articol enumerându-se părțile din procesul penal ca fiind „inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente". Întrucât inculpatul este persoana împotriva căreia se exercită atât acțiunea penală, cât și acțiunea civilă în procesul penal, partea responsabilă civilmente este persoana împotriva căreia se exercită acțiunea civilă în procesul penal, iar partea civilă este cea care exercită acțiunea civilă în procesul penal, concluzia care se desprinde este aceea că, în concepția legiuitorului noului Cod de procedură penală, persoana vătămată nu poate *„exercita"* acțiunea penală în procesul penal.

Pentru a verifica exactitatea acestei concluzii, trebuie lămurit mai întâi ce înseamnă *„a exercita o acțiune penală"*. În doctrina noastră s-a precizat că exercitarea acțiunii penale înseamnă efectuarea de către subiectul activ al acțiunii penale a diferitelor acte procesuale care, potrivit funcției dinamice a acestei acțiuni, servesc la propulsarea activității procesuale și la realizarea scopului procesului penal[4]. De asemenea, s-a susținut în doctrină că persoana vătămată prin infracțiune, fiind subiect pasiv secundar (special) al infracțiunii, poate fi subiect activ, tot secundar, al acțiunii penale[5]. Exercitarea acțiunii penale are loc, printre altele, prin exercitarea căilor de atac[6]. Or, potrivit art. 409 alin. (1) lit. d) CPP, poate face

[1] Trib. jud. Brașov, dec. pen. nr. 508/1992, în Dreptul nr. 4/1994, p. 92.

[2] Trib. jud. Dolj, dec. pen. nr. 268/1975, în R.R.D. nr. 3/1976, p. 51.

[3] V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *Codul de procedură penală adnotat*, vol. I, *Partea generală*, Ed. Albastră, București, 1996, p. 242.

[4] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 64.

[5] *Idem*, p. 62.

[6] „Folosirea oricărei căi de atac constituie un act procesual care decurge din *exercițiul acțiunii penale*" (s.n.) – V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 211.

apel și „persoana vătămată, în ceea ce privește latura penală". În consecință, s-ar putea susține că, de vreme ce s-a recunoscut persoanei vătămate dreptul de a exercita căile de atac, implicit s-a recunoscut dreptul acesteia *de a exercita acțiunea penală*, fapt ce trebuia să o propulseze în categoria „părților" în procesul penal, și nu a simplilor participanți.

O astfel de soluție ar corespunde și teoriei actuale a dreptului penal, potrivit căreia subiecții raportului juridic penal de conflict sunt identici cu subiecții acțiunii penale, însă cu calități inverse (subiectul pasiv al raportului juridic penal de conflict devine subiectul activ al acțiunii penale și subiectul activ al raportului juridic penal de conflict devine subiect pasiv al acțiunii penale); or, în cazul majorității infracțiunilor din Codul penal, pe lângă subiectul pasiv principal (statul), există și unul sau mai multe subiecte pasive secundare (persoane fizice ori juridice). Consecvența ar fi impus ca acestea din urmă să se regăsească în categoria părților în procesul penal.

Într-adevăr, rolul părții/persoanei vătămate în ceea ce privește acțiunea penală nu a fost întotdeauna același, trecându-se de la sisteme procesuale în care partea vătămată era totul în acuzația infractorului, la sisteme în care aceasta nu joacă aproape niciun rol. Sub imperiul Codului de procedură penală din 1864, s-a susținut că Ministerul Public este cel care are singur exercițiul acțiunii penale și că avocații părții civile nu pot pune concluzii cu privire la pedeapsa ce urmează a fi aplicată inculpatului: „Aceasta probează o desăvârșită ignoranță a principiilor procedurei penale. Dacă procurorii permit această uzurpare a dreptului lor, fiindcă partea civilă le vine astfel în ajutor, președinții care cunosc legea ar trebui să le interzică vorbirea de pedeapsă (...)"[1]. Această susținere este întărită și de un alt autor, care arată în aceeași lucrare că partea vătămată nu are în sistemul legiuirii noastre de la momentul respectiv decât dreptul de a pune în mișcare acțiunea publică, nu însă și dreptul de a o exercita, adică de a pune concluzii pentru pedepsire și de a ataca hotărârile judecătorești în ceea ce privește latura penală[2]. Același autor menționează însă că „dreptul părții civile de a pune în mișcare acțiunea publică trebue să fie lărgit și cu dreptul de a exercita această acțiune, în sensul ca partea civilă să poată ataca hotărârile penale cu opozițiune, apel și recurs și în ceea ce privește penalitatea, aceasta chiar în caz de achitare"[3]. Ulterior, a pus în aplicare această idee la elaborarea Codului de procedură penală din 1968, care prevedea însă dreptul părții vătămate de a exercita căile de atac împotriva hotărârilor judecătorești, în anumite condiții. În prezent, persoana vătămată are dreptul de a exercita căile de atac împotriva hotărârilor judecătorești în toate cazurile, inclusiv în cazurile în care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu.

Se pare că noul cod are ca bază, pentru această soluție, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, potrivit căreia, atunci când victimele unei infracțiuni nu solicită acordarea vreunei despăgubiri, obiectului litigiului lor nu are caracter patrimonial, iar Convenția nu garantează dreptul victimei de a porni o procedură penală, astfel că art. 6 nu este aplicabil[4]. Potrivit acestei viziuni, poziția victimei infracțiunii, care nu s-a constituit parte civilă în procesul penal, este mai apropiată de cea a unui martor, fără a fi nevoie să i se asigure garanțiile procesuale ale unei părți. Astfel se explică dispozițiile art. 436 CPP, potrivit cărora persoana vătămată nu poate exercita calea de atac a recursului în casație.

[1] I. TANOVICEANU, *Tratat de drept și procedură penală*, vol. IV, *Procedură penală*, Tipografia „Curierul Judiciar", București, 1924, p. 152.

[2] V. DONGOROZ, în I. TANOVICEANU, *op. cit.*, vol. IV, p. 154.

[3] *Idem*, p. 162.

[4] C.E.D.O., cauza *Asociación de Victimas de Terrorismo c. Spaniei*, dec. din 29 martie 2001, cauza *Karaosmanoglu și alții c. Belgiei*, dec. din 20 ianuarie 2005, *apud* R. CHIRIȚĂ, *Dreptul la un proces echitabil*, Ed. Universul Juridic, București, 2008, p. 84.

Trebuie menționat că această poziție a Curții nu este în afara oricărei critici, doctrina subliniind că o astfel de soluție va incita victimele infracțiunilor să ceară despăgubiri, chiar dacă formale sau simbolice, pentru a se asigura de faptul că vor avea parte de o procedură echitabilă[1]. Altfel, dacă victima infracțiunii ar dori să se adreseze ulterior instanței civile pentru a solicita despăgubiri pentru prejudiciul produs de infracțiune, instanța civilă ar trebui să fie ținută de concluziile instanței penale. Or, dacă procesul penal s-a desfășurat în mod inechitabil față de persoana vătămată, spre exemplu, ca urmare a unei atitudini parțiale a instanței, favorabilă inculpatului, s-ar putea ca asigurarea ulterioară a unor garanții de ordin procedural în cadrul procedurii civile să nu mai fie suficientă[2].

De altfel, se constată o oarecare inconsecvență a legiuitorului, cu noua poziție teoretică adoptată cu privire la rolul persoanei vătămate în cadrul procesului penal. Astfel, deși persoana vătămată nu are dreptul de a formula recurs în casație, potrivit art. 409 alin. (1) lit. d) CPP, aceasta are dreptul de a declara apel, însă doar „în ceea ce privește latura penală". Pe de altă parte, acest text poate veni în contradicție cu Decizia nr. 100/2004 a Curții Constituționale a României[3], prin care s-a statuat că o astfel de limitare dreptului părții vătămate de a exercita căile de atac *este neconstituțională*. Trebuie avut însă în vedere faptul că, potrivit noii reglementări, recursul în casație nu mai este cale ordinară de atac, ci o cale extraordinară, ceea ce ar putea face ca decizia Curții Constituționale să își piardă valabilitatea.

Excluderea persoanei vătămate din categoria „părților" ridică problema relevanței declarației acesteia în procesul penal. În art. 75 CPP 1968 se arăta explicit că declarațiile părții vătămate, ca și declarațiile părții civile și ale părții responsabile civilmente, făcute în cursul procesului penal, pot servi la aflarea adevărului numai în măsura în care sunt coroborate cu fapte sau împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente la dosar, o prevedere similară existând și cu privire la declarațiile învinuitului sau inculpatului. Așa cum s-a arătat în doctrină, prin această dispoziție s-a ținut cont de faptul că persoana vătămată prin infracțiune are interesul să fie dovedită vinovăția învinuitului sau inculpatului și el să fie cât mai aspru pedepsit și, din acest motiv, ea poate strecura în declarația sa unele elemente de natură să agraveze răspunderea făptuitorului, prezentând în mod deformat realitatea[4]. Articolul 111 CPP detaliază modul de audiere a persoanei vătămate, însă nu se mai precizează nimic în legătură cu valoarea probatorie a declarației, ca de altfel și în cazul declarațiilor celorlalți participanți. În aceste condiții, se pune problema care este forța probatorie a acestei declarații. Este egală cu cea a unui martor? În lipsa oricăror precizări sub acest aspect, s-ar putea susține că sunt aplicabile dispozițiile art. 103 CPP, care consacră principiul liberei aprecieri a probelor. În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, declarațiile persoanei vătămate și ale coinculpaților sunt asimilate declarațiilor de martori, în ceea ce privește procedura de luare a lor și posibilitatea întemeierii unei soluții de condamnare pe aceste declarații.

Potrivit practicii judiciare, persoana care, după ce a dat mită inculpatului, a denunțat fapta nu poate avea în procesul penal declanșat împotriva funcționarului mituit calitatea de persoană vătămată, deoarece, atâta vreme cât a comis, la rândul său, o faptă penală,

---

[1] R. CHIRIȚĂ, *op. cit.*, p. 85.
[2] *Idem*, p. 87.
[3] M. Of. nr. 261 din 24 martie 2004.
[4] R. STĂNOIU, în V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 198.

pentru care beneficiază de impunitatea arătată în lege, nu se poate spune că a suferit vreo vătămare prin infracțiunea săvârșită de inculpat[1].

Dacă la termenul fixat pentru judecarea cauzei persoana vătămată a declarat că revine asupra cererii – făcută în cursul urmăririi penale – de a i se acorda despăgubiri civile și că nu mai are nicio pretenție față de inculpat, prin aceasta ea a pierdut calitatea de parte civilă și, în consecință, recursul său contra sentinței prin care, soluționându-se cauza, nu i s-au acordat despăgubiri este inadmisibil[2].

Capitolul al II-lea. Competența organelor judiciare

Secțiunea 1. Competența funcțională, după materie și după calitatea persoanei a instanțelor judecătorești

REGLEMENTARE

Art. 35. Competența judecătoriei. (1) Judecătoria judecă în primă instanță toate infracțiunile, cu excepția celor date prin lege în competența altor instanțe.

(2) Judecătoria soluționează și alte cauze anume prevăzute de lege.

Art. 36. Competența tribunalului. (1) Tribunalul judecă în primă instanță:

a)[3] infracțiunile prevăzute de Codul penal la art. 188-191, art. 209-211, art. 254, 256[1], 263, 282, art. 289-294, art. 303, 304, 306, 307, 309, 345, 346, 354 și art. 360-367;

b)[4] infracțiunile săvârșite cu intenție depășită care au avut ca urmare moartea unei persoane;

c) infracțiunile cu privire la care urmărirea penală a fost efectuată de către Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism sau Direcția Națională Anticorupție, dacă nu sunt date prin lege în competența altor instanțe ierarhic superioare;

c[1])[5] infracțiunile de spălare a banilor și infracțiunile de evaziune fiscală prevăzute de art. 9 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, cu modificările ulterioare;

d) alte infracțiuni date prin lege în competența sa.

(2) Tribunalul soluționează conflictele de competență ivite între judecătoriile din circumscripția sa, precum și contestațiile formulate împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorie în cazurile prevăzute de lege.

(3) Tribunalul soluționează și alte cauze anume prevăzute de lege.

Art. 37. Competența tribunalului militar. (1) Tribunalul militar judecă în primă instanță toate infracțiunile comise de militari până la gradul de colonel inclusiv, cu excepția celor date prin lege în competența altor instanțe.

(2) Tribunalul militar soluționează și alte cauze anume prevăzute de lege.

Art. 38. Competența curții de apel. (1) Curtea de apel judecă în primă instanță:

a) infracțiunile prevăzute de Codul penal la art. 394-397, 399-412 și 438-445;

---

[1] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 114/1996, în B.J. 1996, p. 60, *apud* N. VOLONCIU, AL. VASILIU, *Codul de procedură penală comentat. Art. 1-61[1]. Regulile de bază și acțiunile în procesul penal. Competența*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 110.

[2] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 6064/1971, în R.R.D. nr. 6/1972, p. 169.

[3] Lit. a) de la alin. (1) al art. 36 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 3 din O.U.G. nr. 18/2016 pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru completarea art. 31 alin. (1) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară (M. Of. nr. 389 din 23 mai 2016).

[4] Lit. b) de la alin. (1) al art. 36 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 19 din Legea nr. 255/2013.

[5] Lit. c[1]) de la alin. (1) al art. 36 a fost introdusă prin art. 102 pct. 20 din Legea nr. 255/2013.

b) infracțiunile privind securitatea națională a României, prevăzute în legi speciale;

c) infracțiunile săvârșite de judecătorii de la judecătorii, tribunale și de procurorii de la parchetele care funcționează pe lângă aceste instanțe;

d)[1] infracțiunile săvârșite de avocați, notari publici, executori judecătorești, de controlorii financiari ai Curții de Conturi, precum și auditori publici externi;

e)[2] infracțiunile săvârșite de șefii cultelor religioase organizate în condițiile legii și de ceilalți membri ai înaltului cler, care au cel puțin rangul de arhiereu sau echivalent al acestuia;

f) infracțiunile săvârșite de magistrații-asistenți de la Înalta Curte de Casație și Justiție, de judecătorii de la curțile de apel și Curtea Militară de Apel, precum și de procurorii de la parchetele de pe lângă aceste instanțe;

g) infracțiunile săvârșite de membrii Curții de Conturi, de președintele Consiliului Legislativ, de Avocatul Poporului, de adjuncții Avocatului Poporului și de chestori;

h) cererile de strămutare, în cazurile prevăzute de lege.

(2) Curtea de apel judecă apelurile împotriva hotărârilor penale pronunțate în primă instanță de judecătorii și de tribunale.

(3) Curtea de apel soluționează conflictele de competență ivite între instanțele din circumscripția sa, altele decât cele prevăzute la art. 36 alin. (2), precum și contestațiile formulate împotriva hotărârilor pronunțate de tribunale în cazurile prevăzute de lege.

(4) Curtea de apel soluționează și alte cauze anume prevăzute de lege.

Art. 39. Competența curții militare de apel. (1) Curtea militară de apel judecă în primă instanță:

a) infracțiunile prevăzute de Codul penal la art. 394-397, 399-412 și 438-445, săvârșite de militari;

b) infracțiunile privind securitatea națională a României, prevăzute în legi speciale, săvârșite de militari;

c) infracțiunile săvârșite de judecătorii tribunalelor militare și de procurorii militari de la parchetele militare care funcționează pe lângă aceste instanțe;

d)[3] infracțiunile săvârșite de generali, mareșali și amirali;

e) cererile de strămutare, în cazurile prevăzute de lege.

(2) Curtea militară de apel judecă apelurile împotriva hotărârilor penale pronunțate de tribunalele militare.

(3) Curtea militară de apel soluționează conflictele de competență ivite între tribunalele militare din circumscripția sa, precum și contestațiile formulate împotriva hotărârilor pronunțate de acestea în cazurile prevăzute de lege.

(4) Curtea militară de apel soluționează și alte cauze anume prevăzute de lege.

Art. 40. Competența Înaltei Curți de Casație și Justiție. (1)[4] Înalta Curte de Casație și Justiție judecă în primă instanță infracțiunile de înaltă trădare, infracțiunile săvârșite de senatori, deputați și membri din România în Parlamentul European, de membrii Guvernului, de judecătorii Curții Constituționale, de membrii Consiliului Superior al Magistraturii, de judecătorii Înaltei Curți de Casație și Justiție și de procurorii de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

(2) Înalta Curte de Casație și Justiție judecă apelurile împotriva hotărârilor penale pronunțate în primă instanță de curțile de apel, de curțile militare de apel și de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

(3) Înalta Curte de Casație și Justiție judecă recursurile în casație împotriva hotărârilor penale definitive, precum și recursurile în interesul legii.

(4)[5] Înalta Curte de Casație și Justiție soluționează conflictele de competență în cazurile în care este instanța superioară comună instanțelor aflate în conflict, cazurile în care cursul justiției este

[1] Lit. d) de la alin. (1) al art. 38 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 21 din Legea nr. 255/2013.

[2] Lit. e)-h) de la alin. (1) al art. 38 au fost introduse prin art. 102 pct. 22 din Legea nr. 255/2013.

[3] Lit. d) și e) de la alin. (1) al art. 39 au fost introduse prin art. 102 pct. 23 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (1) al art. 40 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 24 din Legea nr. 255/2013.

[5] Alin. (4) al art. 40 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 25 din Legea nr. 255/2013.

întrerupt, cererile de strămutare în cazurile prevăzute de lege, precum și contestațiile formulate împotriva hotărârilor pronunțate de curțile de apel în cazurile prevăzute de lege.

(5) Înalta Curte de Casație și Justiție soluționează și alte cauze anume prevăzute de lege.

COMENTARIU

41. Noțiuni introductive privind competența organelor judiciare. Legiuitorul a optat pentru enumerarea tipurilor de competență a instanțelor judecătorești în chiar denumirea primelor două secțiuni din capitolul privind competența organelor judiciare: Secțiunea 1 a fost denumită „Competența funcțională, după materie și după calitatea persoanei a instanțelor judecătorești", iar Secțiunea a 2-a „Competența teritorială a instanțelor judecătorești".

Competența a fost definită în diverse moduri, dar reproducem una dintre cele mai simple, însă, în același timp, cuprinzătoare definiții: „sfera atribuțiunilor pe care le are de îndeplinit, potrivit legii, fiecare categorie de organe judiciare în cadrul procesului penal"[1].

În literatura juridică există multiple clasificări ale competenței: unii autori au considerat că formele fundamentale ale sale sunt competența teritorială și competența materială (aceasta din urmă având aspecte specifice: competența specială, personală și excepțională)[2]; alți teoreticieni au susținut că formele fundamentale ale competenței sunt competența funcțională, competența materială și competența teritorială[3], competența personală, ca și cea specială și excepțională fiind forme subsidiare ale competenței[4].

Se remarcă însă că formele competenței pot fi împărțite în două categorii distincte: competența după atribuții (care face delimitarea atribuțiilor diverselor organe judiciare în funcție de tipurile de cauze pe care le pot instrumenta, în care intră atât competența funcțională, cât și cea materială și personală, aceasta din urmă fiind o derogare de la competența materială obișnuită) și competența teritorială (criteriul avut în vedere în acest ultim caz fiind doar unul spațial, care delimitează raza de acțiune între organe judiciare de același fel și grad, după ce se cunosc deja tipul și gradul organului judiciar competent funcțional, material și după calitatea persoanei).

Revenind la felurile competențelor, așa cum le-a expus legiuitorul, se impun câteva discuții:

a) *Competența funcțională* sau după atribuții (*ratione oficii*) conturează categoriile de activități pe care le poate desfășura un anumit organ în cadrul competenței sale generale[5] și determină – fie în raport de infracțiune, fie de calitatea făptuitorului – care instanță este competentă să judece în primă instanță și care instanță poate judeca în una dintre căile de atac[6].

Aceeași instanță judecătorească poate judeca în mai multe grade de jurisdicție, astfel încât i se determină cauzele pe care le judecă în primă instanță, în apel, în contestație, în recurs în casație sau într-o altă cale de atac extraordinară.

Sub acest aspect, unele organe judiciare au competența exclusivă de a judeca anumite căi de atac sau anumite tipuri de cauze (de exemplu, doar Înalta Curte de Casație și

[1] V. DONGOROZ, *Curs de procedură penală*, ed. a 2-a, București, 1942, p. 101.

[2] M. BASARAB, *Drept procesual penal*, vol. I, ed. a 2-a, Universitatea „Babeș-Bolyai", Facultatea de Drept, Cluj, 1973, p. 154, citat de I. NEAGU, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, ed. a 3-a, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 350.

[3] T. POP, *Drept procesual penal*, vol. II, Tipografia Națională S.A., Cluj, 1946, p. 125, citat de I. NEAGU, *op. cit.*, 2013, p. 350.

[4] I. NEAGU, *op. cit.*, 2013, p. 350.

[5] *Idem*, p. 351.

[6] GR.GR. THEODORU, *Tratat de Drept procesual penal*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 242.

Justiție poate judeca recursurile în casație, recursurile în interesul legii și poate pronunța hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, în timp ce contestațiile pot fi judecate de către toate instanțele judecătorești, cu excepția judecătoriilor, și pot fi atât atributul judecătorului de drepturi și libertăți, al judecătorului de cameră preliminară, cât și al instanței); alte organe de jurisdicție pot instrumenta anumite cauze în fond, în timp ce pentru altele sunt organe de control judiciar (de exemplu, curțile de apel judecă în primă instanță anumite tipuri de infracțiuni grave – precum cele privind securitatea națională – și judecă apelurile împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță de către judecătorii și tribunale).

Dispozițiile procedurale care reglementează competența funcțională a instanțelor judecătorești sunt norme imperative, încălcarea lor atrăgând *sancțiunea nulității absolute*[1]. Desigur însă că și competența funcțională concretă va fi influențată de faptul că încălcarea dispozițiilor referitoare la competența materială și personală atrage nulitatea hotărârii numai în cazul în care judecata a fost realizată de o instanță inferioară în grad celei competente. Astfel, în concret, dacă o cauză ar fi trebuit judecată de către tribunal în primă instanță (de exemplu, omorul), dar a fost judecată de curtea de apel (de exemplu, în situația în care greșit s-a reținut cauza spre judecare în primă instanță de către curtea de apel, deși calitatea care ar fi atras competența acesteia era dobândită după săvârșirea faptei), atunci curtea de apel nu va mai judeca apelul în acea cauză. Deci, din perspectiva competenței funcționale abstracte, nu își găsesc aplicarea dispozițiile privind judecarea apelului împotriva hotărârilor pronunțate de tribunal în funcție de acea infracțiune, apelul urmând a fi judecat, în acel caz concret, de către Înalta Curte de Casație și Justiție.

b) *Competența după materie* sau materială (*ratione materiae*) stabilește care dintre organele judiciare de grad diferit poate urmări sau judeca o anumită cauză penală, delimitând sfera atribuțiilor unui anume organ judiciar în raport cu organele superioare sau inferioare în grad[2] (în plan vertical).

Spre deosebire de art. 197 alin. (2) CPP 1968, actualul cod nu mai sancționează cu nulitatea absolută decât judecarea cauzei de o instanță inferioară în grad instanței competente material [art. 281 alin. (1) lit. b) CPP]. Deși dispozițiile procedurale care reglementează competența materială a instanțelor judecătorești sunt norme imperative[3], iar încălcarea lor atrage, în principiu, sancțiunea nulității absolute, legiuitorul a limitat efectele acestei nulități în situația în care judecarea cauzei s-a realizat de către o instanță superioară în grad celei competente material. În acest caz, legiuitorul a instituit un mecanism de aplicare a principiului prevăzut de art. 8 CPP în ceea ce privește termenul rezonabil al procesului penal. Se evită, astfel, prelungirea procedurii prin desființarea actelor întocmite și a probelor administrate de instanța necompetentă material superioară în grad și reluarea de la început a procedurii în fața instanței competente. Prin acest text legat de competență s-a dat eficiență, în opinia noastră, și unui principiu general de drept, nescris însă în Codul de procedură penală, potrivit căruia *„qui potest plus, potest minus"*. Nerespectarea dispozițiilor privind competența după materie a instanței, dacă judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente, constituie, conform art. 438 alin. (1) pct. 1 CPP, motiv de recurs în casație.

[1] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 130.
[2] I. NEAGU, *op. cit.*, 2013, p. 351.
[3] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 130.

În concepția inițială a legiuitorului[1], încălcarea dispozițiilor procedurale care reglementează competența materială a organelor de urmărire penală atrăgea *sancțiunea nulității relative*, dacă erau îndeplinite condițiile art. 282 alin. (1) CPP[2]. Această soluție legislativă a fost constatată neconstituțională prin Decizia nr. 302/2017[3].

Curtea Constituțională nu a detaliat însă, față de conținutul textului art. 281 alin. (1) lit. b) CPP, care prevede incidența nulității absolute doar dacă o instanță inferioară în grad a judecat cauza cu nesocotirea normelor de competență materială sau după calitatea persoanei, dacă aceleași sunt circumstanțele în care intervine nulitatea absolută pentru nerespectarea prevederilor legale referitoare la competența organelor de urmărire penală. În motivarea deciziei menționate (parag. 57), Curtea arată că, „pentru buna desfășurare a activității organelor judiciare, se impune respectarea *fermă* a competenței lor materiale și după calitatea persoanei" și că „nerespectarea normelor legale privind competența materială și după calitatea persoanei produce o vătămare care constă în dereglarea mecanismului prin care este administrată justiția". Cu toate acestea, credem că regula privind incidența nulității absolute pentru nerespectarea normelor privind competența materială și după calitatea persoanei ar trebui să fie aceeași.

Însă, până la intervenția clarificatoare a legiuitorului, sunt posibile soluții diferite în practică, cu atât mai mult cu cât, cel puțin în una dintre cauzele în care a fost ridicată excepția de neconstituționalitate admisă[4], urmărirea penală fusese efectuată de către un parchet ierarhic superior[5].

În orice caz, apreciem că *momentul procesual ultim în care se poate invoca această nulitate ce decurge din necompetența organului de urmărire penală* este (ca și anterior pronunțării Deciziei Curții Constituționale nr. 302/2017), acela în care se pot formula cereri și excepții cu privire la nelegalitatea efectuării actelor de urmărire penală, în procedura de cameră preliminară. Dacă după parcurgerea procedurii camerei preliminare instanța a dispus (cu caracter definitiv) începerea judecății, necompetența organului de urmărire penală nu mai poate fi invocată. De altfel, această concluzie rezultă și din interpretarea textului art. 342 CPP, care, reglementând obiectul camerei preliminare, stabilește implicit faza procesuală în care poate fi analizată competența organelor de urmărire penală, deoarece încălcarea normelor care reglementează competența acestor organe se încadrează în noțiunea mai largă de nelegalitate a efectuării actelor de urmărire penală.

c) *Competența după calitatea persoanei* sau personală (*ratione personae*) este determinată de o anumită calitate a subiectului activ al infracțiunii. Așa cum s-a arătat anterior, este o derogare de la competența materială obișnuită.

Dispozițiile procedurale care reglementează competența personală a instanțelor judecătorești sunt norme imperative, însă încălcarea lor atrage *sancțiunea nulității absolute*, potrivit art. 281 alin. (1) lit. b) CPP, numai dacă judecata a fost realizată de o instanță inferioară în grad instanței competente, ca și în cazul competenței materiale. Pentru rațiuni similare, după Decizia nr. 302/2017 a Curții Constituționale, încălcarea dispozițiilor procedurale care

[1] Prin interpretarea *per a contrario* a art. 281 alin. (1) lit. b) CPP, se ajungea la această concluzie.

[2] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 130.

[3] M. Of. nr. 566 din 17 iulie 2017.

[4] Dosarul nr. 4.014/108/2016/a1 al Curții de Apel Timișoara. Secția penală.

[5] Din conținutul înch. nr. 147 din 20 septembrie 2016, pronunțată de Trib. Arad, s. pen. (nepublicată), rezultă că inculpata care a ridicat excepția de neconstituționalitate admisă a invocat în fața judecătorului de cameră preliminară nulitatea urmăririi penale ca urmare a faptului că aceasta ar fi fost începută de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, cauza fiind apoi declinată la Parchetul de pe lângă Tribunalul Arad și apoi preluată din nou de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, care a și emis rechizitoriul în cauză.

reglementează competența personală a organelor de urmărire penală va putea atrage *sancțiunea nulității absolute*, numai dacă urmărirea penală a fost efectuată/supravegheată de un procuror de la un parchet inferior în grad parchetului competent. Sunt valabile și în acest caz precizările făcute anterior, la competența materială, cu privire la momentul până la care poate produce efecte specifice invocarea necompetenței personale a organelor de urmărire penală și cu privire la imposibilitatea promovării unui recurs în casație în cazul în care judecata s-a desfășurat cu încălcarea competenței, dacă aceasta aparținea instanței superioare în grad.

d) *Competența teritorială* (*ratione loci*) este forma de competență determinată de criterii spațiale: locul săvârșirii infracțiunii, locul în care este prins suspectul sau inculpatul, localitatea în care se afla locuința sau sediul suspectului ori inculpatului (persoană fizică, respectiv persoană juridică), locuința sau, după caz, sediul persoanei vătămate.

Nerespectarea dispozițiilor procedurale referitoare la competența teritorială poate atrage *nulitatea relativă*, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 282 alin. (1) CPP.

42. Competența instanțelor civile

42.1. Competența judecătoriei. Potrivit noii reglementări (art. 35 CPP), judecătoria rămâne instanță cu plenitudine de competență (spre deosebire de Codul de procedură civilă, care a acordat tribunalului plenitudinea de competență) și *judecă în primă instanță toate infracțiunile*, cu excepția celor date prin lege în competența altor instanțe. Judecătoria *soluționează și alte cauze anume prevăzute de lege*, adică anumite tipuri de cereri care nu presupun o judecată asupra vinovăției în privința săvârșirii unei infracțiuni (de exemplu, cereri de reabilitare, liberări condiționate, revizuiri etc.).

Potrivit art. 54 alin. (1) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată[1], cauzele date, potrivit legii, în competența de primă instanță a judecătoriei se judecă în complet format dintr-un judecător.

42.2. Competența tribunalului. Potrivit noului Cod de procedură penală (art. 36), tribunalul:

a) *judecă în primă instanță*:

– infracțiunile prevăzute de Codul penal la art. 188-191 (omorul, omorul calificat, uciderea la cererea victimei, determinarea sau înlesnirea sinuciderii), art. 209-211 (sclavia, traficul de persoane, traficul de minori), art. 254 (distrugerea calificată), art. 256[1][2] (infracțiunile contra patrimoniului prevăzute la art. 228, art. 229, art. 233, art. 234, art. 235, art. 239, art. 242, art. 244, art. 245, art. 247, art. 249-251 CP, care au produs consecințe deosebit de grave), art. 263 (traficul de migranți), art. 282 (tortura), art. 289-294 (infracțiuni de corupție: luarea de mită, darea de mită, traficul de influență, cumpărarea de influență, fapte săvârșite de către membrii instanțelor de arbitraj sau în legătură cu aceștia, fapte săvârșite de către funcționari străini sau în legătură cu aceștia), art. 303 (divulgarea informațiilor secrete de stat), art. 304 (divulgarea informațiilor secrete de serviciu sau nepublice), art. 306 (obținerea ilegală de fonduri), art. 307 (deturnarea de fonduri), art. 309 (faptele prevăzute în art. 295, art. 297, art. 298, art. 300, art. 303, art. 304, art. 306 sau art. 307 CP, care au produs consecințe deosebit de grave), art. 345 (nerespectarea regimului materialelor nucleare sau al altor materii radioactive), art. 346 (nerespectarea regimului materiilor explozive), art. 354 (transmiterea sindromului imunodeficitar dobândit), art. 360-366 (infracțiuni contra siguranței și integrității sistemelor și datelor informatice: accesul ilegal la

[1] M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005.
[2] Introdus prin O.U.G. nr. 18/2016.

un sistem informatic, interceptarea ilegală a unei transmisii de date informatice, alterarea integrității datelor informatice, perturbarea funcționării sistemelor informatice, transferul neautorizat de date informatice, operațiuni ilegale cu dispozitive sau programe informatice), art. 367 (constituirea unui grup infracțional organizat);

– infracțiunile săvârșite cu intenție depășită care au avut ca urmare moartea unei persoane;

– infracțiunile cu privire la care urmărirea penală a fost efectuată de către Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism sau Direcția Națională Anticorupție, dacă nu sunt date prin lege în competența altor instanțe ierarhic superioare;

– infracțiunile de spălare a banilor și infracțiunile de evaziune fiscală prevăzute de art. 9 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, cu modificările ulterioare;

– alte infracțiuni date prin lege în competența sa.

Potrivit art. 54 alin. (1) din Legea nr. 304/2004, cauzele date, potrivit legii, în competența de primă instanță a tribunalului se judecă în complet format dintr-un judecător;

b) *soluționează contestațiile formulate împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorie* în cazurile prevăzute de lege. Potrivit art. 54 alin. (1^1) și (1^2)[1] din Legea nr. 304/2004, contestațiile împotriva hotărârilor pronunțate în materie penală de judecătorii de drepturi și libertăți și judecătorii de cameră preliminară de la judecătorii, precum și contestațiile împotriva hotărârilor pronunțate în cursul judecății în materie penală în primă instanță de judecătorii se soluționează în complet format dintr-un judecător;

c) *soluționează conflictele de competență ivite între judecătoriile din circumscripția sa*;

d) *soluționează și alte cauze* anume prevăzute de lege; spre exemplu, sunt de competența tribunalului recunoașterea și punerea în executare a hotărârilor străine de confiscare emise de statele terțe [art. 140 alin. (4) din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată[2]], recunoașterea și punerea în executare a actului prin care s-a dispus o măsură de supraveghere judiciară ca alternativă la arestarea preventivă [art. 170^2 alin. (2) din Legea nr. 302/2004], plângerea împotriva ordonanței procurorului formulată de persoana supravegheată sau de orice persoană interesată, în privința măsurilor de supraveghere judiciară menționate [art. 170^{13} alin. (6) din Legea nr. 302/2004], recunoașterea hotărârilor judecătorești și a deciziilor de probațiune străine în vederea supravegherii măsurilor de probațiune și a sancțiunilor alternative [art. 170^{18} alin. (1) din Legea nr. 302/2004], executarea ordinelor de indisponibilizare emise în vederea asigurării probelor sau confiscării ulterioare a bunului[3] [art. 222 alin. (2) din Legea nr. 302/2004].

42.3. Competența tribunalului specializat. Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară menționează, printre instanțele judecătorești prin care se realizează justiția, și tribunalele specializate. Astfel, în anumite domenii, inclusiv în cauzele penale și în

[1] Alin. (1^1) și (1^2) ale art. 54 din Legea nr. 304/2004 au fost introduse prin Legea nr. 255/2013, respectiv O.U.G. nr. 3/2014 pentru luarea unor măsuri de implementare necesare aplicării Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru implementarea altor acte normative (M. Of. nr. 98 din 7 februarie 2014).

[2] M. Of. nr. 377 din 31 mai 2011.

[3] Art. 222 alin. (4) din Legea nr. 302/2004 prevede chiar că, și în cazul în care ordinul de indisponibilizare se referă la un bun care face obiectul unui proces penal aflat în curs de soluționare sau soluționat prin pronunțarea unei hotărâri definitive, competența revine parchetului de pe lângă tribunal, în faza de urmărire penală, și tribunalului, în cursul judecății, indiferent de gradul de jurisdicție al autorității judiciare române învestite cu soluționarea cauzei ori care a pronunțat hotărârea.

cauzele cu minori și de familie, se pot înființa[1] tribunale specializate, care preiau cauzele de competența tribunalului în domeniile în care funcționează[2]. Cauzele aflate în curs de judecată la data începerii funcționării tribunalelor specializate se vor trimite acestora, pe cale administrativă, din oficiu, spre soluționare, ele fiind competente și în caz de trimitere spre rejudecare (art. 37 din lege).

Potrivit art. 40 din aceeași lege, tribunalele specializate pentru minori și familie judecă atât *infracțiunile săvârșite de minori*, cât și *infracțiunile săvârșite asupra minorilor*. Când în aceeași cauză sunt mai mulți inculpați, unii minori și alții majori, și nu este posibilă disjungerea, competența aparține tribunalului specializat pentru minori și familie, iar dispozițiile Codului de procedură penală se aplică în mod corespunzător.

42.4. Competența curții de apel. Potrivit noii reglementări (art. 38 CPP), curtea de apel:

a) *judecă în primă instanță*:

– infracțiunile prevăzute de Codul penal la art. 394-397, art. 399-412 (infracțiuni contra securității naționale – Titlul X al Părții speciale din Codul penal, mai puțin infracțiunea de înaltă trădare, prevăzută de art. 398 CP, care este de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție) și art. 438-445 (infracțiuni de genocid, contra umanității și de război – Titlul XII al Părții speciale din Codul penal);

– infracțiunile privind securitatea națională a României, prevăzute în legi speciale;

– infracțiunile săvârșite de judecătorii de la judecătorii, tribunale și de procurorii de la parchetele care funcționează pe lângă aceste instanțe;

– infracțiunile săvârșite de avocați, notari publici, executori judecătorești, de controlorii financiari ai Curții de Conturi, precum și auditori publici externi;

– infracțiunile săvârșite de șefii cultelor religioase organizate în condițiile legii și de ceilalți membri ai înaltului cler, care au cel puțin rangul de arhiereu sau echivalent al acestuia;

– infracțiunile săvârșite de magistrații-asistenți de la Înalta Curte de Casație și Justiție, de judecătorii de la curțile de apel și Curtea Militară de Apel, precum și de procurorii de la parchetele de pe lângă aceste instanțe;

– infracțiunile săvârșite de membrii Curții de Conturi, de președintele Consiliului Legislativ, de Avocatul Poporului, de adjuncții Avocatului Poporului și de chestori (în reglementarea anterioară, infracțiunile săvârșite de chestori erau de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție).

Potrivit art. 54 alin. (1) din Legea nr. 304/2004, cauzele date, potrivit legii, în competența de primă instanță a curții de apel se judecă în complet format dintr-un judecător;

b) *judecă apelurile împotriva hotărârilor penale pronunțate în primă instanță de judecătorii și de tribunale*. Conform art. 54 alin. (2) din Legea nr. 304/2004, apelurile se judecă în complet format din 2 judecători, cu excepția cazurilor în care legea prevede altfel. De exemplu, astfel de situații în care legea prevede altfel sunt cele prevăzute de art. 170^{14} alin. (6) și art. 170^{25} alin. (5) din Legea nr. 302/2004, care prevăd că, în procedura privind recunoașterea, în faza de judecată, a actului prin care s-a luat măsura supravegherii în materia deciziilor privind măsurile de supraveghere judiciară ca alternativă la arestarea

[1] Până în prezent, în materie penală, a fost înființat Tribunalul pentru Minori și Familie Brașov, care funcționează începând cu anul 2004, în baza Ordinului ministrului justiției nr. 3142/C/2004.

[2] În literatura de specialitate s-a precizat că tribunalele pentru minori și familie sunt plasate în sistemul jurisdicțional național pe palierul II, alături de tribunale (I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Tratat de procedură penală. Partea generală – în lumina noului Cod de procedură penală*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 355), iar dacă infracțiunea este de competența judecătoriei sau a curții de apel și inculpatul sau victima este minor/minoră, competența revine corespunzător acestor instanțe unde funcționează secții sau complete specializate pentru cauzele cu minori și familie (GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 252).

preventivă, respectiv în procedura de recunoaștere a hotărârilor judecătorești și a deciziilor de probațiune în vederea supravegherii măsurilor de probațiune și a sancțiunilor alternative, apelurile împotriva hotărârilor prin care se soluționează cererile de recunoaștere se judecă în complet format dintr-un singur judecător;

c) *soluționează contestațiile formulate împotriva hotărârilor pronunțate de tribunale* în cazurile prevăzute de lege. Potrivit art. 54 alin. (1^1) și (1^2) din Legea nr. 304/2004, contestațiile împotriva hotărârilor pronunțate în materie penală de judecătorii de drepturi și libertăți și judecătorii de cameră preliminară de la tribunale, precum și contestațiile împotriva hotărârilor pronunțate în cursul judecății în materie penală în primă instanță de tribunale se soluționează în complet format dintr-un judecător;

d) *soluționează cererile de strămutare*, în cazurile prevăzute de lege; conform art. 71 CPP, strămutarea judecării cauzelor de la un tribunal sau, după caz, de la o judecătorie la o altă instanță de același grad din circumscripția curții de apel se dispune de către acea curte de apel în circumscripția căreia se află aceste instanțe;

e) *soluționează conflictele de competență ivite între instanțele din circumscripția sa*, altele decât cele de competența tribunalului;

f) *soluționează și alte cauze* anume prevăzute de lege; spre exemplu, curtea de apel este competentă în privința unor proceduri din cadrul cooperării judiciare internaționale în materie penală reglementate de Legea nr. 302/2004 [procedura judiciară de extrădare (art. 42), executarea mandatului european de arestare (art. 85), preluarea procedurilor penale la cererea unui stat străin (art. 128), recunoașterea și punerea în executare, pe teritoriul României, a hotărârii judecătorești străine, în vederea transferării persoanei condamnate, atunci când România este stat de executare, iar persoana condamnată este deținută într-un alt stat membru al Uniunii Europene (art. 142), executarea cererilor privind audierile prin videoconferință formulate de autoritățile altor state (art. 178) etc.] sau în procedura de desemnare a altei instanțe pentru judecarea cauzei, când este vorba despre desemnarea unui alt tribunal ori, după caz, a unei alte judecătorii decât cel/cea căruia/căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță (art. 76 CPP).

43. Competența instanțelor militare. În concepția noului Cod de procedură penală nu mai există o corespondență pe fiecare grad a instanțelor militare cu cele civile, nemaiexistând o instanță militară care să fie echivalentă în grad judecătoriilor. În consecință, față de vechiul cod, competența instanțelor militare *s-a modificat*, tribunalul militar urmând a judeca în primă instanță toate infracțiunile comise de militari până la gradul de colonel inclusiv și dobândind gradul tribunalului din ierarhia instanțelor civile. Legea de aplicare a prevăzut că tribunalul militar teritorial, ca instanță intermediară între tribunalele militare și Curtea Militară de Apel, nu se va mai regăsi în categoria instanțelor. *Tribunalul Militar București și Parchetul Militar de pe lângă Tribunalul Militar București s-au desființat*, Tribunalul Militar Teritorial București și-a schimbat denumirea în Tribunalul Militar București, iar celelalte tribunale militare existente (Cluj, Iași și Timișoara) au devenit echivalente în grad tribunalelor.

43.1. Competența tribunalului militar. Potrivit art. 37 CPP, tribunalul militar *judecă în primă instanță toate infracțiunile comise de militari până la gradul de colonel inclusiv*, cu excepția celor date prin lege în competența altor instanțe. Tribunalul militar *soluționează și alte cauze* anume prevăzute de lege.

După cum este cunoscut, în cauza *Maszni c. României*[1], Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că se produce o încălcare a dreptului la un proces echitabil atunci când persoanele civile sunt judecate de instanțele militare. Aceasta a fost și rațiunea modificării competenței instanțelor militare, prin Legea nr. 356/2006, prin restrângerea acesteia, iar modificarea art. 35 alin. (2) CPP 1968 a consacrat principiul judecării civililor de către instanțele penale civile. De altfel, și Curtea Constituțională[2] a constatat ca fiind neconstituționale dispozițiile tranzitorii ale Legii nr. 356/2006, care prin art. III alin. (2) și (3) menținеau competența instanțelor militare în cauzele aflate în curs de urmărire penală sau de judecată, arătând că aceste derogări sunt discriminatorii în raport cu criteriul avut în vedere de legiuitor atunci când a modificat art. 35 alin. (1) și (2) CPP 1968, și anume lipsa calității de militar a unuia sau a unora dintre făptuitori.

În consecință, art. 37 CPP respectă aceste hotărâri, referindu-se doar la militari. Textul de lege menționat trebuie citit în corelație cu dispozițiile art. 56 alin. (5) CPP, care instituie o excepție de la regula conform căreia parchetele au competența corespunzătoare instanțelor pe lângă care funcționează. Astfel, parchetele militare vor efectua urmărirea penală în cauzele în care sunt cercetați militari și civili, dar acestea vor fi judecate nu de instanțele militare corespunzătoare, ci de către instanțele civile, conform art. 44 alin. (4) CPP.

43.2. Competența curții militare de apel. Conform art. 39 CPP, curtea militară de apel:

a) *judecă în primă instanță*:

– infracțiunile prevăzute de Codul penal la art. 394-397, art. 399-412 și art. 438-445 (similar curții de apel civile) săvârșite de militari;

– infracțiunile privind securitatea națională a României, prevăzute în legi speciale, săvârșite de militari;

– infracțiunile săvârșite de judecătorii tribunalelor militare și de procurorii militari de la parchetele militare care funcționează pe lângă aceste instanțe;

– infracțiunile săvârșite de generali, mareșali și amirali, care, potrivit art. 29 pct. 1 lit. f) CPP 1968, erau judecate, în primă instanță, de Înalta Curte de Casație și Justiție;

b) *judecă apelurile împotriva hotărârilor penale pronunțate de tribunalele militare*;

c) *soluționează contestațiile formulate împotriva hotărârilor pronunțate de tribunalele militare* în cazurile prevăzute de lege;

d) *soluționează cererile de strămutare*, în cazurile prevăzute de lege;

e) *soluționează conflictele de competență ivite între tribunalele militare din circumscripția sa*;

f) *soluționează și alte cauze* anume prevăzute de lege.

44. Competența Înaltei Curți de Casație și Justiție. Potrivit art. 40 CPP, Înalta Curte de Casație și Justiție:

a) *judecă în primă instanță*:

– infracțiunile de înaltă trădare;

– infracțiunile săvârșite de: senatori, deputați și membri din România în Parlamentul European, membrii Guvernului, judecătorii Curții Constituționale, membrii Consiliului Superior al Magistraturii, judecătorii Înaltei Curți de Casație și Justiție și procurorii de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

În materie penală, în cauzele date, potrivit legii, în competența de primă instanță a Înaltei Curți de Casație și Justiție, completul de judecată este format din 3 judecători [art. 31 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 304/2004];

---

[1] C.E.D.O., hot. din 21 septembrie 2006 (M. Of. nr. 585 din 24 august 2007).

[2] C.C.R., dec. nr. 610 din 20 iunie 2007 (M. Of. nr. 474 din 16 iulie 2007).

b) *judecă apelurile împotriva hotărârilor penale pronunțate în primă instanță de curțile de apel, de Curtea Militară de Apel și de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție*. Potrivit art. 31 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 304/2004, pentru apelurile împotriva hotărârilor penale pronunțate în primă instanță de curțile de apel și de Curtea Militară de Apel, completul de judecată este format din 3 judecători, iar conform art. 24 din același act normativ, apelurile împotriva hotărârilor penale pronunțate în primă instanță de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție se judecă de completele de 5 judecători;

c) *soluționează contestațiile formulate împotriva hotărârilor pronunțate de curțile de apel* în cazurile prevăzute de lege. În conformitate cu art. 31 alin. (1) lit. b) și e) din Legea nr. 304/2004, pentru contestațiile împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorii de drepturi și libertăți și judecătorii de cameră preliminară de la curțile de apel și Curtea Militară de Apel, completul de judecată este format dintr-un judecător, în timp ce, pentru contestațiile împotriva încheierilor pronunțate în cursul judecății în primă instanță de curțile de apel și Curtea Militară de Apel, completul de judecată este format din 3 judecători; în temeiul art. 31 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 304/2004, pentru contestațiile împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorii de drepturi și libertăți și judecătorii de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casație și Justiție, completul de judecată este format din 2 judecători, iar potrivit art. 31 alin. (1) lit. f)[1] din aceeași lege, pentru contestațiile prevăzute în art. 250^1 alin. (1) CPP[2] împotriva încheierilor pronunțate în cursul judecății în apel de curțile de apel și Curtea Militară de Apel, completul de judecată este format din 3 judecători. Conform art. 24 din același act normativ, completele de 5 judecători soluționează contestațiile împotriva încheierilor pronunțate în cursul judecății în primă instanță de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție;

d) *judecă recursurile în casație* împotriva hotărârilor penale definitive. Conform art. 434 alin. (1) CPP[3], hotărârile supuse recursului în casație sunt atât deciziile pronunțate de curțile de apel, dar și cele pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție, ca instanțe de apel (cu excepția deciziilor prin care s-a dispus rejudecarea cauzelor). Potrivit art. 31 alin. (1) lit. g)[4] din Legea nr. 304/2004, pentru judecarea recursurilor în casație împotriva deciziilor pronunțate în apel de curțile de apel și de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție, după admiterea în principiu, completul de judecată este format din 3 judecători, iar în conformitate cu art. 24 din aceeași lege, recursurile în casație împotriva hotărârilor pronunțate în apel de completele de 5 judecători după admiterea în principiu sunt judecate de completele de 5 judecători;

e) *judecă recursurile în interesul legii* (art. 471-474^1 CPP);

f) *soluționează cererile de strămutare* în cazurile prevăzute de lege; conform art. 71 CPP, Înalta Curte de Casație și Justiție strămută judecarea unei cauze de la curtea de apel competentă la o altă curte de apel, atunci când există o suspiciune rezonabilă că imparțialitatea

[1] Lit. f) de la alin. (1) al art. 31 din Legea nr. 304/2004 a fost introdusă prin O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Art. 250^1 CPP reglementează contestația împotriva încheierilor privind luarea măsurilor asigurătorii în cursul judecății. Potrivit alin. (2) al acestui articol, dacă măsura asigurătorie a fost dispusă de judecătorul de cameră preliminară de la Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție, contestația se soluționează de un complet format din 2 judecători de cameră preliminară, iar dacă a fost luată de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție, în primă instanță sau în apel, contestația se soluționează de completul de 5 judecători.

[3] Astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 70/2016 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală și a Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară (M. Of. nr. 866 din 31 octombrie 2016), ca urmare a publicării Deciziei Curții Constituționale nr. 540/2016 (M. Of. nr. 841 din 24 octombrie 2016).

[4] Lit. g) de la alin. (1) al art. 31 din Legea nr. 304/2004 a fost introdusă prin O.U.G. nr. 70/2016.

judecătorilor instanței este afectată datorită împrejurărilor cauzei, calității părților ori atunci când există pericol de tulburare a ordinii publice;

g) *soluționează conflictele de competență în cazurile în care este instanța superioară comună* instanțelor aflate în conflict;

h) *soluționează cazurile în care cursul justiției este întrerupt*[1];

i) *soluționează și alte cauze* anume prevăzute de lege; de exemplu, Înalta Curte soluționează cererile de desemnare a altei instanțe pentru judecarea cauzei, când este vorba despre desemnarea unei alte curți de apel decât cea căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță (art. 76 CPP), sau judecă sesizările în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală (art. 475-477[1] CPP).

45. Dispoziții tranzitorii. Legiuitorul a ales și în noul Cod de procedură penală, ca și în vechiul cod, să dea eficiență principiului aplicării imediate a legii noi de procedură. În materia competenței însă, acest principiu a fost aranjat de asemenea manieră încât să nu prelungească durata procesului prin declinarea cauzelor în care cercetarea judecătorească începuse.

Potrivit art. 6 și art. 7 din Legea de aplicare, *cauzele aflate în curs de judecată în primă instanță la data intrării în vigoare a legii noi, dar în care nu s-a început cercetarea judecătorească*, se soluționează de către instanța competentă conform legii noi, potrivit regulilor prevăzute de aceeași lege. În această situație, instanța pe rolul căreia se află cauza o trimite judecătorului de cameră preliminară, pentru a proceda potrivit art. 342-348 CPP, ori, după caz, o declină în favoarea instanței competente. În realitate însă, cum completul de judecată pentru soluționarea cauzei în fond este compus dintr-un singur judecător (cu excepția Înaltei Curți de Casație și Justiție) și dat fiind faptul că judecătorul de cameră preliminară va fi și judecătorul fondului în cazul în care decide începerea judecății, aceste dosare nu au fost scoase de pe rol, ci a rămas învestit judecătorul căruia i s-a repartizat cauza în perioada de activitate a vechiului cod[2].

Cauzele aflate în curs de judecată în primă instanță în care s-a început cercetarea judecătorească anterior intrării în vigoare a legii noi rămân în competența aceleiași instanțe, judecata urmând a se desfășura potrivit legii noi.

---

[1] Spre exemplu, în doctrină s-a indicat drept situație în care cursul justiției este întrerupt cea în care, declinându-și competența, instanța nu a indicat cărei instanțe urmează a i se trimite cauza spre judecare (GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 259) sau cea în care mai multe instanțe trimit, succesiv, cauza de la una la alta, aceasta întorcându-se, în final, la instanța care și-a declinat cea dintâi competența, fără a fi întrunite condițiile conflictului negativ de competență, nefiind vorba despre o declinare reciprocă (A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *Codul de procedură penală adnotat cu jurisprudență națională și europeană*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 224), iar în practica judiciară anterioară, Înalta Curte de Casație și Justiție a decis că este un astfel de caz cel în care, constatând că în cauză nu există un conflict negativ de competență, a restituit dosarul spre soluționare instanței civile de apel, iar aceasta a trimis cauza unei instanțe militare, fără a respecta prevederile legale privind modul de sesizare a unei instanțe judecătorești (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5330 din 21 septembrie 2005, în J.S.P. 2005, p. 93) ori cel în care nu există un conflict negativ de competență, întrucât declinările de competență nu sunt reciproce și, prin urmare, cursul justiției a fost întrerupt, pentru că, în mod succesiv, niciuna dintre instanțe nu s-a considerat competentă sau corect învestită cu soluționarea cauzei (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5330 din 21 septembrie 2005, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 224-225).

[2] C. DRAGOMAN, *Reflecții cu privire la procedura de cameră preliminară*, www.juridice.ro.

Secțiunea a 2-a. Competența teritorială a instanțelor judecătorești

REGLEMENTARE

Art. 41. Competența pentru infracțiunile săvârșite pe teritoriul României. (1) Competența după teritoriu este determinată, în ordine, de:

a) locul săvârșirii infracțiunii;

b) locul în care a fost prins suspectul sau inculpatul;

c) locuința suspectului sau inculpatului persoană fizică ori, după caz, sediul inculpatului persoană juridică, la momentul la care a săvârșit fapta;

d) locuința sau, după caz, sediul persoanei vătămate.

(2) Prin *locul săvârșirii infracțiunii* se înțelege locul unde s-a desfășurat activitatea infracțională, în totul sau în parte, ori locul unde s-a produs urmarea acesteia.

(3) În cazul în care, potrivit alin. (2), o infracțiune a fost săvârșită în circumscripția mai multor instanțe, oricare dintre acestea este competentă să o judece.

(4) Când niciunul dintre locurile prevăzute la alin. (1) nu este cunoscut sau când sunt sesizate succesiv două sau mai multe instanțe dintre cele prevăzute la alin. (1), competența revine instanței mai întâi sesizate.

(5) Ordinea de prioritate prevăzută la alin. (1) se aplică în cazul în care două sau mai multe instanțe sunt sesizate simultan ori urmărirea penală s-a efectuat cu nerespectarea acestei ordini.

(6) Infracțiunea săvârșită pe o navă sub pavilion românesc este de competența instanței în a cărei circumscripție se află primul port român în care ancorează nava, în afară de cazul în care prin lege se dispune altfel.

(7) Infracțiunea săvârșită pe o aeronavă înmatriculată în România este de competența instanței în a cărei circumscripție se află primul loc de aterizare pe teritoriul român.

(8) Dacă nava nu ancorează într-un port român sau dacă aeronava nu aterizează pe teritoriul român, iar competența nu se poate determina potrivit alin. (1), competența este cea prevăzută la alin. (4).

Art. 42. Competența pentru infracțiunile săvârșite în afara teritoriului României. (1) Infracțiunile săvârșite în afara teritoriului României se judecă de către instanțele în a căror circumscripție se află locuința suspectului sau inculpatului persoană fizică ori, după caz, sediul inculpatului persoană juridică.

(2) Dacă inculpatul nu locuiește sau, după caz, nu are sediul în România, iar infracțiunea este de competența judecătoriei, aceasta se judecă de Judecătoria Sectorului 2 București, iar în celelalte cazuri, de instanța competentă după materie ori după calitatea persoanei din municipiul București, în afară de cazul când prin lege se dispune altfel.

(3) Infracțiunea săvârșită pe o navă este de competența instanței în a cărei circumscripție se află primul port român în care ancorează nava, în afară de cazul în care prin lege se dispune altfel.

(4) Infracțiunea săvârșită pe o aeronavă este de competența instanței în a cărei circumscripție se află primul loc de aterizare pe teritoriul român.

(5) Dacă nava nu ancorează într-un port român sau dacă aeronava nu aterizează pe teritoriul român, competența este cea prevăzută la alin. (1) și (2), în afară de cazul în care prin lege se dispune altfel.

COMENTARIU

46. Noțiuni introductive privind competența teritorială a organelor judiciare. Fiecare instanță judecătorească și fiecare parchet au o circumscripție teritorială în care își exercită atribuțiile. Pentru Înalta Curte de Casație și Justiție și pentru Curtea Militară de Apel, circumscripția lor teritorială cuprinde întreg teritoriul țării, dat fiind că sunt singurele instanțe de acest fel (instanțe unice); celelalte instanțe judecătorești și parchetele de pe lângă acestea au circumscripții teritoriale care cuprind mai multe județe (curțile de apel și tribunalele

militare), un singur județ (tribunalele), iar alte instanțe au o circumscripție teritorială cuprinzând unul sau mai multe orașe și mai multe comune ori, în cazul judecătoriilor din București, un sector al capitalei.

Competența teritorială, stabilind care dintre instanțele judecătorești de grad egal de pe teritoriul țării este împuternicită să judece o cauză penală, împarte cauzele penale între instanțele judecătorești *pe linie orizontală*, în funcție de circumscripția teritorială în care își exercită atribuțiile[1]. Așa cum s-a arătat anterior, când s-au expus felurile competenței, determinarea instanței competente din punct de vedere teritorial se stabilește *după* ce a fost determinată competența din punct de vedere al materiei sau al calității persoanei.

Organele de urmărire penală și instanțele judecătorești din România pot instrumenta cauze în care faptele sunt săvârșite pe teritoriul țării noastre sau pe teritoriul altor state.

47. Competența pentru infracțiunile săvârșite pe teritoriul României. Competența teritorială presupune determinarea instanței judecătorești în a cărei circumscripție se află unul dintre criteriile stabilite de lege. Într-o cauză penală concretă, fiecare criteriu poate determina drept competentă teritorial o altă instanță judecătorească. De exemplu, locul săvârșirii infracțiunii este într-un județ, făptuitorul este prins, în timp ce încerca să plece din țară, într-un județ de graniță, locuința acestuia și cea a persoanei vătămate sunt situate în alte zone decât cele menționate.

Când determinarea competenței teritoriale pentru infracțiunile săvârșite pe teritoriul țării se face pe baza mai multor criterii (*competență plurală*), legiuitorul poate stabili o *ordine de prioritate*, astfel încât competența teritorială să nu poată reveni unei instanțe aflate într-o poziție secundară, decât dacă nu se cunoaște locul aflat în poziția principală (*competență principală*). Dacă se consideră competentă teritorial în aceeași măsură oricare dintre instanțele judecătorești în a cărei circumscripție se află unul dintre criteriile de loc prevăzute de lege, se vorbește despre *competențe egale*[2]. Legiuitorul noului Cod de procedură penală, ca și cel al Codului de la 1968, a optat pentru un sistem combinat.

Potrivit art. 41 CPP, competența după teritoriu pentru infracțiunile săvârșite în România este determinată, *în ordine*, de:

a) *locul săvârșirii infracțiunii* (locul unde s-a desfășurat activitatea infracțională, în totul sau în parte, ori locul unde s-a produs urmarea acesteia) – *forum facti commissi*[3] sau *forum delicti commissi*[4];

b) *locul în care a fost prins* suspectul sau inculpatul – *forum deprehensionis*[5];

c) *locuința* suspectului sau inculpatului persoană fizică ori, după caz, *sediul* inculpatului persoană juridică, *la momentul la care a săvârșit fapta – forum habitationis rei*[6] sau *forum domicilii*[7];

d) *locuința* sau, după caz, *sediul* persoanei vătămate – *forum habitationis victimae*[8] sau *forum domicilii victimae*[9].

---

[1] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 246-247.

[2] *Idem*, p. 246.

[3] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 117.

[4] A. CRIȘU, *Drept procesual penal. Partea generală – conform noului Cod de procedură penală*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 225.

[5] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 117; A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 225.

[6] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 117.

[7] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 225.

[8] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 117.

[9] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 144.

Pe lângă enumerarea criteriilor de stabilire a competenței, în privința cărora operează, potrivit noii reglementări, *„preferința legală"* (aplicabilă, potrivit legii vechi, doar în cazul sesizărilor simultane, dar extinsă și la alte situații de către noul cod), textul cuprinde o serie de reguli de stabilire a competenței teritoriale pentru situația în care *mai multe organe judiciare corespund criteriilor* enumerate.

Ordinea de prioritate se aplică în cazul în care *două sau mai multe instanțe sunt sesizate simultan* ori *urmărirea penală s-a efectuat cu nerespectarea acestei ordini*, când va judeca instanța competentă conform art. 41 alin. (1) lit. a) și, numai dacă nu se cunoaște locul săvârșirii infracțiunii, va judeca instanța competentă conform art. 41 alin. (1) lit. b)-d) [*prioritate în funcție de criteriile enumerate de art. 41 alin. (1) CPP*].

Prima ipoteză este puțin probabilă, dat fiind faptul că nu mai există plângeri prealabile adresate direct instanței de judecată, iar sesizarea simultană a două instanțe de către doi procurori care să fi efectuat urmărirea penală pentru aceeași faptă ar trebui să fie evitată prin aplicarea normelor referitoare la rezolvarea conflictului pozitiv de competență între parchete. Pentru cea de-a doua ipoteză, în cazul în care urmărirea penală s-a efectuat cu nerespectarea ordinii de preferință a criteriilor de stabilire a competenței teritoriale, organul de urmărire penală *este obligat* să sesizeze instanța competentă potrivit ordinii menționate, chiar dacă urmărirea penală nu s-a desfășurat în circumscripția acesteia[1].

În cazul în care *niciunul dintre locurile menționate nu este cunoscut* sau când sunt *sesizate succesiv două sau mai multe instanțe dintre cele competente teritorial*, competența revine instanței mai întâi sesizate (*prioritate în funcție de momentul sesizării*), cu excepția, în acest ultim caz, a ipotezei în care urmărirea penală s-a efectuat cu nerespectarea ordinii de preferință, pentru care este aplicabil alin. (5) teza ultimă al art. 41, astfel că se revine la ordinea de preferință prevăzută la alin. (1).

Competența egală se aplică în cazul în care *o infracțiune a fost săvârșită în circumscripția mai multor instanțe* – egalitatea între instanțele în circumscripția cărora s-au săvârșit diferite acte materiale sau s-a produs rezultatul infracțiunii, deci în interiorul ipotezelor de la art. 41 alin. (1) lit. a), când oricare dintre acestea este competentă să o judece.

Dat fiind că mai multe instanțe sunt competente teritorial să judece în acest caz, dacă sunt sesizate două sau mai multe instanțe deopotrivă competente, conflictul va fi soluționat în sensul că va judeca instanța mai întâi sesizată, potrivit regulii de la art. 41 alin. (4) CPP.

Determinarea organului de urmărire penală competent și a instanței care va judeca o cauză numai pe baza criteriilor de competență teritorială poate prezenta anumite *neajunsuri* când, datorită unor cauze obiective, există temerea că procesul penal nu s-ar desfășura cu suficiente garanții de obiectivitate și imparțialitate. În acest caz, legiuitorul vechiului cod, dar și cel al noului cod au instituit ca soluții strămutarea judecății (art. 71 CPP) și desemnarea altei instanțe pentru judecarea cauzei (art. 76 CPP). Acestea presupun o *„deplasare de competență teritorială"*, competența după materie și cea după calitatea persoanei (dacă este cazul) rămânând nemodificate[2].

Ambele soluții presupun însă aprecieri de fapt aplicabile în funcție de circumstanțele concrete ale cauzei și suportă o analiză a organului judiciar care apreciază asupra gravității pericolului menționat. Există situații în care scopul asigurării unui proces echitabil ar putea implica instituirea unor derogări legale de la competența teritorială, dacă cel care a săvârșit fapta prevăzută de legea penală sau persoana vătămată sunt chiar persoane implicate

[1] *Idem*, p. 145.

[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 103.

direct în activitatea instanței sau a parchetului competente să efectueze urmărirea penală ori să judece acea cauză.

Derogarea s-ar impune mai ales când este vorba despre judecătorii instanței competente să judece cauza în care ei sunt cercetați. În acest caz, soluția legislativă, în opinia noastră, ar fi similară celei din Codul de procedură civilă. Articolul 127 CPC, cu denumirea marginală (în opinia noastră, nu tocmai fericită) „Competența facultativă", prevede următoarele: „(1) Dacă un judecător are calitatea de reclamant într-o cerere de competența instanței la care își desfășoară activitatea[1], *va sesiza* una dintre instanțele judecătorești de același grad aflate în circumscripția oricăreia dintre curțile de apel învecinate cu curtea de apel în a cărei circumscripție se află instanța la care își desfășoară activitatea. (2) În cazul în care cererea se introduce împotriva unui judecător care își desfășoară activitatea la instanța competentă să judece cauza, reclamantul *poate sesiza* una dintre instanțele judecătorești de același grad aflate în circumscripția oricăreia dintre curțile de apel învecinate cu curtea de apel în a cărei circumscripție se află instanța care ar fi fost competentă, potrivit legii. (3) Dispozițiile alin. (1) și (2) se aplică în mod corespunzător și în cazul procurorilor, asistenților judiciari și grefierilor"[2] (s.n.).

În ceea ce privește materia penală, competența după calitatea persoanei pune problemele semnalate în special *în cazul în care sunt cercetați judecătorii care funcționează la curtea de apel*, care este cea competentă să soluționeze și cauza pe fond, dar și cererile și propunerile din cursul urmăririi penale, cum ar fi autorizarea percheziției sau a supravegherii tehnice. Dacă analizăm însă intenția legiuitorului atunci când a reglementat competența facultativă în materie civilă, respectiv aceea de a înlătura orice subiectivism local în soluționarea unei acțiuni în care este parte un magistrat de la instanțe sau parchete din circumscripția curții de apel (circumscripție în care se află și instanța competentă), anticipând și eventualele motive de strămutare a unei cauze penale de la o curte de apel atunci când ar fi cercetat un judecător sau procuror de la o judecătorie, tribunal sau parchet din circumscripția acelei curți de apel, apreciem că se poate îmbrățișa integral soluția Codului de procedură civilă.

Această propunere *de lege ferenda* nu ar mai face posibil nici accesul direct al persoanelor cercetate (angajați ai instanței competente să autorizeze măsurile) la informațiile privind autorizarea supravegherii tehnice sau a percheziției și ar înlătura subiectivismul în ceea ce privește soluționarea cauzei pe fond, dar și a cererilor, propunerilor, sesizărilor procurorului în timpul urmăririi penale.

În consecință, *de lege ferenda*, propunem ca, atât în cauzele în care suspecții/inculpații sunt judecători de la curtea de apel, dar și atunci când sunt cercetați penal judecători de la judecătoriile sau tribunalele din circumscripția acestei curți de apel, competența de soluționare a cauzei să aparțină unei curți de apel învecinate și deci și urmărirea penală să fie efectuată de un procuror de la parchetul curții de apel învecinate. Aceeași soluție

[1] Prin Decizia nr. 7/2016 (M. Of. nr. 461 din 22 iunie 2016), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a admis recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție privind interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 127 alin. (1) și (3) CPC și a stabilit: „I. Sintagma «instanța la care își desfășoară activitatea» din cuprinsul art. 127 alin. (1) din Codul de procedură civilă trebuie interpretată restrictiv, în sensul că se referă la situația în care judecătorul își desfășoară efectiv activitatea în cadrul instanței competente să se pronunțe asupra cererii de chemare în judecată în primă instanță".

[2] Prin aceeași decizie menționată anterior, Înalta Curte de Casație și Justiție a stabilit: „II. Art. 127 alin. (1) și (3) din Codul de procedură civilă trebuie interpretat, sub aspectul noțiunii de «grefier», în sensul că este aplicabil și în cazul reclamanților care fac parte din personalul auxiliar de specialitate (grefier) la parchetele de pe lângă instanțele judecătorești".

trebuie avută în vedere și pentru situația în care sunt cercetați penal procurori de la parchetele din circumscripția respectivă.

De asemenea, propunerea poate viza aplicarea acestor dispoziții derogatorii de la competența teritorială comună și în cazul angajaților instanțelor și parchetelor care au atribuții specifice care presupun accesul la dosare, chiar dacă pentru aceștia nu se instituie o competență după calitatea persoanei.

În plus, credem că, tot din considerente care se referă la garanția de obiectivitate în soluționarea cauzelor, se poate institui o normă derogatorie de la competența teritorială și pentru situația în care judecătorul (și procurorul, grefierul, asistentul judiciar) este persoana vătămată sau este parte civilă ori parte responsabilă civilmente. În acest ultim caz, dacă ne raportăm la faptul că judecătorul este parte în acțiunea civilă, atunci aplicarea aceleiași filosofii ca în cazul Codului de procedură civilă ar fi pe deplin justificată.

Revenind la textele *de lege lata*, constatăm că prin *„infracțiune săvârșită pe teritoriul României"* se înțelege, conform art. 8 alin. (3) CP, și:

– infracțiunea comisă pe o navă sub pavilion românesc ori

– infracțiunea comisă pe o aeronavă înmatriculată în România.

În consecință, *în plus față de reglementarea anterioară*, regăsim în art. 41 alin. (6), (7) și (8) CPP dispoziții referitoare la competența teritorială a organelor judiciare în cazul infracțiunilor săvârșite pe o navă sub pavilion românesc sau pe o aeronavă înmatriculată în România, astfel:

– *infracțiunea săvârșită pe o navă sub pavilion românesc* este de competența instanței în a cărei circumscripție se află primul port român în care ancorează nava, în afară de cazul în care prin lege se dispune altfel[1];

– *infracțiunea săvârșită pe o aeronavă înmatriculată în România* este de competența instanței în a cărei circumscripție se află primul loc de aterizare pe teritoriul român.

Dacă nava nu ancorează într-un port român sau dacă aeronava nu aterizează pe teritoriul român, iar competența nu se poate determina potrivit criteriilor menționate, aceasta revine instanței mai întâi sesizate.

48. Competența pentru infracțiunile săvârșite în afara teritoriului României. Articolul 42 CPP instituie *reguli similare celor din reglementarea anterioară*, respectiv art. 31 CPP 1968.

Dacă *inculpatul locuiește sau își are sediul în România*, infracțiunile săvârșite în afara teritoriului României se judecă de către instanțele în a căror circumscripție se află locuința suspectului sau inculpatului persoană fizică ori, după caz, sediul inculpatului persoană juridică.

Dacă *inculpatul nu locuiește sau, după caz, nu are sediul în România*, iar infracțiunea este de competența judecătoriei, aceasta se judecă de Judecătoria sectorului 2 București, iar în celelalte cazuri, de instanța competentă după materie ori după calitatea persoanei din municipiul București, în afară de cazul când prin lege se dispune altfel.

Infracțiunea săvârșită pe o navă este de competența instanței în a cărei circumscripție se află primul port român în care ancorează nava, în afară de cazul în care prin lege se

[1] Potrivit art. 37 alin. (1) din Legea nr. 191/2003 privind infracțiunile la regimul transportului naval (M. Of. nr. 332 din 16 mai 2003), în cazul infracțiunilor prevăzute de această lege, „Raza teritorială a instanțelor judecătorești și a parchetelor de pe lângă acestea este următoarea: a) Tribunalul Constanța și Parchetul de pe lângă Tribunalul Constanța: județele Constanța și Tulcea, marea teritorială, Dunărea până la mila marină 64 inclusiv; b) Tribunalul Galați și Parchetul de pe lângă Tribunalul Galați: celelalte județe, Dunărea de la mila marină 64, în amonte până la km 1.075". Dispoziții identice sunt cuprinse și în art. 42^1 din Legea nr. 304/2004.

dispune altfel[1]. *Infracțiunea săvârșită pe o aeronavă* este de competența instanței în a cărei circumscripție se află primul loc de aterizare pe teritoriul român. Dacă nava nu ancorează într-un port român sau dacă aeronava nu aterizează pe teritoriul român, competența se determină potrivit regulilor generale menționate anterior, în afară de cazul în care prin lege se dispune altfel. Față de prevederile art. 41 alin. (6)-(8) CPP și art. 8 alin. (3) CP, dispozițiile sunt incidente în cazul infracțiunilor comise pe o navă care nu este sub pavilion românesc ori pe o aeronavă neînmatriculată în România, textul reglementând competența pentru infracțiunile săvârșite în afara teritoriului României.

Secțiunea a 3-a. Dispoziții speciale privind competența instanțelor judecătorești

REGLEMENTARE

Art. 43. Reunirea cauzelor. (1) Instanța dispune reunirea cauzelor în cazul infracțiunii continuate, al concursului formal de infracțiuni sau în orice alte cazuri când două sau mai multe acte materiale alcătuiesc o singură infracțiune.

(2) Instanța poate dispune reunirea cauzelor, dacă prin aceasta nu se întârzie judecata, în următoarele situații:

a) când două sau mai multe infracțiuni au fost săvârșite de aceeași persoană;

b) când la săvârșirea unei infracțiuni au participat două sau mai multe persoane;

c) când între două sau mai multe infracțiuni există legătură și reunirea cauzelor se impune pentru buna înfăptuire a justiției.

(3)[2] Dispozițiile alin. (1) și (2) sunt aplicabile și în cazurile în care în fața aceleiași instanțe sunt mai multe cauze cu același obiect.

Art. 44. Competența în caz de reunire a cauzelor. (1) În caz de reunire, dacă, în raport cu diferiții făptuitori ori diferitele fapte, competența aparține, potrivit legii, mai multor instanțe de grad egal, competența de a judeca toate faptele și pe toți făptuitorii revine instanței mai întâi sesizate, iar dacă, după natura faptelor sau după calitatea persoanelor, competența aparține unor instanțe de grad diferit, competența de a judeca toate cauzele reunite revine instanței superioare în grad.

(2) Competența judecării cauzelor reunite rămâne dobândită chiar dacă pentru fapta sau pentru făptuitorul care a determinat competența unei anumite instanțe s-a dispus disjungerea sau încetarea procesului penal ori s-a pronunțat achitarea.

(3) Tăinuirea, favorizarea infractorului și nedenunțarea unor infracțiuni sunt de competența instanței care judecă infracțiunea la care acestea se referă, iar în cazul în care competența după calitatea persoanelor aparține unor instanțe de grad diferit, competența de a judeca toate cauzele reunite revine instanței superioare în grad.

(4) Dacă dintre instanțe una este civilă, iar alta este militară, competența revine instanței civile.

(5) Dacă instanța militară este superioară în grad, competența revine instanței civile echivalente în grad competente potrivit art. 41 și 42.

Art. 45. Procedura de reunire a cauzelor. (1)[3] Reunirea cauzelor se poate dispune la cererea procurorului, a părților, a persoanei vătămate și din oficiu de către instanța competentă.

---

[1] Potrivit art. 37 alin. (2) din Legea nr. 191/2003, „Când infracțiunile prevăzute de prezenta lege sunt săvârșite pe o navă aflată în afara apelor românești, competența revine Tribunalului Constanța și Parchetului de pe lângă Tribunalul Constanța, dacă nava este maritimă, și, respectiv, Tribunalului Galați și Parchetului de pe lângă Tribunalul Galați, dacă nava este fluvială".

[2] Alin. (3) al art. 43 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 26 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (1) al art. 45 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 4 din O.U.G. nr. 18/2016.

(2) Cauzele se pot reuni dacă ele se află în fața primei instanțe, chiar după desființarea sau casarea hotărârii, sau în fața instanței de apel.

(3) Instanța se pronunță prin încheiere care poate fi atacată numai odată cu fondul.

Art. 46. Disjungerea cauzelor. (1) Pentru motive temeinice privind mai buna desfășurare a judecății, instanța poate dispune disjungerea acesteia cu privire la unii dintre inculpați sau la unele dintre infracțiuni.

(2) Disjungerea cauzei se dispune de instanță, prin încheiere, din oficiu sau la cererea procurorului ori a părților.

Art. 47. Excepțiile de necompetență. (1) Excepția de necompetență materială sau după calitatea persoanei a instanței inferioare celei competente potrivit legii poate fi invocată în tot cursul judecății, până la pronunțarea hotărârii definitive.

(2) Excepția de necompetență materială sau după calitatea persoanei a instanței superioare celei competente potrivit legii poate fi invocată până la începerea cercetării judecătorești.

(3) Excepția de necompetență teritorială poate fi invocată în condițiile alin. (2).

(4) Excepțiile de necompetență pot fi invocate din oficiu, de către procuror, de către persoana vătămată sau de către părți.

Art. 48. Competența în caz de schimbare a calității inculpatului. (1)[1] Când competența instanței este determinată de calitatea inculpatului, instanța rămâne competentă să judece chiar dacă inculpatul, după săvârșirea infracțiunii, nu mai are acea calitate, în cazurile când:

a) fapta are legătură cu atribuțiile de serviciu ale făptuitorului;

b) s-a dat citire actului de sesizare a instanței.

(2) Dobândirea calității după săvârșirea infracțiunii nu determină schimbarea competenței, cu excepția infracțiunilor săvârșite de persoanele prevăzute la art. 40 alin. (1).

Art. 49. Competența în caz de schimbare a încadrării juridice sau a calificării faptei. (1) Instanța sesizată cu judecarea unei infracțiuni rămâne competentă a o judeca, chiar dacă, după schimbarea încadrării juridice, infracțiunea este de competența instanței inferioare.

(2) Schimbarea calificării faptei printr-o lege nouă, intervenită în cursul judecării cauzei, nu atrage necompetență instanței, în afară de cazul când prin acea lege s-ar dispune altfel.

Art. 50. Declinarea de competență. (1) Instanța care își declină competența trimite, de îndată, dosarul instanței de judecată desemnate ca fiind competentă prin hotărârea de declinare.

(2) Dacă declinarea a fost determinată de competența materială sau după calitatea persoanei, instanța căreia i s-a trimis cauza poate menține, motivat, probele administrate, actele îndeplinite și măsurile dispuse de instanța care și-a declinat competența.

(3) În cazul declinării pentru necompetență teritorială, probele administrate, actele îndeplinite și măsurile dispuse se mențin.

(4) Hotărârea de declinare a competenței nu este supusă căilor de atac.

Art. 51. Conflictul de competență. (1) Când două sau mai multe instanțe se recunosc competente a judeca aceeași cauză ori își declină competența reciproc, conflictul pozitiv sau negativ de competență se soluționează de instanța ierarhic superioară comună.

(2) Instanța ierarhic superioară comună este sesizată, în caz de conflict pozitiv, de către instanța care s-a declarat cea din urmă competentă, iar în caz de conflict negativ, de către instanța care și-a declinat cea din urmă competența.

(3) Sesizarea instanței ierarhic superioare comune se poate face și de procuror sau de părți.

(4) Până la soluționarea conflictului pozitiv de competență, judecata se suspendă.

(5) Instanța care și-a declinat competența ori care s-a declarat competentă cea din urmă ia măsurile și efectuează actele ce reclamă urgență.

(6) Instanța ierarhic superioară comună se pronunță asupra conflictului de competență, de urgență, prin încheiere care nu este supusă niciunei căi de atac.

[1] Alin. (1) al art. 48 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 27 din Legea nr. 255/2013.

(7) Când instanța sesizată cu soluționarea conflictului de competență constată că acea cauză este de competența altei instanțe decât cele între care a intervenit conflictul și față de care nu este instanță superioară comună, trimite dosarul instanței superioare comune.

(8) Instanța căreia i s-a trimis cauza prin hotărârea de stabilire a competenței nu se mai poate declara necompetentă, cu excepția situațiilor în care apar elemente noi care atrag competența altor instanțe.

(9) Instanța căreia i s-a trimis cauza aplică în mod corespunzător dispozițiile art. 50 alin. (2) și (3).

Art. 52. Chestiunile prealabile. (1) Instanța penală este competentă să judece orice chestiune prealabilă soluționării cauzei, chiar dacă prin natura ei acea chestiune este de competența altei instanțe, cu excepția situațiilor în care competența de soluționare nu aparține organelor judiciare.

(2) Chestiunea prealabilă se judecă de către instanța penală, potrivit regulilor și mijloacelor de probă privitoare la materia căreia îi aparține acea chestiune.

(3) Hotărârile definitive ale altor instanțe decât cele penale asupra unei chestiuni prealabile în procesul penal au autoritate de lucru judecat în fața instanței penale, cu excepția împrejurărilor care privesc existența infracțiunii.

COMENTARIU

§1. Joncțiunea procesuală penală

49. Noțiune. Condiții. Joncțiunea procesuală penală[1] intervine atunci când între cauzele penale există legături substanțiale, astfel încât aflarea adevărului nu se poate realiza decât dacă se examinează aceste cauze în cadrul aceluiași proces. Este necesar însă ca această joncțiune să fie posibilă, cauzele să poată fi reunite în fața aceleiași instanțe și soluționate împreună, adică aceste cauze să se afle *în aceeași fază și etapă procesuală*, neputând fi reunite cauzele aflate în curs de urmărire penală cu cele aflate în curs de judecată, cauze aflate în curs de judecată cu cele aflate în procedura camerei preliminare sau cauze aflate în apel cu cele aflate în fața primei instanțe.

Dacă această condiție nu este îndeplinită, una dintre cauze fiind deja soluționată definitiv, materialul procesual al cauzei soluționate va putea fi folosit ca sursă de informare în examinarea cauzei cercetate ulterior, iar dacă în cadrul procesului penal desfășurat în cauza ulterioară se descoperă fapte sau împrejurări noi, de natură să conducă la concluzii contrare celor stabilite prin hotărâre definitivă pronunțată în prima cauză, acestea pot servi pentru revizuirea acelei hotărâri.

Prorogarea de competență presupune extinderea competenței unei instanțe judecătorești și asupra unor infracțiuni sau inculpați care, potrivit regulilor comune de competență, nu ar intra în competența acesteia[2].

Prorogarea de competență *este totdeauna legală* în materie penală și *poate avea loc numai în favoarea unui organ judiciar de același grad sau a unuia superior în grad*, niciodată în favoarea unui organ inferior[3].

Când prorogarea este determinată de aplicarea, pentru unele infracțiuni, respectiv pentru unii inculpați din acele cauze, a unor norme diferite de competență materială sau după calitatea persoanei, *efectul prorogării competenței este obligatoriu*, sub sancțiunea *nulității absolute*, dat fiind că prorogarea de competență se realizează întotdeauna în favoarea instanței ierarhic superioare.

---

[1] Noțiune preluată din V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 126-127.

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 265.

[3] N. VOLONCIU, *Tratat de procedură penală*, vol. I, ed. a 2-a, Ed. Paideia, București, 1996, p. 307.

§2. Reunirea cauzelor

50. Cazuri de reunire. Reunirea cauzelor se face potrivit art. 43-45 CPP, ce conțin majoritatea *dispozițiilor similare cu cele din legea veche*. Prin reunirea cauzelor se creează un efect derogator în materie de competență materială sau teritorială și, din acest motiv, au fost stabilite prin lege, *limitativ*, situațiile și modalitățile în care funcționează prorogarea.

Reunirea obligatorie a cauzelor are loc în cazul infracțiunii continuate, al concursului formal de infracțiuni sau în orice alte cazuri când două sau mai multe acte materiale alcătuiesc o singură infracțiune. Se observă că legiuitorul a preluat două dintre cazurile de indivizibilitate de la art. 33 lit. b) și c) CPP 1968, *fără însă a mai prevedea expres indivizibilitatea*. De obicei, în aceste situații se produce doar o prorogare de competență teritorială, însă ar putea fi acceptată teoretic și ipoteza prorogării de competență materială, în cazul concursului formal de infracțiuni [art. 38 alin. (2) CP] [de exemplu, când autorul trage cu o armă asupra unei persoane care deține o funcție de demnitate publică, prin aceasta punând în pericol securitatea națională, dar prin aceeași acțiune rănește și un civil, se produc atât atentatul prevăzut de art. 401 CP, cât și o tentativă de omor, prorogarea de competență determinând judecarea cauzei de către curtea de apel, conform art. 38 alin. (1) lit. a) CPP, deși omorul este judecat în primă instanță de către tribunal].

Caracterul obligatoriu al reunirii cauzelor în cazul infracțiunii continuate a fost accentuat și de practica judiciară. Instanța supremă s-a pronunțat în mai multe situații în sensul că, atunci când se constată că două instanțe judecă acțiuni săvârșite de către aceeași persoană la diferite intervale de timp, dar în realizarea aceleiași rezoluții, existând o infracțiune continuată, *trebuie* (s.n.) urmată procedura de reunire a cauzelor în caz de indivizibilitate[1].

Reunirea facultativă a cauzelor are loc atunci când două sau mai multe infracțiuni au fost săvârșite de aceeași persoană [concursul real de infracțiuni – art. 38 alin. (1) CP], când la săvârșirea unei infracțiuni au participat două sau mai multe persoane [acesta era cazul de indivizibilitate de la art. 33 lit. a) CPP 1968], când între două sau mai multe infracțiuni există legătură și reunirea cauzelor se impune pentru buna înfăptuire a justiției. Pentru cazurile facultative de reunire a cauzelor, art. 43 alin. (2) CPP prevede *condiția* ca prin această reunire *să nu se întârzie judecata*.

Deși în noul Cod de procedură penală *nu mai sunt reglementate expres indivizibilitatea și conexitatea*, tratamentul juridic diferit al situațiilor în care reunirea cauzelor este obligatorie și al celor în care reunirea cauzelor este facultativă reprezintă tocmai distincția care trebuie făcută între cazurile de indivizibilitate și cazurile de conexitate.

Transferând ipoteza în care la săvârșirea unei infracțiuni au participat două sau mai multe persoane din sfera cazurilor de indivizibilitate în cea a cazurilor de conexitate, Codul de procedură penală permite astfel, ca regulă, trimiterea în judecată în mai multe grupuri mici de inculpați a acelor „loturi mari" (cauze cu număr mare de inculpați), foarte dificil de instrumentat sub imperiul vechiului cod. Probabil că inerția vechilor practici ale organelor de urmărire penală va genera în continuare, o perioadă, dosare cu mulți inculpați. În timp însă, această rearanjare a cazurilor de indivizibilitate, care nu mai impune trimiterea în judecată împreună a tuturor participanților la o infracțiune în aceeași cauză (același dosar), ar trebui să permită apropierea de practicile din sistemul german, unde inculpații care au participat la săvârșirea aceleiași infracțiuni sunt grupați în funcție de gravitatea

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1218 din 11 martie 2003, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *Codul de procedură penală – texte, jurisprudență, hotărâri C.E.D.O.*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 100.

contribuției lor și trimiși în judecată în dosare separate, astfel încât pe rolul instanțelor să nu se afle dosare cu zeci sau sute de inculpați, ca în prezent la noi[1].

Dispozițiile privind reunirea obligatorie și reunirea facultativă sunt aplicabile și în situațiile în care în fața aceleiași instanțe sunt mai multe cauze cu același obiect.

Așa cum arătam anterior, reunirea cauzelor este *necesară în primul rând din perspectiva aflării adevărului*. În practica judiciară, constatând că se păstrau diferențe între probatoriul administrat pe parcursul cercetării judecătorești, în două cicluri procesuale, precum și în raport de cel de la urmărirea penală – efectuată de către două unități de parchet distincte și în timpi diferiți, ca urmare a disjungerii –, instanța supremă a apreciat că se impunea ca toate cercetările să fie realizate de același organ de cercetare, în același timp, pentru o corectă și coerentă administrare a probelor, numai în această modalitate putându-se lămuri contradicțiile existente între declarațiile martorilor audiați, prin confruntări, precum și prin administrarea oricăror altor probe, care, în mod obiectiv, apar ca absolut necesare[2].

În ceea ce privește *oportunitatea* reunirii cauzelor, într-o altă speță, soluționată sub imperiul vechiului cod, Înalta Curte de Casație și Justiție[3] a detaliat mai multe aspecte care sunt relevante în ceea ce privește discuția despre conexitate. Instanța supremă a reținut că prin prorogarea de competență se înțelege extinderea competenței normale a organelor judiciare asupra unor cauze care, în mod firesc, revin altor organe judiciare, potrivit legii *ratione materiae* sau *ratione loci*.

„Mecanismul de stabilire a competenței în situația reunirii cauzelor pe motiv de conexitate în faza de judecată este următorul: reunirea se dispune de instanța căreia îi revine competența de a judeca toate faptele și pe toți inculpații, respectiv instanța mai întâi sesizată, dacă toate instanțele în fața cărora se află cauze conexe sunt egale în grad și de aceeași natură. Va opera, astfel, o prorogare de competență în favoarea instanței mai întâi sesizate, iar mecanismul de stabilire a competenței în situația reunirii cauzelor pe motiv de indivizibilitate este similar cu cel de la conexitate.

Reunirea a două sau mai multor cauze penale conexe este facultativă și se dispune, din oficiu ori la cererea părților sau a procurorului, de către instanța în favoarea căreia operează prorogarea de competență.

Prorogarea competenței în caz de conexitate este guvernată de următoarele reguli: cauzele penale să fie cunoscute; să se fi pus în mișcare acțiunea penală în aceeași perioadă sau în același timp, astfel încât să poată face obiectul unei cauze aflate în aceeași fază și etapă procesuală; cauzele să se afle în fața primei instanțe de judecată, chiar după desființarea hotărârii cu trimitere de către instanța de apel sau după casarea cu trimitere de către instanța de recurs; cauzele să se afle în apel în fața unor instanțe de apel de același grad ori în același stadiu de judecată. Deci, prorogarea este posibilă numai atunci

---

[1] De exemplu, Curtea de Apel Brașov, în anul 2016, a sesizat Consiliul Superior al Magistraturii referitor la faptul că pe rolul acesteia există cauze în care unele dosare penale au atât de mulți inculpați, încât niciuna dintre sălile de judecată ale instanțelor din acel oraș nu era suficient de încăpătoare, fiind necesară desfășurarea ședințelor în alte locații decât sediul instanței.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 491 din 26 ianuarie 2006, nepublicată.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1495 din 10 mai 2012, www.scj.ro. În cauză se solicitase de către procurorul de ședință, în mod repetat, trimiterea dosarului la Tribunalul Brăila (instanță la care dosarul ajunsese prin strămutare), în vederea punerii în discuție a necesității conexării cauzei cu un alt dosar format ca urmare a disjungerii cauzei în cursul urmăririi penale, de către D.I.I.C.O.T. Procurorul a susținut că inculpatul judecat în dosarul de la Tribunalul Cluj ar fi participat la săvârșirea uneia și aceleiași infracțiuni pentru comiterea căreia s-a dispus anterior trimiterea în judecată a altor inculpați, din motive obiective urmărirea penală fiind efectuată separat față de aceste persoane, iar ambele cauze se află în cursul cercetării judecătorești, la două instanțe diferite, prima instanță sesizată fiind Tribunalul Brăila.

când faptele între care există legături de conexitate ce impun reunirea pot fi întrunite în fața aceluiași organ judiciar.

Determinarea organului judiciar competent de a judeca aceste cauze reunite se face după două criterii, și anume: gradul organelor judiciare și natura organelor judiciare în fața cărora se află cauzele penale".

Instanța supremă a reținut că „este inoportună trimiterea cauzei spre rejudecare la instanța de fond pentru a impune acestei instanțe trimiterea cauzei la Tribunalul Brăila pentru conexarea dosarelor, reținând, printre altele, faptul că de la începerea urmăririi penale față de inculpat până la data soluționării apelului au trecut mai mult de 4 ani, iar o trimitere a cauzei pentru a se dispune conexarea la un dosar care se află în curs de soluționare în primă instanță la Tribunalul Brăila și vizează mai mulți inculpați, trimiși în judecată pentru comiterea mai multor infracțiuni, este o încălcare flagrantă a dispozițiilor art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului, în ceea ce privește durata procedurii". Instanța supremă a mai evidențiat faptul că „a fost epuizată deja probațiunea, astfel că o trimitere spre rejudecare ar fi echivalat cu o formalitate procesuală forțată, excesivă, care ar conduce la încălcarea dreptului la un proces echitabil".

Reunirea cauzelor în situațiile prevăzute de art. 43 alin. (2) CPP fiind facultativă, urmează ca, în ipoteza reglementată la lit. c), *instanța să aprecieze în mod concret elementele de legătură* care justifică reunirea lor[1]. În sensul identificării concrete a legăturilor care există între două sau mai multe cauze, sub vechea reglementare s-a apreciat că există conexitate atunci când infracțiunile au fost săvârșite pe teritoriul mai multor județe, dar în baza unei înțelegeri prealabile între infractori[2], și că, în situația în care două persoane s-au reclamat reciproc pentru săvârșirea infracțiunii de vătămare corporală, în aceeași zi, conexitatea poate opera[3].

51. Competența în caz de reunire a cauzelor, prevăzută de art. 44 CPP, *se determină după aceleași reguli prevăzute în reglementarea anterioară*, respectiv art. 35 CPP 1968.

Dacă, în raport cu diferiții făptuitori ori diferitele fapte, competența aparține mai multor *instanțe de grad egal*, competența de a judeca toate faptele și pe toți făptuitorii revine *instanței mai întâi sesizate*.

Dacă, după natura faptelor sau după calitatea persoanelor, competența aparține unor *instanțe de grad diferit*, competența de a judeca toate cauzele reunite revine *instanței superioare în grad*.

Competența judecării cauzelor reunite *rămâne dobândită*, chiar dacă pentru fapta sau pentru făptuitorul care a determinat competența unei anumite instanțe s-a dispus disjungerea sau încetarea procesului penal ori s-a pronunțat achitarea.

Tăinuirea, favorizarea infractorului (a făptuitorului, astfel cum este denumită în prezent infracțiunea în Codul penal) și *nedenunțarea unor infracțiuni* sunt de competența instanței care judecă infracțiunea la care acestea se referă, iar în cazul în care competența după calitatea persoanelor aparține unor instanțe de grad diferit, competența de a judeca toate cauzele reunite revine *instanței superioare în grad*.

Dacă este necesară reunirea cauzelor aflate pe rolul unei instanțe civile și a uneia militare, competența revine *instanței civile*. Dacă instanța militară este superioară în grad, competența revine *instanței civile echivalente în grad*.

---

[1] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 309.
[2] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1625/1981, în R.R.D. nr. 2/1982, p. 66.
[3] I. NEAGU, *op. cit.*, 2013, p. 387.

52. Procedura de reunire a cauzelor este prevăzută de art. 45 CPP, păstrându-se doar unele dintre regulile pe care le conținea art. 37 CPP 1968. Reunirea cauzelor se poate dispune *la cererea procurorului, a părților, a persoanei vătămate*[1] și *din oficiu* de către instanța competentă, care se pronunță prin *încheiere ce poate fi atacată numai odată cu fondul*. După modificarea art. 45 alin. (1) CPP prin O.U.G. nr. 18/2016, a fost remediată omisiunea vădită a legiuitorului, care nu prevăzuse inițial posibilitatea persoanei vătămate de a solicita reunirea cauzelor, deși aceasta, spre deosebire de suspect, poate participa la faza de judecată a procesului penal, fază la care se referă textul menționat. Cum art. 63 alin. (1) CPP trimite expres și la art. 45 din același cod, ca fiind aplicabil în cursul urmăririi penale, și suspectul poate cere reunirea cauzelor. De altfel, art. 78 CPP prevede că suspectul are drepturile prevăzute de lege pentru inculpat, care este parte.

Cauzele se pot reuni dacă ele *se află în fața primei instanțe*, chiar după desființarea sau casarea hotărârii, sau *în fața instanței de apel*. Dat fiind faptul că recursul a devenit cale extraordinară de atac, respectiv recurs în casație, nu mai este posibilă reunirea cauzelor aflate în recurs, cauzele fiind deja soluționate prin hotărâri definitive.

Datorită sintagmei „în fața primei instanțe" din art. 45 alin. (2) CPP, văzând art. 3 alin. (1) lit. d) și alin. (7) și denumirea Capitolului II „Judecata în primă instanță" din Titlul III „Judecata" al Părții speciale a Codului de procedură penală, este evident că *reunirea cauzelor se va putea realiza numai după parcurgerea procedurii de cameră preliminară*. Legiuitorul nu a înțeles să permită reunirea cauzelor în camera preliminară[2], procedura-filtru realizându-se de către *judecătorul* de cameră preliminară, nu de către instanță, neexistând nici dispoziții de trimitere la regulile aplicabile în faza de judecată, așa cum sunt cele ale art. 63 alin. (1) CPP, care prevăd aplicarea corespunzătoare a dispozițiilor privind reunirea cauzelor și în cursul urmăririi penale[3].

Totuși, față de felul în care a evoluat practica judiciară în ceea ce privește operațiunea inversă, respectiv disjungerea[4], nu mai poate fi negată absolut posibilitatea reunirii cauzelor în camera preliminară. Conexarea s-ar putea impune, de exemplu, în situațiile în care, deși în cursul urmăririi penale s-a disjuns cauza cu privire la unii dintre inculpați, ulterior s-au emis rechizitorii în ambele dosare. În situația în care o serie de probe sau acte de urmărire penală vizează inculpații din ambele dosare, aprecierea asupra legalității acestora ar trebui să se facă în mod unitar, de către același judecător de cameră preliminară, pentru evitarea unor eventuale soluții contradictorii. Probabilitatea reunirii cauzelor în procedura de cameră preliminară, în astfel de situații, este însă destul de mică, date fiind durata acestei proceduri și necesitatea emiterii rechizitoriilor la momente foarte apropiate în dosarele disjunse. Trebuie luată în considerare și posibilitatea ca soluțiile referitoare la verificarea rechizitoriilor, a legalității actelor de urmărire penală și a probelor administrate privind infracțiunile și inculpații din cele două cauze să fie diferite, impunându-se, pentru una dintre cauze, restituirea ei la parchet, iar pentru cealaltă judecarea. În acest caz, va

---

[1] Posibilitatea persoanei vătămate de a solicita reunirea cauzelor a fost introdusă ca urmare a modificării art. 45 alin. (1) CPP prin O.U.G. nr. 18/2016.

[2] În același sens, A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 244: „Având în vedere cadrul procesual specific camerei preliminare, legea nu prevede posibilitatea reunirii cauzelor în această procedură (...)".

[3] În sens contrar, M. UDROIU, *op. cit.*, p. 147: „Prorogarea de competență în situația reunirii cauzelor va opera numai (dacă – n.n.) (...) toate cauzele se află în faza camerei preliminare"; A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 217: „Referirea la «instanță» din cuprinsul alin. (1) și (2) (ale art. 44 – n.n.) trebuie înțeleasă ca având-l în vedere și pe judecătorul de cameră preliminară, față de dispozițiile art. 54 CPP, potrivit cărora acesta soluționează cauzele de competența sa «în cadrul instanței, potrivit competenței acesteia»".

[4] A se vedea *infra*, partea generală, nr. 53.

fi necesară disjungerea, o altă instituție privită cu rezervă în faza de cameră preliminară, pentru care nu există temei legal expres care să permită aplicarea ei în procedura camerei preliminare – art. 46 CPP se referă, ca și art. 44 și art. 45 din același cod, la „instanță", iar o dispoziție similară celei de la art. 63 alin. (1) nu există pentru judecătorul de cameră preliminară. Pe de altă parte, solicitarea dosarului care nu se află pe rolul judecătorului de cameră preliminară în fața căruia s-a formulat cererea de reunire a cauzelor și probabilitatea ca cele două cauze să se afle în momente diferite ale parcurgerii procedurii de cameră preliminară ar putea conduce la prelungirea acesteia peste durata recomandată de 60 de zile.

În concluzie, apreciem că, date fiind argumentele de interpretare a textelor expuse, precum și consecințele previzionate, reunirea cauzelor ar trebui să se realizeze, în principiu, după parcurgerea procedurii de cameră preliminară, când se va cunoaște cu siguranță că ambele cauze au ajuns în faza de judecată.

Practica judiciară a confirmat această interpretare, în sensul că *reunirea cauzelor nu poate fi realizată în cursul procedurii de cameră preliminară*. De exemplu, într-o cauză, judecătorul de cameră preliminară a reținut că, în ceea ce privește conexarea cauzei cu care era învestit cu o altă cauză ce forma obiectul unui alt dosar aflat pe rolul aceluiași tribunal, aceasta poate fi dispusă doar după începerea judecății. În conformitate cu art. 43 CPP, *instanța* dispune reunirea cauzelor, iar potrivit dispozițiilor art. 45 din același cod, reunirea cauzelor se poate dispune de către *instanța* competentă, dacă acele cauze se află în fața primei instanțe. Prin urmare, din coroborarea dispozițiilor legale sus-menționate rezultă că doar instanța de judecată este cea care poate dispune reunirea cauzelor, judecătorul de cameră preliminară nefiind competent în acest sens[1].

Articolul 45 alin. (3) CPP prevede că instanța se pronunță prin *încheiere* care poate fi atacată numai odată cu fondul. Dacă însă instanța soluționează cauza la același termen la care a dispus reunirea, aceasta va pronunța *sentință*[2] (dacă reunirea s-a realizat în fața instanței de fond) sau *decizie* (dacă reunirea s-a realizat în apel)[3].

§3. Disjungerea cauzelor

53. Noțiune. Procedură. Disjungerea cauzelor, prevăzută de art. 46 CPP, este operațiunea juridică inversă reunirii acestora. Deși nu se mai prevede expres, ca în vechiul art. 37 alin. (3) CPP 1968, că în cazul de indivizibilitate prevăzut de vechiul art. 33 lit. c) cauzele trebuie să fie reunite întotdeauna, adică pentru infracțiunea continuată sau pentru orice alt caz în care două sau mai multe acte materiale alcătuiesc o singură infracțiune, apreciem că nici sub imperiul noului cod *nu este permisă disjungerea în aceste cazuri*. Aceasta, pentru că art. 46 alin. (1) CPP prevede că, pentru motive temeinice privind mai buna desfășurare a judecății, instanța poate dispune disjungerea acesteia cu privire la *unii dintre inculpați* sau la *unele dintre infracțiuni*, nu și cu privire la unele acte materiale.

---

[1] C.A. Suceava, s. pen. și min., înch. din ședința camerei de consiliu nr. 80 din 19 decembrie 2014, nepublicată.

[2] În același sens, A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 221: „Dispozițiile art. 46 alin. (2) CPP sunt criticabile. Ca și în cazul acțiunii civile, hotărârea prin care se disjunge judecata cu privire la unii dintre inculpați sau la unele dintre infracțiuni poate fi nu numai o încheiere, ci și sentința prin care prima instanță soluționează cauza cu privire la ceilalți inculpați sau la celelalte infracțiuni, sau decizia prin care instanța de apel desființează hotărârea primei instanțe și trimite cauza spre rejudecare cu privire la unii dintre inculpați sau la unele dintre infracțiuni. S-ar impune, astfel, înlăturarea din text a mențiunii «prin încheiere»".

[3] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *Noul Cod de procedură penală. Ghid de aplicare pentru practicieni*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 36.

Disjungerea cauzelor se dispune de instanță prin *încheiere, din oficiu* sau *la cererea procurorului ori a părților*. Deși textul de lege nu prevede expres posibilitatea persoanei vătămate de a solicita disjungerea cauzelor[1], apreciem că este vorba despre o omisiune vădită a legiuitorului. Ca și în cazul discuției făcute în privința și a altor tipuri de hotărâri prin care se poate dispune reunirea cauzelor, simetric, dacă instanța soluționează cauza sub anumite aspecte (pentru anumite infracțiuni sau anumiți inculpați) și, la același termen, dispune disjungerea pentru alte infracțiuni sau alți inculpați, aceasta va pronunța *sentință* sau *decizie*, după caz. Încheierea ce se pronunță cu privire la măsura disjungerii poate fi atacată doar odată cu fondul cauzei.

Disjungerea cauzelor prevăzută de art. 46 CPP are ca efect *judecarea separată a acțiunii penale* în ceea ce privește anumite infracțiuni sau anumiți inculpați, indiferent dacă au sau nu atașate acțiuni civile. Ea constituie o *operațiune juridică distinctă de disjungerea acțiunii civile* prevăzută de art. 26 CPP, care are ca efect judecarea separată a acțiunii civile de cea penală, ambele privind același inculpat, pentru aceeași faptă. În consecință, indicarea ca temei legal (pe lângă art. 26 CPP) și a art. 46 CPP, pentru disjungerea acțiunii civile, este greșită.

În ceea ce privește posibilitatea disjungerii cauzei în faza camerei preliminare, este adevărat că nu există temei legal care să permită aplicarea acestei instituții în procedura camerei preliminare – art. 46 CPP se referă, ca și art. 44 și art. 45 din același cod, la „instanță", iar o dispoziție similară celei de la art. 63 alin. (1) CPP nu există pentru judecătorul de cameră preliminară.

Deși în majoritatea cazurilor în care s-a solicitat disjungerea în procedura camerei preliminare această cerere a fost respinsă, totuși, practica judiciară a cunoscut, în ultima vreme, soluții care, explicit sau implicit, au recunoscut posibilitatea disjungerii și în această fază a procesului penal. Astfel, într-o cauză[2], fără a menționa disjungerea, judecătorul de cameră preliminară a dispus, pe de o parte, restituirea cauzei la parchet în ceea ce îl privește pe unul dintre inculpați (constatând nulitatea absolută a întregii urmăriri penale în ceea ce-l privea pe acel inculpat), iar, pe de altă parte, a dispus începerea judecății cu privire la ceilalți inculpați. Înalta Curte de Casație și Justiție[3] a decis însă în mod expres disjungerea, în soluționarea unei contestații a parchetului împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară de la curtea de apel care dispusese restituirea integrală a cauzei la parchet. Desființând în parte acea încheiere, judecătorul de cameră preliminară de la instanța supremă a disjuns cauza în ceea ce îi privea pe unii dintre inculpați și a restituit cauza la parchet, dar a dispus începerea judecății în acea cauză pentru alți inculpați.

§4. Mecanisme prin care este garantată respectarea normelor privind competența instanțelor

54. Aspecte generale. Pentru a fi respectate, dispozițiile care stabilesc, pentru fiecare tip și nivel de instanță, competența materială, funcțională, după calitatea persoanei și teritorială trebuie să fie însoțite de o serie de norme care să prevadă prin ce acte procesuale sau procedurale pot fi invocate și realizate.

Unele dintre aceste norme se regăsesc chiar în secțiunea de „dispoziții speciale privind competența instanțelor judecătorești", altele se regăsesc în capitolul dedicat nulităților

[1] Prin O.U.G. nr. 18/2016 nu a fost modificat și alin. (2) al art. 46 CPP, similar alin. (1) al art. 45.
[2] Soluționată în contestație de C.A. Cluj, s. pen., înch. din 4 mai 2015, definitivă, nepublicată.
[3] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 67 din 19 ianuarie 2016, definitivă, nepublicată.

[art. 281 alin. (1) lit. a) CPP] sau în Partea specială a Codului de procedură penală, atât pentru urmărirea penală (art. 301 – „Trimiterea la organul competent"), cât și pentru camera preliminară (art. 342 – obiectul camerei preliminare fiind și acela de verificare a competenței instanței). Norme referitoare la consecințele nerespectării dispozițiilor privind competența se găsesc și în materia căilor de atac [art. 421 pct. 2 lit. b) CPP se referă la trimiterea de către instanța de apel spre rejudecare, în caz de necompetență a primei instanțe, art. 438 alin. (1) pct. 1 prevede un caz de recurs în casație pentru situația în care nu au fost respectate dispozițiile privind competența după materie sau după calitatea persoanei, dacă judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei competente].

Multe alte texte fac referire expresă la competență, reglementând diverse acte procesuale sau procedurale: art. 140 alin. (1), art. 141 alin. (3), art. 144 alin. (1), art. 147 alin. (1), art. 158 alin. (1), art. 168 alin. (2), art. 184 alin. (6), art. 219 alin. (1), art. 224 alin. (2) CPP etc.

Din aceste dispoziții legale rezultă că organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară și instanța de judecată sunt *obligați la o verificare inițială a competenței* (în cazul completului care judecă în primă instanță, verificarea a fost realizată de către judecătorul de cameră preliminară). Această primă verificare nu este însă suficientă, fiind necesar ca, pe tot parcursul procesului penal, fiecare organ judiciar *să se asigure că s-a păstrat competența inițială* sau *să ia măsurile necesare în caz de schimbare a acesteia*, putându-se ivi situații în care se impun reverificarea competenței și declinarea acesteia (verificările incidentale), anumite excepții de necompetență putând fi invocate pe toată durata procesului penal.

55. Excepțiile de necompetență (art. 47 CPP) reprezintă acel *incident* procedural prin care se provoacă verificarea competenței organului judiciar pe parcursul procesului penal. Ele pot fi invocate *din oficiu*, *de către procuror*, *de către persoana vătămată* sau *de către părți*, indiferent de felul competenței.

Excepțiile de necompetență pot fi invocate și *de către suspect*, deși, aparent, textul art. 47 nu face referire la acesta, suspectul nefiind parte în procesul penal, însă art. 78 CPP prevede că suspectul are drepturile prevăzute de lege pentru inculpat, acesta din urmă fiind parte. În consecință, și suspectul poate invoca excepția de necompetență.

În corelație cu sistemul nulităților, *excepția de necompetență materială sau după calitatea persoanei numai a instanței inferioare* celei competente potrivit legii poate fi invocată *în tot cursul judecății*, până la pronunțarea hotărârii definitive. Potrivit art. 281 alin. (1) lit. b) și alin. (3) CPP, încălcarea dispozițiilor privind competența materială și competența personală a instanțelor judecătorești, *atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente* (condiție nou-introdusă de reglementarea actuală), este sancționată cu *nulitatea absolută*, care poate fi invocată *în orice stare a procesului*.

După Decizia Curții Constituționale nr. 302/2017, acest text trebuie aplicat și în cazul încălcării dispozițiilor privind competența materială și competența personală a organelor de urmărire penală inferioare celor competente, care va fi sancționată cu nulitatea absolută.

Nerespectarea dispozițiilor privind competența după materie sau după calitatea persoanei, în cursul judecății, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente, este și *motiv de recurs în casație*, prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 1 CPP.

Excepția de necompetență materială sau după calitatea persoanei a instanței superioare celei competente potrivit legii poate fi invocată *până la începerea cercetării judecătorești*. Același regim îl are și *excepția de necompetență teritorială*.

56. Competența în caz de schimbare a calității inculpatului. Conform art. 48 CPP, când competența instanței este determinată de calitatea inculpatului, *instanța rămâne competentă* să judece, chiar dacă inculpatul, *după săvârșirea infracțiunii*, nu mai are acea calitate, în cazurile când:

– fapta are legătură cu atribuțiile de serviciu ale făptuitorului;

– *s-a dat citire actului de sesizare a instanței* [acest moment este prevăzut de art. 374 alin. (1) CPP]. Potrivit reglementării anterioare, cea de-a doua situație în care instanța rămânea competentă să judece în caz de schimbare a calității inculpatului era *când s-a dat o hotărâre în primă instanță*.

Dobândirea calității după săvârșirea infracțiunii nu determină schimbarea competenței, cu *excepția* infracțiunilor săvârșite de persoanele prevăzute la art. 40 alin. (1) CPP[1].

În acest sens, în practica judiciară anterioară, în privința competenței de a judeca o cauză în care se dobândise ulterior săvârșirii faptei o calitate care nu se regăsea printre cele care conduc la schimbarea competenței, s-a arătat că regula este aceea că dobândirea calității după săvârșirea infracțiunii nu determină schimbarea competenței. Excepția este de strictă interpretare și se aplică numai dacă infracțiunile sunt săvârșite de acele categorii de persoane prevăzute în mod expres, între care nu figurează însă funcția de judecător. În aceste condiții, având în vedere că intimatul nu avea calitatea de judecător la data pretinselor fapte reclamate de petiționar, iar la data acestora competența ar fi revenit judecătoriei, instanța a constatat că în speță competentă în soluționarea cauzei era judecătoria[2].

În cazul în care *inculpatul pierde calitatea* care a determinat competența după calitatea persoanei și nu se regăsesc îndeplinite condițiile pentru păstrarea cauzei de către instanța ierarhic superioară, se pune problema determinării, dintre instanțele cărora le-ar putea reveni competența materială, a instanței competente teritorial din circumscripția instanței superioare pe rolul căreia s-a aflat cauza.

Sub imperiul vechiului Cod de procedură penală, constatând că un inculpat și-a pierdut calitatea de deputat pe care o avea la data săvârșirii faptei, competența de soluționare a cauzei în fond a fost stabilită în favoarea judecătoriei în a cărei circumscripție se afla locul unde au fost săvârșite infracțiunile reținute în sarcina inculpatului prin actul de sesizare. Competența judecătoriei a fost determinată de următoarele elemente: mandatul de deputat al inculpatului a încetat, faptele pentru care acesta a fost trimis în judecată nu au legătură cu atribuțiile sale de serviciu ca parlamentar, în cauză nu a fost pronunțată o hotărâre în primă instanță, iar funcția de secretar de stat, pe care inculpatul a deținut-o și în exercitarea căreia a comis faptele pentru care a fost trimis în judecată, nu poate fi asimilată aceleia de membru al Guvernului, jurisprudența statuând în sensul că membrii Guvernului sunt doar miniștrii, iar nu și secretarii de stat sau cei asimilați acestora din urmă[3].

Într-o altă cauză[4], după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală, judecătorul de cameră preliminară a admis cererea formulată de inculpat și a constatat neregularitatea actului de sesizare, deoarece la momentul săvârșirii activității presupus infracționale inculpatul avea calitatea de avocat, iar competent să efectueze urmărirea penală și să exercite supravegherea asupra activității de cercetare penală era procurorul de la parchetul

[1] În privința cărora competența de judecată în primă instanță revine Înaltei Curți de Casație și Justiție.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3834/2005, în Eurolex Baza de date.

[3] I.C.C.J., s. pen., sent. nr. 1/2009, în Eurolex Baza de date.

[4] C.A. Iași, înch. din 2 aprilie 2014 a judecătorului de cameră preliminară, definitivă la data de 14 mai 2014, prin respingerea de către I.C.C.J., s. pen., ca nefondată, a contestației declarate de inculpat, menționată în înch. nr. 25 din 28 mai 2014 a C.A. Iași, nepublicată.

de pe lângă curtea de apel. Cum, în cauză, urmărirea penală a fost supravegheată de către un procuror din cadrul parchetului de pe lângă tribunal, procuror care a emis și rechizitoriul, ce făcea obiectul verificării legalității, s-a constatat că au fost încălcate dispozițiile relative la competența după calitatea persoanei.

O situație particulară este aceea a suspendării din exercitarea unei profesii din care fac parte subiecții pentru care este reglementată o anume competență după calitatea persoanei. Suspendarea din exercitarea unei anumite profesii (chiar anterioară datei săvârșirii faptei) nu produce, în mod evident, aceleași efecte ca și încetarea calității respective, motiv pentru care nici nu va influența competența după calitatea persoanei a instanței sau a organului de urmărire penală. Practica judiciară s-a pronunțat, de asemenea, în sensul că suspendarea presupune lipsa exercițiului profesiei, dar nu și pierderea calității în sine, chiar și atunci când, ca urmare a suspendării dintr-o profesie, autorul infracțiunii a dobândit o altă calitate, pentru care legea prevede tot o competență după calitatea persoanei. Dacă cele două calități ar determina competența unor instanțe diferite în grad, instanța competentă va fi instanța cea mai înaltă în grad, iar în cazul în care pentru una dintre cele două calități s-ar impune o competență specială a organelor de urmărire penală, acestea sunt competente să efectueze urmărirea penală.

De exemplu, într-o altă cauză[1], în cadrul procedurii de cameră preliminară a fost invocată de către un inculpat excepția necompetenței organului de urmărire penală, aceasta susținând că parchetul de pe lângă curtea de apel, și nu serviciul teritorial al Direcției Naționale Anticorupție, avea competența de a efectua urmărirea penală, deoarece nu deținea, așa cum se reținuse, o dublă calitate, cea de avocat, dar și cea de executor judecătoresc. Inculpatul a arătat că, întrucât cele două funcții sunt incompatibile, i-a fost admisă cererea de înscriere pe lista avocaților incompatibili la numirea în funcția de executor judecătoresc, iar față de această ultimă calitate, pentru infracțiunea de abuz în serviciu, competent să efectueze urmărirea penală era parchetul de pe lângă curtea de apel. Judecătorul de cameră preliminară a constatat excepția nefondată. Calitatea de avocat a inculpatului nu a încetat (dispozițiile legale prevăzând în mod expres cazurile în care operează încetarea acestei calități), ci doar a fost suspendată exercitarea ei, ca urmare a stării de incompatibilitate. Prin urmare, pe perioada suspendării se păstrează calitatea de avocat, astfel că, în speță, în raport de această calitate a inculpatului, în mod corect urmărirea penală a fost efectuată de către procurorul din cadrul Direcției Naționale Anticorupție.

57. Competența în caz de schimbare a încadrării juridice sau a calificării faptei se determină potrivit art. 49 CPP, după *aceleași reguli prevăzute în reglementarea anterioară*, respectiv art. 41 CPP 1968. Instanța sesizată cu judecarea unei infracțiuni rămâne competentă a o judeca, chiar dacă, *după schimbarea încadrării juridice, infracțiunea este de competența instanței inferioare*.

Schimbarea calificării faptei printr-o lege nouă, intervenită în cursul judecării cauzei, nu atrage necompetența instanței, *în afară de cazul când prin acea lege s-ar dispune altfel*.

În practica judiciară[2] sub imperiul vechiului cod s-a decis, conform textului de lege în vigoare la acea dată, identic cu cel din noul cod, că schimbarea calificării faptei printr-o lege nouă subsecventă în cursul judecății nu atrage necompetența instanței de judecată dacă prin acea lege nu s-a dispus altfel. La data sesizării primei instanțe, tribunalul era

[1] C.A. Iași, s. pen. și min., înch. din 11 martie 2014, nepublicată.
[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 903 din 8 februarie 2005, în Eurolex Baza de date.

competent să judece înșelăciunea prevăzută de art. 215 alin. (5) CP (din 1969, înșelăciune care a avut consecințe deosebit de grave – n.n.). În timpul cercetării judecătorești, prin O.U.G. nr. 207/2000, au fost modificate dispozițiile art. 146 CP (din 1969 – n.n.), prin „consecințe deosebit de grave" înțelegându-se o pagubă materială mai mare de 1.000.000.000 ROL sau o perturbare deosebit de gravă a activităților, cauzată unei autorități publice sau oricăreia dintre instituțiile la care se referea art. 145 din același cod ori altei persoane juridice sau fizice, fapta inculpatului producând consecințe sub această limită. Tribunalul a pus în discuție noua încadrare juridică cu ocazia dezbaterilor și, conform art. 334 CPP (din 1968 – n.n.), a schimbat încadrarea juridică, pronunțând o hotărâre legală și temeinică, chiar dacă infracțiunea, conform legii noi, era de competența instanței inferioare.

Aceste reguli *nu se aplică* în cazul în care schimbarea încadrării juridice a faptei are loc în cursul urmăririi penale[1].

58. Declinarea de competență. Dispozițiile art. 50 CPP se aplică indiferent dacă verificarea competenței s-a realizat din oficiu sau ca urmare a ridicării unei excepții de necompetență de către părți sau persoana vătămată. Procedura privind declinarea de competență nu diferă de cea din reglementarea anterioară (art. 42 CPP 1968). Dacă instanța *admite excepția*, își declină competența prin *sentință definitivă*. Dacă instanța *respinge excepția*, aceasta se pronunță prin *încheiere*, care va putea fi atacată numai odată cu fondul [conform art. 408 alin. (2) CPP].

Articolul 50 alin. (1) CPP prevede că instanța care își declină competența *trimite, de îndată, dosarul* instanței de judecată desemnate ca fiind competentă prin hotărârea de declinare, iar alin. (4) prevede că hotărârea de declinare a competenței nu este supusă căilor de atac. Aceste prevederi sunt de natură să răspundă nevoii de celeritate a procesului penal, fiind necesar ca o cauză să ajungă în cel mai scurt timp în fața instanței competente.

În practica judiciară anterioară[2] s-a decis că, odată admisă o excepție de necompetență, instanța nu mai poate dispune restituirea cauzei la procuror pentru refacerea urmăririi penale, ci trebuie să facă aplicarea dispozițiilor privind declinarea competenței și trimiterea dosarului instanței de judecată arătate ca fiind competentă. Acest lucru rezulta, pe de o parte, din caracterul imperativ al art. 42 alin. (1) CPP (din 1968 – n.n.), care nu lăsa la aprecierea instanței dacă va trimite sau nu dosarul instanței competente, după ce a admis excepția de necompetență materială. Pe de altă parte, art. 43 alin. (6) din același cod permitea instanței care își declina competența doar să ia măsurile și să efectueze „actele ce reclamă urgență" (spre exemplu, măsurile preventive). Or, restituirea cauzei la procuror, după ce în prealabil a fost admisă excepția de necompetență materială, nu constituie o măsură sau un act „ce reclamă urgență" în sensul art. 43 alin. (6) CPP (din 1968 – n.n.).

Considerentele instanței rămân actuale și după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală. Astfel, dacă necompetența materială, teritorială sau funcțională se ivește în faza camerei preliminare, judecătorul de cameră preliminară, după admiterea unei asemenea excepții, nu poate decât să își decline competența în favoarea judecătorului de cameră preliminară de la instanța competentă. El nu are căderea să excludă anumite probe sau toate probele administrate în cursul urmăririi penale ori să restituie cauza la procuror, măsuri pe care le poate dispune doar judecătorul de cameră preliminară de la instanța competentă. Suplimentar, în faza de judecată, fază în care oricum o dispoziție de

[1] A se vedea *infra*, partea generală, nr. 73.

[2] C.A. Târgu Mureș, s. pen., min. și fam., dec. nr. 55/R din 23 ianuarie 2014, în Eurolex Baza de date.

restituire a cauzei la parchet nu mai este posibilă, admiterea unei excepții de necompetență poate atrage doar declinarea de competență[1].

În materie penală s-a găsit justa măsură între interesul de salvare a actelor efectuate de instanța necompetentă și principiul legalității. Astfel, dacă declinarea a fost determinată de *competența materială sau după calitatea persoanei*, instanța căreia i s-a trimis cauza *poate menține*, motivat, probele administrate, actele îndeplinite și măsurile dispuse de instanța care și-a declinat competența [art. 50 alin. (2) CPP]. În cazul declinării pentru *necompetență teritorială*, probele administrate, actele îndeplinite și măsurile dispuse *se mențin* [art. 50 alin. (3) CPP].

59. Conflictul de competență poate fi *negativ* (când două sau mai multe instanțe sesizate se declară necompetente să soluționeze o cauză) sau *pozitiv* (când două sau mai multe instanțe sesizate se declară competente să soluționeze aceeași cauză).

Cazurile de conflict negativ sunt cele mai frecvente. După momentul la care nu a mai fost posibilă sesizarea directă a instanței cu plângere prealabilă, probabilitatea sesizării simultane sau succesive a unor instanțe diferite cu aceeași cauză este destul de redusă. Procurorul care are spre soluționare o cauză, fie că emite rechizitoriu, fie că încheie acordul de recunoaștere a vinovăției, va sesiza o singură instanță. Aspectele referitoare la sesizarea inițială a unor organe de urmărire penală diferite de către persoana vătămată ar trebui să fie clarificate prin mecanismul declinării sau conflictului pozitiv de competență, deci nu ar trebui să ajungă pe rolul unor instanțe diferite una și aceeași cauză, ca urmare a unui act de sesizare întocmit de procuror. Rămân, desigur, posibilitățile deschise justițiabililor de a sesiza instanțe diferite, de exemplu, cu plângere împotriva soluțiilor de netrimitere în judecată, cu cerere de reabilitare etc., care ar putea naște inclusiv conflicte pozitive de competență.

Instanța competentă să se pronunțe, atunci când două sau mai multe instanțe se recunosc competente a judeca aceeași cauză ori își declină competența reciproc, este *instanța ierarhic superioară comună* [art. 51 alin. (1) CPP]. Nu se poate declanșa un conflict de competență decât între instanțe, *nu și între secții penale sau complete ale aceleiași instanțe*, neexistând în Codul de procedură penală un text similar celui din art. 136 CPC[2]. Un astfel de conflict este însă posibil între secțiile penală și, respectiv, civilă ale unei instanțe ori între complete de la aceste secții[3], situație destul de întâlnită în materia contestațiilor la executare, atunci când obiectul executării rezultă dintr-o hotărâre pronunțată de instanța penală.

Conflictul *este posibil a se naște* însă între organele de urmărire penală, între judecătorii de cameră preliminară de la instanțe diferite și chiar între judecători de drepturi și libertăți de la instanțe diferite.

---

[1] *Notă* (judecător M.V.) la dec. pen. nr. 55/R din 23 ianuarie 2014 a C.A. Târgu Mureș, *supra cit.*

[2] Art. 136 CPC: „Dispoziții speciale. (1) Dispozițiile prezentei secțiuni privitoare la excepția de necompetență și la conflictul de competență se aplică prin asemănare și în cazul secțiilor specializate ale aceleiași instanțe judecătorești, care se pronunță prin încheiere. (2) Conflictul se va soluționa de secția instanței stabilite potrivit art. 135 corespunzătoare secției înaintea căreia s-a ivit conflictul. (3) Conflictul dintre două secții ale Înaltei Curți de Casație și Justiție se soluționează de Completul de 5 judecători. (4) Dispozițiile alin. (1)-(3) se aplică în mod corespunzător și în cazul completelor specializate".

[3] În același sens, M. UDROIU, în M. UDROIU (COORD.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p. 214: „Trebuie avut însă în vedere că, potrivit Codului de procedură penală, anumite cauze au trecut în competența secțiilor civile ale instanțelor (de pildă, soluționarea cererilor de revizuire care vizează doar latura civilă a cauzei penale). În aceste situații, considerăm că pot fi aplicate dispozițiile art. 136 C.proc.civ. atunci când o cauză este transmisă succesiv între secția penală și cea civilă a unei instanțe în vederea înlăturării existenței unei ipoteze de întrerupere a cursului justiției".

Instanța ierarhic superioară comună *este sesizată*, în caz de conflict pozitiv, de către instanța care s-a declarat cea din urmă competentă, iar în caz de conflict negativ, de către instanța care și-a declinat cea din urmă competența. Sesizarea instanței ierarhic superioare comune se poate face și de procuror sau de părți. Și în acest caz, este o omisiune a legiuitorului în privința posibilității sesizării instanței superioare de către persoana vătămată, având în vedere faptul că art. 47 alin. (4) CPP recunoaște explicit dreptul acesteia de a invoca excepțiile de necompetență. O interpretare contrară ar conduce la soluția absurdă în care, de exemplu, în cazul conflictului negativ de competență, deși persoana vătămată invocă în fața celei de-a doua instanțe excepția de necompetență, nu are la dispoziție întregul mecanism de sesizare în vederea soluționării conflictului de competență.

Până la soluționarea conflictului pozitiv de competență, *judecata se suspendă* [art. 51 alin. (4) CPP]. În cazul conflictului negativ, prevederea era inutilă, deoarece niciuna dintre instanțe nu se considera competentă să judece. Instanța care și-a declinat competența ori care s-a declarat competentă cea din urmă ia măsurile și efectuează *actele ce reclamă urgență* [art. 51 alin. (5) CPP], de exemplu, măsurile preventive.

Instanța se pronunță asupra conflictului de competență *de urgență*, prin *încheiere care nu este supusă niciunei căi de atac* [art. 51 alin. (6) CPP]. Când instanța sesizată cu soluționarea conflictului de competență constată că acea cauză este de competența altei instanțe decât cele între care a intervenit conflictul și față de care nu este instanță superioară comună, trimite dosarul instanței superioare comune [alin. (7) al art. 51 CPP]. Noul cod conține deci *dispoziții similare celor din vechea reglementare* sub acest aspect.

Spre deosebire de vechiul cod însă, care prevedea expres că instanța superioară hotărăște asupra conflictului după citarea părților, art. 51 alin. (6) CPP *nu mai prevede citarea*, precizând că pronunțarea se realizează de urgență. În acest context, concluzia firească este aceea că la soluționarea conflictului de competență părțile nu sunt citate[1] și nici nu pot formula cereri sau excepții în fața acestei instanțe, aspecte care au fost reglementate astfel, de asemenea, pentru accelerarea procedurii. De altfel, părțile și-au expus opinia asupra competenței instanței atunci când s-a dezbătut excepția de necompetență în fața instanțelor pe rolul cărora s-a aflat cauza spre soluționare în fond sau când au sesizat conflictul de competență în temeiul alin. (3) al art. 51 CPP.

La soluționarea conflictului de competență *nu este obligatorie prezența procurorului*.

Ca și în vechiul cod, instanța căreia i s-a trimis cauza prin hotărârea de stabilire a competenței nu se mai poate declara necompetentă, *cu excepția situațiilor în care apar elemente noi care atrag competența altor instanțe*. Potrivit art. 43 alin. (9) CPP 1968, posibilitatea instanței căreia i s-a trimis cauza prin hotărârea de stabilire a competenței de a se declara necompetentă era limitată la cazul în care, în urma *noii situații de fapt ce rezulta din completarea cercetării judecătorești*, se constata că fapta constituie o infracțiune dată prin lege în competența altei instanțe.

60. Chestiunile prealabile. Articolul 52 CPP prevede că *instanța penală este competentă să judece orice chestiune prealabilă soluționării cauzei*, chiar dacă prin natura ei acea chestiune este de competența altei instanțe, cu *excepția* situațiilor în care competența de soluționare nu aparține organelor judiciare. Chestiunea prealabilă se judecă de către instanța penală *potrivit regulilor și mijloacelor de probă privitoare la materia căreia îi aparține acea chestiune*.

[1] În sens contrar, M. UDROIU, *op. cit.*, p. 163.

În acest context, trebuie amintit că, în timp ce excepția de neconstituționalitate are doar o procedură formală, de admisibilitate, în fața instanței judecătorești, analizarea acesteia pe fond fiind atributul Curții Constituționale, pentru excepția de nelegalitate[1] – deși reglementată de Legea nr. 554/2004 a contenciosului administrativ cu o procedură specifică –, noul Cod de procedură penală, ca și codul anterior, obligă instanța penală să soluționeze inclusiv excepțiile de nelegalitate a actelor administrative cu caracter individual (însă după regulile aplicabile judecății din contenciosul administrativ). Această reglementare corespunde cerinței de celeritate.

Hotărârile definitive ale altor instanțe decât cele penale asupra unei chestiuni prealabile în procesul penal *au autoritate de lucru judecat în fața instanței penale*, cu excepția împrejurărilor care privesc existența infracțiunii [art. 52 alin. (3) CPP]. Excepția nu era prevăzută de reglementarea anterioară (art. 44 CPP 1968).

Secțiunea a 4-a. Competența judecătorului de drepturi și libertăți și a judecătorului de cameră preliminară

REGLEMENTARE

Art. 53. Competența judecătorului de drepturi și libertăți. Judecătorul de drepturi și libertăți este judecătorul care, în cadrul instanței, potrivit competenței acesteia, soluționează, în cursul urmăririi penale, cererile, propunerile, plângerile, contestațiile sau orice alte sesizări privind:

a) măsurile preventive;

b) măsurile asigurătorii;

c) măsurile de siguranță cu caracter provizoriu;

d) actele procurorului, în cazurile expres prevăzute de lege;

e)[2] încuviințarea percheziților, a folosirii metodelor și tehnicilor speciale de supraveghere sau cercetare ori a altor procedee probatorii potrivit legii;

f) procedura audierii anticipate;

g) alte situații expres prevăzute de lege.

Art. 54. Competența judecătorului de cameră preliminară. Judecătorul de cameră preliminară este judecătorul care, în cadrul instanței, potrivit competenței acesteia:

a) verifică legalitatea trimiterii în judecată dispuse de procuror;

b) verifică legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală;

c) soluționează plângerile împotriva soluțiilor de neurmărire sau de netrimitere în judecată;

d) soluționează alte situații expres prevăzute de lege.

---

[1] Art. 4 din Legea nr. 554/2004 a contenciosului administrativ (M. Of. nr. 1154 din 7 decembrie 2004): „Excepția de nelegalitate. (1) Legalitatea unui act administrativ cu caracter individual, indiferent de data emiterii acestuia, poate fi cercetată oricând în cadrul unui proces, pe cale de excepție, din oficiu sau la cererea părții interesate. (2) Instanța învestită cu fondul litigiului și în fața căreia a fost invocată excepția de nelegalitate, constatând că *de actul administrativ cu caracter individual depinde soluționarea litigiului pe fond* (s.n.), este competentă să se pronunțe asupra excepției, fie printr-o încheiere interlocutorie, fie prin hotărârea pe care o va pronunța în cauză. În situația în care instanța se pronunță asupra excepției de nelegalitate prin încheiere interlocutorie, aceasta poate fi atacată odată cu fondul. (3) În cazul în care a constatat nelegalitatea actului administrativ cu caracter individual, instanța în fața căreia a fost invocată excepția de nelegalitate va soluționa cauza, fără a ține seama de actul a cărui nelegalitate a fost constatată. (4) Actele administrative cu caracter normativ nu pot forma obiect al excepției de nelegalitate. Controlul judecătoresc al actelor administrative cu caracter normativ se exercită de către instanța de contencios administrativ în cadrul acțiunii în anulare, în condițiile prevăzute de prezenta lege".

[2] Lit. e) și f) de la art. 53 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 28 din Legea nr. 255/2013.

COMENTARIU

61. Competența judecătorului de drepturi și libertăți. Conform art. 53 CPP, judecătorul de drepturi și libertăți este judecătorul care soluționează, *în cursul urmăririi penale*, cererile, propunerile, plângerile, contestațiile sau orice alte sesizări privind:

a) măsurile preventive;

b) măsurile asigurătorii;

c) măsurile de siguranță cu caracter provizoriu;

d) actele procurorului, în cazurile expres prevăzute de lege;

e) încuviințarea percheziților, a folosirii metodelor și tehnicilor speciale de supraveghere sau cercetare ori a altor procedee probatorii potrivit legii;

f) procedura audierii anticipate;

g) alte situații expres prevăzute de lege.

Chiar dacă textul de lege face referire la faptul că își desfășoară activitatea „în cadrul instanței, *potrivit competenței acesteia*" (s.n.), de fapt judecătorul de drepturi și libertăți va fi determinat, *întotdeauna, în funcție de competența materială și personală a instanței în cadrul căreia funcționează*, însă, pentru rațiuni care țin de necesitatea soluționării de urgență a tipurilor de cereri, propuneri, plângeri, contestații, sesizări de competența acestuia, *competența teritorială a instanței*, determinată în funcție de ordinea de prioritate stabilită de art. 41 alin. (1) CPP, *nu se regăsește în toate cazurile și în privința competenței teritoriale a judecătorului de drepturi și libertăți*.

Ca regulă, pentru judecătorul de drepturi și libertăți este instituită o *competență teritorială alternativă* între instanța care ar fi competentă să judece cauza în primă instanță și o altă instanță corespunzătoare în grad. De exemplu, art. 140 alin. (1) CPP prevede că „Supravegherea tehnică poate fi dispusă în cursul urmăririi penale (...) de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță *sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a formulat cererea*" (s.n.). Articolul 184 CPP, care reglementează procedura efectuării expertizei medico-legale psihiatrice, prevede, la alin. (6), că propunerea de luare a măsurii internării nevoluntare, în vederea efectuării expertizei psihiatrice, poate fi soluționată de judecătorul de drepturi și libertăți „de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță *sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află locul de internare ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea*" (s.n.). De asemenea, art. 219 alin. (1) CPP prevede că arestul la domiciliu al inculpatului poate fi dispus de „judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță *sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află locul unde s-a constatat săvârșirea infracțiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală*" (s.n.).

Competențele judecătorului de drepturi și libertăți au fost instituite pentru asigurarea tuturor garanțiilor referitoare la *protecția mai multor drepturi și libertăți fundamentale printr-o judecată realizată de un magistrat independent*, după cum urmează:

a) *Măsurile preventive.* În mod evident, în ceea ce privește *măsurile preventive ce pot fi luate față de persoana fizică* inculpat, se pune problema intervenției judecătorului de drepturi și libertăți pentru garantarea respectării dreptului la libertate și siguranță, a

condițiilor de procedură impuse de art. 5 din Convenția europeană a drepturilor omului, precum și, în subsidiar, a dreptului la liberă circulație.

Principalele atribuții prin care se realizează această competență sunt fie situații în care judecătorul de drepturi și libertăți este cel care dispune măsura restrictivă sau privativă de libertate, fie situații în care exercită controlul asupra actelor procurorului care restrâng acest drept fundamental.

De exemplu, conform art. 213 alin. (1) CPP, împotriva ordonanței procurorului prin care s-a luat măsura controlului judiciar, inculpatul poate face *plângere* la judecătorul de drepturi și libertăți, dar, potrivit art. 217 alin. (9) din același cod, în cazul în care, pe durata *măsurii controlului judiciar pe cauțiune*, inculpatul încalcă, cu rea-credință, obligațiile care îi revin sau există suspiciunea rezonabilă că a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune pentru care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva sa, judecătorul de drepturi și libertăți, în cursul urmăririi penale, este singurul care poate dispune înlocuirea acestei măsuri cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive.

Luarea măsurii *arestului la domiciliu* (art. 218 CPP) sau a *arestării preventive* (art. 223 CPP) și *prelungirea acestora* pot fi dispuse, în cursul urmăririi penale, numai de către judecătorul de drepturi și libertăți.

În mod evident, dat fiind principiul simetriei, judecătorul de drepturi și libertăți va dispune revocarea, înlocuirea sau încetarea de drept a măsurilor preventive care sunt de competența sa.

În ceea ce privește *măsurile preventive pentru persoana juridică* cercetată pentru săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală (art. 493 CPP), judecătorul de drepturi și libertăți, în cursul urmăririi penale, poate dispune una sau mai multe dintre următoarele măsuri:

– interdicția inițierii ori, după caz, suspendarea procedurii de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice;

– interdicția inițierii ori, după caz, suspendarea fuziunii, a divizării sau a reducerii capitalului social al persoanei juridice, începută anterior sau în cursul urmăririi penale;

– interzicerea unor operațiuni patrimoniale, susceptibile de a antrena diminuarea activului patrimonial sau insolvența persoanei juridice;

– interzicerea încheierii anumitor acte juridice, stabilite de organul judiciar;

– interzicerea desfășurării activităților de natura celor cu ocazia cărora a fost comisă infracțiunea.

b) *Măsurile asigurătorii.* În acest caz, judecătorul de drepturi și libertăți are rolul de a veghea la respectarea dreptului de proprietate privată.

În cursul urmăririi penale, măsurile asigurătorii sunt luate de procuror, dar împotriva acestora sau a modului de aducere la îndeplinire a lor suspectul, inculpatul sau orice altă persoană interesată poate face *contestație la judecătorul de drepturi și libertăți* de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond (art. 250 CPP).

Dat fiind faptul că se pune problema chiar a pierderii dreptului de proprietate asupra bunurilor sechestrate, dacă nu există acordul proprietarului, doar judecătorul de drepturi și libertăți (art. 252² CPP) va putea decide, în cursul urmăririi penale, *valorificarea bunurilor mobile sechestrate*, la propunerea procurorului.

c) *Măsurile de siguranță cu caracter provizoriu.* În cazul internării medicale, este afectat dreptul la libertate și siguranță, iar în cazul obligării la tratament medical, dreptul fiecărei persoane de a dispune de sine însăși (art. 60 C. civ.).

Conform art. 245 alin. (1) CPP, judecătorul de drepturi și libertăți, pe durata urmăririi penale, poate dispune *obligarea provizorie la tratament medical* a suspectului sau inculpatului, dacă se află în situația prevăzută de art. 109 alin. (1) CP. De asemenea, potrivit art. 247 CPP, judecătorul de drepturi și libertăți, în cursul urmăririi penale, poate dispune *internarea medicală provizorie* a suspectului sau inculpatului care este bolnav mintal ori consumator cronic de substanțe psihoactive, dacă luarea măsurii este necesară pentru înlăturarea unui pericol concret și actual pentru siguranța publică. În aceste cazuri, art. 572 CPP prevede că și *punerea în executare* se face de către judecătorul de drepturi și libertăți care a luat măsura.

d) *Actele procurorului, în cazurile expres prevăzute de lege.* Deși nu presupune un control punctual al actelor procurorului, așa cum se întâmplă în cazul plângerii împotriva acestor acte, deosebit de importantă este atribuția judecătorului de drepturi și libertăți de a analiza global activitatea procurorului, într-o procedură cu totul nouă în legislația noastră: *contestația privind durata procesului penal.* Articolul 488² CPP prevede că, în cauzele penale aflate în cursul urmăririi penale, competența de soluționare a contestației aparține judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță.

Totodată, potrivit art. 284 alin. (4) CPP, cererea de anulare sau de reducere a amenzii aplicate de procuror prin ordonanță va fi soluționată de judecătorul de drepturi și libertăți, prin încheiere.

e) *Încuviințarea percheziției, a folosirii metodelor și tehnicilor speciale de supraveghere sau cercetare ori a altor procedee probatorii potrivit legii.* Conform art. 158 CPP, *percheziția domiciliară* poate fi dispusă în cursul urmăririi penale, la cererea procurorului, de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală.

Articolul 168 alin. (2) CPP prevede că efectuarea *percheziției informatice* poate fi dispusă, în cursul urmăririi penale, de către judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală.

Percheziția corporală și percheziția vehiculelor nu necesită autorizarea judecătorului de drepturi și libertăți.

În ceea ce privește *mandatul de supraveghere tehnică*, emiterea lui este atributul judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a formulat cererea (art. 140 CPP).

În sfera atribuțiilor judecătorului de drepturi și libertăți referitoare la alte procedee probatorii, exemplificăm art. 190 alin. (4) CPP, care prevede că judecătorul de drepturi și libertăți soluționează cererea de *efectuare a examinării fizice*.

f) *Procedura audierii anticipate.* Această procedură este prevăzută de art. 308 CPP și se aplică atunci când există riscul ca persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente sau un martor să nu mai poată fi audiați în cursul judecății ori când se apreciază că evitarea audierii repetate a unui minor martor sau parte civilă ori a persoanei vătămate

este în interesul acestora, judecătorul de drepturi și libertăți putând audia aceste persoane, cu citarea părților și a subiecților procesuali principali.

g) *Alte situații expres prevăzute de lege.* Aceste situații pot fi de natură diferită. Articolul 265 CPP prevede că, în cazul în care *pentru executarea mandatului de aducere este necesară pătrunderea fără consimțământ într-un domiciliu sau sediu*, în cursul urmăririi penale mandatul de aducere poate fi dispus de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul.

De asemenea, art. 255 CPP prevede *procedura de restituire a lucrurilor* în situația în care judecătorul de drepturi și libertăți, în cursul urmăririi penale, constată, la cerere sau din oficiu, că lucrurile ridicate de la suspect ori inculpat sau de la orice persoană care le-a primit spre a le păstra sunt proprietatea persoanei vătămate sau a altei persoane ori au fost luate pe nedrept din posesia sau deținerea acestora.

Desigur, în sarcina judecătorului de drepturi și libertăți cad și alte atribuții, care nu vizează direct un drept fundamental al părților, dar sunt de natură ca, mediat, să contribuie la garantarea dreptului la un proces echitabil. Astfel, art. 68 alin. (4) CPP prevede că *abținerea sau recuzarea grefierului* se soluționează de judecătorul de drepturi și libertăți în cazurile pe care le soluționează acesta.

Judecătorul de drepturi și libertăți are și *alte atribuții*, intrinseci desfășurării unui proces penal, precum: îndreptarea erorilor materiale (art. 278 CPP), aplicarea, anularea ori reducerea amenzii judiciare (art. 284 CPP), soluționarea contestațiilor împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța ierarhic inferioară etc.

62. Competența judecătorului de cameră preliminară. Conform art. 54 CPP, judecătorul de cameră preliminară este judecătorul care, în cadrul instanței, potrivit competenței acesteia:

a) verifică legalitatea trimiterii în judecată dispuse de procuror;

b) verifică legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală;

c) soluționează plângerile împotriva soluțiilor de neurmărire sau de netrimitere în judecată;

d) soluționează alte situații expres prevăzute de lege.

Atribuțiile de la lit. a) și b) sunt reglementate pe larg în art. 342-348 CPP, iar cea de la lit. c) este detaliată în art. 340-341 din același cod.

Dintre situațiile în care judecătorul de cameră preliminară soluționează cauze în alte situații expres prevăzute de lege, există atribuții care ar fi trebuit enumerate în textul art. 54 pentru a completa imaginea asupra rolului acestuia în ceea ce privește legalitatea urmăririi penale: art. 318 alin. (12)-(15) CPP reglementează *procedura de confirmare a ordonanței prin care procurorul a dispus renunțarea la urmărirea penală*, în care judecătorul de cameră preliminară hotărăște asupra legalității și temeiniciei soluției de renunțare la urmărirea penală, iar art. 335 CPP, care reglementează reluarea urmăririi în caz de redeschidere a urmăririi penale, prevede, în alin. (4), că *redeschiderea urmăririi penale este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară*, care hotărăște asupra legalității și temeiniciei ordonanței prin care s-a dispus redeschiderea urmăririi penale.

Alte atribuții deosebit de importante ale judecătorului de cameră preliminară sunt prevăzute de art. 549[1] CPP. Astfel, în cazul în care procurorul a dispus clasarea sau renunțarea la urmărirea penală, acesta va sesiza judecătorul de cameră preliminară în vederea luării măsurii de siguranță a *confiscării speciale* sau a *desființării unui înscris*. Judecătorul de cameră preliminară poate respinge propunerea, caz în care va dispune restituirea bunului

ori ridicarea măsurii asigurătorii luate în vederea confiscării sau, dimpotrivă, poate admite propunerea și dispune confiscarea bunurilor ori, după caz, desființarea înscrisului.

Desigur, judecătorul de cameră preliminară se pronunță asupra *măsurilor preventive*, atât cele aplicabile persoanei fizice, cât și cele aplicabile persoanei juridice (art. 214, art. 216, art. 220, art. 238, art. 348, art. 493 CPP), pe durata în care cauza se află în procedura de cameră preliminară, dar și asupra *restituirii lucrurilor*, dacă în procedura de cameră preliminară constată, la cerere sau din oficiu, că lucrurile ridicate de la suspect ori inculpat sau de la orice persoană care le-a primit spre a le păstra sunt proprietatea persoanei vătămate sau a altei persoane ori au fost luate pe nedrept din posesia sau deținerea acestora (art. 255 CPP).

Conform art. 245 alin. (1) CPP, judecătorul de cameră preliminară, pe durata procedurii de cameră preliminară, poate dispune *obligarea provizorie la tratament medical* a inculpatului, dacă se află în situația prevăzută de art. 109 alin. (1) CP. De asemenea, potrivit art. 247 CPP, judecătorul de cameră preliminară, pe durata procedurii de cameră preliminară, poate dispune *internarea medicală provizorie* a inculpatului care este bolnav mintal ori consumator cronic de substanțe psihoactive, dacă luarea măsurii este necesară pentru înlăturarea unui pericol concret și actual pentru siguranța publică. În aceste cazuri, deși art. 572 CPP nu prevede competența de punere în executare a măsurii, apreciem că aceasta, pentru identitate de rațiune, se face de către judecătorul de cameră preliminară care a luat-o.

De asemenea, potrivit art. 249 CPP, în cursul procedurii de cameră preliminară, judecătorul de cameră preliminară poate lua *măsuri asigurătorii*, în condițiile legii, și are atribuția de a dispune *măsuri de protecție* cu privire la martorii amenințați, în cursul procedurii de cameră preliminară [art. 126 alin. (7) CPP].

Judecătorul de cameră preliminară are și *alte atribuții*, intrinseci desfășurării unui proces penal, precum: îndreptarea erorilor materiale (art. 278 CPP), aplicarea, anularea ori reducerea amenzii judiciare (art. 284 CPP), soluționarea cererilor de abținere sau recuzare a grefierului etc. Totodată, judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară *soluționează contestațiile* împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic inferioară, în condițiile legii.

Secțiunea a 5-a. Organele de urmărire penală și competența acestora

REGLEMENTARE

Art. 55. Organele de urmărire penală. (1) Organele de urmărire penală sunt:

a) procurorul;

b) organele de cercetare penală ale poliției judiciare;

c) organele de cercetare penală speciale.

(2) Procurorii sunt constituiți în parchete care funcționează pe lângă instanțele judecătorești și își exercită atribuțiile în cadrul Ministerului Public.

(3) În cadrul procesului penal procurorul are următoarele atribuții:

a) supraveghează sau efectuează urmărirea penală;

b) sesizează judecătorul de drepturi și libertăți și instanța de judecată;

c) exercită acțiunea penală;

d) exercită acțiunea civilă, în cazurile prevăzute de lege;

e) încheie acordul de recunoaștere a vinovăției, în condițiile legii;

f) formulează și exercită contestațiile și căile de atac prevăzute de lege împotriva hotărârilor judecătorești;

g) îndeplinește orice alte atribuții prevăzute de lege.

(4) Atribuțiile organelor de cercetare penală ale poliției judiciare sunt îndeplinite de lucrători specializați din Ministerul Administrației și Internelor anume desemnați în condițiile legii speciale, care au primit avizul conform al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ori avizul procurorului desemnat în acest sens.

(5) Atribuțiile organelor de cercetare penală speciale sunt îndeplinite de ofițeri anume desemnați în condițiile legii, care au primit avizul conform al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

(6) Organele de cercetare penală ale poliției judiciare și organele de cercetare penală speciale își desfășoară activitatea de urmărire penală sub conducerea și supravegherea procurorului.

Art. 56. Competența procurorului. (1)[1] Procurorul conduce și controlează nemijlocit activitatea de urmărire penală a poliției judiciare și a organelor de cercetare penală speciale, prevăzute de lege. De asemenea, procurorul supraveghează ca actele de urmărire penală să fie efectuate cu respectarea dispozițiilor legale.

(2) Procurorul poate să efectueze orice act de urmărire penală în cauzele pe care le conduce și le supraveghează.

(3)[2] Urmărirea penală se efectuează, în mod obligatoriu, de către procuror:

a) în cazul infracțiunilor pentru care competența de judecată în primă instanță aparține Înaltei Curți de Casație și Justiție sau curții de apel;

b)[3] în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 188-191, art. 257, 277, art. 279-283 și art. 289-294 din Codul penal;

c) în cazul infracțiunilor săvârșite cu intenție depășită, care au avut ca urmare moartea unei persoane;

d) în cazul infracțiunilor pentru care competența de a efectua urmărirea penală aparține Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism sau Direcției Naționale Anticorupție;

e) în alte cazuri prevăzute de lege.

(4) Urmărirea penală în cazul infracțiunilor săvârșite de militari se efectuează, în mod obligatoriu, de procurorul militar.

(5) Procurorii militari din cadrul parchetelor militare sau secțiilor militare ale parchetelor efectuează urmărirea penală potrivit competenței parchetului din care fac parte, față de toți participanții la săvârșirea infracțiunilor comise de militari, urmând a fi sesizată instanța competentă potrivit art. 44.

(6)[4] Este competent să efectueze ori, după caz, să conducă și să supravegheze urmărirea penală procurorul de la parchetul corespunzător instanței care, potrivit legii, judecă în primă instanță cauza cu excepția cazurilor în care legea prevede altfel.

Art. 57. Competența organelor de cercetare penală. (1) Organele de cercetare penală ale poliției judiciare efectuează urmărirea penală pentru orice infracțiune care nu este dată, prin lege, în competența organelor de cercetare penală speciale sau procurorului, precum și în alte cazuri prevăzute de lege.

(2)[5] Organele de cercetare penală speciale efectuează acte de urmărire penală numai în condițiile art. 55 alin. (5) și (6), corespunzător specializării structurii din care fac parte, în cazul săvârșirii infracțiunilor de către militari sau în cazul săvârșirii infracțiunilor de corupție și de serviciu prevăzute de Codul penal săvârșite de către personalul navigant al marinei civile, dacă fapta a pus sau a putut

[1] Alin. (1) al art. 56 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 29 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (3)-(5) ale art. 56 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 29 din Legea nr. 255/2013.

[3] Lit. b) de la alin. (3) al art. 56 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 5 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] Alin. (6) al art. 56 a fost introdus prin art. III pct. 2 din O.U.G. nr. 3/2014.

[5] Alin. (2) al art. 57 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 1 din O.U.G. nr. 6/2016 privind unele măsuri pentru punerea în executare a mandatelor de supraveghere tehnică dispuse în procesul penal (M. Of. nr. 190 din 14 martie 2016).

pune în pericol siguranța navei sau navigației ori a personalului. De asemenea, organele de cercetare penală speciale pot efectua, în cazul infracțiunilor contra securității naționale prevăzute în titlul X din Codul penal și infracțiunilor de terorism, din dispoziția procurorului, punerea în aplicare a mandatelor de supraveghere tehnică.

Art. 58. Verificarea competenței. (1) Organul de urmărire penală este dator să își verifice competența imediat după sesizare.

(2) Dacă procurorul constată că nu este competent să efectueze sau să supravegheze urmărirea penală, dispune de îndată, prin ordonanță, declinarea de competență și trimite cauza procurorului competent.

(3)[1] Dacă organul de cercetare penală constată că nu este competent să efectueze urmărirea penală, trimite de îndată cauza procurorului care exercită supravegherea, în vederea sesizării organului competent.

Art. 59. Extinderea competenței teritoriale. (1)[2] Când anumite acte de urmărire penală trebuie să fie efectuate în afara razei teritoriale în care se face urmărirea, procurorul sau, după caz, organul de cercetare penală poate să le efectueze ori poate dispune efectuarea lor prin comisie rogatorie sau prin delegare.

(2) În cuprinsul aceleiași localități, procurorul sau organul de cercetare penală, după caz, efectuează toate actele de urmărire, chiar dacă unele dintre acestea trebuie îndeplinite în afara razei sale teritoriale.

Art. 60. Cazurile urgente. Procurorul sau organul de cercetare penală, după caz, este obligat să efectueze actele de urmărire penală care nu suferă amânare, chiar dacă acestea privesc o cauză care nu este de competența acestuia. Lucrările efectuate în astfel de cazuri se trimit, de îndată, procurorului competent.

Art. 61. Actele încheiate de unele organe de constatare. (1) Ori de câte ori există o suspiciune rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni, sunt obligate să întocmească un proces-verbal despre împrejurările constatate:

a) organele inspecțiilor de stat, ale altor organe de stat, precum și ale autorităților publice, instituțiilor publice sau ale altor persoane juridice de drept public, pentru infracțiunile care constituie încălcări ale dispozițiilor și obligațiilor a căror respectare o controlează, potrivit legii;

b) organele de control și cele de conducere ale autorităților administrației publice, ale altor autorități publice, instituții publice sau ale altor persoane juridice de drept public, pentru infracțiunile săvârșite în legătură cu serviciul de către cei aflați în subordinea ori sub controlul lor;

c) organele de ordine publică și siguranță națională, pentru infracțiunile constatate în timpul exercitării atribuțiilor prevăzute de lege.

(2) Organele prevăzute la alin. (1) au obligația să ia măsuri de conservare a locului săvârșirii infracțiunii și de ridicare sau conservare a mijloacelor materiale de probă. În cazul infracțiunilor flagrante, aceleași organe au dreptul de a face percheziții corporale sau ale vehiculelor, de a-l prinde pe făptuitor și de a-l prezenta de îndată organelor de urmărire penală.

(3) Când făptuitorul sau persoanele prezente la locul constatării au de făcut obiecții ori precizări sau au de dat explicații cu privire la cele consemnate în procesul-verbal, organul de constatare are obligația de a le consemna în procesul-verbal.

(4) Actele încheiate împreună cu mijloacele materiale de probă se înaintează, de îndată, organelor de urmărire penală.

(5) Procesul-verbal încheiat în conformitate cu prevederile alin. (1) constituie act de sesizare a organelor de urmărire penală și nu poate fi supus controlului pe calea contenciosului administrativ.

Art. 62. Actele încheiate de comandanții de nave și aeronave. (1) Comandanții de nave și aeronave sunt competenți să facă percheziții corporale sau ale vehiculelor și să verifice lucrurile pe care făptuitorii le au cu sine sau le folosesc, pe timpul cât navele și aeronavele pe care le comandă se află în afara porturilor sau aeroporturilor și pentru infracțiunile săvârșite pe aceste nave sau aeronave, având totodată și obligațiile și drepturile prevăzute la art. 61.

---

[1] Alin. (3) al art. 58 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 30 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (1) al art. 59 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 6 din O.U.G. nr. 18/2016.

(2) Actele încheiate împreună cu mijloacele materiale de probă se înaintează organelor de urmărire penală, de îndată ce nava sau aeronava ajunge în primul port sau aeroport românesc.

(3) În cazul infracțiunilor flagrante, comandanții de nave și aeronave au dreptul de a face percheziții corporale sau ale vehiculelor, de a-l prinde pe făptuitor și de a-l prezenta organelor de urmărire penală.

(4) Procesul-verbal încheiat în conformitate cu prevederile alin. (1) constituie act de sesizare a organelor de urmărire penală și nu poate fi supus controlului pe calea contenciosului administrativ.

Art. 63. Dispoziții comune. (1) Dispozițiile prevăzute la art. 41-46 și 48 se aplică în mod corespunzător și în cursul urmăririi penale.

(2) Prevederile art. 44 alin. (2) nu se aplică în faza de urmărire penală.

(3)[1] Urmărirea penală a infracțiunilor săvârșite în condițiile prevăzute la art. 41 se efectuează de către organul de urmărire penală din circumscripția instanței competente să judece cauza, dacă legea nu dispune altfel.

(4) Conflictul de competență dintre 2 sau mai mulți procurori se rezolvă de către procurorul ierarhic superior comun acestora. Când conflictul se ivește între două sau mai multe organe de cercetare penală, competența se stabilește de către procurorul care exercită supravegherea activității de cercetare penală a acestor organe. În cazul în care procurorul nu exercită supravegherea activității tuturor organelor de cercetare penală între care s-a ivit conflictul, competența se stabilește de către prim-procurorul parchetului în circumscripția căruia se află organele de cercetare penală.

COMENTARIU

63. Organele de urmărire penală. Conform art. 55 alin. (1) CPP, organele de urmărire penală sunt:

a) procurorul;

b) organele de cercetare penală ale poliției judiciare;

c) organele de cercetare penală speciale.

Textul, în forma sa inițială, reorganiza primele două alineate ale art. 201 CPP 1968, nemodificând conținutul acestora și neexistând noutăți sub aspectul sferei organelor de urmărire penală. Noua reglementare păstrează deci, aparent, structura organelor de urmărire penală: procurorul – organ central al acestei etape –, organele de cercetare penală ale poliției judiciare și organele de cercetare penală speciale. Însă, după modificările aduse Codului de procedură penală prin O.U.G. nr. 6/2016, această structură este numai formal păstrată, deoarece, prin teza finală adăugată la art. 57 alin. (2) CPP, prin care s-a recunoscut calitatea de organe de cercetare penală speciale și structurilor care pot efectua, în cazul infracțiunilor contra securității naționale prevăzute în Titlul X din Codul penal și infracțiunilor de terorism, din dispoziția procurorului, punerea în aplicare a mandatelor de supraveghere tehnică[2], s-a ajuns, în concret, la extinderea organelor de urmărire penală într-o modalitate care, în opinia noastră, reprezintă un regres față de principiile ce erau transpuse anterior în Codul de procedură penală cu privire la sfera organelor de urmărire penală.

64. Procurorii sunt constituiți în *parchete* care funcționează pe lângă instanțele judecătorești și își exercită atribuțiile în cadrul *Ministerului Public*. Textul alin. (2) și (3) ale art. 55 CPP reprezintă transpunerea prevederilor art. 131 alin. (2) și (3) din Constituție, care arată că „(2) Ministerul Public își exercită atribuțiile prin procurori constituiți în parchete, în condițiile legii. (3) *Parchetele funcționează pe lângă instanțele de judecată, conduc și supraveghează activitatea de cercetare penală a poliției judiciare*, în condițiile legii" (s.n.).

[1] Alin. (3) și (4) ale art. 63 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 31 din Legea nr. 255/2013.

[2] Teză introdusă prin art. I pct. 1 din O.U.G. nr. 6/2016, în vigoare din 14 martie 2016.

În mediul juridic există dispute referitoare la păstrarea sau nu a organizării parchetelor în această modalitate, adică pe lângă fiecare instanță judecătorească, respectiv aceea de a se organiza parchete numai pe lângă tribunale, curți de apel și Înalta Curte de Casație și Justiție. La acest moment însă, dat fiind cadrul constituțional care obligă la organizarea parchetelor pe aceleași grade de jurisdicție ca și instanțele judecătorești, în lipsa unei revizuiri constituționale, orice filosofie de reorganizare a parchetelor rămâne fără finalitate, astfel că impactul pozitiv sau negativ al acestui tip de reformă nu a fost cu adevărat analizat.

Realitățile organizării judiciare în România dovedesc faptul că, într-adevăr, nu este cel mai eficient model de funcționare cel al parchetelor cu număr mic de procurori (2-5), date fiind delegările repetate ale procurorilor de la alte parchete către cele aflate în dificultate din cauza schemelor de personal, lipsa de continuitate a acestui personal, greutățile în ocuparea funcțiilor de conducere, dezvoltarea unei practici judiciare „locale" cu tendințe de interpretări izolate, datorită sferei relativ restrânse în privința tipurilor de cauze și interacțiunii dificile cu colegii de la parchetele cu număr mare de procurori și cu cazuistică variată, repartizarea inechitabilă a muncii între parchetele supraaglomerate din reședințele de județ și din capitală și parchetele mici și, în final, afectarea calității actului de justiție. Aceste argumente, precum și existența unor modele ale altor sisteme de drept care nu au o corespondență strictă între instanțe și parchete pot justifica demersurile unor autori de a încerca schimbarea sistemului.

Pe de altă parte, o serie de alte aspecte sunt argumente contrare celor arătate. De exemplu, în absența parchetelor de la nivelul judecătoriilor, procurorii stagiari ar trebui să își desfășoare activitatea direct la nivelul parchetelor de pe lângă tribunale, ceea ce ar presupune o alterare a simetriei care există în prezent în ceea ce privește cariera judecătorilor și procurorilor, însă aceste detalii nu sunt insurmontabile, dată fiind experiența altor state.

Atribuțiile procurorului în cadrul procesului penal sunt enumerate în art. 55 alin. (3) CPP, care transpune, așa cum s-a arătat, prevederile art. 131 alin. (3) din Constituție, astfel:

a) supraveghează sau efectuează urmărirea penală;

b) sesizează judecătorul de drepturi și libertăți și instanța de judecată;

c) exercită acțiunea penală;

d) exercită acțiunea civilă, în cazurile prevăzute de lege;

e) încheie acordul de recunoaștere a vinovăției, în condițiile legii;

f) formulează și exercită contestațiile și căile de atac prevăzute de lege împotriva hotărârilor judecătorești;

g) îndeplinește orice alte atribuții prevăzute de lege.

Aceste atribuții sunt instituite în realizarea rolului constituțional pe care îl are Ministerul Public în activitatea judiciară, conform art. 131 alin. (1) din Legea fundamentală, care prevede că acesta „reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor".

Desigur, aceste atribuții din cadrul procesului penal se completează cu cele pe care procurorul le are în procesul civil în sens larg[1], dar și în materia contenciosului administrativ[2].

---

[1] De exemplu: cererile de deschidere a procedurii adopției interne, cererile de încredințare a copilului în vederea adopției și cererile de încuviințare a adopției se soluționează cu participarea obligatorie a procurorului (art. 86 din Legea nr. 273/2004 privind procedura adopției, republicată în M. Of. nr. 739 din 23 septembrie 2016); cererile privind stabilirea măsurilor de protecție specială a copilului se soluționează cu participarea obligatorie a procurorului [art. 134 alin. (1) din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată în M. Of. nr. 159 din 5 martie 2014] etc.

[2] Art. 1 alin. (4) din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004 prevede că „Ministerul Public, atunci când, în urma exercitării atribuțiilor prevăzute de legea sa organică, apreciază că încălcările drepturilor, libertăților

65. Organele de cercetare penală

65.1. Organele de cercetare penală ale poliției judiciare. *Atribuțiile* organelor de cercetare penală ale poliției judiciare sunt îndeplinite de lucrători specializați din Ministerul Afacerilor Interne[1] anume desemnați în condițiile legii speciale, care au primit avizul conform al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ori avizul procurorului desemnat în acest sens. Legea nr. 218/2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române, republicată[2], prevede în art. 27 alin. (1) că „Ministrul afacerilor interne, cu avizul procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, desemnează polițiști care au calitatea de organe de cercetare ale poliției judiciare".

Conform art. 303 alin. (2) și (3) CPP, se păstrează *dubla subordonare* a organelor de cercetare penală ale poliției judiciare, atât față de procurorul care supraveghează urmărirea penală, cât și față de organele ierarhic superioare ale poliției judiciare. Însă dispozițiile date de procuror în legătură cu efectuarea actelor de cercetare penală sunt *obligatorii și prioritare* pentru organul de cercetare, precum și pentru alte organe ce au atribuții prevăzute de lege în constatarea infracțiunilor, iar organele ierarhic superioare ale poliției judiciare sau ale organelor de cercetare penală speciale *nu pot da îndrumări sau dispoziții privind cercetarea penală*.

Polițiștii se încadrează în două categorii[3], în raport cu nivelul studiilor necesare ocupării funcției, respectiv *ofițeri de poliție* (cu studii superioare) și *agenți de poliție*.

Polițiștii care nu fac parte din organele de cercetare penală ale poliției judiciare au dreptul și obligația de a efectua *acte de constatare* a săvârșirii infracțiunilor, încunoștințând despre acest aspect imediat procurorul sau organele de cercetare ale poliției judiciare, înaintându-le, totodată, actele de constatare efectuate.

Sunt tot ofițeri de poliție judiciară, și nu organe de cercetare penală speciale, *ofițerii și agenții de poliție judiciară care își desfășoară activitatea sub coordonarea procurorilor Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism*, desemnați potrivit legii[4], conform art. 6 din O.U.G. nr. 78/2016 pentru organizarea și funcționarea

---

și intereselor legitime ale persoanelor se datorează existenței unor acte administrative unilaterale individuale ale autorităților publice emise cu exces de putere, cu acordul prealabil al acestora, sesizează instanța de contencios administrativ de la domiciliul persoanei fizice sau de la sediul persoanei juridice vătămate. Petiționarul dobândește de drept calitatea de reclamant, urmând a fi citat în această calitate", iar alin. (9) al aceluiași articol prevede că, „La soluționarea cererilor în contencios administrativ, reprezentantul Ministerului Public poate participa, în orice fază a procesului, ori de câte ori apreciază că este necesar pentru apărarea ordinii de drept, a drepturilor și libertăților cetățenilor".

[1] Ministerul Administrației și Internelor sau Ministerul Afacerilor Interne (în alte acte normative doar Ministerul de Interne) reprezintă, de fapt, același minister, care însă, în diverse guvernări, a avut diverse denumiri; la data redactării prezentei ediții, denumirea ministerului în discuție este Ministerul Afacerilor Interne, dar noul Cod de procedură penală nu a fost modificat în acest sens și nici nu apreciem necesar a se realiza acest lucru. Dimpotrivă, credem că modificările de organizare guvernamentală ar trebui să țină seama de denumirile consacrate de legile organice pentru unele ministere.

[2] M. Of. nr. 307 din 25 aprilie 2014.

[3] Conform art. 14 alin. (2) din Legea nr. 360/2002 privind Statutul polițistului (M. Of. nr. 440 din 14 iunie 2002), din Corpul ofițerilor de poliție fac parte: chestorul general de poliție, chestorul-șef de poliție, chestorul principal de poliție, chestorul de poliție, comisarul-șef de poliție, comisarul de poliție, subcomisarul de poliție, inspectorul principal de poliție, inspectorul de poliție și subinspectorul de poliție. Din Corpul agenților de poliție fac parte: agentul-șef principal de poliție, agentul-șef de poliție, agentul-șef adjunct de poliție, agentul principal de poliție și agentul de poliție.

[4] Art. 6 alin. (1) din O.U.G. nr. 78/2016 prevede că „Ofițerii și agenții de poliție judiciară din cadrul structurilor specializate în combaterea criminalității organizate ale Poliției Române sunt desemnați de către

Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism[1]. Ofițerii și agenții de poliție judiciară desemnați potrivit art. 6 alin. (1) din O.U.G. nr. 78/2016, precum și ceilalți ofițeri și agenți de poliție judiciară care au primit avizul conform din partea procurorului-șef al D.I.I.C.O.T. efectuează numai acele acte de cercetare penală dispuse de procurorii direcției, sub directa conducere și controlul nemijlocit al acestora. Dispozițiile procurorilor din cadrul D.I.I.C.O.T. sunt obligatorii pentru ofițerii și agenții de poliție judiciară menționați, iar actele întocmite de ei din dispoziția scrisă a procurorului sunt efectuate în numele acestuia [art. 7 alin. (6) din O.U.G. nr. 78/2016].

De asemenea, organ de cercetare penală al poliției judiciare este și *„poliția judiciară a Direcției Naționale Anticorupție"*, prevăzută de art. 10 din O.U.G. nr. 43/2002 privind Direcția Națională Anticorupție[2]. Ofițerii și agenții de poliție judiciară care își desfășoară activitatea în cadrul D.N.A., sub autoritatea exclusivă a procurorului-șef al acestei direcții, nu sunt organe de cercetare penală speciale, chiar dacă au o organizare diferită de celelalte organe de poliție, fiind detașați în cadrul D.N.A., la propunerea nominală a procurorului-șef al direcției, prin ordin al ministrului administrației și internelor, iar numirea lor în funcții se face prin ordin al procurorului-șef al acestei direcții. Ei pot efectua numai acele acte de cercetare penală dispuse de procurorii D.N.A. și își desfășoară activitatea sub directa conducere, supraveghere și control al procurorului, iar actele întocmite de ofițerii de poliție judiciară din dispoziția scrisă a procurorului sunt efectuate în numele acestuia. Ofițerii și agenții de poliție judiciară din cadrul D.N.A. nu pot primi de la organele ierarhic superioare nicio însărcinare. O astfel de organizare, în care poliția judiciară este în coordonarea directă și exclusivă a procurorului, este un model care ar trebui urmat și cu privire la celelalte organe de cercetare penală ale poliției judiciare.

În vederea *punerii în executare a mandatelor de supraveghere tehnică*, potrivit art. 66^1[3] din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată, în cadrul Ministerului Public[4] pot funcționa, prin detașare[5], ofițeri sau agenți de poliție judiciară, sub directa conducere și controlul nemijlocit al procurorilor. Pe durata detașării, aceștia nu pot primi de la organele ierarhic superioare nicio însărcinare, iar dispozițiile procurorilor sunt obligatorii pentru ei. Actele întocmite de ofițerii și agenții de poliție judiciară din dispoziția scrisă a procurorului sunt efectuate în numele acestuia.

Apreciem că au calitatea de organe de cercetare penală ale poliției judiciare, deci nu sunt organe de cercetare penală speciale, *polițiștii de frontieră*, desemnați în condițiile art. 23 alin. (1) din O.U.G. nr. 104/2001 privind organizarea și funcționarea Poliției de Frontieră Române[6], de către ministrul afacerilor interne, cu avizul conform al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. Argumentele sunt

---

ministrul afacerilor interne și cu avizul conform al procurorului-șef al Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism".

[1] M. Of. nr. 938 din 22 noiembrie 2016.

[2] M. Of. nr. 244 din 11 aprilie 2002.

[3] Articol introdus prin O.U.G. nr. 6/2016.

[4] Potrivit art. 66^1 alin. (11) din Legea nr. 304/2004, pentru ofițerii și agenții de poliție judiciară detașați în cadrul D.I.I.C.O.T. și D.N.A. sunt aplicabile dispozițiile prevăzute în legile speciale aplicabile acestora. În privința D.I.I.C.O.T., a se vedea art. 7 din O.U.G. nr. 78/2016.

[5] Detașarea ofițerilor și agenților de poliție judiciară se dispune, la solicitarea procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, de către ministrul afacerilor interne, pe o perioadă de cel mult 3 ani, cu posibilitatea prelungirii din 3 în 3 ani, cu acordul acestora, iar numirea lor în funcții se face prin ordin al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție [art. 66^1 alin. (2) și (3) din Legea nr. 304/2004].

[6] M. Of. nr. 351 din 29 iunie 2001.

următoarele: conform art. 1 din O.U.G. nr. 104/2001, Poliția de Frontieră Română[1] face parte din Ministerul Afacerilor Interne. Articolul 23 din acest act normativ prevede[2] o procedură identică de desemnare a polițiștilor de frontieră cu cea reglementată de art. 27 alin. (1) din Legea nr. 218/2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române, aceștia dobândind, conform textului de lege, calitatea de „organe de cercetare penală *ale poliției judiciare*", nu de „organe de cercetare penală *speciale*", așa cum prevăd expres alte acte normative[3], această ultimă sintagmă fiind folosită, de regulă, pentru acele organe de cercetare penală care funcționează în cadrul altor structuri decât Ministerul Afacerilor Interne (de exemplu, în structurile Ministerului Apărării Naționale).

Evoluția reglementării privind organele de cercetare penală din cadrul Poliției de Frontieră aduce un argument suplimentar: în forma inițială a O.U.G. nr. 104/2001, art. 23 prevedea că „Prin *dispoziție a inspectorului general al poliției de frontieră* sunt desemnați polițiștii de frontieră care *efectuează cercetarea penală*, potrivit legii" (s.n.), prevedere păstrată și după modificările aduse prin Legea nr. 81/2002. Se observă că reglementarea conținea două aspecte esențial diferite de cele din reglementarea privind desemnarea organelor de cercetare penală ale poliției judiciare: desemnarea nu se realiza de către ministrul afacerilor interne, ci de către inspectorul general al poliției de frontieră, iar polițiștii de frontieră dobândeau doar atribuții de efectuare a cercetării penale, nu și calitatea de organe de cercetare penală ale poliției judiciare, așa cum prevede O.U.G. nr. 104/2001 în prezent. Abia prin Legea nr. 265/2010[4], art. 23 alin. (1) a fost modificat, prevăzându-se că „*Ministrul administrației și internelor*, cu *avizul procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție*, desemnează polițiști de frontieră care *au calitatea de organe de cercetare penală ale poliției judiciare*, în condițiile legii", apărând deci și mențiunea expresă în sensul că acești polițiști de frontieră devin, ca urmare a desemnării, organe de cercetare penală *ale poliției judiciare*. Legea nr. 255/2013 păstrează textul alin. (1) al art. 23 (schimbând doar denumirea ministrului, în „ministrul afacerilor interne"). În mod corespunzător, alte texte[5] din aceeași ordonanță, modificată, reiau referirea la organele de cercetare *ale poliției judiciare* din cadrul Poliției de Frontieră Române.

---

[1] Poliția de Frontieră Română este instituția specializată a statului care exercită atribuțiile ce îi revin cu privire la supravegherea și controlul trecerii frontierei de stat, prevenirea și combaterea migrației ilegale și a faptelor specifice criminalității transfrontaliere săvârșite în zona de competență, respectarea regimului juridic al frontierei de stat, pașapoartelor și străinilor, asigurarea intereselor statului român pe canalul Sulina situat în afara zonei de frontieră, în zona contiguă și în zona economică exclusivă, respectarea ordinii și liniștii publice în zona de competență, în condițiile legii (art. 1 din O.U.G. nr. 104/2001).

[2] Art. 23: „(1) Ministrul afacerilor interne, cu avizul conform al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, desemnează polițiști de frontieră care au calitatea de organe de cercetare penală ale poliției judiciare, în condițiile legii. (2) În îndeplinirea activităților de urmărire penală, polițistul de frontieră are competența teritorială corespunzătoare unității poliției de frontieră din care face parte".

Art. 5: „Poliția de Frontieră Română se organizează la nivelul județelor care, potrivit organizării administrative a teritoriului României, au ca limită frontiera de stat și/sau litoralul Mării Negre. În județele din interiorul țării, în care funcționează aeroporturi sau porturi deschise traficului internațional de persoane și mărfuri, Poliția de Frontieră Română se organizează la nivelul punctelor de trecere a frontierei de stat".

[3] A se vedea, în acest sens, comentariul referitor la organele de cercetare penală speciale, *infra*, partea generală, nr. 65.2.

[4] Legea nr. 265/2010 pentru modificarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 104/2001 privind organizarea și funcționarea Poliției de Frontieră Române și pentru abrogarea art. 4 alin. (4) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 105/2001 privind frontiera de stat a României (M. Of. nr. 872 din 28 decembrie 2010); spre deosebire de majoritatea prevederilor acestei legi, art. I pct. 9 prin care a fost modificat art. 23 alin. (1) din O.U.G. nr. 104/2001 a intrat în vigoare la 3 zile de la publicare.

[5] Art. 24: „(1) În punctele de trecere a frontierei de stat, în apele de frontieră, pe Dunărea interioară, brațul Măcin, Dunărea maritimă, Canalul Dunăre - Marea Neagră, Canalul Sulina situat în afara zonei de frontieră, apele

În practica judiciară s-a stabilit că, prin mutarea polițistului, după momentul desemnării lui ca organ de cercetare al poliției judiciare (prin ordin al ministrului administrației și internelor, cu avizul procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție) într-o altă structură, cum este Poliția de Frontieră Română, în cadrul căreia polițistul a avut atribuții de constatare a infracțiunilor, nu încetează calitatea de organ de cercetare al poliției judiciare[1]. Instanța supremă a apreciat însă că o astfel de calitate încetează doar la data ordinului emis în acest sens de către ministrul administrației și internelor (aspectul are relevanță pentru stabilirea competenței organelor judiciare care instrumentează cauzele având ca obiect infracțiuni săvârșite de persoane din organele de cercetare penală ale poliției judiciare, fapta în acea speță fiind săvârșită în perioada octombrie 2010 - ianuarie 2011, deci o perioadă importantă se situa înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 265/2010, astfel că argumentele instanței supreme erau valabile față de conținutul textului de la acea vreme).

65.2. Organele de cercetare penală speciale. În cadrul organelor de cercetare penală speciale funcționează ofițeri anume desemnați în condițiile legii, care au primit avizul conform al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. Organe de cercetare penală funcționează în structuri care aparțin sau nu Ministerului Afacerilor Interne.

Sunt organe de cercetare penală speciale: ofițerii anume desemnați de către comandanții unităților militare, ofițerii anume desemnați de către comandanții de garnizoană [de exemplu, ofițerul cu cercetarea penală specială în garnizoană[2], la care face referire art. 13 alin. (3) lit. r) din Regulamentul de garnizoană, aflat în subordinea nemijlocită a comandantului garnizoanei], ofițerii desemnați de comandanții centrelor militare; căpitanii porturilor.

Conform art. 2 din Ordinul nr. 216/2009 privind *cercetarea penală a personalului din structurile Ministerului Administrației și Internelor*[3], urmărirea penală a faptelor comise de personalul ministerului se efectuează de către procurori, potrivit legii, și de către organele de cercetare ale poliției judiciare, anume desemnate prin dispoziție de zi pe unitate, respectiv *organele de cercetare penală speciale*, anume desemnate prin ordin de zi pe unitate. Conform art. 3, organele de cercetare ale poliției judiciare se desemnează, de regulă, din rândul ofițerilor de poliție judiciară din cadrul Corpului de control al Direcției generale control și audit intern sau din celelalte structuri de control aparținând unităților Ministerului Administrației și Internelor, iar organele de cercetare penală speciale se desemnează dintre ofițerii specializați care îndeplinesc cumulativ mai multe condiții, printre care să

---

maritime interioare și marea teritorială, precum și zona contiguă și zona economică exclusivă ale României, în care Poliția de Frontieră Română, *organele de cercetare ale poliției judiciare din cadrul Poliției de Frontieră Române* efectuează cercetarea penală pentru orice infracțiune care nu este dată în mod obligatoriu în competența altor organe de cercetare. (2) Competența polițistului de frontieră prevăzută la alin. (1) este asigurată și în situațiile de extindere a cercetărilor de pe apă la cele de pe uscat. În aceste situații polițistul de frontieră colaborează cu organele competente, potrivit legii. (3) Atunci când anumite acte de urmărire penală în cazul infracțiunilor de frontieră trebuie să fie efectuate în afara razei teritoriale în care se face urmărirea, prin excepție de la prevederile alin. (1), *organele de cercetare penală ale poliției judiciare din cadrul Poliției de Frontieră Române* pot să efectueze ele însele aceste acte pe întregul teritoriu național" (s.n.).

[1] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 552 din 11 aprilie 2012, www.scj.ro.

[2] Prin „garnizoană" se înțelege zona sau localitatea unde sunt dislocate permanent ori temporar mari unități, unități, comandamente, servicii, secții, oficii, posturi, formațiuni și instituții militare aparținând sistemului național de apărare [art. 2 alin. (1) din Regulamentul de garnizoană, aprobat prin Ordinul comun al ministrului apărării naționale nr. M.6 din 7 ianuarie 2010, ministrului administrației și internelor nr. 18 din 26 ianuarie 2010, ministrului justiției nr. 1675/C din 24 iunie 2010, directorului Serviciului de Telecomunicații Speciale nr. 350 din 23 iulie 2010 și al directorului Serviciului Român de Informații din 15 iulie 2010, publicat în M. Of. nr. 554 din 6 august 2010].

[3] M. Of. nr. 631 din 23 septembrie 2009.

aibă funcția sau gradul cel puțin egal cu cel al persoanei cercetate. Articolul 5 prevede că anumite acte de cercetare penală privind săvârșirea infracțiunilor de corupție sau asimilate acestora, în care este implicat personalul Ministerului Administrației și Internelor, vor fi efectuate, în condițiile legii, de către ofițerii de poliție judiciară din cadrul Direcției Generale Anticorupție, iar art. 6 arată că anumite acte de cercetare penală privind săvârșirea unor infracțiuni, altele decât cele prevăzute la art. 5, în care sunt implicate organele de cercetare ale poliției judiciare vor fi efectuate, în condițiile legii, de către ofițerii de poliție judiciară anume desemnați în acest scop. Ordinul nu a suferit modificări după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală.

Articolul 33 din Legea nr. 191/2003 privind *infracțiunile la regimul transportului naval*, după modificările aduse prin Legea nr. 255/2013, prevede că, pentru infracțiunile prevăzute la art. 27-30 din lege, cercetarea penală se efectuează de către persoane *desemnate în condițiile art. 55 alin. (5) și (6)* CPP, deci de către organe de cercetare penală speciale. Cercetarea la fața locului și reconstituirea efectuate pe nave sau în incinta porturilor se fac *în prezența căpitanului portului* sau a reprezentantului acestuia (art. 34 din lege). Luarea de măsuri și efectuarea de cercetări la bordul unei nave care arborează pavilionul unui alt stat cu care statul român a încheiat convenții se fac în conformitate cu prevederile acestora (art. 35). Înainte de modificările aduse de Legea nr. 255/2013, art. 33 alin. (1) din Legea nr. 191/2003 prevedea că, în cazul acelorași infracțiuni, cercetarea penală se efectua chiar de către căpitanii porturilor.

Conform art. 82 din O.G. nr. 42/1997 privind *transportul maritim și pe căile navigabile interioare*, republicată[1], comandantul/conducătorul de navă are obligația de *a face cercetările* care se impun în cazul în care la bordul navei sunt descoperite elemente ale unei infracțiuni prevăzute de legislația română, *să acorde persoanei acuzate dreptul la apărare*, să o protejeze pe ea și proprietățile ei, *să o rețină* în condiții normale de viață la bord și *să o predea* autorităților competente din primul port de escală, împreună cu documentele întocmite în timpul cercetării. Comandantul/conducătorul de navă are obligația de a consemna în jurnalul de bord al navei aceste evenimentele și să informeze în scris misiunea diplomatică a României din statul în al cărui port face escală nava. În continuare, art. 134 din ordonanță prevede că, în cazul în care primesc, în scris, sesizări sau reclamații referitoare la infracțiuni la regimul navigației sau pe baza rapoartelor privind sinistrele, abordajele și orice avarie, căpităniile de port au dreptul și obligația *să efectueze cercetări, să solicite sau să accepte efectuarea de expertize și să administreze probe* în limitele competențelor lor. Căpităniile de port au dreptul să efectueze din oficiu cercetarea accidentelor de navigație sau alte cercetări la care au calitatea de a se sesiza din oficiu, atunci când consideră că acest lucru este necesar.

Conform art. 100 alin. (3) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată, *parchetele militare dispun de organe de cercetare specială* puse în serviciul lor și a căror activitate o conduc și o supraveghează. Procurorii militari conduc și supraveghează activitatea de cercetare penală a organelor de cercetare penală speciale.

Conform art. 55 alin. (6) CPP, organele de cercetare penală ale poliției judiciare și organele de cercetare penală speciale își desfășoară activitatea de urmărire penală sub conducerea și supravegherea procurorului.

Organele de cercetare ale poliției judiciare sunt organe de cercetare penală de drept comun în raport cu organele de cercetare penală speciale.

[1] M. Of. nr. 210 din 10 martie 2004.

Organele de cercetare penală speciale militare sunt singurele organe care au competență exclusivă[1] în legătură cu efectuarea cercetării penale. Așa fiind, căpitanii porturilor, deși sunt organe de cercetare penală speciale, nu dispun de competența exclusivă de a efectua cercetarea penală. În aceste cazuri, cercetarea penală poate fi efectuată și de către organele de cercetare ale poliției judiciare.

Înainte de modificarea Codului de procedură penală prin O.U.G. nr. 6/2016, nu puteau fi considerați organe de cercetare penală speciale angajații Serviciului Român de Informații (în mod evident, este inutil a face vreo discuție în sensul că acești angajați nu sunt organe de cercetare penală ale poliției judiciare). Ei pot acorda însă sprijin la efectuarea anumitor activități de cercetare penală, pentru infracțiuni privind securitatea națională. În cazul constatării unei *infracțiuni flagrante* la regimul securității naționale stabilit de lege, a unui atentat sau a unui act terorist ori a unor tentative sau acte preparatorii la asemenea infracțiuni, cadrele Serviciului Român de Informații pot reține pe făptuitor, predându-l de îndată organelor judiciare competente împreună cu actul de constatare și corpurile delicte. Acestea sunt însă aspecte asemănătoare atribuțiilor recunoscute oricărei persoane în cazul infracțiunii flagrante, conform art. 310 CPP.

Articolul 11 din Legea nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații[2] prevede că, în cazul în care din verificările și activitățile specifice efectuate rezultă date și informații care indică pregătirea sau săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală, acestea sunt transmise organelor de urmărire penală în condițiile prevăzute de art. 61 CPP, valorând deci ca acte de constatare. Articolul 13 din aceeași lege prevedea expres că organele Serviciului Român de Informații *nu pot efectua acte de cercetare penală, nu pot lua măsura reținerii sau arestării preventive* și nici dispune de spații proprii de arest[3].

Prin O.U.G. nr. 6/2016 s-a adăugat teza a II-a la art. 13: „Prin excepție, organele Serviciului Român de Informații pot fi desemnate organe de cercetare penală speciale conform art. 55 alin. (5) și (6) din Codul de procedură penală pentru punerea în executare a mandatelor de supraveghere tehnică, conform prevederilor art. 57 alin. (2) teza finală din Codul de procedură penală". În acest fel, unii dintre angajații Serviciului Român de Informații au devenit organe de cercetare penală speciale, chiar dacă această calitate este recunoscută numai ofițerilor anume desemnați în condițiile legii, care au primit avizul conform al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, este circumscrisă doar anumitor tipuri de activități – cele prevăzute de art. 138 alin. (1) lit. a)-d) CPP – și numai cu respectarea dispozițiilor art. 142 CPP cu privire la punerea în executare a mandatului de supraveghere tehnică.

În același timp, prin aceeași ordonanță de urgență, s-a reglementat posibilitatea pentru organele de urmărire penală de a avea acces la tehnica specifică deținută de Serviciul Român de Informații. Astfel, în art. 8 alin. (2) și (3) din Legea nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații, se prevede că, pentru relația cu furnizorii de comunicații electronice destinate publicului, Centrul Național de Interceptare a Comunicațiilor din cadrul Serviciului Român de Informații este desemnat cu rolul de a obține, prelucra și stoca informații în domeniul securității naționale. La cererea organelor de urmărire penală, Centrul asigură accesul nemijlocit și independent al acestora la sistemele tehnice în scopul executării supravegherii tehnice prevăzute la

[1] V.S. CURPĂN, C.ȘT. BURLEANU, *Participanții în procesul penal român*, http://sorincurpan.ro/carti/participantii_in_procesul_penal_roman.pdf.

[2] M. Of. nr. 33 din 3 martie 1992.

[3] A se vedea, în acest sens, art. 9-13 din Legea nr. 14/1992.

art. 138 alin. (1) lit. a) CPP. Verificarea modului de punere în aplicare în cadrul Centrului Național de Interceptare a Comunicațiilor a executării acestor supravegheri tehnice se realizează potrivit art. 30[1] din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară. Condițiile concrete de acces la sistemele tehnice al organelor judiciare se stabilesc prin protocoale de cooperare încheiate de Serviciul Român de Informații cu Ministerul Public, Ministerul Afacerilor Interne, precum și cu alte instituții în cadrul cărora își desfășoară activitatea, în condițiile art. 57 alin. (2) CPP, organe de cercetare penală speciale.

Completarea corespunde modificării art. 142 CPP prin O.U.G. nr. 6/2016, care a înlăturat sintagma finală a alin. (1), ce se referea la „alte organe specializate ale statului", și a introdus alin. (1[1]), conform căruia, pentru realizarea activităților prevăzute la art. 138 alin. (1) lit. a)-d) CPP, procurorul, organele de cercetare penală sau lucrătorii specializați din cadrul poliției folosesc nemijlocit sistemele tehnice și proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea și confidențialitatea datelor și informațiilor colectate.

Se pune problema dacă se ajunge la o interpretare similară sau contrară în ceea ce privește, de această dată, o structură a Ministerului Afacerilor Interne: alin. (3) al art. 10 din O.U.G. nr. 30/2007 privind organizarea și funcționarea Ministerului Afacerilor Interne[1], care reglementa Direcția generală de informații și protecție internă, ca structură specializată a ministerului care desfășura activități de informații, contrainformații și securitate, în vederea asigurării ordinii publice, prevenirii și combaterii amenințărilor la adresa securității naționale privind misiunile, personalul, patrimoniul și informațiile clasificate din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, *a fost abrogat prin O.U.G. nr. 76/2016*[2], *de la data de 23 noiembrie 2016*. În locul vechii direcții a fost înființată[3] Direcția Generală de Protecție Internă, care are atribuții similare celei anterioare: desfășoară activități de informații, contrainformații și de protecție în scopul identificării, prevenirii și contracarării amenințărilor, vulnerabilităților și factorilor de risc care pot conduce la tulburarea gravă a ordinii publice sau care vizează informațiile, patrimoniul, personalul, misiunile, procesul decizional și capacitatea operațională ale structurilor Ministerului Afacerilor Interne. Articolul 12 din O.U.G. nr. 76/2016 prevede că, în vederea identificării amenințărilor, vulnerabilităților și factorilor de risc menționați, Direcția Generală de Protecție Internă desfășoară *activitățile prevăzute la art. 13 lit. a)-e) din Legea nr. 51/1991 privind securitatea națională a României*[4], iar în situațiile care constituie amenințări la adresa securității naționale care vizează tulburarea gravă a ordinii publice sau informațiile, patrimoniul, personalul, misiunile, procesul decizional ori capacitatea operațională ale structurilor Ministerului Afacerilor Interne, Direcția Generală de Protecție Internă desfășoară *activitățile prevăzute la art. 14 alin. (2) din Legea nr. 51/1991*, cu respectarea prevederilor art. 14 alin. (1) și art. 15-21 din aceeași lege, care se aplică în mod corespunzător.

Articolul 14 alin. (2) din Legea nr. 51/1991 privind securitatea națională a României se referă la activitățile specifice care pot consta inclusiv în: *interceptarea și înregistrarea comunicațiilor electronice*; supravegherea prin fotografiere, filmare sau prin alte mijloace tehnice ori constatări personale (efectuate sistematic în locuri publice sau efectuate în orice mod în locuri private); localizarea, urmărirea și obținerea de informații prin GPS sau prin alte mijloace tehnice de supraveghere etc.

[1] M. Of. nr. 309 din 9 mai 2007.

[2] O.U.G. nr. 76/2016 privind înființarea, organizarea și funcționarea Direcției Generale de Protecție Internă a Ministerului Afacerilor Interne (M. Of. nr. 891 din 8 noiembrie 2016).

[3] Prin art. 10 din O.U.G. nr. 76/2016.

[4] Republicată în M. Of. nr. 190 din 18 martie 2014.

Articolul 13 alin. (3) din O.U.G. nr. 76/2016 prevede că datele și informațiile care indică pregătirea sau săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală, rezultate din verificările și activitățile specifice, se transmit organelor de urmărire penală competente, în condițiile art. 61 CPP, art. 15 din același act normativ prevede că personalul Direcției Generale de Protecție Internă nu poate efectua acte de cercetare penală și nu poate lua sau duce la îndeplinire măsura reținerii ori alte măsuri preventive privative sau restrictive de libertate, iar Direcția Generală de Protecție Internă nu poate dispune de spații proprii de reținere și arestare preventivă.

Din reglementarea menționată lipsește un text similar celui din art. 13 teza finală din Legea nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații[1], prin care să se fi statuat, ca excepție de la art. 15 din O.U.G. nr. 76/2016, posibilitatea ca angajații Direcției Generale de Protecție Internă să poată fi desemnați *organe de cercetare penală speciale conform art. 55 alin. (5) și (6) CPP pentru punerea în executare a mandatelor de supraveghere tehnică, potrivit prevederilor art. 57 alin. (2) teza finală CPP.*

Înregistrările efectuate de către fosta Direcție generală de informații și protecție internă au făcut obiectul multor critici formulate în fața judecătorului de cameră preliminară, practica instanțelor fiind diferită[2] cu privire la legalitatea interceptărilor realizate de această structură din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, după Decizia nr. 51/2016 a Curții Constituționale[3].

Prin Decizia nr. 51/2016 a Curții Constituționale[4] s-a constatat că sintagma „ori de alte organe specializate ale statului" din cuprinsul dispozițiilor art. 142 alin. (1) CPP este neconstituțională. Curtea a constatat că nicio reglementare din legislația națională în vigoare, cu excepția dispozițiilor art. 142 alin. (1) CPP, nu conține vreo normă care să consacre expres competența unui alt organ al statului, în afara organelor de urmărire penală, de a efectua interceptări, respectiv de a pune în executare un mandat de supraveghere tehnică. Curtea a apreciat că este justificată opțiunea legiuitorului ca mandatul de supraveghere tehnică să fie pus în executare de procuror și de organele de cercetare penală, care sunt organe judiciare, conform art. 30 CPP, precum și de către lucrătorii specializați din cadrul poliției, având în vedere că aceștia pot deține avizul de ofițeri de poliție judiciară, în condițiile art. 55 alin. (5) CPP. Această opțiune nu se justifică însă în privința includerii, în cuprinsul art. 142 alin. (1) CPP, a sintagmei „alte organe specializate ale statului", neprecizate în cuprinsul Codului de procedură penală sau în cuprinsul altor legi speciale.

---

[1] Art. 13 din Legea nr. 14/1992: „Organele Serviciului Român de Informații nu pot efectua acte de cercetare penală, nu pot lua măsura reținerii sau arestării preventive și nici dispune de spații proprii de arest. Prin excepție, organele Serviciului Român de Informații pot fi desemnate organe de cercetare penală speciale conform art. 55 alin. (5) și (6) din Codul de procedură penală pentru punerea în executare a mandatelor de supraveghere tehnică, conform prevederilor art. 57 alin. (2) teza finală din Codul de procedură penală".

[2] Prin înch. din 17 octombrie 2016 a judecătorului de cameră preliminară de la Trib. Mehedinți, s. pen. (nepublicată), în temeiul art. 345 alin. (3) CPP, cu referire la Decizia Curții Constituționale nr. 51/2016, au fost admise cererile și excepțiile formulate de inculpați privind excluderea ca nelegale a interceptărilor, înregistrărilor pe suport optic ale convorbirilor și comunicărilor, precum și a proceselor-verbale de redare a acestora, înregistrarea video, audio și prin fotografiere efectuate prin mijloace tehnice, în dosarul reunit nr. 1004/P/2014 al Parchetului de pe lângă Tribunalul Mehedinți, puse în executare de către Serviciul Român de Informații și Departamentul de Informații și Protecție Internă, Serviciul de Informație și Protecție Internă Mehedinți. Prin înch. nr. 128 din 15 decembrie 2016 a judecătorului de cameră preliminară de la C.A. Craiova, a fost admisă contestația Parchetului de pe lângă Tribunalul Mehedinți și s-a înlăturat dispoziția din încheierea tribunalului privind excluderea probelor menționate.

[3] T. MANEA, A.S. UZLĂU, C. VOICU, *Camera preliminară. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 77-84. A se vedea, pentru detalii, speța nr. 14 și nota la aceasta.

[4] M. Of. nr. 190 din 14 martie 2016.

În speța menționată însă, așa cum rezultă din motivarea încheierii, prin ordonanța din 30 iulie 2015, procurorul a delegat chiar ofițerii judiciari să pună în aplicare mandatele dispuse de judecător, care se pare că funcționau în cadrul Departamentului de Informații și Protecție Internă, deși atribuțiile acestui departament specializat al Ministerului Afacerilor Interne vizau activități de informații și protecție internă, în vederea asigurării ordinii publice, prevenirii și combaterii amenințărilor la adresa siguranței naționale privind misiunile, personalul și informațiile clasificate în cadrul ministerului.

În expunerea de motive a O.U.G. nr. 76/2016 privind înființarea, organizarea și funcționarea Direcției Generale de Protecție Internă a Ministerului Afacerilor Interne, se arată că s-au constatat suprapuneri de competențe între Departamentul de Informații și Protecție Internă, pe de o parte, și Poliția Română, Direcția Generală Anticorupție, și Serviciul Român de Informații, pe de altă parte. De aceea, prin art. 10 din această ordonanță de urgență se clarifică atribuțiile Direcției Generale de Protecție Internă ca fiind doar activități de informații, contrainformații și de protecție în scopul identificării, prevenirii și contracarării amenințărilor, vulnerabilităților și factorilor de risc care pot conduce la tulburarea gravă a ordinii publice sau care vizează informațiile, patrimoniul, personalul, misiunile, procesul decizional și capacitatea operațională ale structurilor Ministerului Afacerilor Interne, precum și coordonarea și controlul activităților pentru protecția informațiilor clasificate și pentru securitatea cibernetică, la nivelul structurilor Ministerului Afacerilor Interne.

66. Competența procurorului

66.1. Conducerea, controlul și supravegherea urmăririi penale. Conform art. 56 alin. (1) și (2) CPP, procurorul *conduce și controlează nemijlocit* activitatea de urmărire penală a poliției judiciare și a organelor de cercetare penală speciale, prevăzute de lege. De asemenea, procurorul *supraveghează* ca actele de urmărire penală să fie efectuate cu respectarea dispozițiilor legale. Conform art. 299 CPP, scopul (și chiar „obiectul") supravegherii este acela ca orice infracțiune să fie descoperită de către organele de cercetare penală și orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie trasă la răspundere penală. De asemenea, procurorul exercită supravegherea activității organelor de cercetare penală astfel ca niciun suspect sau inculpat să nu fie reținut decât în cazurile și în condițiile prevăzute de lege.

Modalitățile de exercitare a supravegherii sunt redate în art. 300 și urm. CPP.

a) *Informarea.* În primul rând, organele de cercetare penală sunt obligate *după sesizare* să îl informeze pe procuror despre activitățile pe care le efectuează sau urmează să le efectueze. Orice plângere sau sesizare se trimite parchetului spre înregistrare, dosarul format fiind repartizat unui procuror spre supraveghere. De asemenea, deși textul art. 311 alin. (2) CPP a fost modificat[1], organul de cercetare penală care a dispus *extinderea urmăririi penale sau schimbarea încadrării juridice*, dacă nu există suspect în cauză, este obligat să îl informeze pe procuror cu privire la măsura dispusă. Faptul că, în prezent, art. 311 alin. (2) CPP se referă doar la situația în care urmărirea penală se efectuează față de o persoană (caz în care extinderea dispusă de organul de cercetare penală se supune confirmării motivate a procurorului care supraveghează urmărirea penală, în termen de cel mult 3 zile de la data emiterii ordonanței) nu înseamnă că, în celelalte cazuri, de urmărire penală *in rem*, organul de cercetare penală nu mai este obligat să informeze procurorul.

b) *Autorizarea* este prealabilă efectuării actului de urmărire penală și se impune numai în anumite cazuri [spre exemplu, organul de cercetare penală poate dispune începerea urmăririi penale pentru o infracțiune săvârșită în afara teritoriului țării, de către un cetățean

[1] Alin. (2) al art. 311 a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016.

străin sau de o persoană fără cetățenie, care nu domiciliază pe teritoriul țării, contra statului român, contra unui cetățean român ori a unei persoane juridice române, numai cu autorizarea prealabilă a procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție (art. 10 CP; similar, art. 9 CP), cazurile de împiedicare a punerii în mișcare a acțiunii penale fiind obligatoriu a fi verificate înainte de începerea urmăririi penale].

c) *Îndrumarea.* Procurorul *ia măsurile necesare* sau *dă dispoziții* organelor de cercetare penală care iau aceste măsuri. Dispozițiile date de procuror în legătură cu efectuarea actelor de cercetare penală sunt *obligatorii și prioritare* pentru organul de cercetare, precum și pentru alte organe ce au atribuții prevăzute de lege în constatarea infracțiunilor (art. 303 CPP). Procurorul poate *să asiste* la efectuarea oricărui act de cercetare penală sau *să îl efectueze personal* în cauzele pe care le conduce și le supraveghează. Mai mult chiar, procurorul poate *reține orice cauză în vederea efectuării urmăririi penale.*

d) *Verificarea.* Procurorul poate să ceară spre verificare *orice dosar* de la organul de cercetare penală, care este obligat să îl trimită de îndată, cu toate actele, materialele și datele privitoare la fapta care formează obiectul cercetării. De asemenea, pentru ca actele de urmărire penală să fie efectuate cu respectarea dispozițiilor legale, când constată că urmărirea penală nu se efectuează de organul de cercetare penală prevăzut de lege, procurorul *ia măsuri ca urmărirea să fie făcută de organul competent* (art. 301 CPP).

Procurorul *poate dispune reunirea cauzelor*, trimițând ulterior cauza organului competent. Mai mult chiar, poate dispune, conform art. 302 CPP, *trecerea cauzei de la un organ de cercetare penală la altul* sau *preluarea unei cauze de către un organ de cercetare penală ierarhic superior.*

În cazul neîndeplinirii sau al îndeplinirii în mod defectuos de către organul de cercetare penală a dispozițiilor date de procuror, acesta *poate sesiza conducătorul organului de cercetare penală*, pentru luarea unor măsuri, *poate aplica sancțiunea amenzii judiciare* pentru anumite abateri judiciare ori *poate solicita retragerea avizului prevăzut* la art. 55 alin. (4) și (5) CPP.

e) *Încuviințarea* se referă la acte a căror efectuare este atribuția organului de cercetare penală, dar valabilitatea lor este supusă aprobării procurorului. De exemplu, art. 158 alin. (3) CPP prevede că, în cazul în care, în timpul efectuării percheziției, se constată că au fost transferate probe, date sau că persoanele căutate s-au ascuns în locuri învecinate, mandatul de percheziție este valabil, în condițiile legii, și pentru aceste locuri, dar „continuarea efectuării percheziției în această situație *se încuviințează de către procuror*" (s.n.).

f) *Continuarea urmăririi penale față de suspect.* Conform art. 305 alin. (3) CPP în forma anterioară modificării Codului de procedură penală prin O.U.G. nr. 18/2016, procurorul era singurul care putea decide continuarea urmăririi penale față de suspect. Astfel, deși confirmarea rezoluției prin care organul de cercetare penală a dispus începerea urmăririi penale, prevăzută de art. 228 alin. (3^1) CPP 1968, nu a mai fost preluată în noul cod, după modificarea acestuia prin Legea nr. 255/2013, practic, organele de cercetare penală nu puteau continua urmărirea penală față de un suspect fără ordonanța corespunzătoare a procurorului care supraveghează urmărirea penală. O perioadă deci, legiuitorul a renunțat la acel mecanism de ratificare posterioară a actului prin care se începea urmărirea penală *in rem*, înlocuind confirmarea actului de urmărire penală din vechiul cod cu un act de dispoziție anterior urmăririi *in personam*. După O.U.G. nr. 18/2016 s-a revenit la mecanismul confirmării, ca urmare a faptului că s-a reglementat posibilitatea ca și organul de cercetare penală să poată continua urmărirea penală față de suspect, însă cumulată cu obligația de a solicita confirmarea procurorului. Întreg cadrul în care se desfășoară urmărirea penală

trebuie să fie cunoscut procurorului, în cazul în care acesta nu efectuează nemijlocit urmărirea penală. Din acest motiv, confirmarea a fost instituită ca obligație și în cazul în care organele de cercetare penală extind urmărirea penală față de o persoană [art. 311 alin. (2) CPP], dar această confirmare nu este obligatorie dacă nu există suspect în cauză, fiind suficientă doar informarea procurorului.

g) *Confirmarea și infirmarea.* Potrivit art. 304 CPP, cu denumirea marginală „Infirmarea actelor procesuale sau procedurale", când procurorul constată că un act sau o măsură procesuală a organului de cercetare penală nu este dată cu respectarea dispozițiilor legale sau este neîntemeiată, o infirmă motivat, din oficiu sau la plângerea persoanei interesate. Procedura plângerii împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală este reglementată de art. 336 și urm. CPP. Acesta este textul general care permite procurorului să infirme orice act nelegal sau netemeinic efectuat de organele de cercetare penală.

Modificările recente aduse Codului de procedură penală prin O.U.G. nr. 18/2016 au pus la îndemâna procurorului și o atribuție specifică mai degrabă judecătorului: confirmarea. Însă Codul de procedură penală, în forma sa inițială[1], conținea și acest instrument de realizare a supravegherii urmăririi penale, astfel că, încă de la momentul ei de început, în concepția de la acea dată a legiuitorului, ordonanța de începere a urmăririi penale emisă de către organul de cercetare penală urma să fie supusă confirmării prin efectuarea unei mențiuni pe aceasta de către procurorul care exercita supravegherea activității de cercetare penală, în termen de cel mult 5 zile de la data începerii urmăririi penale.

Prin modificările aduse prin Legea nr. 255/2013, legiuitorul a reglementat expres, în art. 305 alin. (3) CPP, faptul că, atunci când din datele și probele existente în cauză rezultă indicii rezonabile că o anumită persoană a săvârșit fapta pentru care s-a început urmărirea penală, doar procurorul putea dispune ca urmărirea penală să se efectueze în continuare față de aceasta, care dobândește calitatea de suspect. În prezent[2], continuarea urmăririi penale *in personam* poate fi dispusă de către „organul de urmărire penală", însă măsura dispusă de organul de cercetare penală se supune, în termen de 3 zile, confirmării procurorului care supraveghează urmărirea penală, organul de cercetare penală fiind obligat să prezinte acestuia și dosarul cauzei.

Un alt caz în care un anume act al organului de cercetare penală este supus confirmării procurorului este cel prevăzut de alin. (2) al art. 311 CPP, care a fost modificat tot prin O.U.G. nr. 18/2016. Așa cum am arătat anterior, când s-a analizat „informarea", extinderea urmăririi penale de către organul de cercetare trebuie confirmată de către procuror, dacă există suspect în cauză. În acest caz, când urmărirea penală se efectuează față de o persoană, extinderea dispusă de organul de cercetare penală se supune confirmării motivate a procurorului care supraveghează urmărirea penală, în termen de cel mult 3 zile de la data emiterii ordonanței.

Se observă că, față de mecanismul infirmării, confirmarea se poate realiza și este obligatorie în cazurile expres prevăzute de lege, trebuie realizată în interiorul termenului prevăzut de legiuitor (calculat pe zile libere), iar lipsa ei va determina nelegalitatea actelor supuse confirmării, dar și a tuturor celorlalte acte de urmărire penală efectuate, ulterior, de către organele de cercetare penală.

h) *Punerea în mișcare a acțiunii penale.* Conform art. 309 alin. (1) CPP, procurorul are exclusivitate asupra punerii în mișcare a acțiunii penale. Acțiunea penală se pune în mișcare de procuror, prin ordonanță, în cursul urmăririi penale, de îndată ce se constată că există

[1] Formă care nu a fost niciodată în vigoare, anterioară Legii nr. 255/2013.
[2] După modificările aduse Codului de procedură penală prin O.U.G. nr. 18/2016.

probe din care rezultă că o persoană a săvârșit o infracțiune și nu există vreunul dintre cazurile de împiedicare prevăzute la art. 16 alin. (1) CPP. După acest moment, punerea în mișcare a acțiunii penale este comunicată inculpatului de către organul de urmărire penală, care îl cheamă pentru a-l audia, continuând urmărirea penală.

66.2. Efectuarea urmăririi penale. În noul Cod de procedură penală *s-au redus cazurile în care este obligatorie efectuarea urmăririi penale de către procuror*, respectiv doar la infracțiunile care se judecă în primă instanță de către curtea de apel ori Înalta Curte de Casație și Justiție, infracțiunile săvârșite de militari, un număr redus de infracțiuni prevăzute de Codul penal, precum și în cazurile prevăzute de legile speciale.

De exemplu, nu mai este obligatorie efectuarea urmăririi penale de către procuror pentru unele dintre formele agravate ale infracțiunilor prevăzute atât de vechiul, cât și de noul Cod penal: pentru infracțiunile de sclavie, prevăzută de art. 209 CP, și de supunere la muncă forțată sau obligatorie, prevăzută de art. 212 CP[1] (preluate în Capitolul VII „Traficul și exploatarea persoanelor vulnerabile" al Titlului I din Partea specială a noului Cod penal), pentru care vechiul Cod de procedură penală, în art. 209 alin. (3), prevedea această obligativitate; pentru purtare abuzivă; pentru piraterie; pentru unele dintre infracțiunile împotriva înfăptuirii justiției; pentru anumite infracțiuni contra siguranței circulației pe calea ferată etc. Nici pentru infracțiunile prevăzute de Legea nr. 191/2003 privind infracțiunile la regimul transportului naval nu mai este obligatorie efectuarea urmăririi penale de către procuror.

Dat fiind faptul că s-a menținut dreptul procurorului de a efectua orice act de urmărire penală în cauzele în care efectuează supravegherea ori de a prelua aceste cauze în vederea efectuării urmăririi penale, acolo unde va considera că este în interesul bunei desfășurări a urmăririi penale, *procurorul poate să efectueze personal urmărirea penală*, chiar dacă în anumite tipuri de cauze s-a renunțat la obligativitatea acesteia.

Pe de altă parte, conform art. 324 alin. (3) CPP, în cazurile în care procurorul efectuează urmărirea penală, acesta *poate delega*, prin ordonanță, organelor de cercetare penală efectuarea unor acte de urmărire penală.

Conform art. 56 alin. (3) CPP, urmărirea penală se efectuează, *în mod obligatoriu*, de către procuror în următoarele cazuri:

a) *în cazul infracțiunilor pentru care competența de judecată în primă instanță aparține Înaltei Curți de Casație și Justiție sau curții de apel.* Conform art. 40 alin. (1) CPP, *Înalta Curte de Casație și Justiție* judecă în primă instanță:

– din perspectiva competenței după materie: infracțiunile de înaltă trădare;

– din perspectiva competenței după calitatea persoanei: infracțiunile săvârșite de senatori, deputați și membri din România în Parlamentul European, de membrii Guvernului, de judecătorii Curții Constituționale, de membrii Consiliului Superior al Magistraturii, de judecătorii Înaltei Curți de Casație și Justiție și de procurorii de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

---

[1] Conform art. 11 alin. (1) pct. 2 din O.U.G. nr. 78/2016 pentru organizarea și funcționarea Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, doar infracțiunile prevăzute în Codul penal la art. 210 (traficul de persoane), art. 211 (traficul de minori) și art. 217 cu referire la art. 210 și art. 211 (tentativa la aceste infracțiuni) sunt în competența D.I.I.C.O.T., indiferent dacă sunt săvârșite în grup criminal organizat sau nu. De exemplu, infracțiunea de sclavie, prevăzută de art. 209 CP (art. 190 CP 1969), este de competența D.I.I.C.O.T. numai dacă săvârșirea ei a intrat în scopul unui grup infracțional organizat în sensul prevăzut la art. 367 alin. (6) CP.

Conform art. 38 alin. (1) CPP, *curtea de apel* judecă în primă instanță:

– din perspectiva competenței după materie: infracțiunile prevăzute de Codul penal la art. 394-397, art. 399-412 (*infracțiuni contra securității naționale* – Titlul X al Părții speciale din Codul penal, mai puțin infracțiunea de înaltă trădare, prevăzută de art. 398 CP, care este de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție) și art. 438-445 (*infracțiuni de genocid, contra umanității și de război* – Titlul XII al Părții speciale din Codul penal); infracțiunile privind securitatea națională a României, prevăzute în legi speciale;

– din perspectiva competenței după calitatea persoanei: infracțiunile săvârșite de judecătorii de la judecătorii, tribunale și de procurorii de la parchetele care funcționează pe lângă aceste instanțe, de magistrații-asistenți de la Înalta Curte de Casație și Justiție, de judecătorii de la curțile de apel și Curtea Militară de Apel, precum și de procurorii de la parchetele de pe lângă aceste instanțe; de avocați, notari publici, executori judecătorești, de controlorii financiari ai Curții de Conturi, precum și auditori publici externi; de membrii Curții de Conturi, de președintele Consiliului Legislativ, de Avocatul Poporului, de adjuncții Avocatului Poporului și de chestori; de șefii cultelor religioase organizate în condițiile legii și de ceilalți membri ai înaltului cler, care au cel puțin rangul de arhiereu sau echivalent al acestuia.

În toate aceste situații, este obligatorie efectuarea urmăririi penale de către procuror;

b) *în cazul infracțiunilor prevăzute în Codul penal* la:

– art. 188 (omorul);
– art. 189 (omorul calificat);
– art. 190 (uciderea la cererea victimei);
– art. 191 (determinarea sau înlesnirea sinuciderii);
– art. 257 (ultrajul);
– art. 277 (compromiterea intereselor justiției);
– art. 279 (ultrajul judiciar);
– art. 280 (cercetarea abuzivă);
– art. 281 (supunerea la rele tratamente);
– art. 282 (tortura);
– art. 283 (represiunea nedreaptă);
– art. 289 (luarea de mită);
– art. 290 (darea de mită);
– art. 291 (traficul de influență);
– art. 292 (cumpărarea de influență);
– art. 293 (fapte săvârșite de către membrii instanțelor de arbitraj sau în legătură cu aceștia);
– art. 294 (fapte săvârșite de către funcționari străini sau în legătură cu aceștia);

c) *în cazul infracțiunilor săvârșite cu intenție depășită, care au avut ca urmare moartea unei persoane*;

d) *în cazul infracțiunilor pentru care competența de a efectua urmărirea penală aparține D.I.I.C.O.T. sau D.N.A.*; și art. 11 alin. (4) din O.U.G. nr. 78/2016 prevede expres că „Procurorii specializați din cadrul Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism efectuează în mod obligatoriu urmărirea penală pentru infracțiunile prevăzute la alin. (1)", iar art. 22 din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție[1] prevede că, în cazul infracțiunilor prevăzute în această lege, urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de către procuror;

[1] M. Of. nr. 291 din 18 mai 2000.

e) *în alte cazuri prevăzute de lege.* De exemplu, art. 27 alin. (2) din Legea nr. 218/2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române, republicată, prevede că urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de procuror în cazul infracțiunilor săvârșite de polițiștii care au calitatea de organe de cercetare ale poliției judiciare.

66.3. Urmărirea penală în cazul infracțiunilor săvârșite de militari. Conform art. 56 alin. (4) CPP, urmărirea penală în cazul infracțiunilor săvârșite de militari se efectuează, în mod obligatoriu, *de procurorul militar*. Procurorii militari din cadrul parchetelor militare sau secțiilor militare ale parchetelor efectuează urmărirea penală potrivit competenței parchetului din care fac parte, față de toți participanții la săvârșirea infracțiunilor comise de militari, indiferent dacă militarii au calitatea de autor, instigator sau complice[1], urmând a fi sesizată instanța competentă potrivit art. 44 [art. 56 alin. (5) CPP]. În susținerea acestei opinii, avem în vedere dispozițiile art. 174 CP[2].

Conform art. 101 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată, când inculpatul este militar activ, procurorul militar care efectuează urmărirea penală *trebuie să facă parte cel puțin din aceeași categorie de grade*. Când gradul procurorului nu face parte din aceeași categorie cu gradul inculpatului, acesta *va fi asistat de un alt procuror cu grad din categoria corespunzătoare*, numit de conducătorul parchetului la care este înregistrată cauza. Conform art. 58 alin. (2) din aceeași lege, când inculpatul este militar activ, președintele completului de judecată, precum și procurorul care participă la judecarea cauzei trebuie să facă parte cel puțin din aceeași categorie de grade.

Potrivit art. 100 alin. (2) din același act normativ, parchetele militare efectuează urmărirea penală și în cauzele privind fapte penale *comise de militari români dislocați* pe teritoriul altor state, în cadrul unor forțe multinaționale, în condițiile în care, potrivit unei convenții internaționale, pe teritoriul statului primitor poate fi exercitată jurisdicția română.

În ședința din 7 aprilie 2015, Curtea Constituțională a luat în dezbatere excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 56 alin. (4) și (5) CPP, la sesizarea Avocatului Poporului, excepția formulată fiind însă respinsă ca neîntemeiată[3].

66.4. Competența parchetului este corespunzătoare instanței pe lângă care funcționează. Conform art. 56 alin. (6) CPP, este competent să efectueze ori, după caz, să conducă și să supravegheze urmărirea penală procurorul de la parchetul corespunzător instanței care, potrivit legii, judecă în primă instanță cauza, cu excepția cazurilor în care legea prevede altfel. Acest text are în vedere corespondența instanță-parchet atât în ceea ce privește competența materială și după calitatea persoanei, cât și în ceea ce privește competența teritorială.

---

[1] În doctrină au fost exprimate două opinii referitoare la această problemă. M. UDROIU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 227, arată că „din interpretarea acestei dispoziții introduse cu caracter de noutate de C.proc.pen. rezultă că extinderea competenței parchetelor militare și cu privire la faptele comise de civili vizează numai ipotezele în care autorul este militar, iar participanții (coautori, instigatori, complici) sunt civili". Pe de altă parte, B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *Procedură penală. Curs pentru admiterea în magistratură și avocatură. Teste-grilă*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 94, precizează că, „având în vedere interpretarea oficială a noțiunii de «săvârșire a unei infracțiuni», pe care o dau dispozițiile art. 174 din Codul penal, considerăm că urmărirea penală se efectuează de către procurorul militar atât în situația în care contribuția făptuitorului militar este de natura autoratului, iar contribuția civililor este specifică instigării sau complicității, cât și în situația în care autorul este un civil, iar militarul este complice sau instigator".

[2] Potrivit art. 174 CP, „Prin *săvârșirea unei infracțiuni* sau *comiterea unei infracțiuni* se înțelege săvârșirea oricăreia dintre faptele pe care legea le pedepsește ca infracțiune consumată sau ca tentativă, precum și participarea la comiterea acestora în calitate de coautor, instigator sau complice".

[3] C.C.R., dec. nr. 254/2015 (M. Of. nr. 334 din 15 mai 2015).

De la această regulă există și *excepții*: conform art. 325 CPP, procurorii din cadrul parchetului ierarhic superior *pot prelua*, în vederea efectuării sau supravegherii urmăririi penale, *cauze de competența parchetelor ierarhic inferioare*, prin dispoziția motivată a conducătorului parchetului ierarhic superior. În acest caz, competența materială corespunzătoare instanței care va judeca acea cauză în primă instanță nu mai este respectată.

De asemenea, art. 326 CPP prevede că, atunci când există o suspiciune rezonabilă că activitatea de urmărire penală este afectată din pricina împrejurărilor cauzei sau calității părților ori a subiecților procesuali principali sau există pericolul de tulburare a ordinii publice, procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, la cererea părților, a unui subiect procesual principal sau din oficiu, poate *trimite cauza la un parchet egal în grad*. În acest caz, nu mai există o corespondență între competența teritorială a instanței care va judeca acea cauză și cea a parchetului care a efectuat sau a supravegheat urmărirea penală.

În ambele cazuri însă, există obligația de a sesiza instanța competentă atât material sau după calitatea persoanei, cât și teritorial[1].

O altă situație este aceea în care are loc o *prorogare de competență ca urmare a reunirii unor cauze* care s-au aflat pe rolul unor parchete egale în grad (caz în care se va proroga doar competența teritorială, putând fi sesizată oricare dintre instanțele competente teritorial) sau pe rolul unor parchete de grad diferit, prorogarea funcționând în favoarea parchetului ierarhic superior, urmând a fi sesizată instanța cea mai înaltă corespunzătoare din perspectiva competenței după materie sau după calitatea persoanei.

66.5. Aspecte tranzitorii. Conform art. 5 din Legea nr. 255/2013, cauzele aflate în cursul urmăririi penale la data intrării în vigoare a legii noi rămân în competența organelor de urmărire penală legal sesizate, urmând a fi soluționate potrivit acesteia, cu excepția cauzelor de competența parchetelor militare și a secțiilor militare din cadrul parchetelor competente, dar sesizarea instanței în aceste cauze se va face potrivit normelor de competență din legea nouă.

La judecarea cauzelor și la soluționarea propunerilor, contestațiilor, plângerilor sau a oricăror alte cereri în care cercetarea penală a fost efectuată de D.N.A. potrivit legii vechi, precum și a celor care au rămas în competența direcției în condițiile alin. (1) al art. 5 din Legea de aplicare, participă procurori din cadrul acesteia. Considerăm că ar fi fost util ca Legea nr. 255/2013 să conțină prevederi similare și pentru situațiile în care cercetarea penală a fost efectuată de D.I.I.C.O.T. potrivit legii vechi.

67. Competența organelor de cercetare penală. Conform art. 57 alin. (1) CPP, *organele de cercetare penală ale poliției judiciare* efectuează urmărirea penală *pentru orice infracțiune* care nu este dată, prin lege, în competența organelor de cercetare penală speciale sau procurorului, precum și în alte cazuri prevăzute de lege.

În ceea ce privește *competența teritorială*, conform art. 28 din Legea nr. 218/2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române, republicată, în îndeplinirea activităților specifice, polițistul are competența teritorială corespunzătoare unității de poliție din care face parte. În consecință, circumscripția teritorială a unui parchet este fragmentată în mai multe circumscripții mai mici corespunzătoare unităților de poliție în care funcționează organele de cercetare ale poliției judiciare.

Același act normativ prevede că, în caz de continuare a unei măsuri sau activități specifice, polițistul poate acționa și pe raza teritorială a altor unități de poliție, comunicând

[1] A se vedea *supra*, partea generală, secțiunea a 2-a a acestui capitol privind competența teritorială.

despre aceasta unității competente. În caz de detașare sau misiune ordonată pe raza teritorială a altei unități de poliție, polițistul are competența teritorială stabilită pentru acea unitate. Polițistul încadrat în Inspectoratul General al Poliției Române are competență teritorială generală.

Polițistul este obligat să intervină și *în afara* orelor de program, a atribuțiilor sale de serviciu *și a competenței teritoriale* a unității din care face parte, când ia cunoștință de existența unei infracțiuni flagrante, precum și pentru conservarea probelor în cazul altor infracțiuni a căror cercetare va fi efectuată de organele competente.

Articolul 24 din O.U.G. nr. 104/2001 privind organizarea și funcționarea Poliției de Frontieră Române prevede că, „(1) În punctele de trecere a frontierei de stat, în apele de frontieră, pe Dunărea interioară, brațul Măcin, Dunărea maritimă, Canalul Dunăre - Marea Neagră, Canalul Sulina situat în afara zonei de frontieră, apele maritime interioare și marea teritorială, precum și zona contiguă și zona economică exclusivă ale României, în care Poliția de Frontieră Română, *organele de cercetare ale poliției judiciare din cadrul Poliției de Frontieră Române* efectuează cercetarea penală pentru orice infracțiune care nu este dată în mod obligatoriu în competența altor organe de cercetare. (2) Competența polițistului de frontieră prevăzută la alin. (1) este asigurată și în situațiile de extindere a cercetărilor de pe apă la cele de pe uscat. În aceste situații, polițistul de frontieră colaborează cu organele competente, potrivit legii. (3) Atunci când anumite acte de urmărire penală în cazul infracțiunilor de frontieră trebuie să fie efectuate în afara razei teritoriale în care se face urmărirea, prin excepție de la prevederile alin. (1), organele de cercetare penală ale poliției judiciare din cadrul Poliției de Frontieră Române pot să efectueze ele însele aceste acte pe întregul teritoriu național". Articolul 23 alin. (2) din același act normativ prevede că, în îndeplinirea activităților *de urmărire*, polițistul de frontieră are competența teritorială corespunzătoare unității poliției de frontieră din care face parte.

Organele de cercetare penală speciale efectuează acte de urmărire penală *corespunzător specializării structurii din care fac parte*, în cazul săvârșirii infracțiunilor de către militari sau în cazul săvârșirii infracțiunilor de corupție și de serviciu prevăzute de Codul penal săvârșite de către personalul navigant al marinei civile, dacă fapta a pus sau a putut pune în pericol siguranța navei sau navigației ori a personalului. De asemenea, unele organe de cercetare penală speciale pot efectua, în cazul infracțiunilor contra securității naționale prevăzute în Titlul X din Codul penal și al infracțiunilor de terorism, din dispoziția procurorului, *punerea în aplicare a mandatelor de supraveghere tehnică*[1].

68. Verificarea competenței. Conform art. 58 CPP, organul de urmărire penală este dator să își verifice competența *imediat după sesizare*.

Dacă *procurorul constată că nu este competent* să efectueze sau să supravegheze urmărirea penală, dispune de îndată, prin ordonanță, *declinarea de competență* și *trimite cauza procurorului competent*. Dacă *organul de cercetare penală constată că nu este competent* să efectueze urmărirea penală, *trimite de îndată cauza procurorului* care exercită supravegherea, în vederea sesizării organului competent. Procurorul poate constata și din oficiu că urmărirea penală nu se efectuează de organul de cercetare penală prevăzut de lege, caz în care ia măsuri ca urmărirea să fie făcută de organul competent (art. 301 CPP). Deci regula în cursul urmăririi penale este aceea a verificării competenței din oficiu, iar decizia este a procurorului.

[1] Dispoziție introdusă în cuprinsul alin. (2) al art. 57 CPP prin O.U.G. nr. 6/2016.

Deși art. 63 CPP, care conține regulile după care se determină care texte, detaliate pentru procedura care se desfășoară în cursul judecății, sunt aplicabile și în cursul urmăririi penale, nu prevede și art. 47, care are denumirea marginală „Excepțiile de necompetență", aceasta nu înseamnă că organele de cercetare penală sau procurorul nu pot să își verifice competența în cazul invocării unei astfel de excepții de către părți sau, după caz, de către subiecții procesuali. Textul art. 63 alin. (1) CPP trebuie interpretat, în opinia noastră, în sensul că *în cursul urmăririi penale nu sunt aplicabile limitele temporale pentru invocarea excepțiilor* și că *prioritate au dispozițiile specifice urmăririi penale*, care permit preluarea cauzelor de către procuror sau de către un parchet ierarhic superior ori trecerea cauzei la un alt organ de urmărire penală de același grad, în cazul existenței ordonanțelor prin care s-au dat astfel de dispoziții, neputându-se invoca excepții de necompetență care să tindă la nesocotirea lor.

69. Extinderea competenței teritoriale. Conform art. 59 CPP, când anumite acte de urmărire penală trebuie să fie efectuate *în afara razei teritoriale în care se face urmărirea*, procurorul sau, după caz, organul de cercetare penală poate să le efectueze el însuși ori poate dispune efectuarea lor prin comisie rogatorie sau prin delegare. *În cuprinsul aceleiași localități*, procurorul sau organul de cercetare penală, după caz, efectuează toate actele de urmărire, chiar dacă unele dintre acestea trebuie îndeplinite în afara razei sale teritoriale.

Așa cum s-a arătat anterior, art. 28 din Legea nr. 218/2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române, republicată, prevede, la rândul ei, situații de extindere a competenței teritoriale: în caz de continuare a unei măsuri sau activități specifice, polițistul poate acționa și pe raza teritorială a altor unități de poliție, comunicând despre aceasta unității competente. Polițistul este obligat să intervină și în afara competenței teritoriale a unității din care face parte, când ia cunoștință de existența unei infracțiuni flagrante, precum și pentru conservarea probelor în cazul altor infracțiuni a căror cercetare va fi efectuată de organele competente.

De asemenea, art. 24 alin. (3) din O.U.G. nr. 104/2001 privind organizarea și funcționarea Poliției de Frontieră Române prevede că, atunci când anumite acte de urmărire penală în cazul infracțiunilor de frontieră trebuie să fie efectuate în afara razei teritoriale în care se face urmărirea, organele de cercetare penală ale poliției judiciare din cadrul Poliției de Frontieră Române pot să efectueze ele însele aceste acte pe întregul teritoriu național.

70. Cazurile urgente. Conform art. 60 CPP, procurorul sau organul de cercetare penală, după caz, este obligat să efectueze actele de urmărire penală care nu suferă amânare, *chiar dacă acestea privesc o cauză care nu este de competența sa*. Lucrările efectuate în astfel de cazuri se trimit, *de îndată*, procurorului competent.

Dispoziții similare se regăsesc și în legile speciale menționate anterior (Legea nr. 218/2002 și O.U.G. nr. 104/2001).

71. Actele încheiate de unele organe de constatare. Articolul 61 CPP stabilește în sarcina mai multor organe obligația de a întocmi un proces-verbal de constatare ori de câte ori *există o suspiciune rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni*.

Această obligație revine următoarelor categorii de organe:

a) *Organelor inspecțiilor de stat, ale altor organe de stat, precum și ale autorităților publice, instituțiilor publice sau ale altor persoane juridice de drept public*, pentru infracțiunile care constituie încălcări ale dispozițiilor și obligațiilor a căror respectare o controlează, potrivit legii.

De exemplu, Codul vamal al României[1] prevede, la art. 10 alin. (3), că, atunci când există indicii temeinice de fraudă, *autoritatea vamală* poate efectua controlul vamal corporal sumar, care nu are caracterul percheziției corporale prevăzute în Codul de procedură penală. De asemenea, art. 11 prevede că autoritatea vamală, când are informații cu privire la persoanele care, la trecerea frontierei de stat, ar transporta droguri sau precursori ai acestora ascunși în corpul lor, poate, pe baza consimțământului lor, să le supună unui examen de investigare medicală. În caz de refuz, agentul vamal sesizează organul de urmărire penală competent, care poate proceda în conformitate cu prevederile art. 190 alin. (2) sau (5) CPP. În caz de infracțiuni flagrante, *personalul vamal* procedează la constatarea acestora, potrivit prevederilor Codului de procedură penală, iar art. 12 prevede că, în caz de infracțiuni flagrante, personalul vamal are obligația să îl înainteze de îndată procurorului pe făptuitor, împreună cu lucrările efectuate și cu mijloacele de probă.

De asemenea, art. 8 alin. (3) și (4) din O.U.G. nr. 74/2013 privind unele măsuri pentru îmbunătățirea și reorganizarea activității Agenției Naționale de Administrare Fiscală, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative[2] prevede că, în situația în care *inspectorii antifraudă*, în timpul acțiunilor de control, constată împrejurări privind săvârșirea unor fapte prevăzute de legea penală în domeniul financiar-fiscal sau vamal, întocmesc procese-verbale și acte de control în baza cărora sesizează organele de urmărire penală cu privire la faptele constatate. Împreună cu actul de sesizare se trimit organelor de urmărire penală procesul-verbal sau actul de control încheiat, documentele ridicate și explicațiile scrise solicitate, precum și alte înscrisuri care au valoare probatorie de înscrisuri în procesul penal.

b) *Organele de control și cele de conducere ale autorităților administrației publice, ale altor autorități publice, instituții publice sau ale altor persoane juridice de drept public*, pentru infracțiunile săvârșite în legătură cu serviciul de către cei aflați în subordinea ori sub controlul lor.

De exemplu, conform art. 34 lit. e) din Regulamentul de organizare și funcționare a Administrației Naționale a Penitenciarelor[3], *Direcția pentru prevenirea criminalității în mediul penitenciar* asigură informarea promptă și completă a conducerii Administrației Naționale a Penitenciarelor când sunt descoperite indicii sau există suspiciuni referitoare la săvârșirea de abateri disciplinare ori infracțiuni de către personalul din penitenciar ori de infracțiuni de către persoanele aflate în detenție, în vederea dispunerii măsurilor corespunzătoare, informând în acest sens, de îndată, și organele competente; ministrul justiției va fi informat prompt și complet în cazul în care sunt descoperite indicii sau există suspiciuni referitoare la săvârșirea de abateri disciplinare ori infracțiuni de către directorul general sau directorii generali adjuncți ai Administrației Naționale a Penitenciarelor ori, atunci când se impune, și de către celelalte persoane din sistemul penitenciar, informând în acest sens, de îndată, și organele competente.

c) *Organele de ordine publică și organele de siguranță națională*, pentru infracțiunile constatate în timpul exercitării atribuțiilor prevăzute de lege.

Organele de ordine publică și de siguranță națională se regăsesc în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului de Protecție și Pază, Serviciului de Telecomunicații Speciale, Serviciului Român de Informații etc.

[1] Adoptat prin Legea nr. 86/2006 (M. Of. nr. 350 din 19 aprilie 2006).
[2] M. Of. nr. 389 din 29 iunie 2013.
[3] Aprobat prin Ordinul ministrului justiției nr. 2003/C/2008 (M. Of. nr. 603 din 13 august 2008).

Componentă a Ministerului Afacerilor Interne, *Jandarmeria Română*[1] este instituția specializată a statului care are ca principală atribuție apărarea ordinii și liniștii publice. Conform art. 19 alin. (1) lit. r) din Legea nr. 550/2004 privind organizarea și funcționarea Jandarmeriei Române, prin structurile sale specializate, aceasta efectuează, în condițiile legii, *acte necesare începerii urmăririi penale* pentru infracțiunile constatate pe timpul executării misiunilor specifice, potrivit prevederilor art. 61 CPP.

De asemenea, conform art. 21 lit. u) din O.U.G. nr. 104/2001 privind organizarea și funcționarea Poliției de Frontieră Române, în zona sa de competență, *Poliția de Frontieră Română* are atribuții atât de a desfășura activități *pentru constatarea faptelor penale*, cât și, prin organele de cercetare penală ale poliției judiciare din cadrul său, de a efectua *cercetări în legătură cu acestea*, așa cum s-a arătat anterior[2].

Conform art. 6 alin. (1) lit. r) din Regulamentul de organizare și funcționare a unităților penitenciare[3], *directorul penitenciarului* sesizează organele judiciare în cazul în care o persoană privată de libertate săvârșește o infracțiune în timpul executării pedepsei.

Articolul 11 din Legea nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea *Serviciului Român de Informații* prevede că, în cazul în care din verificările și activitățile specifice efectuate rezultă date și informații care indică pregătirea sau săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală, acestea sunt transmise organelor de urmărire penală, în condițiile prevăzute de art. 61 CPP, valorând deci ca acte de constatare.

Așa cum s-a constatat și din textele anterior citate din legi speciale, organele menționate au *obligația să ia măsuri de conservare a locului săvârșirii infracțiunii* și *de ridicare sau conservare a mijloacelor materiale de probă*. În cazul infracțiunilor flagrante, aceleași organe au *dreptul de a face percheziții corporale sau ale vehiculelor, de a-l prinde pe făptuitor* și *de a-l prezenta de îndată organelor de urmărire penală*. Aceste dispoziții sunt reluate, cu caracter general și obligatoriu, în art. 61 alin. (2) CPP.

Când făptuitorul sau persoanele prezente la locul constatării au de făcut obiecții ori precizări sau au de dat explicații cu privire la cele consemnate în procesul-verbal, organul de constatare are obligația de a le consemna în procesul-verbal [art. 61 alin. (3) CPP]. Actele încheiate, împreună cu mijloacele materiale de probă, se înaintează, *de îndată*, organelor de urmărire penală [alin. (4) al art. 61 CPP].

Procesul-verbal de constatare încheiat în conformitate cu prevederile art. 61 alin. (1) CPP constituie *act de sesizare a organelor de urmărire penală* și *nu poate fi supus controlului pe calea contenciosului administrativ* [art. 61 alin. (5) CPP]. Deși, în opinia noastră, nu exista posibilitatea de a se interpreta că un act de constatare a unei infracțiuni ar putea intra în sfera actului administrativ, așa cum este aceasta delimitată de definiția dată prin art. 2 lit. c)[4] din Legea nr. 554/2004 a contenciosului administrativ, considerăm că precizarea

[1] „Jandarmeria Română este instituția specializată a statului, cu statut militar, componentă a Ministerului Administrației și Internelor, care exercită, în condițiile legii, atribuțiile ce îi revin cu privire la *apărarea ordinii și liniștii publice* (s.n.), a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, a proprietății publice și private, la prevenirea și descoperirea infracțiunilor și a altor încălcări ale legilor în vigoare, precum și la protecția instituțiilor fundamentale ale statului și combaterea actelor de terorism" (art. 1 din Legea nr. 550/2004 privind organizarea și funcționarea Jandarmeriei Române, publicată în M. Of. nr. 1175 din 13 decembrie 2004).

[2] A se vedea *supra*, partea generală, nr. 65.

[3] Aprobat prin Decizia nr. 507/2012 a Directorului general al Administrației Naționale a Penitenciarelor (M. Of. nr. 399 din 14 iunie 2012).

[4] Art. 2 lit. c) din Legea nr. 554/2004 prevede că prin act administrativ se înțelege „actul unilateral cu caracter individual sau normativ emis de o autoritate publică, în regim de putere publică, în vederea organizării executării legii sau a executării în concret a legii, care dă naștere, modifică sau stinge raporturi juridice; sunt asimilate actelor administrative, în sensul prezentei legi, și contractele încheiate de autoritățile publice care au

privind inadmisibilitatea acțiunii în contencios administrativ care să tindă la anularea acestui act de constatare este clarificatoare și de natură să descurajeze orice încercări de tergiversare a cauzelor.

Se observă că legiuitorul a înțeles să facă o serie de modificări față de art. 214 CPP 1968. În primul rând, procesul-verbal de constatare încheiat în conformitate cu prevederile art. 61 alin. (1) CPP constituie act de sesizare a organelor de urmărire penală, *nu mijloc de probă*, cum se prevedea în vechiul cod. Această precizare este în corelație cu prevederile art. 198 CPP (cu denumirea marginală „Mijloacele de probă scrise"), care în alin. (2) prevede că *doar procesul-verbal ce cuprinde constatările personale ale organului de urmărire penală sau ale instanței de judecată este mijloc de probă*. Procesele-verbale întocmite de organele prevăzute la art. 61 alin. (1) lit. a)-c) CPP constituie acte de sesizare a organului de urmărire penală și, de asemenea, *nu au valoarea unor constatări de specialitate în procesul penal* [pentru a se clarifica faptul că acestea nu au valoarea probatorie recunoscută rapoartelor de constatare prevăzute la art. 97 alin. (2) lit. e) CPP][1].

De asemenea, trebuie observat că, spre deosebire de textul din vechiul cod, aceste organe de constatare nu mai procedează la luarea de declarații de la făptuitor, martori decât în situațiile în care legile speciale le abilitează în acest sens, obligația lor fiind doar de *consemnare în procesul-verbal întocmit a obiecțiilor, precizărilor și explicațiilor* pe care le prezintă făptuitorul sau persoanele prezente la fața locului. Aceasta, datorită faptului că actele încheiate se înaintează de îndată organelor de urmărire penală, nu în termen de cel mult 3 zile, așa cum prevedea vechiul cod.

72. Actele încheiate de comandanții de nave și aeronave. Conform art. 62 CPP, comandanții de nave și aeronave sunt competenți *să facă percheziții corporale sau ale vehiculelor* și *să verifice lucrurile pe care făptuitorii le au cu sine sau le folosesc*, pe timpul cât navele și aeronavele pe care le comandă se află în afara porturilor sau aeroporturilor și pentru infracțiunile săvârșite pe aceste nave sau aeronave, având, totodată, obligațiile și drepturile prevăzute la art. 61 CPP. Procesul-verbal încheiat de comandanții de nave și aeronave constituie *act de sesizare a organelor de urmărire penală* și *nu poate fi supus controlului pe calea contenciosului administrativ*.

Așa cum s-a arătat la comentariul referitor la organele de cercetare penală speciale, conform art. 82 din O.G. nr. 42/1997 privind transportul maritim și pe căile navigabile interioare, republicată, comandantul/conducătorul de navă are o serie de atribuții mai extinse decât cele de constatare, tocmai datorită specificului locului în care este săvârșită infracțiunea. Deci comandantul/conducătorul de navă are obligația *de a face cercetările* care se impun în cazul în care la bordul navei sunt descoperite elemente ale unei infracțiuni prevăzute de legislația română, *să acorde persoanei acuzate dreptul la apărare*, să o protejeze, *să o rețină* în condiții normale de viață la bord și *să o predea autorităților competente* din primul port de escală, împreună cu documentele întocmite în timpul

ca obiect punerea în valoare a bunurilor proprietate publică, executarea lucrărilor de interes public, prestarea serviciilor publice, achizițiile publice; prin legi speciale pot fi prevăzute și alte categorii de contracte administrative supuse competenței instanțelor de contencios administrativ".

[1] A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 235: „Dispozițiile art. 61 alin. (1) lit. c) teza I trebuie interpretate corelativ cu cele ale art. 198 alin. (2) CPP, pentru a stabili în ce împrejurări procesul-verbal încheiat de organele de poliție este act de sesizare și când are valoarea unui mijloc de probă. Diferența constă în aceea că, atunci când este vorba despre organe de ordine publică, care, desfășurând activități specifice, constată săvârșirea unei infracțiuni, procesul-verbal constituie act de sesizare. Dacă însă este vorba despre organe de cercetare penală, deci despre lucrători ai poliției judiciare, aspectele constatate personal de aceștia sunt consemnate în procese-verbale care sunt mijloace de probă în sensul art. 198 CPP".

cercetării. Comandantul/conducătorul de navă are obligația de a consemna în jurnalul de bord al navei aceste evenimente și să informeze în scris misiunea diplomatică a României din statul în al cărui port face escală nava.

Articolul 40 C. aerian civil[1] prevede chiar mai mult decât art. 62 CPP: *comandantul unei aeronave civile aflate în zbor are jurisdicție* asupra întregului personal aeronautic civil aflat la bord, iar dispozițiile date de el în timpul zborului, în scopul asigurării siguranței zborului, sunt obligatorii pentru toate persoanele aflate la bord. Mijloacele sale de reacție nu sunt specifice numai situațiilor în care s-a săvârșit o infracțiune, ci comandantul de aeronavă civilă poate debarca orice membru al echipajului și orice pasager la o escală intermediară, pentru motive determinate de siguranța zborului și de păstrarea ordinii în aeronava civilă.

Actele încheiate de comandantul de navă sau aeronavă, împreună cu mijloacele materiale de probă, se înaintează organelor de urmărire penală, *de îndată ce nava sau aeronava ajunge în primul port sau aeroport românesc*. În cazul infracțiunilor flagrante, comandanții de nave și aeronave au *dreptul de a face percheziții corporale sau ale vehiculelor, de a-l prinde pe făptuitor* și *de a-l prezenta organelor de urmărire penală* [art. 62 alin. (3) CPP].

73. Dispoziții comune. Articolul 63 CPP precizează care dintre dispozițiile Secțiunilor a 2-a și a 3-a, respectiv privind competența teritorială a instanțelor judecătorești și privind dispozițiile speciale referitoare la competența instanțelor judecătorești, din Capitolul II („Competența organelor judiciare") al Titlului III („Participanții în procesul penal") al Părții generale a Codului de procedură penală sunt aplicabile și în cursul urmăririi penale.

În primul rând, *dispozițiile prevăzute la art. 41, art. 42, art. 43, art. 45, art. 46 și art. 48 se aplică în mod corespunzător și în cursul urmăririi penale*, adică dispozițiile privind competența pentru infracțiunile săvârșite pe teritoriul României, competența pentru infracțiunile săvârșite în afara teritoriului României, dispozițiile referitoare la reunirea cauzelor și disjungerea acestora, precum și cele privind competența în caz de schimbare a calității inculpatului.

Spre deosebire de regulile stabilite prin art. 49 CPP pentru instanțe, respectiv că instanța sesizată cu judecarea unei infracțiuni rămâne competentă a o judeca, chiar dacă, după schimbarea încadrării juridice, infracțiunea este de competența instanței inferioare, iar schimbarea calificării faptei printr-o lege nouă, intervenită în cursul judecării cauzei, nu atrage necompetența instanței, în afară de cazul când prin acea lege s-ar dispune altfel, în situația în care *schimbarea încadrării juridice* are loc în cursul urmăririi penale, *cauza va fi trimisă organului competent conform noii încadrări*. De asemenea, în cazul *schimbării calificării faptei printr-o lege nouă*, intervenită în cursul urmăririi penale, *cauza va fi trimisă organului competent conform noii încadrări*, dacă prin acea lege nu se va dispune altfel.

În acest sens, trebuie reamintit că Legea nr. 255/2013, în art. 5, a stabilit o astfel de obligație de păstrare a cauzelor de către organele de urmărire penală legal învestite: „Cauzele aflate în cursul urmăririi penale la data intrării în vigoare a legii noi rămân în competența organelor de urmărire penală legal sesizate, urmând a fi soluționate potrivit acesteia, cu excepția cauzelor de competența parchetelor militare și a secțiilor militare din cadrul parchetelor competente".

O altă situație în care dispozițiile aplicabile de către instanțe nu sunt identice pentru parchete sunt cele din art. 44, referitoare la *competența în caz de reunire a cauzelor*. Astfel, conform art. 63 alin. (1) CPP, prevederile art. 44 alin. (1) din același cod se aplică în mod corespunzător, adică, în caz de reunire, similar regulilor din cursul judecății, dacă, în raport

[1] Adoptat prin O.G. nr. 29/1997 (republicată în M. Of. nr. 45 din 26 ianuarie 2001).

cu diferiții făptuitori ori diferitele fapte, competența aparține, potrivit legii, *mai multor parchete de grad egal*, competența de a efectua urmărirea penală pentru toate faptele și pentru toți făptuitorii revine *parchetului mai întâi sesizat*. Dacă, după natura faptelor sau după calitatea persoanelor, competența aparține *unor parchete de grad diferit*, competența de a efectua urmărirea penală pentru toate cauzele reunite revine *parchetului superior în grad*.

Pe de altă parte însă, conform art. 63 alin. (2) CPP, prevederile art. 44 alin. (2) din același cod nu se aplică în faza de urmărire penală, adică *nu rămâne dobândită competența* de a efectua urmărirea penală pentru toate cauzele reunite dacă pentru fapta sau pentru făptuitorul care a determinat competența unui anumit parchet s-a dispus disjungerea sau clasarea (corespunzător soluțiilor de încetare a procesului penal ori de achitare), ci, după disjungere sau, după caz, după clasare, pentru faptele rămase se trimite cauza organului de urmărire penală competent.

Nici prevederile art. 51 CPP, referitoare la *conflictul de competență* în cursul judecății, nu este aplicabil în cursul urmăririi penale, dat fiind faptul că legiuitorul a instituit dispoziții speciale în acest sens în art. 63 alin. (4). *Conflictul de competență dintre doi sau mai mulți procurori* se rezolvă de către procurorul ierarhic superior comun acestora. Când conflictul se ivește *între două sau mai multe organe de cercetare penală*, competența se stabilește de către procurorul care exercită supravegherea activității de cercetare penală a acestor organe. În cazul în care procurorul nu exercită supravegherea activității tuturor organelor de cercetare penală între care s-a ivit conflictul, competența se stabilește de către prim-procurorul parchetului în circumscripția căruia se află organele de cercetare penală.

Secțiunea a 6-a. Incompatibilitatea, abținerea și recuzarea

REGLEMENTARE

Art. 64. Incompatibilitatea judecătorului. (1) Judecătorul este incompatibil dacă:

a) a fost reprezentant sau avocat al unei părți ori al unui subiect procesual principal, chiar și în altă cauză;

b) este rudă sau afin, până la gradul al IV-lea inclusiv, ori se află într-o altă situație dintre cele prevăzute la art. 177 din Codul penal cu una dintre părți, cu un subiect procesual principal, cu avocatul ori cu reprezentantul acestora;

c) a fost expert sau martor, în cauză;

d) este tutore sau curator al unei părți sau al unui subiect procesual principal;

e) a efectuat, în cauză, acte de urmărire penală sau a participat, în calitate de procuror, la orice procedură desfășurată în fața unui judecător sau a unei instanțe de judecată;

f) există o suspiciune rezonabilă că imparțialitatea judecătorului este afectată.

(2) Nu pot face parte din același complet de judecată judecătorii care sunt soți, rude sau afini între ei, până la gradul al IV-lea inclusiv, ori se află într-o altă situație dintre cele prevăzute la art. 177 din Codul penal.

(3) Judecătorul care a participat la judecarea unei cauze nu mai poate participa la judecarea aceleiași cauze într-o cale de atac sau la rejudecarea cauzei după desființarea ori casarea hotărârii.

(4)[1] Judecătorul de drepturi și libertăți nu poate participa, în aceeași cauză, la procedura de cameră preliminară, la judecata în fond sau în căile de atac.

[1] Alin. (4) al art. 64 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 33 din Legea nr. 255/2013.

(5)[1] Judecătorul care a participat la soluționarea plângerii împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată nu poate participa, în aceeași cauză, la judecata în fond sau în căile de atac.

(6) Judecătorul care s-a pronunțat cu privire la o măsură supusă contestației nu poate participa la soluționarea contestației.

Art. 65. Incompatibilitatea procurorului, a organului de cercetare penală, a magistratului-asistent și a grefierului. (1) Dispozițiile art. 64 alin. (1) lit. a)-d) și f) se aplică procurorului și organului de cercetare penală.

(2) Dispozițiile art. 64 alin. (1) se aplică magistratului-asistent și grefierului.

(3) Dispozițiile art. 64 alin. (2) se aplică procurorului și magistratului-asistent sau, după caz, grefierului, când cauza de incompatibilitate există între ei sau între vreunul dintre ei și judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau unul dintre membrii completului de judecată.

(4)[2] Procurorul care a participat ca judecător într-o cauză nu poate, în aceeași cauză, să exercite funcția de urmărire penală sau să pună concluzii la judecarea acelei cauze în primă instanță și în căile de atac.

Art. 66. Abținerea. (1) Persoana incompatibilă este obligată să declare, după caz, președintelui instanței, procurorului care supraveghează urmărirea penală sau procurorului ierarhic superior că se abține de a participa la procesul penal, cu arătarea cazului de incompatibilitate și a temeiurilor de fapt care constituie motivul abținerii.

(2) Declarația de abținere se face de îndată ce persoana obligată la aceasta a luat cunoștință de existența cazului de incompatibilitate.

Art. 67. Recuzarea. (1) În cazul în care persoana incompatibilă nu a făcut declarație de abținere, părțile, subiecții procesuali principali sau procurorul pot face cerere de recuzare, de îndată ce au aflat despre existența cazului de incompatibilitate.

(2) Cererea de recuzare se formulează doar împotriva persoanei din cadrul organului de cercetare penală, a procurorului sau a judecătorului care efectuează activități judiciare în cauză. Este inadmisibilă recuzarea judecătorului sau a procurorului chemat să decidă asupra recuzării.

(3) Dispozițiile alin. (2) se aplică în mod corespunzător în cazul recuzării magistratului-asistent și grefierului.

(4)[3] Cererea de recuzare se formulează oral sau în scris, cu arătarea, pentru fiecare persoană în parte, a cazului de incompatibilitate invocat și a temeiurilor de fapt cunoscute la momentul formulării cererii. Cererea de recuzare formulată oral se consemnează într-un proces-verbal sau, după caz, în încheierea de ședință.

(5) Nerespectarea condițiilor prevăzute la alin. (2)-(4) sau formularea unei cereri de recuzare împotriva aceleiași persoane pentru același caz de incompatibilitate cu aceleași temeiuri de fapt invocate într-o cerere anterioară de recuzare, care a fost respinsă, atrage inadmisibilitatea cererii de recuzare. Inadmisibilitatea se constată de procurorul sau de completul în fața căruia s-a formulat cererea de recuzare.

(6) Judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau completul în fața căruia s-a formulat recuzarea, cu participarea judecătorului recuzat, se pronunță asupra măsurilor preventive.

Art. 68. Procedura de soluționare a abținerii sau recuzării. (1) Abținerea sau recuzarea judecătorului de drepturi și libertăți și a judecătorului de cameră preliminară se soluționează de un judecător de la aceeași instanță.

(2) Abținerea sau recuzarea judecătorului care face parte din completul de judecată se soluționează de un alt complet de judecată.

(3) Abținerea sau recuzarea magistratului-asistent se soluționează de completul de judecată.

(4) Abținerea sau recuzarea grefierului se soluționează de judecătorul de drepturi și libertăți, de judecătorul de cameră preliminară sau, după caz, de completul de judecată.

---

[1] Alin. (5) și (6) ale art. 64 au fost introduse prin art. 102 pct. 34 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (4) al art. 65 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 35 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (4) al art. 67 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 36 din Legea nr. 255/2013.

(5) Soluționarea abținerii sau recuzării se face, în cel mult 24 de ore, în camera de consiliu. Dacă apreciază necesar pentru soluționarea cererii, judecătorul sau completul de judecată, după caz, poate efectua orice verificări și poate asculta procurorul, subiecții procesuali principali, părțile și persoana care se abține sau a cărei recuzare se solicită.

(6) În caz de admitere a abținerii sau a recuzării, se va stabili în ce măsură actele îndeplinite ori măsurile dispuse se mențin.

(7) Încheierea prin care se soluționează abținerea ori recuzarea nu este supusă niciunei căi de atac.

(8)[1] Când pentru soluționarea abținerii sau a recuzării nu poate fi desemnat un judecător din cadrul aceleiași instanțe sau, în cazul instanțelor organizate pe secții, din cadrul aceleiași secții și nici din cadrul unei secții cu aceeași specializare, cererea se soluționează de un judecător de la instanța ierarhic superioară.

(9) La instanțele care nu sunt organizate pe secții, în cazul în care se admite abținerea sau recuzarea și nu se poate desemna un judecător de la instanța competentă pentru soluționarea cauzei, judecătorul de la instanța ierarhic superioară desemnează o altă instanță egală în grad cu instanța în fața căreia s-a formulat declarația de abținere sau cererea de recuzare, din circumscripția aceleiași curți de apel sau din circumscripția unei curți de apel învecinate.

(9^1)[2] În cazul în care se admite abținerea sau recuzarea, dacă instanța competentă pentru soluționarea cauzei este organizată pe secții și nu se poate desemna un judecător de la secția corespunzătoare a acestei instanțe, soluționarea cauzei se realizează de o altă secție a aceleiași instanțe, care are aceeași specializare. Dacă nu există o secție cu aceeași specializare, judecătorul de la instanța ierarhic superioară desemnează o altă instanță egală în grad cu instanța în fața căreia s-a formulat declarația de abținere sau cererea de recuzare, din circumscripția aceleiași curți de apel sau din circumscripția unei curți de apel învecinate.

(10)[3] Dispozițiile alin. (8)-(9^1) se aplică în mod corespunzător și în cazul soluționării abținerii sau recuzării judecătorului care face parte din completul de judecată.

Art. 69. Procedura de soluționare a abținerii sau recuzării persoanei care efectuează urmărirea penală. (1) Asupra abținerii sau recuzării persoanei care efectuează urmărirea penală se pronunță procurorul care supraveghează urmărirea penală.

(2)[4] Cererea de recuzare se adresează fie persoanei recuzate, fie procurorului. În cazul în care cererea este adresată persoanei care efectuează urmărirea penală, aceasta este obligată să o înainteze împreună cu lămuririle necesare, în termen de 24 de ore, procurorului, fără a întrerupe cursul urmăririi penale.

(3) Procurorul soluționează abținerea sau recuzarea în cel mult 48 de ore, prin ordonanță care nu este supusă niciunei căi de atac.

(4) În caz de admitere a abținerii sau a recuzării, se va stabili în ce măsură actele îndeplinite ori măsurile dispuse se mențin.

Art. 70. Procedura de soluționare a abținerii sau recuzării procurorului. (1) În tot cursul procesului penal, asupra abținerii sau recuzării procurorului se pronunță procurorul ierarhic superior.

(2) Declarația de abținere sau cererea de recuzare se adresează, sub sancțiunea inadmisibilității, procurorului ierarhic superior. Inadmisibilitatea se constată de procurorul, judecătorul sau de completul în fața căruia s-a formulat cererea de recuzare.

(3) Procurorul ierarhic superior soluționează cererea în 48 de ore.

(4) Procurorul ierarhic superior se pronunță prin ordonanță care nu este supusă niciunei căi de atac.

(5) Procurorul recuzat poate participa la soluționarea cererii privitoare la măsura preventivă și poate efectua acte sau dispune orice măsuri care justifică urgența.

(6) În caz de admitere a abținerii sau a recuzării, se va stabili în ce măsură actele îndeplinite ori măsurile dispuse se mențin.

---

[1] Alin. (8) și (9) ale art. 68 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 7 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (9^1) al art. 68 a fost introdus prin art. II pct. 8 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Alin. (10) al art. 68 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 9 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] Alin. (2) al art. 69 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 37 din Legea nr. 255/2013.

COMENTARIU

§1. Incompatibilitatea

74. Aspecte generale privind instituția incompatibilității. Capacitatea de a judeca o cauză poate fi uneori afectată de situații care pun sub semnul îndoielii imparțialitatea judecătorului. Una dintre componentele dreptului la un proces echitabil, garantat de art. 6 parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului, o reprezintă *independența și imparțialitatea instanței*. În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, imparțialitatea presupune lipsa oricărei prejudecăți sau idei preconcepute cu privire la soluția ce trebuie pronunțată în cadrul unui proces și privește pe fiecare membru al completului de judecată[1].

Unele dintre aceste situații sunt reglementate expres și atrag interdicția legală de a participa la soluționarea unei cauze, respectiv prin prevederea cazurilor de incompatibilitate. În reglementarea instituției incompatibilității, legiuitorul pornește, în situațiile enumerate expres, de la o *prezumție de lipsă de imparțialitate*, fie că este vorba despre o orientare preconceputăasupra soluției sau de împrejurări care nasc suspiciunea că una dintre părți ar putea fi favorizată[2].

Dacă imparțialitatea denotă, așa cum s-a arătat, lipsa prejudecății sau părtinirii, existența sau absența acesteia se poate verifica în mai multe moduri. Conform jurisprudenței constante a Curții Europene, existența imparțialității pentru buna aplicare a art. 6 parag. 1 din Convenție se stabilește în baza unui *demers subiectiv*, în cadrul căruia se acordă atenție convingerilor personale și comportamentului unui judecător – cu alte cuvinte, dacă judecătorul a dat dovadă de prejudecăți personale sau părtinire într-o cauză. Există și un *demers obiectiv*, în cadrul căruia se verifică dacă instanța în sine și, printre alte aspecte, compunerea acesteia prezintă suficiente garanții pentru excluderea oricărei îndoieli legitime în legătură cu imparțialitatea ei[3].

Incompatibilitatea este considerată, cel mai adesea, și în doctrina românească, dar și în jurisprudența națională, ca referindu-se la *compunerea instanței*, dispozițiile din această materie trebuind să fie respectate *sub sancțiunea nulității absolute*[4].

De altfel, acesta este primul caz de nulitate absolută prevăzut de art. 281 alin. (1) lit. a) CPP, deci nerespectarea regimului incompatibilităților, alături de alte ipoteze care intră în noțiunea de compunere a completului de judecată[5], determină întotdeauna aplicarea nulității.

---

[1] C.E.D.O., cauza *Piersack c. Belgiei*, hot. din 1 octombrie 1982, parag. 30, hudoc.echr.coe.int.

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 227.

[3] C.E.D.O., cauza *Micallef c. Maltei*, hot. din 15 octombrie 2009, parag. 93, cauza *Fey c. Austriei*, hot. din 24 februarie 1993, parag. 27, 28 și 30 și cauza *Wettstein c. Elveției*, hot. din 21 decembrie 2000, parag. 42, hudoc.echr.coe.int.

[4] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 326; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2077/2005, în AL. VASILIU, *Nulitățile în procesul penal. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2006, p. 52; M. UDROIU, *op. cit.*, p. 166.

[5] La întâlnirea președinților secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, care a avut loc la Curtea de Apel Iași în perioada 18-19 mai 2017, s-a stabilit, în contextul discutării sancțiunii care intervine în cazul în care nu sunt respectate dispozițiile art. 346 alin. (7) CPP, că sfera noțiunii de „compunere a completului de judecată" este un concept care acoperă următoarele situații: numărul judecătorilor membri ai completului de judecată, încălcarea dispozițiilor relative la incompatibilități, relative la separarea funcțiilor judiciare și, respectiv, la continuitatea completului de judecată în fața căruia au avut loc dezbaterile, pentru deliberare (http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1913/Minuta%20intalnire%20presedinti%20sectii%20penale%20Iasi%2018-19%20mai%202017.pdf, pct. 40, p. 59).

În această interpretare, nerespectarea regimului incompatibilităților produce consecințe atât de energice, încât Codul de procedură penală prevede, la art. 281 alin. (3), că încălcarea dispozițiilor legale prevăzute la alin. (1) lit. a) – compunerea completului de judecată – poate fi invocată în orice stare a procesului. Mai mult chiar, posibilitatea sancționării nerespectării prevederilor legale referitoare la incompatibilitate se extinde și după rămânerea definitivă a hotărârii, art. 426 lit. d) CPP prevăzând drept *caz de contestație în anulare* situația în care „instanța de apel nu a fost compusă potrivit legii ori a existat un caz de incompatibilitate".

Au fost exprimate și opinii în sensul că nerespectarea dispozițiilor privind incompatibilitatea se sancționează cu *nulitatea relativă*, în condițiile art. 282 CPP, incompatibilitatea fiind o instituție care nu este subsumată noțiunii de „compunere a instanței"[1].

75. Cazurile de incompatibilitate a judecătorului

75.1. Precizări prealabile. Articolul 64 CPP reunește toate cazurile de incompatibilitate, încercând o sistematizare a acestora, spre deosebire de vechiul cod, care avea dedicate mai multe articole diverselor situații care atrăgeau incompatibilitatea judecătorului.

Din analiza acestor cazuri ar rezulta că ele decurg fie dintr-o anume legătură extrinsecă acelei cauze cu părțile sau subiecții procesuali, fie din implicarea profesională sau în alte calități în acea cauză. De asemenea, spre deosebire de vechiul Cod de procedură penală, în noul cod se reglementează un caz de incompatibilitate cu o sferă largă de incidență, de natură să acopere ceea ce în jurisprudența Curții Europene este cunoscut ca *„aparența de incompatibilitate"* [art. 64 alin. (1) lit. f) CPP].

Dacă ar fi să încercăm o aranjare pe categorii a cazurilor de incompatibilitate, acestea ar putea fi:

a) cazuri care decurg din activitatea de judecător în aceeași cauză sau în cauze care au legătură directă cu aceasta – soluționarea plângerilor împotriva soluțiilor de netrimitere în judecată, încuviințarea măsurilor de supraveghere tehnică, a percheziților, luarea măsurilor preventive sau asigurătorii etc., care decurg din aceeași faptă;

b) cazuri care decurg din participarea la activitatea judiciară în alte calități decât cea de judecător în aceeași cauză sau în acele tipuri de cauze indisolubil legate de cauza în care se analizează incompatibilitatea, exemplificate anterior;

c) cazuri care decurg din rudenie (între membrii completului sau alte tipuri de relații asimilate de Codul penal celor de familie, rudenia cu părțile sau cu subiecții procesuali și cu reprezentanții acestora, relațiile asimilate celor de familie, precum și calitățile juridice care presupun ocrotirea persoanei față de părțile sau subiecții procesuali);

d) aparența de incompatibilitate (lipsa aparenței de imparțialitate).

75.2. Cazurile care decurg din activitatea de judecător în aceeași cauză sau în cauze care au legătură cu aceasta sunt următoarele:

– *judecătorul care a participat la judecarea unei cauze* nu mai poate participa la judecarea aceleiași cauze *într-o cale de atac* sau la *rejudecarea* cauzei după desființarea ori casarea hotărârii [art. 64 alin. (3) CPP];

– *judecătorul care s-a pronunțat cu privire la o măsură supusă contestației* nu poate participa la *soluționarea contestației* [art. 64 alin. (6) CPP];

– *judecătorul de drepturi și libertăți* nu poate participa, în aceeași cauză, *la procedura de cameră preliminară, la judecata în fond sau în căile de atac* [art. 64 alin. (4) CPP];

[1] I. NEAGU, *op. cit.*, 2013, p. 420.

– *judecătorul care a participat la soluționarea plângerii* (judecător de cameră preliminară, conform art. 341 CPP) împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată nu poate participa, în aceeași cauză, *la judecata în fond sau în căile de atac* [art. 64 alin. (5) CPP].

A. Primele două cazuri de incompatibilitate au la bază o serie de reguli care decurg din ideea că *judecătorul respectiv și-a exprimat deja părerea în acea cauză* [în vechiul cod, denumirea marginală a art. 47, care prevedea la alin. (1) cazul similar de incompatibilitate, era chiar „Judecător care s-a pronunțat anterior"]. Soluția pe care ar da-o acest judecător într-o nouă judecată ar fi influențată de părerea deja formată, una dintre componentele independenței judecătorului, respectiv independența internă, față de propriile păreri, fiind afectată.

Reglementarea competenței funcționale a instanțelor, care presupune alocarea judecății în primă instanță unui nivel de jurisdicție și atributul soluționării căilor de atac ordinare altor instanțe, ierarhic superioare, reprezintă un mecanism de natură să asigure obiectivitatea judecătorilor din căile de atac ordinare, prin faptul că ei vor fi desemnați de la o altă instanță. Desigur, acest mecanism poate fi afectat în cazul promovării judecătorului de la instanța de fond la instanța de control judiciar, de aceea, este necesară prevederea incompatibilității pentru toate cazurile.

Așa cum este redactat textul art. 64 alin. (3) CPP, în opinia noastră, *legiuitorul nu a limitat incompatibilitatea la căile de atac ordinare*. Sunt cunoscute discuțiile asupra textului din vechiul Cod de procedură penală, care prevedea tot că judecătorul care a participat la judecarea unei cauze nu mai poate participa la judecarea aceleiași cauze într-o cale de atac, față de argumentele prezentate în Decizia nr. II/2007[1] a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secțiile Unite, pronunțată în soluționarea unui recurs în interesul legii (cu privire la compatibilitatea judecătorului fondului de a judeca anumite căi de atac extraordinare în materie civilă). Prin decizia menționată, instanța supremă a stabilit că „judecătorul care soluționează fondul cauzei nu devine incompatibil să soluționeze cererea de revizuire sau contestația în anulare".

Este adevărat că primul argument prezentat în motivarea acestei decizii a plecat de la textul de la acea vreme al art. 24 alin. (1) CPC 1865: „Judecătorul care a pronunțat o hotărâre într-o pricină nu poate lua parte la judecata aceleiași pricini *în apel* sau *în recurs* și nici în caz de rejudecare după casare" (s.n.), arătându-se că în acest text de lege nu se prevedea că s-ar afla în caz de imposibilitate să soluționeze contestațiile în anulare sau revizuirile judecătorul care s-a pronunțat prin hotărârea care se atacă prin una dintre aceste două căi de atac, iar dispozițiile legale menționate, fiind de strictă interpretare, nu se pot extinde prin analogie.

Argumentele prezentate în continuare au fost preluate însă, *mutatis mutandis*, în practica judiciară, pentru soluționarea cererilor de abținere sau recuzare în materie penală: *„În principiu, în calea extraordinară de atac a contestației în anulare, ca și în aceea a revizuirii, nu se realizează un control judiciar asupra unei judecăți anterioare, ci se trece la soluționarea din nou a aceleiași pricini, ca urmare a introducerii unei cereri prin care se tinde la retractarea hotărârii pronunțate anterior.* Cu toate acestea, pot exista situații în care judecătorul învestit cu soluționarea unei astfel de căi extraordinare de atac să fie pus în situația de a-și evalua propria hotărâre sub un aspect cu privire la care și-a exprimat deja opinia, caz în care, pentru a asigura deopotrivă imparțialitatea, cât și aparența de imparțialitate pe care le reclamă desfășurarea unui proces echitabil, acesta să considere

[1] M. Of. nr. 81 din 1 februarie 2008.

că este totuși necesar să se abțină de la judecata pricinii. Așa fiind, concluzia ce se impune este aceea că judecătorul care a făcut parte din completul care a judecat fondul cauzei nu devine incompatibil să soluționeze cererea de revizuire sau contestația în anulare, ceea ce nu exclude însă posibilitatea ca, *în funcție de motivul pe care se întemeiază calea extraordinară de atac și de circumstanțele concrete ale cauzei*, să existe un temei pentru abținerea ori recuzarea judecătorului, care, în actuala reglementare, constituie impedimente legale diferite de acela al incompatibilității" (s.n.)[1].

În consecință, sub imperiul vechiului cod, chiar și în materie penală, se aprecia că, în situația căilor de atac extraordinare, pentru care legea prevede o procedură de admisibilitate și motive limitative pentru care poate fi admisă, analiza care se face este referitoare la încadrarea în acele motive, și nu asupra soluționării pe fond a acțiunii penale sau civile.

Sub imperiul noului Cod de procedură penală (în condițiile în care chiar legiuitorul noului Cod de procedură civilă a înțeles să înăsprească regimul incompatibilităților și a prevăzut expres incompatibilitatea judecătorului care a soluționat o cauză sau a pronunțat o încheiere interlocutorie nu doar de a judeca ulterior apelul și recursul, ci și contestația în anulare și revizuirea[2]), credem că *judecătorul care a participat la judecarea unei cauze nu mai poate participa la judecarea aceleiași cauze în nicio cale de atac, fie ea ordinară sau extraordinară*. Această interpretare se circumscrie unui principiu general de drept, acela că, acolo unde legiuitorul nu a făcut nicio distincție, nici interpretul nu trebuie să o facă.

Considerăm însă că trebuie păstrate soluțiile din practica judiciară consolidată sub imperiul vechiului cod, în sensul că devine incompatibil *numai judecătorul care a participat la soluționarea pe fond a cauzei*, nu și acela care a făcut parte din complet la unele termene fără să fi soluționat cauza sau care, deși a pronunțat o hotărâre în acea cauză, aceasta nu viza fondul cauzei.

De exemplu, în practica judiciară s-a stabilit că, deși au pronunțat anterior o hotărâre în aceeași cauză, prin care au dispus desființarea sentinței și trimiterea cauzei spre rejudecare, judecătorii care au judecat apelul în al doilea ciclu procesual nu au devenit incompatibili să judece acest apel după completarea probatoriilor cu respectarea tuturor principiilor desfășurării procesului penal, câtă vreme au motivat doar sub aspectul faptului că în primul ciclu procesual nu se respectaseră principiul contradictorialității, cel al nemijlocirii și dreptul la apărare al inculpaților[3].

Într-o altă speță, constatând că unul dintre judecătorii completului de apel care pronunțase decizia participase anterior la pronunțarea unei alte decizii în primul ciclu procesual, dispunând rejudecarea cauzei, instanța supremă a statuat că acesta nu se afla în stare de incompatibilitate la pronunțarea celei de-a doua decizii, dat fiind că soluția anterioară s-a întemeiat pe modul în care instanța de apel a interpretat normele de competență materială a instanței și numai prin cea din urmă hotărâre instanța de apel s-a pronunțat pe fondul cauzei. Pentru a exista cazul de incompatibilitate analizat, textul legal prevede ca judecătorul să fi luat parte la soluționarea cauzei, prin aceasta înțelegându-se rezolvarea pe fond a pricinii, adică, în speță, soluționarea apelului *în limitele efectului devolutiv*. Această condiție-premisă este expres prevăzută de lege, prin sintagma „a luat parte la soluționarea cauzei", nefiind suficient, pentru a lua naștere cazul de incompatibilitate, să se constate doar că judecătorul *participă* la judecarea cauzei după casare cu trimitere în recurs. Jurisprudența a fost constantă în privința aplicării acestui text

[1] I.C.C.J., S.U., dec. nr. II/2007, anterior citată.
[2] A se vedea, în acest sens, art. 41 alin. (1) CPC.
[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4549 din 15 septembrie 2004, în AL. VASILIU, *op. cit.*, p. 62-64.

legal în sensul expus, fiind în concordanță cu dispozițiile art. 6 parag. 1 din Convenție, cât și cu jurisprudența Curții Europene. Astfel, chiar dacă jurisprudența instanței de contencios european analizează imparțialitatea judecătorilor atât sub aspect subiectiv, cât și sub aspect obiectiv, se consideră că pronunțarea opiniei cu privire la competența de judecată a instanței, într-o cauză anume, nu demonstrează vreo prejudecată sau idee preconcepută cu privire la soluția ce trebuie pronunțată în cadrul unui proces[1].

De asemenea, judecătorul care și-a declinat competența nu s-ar putea considera că a participat la judecarea unei cauze, judecătorul care a soluționat conflictul de competență, judecătorul care a soluționat o cerere de strămutare etc., cu toții nu devin incompatibili să judece cauza, dacă ulterior ar fi învestiți în acest sens.

În ceea ce privește soluționarea cauzelor conexe în caz de disjungere, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, în soluția asupra unui recurs în interesul legii, prin Decizia nr. 17/2012[2], s-a pronunțat în sensul că simplul fapt că un judecător soluționează dosare cu privire la aceleași persoane nu atrage incompatibilitatea acestuia. Judecătorul nu este incompatibil (nu se încalcă dreptul la un tribunal imparțial) atunci când noua hotărâre nu se bazează pe sentința sau pe măsura dispusă anterior de același judecător pentru a stabili vinovăția sau nevinovăția persoanei în cauză.

Faptul că un judecător s-a pronunțat anterior cu privire la vinovăția unor inculpați nu poate justifica în sine temerile cu privire la imparțialitatea acestuia în cauza disjunsă cu privire la alți inculpați, având în vedere că judecata se mărginește la fapta și la persoana față de care este incidentă recunoașterea vinovăției. Criteriul determinant pentru evaluarea existenței incompatibilității prin antepronunțare, în judecarea unor inculpați diferiți, în cauze disjunse, decurge din considerentele hotărârii de condamnare, și nu din soluția de condamnare. În consecință, instanța supremă a decis că „judecătorul care a soluționat cauza conform procedurii prevăzute de art. 320[1] din Codul de procedură penală (din 1968 – n.n.) cu privire la unii dintre inculpați nu devine incompatibil să judece acțiunea penală și civilă cu privire la ceilalți inculpați, în ipoteza în care trimiterea în judecată a tuturor inculpaților s-a făcut prin același rechizitoriu, pentru infracțiuni între care există stare de conexitate sau indivizibilitate. Judecătorul devine incompatibil doar dacă în considerentele hotărârii pronunțate conform art. 320[1] și-a exprimat părerea cu privire la soluția ce ar putea fi dată în cauza disjunsă"[3].

Instanța de contencios european al drepturilor omului[4] a statuat, de asemenea, că simplul fapt de a se fi pronunțat anterior în legătură cu măsuri prealabile judecării cauzei pe fond nu reprezintă temeiuri pentru a concluziona că judecătorul este incompatibil să soluționeze fondul cauzei și deci nu reprezintă temeiuri pentru o prezumție de lipsă de imparțialitate obiectivă. Însă instanța nu poate fi considerată imparțială, în sensul art. 6 parag. 1 din Convenție, de exemplu, în condițiile în care unul dintre membrii completului a participat anterior și la judecarea celorlalți participanți la acea infracțiune, aplicându-le pedepse severe.

B. *Ultimele două cauze* de incompatibilitate sunt *consecința principiului separării funcțiilor judiciare*, prevăzut la art. 3 CPP. Astfel, ca regulă, potrivit alin. (3) al articolului menționat, în desfășurarea aceluiași proces penal, exercitarea unei funcții judiciare este incompatibilă

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 231 din 23 ianuarie 2013, www.scj.ro.
[2] M. Of. nr. 820 din 6 decembrie 2012.
[3] I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 17/2012, *supra cit.*
[4] C.E.D.O., cauza *Ferrantelli și Santangelo c. Italiei*, hot. din 7 august 1996, parag. 54, hudoc.echr.coe.int.

cu exercitarea unei alte funcții judiciare. Prin aceasta, legiuitorul a instituit o *prezumție de lipsă de imparțialitate obiectivă*[1]. Totuși, de la această regulă legiuitorul a instituit excepția privind compatibilitatea funcției de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată cu funcția de judecată. Compatibilitatea dintre funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată cu funcția de judecată cunoaște, de asemenea, unele excepții. Prima excepție este formulată în chiar teza finală a art. 3 alin. (3) CPP, judecătorul de cameră preliminară care a dispus începerea judecății potrivit art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP devenind incompatibil să mai exercite și funcția de judecată. O altă excepție este cea prevăzută de art. 64 alin. (5) CPP, care arată că judecătorul care a participat la soluționarea plângerii împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată nu poate participa, în aceeași cauză, la judecata în fond sau în căile de atac.

a) În ceea ce privește prevederea expresă din art. 64 alin. (4) CPP, în sensul că judecătorul de drepturi și libertăți nu poate participa, în aceeași cauză, la procedura de cameră preliminară, la judecata în fond sau în căile de atac, legiuitorul național a stabilit o *garanție a procesului echitabil superioară standardului Convenției europene*. Curtea Europeană a stabilit că, dacă un complet de judecată, care judecă în fond sau în apel, este format din judecători care anterior s-au pronunțat asupra măsurii arestării preventive, aceasta nu constituie în sine o încălcare a prevederilor art. 6 parag. 1 din Convenție cu privire la imparțialitatea instanței. De asemenea, Curtea a reținut că, la momentul dezbaterii privării de libertate, judecătorul analizează în mod sumar date existente în dosar, în scopul stabilirii dacă există *prima facie* temeiuri pentru suspiciunea privind comiterea unei infracțiuni de către acuzat, dar în cazul în care este pronunțată o hotărâre, instanța trebuie să aprecieze dacă probele administrate sunt suficiente pentru a stabili vinovăția acuzatului. Prin urmare, suspiciunea și stabilirea formală a vinovăției nu pot fi tratate ca asemănătoare[2].

Recent însă[3], Curtea Europeană a Drepturilor omului a pronunțat o hotărâre care a creat multiple probleme în practica instanțelor naționale, în ceea ce privește aplicarea ei concretă. Unele instanțe au considerat că există un nou caz de incompatibilitate pentru judecătorul care s-a pronunțat asupra menținerii arestării preventive în cursul judecății de a se pronunța asupra fondului cauzei (și, prin extindere, în camera preliminară, pentru că judecătorul de cameră preliminară va fi și judecătorul care va soluționa cauza în primă instanță în toate cauzele, cu excepția celor în care dosarul se judecă în primă instanță de către Înalta Curte de Casație și Justiție). Mai mult, în unele situații a fost admisă cererea de abținere atunci când instanța dispusese arestarea preventivă pentru prima dată în faza de judecată sau în apel, dar pentru sustragerea de la judecată sau pentru încercarea de a influența martorii.

În concret, referindu-ne la hotărârea menționată, curtea a reamintit practica sa în sensul că un judecător care soluționează cauza în primă instanță sau în apel și a luat deja decizii în aceeași cauză, în special în privința detenției preventive, nu poate justifica temerile reclamantului cu privire la imparțialitatea magistratului, dacă nu mai sunt și alte motive în acest sens. Ceea ce contează sunt întinderea și natura măsurilor în discuție (cauza

[1] O. PREDESCU, M. UDROIU, *Convenția europeană a drepturilor omului și dreptul procesual penal român*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 314, referitor la art. 48 alin. (1) lit. a) teza finală CPP 1968.

[2] C.E.D.O., cauza *Jasiński c. Poloniei*, hot. din 20 decembrie 2005, parag. 55, hudoc.echr.coe.int.

[3] C.E.D.O., cauza *Ionuț-Laurențiu Tudor c. României*, hot. din 24 iunie 2014, *apud* D. CĂLIN (COORD.), *Hotărârile CEDO în cauzele împotriva României 2014 – Analiză, consecințe, autorități potențial responsabile*, Ed. Universitară, București, 2015.

Hauschildt c. Danemarcei[1], parag. 50; cauza *Nortier c. Olandei*[2], parag. 33; cauza *Saraiva de Carvalho c. Portugaliei*[3], parag. 35; cauza *Alony Kate c. Spaniei*[4], parag. 49 și urm.).

În speță, Curtea a constatat că trei dintre judecători au avut un rol important în privința arestării preventive a reclamantului. Aceștia au dispus, pe de o parte, menținerea detenției preventive, iar, pe de altă parte, au soluționat cererile de înlocuire și cererile de revocare a măsurii. Ținând cont de consecințele acestor decizii asupra detenției preventive a reclamantului, Curtea a stabilit că nu există niciun motiv plauzibil pentru a se distinge între dispozițiile date în privința arestării preventive înainte sau după trimiterea în judecată a inculpatului.

Simpla invocare a existenței unor „indicii serioase" împotriva reclamantului nu poate justifica în sine temerile cu privire la imparțialitatea judecătorilor, în cazul în care aceștia s-au limitat la a verifica dacă, la o primă vedere, acuzațiile aduse de procuror se bazează pe date reale.

Totuși, pentru aplicarea art. 148 alin. (1) lit. f) CPP 1968, judecătorii au estimat că indiciile existente permit să se tragă concluzia „probabilității comiterii faptelor de care este acuzat". Curtea a decis că o astfel de concluzie nu ar putea fi rezultatul unei aprecieri sumare a datelor disponibile în privința detenției. Această abordare apare ca fiind rezultatul unei aprecieri aprofundate a probelor și datelor din dosar administrate în vederea susținerii vinovăției reclamantului. Prin urmare, a fost minimalizată distincția ce trebuie să se facă între aprecierea ce poartă asupra temeiniciei detenției preventive și stabilirea vinovăției, care ar trebui să se facă la finalul procesului (cauzele *Adamkiewicz c. Poloniei*[5], *Cardona Serrat c. Spaniei*[6]). Susținerea Guvernului, potrivit căreia s-au folosit formule standardizate, nu a schimbat opinia Curții. Prin urmare, Curtea a reținut că instanța de recurs a respins nejustificat motivul de recurs privind imparțialitatea judecătorilor ce au soluționat cauza în primă instanță și în apel, fără a răspunde motivat argumentelor reclamantului, și a decis că există o violare a art. 6 parag. 1 din Convenție, în condițiile în care aprecierea făcută de cei trei judecători cu privire la datele existente în vederea menținerii arestării preventive este discutabilă, justificând în mod obiectiv temerile reclamantului cu privire la imparțialitatea magistraților.

În opinia noastră, nu se poate reține existența, *de plano*, a unui nou caz de incompatibilitate a judecătorilor care mențin arestarea preventivă (sau o altă măsură preventivă). Alterarea imparțialității, care ar conduce la îndepărtarea judecătorului de la soluționarea pe fond a cauzei, trebuie analizată în fiecare caz în parte în care se formulează o cerere de abținere sau de recuzare, prin raportare la conținutul concret al motivării încheierilor prin care s-a dispus menținerea măsurii preventive. Cu cât aceste motivări se vor apropia de o analiză a temeiniciei acuzației și vor cuprinde exprimarea unor convingeri referitoare la săvârșirea faptei de către inculpat, analiză specifică soluționării fondului cauzei, cu atât temerile privind lipsa de imparțialitate a instanței sunt mai justificate.

În ceea ce privește luarea măsurii preventive în faza de judecată, este adevărat că, în hotărârea analizată, Curtea de la Strasbourg a stabilit că nu există niciun motiv plauzibil pentru a se distinge între dispozițiile date în privința arestării preventive înainte sau după

[1] C.E.D.O., hot. din 24 mai 1989, hudoc.echr.coe.int.
[2] C.E.D.O., hot. din 24 august 1993, hudoc.echr.coe.int.
[3] C.E.D.O., hot. din 22 aprilie 1994, hudoc.echr.coe.int.
[4] C.E.D.O., hot. din 17 ianuarie 2012, hudoc.echr.coe.int.
[5] C.E.D.O., hot. din 2 martie 2010, hudoc.echr.coe.int.
[6] C.E.D.O., hot. din 26 octombrie 2010, hudoc.echr.coe.int.

trimiterea în judecată a inculpatului, însă această apreciere are în vedere argumentele expuse de Curte în propria jurisprudență și nu poate fi interpretată în dreptul intern ca instituind și pentru instanța care se pronunță asupra măsurilor preventive aceleași incompatibilități care există pentru judecătorul de drepturi și libertăți (rațiunile reglementării acestei incompatibilități sunt multiple, primul și cel mai important argument fiind acela care decurge din separarea funcțiilor judiciare, aspect care nu este incident în cazul instanței care ia ori menține o măsură preventivă și apoi judecă fondul cauzei).

Reamintim că, din perspectiva garanțiilor furnizate de Convenția europeană a drepturilor omului, în materia imparțialității obiective funcționează principiul potrivit căruia simplul fapt de a fi pronunțat, anterior judecării fondului cauzei, hotărâri privind privarea de libertate nu împiedică un judecător de a participa la soluționarea fondului aceleiași cauze. În schimb, incidența și funcționarea acestui principiu într-o ipoteză concretă depind în mod necesar de natura și întinderea măsurilor adoptate de către judecător în cadrul unor astfel de proceduri, de aspectele (de fond și procesuale) pe care le implică luarea deciziei[1]. Anumite circumstanțe pot conduce la înlăturarea principiului enunțat[2].

Aceste circumstanțe pot fi deci aspecte concrete ale cauzei, justificate cu argumente privind activitatea desfășurată efectiv de judecătorul reclamat ca incompatibil. Ele pot consta nu numai în expunerea unor argumente specifice analizei fondului cauzei, privind săvârșirea faptei de către inculpat și vinovăția acestuia (care depășesc, în mod evident, necesitatea motivării menținerii măsurii preventive), dar și în ipoteza opusă, aceea în care motivarea menținerii măsurii preventive este sumară și formală, iar nicio cerere de înlocuire a acelei măsuri cu una mai blândă nu este temeinic analizată, indicând, indirect, convingerea judecătorului asupra vinovăției inculpatului și a aplicării pedepsei. De altfel, chiar în cauza analizată, Curtea a constatat că, în primă instanță, același judecător a respins, *cu aceeași motivare*, atât cererile de revocare, cât și cererile de înlocuire a măsurii arestării preventive formulate de reclamant și că instanța nu a motivat riscul de comitere a unei noi infracțiuni prin argumente pertinente și suficiente și că *nu a modificat raționamentul său, pentru a ține cont de evoluția situației* și pentru a verifica dacă aceste motive au rămas valabile (precedent cauza *Bykov c. Rusiei*[3]).

O aplicare abruptă, neadaptată la cazul concret a acestei hotărâri a Curții Europene ar conduce la o scindare nefirească a fazei de judecată a procesului penal între judecătorul care efectuează cercetarea judecătorească și va pronunța soluția asupra fondului cauzei și alt/alți judecător/judecători care dispune/dispun asupra măsurilor preventive, ceea ce nu poate fi acceptat. Analiza nevoii de a se lua sau menține măsurile preventive într-o cauză în curs de judecată este în competența completului care face cercetarea judecătorească, în funcție de evoluția acesteia. Judecătorul care va pronunța soluția trebuie să fie, în principiu, acela în fața căruia s-au administrat toate probele, iar din această perspectivă este inacceptabil ca, după ce se pronunță asupra unei măsuri preventive, judecătorul care a administrat probatoriul până la acel moment să fie înlăturat de la soluționarea cauzei. Ca orice înfrângere a principiului continuității, înlocuirea judecătorului trebuie să aibă la bază motive obiective. Hotărârea Curții Europene vine deci să responsabilizeze judecătorul național în legătură cu conținutul motivării încheierilor pronunțate în materia măsurilor preventive, în legătură cu analiza reală a cererilor de înlocuire a unei măsuri cu alta și nu

[1] Opinia dizidentă la Hotărârea din 16 decembrie 1992, pronunțată în cauza *Sainte-Marie c. Franței*, parag. 3, hudoc.echr.coe.int.

[2] C.E.D.O., cauza *Hauschildt c. Danemarcei*, *supra cit.*, parag. 51.

[3] C.E.D.O., hot. din 10 martie 2009, hudoc.echr.coe.int.

trebuie să servească la înlăturarea acestuia de la soluționarea fondului cauzei decât acolo unde cu adevărat se poate reține alterarea serioasă a imparțialității, de o manieră care depășește acel nivel permis de apreciere asupra necesității menținerii măsurii preventive în legătură cu o faptă concretă pentru care a fost trimis în judecată.

Desigur, *când un sistem național instituie un standard superior celui convențional, de principiu, acel sistem trebuie să acorde aceleași garanții pentru toate ipotezele similare, pentru toate nivelurile de jurisdicție*[1]. Așa cum s-a arătat mai sus, situația judecătorului de drepturi și libertăți, respectiv cea a instanței care ia ori menține o măsură preventivă (și apoi judecă fondul cauzei) nu pot fi considerate ipoteze similare. Aceasta, deoarece incompatibilitățile instituite pentru judecătorul de drepturi și libertăți decurg, în primul rând, din separarea funcțiilor judiciare, acesta fiind un principiu de drept procesual penal aplicabil, conform art. 3 alin. (3) CPP, tuturor funcțiilor judiciare în cadrul aceluiași proces penal, cu excepția expusă anterior.

În acest context însă, trebuie înțeles de ce legiuitorul noului Cod de procedură penală a reglementat și incompatibilitatea judecătorului care s-a pronunțat asupra contestației privind măsurile preventive sau împotriva altor hotărâri date în competența judecătorului de drepturi și libertăți de a judeca ulterior cauza în fond sau în căile de atac, deși prin Decizia nr. 8/2011[2], pronunțată într-un recurs în interesul legii de către Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, se stabilise că „judecătorul care a participat la judecarea recursului împotriva încheierii prin care s-a soluționat propunerea de luare sau prelungire a măsurii arestării preventive a învinuitului ori inculpatului în cursul urmăririi penale nu devine incompatibil să judece cauza în fond, apel sau recurs".

Deși în prezent soluția legislativă este criticată, mai ales din perspectiva aspectelor organizatorice și a resurselor umane de care dispun anumite instanțe de control judiciar, considerăm că la nivel de principiu reglementarea acestei incompatibilități se impunea, cu atât mai mult cu cât contestația împotriva încheierii prin care, în cursul urmăririi penale, se dispune asupra măsurilor preventive are *caracter devolutiv integral și este soluționată tot de un judecător de drepturi și libertăți*.

În lipsa unor dispoziții tranzitorii, *nu devine incompatibil* și poate participa, în aceeași cauză, la procedura de cameră preliminară și la judecata în fond judecătorul care, anterior intrării în vigoare a noului Cod de procedură penală, a soluționat, în cursul urmăririi penale, cereri, propuneri, plângeri, contestații sau orice alte sesizări de competența judecătorului de drepturi și libertăți, potrivit art. 53 CPP. Face *excepție*, desigur, situația în care este incidentă vreuna dintre cauzele de incompatibilitate prevăzute de legea veche (art. 47-48 CPP 1968), sub imperiul căreia judecătorul s-a pronunțat în cursul urmăririi penale. A interpreta altfel înseamnă a aplica, retroactiv, cu încălcarea dispozițiilor art. 13 alin. (1) CPP, dispozițiile legii noi, care instituie principiul separării funcțiilor judiciare[3].

b) În ceea ce privește compatibilitatea funcției de verificare a trimiterii ori netrimiterii în judecată cu funcția de judecată, reglementările actuale nu sunt foarte clare, dată fiind

---

[1] Din Punctul de vedere nr. 2057/C/4690/V-3/2010, formulat de Ministerul Public asupra sesizării nr. 1304/26 din 25 octombrie 2010 a Colegiului de conducere al Curții de Apel Brașov pentru a se stabili dacă „judecătorul care a participat la judecarea recursului împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea sau prelungirea arestării preventive în cursul urmăririi penale devine incompatibil sau nu să soluționeze cauza în fond, apel sau recurs", interpretând jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în cauzele *Rapacciuolo c. Italiei*, hot. din 19 mai 2005, parag. 31 și *Singh c. Republicii Cehe*, hot. din 25 ianuarie 2005, parag. 74.

[2] M. Of. nr. 727 din 14 octombrie 2011.

[3] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 42-43.

evoluția textului art. 3 alin. (3) CPP, mai ales ca urmare a declarării neconstituționale a acestuia sub aspectul soluției din teza a II-a, prin Decizia Curții Constituționale nr. 552/2015[1].

Așa cum s-a arătat, dispozițiile art. 64 alin. (5) CPP prevăd că judecătorul care a participat la soluționarea plângerii împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată nu poate participa, în aceeași cauză, la judecata în fond sau în căile de atac. Dispozițiile citate reprezintă o transpunere extinsă a Deciziei nr. XV/2006 a Înaltei Curți de Casație și Justiție[2], în noul Cod de procedură penală legiuitorul înțelegând să nu permită judecătorului de cameră preliminară care a soluționat, în orice modalitate dintre cele prevăzute la art. 341 alin. (6) și (7) CPP, o plângere împotriva soluțiilor de netrimitere în judecată să participe la judecarea cauzei în fond sau în căile de atac. Desigur, calea directă prin care o cauză, soluționată de procuror prin netrimitere în judecată, ajunge să fie judecată pe fond este cea prevăzută de art. 341 alin. (7) lit. c) CPP. Însă nu trebuie ignorate celelalte ipoteze, indirecte, în care plângerea împotriva soluției de netrimitere în judecată este rezolvată inițial de judecătorul de cameră preliminară prin respingerea plângerii ori prin admiterea acesteia, dar cu trimiterea cauzei la parchet. În situația respingerii plângerii poate interveni, ulterior, redeschiderea urmăririi penale și, după completarea urmăririi penale (ca și în cazul în care judecătorul, admițând plângerea, a dispus restituirea cauzei la parchet), procurorul va emite rechizitoriu. Această cauză poate ajunge din nou la judecătorul care a soluționat plângerea anterioară, de această dată pentru a verifica trimiterea în judecată, în camera preliminară, conform procedurii prevăzute de art. 342-346 CPP. Dacă dispune începerea judecății, acest judecător de cameră preliminară ar deveni incompatibil să exercite și funcția de judecată în cauză, față de dispozițiile art. 64 alin. (5) CPP, deși, conform art. 346 alin. (7) CPP, judecătorul de cameră preliminară care a dispus începerea judecății ar trebui să exercite funcția de judecată în cauză.

Pe de altă parte, înainte de Decizia Curții Constituționale nr. 552/2015, textul art. 3 alin. (3) CPP, coroborat cu art. 64 alin. (5) din același cod, primise deja interpretările corecte în jurisprudența instanței de contencios constituțional, în sensul că funcția de verificare a trimiterii ori netrimiterii în judecată are două componente[3], una referitoare la procedura instituită de art. 340-341 CPP și alta referitoare la cea instituită de art. 342-348 din același cod, respectiv că există o asimetrie[4] între judecătorul de cameră preliminară învestit cu verificarea aspectelor ce țin de obiectul procedurii camerei, astfel consacrat de art. 342 CPP, și judecătorul de cameră preliminară competent să se pronunțe asupra soluțiilor de clasare ori de renunțare la urmărirea penală dispuse de procuror. Curtea a precizat că nu poate fi pus semnul egalității între acești judecători, deoarece, spre deosebire de procedura prevăzută de art. 342 și urm. CPP, unde acuzația în materie penală a fost realizată deja, în cazul plângerilor formulate împotriva soluțiilor de netrimitere sau neurmărire penală dispuse de procuror, judecătorul de cameră preliminară nu poate să exercite și funcția de judecată pe fond, întrucât caracterul *sui-generis* al încheierii pronunțate în temeiul art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP preia în mod vădit activitatea specifică exercitării funcției de urmărire penală.

---

[1] M. Of. nr. 707 din 21 septembrie 2015.

[2] Cu privire la aplicarea dispozițiilor art. 278[1] alin. (8) lit. c) CPP 1968, sub aspectul incompatibilității judecătorului de a mai participa, în continuare, la soluționarea fondului cauzei reținute spre judecare după desființarea, prin încheiere, a rezoluției sau ordonanței procurorului de netrimitere în judecată, ca urmare a aprecierii că probele existente la dosar sunt suficiente pentru a se proceda la judecare (M. Of. nr. 509 din 13 iunie 2006).

[3] Decizia Curții Constituționale nr. 552/2015, *supra cit.*

[4] Decizia Curții Constituționale nr. 353/2015 (M. Of. nr. 466 din 29 iunie 2015).

Din interpretarea coroborată a prevederilor art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) și art. 64 alin. (5) CPP, Curtea Constituțională constatase că judecătorul de cameră preliminară care *verifică* legalitatea soluției de netrimitere în judecată nu poate exercita funcția de judecată. În consecință, era deja stabilit că judecătorul este incompatibil să judece în cadrul completului de judecată *nu numai* în situația pronunțării încheierii de începere a judecății, ci în orice situație în care, în calitate de judecător de cameră preliminară, a soluționat o plângere împotriva soluției procurorului de neurmărire sau de netrimitere în judecată, indiferent dacă a dispus începerea judecății sau a restituit cauza procurorului, care, după completarea urmăririi penale, a dispus trimiterea în judecată.

Mai mult, Curtea a constatat că legiuitorul a stabilit și mecanismul prin care se evită incompatibilitatea, chiar în textul art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP, care prevede că, în cauzele în care admite plângerea, desființează soluția atacată și dispune începerea judecății, judecătorul de cameră preliminară *trimite dosarul spre repartizare aleatorie*[1].

Cu toate acestea, Curtea Constituțională a declarat neconstituțională teza a II-a din textul art. 3 alin. (3) CPP și a determinat intervenția ulterioară a legiuitorului asupra acestuia[2].

În noua sa redactare, în alineatul menționat, este prevăzută o excepție de la excepția instituită chiar prin textul care stabilește regula incompatibilităților funcțiilor judiciare între ele. Acest mod de reglementare a incompatibilității judecătorului de cameră preliminară care, admițând plângerea împotriva soluției de netrimitere în judecată, a dispus începerea judecății poate genera interpretări neunitare cu privire la intenția legiuitorului de a menține, în continuare, incompatibilitatea mai extinsă prevăzută de art. 64 alin. (5) CPP, adică inclusiv a judecătorului de cameră preliminară chemat să judece pe fond o cauză în care a dat, anterior, oricare altă soluție unei plângeri împotriva netrimiterii în judecată. Din această perspectivă, ar fi necesară o intervenție clarificatoare a legiuitorului, cu atât mai mult cu cât textul art. 64 alin. (5) CPP nu a fost pus în acord cu noile atribuții ale judecătorului de cameră preliminară de confirmare a renunțării la urmărirea penală[3], astfel că această soluție a procurorului iese din sfera controlului care se poate exercita prin plângerea prevăzută la art. 340 CPP (text care nu mai vizează decât soluțiile de clasare) și, în consecință, nu mai este inclusă în cazul de incompatibilitate prevăzut de art. 64 alin. (5) CPP.

75.3. Cazurile care decurg din participarea la activitatea judiciară în alte calități decât cea de judecător în aceeași cauză sau în alte tipuri de cauze, în principiu, indisolubil legate de cauza în care se analizează incompatibilitatea judecătorului sunt:

– a efectuat, *în cauză*, acte de urmărire penală sau a participat, *în calitate de procuror*, la orice procedură desfășurată în fața unui judecător sau a unei instanțe de judecată [art. 64 alin. (1) lit. e) CPP];

– a fost *reprezentant* sau *avocat* al unei părți ori al unui subiect procesual principal, chiar și în altă cauză [art. 64 alin. (1) lit. a) CPP];

– a fost *expert* sau *martor*, în cauză [art. 64 alin. (1) lit. c) CPP].

În opinia noastră, textul de la lit. e) a art. 64 alin. (1) CPP conține două situații de incompatibilitate a judecătorului. Conform primei teze a acestui text, calitatea de *procuror, organ de cercetare al poliției judiciare, organ de cercetare penală special* (aceștia efectuând acte de urmărire penală) în aceeași cauză va atrage incompatibilitatea ulterioară a acestor persoane, dacă devin judecător. În privința celei de-a doua teze, *participarea, în calitate*

[1] Decizia nr. 552/2015, citată anterior.

[2] Prin O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Instituție nou-introdusă la art. 318 CPP prin O.U.G. nr. 18/2016, ca urmare a Deciziei Curții Constituționale nr. 23/2016 (M. Of. nr. 240 din 31 martie 2016).

de procuror, „la orice procedură" desfășurată în fața unui judecător sau a unei instanțe de judecată trebuie înțeleasă ca participare, în principiu, la proceduri indisolubil legate de cauza în care se analizează incompatibilitatea judecătorului (de exemplu, ca procuror de ședință în fața judecătorului de drepturi și libertăți ori la soluționarea plângerii în fața judecătorului de cameră preliminară, la judecarea cauzei într-un ciclu procesual anterior etc.).

Cazul de incompatibilitate prevăzut de art. 64 alin. (1) lit. a) CPP, respectiv acela că judecătorul cauzei a fost reprezentant sau avocat al unei părți ori al unui subiect procesual principal, chiar și în altă cauză, poate genera, în opinia noastră, probleme practice, dat fiind faptul că nu limitează perioada pentru care poate fi invocată incompatibilitatea (intrând în această sferă inclusiv situațiile în care judecătorul, în urmă cu mulți ani, a asistat pe oricare dintre părți sau subiecți procesuali principali, în orice tip de cauză).

În ceea ce privește aceste cazuri de incompatibilitate, ele reprezintă instituirea unei prezumții legale de incompatibilitate ca expresie a celei de-a doua componente a analizei privind incompatibilitatea, adică demersul obiectiv, care se axează în principal pe legăturile ierarhice sau de altă natură dintre judecător și alți actori implicați în procedură[1] și consacră la nivelul legislației naționale ceea ce în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului este cunoscut drept *inadmisibilitatea rolului dual al judecătorului*[2].

Prin urmare, legiuitorul român instituind și în acest caz *garanții superioare standardului Convenției*, în interpretarea căreia Curtea Europeană apreciase că este necesar să se stabilească în fiecare cauză dacă legătura respectivă este de natură și în măsură să indice o lipsă de imparțialitate din partea instanței[3], persoana care invocă imparțialitatea nu mai trebuie să dovedească vreo vătămare, aceasta fiind prezumată, iar sancțiunea pentru nerespectarea normelor referitoare la regimul incompatibilităților este, conform art. 281 alin. (1) lit. a) CPP, *nulitatea absolută*.

75.4. Cazurile care decurg din rudenie sunt de mai multe feluri:

– rudenia până la gradul al IV-lea inclusiv între membrii completului, afinitatea în același grad și alte tipuri de relații asimilate de Codul penal celor de familie [art. 64 alin. (2) CPP];

– rudenia până la gradul al IV-lea inclusiv cu părțile sau cu subiecții procesuali, cu avocații sau cu reprezentanții lor, afinitatea în același grad, precum și relațiile asimilate celor de familie cu aceștia [art. 64 alin. (1) lit. b) CPP];

– calitățile juridice care presupun ocrotirea persoanei în raport de părțile sau subiecții procesuali (tutore sau curator) [art. 64 alin. (1) lit. d) CPP]. Deși textul lit. d) folosește timpul prezent, apreciem că incompatibilitatea vizează și situația în care partea sau subiectul procesual s-a aflat în ocrotirea judecătorului în trecut, deoarece voința legiuitorului trebuie interpretată sistematic, în raport și de natura și întinderea celorlalte incompatibilități, precum și de conținutul noțiunilor de „tutore" sau „curator". Comparând textul art. 64 alin. (1) lit. d) cu cel de la lit. a) a aceluiași alineat, constatăm că acesta din urmă interzice judecătorului să participe la soluționarea unei cauze dacă „a fost" *reprezentant* sau *avocat* al unei părți ori al unui subiect procesual principal, *chiar și în altă cauză* (formularea are drept cauză imposibilitatea obiectivă a exercitării funcției de judecător concomitent cu profesiile/activitățile menționate). Reprezentarea poate fi legală sau convențională, iar în calitate de

[1] C.E.D.O., cauza *Miller c. Regatului Unit*, hot. din 26 octombrie 2004, hudoc.echr.coe.int.

[2] C.E.D.O., cauzele *Mežnarić c. Croației*, hot. din 15 iulie 2005, parag. 36 și *Wettstein c. Elveției*, hot. din 21 decembrie 2000, parag. 42, 47 (hudoc.echr.coe.int), în care avocatul care îi reprezenta pe adversarii reclamantului l-a judecat ulterior pe reclamant în cadrul unui set de proceduri și, respectiv, al unei proceduri concomitente, care justificau obiectiv îndoielile cu privire la imparțialitatea instanței.

[3] C.E.D.O., cauza *Pullar c. Regatului Unit*, hot. din 10 iunie 1996, parag. 38, hudoc.echr.coe.int.

avocat o persoană realizează asistența sau reprezentarea specializată a unei persoane. Tutela, ca instituție de drept civil[1], în cazul minorului în vârstă de până la 14 ani (și în cazul interzisului judecătoresc), presupune reprezentarea persoanei ocrotite la încheierea actelor juridice, precum și administrarea bunurilor acesteia, iar în cazul minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă, presupune încuviințarea prealabilă a actelor minorului. Curatela, instituită cu consimțământul persoanei capabile ori în cazurile excepționale prevăzute de lege, se derulează, în funcție de capacitatea de exercițiu a persoanei ocrotite, fie după regulile de la tutelă, fie după regulile de la mandat[2]. Se observă deci faptul că oricare dintre cele două instituții include reprezentarea și/sau asistența la încheierea actelor juridice, precum și în litigiile persoanei ocrotite, dar sunt mult mai complexe decât aceasta și, mai ales, presupun o implicare subiectivă și stabilirea unor relații interpersonale mult mai apropiate și mai durabile decât cele presupuse de o reprezentare convențională sau de relația client-avocat. Cea mai ilustrativă este tutela minorului, tutorele trebuind să fie un veritabil substitut al părintelui pentru copilul aflat în situațiile deosebit de dificile în care este lipsit de ocrotire părintească. Este greu de imaginat că legiuitorul a prezumat că un judecător, care a fost tutorele unui minor din perioada copilăriei, la majoratul acestuia va putea soluționa fără părtinire o cauză a minorului (neaflându-se în ipoteza de incompatibilitate de a fi „în prezent" tutorele acestuia). Acesta este motivul pentru care în edițiile anterioare[3] am apreciat că judecătorul care a avut calitatea de tutore sau curator al uneia dintre părți se va afla în situație de incompatibilitate, fără limitare în timp, astfel că nu va putea judeca nicio cauză a fostului său ocrotit[4].

La aceeași concluzie se ajunge și prin interpretarea textului art. 64 alin. (1) lit. d) CPP în corelare cu art. 64 alin. (1) lit. b), noțiunea de membru de familie incluzând și persoanele care au stabilit relații asemănătoare acelora dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc. Or, conform art. 137 alin. (1) C. civ., minorul pus sub tutelă are domiciliul la tutore, relațiile dintre minor și tutore sunt asemănătoare celor dintre părinți și copii, iar relația de rudenie nu este una discontinuă, ci rămâne aceeași pe toată durata vieții membrilor respectivi de familie [chiar dacă și în textul art. 64 alin. (1) lit. b) CPP este folosit tot timpul prezent].

Conform art. 177 alin. (1) CP, prin *membru de familie* se înțelege:

a) ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude;

b) soțul;

c) persoanele care au stabilit relații asemănătoare acelora dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc.

Dispozițiile privitoare la membrul de familie se aplică, în caz de adopție, și persoanei adoptate ori descendenților acesteia în raport cu rudele firești [art. 177 alin. (2) CP].

---

[1] G. BOROI, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ed. a 4-a, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 424 și 427; O. UNGUREANU, C. MUNTEANU, *Drept civil. Persoanele – în reglementarea noului Cod civil*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2015, p. 316 și urm.; C.T. UNGUREANU, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 344 și urm.

[2] G. BOROI, *op. cit.*, p. 429.

[3] C. VOICU, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *Noul Cod de procedură penală comentat*, Ed. Hamangiu, București, ed. 1, 2014, p. 162, ed. a 2-a, 2015, p. 177.

[4] În sens contrar, respectiv că incompatibilitatea prevăzută de art. 64 alin. (1) lit. d) CPP poate fi invocată numai cu privire la judecătorul care încă deține calitatea de tutore sau curator al părții ori subiectului procesual principal, nu și cu privire la cel care a fost anterior tutore sau curator, dar nu o mai are [în acest caz putând fi, eventual, incident cazul de la lit. f)] – M. UDROIU, D.S. CHERTES, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 245; B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 97.

În ceea ce privește textul de la art. 177 alin. (1) lit. c) CPP, atenționăm asupra vulnerabilității condiționării referitoare la conviețuire, care, într-un anume context, a fost considerată contrară prevederilor constituționale care se referă la statul de drept, dreptul la viață și la integritate fizică și psihică și, respectiv, la viața intimă și privată. Curtea Constituțională, prin Decizia nr. 264/2017[1], a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că sintagma „în cazul în care conviețuiesc" din cuprinsul prevederilor art. 5 lit. c) din Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie[2] este neconstituțională. Pe de altă parte, Curtea Constituțională a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 117 alin. (1) lit. a) și b) CPP, care exclude de la dreptul de a refuza să fie audiate în calitate de martor persoanele care au stabilit relații asemănătoare acelora dintre soți, în cazul în care conviețuiesc ori *nu mai conviețuiesc* cu suspectul sau inculpatul (concubinii/foștii concubini ai suspectului sau inculpatului), este neconstituțională[3].

În practica Curții Europene a Drepturilor Omului s-a stabilit că strânsele legături de rudenie dintre avocatul părții adverse și judecătorul cauzei erau suficiente pentru a justifica obiectiv temerea că președintele completului de judecată nu este imparțial. În speță nu s-a luat în considerare ca relevant faptul că Malta este o țară mică și că existența unor familii întregi de practicieni ai dreptului este un lucru comun. Curtea a ajuns la concluzia conform căreia compunerea instanței nu era de natură să garanteze imparțialitatea acesteia și că nu au fost respectate normele din Convenție conform demersului obiectiv[4].

75.5. Lipsa/alterarea aparenței de imparțialitate [„există o suspiciune rezonabilă că imparțialitatea judecătorului este afectată" – art. 64 alin. (1) lit. f) CPP]. Aparențele pot prezenta o oarecare importanță, pentru că „nu trebuie doar să se facă dreptate, ci să se și vadă că se face dreptate"[5]. În consecință, orice judecător față de care există un motiv întemeiat pentru temerea că nu este imparțial trebuie să se abțină.

Așa cum s-a arătat, potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, imparțialitatea se analizează și se apreciază atât sub aspect subiectiv, cât și sub aspect obiectiv. În ceea ce privește testul subiectiv, trebuie determinat dacă convingerile personale ale unui judecător pot influența soluționarea unei anumite cauze; sub acest aspect, *imparțialitatea judecătorului este prezumată până la proba contrarie*[6]. Referitor la tipul de probă necesară, Curtea a încercat, de exemplu, să stabilească dacă un judecător a dat dovadă de ostilitate sau rea-voință din motive personale[7].

Analizând aspectul subiectiv al imparțialității instanței, într-o cauză în care reclamantul invoca faptul că deciziile judecătorilor privind citarea curatorului și reducerea termenelor de înfățișare erau indicii ale voinței lor de a-l condamna cu orice preț, Curtea Europeană a constatat că simplul fapt că judecătorii au luat niște decizii pregătitoare defavorabile reclamantului nu ar putea pune la îndoială imparțialitatea lor. Curtea nu poate decât să presupună imparțialitatea personală a acestor magistrați[8].

Nu există o delimitare ermetică între imparțialitatea subiectivă și imparțialitatea obiectivă, deoarece comportamentul unui judecător poate nu doar să genereze îndoieli

---

[1] M. Of. nr. 468 din 22 iunie 2017.

[2] Republicată în M. Of. nr. 205 din 24 martie 2014.

[3] Decizia nr. 562 din 19 septembrie 2017 (M. Of. nr. 837 din 23 octombrie 2017).

[4] C.E.D.O., cauza *Micallef c. Maltei*, hot. din 15 octombrie 2009, hudoc.echr.coe.int.

[5] C.E.D.O., cauza *De Cubber c. Belgiei*, hot. din 26 octombrie 1984, parag. 26, hudoc.echr.coe.int.

[6] C.E.D.O., cauzele *Castillo Algar c. Spaniei*, hot. din 28 octombrie 1998, parag. 45, *Gautrin și alții c. Franței*, hot. din 20 mai 1998, parag. 58, *D.P. c. Franței*, hot. din 10 februarie 2004, parag. 32, hudoc.echr.coe.int.

[7] C.E.D.O., cauza *Micallef c. Maltei*, *supra cit.*, parag. 94.

[8] C.E.D.O., cauza *Previti c. Italiei*, dec. din 12 februarie 2013, parag. 51, hudoc.echr.coe.int.

justificate din punct de vedere obiectiv cu privire la imparțialitatea sa, din punctul de vedere al unui observator extern (demers obiectiv), ci poate viza și chestiunea opiniei personale (demers subiectiv). În consecință, în unele cauze, în care poate fi dificilă găsirea unor dovezi care să infirme prezumția de imparțialitate subiectivă a judecătorului, cerința privind imparțialitatea obiectivă conferă o garanție suplimentară importantă[1].

În ceea ce privește testul obiectiv, trebuie determinat dacă judecătorul oferă garanții suficiente pentru a exclude orice bănuială legitimă în privința sa. Existența, într-o cauză, a unei bănuieli legitime de lipsă de imparțialitate se apreciază ținând seama inclusiv de optica celui acuzat, chiar dacă aceasta nu are un caracter decisiv; determinant este dacă temerile celui interesat se dovedesc a fi justificate obiectiv. În acest sens, aparențele prezintă o anumită importanță, având în vedere încrederea pe care instanțele trebuie să o inspire publicului și, în primul rând, acuzatului în cadrul unui proces penal[2].

Într-o altă cauză[3], Curtea a exclus orice încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție ca urmare a faptului că aceiași judecători care l-au condamnat pe reclamant în lipsă au reexaminat ulterior cauza în prezența acestuia; Curtea a constatat în special că judecătorii respectivi nu erau în niciun fel subordonați primei lor decizii și că luau de la capăt întreaga cauză, toate problemele ridicate rămânând deschise și făcând de această dată obiectul unei dezbateri contradictorii în lumina celei mai complete informări pe care le-ar putea-o oferi înfățișarea în persoană a acuzatului.

Bazele standardului de evaluare a imparțialității au fost trasate și prin decizii ale Înaltei Curți de Casație și Justiție[4], mai multe dintre ele fiind pronunțate asupra unor recursuri în interesul legii: simplul fapt că un judecător soluționează dosare cu privire la aceleași persoane nu atrage incompatibilitatea acestuia; judecătorul nu este incompatibil (nu se încalcă dreptul la un tribunal imparțial) atunci când noua hotărâre nu se bazează pe sentința sau pe măsura dispusă anterior de același judecător pentru a stabili vinovăția sau nevinovăția persoanei în cauză.

Hotărârea de condamnare a unui participant nu afectează imparțialitatea judecătorului în soluționarea cauzei privindu-i pe ceilalți participanți, având în vedere caracterul personal al răspunderii penale. Imparțialitatea presupune absența prejudecății în soluționarea unei cauze. În situația trimiterii în judecată a mai multor inculpați, instanța are de evaluat vinovăția fiecăruia dintre ei, ceea ce exclude *de iure* antepronunțarea judecătorului cu privire la vinovăția unui inculpat în evaluarea vinovăției altuia.

Faptul că un judecător s-a pronunțat anterior cu privire la vinovăția unor inculpați nu poate justifica în sine temerile cu privire la imparțialitatea acestuia în cauza disjunsă cu privire la alți inculpați, având în vedere că judecata se mărginește la fapta și la persoana față de care este incidentă recunoașterea vinovăției. Criteriul determinant pentru evaluarea existenței incompatibilității prin antepronunțare, în judecarea unor inculpați diferiți, în cauze disjunse, decurge din considerentele hotărârii de condamnare, și nu din soluția de condamnare.

---

[1] C.E.D.O., cauza *Pullar c. Regatului Unit*, *supra cit.*, parag. 32.

[2] C.E.D.O., cauza *Castillo Algar c. Spaniei*, *supra cit.*, parag. 45; C. BÎRSAN, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Vol. I. Drepturi și libertăți*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 495; O. PREDESCU, M. UDROIU, *op. cit.*, p. 287.

[3] C.E.D.O., cauza *Thomann c. Elveției*, hot. din 10 iunie 1996, parag. 30, hudoc.echr.coe.int.

[4] A se vedea în special I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 17/2012, *supra cit.*

Garanțiile dreptului de acces la un tribunal imparțial presupun, în consecință, și un examen detaliat al circumstanțelor cauzei, care să determine dacă există sau nu o suspiciune obiectiv justificată cu privire la lipsa imparțialității.

Deși condamnarea unui inculpat nu este suficientă și nici necesară pentru reținerea vinovăției celorlalți participanți, atunci când un judecător s-a referit în motivarea soluției la existența vinovăției altor persoane decât cea față de care era limitat prin obiectul judecății, apare acest caz de incompatibilitate. Este însă o chestiune ce ține de modul în care se motivează o hotărâre, urmând a se aprecia de la caz la caz.

De exemplu, nu devine incompatibil judecătorul care a stabilit în considerente că, prin natura faptei (conform raportului de expertiză medico-legală, multiple lovituri aplicate victimei cu aceeași ocazie, cu instrumente diferite, de către persoane diferite), ea a fost comisă de inculpat alături de alte persoane, fără să le nominalizeze, urmând ca în cauza disjunsă să fie administrate probe cu privire la existența contribuției persoanelor indicate de inculpat drept coautori și vinovăția acestora.

Este însă incompatibil să judece cauza disjunsă cu privire la instigator judecătorul care, în motivarea soluției cu privire la autorul faptei, descrie pe larg rolul instigatorului, apreciind că acesta a săvârșit infracțiunea descrisă în rechizitoriu, sau cel care a descris rolul persoanelor pentru care fapta a fost disjunsă, ajungând la concluzia că acele fapte le sunt imputabile.

Este, de asemenea, incompatibil judecătorul care, în hotărârea anterioară pronunțată în procedura prevăzută la art. 320^1 CPP (din 1968 – n.n.), a făcut ample referiri, în considerentele privind vinovăția celui față de care pronunța soluția, la rolurile celorlalți inculpați, apreciind că toți aceștia sunt răspunzători pentru actele de sustragere pentru care au fost trimiși în judecată.

Cerința imparțialității instanței este, de altfel, încălcată nu numai în cazul în care se pronunță asupra vinovăției unor persoane față de care urmează a face cercetare judecătorească, în cauza care privește recunoașterea vinovăției de către un alt inculpat, dar și atunci când instanța stabilește vinovăția celor acuzați pe baza unor probe administrate într-un alt dosar. Administrarea probelor în procedura disjunsă de cea în care a operat recunoașterea vinovăției diferențiază cele două cauze, astfel încât judecătorul face o evaluare a faptelor celorlalți inculpați în raport cu noile probe, fără referire la probele administrate în cauza anterioară, și nu exclusiv în baza probelor administrate în faza urmăririi penale, ceea ce îi permite să se pronunțe în condiții de obiectivitate.

Cunoașterea aprofundată a dosarului de către judecător, având în vedere soluționarea cauzei disjunse, nu implică o antepronunțare și nu împiedică să fie considerat ca imparțial în momentul judecării dosarului nou-format.

Schimbarea încadrării juridice a faptei ce face obiectul actului de sesizare a instanței, prin încheiere pronunțată înainte de soluționarea cauzei, nu atrage incompatibilitatea judecătorului care a făcut parte din completul de judecată[1].

O altă problemă care a suscitat discuții și în trecut, dar care a revenit în atenție după Hotărârea nr. 846 bis din 3 iulie 2014 a Plenului Consiliului Superior al Magistraturii[2], este aceea a aparenței de imparțialitate a judecătorului sau procurorului, care este suspect de săvârșirea unei infracțiuni sau ai căror membri ai familiei sunt trimiși în judecată ori arestați preventiv pentru anumite infracțiuni, de a judeca sau, după caz, de a efectua

[1] I.C.C.J., S.U., dec. nr. I/2006 (M. Of. nr. 291 din 31 martie 2006).
[2] Accesibilă pe site-ul www.csm1909.ro.

urmărirea penală pentru o infracțiune de același fel. În literatura juridică[1] s-a afirmat că o incompatibilitate generică a unui judecător față de o instituție sau față de un anume domeniu litigios nu este reglementată și nu poate fi acceptată normativ, deoarece ar constitui, în realitate, o suspendare parțială a unui judecător din activitate.

Situația este diferită însă, sub aspect normativ, în prezent, față de momentul la care se făceau afirmațiile de mai sus. Suspendarea din funcție a judecătorului sau procurorului, reglementată, în esență, de art. 62 din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată[2], cu modificările și completările ulterioare, prevede o excepție de la regula suspendării în cazul în care magistratul a fost trimis în judecată pentru săvârșirea unei infracțiuni. Alineatul (1¹)[3] al articolului menționat prevede că, dacă trimiterea în judecată a intervenit pentru o infracțiune din culpă și se apreciază că aceasta nu aduce atingere prestigiului profesiei, judecătorului sau procurorului i se poate interzice provizoriu exercitarea anumitor atribuții până la soluționarea definitivă a cauzei. Această reglementare presupune posibilitatea, de exemplu, de a i se interzice judecătorului specializat în materie penală sau procurorului de a soluționa cauze de natura celor pentru care este trimis în judecată. Desigur, acest text nu are în vedere numai regimul incompatibilităților, dar presupune luarea lor în considerare la alegerea atribuțiilor a căror exercitare va fi interzisă.

Revenind asupra Hotărârii nr. 846 bis din 3 iulie 2014 a Plenului Consiliului Superior al Magistraturii, care decidea cu privire la mai multe aspecte, din perspectiva prezentei analize, menționăm aprecierea că judecătorul față de care s-a început urmărirea penală pentru săvârșirea unei fapte de corupție ar trebui să se abțină de la soluționarea pricinilor cu această natură până la clarificarea situației sale, întrucât se încalcă aparența de imparțialitate și obiectivitate de care orice judecător este răspunzător.

Pornind de la un caz concret în care mai mulți judecători erau suspecți de fapte de corupție presupus a fi săvârșite în înfăptuirea actului de justiție, fiind întrebați în cadrul anchetei penale care îi viza despre aspecte în legătură cu deliberarea și pronunțarea anumitor hotărâri, Consiliul a reamintit că independența, imparțialitatea și integritatea judecătorului sunt în primul rând obligații care derivă din specificul activității sale și nu pot fi invocate drept justificări pentru disimularea unei conduite reprobabile. Corupția judiciară este ea însăși o amenințare la independența și imparțialitatea justiției și la procesul echitabil. Pentru aceasta, organele de anchetă penală trebuie să cerceteze plângerile împotriva judecătorilor și să își motiveze măsurile, iar transpunerea în fapt a acestui deziderat nu poate fi blocată prin invocarea independenței judecătorului împotriva legii înseși. Felul în care judecătorii hotărăsc asupra soluției, cumpănind argumentele de fapt și pe cele de drept, înșiruirea raționamentelor și a argumentelor logice este ceea ce definește complexul proces cognitiv al deliberării. Interferențele care constau în intervențiile altor persoane (sau chiar ale unuia dintre judecătorii cauzei) se grefează pe procesul deliberării, distorsionându-l.

Sub aspectul aparenței de imparțialitate, Consiliul a apreciat că un judecător cercetat pentru corupție poate genera serioase temeri asupra imparțialității sale în judecarea unor cauze de același fel, astfel că ar trebui să se abțină de la judecarea acestor cauze. De altfel, și autorul citat, deși și-a exprimat opinia critică în legătură cu solicitarea unei unități de parchet, adresată Consiliului Superior al Magistraturii, de a constata „aparența de afectare a imparțialității unei doamne judecător în analizarea actelor emise de această direcție", ca urmare a faptului că soțul acesteia fusese trimis în judecată prin rechizitoriul acelui

[1] I. POPA, *Incompatibilitățile judecătorilor și ingerința în actul de justiție*, în Dreptul nr. 2/2012, p. 193.
[2] M. Of. nr. 826 din 13 septembrie 2005.
[3] Introdus prin Legea nr. 255/2013, de la data de 1 februarie 2014.

parchet, a apreciat că argumentele atașate acelei sesizări trebuiau inserate în cererile de recuzare pe care procurorul de ședință trebuia să le fi depus în fiecare dosar în parte. De asemenea, s-a apreciat că, în pofida inexistenței unor motive legale de incompatibilitate sau a unui conflict de interese personale versus publice, judecătorul ar fi trebuit „să evite" judecarea unor cauze penale, în general, cel puțin până la definitivarea judecătorească a cercetării penale a soțului său.

76. Incompatibilitatea procurorului și a organelor de cercetare penală. Conform art. 65 alin. (1) CPP, cazurile de incompatibilitate a judecătorului prevăzute la art. 64 alin. (1) lit. a)-d) și f) se aplică și procurorului și organelor de cercetare penală.

Deci *procurorul sau organul de cercetare penală* este incompatibil dacă:

– a fost reprezentant sau avocat al unei părți ori al unui subiect procesual principal, chiar și în altă cauză;

– este rudă sau afin, până la gradul al IV-lea inclusiv, ori se află într-o altă situație dintre cele prevăzute la art. 177 CP cu una dintre părți, cu un subiect procesual principal, cu avocatul ori cu reprezentantul acestora;

– a fost expert sau martor în cauză;

– este tutore sau curator al unei părți sau al unui subiect procesual principal;

– există o suspiciune rezonabilă că imparțialitatea sa este afectată.

De asemenea, art. 65 alin. (2) CPP prevede că art. 64 alin. (2) se aplică dacă între *procurorul* care participă la judecată și judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau unul dintre membrii completului de judecată, precum și între procuror și grefier sau magistratul-asistent există relație de rudenie sau afinitate până la gradul al IV-lea inclusiv, sunt soți ori se află într-o altă situație dintre cele prevăzute la art. 177 CP.

Articolul 65 alin. (4) CPP prevede că *procurorul* care a participat ca judecător într-o cauză nu poate, în aceeași cauză, să exercite funcția de urmărire penală sau să pună concluzii la judecarea acelei cauze în primă instanță și în căile de atac.

Printre cazurile de incompatibilitate a procurorului prevăzute de Codul de procedură penală nu se regăsește, *expressis verbis*, situația în care *procurorul ierarhic superior este soț sau rudă cu procurorul ale cărui acte le verifică*, putându-le infirma, punându-se problema aplicării prevederilor art. 64 alin. (1) lit. f) și art. 66 alin. (1) și (2) CPP, pentru evitarea oricărei suspiciuni cu privire la verificarea legalității și temeiniciei actului de sesizare a instanței de judecată.

Potrivit art. 62 alin. (2) din Legea nr. 304/2004, „Procurorii își desfășoară activitatea potrivit principiilor legalității, *imparțialității* și *controlului ierarhic*, sub autoritatea ministrului justiției, în condițiile legii" (s.n.). În conformitate cu art. 64 alin. (3) din aceeași lege, „Soluțiile adoptate de procuror pot fi infirmate motivat de către procurorul ierarhic superior, când sunt apreciate ca fiind nelegale", iar art. 65 alin. (1) prevede că „Procurorii din fiecare parchet sunt subordonați conducătorului parchetului respectiv". Principiul constituțional al subordonării ierarhice ce guvernează activitatea Ministerului Public are multiple transpuneri și în materia procedurii penale.

Potrivit art. 328 alin. (1) teza a II-a CPP, „Rechizitoriul este verificat sub aspectul legalității și temeiniciei de prim-procurorul parchetului sau, după caz, de procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, iar când a fost întocmit de acesta, verificarea se face de procurorul ierarhic superior". Tot astfel, în conformitate cu art. 339 alin. (1) CPP, „Plângerea împotriva măsurilor luate sau a actelor efectuate de procuror ori efectuate pe baza dispozițiilor date de acesta se rezolvă, după caz, de prim-procurorul parchetului, de procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, de procurorul șef de secție

al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție". De asemenea, conform art. 304 alin. (2) CPP, dispozițiile alin. (1) – „Când procurorul constată că un act sau o măsură procesuală a organului de cercetare penală nu este dată cu respectarea dispozițiilor legale sau este neîntemeiată, o infirmă motivat, din oficiu sau la plângerea persoanei interesate" – se aplică și în cazul verificării efectuate de către procurorul ierarhic superior cu privire la actele procurorului ierarhic inferior.

În consecință, controlul exercitat de procurorul ierarhic superior asupra actelor de urmărire penală și a soluțiilor dispuse la terminarea acesteia de procurorii din subordine are efecte juridice similare celor produse în cazul exercitării unei căi de atac (în sens larg), astfel că existența unei relații de rudenie sau a calității de soți cu procurorul care a întocmit actul de trimitere sau de netrimitere în judecată poate crea o aparență de parțialitate a procurorului ierarhic superior care verifică regularitatea actului de sesizare sau soluționează plângerea împotriva ordonanței de netrimitere în judecată, care ar impune chiar și o reglementare adecvată.

77. Incompatibilitatea magistratului-asistent și a grefierului. Articolul 65 alin. (2) CPP prevede că sunt aplicabile toate ipotezele de la art. 64 alin. (1), deci magistratul-asistent sau grefierul este incompatibil dacă:

– a fost reprezentant sau avocat al unei părți ori al unui subiect procesual principal, chiar și în altă cauză;

– este rudă sau afin, până la gradul al IV-lea inclusiv, ori se află într-o altă situație dintre cele prevăzute la art. 177 CP cu una dintre părți, cu un subiect procesual principal, cu avocatul ori cu reprezentantul acestora;

– a fost expert sau martor în cauză;

– este tutore sau curator al unei părți sau al unui subiect procesual principal;

– a efectuat, în cauză, acte de urmărire penală sau a participat, în calitate de procuror, la orice procedură desfășurată în fața unui judecător sau a unei instanțe de judecată;

– există o suspiciune rezonabilă că imparțialitatea sa este afectată.

Articolul 65 CPP prevede că sunt incompatibili magistratul-asistent și, după caz, grefierul care sunt soți, rude sau afini, până la gradul al IV-lea inclusiv, ori se află într-o altă situație dintre cele prevăzute la art. 177 CP sau când cauza de incompatibilitate există între vreunul dintre ei și judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară ori unul dintre membrii completului de judecată.

§2. Abținerea și recuzarea

78. Abținerea. Pentru a se respecta garanțiile privitoare la imparțialitatea instanței de judecată, legiuitorul a păstrat mecanismele consacrate atât la nivelul legislației naționale, cât și în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului: abținerea și recuzarea.

Abținerea reprezintă o *manifestare de voință a persoanei din cadrul organului judiciar* care consideră că *se află în unul dintre cazurile de incompatibilitate prevăzute de lege* și, din acest motiv, nu poate participa, în calitatea avută, la desfășurarea procesului penal în cauza respectivă[1].

Formularea cererii de abținere este o *obligație*, nu doar o posibilitate, pentru organul judiciar. Acest lucru rezultă explicit atât din textul alin. (1) al art. 66 CPP, cât și din formularea din alin. (2) al aceluiași articol: „persoana obligată".

[1] N. VOLONCIU, AL. VASILIU, *op. cit.*, p. 210-211.

Cererea de abținere *se adresează*, în raport de calitatea pe care o are persoana care o formulează, președintelui instanței – dacă se abține judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau un membru al completului de judecată care soluționează o cauză –, procurorului care supraveghează urmărirea penală – dacă se abțin organele de cercetare penală ale poliției judiciare sau organele de cercetare penală speciale – sau procurorului ierarhic superior ori, după caz, judecătorului de drepturi și libertăți, judecătorului de cameră preliminară sau instanței – dacă se abține procurorul.

Persoana care constată că se află într-un caz de incompatibilitate este obligată să formuleze cererea de abținere *imediat* ce constată prezența cazului respectiv. Urgența este subliniată și de legiuitor prin sintagma „de îndată". Acest lucru se impune pentru a nu se aduce prejudicii actului de justiție, dat fiind faptul că actele efectuate de un judecător incompatibil ar fi lovite de nulitate și prin aceasta ar fi afectate legalitatea și celeritatea procesului penal.

Deși Codul de procedură penală nu prevede, similar alin. (3) al art. 43 CPC, că „Declarația de abținere se face *în scris* (...) *sau verbal în ședință*, fiind consemnată în încheiere" (s.n.), și nici similar art. 67 alin. (4) CPP, care se referă la formularea cererii de recuzare, pentru care este prevăzută expres posibilitatea alternativă de a fi făcută „oral sau în scris", apreciem că cererea de abținere trebuie formulată, de regulă, *în scris*, însă în cadrul ședinței de judecată poate fi formulată *și oral*, fiind consemnată în încheiere.

În ceea ce privește declarația de abținere, nu este limitată expres posibilitatea ca o astfel de cerere să poată fi formulată numai de către membrii completului de judecată, și nu și de toți judecătorii instanței, dar o astfel de precizare nici nu era necesară, dat fiind că posibilitatea și interesul de a formula o declarație de abținere se nasc, pentru fiecare judecător, numai în momentul în care este învestit cu judecarea unei cauze și verifică în concret dacă nu se află în prezența unui caz de incompatibilitate.

Abținerea nu produce efecte prin simplul fapt al declarării ei, trebuind să fie supusă procedurii de judecată arătate în art. 68 CPP.

Textul art. 66 CPP prevede și *conținutul declarației de abținere*, respectiv, pe lângă arătarea numelui și calității persoanei care se abține și a numărului dosarului (aspecte implicite), aceasta trebuie să indice cazul de incompatibilitate (dintre cele prevăzute de art. 64 CPP) și temeiurile de fapt care constituie motivul abținerii.

79. Recuzarea constituie un mecanism instituit cu privire la respectarea prevederilor legale referitoare la regimul incompatibilităților, *cu caracter subsidiar*, deoarece ea poate fi formulată numai în condițiile în care persoana la care se referă nu a formulat cerere de abținere. Recuzarea apare deci, în concret, ca o garanție a respectării dispozițiilor privitoare la abținere[1].

Cererea de recuzare se poate formula *până la încheierea dezbaterilor în fața primei instanțe*. Recuzarea judecătorului cu ocazia acordării cuvântului pe fondul cauzei îl determină pe acesta să nu treacă la judecarea ei, întrucât, din momentul recuzării, el nu mai are competența de a se pronunța, până când cererea de recuzare nu este soluționată de un alt complet, fără participarea celui recuzat[2].

După pronunțarea hotărârii, existența cazurilor de incompatibilitate *poate fi invocată pe calea apelului* – care presupune și un control asupra legalității actelor întocmite de prima instanță și a imparțialității judecății, fiind devolutiv sub toate aspectele –, precum și prin

[1] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 325.
[2] C.A. Alba Iulia, s. pen., dec. nr. 22/2004, în Jurisprudență națională 2004-2005, p. 726.

B.C.U. „M. EMINESCU" I.P.S.

formularea căii extraordinare de atac a *contestației în anulare* (cazurile de incompatibilitate a judecătorului de la prima instanță se transformă în motive de apel, iar cazurile de incompatibilitate a judecătorilor din completul de apel se transformă în caz de contestație în anulare). Desigur, în fața instanțelor de control judiciar pot fi formulate cereri de recuzare, dar acestea pot avea ca obiectiv înlăturarea de la judecarea cauzei a judecătorilor incompatibili din completul care judecă respectiva cale de atac.

În practica judiciară sub imperiul vechiului Cod de procedură penală s-a arătat că, dacă cererea de recuzare nu a fost formulată la prima instanță, incompatibilitatea poate fi invocată și în recurs, constituind motivul de casare prevăzut de art. 385[9] alin. (1) pct. 3 CPP 1968[1].

Spre deosebire de codul anterior, care prevedea că numai părțile puteau cere recuzarea, procurorul neputând formula o astfel de cerere, art. 67 alin. (1) CPP îl prevede expres și pe *procuror ca titular al cererii de recuzare*. Dată fiind noua sferă a părților în procesul penal, pe lângă *părți*, și *subiecții procesuali principali* pot formula cerere de recuzare. În consecință, considerăm că o cerere de recuzare formulată de către o persoană cu o altă calitate decât cele enumerate în textul de lege menționat (părțile, procurorul și subiecții procesuali principali) este inadmisibilă. Sub acest aspect, reamintim că în practica judiciară s-a arătat, spre exemplu, că părintele inculpatului, audiat ca martor, nu poate formula cerere de recuzare, deoarece nu are calitatea de parte[2].

Cererea de recuzare poate fi formulată *atât în scris, cât și oral*. Spre deosebire de opinia exprimată de unii autori[3], în sensul că numai „cererea" de recuzare poate fi făcută verbal, fiind consemnată în încheierea de ședință, întrucât, pentru a se putea aprecia asupra temeiniciei acesteia și având în vedere faptul că, în mod obișnuit, instanța decide asupra recuzării fără prezența părților, în camera de consiliu, „motivarea" cererii trebuie făcută în scris, credem că și arătarea cazului de incompatibilitate și a temeiurilor de fapt care constituie motivul abținerii se poate consemna în încheiere ca urmare a susținerii orale.

Conținutul cererii de recuzare este cel prevăzut de art. 67 alin. (4) CPP: numărul dosarului (aspect implicit), arătarea numelui și a calității persoanei (sau persoanelor) recuzate, indicarea cazului de incompatibilitate (dintre cele prevăzute de art. 64 CPP) și a temeiurilor de fapt *pentru fiecare persoană în parte*. Nerespectarea dispozițiilor acestui text, respectiv formularea unei cereri de recuzare care nu respectă cerințele prevăzute expres, este sancționată cu *inadmisibilitatea* [art. 67 alin. (5) CPP].

Conform art. 67 alin. (2) CPP, cererea de recuzare se formulează *doar împotriva persoanei* din cadrul organului de cercetare penală, a procurorului sau a judecătorului *care efectuează activități judiciare în cauză*. Nerespectarea dispozițiilor acestui text, respectiv recuzarea unor persoane care nu efectuează activități judiciare în cauză, este sancționată cu *inadmisibilitatea* [art. 67 alin. (5) CPP]. De asemenea, legiuitorul a prevăzut expres, ca și în vechiul cod, că este *inadmisibilă recuzarea judecătorului sau a procurorului chemat să decidă asupra recuzării* [art. 67 alin. (2) teza a II-a CPP]. Chiar dacă și judecătorul (sau procurorul) chemat să decidă asupra recuzării s-ar afla, la rândul lui, în situația de incompatibilitate pentru a soluționa cauza pe fond, procedura se va derula în doi timpi: mai întâi judecătorul învestit cu judecarea recuzării o va examina pe aceasta și numai după aceea, când va rămâne învestit cu judecarea cauzei pe fond, va formula propria declarație de abținere, referitor la imposibilitatea de a soluționa fondul cauzei datorită incompatibilității.

[1] C.A. Cluj, dec. nr. 81/1997, în R.D.P. nr. 1/1999, p. 151.

[2] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 3239/1975, în N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 325.

[3] Referitor la interpretarea textului similar sub acest aspect din noul Cod de procedură civilă, a se vedea M. TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil. Vol. I. Teoria generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 309.

De asemenea, *repetarea unei cereri de recuzare* cu privire la aceeași persoană, pentru același caz de incompatibilitate și pentru temeiuri de fapt cunoscute la momentul formulării cererii anterioare atrage sancțiunea procesuală a *inadmisibilității*.

Inadmisibilitatea cererii se examinează și se constată chiar de completul de judecată în fața căruia se formulează și, deși art. 67 alin. (5) CPP nu mai prevede expres, ca în art. 51 alin. (3) CPP 1968, în mod evident, completul va fi constituit *cu participarea judecătorului sau a judecătorilor la care se referă recuzarea*.

80. Dispoziții privind măsurile preventive. Textul art. 67 alin. (6) CPP adaptează reglementarea din alin. (4) al art. 51 CPP 1968, față de noile funcții judiciare consacrate de noul Cod de procedură penală, prevăzând că judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau completul în fața căruia s-a formulat recuzarea, *cu participarea judecătorului recuzat*, se pronunță asupra măsurilor preventive.

Dacă cererea de recuzare va fi admisă, acest lucru nu este de natură să afecteze interesele inculpatului arestat, noul complet care se va forma având posibilitatea – la cerere sau din oficiu – să verifice actele de procedură efectuate de judecătorul sau completul care a fost înlocuit în urma admiterii cererii de recuzare și de a se pronunța, motivat, dacă va menține sau nu acele acte[1], așa cum se prevede în art. 68 alin. (6) CPP.

81. Procedura de soluționare a abținerii sau recuzării

81.1. Procedura de soluționare a abținerii sau recuzării judecătorului, magistratului-asistent sau grefierului. Articolul 68 CPP consacră mai multe reguli referitoare la cine are competența de a soluționa abținerea sau recuzarea:

a) *Abținerea sau recuzarea persoanelor care compun „completul" se soluționează de către un alt complet al aceleiași instanțe*. Conform art. 68 alin. (1) și (2) CPP, în cazul abținerii sau recuzării *judecătorului de drepturi și libertăți, judecătorului de cameră preliminară* și, respectiv, *judecătorului/judecătorilor care fac parte din complete de judecată* (deci pentru persoanele care pronunță soluția în cauză), regula este aceea a *judecării cererii de către judecători/complete de judecată de la acea instanță*.

În filosofia noului Cod de procedură penală, judecătorul de drepturi și libertăți și judecătorul de cameră preliminară exercită atribuțiile corespunzătoare acestor funcții „separat" de activitatea „instanței", aparent numai aceasta constituindu-se în complete – a se observa diferența de enunț între alin. (5) și (6) ale art. 3 CPP, care se referă la *judecătorul desemnat*, când reglementează judecătorul de drepturi și libertăți, respectiv *judecător*, când reglementează judecătorul de cameră preliminară, și textul alin. (7) al aceluiași articol, care se referă la *complete*: „Judecata se realizează *de către instanță, în complete* legal constituite" (s.n.). În consecință, în sens restrâns, noțiunea de complet (fie format dintr-un singur judecător, fie colegial) nu este compatibilă decât cu judecătorii care exercită funcția de judecată, nu și cu judecătorul de drepturi și libertăți sau judecătorul de cameră preliminară. De altfel, chiar art. 68 alin. (5) CPP face distincția între „judecător" și „completul de judecată".

Realitățile practice au determinat însă adaptarea sub aspect organizatoric, astfel încât prevederile codului referitoare la separarea funcțiilor judiciare să fie respectate la toate tipurile de instanțe, adică și la instanțele cu număr mic de judecători, la care este imposibil ca unii dintre ei să exercite doar funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei în faza de urmărire penală, prevăzută de art. 3 alin. (1) lit. b) CPP, cât și la instanțele mari, unde exercitarea acestei funcții în mod exclusiv de către anumiți

[1] N. Volonciu, Al. Vasiliu, *op. cit.*, p. 218.

judecători ar fi posibilă, dat fiind că există suficienți alți judecători specializați în materie penală care să exercite funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată, prevăzută de art. 3 alin. (1) lit. c), și funcția de judecată prevăzută de art. 3 alin. (1) lit. d).

Și în art. 31[1] alin. (1) lit. b) și d) din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat[1], se folosește noțiunea de complet cu înțelesul ei larg: „b) pentru contestațiile împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorii de drepturi și libertăți de la curțile de apel și Curtea Militară de Apel, completul de judecată este format dintr-un judecător de drepturi și libertăți; (...) d) pentru contestațiile împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorii de cameră preliminară de la curțile de apel și Curtea Militară de Apel, completul de judecată este format dintr-un judecător de cameră preliminară".

Potrivit Regulamentului de ordine interioară al instanțelor judecătorești[2], în cazul formulării unei declarații de abținere sau a unei cereri de recuzare de către judecătorul de drepturi și libertăți sau de către judecătorul de cameră preliminară, se vor aplica regulile generale privind situația în care incidentul ar privi un complet format dintr-un singur judecător.

În acest sens, art. 110 din acest regulament prevede că incidentele procedurale referitoare la incompatibilitatea, recuzarea sau abținerea tuturor membrilor completului de judecată se vor soluționa de completul cu numărul imediat următor, care judecă în aceeași materie (situație aplicabilă și în cazul completelor care nu sunt colegiale – formate dintr-un singur judecător). Dacă în materia respectivă nu mai există decât un singur complet de judecată, incidentele procedurale referitoare la toți membrii completului se vor soluționa de acesta. Regulamentul prevede că, dacă nu mai există un complet care judecă în acea materie, incidentele vor fi soluționate de completul din materia și după regulile stabilite de colegiul de conducere al instanței. Aceasta este însă o regulă generală, aplicabilă în alte materii decât cea penală ori la instanțele cu un număr foarte mic de judecători, unde nu sunt organizate secții (nu există o secție penală cu judecători specializați în această materie), deoarece pentru această ipoteză este prevăzut chiar la nivelul legislației primare cine va soluționa abținerea sau recuzarea, respectiv un complet (penal) de la instanța ierarhic superioară – art. 68 alin. (8) CPP.

În situația în care incidentele procedurale se referă la o parte din membrii completului de judecată, soluționarea acestora se va face, conform Regulamentului de ordine interioară al instanțelor judecătorești, de către un complet constituit prin includerea judecătorului sau a judecătorilor stabiliți prin planificarea de permanență, pe materii. Dispozițiile regulamentare menționate transpun Decizia nr. LXIX (69)/2007[3], pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, în soluționarea unui recurs în interesul legii, prin care s-a stabilit că declarația de abținere sau cererea de recuzare se judecă de complete constituite în compunerea prevăzută de lege pentru soluționarea cauzei în care a intervenit incidentul procedural.

Prevederile art. 68 alin. (1) CPP permit înlocuirea judecătorului de drepturi și libertăți sau a judecătorului de cameră preliminară cu orice judecător al instanței, nefiind necesar ca acesta să fie tot judecător de drepturi și libertăți, respectiv judecător de cameră preliminară,

[1] M. Of. nr. 1076 din 30 noiembrie 2005.

[2] Aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1375/2015 (M. Of. nr. 970 din 28 decembrie 2015).

[3] M. Of. nr. 539 din 17 iulie 2008.

însă, și în aceste cazuri, este necesară respectarea regulilor prevăzute la alin. (9) și (9^1) ale aceluiași articol.

Din toate reglementările expuse anterior se observă deci că, deși art. 66 alin. (1) CPP prevede că, în situația în care declarația de abținere se face de către judecător, ea se adresează președintelui instanței, acesta are doar un rol administrativ, de primire a cererii, desemnarea completului care o va soluționa urmând să se facă după regulile stabilite de Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești ori, în cazurile excepționale menționate, după regulile prevăzute de alin. (8) al art. 68 CPP.

b) *Abținerea sau recuzarea persoanelor cu care „se constituie" completul se soluționează de către acel complet* (folosim noțiunea de „complet" în sensul larg). Astfel, art. 68 alin. (3) CPP prevede că abținerea sau recuzarea *magistratului-asistent* se soluționează de completul de judecată, iar alin. (4) al aceluiași articol prevede că abținerea sau recuzarea *grefierului* se soluționează de judecătorul de drepturi și libertăți, de judecătorul de cameră preliminară sau, după caz, de completul de judecată.

c) *Abținerea sau recuzarea procurorului de ședință este, din nou, în competența completului* care judecă acea cauză. Spre deosebire de textul art. 52 CPP 1968, care stabilea aceleași reguli pentru procuror, magistrat-asistent și grefier, art. 68 CPP nu conținea nicio referire la procuror, procedura de soluționare a abținerii și recuzării acestuia fiind reglementată distinct în art. 70 CPP. Această soluție legislativă cu totul nouă, care impunea ca declarația de abținere sau cererea de recuzare a procurorului să se adreseze, sub sancțiunea inadmisibilității, numai procurorului ierarhic superior, a fost declarată neconstituțională prin Decizia Curții Constituționale nr. 625/2016[1]. Curtea a apreciat că procurorul ierarhic superior nu poate, fără a încălca dispozițiile constituționale, să soluționeze cererea de recuzare a procurorului formulată în faza de judecată, a camerei preliminare sau în fața judecătorului de drepturi și libertăți, această atribuție revenindu-i completului de judecată, respectiv judecătorului. De asemenea, procurorul ierarhic superior nu poate să se pronunțe cu privire la valabilitatea și menținerea actelor îndeplinite ori a măsurilor dispuse de către judecător sau în fața acestuia până la data admiterii cererii de recuzare. În consecință, după această decizie, se revine la soluționarea de către judecător sau instanță (complet) a cererii de abținere/recuzare a procurorului de ședință, după procedura aplicabilă în cazul *persoanelor cu care „se constituie" completul.*

81.2. Soluționarea abținerii sau recuzării. Conform art. 68 alin. (5) CPP, soluționarea abținerii sau recuzării se face, în cel mult 24 de ore, *în camera de consiliu*, de regulă *fără participarea procurorului sau a părților și subiecților procesuali principali ori a persoanei care se abține sau a cărei recuzare se solicită.* Dacă apreciază necesar pentru soluționarea cererii, judecătorul sau completul de judecată, după caz, poate efectua orice verificări și poate asculta procurorul, subiecții procesuali principali, părțile și persoana care se abține sau a cărei recuzare se solicită. Și în Codul de procedură penală din 1968, judecata se desfășura în ședință secretă, de regulă fără participarea celui care a fost recuzat ori care s-a abținut, iar procurorul depunea concluzii, însă numai dacă era prezent în instanță, nefiind obligatorie prezența sa. Ascultarea părților era tot la aprecierea exclusivă a instanței de judecată.

Judecătorul sau completul de judecată soluționează abținerea ori recuzarea prin *încheiere care nu este supusă niciunei căi de atac*[2] [art. 68 alin. (7) CPP]. Deși s-a susținut că lipsa

[1] M. Of. nr. 107 din 7 februarie 2017.

[2] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 108: „Încheierea prin care se soluționează abținerea sau recuzarea nu este supusă niciunei căi de atac, prin urmare, nu este supusă nici apelului, odată cu fondul cauzei".

unei căi de atac separate ar aduce atingere dreptului constituțional la apărare, Curtea Constituțională a respins acest punct de vedere, acordând prioritate nevoii de a se înlătura tergiversarea inutilă a soluționării cauzei[1]. Reamintind discuția anterioară[2] referitoare la măsura în care incompatibilitatea este inclusă în noțiunea de *„compunere a instanței"*, apreciem că, deși încheierea prin care s-a soluționat abținerea sau recuzarea nu este supusă niciunei căi de atac, nu sunt excluse invocarea și constatarea nulității absolute prevăzute de art. 281 alin. (1) lit. a) CPP în orice stare a procesului, în cazul hotărârii pronunțate de un judecător incompatibil (cererea de recuzare sau de abținere a fost greșit respinsă). Spre deosebire de alte tipuri de încheieri interlocutorii, particularitatea încheierii prin care se soluționează cererea de abținere sau de recuzare este aceea că ea nu este pronunțată de același judecător (sau de același complet în aceeași compunere) care va soluționa cauza, iar în cazul respingerii cererii, soluția va fi dată de un complet în compunerea căruia intră și judecătorul incompatibil, situație care poate fi invocată în apel[3].

În ceea ce privește pronunțarea, ea se va face în ședință publică, conform art. 405 CPP, neexistând dispoziții derogatorii.

Procedura de soluționare a declarației de abținere sau a cererii de recuzare se va face, în cursul judecății, cu respectarea art. 68 CPP, care se completează cu prevederile de drept comun referitoare la judecată.

81.3. Consecința admiterii abținerii sau a recuzării. Prin admiterea declarației de abținere sau a cererii de recuzare se constată *incompatibilitatea persoanei respective*, astfel că aceasta nu mai poate participa la judecată. În mod firesc, judecata în cauza în care judecătorul sau judecătorii au fost constatați incompatibili trebuie să continue, deci aceștia *vor fi înlocuiți* cu alți judecători ai aceleiași secții ori, dacă toți judecătorii acestei secții nu pot judeca, cu ai altei secții penale a aceleiași instanțe (la instanțele care nu au secții, de un alt judecător al instanței) sau chiar prin trimiterea cauzei unei alte instanțe egale în grad, după regulile stabilite prin art. 68 alin. (9)-(10) CPP.

Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, în același art. 110 menționat anterior, prevede că, dacă în urma soluționării incidentelor procedurale se constată imposibilitatea de a judeca a completului căruia i-a fost repartizată aleatoriu cauza, dosarul se repartizează aleatoriu. Dacă mai există un singur complet care judecă în acea materie, cauza se repartizează acestuia. În cazul în care după soluționarea incidentelor procedurale se constată incompatibilitatea unuia sau unora dintre membrii completului de judecată, întregirea completului se realizează prin participarea judecătorului sau judecătorilor înscriși în lista de permanență după judecătorul sau judecătorii care au participat la soluționarea incidentului procedural. Regulamentul conține norme, cu caracter general, privind competența colegiului de conducere de a stabili regulile după

[1] C.C.R., dec. nr. 185/2001 (M. Of. nr. 509 din 28 august 2001).

[2] A se vedea *supra*, partea generală, nr. 74.

[3] În același sens, M. UDROIU, D.S. CHERTES, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 272: „Chiar fără a contesta încheierea prin care a fost respinsă abținerea sau recuzarea, partea, subiectul procesual principal sau procurorul poate solicita în calea de atac a apelului să se constate lipsa de imparțialitate a judecătorului care a judecat cauza în fond. Conform jurisprudenței Înaltei Curți, raportat la reglementarea anterioară care conținea aceeași dispoziție conform căreia încheierea prin care se soluționa abținerea ori recuzarea, indiferent de soluția dispusă, nu era supusă niciunei căi de atac [art. 52 alin. (6) C.proc.pen. din 1968], încheierea se ataca odată cu fondul cauzei, dacă acesta era supus unei căi de atac. Concluzia Înaltei Curți reieșea din interpretarea *per a contrario* a prevederilor legale amintite (I.C.C.J., Secția penală, decizia nr. 374 din 30 ianuarie 2008, în *Înalta Curte de Casație și Justiție, Jurisprudența Secției penale*, vol. II/2007 și vol. I/2008, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 100-102). Această opinie își păstrează valabilitatea, având în vedere că textul art. 68 alin. (7) C.proc.pen. este identic în conținut cu cel al art. 52 alin. (6) C.proc.pen. din 1968".

care se repartizează cauzele în care toți judecătorii unei secții au devenit incompatibili să judece. Însă în art. 68 alin. (9)-(10) CPP se prevăd reguli specifice, aplicabile în materie penală, care conduc inclusiv la prorogarea competenței teritoriale a instanței.

Articolul 68 alin. (9) CPP a fost criticat în edițiile anterioare[1], deoarece acest text rezolva doar problema incompatibilității tuturor judecătorilor unei instanțe, deși mai important este ca derogarea de competență teritorială să fie posibilă atunci când toți judecătorii secției penale a unei instanțe au devenit incompatibili, fiind foarte important ca judecătorul care va soluționa cauza să fie specializat în materie penală. Textul art. 68 a fost modificat[2] pentru a se evita situațiile întâlnite în practică în care se ajungea ca tocmai în acele cauze complexe în care sunt mulți inculpați arestați, formulându-se și o multitudine de alte cereri de competența judecătorului de drepturi și libertăți, toți judecătorii secției penale să devină incompatibili și cauza să fie soluționată de un judecător de la o secție civilă.

Potrivit art. 68 alin. (6) CPP, dacă abținerea sau recuzarea este admisă, se va stabili *în ce măsură actele îndeplinite ori măsurile dispuse se mențin*, apreciindu-se în ce măsură cazul de incompatibilitate a fost de natură să afecteze actele efectuate sau măsurile dispuse.

Dispoziția derogă de la regimul juridic al nulității absolute și al efectelor pe care le produce o astfel de sancțiune procesuală, dat fiind că permite ca, pe cale judiciară, să se decidă menținerea unor acte de procedură, chiar dacă ele au fost îndeplinite cu încălcarea normelor privitoare la compunerea instanței. Dat fiind că această reglementare se află în cadrul procedurii de soluționare, rezultă că *menținerea măsurilor ori a actelor de procedură se decide de către completul învestit cu judecarea abținerii sau a recuzării*, și nu de către completul care va fi învestit cu soluționarea cauzei în continuare[3].

82. Procedura de soluționare a abținerii sau recuzării persoanei care efectuează urmărirea penală este reglementată separat de procedura de soluționare a abținerii sau recuzării procurorului, respectiv în art. 69 CPP. Curtea Constituțională, în Decizia nr. 625/2016, a remarcat că, deși denumirea marginală a art. 69 CPP poate duce la concluzia că această dispoziție se referă inclusiv la recuzarea procurorului, sediul materiei în acest al doilea caz este art. 70, art. 69 referindu-se exclusiv la recuzarea organului de cercetare penală.

Asupra abținerii sau recuzării persoanei care efectuează urmărirea penală, persoană care face parte din organul de urmărire penală al poliției judiciare sau din organele de cercetare penală speciale, se pronunță *procurorul care supraveghează urmărirea penală*.

Cererea de recuzare *se adresează* fie persoanei recuzate, fie procurorului. În cazul în care cererea este adresată persoanei care efectuează urmărirea penală, aceasta este obligată să o înainteze împreună cu lămuririle necesare, în termen de 24 de ore, procurorului, *fără a întrerupe cursul urmăririi penale*.

Procurorul soluționează abținerea sau recuzarea în cel mult 48 de ore, prin *ordonanță care nu este supusă niciunei căi de atac*, deci împotriva acestei ordonanțe nu se poate formula plângerea prevăzută de art. 336 CPP și, în mod evident, *nu poate fi supusă controlului judecătoresc imediat*. Totuși, în opinia noastră, judecătorul de cameră preliminară, analizând legalitatea actelor de urmărire penală, va putea constata că toate sau unele dintre actele existente la dosar au fost efectuate de către o persoană incompatibilă, chiar dacă s-a respins cererea de recuzare.

---

[1] C. VOICU, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *op. cit.*, ed. 1, p. 172, ed. a 2-a, p. 189.

[2] Prin O.U.G. nr. 18/2016.

[3] N. VOLONCIU, AL. VASILIU, *op. cit.*, p. 218.

Similar prevederilor anterioare referitoare la soluționarea abținerii sau recuzării de către instanța de judecată, în caz de admitere a abținerii sau a recuzării de către procuror, acesta *va stabili în ce măsură actele îndeplinite ori măsurile dispuse se mențin.*

83. Procedura de soluționare a abținerii sau recuzării procurorului, în concepția legiuitorului, era unificată, indiferent dacă era vorba despre procurorul care supraveghează urmărirea penală sau despre procurorul de ședință. Articolul 70 alin. (1) CPP prevede că, în tot cursul procesului penal, asupra abținerii sau recuzării procurorului se pronunță *procurorul ierarhic superior.*

Pentru întărirea noii reglementări, care modifica anumite reguli cunoscute sub incidența vechiului cod, alin. (2) al aceluiași articol prevede că „Declarația de abținere sau cererea de recuzare se adresează, *sub sancțiunea inadmisibilității*, procurorului ierarhic superior" (s.n.). Această soluție legislativă nouă a fost declarată neconstituțională prin Decizia Curții Constituționale nr. 625/2016. Așa cum s-a arătat, Curtea a apreciat că procurorul ierarhic superior nu poate, fără a încălca dispozițiile constituționale, să soluționeze cererea de recuzare a procurorului formulată în faza de judecată, a camerei preliminare sau în fața judecătorului de drepturi și libertăți, această atribuție revenindu-i completului de judecată, respectiv judecătorului. De asemenea, procurorul ierarhic superior nu poate să se pronunțe cu privire la valabilitatea și menținerea actelor îndeplinite ori măsurilor dispuse de către judecător sau în fața acestuia până la data admiterii cererii de recuzare. În consecință, după această decizie, se revine la soluționarea de către judecător sau instanță (complet) a cererii de abținere/recuzare a procurorului de ședință.

Pentru situația recuzării (sau abținerii) procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, procurorul ierarhic superior soluționează cererea în 48 de ore și se pronunță prin *ordonanță care nu este supusă niciunei căi de atac.* Sub imperiul vechiului cod, practica judiciară se cristalizase în sensul că nici prin procedura plângerii împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală nu se poate ataca ordonanța de respingere a cererii de recuzare a procurorului. S-a arătat de către instanța supremă că ordonanța prin care s-a respins cererea de recuzare nu este supusă niciunei căi de atac. Prin urmare, lipsește temeiul legal pentru ca instanța de judecată să exercite controlul judecătoresc al soluției de respingere, prin ordonanță, a cererii de recuzare a unui procuror în cursul urmăririi penale. Totodată, s-a reținut că dispozițiile art. 278 CPP (din 1968 – n.n.) privitoare la plângerea împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală nu prevăd posibilitatea declanșării controlului judiciar, prin formularea unei plângeri de către persoana care se consideră vătămată prin acestea. S-a motivat, în acest sens, că normele de procedură sunt de strictă aplicare, constituind o garanție egală pentru toate părțile aflate în situații identice. Prin urmare, admiterea unei căi de atac formulate în condiții neprevăzute de legea procesuală penală constituie o încălcare a principiului legalității lor și, din acest motiv, apare ca o soluție inadmisibilă în ordinea de drept[1].

Discuțiile de la art. 69 CPP sunt valabile și în acest caz în ceea ce privește posibilitatea judecătorului de cameră preliminară de a cenzura actele efectuate de un procuror incompatibil.

Nu suntem de acord cu unele soluții din practica judiciară în sensul că incompatibilitatea procurorului care a efectuat urmărirea penală nu poate face obiectul analizei în procedura de cameră preliminară și că solicitările de a se constata că urmărirea penală a fost efectuată de către un procuror incompatibil, reiterând motivele vizând incompatibilitatea procurorului

[1] I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 161 din 10 aprilie 2006, în B.J. Baza de date.

de caz, care au fost constatate deja ca neîntemeiate, ar fi contrare dispozițiilor legale în raport de care ordonanța de respingere a cererii de recuzare nu este supusă niciunei căi de atac[1].

În alte cauze însă, judecătorul de cameră preliminară a analizat detaliat atât cererile de constatare a neregularității actului de sesizare ca fiind întocmit de către un procuror incompatibil, cât și existența sau nu a unor aspecte de nelegalitate a actelor de urmărire penală efectuate de către procurorii în legătură cu care s-a invocat incompatibilitatea[2].

Dacă este recuzat un procuror de ședință, acesta poate participa la soluționarea cererii privitoare la măsura preventivă și poate efectua acte sau dispune *orice măsuri care justifică urgența*.

Noul Cod de procedură penală nu mai prevede, așa cum a reglementat, o perioadă, Codul de procedură penală din 1968, incompatibilitatea participării la judecată (de a pune concluzii) a procurorului care a efectuat anumite acte de urmărire penală (punerea în mișcare a acțiunii penale, trimiterea în judecată). Nu împărtășim opinia exprimată în literatura juridică[3], susținută de unele soluții din practica instanțelor, în sensul că interesul de natură profesională al procurorului de a se menține soluția dispusă de el ar constitui o împrejurare din care rezultă că acesta este „interesat sub orice formă".

În caz de admitere a abținerii sau a recuzării, se va stabili *în ce măsură actele îndeplinite ori măsurile dispuse se mențin*.

Secțiunea a 7-a. Strămutarea

REGLEMENTARE

Art. 71.[4] **Temeiul strămutării.** Înalta Curte de Casație și Justiție strămută judecarea unei cauze de la curtea de apel competentă la o altă curte de apel, iar curtea de apel strămută judecarea unei cauze de la un tribunal sau, după caz, de la o judecătorie din circumscripția sa la o altă instanță de același grad din circumscripția sa, atunci când există o suspiciune rezonabilă că imparțialitatea judecătorilor instanței este afectată datorită împrejurărilor cauzei, calității părților ori atunci când există pericol de tulburare a ordinii publice. Strămutarea judecării unei cauze de la o instanță militară competentă la o altă instanță militară de același grad se dispune de curtea militară de apel, prevederile prezentei secțiuni privind strămutarea judecării cauzei de către curtea de apel competentă fiind aplicabile.

Art. 72. Cererea de strămutare și efectele acesteia. (1)[5] Strămutarea poate fi cerută de părți, de persoana vătămată sau de procuror.

(2) Cererea se depune la instanța de unde se solicită strămutarea și trebuie să cuprindă indicarea temeiului de strămutare, precum și motivarea în fapt și în drept.

(3) La cerere se anexează înscrisurile pe care aceasta se întemeiază.

(4) În cerere se face mențiune dacă inculpatul este supus unei măsuri preventive.

(5)[6] Cererea se înaintează de îndată Înaltei Curți de Casație și Justiție sau curții de apel competente împreună cu înscrisurile anexate.

(6) Înalta Curte de Casație și Justiție sau curtea de apel competentă poate solicita informații de la președintele instanței de unde se solicită strămutarea sau de la președintele instanței ierarhic

---

[1] C.A. Suceava, s. pen. și min., înch. nr. 40 din 3 iulie 2014, nepublicată.

[2] I.C.C.J., s. pen., înch. judecătorului de cameră preliminară din 20 septembrie 2014, nepublicată.

[3] C. DOBRE, M. DOBRE, *Considerații privind incompatibilitatea procurorului*, în Dreptul nr. 2/2009, p. 207-208.

[4] Art. 71 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 38 din Legea nr. 255/2013.

[5] Alin. (1) al art. 72 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 10 din O.U.G. nr. 18/2016.

[6] Alin. (5) și (6) ale art. 72 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 39 din Legea nr. 255/2013.

superioare celei la care se află cauza a cărei strămutare se cere, comunicându-i totodată termenul fixat pentru judecarea cererii de strămutare. Când Înalta Curte de Casație și Justiție este instanța ierarhic superioară, informațiile se cer președintelui curții de apel la care se află cauza a cărei strămutare se cere. Când curtea de apel competentă este instanța ierarhic superioară, informațiile se cer președintelui tribunalului la care se află cauza a cărei strămutare se cere.

(7) În cazul respingerii cererii de strămutare, în aceeași cauză nu mai poate fi formulată o nouă cerere pentru aceleași motive.

(8) Introducerea unei cereri de strămutare nu suspendă judecarea cauzei.

Art. 73. Procedura de soluționare a cererii de strămutare. (1) Soluționarea cererii de strămutare se face în ședință publică, cu participarea procurorului, în cel mult 30 de zile de la data înregistrării cererii.

(2) Președintele instanței ierarhic superioare celei la care se află cauza ia măsuri pentru încunoștințarea părților despre introducerea cererii de strămutare, despre termenul fixat pentru soluționarea acesteia, cu mențiunea că părțile pot trimite memorii și se pot prezenta la termenul fixat pentru soluționarea cererii.

(3)[1] În informațiile trimise Înaltei Curți de Casație și Justiție sau curții de apel se face mențiune expresă despre efectuarea încunoștințărilor, atașându-se și dovezile de comunicare a acestora.

(4) Neprezentarea părților nu împiedică soluționarea cererii. În cazul în care inculpatul se află în stare de arest preventiv sau arest la domiciliu, Înalta Curte de Casație și Justiție sau curtea de apel competentă poate dispune aducerea acestuia la judecarea strămutării, dacă apreciază că prezența sa este necesară pentru soluționarea cererii.

(5) Înalta Curte de Casație și Justiție sau curtea de apel competentă acordă cuvântul părții care a formulat cererea de strămutare, celorlalte părți prezente, precum și procurorului. Dacă procurorul a formulat cererea, acestuia i se acordă primul cuvântul.

Art. 74. Soluționarea cererii. (1)[2] Înalta Curte de Casație și Justiție sau curtea de apel competentă soluționează cererea de strămutare prin sentință.

(2) În cazul în care găsește cererea întemeiată, Înalta Curte de Casație și Justiție dispune strămutarea judecării cauzei la o curte de apel învecinată curții de la care se solicită strămutarea, iar curtea de apel dispune strămutarea judecării cauzei la una dintre instanțele de același grad cu instanța de la care se solicită strămutarea din circumscripția sa.

(3) Înalta Curte de Casație și Justiție sau curtea de apel competentă hotărăște în ce măsură se mențin actele îndeplinite în fața instanței de la care s-a strămutat cauza.

(4) Instanța de la care a fost strămutată cauza, precum și instanța la care s-a strămutat cauza vor fi înștiințate de îndată despre admiterea cererii de strămutare.

(5) Dacă instanța de la care a fost strămutată cauza a procedat între timp la judecarea cauzei, hotărârea pronunțată este desființată prin efectul admiterii cererii de strămutare.

(6) Sentința prevăzută la alin. (1) nu este supusă niciunei căi de atac.

Art. 75. Alte dispoziții. (1) După strămutarea cauzei, contestațiile și celelalte căi de atac se judecă de instanțele corespunzătoare din circumscripția instanței la care s-a strămutat cauza.

(2)[3] Prevederile art. 71-74 se aplică în mod corespunzător și în procedura de cameră preliminară.

(3)[4] Când strămutarea se dispune în cursul procedurii de cameră preliminară, judecarea cauzei se efectuează de către instanța la care s-a strămutat cauza, iar procurorul căruia i-a fost restituit dosarul, dacă dispune din nou trimiterea în judecată, va sesiza tot instanța la care s-a strămutat cauza, cu excepția situației în care aceasta nu mai este competentă.

---

[1] Alin. (3)-(5) ale art. 73 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 40 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (1)-(3) ale art. 74 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 41 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (2) al art. 75 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 42 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (3) al art. 75 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 11 din O.U.G. nr. 18/2016.

(4)[1] În cazul în care se dispune strămutarea judecării căii de atac a apelului, rejudecarea cauzei, în caz de desființare a sentinței cu trimitere spre rejudecare, se va efectua de către instanța corespunzătoare în grad celei care a soluționat fondul din circumscripția celei la care s-a strămutat cauza, indicată prin decizia de desființare.

COMENTARIU

84. Noțiune. Limite de incidență. Strămutarea este acea „deplasare a competenței"[2] care constă în trecerea, pentru serioase temeiuri, a unei cauze de la o instanță care avea competența obișnuită la o altă instanță, *de același fel* (civilă sau militară) *și de același grad*, în a cărei competență teritorială nu intră acea cauză. Deci, prin strămutare, rămân nealterate competența materială, funcțională și cea după calitatea persoanei, aceasta *având efecte numai asupra competenței teritoriale*.

În mod evident, pentru faptul că presupune o deplasare a competenței teritoriale, fiind necesară identificarea unei alte instanțe de același grad căreia să îi poată fi trimisă cauza, strămutarea *nu se poate cere când cauza se află în fața unor instanțe unice la nivel național*, așa cum sunt Înalta Curte de Casație și Justiție și Curtea Militară de Apel. În practica judiciară, astfel de cereri au fost respinse ca inadmisibile, deoarece nu mai există în țară altă instanță care să fie egală în grad cu instanța care a fost învestită inițial cu soluționarea cauzei[3].

Nu se va putea cere strămutarea cauzei *nici în interiorul instanței supreme*, de la Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție la o altă secție a instanței supreme și nici de la un complet de 5 judecători la altul (chiar dacă acele complete de 5 judecători care soluționează apelurile în materie penală au aceeași competență)[4].

Nici de la Curtea Militară de Apel București nu se poate cere strămutarea la o altă curte de apel, civilă, deoarece în acest caz nu s-ar tinde spre schimbarea competenței teritoriale (competența teritorială a instanțelor militare fiind diferit reglementată față de cea a instanțelor civile), ci s-ar aduce atingere competenței după calitatea persoanei, lucru inadmisibil pe calea strămutării.

În consecință, strămutarea poate fi cerută:

– de la o judecătorie la o altă judecătorie;

– de la un tribunal civil la un alt tribunal civil;

– de la un tribunal militar la un alt tribunal militar;

– de la o curte de apel civilă la o altă curte de apel civilă.

85. Temeiul strămutării. Respectând denumirea marginală aleasă de legiuitor pentru art. 71 CPP (deși, în opinia noastră, mai potrivită ar fi fost una care să facă referire la „cazurile de strămutare" și să trateze într-un articol separat competența instanțelor care pronunță strămutarea), „temeiurile" strămutării au fost concentrate la un număr de două (introduse în text de sintagmele „atunci când", „ori atunci când"):

---

[1] Alin. (4) al art. 75 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 42 din Legea nr. 255/2013.

[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 103.

[3] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 1696 din 27 martie 2007, în Eurolex Baza de date.

[4] Chiar dacă există cel puțin 2 complete de 5 judecători care soluționează apelurile penale. Conform art. 19 alin. (2[1]) din Legea nr. 304/2004, republicată, „În cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție funcționează (...) 4 complete de 5 judecători". Conform art. 32 din aceeași lege, la începutul fiecărui an, în materie penală se stabilesc complete de 5 judecători formate numai din judecători din cadrul Secției penale a Înaltei Curți. În alte materii decât cea penală se stabilesc, la începutul fiecărui an, două complete de 5 judecători. Colegiul de conducere al Înaltei Curți aprobă numărul și compunerea completelor de 5 judecători, la propunerea președintelui Secției penale.

– există o *suspiciune rezonabilă că imparțialitatea judecătorilor instanței este afectată* datorită împrejurărilor cauzei, calității părților;

– există *pericolul de tulburare a ordinii publice*.

Deși, spre deosebire de art. 55 alin. (1) CPP 1968, reglementarea actuală nu mai prevede explicit *„dușmăniile locale"*, nici cazul în care *„una dintre părți are o rudă sau un afin până la gradul al patrulea inclusiv* printre judecători sau procurori, asistenții judiciari sau grefierii instanței", apreciem că aceste situații particulare sunt incluse în cazul mai general al existenței suspiciunii rezonabile că imparțialitatea judecătorilor instanței este afectată datorită *împrejurărilor cauzei ori calității părților*.

Cele două cazuri de strămutare sunt, de fapt, două construcții distincte, primul dintre ele fiind întemeiat pe *componenta subiectivă*, ce presupune afectarea imparțialității judecătorilor instanței, iar cel de-al doilea presupune existența unei *stări obiective*, reale de pericol cu privire la ordinea publică, independent de faptul că imparțialitatea judecătorilor instanței ar fi, în concret, afectată sau nu. Starea obiectivă de pericol poate fi generată fie de numărul foarte mare de persoane vătămate din zona în care se află instanța, fie de numărul mare de infracțiuni sau de gravitatea infracțiunilor săvârșite de inculpați, cu consecințe majore în mediul economic zonal sau cu rezonanță negativă deosebită în acea colectivitate. Putem exemplifica: pericolul unor manifestații de stradă, al unor acțiuni care pot genera riscul de a nu se desfășura în condiții optime judecata, din perspectiva siguranței fizice a inculpaților sau a judecătorilor, etc.

Pentru situația primului caz de strămutare, respectiv suspiciunea rezonabilă că imparțialitatea judecătorilor instanței este afectată datorită împrejurărilor cauzei ori calității părților, apreciem că strămutarea cauzei ar trebui acordată *numai dacă mecanismele obișnuite ale abținerii și recuzării sunt apreciate ca fiind insuficiente*, că imparțialitatea nu numai a judecătorilor desemnați aleatoriu pentru soluționarea cauzei, ci și a altor judecători ai aceleiași instanțe (sau ai secției penale, dacă există secții) este afectată, judecata la acea instanță neputându-se desfășura în condiții de imparțialitate, datorită circumstanțelor cauzei sau calității părților. Acest lucru poate rezulta din formularea unor multiple cereri de abținere sau din admiterea unor cereri de recuzare succesive, dar acest parcurs nu este obligatoriu.

86. Instanța competentă să se pronunțe asupra strămutării. Articolul 71 CPP stabilește nu doar temeiurile strămutării, ci și instanțele competente să se pronunțe asupra acesteia:

– *Înalta Curte de Casație și Justiție*, care se pronunță asupra strămutării cauzelor de la o curte de apel civilă la o altă curte de apel civilă;

– oricare dintre *curțile de apel civile*, care se pronunță asupra strămutării cauzelor de la o judecătorie din circumscripția sa la o altă judecătorie din circumscripția sa și, respectiv, de la un tribunal din circumscripția sa la un alt tribunal din circumscripția sa;

– *Curtea Militară de Apel București*, care se pronunță asupra strămutării cauzelor de la un tribunal militar la un alt tribunal militar. Deși teza finală a art. 71 CPP se referă la faptul că „strămutarea judecării unei cauze de la o instanță militară competentă la o altă instanță militară de același grad se dispune de curtea militară de apel", în mod evident, aceste instanțe militare sunt numai tribunalele militare.

87. Cererea de strămutare

87.1. Titularii cererii de strămutare sunt, conform art. 72 CPP, *părțile, persoana vătămată*[1] *și procurorul*, fiind rezolvată inechitatea conținută de acest articol anterior O.U.G. nr. 18/2016 (textul nu menționa și persoana vătămată printre titulari). Spre deosebire de Codul de procedură penală din 1968, ministrul justiției nu mai este titular al cererii de strămutare.

87.2. Cuprinsul cererii de strămutare. Cererea de strămutare trebuie să cuprindă, conform art. 72 alin. (2) CPP, *indicarea temeiului de strămutare*, precum și *motivarea în fapt și în drept*. Se observă că simpla arătare a temeiului de strămutare nu este suficientă, incumbând celui care formulează cererea să motiveze, în fapt și în drept, de ce susține că este incident acel temei. Motivarea va fi sau nu confirmată de informațiile solicitate instanțelor competente și de înscrisurile depuse de parte, acestea fiind singurele dovezi admisibile în procedura strămutării. La cerere *se anexează* înscrisurile pe care ea se întemeiază.

De asemenea, în cerere se face *mențiune dacă inculpatul este supus unei măsuri preventive*, pentru a se putea lua măsurile corespunzătoare de urgentare a soluționării acesteia. Se va indica, așadar, oricare dintre măsurile preventive luate față de inculpat, *și nu doar măsura arestării preventive*, după cum impunea textul anterior [art. 56 alin. (2) CPP 1968][2].

87.3. Instanța la care se depune cererea de strămutare. Conform art. 72 alin. (2) CPP, cererea de strămutare *se depune la instanța de unde se solicită strămutarea*, spre deosebire de art. 56 alin. (1) teza I CPP 1968, care prevedea că aceasta se depunea direct la Înalta Curte de Casație și Justiție sau la curtea de apel competentă. Cererea *se înaintează* de îndată Înaltei Curți de Casație și Justiție sau curții de apel competente, împreună cu înscrisurile anexate.

Se observă că legiuitorul nu a prevăzut nicio sancțiune pentru situația în care cererea se depune la o altă instanță decât cea de la care se solicită strămutarea. Dacă cererea este trimisă altei instanțe, aceasta trebuie să o înainteze instanței prevăzute de lege, pentru continuarea procedurii. Dacă instanța la care a fost depusă cererea de strămutare este chiar instanța competentă să se pronunțe asupra strămutării, apreciem că nu o va trimite instanței de la care se solicită strămutarea, în vederea retransmiterii ei, ci va face verificarea privind existența pe rolul acesteia a dosarului indicat și va informa instanța respectivă despre formularea cererii (similar procedurii derulate sub imperiul vechiului cod), urmând să solicite informațiile necesare de la instanța competentă să le transmită.

Așa cum am arătat anterior, strămutarea este o instituție specifică fazei de judecată. De aceea, s-a pus, firesc, problema posibilității formulării unei cereri de strămutare *în etapa camerei preliminare*. Prin modificarea art. 72 alin. (1) și a art. 75 alin. (3) CPP prin O.U.G. nr. 18/2016, s-au clarificat problemele anterioare referitoare la admisibilitatea cererii și efectele strămutării în cursul procedurii de cameră preliminară.

Prin Decizia nr. 23 din 6 octombrie 2014[3], Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, a respins ca inadmisibilă sesizarea[4] privind pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea chestiunii de drept referitoare la admisibilitatea unei cereri de strămutare în procedura de cameră

[1] Dreptul persoanei vătămate de a cere strămutarea cauzei a fost consacrat expres în cuprinsul alin. (1) al art. 72 CPP prin O.U.G. nr. 18/2016.

[2] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 48.

[3] M. Of. nr. 843 din 19 noiembrie 2014.

[4] Formulată de Curtea de Apel Craiova în dosarul nr. 1103/54/2014.

preliminară în care se verifică plângerea formulată împotriva soluției procurorului de neurmărire penală, cu motivarea că mecanismul de unificare a practicii judiciare reglementat de dispozițiile art. 475 și urm. CPP nu poate fi uzitat atât timp cât legiuitorul a limitat, prin condiția restrictivă de admisibilitate analizată, rolul unificator al instituției juridice a hotărârii prealabile numai chestiunilor de drept care conduc la dezlegarea în fond a cauzei sub aspectul statuării în privința raportului juridic dedus judecății, iar hotărârea dată în judecarea unei cereri de strămutare nu soluționează fondul cauzei, ci un incident procedural intervenit în cursul desfășurării judecării unei cauze.

Deși decizia menționată nu aduce nicio clarificare cadrului normativ existent, relevant este faptul că se precizează că din examinarea hotărârilor înaintate de curțile de apel se constată că, în plângerea formulată împotriva soluției procurorului de neurmărire penală, au considerat admisibilă o astfel de cerere de strămutare, în timp ce Înalta Curte de Casație și Justiție respinsese ca inadmisibilă o asemenea cerere[1]. Această orientare favorabilă[2] admisibilității cererii de strămutare trebuie păstrată, chiar în lipsa unui text dedicat, cu privire la procedura soluționării plângerii prevăzute de art. 340-341 CPP, dată fiind recunoașterea fără echivoc a posibilității strămutării unei cauze aflate în fața judecătorului de cameră preliminară, chiar dacă, în mod expres, reglementarea se referă doar la procedura camerei preliminare.

88. Procedura premergătoare soluționării cererii de strămutare

88.1. Procedura de informare. Articolul 72 alin. (6) CPP reglementează de o manieră complicată care este instanța competentă să transmită informațiile necesare soluționării cererii, prevăzând mai întâi o regulă ce pare a stabili o competență alternativă între instanța de unde se solicită strămutarea și instanța ierarhic superioară acesteia: „Înalta Curte de Casație și Justiție sau curtea de apel competentă poate solicita informații de la președintele instanței de unde se solicită strămutarea sau de la președintele instanței ierarhic superioare celei la care se află cauza a cărei strămutare se cere, comunicându-i totodată termenul fixat pentru judecarea cererii de strămutare".

În realitate însă, următoarele teze ale aceluiași alineat stabilesc o competență exclusivă pentru instanța competentă să transmită informațiile necesare soluționării cererii. Când Înalta Curte de Casație și Justiție este instanța ierarhic superioară, informațiile se cer *președintelui curții de apel* la care se află cauza a cărei strămutare se cere. Când curtea de apel competentă este instanța ierarhic superioară, informațiile se cer *președintelui tribunalului* la care se află cauza a cărei strămutare se cere. Deși nescrisă, din prima și ultima ipoteză a alin. (6) al art. 72 CPP rezultă că, atunci când instanța de la care se solicită strămutarea este o judecătorie, curtea de apel va solicita informații tribunalului în circumscripția căruia se află acea judecătorie.

88.2. Procedura de încunoștințare. Potrivit art. 72 alin. (6) CPP, instanța competentă să soluționeze cererea de strămutare *comunică termenul* fixat pentru judecarea cererii de strămutare instanței de la care solicită informațiile. Articolul 73 alin. (2) din același cod prevede că președintele instanței ierarhic superioare celei la care se află cauza ia măsuri pentru *încunoștințarea părților* despre introducerea cererii de strămutare, despre termenul fixat pentru soluționarea acesteia, cu mențiunea că părțile pot trimite memorii

[1] I.C.C.J., sent. pen. nr. 558 din 6 iunie 2014, prin care s-a respins ca inadmisibilă cererea pentru strămutarea judecării dosarului nr. 613/33/2014 al Curții de Apel Cluj.

[2] În doctrină [M. UDROIU, D.S. CHERTES, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 285-287] s-a analizat și posibilitatea strămutării în procedura plângerii împotriva soluției de clasare și în cazul cererilor privind măsurile preventive de competența judecătorului de drepturi și libertăți.

și se pot prezenta la termenul fixat pentru soluționarea cererii, dar alin. (3) al aceluiași articol impune ca în informațiile trimise Înaltei Curți de Casație și Justiție sau curții de apel să se facă mențiune expresă despre efectuarea încunoștințărilor, atașându-se și dovezile de comunicare a lor.

Se observă că, deși, aparent, președintele instanței ierarhic superioare celei la care se află cauza ia măsuri pentru încunoștințarea părților, în fapt însă, interpretând logic textele art. 73 CPP, care sunt necorelate între ele, rezultă că acest lucru nu este posibil decât în cazul în care cauza se află pe rolul judecătoriilor, când președintele tribunalului, ca instanță superioară de la care se cere strămutarea, va face atât încunoștințarea părților, cât și informarea curții de apel competente să judece strămutarea.

Atunci când cauza se află pe rolul tribunalului și asupra cererii de strămutare se pronunță curtea de apel, președintele tribunalului la care se află cauza a cărei strămutare se cere este cel care va face atât încunoștințarea părților, cât și informarea curții de apel, nu președintele curții. În mod similar, dacă se cere strămutarea unei cauze de la o curte de apel, președintele acestei instanțe va încunoștința părțile și va informa Înalta Curte de Casație și Justiție. În consecință, art. 73 alin. (2) CPP, care prevede că președintele instanței ierarhic superioare celei la care se află cauza ia măsuri pentru încunoștințarea părților, are o aplicare limitată, alin. (3) al aceluiași articol făcând inoperabil textul anterior.

În practica judiciară anterioară s-au accentuat diferențele dintre *„încunoștințarea părților"* și *„citarea părților"*, efectele încălcării dispozițiilor care le reglementează fiind diferite. Instanța supremă a arătat[1] că, la judecarea cererii de strămutare, în cadrul procedurii de informare este obligatorie încunoștințarea părților, și nu citarea lor. Împotriva hotărârilor penale definitive se poate face contestație în anulare când procedura de citare a părții pentru termenul la care s-a judecat cauza de către instanța de recurs nu a fost îndeplinită conform legii. Numai împotriva deciziilor pronunțate de instanța supremă, ca instanță de recurs, poate fi folosită calea extraordinară de atac a contestației în anulare. Or, în cauză, soluția nu s-a pronunțat în calea de atac a recursului, iar ca urmare a respingerii cererii de strămutare petiționara, care stăruie în strămutarea procesului, nu are deschisă calea contestației în anulare.

89. Procedura de judecată și soluționarea cererii. Articolul 73 alin. (1), (4) și (5) CPP reglementează procedura propriu-zisă de judecată. Soluționarea cererii de strămutare trebuie să se realizeze *în cel mult 30 de zile de la data înregistrării* acesteia. *Ședința este publică*, iar *participarea procurorului obligatorie*. Părțile, fiind încunoștințate de termen, pot fi prezente la judecată, dar neprezentarea lor nu împiedică soluționarea cererii; în cazul în care inculpatul se află în stare de arest preventiv sau arest la domiciliu, instanța care soluționează cererea *poate dispune aducerea acestuia* la judecarea strămutării, dacă apreciază că prezența sa este necesară.

Ordinea în care instanța competentă *acordă cuvântul* este următoarea: mai întâi părții care a formulat cererea de strămutare, apoi celorlalte părți prezente, după care urmează procurorul. Dacă însă procurorul este cel care a formulat cererea, acestuia i se acordă primul cuvântul.

Soluționarea cererii se face potrivit art. 74 CPP, care conține dispoziții similare cu cele din reglementarea anterioară (art. 60 CPP 1968), respectiv instanța competentă se va pronunța prin *sentință*, care *nu este supusă niciunei căi de atac*. Deși textul noului cod

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 3730/2002, www.scj.ro.

nu mai prevede, ca în art. 60 alin. (1) CPP 1968, că sentința este „motivată", apreciem că acest lucru nu era necesar, orice hotărâre judecătorească motivându-se.

În privința criticilor aduse de unii justițiabili faptului că nu există o cale de atac împotriva acestor hotărâri, instanța supremă s-a pronunțat astfel[1]: nestatuarea prin legea procesuală penală asupra posibilității atacării încheierii (la data soluționării cauzei, instanța se pronunța asupra cererii de strămutare prin încheiere – n.n.) prin care s-a soluționat cererea de strămutare a judecării cauzei penale nu încalcă niciuna dintre prevederile constituționale sau drepturile acoperite de Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Atât Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cât și Curtea Constituțională, în ceea ce privește accesul liber la justiție, s-au pronunțat constant, arătând că semnifică exclusiv accesul la mijloacele procedurale prin care justiția se înfăptuiește, și nu accesul, în toate situațiile, la toate structurile judecătorești și la toate căile de atac prevăzute de lege, deoarece acestea sunt stabilite de legiuitor.

Instanța sesizată cu cererea de strămutare a judecării cauzei penale nu examinează și nu se pronunță asupra fondului ei. Astfel, nu se poate reține știrbirea dreptului constituțional la apărare, preluat în legea procesuală și care se realizează în integralitatea conținutului său, cu prilejul judecării acelei cauze în fond și căi de atac. În realitate, faptele și împrejurările asupra cărora este chemată să se pronunțe instanța sesizată cu cererea de strămutare a judecării cauzei nu țin de cauza penală cu a cărei soluționare instanța competentă a fost legal sesizată, ci de asigurarea condițiilor privind desfășurarea normală a procesului penal, condiție ce vizează și interesează toate părțile din proces, independent de calitatea lor procesuală. Recunoașterea posibilității exercitării unei căi de atac în condiții neprevăzute de legea procesuală penală constituie o încălcare a principiului legalității lor și, din acest motiv, apare ca o soluție inadmisibilă în ordinea de drept.

Desemnarea instanței care va judeca după strămutare este determinată de legiuitor prin coordonate teritoriale, soluțiile fiind identice celor din Codul de procedură penală din 1968. Astfel, în cazul în care găsește cererea întemeiată, Înalta Curte de Casație și Justiție dispune strămutarea judecării cauzei la o curte de apel *învecinată* curții de la care se solicită strămutarea, iar curtea de apel dispune strămutarea judecării cauzei la una dintre instanțele de același grad cu instanța de la care se solicită strămutarea *din circumscripția sa* [art. 74 alin. (2) CPP].

90. Efectele formulării unei cereri de strămutare. În primul rând, trebuie reamintit că, potrivit art. 72 alin. (8) CPP, introducerea unei cereri de strămutare *nu suspendă judecarea cauzei*.

În cazul respingerii cererii de strămutare, în aceeași cauză *nu mai poate fi formulată o nouă cerere* pentru aceleași motive [art. 72 alin. (7) CPP].

În cazul admiterii cererii de strămutare, Înalta Curte de Casație și Justiție sau curtea de apel competentă hotărăște *în ce măsură se mențin actele îndeplinite* în fața instanței de la care s-a strămutat cauza [art. 74 alin. (3) CPP]. Dacă unele acte nu sunt menținute, cercetarea judecătorească sau, după caz, procedura în camera preliminară se reia, în vederea refacerii actelor înlăturate.

Despre admiterea cererii de strămutare *vor fi înștiințate* de îndată instanța de la care a fost strămutată cauza, precum și instanța la care s-a strămutat cauza, pentru ca judecata în fața celei dintâi să nu mai continue, deoarece ar fi nul orice act efectuat în acea cauză după admiterea cererii de strămutare, dar și pentru luarea măsurilor urgente de către instanța desemnată

[1] I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 212/2005, www.scj.ro.

după strămutare. În ceea ce privește intervalul dintre admiterea cererii de strămutare și înștiințarea instanței pe rolul căreia se afla cauza, practica judiciară sub imperiul vechiului cod a statuat că măsurile procesuale, altele decât cele ce privesc verificarea legalității luării măsurilor privative de libertate, dispuse de instanța de la care s-a strămutat judecarea cauzei după pronunțarea hotărârii de strămutare, sunt lovite de nulitate[1].

Dacă instanța de la care a fost strămutată cauza a procedat între timp la judecarea cauzei, hotărârea pronunțată este *desființată prin efectul admiterii cererii de strămutare* [art. 74 alin. (5) CPP].

După strămutarea cauzei, *contestațiile și celelalte căi de atac* se judecă de instanțele corespunzătoare din circumscripția instanței la care s-a strămutat cauza [art. 75 alin. (1) CPP].

În cazul în care *se dispune strămutarea în cursul procedurii de cameră preliminară*, judecarea cauzei se efectuează de instanța la care s-a strămutat cauza, iar procurorul căruia i-a fost restituit dosarul, dacă dispune din nou trimiterea în judecată, va sesiza tot instanța la care s-a strămutat cauza, cu excepția situației în care aceasta nu mai este competentă [art. 75 alin. (3) CPP].

În ipoteza în care se dispune strămutarea judecării căii de atac a apelului, *rejudecarea cauzei*, în caz de desființare a sentinței cu trimitere spre rejudecare, se va efectua de către instanța corespunzătoare în grad celei care a soluționat fondul din circumscripția celei la care s-a strămutat cauza, indicată prin decizia de desființare [art. 75 alin. (4) CPP].

Secțiunea a 8-a. Desemnarea altei instanțe pentru judecarea cauzei

REGLEMENTARE

Art. 76.[2] **Desemnarea altei instanțe pentru judecarea cauzei.** (1) Procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală poate cere Înaltei Curți de Casație și Justiție să desemneze o altă curte de apel decât cea căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță, care să fie sesizată în cazul în care se va emite rechizitoriul.

(2) Procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală poate cere curții de apel competente să desemneze un alt tribunal sau, după caz, o altă judecătorie decât cea căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță, care să fie sesizate în cazul în care se va emite rechizitoriul.

(3) Dispozițiile art. 71 se aplică în mod corespunzător.

(4) Înalta Curte de Casație și Justiție sau curtea de apel competentă soluționează cererea în camera de consiliu, în termen de 15 zile.

(5) Înalta Curte de Casație și Justiție sau curtea de apel competentă dispune, prin încheiere motivată, fie respingerea cererii, fie admiterea cererii și desemnarea unei instanțe egale în grad cu cea căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță, care să fie sesizată în cazul în care se va emite rechizitoriul.

(6) Încheierea prin care Înalta Curte de Casație și Justiție sau curtea de apel competentă soluționează cererea nu este supusă niciunei căi de atac.

(7) În cazul respingerii cererii de desemnare a altei instanțe pentru judecarea cauzei formulate, în aceeași cauză nu mai poate fi formulată o nouă cerere pentru aceleași motive.

---

[1] C.A. Alba Iulia, s. min. și fam., dec. nr. 96/2005, portal.just.ro.

[2] Art. 76 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 43 din Legea nr. 255/2013.

COMENTARIU

91. Condiții, competență. Desemnarea altei instanțe pentru judecarea cauzei se face potrivit unei proceduri similare celei prevăzute de legea veche.

Este atributul *procurorului* care efectuează sau supraveghează urmărirea penală acela de a cere, după caz, *Înaltei Curți de Casație și Justiție* să desemneze o altă curte de apel decât cea căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță, care să fie sesizată în cazul în care se va emite rechizitoriul, sau *curții de apel competente* să desemneze un alt tribunal ori, după caz, o altă judecătorie decât cea căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță, care să fie sesizate în cazul în care se va emite rechizitoriul [art. 76 alin. (1) și (2) CPP].

Ca și în situația strămutării, trebuie să existe o suspiciune rezonabilă că *imparțialitatea judecătorilor* instanței căreia i-ar reveni competența de a soluționa cauza în primă instanță *este afectată datorită împrejurărilor cauzei, calității părților* ori atunci când *există pericol de tulburare a ordinii publice*, iar desemnarea instanței înlocuitoare va urma regulile vecinătății, dacă prima instanță este curtea de apel, respectiv cea a limitării la instanțe de același grad din circumscripția sa, dacă desemnarea o realizează curtea de apel sau Curtea Militară de Apel.

În doctrină s-a analizat și posibilitatea aplicării textului art. 76 CPP cu referire la judecătorul de drepturi și libertăți care soluționează cererile privind măsurile preventive sau administrarea unor procedee probatorii, însă interpretările au fost diferite. Apreciem că textul nu este aplicabil și cu privire la cererile, sesizările, plângerile care sunt în competența funcțională a judecătorului de drepturi și libertăți[1], față de teza finală a art. 76 alin. (1) CPP, care se referă la sesizarea instanței după ce va fi emis rechizitoriul. Or, competența judecătorului de drepturi și libertăți nu se mai regăsește după emiterea rechizitoriului[2].

92. Procedură și efecte. Înalta Curte de Casație și Justiție sau curtea de apel competentă soluționează cererea *în camera de consiliu*, în termen de 15 zile, *prezența procurorului nefiind obligatorie*. Părțile nu participă la judecată și nu sunt încunoștințate despre existența acestei cereri pe rolul instanțelor competente.

În cazul desemnării unei alte instanțe care să fie sesizată în cazul în care se va emite rechizitoriul, atât Înalta Curte de Casație și Justiție, cât și curtea de apel se pronunță prin *încheiere care nu este supusă niciunei căi de atac*.

Noua reglementare prevede, în plus față de Codul de procedură penală din 1968, că, în ipoteza respingerii cererii de desemnare a altei instanțe pentru judecarea cauzei

---

[1] În același sens, M. UDROIU, D.S. CHERTES, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 289: „Credem că textul nu e aplicabil și cu privire la judecătorul de drepturi și libertăți, având în vedere atât denumirea marginală a art. 67 C.proc.pen. (art. 76 – n.n.), cât și conținutul său, ce nu lasă loc unei interpretări în sens extensiv față de alte momente procesuale. Mai mult, această procedură fiind o particularizare a instituției strămutării, în sensul anticipării acesteia de către procuror, singurul titular posibil al acestei cereri, este un argument suplimentar că această procedură este de strictă interpretare".

[2] În sens contrar, A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 254: „În practica judiciară s-a pus problema în ce măsură dispozițiile art. 76 CPP sunt aplicabile și în cursul urmăririi penale, cu referire la judecătorul de drepturi și libertăți care soluționează cererile privind măsurile preventive sau administrarea unor procedee probatorii, ori numai din momentul sesizării instanței. În opinia noastră, având în vedere că desemnarea instanței se face încă din cursul urmăririi penale, iar textele din Partea generală a codului (de exemplu, art. 158 și art. 224) fac referire la «instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță», răspunsul este afirmativ. În același sens pledează și dispozițiile art. 53 CPP, care asociază competența judecătorului de drepturi și libertăți cu aceea a instanței în cadrul căreia acesta funcționează".

formulate, în aceeași cauză *nu mai poate fi formulată o nouă cerere pentru aceleași motive* [art. 76 alin. (7) CPP].

Capitolul al III-lea. Părțile și subiecții procesuali principali. Drepturile acestora

REGLEMENTARE

Capitolul III. Subiecții procesuali principali și drepturile acestora

Art. 77. Suspectul. Persoana cu privire la care, din datele și probele existente în cauză, rezultă bănuiala rezonabilă că a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală se numește *suspect*.

Art. 78. Drepturile suspectului. Suspectul are drepturile prevăzute de lege pentru inculpat, dacă legea nu prevede altfel.

Art. 79. Persoana vătămată. Persoana care a suferit o vătămare fizică, materială sau morală prin fapta penală se numește persoană vătămată.

Art. 80. Desemnarea unui reprezentant al persoanelor vătămate. (1)[1] În situația în care în cauză există un număr mare de persoane vătămate care nu au interese contrarii, acestea pot desemna o persoană care să le reprezinte interesele în cadrul procesului penal. În cazul în care persoanele vătămate nu și-au desemnat un reprezentant comun, pentru buna desfășurare a procesului penal, procurorul sau instanța de judecată poate desemna, prin ordonanță, respectiv prin încheiere motivată, un avocat din oficiu pentru a le reprezenta interesele. Încheierea sau ordonanța va fi comunicată persoanelor vătămate, care trebuie să încunoștințeze, în termen de 3 zile de la primirea comunicării, procurorul sau instanța în cazul în care refuză să fie reprezentați prin avocatul desemnat din oficiu. Toate actele de procedură comunicate reprezentantului sau de care reprezentantul a luat cunoștință sunt prezumate a fi cunoscute de către persoanele reprezentate.

(2) Reprezentantul persoanelor vătămate exercită toate drepturile recunoscute de lege acestora.

Art. 81. Drepturile persoanei vătămate. (1) În cadrul procesului penal, persoana vătămată are următoarele drepturi:

a) dreptul de a fi informată cu privire la drepturile sale;

b) dreptul de a propune administrarea de probe de către organele judiciare, de a ridica excepții și de a pune concluzii;

c) dreptul de a formula orice alte cereri ce țin de soluționarea laturii penale a cauzei;

d) dreptul de a fi informată, într-un termen rezonabil, cu privire la stadiul urmăririi penale, la cererea sa expresă, cu condiția de a indica o adresă pe teritoriul României, o adresă de poștă electronică sau mesagerie electronică, la care aceste informații să îi fie comunicate;

e) dreptul de a consulta dosarul, în condițiile legii;

f) dreptul de a fi ascultată;

g) dreptul de a adresa întrebări inculpatului, martorilor și experților;

g^1)[2] dreptul de a beneficia în mod gratuit de un interpret atunci când nu înțelege, nu se exprimă bine sau nu poate comunica în limba română. În cazurile urgente se pot folosi mijloace tehnice de comunicare, dacă se apreciază că acest lucru este necesar și că nu împiedică exercitarea drepturilor persoanei vătămate;

g^2)[3] dreptul de a i se comunica traducerea într-o limbă pe care o înțelege a oricărei soluții de netrimitere în judecată, atunci când nu înțelege limba română;

---

[1] Alin. (1) al art. 80 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 44 din Legea nr. 255/2013.

[2] Lit. g^1) de la alin. (1) al art. 81 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 12 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Lit. g^2) de la alin. (1) al art. 81 a fost introdusă prin art. II pct. 13 din O.U.G. nr. 18/2016.

h) dreptul de a fi asistată de avocat sau reprezentată;

i) dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege;

j) alte drepturi prevăzute de lege.

(2)[1] Persoana care a suferit o vătămare fizică, materială sau morală printr-o faptă penală pentru care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu și care nu dorește să participe la procesul penal trebuie să înștiințeze despre aceasta organul judiciar, care, dacă apreciază necesar, o va putea audia în calitate de martor.

Capitolul IV. Inculpatul și drepturile acestuia

Art. 82. Inculpatul. Persoana împotriva căreia s-a pus în mișcare acțiunea penală devine parte în procesul penal și se numește *inculpat*.

Art. 83. Drepturile inculpatului. În cursul procesului penal, inculpatul are următoarele drepturi:

a) dreptul de a nu da nicio declarație pe parcursul procesului penal, atrăgându-i-se atenția că dacă refuză să dea declarații nu va suferi nicio consecință defavorabilă, iar dacă va da declarații acestea vor putea fi folosite ca mijloace de probă împotriva sa;

a[1])[2] dreptul de a fi informat cu privire la fapta pentru care este cercetat și încadrarea juridică a acesteia;

b) dreptul de a consulta dosarul, în condițiile legii;

c) dreptul de a avea un avocat ales, iar dacă nu își desemnează unul, în cazurile de asistență obligatorie, dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu;

d) dreptul de a propune administrarea de probe în condițiile prevăzute de lege, de a ridica excepții și de a pune concluzii;

e) dreptul de a formula orice alte cereri ce țin de soluționarea laturii penale și civile a cauzei;

f) dreptul de a beneficia în mod gratuit de un interpret atunci când nu înțelege, nu se exprimă bine sau nu poate comunica în limba română;

g) dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege;

g[1])[3] dreptul de a fi informat cu privire la drepturile sale;

h) alte drepturi prevăzute de lege.

Capitolul V. Partea civilă și drepturile acesteia

Art. 84. Partea civilă. (1) Persoana vătămată care exercită acțiunea civilă în cadrul procesului penal este parte în procesul penal și se numește *parte civilă*.

(2) Au calitatea de parte civilă și succesorii persoanei prejudiciate, dacă exercită acțiunea civilă în cadrul procesului penal.

Art. 85. Drepturile părții civile. (1) În cursul procesului penal, partea civilă are drepturile prevăzute la art. 81.

(2)[4] Calitatea de parte civilă a persoanei care a suferit o vătămare prin infracțiune nu înlătură dreptul acestei persoane de a participa în calitate de persoană vătămată în aceeași cauză.

(3) Dispozițiile art. 80 se aplică în mod corespunzător în cazul în care există un număr foarte mare de părți civile.

Capitolul VI. Partea responsabilă civilmente și drepturile acesteia

Art. 86.[5] **Partea responsabilă civilmente.** Persoana care, potrivit legii civile, are obligația legală sau convențională de a repara în întregime sau în parte, singură sau în solidar, prejudiciul cauzat prin infracțiune și care este chemată să răspundă în proces este parte în procesul penal și se numește parte responsabilă civilmente.

---

[1] Alin. (2) al art. 81 a fost introdus prin art. 102 pct. 46 din Legea nr. 255/2013.

[2] Lit. a[1]) de la art. 83 a fost introdusă prin art. 102 pct. 47 din Legea nr. 255/2013.

[3] Lit. g[1]) de la art. 83 a fost introdusă prin art. 102 pct. 48 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (2) al art. 85 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 49 din Legea nr. 255/2013.

[5] Art. 86 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 50 din Legea nr. 255/2013.

Art. 87. Drepturile părții responsabile civilmente. (1) În cursul procesului penal, partea responsabilă civilmente are drepturile prevăzute la art. 81.

(2) Drepturile părții responsabile civilmente se exercită în limitele și în scopul soluționării acțiunii civile.

COMENTARIU

Secțiunea 1. Subiecții procesuali principali și părțile în procesul penal

93. Noțiune. În urma săvârșirii infracțiunii ia naștere un *raport juridic de drept penal*, ai cărui principali subiecți sunt societatea, reprezentată prin stat, ca titular al ordinii de drept, și autorul infracțiunii[1], ca subiect activ al acesteia. Din săvârșirea faptei penale se poate naște însă și un *raport juridic penal adiacent* între persoana vătămată, ca subiect pasiv special al infracțiunii, și infractor. Subiecții activi ai raportului penal (persoanele fizice sau juridice care au săvârșit ori au participat la săvârșirea unei infracțiuni) devin *subiecți pasivi ai raportului de drept procesual penal*, în vreme ce subiectul pasiv general al raportului juridic penal (statul) devine *subiect activ al raportului de drept procesual penal*[2]. Alăturat acestuia, în procesul penal poate participa și persoana vătămată, în virtutea dreptului de a fi protejată împotriva unor noi infracțiuni săvârșite de același făptuitor, a dreptului de a contribui la înfăptuirea actului de justiție prin tragerea la răspundere a celui vinovat și a datoriei civice de a preveni comiterea de noi infracțiuni[3].

Subiecții procesuali principali sunt persoanele fizice sau juridice care au, prezumtiv, legătură nemijlocită cu fapta prevăzută de legea penală, ca subiect activ sau ca subiect pasiv special al ei, ce dobândesc această calitate procesuală fie începând cu data începerii urmăririi penale față de faptă (persoana vătămată), fie începând cu data ordonanței organului de urmărire penală prin care se dispune continuarea urmăririi penale față de o anumită persoană (suspectul)[4].

Sunt subiecți procesuali principali *suspectul* și *persoana vătămată*. Ei au proprietatea procesuală de a se converti în părți ale procesului penal; însă, în timp ce dobândirea calității de inculpat atrage pierderea calității de suspect, dobândirea calității de parte civilă nu atrage pierderea calității de persoană vătămată. Considerăm însă că pierderea calității procesuale de persoană vătămată împiedică constituirea aceleiași persoane ca parte civilă.

Prin *parte* în procesul penal se înțelege persoana fizică sau juridică ce are drepturi și obligații născute în mod direct din exercitarea acțiunii penale și a acțiunii civile în procesul penal[5]. Potrivit definiției legale, părțile sunt subiecții procesuali care exercită sau împotriva cărora se exercită o acțiune judiciară.

Articolul 32 alin. (2), precum și art. 82, art. 84 și art. 86 CPP prevăd că sunt părți în procesul penal: *inculpatul*, *partea civilă* și *partea responsabilă civilmente*, definindu-le pe fiecare în parte. Inculpatul și partea civilă au drepturi și obligații izvorâte atât din exercitarea acțiunii penale[6], cât și din exercitarea acțiunii civile a cauzei, iar partea responsabilă

---

[1] I. GRIGA, *Drept procesual penal. Partea generală*, Ed. Oscar Print, București, 2004, p. 128.

[2] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 67.

[3] *Idem*, p. 69.

[4] Art. 305 alin. (3) CPP.

[5] V. PĂVĂLEANU, *Drept procesual penal. Partea generală*, vol. I, ed. a 3-a, Ed. Lumina Lex, București, 2007, p. 121.

[6] În acest sens, art. 409 alin. (1) lit. c) CPP recunoaște dreptul părții civile de a formula apel cu privire la latura penală a cauzei; de asemenea, legea limitează exercitarea drepturilor, circumscris soluționării acțiunii civile, numai pentru partea responsabilă civilmente, nu și pentru partea civilă.

civilmente are drepturi și obligații rezultate din exercitarea acțiunii civile. De principiu, inculpatul are interese comune (concordante) cu cele ale părții responsabile civilmente și interese contrare celor ale părții civile.

94. Suspectul este persoana cu privire la care, din *probele* existente în cauză, *rezultă bănuiala rezonabilă că a săvârșit fapta pentru care s-a început urmărirea penală.*

Din definiția infracțiunii[1] constatăm că prevederea în legea penală este o trăsătură esențială a acesteia, diferită însă de trăsătura privind existența unei forme de vinovăție. Prin urmare, deși art. 305 alin. (3) CPP face referire doar la săvârșirea unei fapte, iar nu a unei infracțiuni, pentru ca organul de urmărire penală să dispună continuarea urmăririi penale față de o persoană, iar aceasta să devină suspect, apreciem totuși că este necesar ca din probele existente în cauză să se contureze existența vinovăției ei. Această concluzie se desprinde din cea de-a doua condiție impusă de art. 305 alin. (3) CPP pentru efectuarea în continuare a urmăririi penale față de suspect, și anume aceea de a nu exista niciunul dintre cazurile prevăzute de art. 16 alin. (1) CPP, printre care se numără și situația în care fapta nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege.

Nu pot dobândi calitatea de suspect persoanele fizice sau juridice care nu răspund penal.

Probele privind săvârșirea faptei pot fi conturate prin intermediul mijloacelor de probă (și deci al probelor incluse în acestea) administrate după începerea urmăririi penale. Ansamblul lor se concretizează în deducția extrasă din probele strânse, care confirmă probabilitatea verosimilă a săvârșirii unei fapte prevăzute de legea penală, precum și a împrejurării că o anumită persoană este cea care a săvârșit-o. Prin urmare, în acest stadiu procesual, legea nu cere nici confirmarea deplină a tuturor elementelor laturii obiective a faptei prevăzute de legea penală, nici a faptului că suspectul este autor, coautor, instigator sau complice, fiind păstrată posibilitatea infirmării prin probe ulterioare a acestor elemente.

95. Persoana vătămată. Cel de-al doilea subiect procesual principal este *persoana care a suferit o vătămare fizică, materială sau morală prin fapta penală*, denumită persoană vătămată. Aceasta poate fi o persoană fizică sau o persoană juridică.

Vătămarea fizică constă într-o atingere adusă integrității corporale sau sănătății persoanei fizice, inclusiv a sănătății mintale. Vătămarea constând în tulburarea funcției cognitive este diferită de vătămarea morală constând în sentimentele negative decurgând din conștientizarea faptului că persoana a suferit o tulburare a funcției cognitive, prima fiind o vătămare de tip obiectiv, în timp ce a doua este o vătămare de tip subiectiv. Vătămarea fizică este proprie numai persoanei vătămate care a fost subiect pasiv nemijlocit al faptei penale.

Vătămarea materială constă într-o prejudiciere adusă patrimoniului general al persoanei fizice sau juridice, direct ori indirect, prin săvârșirea faptei penale. Nu trebuie confundată vătămarea materială cu faptul că legea permite cuantificarea în valoare materială a vătămării fizice sau a celei moral-nepatrimoniale.

Vătămarea morală (sau nepatrimonială) este proprie persoanei fizice și constă într-o afectare a normalității sentimentelor, trăirilor sufletești, stărilor psihologice de bine și relaxare. Teama, tristețea, depresia, mânia, frustrarea, conștientizarea și suportarea durerilor fizice sunt unele dintre astfel de stări psihologice alterate din cauza faptei penale. Vătămarea morală poate fi resimțită atât de victima infracțiunii, cât și de persoanele apropiate moral de ea; în acest sens, art. 1391 alin. (2) C. civ. recunoaște existența vătămării nepatrimoniale

[1] Art. 15 alin. (1) CP: „*Infracțiunea* este fapta prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție, nejustificată și imputabilă persoanei care a săvârșit-o".

suferite de soț, ascendent, descendent, frate sau soră ori de o altă persoană care poate dovedi o vătămare similară ca urmare a decesului victimei faptei ilicite. Totuși, în cazul unei infracțiuni contra vieții sau integrității corporale ce nu a produs decesul victimei, doar victima infracțiunii, care a suferit un prejudiciu nepatrimonial, poate avea calitatea procesuală de persoană vătămată și este îndreptățită să obțină o despăgubire pentru restrângerea posibilităților de viață familială și socială[1].

Persoana vătămată fiind subiect pasiv special în cazul săvârșirii a numeroase fapte prevăzute de legea penală, este firesc ca acestui subiect al conflictului de drept penal care face obiectul procesului penal să i se dea posibilitatea de a participa la desfășurarea procesului. Poziția procesuală a persoanei vătămate este de subiect procesual activ în latura penală, având dreptul de a efectua acte procesuale (cereri, excepții, concluzii)[2].

Persoana vătămată are un rol procesual esențial în cazul infracțiunilor pentru care acțiunea penală se pune în mișcare numai la plângerea sa prealabilă, având în vedere că, în lipsa acestei manifestări de voință, nu poate avea loc tragerea la răspundere penală a făptuitorului.

Considerăm că noțiunea de „persoană vătămată" are două sensuri: *sensul obiectiv*, însemnând persoana care în planul realității a suferit o vătămare prin fapta penală, și *sensul procesual*, însemnând persoana care are calitatea procesuală cu aceeași denumire. Între cele două sensuri nu există suprapunere deplină; astfel, persoana care obiectiv a suferit o vătămare fizică, materială sau morală nu devine persoană vătămată în sens procesual înainte de a se începe urmărirea penală *in rem*, deoarece calitatea procesuală depinde de recunoașterea acesteia de către organul judiciar competent. Totodată, ea pierde calitatea procesuală de persoană vătămată dacă declară că nu dorește să participe în această calitate în proces, neînsemnând însă că nu a suferit, în mod obiectiv, o vătămare prin infracțiune. În alte situații, o persoană poate sta în proces în calitate de persoană vătămată, exercitând drepturile prevăzute de lege pe tot parcursul acestuia, deși în final se va dovedi că nu a suferit obiectiv vreo vătămare fizică, materială sau morală prin fapta penală ori se va dovedi că o astfel de faptă penală nici nu a existat. În sfârșit, o persoană care a suferit o vătămare obiectivă poate să nu aibă calitatea procesuală de persoană vătămată, pentru că organul judiciar nu a identificat-o.

În cazul *infracțiunilor pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale se face din oficiu*, calitatea procesuală de persoană vătămată ia naștere *de drept* odată cu începerea urmăririi penale cu privire la fapta din care a rezultat vătămarea sa și poate înceta numai dacă înștiințează în mod neechivoc organul judiciar că *nu dorește să participe în această calitate în procesul penal*. În cazul *infracțiunilor pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale se face la plângerea prealabilă a persoanei vătămate*, calitatea procesuală ia naștere *prin voința acesteia* de a formula plângerea prealabilă, la data începerii urmăririi penale. Persoana care a fost vătămată prin fapta penală *poate fi audiată ca martor dacă nu dorește să participe în proces ca persoană vătămată sau parte civilă*.

96. Inculpatul este persoana fizică sau juridică împotriva căreia s-a pus în mișcare acțiunea penală, moment începând cu care acesta devine parte în procesul penal. Dobândește calitatea de inculpat orice persoană împotriva căreia s-a pus în mișcare acțiunea penală, indiferent de contribuția sa la săvârșirea faptei imputate (autor, coautor, instigator, complice) și indiferent de încadrarea acelei fapte (simplă, calificată), de forma ei (tentativă pedepsibilă,

[1] În acest sens, a se vedea I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 12 din 16 mai 2016 (M. Of. nr. 498 din 4 iulie 2016).
[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 89.

faptă consumată, continuată) și de sediul normei incriminatoare (Codul penal, lege specială cu dispoziții penale)[1]. *Nu pot dobândi calitatea de inculpat* minorii care nu răspund penal, statul și autoritățile publice, precum și instituțiile publice, acestea din urmă când săvârșesc infracțiunea în exercitarea unei activități ce nu poate face obiectul domeniului privat[2]. *Per a contrario*, pot fi parte în procesul penal, în calitate de inculpat, instituțiile publice atunci când au săvârșit infracțiunea în exercitarea unei activități ce poate face obiectul domeniului privat (spre exemplu, cu ocazia executării unui contract). De asemenea, nu pot avea calitatea de inculpat entitățile care nu au calitatea de persoană juridică[3].

Anterior punerii în mișcare a acțiunii penale, persoana care a săvârșit infracțiunea este denumită *făptuitor*, dacă nu s-a început urmărirea penală ori s-a început urmărirea penală *in rem*, respectiv *suspect*, dacă această persoană a fost identificată și s-a dispus continuarea urmăririi penale față de ea. Ulterior epuizării acțiunii penale prin pronunțarea unei hotărâri definitive de condamnare, inculpatul devine *condamnat*. Soluția de renunțare la aplicarea pedepsei nu constituie o soluție de condamnare, deoarece nu presupune stabilirea unei pedepse în sarcina persoanei vinovate, ci doar a unui avertisment, iar persoana față de care s-a dispus renunțarea la aplicarea pedepsei nu este supusă niciunei decăderi, interdicții sau incapacități. De asemenea, soluția de amânare a aplicării pedepsei nu este o soluție de condamnare, ci o nouă soluție prin care se rezolvă acțiunea penală. Această concluzie rezultă din faptul că art. 396 alin. (1) CPP o enumeră distinct de condamnare. De altfel, art. 582 alin. (3) CPP prevede expres că soluția de condamnare este dispusă nu la momentul dispunerii soluției de amânare a aplicării pedepsei, ci, eventual, la momentul anulării sau, după caz, al revocării acesteia.

Punerea în mișcare a acțiunii penale se realizează în cursul urmăririi penale de către procuror prin actul procesual prevăzut de lege, respectiv *ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale*, de îndată ce se constată că există *probe* din care rezultă că o persoană a săvârșit *o infracțiune* și nu există vreunul dintre cazurile de împiedicare prevăzute la art. 16 alin. (1) [art. 309 alin. (1) CPP].

Actualul Cod de procedură penală a renunțat la celelalte modalități de inculpare pe care le regăseam în reglementarea anterioară: punerea în mișcare a acțiunii penale prin rechizitoriu, respectiv punerea în mișcare a acțiunii penale prin declarația orală a procurorului în caz de extindere a procesului penal pentru alte fapte sau cu privire la alte persoane; în schimb, procurorul poate pune în mișcare acțiunea penală prin declarație orală în ședința de judecată, dacă se constată săvârșirea unei infracțiuni de audiență[4].

Inculparea unei persoane prin punerea în mișcare a acțiunii penale poate fi realizată atunci când există probe privind săvârșirea unei infracțiuni; spre deosebire de cerința legii în materia continuării urmăririi penale față de o persoană ce devine suspect (care impune existența unor probe privind săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală), actul de inculpare trebuie să aibă ca fundament presupunerea săvârșirii unei infracțiuni, adică a unei fapte prevăzute de legea penală, săvârșită cu forma de vinovăție care atrage o răspundere penală. În plus față de aceasta, procurorul trebuie să constate și inexistența, la acel moment, a vreunei cauze justificative, de neimputabilitate sau care atrage clasarea

[1] *Idem*, p. 88.

[2] Art. 135 alin. (1) și (2) CP.

[3] I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 1/2016 (M. Of. nr. 138 din 23 februarie 2016), prin care s-a statuat că „întreprinderea individuală, formă de activitate economică organizată de întreprinzătorul persoană fizică în temeiul dispozițiilor Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 44/2008, nu are calitatea de persoană juridică și, prin urmare, nu poate răspunde penal în condițiile prevăzute de art. 135 din Codul penal".

[4] A se vedea art. 360 alin. (2) CPP.

ori încetarea procesului penal pentru temeiurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. d)-j) CPP. Cazurile prevăzute la lit. a)-c) sunt prin ipoteză deja verificate și excluse ca incidență, din moment ce „probele că o persoană a săvârșit o infracțiune" înlătură posibilitatea ca fapta să nu existe, să nu fie prevăzută de legea penală ori să nu fi fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege, respectiv să nu existe probe că inculpatul vizat a săvârșit acte ale infracțiunii.

În opinia noastră, existența probelor privind săvârșirea unei infracțiuni, spre deosebire de cele care îl caracterizează pe suspect, impune nu doar stabilirea unei probabilități oarecare a existenței faptei și identificării făptuitorului, ci o fundamentare probatorie mult mai temeinică, în primul rând cu privire la existența infracțiunii, dar și cu privire la posibilitatea ca inculpatul să fie autorul, coautorul, instigatorul sau complicele participant la aceasta. Cu alte cuvinte, în această fază, probele – și numai probele – tind deja către o concluzie univocă, cu diluarea semnificativă a altor ipoteze care l-ar exclude din cercul infracțional pe inculpatul vizat, chiar dacă, în virtutea prezumției de nevinovăție, întotdeauna organul judiciar va păstra obligația de rezervă, date fiind diversitatea situațiilor practice, eventualele contraprobe contradictorii cu primele ce pot apărea, alte elemente necunoscute încă în anchetă ce pot schimba ipotezele de lucru.

97. Părți civile pot fi: persoanele fizice și juridice prejudiciate direct prin săvârșirea infracțiunii, persoanele care au suferit o pagubă materială în urma infracțiunii comise, succesorii victimei și persoanele subrogate legal sau convențional (cu anumite limitări) în drepturile persoanei vătămate, *care exercită acțiunea civilă în cadrul procesului penal*. Persoana vătămată lipsită de capacitate de exercițiu sau având capacitate de exercițiu restrânsă devine parte civilă prin efectul exercitării acțiunii civile în numele său de către reprezentantul legal sau, după caz, de către procuror.

Debutul exercitării acțiunii civile este reprezentat de constituirea ca parte civilă, în scris sau oral, în cursul urmăririi penale și în cursul judecății până la începerea cercetării judecătorești[1]. Instanța de judecată are îndatorirea de a pune în vedere persoanei vătămate, la primul termen de judecată cu procedura de citare legal îndeplinită, că se poate constitui parte civilă până la începerea cercetării judecătorești. Întrucât acțiunea civilă în procesul penal este o acțiune accesorie celei penale și nu poate subzista în lipsa acesteia, considerăm că persoana vătămată nu poate dobândi calitatea de parte civilă înainte de punerea în mișcare a acțiunii penale.

Nerespectarea termenului-limită de formulare a declarației de constituire ca parte civilă sau neindicarea naturii și întinderii pretențiilor, a motivelor și probelor pe care aceasta se întemeiază atrage decăderea persoanei vătămate din exercițiul dreptului de a participa în calitate de parte civilă în procesul penal; într-un atare caz, ea își poate valorifica pretențiile civile decurgând din infracțiune pe calea unei acțiuni la instanța civilă, unde va avea calitatea de reclamant. Termenul de formulare a cererii de exercitare a acțiunii civile în procesul penal, precum și elementele esențiale ale acesteia trebuie să fie respectate și de către reprezentantul legal sau procuror, în cazul în care exercită acțiunea civilă în numele minorului sau al interzisului judecătoresc[2], deoarece, în caz contrar, ar fi prejudiciat dreptul la apărare al inculpatului și al părții responsabile civilmente.

---

[1] Cercetarea judecătorească începe după citirea actului prin care s-a dispus trimiterea în judecată și după aducerea la cunoștință a drepturilor părților în proces. De principiu, instanța începe efectuarea cercetării judecătorești cu audierea inculpatului, iar, în cazul recunoașterii învinuirii, prin administrarea probelor cu înscrisurile încuviințate.

[2] În același sens, M. UDROIU, *op. cit.*, p. 76.

Moștenitorii persoanei fizice decedate sau *succesorii în drepturi* ai persoanei juridice reorganizate, desființate ori dizolvate devin subiecți principali în latura civilă a procesului penal și sunt considerați părți prin succesiune. Ei au aceleași prerogative și facultăți procesuale pe care le avea și partea decedată/desființată, însă iau procedura așa cum se găsea în momentul introducerii lor în cauză[1].

Persoana care a preluat pe cale contractuală (convențională) de la persoana vătămată dreptul la repararea prejudiciului nu se poate constitui parte civilă în procesul penal dacă transmiterea dreptului s-a realizat înainte ca persoana vătămată însăși să se fi constituit parte civilă. Dacă dreptul la repararea prejudiciului s-a transmis *după* constituirea persoanei vătămate ca parte civilă, cesionarul preia această calitate și devine parte civilă în procesul penal. În această ultimă situație, acțiunea civilă poate fi disjunsă, rămânând însă în competența instanței penale, iar cesionarul păstrând calitatea procesuală de parte civilă. Această regulă este aplicabilă și în cazul cedării printr-o tranzacție a dreptului la despăgubire pentru atingerile aduse drepturilor inerente personalității unui subiect de drept.

Are calitatea de parte civilă unitatea sanitară cu personalitate juridică unde a fost internată victima infracțiunii pentru vindecarea căreia au fost efectuate cheltuieli de spitalizare, acțiunea civilă fiind îndreptată împotriva inculpatului și, după caz, a părții responsabile civilmente.

Atunci când legea prevede *subrogarea unei persoane în drepturile persoanei vătămate*, ea se poate constitui parte civilă. Sub acest aspect, o societate de asigurări poate fi autorizată, prin lege, să se subroge de drept în locul persoanei vătămate, ca parte civilă în procesul penal îndreptat împotriva celui ce a săvârșit infracțiunea cauzatoare de daune, dacă i-a plătit despăgubirea pentru care fusese asigurată[2], cu precizarea că fac excepție asigurările de persoane.

Soluționând un recurs în interesul legii, Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, a decis că, în cazul infracțiunilor silvice prevăzute în Legea nr. 46/2008, prin care se aduce atingere fondului forestier proprietate privată a persoanelor fizice sau juridice, calitatea de parte civilă o pot avea atât ocolul silvic, ca reprezentant al statului, cât și proprietarul fondului forestier, dacă nu este subiect activ al infracțiunii ce face obiectul procesului[3].

Persoana îndreptățită, potrivit legii, la întreținere din partea celui care a decedat sau care a suferit o vătămare ce nu îi mai permite prestarea întreținerii, ca urmare a comiterii infracțiunii, ori cea căreia victima, fără a fi obligată prin lege, îi presta întreținere în mod curent se poate constitui parte civilă în procesul penal, în nume propriu.

Ascendenții, descendenții, frații și surorile, precum și soțul unei victime decedate în urma săvârșirii unei infracțiuni se pot constitui părți civile în nume propriu pentru prejudiciul nepatrimonial constând în impactul psihologic negativ resimțit de ei ca urmare a dispariției persoanei apropiate[4].

Ascendenții, descendenții, frații și surorile, precum și soțul unei persoane fizice care a suferit o vătămare a integrității corporale sau a sănătății prin săvârșirea unei infracțiuni, dar care nu s-a constituit parte civilă până la data decesului său survenit din alte cauze, se pot constitui părți civile numai cu privire la prejudiciul material suferit de persoana vătămată, nu și cu privire la cel nepatrimonial suferit de aceasta; în concepția Codului

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 93.
[2] V. PĂVĂLEANU, *op. cit.*, p. 135. În acest sens sunt dispozițiile art. 2210 C. civ.
[3] I.C.C.J., S.U., dec. nr. 2/2010 (M. Of. nr. 414 din 22 iunie 2010); M. UDROIU, *op. cit.*, p. 75.
[4] A se vedea art. 1391 alin. (2) C. civ.

civil, drepturile nepatrimoniale ale persoanei fizice pot fi exercitate numai de titular, prin urmare, și repararea lor rămâne la latitudinea aceluiași titular.

Moștenitorii părții civile decedate și succesorii în drepturi ori lichidatorii părții civile reorganizate, desființate sau dizolvate preiau de la aceasta calitatea de parte civilă în procesul penal dacă își exprimă opțiunea, în termen de cel mult două luni de la data decesului sau a reorganizării, desființării ori dizolvării, de a continua exercitarea acțiunii civile. Nerespectarea termenului atrage decăderea din exercițiul dreptului de a participa ca parte în procesul penal, succesorii respectivi urmând a-și valorifica drepturile prin acțiune la instanța civilă.

În situația decesului, reorganizării, desființării sau dizolvării părții responsabile civilmente, partea civilă poate continua acțiunea civilă în procesul penal împotriva moștenitorilor sau succesorilor în drepturi/lichidatorilor părții responsabile civilmente, dacă îi indică instanței în termen de cel mult două luni de la data la care a luat cunoștință de evenimentul respectiv. Considerăm că, dacă persoana responsabilă civilmente nu era constituită ca parte în proces la data decesului, reorganizării, desființării sau dizolvării sale, succesorii acesteia nu pot fi atrași în procesul penal ca părți responsabile civilmente.

Decesul inculpatului atrage nesoluționarea acțiunii civile în cadrul procesului penal. Atât în situația nerespectării termenului de decădere de două luni, cât și în situația decesului inculpatului, partea civilă are deschisă calea acțiunii la instanța civilă.

98. Partea responsabilă civilmente este persoana care, potrivit legii civile, *are obligația legală sau convențională de a repara în întregime sau în parte, singură sau în solidar, prejudiciul cauzat prin infracțiune și care este chemată să răspundă în procesul penal.*

Răspunderea persoanei pentru fapta altuia, reglementată de Codul civil [art. 1000 alin. (2), (3) și (4) C. civ. 1864, iar, în prezent, art. 1372-1374 C. civ.], este o răspundere civilă care incumbă părintelui sau tutorelui, profesorului sau supraveghetorului, comitentului, ce au autorizarea legală, contractuală ori judecătorească de supraveghere, dirijare sau/și control asupra altei persoane (minor, persoană pusă sub interdicție, elev, prepus), răspunderea fiind instituită pentru a proteja persoana care a suferit un prejudiciu împotriva insolvabilității acestora din urmă, ca autori ai faptei prejudiciabile.

În condițiile în care prejudiciul poate fi produs și printr-o infracțiune, legea a instituit calitatea procesuală de parte responsabilă civilmente, corelativă celei din dreptul material, de debitor al obligației la dezdăunare pentru fapta altuia.

Partea responsabilă civilmente *nu este subiect în latura penală a procesului*; în apărarea sa, ea va putea folosi însă tot materialul probator al procesului pentru a dovedi că acțiunea civilă nu este întemeiată sau că nu s-au cauzat pagubele pretinse de partea civilă ori că daunele pretinse sunt exagerate[1]. În acest sens, poate fi observată dispoziția art. 409 alin. (1) lit. c) teza a II-a CPP, care stabilește că partea responsabilă civilmente poate ataca cu apel soluția pe latura penală a hotărârii, în măsura în care a influențat soluția în latura civilă.

Codul civil reglementează detaliat ipotezele de răspundere pentru fapta minorului, a persoanei puse sub interdicție și, respectiv, a prepusului[2]. Toate aceste persoane care,

---

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 91.

[2] Art. 1372 C. civ.: „Răspunderea pentru fapta minorului sau a celui pus sub interdicție. (1) Cel care în temeiul legii, al unui contract ori al unei hotărâri judecătorești este obligat să supravegheze un minor sau o persoană pusă sub interdicție răspunde de prejudiciul cauzat altuia de către aceste din urmă persoane. (2) Răspunderea subzistă chiar în cazul când făptuitorul, fiind lipsit de discernământ, nu răspunde pentru fapta proprie. (3) Cel obligat la supraveghere este exonerat de răspundere numai dacă dovedește că nu a putut împiedica fapta prejudiciabilă. În cazul părinților sau, după caz, al tutorilor, dovada se consideră a fi făcută numai dacă se

potrivit legii civile, au obligația legală sau convențională de a repara prejudiciul produs de o terță persoană (inculpatul) pot fi atrase în procesul penal în calitate de parte responsabilă civilmente.

Astfel, pot avea calitatea de parte responsabilă civilmente: *părinții*, în temeiul legii, pentru fapta ilicită a copilului lor minor; *supraveghetorii* și *profesorii*, în temeiul legii, pentru fapta ilicită a minorului intervenită pe perioada programului de instruire școlară, dacă minorul s-a prezentat la instituția de învățământ; *tutorele*, *curatorul*, *persoana căreia minorul i s-a încredințat* provizoriu în plasament, în temeiul hotărârii judecătorești de numire sau încredințare, pentru fapta ilicită a minorului săvârșită în perioada exercitării atribuțiilor lor. În mod similar revine răspunderea celui care are obligația de supraveghere a unei persoane puse sub interdicție.

În cazul în care făptuitorul, fiind lipsit de discernământ, nu răspunde pentru fapta proprie, persoana care răspunde pentru fapta acestuia va putea fi trasă la răspundere civilă numai în cadrul unui proces civil, deoarece imposibilitatea exercitării acțiunii penale împotriva făptuitorului atrage și imposibilitatea exercitării acțiunii civile în cadrul aceluiași proces penal.

În ceea ce îl privește pe *comitent*, din interpretarea art. 1373 alin. (2) C. civ. rezultă că elementele constitutive ale *raportului de prepușenie* sunt[1]:

– comitentul să exercite direcția, supravegherea și controlul asupra prepusului;

– raportul dintre comitent și prepus să își aibă izvorul în lege sau contract;

– prepusul să îndeplinească o anumită funcție sau o însărcinare (chiar cu caracter temporar ori ocazional), fie în interesul comitentului, fie al altei persoane.

Astfel, atunci când aceste condiții sunt îndeplinite, comitentul poate fi parte responsabilă civilmente în procesul penal.

O persoană juridică implicată în săvârșirea unei infracțiuni prin fapta organului de conducere poate avea, în cadrul aceluiași proces penal, atât calitatea de inculpat, cât și calitatea de parte responsabilă civilmente răspunzătoare pentru fapta prepusului (organul de conducere compus din persoane fizice).

În doctrină[2] s-a arătat că au calitatea de părți responsabile civilmente și persoanele chemate să răspundă civil pentru fapta altuia, prevăzute în Legea nr. 22/1969 privind angajarea gestionarilor, constituirea de garanții și răspunderea în legătură cu gestionarea bunurilor agenților economici, autorităților sau instituțiilor publice[3].

---

probează că fapta copilului constituie urmarea unei alte cauze decât modul în care și-au îndeplinit îndatoririle decurgând din exercițiul autorității părintești".

Art. 1373 C. civ.: „Răspunderea comitenților pentru prepuși. (1) Comitentul este obligat să repare prejudiciul cauzat de prepușii săi ori de câte ori fapta săvârșită de aceștia are legătură cu atribuțiile sau cu scopul funcțiilor încredințate. (2) Este comitent cel care, în virtutea unui contract sau în temeiul legii, exercită direcția, supravegherea și controlul asupra celui care îndeplinește anumite funcții sau însărcinări în interesul său ori al altuia. (3) Comitentul nu răspunde dacă dovedește că victima cunoștea sau, după împrejurări, putea să cunoască, la data săvârșirii faptei prejudiciabile, că prepusul a acționat fără nicio legătură cu atribuțiile sau cu scopul funcțiilor încredințate".

Art. 1374 C. civ.: „Corelația formelor de răspundere pentru fapta altei persoane. (1) Părinții nu răspund dacă fac dovada că sunt îndeplinite cerințele răspunderii persoanei care avea obligația de supraveghere a minorului. (2) Nicio altă persoană, în afara comitentului, nu răspunde pentru fapta prejudiciabilă săvârșită de minorul care avea calitatea de prepus. Cu toate acestea, în cazul în care comitentul este părintele minorului care a săvârșit fapta ilicită, victima are dreptul de a opta asupra temeiului răspunderii".

[1] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 83.

[2] V. PĂVĂLEANU, *op. cit.*, p. 137.

[3] B. Of. nr. 132 din 18 noiembrie 1969.

Persoana responsabilă pentru fapta altuia *poate dobândi calitatea de parte responsabilă civilmente* fie prin introducerea sa în cauză la cererea părții îndreptățite potrivit legii civile sau la cererea procurorului ce exercită acțiunea civilă, fie prin intervenția proprie.

Introducerea în procesul penal poate avea loc la cererea persoanei vătămate constituite parte civilă, aceasta fiind cea îndreptățită potrivit legii civile să solicite obligarea părții responsabile civilmente la plata unei despăgubiri pentru prejudiciul cauzat prin fapta altuia. Reprezentantul legal sau procurorul poate exercita acțiunea civilă în numele persoanei vătămate lipsite de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă.

În urma Deciziei Curții Constituționale nr. 257/2017[1], cererea părții civile și, respectiv, a reprezentantului legal ori introducerea în cauză de către procuror a părții responsabile civilmente ar trebui să aibă loc înainte de închiderea procedurii de cameră preliminară, motivat de faptul ca aceasta să beneficieze de dreptul de a-și expune propriile cereri și excepții ce pot fi soluționate în camera preliminară ori de a răspunde la cele ridicate de părțile adverse, în special cu privire la menținerea sau excluderea probelor. În condițiile în care sintagma „închiderea procedurii camerei preliminare" semnifică finalizarea acestei proceduri de către judecătorul de cameră preliminară al instanței sesizate cu rechizitoriul și rezultând, totodată, că în procedura contestației împotriva încheierii de cameră preliminară „nu pot fi invocate sau ridicate din oficiu alte cereri sau excepții decât cele invocate sau ridicate din oficiu în fața judecătorului de cameră preliminară în procedura desfășurată în fața instanței sesizate cu rechizitoriu, cu excepția cazurilor de nulitate absolută"[2], rezultă că decizia Curții Constituționale nu exclude posibilitatea ca cererea de introducere în cauză a părții responsabile civilmente să se formuleze *cel mai târziu* în cursul procedurii de cameră preliminară la instanța de fond. Totuși, o astfel de ipoteză prezintă inconvenientul că judecătorul de cameră preliminară ar trebui să revină asupra termenului stabilit la primirea dosarului, de formulare a cererilor și excepțiilor, și să stabilească un nou termen de minimum 20 de zile calculat de la data la care partea civilă sau procurorul formulează o astfel de cerere, dacă aceasta intervine ulterior începerii termenului stabilit inițial. Nu mai puțin, observăm că procedura camerei preliminare nu are ca obiect stabilirea ori completarea cadrului procesual în ceea ce privește acțiunea civilă. De aceea, opinăm că *atragerea în proces a părții responsabile civilmente ar trebui să se realizeze până la epuizarea fazei de urmărire penală*, depășirea acestui termen atrăgând decăderea din dreptul de a mai solicita atragerea răspunderii părții responsabile civilmente în cadrul procesului penal. În cazul în care cauza a fost restituită la procuror ca urmare a parcurgerii fazei de cameră preliminară, considerăm că partea civilă sau, după caz, procurorul au din nou posibilitatea de a solicita, respectiv de a introduce în cauză partea responsabilă civilmente, cu respectarea aceluiași termen.

Persoana responsabilă civilmente *poate însă interveni din proprie inițiativă* în procesul penal, până la terminarea cercetării judecătorești la prima instanță de judecată. Prorogarea termenului până la care partea responsabilă civilmente poate interveni în proces, în raport cu cel fixat pentru partea civilă, este justificată de faptul că nu se pricinuiește amânarea soluționării cauzei[3], precum și de faptul că, intervenind din proprie inițiativă în acest stadiu avansat al judecății, partea responsabilă civilmente a renunțat implicit la dreptul

[1] M. Of. nr. 472 din 22 iunie 2017.

[2] Art. 347 alin. (4) CPP.

[3] Conform art. 21 alin. (3) CPP, în cazul intervenției proprii în proces, partea responsabilă civilmente ia procedura din stadiul în care se află în momentul intervenției.

de a participa la actele anterioare ale judecății ce ar avea influență asupra soluționării acțiunii civile.

În lumina prevederii ce constituie un element de noutate al Codului de procedură penală, conform căreia răspunderea părții responsabile civilmente poate fi de natură legală sau *convențională*, iar, în același timp, această parte poate răspunde *singură* sau în solidar, se impun unele observații de clarificare.

Împrejurarea că *partea responsabilă civilmente poate răspunde singură* în procesul penal poate fi privită din două perspective:

a) legea are în vedere existența unor cazuri de exonerare de răspundere civilă a inculpatului și de instituire a răspunderii civile doar în sarcina părții responsabile civilmente; un astfel de caz poate fi cel în care inculpatul a cauzat un prejudiciu acționând cu depășirea limitelor legitimei apărări[1] ori în stare de necesitate[2], în interesul unei terțe persoane[3]. O altă situație poate fi aceea în care inculpatul acționează la ordinul superiorului său fără să își poată da seama de caracterul ilicit al faptei sale săvârșite în asemenea împrejurări[4]. În ambele exemple, inculpatul urmează a fi achitat pe latura penală și exonerat de răspundere civilă, fără ca aceasta să înlăture răspunderea civilă a terței persoane în interesul căreia a acționat sau a superiorului care a dat, în cunoștință de cauză, ordinul ilegal;

b) legea are în vedere opțiunea părții civile de a-și îndrepta acțiunea civilă doar împotriva părții responsabile civilmente, chiar dacă ar avea posibilitatea de a o exercita și împotriva inculpatului. Din această perspectivă, art. 86 CPP indică doar faptul că acțiunea civilă este divizibilă și disponibilă, putând fi exercitată în mod singular împotriva părții responsabile civilmente, fără ca acest lucru să excludă răspunderea civilă a inculpatului sau a altei părți responsabile civilmente, atrasă în cadrul unui proces civil.

Împrejurarea că *răspunderea părții responsabile civilmente poate fi de natură convențională* implică faptul ca între inculpat și partea responsabilă civilmente să se fi încheiat un contract prin care aceasta din urmă să fi preluat răspunderea civilă pentru prejudicii produse prin infracțiuni săvârșite de inculpat. O astfel de convenție este posibilă, potrivit Codului civil, numai în privința prejudiciilor cauzate *bunurilor* unei persoane *prin simplă imprudență sau neglijență*. Nu se poate exclude sau limita prin convenție răspunderea pentru prejudiciul material cauzat altuia printr-o faptă săvârșită cu intenție sau din culpă gravă, iar răspunderea pentru prejudicii aduse integrității fizice sau psihice ori sănătății nu poate fi înlăturată sau diminuată decât în condiții prevăzute de lege[5], fiind deci exclusă înlăturarea sau diminuarea prin convenție a răspunderii civile într-o asemenea situație.

---

[1] Art. 1360 C. civ.: „Legitima apărare. (1) Nu datorează despăgubiri cel care, fiind în legitimă apărare, a cauzat agresorului un prejudiciu. (2) Cu toate acestea, va putea fi obligat la plata unei indemnizații adecvate și echitabile cel care a săvârșit o infracțiune prin depășirea limitelor legitimei apărări".

[2] Art. 1361 C. civ.: „Starea de necesitate. Cel care, aflat în stare de necesitate, a distrus sau a deteriorat bunurile altuia pentru a se apăra pe sine ori bunurile proprii de un prejudiciu sau pericol iminent este obligat să repare prejudiciul cauzat, potrivit regulilor aplicabile îmbogățirii fără justă cauză".

[3] Art. 1362 C. civ.: „Obligația terțului de reparare a prejudiciului. Dacă, în cazurile prevăzute la art. 1.360 alin. (2) și 1.361, fapta păgubitoare a fost săvârșită în interesul unei terțe persoane, cel prejudiciat se va îndrepta împotriva acesteia în temeiul îmbogățirii fără justă cauză".

[4] Art. 1364 C. civ.: „Îndeplinirea unei activități impuse ori permise de lege. Îndeplinirea unei activități impuse ori permise de lege sau ordinul superiorului nu îl exonerează de răspundere pe cel care putea să își dea seama de caracterul ilicit al faptei sale săvârșite în asemenea împrejurări".

[5] Art. 1355 C. civ.: „Clauze privind răspunderea. (1) Nu se poate exclude sau limita, prin convenții sau acte unilaterale, răspunderea pentru prejudiciul material cauzat altuia printr-o faptă săvârșită cu intenție sau din culpă gravă. (2) Sunt valabile clauzele care exclud răspunderea pentru prejudiciile cauzate, printr-o simplă imprudență sau neglijență, bunurilor victimei. (3) Răspunderea pentru prejudiciile cauzate integrității fizice sau psihice ori

Astfel, o convenție de exonerare de răspundere civilă poate fi încheiată între inculpat și partea responsabilă civilmente pentru prejudicii materiale ce afectează strict bunurile părții civile, derivând, spre exemplu, din fapte de distrugere din culpă simplă (care însă nu constituie infracțiune, deoarece infracțiunea de distrugere din culpă se săvârșește prin incendiere, explozie sau alte asemenea mijloace, atrăgând calificarea formei de vinovăție, din punct de vedere al legii civile, ca fiind culpă gravă), neglijență în serviciu sau alte fapte penale ce produc colateral daune materiale bunurilor.

Pe de altă parte, răspunderea convențională a părții responsabile civilmente pentru prejudicii rezultând din infracțiuni pornind de la ipoteza existenței unui contract în acest sens între inculpat și partea responsabilă civilmente, trebuie observat că *acest contract produce efecte numai între părțile contractante*[1] și nu poate fi opus părții civile, terță față de convenția respectivă; aceasta din urmă are în continuare libertatea de a exercita acțiunea civilă față de inculpat, chiar dacă partea responsabilă civilmente s-a angajat să preia răspunderea civilă ce îi incumbă inculpatului, deoarece partea civilă are dreptul de a obține efectiv acoperirea prejudiciului și nu excludem posibilitatea ca partea responsabilă civilmente să fie insolvabilă, spre deosebire de inculpat, care poate fi solvabil.

Se arată în doctrină[2] că, urmare a noii definiții a părții responsabile civilmente, potrivit Codului de procedură penală, *asigurătorul de răspundere civilă* va fi considerat parte responsabilă civilmente, fiind persoana care are obligația contractuală de a repara prejudiciul cauzat printr-o infracțiune comisă de persoana asigurată. Acesta este, de altfel, și unul dintre motivele pentru care s-a prevăzut că persoana responsabilă civilmente răspunde nu doar pe temei delictual, ci și contractual.

Textul de bază în materia acțiunii civile în procesul penal – art. 19 alin. (1) CPP – pare însă a veni în contradicție cu teza răspunderii pe temei convențional a părții responsabile civilmente, deoarece statuează că „Acțiunea civilă exercitată în cadrul procesului penal are ca obiect tragerea la răspundere civilă *delictuală* (s.n.) a persoanelor responsabile potrivit legii civile pentru prejudiciul produs prin comiterea faptei care face obiectul acțiunii penale". Este de subliniat însă[3] că prevederea din art. 19 alin. (1) CPP surprinde nu temeiul în baza căruia partea responsabilă civilmente este chemată să răspundă, ci temeiul de fapt al acțiunii civile exercitate în procesul penal, și anume împrejurarea că tragerea la răspundere civilă vizează un prejudiciu cauzat printr-o infracțiune (fapta ilicită concretă cauzatoare de prejudiciu are natură delictuală, iar nu contractuală).

Asupra problematicii analizate, prin Decizia nr. 1/2016[4], Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a stabilit că, „în cazul asigurării obligatorii de răspundere civilă pentru prejudicii produse prin accidente de vehicule, societatea de asigurare are calitate de parte responsabilă civilmente și are obligația de a repara singură prejudiciul cauzat prin infracțiune, în limitele stabilite în contractul de asigurare și prin dispozițiile legale privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă". În considerentele acesteia, instanța supremă a reținut caracterul de contract forțat al contractului de asigurare obligatorie de răspundere civilă, întrucât părțile sunt obligate să îl încheie sub presiunea unor sancțiuni administrative, iar drepturile și obligațiile fiecărei

sănătății nu poate fi înlăturată ori diminuată decât în condițiile legii. (4) Declarația de acceptare a riscului producerii unui prejudiciu nu constituie, prin ea însăși, renunțarea victimei la dreptul de a obține plata despăgubirilor".

[1] Art. 1280 C. civ.: „Relativitatea efectelor contractului. Contractul produce efecte numai între părți, dacă prin lege nu se prevede altfel".

[2] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 81.

[3] Opinia coordonatorilor lucrării.

[4] M. Of. nr. 258 din 6 aprilie 2016.

părți sunt stabilite prin lege. Asigurătorului de răspundere civilă obligatorie îi incumbă o obligație legală și deopotrivă convențională de reparare a prejudiciului cauzat prin infracțiune, ca urmare, acesta trebuie să participe în procesul penal în calitate de parte responsabilă civilmente. În ceea ce privește răspunderea solidară sau exclusivă, Înalta Curte de Casație și Justiție a apreciat că dispozițiile art. 49 și ale art. 55 din Legea nr. 136/1995 (în prezent abrogată – n.n.) instituie răspunderea exclusivă a asigurătorului pentru prejudiciile cauzate de asigurat. Împrejurarea că asigurătorul răspunde în limitele prevăzute în contract și că această limitare ar putea aduce atingere principiului reparației integrale a prejudiciului nu justifică legal răspunderea solidară cu autorul faptei ilicite, întrucât nimic nu împiedică antrenarea răspunderii civile delictuale a asiguratului, în temeiul principiului reparației integrale a prejudiciului, pentru diferența de despăgubire nesuportată de asigurător.

Credem că decizia nu este la adăpost de o analiză critică, întrucât:

– principiul general al răspunderii pentru prejudiciul cauzat printr-o faptă ilicită, săvârșită cu vinovăție, nu exclude răspunderea autorului faptei atunci când o altă persoană este ținută să repare paguba; acest lucru reiese explicit din prevederile art. 1355 C. civ., cu mențiunea că o clauză care exclude răspunderea în caz de simplă imprudență sau neglijență nu poate avea efecte decât între părțile contractante (în cazul analizat, între făptuitorul asigurat și asigurătorul de răspundere civilă), fără a crea restricții în ceea ce privește dreptul victimei de a se îndrepta cu acțiune în despăgubire împotriva asiguratului;

– admițându-se în considerentele deciziei că asiguratul răspunde totuși pentru culpă delictuală, pentru diferența de despăgubire nesuportată de asigurător, este dificil a se argumenta că el nu răspunde, în temeiul aceleiași răspunderi civile delictuale, și pentru restul prejudiciului, câtă vreme în întregime acesta a fost cauzat printr-o unică și indivizibilă faptă delictuală, căreia i se asociază o unică vinovăție.

În ceea ce privește calitatea procesuală a Fondului de Protecție a Victimelor Străzii, potrivit Deciziei nr. 3/2010[1] a Înaltei Curți de Casație și Justiție, pronunțată în recurs în interesul legii, care își menține valabilitatea și sub imperiul reglementării actuale, acesta are calitatea de parte responsabilă civilmente și poate fi obligat singur la plata despăgubirilor civile către persoanele păgubite prin accidente produse de vehicule neasigurate.

Sub aspectul posibilității obligării Fondului la despăgubiri către alte entități care au compensat în orice fel persoanele păgubite sau au oferit acestora servicii în legătură cu prejudiciile suferite, în acord cu alți autori[2], apreciem că aceste entități (de exemplu, unitățile spitalicești) nu au dreptul să solicite de la Fond recuperarea cheltuielilor efectuate, rolul Fondului fiind acela de a proteja victimele accidentelor rutiere, iar nu orice persoană fizică sau juridică prejudiciată direct sau indirect de accident. În această situație, inculpatul va fi obligat în mod direct către unitatea medicală, la plata despăgubirilor materiale reprezentând cheltuieli de spitalizare.

În ceea ce privește posibilitatea citării Fondului de garantare a asiguraților în calitate de parte responsabilă civilmente, apreciem că aceasta nu este posibilă decât în ipoteza în care societatea de asigurare este lichidată deja și s-a dispus radierea din evidențele registrului comerțului. Din analiza prevederilor Legii nr. 213/2015[3] rezultă că Fondul intervine doar atunci când s-a stabilit cu caracter definitiv creanța certă, lichidă și exigibilă[4].

[1] M. Of. nr. 866 din 23 decembrie 2010.

[2] M. UDROIU, S. BOGDAN, D.S. CHERTES, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 324-325.

[3] M. Of. nr. 550 din 24 iulie 2015.

[4] Minuta Întâlnirii președinților secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, desfășurată la Târgu Mureș în perioada 29-30 septembrie 2016 (www.inm-lex.ro).

Secțiunea a 2-a. Drepturile subiecților procesuali principali și ale părților procesului penal

99. Drepturi comune. În acord cu principiul egalității de arme juridice, Codul de procedură penală reglementează în două texte drepturile esențiale ale subiecților procesuali principali și ale părților procesului penal, separat pentru subiectul pasiv al infracțiunii (persoana vătămată) și pentru subiectul activ al acesteia (inculpatul). Partea civilă și partea responsabilă civilmente au, în principiu[1], drepturile prevăzute de lege pentru persoana vătămată, în timp ce suspectul are drepturile prevăzute de lege pentru inculpat, dacă legea nu prevede altfel.

Majoritatea drepturilor procesuale astfel reglementate au un conținut identic, iar celelalte au conținut similar, adaptat însă specificului fiecărei categorii de subiect procesual.

În cadrul procesului penal, persoana vătămată, suspectul, inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente au următoarele drepturi comune:

a) *Dreptul de a fi informat cu privire la drepturile sale*. Acest drept este, pe de o parte, un drept-cadru al tuturor celorlalte drepturi expres prevăzute, care implică dreptul persoanei de a fi informată despre el, iar, pe de altă parte, este un accesoriu al oricărui drept ce ar putea fi exercitat de către subiecții procesuali, câtă vreme exercițiul unui drept implică *ab initio* cunoașterea lui. Dreptul de a fi informat cu privire la drepturile sale determină *obligația corelativă a organelor judiciare* de a avea rol activ și de a comunica subiectului procesual dreptul/drepturile pe care acesta le poate avea într-o anumită conjunctură procesuală. Dreptul de a-și cunoaște drepturile în cadrul procesului penal este și o *componentă a principiului loialității în îndeplinirea funcțiilor judiciare*, care nu permite luarea prin surprindere a unui subiect procesual, profitând de lipsa de pregătire juridică a acestuia.

În anumite situații (audierea subiecților procesuali, primul termen de judecată cu procedura completă, efectuarea percheziției domiciliare), legea prevede expres obligația organului judiciar de a informa persoanele implicate în procedura judiciară despre drepturile pe care le au în raport de activitatea procesuală desfășurată. În situațiile nereglementate, considerăm că organul judiciar trebuie să informeze subiectul procesual asupra drepturilor pe care le are, dacă modul de exercitare a lor în situația dată poate influența rezultatul activității procesuale respective.

b) *Dreptul de a fi asistat de avocat sau reprezentat, iar, în cazul suspectului și inculpatului, dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu dacă nu își alege unul, în cazurile de asistență obligatorie*. Dreptul la apărare este unul dintre drepturile fundamentale ale omului, fiind considerat o cerință și o garanție necesare pentru realizarea unui echilibru între interesele individului și cele ale societății[2]. Baza dreptului la apărare în legislația internă română se află în art. 24 din Constituție, unde se stipulează că „(1) Dreptul la apărare este garantat. (2) În tot cursul procesului, părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu".

Dreptul de a fi asistat de un avocat ales sau, în cazurile prevăzute de lege, numit din oficiu este doar *o componentă a dreptului la apărare*, acesta având o valență mult mai largă. În acest sens, Convenția europeană a drepturilor omului prevede, în art. 6 parag. 3, *drepturile esențiale circumscrise dreptului la apărare*, astfel:

---

[1] Potrivit art. 21 alin. (4) CPP, partea responsabilă civilmente are, în ceea ce privește acțiunea civilă, toate drepturile pe care legea le prevede pentru inculpat.

[2] I. GRIGA, *op. cit.*, p. 60.

„Orice acuzat are, în special, dreptul:

a) să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa;

b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;

c) să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat, în mod gratuit, de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;

d) să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;

e) să fie asistat, în mod gratuit, de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere".

Dreptul de a fi asistat de un avocat ales este necondiționat, părțile și subiecții procesuali principali putând să beneficieze de el conform propriei voințe și propriului interes procesual, pe tot parcursul oricărei proceduri judiciare. Se poate observa că acest drept *este garantat constituțional pentru părți* și *instituit legal pentru subiecții procesuali principali*. În privința suspectului, dreptul la apărător este garantat și de Convenția europeană, deoarece noțiunea autonomă de „acuzat" îl include și pe acesta.

Dreptul de a fi asistat de un avocat numit din oficiu este condiționat, potrivit prevederii din Convenția europeană, de imperativul satisfacerii intereselor justiției. În această marjă de apreciere lăsată statelor, legiuitorul român a stabilit, în art. 90 CPP, *cazurile în care asistența juridică a suspectului sau a inculpatului este obligatorie*, iar în art. 93 alin. (4) și (5) din același cod, *cazurile în care asistența juridică a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente este obligatorie*. În toate aceste cazuri, dacă subiecții procesuali principali sau părțile nu beneficiază de serviciile unui avocat ales, organul judiciar este obligat să dispună măsurile necesare pentru desemnarea unui avocat din oficiu. Articolul 90 CPP prevede un plus de situații[1], în comparație cu cele stabilite pentru ceilalți subiecți procesuali, în care suspectul sau inculpatul trebuie să beneficieze obligatoriu de asistență juridică, în considerarea situației procesuale distincte a acestora, a gravității efectelor pe care hotărârea judecătorească le poate avea asupra lor, precum și pentru a contrabalansa armele juridice ale procurorului.

Dreptul subiecților procesuali principali și al părților de a fi reprezentați este expres prevăzut la art. 96 CPP. Reprezentarea poate fi legală, judiciară sau convențională, deoarece, potrivit art. 1295 C. civ., „Puterea de a reprezenta poate rezulta fie din lege, fie dintr-un act juridic ori dintr-o hotărâre judecătorească, după caz". De principiu, reprezentantul exercită toate drepturile procesuale recunoscute de lege persoanei reprezentate. Prin contract, avocatul ales poate exercita atât dreptul de asistență juridică, dar și dreptul de reprezentare a clientului său.

Legea prezumă că toate actele de procedură comunicate reprezentantului sau de care reprezentantul a luat cunoștință sunt cunoscute de către persoanele reprezentate. Partea sau alt subiect procesual principal reprezentată la un termen de judecată printr-un reprezentant convențional sau prin apărător ales nu mai este citată pentru termenele ulterioare, chiar

[1] Când suspectul sau inculpatul este minor, internat într-un centru de detenție ori într-un centru educativ, când este reținut sau arestat, chiar în altă cauză, când față de acesta a fost dispusă măsura de siguranță a internării medicale, chiar în altă cauză; în cursul procedurii în cameră preliminară și în cursul judecății, în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani.

dacă ea sau reprezentantul ar lipsi la vreunul dintre aceste termene, cu excepția situațiilor în care este necesară prezența sa.

Un *caz special de reprezentare* este prevăzut la art. 20 alin. (6) CPP, reluat în art. 80 din același cod, care stabilește că, atunci când în cauză există un număr mare de părți civile, respectiv persoane vătămate, care nu au interese contrarii, acestea pot desemna o persoană care să le reprezinte interesele (cu alte cuvinte, *un reprezentant convențional*), iar, în cazul în care nu și-au desemnat un reprezentant comun, procurorul, prin ordonanță, sau instanța, prin încheiere, poate desemna un avocat din oficiu (*reprezentant judiciar*) care să reprezinte interesele persoanelor vătămate sau ale părților civile respective. Prevederea are menirea de a asigura buna desfășurare a procesului penal, prin evitarea situațiilor de amânare a activităților procesuale din cauza neregularităților în procedura de citare sau înștiințare a subiecților procesuali de mai sus.

Nu rezultă din text că persoanele respective sunt limitate a desemna un reprezentant numai dintre ele, prin urmare, pot desemna ca reprezentant și o terță persoană, care poate fi sau nu un avocat.

În cazul desemnării unui avocat din oficiu care să reprezinte interesele grupului procesual, calitatea de reprezentant subzistă cât timp fiecare persoană vătămată nu a încunoștințat, în termen de 3 zile de la comunicarea copiei ordonanței sau încheierii, că refuză să fie reprezentată în această modalitate. În cazul părților civile, nu este prevăzut un termen-limită pentru exprimarea refuzului de a fi reprezentate. Considerăm că, în cazul în care există atât un număr mare de persoane vătămate neconstituite părți civile, cât și un număr mare de părți civile, care nu au interese contrarii, prevederile legale pot fi aplicate în sensul desemnării unui singur avocat din oficiu care să reprezinte interesele atât ale persoanelor vătămate, cât și ale părților civile.

c) *Dreptul de a propune administrarea de probe de către organele judiciare, de a ridica excepții și de a pune concluzii*. Acest drept face parte din ansamblul dreptului la apărare al oricărui subiect procesual, însă în limitele calității sale procesuale și ale interesului său legitim, precum și în condițiile prescrise de lege.

Spre exemplu, în procedura de luare a măsurilor preventive, dreptul de a pune concluzii îl are, ca subiect procesual, numai inculpatul.

Atât inculpatul, cât și partea civilă au drepturi egale în cursul judecății de a propune administrarea de probe, de a ridica excepții și de a pune concluzii atât asupra laturii penale, cât și asupra laturii civile a procesului. Persoana vătămată are astfel de drepturi numai în ceea ce privește soluționarea laturii penale a cauzei, în timp ce partea responsabilă civilmente, dimpotrivă, este limitată în exercitarea lor, care trebuie dirijate numai în scopul soluționării acțiunii civile; limitarea este însă atenuată de faptul că partea responsabilă civilmente poate fi parte activă în administrarea probelor, ridicarea excepțiilor și expunerea concluziilor care interesează latura penală, dacă în același timp acestea influențează soluționarea laturii civile de care este interesată.

d) *Dreptul de a formula orice alte cereri ce țin de soluționarea cauzei*. Se includ în astfel de cereri cele pentru declararea căilor de atac, cele pentru luarea sau ridicarea unor măsuri procesuale, cele pentru stabilirea unor anumite termene de efectuare a actelor procedurale ori pentru a beneficia de înlesniri în vederea pregătirii apărării.

Suspectul, inculpatul și partea civilă au dreptul de a formula orice alte cereri care contribuie la soluționarea laturii penale și/sau a laturii civile a cauzei. Persoana vătămată

are dreptul de a formula orice cerere ce ține de soluționarea laturii penale a cauzei, în timp ce partea responsabilă civilmente are dreptul de a formula orice cerere ce ține de soluționarea laturii civile a cauzei. Cu privire la acest aspect, considerăm că în dispozițiile art. 85 alin. (1) și art. 87 alin. (1) CPP s-a strecurat o inadvertență atunci când acestea stabilesc drepturile părții civile și ale părții responsabile civilmente prin trimitere la art. 81, ce reglementează drepturile persoanei vătămate[1]; nu este posibil ca partea civilă și partea responsabilă civilmente să nu aibă dreptul la formularea de cereri necesare soluționării laturii civile a cauzei, când prin definiție acestea sunt părți ale acțiunii civile. De aceea, norma de trimitere trebuie considerată că se referă la drepturile *corespunzătoare* ale acestor părți, similare celor ale persoanei vătămate.

e) *Dreptul de a consulta dosarul, în condițiile legii.* Acest drept este o componentă esențială a înlesnirilor necesare apărării de care trebuie să beneficieze părțile și subiecții procesuali principali. Dreptul *nu poate fi exercitat în mod abuziv*, în sensul că trebuie armonizat cu interesele bunei desfășurări a procesului, trebuie să nu împiedice efectuarea la timp a oricărei activități procesuale considerate necesară de către organul judiciar și nici să nu prejudicieze aflarea adevărului.

Modalitatea consultării dosarului este reglementată limitativ, în anumite situații, de prevederile legale; spre exemplu, actele procesuale și procedurale referitoare la metodele speciale de supraveghere sau cercetare nu sunt accesibile niciunui subiect procesual decât după încetarea măsurii de supraveghere tehnică[2], iar unele dintre ele (cum ar fi cele care indică identitatea reală a investigatorilor sau colaboratorilor sub acoperire) nu pot fi consultate niciodată de subiecții procesuali.

Dreptul de a consulta dosarul este reglementat pe larg în art. 94 CPP, la analiza căruia facem trimitere[3].

f) *Dreptul de a beneficia în mod gratuit de un interpret atunci când nu înțelege, nu se exprimă bine sau nu poate comunica în limba română.* Sediul constituțional al acestui drept este art. 128 alin. (2)-(4) din Constituție, reluat apoi și ca principiu al procesului penal în art. 12 CPP. Reglementarea dreptului de a se exprima prin interpret și de a beneficia de serviciile acestuia atunci când subiectul procesual nu cunoaște sau nu se poate exprima în limba folosită în procedura judiciară corespunde și exigențelor art. 5 parag. 2 și art. 6 parag. 3 lit. a) din Convenția europeană a drepturilor omului, potrivit cărora orice acuzat are dreptul de a fi informat, *într-o limbă pe care o înțelege* (s.n.), asupra motivelor arestării și acuzației ce i se aduce, respectiv asupra naturii și cauzei acuzației aduse contra sa.

Interpretul este persoana care traduce pe loc și oral ceea ce spune cineva în altă limbă, mijlocind astfel înțelegerea dintre două sau mai multe persoane[4]. Diferit de acesta, *traducătorul* este persoana care traduce un text dintr-o limbă în alta, iar traducerea este scrierea cuprinzând o transpunere a unui text dintr-o limbă în alta[5]. Această distincție între cele două noțiuni rezultă și din cuprinsul Legii nr. 178/1997 pentru autorizarea și plata interpreților și traducătorilor folosiți de Consiliul Superior al Magistraturii, de Ministerul Justiției, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Direcția Națională

[1] Potrivit art. 81 alin. (1) lit. c) CPP, persoana vătămată are dreptul de a formula orice cereri ce țin de soluționarea *laturii penale* a cauzei, o astfel de limitare nefiind compatibilă cu drepturile părții civile ori ale părții responsabile civilmente, care au interes preponderent în soluționarea laturii civile, iar nu a celei penale.

[2] A se vedea, în acest sens, art. 145 CPP.

[3] A se vedea *infra*, partea generală, nr. 114.

[4] ACADEMIA ROMÂNĂ, INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ „IORGU IORDAN", *Dicționarul explicativ al limbii române*, ed. a 2-a, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 500.

[5] *Idem*, p. 1101.

Anticorupție, de organele de urmărire penală, de instanțele judecătorești, de birourile notarilor publici, de avocați și de executori judecătorești[1], cu mențiunea că această lege denumește activitatea ambelor categorii de persoane ca fiind o activitate de *traducere*.

Folosirea limbii oficiale prin interpret este de natură să garanteze părților exercitarea dreptului la apărare, dar și egalitatea lor în fața organelor judiciare. *Dreptul la interpret nu poate fi restrâns* părților și subiecților procesuali în niciun moment al desfășurării procesului penal[2]. Bineînțeles, acest drept trebuie să aibă corespondent faptic, în sensul că în mod real persoana beneficiară trebuie să nu înțeleagă, să nu se exprime bine sau să nu poată comunica în limba română.

Obligația corelativă a organului judiciar este de a asigura prezența interpretului atunci când se desfășoară proceduri orale în prezența subiectului procesual, de a asigura traducerea susținerilor sau dezbaterilor ori a înscrisurilor judiciare care trebuie comunicate acestuia sau a celor a căror cunoaștere este esențială pentru exercitarea apărării și de a solicita, de principiu, numai serviciile *interpreților și traducătorilor autorizați* potrivit legii. În cazurile în care nu există interpreți și traducători autorizați potrivit legii, pentru a se asigura exercitarea drepturilor și atribuțiilor recunoscute de lege, organele judiciare pot folosi persoane de încredere care cunosc limbile din/în care se face traducerea și/sau interpretarea și pe care le folosesc în mod curent sau profesional.

În categoria interpreților intră și persoanele care au cunoștințele necesare de a comunica prin limbaje speciale cu persoanele care suferă de afecțiuni de vorbire sau/și auditive.

Pentru garantarea exercitării acestui drept, legea impune organelor judiciare ca, la începutul primei audieri a subiecților procesuali principali și a părților, să îi întrebe dacă solicită un interpret, în cazul în care nu vorbesc sau nu înțeleg limba română ori nu se pot exprima. În toate cazurile în care sunt utilizate serviciile unui interpret în procesul penal și indiferent de soluția prin care se pune capăt acestuia, cheltuielile judiciare constând în onorariul cuvenit interpretului, cheltuielile de transport, întreținere, locuință etc. efectuate de acesta vor rămâne în sarcina statului.

S-a exprimat în literatura de specialitate[3] opinia că, în cazul în care toți participanții în procesul penal, la efectuarea unei activități procesuale, înțeleg limba minorității naționale din care fac parte unii subiecți procesuali și sunt de acord să se exprime în acea limbă, dreptul la exprimare în limba maternă poate fi exercitat direct, neintermediat de un interpret, cu precizarea că actele procedurale se întocmesc în limba română. În opinia noastră, alin. (2) al art. 12 CPP nu înlătură aplicabilitatea alin. (3) al aceluiași articol, care prevede, fără a face deosebire între părțile/subiecții procesuali cetățeni români aparținând minorităților naționale și părțile/subiecții procesuali de altă cetățenie, că oricărei părți sau subiect procesual care nu vorbește sau nu înțelege limba română ori nu se poate exprima i se asigură posibilitatea de a vorbi și de a pune concluzii în instanță prin interpret. Diferența între cetățenii români aparținând minorităților naționale și cetățenii străini este doar aceea că cetățenilor români de altă naționalitate decât cea română legea le recunoaște dreptul de a se exprima în limba maternă, chiar dacă (se presupune că) vorbesc, înțeleg și se pot exprima în limba română; ei sunt, legal, într-o situație similară cu persoanele care *obiectiv* nu vorbesc, nu înțeleg și nu se pot exprima în limba română și, astfel, sunt aplicabile dispozițiile art. 12 alin. (3) CPP. Dacă s-ar accepta desfășurarea procedurii orale în totalitate

[1] M. Of. nr. 305 din 10 noiembrie 1997.

[2] GH. ȘERBAN, în P. BUNECI (COORD.), *Noul Cod de procedură penală. Note. Corelații. Explicații*, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 22.

[3] *Ibidem*.

într-o altă limbă decât limba română (incluzând și folosirea de către organele judiciare a limbii minorității naționale), s-ar încălca principiul publicității ședinței de judecată – a cărei esență este ca publicul din sala de judecată *să înțeleagă* dezbaterile care se poartă, măsurile care se dispun etc. – și principiul obligativității limbii oficiale – ce impune ca organele judiciare să se exprime în limba oficială a statului.

g) *Dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege*. Medierea reprezintă o modalitate de soluționare a conflictelor pe cale amiabilă, cu ajutorul unei terțe persoane specializate în calitate de mediator, în condiții de neutralitate, imparțialitate, confidențialitate și având liberul consimțământ al părților. Organele judiciare au îndatorirea de a informa părțile asupra posibilității și a avantajelor folosirii procedurii medierii și de a le îndruma să recurgă la această cale pentru soluționarea conflictelor dintre ele.

Potrivit art. 67 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator[1], dispozițiile din această lege se aplică și în cauzele penale, atât în latura penală, cât și în latura civilă, cu distincțiile arătate în continuare. *În latura penală a procesului*, dispozițiile privind medierea se aplică numai în cauzele privind infracțiuni pentru care, potrivit legii, retragerea plângerii prealabile sau împăcarea înlătură răspunderea penală. Legea nu limitează, în raport de tipul de infracțiune săvârșită, posibilitatea recurgerii la mediere pentru soluționarea laturii civile a cauzei, recunoscând, prin urmare, *dreptul de apelare la un mediator pentru soluționarea laturii civile a oricărei cauze penale*. Considerăm însă că exercitarea acestui drept poate fi restrânsă în anumite situații, cum ar fi luarea față de inculpat a unei măsuri preventive care presupune, printre altele, interdicția de a se apropia și de a comunica direct sau indirect cu persoana vătămată ori suspiciunea rezonabilă că inculpatul încearcă să realizeze o înțelegere frauduloasă cu aceasta. În astfel de situații, imperativul bunei desfășurări a procesului penal prevalează asupra dreptului părților de a rezolva amiabil, prin mediere, latura civilă a cauzei. Nu mai puțin însă, părțile din conflictul penal, atât pe latură penală (în cazurile permise de lege), cât și pe latură civilă, pot da procură specială unei alte persoane pentru a încheia contractul de mediere[2], existând, astfel, posibilitatea evitării contactului direct dintre subiecții infracțiunii.

h) *Dreptul de a adresa întrebări inculpatului, martorilor și experților*. Ca și cele mai multe dintre celelalte drepturi expres prevăzute, acest drept *nu este unul absolut și necondiționat*, ci conținutul său trebuie interpretat în consens cu alte principii și prevederi incidente. Astfel, dreptul subiecților procesuali de a adresa întrebări persoanelor audiate poate fi exercitat (numai) în acele situații procesuale în care legea permite participarea *activă* a lor la administrarea probelor. În faza urmăririi penale, legea nu prevede participarea activă – în sensul dreptului de a adresa întrebări persoanelor audiate – a niciunui subiect procesual principal și a niciunei părți. Concluzia rezultă atât din inexistența unor dispoziții care să stipuleze un astfel de drept, dar și din interpretarea prevederilor art. 92 alin. (1) și (4), respectiv art. 93 alin. (1) CPP. Prima reglementare face o distincție netă între noțiunea de „asistare" la efectuarea oricărui act de urmărire penală și noțiunea de „participare" la audierea oricărei persoane de către judecătorul de drepturi și libertăți, rezultând că *asistarea* (după cum sugerează și termenul gramatical folosit) constă într-o luare la cunoștință și supraveghere pasivă a activității desfășurate, fără posibilitatea de a interveni și de a o influența, în timp ce *participarea* conferă drepturi active, legitimate de faptul că persoana

[1] M. Of. nr. 441 din 22 mai 2006.
[2] Art. 47 alin. (2) din Legea nr. 192/2006.

audiată anticipat în cursul urmăririi penale nu va mai fi audiată în cursul judecății[1] și deci subiecții procesuali principali și părțile trebuie să aibă posibilitatea încă din faza urmăririi penale de a-și exercita deplin dreptul la apărare prin adresarea de întrebări acestei persoane care dă declarație în fața judecătorului de drepturi și libertăți. Cel de-al doilea text indică enumerativ drepturile pe care le poate avea avocatul persoanei vătămate etc. în cursul urmăririi penale, acestea constând în: încunoștințarea despre data și ora efectuării actelor de urmărire penală, asistarea (și nu participarea) la efectuarea acestora, consultarea actelor dosarului, formularea de cereri și memorii. În condițiile în care nu este admisibil să considerăm că, în materia audierii persoanelor, subiecții procesuali ar avea drepturi mai extinse decât apărătorii lor[2], concluzia care rezultă este aceea că în cursul urmăririi penale subiecții procesuali și apărătorii acestora au dreptul să asiste la audierea persoanelor, dar nu au dreptul de a le adresa întrebări ei înșiși. Un astfel de drept le este conferit (numai) în cursul judecății, cum, de altfel, se prevede expres[3].

Deși dreptul de a adresa întrebări inculpatului, martorilor și experților este expres prevăzut în lege numai în ceea ce privește persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente, această prevedere nu poate fi interpretată *per a contrario*, respectiv că alți subiecți procesuali nu ar avea același drept cu cel al persoanelor nominalizate. În realitate, inculpatul beneficiază și el, din plin, de dreptul de a pune întrebări oricărei persoane audiate, astfel cum rezultă, spre exemplu, din dispozițiile art. 374 alin. (2) CPP[4]. Tot astfel, împrejurarea că se prevede dreptul persoanei vătămate, al părții civile și al părții responsabile civilmente de a adresa întrebări (numai) inculpatului, martorilor și experților nu exclude dreptul aceleași părți de a-și pune reciproc întrebări ori altor persoane vătămate, părți civile și părți responsabile civilmente.

i) *Dreptul de a fi ascultat*. Acest drept este, probabil, cea mai veche expresie a dreptului la apărare[5] al unei persoane, deoarece, prin expunerea orală a faptelor cunoscute, a argumentelor și concluziilor, persoana își utilizează propriile cunoștințe și resurse logice și oratorice pentru a convinge organul judiciar de adevărul spuselor sale ori de a-l determina să ia o anumită măsură procesuală ce îi este favorabilă.

Dreptul de a fi ascultat *nu se limitează la dreptul de a fi audiat* (de a se consemna o declarație luată cu parcurgerea etapelor audierii), ci cuprinde în sfera sa și dreptul de a lua cuvântul asupra probelor, excepțiilor sau altor aspecte dezbătute în ședință, dreptul de a pune personal concluzii, dreptul inculpatului la ultimul cuvânt etc. De asemenea, dreptul de a fi ascultat implică *obligația corelativă din partea organelor judiciare* de a asculta activ, adică de a fi atente la susținerile persoanei, de a le verifica și completa, la nevoie, cu alte probe, de a da răspuns la solicitările și concluziile expuse.

---

[1] Conform art. 308 alin. (1) CPP, „Atunci când există riscul ca persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente sau un martor să nu mai poată fi audiat în cursul judecății, procurorul poate sesiza judecătorul de drepturi și libertăți în vederea audierii anticipate a acestuia".

[2] Cu alte cuvinte, nu poate fi acceptată ipoteza că, în cursul urmăririi penale, partea civilă (spre exemplu) ar avea dreptul personal de a adresa întrebări celor audiați, dar avocatul ei nu ar avea acest drept, deoarece o astfel de situație ar însemna o limitare a dreptului la apărare.

[3] A se vedea, în acest sens, art. 378 alin. (1), art. 380 alin. (2), art. 381 alin. (2) CPP.

[4] „Președintele explică inculpatului în ce constă învinuirea ce i se aduce, îl înștiințează pe inculpat cu privire la dreptul de a nu face nicio declarație, atrăgându-i atenția că ceea ce declară poate fi folosit și împotriva sa, *precum și cu privire la dreptul de a pune întrebări coinculpaților, persoanei vătămate, celorlalte părți, martorilor, experților* (s.n.) și de a da explicații în tot cursul cercetării judecătorești, când socotește că este necesar".

[5] Drept înțeles în sens larg, nu numai în ceea ce privește apărarea de o acuzație, ci și apărarea ori restabilirea drepturilor prejudiciate.

Deși acest drept a fost inclus, ca prevedere expresă, în portofoliul persoanei vătămate, al părții civile și al părții responsabile civilmente, dreptul de a fi ascultat aparține în egală măsură și suspectului și inculpatului. Împrejurarea că acești subiecți procesuali au posibilitatea legală de a nu face declarații care le-ar fi defavorabile nu infirmă dreptul analizat, ci constituie doar o modalitate de exercitare a lui.

j) *Alte drepturi prevăzute de lege*. Textul se referă la alte drepturi procesuale decât cele expres prevăzute în art. 81 și în art. 83 CPP; unele dintre acestea sunt identice în conținut pentru toți subiecții procesuali principali și părți, altele însă au un conținut specific, aplicabil numai unei categorii de subiecți procesuali, sau sunt diferențiate în conținut în funcție de poziția procesuală a fiecăruia.

Noțiunea de „*lege*" are un sens general, cuprinzând nu numai Codul de procedură penală, ci și orice altă lege în al cărei conținut se prevăd anumite drepturi procesuale de care beneficiază subiecții procesului penal. Astfel de drepturi sunt prevăzute, spre exemplu, în Legea nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor[1], în Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală ori în Legea nr. 682/2002 privind protecția martorilor[2].

Un astfel de drept este cel potrivit căruia o persoană beneficiază de dreptul de a fi citată în cadrul oricărei proceduri în care are interes procesual, excepțiile fiind limitate și prevăzute expres. Spre exemplu, ca efect al deciziilor Curții Constituționale în acest sens, s-a generalizat obligația citării părților, a persoanei vătămate și a oricărei persoane ale cărei interese legitime pot fi afectate, spre a participa la procedurile judiciare. Ne referim la soluțiile legislative introduse prin O.U.G. nr. 18/2016 potrivit cărora admisibilitatea în principiu a contestației în anulare[3] și a revizuirii[4] se examinează cu citarea părților, procedura de judecată în materia acordului de recunoaștere a vinovăției[5] se desfășoară cu citarea părților și a persoanei vătămate sau procedura de confiscare ori de desființare a unui înscris în cazul clasării[6] se desfășoară cu citarea persoanelor ale căror drepturi și interese legitime pot fi afectate.

100. Drepturi specifice suspectului și inculpatului. Suspectul sau inculpatul beneficiază de următoarele drepturi specifice calității pe care o au în procesul penal:

a) *Dreptul de a nu da nicio declarație pe parcursul procesului penal, atrăgându-i-se atenția că, dacă refuză să dea declarații, nu va suferi nicio consecință defavorabilă, iar dacă va da declarații, acestea vor putea fi folosite ca mijloace de probă împotriva sa*. Prin Legea nr. 281/2003 privind modificarea și completarea Codului de procedură penală și a unor legi speciale[7] au fost introduse, ca reglementare expresă, două instituții procesuale penale noi, preluate și în Codul de procedură penală actual, și anume *dreptul la tăcere* și *avertizarea suspectului și inculpatului înainte de ascultare*[8]. Acest drept a fost recunoscut încă de la data adoptării Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice, care, în art. 14 parag. 3 lit. g), prevede că orice persoană acuzată de comiterea unei infracțiuni are dreptul să nu fie silită să mărturisească împotriva ei înseși sau să se recunoască vinovată.

[1] M. Of. nr. 505 din 4 iunie 2004.
[2] Republicată în M. Of. nr. 288 din 18 aprilie 2014.
[3] Facem trimitere la art. 431 alin. (1) CPP, astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016.
[4] Facem trimitere la art. 459 alin. (2) CPP, astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016.
[5] Facem trimitere la art. 484 și art. 488 CPP, astfel cum au fost modificate prin O.U.G. nr. 18/2016.
[6] Facem trimitere la art. 549[1] CPP, astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016.
[7] M. Of. nr. 468 din 1 iulie 2003.
[8] I. GRIGA, *op. cit.*, p. 68.

Dreptul la tăcere poate fi definit ca acel drept recunoscut suspectului și inculpatului de a avea posibilitatea să nu facă declarații care ar putea fi folosite ca probe împotriva sa și de a nu contribui astfel la propria incriminare (*nemo tenetur se ipsum accusare*). În concepția noului Cod de procedură penală, *acest drept este divizibil*, în sensul că suspectul sau inculpatul are dreptul de a păstra dreptul la tăcere fie în totalitate, fie numai cu privire la anumite fapte sau împrejurări ori cu privire la răspunsurile la anumite întrebări[1].

Dreptul de a nu face nicio declarație autoacuzantă este însoțit de garanția că, dacă refuză să dea declarații, nu va suferi nicio consecință defavorabilă; aceasta constituie *o aplicație necesară a prezumției de nevinovăție*, ca principiu fundamental al procesului penal, în sensul că refuzul suspectului/inculpatului de a face declarații nu poate fi interpretat ca o modalitate de ascundere a unor informații ce i-ar dovedi vinovăția. Uzul sau invocarea acestui drept nu poate avea ca efect reținerea, la pronunțarea hotărârii judecătorești, ca element agravant, a nesincerității sau a încercării de ascundere a adevărului. Curtea Europeană admite însă că dreptul la tăcere *nu este absolut* și că, în situațiile în care probele de vinovăție sunt evidente, judecătorul poate reține consecințe adverse din tăcerea acuzatului, fără să fie afectate caracterul echitabil al procesului și prezumția de nevinovăție[2].

Dreptul la tăcere exclude, prin el însuși, orice încercare de a se întrebuința mijloace constrângătoare sau insidioase cu scopul ca suspectul sau inculpatul să colaboreze la obținerea de probe.

Instituția *avertismentului în procedura de audiere* reprezintă obligația instituită de lege pentru organul judiciar de a atrage atenția suspectului sau inculpatului că, dacă va opta să facă declarații cu privire la acuzația adusă, există riscul ca aceste declarații să fie folosite nu numai în favoarea, ci și împotriva sa, în funcție de probele conținute în ele. Avertismentul constituie astfel *o aplicație a principiului loialității în îndeplinirea funcției judiciare*, care impune aducerea, în prealabil, la cunoștință a tuturor regulilor „jocului". Fără îndeplinirea acestei obligații, organul judiciar nu poate proceda la ascultarea persoanei acuzate, deoarece declarația luată în astfel de condiții neprocedurale poate produce o vătămare celui ascultat, care va atrage nulitatea relativă a declarației ca mijloc de probă și excluderea probelor conținute în aceasta. După luarea la cunoștință și înțelegerea conținutului și semnificației dreptului la tăcere, dar și a riscului de a face declarații asupra acuzației aduse, suspectul sau inculpatul va putea, în raport de interesele pe care le are, să accepte ori nu să dea declarații.

Situații particulare ale utilizării dreptului la tăcere se întâlnesc în practica judiciară în acele cazuri în care numai unul sau numai unii dintre inculpații trimiși în judecată solicită să fie judecați în procedura simplificată a recunoașterii învinuirii[3]. În astfel de situații se poate adopta soluția disjungerii cauzei în ceea ce îi privește pe acești inculpați sau, dimpotrivă, se poate continua judecata și pronunța o singură soluție, cu luarea în considerare a prevederilor art. 396 alin. (10) CPP pentru inculpații care au întrunit condițiile pentru aceasta. În ambele cazuri, se ridică problema de a stabili dacă inculpatul ce a

---

[1] Conform art. 109 alin. (3) CPP, „În cursul audierii, suspectul sau inculpatul își poate exercita dreptul la tăcere cu privire la oricare dintre faptele ori împrejurările despre care este întrebat".

[2] I. GRIGA, *op. cit.*, p. 72.

[3] Art. 374 alin. (4) CPP: „În cazurile în care acțiunea penală nu vizează o infracțiune care se pedepsește cu detențiune pe viață, președintele pune în vedere inculpatului că poate solicita ca judecata să aibă loc numai pe baza probelor administrate în cursul urmăririi penale și a înscrisurilor prezentate de părți și de persoana vătămată, dacă recunoaște în totalitate faptele reținute în sarcina sa (...)"; art. 375 alin. (1) CPP: „Dacă inculpatul solicită ca judecata să aibă loc în condițiile prevăzute la art. 374 alin. (4), instanța procedează la ascultarea acestuia, după care, luând concluziile procurorului și ale celorlalte părți, se pronunță asupra cererii".

formulat declarația de recunoaștere a învinuirii mai are sau nu dreptul la tăcere în privința declarațiilor prin care indică participarea la infracțiune/infracțiuni a celorlalți inculpați.

Într-o interpretare, inculpatul nu mai poate invoca beneficiul dreptului la tăcere, deoarece, în ceea ce îl privește, a acceptat acuzația prezentată în rechizitoriu (deci nu mai are interes în a păstra tăcerea), iar declarațiile sale referitoare la ceilalți inculpați trebuie să poată fi verificate în contradictoriu, pentru a se asigura dreptul la apărare al coinculpaților ce ar fi prejudiciați de aceste declarații; mai mult, se apreciază că inculpații în privința cărora s-a disjuns cauza pierd această calitate procesuală în dosarul în care se continuă judecata față de coinculpați, ei devin martori și, în consecință, sunt obligați să dea declarație, cu amendamentul că beneficiază de prevederile art. 118 CPP[1] – dreptul martorului de a nu se acuza. Cu alte cuvinte, în posibilul conflict dintre dreptul inculpatului de a nu se autoacuza și dreptul coinculpatului de a se apăra de acuzațiile conținute în declarația celui dintâi, ar avea prioritate dreptul la apărare al coinculpatului, din moment ce primul nu mai are un interes actual în a ascunde faptele ce îl incriminează.

În ceea ce ne privește, apreciem că soluționarea acestei probleme în drept trebuie să aibă în vedere mai multe considerente, și anume:

– procedura recunoașterii învinuirii atrage un beneficiu legal inculpatului care uzează de ea; or, un drept exercitat, prin el însuși, nu poate vătăma o altă persoană. În cazul analizat, recunoașterea de către inculpat a faptelor reținute în sarcina sa în procedura prevăzută de art. 375 CPP, pentru a beneficia de reducerea limitelor pedepsei, nu poate fi folosită ca probă împotriva altui inculpat, ci doar în ceea ce îl privește. Altfel spus, declarația de recunoaștere a învinuirii este unidirecționată către judecarea celui ce a formulat-o și nu afectează apărarea coinculpatului, în sensul că nu constituie o probă de vinovăție a acestuia din urmă;

– calitatea procesuală într-o cauză penală este dobândită ca urmare a naturii activităților și calităților extraprocesuale efectuate sau avute de o persoană, organul judiciar având un rol constatator, și nu un rol constituitor. Spre exemplu, calitatea de inculpat este dobândită pentru că o persoană a săvârșit fapte prevăzute de legea penală, calitatea de martor aparține aceluia care a observat personal desfășurarea unei fapte penale, calitatea de parte responsabilă civilmente revine entității care are un raport de tipul comitent-prepus cu inculpatul etc. Astfel, nu organul judiciar este cel care constituie aceste calități procesuale potrivit propriei voințe sau aprecieri, ci realitatea obiectivă. Organul judiciar constată doar, prin probele administrate, ce calitate procesuală revine fiecărei persoane implicate în raportul juridic de drept penal, iar, în acest context, el nu poate schimba aceste calități procesuale prin exercitarea într-un mod sau altul a atribuțiilor de administrare a dosarului, cum ar fi cercetarea/judecarea inculpaților împreună sau în cauze disjunse separat pentru fiecare. Cu alte cuvinte, se pune problema dacă infractorul care a săvârșit fapta pierde calitatea de inculpat în dosarul disjuns în care nu mai figurează ca parte în proces, câtă vreme acțiunea penală împotriva sa nu s-a stins;

– din economia prevederilor art. 395 alin. (2) și art. 396 alin. (10) CPP rezultă că recunoașterea învinuirii – în sensul prevederilor art. 375 CPP – nu exclude administrarea în continuare de probe și nici stabilirea unei alte situații de fapt decât cea indicată în rechizitoriu sau recunoscută de inculpat. În acest context, există posibilitatea ca situația de fapt din rechizitoriu să fie stabilită incomplet sau eronat – cel puțin parțial – și, totodată, ca recunoașterea făcută de inculpat să nu corespundă, total sau parțial, adevărului

[1] „Declarația de martor dată de o persoană care, în aceeași cauză, anterior declarației a avut sau, ulterior, a dobândit calitatea de suspect ori inculpat nu poate fi folosită împotriva sa".

obiectiv. Astfel fiind, dacă aceste erori sau omisiuni sunt favorabile inculpatului prin excluderea unei situații agravante, a unei forme de vinovăție mai grave sau chiar a unei infracțiuni, inculpatul, chiar dacă a recunoscut formal faptele prezentate în rechizitoriu, are în continuare un interes legitim de a păstra tăcerea și de a nu releva acele aspecte ce ar schimba în detrimentul său situația de fapt și i-ar atrage o răspundere penală sporită;

– interpretarea prevederilor legale trebuie astfel făcută încât să nu conducă la un conflict de drepturi procesuale ale diferiților participanți, adică să nu se ajungă la a da prevalență unuia dintre acestea în detrimentul celuilalt.

Rezumând cu privire la cele de mai sus, opinăm că inculpatul trebuie să păstreze această calitate procesuală până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești față de el, inclusiv în dosarul disjuns în care nu mai este parte, și, în acest context, trebuie să i se recunoască dreptul la tăcere. Este de observat că exercitarea dreptului la tăcere în acest mod nu este de natură a prejudicia dreptul la apărare al coinculpatului, deoarece, pe de o parte, recunoașterea propriei învinuiri nu este o dovadă a vinovăției celuilalt inculpat, iar, pe de altă parte, dreptul la tăcere al celui ce și-a recunoscut propria învinuire nu afectează dreptul la apărare al coinculpatului, tot astfel cum dreptul la tăcere al celui ce *nu* și-a recunoscut învinuirea, de asemenea, este prezumat de lege că *nu* afectează dreptul la apărare al coinculpatului[1].

b) *Dreptul de a fi informat cu privire la fapta pentru care este cercetat și încadrarea juridică a acesteia*. Este *una dintre componentele dreptului la apărare*, aplicabilă atât în procedura dispunerii unor măsuri preventive[2], cât și în cursul urmăririi penale[3], al camerei preliminare[4] și al judecății în primă instanță[5]. Dreptul la informare cu privire la acuzație s-a consolidat pe plan european prin Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale[6], care, la art. 3, prevede că statele membre sunt obligate să se asigure că persoanele suspectate sau acuzate primesc informații, printre altele, cu privire la fapta penală de a

---

[1] *Opinia coordonatorilor:* Cadrul procesual actual nu permite menținerea calității de inculpat a unei persoane într-o cauză în care nu se exercită acțiunea penală împotriva sa și, pe cale de consecință, nu are drepturi și obligații procesuale. Atribuirea calității de inculpat nu poate fi pur formală, ci presupune posibilitatea reală și efectivă de a exercita toate drepturile și de a îndeplini toate obligațiile prevăzute de lege în virtutea calității sale, ceea ce, în exemplul de față, este în mod evident inadmisibil. A accepta că inculpatului trebuie să i se păstreze această calitate și în cauza disjunsă, cu consecința recunoașterii dreptului la tăcere, ar însemna să se admită și existența altor drepturi, de exemplu, dreptul de a ataca hotărârea pronunțată în cauza disjunsă. Indiferent de calitatea procesuală în care este audiat, declarația fostului coinculpat urmează a fi apreciată de instanță în raport de credibilitatea acesteia în ansamblul probator. De altfel, așa cum am arătat, pentru evitarea situațiilor de incompatibilitate și de revenire a inculpaților asupra pozițiilor procesuale exprimate anterior, apreciem că o soluție preferabilă ar fi aceea a judecării împreună atât a inculpaților care au înțeles să uzeze de procedura simplificată, cât și a celorlalți inculpați, cu evitarea disjungerii. A se vedea *infra*, partea specială, nr. 110.1.

[2] Art. 225 alin. (7) și (8) CPP: „(7) Judecătorul de drepturi și libertăți îl audiază pe inculpatul prezent despre *fapta de care este acuzat* și despre motivele pe care se întemeiază propunerea de arestare preventivă formulată de procuror. (8) Înainte de a proceda la ascultarea inculpatului, judecătorul de drepturi și libertăți îi aduce la cunoștință *infracțiunea de care este acuzat* (...)" (s.n.).

[3] Art. 307 CPP: „Persoanei care a dobândit calitatea de suspect i se aduc la cunoștință, înainte de prima sa audiere, această calitate, *fapta pentru care este suspectată, încadrarea juridică a acesteia* (...)" (s.n.).

[4] Art. 344 alin. (2) CPP: „*Copia certificată a rechizitoriului* și, după caz, traducerea autorizată a acestuia *se comunică inculpatului* la locul de deținere ori, după caz, la adresa unde locuiește sau la adresa la care a solicitat comunicarea actelor de procedură (...)" (s.n.).

[5] Art. 374 alin. (1) CPP: „La primul termen la care procedura de citare este legal îndeplinită și cauza se află în stare de judecată, președintele dispune ca grefierul să dea citire actului prin care s-a dispus trimiterea în judecată ori, după caz, a celui prin care s-a dispus începerea judecății sau să facă o prezentare succintă a acestuia".

[6] J.O. L 142 din 1 iunie 2012.

cărei comitere sunt suspectate sau acuzate și că, cel mai târziu la prezentarea fondului acuzării în instanță, se oferă informații detaliate cu privire la acuzare, inclusiv natura și încadrarea juridică a infracțiunii, precum și forma de participare a persoanei acuzate[1].

101. Drepturi specifice persoanei vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente. a) Specific persoanei vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente este *dreptul de a fi informate, într-un termen rezonabil, cu privire la stadiul urmăririi penale, la cererea lor expresă, cu condiția de a indica o adresă pe teritoriul României, o adresă de poștă electronică sau mesagerie electronică, la care aceste informații să le fie comunicate.*

Acest drept este *supus condiției* ca persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente să formuleze o cerere expresă privind informarea sa cu privire la stadiul urmăririi penale, precum și să indice o adresă pe teritoriul României ori o adresă de poștă electronică sau mesagerie electronică la care informațiile să îi fie comunicate. Dreptul își găsește utilitatea în situația – cu caracter de generalitate – în care subiecții procesuali menționați nu beneficiază de serviciile unui avocat care să fi solicitat încunoștințarea sa asupra oricărui act de urmărire penală ce urmează a fi efectuat. În condițiile în care urmărirea penală are un caracter nepublic, dreptul instituit de noul cod contribuie la monitorizarea activității de urmărire penală, pune la îndemâna subiecților procesuali interesați un instrument cu ajutorul căruia să evalueze celeritatea și eficiența desfășurării acestei activități, pentru ca, la nevoie, să poată formula întemeiat plângere la procurorul ierarhic superior sau să introducă contestație privind durata procesului penal.

Considerăm că informațiile privind stadiul urmăririi penale trebuie să se refere, în esență, la principalele acte procesuale dispuse (începerea urmăririi penale, punerea în mișcare a acțiunii penale, luarea unor măsuri asigurătorii, de siguranță sau preventive, stadiul temporal al administrării mijloacelor de probă etc.).

b) De asemenea, specific persoanei vătămate este și *dreptul de a fi informată*, la cerere, *cu privire la punerea inculpatului în libertate în orice mod, precum și în situația în care acesta evadează*, în cazul în care inculpatul va fi privat de libertate, respectiv condamnat la o pedeapsă privativă de libertate. Situația-premisă este aceea că, după arestarea preventivă a inculpatului, acesta este pus în libertate în cursul procesului ori, după condamnarea la pedeapsa închisorii, a detențiunii pe viață sau aplicarea unei măsuri educative privative de libertate, condamnatul este pus în libertate ca urmare a admiterii unei cereri de întrerupere a executării, a unei grațieri, a liberării condiționate sau a executării în totalitate a pedepsei/măsurii educative sau, fie în cursul procesului, fie în cursul executării sancțiunii penale privative de libertate, inculpatul/condamnatul evadează. În astfel de situații, ca urmare a stării conflictuale grave sau a posibilului comportament agresiv al inculpatului/condamnatului eventual grefat pe un sentiment de ură sau răzbunare, persoana vătămată poate avea interes în a fi anunțată despre starea de libertate a acestuia, pentru a-și lua măsuri personale de protecție ori a solicita pe căi legale astfel de măsuri. De aceea, încă din faza incipientă a cauzei ce atrage arestarea ori condamnarea infractorului, persoana vătămată trebuie să fie încunoștințată despre dreptul de a fi informată asupra situației procesuale a agresorului său.

c) Prin O.U.G. nr. 18/2016 s-a introdus[2], în beneficiul persoanei vătămate, dar și în interesul soluționării cauzei, *posibilitatea folosirii mijloacelor tehnice de comunicare pentru folosirea interpretului* în cazurile urgente, dacă prin aceasta nu se împiedică exercitarea

[1] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 50.

[2] Art. 81 alin. (1) lit. g[1]) teza a II-a CPP.

drepturilor acestor subiecți procesuali, iar măsura este necesară. În condițiile în care la textul astfel adăugat fac trimitere corespunzătoare și dispozițiile ce reglementează drepturile părții civile și ale părții responsabile civilmente, considerăm că *și pentru partea civilă ori partea responsabilă civilmente urmează a se aplica similar aceeași procedură*, dacă sunt îndeplinite toate condițiile legale și de oportunitate.

Textul *nu limitează categoriile mijloacelor tehnice* care ar putea fi utilizate, esențial fiind să se asigure traducerea imediată, în timp real, a procedurilor orale ce se desfășoară cu participarea persoanei vătămate ori, după caz, a părții civile sau a părții responsabile civilmente care necesită serviciile unui interpret. Astfel, mijlocul tehnic poate consta în videoconferință, în comunicarea audio sau audio-video prin rețelele de telefonie, în comunicarea prin intermediul aplicațiilor specifice internetului.

Activitatea efectuată în astfel de condiții trebuie *să aibă acuratețea necesară* care să preîntâmpine orice eroare în înțelegerea frazelor de tradus de către interpret sau a celor traduse de către organul judiciar și ceilalți participanți la procedura respectivă, iar în procedura analizată se impune asigurarea condițiilor pentru cunoașterea identității interpretului.

Pot exista mai multe tipuri de situații în care traducerea relatărilor/susținerilor orale să se impună a fi realizată prin mijloace tehnice de comunicare la distanță, de exemplu: persoana vătămată și interpretul se află într-o anumită locație, iar organul judiciar într-o altă locație; persoana vătămată și organul judiciar se află într-o anumită locație, iar interpretul într-o altă locație; interpretul și organul judiciar se află într-o anumită locație, iar persoana vătămată în alt loc; fiecare dintre persoanele indicate se află în locație diferită în raport cu celelalte. Având în vedere numărul redus sau chiar lipsa unor interpreți autorizați în limbi rare și imposibilitatea deplasării acestora repetat la diverse organe judiciare care ar avea nevoie de serviciile lor, suprapus pe afluența tot mai mare în România a unor cetățeni străini ce vorbesc astfel de limbi (sau dialecte) rare, ce pot fi implicați în cauze penale, în practica judiciară s-au ivit deja situații în care utilizarea serviciilor interpretului s-a realizat cu mijloace tehnice de comunicare la distanță.

Măsura de a beneficia de interpret prin intermediul mijloacelor tehnice de comunicare poate fi necesară atunci când se administrează probe ce privesc nemijlocit persoana vătămată și acestea nu ar putea fi amânate sau, în interesul cauzei, nu ar trebui amânate. O astfel de situație este cea în care, potrivit prevederilor art. 111 alin. (9) CPP, organul judiciar trebuie să audieze de îndată ori fără întârzieri nejustificate persoana vătămată, după înregistrarea plângerii acesteia referitoare la săvârșirea unei infracțiuni. De asemenea, pot exista cazuri concrete în care la audierea inculpatului sau a celorlalte părți ori la audierea martorilor persoana vătămată ce nu cunoaște/nu se poate exprima în limba română, aflată în imposibilitatea de a se prezenta personal, să aibă interesul de a asista și de a adresa întrebări prin intermediul interpretului. Situații similare pot fi imaginate și în ceea ce privește recunoașterea unor obiecte sau persoane etc.

Legea limitează folosirea mijloacelor tehnice de comunicare pentru asigurarea dreptului la interpret al persoanei vătămate numai la *cazurile urgente*, respectiv la acele situații în care se impune ca actul procedural să fie realizat într-un termen în care nu se poate asigura prezența în fața organului judiciar atât a persoanei vătămate, cât și a interpretului corespunzător. Cu titlu de exemplu, considerăm că ne aflăm în fața unui astfel de caz dacă persoana vătămată este în pericol iminent de a deceda – inclusiv sau mai ales ca urmare a infracțiunii săvârșite –, dacă trebuie constatată o stare de fapt ce ar atrage apoi măsuri

urgente (cum ar fi prinderea infractorului), în cauzele cu arestați, considerate de lege[1] a fi urgente, ori în procedura audierii anticipate[2].

O ultimă condiție a legii este aceea ca traducerea orală imediată a actelor de procedură prin mijloace de comunicare la distanță *să nu împiedice exercitarea drepturilor persoanei vătămate*. Considerăm că, dacă drepturile concrete respective vor putea fi exercitate ulterior, astfel încât să acopere o eventuală prejudiciere cauzată de realizarea procedurii urgente de mai sus, nu se poate reține că a fost împiedicată exercitarea lor, deoarece eficiența exercitării drepturilor procesuale trebuie apreciată în ansamblul întregii proceduri, iar nu separat pe fiecare act procedural în parte. Acest principiu reiese, de altfel, și din reglementarea instituției nulității relative.

Observăm că dreptului persoanei vătămate (și, prin norma de trimitere, al părții civile și al părții responsabile civilmente) de a beneficia gratuit de un interpret în modalitatea folosirii mijloacelor tehnice de comunicare *nu îi corespunde o reglementare similară în materia drepturilor suspectului sau inculpatului*[3]. Aceasta nu înseamnă însă că legea nu permite, și în cazul suspectului sau inculpatului, posibilitatea folosirii mijloacelor tehnice de comunicare pentru efectuarea traducerilor de către interpreți în cazurile urgente, cu salvgardarea drepturilor acestuia. Codul de procedură penală conține mai multe prevederi din care se deduce că procedura la care facem referire poate fi utilizată, în anumite condiții, și în ceea ce îl privește pe inculpat. Spre exemplu, art. 364 alin. (1) teza a III-a CPP stipulează, pentru inculpatul aflat în stare de deținere, că „Se consideră că este prezent și inculpatul privat de libertate care, cu acordul său și în prezența apărătorului ales sau numit din oficiu și, după caz, a interpretului, participă la judecată prin videoconferință, la locul de deținere". Dispoziții similare regăsim și pentru ascultarea inculpatului în procedura prelungirii măsurii arestării preventive[4] ori pentru procedura desfășurată în fața instanței de executare[5].

d) Un alt drept specific persoanei vătămate, introdus prin O.U.G. nr. 18/2016, este cel *de a i se comunica, într-o limbă pe care o înțelege, traducerea oricărei soluții de netrimitere în judecată*, atunci când nu înțelege limba română. Prevederea se referă la reproducerea în scris, în limba pe care o înțelege persoana vătămată, a soluției de netrimitere în judecată.

Soluțiile de netrimitere în judecată sunt cele de clasare și renunțare la urmărire penală și pot fi date prin ordonanță sau prin rechizitoriu. În această din urmă situație, considerăm că, dacă este posibilă departajarea considerentelor situației de fapt și a temeiurilor trimiterii în judecată de cele ale netrimiterii în judecată, urmează a se comunica numai traducerea părții din rechizitoriu care se referă la soluția de netrimitere în judecată.

Limba în care se face traducerea nu trebuie să fie neapărat limba maternă sau limba oficială a statului al cărui cetățean este persoana vătămată (pe care se presupune că o cunoaște), textul neimpunând o astfel de limitare. Alegerea limbii în care se face traducerea

[1] Art. 355 alin. (1) CPP: „Dacă în cauză sunt inculpați arestați preventiv sau aflați în arest la domiciliu, judecata se face de urgență și cu precădere (...)".

[2] Art. 308 alin. (1) CPP: „Atunci când există riscul ca persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente sau un martor să nu mai poată fi audiat în cursul judecății, procurorul poate sesiza judecătorul de drepturi și libertăți în vederea audierii anticipate a acestuia".

[3] Facem trimitere la art. 83 CPP, cu titlul marginal „Drepturile inculpatului".

[4] Art. 235 alin. (3) teza a II-a CPP: „Ascultarea inculpatului se poate face cu acordul acestuia și în prezența unui apărător ales sau numit din oficiu și, după caz, a unui interpret, și prin videoconferință, la locul de deținere".

[5] Art. 597 alin. (2[1]) CPP: „Condamnatul aflat în stare de detenție sau internat într-un centru educativ poate participa la judecată în vederea rezolvării situațiilor reglementate în prezentul titlu și prin intermediul videoconferinței, la locul de deținere, cu acordul său și în prezența apărătorului ales sau numit din oficiu și, după caz, și a interpretului".

poate fi făcută, în opinia noastră, pe temeiuri de oportunitate și celeritate, spre exemplu, pentru faptul că organul judiciar nu are la dispoziție un traducător al limbii materne a persoanei ori pentru reducerea costurilor traducerii, preferându-se în locul unei limbi rare o limbă de circulație europeană. Esențial este ca persoana vătămată să înțeleagă limba în care i se face traducerea, acest lucru putând fi stabilit pe baza diferitelor informații disponibile organului judiciar, cum ar fi faptul că persoana a folosit anterior această limbă pentru a depune plângerea sau a da declarație, faptul că este rezidentă de un timp îndelungat în statul a cărei limbă oficială va fi aleasă pentru traducerea soluției de netrimitere în judecată, propria afirmație că înțelege limba respectivă etc.

Rațiunea instituirii acestui nou drept pentru persoana vătămată credem că este aceea a consolidării poziției sale procesuale în cadrul urmăririi penale, prin asigurarea dreptului efectiv de a formula în cunoștință de cauză plângere împotriva soluțiilor de netrimitere în judecată, ca parte a procedurii prin care se asigură examinarea cauzei de un magistrat independent în vederea garantării unei soluții imparțiale. De altfel, pe linia asigurării aceluiași drept la informare în legătură cu soluțiile ce pot pune capăt procesului penal în diferite faze, se instituie expres și *dreptul (comun cu cel al părții civile și al inculpatului) de a i se comunica, în limba pe care o înțelege, copia minutei hotărârii*[1]. Prevederile modificatoare ale O.U.G. nr. 18/2016 clarifică expres pentru persoana vătămată și dreptul de a depune plângerea în limba pe care o înțelege ori dreptul de a fi citată prin citație tradusă în această limbă[2].

Dreptul de a primi comunicarea soluției de netrimitere în judecată în limba pe care o înțelege *îl au și partea civilă*, ca efect al normei de trimitere de la art. 85 alin. (1) CPP, conform căreia, „În cursul procesului penal, partea civilă are drepturile prevăzute la art. 81", *precum și partea responsabilă civilmente*, în conformitate cu dispozițiile art. 87 alin. (1), care fac trimitere la aceleași prevederi ale art. 81. Deși soluția de netrimitere în judecată se referă numai la acțiunea penală și nu antamează acțiunea civilă, este de interes atât pentru partea civilă, cât și pentru partea responsabilă civilmente să cunoască această soluție, cu atât mai mult cu cât pot avea și interesul atacării ei, în limitele și în scopul soluționării acțiunii civile.

Potrivit dispozițiilor analizate, ar părea că suspectul și inculpatul nu beneficiază de dreptul de a li se comunica o copie tradusă a soluției de netrimitere în judecată, câtă vreme legiuitorul nu a adăugat, concomitent cu dreptul recunoscut persoanei vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente, o prevedere similară în art. 83 CPP. În realitate, un astfel de drept este recunoscut în mod generic în art. 12 alin. (3) CPP, acesta stipulând, între altele, că „Părților și subiecților procesuali care nu vorbesc sau nu înțeleg limba română ori nu se pot exprima li se asigură, în mod gratuit, posibilitatea de a lua cunoștință de piesele dosarului (...)"; or, soluția de netrimitere în judecată poate fi încadrată în noțiunea generală de „piesă a dosarului", iar cum la momentul respectiv dosarul nu mai este pe rol, comunicarea către suspect sau inculpat a copiei traduse a acestei soluții poate constitui modalitatea practică de a le asigura posibilitatea luării la cunoștință și de ultimul act procesual. În altă ordine de idei, dar cu aceeași finalitate, considerăm că, prin art. 83 lit. h) CPP, care stabilește pentru inculpat (și, pe cale de trimitere, și pentru suspect) „alte drepturi prevăzute de lege", legiuitorul face trimitere nu numai la drepturi expres

[1] Facem trimitere la art. 407 alin. (1) CPP, astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Art. 289 alin. (11) CPP: „Persoana care nu vorbește sau nu înțelege limba română poate depune plângerea în limba pe care o înțelege. Odată cu depunerea plângerii aceasta poate solicita ca, atunci când este citată, să primească și o traducere a citației".

prevăzute pentru acesta în norme speciale ale Codului de procedură penală, ci și la acele drepturi ce se pretează a fi comune subiecților procesuali, chiar dacă sunt reglementate ca atare numai pentru o anumită categorie a acestora; se impune o astfel de interpretare pentru a respecta unul dintre principiile esențiale ale procesului, și anume egalitatea de tratament juridic, interpretarea extinsă fiind în favoarea inculpatului și, totodată, nefiind în defavoarea unui alt subiect procesual. Astfel, se poate considera că, prin sintagma „[inculpatul beneficiază de] alte drepturi prevăzute de lege", textul analizat face trimitere inclusiv la nou-introdusul drept de care beneficiază persoana vătămată, de a i se comunica traducerea într-o limbă pe care o înțelege a oricărei soluții de netrimitere în judecată, atunci când nu înțelege limba română.

Capitolul al IV-lea. Avocatul. Asistența juridică și reprezentarea

REGLEMENTARE

Art. 88. **Avocatul.** (1) Avocatul asistă sau reprezintă, în procesul penal, părțile ori subiecții procesuali principali, în condițiile legii.

(2) Nu poate fi avocat al unei părți sau al unui subiect procesual principal:

a) soțul ori ruda până la gradul al IV-lea cu procurorul sau cu judecătorul;

b) martorul citat în cauză;

c) cel care a participat în aceeași cauză în calitate de judecător sau de procuror;

d) o altă parte sau un alt subiect procesual.

(3)[1] Avocatul ales sau desemnat din oficiu este obligat să asigure asistența juridică a părților ori a subiecților procesuali principali.

(4) Părțile sau subiecții procesuali principali cu interese contrare nu pot fi asistați sau reprezentați de același avocat.

Art. 89. **Asistența juridică a suspectului sau a inculpatului.** (1) Suspectul sau inculpatul are dreptul să fie asistat de unul ori de mai mulți avocați în tot cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară și al judecății, iar organele judiciare sunt obligate să îi aducă la cunoștință acest drept. Asistența juridică este asigurată atunci când cel puțin unul dintre avocați este prezent.

(2) Persoana reținută sau arestată are dreptul să ia contact cu avocatul, asigurându-i-se confidențialitatea comunicărilor, cu respectarea măsurilor necesare de supraveghere vizuală, de pază și securitate, fără să fie interceptată sau înregistrată convorbirea dintre ei. Probele obținute cu încălcarea prezentului alineat se exclud.

Art. 90. **Asistența juridică obligatorie a suspectului sau a inculpatului.** Asistența juridică este obligatorie:

a) când suspectul sau inculpatul este minor, internat într-un centru de detenție ori într-un centru educativ, când este reținut sau arestat, chiar în altă cauză, când față de acesta a fost dispusă măsura de siguranță a internării medicale, chiar în altă cauză, precum și în alte cazuri prevăzute de lege;

b) în cazul în care organul judiciar apreciază că suspectul ori inculpatul nu și-ar putea face singur apărarea;

c)[2] în cursul procedurii în cameră preliminară și în cursul judecății în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani.

---

[1] Alin. (3) și (4) ale art. 88 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 51 din Legea nr. 255/2013.

[2] Lit. c) de la art. 90 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 14 din O.U.G. nr. 18/2016.

Art. 91. Avocatul din oficiu. (1) În cazurile prevăzute în art. 90, dacă suspectul sau inculpatul nu și-a ales un avocat, organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu.

(2)[1] În tot cursul procesului penal, când asistența juridică este obligatorie, dacă avocatul ales lipsește nejustificat, nu asigură substituirea sau refuză nejustificat să exercite apărarea, deși a fost asigurată exercitarea tuturor drepturilor procesuale, organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să îl înlocuiască, acordându-i acestuia un termen rezonabil și înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective, făcându-se mențiune despre aceasta într-un proces-verbal ori, după caz, în încheierea de ședință. În cursul judecății, când asistența juridică este obligatorie, dacă avocatul ales lipsește nejustificat la termenul de judecată, nu asigură substituirea sau refuză să efectueze apărarea, deși a fost asigurată exercitarea tuturor drepturilor procesuale, instanța ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să îl înlocuiască, acordându-i un termen de minimum 3 zile pentru pregătirea apărării.

(3) Avocatul din oficiu desemnat este obligat să se prezinte ori de câte ori este solicitat de organul judiciar, asigurând o apărare concretă și efectivă în cauză.

(4) Delegația apărătorului din oficiu încetează la prezentarea apărătorului ales.

(5) Dacă la judecarea cauzei avocatul lipsește și nu poate fi înlocuit în condițiile alin. (2), cauza se amână.

Art. 92. Drepturile avocatului suspectului și inculpatului[2]. (1)[3] În cursul urmăririi penale, avocatul suspectului sau inculpatului are dreptul să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală, cu excepția:

a) situației în care se utilizează metodele speciale de supraveghere ori cercetare, prevăzute în cap. IV din titlul IV;

b) percheziției corporale sau a vehiculelor în cazul infracțiunilor flagrante.

(2) Avocatul suspectului sau inculpatului poate solicita să fie încunoștințat de data și ora efectuării actului de urmărire penală ori a audierii realizate de judecătorul de drepturi și libertăți. Încunoștințarea se face prin notificare telefonică, fax, e-mail sau prin alte asemenea mijloace, încheindu-se în acest sens un proces-verbal.

(3) Lipsa avocatului nu împiedică efectuarea actului de urmărire penală sau a audierii, dacă există dovada că acesta a fost încunoștințat în condițiile alin. (2).

(4) Avocatul suspectului sau inculpatului are de asemenea dreptul să participe la audierea oricărei persoane de către judecătorul de drepturi și libertăți, să formuleze plângeri, cereri și memorii.

(5) În cazul efectuării percheziției domiciliare, încunoștințarea prevăzută la alin. (2) se poate face și după prezentarea organului de urmărire penală la domiciliul persoanei ce urmează să fie percheziționată.

(6)[4] În cazul în care avocatul suspectului sau al inculpatului este prezent la efectuarea unui act de urmărire penală, se face mențiune despre aceasta și despre eventualele obiecțiuni formulate, iar actul este semnat și de avocat.

(7) În cursul procedurii de cameră preliminară și în cursul judecății, avocatul are dreptul să consulte actele dosarului, să îl asiste pe inculpat, să exercite drepturile procesuale ale acestuia, să formuleze plângeri, cereri, memorii, excepții și obiecțiuni.

(8) Avocatul suspectului sau inculpatului are dreptul să beneficieze de timpul și înlesnirile necesare pentru pregătirea și realizarea unei apărări efective.

---

[1] Alin. (2) și (3) ale art. 91 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 52 din Legea nr. 255/2013.

[2] Denumirea marginală a art. 92 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 53 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (1) al art. 92 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 54 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (6) și (7) ale art. 92 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 54 din Legea nr. 255/2013.

Art. 93. Asistența juridică a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente. (1)[1] În cursul urmăririi penale, avocatul persoanei vătămate, al părții civile sau al părții responsabile civilmente are dreptul să fie încunoștințat în condițiile art. 92 alin. (2), să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală în condițiile art. 92, dreptul de a consulta actele dosarului și de a formula cereri și a depune memorii. Dispozițiile art. 89 alin. (1) se aplică în mod corespunzător.

(2) Avocatul persoanei vătămate, al părții civile sau al părții responsabile civilmente are dreptul prevăzut la art. 92 alin. (8).

(3) În cursul judecății, avocatul persoanei vătămate, al părții civile sau al părții responsabile civilmente exercită drepturile persoanei asistate, cu excepția celor pe care aceasta le exercită personal, și dreptul de a consulta actele dosarului.

(4) Asistența juridică este obligatorie când persoana vătămată sau partea civilă este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă.

(5) Când organul judiciar apreciază că din anumite motive persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente nu și-ar putea face singură apărarea, dispune luarea măsurilor pentru desemnarea unui avocat din oficiu.

Art. 94. Consultarea dosarului. (1)[2] Avocatul părților și al subiecților procesuali principali are dreptul de a solicita consultarea dosarului pe tot parcursul procesului penal. Acest drept nu poate fi exercitat, nici restrâns în mod abuziv.

(2) Consultarea dosarului presupune dreptul de a studia actele acestuia, dreptul de a nota date sau informații din dosar, precum și de a obține fotocopii pe cheltuiala clientului.

(3)[3] În cursul urmăririi penale, procurorul stabilește data și durata consultării într-un termen rezonabil. Acest drept poate fi delegat organului de cercetare penală.

(4) În cursul urmăririi penale, procurorul poate restricționa motivat consultarea dosarului, dacă prin aceasta s-ar putea aduce atingere bunei desfășurări a urmăririi penale. După punerea în mișcare a acțiunii penale, restricționarea se poate dispune pentru cel mult 10 zile.

(5) În cursul urmăririi penale, avocatul are obligația de a păstra confidențialitatea sau secretul datelor și actelor de care a luat cunoștință cu ocazia consultării dosarului.

(6) În toate cazurile, avocatului nu îi poate fi restricționat dreptul de a consulta declarațiile părții sau ale subiectului procesual principal pe care îl asistă ori îl reprezintă.

(7) În vederea pregătirii apărării, avocatul inculpatului are dreptul de a lua cunoștință de întreg materialul dosarului de urmărire penală în procedurile desfășurate în fața judecătorului de drepturi și libertăți privind măsurile privative sau restrictive de drepturi, la care avocatul participă.

(8)[4] Dispozițiile prezentului articol se aplică în mod corespunzător cu privire la dreptul părților și al subiecților procesuali principali de a consulta dosarul.

Art. 95. Dreptul de a formula plângere. (1) Avocatul are dreptul de a formula plângere, potrivit art. 336-339.

(2) În situațiile prevăzute la art. 89 alin. (2), art. 92 alin. (2) și art. 94, procurorul ierarhic superior este obligat să rezolve plângerea și să comunice soluția, precum și motivarea acesteia, în cel mult 48 de ore.

Art. 96. Reprezentarea. În cursul procesului penal, suspectul, inculpatul, celelalte părți, precum și persoana vătămată pot fi reprezentați, cu excepția cazurilor în care prezența acestora este obligatorie sau este apreciată ca fiind necesară de procuror, judecător sau instanța de judecată, după caz.

[1] Alin. (1) al art. 93 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 55 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (1) al art. 94 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 56 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (3) și (4) ale art. 94 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 56 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (8) al art. 94 a fost introdus prin art. 102 pct. 57 din Legea nr. 255/2013.

COMENTARIU

Secțiunea 1. Avocatul. Incompatibilități. Contrarietatea de interese. Asistența juridică și reprezentarea

102. Avocatul. Spre deosebire de Codul de procedură penală din 1968, noua reglementare a urmărit să renunțe la noțiunea de „apărător", considerată învechită[1], și consacră expres calitatea avocatului de *participant în procesul penal* (la art. 29 CPP).

Organizarea și exercitarea profesiei de avocat sunt reglementate prin *Legea nr. 51/1995* privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată[2]. Potrivit art. 1 alin. (2) din actul normativ menționat, *profesia de avocat se exercită numai de avocații înscriși în tabloul baroului din care fac parte, barou component al Uniunii Naționale a Barourilor din România* (U.N.B.R.). *Membrul unui barou dintr-o altă țară* poate exercita profesia de avocat în România, în cazul îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege, iar *avocatul străin* nu poate pune concluzii orale sau scrise în fața instanțelor judecătorești și a celorlalte organe jurisdicționale și judiciare, cu excepția celor de arbitraj internațional, conform art. 13 alin. (1) și (4) din Legea nr. 51/1995.

Articolul 26 alin. (1)-(4) din aceeași lege prevede că „(1) Instanțele sunt obligate să verifice și să se pronunțe asupra calității de reprezentant a unei persoane care se prezintă ca avocat, exercitând acte specifice acestei profesii și folosind însemnele profesiei de avocat. (2) Exercitarea, fără drept, a oricărei activități specifice profesiei de avocat constituie infracțiune și se pedepsește potrivit legii penale. (3) Fapta unei persoane care exercită activități specifice profesiei de avocat în cadrul unor entități care nu fac parte din formele de organizare profesională recunoscute de prezenta lege constituie infracțiune și se pedepsește potrivit legii penale. (4) Actele specifice profesiei de avocat, efectuate în mod public de o persoană care nu a dobândit calitatea de avocat în condițiile prezentei legi, sunt nule".

103. Persoanele care asistă sau reprezintă părțile în fața organelor judiciare, deși nu au dobândit calitatea de avocat în condițiile Legii nr. 51/1995. Trebuie arătat că, în România, începând cu anul 2002, s-au înființat și au început să funcționeze unele structuri de exercitare a profesiei de avocat paralele ordinului avocaților care își desfășoară activitatea în baza Legii nr. 51/1995, structuri înființate în temeiul dispozițiilor O.G. nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații[3].

În practica instanțelor judecătorești nu a existat un punct de vedere unitar cu privire la *posibilitatea tragerii la răspundere penală pentru săvârșirea infracțiunii de exercitare fără drept a unei profesii* a persoanelor care asistă sau reprezintă părțile în fața organelor judiciare, deși nu au dobândit calitatea de avocat în condițiile Legii nr. 51/1995.

Astfel, unele instanțe au considerat că fapta persoanei care asistă sau reprezintă părțile în fața organelor judiciare, deși nu a dobândit calitatea de avocat în condițiile Legii nr. 51/1995, întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de exercitare fără drept a unei profesii, prevăzută de art. 281 CP (din 1969 – n.n.)[4]. Alte instanțe, dimpotrivă, au considerat că

[1] Ca urmare a modificărilor proiectului inițial, termenul s-a mai strecurat însă în unele dispoziții, cum sunt cele de la art. 91 alin. (4), art. 193 alin. (3), art. 344 alin. (2) și (3), art. 352 alin. (11) și (12), art. 353 alin. (2), art. 466 alin. (2) CPP.

[2] M. Of. nr. 98 din 7 februarie 2011.

[3] M. Of. nr. 39 din 31 ianuarie 2000.

[4] A se vedea, spre exemplu, Jud. Tecuci, sent. pen. din 8 septembrie 2011; Jud. Deva, sent. pen. nr. 538 din 5 aprilie 2012, definitivă prin dec. din 29 mai 2012 a C.A. Alba Iulia.

fapta menționată nu întrunește elementele constitutive ale acestei infracțiuni, câtă vreme făptuitorul face parte dintr-un barou înființat printr-o hotărâre judecătorească definitivă, barou care i-a acordat, prin decizie, și calitatea de avocat[1].

Potrivit art. 113 alin. (1)-(2) din Legea nr. 51/1995: „(1) La data intrării în vigoare a prezentei legi persoanele fizice sau juridice care au fost autorizate în baza altor acte normative ori au fost încuviințate prin hotărâri judecătorești să desfășoare activități de consultanță, reprezentare sau asistență juridică, în orice domenii, își încetează de drept activitatea. Continuarea unor asemenea activități constituie infracțiune și se pedepsește potrivit legii penale. (2) De asemenea, la data intrării în vigoare a prezentei legi încetează de drept efectele oricărui act normativ, administrativ sau jurisdicțional prin care au fost recunoscute ori încuviințate activități de consultanță, reprezentare și asistență juridică contrare dispozițiilor prezentei legi"[2].

De asemenea, conform art. 1 din lege: „(1) Profesia de avocat este liberă și independentă, cu organizare și funcționare autonome, în condițiile prezentei legi și ale statutului profesiei. (2) Profesia de avocat se exercită numai de avocații înscriși în tabloul baroului din care fac parte, barou component al Uniunii Naționale a Barourilor din România, denumită în continuare *U.N.B.R.* (3) Constituirea și funcționarea de barouri în afara U.N.B.R. sunt interzise. Actele de constituire și de înregistrare ale acestora sunt nule de drept. Nulitatea poate fi constatată și din oficiu".

După cum arătam și în ediția anterioară[3], față de prevederile legale menționate, având în vedere și dispozițiile art. 85 din O.G. nr. 26/2000[4], este exclusă înființarea de barouri sau dobândirea calității de avocat în afara regimului instituit prin Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat[5].

Am argumentat, în acest sens, că aceasta este și rațiunea Deciziei nr. XXVII din 16 aprilie 2007 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secțiile Unite[6], dată în soluționarea unui recurs în interesul legii, prin care s-a stabilit că *asistența juridică acordată în procesul penal unui inculpat sau învinuit de o persoană care nu a dobândit calitatea de avocat în condițiile Legii nr. 51/1995 echivalează cu lipsa de apărare a acestuia*. S-a motivat, în acest sens, că, în art. 1 alin. (2) din Legea nr. 51/1995, s-a prevăzut că „profesia de avocat se exercită numai de avocații înscriși în tabloul baroului din care fac parte, barou component al Uniunii Naționale a Barourilor din România", iar prin alin. (3) al aceluiași articol s-au interzis expres constituirea și funcționarea de barouri în afara U.N.B.R., sub sancțiunea nulității de drept a acestor acte. Or, câtă vreme dispozițiile din actul normativ arătat, având caracter de lege specială cu privire la modul de exercitare a profesiei de avocat, conțin anumite cerințe imperative, este de la sine înțeles că nu este posibilă exercitarea unei asemenea profesii în afara cadrului instituționalizat de acea lege.

---

[1] A se vedea, spre exemplu, C.A. Galați, dec. pen. nr. 467/R din 2 aprilie 2012, definitivă.

[2] Este vorba despre fostul art. 82 din lege, înainte de cea de-a doua republicare, iar prevederile fac referire la intrarea în vigoare a Legii nr. 255/2004 (M. Of. nr. 559 din 23 iunie 2004).

[3] G. TUDOR, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *Noul Cod de procedură penală comentat*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2015, p. 230.

[4] *„Persoanele juridice de utilitate publică* – asociații, fundații *sau alte organizații* de acest fel – *înființate prin legi*, ordonanțe, *decrete-lege*, hotărâri ale Guvernului sau prin orice alte acte de drept public *nu intră sub incidența prevederilor prezentei ordonanțe, ci rămân supuse reglementărilor speciale care stau la baza înființării și funcționării lor"* (s.n.).

[5] Condițiile de organizare și exercitare a profesiei de avocat sunt prevăzute într-o lege specială și nu se supun normei generale cuprinse în O.G. nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații (C.C.R., dec. nr. 88 din 10 februarie 2005, M. Of. nr. 163 din 23 februarie 2005, dec. nr. 260 din 12 mai 2005, M. Of. nr. 548 din 28 iunie 2005).

[6] M. Of. nr. 772 din 14 noiembrie 2007.

Decizia instanței supreme este în concordanță cu cele reținute în mod constant de Curtea Constituțională, reflectând, totodată, și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materia condițiilor prevăzute de lege pentru exercitarea profesiei de avocat.

Astfel, Curtea Constituțională a arătat că niciun considerent privind libertatea individuală, implicit cea de asociere, nu poate fi reținut pentru înlăturarea art. 1 alin. (2) din Legea nr. 51/1995, care dispune că profesia de avocat se exercită numai de către membrii barourilor. Articolul 53 din Constituție prevede că exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrâns prin lege, dacă aceasta se impune, între altele, pentru apărarea drepturilor și libertăților cetățenilor. Tocmai de aceea, garantând dreptul la apărare, Constituția prevede în art. 24 alin. (2) că în timpul procesului părțile au dreptul la asistența unui avocat, înțelegând prin aceasta o persoană care are calitatea de avocat dobândită în condițiile prevăzute prin lege. Aceasta este o puternică garanție care previne desfășurarea unor activități de asistență juridică de către persoane necalificate și care scapă controlului profesional al barourilor de avocați. În această lumină, incriminarea faptelor de exercitare nelegală a profesiunii de avocat, prevăzută în art. 25 din Legea nr. 51/1995 (în prezent art. 26 – n.n.), nu este decât consecința logică a reglementării legale, nefiind, prin urmare, de natură să aducă atingere prevederilor din Legea fundamentală cuprinse în art. 41 alin. (1) privind munca și protecția socială a muncii[1].

Totodată, Curtea a statuat că, „în concepția legiuitorului, avocatura este un serviciu public, care este organizat și funcționează pe baza unei legi speciale, iar profesia de avocat poate fi exercitată de un corp profesional selectat și funcționând după reguli stabilite de lege. (...) Această opțiune a legiuitorului nu poate fi considerată ca neconstituțională, având în vedere că scopul ei este asigurarea unei asistențe juridice calificate, iar normele în baza cărora funcționează nu contravin principiilor constituționale, cei care doresc să practice această profesie fiind datori să respecte legea și să accepte regulile impuse de aceasta. Astfel se explică de ce condițiile de organizare și exercitare a profesiei de avocat sunt prevăzute într-o lege specială. Curtea Constituțională a arătat constant în jurisprudența sa că profesia de avocat se poate exercita numai cu respectarea legii, și nu împotriva ei"[2].

Garantând dreptul la apărare, Constituția prevede la art. 24 alin. (2) că, în timpul procesului, părțile au dreptul la asistența unui avocat, înțelegând prin aceasta o persoană care are calitatea de avocat dobândită în condițiile prevăzute de lege, astfel că incriminarea faptelor de exercitare nelegală a profesiunii de avocat nu este decât consecința logică a reglementării legale[3].

În cauza *Bota c. României*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a decis că dizolvarea unei asociații, care avea ca obiect de activitate, printre altele, crearea de barouri, care funcționa cu încălcarea prevederilor Legii nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, a vizat un scop legitim, adică apărarea ordinii publice și protejarea drepturilor și libertăților celorlalți, mai ales a celor care fac apel la avocați pentru apărarea intereselor lor, măsura fiind proporțională cu scopul vizat, iar motivele invocate de jurisdicțiile interne se dovedesc pertinente și suficiente. De aici, Curtea a conchis că ingerința era

[1] C.C.R., dec. nr. 1177 din 6 noiembrie 2008 (M. Of. nr. 866 din 22 decembrie 2008).

[2] C.C.R., dec. nr. 150 din 10 februarie 2009 (M. Of. nr. 152 din 11 martie 2009). În același sens, dec. nr. 391 din 14 octombrie 1997 (M. Of. nr. 143 din 8 aprilie 1998), dec. nr. 44 din 4 februarie 2003 (M. Of. nr. 161 din 13 martie 2003), dec. nr. 88 din 10 februarie 2005 (M. Of. nr. 163 din 23 februarie 2005), dec. nr. 260 din 12 mai 2005 (M. Of. nr. 548 din 28 iunie 2005), dec. nr. 200 din 2 martie 2006 (M. Of. nr. 299 din 3 aprilie 2006), dec. nr. 1354 din 22 octombrie 2009 (M. Of. nr. 844 din 7 decembrie 2009), dec. nr. 3 noiembrie 2009 (M. Of. nr. 855 din 9 decembrie 2009), dec. nr. 925 din 6 iulie 2010 (M. Of. nr. 566 din 11 august 2010).

[3] C.C.R., dec. nr. 391 din 14 octombrie 1997 (M. Of. nr. 143 din 8 aprilie 1998).

„necesară într-o societate democratică". În plus, ordinele profesiunilor liberale – cum este și Uniunea Avocaților din România – sunt instituții de drept public, reglementate de lege și urmând scopurile de interes general, astfel că scapă de sub incidența art. 11 din Convenție, nefiind o asociație în sensul acestuia[1].

Opinia ne-a fost confirmată printr-o decizie a Înaltei Curți de Casație și Justiție, pronunțată în soluționarea unui recurs în interesul legii, potrivit căreia „fapta unei persoane care exercită activități specifice profesiei de avocat în cadrul unor entități care nu fac parte din formele de organizare profesională recunoscute de Legea nr. 51/1995 privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată, cu modificările și completările ulterioare, constituie infracțiunea de exercitare fără drept a unei profesii sau activități prevăzută de art. 348 din Codul penal"[2].

104. Incompatibilități. În art. 88 alin. (2) CPP sunt prevăzute expres *patru cazuri de incompatibilitate* a avocatului unei părți sau al unui subiect procesual principal (adică al inculpatului, părții civile, părții responsabile civilmente, suspectului sau persoanei vătămate, față de dispozițiile art. 32 și art. 33 CPP). Astfel, *nu poate fi avocat al unei părți sau al unui subiect procesual principal*:

a) *soțul ori ruda până la gradul al IV-lea cu procurorul sau cu judecătorul*; în mod corespunzător, potrivit dispozițiilor art. 64 alin. (1) lit. b) și art. 65 alin. (1) CPP, judecătorul/procurorul este incompatibil dacă „este rudă sau afin, până la gradul al IV-lea inclusiv, ori se află într-o altă situație dintre cele prevăzute la art. 177 din Codul penal[3] cu una dintre părți, cu un subiect procesual principal, cu *avocatul* (...) acestora" (s.n.). Prin urmare, dacă avocatul unei părți sau al unui subiect procesual principal este soț ori rudă până la gradul al IV-lea cu procurorul sau cu judecătorul din cauză, devine incompatibil, nu se mai pune problema incompatibilității judecătorului sau a procurorului, iar în celelalte cazuri, în care avocatul este afin până la gradul al IV-lea inclusiv ori se află într-o altă situație dintre cele prevăzute la art. 177 CP, devin incompatibili judecătorul sau procurorul, care trebuie să se abțină, avocatul putând rămâne în cauză;

b) *martorul citat în cauză*; potrivit art. 114 alin. (3) CPP, „Calitatea de martor are întâietate față de calitatea de expert sau de avocat, de mediator ori de reprezentant al uneia dintre părți sau al unui subiect procesual principal, cu privire la faptele și împrejurările de fapt pe care persoana le-a cunoscut înainte de a dobândi această calitate"; dispozițiile se regăseau, parțial, și în art. 79 alin. (2) CPP 1968. Spre deosebire de art. 114 alin. (3) CPP, art. 88 alin. (2) lit. b) din același cod nu distinge cu privire la perioada de timp în care avocatul a cunoscut faptele și împrejurările de fapt cu privire la care este obligat să dea declarație de martor; rezultă că avocatul poate fi citat ca martor în cauză, devenind, prin urmare, incompatibil, și cu privire la fapte și împrejurări pe care le-a cunoscut ulterior dobândirii

[1] C.E.D.O., cauza *Pompiliu Bota c. României*, dec. privind admisibilitatea din 12 octombrie 2004, nr. 24057/03, www.scj.ro.

[2] I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 15 din 21 septembrie 2015 (M. Of. nr. 816 din 3 noiembrie 2015). În același sens a fost ulterior modificat art. 26 din Legea nr. 15/1995, prin Legea nr. 25/2017 (M. Of. nr. 210 din 28 martie 2017), menționându-se expres acest lucru la alin. (3) al articolului menționat.

[3] Potrivit art. 177 CP: „(1) Prin *membru de familie* se înțelege: a) ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude; b) soțul; c) persoanele care au stabilit relații asemănătoare acelora dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc. (2) Dispozițiile din legea penală privitoare la membru de familie, în limitele prevăzute în alin. (1) lit. a), se aplică, în caz de adopție, și persoanei adoptate ori descendenților acesteia în raport cu rudele firești".

calității de avocat, cu observarea însă a dispozițiilor art. 116 alin. (3) și (4) CPP[1], precum și ale art. 46 alin. (2)-(4) din Legea nr. 51/1995[2] și ale art. 8-10 din Statutul profesiei de avocat[3];

c) cel care *a participat în aceeași cauză în calitate de judecător sau de procuror*;

d) *o altă parte sau un alt subiect procesual.*

La acestea se adaugă, desigur, *cazurile de incompatibilitate prevăzute la art. 15 din Legea nr. 51/1995*, potrivit căruia exercitarea profesiei de avocat este incompatibilă cu:

a) activitatea salarizată în cadrul altor profesii decât cea de avocat;

b) ocupațiile care lezează demnitatea și independența profesiei de avocat sau bunele moravuri;

c) exercitarea nemijlocită de activități de producție, comerț sau prestări de servicii[4].

Articolul 16 lit. a) din aceeași lege prevede că exercitarea profesiei de avocat este compatibilă cu *calitatea de deputat sau senator*, dar, potrivit art. 82^1 din Legea nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice,

---

[1] „(3) Nu pot face obiectul declarației martorului acele fapte sau împrejurări al căror secret ori confidențialitate poate fi opusă prin lege organelor judiciare. (4) Faptele sau împrejurările prevăzute la alin. (3) pot face obiectul declarației martorului atunci când autoritatea competentă sau persoana îndreptățită își exprimă acordul în acest sens sau atunci când există o altă cauză legală de înlăturare a obligației de a păstra secretul sau confidențialitatea".

[2] Potrivit art. 46 alin. (2)-(4) din Legea nr. 51/1995: „(2) Avocatul nu poate fi ascultat ca martor și nu poate furniza relații niciunei autorități sau persoane cu privire la cauza care i-a fost încredințată, decât dacă are dezlegarea prealabilă, expresă și scrisă din partea tuturor clienților săi interesați în cauză. (3) Calitatea de martor are întâietate față de calitatea de avocat cu privire la faptele și împrejurările pe care acesta le-a cunoscut înainte de a fi devenit apărător sau reprezentant al vreunei părți în cauză. (4) Dacă a fost ascultat ca martor, avocatul nu mai poate desfășura nicio activitate profesională în acea cauză".

[3] Potrivit art. 8-10 din Statutul profesiei de avocat, adoptat prin Hotărârea nr. 64/2011 a Consiliului Uniunii Naționale a Barourilor din România (M. Of. nr. 898 din 19 decembrie 2011): art. 8: „(1) Secretul profesional este de ordine publică. (2) Avocatul este dator să păstreze secretul profesional privitor la orice aspect al cauzei care i-a fost încredințată. (3) Avocatul nu poate fi obligat în nicio circumstanță și de către nicio persoană să divulge secretul profesional. Avocatul nu poate fi dezlegat de secretul profesional nici de către clientul său și nici de către o altă autoritate sau persoană. Se exceptează însă cazurile în care avocatul este urmărit penal, disciplinar sau atunci când există o contestație în privința onorariilor convenite, exclusiv pentru necesități stricte pentru apărarea sa. (4) Obligația de a păstra secretul profesional nu împiedică avocatul să folosească informațiile cu privire la un fost client, dacă acestea au devenit publice. (5) Nerespectarea prevederilor prezentului articol constituie abatere disciplinară gravă"; art. 9: „(1) Obligația de a păstra secretul profesional este absolută și nelimitată în timp. Obligația se întinde asupra tuturor activităților avocatului, ale asociaților săi, ale avocaților colaboratori, ale avocaților salarizați din cadrul formei de exercitare a profesiei, inclusiv asupra raporturilor cu alți avocați. (2) Obligația de a păstra secretul profesional revine și persoanelor cu care avocatul conlucrează în exercitarea profesiei, precum și salariaților săi. Avocatul este dator să le aducă la cunoștință această obligație. (3) Obligația de a păstra secretul profesional revine tuturor organelor profesiei de avocat și salariaților acestora cu privire la informațiile cunoscute în exercitarea funcțiilor și atribuțiilor ce le revin"; art. 10: „(1) Orice comunicare sau corespondență profesională între avocați, între avocat și client, între avocat și organele profesiei, indiferent de forma în care a fost făcută, este confidențială. (2) În relațiile cu avocații înscriși într-un barou dintr-un stat membru al Uniunii Europene, avocatul este obligat să respecte dispozițiile speciale prevăzute de Codul deontologic al avocaților din Uniunea Europeană. (3) În relațiile cu un avocat înscris într-un barou din afara Uniunii Europene, avocatul trebuie să se asigure, înainte de a schimba informații confidențiale, că în țara în care își exercită profesia confratele străin există norme ce permit asigurarea confidențialității corespondenței și, în caz contrar, să încheie un acord de confidențialitate sau să îl întrebe pe clientul său dacă acceptă, în scris, riscul unui schimb de informații neconfidențiale. (4) Corespondența și informațiile transmise între avocați sau între avocat și client, indiferent de tipul de suport, nu pot fi în niciun caz aduse ca probe în justiție și nici nu pot fi lipsite de caracterul confidențial".

[4] Conform art. 8 alin. (2) din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil (M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2011), „În toate actele normative în vigoare, expresiile «acte de comerț», respectiv «fapte de comerț» se înlocuiesc cu expresia «activități de producție, comerț sau prestări de servicii»".

a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției[1]: „(1) Deputatul sau senatorul care, pe durata exercitării mandatului de parlamentar, dorește să exercite și profesia de avocat nu poate să pledeze în cauzele ce se judecă de către judecătorii sau tribunale și nici nu poate acorda asistență juridică la parchetele de pe lângă aceste instanțe.

(2) Deputatul sau senatorul aflat în situația prevăzută la alin. (1) nu poate acorda asistență juridică suspecților ori inculpaților și nici nu îi poate asista sau reprezenta în instanțe în cauzele penale privind:

a) infracțiunile de corupție, infracțiunile asimilate infracțiunilor de corupție, precum și infracțiunile împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, prevăzute în Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, cu modificările și completările ulterioare;

b) infracțiunile prevăzute în Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, cu modificările și completările ulterioare;

c) infracțiunile de trafic și exploatare a persoanelor vulnerabile, prevăzute la art. 209-217 din Codul penal;

d) infracțiunea de spălare a banilor, prevăzută în Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării terorismului, republicată;

e) infracțiunile contra securității naționale, prevăzute la art. 394-410 și 412 din Codul penal, precum și cele prevăzute de Legea nr. 51/1991 privind securitatea națională a României;

f) infracțiunile contra înfăptuirii justiției, prevăzute la art. 266-288 din Codul penal;

g) infracțiunile de genocid, contra umanității și de război, prevăzute la art. 438-445 din Codul penal.

(3) Deputatul sau senatorul aflat în situația prevăzută la alin. (1) nu poate să pledeze în cauzele civile sau comerciale împotriva statului, a autorităților sau instituțiilor publice, a companiilor naționale ori a societăților naționale în care acestea sunt părți. De asemenea, nu poate să pledeze în procese intentate statului român, în fața instanțelor internaționale.

(4) Prevederile alin. (1)-(3) nu se aplică în cauzele în care avocatul este parte în proces sau acordă asistență ori reprezentare soțului sau rudelor până la gradul IV inclusiv".

Potrivit art. 14 din Legea nr. 51/1995: „Este *nedemn de a fi avocat* (s.n.):

a) cel condamnat definitiv prin hotărâre judecătorească la pedeapsa cu închisoare pentru săvârșirea unei infracțiuni intenționate, de natură să aducă atingere prestigiului profesiei[2];

b) cel care a săvârșit abuzuri prin care au fost încălcate drepturile și libertățile fundamentale ale omului, stabilite prin hotărâre judecătorească, sau a săvârșit abateri disciplinare grave, sancționate cu măsura excluderii din profesie, ca sancțiune disciplinară;

c) cel căruia i s-a aplicat pedeapsa interdicției de a exercita profesia, pe durata stabilită prin hotărâre judecătorească sau disciplinară;

d) cel în sarcina căruia s-a reținut, în baza unei hotărâri judecătorești definitive sau prin acte ale organelor profesiei de avocat, fapta de a fi exercitat sau sprijinit, sub orice formă, exercitarea fără drept de către o persoană a profesiei de avocat".

[1] M. Of. nr. 279 din 21 aprilie 2003.

[2] Sintagma „de natură a aduce atingere prestigiului profesiei" a fost declarată neconstituțională prin Decizia Curții Constituționale nr. 225/2017 (M. Of. nr. 468 din 22 iunie 2017).

Articolul 20 alin. (8) din Legea nr. 51/1995 prevede că avocații – *foști judecători* – nu pot pune concluzii la instanțele unde au funcționat, iar *foștii procurori și cadrele de poliție* nu pot acorda asistență juridică la unitatea de urmărire penală la care și-au desfășurat activitatea, timp de 5 ani de la încetarea funcției respective.

Conform art. 46 alin. (5) din aceeași lege, avocatul *nu poate îndeplini funcția de expert sau de traducător* în cauza în care este angajat apărător.

105. Contrarietatea de interese. Părțile sau subiecții procesuali principali cu interese contrare *nu pot fi asistați sau reprezentați de același avocat*. Această interdicție, introdusă prin noul Cod de procedură penală, era prevăzută deja de Legea nr. 51/1995[1] și de Statutul profesiei de avocat[2] și sancționată și în practica instanțelor judecătorești, care au statuat că desemnarea aceluiași apărător din oficiu pentru mai mulți inculpați între care există contrarietate de interese echivalează cu lipsa de apărare[3] sau că, în cazul în care inculpații între care există contrarietate de interese sunt asistați de același apărător ales, iar aceștia nu angajează, în urma atenționării de către instanță, un al doilea apărător, se impune desemnarea unui apărător din oficiu pentru unul dintre inculpați, în vederea deplinei exercitări a drepturilor procesuale[4].

Apreciem că *nu constituie o asemenea situație* – de contrarietate de interese – cazul în care niciunul dintre inculpați nu recunoaște faptele de care sunt acuzați că le-ar fi săvârșit în participație și nici nu dau declarații unul împotriva altuia. Contrarietatea de interese nu poate fi ipotetică și intervine, în cazul dat, abia atunci când unul sau mai mulți dintre inculpați se hotărăsc să se apere dând declarații împotriva celorlalți inculpați, situație în care organele judiciare vor desemna și un apărător din oficiu, în absența unui alt avocat ales, dacă asistența juridică este obligatorie. În acest sens este și practica instanței supreme,

---

[1] Potrivit art. 46 alin. (1) din Legea nr. 51/1995, avocatul nu poate asista sau reprezenta părți cu interese contrare în aceeași cauză sau în cauze conexe și nu poate pleda împotriva părții care l-a consultat mai înainte în legătură cu aspectele litigioase concrete ale pricinii. Legea precizează că orice contact dintre avocat și o persoană cu interese contrare în cauza în care avocatul este angajat, reprezentantul acesteia sau un terț care se dovedește că este interesat de soluția ce se va pronunța în cauză nu poate fi realizat decât cu acordul expres, prealabil, al clientului, în prezența clientului sau a persoanei desemnate de acesta [alin. (1^1) al aceluiași articol].

[2] Conform art. 114-115 din Statutul profesiei de avocat: art. 114: „(1) Avocatul nu trebuie să fie sfătuitorul și nici reprezentantul sau apărătorul a mai mult de un client într-una și aceeași cauză, atunci când interesele clienților sunt conflictuale ori când există, în mod real, riscul de a apărea un astfel de conflict de interese. (2) Avocatul trebuie să se abțină să se mai ocupe de cauzele tuturor clienților implicați, atunci când intervine un conflict între interesele acestora, când secretul profesional riscă să fie violat sau când independența sa riscă să fie știrbită. (3) Avocatul nu poate accepta o cauză a unui nou client dacă secretul informațiilor încredințate de un client anterior riscă să fie afectat sau atunci când cunoașterea de către avocat a cauzelor unui client anterior îl favorizează nejustificat pe noul client. (4) În cazul în care avocații practică profesia într-o formă asociativă, în colaborare sau în conlucrare cu alți avocați, dispozițiile alin. (1)-(3) se aplică tuturor avocaților"; art. 115: „Există conflict de interese în situațiile următoare: a) în activitatea de consultanță, când, la data solicitării sale, avocatul care are obligația de a da clientului său o informație completă, loială și fără rezerve nu își poate îndeplini misiunea fără a compromite interesele unuia sau ale mai multor clienți, prin analiza situației prezentate, prin utilizarea mijloacelor juridice preconizate sau prin concretizarea rezultatului urmărit; b) în activitatea de asistare și de apărare, atunci când, la data sesizării sale, asistarea mai multor părți ar determina avocatul să prezinte o altă apărare, diferită de aceea pentru care ar fi optat dacă i-ar fi fost încredințată apărarea intereselor unei singure părți, inclusiv în ceea ce privește tehnicile și mijloacele profesionale ale apărării; c) atunci când, prin modificarea sau evoluția situației ce i-a fost prezentată inițial, avocatul descoperă una dintre dificultățile arătate la lit. a) și b)". Vezi G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 312.

[3] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1555 din 11 aprilie 2000, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 312.

[4] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2638 din 14 mai 2004, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 312.

care a reținut contrarietatea de interese procesuale ale inculpaților în cazul în care *unul dintre inculpați neagă săvârșirea faptei, iar altul o recunoaște, implicându-l și pe cel dintâi*[1].

De menționat și că, potrivit art. 116 din Statutul profesiei de avocat, *nu există conflict de interese*:

a) atunci când, după ce și-a informat clienții și a primit acordul acestora, avocatul, în exercitarea diferitelor sale activități, va încerca să concilieze contrarietatea de interese;

b) atunci când, în acord deplin cu clienții, avocatul îi consiliază ca, plecând de la situația ce i-a fost prezentată, să adopte o strategie comună sau dacă, în cadrul unei negocieri, avocații care sunt membri ai aceleiași forme de exercitare a profesiei intervin separat pentru clienți diferiți, care sunt însă informați cu privire la această apartenență comună;

c) atunci când, după ce avocatul aduce la cunoștința fiecăruia dintre clienții potențial afectați de asistența juridică acordată existența sau posibilitatea creării unui conflict de interese, precum și eventualele consecințe nefavorabile ale acestuia, fiecare dintre respectivii clienți își dă acordul expres și prealabil cu privire la prestarea activității de asistență juridică.

106. Asistența juridică și reprezentarea. La art. 88 alin. (1) CPP se indică, printr-o normă generală, două dintre tipurile de activitate pe care le desfășoară avocatul în procesul penal – de asistență juridică și de reprezentare –, care rezultă de altfel și din titlul capitolului și care erau detaliate anterior atât în legislația specială, cât și în doctrină; observăm că dispozițiile le dublează pe cele de la art. 31 CPP, întregul capitol „excelând" în dispoziții redundante și lipsite de sistematizare, cu nesocotirea normelor de tehnică legislativă[2].

După cum s-a arătat[3], prin *asistență juridică* trebuie să înțelegem sprijinul pe care avocatul îl dă părților și – față de noile dispoziții – subiecților procesuali principali prin lămuririle, sfaturile și intervențiile sale ca specialist în domeniul dreptului. În cazul asistenței juridice, avocatul pune concluzii în prezența părții ale cărei interese le apără. După cum cei interesați sunt lăsați să decidă dacă își aleg sau nu un avocat, asistența juridică poate fi *facultativă* sau *obligatorie*[4].

Spre deosebire de asistența juridică, *reprezentarea* constă în împuternicirea unei persoane, numită reprezentant, de a îndeplini, în cadrul procesului penal, acte procesuale pe seama unei părți (sau subiect procesual principal) care nu se poate prezenta sau nu dorește să se prezinte în fața organelor judiciare[5].

Conținutul asistenței juridice și al reprezentării se regăsește în dispozițiile articolelor ce urmează art. 88 CPP.

Pornind de la structura legii vechi, legiuitorul a optat pentru reglementarea separată, la art. 89 CPP, a asistenței juridice a suspectului sau a inculpatului de cea a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente, deși multe dintre dispoziții sunt comune.

---

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2027/2003, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *Codul de procedură penală adnotat*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 549.

[2] Potrivit art. 16 alin. (1) din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată (M. Of. nr. 260 din 21 aprilie 2010), „În procesul de legiferare este interzisă instituirea aceloraşi reglementări în mai multe articole sau alineate din acelaşi act normativ ori în două sau mai multe acte normative. Pentru sublinierea unor conexiuni legislative se utilizează norma de trimitere".

[3] I. NEAGU, *Drept procesual penal. Partea generală. Tratat*, Ed. Global Lex, București, 2007, p. 210 și doctrina acolo citată.

[4] *Idem*, p. 211. Art. 10 alin. (1) CPP prevede că *părțile și subiecții procesuali principali au dreptul de a se apăra ei înșiși sau de a fi asistați de avocat*. Asistența juridică obligatorie este reglementată la art. 90, art. 91 și art. 93 alin. (4) și (5) CPP.

[5] I. NEAGU, *op. cit.*, 2007, p. 221.

Astfel, potrivit art. 89 alin. (1) CPP, la care face trimitere și art. 93 din același cod, toate părțile și subiecții procesuali principali au *dreptul să fie asistați de unul ori de mai mulți avocați* în tot cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară și al judecății, iar organele judiciare sunt *obligate să le aducă la cunoștință acest drept*, prevederile fiind preluate din reglementarea anterioară, cu menționarea, distinct, firește, a procedurii de cameră preliminară, introdusă prin noul cod.

Ca și sub imperiul legii vechi, dreptul la apărare *nu poate fi garantat în afara unei acuzații*, a unei învinuiri și, respectiv, a *unui proces început și aflat în curs de desfășurare*[1].

Se prevede expres de această dată că asistența juridică *este asigurată atunci când cel puțin unul dintre avocați este prezent*, lucru pe care instanțele judecătorești îl statuaseră deja[2].

Prevederile de la art. 89 alin. (2) CPP privind dreptul persoanei reținute sau arestate (suspect sau inculpat) de a lua contact cu avocatul și asigurarea confidențialității acestor comunicări nu sunt nici ele noi, reglementarea în vigoare nefăcând decât să precizeze că aceasta se va face *cu respectarea măsurilor necesare de supraveghere vizuală, de pază și securitate, fără interceptarea sau înregistrarea convorbirii, sub sancțiunea excluderii probelor obținute* cu încălcarea acestui alineat.

Curtea Europeană statuase, de altfel, sub acest aspect, că realizarea comunicării între avocat și clientul său se poate face în unitățile de detenție în așa fel încât să se asigure discuția liberă între ei, fără ingerința supraveghetorilor acelui loc[3]. Prin dispozițiile introduse se urmărește asigurarea atât a confidențialității comunicărilor dintre avocat și client la locul de detenție, dar și a cerințelor legate de pază și securitate, cu descurajarea nerespectării lor prin imposibilitatea valorificării informațiilor obținute ca probă în procesul penal.

În cazul nerespectării dispozițiilor art. 89 alin. (2) CPP privind asigurarea confidențialității comunicărilor dintre persoana reținută sau arestată și avocat, avocatul nemulțumit poate formula *plângere*, potrivit art. 336-339 CPP, iar procurorul ierarhic superior este obligat să o rezolve și să comunice soluția, precum și motivarea acesteia, în cel mult 48 de ore, potrivit art. 95 din același cod.

Secțiunea a 2-a. Asistența juridică obligatorie

107. Cazurile de asistență juridică obligatorie a suspectului sau a inculpatului. Aparent, legiuitorul a optat pentru reglementarea separată a asistenței juridice obligatorii a suspectului sau a inculpatului, spre deosebire de cea a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente, pe care a prevăzut-o în cuprinsul aceluiași articol cu cea facultativă (art. 93 CPP). În realitate, la art. 90, denumit „Asistența juridică obligatorie a suspectului sau a inculpatului", sunt prevăzute cazurile de asistență juridică obligatorie a suspectului sau a inculpatului, conținutul asistenței juridice fiind același, indiferent că este obligatorie sau facultativă.

---

[1] C.C.R., dec. nr. 141/1999, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 544. În același sens este și practica instanțelor judecătorești, care nu au recunoscut un drept la apărare în afara procesului penal (Trib. București, s. I pen., dec. nr. 529/1996; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 6427/2004, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 556, respectiv p. 568-569).

[2] Cererea de amânare a judecării apelului, formulată de unul dintre apărătorii aleși pentru motive de sănătate, este nefondată, de vreme ce asistența juridică poate fi asigurată de cel de-al doilea apărător (C.S.J., s. pen., dec. nr. 5079/2003, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 549).

[3] C. BÎRSAN, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2010, p. 651 și jurisprudența acolo citată.

Textul de lege prevede deci unele *excepții* de la regula generală a caracterului facultativ al asistenței juridice, stabilirea, extinderea sau restrângerea acestor excepții fiind de competența exclusivă a legiuitorului[1].

Astfel, asistența juridică a suspectului sau a inculpatului este obligatorie în următoarele *cazuri*:

a) când *suspectul sau inculpatul este minor, internat într-un centru de detenție ori într-un centru educativ* [potrivit art. 171 alin. (2) CPP 1968 – „într-un centru de reeducare sau într-un institut medical educativ"], când este *reținut sau arestat, chiar în altă cauză*, când față de acesta a fost dispusă *măsura de siguranță a internării medicale, chiar în altă cauză*, precum și *în alte cazuri prevăzute de lege*. Observăm că, spre deosebire de art. 171 alin. (2) CPP 1968, *nu se mai prevede* că asistența juridică este obligatorie când față de acesta a fost dispusă obligarea la tratament medical; asistența juridică obligatorie a persoanelor față de care s-a dispus obligarea la tratament medical este prevăzută însă de art. 568 alin. (5) CPP – *pentru procedura înlocuirii sau încetării obligării la tratament medical*.

Față de dispozițiile art. 507 alin. (3) CPP, potrivit cărora „Inculpatul care a săvârșit infracțiunea în timpul când era minor este judecat potrivit procedurii aplicabile în cauzele cu infractori minori, *dacă la data sesizării instanței nu a împlinit 18 ani*" (s.n.), s-a arătat că, dacă suspectul sau inculpatul devine major anterior sesizării instanței de judecată, caracterul obligatoriu al asistenței juridice încetează[2]. Într-o opinie[3], caracterul obligatoriu al asistenței juridice încetează și dacă inculpatul devine major ulterior sesizării instanței (desigur, în absența unui alt caz de asistență juridică obligatorie prevăzut de lege). Aceasta, întrucât dispozițiile art. 507 alin. (3) CPP, precitate, indică judecarea *potrivit procedurii aplicabile în cauzele cu infractori minori*, adică procedura de la art. 504-520 CPP, care presupune reguli speciale în legătură cu *persoanele chemate la judecată, întocmirea referatului de evaluare, compunerea instanței, publicitatea și desfășurarea ședinței de judecată*, fără a fi menționată în acest capitol și *asistența juridică obligatorie* a suspectului sau inculpatului. În cazurile de asistență juridică obligatorie de la art. 90 lit. a) CPP, legiuitorul prezumă că suspectul ori inculpatul nu și-ar putea face singur apărarea din motive evidente (starea psihică sau privarea de libertate), astfel că, odată cu încetarea situațiilor avute în vedere, nu se mai justifică prelungirea obligației de a asigura asistență juridică suspectului sau inculpatului, acesta putând decide singur, în deplină cunoștință de cauză, cu privire la exercitarea dreptului său la apărare. Nu se justifică instituirea unui regim diferențiat, sub aspectul acordării asistenței juridice, pentru inculpații care devin majori înainte sau după sesizarea instanței[4]. Situația este însă deosebită pentru regulile de la art. 504-520 CPP, întrucât ar fi absurd ca, dacă ulterior sesizării instanței inculpatul a împlinit 18 ani, să se procedeze la schimbarea cadrului procesual sau a completului de judecată; desigur, avocatul din oficiu deja desemnat în cauză urmează să îl asiste pe inculpat până la soluționarea acesteia, întrucât legea nu prevede că delegația sa încetează într-o asemenea situație;

[1] C.C.R., dec. nr. 232/1999, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 542. În același sens, dec. nr. 614/2000, dec. nr. 7/2000, dec. nr. 109/2001, *ibidem*.

[2] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 235; M. UDROIU, S. RĂDULEȚU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 337; A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 161.

[3] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 114.

[4] Pentru opinia în sensul că, dacă la data sesizării primei instanțe minorul aflat în conflict cu legea penală nu a împlinit vârsta de 18 ani, obligativitatea asistenței juridice se menține, *chiar dacă acesta a devenit major în cursul judecății*, impunându-se aplicarea în ansamblu a procedurii privitoare la minori, inclusiv sub aspectul asistenței juridice, a se vedea *infra*, partea specială, nr. 316.

b) când *organul judiciar apreciază* că suspectul ori inculpatul *nu și-ar putea face singur apărarea*;

c) *în cursul procedurii în cameră preliminară și în cursul judecății* în cauzele în care *legea prevede* pentru infracțiunea săvârșită *pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani*. Interpretarea acestor dispoziții trebuie făcută cu respectarea prevederilor art. 187 CP, potrivit căruia prin „pedeapsă prevăzută de lege" se înțelege pedeapsa prevăzută în textul de lege care incriminează fapta săvârșită în forma consumată, fără luarea în considerare a cauzelor de reducere sau de majorare a pedepsei.

De observat și că acest caz de asistență juridică obligatorie privește procedura în camera preliminară (ca urmare a modificării aduse prin O.U.G. nr. 18/2016) și faza judecății. Ca atare, *asistența juridică nu este obligatorie în cursul urmăririi penale pentru suspecții/inculpații cercetați în stare de libertate și care nu se află în niciuna dintre celelalte situații prevăzute la art. 90 CPP, indiferent de pedeapsa prevăzută de lege pentru faptele reținute în sarcina lor*[1].

Pe de altă parte, în practica instanțelor judecătorești s-a arătat că sintagma „în cursul judecății", folosită de legiuitor, are semnificația întregii faze judecătorești, la toate termenele de judecată. Așa fiind, omisiunea instanței de a asigura prezența apărătorului din oficiu la unul dintre termene nu poate fi acoperită de prezența apărătorului cu ocazia dezbaterilor în fond[2]. Cu atât mai mult împrejurarea că instanța a amânat pronunțarea pentru „lipsa apărătorului ales și în vederea depunerii de note scrise", în condițiile în care inculpatul nu a avut nici avocat din oficiu, deși asistența juridică era obligatorie, nu poate acoperi nulitatea absolută a hotărârii[3]. De asemenea, în cazurile prevăzute de lege, instanța este obligată să desemneze un apărător din oficiu pentru inculpat, chiar în condițiile în care acesta lipsește de la judecată[4]; de altfel, potrivit art. 364 alin. (4) CPP, „Pe tot parcursul judecății, inculpatul, inclusiv în cazul în care este privat de libertate, poate cere, în scris, să fie judecat în lipsă, *fiind reprezentat de avocatul său ales sau din oficiu*" (s.n.).

Considerăm că dispozițiile art. 90 lit. c) CPP sunt incidente nu numai în cazurile în care inculpatul este o persoană fizică, ci și atunci când acesta este o persoană juridică, întrucât legea nu distinge sub acest aspect[5].

Opinia ne-a fost confirmată de instanța supremă, care, prin Decizia nr. 21/2016[6], în dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, a stabilit că, „în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 90 lit. c) din Codul de procedură penală, în cursul procedurii de cameră preliminară și în cursul judecății, în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani, asistența juridică este obligatorie pentru inculpatul persoană juridică, în raport cu dispozițiile art. 187 din Codul penal".

Un alt caz de asistență juridică obligatorie a inculpatului este cel prevăzut la art. 480 alin. (2) teza finală CPP – *la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției*.

---

[1] *Mutatis mutandis*, I.C.C.J., dec. nr. 3180 din 10 iunie 2004, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 311-312. În același sens, Trib. București, s. I pen., dec. nr. 127/1997, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 555-556.

[2] C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 348/2005, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 551.

[3] C.A. Ploiești, s. pen., dec. nr. 829/2005, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 553-554.

[4] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 181/R/2003, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 551.

[5] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 911/A din 1 iunie 2016, nepublicată.

[6] M. Of. nr. 884 din 4 noiembrie 2016.

În soluționarea unui recurs în interesul legii, prin Decizia nr. 34 din 22 septembrie 2008[1], Secțiile Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție au statuat că, în cazul infracțiunilor pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de introducerea unei plângeri prealabile de către persoana vătămată și asistența juridică este obligatorie potrivit art. 171 alin. (2) și (3) CPP (din 1968 – n.n.), instanța dispune încetarea procesului penal ca urmare a împăcării părților numai în prezența apărătorului ales sau a apărătorului din oficiu. Față de dispozițiile la care se face trimitere, instanța supremă a avut în vedere asistența juridică obligatorie a învinuitului sau inculpatului.

Apreciem că soluția este valabilă, pentru identitate de rațiune, în condițiile reglementării actuale, pentru infracțiunile pentru care asistența juridică este obligatorie – nu numai pentru suspect sau inculpat, dar și pentru persoana vătămată sau partea civilă –, iar legea prevede că împăcarea înlătură răspunderea penală[2] sau pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de introducerea unei plângeri prealabile de către persoana vătămată, iar aceasta din urmă dorește să își retragă plângerea[3].

Asistența juridică nu este însă obligatorie, pentru petenți sau intimați, în cauzele ce au ca obiect plângeri împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată formulate în condițiile art. 340-341 CPP[4]. Cu toate acestea, împărtășim opinia exprimată de alți autori[5], în sensul că, în ipoteza clasării dispuse într-o cauză în care a fost pusă în mișcare acțiunea penală, întrucât se poate dispune soluția începerii judecății, cu consecința redobândirii de către intimat a calității de inculpat, iar în procedura de soluționare a plângerii, judecătorul de cameră preliminară efectuează o verificare a actelor de urmărire penală și a probelor similară cu cea din faza de cameră preliminară, este obligatorie asigurarea asistenței juridice în cazurile prevăzute de art. 90 CPP.

108. Cazurile de asistență juridică obligatorie a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente. Asistența juridică obligatorie este prevăzută, pentru persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente:

a) dacă persoana vătămată sau partea civilă este o *persoană lipsită de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă* (situație în care se pare că legiuitorul a presupus că partea responsabilă civilmente nu se poate afla);

b) când *organul judiciar apreciază că*, din anumite motive, persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente *nu și-ar putea face singură apărarea* (caz prevăzut și pentru suspect sau inculpat).

Trebuie menționat și că, potrivit art. 44 alin. (1) din Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane, *victimelor infracțiunilor de trafic de persoane* li se asigură asistență juridică obligatorie pentru a putea să își exercite drepturile în cadrul procedurilor penale prevăzute de lege, în toate fazele procesului penal, și să își susțină cererile și pretențiile civile față de persoanele care au săvârșit infracțiunile în care ele sunt implicate.

---

[1] M. Of. nr. 152 din 11 martie 2009.

[2] Potrivit art. 159 alin. (1) CP, „Împăcarea poate interveni în cazul în care punerea în mișcare a acțiunii penale s-a făcut *din oficiu*, dacă legea o prevede în mod expres" (s.n.).

[3] Potrivit art. 158 alin. (1) CP, „Retragerea plângerii prealabile poate interveni până la pronunțarea unei hotărâri definitive, în cazul infracțiunilor pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de introducerea unei plângeri prealabile".

[4] Se menține, *mutatis mutandis*, cele statuate de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, într-un recurs în interesul legii, prin Decizia nr. LXIV (64) din 15 octombrie 2007 (M. Of. nr. 537 din 16 iulie 2008).

[5] M. UDROIU, S. RĂDULEȚU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 339-340.

Pentru infracțiunile pentru care asistența juridică este obligatorie, iar legea prevede că împăcarea înlătură răspunderea penală sau pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de introducerea unei plângeri prealabile de către persoana vătămată, iar aceasta din urmă dorește să își retragă plângerea, instanța dispune încetarea procesului penal numai în prezența apărătorului ales sau a apărătorului din oficiu[1].

Asistența juridică nu este însă obligatorie, pentru petenți sau intimați, în cauzele ce au ca obiect plângeri împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată formulate în condițiile art. 340-341 CPP[2].

109. Sancțiune. Potrivit art. 281 alin. (1) lit. f) și alin. (4) CPP, încălcarea dispozițiilor privind asistarea de către avocat a suspectului sau a inculpatului, precum și a celorlalte părți, atunci când asistența este obligatorie, este sancționată cu *nulitatea absolută*. Legiuitorul a omis să prevadă că se sancționează cu nulitatea absolută și încălcarea dispozițiilor privind asistarea de către avocat a *persoanei vătămate*, care nu mai este parte, ci *subiect procesual principal* în procesul penal, potrivit art. 33 alin. (1) CPP; în aceste condiții, chiar dacă omisiunea legiuitorului pare nejustificată, considerăm că sancțiunea care intervine este aceea a *nulității relative*[3], dispozițiile referitoare la nulitatea absolută fiind de strictă interpretare și, prin urmare, neputând fi aplicate prin analogie.

109.1. Lipsa asistenței juridice obligatorii în cursul urmăririi penale poate fi invocată *până la încheierea procedurii în camera preliminară*, cu excepția situației în care instanța a fost sesizată cu un acord de recunoaștere a vinovăției, când poate fi invocată *în orice stare a procesului* (în lipsa dispoziției de trimitere în judecată nefiind aplicabilă procedura camerei preliminare, ci procedura specială de la acordul de recunoaștere a vinovăției[4]).

a) În prima ipoteză, judecătorul de cameră preliminară nu poate restitui cauza la parchet pentru nerespectarea dispozițiilor referitoare la asistența juridică obligatorie în cursul urmăririi penale decât dacă procurorul însuși, sesizat cu această neregulă, solicită restituirea cauzei sau în situația – puțin probabilă – în care ar atrage excluderea tuturor probelor administrate în această fază. În rest, desigur, nulitatea actelor efectuate cu nesocotirea dispozițiilor analizate (și nerefăcute) se va reflecta în soluția dată pe fondul cauzei.

În ceea ce privește lipsa asistenței juridice obligatorii a părții civile/responsabile civilmente, în cazul în care instanța a fost sesizată cu rechizitoriu, dat fiind că pentru aceste părți, ca urmare a Deciziei nr. 641 din 11 noiembrie 2014 a Curții Constituționale[5] și a modificării Codului de procedură penală[6], este prevăzut dreptul de a formula excepții în procedura camerei preliminare, nerespectarea prevederilor legale analizate poate fi invocată inclusiv în această fază procesuală.

---

[1] *Mutatis mutandis*, I.C.C.J., S.U., dec. nr. 34/2008, pronunțată în materia asistenței juridice obligatorii a învinuitului sau inculpatului, dar aplicabilă, în condițiile reglementării actuale, pentru identitate de rațiune, în cazul tuturor părților și subiecților procesuali pentru care legea prevede asistența juridică obligatorie, după cum am arătat și mai sus (nr. 107).

[2] Se mențin, *mutatis mutandis*, cele statuate de Înalta Curte de Casație și Justiție prin Decizia nr. LXIV (64)/2007, *supra cit.*

[3] În același sens, M. UDROIU, S. RĂDULEȚU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 334 și p. 355. În sens contrar, B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 278.

[4] Art. 478-488 CPP.

[5] M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014.

[6] Prin O.U.G. nr. 82/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală (M. Of. nr. 911 din 15 decembrie 2014), aprobată, cu modificări, prin Legea nr. 75/2016 (M. Of. nr. 334 din 29 aprilie 2016).

Potrivit art. 4 alin. (3) din Legea de aplicare nr. 255/2013, în cauzele aflate în curs de judecată la data intrării în vigoare a legii noi, încălcarea, în cursul urmăririi penale, a dispozițiilor legale privind prezența obligatorie a învinuitului sau a inculpatului ori asistarea obligatorie a acestora de către apărător poate fi invocată *până la începerea dezbaterilor*.

b) În cea de-a doua ipoteză, față de dispozițiile art. 485 alin. (1) lit. b) CPP, instanța sesizată respinge acordul de recunoaștere a vinovăției și trimite dosarul procurorului în vederea continuării urmăririi penale, printre altele, dacă nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480-482, art. 480 alin. (2) făcând referire la asistența juridică obligatorie la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției.

Articolul 480 alin. (2) CPP, care face referire la asistența juridică obligatorie la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, are în vedere doar *asistența juridică a inculpatului*, acordul de recunoaștere a vinovăției fiind încheiat între acesta și procuror, fără ca partea civilă să aibă vreun rol. De altfel, cu excepția cazului în care părțile încheie o tranzacție sau un acord de mediere cu privire la latura civilă, acțiunea civilă se soluționează separat, de o instanță civilă (art. 486 CPP).

109.2. Lipsa asistenței juridice obligatorii, în procedura camerei preliminare, a inculpatului, a celorlalte părți sau a persoanei vătămate poate fi invocată *până la încheierea procedurii în camera preliminară* și remediată prin admiterea contestației și rejudecarea cauzei de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară, în baza art. 425^1 alin. (7) pct. 2 lit. a) CPP, textul de la alin. (7) pct. 2 lit. b) al aceluiași articol neprevăzând posibilitatea trimiterii cauzei spre rejudecare decât în cazul nerespectării dispozițiilor privind citarea.

109.3. Lipsa asistenței juridice obligatorii, în cursul judecății, a oricărei părți poate fi invocată *în orice stare a procesului* și remediată prin *rejudecarea cauzei* ca urmare fie a admiterii apelului, în baza art. 421 pct. 2 lit. b) CPP, fie – în situația asistenței juridice obligatorii pentru *inculpat* – a admiterii contestației în anulare [pentru cazul de la art. 426 lit. f) CPP]. Lipsa asistenței juridice obligatorii a persoanei vătămate poate fi invocată la termenul la care s-a produs sau la următorul termen cu procedura completă și se acoperă în ipoteza neinvocării în aceste termene. Lipsa asistenței juridice obligatorii a persoanei vătămate survenită la ultimul termen de judecată poate fi invocată pe calea apelului.

Situația în care avocatului, deși prezent în fața instanței, nu i s-a dat cuvântul pentru a pune concluzii echivalează cu lipsa apărării[1].

Într-o altă decizie[2], Înalta Curte de Casație și Justiție a mai statuat că, „în cazul în care asistența juridică a învinuitului sau a inculpatului este obligatorie, încălcarea dispozițiilor relative la asistarea acestora de către apărător, ca persoană care a dobândit calitatea de avocat în condițiile legii, se sancționează cu nulitatea absolută. Prevederile art. 197 alin. (2) CPP (din 1968, referitoare la nulitatea absolută – n.n.) nu sunt incidente dacă învinuitul sau inculpatul a fost asistat de persoana care a dobândit calitatea de avocat în condițiile legii, indiferent dacă această calitate era suspendată pentru neplata taxelor și a contribuțiilor profesionale". Soluția rămâne valabilă, în condițiile reglementării actuale, în cazul asistenței juridice obligatorii a suspectului sau inculpatului și se aplică, pentru

[1] În acest sens, C.A. Suceava, dec. pen. nr. 84 din 17 martie 2003, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 314; C.A. Iași, dec. pen. nr. 186/2002, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 552. Sunt aplicabile, de altfel, *mutatis mutandis*, și cele statuate de instanța supremă în materia participării procurorului la judecată: situația în care procurorului, deși prezent în fața instanței, nu i s-a dat cuvântul echivalează cu neparticiparea acestuia la judecată (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2683 din 22 aprilie 2005, www.scj.ro).

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2054 din 18 mai 2011, www.scj.ro.

identitate de rațiune, în cazul tuturor părților și subiecților procesuali pentru care legea prevede asistența juridică obligatorie.

Respectarea dispozițiilor referitoare la asistența juridică obligatorie *se verifică* prin atașarea la dosar a delegației/împuternicirii avocatului și consemnarea susținerilor acestuia în practicaua hotărârii. În condițiile în care, în prezent, ședințele de judecată se înregistrează, apreciem că lipsa delegației/împuternicirii de la dosar sau omisiunea de a trece în practica susținerile avocatului nu trebuie să ducă la admiterea căilor de atac menționate mai sus fără o verificare, în prealabil, a înregistrării ședinței de judecată și a caietului grefierului de ședință, pentru a evita reluarea, din motive formale, a ciclului procesual[1].

110. Aspecte tranzitorii. *Potrivit reglementării anterioare* [art. 171 alin. (3) CPP 1968], asistența juridică a inculpatului era obligatorie în cursul judecății inclusiv în cauzele în care legea prevedea pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa închisorii *de 5 ani*. Astfel fiind, diferența de reglementare – de drept procesual și substanțial (sub acest din urmă aspect, prin reducerea substanțială a limitelor de pedeapsă pentru multe infracțiuni) – face ca asistența juridică a inculpatului să nu mai fie obligatorie în cauze având ca obiect infracțiuni precum: uciderea din culpă, în varianta simplă prevăzută de art. 192 alin. (1) CP, șantajul, în varianta simplă prevăzută de art. 207 alin. (1) CP, actul sexual cu un minor, în varianta simplă prevăzută de art. 220 alin. (1) CP, violarea de domiciliu, prevăzută de art. 224 CP, furtul, prevăzut de art. 228 CP, furtul calificat, în varianta prevăzută de art. 229 alin. (1) CP, gestiunea frauduloasă, în variantele prevăzute de art. 242 alin. (1) și (2) CP, înșelăciunea, prevăzută de art. 244 CP, favorizarea făptuitorului, prevăzută de art. 269 CP, tăinuirea, prevăzută de art. 270 CP, mărturia mincinoasă, prevăzută de art. 273 CP, deturnarea de fonduri, prevăzută de art. 307 CP, falsul material în înscrisuri oficiale, în varianta calificată prevăzută de art. 320 alin. (2) CP, falsul intelectual, prevăzut de art. 321 CP, majoritatea infracțiunilor contra siguranței circulației pe drumurile publice, prevăzute la art. 334, art. 335, art. 336 alin. (1) și (2), art. 337, art. 339, art. 340 alin. (1) și (3) CP.

Dat fiind că, potrivit principiului activității normelor de procedură penală (*tempus regit actum*), dispozițiile procedurale sunt de imediată aplicare, toate actele de procedură îndeplinite de organele judiciare se supun prevederilor legale în vigoare la data efectuării lor[2], în acest sens fiind și dispozițiile art. 3 din Legea nr. 255/2013.

Prin urmare, considerăm că, *după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală, instanțele vor aprecia asupra necesității asistenței juridice a părților și subiecților procesuali principali în funcție de noile dispoziții legale*.

Relativ la asistența juridică a inculpatului în cursul judecății, aceasta este obligatorie dacă se depășește pragul de pedeapsă de 5 ani (așa cum impune legea nouă), prin raportare la pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunile pentru care inculpatul a fost trimis în judecată sau a fost condamnat prin hotărârea atacată (din legea veche sau nouă, după caz).

---

[1] În același sens, al efectuării de verificări suplimentare, a se vedea L. ROG, *Notă* la dec. nr. 684/A din 9 iunie 2004 a Trib. București, s. I pen., în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 555. Dacă apărătorul din oficiu a fost prezent la toate termenele la care s-au administrat probele, precum și la termenul când pricina s-a soluționat în fond și a depus concluzii scrise, exercitând, astfel, drepturile procesuale ale inculpatului, asistența juridică a fost asigurată. Omisiunea apărătorului din oficiu de a depune la dosar delegația eliberată de baroul de avocați nu duce, așadar, la nulitatea hotărârii, atât timp cât asistența juridică a fost prestată efectiv (C.A. Iași, s. pen., dec. nr. 25/2000, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 554). În același sens, Trib. București, s. a II-a pen., dec. nr. 305/1996, *ibidem*.

[2] Pentru ipoteza inversă, a lărgirii sferei infracțiunilor pentru care asistența judiciară era obligatorie în timpul judecății, a se vedea C.A. Ploiești, s. pen., dec. nr. 468/2005, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 552-553.

Trebuie menționate aici și *dispozițiile tranzitorii* prevăzute de art. 4 alin. (1) și (2) din Legea de aplicare: „(1) Actele de procedură îndeplinite înainte de intrarea în vigoare a Codului de procedură penală, cu respectarea dispozițiilor legale în vigoare la data îndeplinirii lor, rămân valabile, cu excepțiile prevăzute de prezenta lege. (2) Nulitatea oricărui act sau oricărei lucrări efectuate înainte de intrarea în vigoare a legii noi poate fi invocată numai în condițiile Codului de procedură penală".

111. Avocatul din oficiu, ca instituție, are o reglementare separată, la art. 91 CPP, ale cărui prevederi sunt aplicabile, în egală măsură, și în cazul asistenței juridice obligatorii a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente, legea nedistingând sub acest aspect. Pentru acest motiv, ar fi fost de preferat plasarea acestor dispoziții după art. 93 CPP.

Avocatul din oficiu *este desemnat în cazurile în care asistența juridică este obligatorie* și:

– dacă suspectul sau inculpatul ori persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente *nu și-au ales un avocat*; ori

– dacă *avocatul ales lipsește nejustificat, nu asigură substituirea* sau *refuză nejustificat să exercite apărarea*, deși a fost asigurată exercitarea tuturor drepturilor procesuale. Avocatului din oficiu i se acordă, în această situație, *un termen rezonabil* – de minimum 3 zile în cursul judecății – și înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective, făcându-se mențiune despre aceasta într-un proces-verbal ori, după caz, în încheierea de ședință.

Astfel, s-a decis, în practica judiciară anterioară[1], că, dacă inculpatul arestat nu invocă faptul că are apărător ales, iar la dosar nu există delegația acestuia, instanța ia măsuri pentru desemnarea unui apărător din oficiu. În acest caz, în lipsa vreunei dovezi privind asistența juridică prin apărător ales, inculpatul nu poate invoca nulitatea hotărârii pronunțate de instanță, pentru neasigurarea asistenței de către apărătorul ales.

Deși art. 91 alin. (1) CPP prevede că organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu în cazurile în care asistența juridică a *suspectului sau inculpatului* este obligatorie, *iar aceștia nu și-au ales un avocat*, situația nu este diferită în cazul *asistenței juridice obligatorii a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente*. Faptul că la art. 93 alin. (4) CPP nu se prevede că, în lipsa unui avocat ales, organul judiciar dispune luarea măsurilor pentru desemnarea unui avocat din oficiu este, desigur, o altă omisiune a legiuitorului și din chiar enunțul cazului de asistență juridică obligatorie de la alin. (5) al aceluiași articol – „din anumite motive persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente nu și-ar putea face *singură* apărarea" (s.n.) – rezultă că persoana în cauză nu este asistată de un avocat ales.

Dispozițiile art. 91 alin. (2) teza a II-a CPP, referitoare la necesitatea acordării unui termen de *minimum 3 zile* pentru pregătirea apărării avocatului desemnat din oficiu, sunt incidente numai *în faza judecății*. În celelalte situații[2], instanța este ținută de obligația prevăzută la art. 91 alin. (2) teza I – aceea de a acorda avocatului din oficiu desemnat *un termen rezonabil și înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective*; înseamnă că, în funcție de complexitatea cauzei și de urgența cu care legea prevede că trebuie soluționată, această condiție este îndeplinită nu numai prin acordarea unui termen de cel puțin o zi, ci și prin suspendarea ședinței de judecată pentru o durată suficientă[3].

[1] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 673/2000, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 312.

[2] De pildă, în cauze privind măsurile preventive sau executarea hotărârilor penale.

[3] Această interpretare nu contravine, de altfel, nici jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului – a se vedea, în acest sens, cauza *Goddi c. Italiei*, hot. din 9 aprilie 1984, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 539-541.

La art. 91 alin. (4) CPP se prevede că „Delegația apărătorului din oficiu încetează la prezentarea apărătorului ales". Sunt însă situații în care se impune să nu se dea eficiență acestor dispoziții, iar *avocații din oficiu, odată desemnați, să fie păstrați în cauză*, cu observarea art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului referitoare la soluționarea cauzei într-un termen rezonabil, precum și ale art. 356 alin. (5) și art. 10 alin. (6) CPP[1].

După cum a arătat și Curtea Constituțională[2] cu privire la dispozițiile similare din reglementarea anterioară [art. 171 alin. (4¹) teza a II-a CPP 1968], posibilitatea înlocuirii avocatului ales cu unul din oficiu protejează inculpatul de lipsa de diligență a apărătorului său ales, asigurând, totodată, desfășurarea cu celeritate a procesului penal, întrucât altfel s-ar putea ajunge la situația ca printr-un comportament abuziv să se tergiverseze soluționarea cauzei.

Instanța, chiar dacă procedează la desemnarea unui avocat din oficiu, nu trebuie să omită să examineze și să se pronunțe și cu privire la cererea părții de amânare a judecății în vederea angajării unui (alt) avocat ales (în ipoteza dată, respingând-o motivat)[3].

Secțiunea a 3-a. Drepturile și obligațiile avocatului

112. Drepturile avocatului suspectului și inculpatului. Drepturile avocatului suspectului și inculpatului nu sunt prevăzute doar la art. 92 CPP, deși aceasta este denumirea marginală, care trebuie completat cu dispozițiile art. 94 și art. 95 din același cod, care detaliază dreptul de a consulta dosarul și pe cel de a formula plângere, introduse de noua reglementare (deși puteau fi foarte bine exercitate în condiții optime și potrivit legii vechi). Astfel, avocatul suspectului și inculpatului are dreptul:

a) să beneficieze de timpul și înlesnirile necesare pentru pregătirea și realizarea unei apărări efective;

b) *în cursul urmăririi penale*:

– să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală, cu *excepția*:

(i) situației în care se utilizează metodele speciale de supraveghere ori cercetare, prevăzute în Capitolul IV din Titlul IV al Părții generale;

(ii) percheziției corporale sau a vehiculelor în cazul infracțiunilor flagrante.

În cazul în care avocatul suspectului sau al inculpatului este prezent la efectuarea unui act de urmărire penală, se face mențiune despre aceasta și despre eventualele obiecțiuni formulate, iar *actul este semnat și de avocat*;

– să fie încunoștințat, dacă solicită, cu privire la data și ora efectuării actului de urmărire penală ori a audierii realizate de judecătorul de drepturi și libertăți. Încunoștințarea se face prin notificare telefonică, fax, e-mail sau prin alte asemenea mijloace, încheindu-se în acest sens un proces-verbal. În cazul efectuării percheziției domiciliare, încunoștințarea se poate face și după prezentarea organului de urmărire penală la domiciliul persoanei ce urmează să fie percheziționată. Lipsa avocatului nu împiedică efectuarea actului de urmărire penală sau a audierii, dacă există dovada că acesta a fost încunoștințat în condițiile menționate;

– să participe la audierea oricărei persoane de către judecătorul de drepturi și libertăți, să formuleze plângeri, cereri și memorii;

[1] A se vedea, pentru detalii, *infra*, partea specială, nr. 92.3.

[2] C.C.R., dec. nr. 332 din 3 aprilie 2007 (M. Of. nr. 308 din 9 mai 2007).

[3] A se vedea, în acest sens, C.S.J., s. pen., dec. nr. 4322 din 3 noiembrie 2000, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 313. În același sens, Trib. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1539/R/2004, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 557.

– să consulte actele dosarului, potrivit procedurii de la art. 94 CPP;
– să formuleze plângeri, potrivit procedurii de la art. 95 CPP;
c) *în cursul procedurii de cameră preliminară și în cursul judecății*:
– să consulte actele dosarului, potrivit procedurii de la art. 94 CPP;
– să îl asiste pe inculpat;
– să exercite drepturile procesuale ale inculpatului;
– să formuleze plângeri, cereri, memorii, excepții și obiecțiuni.

În cazul nerespectării solicitării avocatului *suspectului sau inculpatului* de a fi încunoștințat despre data și ora efectuării actului de urmărire penală ori a audierii realizate de judecătorul de drepturi și libertăți, avocatul nemulțumit poate formula *plângere*, potrivit art. 336-339 CPP, iar procurorul ierarhic superior este obligat să o rezolve și să comunice soluția, precum și motivarea acesteia, în cel mult 48 de ore, potrivit art. 95 CPP. Prin urmare, obligația de încunoștințare a avocatului despre data și ora audierii realizate de judecătorul de drepturi și libertăți incumbă tot procurorului, și nu judecătorului de drepturi și libertăți.

113. Drepturile și obligațiile avocatului persoanei vătămate, al părții civile sau al părții responsabile civilmente. Drepturile avocatului persoanei vătămate, al părții civile sau al părții responsabile civilmente, reglementate la art. 93 CPP, sunt următoarele:

a) să beneficieze de timpul și înlesnirile necesare pentru pregătirea și realizarea unei apărări efective;

b) *în cursul urmăririi penale*:

– să fie încunoștințat, dacă solicită, despre data și ora efectuării actului de urmărire penală. Încunoștințarea se face prin notificare telefonică, fax, e-mail sau prin alte asemenea mijloace, încheindu-se în acest sens un proces-verbal. Lipsa avocatului nu împiedică efectuarea actului de urmărire penală, dacă există dovada că acesta a fost încunoștințat în condițiile menționate;

– să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală, cu *excepția*:

(i) situației în care se utilizează metodele speciale de supraveghere ori cercetare, prevăzute în Capitolul IV din Titlul IV al Părții generale;

(ii) percheziției corporale sau a vehiculelor în cazul infracțiunilor flagrante;

– să consulte actele dosarului, potrivit procedurii de la art. 94 CPP;
– să formuleze cereri și să depună memorii;
– să formuleze plângeri, potrivit procedurii de la art. 95 CPP;
c) *în cursul camerei preliminare și al judecății*:
– să exercite drepturile persoanei asistate, cu excepția celor pe care aceasta le exercită personal;
– să consulte actele dosarului, potrivit procedurii de la art. 94 CPP.

Drepturile avocatului persoanei vătămate, al părții civile sau al părții responsabile civilmente coincid cu o mare parte din drepturile prevăzute pentru avocatul suspectului sau inculpatului, motiv pentru care reglementarea lor într-un articol separat, cu prevederea distinctă a altor două articole pentru drepturile „comune" referitoare la consultarea dosarului (art. 94) și dreptul de a formula plângere (art. 95), este criticabilă. De altfel, art. 93 CPP conține mai multe norme de trimitere.

Legiuitorul a prevăzut, în plus, pentru avocatul suspectului sau inculpatului, dreptul de a formula *plângeri, excepții și obiecțiuni*, persoanei vătămate și celorlalte părți fiindu-le recunoscut dreptul de a formula doar *cereri sau memorii*, deși este evident că nu poate fi limitat dreptul acestei din urmă categorii de a formula excepții și obiecțiuni, cel puțin

în faza de judecată, dreptul avocatului tuturor părților și subiecților procesuali principali de a face *plângere* fiind recunoscut chiar la art. 95 CPP.

Apreciem că se aplică, în mod corespunzător, în cazul avocatului persoanei vătămate, al părții civile sau al părții responsabile civilmente, prevederile art. 92 alin. (3) și (6) CPP. Astfel:

– în cazul în care avocatul a solicitat să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală, lipsa acestuia nu împiedică efectuarea actului de urmărire penală sau a audierii, dacă există dovada că a fost încunoștințat în condițiile legii;

– în cazul în care avocatul este prezent la efectuarea unui act de urmărire penală, se face mențiune despre aceasta și despre eventualele obiecțiuni formulate, iar *actul este semnat și de avocat*.

În cazul nerespectării solicitării avocatului persoanei vătămate, al părții civile sau al părții responsabile civilmente de a fi încunoștințat despre data și ora efectuării actului de urmărire penală ori a audierii realizate de judecătorul de drepturi și libertăți, nu poate fi contestat dreptul avocatului nemulțumit de a formula *plângere*, potrivit art. 336-339 CPP, față de dispozițiile art. 95 alin. (1) din același cod. Legea nu mai prevede însă, în acest caz, obligația procurorului ierarhic superior de a rezolva plângerea și a comunica soluția, precum și motivarea acesteia, în cel mult 48 de ore, ca în cazul plângerii formulate de avocatul suspectului sau inculpatului, art. 95 alin. (2) făcând trimitere doar la art. 92 alin. (2) CPP.

114. Consultarea dosarului, o componentă importantă a exercitării dreptului la apărare, este reglementată, distinct, la art. 94 CPP. Astfel, avocatul părților și al subiecților procesuali principali are dreptul de a solicita consultarea dosarului *pe tot parcursul procesului penal*. Acest drept *nu poate fi exercitat, nici restrâns în mod abuziv*.

Consultarea dosarului presupune:

– dreptul de a studia actele acestuia;

– dreptul de a nota date sau informații din dosar; precum și

– dreptul de a obține fotocopii pe cheltuiala clientului.

a) *În cursul urmăririi penale*:

– procurorul stabilește data și durata consultării *într-un termen rezonabil*. Acest drept poate fi delegat organului de cercetare penală;

– procurorul *poate restricționa motivat* consultarea dosarului, dacă prin aceasta s-ar putea aduce atingere bunei desfășurări a urmăririi penale. După punerea în mișcare a acțiunii penale, restricționarea se poate dispune *pentru cel mult 10 zile*. Legea prevede două *excepții* de la posibilitatea procurorului de a restricționa motivat consultarea dosarului:

(i) în vederea pregătirii apărării, avocatul inculpatului are *dreptul de a lua cunoștință de întreg materialul dosarului de urmărire penală* în procedurile desfășurate în fața judecătorului de drepturi și libertăți privind măsurile privative sau restrictive de drepturi, la care avocatul participă;

(ii) în toate cazurile, avocatului *nu îi poate fi restricționat dreptul de a consulta declarațiile* părții sau ale subiectului procesual principal pe care îl asistă ori îl reprezintă.

Avocatul are *obligația de a păstra confidențialitatea sau secretul datelor și actelor* de care a luat cunoștință cu ocazia consultării dosarului.

În cazul nerespectării dreptului la consultarea dosarului, avocatul nemulțumit poate formula *plângere*, potrivit art. 336-339 CPP, iar procurorul ierarhic superior este obligat să o rezolve și să comunice soluția, precum și motivarea acesteia, în cel mult 48 de ore, conform art. 95 din același cod.

b) *În cursul procedurii de cameră preliminară și al judecății*, în privința consultării dosarului și a eliberării (foto)copiilor de pe acte sunt aplicabile dispozițiile art. 93 și art. 160 din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești[1].

115. Dreptul de a formula plângere. Un alt drept pe care legiuitorul a apreciat că trebuie să îl prevadă distinct, la art. 95 CPP, este *dreptul avocatului de a formula plângere*, potrivit art. 336-339 din același cod. Prevederile la care se face trimitere reglementează plângerea împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală.

Procurorul ierarhic superior este obligat să rezolve plângerea și să comunice soluția, precum și motivarea acesteia, *în cel mult 48 de ore*, în situațiile privind:

– asigurarea confidențialității comunicărilor dintre persoana reținută sau arestată și avocat [în condițiile art. 89 alin. (2) CPP];

– respectarea solicitării avocatului *suspectului sau inculpatului* de a fi încunoștințat despre data și ora efectuării actului de urmărire penală ori a audierii realizate de judecătorul de drepturi și libertăți [potrivit art. 92 alin. (2) CPP];

– exercitarea dreptului la consultarea dosarului (în condițiile art. 94 CPP).

În cazul nerespectării solicitării avocatului *persoanei vătămate, al părții civile sau al părții responsabile civilmente* de a fi încunoștințat despre data și ora efectuării actului de urmărire penală ori a audierii realizate de judecătorul de drepturi și libertăți, nu poate fi contestat dreptul avocatului nemulțumit de a formula *plângere*, potrivit art. 336-339 CPP, față de dispozițiile art. 95 alin. (1) din același cod. Legea nu mai prevede însă, în acest caz, obligația procurorului ierarhic superior de a rezolva plângerea și a comunica soluția, precum și motivarea acesteia, în cel mult 48 de ore, ca în cazul plângerii formulate de avocatul suspectului sau inculpatului, art. 95 alin. (2) făcând trimitere doar la art. 92 alin. (2) CPP.

Dat fiind că plângerea cu privire la nerespectarea solicitării avocatului suspectului sau inculpatului de a fi încunoștințat despre data și ora audierii realizate de judecătorul de drepturi și libertăți se soluționează, potrivit legii, de „procurorul ierarhic superior", rezultă că obligația de încunoștințare a avocatului despre data și ora audierii realizate de judecătorul de drepturi și libertăți incumbă tot procurorului, și nu judecătorului de drepturi și libertăți.

116. Obligațiile avocatului în cadrul procesului penal. Deși legiuitorul a avut grijă să detalieze drepturile avocatului în patru dintre cele nouă articole ale capitolului dedicat asistenței juridice și reprezentării în procesul penal, putem decela doar trei obligații ale acestuia, menționate în cuprinsul a trei articole distincte, acestea fiind:

a) de a asigura asistența juridică a părților ori a subiecților procesuali principali [art. 88 alin. (3) CPP];

b) de a se prezenta ori de câte ori este solicitat de organul judiciar, asigurând o apărare concretă și efectivă în cauză [obligație prevăzută de art. 91 alin. (3) CPP pentru avocatul desemnat din oficiu, deși nici avocatul ales nu poate fi scutit de obligația de prezentare și asigurare a unei apărări concrete și efective în cauză, un argument în acest sens fiind și prevederile art. 283 alin. (3) CPP și art. 41 din Legea nr. 51/1995, menționate mai jos];

c) în cursul urmăririi penale, de a păstra confidențialitatea sau secretul datelor și actelor de care a luat cunoștință cu ocazia consultării dosarului [art. 94 alin. (5) CPP].

Din analiza abaterilor judiciare reglementate la art. 283 alin. (3) și alin. (4) lit. g) CPP rezultă că avocatul – ales sau desemnat din oficiu – mai are următoarele obligații:

[1] Aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1375/2015.

a) de a-și asigura substituirea, în condițiile legii, și de a asigura apărarea, în condițiile în care s-a asigurat exercitarea deplină a tuturor drepturilor procesuale;

b) de a respecta măsurile luate de către președintele completului de judecată potrivit art. 352 alin. (9)[1] sau art. 359 CPP[2].

Menționăm și că art. 40-41 din Legea nr. 51/1995 prevăd că:

a) avocatul este dator să studieze temeinic cauzele care i-au fost încredințate, angajate sau din oficiu, să se prezinte la fiecare termen la instanțele de judecată sau la organele de urmărire penală ori la alte instituții, conform mandatului încredințat, să manifeste conștiinciozitate și probitate profesională, să pledeze cu demnitate față de judecători și de părțile din proces, să depună concluzii scrise sau note de ședință ori de câte ori natura sau dificultatea cauzei cere aceasta ori instanța de judecată dispune în acest sens. Nerespectarea imputabilă a acestor îndatoriri profesionale constituie abatere disciplinară;

b) avocatul este obligat să acorde asistență juridică în cauzele în care a fost desemnat din oficiu sau gratuit de către barou;

c) avocatul este obligat să depună toată diligența pentru apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale clienților și să uzeze de mijloacele prevăzute de lege, pe care le consideră favorabile acestora;

d) avocatul este obligat să se abțină de la asistarea și sfătuirea unui client în realizarea de către acesta de acte sau fapte ce ar putea constitui infracțiuni.

De asemenea, potrivit art. 39 alin. (2) din același act normativ, avocatul este obligat să respecte solemnitatea ședinței de judecată, să nu folosească cuvinte sau expresii de natură a aduce atingere demnității judecătorului, procurorului, altor avocați, părților ori reprezentanților acestora în proces, iar conform art. 47 alin. (1), avocatul este obligat să poarte robă în fața instanțelor judecătorești.

Secțiunea a 4-a. Reprezentarea

117. Noțiune. După cum am mai arătat[3], reprezentarea constă în *împuternicirea unei persoane*, numită reprezentant, de a îndeplini, în cadrul procesului penal, acte procesuale pe seama unei părți (sau subiect procesual principal) care nu se poate prezenta sau nu dorește să se prezinte în fața organelor judiciare[4]. Reprezentarea a fost clasificată ca fiind *convențională*, *legală (necesară)* sau *tehnică*[5].

Chiar dacă titlul capitolului a fost modificat în reglementarea actuală, în sensul menționării „avocatului" înainte de „asistența juridică și reprezentarea", este evident că legiuitorul nu a înțeles să reglementeze, la art. 96 CPP, doar reprezentarea prin avocat, dispozițiile procesuale penale prevăzând și alte forme de reprezentare (de exemplu, art. 289 – formularea plângerii prin mandatar sau prin reprezentant legal; art. 409 – declararea apelului de către reprezentantul legal; art. 414 – renunțarea sau revenirea asupra renunțării la apel prin mandatar special; art. 415 – retragerea apelului prin mandatar special; art. 436 – retragerea recursului în casație prin mandatar special; art. 466 – excluderea din categoria

[1] Referitoare la interdicția dispusă de instanță, pe durata judecății, de publicare și difuzare, prin mijloace scrise sau audiovizuale, de texte, desene, fotografii sau imagini de natură a dezvălui identitatea persoanei vătămate, a părții civile, a părții responsabile civilmente sau a martorilor.

[2] Este vorba despre prevederile referitoare la asigurarea ordinii și solemnității ședinței de judecată.

[3] *Supra*, partea generală, nr. 106.

[4] I. NEAGU, *op. cit.*, 2007, p. 221 și doctrina acolo citată.

[5] *Ibidem*.

persoanelor judecate în lipsă a celor care și-au desemnat un mandatar; art. 491 – numirea unui mandatar pentru reprezentarea persoanei juridice, dacă pentru aceeași faptă sau pentru fapte conexe s-a pus în mișcare acțiunea penală și împotriva reprezentantului legal al acesteia).

În cursul procesului penal, suspectul, inculpatul, celelalte părți, precum și persoana vătămată pot fi reprezentați, *cu excepția cazurilor în care prezența acestora este obligatorie sau este apreciată ca fiind necesară* de procuror, judecător sau instanța de judecată, după caz.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

TITLUL AL IV-LEA. PROBELE, MIJLOACELE DE PROBĂ ŞI PROCEDEELE PROBATORII

Capitolul I. Reguli generale

REGLEMENTARE

Art. 97. Proba şi mijloacele de probă. (1) Constituie probă orice element de fapt care serveşte la constatarea existenţei sau inexistenţei unei infracţiuni, la identificarea persoanei care a săvârşit-o şi la cunoaşterea împrejurărilor necesare pentru justa soluţionare a cauzei şi care contribuie la aflarea adevărului în procesul penal.

(2) Proba se obţine în procesul penal prin următoarele mijloace:

a) declaraţiile suspectului sau ale inculpatului;

b) declaraţiile persoanei vătămate;

c) declaraţiile părţii civile sau ale părţii responsabile civilmente;

d) declaraţiile martorilor;

e)[1] înscrisuri, rapoarte de expertiză sau constatare, procese-verbale, fotografii, mijloace materiale de probă;

f) orice alt mijloc de probă care nu este interzis prin lege.

(3)[2] Procedeul probatoriu este modalitatea legală de obţinere a mijlocului de probă.

Art. 98. Obiectul probaţiunii. Constituie obiect al probei:

a) existenţa infracţiunii şi săvârşirea ei de către inculpat;

b) faptele privitoare la răspunderea civilă, atunci când există parte civilă;

c) faptele şi împrejurările de fapt de care depinde aplicarea legii;

d) orice împrejurare necesară pentru justa soluţionare a cauzei.

Art. 99. Sarcina probei. (1) În acţiunea penală sarcina probei aparţine în principal procurorului, iar în acţiunea civilă, părţii civile ori, după caz, procurorului care exercită acţiunea civilă în cazul în care persoana vătămată este lipsită de capacitate de exerciţiu sau are capacitate de exerciţiu restrânsă.

(2) Suspectul sau inculpatul beneficiază de prezumţia de nevinovăţie, nefiind obligat să îşi dovedească nevinovăţia, şi are dreptul de a nu contribui la propria acuzare.

(3) În procesul penal, persoana vătămată, suspectul şi părţile au dreptul de a propune organelor judiciare administrarea de probe.

Art. 100. Administrarea probelor. (1) În cursul urmăririi penale, organul de urmărire penală strânge şi administrează probe atât în favoarea, cât şi în defavoarea suspectului sau a inculpatului, din oficiu ori la cerere.

(2) În cursul judecăţii, instanţa administrează probe la cererea procurorului, a persoanei vătămate sau a părţilor şi, în mod subsidiar, din oficiu, atunci când consideră necesar pentru formarea convingerii sale.

(3)[3] Cererea privitoare la administrarea unor probe formulată în cursul urmăririi penale sau în cursul judecăţii se admite ori se respinge, motivat, de către organele judiciare.

---

[1] Lit. e) de la alin. (2) al art. 97 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 58 din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală şi pentru modificarea şi completarea unor acte normative care cuprind dispoziţii procesual penale (M. Of. nr. 515 din 14 august 2013).

[2] Alin. (3) al art. 97 a fost introdus prin art. 102 pct. 59 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (3) al art. 100 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 60 din Legea nr. 255/2013.

(4) Organele judiciare pot respinge o cerere privitoare la administrarea unor probe atunci când:

a) proba nu este relevantă în raport cu obiectul probațiunii din cauză;

b) se apreciază că pentru dovedirea elementului de fapt care constituie obiectul probei au fost administrate suficiente mijloace de probă;

c) proba nu este necesară, întrucât faptul este notoriu;

d) proba este imposibil de obținut;

e) cererea a fost formulată de o persoană neîndreptățită;

f) administrarea probei este contrară legii.

Art. 101. Principiul loialității administrării probelor. (1) Este oprit a se întrebuința violențe, amenințări ori alte mijloace de constrângere, precum și promisiuni sau îndemnuri în scopul de a se obține probe.

(2) Nu pot fi folosite metode sau tehnici de ascultare care afectează capacitatea persoanei de a-și aminti și de a relata în mod conștient și voluntar faptele care constituie obiectul probei. Interdicția se aplică chiar dacă persoana ascultată își dă consimțământul la utilizarea unei asemenea metode sau tehnici de ascultare.

(3) Este interzis organelor judiciare penale sau altor persoane care acționează pentru acestea să provoace o persoană să săvârșească ori să continue săvârșirea unei fapte penale, în scopul obținerii unei probe.

Art. 102. Excluderea probelor obținute în mod nelegal. (1) Probele obținute prin tortură, precum și probele derivate din acestea nu pot fi folosite în cadrul procesului penal.

(2) Probele obținute în mod nelegal nu pot fi folosite în procesul penal.

(3)[1] Nulitatea actului prin care s-a dispus sau autorizat administrarea unei probe ori prin care aceasta a fost administrată determină excluderea probei.

(4) Probele derivate se exclud dacă au fost obținute în mod direct din probele obținute în mod nelegal și nu puteau fi obținute în alt mod.

(5)[2] *Abrogat*.

Art. 103. Aprecierea probelor. (1) Probele nu au o valoare dinainte stabilită prin lege și sunt supuse liberei aprecieri a organelor judiciare în urma evaluării tuturor probelor administrate în cauză.

(2) În luarea deciziei asupra existenței infracțiunii și a vinovăției inculpatului instanța hotărăște motivat, cu trimitere la toate probele evaluate. Condamnarea se dispune doar atunci când instanța are convingerea că acuzația a fost dovedită dincolo de orice îndoială rezonabilă.

(3)[3] Hotărârea de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei nu se poate întemeia în măsură determinantă pe declarațiile investigatorului, ale colaboratorilor ori ale martorilor protejați.

COMENTARIU

118. Considerații introductive. Înțelesul unor termeni și expresii. Noul Cod de procedură penală definește în art. 97 *probele* și *procedeele probatorii*, enumerând în același timp principalele *mijloace de probă* prin care se obțin probele în procesul penal. Este vorba despre o *enumerare enunțiativă*, deoarece se prevede în art. 97 alin. (2) lit. f) că probele pot fi obținute și prin „orice alt mijloc de probă care nu este interzis prin lege".

La fel procedează noul Cod de procedură penală și în ceea ce privește *obiectul probațiunii*, menționând în art. 98 că acesta este reprezentat (pe lângă existența infracțiunii și săvârșirea ei de către inculpat, faptele privitoare la răspunderea civilă, faptele și împrejurările de fapt de care depinde aplicarea legii) și de „orice împrejurare necesară pentru justa soluționare a cauzei". Aceste prevederi, chiar dacă nu existau în codul anterior, nu reprezintă o noutate,

[1] Alin. (3) al art. 102 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 61 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (5) al art. 102 a fost abrogat prin art. 102 pct. 62 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (3) al art. 103 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 63 din Legea nr. 255/2013.

deoarece doctrina noastră făcea distincția între probe, procedee probatorii și mijloace de probă și enumera în lucrările de specialitate elementele ce pot constitui obiectul probațiunii.

Modificări substanțiale de concepție sunt aduse însă în domeniul *sarcinii probei* și *aprecierii probelor*, operându-se o deplasare evidentă a concepției noului cod spre sistemul adversial în ceea ce privește aceste aspecte. Concepția adversială este întărită și prin preluarea din acest sistem procesual a unei sancțiuni specifice, anume cea a *excluderii probelor obținute în mod nelegal*, care operează nu doar pentru probele obținute prin încălcarea legii, ci și pentru cele obținute prin încălcarea *principiului loialității administrării probelor*.

119. Sarcina probei, administrarea și aprecierea probelor. Dreptul de a nu contribui la propria acuzare. Principiul *in dubio pro reo* este un corolar al prezumției de nevinovăție, potrivit căruia, în cazul în care acuzarea nu reușește să răstoarne deplin această prezumție, faptul va fi interpretat ca o probă în favoarea nevinovăției inculpatului. Potrivit practicii judiciare, chiar dacă inculpatul se autodenunță, instanța nu poate dispune condamnarea sa, dacă pe parcursul procesului penal prezumția de nevinovăție nu a fost răsturnată, întrucât orice îndoială profită inculpatului, iar recunoașterea lui nu are valoare probatorie absolută[1].

Înainte ca probele să fie evaluate, acestea trebuie administrate în cadrul procesului penal. Nu trebuie confundată însă *administrarea probelor*, ce cade în competența organelor judiciare, cu *propunerea de probe*. Persoana vătămată, suspectul și părțile nu au obligația de a administra probe, însă au dreptul de a formula cereri sau propuneri pentru administrarea probelor, solicitări care pot fi admise sau respinse motivat[2]. Pentru ca probele solicitate de persoana vătămată, de suspect sau de părți să fie administrate, trebuie ca organul judiciar să constată că acestea sunt pertinente, concludente și utile cauzei. Pragul de la care o probă, cu toate că este concludentă, nu mai este și utilă îl constituie suficiența administrării probelor într-o cauză concretă, necesare soluționării ei. Limita de suficiență este stabilită de organul judiciar, care apreciază în funcție de datele cauzei dacă administrarea probelor excedează sau nu rezolvării cauzei respective[3]. Din aceste motive, nu se poate susține că în dreptul nostru ar exista un *drept la probă*, deși organele judiciare pot dispune doar motivat admiterea sau respingerea cererilor în probațiune formulate de subiecții procesuali principali, de părți sau de procuror.

Pentru a înțelege rațiunea și modul de aplicare a principiului *in dubio pro reo*, trebuie făcută o discuție cu privire la *standardele de apreciere a probelor* din cele două mari sisteme procesuale.

În sistemul continental, din care face parte în mod tradițional și sistemul nostru procesual, s-a adoptat în materia probațiunii *principiul liberei aprecieri a probelor*, completat cu *principiul liberei sau intimei convingeri a judecătorului*.

În sistemele adversiale, unde au apărut inițial principiul liberei aprecieri a probelor și principiul liberei convingeri a judecătorului, a fost limitată de-a lungul timpului această libertate absolută a judecătorului, impunându-se *diferite standarde de apreciere a probelor*. Primul standard de probațiune este cel al *preponderenței probelor*, care constă în adoptarea soluției care este susținută de probele preponderente, acest standard fiind folosit de regulă în procesele civile. Deși inițial în sistemele acuzatoriale nu se făcea distincția între procesele civile și cele penale, ambele fiind guvernate de aceleași reguli, în materie penală

[1] Trib. București, s. I pen., sent. nr. 866 din 27 iunie 2005, în I. CIOLCĂ, *Probele în procesul penal. Practică judiciară*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 56.

[2] A. CRIȘU, *Drept procesual penal. Partea generală – conform noului Cod de procedură penală*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 293.

[3] I.C.C.J., compl. 5 jud., dec. nr. 160/2012, în A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 291.

nu mai putea fi adoptat un astfel de standard, deoarece ar fi însemnat să se cântărească probele în acuzare și cele în apărare și să fie adoptată soluția care era cel mai probabil să fie adevărată. S-a impus astfel, în materie penală, standardul *probei dincolo de orice dubiu rezonabil* (*„proof beyond any reasonable doubt"*), care este mai ridicat decât primul, deoarece pentru condamnare nu este suficient să existe o probabilitate cu privire la vinovăția autorului, ci trebuie ca probele în acest sens să creeze judecătorului o convingere care, deși admite existența unui dubiu, el trebuie să se păstreze în limite rezonabile. Dacă dubiul depășește aceste limite rezonabile, atunci nu se poate dispune o soluție de condamnare a acuzatului.

Deși la origine principiul liberei aprecieri a probelor și principiul liberei sau intimei convingeri a judecătorului au apărut în cadrul sistemului acuzatorial, ele au fost adoptate ulterior și de sistemele procesuale continentale, care s-au construit de regulă pe temelia sistemelor procesuale inchizitoriale. Până la adoptarea acestor principii, în sistemele de factură inchizitorială se aplica *sistemul probelor legale*, în temeiul căruia mijloacele de probă erau limitate și, în același timp, ierarhizate sau tarifate prin lege, adică cu o valoare probantă dinainte stabilită; legea fixa dinainte, limitativ, mijloacele de probațiune, apoi felul probei necesare pentru dovedirea fiecărui fapt (proba preconstituită) și enumera forța probantă a fiecăreia[1]. Este importantă această precizare, deoarece, după adoptarea principiilor libertății probelor și liberei convingeri a judecătorului, sistemele procesuale continentale nu au mai evoluat, ci s-au limitat la aplicarea destul de fidelă a acestor reguli. În consecință, în sistemele procesuale continentale, sunt admise orice mijloace de probă care nu sunt oprite de lege, iar evaluarea lor se face, de asemenea, în mod absolut liber de către judecător, exclusiv în funcție de forța lor de convingere. În concret, se poate ajunge ca o probă scrisă să aibă mai puțină valoare probantă, de convingere decât proba testimonială și chiar un indiciu poate fi mai convingător decât altă probă[2].

Libera apreciere a probelor nu putea conduce decât la adoptarea *principiului liberei sau intimei convingeri a judecătorului în adoptarea hotărârii*. Inițial, aplicarea consecventă a acestor principii presupunea și lipsa unei obligații de a motiva hotărârea pronunțată, după care s-a adoptat *obligativitatea motivării hotărârii* de către judecător, însă doar pentru a *expune* modul în care a făcut raționamentele ce au condus la adoptarea hotărârii, nu pentru a *convinge* pe cineva de justețea acestor raționamente. Judecătorul rămânea absolut liber în luarea deciziei sale, pe baza liberei sau intimei convingeri în aprecierea probelor. Sistemul a fost adoptat în țările unde fusese aplicat sistemul inchizitorial, ca o reacție a constrângerilor excesive și discriminărilor pe care le impunea sistemul probelor legale, unde, de pildă, declarația bărbatului avea întâietate față de declarația femeii. S-a trecut, așadar, de la sistemul probelor legale, care nu avea deloc încredere în judecători și le impunea modul în care trebuiau să interpreteze probele, la extrema cealaltă, care le acorda totala încredere în aprecierea probelor și luarea hotărârilor.

Ca întotdeauna, soluțiile extreme nu sunt cele mai bune, iar evoluția ulterioară a doctrinei și a jurisprudenței a dovedit că și sistemul liberei aprecieri a probelor are nevoie de anumite limitări. Astfel, s-a introdus motivarea hotărârilor, ca un instrument de control al opiniei publice și, eventual, al instanței de control asupra hotărârilor pronunțate, iar doctrina a precizat că libera apreciere și libera convingere nu înseamnă bunul plac, ci libertatea de a aprecia probele *în mod rezonabil*, imparțial, onest, iar ea nu trebuie să fie formată mai mult pe bază de impresii, sentimente și în general pe bază de elemente psihologice interne,

[1] T. POP, *Drept procesual penal*, vol. II, *Partea generală*, Tipografia Națională S.A., Cluj, 1946, p. 323.
[2] *Idem*, p. 324.

decât pe examinarea faptelor[1]. Deci la adoptarea hotărârii bazate pe intima convingere contribuie atât factori de ordin subiectiv, cum ar fi impresiile și sentimentele judecătorului, cât și factori obiectivi, cum sunt faptele rezultate din probele administrate. Nu poate fi exclusă niciuna dintre aceste categorii de factori, pentru că acest lucru ține de însăși natura umană, iar activitatea de judecată este o activitate umană. Așa cum s-a reținut în practica judiciară, „o primă problemă în analiza probelor este aceea că judecătorul cauzei în fond are posibilitatea de a realiza direct în cadrul administrării probelor «cunoașterea» evenimentului supus judecății, având în fața sa inculpații, martorii etc. Cunoașterea, ca element psihic, nu poate apărea materializată în elementele probatorii, dar reprezintă elementul esențial al judecății bazate pe *convingerea intimă*. Această convingere intimă a judecătorului depășește proba rece a filelor dosarului"[2].

Din aceste motive, considerăm că nu putea avea niciun efect declararea neconstituționalității dispoziției art. 63 alin. (2) CPP 1968[3], care prevedea că aprecierea probelor se face pe baza intimei convingeri a instanței, deoarece acest lucru contravine sistemului liberei aprecieri a probelor. Pentru a se putea aplica integral această decizie a Curții Constituționale, ar fi trebuit ca România să treacă la sistemul probelor legale, în care legea să prevadă forța probantă a fiecărui mijloc de probă.

În baza principiului liberei sau intimei convingeri a judecătorului, acesta *va aprecia liber mijloacele de probă administrate în cauză*. În practica judiciară s-a statuat că, neexistând o ordine de preferință, referitor la forța probantă, între declarațiile date de inculpați la urmărirea penală și cele făcute de ei în cursul cercetării judecătorești, instanța de judecată este îndrituită – în cazul constatării unor nepotriviri sau contradicții – să aprecieze fiecare declarație în contextul tuturor probelor administrate, cu care este necesar să se coroboreze, și deci să rețină, motivat, ca reprezentând adevărul numai unele dintre acestea; prin urmare, în cazul unor declarații succesive, retractarea totală sau parțială ori modificarea declarației anterioare – indiferent în ce fază procesuală a fost dată și chiar dacă a fost făcută în cursul aceleiași faze – nu este de natură, prin ea însăși, să înlăture acea declarație, deoarece, altfel, ar însemna a lipsi de eficiență probe administrate în mod legal și a se ajunge la încălcarea principiului de bază al procesului penal, acela al stabilirii adevărului[4]. Instanța va înlătura ca nesincere declarațiile persoanei vătămate și ale martorului, făcute în fața sa, prin care aceștia revin asupra propriilor susțineri în faza de urmărire penală, dacă modificarea comportamentului procesual nu este argumentată plauzibil și temeinic[5].

Unele *limitări ale principiului liberei aprecieri a probelor* au fost instituite chiar prin jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Aceasta a statuat că, în principiu, instanțele nu pot dispune condamnarea întemeindu-se în mod exclusiv pe declarațiile persoanelor audiate doar în cursul urmăririi penale, cărora inculpatul nu a putut să le adreseze întrebări în mod direct sau prin intermediul avocatului său. De la această regulă există și excepții, de pildă, în cazul în care astfel de persoane sunt victime minore ale unor infracțiuni, caz în care este necesar ca audierea lor în fața organelor de urmărire penală să fie înregistrată video, astfel încât inculpatul și apărătorul său să aibă posibilitatea de a

[1] T. POP, *op. cit.*, p. 324-325.
[2] Trib. București, dec. nr. 128 din 7 februarie 2005, definitivă, în I. CIOLCĂ, *op. cit.*, p. 132-134.
[3] Prin Decizia nr. 171/2001 a Curții Constituționale (M. Of. nr. 387 din 16 iulie 2001).
[4] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 63/1980, în R.R.D. nr. 3/1981, p. 65.
[5] Trib. București, s. I pen., sent. nr. 482 din 11 aprilie 2004, în I. CIOLCĂ, *op. cit.*, p. 93.

observa reacțiile lor și de a consulta realitatea transcrierii[1]. De asemenea, Curtea Europeană a limitat principiul liberei aprecieri a probelor în cazul *audierii martorilor anonimi*, respectiv *a persoanelor cărora le este protejată identitatea* sau *a investigatorilor sub acoperire* și *a colaboratorilor acestora*, statuând că probele obținute de la martori în condițiile în care drepturile apărării nu au putut fi asigurate la un nivel normal cerut de Convenția europeană trebuie analizate cu extremă atenție, iar condamnarea unui acuzat nu trebuie să se bazeze în exclusivitate sau într-o măsură determinantă pe mărturia anonimă[2]. Desigur, principiile stabilite de Curtea Europeană sunt mult mai nuanțate, permițând în general existența unor mijloace compensatorii, care să asigure existența unui *echilibru suficient între acuzare și apărare*. Din acest motiv, dispozițiile art. 103 alin. (3) CPP, potrivit cărora hotărârea de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei nu se poate întemeia în măsură determinantă pe declarațiile investigatorului, ale colaboratorilor ori ale martorilor protejați, trebuie interpretate prin prisma hotărârilor Curții Europene adoptate în acest domeniu.

În practica judiciară s-a statuat că, potrivit art. 21 alin. (1) din Legea nr. 143/2000 (în vigoare la acea dată – n.n.), procurorul poate autoriza folosirea investigatorilor acoperiți pentru descoperirea faptelor, identificarea autorilor și obținerea mijloacelor de probă, în situațiile în care există indicii temeinice că a fost săvârșită sau că se pregătea săvârșirea unei infracțiuni dintre cele prevăzute în respectiva lege; procesul-verbal încheiat de către investigatorul sub acoperire, care se referă implicit și la activitatea colaboratorului, este mijloc de probă în procesul penal[3].

Regula instituită de principiul *in dubio pro reo* nu poate fi înțeleasă deplin decât prin raportarea ei la *standardul probei dincolo de orice dubiu rezonabil*, specific sistemelor adversiale. De aceea, noul Cod de procedură penală a fost nevoit să preia acest standard de probațiune, prevăzând în art. 103 alin. (2) teza a II-a că „Condamnarea se dispune doar atunci când instanța are convingerea că acuzația a fost dovedită dincolo de orice îndoială rezonabilă". Această modificare de viziune a noului Cod de procedură penală a fost pusă în acord cu modificarea textului privind *sarcina probei*, care prevede că aceasta aparține în principal procurorului, iar în acțiunea civilă părții civile sau, după caz, procurorului care exercită acțiunea civilă în cazul în care persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă [art. 99 alin. (1) CPP]. Așadar, *judecătorul trebuie convins* „dincolo de orice dubiu rezonabil" de către procuror sau de către partea civilă. El nu mai are sarcina de a administra probe pentru aflarea adevărului, așa cum se întâmpla sub imperiul vechiului cod, decât în mod subsidiar [art. 100 alin. (2) CPP].

În practica judiciară anterioară s-a statuat într-o cauză că, reținând că pistoletul ce a fost deținut de inculpat era defect și neputând stabili starea lui tehnică, pentru că nu a mai fost găsit, instanța a înlăturat greșit susținerea inculpatului că pistoletul respectiv nu era o armă de foc în sensul legii penale – deoarece nu mai putea fi folosit ca atare din cauza deteriorării și a defecțiunilor pe care le prezenta –, cu motivarea că susținerea inculpatului nu a fost dovedită; într-adevăr, sarcina administrării probelor în procesul penal revine organului de urmărire penală și instanței de judecată[4].

[1] C.E.D.O., cauza *S.N. c. Suediei*, hot. din 2 iulie 2002, hudoc.echr.coe.int.

[2] C.E.D.O., cauza *Krasniki c. Republicii Cehe*, hot. din 28 februarie 2006, cauza *Saïdi c. Franței*, hot. din 20 septembrie 1993, hudoc.echr.coe.int.

[3] Trib. București, s. I pen., sent. nr. 677 din 25 mai 2005, în I. CIOLCĂ, *op. cit.*, p. 194-197.

[4] Trib. Suprem, s. pen., compl. mil., dec. nr. 54/1972, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *Codul de procedură penală adnotat*, vol. I, *Partea generală*, Ed. Albastră, București, 1996, p. 322.

Faptul că sarcina probei aparține procurorului nu exclude ca în anumite situații să fie adoptate unele prezumții[1], sub aspectul dovedirii vinovăției inculpatului. Astfel, nu se consideră o încălcare a prezumției de nevinovăție faptul că acuzatului îi incumbă uneori obligația de a face dovada lipsei vinovăției (de exemplu, în cazul infracțiunilor formale, la care acuzarea a dovedit elementul material) sau a existenței unor cauze justificative ori a dobândirii licite a bunurilor supuse confiscării[2].

De asemenea, s-a statuat că, dacă celelalte despăgubiri civile trebuie să aibă un suport material probator, în ceea ce privește daunele morale nu se poate apela la probe materiale, judecătorul fiind singurul care, în raport cu consecințele, pe orice plan, suferite de partea civilă, trebuie să aprecieze o sumă globală care să compenseze, pentru aceasta, daunele suportate ca urmare a săvârșirii infracțiunii[3].

Strâns legat de sarcina probei este și *dreptul suspectului sau inculpatului de a nu se autoincrimina*, consacrat în art. 99 alin. (2) teza a II-a CPP, înțelegând prin acesta atât dreptul la tăcere, cât și dreptul de a nu se autoincrimina prin alte acte decât propria declarație. Deși în legislația noastră dreptul la tăcere este reglementat în cadrul principiului fundamental al dreptului la apărare, respectiv în art. 10 alin. (4) CPP, majoritatea autorilor[4], precum și Curtea Europeană în jurisprudența sa[5] consideră că acesta, alături de dreptul la neautoincriminare, constituie *o garanție a prezumției de nevinovăție*.

Pentru aplicarea corectă a acestor garanții în sistemul nostru de drept, trebuie să ne raportăm însă la *natura juridică a dreptului la tăcere și la neautoincriminare*. În sistemele procesuale care le-au consacrat nu există o viziune unitară cu privire la rațiunea consacrării lor, deoarece, într-o opinie, adoptată de unele sisteme procesuale (de exemplu, sistemul britanic), dreptul la tăcere are ca rațiune protejarea *caracterului voluntar*, neconstrâns al declarațiilor, pe când, într-o altă opinie, adoptată de alte sisteme de drept (de exemplu, sistemul american), acesta ar avea ca rațiune protejarea dreptului persoanei *de a alege* să dea sau nu declarații. Distincția dintre cele două teorii are relevanță în cazul în care o persoană nu a fost constrânsă să dea declarație (declarația fiind voluntară), dar nici nu a ales în mod liber, în cunoștință de cauză dacă dă sau nu declarație (declarația nu a fost rezultatul unei opțiuni libere, ci aceasta a fost viciată, de pildă, printr-o inducere în eroare sau în alt mod). Potrivit primului sistem, în acest caz, declarația poate fi folosită, deoarece nu a fost obținută prin constrângere, pe când, potrivit celui de-al doilea sistem, se impune excluderea acestei probe, deoarece voința de a da declarație nu a fost liberă. Având în

---

[1] Așa cum s-a arătat în literatura de specialitate, inclusiv Curtea Europeană a Drepturilor Omului admite „aplicarea prezumțiilor de fapt și de drept, care trebuie aplicate în limite rezonabile prin raportare la miza procesului pentru persoana acuzată și la drepturile apărării, fiind necesară o proporționalitate între mijlocul folosit și scopul urmărit" – A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *Codul de procedură penală adnotat cu jurisprudență națională și europeană*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 13. Pentru hotărâri relevante în materie, a se vedea *idem*, p. 14 și urm.

[2] A se vedea „Cartea verde" privind prezumția de nevinovăție, adoptată de Comisia Europeană, *apud* M. UDROIU, *Procedură penală. Partea generală. Noul Cod de procedură penală*, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 204-207.

[3] Trib. jud. Brașov, dec. pen. nr. 177/1993, în Dreptul nr. 5-6/1994, p. 173.

[4] V. PUȘCAȘU, *Prezumția de nevinovăție*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 195; O. PREDESCU, M. UDROIU, *Convenția europeană a drepturilor omului și dreptul procesual penal român*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 373; GH. MATEUȚ, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 155; D. BOGDAN, M. SELEGEAN, *Jurisprudență CEDO – studii și comentarii*, Institutul Național al Magistraturii, București, 2005, p. 156.

[5] C.E.D.O., cauza *John Murray c. Regatului Unit*, hot. din 8 februarie 1996; cauza *Saunders c. Regatului Unit*, hot. din 17 decembrie 1996, *apud* V. PUȘCAȘU, *op. cit.*, p. 194; cauza *Telfner c. Austriei*, hot. din 20 martie 2001, *apud* O. PREDESCU, M. UDROIU, *op. cit.*, p. 373.

vedere specificul sistemului nostru procesual, care a păstrat principiul aflării adevărului printre regulile de bază ale procesului penal, ar trebui adoptată *teoria caracterului voluntar al declarațiilor*, care s-ar potrivi mai bine cu acest principiu.

Refuzul de a se supune testului poligraf nu poate fi interpretat ca probă de vinovăție împotriva inculpatului, câtă vreme testarea comportamentului simulat este condiționată de consimțământul acestuia, iar dreptul său la tăcere este reglementat de lege[1].

În ceea ce privește natura acestei testări, deși rezultatele ei sunt consemnate într-un raport de expertiză criminalistică, astfel că detecția comportamentului simulat ar putea fi asimilată, în absența unei prevederi exprese, unui mijloc de probă care nu este interzis de lege, valențele probatorii ale testării trebuie apreciate cu prudență. Rezultatele testului poligraf nu constituie probă, ci pot constitui un indiciu, care însă trebuie coroborat cu alte probe certe, chiar dacă nu obligatoriu directe, de natură să întemeieze, dincolo de orice îndoială rezonabilă, o soluție de condamnare[2].

În practică s-a reținut că dreptul inculpatului de a nu se autoincrimina constă în posibilitatea conferită de lege de a nu face declarații cu privire la faptă și la învinuirea care i se aduce cu privire la ea; orice alte conduite prin care acesta nu răspunde solicitărilor autorităților ce vizează fapta sa, dacă întrunesc elementele constitutive ale unor infracțiuni, impun efectuarea de cercetări distincte; așadar, inculpatul nu poate fi achitat pentru infracțiunea de părăsire a locului accidentului, pe motiv că rămânerea lui la locul accidentului ar fi echivalat cu autodenunțarea sau autoincriminarea sa pentru celelalte două infracțiuni comise[3].

O altă diferență de abordare a acestui drept rezultă din aceea că în sistemele de *common law*, în cazul în care alege să dea declarație, suspectul sau acuzatul nu poate face declarații mincinoase, deoarece ar fi sancționat pentru fapta de *contempt of court*. În sistemul nostru procesual, el nu ar putea fi tras la răspundere penală dacă nu ar spune adevărul în fața instanței de judecată. Această impunitate avea rolul de a proteja inculpatul de răspunderea penală, în cadrul unui sistem continental, care nu cunoștea conceptul de drept la tăcere. În cadrul sistemelor continentale, de regulă toate părțile, inclusiv inculpatul, au obligația de a da declarații, contribuind la aflarea adevărului în cauză. Odată cu preluarea dreptului la tăcere, *ar fi trebuit preluată și obligația suspectului sau inculpatului de a spune adevărul*, pentru a se asigura un caracter coerent reglementării.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că nu este *de plano* contrară Convenției tragerea unor concluzii defavorabile acuzatului care s-a prevalat de dreptul la tăcere, cu condiția însă ca în cauză să existe probe serioase de vinovăție, de așa fel încât condamnarea să nu se bazeze de o manieră determinantă pe concluziile trase din tăcerea acuzatului[4]. Această viziune a fost criticată în doctrină, susținându-se că aduce atingere principiului *in dubio pro reo*[5]. S-a susținut că din acest motiv ar fi necesare adoptarea de către Curtea Europeană a *teoriei dreptului la tăcere* și renunțarea la *teoria declarațiilor voluntare*, desuetă și incapabilă a oferi o protecție efectivă acestor drepturi[6]. Considerăm că viziunea Curții Europene este una mai realistă, care dorește să păstreze regula dreptului la tăcere în limite acceptabile și pentru sistemele procesuale continentale, care au o concepție diferită de cea

[1] Trib. București, dec. nr. 18 din 12 ianuarie 2005, în I. CIOLCĂ, *op. cit.*, p. 14-15.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1894/2012, www.scj.ro.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1877 din 11 aprilie 2003, www.scj.ro.

[4] C.E.D.O., cauza *Beckles c. Regatului Unit*, hot. din 8 octombrie 2002, hudoc.echr.coe.int.

[5] R. CHIRIȚĂ, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentarii și explicații*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 406.

[6] D. IONESCU, *Procedura avertismentului. Consecințe în materia validității declarațiilor acuzatului în procesul penal*, în C.D.P. nr. 2/2006, p. 36.

a sistemelor procesuale adversiale. Altfel, s-ar crea în sistemul nostru un dezechilibru în cadrul procesului penal, care nu ar fi de natură să conducă la o justă îmbinare a intereselor contrare implicate într-un proces penal, interesul societății și interesul acuzatului.

Cele mai multe probleme în practica judiciară din dreptul comparat, în legătură cu exercitarea dreptului la tăcere, au fost ridicate de modul în care a fost respectată de către organele judiciare (în special de către organele de urmărire penală) garanția dreptului la tăcere constând în *obligația de a avertiza* suspectul sau inculpatul cu privire la existența acestui drept și la consecințele pe care le poate avea renunțarea la exercitarea lui. Nerespectarea acestei garanții atrage, de cele mai multe ori, sancțiunea excluderii probei cu declarația suspectului sau a inculpatului.

Se pune problema dacă există o diferență de viziune între cele două sisteme, respectiv cel de factură continentală și cel de factură adversială, în ceea ce privește existența unui *dubiu rezonabil*. În primul rând, se poate vedea o oarecare contradicție între „pretenția" sistemelor de sorginte continentală de a afla adevărul obiectiv în procesul penal și „recunoașterea" lor că în anumite situații acest lucru nu este posibil să fie stabilit cu certitudine. Tocmai de aceea, regula *in dubio pro reo* a apărut în sistemele adversiale, unde se recunoaște că aflarea adevărului obiectiv în procesele penale este o utopie și că ceea ce se reproduce în urma administrării probelor este un *adevăr judiciar*, diferit de cel obiectiv. Ea a fost însă adoptată și în sistemele continentale, având în vedere valoarea deosebită a regulii, motiv pentru care aplicarea ei a fost adaptată la caracteristicile acestor sisteme. De asemenea, tot din sistemele de factură adversială a fost preluat și principiul liberei aprecieri a probelor sau intimei convingeri, care a evoluat apoi în sistemul adversial înspre standardul probei dincolo de orice dubiu rezonabil. Acest din urmă standard este în conformitate cu concepția sistemului adversial, potrivit căruia rezultatul unui proces penal este posibil să nu reflecte adevărul obiectiv. Sistemul intimei convingeri pune accent pe subiectivitatea judecătorului în aprecierea probelor, pe când sistemul probei dincolo de orice dubiu rezonabil face o obiectivare a standardului de apreciere a probelor, prin raportarea acestui standard la un *observator obiectiv*, iar nu la persoana judecătorului cauzei, care poate fi uneori mai subiectiv decât îi este permis.

În realitate, probabil că o distincție clară între sistemul „intimei convingeri" și cel al „probei dincolo de orice dubiu rezonabil" nici nu poate fi făcută, deoarece nu se poate stabili cu certitudine cine este acel „observator obiectiv" care face evaluarea probei dincolo de orice dubiu rezonabil. Nu este și el tot un „judecător" și, prin urmare, tot un om? Este însă de remarcat *tendința de a obiectiviza acest standard*, care a apărut probabil tot ca urmare a constatării neajunsurilor principiului intimei convingeri a judecătorului. Dacă ținem cont de faptul că acest din urmă principiu a fost adoptat, în forma sa cea mai pură, de statele unde au funcționat sistemele inchizitoriale, ca urmare a constatării neajunsurilor sistemului probelor legale, care îngrădeau prea mult puterea judecătorului de apreciere a probelor administrate, constatăm că din nou a acționat regula că soluțiile extreme apar ca o reacție la alte extreme. Din acest motiv, cel mai bun sistem ar fi unul de mijloc, care să permită judecătorului o libertate de apreciere asupra probelor, dar nu una absolută, ci una supusă unor reguli obiective.

În doctrina și jurisprudența americană și, ulterior, în cea italiană, s-a încercat circumstanțierea termenului de „dubiu rezonabil" prin apelarea la *criterii subiective și obiective*. Criteriile subiective preconizau luarea ca etalon a unei persoane medii, normale, considerându-se mai presus de dubiu rezonabil acea decizie care putea determina într-o asemenea persoană un grad de siguranță suficient de puternic pentru a-și asuma o decizie importantă în

alegerile propriei vieți cotidiene, câtă vreme dubiul era rezonabil atunci când provoca într-o persoană de acel tip o ezitare în acțiunile sale[1]. Criteriile obiective au avut în vedere fie o definire cantitativă a dubiului rezonabil, prin referirea la un procent peste care se poate considera că dubiul rămâne nerezonabil (de exemplu, peste 95%), fie o definire calitativă a acestuia, prin utilizarea unor expresii precum „probabilitate crescută" sau „dubiu substanțial, întemeiat, pentru care se poate aduce o explicație rațională"[2]. Așa cum am arătat anterior, o definiție clară și exactă a conceptului de „dubiu rezonabil" nu poate fi dată, întrucât acesta nu poate fi desprins de forul interior al judecătorului, care trebuie să se bazeze însă pe argumente raționale, logice, acceptate de majoritatea persoanelor care le parcurg.

Potrivit unei hotărâri a instanței supreme, chiar dacă îndoiala profită făptuitorului, apărarea sa potrivit căreia s-a aflat într-o eroare de fapt cu privire la drogurile pe care le-a introdus în țară trebuie să se bazeze pe necunoașterea unei stări, situații sau împrejurări obiective de care depinde caracterul penal al faptei, iar nu pe o îndoială personală, subiectivă, care nu exclude acceptarea posibilității producerii unei urmări socialmente periculoase prin fapta sa[3].

120. Principiul loialității administrării probelor. Noul Cod de procedură penală instituie în art. 101 principiul loialității administrării probelor, care pare a avea *trei componente*:

a) interdicția folosirii violențelor, amenințărilor, mijloacelor de constrângere, promisiunilor sau îndemnurilor în scopul obținerii probelor [alin. (1)];

b) interdicția folosirii metodelor sau tehnicilor de ascultare care afectează capacitatea persoanei de a-și aminti și de a relata în mod conștient și voluntar faptele care constituie obiectul probei [alin. (2)];

c) interdicția de a provoca o persoană să săvârșească ori să continue săvârșirea unei fapte penale, în scopul obținerii unei probe [alin. (3)].

În realitate, *acest principiu are un conținut mai larg*, el constituind regula potrivit căreia este interzisă utilizarea oricărei strategii sau manopere ce are ca scop administrarea, cu rea-credință, a unui mijloc de probă sau care are ca efect provocarea comiterii unei infracțiuni, dacă prin aceste mijloace se aduce atingere demnității persoanei, drepturilor acesteia la un proces echitabil sau la viața privată[4].

Dispoziții aproape similare celor din art. 101 CPP se regăseau și în art. 68 CPP 1968, intitulat „Interzicerea mijloacelor de constrângere", ce reglementa interdicțiile din alin. (1) și (3) ale art. 101 CPP [interdicția folosirii violențelor, amenințărilor, mijloacelor de constrângere, promisiunilor sau îndemnurilor, în scopul obținerii probelor – alin. (1) –, și interdicția de a provoca o persoană să săvârșească ori să continue săvârșirea unei fapte penale, în scopul obținerii unei probe – alin. (3)].

În esență, aceste situații descrise în art. 101 CPP, ce reglementează principiul loialității administrării probelor, reprezintă tot *aspecte de nelegalitate a obținerii probelor*, principiu care este reglementat în art. 102 CPP. Așa cum se poate constata, alin. (2) al acestui articol interzice folosirea în procesul penal a probelor obținute în mod *nelegal*, fapt ce permite excluderea și a probelor obținute cu încălcarea principiului loialității administrării probelor.

[1] C. ZAZA, *Il ragionevole dubbio nella logica della prova penale*, Giuffrè Editore, Milano, 2008, p. 5, *apud* V. PUȘCAȘU, *op. cit.*, p. 475.

[2] *Ibidem*.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3033 din 11 mai 2006, www.scj.ro.

[4] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 211.

Conținutul principiului loialității administrării probelor a fost dezvoltat în literatura de specialitate elaborată sub imperiul vechiului Cod de procedură penală, în ceea ce privește *interdicția folosirii violențelor, amenințărilor ori a altor mijloace de constrângere, precum și a promisiunilor sau îndemnurilor*, în scopul obținerii de probe, deoarece aceasta se regăsea și în art. 68 CPP 1968. Singura modificare ce a intervenit este aceea că în noul Cod de procedură penală s-au introdus mai multe elemente de *justiție negociată*, fapt ce este de natură să nuanțeze mai mult sensul noțiunilor de *„promisiuni sau îndemnuri"* incluse în acest text. Este evident că utilizarea de către organele judiciare a unor mijloace permise de lege nu poate constitui un mijloc neloial de obținere a probelor. Astfel, în cauza *Babar Ahmad, Haroon Rashid Aswat, Syed Tahla Ahsan și Mustafa Kamal Mustafa (Abu Hamza) c. Regatului Unit*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că faptul că procurorul sau judecătorul indică în faza incipientă procedurii pedeapsa pe care inculpatul ar primi-o dacă ar fi condamnat în cadrul unui proces nu poate fi considerată în sine un comportament opresiv. În opinia Curții, o astfel de problemă ar putea apărea doar în cazul în care diferența dintre cele două pedepse ar fi atât de mare, încât să determine o presiune necorespunzătoare asupra inculpatului, astfel încât acesta să pledeze vinovat atunci când era de fapt nevinovat, când acordul de recunoaștere a vinovăției a fost atât de coercitiv, încât a viciat în întregime dreptul inculpatului de a nu se incrimina, sau atunci când acordul pare a fi singurul mod posibil de a evita o condamnare a cărei severitate să încalce art. 3 din Convenție[1].

Folosirea *metodelor sau tehnicilor de ascultare care afectează capacitatea persoanei de a-și aminti și de a relata în mod conștient și voluntar faptele* care constituie obiectul probei nu se referă la folosirea testului poligraf, ci la folosirea mijloacelor care atrag o intruziune deosebită și cu rezultate incerte în conștiința umană (hipnoza, serul adevărului etc.). Justificarea acestei interdicții constă în *necesitatea respectării demnității umane* în procesul penal, principiu care este consacrat și în art. 11 alin. (1) CPP.

Problemele ridicate de *interdicția ca organele judiciare sau alte persoane care acționează pentru acestea să provoace o persoană să săvârșească ori să continue săvârșirea unei fapte penale*, în scopul obținerii de probe, sunt cele legate de *folosirea investigatorilor sub acoperire*. În prezent, legislațiile penale europene și Curtea Europeană a Drepturilor Omului admit folosirea investigatorilor sub acoperire în scopul dovedirii săvârșirii unor infracțiuni, acesta fiind un aspect al *anchetei proactive*, care se bazează pe suspiciunea rezonabilă că o infracțiune va fi săvârșită sau că ea a fost săvârșită, dar nu a fost descoperită. Se depășește astfel vechiul concept de *anchetă reactivă*, în care organele de urmărire se limitau la strângerea probelor cu privire la săvârșirea de către o persoană a unei infracțiuni.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului s-a raportat în acest domeniu la *doctrina „caracterului pasiv"* al activității pe care trebuie să o desfășoare agenții statului, aceasta fiind o noțiune consacrată în tradiția anglo-saxonă, unde se arată că, dacă persoana suspectată de săvârșirea sau pregătirea infracțiunii profită de „oportunitatea" oferită de investigatorii sub acoperire, în împrejurări în care rezultă că ar fi acționat în același fel dacă „oportunitatea" ar fi fost oferită de o altă persoană, nu se poate reține provocarea[2].

Principiile statuate de instanța europeană au fost transpuse în procedura din dreptul național, ce reglementează în mod amănunțit folosirea investigatorilor sub acoperire, în art. 148-149 și în art. 150 CPP. Textul intern instituie *condițiile necesității, proporționalității*

[1] C.E.D.O., dec. din 6 iulie 2010, hudoc.echr.coe.int, *apud* A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 943.

[2] I.H. DENNIS, *The Law of Evidence*, 3rd ed., Ed. Sweet & Maxwell, Londra, 2007, p. 330, *apud* M. UDROIU, R. SLĂVOIU, O. PREDESCU, *Tehnici speciale de investigare în justiția penală*, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 166-167.

și subsidiarității [art. 148 alin. (1) lit. a)-c)] pentru a putea fi folosiți în procesul penal investigatorii sub acoperire. În cauza *Khudobin c. Rusiei*[1], Curtea a reținut că sunt necesare o procedură clară și previzibilă de autorizare a măsurilor de investigație și o formă de control al acesteia, astfel încât să asigure buna-credință a autorităților, în timp ce în cauză operațiunea poliției fusese autorizată printr-o simplă decizie administrativă a organului care a realizat-o ulterior, iar textul deciziei nu conținea decât câteva observații cu privire la motivele ce justificau cumpărarea fictivă de heroină. De asemenea, Curtea a reținut, în cauza *Ali c. României*[2], că utilizarea metodelor speciale de investigație – în special a tehnicilor sub acoperire – nu poate încălca în sine dreptul la un proces echitabil; însă instigarea de către poliție are loc atunci când agenții implicați – fie membri ai forțelor de ordine, fie persoane care acționează în baza ordinului acestora – nu se limitează la a investiga activitatea infracțională într-un mod în principal pasiv, ci exercită o anumită influență asupra subiectului, astfel încât să îl incite la săvârșirea unei infracțiuni, care altfel nu ar fi fost săvârșită, cu scopul de a face posibilă stabilirea infracțiunii, și anume de a oferi probe și de a începe urmărirea penală.

În doctrină[3] este analizată și deosebirea dintre „provocarea în vederea comiterii unei infracțiuni" și „provocarea la proba unei activități infracționale", cea din urmă nefiind considerată, în principiu, o strategie neloială. Totodată, s-a susținut[4] că, pentru a fi în prezența unei provocări în sensul art. 68 alin. (2) CPP 1968, activitatea trebuie să îmbrace forme concrete de instigare care să nască în mintea persoanei ideea săvârșirii infracțiunii, putându-se realiza prin orice manopere dolosive, de pildă, rugăminți insistente, înșelăciune, insinuări, promisiuni false, hărțuire sau solicitări repetate. Considerăm că, pentru a se reține provocarea, nu este necesar ca activitatea agentului provocator să se circumscrie noțiunii de instigare, așa cum este aceasta definită în art. 47 CP. În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului a fost conferită o sferă mai largă acestei noțiuni, considerând că a existat provocare și în unele situații în care nu a existat propriu-zis o determinare la săvârșirea unei infracțiuni, prin unul dintre mijloacele menționate anterior.

Într-o hotărâre de practică judiciară internă[5], s-a reținut că organele de poliție au vrut să provoace o vânzare de droguri nereușită, după care au pus pliculețul de heroină în mașină, pe jos, pentru a demonstra vânzarea de droguri. Văzând modalitatea de punere în scenă a săvârșirii unei infracțiuni, chiar de către organele care trebuiau să prevină și să oprească săvârșirea infracțiunilor, se poate concluziona că sunt deplin aplicabile dispozițiile art. 68 alin. (1) și (2) CPP (din 1968 – n.n.), care interzic determinarea unei persoane să săvârșească sau să continue săvârșirea unei infracțiuni în scopul obținerii unei probe. Or, din derularea acțiunii din 18 noiembrie 2003, din determinarea inculpatului C.M. să ia legătura cu „F", din atragerea lângă mașină a celuilalt coinculpat, din procurarea drogurilor pentru a face dovada traficului rezultă că organele de cercetare l-au determinat pe inculpatul C.M. să participe la și să intermedieze o vânzare de droguri care, practic, nu a mai avut loc, pentru că în mașină au fost găsite drogurile cu care venise agentul sub acoperire.

[1] C.E.D.O., hot. din 26 octombrie 2006, hudoc.echr.coe.int.

[2] C.E.D.O., hot. din 9 noiembrie 2010, hudoc.echr.coe.int.

[3] M. UDROIU, în M. UDROIU (COORD.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p. 413-414.

[4] C. FLORIAN, *Investigatori sub acoperire*, în R.D.P. nr. 2/2007, p. 133-134, *apud* C. OLARU, *Mijloace specifice de investigare a infracțiunilor de criminalitate organizată*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 59.

[5] Trib. București, s. I pen., sent. nr. 677 din 25 mai 2005, în I. CIOLCĂ, *op. cit.*, p. 195.

Într-un alt caz[1], instanța a apreciat că probele administrate în cauză, respectiv interceptările convorbirilor telefonice și ambientale, au fost obținute în mod legal și că denunțul nu constituie un act de provocare, iar susținerea inculpatului, potrivit căruia probele au fost obținute cu încălcarea dispozițiilor art. 68 alin. (2) CPP (din 1968 – n.n.), este nefondată, pentru următoarele considerente: potrivit acestor dispoziții – care sunt incidente în cauză –, este oprit a determina o persoană să săvârșească sau să continue săvârșirea unei fapte penale, în scopul obținerii unor probe; aceste dispoziții consacră un principiu fundamental al cercetării penale, și anume interdicția provocării. Deși legislația română nu prevede o definiție a acestei provocări, se pot desprinde totuși unele condiții ce trebuie întrunite pentru a putea vorbi despre existența unei provocări, și anume: să fie anterioară comiterii infracțiunii și să existe o legătură cauzală directă și imediată între actul provocator și infracțiunea comisă. Interceptările și înregistrările audio-video ale convorbirilor telefonice și ambientale s-au făcut în baza autorizațiilor emise în mod legal de către instanță, iar denunțul a fost făcut după ce a avut loc discuția denunțătorului cu inculpatul în cadrul căreia inculpatul i-a spus denunțătorului că I.N., în calitate de deputat sau consilier prezidențial, în schimbul sumei de 15.000 dolari SUA, poate rezolva achiziționarea de fier vechi de către denunțător.

Într-o altă hotărâre[2], s-a reținut însă că, în conformitate cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului privind art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, reflectată în special în hotărârile pronunțate în cauzele *Teixeira de Castro c. Portugaliei*[3], *Vanyan c. Rusiei*[4] și *Ramanauskas c. Lituaniei*[5], există o provocare în cazul în care investigatorul sub acoperire, prin intermediul unei persoane ce a acționat sub directa coordonare a acestuia, a determinat inculpatul să săvârșească o tentativă la scoaterea din țară de droguri de mare risc, fără drept, inculpatul neavând nici inițiativa, nici intenția de a comite fapta, iar fapta nu ar fi fost săvârșită fără intervenția investigatorului sub acoperire, prin intermediar. În acest caz, constatând existența provocării, instanța a dispus achitarea inculpatului pentru săvârșirea tentativei la scoaterea din țară de droguri de mare risc, în temeiul art. 11 pct. 2 lit. a) raportat la art. 10 alin. (1) lit. d) CPP (din 1968 – n.n.), întrucât lipsește intenția, ca element constitutiv al infracțiunii.

Într-o hotărâre motivată deosebit de atent de instanța supremă[6], s-a arătat că susținerile apărării referitoare la împrejurarea că inculpatul V.D. ar fi fost provocat de către investigatorii sub acoperire și că infracțiunea de trafic de droguri nu ar fi fost săvârșită niciodată în lipsa intervenției acestora sunt nefondate. Pentru a concluziona astfel, trebuie avute în vedere, pe de o parte, dispozițiile dreptului intern, respectiv art. 68 alin. (2) CPP (din 1968 – n.n.), iar, pe de altă parte, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materie și distincția pe care aceasta o face între agentul infiltrat și agentul provocator (în mod special, cauzele *Ramanauskas c. Lituaniei*, *Lüdi c. Elveției*[7], *Teixeira de Castro c. Portugaliei* și *Constantin și Stoian c. României*[8]). Înalta Curte de Casație și Justiție a reținut că din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului rezultă că utilizarea agenților infiltrați este admisibilă, în măsura în care este circumscrisă unor garanții, însă interesul public nu

[1] Trib. București, s. I pen., sent. nr. 933 din 8 iulie 2005, în I. CIOLCĂ, *op. cit.*, p. 253-257.
[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2323 din 28 iunie 2012, www.scj.ro.
[3] C.E.D.O., hot. din 9 iunie 1998, hudoc.echr.coe.int.
[4] C.E.D.O., hot. din 15 decembrie 2005, hudoc.echr.coe.int.
[5] C.E.D.O., hot. din 5 februarie 2008, hudoc.echr.coe.int.
[6] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 917 din 9 martie 2011, www.scj.ro.
[7] C.E.D.O., hot. din 15 iunie 1992, hudoc.echr.coe.int.
[8] C.E.D.O., hot. din 29 septembrie 2009, hudoc.echr.coe.int.

poate justifica utilizarea elementelor obținute ca urmare a unei provocări polițienești – un astfel de procedeu este susceptibil a priva de la început și în mod definitiv un acuzat de un proces echitabil (cauzele *Teixeira de Castro c. Portugaliei*, parag. 35-36, 39 și *Ramanauskas c. Lituaniei*, parag. 54). Orice probă obținută ca urmare a unei provocări din partea poliției trebuie înlăturată, pentru ca procedura să fie conformă exigențelor unui proces echitabil (art. 6 din Convenție). În măsura în care acuzatul susține că a fost provocat, jurisdicțiile penale trebuie să examineze atent dosarul și din această perspectivă (cauza *Ramanauskas c. Lituaniei*, parag. 60). Însă, pentru a distinge între agentul provocator și cel infiltrat, există mai multe criterii (cauza *Ramanauskas c. Lituaniei*, parag. 56): dacă intervenția polițiștilor este ordonată și controlată de un magistrat; dacă autoritățile naționale aveau, aparent, rațiuni suficiente pentru a-l bănui pe acuzat de respectiva activitate ilicită; cazierul judiciar. Există provocare din partea poliției atunci când agenții implicați (membri ai forțelor de ordine sau persoane intervenind la cererea acestora) nu se limitează a examina de o manieră pasivă activitatea ilicită, ci exercită asupra persoanei în cauză o influență de natură a o incita la comiterea unei infracțiuni care altfel nu ar fi fost săvârșită, în scopul de a face posibilă constatarea infracțiunii, adică pentru a obține dovezi și pentru a trage la răspundere (cauzele *Ramanauskas c. Lituaniei*, parag. 55 și *Eurofinacom c. Franței*[1]).

Raportând aceste principii la prezenta speță, instanța supremă a constatat că inculpatul V.D. este cunoscut ca un consumator de droguri, iar organele de urmărire penală aveau date cu privire la implicarea coinculpatului N.C. în traficul de droguri cu alte persoane din 13 mai 2009, așa cum rezultă din procesul-verbal de sesizare din oficiu. De asemenea, intervenția organelor statului a avut loc într-un moment în care (urmare a depistării inculpatului V.D. având asupra sa două bancnote de 200 de lei, respectiv 100 de lei, la data de 15 iunie 2009, bancnote care corespundeau procesului-verbal întocmit anterior prinderii în flagrant și pe care inculpatul V.D. a declarat că le-a primit de la inculpatul P.A.) se mai consumaseră deja alte infracțiuni de trafic ilicit de droguri de risc între inculpații N.C., P.A., P.V. și V.D. Din probatoriul administrat rezultă în mod clar că drogurile nu au fost în posesia colaboratorului sau investigatorului sub acoperire, iar operațiunea a fost efectuată nu în scopul obținerii de probe, ci în vederea culegerii de date și informații privind activitatea infracțională desfășurată de numitul N.C. și persoane din anturajul acestuia, precum și a procurării de rezină de canabis de la numitul N.C. și de la persoane din anturajul acestuia, de către investigatorul sub acoperire și colaboratorul acestuia, conform ordonanței procurorului Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, Biroul Teritorial Constanța, din 13 mai 2009. Contactul dintre colaboratorul și investigatorul sub acoperire și inculpați a fost inițiat în contextul în care inculpații N.C. și P.A. căutau în mod activ cumpărători și, respectiv, vânzători de droguri, inculpații fiind cei care au promis că pot vinde primilor cantitatea de 10 g de rezină de canabis cu suma totală de 500 de lei. Chiar pentru a-i demonstra colaboratorului sub acoperire I.M. această posibilitate, inculpatul P.A., de față cu el, a apelat telefonic o persoană căreia i-a spus să îi pregătească 10 g rezină de canabis, pentru că a găsit un cumpărător. Din conținutul declarațiilor inculpaților și al convorbirilor ce au avut loc rezultă neechivoc că prima convorbire între inculpatul N.C. și P.A. și colaboratorul, respectiv investigatorul sub acoperire a fost inițiată de către inculpați, care au luat legătura cu persoanele din anturaj, respectiv P.V. și, ulterior, V.D., realizându-și scopul propus, acela de vânzare a drogurilor. Față de această împrejurare, având în vedere demersurile anterioare ale inculpaților pentru găsirea unui cumpărător,

[1] C.E.D.O., dec. din 7 septembrie 2004, hudoc.echr.coe.int.

precum și susținerile exprese referitoare la posibilitatea procurării și vinderii unor alte cantități de drog, faptul că unele dintre conversațiile ulterioare au fost inițiate de investigatori sau că aceștia au stabilit locul și modalitatea în care vânzarea urma să aibă loc prezintă o relevanță redusă în cauză.

Față de toate aceste circumstanțe ale cauzei, Înalta Curte de Casație și Justiție a concluzionat că acțiunea investigatorului și colaboratorului a fost eminamente pasivă și că, așa cum a reținut și Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza *Lüdi c. Elveției*, din momentul în care acuzatul își dă seama că îndeplinește un act ce cade sub incidența legii penale, își asumă riscul de a întâlni un funcționar al poliției infiltrat și care încearcă în realitate să îl demaște. Astfel, instanța supremă a reținut că nu se poate constata că, pentru săvârșirea faptelor penale pentru care inculpatul V.D. a fost trimis în judecată, a fost determinat în vreun fel de colaboratorul, respectiv investigatorii sub acoperire, întrucât inculpatul desfășura această activitate infracțională în contextul unei perioade de timp îndelungate, neavând nevoie de inducerea unui îndemn, de către altă persoană, de a realiza o activitate infracțională.

Speţele redate sunt relevante pentru modul în care instanţele au analizat *loialitatea administrării probelor* în cursul urmăririi penale, respectiv *modul în care au fost folosiți în cauze investigatorii sub acoperire și colaboratorii acestora*. Discuțiile cu privire la admisibilitatea folosirii agenților sub acoperire sunt foarte dezvoltate în jurisprudența anglo-saxonă, de unde au fost preluate și în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Ele au fost determinate de faptul că, în realitate, infracțiunile comise în cazul folosirii investigatorilor sub acoperire nu sunt unele reale, ci sunt „artificial" create, în scopul obținerii mijloacelor de probă. Or, organele de urmărire penală nu se pot preocupa decât de infracționalitatea reală, deoarece doar aceasta pune în pericol valorile sociale ocrotite de legea penală. S-a susținut că infracțiunile comise de inculpați la cererea agenților sub acoperire nu pun în pericol valorile sociale, deoarece ele se comit „sub ochii" organelor de urmărire penală, care pot interveni oricând, pentru a restabili ordinea socială.

Cu toate acestea, majoritatea legislațiilor și a literaturii de specialitate consideră că evoluția modernă a infracționalității face ca dovedirea unui anumit gen de infracțiuni să nu fie posibilă fără folosirea acestor tehnici speciale de investigare. Este vorba în special despre infracțiuni în urma cărora niciuna dintre persoane nu se consideră vătămată, ci toți participanții au un interes în săvârșirea acestora, cum sunt infracțiunile de corupție sau infracțiunile de trafic de droguri. În cazul acestora nu există, de regulă, o persoană vătămată, care să reclame săvârșirea infracțiunii. Din acest motiv, s-a considerat mai justă adoptarea teoriei anchetei proactive, care diferă de modelul tradițional de anchetă, în care organele de urmărire penală intervin după săvârșirea infracțiunii, pentru a strânge probe în scopul identificării făptuitorilor și tragerii la răspundere penală a acestora. Ancheta proactivă poate presupune chiar o intervenție a organelor de urmărire penală înainte de săvârșirea infracțiunii, dacă există indicii privind pregătirea acesteia. Astfel, este posibilă deschiderea unui dosar penal chiar înainte de săvârșirea infracțiunii, fapt care ar fi fost de neconceput într-o anchetă tradițională.

Toate aceste aspecte specifice ale folosirii tehnicilor speciale de investigare justifică unele restricții impuse de Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru folosirea investigatorilor sub acoperire. Aceste condiții au fost analizate în mod minuțios de instanțe, în cauzele redate, ajungându-se uneori la concluzia că investigatorul sub acoperire și colaboratorul acestuia nu au provocat infracțiunile reținute în sarcina inculpatului, iar alteori că a existat

o astfel de provocare. Fiecare detaliu este foarte important în constatarea încălcării sau neîncălcării dispozițiilor legale privind dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului. Organele de urmărire penală trebuie să aibă în vedere respectarea tuturor condițiilor impuse de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului la folosirea investigatorilor sub acoperire, condiții care au fost reluate și în dispozițiile art. 148 CPP.

121. Excluderea probelor obținute în mod nelegal este o instituție nouă în sistemul nostru procesual, ea fiind abordată de doctrină odată cu introducerea textului din art. 64 alin. (2) CPP 1968, potrivit căruia „Mijloacele de probă obținute în mod ilegal nu pot fi folosite în procesul penal". Aceste modificări au fost introduse în vechiul cod prin Legea nr. 281/2003, care a încercat o revoluționare a sistemului procesual penal românesc, prin *preluarea unor instituții din sistemul procesual adversial*. Pe lângă introducerea textului alin. (2) al art. 64 CPP 1968, a mai fost modificat prin aceeași lege și art. 70 din același cod, introducându-se *procedura avertizării* învinuitului sau inculpatului cu privire la dreptul de a nu face nicio declarație și, totodată, a fost introdus art. 327[1], care prevedea obligativitatea *consemnării întrebărilor* adresate persoanelor audiate în cauză, instituții preluate, de asemenea, din sistemul procesual adversial.

Seria „împrumuturilor" din acest sistem procesual penal a continuat prin Legea nr. 356/2006, care a modificat din nou art. 70 CPP 1968, legat de dreptul la tăcere al învinuitului sau inculpatului, dar și dispozițiile art. 323 alin. (2) din același cod, care prevedea procedura de *a se adresa direct întrebări* inculpatului și martorilor audiați în fața instanței de judecată, de către procuror și celelalte părți, fără ca întrebările să mai fie adresate prin mijlocirea președintelui de complet. S-a încercat astfel introducerea în sistemul nostru procesual penal a *procedurii „examinării încrucișate"* a persoanelor (*„cross-examination"*), preluată din același sistem procesual penal.

Pe bună dreptate s-a subliniat în literatura noastră de specialitate că toate aceste *transplanturi legale* dintr-un alt sistem procesual penal, construit pe o altă concepție procesuală, au fost neutralizate în practica judiciară, deoarece „cunoașterea concepției procesuale din sistemul de origine reprezintă elementul fundamental în stabilirea manierei în care se realizează transplantul legal. Astfel, dacă se poate, transplantul trebuie adaptat concepției procesuale de preluare. Uneori, transplantul nu poate fi adaptat, pentru că poartă în el esența sistemului din care provine. Neputând fi adaptat, sistemul de preluare ar trebui să își schimbe concepția procesuală pentru a-l susține. Dacă nu o face, sistemul, fie direct, prin intermediul legiuitorului, fie indirect, prin intermediul practicii, îl va respinge în aceeași manieră în care corpul omenesc respinge transplanturile cu care nu este compatibil"[1]. Mecanismul „excluderii probelor nelegale", pe care legiuitorul anterior a vrut să îl introducă în vechiul Cod de procedură penală prin O.U.G. nr. 60/2006, a fost declarat neconstituțional prin Decizia nr. 54/2009 a Curții Constituționale[2], care a reținut, între altele, că „(...) s-au introdus în Codul de procedură penală dispoziții prin care se sancționează cu nulitatea absolută orice încălcare a normelor de procedură privitoare la administrarea probelor, indiferent de importanța încălcării, de motivul care a determinat-o

[1] D. IONESCU, *Despre concepția procesuală și noul Cod de procedură penală. Câteva lucruri simple*, în C.D.P. nr. 1/2011, p. 69.

[2] Decizie asupra sesizării de neconstituționalitate a dispozițiilor articolului unic pct. 1-23 din Legea privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 60/2006 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, precum și pentru modificarea altor legi (M. Of. nr. 42 din 23 ianuarie 2009).

sau de valoarea intrinsecă a probei administrate. În felul acesta, ignorându-se principiul independenței judecătorilor, prevăzut de art. 124 alin. (3) din Constituție, se elimină nu numai dreptul judecătorului de a aprecia dacă într-o situație concretă s-a adus o vătămare esențială a drepturilor procesuale ale părților, care să justifice neluarea în considerare a mijlocului de probă, dar și posibilitatea de a stabili valoarea acestuia și, implicit, de a stabili adevărul în cauză. Se încalcă astfel principiul aflării adevărului, adică dreptul la un proces echitabil al părții interesate în luarea în considerare a tuturor probelor administrate care contribuie la aflarea adevărului, și principiul dreptății, consacrat de art. 1 alin. (2) din Constituție ca o valoare supremă a statului de drept".

Din acest motiv, este *explicabilă revenirea în materia probațiunii la sancțiunea nulității*, prin modificarea adusă textului art. 102 CPP prin Legea de punere în aplicare. Astfel, potrivit formei actuale a textului de la art. 102 alin. (3) CPP, probele ar putea fi excluse dacă actul prin care s-a dispus ori autorizat administrarea probei sau prin care aceasta a fost administrată este lovit de nulitate absolută ori de nulitate relativă, însă în cel din urmă caz trebuie să se fi produs o vătămare ce nu poate fi înlăturată în alt mod. În felul acesta, a rămas o oarecare contradicție între principiul instituit în art. 102 alin. (2) CPP, care instituie regula că probele obținute în mod nelegal nu pot fi folosite în procesul penal, și regula din alin. (3) al aceluiași articol, ce reglementează modul cum va opera în concret principiul instituit în alin. (2), și anume doar prin intermediul sancțiunii nulității, absolută sau relativă.

Potrivit jurisprudenței Curții Europene, în principiu nu este interzisă folosirea în procesul penal a unei probe obținute în mod nelegal, dacă procedura în ansamblul ei este echitabilă, iar inculpatul a avut posibilitatea contestării ei. În asemenea cazuri, este considerată suficientă remedierea încălcării dreptului persoanei acuzate prin constatarea în dreptul intern a încălcării și acordarea de compensații, fără să fie necesară excluderea probei astfel obținute. Din această perspectivă, introducerea în dreptul intern a unei sancțiuni procesuale a excluderii probelor obținute în mod nelegal, indiferent care ar fi fost motivul de nelegalitate, apărea ca fiind excesivă față de jurisprudența Curții Europene. Se face în jurisprudența Curții o mai justă îmbinare a interesului general al societății, de a se afla adevărul în cauză, astfel încât să poată fi trase la răspundere persoanele care au săvârșit infracțiuni, și interesul personal al persoanelor acuzate, care impune respectarea tuturor drepturilor lor materiale și procesuale.

Alta este însă situația atunci când obținerea probei este realizată prin *încălcarea dreptului persoanei de a nu fi supusă torturii sau tratamentelor inumane ori degradante*. În acest caz, sunt încălcate nu doar *principiul legalității* procesului penal, ci și *respectarea demnității umane* și, de aceea, abordarea trebuie să fie diferită. Dacă s-ar permite folosirea în procesul penal a probelor obținute prin încălcarea acestui drept, poate fi afectată și *aflarea adevărului*, fiind pusă în discuție fiabilitatea procedurii. De asemenea, prin folosirea acestor probe s-ar pierde justificarea morală a procedurii de tragere la răspundere a persoanelor care au comis infracțiuni. În aceste condiții, Curtea Europeană a trasat unele principii cu privire la folosirea în procesul penal a probelor obținute prin tortură, tratamente inumane sau degradante, într-o hotărâre celebră și intens dezbătută în literatura de specialitate, pronunțată de Marea Cameră la data de 1 iunie 2010, în cauza *Gäfgen c. Germaniei*. În principiu, *probele directe* obținute prin aceste mijloace trebuie excluse.

În afara dispozițiilor art. 102 alin. (1), Codul de procedură penală mai prevede în mod expres sancțiunea excluderii în alte două cazuri[1]:

– excluderea probelor obținute cu încălcarea interdicției de interceptare sau înregistrare a comunicărilor dintre avocat și clientul său, în exercitarea dreptului de a lua contact cu avocatul [art. 89 alin. (2) CPP];

– excluderea probelor obținute prin examinarea fizică a persoanei, în ipoteza în care examinarea fizică efectuată de organele de urmărire penală, în condiții de urgență, fără consimțământul persoanei, nu este validată de judecătorul de drepturi și libertăți [art. 190 alin. (5) CPP].

În practica internă s-a reținut că întrebuințarea de violențe, pentru obținerea unei declarații în procesul penal, de către organul de cercetare penală, are consecințe nu numai asupra declarației, care nu poate fi folosită în procesul penal, fiind un mijloc de probă obținut în mod ilegal, dar conturează și existența elementelor constitutive ale infracțiunii de cercetare abuzivă[2].

În ceea ce privește *probele derivate* din probele directe obținute cu încălcarea art. 3 din Convenția europeană, Curtea a adoptat în cauza *Gäfgen c. Germaniei* regula că, în principiu, acestea trebuie excluse dacă există o legătură de cauzalitate între proba obținută prin rele tratamente și proba derivată (*teoria „fructelor pomului otrăvit"*). De la această regulă se consacră *o excepție*, atunci când era inevitabilă descoperirea probelor derivate respective prin folosirea unor mijloace licite: „În special, posibilitatea ca probele contestate să fi fost în orice caz descoperite ulterior, independent de utilizarea mijloacelor interzise de investigație, poate avea o influență asupra admisibilității acestor probe". De asemenea, Curtea pare să introducă și o *a doua excepție* de la regula excluderii probelor derivate, atunci când acestea nu au avut un caracter determinant asupra condamnării acuzatului: „În consecință, reprimarea uzului unor metode de investigație contrare art. 3 și protecția efectivă a indivizilor împotriva unor asemenea practici necesită, de asemenea, ca regulă, excluderea de la folosire în procesul penal a probelor materiale care au fost obținute ca un rezultat al oricărei încălcări a art. 3, chiar dacă aceste probe sunt mai îndepărtate de încălcarea art. 3 decât cele obținute ca o consecință imediată a ei. În caz contrar, procesul în ansamblu devine lipsit de echitate. Totuși, în acest context, Curtea consideră că atât echitatea procesului penal, cât și protecția eficientă a interdicției absolute prevăzute de art. 3 se află în discuție doar dacă s-a demonstrat că încălcarea art. 3 a influențat rezultatul procedurilor desfășurate împotriva acuzatului, adică dacă a avut un impact asupra condamnării sau a pedepsei".

În lumina acestor principii rezultate din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului *va trebui interpretat și textul art. 102 CPP*, ce reglementează în alin. (1) regimul probelor directe obținute prin tortură și al probelor derivate din acestea, iar în alin. (4) vorbește despre probele derivate din cele obținute în mod nelegal, care nu puteau fi obținute în alt mod. Doar că jurisprudența Curții face vorbire despre probele obținute prin tratamente inumane și degradante și despre probele derivate din acestea, în timp ce textul din dreptul intern vorbește despre orice probe nelegale, indiferent de cauza nelegalității. Or, am văzut anterior că, în cazul altor nelegalități, cum ar fi cele privind art. 8 din Convenție, Curtea aplică alte reguli, admițând folosirea lor în procesul penal, în anumite condiții. Din acest motiv, este necesară recurgerea în cele din urmă cazuri la

[1] În același sens, M. UDROIU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 420-422.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 6218 din 26 octombrie 2006, în I. CIOLCĂ, *op. cit.*, p. 294-296.

regulile de la sancțiunea nulității relative, respectiv la excluderea probelor doar în măsura în care s-a produs o vătămare care nu poate fi înlăturată în alt mod. Această vătămare ar urma să fie judecată de organele judiciare după regulile dezvoltate în jurisprudența Curții Europene, împăcându-se astfel într-un mod echitabil atât interesul individual al inculpatului, cât și interesul general al societății. În cazul probelor obținute prin tortură sau tratamente inumane și degradante nu se mai poate opera cu sancțiunea nulității relative, deoarece am arătat anterior că regulile de folosire a lor sunt mult mai stricte. Probele derivate din probele directe obținute prin tortură sau tratamente inumane ori degradante se exclud în toate situațiile.

În doctrină s-a afirmat că, în situația în care un investigator sub acoperire ar determina o persoană să comită o infracțiune de corupție, probele derivate obținute în urma surprinderii în flagrant a funcționarului mituit nu pot fi folosite în cauza penală[1], însă în acest caz pare a fi vorba mai degrabă despre probe directe, obținute în mod nelegal, iar nu despre probe derivate.

Potrivit unei soluții de practică judiciară[2], critica adusă de inculpat cu privire la ordonanța de autorizare a investigatorului sub acoperire „Max", în sensul că din cuprinsul acestui act lipsesc referințele privind persoana inculpatului D.I.M. și activitățile pe care investigatorul le poate desfășura față de cel cercetat în cauză, este neîntemeiată. Astfel, judecătorul de cameră preliminară a reținut că procurorul care a efectuat urmărirea penală a autorizat, prin ordonanță, folosirea în cauză a investigatorului sub acoperire „Max", stabilind ca acesta să desfășoare activități în vederea strângerii de date, informații și mijloace de probă privind săvârșirea infracțiunilor care fac obiectul cauzei, actele încheiate de investigatorul sub acoperire constituind mijloace de probă. Ordonanța contestată conține toate mențiunile obligatorii prevăzute de art. 224^2 alin. (4) CPP (din 1968 – n.n.), fiind indicate pe larg, în cuprinsul acestui act, indiciile temeinice și concrete care justifică măsura și motivele pentru care ea este necesară (în sensul că din investigațiile efectuate în cauză s-a stabilit că L.A. a constituit un grup infracțional organizat, specializat în traficul de persoane, grup la care a aderat, printre alții, și D.I.M.), activitățile pe care le poate desfășura investigatorul sub acoperire (strângerea de date, informații și mijloace de probă privind săvârșirea infracțiunilor ce fac obiectul prezentei cauze), persoanele față de care există presupunerea că au săvârșit o infracțiune (făcându-se referire, în cuprinsul ordonanței, la toți cei cercetați în cauză, inclusiv la D.I.M., ca fiind suspectat de faptul că recrutează fete, implicându-se în activitățile de atragere a clienților și de colectare a sumelor de bani provenite din prostituție), identitatea sub care investigatorul sub acoperire urmează să desfășoare activitățile autorizate („Max"), precum și perioada pentru care se dă autorizarea.

În jurisprudența străină, destul de des s-a ridicat problema excluderii probelor în legătură cu încălcarea *dreptului la tăcere și la neautoincriminare* al suspectului sau inculpatului, drept prevăzut și de Codul de procedură penală român. Printr-o hotărâre recentă adoptată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza *Potcoavă c. României*[3], s-a constatat încălcarea dreptului la un proces echitabil prin folosirea în procesul penal a unor declarații autoincriminatoare, luate cu încălcarea dreptului la apărare. Curtea a constatat că reclamantul a făcut declarații autoincriminatoare în fața polițiștilor fără a fi asistat de un apărător și

[1] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *Procedură penală. Curs pentru admiterea în magistratură și avocatură. Teste-grilă*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 131.

[2] C.A. Brașov, dec. pen. nr. 11/CP din 21 martie 2014, nepublicată.

[3] C.E.D.O., hot. din 17 decembrie 2013, hudoc.echr.coe.int.

că „reclamantului i s-a adus atingere fără tăgadă dreptului la un proces echitabil, prin restricționările accesului său la un avocat, prin aceea că declarația sa dată poliției a fost folosită la condamnarea sa. Nici asistența asigurată ulterior de un avocat și nici natura în contradictoriu a procedurilor nu au putut să remedieze deficiențele care au apărut pe durata reținerii sale de către poliție. (...) În concluzie, deși reclamantul a avut ocazia să conteste probele împotriva sa, lipsa unui avocat în timpul interogatoriului din arestul poliției a adus atingere iremediabil dreptului său la apărare în măsura în care probele obținute în acest mod, deși declarate nelegale prin decizia definitivă a instanței, au fost folosite în continuare în etapele ulterioare ale procedurii pentru condamnarea reclamantului". În astfel de situații, remediul excluderii declarațiilor luate cu încălcarea dreptului la apărare este unul eficient, având în vedere că acestea nu mai pot fi folosite ulterior în procesul penal. Dacă, ulterior excluderii declarațiilor luate cu încălcarea dreptului la apărare, inculpatul dă noi declarații, cu respectarea drepturilor procesuale, acestea pot fi folosite în procesul penal.

Capitolul al II-lea. Audierea persoanelor

Secțiunea 1. Reguli generale în materia audierii persoanelor

REGLEMENTARE

Art. 104. Persoanele audiate în cursul procesului penal. În cursul procesului penal, în condițiile prevăzute de lege, pot fi audiate următoarele persoane: suspectul, inculpatul, persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente, martorii și experții.

Art. 105. Audierea prin interpret. (1) Ori de câte ori persoana audiată nu înțelege, nu vorbește sau nu se exprimă bine în limba română, audierea se face prin interpret. Interpretul poate fi desemnat de organele judiciare sau ales de părți ori persoana vătămată, dintre interpreții autorizați, potrivit legii.

(2) În mod excepțional, în situația în care se impune luarea urgentă a unei măsuri procesuale sau dacă nu se poate asigura un interpret autorizat, audierea poate avea loc în prezența oricărei persoane care poate comunica cu cel ascultat, organul judiciar având însă obligația de a relua audierea prin interpret imediat ce aceasta este posibilă.

(3) Dacă persoana audiată este surdă, mută sau surdo-mută, audierea se face cu participarea unei persoane care are capacitatea de a comunica prin limbajul special. În această situație comunicarea se poate face și în scris.

(4)[1] În cazuri excepționale, dacă nu este prezentă o persoană autorizată care poate comunica prin limbajul special, iar comunicarea nu se poate realiza în scris, audierea persoanelor prevăzute la alin. (3) se va face cu ajutorul oricărei persoane care are aptitudini de comunicare, dispozițiile alin. (2) aplicându-se în mod corespunzător.

Art. 106.[2] **Reguli speciale privind ascultarea.** (1) Dacă, în timpul audierii unei persoane, aceasta prezintă semne vizibile de oboseală excesivă sau simptomele unei boli care îi afectează capacitatea fizică ori psihică de a participa la ascultare, organul judiciar dispune întreruperea ascultării și, dacă este cazul, ia măsuri pentru ca persoana să fie consultată de un medic.

(2) Persoana aflată în detenție poate fi audiată la locul de deținere prin videoconferință, în cazuri excepționale și dacă organul judiciar apreciază că aceasta nu aduce atingere bunei desfășurări a procesului ori drepturilor și intereselor părților.

[1] Alin. (4) al art. 105 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 64 din Legea nr. 255/2013.
[2] Art. 106 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 65 din Legea nr. 255/2013.

(3) În cazul prevăzut la alin. (2), dacă persoana audiată se află în vreuna dintre situaţiile prevăzute la art. 90, ascultarea nu poate avea loc decât în prezenţa avocatului la locul de deţinere.

COMENTARIU

122. Organe, subiecţi procesuali şi reguli comune ale audierii persoanelor. Pentru aflarea adevărului cu privire la fapta ce formează obiectul procesului penal şi pentru justa soluţionare a acţiunii penale, a acţiunii civile, a măsurilor procesuale sau a altor chestiuni incidentale ori accesorii, este necesar ca, în cursul urmăririi penale, al camerei preliminare şi al judecăţii, dar şi cu ocazia executării hotărârilor penale, să fie ascultate persoanele care au cunoştinţă despre fapte şi împrejurări ce pot conduce la elucidarea situaţiilor ce fac obiectul analizei organului judiciar, în vederea obţinerii mijlocului de probă constând în declaraţiile lor [art. 97 alin. (2) lit. a)-d) CPP].

Declaraţiile persoanelor în cursul procesului penal constituie mijloace de probă uzuale şi importante în acelaşi timp, fiind obţinute de organele judiciare în cadrul unei activităţi procesuale complexe, marcată de momente strict reglementate de lege.

Activitatea procesuală prin intermediul căreia se iau declaraţii persoanelor în cursul procesului penal implică contribuţia unor organe judiciare şi a altor subiecţi procesuali. *Organele competente* care procedează la audierea persoanelor sunt, după caz, în faza urmăririi penale, organele de cercetare penală, procurorul şi judecătorul de drepturi şi libertăţi, iar în faza de judecată, instanţa de judecată; inculpatul poate fi audiat şi în cursul camerei preliminare de către judecătorul de cameră preliminară, cu ocazia luării unei măsuri preventive sau de siguranţă.

Din interpretarea literală a art. 104 CPP s-ar deduce, pe de o parte, că noţiunea de *„proces penal"* este utilizată în sens restrâns, înţelegându-se prin aceasta procedura judiciară desfăşurată între momentul începerii urmăririi penale *in rem* şi momentul rămânerii definitive a hotărârii judecătoreşti ce statuează asupra unei infracţiuni deduse judecăţii[1], iar, pe de altă parte, că legea stabileşte exhaustiv calitatea procesuală în care o persoană poate da declaraţii în cursul procesului penal, această calitate procesuală fiind cea de suspect, inculpat, persoană vătămată, parte civilă, parte responsabilă civilmente, martor sau expert.

În acord cu alţi autori[2], întrucât Codul de procedură penală nu mai prevede etapa actelor premergătoare, apreciem că nu este posibilă audierea persoanei în calitate de „făptuitor", înainte de dispunerea efectuării în continuare a urmăririi penale faţă de aceasta.

Este însă de observat că în cursul procedurilor judiciare penale pot fi întâlnite situaţii în care *persoane cu alte calităţi procesuale atribuite de lege să fie necesar a fi audiate*. O astfel de persoană poate fi *reprezentantul legal al persoanei juridice inculpate*[3], deoarece persoana juridică îşi exercită drepturile – inclusiv dreptul de a fi audiată – prin reprezentantul său, iar acesta, prin natura însărcinării, este impropriu a avea calitatea de martor. De asemenea, persoane necesar a fi audiate, dar care au o altă calitate în proces decât cea limitativ indicată de lege, sunt şi *persoanele chemate la judecarea minorului*[4]: părinţii, tutorele, curatorul, persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul,

---

[1] Art. 104 CPP face referire la suspect, inculpat, parte civilă etc., aceste calităţi procesuale fiind întâlnite doar în intervalul de timp cuprins între cele două momente procesuale indicate.

[2] V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 446-447; A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ŞINC, *op. cit.*, p. 334-335

[3] A se vedea art. 491 alin. (1) CPP. În sens contrar, V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 447.

[4] A se vedea art. 508 alin. (1) şi (2) CPP.

acestea având, printre altele, dreptul și îndatorirea de *a da lămuriri* în privința măsurilor ce ar urma să fie luate față de minor. Aceste lămuriri, pentru a avea efecte juridice, ar trebui să aibă forța probantă a unui mijloc legal de probă, pentru că numai astfel poate fi responsabilizată persoana care face anumite susțineri în fața organului judiciar, încât să existe garanția că acele susțineri (lămuriri) reflectă adevărul și că se poate dispune o măsură temeinică față de minor pe baza lor. Însă, în acest context, este dificil a aprecia că persoanele respective pot fi audiate în calitate de martori (singura posibilă în situația dată), deoarece există două impedimente:

– legea însăși le atribuie formal calitatea de „persoane chemate la judecarea minorilor" și le acordă drepturi și îndatoriri în *această* calitate;

– atribuirea calității de martor ar anula obligația persoanei de a da lămuriri, deoarece, fiind în grad apropiat de rudenie cu inculpatul minor, ar avea dreptul de a nu declara (a nu da lămuriri) în cauză[1].

În practica judiciară s-a confundat uneori calitatea de părinți/tutore ai minorului inculpat cu cea de părți responsabile civilmente. Dispozițiile din procedura în cauzele cu infractori minori fac referire la reprezentanții legali ai minorului *numai* în această calitate, ce privește soluționarea acțiunii penale; calitatea de parte responsabilă civilmente a acelorași persoane poate fi obținută în cadrul judecării acțiunii civile, însă numai dacă această acțiune civilă există obiectiv[2] sau subiectiv[3]; astfel, nu se poate susține că reprezentanții legali ai minorului infractor pot fi audiați în calitate de părți responsabile civilmente (oricum, nu în orice proces, în condițiile în care citarea și ascultarea persoanelor chemate la judecarea minorilor sunt obligatorii indiferent de existența sau nu a acțiunii civile în acea cauză).

O altă categorie de persoane audiate în altă calitate procesuală decât cele expres indicate de text sunt *condamnații*, cu ocazia soluționării unei cereri referitoare la modul de executare a pedepselor. Articolul 597 CPP nu reglementează el însuși probele ce pot fi administrate în procedura la instanța de executare, ci face trimitere la dispozițiile Titlului III al Părții speciale privind judecata, care se aplică în mod corespunzător. Or, este neîndoielnic faptul că, și în procedura la instanța de executare, se administrează mijloace de probă, putându-se ivi necesitatea audierii condamnatului. O situație similară o regăsim și în cazul revizuienților condamnați[4].

Aceste exemple ne determină să formulăm opinia că dispozițiile art. 104 CPP nu exclud audierea persoanelor în altă calitate procesuală, atunci când dispoziții speciale derogatorii o prevăd expres.

Ca *regulă comună*, audierea persoanelor se desfășoară la sediul organului de urmărire penală sau la instanța de judecată; ori de câte ori însă aceste persoane se află în imposibilitate de a se prezenta pentru a fi audiate, organul judiciar procedează la luarea declarațiilor la locul unde se află, fie personal, fie prin comisie rogatorie, inclusiv internațională. Dacă există riscul ca persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente sau un martor să nu mai poată fi audiat în cursul judecății, procurorul poate solicita judecătorului de drepturi și libertăți audierea anticipată a acestuia[5].

[1] Conform art. 117 alin. (1) lit. a) CPP.

[2] O serie de infracțiuni formale nu pot produce prejudiciu civil, astfel încât acțiunea civilă lipsește în acel proces.

[3] Persoana vătămată își manifestă voința de a nu se constitui parte civilă în proces.

[4] Art. 461 alin. (1) și (2) CPP: „Rejudecarea. (1) Rejudecarea cauzei după admiterea în principiu a cererii de revizuire se face potrivit regulilor de procedură privind judecarea în primă instanță. (2) Instanța, dacă găsește necesar, administrează din nou probele din cursul primei judecăți".

[5] A se vedea art. 308 CPP.

Având în vedere că noul Cod de procedură penală operează, în cuprinsul mai multor texte[1], de multe ori în cadrul aceluiași articol[2], atât cu noțiunea de „audiere", cât și cu aceea de „ascultare", credem că ar fi utile unele observații.

Potrivit art. 37 alin. (1) din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative[3], „În limbajul normativ aceleași noțiuni se exprimă numai prin aceiași termeni". Din această perspectivă, se poate concluziona că legiuitorul folosește în Codul de procedură penală termenul de „audiere" și pe acela de „ascultare" pentru a indica faptul că se referă la două operațiuni procedurale distincte, chiar dacă acestea sunt similare în diferite componente ale lor.

Sintetic, putem observa că activitatea de comunicare verbală dintre organul judiciar și ceilalți participanți la proces se desfășoară în două moduri: prin luarea unor declarații cu valoare de mijloc de probă și prin acordarea cuvântului în vederea expunerii unor cereri, excepții, relatări sau concluzii personale asupra procedurii, interpretării probelor, măsurilor procesuale etc.

Apreciem, astfel, că suntem în prezența unor acte cu valoare juridică distinctă[4]. *„Audierea"* reprezintă procedeul probatoriu complex prin care se obține declarația ca mijloc de probă, procedeu constând în cunoașterea datelor personale ale persoanei, în aducerea la cunoștință a drepturilor și obligațiilor, în relatarea liberă a persoanei, în întrebările puse de ceilalți participanți și răspunsurile obținute, în consemnarea și semnarea celor afirmate, precum și a întrebărilor puse[5]. *„Ascultarea"*, în schimb, este, în cadrul audierii, doar segmentul în care persoana comunică efectiv prin fraze relatarea liberă sau răspunsurile la întrebări ori, în cadrul soluționării unor cereri în materia măsurilor preventive, este punctul de vedere exprimat personal de inculpat în legătură cu acea măsură preventivă.

Spre exemplu, legea stabilește principiul potrivit căruia, la luarea măsurilor preventive în cursul urmăririi penale, suspectul sau inculpatul trebuie *audiat*, obținându-se astfel o declarație ce constituie mijloc de probă. În schimb, dacă controlul judiciar ori cel pe cauțiune se ia în cursul camerei preliminare sau al judecății ori în cazul prelungirii arestării preventive, al înlocuirii măsurii preventive, al menținerii acesteia în camera preliminară sau în cursul judecății, inculpatul va fi *ascultat*, în sensul că i se va acorda cuvântul personal pentru a-și argumenta punctul de vedere asupra acelei măsuri, întocmai cum i se acordă cuvântul avocatului său, aceste susțineri fiind consemnate în încheierea de ședință. Diferența se explică prin aceea că, în situațiile în care inculpatul este doar ascultat, el a făcut deja obiectul unei audieri în care a luat cunoștință despre calitatea procesuală, despre drepturile și obligațiile sale, i s-au consemnat în declarație apărările de fond etc., așa încât nu mai

[1] Noțiunile de „audiere" și „ascultare" se întâlnesc cu preponderență în prevederile generale privind audierea persoanelor, în reglementările referitoare la luarea măsurilor preventive și în procedura cercetării judecătorești.

[2] Art. 106 alin. (1)-(3), art. 109, art. 110 alin. (1), (4) și (5) CPP.

[3] Republicată în M. Of. nr. 260 din 21 aprilie 2010.

[4] În sens contrar, I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Tratat de procedură penală. Partea generală – în lumina noului Cod de procedură penală*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 442: „Apreciem că nu sunt diferențe procedurale între cele două activități probatorii, «audierea» și «ascultarea», ambele presupunând atât relatarea liberă a aspectelor de fapt pe care suspectul sau inculpatul le aduce la cunoștința organelor judiciare, cât și formularea de întrebări de către organele judiciare sau de către subiecții procesuali principali ori părțile prezente la audiere (în faza de judecată)". În același sens, A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 312: „(...) din conținutul reglementării nerezultând intenția legiuitorului de a atribui conotații diferite celor două noțiuni, ambele având aceleași implicații și aceeași finalitate în obținerea mijlocului de probă sub forma declarațiilor", iar „deosebiri între conținutul celor doi termeni ar fi dificil de invocat, mai ales în cazurile în care aceștia sunt folosiți în cuprinsul aceleiași norme".

[5] A se vedea, în acest sens, prevederile art. 107-110 CPP reunite în secțiunea privind „Audierea suspectului sau a inculpatului".

este necesară parcurgerea întregii proceduri a audierii pentru garantarea drepturilor sale la apărare și la informare.

123. Dualitatea conținutului regulilor privind audierea persoanelor în procesul penal. Prevederile Codului de procedură penală în materia audierii persoanelor conțin *o componentă procedurală* și *o alta tactic-criminalistică și de psihologie judiciară.* Ele sunt îngemănate, latura procedurală a textului având rolul de a asigura cele mai bune practici a căror aplicare garantează formal aflarea adevărului și de a ghida organul judiciar și subiecții procesuali în aplicarea acestor practici. În schimb, latura tactic-criminalistică și psihologică oferă reguli minime în aflarea propriu-zisă a adevărului din conținutul declarației persoanei audiate, obținută în urma duelului psihologic în relația organ judiciar-subiect audiat. *Spre exemplu,* banalizata procedură prealabilă de adresare a întrebărilor pentru stabilirea datelor și situațiilor personale ale celui audiat servește, desigur, la identificarea lui, dar, deopotrivă, accentul legii este pus pe componenta tactic-criminalistică, ce în această fază are rolul de a oferi organului anchetator o imagine de ansamblu a personalității celui supus audierii[1]. Este de reținut că, pentru identificarea cu acuratețe a persoanei, mai ales în actualul stadiu de evidență informatizată, ar fi suficiente datele privind numele și prenumele, codul numeric personal și adresa unde locuiește; întrebările despre amănunte precum porecla, starea civilă, situația militară, profesia, antecedentele penale și toate celelalte sunt destinate să servească nu laturii procedurale a procesului, ci conturării caracteristicilor umane ale acelei persoane, creării contactului psihologic dintre organul judiciar și subiectul audiat[2], care vor permite anchetatorului să adopte cea mai bună strategie în raport cu aceasta, pentru obținerea adevărului cunoscut de persoana audiată.

Din decelarea dublei naturi a normelor procedurale în materia audierii persoanei pot deriva o seamă de alte concluzii; astfel, uneori s-a statuat în practica judiciară[3] prevalența declarațiilor date de o persoană în cursul judecății față de cele date în cursul urmăririi penale, motivat, în esență, de standardul mai deplin asigurat în ședință publică al garanțiilor apărării. Considerăm o astfel de abordare ca fiind eronată în principiu, deoarece ceea ce se asigură pe deplin în cursul judecății este numai latura *procedurală* a audierii: publicitatea care exclude orice bănuială de abuz al organului judiciar, prezența apărării, audierea de către un magistrat independent. Aceste aspecte nu garantează nicidecum însă, prin ele însele, că persoana audiată va face declarații sincere mai degrabă în fața instanței decât în fața organului de urmărire penală. Dimpotrivă, din punct de vedere psihologic, cadrul procesual în care se desfășoară judecata este de natură a îndepărta contactul dintre protagoniștii duelului judiciar: inculpatul cunoaște deja toate probele și și-a putut evalua șansele de evitare a răspunderii penale, impactul infracțiunii asupra persoanei vătămate s-a diminuat în timp și aceasta ar putea fi dispusă să treacă cu vederea anumite amănunte, martorii au uitat sau preferă să susțină că au uitat evenimentele, pentru a nu avea conflicte ulterioare cu inculpatul, în sfârșit, judecătorul, aflat la distanță de cel audiat și obligat să păstreze imparțialitatea și prezumția de nevinovăție, nu poate exploata probatoriu indicatorii verbali și nonverbali ai comportamentului disimulat al persoanei[4]. Astfel, abstracție făcând de eventualele comportamente abuzive ale organului de urmărire penală ce intră sub incidența

[1] A se vedea, în același sens, V. DONGOROZ, S. KAHANE, G. ANTONIU, C. BULAI, N. ILIESCU, R. STĂNOIU, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*, vol. I, Ed. Academiei, București, 1975, p. 190.

[2] T. BUTOI, I.T. BUTOI, *Psihologie judiciară. Tratat universitar*, vol. I, Ed. Fundației „România de Mâine", București, 2001, p. 240 și urm.

[3] A se vedea I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4835/2004 și nr. 1975/2005, www.legalis.ro.

[4] T. BUTOI, I.T. BUTOI, *op. cit.*, vol. I, p. 293 și urm.

art. 101-102 CPP[1], acuratețea declarațiilor din punct de vedere al reflectării adevărului în ele (componenta tactic-criminalistică) se obține mai degrabă în cursul urmăririi penale decât al judecății.

124. Folosirea interpreților. Din principiul potrivit căruia limba oficială în procesul penal este limba română[2] rezultă necesitatea ca *persoanele care nu înțeleg, nu vorbesc sau nu se exprimă bine în limba română*, dar care trebuie să fie audiate, cu consemnarea declarației în această limbă oficială, să beneficieze de asistența unui interpret. Astfel de persoane pot fi: cetățenii români aparținând minorităților naționale; cetățenii străini și apatrizii; persoanele cu handicap auditiv, de vorbire sau ambele. Este de remarcat grija legiuitorului de a se asigura o fidelă corespondență în actele procedurale între traducerea în limba română și limba sau limbajul în care se exprimă persoana audiată, prin aceea că, inclusiv în situația în care aceasta se poate exprima într-o anumită măsură în limba română, *dar nu bine*, se impune asistarea de către un interpret. Soluția se justifică, dat fiind limbajul de specialitate folosit în procedura judiciară, mai greu de cunoscut și înțeles de către o persoană care stăpânește doar termenii unei conversații uzuale.

Modalitățile de exercitare a dreptului de a beneficia de interpret sunt stabilite astfel încât să nu împiedice buna administrare a justiției și să nu implice cheltuieli suplimentare pentru cei interesați[3]. Încălcarea acestui drept se sancționează cu nulitatea relativă.

Prin folosirea interpretului se asigură o corectă traducere în și din limba română sau, după caz, o corectă transpunere în limba română a altui limbaj convențional folosit de persoanele cu dizabilități ale aparatului vocal și auditiv.

Interpretul este, așadar, persoana care cunoaște atât limba română, cât și limba sau limbajul special în care se exprimă cel mai bine persoana audiată. În această a doua situație, comunicarea între persoana audiată și interpret se poate face și în scris.

Interpretul poate fi desemnat de organul judiciar sau ales de persoana care necesită asistența acestuia[4], dintre interpreții *autorizați* potrivit legii.

În mod excepțional, justificat de situații de luare urgentă a unei măsuri procesuale sau de indisponibilitatea interpretului autorizat, audierea poate avea loc în prezența oricărei persoane care poate comunica cu cel ascultat, organul judiciar având însă obligația de a relua audierea prin interpret imediat ce aceasta este posibilă (inclusiv în cazul persoanelor cu dizabilități).

125. Reguli speciale privind ascultarea. Actualul Cod de procedură penală cuprinde dispoziții în materia ascultării persoanei aflate în stare de oboseală sau boală orientate către asigurarea dreptului la apărare și către obținerea de probe cu caracter de acuratețe, spre deosebire de codul anterior, care era orientat numai spre protecția vieții celui audiat. *Oboseala excesivă sau boala* care afectează capacitatea fizică ori psihică de a participa la ascultare poate avea ca rezultat lipsa de concentrare a persoanei audiate la sensul întrebărilor și relatării expuse, neobservarea aspectelor cu privire la care ar trebui să își exercite dreptul la tăcere (pentru suspect sau inculpat), omiterea unor amănunte relevante pentru apărarea sa, afirmarea unor situații contradictorii care conduc la bănuiala de ascundere a adevărului etc. Astfel, toate acestea impun *întreruperea ascultării* și reluarea ei doar

[1] Care nu se prezumă, ci trebuie dovedite de persoana ce afirmă existența lor.

[2] Art. 12 alin. (1) CPP: „Limba oficială în procesul penal este limba română".

[3] Art. 128 alin. (3) din Constituția României.

[4] Considerăm că textul nu poate fi înțeles în sensul că interpretul ar putea fi ales de o altă parte din proces decât aceea care are nevoie de asistența acestuia.

după ce persoana și-a recăpătat capacitatea de a fi audiată. În cazul în care *simptomele bolii impun consultul unui medic*, organul judiciar ia măsuri în acest sens.

Declarația consemnată până la întreruperea ascultării va fi încheiată în acest stadiu, prin semnăturile organului judiciar, a persoanei ascultate și a avocaților prezenți, întocmai ca o declarație finalizată. La reluarea ascultării, aceasta poate continua de la ultimele aspecte relatate în declarația inițială.

În cazuri excepționale, o persoană aflată în detenție poate fi *audiată prin videoconferință la locul de deținere*, dacă prin această modalitate nu se prejudiciază buna desfășurare a procesului penal ori drepturile și interesele părților. O astfel de situație poate fi aceea în care persoana este arestată/deținută într-un stat străin, iar ascultarea sa este necesară cu celeritate.

Prin similitudine cu procedura audierii martorului protejat, subiecții procesuali principali, părțile și avocații acestora, precum și organul judiciar și, după caz, procurorul de ședință pot adresa întrebări persoanei audiate prin videoconferință. Declarația luată prin videoconferință se înregistrează prin mijloace audio și video, se consemnează integral în formă scrisă și se semnează de organul de urmărire penală sau de instanța de judecată. Declarația, transcrisă, va fi semnată și de persoana audiată.

Inculpatul privat de libertate, precum și condamnatul deținut căruia i se soluționează o cerere în materia executării hotărârilor penale este considerat a fi prezent la judecată dacă este de acord ca procedura, în ceea ce-l privește, să se desfășoare prin intermediul videoconferinței și dacă este asistat la locul de deținere de avocatul ales sau cel numit din oficiu și, după caz, de interpret. De asemenea, inculpatul arestat preventiv poate fi ascultat în aceleași condiții prin intermediul videoconferinței, la locul de deținere, cu ocazia soluționării propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive.

Prevederi similare în materia audierii persoanelor private de libertate prin intermediul videoconferinței se regăsesc și în cuprinsul Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal[1], care, în art. 29, prevede că: „(1) În cazul în care un deținut urmează să fie audiat în cadrul unei proceduri prevăzute de prezenta lege de către personalul sau judecătorul de supraveghere a privării de libertate din alt penitenciar decât cel în care se află deținutul, audierea poate avea loc prin videoconferință. În cazul în care un deținut urmează să fie audiat în cadrul oricărei proceduri judiciare sau al unei proceduri prevăzute de prezenta lege, audierea poate avea loc prin videoconferință. (...). (4) Dacă deținutul este asistat de un apărător, ales sau numit din oficiu, administrația penitenciarului va permite accesul acestuia în camera de videoconferință, alături de persoana pe care o reprezintă".

În raport de prevederile de mai sus, problemele esențiale ce se pot ridica în parcurgerea audierii prin videoconferință a unui deținut sunt următoarele:

a) prezența avocatului ales sau numit din oficiu la locul de detenție și studiul dosarului de către avocat, pentru asigurarea apărării;

b) studiul dosarului de către inculpat/condamnat (deținut);

c) posibilitatea depunerii la dosar de înscrisuri, memorii de către deținut.

a) *Prezența la locul de deținere a avocatului ales sau numit din oficiu*, pentru a lua legătura cu deținutul ce urmează a fi audiat și a-l consilia, este obligatorie și de neevitat, potrivit legii. Este obligatoriu ca la audierea suspectului sau inculpatului aflat în stare de deținere să fie prezent alături de el, *la locul de deținere*, avocatul acestuia, ales sau numit

[1] M. Of. nr. 514 din 14 august 2013.

din oficiu. Dispoziția se justifică prin aceea că suspectul sau inculpatul, înainte de audiere și pe tot parcursul ei, are dreptul să se consulte cu avocatul său, lucru pe care nu l-ar putea face dacă acesta din urmă nu ar fi prezent la locul de deținere.

Aceasta presupune soluționarea următoarelor situații:

– *posibilitatea avocatului de a studia dosarul*. Aceasta se poate realiza anterior, la un termen de grefă, ocazie cu care i se pot pune la dispoziție avocatului și copii ale unor înscrisuri pe care consideră necesar a le studia împreună cu clientul deținut sau a le avea în posesie pentru o mai bună pledoarie în apărare;

– *posibilitatea avocatului de a cunoaște înscrisurile sosite în ziua audierii*. Aceasta se poate realiza în condițiile în care se fixează ora audierii în partea a doua a zilei, astfel încât avocatul să se prezinte dimineața la instanță și să poată studia ultimele acte sosite la dosar, apoi să se deplaseze la penitenciar. De asemenea, copia scanată sau xerocopiată a acestor înscrisuri poate fi transmisă la locul de deținere prin intermediul faxului sau poștei electronice, spre a fi pusă la dispoziția avocatului;

– *suportarea cheltuielilor de deplasare ale avocatului la penitenciar*. Dacă este avocat ales, deplasarea se va suporta de client. În situația în care este avocat desemnat din oficiu, este de observat că protocolul încheiat între Ministerul Justiției și Uniunea Națională a Barourilor din România nu prevede o modalitate a decontării cheltuielilor de deplasare ale avocaților numiți din oficiu. Considerăm că avocații numiți din oficiu au dreptul la decontarea acestor cheltuieli de deplasare separat de cuantumul onorariului cuvenit pentru prestația avocațială propriu-zisă, sens în care sunt aplicabile dispozițiile art. 272 alin. (1) CPP, conform cărora „Cheltuielile necesare pentru efectuarea actelor de procedură, administrarea probelor, (...) onorariile avocaților, *precum și orice alte cheltuieli ocazionate de desfășurarea procesului penal* (s.n.) se acoperă din sumele avansate de stat sau plătite de părți". Astfel, cheltuielile de deplasare ale avocaților numiți din oficiu se plătesc distinct de onorariu, pe baza decontului justificativ care include calculul și dovada cheltuielii efectuate;

– *situația în care persoana de audiat este deținută într-un penitenciar îndepărtat, iar costurile și timpul deplasării avocatului sunt mari*. Considerăm că într-o astfel de situație poate fi desemnat din oficiu un avocat din baroul în a cărui rază se află penitenciarul respectiv, rămânând de soluționat problema studiului dosarului de către respectivul avocat. Aceasta se poate rezolva, după caz, prin scanarea actelor dosarului și transmiterea lor prin poșta electronică (preferabil) sau fax către administrația locului de deținere, spre a fi puse la dispoziția avocatului, sau chiar acestuia personal, cu respectarea dispozițiilor legii privind protecția datelor cu caracter personal. Totodată, această modalitate rezolvă și problema accesului deținutului la propriul dosar. Ambele chestiuni pot fi analizate în concret, respectiv este posibil ca avocatul sau deținutul să nu solicite comunicarea tuturor actelor dosarului, dacă unele dintre acestea îi sunt cunoscute, le are deja în posesie sau consideră că nu este necesar a le studia personal.

Dacă aspectele de mai sus sunt rezolvate, considerăm că procedura poate fi parcursă fără ca avocatul și deținutul să se afle efectiv în fața instanței/judecătorului de supraveghere a privării de libertate, întrucât videoconferința asigură oralitatea, nemijlocirea și contradictorialitatea, iar grefierul poate consemna susținerile avocatului și ale deținutului (care sunt și înregistrate).

b) În anumite situații concrete, în special în cazul judecății cauzelor penale în procedurile prevăzute de Codul de procedură penală, este posibil ca *deținutul să justifice necesitatea și interesul de a studia el însuși actele dosarului*, mai înainte de audiere.

Considerăm că sunt posibile mai multe proceduri de urmat, în raport de situația concretă:

– dacă inculpatul este deținut într-un penitenciar îndepărtat de instanță și există timp suficient până la data termenului de judecată, poate fi trimis dosarul prin poșta specială instanței celei mai apropiate de locul de detenție, împreună cu încheierea prin care se deleagă acelei instanțe activitatea de stabilire a unui/unor termene de grefă, la care deținutul să fie adus acolo și să studieze dosarul, după care acesta va fi returnat pe aceeași cale până la termenul de judecată. În aceeași procedură dosarul poate fi studiat și de avocatul desemnat din oficiu;

– dacă actele dosarului nu sunt într-un volum excesiv de mare, pot fi scanate/xeroxate și trimise în copie administrației locului de deținere, spre a fi puse la dispoziția inculpatului. Totodată, de ele poate beneficia și avocatul prezent la locul deținerii;

– deținutul poate fi întrebat dacă renunță la dreptul de a studia dosarul – mai ales în acele cereri pe care le-a formulat și al căror conținut îl cunoaște –, iar instanța îi poate comunica verbal, în ședință, prin intermediul videoconferinței, conținutul esențial al acestora;

– alte modalități de rezolvare sunt cele indicate la lit. a).

c) *Posibilitatea depunerii la dosar de înscrisuri, memorii de către deținut* se poate realiza:

– prin intermediul avocatului ales sau numit din oficiu, în sensul ca deținutul să le înmâneze acestuia pentru a le depune la dosar când revine la instanță;

– prin fax, e-mail, cu sprijinul administrației penitenciarului în care se află inculpatul/condamnatul.

Secțiunea a 2-a. Audierea suspectului sau a inculpatului

REGLEMENTARE

Art. 107. Întrebările privind persoana suspectului sau a inculpatului. (1)[1] La începutul primei audieri, organul judiciar adresează întrebări suspectului sau inculpatului cu privire la nume, prenume, poreclă, data și locul nașterii, codul numeric personal, numele și prenumele părinților, cetățenia, starea civilă, situația militară, studiile, profesia ori ocupația, locul de muncă, domiciliul și adresa unde locuiește efectiv și adresa la care dorește să îi fie comunicate actele de procedură, antecedentele penale sau dacă împotriva sa se desfășoară un alt proces penal, dacă solicită un interpret în cazul în care nu vorbește sau nu înțelege limba română ori nu se poate exprima, precum și cu privire la orice alte date pentru stabilirea situației sale personale.

(2) Întrebările prevăzute la alin. (1) se repetă la audierile ulterioare doar atunci când organul judiciar consideră necesar.

Art. 108. Comunicarea drepturilor și a obligațiilor. (1) Organul judiciar comunică suspectului sau inculpatului calitatea în care este audiat, fapta prevăzută de legea penală pentru săvârșirea căreia este suspectat sau pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală și încadrarea juridică a acesteia.

(2) Suspectului sau inculpatului i se aduc la cunoștință drepturile prevăzute la art. 83, precum și următoarele obligații:

a) obligația de a se prezenta la chemările organelor judiciare, atrăgându-i-se atenția că, în cazul neîndeplinirii acestei obligații, se poate emite mandat de aducere împotriva sa, iar în cazul sustragerii, judecătorul poate dispune arestarea sa preventivă;

b) obligația de a comunica în scris, în termen de 3 zile, orice schimbare a adresei, atrăgându-i-se atenția că, în cazul neîndeplinirii acestei obligații, citațiile și orice alte acte comunicate la prima adresă rămân valabile și se consideră că le-a luat la cunoștință.

[1] Alin. (1) al art. 107 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 66 din Legea nr. 255/2013.

(3)[1] În cursul urmăririi penale, înainte de prima audiere a suspectului sau inculpatului, i se aduc la cunoştinţă drepturile şi obligaţiile prevăzute la alin. (2). Aceste drepturi şi obligaţii i se comunică şi în scris, sub semnătură, iar în cazul în care nu poate ori refuză să semneze, se va încheia un proces-verbal.

(4)[2] Organul judiciar trebuie să aducă la cunoştinţa inculpatului posibilitatea încheierii, în cursul urmăririi penale, a unui acord, ca urmare a recunoaşterii vinovăţiei, iar în cursul judecăţii posibilitatea de a beneficia de reducerea pedepsei prevăzute de lege, ca urmare a recunoaşterii învinuirii.

Art. 109. Modul de ascultare. (1) După îndeplinirea dispoziţiilor art. 107 şi 108, suspectul sau inculpatul este lăsat să declare tot ceea ce doreşte referitor la fapta prevăzută de legea penală care i-a fost comunicată, după care i se pot pune întrebări.

(2) Suspectul sau inculpatul are dreptul să se consulte cu avocatul atât înainte, cât şi în cursul audierii, iar organul judiciar, când consideră necesar, poate permite acestuia să utilizeze însemnări şi notiţe proprii.

(3)[3] În cursul audierii, suspectul sau inculpatul îşi poate exercita dreptul la tăcere cu privire la oricare dintre faptele ori împrejurările despre care este întrebat.

Art. 110. Consemnarea declaraţiilor. (1)[4] Declaraţiile suspectului sau inculpatului se consemnează în scris. În declaraţie se consemnează întrebările adresate pe parcursul ascultării, menţionându-se cine le-a formulat, şi se menţionează de fiecare dată ora începerii şi ora încheierii ascultării.

(2) Dacă este de acord cu conţinutul declaraţiei scrise, suspectul sau inculpatul o semnează. Dacă suspectul sau inculpatul are de făcut completări, rectificări ori precizări, acestea sunt indicate în finalul declaraţiei, fiind urmate de semnătura suspectului sau a inculpatului.

(3) Când suspectul sau inculpatul nu poate sau refuză să semneze, organul judiciar consemnează acest lucru în declaraţia scrisă.

(4)[5] Declaraţia scrisă este semnată şi de organul de urmărire penală care a procedat la audierea suspectului sau a inculpatului, de judecătorul de drepturi şi libertăţi ori de preşedintele completului de judecată şi de grefier, de avocatul suspectului, inculpatului, al persoanei vătămate, părţii civile sau părţii responsabile civilmente, dacă aceştia au fost prezenţi, precum şi de interpret când declaraţia a fost luată printr-un interpret.

(5) În cursul urmăririi penale, audierea suspectului sau inculpatului se înregistrează cu mijloace tehnice audio sau audiovideo. Atunci când înregistrarea nu este posibilă, acest lucru se consemnează în declaraţia suspectului sau inculpatului, cu indicarea concretă a motivului pentru care înregistrarea nu a fost posibilă.

COMENTARIU

126. Noţiune şi importanţă. Declaraţiile suspectului sau inculpatului constau în relatările acestor subiecţi procesuali cu privire la faptă şi la acuzaţia ce li se aduce şi constituie unul dintre *mijloacele de probă* indicate de lege prin intermediul căruia se poate constata existenţa sau inexistenţa unei infracţiuni, se poate identifica persoana care a săvârşit-o ori pot fi stabilite alte împrejurări care contribuie la aflarea adevărului. Acest mijloc de probă – în principiu – nu poate lipsi din ansamblul cauzei, deoarece componenta sa procesuală înglobează dreptul la apărare al persoanei acuzate de săvârşirea unei infracţiuni; atunci când o instanţă urmează a studia în ansamblul său chestiunea vinovăţiei sau nevinovăţiei, ea nu poate, din motive de echitate a procesului, să decidă asupra acestor chestiuni fără aprecierea directă a mărturiilor prezentate personal de acuzatul care susţine că nu a comis

[1] Alin. (3) al art. 108 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 67 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (4) al art. 108 a fost introdus prin art. 102 pct. 68 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (3) al art. 109 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 69 din Legea nr. 255/2013.
[4] Alin. (1) al art. 110 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 70 din Legea nr. 255/2013.
[5] Alin. (4) al art. 110 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 70 din Legea nr. 255/2013.

acțiunea considerată drept o infracțiune penală[1]. Instanța este obligată să ia măsurile care se impun pentru ca inculpatul să fie prezent la ședința de judecată, pentru a i se oferi astfel posibilitatea de a-și expune personal apărările. Condamnarea inculpatului, pronunțată fără ca acesta să fi avut posibilitatea de a fi audiat personal, este contrară cerințelor unui proces echitabil în sensul art. 6 parag. 1 din Convenție[2].

Specificul acestui mijloc de probă este determinat de poziția suspectului sau a inculpatului în procesul penal. El este figura centrală, subiectul primar al procesului penal, iar organele judiciare sunt obligate să constate temeinic motivat dacă suspectul sau inculpatul a săvârșit fapta ce formează obiectul cauzei penale și dacă este vinovat pentru acea faptă[3]. Din momentul în care declarațiile suspectului sau inculpatului conțin apărări, organele de urmărire penală și instanța de judecată sunt obligate să le verifice și să administreze probele indicate pentru a constata temeinicia lor[4].

Din perspectivă criminalistică, declarațiile suspectului sau inculpatului constituie un important mijloc de probă în procesul penal, deoarece, în caz de mărturisire, relatările sincere, fidele și complete ale acestuia vor contribui la reconstituirea amănunțită a faptelor necesare pentru soluționarea cauzei, iar în caz de tăgadă, declarațiile pot conduce la stabilirea nevinovăției – în ipoteza în care nu a participat la săvârșirea infracțiunii – sau vor atrage verificarea credibilității lor și constatarea că sunt de rea-credință, întărind probele care susțin acuzarea – în ipoteza în care contribuția sa la săvârșirea faptei atrage răspunderea penală. Pentru a se realiza oricare dintre aceste constatări, este nu numai rațional, dar chiar indispensabil ca persoana care este presupusă a cunoaște cel mai bine realitatea să fie ascultată și întrebată cu privire la ea.

Audierea suspectului sau inculpatului în proces *prezintă importanță și din perspectiva stabilirii celor mai adecvate măsuri procesuale*, proporționale cu situația care le-a determinat, dar și cu comportamentul procesual al acestuia – în principal măsurile preventive.

Importanța pe care o au declarațiile suspectului sau inculpatului este evidențiată de dispozițiile Codului de procedură penală care impun organelor judiciare să ia aceste declarații atât în cursul urmăririi penale, al măsurilor procesuale, cât și în cursul judecății [art. 108, art. 209 alin. (5), art. 212 alin. (3), art. 225 alin. (7), art. 248 alin. (4), art. 309 alin. (2), art. 378 CPP ș.a.].

Fiind parte în procesul penal, inculpatul este un subiect interesat al procesului, poziție procesuală care determină valoarea și eficiența acestui mijloc de probă și face necesară o reglementare cu prevederi speciale referitoare la conținutul și procedura probatoriului, la forța sa probantă în complexul probator.

Declarația suspectului sau inculpatului constituie *un drept al său, și nu o obligație*, dat fiind că acest subiect procesual poate refuza să dea declarații prin invocarea *dreptului la tăcere*[5].

127. Valoarea probantă a declarațiilor suspectului sau inculpatului. În majoritatea cazurilor, suspectul sau inculpatul nu are interes să dezvăluie realitatea, căutând să ascundă adevărul, pentru a se sustrage răspunderii penale. Uneori, acesta are interes, dimpotrivă, să se autoînvinovățească, urmărind să deruteze organele judiciare de la descoperirea

[1] C.E.D.O., cauza *Ekbatani c. Suediei*, hot. din 26 mai 1988, parag. 33, cauza *Mircea c. României*, hot. din 29 martie 2007, parag. 47, hudoc.echr.coe.int.

[2] C.E.D.O., cauza *Mircea c. României, supra cit.*, parag. 54.

[3] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 185.

[4] GR.GR. THEODORU, *Tratat de Drept procesual penal*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 362.

[5] În același sens, GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 363; M. UDROIU, *op. cit.*, p. 236.

adevărului[1] sau să le determine să renunțe la strângerea altor probe pentru dovedirea temeinică a faptelor, pentru ca, ulterior, să retracteze falsa mărturisire.

Din cauza acestor eventualități, deși potrivit reglementării actuale declarațiile suspectului sau inculpatului nu mai au valoarea probatorie condiționată de coroborarea cu alte mijloace de probă, în privința lor există un inevitabil scepticism. De altfel, cu excepția probelor evidente și obiective, toate celelalte probe au un oarecare coeficient de relativitate, de unde și necesitatea de a fi examinate în ansamblu[2]. Înțelegem prin *probe obiective* acele elemente de fapt a căror constatare nu presupune activitatea de interpretare subiectivă a unei persoane (spre exemplu, corespondența dintre amprentele papilare ale suspectului și urmele găsite la locul faptei, prezența petelor de sânge pe hainele acestuia etc.).

Spre deosebire de codul anterior, actualul Cod de procedură penală nu mai face mențiunea că declarațiile suspectului și inculpatului făcute în cursul procesului penal pot servi la aflarea adevărului *numai în măsura* în care sunt coroborate cu fapte și împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză. Astfel, declarațiile suspectului/inculpatului sunt *supuse principiului liberei aprecieri a probelor*, dar aceasta nu semnifică faptul că li se poate da o valoare prioritară în raport cu alte probe. Cu toate acestea, nu este exclus ca soluția pronunțată să se întemeieze în mod determinant pe declarația suspectului sau inculpatului, dacă aceasta este credibilă.

Suspiciunea privind comportamentul duplicitar al făptuitorului unei infracțiuni își păstrează pe deplin valabilitatea, deoarece ea nu a rezultat din voința discreționară a legiuitorului exprimată (anterior) într-un text de lege, ci dintr-o observare permanentă a comportamentului omului vinovat, din cele mai vechi timpuri și până în prezent; astfel, art. 69 CPP 1968 era doar o modalitate de transpunere în lege a acestei observații perene despre un comportament uman care, desigur, nu s-a modificat datorită unui eveniment legislativ. Aceasta nu determină, în opinia noastră, o „aneantizare a prezumției de nevinovăție"[3], întrucât nu impune suspectului sau inculpatului să facă proba propriei nevinovății, sarcina probei incumbând în continuare organelor judiciare.

Valoarea declarațiilor suspectului sau inculpatului pare însă a fi mai proeminentă în practica judiciară concretă, în situațiile în care acesta recunoaște săvârșirea faptelor sau, mai mult, urmează procedura judecății în cazul recunoașterii învinuirii[4] ori procedura acordului de recunoaștere a vinovăției[5]. În special în această ultimă procedură, din textul art. 480 alin. (2) CPP, care prevede că „Acordul de recunoaștere a vinovăției se încheie atunci când, din probele administrate, rezultă *suficiente date* (s.n.) cu privire la existența faptei pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală și cu privire la vinovăția inculpatului", se deduce, în coroborare cu prevederile art. 103 alin. (2) CPP, că instanța își formează în mare măsură convingerea asupra dovedirii acuzației pe înseși declarația și atitudinea procesuală a inculpatului. În cazul mărturisirii, se consideră implicit că nimeni

---

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 186.

[2] Art. 103 alin. (1) CPP: „Probele nu au o valoare dinainte stabilită prin lege și sunt supuse liberei aprecieri a organelor judiciare în urma evaluării tuturor probelor administrate în cauză".

[3] V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 498.

[4] Prevăzută de art. 375 CPP; poate exista pericolul ca inculpatul să fie silit de împrejurări să recunoască în bloc acuzațiile referitoare la mai multe infracțiuni pentru care a fost trimis în judecată, pentru a beneficia de reducerea cu o treime a limitei pedepsei celei mai grele, chiar dacă nu a săvârșit una dintre faptele mai ușoare. În aceste situații, este dificil pentru instanță să observe falsitatea recunoașterii cu privire la cea din urmă faptă (și să evite astfel o condamnare nedreaptă), mai ales dacă în cursul urmăririi penale nu s-au administrat probe în acest sens din varii motive.

[5] Prevăzută de art. 478 și urm. CPP.

nu s-ar recunoaște vinovat știind că poate fi condamnat, dacă această recunoaștere nu ar corespunde adevărului (*nemo auditur perire volens*)[1].

Relativitatea valorii probante a declarațiilor suspectului sau inculpatului trebuie deci privită în raport cu natura și importanța precizărilor făcute de acesta, de momentul în care au fost obținute, de atitudinea sa în desfășurarea procesului penal și, nu în ultimul rând, de menținerea constantă a declarațiilor sau de revenirea asupra lor[2].

Declarația suspectului sau inculpatului este *divizibilă* (se poate reține numai ceea ce se confirmă prin alte probe) și *retractabilă* (organul apreciind asupra valorii retractării). Posibilitatea retractării subzistă în orice fază a procesului și în căile de atac extraordinare. Recunoașterea faptei nu constituie o piedică în revizuirea ulterioară a hotărârii[3].

128. Procedura audierii suspectului sau inculpatului. O persoană nu poate fi ascultată ca suspect sau inculpat decât atunci când față de ea se efectuează urmărirea penală sau se exercită acțiunea penală. Audierea trebuie să se efectueze potrivit dispozițiilor procedurale prescrise de lege în raport cu fiecare fază a procesului penal și cu regimul procesual aplicabil în cauza respectivă.

Chiar în lipsa unui text expres, considerăm că, *în cursul urmăririi penale, suspectul sau inculpatul trebuie audiat fără a fi de față ceilalți făptuitori*, această concluzie fiind în acord cu prevederea art. 71 CPP 1968[4], ce își păstrează actualitatea rațiunii tactice.

În cursul judecății, dimpotrivă, dacă sunt mai mulți inculpați, *audierea fiecăruia dintre ei se face în prezența celorlalți inculpați* și, numai când interesul aflării adevărului o cere, instanța poate dispune audierea vreunuia dintre inculpați fără ca ceilalți să fie de față. Prevederea își găsește justificarea în aceea că, în cursul judecății, fiecare inculpat cunoaște conținutul declarațiilor celorlalți, nemaiputând fi luat prin surprindere și pus în dificultate în privința propriilor susțineri.

Audierea inculpatului minor trebuie să urmeze reguli distincte, care să îi protejeze dezvoltarea morală și afectivă de efectele negative ale cunoașterii/rememorării unor evenimente criminogene. Audierea acestuia în cursul judecății va avea loc, de principiu, o singură dată, iar reascultarea poate fi admisă doar în cazuri temeinic justificate, minorul inculpat în vârstă de până la 16 ani putând fi chiar îndepărtat din ședință dacă administrarea anumitor probe l-ar putea influența negativ. De asemenea, minorul trebuie să beneficieze de asistența celui care are responsabilitatea ocrotirii sale, în cursul audierii (și a procesului, în general).

Pentru organul judiciar, audierea suspectului și inculpatului constituie *o obligație procesuală*[5], așa încât trebuie să procedeze din proprie inițiativă la luarea de declarații. Legea admite neîndeplinirea acestei obligații atunci când suspectul/inculpatul este dispărut, se sustrage de la urmărirea penală sau de la judecată, și-a schimbat adresa și nu a adus-o la cunoștința organului judiciar, iar acesta din urmă nu a putut identifica o altă adresă.

Codul de procedură penală reglementează mai multe etape ale audierii persoanei suspectate de săvârșirea unei infracțiuni.

Prima etapă în desfășurarea audierii are rolul de a colecta datele personale de identitate, de stare civilă, privind antecedentele penale, studiile, profesia și locul de muncă, domiciliul

[1] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 367.

[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 186.

[3] N. VOLONCIU, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, vol. I, Ed. Paideia, București, 1996, p. 362.

[4] Art. 71 alin. (2) CPP 1968: „În cursul urmăririi penale, dacă sunt mai mulți învinuiți sau inculpați, fiecare este ascultat fără să fie de față ceilalți".

[5] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 363.

legal și locuința la care poate fi găsit și alte informații relevante pentru stabilirea situației personale a celui audiat. Așa cum am amintit anterior, unele dintre aceste date servesc și la conturarea personalității suspectului/inculpatului.

Spre deosebire de vechea reglementare, noul Cod de procedură penală menționează expres obligația de a se solicita date referitoare la adresa locului la care se dorește comunicarea actelor de procedură[1]. Stabilirea precisă a acestui *domiciliu procesual* este importantă pentru parcurgerea cu celeritate a întregului proces, dar și pentru asigurarea cunoașterii etapelor procesuale de către suspect/inculpat, care își poate astfel exercita dreptul la apărare, la exercitarea căilor de atac etc. După comunicarea domiciliului procesual, inculpatul este cel care suportă riscul procesual al schimbării acestuia fără a-l aduce la cunoștința organului judiciar.

O altă obligație a organului judiciar este de a stabili – inclusiv prin interogarea suspectului sau inculpatului – dacă împotriva acestuia se desfășoară și alte proceduri penale. Informația este importantă din mai multe puncte de vedere: (i) pentru a stabili ulterior sancțiunea aplicabilă în raport de antecedentele penale; (ii) pentru a evalua oportunitatea unor măsuri preventive; (iii) pentru a evita posibilitatea judecării cauzei în lipsa inculpatului arestat preventiv în altă cauză, despre care instanța nu a cunoscut. Obligația se referă atât la procedurile penale desfășurate în țară, cât și la cele din străinătate.

Ca o normă de aplicare a principiului dreptului la interpret, tot în procedura prealabilă primei audieri propriu-zise organul judiciar are obligația de a întreba suspectul/inculpatul care nu vorbește sau nu înțelege limba română ori nu se poate exprima dacă solicită un interpret. Situația-premisă este deci aceea în care organul judiciar *constată* una dintre aceste situații, neputându-se interpreta că ar avea respectiva obligație cu privire la oricare suspect/inculpat, deși persoana audiată nu întâmpină dificultăți în a înțelege/a se exprima în limba română. Dispoziția este aplicabilă nu numai cu privire la cei care nu stăpânesc bine limba română, ci și cu privire la cei care au o deficiență de vorbire, de auz sau ambele.

Codul mai prevede că demersul de colectare a datelor suspectului/inculpatului este obligatoriu numai cu ocazia primei audieri, ulterior această activitate fiind lăsată la aprecierea organului judiciar. Chiar dacă, în principiu, este inutil a se relua colectarea acelorași date consemnate deja în dosar, credem că există situații în care o astfel de activitate se justifică; poate fi vorba despre verificarea și rectificarea unor date eronate, despre completarea lor atunci când la prima audiere nu s-au consemnat toate datele relevante prevăzute de lege ori când astfel de date au intervenit pe parcursul procesului sau chiar despre crearea unei punți psihologice de legătură între organul judiciar și cel audiat.

Menționăm că activitatea de aflare a datelor suspectului/inculpatului nu coincide întotdeauna cu procedura audierii în cursul urmăririi penale. Se poate întâmpla ca el să fie dispărut pe întreaga perioadă a urmăririi penale și să se prezinte pentru prima dată în cursul judecății – în primă instanță sau chiar în calea de atac a apelului. În această situație, obligația aplicării integrale a dispozițiilor art. 107-108 CPP revine instanței de judecată care îl audiază pentru prima dată pe inculpat.

A doua etapă a audierii suspectului/inculpatului este una importantă, pentru că se concentrează pe *asigurarea și exercitarea drepturilor fundamentale ale persoanei suspectate/acuzate*, astfel cum sunt acestea înțelese și aplicate în legislația europeană.

Ascultarea unui suspect sau inculpat implică în mod firesc și rațional înștiințarea lui în prealabil asupra obiectului audierii, prin aducerea la cunoștință a calității procesuale, a

[1] I. DRAGNEA, în P. BUNECI (COORD.), *Noul Cod de procedură penală. Note. Corelații. Explicații*, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 120.

faptei prevăzute de legea penală de care este suspectat și a încadrării juridice a acesteia, precum și a drepturilor și obligațiilor sale procesuale; comunicarea drepturilor și obligațiilor procesuale se face și în scris suspectului sau inculpatului, sub semnătură, înainte de prima audiere. Aceste îndatoriri ale organului judiciar sunt deci expres prevăzute de lege, noul Cod de procedură penală realizând transpunerea în dreptul intern a Directivei 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale[1]. Directiva se aplică din momentul în care o persoană este informată de către autoritățile competente ale unui stat membru cu privire la faptul că este suspectată sau acuzată de săvârșirea unei infracțiuni, până în momentul finalizării procedurilor, prin aceasta înțelegându-se hotărârea definitivă în legătură cu întrebarea dacă persoana suspectată sau acuzată a comis infracțiunea, inclusiv, dacă este cazul, pronunțarea sentinței și soluționarea unei căi de atac[2].

Potrivit art. 3 din directivă, statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate sunt informate prompt cu privire la cel puțin următoarele drepturi procedurale:

a) dreptul de a fi asistate de un avocat;

b) orice drept la consiliere juridică gratuită și condițiile pentru obținerea unei astfel de consilieri;

c) dreptul de a fi informate cu privire la acuzare;

d) dreptul la interpretare și traducere;

e) dreptul de a păstra tăcerea.

Drepturile inculpatului, ca și ale suspectului, au fost concentrate de noul Cod de procedură penală în art. 83.

Dreptul de a nu da nicio declarație, informarea că, în caz de refuz de a da declarații, nu va suferi consecințe defavorabile și atenționarea că declarațiile date vor putea fi folosite ca mijloace de probă împotriva sa reglementează esența *dreptului de a păstra tăcerea și de a nu contribui la propria incriminare*. Acestea constituie o garanție procedurală implicită a dreptului la un proces echitabil decurgând din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în interpretarea art. 6 parag. 1 din Convenția europeană, potrivit căreia – în materia audierii persoanelor – autoritățile judiciare nu pot obliga un suspect sau inculpat să dea declarații, având, totodată, o putere limitată de a trage concluzii în defavoarea lor din refuzul de a da declarații[3]. Din momentul exercitării dreptului la tăcere intervin obligația pentru autorități de a înceta ascultarea și interdicția de a mai pune întrebări, cu excepția situației când suspectul/inculpatul își exercită dreptul la tăcere numai cu privire la anumite întrebări care i se pun.

Așa cum s-a arătat în literatura de specialitate[4], privilegiul contra autoincriminării nu poate fi extins la probele care există independent de voința celui acuzat, chiar dacă pentru obținerea lor se folosește forța de coerciție a statului (spre exemplu, ridicarea de înscrisuri, prelevarea de probe biologice etc.).

Informarea despre dreptul de a avea un avocat ales și dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu dacă nu își desemnează avocat ales, în cazurile de asistență obligatorie, are un efect extins la întregul proces penal și este de natură a-l proteja pe suspect/inculpat de necunoașterea aprofundată a legii procesuale penale și a celei penale, precum și de inabilitatea în a-și susține singur apărarea.

[1] J.O. L 142 din 1 iunie 2012.

[2] I. DRAGNEA, în P. BUNECI (COORD.), *op. cit.*, p. 121.

[3] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 244.

[4] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 139; A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 310.

Încunoștințarea privind dreptul de a consulta dosarul, dreptul de a propune administrarea de probe în condițiile prevăzute de lege, de a ridica excepții și de a pune concluzii, precum și dreptul de a formula orice alte cereri ce țin de soluționarea laturii penale și civile a cauzei asigură *dreptul general la apărare*, a cărui exercitare presupune *ab initio* cunoașterea pieselor dosarului ce conturează acuzația, precum și *accesul liber la justiție* în această modalitate specifică a formulării oricărei cereri sau concluzii (pertinente) în fața organului judiciar. Dreptul de acces la dosar este prevăzut explicit în Directiva 2012/13/UE și a fost transpus în noul Cod de procedură penală în principal prin dispozițiile art. 94, intitulat „Consultarea dosarului", dar și prin dispozițiile art. 352 alin. (7), pentru faza judecății.

Dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege, face parte, de asemenea, dintre cele ce trebuie aduse la cunoștința suspectului/inculpatului, pentru că exercitarea lui poate conduce fie la absolvirea de răspundere penală, în cazul în care părțile au posibilitatea împăcării sau retragerii plângerii prealabile, fie la diminuarea acesteia, în cazul în care se ajunge la un acord cu privire la despăgubirile civile.

Persoana bănuită de săvârșirea unei infracțiuni are însă și anumite *obligații*, care, de asemenea, trebuie să îi fie aduse la cunoștință.

Caracterul indisponibil al acțiunii penale impune parcurgerea obligatorie a etapelor procesuale, în acest context suspectul sau inculpatul având obligația de a se prezenta la chemările organelor judiciare, în vederea soluționării operative a cauzei. În corelare cu dispozițiile art. 265 CPP, i se atrage atenția că, în cazul neîndeplinirii acestei obligații, se poate emite mandat de aducere împotriva sa și, în corelare cu art. 223 alin. (1) lit. a) CPP, i se atrage atenția că, în cazul sustragerii, judecătorul poate dispune arestarea sa preventivă.

O a doua obligație importantă a suspectului/inculpatului este aceea de a comunica în scris, în termen de 3 zile, orice schimbare a adresei. Totodată, persoana este atenționată asupra consecințelor nerespectării acestei obligații, care constau, de principiu, în continuarea procesului penal în lipsa sa, prezumându-se că ea cunoaște citațiile și orice alte acte comunicate la prima adresă.

Organul judiciar trebuie să aducă la cunoștința *inculpatului* posibilitatea încheierii, în cursul urmăririi penale, a unui acord ca urmare a recunoașterii vinovăției, iar în cursul judecății posibilitatea de a beneficia de reducerea pedepsei prevăzute de lege, ca urmare a recunoașterii învinuirii. Prin plasarea acestui text după cel care se referă la obligația comunicării în scris a drepturilor și obligațiilor, se înțelege – în opinia noastră – că obligația stipulată la art. 108 alin. (4) CPP nu face obiectul comunicării în scris menționate la alineatul anterior[1]. De altfel, este inoportun a se comunica inculpatului încă din cursul urmăririi penale dreptul la reducerea pedepsei ca urmare a recunoașterii învinuirii, câtă vreme este încă incertă trimiterea sa în judecată, această comunicare fiind făcută în practică de către instanță la momentul citirii actului de sesizare.

129. Ascultarea suspectului sau inculpatului. După parcurgerea celor două etape premergătoare, se trece la *ascultarea* propriu-zisă a relatării suspectului sau inculpatului, acesta fiind lăsat să facă o expunere liberă descriptivă a faptei care face obiectul cauzei penale, în limita a ceea ce dorește și consideră că îi este de folos în apărare, precum și a obiecțiunilor cu privire la acuzația ce i se aduce în legătură cu acea faptă.

În reglementarea anterioară, textul corespondent prevedea că „Învinuitul sau inculpatul este mai întâi lăsat să declare tot *ce știe* (s.n.) în cauză", și nu „tot *ceea ce dorește* referitor la fapta prevăzută de legea penală *care i-a fost comunicată*" (s.n.).

[1] În același sens, I. DRAGNEA, în P. BUNECI (COORD.), *op. cit.*, p. 121.

Noul text dobândește prin această formulare o acuratețe sporită față de cel anterior, deoarece evidențiază implicit dreptul suspectului/inculpatului de a nu se autoincrimina[1]. În opinia noastră, noua reglementare nu este diferită în substanța ei de cea anterioară, pentru că, în realitate, și sub imperiul aceleia, învinuitul sau inculpatul declara ceea ce dorea, nefiind forțat juridic să declare ceea ce cunoștea, dar avea intenția de a ascunde. În ceea ce privește efectul constatării ulterioare de către instanță că inculpatul nu a fost (total) sincer, de asemenea el nu diferă în substanță, deoarece, în oricare dintre reglementări, judecătorul are îndrituirea de a da efect juridic acestui comportament procesual. Un argument de text în favoarea acestei opinii este art. 378 alin. (1) CPP, care menține exprimarea anterioară a textului [„Inculpatul este lăsat să arate tot *ce știe* (...)" (s.n.)], de unde rezultă că cele două noțiuni se suprapun.

Actualul text limitează însă și obiectul ascultării, acesta fiind circumscris la *fapta care i-a fost comunicată* suspectului/inculpatului, spre deosebire de vechiul text, care se referea la tot ce știe *în cauză* persoana audiată. Or, o cauză penală în ansamblu poate conține și alte fapte ori făptuitori decât cea în care este implicat direct suspectul/inculpatul audiat și care i-a fost comunicată acestuia. În altă ordine de idei, prezentul text pune în evidență și o altă latură a dreptului la apărare, și anume aceea că *nu se pot extinde acuzația și acțiunea penală asupra unor fapte care nu i-au fost comunicate suspectului/inculpatului*, decât cu riscul afectării dreptului fundamental la apărare al acestuia și, după caz, al anulării actelor procesuale efectuate în asemenea condiții.

În filosofia codului anterior, înainte de prima audiere a învinuitului (actualului suspect) sau inculpatului în cursul urmăririi penale, acestuia i se solicita să dea o *declarație scrisă personal*, care însă nu era obligatorie pentru cel solicitat. Rolul declarației scrise era de a asigura de la începutul urmăririi penale învinuitului sau inculpatului posibilitatea de a face în mod deliberat arătările pe care va crede că trebuie să le facă, dându-le o incontestabilă autenticitate. În acest fel, eventualele retractări ulterioare erau mai greu de justificat[2]. Dispoziția nu a mai fost reluată în reglementarea actuală; dacă, din punct de vedere procedural, înlăturarea procedurii declarației scrise este suplinită de înregistrarea audiovideo a audierii și de garantarea mai deplină a dreptului la asistență juridică, nu același lucru putem spune despre latura tactic-criminalistică și psihologică a audierii suspectului/inculpatului. Există diferențe notabile între relatarea scrisă și relatarea orală a unui eveniment de către persoana implicată; relatarea scrisă presupune reflecție, conștientizarea deplină a sensului cuvintelor și a consecințelor juridice ale acestora, prilejuiește o rememorare interioară a faptelor și vinovăției, raportându-le la alegerea celei mai bune strategii de apărare – recunoașterea sau negarea. Totodată, declarația scrisă îl lipsește pe suspect/inculpat de posibilitatea de a sesiza „din mers" reacțiile anchetatorului și cât cunoaște acesta din amănuntele infracțiunii, punându-l în dificultate cu privire la decizia de a indica sau nu astfel de amănunte, de la început, în declarația scrisă.

Astfel, considerăm că înlăturarea din procedură a declarației scrise înainte de prima audiere a suspectului/inculpatului micșorează posibilitățile organului de urmărire penală de a cunoaște aspecte ce pot conduce la aflarea adevărului[3].

[1] *Idem*, p. 122.

[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 190.

[3] În literatura de specialitate a fost exprimată și o opinie critică față de cea exprimată în prezenta lucrare [V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 483], în care se arată că înlăturarea declarației olografe, coroborată cu posibilitatea înregistrării audio-video a relatării orale, va facilita aprecierea valorii probatorii a declarației persoanei audiate. Cu toate acestea, în aceeași lucrare (p. 493), este criticată modalitatea prevăzută de art. 110 alin. (1) CPP, referitoare la consemnarea în scris de către organul judiciar a declarației orale date de

O altă dispoziție de factură eminamente tactic-criminalistică ce nu mai este menționată formal în procedura actuală a audierii suspectului/inculpatului este aceea potrivit căreia ascultarea nu putea începe cu citirea sau reamintirea declarațiilor pe care acesta le-a dat anterior în cauză, iar suspectul/inculpatul nu putea prezenta ori citi o declarație scrisă de mai înainte. Așa cum subliniam și în privința valorii probante a declarației inculpatului, aceste reguli (fost) înscrise în lege nu reprezintă o voință discreționară a legiuitorului, ce poate fi valabil schimbată de la o legislatură la alta sau de la un sistem politic la altul, ci constituie transpunerea în lege a observațiilor practice de-a lungul timpului, cu contribuția generațiilor întregii lumi juridice, privind efectele pe care le au anumite comportamente procesuale asupra aflării adevărului. Audierea nu poate începe prin citirea/reamintirea declarațiilor anterioare, deoarece nu vor mai putea fi sesizate inadvertențele și contrazicerile între declarațiile succesive ale suspectului, inculpatului, persoanei vătămate, martorului, care susțin fapte neadevărate, dovedit fiind că astfel de persoane uită pe parcursul procesului unele amănunte mincinoase pe care le-au susținut anterior. Suspectul/inculpatul nu poate susține o declarație scrisă de mai înainte, pentru că un astfel de procedeu ar înlătura spontaneitatea ei, ar diminua până la dispariție meta și paralimbajul atât de sugestive pentru depistarea comportamentului disimulat (în special în faza urmăririi penale), ar crea condițiile ca inculpatul să conceapă declarația cu atenție și în liniște, cu sesizarea tuturor eventualelor contradicții, toate acestea fiind în detrimentul bunei soluționări a cauzei. De altfel, credem că nicăieri în lume nu se acceptă un astfel de procedeu de a da declarație.

În acest context, considerăm că *lipsa unor astfel de prevederi în codul actual nu înseamnă automat și faptul că legea permite în prezent citirea declarațiilor anterioare sau concepute anterior de suspect/inculpat*. Procesul penal se desfășoară potrivit dispozițiilor *prevăzute* (s.n.) de lege, nu a celor neprevăzute, dar neinterzise expres. Premisa este că legea de procedură reglementează toate situațiile ce se pot ivi în cursul procesului, iar acolo unde *nu* reglementează înseamnă că exclude posibilitatea existenței unei astfel de situații. Astfel, câtă vreme actualul cod *nu* prevede că audierea poate începe prin citirea declarațiilor anterioare sau prin citirea unei declarații concepute extrajudiciar, concluzia este că o astfel de procedură nu este validată de legea procesuală și nu poate fi urmată.

Urmând logica de mai sus, opinăm că însemnările și notițele proprii pe care suspectul sau inculpatul le poate utiliza în cursul declarației sale trebuie să fie de aceeași natură cu „însemnările asupra amănuntelor greu de reținut" indicate de vechiul cod și nu indică nicidecum faptul că ar putea fi vorba despre declarații sau pasaje din declarații anterioare/concepute anterior.De altfel, folosirea unor astfel de însemnări și notițe nu reprezintă un drept al suspectului/inculpatului, ci ele sunt supuse aprecierii organului judiciar, în funcție de necesitate, ceea ce presupune că el are dreptul să solicite înmânarea și să examineze conținutul notițelor înainte de începerea declarației.

O modificare importantă de concepție asupra dreptului la tăcere/apărare al suspectului/inculpatului este aceea care îi permite în prezent *să își manifeste dreptul în mod divizibil*, cu privire numai la anumite fapte, împrejurări sau întrebări puse, și nu neapărat cu privire la ansamblul declarației.

După relatarea liberă făcută de persoana audiată, *i se pot pune întrebări*. În cursul judecății, ordinea punerii întrebărilor este stabilită în art. 378 CPP: inculpatului i se pot pune întrebări de către procuror, persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă

suspect sau inculpat, arătându-se că această modalitate poate duce la denaturarea celor afirmate (prin omiterea sau reformularea unor afirmații). Prin urmare, concluziile noastre privind necesitatea unei declarații olografe a suspectului sau inculpatului își menținvalabilitatea.

civilmente, ceilalți inculpați și avocații acestora și, în final, de către avocatul inculpatului audiat. Președintele și ceilalți membri ai completului *vor adresa întrebări inculpatului ulterior* procurorului, persoanei vătămate, părții civile, părții responsabile civilmente, celorlalți inculpați, precum și avocaților acestora și avocatului inculpatului a cărui audiere se face *și doar dacă apreciază necesar pentru justa soluționare a cauzei*. În cursul urmăririi penale nu există necesitatea de a se stabili o ordine a punerii întrebărilor, deoarece singurul subiect activ în această privință este organul de urmărire penală. Avocatul inculpatului, coinculpatului sau al altor subiecți procesuali are dreptul să *asiste*[1] la efectuarea oricărui act de urmărire penală și să formuleze *obiecțiuni*[2], dar nu să intervină activ în audiere.

Întrebările adresate de organul judiciar și de ceilalți participanți la audiere trebuie să aibă scopul de a completa și preciza expunerea făcută de suspect sau inculpat ori să verifice acuratețea, veridicitatea celor declarate[3].

În cursul judecății, aceste întrebări sunt adresate *nemijlocit* de cel care le formulează, și nu prin intermediul instanței, prin aceasta evitându-se reformularea întrebării și posibila denaturare a sensului ei, eliminându-se timpul inutil al repetării întrebării de către instanță, dar, nu în ultimul rând, constituind și un element tactic de obținere a adevărului, deoarece, ca și la confruntare, adresarea nemijlocită de întrebări de către o altă persoană ce cunoaște la rândul său situația de fapt îl va pune în dificultate pe inculpatul nesincer, totodată, nedându-i timpul necesar de a reflecta la răspunsul cel mai oportun pe care să îl dea. Instanța de judecată poate respinge întrebările care nu răspund exigențelor prevăzute de art. 100 alin. (4) CPP – prevederi care se aplică părții din probă tot astfel cum se aplică întregului probei.

Un aspect care interesează faza judecății este acela dacă există obligația audierii inculpatului în cazul în care, potrivit art. 374 alin. (7) CPP[4], nu sunt contestate declarațiile acestuia date în cursul urmăririi penale. În lumina jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului (conturată anterior), considerăm că subzistă și în cazul de mai sus obligația demersurilor de audiere a inculpatului.

Înainte și în cursul audierii, suspectul/inculpatul are *dreptul să se consulte cu avocatul* său asupra declarațiilor pe care le va da. Sfatul juridic al avocatului nu trebuie să conțină îndemnuri la susținerea unor aspecte neadevărate, deoarece avocatul este dator să dea clientului său sfaturi juridice corespunzătoare legii și să acționeze numai în limitele legii[5].

Considerăm că poate fi util ca întreruperile în audiere pentru ca inculpatul să se consulte cu avocatul său asupra răspunsului la o întrebare să fie consemnate în procesul-verbal sau în încheierea de ședință corespunzătoare.

Noul cod *nu mai prevede* obligația organului judiciar de a-l întreba pe suspect/inculpat, în cursul audierii, asupra probelor pe care înțelege să le propună în apărare.

130. Consemnarea declarațiilor. Relatarea liberă a suspectului sau inculpatului, precum și întrebările și răspunsurile adresate și încuviințate *se consemnează în scris* în declarație, precizându-se și cine le-a formulat. Această ultimă consemnare își are rostul său, deoarece pot fi trase concluzii pe bază de raționament logic asupra a ceea ce cunoaște însuși cel

[1] A se vedea art. 92 alin. (1) CPP.

[2] A se vedea art. 92 alin. (6) CPP.

[3] I. DRAGNEA, în P. BUNECI (COORD.), *op. cit.*, p. 122.

[4] „Probele administrate în cursul urmăririi penale și necontestate de către părți sau de către persoana vătămată nu se readministrează în cursul cercetării judecătorești. Acestea sunt puse în dezbaterea contradictorie a părților, a persoanei vătămate și a procurorului și sunt avute în vedere de instanță la deliberare".

[5] Art. 7 alin. (4) din Statutul profesiei de avocat, adoptat prin Hotărârea nr. 64/2011 a Consiliului Uniunii Naționale a Barourilor din România (M. Of. nr. 898 din 19 decembrie 2011).

care pune întrebarea. Întrebările respinse în cursul judecății se consemnează în încheierea de ședință. În cursul urmăririi penale nu pot exista întrebări respinse, câtă vreme pot fi puse numai de organul judiciar care are, în același timp, și autoritatea de a le respinge.

Nu constituie motiv de constatare a nulității declarației suspectului sau inculpatului, care să aibă ca efect derivat excluderea acesteia, neconsemnarea distinctă a întrebărilor adresate suspectului/inculpatului la care a oferit răspunsuri, dacă ele sunt consemnate în declarație[1].

În cuprinsul declarației *se consemnează ora de început și ora de sfârșit a ascultării*, ca o garanție a respectării procesului echitabil, deoarece în felul acesta se poate verifica modul în care a fost realizată ascultarea – pe timp de zi sau de noapte, pe o perioadă rezonabilă de timp sau epuizantă pentru cel audiat etc.[2]

Dacă este de acord cu conținutul declarației scrise, suspectul sau inculpatul *o semnează*; când nu poate să semneze, deși este de acord cu conținutul, sau refuză să semneze, organul judiciar consemnează acest lucru în declarația scrisă. A fi de acord cu conținutul declarației înainte de a o semna presupune a cunoaște conținutul ei sau, cel puțin, a avea încredere în loialitatea persoanei care a consemnat-o. Astfel, se observă că, și în lipsa prevederilor anterioare care impuneau citirea declarației înainte de a fi semnată, aceste activități faptice nu pot lipsi.

Completările, rectificările ori precizările pe care suspectul/inculpatul dorește să le aducă *după* ce a cunoscut conținutul declarației pe care trebuie să o semneze sunt indicate în finalul acesteia, textul referindu-se, prin urmare, la situația în care procedura luării declarației nu a fost încă finalizată și suspectul/inculpatul mai poate adăuga relatări înainte de a semna declarația.

După ce audierea a fost integral finalizată, eventualele completări, rectificări, precizări pot fi consemnate într-o nouă declarație.

Articolul 110 alin. (4) CPP prevede că declarația trebuie semnată și de organul judiciar care a procedat la audiere, de avocații prezenți ai tuturor părților și persoanei vătămate, precum și de interpret, când acesta și-a adus contribuția la luarea ei. Avem rezerve asupra justeții și oportunității unei asemenea dispoziții, cel puțin în ceea ce privește semnarea declarației în cursul judecății de către avocații celorlalte părți. *Pe de o parte*, legea creditează implicit ideea că, chiar și în condițiile ședinței publice și a garanțiilor de independență și imparțialitate ale judecătorului, ar putea exista situații în care consemnarea declarației să fie făcută cu rea-credință și astfel să existe necesitatea „confirmării" ei de către avocați. O astfel de idee indusă poate atrage efecte periculoase pentru autoritatea instanței și a justiției în general. Ar fi ca și cum o altă persoană trebuie să certifice prin semnătura sa realitatea constatărilor personale ale notarului public sau ale oricărui alt agent oficial care are competența de a face constatări. Spre exemplu, pe cale de extindere a raționamentului dedus din această prevedere legală, s-ar pune sub semnul îndoielii, fără altă argumentație faptică, constatările efectuate de organul de cercetare penală la locul faptei, dacă ele nu sunt confirmate de avocatul persoanei interesate.

Pe de altă parte, în cazul dosarelor penale cu numeroase părți – inculpați, părți civile etc. –, semnarea fiecărei declarații de către fiecare avocat prezent în parte consumă inutil timpul ședinței.

Inutilitatea semnării declarației de către toți avocații prezenți este evidențiată de contradicția în reglementare dintre textul analizat și cel referitor la audierea martorilor

[1] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 252.

[2] În același sens, I. DRAGNEA, în P. BUNECI (COORD.), *op. cit.*, p. 123.

amenințați. În acest din urmă caz, declarația se semnează *numai* de către organul judiciar – organ de urmărire penală, judecător de drepturi și libertăți și procuror, președintele completului de judecată –, deși la audiere asistă/contribuie și avocații prezenți.

Prin art. 110 alin. (5), Codul de procedură penală aduce o *noutate importantă* în legislația procesuală penală, impunând organelor de urmărire penală *obligația* înregistrării cu mijloace tehnice audio sau audiovideo a audierii suspectului sau inculpatului. *Înregistrarea audio/audiovideo* constituie o garanție importantă împotriva supunerii suspectului/inculpatului la rele tratamente pe perioada audierii; existența ei poate constitui o dovadă relevantă atât în favoarea suspectului sau inculpatului, atunci când acesta susține că a fost supus la rele tratamente, cât și a organelor judiciare, care pot proba lipsa de temeinicie a alegațiilor referitoare la supunerea la rele tratamente. De asemenea, înregistrarea prin mijloace tehnice a audierilor diminuează posibilitatea suspectului sau inculpatului de a reveni în mod credibil asupra declarațiilor date în faza de urmărire penală[1]. Atunci când înregistrarea nu este posibilă, acest lucru se consemnează în declarație, cu indicarea concretă a motivului.

În faza de judecată, Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară[2] prevede cu titlu general obligativitatea înregistrării audio a ședinței de judecată, deci și a audierii persoanelor.

Secțiunea a 3-a. Audierea persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente

REGLEMENTARE

Art. 111. Modul de audiere a persoanei vătămate. (1) La începutul primei audieri, organul judiciar adresează persoanei vătămate întrebările prevăzute la art. 107, care se aplică în mod corespunzător.

(2) Persoanei vătămate i se aduc la cunoștință următoarele drepturi și obligații:

a) dreptul de a fi asistată de avocat, iar în cazurile de asistență obligatorie, dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu;

b) dreptul de a apela la un mediator în cazurile permise de lege;

c) dreptul de a propune administrarea de probe, de a ridica excepții și de a pune concluzii, în condițiile prevăzute de lege;

d) dreptul de a fi încunoștințată cu privire la desfășurarea procedurii, dreptul de a formula plângere prealabilă, precum și dreptul de a se constitui parte civilă;

e) obligația de a se prezenta la chemările organelor judiciare;

f) obligația de a comunica orice schimbare de adresă;

g)[3] *abrogată*.

(3) Dispozițiile art. 109 alin. (1) și (2) și ale art. 110 se aplică în mod corespunzător.

(4) În cursul urmăririi penale, audierea persoanei vătămate se înregistrează prin mijloace tehnice audio sau audiovideo, atunci când organul de urmărire penală consideră necesar sau atunci când persoana vătămată a solicitat aceasta în mod expres, iar înregistrarea este posibilă.

(5)[4] Persoanei vătămate i se aduce la cunoștință cu ocazia primei audieri faptul că, în cazul în care inculpatul va fi privat de libertate, respectiv condamnat la o pedeapsă privativă de libertate, poate să fie informată cu privire la punerea în libertate în orice mod sau evadarea acestuia.

---

[1] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 248-249.

[2] Republicată în M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005.

[3] Lit. g) de la alin. (2) al art. 111 a fost abrogată prin art. 102 pct. 71 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (5) al art. 111 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 15 din O.U.G. nr. 18/2016 pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, Legii nr. 135/2010 privind Codul de

(6)[1] În cazul persoanelor vătămate pentru care a fost stabilită în condiţiile legii existenţa unor nevoi specifice de protecţie, organul judiciar poate dispune una sau mai multe dintre următoarele măsuri, atunci când este posibil şi când acesta apreciază că nu se aduce atingere bunei desfăşurări a procesului ori drepturilor şi intereselor părţilor:

a) audierea acestora în incinte concepute sau adaptate acestui scop;

b) audierea acestora prin intermediul sau în prezenţa unui psiholog sau a altui specialist în consilierea victimelor;

c) audierea acestora, cât şi eventuala lor reaudiere se realizează de aceeaşi persoană, dacă acest lucru este posibil şi dacă organul judiciar apreciază că aceasta nu aduce atingere bunei desfăşurări a procesului ori drepturilor şi intereselor părţilor.

(7) Audierea de către organele de cercetare penală a persoanelor vătămate care au fost victime ale infracţiunii de violenţă în familie, prevăzută de art. 199 din Codul penal, ale infracţiunilor de viol, agresiune sexuală, act sexual cu un minor şi corupere sexuală a minorilor, prevăzute la art. 218-221 din Codul penal, ale infracţiunii de rele tratamente aplicate minorului, prevăzută la art. 197 din Codul penal, hărţuire, prevăzută de art. 208 din Codul penal, şi hărţuire sexuală, prevăzută de art. 223 din Codul penal, precum şi în alte cazuri în care, din cauza împrejurărilor comiterii faptei, acest lucru se apreciază ca fiind necesar, se efectuează numai de către o persoană de acelaşi sex cu persoana vătămată, la cererea acesteia, cu excepţia cazului când organul judiciar apreciază că aceasta aduce atingere bunei desfăşurări a procesului ori drepturilor şi intereselor părţilor.

(8) Dacă persoana vătămată este minor, înregistrarea audierii acesteia prin mijloace tehnice audio sau audiovideo este obligatorie în toate cazurile. Atunci când înregistrarea nu este posibilă, acest lucru se consemnează în declaraţia persoanei vătămate, cu indicarea concretă a motivului pentru care înregistrarea nu a fost posibilă.

(9) Audierea persoanei vătămate de către organul judiciar care a înregistrat o plângere cu privire la săvârşirea unei infracţiuni se desfăşoară de îndată, iar, dacă acest lucru nu este posibil, se va realiza ulterior depunerii plângerii, fără întârzieri nejustificate.

(10) Declaraţia dată de persoana vătămată în condiţiile alin. (9) constituie mijloc de probă chiar dacă a fost administrată înainte de începerea urmăririi penale.

Art. 112. Modul de audiere a părţii civile şi a părţii responsabile civilmente. (1) Audierea părţii civile şi a părţii responsabile civilmente se face potrivit dispoziţiilor art. 111 alin. (1), (3) şi (4), care se aplică în mod corespunzător.

(2) Părţii civile, precum şi părţii responsabile civilmente li se aduc la cunoştinţă următoarele drepturi:

a) dreptul de a fi asistate de avocat, iar în cazurile de asistenţă obligatorie, dreptul de a li se desemna un avocat din oficiu;

b) dreptul de a apela la un mediator în cazurile permise de lege;

c) dreptul de a propune administrarea de probe, de a ridica excepţii şi de a pune concluzii în legătură cu soluţionarea laturii civile a cauzei, în condiţiile prevăzute de lege.

Art. 113.[2] **Protecţia persoanei vătămate şi a părţii civile.** (1) Atunci când sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege referitoare la statutul de martor ameninţat sau vulnerabil ori pentru protecţia vieţii private sau a demnităţii, organul de urmărire penală poate dispune faţă de persoana vătămată ori faţă de partea civilă măsurile de protecţie prevăzute la art. 124-130, care se aplică în mod corespunzător.

(2) Sunt prezumate vulnerabile victimele copii, victimele care sunt în relaţie de dependenţă faţă de autorul infracţiunii, victimele terorismului, ale criminalităţii organizate, ale traficului de persoane, ale violenţei în cadrul relaţiilor apropiate, ale violenţei sexuale sau ale exploatării, victimele infracţiunilor săvârşite din ură şi victimele afectate de o infracţiune din cauza prejudecăţilor sau din motive de discriminare care ar putea avea legătură în special cu caracteristicile lor personale,

---

procedură penală, precum şi pentru completarea art. 31 alin. (1) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară (M. Of. nr. 389 din 23 mai 2016).

[1] Alin. (6)-(10) ale art. 111 au fost introduse prin art. II pct. 16 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Art. 113 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 17 din O.U.G. nr. 18/2016.

victimele cu dizabilități, precum și victimele care au suferit un prejudiciu considerabil ca urmare a gravității infracțiunii.

(3) Dacă persoana vătămată sau partea civilă se află în vreuna dintre situațiile prevăzute la alin. (2), organul de urmărire penală îi aduce la cunoștință măsurile de protecție care pot fi luate, conținutul lor și posibilitatea de a renunța la acestea. Renunțarea persoanei vătămate sau a părții civile la luarea măsurilor de protecție se consemnează în scris și se semnează de către aceasta, în prezența reprezentantului legal, dacă este cazul.

(4) Reaudierea persoanei vătămate se face numai dacă acest lucru este strict necesar pentru desfășurarea procesului penal.

(5) La audiere, persoana vătămată poate fi însoțită, la cererea sa, de către reprezentantul său legal și de către o altă persoană desemnată de către persoana vătămată, cu excepția cazului în care organul judiciar decide motivat în sens contrar.

(6) Ori de câte ori organul judiciar nu poate stabili vârsta persoanei vătămate și există motive pentru a se considera că aceasta este minor, persoana vătămată va fi prezumată a fi minor.

COMENTARIU

131. Noțiune și importanță. Persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente, fiind persoane care au cunoștință despre săvârșirea infracțiunii și despre făptuitor, pot fi ascultate în procesul penal în vederea obținerii unor probe necesare rezolvării cauzei. Astfel, audierea acestor subiecți procesuali reprezintă mijlocul de probă oral prevăzut de lege ce cuprinde relatările lor în legătură cu fapta prevăzută de legea penală care formează obiectul cercetării.

Ca orice mijloc de probă, declarațiile părților și ale persoanei vătămate pot contribui la stabilirea adevărului cu privire la existența sau inexistența infracțiunii, la persoana făptuitorului, la gradul de vinovăție a acestuia, precum și cu privire la alte împrejurări de natură a servi la justa soluționare a cauzei penale[1].

Ca și în cazul inculpatului, precum și pentru egalitate de arme juridice, declarațiile acestor subiecți procesuali constituie deopotrivă un mijloc de apărare a intereselor lor legitime.

Audierea persoanei vătămate, a părții civile și a celei responsabile civilmente constituie, în principiu, o *obligație pentru organul judiciar*; această obligație nu mai este prevăzută, din păcate, explicit în textele de bază, însă rezultă din interpretarea acestora, precum și a altor prevederi. Astfel, dispozițiile nu prevăd obligativitatea demersurilor pentru audierea acestor subiecți procesuali, dar prevăd obligativitatea comunicării drepturilor și obligațiilor lor procesuale înainte de prima audiere; prin urmare, organul judiciar fiind obligat să citeze persoana pentru a-i comunica drepturile și obligațiile în contextul procedurii audierii, rezultă că este obligat și la luarea declarației acesteia.

În privința audierii persoanei vătămate, O.U.G. nr. 18/2016 introduce, salutar, dispoziția ca organul judiciar care a înregistrat o plângere cu privire la săvârșirea unei infracțiuni să procedeze *de îndată* la audierea persoanei vătămate ori, dacă audierea de îndată nu este posibilă, la audierea ulterioară, însă *fără întârzieri nejustificate*. Considerăm că acest organ judiciar poate fi nu numai cel legal competent, ci și un organ necompetent material sau teritorial, esențial fiind însă să fi avut îndatorirea de a înregistra plângerea penală sau plângerea prealabilă. Aceasta, pentru că audierea de îndată a persoanei vătămate se înscrie în categoria actelor procedurale urgente, iar, conform art. 306 alin. (2) CPP, „Organele de cercetare penală au obligația de a efectua actele de cercetare care nu suferă amânare, chiar dacă privesc o cauză pentru care nu au competența de a efectua urmărirea penală".

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 196.

Totodată, legea recunoaşte validitatea unor astfel de mijloace de probă, întrucât, în cazul în care urmărirea penală nu se efectuează de organul de cercetare penală prevăzut de lege, iar procurorul ia măsuri ca urmărirea să fie făcută de organul competent, actele sau măsurile procesuale legal efectuate (se înţelege, cu excepţia dispoziţiilor privind competenţa) rămân valabile[1].

Deşi criticată sub acest aspect[2], întrucât permite administrarea unui mijloc de probă în afara cadrului procesual penal, în realitate, distincţia este relativ formală. Oricum, audierea victimei în aceste condiţii nu este singurul procedeu probatoriu care se administrează înainte de începerea formală a urmăririi penale, în practică întâlnindu-se şi alte situaţii în care starea de fapt impune desfăşurarea de activităţi de către organele judiciare sau chiar de către organe necompetente şi care sunt consemnate ulterior în acte care constituie mijloace de probă (procesul-verbal de cercetare la faţa locului, procesul-verbal de constatare a infracţiunii flagrante).

Dincolo de necesitatea evidentă a unei declaraţii luate victimei cât mai aproape de primul contact cu organele judiciare, care este de natură a asigura o relatare cât mai corectă şi cât mai apropiată de adevărul faptic, dispoziţia legală poate fi totuşi criticată, întrucât prevede obligativitatea audierii şi recunoaşte valoare probatorie numai declaraţiei luate ca urmare a înregistrării unei plângeri din partea victimei, nu şi în celelalte situaţii. Or, în mod evident, există şi alte situaţii în care, chiar în lipsa unei plângeri, este necesară audierea unei victime care ulterior este posibil să nu mai poată fi audiată (de exemplu, în cazul unei tentative de omor, al unei vătămări corporale din culpă prin accident de circulaţie ş.a.).

Pentru faza judecăţii, art. 380 CPP stabileşte imperativ în sarcina instanţei [„Instanţa *procedează* (s.n.) la audierea persoanei vătămate (...)"] obligaţia de a trece la audierea persoanei vătămate, a părţii civile şi a celei responsabile civilmente după audierea inculpaţilor; or, nu s-ar putea concepe obligaţia de audiere în cursul judecăţii fără corespondent în cursul urmăririi penale.

Desigur, din punct de vedere al demersurilor pentru aflarea adevărului, organele de urmărire penală au obligaţia de a strânge şi a administra probele relevante cu privire la existenţa infracţiunii şi identificarea persoanelor care au săvârşit-o, printre acestea fiind cu prioritate cele ce rezultă din declaraţiile persoanei vătămate.

Organul judiciar poate emite mandat de aducere faţă de orice persoană – deci şi faţă de persoana vătămată, partea civilă şi partea responsabilă civilmente – dacă ascultarea ei este necesară, existând, prin urmare, şi obligaţia corelativă a organului judiciar de a face toate demersurile pentru a asculta persoana respectivă.

Cu toate acestea, dispoziţiile actuale nu sunt suficient de clare pentru a lămuri dacă obligaţia organului judiciar subzistă în orice împrejurare sau numai în cazurile în care apreciază necesară audierea persoanei vătămate, a părţii civile, a părţii responsabile civilmente.

În altă ordine de idei, este de analizat dacă persoana vătămată, partea civilă şi partea responsabilă civilmente au *un drept* sau *o obligaţie* de a da declaraţii în cauză. În prima situaţie, aceşti subiecţi procesuali ar putea refuza să facă depoziţii, în cea de-a doua, nu s-ar putea sustrage legal de la această îndatorire.

Dispoziţiile privind modul de audiere a acestor subiecţi procesuali fac trimitere la cele referitoare la audierea suspectului sau inculpatului, *cu excepţia prevederii art. 109*

[1] Art. 301 alin. (1) şi (2) CPP.

[2] M. UDROIU şi V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 383, respectiv p. 531-532. În acelaşi sens, A. CRIŞU, *op. cit.*, p. 321.

alin. (3) CPP, care reglementează dreptul la tăcere. Astfel, prin interpretare *per a contrario* rezultă că celelalte părți în proces nu beneficiază de acest drept[1].

Dispoziția potrivit căreia lipsa nejustificată a persoanei vătămate, a părții civile și a celei responsabile civilmente, chemate să dea declarații, se sancționează cu amendă judiciară[2] indică, de asemenea, obligația acestora de a se supune procedurii audierii lor.

Prevederile analizate se referă, în esență, la soluționarea laturii penale a cauzei; credem că, în ceea ce privește strict rezolvarea acțiunii civile, nu se susține teza obligativității părții civile și a părții responsabile civilmente de a da declarații în cauză. În ceea ce o privește pe partea civilă, abținerea de a da declarații asupra propriei acțiuni civile constituie o opțiune care se poate răsfrânge numai împotriva ei, din moment ce probarea pretențiilor civile urmează regula „cel ce face o propunere înaintea judecății trebuie să o dovedească"; în ceea ce o privește pe partea responsabilă civilmente, impunerea obligației de a da declarații care ar putea-o prejudicia material ar fi echivalentă cu impunerea obligației inculpatului de a da declarații care l-ar afecta penal.

În lumina prevederilor recente care pun accentul pe protejarea victimelor minori, dar și pe protejarea victimelor unor anumite categorii de infracțiuni grave, în legătură cu audierea lor, considerăm că pot exista situații în care *interesul legitim al victimei de a păstra dreptul la tăcere să prevaleze față de interesul public al bunei instrumentări a cauzei* în vederea aflării adevărului. Spre exemplu, victimele vulnerabile – în sensul art. 113 alin. (2) CPP – care nu se simt sau nu pot fi suficient protejate de acțiunile viitoare ale autorului faptei au dreptul legitim de a-și proteja propria integritate corporală sau chiar viața prin abținerea de la a da declarații care să exacerbeze comportamentul agresorului. Putem spune că, într-o astfel de situație, ne aflăm în fața unui veritabil caz de constrângere morală, de natură a înlătura obligația persoanei vătămate de a da declarație. Sau, în cazul minorilor, interesul evitării unei noi traume psihice datorate audierii lor va putea prevala față de interesul anchetei penale.

132. Valoarea probantă a declarațiilor persoanei vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente. Fiind interesați în proces, subiecții procesuali la care ne referim acționează pentru apărarea intereselor lor legitime; ca urmare, declarațiile lor în legătură cu cauza în care au calitate procesuală principală sunt, de principiu, concentrate în susținerea poziției pe care o au, ceea ce le poate determina să facă declarații necorespunzătoare adevărului. Ca și în privința valorii probante a declarațiilor suspectului sau inculpatului, legea actuală a înlăturat prevederea expresă potrivit căreia declarațiile părții (persoanei) vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente pot servi la aflarea adevărului *numai în măsura* în care sunt coroborate cu fapte și împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor, dar art. 103 CPP oferă cadrul legal pentru ca aceste declarații să fie analizate cu circumspecție, verificându-se buna lor credință.

Spre deosebire însă de declarațiile suspectului sau inculpatului, credem că cele ale persoanei vătămate pot fi considerate ca având, de principiu, un plus de credibilitate și valoare probantă și aceasta nu în considerarea aplicării dispozițiilor procedurale, ci în considerarea resorturilor psihice ce determină la fiecare categorie de participanți la proces adoptarea unei poziții sincere sau, dimpotrivă, nesincere. Dacă se poate presupune, cu titlu general, că inculpatul este, în majoritatea cazurilor, interesat să ascundă adevărul sau cel puțin o parte a acestuia, cu scopul evitării/diminuării răspunderii penale, nu același lucru se poate spune despre persoana vătămată, care, de principiu, nu are interes în

[1] În același sens, B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 142.
[2] A se vedea art. 283 alin. (2) CPP.

deformarea/ascunderea adevărului și care nici nu suportă vreo răspundere dacă acest adevăr este stabilit; dimpotrivă, câtă vreme interesul persoanei vătămate este animat de dorința firească de a fi tras la răspundere penală cel ce i-a cauzat lezarea, ea îl va indica pe *adevăratul* autor (dacă îl cunoaște), și nu o terță persoană, pentru că inducerea în eroare a organului judiciar ar conduce la dovedirea netemeiniciei susținerilor false ale persoanei vătămate, acea terță persoană având, desigur, la îndemână mijloace eficiente de apărare (alibi real), iar persoana vătămată fiind conștientă de o astfel de posibilitate. Nu mai puțin, una este să indici pe adevăratul autor și să insiști în condamnarea sa justificată și alta este să indici cu rea-credință o altă persoană, riscând să fie atrasă răspunderea penală nejustificată față de ea; la această a doua acțiune credem că, din considerente morale și penale, puține persoane s-ar încumeta, și acelea pentru motive subiective atât de puternice și evidente, încât ar fi destul de ușor de probat. Pe de altă parte însă, este de luat în considerare că persoanele vătămate pot avea tendința de a exagera amploarea faptelor sau acțiunilor unora dintre participanți, fiind nevoie a se clarifica cu rigurozitate dimensiunea celor relatate.

Prima declarație a persoanei vătămate poate fi luată chiar la momentul depunerii plângerii, constituind mijloc de probă indiferent dacă s-a început sau nu urmărirea penală. Considerăm a fi de mare importanță pentru aflarea adevărului și celeritatea urmăririi penale această nouă prevedere explicit introdusă, deoarece ea contribuie la satisfacerea mai multor deziderate, cum ar fi: facilitatea cunoașterii în mod amănunțit de către organul judiciar a faptelor petrecute, cu evidențierea aspectelor esențiale prin adresarea de întrebări, știut fiind că, în bună măsură, în plângerea redactată persoanele vătămate se concentrează emoțional ori conform interesului resimțit pe anumite aspecte ale evenimentelor, care nu întotdeauna sunt și cele mai relevante din punct de vedere al conturării elementelor infracțiunii și al demonstrării vinovăției unei persoane; cunoașterea încă din debutul cercetărilor a mijloacelor de probă pe care ar trebui să le administreze organul judiciar pentru stabilirea faptelor; preîntâmpinarea deformării unor relatări ale persoanei vătămate, prim omisiune sau, dimpotrivă, prin adăugare, intenționată sau nu, autoinfluențate ori influențate de persoanele apropiate, martori, făptuitori; evitarea tergiversării începerii urmăririi penale pe considerentul că datele furnizate în plângere sunt insuficiente etc. În altă ordine de idei, audierea neîntârziată (dacă este posibil) a persoanei vătămate se impune cu necesitate în acele cazuri în care aceasta a suferit vătămări corporale și ar fi în pericol de a deceda, deoarece informațiile ce ar putea fi relatate de victimă ar rămâne necunoscute organului judiciar, cu consecința prejudicierii cercetărilor.

133. Modul de audiere a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente. Audierea subiecților la care ne referim debutează prin stabilirea datelor personale ale acestora, similar procedurii aplicate suspectului/inculpatului, și continuă cu informarea lor asupra drepturilor și obligațiilor procesuale ce le revin. Majoritatea acestor drepturi și obligații sunt cele prevăzute de lege pentru suspect/inculpat, astfel încât le vom evidenția cu precădere pe acelea care individualizează calitățile procesuale pe care le analizăm.

În privința dreptului persoanei vătămate și al părții civile de a fi asistate obligatoriu de un avocat în anumite cazuri, precizăm că aceste cazuri sunt menționate la art. 93 alin. (4) și (5) CPP, și anume: „(4) Asistența juridică este obligatorie când persoana vătămată sau partea civilă este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă. (5) Când organul judiciar apreciază că din anumite motive persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente nu și-ar putea face singură apărarea, dispune luarea măsurilor pentru desemnarea unui avocat din oficiu".

Persoana vătămată are dreptul de a fi încunoștințată cu privire la desfășurarea procedurii, dreptul de a formula plângere prealabilă și dreptul de a se constitui parte civilă; comunicarea expresă a acestor drepturi este de natură a preîntâmpina constatarea tardivității formulării unor cereri esențiale de către persoana vătămată.

Potrivit noii reglementări, persoanei vătămate i se aduce la cunoștință cu ocazia primei audieri că *poate fi informată, dacă solicită, cu privire la punerea în libertate în orice mod a inculpatului* din executarea pedepsei închisorii, din executarea unei măsuri educative privative de libertate sau din starea de arest preventiv, precum și în cazul în care inculpatul/condamnatul evadează. În cazul în care persoana vătămată își exercită acest drept, organul judiciar în fața căruia solicită încunoștințarea încheie un proces-verbal care va fi atașat la dosar și care va fi comunicat, la punerea în executare a hotărârii ce dispune privarea de libertate, administrației locului de deținere.

În cazul în care condamnatul este pus în libertate chiar și temporar (de exemplu, prin întreruperea executării pedepsei), administrația locului de deținere va comunica persoanei vătămate acest eveniment. Similar, dacă judecătorul/instanța dispune punerea în libertate a inculpatului din măsura arestării preventive, va face aceeași înștiințare.

Acest drept are scopul de a institui o măsură de protecție a persoanei vătămate și o garanție pentru asigurarea dreptului la siguranță al acesteia față de eventuale acțiuni păgubitoare ale autorului infracțiunii[1].

Dreptul părții civile și al părții responsabile civilmente de a propune administrarea de probe, de a ridica excepții și de a pune concluzii este limitat la necesitatea soluționării laturii civile a cauzei[2].

Persoana vătămată are obligațiile expres prevăzute de a se prezenta la chemările organelor judiciare și de a comunica orice schimbare de adresă, în timp ce pentru partea civilă și partea responsabilă civilmente astfel de obligații nu sunt menționate explicit. Așa cum am remarcat anterior, obligația părților de a se prezenta la chemarea organului judiciar rezultă, printre altele, din prevederile referitoare la amenda judiciară și la mandatul de aducere. De asemenea, textul analizat nu indică, precum în cazul suspectului/inculpatului, termenul în care persoana vătămată are obligația de a comunica schimbarea adresei, termenul de 3 zile putând fi reținut, în opinia noastră, pentru identitate de tratament juridic al părților.

Audierea propriu-zisă se desfășoară potrivit acelorași reguli procedurale aplicabile suspectului sau inculpatului, motiv pentru care facem trimitere la acea secțiune[3].

Totuși, atrage atenția posibilitatea acordată persoanei vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente de a se consulta cu avocatul pe timpul audierii; în condițiile în care luarea declarațiilor este destinată stabilirii situației de fapt, și nu exercitării unor drepturi procedurale, dacă dreptul acordat suspectului/inculpatului de a se consulta cu avocatul asupra declarațiilor pentru a evita autoincriminarea poate fi înțeles, este mai greu de justificat de ce legea acordă un drept similar celorlalți subiecți principali. Persoana vătămată, spre exemplu, nu are dreptul de a omite anumite amănunte ale relatării, nici dreptul de a falsifica situația relatată fără a fi atrasă răspunderea penală împotriva sa, așa încât pare că o eventuală consultare cu avocatul *în cursul audierii* nu are obiect legal. Asupra

[1] I. DRAGNEA, în P. BUNECI (COORD.), *op. cit.*, p. 125.

[2] Cu toate acestea, partea civilă are dreptul (și deci și interesul) să formuleze apel nu numai în ceea ce privește latura civilă, ci și în ceea ce privește latura penală.

[3] A se vedea *supra*, partea generală, nr. 129.

desfășurării procesului și exercitării oricărui drept, se poate consulta cu avocatul în afara perioadei de audiere.

Codul de procedură penală stipulează posibilitatea organului de urmărire penală de a înregistra audierea persoanei vătămate și a părților civile/responsabile civilmente prin mijloace tehnice audiovideo, *dar nu obligatoriu*, ca în cazul audierii suspectului/inculpatului, ci doar când consideră necesar sau la solicitarea expresă a acestor persoane, cu condiția de a avea la dispoziție mijloacele tehnice necesare. Înregistrarea audierii persoanei vătămate este obligatorie în toate cazurile când aceasta este un *minor*, activitatea menționată putând lipsi numai în caz de imposibilitate obiectivă a asigurării înregistrării, cu precizarea concretă a motivului pentru care înregistrarea nu a fost posibilă. Norma procesuală penală impune consemnarea acestui motiv în cuprinsul declarației persoanei vătămate, iar în raport de reglementarea structurii acestui mijloc de probă, considerăm că mențiunea respectivă își găsește locul în cadrul secțiunii privind comunicarea drepturilor și obligațiilor persoanei vătămate.

Obligativitatea înregistrării audiovideo (preferabil) sau audio a declarației minorului victimă a infracțiunii își găsește deplina justificare în considerarea faptului că o astfel de înregistrare face dovada loialității obținerii declarației și/sau poate face obiectul unei examinări nemijlocite a părților asupra sincerității declarației pe baza comportamentului nonverbal al minorului audiat, evitându-se astfel reaudierea acestuia.

134. Protecția persoanei vătămate și a părții civile. Articolul 113 CPP consacră, ca și reglementarea anterioară, dreptul la protecție și siguranță al victimelor infracțiunilor, aflate în pericol, dată fiind vulnerabilitatea acestora ca urmare a consecințelor infracțiunii sau a presiunilor ce pot fi exercitate de către subiecții activi ai infracțiunii. Acestor prevederi li se alătură cele ale art. 111 alin. (6)-(7) nou-introduse prin O.U.G. nr. 18/2016, care, în conținutul lor, stabilesc măsuri ce au ca finalitate, pe lângă buna administrare a probelor, protecția psihologică a subiecților pasivi ai faptelor penale.

Legea stabilește, drept condiții comune ale măsurilor de protecție, ca *luarea acestora să nu aducă atingere bunei desfășurări a procesului ori drepturilor și intereselor părților*. Observăm că, aparent, legea acordă prioritate bunei desfășurări a procesului în raport cu dreptul victimei infracțiunii la siguranță și la protecție sau, în orice caz, poate fi întâlnit în practică un conflict între nevoia bunei desfășurări a procesului și imperativul salvgardării drepturilor și intereselor legitime ale părților (în special ale persoanelor vătămate), atunci când organul judiciar ajunge la concluzia că aplicarea măsurilor speciale de protecție ar îngreuna sau prejudicia bunul mers al procesului, dar, în același timp, ar fi benefice pentru unii dintre subiecții procesuali. Spre exemplu, s-ar putea aprecia că audierea persoanei vătămate într-o cameră special amenajată și prin intermediul unui psiholog aduce atingere interesului procesual al inculpatului de a adresa în mod direct întrebări acesteia.

Considerăm că, în realitate, cele două categorii de deziderate nu pot fi înțelese ca fiind antagonice, ci că fiecare dintre ele are aplicabilitate în măsura în care păstrează un echilibru echitabil cu celelalte, astfel încât să fie armonios combinate.

Pentru a obține un astfel de echilibru, trebuie mai întâi clarificate unele dintre noțiuni și limitele unora dintre drepturile și interesele părților.

În ceea ce privește noțiunea de *„drepturi"* ale subiecților procesuali, considerăm că legea se referă deopotrivă la drepturile procesuale regăsite în Codul de procedură penală sau în legi speciale, ca și la drepturile extraprocesuale, cum ar fi dreptul la integritate fizică și psihică, dreptul la siguranță, dreptul la inviolabilitatea domiciliului sau la securitatea patrimoniului, libertatea de decizie etc. Astfel, din acest punct de vedere, nu ar trebui să

existe situații în care efectiv să se prejudicieze fie buna desfășurare a procesului pentru a proteja drepturile părților, fie viceversa. Dacă, pentru buna desfășurare a procesului într-o anumită etapă, ar fi afectat un drept procesual, ar trebui luate măsurile necesare pentru ca această afectare să fie cât mai nesemnificativă, precum și pentru a fi înlăturată ulterior, astfel încât, în ansamblul procedurii, dreptul procesual să fie respectat și exercitat eficient. În ceea ce privește drepturile extraprocesuale/materiale, de principiu nu este admisibil să fie afectate prin aplicarea legii procesuale penale, deoarece nicio lege – materială sau procesuală – nu poate avea ca finalitate sau efect acceptat prejudicierea unor astfel de drepturi. Din acest punct de vedere, considerăm greșită opțiunea legii de a pune, principial, pe primul plan interesul procesual, iar pe plan secund drepturile (în special extraprocesuale) ale părților. Dimpotrivă, aceste din urmă drepturi trebuie să fie protejate cu prioritate, fiind unice și de multe ori ireparabile sau greu reparabile, pe când buna desfășurare a procesului se poate realiza prin găsirea altor mijloace de probă, a altor modalități de administrare a probelor, a altor măsuri procesuale, care să nu afecteze drepturile persoanelor implicate.

Noțiunea de *„interes"* al părților credem că nu se poate referi decât la interesul legitim, apărat de lege, iar nu la cel benefic subiectului procesual, dar ilegitim. De exemplu, inculpatul nu poate reclama că prin măsurile de protecție luate față de victima infracțiunii i s-a prejudiciat interesul denaturării unor mijloace de probă care să conducă la exonerarea sa de răspundere penală sau, spus la modul general, inculpatul nu poate reclama un interes legitim de a se sustrage răspunderii penale atunci când a comis infracțiunea, ci doar pe acela de a avea la dispoziție mijloace eficiente pentru apărare, fie pentru a-și dovedi nevinovăția, fie pentru a dovedi o răspundere penală atenuată față de cea pentru care a fost sau va fi trimis în judecată.

În ceea ce privește noțiunea de *„atingere adusă procesului"*, credem că trebuie interpretată în sensul în care această atingere este serioasă și poate produce consecințe negative concrete bunului mers al cercetărilor, iar nu că se referă la orice tulburare minoră a acestora – cum ar fi amânarea pe termen scurt a administrării unor probe.

În sfârșit, *„buna desfășurare a procesului"* are, în opinia noastră, înțelesul de obținere a unor probe fiabile ce reflectă adevărul obiectiv al faptelor petrecute, de clarificare a tuturor aspectelor relevante ale cauzei, de înlăturare a suspiciunilor că declarațiile persoanelor vătămate au fost influențate de organul judiciar sau, indirect, de măsurile de protecție dispuse.

Așadar, protecția persoanei vătămate sau a părții civile are drept scop, pe de o parte, evitarea oricăror riscuri cu privire la persoana lor, iar, pe de altă parte, asigurarea fiabilității probelor administrate[1]. Protecția se referă însă și la integritatea stării psihice a persoanei vătămate/părții civile ori la protecția demnității sale, indiferent dacă pericolul pentru aceste valori provine de la autorii infracțiunii, de la publicitatea ce s-ar face cazului sau de la alți factori.

Legiuitorul a conceput reglementarea, în parte, ca o normă de trimitere la dispozițiile privind statutul de martor amenințat sau de martor vulnerabil, aplicabile în mod corespunzător, acestea urmând a fi analizate în continuare. O particularizare este făcută în privința protecției vieții private sau a demnității persoanei vătămate/părții civile; poate fi vorba despre protecția datelor persoanei vătămate minore care a suferit o infracțiune cu lezarea

[1] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 259.

demnității sale (de exemplu, infracțiuni contra libertății sexuale), despre protecția datelor privind domiciliul etc.

Sunt *prezumate de lege a fi vulnerabile* mai multe categorii de victime expres delimitate, după cum urmează:

– *victimele copii*, indiferent de infracțiunea săvârșită împotriva lor. Noțiunea de „copil" nu este definită de lege. Potrivit Directivei nr. 2012/29/UE de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru nr. 2001/220/JAI a Consiliului[1], a cărei transpunere a fost realizată prin introducerea acestor dispoziții, „«copil» înseamnă orice persoană având o vârstă mai mică de 18 ani" [art. 2 alin. (1) lit. c)]. Această interpretare este susținută și de dispozițiile alin. (6) al art. 113 CPP, care impun organului judiciar să prezume că persoana vătămată este minoră, dacă nu i se poate stabili vârsta și există motive să fie considerată astfel.

Copiii implicați ca subiecți pasivi ai infracțiunilor sunt prezumați vulnerabili datorită faptului că, fizic și intelectual, nu au capacitatea de a se apăra, iar, psihic, infracțiunea va avea asupra lor efecte negative mult mai puternice decât cele resimțite de un adult;

– *victimele care sunt în relație de dependență față de autorul infracțiunii*; dependența este o stare de subordonare, de supunere a victimei față de infractor și poate avea o multitudine de fațete, cum ar fi dependența față de părinți, dependența cauzată de lipsa mijloacelor materiale de subzistență proprii (inclusiv locuință), dependența ca urmare a controlului autorului infracțiunii asupra actelor de identitate ale victimei, atunci când aceasta nu are posibilitatea liberă de deplasare fără acele acte, dependența părintelui în vârstă de descendenții care îl întrețin etc. Dependența are, cu precădere, o natură psihologică, fără a exclude situațiile în care este impusă prin violență;

– *victimele terorismului, ale criminalității organizate, ale traficului de persoane*. În legătură cu acestea, legea prezumă vulnerabilitatea victimelor ca urmare a pericolelor și suferințelor majore la care au fost expuse și care le-au afectat psihicul, dar și ca urmare a pericolului sporit de a fi urmărite, intimidate, agresate de infractori sau de acoliții acestora, dată fiind gravitatea infracțiunilor și a răspunderii penale la care vor fi expuși ca urmare a depozițiilor făcute de victime. Nu se exclude nici presiunea ce poate fi făcută pentru reluarea activității la care au fost supuse în cadrul criminalității organizate sau traficului de persoane;

– *victimele violenței în cadrul relațiilor apropiate*. Se pot încadra în această categorie persoanele aflate în relații de familie sau în relații similare acestora, cu precizarea că astfel de relații se pot suprapune pe cele referitoare la victimele copii sau victimele aflate în relație de dependență față de autorul infracțiunii. Vulnerabilitatea victimelor expuse violenței în cadrul relațiilor apropiate este atrasă tocmai de natura afectivă a acestor relații care, într-o mare proporție, le paralizează inițiativa de a semnala infracțiunea organelor judiciare. Pot fi expuse ulterior la același gen de infracțiuni;

– *victimele violenței sexuale sau ale exploatării*. Prin termenul „exploatare" credem că se face trimitere la art. 182 CP[2], iar „violența sexuală" se referă atât la acțiunile care pot fi încadrate în infracțiunea de viol, cât și la acțiunile violente prin care victima este determinată

[1] J.O. L 315 din 14 noiembrie 2012.

[2] „Exploatarea unei persoane. Prin *exploatarea unei persoane* se înțelege: a) supunerea la executarea unei munci sau îndeplinirea de servicii, în mod forțat; b) ținerea în stare de sclavie sau alte procedee asemănătoare de lipsire de libertate ori de aservire; c) obligarea la practicarea prostituției, la manifestări pornografice în vederea producerii și difuzării de materiale pornografice sau la alte forme de exploatare sexuală; d) obligarea la practicarea cerșetoriei; e) prelevarea de organe, țesuturi sau celule de origine umană, în mod ilegal".

să întrețină relații sexuale cu alte persoane decât agresorul. Pe lângă consecințele corporale și psihologice directe ale unor astfel de fapte, victimele supuse sunt vulnerabile ca urmare a tendinței de a ascunde că au fost implicate în acțiuni care, cunoscute fiind de către public, le-ar atrage un oprobriu moral. Astfel, ca și în cazurile similare de mai sus, multe dintre infracțiunile ce cuprind componenta violenței sexuale nu ajung la cunoștința organului judiciar ori vor fi cunoscute tardiv, incomplet, din acest punct de vedere impunându-se o vigilență sporită în descoperirea și instrumentarea din oficiu a acestui gen de fapte penale;

– *victimele infracțiunilor săvârșite din ură și victimele afectate de o infracțiune din cauza prejudecăților sau din motive de discriminare care ar putea avea legătură în special cu caracteristicile lor personale; victimele cu dizabilități.* Interzicerea discriminării constituie o constantă a legislației naționale[1] și a celei europene[2] sau internaționale[3] la care ne raportăm și acest lucru se reflectă corespunzător și în dispozițiile de procedură. Protecția sporită a categoriilor de victime de mai sus, prin intermediul instituțiilor procesuale penale, este impusă, pe de o parte, de imperativul luării tuturor măsurilor legislative rezonabile care să contribuie la eliminarea discriminării, a prejudecăților, a tratamentului inegal al persoanelor din cauza unor caracteristici personale – inclusiv dizabilități –, iar, pe de altă parte, de faptul că astfel de victime au posibilități mai reduse de a prevedea și de a se apăra împotriva acțiunilor izvorâte din ură ori a celor întemeiate pe prejudecăți și concepte discriminatorii;

– *victimele care au suferit un prejudiciu considerabil ca urmare a gravității infracțiunii.* Considerăm că această categorie de victime sunt vulnerabile din mai multe perspective: teama de a nu fi supuse și altor acțiuni păgubitoare, din răzbunare, care le-ar agrava situația materială; posibilitățile reduse de a-și organiza apărarea, ca urmare a lipsei mijloacelor materiale; situația medicală gravă în care se află și care atrage o serie de temeri ori inhibiții, în cazul în care „prejudiciul considerabil" nu este unul material, ci corporal.

O primă categorie de măsuri de protecție a persoanelor vătămate constă în audierea lor de către subiecți oficiali ce dețin caracteristici personale și profesionale de natură a facilita comunicarea și a diminua impactul emoțional al rememorării faptelor la care victimele au fost supuse; astfel, audierea se va realiza, după caz, fie prin intermediul sau în prezența (activă) a unui psiholog sau a altui specialist în consilierea victimelor, fie de aceeași persoană care a mai audiat victima anterior și care, datorită acestei împrejurări, poate stabili un contact psihologic mai bun cu ea, fie de o persoană de același sex cu persoana vătămată, de natură a o dezinhiba în ceea ce privește relatarea unor amănunte ce țin de intimitatea sexuală sau familială. De asemenea, persoana vătămată poate fi însoțită în cursul audierii de reprezentantul ei legal, precum și de o altă persoană desemnată de ea, măsura fiind menită a-i aduce un suport sporit de încredere. Audierea persoanelor vătămate care au fost victime ale infracțiunilor enumerate la alin. (7) al art. 111 CPP se va realiza, la cererea acestora, numai de către o persoană de același sex cu ele, exceptând cazul când aceasta aduce atingere bunei desfășurări a procesului ori drepturilor și intereselor părților. Pentru realizarea acestui drept, considerăm că se impune ca organul judiciar să aducă, în prealabil, la cunoștința persoanei vătămate această posibilitate și, în același timp, nu excludem faptul ca însuși organul judiciar să aprecieze, din oficiu, că audierea de către o persoană de același sex cu victima este o măsură oportună, în condițiile date. Suspectul

[1] Art. 16 alin. (1) din Constituția României, art. 77 lit. h) CP, art. 297 alin. (2) CP.

[2] Art. 14 din Convenția europeană a drepturilor omului, art. 21 alin. (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

[3] Art. 2 din Declarația Universală a Drepturilor Omului.

sau inculpatul ori celelalte părți nu pot invoca o prejudiciere a drepturilor și intereselor lor prin simplul fapt al audierii persoanei vătămate de un organ de cercetare de același sex cu aceasta, ci o astfel de prejudiciere ar putea eventual interveni ca urmare a unor situații particulare în care se află organul de cercetare penală respectiv, cum ar fi necompetența procesuală, insuficienta experiență profesională, incompatibilitatea etc. Prevederea nu este aplicabilă atunci când audierea se realizează de procuror sau de judecător/instanță; chiar dacă textul nu prevede expres, este admisibilă audierea persoanei vătămate de un organ de cercetare penală de sex opus în cazul în care nu este obiectiv posibil ca audierea să se realizeze conform cererii acesteia.

O altă categorie de măsuri de protecție constă în audierea persoanei vătămate în incinte concepute sau adaptate acestui scop, înțelegându-se, chiar în lipsa unor elemente explicative ale legii, că astfel de încăperi au o anumită dotare specifică ce permite audierea în condiții de protecție sporită suprapuse pe cele ce garantează fiabilitatea probei. Cu titlu de exemplu, în incintele respective se poate efectua înregistrarea audiovideo a audierii victimei fără ca aceasta să sesizeze și să se simtă inconfortabil ori să își modifice reacțiile verbale și nonverbale datorită înregistrării, poate fi urmărită audierea de către persoane specializate, care să transmită observațiile lor în timp real celui ce realizează audierea, poate fi urmărită audierea de către reprezentanții legali ai celui audiat ori de avocații părților.

Tot în scopul protejării persoanei vătămate de impactul emoțional negativ datorat rememorării faptelor, norma procesuală *restricționează posibilitatea audierii repetate* a acesteia, impunând ca reaudierea să se poată face numai dacă este strict necesară pentru desfășurarea procesului penal. Deși rămâne la latitudinea organului judiciar să stabilească îndeplinirea acestei condiții, aprecierea situației nu trebuie să aibă un caracter formal, ci se impune a se întemeia pe aspecte obiective demonstrabile.

Secțiunea a 4-a. Audierea martorilor

REGLEMENTARE

Art. 114. Persoanele audiate ca martor. (1) Poate fi audiată în calitate de martor orice persoană care are cunoștință despre fapte sau împrejurări de fapt care constituie probă în cauza penală.

(2) Orice persoană citată în calitate de martor are următoarele obligații:

a) de a se prezenta în fața organului judiciar care a citat-o la locul, ziua și ora arătate în citație;

b) de a depune jurământ sau declarație solemnă în fața instanței;

c) de a spune adevărul.

(3) Calitatea de martor are întâietate față de calitatea de expert sau de avocat, de mediator ori de reprezentant al uneia dintre părți sau al unui subiect procesual principal, cu privire la faptele și împrejurările de fapt pe care persoana le-a cunoscut înainte de a dobândi această calitate.

(4) Pot fi audiate în calitate de martor și persoanele care au întocmit procese-verbale în temeiul art. 61 și 62.

Art. 115. Capacitatea de a fi martor. (1) Orice persoană poate fi citată și audiată în calitate de martor, cu excepția părților și a subiecților procesuali principali.

(2) Persoanele care se află într-o situație ce pune la îndoială, în mod rezonabil, capacitatea de a fi martor pot fi audiate doar atunci când organul judiciar constată că persoana este capabilă să relateze în mod conștient fapte și împrejurări de fapt conforme cu realitatea.

(3) Pentru a decide cu privire la capacitatea unei persoane de a fi martor, organul judiciar dispune, la cerere sau din oficiu, orice examinare necesară, prin mijloacele prevăzute de lege.

Art. 116. Obiectul și limitele declarației martorului. (1) Martorul este audiat asupra unor fapte sau împrejurări de fapt care constituie obiectul probațiunii în cauza în care a fost citat.

(2) Audierea martorului poate fi extinsă asupra tuturor împrejurărilor necesare pentru verificarea credibilității sale.

(3)[1] Nu pot face obiectul declarației martorului acele fapte sau împrejurări al căror secret ori confidențialitate poate fi opusă prin lege organelor judiciare.

(4) Faptele sau împrejurările prevăzute la alin. (3) pot face obiectul declarației martorului atunci când autoritatea competentă sau persoana îndreptățită își exprimă acordul în acest sens sau atunci când există o altă cauză legală de înlăturare a obligației de a păstra secretul sau confidențialitatea.

(5)[2] *Abrogat*.

Art. 117. Persoanele care au dreptul de a refuza să dea declarații în calitate de martor. (1) Au dreptul de a refuza să fie audiate în calitate de martor următoarele persoane:

a) soțul, ascendenții și descendenții în linie directă, precum și frații și surorile suspectului sau inculpatului;

b) persoanele care au avut calitatea de soț al suspectului sau al inculpatului.

(2) După comunicarea drepturilor și obligațiilor potrivit art. 120, organele judiciare comunică persoanelor prevăzute la alin. (1) dreptul de a nu da declarații în calitate de martor.

(3) Dacă persoanele prevăzute la alin. (1) sunt de acord să dea declarații, în privința acestora sunt aplicabile dispozițiile privitoare la drepturile și obligațiile martorilor.

(4)[3] Persoana care îndeplinește una dintre calitățile prevăzute la alin. (1) în raport cu unul dintre suspecți sau inculpați este scutită de obligația de a depune mărturie și împotriva celorlalți suspecți sau inculpați, în cazul în care declarația sa nu poate fi limitată doar la aceștia din urmă.

Art. 118.[4] **Dreptul martorului de a nu se acuza.** Declarația de martor dată de o persoană care, în aceeași cauză, anterior declarației a avut sau, ulterior, a dobândit calitatea de suspect ori inculpat nu poate fi folosită împotriva sa. Organele judiciare au obligația să menționeze, cu ocazia consemnării declarației, calitatea procesuală anterioară.

Art. 119. Întrebările privind persoana martorului. (1) Dispozițiile art. 107 se aplică în mod corespunzător în cazul audierii martorului.

(2) Martorului i se comunică obiectul cauzei și apoi este întrebat dacă este membru de familie sau fost soț al suspectului, inculpatului, persoanei vătămate ori al celorlalte părți din procesul penal, dacă se află în relații de prietenie sau de dușmănie cu aceste persoane, precum și dacă a suferit vreo pagubă în urma săvârșirii infracțiunii.

(3) Martorului nu i se adresează întrebările privind persoana sa atunci când față de acesta s-a dispus o măsură de protecție a datelor de identitate.

Art. 120. Comunicarea drepturilor și obligațiilor. (1) Organul judiciar comunică martorului calitatea în care este audiat și faptele sau împrejurările de fapt pentru dovedirea cărora a fost propus ca martor.

(2) Martorului i se aduc apoi la cunoștință următoarele drepturi și obligații:

a) dreptul de a fi supus măsurilor de protecție și de a beneficia de restituirea cheltuielilor prilejuite de chemarea în fața organelor judiciare, atunci când sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege;

b) obligația de a se prezenta la chemările organelor judiciare, atrăgându-i-se atenția că, în cazul neîndeplinirii acestei obligații, se poate emite mandat de aducere împotriva sa;

c) obligația de a comunica în scris, în termen de 5 zile, orice schimbare a adresei la care este citat, atrăgându-i-se atenția că, în cazul neîndeplinirii acestei obligații, se poate dispune împotriva sa sancțiunea prevăzută de art. 283 alin. (1);

d) obligația de a da declarații conforme cu realitatea, atrăgându-i-se atenția că legea pedepsește infracțiunea de mărturie mincinoasă.

Art. 121. Jurământul și declarația solemnă a martorului. (1) În cursul urmăririi penale și judecății, după îndeplinirea dispozițiilor art. 119 și 120, organul de urmărire penală și președintele completului solicită martorului depunerea jurământului sau a declarației solemne.

---

[1] Alin. (3) al art. 116 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 72 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (5) al art. 116 a fost abrogat prin art. 102 pct. 73 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (4) al art. 117 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 74 din Legea nr. 255/2013.

[4] Art. 118 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 75 din Legea nr. 255/2013.

(2) Organul de urmărire penală şi preşedintele completului îl întreabă pe martor dacă doreşte să depună jurământ religios sau declaraţie solemnă.

(3) Textul jurământului este următorul: *„Jur că voi spune adevărul şi nu voi ascunde nimic din ceea ce ştiu. Aşa să-mi ajute Dumnezeu!"*. Referirea la divinitate din formula jurământului se schimbă în funcţie de credinţa religioasă a martorului.

(4) În timpul depunerii jurământului, cu excepţiile impuse de credinţa religioasă, martorul ţine mâna dreaptă pe cruce sau pe Biblie.

(5) În cazul în care martorul alege să facă o declaraţie solemnă, textul acesteia este următorul: *„Mă oblig că voi spune adevărul şi nu voi ascunde nimic din ceea ce ştiu."*

(6)[1] Dispoziţiile alin. (1)-(5) se aplică în mod corespunzător în procedura audierii anticipate, în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi.

Art. 122. Modul de audiere a martorului. (1) Fiecare martor este audiat separat şi fără prezenţa altor martori.

(2) Martorul este lăsat să declare tot ceea ce ştie în legătură cu faptele sau împrejurările de fapt pentru dovedirea cărora a fost propus, apoi i se pot adresa întrebări.

(3) Martorului nu i se pot adresa întrebări privind opţiunile politice, ideologice sau religioase ori alte circumstanţe personale şi de familie, cu excepţia cazului în care acestea sunt strict necesare pentru aflarea adevărului în cauză sau pentru verificarea credibilităţii martorului.

Art. 123. Consemnarea declaraţiilor. (1) Consemnarea declaraţiilor se face potrivit dispoziţiilor art. 110, care se aplică în mod corespunzător.

(2) În cursul urmăririi penale, audierea martorului se înregistrează prin mijloace tehnice audio sau audiovideo, dacă organul de urmărire penală consideră necesar sau dacă martorul solicită expres aceasta şi înregistrarea este posibilă.

Art. 124. Cazurile speciale de audiere a martorului. (1) Audierea martorului minor în vârstă de până la 14 ani are loc în prezenţa unuia dintre părinţi, a tutorelui sau a persoanei ori a reprezentantului instituţiei căreia îi este încredinţat minorul spre creştere şi educare.

(2) Dacă persoanele arătate la alin. (1) nu pot fi prezente sau au calitatea de suspect, inculpat, persoană vătămată, parte civilă, parte responsabilă civilmente ori martor în cauză ori există suspiciunea rezonabilă că pot influenţa declaraţia minorului, audierea acestuia are loc în prezenţa unui reprezentant al autorităţii tutelare sau a unei rude cu capacitate deplină de exerciţiu, stabilite de organul judiciar.

(3) Dacă se consideră necesar, la cerere sau din oficiu, organul de urmărire penală sau instanţa dispune ca la audierea martorului minor să asiste un psiholog.

(4) Audierea martorului minor trebuie să evite producerea oricărui efect negativ asupra stării psihice a acestuia.

(5)[2] Martorului minor care la data audierii nu a împlinit vârsta de 14 ani nu i se comunică obligaţiile prevăzute la art. 120 alin. (2) lit. d) şi nu depune jurământ, dar i se atrage atenţia să spună adevărul.

(6)-(7)[3] *Abrogate*.

COMENTARIU

135. Noţiune şi importanţă. Martorul este persoana fizică, alta decât suspectul, persoana vătămată şi părţile în procesul penal, ce are cunoştinţă despre fapte şi împrejurări de fapt care servesc la constatarea existenţei sau inexistenţei unei infracţiuni, la identificarea persoanei care a săvârşit-o şi la cunoaşterea împrejurărilor necesare pentru justa soluţionare a cauzei şi aflarea adevărului în procesul penal.

[1] Alin. (6) al art. 121 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 76 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (5) al art. 124 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 18 din O.U.G. nr. 18/2016.
[3] Alin. (6) şi (7) ale art. 124 au fost abrogate prin art. 102 pct. 77 din Legea nr. 255/2013.

În vorbirea curentă, martor este acea persoană care s-a aflat de față, a asistat cu propriile simțuri la producerea unui eveniment determinat sau a căpătat direct anumite cunoștințe legate de acel eveniment[1].

Declarațiile martorilor reprezintă mijloace de probă foarte vechi și frecvente în procesul penal. În doctrină s-a arătat de mult că martorii sunt „ochii și urechile justiției". Martorul în sine nu este un mijloc de probă; au acest caracter numai declarațiile lui, în măsura în care concură la rezolvarea cauzei[2].

Declarația martorului este mijlocul de probă constând în relatarea făcută de acesta organului judiciar penal în cadrul procesului penal, prin care reproduce cunoștințele sale despre *fapte* și *împrejurări de fapt* necesare pentru justa soluționare a cauzei.

Făcând parte din categoria mijloacelor de probă orale, declarațiile martorilor sunt caracterizate în literatura juridică de specialitate ca un mijloc de probă ce ține de natura activităților infracționale, deci un mijloc de probă necesar și adecvat pentru aflarea adevărului[3]. Declarațiile martorilor, în măsura în care sunt relevante, contribuic în mod esențial la aflarea adevărului și deci la soluționarea procesului penal.

136. Valoare probatorie. Cercetările științifice întreprinse în domeniul psihologiei martorilor au demonstrat că mecanismul de percepție, de fixare, de memorizare și de redare variază de la individ la individ, în funcție de o multitudine de elemente, așa încât în orice declarație poate apărea un coeficient de alterare/deformare a realității percepute. La acestea se poate adăuga și reaua-credință a martorului, inabilitatea celui ce audiază, lipsa de pregătire profesională a celui care trebuie să evalueze o declarație. Datorită acestor factori aleatorii, valoarea probelor conținute în declarațiile martorilor este extrem de variabilă, începând de la deplina încredere până la cea mai serioasă suspiciune[4].

Evaluarea judiciară a declarațiilor martorilor este una dintre cele mai dificile probleme ale practicii judiciare. Aprecierea concretă a probei testimoniale se confruntă cu numeroase greutăți, întrucât, pornind de la prezumția că toate declarațiile martorilor au aceeași valoare și fac dovada în aceeași măsură ca oricare alt mijloc de probă, cât să creadă și cât să nu rețină organul judiciar dintr-o declarație de martor nu pot constitui decât o chestiune foarte concretă de speță, în care principalul element de evaluare îl reprezintă *convingerea organului judiciar*[5].

Psihologia judiciară studiază factorii care influențează recepționarea informației, păstrarea acesteia în memorie și reproducerea de către martor, iar criminalistica elaborează metodele tactice de ascultare care să conducă la înțelegerea factorilor care au influențat asupra declarației. Organele de urmărire penală și instanța de judecată au obligația de a analiza critic declarațiile martorilor, de a verifica fiecare relatare în parte și apoi de a o examina în funcție de personalitatea martorului, în ansamblul probelor, explicând orice nepotrivire prin factorii care pot influența declarația[6].

Declarația martorului este *divizibilă*, în sensul că organul judiciar poate să rețină ca reproducând realitatea numai unele părți ale acesteia și poate să le îndepărteze motivat pe celelalte. De asemenea, declarația martorului este *retractabilă*[7], în sensul că este

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 199.
[2] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 364.
[3] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 200.
[4] *Idem*, p. 201.
[5] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 369.
[6] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 379.
[7] În sens contrar, respectiv că declarația martorului nu este retractabilă, a se vedea M. UDROIU, *op. cit.*, p. 269. Opinia este nuanțată de V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 607-610.

admisibil ca acesta să facă o nouă declarație cu un conținut contradictoriu față de cel din prima mărturie. Împrejurarea că modificarea declarațiilor martorului poate atrage asupra acestuia, în anumite condiții prevăzute de Codul penal, o sancțiune penală nu are legătură cu *posibilitatea* retractării declarației de către martor, ci doar cu *consecințele* retractării. Dacă declarația martorului nu ar putea fi retractată, ar fi lipsită de sens prevederea art. 273 alin. (3) CP, care admite că autorul mărturiei mincinoase își poate retrage acea mărturie (desigur, printr-o alta). Astfel, noțiunea de „retractare" este în legătură cu posibilitatea manifestării de voință a persoanei de a-și infirma ori modifica propriile susțineri, iar nu cu veracitatea celor susținute în una sau alta dintre declarații ori cu valoarea probantă pe care o acordă acestora organul judiciar.

137. Capacitatea de a fi martor. Sfera persoanelor care pot avea calitatea de martor în procesul penal este delimitată dintr-o dublă perspectivă prin art. 114 și art. 115 CPP, aceste două texte completându-se reciproc.

Astfel, prin art. 114 se stabilește sfera persoanelor care pot fi martori din perspectivă *probatorie*: martor este persoana care cunoaște informații ce constituie probă în procesul penal. *Per a contrario*, persoanele care nu cunosc astfel de informații nu pot fi martori (în acel proces).

Prin art. 115 se stabilește sfera persoanelor care pot fi martori din perspectivă *procesuală*: martor este persoana care nu are calitatea de subiect procesual principal sau parte, *constituite* ca atare în proces.

Îngemănând aceste două criterii, reținem că poate avea calitatea de martor orice persoană care cunoaște informații ce constituie probă în proces și care, în același timp, nu are calitatea procesuală de suspect, persoană vătămată, inculpat, parte civilă sau parte responsabilă civilmente.

Persoana care a suferit o vătămare de pe urma infracțiunii poate avea calitatea de martor *dacă înștiințează* organul judiciar că nu dorește să participe la procesul penal în calitate de persoană vătămată[1]; prin urmare, regula este că, atât timp cât persoana vătămată fizic, material sau moral nu a încunoștințat organul judiciar că nu dorește să aibă această calitate procesuală, ea va fi considerată persoană vătămată.

Persoanele care au în cauza penală calitatea de părți nu pot fi ascultate în calitate de martor, deoarece subzistă o prezumție de parțialitate, nicio persoană neputând fi martor în propria sa cauză (*nemo testis idoneus in re sua*)[2]. Credem totuși că această prezumție nu are un caracter natural și absolut. Legea română permite audierea în calitate de martor a persoanei care a suferit o vătămare din infracțiune; chiar dacă nu dorește să participe procesual în cauză, nu înseamnă că acea cauză nu o privește direct și că, prin simpla lipsă a calității procesuale, devine dintr-o dată martor imparțial. Alte sisteme de drept[3] prevăd chiar posibilitatea inculpatului de a da declarație de martor în cauză. Pe de altă parte, principiul liberei aprecieri a probelor aduce formal pe picior de egalitate valoarea probantă a declarației persoanei vătămate cu cea a martorului, deci, în principiu, declarația unei persoane poate avea aceeași valoare probantă, fie că este dată în calitate de persoană vătămată, fie că este dată în calitate de martor. Așadar, pare că esența regulii este de sorginte procesuală, și anume că o persoană nu poate avea decât *o singură calitate procesuală* într-o cauză și – firesc – poate da declarații numai în considerarea acelei calități.

[1] A se vedea art. 81 alin. (2) CPP.
[2] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 367.
[3] Sistemul procesual al SUA.

Persoanele care au pierdut calitatea anterioară de părți în cauză pot fi ascultate ca martori. Mituitorul scos din cauză pentru motivele de nepedepsire prevăzute de lege poate fi audiat în calitate de martor[1]. Tot astfel, inculpatul față de care s-a disjuns cauza și s-a pronunțat o hotărâre judecătorească definitivă va avea calitatea de martor în cauza privind pe coinculpați care este încă pe rol, deoarece nu mai are interes în a păstra tăcerea sau în a da declarații neadevărate, câtă vreme principiul *ne bis in idem*[2] împiedică reluarea judecății cu privire la aceeași faptă[3]. În schimb, considerăm că inculpatul din cauza disjunsă cu privire la care nu s-a pronunțat o hotărâre definitivă nu poate avea calitatea de martor în cealaltă cauză, de asemenea în curs de soluționare, deoarece disjungerea este doar o măsură procesuală de bună soluționare a cauzei din perspectiva celerității, dar nu se poate reține că, prin disjungere, declarațiile unei persoane într-un anume dosar nu se răsfrâng asupra situației sale dintr-un alt dosar, în condițiile în care ambele aceste dosare constituie *o singură cauză*. O altă interpretare ar putea da naștere la practici abuzive, în care organul de urmărire penală disjunge cauza artificial cu privire la unul/unii dintre inculpați, cu scopul de a-i transforma pe toți inculpații în martori în celălalt dosar și de a avea astfel o pârghie procesuală în plus pentru a obține declarații de la ei. Mai mult, două dosare disjunse care formează o aceeași cauză pot fi reunite în anumite condiții, într-o astfel de situație existând dificultăți în valorificarea declarației unei persoane audiate ca martor care, după reunire, are de fapt o calitate procesuală principală.

O persoană poate avea *concomitent mai multe calități procesuale* într-un proces penal în care se cercetează/judecă mai multe infracțiuni. În cazul coinculpaților, trebuie făcută deosebirea între coinculpații din *aceeași cauză penală* și coinculpații din *același proces penal*. În primul caz, coinculpații sunt participanți la aceeași infracțiune, pe când în al doilea sunt învinuiți pentru infracțiuni distincte, dar reunite din cauza conexității. În cazul de reunire prevăzut la art. 43 alin. (2) lit. c) CPP, fiecare suspect sau inculpat va fi audiat în această calitate cu privire la fapta săvârșită de el, iar cu privire la celelalte fapte, dacă este cazul, va fi ascultat ca martor[4]. Tot astfel, în cazul săvârșirii a două infracțiuni împotriva a două persoane vătămate, chiar prin același unic act material, fiecare astfel de persoană ar trebui audiată în calitate de persoană vătămată cu privire la infracțiunea ce i-a creat o vătămare și în calitate de martor cu privire la infracțiunea ce a creat vătămare celeilalte persoane vătămate[5]. În astfel de cazuri, considerăm că persoana ar trebui să fie audiată distinct de două ori: ca suspect/inculpat/persoană vătămată și ca martor. Dificultatea în astfel de situații este de a delimita aspectele ce fac obiectul declarației de *parte/subiect procesual principal* de aspectele ce fac obiectul declarației de *martor*. În cazul în care aceste aspecte sunt unice sau nu pot fi diferențiate, credem că ele vor face obiectul declarației de subiect procesual principal sau parte.

---

[1] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 367.

[2] Prevăzut la art. 6 CPP.

[3] Nu aceeași este însă situația suspectului/inculpatului față de care s-a dat o soluție de netrimitere în judecată, aceasta neavând autoritate de lucru judecat și neîncadrându-se în conceptul de *„ne bis in idem"*. Suspecții sau inculpații cu privire la care s-a dispus soluția de clasare pot fi ascultați ca martor, deoarece nu mai au calitatea de părți în proces (GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 371); credem însă că în privința lor trebuie făcută aplicarea art. 118 CPP privind dreptul martorului de a nu se acuza, deoarece, până la împlinirea termenului de prescripție a răspunderii penale, soluția de clasare poate fi infirmată, iar cercetarea poate fi reluată.

[4] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 187.

[5] Spre exemplu, lovirea a două persoane în aceeași împrejurare, dintre care una a decedat, iar cealaltă a suferit vătămări ce se încadrează în infracțiunea de lovire sau alte violențe, atrage audierea acesteia atât în calitate de persoană vătămată în ceea ce privește infracțiunea de lovire, cât și în calitate de martor în ceea ce privește infracțiunea de omor.

Minorul, chiar în vârstă mai mică de 14 ani, poate fi audiat ca martor, legea prevăzând însă reguli speciale de ascultare în scopul protecției sale.

Persoanele cu infirmități pot fi audiate ca martor; infirmitățile fizice creează uneori o incapacitate testimonială relativă, în măsura în care lipsește o anumită aptitudine de a percepe (de exemplu, nevăzătorul nu va putea declara că a văzut un fapt)[1], dar nu înlătură principiul că și aceste categorii de persoane pot avea calitatea de martor.

Pot fi ascultate ca martori și *persoanele care au fost condamnate pentru mărturie mincinoasă*, urmând ca declarațiile lor să fie apreciate cu atenție deosebită[2]. Codul prevede și un caz de inadmisibilitate a audierii ca martor a unei astfel de persoane, și anume în revizuirea întemeiată pe o hotărâre de condamnare a martorului pentru mărturie mincinoasă [art. 461 alin. (5) raportat la art. 453 alin. (1) lit. b) CPP]. Inadmisibilitatea audierii se întemeiază pe autoritatea de lucru judecat decurgând din situația de fapt stabilită de instanța care a dispus condamnarea martorului mincinos.

Persoanele care au întocmit procese-verbale de constatare în temeiul art. 61 și art. 62 CPP[3] pot fi audiate în calitate de martor.

Calitatea de martor are *întâietate* față de calitatea de expert, avocat, mediator ori reprezentant al uneia dintre părți sau al unui subiect procesual principal, cu privire la faptele și împrejurările de fapt pe care persoana le-a cunoscut înainte de a dobândi respectiva calitate. Aceasta înseamnă nu numai regula ca o persoană să nu aibă în același proces atât calitatea de expert, avocat etc., cât și calitatea de martor; sensul textului este acela că o persoană care a perceput ca martor o situație relevantă pentru soluționarea procesului *nu mai poate prelua* calitatea de expert, avocat, mediator, reprezentant al unei părți, în acea cauză, iar dacă totuși o face, *această calitate va trebui să înceteze* de îndată ce organul judiciar va stabili că trebuie audiat în calitate de martor, calitatea de martor având, *în această modalitate*, întâietate[4]. O altă interpretare ar conduce la situația în care inculpatul poate scăpa de răspundere penală angajându-l ca apărător pe avocatul care a asistat ca unic martor la săvârșirea infracțiunii (grave), înainte ca organul judiciar să stabilească aspectul că acesta a perceput *ex propriis sensibus* fapta penală.

Pentru considerente similare, are întâietate calitatea de martor față de cea de judecător sau procuror, organ de cercetare penală în cauza respectivă; acea persoană este unică în calitate de martor, deci prețios pentru lămurirea cauzei, în timp ce activitățile specifice magistratului sau polițistului judiciar pot fi preluate de oricare alt coleg.

Persoanele care *se află într-o situație ce pune la îndoială, în mod rezonabil, capacitatea de a fi martor* pot fi audiate doar atunci când organul judiciar constată că persoana este capabilă să relateze în mod conștient fapte și împrejurări de fapt conforme cu realitatea. Dispoziția are în vedere capacitatea persoanei de a relata *în general* fapte conforme cu

---

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 203.

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 371.

[3] Art. 61 CPP: a) organele inspecțiilor de stat, ale altor organe de stat, precum și ale autorităților publice, instituțiilor publice sau ale altor persoane juridice de drept public, pentru infracțiunile care constituie încălcări ale dispozițiilor și obligațiilor a căror respectare o controlează, potrivit legii; b) organele de control și cele de conducere ale autorităților administrației publice, ale altor autorități publice, instituții publice sau ale altor persoane juridice de drept public, pentru infracțiunile săvârșite în legătură cu serviciul de către cei aflați în subordinea ori sub controlul lor; c) organele de ordine publică și siguranță națională, pentru infracțiunile constatate în timpul exercitării atribuțiilor prevăzute de lege; art. 62: a) comandanții de nave și aeronave, competenți să facă percheziții corporale sau ale vehiculelor și să verifice lucrurile pe care făptuitorii le au cu sine sau le folosesc, pe timpul cât navele și aeronavele pe care le comandă se află în afara porturilor sau aeroporturilor și pentru infracțiunile săvârșite pe aceste nave sau aeronave, având, totodată, și obligațiile și drepturile prevăzute la art. 61.

[4] În același sens, V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 204.

realitatea, și nu „capacitatea" persoanei de a fi sinceră în cauza în care va fi ascultată. Noțiunea de „capacitate" semnifică posibilitatea obiectiv-intelectivă – și nu posibilitatea subiectiv-volitivă – a persoanei de a relata conștient fapte/împrejurări conforme cu realitatea. Astfel, capacitatea de a fi martor poate fi pusă la îndoială în cazul persoanelor suspecte de alienare mintală, în cazul persoanelor aflate în stare de intoxicație alcoolică sau cu stupefiante în momentul percepерii evenimentului[1] ori în momentul chemării spre a fi audiate și în alte asemenea cazuri. De altfel, numai o astfel de interpretare dă sens dispoziției următoare, care stabilește că, „Pentru a decide cu privire la capacitatea unei persoane de a fi martor, organul judiciar dispune, la cerere sau din oficiu, *orice examinare necesară* (s.n.), prin mijloacele prevăzute de lege".

Acest text poate fi dificil de aplicat, în condițiile în care are o exprimare generală, ce nu trimite la nimic precis. Astfel, dacă ne cantonăm – cum este și firesc – la dispozițiile Codului de procedură penală, observăm că mijlocul de examinare psihiatrică sau toxicologică prevăzut de acesta este expertiza de profil. Prevederile privind expertiza medico-legală psihiatrică se referă însă în mod strict la suspect sau inculpat, și nu la martor; desigur, putem interpreta că art. 115 alin. (3) CPP constituie o normă de trimitere ce se completează corespunzător cu dispozițiile de la expertiză și că, astfel, o expertiză medico-legală psihiatrică se poate dispune și față de un martor. Totuși, se pune problema dacă poate fi justificată internarea nevoluntară a unei persoane care nu a săvârșit nicio faptă penală, doar pentru a se stabili dacă are sau nu capacitatea de a fi martor. Martorul are, într-adevăr, obligația de a da declarații, dar ne îndoim că are și obligația de a se supune unei internări la spitalul de psihiatrie, un astfel de eveniment putând să îi afecteze situația socială, profesională etc. Tot astfel, în cazul expertizei toxicologice, este necesară o metodă invazivă de recoltare a probelor biologice de la viitorul martor, acest fapt fiind de natură a afecta viața intimă și privată a persoanei, ocrotită prin Constituție. Întrucât această chestiune pare să ridice probleme de constituționalitate, credem că, cel puțin până la clarificarea legislativă sau jurisprudențială a textului, acesta ar trebui interpretat prin prisma prevederilor art. 53 din Constituție, care stipulează că exercițiul unor drepturi sau libertăți poate fi restrâns numai dacă se impune (printre altele) pentru desfășurarea instrucției penale și dacă restrângerea este necesară într-o societate democratică și proporțională cu situația care a determinat-o. Cu alte cuvinte, o expertizare a martorului pentru a se stabili capacitatea sa psihiatrică ar putea fi făcută numai dacă declarația acestuia este esențială pentru stabilirea situației de fapt, dacă infracțiunea este de o gravitate mare, iar interesele sociale sunt cu mult superioare interesului martorului de a nu fi supus acelei expertize și în condiții de minimă afectare a vieții sociale a martorului (incluzând și eventuala perioadă de internare medicală provizorie).

Investigatorul sub acoperire sau cu identitate reală și colaboratorul pot fi audiați ca martori; legea prevede însă un caz de restrângere a valorii probatorii a declarațiilor acestora atunci când se pronunță o soluție defavorabilă inculpatului, stabilind că hotărârea de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei nu se poate întemeia în măsură determinantă pe declarațiile investigatorului, ale colaboratorilor ori ale martorilor protejați.

138. Excepții de la obligația de a da declarații în calitate de martor. Codul de procedură penală prevede unele excepții de la regulile generale privind capacitatea de a fi martor, fie prin crearea de incompatibilități, fie prin scutirea de la obligația de a da declarație.

[1] În același sens, M. UDROIU, *op. cit.*, p. 261.

Nu pot face obiectul declarației martorului acele fapte sau împrejurări al căror secret ori confidențialitate *poate fi opusă prin lege* organului judiciar. Astfel, pentru ca un martor să poată refuza declararea unor informații secrete/confidențiale pe care le cunoaște, trebuie să existe o prevedere legală care să interzică accesul la aceste informații al unor persoane neautorizate, inclusiv al organelor judiciare în exercițiul funcțiunii.

Prin acest text, legea nu interzice *de plano* audierea unei astfel de persoane, ci interzice audierea *numai* cu privire la aspectele care cad sub incidența secretului ori confidențialității. Se încadrează în acest text persoanele obligate prin lege la păstrarea informațiilor secrete de stat, de serviciu sau profesionale. Cu titlu de exemplu, interdicția îi privește pe medici, avocați, notari, preoți, psihologi, militari, lucrători ai serviciilor de informații, lucrători bancari, magistrați, demnitari cu atribuții în cunoașterea unor informații clasificate, alte persoane care s-ar afla în situația prevăzută de lege.

Rațiunile care stau la baza acestei excepții sunt aceleași care au determinat organizarea protecției informațiilor clasificate[1] și incriminarea divulgării informațiilor secrete de stat[2] sau a celor de serviciu ori nepublice[3]. Divulgarea unor informații confidențiale/secrete pe care o persoană le deține în virtutea profesiei sau funcției sale[4] ar putea aduce grave prejudicii unor persoane fizice sau juridice. Divulgarea secretelor ar dăuna și exercițiului însuși al unei profesii a cărei existență depinde esențial de încrederea între cel care o exercită și cel care beneficiază de serviciul profesional respectiv.

Deși legea, având de ales între cele două interese aflate în joc – interesul păstrării secretului profesional și interesul aflării adevărului în cauza penală – dă preeminență primului, această preeminență nu este absolută. Nu întotdeauna informațiile nepublice pot fi opuse organului judiciar, actualul cod conținând prevederi care atenuează această regulă. Astfel, se stipulează că *secretul bancar și cel profesional*, cu excepția secretului profesional al avocatului, nu sunt opozabile procurorului, după începerea urmăririi penale[5]. Un astfel de secret nu poate fi opozabil nici instanței de judecată[6]. În materia *informațiilor clasificate*, în cursul judecății, acestea pot fi declasificate, trecute într-un alt grad de clasificare ori se poate solicita permiterea accesului la cele clasificate de către apărătorul inculpatului[7]. Totodată, magistrații judecători și procurori au acces de drept la informațiile clasificate.

Norma procesuală actuală mai prevede că persoana obligată să păstreze secretul ori confidențialitatea unor date poate fi *dezlegată de această obligație* dacă autoritatea competentă sau persoana îndreptățită își exprimă acordul în acest sens; o dispoziție similară se regăsea și în Codul de procedură penală anterior[8]. Prevederea este rațională, având în vedere că autoritatea, respectiv persoana îndreptățită sunt cele care își pot asuma

---

[1] Legea nr. 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate (M. Of. nr. 248 din 12 aprilie 2002); H.G. nr. 585/2002 pentru aprobarea Standardelor naționale de protecție a informațiilor clasificate în România (M. Of. nr. 485 din 5 iulie 2002); H.G. nr. 781/2002 privind protecția informațiilor secrete de serviciu (M. Of. nr. 575 din 5 august 2002).

[2] Art. 303 CP.

[3] Art. 304 CP.

[4] Secretul și confidențialitatea unor informații pot fi opuse prin lege organului judiciar numai în împrejurările legate de funcția sau profesia unei persoane.

[5] Art. 306 alin. (6) CPP.

[6] Art. 381 alin. (12) CPP.

[7] Art. 352 alin. (11) CPP.

[8] Art. 79 alin. (1) CPP 1968: „Persoana obligată a păstra secretul profesional nu poate fi ascultată ca martor cu privire la faptele și împrejurările de care a luat cunoștință în exercițiul profesiei, fără încuviințarea persoanei sau a unității față de care este obligată a păstra secretul".

dreptul sau răspunderea să decidă dacă publicitatea secretelor respective le aduce sau nu prejudicii. Se face astfel o aplicație concretă a principiului cauzei justificative constând în consimțământul persoanei vătămate, prevăzută la art. 22 CP, care arată că „Este justificată fapta prevăzută de legea penală săvârșită cu consimțământul persoanei vătămate, dacă aceasta putea să dispună în mod legal de valoarea socială lezată sau pusă în pericol".

Dispoziția analizată poate produce efecte negative pentru completa elucidare a cauzei penale, atunci când autoritatea sau persoana interesată în păstrarea secretului nu acordă încuviințarea dezvăluirii acestuia. Într-o astfel de situație, organul judiciar trebuie să se orienteze către identificarea altor mijloace de probă care să suplinească informațiile ce nu au putut fi obținute prin audierea martorului obligat la păstrarea secretului. De altfel, acesta nu este singurul caz în care, pentru rațiuni de proporționalitate între diferite valori sociale superioare, organul judiciar penal este limitat în obținerea probelor; spre exemplu, mandatul de supraveghere tehnică nu poate fi emis ori investigatorul sub acoperire nu poate fi autorizat pentru investigarea oricărei categorii de infracțiuni, chiar dacă o astfel de măsură investigativă ar fi necesară.

Credem că dimensiunea limitării obiectului declarației martorului obligat la păstrarea secretului trebuie interpretată și în corelație cu prevederile art. 303, art. 304 și art. 305 CP, care conturează elementele constitutive ale infracțiunilor de „divulgare a informațiilor secrete de stat", „divulgare a informațiilor secrete de serviciu sau nepublice", „neglijență în păstrarea informațiilor". Dacă în cazul concret declarația martorului nu produce una dintre consecințele ce întregesc latura obiectivă a vreuneia dintre aceste infracțiuni, atunci nu există temei legal pentru ca secretul sau confidențialitatea faptelor și împrejurărilor cunoscute de martor să fie opozabile organelor judiciare.

În plus față de reglementarea anterioară, actualul Cod de procedură penală mai ia în considerare, drept caz de înlăturare a obligației martorului de a păstra secretul sau confidențialitatea unor date, existența unei alte cauze legale în acest sens, diferită de acordul autorității sau persoanei interesate în menținerea confidențialității. O astfel de situație constă într-o prevedere expresă a legii care să autorizeze martorul la dezvăluirea datelor secrete/confidențiale. Spre exemplu, investigatorul sau colaboratorul care participă la o activitate autorizată de procuror are obligația de a pune la dispoziția acestuia toate informațiile astfel obținute și, după caz, de a face declarații complete asupra lor, fără excepție, chiar dacă unele dintre ele ar avea caracter secret sau confidențial și divulgarea lor ar leza interesele persoanei care i le-a încredințat, legea prevăzând că, într-un astfel de caz, desfășurarea activităților autorizate nu constituie contravenție sau infracțiune[1].

În cazul soțului, fostului soț, ascendenților și descendenților în linie directă și fraților și surorilor *suspectului sau inculpatului*, aceste persoane nu sunt obligate să aibă calitatea de martor. Legea instituie astfel o excepție relativă. Persoanele menționate nu pot fi obligate să dea declarații ca martor, însă au facultatea de a da astfel de declarații sau de a se abține. În cazul în care ele au acceptat să devină martori, trebuie să declare adevărul, altfel săvârșesc infracțiunea de mărturie mincinoasă[2]. Scutirea de a da declarații ca martori a acestor categorii de persoane *se extinde* și în privința celorlalți suspecți sau inculpați, în cazul în care declarațiile nu pot fi limitate doar la faptele acestora din urmă.

Excepția nu se extinde și asupra rudelor sau soțului/fostului soț al altor părți în proces.

Rațiunea acestui drept de a se abține de la declarații constă în oferirea unei opțiuni martorului de a evita una dintre următoarele situații: fie să spună adevărul, cu riscul

[1] A se vedea, în acest sens, dispozițiile art. 150 alin. (4)-(7) CPP.

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 373.

periclitării vieții de familie, fie să nu spună adevărul, în scopul protecției vieții de familie, dar cu riscul condamnării pentru mărturie mincinoasă[1].

Așa cum am arătat în ediția anterioară[2], o situație care ridica probleme de constituționalitate din perspectiva egalității de tratament juridic în fața legii procesuale penale era aceea în care martorul sau martora este *concubinul/concubina suspectului/inculpatului*. Strict formal, persoana care are cu suspectul/inculpatul relații asemănătoare acelora dintre soți, fără a fi oficializată căsătoria lor, nu beneficia de dreptul de a refuza să fie martor, cu toate că, din punct de vedere moral, afectiv și al dreptului la întemeierea familiei, nu există nicio diferență relevantă între partenerii de viață căsătoriți legal și cei implicați într-o uniune consensuală, iar audierea acestora din urmă în cauza partenerului lor creează aceleași posibile probleme în cuplu ori aceleași îndoieli justificate asupra sincerității declarației, ca și în cazul declarației soțului legitim. De altfel, egalitatea în fața legii a celor două categorii de cupluri este confirmată chiar în Codul penal, la art. 177 alin. (1) lit. c), care prevede că prin membru de familie se înțelege (printre alții) nu numai soțul, ci și persoanele care au stabilit relații asemănătoare acelora dintre soți, în cazul în care conviețuiesc. Apreciam astfel că o reglementare de această natură a Codului penal trebuie să se reflecte în același mod și în Codul de procedură penală, unitatea de reglementare fiind necesară și evidentă, inclusiv prin prisma principiului ce decurge din prevederile art. 602 CPP, potrivit cărora „Termenii sau expresiile al căror înțeles este anume explicat în Codul penal au același înțeles și în Codul de procedură penală".

De aceea, într-o situație ca aceea prezentată mai sus, consideram că soluția corectă era ca organul judiciar să constate situația martorului de a fi persoană ce a stabilit cu suspectul/inculpatul relații asemănătoare acelora dintre soți și de a interpreta art. 117 CPP în consens cu prevederile art. 16 din Constituția României și cu cele ale art. 8 și art. 14 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, în sensul în care să recunoască partenerului de viață al suspectului/inculpatului dreptul de a nu da declarație de martor în cauză.

O astfel de interpretare ar fi fost în consens cu concepția exprimată de Curtea Constituțională în jurisprudența sa[3], potrivit căreia „prevederile legale care guvernează activitatea instanțelor judecătorești și fixează poziția lor față de lege acceptă în mod unanim că atribuțiile judecătorului implică identificarea normei aplicabile, analiza conținutului său și o necesară adaptare a acesteia la faptele juridice pe care le-a stabilit, astfel încât legiuitorul aflat în imposibilitate de a prevedea toate situațiile juridice lasă judecătorului, învestit cu puterea de a spune dreptul, o parte din inițiativă. Astfel, în activitatea de interpretare a legii, judecătorul trebuie să realizeze un echilibru între spiritul și litera legii, între exigențele de redactare și scopul urmărit de legiuitor, fără a avea competența de a legifera, prin substituirea autorității competente în acest domeniu".

Acest punct de vedere a fost confirmat recent printr-o decizie[4] a instanței de contencios constituțional, prin care Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că *soluția legislativă cuprinsă în art. 117 alin. (1) lit. a) și b) CPP, care exclude de la dreptul de a refuza să fie audiate în calitate de martor persoanele care au stabilit*

---

[1] În același sens, V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 204; M. UDROIU, *op. cit.*, p. 263.

[2] T.V. GHEORGHE, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *Noul Cod de procedură penală comentat*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2015, p. 301.

[3] C.C.R., dec. nr. 265 din 6 mai 2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 5 CP, parag. 44 (M. Of. nr 372 din 20 mai 2014).

[4] C.C.R., dec. nr. 562 din 19 septembrie 2017 (M. Of. nr. 837 din 23 octombrie 2017).

relații asemănătoare acelora dintre soți, este neconstituțională. Curtea a reținut că, deși legislația procesuală penală română se numără printre cele care au creat un privilegiu de refuz al audierii pentru anumite categorii de persoane, legiuitorul român nu a reglementat acest drept într-o manieră clară, accesibilă și previzibilă, întrucât categoriile de beneficiari nu sunt clar delimitate, fiind încălcate dispozițiile art. 1 alin. (5) din Constituție. Totodată, Curtea a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 117 alin. (1) lit. a) și b) CPP, care exclude de la dreptul de a refuza să fie audiate în calitate de martor persoanele care au stabilit relații asemănătoare acelora dintre soți, în cazul în care conviețuiesc ori nu mai conviețuiesc cu suspectul sau inculpatul (concubinii/foștii concubini ai suspectului sau inculpatului), este neconstituțională, întrucât aduce atingere dispozițiilor art. 16 alin. (1) privind egalitatea cetățenilor în fața legii raportat la art. 26 alin. (1) referitor la viața familială din Legea fundamentală. Curtea a reținut că temeiul pentru reglementarea dreptului de refuz al audierii se află în sfera de protecție a relațiilor de familie, iar noțiunea de „viață de familie" nu este restrânsă doar la familiile bazate pe căsătorie și poate include alte relații *de facto*. Așa încât, câtă vreme principiul egalității în fața legii presupune instituirea unui tratament egal pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite, Curtea a constatat că *nu există niciun motiv obiectiv și rezonabil pentru care concubinii/foștii concubini ai suspectului sau inculpatului să fie excluși de la dreptul de a refuza să dea declarații în calitate de martori în procesul penal*.

139. Reguli speciale de audiere a martorului minor. Audierea martorului minor (cu vârsta mai mică de 18 ani) trebuie să evite producerea oricărui efect negativ asupra stării sale psihice. Pentru garantarea acestui deziderat, legea prevede că audierea minorului în vârstă de până la 14 ani trebuie să aibă loc în prezența uneia dintre persoanele[1] care poartă răspunderea creșterii și educării minorului la momentul audierii. Dacă această persoană nu poate fi prezentă, are o calitate procesuală în cauză – inclusiv martor – sau există suspiciunea că ar avea intenția și ar putea influența declarația martorului minor mai mic de 14 ani, audierea acestuia va avea loc în prezența unui reprezentant al autorității tutelare sau a unei rude cu capacitate deplină de exercițiu, stabilită de organul judiciar. Pentru aceleași rațiuni, organul de urmărire penală sau instanța poate dispune, la cerere sau din oficiu, ca la audierea martorului minor (fără deosebire de vârstă) să asiste un psiholog.

Din interpretarea dispozițiilor expuse se constată că martorul minor în vârstă de 14 ani sau mai mare poate fi audiat în lipsa persoanelor menționate.

O serie de aspecte atrag atenția în ceea ce privește aplicabilitatea acestor reguli.

În primul rând, pentru martorul minor în vârstă de până la 14 ani, *care nu răspunde penal*, obligația de a da declarații în cauză este o obligație naturală, și nu legală, deoarece față de el nu există mijloace legal-coercitive. Acest martor poate refuza a fi audiat în cauză, fără ca organul judiciar să poată aplica/propune aplicarea unor sancțiuni de orice natură.

În al doilea rând, considerăm că prezența reprezentantului legal al minorului în vârstă de până la 14 ani la momentul audierii *nu este formală*, ci prin această prevedere legea a înțeles ca persoana majoră responsabilă de creșterea și educarea minorului să poată să își exercite responsabilitățile legale și *să se opună audierii minorului* atunci când o astfel de audiere ar produce un efect negativ asupra stării psihice a acestuia, dar și atunci când prin declarația dată minorul s-ar expune unui pericol de răzbunare din partea suspectului/inculpatului sau apropiaților săi. Mai mult, credem că *opunerea are un caracter absolut*,

[1] Unul dintre părinți, tutorele sau persoana ori reprezentantul instituției căreia îi este încredințat minorul spre creștere și educare.

organul judiciar neputând să substituie aprecierea reprezentantului legal asupra nocivității ascultării minorului cu propria apreciere sau – după caz – a unor specialiști, deoarece responsabilitatea asigurării bunei dezvoltări psihice și morale a minorului aparține primului, interesul organului judiciar fiind orientat preponderent spre obținerea probei, în timp ce interesul părintelui, tutorelui etc. fiind orientat spre protecția minorului.

În același sens, psihologul chemat la audierea unui minor are obligația de a consilia organul judiciar în abordarea strategiei de luare a declarației, astfel încât să nu afecteze psihicul celui audiat, iar la nevoie poate prelua sarcina de a pune întrebări minorului, sub îndrumarea organului judiciar[1].

Se ridică întrebarea dacă, în exercitarea drepturilor și obligațiilor părintești, părintele/tutorele minorului în vârstă de până la 14 ani poate fi el însuși tras la răspundere penală pentru că se opune audierii minorului motivat de un pericol ce i s-ar crea acestuia. Considerăm că răspunsul este și trebuie să fie negativ; este, pentru că art. 272 alin. (1) CP („Influențarea declarațiilor") sancționează penal încercarea de determinare sau determinarea unei persoane să nu dea declarații *numai* dacă fapta s-a săvârșit prin corupere, constrângere sau prin altă faptă cu efect vădit intimidant asupra celui care dă declarația (în speță a minorului sub 14 ani) – ceea ce nu este cazul în ipoteza analizată. Trebuie să fie negativ, pentru că exercitarea unui drept prevăzut de lege nu poate constitui infracțiune.

O diferență de tratament juridic care ar putea ridica probleme de constituționalitate din perspectiva egalității în fața legii este cea referitoare la protecția minorului infractor versus protecția minorului martor de efectele negative ale administrării unor probe. Inculpatul minor în vârstă de până la 16 ani poate fi protejat chiar prin îndepărtarea din ședința de judecată a propriei cauze, dacă administrarea anumitor probe poate avea o influență negativă asupra sa. De asemenea, ascultarea inculpatului minor (de până la 18 ani) va avea loc o singură dată, iar reascultarea sa va fi admisă doar în cazuri temeinic justificate[2]. Astfel de reguli similare nu au fost prevăzute explicit și pentru protecția martorului minor, singura dispoziție în acest sens fiind cea de la art. 124 alin. (4) CPP, a cărei formulare abstractă poate suporta diverse interpretări mai mult sau mai puțin corecte. În mod ironic, ar putea exista situația în care martorul minor în vârstă de 14 ani să fie obligat a da declarație, chiar dacă rememorarea celor relatate i-ar putea amplifica o traumă[3], timp în care inculpatul minor de până la 16 ani – ce a cauzat trauma – va fi îndepărtat din sală spre a fi protejat de efectele negative ale acelei probe.

De aceea, credem că prevederile art. 124 alin. (4) trebuie interpretate – în măsura posibilului – în consens și cu cele ale art. 509 CPP, pentru egalitate de tratament juridic la situații similare.

Martorului minor care la data audierii nu a împlinit vârsta de 14 ani nu i se comunică obligațiile prevăzute la art. 120 alin. (2) lit. d) – tocmai fiindcă pentru minor acestea sunt obligații imperfecte – și nu depune jurământ, dar i se atrage atenția să spună adevărul.

140. Drepturile și obligațiile martorului. *Drepturile patrimoniale* ale martorului privesc îndeosebi sumele de bani ce i se cuvin ca venit din muncă pe timpul cât a lipsit de la serviciu sau de la activitățile particulare producătoare de venit, pentru a răspunde chemării sale ca

[1] Considerăm că, în exercitarea acestei activități, psihologul este asimilat unui expert, în înțelesul art. 172 și urm. CPP, urmând ca remunerarea sa să facă potrivit dispozițiilor art. 272-273 CPP.

[2] Art. 509 alin. (3) și (5) CPP.

[3] Mai ales în situația în care a fost victima infracțiunii, dar nu dorește să participe ca persoană vătămată în cauză.

martor, precum și recuperarea cheltuielilor de transport, cazare, masă etc. făcute în cursul procesului penal. Pentru realizarea acestor drepturi, martorul poate formula pretenții la organul judiciar care l-a chemat, poate adresa plângeri în faza de urmărire și poate declara apel în faza de judecată[1]. Acest drept al martorului este dezvoltat în capitolul privind cheltuielile judiciare[2].

Atunci când există o amenințare la adresa martorului sau acesta este un martor vulnerabil, *are dreptul de „a fi supus"*[3] *măsurilor de protecție.*

Martorul are dreptul de a nu se autoacuza, în acest sens codul prevăzând că declarația de martor dată de o persoană care, în aceeași cauză, anterior sau ulterior acestei declarații, a dobândit calitatea de suspect ori inculpat nu poate fi folosită împotriva sa.

Într-o interpretare doctrinară[4], sensul textului ar fi acela că martorul are dreptul de a păstra tăcerea, în măsura în care prin declarația pe care o face s-ar putea autoincrimina. Într-o altă opinie[5], noul Cod de procedură penală reglementează mai degrabă *un drept circumscris instituției excluderii probelor din procesul penal, și nu un drept efectiv al martorului de a nu se autoincrimina*. Exercitarea efectivă a dreptului la tăcere ar impune acordarea posibilității acestuia de a nu răspunde la o întrebare care l-ar putea incrimina, chiar în timpul audierii sale, încât organul judiciar să nu mai aibă efectiv cunoștință de faptele și împrejurările respective. Or, acest deziderat nu se poate realiza apelând la art. 118 CPP, deoarece textul nu prevede o excepție de la obligația de a spune adevărul.

În ceea ce ne privește, considerăm corectă această a doua interpretare, cu următoarele completări:

– din punct de vedere al interpretării literale, art. 118 se referă la o declarație de martor *existentă* (în ființă). Numai o astfel de declarație, care *deja conține* elemente autoincriminante pentru martor, ar putea fi sau nu folosită împotriva celui care a dat-o. Astfel, textul nu permite concluzia că martorul are opțiunea de a da sau nu declarație (de a păstra dreptul la tăcere). De altfel, nici nu prevede *in terminis* o astfel de opțiune;

– în ipoteza în care martorul ar păstra dreptul la tăcere, organul judiciar nu ar putea cunoaște dacă el exercită acest drept pentru a nu se autoincrimina, pentru a-l proteja pe suspect/inculpat ori din alte considerente (propria protecție fizică etc.). Astfel, s-ar crea pentru toți martorii o posibilitate nepermisă de a evita răspunsul la anumite întrebări, invocând un fals drept la tăcere pe care organele judiciare, de cele mai multe ori, nu au cum să îl verifice;

– declarațiile autoincriminante ale martorului sunt, în același timp, și declarații necesare soluționării cauzei (privitoare la un alt acuzat); astfel, interesul legal este acela de a se putea administra toate probele disponibile pentru aflarea adevărului, urmând ca dreptul martorului de a nu se acuza să fie salvgardat într-o altă modalitate procesuală decât păstrarea dreptului la tăcere;

– nu există reglementată o obligație a organului judiciar de a aduce la cunoștința martorului dreptul de a păstra tăcerea, ci doar obligația de a menționa calitatea procesuală anterioară a acestuia; or, dacă martorul ar beneficia de dreptul la tăcere, ar fi fost însoțit de obligația corelativă de comunicare a acestui drept.

---

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 207.

[2] A se vedea *infra*, partea generală, titlul al VI-lea, capitolul al III-lea.

[3] Considerăm formularea textului ca fiind contradictorie, deoarece o persoană nu poate fi supusă la exercitarea unui drept, ci poate beneficia de acesta.

[4] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 266.

[5] I. DRAGNEA, în P. BUNECI (COORD.), *op. cit.*, p. 130.

Obligaţia de a depune ca martor este considerată o datorie cetăţenească de la care nu se poate sustrage nimeni, cu excepţia cazurilor prevăzute de lege. Această obligaţie principală se compune din mai multe *obligaţii derivate*[1], şi anume:

– obligaţia de a se prezenta la chemările organelor judiciare;

– obligaţia de a comunica în scris, în termen de 5 zile, orice schimbare a adresei la care este citat;

– obligaţia de a depune jurământ sau declaraţie solemnă;

– obligaţia de a da declaraţii conforme cu realitatea/de a spune adevărul.

În opinia noastră, se impune ridicarea la rang de normă constituţională a obligaţiei martorilor de a spune adevărul în procesele judiciare, obligaţie dublată de adoptarea unor măsuri legislative ferme în scopul prevenirii şi sancţionării mărturiei mincinoase; printre aceste măsuri s-ar putea număra şi autorizarea instanţei ca, odată cu pronunţarea hotărârii, să sesizeze procurorul asupra declaraţiilor martorilor pe care le-a exclus din materialul probator, considerându-le nesincere.

Este de observat că legislaţia actuală conturează un asemenea demers, întrucât art. 360 CPP dispune că, „Dacă în cursul şedinţei se săvârşeşte o faptă prevăzută de legea penală, preşedintele completului de judecată constată acea faptă şi îl identifică pe făptuitor. Încheierea de şedinţă se trimite procurorului competent". În acelaşi sens sunt şi dispoziţiile anterioare şi cele actuale ale Codului de procedură civilă. Critica adusă acestor prevederi legale constă însă în incompatibilitatea dintre constatarea unei fapte de mărturie mincinoasă – chiar şi sub forma unei „bănuieli puternice" – înainte de pronunţarea unei hotărâri şi imperativul evitării unei antepronunţări a magistratului, acest ultim aspect putând fi evident în cazul în care judecătorul pune *ab initio* sub semnul întrebării veridicitatea unei situaţii de fapt afirmate de martorul mincinos.

Ca atare, susţinem că ar fi mai indicat ca judecătorul să sesizeze procurorul abia cu ocazia pronunţării hotărârii, când a examinat totalitatea probelor administrate în dosar şi şi-a putut forma convingerea deplină atât asupra falsităţii celor relatate, cât şi asupra relei-credinţe a martorului; desigur, prin aplicarea prevederilor referitoare la conţinutul hotărârii judecătoreşti, dispoziţia de sesizare pentru mărturie mincinoasă va fi susţinută de analiza corespunzătoare a mijloacelor de probă.

Cât despre includerea unei prevederi constituţionale care să „dea greutate" de principiu fundamental obligaţiei martorului de a spune adevărul, aceasta este justificată de importanţa rolului justiţiei în statul de drept, ce creează obligaţii corelative de acelaşi rang participanţilor la procedurile judiciare. Or, dacă legiuitorul constituant a considerat necesar să instituie expres, în art. 56, obligaţia cetăţenilor de a contribui la cheltuielile publice – deşi această obligaţie este în general acoperită prin art. 1 alin. (5) din Constituţie (care prevede îndatorirea de a respecta Constituţia şi legile ţării, printre care se află şi acelea referitoare la cheltuielile publice) –, considerăm că se impune şi instituirea unei obligaţii fundamentale cetăţeneşti care să contribuie la asigurarea înfăptuirii justiţiei.

Obligaţia de a se prezenta la chemările organelor judiciare are funcţia de a asigura prezenţa martorului în vederea audierii, reduce timpul necesar organelor judiciare de a administra acest mijloc de probă, asigură oficialitatea procedurilor judiciare, toate acestea comparativ cu ipoteza în care organul judiciar ar fi fost cel obligat să se deplaseze la domiciliul fiecărui martor pentru a-l audia. În cazul neîndeplinirii obligaţiei, se poate emite mandat de aducere împotriva martorului, el putând fi şi sancţionat cu amendă judiciară. Martorul

[1] V. DONGOROZ Ş.A., *op. cit.*, vol. I, p. 206.

de rea-credință poate încălca această obligație pentru a evita să dea declarație împotriva suspectului sau inculpatului; totuși, în practica judiciară, un astfel de comportament nu este asimilat cu mărturia mincinoasă săvârșită în modalitatea de „a nu spune tot ce știe" în legătură cu faptele esențiale, deoarece nu este îndeplinită condiția de a fi fost întrebat despre acestea[1].

Obligația de a comunica în scris, în termen de 5 zile, orice schimbare a adresei la care este citat are, de asemenea, rolul de a se asigura administrarea cu celeritate a declarațiilor de martor, de a se evita situațiile în care proba nu mai poate fi administrată, pentru că martorul și-a schimbat locuința. În cazul neîndeplinirii acestei obligații, se poate dispune împotriva martorului sancțiunea prevăzută de art. 283 alin. (4) lit. l) CPP.

Obligația de a depune jurământ sau declarație solemnă are un rol de avertizare și responsabilizare a martorului asupra importanței relatărilor sale, urmărindu-se prin aceasta înlăturarea eventualelor tendințe de eschivare de la declararea adevărului complet. Se observă o necorelare de texte, art. 114 alin. (2) lit. b) stabilind că martorul are obligația de a depune jurământ (*numai*) în fața instanței, iar art. 121 alin. (1) stipulând că, „În cursul *urmăririi penale* și judecății (...), *organul de urmărire penală* și președintele completului solicită martorului depunerea jurământului sau a declarației solemne" (s.n.). Considerăm că prevederea privind obligația de depunere a jurământului/declarației solemne în fața instanței nu exclude obligația similară în cursul urmăririi penale, art. 114 nefiind interpretabil *per a contrario*.

Obligația de a da declarații conforme cu realitatea/de a spune adevărul este îndatorirea esențială a martorului, care, în caz de încălcare, atrage și sancțiunea cea mai drastică, respectiv inculparea și pedepsirea pentru mărturie mincinoasă. Această obligație are două componente, una pozitivă, iar cealaltă negativă: obligația de a spune tot ce știe; obligația de a nu face afirmații mincinoase.

Sensul obligației este completat prin dispozițiile art. 121 (în ceea ce privește conținutul jurământului/declarației solemne) și art. 122 alin. (2) CPP, ambele reliefând că martorul trebuie să declare tot ce știe/se obligă să nu ascundă nimic din ceea ce știe. Obligația este circumscrisă la faptele sau împrejurările de fapt pentru dovedirea cărora a fost propus ca martor și care i-au fost comunicate sau asupra cărora a fost întrebat în cursul procedurii.

141. Procedura audierii martorului

141.1. Etapa prealabilă. Organul judiciar stabilește identitatea martorului conform dispozițiilor aplicabile în cazul audierii suspectului sau inculpatului. Dacă s-a dispus față de acesta o măsură de protecție a datelor de identitate, martorului nu i se adresează întrebările privind persoana sa[2].

Martorului i se aduce la cunoștință obiectul cauzei, iar în continuare se verifică dacă acesta are vreun interes în cauză sau este în relații de dușmănie/prietenie cu părțile sau cu persoana vătămată, dacă a suferit o pagubă de pe urma infracțiunii sau dacă este membru de familie sau fost soț al suspectului/inculpatului, al persoanei vătămate ori al altei părți din proces. În cazul în care martorul a suferit un prejudiciu de pe urma infracțiunii, se va stabili dacă participă în cauză în calitate de persoană vătămată sau parte civilă și, în caz afirmativ, va fi audiat în una dintre aceste calități procesuale. Dacă este soț, fost soț,

[1] A se vedea conținutul infracțiunii de mărturie mincinoasă, prevăzută de art. 273 CP.

[2] Se asigură astfel protecția martorilor împotriva represaliilor suspectului sau inculpatului, dar și, după caz, păstrarea anonimatului unui agent utilizat în activități secrete, pentru a nu se compromite utilizarea sa în operațiuni viitoare [I. DRAGNEA, în P. BUNECI (COORD.), *op. cit.*, p. 131].

concubin/fost concubin, ascendent/descendent în linie directă sau frate/soră cu suspectul sau inculpatul, va fi încunoştinţat asupra dreptului de a nu da declaraţie în cauză.

Martorului i se comunică faptele şi împrejurările de fapt pentru dovedirea cărora a fost propus şi calitatea în care este audiat, precum şi drepturile şi obligaţiile indicate expres la art. 120 CPP, corelate cu sancţiunile ce pot interveni în caz de încălcare.

Minorului care nu a împlinit vârsta de 14 ani nu i se aduce la cunoştinţă obligaţia de a da declaraţii conforme cu realitatea şi nu i se atrage atenţia că legea pedepseşte infracţiunea de mărturie mincinoasă, deoarece o astfel de faptă a sa nu constituie infracţiune; i se atrage însă atenţia să spună adevărul, cu preponderenţă din perspectivă morală, dar nu excludem nici răspunderea patrimonială.

Înainte de a începe audierea propriu-zisă, organul judiciar îl întreabă pe martor dacă doreşte să depună jurământ religios sau declaraţie solemnă şi procedează la luarea lui/ei. Conţinutul acestei formule solemne, precum şi procedura rostirii sunt prevăzute expres în lege.

Anterior intrării în vigoare a O.U.G. nr. 18/2016 s-a exprimat opinia în literatura de specialitate[1] că minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani este obligat să depună jurământul, legea neprevăzând o excepţie în acest sens. Este de observat însă că interpretarea textului trebuia să aibă în vedere ansamblul situaţiei specifice în care se găseşte minorul mai mic de 14 ani, ce a determinat legiuitorul din 1968 să excludă jurământul religios sau laic din procedura ascultării acestuia. Ne referim la faptul că minorul sub 14 ani beneficiază de *prezumţia absolută* a lipsei de discernământ *în ceea ce priveşte consecinţele juridice* ale unor acţiuni; astfel fiind, trebuia admis că este prezumat lipsit de discernământ şi în privinţa consecinţelor juridico-morale ale jurământului/declaraţiei solemne şi, ca atare, o astfel de procedură solemnă este irelevantă şi lipsită de eficienţă. Dimpotrivă, rostirea unei formule sacramentale ale cărei înţeles şi scop minorul nu le percepe poate atrage timorarea lui, cu efecte negative asupra conţinutului declaraţiei. Totodată, un minor fără capacitate de exerciţiu nu şi-a putut forma şi alege potrivit propriei voinţe credinţa religioasă pe care să o urmeze, fiind, aşadar, în imposibilitate de a alege între formulele solemne indicate de lege. Nu mai puţin, dacă am fi admis obligaţia – fără excepţie – a minorului sub 14 ani de a depune jurământ, am fi admis, totodată, că şi un copil preşcolar ar trebui să fie obligat a depune acest jurământ, ceea ce duce procedura audierii sale în ridicol. Jurământul/declaraţia solemnă nu îşi îndeplineşte, în cazul minorului mai mic de 14 ani, nici componenta preventivă a evitării săvârşirii infracţiunii de mărturie mincinoasă. Credem că acestea sunt unele dintre raţiunile care l-au determinat pe legiuitorul Codului de procedură penală anterior să prevadă expres că minorul care nu a împlinit 14 ani nu depune jurământ, raţiuni care subzistau şi care conduceau către concluzia că minorul sub 14 ani nu are obligaţia de a depune jurământul religios sau declaraţia solemnă; ulterior, art. 124 alin. (5) a fost completat în sensul acestei concluzii, cu precizarea că martorul minor care nu a împlinit 14 ani nu depune jurământ (în sensul că nu parcurge deloc etapa prevăzută de art. 121 CPP, indiferent de conţinutul formulei solemne pentru care ar opta).

141.2. Ascultarea martorului. Martorul este ascultat asupra faptelor sau împrejurărilor de fapt care constituie obiectul probaţiunii în cauza în care a fost citat, ascultarea putând fi extinsă asupra tuturor împrejurărilor necesare pentru verificarea credibilităţii sale.

Persoanele audiate în calitate de martori sunt ascultate *pe rând, fără a fi de faţă cele care nu au fost audiate*, pentru a nu se influenţa unele pe altele.

[1] *Idem*, p. 133.

Ascultarea parcurge aceleași *două etape* ca și în cazul părților, respectiv relatarea liberă și, după terminarea acesteia, adresarea de întrebări. Întrebările pot fi de completare a relatării situației percepute, de precizare sau detaliere, de rectificare ori de verificare a sincerității martorului. Acestuia nu i se pot adresa întrebări privind opțiunile politice, ideologice sau religioase ori alte circumstanțe personale și de familie, cu excepția cazului în care sunt strict necesare pentru aflarea adevărului în cauză sau pentru verificarea credibilității martorului.

Cu privire la *audierea martorului în cursul judecății*, specificul ei constă în faptul că, după relatarea liberă, acestuia i se pot pune întrebări în mod nemijlocit de către procuror, inculpat, persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente, într-o ordine anume prestabilită de lege. Președintele și ceilalți membri ai completului pot adresa întrebări martorului ori de câte ori consideră necesar.

Dacă martorul posedă și citește conținutul unui înscris în legătură cu depoziția făcută, acest înscris poate fi examinat de procuror și părți, iar instanța poate dispune reținerea lui la dosar, ca o aplicație a obligației oricărei persoane de a preda obiectele și înscrisurile ce pot servi ca mijloc de probă[1].

După ce martorul a fost lăsat să declare tot ce știe, instanța poate da citire declarațiilor anterioare ale acestuia, atunci când există contraziceri între declarațiile făcute în instanță și cele anterioare, scopul fiind de stabilire a sincerității martorului și de clarificare a cauzei acestor neconcordanțe. Pot fi citite declarațiile anterioare și atunci când martorul nu își mai amintește anumite fapte sau împrejurări, în scopul stimulării memoriei sale. În acest al doilea caz, considerăm că trebuie citite numai pasajele asupra cărora nu își mai aduce aminte, renunțându-se la aceasta de îndată ce martorul și-a reamintit.

141.3. Consemnarea declarației. Transpunerea în formă scrisă a declarației martorului urmează regulile prevăzute pentru consemnarea declarației suspectului sau inculpatului, la care facem trimitere[2]. Tot astfel, martorului îi sunt aplicabile regulile generale în ceea ce privește audierea acestuia la locul în care se găsește atunci când este în imposibilitate de a se deplasa la sediul organului judiciar, întreruperea audierii în caz de oboseală excesivă sau boală a persoanei audiate, înregistrarea cu mijloace tehnice audio sau audiovideo în cursul urmăririi penale, dacă organul de urmărire penală consideră necesar sau martorul solicită aceasta și înregistrarea este posibilă.

Secțiunea a 5-a. Protecția martorilor

REGLEMENTARE

§1. Protecția martorilor amenințați

Art. 125. Martorul amenințat. În cazul în care există o suspiciune rezonabilă că viața, integritatea corporală, libertatea, bunurile sau activitatea profesională a martorului ori a unui membru de familie al acestuia ar putea fi puse în pericol ca urmare a datelor pe care le furnizează organelor judiciare sau a declarațiilor sale, organul judiciar competent acordă acestuia statutul de martor amenințat și dispune una ori mai multe dintre măsurile de protecție prevăzute la art. 126 sau 127, după caz.

Art. 126. Măsurile de protecție dispuse în cursul urmăririi penale. (1) În cursul urmăririi penale, odată cu acordarea statutului de martor amenințat, procurorul dispune aplicarea uneia sau a mai multora dintre următoarele măsuri:

[1] A se vedea art. 170 CPP.

[2] A se vedea *supra*, partea generală, nr. 130.

a) supravegherea şi paza locuinţei martorului sau asigurarea unei locuinţe temporare;

b) însoţirea şi asigurarea protecţiei martorului sau a membrilor de familie ai acestuia în cursul deplasărilor;

c) protecţia datelor de identitate, prin acordarea unui pseudonim cu care martorul va semna declaraţia sa;

d) audierea martorului fără ca acesta să fie prezent, prin intermediul mijloacelor audiovideo de transmitere, cu vocea şi imaginea distorsionate, atunci când celelalte măsuri nu sunt suficiente.

(2) Procurorul dispune aplicarea unei măsuri de protecţie din oficiu sau la cererea martorului, a uneia dintre părţi sau a unui subiect procesual principal.

(3) În cazul aplicării măsurilor de protecţie prevăzute la alin. (1) lit. c) şi d), declaraţia martorului nu va cuprinde adresa reală sau datele sale de identitate, acestea fiind consemnate într-un registru special la care vor avea acces doar organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa, în condiţii de confidenţialitate.

(4) Procurorul dispune acordarea statutului de martor ameninţat şi aplicarea măsurilor de protecţie prin ordonanţă motivată, care se păstrează în condiţii de confidenţialitate.

(5) Procurorul verifică, la intervale de timp rezonabile, dacă se menţin condiţiile care au determinat luarea măsurilor de protecţie, iar în caz contrar dispune, prin ordonanţă motivată, încetarea acestora.

(6) Măsurile prevăzute la alin. (1) se menţin pe tot parcursul procesului penal dacă starea de pericol nu a încetat.

(7) Dacă starea de pericol a apărut în cursul procedurii de cameră preliminară, judecătorul de cameră preliminară, din oficiu sau la sesizarea procurorului, dispune măsurile de protecţie prevăzute la art. 127. Dispoziţiile art. 128 se aplică în mod corespunzător.

(8) Măsurile de protecţie prevăzute la alin. (1) lit. a) şi b) se comunică autorităţii desemnate cu punerea în executare a măsurii.

Art. 127. Măsurile de protecţie dispuse în cursul judecăţii. În cursul judecăţii, odată cu acordarea statutului de martor ameninţat, instanţa dispune aplicarea uneia sau a mai multora dintre următoarele măsuri:

a) supravegherea şi paza locuinţei martorului sau asigurarea unei locuinţe temporare;

b) însoţirea şi asigurarea protecţiei martorului sau a membrilor de familie ai acestuia în cursul deplasărilor;

c) nepublicitatea şedinţei de judecată pe durata ascultării martorului;

d) ascultarea martorului fără ca acesta să fie prezent în sala de judecată, prin intermediul mijloacelor audiovideo de transmitere, cu vocea şi imaginea distorsionate, atunci când celelalte măsuri nu sunt suficiente;

e) protecţia datelor de identitate ale martorului şi acordarea unui pseudonim sub care acesta va depune mărturie.

Art. 128. Dispunerea măsurii protecţiei martorului în cursul judecăţii. (1) Instanţa dispune aplicarea unei măsuri de protecţie din oficiu, la cererea procurorului, a martorului, a părţilor sau a persoanei vătămate.

(2) Propunerea formulată de procuror cuprinde:

a) numele martorului care urmează a fi ascultat în faza de judecată şi faţă de care se doreşte dispunerea măsurii de protecţie;

b) motivarea concretă a gravităţii pericolului şi a necesităţii măsurii.

(3) Atunci când cererea este formulată de celelalte persoane prevăzute la alin. (1), instanţa poate dispune ca procurorul să efectueze de urgenţă verificări cu privire la temeinicia cererii de protecţie.

(4) Cererea se soluţionează în camera de consiliu, fără participarea persoanei care a formulat cererea.

(5) Participarea procurorului este obligatorie.

(6) Instanţa se pronunţă prin încheiere motivată, care nu este supusă căilor de atac.

(7) Încheierea prin care se dispune măsura de protecţie se păstrează în condiţii de confidenţialitate. Dacă protecţia martorului este necesară şi după rămânerea definitivă a hotărârii, sunt aplicabile dispoziţiile legii speciale.

(8) Măsurile de protecție prevăzute la art. 127 lit. a) și b) se comunică autorității desemnate de lege cu punerea în executare a măsurilor.

Art. 129. Audierea martorului protejat. (1)[1] În situațiile prevăzute la art. 126 alin. (1) lit. d) și art. 127 lit. d), audierea martorului se poate efectua prin intermediul mijloacelor audiovideo, fără ca martorul să fie prezent fizic în locul unde se află organul judiciar.

(2)[2] *Abrogat*.

(3)[3] Subiecții procesuali principali, părțile și avocații acestora pot adresa întrebări martorului audiat în condițiile alin. (1). Organul judiciar respinge întrebările care ar putea conduce la identificarea martorului.

(4) Declarația martorului protejat se înregistrează prin mijloace tehnice video și audio și se redă integral în formă scrisă.

(5) În cursul urmăririi penale declarația se semnează de organul de urmărire penală ori, după caz, de judecătorul de drepturi și libertăți și de procurorul care a fost prezent la audierea martorului și se depune la dosarul cauzei. Declarația martorului, transcrisă, va fi semnată și de acesta și va fi păstrată în dosarul depus la parchet, într-un loc special, în condiții de confidențialitate.

(6) În cursul judecății, declarația martorului se semnează de președintele completului de judecată.

(7) Suportul pe care a fost înregistrată declarația martorului, în original, sigilat cu sigiliul parchetului sau, după caz, al instanței de judecată în fața căreia s-a făcut declarația, se păstrează în condiții de confidențialitate. Suportul care conține înregistrările efectuate în cursul urmăririi penale este înaintat la terminarea urmăririi penale instanței competente, împreună cu dosarul cauzei, și este păstrat în aceleași condiții privind confidențialitatea.

§2. Protecția martorilor vulnerabili

Art. 130. Martorul vulnerabil. (1) Procurorul sau, după caz, instanța poate decide acordarea statutului de martor vulnerabil următoarelor categorii de persoane:

a) martorului care a suferit o traumă ca urmare a săvârșirii infracțiunii ori ca urmare a comportamentului ulterior al suspectului sau inculpatului;

b) martorului minor.

(2) Odată cu acordarea statutului de martor vulnerabil, procurorul și instanța pot dispune măsurile de protecție prevăzute la art. 126 alin. (1) lit. b) și d) sau, după caz, art. 127 lit. b)-e), care se aplică în mod corespunzător. Distorsionarea vocii și a imaginii nu este obligatorie.

(3) Dispozițiile art. 126 și 128 se aplică în mod corespunzător.

COMENTARIU

142. Noțiune și importanță. Protecția martorilor este o măsură generală și complexă, cu caracter procedural și de politică penală, prin care se urmăresc creșterea eficienței acțiunii de descoperire a infracțiunilor și eficientizarea reacției sociale de reprimare a lor, în condiții de protecție și siguranță pentru persoanele implicate[4]. În definiția dată de Legea nr. 682/2002 privind protecția martorilor, republicată[5], această măsură asigură protecția și asistența martorilor a căror viață, integritate corporală sau libertate este amenințată ca urmare a deținerii de către aceștia a unor informații ori date cu privire la săvârșirea unor infracțiuni grave, pe care le-au furnizat sau au fost de acord să le furnizeze organelor judiciare și care au un rol determinant în descoperirea infractorilor și în soluționarea unor cauze. Deși nu există suprapunere completă între domeniul de reglementare al Codului de procedură penală privind protecția martorilor și domeniul de reglementare al Legii

[1] Alin. (1) al art. 129 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 78 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (2) al art. 129 a fost abrogat prin art. 102 pct. 79 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (3) al art. 129 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 80 din Legea nr. 255/2013.
[4] V. PĂVĂLEANU, *Drept procesual penal. Partea generală*, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 2007, p. 274.
[5] M. Of. nr. 288 din 18 aprilie 2014.

nr. 682/2002, prevederile legii speciale sunt utile în înțelegerea și completarea dispozițiilor de drept comun.

Martorul amenințat, respectiv martorul vulnerabil sunt instituții noi comparativ cu reglementarea anterioară. Ele au la bază Rezoluția Consiliului Europei din 23 noiembrie 1995 privind protecția martorilor în lupta împotriva criminalității internaționale organizate, Rezoluția Consiliului Europei din 20 decembrie 1996 privind persoanele care cooperează în procesul judiciar în lupta împotriva criminalității organizate și Recomandarea Consiliului Europei nr. R(97)13 privind intimidarea martorilor și drepturile apărării, adoptată la 10 septembrie 1997 de Comitetul de Miniștri și adresată statelor membre.

143. Persoane cărora li se aplică dispozițiile privind protecția martorilor amenințați sau vulnerabili. Pentru ca o persoană să dobândească statutul de *martor amenințat*, trebuie îndeplinite două condiții de fond:

a) persoana să aibă calitatea de martor în procesul penal și să cunoască date și informații care au un rol determinant în descoperirea infractorilor și în soluționarea unor cauze, pe care le-a comunicat sau urmează să le comunice organului judiciar;

b) să existe o suspiciune rezonabilă că viața, integritatea corporală, libertatea, bunurile sau activitatea profesională a martorului ori a unui membru de familie al acestuia ar putea fi puse în pericol ca urmare a datelor pe care le furnizează organelor judiciare sau a declarațiilor sale.

Potrivit legii, *martor vulnerabil* pot fi martorul minor și martorul care a suferit o traumă ca urmare a săvârșirii infracțiunii ori ca urmare a comportamentului ulterior al suspectului sau inculpatului. În privința martorului minor legea nu cere ca acesta să fi suferit deja o traumă sau alte consecințe de pe urma infracțiunii sau a comportamentului suspectului ori inculpatului, ci prezumă că, datorită vârstei sale, poate fi în orice moment influențat prin persuasiune, corupere sau constrângere să nu dea declarații ori să dea declarații neconforme cu realitatea.

Martorul care a suferit o traumă de pe urma infracțiunii poate fi victima (în sens larg) care nu participă în calitate de persoană vătămată sau parte civilă în proces, iar trauma poate fi de natură fizică (corporală) sau psihică; considerăm că în conceptul de „traumă" nu intră pagubele materiale. Comportamentul ulterior al suspectului/inculpatului de natură a produce o traumă martorului poate avea ca obiect intimidarea acestuia cu scopul de a nu da declarații/a da declarații favorabile lui.

Considerăm că noțiunea de martor amenințat sau martor vulnerabil trebuie extinsă și la *coinculpatul* ce este dispus să dea declarații care atrag răspunderea penală a celuilalt făptuitor, deoarece: din punct de vedere faptic, nu există deosebire între acțiunile ce ar putea fi exercitate împotriva lui și consecințele pe care le-ar putea suferi, în raport cu cele exercitate împotriva unui martor; din punct de vedere probatoriu, nu există diferențe esențiale între valoarea probantă a declarației coinculpatului și cea a unui martor, ambele putând fi esențiale pentru soluționarea cauzei; din punct de vedere procesual, persoana care dă declarații referitoare la infracțiunea *săvârșită de o altă persoană* are, în raport cu aceasta, calitatea de martor. Credem că și principiul egalității de tratament juridic la cazuri similare (comparativ atât cu martorii, cât și cu persoana vătămată/partea civilă) susține această opinie.

Potrivit art. 113 CPP, *persoana vătămată și partea civilă* beneficiază de măsurile de protecție prevăzute pentru martorul amenințat sau martorul vulnerabil, atunci când sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege referitoare la statutul de martor amenințat sau vulnerabil ori pentru protecția vieții private sau a demnității acestor persoane.

Investigatorii sub acoperire și colaboratorii cu identitate reală sau cu o altă identitate atribuită pot fi audiați ca martori în cadrul procesului penal în aceleași condiții ca și martorii amenințați. Aceeași protecție trebuie acordată și *experților*[1].

Protecția legii se extinde și la *membrii de familie* ai martorului amenințat, prin supravegherea și paza locuinței comune sau asigurarea unei locuințe temporare familiei martorului, însoțirea și asigurarea protecției membrilor de familie ai acestuia în cursul deplasărilor. Noțiunea de membru de familie este cea prevăzută de art. 177 CP[2], potrivit art. 602 CPP[3]. Legea nr. 682/2002 limitează noțiunea de membru de familie la soț/soție, părinții și copiii acestora, dar reglementează noțiunea de *„persoană apropiată martorului protejat"* ca fiind cea de care respectivul martor este legat prin puternice legături afective, ceea ce este de natură a acoperi calitățile familiale ale altor persoane apropiate în raport cu martorul, prevăzute de Codul penal (frații și surorile, copiii acestora, persoanele care au stabilit relații asemănătoare acelora dintre soți sau dintre părinți și copii etc.).

Codul de procedură penală nu condiționează acordarea statutului de martor amenințat sau vulnerabil de o anumită gravitate a infracțiunii investigate[4]. Diferit de acesta, Legea nr. 682/2002 acordă protecție numai persoanelor care au calitatea de martor (în sensul autonom al acestei legi) în cauze privind infracțiuni grave[5].

144. Conținutul măsurilor de protecție a martorilor amenințați sau vulnerabili. Codul de procedură penală reglementează patru măsuri de protecție comune urmăririi penale, camerei preliminare și judecății și una specifică fazei de judecată, aplicabile martorului amenințat.

Astfel, în cursul urmăririi penale, al camerei preliminare și al judecății, martorul căruia i s-a acordat statutul de *martor amenințat* poate beneficia de una sau mai multe dintre următoarele măsuri:

a) *supravegherea și paza locuinței martorului sau asigurarea unei locuințe temporare*; măsura are ca scop atât protecția fizică a martorului și a familiei sale[6], protecția împotriva încercării de influențare a declarațiilor[7], protecția bunurilor din patrimoniul familiei martorului, dar și, eventual, indirect, protecția activității profesionale;

b) *însoțirea și asigurarea protecției martorului sau a membrilor de familie ai acestuia în cursul deplasărilor*; măsura contracarează eventualele atentate la siguranța fizică a martorului/membrilor familiei, încercările de influențare a declarațiilor, dar asigură și

---

[1] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 376. A se vedea art. 175 alin. (6) CPP.

[2] Art. 177 CP: „Membru de familie. (1) Prin *membru de familie* se înțelege: a) ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude; b) soțul; c) persoanele care au stabilit relații asemănătoare acelora dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc. (2) Dispozițiile din legea penală privitoare la membru de familie, în limitele prevăzute în alin. (1) lit. a), se aplică, în caz de adopție, și persoanei adoptate ori descendenților acesteia în raport cu rudele firești".

[3] „Termenii sau expresiile al căror înțeles este anume explicat în Codul penal au același înțeles și în Codul de procedură penală".

[4] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 271.

[5] Conform art. 2 lit. h) din lege, *„infracțiunea gravă* este infracțiunea care face parte din una dintre următoarele categorii: genocid și infracțiuni contra umanității și infracțiuni de război, infracțiunile contra securității naționale, terorism, omor, infracțiunile privind traficul de droguri, traficul de persoane, traficul de minori, spălarea banilor, falsificarea de monede ori de alte valori, infracțiunile privitoare la nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor explozive, nucleare sau al altor materii radioactive, infracțiunile de corupție, precum și orice altă infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii al cărei maxim special este de cel puțin 10 ani".

[6] Cuprinzând protecția vieții, a integrității corporale și sănătății și a libertății.

[7] În cazul în care suspectul/inculpatul sau apropiații acestuia ar încerca contactarea martorului sau a unui membru al familiei sale, cu scopul influențării declarațiilor sale.

buna desfășurare a activităților profesionale ale acestora; indirect se asigură și prezența martorului la organul judiciar;

c) *protecția datelor de identitate, prin acordarea unui pseudonim cu care martorul va semna declarația sa*; măsura reprezintă o derogare de la modalitatea comună de audiere a martorului în procesul penal, respectiv de la procedura de obținere a datelor de identitate ale acestuia[1]. Măsura este eficientă preponderent în situațiile în care suspectul/inculpatul nu cunoaște de dinainte identitatea martorului sau alte elemente care i-ar permite să îl identifice ori să îl localizeze (locul de muncă, domiciliul, prietenii, restaurantul frecventat etc.);

d) *audierea martorului fără ca acesta să fie prezent, prin intermediul mijloacelor audiovideo de transmitere, cu vocea și imaginea distorsionate, atunci când celelalte măsuri nu sunt suficiente*. În prezent, organele din sistemul judiciar penal – instanțe, parchete, penitenciare – au în dotare tehnica necesară și conexiunile informatice aferente pentru aplicarea măsurii.

Aceasta are ca scop anonimizarea martorului sub aspectul imposibilității suspectului/inculpatului/apropiaților acestuia de a-i percepe caracteristicile fizionomiei și vocii și de a-l putea recunoaște pe moment ori a-l identifica ulterior în scop de răzbunare. Chiar și în situația în care suspectul/inculpatul personal îl cunoaște după fizionomie/voce pe martor, măsura încă este eficientă în cursul judecății, deoarece îi împiedică pe acoliții inculpatului, prezenți în public, să îl cunoască la rândul lor, în condițiile în care de multe ori comportamentul violent ori intimidant al celui acuzat se manifestă prin intermediari, astfel încât să nu se poată stabili implicarea sa.

Măsura este, de principiu, întotdeauna aplicată în procedura audierii investigatorilor/colaboratorilor sub acoperire, pentru a fi protejați în acțiuni viitoare.

S-a exprimat opinia[2] că luarea acestei măsuri de protecție exclude luarea suplimentară, cumulativă a uneia dintre celelalte trei prezentate anterior, deoarece scopul protecției martorului este satisfăcut pe deplin. Nu susținem acest punct de vedere, întrucât, dacă este adevărat că măsura prevăzută la art. 126 alin. (1) lit. d) CPP se ia când celelalte trei [art. 126 alin. (1) lit. a)-c)] nu sunt suficiente, nu înseamnă că și viceversa este valabilă; cu alte cuvinte, în acest caz nu este incidentă interpretarea *per a contrario*. Audierea cu vocea și fizionomia feței modificate electronic este eficientă pentru a înlătura cunoașterea acestor elemente, dar, dacă, spre exemplu, datele de identitate sau locuința martorului sunt cunoscute, această măsură nu va putea împiedica inculpatul să producă distrugerea acelei locuințe sau să îl intercepteze pe martor în drum spre locul de muncă.

Ca argument de text, art. 126 CPP prevede că „procurorul dispune aplicarea uneia *sau a mai multora* (s.n.) dintre următoarele măsuri (...)", fără a particulariza că, în cazul măsurii de la lit. d), aceasta se dispune în mod singular. Aceeași este și soluția rezultată din prevederile art. 12 alin. (2) lit. c) din Legea nr. 682/2002[3];

e) *nepublicitatea ședinței de judecată pe durata ascultării martorului*, ca măsură specifică fazei judecății. La ședința nepublică participă inculpatul, persoana vătămată și celelalte părți, avocații lor, alte persoane a căror prezență este necesară, după caz, toate aceste persoane percepându-l în mod direct pe martorul protejat.

---

[1] I. DRAGNEA, în P. BUNECI (COORD.), *op. cit.*, p. 137.

[2] *Ibidem*.

[3] „Măsurile de protecție ce pot fi prevăzute, singure sau cumulat, în cadrul schemei de sprijin, sunt: (...) c) ascultarea martorului protejat de către organele judiciare, sub o altă identitate decât cea reală sau prin modalități speciale de distorsionare a imaginii și vocii".

În ceea ce privește protecția *martorului vulnerabil*, acesta nu beneficiază pe parcursul urmăririi penale de măsurile privind supravegherea și paza locuinței sau asigurarea unei locuințe temporare și privind protecția datelor de identitate, deoarece, prin ipoteză, ele sunt cunoscute de suspect/inculpat. Totuși, în cursul judecății, martorul vulnerabil poate beneficia de protecția datelor de identitate, deși distorsionarea vocii și imaginii nu este obligatorie. Față de aceste dispoziții, considerăm că legea a urmărit protejarea martorului vulnerabil mai degrabă de cunoașterea publică a identității sale[1], decât de cunoașterea de către inculpat.

145. Organe oficiale cu responsabilități în protecția martorilor amenințați și a celor vulnerabili și procedura dispunerii măsurilor de protecție. În cursul urmăririi penale, organul judiciar cu responsabilități privind acordarea statutului de martor amenințat sau martor vulnerabil este procurorul de caz. Dacă necesitatea acordării acestui statut a intervenit în procedura camerei preliminare, judecătorul de cameră preliminară are competențe similare instanței. În sfârșit, în cursul judecății, instanța de judecată *pe rolul căreia se află cauza* este organul judiciar cu atribuții pentru protecția martorilor amenințați sau vulnerabili.

Activitatea de protecție a martorilor implică și alte organe de executare, acestea fiind reliefate detaliat în Legea nr. 682/2002, care se aplică în completarea Codului de procedură penală, în temeiul dispoziției de trimitere prevăzute la art. 126 alin. (8), respectiv la art. 128 alin. (8) CPP[2]. Este vorba despre Oficiul Național pentru Protecția Martorilor, unitățile de poliție care cercetează cauza, administrația penitenciarului, a centrului educativ sau a centrului de detenție, a arestului poliției.

Aplicarea măsurilor de protecție a martorilor *în cursul urmăririi penale* se dispune de către procuror, din oficiu sau la cererea martorului, a uneia dintre părți sau a unui subiect procesual principal. Legea nu exclude aplicarea măsurilor la cererea suspectului sau inculpatului, dacă acesta are un interes legitim (spre exemplu, protejarea martorului ce îi poate dovedi nevinovăția, față de acțiunile coinculpatului).

În camera preliminară sau în cursul judecății, judecătorul/instanța dispune aplicarea unei măsuri de protecție din oficiu, la cererea procurorului, a martorului, a părților sau a persoanei vătămate.

O problemă care se ridică este aceea dacă organul judiciar poate dispune, la cererea unei părți sau din oficiu, măsuri de protecție a martorului *chiar împotriva dorinței acestuia*. Codul de procedură penală conține doar prevederi din care rezultă obligativitatea/imperativitatea luării măsurilor, atât în cursul urmăririi penale, cât și al camerei preliminare și judecății. În schimb, sensul prevederilor din Legea nr. 682/2002 este că persoana obține calitatea de martor protejat *dacă este de acord*, și anume din momentul semnării protocolului de protecție[3].

Considerăm că modalitățile de protecție prevăzute de Codul de procedură penală determină, după caz, posibilitatea sau imposibilitatea dispunerii lor fără acordul martorului; astfel, supravegherea și paza locuinței martorului, din exteriorul ei, pot fi efectuate fără încuviințarea acestuia, în schimb, martorul nu poate fi obligat să locuiască într-o locuință temporară, dacă nu este de acord; martorul poate fi însoțit pe jos sau într-un alt mijloc auto decât cel folosit de el, dar nu pot fi prevenite cazurile în care pleacă intempestiv, neanunțat sau în ascuns; protecția datelor de identitate ale martorului se va dispune, dar

[1] Urmărirea penală fiind nepublică, nu s-a impus protejarea datelor de identitate în această fază procesuală.

[2] „Măsurile de protecție prevăzute la art. 127 lit. a) și b) se comunică autorității desemnate de lege cu punerea în executare a măsurilor".

[3] În lipsa semnării protocolului, martorul nu obține calitatea de martor protejat.

poate fi ineficientă dacă acesta și le dezvăluie pe altă cale (de exemplu, într-o emisiune televizată). Martorul nu se poate opune, în schimb, audierii sale prin intermediul mijloacelor audiovideo de transmitere și nici declarării nepublice a ședinței de judecată pe durata audierii sale.

Calitatea de martor amenințat sau vulnerabil și măsurile de protecție se stabilesc de către procuror prin *ordonanță*, iar de către judecător/instanță prin *încheiere*, ambele motivate. Dat fiind că din cuprinsul motivării reies date prin care martorul poate fi identificat, precum și date prin care sunt cunoscute măsurile de protecție dispuse, iar, *per a contrario*, și cele nedispuse, aceste acte procedurale sunt supuse regimului confidențialității, fiind păstrate în locuri special destinate acestei activități, la care au acces doar persoanele autorizate, fără a fi depuse în dosar.

În cazul măsurilor vizând protecția datelor de identitate și ascultarea prin mijloace audiovideo, declarația martorului nu va cuprinde adresa reală sau datele sale de identitate, acestea fiind consemnate într-un registru special la care vor avea acces doar organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța, în aceleași condiții de confidențialitate. Divulgarea acestor informații constituie infracțiunea prevăzută de art. 304 sau, după caz, de art. 305 CP, iar dacă, urmare a faptei cu intenție, s-a săvârșit o infracțiune împotriva investigatorului sub acoperire, a martorului protejat sau a persoanei incluse în Programul de protecție a martorilor[1], pedeapsa este mai aspră.

Instanța dispune aplicarea unei măsuri de protecție din oficiu, la cererea procurorului, a martorului, a părților sau a persoanei vătămate, în camera de consiliu, prin încheiere care nu este supusă căilor de atac. La soluționare participă numai procurorul.

Propunerea procurorului trebuie să cuprindă numele martorului care urmează a fi ascultat în faza de judecată și față de care se dorește dispunerea măsurii de protecție și motivarea concretă a gravității pericolului și a necesității măsurii.

Dacă instanța se sesizează din oficiu, rezultă că aceasta are, prin ipoteză, suficiente date pentru a putea dispune măsura în condiții de temeinicie, date ce trebuie să fie de aceeași natură cu cele necesar a fi indicate de procuror.

Când cererea este formulată de martor, de părți sau de persoana vătămată, pentru a-și forma convingerea și a completa informațiile, instanța poate dispune, la nevoie, ca procurorul să efectueze *de urgență* verificări cu privire la temeinicia cererii de protecție. Cererea formulată de aceste persoane trebuie depusă pe cât posibil personal și confidențial și trebuie să urmeze regimul confidențialității încă de la primirea ei de către personalul instanței, în caz contrar creându-se posibilitatea ca cei interesați să cunoască identitatea celui la care se referă cererea. Așadar, în niciun caz această cerere nu trebuie depusă la dosarul public al cauzei, ci trebuie constituit un volum separat, nepublic, păstrat în loc special.

Măsurile *se mențin pe tot parcursul procesului penal*, dacă starea de pericol nu a încetat. Dacă protecția martorului este necesară și după rămânerea definitivă a hotărârii instanței, ea se realizează în condițiile Legii nr. 682/2002 (legea specială).

În cursul urmăririi penale, procurorul *verifică* dacă se mențin condițiile care au determinat luarea măsurilor de protecție, iar dacă acestea au dispărut, dispune prin ordonanță încetarea lor. O prevedere similară nu este stipulată și pentru faza judecății, deși ar putea exista și în acest interval procedural situații în care necesitatea protejării martorului să dispară. De asemenea, nu se reglementează competența de a dispune încetarea măsurilor, în cazul în

[1] De unde se deduce că noțiunea de martor protejat nu este suprapusă noțiunii de persoană inclusă în Programul de protecție a martorilor, pentru că, altfel, Codul penal nu ar fi repetat aceeași noțiune în text.

care au fost luate de procuror în cursul urmăririi penale, dar condițiile au dispărut în cursul judecății. Considerăm că, într-o atare situație, judecătorul este cel competent a dispune, în temeiul dispozițiilor art. 52[1] și art. 351 alin. (3) CPP[2], deoarece, după ce cauza a intrat în competența sa de administrare, orice măsură poate fi luată numai de instanță, nefiind admisibil – pentru rațiuni de independență a magistratului în soluționarea cauzei – ca un alt organ să decidă în dosar, fie și cu privire la chestiuni incidentale.

Dacă sunt dispuse măsurile de protecție constând în supravegherea și paza locuinței martorului sau asigurarea unei locuințe temporare, respectiv în însoțirea și asigurarea protecției martorului sau a membrilor de familie ai lui în cursul deplasărilor, acestea se comunică autorității desemnate de lege cu punerea în executare a măsurilor.

146. Procedura audierii martorului protejat. Ascultarea martorului protejat se realizează potrivit procedurii de drept comun[3], însă cu derogările analizate în secțiunea de față.

Dacă s-a dispus măsura de protecție prevăzută la art. 126 alin. (1) lit. d), respectiv la art. 127 lit. d), audierea martorului *se poate efectua* (s.n.) prin intermediul mijloacelor audiovideo, fără ca martorul să fie prezent fizic în locul unde se află organul judiciar. Credem că textul este redactat ușor eronat, pentru că nu este posibil ca, în același timp, organul judiciar să dispună obligatoriu măsura audierii prin mijloace audiovideo, dar să aprecieze că se poate (se impune) *sau nu* această măsură. Eventual, singura situație care se pretează acestei exprimări este cea în care procurorul a dispus măsura, iar instanța, în cursul judecății, apreciază că ea nu mai este necesară.

Aplicarea în practică a acestei proceduri necesită anumite măsuri organizatorice, precum:

– stabilirea locației (încăperii) în care va fi prezent martorul spre a fi ascultat și efectuarea conexiunilor informatice între echipamentul aflat în sala de ședință/camera de audiere a organului de urmărire penală și cel aflat în locația în care este martorul;

– reglarea prealabilă a echipamentului pentru a se distorsiona vocea și imaginea, astfel încât persoana să nu fie recunoscută, dar declarația și întrebările să fie înțelese;

– dacă ambele încăperi se află în aceeași clădire, deplasarea protejată a martorului, astfel încât să nu fie observat/recunoscut când intră/iese din clădire (sediul organului judiciar).

Dacă subiecții procesuali principali, părțile și avocații acestora adresează martorului întrebări care ar putea conduce la identificarea sa, organul judiciar va respinge întrebările respective.

Un aspect ce trebuie lămurit este acela al modalității de stabilire a identității persoanei care va fi audiată cu imaginea și vocea distorsionate, în condițiile în care organul de urmărire penală sau instanța de judecată nu se află în aceeași încăpere cu aceasta, ba chiar fiind posibil să nu se afle nici în aceeași clădire (spre exemplu, în cazul persoanei aflate într-un penitenciar).

---

[1] Art. 52 alin. (1) și (2) CPP: „Chestiunile prealabile. (1) Instanța penală este competentă să judece orice chestiune prealabilă soluționării cauzei, chiar dacă prin natura ei acea chestiune este de competența altei instanțe, cu excepția situațiilor în care competența de soluționare nu aparține organelor judiciare. (2) Chestiunea prealabilă se judecă de către instanța penală, potrivit regulilor și mijloacelor de probă privitoare la materia căreia îi aparține acea chestiune".

[2] „Instanța se pronunță prin încheiere motivată și asupra tuturor măsurilor luate în cursul judecății".

[3] Martorul va depune jurământul religios/declarația solemnă, îi vor fi aduse la cunoștință drepturile și obligațiile sale, obiectul cauzei și împrejurările de fapt asupra cărora este ascultat, declarația va parcurge aceleași două etape (relatarea liberă și adresarea de întrebări nemijlocite în ordinea prestabilită de lege), martorul va fi ascultat fără a fi de față alți martori etc.

Mai clară în această privință este reglementarea anterioară[1], care arăta că, „În cursul urmăririi penale, se întocmește un proces-verbal (...) și acesta se semnează de procurorul *care a fost prezent la ascultarea martorului* și de organul de urmărire penală și se depune la dosarul cauzei. În cursul judecății, declarația martorului va fi semnată de procurorul *care a fost prezent la ascultarea martorului* și de președintele completului de judecată" (s.n.).

În special prevederea referitoare la procedura din cursul urmăririi penale conduce la concluzia evidentă că „procurorul" la care face referire textul nu este organul de urmărire propriu-zis care a desfășurat audierea, deoarece acesta din urmă este menționat separat. Astfel, procurorul care a fost prezent la ascultarea martorului este cel aflat *în aceeași încăpere* cu martorul și deci acesta este organul oficial care trebuie să certifice prin semnătura depusă pe procesul-verbal identitatea martorului, respectiv corespondența dintre persoana care s-a prezentat spre a fi audiată și cea căreia i s-a atribuit o identitate protejată ori care este audiată fără a i se vedea fizionomia.

Tot astfel, prin *„procurorul care a fost prezent la ascultarea martorului în cursul judecății"* legea nu face referire la procurorul de ședință, pentru că nu l-ar fi denumit cu această formulă dezvoltată, ci ar fi folosit exprimarea uzitată în tot cuprinsul codului: „procurorul". Astfel, procurorul aflat în aceeași încăpere cu martorul protejat la momentul luării declarației acestuia este singura persoană oficială care poate verifica și certifica prin semnarea declarației identitatea acestuia, astfel încât să se garanteze că nu a fost audiată o altă persoană decât cea care a fost chemată.

Considerăm că actuala prevedere este în același sens, deși mai eliptică [art. 129 alin. (5) CPP]. De asemenea, considerăm eronată/incompletă soluția legislativă prevăzută pentru faza judecății, în care numai judecătorul *singur* semnează declarația martorului audiat prin mijloace audiovideo, deoarece judecătorul nu are astfel nicio posibilitate de a garanta că persoana audiată – pe care nimeni nu a văzut-o în cursul depoziției – este una și aceeași cu martorul protejat.

Declarația martorului protejat, înregistrată și redată integral în formă scrisă, se semnează de organul judiciar și *se depune la dosarul cauzei*; potrivit exprimării alineatului următor, ar rezulta că declarația se multiplică într-un exemplar pentru a fi semnată și de martorul protejat, iar această a doua declarație se va păstra *în dosarul depus la parchet*, într-un loc special, în condiții de confidențialitate. De asemenea, suportul pe care a fost înregistrată declarația martorului, în original, sigilat cu sigiliul parchetului sau, după caz, al instanței de judecată în fața căreia s-a făcut declarația, se păstrează în condiții de confidențialitate. Suportul care conține înregistrările efectuate în cursul urmăririi penale este înaintat la terminarea urmăririi penale instanței competente, împreună cu dosarul cauzei, și este păstrat în aceleași condiții privind confidențialitatea.

Apare greu de decelat care a fost rațiunea legiuitorului în privința acestor ultime prevederi; astfel, din moment ce o declarație cu același conținut are un caracter public, fiind depusă la dosarul cauzei, nu se înțelege de ce exemplarul semnat de martor trebuie păstrat în condiții de confidențialitate; nu credem că a existat teama identificării martorului după semnătura (de regulă indescifrabilă) depusă, dar, în același timp, ar fi singurul aspect de diferențiere care ar justifica măsura. În ceea ce privește păstrarea suportului audiovideo, prevederea ar fi rațională numai dacă martorul este înregistrat cu fizionomia și vocea nedistorsionate (natural), însă în prezent sistemele tehnice cu care sunt dotate organele

[1] Art. 86² alin. (5) și (6) CPP 1968.

judiciare nu sunt orientate către o astfel de înregistrare, ci către înregistrarea în formă distorsionată.

147. Valoarea probantă a declarațiilor martorilor protejați. Potrivit art. 103 alin. (3) CPP, „Hotărârea de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei nu se poate întemeia în măsură determinantă pe declarațiile investigatorului, ale colaboratorilor ori ale martorilor protejați".

Sfera martorilor protejați ale căror declarații nu pot fi determinante în luarea unei hotărâri de condamnare este în realitate mai largă decât cea care rezultă nemijlocit din text. În această categorie sunt incluși investigatorii cu identitate reală sau protejată, colaboratorii cu identitate reală sau protejată, martorii amenințați, martorii vulnerabili, dar și persoana vătămată și partea civilă cu privire la care s-au luat măsuri de protecție similare martorilor amenințați. Din acest punct de vedere, persoana vătămată protejată și partea civilă protejată se află în aceeași situație faptică și au același regim juridic ca cel al martorilor protejați, prin urmare, și efectele declarațiilor lor trebuie să fie asemănătoare cu cele ale acestora din urmă[1].

O seamă de observații pot fi extrase din acest text:

a) Restrângerea valorii probante a declarațiilor acestor persoane are la bază temerea că atât investigatorii, colaboratorii, cât și martorii protejați (în sens larg) sunt supuși unui anumit control de autoritate din partea organului de urmărire penală și astfel pot fi influențați în declarații, fie pentru că unii sunt agenți executivi ai statului, fie că alții au anumite interese[2] în a acționa conform dorinței organului judiciar sau sunt îndatorați moral de efortul de protejare a lor și reacționează în consecință etc. Deși utilizarea tehnicilor sub acoperire nu poate încălca în sine dreptul la un proces echitabil, riscul pe care îl implică instigarea de către poliție prin asemenea tehnici presupune ca folosirea acestor metode să fie menținută în limite bine determinate[3]. Astfel, în scopul evitării unei erori judiciare bazate pe astfel de probe, precum și având în vedere condițiile derogatorii de audiere a acestor persoane, care restrâng într-o oarecare măsură posibilitățile de apărare, legea a restrâns, la rândul ei, valoarea probantă a declarațiilor investigatorului, colaboratorului, martorului protejat. Este de precizat că și Codul de procedură penală anterior limita efectele declarațiilor martorilor supuși măsurilor de protecție în comparație cu cele ale martorilor obișnuiți, stabilind că aceste efecte sunt similare celor ale inculpatului și ale celorlalte părți în proces: pot servi la aflarea adevărului numai în măsura în care sunt coroborate cu fapte sau împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză.

Mai menționăm și faptul că pericolul relatării unor situații neadevărate de către investigator, colaborator, martor protejat este estompat de sancțiunea penală mai drastică stabilită de Codul penal în astfel de cazuri.

Includerea principiului analizat într-o formă modificată în noul cod are ca fundament jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, conform căreia drepturile apărării sunt restrânse într-un mod incompatibil cu garanțiile prevăzute de art. 6 din Convenția europeană atunci când o condamnare se fondează în întregime sau într-o măsură determinantă pe mărturia făcută de o persoană *pe care acuzatul nu a putut-o interoga*. Curtea Europeană a apreciat că folosirea declarațiilor martorilor anonimi pentru a dispune condamnarea unei persoane nu este, în sine, incompatibilă cu prevederile Convenției europene. Însă,

[1] În același sens, M. UDROIU, *op. cit.*, p. 223.

[2] Colaboratorii pot avea interesul de a obține o remunerație sau de a li se reduce pedeapsa în propriul dosar, de a beneficia de un acord de recunoaștere a vinovăției sau de renunțare la urmărirea penală etc.

[3] C.E.D.O., cauza *Ali c. României*, hot. din 9 noiembrie 2010, parag. 99, hudoc.echr.coe.int.

dacă se menține anonimatul martorului acuzării, parag. 1 și parag. 3 lit. d) ale art. 6 din Convenția europeană cer ca dezavantajul cu care se confruntă apărarea să fie în mod suficient contrabalansat prin procedura urmată de autoritățile judiciare. Probele obținute de la martori în condițiile în care drepturile apărării nu au putut fi asigurate la un nivel normal cerut de Convenția europeană trebuie analizate cu extremă atenție, iar condamnarea unui acuzat nu trebuie să se bazeze în exclusivitate sau într-o măsură determinantă pe mărturia anonimă[1].

În consecință, art. 103 alin. (3) CPP se impune a fi interpretat prin prisma și în concordanță cu această jurisprudență; nu se justifică extinderea interpretării peste cea a Curții Europene, întrucât s-ar afecta echilibrul dintre drepturile acuzatului, pe de o parte, și cele ale societății și persoanei vătămate, pe de altă parte. Standardul european este suficient pentru salvgardarea drepturilor persoanei acuzate.

b) Hotărârea de achitare sau de încetare a procesului penal, fiind favorabilă inculpatului, se poate întemeia în măsură determinantă pe declarațiile investigatorului, ale colaboratorilor ori ale martorilor protejați (bineînțeles, în lipsa altor probe relevante contrarii), în temeiul principiului *in dubio pro reo*. Dubiul, în acest caz, constă în incertitudinea cu privire la realitatea sau nerealitatea celor declarate de aceste persoane, iar dacă declarațiile conțin elemente de achitare sau încetare a procesului penal, se va considera că ele reflectă adevărul.

c) Considerăm că cea mai importantă problemă este aceea dacă legea a folosit pluralul pentru a indica *totalitatea* declarațiilor investigatorilor, colaboratorilor sau martorilor protejați, la un loc, dintr-o cauză sau pentru a indica declarațiile *fiecărei* astfel de persoane (declarațiile investigatorului X – separat; declarațiile martorului protejat Y – separat).

În primul caz, ar rezulta că hotărârea de condamnare nu se poate întemeia în măsură determinantă pe ansamblul declarațiilor acestor persoane, indiferent câte ar fi și măsura în care s-ar corobora unele cu altele, având în vedere rațiunea instituirii acestei excepții, anume că, în raport de condițiile speciale de administrare a acestei probe, dreptul la apărare nu poate fi pe deplin exercitat (de exemplu, nu pot fi verificate credibilitatea martorului, capacitatea de a fi martor, alte aspecte privind identitatea martorului care au relevanță în cauză).

În cel de-al doilea caz, concluzia ar fi că hotărârea de condamnare nu se poate întemeia în măsură determinantă pe declarațiile unei singure astfel de persoane, dar se poate întemeia pe declarațiile coroborate ale mai multora, mai ales când între ele nu există legături de conivență.

Analizând gramatical textul, se constată că acesta utilizează elementul disjunctiv *„ori"* pentru a despărți declarațiile investigatorului de cele ale colaboratorilor și de cele ale martorilor protejați, semnificând, prin urmare, că se referă la fiecare categorie de declarație în parte, și nu la toate declarațiile în ansamblu. De asemenea, nu se poate reține că legiuitorul ar fi făcut o enumerare cumulativă, și nu o disjuncție, pentru că, dacă ar fi fost așa, enumerarea ar fi privit persoanele, și nu declarațiile acestora; în cazul enumerării, textul ar fi trebuit să fie în forma următoare: „Hotărârea (...) nu se poate întemeia în măsură determinantă pe declarațiile investigatorului, colaboratorilor și martorilor protejați". Formularea legii desparte însă declarațiile investigatorului de cele ale colaboratorului și de cele ale martorilor protejați prin folosirea repetată a articolului *„ale"* și a conjuncției *„ori"*.

[1] A se vedea C.E.D.O., cauza *Krasniki c. Republicii Cehe*, hot. din 28 februarie 2006, parag. 76-79, cauza *Visser c. Olandei*, hot. din 14 februarie 2002, parag. 43-46, cauza *Kostovski c. Olandei*, hot. din 20 noiembrie 1989, parag. 42, *apud* M. UDROIU, *op. cit.*, p. 227.

Din punct de vedere al raţiunii legii, considerăm că necesitatea instituirii măsurilor de protecţie a martorilor trebuie compatibilizată cu dreptul la apărare al acuzatului – prin limitarea forţei probante a declaraţiilor investigatorilor, colaboratorilor, martorilor protejaţi. Prin însăşi prevederea în lege a tuturor dispoziţiilor referitoare la investigatori, colaboratori şi martori protejaţi se înţelege că acestea au scopul de a fi aplicate şi de a avea eficienţă – inclusiv prin exploatarea probatorie a declaraţiilor acestor categorii de participanţi la proces –, şi nu de a fi lipsite de finalitate. Între cele două componente nu poate exista raport de contradicţie, respectiv măsurile de protecţie nu au rolul de a anula efectul juridic al declaraţiilor participanţilor la care ne referim.

Jurisprudenţa Curţii Europene stabileşte sensul noţiunii de *„caracter exclusiv sau determinant"* al declaraţiei unui martor anonim prin raportare la elemente de echitate a procedurii. Cu titlu exemplificativ, Curtea de la Strasbourg a reţinut că declaraţia unui martor anonim a avut caracter exclusiv sau determinant, pentru că: martorul a fost audiat în condiţii de necontradictorialitate în cursul urmăririi penale şi nu a fost audiat în instanţă; declaraţia martorului anonim nu a fost suficient contrabalansată prin măsuri care să faciliteze dreptul la apărare; audierea necontradictorie a martorului anonim nu a fost înregistrată audiovideo pentru a oferi posibilitatea acuzatului de a o viziona şi contesta; organul judiciar nu a fundamentat obiectiv motivul neprezentării în instanţă a martorului.

Într-o cauză[1], Curtea Europeană a reţinut că reclamantul (ce era acuzat de săvârşirea unor infracţiuni de natură sexuală, victime fiind mai mulţi copii) nu a avut posibilitatea de a urmări modul în care victimele erau audiate de poliţie, de exemplu, prin urmărirea audierii din altă încăpere prin mijloace tehnice, şi nici ulterior nu i s-a oferit ocazia de a-i interoga.

În altă cauză[2], Curtea Europeană a constatat că instanţele au dispus condamnarea reclamantului pe baza declaraţiilor părţii civile audiate de poliţie şi în temeiul concluziilor unui expert care a examinat separat reclamantul şi victima. În ciuda cererilor reclamantului, nu a fost efectuată o confruntare între el şi partea civilă, aceasta din urmă precizând că nu ar putea suporta o asemenea confruntare şi, prin urmare, nu s-a prezentat nici în faţa primei instanţe, nici în faţa instanţei de apel. Deşi cei doi martori ce trebuiau audiaţi în cauză nu s-au prezentat, curtea de apel s-a pronunţat pe fond. În speţă, prezentarea ar fi putut fi decisivă, deoarece problema principală în cauză era consimţământul persoanei vătămate, realitatea relaţiilor sexuale nefiind contestată de reclamant. Prin urmare, Curtea Europeană a apreciat că a fost încălcat art. 6 parag. 1 şi parag. 3 lit. d) din Convenţia europeană, întrucât reclamantul nu a avut o ocazie suficientă şi adecvată de a contesta declaraţiile victimei pe care se întemeia condamnarea.

De asemenea, Curtea Europeană a apreciat[3] că au fost încălcate dispoziţiile art. 6 parag. 1 şi parag. 3 lit. d) din Convenţia europeană, întrucât mărturiile anonime au constituit singurul temei al condamnării, după ce, anterior, reprezentaseră singurul temei al trimiterii în judecată. Or, în niciun stadiu al urmăririi penale sau al judecăţii reclamantul nu a avut posibilitatea de a interoga martorii anonimi, absenţa oricărei confruntări privându-l pe acesta de dreptul la un proces echitabil.

---

[1] A se vedea C.E.D.O., cauza *Bocos-Cuesta c. Olandei*, hot. din 10 noiembrie 2005, parag. 71-74, în M. UDROIU, *op. cit.*, p. 225.

[2] A se vedea C.E.D.O., cauza *Mayali c. Franţei*, hot. din 14 iunie 2005, parag. 33-38, *apud* M. UDROIU, *op. cit.*, p. 224.

[3] A se vedea C.E.D.O., cauza *Saïdi c. Franţei*, hot. din 20 septembrie 1993, parag. 44, *apud* M. UDROIU, *op. cit.*, p. 227.

Într-o cauză[1] în care reclamantul era acuzat de întreținerea de acte sexuale cu un băiat de 11 ani, Curtea Europeană a considerat că au fost respectate exigențele art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenția europeană, în condițiile în care declarația victimei dată în fața organelor de urmărire penală în prezența părinților și a reprezentantului autorității de protecție socială (ce a avut caracter determinant la pronunțarea hotărârii de condamnare) a fost înregistrată video și prezentată avocatului acuzatului, ce a formulat întrebări, fără a participa la audiere; întrebările au fost ulterior adresate victimei cu prilejul celei de-a doua audieri. Înregistrările ambelor declarații au fost apoi prezentate în fața instanțelor de judecată, care nu au mai procedat la audierea victimei.

Prin urmare, sensul noțiunii „caracter determinant" stabilit de Curtea Europeană nu este acela că declarația martorului protejat a fost singurul/esențialul/principalul mijloc de probă pe care s-a fundamentat condamnarea, ci acela că, în condițiile în care declarația martorului protejat a conținut proba esențială în lipsa căreia nu s-ar fi pronunțat condamnarea, organele judiciare nu au asigurat condiții suficiente pentru ca acuzatul să poată contesta această declarație, să poată aduce contraprobe, să poată pune întrebări directe martorului, fie și prin intermediul mijloacelor tehnice etc.

Astfel, procedând la stabilirea înțelesului regulii privind proba exclusivă sau determinantă, Curtea a apreciat că, atunci când o declarație relatată reprezintă proba exclusivă sau determinantă împotriva acuzatului, admiterea sa ca mijloc de probă nu implică automat încălcarea art. 6 parag. 1 din Convenție. În același timp, atunci când o condamnare se bazează exclusiv sau în mod determinant pe declarațiile martorilor care nu se înfățișează în instanță, Curtea trebuie să supună procedura celei mai riguroase examinări. Chestiunea care se ridică în fiecare dintre cauze este dacă există suficiente elemente de contrabalansare, inclusiv măsuri care dau posibilitatea realizării unei aprecieri corecte și echitabile a fiabilității probei respective. Examinarea acestei chestiuni oferă posibilitatea ca o condamnare să se bazeze pe o astfel de probă numai dacă este suficient de fiabilă, ținând seama de importanța ei în cauză[2].

Raportând jurisprudența Curții Europene la dispozițiile art. 103 alin. (3) CPP, considerăm deci că:

– declarația sau declarațiile investigatorului, colaboratorului sau martorului protejat care au fost reiterate în cursul judecății prin intermediul mijloacelor tehnice de distorsionare a vocii și imaginii, dând posibilitatea inculpatului de a pune întrebări, de a observa maniera de răspuns, de a le contesta sau de a propune contraprobe, pot întemeia în măsură determinantă hotărârea de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei;

– hotărârea de condamnare se poate întemeia pe declarația investigatorului, colaboratorului sau martorului protejat a cărei fiabilitate (obiectivitate, sinceritate) a fost confirmată prin probe colaterale, chiar dacă acestea din urmă nu au aptitudinea de a confirma acuzarea în sine;

– coroborarea mai multor declarații de martori protejați între ele, dar și cu alte probe din dosar conturează o forță probatorie mai mare decât fiecare declarație luată separat, în condițiile în care acestea își confirmă reciproc fiabilitatea. Este cazul, spre exemplu, al declarațiilor mai multor victime ale traficului de persoane exploatate de către același infractor, audiate în condiții de protecție și care relatează amănunte concordante: locuințele în care au fost cazate, ruta și mijloacele de transport cu care au fost deplasate, modalitatea concretă

[1] A se vedea C.E.D.O., cauza *S.N. c. Suediei*, hot. din 2 iulie 2002, parag. 46-54, în M. UDROIU, *op. cit.*, p. 226.
[2] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 232.

și locul în care au fost exploatate, identitatea/obiceiurile/semnalmentele particulare ale infractorului etc. Ar fi contrară spiritului legii interpretarea art. 103 alin. (3) CPP conform căreia toate aceste declarații de martori protejați nu pot avea forța juridică a unor probe determinante pentru condamnarea făptuitorului. O concluzie similară poate fi reținută și în situația în care infracțiunea s-a desfășurat în condiții în care numai martorii protejați au avut posibilitatea să ia cunoștință de elementele ei esențiale și de autori – spre exemplu, în cazul unei revolte a deținuților din penitenciar, în cazul unei infracțiuni comise în cadrul unui grup infracțional organizat etc.;

– jurisprudența mai recentă a Curții Europene admite posibilitatea folosirii ca probă determinantă a declarației martorului anonim, chiar fără a fi supus interogatoriului acuzatului, dacă neprezentarea martorului în vederea audierii și măsurile de protecție a identității sale au fost determinate de teama acestuia imputabilă amenințărilor sau manevrelor acuzatului ori ale persoanelor care acționează în numele lui[1].

Secțiunea a 6-a. Confruntarea

REGLEMENTARE

Art. 131. Confruntarea. (1) Când se constată că există contraziceri între declarațiile persoanelor audiate în aceeași cauză, se procedează la confruntarea lor dacă aceasta este necesară pentru lămurirea cauzei.

(2) Persoanele confruntate sunt audiate cu privire la faptele și împrejurările în privința cărora declarațiile date anterior se contrazic.

(3) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate încuviința ca persoanele confruntate să își pună reciproc întrebări.

(4)[2] Întrebările și răspunsurile se consemnează într-un proces-verbal.

COMENTARIU

148. Noțiune și importanță. Confruntarea este un procedeu probatoriu eminamente tactic-criminalistic, de *reaudiere simultană* a două sau mai multor persoane care au dat declarații anterioare în aceeași cauză penală, *în vederea lămuririi contradicțiilor* existente între aceste declarații.

Confruntarea reprezintă un valoros mijloc tactic de verificare a declarațiilor, de precizare a poziției suspecților sau inculpaților față de faptele imputate. Rolul confruntării în clarificarea unor fapte sau împrejurări este pus în evidență îndeosebi în cazurile în care contradicțiile, neclaritățile, neconcordanțele din declarațiile persoanelor ascultate într-o cauză penală nu pot fi înlăturate pe baza examinării altor mijloace de probă. De asemenea, confruntarea poate constitui un element de stimulare a memoriei persoanelor ascultate și de obținere a unor noi date sau informații, necunoscute până în acel moment de organul judiciar[3].

Confruntarea se poate dispune în cursul urmăririi penale de către organul de urmărire penală și în cursul judecății de către instanță.

Întrucât legea nu face nicio distincție, persoanele confruntate pot avea orice calitate procesuală care le permite a fi audiate; astfel, pot fi confruntați doi inculpați sau un inculpat

[1] A se vedea C.E.D.O., Marea Cameră, cauza *Al-Khawaja și Tahery c. Regatului Unit*, hot. din 15 decembrie 2011, *apud* M. UDROIU, *op. cit.*, p. 229-235.

[2] Alin. (4) al art. 131 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 81 din Legea nr. 255/2013.

[3] E. STANCU, *Criminalistică*, vol. II, Ed. Proarcadia, București, 1993, p. 103-104.

cu un martor ori un martor cu persoana vătămată etc. Martorii confruntaţi trebuie să urmeze procedura prealabilă de depunere a jurământului, să fie atenţionaţi asupra obligaţiei de a declara adevărul şi asupra consecinţelor penale în caz de mărturie mincinoasă[1].

Caracteristica preponderent criminalistică a confruntării se conturează, în plan normativ, prin cantitatea săracă de informaţii ce poate fi dedusă din textul art. 131 CPP despre acest procedeu, în comparaţie cu problematica reală pe care o conţine, iar în plan aplicativ, prin importanţa deosebită ce trebuie acordată laturii psihologice a desfăşurării activităţii.

149. Procedura efectuării confruntării. Persoanele confruntate sunt audiate *numai* cu privire la faptele şi împrejurările în privinţa cărora declaraţiile date anterior se contrazic. În practica judiciară, aceste audieri constituie de multe ori o reluare a întregii sau a unei părţi importante din declaraţia fiecărei persoane, ceea ce, în opinia noastră, excedează cadrului probator şi nu conduce la rezultatul urmărit. O declaraţie extinsă în privinţa faptelor este inevitabil săracă în amănunte şi de multe ori nu permite a se identifica cu precizie de către instanţă care este elementul contradictoriu asupra căruia s-a concentrat organul de urmărire penală. Dimpotrivă, elementul contradictoriu ales spre a fi lămurit trebuie să fie unul punctual şi în acelaşi timp esenţial pentru lămurirea cauzei sau pentru corelarea în lanţ cauzal a altor probe. Spre exemplu, este suficient, în privinţa inculpatului care susţine că nu s-a aflat la locul faptei, să se concentreze confruntarea spre demonstrarea acestui singur aspect; odată probat, inculpatul nu va mai putea oferi alte apărări plauzibile.

După ce a adresat întrebările relevante, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată poate încuviinţa ca persoanele confruntate *să îşi pună reciproc întrebări*.

Toate întrebările şi răspunsurile *se consemnează într-un proces-verbal* semnat de persoanele confruntate şi de organul judiciar care a dispus activitatea, precum şi de avocaţii prezenţi – în considerarea regulii generale de la audierea persoanelor, care se aplică în mod corespunzător.

Considerăm că una dintre componentele esenţiale ale confruntării trebuie să fie urmărirea reacţiei persoanelor la întrebările puse şi la afirmaţiile celuilalt, reacţii care, dacă sunt notabile, ar trebui să fie indicate şi în cuprinsul procesului-verbal.

În opinia noastră, procedura confruntării nu are eficienţă în cursul judecăţii, existând mai mulţi factori care contribuie la aceasta: faza procesuală, în care fiecare dintre cei confruntaţi cunoaşte deja într-o modalitate sau alta probele şi susţinerile celorlalţi, neputând fi luat prin surprindere; cadrul procesual public, ce constituie un obstacol psihologic pentru cel care ar trebui să admită contrariul a ceea ce a susţinut anterior; experienţa redusă a magistraţilor judecători în conducerea psihologică a unui astfel de procedeu probatoriu.

Capitolul al III-lea. Identificarea persoanelor şi a obiectelor

REGLEMENTARE

Art. 132. Scopul şi obiectul măsurii. (1) Identificarea persoanelor sau obiectelor se poate dispune dacă este necesară în scopul clarificării împrejurărilor cauzei.

(2) Identificarea persoanelor sau obiectelor poate fi dispusă de procuror ori de organele de cercetare penală, în cursul urmăririi penale, sau de instanţă, în cursul judecăţii.

[1] *Idem*, p. 108.

Art. 133. Audierea prealabilă a persoanei care face identificarea. (1) După dispunerea măsurii și înainte ca identificarea să fie realizată, persoana care face identificarea trebuie audiată cu privire la persoana sau obiectul pe care urmează să îl identifice.

(2)[1] Audierea constă în descrierea tuturor caracteristicilor persoanei sau ale obiectului, precum și a împrejurărilor în care au fost văzute. Persoana care face identificarea este întrebată dacă a mai participat anterior la o altă procedură de identificare privind aceeași persoană sau același obiect ori dacă persoana sau obiectul de identificat i-au fost indicate ori descrise anterior.

Art. 134. Identificarea persoanelor. (1) Persoana care urmează să fie identificată este prezentată împreună cu alte 4-6 persoane necunoscute, cu trăsături asemănătoare celor descrise de persoana care face identificarea.

(2) Dispozițiile alin. (1) sunt aplicabile în mod corespunzător și în situația identificării persoanelor după fotografii.

(3) Identificarea se desfășoară astfel încât persoanele care urmează să fie identificate să nu o vadă pe cea care le identifică.

(4) Desfășurarea activității de identificare a persoanelor, precum și declarațiile persoanei care face identificarea sunt consemnate într-un proces-verbal.

(5) Procesul-verbal trebuie să cuprindă, pe lângă mențiunile prevăzute la art. 135 alin. (2), numele, prenumele și adresa persoanelor care au fost introduse în grupul de identificare sau ale căror fotografii au fost prezentate persoanei care face identificarea, numele și prenumele persoanei identificate, precum și ordonanța sau încheierea prin care s-a dispus efectuarea identificării de persoane.

(6) În cursul urmăririi penale, în situația în care organul de urmărire penală consideră necesar, activitatea de identificare este înregistrată audiovideo. Înregistrarea identificării este anexată procesului-verbal ca parte integrantă a acestuia și poate fi folosită ca mijloc de probă.

Art. 135. Identificarea obiectelor. (1) Obiectele despre care se presupune că pot contribui la aflarea adevărului în legătură cu săvârșirea unei infracțiuni sunt prezentate în vederea identificării, după ce persoana care face identificarea le-a descris în prealabil. Dacă aceste obiecte nu pot fi aduse pentru a fi prezentate, persoana care face identificarea poate fi condusă la locul unde se află obiectele.

(2) Desfășurarea activității de identificare a obiectelor, precum și declarațiile persoanei care face identificarea sunt consemnate într-un proces-verbal ce trebuie să cuprindă mențiuni cu privire la: ordonanța sau încheierea prin care s-a dispus măsura, locul unde a fost încheiat, data, ora la care a început și ora la care s-a terminat activitatea, cu menționarea oricărui moment de întrerupere, numele, prenumele persoanelor prezente și calitatea în care acestea participă, numele și prenumele persoanei care face identificarea, descrierea amănunțită a obiectelor identificate.

(3) În cursul urmăririi penale, în situația în care organul de urmărire consideră necesar, activitatea de identificare și declarația persoanei care face identificarea sunt înregistrate audiovideo. Înregistrarea identificării este anexată procesului-verbal ca parte integrantă a acestuia și poate fi folosită ca mijloc de probă.

Art. 136. Alte identificări. Identificarea vocilor, sunetelor sau a altor elemente ce fac obiectul percepției senzoriale se dispune și se efectuează cu respectarea procedurii prevăzute la art. 134.

Art. 137. Pluralitatea de identificări. (1) În cazul în care mai multe persoane sunt chemate să identifice aceeași persoană sau același obiect, organele judiciare competente iau măsuri prin care să fie evitată comunicarea între cei care au făcut identificarea și cei care urmează să o efectueze.

(2) Dacă aceeași persoană urmează să participe la mai multe proceduri de identificare a unor persoane sau a unor obiecte, organele judiciare competente iau măsuri ca persoana supusă identificării să fie situată între persoane diferite de cele ce au participat la procedurile anterioare, respectiv obiectul supus identificării să fie plasat printre obiecte diferite de cele utilizate anterior.

[1] Alin. (2) al art. 133 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 82 din Legea nr. 255/2013.

COMENTARIU

150. Definiție, obiect și scop. Identificarea persoanelor și a obiectelor constituie un procedeu probatoriu care are ca *scop* stabilirea, pe baza comparării caracteristicilor lor de către persoana care le-a văzut, a identității dintre o anumită persoană sau un anumit obiect cu relevanță pentru elucidarea cauzei penale și o persoană sau un obiect stabilite provizoriu de către organul judiciar ca fiind suspecte că ar fi cele văzute de persoana căreia i se solicită a face identificarea, atunci când activitatea este necesară în scopul clarificării împrejurărilor cauzei.

Prin urmare, *obiectul* procedeului probatoriu constă tocmai în identificarea persoanelor și obiectelor; considerăm acest obiect ca fiind incomplet în raport cu exigențele și nevoile practice ale criminalisticii[1], deoarece din el sunt omise identificarea animalelor și identificarea cadavrelor. Numai printr-o interpretare excesiv de largă și care dăunează respectului datorat celor decedați se poate afirma că un cadavru este *un obiect*; de asemenea, în limbajul comun, un animal nu poate fi considerat a fi un obiect (cu sensul de neînsuflețit), ci, cel mult, în sens juridic civil, un bun.

Procedeul probatoriu poate fi dispus în cursul urmăririi penale de către organul de urmărire penală, prin *ordonanță*, iar în cursul judecății de către instanța de judecată, prin *încheiere*. Se recomandă efectuarea urgentă a procedeului identificării, evitându-se astfel posibilitatea ștergerii din memorie a semnalmentelor entității observate.

Legea nu limitează calitatea procesuală a persoanelor care pot fi identificate prin intermediul procedeului probatoriu analizat; așa cum este redactat textul legal, înțelegem că legiuitorul a avut în vedere identificarea oricărei persoane de care depinde clarificarea unei anumite împrejurări a cauzei[2]. Pentru un argument similar, legea nu limitează nici calitatea procesuală a persoanei care face identificarea[3].

Activitatea de identificare a persoanelor sau obiectelor are o importanță egală cu cea a activității de audiere propriu-zisă a oricărui subiect procesual care are cunoștință de vreo faptă sau împrejurare de natură să servească la soluționarea cauzei, inclusiv la identificarea autorului sau victimei unei infracțiuni[4].

151. Etapele procedurii identificării. *În prima etapă*, este obligatorie audierea persoanei ce va face identificarea, pentru descrierea caracteristicilor persoanei sau obiectului/animalului de identificat și a împrejurărilor în care au fost văzute, precum și pentru a se stabili dacă identificatorul a văzut sau cunoscut persoana/obiectul/animalul și în alte împrejurări decât cele din contextul săvârșirii infracțiunii (o altă identificare, o descriere făcută anterior de anchetator etc.). Se impune aceasta pentru a se preîntâmpina o falsă identificare din eroare sau cu rea-credință, deoarece recunoașterea se bazează pe reactivarea memorială care poate fi mai mult sau mai puțin precisă, organul judiciar trebuind să ia în calcul legile psihice care stau la baza procesului cognitiv, condițiile obiective și subiective de natură să influențeze percepția, stocarea și redarea[5]. Prin această audiere prealabilă se asigură o bază solidă identificării și o credibilitate mai mare, deoarece se dovedește corespondența dintre susținerile prealabile și identificarea propriu-zisă, în condițiile în care se stabilește

[1] A se vedea, în acest sens, E. STANCU, *op. cit.*, p. 112-121.
[2] I. DRAGNEA, în P. BUNECI (COORD.), *op. cit.*, p. 143.
[3] În același sens, dar din perspectivă criminalistică, E. STANCU, *op. cit.*, p. 112.
[4] *Idem*, p. 113.
[5] E. STANCU, *op. cit.*, p. 113.

că identificatorul nu a luat contact cu persoana/obiectul identificat în alte împrejurări decât ale săvârșirii infracțiunii.

În a doua etapă, se trece la prezentarea pentru identificare; atât în cazul persoanelor, cât și în cazul obiectelor și animalelor, principiul este acela că identificatorului i se prezintă un grup de minimum 4-6 persoane/obiecte/animale cu caracteristici de individualizare asemănătoare, printre care este intercalată și persoana/obiectul/animalul de identificat[1]. În cazul persoanelor, identificarea se poate face și după fotografii, caz în care se alcătuiește o planșă foto cu minimum 4-6 fotografii ale unor persoane prezentând asemănare a fizionomiei, efectuate în condiții tehnice apropiate: scară a imaginii, dimensiune, alb-negru sau color.

Obiectele din grupul selecționat nu trebuie să fie „identice" cu cel de identificat, în sensul de a nu fi de aceeași marcă, tip, serie, an de fabricație, în astfel de situații neexistând deosebiri aparente după care să fie recunoscut obiectul suspect. Considerăm că, în cazul în care persoana identificatoare indică anumite caracteristici absolut individuale ale obiectului (o spărtură/zgârietură în carcasă într-un loc anume, lipsa unei piese anume etc.), în grup pot fi introduse și obiecte din aceeași serie cu cel de identificat.

Niciuna dintre persoanele sau obiectele/animalele ce alcătuiesc grupul-martor nu trebuie să fie anterior cunoscută persoanei ce face identificarea. De aceea, în cazul mai multor identificări – în sensul de identificare pe rând a mai multor suspecți sau a mai multor obiecte similare de către aceeași persoană –, persoanele sau obiectele din grupul-martor vor fi de fiecare dată altele. În același scop, dacă există mai multe persoane care fac aceeași identificare, se vor lua măsuri pentru ca acestea să nu comunice și să se influențeze între ele.

În acord cu alți autori[2], apreciem că pluralitatea de identificări – în sensul de identificare repetată a aceluiași suspect de către aceeași persoană – este criticabilă, prin prisma faptului că prezența persoanei suspectate în mod repetitiv, într-un nou grup, poate sugestiona persoana care face identificarea. Credem însă că astfel de proceduri repetate se întâlnesc extrem de rar în practică, întrucât fie suspectul este recunoscut de la prima prezentare spre identificare, caz în care nu se întrevede necesitatea repetării procedeului probator, fie nu este recunoscut, caz în care identificarea ulterioară, într-o a doua prezentare, ar avea o valoare probantă redusă, putând fi contestată întemeiat pentru motivele de mai sus. Dacă, totuși, o nouă prezentare spre identificare s-ar impune din diverse considerente obiective [starea de tulburare extremă a victimei, așezarea persoanelor din grup (inclusiv suspectul) într-o anume poziție în care victima sau martorul l-a văzut în momentul săvârșirii infracțiunii etc.], credem că grupul ar trebui constituit din *aceleași* persoane care l-au format inițial, pentru ca persoana ce face identificarea să nu îl poată indica pe suspect printr-un raționament deductiv, ca fiind singurul prezentat în ambele grupuri.

În cazul identificării de persoane, subiectul identificator va realiza activitatea aflându-se într-o altă cameră, astfel încât să nu poată fi văzut, dar să vadă grupul persoanelor, aceasta nu atât în considerarea protejării sale (care face obiectul altor reglementări), cât pentru a se evita ca suspectul aflat în grup să observe eventualele incertitudini ale persoanei identificatoare și să exploateze această informație în sensul de a-și întări hotărârea de a nu recunoaște infracțiunea, constatând că organul judiciar nu are suficiente probe împotriva sa.

---

[1] În cazul obiectelor, această regulă nu rezultă direct din textul art. 135 CPP („Identificarea obiectelor"), ci din cel al art. 137 alin. (2), care face referire la „obiectul supus identificării [care] să fie plasat *printre obiecte diferite de cele utilizate anterior*" (s.n.). S-a exprimat și opinia că identificarea obiectelor se va face prin prezentarea numai a obiectului despre care se presupune că poate contribui la aflarea adevărului; în acest sens, I. DRAGNEA, în P. BUNECI (COORD.), *op. cit.*, p. 143.

[2] V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 631.

Ca element tactic specific în recunoașterea animalelor, este necesară observarea modului în care reacționează acestea la apropierea persoanei care susține că îi aparțin sau când le strigă[1].

Desfășurarea activității de identificare, declarațiile persoanei care face identificarea, rezultatul identificării sunt *consemnate într-un proces-verbal* care trebuie să cuprindă mențiuni cu privire la actul procesual ce a autorizat procedeul probatoriu, data și locul încheierii, ora la care a început și ora la care s-a terminat activitatea – cu menționarea eventualelor întreruperi –, numele, prenumele și adresa persoanelor participante[2] și calitatea procesuală a acestora, descrierea amănunțită a obiectelor identificate sau numele și prenumele persoanei identificate.

Potrivit legii, procedura identificării persoanelor sau obiectelor se va utiliza corespunzător în cazul identificării vocilor, sunetelor sau altor elemente ce fac obiectul *percepției senzoriale*. Astfel, acest procedeu probatoriu nu are legătură cu stabilirea, pe cale de expertiză de specialitate, a identității dintre vocea sau sunetul înregistrat în contextul infracțional și vocea sau sunetul produs ca model de comparație de o persoană sau de un obiect.

Identificarea persoanelor după voce sau vorbire presupune separarea subiectului identificator de grupul persoanelor alcătuite în acest scop, precum și crearea de condiții de audibilitate cât mai apropiate de cele în care acesta a perceput vocea și vorbirea persoanei de identificat. Un alt tip de identificare este aceea a mersului unei persoane, în care scop activitatea de recunoscut se va desfășura în condițiile indicate ca fiind percepute de identificator (distanță, lungimea drumului parcurs observat, direcția de deplasare – către sau dinspre persoana ce face identificarea).

Dacă organul de urmărire penală consideră necesar, activitatea de identificare este *înregistrată audiovideo*, iar înregistrarea constituie parte integrantă a procesului-verbal și poate fi folosită ca mijloc de probă.

Două observații dorim să facem cu privire la această reglementare:

a) textul nu interzice fixarea activității prin *fotografiere*; acest procedeu este folosit în practică în orice activitate de identificare (prezentare pentru recunoaștere) cu rezultate foarte bune; în multe cazuri, fotografiile judiciare (care prezintă detaliile în mod static, pretabile la o examinare metodică) sunt mai folositoare decât imaginile video care prezintă imagini în mișcare, greu de examinat prin comparație. Fotografia judiciară fiind un mijloc de probă legal, considerăm că este oportună continuarea fixării activității de identificare prin fotografiere a principalelor etape/elemente;

b) este utilă fotografia judiciară sau, după caz, înregistrarea audiovideo și în cazul identificării în cursul judecății, deoarece probele trebuie transpuse în dosar prin mijloacele cele mai apte să le dovedească relevanța; în ipoteza că identificarea se parcurge la prima instanță, examinarea probei în apel trebuie să se poată face în aceleași condiții în care examinează instanța de fond proba administrată în cursul urmăririi penale. Astfel, în condițiile în care fotografia judiciară și înregistrarea audiovideo sunt procedee permise de lege, instanța poate dispune măsurile care să asigure acest suport tehnic de fixare a probelor.

[1] E. STANCU, *op. cit.*, p. 121.

[2] În practică se menționează și alte date de identificare, precum codul numeric personal.

Capitolul al IV-lea. Metode speciale de supraveghere sau cercetare

Secțiunea 1. Considerații generale

REGLEMENTARE

Art. 138. Dispoziții generale. (1)[1] Constituie metode speciale de supraveghere sau cercetare următoarele:

a) interceptarea comunicațiilor ori a oricărui tip de comunicare la distanță;
b) accesul la un sistem informatic;
c) supravegherea video, audio sau prin fotografiere;
d) localizarea sau urmărirea prin mijloace tehnice;
e) obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane;
f) reținerea, predarea sau percheziționarea trimiterilor poștale;
g) utilizarea investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor;
h) participarea autorizată la anumite activități;
i) livrarea supravegheată;
j)[2] obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului.

(2) Prin *interceptarea comunicațiilor ori a oricărui tip de comunicare* se înțelege interceptarea, accesul, monitorizarea, colectarea sau înregistrarea comunicărilor efectuate prin telefon, sistem informatic ori prin orice alt mijloc de comunicare.

(3) Prin *acces la un sistem informatic* se înțelege pătrunderea într-un sistem informatic sau mijloc de stocare a datelor informatice fie direct, fie de la distanță, prin intermediul unor programe specializate ori prin intermediul unei rețele, în scopul de a identifica probe.

(4) Prin *sistem informatic* se înțelege orice dispozitiv sau ansamblu de dispozitive interconectate ori aflate în relație funcțională, dintre care unul sau mai multe asigură prelucrarea automată a datelor, cu ajutorul unui program informatic.

(5) Prin *date informatice* se înțelege orice reprezentare de fapte, informații sau concepte sub o formă adecvată prelucrării într-un sistem informatic, inclusiv un program capabil să determine executarea unei funcții de către un sistem informatic.

(6) Prin *supraveghere video, audio sau prin fotografiere* se înțelege fotografierea persoanelor, observarea sau înregistrarea conversațiilor, mișcărilor ori a altor activități ale acestora.

(7) Prin *localizare sau urmărire prin mijloace tehnice* se înțelege folosirea unor dispozitive care determină locul unde se află persoana sau obiectul la care sunt atașate.

(8) Prin *percheziționarea trimiterilor poștale* se înțelege verificarea, prin mijloace fizice sau tehnice, a scrisorilor, a altor trimiteri poștale sau a obiectelor transmise prin orice alt mijloc.

(9)[3] Prin *obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane* se înțelege operațiunile prin care se asigură cunoașterea conținutului tranzacțiilor financiare și al altor operațiuni efectuate sau care urmează să fie efectuate prin intermediul unei instituții de credit ori al altei entități financiare, precum și obținerea de la o instituție de credit sau de la altă entitate financiară de înscrisuri ori informații aflate în posesia acesteia referitoare la tranzacțiile sau operațiunile unei persoane.

---

[1] Alin. (1) și (2) ale art. 138 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 84 din Legea nr. 255/2013.

[2] Lit. j) de la alin. (1) al art. 138 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. I pct. 1 din O.U.G. nr. 82/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală (M. Of. nr. 911 din 15 decembrie 2014), articol modificat prin Legea nr. 75/2016 (M. Of. nr. 334 din 29 aprilie 2016).

[3] Alin. (9)-(11) ale art. 138 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 84 din Legea nr. 255/2013.

(10) Prin *utilizarea investigatorilor sub acoperire şi a colaboratorilor* se înţelege folosirea unei persoane cu o altă identitate decât cea reală în scopul obţinerii de date şi informaţii cu privire la săvârşirea unei infracţiuni.

(11) Prin *participarea autorizată la anumite activităţi* se înţelege comiterea unei fapte similare laturii obiective a unei infracţiuni de corupţie, efectuarea de tranzacţii, operaţiuni sau orice fel de înţelegeri privind un bun sau privind o persoană despre care se bănuieşte că ar fi dispărută, că este victima traficului de persoane ori a unei răpiri, efectuarea de operaţiuni privind droguri, precum şi prestarea unui serviciu, desfăşurate cu autorizarea organului judiciar competent, în scopul obţinerii de mijloace de probă.

(12)[1] Prin *livrare supravegheată* se înţelege tehnica de supraveghere şi cercetare prin care se permit intrarea, circulaţia sau ieşirea de pe teritoriul ţării a unor bunuri în privinţa cărora există o suspiciune cu privire la caracterul ilicit al deţinerii sau obţinerii acestora, sub supravegherea ori cu autorizarea autorităţilor competente, în scopul investigării unei infracţiuni sau al identificării persoanelor implicate în săvârşirea acesteia.

(13) Prin *supraveghere tehnică* se înţelege utilizarea uneia dintre metodele prevăzute la alin. (1) lit. a)-d).

COMENTARIU

152. Cadrul legal. Articolul 97 CPP consacră legislativ un punct de vedere doctrinar referitor la separarea materiei probelor în trei părţi: probe, mijloace de probă şi procedee probatorii. Metodele speciale de supraveghere sau de cercetare[2] reprezintă *procedee probatorii*, fiind considerate de către legiuitor speciale datorită nivelului de intruziune în viaţa privată a persoanelor cercetate[3].

În cadrul procedeelor probatorii, unele sunt prevăzute în Capitolul IV al Titlului IV al Părţii generale – „Metode speciale de supraveghere sau cercetare", iar altele în capitolele următoare: Capitolul VI – „Percheziţia şi ridicarea de obiecte şi înscrisuri", Capitolul VII – „Expertiza şi constatarea", Capitolul VIII – „Cercetarea locului faptei şi reconstituirea", Capitolul IX – „Fotografierea şi luarea amprentelor suspectului, inculpatului sau ale altor persoane". Ca regulă generală, deosebirea dintre metodele speciale de supraveghere sau cercetare şi celelalte procedee probatorii este dată de faptul că cele dintâi sunt *dispuse şi îndeplinite fără ştirea persoanelor suspectate*, în timp ce percheziţia şi ridicarea de obiecte şi înscrisuri, expertiza şi constatarea sau cercetarea locului faptei constituie *procedee probatorii la care prezenţa suspectului este cerută de lege*, acesta fiind pe deplin avizat de activităţile organelor judiciare.

Procedeele probatorii enumerate de art. 138 CPP au fost prevăzute în legi speciale, fiind folosite de mai mulţi ani pentru prevenirea şi combaterea criminalităţii specializate: pentru combaterea infracţiunilor de corupţie, de criminalitate organizată, trafic de droguri sau substanţe de mare risc, trafic de persoane, infracţiuni informatice etc. Actualul Cod de procedură penală aduce într-un singur loc, într-un capitol unitar, toată problematica procedeelor probatorii, care au grad mare de interferenţă cu drepturile fundamentale ale omului.

---

[1] Alin. (12) şi (13) ale art. 138 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 19 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Potrivit Recomandării (2005)10 a Comitetului de Miniştri al Consiliului Europei, prin noţiunea de *„tehnici speciale de investigare"* se înţelege tehnicile aplicate de autorităţile competente în cadrul anchetelor penale, vizând depistarea sau anchetarea unor infracţiuni grave şi a unor suspecţi, în vederea strângerii de informaţii, de aşa manieră încât persoanele în cauză să nu aibă cunoştinţă de acest lucru.

[3] A se vedea şi C.C.R., dec. nr. 80 din 16 februarie 2014 asupra propunerii legislative privind revizuirea Constituţiei României (M. Of. nr. 246 din 7 aprilie 2014).

Reglementarea unitară prezintă avantaje, de exemplu, reglementarea comună a modalității de utilizare a mijloacelor speciale de supraveghere sau cercetare, în același timp generalizând utilizarea lor la toate infracțiunile grave, nu doar la cele pentru care erau prevăzute în reglementarea anterioară. Codul de procedură penală mai vine cu o noutate în această materie, respectiv *enumerarea și definirea fiecărui mijloc special de supraveghere sau cercetare*.

La rândul lor, procedeele probatorii prevăzute de art. 138 CPP sunt împărțite în două categorii:

a) *metode de supraveghere* – cele prevăzute la art. 138 alin. (1) lit. a)-d);

b) *metode de cercetare* – cele prevăzute la art. 138 alin. (1) lit. e)-j).

Deosebirea fundamentală între cele două categorii – de supraveghere și de cercetare – constă în faptul că primele sunt realizate în timp real, organele de urmărire penală trebuie să primească informațiile *chiar în timp ce se desfășoară activitățile*. Acest fapt este întărit de verbele folosite pentru definirea activității: interceptare, acces, supraveghere, localizare și urmărire.

Pe de altă parte, metodele de cercetare sunt procedee probatorii prin care organele de urmărire penală primesc informațiile despre activități *după ce acestea au avut loc*, având, în unele cazuri, posibilitatea să cerceteze și obiectul material – de exemplu, trimiterile poștale, obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului.

Legiuitorul a eșuat în alegerea unui criteriu coerent pentru separarea celor două tipuri de activități. Credem că metodele speciale de supraveghere ar fi putut fi autorizate de către judecătorul de drepturi și libertăți, în timp ce metodele de cercetare ar fi trebuit să rămână în sarcina procurorului, datorită nivelului mai redus de intruziune în viața persoanei și pentru a păstra un nivel ridicat de operativitate.

Astfel, în ceea ce privește excluderea din cadrul măsurilor de supraveghere a obținerii datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane – prevăzută de art. 146[1] CPP introdus prin O.U.G. nr. 18/2016 –, s-a avut în vedere împrejurarea că, spre deosebire de măsurile de supraveghere tehnică, ce pot fi dispuse numai pentru viitor, obținerea de date privind tranzacțiile financiare ale unei persoane presupune, în majoritatea cazurilor, obținerea de informații privind conținutul tranzacțiilor sau al operațiunilor deja efectuate, situație care este incompatibilă cu noțiunea de supraveghere. Împrejurarea era de natură să genereze unele confuzii și în ceea ce privește durata, în acest caz, a măsurii și posibilitatea prelungirii ei. Măsura de cercetare specială prevăzută în art. 152 CPP, parțial reformulat prin O.U.G. nr. 18/2016, se dispune tot de către judecătorul de drepturi și libertăți la cererea procurorului, în timp ce metoda de cercetare prevăzută de art. 153 CPP este reglementată separat, similar procedeelor probatorii din care face parte.

Având în vedere criteriul exprimat mai sus – respectiv monitorizarea activității în timp real sau informarea după ce activitatea a avut loc –, unele dintre activități, date în autorizarea procurorului, sunt desfășurate în timp real: utilizarea investigatorilor sub acoperire sau cu identitate reală și a colaboratorilor (art. 148 CPP), participarea autorizată la anumite activități (art. 150 CPP), livrarea supravegheată (art. 151 CPP) și sunt considerate metode de cercetare, deși întreaga lor modalitate de desfășurare s-ar circumscrie metodelor speciale de supraveghere.

Așa cum arătam, legiuitorul a eșuat în stabilirea unui criteriu logic, obiectiv prin care activitățile de investigare să fie date în autorizarea procurorului sau a judecătorului de

drepturi și libertăți, în funcție de nivelul de intruziune în viața privată a unei persoane, în funcție de tipul de activitate în timp real sau după ce faptele au avut loc ori în funcție de complexitatea activității.

Metodele speciale de supraveghere sau cercetare au fost preluate din toate legile care reglementau cercetarea în domenii speciale – trafic de persoane, criminalitate organizată, corupție etc. – și prevăzute în Codul de procedură penală, fără însă a se stabili un mod de reglementare unitar. Unele norme au suferit modificări pe parcursul legislativ de la inițiator până la votul final, astfel că, uneori, coerența și logica reglementării sunt dificil de stabilit.

Ca tehnică legislativă, se observă că metodele de supraveghere tehnică sunt reglementate unitar în ceea ce privește modalitatea de autorizare, mandatul putând fi emis de către judecătorul de drepturi și libertăți și doar în mod excepțional de către procuror, în timp ce metodele de cercetare pot fi dispuse de către procuror, doar în unele cazuri fiind necesară încuviințarea judecătorului de drepturi și libertăți, după o procedură neunitară, specificată în cuprinsul reglementării.

Metodele speciale de supraveghere și cercetare pot fi *clasificate în funcție de mai multe criterii*, astfel:

a) în funcție de *criteriul legal*: art. 138 alin. (13) CPP stabilește că doar cele de la lit. a)-d) ale alin. (1) al aceluiași articol – respectiv interceptarea comunicațiilor ori a oricărui tip de comunicare la distanță; accesul la un sistem informatic; supravegherea video, audio sau prin fotografiere; localizarea sau urmărirea prin mijloace tehnice – sunt metode speciale de supraveghere. Pe cale de consecință, celelalte procedee probatorii sunt metode speciale de cercetare: obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane; reținerea, predarea sau percheziționarea trimiterilor poștale; utilizarea investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor; participarea autorizată la anumite activități; livrarea supravegheată; obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului;

b) în funcție de *nivelul de intruziune în viața privată a persoanei*: cele extrem de intruzive, care realizează supravegherea persoanei atât în spațiile publice, cât și în cele private – interceptarea comunicațiilor ori a oricărui tip de comunicare la distanță; accesul la un sistem informatic; supravegherea video, audio sau prin fotografiere; localizarea sau urmărirea prin mijloace tehnice; obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane în forma prevăzută de alin. (2) al art. 146^1 CPP.

A doua categorie este cea cu un nivel mai redus de intruziune în viața unei persoane, deoarece lipsește elementul de supraveghere în timp real: reținerea, predarea sau percheziționarea trimiterilor poștale; obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane în varianta prevăzută de alin. (1) al art. 146^1 CPP obținerea de date privind situația financiară a unei persoane (art. 153 CPP); obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului;

Cea de-a treia categorie – în care pot fi cuprinse: utilizarea investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor; participarea autorizată la anumite activități; livrarea supravegheată – prezintă cel mai scăzut nivel de intruziune în viața unei persoane raportat la măsurile speciale de supraveghere și de cercetare.

c) în funcție de *metoda de autorizare*: cele dispuse de judecătorul de drepturi și libertăți, cele dispuse de procuror și autorizate de judecătorul de drepturi și libertăți sau cele dispuse de procuror fără a mai fi necesară autorizarea judecătorului de drepturi și libertăți. Din

prima categorie face parte interceptarea comunicațiilor; în cea de-a doua categorie sunt incluse interceptarea comunicațiilor dispusă de procuror în cazuri urgente, supusă autorizării judecătorului de drepturi și libertăți, obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane, în cazuri urgente; în cea de-a treia categorie sunt incluse livrarea supravegheată, utilizarea investigatorilor sub acoperire, obținerea de date privind situația financiară a unei persoane.

Secțiunea a 2-a. Supravegherea tehnică

REGLEMENTARE

Art. 139. Supravegherea tehnică. (1) Supravegherea tehnică se dispune de judecătorul de drepturi și libertăți atunci când sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

a) există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni dintre cele prevăzute la alin. (2);

b) măsura să fie proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor ori a probelor ce urmează a fi obținute sau gravitatea infracțiunii;

c) probele nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare.

(2)[1] Supravegherea tehnică se poate dispune în cazul infracțiunilor contra securității naționale prevăzute de Codul penal și de legi speciale, precum și în cazul infracțiunilor de trafic de droguri, de efectuare de operațiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, infracțiunilor privind nerespectarea regimului armelor, muniților, materialelor nucleare și al materiilor explozive, de trafic și exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism, de spălare a banilor, de falsificare de monede, timbre sau de alte valori, de falsificare de instrumente de plată electronică, în cazul infracțiunilor care se săvârșesc prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronică, contra patrimoniului, de șantaj, de viol, de lipsire de libertate în mod ilegal, de evaziune fiscală, în cazul infracțiunilor de corupție și al infracțiunilor asimilate infracțiunilor de corupție, infracțiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene ori în cazul altor infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 5 ani sau mai mare.

(3) Înregistrările prevăzute în prezentul capitol, efectuate de părți sau de alte persoane, constituie mijloace de probă când privesc propriile convorbiri sau comunicări pe care le-au purtat cu terții. Orice alte înregistrări pot constitui mijloace de probă dacă nu sunt interzise de lege.

(4)[2] Raportul dintre avocat și persoana pe care o asistă sau o reprezintă nu poate forma obiectul supravegherii tehnice decât dacă există date că avocatul săvârșește ori pregătește săvârșirea unei infracțiuni dintre cele prevăzute la alin. (2). Dacă pe parcursul sau după executarea măsurii rezultă că activitățile de supraveghere tehnică au vizat și raporturile dintre avocat și suspectul ori inculpatul pe care acesta îl apără, probele obținute nu pot fi folosite în cadrul niciunui proces penal, urmând a fi distruse, de îndată, de către procuror. Judecătorul care a dispus măsura este informat, de îndată, de către procuror. Atunci când apreciază necesar, judecătorul dispune informarea avocatului.

Art. 140. Procedura de emitere a mandatului de supraveghere tehnică. (1) Supravegherea tehnică poate fi dispusă în cursul urmăririi penale, pe o durată de cel mult 30 de zile, la cererea procurorului, de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a formulat cererea.

[1] Alin. (2) al art. 139 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 20 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (4) al art. 139 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 85 din Legea nr. 255/2013.

(2) Cererea formulată de procuror trebuie să cuprindă: indicarea măsurilor de supraveghere tehnică care se solicită a fi dispuse, numele sau alte date de identificare a persoanei împotriva căreia se dispune măsura, dacă sunt cunoscute, indicarea probelor ori a datelor din care rezultă suspiciunea rezonabilă cu privire la săvârşirea unei infracţiuni pentru care se poate dispune măsura, indicarea faptei şi a încadrării juridice, iar, în cazul măsurii supravegherii video, audio sau prin fotografiere, dacă se solicită şi încuviinţarea ca organele de urmărire penală să pătrundă în spaţii private indicate pentru a activa sau a dezactiva mijloacele tehnice ce urmează a fi folosite pentru executarea măsurii supravegherii tehnice, motivarea caracterului proporţional şi subsidiar al măsurii. Procurorul trebuie să înainteze dosarul judecătorului de drepturi şi libertăţi.

(3) Cererea prin care se solicită încuviinţarea supravegherii tehnice se soluţionează în aceeaşi zi, în camera de consiliu, fără citarea părţilor. Participarea procurorului este obligatorie.

(4) În cazul în care apreciază că cererea este întemeiată, judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune, prin încheiere, admiterea cererii procurorului şi emite de îndată mandatul de supraveghere tehnică. Întocmirea minutei este obligatorie.

(5) Încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi şi mandatul trebuie să cuprindă:

a) denumirea instanţei;

b) data, ora şi locul emiterii;

c) numele, prenumele şi calitatea persoanei care a dat încheierea şi a emis mandatul;

d) indicarea măsurii concrete încuviinţate;

e) perioada şi scopul pentru care s-a autorizat măsura;

f) numele persoanei supuse măsurii de supraveghere tehnică ori datele de identificare ale acesteia, dacă sunt cunoscute;

g) indicarea, în cazul în care este necesar faţă de natura măsurii încuviinţate, a elementelor de identificare a fiecărui telefon, a punctului de acces la un sistem informatic, a oricăror date cunoscute pentru identificarea căii de comunicare sau a numărului de cont;

h) în cazul măsurii supravegherii video, audio sau prin fotografiere în spaţii private, menţiunea privind încuviinţarea solicitării ca organele de urmărire penală să pătrundă în spaţii private pentru a activa sau dezactiva mijloacele tehnice ce urmează a fi folosite pentru executarea măsurii supravegherii tehnice;

i) semnătura judecătorului şi ştampila instanţei.

(6) În cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi apreciază că nu sunt îndeplinite condiţiile prevăzute la art. 139 şi prevederile alin. (1) din prezentul articol, dispune, prin încheiere, respingerea cererii de încuviinţare a măsurii supravegherii tehnice.

(7) Încheierea prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă asupra măsurilor de supraveghere tehnică nu este supusă căilor de atac.

(8) O nouă cerere de încuviinţare a aceleiaşi măsuri poate fi formulată numai dacă au apărut ori s-au descoperit fapte sau împrejurări noi, necunoscute la momentul soluţionării cererii anterioare de către judecătorul de drepturi şi libertăţi.

(9)[1] La cererea motivată a persoanei vătămate, procurorul poate solicita judecătorului autorizarea interceptării comunicaţiilor ori înregistrării acestora, precum şi a oricăror tipuri de comunicări efectuate de aceasta prin orice mijloc de comunicare, indiferent de natura infracţiunii ce formează obiectul cercetării. Dispoziţiile alin. (1)-(8) se aplică în mod corespunzător.

Art. 141. Autorizarea unor măsuri de supraveghere tehnică de către procuror. (1) Procurorul poate autoriza, pe o durată de maximum 48 de ore, măsurile de supraveghere tehnică atunci când:

a) există urgenţă, iar obţinerea mandatului de supraveghere tehnică în condiţiile art. 140 ar conduce la o întârziere substanţială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor ori ar pune în pericol siguranţa persoanei vătămate, a martorului sau membrilor familiilor acestora; şi

b) sunt îndeplinite condiţiile prevăzute la art. 139 alin. (1) şi (2).

(2) Ordonanţa procurorului prin care se autorizează măsura de supraveghere tehnică trebuie să cuprindă menţiunile prevăzute la art. 140 alin. (5).

---

[1] Alin. (9) al art. 140 a fost introdus prin art. 102 pct. 86 din Legea nr. 255/2013.

(3) Procurorul are obligația de a sesiza, în termen de cel mult 24 de ore de la expirarea măsurii, judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a emis ordonanța, în vederea confirmării măsurii, înaintând totodată un proces-verbal de redare rezumativă a activităților de supraveghere tehnică efectuate și dosarul cauzei.

(4) În cazul în care judecătorul de drepturi și libertăți apreciază că au fost îndeplinite condițiile prevăzute la alin. (1), confirmă în termen de 24 de ore măsura dispusă de procuror, prin încheiere, pronunțată în camera de consiliu, fără citarea părților.

(5) Cu privire la datele informatice identificate prin accesul la un sistem informatic, procurorul poate dispune, prin ordonanță:

a) realizarea și conservarea unei copii a acestor date informatice;

b) suprimarea accesării sau îndepărtarea acestor date informatice din sistemul informatic.

Copiile se realizează cu mijloace tehnice și proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea informațiilor conținute de acestea.

(6) În cazul în care judecătorul de drepturi și libertăți apreciază că nu au fost respectate condițiile prevăzute la alin. (1), infirmă măsura luată de către procuror și dispune distrugerea probelor obținute în temeiul acesteia. Procurorul distruge probele astfel obținute și întocmește un proces-verbal în acest sens.

(7) Odată cu cererea de confirmare a măsurii sau separat, procurorul poate solicita judecătorului de drepturi și libertăți luarea măsurii supravegherii tehnice în condițiile art. 140.

(8) Încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță asupra măsurilor dispuse de procuror nu este supusă căilor de atac.

Art. 142. Punerea în executare a mandatului de supraveghere tehnică. (1)[1] Procurorul pune în executare supravegherea tehnică ori poate dispune ca aceasta să fie efectuată de organul de cercetare penală sau de lucrători specializați din cadrul poliției.

(1¹)[2] Pentru realizarea activităților prevăzute la art. 138 alin. (1) lit. a)-d), procurorul, organele de cercetare penală sau lucrătorii specializați din cadrul poliției folosesc nemijlocit sistemele tehnice și proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea și confidențialitatea datelor și informațiilor colectate.

(2)[3] Furnizorii de rețele publice de comunicații electronice sau furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului sau de orice tip de comunicare sunt obligați să colaboreze cu procurorul, organele de cercetare penală sau lucrătorii specializați din cadrul poliției, în limitele competențelor acestora, pentru punerea în executare a mandatului de supraveghere tehnică.

(3) Persoanele care sunt chemate să dea concurs tehnic la executarea măsurilor de supraveghere au obligația să păstreze secretul operațiunii efectuate, sub sancțiunea legii penale.

(4) Procurorul are obligația de a înceta imediat supravegherea tehnică înainte de expirarea duratei mandatului dacă nu mai există temeiurile care au justificat măsura, informând de îndată despre aceasta judecătorul care a emis mandatul.

(5) Datele rezultate din măsurile de supraveghere tehnică pot fi folosite și în altă cauză penală dacă din cuprinsul acestora rezultă date sau informații concludente și utile privitoare la pregătirea ori săvârșirea unei alte infracțiuni dintre cele prevăzute la art. 139 alin. (2).

(6) Datele rezultate din măsurile de supraveghere care nu privesc fapta ce formează obiectul cercetării sau care nu contribuie la identificarea ori localizarea persoanelor, dacă nu sunt folosite în alte cauze penale potrivit alin. (5), se arhivează la sediul parchetului, în locuri speciale, cu asigurarea confidențialității. Din oficiu sau la solicitarea părților, judecătorul ori completul învestit poate solicita

[1] Alin. (1) al art. 142 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 2 din O.U.G. nr. 6/2016 privind unele măsuri pentru punerea în executare a mandatelor de supraveghere tehnică dispuse în procesul penal (M. Of. nr. 190 din 14 martie 2016).

[2] Alin. (1¹) al art. 142 a fost introdus prin art. I pct. 3 din O.U.G. nr. 6/2016.

[3] Alin. (2) al art. 142 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 21 din O.U.G. nr. 18/2016.

datele sigilate dacă există noi probe din care rezultă că totuși o parte dintre acestea privesc fapta ce formează obiectul cercetării. După un an de la soluționarea definitivă a cauzei, acestea sunt distruse de către procuror, care întocmește un proces-verbal în acest sens.

Art. 142¹.[1] **[Semnarea, verificarea și certificarea datelor rezultate din activitățile de supraveghere tehnică]**[2] (1) Orice persoană autorizată care realizează activități de supraveghere tehnică, în baza prezentei legi, are posibilitatea de a asigura semnarea electronică a datelor rezultate din activitățile de supraveghere tehnică, utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat.

(2) Orice persoană autorizată care transmite date rezultate din activitățile de supraveghere tehnică, în baza prezentei legi, are posibilitatea să semneze datele transmise, utilizând și o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat și care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate, aceasta asumându-și astfel responsabilitatea în ceea ce privește integritatea datelor transmise.

(3) Orice persoană autorizată care primește date rezultate din activitățile de supraveghere tehnică, în baza prezentei legi, are posibilitatea să verifice integritatea datelor primite și să certifice această integritate prin semnarea datelor, utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat și care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate.

(4) Fiecare persoană care certifică datele sub semnătură electronică răspunde potrivit legii pentru securitatea și integritatea acestor date.

Art. 143. Consemnarea activităților de supraveghere tehnică. (1) Procurorul sau organul de cercetare penală întocmește un proces-verbal pentru fiecare activitate de supraveghere tehnică, în care sunt consemnate rezultatele activităților efectuate care privesc fapta ce formează obiectul cercetării sau contribuie la identificarea ori localizarea persoanelor, datele de identificare ale suportului care conține rezultatul activităților de supraveghere tehnică, numele persoanelor la care se referă, dacă sunt cunoscute, sau alte date de identificare, precum și, după caz, data și ora la care a început activitatea de supraveghere și data și ora la care s-a încheiat.

(2) La procesul-verbal se atașează, în plic sigilat, o copie a suportului care conține rezultatul activităților de supraveghere tehnică. Suportul sau o copie certificată a acestuia se păstrează la sediul parchetului, în locuri speciale, în plic sigilat și va fi pus la dispoziția instanței, la solicitarea acesteia. După sesizarea instanței, copia suportului care conține activitățile de supraveghere tehnică și copii de pe procesele-verbale se păstrează la grefa instanței, în locuri speciale, în plic sigilat, la dispoziția exclusivă a judecătorului sau completului învestit cu soluționarea cauzei.

(2¹)[3] Orice persoană autorizată care realizează copii ale unui suport de stocare a datelor informatice care conține rezultatul activităților de supraveghere tehnică are posibilitatea să verifice integritatea datelor incluse în suportul original și, după efectuarea copiei, să semneze datele incluse în aceasta, utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat și care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate, aceasta asumându-și astfel responsabilitatea în ceea ce privește integritatea datelor.

(3) Convorbirile, comunicările sau conversațiile purtate într-o altă limbă decât cea română sunt transcrise în limba română, prin intermediul unui interpret, care are obligația de a păstra confidențialitatea.

(4)[4] Convorbirile, comunicările sau conversațiile interceptate și înregistrate, care privesc fapta ce formează obiectul cercetării ori contribuie la identificarea ori localizarea persoanelor, sunt redate de către procuror sau organul de cercetare penală într-un proces-verbal în care se menționează

---

[1] Art. 142¹ a fost introdus prin art. 102 pct. 88 din Legea nr. 255/2013.

[2] *N.r.* În forma publicată în Monitorul Oficial, art. 142¹ nu are o denumire marginală, ceea ce este, probabil, o omisiune a legiuitorului. Precizăm că denumirea marginală redată între paranteze drepte este concepută pentru uzul cititorilor, însă ea nu face parte din textul oficial.

[3] Alin. (2¹) al art. 143 a fost introdus prin art. 102 pct. 89 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (4) al art. 143 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 90 din Legea nr. 255/2013.

mandatul emis pentru efectuarea acestora, numerele posturilor telefonice, datele de identificare ale sistemelor informatice ori ale punctelor de acces, numele persoanelor ce au efectuat comunicările, dacă sunt cunoscute, data și ora fiecărei convorbiri sau comunicări. Procesul-verbal este certificat pentru autenticitate de către procuror.

(5) După încetarea măsurii de supraveghere, procurorul informează judecătorul de drepturi și libertăți despre activitățile efectuate.

Art. 144. Prelungirea măsurii supravegherii tehnice[1]. (1) Măsura supravegherii tehnice poate fi prelungită, pentru motive temeinic justificate, de către judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța competentă, la cererea motivată a procurorului, în cazul în care sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 139, fiecare prelungire neputând depăși 30 de zile.

(2) Judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță în camera de consiliu, fără citarea părților, prin încheiere care nu este supusă căilor de atac. Întocmirea minutei este obligatorie.

(3)[2] Durata totală a măsurilor de supraveghere tehnică, cu privire la aceeași persoană și aceeași faptă, nu poate depăși, în aceeași cauză, 6 luni, cu excepția măsurii de supraveghere video, audio sau prin fotografiere în spații private, care nu poate depăși 120 de zile.

Art. 145. Informarea persoanei supravegheate. (1) După încetarea măsurii de supraveghere tehnică, procurorul informează, în scris, în cel mult 10 zile, pe fiecare subiect al unui mandat despre măsura de supraveghere tehnică ce a fost luată în privința sa.

(2) După momentul informării, persoana supravegheată are dreptul de a lua cunoștință, la cerere, de conținutul proceselor-verbale în care sunt consemnate activitățile de supraveghere tehnică efectuate. De asemenea, procurorul trebuie să asigure, la cerere, ascultarea convorbirilor, comunicărilor sau conversațiilor ori vizionarea imaginilor rezultate din activitatea de supraveghere tehnică.

(3) Termenul de formulare a cererii este de 20 de zile de la data comunicării informării scrise prevăzute la alin. (1).

(4) Procurorul poate să amâne motivat efectuarea informării sau a prezentării suporturilor pe care sunt stocate activitățile de supraveghere tehnică ori a proceselor-verbale de redare, dacă aceasta ar putea conduce la:

a) perturbarea sau periclitarea bunei desfășurări a urmăririi penale în cauză;

b) punerea în pericol a siguranței victimei, a martorilor sau a membrilor familiilor acestora;

c) dificultăți în supravegherea tehnică asupra altor persoane implicate în cauză.

(5) Amânarea prevăzută la alin. (4) se poate dispune cel mai târziu până la terminarea urmăririi penale sau până la clasarea cauzei.

Art. 146. Conservarea materialelor rezultate din supravegherea tehnică. (1) Dacă în cauză s-a dispus o soluție de clasare, împotriva căreia nu a fost formulată plângere în termenul legal prevăzut la art. 340 sau plângerea a fost respinsă, procurorul înștiințează de îndată despre aceasta pe judecătorul de drepturi și libertăți.

(2) Judecătorul de drepturi și libertăți dispune conservarea suportului material sau a copiei certificate a acestuia, prin arhivare la sediul instanței în locuri speciale, în plic sigilat, cu asigurarea confidențialității.

(3)[3] Dacă în cauză instanța a pronunțat o hotărâre de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei, de achitare ori încetare a procesului penal, rămasă definitivă, suportul material sau copia acestuia se conservă prin arhivare odată cu dosarul cauzei la sediul instanței, în locuri speciale, cu asigurarea confidențialității.

[1] Denumirea marginală și alin. (1) ale art. 144 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 22 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (3) al art. 144 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 91 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (3) al art. 146 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 92 din Legea nr. 255/2013.

COMENTARIU

153. Noţiunea de supraveghere tehnică. Codul de procedură penală defineşte, în art. 138 alin. (13), noţiunea de supraveghere tehnică cu referire la utilizarea uneia dintre următoarele *metode*:

– *interceptarea comunicaţiilor ori a oricărui tip de comunicare la distanţă*. Prin această metodă se înţelege interceptarea, accesul, monitorizarea, colectarea sau înregistrarea comunicărilor efectuate prin telefon, sistem informatic ori prin orice alt mijloc de comunicare [art. 138 alin. (2) CPP];

– *accesul la un sistem informatic*[1]. Prin *acces la un sistem informatic* se înţelege pătrunderea într-un sistem informatic sau mijloc de stocare a datelor informatice fie direct, fie de la distanţă, prin intermediul unor programe specializate ori prin intermediul unei reţele, în scopul de a identifica probe. Prin *sistem informatic* se înţelege orice dispozitiv sau ansamblu de dispozitive interconectate ori aflate în relaţie funcţională, dintre care unul sau mai multe asigură prelucrarea automată a datelor, cu ajutorul unui program informatic. Prin *date informatice* se înţelege orice reprezentare de fapte, informaţii sau concepte sub o formă adecvată prelucrării într-un sistem informatic, inclusiv un program capabil să determine executarea unei funcţii de către un sistem informatic [art. 138 alin. (3)-(5) CPP];

– *supravegherea video, audio sau prin fotografiere*. Această metodă constă în fotografierea persoanelor, observarea sau înregistrarea conversaţiilor, mişcărilor ori a altor activităţi ale acestora [art. 138 alin. (6) CPP];

– *localizarea sau urmărirea prin mijloace tehnice*. Prin această metodă se înţelege folosirea unor dispozitive care determină locul unde se află persoana sau obiectul la care sunt ataşate [art. 138 alin. (7) CPP].

154. Condiţiile privind dispunerea supravegherii tehnice. Articolul 139 CPP stabileşte condiţiile concrete în care se poate dispune supravegherea tehnică, respectiv folosirea unuia dintre mijloacele probatorii prevăzute de art. 138 alin. (1) lit. a)-d) din acelaşi cod.

Astfel, *condiţiile de admisibilitate* se referă la:

154.1. Titularii dreptului de a dispune măsura. Potrivit art. 139 CPP, supravegherea tehnică poate fi dispusă de către *judecătorul de drepturi şi libertăţi* de la instanţa competentă să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a formulat cererea, având în vedere şi dispoziţiile art. 53 raportat la art. 35 şi urm. CPP, sau de către *procuror*, pentru o durată de cel mult 48 de ore, potrivit art. 141 CPP.

154.2. Momentul procesual în care poate fi dispusă măsura. Măsura supravegherii tehnice se va putea dispune *în cursul urmăririi penale*, cu respectarea a trei condiţii cumulative. Sintetic, acestea pot fi exprimate astfel: suspiciune rezonabilă, proporţionalitate, necesitate.

Cele trei condiţii prezintă, la rândul lor, o serie de condiţionalităţi, aşa cum vom arăta în continuare:

A. Există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni dintre cele prevăzute la alin. (2) al art. 139 CPP. Codul de procedură penală anterior folosea termenul de *„indicii temeinice"*, înlocuit acum, prin noua reglementare, cu noţiunea de *„suspiciune rezonabilă"*, preluată din jurisprudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului şi reprezentând „existenţa unor date, informaţii care să convingă un observator obiectiv

[1] Din raţiuni de sistematizare a materiei, accesul la un sistem informatic va fi tratat *infra*, partea generală, capitolul al V-lea al acestui titlu.

și imparțial că este posibil ca o persoană să fi săvârșit o infracțiune"; există și alte definiții ale acestei sintagme, fie în jurisprudența Curții de la Strasbourg[1], fie în jurisprudența internațională[2].

Referitor la *pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni*, textul acoperă ambele ipoteze: fie suspectul desfășoară activități care să îi permită comiterea unei infracțiuni, fie a săvârșit-o deja. O situație aparte se ivește în momentul în care pregătirile pentru săvârșirea unei infracțiuni constituie ele însele infracțiuni. În acest caz, poate apărea discuția în cadrul procedurii de admitere a cererii de supraveghere tehnică dacă aceste infracțiuni, pregătitoare pentru săvârșirea infracțiunii principale, îndeplinesc condițiile prevăzute de art. 139 alin. (2) CPP, putând fi ele însele obiect al mandatului de supraveghere tehnică.

Credem că această situație trebuie analizată prin prisma infracțiunii-scop, mandatul de supraveghere tehnică putând fi eliberat indiferent de gravitatea infracțiunii-mijloc, mai mult, analiza infracțiunii-mijloc poate constitui o capcană – cu consecința neemiterii unui mandat de supraveghere tehnică, chiar dacă toate condițiile sunt îndeplinite.

Cât privește *infracțiunea ce se pregătește sau a fost săvârșită*, aceasta trebuie să fie una prevăzută de art. 139 alin. (2) CPP: infracțiuni contra securității naționale prevăzute de Codul penal și de legi speciale, precum și infracțiuni de trafic de droguri, de efectuare de operațiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, infracțiuni privind nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive, de trafic și exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism, de spălare a banilor, de falsificare de monede, timbre sau de alte valori, de falsificare de instrumente de plată electronică, infracțiuni care se săvârșesc prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronică, contra patrimoniului, de șantaj, de viol, de lipsire de libertate în mod ilegal, de evaziune fiscală, infracțiuni de corupție și infracțiuni asimilate infracțiunilor de corupție, infracțiuni împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene ori alte infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 5 ani sau mai mare.

Legiuitorul a ales *enumerarea exhaustivă* a infracțiunilor pentru care este posibilă utilizarea supravegherii tehnice, dar a lăsat deschisă și varianta, ca și în Codul de procedură penală anterior, ca anumite infracțiuni, deși nu sunt enumerate, prin gradul lor de pericol social ridicat, relevat în nivelul pedepsei, să poată fi investigate prin aceste procedee probatorii. Important de menționat este faptul că, pentru multe dintre infracțiunile din Codul penal, maximul special al pedepsei este de 5 ani, iar în acest caz este posibilă emiterea mandatului de supraveghere tehnică.

---

[1] C.E.D.O., cauza *Creangă c. României*, hot. din 23 februarie 2012, parag. 112 (M. Of. nr. 613 din 27 august 2012): „(...) în ceea ce privește arestarea preventivă a reclamantului (...), bănuielile care îl vizau se bazau pe o serie de fapte concrete și probe depuse la dosar și comunicate persoanei în cauză, sugerând că acesta din urmă ar fi putut săvârși infracțiunile și atinseseră, prin urmare, nivelul de credibilitate impus. În ceea ce privește motivarea ordonanței prin elemente concrete, Camera a observat că parchetul precizase că, în fapt, dată fiind calitatea sa de polițist, persoana în cauză ar fi putut influența anumite persoane care trebuiau interogate în cursul anchetei, motiv care, în opinia sa, era relevant și suficient pentru a justifica arestarea preventivă provizorie a reclamantului încă de la începutul anchetei. Prin urmare, aceasta a considerat că lipsirea de libertate era justificată în raport cu art. 5 parag. 1 lit. c) din Convenție și că nu a fost încălcată această dispoziție pe parcursul perioadei în litigiu".

[2] „«Suspiciunea rezonabilă» reprezintă acea informație în măsură să îl determine în mod rezonabil pe cel ce aplică legea, ținând cont și de pregătirea și experiența acestuia, să creadă că o persoană care urmează a fi reținută este, a fost sau va fi implicată într-o activitate infracțională. Cel ce aplică legea trebuie să fie capabil să exprime mai mult decât o simplă «suspiciune incipientă sau neparticularizată ori o 'bănuială' privind activitatea infracțională»" (trad.n.) [cauza *Terry v. Ohio,* 392 U.S. 1 (1968), 27 (20 L.Ed.2nd 889, 909), disponibilă la adresa http://www.legalupdateonline.com/4th/59].

În ceea ce privește posibilitatea folosirii probelor obținute prin procedeul probatoriu al supravegherii tehnice, în cazul în care, deși dispuse într-o cauză având ca obiect una dintre infracțiunile pentru care aceasta este permisă, se dispune ulterior schimbarea încadrării juridice într-o infracțiune neprevăzută de art. 139 alin. (2) CPP, în acord cu alți autori[1], apreciem că se impune excluderea, în condițiile legii, a acestor probe, față de caracterul restrictiv al reglementării în materie și de intruziunea majoră pe care aceste măsuri o realizează în viața privată a persoanei.

B. Măsura să fie proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor ori a probelor ce urmează a fi obținute sau gravitatea infracțiunii. Așa cum am mai arătat, supravegherea tehnică presupune o intruziune puternică în viața privată a unei persoane. Nivelul de intruziune trebuie să fie proporțional – *valoarea apărată să fie cel puțin egală cu dreptul sau libertatea fundamentală încălcată*. Această analiză trebuie făcută la fiecare caz concret și nu poate fi circumscrisă valorii generale de apărare a societății de infractori și infracțiuni. De asemenea, este important de precizat faptul că *proporționalitatea nu este dată de încadrarea juridică* pentru care a fost începută urmărirea penală. Încadrarea juridică – infracțiunile arătate la alin. (2) al art. 139 CPP prezentat mai sus – are doar o valoare de referință, fiind o condiție de admisibilitate, în lipsa sa neputându-se trece la verificarea celorlalte condiții. Astfel, este posibil ca, în cazuri concrete, deși infracțiunea pentru care s-a început urmărirea penală să fie una dintre cele prevăzute la art. 139 alin. (2) CPP, să nu poată fi emis mandat de supraveghere tehnică, deoarece nu este îndeplinită condiția de proporționalitate între nivelul limitării drepturilor fundamentale și rezultatul obținut prin respectivul mijloc probatoriu, de exemplu, proba obținută prin interceptarea comunicațiilor sau prin accesul la un sistem informatic este doar una circumstanțială.

Judecătorul de drepturi și libertăți trebuie să verifice proporționalitatea măsurii – a procedeului probatoriu al supravegherii tehnice – raportat la unul dintre următoarele *criterii alternative*: particularitățile cauzei, importanța informațiilor ori a probelor ce urmează a fi obținute sau gravitatea infracțiunii. Trebuie subliniat că doar unul dintre aceste criterii poate fi luat în calcul atunci când se motivează admisibilitatea, fără a exclude posibilitatea ca, în cazuri concrete, toate cele trei criterii să fie îndeplinite.

a) *Particularitățile cauzei* – procedeul probatoriu la care se apelează pentru supraveghere tehnică trebuie să țină cont de modalitățile concrete în care fapta urmează să fie săvârșită sau a fost săvârșită. Astfel, pentru infracțiuni informatice, este mult mai previzibil că va fi folosit ca mijloc de supraveghere tehnică accesul la un sistem informatic, decât supravegherea video sau audio ori prin fotografiere. Evident, în derularea operativă a anchetei pot fi folosite toate metodele de supraveghere tehnică; în cazul în care se cere judecătorului de drepturi și libertăți un mandat pentru supraveghere video, audio sau prin fotografiere în domiciliul suspectului, această măsură trebuie să aibă o motivare foarte puternică pentru a justifica interferența cu viața privată nu numai a suspectului, dar și a celorlalte persoane care locuiesc cu acesta.

b) *Importanța informațiilor ori a probelor ce urmează a fi obținute* – ori de câte ori organele de urmărire penală solicită emiterea unui mandat de supraveghere tehnică, se așteaptă să găsească, să administreze anumite probe care să contribuie la stabilirea adevărului, conlucrând toate la stabilirea vinovăției sau nevinovăției suspectului. În momentul în care organele de urmărire penală solicită judecătorului de drepturi și libertăți emiterea

[1] R. SLĂVOIU, *Protecția penală a vieții private*, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 273, citat de M.B. BULANCEA, R. SLĂVOIU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 664.

mandatului de supraveghere tehnică, ar putea să invoce importanța în stabilirea adevărului a probei obținute astfel. Poate fi considerată o probă fundamentală în stabilirea faptelor și a vinovăției supravegherea video, audio sau prin fotografiere a momentului când suspectul primește o sumă de bani, în cazul infracțiunii de luare de mită. Similar, o probă deosebit de importantă pentru stabilirea adevărului poate fi accesarea sistemului informatic în cazul unei acuzații de pornografie infantilă, prevăzută și pedepsită de art. 374 alin. (2) CP.

c) *Gravitatea infracțiunii* reprezintă cel de-al treilea criteriu față de care trebuie să verificăm proporționalitatea intruziunii sau limitării drepturilor și libertăților fundamentale. Aparent, există o dublare a condițiilor în acest caz, deoarece gravitatea infracțiunii o mai avem în vedere și la lit. a) de la alin. (1) al art. 139 CPP, care trimite la infracțiunile pentru care poate fi cerut mandatul de supraveghere tehnică, respectiv lista prevăzută la art. 139 alin. (2) sau infracțiuni cu pedeapsă de 5 ani ori mai mare. Este doar o aparență, deoarece, în acest caz, se verifică proporționalitatea dintre procedeul probatoriu concret care se solicită judecătorului de drepturi și libertăți și tipul de gravitate a infracțiunii. Astfel, în cazul unei infracțiuni de furt calificat (prevăzută de art. 229 CP), cu pedeapsa situată între un an și 5 ani pentru variantele prevăzute în alin. (1), între 2 și 7 ani pentru cele din alin. (2) sau între 3 și 10 ani pentru cele din alin. (3), deși faptele îndeplinesc condițiile art. 139 alin. (1) lit. a) CPP, nu s-ar putea emite un mandat de supraveghere tehnică pentru accesarea unui sistem informatic sau obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane decât în condiții foarte limitate, excepționale. Similar, supravegherea video, audio sau prin fotografiere în casa suspectului, chiar prin plasarea de camere video în dormitorul acestuia, nu s-ar justifica, limitarea dreptului la viață privată fiind prea puternică raportat la gravitatea faptei. Aceasta nu exclude folosirea altor mijloace de supraveghere tehnică proporționale cu gravitatea faptei – interceptarea comunicațiilor sau localizarea ori urmărirea prin mijloace tehnice, pentru variantele infracțiunii de furt calificat prevăzute în alin. (2) și (3) ale art. 229 CP.

C. Probele nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare. Scopul oricărei activități în cazul procedeelor probatorii este administrarea probei, aducerea ei în cadrul procesual pentru a fi avută în vedere la stabilirea adevărului judiciar, care, la rândul său, să poată servi drept bază pentru stabilirea faptelor, a vinovăției sau nevinovăției suspectului ori inculpatului și în final pentru stabilirea pedepsei. Cea de-a treia condiție necesară pentru a fi emis mandatul de supraveghere tehnică este o transpunere a celei de-a doua condiționalități din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului – necesitatea.

Necesitatea probei nu este contestată și nu poate fi pusă la îndoială, deoarece ea derivă din logica anchetei penale, procurorul fiind mai presus de orice îndoială în ceea ce privește stabilirea probelor și mijloacelor de probă necesare pentru aflarea adevărului.

Pentru respectarea acestui punct al cerințelor, trebuie verificat dacă sunt necesare intruziunea în viața privată a unei persoane, limitarea care s-ar produce prin îndeplinirea mandatului de supraveghere tehnică. Legiuitorul a prevăzut o serie de condiții față de care se poate verifica dacă metoda de supraveghere tehnică este cea recomandată, astfel încât să nu se producă limitări ale drepturilor fundamentale sau intruziuni în viața privată a unei persoane decât dacă este absolut necesar.

Criteriile avute în vedere sunt *alternative*:

a) *Probele nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta*. În scopul apărării drepturilor fundamentale, folosirea

mijloacelor speciale de supraveghere nu este admisă dacă proba poate fi administrată prin alte mijloace. În măsura în care aceste probe sau alte probe pot rezulta din alte mijloace de probă și prin procedee probatorii neintruzive, metodele de supraveghere tehnică nu vor putea fi autorizate. Pentru aceleași motive, nu vor putea fi autorizate metode de supraveghere tehnică atunci când teza probatorie a fost deja demonstrată sau argumentată prin alte mijloace de probă.

Legiuitorul a mers mai departe și a asimilat dificultățile în obținerea probelor cu imposibilitatea obținerii lor în alt mod. În lipsa unor lămuriri a ceea ce înseamnă dificultăți în administrarea unei probe, putem presupune că acestea se pot referi, fără a fi limitativ, la:

– costuri prea ridicate raportat la obiectul și prejudiciul faptei penale;

– prejudicierea anchetei penale, dacă proba ar fi administrată în alt mod transparent;

– întârzierea în administrarea probei și, prin aceasta, tergiversarea soluționării dosarului.

b) *Există un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare*. Deoarece cele mai multe metode speciale de supraveghere sunt cu desfășurare în timp real, în sensul că organele de urmărire penală primesc informațiile în timpul desfășurării actelor, este posibilă solicitarea unui asemenea mandat pentru a proteja persoane sau bunuri de valoare. Textul legal nu stabilește criterii clare pentru a putea fi determinat gradul de risc pentru siguranța persoanei sau valoarea bunurilor, criterii care să îndreptățească procurorul să solicite un mandat de supraveghere tehnică. În lipsa unor asemenea criterii, jurisprudența va avea rolul să stabilească dacă o amenințare cu moartea constituie un pericol real pentru siguranța persoanei care să justifice necesitatea emiterii unui mandat de supraveghere tehnică. În alte situații, nivelul de risc este mult mai mic, amenințarea poate fi la adresa bunurilor unei persoane, urmând să se stabilească în ce măsură acestea sunt de valoare. De asemenea, credem că siguranța persoanei are în vedere nu doar persoana vătămată, ci orice persoană care poate fi afectată prin activitățile infracționale sau care intră în câmpul infracțional ori în contact cu suspectul.

Unele procedee probatorii din categoria metodelor de supraveghere tehnică pot fi efectuate și probele aduse în cadrul dosarului penal *fără a fi necesară autorizarea judecătorului de drepturi și libertăți*. Astfel, *înregistrările făcute de părți* pot constitui mijloace de probă fără să fi fost autorizată efectuarea lor. Cu toate că acestea nu necesită autorizare, așa cum este cazul metodelor speciale de supraveghere, *vor fi supuse unui control de admisibilitate* pentru a răspunde unui minim de cerințe prevăzute în art. 139 alin. (3) CPP:

– înregistrările trebuie să fie făcute de către părți sau de alte persoane. Din economia textului se poate observa că legiuitorul a admis posibilitatea ca înregistrările să fie făcute chiar de una dintre părți sau de către o altă persoană care acționează la indicațiile părții;

– înregistrările trebuie să privească propriile convorbiri sau comunicări pe care le-au purtat cu terții. Materialul înregistrat trebuie să cuprindă propriile convorbiri sau comunicări, astfel încât să nu existe, din perspectiva autorităților statului, o încălcare a dreptului la viață privată. Partea care efectuează înregistrarea sau la indicațiile căreia se realizează aceasta este parte activă a conversației, nefiind doar un simplu observator. În același timp, pentru a fi conformă garanțiilor prevăzute de art. 8 din Convenția europeană a drepturilor omului, este necesar ca persoana care efectuează înregistrarea să nu fie asistată de reprezentanți ai autorităților statului sau publice[1].

[1] A se vedea C.E.D.O., cauzele *M.M. c. Olandei,* hot. din 8 aprilie 2003, *Van Vondel c. Olandei,* hot. din 25 octombrie 2007, hudoc.echr.coe.int.

Articolul 139 alin. (3) teza finală CPP permite administrarea în procesul penal a *oricăror alte înregistrări*, chiar dacă acestea sunt făcute fără autorizarea judecătorului sau fără să fie înregistrări ori comunicări proprii. Practic, orice înregistrare poate fi administrată ca mijloc de probă dacă trece de condițiile de admisibilitate, respectiv dacă nu este interzisă de lege.

Pentru a stabili care sunt *înregistrările interzise de lege*, în lipsa unor criterii expres arătate, analizăm criteriile de admisibilitate a mijloacelor speciale de supraveghere. Astfel, vor fi interzise de lege înregistrările care încalcă drepturile și libertățile fundamentale: dreptul la viață privată, dreptul la intimitate, dreptul de proprietate, care sunt de altfel și prevăzute ca infracțiuni în Codul penal: violarea vieții private (art. 226 CP[1]), divulgarea secretului profesional (art. 227 CP[2]), violarea de domiciliu (art. 224 CP[3]).

Pe de altă parte, vor putea fi admise în procesul penal ca mijloace de probă *înregistrările efectuate în spațiile publice de sistemele automate de monitorizare și înregistrare*, ale căror scop și existență sunt aduse la cunoștința publicului sau a persoanelor care au intrat în zona de supraveghere. Obligativitatea anunțării existenței și scopului pentru care sunt făcute înregistrările derivă din prevederile Legii nr. 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date[4],

[1] Art. 226 CP: „Violarea vieții private. (1) Atingerea adusă vieții private, fără drept, prin fotografierea, captarea sau înregistrarea de imagini, ascultarea cu mijloace tehnice sau înregistrarea audio a unei persoane aflate într-o locuință sau încăpere ori dependință ținând de aceasta sau a unei convorbiri private se pedepsește cu închisoare de la o lună la 6 luni sau cu amendă. (2) Divulgarea, difuzarea, prezentarea sau transmiterea, fără drept, a sunetelor, convorbirilor ori a imaginilor prevăzute în alin. (1), către o altă persoană sau către public, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă. (3) Acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate. (4) Nu constituie infracțiune fapta săvârșită: a) de către cel care a participat la întâlnirea cu persoana vătămată în cadrul căreia au fost surprinse sunetele, convorbirile sau imaginile, dacă justifică un interes legitim; b) dacă persoana vătămată a acționat explicit cu intenția de a fi văzută ori auzită de făptuitor; c) dacă făptuitorul surprinde săvârșirea unei infracțiuni sau contribuie la dovedirea săvârșirii unei infracțiuni; d) dacă surprinde fapte de interes public, care au semnificație pentru viața comunității și a căror divulgare prezintă avantaje publice mai mari decât prejudiciul produs persoanei vătămate. (5) Plasarea, fără drept, de mijloace tehnice de înregistrare audio sau video, în scopul săvârșirii faptelor prevăzute în alin. (1) și alin. (2), se pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani".

[2] Art. 227 CP: „Divulgarea secretului profesional. (1) Divulgarea, fără drept, a unor date sau informații privind viața privată a unei persoane, de natură să aducă un prejudiciu unei persoane, de către acela care a luat cunoștință despre acestea în virtutea profesiei ori funcției și care are obligația păstrării confidențialității cu privire la aceste date, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 3 ani sau cu amendă. (2) Acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate".

[3] Art. 224 CP: „Violarea de domiciliu. (1) Pătrunderea fără drept, în orice mod, într-o locuință, încăpere, dependință sau loc împrejmuit ținând de acestea, fără consimțământul persoanei care le folosește, ori refuzul de a le părăsi la cererea acesteia se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă. (2) În cazul în care fapta este săvârșită de o persoană înarmată, în timpul nopții ori prin folosire de calități mincinoase, pedeapsa este închisoarea de la 6 luni la 3 ani sau amenda. (3) Acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate".

[4] M. Of. nr. 790 din 12 decembrie 2001. Art. 3 lit. a) din Legea nr. 677/2001: „Definiții. În înțelesul prezentei legi, următorii termeni se definesc după cum urmează: a) *date cu caracter personal* – orice informații referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă; o persoană identificabilă este acea persoană care poate fi identificată, direct sau indirect, în mod particular prin referire la un număr de identificare ori la unul sau la mai mulți factori specifici identității sale fizice, fiziologice, psihice, economice, culturale sau sociale".

Art. 4: „Caracteristicile datelor cu caracter personal în cadrul prelucrării. (1) Datele cu caracter personal destinate a face obiectul prelucrării trebuie să fie: a) prelucrate cu bună-credință și în conformitate cu dispozițiile legale în vigoare; b) colectate în scopuri determinate, explicite și legitime; prelucrarea ulterioară a datelor cu caracter personal în scopuri statistice, de cercetare istorică sau științifică nu va fi considerată incompatibilă cu scopul colectării dacă se efectuează cu respectarea dispozițiilor prezentei legi, inclusiv a celor care privesc efectuarea notificării către autoritatea de supraveghere, precum și cu respectarea garanțiilor privind prelucrarea datelor cu caracter personal, prevăzute de normele care reglementează activitatea statistică ori cercetarea istorică sau științifică; c) adecvate, pertinente și neexcesive prin raportare la scopul în care sunt colectate și ulterior

potrivit căreia *imaginile constituie date cu caracter personal*, iar stocarea sau prelucrarea acestor date trebuie să se facă cu respectarea dispozițiilor art. 4 din aceeași lege, respectiv:

– să fie făcută cu bună-credință și în conformitate cu dispozițiile legale în vigoare;

– colectarea să fi fost făcută în scopuri determinate, explicite și legitime;

– înregistrările să fie adecvate, pertinente și neexcesive prin raportare la scopul în care sunt colectate și ulterior prelucrate;

– datele să fie exacte și actualizate;

– datele să fie stocate într-o formă care să permită identificarea persoanelor vizate strict pe durata necesară realizării scopurilor în care sunt colectate și în care vor fi ulterior prelucrate.

Articolul 139 alin. (4) CPP prevede o categorie de *raporturi care nu pot forma obiectul supravegherii tehnice* – respectiv *raporturile dintre avocat și persoana pe care o asistă sau o reprezintă*. Obiectul protecției oferite de lege îl constituie relațiile, raporturile dintre avocat și client, legea oferind protecție secretului profesional. Potrivit art. 11 din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat[1], „Avocatul este dator să păstreze secretul profesional privitor la orice aspect al cauzei care i-a fost încredințată", iar art. 35[2] întărește protecția secretului profesional, stabilind categoria de acte și lucrări

---

prelucrate; d) exacte şi, dacă este cazul, actualizate; în acest scop se vor lua măsurile necesare pentru ca datele inexacte sau incomplete din punct de vedere al scopului pentru care sunt colectate şi pentru care vor fi ulterior prelucrate, să fie şterse sau rectificate; e) stocate într-o formă care să permită identificarea persoanelor vizate strict pe durata necesară realizării scopurilor în care datele sunt colectate şi în care vor fi ulterior prelucrate; stocarea datelor pe o durată mai mare decât cea menţionată, în scopuri statistice, de cercetare istorică sau ştiinţifică, se va face cu respectarea garanţiilor privind prelucrarea datelor cu caracter personal, prevăzute în normele care reglementează aceste domenii, şi numai pentru perioada necesară realizării acestor scopuri. (2) Operatorii au obligaţia să respecte prevederile alin. (1) şi să asigure îndeplinirea acestor prevederi de către persoanele împuternicite".

Art. 5: „Condiţii de legitimitate privind prelucrarea datelor. (1) Orice prelucrare de date cu caracter personal, cu excepţia prelucrărilor care vizează date din categoriile menţionate la art. 7 alin. (1), art. 8 şi 10, poate fi efectuată numai dacă persoana vizată şi-a dat consimţământul în mod expres şi neechivoc pentru acea prelucrare. (2) Consimţământul persoanei vizate nu este cerut în următoarele cazuri: a) când prelucrarea este necesară în vederea executării unui contract sau antecontract la care persoana vizată este parte ori în vederea luării unor măsuri, la cererea acesteia, înaintea încheierii unui contract sau antecontract; b) când prelucrarea este necesară în vederea protejării vieţii, integrităţii fizice sau sănătăţii persoanei vizate ori a unei alte persoane ameninţate; c) când prelucrarea este necesară în vederea îndeplinirii unei obligaţii legale a operatorului; d) când prelucrarea este necesară în vederea aducerii la îndeplinire a unor măsuri de interes public sau care vizează exercitarea prerogativelor de autoritate publică cu care este învestit operatorul sau terţul căruia îi sunt dezvăluite datele; e) când prelucrarea este necesară în vederea realizării unui interes legitim al operatorului sau al terţului căruia îi sunt dezvăluite datele, cu condiţia ca acest interes să nu prejudicieze interesul sau drepturile şi libertăţile fundamentale ale persoanei vizate; f) când prelucrarea priveşte date obţinute din documente accesibile publicului, conform legii; g) când prelucrarea este făcută exclusiv în scopuri statistice, de cercetare istorică sau ştiinţifică, iar datele rămân anonime pe toată durata prelucrării. (3) Prevederile alin. (2) nu aduc atingere dispoziţiilor legale care reglementează obligaţia autorităţilor publice de a respecta şi de a ocroti viaţa intimă, familială şi privată".

[1] Republicată în M. Of. nr. 98 din 7 februarie 2011.

[2] Art. 35 din Legea nr. 51/1995: „(1) Pentru asigurarea secretului profesional, actele şi lucrările cu caracter profesional aflate asupra avocatului sau în cabinetul său sunt inviolabile. Percheziţionarea avocatului, a domiciliului ori a cabinetului său sau ridicarea de înscrisuri şi bunuri nu poate fi făcută decât de procuror, în baza unui mandat emis în condiţiile legii. (1[1]) Sunt exceptate de la măsura ridicării de înscrisuri şi de la măsura confiscării: a) înscrisurile care conţin comunicări între avocat şi clientul său; b) înscrisurile care conţin consemnări efectuate de către avocat cu privire la aspecte referitoare la apărarea unui client. (2) Nu vor putea fi ascultate şi înregistrate, cu niciun fel de mijloace tehnice, convorbirile telefonice ale avocatului şi nici nu va putea fi interceptată şi înregistrată corespondenţa sa cu caracter profesional, decât în condiţiile şi cu procedura prevăzute de lege. (3) Raportul dintre avocat şi persoana pe care o asistă sau o reprezintă nu poate forma obiectul supravegherii tehnice decât dacă există date că avocatul săvârşeşte ori pregăteşte săvârşirea unei infracţiuni dintre cele prevăzute în art. 139 alin. (2) din Codul de procedură penală. Dacă pe parcursul sau după executarea măsurii rezultă că activităţile

care nu pot forma obiectul supravegherii tehnice, interzicând interceptarea convorbirilor telefonice sau a corespondenței profesionale a acestuia.

Judecătorul de drepturi și libertăți poate dispune emiterea unui mandat de supraveghere tehnică dacă există date că avocatul a săvârșit sau pregătește săvârșirea unei infracțiuni dintre cele prevăzute la alin. (2) al art. 139 CPP, fie la îndemnul clientului său, fie din proprie inițiativă, dar numai cu respectarea întregului ansamblu al acestui articol.

Sintetizând, alin. (4) al art. 139 CPP oferă protecție raporturilor profesionale dintre avocat și clientul său, orice depășește acest cadru putând face obiectul metodelor de supraveghere tehnică. Întrucât, din punct de vedere tehnic, nu se poate face distincție în momentul interceptării asupra tipului de raport și asupra persoanelor angajate în discuții, aceste interceptări care conțin discuțiile dintre avocat și clientul său urmează a fi *distruse de îndată* de către procuror, iar judecătorul va fi informat despre acest lucru și va proceda, la rândul său, la anunțarea avocatului.

Garanțiile oferite de legea procesuală în acest caz sunt minime, deoarece a fost produs un prejudiciu părții care a discutat cu avocatul său, iar discuțiile, pentru a putea fi selectate, sunt ascultate sau chiar transcrise. Organele de urmărire penală au luat cunoștință de conținutul acestor interceptări și înregistrări, iar ele pot conține informații despre faptele săvârșite de suspectul ale cărui comunicații au fost interceptate și înregistrate. Informația în sine este prețioasă, deoarece poate conduce organele de urmărire penală la identificarea altor probe și la administrarea lor în dosarul cauzei, la final nemaifiind necesară admiterea metodei de supraveghere administrate în condițiile art. 139 alin. (4) CPP.

Analizând cerințele Curții Europene a Drepturilor Omului exprimate în cauza *Iordachi și alții c. Republicii Moldova*[1], constatăm că simpla posibilitate, așa cum este prevăzută în art. 139 alin. (4) CPP, ca discuțiile telefonice dintre client și avocatul său să fie interceptate constituie o încălcare a dreptului la viață privată. Credem că pentru procesul penal și pentru organele de cercetare penală este important faptul că iau cunoștință de informație, chiar dacă, ulterior, procurorul dispune distrugerea probelor.

Din economia textului rezultă că se distrug probele obținute în acest fel. Întorcându-ne la teoria generală a probelor și la împărțirea lor în probe, mijloace de probă și procedee probatorii, se observă că metoda specială de supraveghere, respectiv interceptarea comunicațiilor, este un procedeu probatoriu, înregistrarea constituie mijlocul de probă, iar informația conținută în înregistrare, discuția dintre cei doi interlocutori, constituie proba. Din reglementarea art. 139 alin. (4) CPP ar rezulta că ceea ce trebuie distrus este proba, dar, în realitate, poate fi distrus mijlocul de probă, respectiv transcrierea convorbirilor, procesul-verbal de interceptare, banda sau suportul pe care s-a făcut înregistrarea. Distrugerea acestora din urmă este în realitate o operațiune imposibilă, în condițiile în care înregistrarea se face pe suport digital, iar simpla ștergere a informației nu are drept efect distrugerea ei, respectiv imposibilitatea accesării pe viitor. În anumite condiții, informația conținută pe suporturi digitale poate fi recuperată și folosită.

Din textul art. 139 alin. (4) CPP rezultă că probele astfel obținute trebuie distruse și, pe cale de consecință, nu pot fi folosite în procesul penal. Dacă ne referim la informația conținută în înregistrarea convorbirii avocat-client, lucrurile sunt clare, această înregistrare

---

de supraveghere tehnică au vizat și raporturile dintre avocat și suspectul ori inculpatul pe care acesta îl apără, probele obținute nu pot fi folosite în cadrul niciunui proces penal, urmând a fi distruse, de îndată, de către procuror. Judecătorul care a dispus măsura este informat, de îndată, de către procuror. Judecătorul dispune informarea avocatului".

[1] C.E.D.O., hot. din 10 februarie 2009, hudoc.echr.coe.int.

nu poate fi folosită în procesul penal. Dar probele administrate de către organele de urmărire penală în urma audierii înregistrărilor? De exemplu, clientul discută cu apărătorul său despre locul unde a ascuns bunurile sustrase, oferind în acest sens indicii despre locul unde ar putea fi. Convorbirea este înregistrată, dar nu poate fi folosită în procesul penal, ea trebuie distrusă, în temeiul art. 139 alin. (4) teza finală CPP, dar pe baza acestei discuții organele de urmărire penală efectuează o percheziție și găsesc la domiciliul suspectului bunurile sustrase. Va putea fi înlăturată această probă – cu consecința nevinovăției suspectului –, având în vedere că proba principală, convorbirea, nu a fost legală și nu poate fi administrată în cauză?

Răspunsul la această întrebare îl găsim în art. 102 alin. (4) CPP – „Probele derivate se exclud dacă au fost obținute în mod direct din probele obținute în mod nelegal și nu puteau fi obținute în alt mod". Rezultă că, dacă proba este derivată din convorbirea avocat-client, ea va fi înlăturată, dacă informația din convorbire a condus organele de urmărire penală pe o anumită pistă, iar proba a fost administrată ca urmare a folosirii unui alt procedeu probatoriu, proba rămâne validă cauzei.

Distrugerea probelor – în realitate a înregistrărilor privind convorbiri avocat-client – se va efectua de către procuror, care va informa de îndată despre aceasta judecătorul de drepturi și libertăți care a dispus măsura. Judecătorul va informa avocatul doar dacă apreciază că este necesar.

Legiuitorul a prevăzut o *dublă garanție* pentru a proteja secretul avocat-client. Pe de o parte, distrugerea probei, iar, pe de altă parte, *imposibilitatea folosirii* probei admise prin încălcarea secretului profesional *în cadrul oricărui proces penal*. Această garanție a imposibilității folosirii are efecte asupra tuturor proceselor, *cu o singură excepție*, dedusă din teza I a alin. (4) al art. 139 CPP: avocatul însuși săvârșește sau se pregătește să săvârșească o infracțiune din categoria celor enunțate la alin. (2) al aceluiași articol. În acest caz, proba poate fi folosită pentru dovedirea activității infracționale a unei persoane, care are doar față de clientul său calitatea de avocat.

154.3. Tipuri de autorizări în funcție de emitent; întindere, confirmare. Supravegherea tehnică poate fi efectuată de către organele de cercetare penală în baza a două tipuri de autorizare cu întinderi și caracteristici diferite:

a) mandatul de supraveghere tehnică emis de judecătorul de drepturi și libertăți (art. 140 CPP);

b) autorizarea măsurii de supraveghere de către procuror (art. 141 CPP).

a) *Mandatul de supraveghere tehnică* poate fi solicitat de către procuror judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța competentă să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care face cererea. Precizarea este importantă în cazul în care, la momentul cererii de supraveghere tehnică, nu se poate preciza instanța competentă, care va putea fi stabilită la finalizarea urmăririi penale. De exemplu, mandatul de supraveghere poate fi cerut la o instanță din Iași, pentru infracțiuni săvârșite la București sau în orice altă parte a țării, dacă ancheta este pornită și se efectuează la unul dintre parchetele din acest județ.

Pe de altă parte, această ultimă teză nu permite emiterea mandatului de supraveghere tehnică de către o instanță ierarhic inferioară celei care ar fi competentă să judece cauza în primă instanță.

b) *Autorizarea măsurii de supraveghere tehnică* poate fi dispusă de către procuror (potrivit art. 141 CPP), pentru o durată de 48 de ore, *prin ordonanță*. Toate condițiile

prevăzute de art. 139 CPP trebuie respectate și în acest caz, iar la ele se mai adaugă *urgența*. Prevederile art. 141 alin. (1) lit. a) CPP nu definesc urgența, dar oferă suficiente criterii pentru a putea fi determinată în concret: obținerea mandatului de supraveghere tehnică pe căile normale, respectiv prin solicitarea de la judecătorul de drepturi și libertăți, ar conduce la o întârziere substanțială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor ori ar pune în pericol siguranța persoanei vătămate, a martorului sau a membrilor familiilor acestora.

Urgența măsurii se referă la oricare dintre criteriile menționate mai sus raportate la timpul necesar pentru obținerea aceluiași mandat de la judecătorul de drepturi și libertăți. Având în vedere că, potrivit art. 140 alin. (3) CPP, cererea de emitere a unui mandat de supraveghere tehnică se soluționează de către judecătorul de drepturi și libertăți în aceeași zi, evaluarea urgenței urmează a fi raportată la o întârziere de câteva ore, în multe cazuri cu tot cu procedurile aferente – 8-10 ore. Acest termen poate varia însă în funcție de încărcătura instanței, de momentul din zi când este făcută cererea, de programul judecătorilor, de zilele libere de la sfârșitul de săptămână sau de sărbătorile legale. Față de aceste momente se poate verifica în ce măsură autorizarea dată de procuror, cu scurtarea timpului cu cele 8-10 ore, a fost sau nu necesară.

Măsura trebuie *confirmată de către judecătorul de drepturi și libertăți* de la instanța căreia i-ar reveni competența de judecată a cauzei sau de la instanța egală în grad cu instanța competentă în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a emis ordonanța, în termen de 24 de ore de la expirarea măsurii[1]. Practic, procurorul are la dispoziție 72 de ore: 48 de ore pentru efectuarea supravegherii tehnice, 24 de ore pentru întocmirea unui proces-verbal cu rezumatul supravegherii și a dosarului cauzei.

Acest dosar trebuie să cuprindă: sesizarea care a dus la începerea urmăririi penale, ordonanța de începere a urmăririi penale, indiciile sau probele care au dus la întrunirea condițiilor pentru realizarea activității de supraveghere tehnică (suspiciunea rezonabilă, proporționalitatea, necesitatea), precum și motivarea care să susțină urgența autorizării date de procuror, ordonanța de realizare și tipul de supraveghere tehnică, un proces-verbal de redare rezumativă a activităților de supraveghere efectuate.

[1] Minuta Întâlnirii președinților secțiilor penale de la curțile de apel din 4 iunie 2015: „Într-o opinie, s-a arătat că termenul de 24 de ore prevăzut de art. 141 alin. (3) CPP este unul de decădere, astfel că, în cazul în care procurorul sesizează judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța competentă să judece cauza în fond în vederea confirmării măsurii de supraveghere tehnică dispuse în temeiul art. 141 alin. (1) CPP după expirarea termenului de 24 de ore amintit, cererea acestuia va fi respinsă ca tardivă. Într-o altă opinie, s-a arătat că termenul amintit este unul de decădere, iar în situația în care procurorul sesizează judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța competentă să judece cauza în fond în vederea confirmării măsurii de supraveghere tehnică dispuse în temeiul art. 141 alin. (1) CPP după expirarea termenului de 24 de ore prevăzut de art. 141 alin. (3) CPP, măsura acestuia va fi infirmată. O ultimă opinie este în sensul că termenul de 24 de ore prevăzut de art. 141 alin. (3) CPP este unul de recomandare, astfel că, în cazul în care procurorul sesizează judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța competentă să judece cauza în fond în vederea confirmării măsurii de supraveghere tehnică dispuse în temeiul art. 141 alin. (1) CPP după expirarea termenului de 24 de ore amintit, cererea acestuia va fi soluționată potrivit art. 141 alin. (4) sau (6) CPP, după caz.

În opinia majorității participanților la întâlnire, termenul este unul de decădere. În cazul în care procurorul sesizează judecătorul de drepturi și libertăți cu încălcarea acestuia, soluția este aceea de respingere a cererii. Termenul de 24 de ore nu este prevăzut de art. 141 alin. (1) CPP alături de celelalte condiții ce trebuie să fie îndeplinite pentru ca procurorul să poată dispune măsura, deci neîndeplinirea acestei condiții nu poate atrage o soluție similară celei pentru neîndeplinirea condițiilor prevăzute de alin. (1). În considerentele încheierii de respingere a cererii se va arăta de către judecător că cererea a fost respinsă ca urmare a nerespectării termenului de 24 de ore prevăzut în textul de lege anterior amintit".

Încheierea de admitere ori ordonanța procurorului, precum și mandatul de supraveghere tehnică emis de către judecătorul de drepturi și libertăți sau autorizarea emisă de către procuror *trebuie să cuprindă*:

– denumirea instanței/parchetului;

– data, ora și locul emiterii;

– numele, prenumele și calitatea persoanei care a dat încheierea și a emis mandatul/a emis ordonanța;

– indicarea măsurii concrete încuviințate;

– perioada și scopul pentru care s-a autorizat măsura;

– numele persoanei supuse măsurii de supraveghere tehnică ori datele de identificare ale acesteia, dacă sunt cunoscute;

– indicarea, în cazul în care este necesar față de natura măsurii încuviințate, a elementelor de identificare a fiecărui telefon, a punctului de acces la un sistem informatic, a oricăror date cunoscute pentru identificarea căii de comunicare;

– în cazul măsurii supravegherii video, audio sau prin fotografiere în spații private, mențiunea privind încuviințarea solicitării ca organele de urmărire penală să pătrundă în spații private pentru a activa sau dezactiva mijloacele tehnice care urmează a fi folosite pentru executarea măsurii supravegherii tehnice;

– semnătura judecătorului/procurorului și ștampila instanței/parchetului.

Procedura este similară și în cazul în care persoana vătămată cere procurorului, iar acesta, la rândul său, solicită judecătorului de drepturi și libertăți autorizarea comunicațiilor ori înregistrării acestora, precum și a oricăror tipuri de comunicări efectuate de ea prin orice mijloc de comunicare, indiferent de natura infracțiunii ce formează obiectul cercetării.

Soluționarea cauzei are loc *în camera de consiliu, fără citarea părților*. Trebuie menționat că *participarea procurorului este obligatorie doar când se solicită emiterea mandatului de supraveghere tehnică*, nu și în cazul cererii de confirmare a autorizării dispuse de procuror[1]. Acest lucru rezultă din analiza comparativă a dispozițiilor art. 140 alin. (3) și art. 141 alin. (4) CPP. Astfel, art. 140 alin. (3) prevede în mod expres că judecata are loc în camera de consiliu, fără citarea părților, iar participarea procurorului este obligatorie. Pe de altă parte, art. 141 alin. (4) prevede că dosarul se înaintează judecătorului de drepturi și libertăți, iar judecata are loc în camera de consiliu, fără citarea părților. Observăm că

[1] Minuta Întâlnirii președinților secțiilor penale de la curțile de apel din 4 iunie 2015: „În legătură cu această problemă, în practica judiciară s-au conturat două opinii. Prima dintre acestea este în sensul că participarea procurorului este obligatorie în această procedură, întrucât ea implică activitatea de supraveghere tehnică, ceea ce înseamnă că se aplică dispozițiile art. 140 CPP, care constituie norma generală în această materie. În motivarea acestui punct de vedere se mai arată și că, potrivit art. 363 CPP, participarea procurorului la judecată este obligatorie. Mai mult, în considerentele Deciziei nr. 3 a Înaltei Curți de Casație și Justiție din 19 ianuarie 2015, se reține că dispozițiile art. 363 alin. (1) CPP instituie o regulă cu caracter general, incidentă ori de câte ori este vorba despre o activitate procesuală de judecată, inclusiv în materia căilor extraordinare de atac, în lipsa unei dispoziții exprese contrare. Nefiind prevăzută o excepție de la regula generală instituită de art. 363 alin. (1), în sensul unei mențiuni exprese că sesizarea se soluționează fără participarea procurorului, concluzia care se impune este aceea că la soluționarea cauzei având ca obiect cererea de confirmare a măsurii prevăzute de art. 141 participă procurorul. Într-o altă opinie, participarea procurorului nu este obligatorie, dispozițiile art. 363 alin. (1) CPP reprezentând regula doar în materia judecății, altfel spus, privind doar acele cazuri în care se exercită funcția de judecată, în sensul art. 3 alin. (7) CPP.

În opinia majorității participanților, acest ultim punct de vedere este cel corect, deoarece dispozițiile art. 363 alin. (1) CPP reprezintă regula doar în materia judecății, iar aplicarea prin analogie a prevederilor art. 140 alin. (3) CPP este criticabilă. În ceea ce privește cererile formulate în cursul urmăririi penale și adresate judecătorului de drepturi și libertăți, procurorul participă la soluționarea cererii ori propunerii sale doar atunci când legea prevede expres, neexistând o regulă generală, ci doar dispoziții specifice pentru fiecare tip de cerere sau propunere".

lipsește mențiunea de la finalul art. 140 alin. (3) privind participarea procurorului. În lipsa acesteia și având în vedere că, acolo unde legiuitorul a dorit ca procurorul să participe la judecată, a prevăzut aceasta în mod expres, credem că *procurorul nu participă la judecarea cererii de confirmare a autorizării măsurii de supraveghere tehnică.*

Diferența de reglementare – în ceea ce privește participarea procurorului la confirmarea autorizării – este nepotrivită, având în vedere că cele două modalități de dispunere a măsurii de supraveghere tehnică sunt similare, diferind doar emitentul ei. Credem că, așa cum procurorul trebuie să participe la judecata cererii de emitere a mandatului de supraveghere tehnică, pentru aceleași considerente, ar fi trebuit să participe și la judecata cererii de confirmare a autorizației date chiar de el.

Contraargumentul ar fi că la dosarul cauzei a fost depus procesul-verbal rezumativ al activității de supraveghere, care prin el însuși ar trebui să convingă instanța, pe lângă îndeplinirea celorlalte condiții – suspiciune rezonabilă, proporționalitate și necesitate –, și de îndeplinirea condiției de urgență, care justifică adoptarea sa de către procuror.

Încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță asupra cererii de emitere a unui mandat de autorizare sau asupra cererii de confirmare a autorizării date de procuror *nu este supusă niciunei căi de atac*. De altfel, dispoziția dată de către judecătorul de drepturi și libertăți *este pusă de îndată în aplicare*, fie prin începerea activității de supraveghere tehnică, fie prin distrugerea înregistrărilor, în cazul în care nu au fost îndeplinite condițiile pentru autorizarea sa, iar o eventuală cale de atac ar fi lipsită de obiect.

În cazul respingerii cererii de supraveghere tehnică, *procurorul are posibilitatea să formuleze una nouă, dar în baza altor motive, necunoscute la momentul soluționării cererii inițiale*. În cazul admiterii sau respingerii cererii de confirmare a măsurii, procurorul are posibilitatea să formuleze în fața judecătorului de drepturi și libertăți o cerere de emitere a unui mandat de supraveghere tehnică. În cazul autorizării date de procuror, aceasta trebuie să îndeplinească o condiție în plus – urgența –, ceea ce poate constitui un motiv important pentru respingerea cererii de confirmare, având în vedere că diferența dintre cele două măsuri, cea dispusă de judecătorul de drepturi și libertăți și cea autorizată de procuror, este de câteva ore.

Așa cum arătam, măsura supravegherii tehnice poate fi autorizată de către procuror pe o perioadă de 48 de ore, timp în care pot fi efectuate oricare dintre activitățile prevăzute de art. 138 alin. (1) lit. a)-d) CPP:

– interceptarea comunicațiilor ori a oricărui tip de comunicare la distanță;
– accesul la un sistem informatic;
– supravegherea video, audio sau prin fotografiere;
– localizarea sau urmărirea prin mijloace tehnice.

În situația în care *judecătorul de drepturi și libertăți infirmă măsura dispusă de către procuror*, acesta este *obligat să distrugă probele astfel obținute* și să întocmească un proces-verbal în acest sens.

Așa cum arătam în cadrul analizei art. 139 alin. (4) CPP, constituie o problemă sensibilă probele dobândite ca urmare a valorificării informațiilor obținute de către organele de cercetare penală din probele ce trebuie distruse. În privința acestora, normele sunt clare, dispoziția de distrugere este imperativă. Aceleași probe vor fi controlate asupra legalității administrării lor în procedura de cameră preliminară, astfel încât există temeiuri să apreciem că, indiferent de moment, vor fi excluse de la judecata cauzei. Totuși, aceste probe nelegale – deoarece nu îndeplinesc una sau mai multe dintre condițiile de autorizare – pot constitui o sursă de informații valoroasă pentru obținerea de alte probe. Credem că acestea din urmă nu pot fi considerate probe derivate în sensul art. 102 alin. (4) CPP.

De exemplu, poate fi considerată o probă derivată expertiza care stabilește că o urmă de sânge de la locul faptei aparține suspectului, în condițiile în care percheziția ce a dus la identificarea petei de sânge a fost declarată ilegală. Pe de altă parte, avem îndoieli că poate fi considerat ca fiind probă derivată un proces-verbal de percheziție efectuată legal într-o incintă despre care organele de cercetare penală au aflat dintr-o supraveghere tehnică infirmată de către judecătorul de drepturi și libertăți.

155. Punerea în executare a mandatului de supraveghere. După emiterea mandatului de supraveghere tehnică, procurorul poate proceda la punerea acestuia în executare, fie personal, fie de către organele de cercetare penală sau de lucrători specializați din cadrul poliției.

Articolul 142 alin. (1) CPP precizează că procurorul „dispune" punerea în executare a mandatului de către alte organe. Credem că, dată fiind formularea textului, pentru punerea în executare a mandatului de către organele de cercetare penală sau de lucrători specializați din cadrul poliției, *este necesar ca procurorul să emită o ordonanță*, prin care să precizeze aceste organe. În lipsa unei asemenea ordonanțe, se poate presupune că măsura de supraveghere tehnică a fost executată de către procuror

După modificarea art. 142 alin. (1) prin O.U.G. nr. 6/2016, organele Serviciului Român de Informații[1] pot fi desemnate organe de cercetare penală speciale pentru punerea în executare a mandatelor de supraveghere tehnică în cazul infracțiunilor contra securității naționale și al celor de terorism[2].

Spre deosebire de reglementarea anterioară, noul Cod de procedură penală introduce *obligația pentru persoanele implicate în efectuarea supravegherii tehnice de a păstra secretul operațiunii*, sub sancțiunea legii penale. Legea penală care poate constitui sediul materiei pentru încălcarea obligației de păstrare a confidențialității este art. 304 CP (divulgarea informațiilor secrete de serviciu sau nepublice[3]), iar un alt text care ar putea fi aplicabil în funcție de tipul de informație pe care operatorul o aduce la cunoștința publicului

[1] Art. 8 alin. (2) și (3) din Legea nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații (M. Of. nr. 33 din 3 martie 1992): „(2) Pentru relația cu furnizorii de comunicații electronice destinate publicului, Centrul Național de Interceptare a Comunicațiilor din cadrul Serviciului Român de Informații este desemnat cu rolul de a obține, prelucra și stoca informații în domeniul securității naționale. La cererea organelor de urmărire penală, Centrul asigură accesul nemijlocit și independent al acestora la sistemele tehnice în scopul executării supravegherii tehnice prevăzute la art. 138 alin. (1) lit. a) din Codul de procedură penală. Verificarea modului de punere în aplicare în cadrul Centrului Național de Interceptare a Comunicațiilor a executării acestor supravegheri tehnice se realizează potrivit art. 30[1] din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată, cu modificările și completările ulterioare. (3) Condițiile concrete de acces la sistemele tehnice al organelor judiciare se stabilesc prin protocoale de cooperare încheiate de Serviciul Român de Informații cu Ministerul Public, Ministerul Afacerilor Interne, precum și cu alte instituții în cadrul cărora își desfășoară activitatea, în condițiile art. 57 alin. (2) din Codul de procedură penală, organe de cercetare penală speciale".

Art. 13 din aceeași lege: „Organele Serviciului Român de Informații nu pot efectua acte de cercetare penală, nu pot lua măsura reținerii sau arestării preventive și nici dispune de spații proprii de arest. Prin excepție, organele Serviciului Român de Informații pot fi desemnate organe de cercetare penală speciale conform art. 55 alin. (5) și (6) din Codul de procedură penală pentru punerea în executare a mandatelor de supraveghere tehnică, conform prevederilor art. 57 alin. (2) teza finală din Codul de procedură penală".

[2] Pentru detalii, a se vedea *supra*, partea generală, nr. 65.2.

[3] Art. 304 CP: „Divulgarea informațiilor secrete de serviciu sau nepublice. (1) Divulgarea, fără drept, a unor informații secrete de serviciu sau care nu sunt destinate publicității, de către cel care le cunoaște datorită atribuțiilor de serviciu, dacă prin aceasta sunt afectate interesele sau activitatea unei persoane, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 3 ani sau cu amendă. (2) Divulgarea, fără drept, a unor informații secrete de serviciu sau care nu sunt destinate publicității, de către cel care ia cunoștință de acestea, se pedepsește cu închisoare de la o lună la un an sau cu amendă. (3) Dacă, urmare a faptei prevăzute în alin. (1) și alin. (2), s-a săvârșit o infracțiune împotriva investigatorului sub acoperire, a martorului protejat sau a persoanei incluse în Programul

este art. 227 CP (divulgarea secretului profesional[1]). Terminologia folosită – „secretul operațiunii" – face trimitere la noțiunea de informații secrete, or, în cursul procesului penal, măsura supravegherii tehnice și toate actele realizate în cadrul acesteia nu îndeplinesc condițiile legale pentru a fi considerate informații secrete în sensul legii specifice[2], astfel că ele pot fi considerate drept informații confidențiale sau nepublice. Divulgarea acestui tip de informație poate fi încadrată în prevederile art. 304 alin. (2) CP. Pedeapsa prevăzută de lege pentru divulgarea confidențialității operațiunilor de supraveghere nu poate constitui un factor descurajant pentru o persoană care are un interes în cauza respectivă. Pedepsele prevăzute de art. 304 alin. (3) CP – forma calificată a infracțiunii de divulgare a informațiilor secrete de serviciu sau nepublice, dacă fapta are drept consecință săvârșirea unei infracțiuni împotriva investigatorului sub acoperire, a martorului protejat sau a persoanei incluse în Programul de protecție a martorilor – sunt de natură să descurajeze eventualele divulgări intenționate. Aceste pedepse nu sunt însă suficiente pentru a preveni prin ele însele scurgerea de informații, cu atât mai mult cu cât practica a arătat că cele mai multe dintre informațiile confidențiale sunt de natură personală, sunt folosite de mass-media pentru compromiterea imaginii suspecților sau a altor persoane din sfera de interes și par a fi furnizate chiar de către organele judiciare. Divulgarea acestor informații personale către presă poate întruni elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute de art. 227 CP (divulgarea secretului profesional), în măsura în care s-a creat un prejudiciu unei persoane fizice. Prejudiciul poate fi de imagine, dar, în acest caz, organele judiciare sesizate cu o astfel de plângere trebuie să verifice ca faptele care au ajuns la cunoștința publicului să nu fie cele referitoare la infracțiunea pentru care persoana este cercetată, deoarece ele fac parte din ancheta penală aflată în desfășurare și nu creează prin ele însele un prejudiciu, iar a doua condiție ce trebuie verificată este ca faptele divulgate să nu fie din categoria informațiilor de interes public, în sensul larg al jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului[3].

De asemenea, pentru realizarea activităților prevăzute la art. 138 alin. (1) lit. a)-d) CPP, procurorul, organele de cercetare penală sau lucrătorii specializați din cadrul poliției folosesc nemijlocit sistemele tehnice și proceduri adecvate, *de natură să asigure integritatea și confidențialitatea datelor și informațiilor colectate* [art. 142 alin. (1¹) CPP].

Prevederile art. 142 alin. (4) și (6) CPP instituie garanții pentru persoanele cercetate sau ale căror drepturi sunt limitate prin emiterea mandatului de supraveghere tehnică. Pe de o parte, *procurorul este obligat să înceteze supravegherea tehnică* atunci când nu mai există temeiurile către au stat la baza începerii ei, iar, pe de altă parte, *probele astfel obținute care nu au fost folosite* la probatoriul cauzei în care au fost autorizate sau în alte dosare penale se păstrează sigilate la sediul parchetului și *vor fi distruse după un an de la finalizarea definitivă a cauzei*. O altă garanție a respectării drepturilor persoanelor

---

de protecție a martorilor, pedeapsa este închisoarea de la 2 la 7 ani, iar dacă s-a comis cu intenție o infracțiune contra vieții, pedeapsa este închisoarea de la 5 la 12 ani".

[1] Art. 227 CP: „Divulgarea secretului profesional. (1) Divulgarea, fără drept, a unor date sau informații privind viața privată a unei persoane, de natură să aducă un prejudiciu unei persoane, de către acela care a luat cunoștință despre acestea în virtutea profesiei ori funcției și care are obligația păstrării confidențialității cu privire la aceste date, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 3 ani sau cu amendă. (2) Acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate".

[2] Legea nr. 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate (M. Of. nr. 248 din 12 aprilie 2002), H.G. nr. 585/2002 pentru aprobarea Standardelor naționale de protecție a informațiilor clasificate în România (M. Of. nr. 485 din 5 iulie 2002).

[3] C.E.D.O., cauza *Ieremeiov c. României*, hot. din 24 noiembrie 2009, cauza *Tănăsoaică c. României*, hot. din 19 iunie 2012, cauza *Bucur și Toma c. României*, hot. din 8 ianuarie 2013, hudoc.echr.coe.int.

interceptate o constituie prevederea că procurorul va înştiinţa de îndată judecătorul de drepturi şi libertăţi despre ridicarea măsurii, fie că aceasta încetează înainte de terminarea perioadei pentru care a fost emis mandatul, fie că măsura se ridică la terminarea perioadei pentru care a fost dispusă. Această dispoziţie de a comunica judecătorului ridicarea măsurii este reiterată în art. 143 alin. (5) CPP, stabilindu-se şi obligaţia de a încunoştinţa judecătorul de drepturi şi libertăţi despre activităţile efectuate. Această obligaţie este prevăzută fără sancţiune, astfel că în practică există situaţii când norma nu este respectată.

Prevederea face parte din delimitarea funcţiilor procesuale, judecătorul de drepturi şi libertăţi fiind cel care a dispus măsura sau a autorizat-o, tot el este responsabil de finalizarea acesteia. Controlul măsurii şi al momentului încetării ei se va realiza în cadrul procedurii de cameră preliminară.

Intenţiile legiuitorului sunt clar exprimate în sensul că supravegherea tehnică trebuie să înceteze atunci când nu mai există temeiurile pe baza cărora a fost emis mandatul. Credem că în practică acest lucru nu se va întâmpla, existând posibilitatea ca o informaţie nouă să apară din valorificarea pe deplin a mandatului de supraveghere tehnică. Îndeplinirea cerinţei poate fi verificată de către judecătorul de cameră preliminară, dar nu va exista practic nicio consecinţă: dacă există probe, atunci acestea vor fi avute în vedere la soluţionarea cauzei – deci temeiurile care au impus dispunerea măsurii supravegherii tehnice au existat –, iar dacă nu sunt probe, atunci ele nu vor apărea la dosarul cauzei, selecţia lor fiind făcută anterior trimiterii în judecată de către procuror.

Articolul 142 alin. (5) CPP consacră legislativ o activitate care se desfăşura deja în practica organelor judiciare şi care era prevăzută în art. 91^2 alin. (5) CPP 1968 doar în materia interceptărilor şi a înregistrărilor audio şi video: *probele obţinute legal vor fi valorificate în alte cauze penale*, dacă din cuprinsul acestora rezultă date sau informaţii concludente şi utile privitoare la pregătirea ori săvârşirea unei alte infracţiuni dintre cele prevăzute la art. 139 alin. (2) CPP. Organele judiciare au astfel posibilitatea să valorifice la maximum activitatea de supraveghere tehnică, cu observaţia că aceasta trebuie să fie legală. În cazul în care proba este înlăturată, deoarece a fost obţinută nelegal, înlăturarea va afecta şi probele derivate. Pe de altă parte, probele obţinute prin supraveghere tehnică vor putea fi folosite şi în cauzele pentru care în mod normal nu s-ar fi emis mandat de supraveghere tehnică, deoarece nu îndeplinesc condiţiile art. 139 CPP.

156. Certificarea mijloacelor de probă obţinute prin supraveghere tehnică. *Semnătura electronică* este de natură a fluidiza activitatea organelor de cercetare penală. Este o consecinţă a dezvoltării tehnologice, care permite ca majoritatea activităţilor să poată fi realizate şi stocate pe suport digital, facilitând utilizarea. Semnătura electronică este *o cerinţă de certificare şi sigilare a conţinutului înregistrărilor digitale*.

Potrivit art. 4 pct. 3 din Legea nr. 455/2001 privind semnătura electronică[1], aceasta reprezintă date în formă electronică, ce sunt ataşate sau logic asociate cu alte date în formă electronică şi servesc ca metodă de identificare. Cu alte cuvinte, semnătura electronică „pentru documentele electronice este echivalentă cu o semnătură olografă pentru documentele tipărite. Semnătura reprezintă un eşantion de date care demonstrează că o anumită persoană a scris sau a fost de acord cu acel document căruia i s-a ataşat o semnătură. Semnăturile digitale permit autentificarea mesajelor digitale, asigurând destinatarul de identitatea expeditorului şi de integritatea mesajului"[2].

[1] Republicată în M. Of. nr. 316 din 30 aprilie 2014.
[2] www.competentedigitale.ro/internet/internet_semnatura_digitala.html.

Conform pct. 4 al art. 4 din Legea nr. 455/2001, *semnătură electronică extinsă* reprezintă acea semnătură electronică ce îndeplinește cumulativ următoarele condiții:

– este legată în mod unic de semnatar;

– asigură identificarea semnatarului;

– este creată prin mijloace controlate exclusiv de semnatar;

– este legată de datele în formă electronică, la care se raportează în așa fel încât orice modificare ulterioară a acestora este identificabilă.

Semnătura se emite în baza unui dispozitiv electronic de creare a semnăturii electronice, care folosește date cu caracter de unicitate, coduri sau chei criptografice private. Pentru crearea unei semnături digitale, este nevoie de înscrierea la un furnizor de servicii de certificare din lista agreată de Ministerul Comunicațiilor și Societății Informaționale[1].

Semnătura digitală este atașată documentului digital și atestă faptul că acel document a fost aprobat de semnatar – similar semnăturii olografe. Datorită formei digitale, documentele pot fi ușor modificate, prelucrate. Acest lucru nu este posibil în cazul în care documentul este semnat digital, deoarece, prin prelucrare sau modificare, semnătura digitală se pierde, este înlăturată.

Astfel, un fișier conținând o înregistrare audio sau video va fi *semnat digital prin semnătură electronică extinsă de către ofițerul care a efectuat acea operațiune*, el asumându-și faptul că nu s-au produs modificări, prelucrări sau orice alte operațiuni asupra acestuia și că este intact și așa cum a rezultat din activitatea operativă. Dacă însă asupra acelui fișier se efectuează operații de modificare, atunci el nu mai arată semnătura digitală, iar în lipsa ei nu mai poate fi folosit ca probă în proces. Lipsa semnăturii arată că s-au operat modificări asupra conținutului fișierului. Prin copiere, mutare, transmitere prin e-mail sau pe orice alt suport optic ori digital nu se pierde semnătura digitală, ci doar prin modificarea conținutului, urmată de operațiunea de salvare.

157. Consemnarea activităților de supraveghere tehnică. Potrivit art. 140 alin. (2) CPP, solicitarea procurorului pentru emiterea mandatului de supraveghere tehnică trebuie să cuprindă o serie de elemente care, în esență, trebuie să convingă judecătorul de drepturi și libertăți că sunt îndeplinite condițiile cerute de art. 139 din același cod.

Similar, în situația autorizării măsurii de către judecătorul de drepturi și libertăți, încheierea și mandatul acestuia trebuie să cuprindă elemente de formă și de fond. *Condițiile de formă* sunt cele clasice, firești pentru orice act emis de un judecător: denumire; data, ora și locul emiterii; numele, prenumele și calitatea persoanei care a pronunțat încheierea și a emis mandatul; indicarea măsurii concrete încuviințate; semnătura judecătorului și ștampila instanței. *Condițiile de fond* sunt cele privind: perioada și scopul pentru care s-a autorizat măsura; numele persoanei supuse măsurii de supraveghere tehnică ori datele de identificare ale acesteia, dacă sunt cunoscute; indicarea, în cazul în care este necesar față de natura măsurii încuviințate, a elementelor de identificare a fiecărui telefon, a punctului de acces la un sistem informatic, a oricăror date cunoscute pentru identificarea căii de comunicare sau a numărului de cont; în cazul măsurii supravegherii video, audio sau prin fotografiere în spații private, mențiunea privind încuviințarea solicitării ca organele de urmărire penală să pătrundă în spații private pentru a activa sau dezactiva mijloacele tehnice care urmează a fi folosite pentru executarea măsurii supravegherii tehnice.

Observăm diferențele de redactare a textului, în timp ce *enumerarea din actul de sesizare al procurorului este exemplificativă, cu unele elemente imperative* (tipul măsurii de supraveghere tehnică, numele sau alte date de identificare, doar dacă sunt cunoscute, probele

[1] https://www.comunicatii.gov.ro/?page_id=7755.

rezonabile din care să rezulte legalitatea, necesitatea, proporționalitatea și subsidiaritatea măsurii), *dispoziția instanței, consemnată în încheiere și mandat, trebuie să conțină în mod obligatoriu* elementele prevăzute de art. 140 alin. (5) CPP, arătate mai sus. Lipsa unuia dintre elementele menționate duce la invalidarea autorizației de supraveghere tehnică și, implicit, la anularea probei administrate în baza unui mandat nelegal.

Având în vedere multitudinea de cerințe de formă pe care trebuie să le îndeplinească cererea procurorului, precum și încheierea și mandatul judecătorului de drepturi și libertăți, *procesul-verbal de consemnare a activităților de supraveghere tehnică* este la fel de elaborat, trebuind să fie o oglindă a actului de autorizare. Astfel, este necesar ca acesta să conțină în preambul mențiuni despre actul de autorizare, măsura dispusă, persoanele cercetate, în plus, trebuie trecute toate probele obținute prin efectuarea supravegherii tehnice, rezultatele ei. Credem că în procesul-verbal de consemnare a activităților de supraveghere trebuie trecute în concret toate rezultatele supravegherii, astfel încât ele să poată fi coroborate cu celelalte probe din dosar. Este important să fie menționate și faptele sau actele care sunt în favoarea suspectului, pentru a putea fi utilizate în stabilirea situației de fapt. De precizat că *acest proces-verbal constituie probă în procesul penal*, fiind actul care încheie supravegherea tehnică și conține rezultatele activității autorizate.

Omiterea din procesul-verbal de consemnare a activităților de supraveghere a unor fapte sau acte săvârșite de suspect duce la înlăturarea sa din ansamblul probator, după ascultarea, vizionarea înregistrărilor de către judecător în cursul judecății. O consemnare trunchiată a rezultatelor supravegherii tehnice sau a activităților desfășurate în cadrul acesteia nu atrage nulitatea probei în cadrul procedurii de cameră preliminară, dacă proba a fost administrată potrivit prevederilor legale, cu respectarea dispozițiilor art. 139 CPP.

Instanța de judecată, în cursul cercetării judecătorești, poate dispune ascultarea sau vizionarea suportului pe care au fost înregistrate activitățile de supraveghere tehnică, stabilind propriile concluzii asupra modalității de săvârșire a faptelor. De altfel, este important ca audierea sau vizionarea materialului probator să se facă în mod nemijlocit în fața instanței de judecată, în cursul cercetării judecătorești, pentru a putea fi comparat și coroborat cu alte probe din procesul penal.

Procesul-verbal de consemnare a supravegherii tehnice *va fi însoțit de suportul pe care au fost înregistrate activitățile*, iar *fișierul digital sau analog va fi semnat pentru autenticitate* de persoana care a efectuat acele activități. Dacă activitatea a fost consemnată pe suport digital, atunci acesta va fi semnat electronic potrivit art. 142[1] CPP, iar dacă este efectuată pe suport analogic, va fi semnată prin proces-verbal separat, după sistemul clasic. Deși art. 142[1] CPP nu solicită expres semnarea fișierelor – „are *posibilitatea de a asigura* semnarea electronică a datelor rezultate din activitățile de supraveghere tehnică" (s.n.) –, credem că *această semnătură, care asigură autenticitatea, este oportună*. Semnătura electronică extinsă face legătura între fișierul depus la dosarul cauzei și conținutul înregistrărilor, în ceea ce privește persoanele care au efectuat operațiunea, astfel că, în cazul contestării înregistrărilor, dacă se dovedește lipsa lor de acuratețe sau chiar alterarea lor, aceasta va atrage răspunderea persoanei care a semnat prin semnătură electronică extinsă, asumându-și răspunderea pentru integritatea înregistrărilor [art. 142[1] alin. (2) CPP].

În ipoteza în care prin expertizare se demonstrează lipsa de autenticitate a înregistrărilor, *lipsa semnăturii* ar conduce la imposibilitatea stabilirii unei răspunderi în sarcina vreunei persoane. În cazul contestării înregistrărilor, expertizarea se va putea face doar asupra unor fișiere certificate cu semnătură electronică extinsă.

În cadrul probatoriului, trebuie ținut seama de modalitatea de obținere a înregistrărilor, având în vedere că sursa acestora poate fi diferită: pe de o parte, *înregistrări provenite din activitatea organelor de urmărire penală*, autorizate de către judecătorul de drepturi și libertăți și care trebuie semnate și autentificate de către persoana care le-a realizat; o altă categorie sunt *cele pe care părțile le pun la dispoziția organelor judiciare*, înregistrări efectuate de către aceștea sau de terțe persoane la ordinul lor și care trebuie autentificate, în sensul de asumare a răspunderii că nu sunt contrafăcute de către partea care le-a realizat sau care le depune la dosar; o altă categorie o reprezintă *înregistrările provenite din surse publice* – camere de supraveghere stradale sau circuite de supraveghere private –, la acestea certificarea trebuind făcută de către organele de urmărire penală cu ocazia ridicării lor și efectuării extraselor relevante pentru activitatea judiciară.

În toate cazurile, *trebuie identificată persoana care își asumă responsabilitatea pentru înregistrări*.

Cu toate acestea – existența semnăturii electronice extinse, a procesului-verbal de ridicare a înregistrărilor etc. –, probele obținute prin mijloacele speciale de supraveghere *trebuie coroborate cu alte probe din dosarul penal*, obținute prin mijloace clasice, chiar dacă cele din urmă sunt rezultate, identificate din valorificarea informațiilor obținute prin mandatul de supraveghere. Mai mult chiar, probele ulterioare constituie o confirmare a materialului probator strâns prin metodele speciale de supraveghere și cercetare.

În cazul în care *din activitățile interceptate rezultă date utile pentru continuarea anchetei* – localizarea persoanelor, identificarea unor persoane, locul ascunderii unor obiecte etc. –, procurorul va întocmi un proces-verbal cu menționarea concretă a acestor date, semnat pentru autenticitate, și va putea continua urmărirea penală cu ele, valorificându-le pentru obținerea de noi probe și mijloace de probă.

Activitățile autorizate prin mandatul de supraveghere tehnică *se desfășoară pe durata pentru care a fost emis acesta*, iar la finalul perioadei procurorul va încunoștința judecătorul de drepturi și libertăți despre activitățile desfășurate și finalizarea lor. Credem că art. 142 alin. (4) CPP, în care se precizează că „Procurorul are obligația de a înceta imediat supravegherea tehnică înainte de expirarea duratei mandatului dacă nu mai există temeiurile care au justificat măsura", este o excepție de la regula că măsura se execută pe durata pentru care a fost autorizată, o excepție care își va găsi aplicarea foarte rar, organele de anchetă fiind interesate să valorifice la maximum beneficiile unei autorizații legale.

158. Durata pentru care este emis mandatul de supraveghere tehnică. Posibilitatea prelungirii măsurii. Mandatul de supraveghere tehnică se emite inițial pentru o durată de *cel mult 30 de zile*. Măsura supravegherii tehnice poate fi prelungită pentru motive temeinice, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 139 CPP, *succesiv pentru perioade de cel mult 30 de zile*. Trebuie precizat că *durata totală* a măsurii de supraveghere tehnică, cu privire la aceeași persoană și aceeași faptă, este de *6 luni*, iar pentru măsura supravegherii video, audio sau prin fotografiere în spații private[1]

[1] Minuta Întâlnirii președinților secțiilor penale de la curțile de apel din 23 iunie 2015: „Se pune problema interpretării sintagmei «spații private» în cazul prelungirii mandatului de supraveghere tehnică și, pe cale de consecință, a duratei totale a măsurii de supraveghere video, audio sau prin fotografiere în cazul în care s-a emis un mandat de supraveghere tehnică pentru efectuarea înregistrărilor menționate fără a fi identificat spațiul privat și fără a se admite o cerere de activare a unor mijloace tehnice într-un anumit spațiu privat, în condițiile în care activitatea de supraveghere video, audio sau prin fotografiere a avut loc în spații private. Durata totală a supravegherii video, audio sau prin fotografiere în cazul în care s-a emis un mandat de supraveghere tehnică pentru efectuarea înregistrărilor menționate ce au fost efectuate în spații private este de 120 de zile, chiar dacă nu a fost identificat spațiul privat și nu a fost admisă o cerere de activare a unor mijloace tehnice într-un anumit

de *120 de zile*[1]. Nu înțelegem rațiunea pentru care în același text au fost folosite de legiuitor două modalități de exprimare a timpului diferite: pe de o parte, 6 luni, iar în teza a II-a 120 de zile, în loc de a se folosi un singur sistem: 180 de zile cu 120 de zile sau 6 luni cu 4 luni.

Trebuie precizat că măsura supravegherii tehnice poate fi autorizată și pentru o durată mai redusă de timp, fie la cererea procurorului, fie atunci când judecătorul de drepturi și libertăți apreciază că nu se impune autorizarea pentru o perioadă completă de 30 de zile.

În sens general, măsura supravegherii tehnice *poate dura mai mult de 6 luni, atunci când sunt emise mandate diferite pentru aceeași persoană, dar pentru fapte diferite, sau pentru aceeași faptă, dar pentru persoane diferite*. O asemenea metodă de lucru din partea organelor judiciare a mai fost folosită și sub imperiul Codului de procedură penală anterior, prin disjungerea cauzelor și solicitarea de mandate în dosare diferite cu fapte diferite, dar pentru aceleași persoane. Această practică nu este interzisă de lege, dar poate constitui o problemă sub aspectul respectării de către organele judiciare a prezumției de nevinovăție, a caracterului echitabil al procesului penal, a dreptului la libertate și siguranță. În procedura de cameră preliminară, judecătorul trebuie să verifice durata totală pentru care au fost emise mandatele de supraveghere tehnică, dacă aceasta, cumulată din dosare diferite,

---

spațiu privat. Durata totală a supravegherii video, audio sau prin fotografiere în cazul în care s-a emis un mandat de supraveghere tehnică pentru efectuarea înregistrărilor menționate ce au fost efectuate în spații private este de 180 de zile, întrucât art. 144 alin. (3) CPP limitează durata prelungirii supravegherii doar în situația în care s-a efectuat în spații private, ce trebuie să fie clar individualizate, conform art. 140 alin. (5) lit. h) CPP. Referiri la conținutul textelor normative relevante care vizează direct problema: art. 140: «(5) Încheierea judecătorului de drepturi și libertăți și mandatul trebuie să cuprindă: a) denumirea instanței; b) data, ora și locul emiterii; c) numele, prenumele și calitatea persoanei care a dat încheierea și a emis mandatul; d) indicarea măsurii concrete încuviințate; e) perioada și scopul pentru care s-a autorizat măsura; f) numele persoanei supuse măsurii de supraveghere tehnică ori datele de identificare ale acesteia, dacă sunt cunoscute; g) indicarea, în cazul în care este necesar față de natura măsurii încuviințate, a elementelor de identificare a fiecărui telefon, a punctului de acces la un sistem informatic, a oricăror date cunoscute pentru identificarea căii de comunicare sau a numărului de cont; h) în cazul măsurii supravegherii video, audio sau prin fotografiere în spații private, mențiunea privind încuviințarea solicitării ca organele de urmărire penală să pătrundă în spații private pentru a activa sau dezactiva mijloacele tehnice ce urmează a fi folosite pentru executarea măsurii supravegherii tehnice; i) semnătura judecătorului și ștampila instanței», art. 144: «(3) Durata totală a măsurilor de supraveghere tehnică, cu privire la aceeași persoană și aceeași faptă, nu poate depăși, în aceeași cauză, 6 luni, cu excepția măsurii de supraveghere video, audio sau prin fotografiere în spații private, care nu poate depăși 120 de zile». Argumente în susținerea soluției aplicabile ipotezei, cu referiri la doctrină și practică judiciară – neidentificată.

În unanimitate, judecătorii prezenți au opinat în sensul că trebuie să existe autorizații diferite în situația prezentată de Tribunalul București, când s-a solicitat emiterea unui mandat de supraveghere tehnică pentru efectuarea înregistrărilor menționate în spații private pentru o durată de 120 de zile pe persoană și că la expirarea duratei de 120 de zile mandatul de supraveghere tehnică pentru spațiu privat se acordă doar pe mandat general. Dacă mandatul de supraveghere tehnică dat inițial a fost general, se merge pe durata totală de 180 de zile, dacă mandatul de supraveghere a fost dat pentru un anumit spațiu privat identificat, se merge pe o durată totală a supravegherii de 120 de zile".

[1] Minuta Întâlnirii reprezentanților Înaltei Curți de Casație și Justiție cu președinților secțiilor penale de la curțile de apel din 4 iunie 2015: „Într-o opinie, în situația menționată, durata totală a măsurilor de supraveghere tehnică – prevăzute de art. 138 alin. (1) lit. a)-e) CPP [lit. a)-d), conform alin. (13) al art. 138 CPP modificat prin O.U.G. nr. 18/2016 – n.n.] – dispuse în cursul urmăririi penale cu privire la aceeași persoană și aceeași faptă nu poate depăși în aceeași cauză mai mult de 6 luni, cu excepția măsurii de supraveghere video, audio sau prin fotografierea în spații private, care nu poate depăși 120 de zile. Potrivit unui alt punct de vedere, cele 6 luni au în vedere fiecare dintre măsurile de supraveghere dispuse, privite separat. În opinia majorității participanților, prima interpretare este cea corectă, având în vedere mai ales faptul că, în reglementarea anterioară modificării noului Cod de procedură penală prin art. 102 pct. 91 din Legea nr. 255/2013, textul se referea la «durata totală a măsurii de supraveghere tehnică (...)». Prin urmare, trebuie să fie vorba, cumulativ, despre aceeași faptă și aceeași persoană. Limita celor 6 luni nu mai este valabilă atunci când ne referim la persoane diferite, cercetate pentru comiterea aceleiași fapte, sau la fapte diferite, comise de aceeași persoană".

dar pentru o singură persoană și pentru aceeași faptă, nu depășește 6 luni sau, pentru supravegherea audio-video ori prin fotografiere, 120 de zile.

Prevederile art. 144 CPP menționează expres că durata supravegherii nu poate depăși 6 luni pentru aceeași persoană, aceeași faptă și în aceeași cauză. În condițiile în care organele judiciare au date și informații concludente pentru începerea urmăririi penale pentru o faptă diferită sau într-o cauză nouă, se poate autoriza un nou mandat pentru aceeași persoană. Corelat cu art. 142 alin. (5) CPP, rezultă că datele rezultate din supravegherea tehnică pot fi folosite și în alte cauze decât în cele în care au fost autorizate, astfel că autoritățile judiciare au posibilitatea să folosească interceptări sau înregistrări provenite în baza mai multor mandate într-un singur dosar, precum și de a le folosi pe cele obținute în baza unui singur mandat în mai multe dosare.

Mandatul de supraveghere tehnică trebuie să cuprindă data și ora începerii, precum și data și ora încetării măsurii. Este recomandat ca ora începerii să fie cât mai aproape de data emiterii mandatului, de exemplu, „ziua 01.01.2016, ora 00.00", iar data și ora terminării măsurii să fie trecute clar, de exemplu, „30.01.2016, ora 24.00". Modalitatea de consemnare a orelor trebuie să permită identificarea ușoară, clară a momentului până la care este permisă măsura.

În acord cu alți autori[1], apreciem că, în raport de dispozițiile art. 144 alin. (3) CPP, durata totală prevăzută de acest text de lege nu poate fi depășită nici în situația în care sunt dispuse, în aceeași cauză și cu privire la aceeași persoană, mai multe metode dintre cele prevăzute la art. 138 alin. (1) lit. a)-d) CPP, concomitent sau succesiv.

159. Dreptul de informare. Măsurile de supraveghere tehnică, odată ce sunt finalizate, fie prin expirarea autorizării, fie prin încetarea lor la inițiativa procurorului, trebuie aduse la cunoștința subiectului mandatului, *în termen de cel mult 10 zile*, prin informare de către procuror. Când au fost emise mai multe mandate pentru persoane diferite, dar pentru aceeași faptă, atunci fiecărei persoane în parte, subiect al înregistrărilor, i se va comunica măsura supravegherii tehnice. Dacă au fost emise mai multe mandate pentru o singură persoană, dar pentru fapte diferite, la expirarea fiecărui mandat, persoanei respective i se va comunica faptul că a fost subiect al măsurii tehnice de supraveghere.

În termen de 20 de zile de la data comunicării, persoana informată poate solicita procurorului *acces la procesele-verbale de consemnare a activității de supraveghere* și are *posibilitatea de a viziona, audia, studia întregul material* strâns prin măsura supravegherii tehnice.

Procurorul poate amâna atât informarea, cât și prezentarea materialelor pe care s-a înregistrat supravegherea tehnică, până la finalizarea urmăririi penale sau până la clasarea cauzei, potrivit dispozițiilor art. 315 alin. (1) lit. a) CPP. Amânarea trebuie motivată prin ordonanță. Având în vedere că scopul urmărit de procuror este ca suspectul să nu cunoască existența mandatului de supraveghere tehnică, de asemenea nici conținutul proceselor-verbale, să nu cunoască dacă au mai fost cerute și emise și alte mandate de supraveghere tehnică pentru alte fapte sau alte persoane, credem că ordonanța motivată prin care procurorul amână informarea suspectului are caracter confidențial, nefiind atașată dosarului cauzei, decât după ce acesta a fost finalizat sau la momentul la care procurorul a hotărât informarea.

Prevederile art. 94 raportat la art. 78 și art. 83 alin. (1) lit. b) CPP stabilesc *dreptul suspectului/inculpatului ori al avocatului acestuia de a avea acces la toate lucrările dosarului,*

[1] M.B. BULANCEA, R. SLĂVOIU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 707-708.

pe întreaga durată a procesului penal. În cursul urmăririi penale, acest drept poate fi limitat de către procuror doar motivat, dacă astfel s-ar putea aduce atingere bunei desfășurări a urmăririi penale, iar după punerea în mișcare a acțiunii penale, limitarea poate fi de cel mult 10 zile. Aceste dispoziții trebuie corelate cu cele ale art. 285 CPP, care stabilesc că urmărirea penală este nepublică.

În concluzie, suspectul/inculpatul, personal sau prin apărător, are dreptul de a studia dosarul de urmărire penală, are obligația de a păstra confidențialitatea informațiilor pe care le află cu această ocazie, dar, pentru motivele arătate în art. 145 alin. (4) CPP (perturbarea sau periclitarea bunei desfășurări a urmăririi penale în cauză, punerea în pericol a siguranței victimei, a martorilor sau a membrilor familiilor acestora ori dificultăți în supravegherea tehnică asupra altor persoane implicate în cauză), procurorul poate restricționa accesul la o parte a materialului probator, respectiv cel obținut prin măsuri de supraveghere tehnică, până la finalizarea urmăririi penale sau clasarea cauzei. Pentru a fi eficientă, o asemenea dispoziție trebuie dispusă de procuror prin ordonanță motivată și care nu se află la dosarul cauzei, astfel încât părțile să nu poată lua cunoștință de conținutul ei și de restrângerea pe care o conține.

Analizând motivele pentru care procurorul poate dispune amânarea informării persoanei cercetate, constatăm că acestea acoperă o paletă foarte largă, procurorul putând practic amâna informarea în orice situație. Această dispoziție a procurorului nu este supusă niciunei căi de atac, pentru că părțile nu au cunoștință de ea. Ulterior, în cursul procedurii de cameră preliminară și în cursul cercetării judecătorești, părțile pot lua cunoștință de măsura de supraveghere tehnică și pot consulta tot materialul probator prin audiere sau vizionare.

În procedura de cameră preliminară nu identificăm niciun motiv pentru ca amânarea informării până la finalizarea urmăririi penale asupra măsurii supravegherii tehnice să constituie un motiv de nelegalitate a probei. Nelegalitatea probei poate fi invocată doar raportat la condițiile de formă și de fond ale emiterii mandatului și ale efectuării supravegherii tehnice, dar faptul că, ulterior finalizării supravegherii tehnice, procurorul a dispus amânarea informării pentru motive subiective, generale – perturbarea sau periclitarea bunei desfășurări a urmăririi penale în cauză – nu poate constitui un motiv de nelegalitate a probei.

În orice situație, fie că amânarea informării are motive întemeiate, fie că este o apreciere a procurorului de caz, înainte de finalizarea urmăririi penale, suspectul/inculpatul și apărătorul acestuia au dreptul să studieze procesele-verbale de consemnare a activităților de supraveghere, precum și să asculte sau să vizioneze suporturile care le conțin. În funcție de conținutul înregistrărilor, suspectul/inculpatul are dreptul să propună noi probe în apărarea sa, urmărirea penală putând continua până la epuizarea administrării probatoriului. Respingerea tuturor probelor solicitate după vizionare poate conduce la concluzia că suspectului i-a fost încălcat dreptul la apărare sau a fost încălcat principiul egalității armelor, ceea ce are efecte asupra legalității rechizitoriului.

În ceea ce privește informarea altor persoane decât suspectul sau inculpatul despre măsura de supraveghere tehnică ce a fost luată în privința sa, prin Decizia nr. 244/2017[1], Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 145 CPP, care nu permite contestarea legalității măsurii supravegherii tehnice de către persoana vizată de aceasta, care nu are calitatea de inculpat, este neconstituțională. Curtea a reținut că supravegherea tehnică se poate dispune în cursul urmăririi penale, indiferent de etapa acesteia. Totodată, Curtea a observat

[1] M. Of. nr. 529 din 6 iulie 2017.

că supravegherea tehnică poate fi dispusă, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 139 alin. (1) și (2) CPP, față de orice persoană, independent de calitatea avută de aceasta în cadrul urmăririi penale, în acest sens fiind suficientă dispunerea începerii urmăririi penale *in rem*. În continuare, Curtea a constatat că elementele la care art. 138 alin. (1) lit. a)-d) CPP face referire și care constituie metode speciale de supraveghere reprezintă intruziuni/ingerințe în viața privată a persoanelor. Curtea a arătat că, în cadrul procesului penal, posibilitatea contestării legalității măsurii supravegherii tehnice este circumstanțiată de legiuitor numai în ceea ce privește persoana inculpatului, în cadrul procedurii de cameră preliminară, după trimiterea în judecată, precum și în cadrul procedurii de cameră preliminară atunci când se soluționează plângerea împotriva soluției de clasare, dacă în cauză a fost pusă în mișcare acțiunea penală. În acest context, Curtea a reținut că parag. 2 al art. 8 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și alin. (2) al art. 53 din Constituție prevăd condițiile ce trebuie îndeplinite pentru ca restrângerea exercițiului dreptului la viață privată să fie conformă dispozițiilor constituționale și convenționale. Plecând de la aceste premise, Curtea a constatat că în materia măsurilor de supraveghere tehnică, ce constituie o ingerință în viața privată a persoanelor supuse acestor măsuri, trebuie să existe un control *a posteriori* dispunerii acestora, pe care persoana în cauză să îl poată accesa în scopul verificării îndeplinirii condițiilor și, implicit, al legalității măsurii respective. Existența unui control *a posteriori* ce are în vedere aceste aspecte se constituie într-o garanție a dreptului la viață privată, care conturează și, în final, pe lângă celelalte elemente necesare și recunoscute la nivel constituțional și convențional, determină existența proporționalității între măsura dispusă și scopul urmărit de aceasta, precum și necesitatea ei într-o societate democratică. Astfel, raportat la cauza dedusă judecății, Curtea a constatat că reglementarea actuală a modalității de contestare a legalității măsurii supravegherii tehnice determină excluderea celorlalte persoane altele decât inculpatul, care nu au nicio calitate în dosarul penal sau au calitatea de suspect, de la posibilitatea accederii la o instanță de judecată care să poată analiza acest aspect, ceea ce se constituie într-o încălcare a prevederilor art. 26 și art. 53 din Constituție, precum și a celor ale art. 8 și art. 13 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Dispozițiile legale anterior menționate nu au fost modificate. Apreciem că este necesară adăugarea unor reglementări care să prevadă posibilitatea de a introduce o cale de atac separată, prin similitudine, de exemplu, cu procedura prevăzută de dispozițiile art. 250-250[1] CPP.

160. Conservarea și arhivarea materialului administrat. La finalizarea urmăririi penale, materialul probator strâns prin metode speciale de supraveghere va fi *arhivat*, ca regulă generală ce se aplică în privința majorității măsurilor dispuse de către judecătorul de drepturi și libertăți, *la sediul instanței de judecată*. În cazul soluțiilor de clasare, atacate sau nu cu plângere la judecătorul de cameră preliminară, precum și în cazul trimiterii în judecată, în momentul în care soluția devine definitivă, suportul material care conține înregistrarea activității de supraveghere tehnică *se conservă la sediul instanței* care a emis mandatul de supraveghere tehnică, în locuri special amenajate, cu asigurarea confidențialității.

O situație deosebită poate fi întâlnită în cazul în care mandatul de supraveghere tehnică a fost emis într-un dosar pentru o persoană și pentru o faptă, iar în cursul activităților de supraveghere cauza este disjunsă, creându-se noi dosare în care materialul probator strâns prin metoda de supraveghere autorizată este util. În această situație, se conservă prin arhivare suportul material al activității împreună cu dosarul în care a fost autorizată

măsura, iar pentru celelalte dosare se folosesc copii certificate, care la rândul lor vor trebui conservate prin arhivare în momentul în care respectivele cauze disjunse din cea inițială vor fi finalizate.

Secțiunea a 3-a. Obținerea de date privind tranzacțiile financiare și situația financiară ale unei persoane

REGLEMENTARE

Art. 146¹.[1] **Obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane.** (1) Obținerea datelor privind tranzacțiile financiare efectuate se poate dispune de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea, cu privire la tranzacțiile financiare ale făptuitorului, suspectului, inculpatului sau ale oricărei persoane care este bănuită că realizează asemenea operațiuni cu făptuitorul, suspectul sau inculpatul, dacă:

a) există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni;

b) măsura este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor sau a probelor ce urmează a fi obținute ori gravitatea infracțiunii;

c) probele nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare.

(2) Obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ce urmează a fi efectuate poate fi dispusă pe o durată de cel mult 30 de zile de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la alin. (1).

(3) Dispozițiile art. 140 alin. (2)-(9) se aplică în mod corespunzător.

(4) Mandatul prin care este autorizată obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ce urmează a fi efectuate poate fi prelungit în condițiile art. 144, durata totală a măsurii neputând depăși, în aceeași cauză și cu privire la aceeași persoană, 6 luni.

(5) În cazurile în care există urgență, iar obținerea mandatului în condițiile alin. (1) sau (2) ar conduce la o întârziere substanțială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor ori ar pune în pericol siguranța victimei sau a altor persoane și sunt îndeplinite condițiile prevăzute la alin. (1) sau, după caz, alin. (2), procurorul poate dispune obținerea datelor privind tranzacțiile financiare efectuate sau care urmează a fi efectuate. Dispozițiile art. 141 se aplică în mod corespunzător.

(6) Este interzisă obținerea datelor privind tranzacțiile financiare dintre avocat și suspect, inculpat sau orice altă persoană pe care acesta o apără, cu excepția situațiilor în care există date că avocatul săvârșește sau pregătește săvârșirea unei infracțiuni dintre cele prevăzute la art. 139 alin. (2).

(7) Instituțiile de credit sau entitățile financiare care efectuează tranzacțiile financiare sunt obligate să predea înscrisurile sau informațiile la care se face referire în mandatul dispus de judecător sau în autorizația emisă de procuror.

(8) După efectuarea activităților autorizate, procurorul îl informează, în cel mult 10 zile, în scris, pe fiecare subiect al unui mandat despre măsura ce a fost luată în privința sa. După momentul informării, persoana ale cărei tranzacții financiare au fost vizate de această măsură are dreptul de a lua cunoștință de activitățile efectuate.

(9) Dispozițiile art. 145 alin. (4) și (5) se aplică în mod corespunzător.

[...]

[1] Art. 146¹ a fost introdus prin art. II pct. 23 din O.U.G. nr. 18/2016.

Art. 153.[1] **Obținerea de date privind situația financiară a unei persoane.** (1)[2] Procurorul poate solicita unei instituții de credit sau oricărei altei instituții care deține date privind situația financiară a unei persoane comunicarea datelor privind existența și conținutul conturilor unei persoane, în cazul în care există indicii temeinice cu privire la săvârșirea unei infracțiuni și există temeiuri pentru a se crede că datele solicitate constituie probe.

(2) Măsura prevăzută la alin. (1) se dispune din oficiu sau la cererea organului de cercetare penală, prin ordonanță care trebuie să cuprindă, în afara mențiunilor prevăzute la art. 286 alin. (2): instituția care este în posesia ori care are sub control datele, numele suspectului sau inculpatului, motivarea îndeplinirii condițiilor prevăzute la alin. (1), menționarea obligației instituției de a comunica imediat, în condiții de confidențialitate, datele solicitate.

(3) Instituția prevăzută la alin. (1) este obligată să pună de îndată la dispoziție datele solicitate.

COMENTARIU

161. Considerații prealabile. În varianta inițială a Codului de procedură penală, informațiile financiare ale unei persoane puteau ajunge la cunoștința organelor judiciare prin obținerea unui mandat de supraveghere în temeiul dispozițiilor art. 138 alin. (1) lit. e) CPP sau prin obținerea lor de la instituțiile financiare, la cererea procurorului în temeiul dispozițiilor art. 153 CPP.

Modificările și completările operate prin O.U.G. nr. 18/2016 au stabilit trei tipuri de informații financiare ce pot fi solicitate:

a) *datele privind tranzacțiile financiare efectuate* – cererea se referă la toate tranzacțiile ce au fost efectuate printr-un cont, iar măsura vizează istoricul tuturor mișcărilor efectuate prin cont până la momentul solicitării;

b) *datele privind tranzacțiile financiare ce urmează a fi efectuate* – cererea are ca obiect supravegherea contului și comunicarea către organele judiciare a tuturor operațiunilor înainte de a fi operate. Măsura se dispune pentru o anumită perioadă de timp, de cel mult 30 de zile, similară cu interceptarea comunicațiilor, fiind aplicabile dispozițiile art. 140 alin. (2)-(9) CPP în privința modalității de emitere a mandatului, precum și în privința modalității de prelungire a măsurii (potrivit art. 144 CPP);

c) *comunicarea de date privind situația financiară a unei persoane*.

Față de informațiile obținute în temeiul dispozițiilor art. 146[1] CPP, cele obținute potrivit art. 153 din același cod sunt mult mai sumare, referindu-se doar la existența și conținutul conturilor, nu și la tranzacțiile efectuate în cont.

162. Obținerea datelor privind tranzacțiile financiare efectuate. Obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane constituie un procedeu probatoriu din categoria metodelor speciale de cercetare, concluzie care se desprinde din excluderea lui din categoria măsurilor de supraveghere potrivit art. 138 alin. (13) CPP. În opinia noastră, supravegherea contului pentru viitor dispusă în temeiul dispozițiilor art. 146[1] CPP este în realitate o măsură similară ca finalitate cu celelalte măsuri prevăzute de dispozițiile art. 138 alin. (1) lit. a)-d) CPP.

Așa cum am arătat, procedeele probatorii sunt împărțite în două categorii: metode speciale de supraveghere și metode speciale de cercetare. Deosebirile dintre cele două categorii constau în următoarele:

– în cazul metodelor de supraveghere tehnică, nivelul de ingerință în viața privată a persoanei este mult mai ridicat;

[1] Art. 153 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 98 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (1) al art. 153 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 31 din O.U.G. nr. 18/2016.

– în cazul metodelor de supraveghere tehnică, activitatea se verifică și se anunță organelor de urmărire penală în timp real: astfel, toate aceste metode obligă instituțiile sau persoanele cărora le este adresat mandatul să comunice informațiile organelor de urmărire penală în timp ce faptele au loc sau chiar înainte de a le procesa. De exemplu, un transfer bancar realizat dintr-un cont în altul aflate sub puterea unui mandat emis în temeiul art. 146[1] CPP va trebui anunțat organelor de urmărire penală, iar acestea vor hotărî dacă transferul se va realiza; prin excepție, în cazul obținerii de date privind tranzacțiile financiare ale unei persoane, pot fi obținute și date privind tranzacțiile deja efectuate, deci care nu mai sunt aduse la cunoștința organelor de urmărire penală în timp real;

– autorizarea diferă în funcție de metoda de supraveghere sau de cercetare. Pentru metodele speciale de supraveghere, autorizarea se va emite de judecătorul de drepturi și libertăți, în timp ce, de regulă, pentru metodele de cercetare, măsura poate fi dispusă de către procuror, dar uneori cu încuviințarea prealabilă a judecătorului de drepturi și libertăți.

Aceste diferențieri nu își găsesc aplicabilitatea în materia obținerii de date privind tranzacțiile financiare ale unei persoane, care, deși exclusă din categoria metodelor de supraveghere tehnică, rămâne în autorizarea judecătorului de drepturi și libertăți, cu excepția cazurilor urgente, întrucât presupune un nivel ridicat de ingerință în viața privată.

Potrivit art. 138 alin. (9) CPP, acest procedeu probatoriu este definit astfel: „Prin *obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane* se înțelege operațiunile prin care se asigură cunoașterea conținutului tranzacțiilor financiare și al altor operațiuni efectuate sau care urmează să fie efectuate prin intermediul unei instituții de credit ori al altei entități financiare, precum și obținerea de la o instituție de credit sau de la altă entitate financiară de înscrisuri ori informații aflate în posesia acesteia referitoare la tranzacțiile sau operațiunile unei persoane".

Metoda de cercetare este detaliată în cuprinsul art. 146[1] CPP, introdus prin O.U.G. nr. 18/2016, prin separarea modului de obținere a informațiilor în funcție de factorul temporal: pentru trecut sau pentru viitor. Autoritățile pot obține tot istoricul conturilor unei persoane – tranzacțiile financiare efectuate –, urmând o procedură similară celei de la interceptarea comunicațiilor.

Astfel, pentru a putea fi obținute datele privind tranzacțiile financiare efectuate ale unei persoane, trebuie respectate o serie de *condiții* referitoare la următoarele aspecte:

a) în cauză să fie începută urmărirea penală *in rem*, pentru o faptă săvârșită sau a cărei pregătire se săvârșește. Condiția este dedusă din cea referitoare la existența unei suspiciuni rezonabile cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni, similară celei prevăzute de art. 139 alin. (1) lit. a) CPP, coroborată cu dispozițiile art. 305 alin. (1) CPP, care impun începerea urmăririi penale și în cazul în care infracțiunea nu a fost încă săvârșită, nemaifiind posibilă administrarea de probe în afara procesului penal;

b) competența autorităților judiciare: este competent să dispună obținerea datelor privind tranzacțiile financiare efectuate judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța competentă să judece cauza în primă instanță sau de la cea corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află parchetul din care face parte procurorul care a întocmit propunerea;

c) propunerea trebuie să cuprindă mențiunile prevăzute în art. 140 alin. (2), care se aplică în mod corespunzător și în această situație, iar dosarul este înaintat de către procuror judecătorului de drepturi și libertăți;

d) persoana titulară a contului: potrivit art. 146[1] alin. (1) CPP, se pot solicita date privind tranzacțiile financiare efectuate ale făptuitorului, suspectului, inculpatului sau ale

oricărei persoane care este bănuită că realizează asemenea operațiuni cu aceștia. În ceea ce privește suspectul sau inculpatul, nu există probleme în identificarea lor, aceștia fiind și cei asupra cărora urmărirea penală este îndreptată; în ceea ce privește cea de-a doua categorie – orice persoană care este bănuită că realizează asemenea operațiuni cu aceștia –, solicitarea de date și aprobarea acesteia trebuie să se facă cu mare precauție. Textul este suficient de vag pentru a permite solicitări pentru orice persoană care face parte din anturajul persoanelor cercetate. Credem că „bănuiala" autorităților judiciare trebuie dovedită în fața judecătorului de drepturi și libertăți, simpla presupunere că între acele persoane există o legătură nefiind suficientă. Procurorul trebuie să aducă dovezile pe care se bazează această bănuială, ele putând fi indicii, informații sau chiar probe;

e) infracțiunile pentru care pot fi cerute datele privind tranzacțiile financiare efectuate: art. 146[1] CPP nu limitează infracțiunile pentru care se pot cere datele privind tranzacțiile financiare efectuate, astfel că acestea se pot cere pentru orice infracțiune. S-a ajuns la o astfel de situație prin scoaterea acestui procedeu probatoriu din categoria măsurilor speciale de supraveghere, deoarece pentru toate acestea, în mod unitar, condițiile privind infracțiunea sunt stabilite de art. 139 alin. (2) CPP. Practic, se pot cere datele privind tranzacțiile financiare efectuate pentru orice infracțiune, indiferent dacă aceasta se săvârșește sau nu prin mijloace bancare, financiare, indiferent de tipul de infracțiune – mai grave sau obișnuite – ori de pedeapsa prevăzută de lege. Nu pot fi cerute date privind tranzacțiile financiare efectuate între suspect, inculpat sau o altă persoană și avocatul său, cu excepția cazului când există date privind săvârșirea de către avocat a unei infracțiuni prevăzute de art. 139 alin. (2) CPP;

f) măsura este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor sau a probelor ce urmează a fi obținute ori gravitatea infracțiunii – condiția este identică cu aceea de la art. 139 alin. (1) lit. b) CPP;

g) probele nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare – condiția este identică cu cea prevăzută de art. 139 alin. (1) lit. c) CPP;

h) termenul pentru care se solicită și se acordă transmiterea datelor privind tranzacțiile financiare efectuate: în cerere, procurorul trebuie să indice expres perioada pentru care se solicită transmiterea datelor (care, prin ipoteză, este anterioară cererii). Această perioadă trebuie să se regăsească și în încheierea pronunțată de judecătorul de drepturi și libertăți. Nu este prevăzut un termen în care datele să fie comunicate. Pentru acest tip de măsură, credem că sunt necesare pronunțarea unei încheieri, precum și emiterea unui mandat[1]. Această concluzie se bazează pe întreaga economie a textului, raportat la tipul măsurii și caracteristicile generale ale metodelor speciale de cercetare. Totodată, art. 146[1] alin. (5) CPP face referire la „obținerea mandatului în condițiile alin. (1)", iar în alin. (7) se prevede că „Instituțiile de credit sau entitățile financiare sunt obligate să predea înscrisurile sau informațiile la care se face referire în mandatul dispus de judecător sau

[1] În acest sens, a se vedea Întâlnirea președinților secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, care a avut loc la Curtea de Apel Iași în perioada 18-19 mai 2017 (http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1913/Minuta%20intalnire%20presedinti%20sectii%20penale%20Iasi%2018-19%20mai%202017.pdf, pct. 49, p. 71). Participanții au apreciat, în unanimitate, că, prin introducerea art. 146[1] CPP prin O.U.G. nr. 18/2016, problema este soluționată legislativ. În primele două alineate ale textului de lege menționat se reglementează procedura obținerii datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane, atât pentru trecut [alin. (1)], cât și pentru viitor [alin. (2)], fiind necesar, în ambele cazuri, mandatul emis de judecătorul de drepturi și libertăți, cu excepția cazurilor în care există urgență, în sensul art. 146[1] alin. (5) CPP.

în autorizația emisă de procuror". Prin modul de reglementare, instituția este apropiată de un alt procedeu probatoriu – percheziția. Întrucât procedeul probatoriu în discuție a primit o reglementare distinctă față de aceea a metodelor de supraveghere tehnică, se emite un mandat de autorizare a obținerii datelor privind tranzacțiile financiare, iar nu un mandat de supraveghere tehnică.

163. Obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ce urmează a fi efectuate. Tranzacțiile viitoare pot fi interceptate urmând procedura prevăzută de art. 146¹ alin. (2)-(5) CPP. În opinia noastră, acest procedeu probatoriu este similară ca efect cu o măsură de supraveghere, deoarece conturile vor fi urmărite în timp real. Tranzacțiile trebuie aduse la cunoștința autorităților judiciare înainte de a fi procesate – astfel, ordinul de plată a unei importante sume de bani ar putea fi oprit de către autorități după ce fost dat de suspect, pentru a identifica persoana căreia urmau să îi fie trimiși banii, dar și pentru a împiedica dispariția lor.

Condițiile pentru autorizarea comunicării tranzacțiilor ce urmează a fi efectuate privesc următoarele aspecte:

a) în cauză să fie începută urmărirea penală *in rem*, pentru o faptă săvârșită sau a cărei pregătire se săvârșește. Condiția este dedusă din cea referitoare la existența unei suspiciuni rezonabile cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni, similară celei prevăzute de art. 139 alin. (1) lit. a) CPP, coroborată cu dispozițiile art. 305 alin. (1) CPP, care impun începerea urmăririi penale și în cazul în care infracțiunea nu a fost încă săvârșită, nemaifiind posibilă administrarea de probe în afara procesului penal;

b) competența este stabilită în sarcina judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța competentă să judece cauza în primă instanță sau de la cea corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află parchetul din care face parte procurorul care a întocmit propunerea;

c) propunerea trebuie să cuprindă mențiunile prevăzute în art. 140 alin. (2) CPP, care se aplică în mod corespunzător și în această situație, iar dosarul este înaintat de către procuror judecătorului de drepturi și libertăți;

d) persoana titulară a contului: având în vedere că art. 146¹ alin. (2) CPP face trimitere la alin. (1) al aceluiași articol, se pot solicita date privind tranzacțiile financiare ce vor fi efectuate de făptuitor, suspect, inculpat sau orice persoană care este bănuită că realizează asemenea operațiuni cu aceștia. În ceea ce privește suspectul sau inculpatul, nu există probleme în identificarea lor, aceștia fiind și cei împotriva cărora urmărirea penală este îndreptată; în ceea ce privește cea de-a doua categorie – orice persoană care este bănuită că realizează asemenea operațiuni cu aceștia –, solicitarea de date și aprobarea trebuie să se facă cu mare precauție. Textul este suficient de vag pentru a permite solicitări pentru orice persoană care face parte din anturajul persoanelor cercetate. Credem că „bănuiala" autorităților judiciare trebuie dovedită în fața judecătorului de drepturi și libertăți, simpla presupunere că între acele persoane există o legătură nefiind suficientă. Procurorul trebuie să aducă dovezile pe care se bazează această bănuială, ele putând fi indicii, informații sau chiar probe;

e) infracțiunile pentru care pot fi cerute date privind tranzacțiile financiare ce urmează a fi efectuate: art. 146¹ CPP nu limitează infracțiunile pentru care se pot cere datele privind tranzacțiile financiare ce vor fi efectuate, astfel că acestea se pot cere pentru orice infracțiune. Practic, se pot urmări conturile pentru orice infracțiune, indiferent dacă aceasta se săvârșește sau nu prin mijloace bancare, financiare, indiferent de tipul de infracțiune – mai grave sau obișnuite – ori de pedeapsa prevăzută de lege. Similar cu prevederile din primul alineat al art. 146¹ CPP, nu pot fi cerute date privind tranzacțiile financiare efectuate

între suspect, inculpat sau o altă persoană și avocatul său, cu excepția cazului când există date privind săvârșirea de către avocat a unei infracțiuni prevăzute de art. 139 alin. (2) CPP;

f) măsura este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor sau a probelor ce urmează a fi obținute ori gravitatea infracțiunii – condiția este identică cu aceea de la art. 139 alin. (1) lit. b) CPP;

g) probele nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare – condiția este identică cu aceea prevăzută de art. 139 alin. (1) lit. c) CPP;

h) termenul pentru care se solicită și se acordă transmiterea datelor privind tranzacțiile financiare ce vor fi efectuate: în cererea procurorului trebuie să se indice expres perioada pentru care se solicită transmiterea datelor. Această perioadă trebuie să se regăsească și în încheierea pronunțată de judecătorul de drepturi și libertăți. Măsura supravegherii conturilor poate fi dispusă pentru o perioadă de cel mult 30 de zile, ce poate fi prelungită în condițiile prevăzute de art. 144 CPP, din 30 în 30 de zile, dar nu mai mult de 6 luni pentru identitate de persoană și cauză. Spre deosebire de art. 144 CPP, textul art. 146[1] alin. (4) CPP nu prevede și identitatea de infracțiune, limitând restricțiile la persoană și cauză, indiferent de fapte.

164. Autorizarea măsurii de către procuror. Potrivit art. 146[1] CPP, în cazurile în care există urgență, iar obținerea mandatului privind tranzacțiile financiare efectuate sau care urmează a fi efectuate ar conduce la o întârziere substanțială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor ori ar pune în pericol siguranța victimei sau a altor persoane, obținerea acestor date poate fi dispusă de către procuror, *prin ordonanță*. În cazul în care măsura vizează tranzacțiile care urmează a fi efectuate, aceasta poate fi dispusă de procuror pentru o durată de 48 de ore. Toate condițiile prevăzute de art. 146[1] alin. (1) sau, după caz, alin. (2) CPP trebuie respectate și în acest caz, iar la ele se mai adaugă *urgența*. Prevederile art. 146[1] alin. (5) CPP nu definesc urgența, dar oferă suficiente criterii pentru a putea fi determinată în concret: obținerea mandatului pe căile normale, respectiv prin solicitarea de la judecătorul de drepturi și libertăți, ar conduce la o întârziere substanțială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor ori ar pune în pericol siguranța victimei sau a altor persoane.

Urgența măsurii se referă la oricare dintre criteriile menționate mai sus raportate la timpul necesar pentru obținerea aceluiași mandat de la judecătorul de drepturi și libertăți. Având în vedere că, potrivit art. 146[1] alin. (3) raportat la art. 140 alin. (3) CPP, cererea de emitere a unui mandat de acest tip se soluționează de către judecătorul de drepturi și libertăți în aceeași zi, evaluarea urgenței urmează a fi raportată la o întârziere de câteva ore, în multe cazuri cu tot cu procedurile aferente – 8-10 ore. Acest termen poate varia însă în funcție de încărcătura instanței, de momentul din zi când este făcută cererea, de programul judecătorilor, de zilele libere de la sfârșitul de săptămână sau de sărbătorile legale. Față de aceste momente se poate verifica în ce măsură autorizarea dată de procuror, cu scurtarea timpului cu cele 8-10 ore, a fost sau nu necesară.

Măsura trebuie *confirmată de către judecătorul de drepturi și libertăți* de la instanța căreia i-ar reveni competența de judecată a cauzei sau de la instanța egală în grad cu instanța competentă în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a emis ordonanța, în termen de 24 de ore de la expirarea măsurii. Practic, procurorul

are la dispoziție 72 de ore: 48 de ore pentru efectuarea supravegherii contului, 24 de ore pentru întocmirea unui proces-verbal cu rezumatul supravegherii și a dosarului cauzei.

Acest dosar trebuie să cuprindă: sesizarea care a dus la începerea urmăririi penale, ordonanța de începere a urmăririi penale, indiciile sau probele care au dus la întrunirea condițiilor pentru realizarea activității de supraveghere a contului (suspiciunea rezonabilă, proporționalitatea, necesitatea), precum și motivarea care să susțină urgența autorizării date de procuror, ordonanța de realizare și un proces-verbal de redare rezumativă a informațiilor obținute.

Ordonanța procurorului *trebuie să cuprindă*:

– denumirea parchetului;

– data, ora și locul emiterii;

– numele, prenumele și calitatea persoanei care a emis ordonanța;

– indicarea măsurii concrete dispuse;

– perioada și scopul pentru care s-a autorizat măsura;

– numele persoanei supuse măsurii ori datele de identificare ale acesteia, dacă sunt cunoscute;

– indicarea numărului de cont;

– semnătura procurorului și ștampila parchetului.

Soluționarea cauzei are loc *în camera de consiliu, fără citarea părților. Participarea procurorului nu este obligatorie*.

Încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță asupra cererii de confirmare a măsurii dispuse de procuror *nu este supusă niciunei căi de atac*.

În cazul respingerii cererii de confirmare a măsurii, procurorul are posibilitatea să formuleze în fața judecătorului de drepturi și libertăți o cerere de emitere a unui mandat având ca obiect obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane. În cazul autorizării date de procuror, aceasta trebuie să îndeplinească o condiție în plus – *urgența* –, ceea ce poate constitui un motiv important pentru respingerea cererii de confirmare, având în vedere că diferența dintre cele două măsuri, cea dispusă de judecătorul de drepturi și libertăți și cea autorizată de procuror, este de câteva ore.

În situația în care *judecătorul de drepturi și libertăți infirmă măsura dispusă de către procuror*, acesta este *obligat să distrugă probele astfel obținute* și să întocmească un proces-verbal în acest sens.

165. Dreptul de informare. După efectuarea activităților autorizate, fie prin expirarea autorizării, fie prin încetarea lor la inițiativa procurorului, acestea trebuie aduse la cunoștința subiectului mandatului, *în termen de cel mult 10 zile*, prin informare de către procuror.

Persoana informată poate solicita procurorului *acces la actele întocmite ca urmare a activității desfășurate*.

Procurorul poate amâna atât informarea, cât și prezentarea materialelor, până la finalizarea urmăririi penale sau până la clasarea cauzei. Amânarea trebuie motivată prin ordonanță. Dispozițiile art. 145 alin. (4) și (5) CPP, pe care le-am detaliat anterior în cazul măsurilor de supraveghere tehnică, se aplică în mod corespunzător.

166. Folosirea în alte cauze a datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane. Dispozițiile legale care reglementează metoda de cercetare nu conțin prevederi referitoare la posibilitatea folosirii în altă cauză a datelor obținute din această măsură. Având în vedere că autorizarea măsurii nu este condiționată de infracțiunea săvârșită sau a cărei săvârșire se pregătește, precum și împrejurarea că, în cazul supravegherii tehnice, metoda cea mai

intruzivă de supraveghere sau cercetare, folosirea acestor date este permisă în anumite condiții, apreciem că ele pot fi folosite și în alte cauze.

167. Obținerea datelor privind situația financiară a unei persoane. În art. 153 CPP, obiectul de cercetare este restrâns la *„datele privind existența și conținutul conturilor și a altor situații financiare ale unei persoane"*. Aceste date vor putea fi solicitate de către procuror unei instituții de credit sau oricărei alte instituții care deține date privind situația financiară a unei persoane.

Autorizarea metodei de cercetare este mai permisivă decât cea prevăzută în art. 146[1] CPP. Măsura nu este condiționată de gravitatea faptei, putând fi dispusă pentru orice faptă, indiferent de gravitatea ei, cu respectarea a *două condiții*:

a) în cauză să fie începută urmărirea penală *in rem*, pentru o faptă săvârșită sau a cărei pregătire se săvârșește. Condiția este dedusă din cea referitoare la existența unei suspiciuni rezonabile cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni, similară celei prevăzute de art. 139 alin. (1) lit. a) CPP, coroborată cu dispozițiile art. 305 alin. (1) CPP, care impun începerea urmăririi penale și în cazul în care infracțiunea nu a fost încă săvârșită, nemaifiind posibilă administrarea de probe în afara procesului penal;

b) să existe temeiuri pentru a se crede că datele solicitate constituie probe.

Ca urmare a modificării aduse prin O.U.G. nr. 18/2016, metoda specială de cercetare a fost dată în *competența procurorului*, care o dispune prin ordonanță motivată, din oficiu sau la cererea organului de cercetare penală. Modificarea a avut în vedere tipul de informații care pot fi obținute prin intermediul acestei măsuri și care determină o intruziune mult mai redusă în viața privată a unei persoane. Totodată, din punct de vedere practic, măsura este utilizată pentru a determina existența unui cont deschis pe numele unei persoane, pentru a permite ulterior, eventual, solicitarea de informații privind tranzacțiile financiare efectuate prin intermediul acelui cont, cu autorizarea judecătorului. Or, s-a dovedit a fi anevoios și nejustificat ca obținerea acestor informații minimale să se realizeze, astfel cum prevedea art. 153 CPP în forma anterioară, tot cu autorizarea judecătorului, urmată de o nouă autorizare după stabilirea existenței contului, pentru obținerea datelor privind tranzacțiile financiare.

Articolul 153 CPP are în vedere comunicarea de către instituțiile financiare, indiferent de natura acestora, a datelor „privind existența și conținutul conturilor unei persoane". Obiectul cererii este foarte restrâns, pe această cale neputând fi transmise date despre tranzacțiile operate, valoarea lor, conturile trase sau trăgătoare. Datele complete cu toate mișcările de fonduri din conturi și spre ce conturi vor putea fi obținute în procedura prevăzută de art. 146[1] CPP – „obținerea de date privind tranzacțiile financiare ale unei persoane".

Credem că textul putea fi perfecționat sub aspectul titularului contului. Potrivit dispozițiilor art. 153 CPP, în ordonanța procurorului trebuie trecut numele suspectului sau inculpatului, ipoteza în care conturile sunt pe numele altei persoane sau sunt făcute de altcineva decât titularul conturilor nu a fost prevăzută de lege, alin. (3) al art. 153 CPP fiind necorelat cu alin. (1) al aceluiași articol. Dacă din probele administrate în cauză rezultă cu certitudine numele persoanei titulare a conturilor, urmărirea penală poate fi continuată față de aceasta, iar solicitarea de date financiare poate fi făcută arătând numele său; dacă însă organele de urmărire penală au doar suspiciuni rezonabile despre faptul că tranzacțiile se desfășoară prin conturi, fără a ști cu precizie numele titularului, diferit de cel al suspectului, atunci solicitarea de date financiare, în mod evident, nu poate cuprinde numele suspectului sau al inculpatului. Ordonanța procurorului de solicitare a

datelor ar fi trebuit să cuprindă *numele persoanei titulare a contului*, chiar dacă aceasta nu este suspect în cauză.

Alineatul (3) al art. 153 CPP mai prevede obligaţia instituţiei de credit sau a instituţiei care deţine datele solicitate de a comunica de îndată, în condiţii de confidenţialitate, aşadar fără informarea persoanei în cauză, aceste date.

Secţiunea a 4-a. Măsuri de supraveghere asupra corespondenţei persoanei

REGLEMENTARE

Art. 147. Reţinerea, predarea şi percheziţionarea trimiterilor poştale. (1) Reţinerea, predarea şi percheziţionarea trimiterilor poştale se poate dispune de judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea, cu privire la scrisorile, trimiterile poştale sau obiectele trimise ori primite de făptuitor, suspect, inculpat sau de orice persoană care este bănuită că primeşte ori trimite prin orice mijloc aceste bunuri de la făptuitor, suspect sau inculpat ori bunuri destinate acestuia, dacă:

a) există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni;

b) măsura este necesară şi proporţională cu restrângerea drepturilor şi libertăţilor fundamentale, date fiind particularităţile cauzei, importanţa informaţiilor sau a probelor ce urmează a fi obţinute ori gravitatea infracţiunii;

c) probele nu ar putea fi obţinute în alt mod sau obţinerea lor ar presupune dificultăţi deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranţa persoanelor sau a unor bunuri de valoare.

(2) Este interzisă reţinerea, predarea şi percheziţionarea corespondenţei sau a trimiterilor poştale trimise ori primite în raporturile dintre avocat şi suspectul, inculpatul sau orice altă persoană pe care acesta o apără, cu excepţia situaţiilor în care există date că avocatul săvârşeşte sau pregăteşte săvârşirea unei infracţiuni dintre cele prevăzute la art. 139 alin. (2).

(3) Dispoziţiile art. 140 se aplică în mod corespunzător.

(4) În cazurile în care există urgenţă, iar obţinerea mandatului de reţinere, predare şi percheziţionare a trimiterilor poştale în condiţiile art. 140 ar conduce la o întârziere substanţială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor ori ar pune în pericol siguranţa victimei sau a altor persoane şi sunt îndeplinite condiţiile prevăzute la alin. (1) şi (2), procurorul poate dispune, pe o durată de maximum 48 de ore, măsurile prevăzute la alin. (1). Dispoziţiile art. 141 alin. (2)-(8) se aplică în mod corespunzător.

(5) Unităţile poştale sau de transport şi orice alte persoane fizice sau juridice care efectuează activităţi de transport sau transfer de informaţii sunt obligate să reţină şi să predea procurorului scrisorile, trimiterile poştale ori obiectele la care se face referire în mandatul dispus de judecător sau în autorizaţia emisă de procuror.

(6) Corespondenţa, trimiterile poştale sau obiectele ridicate şi percheziţionate care nu au legătură cu cauza se restituie destinatarului.

(7) După efectuarea activităţilor autorizate, procurorul îl informează, în cel mult 10 zile, în scris, pe fiecare subiect al unui mandat despre măsura ce a fost luată în privinţa sa. După momentul informării, persoana ale cărei corespondenţă, trimiteri poştale sau obiecte au fost ridicate şi percheziţionate are dreptul de a lua cunoştinţă de activităţile efectuate.

(8) Dispoziţiile art. 145 alin. (4) şi (5) se aplică în mod corespunzător.

(9)[1] Măsura poate fi prelungită în condiţiile art. 144, durata totală a măsurii neputând depăşi, în aceeaşi cauză şi cu privire la aceeaşi persoană, 6 luni.

---

[1] Alin. (9) al art. 147 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 24 din O.U.G. nr. 18/2016.

COMENTARIU

168. Condițiile și procedura privind reținerea, predarea sau percheziționarea trimiterilor poștale. La o primă vedere, dispozițiile art. 147 CPP s-ar dubla cu cele din art. 156 din același cod.Ambele texte se referă la percheziții, la ridicări de obiecte sau înscrisuri. Deosebirile pe care vrem să le evidențiem chiar de la începutul analizei sunt următoarele:

– prevederile art. 147 CPP se referă la reținerea, predarea sau percheziționarea trimiterilor poștale, *fără ca făptuitorul, suspectul sau inculpatul ori orice persoană să fie avizată asupra acestei activități*. Similar tuturor activităților desfășurate în cadrul metodelor speciale, reținerea, predarea și percheziționarea trimiterilor poștale se va efectua fără cunoștința persoanelor destinatare ale corespondenței, spre deosebire de percheziția reglementată în art. 156 CPP, care *presupune încunoștințarea persoanelor despre activitatea desfășurată*;

– art. 147 CPP se referă *doar* la trimiterile poștale, reținerea, ridicarea sau percheziționarea acestora.

După cum am arătat, trimiterile poștale pot fi interceptate în timp ce se află în posesia cărăușului, unde pot fi verificate, percheziționate sau chiar reținute de la livrare. Aceste activități sunt desfășurate fără ca făptuitorul, suspectul, inculpatul sau orice persoană bănuită că primește bunurile de la aceștia să cunoască activitățile și acțiunile organelor de urmărire penală. Deoarece corespondența sau trimiterile poștale au un expeditor și un destinatar, este necesar ca unul dintre aceștia – *fie expeditorul, fie destinatarul – să se afle în atenția organelor de urmărire penală* și să fie îndeplinite următoarele *condiții*:

a) există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni;

b) măsura este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor sau a probelor ce urmează a fi obținute ori gravitatea infracțiunii;

c) probele nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare.

Acest tip de investigație este diferit de supravegherea tehnică, făcând parte din categoria *metodelor speciale de cercetare*. Așa cum arătam mai sus, metodele de supraveghere tehnică sunt cele prevăzute de art. 138 alin. (1) lit. a)-d) CPP, în timp ce metodele de cercetare sunt cele prevăzute la lit. e)-j) de la alin. (1) al aceluiași articol.

Spre deosebire de metodele de supraveghere tehnică, metodele de cercetare nu sunt reglementate în mod unitar sub aspectul condițiilor pentru autorizare. Astfel, unele metode de cercetare au o modalitate de reglementare mai simplă, condițiile fiind generale, în timp ce altele – utilizarea investigatorilor sub acoperire, livrarea supravegheată – sunt reglementate mai amplu. Acest tip de reglementare poate da naștere la confuzii și interpretări diferite și nuanțate ale textelor legale, cu impact asupra practicii judiciare.

Potrivit art. 138 alin. (8) CPP, prin *trimiteri poștale* înțelegem scrisori ori alte obiecte transmise prin orice mijloc. Legiuitorul definește termenul de trimiteri poștale prin el însuși: „a scrisorilor, a altor trimiteri poștale sau a obiectelor transmise prin orice alt mijloc". Credem că o definiție completă o regăsim în Convenția Poștală Universală[1]: trimitere poștală – termen generic ce desemnează fiecare dintre expedierile efectuate prin poștă (trimitere de scrisori, colet poștal, mandat poștal etc.). O altă definiție o găsim în art. 2 pct. 13 din O.U.G.

[1] Disponibilă la adresa www.upu.int/en.html.

nr. 13/2013 privind serviciile poştale[1]: „bun adresat, aflat în forma finală în care urmează să fie transportat şi livrat la adresa indicată de expeditor pe trimiterea în sine, pe ambalaj sau într-o listă de distribuţie. Pe lângă trimiterile de corespondenţă, în această categorie sunt incluse, de exemplu, imprimatele, sacii «M», pachetele mici, coletele poştale care conţin bunuri cu sau fără valoare comercială si mandatele poştale pe suport hârtie. În această categorie nu sunt incluse trimiterile hibrid" [care sunt „trimiteri prezentate de către expeditor în formă fizică sau electronică (poştă electronică, SMS, fax etc.) şi în cazul cărora furnizorul a procesat mesajul (decompactare, decriptare, arhivare etc.), transportul acestuia realizându-se în principal prin transmiterea în format electronic către punctele din reţeaua furnizorului de servicii poştale mai apropiate de destinatar, de unde trimiterile sunt distribuite destinatarului în formă fizică sau în formă electronică în cazul trimiterilor prezentate în formă fizică; serviciile care au ca obiect trimiterile hibrid sunt servicii conexe serviciilor poştale"].

Activităţile pentru care doreşte organul de urmărire penală să obţină autorizaţie sunt:

a) *reţinerea* – prin reţinerea trimiterilor poştale înţelegem oprirea corespondenţei sau a bunului expediat (colet poştal, mandat, scrisori etc.) de a ajunge la destinatar, în scopul remiterii acestora organelor de urmărire penală. Practic, trimiterea poştală pleacă de la expeditor, dar nu mai ajunge la destinatar;

b) *predarea* – prin predarea trimiterilor poştale înţelegem remiterea către organele de urmărire penală a unor trimiteri poştale reţinute anterior;

c) *percheziţionarea* – definiţia este dată de art. 138 alin. (8) CPP, potrivit căruia „Prin *percheziţionarea trimiterilor poştale* se înţelege verificarea, prin mijloace fizice sau tehnice, a scrisorilor, a altor trimiteri poştale sau a obiectelor transmise prin orice alt mijloc". Activităţile pe care trebuie să le autorizeze judecătorul de drepturi şi libertăţi sunt verificarea conţinutului oricărui tip de trimitere poştală. În cazul scrisorilor, este vorba despre citirea acestora, executarea de copii, urmată de repunerea lor în circuitul poştal; în cazul altor trimiteri poştale sau al obiectelor transmise, verificarea poate consta în deschiderea coletului, verificarea sa sub aspect fizic, chimic, testarea tehnică a conţinutului, iar în final repunerea lui în circuitul poştal.

În cazul acestei activităţi *nu este permisă* introducerea în colete a altor obiecte de tehnică ce ar putea să contribuie la identificarea, localizarea coletului sau a destinatarului lor. Pentru o astfel de activitate, este necesar să se apeleze la o altă metodă de cercetare, respectiv livrarea supravegheată prevăzută de art. 151 CPP. De asemenea, dacă organele de urmărire penală doresc montarea de aparatură de supraveghere audio-video în coletele poştale, este necesară autorizarea judecătorului de drepturi şi libertăţi potrivit procedurii prevăzute de art. 139 CPP.

Condiţiile în care se poate dispune măsura cercetării speciale pot fi sintetizate astfel:

– în cauză să fie începută urmărirea penală *in rem*, pentru o faptă săvârşită sau a cărei pregătire se săvârşeşte. Condiţia este dedusă din cea referitoare la existenţa unei suspiciuni rezonabile cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni, similară celei prevăzute de art. 139 alin. (1) lit. a) CPP, coroborată cu dispoziţiile art. 305 alin. (1) CPP, care impun începerea urmăririi penale şi în cazul în care infracţiunea nu a fost încă săvârşită, nemaifiind posibilă administrarea de probe în afara procesului penal;

– necesitate, proporţionalitate;

[1] M. Of. nr. 139 din 15 martie 2013.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI

– imposibilitatea obținerii în alt mod sau obținerea în alt mod ar periclita ancheta penală.

Observăm similitudini între condițiile de autorizare a metodelor speciale de supraveghere și cele privind reținerea, predarea și percheziționarea trimiterilor poștale. Condiția care nu se regăsește în cazul celor din urmă privește gravitatea faptei, limita de pedeapsă de 5 ani sau mai mare, precum și enumerarea infracțiunilor pentru care se poate dispune o astfel de măsură.

Procedura de emitere a mandatului de cercetare prin reținere, predare sau percheziționare a trimiterilor poștale este *similară cu cea de autorizare a măsurilor de supraveghere tehnică*, prevăzută de art. 140 CPP și comentată mai sus[1]. Astfel, măsura cercetării constând în reținerea, predarea sau percheziționarea trimiterilor poștale *poate fi autorizată pentru orice infracțiune*, dacă sunt îndeplinite condițiile arătate mai sus. De exemplu, măsura poate fi autorizată și dispusă pentru percheziționarea trimiterilor poștale în baza unor suspiciuni de trafic de droguri prin sistemele de curierat rapid, dar și pentru probarea unor infracțiuni de contrabandă sau evaziune fiscală prin neplata taxelor vamale.

Similar cu măsurile de supraveghere tehnică, *trimiterile poștale dintre client și avocatul său sunt protejate*, acestea neputând fi reținute sau percheziționate, decât dacă sunt date că se săvârșește sau se pregătește săvârșirea unei infracțiuni dintre cele prevăzute la art. 139 alin. (2) CPP[2]. Observăm că mandatul de cercetare prin reținerea, predarea sau percheziționarea trimiterilor poștale poate fi emis pentru orice tip de infracțiune, dar în relația client-avocat nu poate fi emis decât pentru infracțiuni de un nivel mai ridicat, din categoria celor vizând securitatea națională, infracțiuni grave sau cu pedeapsa prevăzută de lege de 5 ani sau mai mare.

La fel ca în cazul măsurilor de supraveghere tehnică, reținerea, predarea sau percheziționarea trimiterilor poștale *poate fi autorizată în regim de urgență de către procuror*, dacă urmarea procedurii clasice prevăzute de art. 140 CPP ar conduce la o întârziere substanțială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor ori ar pune în pericol siguranța victimei ori a altor persoane. Aceste condiții trebuie îndeplinite cumulativ cu cele privind suspiciunea de săvârșire sau pregătire a unei infracțiuni, necesitatea, proporționalitatea și imposibilitatea obținerii probei în altă modalitate.

Corelativ măsurilor dispuse de organele judiciare, legiuitorul a impus tuturor unităților de transport sau oricăror persoane fizice ori juridice care efectuează transportul trimiterilor poștale *obligația de a preda procurorului trimiterile sau obiectele* despre care face vorbire mandatul judecătorului de drepturi și libertăți sau ordonanța procurorului. Interesantă în acest text este sintagma „care efectuează activități de transport sau *transfer de informații*". Credem că aceasta se referă la sistemele de transmitere a banilor on-line, care, deși sunt asimilate trimiterilor poștale, nu sunt, în esență, decât transfer de informații care se con-

[1] A se vedea *supra*, partea generală, nr. 154.3.

[2] Supravegherea tehnică se poate dispune în cazul infracțiunilor contra securității naționale prevăzute de Codul penal și de legi speciale, precum și în cazul infracțiunilor de trafic de droguri, de efectuare de operațiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, infracțiunilor privind nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive, de trafic și exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism, de spălare a banilor, de falsificare de monede, timbre sau de alte valori, de falsificare de instrumente de plată electronică, în cazul infracțiunilor care se săvârșesc prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronică, contra patrimoniului, de șantaj, de viol, de lipsire de libertate în mod ilegal, de evaziune fiscală, în cazul infracțiunilor de corupție și al infracțiunilor asimilate infracțiunilor de corupție, infracțiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene ori în cazul altor infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 5 ani sau mai mare.

cretizează în bani la expeditor şi la destinatar. Această situaţie este acoperită prin definiţia trimiterilor poştale, nefiind imperios necesară.

Credem că denumirea cărăuşului este necesară pe mandatul emis de judecător, astfel că trebuie indicat de organele de urmărire penală, care pot obţine numele lui din cercetări. În lipsa denumirii acestuia, mandatul nu este complet.

Metoda specială de cercetare poate fi dispusă numai cu privire la unităţile prevăzute la art. 147 alin. (5) CPP, iar nu cu privire la suspect sau inculpat, căruia nu îi incumbă obligaţia de predare.

Activităţile descrise în mandatul judecătorului de drepturi şi libertăţi sau în ordonanţa procurorului vizează acele obiecte, trimiteri *care au legătură cu cauza sau doar acele trimiteri pe care le consideră necesare*, însă, pentru a stabili această legătură, procurorul are dreptul să verifice conţinutul tuturor trimiterilor dintre expeditorul sau destinatarul specificat în mandatul de autorizare. Trimiterile poştale, obiectele sau corespondenţa care nu au legătură cu obiectul cauzei sunt *„restituite destinatarului"* – aşa cum specifică textul legal –, în realitate, sunt lăsate să meargă pe circuitul poştal, aşa cum a fost stabilit iniţial de expeditor.

Procedura de informare stabilită de legiuitor în cazul măsurii supravegherii tehnice este aplicabilă şi în acest caz, respectiv, în termen de cel mult 10 zile, procurorul îl informează pe fiecare subiect al mandatului despre măsura ce a fost luată împotriva sa. Similar, după momentul informării, persoana informată are *dreptul să ia cunoştinţă de conţinutul măsurii şi actele* ce au fost îndeplinite împotriva sa. Spre deosebire de măsura supravegherii tehnice, în cazul predării, reţinerii sau percheziţionării trimiterilor poştale *nu există un termen* de 20 de zile în care subiectul mandatului poate formula cererea de a lua cunoştinţă de activităţile desfăşurate împotriva sa. În lipsa unui asemenea termen, credem că subiectul măsurii poate formula cererea *în tot cursul urmăririi penale*, din momentul în care a fost informat de procuror despre măsura luată până la terminarea urmăririi penale.

Cu privire la procedura informării sunt aplicabile toate dispoziţiile prevăzute de art. 145 alin. (4) şi (5) CPP şi considerentele expuse la mandatul de supraveghere tehnică[1], referitoare la amânarea informării subiectului mandatului, precum şi cele expuse mai sus în ceea ce priveşte prelungirea măsurii supravegherii tehnice[2], aplicabile şi în cazul mandatului privind reţinerea, predarea şi percheziţionarea trimiterilor poştale.

Prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost stabilit însă un termen expres pentru care poate fi prelungită măsura supravegherii corespondenţei. Acest termen nu poate depăşi 6 luni raportat la două condiţii: aceeaşi cauză şi cu privire la aceeaşi persoană. Această condiţie poate fi însă ocolită de către organele de urmărire penală prin metode legale (disjungeri, conexări sau recalificări).

Dispoziţiile legale care reglementează metoda de cercetare a reţinerii, predării şi percheziţionării trimiterilor poştale nu conţin prevederi referitoare la posibilitatea folosirii în altă cauză a datelor obţinute din această măsură. Având în vedere că autorizarea măsurii nu este condiţionată de infracţiunea săvârşită sau a cărei săvârşire se pregăteşte, precum şi caracterul mai puţin intruziv al acestei măsuri faţă de supravegherea tehnică, în cazul căreia folosirea în altă cauză a datelor este permisă, apreciem că aceste date pot fi folosite şi în alte cauze.

[1] A se vedea *supra*, partea generală, nr. 159.
[2] A se vedea *supra*, partea generală, nr. 158.

Secțiunea a 5-a. Utilizarea investigatorilor sub acoperire sau cu identitate reală și a colaboratorilor. Participarea autorizată la anumite activități

REGLEMENTARE

Art. 148.[1] **Utilizarea investigatorilor sub acoperire sau cu identitate reală și a colaboratorilor.** (1) Autorizarea folosirii investigatorilor sub acoperire se poate dispune de procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală, pe o perioadă de maximum 60 de zile, dacă:

a)[2] există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni contra securității naționale prevăzute de Codul penal și de alte legi speciale, precum și în cazul infracțiunilor de trafic de droguri, de efectuare de operațiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, infracțiunilor privind nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive, trafic și exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism sau asimilate acestora, de finanțare a terorismului, spălare a banilor, falsificare de monede, timbre sau de alte valori, falsificare de instrumente de plată electronică, în cazul infracțiunilor care se săvârșesc prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronică, șantaj, lipsire de libertate în mod ilegal, evaziune fiscală, în cazul infracțiunilor de corupție, al infracțiunilor asimilate infracțiunilor de corupție, al infracțiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene ori în cazul altor infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 7 ani sau mai mare ori există o suspiciune rezonabilă că o persoană este implicată în activități infracționale ce au legătură cu infracțiunile enumerate mai sus;

b) măsura este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor sau a probelor ce urmează a fi obținute ori gravitatea infracțiunii;

c) probele sau localizarea și identificarea făptuitorului, suspectului ori inculpatului nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare.

(2) Măsura se dispune de procuror, din oficiu sau la cererea organului de cercetare penală, prin ordonanță care trebuie să cuprindă, în afara mențiunilor prevăzute la art. 286 alin. (2):

a) indicarea activităților pe care investigatorul sub acoperire este autorizat să le desfășoare;

b) perioada pentru care s-a autorizat măsura;

c) identitatea atribuită investigatorului sub acoperire.

(3) În cazul în care procurorul apreciază că este necesar ca investigatorul sub acoperire să poată folosi dispozitive tehnice pentru a obține fotografii sau înregistrări audio și video, sesizează judecătorul de drepturi și libertăți în vederea emiterii mandatului de supraveghere tehnică. Dispozițiile art. 141 se aplică în mod corespunzător.

(4) Investigatorii sub acoperire sunt lucrători operativi din cadrul poliției judiciare. În cazul investigării infracțiunilor contra securității naționale și infracțiunilor de terorism pot fi folosiți ca investigatori sub acoperire și lucrători operativi din cadrul organelor de stat care desfășoară, potrivit legii, activități de informații în vederea asigurării securității naționale.

(5) Investigatorul sub acoperire culege date și informații în baza ordonanței emise potrivit alin. (1)-(3), pe care le pune, în totalitate, la dispoziția procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, întocmind un proces-verbal.

(6) În cazul în care desfășurarea activității investigatorului impune participarea autorizată la anumite activități, procurorul procedează potrivit dispozițiilor art. 150.

---

[1] Art. 148 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 93 din Legea nr. 255/2013.

[2] Lit. a) de la alin. (1) al art. 148 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 25 din O.U.G. nr. 18/2016.

(7) Organele judiciare pot folosi sau pune la dispoziția investigatorului sub acoperire orice înscrisuri ori obiecte necesare pentru desfășurarea activității autorizate. Activitatea persoanei care pune la dispoziție sau folosește înscrisurile ori obiectele nu constituie infracțiune.

(8) Investigatorii sub acoperire pot fi audiați ca martori în cadrul procesului penal în aceleași condiții ca și martorii amenințați.

(9)[1] Durata măsurii poate fi prelungită pentru motive temeinic justificate, în cazul în care sunt îndeplinite condițiile prevăzute la alin. (1), fiecare prelungire neputând depăși 60 de zile. Durata totală a măsurii, în aceeași cauză și cu privire la aceeași persoană, nu poate depăși un an, cu excepția infracțiunilor contra vieții, securității naționale, infracțiunilor de trafic de droguri, nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive, trafic și exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism sau asimilate acestora, de finanțare a terorismului, spălare a banilor, precum și infracțiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene.

(10) În situații excepționale, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la alin. (1), iar folosirea investigatorului sub acoperire nu este suficientă pentru obținerea datelor sau informațiilor ori nu este posibilă, procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală poate autoriza folosirea unui colaborator, căruia îi poate fi atribuită o altă identitate decât cea reală. Dispozițiile alin. (2)-(3) și (5)-(9) se aplică în mod corespunzător.

Art. 149.[2] **Măsurile de protecție a investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor.** (1) Identitatea reală a investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor cu o altă identitate decât cea reală nu poate fi dezvăluită.

(2) Procurorul, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată are dreptul de a cunoaște adevărata identitate a investigatorului sub acoperire și a colaboratorului, cu respectarea secretului profesional.

(3) Investigatorul sub acoperire, colaboratorul, informatorul, precum și membrii de familie ai acestora sau alte persoane supuse amenințărilor, intimidărilor sau actelor de violență, în legătură cu activitatea desfășurată de investigatorul sub acoperire, informator sau colaborator, pot beneficia de măsuri specifice de protecție a martorilor, potrivit legii.

Art. 150.[3] **Participarea autorizată la anumite activități.** (1) Participarea autorizată la anumite activități în condițiile art. 138 alin. (11) se poate dispune de către procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală, pe o perioadă de maximum 60 de zile, dacă:

a)[4] există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni de trafic de droguri, de efectuare de operațiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, infracțiuni privind nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive, trafic și exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism sau asimilate acestora, de finanțare a terorismului, spălare a banilor, falsificare de monede, timbre sau de alte valori, unei infracțiuni care se săvârșește prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronică, șantaj, lipsire de libertate în mod ilegal, evaziune fiscală, în cazul infracțiunilor de corupție, al infracțiunilor asimilate infracțiunilor de corupție și al infracțiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene sau în cazul altor infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 7 ani sau mai mare ori dacă există o suspiciune rezonabilă că o persoană este implicată în activități infracționale care au legătură, potrivit art. 43, cu infracțiunile enumerate mai sus;

b) măsura este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor sau a probelor ce urmează a fi obținute ori gravitatea infracțiunii;

c) probele nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare.

---

[1] Alin. (9) al art. 148 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 26 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Art. 149 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 94 din Legea nr. 255/2013.

[3] Art. 150 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 95 din Legea nr. 255/2013.

[4] Lit. a) de la alin. (1) al art. 150 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 27 din O.U.G. nr. 18/2016.

(2) Măsura se dispune de către procuror, din oficiu sau la cererea organului de cercetare penală, prin ordonanță care trebuie să cuprindă, în afara mențiunilor prevăzute la art. 286 alin. (2):

a) indicarea activităților autorizate;

b) perioada pentru care s-a autorizat măsura;

c) persoana care desfășoară activitățile autorizate.

(3) Activitățile autorizate pot fi desfășurate de un organ de cercetare penală, de un investigator cu identitate reală, de un investigator sub acoperire sau de un colaborator.

(4) Desfășurarea activităților autorizate de către persoana prevăzută la alin. (2) lit. c) nu constituie contravenție sau infracțiune.

(5) Punerea în executare a acestor măsuri se consemnează într-un proces-verbal care conține: datele la care măsura a început și s-a încheiat, date cu privire la persoanele care au desfășurat activitățile autorizate, descrierea dispozitivelor tehnice utilizate în cazul în care s-a autorizat de către judecătorul de drepturi și libertăți, folosirea mijloacelor tehnice de supraveghere, identitatea persoanelor cu privire la care a fost pusă în aplicare măsura.

(6) Persoana care a desfășurat activitățile autorizate poate fi audiată ca martor în cadrul procesului penal, cu respectarea dispozițiilor privind audierea martorilor amenințați, dacă organul judiciar apreciază că audierea este necesară.

(7) Organele judiciare pot folosi sau pune la dispoziția persoanei care desfășoară activitățile autorizate orice înscrisuri sau obiecte necesare pentru desfășurarea activității autorizate. Persoana care pune la dispoziție sau folosește înscrisurile ori obiectele nu va comite o infracțiune prin desfășurarea acestor activități, în cazul în care acestea constituie infracțiuni.

(8) Măsura dispusă poate fi prelungită de către procuror, pentru motive temeinic justificate, în cazul în care sunt îndeplinite condițiile prevăzute la alin. (1), fiecare prelungire neputând depăși 60 de zile.

(9) Durata totală a măsurii, cu privire la aceeași persoană și aceeași faptă, nu poate depăși un an.

COMENTARIU

169. Considerații generale. Utilizarea investigatorilor sub acoperire a fost preluată din legislația privind combaterea traficului și consumului de droguri (Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri[1]) și cea privind combaterea corupției (Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție[2], O.U.G. nr. 43/2002 privind Direcția Națională Anticorupție[3]). Instituția[4] a fost introdusă în Codul de procedură penală anterior prin Legea nr. 281/2003, în art. 224^1-224^4. Din anul 2003 și până în prezent, instituția și-a dovedit utilitatea și eficiența în combaterea fenomenului infracțional pe anumite segmente în care activitatea organelor judiciare era limitată.

Încă de la început, instituția investigatorului sub acoperire a fost criticată pentru nivelul maxim de intruziune în viața privată a unei persoane, precum și pentru lipsa de control în ceea ce privește activitățile provocative din partea organelor statului. În plus, în Codul de procedură penală anterior, activitatea investigatorului sub acoperire se desfășura cu preponderență în etapa actelor premergătoare, anterior începerii urmăririi penale, ceea ce conducea la un control extrem de redus al procurorului sau al instanței de judecată asupra activității acestuia.

[1] Republicată în M. Of. nr. 163 din 6 martie 2014.

[2] M. Of. nr. 219 din 18 mai 2000.

[3] M. Of. nr. 244 din 11 aprilie 2002.

[4] Utilizarea investigatorilor sub acoperire este prevăzută și în art. 181 din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală (republicată în M. Of. nr. 377 din 31 mai 2011), în cadrul dispozițiilor privind asistența judiciară internațională.

În actualul Cod de procedură penală, *activitatea investigatorului sub acoperire și a colaboratorului este cuprinsă în întregime în cadrul procesului penal*, fiind subiect de verificare și control din partea procurorului și, ulterior, a instanței de judecată.

Textul art. 148 CPP a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, fiind reformulată lit. a) de la alin. (1), prin sincronizarea cu modul de formulare a denumirilor infracțiunilor din Codul penal.

Trebuie evidențiate următoarele aspecte:

a) durata măsurii poate fi prelungită cu perioade de cel mult 60 de zile;

b) durata măsurii poate dura cel mult un an, ca regulă;

c) durata poate depăși un an – fără a fi prevăzută o durată maximă – pentru următoarele infracțiuni:

– infracțiuni contra vieții,

– infracțiuni contra securității naționale;

– infracțiuni de trafic de droguri (legiuitorul a înțeles să restrângă utilizarea investigatorilor sub acoperire la un an pentru operațiunile ilegale cu precursori sau cu alte substanțe susceptibile de a avea efecte psihoactive);

– nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive;

– trafic și exploatarea persoanelor vulnerabile;

– acte de terorism sau asimilate acestora;

– finanțarea terorismului;

– spălarea banilor,

– infracțiuni împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene.

Deși infracțiunile contra vieții nu sunt menționate expres printre cele prevăzute la alin. (1), măsura poate fi luată și cu privire la acestea, cu excepția infracțiunii de ucidere la cererea victimei, având în vedere limitele de pedeapsă prevăzute pentru acestea.

170. Tipuri de investigatori sau colaboratori. După cum arătam mai sus, legiuitorul a ales să împartă metodele speciale de investigare în două categorii: metode de supraveghere și metode de cercetare. Dacă în cazul metodelor speciale de supraveghere tehnică reglementarea acestora este unitară, art. 139 și urm. CPP stabilind pentru toate cele patru metode aceleași condiții de autorizare, cele de cercetare sunt reglementate separat, practic fiecare metodă având o reglementare distinctă, dar nu foarte diferită de cea de la supravegherea tehnică, în unele cazuri făcându-se trimitere la ea. Totuși, legiuitorul a reglementat în fiecare caz condițiile de autorizare, cu mici diferențe care, în plan practic, asupra majorității cauzelor penale, au un impact redus.

Articolul 148 CPP permite folosirea a *trei categorii de persoane* în cadrul aceleiași măsuri de cercetare:

a) investigatorul sub acoperire;

b) investigatorul cu identitate reală;

c) colaboratorul.

Investigatorul sub acoperire este, potrivit art. 148 alin. (4) CPP, lucrător operativ din cadrul poliției judiciare sau, în cazul infracțiunilor contra securității naționale și infracțiunilor de terorism, lucrători operativi din cadrul organelor de stat ce desfășoară activități de informații în vederea asigurării securității naționale[1]. Practic, pot fi investigatori sub acoperire

[1] Sub acest aspect, a se vedea, cu privire la folosirea de dispozitive tehnice pentru a obține fotografii sau înregistrări audio și video, în baza unui mandat de supraveghere tehnică, de către investigatorii sub acoperire care au calitatea de lucrători operativi în cadrul organelor de stat ce desfășoară activități de informații în vederea

polițiștii care au atribuții de a îndeplini activități judiciare potrivit Legii nr. 364/2004 privind organizarea și funcționarea poliției judiciare[1], polițiștii anume desemnați care au dreptul de a întocmi acte de urmărire penală, acestea constituind probe în dosarul penal. Pentru a îndeplini activități de investigator sub acoperire, polițistul judiciar *trebuie să primească o identitate falsă*, cu care să se infiltreze în mediul infracțional de unde dorește să culeagă probe.

Investigatorul cu identitate reală este, de asemenea, lucrător operativ în cadrul poliției judiciare, deosebirea este că acesta nu primește identitate falsă, ci *acționează sub propriul nume*. De exemplu, un polițist care cumpără droguri pentru a aduna probe în documentarea dosarului penal, un polițist care acționează pentru strângerea de probe într-o cauză de corupție în rândul polițiștilor etc.

Colaboratorul nu este membru al poliției judiciare, poate fi orice persoană care a interacționat cu suspecții sau cu zona infracțională și poate, prin contribuția lui, să aducă probe pentru dovedirea faptelor.

Rolul unui investigator sub acoperire este acela de a se infiltra în organizația despre care se cunoaște sau sunt suspiciuni rezonabile că desfășoară activități contrare legii. Odată integrat în această organizație, rolul său este de a aduna probe care să fie folosite pentru tragerea la răspundere penală a autorilor faptelor. Este important de precizat că, datorită calității sale de polițist cu atribuții judiciare, investigatorul sub acoperire *nu are voie să săvârșească fapte de natură penală*, cu excepția celor pe care procurorul le-a autorizat potrivit procedurii prevăzute de art. 150 CPP. Când infiltrarea unui investigator sub acoperire nu este posibilă din cauza condițiilor concrete din teren – natura structurilor infracționale, modalitatea lor de organizare, relațiile din cadrul grupurilor –, organele judiciare au posibilitatea racolării unei persoane care deja este membru al rețelei sau a unei persoane care poate pătrunde în interiorul rețelei. Investigatorul sau colaboratorul trebuie să aibă sau să câștige încrederea persoanelor despre care sunt suspiciuni rezonabile că săvârșesc fapte de natură penală, pentru ca față de acesta să se poată desfășura activitățile infracționale ce urmează a fi documentate. În niciun caz investigatorul sau colaboratorul *nu are dreptul, prin atitudinea sa, să provoace realizarea activităților infracționale* – de exemplu, să ofere obiectul luării de mită, pentru a fi demonstrată infracțiunea de luare de mită, să ofere spre cumpărare materiale interzise, pentru a se demonstra cumpărarea de aceste substanțe, droguri, arme etc.

171. Condițiile pentru obținerea autorizării utilizării investigatorilor sub acoperire sau cu identitate reală și a colaboratorilor sunt următoarele:

a) există suspiciunea rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni grave. Considerațiile arătate la art. 139 CPP sunt identice și pentru folosirea investigatorilor sub acoperire, prin suspiciune rezonabilă înțelegându-se „existența unor date, informații care să convingă un observator obiectiv și imparțial că este posibil ca o persoană să fi săvârșit o infracțiune".

Infracțiunile pentru care se poate dispune utilizarea investigatorilor sub acoperire sunt, în principiu, aceleași cu cele pentru care se poate autoriza mandatul de supraveghere tehnică, cu unele deosebiri [de exemplu, la art. 148 alin. (1) lit. a), în plus față de cele de la art. 139 alin. (2), sunt menționate actele asimilate celor de terorism sau cele de finanțare a terorismului, în schimb, nu sunt incluse violul sau infracțiunile contra patrimoniului,

asigurării securității naționale, M.B. BULANCEA, R. SLĂVOIU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 722, soluție la care achiesăm, în raport de cele reținute în Decizia Curții Constituționale nr. 51/2016.

[1] Republicată în M. Of. nr. 305 din 24 aprilie 2014.

dar și acestea, dacă pedeapsa prevăzută de lege este mai mare de 7 ani, ar putea face obiectul acestei măsuri speciale de cercetare]. Comparând cele două texte, constatăm că mai există o deosebire: este vorba despre infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 7 ani sau mai mare (la mandatul de supraveghere tehnică pedeapsa este de 5 ani sau mai mare).

Ultima teză a art. 148 alin. (1) lit. a) CPP extinde categoria faptelor pentru care se poate folosi investigatorul sub acoperire, anume „activități infracționale ce au legătură cu infracțiunile enumerate mai sus". Practic, pentru orice tip de activitate despre care organul de urmărire penală are suspiciuni rezonabile că este în legătură cu infracțiunile pentru care legea acceptă direct utilizarea investigatorilor sub acoperire, se poate dispune acest tip de cercetare;

b) măsura este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor sau a probelor ce urmează a fi obținute ori gravitatea infracțiunii. Considerentele expuse în cazul supravegherii tehnice sunt similare pentru analiza proporționalității și necesității folosirii investigatorilor sub acoperire pentru administrarea probelor în cazul infracțiunilor arătate mai sus;

c) probele sau localizarea și identificarea făptuitorului, suspectului ori inculpatului nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare.

Așa cum arătam la analiza autorizării supravegherii tehnice, și în cazul utilizării investigatorului sub acoperire, probele pe care acesta le poate administra în procesul penal nu pot fi realizate decât prin folosirea unui astfel de tip de cercetare. Legiuitorul a înțeles să limiteze folosirea ei doar la cazurile la care este neapărată nevoie, atunci când probele nu pot fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune greutăți care ar periclita desfășurarea anchetei penale.

Față de reglementarea de la metodele de supraveghere (art. 139 CPP), în acest caz, legiuitorul a mai adăugat ca ipoteză pentru utilizarea investigatorului sub acoperire și situația în care făptuitorul, suspectul ori inculpatul nu poate fi localizat sau identificat. Observăm că în cazul supravegherii tehnice procedeul probatoriu este folosit doar pentru administrarea probei, în timp ce investigatorul sub acoperire are atribuții mai ample, acțiunile sale putând contribui în totalitate la soluționarea cauzei.

Datorită complexității acțiunilor sale, în practica organelor judiciare va apărea situația în care probatoriul să constea în totalitate în acțiunile și actele întocmite de către investigatorul sub acoperire. Credem că situația trebuie gestionată de la caz la caz, principiul potrivit căruia probele trebuie coroborate între ele, iar aceste probe trebuie să fie din surse diferite trebuie respectat. Mai mult, nu există argumente suficiente care să justifice lipsa probelor obținute prin alte mijloace, în condițiile în care informațiile furnizate de către investigatorul sub acoperire pot conduce organele judiciare pe tot traseul infracțional.

De asemenea, investigatorul sau colaboratorul poate fi audiat de către instanța de judecată, mai ales în cazurile în care probatoriul constă preponderent în aceste mijloace de probă. Audierea trebuie să se desfășoare cu respectarea regulilor combinate: pe de o parte, respectarea secretului identității martorului, iar, pe de altă parte, cu respectarea regulilor procesuale: audiere directă, nemijlocită și în contradictoriu. Pentru aceste situații, instanțele de judecată au posibilitatea utilizării mijloacelor de audiere la distanță, cu acoperirea feței și distorsionarea vocii persoanei audiate.

172. Procedura privind autorizarea utilizării investigatorului sau a colaboratorului. Măsura se dispune *de către procuror prin ordonanță*, din oficiu sau la cererea organelor de cercetare penală, ordonanță care trebuie să conțină în plus față de conținutul prevăzut de art. 286 alin. (2) CPP:

a) indicarea activităților pe care investigatorul sub acoperire este autorizat să le desfășoare. Mențiunea este foarte importată, deoarece conține chiar substanța mandatului pe care îl primește investigatorul sub acoperire, descriind activitățile pe care are dreptul să le întreprindă, orice depășire a acestui mandat putând conduce la nulitatea probei astfel administrate.

Indicarea activităților trebuie să fie foarte detaliată, pentru a permite încadrarea în limitele mandatului, verificarea ulterioară în procedura de cameră preliminară și, nu în ultimul rând, pentru a întări încrederea investigatorului în persoana sa și în acțiunile pe care le întreprinde, pentru a-i întări convingerea că, acționând în limitele mandatului, este protejat de lege;

b) perioada pentru care s-a autorizat măsura – potrivit legii, măsura poate fi dispusă pentru o perioadă de *60 de zile*, care poate fi prelungită din 60 în 60 de zile, până la *cel mult un an*, în aceeași cauză și cu privire la aceeași persoană. În cazul infracțiunilor contra vieții, securității naționale, infracțiunilor de trafic de droguri, nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive, trafic și exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism sau asimilate acestora, de finanțare a terorismului, spălare a banilor, precum și infracțiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, utilizarea investigatorilor sub acoperire poate depăși termenul de un an.

Față de această prevedere legală, trebuie menționat că textul nu precizează care este termenul maxim admis pentru care se poate folosi măsura. În lipsa unor prevederi exprese, credem că ea poate fi folosită până la momentul expirării termenului stabilit de procuror prin ordonanță sau până la terminarea urmăririi penale în orice modalitate, oricare dintre acestea intervine prima. De menționat că prelungirea, chiar în situația acestor infracțiuni, trebuie să se facă tot din 60 în 60 de zile, neputând fi emisă o ordonanță pentru o perioadă mai mare de timp;

c) identitatea atribuită investigatorului sub acoperire – prin ordonanță trebuie să i se atribuie acestuia o altă identitate, cea reală constituie informație confidențială, de natură a proteja integritatea fizică, psihică a lui, precum și a familiei sale. În situația în care identitatea a fost divulgată, întreaga operațiune poate fi compromisă, informațiile obținute de investigator nemaifiind credibile.

În acest sens sunt dispozițiile art. 149 CPP, care atribuie informațiilor referitoare la identitatea investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor cu altă identitate decât cea reală natura de informații protejate de secretul profesional, organele judiciare fiind singurele care au dreptul să cunoască identitatea lor reală. Fiind clasificate la nivel de secret de serviciu, informațiile despre adevărata identitate a investigatorilor sub acoperire și a colaboratorului sunt supuse regulilor stabilite pentru acest tip de informații, în sensul că accesul la ele este permis doar persoanelor anume arătate de lege: procuror, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară și membrii completului de judecată. De exemplu, numai judecătorul care soluționează acel dosar ca judecător de drepturi și libertăți sau de cameră preliminară ori ca membru al completului de judecată are dreptul să cunoască identitatea reală, nu orice judecător al instanței.

Divulgarea identității reale a unui investigator sub acoperire constituie infracțiunea prevăzută de art. 304 CP (divulgarea informațiilor secrete de serviciu sau nepublice).

Protecția investigatorului sub acoperire și a colaboratorului se realizează prin incriminarea faptei de divulgare a identității reale a acestuia (infracțiunea prevăzută de art. 304 CP, cu forma agravată prevăzută de art. 309), dar și prin măsuri de protejare a vieții și integrității investigatorului, colaboratorului, informatorului și a familiilor acestora, prin *includerea lor în programul de protecție a martorilor* (art. 149 CPP și Legea nr. 682/2002 privind protecția martorilor, republicată).

Arătam mai sus că în ordonanța procurorului de autorizare a investigatorului sub acoperire trebuie detaliate activitățile pe care are dreptul să le desfășoare. În cele mai multe cazuri, această activitate nu înseamnă doar culegerea de informații, date, consemnate într-un proces-verbal care constituie probă în dosar sau care ajută organele judiciare la identificarea altor probe, în foarte multe situații, investigatorul sub acoperire îndeplinește sarcini complementare de natură a realiza probatoriul în întregul său. Astfel, investigatorul sub acoperire poate, datorită calității dobândite de membru al organizației criminale, să realizeze:

– înregistrări audio, video, audiovideo sau prin fotografiere [art. 138 alin. (1) lit. c) și alin. (6) CPP];

– participarea autorizată la anumite activități [art. 138 alin. (1) lit. h) și alin. (11) și art. 150 CPP];

– livrarea supravegheată [art. 138 alin. (1) lit. i) și alin. (12) și art. 151 CPP].

În situația în care este necesar ca investigatorul sau colaboratorul să îndeplinească și alte acțiuni dintre cele arătate mai sus, *vor trebui respectate ambele proceduri de autorizare a activității*. Astfel, pentru autorizarea activităților investigatorului sub acoperire, este necesar să dispună procurorul prin ordonanță, iar pentru activitățile de fotografiere, filmare, trebuie sesizat judecătorul de drepturi și libertăți, care trebuie să se pronunțe potrivit procedurii prevăzute de art. 140 CPP.

În situația în care este necesară o livrare supravegheată realizată de către investigatorul sub acoperire sau de colaborator, este necesar să fie emise două ordonanțe: una pentru autorizarea activității investigatorului sub acoperire potrivit procedurii prevăzute de art. 148 CPP și una pentru autorizarea livrării potrivit art. 151 din același cod. Aceste două activități vor putea fi dispuse *prin aceeași ordonanță*, deoarece procedura de autorizare este similară, realizându-se de către procuror.

Legiuitorul stabilește o procedură de autorizare similară investigatorului și pentru colaborator. Deosebirea dintre investigator și colaborator este obiectivitatea acestuia, derivând din calitatea sa: investigatorul este polițist judiciar, în timp ce colaboratorul este membru al organizației criminale sau o persoană care interacționează cu aceasta incidental. Procurorul poate folosi colaboratori atunci când folosirea investigatorilor nu este posibilă sau nu ar avea rezultatul scontat.

Folosirea condiționată a colaboratorului este explicată prin prevederile art. 148 alin. (7) teza a II-a CPP, potrivit cărora activitatea persoanei care „folosește înscrisurile ori obiectele nu constituie infracțiune". Legiuitorul instituie o *cauză de nepedepsire* pentru persoana care ajută într-un cadru organizat organele judiciare. Astfel, investigatorul sub acoperire poate desfășura acte materiale care, în alte condiții, pot constitui infracțiuni, dar, pentru că au fost autorizate și aprobate ca făcând parte din activitatea pe care i-a încredințat-o procurorul, nu vor fi pedepsite. În aceeași situație este și colaboratorul, care va fi tras la răspundere penală pentru faptele pe care le-a săvârșit înainte de a colabora cu autoritățile judiciare, dar faptele îndeplinite în cadrul dispoziției procurorului nu vor fi pedepsite.

Din dispozițiile art. 148 alin. (10) CPP rezultă că autorizarea colaboratorului sub acoperire are caracter excepțional și subsidiar în raport cu autorizarea investigatorului sub acoperire, aceasta putând fi dispusă numai dacă folosirea investigatorului sub acoperire nu este suficientă pentru obținerea datelor sau informațiilor ori nu este posibilă.

173. Întinderea mandatului pe care îl primește investigatorul sau colaboratorul. Participarea autorizată la anumite activități. Mandatul pe care procurorul îl încredințează investigatorului sau colaboratorului este *limitat*, faptele pe care aceștia le pot desfășura trebuie să fie clar specificate și să facă parte din activitatea pe care în mod curent membrii organizației criminale o desfășoară. Astfel, investigatorul sub acoperire sau colaboratorul poate participa la activități care s-ar fi desfășurat și fără participarea sa, au fost planificate de altcineva, iar atribuțiile sale sunt de simplu executant. Investigatorul sub acoperire sau colaboratorul nu poate fi organizator sau inițiator al activităților infracționale și nu poate, prin activitățile sale, să instige, să provoace la săvârșirea faptelor de natură penală[1]. *Depășirea mandatului* poate conduce la înlăturarea probei din dosar împreună cu probele derivate din aceasta, putând compromite întreaga activitate[2].

Participarea autorizată la anumite activități este dispusă de procuror prin ordonanță, fie din oficiu, fie la solicitarea organelor de cercetare penală. Pentru a putea fi dispusă această metodă de cercetare, este necesară îndeplinirea condițiilor generale privind gravitatea faptei [observăm că în art. 150 alin. (1) lit. a) CPP sunt menționate aceleași infracțiuni pentru care se poate dispune măsura ca în art. 148 alin. (1) lit. a), cu câteva excepții, necesitatea și proporționalitatea măsurii și imposibilitatea administrării probei prin alte mijloace].

Activitățile pot fi desfășurate, pe lângă investigatorii sub acoperire sau cu identitate reală ori colaboratori, și de organele de cercetare penală. Mandatul emis de procuror trebuie să conțină descrierea activităților pe care persoana împuternicită are dreptul să le desfășoare.

În practică s-a ridicat problema nivelului de descriere a faptelor pe care are dreptul să le desfășoare persoana împuternicită. Au fost discutate două modalități de descriere:

– varianta descrierii în amănunt, detaliate a activităților – avantajele constau în faptul că agentul cunoaște în detaliu ce activități are dreptul să îndeplinească, iar, în condițiile în care faptele respective nu constituie infracțiuni, prin descrierea lor în amănunt și respectarea atentă a mandatului, agentul statului este apărat de răspunderea penală [art. 150 alin. (4) CPP]. Dezavantajele constau în faptul că situația pe teren nu este niciodată așa cum a fost gândită în birou, iar atunci când agentul statului este atras în alte fapte care nu sunt descrise în autorizare, are de ales între a se desista, ceea ce ar compromite întreaga operațiune, sau să continue, caz în care ar fi pasibil de tragere la răspundere

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2323 din 28 iunie 2012, www.scj.ro: „În conformitate cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului privind art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, reflectată în special în hotărârile pronunțate în cauzele *Teixeira de Castro c. Portugaliei*, *Vanyan c. Rusiei* și *Ramanauskas c. Lituaniei*, există o provocare în cazul în care investigatorul sub acoperire, prin intermediul unei persoane ce a acționat sub directa coordonare a acestuia, a determinat inculpatul să săvârșească o tentativă la scoaterea din țară de droguri de mare risc, fără drept, inculpatul neavând nici inițiativa, nici intenția de a comite fapta, iar fapta nu ar fi fost săvârșită fără intervenția investigatorului sub acoperire, prin intermediar. În acest caz, constatând existența provocării, instanța dispune achitarea inculpatului pentru săvârșirea tentativei la scoaterea din țară de droguri de mare risc, în temeiul art. 11 pct. 2 lit. a) raportat la art. 10 alin. (1) lit. d) CPP (din 1968 – n.n.), întrucât lipsește intenția, ca element constitutiv al infracțiunii".

[2] I. PAȘCA, *Limitele de acțiune ale investigatorului sub acoperire*, http://revcurentjur.ro/arhiva/attachments_201102/recjurid112_15FR.pdf.

penală, nemaifiind apărat de prevederile art. 150 alin. (4), protecția aplicându-se doar pentru faptele autorizate descrise în mandat;

– varianta descrierii succinte a activităților – avantajele constau în faptul că agentul are o libertate mare de mișcare și apreciere, putând desfășura activități care generic se încadrează în cele autorizate. Dezavantajele constau în lipsa de precizie a actelor procedurale, ceea ce poate conduce la interpretări și posibile anulări ale probei pe considerentul depășirii autorizării.

Când pentru administrarea probatoriului este necesară combinarea mai multor tipuri de procedee probatorii (investigator sub acoperire combinat cu participarea autorizată la anumite activități), iar toate activitățile ar trebui filmate sau fotografiate, *este necesar să existe mandate de autorizare pentru fiecare activitate în parte*, de la organele judiciare care au dreptul să dispună aceste măsuri. Astfel, în situația unui investigator sub acoperire, trebuie să existe dispoziția procurorului emisă pentru 60 de zile, prelungită din 60 în 60 de zile, nu mai mult de un an [cu excepția cazurilor prevăzute de lege – art. 148 alin. (9) CPP]. Dacă în cursul acestei perioade apare necesitatea participării la anumite activități care întrunesc elementele constitutive ale unor infracțiuni, procurorul trebuie să dispună participarea investigatorului sub acoperire printr-o nouă ordonanță emisă pentru 60 de zile, prelungită de către procuror din 60 în 60 de zile, fără a se putea depăși un an [din art. 150 CPP lipsește excepția prevăzută în art. 148 alin. (9)]. Pentru administrarea probatoriului, procurorul poate solicita judecătorului de drepturi și libertăți autorizarea supravegherii video sau fotografierii activităților desfășurate, mandatul trebuind emis în condițiile art. 138 alin. (1) lit. c) raportat la art. 139 CPP.

Persoanele care au desfășurat activități ca investigatori sub acoperire sau cu identitate reală și colaboratori, precum și în cazul participării la anumite activități – fie că este organ de cercetare penală, polițist cu atribuții judiciare, colaborator sau lucrător operativ în serviciile cu atribuții în domeniul siguranței statului – *întocmesc un proces-verbal* cu activitățile desfășurate în timpul misiunilor și *au obligația de a furniza procurorului toate informațiile* obținute în perioada desfășurării activității. Aceste persoane *pot fi audiate* în procesul penal, atât în faza de urmărire penală, cât și în faza de judecată, cu protejarea identității, *similar martorilor amenințați*.

În practica organelor judiciare au fost situații când identitatea martorilor amenințați a fost dezvăluită prin inabilitatea organelor judiciare de a gestiona activitatea de audiere a acestora. Astfel, cu ocazia audierii unui martor cu identitatea protejată într-un dosar de trafic de persoane, traseul de circulație al martorului s-a intersectat cu cel al inculpatului arestat, iar acesta a putut observa și identifica persoana care a depus mărturie împotriva sa. Într-o altă situație, identitatea persoanei audiate a fost dezvăluită datorită întrebărilor puse de către apărătorul inculpatului, întrebări care nu au fost cenzurate corespunzător de completul de judecată.

Credem că, pentru a se evita acest tip de greșeli, care pot compromite întregul dosar penal – colaboratorul își retrage declarațiile, declară exact opus față de ceea ce declarase inițial, pentru a arăta inculpatului că nu el l-a trădat –, audierea ca martor a investigatorului sub acoperire sau a colaboratorului trebuie făcută cu mare precauție, cu un control foarte strict al traseelor de circulație, luându-se toate măsurile pentru a proteja identitatea și, prin aceasta, viața și integritatea persoanelor care desfășoară astfel de activități. De asemenea, instanța de judecată trebuie să cenzureze întrebările care ar putea duce la identificarea persoanei audiate.

Secțiunea a 6-a. Livrarea supravegheată

REGLEMENTARE

Art. 151. Livrarea supravegheată. (1)[1] Livrarea supravegheată poate fi autorizată, prin ordonanță, de către procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală, la solicitarea instituțiilor sau organelor competente, cu sau fără sustragerea ori substituirea totală sau parțială a bunurilor care fac obiectul livrării.

(2) Livrarea supravegheată poate fi autorizată numai în următoarele cazuri:

a) dacă descoperirea sau arestarea persoanelor implicate în transportul ilegal de droguri, arme, obiecte furate, materiale explozive, nucleare, alte materiale radioactive, sume de bani și alte obiecte care rezultă din activități ilicite ori obiecte utilizate în scopul comiterii de infracțiuni nu ar putea fi făcută în alt mod sau ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare;

b) dacă descoperirea ori dovedirea infracțiunilor săvârșite în legătură cu livrarea de transporturi ilegale sau suspecte ar fi imposibilă ori foarte dificilă în alt mod.

(2¹)[2] Livrarea supravegheată poate fi realizată pe teritoriul țării numai dacă procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală se asigură că autoritățile care au, potrivit legii, atribuții în legătură cu verificarea sau supravegherea intrării, circulației sau ieșirii de pe teritoriul țării a bunurilor vizate:

a) păstrează confidențialitatea activităților desfășurate;

b) garantează supravegherea permanentă a transportului ilegal sau suspect.

(3)[3] În situația în care livrarea supravegheată presupune activități transfrontaliere, aceasta poate fi realizată numai dacă procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală ia măsuri și se asigură ca autoritățile statelor tranzitate:

a) să fie de acord cu intrarea pe teritoriul acestora a transportului ilegal sau suspect și cu ieșirea acestuia de pe teritoriul statului;

b) să garanteze faptul că transportul ilegal sau suspect este supravegheat permanent de către autoritățile competente;

c) să garanteze faptul că procurorul, organele de poliție sau alte autorități de stat competente sunt înștiințate în ceea ce privește rezultatul urmăririi penale împotriva persoanelor acuzate de infracțiuni care au constituit obiectul metodei speciale de cercetare la care se face referire la alin. (1).

(4) Dispozițiile alin. (3) nu se aplică în cazul în care un tratat internațional la care România este parte are dispoziții contrare.

(5)[4] Pentru fiecare livrare supravegheată procurorul emite câte o ordonanță, care trebuie să cuprindă, pe lângă mențiunile prevăzute la art. 286 alin. (2):

a) numele suspectului sau inculpatului, dacă sunt cunoscute;

b) motivele concrete care justifică măsura;

c) indicarea bunurilor care fac obiectul livrării supravegheate și a dovezilor din care rezultă caracterul ilicit al acestora, a bunurilor care urmează a fi sustrase sau substituite, precum și a bunurilor care urmează a le înlocui pe acestea, după caz;

d) timpul și locul efectuării livrării sau, după caz, itinerarul ce urmează a fi parcurs în vederea efectuării livrării, dacă acestea sunt cunoscute;

e) modalitățile în care va fi efectuată supravegherea;

f) datele de identificare a persoanelor autorizate să supravegheze livrarea.

(6) Livrarea supravegheată este pusă în aplicare de către poliție sau de altă autoritate competentă. Procurorul stabilește, coordonează și controlează modul de punere în aplicare a livrării supravegheate.

---

[1] Alin. (1) al art. 151 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 28 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (2¹) al art. 151 a fost introdus prin art. II pct. 29 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Alin. (3) al art. 151 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 30 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] Alin. (5) al art. 151 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 30 din O.U.G. nr. 18/2016.

(7) Punerea în aplicare a livrării supravegheate nu constituie infracțiune.

(8)[1] Organele prevăzute la alin. (6) au obligația de a întocmi, la finalizarea livrării supravegheate pe teritoriul României, un proces-verbal cu privire la activitățile desfășurate, pe care îl înaintează procurorului.

COMENTARIU

174. Noțiune. Condiții de autorizare. Această metodă specială de cercetare este definită în art. 138 alin. (12) CPP. Astfel, prin livrare supravegheată se înțelege tehnica de supraveghere și cercetare prin care se permit intrarea, circulația sau ieșirea de pe teritoriul țării a unor bunuri în privința cărora există o suspiciune cu privire la caracterul ilicit al deținerii sau obținerii acestora, sub supravegherea ori cu autorizarea autorităților competente, în scopul investigării unei infracțiuni sau al identificării persoanelor implicate în săvârșirea acesteia. Livrarea poate fi cu sau fără sustragerea ori substituirea totală sau parțială a bunurilor care fac obiectul acesteia.

Anterior intrării în vigoare a noului Cod de procedură penală, dispoziții privind livrarea supravegheată erau cuprinse în legi speciale (Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării terorismului[2], Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, Legea nr. 39/2003 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate[3]).

De asemenea, livrarea supravegheată este prevăzută în art. 180 din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată, în capitolul privind asistența judiciară internațională, dispunându-se că, în cadrul unor proceduri penale privind infracțiuni care pot da loc la extrădare, autoritățile judiciare române competente autorizează, la cerere, în condițiile prevăzute de legea română, livrări supravegheate, care se derulează potrivit legii române.

Livrarea supravegheată poate fi utilizată în situațiile în care autoritățile au reușit interceptarea transportului anumitor obiecte și doresc continuarea activităților, pentru a identifica întreaga rețea sau destinatarul bunurilor.

Spre deosebire de celelalte metode de supraveghere sau de cercetare, livrarea supravegheată *se poate dispune pentru o categorie largă de infracțiuni*. Observăm că infracțiunile sunt cele care se referă la droguri, arme, materiale explozive, nucleare, radioactive, dar și la obiecte furate, sume de bani sau alte obiecte rezultate din ori care pot fi folosite în infracțiuni. Legiuitorul nu a mai stabilit un prag – raportat la pedeapsa prevăzută de lege –, permițând acest tip de cercetare specială și pentru infracțiuni de o gravitate mai redusă.

Ca urmare a modificărilor aduse prin O.U.G. nr. 18/2016, au fost înlăturate disfuncționalitățile de reglementare ale art. 151 CPP, în reglementarea anterioară acesta fiind centrat pe livrarea supravegheată în condițiile traficului transfrontalier. Prin reglementarea actuală s-au clarificat aspectele legate de posibilitatea dispunerii metodei de supraveghere tehnică în cazul circulației exclusiv pe teritoriul național [fiind înlocuit termenul „tranzitare" cu „circulație" în definiția de la alin. (12) al art. 138 CPP].

---

[1] Alin. (8) al art. 151 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 96 din Legea nr. 255/2013.

[2] Republicată în M. Of. nr. 702 din 12 octombrie 2012.

[3] M. Of. nr. 50 din 29 ianuarie 2003.

Prin introducerea alin. (2[1]) al art. 151 CPP, s-au realizat o separare și o clarificare a noțiunii. Astfel, se pot realiza cele două tipuri de livrare: intrafrontalier – în România – sau transfrontalier – în colaborare cu alte state.

Pentru a se putea realiza *livrarea supravegheată pe teritoriul țării*, procurorul trebuie să verifice îndeplinirea a două condiții minimale, de esența livrării supravegheate:

a) să se asigure că este păstrată confidențialitatea activităților desfășurate;

b) să fie garantată supravegherea permanentă a transportului ilegal sau suspect.

Aceste condiții vor putea fi îndeplinite printr-o bună colaborare cu autoritățile care au atribuții privind verificarea sau supravegherea intrării ori ieșirii bunurilor (Poliție de Frontieră, autorități vamale), circulația bunurilor (comisionarii vamali, organele poliției rutiere, Registrul Auto Român – în eventualitatea unui control al încărcăturii). De asemenea, pentru asigurarea succesului întregii operațiuni, este necesar ca procurorul care supraveghează urmărirea penală și care, implicit, a autorizat livrarea supravegheată să se asigure prin orice mijloace necesare – filaj, colaborare cu alte organe ale autorității statului care au potențialul să intervină ocazional în desfășurarea transportului – că informația și confidențialitatea sunt respectate.

Pentru a se putea realiza *livrarea supravegheată transfrontalieră*, este necesar ca procurorul de caz să asigure îndeplinirea a *trei condiții*[1]:

a) acordul statelor privind intrarea pe teritoriul lor a transportului ilegal sau suspect și ieșirea acestuia de pe teritoriul lor;

b) să garanteze faptul că transportul ilegal sau suspect este supravegheat permanent de către autoritățile competente;

c) să garanteze faptul că procurorul, organele de poliție sau alte autorități de stat competente sunt înștiințate în ceea ce privește rezultatul urmăririi penale împotriva persoanelor acuzate de infracțiuni care au constituit obiectul acestei metode speciale de cercetare.

Livrarea supravegheată poate fi autorizată dacă este îndeplinită una dintre condițiile prevăzute de art. 151 alin. (2) CPP:

– descoperirea sau arestarea persoanelor implicate în infracțiunile menționate ar fi imposibilă prin alte mijloace sau acestea ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare;

– descoperirea ori dovedirea infracțiunilor săvârșite în legătură cu livrarea de transporturi ilegale sau suspecte ar fi imposibilă ori foarte dificilă în alt mod.

Întrucât autorizarea pentru livrarea supravegheată *este dispusă de procurorul de caz*, acesta este cel care se poate pronunța asupra posibilităților de realizare a probatoriului și, implicit, asupra imposibilității descoperirii faptelor și probării lor prin alte mijloace decât livrarea supravegheată. Cele două condiții de mai sus fiind alternative, procurorul are posibilitatea să dispună livrarea supravegheată ori de câte ori apreciază că este necesar, controlul ulterior de legalitate, în cameră preliminară, putându-se realiza doar asupra condițiilor de formă.

Ordonanța procurorului trebuie să conțină atât mențiunile prevăzute de art. 286 alin. (2) CPP, dar și pe cele prevăzute de art. 151 alin. (5) din același cod, respectiv numele suspectului sau inculpatului, dacă sunt cunoscute, dovezile din care rezultă caracterul ilicit al bunurilor ce urmează să intre, să tranziteze sau să iasă de pe teritoriul țării, modalitățile în care va fi efectuată supravegherea. Trebuie precizat că *pentru fiecare livrare supravegheată procurorul este obligat să emită câte o ordonanță.*

[1] Potrivit art. 151 alin. (4) CPP, aceste condiții nu trebuie îndeplinite în cazul în care un tratat internațional la care România este parte are dispoziții contrare.

În cazul transporturilor naționale, procurorul are la îndemână și alte mijloace procesuale pentru a urmări și descoperi destinatarul (supravegherea tehnică prin fotografiere, înregistrarea audiovideo, folosirea investigatorilor sub acoperire, filajul, interceptarea convorbirilor, participarea autorizată la anumite activități etc.). Cu toate acestea, utilitatea livrării supravegheate este de necontestat, astfel că ea poate fi folosită și pentru activitățile naționale. În cazul traficului transfrontalier, transporturile ilegale, obiectele ilegale trec prin mai multe state, mai multe autorități sunt implicate în controlul și supravegherea acestora[1]. Pe de altă parte, există situații în dreptul intern în care transporturi de materiale ilegale – aur, droguri, țigări – sunt descoperite la punctele vamale, dar sunt lăsate să își continue traseul, pentru a fi identificați destinatarii, pentru descoperirea întregii rețele infracționale. Situațiile sunt similare, ceea ce le deosebește este elementul transfrontalier.

Situația în care organele judiciare cunosc activitatea infracțională a unei organizații și încearcă să îi plaseze obiecte interzise pentru a le putea urmări constituie, potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, *provocare*, iar acest tip de acțiune nu poate fi acceptat ca probă în procesul penal[2].

Livrarea supravegheată *este pusă în aplicare* de către poliție sau de altă autoritate competentă, iar procurorul stabilește, coordonează și controlează modul de aplicare. În lege se precizează expres faptul că *punerea în aplicare a livrării supravegheate nu constituie infracțiune* [art. 151 alin. (7) CPP].

La finalizarea activității, organele care s-au ocupat de punerea în aplicare a livrării supravegheate *vor întocmi un proces-verbal* în care trebuie consemnată descrierea activității și care se înaintează procurorului. Acesta constituie mijloc de probă și, în caz de livrare supravegheată transfrontalieră, poate fi comunicat autorităților statelor care au fost tranzitate de transportul supravegheat.

Secțiunea a 7-a. Obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului

REGLEMENTARE

Art. 152.[3] **Obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului**[4]**.** (1) Organele de urmărire penală, cu autorizarea prealabilă a judecătorului de drepturi și libertăți, pot solicita date de trafic și localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului dacă sunt îndeplinite, cumulativ, următoarele condiții:

---

[1] A se vedea și art. 16 privind investigațiile sub acoperire pentru cercetarea infracțiunilor din Convenția de cooperare polițienească pentru Europa de Sud-Est, adoptată la Viena la 5 mai 2006, semnată de România la aceeași dată, ratificată prin Legea nr. 214/2007 (M. Of. nr. 475 din 16 iulie 2007).

[2] A.C. MOLEANU, *Probațiunea în materia infracțiunilor de corupție. Provocarea. Martorul „denunțător"*, publicat la data de 8 iulie 2012 la adresa http://www.hotararicedo.ro/index.php/news/2011/07/Probatiunea%20in%20materia%20infractiunilor%20de%20coruptie.%20Provocarea.%20Martorul%20denuntator; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2323 din 28 iunie 2012, www.scj.ro; V. DRAGOMIR, *Provocarea în jurisprudența CEDO*, http://justitiabili.wordpress.com/2012/10/04/provocarea-in-jurisprudenta-cedo.

[3] Art. 152 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 97 din Legea nr. 255/2013.

[4] Denumirea marginală și alin. (1) ale art. 152 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. I pct. 2 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

a) există o suspiciune rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni dintre cele prevăzute la art. 139 alin. (2) sau a unei infracțiuni de concurență neloială, de evadare, de fals în înscrisuri, infracțiuni privind nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive, a unei infracțiuni privind nerespectarea dispozițiilor privind introducerea în țară de deșeuri și reziduuri, a unei infracțiuni privind organizarea și exploatarea jocurilor de noroc ori a unei infracțiuni privind regimul juridic al precursorilor de droguri, și infracțiuni referitoare la operațiuni cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive asemănătoare celor determinate de substanțele și produsele stupefiante sau psihotrope;

b) există temeiuri justificate pentru a se crede că datele solicitate constituie probe;

c) probele nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare;

d) măsura este proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor ori a probelor ce urmează a fi obținute sau gravitatea infracțiunii.

(2) Judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță în termen de 48 de ore cu privire la solicitarea organelor de urmărire penală de transmitere a datelor, prin încheiere motivată, în camera de consiliu.

(3) Furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului care colaborează cu organele de urmărire penală au obligația de a păstra secretul operațiunii efectuate.

COMENTARIU

175. Obiectul reglementării. În privința comunicațiilor ori a oricărui tip de comunicare, activitatea prevăzută la art. 138 alin. (1) lit. a) CPP vizează, potrivit alin. (2), interceptarea, accesul, monitorizarea, colectarea sau înregistrarea celor efectuate prin telefon, sistem informatic ori prin orice alt mijloc de comunicare. Cu alte cuvinte, orice tip de comunicare, indiferent de modalitatea prin care se desfășoară: analogic, digital, optic, radio etc., prin telefon, e-mail, Twitter, Facebook, SMS, MMS, radiotelegrafie, trafic de date de pe telefon sau de pe calculator, sistem informatic, telefonie prin satelit, GSM, 3G, 4G, fibră optică, fire de cupru, wimax, transmisii de date prin satelit, televiziune prin satelit, fibră optică sau cablu. Mandatul emis în temeiul dispozițiilor art. 139 CPP pentru măsura de supraveghere prevăzută de art. 138 alin. (1) lit. a) este unul extrem de intruziv în viața privată, permițând autorităților să urmărească orice formă de comunicare a persoanei nominalizate în mandat. De exemplu, traficul de date în cazul pachetelor de telefonie, internet și televiziune poate fi monitorizat în totalitate, provider-ul putând stabili atât nivelul de trafic, ce date sunt trimise, site-urile accesate, numerele de telefon formate, dar și posturile de televiziune urmărite și pentru cât timp. În cazul infracțiunilor de pornografie infantilă, de exemplu, se poate stabili care sunt site-urile preferate, dar și emisiunile TV preferate ale suspectului.

În forma sa inițială, existentă la intrarea în vigoare a Codului de procedură penală, art. 152 CPP trimitea la legea specială în materie, anume Legea nr. 82/2012 privind reținerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și de furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului[1].

Prevederile legale dădeau posibilitatea ca organele de urmărire penală să ceară, *cu autorizarea prealabilă a judecătorului de drepturi și libertăți*, de la furnizorii de comunicații datele pe care aceștia le stochează, altele decât conținutul convorbirilor sau comunicațiilor. Potrivit art. 1 din legea menționată, furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului aveau obligația de

[1] Republicată în M. Of. nr. 211 din 25 martie 2014.

a reține și comunica organelor de urmărire penală, în condițiile prevăzute de Codul de procedură penală, datele de trafic și de localizare a persoanelor fizice și juridice, precum și datele necesare pentru identificarea unui abonat sau a unui utilizator înregistrat. Aceste date nu includ conținutul comunicării sau informațiilor consultate în timpul utilizării rețelei de comunicații electronice.

Potrivit prevederilor Legii nr. 82/2012, lista datelor pe care furnizorii de comunicații electronice erau obligați să le rețină era destul de amplă (art. 310 din lege), permițând organelor de cercetare penală identificarea tuturor elementelor care puteau stabili identitatea unei persoane, localizarea acesteia, traficul pe care l-a realizat etc. Datele erau stocate de către furnizorii de servicii de comunicații pentru o durată de maximum 6 luni, timp în care puteau fi solicitate de către organele judiciare.

Prin Decizia nr. 440/2014[1], Curtea Constituțională *a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile Legii nr. 82/2012* privind reținerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și de furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului, precum și pentru modificarea și completarea Legii nr. 506/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice *sunt neconstituționale*.

Totodată, *a fost respinsă* ca neîntemeiată *excepția de neconstituționalitate privind prevederile art. 152 CPP*, în raport de criticile formulate.

În motivarea hotărârii s-a arătat, în esență, că Legea nr. 82/2012 reprezintă transpunerea în legislația națională a Directivei 2006/24/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 15 martie 2006 privind păstrarea datelor generate sau prelucrate în legătură cu furnizarea serviciilor de comunicații electronice accesibile publicului sau de rețele de comunicații publice și de modificare a Directivei 2002/58/CE. Însă Directiva 2006/24/CE a fost declarată nevalidă prin Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene din 8 aprilie 2014, pronunțată în cauzele conexate C-293/12, *Digital Rights Ireland Ltd c. Minister for Communications, Marine and Natural Resources și alții*, și C-594/12, *Kärntner Landesregierung și alții*. Prin hotărârea menționată, instanța europeană a constatat că directiva analizată încalcă dispozițiile art. 7, art. 8 și art. 52 alin. (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

Având în vedere caracterul definitiv și general obligatoriu al deciziilor sale, Curtea a arătat că, de la publicarea deciziei Curții Constituționale a României, furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului *nu mai au nici obligația, dar nici posibilitatea legală de a reține anumite date* generate sau prelucrate în cadrul activității lor *și de a le pune la dispoziția organelor judiciare și a celor cu atribuții în domeniul siguranței naționale*. Prin excepție, pot fi reținute de către acești furnizori doar datele necesare pentru facturare sau plăți pentru interconectare

[1] M. Of. nr. 653 din 4 septembrie 2014. Pentru argumente care contrazic parțial considerentele Curții Constituționale, a se vedea Hotărârea Marii Camere a Curții de Justiție a Uniuni Europene din 21 decembrie 2016 în cauzele conexate C-203/15 și C-698/15, *Tele2 Sverige AB c. Post- och telestyrelsen* și *Secretary of State for the Home Department c. Tom Watson și alții*, în care Curtea a statuat următoarele: „Articolul 15 alineatul (1) din Directiva 2002/58 permite statelor membre să adopte, cu respectarea condițiilor pe care le prevede, «măsuri legislative pentru a restrânge sfera de aplicare a drepturilor și obligațiilor prevăzute la articolul 5, articolul 6, articolul 8 alineatele (1), (2), (3) și (4) și articolul 9 din [această] directivă». Articolul 15 alineatul (1) a doua teză din directiva menționată identifică, ca exemplu de măsuri care pot fi adoptate astfel de statele membre, măsuri «care să permită reținerea de date». Intră în special în acest domeniu de aplicare o măsură legislativă, precum cea în discuție în litigiul principal, care impune acestor furnizori să păstreze datele de transfer și datele de localizare, întrucât o astfel de activitate implică în mod necesar o prelucrare de către aceștia a unor date cu caracter personal. Intră, de asemenea, în respectivul domeniu de aplicare o măsură legislativă privind, precum în cauza principală, accesul autorităților naționale la datele păstrate de furnizorii de servicii de comunicații electronice".

ori alte date prelucrate în scopuri de comercializare doar cu consimțământul prealabil al persoanei ale cărei date sunt prelucrate, așa cum prevede Directiva 2002/58/CE, în vigoare.

În ceea ce privește prevederile art. 152 CPP, Curtea a reținut că textul criticat nu reglementează procedura de reținere și stocare a datelor generate sau prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului, ci doar stabilește procedura de autorizare prealabilă, de către judecătorul de drepturi și libertăți, a solicitării adresate acestor furnizori de către organele de urmărire penală, în vederea accesării și utilizării datelor reținute.

Totodată, s-a arătat că, în condițiile inexistenței unei legi care să reglementeze procedura reținerii și stocării datelor, art. 152 CPP rămâne fără aplicabilitate practică, textul urmând a deveni incident imediat ce este adoptată o nouă lege referitoare la reținerea datelor.

Ca urmare a pronunțării Deciziei nr. 440/2014 a Curții Constituționale, dispozițiile art. 152 CPP au fost modificate corelativ prin Legea nr. 76/2016.

De asemenea, a fost adoptată Legea nr. 235/2015[1], care a avut drept unic scop recorelarea instituțiilor din Legea nr. 506/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice[2] cu cerințele respectării drepturilor și libertăților fundamentale.

Legea nr. 506/2004 definește datele ce urmează a fi înregistrate, stocate, prelucrate de către operatorii sau furnizorii de servicii de comunicații electronice în scopuri comerciale și de facturare, nu în scopuri procesuale penale. Astfel, în art. 2 din lege sunt definite noțiunile utilizate în materie:

– *utilizatorul* este definit ca orice persoană fizică ce beneficiază de un serviciu de comunicații electronice destinat publicului, fără a avea în mod necesar calitatea de abonat al acestui serviciu. Observăm că definiția acoperă toate situațiile posibile prin care o persoană accesează serviciile de comunicații: abonament, acces PrePay, utilizator ocazional prin rețele wi-fi, utilizator ocazional prin internet café etc. Sub acest aspect, trebuie menționat că modificarea adusă Legii nr. 506/2004 prin Legea nr. 235/2015 nu instituie în sarcina furnizorilor de servicii de comunicații destinate publicului și ale furnizorului de rețele publice de comunicații electronice obligația de a reține date de trafic, de identificare a echipamentului sau de localizare în cazul cartelelor PrePay, dar permite folosirea de către organele judiciare a acestora, în măsura în care sunt reținute de furnizor în scopul stabilirii obligațiilor contractuale ce privesc abonații serviciilor de comunicații cu plata în avans, respectiv până la împlinirea unui termen maxim de 3 ani de la data realizării comunicării;

– *datele de trafic* reprezintă orice date prelucrate în scopul transmiterii unei comunicări printr-o rețea de comunicații electronice sau în scopul facturării contravalorii acestei operațiuni. Această definiție acoperă atât datele necesare realizării conexiunii, dar și conversia lor în valoare economică în scopul facturării. În această categorie este inclusă și semnătura proprie echipamentului, respectiv IMEI (International Mobile Equipment Identity), MAC (Media Access Control), IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers) – EUI-48 (pentru varianta de 48 de biți) sau EUI-64 (pentru cea de 64 de biți), EUI reprezentând acronimul de la Extended Unique Identifier[3]. De principiu, IMEI este unic pentru fiecare echipament care se conectează la rețea, fiind considerat CNP-ul aparatului. În realitate, există echipamente care copiază aceste identități și se conectează în rețea cu identități

[1] Lege pentru modificarea și completarea Legii nr. 506/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice (M. Of. nr. 767 din 14 octombrie 2015).

[2] M. Of. nr. 1101 din 25 noiembrie 2004.

[3] https://ro.wikipedia.org/wiki/Adres%C4%83_MAC.

împrumutate. Mai mult, datorită producătorilor chinezi, există echipamente care au aceeași adresă IMEI, iar pentru MAC există dispozitive de clonare. Evident că prezența în rețea a mai multor echipamente cu același IMEI va îngreuna activitatea de identificare;

– *datele de identificare a echipamentului* sunt datele tehnice ale furnizorilor de servicii de comunicații destinate publicului și ale furnizorului de rețele publice de comunicații electronice, care permit identificarea amplasamentului echipamentelor de comunicații ale acestora, prelucrate în scopul transmiterii unei comunicări printr-o rețea de comunicații electronice sau în scopul facturării contravalorii acestei operațiuni.

Aceste date nu sunt menționate ca atare în dispozițiile art. 152 CPP, motiv pentru care, în acord cu alți autori[1], apreciem că ele nu pot face obiectul metodei de cercetare prevăzute de art. 152 CPP. În acest context, se pune problema dacă această categorie de date poate fi obținută în temeiul art. 12^1 din Legea nr. 506/2004, care, în alin. (1), prevede că, „La solicitarea instanțelor de judecată sau la solicitarea organelor de urmărire penală ori a organelor de stat cu atribuții în domeniul apărării și securității naționale, cu autorizarea prealabilă a judecătorului stabilit potrivit legii, furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului și furnizorii de rețele publice de comunicații electronice pun la dispoziția acestora, de îndată, dar nu mai târziu de 48 de ore, datele de trafic, datele de identificare a echipamentului și datele de localizare, în conformitate cu prevederile referitoare la protecția datelor cu caracter personal".

Aceste dispoziții au fost introduse în Legea nr. 506/2004 ca urmare a Deciziei Curții Constituționale nr. 440/2014, în contextul în care dispozițiile art. 152 CPP erau, la acel moment, inaplicabile. Ca urmare a modificării art. 152 prin Legea nr. 75/2016, apreciem că dispozițiile art. 12^1 din Legea nr. 506/2004 au devenit inaplicabile în procedurile penale, cadrul și limitele în care poate fi obținută această categorie de date fiind cele stabilite, în viziunea mai recentă a legiuitorului, în forma actuală a art. 152 CPP;

– *datele de localizare* reprezintă orice date prelucrate într-o rețea de comunicații electronice sau prin intermediul unui serviciu de comunicații electronice, care indică poziția geografică a echipamentului terminal al utilizatorului unui serviciu de comunicații electronice destinat publicului. Întrucât fiecare echipament se conectează la rețea prin echipamente fixe a căror locație este stabilită, conectarea la un astfel de echipament va indica furnizorului de servicii sau autorităților judiciare antena sau echipamentul la care s-a conectat terminalul, furnizând o localizare aproximativă – un cerc cu diametrul de 10 km. Deoarece terminalele GSM sunt de obicei conectate prin mai multe antene simultan, prin culegerea informațiilor de la trei antene se poate restrânge zona geografică unde se află o persoană la câteva sute de metri în câmp deschis și câțiva zeci de metri în orașe cu o densitate mai mare a antenelor;

– *comunicarea* reprezintă orice informație schimbată sau transmisă între un număr determinat de participanți prin intermediul unui serviciu de comunicații electronice destinat publicului. Astfel, comunicarea poate fi realizată între două persoane, între o persoană și mai mulți destinatari sau între mai mulți destinatari concomitent. De esența comunicării este faptul că cele două capete ale comunicării sunt identificabile. Spre deosebire de aceasta, informația transmisă publicului printr-o rețea de comunicații electronice ca parte a unui serviciu de programe audiovizuale, în măsura în care nu poate fi stabilită o legătură între informația în cauză și abonatul sau utilizatorul identificabil care o primește, nu este considerată comunicare – televiziunea prin cablu, similară radioului.

[1] G. ZLATI, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 748.

Diferită este situația televiziunii digitale – IPTV, SAT etc. –, deoarece în cazul acestora există un echipament receptor care se identifică la emitent, iar acesta se identifică pe baza unei semnături, a unei adrese IMEI, dar și a unui cod, astfel că poate fi identificat cu ușurință. Este importantă mențiunea că doar echipamentul este identificat, nu și utilizatorul final, pentru stabilirea persoanei fizice care l-a accesat mai trebuie administrate probe.

Potrivit art. 5 din Legea nr. 506/2004, furnizorul unei rețele publice de comunicații electronice sau furnizorul unui serviciu de comunicații electronice destinat publicului are posibilitatea să stocheze datele de trafic referitoare la abonați și la utilizatori până la momentul la care nu îi mai sunt necesare la transmiterea unei comunicări, dar nu mai târziu de 3 ani de la data efectuării comunicării. De asemenea, prelucrarea datelor în scopuri comerciale este permisă doar pentru o perioadă de maximum 3 ani. La împlinirea acestui termen, furnizorul are obligația de a anonimiza datele respective sau de a le șterge.

Anterior modificării art. 152 CPP prin Legea nr. 75/2016, s-a pus[1] problema perioadei de timp pentru care organele de cercetare penală pot cere comunicarea datelor generate sau prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului, având în vedere succesiunea reglementării în timp, precum și modificările operate ca urmare a Deciziei Curții Constituționale nr. 440/2014. Astfel, a fost avută în vedere ipoteza în care, după intrarea în vigoare a Legii nr. 235/2015, se solicită date stocate după declararea ca neconstituționale a dispozițiilor Legii nr. 82/2012 și până la intrarea în vigoare a Legii nr. 235/2015. Această întrebare rămâne actuală, în condițiile în care art. 152 CPP a dobândit o altă formă prin Legea nr. 75/2016.

176. Infracțiunile pentru care se poate cere autorizarea. În cazul datelor stocate de furnizorii de servicii de comunicații, infracțiunile erau prevăzute de art. 2 alin. (1) lit. e) din Legea nr. 82/2012. În consecință, pentru ca măsura să dobândească eficiență practică, a fost necesară menționarea, chiar în cuprinsul art. 152 CPP, a categoriilor de infracțiuni grave pentru care ea poate fi dispusă.

Prin Legea nr. 75/2016, textul art. 152 CPP a fost modificat, răspunzând astfel unor cerințe exprimate de doctrină și de practică. Astfel, s-a adoptat un tip de reglementare similar măsurilor de supraveghere sub aspectul condițiilor în care se poate dispune obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului.

Condițiile pentru obținerea datelor sunt prevăzute de art. 152 alin. (1) CPP, modificat prin Legea nr. 75/2016:

a) există o suspiciune rezonabilă[2] cu privire la săvârșirea uneia dintre infracțiunile enumerate. Legiuitorul a ales să permită autorizarea măsurii de obținere a datelor de trafic

[1] A se vedea minuta întâlnirii președinților secțiilor penale de la curțile de apel, desfășurată în perioada 29-30 septembrie 2016: „În unanimitate, participanții la întâlnire au apreciat că solicitările sunt admisibile, dat fiind că, la momentul la care au fost stocate datele respective, operațiunea a avut la bază un temei legal în vigoare la acel moment, a cărui neconstituționalitate a fost invocată și, respectiv, constatată ulterior, prin Decizia Curții Constituționale nr. 440 din 8 iulie 2014; cu atât mai mult în situația în care datele au fost reținute în baza Legii nr. 506/2004, modificată prin Legea nr. 235/2015, texte cu privire la care nu a existat un examen de constituționalitate, s-a apreciat că ele vor putea fi solicitate de către organele judiciare în temeiul art. 152 CPP. Poate fi încuviințată transmiterea de date reținute de către furnizorii de rețele de comunicații doar după intrarea în vigoare a Legii nr. 235/2015, nu și pentru perioada anterioară intrării în vigoare a legii, având în vedere principiul neretroactivității legii și considerentele Deciziei nr. 440 din 8 iulie 2014 a Curții Constituționale, publicată în M. Of. nr. 653 din 4 septembrie 2014".

[2] Noțiunea de suspiciune rezonabilă a fost explicată în cuprinsul analizei art. 139 CPP, *supra*, partea generală, nr. 154.2, lit. A.

și de localizare pentru toate infracțiunile prevăzute de art. 139 alin. (2) CPP și să o extindă și pentru alte infracțiuni: concurență neloială, evadare, fals în înscrisuri, nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive, infracțiuni de nerespectare a dispozițiilor privind introducerea în țară de deșeuri și reziduuri, infracțiuni privind organizarea și exploatarea jocurilor de noroc, infracțiuni privind regimul juridic al precursorilor de droguri ori infracțiuni referitoare la operațiuni cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive asemănătoare celor determinate de substanțele și produsele stupefiante sau psihotrope.

Trebuie remarcate inadvertențele de legiferare: pe de o parte, unele infracțiuni pentru care se pot obține aceste date sunt prevăzute atât în art. 139 alin. (2), cât și în enumerarea din art. 152 alin. (1) lit. a) teza a II-a CPP: infracțiuni privind nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive, infracțiuni privind regimul juridic al precursorilor de droguri și infracțiuni referitoare la operațiuni cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive asemănătoare celor determinate de substanțele și produsele stupefiante sau psihotrope. Infracțiunile noi, prevăzute aici pentru prima dată, sunt: infracțiuni de concurență neloială, de evadare, de fals în înscrisuri, infracțiuni privind nerespectarea dispozițiilor privind introducerea în țară de deșeuri și reziduuri, infracțiuni privind organizarea și exploatarea jocurilor de noroc. Ce-a de-a doua inadvertență constă în folosirea singularului și pluralului în aceeași frază atunci când s-a dorit enumerarea infracțiunilor: săvârșirea *unei* infracțiuni dintre cele prevăzute la art. 139 alin. (2) sau *a unei* infracțiuni de concurență neloială, de evadare, de fals în înscrisuri, *infracțiuni* privind nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive, *a unei* infracțiuni privind nerespectarea dispozițiilor privind introducerea în țară de deșeuri și reziduuri, *a unei* infracțiuni privind organizarea și exploatarea jocurilor de noroc ori *a unei* infracțiuni privind regimul juridic al precursorilor de droguri, și *infracțiuni* referitoare la operațiuni cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive asemănătoare celor determinate de substanțele și produsele stupefiante sau psihotrope. Fără efecte practice evidente, textul lasă impresia că pentru anumite infracțiuni este suficientă una singură, în timp ce pentru altele ar fi nevoie de o pluralitate. În același timp, art. 139 alin. (2) CPP este redactat în altă formă, mai consecventă: „în cazul *infracțiunilor* contra securității naționale prevăzute de Codul penal și de legi speciale, precum și în cazul *infracțiunilor* (...), *infracțiunilor* (...), în cazul *infracțiunilor* (...) ori în cazul altor *infracțiuni* (...)".

Se constată astfel, în interiorul metodelor speciale de supraveghere sau cercetare, o lipsă de standardizare a listei infracțiunilor pentru care se pot dispune aceste procedee probatorii;

b) există temeiuri justificate pentru a se crede că datele solicitate constituie probe. Scopul pentru care se încuviințează această măsură este obținerea probelor într-o cauză penală, respectiv stabilirea elementelor de fapt ce servesc la constatarea existenței/inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor pentru soluționarea cauzei. În consecință, măsura nu poate fi dispusă pentru localizarea și interceptarea în vederea depistării suspectului, ci doar în scop probatoriu. Depistarea suspecților și aducerea acestora în fața organelor judiciare (activitate ce nu se confundă cu identificarea autorilor, când nu sunt cunoscuți) nu constituie o activitate de probațiune, care să poată fi îndeplinită prin această măsură. În scopul localizării suspectului poate fi folosită procedura dării în urmărire, prevăzută de art. 521-526 CPP;

c) probele nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranța persoanelor

sau a unor bunuri de valoare. Condiția este similară celei prevăzute de art. 139 alin. (1) lit. b) CPP, la explicațiile căruia facem trimitere;

d) măsura este proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor ori a probelor ce urmează a fi obținute sau gravitatea infracțiunii. Condiția este similară celei prevăzute de art. 139 alin. (1) lit. c) CPP, la explicațiile căruia facem, de asemenea, trimitere.

177. Procedura de urmat. Pentru autorizarea cererii procurorului de obținere a datelor prelucrate de către furnizorii de servicii de comunicații, procedura este similară celei de la supravegherea tehnică, cu câteva particularități. Astfel, *procedura de autorizare* a cererii este următoarea:

a) autorizarea este dată de către judecătorul de drepturi și libertăți;

b) cererea procurorului trebuie făcută în cursul urmăririi penale;

c) cererea se soluționează în termen de 48 de ore, în camera de consiliu, prin încheiere motivată, fără a se emite un mandat.

Punerea în executare a măsurii autorizate de judecătorul de drepturi și libertăți se face de către procuror[1], prin comunicarea încheierii judecătorului de drepturi și libertăți către furnizor.

178. Obținerea datelor în cursul judecății. În practica instanțelor de judecată a apărut o situație care este deosebită față de regula potrivit căreia procurorul cere autorizarea judecătorului de drepturi și libertăți în cursul urmăririi penale. În mod concret, se pune problema care este soluția în cazul în care, în cursul administrării probatoriului în cercetarea judecătorească, reiese nevoia de a verifica data primului apel telefonic, precum și traseul urmat de către persoana vătămată, pentru a se putea determina în concret dacă, având în vedere condiția sa fizică, putea să parcurgă o anume distanță într-o oră.

Prin prevederile sale, art. 152 CPP face referire doar la procurorul de caz care va solicita autorizarea judecătorului de drepturi și libertăți. De asemenea, nici pentru celelalte metode de supraveghere și cercetare nu a fost prevăzută ipoteza în care judecătorul cauzei să poată dispune, în cursul cercetării judecătorești, utilizarea acestor procedee probatorii. Ipotezele în care este nevoie de utilizarea metodelor speciale de supraveghere și cercetare sunt rare, probatoriul fiind deja strâns când instanța este sesizată cu judecata cauzei. Mai mult, pentru o serie de metode, confidențialitatea operațiunilor este esențială pentru a fi eficiente, iar la finalul urmăririi penale persoana vizată trebuie informată asupra activităților. Aceste considerente sunt valabile pentru supravegherea tehnică, datorită faptului că, pentru a fi eficientă, persoana respectivă nu trebuie să cunoască măsurile dispuse împotriva sa, dar unele metode de cercetare, cum ar fi obținerea listingului convorbirilor telefonice, localizarea, transmiterea datelor pe un anumit interval orar, transmiterea datelor financiare, pot constitui probe în procesul penal, contribuind la stabilirea adevărului. Mai mult, dacă aceste probe au fost cerute de inculpat în cursul urmăririi penale și nu au fost administrate de către organele judiciare, este cu atât mai necesar ca ele să poată fi cerute și aduse în cadrul probatoriului.

Un alt argument în sprijinul ideii că judecătorul cauzei poate, în cursul cercetării judecătorești, să dispună din oficiu administrarea oricărei probe pe care o consideră necesară, probă care în cursul urmăririi penale ar fi necesitat autorizarea judecătorului de drepturi și libertăți, se bazează pe regula că cine poate mai mult poate și mai puțin. Atât timp cât judecătorul de drepturi și libertăți poate autoriza măsuri împotriva suspectului, cu atât mai

[1] În același sens, A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 371.

mult un judecător învestit cu judecata cauzei poate solicita și administra, când consideră necesar pentru formarea convingerii sale, probele care pot duce la aflarea adevărului.

În ceea ce privește măsurile care trebuie luate, atât de către procuror, cât și de către instanță, după dispunerea măsurii prevăzute de art. 152 CPP, menționăm că, potrivit art. 12^1 alin. (5) din Legea nr. 506/2004, datele de trafic și datele de localizare solicitate nu fac obiectul ștergerii sau anonimizării de către furnizori, atunci când solicitarea formulată este însoțită ori urmată de o notificare cu privire la necesitatea menținerii lor, în scopul identificării și conservării probelor sau indiciilor temeinice, în cadrul investigațiilor pentru combaterea infracțiunilor ori în domeniul apărării și securității naționale, atât timp cât subzistă motivele care au stat la baza solicitării, dar nu mai mult de 5 ani de la data solicitării sau, după caz, până la pronunțarea unei hotărâri definitive a instanței de judecată. Pe cale de consecință, este necesară notificarea furnizorului cu privire la necesitatea menținerii acestor date, în caz contrar procedându-se la anonimizarea lor după trecerea unui interval de maximum 3 ani de la data realizării comunicării, potrivit art. 5 alin. (1) din aceeași lege.

Instanțele de judecată și organele de urmărire penală au obligația de a notifica furnizorilor încetarea motivelor care au stat la baza solicitării ori, după caz, pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive.

Capitolul al V-lea. Cercetarea datelor şi sistemelor informatice

REGLEMENTARE

Art. 154.[1] **Conservarea datelor informatice.** (1) Dacă există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni, în scopul strângerii de probe ori identificării făptuitorului, suspectului sau a inculpatului, procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală poate dispune conservarea imediată a anumitor date informatice, inclusiv a datelor referitoare la traficul informațional, care au fost stocate prin intermediul unui sistem informatic și care se află în posesia sau sub controlul unui furnizor de rețele publice de comunicații electronice ori unui furnizor de servicii de comunicații electronice destinate publicului, în cazul în care există pericolul pierderii sau modificării acestora.

(2) Conservarea se dispune de procuror, din oficiu sau la cererea organului de cercetare penală, pe o durată de maximum 60 de zile, prin ordonanță care trebuie să cuprindă, în afara mențiunilor prevăzute la art. 286 alin. (2): furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului în posesia cărora se află datele informatice ori care le au sub control, numele făptuitorului, suspectului sau inculpatului, dacă este cunoscut, descrierea datelor ce trebuie conservate, motivarea îndeplinirii condițiilor prevăzute la alin. (1), durata pentru care a fost emisă, menționarea obligației persoanei sau furnizorilor de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorilor de servicii de comunicații electronice destinate publicului de a conserva imediat datele informatice indicate și de a le menține integritatea, în condiții de confidențialitate.

(3) Măsura conservării poate fi prelungită, pentru motive temeinic justificate, de procuror, o singură dată, pe o durată de maximum 30 de zile.

(4) Ordonanța procurorului se transmite, de îndată, oricărui furnizor de rețele publice de comunicații electronice ori furnizor de servicii de comunicații electronice destinate publicului în posesia căruia

[1] Art. 154 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 100 din Legea nr. 255/2013.

se află datele prevăzute la alin. (1) ori care le are sub control, acesta fiind obligat să le conserve imediat, în condiții de confidențialitate.

(5) În cazul în care datele referitoare la traficul informațional se află în posesia mai multor furnizori de rețele publice de comunicații electronice ori furnizori de servicii de comunicații electronice destinate publicului, furnizorul în posesia sau sub controlul căruia se află datele informatice are obligația de a pune, de îndată, la dispoziția organului de urmărire penală informațiile necesare identificării celorlalți furnizori, în vederea cunoașterii tuturor elementelor din lanțul de comunicare folosit.

(6) În termenul prevăzut la alin. (2) și (3), procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală poate, cu autorizarea prealabilă a judecătorului de drepturi și libertăți, să solicite unui furnizor de rețele publice de comunicații electronice ori unui furnizor de servicii de comunicații electronice destinate publicului transmiterea datelor conservate potrivit legii ori poate dispune ridicarea acestei măsuri. Dispozițiile art. 170 alin. (2^1)-(2^5), alin. (4) și (5) și ale art. 171 se aplică în mod corespunzător.

(7) Judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță în termen de 48 de ore cu privire la solicitarea organelor de urmărire penală de transmitere a datelor, prin încheiere motivată, în camera de consiliu.

(7^1)[1] Dispozițiile alin. (1)-(7) se aplică în mod corespunzător și cu privire la datele informatice, inclusiv la datele referitoare la traficul informațional, stocate prin intermediul unui sistem informatic care se află în posesia sau sub controlul altor persoane.

(8) Până la terminarea urmăririi penale, procurorul este obligat să încunoștințeze, în scris, persoanele față de care se efectuează urmărirea penală și ale căror date au fost conservate.

Art. 155.[2] *Abrogat.*

[...]

Art. 168. Percheziția informatică[3]. (1) Prin percheziție în sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice se înțelege procedeul de cercetare, descoperire, identificare și strângere a probelor stocate într-un sistem informatic sau suport de stocare a datelor informatice, realizat prin intermediul unor mijloace tehnice și proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea informațiilor conținute de acestea.

(2)[4] În cursul urmăririi penale, judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală poate dispune efectuarea unei percheziții informatice, la cererea procurorului, atunci când pentru descoperirea și strângerea probelor este necesară cercetarea unui sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice.

(3) Procurorul înaintează cererea prin care se solicită încuviințarea efectuării percheziției informatice împreună cu dosarul cauzei judecătorului de drepturi și libertăți.

(4) Cererea se soluționează în camera de consiliu, fără citarea părților. Participarea procurorului este obligatorie.

(5) Judecătorul dispune prin încheiere admiterea cererii, atunci când aceasta este întemeiată, încuviințarea efectuării percheziției informatice și emite de îndată mandatul de percheziție.

(6) Încheierea instanței trebuie să cuprindă:

a) denumirea instanței;

b) data, ora și locul emiterii;

c) numele, prenumele și calitatea persoanei care a emis mandatul;

d) perioada pentru care s-a emis mandatul și în cadrul căreia trebuie efectuată activitatea dispusă;

e) scopul pentru care a fost emis;

---

[1] Alin. (7^1) al art. 154 a fost introdus prin art. I pct. 3 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

[2] Art. 155 a fost abrogat prin art. 102 pct. 101 din Legea nr. 255/2013.

[3] Denumirea marginală a art. 168 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 108 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (2) al art. 168 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 109 din Legea nr. 255/2013.

f)[1] sistemul informatic sau suportul de stocare a datelor informatice care urmează a fi percheziționat, precum și numele suspectului sau inculpatului, dacă este cunoscut;

g) semnătura judecătorului și ștampila instanței.

(7) Încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță asupra cererii de încuviințare a efectuării percheziției informatice nu este supusă căilor de atac.

(8)[2] În cazul în care, cu ocazia efectuării percheziției unui sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice, se constată că datele informatice căutate sunt cuprinse într-un alt sistem informatic ori suport de stocare a datelor informatice și sunt accesibile din sistemul sau suportul inițial, procurorul dispune de îndată conservarea, copierea datelor informatice identificate și va solicita de urgență completarea mandatului, dispozițiile alin. (1)-(7) aplicându-se în mod corespunzător.

(9) În vederea executării percheziției dispuse, pentru asigurarea integrității datelor informatice stocate pe obiectele ridicate, procurorul dispune efectuarea de copii.

(10) Dacă ridicarea obiectelor care conțin datele informatice prevăzute la alin. (1) ar afecta grav desfășurarea activității persoanelor care dețin aceste obiecte, procurorul poate dispune efectuarea de copii, care servesc ca mijloc de probă. Copiile se realizează cu mijloace tehnice și proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea informațiilor conținute de acestea.

(11)[3] Percheziția în sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice se efectuează în prezența suspectului ori a inculpatului, dispozițiile art. 159 alin. (10) și (11) aplicându-se în mod corespunzător.

(12) Percheziția în sistem informatic ori a unui suport de stocare a datelor informatice se efectuează de un specialist care funcționează în cadrul organelor judiciare sau din afara acestora, în prezența procurorului sau a organului de cercetare penală.

(13) Procesul-verbal de percheziție informatică trebuie să cuprindă:

a)[4] numele persoanei de la care a fost ridicat sistemul informatic sau suporturile de stocare a datelor informatice ori numele persoanei al cărei sistem informatic este cercetat;

b) numele persoanei care a efectuat percheziția;

c) numele persoanelor prezente la efectuarea percheziției;

d) descrierea și enumerarea sistemelor informatice ori suporturilor de stocare a datelor informatice față de care s-a dispus percheziția;

e) descrierea și enumerarea activităților desfășurate;

f) descrierea și enumerarea datelor informatice descoperite cu ocazia percheziției;

g) semnătura sau ștampila persoanei care a efectuat percheziția;

h) semnătura persoanelor prezente la efectuarea percheziției.

(14) Organele de urmărire penală trebuie să ia măsuri ca percheziția informatică să fie efectuată fără ca faptele și împrejurările din viața personală a celui la care se efectuează percheziția să devină, în mod nejustificat, publice.

(15) Datele informatice identificate cu caracter secret se păstrează în condițiile legii.

(16)[5] În cursul judecății, percheziția informatică se dispune de către instanță, din oficiu sau la cererea procurorului, a părților ori a persoanei vătămate, în cazurile prevăzute la alin. (2). Mandatul de efectuare a percheziției informatice dispuse de instanță se comunică procurorului, care procedează potrivit alin. (8)-(15).

---

[1] Lit. f) de la alin. (6) al art. 168 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 109 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (8) al art. 168 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 109 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (11) și (12) ale art. 168 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 109 din Legea nr. 255/2013.

[4] Lit. a) de la alin. (13) al art. 168 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 109 din Legea nr. 255/2013.

[5] Alin. (16) al art. 168 a fost introdus prin art. 102 pct. 109 din Legea nr. 255/2013.

Art. 168¹.[1] **Efectuarea percheziției informatice de lucrători de poliție.** Efectuarea percheziției informatice prevăzută la art. 168 alin. (12) se poate realiza și de către lucrători de poliție specializați, în prezența procurorului sau a organului de cercetare penală.

COMENTARIU

179. Modalități de cercetare a datelor și sistemelor informatice. Reglementarea actuală permite cercetarea datelor[2] și sistemelor informatice[3] prin *trei modalități diferite*:

– accesul la un sistem informatic [art. 138 alin. (1) lit. b) CPP];

– conservarea datelor informatice (art. 154 CPP);

– percheziția informatică (art. 168 CPP).

Între cele trei forme de cercetare există deosebiri și asemănări, atât sub aspectul obiectului activității, cât și sub aspectul modalității de autorizare și, nu în ultimul rând, sub aspectul material, al aducerii probei în fața instanței de judecată. Cele trei forme *pot coexista în același dosar penal*, putând fi utilizate ca pași ai unui proces mai amplu, începând cu accesul la un sistem informatic, apoi conservarea probelor observate, găsite în sistem și, ulterior, valorificarea acestora prin percheziția informatică, sau *pot fi folosite individual*, fără legătură unele cu altele, nefiind condiționate unele de altele.

Astfel, *„accesul la un sistem informatic"*, menționat de art. 138 alin. (1) lit. b) CPP, este definit prin alin. (3), (4) și (5) ale aceluiași articol. Accesul într-un sistem informatic înseamnă pătrunderea, fără înștiințarea proprietarului sau utilizatorului, în programele care rulează pe un calculator. Pătrunderea se poate realiza prin programe informatice de tip cal troian, care sunt instalate într-un calculator și comunică toate datele rulate pe acel sistem informatic către organele judiciare. Pătrunderea într-un sistem informatic se poate realiza de la distanță, prin intermediul unei rețele sau al conexiunii la internet folosite de utilizator, sau prin instalarea directă, atunci când există acces la sistemul informatic, a programului care transmite operațiunile către organele judiciare. De asemenea, se poate folosi chiar resursa sistemului informatic, fiecare calculator având posibilitatea de a fi gestionat de la distanță – ceea ce presupune accesul la sistemul informatic, pentru activarea acestei funcții.

Autorizarea activității este un *prim pas* în administrarea probatoriului, deoarece, după identificarea probelor, ele trebuie colectate și aduse în fața instanței, acest lucru realizându-se prin celelalte mijloace de probă, următorul pas ar fi conservarea datelor informatice și, finalmente, ridicarea lor împreună cu sistemul informatic, prin procedura percheziției domiciliare și informatice.

Cel de-*al doilea pas* în activitatea de administrare a probatoriului, după accesul la un sistem informatic, îl reprezintă *conservarea datelor informatice*, prevăzută de art. 154 CPP. Astfel, dacă organul de urmărire penală are cunoștință despre activitatea infracțională a suspectului, activitate desfășurată prin intermediul unui sistem informatic sau de pe un sistem informatic, poate dispune conservarea datelor informatice la furnizorul de servicii de comunicații.

---

[1] Art. 168¹ a fost introdus prin art. II pct. 32 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Potrivit art. 138 alin. (5) CPP, „Prin *date informatice* se înțelege orice reprezentare de fapte, informații sau concepte sub o formă adecvată prelucrării într-un sistem informatic, inclusiv un program capabil să determine executarea unei funcții de către un sistem informatic".

[3] Conform art. 138 alin. (4) CPP, „Prin *sistem informatic* se înțelege orice dispozitiv sau ansamblu de dispozitive interconectate ori aflate în relație funcțională, dintre care unul sau mai multe asigură prelucrarea automată a datelor, cu ajutorul unui program informatic".

Activitatea pe internet a unei persoane este înregistrată de la momentul conectării calculatorului și până la momentul deconectării sale. Fiecare activitate desfășurată în calculator, pe internet sau în sistemele de stocare de baze de date, rămâne înregistrată în așa-numitele „log-uri", în fapt urme pe care programele le înregistrează despre activitatea lor. Aceste log-uri rămân înregistrate diferit în funcție de tipul de activitate desfășurată.

Activitățile desfășurate în calculatorul personal rămân stocate în acesta, iar pentru utilizator pot fi găsite la istoria activităților, dar ele pot fi regăsite mult mai detaliat folosindu-se programe specializate de găsire a istoricului activității.

Activitățile desfășurate pe internet rămân stocate, înregistrate în calculatorul personal, în memoria router-elor, precum și în memoria sistemelor informatice care gestionează traficul din partea furnizorului de servicii de comunicații.

Activitățile desfășurate pe anumite site-uri sau pe sisteme de stocare a bazelor de date[1] sunt stocate în calculatoarele personale (utilizator), în sistemele de transfer al informației (furnizorul de internet), în site-urile respective și în bazele de date accesate. Fiecare dintre aceste sisteme colectează date ale activității utilizatorului, fie că el dorește acest lucru sau nu.

Conservarea datelor privind activitățile unui utilizator poate fi realizată de către procuror fie la furnizorul de servicii de comunicații (ISP), fie la proprietarul site-ului accesat sau la societatea unde este găzduită baza de date accesată.

Cel de-*al treilea pas* al activității procurorului poate consta în ridicarea sistemului informatic utilizat pentru accesarea internetului sau cu care s-a realizat infracțiunea, prin procedura *percheziției domiciliare*, completată cu o *percheziție informatică*, aceasta constând în deschiderea sistemului și verificarea conținutului său informatic, „cercetarea, descoperirea, identificarea și strângerea probelor stocate într-un sistem informatic sau suport de stocare a datelor informatice, realizat prin intermediul unor mijloace tehnice și proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea informațiilor conținute de acestea" [art. 168 alin. (1) CPP]. Tot în cadrul acestei activități se poate dispune o percheziție informatică la furnizorul de servicii informatice (*internet service provider* – ISP) și la gazda bazelor de date (*host*). În aceste două cazuri, ridicarea echipamentelor informatice este aproape imposibilă, astfel că simpla percheziție informatică asupra bazelor de date care au legătură cu activitatea infracțională a suspectului, precum și copierea bazelor de date aparținând acestuia sunt suficiente.

Ceea ce caută organele judiciare poate fi subsumat noțiunii de *„probe digitale"*. Acestea au fost definite în literatura de specialitate ca fiind „informații cu valoare probatorie pentru organele de urmărire penală și instanța de judecată, care sunt stocate, prelucrate sau transmise prin intermediul unui sistem informatic, cum ar fi probe informatice, probe audio/video digitale, cele transmise prin telefonul mobil, facturi digitale. Aceste probe nu sunt evidente, fiind conținute în echipamentele informatice care le stochează, fiind

[1] O *bază de date*, uneori numită și *bancă de date*, reprezintă o modalitate de stocare a unor informații și date pe un suport extern (un dispozitiv de stocare), cu posibilitatea extinderii ușoare și a regăsirii rapide a acestora. De obicei, o bază de date este memorată în unul sau mai multe fișiere. Bazele de date sunt manipulate cu ajutorul sistemelor de gestiune a bazelor de date. Cel mai răspândit tip de baze de date este cel relațional, în care datele sunt memorate în tabele. Pe lângă tabele, o bază de date relațională mai poate conține: indecși, proceduri stocate, declanșatori, utilizatori și grupuri de utilizatori, tipuri de date, mecanisme de securitate și de gestiune a tranzacțiilor etc. – http://ro.wikipedia.org/wiki/Baz%C4%83_de_date.

nevoie de echipamente de investigație și softuri specializate, specifice, pentru ca acestea să devină disponibile, tangibile și utilizabile"[1].

Respectând structura tripartită a probelor îmbrățișată de legiuitor în noul Cod de procedură penală, avem, astfel:

– imagine – mijloc de probă din care rezultă proba propriu-zisă (că persoana respectivă a fost într-un anumit loc, că s-a întâlnit cu cineva, că a fost remisă o sumă de bani etc.);

– procedeu probatoriu – percheziția informatică, accesarea unui sistem informatic etc.;

– corp delict – PC/HDD – suportul ce conține informația înmagazinată/imprimată, date care constituie documente, fotografii, filme sau softuri/programe care desfășoară o anumită activitate.

180. Procedura de cercetare a datelor și sistemelor informatice. Procedura de cercetare diferă în funcție de tipul de activitate pe care organele de urmărire penală doresc să o desfășoare și de nivelul de intruziune în viața privată.

180.1. Accesul la un sistem informatic. Pentru metoda de supraveghere tehnică prevăzută de art. 138 alin. (1) lit. b) raportat la alin. (3)-(5) CPP, procedura de investigație este cea prevăzută de art. 139 CPP, similară pentru toate metodele de supraveghere tehnică[2]. Această procedură presupune acordarea celui mai ridicat nivel de garanții procesuale, prin limitarea investigației la fapte de o anumită gravitate; pentru a fi autorizată activitatea, trebuie îndeplinite o serie de condiții, așa cum arătam la analiza art. 139 CPP.

180.2. Conservarea datelor informatice[3]**.** Pentru modalitatea de cercetare prevăzută de art. 154 CPP, autorizarea se poate dispune dacă există o „suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni, în scopul strângerii de probe ori identificării făptuitorului, suspectului sau a inculpatului"; *procurorul este cel care dispune conservarea datelor informatice prin ordonanță*, pentru o perioadă de maximum 60 de zile, ce poate fi prelungită pentru cel mult 30 de zile. Observăm că singurele condiții prevăzute de lege pentru a fi dispusă conservarea datelor informatice sunt legate de suspiciunile rezonabile și de scopul strângerii probei. Există din nou diferență între condițiile în care se pot dispune metodele speciale de cercetare, așa cum arătam, fiecare având propriile condiții de autorizare.

Ordonanța procurorului trebuie să conțină toate elementele prevăzute de art. 286 alin. (2) CPP și mențiunile specifice metodei de cercetare:

– furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului în posesia cărora se află datele informatice ori care le au sub control (*ISP* sau *host*);

– numele făptuitorului, suspectului sau inculpatului, dacă este cunoscut;

– descrierea datelor ce trebuie conservate;

– motivarea îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege;

– durata pentru care a fost emisă;

– menționarea obligației persoanei sau furnizorilor de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorilor de servicii de comunicații electronice destinate publicului de

[1] *Ghid introductiv pentru aplicarea dispozițiilor legale referitoare la criminalitatea informatică*, București, 2004, p. 74 și urm., www.riti-internews.ro; R. JURJ-TUDORAN, *Metode speciale de supraveghere și protecția martorilor în cauzele penale complexe*, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 78-79.

[2] Pentru detalii, a se vedea *supra*, partea generală, capitolul al IV-lea al prezentului titlu, secțiunea a 2-a.

[3] Potrivit alin. (7[1]) al art. 154 CPP, dispozițiile alin. (1)-(7) ale aceluiași articol se aplică în mod corespunzător și cu privire la datele informatice, inclusiv la datele referitoare la traficul informațional, stocate prin intermediul unui sistem informatic care se află în posesia sau sub controlul altor persoane.

a conserva imediat datele informatice indicate și de a le menține integritatea, în condiții de confidențialitate.

După conservarea datelor informatice, procurorul are posibilitatea să ceară datele conservate sau să dispună ridicarea măsurii. Textul este lipsit de coerență, deoarece ridicarea măsurii este puțin posibilă, în condițiile în care procurorul a stabilit că are nevoie de acele date, măsura și-a produs efectele o anumită perioadă de timp, iar clasarea cauzei fără a se analiza acele date este improbabilă. Pentru aceste motive, credem că, pentru finalizarea cauzei, procurorul trebuie să se adreseze judecătorului de drepturi și libertăți pentru emiterea autorizației de a primi toate datele conservate la dispoziția sa.

Procurorul *poate solicita furnizorului de servicii datele conservate, cu autorizarea judecătorului de drepturi și libertăți*, care se va pronunța în termen de 48 de ore de la sesizare, prin încheiere motivată, în camera de consiliu. Procedura de predare a datelor informatice este prevăzută de art. 170 și urm. CPP, stabilindu-se și posibilitatea pentru persoanele care au deținut aceste date să le semneze digital. Așa cum arătam, prin art. 142[1] CPP a fost introdusă posibilitatea aplicării semnăturii electronice extinse a fișierelor digitale, care are rolul de a autentifica fișierul, constituind o garanție că, din momentul semnării, acesta nu a mai fost modificat. Pentru modificările efectuate anterior, persoana care le-a semnat își asumă răspunderea că nu sunt făcute de către persoane neautorizate sau de către alte persoane decât titularii fișierului.

Credem că reglementarea prevăzută de art. 154 CPP poate fi îmbunătățită, în sensul ca, ulterior dispoziției de conservare a datelor informatice, procurorul să solicite judecătorului de drepturi și libertăți confirmarea măsurii și, în completare, obligarea furnizorului de servicii de a preda datele conservate. În cazul în care judecătorul de drepturi și libertăți nu emite autorizația, măsura conservării va fi ridicată, fișierele respective urmând să fie supuse procedurii aplicate de furnizorul de servicii întregii baze de date, fără nicio altă obligație legală.

180.3. Percheziția informatică. Așa cum arătam, următorul pas în administrarea probatoriului îl constituie percheziția informatică reglementată de art. 168 CPP. Activitatea ce se poate desfășura de organele judiciare în cursul acesteia constă în „cercetarea, descoperirea, identificarea și strângerea probelor stocate într-un sistem informatic sau suport de stocare a datelor informatice, realizat prin intermediul unor mijloace tehnice și proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea informațiilor conținute de acestea".

În mod concret, organele judiciare analizează cu ajutorul unor softuri specializate conținutul datelor stocate pe sisteme informatice sau pe suporturi de stocare a datelor informatice. Analiza se poate realiza și asupra unor copii certificate prin semnătură electronică.

Aparent, activitatea desfășurată în cursul percheziției informatice se suprapune cu cea desfășurată în cazul accesării unui sistem informatic. În cazul accesării unui sistem informatic, activitatea se desfășoară fără cunoștința persoanei suspectate, iar posibilitățile de cercetare ale organelor judiciare sunt destul de reduse, pentru a nu provoca suspiciunea utilizatorului sistemului informatic. Percheziția informatică, pe de altă de parte, presupune verificarea conținutului sistemului informatic sau al unui suport de memorie sub aspectul conținutului informațiilor și, ulterior, posibilitatea interpretării acestora. De exemplu, verificarea conținutului unui sistem informatic pentru găsirea unor facturi, fotografii din care să rezulte date despre cumpărarea unor produse sau legăturile din cadrul unei organizații; verificarea unui sistem informatic unde poate fi găsit un program de prelucrare a fotografiilor sau documentelor și, ulterior, verificarea istoricului acelui program, pentru a se stabili care au fost fotografiile sau documentele modificate – pentru documentarea

unui dosar de fals; verificarea programelor dintr-un sistem informatic și istoricul acestora, pentru a se stabili care au fost serverele accesate, ce activități s-au derulat pe acestea – pentru documentarea unui dosar de cybercrime – etc.

Percheziția informatică presupune activități ample, laborioase, uneori cu programe specializate – de recuperare a fișierelor șterse, de verificare și interpretare a regiștrilor sistemului –, fiind comparabilă cu o percheziție domiciliară.

Efectuarea percheziției informatice *se dispune, în cursul urmăririi penale, de către judecătorul de drepturi și libertăți*, la cererea procurorului, „atunci când pentru descoperirea și strângerea probelor este necesară cercetarea unui sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice". *În cursul judecății*, percheziția informatică *se dispune de către instanță*, din oficiu sau la cererea procurorului, a părților ori a persoanei vătămate, în aceleași cazuri ca acelea menționate anterior.

În lipsa unor dispoziții exprese privind condițiile în care se poate autoriza acest tip de percheziție (cu excepția condiției privind aptitudinea măsurii de a conduce la descoperirea și strângerea probelor), se aplică cele prevăzute de art. 157 CPP privind percheziția domiciliară. Reglementarea percheziției informatice este prevăzută în Secțiunea a 2-a – „Alte forme de percheziție" – împreună cu percheziția corporală și cea a unui vehicul, dar modul ei de autorizare este diferit de acestea.

Percheziția informatică *poate fi realizată în două modalități*:

a) cu ridicarea sistemului informatic;

b) fără ridicarea acestuia.

Pentru *prima variantă* de percheziție informatică, organele judiciare trebuie să ridice sistemul informatic de la domiciliul sau sediul suspectului ori inculpatului. Aceasta implică obținerea unui mandat din partea judecătorului de drepturi și libertăți pentru percheziție domiciliară, în temeiul dispozițiilor art. 157 și urm. CPP. Cu ocazia efectuării percheziției domiciliare se pot ridica, în măsura în care constituie mijloace de probă, atât sistemul informatic, cât și orice alte suporturi de informație, despre care există suspiciuni rezonabile că ar conține probe privind săvârșirea sau pregătirea săvârșirii infracțiunii.

Ulterior, toate acestea, atât sistemul informatic, cât și suporturile cu informație, care pot fi stick-uri de memorie, CD-uri, DVD-uri, HDD externe etc., vor fi analizate și investigate în baza autorizației de percheziție informatică.

În opinia noastră, nu se va putea efectua o percheziție informatică asupra unui sistem informatic aflat în posesia suspectului sau inculpatului, dacă acesta nu este ridicat și predat, în condiții legale, organelor judiciare. Efectuarea unei percheziții în căutarea unor obiecte materiale care nu au legătură cu sistemul informatic și ridicarea sistemului, fără autorizarea prealabilă a judecătorului de drepturi și libertăți, va duce fie la imposibilitatea emiterii autorizației de percheziție informatică, fie probele astfel obținute vor fi lovite de nulitate, ca probe derivate, în temeiul dispozițiilor art. 102 alin. (4) CPP.

Cea de-*a doua variantă* de percheziție informatică se referă la situația când fișierele care ar putea conține probe sunt găzduite, se găsesc pe sisteme de stocare on-line, prin închirierea de către suspect sau inculpat de spațiu de depozitare a informației. În acest caz, informația se găsește pe sisteme complexe, cu capacitate de stocare foarte mare, alături de alte informații ale altor utilizatori. Ridicarea sistemului informatic și predarea sa organelor de anchetă ar pune respectiva societate în imposibilitatea de a mai funcționa, astfel că varianta ce poate fi utilizată constă în copierea întregului conținut al informației suspectului sau inculpatului, semnarea cu semnătură electronică spre neschimbare a acelor fișiere și transmiterea lor spre analiză.

Furnizorul de servicii de găzduire a informației (*host*) nu va elibera această informație, aceste fișiere la simpla cerere a organelor de urmărire penală, fiind necesară emiterea unei autorizații din partea judecătorului de drepturi și libertăți, în temeiul dispozițiilor art. 154 alin. (7) raportat la art. 170 și art. 171 CPP.

Ulterior predării fișierelor, în baza unui mandat de percheziție informatică, acestea vor putea fi analizate.

Condițiile și procedura pentru autorizarea percheziției informatice sunt prevăzute de art. 168 CPP. Mandatul este emis de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța competentă să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în circumscripția căreia se află sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, respectiv de instanța de judecată, atunci când, pentru descoperirea și strângerea probelor, este necesară cercetarea unui sistem informatic sau a unui sistem de stocare a datelor.

Cele două condiții de mai sus trebuie corelate cu cele prevăzute de art. 157 CPP, acestea fiind condiții generale pentru admisibilitatea unei cereri de percheziție:

– suspiciunea rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni de către o persoană ori deținerea unor obiecte sau înscrisuri ce au legătură cu o infracțiune;

– presupunerea că percheziția poate conduce la descoperirea și strângerea probelor cu privire la această infracțiune, la conservarea urmelor săvârșirii infracțiunii ori la prinderea suspectului sau inculpatului;

– a fost începută urmărirea penală.

Cererea procurorului privind încuviințarea percheziției se soluționează[1] *în camera de consiliu, fără citarea părților*, dar *participarea procurorului este obligatorie*. *Încheierea* prin care judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță asupra cererii *nu este supusă căilor de atac*. Spre deosebire de percheziția domiciliară, unde pentru procedura încuviințării de către instanța de judecată se face trimitere la dispozițiile prevăzute pentru faza urmăririi penale [art. 158 alin. (11) raportat la alin. (2)-(8) CPP], în cazul percheziției informatice nu se face nicio precizare în acest sens în cuprinsul alin. (16) al art. 168 CPP, de unde rezultă că se aplică dispozițiile generale privind judecata, iar încheierea pronunțată de instanță poate fi atacată odată cu sentința, conform art. 408 CPP.

Încheierea instanței trebuie să conțină elementele-standard, iar mandatul de percheziție trebuie să conțină aceleași elemente (denumirea instanței, data, ora și locul emiterii, numele, prenumele și calitatea persoanei care a emis mandatul, perioada pentru care s-a emis și în cadrul căreia trebuie efectuată activitatea dispusă, scopul pentru care a fost emis, sistemul informatic sau suportul de stocare a datelor informatice care urmează a fi percheziționat, precum și numele suspectului sau inculpatului, dacă este cunoscut, semnătura judecătorului și ștampila instanței). Din analiza comparativă a textului art. 168 alin. (6) cu art. 158 alin. (7) CPP se observă că, în cazul percheziției informatice, legiuitorul a omis să specifice conținutul mandatului de percheziție informatică, dar, datorită sediului materiei, precum și datorită faptului că percheziția informatică este o specie a percheziției în general, credem că, după pronunțarea încheierii de admitere a cererii de percheziție informatică, se va emite mandatul corespunzător, care va cuprinde exact elementele pe care le conține și încheierea instanței.

[1] Spre deosebire de procedura încuviințării percheziției domiciliare [art. 158 alin. (5) CPP, care prevede un termen de 24 de ore], în cazul celei informatice nu este reglementat un termen în care cererea trebuie soluționată.

Trebuie menționat că *identificarea sistemului informatic sau a suportului de stocare a datelor* este o necesitate, mai ales în situația percheziției unor sedii cu sisteme informatice multiple sau cu suporturi de date multiple. Identificarea poate fi făcută după orice criteriu care poate stabili cu certitudine apartenența sistemului suspectului sau inculpatului ori dacă acesta a lucrat sau lucrează pe acel sistem ori pe acele sisteme, nefiind obligatorie identificarea sistemului informatic sau a suportului de stocare după numărul de fabricație (*serial number*).

Întrucât cele mai multe sisteme informatice sunt conectate la internet, iar la sediile multor instituții există rețele private, se poate identifica, în momentul executării mandatului de percheziție informatică, că suspectul sau inculpatul a salvat datele sale pe un alt sistem informatic care nu este arătat în cuprinsul mandatului inițial. În această situație, procurorul va proceda la copierea datelor respective, pe aceeași cale pe care au fost făcute salvările de către suspect sau inculpat – fără a ridica sau percheziționa sistemul informatic respectiv –, și va solicita judecătorului de drepturi și libertăți *completarea mandatului de percheziție inițial*. Din economia textului rezultă că se solicită completarea, și nu emiterea unui alt mandat.

Percheziția informatică *se efectuează* de un specialist care funcționează în cadrul organelor judiciare sau din afara acestora[1], *în prezența* suspectului sau inculpatului[2], a procurorului sau a organului de cercetare penală, iar la final *se va întocmi un proces-verbal* care va consemna rezultatele activității. Procesul-verbal de percheziție informatică trebuie să cuprindă mențiunile prevăzute de art. 168 alin. (13) CPP: numele persoanei de la care au fost ridicate sistemul informatic sau suporturile de stocare a datelor informatice ori numele persoanei al cărei sistem informatic este cercetat, numele persoanei care a efectuat percheziția, numele persoanelor prezente la efectuarea ei, descrierea și enumerarea sistemelor informatice ori a suporturilor de stocare a datelor informatice față de care s-a dispus percheziția, descrierea și enumerarea activităților desfășurate, descrierea și enumerarea datelor informatice descoperite cu ocazia percheziției, semnătura sau ștampila persoanei care a efectuat percheziția, semnătura persoanelor prezente la efectuarea ei.

Analizând comparativ reglementarea de la art. 168 alin. (13) referitoare la conținutul procesului-verbal de percheziție informatică și pe cea de la art. 161 alin. (2) CPP privind conținutul procesului-verbal de percheziție domiciliară, observăm că cea de-a doua este mult mai detaliată, procesul-verbal de percheziție domiciliară trebuind să fie mult mai detaliat, mai explicit asupra bunurilor, obiectelor găsite, identificate la locul percheziției, cuprinzând inclusiv descrierea acestora. Pe de altă parte, chiar conținutul activității percheziției informatice este menționat sintetic în procesul-verbal, putând crea organelor judiciare reprezentarea că este suficientă o descriere superficială pentru validitatea acestuia.

---

[1] Prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost introdusă posibilitatea ca percheziția informatică să fie realizată de specialiști din cadrul organelor de poliție, în prezența procurorului sau a organului de cercetare penală. Această prevedere a apărut din necesități de ordin practic, deoarece organele de urmărire penală nu au specialiști în diversele cauze pentru care desfășoară activități. Astfel, se poate realiza percheziția informatică de specialiștii poliției, dar în prezența procurorului sau a organelor de cercetare penală, care vor urmări respectarea regulilor procesuale penale.

[2] Potrivit art. 168 alin. (11) raportat la alin. (10) și (11) ale art. 159 CPP, persoanei percheziționate i se va permite să fie asistată ori reprezentată de o persoană de încredere. Când persoana la care se face percheziția este reținută ori arestată, va fi adusă la percheziție, iar în cazul în care nu poate fi adusă, percheziția se face în prezența unui reprezentant ori martor asistent. Nu se precizează însă nimic în legătură cu asistența juridică [cum se face, în cazul percheziției domiciliare, în alin. (9) al art. 159 CPP, la care însă alin. (11) al art. 168 nu face trimitere], dar, având în vedere dispozițiile generale privind drepturile suspectului sau inculpatului (art. 78 și art. 83 CPP), acesta poate solicita prezența unui avocat, iar dacă suspectul sau inculpatul este reținut sau arestat, se aplică dispozițiile art. 90 lit. a) CPP privind asistența obligatorie a acestuia.

Trebuie menționat că activitățile desfășurate cu ocazia percheziției informatice sunt mult mai laborioase și mai complexe decât cele necesare pentru o percheziție domiciliară. Aceste activități trebuie descrise în amănunt, așa cum trebuie descrise în amănunt și rezultatele percheziției, respectiv probele găsite în sistemul informatic sau suportul de stocare a datelor percheziționat.

Lipsa descrierii în amănunt a activităților desfășurate duce la lipsa unei legături între acestea și rezultate, putând avea drept consecință înlăturarea din ansamblul probator a probelor obținute printr-un asemenea procedeu. Practic, lipsește legătura dintre activitățile care se fac în îndeplinirea percheziției și probele rezultate din aceste activități, creându-se suspiciunea că probele au fost fabricate, fără legătură cu sistemul informatic al suspectului sau inculpatului.

În situația unor infracțiuni cibernetice, lipsa legăturii dintre activitățile percheziției informatice și probele obținute poate conduce organele judiciare la soluții incomplete sau eronate, fie de achitare, fie de condamnare, deoarece adevărul judiciar este recompus pe baza unor probe necredibile sau cărora li se acordă o prea mare credibilitate.

De asemenea, foarte importante sunt *rezultatele percheziției informatice, care trebuie descrise în amănunt*. În cazul unor infracțiuni contra libertății și integrității sexuale prin mijloace de comunicare la distanță, prin trimiterea pe internet de fotografii, filme, mesaje, descoperirea acestora în sistemul informatic al suspectului/inculpatului poate conduce la concluzia existenței infracțiunii – probele pot fi aduse în dosarul cauzei prin tipărire, prezentare pe sistemele video de la sediul instanței. În alte cazuri – fraude comise prin sisteme informatice și mijloace de plată electronice –, intervențiile autorului constau în folosirea unor linii de comandă care pot sparge parolele de securitate ale sistemelor în care se dorește să se intre sau folosirea unor programe speciale care pot sparge aceste parole. În cazul tranzacțiilor frauduloase pe internet nu rămân în sistemul informatic urme care pot fi tipărite sau vizionate asemeni unor fișiere video, astfel că descrierea rezultatelor obținute trebuie să fie foarte detaliată, pentru a putea fi înțelese atât de un utilizator cu cunoștințe de informatică superioare, dar și de o persoană cu mai puține cunoștințe informatice, așa cum sunt în general organele judiciare, care apelează la experți autorizați pentru interpretarea rezultatelor.

Rezultatele percheziției informatice beneficiază de un *regim de confidențialitate sporit*: pe de o parte, organele judiciare trebuie să se asigure că faptele și împrejurările din viața personală a suspectului sau inculpatului nu vor ajunge în mod nejustificat la cunoștința publicului – credem că textul se referă la acele fapte și informații care nu au legătură cu activitatea infracțională, deoarece acelea care sunt legate de infracțiuni vor fi reținute și arătate în rechizitoriu și în hotărârea instanței; în categoria acestor fapte și informații sunt cele relative la starea de sănătate a suspectului sau inculpatului ori a familiei sale, informații financiare, legături personale ale acestuia, obiceiuri privind viața intimă etc.

Pe de altă parte, dacă cu prilejul percheziției informatice sunt descoperite *informații clasificate*, fie că sunt sau nu în legătură cu infracțiunea cercetată, trebuie asigurată păstrarea secretului lor, dar nu față de organele judiciare, acestea având drept de acces la informațiile clasificate[1].

[1] Potrivit Hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii nr. 140/2014 pentru aprobarea Regulamentului privind accesul judecătorilor, procurorilor și magistraților-asistenți ai Înaltei Curți de Casație și Justiție la informații clasificate secrete de stat și secrete de serviciu (www.csm1909.ro).

Capitolul al VI-lea. Percheziția și ridicarea de obiecte și înscrisuri

Secțiunea 1. Considerații generale

REGLEMENTARE

Art. 156. Dispoziții comune. (1) Percheziția poate fi domiciliară, corporală, informatică sau a unui vehicul.

(2) Percheziția se efectuează cu respectarea demnității, fără a constitui ingerință disproporțională în viața privată.

COMENTARIU

181. Cadrul legal. Forme de percheziție. Noul Cod de procedură penală introduce în textul legal procedeele probatorii, trecând de la o clasificare dual a materiei probelor, din probe și mijloace de probă, la una tripartită: probe, mijloace de probă și procedee probatorii. Introducerea procedeelor probatorii lărgește mult modalitatea de administrare a probelor în procesul penal, aici fiind inclusă majoritatea activităților pe care le desfășoară organele judiciare.

Această organizare are în realitate doar un impact teoretic, cu consecințe minore asupra activităților practice. Reglementarea este de natură să stabilească principiile de utilizare a procedeelor probatorii, iar ori de câte ori vom analiza în concret modalitatea de utilizare a unui procedeu probatoriu, suntem obligați să ne aplecăm asupra sa. În plus, noua reglementare definește procedeele probatorii ca fiind „modalitatea legală de obținere a mijlocului de probă" (art. 97 CPP).

Percheziția este reglementată în Capitolul VI al Titlului IV din Partea generală a Codului de procedură penală, în art. 156-168. În noua reglementare sunt prevăzute patru forme de percheziție: domiciliară, corporală, informatică și a unui vehicul. Credem că prin această modalitate a fost acoperită întreaga sferă a activităților posibile.

Ca regulă generală, procedura aplicabilă percheziției domiciliare este mult simplificată în cazul percheziției unui vehicul, al percheziției corporale. În cazul percheziției informatice, procedura de realizare are particularități rezultate din natura obiectului cercetat și din natura informațiilor căutate.

Întrucât considerăm percheziția informatică o modalitate – cea mai puternică – de investigare a unui sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor, am tratat acest tip de percheziție anterior, alături de conservarea datelor informatice și accesarea unui sistem informatic[1].

În cadrul reglementării acestor tipuri de percheziție se realizează individualizarea lor, arătându-se expres că percheziția domiciliară se realizează la domiciliu sau asupra bunurilor din domiciliu și, în plus, în orice spațiu care aparține sau este folosit de către o persoană fizică ori juridică. Reglementarea este un pas înainte prin claritate, dar ar putea constitui un important regres sub aspectul respectării vieții private, putând duce la erori mari în activitatea concretă, dacă nu este realizată o documentare serioasă prealabilă solicitării autorizării percheziției. De asemenea, va constitui un subiect important de analiză în

[1] A se vedea *supra*, partea generală, capitolul al V-lea al acestui titlu.

momentul introducerii cererii de autorizare a percheziției. Din acest punct de vedere, credem că lărgirea extremă a înțelesului noțiunii de *domiciliu*, incluzând aici orice spațiu, inclusiv domiciliul profesional ori locații provizorii [art. 157 alin. (2) CPP], trebuie tratată cu atenție de către organele de urmărire penală, putând conduce la erori ale activității probatorii. În doctrină s-a definit domiciliul ca fiind „în primul rând locul unde persoana își desfășoară viața privată, viața de familie și alte asemenea legături"[1].

Noua reglementare soluționează, într-un mod corespunzător, situația probelor transferate sau a persoanelor care s-au ascuns în alte locații decât cele arătate în autorizația de percheziție. Despre *extinderea percheziției și la alte locații* („*învecinate*" – s.n.) procurorul care a dispus-o trebuie să anunțe de îndată judecătorul de drepturi și libertăți. Nu împărtășim opiniile exprimate în literatura de specialitate[2] în sensul că noua locație trebuie să fie cunoscută la momentul emiterii mandatului și indicată în acesta. O astfel de interpretare lipsește de conținut dispozițiile art. 158 alin. (3) CPP. În mod evident, dacă anterior emiterii mandatului există suspiciuni cu privire la transferarea unor bunuri sau existența unor persoane căutate în noul spațiu, solicitarea de încuviințare a percheziției va trebui să se refere și la acest spațiu. Considerăm că, prin introducerea art. 158 alin. (3) CPP, intenția legiuitorului a fost aceea de a permite efectuarea percheziției și în spații care nu sunt menționate în mandat, din considerente legate de apariția, în timpul efectuării percheziției, a unor date referitoare la existența unor bunuri sau persoane căutate în aceste locuri. Percheziționarea acestor spații se realizează în baza mandatului emis de judecător, a cărui valabilitate și la alte spații este extinsă prin efectul legii, procurorului revenindu-i doar competența de a constata îndeplinită condiția existenței suspiciunilor cu privire la transferul bunurilor în scopul de a împiedica atingerea obiectivelor percheziției. Respectarea acestei condiții, ca de altfel a tuturor condițiilor legale în care a fost efectuată percheziția, poate face obiectul verificării legalității efectuării actelor de urmărire penală prin intermediul plângerii formulate în condițiile art. 336-339 CPP sau cel mai târziu în procedura de cameră preliminară. Din acest punct de vedere, apreciem că plângerea ar putea fi formulată nu numai de persoana al cărei spațiu privat a fost vizat inițial de mandatul de percheziție, dar și de persoana în al cărei domiciliu, în sens larg, a fost extinsă percheziția, ca urmare a dispoziției procurorului.

Cererea de percheziție trebuie să cuprindă elementele corespunzătoare unui asemenea act procedural, dar, în plus față de acestea, sunt prevăzute și alte mențiuni, aparent inedite: descrierea locului unde urmează să fie efectuată percheziția, iar în cazul transferului de bunuri sau probe, și a locurilor învecinate, indicarea probelor sau datelor din care rezultă că probele, suspectul sau inculpatul se află în locația respectivă. Toate acestea sunt de natură a contribui la respectarea drepturilor fundamentale, judecătorului de drepturi și libertăți indicându-i-se în acest mod că au fost efectuate documentări la fața locului pentru realizarea în condiții optime a actului procedural.

Autorizația de percheziție va conține elementele corespunzătoare cererii, inclusiv cele arătate mai sus și care sunt de natură a restrânge substanțial arbitrariul sau excesul din partea organelor judiciare.

Trebuie menționat că documentarea precisă a locației unde se va desfășura percheziția este extrem de importantă, în condițiile în care art. 159 alin. (8) CPP prevede că percheziția nu se mai efectuează dacă persoanele sau obiectele indicate în mandat sunt predate. Se

[1] M. UDROIU, R. SLĂVOIU, O. PREDESCU, *Tehnici speciale de investigare în justiția penală*, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 5-7. A se vedea și C.E.D.O., cauza *Demades c. Turciei*, hot. din 31 iulie 2003, parag. 32, hudoc.echr.coe.int.

[2] M. UDROIU, R. SLĂVOIU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 800-801.

poate imagina ipoteza în care vor fi predate organelor judiciare obiectele prevăzute în mandat, pentru a se ascunde existența altora, de exemplu, droguri de mare risc.

Reglementările se aplică similar și în cazul percheziției corporale și a unui vehicul. Trebuie menționat că percheziția corporală are în vedere cercetarea externă a corpului unei persoane, pentru verificările intruzive fiind necesară folosirea procedurii prevăzute de art. 190 CPP privind examinarea medico-legală, internă și externă, a persoanei. Autorizarea pentru examinarea internă se va emite pe baza unei proceduri similare celei din cadrul percheziției, doar că este reglementată în cadrul expertizelor.

Percheziția informatică presupune activități de cercetare, descoperire, identificare și strângere a probelor stocate într-un sistem informatic sau suport de stocare a datelor informatice, realizat prin intermediul unor mijloace tehnice și proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea informațiilor conținute de acestea. În general, procedura de autorizare este similară celei folosite la percheziția domiciliară, cu mențiunea că elementele cuprinse în cerere și în autorizație sunt mai puține, obiectul activității fiind un sistem informatic sau un suport de stocare a datelor informatice.

Pot fi identificate cel puțin două situații: când sistemul ce trebuie percheziționat se află la domiciliul unei persoane, credem că în acest caz se impun emiterea mai întâi a unei autorizații de percheziție domiciliară, cu ridicare de obiecte, și ulterior emiterea unei autorizații de percheziționare a sistemului informatic; o a doua situație este cea în care sistemul informatic este deținut de o terță persoană – furnizor de internet –, iar suspectul a folosit serverele acestuia pentru activitatea infracțională. În acest caz, credem că este suficientă emiterea unei singure autorizații de percheziție a unui sistem informatic, fără a mai fi nevoie de o autorizare de percheziție domiciliară, ca în cazul precedent. Evident, în acest caz, furnizorul serviciilor de internet trebuie să colaboreze cu organele judiciare, el neavând calitate în procesul penal.

Direcțiile identificate, pe care legea română le lasă nelămurite, sunt cele referitoare la:

– activitatea unui salariat fără legătură cu activitatea societății la care lucrează – în această situație, interesul organelor judiciare se îndreaptă către biroul în care persoana și-a desfășurat activitatea; acest birou poate fi constituit dintr-o încăpere sau dintr-un singur corp de mobilier;

– activitatea unui salariat în legătură cu activitatea societății la care lucrează – în această situație, interesul organelor judiciare se îndreaptă către biroul în care persoana își desfășoară activitatea, dar se pot verifica și alte birouri sau acte contabile ale firmei etc.[1];

– activitatea conducătorului societății în legătură sau nu cu activitatea societății pe care o conduce – situația are în vedere calitatea de conducător al societății, care îi permite accesul în toate birourile, eventual ascunderea unor obiecte personale în acestea, partajarea activității infracționale referitoare sau nu la societate între sediul societății și domiciliu sau reședință[2];

– situația în care percheziția a fost efectuată în lipsa unei autorizări legale; în acest caz, rezultatele ei nu pot fi folosite ca probă în procesul penal. În practică, odată cu întocmirea procesului-verbal de percheziție, martorii asistenți care au participat la percheziție dau și o declarație despre modul în care s-a efectuat și rezultatele ei. Credem că nici aceste declarații nu vor putea fi folosite în cadrul probatoriului, deoarece prezența inițială a acestor persoane în incinta locuinței reprezintă o încălcare a dreptului la viață privată, fiind de la

[1] C.E.D.O., cauza *Yuditskaya și alții c. Rusiei*, hot. din 12 februarie 2015, hudoc.echr.coe.int.

[2] C.E.D.O., cauza *Vinci Construction și GTM Génie Civil c. Franței*, hot. din 2 aprilie 2015, hudoc.echr.coe.int.

începutul activității ilegală. Modul prin care astfel de persoane au luat cunoștință de fapte este contrar legii și s-a realizat cu încălcarea dreptului la viață privată;

– încălcarea dreptului la viață privată al persoanelor care locuiesc sau gospodăresc împreună cu suspectul. Astfel, se observă că emiterea unei autorizații de percheziție pentru o locuință, în vederea percheziționării, va afecta dreptul la viață privată al tuturor persoanelor care locuiesc în spațiul respectiv. Sub acest aspect, noua reglementare lasă un dubiu asupra modalității de acțiune. Practica recentă a condus la concluzia că autorizarea, chiar dacă nu este dată decât pentru cercetarea unui membru al familiei, trebuie să aibă în vedere și ceilalți membri ai familiei, calitatea acestora.

Reglementările introduse prin noul Cod de procedură penală reprezintă un progres față de cele existente anterior, prin noutățile în materia reglementării procedeelor probatorii, prin rigurozitatea de reglementare în ceea ce privește activitățile desfășurate de organele judiciare cu ocazia autorizării și efectuării percheziților. Sub aspectul respectării drepturilor fundamentale, rigurozitatea reglementării este salutară, în măsura în care permite în continuare realizarea scopului activității. Din analiza textelor rezultă însă o încărcare excesivă a activității organelor judiciare, care, pe de o parte, nu este de natură, prin esența sa, să asigure respectarea drepturilor omului, dar va avea efectul de a invalida o mare parte din probe în cazul unor erori de administrare, mai ales de tip formal.

Practica va demonstra dacă a fost găsit echilibrul dintre modalitatea de reglementare și activitatea de tragere la răspundere penală a infractorilor, cu consecința respectării drepturilor fundamentale.

Secțiunea a 2-a. Percheziția domiciliară

REGLEMENTARE

Art. 157.[1] **Cazurile și condițiile în care se poate dispune percheziția domiciliară.** (1) Percheziția domiciliară ori a bunurilor aflate în domiciliu poate fi dispusă dacă există o suspiciune rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni de către o persoană ori la deținerea unor obiecte sau înscrisuri ce au legătură cu o infracțiune și se presupune că percheziția poate conduce la descoperirea și strângerea probelor cu privire la această infracțiune, la conservarea urmelor săvârșirii infracțiunii sau la prinderea suspectului ori inculpatului.

(2) Prin *domiciliu* se înțelege o locuință sau orice spațiu delimitat în orice mod ce aparține ori este folosit de o persoană fizică sau juridică.

Art. 158. Procedura de emitere a mandatului de percheziție domiciliară. (1) Percheziția domiciliară poate fi dispusă în cursul urmăririi penale, la cererea procurorului, de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală. În cursul judecății, percheziția se dispune, din oficiu sau la cererea procurorului, de către instanța învestită cu judecarea cauzei.

(2) Cererea formulată de procuror trebuie să cuprindă:

a) descrierea locului unde urmează a se efectua percheziția, iar dacă sunt suspiciuni rezonabile privind existența sau posibilitatea transferării probelor, datelor sau persoanelor căutate în locuri învecinate, descrierea acestor locuri;

[1] Art. 157 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 103 din Legea nr. 255/2013.

b)[1] indicarea probelor ori a datelor din care rezultă suspiciunea rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni sau cu privire la deținerea obiectelor ori înscrisurilor ce au legătură cu o infracțiune;

c) indicarea infracțiunii, a probelor sau a datelor din care rezultă că în locul în care se solicită efectuarea percheziției se află suspectul ori inculpatul sau pot fi descoperite probe cu privire la săvârșirea infracțiunii ori urme ale săvârșirii infracțiunii;

d)[2] numele, prenumele și, dacă este necesar, descrierea suspectului sau inculpatului despre care se bănuiește că se află în locul unde se efectuează percheziția, precum și indicarea urmelor săvârșirii infracțiunii ori a altor obiecte despre care se presupune că există în locul ce urmează a fi percheziționat.

(3) În cazul în care, în timpul efectuării percheziției, se constată că au fost transferate probe, date sau că persoanele căutate s-au ascuns în locuri învecinate, mandatul de percheziție este valabil, în condițiile legii, și pentru aceste locuri. Continuarea efectuării percheziției în această situație se încuviințează de către procuror.

(4) Procurorul înaintează cererea împreună cu dosarul cauzei judecătorului de drepturi și libertăți.

(5) Cererea prin care se solicită încuviințarea efectuării percheziției domiciliare se soluționează, în termen de 24 de ore, în camera de consiliu, fără citarea părților. Participarea procurorului este obligatorie.

(6) Judecătorul dispune, prin încheiere, admiterea cererii, atunci când este întemeiată, și încuviințarea efectuării percheziției și emite de îndată mandatul de percheziție. Întocmirea minutei este obligatorie.

(7) Încheierea instanței și mandatul de percheziție trebuie să cuprindă:

a) denumirea instanței;

b) data, ora și locul emiterii;

c) numele, prenumele și calitatea persoanei care a emis mandatul de percheziție;

d) perioada pentru care s-a emis mandatul, care nu poate depăși 15 zile;

e) scopul pentru care a fost emis;

f) descrierea locului unde urmează a se efectua percheziția sau, dacă este cazul, și a locurilor învecinate acestuia;

g) numele sau denumirea persoanei la domiciliul, reședința ori sediul căreia se efectuează percheziția, dacă este cunoscută;

h) numele făptuitorului, suspectului sau inculpatului, dacă este cunoscut;

i)[3] descrierea făptuitorului, suspectului sau inculpatului despre care se bănuiește că se află în locul unde se efectuează percheziția, indicarea urmelor săvârșirii infracțiunii sau a altor obiecte despre care se presupune că există în locul ce urmează a fi percheziționat;

j) menționarea că mandatul de percheziție poate fi folosit o singură dată;

k) semnătura judecătorului și ștampila instanței.

(8)[4] În cazul în care judecătorul de drepturi și libertăți apreciază că nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 157, dispune, prin încheiere, respingerea cererii de efectuare a percheziției domiciliare.

(9) Încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță asupra cererii de încuviințare a efectuării percheziției domiciliare nu este supusă căilor de atac.

(10) O nouă cerere de efectuare a unei percheziții domiciliare în același loc poate fi formulată dacă au apărut ori s-au descoperit fapte sau împrejurări noi, necunoscute la momentul soluționării cererii anterioare de către judecător.

(11) În cursul judecății, din oficiu sau la cererea procurorului, instanța de judecată poate dispune efectuarea unei percheziții în vederea punerii în executare a mandatului de arestare preventivă

[1] Lit. b) de la alin. (2) al art. 158 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 104 din Legea nr. 255/2013.

[2] Lit. d) de la alin. (2) al art. 158 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 104 din Legea nr. 255/2013.

[3] Lit. i) de la alin. (7) al art. 158 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 104 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (8) al art. 158 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 104 din Legea nr. 255/2013.

a inculpatului, precum şi în cazul în care există suspiciuni rezonabile că în locul unde se solicită efectuarea percheziţiei există mijloace materiale de probă ce au legătură cu infracţiunea ce face obiectul cauzei. Dispoziţiile alin. (2)-(8) şi ale art. 157 se aplică în mod corespunzător.

Art. 159. Efectuarea percheziţiei domiciliare. (1) Mandatul de percheziţie se comunică procurorului, care ia măsuri pentru executarea acestuia.

(2) Percheziţia se efectuează de procuror sau de organul de cercetare penală, însoţit, după caz, de lucrători operativi.

(3) Percheziţia domiciliară nu poate fi începută înainte de ora 6,00 sau după ora 20,00, cu excepţia infracţiunii flagrante sau când percheziţia urmează să se efectueze într-un local deschis publicului la acea oră.

(4) În cazul în care este necesar, organele judiciare pot restricţiona libertatea de mişcare a persoanelor prezente sau accesul altor persoane în locul unde se efectuează percheziţia, pe durata efectuării acesteia.

(5) Înainte de începerea percheziţiei, organul judiciar se legitimează şi înmânează o copie a mandatului emis de judecător persoanei la care se va efectua percheziţia, reprezentantului acesteia sau unui membru al familiei, iar în lipsă, oricărei alte persoane cu capacitate deplină de exerciţiu care cunoaşte persoana la care se va efectua percheziţia şi, dacă este cazul, custodelui.

(6) În cazul percheziţiei efectuate la sediul unei persoane juridice, mandatul de percheziţie se înmânează reprezentantului acesteia sau, în lipsa reprezentantului, oricărei alte persoane cu capacitate deplină de exerciţiu care se află în sediu ori este angajat al persoanei juridice respective.

(7) În cazul în care efectuarea percheziţiei este extinsă în locuinţele învecinate în condiţiile art. 158 alin. (3), persoanele din aceste spaţii vor fi înştiinţate cu privire la extinderea efectuării percheziţiei.

(8) Persoanelor prevăzute la alin. (5) şi (6) li se solicită, înainte de începerea percheziţiei, predarea de bunăvoie a persoanelor sau a obiectelor căutate. Percheziţia nu se mai efectuează dacă persoanele sau obiectele indicate în mandat sunt predate.

(9) Persoanelor prevăzute la alin. (5) şi (6) li se aduce la cunoştinţă că au dreptul ca la efectuarea percheziţiei să participe un avocat. Dacă se solicită prezenţa unui avocat, începerea percheziţiei este amânată până la sosirea acestuia, dar nu mai mult de două ore de la momentul la care acest drept este comunicat, luându-se măsuri de conservare a locului ce urmează a fi percheziţionat. În cazuri excepţionale, ce impun efectuarea percheziţiei de urgenţă, sau în cazul în care avocatul nu poate fi contactat, percheziţia poate începe şi înainte de expirarea termenului de două ore.

(10)[1] De asemenea, persoanei percheziţionate i se va permite să fie asistată ori reprezentată de o persoană de încredere.

(11) Când persoana la care se face percheziţia este reţinută ori arestată, va fi adusă la percheziţie. În cazul în care nu poate fi adusă, ridicarea de obiecte şi înscrisuri, precum şi percheziţia domiciliară se fac în prezenţa unui reprezentant ori martor asistent.

(12) Organul judiciar care efectuează percheziţia are dreptul să deschidă, prin folosirea forţei, încăperile, spaţiile, mobilierul şi alte obiecte în care s-ar putea găsi obiectele, înscrisurile, urmele infracţiunii sau persoanele căutate, în cazul în care posesorul acestora nu este prezent sau nu doreşte să le deschidă de bunăvoie. La deschiderea acestora, organele judiciare ce efectuează percheziţia trebuie să evite daunele nejustificate.

(13) Organul judiciar este obligat să se limiteze la ridicarea numai a obiectelor şi înscrisurilor care au legătură cu fapta pentru care se efectuează urmărirea penală. Obiectele sau înscrisurile a căror circulaţie ori deţinere este interzisă sau în privinţa cărora există suspiciunea că pot avea o legătură cu săvârşirea unei infracţiuni pentru care acţiunea penală se pune în mişcare din oficiu se ridică întotdeauna.

(14) În mod excepţional, percheziţia poate începe fără înmânarea copiei mandatului de percheziţie, fără solicitarea prealabilă de predare a persoanei sau a obiectelor, precum şi fără informarea prealabilă privind posibilitatea solicitării prezenţei unui avocat ori a unei persoane de încredere, în următoarele cazuri:

[1] Alin. (10) al art. 159 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 105 din Legea nr. 255/2013.

a) când este evident faptul că se fac pregătiri pentru acoperirea urmelor sau distrugerea probelor ori a elementelor ce prezintă importanță pentru cauză;

b) dacă există suspiciunea că în spațiul în care urmează a se efectua percheziția se află o persoană a cărei viață sau integritate fizică este pusă în pericol;

c)[1] dacă există suspiciunea că persoana căutată s-ar putea sustrage procedurii.

(15) În cazul în care în spațiul unde urmează a fi efectuată percheziția nu se află nicio persoană, aceasta se efectuează în prezența unui martor asistent.

(16) În cazurile prevăzute la alin. (14) și (15), copia mandatului de percheziție se înmânează de îndată ce este posibil.

(17) Organele judiciare care efectuează percheziția pot folosi forța, în mod adecvat și proporțional, pentru a pătrunde într-un domiciliu:

a) dacă există motive temeinice pentru a anticipa rezistență armată sau alte tipuri de violență ori există un pericol cu privire la distrugerea probelor;

b) în cazul unui refuz sau dacă nu a fost primit niciun răspuns la solicitările organelor judiciare de a pătrunde în domiciliu.

(18) Este interzisă efectuarea în același timp cu percheziția a oricăror acte procedurale în aceeași cauză, care prin natura lor împiedică persoana la care se face percheziția să participe la efectuarea acesteia, cu excepția situației în care se desfășoară, în aceeași cauză, simultan mai multe percheziții.

(19) Locul în care se desfășoară percheziția, precum și persoanele sau obiectele găsite pe parcursul percheziționării pot fi fotografiate ori înregistrate audiovideo.

(20) Înregistrarea audiovideo sau fotografiile efectuate sunt anexate procesului-verbal de percheziție și fac parte integrantă din acesta.

Art. 160. Identificarea și păstrarea obiectelor. (1) După identificare, obiectele sau înscrisurile se prezintă persoanei de la care sunt ridicate și persoanelor prezente, pentru a fi recunoscute și a fi însemnate de către acestea spre neschimbare, după care se etichetează și se sigilează.

(2) Obiectele care nu pot fi însemnate ori pe care nu se pot aplica etichete și sigilii se împachetează sau se închid, pe cât posibil împreună, după care se aplică sigilii.

(3) Obiectele care nu pot fi ridicate se lasă în păstrarea celui la care se află sau a unui custode. Persoanei căreia i se lasă spre păstrare obiectele i se pune în vedere că are obligația de a le păstra și conserva, precum și de a le pune la dispoziția organelor de urmărire penală, la cererea acestora, sub sancțiunea prevăzută la art. 275 din Codul penal.

(4) Probele pentru analiză se iau cel puțin în dublu și se sigilează. Una dintre probe se lasă celui de la care se ridică, iar în lipsa acestuia, uneia dintre persoanele prevăzute la art. 159 alin. (11).

Art. 161. Procesul-verbal de percheziție. (1) Activitățile desfășurate cu ocazia efectuării percheziției sunt consemnate într-un proces-verbal.

(2) Procesul-verbal trebuie să cuprindă:

a) numele, prenumele și calitatea celui care îl încheie;

b) numărul și data mandatului de percheziție;

c) locul unde este încheiat;

d) data și ora la care a început și ora la care s-a terminat efectuarea percheziției, cu menționarea oricărei întreruperi intervenite;

e) numele, prenumele, ocupația și adresa persoanelor ce au fost prezente la efectuarea percheziției, cu menționarea calității acestora;

f) efectuarea informării persoanei la care se va efectua percheziția cu privire la dreptul de a contacta un avocat care să participe la percheziție;

g) descrierea amănunțită a locului și condițiilor în care înscrisurile, obiectele sau urmele infracțiunii au fost descoperite și ridicate, enumerarea și descrierea lor amănunțită, pentru a putea fi recunoscute; mențiuni cu privire la locul și condițiile în care suspectul sau inculpatul a fost prins;

h) obiecțiile și explicațiile persoanelor care au participat la efectuarea percheziției, precum și mențiunile referitoare la înregistrarea audiovideo sau fotografiile efectuate;

[1] Lit. c) de la alin. (14) al art. 159 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 106 din Legea nr. 255/2013.

i) mențiuni despre obiectele care nu au fost ridicate, dar au fost lăsate în păstrare;

j) mențiunile prevăzute de lege pentru cazurile speciale.

(3) Procesul-verbal se semnează pe fiecare pagină și la sfârșit de cel care îl încheie, de persoana la care s-a făcut percheziția, de avocatul acesteia, dacă a fost prezent, precum și de persoanele arătate la alin. (2) lit. e). Dacă vreuna dintre aceste persoane nu poate sau refuză să semneze, se face mențiune despre aceasta, precum și despre motivele imposibilității sau refuzului de a semna.

(4) O copie de pe procesul-verbal se lasă persoanei la care s-a făcut percheziția sau de la care s-au ridicat obiectele și înscrisurile ori uneia dintre persoanele prevăzute la art. 159 alin. (5) sau (6) care au participat la percheziție.

Art. 162. Măsurile privind obiectele ori înscrisurile ridicate. (1) Obiectele ori înscrisurile ridicate care constituie mijloace de probă sunt atașate la dosar sau păstrate în alt mod, iar urmele săvârșirii infracțiunii se ridică și sunt conservate.

(2) Obiectele, înscrisurile și urmele ridicate, care nu sunt atașate la dosar, pot fi fotografiate. Fotografiile se vizează de organul de urmărire penală și se atașează la dosar.

(3) Mijloacele materiale de probă se păstrează de organul de urmărire penală sau de instanța de judecată la care se găsește dosarul, până la soluționarea definitivă a cauzei.

(4)[1] Obiectele care nu au legătură cu cauza se restituie persoanei căreia îi aparțin, cu excepția celor care sunt supuse confiscării, în condițiile legii.

(5) Obiectele ce servesc ca mijloc de probă, dacă nu sunt supuse confiscării, în condițiile legii, pot fi restituite, chiar înainte de soluționarea definitivă a procesului, persoanei căreia îi aparțin, în afară de cazul când prin această restituire s-ar putea stânjeni aflarea adevărului. Organul de urmărire penală sau instanța de judecată pune în vedere persoanei căreia i-au fost restituite obiectele că este obligată să le păstreze până la soluționarea definitivă a cauzei.

Art. 163. Conservarea sau valorificarea obiectelor ridicate. Obiectele ce servesc ca mijloc de probă, dacă sunt dintre acelea prevăzute la art. 252 alin. (2) și dacă nu sunt restituite, se conservă sau se valorifică potrivit prevederilor art. 252.

Art. 164. Dispoziții speciale privind perchezițiile efectuate la o autoritate publică, instituție publică sau la alte persoane juridice de drept public. Percheziția la o autoritate publică, instituție publică sau la alte persoane juridice de drept public se efectuează potrivit prevederilor prezentei secțiuni, după cum urmează:

a) organul judiciar se legitimează și înmânează o copie a mandatului de percheziție reprezentantului autorității, instituției sau persoanei juridice de drept public;

b) percheziția se efectuează în prezența reprezentantului autorității, instituției sau persoanei juridice de drept public ori a altei persoane cu capacitate deplină de exercițiu;

c) o copie de pe procesul-verbal de percheziție se lasă reprezentantului autorității, instituției sau persoanei juridice de drept public.

COMENTARIU

182. Condiții pentru dispunere. Procedura de emitere a mandatului de percheziție. Condițiile pentru emiterea mandatului de percheziție domiciliară se regăsesc în art. 157 și art. 158 CPP; primul articol prevede condițiile generale, care își găsesc aplicabilitatea în toate formele de percheziție:

– există o suspiciune rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni de către o persoană ori la deținerea unor obiecte sau înscrisuri ce au legătură cu o infracțiune;

– se presupune că percheziția poate conduce la descoperirea și strângerea probelor cu privire la această infracțiune, la conservarea urmelor săvârșirii infracțiunii sau la prinderea suspectului ori inculpatului;

– percheziția poate fi dispusă numai dacă a fost începută urmărirea penală.

[1] Alin. (4) și (5) ale art. 162 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 107 din Legea nr. 255/2013.

Competența aparține judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, respectiv instanței învestite cu judecarea fondului cauzei[1].

Într-o opinie exprimată în doctrină[2], la care achiesăm, s-a criticat omisiunea de reglementare a percheziției în cursul camerei preliminare, arătându-se că o percheziție domiciliară ar putea fi necesară și în această procedură, spre exemplu, în vederea punerii în executare a unui mandat de arestare preventivă în lipsă emis fie în cursul urmăririi penale, fie chiar în camera preliminară. *Timpul de începere* a percheziției este situat între orele 06.00 și 20.00, potrivit art. 159 alin. (3) CPP. Percheziția începută între aceste ore poate fi continuată și după ora 20.00, până la finalizarea activităților. De la această regulă există două *excepții*, în cazul infracțiunilor flagrante și în cazul în care percheziția urmează a se efectua într-un spațiu deschis publicului la acea oră (cluburi de noapte, incinte cu programul peste ora 20.00). Aceste excepții erau necesare și sunt explicabile prin scopul percheziției – de exemplu, percheziția începută la ora 06.00 dimineața într-un club de noapte cu program între orele 23.00 și 04.00 este inutilă, localul fiind închis, curat, iar încercarea organelor judiciare de a identifica posibile infracțiuni de trafic și consum de droguri, de pildă, ar fi sortite eșecului.

Condițiile de autorizare a percheziției trebuie evaluate pentru fiecare caz în parte, trebuie identificate în mod concret atât locația unde se va face percheziția, cât și bunurile căutate. În exemplul arătat mai sus, lipsa din cererea procurorului a precizării că orarul de funcționare a localului poate duce la autorizarea percheziției în alt moment decât cel dorit sau la forțarea limitelor mandatului (efectuarea percheziției între orele de funcționare, fără însă ca această mențiune să fie prevăzută în mandat), ceea ce conduce la excluderea probei în procedura de cameră preliminară.

De asemenea, atât în cererea procurorului, cât mai ales în încheierea și mandatul judecătorului de drepturi și libertăți sau ale instanței, *este important să fie precizat obiectul/persoana ce se caută*, deoarece există posibilitatea ca, pe de o parte, persoana la care se efectuează percheziția să îl predea de bunăvoie[3] sau, pe de altă parte, în funcție de acesta să fie autorizată ora de începere a percheziției. În exemplul de mai sus, pentru probarea traficului de droguri, percheziția trebuie efectuată în timp ce tranzacțiile pot avea loc, respectiv între orele de funcționare a clubului de noapte, pentru identificarea unui depozit de substanțe interzise, a unui loc de unde acestea urmează să fie distribuite, livrate către dealerii finali, percheziția poate fi efectuată și la alte ore. Acest lucru trebuie apreciat de către judecătorul de drepturi și libertăți sau de instanță la momentul emiterii mandatului de percheziție și precizat în încheiere, pentru a se evita excluderea probelor.

---

[1] Potrivit art. 158 alin. (11) CPP, în cursul judecății, din oficiu sau la cererea procurorului, instanța de judecată poate dispune efectuarea unei percheziții în vederea punerii în executare a mandatului de arestare preventivă a inculpatului, precum și în cazul în care există suspiciuni rezonabile că în locul unde se solicită efectuarea percheziției există mijloace materiale de probă ce au legătură cu infracțiunea ce face obiectul cauzei. În acest caz, sunt aplicabile în mod corespunzător dispozițiile alin. (2)-(8) ale art. 158 CPP privind procedura de emitere a mandatului de către judecătorul de drepturi și libertăți, precum și cele ale art. 157 din același cod privind cazurile și condițiile în care se poate dispune percheziția domiciliară.

[2] M. UDROIU, R. SLĂVOIU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 794.

[3] Art. 159 alin. (8) CPP.

Cererea prin care se solicită încuviinţarea efectuării percheziţiei domiciliare se soluţionează, în termen de 24 de ore, *prin încheiere, în camera de consiliu, fără citarea părţilor*, însă *participarea procurorului este obligatorie*. Dacă cererea este admisă, este *obligatorie întocmirea minutei*, iar *mandatul de percheziţie*[1] *se emite de îndată*. Aceeaşi procedură este urmată şi în cursul judecăţii, potrivit art. 158 alin. (11) teza a II-a raportat la alin. (2)-(8) CPP. Încheierea prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă asupra cererii de încuviinţare a efectuării percheziţiei domiciliare *nu este supusă căilor de atac* [art. 158 alin. (9) CPP]. Din interpretarea dispoziţiilor alin. (11) al art. 158, care fac trimitere numai la alin. (2)-(8) ale aceluiaşi articol ca fiind aplicabile în mod corespunzător, nu şi la alin. (9), rezultă că încheierea prin care instanţa se pronunţă asupra cererii de încuviinţare a percheziţiei poate fi atacată odată cu sentinţa pronunţată pe fondul cauzei (conform art. 408 CPP).

În lege se precizează expres faptul că *o nouă cerere de efectuare a unei percheziţii domiciliare în acelaşi loc* poate fi formulată dacă au apărut ori s-au descoperit fapte sau împrejurări noi, necunoscute la momentul soluţionării cererii anterioare de către judecător. De asemenea, o nouă cerere de percheziţie poate fi făcută pentru aceeaşi locaţie dacă organele de urmărire penală au indicii că în locaţia respectivă au fost aduse bunuri, persoane ulterior primei descinderi a organelor judiciare.

183. Efectuarea percheziţiei. Modalitatea de efectuare a percheziţiei presupune o grijă deosebită în respectarea drepturilor fundamentale ale omului. Astfel, sunt prevăzute garanţii pentru persoanele care sunt prezente la locul desfăşurării percheziţiei, *libertatea acestora putând fi restricţionată* doar dacă este necesar [art. 159 alin. (4) CPP] şi doar pe durata efectuării percheziţiei. Dacă sunt identificate probe sau alte indicii, la finalul activităţii organele judiciare au obligaţia de a dispune fie încetarea oricăror restricţii, deci persoanele respective vor fi libere să părăsească incinta, fie luarea unei măsuri preventive diferite de restricţionarea libertăţii din momentul efectuării percheziţiei.

La momentul ajungerii la locul unde se va desfăşura percheziţia, organele judiciare *trebuie să prezinte persoanei care deţine locaţia mandatul de percheziţie* şi *să îi solicite predarea de bunăvoie* a obiectelor/persoanelor menţionate în mandat. Dacă persoana respectivă se conformează şi predă bunurile ori persoanele căutate, percheziţia nu va mai avea loc. Mandatul poate fi înmânat fie persoanei care deţine imobilul, fie reprezentantului acestuia sau unui membru al familiei, iar în lipsă, oricărei alte persoane cu capacitate deplină de exerciţiu care cunoaşte persoana la care se va efectua percheziţia şi, dacă este cazul, custodelui [art. 159 alin. (5) CPP].

O altă măsură de protejare a drepturilor fundamentale ale persoanei care deţine imobilul percheziţionat constă în *asigurarea asistenţei juridice*, prin prezenţa unui avocat. În cazul în care persoana respectivă solicită un avocat, organele judiciare sunt obligate să aştepte venirea acestuia pentru o perioadă care nu poate depăşi 2 ore [art. 159 alin. (9) CPP]. Legea permite prezenţa avocatului solicitat de persoana la care se face percheziţia, dar

[1] Potrivit art. 158 alin. (7) CPP, încheierea instanţei şi mandatul de percheziţie trebuie să cuprindă: denumirea instanţei; data, ora şi locul emiterii; numele, prenumele şi calitatea persoanei care a emis mandatul de percheziţie; perioada pentru care s-a emis mandatul, *care nu poate depăşi 15 zile*; scopul pentru care a fost emis; descrierea locului unde urmează a se efectua percheziţia sau, dacă este cazul, şi a locurilor învecinate acestuia; numele sau denumirea persoanei la domiciliul, reşedinţa ori sediul căreia se efectuează percheziţia, dacă este cunoscută; numele făptuitorului, suspectului sau inculpatului, dacă este cunoscut; descrierea făptuitorului, suspectului sau inculpatului despre care se bănuieşte că se află în locul unde se efectuează percheziţia, indicarea urmelor săvârşirii infracţiunii sau a altor obiecte despre care se presupune că există în locul ce urmează a fi percheziţionat; menţiunea că *mandatul de percheziţie poate fi folosit o singură dată*; semnătura judecătorului şi ştampila instanţei.

nu impune desemnarea unui avocat din oficiu. Mai mult chiar, în situația în care avocatul nu poate fi contactat sau întârzie, percheziția poate începe și în lipsa acestuia.

În afara prezenței avocatului, persoana percheziționată are dreptul să fie asistată și de o altă persoană de încredere care poate să observe efectuarea actelor procedurale.

În practică s-a pus problema dacă persoana de încredere poate fi un ziarist și dacă acesta poate filma, fotografia desfășurarea activității. Credem că, în lipsa unei interdicții legale, persoana de încredere poate fi orice persoană, inclusiv un ziarist. Acesta poate înregistra/fotografia desfășurarea percheziției, așa cum și autoritățile au această posibilitate.

Reglementările art. 159 CPP privind asistența juridică se aplică și persoanei juridice al cărei imobil urmează a fi percheziționat. Trebuie menționată prevederea din art. 159 alin. (6) teza a II-a, potrivit căreia mandatul de percheziție se înmânează „oricărei alte persoane cu capacitate deplină de exercițiu care se află în sediu". Această prevedere este extrem de vagă în conținut, putând conduce în practică la confuzii și aplicări greșite ale legii: astfel, mandatul ar putea fi înmânat reprezentantului firmei de pază, dar la fel de bine poate fi înmânat unei persoane aflate întâmplător în acel sediu, venită pentru discutarea unor relații comerciale.

Dacă persoana la care se efectuează percheziția este *arestată sau reținută*, fie în cauza în care a fost emis mandatul de percheziție, fie în altă cauză, ea va trebui adusă pentru a asista la actele procedurale; în ipoteza în care nu poate fi adusă, percheziția poate fi făcută în prezența unui reprezentant sau a unui martor asistent [art. 159 alin. (11) CPP].

Dacă posesorul imobilului sau al anumitor spații nu este prezent ori nu dorește să le deschidă de bunăvoie, organul judiciar care efectuează percheziția are dreptul să deschidă, prin folosirea forței, încăperile, spațiile, mobilierul și alte obiecte în care s-ar putea găsi obiectele, înscrisurile, urmele infracțiunii sau persoanele căutate, dar, în astfel de situații, *trebuie să evite daunele nejustificate*.

Din imobilul percheziționat *vor fi ridicate numai* obiectele pentru care organele judiciare au primit mandat, care au legătură cu fapta pentru care se efectuează urmărirea penală; *sunt ridicate întotdeauna* însă „obiectele sau înscrisurile a căror circulație ori deținere este interzisă sau în privința cărora există suspiciunea că pot avea o legătură cu săvârșirea unei infracțiuni pentru care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu" [art. 159 alin. (13) CPP]. Prima teză a textului citat este clară și justificabilă prin faptul că obiectele sau înscrisurile sunt deținute contrar legii. În cazul celei de-a II-a teze, reglementarea este extrem de largă, permițând organelor judiciare să ridice orice obiecte sau înscrisuri pe baza unor simple suspiciuni, contrar filosofiei întregului text, care face referire la suspiciuni rezonabile.

O garanție prevăzută în favoarea persoanei perchiziționate este cea privind *interzicerea efectuării în același timp cu percheziția a oricăror acte procedurale în aceeași cauză*, care prin natura lor împiedică persoana la care se face percheziția să participe la efectuarea ei, cu excepția situației în care se desfășoară, în aceeași cauză, simultan mai multe percheziții [art. 159 alin. (18) CPP]. Potrivit acestei reglementări, nu vor putea fi efectuate percheziții în același timp cu alte acte procedurale: audierea suspectului/inculpatului, audieri de martori etc., acte la care suspectul/inculpatul sau avocatul său are dreptul să participe ori să asiste. În situația în care totuși organele judiciare au programat asemenea activități, în procedura de cameră preliminară se poate invoca nulitatea relativă a acestora. Pot fi invocate nulitatea procesului-verbal de percheziție, cât și nulitatea actelor procedurale concomitente. Evident că doar la unele dintre acestea suspectul sau avocatul său au participat, astfel că față de acestea dreptul la apărare a fost respectat. Actele procedurale

la care suspectul sau apărătorul său nu a participat ca urmare a participării la percheziție vor putea fi excluse, potrivit legii.

În alin. (14)-(17) ale art. 159 CPP este reglementată o modalitate de efectuare a percheziției domiciliare în care *acțiunile organelor judiciare sunt subordonate necesității de a acționa cu rapiditate*. Pentru acest caz sunt prevăzute *excepții* de la regulile de desfășurare a percheziției arătate mai sus. Excepțiile de la regulă sunt:

– percheziția poate începe fără înmânarea copiei mandatului de percheziție, fără solicitarea prealabilă de predare a persoanei sau a obiectelor, precum și fără informarea prealabilă privind posibilitatea solicitării prezenței unui avocat ori a unei persoane de încredere;

– folosirea forței pentru efectuarea percheziției.

În primul caz, organele judiciare încep percheziția fără respectarea regulilor de identificare și înmânare a mandatului doar dacă este evident că se desfășoară alternativ activități de acoperire a urmelor sau distrugere a probelor ori a elementelor ce prezintă importanță pentru cauză, dacă există suspiciunea că în spațiul în care urmează a se efectua percheziția se află o persoană a cărei viață sau integritate fizică este pusă în pericol ori că persoana căutată s-ar putea sustrage procedurii. Justificarea limitării drepturilor pe care le are persoana percheziționată constă în natura activităților pe care aceasta le desfășoară, activități care vin în contradicție cu scopul pentru care a fost emis mandatul. Organele judiciare trebuie să se asigure prin rapiditatea acțiunilor lor că mandatul de percheziție își atinge scopul și nu trebuie să acorde timp persoanei percheziționate să șteargă urmele infracțiunii, să pună în pericol viața unei persoane sau să se sustragă de la urmărirea penală.

De asemenea, percheziția va fi efectuată și în cazul în care *în spațiul respectiv nu se află nicio persoană*, dar în aceste situații este *obligatorie prezența unui martor asistent*.

În cel de-al doilea caz, organele judiciare nu doar că nu vor înmâna mandatul persoanei percheziționate, dar vor folosi forța – *adecvat și proporțional* – pentru a pătrunde în imobil dacă „există motive temeinice pentru a anticipa rezistență armată sau alte tipuri de violență ori există un pericol cu privire la distrugerea probelor", precum și „în cazul unui refuz sau dacă nu a fost primit niciun răspuns la solicitările organelor judiciare de a pătrunde în domiciliu". Folosirea forței este autorizată dacă este adecvată și proporțională, dacă mijloacele de pătrundere în imobil sunt egale ca intensitate cu cele pentru oprirea accesului. Astfel, este justificată spargerea încuietorii ușii de la intrare, în situația în care persoana percheziționată refuză deschiderea acesteia, la fel, este adecvată și proporțională folosirea trupelor de intervenție rapidă înarmate, când există suspiciunea că un ostatic ar putea fi vătămat sau persoana percheziționată răspunde cu focuri de armă. Pe de altă parte, nu este adecvată și proporțională intervenția cu trupe speciale pentru percheziționarea unui imobil în care locuiește o persoană în vârstă care are probleme cu auzul.

Așa cum arătam mai sus, este foarte importantă documentarea zonei unde urmează să fie efectuată percheziția, cu cât există mai multe detalii despre imobil, despre persoanele care locuiesc în incintă, despre obiectele sau persoanele care s-ar putea găsi acolo, se poate dispune utilizarea forței adecvate și proporționale pentru atingerea scopului urmărit. Folosirea în exces a forței sau disproporționată față de situația concretă de la locul percheziției poate conduce la contestarea legalității probei în procedura de cameră preliminară, la acțiuni pentru recuperarea daunelor materiale provocate sau la pierderea elementului surpriză și, pe cale de consecință, la eșecul percheziției – persoana căutată reușește să fugă, substanțele interzise au fost distruse sau aruncate în toaletă etc.

Activitățile desfășurate cu ocazia efectuării percheziției sunt consemnate într-un *proces-verbal*, care trebuie să cuprindă:

– numele, prenumele și calitatea celui care îl încheie;

– numărul și data mandatului de percheziție;

– locul unde este încheiat;

– data și ora la care a început și ora la care s-a terminat efectuarea percheziției, cu menționarea oricărei întreruperi intervenite;

– numele, prenumele, ocupația și adresa persoanelor ce au fost prezente la efectuarea percheziției, cu menționarea calității acestora;

– efectuarea informării persoanei la care se va efectua percheziția cu privire la dreptul de a contacta un avocat care să participe la percheziție;

– descrierea amănunțită a locului și condițiilor în care înscrisurile, obiectele sau urmele infracțiunii au fost descoperite și ridicate, enumerarea și descrierea lor amănunțită, pentru a putea fi recunoscute; mențiuni cu privire la locul și condițiile în care suspectul sau inculpatul a fost prins;

– obiecțiile și explicațiile persoanelor care au participat la efectuarea percheziției, precum și mențiunile referitoare la înregistrarea audiovideo sau fotografiile efectuate;

– mențiuni despre obiectele care nu au fost ridicate, dar au fost lăsate în păstrare;

– mențiunile prevăzute de lege pentru cazurile speciale.

Procesul-verbal va fi semnat pe fiecare pagină și la sfârșit de cel care îl încheie, de persoana la care s-a făcut percheziția, de avocatul acesteia, dacă a fost prezent, precum și de persoanele care au fost prezente la efectuarea percheziției, iar o copie a acestuia se lasă persoanei la care s-a făcut percheziția sau de la care s-au ridicat obiectele și înscrisurile ori uneia dintre persoanele care au participat la percheziție.

Ca regulă generală, obiectele ce au constituit obiectul percheziției *se ridică* în vederea prezentării ca probe, *se atașează* la dosar ca mijloc de probă sau *se păstrează* în orice mod care să nu le altereze. De la această regulă există *excepții*, reglementate de dispozițiile art. 162 și art. 163 CPP, ce se referă la:

– *obiectele ce nu pot fi ridicate* – este situația percheziților pentru a se descoperi urme materiale pe pereți, podele etc. Dacă au fost identificate urme de sânge sau alte substanțe care interesează organele judiciare, se prelevează probe care vor fi trimise la laborator pentru efectuarea de expertize, iar locul unde au fost găsite se fotografiază. Fotografiile se vizează de către organele judiciare și se depun la dosarul cauzei;

– *obiectele perisabile* se conservă sau se valorifică potrivit dispozițiilor art. 252 și urm. CPP. Această măsură privind valorificarea a apărut ca un răspuns la durata soluționării cauzelor și la faptul că obiectele ridicate își pierdeau valoarea în timp. Astfel, au fost situații când autoturisme cu valoare foarte mare au fost indisponibilizate o perioadă îndelungată, iar la momentul soluției – indiferent dacă a fost de condamnare sau de achitare –, prin valorificare, statul să nu își poată recupera prejudiciul sau inculpatul să fie nemulțumit de valoarea pe care o obținea. Situația este similară în cazul reținerii de produse perisabile: fructe, legume, în cazul infracțiunilor de contrabandă, evaziune fiscală etc.;

– *obiectele sau substanțele interzise* – acestea, indiferent dacă fac sau nu obiectul dosarului, se păstrează la organele judiciare, urmând a fi distruse, fie la finalizarea cauzei în cursul căreia au fost descoperite, fie la finalizarea cauzelor pe care ele le-au generat – de exemplu, substanțe interzise descoperite cu ocazia unei percheziții ce viza traficul de arme sau de ființe umane. Aceste substanțe, găsite în locuința unui suspect, dau naștere la o nouă cauză. Abia la finalizarea acesteia se poate proceda la distrugerea lor.

Menționăm că toate obiectele ridicate de către organele judiciare, indiferent de natura lor, nu vor fi atașate în dosarul instanței de judecată. Despre aceste obiecte se va face mențiune în dosar, dar ele se păstrează la grefa instanței, nefiind accesibile publicului sau părților din cauză. În această situație sunt: armele folosite la săvârșirea infracțiunii, CD-uri sau alte suporturi de baze de date ori medii de stocare, alte obiecte, indiferent de natura lor. La dosarul cauzei pot fi atașate doar înscrisurile descoperite cu ocazia percheziților, fotografiile executate la locul percheziției – suportul filmărilor se păstrează la grefa instanței.

Muniția sau armele se depun la inspectoratul de poliție, compartimentul arme și muniții, materialele nucleare sau radioactive la Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare[1], iar pe dosar se fac mențiunile necesare.

În ceea ce privește *percheziția la o autoritate publică, instituție publică sau la alte persoane juridice de drept public*, modalitatea de desfășurare nu diferă de cea efectuată la o persoană juridică de drept privat. Justificarea acestei măsuri vine ca urmare a activităților de crimă organizată și corupție care au interpus, între oameni și infracțiuni, autorități sau instituții publice. Pe de o parte, percheziții se pot desfășura la autorități publice pentru administrarea de probe împotriva persoanelor fizice care au utilizat resursele locului de muncă (calculatoare, imprimante), au depozitat actele personale în incinta locului de muncă, iar, pe de altă parte, chiar unele instituții au fost implicate în activități de favorizare a unor infractori sau de săvârșire a unor infracțiuni: de exemplu, cazul bebelușilor arși la o maternitate din București, când a fost nevoie de ridicarea imaginilor de la camerele de supraveghere, dar și a documentelor de achiziție a echipamentelor cu care erau dotate saloanele medicale etc.

Percheziția trebuie să urmeze regulile stabilite de prevederile art. 157-163 CPP, cu mențiunea că mandatul de percheziție se înmânează reprezentantului instituției, autorității sau persoanei juridice de drept public, percheziția se efectuează în prezența acestuia sau a unei alte persoane cu capacitate deplină de exercițiu, un exemplar al procesului-verbal de percheziție rămâne la reprezentantul instituției sau autorității. Când urmărirea penală se desfășoară împotriva reprezentantului autorității sau instituției publice, reprezentarea poate fi făcută de către persoana a doua din conducere: vicepreședinte, director adjunct, manager general adjunct etc.

Rămân valabile toate celelalte dispoziții referitoare la conținutul mandatului de percheziție, la descrierea obiectelor sau înscrisurilor ce se caută, precum și mențiunea că predarea lor de bunăvoie poate conduce la soluția ca percheziția să nu mai fie efectuată.

Secțiunea a 3-a. Alte forme de percheziție

REGLEMENTARE

Art. 165. Cazurile și condițiile în care se efectuează percheziția corporală. (1) Percheziția corporală presupune examinarea corporală externă a unei persoane, a cavității bucale, a nasului, a urechilor, a părului, a îmbrăcămintei, a obiectelor pe care o persoană le are asupra sa sau sub controlul său, la momentul efectuării percheziției.

(2) În cazul în care există o suspiciune rezonabilă că prin efectuarea unei percheziții corporale vor fi descoperite urme ale infracțiunii, corpuri delicte ori alte obiecte ce prezintă importanță pentru

[1] Ordinul președintelui Comisiei Naționale pentru Controlul Activităților Nucleare nr. 366/2001 privind aprobarea Normelor de securitate radiologică – Proceduri de autorizare (M. Of. nr. 764 și nr. 764 bis din 30 noiembrie 2001).

aflarea adevărului în cauză, organele judiciare sau orice autoritate cu atribuții în asigurarea ordinii și securității publice procedează la efectuarea acesteia.

Art. 166. Efectuarea percheziției corporale. (1) Organul judiciar trebuie să ia măsuri ca percheziția să fie efectuată cu respectarea demnității umane.

(2) Percheziția se efectuează de o persoană de același sex cu persoana percheziționată.

(3) Înainte de începerea percheziției, persoanei percheziționate i se solicită predarea de bunăvoie a obiectelor căutate. Dacă obiectele căutate sunt predate, nu se mai efectuează percheziția, cu excepția cazului când se consideră util să se procedeze la aceasta, pentru căutarea altor obiecte sau urme.

(4) Procesul-verbal de percheziție trebuie să cuprindă:

a) numele și prenumele persoanei percheziționate;

b) numele, prenumele și calitatea persoanei care a efectuat percheziția;

c) enumerarea obiectelor găsite cu ocazia percheziției;

d) locul unde este încheiat;

e) data și ora la care a început și ora la care s-a terminat efectuarea percheziției, cu menționarea oricărei întreruperi intervenite;

f) descrierea amănunțită a locului și condițiilor în care înscrisurile, obiectele sau urmele infracțiunii au fost descoperite și ridicate, enumerarea și descrierea lor amănunțită, pentru a putea fi recunoscute; mențiuni cu privire la locul și condițiile în care suspectul sau inculpatul a fost găsit.

(5) Procesul-verbal trebuie semnat pe fiecare pagină și la sfârșit de cel care îl încheie și de persoana percheziționată. Dacă persoana percheziționată nu poate sau refuză să semneze, se face mențiune despre aceasta, precum și despre motivele imposibilității sau refuzului de a semna.

(6) O copie a procesului-verbal se lasă persoanei percheziționate.

(7) Dispozițiile art. 162 se aplică în mod corespunzător.

Art. 167. Percheziția unui vehicul. (1) Percheziția unui vehicul constă în examinarea exteriorului ori interiorului unui vehicul sau a altui mijloc de transport ori a componentelor acestora.

(2) Percheziția unui vehicul se efectuează în condițiile prevăzute la art. 165 alin. (2).

(3) Prevederile art. 162, 165 și 166 se aplică în mod corespunzător.

[...]

Art. 190. Examinarea fizică. (1)[1] Examinarea fizică a unei persoane presupune examinarea externă și internă a corpului acesteia, precum și prelevarea de probe biologice. Organul de urmărire penală trebuie să solicite, în prealabil, consimțământul scris al persoanei care urmează a fi examinată. În cazul persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu, consimțământul la examinarea fizică este solicitat reprezentantului legal, iar în cazul celor cu capacitate restrânsă de exercițiu, consimțământul scris al acestora trebuie exprimat în prezența ocrotitorilor legali.

(2) În lipsa consimțământului scris al persoanei care urmează a fi examinată, al reprezentantului legal ori a încuviințării din partea ocrotitorului legal, judecătorul de drepturi și libertăți dispune, prin încheiere, la cererea motivată a procurorului, examinarea fizică a persoanei, dacă această măsură este necesară pentru stabilirea unor fapte sau împrejurări care să asigure buna desfășurare a urmăririi penale ori pentru a se determina dacă o anumită urmă sau consecință a infracțiunii poate fi găsită pe corpul sau în interiorul corpului acesteia.

(3) Cererea organului de urmărire penală trebuie să cuprindă: numele persoanei a cărei examinare fizică este cerută, motivarea îndeplinirii condițiilor prevăzute la alin. (2), modalitatea în care examinarea fizică urmează a fi efectuată, infracțiunea de care este acuzat suspectul sau inculpatul.

(4) Judecătorul de drepturi și libertăți soluționează cererea de efectuare a examinării fizice în camera de consiliu, prin încheiere ce nu este supusă niciunei căi de atac.

(5)[2] În cazul în care persoana examinată nu își exprimă în scris consimțământul și există urgență, iar obținerea autorizării judecătorului în condițiile alin. (4) ar conduce la o întârziere substanțială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor, organul de urmărire penală poate dispune, prin ordonanță, efectuarea examinării fizice. Ordonanța organului de urmărire penală, precum și procesul-verbal în care sunt consemnate activitățile desfășurate cu ocazia examinării fizice

[1] Alin. (1) al art. 190 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 125 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (5) al art. 190 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 38 din O.U.G. nr. 18/2016.

sunt înaintate de îndată judecătorului de drepturi şi libertăţi. În cazul în care judecătorul constată că au fost respectate condiţiile prevăzute la alin. (2), dispune, prin încheiere motivată, validarea examinării fizice efectuate de organele de urmărire penală. Încălcarea de către organele de urmărire penală a condiţiilor prevăzute la alin. (2) atrage excluderea probelor obţinute prin examinarea fizică.

(6) Validarea examinării fizice efectuate de organele de urmărire penală se efectuează potrivit alin. (4).

(7)[1] Examinarea fizică internă a corpului unei persoane sau recoltarea de probe biologice trebuie efectuată de un medic, asistent medical sau de o persoană cu pregătire medicală de specialitate, cu respectarea vieţii private şi a demnităţii umane. Examinarea fizică internă a minorului care nu a împlinit 14 ani se poate face în prezenţa unuia dintre părinţi, la solicitarea părintelui. Recoltarea prin metode noninvazive de probe biologice în vederea efectuării expertizei genetice judiciare se poate efectua şi de către personalul de specialitate al Poliţiei Române.

(8) În cazul conducerii unui vehicul de către o persoană aflată sub influenţa băuturilor alcoolice sau a altor substanţe, recoltarea de probe biologice se efectuează din dispoziţia organelor de constatare şi cu consimţământul celui supus examinării, de către un medic, asistent medical sau de o persoană cu pregătire medicală de specialitate, în cel mai scurt timp, într-o instituţie medicală, în condiţiile stabilite de legile speciale.

(9) Activităţile efectuate cu ocazia examinării fizice sunt consemnate de organele de urmărire penală într-un proces-verbal ce trebuie să cuprindă: numele şi prenumele organului de urmărire penală care îl încheie, ordonanţa sau încheierea prin care s-a dispus măsura, locul unde a fost încheiat, data, ora la care a început şi ora la care s-a terminat activitatea, numele şi prenumele persoanei examinate, natura examinării fizice, descrierea activităţilor desfăşurate, lista probelor recoltate în urma examinării fizice.

(10) Rezultatele obţinute din analiza probelor biologice pot fi folosite şi în altă cauză penală, dacă servesc la aflarea adevărului.

(11) Probele biologice care nu au fost consumate cu ocazia analizelor efectuate sunt conservate şi păstrate în instituţia unde au fost prelucrate, pe o perioadă de cel puţin 10 ani de la epuizarea căilor ordinare de atac ale hotărârii judecătoreşti.

COMENTARIU

184. Cercetarea corpului unei persoane se poate realiza în două modalităţi:

a) prin percheziţia corporală prevăzută de art. 165-166 CPP;

b) prin examinarea fizică prevăzută de art. 190 CPP.

Cele două modalităţi de cercetare a corpului au un impact diferit asupra vieţii intime a persoanei, prin modalitatea în care se execută. Astfel, percheziţia corporală presupune examinarea „externă a unei persoane, a cavităţii bucale, a nasului, a urechilor, a părului, a îmbrăcămintei, a obiectelor pe care o persoană le are asupra sa sau sub controlul său, la momentul efectuării percheziţiei" (art. 165 CPP), în timp ce examinarea fizică presupune „examinarea externă şi internă a corpului acesteia, precum şi prelevarea de probe biologice" (art. 190 CPP). Definiţia percheziţiei corporale, mult mai completă sub aspectul descrierii corpului persoanei percheziţionate, credem că este aplicabilă şi în cazul examinării externe reglementate de art. 190 CPP, în sensul că în acest proces se va examina aspectul exterior al corpului persoanei, se vor inspecta cavitatea bucală, nasul, urechile, părul, îmbrăcămintea, obiectele pe care o persoană le are asupra sa la acel moment. Această examinare externă, similară atât în cazul percheziţiei corporale, cât şi al examinării corporale, nu presupune niciun instrument de intromisiune în corpul suspectului sau persoanei cercetate. Cu toate acestea, se vor putea folosi pense medicale pentru scoaterea anumitor obiecte din cavităţile

[1] Alin. (7)-(10) ale art. 190 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 125 din Legea nr. 255/2013.

suspectului, dacă aceste obiecte au fost observate la examinarea externă și nu pot fi scoase în altă modalitate. Pensele medicale vor putea fi folosite cu condiția să rămână în afara corpului suspectului, orice intromisiune a acestui instrumentar medical în corpul persoanei depășește limitele percheziției corporale și trebuie autorizată de către judecătorul de drepturi și libertăți în baza procedurii prevăzute de art. 190 CPP.

185. Percheziția corporală și cea a unui vehicul. Așa cum precizam, *percheziția corporală* presupune cercetarea externă a corpului, a cavității bucale, a nasului, a urechilor, a părului, a îmbrăcămintei, a obiectelor pe care o persoană le are asupra sa ori sub controlul său la momentul percheziției. Pentru realizarea acestei examinări se poate solicita suspectului să se dezbrace – pentru controlul hainelor –, să predea organelor judiciare toate obiectele aflate asupra sa, aceasta incluzând și bagajele, care nu sunt atașate de corp sau de îmbrăcămintea suspectului. Astfel, pentru bagajul unei persoane – fie că este un troler de mari dimensiuni sau o poșetă de mână –, este necesară respectarea procedurii pentru percheziția corporală.

Pe de altă parte, *percheziția unui vehicul* constă în examinarea exteriorului ori interiorului unui vehicul sau a altui mijloc de transport ori a componentelor acestora.

Dintre cele patru tipuri de percheziție reglementate (domiciliară, corporală, a vehiculelor sau informatică), două sunt supuse autorizării judecătorului de drepturi și libertăți sau instanței de judecată – cea domiciliară și cea informatică –, iar două sunt lăsate la aprecierea organelor judiciare sau a autorităților cu atribuții în asigurarea ordinii și securității publice. Această sintagmă conduce la concluzia că *nu este obligatorie începerea urmăririi penale* pentru a fi dispusă percheziția corporală a unei persoane sau a unui vehicul.

Dacă a fost începută urmărirea penală, organele judiciare vor fi cele care efectuează percheziția corporală sau a vehiculului, dar, dacă există o suspiciune rezonabilă că prin efectuarea unei percheziții corporale sau a unui vehicul se vor descoperi urme ale infracțiunii, corpuri delicte ori alte obiecte ce prezintă importanță pentru descoperirea unei infracțiuni sau a autorului unei infracțiuni, organele de poliție pot dispune efectuarea percheziției imediat.

Înainte de efectuarea percheziției, persoanei în cauză *i se cere să predea de bunăvoie* obiectele sau bunurile căutate. În cazul refuzului, se procedează la percheziție, care, în cazul celei corporale, trebuie efectuată de o persoană de același sex cu persoana cercetată. Datorită caracterului intruziv în viața intimă a persoanei, această prevedere, ca agentul statului care îndeplinește percheziția să fie o persoană de același sex cu persoana percheziționată, constituie o garanție și o metodă de a atenua reacțiile adverse.

După efectuarea percheziției corporale, precum și după cea a unui vehicul, se încheie un *proces-verbal*, care trebuie să conțină toate elementele care să permită înlăturarea oricărui dubiu asupra acestui procedeu probatoriu, precum și asupra faptului că probele au fost găsite asupra persoanei respective ori în vehicul și trebuie semnat pe fiecare pagină și la sfârșit de cel care îl încheie și de persoana percheziționată, căreia i se va lăsa o copie a acestuia.

Procesul-verbal va conține, potrivit art. 166 alin. (4) CPP:

a) numele și prenumele persoanei percheziționate;

b) numele, prenumele și calitatea persoanei care a efectuat percheziția;

c) enumerarea obiectelor găsite cu ocazia percheziției;

d) locul unde este încheiat;

e) data și ora la care a început și ora la care s-a terminat efectuarea percheziției, cu menționarea oricărei întreruperi intervenite;

f) descrierea amănunțită a locului și condițiilor în care înscrisurile, obiectele sau urmele infracțiunii au fost descoperite și ridicate, enumerarea și descrierea lor amănunțită, pentru a putea fi recunoscute; mențiuni cu privire la locul și condițiile în care suspectul sau inculpatul a fost găsit.

Credem că dintre aceste mențiuni lipsesc cele care constituie o reală garanție împotriva abuzului și arbitrariului: indicarea motivelor care au condus la suspiciunea rezonabilă că persoana respectivă trebuie să fie supusă unei percheziții corporale.

Aceleași prevederi sunt aplicabile și în cazul percheziției unui vehicul, în temeiul dispozițiilor art. 167 CPP.

186. Examinarea fizică presupune intervenția accentuată în viața privată și intimă a unei persoane. Deoarece acest procedeu probatoriu este intruziv atât în aria drepturilor personale, cât și în cea a trupului persoanei, este necesar fie *acordul persoanei cercetate sau al reprezentantului legal ori dat în prezența ocrotitorilor legali, după caz*, pentru realizarea examinării fizice, fie *mandatul judecătorului de drepturi și libertăți* pentru realizarea sa. Acordul persoanei trebuie dat *în formă scrisă*, aceasta constituind proba acceptului. În condițiile în care acordul este viciat, ca formă sau ca fond, examinarea fizică făcându-se fără un acord valid sau acesta nu există în totalitate, tot rezultatul examinării fizice este lovit de nulitate, trebuind exclus din ansamblul probator – de exemplu, examinarea fizică sau recoltarea de probe biologice de la o persoană aflată în stare de inconștiență; în acest caz, este necesară obținerea mandatului de examinare fizică de la judecătorul de drepturi și libertăți.

Examinarea fizică *se dispune de către judecătorul de drepturi și libertăți în situația în care lipsește acordul persoanei, al reprezentantului legal sau încuviințarea ocrotitorilor legali*: fie aceștia refuză să își dea acordul, fie sunt în imposibilitatea de a-și manifesta acordul de voință.

Examinarea fizică *se poate dispune* dacă măsura „este necesară pentru stabilirea unor fapte sau împrejurări care să asigure buna desfășurare a urmăririi penale ori pentru a se determina dacă o anumită urmă sau consecință a infracțiunii poate fi găsită pe corpul sau în interiorul corpului acesteia". Constituie astfel de fapte sau împrejurări: stabilirea alcoolemiei suspectului sau a victimei – gradul de intoxicație cu alcool este important pentru a se putea stabili dinamica accidentului sau vinovăția, dacă suspectul ori victima consumase băuturi sau substanțe interzise, dacă urmele pretinse a proveni din infracțiune există; dacă suspectul nu transportă în interiorul corpului său diverse obiecte sau substanțe.

Cererea de examinare fizică se adresează de către organul de urmărire penală judecătorului de drepturi și libertăți și trebuie să conțină: numele persoanei a cărei examinare fizică este cerută, motivarea îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege, modalitatea în care examinarea fizică urmează a fi efectuată, infracțiunea de care este acuzat suspectul sau inculpatul. Menționăm că examinarea se poate efectua asupra suspectului sau inculpatului, dar și asupra altor persoane; din acest motiv, este imperios necesar ca în cererea sa procurorul să menționeze, pe de o parte, numele suspectului sau inculpatului, iar, pe de altă parte, numele persoanei ce urmează a fi examinată, indicând, totodată, legătura dintre aceste persoane, motivul pentru care consideră că probele care se referă la suspect sau inculpat și la fapta sa se află la persoana percheziționată.

Judecătorul de drepturi și libertăți soluționează cererea *în camera de consiliu, prin încheiere care nu este supusă niciunei căi de atac*[1].

În art. 190 alin. (5) CPP este reglementată situația de *excepție* când, din motive obiective (nu există consimțământul valabil al persoanei vizate și există urgență, iar obținerea autorizării judecătorului în condițiile menționate ar conduce la o întârziere substanțială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor), *organul de urmărire penală dispune el însuși examinarea fizică*, urmând să solicite judecătorului de drepturi și libertăți *validarea ordonanței* de examinare fizică.

În practica instanțelor poate fi întâlnită o situație complexă, care pune în discuție posibilitatea delegării activităților procesuale. Astfel, în cazul unui accident de circulație, cu victima aflată în comă, se dorește recoltarea probelor biologice pentru a se stabili dacă aceasta se afla sub influența băuturilor alcoolice. Accidentul s-a produs pe raza unei localități, la aproximativ 200 km de parchetul competent, iar, datorită calității persoanei, competența de cercetare revine exclusiv procurorului. Într-o primă fază, pentru a nu dispărea urmele de la locul accidentului, procurorul deleagă organului de cercetare penală dreptul de a efectua cercetarea la fața locului. Ulterior acestei delegări, apare necesitatea recoltării probelor biologice de la victima aflată în comă. În baza delegării generale de a efectua ancheta, organele de cercetare penală dispun, în temeiul dispozițiilor art. 190 alin. (5) CPP, efectuarea examinării fizice, constând în recoltarea de probe biologice, procedează la punerea în aplicare a ordonanței, iar în final înaintează documentele procurorului, competent să efectueze urmărirea penală, pentru a obține de la judecătorul de drepturi și libertăți validarea ordonanței. În final, urmărirea penală este efectuată de către organele de cercetare penală, începând de la începerea urmăririi penale, continuând cu cercetarea la fața locului – în baza delegării –, apoi cu dispoziția de examinare fizică, emisă și pusă în aplicare tot de

[1] Dispozițiile nu lămuresc dacă încheierea se pronunță tot în camera de consiliu sau dacă procurorul participă la soluționarea cererii. Reglementarea actuală folosește ambii termeni (soluționare și pronunțare în cursul procesului penal), fie pentru judecata în camera de consiliu, fie pentru judecata în sala de judecată. În materia probelor, prima mențiune se regăsește în art. 140 alin. (3) CPP: „Cererea prin care se solicită încuviințarea supravegherii tehnice *se soluționează* în aceeași zi, în camera de consiliu, fără citarea părților. Participarea procurorului este obligatorie" (s.n.). Putem concluziona că cererea se discută în ședința ținută în camera de consiliu, procurorul – deoarece participă la ședință – are dreptul să își susțină cererea. În acest sens sunt și dispozițiile art. 158 alin. (5) CPP privind procedura de emitere a mandatului de percheziție domiciliară, art. 184 alin. (26) privind expertiza medico-legală psihiatrică. Ca regulă generală, actualul Cod de procedură penală a înțeles prin „soluționare" o ședință de judecată desfășurată în camera de consiliu, în care prezența procurorului sau a părților poate fi permisă în funcție de tipul de măsură discutată. Ori de câte ori prezența procurorului este prevăzută expres, acesta trebuie să participe la judecată și să pună concluzii în susținerea cererii. Dacă însă prezența sa nu este prevăzută expres, așa cum este și cazul art. 190 CPP, procurorul poate să participe la ședința de judecată ce are loc în camera de consiliu, putând pune concluzii în susținerea cererii sale. Soluția judecătorului de drepturi și libertăți va fi pronunțată în camera de consiliu, fără publicitate în niciuna dintre formele uzuale: portal de judecată, citirea în ședință publică etc.

În art. 141 CPP privind autorizarea unor măsuri de supraveghere tehnică de către procuror, în alin. (4) se precizează că „judecătorul (...) confirmă în termen de 24 de ore măsura dispusă de procuror, prin încheiere, pronunțată în camera de consiliu, fără citarea părților". Textul nu lasă niciun dubiu asupra faptului că *pronunțarea* se realizează în camera de consiliu, fără prezența procurorului, deliberarea având loc în biroul judecătorului sau în camera de consiliu. Procurorul nu este prezent nici înainte de deliberare, pentru susținerea cererii, nici la pronunțare, neavând loc o ședință de judecată în sensul legii. În același sens sunt și dispozițiile art. 144 alin. (2) privind prelungirea măsurii supravegherii tehnice, art. 152 alin. (2) privind obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului. Pe de altă parte, „pronunțarea" prevăzută de lege presupune direct procesul deliberativ, fără nicio ședință de judecată, fie ea și în camera de consiliu, fără participarea părților. De menționat că, deși nu participă la pronunțare, procurorul primește o copie de pe încheiere, însoțită de mandat, în funcție de situație.

către organele de cercetare penală, doar administrarea declarațiilor de martori făcându-se în fața procurorului care era competent, potrivit competenței după calitatea persoanei, să efectueze urmărirea penală. În acest caz, considerăm că este depășită competența organelor de cercetare penală, procurorul fiind cel care putea dispune efectuarea examinării fizice, delegând doar punerea în aplicare a măsurii, astfel că au fost încălcate dispozițiile art. 190 CPP, iar examinarea fizică urmează să fie invalidată, cu consecința excluderii din ansamblul probator a rezultatelor acesteia.

Examinarea fizică externă se efectuează de către organul de urmărire penală, iar *examinarea fizică internă* a corpului unei persoane și *recoltarea de probe biologice* trebuie efectuate de un medic, asistent medical sau de o persoană cu pregătire medicală de specialitate, *cu respectarea vieții private și a demnității umane*, însă recoltarea prin metode noninvazive de probe biologice în vederea efectuării expertizei genetice judiciare se poate efectua și de către personalul de specialitate al Poliției Române. Examinarea fizică internă a minorului care nu a împlinit 14 ani se poate face în prezența unuia dintre părinți, la solicitarea părintelui. De asemenea, în cazul conducerii unui vehicul de către o persoană aflată sub influența băuturilor alcoolice sau a altor substanțe, recoltarea de probe biologice se efectuează din dispoziția organelor de constatare și cu consimțământul celui supus examinării, de către un medic, asistent medical sau de o persoană cu pregătire medicală de specialitate, în cel mai scurt timp, într-o instituție medicală, în condițiile stabilite de legile speciale.

În cursul examinării fizice, toate activitățile efectuate se consemnează într-un *proces-verbal*, în care vor fi menționate: numele și prenumele organului de urmărire penală care îl încheie, ordonanța sau încheierea prin care s-a dispus măsura, locul unde a fost încheiat, data, ora la care a început și ora la care s-a terminat activitatea, numele și prenumele persoanei examinate, natura examinării fizice, descrierea activităților desfășurate, lista probelor recoltate în urma examinării fizice [art. 190 alin. (9) CPP].

Mostrele biologice recoltate vor fi utilizate pentru efectuarea de constatări și expertize, rezultatele acestora *putând fi folosite și în alte cauze penale*.

Mostrele biologice neutilizate *vor fi conservate și păstrate* la sediul instituției unde au fost prelucrate, pentru o perioadă de 10 ani. Considerăm acest termen stabilit aleatoriu, în condițiile în care termenul de păstrare a dosarelor, de arhivare este variabil în funcție de pedeapsa aplicată și de obiectul cauzei. Astfel, în funcție de aceste criterii – obiect și pedeapsă –, durata de arhivare a dosarelor poate varia de la 5 ani la 20 de ani, termen care ar trebui să fie și cel de păstrare a mostrelor biologice prelevate[1].

Secțiunea a 4-a. Ridicarea de obiecte și înscrisuri

REGLEMENTARE

Art. 169. Ridicarea de obiecte și înscrisuri. Organul de urmărire penală sau instanța de judecată are obligația să ridice obiectele și înscrisurile ce pot servi ca mijloc de probă în procesul penal.

Art. 170. Predarea obiectelor, înscrisurilor sau a datelor informatice. (1)[2] În cazul în care există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni și sunt temeiuri

[1] Spre exemplu, în cauza privindu-l pe Marcel Țundrea, inculpatul a fost condamnat, pentru viol și crimă, la o pedeapsă de 25 de ani închisoare, din care a executat 12 ani, fiind achitat de către Înalta Curte de Casație și Justiție pe baza unei mostre biologice asupra căreia s-a efectuat o expertiză ADN.

[2] Alin. (1) al art. 170 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 111 din Legea nr. 255/2013.

de a se crede că un obiect ori un înscris poate servi ca mijloc de probă în cauză, organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate dispune persoanei fizice sau juridice în posesia căreia se află să le prezinte și să le predea, sub luare de dovadă.

(2)[1] De asemenea, în condițiile alin. (1), organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate dispune ca:

a) orice persoană fizică sau juridică de pe teritoriul României să comunice anumite date informatice aflate în posesia sau sub controlul său, care sunt stocate într-un sistem informatic ori pe un suport de stocare a datelor informatice;

b) orice furnizor de rețele publice de comunicații electronice sau furnizor de servicii de comunicații electronice destinate publicului să comunice anumite date referitoare la abonați, utilizatori și la serviciile prestate, aflate în posesia sau sub controlul său, altele decât conținutul comunicațiilor și decât cele prevăzute la art. 138 alin. (1) lit. j).

(2^1)[2] Persoanele fizice sau juridice, inclusiv furnizorii de rețele publice de comunicații electronice sau furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului, au posibilitatea să asigure semnarea datelor solicitate în baza alin. (2), utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat.

(2^2) Orice persoană autorizată care transmite date solicitate în baza alin. (2) are posibilitatea să semneze datele transmise utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat și care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate, aceasta asumându-și astfel responsabilitatea în ceea ce privește integritatea datelor transmise.

(2^3) Orice persoană autorizată care primește date solicitate în baza alin. (2) are posibilitatea să verifice integritatea datelor primite și să certifice această integritate prin semnarea datelor, utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat și care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate.

(2^4) Fiecare persoană care certifică datele sub semnătură electronică răspunde potrivit legii pentru integritatea și securitatea acestor date.

(2^5) Aplicarea prevederilor alin. (2^1)-(2^4) se face cu respectarea procedurilor stabilite prin normele metodologice de aplicare a prezentei legi.

(3)[3] *Abrogat*.

(4)-(6)[4] *Abrogate*.

Art. 171. Ridicarea silită de obiecte și înscrisuri. (1) Dacă obiectul sau înscrisul cerut nu este predat de bunăvoie, organul de urmărire penală, prin ordonanță, sau instanța de judecată, prin încheiere, dispune ridicarea silită. În cursul judecății dispoziția de ridicare silită a obiectelor sau înscrisurilor se comunică procurorului, care ia măsuri de aducere la îndeplinire, prin organul de cercetare penală.

(2) Împotriva măsurii dispuse potrivit alin. (1) sau a modului de aducere la îndeplinire a acesteia se poate face plângere de către orice persoană interesată. Dispozițiile art. 250 se aplică în mod corespunzător.

(3)[5] Ordonanța organului de urmărire penală sau încheierea instanței trebuie să cuprindă: numele și semnătura persoanei care a dispus predarea, numele persoanei care este obligată să predea obiectul, înscrisul ori datele informatice, descrierea obiectului, înscrisului sau a datelor informatice ce trebuie predate, precum și data și locul unde trebuie să fie predate.

(4) Dacă organul de urmărire penală sau instanța de judecată apreciază că și o copie a unui înscris sau a datelor informatice poate servi ca mijloc de probă, reține numai copia.

(5) Dacă obiectul, înscrisul sau datele informatice au caracter secret ori confidențial, prezentarea sau predarea se face în condiții care să asigure păstrarea secretului ori a confidențialității.

---

[1] Alin. (2) al art. 170 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 112 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (2^1)-(2^5) ale art. 170 au fost introduse prin art. 102 pct. 113 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (3) al art. 170 a fost abrogat prin art. 102 pct. 114 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (4)-(6) ale art. 170 au fost abrogate prin art. II pct. 33 din O.U.G. nr. 18/2016.

[5] Alin. (3)-(5) ale art. 171 au fost introduse prin art. II pct. 34 din O.U.G. nr. 18/2016.

COMENTARIU

187. Consideraţii prealabile. Capitolul VI din Titlul IV al Părţii generale a Codului de procedură penală, cu denumirea marginală „Percheziţia şi ridicarea de obiecte şi înscrisuri", reuneşte patru tipuri de percheziţii şi o instituţie aparte: ridicarea de obiecte şi înscrisuri. Instituţia este preluată şi dezvoltată din Codul de procedură penală din 1968 (art. 96-99) şi stabileşte gradual posibilitatea organelor judiciare de a solicita de la o persoană fizică sau juridică predarea anumitor obiecte sau înscrisuri despre care consideră că sunt utile cauzei.

Codul de procedură penală actual prezintă o nouă viziune asupra tuturor măsurilor de această natură şi a integrat unele măsuri din vechiul cod în alte instituţii, cu o nouă filosofie şi cu garanţii ale drepturilor fundamentale ale omului. Astfel, reglementarea din art. 98 CPP 1968 privind reţinerea şi predarea corespondenţei şi a obiectelor se regăseşte în art. 147 CPP privind reţinerea, predarea şi percheziţionarea trimiterilor poştale, iar art. 100 CPP 1968 se regăseşte integrat în art. 157 CPP privind percheziţia domiciliară, art. 111 CPP 1968 se regăseşte integrat în art. 164 referitor la dispoziţii speciale privind percheziţiile efectuate la o autoritate publică, instituţie publică sau la alte persoane juridice de drept public. Dacă reglementările anterior analizate prevăd garanţii procesuale pentru suspect sau inculpat, prin utilizarea metodelor speciale de supraveghere sau prin utilizarea percheziţiei pentru ca organele judiciare să aibă acces la aceste date, prevederile art. 170 CPP obligă orice persoană fizică sau juridică să predea, la solicitarea organelor judiciare, toate obiectele, înscrisurile şi datele informatice. Această procedură este necorelată cu instituţia percheziţiei informatice şi cu prevederile privind conservarea datelor informatice [art. 154 alin. (6) CPP privind transmiterea, cu autorizarea judecătorului de drepturi şi libertăţi, a datelor conservate].

188. Predarea obiectelor, înscrisurilor sau a datelor informatice. Ridicarea silită de obiecte şi înscrisuri. Organele de urmărire penală sau instanţa pot dispune, în temeiul dispoziţiilor art. 170 alin. (1) CPP, ca persoanele fizice sau juridice *să predea obiectele, înscrisurile sau datele informatice*, fără a mai fi nevoie de o percheziţie informatică[1] sau de un mandat de supraveghere tehnică. De asemenea, pentru a nu utiliza procedura prevăzută de art. 156 şi urm. CPP, organele judiciare se pot folosi de prevederile art. 171 CPP privind ridicarea silită a obiectelor şi înscrisurilor, deoarece procedura este mult simplificată, nu necesită îndeplinirea tuturor condiţiilor necesare pentru percheziţie şi nu este necesară intervenţia unui judecător de drepturi şi libertăţi.

Ca urmare a modificărilor aduse art. 170 prin O.U.G. nr. 18/2016, în sensul eliminării alin. (3) şi (4) care prevedeau că ridicarea se realizează pe baza ordonanţei procurorului sau a încheierii instanţei, apreciem că, în cazul predării de bunăvoie, legea impune doar încheierea unui proces-verbal în care se consemnează predarea[2].

---

[1] Nu împărtăşim opinia exprimată în literatura de specialitate în sensul că percheziţia informatică este necesară dacă datele informatice solicitate aparţin altei persoane decât celei căreia i se solicită să le predea (adică aparţin sau au fost create, modificate ori generate de făptuitor, suspect, inculpat sau o altă persoană) [M. UDROIU, G. ZLATI, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 865 şi urm.]. Dispoziţiile art. 170 alin. (2) CPP nu fac nicio diferenţiere în acest sens între date informatice şi alte bunuri, ci impun doar condiţia ca acestea să se afle în posesia, în mod evident legală, a persoanei care doreşte să le predea, ceea ce presupune implicit şi dreptul de a dispune de ele.

[2] În acelaşi sens, A. CRIŞU, *op. cit.*, p. 380; M. UDROIU, A.M. ŞINC, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 876.

Condițiile pentru a putea fi dispusă măsura predării obiectelor și înscrisurilor sunt prevăzute la alin. (1) al art. 170 CPP, anume:

– există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni;

– sunt temeiuri de a se crede că un obiect ori un înscris poate servi ca mijloc de probă în cauză.

De asemenea, dacă sunt îndeplinite aceste condiții, organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate dispune ca:

– orice persoană fizică sau juridică de pe teritoriul României să comunice anumite date informatice aflate în posesia sau sub controlul său, care sunt stocate într-un sistem informatic ori pe un suport de stocare a datelor informatice;

– orice furnizor de rețele publice de comunicații electronice sau furnizor de servicii de comunicații electronice destinate publicului să comunice anumite date referitoare la abonați, utilizatori și la serviciile prestate, aflate în posesia sau sub controlul său, altele decât conținutul comunicațiilor și decât cele prevăzute la art. 138 alin. (1) lit. j) CPP.

Datele astfel solicitate pot fi semnate utilizând o semnătură electronică extinsă, verificate și certificate, în condițiile prevăzute de prevederile alin. (2^1)-(2^5) ale art. 170 CPP.

Instituția preluată din Codul de procedură penală anterior, cu o nouă formă, a provocat deja controverse în activitatea judiciară, existând mai multe opinii față de practica instanțelor de judecată sau a organelor de urmărire penală de a solicita prin adresă obiecte sau înscrisuri, date în legătură cu activitatea infracțională, care ar putea constitui probe în dosarul cauzei. Astfel, unele instanțe au considerat că, pentru a solicita relații de la procuror în legătură cu un alt dosar aflat în cercetări, trebuie să apeleze la această procedură, de asemenea, pentru a solicita atașarea unui alt dosar, ar trebui urmată procedura prevăzută de art. 170 CPP. Pe de altă parte, alte instanțe au considerat că vechea practică de a trimite doar adrese prin care solicită relații sau trimiterea dosarului este suficientă, nefiind necesară emiterea unei încheieri în temeiul dispozițiilor art. 170 CPP.

Considerăm reglementarea art. 169-171 CPP o preluare din Codul de procedură penală anterior nesincronizată cu restul materiei privind probele din actualul Cod de procedură penală. Folosirea instituțiilor prevăzute de art. 170 și art. 171 CPP va conduce la evitarea folosirii instituțiilor reglementate în materia metodelor speciale de supraveghere și cercetare, la administrarea de probe în procesul penal fără respectarea drepturilor fundamentale ale omului, la tergiversarea soluționării cauzelor și la complicarea circuitului administrării probelor.

Prevederile art. 171 CPP reglementează instituția *ridicării silite a obiectelor și înscrisurilor*[1], în alin. (4)-(6) fiind prevăzută procedura de urmat. Procedura ridicării silite presupune, în opinia noastră, un refuz al persoanei vizate de a preda bunul sau înscrisul de bunăvoie, precum și îndeplinirea condiției ca punerea în executare a măsurii să nu implice pătrunderea într-un spațiu pentru care este necesară emiterea autorizației de percheziție. În acest caz, în raport de dispozițiile art. 171 alin. (1) CPP, este necesară emiterea unei ordonanțe de către procuror sau a unei încheieri de către instanță.

În literatura de specialitate[2] s-a apreciat că ridicarea silită nu poate privi date informatice, întrucât acestea nu sunt prevăzute expres de art. 171 alin. (1) CPP, prin comparație cu

[1] Dacă însă organul de urmărire penală sau instanța de judecată apreciază că și o copie a unui înscris sau a datelor informatice poate servi ca mijloc de probă, reține numai copia, posibilitate prevăzută în alin. (4) al art. 171 CPP. De asemenea, dacă obiectul, înscrisul sau datele informatice au caracter secret ori confidențial, trebuie asigurată păstrarea secretului sau a confidențialității.

[2] M. UDROIU, G. ZLATI, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 867.

art. 170 CPP, care face această distincție. Datele informatice sunt menționate totuși în alin. (3)-(5) nou-introduse prin O.U.G. nr. 18/2016 la art. 171. În opinia noastră, este vorba despre o necorelare, aceste alineate fiind abrogate de la art. 170 și preluate la art. 171 CPP, fără a se mai elimina referirea la datele informatice [prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost modificat conținutul art. 170 și art. 171 CPP, alin. (4), (5) și (6) de la art. 170 fiind abrogate, iar conținutul lor fiind preluat în alin. (3), (4) și (5) de la art. 171, nou-introduse].

În ipoteza în care persoana vizată refuză predarea unor date informatice, este evident că nu este posibilă ridicarea silită a acestora fără efectuarea unei percheziții informatice.

Alineatul (2) al art. 171 CPP stabilește *dreptul persoanei interesate de a face plângere împotriva măsurii dispuse*, respectiv de ridicare silită, *sau a modului de aducere la îndeplinire a acestei măsuri*, potrivit dispozițiilor art. 250 din același cod, care se aplică în mod corespunzător.

De legea ferenda, s-ar impune o mai clară reglementare a procedeelor probatorii referitoare la datele informatice, pentru a evita suprapunerile și a stabili corelațiile dintre măsurile de supraveghere tehnică sau metodele de cercetare în această materie, diferitele forme de percheziție și ridicarea de obiecte și înscrisuri.

Capitolul al VII-lea. Expertiza şi constatarea

REGLEMENTARE

Art. 172.[1] **Dispunerea efectuării expertizei sau a constatării.** (1) Efectuarea unei expertize se dispune când pentru constatarea, clarificarea sau evaluarea unor fapte ori împrejurări ce prezintă importanță pentru aflarea adevărului în cauză este necesară și opinia unui expert.

(2) Expertiza se dispune, în condițiile art. 100, la cerere sau din oficiu, de către organul de urmărire penală, prin ordonanță motivată, iar în cursul judecății se dispune de către instanță, prin încheiere motivată.

(3) Cererea de efectuare a expertizei trebuie formulată în scris, cu indicarea faptelor și împrejurărilor supuse evaluării și a obiectivelor care trebuie lămurite de expert.

(4) Expertiza poate fi efectuată de experți oficiali din laboratoare sau instituții de specialitate ori de experți independenți autorizați din țară sau din străinătate, în condițiile legii.

(5) Expertiza și examinarea medico-legală se efectuează în cadrul instituțiilor medico-legale.

(6) Ordonanța organului de urmărire penală sau încheierea instanței prin care se dispune efectuarea expertizei trebuie să indice faptele sau împrejurările pe care expertul trebuie să le constate, să le clarifice și să le evalueze, obiectivele la care trebuie să răspundă, termenul în care trebuie efectuată expertiza, precum și instituția ori experții desemnați.

(7) În domeniile strict specializate, dacă pentru înțelegerea probelor sunt necesare anumite cunoștințe specifice sau alte asemenea cunoștințe, instanța ori organul de urmărire penală poate solicita opinia unor specialiști care funcționează în cadrul organelor judiciare sau în afara acestora. Dispozițiile relative la audierea martorului sunt aplicabile în mod corespunzător.

(8) La efectuarea expertizei pot participa experți independenți autorizați, numiți la solicitarea părților sau subiecților procesuali principali.

(9) Când există pericol de dispariție a unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt ori este necesară lămurirea urgentă a unor fapte sau împrejurări ale cauzei, organul de urmărire penală poate dispune prin ordonanță efectuarea unei constatări.

(10) Constatarea este efectuată de către un specialist care funcționează în cadrul organelor judiciare sau din afara acestora.

---

[1] Art. 172 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 116 din Legea nr. 255/2013.

(11) Certificatul medico-legal are valoarea unui raport de constatare.

(12)[1] După finalizarea raportului de constatare, când organul judiciar apreciază că este necesară opinia unui expert sau când concluziile raportului de constatare sunt contestate, se poate dispune efectuarea unei expertize.

Art. 173. Numirea expertului. (1) Expertul este numit prin ordonanța organului de urmărire penală sau prin încheierea instanței.

(2)[2] Organul de urmărire penală sau instanța desemnează, de regulă, un singur expert, cu excepția situațiilor în care, ca urmare a complexității expertizei, sunt necesare cunoștințe specializate din discipline distincte, situație în care desemnează doi sau mai mulți experți.

(3) Când expertiza urmează să fie efectuată de o instituție medico-legală, de un institut sau laborator de specialitate, desemnarea unuia sau a mai multor experți se face de către acea instituție, potrivit legii.

(4) Părțile și subiecții procesuali principali au dreptul să solicite ca la efectuarea expertizei să participe un expert recomandat de acestea. În cazul în care expertiza este dispusă de instanță, procurorul poate solicita ca un expert recomandat de acesta să participe la efectuarea expertizei.

(5) Expertul, instituția medico-legală, institutul sau laboratorul de specialitate, la cererea expertului, poate solicita, atunci când consideră necesar, participarea specialiștilor de la alte instituții sau avizul acestora.

(6) Instituția medico-legală, institutul sau laboratorul de specialitate comunică organului judiciar care a dispus efectuarea expertizei numele experților desemnați.

Art. 174. Incompatibilitatea expertului. (1) Persoana aflată în vreunul dintre cazurile de incompatibilitate prevăzute de art. 64 nu poate fi desemnată ca expert, iar în cazul în care a fost desemnată, hotărârea judecătorească nu se poate întemeia pe constatările și concluziile acesteia. Motivul de incompatibilitate trebuie dovedit de cel ce îl invocă.

(2)[3] În aceeași cauză, o persoană nu poate avea atât calitatea de expert desemnat de organul judiciar, cât și pe aceea de expert recomandat de unul dintre subiecții procesuali.

(2^1)[4] Nu poate fi desemnată ca expert recomandat de părți în aceeași cauză o persoană care funcționează în cadrul aceleiași instituții medico-legale, institut sau laborator de specialitate cu expertul desemnat de conducerea instituției respective la solicitarea organului judiciar.

(3)[5] *Abrogat*.

(4) Dispozițiile art. 66-68 se aplică în mod corespunzător.

Art. 175. Drepturile și obligațiile expertului. (1) Expertul are dreptul de a refuza efectuarea expertizei pentru aceleași motive pentru care martorul poate refuza depunerea mărturiei.

(2) Expertul are dreptul să ia cunoștință de materialul dosarului necesar pentru efectuarea expertizei.

(3) Expertul poate cere lămuriri organului judiciar care a dispus efectuarea expertizei cu privire la anumite fapte ori împrejurări ale cauzei ce trebuie evaluate.

(4) Expertul poate cere lămuriri părților și subiecților procesuali principali, cu încuviințarea și în condițiile stabilite de organele judiciare.

(5) Expertul are dreptul la un onorariu pentru activitatea depusă în vederea efectuării expertizei, pentru cheltuielile pe care ar trebui să le suporte sau le-a suportat pentru efectuarea expertizei. Cuantumul onorariului este stabilit de către organele judiciare în funcție de natura și complexitatea cauzei și de cheltuielile suportate sau care urmează a fi suportate de către expert. Dacă expertiza este efectuată de instituția medico-legală ori institutul sau laboratorul de specialitate, costul expertizei este stabilit în condițiile prevăzute de legea specială.

(6) Expertul poate beneficia și de măsuri de protecție, în condițiile prevăzute la art. 125.

---

[1] Alin. (12) al art. 172 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 35 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (2) al art. 173 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 117 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (2) al art. 174 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 36 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] Alin. (2^1) al art. 174 a fost introdus prin art. II pct. 37 din O.U.G. nr. 18/2016.

[5] Alin. (3) al art. 174 a fost abrogat prin art. 102 pct. 118 din Legea nr. 255/2013.

(7) Expertul are obligaţia de a se prezenta în faţa organelor de urmărire penală sau a instanţei de judecată ori de câte ori este chemat şi de a-şi întocmi raportul de expertiză cu respectarea termenului-limită stabilit în ordonanţa organului de urmărire penală sau în încheierea instanţei. Termenul-limită din ordonanţă sau încheiere poate fi prelungit, la cererea expertului, pentru motive întemeiate, fără ca prelungirea totală acordată să fie mai mare de 6 luni.

(8) Întârzierea sau refuzul nejustificat de efectuare a expertizei atrage aplicarea unei amenzi judiciare, precum şi răspunderea civilă a expertului sau a instituţiei desemnate să o efectueze pentru prejudiciile cauzate.

Art. 176. Înlocuirea expertului. (1) Expertul poate fi înlocuit dacă refuză sau, în mod nejustificat, nu finalizează raportul de expertiză până la termenul fixat.

(2) Înlocuirea se dispune prin ordonanţă de către organul de urmărire penală sau prin încheiere de către instanţă, după citarea expertului, şi se comunică asociaţiei sau corpului profesional de care aparţine acesta.

(3) Expertul este, de asemenea, înlocuit când este admisă declaraţia sa de abţinere sau cererea de recuzare ori în cazul în care se află în imposibilitate obiectivă de a efectua sau finaliza expertiza.

(4) Expertul înlocuit trebuie, sub sancţiunea prevăzută la art. 283 alin. (4), să pună de îndată la dispoziţia organului judiciar toate actele sau obiectele încredinţate, precum şi observaţiile cu privire la activităţile desfăşurate până la momentul înlocuirii sale.

Art. 177. Procedura efectuării expertizei. (1) Organul de urmărire penală sau instanţa de judecată, când dispune efectuarea unei expertize, fixează un termen la care sunt chemate părţile, subiecţii procesuali principali, precum şi expertul, dacă acesta a fost desemnat.

(2) La termenul fixat se aduce la cunoştinţa procurorului, a părţilor, a subiecţilor procesuali principali şi a expertului obiectul expertizei şi întrebările la care expertul trebuie să răspundă şi li se pune în vedere că au dreptul să facă observaţii cu privire la aceste întrebări şi că pot cere modificarea sau completarea lor. De asemenea, după caz, sunt indicate expertului obiectele pe care urmează să le analizeze.

(3) Expertul este înştiinţat cu privire la faptul că are obligaţia de a analiza obiectul expertizei, de a indica cu exactitate orice observaţie sau constatare şi de a expune o opinie imparţială cu privire la faptele sau împrejurările evaluate, în conformitate cu regulile ştiinţei şi expertizei profesionale.

(4) Părţile şi subiecţii procesuali principali sunt încunoştinţaţi că au dreptul să ceară numirea câte unui expert recomandat de fiecare dintre ele, care să participe la efectuarea expertizei.

(5) După examinarea obiecţiilor şi cererilor făcute de părţi, de subiecţii procesuali principali şi expert, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată pune în vedere expertului termenul în care urmează a fi efectuată expertiza, încunoştinţându-l totodată dacă la efectuarea acesteia urmează să participe părţile sau subiecţii procesuali principali.

(6) Atunci când expertiza urmează să fie efectuată de o instituţie medico-legală, de un laborator de expertiză criminalistică sau de orice institut de specialitate, sunt aplicabile dispoziţiile art. 173 alin. (3), nefiind necesară prezenţa expertului în faţa organului judiciar.

Art. 178. Raportul de expertiză. (1) După efectuarea expertizei, constatările, clarificările, evaluările şi opinia expertului sunt consemnate într-un raport.

(2) Când sunt mai mulţi experţi se întocmeşte un singur raport de expertiză. Opiniile separate se motivează în acelaşi raport.

(3) Raportul de expertiză se depune la organul judiciar care a dispus efectuarea expertizei.

(4) Raportul de expertiză cuprinde:

a) partea introductivă, în care se arată organul judiciar care a dispus efectuarea expertizei, data când s-a dispus efectuarea acesteia, numele şi prenumele expertului, obiectivele la care expertul urmează să răspundă, data la care a fost efectuată, materialul pe baza căruia expertiza a fost efectuată, dovada încunoştinţării părţilor, dacă au participat la aceasta şi au dat explicaţii în cursul expertizei, data întocmirii raportului de expertiză;

b)[1] partea expozitivă prin care sunt descrise operațiile de efectuare a expertizei, metodele, programele și echipamentele utilizate;

c) concluziile, prin care se răspunde la obiectivele stabilite de organele judiciare, precum și orice alte precizări și constatări rezultate din efectuarea expertizei, în legătură cu obiectivele expertizei.

(5) În situația în care expertiza a fost efectuată în lipsa părților ori a subiecților procesuali principali, aceștia sau avocatul lor sunt încunoștințați cu privire la întocmirea raportului de expertiză și cu privire la dreptul la studierea raportului.

Art. 179. Audierea expertului. (1) În cursul urmăririi penale sau al judecății, expertul poate fi audiat de organul de urmărire penală sau de instanță, la cererea procurorului, a părților, a subiecților procesuali principali sau din oficiu, dacă organul judiciar apreciază că audierea este necesară pentru lămurirea constatărilor sau concluziilor expertului.

(2) Dacă expertiza a fost efectuată de o instituție medico-legală, institut sau laborator de specialitate, instituția va desemna un expert, dintre persoanele care au participat la efectuarea expertizei, ce urmează a fi audiat de către organul de urmărire penală sau de instanță.

(3) Audierea expertului se efectuează potrivit dispozițiilor privitoare la audierea martorilor.

Art. 180. Suplimentul de expertiză. (1) Când organul de urmărire penală sau instanța constată, la cerere sau din oficiu, că expertiza nu este completă, iar această deficiență nu poate fi suplinită prin audierea expertului, dispune efectuarea unui supliment de expertiză de către același expert. Când nu este posibilă desemnarea aceluiași expert, se dispune efectuarea unei alte expertize de către un alt expert.

(2) Când expertiza a fost efectuată în cadrul instituției medico-legale, unui institut sau laborator de specialitate, organul de urmărire penală sau instanța se adresează instituției respective în vederea efectuării suplimentului de expertiză.

Art. 181. Efectuarea unei noi expertize. (1) Organul de urmărire penală sau instanța dispune efectuarea unei noi expertize atunci când concluziile raportului de expertiză sunt neclare sau contradictorii ori între conținutul și concluziile raportului de expertiză există contradicții, iar aceste deficiențe nu pot fi înlăturate prin audierea expertului.

(2) Când organul de urmărire penală sau instanța de judecată dispune efectuarea unei noi expertize de către o instituție medico-legală, aceasta este efectuată de o comisie, în condițiile legii.

Art. 181¹.[2] **Obiectul constatării și raportul de constatare.** (1) Organul de urmărire penală stabilește prin ordonanță obiectul constatării, întrebările la care trebuie să răspundă specialistul și termenul în care urmează a fi efectuată lucrarea.

(2) Raportul de constatare cuprinde descrierea operațiilor efectuate de specialist, a metodelor, programelor și echipamentelor utilizate și concluziile constatării.

Art. 182. Lămuririle cerute la institutul de emisiune. În cazurile privitoare la infracțiunea de falsificare de monedă ori de alte valori, organul de urmărire penală sau instanța poate cere lămuriri institutului de emisiune.

Art. 183. Prezentarea scriptelor de comparație. (1) În cauzele privind infracțiuni de fals în înscrisuri, organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate dispune să fie prezentate scripte de comparație.

(2) Dacă scriptele se găsesc în depozite publice, autoritățile în drept sunt obligate a le elibera.

(3) Dacă scriptele se găsesc la o persoană, organul de urmărire penală sau instanța îi pune în vedere să le prezinte.

(4) Scriptele se introduc într-un plic sigilat care se vizează de organul de urmărire penală sau de președintele completului de judecată și se semnează de acela care le prezintă.

(5) Organul de urmărire penală ori instanța poate solicita suspectului sau inculpatului să prezinte o piesă scrisă cu mâna sa ori să scrie după dictare.

---

[1] Lit. b) de la alin. (4) al art. 178 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 119 din Legea nr. 255/2013.

[2] Art. 181¹ a fost introdus prin art. 102 pct. 120 din Legea nr. 255/2013.

(6) Dacă suspectul sau inculpatul refuză, se face menţiune în procesul-verbal. Refuzul de a se conforma solicitării organului de urmărire penală sau instanţei nu poate fi interpretat în defavoarea suspectului sau inculpatului.

Art. 184. Expertiza medico-legală psihiatrică. (1)[1] În cazul infracţiunilor comise de minorii cu vârsta între 14 şi 16 ani, în cazul uciderii sau vătămării copilului nou-născut ori a fătului de către mamă, precum şi atunci când organul de urmărire penală sau instanţa are o îndoială asupra discernământului suspectului ori inculpatului în momentul săvârşirii infracţiunii ce face obiectul acuzaţiei, se dispune efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice, stabilindu-se totodată termenul de prezentare în vederea examinării.

(2) Expertiza se efectuează în cadrul instituţiei medico-legale de către o comisie, constituită potrivit legii.

(3)[2] Expertiza medico-legală psihiatrică se efectuează după obţinerea consimţământului scris al persoanei ce urmează a fi supusă expertizei, exprimat, în prezenţa unui avocat ales sau din oficiu, în faţa organului judiciar, iar în cazul minorului, şi în prezenţa ocrotitorului legal.

(4) În cazul în care suspectul sau inculpatul refuză în cursul urmăririi penale efectuarea expertizei ori nu se prezintă în vederea examinării la comisia medico-legală psihiatrică, organul de cercetare penală sesizează procurorul sau judecătorul de drepturi şi libertăţi în vederea emiterii unui mandat de aducere în scopul prezentării la comisia medico-legală psihiatrică. Dispoziţiile art. 265 alin. (4)-(9) se aplică în mod corespunzător.

(5) În cazul în care consideră că este necesară o examinare complexă, ce necesită internarea medicală a suspectului sau a inculpatului într-o instituţie sanitară de specialitate, iar acesta refuză internarea, comisia medico-legală sesizează organul de urmărire penală sau instanţa cu privire la necesitatea luării măsurii internării nevoluntare.

(6) În cursul urmăririi penale, procurorul, dacă apreciază că solicitarea comisiei medico-legale este întemeiată, poate cere judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul de internare ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea luarea măsurii internării nevoluntare, pentru maximum 30 de zile, în vederea efectuării expertizei psihiatrice.

(7) Propunerea procurorului de luare a măsurii internării nevoluntare trebuie să cuprindă, după caz, menţiuni cu privire la: fapta pentru care se efectuează cercetarea penală, încadrarea juridică, denumirea infracţiunii; faptele şi împrejurările din care rezultă îndoiala asupra discernământului suspectului sau inculpatului, sesizarea comisiei medico-legale psihiatrice cu privire la refuzul suspectului sau inculpatului de a se interna, motivarea necesităţii luării măsurii internării şi a proporţionalităţii acesteia cu scopul urmărit. Propunerea împreună cu dosarul cauzei se prezintă judecătorului de drepturi şi libertăţi.

(8) Judecătorul de drepturi şi libertăţi fixează ziua şi ora de soluţionare a propunerii de luare a măsurii internării nevoluntare, în cel mult 3 zile de la data sesizării, având obligaţia de a-l cita pe suspect sau inculpat pentru termenul fixat. Termenul se comunică procurorului, precum şi avocatului suspectului sau inculpatului, căruia i se acordă, la cerere, dreptul de a studia dosarul cauzei şi propunerea formulată de procuror.

(9) Soluţionarea propunerii de luare a măsurii internării nevoluntare se face numai în prezenţa suspectului sau inculpatului, în afară de cazul când acesta este dispărut, se sustrage sau când din cauza stării sănătăţii sau din cauză de forţă majoră ori stare de necesitate nu se poate prezenta.

(10) Participarea procurorului şi a avocatului ales sau numit din oficiu al suspectului ori inculpatului este obligatorie.

(11) În cazul admiterii propunerii de internare nevoluntară, încheierea judecătorului trebuie să cuprindă:

a) datele de identitate ale suspectului sau inculpatului;

---

[1] Alin. (1) al art. 184 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 121 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (3) al art. 184 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 121 din Legea nr. 255/2013.

b) descrierea faptei de care este acuzat suspectul sau inculpatul, încadrarea juridică și denumirea infracțiunii;

c) faptele și împrejurările din care rezultă îndoială asupra stării psihice a suspectului sau inculpatului;

d) motivarea necesității luării măsurii internării nevoluntare în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice și a proporționalității acesteia cu scopul urmărit;

e) durata măsurii internării.

(12) După luarea măsurii, suspectului sau inculpatului i se aduc la cunoștință, de îndată, în limba pe care o înțelege, motivele internării, încheindu-se în acest sens un proces-verbal.

(13) După dispunerea internării, dacă suspectul sau inculpatul se află în stare de deținere, judecătorul de drepturi și libertăți informează administrația locului de deținere despre măsura internării și dispune transferul arestatului într-o secție de psihiatrie a unui penitenciar-spital.

(14)[1] Împotriva încheierii judecătorului de drepturi și libertăți se poate face contestație la judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța ierarhic superioară de către suspect, inculpat sau de procuror în termen de 24 de ore de la pronunțare. Contestația împotriva încheierii prin care se dispune internarea nevoluntară nu suspendă executarea.

(15) Contestația formulată de suspect sau inculpat împotriva încheierii prin care s-a dispus internarea nevoluntară se soluționează în termen de 3 zile de la data înregistrării acesteia și nu este suspensivă de executare.

(16)[2] În vederea soluționării contestației formulate de procuror, judecătorul de la instanța ierarhic superioară dispune citarea suspectului sau inculpatului. Participarea avocatului ales sau numit din oficiu al suspectului ori inculpatului este obligatorie.

(17) În vederea soluționării contestației formulate de suspect sau de inculpat, judecătorul de la instanța ierarhic superioară comunică acestuia și procurorului data stabilită pentru judecarea contestației și le acordă posibilitatea de a depune observații scrise până la acea dată, în afară de cazul când apreciază că prezența suspectului sau inculpatului, participarea procurorului și formularea de concluzii orale de către aceștia sunt necesare pentru justa soluționare a contestației.

(18) În cazul admiterii contestației formulate de suspect sau inculpat, judecătorul de la instanța ierarhic superioară dispune respingerea propunerii de internare și externarea, dacă este cazul, de îndată, a suspectului sau inculpatului, dacă acesta nu este deținut sau arestat chiar și în altă cauză.

(19) Dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 24 de ore de la soluționarea contestației. Dacă încheierea judecătorului de drepturi și libertăți nu este atacată cu contestație, acesta restituie dosarul procurorului în termen de 24 de ore de la expirarea termenului de contestație.

(20) În cursul judecății, dacă inculpatul refuză efectuarea expertizei ori nu se prezintă în vederea examinării la comisia medico-legală psihiatrică, instanța, din oficiu sau la cererea procurorului, dispune emiterea unui mandat de aducere în condițiile art. 265.

(21) Măsura internării nevoluntare poate fi luată de instanță în cursul judecății la propunerea comisiei medico-legale psihiatrice. Dispozițiile alin. (6)-(19) se aplică în mod corespunzător.

(22) Imediat după luarea măsurii internării nevoluntare sau în cazul schimbării ulterioare a locului de internare, judecătorul de drepturi și libertăți sau, după caz, președintele completului de judecată care a dispus măsura încunoștințează despre aceasta și despre locul internării un membru al familiei suspectului sau inculpatului ori o altă persoană desemnată de acesta, precum și instituția medico-legală care efectuează expertiza, încheindu-se în acest sens un proces-verbal. Instituția de specialitate are obligația de a informa organele judiciare despre schimbarea locului internării.

(23) Hotărârea prin care dispune internarea nevoluntară se pune în executare de procuror prin intermediul organelor de poliție.

(24) În cazul în care suspectul sau inculpatul se află în stare de deținere, judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța ce a dispus măsura internării într-o instituție de specialitate în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice informează, de îndată, administrația locului de deținere sau arestare despre măsura dispusă.

---

[1] Alin. (14) al art. 184 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 121 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (16) al art. 184 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 121 din Legea nr. 255/2013.

(25) Măsura internării medicale în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice poate fi prelungită o singură dată, pe o durată de cel mult 30 de zile. Comisia de expertiză medico-legală psihiatrică sesizează procurorul sau, după caz, instanța asupra necesității prelungirii măsurii internării cu cel puțin 7 zile înainte de expirarea acesteia. Sesizarea trebuie să conțină descrierea activităților efectuate, motivele pentru care examinarea nu a fost finalizată pe parcursul internării, examinările ce urmează a fi efectuate, precizarea perioadei pentru care este necesară prelungirea. Dispozițiile alin. (6)-(24) se aplică în mod corespunzător.

(26) În cazul în care înainte de expirarea duratei internării nevoluntare se constată că aceasta nu mai este necesară, comisia de expertiză medico-legală psihiatrică sau persoana internată sesizează de îndată organul care a dispus măsura, în vederea revocării acesteia. Sesizarea se soluționează de urgență, în camera de consiliu, cu participarea procurorului, după audierea avocatului ales sau din oficiu al persoanei internate. Încheierea pronunțată de judecătorul de drepturi și libertăți sau de instanță nu este supusă niciunei căi de atac.

(27) Dacă în cursul efectuării expertizei medico-legale psihiatrice se constată că sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 247, comisia de expertiză medico-legală psihiatrică sesizează organele judiciare în vederea luării măsurii de siguranță a internării medicale provizorii.

(28) Perioada în care suspectul sau inculpatul a fost internat într-o instituție de specialitate în vederea efectuării expertizei psihiatrice se deduce din durata pedepsei, în condițiile art. 72 din Codul penal.

Art. 185. Autopsia medico-legală. (1) Autopsia medico-legală se dispune de către organul de urmărire penală sau de către instanța de judecată, în caz de moarte violentă ori când aceasta este suspectă de a fi violentă sau când nu se cunoaște cauza morții ori există o suspiciune rezonabilă că decesul a fost cauzat direct sau indirect printr-o infracțiune ori în legătură cu comiterea unei infracțiuni. În cazul în care corpul victimei a fost înhumat, este dispusă exhumarea pentru examinarea cadavrului prin autopsie.

(2) Procurorul dispune de îndată efectuarea unei autopsii medico-legale dacă decesul s-a produs în perioada în care persoana se află în custodia poliției, a Administrației Naționale a Penitenciarelor, în timpul internării medicale nevoluntare sau în cazul oricărui deces care ridică suspiciunea nerespectării drepturilor omului, a aplicării torturii sau a oricărui tratament inuman.

(3) Pentru a constata dacă există motive pentru a efectua autopsia medico-legală, organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate solicita opinia medicului legist.

(4) Autopsia se efectuează în cadrul instituției medico-legale, potrivit legii speciale.

(5) La efectuarea autopsiei medico-legale pot fi cooptați și specialiști din alte domenii medicale, în vederea stabilirii cauzei decesului, la solicitarea medicului legist, cu excepția medicului care a tratat persoana decedată.

(6) Cu ocazia efectuării autopsiei medico-legale pot fi utilizate orice metode legale pentru stabilirea identității, inclusiv prelevarea de probe biologice în vederea stabilirii profilului genetic judiciar.

(7) Organul de urmărire penală trebuie să încunoștințeze un membru de familie despre data autopsiei și despre dreptul de a desemna un expert independent autorizat care să asiste la efectuarea autopsiei.

(8) Medicul legist care a efectuat autopsia întocmește un raport de expertiză, care cuprinde constatările și concluziile sale cu privire la:

a) identitatea persoanei decedate sau elemente de identificare, dacă identitatea nu este cunoscută;

b) felul morții;

c) cauza medicală a morții;

d) existența leziunilor traumatice, mecanismul de producere a acestora, natura agentului vulnerant și legătura de cauzalitate dintre leziunile traumatice și deces;

e)[1] rezultatele investigațiilor de laborator efectuate asupra probelor biologice prelevate de la cadavru și a substanțelor suspecte descoperite;

f) urmele biologice găsite pe corpul persoanei decedate;

[1] Lit. e) de la alin. (8) al art. 185 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 122 din Legea nr. 255/2013.

g) data probabilă a morții;

h) orice alte elemente care pot contribui la lămurirea împrejurărilor producerii morții.

Art. 186. Exhumarea. (1) Exhumarea poate fi dispusă de către procuror sau de către instanța de judecată în vederea stabilirii felului și cauzei morții, a identificării cadavrului sau pentru stabilirea oricăror elemente necesare soluționării cauzei.

(2) Exhumarea se face în prezența organului de urmărire penală.

(3) Dispozițiile art. 185 alin. (4)-(8) se aplică în mod corespunzător.

Art. 187. Autopsia medico-legală a fetusului sau a nou-născutului. (1) Autopsia medico-legală a unui fetus se dispune pentru a se stabili vârsta intrauterină, capacitatea de supraviețuire extrauterină, felul și cauza morții, precum și pentru stabilirea filiației, când este cazul.

(2) Autopsia medico-legală a unui nou-născut se dispune pentru a se stabili dacă copilul a fost născut viu, viabilitatea, durata supraviețuirii extrauterine, felul și cauza medicală a morții, data morții, dacă i s-au acordat îngrijiri medicale după naștere, precum și pentru stabilirea filiației, când este cazul.

Art. 188. Expertiza toxicologică. (1)[1] În cazul în care există o suspiciune cu privire la producerea unei intoxicații, se dispune efectuarea unei expertize toxicologice.

(2) Produsele considerate suspecte că ar fi determinat intoxicația sunt trimise instituției medico-legale sau unei alte instituții specializate.

(3) Concluziile expertizei toxicologice cuprind constatări de specialitate cu privire la tipul substanței toxice, cantitatea, calea de administrare, precum și consecințele posibile ale substanței descoperite, cât și alte elemente care să ajute la stabilirea adevărului.

Art. 189. Examinarea medico-legală a persoanei. (1) Examinarea medico-legală a persoanei în vederea constatării urmelor și a consecințelor unei infracțiuni se efectuează conform legii speciale.

(2) Medicul legist care a efectuat examinarea medico-legală întocmește un certificat medico-legal sau, după caz, un raport de expertiză.

(3)[2] Constatarea leziunilor traumatice este efectuată, de regulă, printr-o examinare fizică. În cazul în care nu este posibilă sau necesară examinarea fizică, expertiza este efectuată în baza documentației medicale puse la dispoziția expertului.

(4) Raportul de expertiză sau certificatul medico-legal trebuie să cuprindă: descrierea leziunilor traumatice, precum și opinia expertului cu privire la natura și gravitatea leziunilor, mecanismul și data producerii acestora, urmările pe care acestea le-au produs.

[...]

Art. 191. Expertiza genetică judiciară. (1)[3] Expertiza genetică judiciară se poate dispune de către organul de urmărire penală, prin ordonanță, în cursul urmăririi penale, sau de instanță, prin încheiere, în cursul judecății, cu privire la probele biologice recoltate de la persoane sau orice alte probe ce au fost găsite ori ridicate.

(2) Expertiza genetică judiciară se efectuează în cadrul instituțiilor medico-legale, al unei instituții ori unui laborator de specialitate sau al oricărei alte instituții de specialitate certificate și acreditate în acest tip de analize.

(3)[4] Probele biologice recoltate cu ocazia examinării corporale pot fi folosite numai la identificarea profilului genetic judiciar.

(4) Profilul genetic judiciar obținut în condițiile alin. (3) poate fi folosit și în altă cauză penală, dacă servește la aflarea adevărului.

(5) Datele obținute ca urmare a expertizei genetice judiciare constituie date personale și sunt protejate conform legii.

---

[1] Alin. (1) și (2) ale art. 188 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 123 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (3) al art. 189 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 124 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (1) al art. 191 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 126 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (3) și (4) ale art. 191 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 126 din Legea nr. 255/2013.

COMENTARIU

Secțiunea 1. Constatarea, ca procedeu probatoriu

189. Considerații preliminare. Proiectul noului Cod de procedură penală nu cuprindea în forma sa inițială constatarea. În urma discuțiilor din doctrină și a realității faptice că organul constatator face parte din structura organului de cercetare penală, ceea ce punea în discuție independența sa ca expert, iar materialul elaborat constituia de cele mai multe ori o adevărată expertiză pe care se bazau soluțiile instanței, s-a propus și într-o primă fază s-a acceptat scoaterea „constatării tehnico-științifice" dintre mijloacele de probă din procesul penal. Ulterior, au apărut argumente solide care țineau de cercetarea locului faptei, de identificarea în teren, cu prioritate a unor elemente pentru care erau necesare cunoștințe de altă specialitate decât cea juridică, argumente care au condus la soluția reintroducerii, prin Legea nr. 255/2013, a constatării printre mijloacele de probă, fiind completat art. 172 cu condiții privind dispunerea și introdus art. 181[1] privind obiectul constatării și raportul de constatare.

Datorită soluției adoptate pentru reintroducerea constatării printre mijloacele de probă, nu a mai fost făcută o delimitare clară între cele două tipuri, astfel că din economia textului și din modul în care acesta este redactat nu rezultă delimitarea dintre constatare și expertiză.

Definiția din Codul de procedură penală anterior (art. 112 CPP 1968[1]), precum și cea dată constatării medico-legale (art. 114 CPP 1968[2]) stabileau foarte clar limitele constatării, delimitând-o de expertiză, linia de demarcație dintre ele era suficient de clară pentru a permite folosirea lor în cadrul procesului penal pentru aflarea adevărului, în condiții de respectare a drepturilor fundamentale. În practică însă, această linie de demarcație a fost deseori depășită, organele judiciare folosind experiența și expertiza profesională a specialiștilor din aparatul propriu în realizarea expertizelor, acțiune care a fost criticată pentru lipsa independenței și imparțialității.

După reintroducerea constatării ca mijloc de probă, controlul depășirii limitelor procedurale se realizează în camera preliminară, unde poate fi invocată nulitatea relativă a acesteia.Nulitatea relativă poate avea ca izvor fie momentul procesual, mult depășit față de obiectul constatării, fie concluziile care depășesc cadrul acesteia, intrând în zona de expertiză prin deducții de specialitate din constatările faptice.

Curtea Constituțională a arătat că „o probă nu poate fi obținută nelegal decât dacă mijlocul de probă/procedeul probatoriu prin care a fost obținută este nelegal, aceasta

---

[1] Art. 112 CPP 1968: „Folosirea unor specialiști. (1) Când există pericol de dispariție a unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt și este necesară lămurirea urgentă a unor fapte sau împrejurări ale cauzei, organul de urmărire penală poate folosi cunoștințele unui specialist sau tehnician, dispunând, din oficiu sau la cerere, efectuarea unei constatări tehnico-științifice. (2) Constatarea tehnico-științifică se efectuează, de regulă, de către specialiști sau tehnicieni care funcționează în cadrul ori pe lângă instituția de care aparține organul de urmărire penală. Ea poate fi efectuată și de către specialiști sau tehnicieni care funcționează în cadrul altor organe".

[2] Art. 114 CPP 1968: „Constatarea medico-legală. (1) În caz de moarte violentă, de moarte a cărei cauză nu se cunoaște ori este suspectă, sau când este necesară o examinare corporală asupra învinuitului ori persoanei vătămate pentru a constata pe corpul acestora existența urmelor infracțiunii, organul de urmărire penală dispune efectuarea unei constatări medico-legale și cere organului medico-legal, căruia îi revine competența potrivit legii, să efectueze această constatare. (2) Exhumarea în vederea constatării cauzelor morții se face numai cu încuviințarea procurorului".

presupunând nelegalitatea dispunerii autorizării sau administrării probei"[1]. De asemenea, în invocarea nulității relative nu este suficientă indicarea normei procedurale încălcate de către organul judiciar în procedura de dispunere, autorizare sau administrare a probei, fiind necesară indicarea unei încălcări efective. Pe cale de consecință, controlul legalității dispunerii raportului de constatare și, implicit, a respectării condițiilor prevăzute de art. 172 alin. (9) CPP – există un pericol de dispariție a unor mijloace de probă sau de schimbare a

[1] C.C.R., dec. nr. 840/2015 (M. Of. nr. 120 din 16 februarie 2016): „16. Astfel, Curtea a constatat că o probă nu poate fi obținută nelegal decât dacă mijlocul de probă și/sau procedeul probatoriu prin care este obținută este nelegal, aceasta presupunând nelegalitatea dispunerii, autorizării sau administrării probei. Or, nelegalitatea acestora este sancționată de prevederile art. 102 alin. (3) din Codul de procedură penală, prin aplicarea regimului nulității absolute sau relative. Aceasta, deoarece nulitățile, așa cum sunt ele reglementate la art. 280-282 din Codul de procedură penală, privesc doar actele procedurale și procesuale, adică mijloacele de probă și procedeele probatorii, și nicidecum probele în sine, care nu sunt decât elemente de fapt. Prin urmare, este firească aplicarea regimului nulităților, conform art. 102 alin. (3) din Codul de procedură penală, doar actelor prin care s-a dispus sau s-a autorizat proba sau actelor prin care s-a administrat aceasta. Doar aceste acte pot fi lovite de nulitate absolută sau relativă, aceasta din urmă presupunând o încălcare a drepturilor unui participant la procesul penal, ce nu poate fi înlăturată altfel decât prin excluderea probei astfel obținute din procesul penal. 17. Așadar, Curtea a apreciat că art. 102 alin. (2) din Codul de procedură penală trebuie coroborat cu alin. (3) al acestui text legal, ceea ce înseamnă că probele obținute prin actele prevăzute la art. 102 alin. (3) din Codul de procedură penală nu pot fi folosite în procesul penal în condițiile în care aceste acte sunt lovite de nulitate absolută sau relativă. Cele două alineate nu reglementează instituții diferite, ci presupun întotdeauna aplicarea regimului nulităților în materia probațiunii, așa cum este acesta reglementat la art. 280-282 din Codul de procedură penală, iar rezultatul nulității actelor, respectiv a mijloacelor de probă și a procedeelor probatorii, determină imposibilitatea folosirii probelor în proces. (...) 19. Referitor la prevederile art. 282 alin. (1)-(3), alin. (4) lit. a) și c) și alin. (5) lit. a) din Codul de procedură penală, Curtea reține că acestea reglementează nulitatea relativă, care este o nulitate virtuală, ce derivă din principiul fundamental al legalității și rezultă din încălcarea dispozițiilor legale referitoare la desfășurarea procesului penal, altele decât cele expres prevăzute de lege, care atrag nulitatea absolută. Aceasta poate fi invocată de către procuror, părți și subiecții procesuali principali, atunci când au un interes procesual propriu în respectarea dispozițiilor legale încălcate [în prezent, și din oficiu, conform celor statuate de Curtea Constituțională, care a admis excepția de neconstituționalitate a art. 282 alin. (2) CPP vizând lipsa unei asemenea posibilități – n.n.]. Prin urmare, nulitatea relativă se caracterizează prin faptul că intervine atunci când prin încălcarea dispozițiilor legale s-a produs o vătămare drepturilor participanților la procesul penal anterior enumerați, că aceasta trebuie invocată într-o anumită etapă a procesului penal sau într-un anumit moment procesual, prevăzute de lege, că aceasta se acoperă atunci când titularii dreptului de a o invoca nu își exercită acest drept în termenul de decădere prevăzut de lege și prin faptul că subiecții procesuali care pot invoca nulitatea relativă trebuie să aibă calitatea prevăzută de lege, precum și un interes procesual propriu în respectarea dispoziției legale pretins încălcate. 20. Așadar, cazurile în care poate fi invocată nulitatea relativă sunt, teoretic, foarte numeroase, fiind reprezentate de toate încălcările unor dispoziții procesual penale, altele decât cele pentru care poate fi invocată nulitatea absolută. Cu toate acestea, cele mai întâlnite cauze de nulitate relativă se referă la: reglementarea regulilor de bază, a principiilor sau a altor cerințe care asigură organizarea și desfășurarea procesului penal, competența organelor judiciare, sesizarea organelor judiciare, reglementarea formei și a conținutului actelor procedurale, procedura de citare și de comunicare a actelor procedurale, reglementarea termenelor procedurale și reglementarea administrării probelor. Spre deosebire de nulitatea relativă, nulitatea absolută se caracterizează prin faptul că nu poate fi înlăturată în niciun fel, poate fi invocată în orice stare a procesului penal, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 281 alin. (1) lit. e) și f) din Codul de procedură penală, care pot fi invocate în condițiile prevăzute la art. 281 alin. (4) din același cod, și poate fi luată în considerare din oficiu. Aceasta determină întotdeauna anularea actelor procesuale și procedurale efectuate cu încălcarea dispozițiilor prevăzute de lege. Cazurile de nulitate absolută se referă la compunerea completului de judecată, la competența materială și competența personală a instanțelor judecătorești [în prezent, și a organelor de urmărire penală, conform celor statuate de Curtea Constituțională, care a admis excepția de neconstituționalitate a art. 281 alin. (1) lit. b) CPP vizând această problemă – n.n.], la publicitatea ședinței de judecată, la participarea procurorului la judecată atunci când aceasta este obligatorie, la prezența suspectului sau a inculpatului, atunci când participarea lor la ședința de judecată este obligatorie potrivit legii și la efectuarea unor acte procesuale și procedurale interzise de lege ca efect al inadmisibilității sau decăderii. 21. Din analiza celor două forme ale nulității, Curtea constată că regimul juridic al acestora, sub aspectul cazurilor în care pot fi invocate și al momentului până la care pot fi invocate, reprezintă opțiunea legiuitorului, potrivit politicii sale penale".

unor situaţii de fapt ori este necesară lămurirea urgentă a unor fapte sau împrejurări ale cauzei – se va realiza cel mai târziu în cursul procedurii de cameră preliminară. În practica judiciară s-a conturat un punct de vedere potrivit căruia în această etapă procesuală nu poate fi controlată legalitatea dispunerii efectuării constatării, deoarece părţile aveau la dispoziţie posibilitatea de a solicita efectuarea unei expertize. Credem că acest punct de vedere ignoră rolul procedurii de cameră preliminară, constând tocmai în controlul legalităţii administrării probelor, aceasta implicând şi legalitatea dispunerii. Chiar dacă părţile au la dispoziţie expertiza şi pot solicita efectuarea acesteia, dispunerea efectuării unui raport de constatare dacă nu sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege este nelegală.

190. Condiţii privind dispunerea şi obiectul constatării. Raportul de constatare. Constatarea[1] se dispune şi se efectuează atunci când *există pericol de dispariţie a mijloacelor de probă sau de schimbare a unor situaţii de fapt* ori *este necesară lămurirea urgentă a unor fapte sau împrejurări ale cauzei.* Ceea ce este determinant pentru „constatare" ca mijloc de probă şi a fost preluat în reglementarea actuală sunt urgenţa, consemnarea şi imortalizarea anumitor elemente care constituie probe în procesul penal, înainte ca acestea să dispară sau să fie distruse sub acţiunea timpului, a factorilor de mediu sau prin acţiunea persoanelor implicate. Constatarea va stabili dacă elementele de la locul faptei constituie indicii sau prezintă suspiciuni rezonabile care să conducă organele judiciare la concluzia că a fost săvârşită o faptă penală.

Constatările se dispun când sunt întrunite două *condiţii:*

– există pericolul de dispariţie a unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situaţii de fapt;

– este necesară lămurirea urgentă a unor fapte sau împrejurări ale cauzei.

Constatările *sunt efectuate de specialişti* în domeniul în care li se cer competenţele, care funcţionează în cadrul organelor judiciare sau din afara acestora. Se pot dispune *doar în cursul urmăririi penale*, de către organul de urmărire penală prin ordonanţă, în cursul judecăţii putându-se efectua doar o expertiză.

Obiectul constatării este stabilit de organul de urmărire penală prin ordonanţă şi poate consta în identificarea urmelor de la locul săvârşirii faptei, prelevarea de probe materiale sau urme ale infractorilor: urme papilare, amprente digitale, identificarea persoanei căreia îi aparţin, urme de paşi, traseul infracţional, compoziţia unor materiale găsite la locul faptei sau prelevate ulterior, constatări la locul accidentelor, verificări, constatări ale stării tehnice a autoturismelor în cazul accidentelor de circulaţie, urme de praf de puşcă în cazurile utilizării armelor de foc etc.

În ordonanţă trebuie menţionate, de asemenea, întrebările la care trebuie să răspundă specialistul şi termenul în care urmează a fi efectuată lucrarea [art. 181¹ alin. (1) CPP].

Raportul de constatare cuprinde descrierea operaţiilor efectuate de specialist, a metodelor, programelor şi echipamentelor utilizate şi concluziile constatării. Dacă după finalizarea lui organul judiciar apreciază că este necesară opinia unui expert sau când concluziile

[1] S. ALĂMOREANU, *Problematica expertizelor criminalistice. Note de curs pentru studii de master*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2013, p. 10. Constatarea tehnico-ştiinţifică a fost definită în literatura criminalistică drept o activitate de interpretare şi valorificare ştiinţifică imediată a urmelor, mijloacelor de probă şi a împrejurărilor de fapt, desfăşurată, la cererea organelor de urmărire penală, în scopul identificării făptuitorului şi a obiectelor folosite pentru săvârşirea infracţiunii (N. DAN ŞI COLAB., *Dicţionar de criminalistică*, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984, p. 45). Sub aspectul conţinutului, această activitate operativă este mai restrânsă decât expertiza şi se dispune numai în caz de urgenţă (I. MIRCEA, *Criminalistica*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1998, p. 314; C. SUCIU, *Criminalistica*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972, p. 568, *apud* S. ALĂMOREANU, *op. cit.*, p. 11).

sale sunt contestate, se poate dispune efectuarea unei expertize (potrivit reglementării anterioare, se putea dispune refacerea raportului sau completarea acestuia).

Potrivit alin. (11) al art. 172 CPP, certificatul medico-legal are valoarea unui raport de constatare.

Raportul de constatare se finalizează cu concluziile tehnicianului care constituie mijlocul de probă în procesul penal.

Constatările realizează primul contact cu fapta infracțională și sunt foarte importante în procesul probator, deoarece urmele și constatările care stau la baza concluziilor lor se distrug prin trecerea timpului.

Secțiunea a 2-a. Expertiza

§1. Dispoziții comune

191. Noțiune și cadru legal. Numirea expertului. Soluționarea legală și temeinică a cauzelor penale poate impune uneori cunoștințe din anumite domenii extrajudiciare. Organele de urmărire penală sau judecătorul sunt obligați, pentru îndeplinirea sarcinilor de serviciu, să facă o bună documentare asupra domeniului care are legătură cu cauza dedusă judecății, dar aceste informații nu fac altceva decât să îl familiarizeze cu domeniul respectiv. Uneori, pentru soluționarea cauzelor, este nevoie mai mult decât de o simplă documentare. În plus, ceea ce cunosc organele judiciare nu constituie probă în procesul penal, astfel că este nevoie de o altă opinie avizată asupra unora dintre elementele care compun faptele, care contribuie la aflarea adevărului. Cunoștințele și experiența unor specialiști, concretizate în concluzii ale unui raport, constituie probă în procesul penal.

Expertiza are drept *obiect*, potrivit definiției date în art. 172 CPP, „constatarea, clarificarea sau evaluarea unor fapte ori împrejurări ce prezintă importanță pentru aflarea adevărului". Faptele sau împrejurările ce urmează a fi analizate interesează situația de fapt, constituie elemente ce pot contribui la aflarea adevărului, dar cunoștințele necesare pentru a le analiza depășesc nivelul de pregătire al unui jurist. Astfel, pot fi analizate fapte sau împrejurări folosind cunoștințe specializate din domenii diverse: tehnic, medicină, sociologie sau psihologie, economie. În domeniul tehnic, cunoștințele necesare pentru efectuarea unei expertize sunt dintre cele mai diverse: mecanică, inginerie, matematică, fizică, construcții, rezistența materialelor etc. Iar în domeniul economiei, expertizele pot fi și contabile, despre efectuarea de înregistrări în contabilitatea unei firme, fiscale sau despre evaluarea unor obiecte supuse confiscării, executării silite sau reparării prejudiciului suferit prin infracțiune.

Persoana care efectuează expertiza trebuie să fie *specializată* și *recunoscută ca făcând parte din corpul experților tehnici judiciari*. Analiza trebuie să fie o activitate de specialitate, să nu poată fi efectuată de către organele judiciare pe baza cunoștințelor juridice și a cunoștințelor lor generale. Din acest punct de vedere, o expertiză având drept obiect analiza legislației sau interpretarea unui text legal este inadmisibilă, de asemenea, apare ca fiind inutilă o expertiză care să constate fapte sau împrejurări care pot fi lămurite printr-o cercetare la fața locului făcută de către organele judiciare[1].

[1] Într-o cauză de pe rolul unui parchet, martorul afirma că observase întreaga faptă pe geamul de la toaletă, geam aflat la o înălțime considerabilă față de sol. La cercetarea la fața locului, martorul a fost pus să arate locul unde se afla și cum anume a observat interiorul toaletei unde se produsese infracțiunea. În urma indicațiilor, s-a constatat că acesta nu putea observa interiorul toaletei, iar ceea ce declara în legătură cu fapta erau simple fabulații. Organele judiciare puteau utiliza în acest caz o variantă mai complicată, laborioasă și costisitoare, prin

Expertul trebuie să se mărginească la faptele și împrejurările pe care este chemat să le analizeze, iar concluziile sale trebuie să răspundă cerințelor organelor judiciare, fără ca prin aceasta să se substituie rolului de stabilire a adevărului și fără a pronunța o soluție.

Intervenția legislativă ulterioară adoptării Proiectului noului Cod de procedură penală și introducerea constatării ca procedeu probatoriu au lăsat neschimbată definiția dată expertizei, iar potrivit art. 172 CPP, unul dintre obiective este „constatarea (...) unor fapte sau împrejurări". Credem că, prin reintroducerea constatării ca procedeu probatoriu de sine stătător, obiectul expertizei a fost modificat, în sensul în care constatarea, ca obiect al expertizei, se poate realiza doar asupra unor fapte și împrejurări care sunt dincolo de percepția obișnuită și necesită un nivel de pregătire specializat și procedee tehnice de relevare din specialitatea expertului. Deși expertiza este chemată să constate anumite fapte și împrejurări, nu există urgență și pericol ca acestea să se distrugă sau să se degradeze.

Astfel, se va putea dispune efectuarea unei expertize grafologice, și nu o constatare, pentru a se analiza dacă un înscris este autentic sau a fost alterat prin falsificarea scrisului ori prin suprascriere. În acest caz, expertiza va „constata" și va stabili dacă înscrisul a fost modificat prin folosirea unor cunoștințe și procedee tehnice care depășesc obiectul unei constatări la fața locului, în sensul constatării efectuate în temeiul dispozițiilor art. 181[1] CPP.

Expertiza *poate fi dispusă* de către organele de urmărire penală prin ordonanță sau de către instanța de judecată prin încheiere[1], ambele motivate, la cererea părților (formulată în scris) sau din oficiu, atunci când apreciază că este necesară pentru aflarea adevărului. În dispoziția de efectuare a expertizei trebuie prevăzute faptele sau împrejurările pe care expertul trebuie să le constate, să le clarifice și să le evalueze, obiectivele la care trebuie să răspundă, termenul în care trebuie efectuată expertiza, precum și instituția ori experții desemnați [art. 172 alin. (6) CPP].

Organul de urmărire penală sau instanța va desemna experții care să efectueze expertiza dintre *experții oficiali* din laboratoare sau instituții de specialitate ori dintre *experții independenți autorizați* din țară sau din străinătate ori, în domeniile strict specializate, dacă pentru înțelegerea probelor sunt necesare anumite cunoștințe specifice sau alte asemenea cunoștințe, poate solicita *opinia unor specialiști* care funcționează în cadrul organelor judiciare sau în afara lor, fără ca aceasta din urmă să constituie însă o expertiză în sensul legii. De asemenea, la efectuarea expertizei pot participa experți independenți autorizați, numiți la solicitarea părților sau a subiecților procesuali principali. La rândul său, procurorul poate solicita ca un expert recomandat de el să participe la efectuarea expertizei, dar numai în cazul în care expertiza este dispusă de instanță.

De regulă, este desemnat *un singur expert*, cu excepția situațiilor în care, ca urmare a complexității expertizei, sunt necesare cunoștințe specializate din discipline distincte, situație în care se desemnează *doi sau mai mulți experți*.

Pentru a putea fi desemnată expert în cadrul procedurilor judiciare, persoana respectivă trebuie să îndeplinească condițiile prevăzute de O.G. nr. 2/2000 privind organizarea activității de expertiză tehnică judiciară și extrajudiciară[2], să fie înscrisă pe lista experților din cadrul Biroului central pentru expertize judiciare din Ministerul Justiției. Expertizele medico-legale

---

care un expert să demonstreze că, având în vedere înălțimea martorului, înălțimea geamului, unghiul sub care era luminat interiorul toaletei, era improbabil ca martorul să vadă ceva.

[1] În literatura de specialitate s-a arătat că „atât judecătorul de drepturi și libertăți, cât și judecătorul de cameră preliminară pot dispune efectuarea expertizei medico-legale în vederea luării sau ridicării măsurilor de siguranță de natură medicală [art. 246 alin. (8), (10) și (13), art. 248 alin. (5), (9), (11), (12) și (13) C.proc.pen.]" – M. UDROIU, A.M. ȘINC, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 882.

[2] M. Of. nr. 26 din 25 ianuarie 2000.

se efectuează de serviciile medico-legale sau institutele medico-legale organizate potrivit O.G. nr. 1/2000 privind organizarea activității și funcționarea instituțiilor de medicină legală[1], autoritățile judiciare neavând posibilitatea să desemneze ele expertul, așa cum se întâmplă la expertizele tehnice.

192. Incompatibilitatea expertului. Drepturi și obligații. Înlocuirea acestuia. Expertul este supus acelorași cazuri de *incompatibilitate* ca și membrii organelor judiciare, prevăzute de art. 64 CPP[2], și poate refuza îndeplinirea expertizei, în temeiul dispozițiilor art. 175 alin. (1) din același cod, pentru aceleași motive pentru care martorul poate refuza să depună mărturie[3].

La acestea se adaugă cazurile de incompatibilitate prevăzute în alin. (2) și (2^1) ale art. 174 CPP, potrivit cărora, în aceeași cauză, o persoană nu poate avea atât calitatea de expert desemnat de organul judiciar, cât și pe aceea de expert recomandat de unul dintre subiecții procesuali și nu poate fi desemnată ca expert recomandat de părți în aceeași cauză o persoană care funcționează în cadrul aceleiași instituții medico-legale, institut sau laborator de specialitate cu expertul desemnat de conducerea instituției respective la solicitarea organului judiciar.

Drepturile și obligațiile expertului sunt precizate de art. 175 CPP, la fel *sancțiunile* în caz de nerespectare a acestor obligații. Astfel, pentru activitatea sa, expertul are dreptul la un *onorariu* stabilit de către organele judiciare și la decontarea cheltuielilor efectuate pentru efectuarea expertizei și poate beneficia de *măsuri de protecție* întocmai ca martorii amenințați, dar i se poate aplica și o *amendă judiciară* și *poate fi tras la răspundere civilă*[4], în cazul întârzierii sau refuzului nejustificat de efectuare a expertizei.

Înlocuirea expertului se poate dispune în următoarele situații, prevăzute de art. 176 CPP:

– refuză sau, în mod nejustificat, nu finalizează raportul de expertiză până la termenul fixat;

– este admisă declarația sa de abținere sau cererea de recuzare;

– se află în imposibilitate obiectivă de a efectua sau finaliza expertiza.

Înlocuirea se dispune *prin ordonanță* de către organul de urmărire penală sau *prin încheiere* de către instanță, după citarea expertului, și se comunică asociației sau corpului profesional de care aparține acesta. Dacă până la înlocuire expertul a desfășurat activități în vederea efectuării expertizei, el trebuie, sub sancțiunea aplicării unei amenzi judiciare, să pună de îndată la dispoziția organului judiciar observațiile cu privire la activitățile desfășurate până la momentul înlocuirii sale, precum și toate actele sau obiectele încredințate.

193. Procedura de realizare a expertizei. După desemnarea expertului, organul de urmărire penală sau instanța de judecată fixează un termen pentru când sunt chemate părțile, subiecții procesuali principali și expertul. La termenul fixat li se aduc la cunoștință acestora, precum și procurorului obiectivele expertizei, întrebările la care expertul trebuie să răspundă, dreptul de a face observații, modificări sau completări legate de acestea, termenul fixat pentru prezentarea raportului [care va putea fi prelungit, pentru motive întemeiate, fără însă ca prelungirea totală să fie mai mare de 6 luni, conform art. 175 alin. (7) teza a II-a CPP]. Pentru efectuarea lucrării, expertul are dreptul să consulte toate actele și lucrările dosarului, poate solicita părților sau organului judiciar explicații și lămuriri

[1] Republicată în M. Of. nr. 996 din 10 noiembrie 2005.

[2] Pentru detalii, a se vedea *supra,* partea generală, titlul al III-lea, capitolul al II-lea, secțiunea a 6-a.

[3] A se vedea *supra,* partea generală, nr. 138.

[4] Răspunderea civilă poate fi angajată și în sarcina instituției desemnate să efectueze expertiza.

asupra unor fapte sau împrejurări ale cauzei (art. 175 CPP). Expertul nu are acces la acele acte care au caracter confidențial, care privesc viața privată a persoanelor, convorbirile lor telefonice, înregistrări audio sau video, transcrierea acestor înregistrări, decât dacă au directă legătură cu faptele și împrejurările cu privire la care trebuie să se pronunțe.

Asigurarea *corectitudinii și transparenței expertizei* este garantată de îndeplinirea a trei condiții cerute de lege în activitatea de întocmire a raportului:

– dreptul părților sau al subiecților procesuali principali de a desemna experți care să participe la efectuarea expertizei [art. 172 alin. (8) CPP]. În situația în care acești experți au altă opinie decât cea exprimată de expertul desemnat, vor întocmi rapoarte cu opinii separate. Expertul-parte are aceleași drepturi pe care le are și expertul desemnat de către instanță. S-a pus problema în activitatea curentă dacă expertul-parte are dreptul să se prezinte la institutul unde are loc expertiza, să participe la activitatea expertului titular, să folosească instrumentele și logistica instituției unde se efectuează expertiza. Credem că expertul-parte are dreptul să urmărească activitatea expertului desemnat, să consemneze în raportul său eventualele inadvertențe pe care le-a constatat, dar nu poate utiliza resursele și logistica unei instituții unde nu este angajat, pentru a-și produce propriile concluzii asupra obiectului expertizei;

– când instanța este cea care ordonă efectuarea expertizei, obiectivele, desemnarea expertului, desemnarea experților consultanți, necesitatea acesteia sunt discutate în ședință publică, în contradictoriu cu toate părțile și subiecții procesuali principali din cauză, discuțiile fiind consemnate de grefier și înregistrate, astfel că vor putea fi consultate și verificate de către instanța de control judiciar sau într-o eventuală acțiune în răspundere împotriva magistratului;

– raportul trebuie să cuprindă, pe lângă mențiunile formale (organul care a dispus expertiza, data când s-a efectuat aceasta, numele și prenumele expertului, data și locul unde a fost efectuată, data întocmirii raportului de expertiză, obiectul ei și obiectivele, materialul pe baza căruia a fost efectuată, dacă părțile sau subiecții procesuali principali au participat la efectuarea ei), și descrierea în amănunt a operațiunilor de efectuare a expertizei, obiecțiunile sau explicațiile părților, analiza acestor obiecții sau explicații, iar în final concluziile expertizei. Credem că detalierea de către expert a operațiunilor care au stat la baza concluziilor constituie o garanție a corectitudinii expertizei, a modului transparent în care aceasta a fost îndeplinită. Operațiunile de efectuare a expertizei vor putea fi analizate, studiate, verificate dacă îndeplinesc criteriile științifice pentru a se putea trage concluzia la care expertul a ajuns. Pentru organul de urmărire penală și pentru instanța de judecată, descrierea operațiunilor, logica activităților constituie un element important în verificarea corectitudinii concluziilor, la fel și coroborarea cu celelalte probe existente în dosar sau cu situația de fapt reieșită din celelalte probe.

Organul de urmărire penală sau instanța de judecată *nu este obligată să își însușească rezultatele, concluziile raportului de expertiză*. Pe de altă parte, organele judiciare nu au posibilitatea să combine concluzii din expertize diferite din același dosar și să tragă propriile concluzii diferite de cele inițiale. Dacă din expertiză concluzia este neclară, echivocă, poate fi înlăturată cu totul din analiza probelor, organele judiciare putând-și baza convingerea pe alte probe.

Expertiza va trebui analizată și coroborată cu toate probele administrate în procesul penal. Nu este permis organelor judiciare să accepte argumentele și logica expertizei și să respingă concluziile. Când organul judiciar constată că sunt necorelări, inadvertențe

între argumente și concluzii, va dispune, după caz, validarea concluziilor de către Comisia superioară sau o nouă expertiză.

Deoarece expertiza a fost apreciată ca necesară de către organele judiciare, concluziile ei trebuie să fie clare, neechivoce. Pentru aceasta, se poate proceda la *audierea expertului*, procedura fiind similară audierii martorilor.

Când raportul este incomplet sau modalitățile de efectuare a expertizei prezintă deficiențe relevate de către experții consultanți ori de către părți după efectuarea expertizei, organul judiciar poate dispune efectuarea unui *supliment de expertiză* de către același expert. În cazul în care organul de urmărire penală sau instanța de judecată are îndoieli asupra corectitudinii raportului și a concluziilor acestuia, poate proceda în două modalități: fie înlătură expertiza din materialul probator, stabilind situația de fapt pe celelalte probe existente la dosarul cauzei, fie, atunci când expertiza este indispensabilă aflării adevărului, ordonă *o nouă expertiză*. O nouă expertiză se dispune și atunci când nu poate fi desemnat același expert pentru efectuarea suplimentului.

Potrivit legii, efectuarea unei noi expertize se poate dispune de către organele judiciare atunci când „concluziile raportului de expertiză sunt neclare sau contradictorii ori între conținutul și concluziile raportului de expertiză există contradicții, iar aceste deficiențe nu pot fi înlăturate prin audierea expertului". Credem că, înainte de a dispune o nouă expertiză, organele judiciare au posibilitatea de a solicita expertului lămurirea aspectelor neclare.

Valoarea probantă a expertizelor nu este prestabilită de către Codul de procedură penală. Ca toate probele din dreptul românesc, aceste probe vor fi analizate în context, prin coroborare cu celelalte probe existente la dosarul cauzei.

În practică se poate întâmpla ca o singură probă să răstoarne un întreg material probator: de exemplu, cazul unui inculpat care a fost condamnat pentru viol și omor pe baza unor probe circumstanțiale din care a fost dedusă prezența sa la locul faptei, deși el a negat cu tărie săvârșirea faptei, iar după o perioadă de timp se reușește realizarea expertizei ADN din probele prelevate de la victimă; expertiza ADN a constatat că nu persoana condamnată a fost cea care a întreținut raportul sexual cu victima înainte de decesul ei; în acest fel, o sigură probă, apreciată ca fiind egală ca valoare probantă cu celelalte, a răsturnat întregul material probator. Pornind de la această speță, se poate construi un scenariu care să dea crezare și altor probe circumstanțiale și să infirme concluziile raportului de expertiză ADN: cazul ipotetic în care persoana condamnată este totuși autorul faptei, profitând de situația în care victima a avut inițial un raport sexual consimțit cu o altă persoană, apoi făptuitorul a procedat la săvârșirea faptei. În acest caz, probele prelevate de la victimă nu sunt cele ale autorului faptei.

Exemplul arătat dovedește relativitatea probelor, implicit a unei expertize ADN, considerată neoficial ca o probă infailibilă. Expertiza ADN stabilește cu probabilitate de 90% identitatea dintre mostrele prelevate și persoana de la care acestea provin, dar nu poate stabili autorul unei fapte sau vinovăția acestuia. În măsura în care toate probele conduc la concluzia că autorul faptei este persoana care a lăsat probele biologice, identificarea pe baza expertizei ADN conduce la aflarea autorului. Toate probele, inclusiv cele tehnico-științifice, trebuie raportate la ansamblul probator, nefiind suficiente ca să asigure condamnarea unei persoane. În baza principiului prezumției de nevinovăție, dacă nu sunt și alte probe sau probele nu dovedesc dincolo de orice dubiu că persoana respectivă este cea care a săvârșit fapta, aceasta va trebui achitată.

Raportul de expertiză este elaborat de către expert sau de către experți, în situația în care a fost desemnată o echipă, pe baza studierii elementelor puse la dispoziție de către

instanță. În situația în care echipa de experți nu a ajuns la un consens în privința concluziilor, *opiniile separate* vor fi consemnate în raportul de expertiză, acestea ajungând la cunoștința organelor judiciare. De asemenea, la raport se atașează rapoartele experților consultanți desemnați de părți și pe care instanța sau organele judiciare i-au aprobat.

194. Conținutul raportului de expertiză. Raportul trebuie să conțină, potrivit art. 178 alin. (4) CPP:

a) *partea introductivă*, în care se arată organul judiciar care a dispus efectuarea expertizei, data când s-a dispus efectuarea ei, numele și prenumele expertului, obiectivele la care acesta urmează să răspundă, data la care a fost efectuată, materialul pe baza căruia expertiza a fost efectuată, dovada încunoștințării părților, dacă au participat la aceasta și au dat explicații în cursul expertizei, data întocmirii raportului de expertiză;

b) *partea expozitivă*, prin care sunt descrise operațiile de efectuare a expertizei, metodele, programele și echipamentele utilizate;

c) *concluziile*, prin care se răspunde la obiectivele stabilite de organele judiciare, precum și orice alte precizări și constatări rezultate din efectuarea expertizei, în legătură cu obiectivele acesteia.

Aceste elemente cerute imperativ de lege sunt destinate a asigura, alături de alte garanții, transparența procesului de efectuare a expertizei, verificarea concluziilor ei și de alți experți, la nevoie.

Partea introductivă a raportului este importantă în procedura de cameră preliminară, atunci când expertiza a fost dispusă de către organele de urmărire penală, deoarece în această parte sunt explicitate procedurile prin care a fost numit expertul, prezența sau nu a experților-parte sau dacă au fost citați, de asemenea, între obiectivele expertizei consemnate aici și concluzii trebuie să existe o concordanță, experții neputând să răspundă la altceva decât li s-a cerut. Toate elementele din partea introductivă sunt analizate în cadrul procedurii de cameră preliminară, pentru a se stabili legalitatea administrării probei. Raportul de expertiză întocmit fără respectarea cerințelor legale poate fi exclus din ansamblul probator.

Partea expozitivă este cea mai amplă a unui raport de expertiză, aici fiind descrise metodele de efectuare a analizelor, procesele folosite, echipamentele utilizate – conformitatea lor metrologică. Această parte este importantă din perspectiva transparenței și a posibilității de verificare a expertizei, procesele chimice, fizice sau de orice altă natură putând fi reluate și verificate și cu alte metode științifice.

Concluziile sunt importante, deoarece răspund la întrebările organelor judiciare. Răspunsurile la întrebări sunt probe care vor putea fi coroborate cu alte probe din dosarul cauzei, conducând la stabilirea situației de fapt. Atunci când expertul constată că obiectivele stabilite au fost prea vagi sau neclare, va solicita organelor judiciare lămurirea acestora. Dacă expertul constată că cerințele sunt prea limitate și prin răspunsurile sale nu va putea lămuri pe deplin, poate adăuga orice alte precizări sau lămuriri pe care le consideră necesare.

§2. Tipuri de expertiză reglementate

195. Precizare prealabilă. Codul de procedură penală stabilește în art. 172-181 condițiile generale în care poate fi dispusă efectuarea unei expertize, precum și modul de numire a expertului. În art. 182-191 CPP sunt arătate zece tipuri de expertize care prezintă specificitate din perspectiva legii procesuale penale și a legii penale.

196. Lămuriri de la institutul de emisiune (art. 182 CPP). Solicitarea poate fi făcută de către organul de urmărire penală sau instanța de judecată, pentru a se putea stabili falsificarea de monedă sau de alte valori. În acest caz, expertiza va fi efectuată de experți ai Băncii Naționale, care vor stabili dacă ne aflăm în fața unei infracțiuni. În situația în care sunt necesare investigații suplimentare pentru a se stabili dacă moneda sau valoarea este sau nu falsă, se pot cere explicații suplimentare de la institutul de emisiune a monedei sau a valorilor. Prin „alte valori" se înțelege un suport de hârtie sau apropiat cu valoare intrinsecă, ce poate fi utilizat prin convertire în bunuri, servicii sau alte valori – cecuri, cecuri de călătorie, bilete la ordin, ordine de plată, acțiuni, bonuri de tezaur etc.

197. Expertiza falsului (art. 183 CPP). Pentru identificarea falsificării unui înscris, fie că este sub semnătură privată sau oficial, este necesară efectuarea unei expertize care să stabilească dacă a fost modificat conținutul actului prin suprascriere, copiere, modificare. De asemenea, expertiza ar putea indica persoana care a realizat modificarea actului. Pentru această activitate, este necesară *compararea originalului actului*, care poate fi păstrat în arhiva unității emitente, cu actul ce se pretinde a fi falsificat sau *compararea scrisului* suspectului ori inculpatului cu scrisul de pe actul considerat fals.

Organul de urmărire penală ori instanța va dispune autorității sau oricărei persoane care păstrează originalul actului să îl depună la dosar pentru a fi înmânat expertului ce urmează a efectua expertiza. De asemenea, va putea dispune ca suspectul sau inculpatul să furnizeze mostre de scris, pentru comparare. Refuzul de a se conforma dispoziției instanței nu poate fi interpretat în defavoarea acestuia, având în vedere dreptul de a nu se autoincrimina. Organele judiciare pot identifica alte metode prin care să procure mostre de scris de la suspect sau inculpat – o scrisoare a acestuia identificată cu ocazia percheziției, o declarație olografă dată la organul de urmărire penală etc.

198. Expertiza medico-legală psihiatrică (art. 184 CPP). Principalul *obiectiv* al acesteia este de a stabili discernământul unei persoane, starea psihică a unei persoane în momentul săvârșirii faptei, descoperirea tulburărilor de natură psihică ce îi pot afecta discernământul, gradul de discernământ în momentul săvârșirii faptei – discernământ diminuat în diferite procente –, finalmente dacă a fost conștientă de faptele sale și de consecințele lor etc. Din punct de vedere penal, *o persoană este considerată că are discernământ* dacă la momentul săvârșirii faptei îndeplinea două condiții:

– avea capacitatea psihică de a-și da seama de caracterul și urmările faptei pe care o săvârșește;

– avea capacitatea de a-și manifesta conștient voința în raport cu o faptă determinată[1].

Expertiza medico-legală psihiatrică este obligatorie în următoarele *cazuri*:

– suspectul sau inculpat este minor cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani;

– suspectul sau inculpatul este mama acuzată de uciderea sau vătămarea copilului nou-născut ori a fătului;

– organul de urmărire penală/instanța de judecată are îndoială asupra discernământului suspectului/inculpatului în momentul săvârșirii infracțiunii ce face obiectul acuzației.

Expertiza poate fi dispusă *în tot cursul urmăririi penale*, reglementarea făcând trimitere la ambele calități procesuale ale persoanei cercetate, dar *și la instanța de judecată*. În cursul urmăririi penale, credem că este atributul exclusiv al organelor de urmărire penală – organe de cercetare penală sau procuror – de a observa și de a se sesiza în vederea dispunerii unei expertize medico-legale psihiatrice. Chiar dacă inculpatul va fi prezentat în fața judecătorului

[1] G. ANTONIU, C. BULAI, *Dicționar de drept penal și de procedură penală*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 277.

cu propunere de arestare preventivă, iar cu ocazia audierii sale acesta constată că există temeiuri pentru a se dispune expertiza medico-legală psihiatrică, se va pronunța doar asupra cererii procurorului privind arestarea, nu va dispune și expertiza, procurorul fiind cel care este învestit cu soluționarea cauzei. Dacă, ulterior sesizării, instanța de judecată constată că sunt motive pentru dispunerea unei expertize medico-legale psihiatrice, atunci va dispune acest lucru în cadrul cercetării judecătorești.

Față de poziția suspectului/inculpatului, *expertiza poate fi*:

– *voluntară*, când suspectul/inculpatul își exprimă consimțământul cu privire la efectuarea ei [art. 184 alin. (3) CPP]. Consimțământul este exprimat în scris în fața organului de urmărire penală, în prezența unui avocat ales sau numit din oficiu, precum și a ocrotitorului legal, în cazul minorilor. Credem că, dacă oricare dintre aceste condiții nu este respectată, consimțământul poate fi apreciat ca viciat în procedura de cameră preliminară, cu consecința excluderii mijlocului de probă și a probei din procesul penal;

– *nevoluntară*, dacă suspectul/inculpatul refuză efectuarea expertizei sau, deși și-a exprimat consimțământul, nu se prezintă la instituția medico-legală pentru efectuarea ei [art. 184 alin. (4) CPP]. În această categorie intră și situația în care persoana își exprimă consimțământul pentru expertiză, dar refuză internarea medicală pentru investigații complexe [internarea nevoluntară – art. 184 alin. (5) CPP]. Pentru aducerea suspectului/inculpatului la sediul instituției medico-legale, procurorul, judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța de judecată va emite un *mandat de aducere*, în temeiul dispozițiilor art. 265 alin. (4)-(9) CPP.

Cât privește *procedura de efectuare a expertizei*, în cazul celei *voluntare*, organul de urmărire penală sau instanța de judecată dispune efectuarea acesteia, iar suspectul/inculpatul *se prezintă de bunăvoie*, în zilele și la orele fixate de comisie, pentru efectuarea expertizei. În situația în care suspectul sau inculpatul *nu se prezintă*, comisia va anunța organul de cercetare penală, care va sesiza procurorul sau instanța de judecată pentru a se dispune emiterea unui mandat de aducere [art. 184 alin. (4) CPP].

În cazul *internării nevoluntare* [art. 184 alin. (5) CPP], *în cursul urmăririi penale*, procurorul este sesizat de către comisia de examinare cu privire la necesitatea internării suspectului/inculpatului în vederea expertizării. Procurorul apreciază dacă se impune internarea și va proceda la sesizarea judecătorului de drepturi și libertăți cu propunerea de internare medicală, pentru o durată ce nu poate depăși 30 de zile [care poate fi prelungită o singură dată, pe o durată de cel mult 30 de zile, conform art. 184 alin. (25) CPP]. Judecătorul de drepturi și libertăți va stabili un termen de soluționare a cererii, ce nu poate fi mai mare de 3 zile de la data sesizării. Judecata are loc în camera de consiliu, în prezența procurorului, a suspectului/inculpatului și a avocatului ales sau desemnat din oficiu. Observăm că suspectul/inculpatul a cărui internare se solicită beneficiază de drepturile pe care le are suspectul/inculpatul în cazul măsurilor preventive.

Suspectul/inculpatul are dreptul de a studia dosarul cauzei, precum și propunerea de internare formulată de către procuror. Aceste drepturi pot fi exercitate direct sau prin intermediul avocatului.

Soluționarea propunerii de internare nevoluntară poate avea loc și în lipsa suspectului/inculpatului, dacă acesta este dispărut, se sustrage sau când, din cauza stării sănătății sau din cauză de forță majoră ori stare de necesitate, nu se poate prezenta [art. 184 alin. (9) CPP].

Încheierea de admitere a propunerii de internare nevoluntară *trebuie să conțină* toate elementele unei încheieri a instanței, prevăzute de art. 370 alin. (4) CPP, completate cu cerințele art. 184 alin. (11) din același cod:

– ziua, luna, anul și denumirea instanței;

– mențiunea dacă ședința a fost sau nu publică;

– numele și prenumele judecătorilor, procurorului și grefierului;

– numele și prenumele părților, avocaților și ale celorlalte persoane care participă în proces și care au fost prezente la judecată, precum și ale celor care au lipsit, cu arătarea calității lor procesuale și cu mențiunea privitoare la îndeplinirea procedurii [datele de identitate ale suspectului sau inculpatului – art. 184 alin. (11) lit. a) CPP];

– fapta pentru care inculpatul a fost trimis în judecată și textele de lege în care a fost încadrată [descrierea faptei de care este acuzat suspectul sau inculpatul, încadrarea juridică și denumirea infracțiunii – art. 184 alin. (11) lit. b) CPP];

– mijloacele de probă care au fost supuse dezbaterii contradictorii [faptele și împrejurările din care rezultă îndoiala asupra stării psihice a suspectului sau inculpatului – art. 184 alin. (11) lit. c) CPP];

– cererile de orice natură formulate de procuror, de persoana vătămată, de părți și de ceilalți participanți la proces;

– concluziile procurorului, ale persoanei vătămate și ale părților [motivarea necesității luării măsurii internării nevoluntare în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice și a proporționalității acesteia cu scopul urmărit – art. 184 alin. (11) lit. d) CPP];

– măsurile luate în cursul ședinței [durata măsurii internării – art. 184 alin. (11) lit. e) CPP].

Suspectul/inculpatul este informat asupra măsurii internării, consemnându-se acest lucru într-un proces-verbal.

În termen de 24 de ore de la pronunțare, suspectul/inculpatul sau procurorul are dreptul să formuleze *contestație* împotriva încheierii, ce va fi judecată de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța ierarhic superioară în cel mult 3 zile. Similar măsurilor preventive, contestația nu este suspensivă de executare.

Ședința de judecată este *publică*, iar *participarea procurorului obligatorie*, în acest sens fiind dispozițiile art. 425[1] alin. (5) CPP.

Referitor la *citarea părților*, sunt aplicabile dispozițiile generale de la art. 425[1] alin. (6) CPP, potrivit cărora „La soluționarea contestației se citează persoana care a făcut contestația, precum și subiecții procesuali la care hotărârea atacată se referă"; în situația dată, așadar, se citează suspectul sau inculpatul.

Cu privire la *asistența juridică* a suspectului ori inculpatului sunt aplicabile dispozițiile art. 90 și art. 91 CPP, la care art. 425[1] alin. (6) CPP face trimitere. Potrivit art. 90 lit. a) CPP, este obligatorie asistența juridică a suspectului sau inculpatului față de care a fost dispusă măsura de siguranță a internării medicale, chiar în altă cauză. Ar putea fi incident, desigur, și cazul de asistență juridică obligatorie prevăzut de art. 90 lit. b) CPP (dacă organul judiciar apreciază că suspectul ori inculpatul nu și-ar putea face singur apărarea).

Internarea nevoluntară *poate fi dispusă și în cursul judecății*, de către instanță, la propunerea comisiei medico-legale psihiatrice, procedura fiind cea prevăzută pentru faza urmăririi penale, dispozițiile alin. (6)-(19) ale art. 184 CPP analizate anterior aplicându-se în mod corespunzător.

Expertiza medico-legală psihiatrică poate avea două *deznodăminte*:

– suspectul/inculpatul este expertizat, iar dacă înainte de expirarea duratei internării nevoluntare se constată că aceasta nu mai este necesară, comisia sau persoana internată sesizează judecătorul de drepturi și libertăți, pentru a se pronunța asupra *revocării internării*. Judecata se desfășoară de urgență, în camera de consiliu, cu participarea procurorului și audierea avocatului persoanei internate. Încheierea pronunțată nu este supusă căilor de atac;

– suspectul/inculpatul este expertizat și se constată că suferă de o boală psihică, situație în care, în condițiile art. 247 CPP raportat la art. 110 CP, comisia de expertiză sesizează organul judiciar *în vederea luării măsurii internării medicale provizorii*.

Internarea provizorie nevoluntară are un regim asemănător măsurilor preventive, atât sub aspectul garanțiilor procesuale (asistența juridică obligatorie, ascultarea suspectului/inculpatului înainte de luarea măsurii, dreptul la cale de atac), dar și sub aspectul consecințelor [*deducerea perioadei internării nevoluntare din perioada pedepsei* – art. 184 alin. (28) CPP raportat la art. 72 CP].

199. Autopsia medico-legală (art. 185 CPP). Organele de urmărire penală sau instanța de judecată dispun efectuarea unei autopsii *în caz de moarte violentă* ori când *aceasta este suspectă de a fi violentă* sau *când nu se cunoaște cauza morții* ori *există o suspiciune rezonabilă că decesul a fost cauzat direct sau indirect printr-o infracțiune ori în legătură cu comiterea unei infracțiuni*. Totodată, se dispune autopsia medico-legală dacă decesul s-a produs în perioada în care persoana se află în custodia poliției, a Administrației Naționale a Penitenciarelor, în timpul internării medicale nevoluntare sau în cazul oricărui deces care ridică suspiciunea nerespectării drepturilor omului, a aplicării torturii sau a oricărui tratament inuman [art. 185 alin. (2) CPP].

Este interesantă, în opinia noastră, dispoziția alin. (3) al art. 185 CPP, potrivit căreia, pentru a constata dacă există motive pentru a efectua autopsia medico-legală, organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate solicita opinia medicului legist. Cu alte cuvinte, anterior dispoziției de efectuare a autopsiei, procurorul sau instanța poate solicita un punct de vedere oficial de la medicul legist, în care să precizeze dacă există vreunul dintre cazurile prevăzute de lege care să necesite autopsia. Această prevedere este cu atât mai interesantă, cu cât autopsia se dispune, chiar dacă victima a fost înmormântată, practic opinia medicului legist poate sta la baza deciziei de exhumare, dispusă de procuror.

Similar întregii filosofii a noului Cod de procedură penală, în materia expertizelor sunt garantate drepturile procesuale ale părților, o rudă a defunctului fiind încunoștințată despre efectuarea autopsiei și despre dreptul de a desemna un expert independent care să asiste la aceasta.

Rezultatele autopsiei se consemnează într-un *raport de expertiză*, care trebuie să cuprindă mențiunile prevăzute în art. 185 alin. (8) CPP și care constituie mijloc de probă.

200. Exhumarea (art. 186 CPP) poate fi dispusă de procuror sau de instanța de judecată, pe baza unor indicii că moartea a fost rezultatul unei activități infracționale. Unul dintre aceste indicii este, cum arătam la autopsia medico-legală, opinia medicului legist, care poate arăta în punctul său de vedere că există elemente contradictorii în decesul unei persoane, elemente care trebuie investigate aprofundat prin efectuarea unei autopsii. Exhumarea se dispune prin ordonanță de către procuror și prin încheiere de către instanța de judecată.

Participarea organului de urmărire penală la exhumare este *obligatorie*, indiferent cine a dispus efectuarea ei.

201. Autopsia medico-legală a fetusului sau a nou-născutului (art. 187 CPP). Noua reglementare în materia expertizelor a particularizat autopsia, prevăzând un temei special pentru expertiza asupra fetusului. Datorită faptului că acesta, din punct de vedere legal, nu prezintă atributele persoanei, prevederile aplicabile în cazul autopsiei asupra persoanei din art. 185 CPP lăsau loc la interpretări și contestări ale probei sub aspectul legalității.

Obiectivele autopsiei fetusului sau a nou-născutului *sunt clar delimitate* în alin. (1) și (2) ale art. 187 CPP, dar credem că, în afară de acestea, organele judiciare pot stabili orice alte obiective care pot ajuta la soluționarea cauzei.

202. Expertiza toxicologică (art. 188 CPP) se poate dispune asupra unor substanțe găsite în mediul din care provine victima sau asupra probelor biologice recoltate de la victimă în procedura prevăzută de art. 190 CPP privind examinarea fizică.

Prevederile art. 188 alin. (2) CPP fac referire la produse „considerate suspecte că ar fi determinat intoxicația", deci recoltarea lor se va realiza după ce organele judiciare sunt sesizate cu existența unei intoxicații asupra unor persoane. Credem că textul este restrictiv, deoarece unele infracțiuni referitoare la mediu necesită investigarea substanțelor deversate, potențial de a produce intoxicații.

În alin. (3) al art. 188 CPP sunt prevăzute, exemplificativ, elementele asupra cărora urmează ca expertul să își prezinte concluziile.

203. Examinarea medico-legală a persoanei (art. 189 CPP). Este prima etapă prin care sunt constatate urmele și consecințele unei infracțiuni. Credem că textul este deficitar sub aspectul redactării, deoarece, în opinia noastră, examinarea medico-legală poate constata existența urmelor și consecințelor unor lovituri, traumatisme, urmând ca organele de cercetare penală să stabilească pe calea anchetei, prin administrarea probelor, dacă acestea sunt consecințele unei infracțiuni.

Constatarea medicului legist se consemnează într-un *certificat medico-legal* sau într-un *raport de expertiză*, în funcție de complexitatea investigației, care trebuie să cuprindă descrierea leziunilor traumatice, precum și opinia expertului cu privire la natura și gravitatea leziunilor, mecanismul și data producerii, urmările pe care le-au produs. În plus față de acestea, organul judiciar poate stabili și alte obiective care sunt necesare la soluționarea cauzei.

204. Examinarea fizică (art. 190 CPP). Așa cum arătam în cadrul comentariului privind percheziția, cercetarea corpului unei persoane se poate realiza în două modalități:

– prin percheziție corporală, prevăzută de art. 165-166 CPP;

– prin examinare fizică, prevăzută de art. 190 CPP.

Cele două modalități de cercetare a corpului au un impact diferit asupra vieții intime a persoanei prin modalitatea în care se execută. Deoarece percheziția corporală este, în opinia noastră, prima modalitate de investigare a corpului unei persoane, iar examinarea fizică reprezintă forma ulterioară, mai complexă și invazivă, am ales să tratăm cele două procedee probatorii împreună în cadrul secțiunii dedicate percheziției[1].

205. Expertiza genetică judiciară (art. 191 CPP) reprezintă o noutate în materia probelor în cadrul procesului penal român. Reglementarea s-a impus datorită progresului științific și credibilității mari de care se bucură acest tip de analiză.

Expertiza genetică judiciară *se dispune* de organul de urmărire penală, prin ordonanță, sau de instanță, prin încheiere, asupra probelor biologice recoltate de la persoane sau de la locul faptei. *Scopul* expertizei este stabilirea identității dintre probele identificate la locul faptei și persoane. Deoarece expertiza genetică judiciară se bucură de un prestigiu foarte mare, grad de probabilitate de 90%, rezultatele ei trebuie coroborate cu alte probe din cadrul procesului penal, existând riscul absolutizării concluziilor și stabilirii vinovăției doar pe baza sa.

[1] A se vedea *supra*, partea generală, nr. 186.

Probele biologice recoltate din dispoziția organelor judiciare pot fi stocate în vederea realizării unei *baze de date a profilului genetic judiciar*, putând fi folosite pentru comparare în alte cauze penale, ori de câte ori este necesar pentru aflarea adevărului.

Înalta Curte de Casație și Justiție, în soluționarea unui recurs în interesul legii[1], a stabilit că, „în cazul inculpaților minori sancționați prin aplicarea unor măsuri educative conform noului Cod penal, instanța de judecată nu poate dispune prelevarea probelor biologice pentru obținerea și stocarea în Sistemul Național de Date Genetice Judiciare a profilului genetic".

Capitolul al VIII-lea. Cercetarea locului faptei şi reconstituirea

REGLEMENTARE

Art. 192. Cercetarea la fața locului[2]. (1) Cercetarea la fața locului se dispune de către organul de urmărire penală, iar în cursul judecății de către instanța de judecată, atunci când este necesară constatarea directă în scopul determinării sau clarificării unor împrejurări de fapt ce prezintă importanță pentru stabilirea adevărului, precum și ori de câte ori există suspiciuni cu privire la decesul unei persoane.

(2) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate interzice persoanelor care se află ori care vin la locul unde se efectuează cercetarea să comunice între ele sau cu alte persoane.

Art. 193. Reconstituirea. (1) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată, dacă găsește necesar pentru verificarea și precizarea unor date sau probe administrate ori pentru a stabili împrejurări de fapt ce prezintă importanță pentru soluționarea cauzei, poate să procedeze la reconstituirea, în întregime sau în parte, a modului și a condițiilor în care s-a comis fapta.

(2)[3] Organele judiciare procedează la reconstituirea activităților sau a situațiilor, având în vedere împrejurările în care fapta a avut loc, pe baza probelor administrate. În cazul în care declarațiile martorilor, ale părților sau ale subiecților procesuali principali cu privire la activitățile sau situațiile ce trebuie reconstituite sunt diferite, reconstituirea trebuie efectuată separat pentru fiecare variantă a desfășurării faptei descrise de aceștia.

(3) Când suspectul sau inculpatul se află în vreuna din situațiile prevăzute la art. 90, reconstituirea se face în prezența acestuia, asistat de apărător. Atunci când suspectul sau inculpatul nu poate sau refuză să participe la reconstituire, aceasta se efectuează cu participarea altei persoane.

(4) Reconstituirea trebuie să fie efectuată astfel încât să nu fie încălcată legea sau ordinea publică, să nu fie adusă atingere moralei publice și să nu fie pusă în pericol viața sau sănătatea persoanelor.

Art. 194. Prezența altor persoane la cercetarea la fața locului și la reconstituire[4]. Organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate dispune prezența medicului legist sau a oricăror persoane a căror prezență o consideră necesară.

---

[1] I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 5/2016 (M. Of. nr. 493 din 1 iulie 2016).

[2] Denumirea marginală și alin. (1) ale art. 192 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 127 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (2) și (3) ale art. 193 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 128 din Legea nr. 255/2013.

[4] Denumirea marginală a art. 194 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 129 din Legea nr. 255/2013.

Art. 195. Procesul-verbal de cercetare la fața locului sau de reconstituire[1]. (1) Despre efectuarea cercetării la fața locului sau a reconstituirii se încheie un proces-verbal, care trebuie să cuprindă, pe lângă mențiunile prevăzute la art. 199, următoarele:

a) indicarea ordonanței sau a încheierii prin care s-a dispus măsura;

b) numele, prenumele persoanelor prezente și calitatea în care acestea participă;

c) numele și prenumele suspectului sau inculpatului, dacă este cazul;

d) descrierea amănunțită a situației locului, a urmelor găsite, a obiectelor examinate și a celor ridicate, a poziției și stării celorlalte mijloace materiale de probă, astfel încât acestea să fie redate cu precizie și pe cât posibil cu dimensiunile respective. În cazul reconstituirii se consemnează amănunțit și desfășurarea reconstituirii.

(2) În toate cazurile se pot face schițe, desene sau fotografii ori alte asemenea lucrări, care se anexează la procesul-verbal.

(3) Activitatea desfășurată și constatările expertului se consemnează în procesul-verbal.

(4) Procesul-verbal trebuie semnat pe fiecare pagină și la sfârșit de către cel care îl încheie și de către persoanele care au participat la cercetare sau reconstituire. Dacă vreuna dintre aceste persoane nu poate sau refuză să semneze procesul-verbal, se face mențiune despre aceasta, precum și despre motivele imposibilității sau refuzului de a semna.

COMENTARIU

206. Cazuri în care se pot dispune. Procedură. *Cercetarea la fața locului* reprezintă unul dintre cele mai importante procedee probatorii din întreaga economie a urmăririi penale. Ea se dispune atunci când *este necesară constatarea directă* în scopul determinării sau clarificării unor împrejurări de fapt ce prezintă importanță pentru stabilirea adevărului, precum și ori de câte ori există suspiciuni cu privire la decesul unei persoane. Credem că definiția din Codul de procedură penală anterior[2] era mai utilă, prin aceea că detalia activitățile pe care organele judiciare trebuiau să le desfășoare la fața locului, permițându-le în mod liber administrarea de probe prin acest procedeu probatoriu. Actuala reglementare este mai restrictivă, limitând, cel puțin teoretic, activitatea la situațiile când cercetarea la fața locului este necesară pentru constatarea directă.

Cercetarea la fața locului este dispusă de către organele judiciare *prin ordonanță* sau *prin încheiere*.

Organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate interzice persoanelor care se află ori care vin la locul unde se efectuează cercetarea să comunice între ele sau cu alte persoane; în același timp, organul judiciar poate dispune prezența la cercetarea la fața locului a medicului legist sau a oricăror persoane a căror prezență o consideră necesară.

Comparând cercetarea la fața locului cu constatarea săvârșirii unei infracțiuni, observăm că aceste două activități sunt diferite din necesități de ordin practic. Astfel, constatarea săvârșirii unei infracțiuni va fi făcută ori de câte ori organele judiciare sunt sesizate cu săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală, rezultatul ei fiind consemnat în procesul-verbal încheiat în acest sens, pe când cercetarea la fața locului poate fi o activitate ulterioară și nu are legătură cu primele acte de urmărire penală efectuate de organele judiciare. Procesul-verbal de constatare a săvârșirii unei infracțiuni se încheie din oficiu de către organele de cercetare penală, în timp ce pentru cercetarea locului

[1] Denumirea marginală și partea introductivă a alin. (1) ale art. 195 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 130 din Legea nr. 255/2013.

[2] Art. 129 alin. (1) CPP 1968 stabilea că prin cercetarea la fața locului se constată situația locului săvârșirii infracțiunii, se descoperă și se fixează urmele infracțiunii, se stabilesc poziția și starea anumitor mijloace materiale de probă și împrejurările în care s-a săvârșit infracțiunea.

faptei este necesar un act de dispoziție – ordonanță sau încheiere – emis de procuror sau instanța de judecată.

Noutăți apar în materia *reconstituirii*, unde legiuitorul a înțeles să limiteze practica organelor judiciare de a proceda la reconstituiri, chiar dacă prin acestea se aducea atingere legii, ordinii publice, moralei publice sau se punea în pericol viața sau sănătatea persoanelor. Din acest punct de vedere, în practica judiciară au existat cazuri de reconstituiri când faptele au luat o întorsătură neplăcută pentru participanți: reconstituire la tentativă de trecere a frontierei de stat, când inculpatul chiar a reușit să fugă; reconstituire la fapte de viol sau perversiuni sexuale ori reconstituiri la infracțiuni de furt, când autorul a fost pus să arate cum a escaladat balconul și a căzut.

Credem că forțarea limitelor reconstituirii are consecințe asupra organelor judiciare, deschizând posibilitatea pentru persoanele prejudiciate de a acționa împotriva celor care au dispus acest procedeu probatoriu contrar legii.

Reconstituirea *se poate dispune* dacă organul judiciar o consideră necesară pentru verificarea și precizarea unor date sau probe administrate ori pentru a stabili împrejurări de fapt ce prezintă importanță pentru soluționarea cauzei. Modul și condițiile în care s-a comis fapta pot fi reconstituite *în întregime sau în parte*.

Organul de urmărire penală dispune *prin ordonanță*, iar instanța *prin încheiere* și trebuie să aibă în vedere împrejurările în care fapta a avut loc, pe baza probelor administrate. Dacă declarațiile cu privire la activitățile sau situațiile ce trebuie reconstituite sunt diferite, *reconstituirea trebuie efectuată separat pentru fiecare variantă a desfășurării faptei*.

Dacă suspectul sau inculpatul se află în vreunul dintre cazurile prevăzute de art. 90 CPP[1], reconstituirea se face în prezența acestuia, asistat de apărător, iar dacă nu poate sau refuză să participe, se efectuează cu participarea altei persoane. La fel ca în cazul cercetării la fața locului, organul judiciar poate dispune prezența la reconstituire a medicului legist sau a oricăror persoane a căror prezență o consideră necesară.

207. Procesul-verbal. Despre cercetarea la fața locului și reconstituire se întocmește un *proces-verbal*, care trebuie să conțină toate elementele comune tuturor proceselor-verbale (prevăzute la art. 199 CPP), precum și pe cele arătate în art. 195 CPP:

a) indicarea ordonanței sau a încheierii prin care s-a dispus măsura;

b) numele, prenumele persoanelor prezente și calitatea în care acestea participă;

c) numele și prenumele suspectului sau inculpatului, dacă este cazul;

d) descrierea amănunțită a situației locului, a urmelor găsite, a obiectelor examinate și a celor ridicate, a poziției și stării celorlalte mijloace materiale de probă, astfel încât acestea să fie redate cu precizie și pe cât posibil cu dimensiunile respective. În cazul reconstituirii, se consemnează amănunțit și desfășurarea acesteia.

Activitățile din cursul cercetării la fața locului, precum și din timpul reconstituirii se vor consemna atât în procesul-verbal, dar și prin fotografiere, filmare, schițe, desene. Dacă în cauză a fost desemnat un expert pentru efectuarea de expertize sau un specialist pentru efectuarea constatării prevăzute de art. 181[1] CPP, constatările și obiecțiunile sale vor fi atașate la dosarul cauzei.

---

[1] Cazurile prevăzute de art. 90 CPP sunt următoarele: suspectul sau inculpatul este minor, internat într-un centru de detenție ori într-un centru educativ, este reținut sau arestat, chiar în altă cauză, față de acesta a fost dispusă măsura de siguranță a internării medicale, chiar în altă cauză, precum și alte cazuri prevăzute de lege; organul judiciar apreciază că suspectul ori inculpatul nu și-ar putea face singur apărarea; în cursul procedurii de cameră preliminară și în cursul judecății în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani.

Capitolul al IX-lea. Fotografierea și luarea amprentelor suspectului, inculpatului sau ale altor persoane

REGLEMENTARE

Art. 196. Fotografierea și luarea amprentelor suspectului, inculpatului sau ale altor persoane. (1) Organele de urmărire penală pot dispune fotografierea și luarea amprentelor suspectului, inculpatului sau ale altor persoane cu privire la care există o suspiciune că au legătură cu fapta comisă sau că au fost prezente la locul faptei, chiar și în lipsa consimțământului acestora.

(2) Organul de urmărire penală poate autoriza să se dea publicității fotografia unei persoane, când această măsură este necesară pentru stabilirea identității persoanei sau în alte cazuri în care publicarea fotografiei prezintă importanță pentru buna desfășurare a urmăririi penale.

(3)[1] Dacă este necesară identificarea amprentelor ce au fost găsite pe anumite obiecte sau a persoanelor care pot fi puse în legătură cu fapta ori locul comiterii faptei, organele de urmărire penală pot dispune luarea amprentelor persoanelor despre care se presupune că au intrat în contact cu acele obiecte, respectiv fotografierea acelora despre care se presupune că au avut legătură cu fapta comisă sau au fost prezente la locul faptei.

COMENTARIU

208. Condiții privind dispunerea. Fotografiile și amprentele au fost introduse ca mijloace de probă prin actualul Cod de procedură penală, ele nefiind prevăzute în Codul de procedură penală anterior. Exista o singură mențiune despre fotografii în art. 64 CPP 1968, unde erau enumerate mijloacele de probă, dar nu exista o reglementare distinctă a acestora, iar despre amprente nu se făcea nicio mențiune.

Noul Cod de procedură penală nu reglementează situația fotografiilor ca mijloc de probă, ci doar a fotografiei de identificare și a amprentelor. Practic, fotografiile realizate la locul faptei, imortalizarea percheziției sau a altor acte procedurale realizate prin fotografiere sau filmare nu sunt reglementate. Fotografiile și filmările sunt mijloace de probă în măsura în care pe imagini apar elemente de natură a contribui la aflarea adevărului. Astfel, fotografierea locului faptei, înregistrarea percheziției, filmarea unui flagrant constituie procedee probatorii, fotografiile sau filmările constituie mijloace de probă, iar probele sunt imaginile din care rezultă o anumită situație de fapt. Pe baza imaginilor se poate reconstitui locul faptei. La rândul lor, imaginile pot fi contestate și se poate proceda la verificarea autenticității lor prin expertiză, la înlăturarea suspiciunii că acestea au fost prelucrate, compuse pentru a crea o anumită percepție privitorului.

Actualul Cod de procedură penală reglementează posibilitatea pentru *organele de urmărire penală* de a fotografia și amprenta persoanele care pot avea legătură cu săvârșirea unei fapte. Aceste persoane pot fi suspectul, inculpatul, dar și orice altă persoană despre care se crede că are legătură cu săvârșirea faptei sau a fost la locul săvârșirii faptei.

Fotografierea și amprentarea persoanelor au drept *scop* realizarea unei baze de date conectate la fapta cercetată, în care vor putea fi introduși suspectul, inculpatul, orice persoană despre care se crede că are legătură cu fapta sau orice persoană despre care există suspiciunea că a fost prezentă la locul săvârșirii faptei. Această bază de date este foarte utilă din perspectiva comparării imaginilor stocate de eventuale camere de supraveghere cu cele ale persoanelor prezente la locul faptei, compararea eventualelor amprente cu cele ale persoanelor găsite la fața locului.

[1] Alin. (3) al art. 196 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 131 din Legea nr. 255/2013.

Fotografierea și amprentarea persoanelor poate fi făcută, *chiar dacă ele nu își exprimă consimțământul*, dar în această situație credem că este necesară dispoziția organului de urmărire penală consemnată în ordonanță, deoarece atât fotografiile, cât și amprentele sunt *date cu caracter personal*, iar colectarea lor aduce atingere drepturilor fundamentale.

Imaginile colectate *pot fi date publicității* atunci când este necesar pentru stabilirea identității unei persoane sau atunci când este necesară publicitatea pentru buna desfășurare a anchetei penale: pentru a identifica o persoană, pentru a găsi o persoană, pentru a căuta o persoană care se sustrage de la urmărire penală etc.

Capitolul al X-lea. Mijloace materiale de probă

REGLEMENTARE

Art. 197. **Obiectele ca mijloace de probă.** (1) Obiectele care conțin sau poartă o urmă a faptei săvârșite, precum și orice alte obiecte care pot servi la aflarea adevărului sunt mijloace materiale de probă.

(2) Sunt corpuri delicte mijloacele materiale de probă care au fost folosite sau au fost destinate să servească la săvârșirea unei infracțiuni, precum și obiectele care sunt produsul infracțiunii.

COMENTARIU

209. Mijloacele materiale de probă. Corpurile delicte. Textele privind obiectele ca mijloace de probă au fost *preluate în totalitate din Codul de procedură penală anterior*, nefiind schimbări sub acest aspect. Astfel, obiectele care conțin sau poartă o urmă a faptei săvârșite, precum și orice alte obiecte care pot servi la aflarea adevărului sunt *mijloace materiale de probă*, iar *corpurile delicte* sunt mijloacele materiale de probă care au fost folosite sau au fost destinate să servească la săvârșirea unei infracțiuni, precum și obiectele care sunt produsul infracțiunii.

Practica organelor judiciare este diferită în ceea ce privește modul de manipulare a mijloacelor materiale de probă. Ca regulă generală, ele *se păstrează* la grefa instanței, *se consemnează* în Registrul mijloacelor materiale de probă și în Registrul corpurilor delicte [art. 84 alin. (1) pct. 21 și 22 din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești[1]], iar mențiune despre aceasta se face pe coperta dosarului, dar și într-un proces-verbal ce se atașează dosarului.

În practică s-a observat că tot ceea ce înseamnă corp delict, obiect material al infracțiunii se păstrează la grefa instanței; confuzia apare când obiectele materiale sunt din categoria „ușoară": CD-uri, înscrisuri, bricege, cotoare de procese-verbale etc. În foarte multe cazuri, ele au ajuns să fie cusute la dosarul cauzei sau să fie atașate la dosar în plic închis. Această practică este nelegală și, în același timp, păguboasă, deoarece posibilitatea pierderii sau distrugerii obiectului material este foarte mare: de exemplu, un CD ce conține copia bazelor de date poate fi ușor distrus prin zgâriere cu un bold.

[1] Aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1375/2015 (M. Of. nr. 970 din 28 decembrie 2015).

Capitolul al XI-lea. Înscrisurile

REGLEMENTARE

Art. 198. Mijloacele de probă scrise. (1)[1] Înscrisurile pot servi ca mijloace de probă, dacă, din conținutul lor, rezultă fapte sau împrejurări de natură să contribuie la aflarea adevărului.

(2) Procesul-verbal ce cuprinde constatările personale ale organului de urmărire penală sau ale instanței de judecată este mijloc de probă. Procesele-verbale întocmite de organele prevăzute la art. 61 alin. (1) lit. a)-c) constituie acte de sesizare a organului de urmărire penală și nu au valoarea unor constatări de specialitate în procesul penal.

Art. 199. Cuprinsul și forma procesului-verbal. (1) Procesul-verbal cuprinde:

a) numele, prenumele și calitatea celui care îl încheie;

b) locul unde este încheiat;

c) data la care s-a încheiat procesul-verbal;

d) data și ora la care a început și s-a sfârșit activitatea consemnată în procesul-verbal;

e) numele, prenumele, codul numeric personal și adresa persoanelor ce au fost prezente la întocmirea procesului-verbal, cu menționarea calității acestora;

f) descrierea amănunțită a celor constatate, precum și a măsurilor luate;

g) numele, prenumele, codul numeric personal și adresa persoanelor la care se referă procesul-verbal, obiecțiile și explicațiile acestora;

h) mențiunile prevăzute de lege pentru cazurile speciale.

(2) Procesul-verbal trebuie semnat pe fiecare pagină și la sfârșit de cel care îl încheie, precum și de persoanele arătate la lit. e) și g). Dacă vreuna dintre aceste persoane nu poate sau refuză să semneze, se face mențiune despre aceasta, precum și despre motivele imposibilității ori refuzului de a semna.

Art. 200. Comisia rogatorie. (1) Când un organ de urmărire penală sau instanța de judecată nu are posibilitatea să asculte un martor, să facă o cercetare la fața locului, să procedeze la ridicarea unor obiecte sau să efectueze orice alt act procedural, se poate adresa unui alt organ de urmărire penală ori unei alte instanțe, care are posibilitatea să le efectueze.

(2) Punerea în mișcare a acțiunii penale, luarea măsurilor preventive, încuviințarea de probatorii, precum și dispunerea celorlalte acte procesuale sau măsuri procesuale nu pot forma obiectul comisiei rogatorii.

(3) Comisia rogatorie se poate adresa numai unui organ sau unei instanțe egale în grad.

(4) Ordonanța sau încheierea prin care s-a dispus comisia rogatorie trebuie să conțină toate lămuririle referitoare la îndeplinirea actului care face obiectul acesteia, iar în cazul când urmează să fie ascultată o persoană, se vor arăta și întrebările ce trebuie să i se pună.

(5) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată care efectuează comisia rogatorie poate pune și alte întrebări, dacă necesitatea acestora rezultă în cursul ascultării.

(6) Când comisia rogatorie s-a dispus de instanța de judecată, părțile pot formula în fața acesteia întrebări, care vor fi transmise instanței ce urmează a efectua comisia rogatorie.

(7) Totodată, oricare dintre părți poate cere să fie citată la efectuarea comisiei rogatorii.

(8) Când inculpatul este arestat, instanța care urmează a efectua comisia rogatorie dispune desemnarea unui avocat din oficiu, care îl va reprezenta, în absența avocatului ales.

Art. 201. Delegarea. (1) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate dispune, în condițiile arătate la art. 200 alin. (1) și (2), efectuarea unui act de procedură și prin delegare. Delegarea poate fi dată numai unui organ sau unei instanțe de judecată ierarhic inferioare.

(2) Dispozițiile privitoare la comisia rogatorie se aplică în mod corespunzător și în caz de delegare.

[1] Alin. (1) și (2) ale art. 198 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 132 din Legea nr. 255/2013.

COMENTARIU

210. Consideraţii generale. Clasificare. Înscrisurile constituie unul dintre cele mai importate mijloace de probă în procesul penal. Importanţa derivă în primul rând din momentul la care sunt întocmite, moment ce poate fi anterior săvârşirii faptei, constituind în felul acesta punct de referinţă în traseul infracţional. În al doilea rând, înscrisurile, chiar modificate prin falsificare, poartă urmele manoperelor făcute asupra lor, ceea ce constituie în sine o probă importantă în procesul penal.

Ca orice mijloc de probă, înscrisurile *trebuie coroborate cu alte mijloace de probă* pentru a se stabili adevărul juridic, necesar pentru instanţă la stabilirea soluţiei în dosar.

Înscrisurile pot fi clasificate în funcţie de mai multe criterii, organele judiciare urmând a le avea în vedere la probatoriul cauzei prin combinarea acestora:

a) În funcţie de *momentul întocmirii*, înscrisurile pot fi realizate:

– înainte de începerea urmăririi penale – pot fi realizate doar de către părţi, subiecţii procesuali principali sau alte persoane. Autorităţile judiciare întocmesc acte cu valoare probatorie din momentul începerii urmăririi penale;

– pentru începerea urmăririi penale – acte întocmite de subiecţii procesuali (denunţ, plângere) sau de autorităţile judiciare (procesul-verbal de sesizare din oficiu, ordonanţa de începere a urmăririi penale etc.);

– în cursul desfăşurării urmăririi penale sau al judecăţii – acte întocmite de către părţi, subiecţii procesuali principali sau autorităţi cu scopul de a constitui mijloace de probă în procesul penal (procese-verbale de cercetare la faţa locului, procese-verbale de percheziţie etc., declaraţii olografe ale părţilor ori ale martorilor, fie la notariat, fie prin apărători etc.).

b) În funcţie de *autor*, înscrisurile pot fi realizate:

– de către autorităţi – înscrisuri oficiale;

– de către părţi sau subiecţii procesuali principali – pot fi întocmite ca declaraţii personale sau ca emanând de la autoritatea în cadrul căreia aceştia îşi desfăşoară activitatea;

– de către alte persoane – care pot să dobândească în cursul procesului penal diverse calităţi: martori, experţi, apărători etc.

c) În funcţie de *scopul* înscrisului, acesta poate fi întocmit:

– pentru a realiza un venit sau un interes pentru suspect/inculpat, caz în care va constitui şi obiectul material al infracţiunii;

– pentru consemnarea unei activităţi judiciare.

Clasificarea realizată mai sus poate ajuta în momentul administrării probelor în procesul penal. Astfel, un înscris preconstituit poate constitui o probă foarte utilă, concludentă cauzei, prin prisma faptului că a fost realizată înainte de începerea procesului penal, ea poate conţine elementele de voinţă a suspectului sau a victimei; un înscris constând în declaraţia unui martor dată la notariat sau doar în prezenţa avocatului poate constitui motiv pentru chemarea persoanei în faţa instanţei pentru audiere; înscrisuri întocmite ulterior declanşării procesului penal pot constitui probe dacă prin ele se recunoaşte vinovăţia sau se recunoaşte stingerea acţiunii civile ori a prejudiciului.

211. Înscrisurile întocmite de organele judiciare. Înscrisurile deosebit de importante sunt cele realizate de către organele judiciare, care constituie prin ele însele mijloace de probă în procesul penal, dar, în acelaşi timp, dovedesc respectarea procedurii de către acestea, prin dispoziţia dată şi prin data la care s-a luat o anumită măsură. Astfel, procesul-verbal de sesizare din oficiu sau ordonanţa de începere a urmăririi penale constituie un act procedural de primă importanţă, în contextul în care declanşează procesul penal, iar toate

probele administrate anterior acestui moment sunt înlăturate din procesul penal; tot astfel, procesul-verbal de percheziție domiciliară trebuie să conțină toate elementele cerute de art. 161 CPP, lipsa acestor mențiuni atrăgând atât nulitatea procesului-verbal, dar și excluderea din ansamblul probator a probelor găsite cu ocazia percheziției.

Există situații în care legalitatea unor probe administrate în procesul penal este pusă sub semnul îndoielii din cauza modului defectuos în care au fost întocmite procesele-verbale de consemnare a activității: de exemplu, în procesul-verbal de recoltare a probelor biologice este trecută o altă oră decât cea din protocolul de recoltare; există diferențe între ora de începere a percheziției domiciliare, consemnată în procesul-verbal de percheziție, și ora de emitere a mandatului de percheziție. În esență, aceste mici erori pot ridica semne de întrebare asupra corectitudinii administrării probei, dar pot duce la excluderea ei dacă rezultă încălcarea unei norme imperative: de exemplu, o percheziție începută înainte de ora 06.00 ori dacă procesul-verbal consemnează o infracțiune flagrantă și o percheziție efectuată în urmărirea și reținerea suspectului, iar din cuprinsul acestuia rezultă că plângerea penală a fost formulată cu o zi înainte etc.

212. Actele de control și de constatare întocmite de organele statului. Procesele-verbale[1] întocmite de organele de verificare și control, de organele statului prevăzute de art. 61 alin. (1) lit. a)-c) CPP *nu constituie mijloace de probă*, ci *acte de sesizare a organului de urmărire penală*[2].

Prevederile art. 198 alin. (2) CPP stabilesc *ceea ce nu este* procesul-verbal întocmit de organele de constatare ale statului: acesta este diferit de constatările realizate de către specialiștii din cadrul organelor judiciare și nici nu poate fi asimilat constatărilor realizate în temeiul dispozițiilor art. 181[1] CPP. De altfel, aceste constatări sunt realizate în cursul procesului penal, după începerea urmăririi penale, din dispoziția organelor judiciare, de către specialiști din cadrul lor, pentru lămurirea urgentă a unor fapte sau împrejurări ale cauzei, dacă există pericol de dispariție a mijloacelor de probă sau de schimbare a unor situații de fapt [art. 172 alin. (9) CPP].

213. Cuprinsul și forma procesului-verbal. Procesul-verbal întocmit de către organele statului trebuie să conțină mențiunile arătate în art. 199 CPP:

– numele, prenumele și calitatea celui care îl încheie;

– locul unde este încheiat;

---

[1] Art. 61: „Actele încheiate de unele organe de constatare. (1) Ori de câte ori există o suspiciune rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni, sunt obligate să întocmească un proces-verbal despre împrejurările constatate: a) organele inspecțiilor de stat, ale altor organe de stat, precum și ale autorităților publice, instituțiilor publice sau ale altor persoane juridice de drept public, pentru infracțiunile care constituie încălcări ale dispozițiilor și obligațiilor a căror respectare o controlează, potrivit legii; b) organele de control și cele de conducere ale autorităților administrației publice, ale altor autorități publice, instituții publice sau ale altor persoane juridice de drept public, pentru infracțiunile săvârșite în legătură cu serviciul de către cei aflați în subordinea ori sub controlul lor; c) organele de ordine publică și siguranță națională, pentru infracțiunile constatate în timpul exercitării atribuțiilor prevăzute de lege. (2) Organele prevăzute la alin. (1) au obligația să ia măsuri de conservare a locului săvârșirii infracțiunii și de ridicare sau conservare a mijloacelor materiale de probă. În cazul infracțiunilor flagrante, aceleași organe au dreptul de a face percheziții corporale sau ale vehiculelor, de a-l prinde pe făptuitor și de a-l prezenta de îndată organelor de urmărire penală. (3) Când făptuitorul sau persoanele prezente la locul constatării au de făcut obiecții ori precizări sau au de dat explicații cu privire la cele consemnate în procesul-verbal, organul de constatare are obligația de a le consemna în procesul-verbal. (4) Actele încheiate împreună cu mijloacele materiale de probă se înaintează, de îndată, organelor de urmărire penală. (5) Procesul-verbal încheiat în conformitate cu prevederile alin. (1) constituie act de sesizare a organelor de urmărire penală și nu poate fi supus controlului pe calea contenciosului administrativ".

[2] Pentru dezvoltări, a se vedea *supra*, partea generală, nr. 71.

– data la care s-a încheiat;

– data şi ora la care a început şi s-a sfârşit activitatea consemnată în procesul-verbal;

– numele, prenumele, codul numeric personal şi adresa persoanelor ce au fost prezente la întocmirea lui, cu menţionarea calităţii acestora;

– descrierea amănunţită a celor constatate, precum şi a măsurilor luate;

– numele, prenumele, codul numeric personal şi adresa persoanelor la care se referă procesul-verbal, obiecţiile şi explicaţiile acestora;

– menţiunile prevăzute de lege pentru cazurile speciale.

De asemenea, trebuie să conţină, pe fiecare pagină şi la final, semnăturile celor care îl încheie, ale celor care participă la activităţile respective şi ale celor la care se referă.

214. Comisia rogatorie şi delegarea. În materia comisiei rogatorii şi a delegării, textele din Codul de procedură penală anterior au fost preluate în totalitate în noua reglementare.

Comisia rogatorie şi delegarea reprezintă activităţi procesuale care, printr-o *deplasare limitată de competenţă teritorială*[1] de la un organ de urmărire penală sau instanţă de judecată legal competente într-o cauză penală la un alt organ sau o altă instanţă[2], permit efectuarea unui act procedural necesar cauzei, îndeplinindu-se în acest fel obiectivul aflării la timp şi în mod complet a adevărului cu privire la faptă şi făptuitor[3]. Recurgerea la comisia rogatorie şi la delegare constituie o *excepţie* în activitatea organelor judiciare penale, fiind o renunţare la principiul nemijlocirii administrării probelor în favoarea operativităţii în procesul penal[4].

Comisia rogatorie şi delegarea sunt, în opinia noastră, mai aproape de ideea de instrument procesual, deoarece rezultatul activităţii, odată acceptat şi verificat sub aspectul legalităţii de către organul care le-a dispus, devine parte componentă a cauzei, ca şi cum ar fi fost efectuată de el însuşi.

Comisia rogatorie poate fi dispusă la şi efectuată de *un organ de acelaşi grad* cu cel care o dispune, presupune relaţii de egalitate între cele două instituţii. Acest lucru apare mai clar în cazul comisiei rogatorii internaţionale, unde este necesară existenţa unei convenţii, cel puţin bipartite, pentru realizarea ei. Mai mult, organul care aduce la îndeplinire comisia rogatorie are libertatea de a face toate demersurile necesare pentru realizarea mandatului: desemnarea unui apărător din oficiu, citarea unor părţi la realizarea actului procedural etc., toate acestea fiind acte procesuale şi procedurale îndeplinite în realizarea mandatului.

Delegarea poate fi dispusă doar *unui organ inferior ierarhic*, având în acelaşi timp atribuţii mult limitate în realizarea mandatului. Astfel, procurorul poate dispune recoltarea probelor biologice pentru o persoană victimă a unui accident de circulaţie (art. 190 CPP), iar realizarea să fie pusă în practică de organul de cercetare penală.

Trebuie precizat că sunt *acte procesuale care nu pot forma obiectul* comisiei rogatorii sau delegării: punerea în mişcare a acţiunii penale, luarea măsurilor preventive, încuviinţarea de probatorii, precum şi dispunerea celorlalte acte procesuale sau măsuri procesuale. Ceea ce se deleagă este îndeplinirea actului procedural, în condiţiile în care organul decident nu

[1] V. DONGOROZ, S. KAHANE, G. ANTONIU, C. BULAI, N. ILIESCU, R. STĂNOIU, *Explicaţii teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea generală*, vol. V, ed. a 2-a, Ed. Academiei, Ed. All Beck, Bucureşti, 2003, p. 300.

[2] Prin comisie rogatorie se face o transmisie a dreptului de a efectua un act procedural unui organ de urmărire penală sau instanţe judecătoreşti cu aceeaşi competenţă funcţională, dar cu o altă circumscripţie teritorială (GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 418).

[3] N. VOLONCIU, A. BARBU, *Codul de procedură penală comentat. Art. 62-135. Probele şi mijloacele de probă*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2007, p. 131.

[4] I. NEAGU, *Drept procesual penal. Partea generală. Tratat*, Ed. Global Lex, Bucureşti, 2007, p. 439-440.

are posibilitatea să îndeplinească el însuși actul. Organul judiciar nu poate delega dreptul de dispoziție și nici actele procesuale. Astfel, procurorul nu poate delega, într-o cauză în care are competență exclusivă de efectuare a urmăririi penale, dreptul de a începe urmărirea penală, de a pune în mișcare acțiunea penală.

Spre exemplu, actualul Cod de procedură penală acordă procurorului dreptul de a dispune asupra unor măsuri cu caracter urgent și, ulterior, aceste dispoziții sunt supuse controlului și validării de către judecătorul de drepturi și libertăți. Unele metode speciale de supraveghere sau cercetare, care sunt supuse autorizării judecătorului de drepturi și libertăți, pot fi dispuse în cazuri urgente și de procuror, ulterior acesta solicitând validarea și menținerea de către judecătorul de drepturi și libertăți. Procurorul va putea dispune astfel de măsuri concomitent cu delegarea către organele de cercetare penală a activității procedurale de punere în practică. Dacă, din diverse motive, organele de cercetare penală au nevoie de o extindere a mandatului inițial (de pildă, extinderea percheziției la o clădire învecinată), este necesară dispoziția procurorului, organele de cercetare penală nefiind competente să dispună extinderea în baza mandatului inițial.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

TITLUL AL V-LEA. MĂSURILE PREVENTIVE ŞI ALTE MĂSURI PROCESUALE

Capitolul I. Măsurile preventive

Secţiunea 1. Dispoziţii generale

REGLEMENTARE

Art. 202. Scopul, condiţiile generale de aplicare şi categoriile măsurilor preventive. (1) Măsurile preventive pot fi dispuse dacă există probe sau indicii temeinice din care rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârşit o infracţiune şi dacă sunt necesare în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni.

(2) Nicio măsură preventivă nu poate fi dispusă, confirmată, prelungită sau menţinută dacă există o cauză care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale.

(3) Orice măsură preventivă trebuie să fie proporţională cu gravitatea acuzaţiei aduse persoanei faţă de care este luată şi necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia.

(4) Măsurile preventive sunt:

a) reţinerea;

b) controlul judiciar;

c) controlul judiciar pe cauţiune;

d) arestul la domiciliu;

e) arestarea preventivă.

Art. 203. Organul judiciar competent şi actul prin care se dispune asupra măsurilor preventive. (1) Măsura preventivă prevăzută la 202 alin. (4) lit. a) poate fi luată faţă de suspect sau inculpat de către organul de cercetare penală sau de către procuror, numai în cursul urmăririi penale.

(2)[1] Măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b) şi c) pot fi luate faţă de inculpat, în cursul urmăririi penale, de către procuror şi de către judecătorul de drepturi şi libertăţi, în procedura de cameră preliminară, de către judecătorul de cameră preliminară, iar în cursul judecăţii, de către instanţa de judecată.

(3) Măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. d) şi e) pot fi luate faţă de inculpat, în cursul urmăririi penale, de către judecătorul de drepturi şi libertăţi, în procedura de cameră preliminară, de către judecătorul de cameră preliminară, iar în cursul judecăţii, de către instanţa de judecată.

(4) Organul de cercetare penală şi procurorul dispun asupra măsurilor preventive prin ordonanţă motivată.

(5)[2] În cursul urmăririi penale şi al procedurii de cameră preliminară, cererile, propunerile, plângerile şi contestaţiile privitoare la măsurile preventive se soluţionează în camera de consiliu, prin încheiere motivată, care se pronunţă în camera de consiliu.

(6) În cursul judecăţii, instanţa de judecată se pronunţă asupra măsurilor preventive prin încheiere motivată.

---

[1] Alin. (2) al art. 203 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 133 din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală şi pentru modificarea şi completarea unor acte normative care cuprind dispoziţii procesual penale (M. Of. nr. 515 din 14 august 2013).

[2] Alin. (5) al art. 203 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 133 din Legea nr. 255/2013.

(7) Încheierile pronunțate de judecătorul de drepturi și libertăți, de judecătorul de cameră preliminară sau de instanța de judecată se comunică inculpatului și procurorului care au lipsit de la pronunțare.

Art. 204. Calea de atac împotriva încheierilor prin care se dispune asupra măsurilor preventive în cursul urmăririi penale. (1)[1] Împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi și libertăți dispune asupra măsurilor preventive, inculpatul și procurorul pot formula contestație, în termen de 48 de ore de la pronunțare sau, după caz, de la comunicare. Contestația se depune la judecătorul de drepturi și libertăți care a pronunțat încheierea atacată și se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare.

(2) Contestațiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi și libertăți de la Înalta Curte de Casație și Justiție dispune asupra măsurilor preventive se soluționează de un complet compus din judecători de drepturi și libertăți de la Înalta Curte de Casație și Justiție, dispozițiile prezentului articol aplicându-se în mod corespunzător.

(3) Contestația formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea sau prelungirea unei măsuri preventive ori prin care s-a constatat încetarea de drept a acesteia nu este suspensivă de executare.

(4) Contestația formulată de inculpat se soluționează în termen de 5 zile de la înregistrare.

(5) Contestația formulată de procuror împotriva încheierii prin care s-a dispus respingerea propunerii de prelungire a arestării preventive, revocarea unei măsuri preventive sau înlocuirea unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă se soluționează înainte de expirarea duratei măsurii preventive dispuse anterior.

(6)[2] În vederea soluționării contestației, inculpatul se citează.

(7)[3] Soluționarea contestației se face în prezența inculpatului, în afară de cazul când acesta lipsește nejustificat, este dispărut, se sustrage ori din cauza stării sănătății, din cauză de forță majoră sau stare de necesitate nu poate fi adus în fața judecătorului. Se consideră că este prezent și inculpatul privat de libertate care, cu acordul său și în prezența apărătorului ales sau numit din oficiu și, după caz, și a interpretului, participă la soluționarea contestației prin videoconferință, la locul de deținere.

(8) În toate cazurile, este obligatorie acordarea asistenței juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu.

(9) Participarea procurorului este obligatorie.

(10) În cazul admiterii contestației formulate de procuror și dispunerii arestării preventive a inculpatului, dispozițiile art. 226 se aplică în mod corespunzător. În cazul admiterii contestației formulate de procuror și dispunerii prelungirii arestării preventive a inculpatului, dispozițiile art. 236 alin. (1) și (2) se aplică în mod corespunzător.

(11)[4] Dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, se poate dispune luarea uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d) sau majorarea cuantumului cauțiunii.

(12) În cazul admiterii contestației formulate de inculpat împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea sau prelungirea măsurii arestării preventive, se poate dispune, în condițiile prevăzute de lege, respingerea propunerii de luare sau de prelungire a măsurii preventive ori, după caz, înlocuirea acesteia cu o altă măsură preventivă mai ușoară și, după caz, punerea de îndată în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză.

(13) Dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 48 de ore de la soluționarea contestației.

---

[1] Alin. (1) și (2) ale art. 204 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 134 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (6) al art. 204 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 134 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (7) al art. 204 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 39 din O.U.G. nr. 18/2016 pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru completarea art. 31 alin. (1) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară (M. Of. nr. 389 din 23 mai 2016).

[4] Alin. (11) și (12) ale art. 204 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 134 din Legea nr. 255/2013.

(14) Dacă încheierea judecătorului de drepturi și libertăți de la prima instanță nu este atacată cu contestație, acesta restituie dosarul procurorului în termen de 48 de ore de la expirarea termenului de contestație.

Art. 205. Calea de atac împotriva încheierilor prin care se dispune asupra măsurilor preventive în procedura camerei preliminare. (1)[1] Împotriva încheierilor prin care judecătorul de cameră preliminară de la instanța sesizată cu rechizitoriu dispune asupra măsurilor preventive, inculpatul și procurorul pot formula contestație, în termen de 48 de ore de la pronunțare sau, după caz, de la comunicare. Contestația se depune la judecătorul de cameră preliminară care a pronunțat încheierea atacată și se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare.

(2)[2] Contestațiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casație și Justiție dispune în procedura camerei preliminare asupra măsurilor preventive se soluționează de un alt complet al aceleiași instanțe, în condițiile legii.

(3) Contestația formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea sau menținerea unei măsuri preventive ori prin care s-a constatat încetarea de drept a acesteia nu este suspensivă de executare.

(4) Contestația formulată de inculpat se soluționează în termen de 5 zile de la înregistrare.

(5) Contestația formulată de procuror împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea unei măsuri preventive sau înlocuirea unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă se soluționează înainte de expirarea duratei măsurii preventive dispuse anterior.

(6)[3] În vederea soluționării contestației, inculpatul se citează.

(7)[4] Dispozițiile art. 204 alin. (7) se aplică în mod corespunzător.

(8) În toate cazurile, este obligatorie acordarea asistenței juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu.

(9) Participarea procurorului este obligatorie.

(10)[5] Dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, odată cu soluționarea contestației se poate dispune luarea uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d) sau majorarea cuantumului cauțiunii.

Art. 206. Calea de atac împotriva încheierilor prin care se dispune asupra măsurilor preventive în cursul judecății. (1)[6] Împotriva încheierilor prin care instanța dispune, în primă instanță, asupra măsurilor preventive inculpatul și procurorul pot formula contestație, în termen de 48 de ore de la pronunțare sau, după caz, de la comunicare. Contestația se depune la instanța care a pronunțat încheierea atacată și se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, instanței ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare.

(2) Încheierile prin care Înalta Curte de Casație și Justiție dispune în primă instanță asupra măsurilor preventive pot fi contestate la completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție.

(3) Contestația se soluționează în ședință publică, cu participarea procurorului și cu citarea inculpatului.

(4) Contestația formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea sau menținerea unei măsuri preventive ori prin care s-a constatat încetarea de drept a acesteia nu este suspensivă de executare.

(5) Contestația formulată de inculpat se soluționează în termen de 5 zile de la înregistrare.

---

[1] Alin. (1) al art. 205 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 4 din O.U.G. nr. 82/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală (M. Of. nr. 911 din 15 decembrie 2014), articol modificat prin Legea nr. 75/2016 (M. Of. nr. 334 din 29 aprilie 2016).

[2] Alin. (2) al art. 205 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 135 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (6) al art. 205 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 135 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (7) al art. 205 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 40 din O.U.G. nr. 18/2016.

[5] Alin. (10) al art. 205 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 135 din Legea nr. 255/2013.

[6] Alin. (1) și (2) ale art. 206 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. III pct. 3 din O.U.G. nr. 3/2014 pentru luarea unor măsuri de implementare necesare aplicării Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru implementarea altor acte normative (M. Of. nr. 98 din 7 februarie 2014).

(6) Contestația formulată de procuror împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea unei măsuri preventive sau înlocuirea unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă se soluționează înainte de expirarea duratei măsurii preventive dispuse anterior.

(7)[1] Dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, instanța poate dispune luarea uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d) sau majorarea cuantumului cauțiunii.

Art. 207. Verificarea măsurilor preventive în procedura de cameră preliminară. (1) Când procurorul dispune trimiterea în judecată a inculpatului față de care s-a dispus o măsură preventivă, rechizitoriul, împreună cu dosarul cauzei, se înaintează judecătorului de cameră preliminară de la instanța competentă, cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei acesteia.

(2) În termen de 3 zile de la înregistrarea dosarului, judecătorul de cameră preliminară verifică din oficiu legalitatea și temeinicia măsurii preventive, înainte de expirarea duratei acesteia, cu citarea inculpatului.

(3) Dispozițiile art. 235 alin. (4)-(6) se aplică în mod corespunzător.

(4) Când constată că temeiurile care au determinat luarea măsurii se mențin sau există temeiuri noi care justifică o măsură preventivă, judecătorul de cameră preliminară dispune prin încheiere menținerea măsurii preventive față de inculpat.

(5) Când constată că au încetat temeiurile care au determinat luarea sau prelungirea măsurii arestării preventive și nu există temeiuri noi care să o justifice ori în cazul în care au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive, judecătorul de cameră preliminară dispune prin încheiere revocarea acesteia și punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză.

(6)[2] În tot cursul procedurii de cameră preliminară, judecătorul de cameră preliminară, din oficiu, verifică periodic, dar nu mai târziu de 30 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea măsurii arestării preventive și a măsurii arestului la domiciliu sau dacă au apărut temeiuri noi, care să justifice menținerea acestor măsuri. Dispozițiile alin. (2)-(5) se aplică în mod corespunzător.

(7)[3] Judecătorul de cameră preliminară, în cursul procedurii de cameră preliminară, verifică, din oficiu, periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea măsurii controlului judiciar ori a controlului judiciar pe cauțiune sau dacă au apărut temeiuri noi, care să justifice menținerea acestei măsuri. Dispozițiile alin. (2)-(5) se aplică în mod corespunzător.

Art. 208. Verificarea măsurilor preventive în cursul judecății. (1) Judecătorul de cameră preliminară înaintează dosarul instanței de judecată cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea măsurii preventive.

(2) Instanța de judecată verifică din oficiu dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea, prelungirea sau menținerea măsurii preventive, înainte de expirarea duratei acesteia, cu citarea inculpatului.

(3) Dispozițiile art. 207 alin. (3)-(5) se aplică în mod corespunzător.

(4)[4] În tot cursul judecății, instanța, din oficiu, prin încheiere, verifică periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat menținerea măsurii arestării preventive și a măsurii arestului la domiciliu dispuse față de inculpat sau dacă au apărut temeiuri noi, care să justifice menținerea acestor măsuri.

(5)[5] În tot cursul judecății, instanța verifică, prin încheiere, din oficiu, periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea măsurii controlului judiciar ori a controlului judiciar pe cauțiune sau dacă au apărut temeiuri noi, care să justifice menținerea acestei măsuri. Dispozițiile art. 207 alin. (3)-(5) se aplică în mod corespunzător.

---

[1] Alin. (7) al art. 206 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 136 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (6) al art. 207 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 1 din O.U.G. nr. 24/2015 pentru modificarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală (M. Of. nr. 473 din 30 iunie 2015).

[3] Alin. (7) al art. 207 a fost introdus prin art. I pct. 5 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

[4] Alin. (4) al art. 208 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 2 din O.U.G. nr. 24/2015.

[5] Alin. (5) al art. 208 a fost introdus prin art. I pct. 6 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

Art. 208¹.[1] **Modificarea conținutului unor măsuri preventive.** În cadrul procedurii de verificare a măsurilor preventive potrivit art. 207 și 208 se poate dispune și modificarea obligațiilor din conținutul acestora.

COMENTARIU

215. Aspecte generale privind măsurile procesuale. Titlul V al Părții generale din noul Cod de procedură penală este consacrat măsurilor preventive și altor măsuri procesuale. Aceste măsuri procesuale, reglementate distinct în cuprinsul a trei capitole, sunt *măsurile preventive*, *măsurile de siguranță cu caracter medical* (cele ce pot fi aplicate cu caracter *provizoriu* în cursul procesului penal) și *măsurile asigurătorii*.

Aparent, noul cod nu mai reglementează expres *măsurile de ocrotire* (pe care legislația procesuală anterioară le reglementa expres în art. 161 CPP 1968). În realitate, ele reprezentau un ansamblu de măsuri subsecvente (subsidiare) dispunerii, față de o persoană cercetată, a unei măsuri privative de libertate. Potrivit textului din vechea reglementare (art. 161 CPP 1968), când măsura reținerii sau a arestării preventive a fost luată față de un învinuit sau inculpat în a cărui ocrotire se afla un minor, o persoană pusă sub interdicție, o persoană căreia i s-a instituit curatela ori o persoană care, datorită vârstei, bolii sau altei cauze, *avea nevoie de ajutor, trebuia să fie înștiințată autoritatea competentă, în vederea luării măsurilor de ocrotire.* Obligația de încunoștințare revenea organului judiciar care luase măsura reținerii ori a arestării preventive.

Ca urmare a acestui caracter subsidiar față de măsurile preventive, noul Cod de procedură penală a reglementat măsurile de ocrotire nu ca măsuri procesuale de sine stătătoare, ci ca *obligații ce revin organului judiciar ulterior dispunerii de către acesta a arestării preventive*, fiind reglementate în secțiunea destinată acestei măsuri preventive (art. 229 CPP)[2].

Măsurile procesuale au fost definite[3] ca instituții de drept procesual penal puse la dispoziția organelor judiciare penale și constând în anumite privațiuni sau constrângeri, personale ori reale, determinate de condițiile și împrejurările în care se desfășoară procesul penal. Prin funcțiunea urmărită de legiuitor, aceste măsuri funcționează ca mijloace legale de prevenire sau înlăturare a unor împrejurări sau situații de natură să pună în pericol eficienta desfășurare a procesului penal prin obstacolele, dificultățile și derutările pe care le pot produce[4].

Măsurile procesuale prezintă următoarele *caractere*:

– au caracter *opțional*, nefiind obligatorii în procesul penal, putând fi dispuse de la caz la caz, în funcție de particularitățile fiecărei cauze în parte;

– au caracter *adiacent*[5] față de activitatea principală, anume efectuarea actelor procesuale și procedurale ce au drept finalitate stabilirea existenței faptelor penale, identificarea făptuitorilor și stabilirea răspunderii penale potrivit vinovăției acestora;

---

[1] Art. 208¹ a fost introdus prin art. II pct. 41 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Măsuri similare de ocrotire sunt impuse și în situația punerii în executare a unui mandat de executare a pedepselor privative de libertate (închisoarea, respectiv detențiunea pe viață), conform art. 557 alin. (3) CPP.

[3] V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, C. Bulai, N. Iliescu, R. Stănoiu, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea generală*, vol. V, ed. a 2-a, Ed. Academiei, Ed. All Beck, București, 2003, p. 308.

[4] *Ibidem*.

[5] I. Istrate, *Libertatea persoanei și garanțiile ei procesuale*, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1984, p. 26, *apud* I. Neagu, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 540.

– au caracter *provizoriu și reversibil*, putând fi luate doar pe durata procesului penal[1], respectiv putând fi revocate ori de câte ori se constată că au dispărut împrejurările ce au determinat luarea acestora;

– sunt măsuri *de constrângere*, fie cu caracter personal, fie cu caracter real, determinând o privare sau, după caz, o restricționare în exercitarea unor drepturi de către unii participanți la procesul penal.

Măsurile procesuale *nu trebuie confundate cu măsurile de drept procesual penal*. În categoria celor din urmă se includ nu doar *măsurile procesuale*, dar și *măsurile procedurale*. Acestea au ca obiect *asigurarea desfășurării în bune condiții a activității procedurale* (de exemplu, măsurile pe care le poate lua organul judiciar cu ocazia unei cercetări la fața locului, măsurile preliminare ședinței de judecată etc.)[2]. Măsurile procedurale – având tot caracter *de constrângere* – aduc atingere unor drepturi procesuale sau intervin pentru a se asigura îndeplinirea obligației de a se prezenta în fața autorităților judiciare ori de a lua parte la ședința de judecată[3]. Acestea pot fi dispuse de organele judiciare penale în vederea asigurării bunei desfășurări a activității procedurale (de pildă, măsurile pe care le poate lua organul judiciar cu ocazia unei confruntări, măsurile pe care le ia președintele completului de judecată pentru pregătirea ședinței, măsurile luate pentru asigurarea solemnității ședinței de judecată etc.)[4].

În raport cu natura drepturilor asupra cărora se exercită restrângerea, măsurile procesuale pot avea *caracter personal* (de pildă, restrângerea sau privarea de libertate a inculpatului, obligarea acestuia de a nu părăsi localitatea în cadrul măsurii controlului judiciar, de a se supune unui tratament medical ș.a.) sau *real* (de pildă, măsura indisponibilizării bunurilor prin sechestru, restabilirea situației anterioare ș.a.).

216. Noțiunea și categoriile de măsuri preventive. Măsurile preventive sunt *măsuri de constrângere* puse la dispoziția organelor judiciare penale pentru a se asigura buna desfășurare a procesului penal, pentru a împiedica sustragerea suspectului sau inculpatului de la urmărire penală ori de la judecată sau pentru prevenirea comiterii de către acesta a unei alte infracțiuni.

Noul Cod de procedură penală prevede un număr de cinci măsuri preventive, trei fiind *privative de libertate* (reținerea, arestul la domiciliu și arestarea preventivă), iar alte două fiind *restrictive de drepturi* (controlul judiciar și controlul judiciar pe cauțiune). Trebuie menționat că aceste măsuri preventive reglementate în Capitolul I din Titlul V al Părții generale pot fi dispuse *exclusiv asupra persoanei fizice* responsabile penal. În ipoteza angajării răspunderii penale a *persoanei juridice*, măsurile preventive ce pot fi dispuse sunt cele reglementate în cuprinsul art. 493 CPP[5].

---

[1] Cu titlu de excepție, în anumite cazuri, măsurile asigurătorii se pot menține și după finalizarea procesului penal.

[2] G. ANTONIU, C. BULAI, *Dicționar de drept penal și de procedură penală*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 304.

[3] GR.GR. THEODORU, *Tratat de Drept procesual penal*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 364.

[4] M. UDROIU, *Procedură penală. Partea generală. Noul Cod de procedură penală*, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 390.

[5] Măsurile preventive ce se pot dispune față de persoana juridică sunt: a) interdicția inițierii ori, după caz, suspendarea procedurii de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice; b) interdicția inițierii ori, după caz, suspendarea fuziunii, a divizării sau a reducerii capitalului social al persoanei juridice, începută anterior sau în cursul urmăririi penale; c) interzicerea unor operațiuni patrimoniale, susceptibile de a antrena diminuarea activului patrimonial sau insolvența persoanei juridice; d) interzicerea încheierii anumitor acte juridice, stabilite de organul judiciar; e) interzicerea desfășurării activităților de natura celor cu ocazia cărora a fost comisă infracțiunea.

Faţă de Codul de procedură penală din 1968[1], în legătură cu măsurile preventive aplicabile persoanei fizice remarcăm, ca prime *observaţii de natură generală*:

– introducerea unei măsuri privative cu caracter de noutate – *arestul la domiciliu*;

– *obligarea de a nu părăsi localitatea şi obligarea de a nu părăsi ţara* nu mai sunt prevăzute ca măsuri preventive de sine stătătoare, ci ca *obligaţii* ce pot fi impuse inculpatului (facultativ) atunci când faţă de acesta se dispune *măsura controlului judiciar* (simplu sau pe cauţiune);

– măsura *liberării provizorii sub control judiciar* (simplu sau pe cauţiune) se transformă dintr-o măsură cu caracter subsecvent arestării preventive într-o măsură de sine stătătoare – *controlul judiciar* (simplu sau pe cauţiune) –, ce poate fi dispusă fără ca în prealabil inculpatul să fi fost în mod obligatoriu privat de libertate;

– cu excepţia reţinerii, toate celelalte măsuri preventive nu mai *pot fi dispuse decât faţă de inculpat*, adică după ce s-a pus în mişcare acţiunea penală pentru fapta sau faptele ce formează obiectul urmăririi penale şi în legătură cu care se dispune măsura preventivă;

– reglementările privind durata măsurilor preventive ce pot fi dispuse asupra inculpatului *minor* sunt aceleaşi cu cele aplicabile majorului.

Dincolo de aceste schimbări de ordin general, în cazul fiecărei măsuri preventive în parte au intervenit o serie de modificări cu privire la conţinutul lor, uneori cu privire la durată, organul judiciar ce o poate dispune şi altele.

Întrucât prin instituirea măsurilor preventive se aduce atingere libertăţii individuale, legislaţia naţională şi cea europeană au instituit o serie de *garanţii juridice* care să prevină abuzul şi arbitrariul în luarea şi menţinerea lor. Prin urmare, ori de câte ori se pune problema luării, menţinerii, prelungirii ori confirmării unei măsuri preventive, dincolo de prevederile cuprinse în Codul de procedură penală, trebuie ţinut seama de alte dispoziţii aplicabile în materie, în mod particular de dispoziţiile Constituţiei României (art. 23[2]) şi cele ale Convenţiei europene pentru apărarea drepturilor omului şi libertăţilor fundamentale (în special art. 5 privind dreptul la libertate şi siguranţă[3], aşa cum a fost interpretat

[1] Potrivit art. 136 alin. (1) CPP 1968, măsurile preventive ce se puteau dispune în cursul procesului penal erau: a) reţinerea; b) obligarea de a nu părăsi localitatea; c) obligarea de a nu părăsi ţara; d) arestarea preventivă, iar potrivit alin. (2) al aceluiaşi articol, scopul măsurilor preventive putea fi realizat şi prin liberarea provizorie sub control judiciar sau pe cauţiune.

[2] Potrivit art. 23 alin. (1)-(10) din Constituţie: „(1) Libertatea individuală şi siguranţa persoanei sunt inviolabile. (2) Percheziţionarea, reţinerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile şi cu procedura prevăzute de lege. (3) Reţinerea nu poate depăşi 24 de ore. (4) Arestarea preventivă se dispune de judecător şi numai în cursul procesului penal. (5) În cursul urmăririi penale arestarea preventivă se poate dispune pentru cel mult 30 de zile şi se poate prelungi cu câte cel mult 30 de zile, fără ca durata totală să depăşească un termen rezonabil, şi nu mai mult de 180 de zile. (6) În faza de judecată instanţa este obligată, în condiţiile legii, să verifice periodic, şi nu mai târziu de 60 de zile, legalitatea şi temeinicia arestării preventive şi să dispună, de îndată, punerea în libertate a inculpatului, dacă temeiurile care au determinat arestarea preventivă au încetat sau dacă instanţa constată că nu există temeiuri noi care să justifice menţinerea privării de libertate. (7) Încheierile instanţei privind măsura arestării preventive sunt supuse căilor de atac prevăzute de lege. (8) Celui reţinut sau arestat i se aduc de îndată la cunoştinţă, în limba pe care o înţelege, motivele reţinerii sau ale arestării, iar învinuirea, în cel mai scurt termen; învinuirea se aduce la cunoştinţă numai în prezenţa unui avocat, ales sau numit din oficiu. (9) Punerea în libertate a celui reţinut sau arestat este obligatorie, dacă motivele acestor măsuri au dispărut, precum şi în alte situaţii prevăzute de lege. (10) Persoana arestată preventiv are dreptul să ceară punerea sa în libertate provizorie, sub control judiciar sau pe cauţiune".

[3] Art. 5 din Convenţie: „1. Orice persoană are dreptul la libertate şi la siguranţă. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepţia următoarelor cazuri şi potrivit căilor legale: a) dacă este deţinut legal pe baza condamnării pronunţate de către un tribunal competent; b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei deţineri legale pentru nesupunerea la o hotărâre pronunţată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligaţii prevăzute de lege; c) dacă a fost arestat sau reţinut în vederea aducerii sale în

în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului), deciziile Curții Constituționale, deciziile pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție în soluționarea unor recursuri în interesul legii sau a sesizărilor privind pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept. Cu valoare de principiu, art. 9 alin. (2) CPP statuează asupra *caracterului excepțional* pe care trebuie să îl aibă măsurile preventive în procesul penal[1] raportat la regula instituită în alin. (1) al aceluiași articol[2].

De altfel, în deplină concordanță cu valorile exprimate de Convenția europeană, ori de câte ori Codul de procedură penală prevede posibilitatea luării unor măsuri în cursul procesului penal prin care se restricționează exercițiul unor drepturi fundamentale, legiuitorul a prevăzut că restrângerea exercitării acestor drepturi nu este admisă decât *în condițiile legii* și dacă aceasta este *necesară într-o societate democratică*.

Măsurile preventive ce pot fi dispuse în cursul procesului penal – cu privire la persoanele fizice – sunt prevăzute expres și limitativ în cuprinsul art. 202 alin. (4) CPP, anume: *reținerea*, *controlul judiciar*, *controlul judiciar pe cauțiune*, *arestul la domiciliu* și *arestarea preventivă*.

Ca modalitate de organizare a dispozițiilor legale în materia măsurilor preventive, legiuitorul a descris mai întâi, în cadrul Secțiunii 1 („Dispoziții generale"), *scopul și condițiile generale* pentru luarea măsurilor preventive, reglementări aplicabile indiferent de măsura preventivă ce se dorește a fi luată, *organul judiciar* competent să dispună asupra măsurii și *actul* (procedural documentar) prin care se dispune în acest sens, *căile de atac* ori *verificările din oficiu* asupra măsurilor preventive. Apoi, prin intermediul unor reglementări cu caracter special, legiuitorul român a precizat care sunt *condițiile specifice* de luare a fiecărei măsuri și care este *procedura* ce se impune a fi urmată în acest sens, care sunt *conținutul* fiecăreia dintre măsurile preventive și *efectele* dispunerii lor (Secțiunea a 2-a „Reținerea", Secțiunea a 3-a „Controlul judiciar", Secțiunea a 4-a „Controlul judiciar pe cauțiune", Secțiunea a 5-a „Arestul la domiciliu", Secțiunea a 6-a „Arestarea preventivă").

După ce reglementează maniera de luare, confirmare, verificare sau prelungire a măsurilor preventive (la modul general, respectiv cu privire specială asupra fiecărei măsuri), în Secțiunea a 7-a se revine la o serie de dispoziții cu caracter general, aplicabile *tuturor* măsurilor preventive, anume cele privitoare la *încetarea*, *revocarea* sau *înlocuirea* acestora.

---

fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănui că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșească o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia; d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorităților competente; e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond; f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare. 2. Orice persoană arestată trebuie să fie informată, în termenul cel mai scurt și într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale și asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa. 3. Orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de paragraful 1 litera c) din prezentul articol, trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere. 4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale și să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală. 5. Orice persoană care este victima unei arestări sau a unei dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la reparații".

[1] Orice măsură privativă sau restrictivă de libertate se dispune în mod excepțional și doar în cazurile și în condițiile prevăzute de lege [art. 9 alin. (2) CPP].

[2] În cursul procesului penal este garantat dreptul oricărei persoane la libertate și siguranță [art. 9 alin. (1) CPP].

217. Scopul și condițiile generale de aplicare a măsurilor preventive. Potrivit art. 202 alin. (1) CPP, măsurile preventive pot fi dispuse doar *în scopul asigurării bunei desfășurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârșirii unei alte infracțiuni*. Așadar, legiuitorul, pe de o parte, a condiționat luarea măsurilor preventive de existența cel puțin a unuia dintre scopurile enumerate anterior, iar, pe de altă parte, a urmărit să întărească în acest mod natura *preventivă*, și *nu retributivă*[1] (de sancționare, specifică sancțiunilor de drept penal), pe care aceste măsuri trebuie să o aibă în cursul procesului penal.

Prin *scopul măsurii preventive* se înțelege ce pericol anume trebuie să fie preîntâmpinat sau înlăturat, organul judiciar având obligația să aleagă măsura potrivită și suficientă pentru atingerea acelui scop[2].

Scopul urmărit prin luarea măsurilor preventive poate viza, așadar:

a) *asigurarea bunei desfășurări a procesului penal*. Buna desfășurare a procesului penal ar putea fi afectată de conduita necorespunzătoare a suspectului sau inculpatului – încercarea de a influența coinculpați, martori, persoane vătămate sau experți, încercări de a distruge sau altera mijloace materiale de probă, de a împiedica administrarea probatoriului necesar ori alte asemenea activități;

b) *împiedicarea sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată*. În esență, sustragerea suspectului sau inculpatului de la derularea procedurilor judiciare impietează asupra bunei desfășurări a procesului penal, determinând deseori organul judiciar să depună eforturi suplimentare pentru găsirea acestuia, pentru efectuarea comunicărilor necesare în cursul procesului penal, întârziind desfășurarea unor activități procedurale. Pe de altă parte, sustragerea suspectului sau inculpatului de la urmărire penală sau judecată presupune ca o condiție prealabilă împrejurarea că acesta are cunoștință de declanșarea procedurilor judiciare ce îl vizează și că în mod intenționat refuză participarea la derularea lor, încălcând obligațiile principale pe care legea le stabilește în sarcina acuzatului – acelea de *prezentare* la chemările organelor judiciare, respectiv de *comunicare*, în scris, a oricărei modificări a adresei la care locuiește [art. 108 alin. (2) CPP];

c) *prevenirea săvârșirii unei alte infracțiuni*, situație ce are în vedere periculozitatea manifestată de suspect sau inculpat derivând din aceea că, făcând obiectul unor proceduri judiciare, fiind suspectat de comiterea unei/unor infracțiuni, prin conduita sa manifestată anterior sau ulterior datei comiterii pretinselor fapte penale, dovedește riscul real de a reitera un comportament infracțional.

Existența unuia dintre scopurile enumerate *se impune a fi verificată* atât la momentul luării unei măsuri preventive, cât și atunci când se dispune confirmarea, prelungirea, înlocuirea sau, după caz, menținerea unei astfel de măsuri. Justificarea dispunerii măsurii preventive pentru alt scop decât cele expres și limitativ prevăzute de lege nu este permisă, concluzie derivată din caracterul excepțional al măsurilor preventive, din necesitatea ca acestea să fie dispuse doar în condițiile legii, lege ce nu poate fi interpretată – în această materie – decât în mod restrictiv.

[1] A se vedea, în acest sens, dispozițiile din cuprinsul art. 11 alin. (2), art. 147 alin. (1) lit. b), art. 148 alin. (1) lit. b), art. 150 alin. (1) lit. b) CPP.

[2] L. Coraș, *Arestarea preventivă*, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 70.

Codul de procedură penală stabilește (art. 202) obligația organului judiciar ca la alegerea măsurii preventive – dintre cele cinci prevăzute expres pentru persoana fizică – să analizeze cumulativ *trei condiții pozitive*:

a) Să existe *probe sau indicii temeinice* din care rezultă *suspiciunea rezonabilă* că o persoană a săvârșit o infracțiune.

În privința temeiurilor ce fundamentează suspiciunea rezonabilă, se impune observația că nu doar probele, ci și *indiciile temeinice*[1] pot sta la baza suspiciunii rezonabile indicate de art. 202 alin. (1) CPP.

Este de observat însă că măsurile preventive pot fi dispuse fie față de suspect (*exclusiv* reținerea), fie față de inculpat (oricare dintre măsurile preventive). Pentru atribuirea calității procesuale de *suspect*, după caz, de *inculpat*, Codul de procedură penală impune existența unui anumit stadiu al probațiunii. Astfel, potrivit art. 305 alin. (3) CPP, pentru dobândirea calității de *suspect* (urmare a dispoziției organului de urmărire penală de continuare a urmăririi penale *in personam*), este necesar să existe *probe* din care să rezulte bănuiala rezonabilă că acea persoană a săvârșit fapta pentru care s-a început urmărirea penală. De asemenea, punerea în mișcare a acțiunii penale și, implicit, dobândirea calității de *inculpat* sunt condiționate de constatarea de către procuror a existenței unor *probe* din care să rezulte că persoana a săvârșit infracțiunea de care este acuzat [art. 309 alin. (1) CPP]. Discuțiile cu privire la nivelul probațiunii ce fundamentează acuzația adusă persoanei față de care se dispune o măsură preventivă – dacă sunt suficiente indiciile temeinice sau trebuie să existe probe – apar cel mai adesea în faza de urmărire penală, în mod particular în faza de început a acesteia[2].

Desigur, probele care stau la baza acestei suspiciuni la luarea măsurii preventive nu trebuie să aibă aceeași forță cu cele care stau la baza unei condamnări. Probele care stau la baza unei condamnări trebuie să fie absolut de necombătut și, în plus, coroborate între ele, să conducă la certitudinea (mai presus de orice îndoială rezonabilă) că inculpatul a comis infracțiunea pentru care este judecat. Deci standardul probei pentru pronunțarea unei hotărâri de condamnare este certitudinea. Și este firesc ca, la debutul procesului penal, organele judiciare să nu fie obligate a respecta un astfel de standard, pentru că, de cele mai multe ori, aceasta ar echivala cu o obligație imposibil de atins. Certitudinea fundamentului unei acuzații se formează treptat, pe parcursul instrumentării unei cauze, prin administrarea de probe care slăbesc și răstoarnă prezumția de nevinovăție. Dar faptul că nu este necesară respectarea unui astfel de standard al probei – certitudinea – nu echivalează cu permisiunea luării unei măsuri preventive – măsură excepțională, restrictivă sau privativă de libertate – în mod arbitrar.

---

[1] Pentru discuțiile legate de înțelesul noțiunii de *„indicii temeinice"*, a se vedea *infra*, partea generală, nr. 224.2.

[2] În contextul acestor necorelări între texte, în literatura de specialitate s-a apreciat că „și condiția privitoare la luarea măsurilor preventive trebuie interpretată tot în sensul existenței probelor că o persoană (suspect sau inculpat) a săvârșit infracțiunea, mențiunea din art. 202 alin. (1) din Codul de procedură penală referitoare la «indicii temeinice» fiind mai degrabă caducă" (B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *Procedură penală. Curs pentru admiterea în magistratură și avocatură. Teste-grilă*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 176). Împărtășim această opinie, cu mențiunea că noțiunea de „indicii temeinice" este oricum superfluă și nespecifică reglementării actuale, în condițiile în care orice măsură luată în cadrul procesului penal nu poate fi întemeiată decât pe probe, indiciile temeinice neputând reieși, ca orice altă împrejurare care face obiectul probațiunii, decât din probe. Conceptul se referă de fapt la nivelul de probatoriu necesar în această etapă procesuală, prin comparație cu cel impus de pronunțarea unei soluții pe fondul cauzei.

Cerința imperativă a legii – existența unor probe care să fundamenteze o suspiciune rezonabilă că inculpatul a săvârșit o infracțiune – este menită să excludă arbitrariul în dispunerea acestor măsuri preventive.

Rezultă deci că acuzarea trebuie să prezinte probe, în accepțiunea art. 97 alin. (1) CPP, din care să rezulte nu o simplă suspiciune, ci o suspiciune *rezonabilă*.

În absența definirii unei anumite sintagme de către legea procesuală penală, înseamnă că legiuitorul a avut în vedere sensul comun al acesteia.

Concluzionăm în a spune că, pentru a se dispune o măsură preventivă față de inculpat, legea procesuală penală română impune ca procurorul să prezinte probe pe baza cărora, printr-un raționament echilibrat, normal, fără exagerări, să se poată crede că un inculpat a săvârșit o infracțiune.

b) Măsura aleasă să fie *proporțională* cu gravitatea acuzației aduse. În ceea ce privește criteriile pe baza cărora se poate stabili această gravitate a acuzației, legea nu le indică în mod expres[1]. Apreciem că gravitatea se impune a fi analizată atât în abstract (prin raportare la natura infracțiunii și limitele speciale de pedeapsă prevăzute de lege), dar și în concret, prin evaluarea criteriilor de ordin obiectiv și subiectiv privind faptele imputate suspectului sau inculpatului. Reper în aprecierea gradului de pericol concret poate fi reglementarea cuprinsă în art. 318 alin. (2) și (3) CPP (privind renunțarea la urmărirea penală), în măsura în care elementele indicate pentru o asemenea evaluare pot fi deduse din probatoriul administrat până la momentul la care se discută măsura preventivă: conținutul faptei și împrejurările concrete de săvârșire, modul și mijloacele de săvârșire, scopul urmărit, urmările produse sau care s-ar fi putut produce prin săvârșirea infracțiunii (elemente de ordin *obiectiv*) ori persoana suspectului sau a inculpatului, conduita avută anterior săvârșirii infracțiunii, atitudinea după săvârșirea infracțiunii, eforturile depuse pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii (elemente de ordin *subiectiv*).

c) Măsura preventivă să fie *necesară* pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea ei. Necesitatea măsurii derivă din constatarea organului judiciar că doar prin luarea acesteia se poate preîntâmpina sau chiar înlătura pericolul generat de conduita acuzatului.

În ceea ce privește *scopurile măsurilor preventive* indicate în art. 202 alin. (1) CPP, în opinia noastră, acestea sunt pertinente, sunt justificate, se impun a fi urmărite în orice cauză penală. Astfel, întotdeauna este de dorit ca buna desfășurare a procesului penal să nu fie perturbată prin conduita suspectului sau a inculpatului (nici aceea de interferare cu probatoriul – fie că sunt probe materiale, fie influențarea unor declarații ș.a. –, nici aceea de sustragere de la urmărire penală sau judecată), iar ordinea publică să nu fie pusă în pericol de reiterarea comportamentului infracțional. Prin urmare, afirmarea unuia sau a mai multora dintre scopurile indicate expres în art. 202 CPP în actul prin care se solicită sau se dispune asupra măsurii preventive este firească. Pe de altă parte, simpla existență a acestor scopuri – legitime în toate cauzele penale – nu trebuie să conducă la concluzia că în orice cauză penală se impun a fi dispuse sau încuviințate măsuri preventive.

Condiția impusă de legiuitor a fost aceea ca, pentru atingerea scopurilor menționate în art. 202 alin. (1) CPP, luarea, prelungirea sau menținerea măsurii preventive să fie *necesară*.

Necesitatea luării măsurii preventive nu poate și nu trebuie să fie dedusă din simpla enunțare de către organul judiciar a scopurilor menționate. Pe de o parte, scopurile avute în vedere pot fi atinse și de o manieră benevolă din partea subiectului procesual vizat,

[1] Art. 223 alin. (2) CPP, făcând referire la condițiile dispunerii măsurii arestării preventive, impune analiza unor criterii privind evaluarea gravității faptei, a modului și a circumstanțelor de comitere a acesteia, a anturajului și a mediului din care provine inculpatul, a antecedentelor penale și a altor împrejurări privitoare la persoana acestuia.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

așadar, printr-o conduită neconstrânsă (de eventuala măsură preventivă)[1] a suspectului sau inculpatului. Pe de altă parte, necesitatea luării, prelungirii sau menținerii măsurii preventive trebuie să pornească de la existența unei temeri a organului judiciar că, în cazul concret, conduita procesuală nedorită prezintă un risc să se producă, de aceea, acest risc trebuie prevenit prin luarea uneia dintre măsurile prevăzute la art. 202 alin. (4) CPP. Această temere trebuie să fie fundamentată de argumente concrete, legate de actele procesului penal în cadrul căruia se solicită sau se dispune măsura preventivă, în raport de analiza tuturor elementelor ce țin de fapta imputată, de gravitatea acesteia, de modul și mijloacele de comitere, de rezultatul produs sau care s-ar fi putut produce, de persoana suspectului sau inculpatului, de conduita sa anterioară și ulterioară comiterii faptei[2].

În afara condițiilor generale mai sus arătate, potrivit art. 202 alin. (2) CPP, ori de câte ori analizează – la cerere sau din oficiu – necesitatea de a lua, de a confirma, prelungi sau menține o măsură preventivă, organul judiciar trebuie să verifice că nu există – la momentul când este chemat să dispună – vreuna dintre *cauzele care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale*, cauze care sunt enumerate la art. 16 alin. (1) CPP.

218. Organele judiciare competente să dispună asupra măsurilor preventive și actele procedurale prin care dispun

218.1. Reținerea. În privința măsurii reținerii, aceasta poate fi dispusă *exclusiv în faza de urmărire penală*, fie *față de suspect*, fie *față de inculpat*, iar competența de a dispune este recunoscută atât *procurorului*, cât și *organelor de cercetare penală*.

În ceea ce privește organul de cercetare penală, acesta poate dispune reținerea numai în măsura în care legea îi recunoaște competența proprie de a efectua urmărirea penală în cauză (sub supravegherea procurorului), nu însă și în cazurile în care procurorul efectuează personal urmărirea penală[3]. Măsura reținerii poate fi dispusă atât de organele de cercetare penală generale, cât și de cele speciale, legea nefăcând nicio distincție în acest sens.

218.2. Controlul judiciar și controlul judiciar pe cauțiune. În privința controlului judiciar și a controlului judiciar pe cauțiune, competența de a dispune asupra măsurilor menționate este diferită în funcție de stadiul în care se află procesul penal.

Astfel, în faza de urmărire penală, competența de a dispune aceste măsuri revine în principal *procurorului* (procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală), fie din oficiu, fie la propunerea organelor de cercetare penală, făcută prin referat. Conform art. 203 alin. (2) CPP, cele două măsuri preventive ar putea fi dispuse în cursul urmăririi

---

[1] În realitate, conduita procesuală a inculpatului – nesupus vreunei măsuri preventive – este ordonată de prevederile Codului de procedură penală, de riscul dispunerii, față de acesta, a controlului judiciar pe cauțiune, a arestului preventiv, a arestării preventive în cazurile prevăzute de art. 223 alin. (1) CPP. Simplul fapt că legea procesuală penală a prevăzut un caz de arestare preventivă atunci când inculpatul exercită presiuni asupra persoanei vătămate sau încearcă o înțelegere frauduloasă cu aceasta [art. 223 alin. (1) lit. c) CPP] ar trebui să determine o conduită adecvată a inculpatului, aceea de a evita orice comportare care să conducă la o astfel de apreciere. În acest sens, pentru a potența rolul preventiv al dispozițiilor arătate, nu ar fi probabil lipsit de utilitate ca legiuitorul, modificând art. 108 CPP, să impună organelor judiciare aducerea la cunoștința suspectului sau inculpatului a tuturor cazurilor în care o anumită conduită a acestuia îl poate aduce în postura de a fi arestat preventiv [și nu doar ipoteza reglementată în art. 108 alin. (2) lit. a) CPP].

[2] Ancheta penală poate fi în egală măsură perturbată prin conduita inculpatului atât în situația în care acesta este acuzat de comiterea infracțiunii de omor, cât și atunci când acuzația privește infracțiunea de fals în înscrisuri sub semnătură privată.

[3] În această ipoteză, potrivit art. 324 alin. (4) CPP, organul de cercetare penală nu ar putea dispune reținerea nici măcar prin delegare de către procuror: „Punerea în mișcare a acțiunii penale, *luarea sau propunerea măsurilor restrictive de drepturi și libertăți*, încuviințarea de probatorii ori dispunerea celorlalte acte sau *măsuri procesuale* nu pot forma obiectul delegării (...)" (s.n.).

penale și de *judecătorul de drepturi și libertăți*, însă din ansamblul reglementărilor în materia măsurilor preventive deducem că această ipoteză – competența judecătorului de drepturi și libertăți – este una secundară. Astfel, nu există nicio situație în care, în cursul urmăririi penale, judecătorul să fie învestit în mod direct – ca o cerere principală – cu solicitarea de a lua măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune[1]. El ar putea dispune una dintre cele două măsuri fie în ipoteza *respingerii unei propuneri* (principale) *de luare a măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu* ori *de prelungire a arestului preventiv*, propuneri formulate de procuror, fie în ipoteza în care este învestit cu o solicitare *de înlocuire* a unei măsuri preventive anterior luate (arestarea preventivă sau arestul la domiciliu) cu o măsură mai ușoară – controlul judiciar sau controlul judiciar pe cauțiune.

În ipoteza în care cauza penală se află fie în faza de cameră preliminară, fie în faza de judecată, asupra măsurilor preventive mai sus indicate se va pronunța organul judiciar căruia îi revine competența de soluționare a respectivei faze procesuale, anume: *judecătorul de cameră preliminară*, pentru situațiile în care cauza se află în procedura de cameră preliminară, respectiv *instanța de judecată* (completul de judecată desemnat cu judecarea cauzei), pentru cauzele aflate în cursul judecății.

218.3. Arestul la domiciliu și arestarea preventivă. În ceea ce privește măsura arestului la domiciliu și a arestării preventive, asupra acestora va dispune *judecătorul de drepturi și libertăți*, atunci când cauza se află în cursul urmăririi penale[2], *judecătorul de cameră preliminară*, atunci când cauza se află în procedura de cameră preliminară, respectiv *instanța de judecată* (completul de judecată desemnat cu judecarea cauzei), pentru cauzele aflate în faza de judecată.

218.4. Actul prin care se dispune asupra măsurilor preventive. Caracterul ședinței de judecată. În ceea ce privește *actul documentar procedural* prin care se dispune asupra măsurilor preventive, regulile sunt simple: procurorul și organul de cercetare penală dispun prin *ordonanță motivată* [art. 203 alin. (4) CPP], în vreme ce judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară și, respectiv, instanța de judecată vor dispune prin *încheiere motivată*.

Menționăm că asupra măsurilor preventive, în cursul judecății, instanța de fond se va putea pronunța și prin *sentința* prin care soluționează acțiunea penală [art. 399 alin. (1) CPP]. De asemenea, asupra menținerii măsurii preventive s-ar putea pronunța instanța de apel și prin *decizie*, în condițiile art. 423 alin. (3) CPP („În caz de desființare a hotărârii, instanța de apel poate menține măsura arestării preventive"). Deși textul menționat face referire doar la măsura arestării preventive, apreciem că, pentru identitate de rațiune, având în vedere dispozițiile art. 208 alin. (4) și (5)[3] CPP [„(4) În tot cursul judecății, instanța, din oficiu, prin încheiere, verifică periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat menținerea măsurii arestării preventive *și a măsurii arestului la domiciliu* (s.n.) dispuse față de inculpat sau dacă au apărut temeiuri noi, care să justifice

[1] Nu ar exista nicio rațiune ca procurorul să învestească judecătorul de drepturi și libertăți cu o astfel de propunere, câtă vreme poate dispune el însuși, prin ordonanță, asupra măsurii respective.

[2] Cu titlu de excepție, *procurorul* are dreptul (și obligația, în același timp) de a constata încetarea măsurilor preventive prin *ordonanța* prin care dispune, în cursul urmăririi penale, clasarea față de un inculpat aflat sub puterea unei astfel de măsuri, indiferent de organul judiciar care a dispus-o (așadar, inclusiv în ipoteza măsurii arestului la domiciliu sau a arestului preventiv), conform art. 315 alin. (4) CPP. În condițiile în care soluții de clasare ar putea fi dispuse și prin rechizitoriul de trimitere în judecată (dispunându-se trimiterea în judecată, de exemplu, doar a unora dintre inculpați), apreciem că și prin acest act procedural s-ar putea constata încetate de drept măsuri preventive dispuse în cursul urmăririi penale.

[3] Alin. (5) al art. 208 a fost introdus prin O.U.G. nr. 82/2014.

menținerea acestor măsuri. (5) În tot cursul judecății, instanța verifică, prin încheiere, din oficiu, periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea măsurii controlului judiciar ori a controlului judiciar pe cauțiune sau dacă au apărut temeiuri noi, care să justifice menținerea acestei măsuri (...)"], instanța de apel se poate pronunța, în același sens, și asupra menținerii arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune.

Un caz particular de luare a măsurilor preventive este cel reglementat de art. 399 alin. (10) CPP, potrivit căruia, *după pronunțarea hotărârii, până la sesizarea instanței de apel, instanța poate dispune, la cerere sau din oficiu, luarea, revocarea, înlocuirea sau menținerea unei măsuri preventive cu privire la inculpatul condamnat, în condițiile legii*[1]. Se deduce din textul de lege că această ipoteză vizează exclusiv situația inculpatului în privința căruia, prin sentința asupra fondului, instanța de judecată a pronunțat o soluție de *condamnare*. Nu are relevanță dacă în cauză a început sau nu să curgă termenul de declarare a apelului, dacă s-a declarat deja calea de atac a apelului, cu condiția ca dosarul să nu fi fost încă înaintat instanței de control judiciar.

În ceea ce privește *caracterul ședinței de judecată* în care are loc soluționarea sesizărilor privind măsurile preventive date în competența judecătorului sau instanței, dispozițiile procedurale stabilesc faptul că, pentru măsurile preventive discutate *în cursul urmăririi penale* (judecătorul de drepturi și libertăți) și *în faza de cameră preliminară* (judecătorul de cameră preliminară), judecata se face *în camera de consiliu* [art. 203 alin. (5) CPP], așadar, *în ședință nepublică*[2]. Mai mult, ca derogare de la regula generală a pronunțării hotărârilor în ședință publică[3], încheierile date în materia măsurilor preventive în faza de urmărire penală și în faza de cameră preliminară *se pronunță în camera de consiliu*.

În ceea ce privește caracterul ședinței de judecată în care se soluționează *contestația* împotriva încheierii pronunțate în materia măsurilor preventive de către judecătorul de drepturi și libertăți (în faza de urmărire penală) ori de către judecătorul de cameră preliminară (în faza de cameră preliminară), printr-o decizie pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, în soluționarea unui recurs în interesul legii[4], s-a stabilit că, „în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 203 alin. (5) și art. 425[1] alin. (1) din Codul de procedură penală, în cursul urmăririi penale și al procedurii de cameră preliminară contestația împotriva încheierii judecătorului de drepturi și libertăți sau, după caz, a judecătorului de cameră preliminară privitoare la măsurile preventive se soluționează în camera de consiliu, prin încheiere motivată, care se pronunță în camera de consiliu".

Pentru *faza de judecată*, legiuitorul nu a mai fixat caracterul public sau nepublic al ședinței de judecată în cadrul căreia instanța este chemată a se pronunța asupra măsurilor preventive. De asemenea, nu a mai statuat asupra felului – public sau nepublic – al ședinței

[1] O astfel de reglementare nu exista în vechiul Cod de procedură penală, iar în noul cod a fost introdusă ulterior adoptării Legii nr. 135/2010, mai precis prin pct. 252 al art. 102 din Legea nr. 255/2013.

[2] Potrivit art. 352 alin. (1) CPP, „Ședința de judecată este publică, cu excepția cazurilor prevăzute de lege. *Ședința desfășurată în camera de consiliu nu este publică*" (s.n.).

[3] Art. 405 alin. (1) CPP.

[4] I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 4 din 29 septembrie 2014 (M. Of. nr. 821 din 11 noiembrie 2014), referitoare la examinarea recursului în interesul legii declarat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov privind interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 203 alin. (5) și art. 425[1] alin. (1) CPP, în sensul de a stabili care dispoziții sunt aplicabile, respectiv dacă ședința de judecată prin care este soluționată, în cursul urmăririi penale și în procedura de cameră preliminară, contestația formulată împotriva încheierii judecătorului de drepturi și libertăți și de cameră preliminară privind măsurile preventive are loc în camera de consiliu sau se desfășoară în ședință publică și dacă hotărârea adoptată este o încheiere sau o decizie.

în care are loc pronunțarea. Prin urmare, în această situație, se vor aplica dispozițiile art. 352 CPP. Astfel, pronunțarea asupra celor dispuse în materia măsurilor preventive se va face, ca regulă, *în ședință publică*, conform art. 352 alin. (1) CPP, iar cu titlu de excepție, în ședință nepublică ori de câte ori ședința a fost declarată ca atare potrivit excepțiilor reglementate în art. 352 alin. (3) și (4) ori atunci când dispozițiile legale din legi speciale prevăd expres acest lucru[1].

Există totuși o situație în care legiuitorul a stabilit expres caracterul *public* al ședinței de judecată în care instanța este chemată a dispune asupra măsurilor preventive. Astfel, potrivit art. 362 alin. (2) CPP, „În cauzele în care față de inculpat s-a dispus o măsură preventivă, instanța este datoare *să verifice*, în cursul judecății, *în ședință publică*, legalitatea și temeinicia măsurii preventive, procedând potrivit dispozițiilor art. 208" (s.n.). Prin urmare, caracterul public obligatoriu al ședinței de judecată vizează doar ipoteza verificărilor *din oficiu* pe care instanța de judecată (instanța de fond) învestită cu soluționarea cauzei este obligată a le întreprinde la primirea dosarului (indiferent de natura măsurii preventive) ori ulterior, dar nu mai târziu de 60 de zile de la verificarea anterioară.

Ori de câte ori judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară ori instanța de judecată se pronunță asupra măsurilor preventive, rezultatul deliberării va fi consemnat într-o *minută*, întocmirea acesteia fiind *obligatorie*, conform art. 400 alin. (2) CPP.

219. Calea de atac împotriva încheierilor prin care se dispune asupra măsurilor preventive în cursul procesului penal

219.1. Considerații generale. În materia măsurilor preventive, calea de atac ce poate fi exercitată împotriva încheierilor pronunțate este *contestația* (față de vechiul Cod de procedură penală, ce prevedea calea de atac a *recursului*). Analizând comparativ contestația prevăzută de noul Cod de procedură penală și recursul în materia măsurilor preventive, prevăzut de vechiul cod, putem observa o serie de *modificări de substanță*, nu doar de denumire:

– în noul cod, calea de atac poate fi declarată într-un termen de *48 de ore* de la pronunțare (pentru cei prezenți), respectiv de la comunicarea încheierii (pentru cei lipsă) – față de termenul de 24 de ore prevăzut de vechiul cod;

– deși calea de atac se soluționează tot la instanța superioară (de către un judecător de scaun ori de către un judecător de drepturi și libertăți ori de cameră preliminară), compunerea completului va fi diferită, cu excepția Înaltei Curți de Casație și Justiție, soluționarea se va face de *un singur judecător* – față de trei judecători, potrivit vechiului cod;

– noul cod deschide posibilitatea exercitării căii de atac a contestației *în toate cazurile*, indiferent de natura chestiunii discutate în legătură cu măsurile preventive – spre deosebire de vechiul cod, care prevedea anumite excepții[2];

– s-au modificat termenele de înaintare a dosarului de la prima instanță la instanța superioară (de la 24 de ore în vechiul cod, la *48 de ore*, conform noului cod), precum și cele de soluționare a căii de atac, în acest caz observându-se, de asemenea, o creștere a

[1] De pildă, conform art. 24 alin. (1) teza I din Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane (M. Of. nr. 783 din 11 decembrie 2001), „Ședințele de judecată în cauzele privind infracțiunea de trafic de minori, prevăzută de art. 211 din Codul penal, și de pornografie infantilă, prevăzută de art. 374 din Codul penal, sunt nepublice".

[2] Potrivit vechiului Cod de procedură penală, încheierile prin care se respingeau – în faza de urmărire penală sau în faza de judecată – cererile de revocare, înlocuire sau încetare de drept a măsurilor preventive *nu erau supuse niciunei căi de atac* [art. 140^3 alin. (1) teza a II-a și art. 141 alin. (1) teza a II-a CPP 1968].

duratei acestor termene de la 3 zile, în cazul arestării inculpatului (sau 48 de ore, în cazul arestării învinuitului, potrivit vechiului cod) la *5 zile* (contestația formulată de inculpat). Ca regulă comună, indiferent de faza procesuală, în materia măsurilor preventive, contestația formulată de procuror împotriva unei încheieri prin care s-a dispus respingerea propunerii de prelungire a arestării preventive, revocarea sau înlocuirea unei măsuri preventive se soluționează *înainte de expirarea duratei măsurii preventive dispuse anterior*[1];

– *caracterul public sau nepublic al ședinței de judecată* în care se discută măsurile preventive diferă în funcție de faza procesului penal în care ne aflăm (în faza de urmărire penală și în faza de cameră preliminară ședința este nepublică, în faza de judecată are caracter, în principiu, public – caractere ce se mențin și se aplică și în cazul ședințelor de judecată de la instanța ierarhic superioară în soluționarea contestațiilor), nu de natura solicitării și a măsurii preventive discutate[2];

– calea de atac a contestației în materia măsurilor preventive se soluționează prin *încheiere motivată*[3], în vreme ce recursul se soluționa, sub vechiul cod, prin decizie.

219.2. Contestația împotriva încheierilor pronunțate asupra măsurilor preventive în cursul urmăririi penale (art. 204 CPP). Ori de câte ori judecătorul de drepturi și libertăți dispune asupra măsurilor preventive în cursul urmăririi penale, încheierea dată de acesta poate fi atacată cu contestație, *indiferent de soluția dispusă și indiferent de măsura preventivă asupra căreia aceasta poartă.*

Titularii dreptului de a exercita căile de atac sunt *procurorul* (Ministerul Public, prin parchetul al cărui reprezentant a participat la soluționarea sesizării privind măsura preventivă) și *inculpatul*. Dreptul de a exercita calea de atac se naște din momentul pronunțării soluției, dar termenul de declarare a contestației se calculează de la pronunțare – pentru procurorul și/sau inculpatul ce au fost prezenți la aceasta – ori de la comunicarea *încheierii* – pentru cei care au lipsit de la pronunțare[4].

---

[1] Odată cu modificările aduse de O.U.G. nr. 82/2014 ca urmare a pronunțării Deciziei Curții Constituționale nr. 712 din 4 decembrie 2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 211-217 CPP (M. Of. nr. 33 din 15 ianuarie 2014), s-a stabilit o durată determinată și pentru măsura controlului judiciar și măsura controlului judiciar pe cauțiune.

[2] Față de noul cod, în vechiul cod unele măsuri erau discutate în ședință nepublică (în camera de consiliu) – a se vedea art. 140^2 alin. (2), art. 146 alin. (4), art. 149^1 alin. (4), art. 159 alin. (2) CPP 1968, care stabileau că judecata are loc *în camera de consiliu*. În cazul altor măsuri, judecata (la prima instanță) privind măsuri preventive se desfășura în ședință publică. Astfel, prin Decizia nr. 2/2009 (M. Of. nr. 469 din 7 iulie 2009), Secțiile Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție, în aplicarea dispozițiilor art. 290 alin. (1) teza I CPP 1968, au decis că, „în cazul judecării cererilor de liberare provizorie sub control judiciar, ședința de judecată este publică". În materia căilor de atac (recursuri) privind măsurile preventive, în absența unor derogări exprese, vechiul cod stabilea caracterul *public* de judecată al acestora, indiferent de natura măsurii preventive discutate.

[3] Soluție consacrată cu caracter de obligativitate prin Decizia nr. 4 din 29 septembrie 2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, anterior menționată. În sens contrar, A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *Codul de procedură penală adnotat cu jurisprudență națională și europeană*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 480: „Deși art. 203 alin. (6) CPP prevede că în cursul judecății instanța de judecată se pronunță asupra măsurilor preventive prin încheiere motivată, fără a distinge în funcție de stadiul procesual al cauzei (fond sau contestație), în practică soluționarea contestației împotriva încheierilor prin care se dispune asupra măsurilor preventive în cursul judecății se face prin decizie, dându-se eficiență, în acest sens, dispozițiilor generale de la art. 425^1 alin. (7) CPP".

[4] Observăm astfel, în privința căii de atac în materia măsurilor preventive, o *deosebire* față de maniera în care noul cod a statuat curgerea căii de atac ordinare a apelului – ca regulă, întotdeauna de la comunicare, indiferent dacă procurorul, părțile sau subiecții procesuali au fost prezenți ori au lipsit de la pronunțare. De asemenea, este de remarcat faptul că în materia măsurilor preventive, deși întocmirea minutei este obligatorie, textul nu prevede obligația comunicării *minutei*, ci obligația comunicării – în anumite cazuri – a încheierii (redactate), astfel că termenul de declarare a căii de atac se calculează, pentru cei lipsă la pronunțare, de la data comunicării

Termenul de *48 de ore* este unul procedural[1], în sensul art. 269 alin. (2) CPP, iar nerespectarea lui atrage decăderea din exercițiul dreptului, respectiv *respingerea ca tardiv formulată* a căii de atac declarate cu depășirea termenului. Este posibilă însă *repunerea în termenul de exercitare a căii de atac a contestației*, în conformitate cu prevederile art. 425^1 alin. (2) CPP, text ce face trimitere la art. 411 din același cod (privind repunerea în termenul de apel).

Depunerea contestației se face la judecătorul de drepturi și libertăți a cărui încheiere se contestă, acesta având *obligația de a o transmite* împreună cu dosarul cauzei, într-un termen de 48 de ore de la înregistrare (tot termen procedural, dar de această dată unul *de recomandare*, fără o sancțiune procesuală atașată), la judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța superioară.

Competența de soluționare a contestației aparține judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța ierarhic superioară, într-un complet format dintr-un singur judecător. În măsura în care, raportat la regulile de competență, încheierea supusă contestației a fost pronunțată de un judecător de drepturi și libertăți de la Înalta Curte de Casație și Justiție, contestația împotriva acestei încheieri va fi soluționată tot de instanța supremă, dar de către un complet compus din alți doi judecători de drepturi și libertăți[2].

În toate cazurile, în compunerea completului chemat să soluționeze contestația nu poate participa judecătorul de drepturi și libertăți care s-a pronunțat în primă instanță asupra măsurii respective [caz de *incompatibilitate* prevăzut expres de art. 64 alin. (6) CPP].

În ceea ce privește dobândirea caracterului definitiv și/sau executoriu al încheierilor pronunțate în materia măsurilor preventive, potrivit art. 550 alin. (1) CPP, regula în materie este că „Hotărârile instanțelor penale devin executorii la data când au rămas definitive", iar potrivit alineatului următor, cu titlu de excepție, „Hotărârile nedefinitive sunt executorii atunci când legea dispune aceasta".

Referitor la încheierile pronunțate de judecătorul de drepturi și libertăți cu privire la măsurile preventive, art. 204 alin. (3) CPP prevede că contestația formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea sau prelungirea unei măsuri preventive ori prin care s-a constatat încetarea de drept a acesteia *nu este suspensivă de executare*. Prin urmare, din interpretarea textului menționat rezultă că încheierile prin care judecătorul de drepturi și libertăți dispune *luarea* unei măsuri preventive (din oficiu sau la propunerea procurorului), cele prin care *admite propunerile formulate de procuror în vederea prelungirii* unei măsuri preventive ori cele prin care *constată*, la cererea procurorului, a inculpatului sau din oficiu, *încetată de drept* o măsură preventivă anterior dispusă *sunt executoriii de la data pronunțării*, chiar dacă, fiind date cu calea de atac a contestației, nu sunt încă definitive.

Pentru toate celelalte încheieri pronunțate în materia măsurilor preventive (de pildă, încheieri prin care se respinge o propunere de prelungire a măsurii arestării preventive, o încheiere prin care se admite cererea inculpatului de înlocuire a măsurii preventive mai grea cu una mai ușoară ș.a.), rezultă că, interpretând *per a contrario*, încheierea pronunțată

încheierii în materia măsurilor preventive, și nu de la data comunicării minutei – așa cum se prevede în materia apelului [art. 410 alin. (1) CPP].

[1] În același sens, B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 181; A. CRIȘU, *Drept procesual penal. Partea generală – conform noului Cod de procedură penală*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 458; A. ZARAFIU, *Procedură penală. Partea generală. Partea specială*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2015, p. 293. În sens contrar (și anume că este termen substanțial), M. UDROIU, *Procedură penală. Partea generală*, ed. a 3-a, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 827. Pentru explicații suplimentare, a se vedea și *infra*, partea generală, nr. 297.

[2] Conform art. 31 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată (M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005).

nefiind definitivă, în măsura în care există dispoziții ce necesită punerea în executare, nu se va proceda la punerea în executare de îndată, de la data pronunțării. Altfel spus, declararea căii de atac amână nu doar momentul rămânerii definitive a încheierii respective, dar și punerea în executare a celor dispuse de judecătorul de drepturi și libertăți până la soluționarea contestației.

Raportat la aceste dispoziții, codul a stabilit și *termene de soluționare* a contestației în funcție de titularul ce a exercitat calea de atac, după caz, procurorul sau inculpatul, precum și în funcție de cele hotărâte prin încheierea contestată în privința măsurii preventive.

Astfel, contestația *declarată de inculpat*, indiferent de natura soluției dispuse de judecătorul de drepturi și libertăți, trebuie soluționată în termen de *5 zile de la înregistrare*. Fiind un termen de recomandare, depășirea lui nu atrage consecințe procesuale. În privința momentului curgerii, noțiunea „de la înregistrare" apreciem că se referă la data (ziua) înregistrării *căii de atac*, și nu data înregistrării cauzei *la* instanța competentă să soluționeze contestația[1].

Pentru calea de atac *exercitată de procuror* împotriva unei încheieri prin care *s-a respins propunerea de prelungire* a măsurii, *s-a dispus înlocuirea măsurii* preventive cu alta (indiferent de ipoteza trecerii la o măsură mai blândă sau una mai gravă) sau *s-a revocat* măsura preventivă, soluționarea contestației trebuie să se facă de către judecătorul de la instanța superioară *înainte de expirarea duratei măsurii preventive anterior dispuse*. În această situație, trebuie să remarcăm faptul că, dacă s-ar depăși acest termen [contestația fiind în aceste cazuri, potrivit interpretării art. 204 alin. (3) CPP, *suspensivă de executare*], inculpatul s-ar afla încă sub puterea măsurii preventive anterior luate, iar termenul ei expirând, s-ar ajunge la încetarea de drept a măsurii, contestația formulată de procuror rămânând astfel fără obiect.

În ipoteza în care sunt declarate în aceeași cauză căi de atac și de către inculpat/inculpați, și de către Ministerul Public, contestațiile se vor soluționa împreună, iar termenul de soluționare va fi – dintre cele eventual stabilite diferit pentru procuror și inculpat – *cel mai scurt* dintre acestea.

Deși textul art. 204 CPP nu face referire la obligația judecătorului de drepturi și libertăți de a *motiva* încheierea pronunțată într-un anumit interval de timp, în ipoteza declarării căii de atac prin stabilirea termenelor de înaintare a contestațiilor la instanța superioară și prin stabilirea, în anumite cazuri, a unor termene de soluționare, implicit s-a fixat și efectuarea acestei motivări cu o anumită celeritate (în condițiile în care, chiar dacă teoretic dosarul ar putea fi înaintat de la prima instanță la instanța superioară, ca urmare a formulării unei contestații, anterior *motivării* încheierii pronunțate, motivarea contestației declarate și, ulterior, soluționarea acesteia sunt de neconceput în absența încheierii ce este supusă analizei în calea de atac).

Referitor la termenele de *soluționare* a căii de atac, remarcăm că cele două alineate ale art. 204 [alin. (4) și (5)] nu acoperă toate ipotezele, astfel că, pentru alte cazuri de exercitare a căii de atac împotriva încheierii pronunțate de judecătorul de drepturi și libertăți, legiuitorul nu a prevăzut vreun termen de soluționare a contestației (de pildă, contestația formulată de procuror împotriva încheierilor prin care se prelungește o măsură preventivă).

[1] Remarcăm că, atunci când legiuitorul s-a referit la un termen ce curge de la data înregistrării cauzei la instanță, a prevăzut în mod expres acest lucru, de pildă, conform art. 207 alin. (2) CPP, „În termen de 3 zile de la înregistrarea dosarului, judecătorul de cameră preliminară verifică din oficiu legalitatea și temeinicia măsurii preventive, înainte de expirarea duratei acesteia, cu citarea inculpatului".

În privința *dispozițiilor aplicabile judecății în calea de atac* a contestației, regulile procedurale stabilesc că judecarea se face *cu citarea inculpatului* [art. 204 alin. (6) CPP] și *în prezența acestuia*[1] (cu *excepția* situațiilor în care lipsește nejustificat, este dispărut, se sustrage ori, din cauza stării sănătății, din cauză de forță majoră sau stare de necesitate, nu poate fi adus în fața judecătorului, situații în care judecarea contestației se face și în absența inculpatului), *cu participarea obligatorie a procurorului* și *cu asigurarea asistenței juridice inculpatului de către un avocat*.

La acestea se adaugă regulile cu caracter general cuprinse în art. 425[1] CPP, în măsura în care regulile speciale în materia măsurilor preventive nu stabilesc altfel. Prin urmare, în materia contestației declarate împotriva încheierii pronunțate de judecătorul de drepturi și libertăți în materia măsurilor preventive, se vor aplica și următoarele *reguli generale ale contestației*:

– contestația declarată în termenul stabilit de lege *se poate motiva* fie la momentul declarării, fie la o dată ulterioară, până la termenul stabilit pentru soluționarea căii de atac [art. 425[1] alin. (3) CPP];

– contestația declarată în termenul prevăzut de lege *poate fi retrasă* până la închiderea dezbaterilor [art. 425[1] alin. (3) cu trimitere la art. 415 CPP];

– judecătorul de la instanța de control judiciar poate dispune *repunerea în termenul* de declarare a contestației [art. 425[1] alin. (2) cu trimitere la art. 411 alin. (1) CPP];

– în soluționarea contestației se aplică principiul *non reformatio in peius* [art. 425[1] alin. (4) cu trimitere la art. 418 CPP].

În privința *soluțiilor* ce pot fi dispuse, contestația poate fi admisă sau poate fi respinsă. Respingerea se poate dispune pe motiv că respectiva contestație este inadmisibilă, tardivă ori neîntemeiată. Admițând contestația, în cazul în care o găsește întemeiată, judecătorul de drepturi și libertăți va proceda, ca regulă, la desființarea încheierii atacate (în tot sau în parte) și la soluționarea cauzei, pronunțând o nouă încheiere, legală și temeinică.

Cu titlu de excepție, art. 425[1] alin. (7) pct. 2 lit. b) CPP prevede posibilitatea desființării încheierii contestate și *trimiterea cauzei spre rejudecare* de către judecătorul sau completul care a pronunțat-o, atunci când se constată că *nu au fost respectate dispozițiile privind citarea*.

Apreciem că trimiterea cauzei spre rejudecare se va dispune și în cazurile în care judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța de control judiciar va constata existența unuia dintre cazurile de nulitate absolută a încheierii supuse contestației, anume cele prevăzute de art. 281 alin. (1) lit. a), b), d), e) și f) CPP.

Cu titlu particular, art. 204 alin. (10)-(12) CPP statuează că judecătorul de la instanța de control judiciar va putea, între altele:

– în caz de *admitere a contestației declarate de procuror* împotriva încheierii prin care fusese respinsă propunerea de arestare preventivă, să dispună admiterea cererii și *arestarea* inculpatului pentru cel mult 30 de zile, având obligațiile prevăzute la art. 226 CPP referitoare la aducerea la cunoștință, de îndată, în limba pe care o înțelege, a motivelor pentru care s-a dispus măsura;

– în caz de *admitere a contestației declarate de procuror* împotriva încheierii prin care fusese respinsă propunerea de prelungire a arestării preventive, să dispună admiterea cererii și *prelungirea arestării* inculpatului pentru cel mult 30 de zile;

[1] Potrivit art. 204 alin. (7) teza a II-a CPP, „Se consideră că este prezent și inculpatul privat de libertate care, cu acordul său și în prezența apărătorului ales sau numit din oficiu și, după caz, și a interpretului, participă la soluționarea contestației prin videoconferință, la locul de deținere".

– de asemenea, în caz de *admitere a contestației declarate de procuror*, judecătorul poate dispune – din oficiu – *luarea uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d) CPP* (ca măsură mai grea sau mai ușoară decât cea inițial solicitată a fi luată, prelungită sau înlocuită), dacă constată întrunite condițiile legale pentru aceasta, chiar dacă nu fusese învestit direct cu o astfel de solicitare și chiar fără a o fi pus în discuția contradictorie a părților, dar cu respectarea principiului *non reformatio in peius*; mai mult, admiterea contestației permite judecătorului să modifice *doar* cuantumul cauțiunii – legea făcând referire, astfel, la măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune;

– în caz de *admitere a contestației inculpatului*, se pot dispune, în condițiile prevăzute de lege, *respingerea propunerii* de luare sau de prelungire a măsurii preventive ori *înlocuirea* acesteia cu o altă măsură preventivă mai ușoară și, după caz, *punerea de îndată în libertate* a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză; și în acest caz, textul de lege trebuie interpretat în sensul că, admițând contestația inculpatului, judecătorul poate dispune, din oficiu și fără discutarea în prealabil în contradictoriu a acestei chestiuni, luarea unei măsuri preventive mai ușoare[1].

Întrucât asupra măsurilor preventive este chemat să se pronunțe judecătorul de drepturi și libertăți în faza de urmărire penală, în termen de maximum 48 de ore după soluționarea căii de atac ori după epuizarea termenului de declarare a contestației, judecătorul trebuie *să restituie dosarul* cauzei procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală. Cu privire la acest dosar, textul art. 287 alin. (2) CPP prevede că, în cazurile în care procurorul sesizează judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară ori alte autorități prevăzute de lege, în vederea soluționării propunerilor ori cererilor formulate în cursul urmăririi penale, va înainta acestora *copii numerotate și certificate de grefa parchetului* de pe actele dosarului (integral) ori numai de pe cele care au legătură cu cererea sau propunerea formulată (o parte a actelor dosarului, în copie). Rațiunea unei astfel de proceduri este legată de posibilitatea ca, având la dispoziție dosarul integral și în original, organul de urmărire penală să poată derula în continuare actele de urmărire penală necesare acestei faze procesuale, astfel încât urmărirea penală să nu fie blocată pe durata soluționării cererilor, propunerilor ori contestațiilor de către judecătorul de drepturi și libertăți. În practică, acest text cu titlu de recomandare nu este întotdeauna respectat, mai ales în situația unor dosare de urmărire penală cu mai multe volume și cu un număr impresionant de file.

Remarcăm că, la fel ca și în cazul încheierilor pronunțate de judecătorul de drepturi și libertăți de la prima instanță, nici pentru încheierea pronunțată în soluționarea contestației legiuitorul *nu a prevăzut un termen în care să fie redactată hotărârea* pronunțată – aspect valabil și în cazul încheierilor pronunțate în procedura de cameră preliminară. Apreciem că un astfel de termen (chiar și cu caracter de recomandare) s-ar fi impus, în condițiile în care dispozițiile generale în materie [art. 406 alin. (1) CPP], stabilind ca redactarea hotărârilor să se facă în cel mult 30 de zile de la pronunțare, ar putea crea unele neajunsuri în materia măsurilor preventive. Astfel, dacă, de exemplu, inculpatul este arestat preventiv în cursul urmăririi penale de către instanța de control judiciar pentru o perioadă de 30 de zile, se

[1] Dacă, formulând contestația, inculpatul sau procurorul solicită expres luarea altei măsuri preventive sau înlocuirea măsurii inițial dispuse cu o alta (mai ușoară sau mai grea), judecătorul este obligat să pună în discuția contradictorie a părților cererea menționată și să se pronunțe asupra ei prin încheierea prin care soluționează calea de atac; în celelalte cazuri, luarea unei alte măsuri decât cea cu privire la care a fost sesizat judecătorul de la prima instanță este o *posibilitate*, magistratul de la instanța de control judiciar neavând obligația a se pronunța asupra îndeplinirii sau nu a condițiilor legale pentru dispunerea unei măsuri preventive mai grele sau mai ușoare.

poate ajunge la situația ca procurorul să sesizeze judecătorul de drepturi și libertăți cu propunere de prelungire a măsurii preventive [cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea acesteia – art. 235 alin. (1) CPP], fără ca încheierea precedentă să fi fost redactată, fără posibilitatea de a observa – din cuprinsul acelei încheieri – motivele de fapt și de drept ce au condus la luarea măsurii. În plus, pentru măsurile preventive dispuse, inculpatul are dreptul de a formula cereri de înlocuire cu unele mai ușoare sau să ceară revocarea lor, însă analiza acestor cereri este imposibil de realizat, câtă vreme, în absența încheierii precedente, judecătorul de drepturi și libertăți învestit nu poate analiza în ce măsură motivele avute în vedere se mențin, s-au modificat ori chiar au dispărut, neputând soluționa cererile formulate.

219.3. Contestația împotriva încheierilor pronunțate asupra măsurilor preventive în procedura de cameră preliminară (art. 205 CPP). În reglementarea procedurii privitoare la contestația împotriva încheierilor pronunțate în procedura de cameră preliminară, legiuitorul a prevăzut o serie de reguli comune contestației exercitate împotriva încheierilor judecătorului de drepturi și libertăți, dar și o serie de reglementări proprii, date de specificul măsurilor preventive în această fază procesuală.

Ca *reglementări comune* contestației în materia măsurilor preventive în faza de cameră preliminară și faza de urmărire penală, menționăm:

– *titularii* dreptului de contestație sunt doar procurorul și inculpatul;

– *termenul* de declarare a căii de atac este tot de 48 de ore, ce se calculează, după caz, de la pronunțare ori de la comunicarea încheierii, după cum procurorul și inculpatul au fost prezenți la pronunțarea încheierii contestate;

– cererea de contestație *se înaintează* la instanța ierarhic superioară în termen de maximum 48 de ore de la înregistrare, unde va fi soluționată în complet format tot dintr-un singur judecător de cameră preliminară[1] de la instanța respectivă;

– *termenele de soluționare* a contestațiilor sunt în principiu aceleași ca în faza de urmărire penală (5 zile pentru contestația inculpatului, iar pentru contestația formulată de procuror împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea unei măsuri preventive sau înlocuirea unei măsuri preventive[2] cu o alta, aceasta trebuie soluționată înainte de expirarea duratei măsurii preventive dispuse anterior);

– *soluționarea* contestației se face cu citarea inculpatului și în prezența acestuia[3] (cu excepțiile reglementate expres, când calea de atac poate fi soluționată și în lipsa lui), cu asigurarea asistenței juridice în mod obligatoriu, cu participarea obligatorie a procurorului;

– contestația formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea sau *menținerea*[4] unei măsuri preventive ori prin care s-a constatat încetarea de drept a acesteia nu este suspensivă de executare;

---

[1] Conform art. 31 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 304/2004, pentru contestațiile împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorii de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casație și Justiție, completul de judecată este format din *2 judecători*.

[2] Ca deosebire față de faza de urmărire penală, a dispărut ipoteza încheierii prin care s-a dispus admiterea sau respingerea propunerii de prelungire a unei măsuri preventive, *prelungirea* nefiind posibilă în materia măsurilor preventive (a unora) decât în faza de urmărire penală.

[3] Și în acest caz, inculpatul privat de libertate poate participa la soluționarea contestației prin videoconferință, la locul de deținere, dispozițiile art. 204 alin. (7) CPP aplicându-se în mod corespunzător.

[4] Față de textul art. 204 alin. (3) CPP, ce face referire la ipoteza *prelungirii* măsurii preventive – posibilă doar în cursul urmăririi penale –, în faza de cameră preliminară (ca, de altfel, și în faza de judecată), măsurile preventive *se verifică* și, după caz, *se mențin* sau nu, nemaifiind posibilă *prelungirea* lor.

– odată cu soluționarea contestației se poate dispune luarea uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d) CPP sau majorarea cuantumului cauțiunii.

Reglementările specifice sunt legate de *competența* de soluționare a căii de atac a contestației, competență care, în faza de cameră preliminară, revine unui judecător de cameră preliminară de la instanța superioară ori, în cazul contestării încheierilor pronunțate în primă instanță de un judecător de cameră preliminară de la instanța supremă, unui complet format din doi judecători de cameră preliminară.

Sub acest aspect, sunt necesare unele mențiuni referitoare la evoluția reglementării în materie. Astfel, în reglementarea aplicabilă la data intrării în vigoare, art. 348 alin. (2) CPP prevedea că, în cursul procedurii de cameră preliminară, „Judecătorul de cameră preliminară verifică legalitatea și temeinicia măsurii preventive, procedând potrivit dispozițiilor art. 207". În mod corelativ, art. 205 alin. (1) CPP reglementa contestația împotriva încheierilor prin care judecătorul de cameră preliminară dispune asupra măsurilor preventive, fără a preciza dacă, pe durata soluționării contestației împotriva încheierii de începere a judecății, măsurile preventive urmau a fi verificate în continuare de judecătorul de la instanța sesizată cu rechizitoriul sau, dimpotrivă, de judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară. Prin Decizia nr. 5/2014[1], dată în interesul legii, Înalta Curte de Casație și Justiție a statuat că „judecătorul de cameră preliminară de la instanța sesizată prin rechizitoriu, a cărui încheiere prin care s-a dispus începerea judecății a fost atacată cu contestație, are competența de a se pronunța asupra măsurilor preventive, conform dispozițiilor legale care reglementează măsurile preventive în procedura de cameră preliminară, până la soluționarea contestației prevăzute în art. 347 din Codul de procedură penală". În acest context, contestația împotriva încheierii privind măsurile preventive urma a fi soluționată de judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară sau, după caz, de completul competent de la instanța supremă.

Ca urmare a modificării art. 348 alin. (2) și art. 205 alin. (1) CPP prin Legea nr. 75/2016, s-a prevăzut expres că, pe durata soluționării contestației împotriva încheierii de începere a judecății, măsurile preventive urmau a fi verificate de judecătorul sau completul competent învestit cu contestația, potrivit dispozițiilor art. 207 CPP, pe cale de consecință, încheierea pronunțată de acesta nefiind supusă contestației.

Prin Decizia nr. 437 din 22 iunie 2017 a Curții Constituționale[2] a fost admisă excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 348 alin. (2) CPP și s-a constatat că sintagma „sau, după caz, judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară ori completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, învestit cu soluționarea contestației" din cuprinsul acestora este neconstituțională. Pentru a pronunța soluția menționată, Curtea a reținut că dispozițiile art. 348 alin. (2) teza a II-a CPP încalcă prevederile constituționale ale art. 16, art. 21 alin. (1)-(2), art. 23, art. 24 și art. 129, întrucât nu prevăd o cale de atac împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară de la instanța superioară celei sesizate cu rechizitoriul ori completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, învestit cu soluționarea contestației, se pronunță, în primă instanță, asupra unor măsuri preventive dispuse în cauză.

Având în vedere că legiuitorul nu a intervenit cu o modificare a textelor de lege înainte de publicarea deciziei, apreciem că, în practică, pe durata soluționării contestației împotriva încheierii de începere a judecății, măsurile preventive urmează a fi verificate în continuare de judecătorul de la instanța sesizată cu rechizitoriul, sesizat cu contestație potrivit art. 205 CPP.

[1] M. Of. nr. 80 din 30 ianuarie 2015.

[2] M. Of. nr. 763 din 26 septembrie 2017.

219.4. Contestația împotriva încheierilor pronunțate asupra măsurilor preventive în cursul judecății în primă instanță (art. 206 CPP). Ca și în cazul discuțiilor precedente, și pentru faza de judecată, raportându-ne la regulile aplicabile contestației împotriva încheierilor prin care se dispune asupra măsurilor preventive, observăm o serie de reglementări comune, precum și o serie de reglementări diferite, determinate de specificul fazei de judecată.

Astfel, ca *reglementări comune* cu celelalte două faze de judecată, menționăm:

– titularii dreptului de contestație sunt doar procurorul și inculpatul;

– termenul de declarare a căii de atac este tot de 48 de ore, ce se calculează, după caz, de la pronunțare ori de la comunicarea încheierii, după cum procurorul și inculpatul au fost prezenți la pronunțarea încheierii contestate;

– cererea de contestație, după depunerea la instanța a cărei hotărâre se atacă, se înaintează la instanța ierarhic superioară în termen de 48 de ore de la înregistrare;

– contestația formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea sau *menținerea* unei măsuri preventive ori prin care s-a constatat încetarea de drept a acesteia nu este suspensivă de executare;

– termenele de soluționare a contestațiilor sunt aceleași ca în faza de cameră preliminară (5 zile pentru contestația inculpatului, iar pentru contestația formulată de procuror împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea unei măsuri preventive sau înlocuirea unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă, aceasta trebuie soluționată înainte de expirarea duratei măsurii preventive dispuse anterior);

– odată cu soluționarea contestației, se poate dispune luarea uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d) CPP sau majorarea cuantumului cauțiunii.

Reglementările specifice sunt legate, în primul rând, de *competența* de soluționare a căii de atac a contestației în faza de judecată, competență care, ca regulă generală, este stabilită unui judecător de scaun de la instanța superioară. În ipoteza contestațiilor împotriva încheierilor pronunțate în cursul judecății în primă instanță de curțile de apel și Curtea Militară de Apel, competența de soluționare aparține unui complet de judecată de la Înalta Curte de Casație și Justiție format din 3 judecători, iar dacă încheierea contestată a fost pronunțată de completul de 3 judecători al instanței supreme (pentru infracțiunile de competența ca instanță de fond a Înaltei Curți), contestația va fi soluționată de către unul dintre completele de 5 judecători[1].

O altă deosebire pe care o remarcăm este aceea că, pentru contestațiile la încheierile pronunțate în faza de judecată, procedura de soluționare este *în ședință publică*[2], spre deosebire de contestațiile în faza de urmărire penală și cele din camera preliminară, unde procedura de soluționare este nepublică, prin simetrie cu reglementarea caracterului public/nepublic al fazelor procesului penal în cadrul cărora s-a dispus prin încheiere asupra măsurilor preventive.

Tot referitor la faza de judecată, așa cum menționam anterior, legiuitorul a introdus o ipoteză de luare, revocare, înlocuire sau menținere a unei măsuri preventive de către instanța de judecată, dar după pronunțarea unei soluții de condamnare și înainte de a fi sesizată instanța de apel [art. 399 alin. (10) CPP]. Fără a menționa felul hotărârii judecătorești prin care instanța dispune în acest caz asupra măsurii preventive, în considerarea art. 370 alin. (1) și (3) CPP, aceasta nu poate fi decât *încheierea*. Întrucât faza de judecată (prin

[1] Conform art. 24 din Legea nr. 304/2004.

[2] Apreciem că, în acest caz, contestația se va soluția în ședință publică, chiar dacă ședința de judecată la instanța de fond (în cadrul căreia s-a dispus asupra măsurii preventive) a fost una nepublică, în condițiile art. 352 CPP sau ale unor legi speciale.

declararea apelului) nu s-a încheiat în acest caz, opinăm că încheierea pronunțată în condițiile art. 399 alin. (10) CPP se va supune regulilor stabilite în materia contestației de art. 206 din același cod.

219.5. Verificarea măsurilor preventive în procedura de cameră preliminară (art. 207 CPP). Procedura de cameră preliminară este declanșată de trimiterea la instanța competentă, de către procuror, a rechizitoriului prin care se dispune trimiterea în judecată.

Inculpatul ce face obiectul trimiterii în judecată (al sesizării instanței de judecată) se poate afla, la momentul sesizării instanței, în anumite cazuri, sub puterea unei măsuri preventive dispuse anterior în cursul urmăririi penale.

În această ipoteză – a declanșării procedurii de cameră preliminară –, judecătorul de cameră preliminară (desemnat prin repartizare aleatorie), primind dosarul, are obligația ca, *din oficiu* (fără a exista vreo cerere a procurorului sau a inculpatului), să procedeze la verificarea, cu respectarea procedurii reglementate de art. 207 CPP, a *legalității și temeiniciei* măsurii preventive căreia îi este supus inculpatul.

Codul de procedură penală a stabilit termene atât pentru procuror – un termen în interiorul căruia să înainteze dosarul către judecătorul de cameră preliminară (astfel încât acesta să aibă timpul necesar, suficient a face aceste verificări *anterior expirării* duratei măsurii preventive) –, cât și pentru judecătorul de cameră preliminară.

Este de remarcat faptul că această verificare este *obligatorie* ori de câte ori unul sau mai mulți inculpați sunt trimiși în judecată fiind supuși unei măsuri preventive *în acel dosar*[1], iar, în al doilea rând, verificarea se impune *indiferent de felul măsurii preventive* – control judiciar, control judiciar pe cauțiune, arest la domiciliu ori arestare preventivă. Astfel, legiuitorul a adoptat o soluție diferită de cea anterior reglementată de art. 300[1] CPP 1968, ce impunea verificarea legalității și temeiniciei doar a măsurii arestului preventiv[2], stabilind obligația de verificare a tuturor măsurilor preventive. Ca urmare a verificării întreprinse, judecătorul de cameră preliminară este chemat ca, analizând legalitatea și temeinicia măsurii preventive în vigoare la data sesizării, să decidă dacă ea se impune a mai fi *menținută* sau nu. Prin urmare, începând cu procedura de cameră preliminară, măsurile preventive ce presupun o durată determinată *nu mai pot fi prelungite*, mai precis, *nu mai necesită prelungire*.În măsura în care se menține ori se înlocuiește o măsură preventivă cu alta, aceasta va rămâne validă fie până la intervenirea unui caz de încetare de drept, fie până când, prin încheiere, la cerere sau din oficiu, judecătorul de cameră preliminară va adopta o soluție care să îi pună capăt (revocare, înlocuire).

Astfel, procedura de verificare a măsurii preventive la primirea dosarului în procedura de cameră preliminară implică următoarele *etape*:

a) *Sesizarea judecătorului de către procuror cu rechizitoriu*, inculpatul sau inculpații trimiși în judecată fiind sub puterea unei măsuri preventive. În cuprinsul rechizitoriului, în mod obligatoriu se fac mențiuni cu privire la *măsurile preventive* dispuse în cursul urmăririi penale, aspect ce rezultă din prevederile art. 328 alin. (1) prin raportare la art. 286 alin. (2)

[1] Inculpatul – teoretic, dar și practic – se poate afla, la momentul trimiterii în judecată, și sub rigorile unei măsuri preventive dispuse într-o altă cauză.

[2] În absența unor reglementări exprese cu privire la obligarea de verificare, la primirea dosarului, și a celorlalte măsuri preventive, în aplicarea vechiului Cod de procedură penală se ajungea la situația în care măsurile preventive dispuse în cursul judecății – mai puțin arestarea preventivă – nu mai puteau fi prelungite după trimiterea în judecată, singura soluție pentru perpetuarea acestora fiind *luarea* lor (din nou, dar de această dată în faza de judecată) de către instanța de judecată, la cerere sau din oficiu.

lit. e) teza finală CPP[1]. Sesizarea trebuie să se facă cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea măsurii preventive.

Prevederile art. 207 alin. (1) CPP au făcut obiectul unui recent control de constituționalitate, prin Decizia nr. 276/2016[2] fiind respinsă excepția invocată cu privire la natura termenului de 5 zile din cuprinsul acestui text. Soluția în sine este contrară celei adoptate anterior, într-o situație similară, cu privire la dispozițiile art. 235 alin. (1) CPP (Decizia nr. 336 din 30 aprilie 2015[3]).

În practica judiciară[4] au fost exprimate opinii contradictorii în raport de natura acestui termen. Astfel, *într-o opinie*, dacă rechizitoriul împreună cu dosarul cauzei sunt înaintate judecătorului de cameră preliminară de la instanța competentă cu mai puțin de 5 zile înainte de expirarea măsurii preventive, judecătorul de cameră preliminară ar trebui să constate nulitatea sesizării parchetului și, în consecință, imposibilitatea verificării legalității și temeiniciei măsurii preventive (chiar dacă durata acesteia nu a expirat).

Într-o altă opinie, majoritară, la care achiesăm, într-o atare situație, se apreciază că, deși ar putea fi sancționată cu nulitatea absolută cererea procurorului menționată în rechizitoriu cu privire la menținerea măsurii arestului preventiv, această împrejurare nu se răsfrânge asupra conținutului măsurii arestării preventive – care în niciun caz nu încetează de drept –, iar judecătorul de cameră preliminară este obligat ca, în temeiul art. 207 alin. (2) CPP, să verifice *din oficiu* legalitatea și temeinicia măsurii arestării preventive înainte de expirarea duratei acesteia, cu citarea inculpatului. În consecință, termenul de 5 zile din conținutul art. 207 alin. (1) CPP a fost apreciat ca fiind unul de recomandare. În argumentarea soluției, la care achiesăm, s-a reținut că, deși Curtea Constituțională, respingând excepția de neconstituționalitate, a motivat că există o interpretare majoritară din partea practicienilor în sensul că termenul este unul de decădere, situațiile în care acesta este considerat de recomandare fiind izolate, oricât de larg am interpreta prerogativele Curții Constituționale, printre acestea nu se numără și aceea de a identifica și impune cu forță obligatorie interpretarea majoritară dată de instanțe unui text de lege.

De altfel, interpretarea contrară este dificil de aplicat în practică, în condițiile în care, spre deosebire de prelungirea arestării preventive, care se realizează exclusiv la propunerea procurorului, verificarea măsurilor preventive se face din oficiu de judecătorul de cameră preliminară, nefiind condiționată de sesizarea parchetului. În atare condiții, este greu de înțeles ce anume va respinge judecătorul în cazul în care termenul nu este respectat și cu ce consecință asupra duratei măsurii preventive.

---

[1] Potrivit art. 330 CPP, „Când procurorul dispune trimiterea în judecată a inculpatului, rechizitoriul poate să cuprindă și propunerea de luare, *menținere* (s.n.), revocare sau de înlocuire a unei măsuri preventive ori a unei măsuri asigurătorii". Acest text se referă la dreptul procurorului de a formula cereri în legătură cu măsurile preventive, cereri pe care le poate face fie prin rechizitoriu, odată cu sesizarea, fie ulterior, în cursul procedurii de cameră preliminară. Nu trebuie confundat dreptul procurorului de a formula astfel de cereri cu *sesizarea din oficiu*, în baza căreia judecătorul de cameră preliminară verifică legalitatea și temeinicia măsurii preventive. Altfel spus, lipsa oricărei mențiuni din cuprinsul rechizitoriului cu privire la solicitarea de *menținere* a măsurii preventive nu poate fi considerată un obstacol în întreprinderea acestei verificări impuse de lege.

[2] M. Of. nr. 572 din 28 iulie 2016.

[3] M. Of. nr. 342 din 19 mai 2015.

[4] A se vedea Întâlnirea președinților secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, care a avut loc la Curtea de Apel Iași în perioada 18-19 mai 2017 (http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1913/Minuta%20intalnire%20presedinti%20sectii%20penale%20Iasi%2018-19%20mai%202017.pdf, pct. 7, p. 10-11).

b) După *repartizarea aleatorie*[1], după desemnarea judecătorului de cameră preliminară, acesta are obligația *de a fixa termenul de judecată*, astfel încât verificarea să fie întreprinsă în termen de 3 zile de la înregistrarea dosarului[2]. Textul art. 207 alin. (2) CPP nu face vorbire – legat de *procedura de verificare* – decât despre citarea inculpatului[3], însă alineatul următor trimite la dispozițiile art. 235 alin. (4)-(6) CPP[4], astfel încât soluționarea cauzei se va face cu participarea procurorului și cu asigurarea asistenței juridice, în mod similar celorlalte situații când judecătorul de cameră preliminară este chemat a se pronunța în legătură cu măsuri preventive, altele decât legate de *menținerea* lor. Prezența inculpatului este obligatorie, procedura putând fi derulată în absența lui, în situațiile de excepție prevăzute de art. 235 alin. (4) CPP, caz în care apărările sale vor fi susținute în mod obligatoriu de către un avocat, ales sau din oficiu. Inculpatul aflat în stare de deținere poate participa prin videoconferință la procedura de verificare a măsurilor preventive. Audierea inculpatului nu este prevăzută de dispozițiile procedurale ca fiind obligatorie [textul art. 207 alin. (3) nu face referire și la alin. (3) al art. 235 CPP referitor la obligativitatea audierii], dar acest lucru nu trebuie să împiedice judecătorul de cameră preliminară de a-l întreba pe inculpat cu privire la posibilitatea acestuia de a da declarații în legătură cu menținerea sau nu a măsurii preventive.

În ceea ce privește *locul* unde se desfășoară procedura de verificare a legalității și temeiniciei măsurilor preventive, fiind o activitate desfășurată în cursul procedurii de cameră preliminară [art. 348 alin. (2) CPP], soluționarea acesteia se va face *în camera de consiliu*, așadar, în condiții de nepublicitate [art. 352 alin. (1) teza a II-a CPP].

c) *Soluțiile* pe care le poate pronunța judecătorul de cameră preliminară în această procedură sunt fie de menținere a măsurii preventive față de inculpat, fie de a nu mai menține măsura preventivă dispusă în cursul urmăririi penale, în acest ultim caz, măsura nu se mai menține fie ca urmare a revocării, fie a înlocuirii ei cu o altă măsură, fie a constatării intervenirii încetării de drept.

Conform art. 208[1] CPP, în cadrul procedurii de verificare a măsurilor preventive potrivit art. 207 se poate dispune și modificarea obligațiilor din conținutul acestora.

Menținerea măsurii preventive [art. 207 alin. (4) CPP] se dispune ori de câte ori, analizând temeiurile de fapt și de drept avute în vedere anterior (în cursul urmăririi penale) la luarea măsurii preventive, judecătorul de cameră preliminară constată că acestea se păstrează și la momentul verificării întreprinse la primirea dosarului; de asemenea, se dispune menținerea și atunci când, chiar dacă vechile temeiuri s-au diminuat ori au dispărut,

[1] Conform art. 344 alin. (1) CPP, după sesizarea instanței prin rechizitoriu, dosarul se repartizează aleatoriu judecătorului de cameră preliminară.

[2] Ambele termene, și cel de 5 zile pentru procuror, și cel de 3 zile pentru judecător, sunt termene procedurale.

[3] Verificarea legalității și temeiniciei măsurii preventive se va desfășura în paralel cu celelalte activități procedurale specifice *procedurii de cameră preliminară*. Este posibil astfel ca, odată cu citarea și, eventual, prezentarea inculpatului pentru termenul fixat în scopul verificării măsurii preventive, acestuia să îi fie comunicată și copia după rechizitoriu, în conformitate cu prevederile art. 344 alin. (2) CPP, respectiv să îi fie puse în vedere scopul procedurii, drepturile și obligațiile, termenul până la care poate invoca excepții și depune cereri.

[4] Prin mențiunea cuprinsă în art. 207 alin. (3) CPP [„Dispozițiile art. 235 alin. (4)-(6) se aplică *în mod corespunzător*" (s.n.)] apreciem că legiuitorul a înțeles să facă aplicarea dispozițiilor menționate în cazul verificării *tuturor* măsurilor preventive, nu doar a măsurii arestării preventive. Astfel, potrivit art. 235 alin. (4)-(6): „(4) În cazul în care inculpatul arestat preventiv se află internat în spital și din cauza stării sănătății nu poate fi adus în fața judecătorului de drepturi și libertăți sau când, din cauză de forță majoră ori stare de necesitate, deplasarea sa nu este posibilă, propunerea va fi examinată în lipsa inculpatului, dar numai în prezența avocatului acestuia, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii. Dispozițiile art. 204 alin. (7) teza finală se aplică în mod corespunzător. (5) Participarea procurorului este obligatorie. (6) Judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță asupra propunerii de prelungire a arestării preventive înainte de expirarea duratei acesteia".

se constată la momentul verificării întreprinse că există *temeiuri noi* (care pot fi atât de fapt, cât și de drept) care să justifice păstrarea *aceleiași* măsuri preventive. Menținerea se dispune *pe o perioadă nedeterminată*, indiferent de măsura supusă verificării.

În privința soluției *de a nu se mai menține măsura preventivă*, din rațiuni ce ne scapă, legiuitorul a reglementat expres în cuprinsul art. 207 alin. (5) CPP *doar ipoteza în care nu se mai impune menținerea arestării preventive*. Este, evident, o scăpare a legiuitorului, cele două tipuri de soluții putând fi dispuse în analiza *oricăreia* dintre măsurile preventive asupra cărora inculpatul era supus la momentul sesizării judecătorului de cameră preliminară. Soluția de a nu mai menține măsura preventivă inițială poate fi determinată fie de *dispariția motivelor* avute în vedere la *luarea sau prelungirea* măsurii în cursul urmăririi penale și, cumulativ, de *lipsa unor motive noi* care să justifice menținerea, fie de *intervenirea unor împrejurări noi* care să determine concluzia că măsura preventivă a devenit *nelegală*. Aceste motive trebuie să privească, în opinia noastră, împrejurări intervenite *după rămânerea definitivă* a încheierii precedente (din cursul urmăririi penale) prin care s-a luat sau s-a prelungit măsura preventivă[1], nelegalitatea vizând condițiile de menținere a măsurii preventive, și nu încheierea anterioară, aceasta bucurându-se de autoritate de lucru judecat odată cu rămânerea definitivă.

În literatura de specialitate[2], cu privire la acest aspect, s-a arătat că „este necesar a se analiza jurisprudența [Curții Europene a Drepturilor Omului] în materia art. 5 din Convenție, incident, evident, doar în situația unei măsuri preventive privative de libertate (arestul la domiciliu sau arestarea preventivă). (...) Din jurisprudența Curții rezultă că au fost considerate astfel de încălcări flagrante: depășirea competenței instanței, nelegala citare a inculpatului în cazul arestării preventive a acestuia în lipsă, neaudierea inculpatului în cadrul procedurii prevăzute de art. 5 parag. 3 din Convenție, absența oricărei motivări a actului procesual prin care s-a dispus măsura privativă de libertate. Se constată astfel că instanța de la Strasbourg consideră a fi flagrante doar încălcări ale dispozițiilor legale interne care privesc aspecte esențiale ce vizează protecția individului contra oricărei forme de privare arbitrară, și nu orice potențială încălcare a dispozițiilor interne. În consecință, în măsura în care ne aflăm în ipoteza încălcării unor astfel de dispoziții legale (de exemplu, cele privind competența, nelegala citare, neaudierea inculpatului), standardul de protecție oferit de blocul convențional este superior celui intern și ar trebui aplicat cu prioritate potrivit art. 20 alin. (2) din Constituție".

În opinia noastră, aspectele invocate, odată constatate cu ocazia verificării măsurilor preventive privative de libertate în cursul procedurii de cameră preliminară, nu determină aplicarea art. 207 alin. (5) CPP, ci a dispozițiilor art. 242 alin. (1) CPP, privind revocarea măsurii preventive pentru motive de nelegalitate.

De asemenea, lipsește din cuprinsul art. 207 CPP reglementarea expresă a posibilității ca judecătorul de cameră preliminară, constatând că nu se mai impune menținerea măsurii preventive, să dispună *înlocuirea* acesteia cu alta dintre cele prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d) CPP sau majorarea cuantumului cauțiunii, dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de lege. Apreciem că soluția menționată poate fi dispusă de judecătorul de cameră preliminară chiar în absența unei prevederi exprese, posibilitate ce rezultă din interpretarea dispozițiilor cuprinse în art. 205 alin. (10) raportat la art. 242 alin. (2) CPP: câtă vreme, în soluționarea

[1] De pildă, a operat o schimbare de încadrare juridică, iar infracțiunea nouă nu se mai încadrează în cazurile pentru care s-ar putea dispune arestarea preventivă.

[2] C. JDERU, în M. UDROIU (COORD.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p. 1012-1013.

unei contestații îndreptate inclusiv împotriva unei încheieri de menținere sau revocare a măsurii preventive, judecătorul de la instanța de control judiciar are această posibilitate (admițând contestația), implicit și judecătorul de cameră preliminară de la instanța de fond o poate dispune.

Mai înainte de a decide asupra menținerii sau nu a măsurii preventive, judecătorul de cameră preliminară trebuie să verifice dacă aceasta mai este în ființă la momentul verificării, dacă nu a încetat de drept anterior, pentru că, în caz contrar, verificarea rămâne lipsită de obiect. Constatarea încetării de drept a măsurii preventive poate avea loc la cerere sau din oficiu, putând fi constatată chiar și în absența inculpatului [conform art. 241 alin. (3) teza I CPP].

Soluțiile se dispun *prin încheiere*, întocmirea minutei în dublu exemplar fiind obligatorie; încheierea se comunică inculpatului și procurorului, dacă au lipsit de la pronunțare[1], ei având și dreptul de a o ataca cu *contestație*.

d) După verificarea măsurilor preventive la primirea dosarului și dacă a dispus menținerea *arestării preventive ori a arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune* (sau a înlocuit măsura preventivă cu o alta, mai ușoară ori mai severă), judecătorul de cameră preliminară are obligația ca, pe durata desfășurării procedurii de cameră preliminară, periodic, *dar nu mai târziu de 30 de zile, respectiv nu mai târziu de 60 de zile în cazul controlului judiciar sau al controlului judiciar pe cauțiune*, să verifice, din nou, din oficiu, legalitatea și temeinicia măsurii preventive și, după caz, să dispună ca aceasta să fie menținută sau nu. În condițiile în care procedura de cameră preliminară poate dura cel mult 60 de zile (iar soluționarea contestației în camera preliminară poate dura încă alte maximum 60 de zile), este posibil ca judecătorul de cameră preliminară să fie obligat să procedeze la cel puțin o astfel de verificare *pe parcursul procedurii în camera preliminară*, aplicându-se aceeași procedură anterior descrisă [conform art. 207 alin. (6) și (7) CPP, procedura aplicabilă este aceeași în cazul acestei *noi* verificări].

Se mai impune precizarea că verificarea măsurilor preventive se desfășoară *din oficiu* de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța de fond (învestită cu rechizitoriu de către procuror). Judecătorul de cameră preliminară de la instanța sesizată prin rechizitoriu, a cărui încheiere prin care s-a dispus începerea judecății a fost atacată cu contestație, își păstrează, așa cum am arătat, competența de a se pronunța asupra măsurilor preventive, conform dispozițiilor legale care reglementează măsurile preventive în procedura de cameră preliminară, până la soluționarea contestației prevăzute în art. 347 CPP.

219.6. Verificarea măsurilor preventive în cursul judecății (art. 208 CPP). Procedura urmează, în mare măsură, *regulile referitoare la verificările întreprinse din oficiu de către judecătorul de cameră preliminară* în această fază a procesului, pe care le-am analizat anterior.

Diferențele sunt date de specificul fazei de judecată în raport cu cea de cameră preliminară. Astfel:

– față de procedura de cameră preliminară, unde dosarul îi este trimis judecătorului de către procuror, în faza de judecată, judecătorul de cameră preliminară este cel care trimite dosarul la judecătorul de scaun, în măsura în care această procedură s-a finalizat printr-o *dispoziție de începere a judecății*[2], drept pentru care termenul minim de 5 zile

[1] Pronunțarea urmează a se face tot în camera de consiliu, potrivit dispozițiilor aplicabile procedurii de cameră preliminară.

[2] Cu titlu de excepție, în procedura *acordului de recunoaștere a vinovăției*, instanța de judecată este sesizată direct de procuror pentru validarea acordului, caz în care, conform art. 485 alin. (3) CPP, se pronunță din oficiu

pentru înaintarea dosarului cauzei privind pe inculpatul supus măsurii preventive este stabilit în sarcina judecătorului de cameră preliminară; în concret, având în vedere că, de principiu, judecata va fi realizată de același judecător care a soluționat procedura de cameră preliminară, dispoziția este lipsită de utilitate;

– o altă diferență față de procedura desfășurată în camera preliminară este aceea că verificarea legalității și temeiniciei măsurii preventive[1] în faza de judecată, la primirea dosarului, se desfășoară în ședință publică [conform art. 362 alin. (2) CPP][2]. În ceea ce privește verificările ulterioare, ședințele de judecată în cauză pot fi declarate nepublice în condițiile art. 352 CPP ori ale legilor speciale, însă, aparent, art. 362 alin. (2) CPP nu face distincție între verificarea măsurii preventive la primirea dosarului și verificările ulterioare pe parcursul judecății; prin urmare, conchidem că *întotdeauna aceste verificări trebuie efectuate în condiții de publicitate*[3], *sub sancțiunea nulității absolute*;

– de regulă, constrânsă de urgența verificării măsurii preventive, instanța de judecată fixează un termen scurt, distinct, doar pentru verificarea măsurilor preventive (fără citarea celorlalte părți sau subiecți procesuali), în vreme ce verificările ulterioare au loc cu ocazia termenelor stabilite regulat pentru soluționarea cauzei penale; în acest din urmă caz, chiar dacă la ședința de judecată pot fi citate sau chiar prezente celelalte părți ori persoana vătămată, discuțiile referitoare la măsurile preventive presupun o contradictorialitate restrânsă doar la procuror și inculpat, ceilalți participanți neavând dreptul de a formula cereri, de a ridica excepții ori de a pune concluzii în legătură cu aceste măsuri preventive;

– o altă deosebire vizează *termenul maxim* înăuntrul căruia instanța de judecată este obligată a proceda la verificarea măsurii arestării preventive și arestului la domiciliu, acest termen fiind în cursul judecății de maximum *60 de zile*. Termenul maxim de verificare a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune este similar cu cel prevăzut pentru faza camerei preliminare, de *60 de zile*.

Atât termenul maxim de 30 de zile, cât și cel de 60 de zile sunt *termene substanțiale* și se calculează conform art. 271 CPP[4]. Nerespectarea lor (în sensul depășirii termenelor menționate fără a se fi procedat, din oficiu, la verificarea legalității și temeiniciei măsurii preventive) se impune a fi sancționată cu *încetarea de drept* a măsurii în cauză, sancțiune ce intervine *ope legis* din momentul împlinirii termenului respectiv. În acest sens, ne raliem opiniei exprimate de alți autori[5], conform căreia își menține aplicabilitatea, parțial, Decizia nr. VII/2006[6], pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, în recurs în interesul legii, prin care s-a statuat că neverificarea de către instanță, în cursul judecății, a

asupra *stării de arest* a inculpaților în ipoteza în care respinge acordul încheiat, trimițând dosarul în vederea continuării urmăririi penale.

[1] Deși formularea din cuprinsul art. 208 alin. (2) CPP este diferită – „Instanța de judecată verifică din oficiu dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea, prelungirea sau menținerea măsurii preventive" –, înțelesul este același, de verificare a temeiurilor de fapt și de drept ale măsurii preventive în ființă la momentul trimiterii cauzei la instanța de fond.

[2] Nerespectarea dispozițiilor legale privind *publicitatea* ședinței de judecată constituie un caz de nulitate absolută a încheierii pronunțate în condiții de nepublicitate (de pildă, în camera de consiliu), conform art. 281 alin. (1) lit. c) CPP.

[3] Vechiul cod prevedea că verificarea arestării preventive la primirea dosarului se efectua întotdeauna în camera de consiliu (conform art. 300[1] CPP 1968), în vreme ce verificările ulterioare aveau loc, în funcție de ședința în care se desfășurau și în absența unor dispoziții exprese contrare, fie în ședință publică, fie în ședință nepublică.

[4] În calculul termenelor privind măsurile preventive sau orice măsuri restrictive de drepturi, ora sau ziua de la care începe și cea la care se sfârșește termenul intră în durata acestuia.

[5] C. Voicu, A.S. Uzlău, G. Tudor, V. Văduva, *Noul Cod de procedură penală. Ghid de aplicare pentru practicieni*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 224.

[6] M. Of. nr. 475 din 1 iunie 2006.

legalității și temeiniciei arestării preventive a inculpatului înainte de împlinirea duratei de 60 de zile atrage încetarea de drept a măsurii arestării preventive luate față de inculpat și punerea de îndată în libertate a acestuia.

Secțiunea a 2-a. Reținerea

REGLEMENTARE

Art. 209. Reținerea. (1) Organul de cercetare penală sau procurorul poate dispune reținerea, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 202.

(2) Persoanei reținute i se aduc la cunoștință, de îndată, în limba pe care o înțelege, infracțiunea de care este suspectat și motivele reținerii.

(3) Reținerea se poate dispune pentru cel mult 24 de ore. În durata reținerii nu se include timpul strict necesar conducerii suspectului sau inculpatului la sediul organului judiciar, conform legii.

(4)[1] Dacă suspectul sau inculpatul a fost adus în fața organului de cercetare penală sau a procurorului pentru a fi audiat, în baza unui mandat de aducere legal emis, în termenul prevăzut la alin. (3) nu se include perioada cât suspectul sau inculpatul s-a aflat sub puterea acelui mandat.

(5) Măsura reținerii poate fi luată numai după audierea suspectului sau inculpatului, în prezența avocatului ales ori numit din oficiu.

(6) Înainte de audiere, organul de cercetare penală ori procurorul este obligat să aducă la cunoștința suspectului sau inculpatului că are dreptul de a fi asistat de un avocat ales ori numit din oficiu și dreptul de a nu face nicio declarație, cu excepția furnizării de informații referitoare la identitatea sa, atrăgându-i atenția că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa.

(7)[2] Suspectul sau inculpatul are dreptul de a-și încunoștința personal avocatul ales sau de a solicita organului de cercetare penală ori procurorului să îl încunoștințeze pe acesta. Modul de realizare a încunoștințării se consemnează într-un proces-verbal. Exercitarea dreptului de a face personal încunoștințarea nu se poate refuza decât pentru motive temeinice, care vor fi consemnate în procesul-verbal.

(8) Avocatul ales are obligația de a se prezenta la sediul organului judiciar în termen de cel mult două ore de la încunoștințare. În caz de neprezentare a avocatului ales, organul de cercetare penală sau procurorul numește un avocat din oficiu.

(9) Avocatul suspectului sau inculpatului are dreptul de a comunica direct cu acesta, în condiții care să asigure confidențialitatea.

(10) Reținerea se dispune de organul de cercetare penală sau de procuror prin ordonanță, care va cuprinde motivele care au determinat luarea măsurii, ziua și ora la care reținerea începe, precum și ziua și ora la care reținerea se sfârșește.

(11) Suspectului sau inculpatului reținut i se înmânează un exemplar al ordonanței prevăzute la alin. (10).

(12) Pe perioada reținerii suspectului sau inculpatului, organul de cercetare penală sau procurorul care a dispus măsura are dreptul de a proceda la fotografierea și luarea amprentelor acestuia.

(13) Dacă reținerea a fost dispusă de organul de cercetare penală, acesta are obligația de a-l informa pe procuror cu privire la luarea măsurii preventive, de îndată și prin orice mijloace.

(14) Împotriva ordonanței organului de cercetare penală prin care s-a luat măsura reținerii suspectul sau inculpatul poate face plângere la procurorul care supraveghează urmărirea penală, înainte de expirarea duratei acesteia. Procurorul se pronunță de îndată, prin ordonanță. În cazul când constată că au fost încălcate dispozițiile legale care reglementează condițiile de luare a măsurii reținerii, procurorul dispune revocarea ei și punerea de îndată în libertate a celui reținut.

(15) Împotriva ordonanței procurorului prin care s-a luat măsura reținerii suspectul sau inculpatul poate face plângere, înainte de expirarea duratei acesteia, la prim-procurorul parchetului sau, după

[1] Alin. (4) al art. 209 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 137 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (7) al art. 209 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 42 din O.U.G. nr. 18/2016.

caz, la procurorul ierarhic superior. Prim-procurorul sau procurorul ierarhic superior se pronunţă de îndată, prin ordonanţă. În cazul când constată că au fost încălcate dispoziţiile legale care reglementează condiţiile de luare a măsurii reţinerii, prim-procurorul sau procurorul ierarhic superior dispune revocarea ei şi punerea de îndată în libertate a inculpatului.

(16) Procurorul sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa competentă, în vederea luării măsurii arestării preventive faţă de inculpatul reţinut, cu cel puţin 6 ore înainte de expirarea duratei reţinerii acestuia.

(17)[1] Persoanei reţinute i se comunică, sub semnătură, în scris, drepturile prevăzute la art. 83, la art. 210 alin. (1) şi (2), dreptul de acces la asistenţă medicală de urgenţă, durata maximă pentru care se poate dispune măsura reţinerii, precum şi dreptul de a face plângere împotriva măsurii dispuse, iar în cazul în care persoana reţinută nu poate ori refuză să semneze, se va încheia un proces-verbal.

Art. 210. Încunoştinţarea despre reţinere. (1) Imediat după reţinere, persoana reţinută are dreptul de a încunoştinţa personal sau de a solicita organului judiciar care a dispus măsura să încunoştinţeze un membru al familiei sale ori o altă persoană desemnată de aceasta despre luarea măsurii reţinerii şi despre locul unde este reţinută.

(2)[2] Dacă persoana reţinută nu este cetăţean român, aceasta are şi dreptul de a încunoştinţa sau de a solicita încunoştinţarea misiunii diplomatice ori oficiului consular al statului al cărui cetăţean este sau, după caz, a unei organizaţii internaţionale umanitare, dacă nu doreşte să beneficieze de asistenţa autorităţilor din ţara sa de origine, ori a reprezentanţei organizaţiei internaţionale competente, dacă este refugiat sau, din orice alt motiv, se află sub protecţia unei astfel de organizaţii. Inspectoratul General pentru Imigrări este informat în toate situaţiile cu privire la dispunerea măsurii preventive faţă de această categorie de persoane.

(3) Dispoziţiile alin. (1) şi (2) se aplică în mod corespunzător şi în cazul schimbării ulterioare a locului de reţinere.

(4)[3] *Abrogat.*

(5) Persoanei reţinute nu i se poate refuza exercitarea dreptului de a face personal încunoştinţarea decât pentru motive temeinice, care vor fi consemnate în procesul-verbal.

(6)[4] În mod excepţional, pentru motive temeinice, încunoştinţarea poate fi întârziată cel mult 4 ore.

COMENTARIU

220. Aspecte generale privind reţinerea. Reţinerea constă în *privarea de libertate* pe durată determinată (măsura *nu poate dura mai mult de 24 de ore*) şi este *singura măsură preventivă care*:

– se poate dispune *exclusiv* în cursul urmăririi penale;

– poate fi dispusă *şi* de organul de cercetare penală;

– poate fi dispusă *şi* faţă de suspect.

Măsura reţinerii *nu trebuie confundată* cu alte forme de privare sau limitare temporară a libertăţii de mişcare, anume:

– prinderea făptuitorului şi prezentarea lui de îndată în faţa organelor de urmărire penală [art. 61 alin. (2) teza finală, art. 62 alin. (3), art. 310 alin. (1) şi (2) CPP], *în cazul infracţiunilor flagrante*;

– conducerea unei persoane la sediul poliţiei, ca *măsură poliţienească administrativă* prevăzută de Legea nr. 218/2002[5];

---

[1] Alin. (17) al art. 209 a fost introdus prin art. 102 pct. 138 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (2) al art. 210 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 139 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (4) al art. 210 a fost abrogat prin art. 102 pct. 140 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (6) al art. 210 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 141 din Legea nr. 255/2013.

[5] Conform art. 31 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 218/2002 privind organizarea şi funcţionarea Poliţiei Române, republicată (M. Of. nr. 307 din 25 aprilie 2014), „(1) În realizarea atribuţiilor ce îi revin, potrivit legii, poliţistul este învestit cu exerciţiul autorităţii publice şi are următoarele drepturi şi obligaţii principale: (...) b) să conducă

– *aducerea cu mandat de aducere* și rămânea la dispoziția organului judiciar nu mai mult de 8 ore (art. 265 CPP);

– *rămânerea în sala de judecată* a martorilor și experților *la dispoziția instanței*, după ascultarea lor și până la terminarea actelor de cercetare judecătorească ce se efectuează în ședința respectivă [art. 381 alin. (9) CPP].

De asemenea, ca măsură preventivă, reținerea cunoaște și o serie de *forme particulare*, putând fi dispusă în condiții diferite ori cu îndeplinirea unor formalități suplimentare față de cele din Codul de procedură penală, în raport de scopul reținerii ori de o anume calitate:

– reținerea *în caz de extrădare pasivă* (art. 45[1] din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată[2]);

– reținerea *în caz de executare a unui mandat european de arestare* [art. 100 alin. (1)[3] din Legea nr. 302/2004, respectiv art. 101 din aceeași lege];

– reținerea *senatorilor și deputaților* [art. 72 alin. (2) din Constituție], a *judecătorilor, procurorilor sau a magistraților-asistenți* (art. 95 din Legea nr. 303/2004[4]).

221. Condiții și procedura de luare a măsurii preventive a reținerii. Pentru luarea măsurii reținerii, se cer a fi întrunite *condițiile generale* prevăzute de art. 202 CPP, anume:

a) să existe *probe* din care rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârșit o infracțiune;

b) să fie *necesară* în scopul asigurării bunei desfășurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârșirii unei alte infracțiuni;

c) *să nu existe o cauză care împiedică* punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale dintre cele prevăzute la art. 16 CPP;

d) măsura preventivă să fie *proporțională* cu gravitatea acuzației aduse persoanei față de care este luată și *necesară* pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia.

Spre deosebire de reglementarea anterioară, luarea măsurii preventive a reținerii *nu mai este limitată* în noua reglementare doar la cazurile în care s-ar putea dispune arestarea preventivă[5]. Prin urmare, reținerea poate fi dispusă indiferent de infracțiunea săvârșită, de gradul de executare (tentativă pedepsibilă ori infracțiune consumată) și indiferent de felul și limitele de pedeapsă prevăzute de lege pentru aceasta (detențiune pe viață, închisoare, amendă ca pedepse unice ori ca pedepse alternative).

---

la sediul poliției pe cei care, prin acțiunile lor, periclitează viața persoanelor, ordinea publică sau alte valori sociale, precum și persoanele suspecte de săvârșirea unor fapte ilegale, a căror identitate nu a putut fi stabilită în condițiile legii; în cazurile nerespectării dispozițiilor date de polițist, acesta este îndreptățit să folosească forța; verificarea situației acestor categorii de persoane și luarea măsurilor legale, după caz, se realizează în cel mult 24 de ore, ca măsură administrativă".

[1] „Măsura reținerii poate fi luată de procuror sau de organul de cercetare penală față de persoana extrădabilă numai după ascultarea acesteia în prezența apărătorului. Măsura reținerii poate dura cel mult 24 de ore. Organul de cercetare penală este obligat, în primele 10 ore de la reținerea persoanei extrădabile, să o prezinte procurorului competent".

[2] M. Of. nr. 377 din 31 mai 2011.

[3] „Măsura reținerii persoanei solicitate poate fi luată de procuror numai după ascultarea acesteia în prezența apărătorului. Măsura reținerii se dispune prin ordonanță motivată și poate dura cel mult 24 de ore".

[4] Conform art. 95 din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată (M. Of. nr. 826 din 13 septembrie 2005), „(1) Judecătorii, procurorii și magistrații-asistenți pot fi percheziționați, reținuți, arestați la domiciliu sau arestați preventiv numai cu încuviințarea secțiilor Consiliului Superior al Magistraturii. (2) În caz de infracțiune flagrantă, judecătorii, procurorii și magistrații-asistenți pot fi reținuți și supuși percheziției potrivit legii, Consiliul Superior al Magistraturii fiind informat de îndată de organul care a dispus reținerea sau percheziția".

[5] Art. 143 alin. (4) CPP 1968 făcea referire la cazurile prevăzute de art. 148 din același cod (referitoare la arestarea preventivă), cu excepția situațiilor în care infracțiunea era flagrantă.

În ceea ce privește noțiunea de *„suspiciune rezonabilă că persoana a săvârșit o infracțiune"*, în absența unei definiții ori a unor criterii de stabilire a acestui caracter rezonabil care să fie prevăzute de noul cod, ea trebuie interpretată în sensul stabilit de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului cu privire la existența unor date, informații care să convingă un observator obiectiv și imparțial că este posibil ca persoana cercetată să fi săvârșit infracțiunea de care este acuzată (cauzele *Gusinskiy c. Rusiei*[1], *Tuncer și Durmuș c. Turciei*[2], *Jėčius c. Lituaniei*[3]). De altfel, art. 5 parag. 1 lit. c) din Convenția europeană a drepturilor omului admite privarea de libertate a unei persoane atunci când „există motive *verosimile* de a se bănui că a săvârșit o infracțiune" (s.n.).

Măsura reținerii poate fi dispusă *doar asupra suspectului sau inculpatului*, astfel că este necesar ca în cauză să se fi dispus nu doar începerea urmăririi penale (*in rem*), dar să se fi dispus și continuarea urmăririi penale *in personam*, făptuitorul dobândind astfel calitatea de suspect. Măsura poate fi dispusă și după punerea în mișcare a acțiunii penale și transformarea astfel a suspectului în inculpat.

În ipoteza în care organul de urmărire penală hotărăște asupra luării măsurii preventive a reținerii, are *obligația de a-l audia pe suspect sau inculpat* în prezența apărătorului ales sau din oficiu. Prin urmare, în procedura luării măsurii preventive, asigurarea asistenței juridice este obligatorie, chiar dacă nu suntem în prezența cazurilor generale de asistență juridică obligatorie în cursul urmăririi penale prevăzute de art. 90 lit. a) și b) CPP. Dacă dispunerea măsurii preventive cu neasigurarea asistenței juridice se sancționează cu *nulitatea absolută* [art. 281 alin. (1) lit. f) CPP], eventuala luare a măsurii preventive fără audierea prealabilă a suspectului sau inculpatului atrage o *nulitate relativă*, ce impune, între altele, dovedirea existenței unei vătămări ce nu poate fi înlăturată altfel decât prin anularea actului. De cele mai multe ori însă, o audiere în cadrul procesului penal – chiar dacă nu una special legată de momentul luării reținerii – are loc anterior dispunerii măsurii preventive; astfel, calitatea de suspect sau de inculpat presupune aducerea la cunoștință a învinuirii și posibilitatea oferită acuzatului de a da declarații, de a face apărări în legătură cu învinuirile formulate împotriva sa. De aceea, în opinia noastră, aprecierea ca fiind lovită de nulitate (relativă) a ordonanței de supunere a reținerii și, implicit, a măsurii preventive luate ar fi greu de realizat în practică.

Audierea presupune, în esență, solicitarea unei declarații din partea suspectului sau inculpatului, nu neapărat și obligația acestuia din urmă de a da declarații, el având posibilitatea de a se prevala de *dreptul la tăcere*. În plus, lipsa audierii nu ar putea fi echivalată, credem noi, cu lipsa suspectului sau inculpatului [caz de nulitate absolută, conform art. 281 alin. (1) lit. e) CPP], întrucât, spre deosebire de măsura arestului preventiv, reținerea *nu poate fi dispusă în lipsa inculpatului* (sau a suspectului).

Audierea suspectului sau inculpatului se impune a avea loc *înainte* de a se dispune măsura preventivă, această obligație fiind stabilită în sarcina organului judiciar tocmai pentru a asigura, pe de o parte, posibilitatea acuzatului de a-și formula apărările necesare și de a furniza argumentele în legătură cu eventuala nelegalitate ori netemeinicie a unei măsuri preventive, iar, pe de altă parte, prin contactul nemijlocit al organului cu suspectul și inculpatul, prin perceperea poziției sale procesuale, organul de urmărire penală își poate fundamenta decizia de a lua ori de a renunța la luarea măsurii preventive.

[1] C.E.D.O., hot. din 19 mai 2004, hudoc.echr.coe.int.
[2] C.E.D.O., hot. din 2 noiembrie 2004, hudoc.echr.coe.int.
[3] C.E.D.O., hot. din 31 iulie 2000, hudoc.echr.coe.int.

Fiind o audiere în cursul procesului penal, declarația dată fiind un mijloc de probă, înaintea audierii organul de urmărire penală *trebuie să îi aducă inculpatului sau suspectului la cunoștință drepturile* prevăzute la art. 83 CPP (inclusiv dreptul de a fi asistat de un avocat ales sau numit din oficiu, precum și dreptul de a nu da declarații[1]), precum *și obligațiile* stipulate de art. 108 alin. (2) din același cod – acestea din urmă doar în măsura în care audierea cu prilejul luării măsurii reținerii *coincide cu prima audiere* în calitate de suspect.

Dreptul de a beneficia de serviciile apărătorului ales implică și *dreptul suspectului sau inculpatului de a-l înștiința personal pe acesta* (drept care poate fi restricționat în mod excepțional, pentru motive temeinice), a cărei exercitare trebuie consemnată într-un proces-verbal. În exercitarea aceluiași drept la apărare, cu titlu de noutate, legiuitorul a stabilit în sarcina organului judiciar *obligația de a aștepta sosirea apărătorului ales* (de a nu proceda la audierea suspectului sau inculpatului în lipsa apărătorului ales ori în prezența unui apărător desemnat din oficiu[2]) un interval de *maximum două ore* de la înștiințare. *Per a contrario*, dacă înștiințarea apărătorului ales nu este posibilă ori, deși înștiințat, acesta refuză să se prezinte în intervalul celor două ore, organul judiciar va putea proceda la derularea procedurii prevăzute de lege, *cu asigurarea asistenței juridice din partea unui apărător desemnat din oficiu*. Asigurarea unei apărări efective implică, în desfășurarea acestei proceduri, și *respectarea confidențialității relației avocat-client*, sens în care, deși aflat la sediul organului judiciar și fără posibilitatea de a-l părăsi fără încuviințarea organului de urmărire penală, inculpatului ori suspectului trebuie să i se asigure posibilitatea de a comunica *direct* cu apărătorul său și în condiții de confidențialitate.

Măsura reținerii se dispune *prin ordonanță motivată*, care, dincolo de conținutul generic prevăzut de art. 286 alin. (2) CPP, trebuie să cuprindă și *motivele* (în fapt și în drept) ce au dus la luarea măsurii, *ziua și ora* la care reținerea începe, precum și *ziua și ora la care măsura se sfârșește*.

Măsura dispusă este *executorie de la data emiterii ordonanței*, caracter care nu se suspendă prin eventuala formulare a *plângerii* împotriva măsurii dispuse.

Față de măsura arestării preventive, în cazul reținerii legea *nu prevede emiterea unui mandat de reținere*. Dimpotrivă, dispozițiile cuprinse în art. 2 din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal[3] prevăd că măsura reținerii *se execută numai în temeiul ordonanței de reținere emise*. Măsura se execută prin depunerea persoanei reținute în unul dintre centrele de reținere și arestare preventivă din subordinea Ministerului Afacerilor Interne[4].

Motivarea ordonanței de reținere este necesară pentru respectarea condițiilor de legalitate a măsurii preventive, pentru evitarea arbitrariului, precum și pentru a se putea verifica, dacă este cazul, de către procurorul de caz ori de către procurorul ierarhic superior – din oficiu ori la plângerea suspectului sau inculpatului –, dacă măsura dispusă respectă condițiile impuse de lege. În plus, inculpatul sau suspectul are dreptul să afle motivele pentru care a fost privat de libertate, sens în care, de îndată după luarea măsurii, organul

[1] Față de vechiul Cod de procedură penală, nou cod recunoaște dreptul la tăcere, *mai puțin* însă în ceea ce privește furnizarea informațiilor necesare pentru stabilirea identității: nume, prenume CNP ș.a.

[2] În măsura în care nu ar proceda în acest sens, apreciem că ne-am afla în situația cazului de nulitate absolută prevăzut de art. 281 alin. (1) lit. f) CPP.

[3] M. Of. nr. 514 din 14 august 2013.

[4] Art. 107 din Legea nr. 254/2013. De asemenea, conform art. 109 alin. (1) din aceeași lege, „Primirea în centrele de reținere și arestare preventivă a persoanelor față de care s-au dispus măsuri preventive privative de libertate se face pe baza ordonanței prin care s-a dispus măsura reținerii sau, după caz, a mandatului de arestare preventivă, după stabilirea identității acestora".

ce a dispus-o are obligația de a-i aduce la cunoștință celui reținut, *în limba pe care o înțelege*, infracțiunea de care este suspectat și motivele reținerii.

Măsura preventivă se poate dispune *pe o durată maximă de 24 de ore*. Aceasta înseamnă că ea se poate dispune și pe o perioadă mai scurtă, respectiv poate înceta anterior perioadei de 24 de ore.

Noul cod nu mai face vreo distincție, în privința duratei reținerii, după cum suspectul sau inculpatul este *major sau minor*, așa cum reglementa vechiul cod.

În durata reținerii *nu se include timpul strict necesar conducerii suspectului sau inculpatului la sediul organului judiciar*, conform legii. De asemenea, dacă suspectul sau inculpatul a fost adus în fața organului de cercetare penală sau a procurorului pentru a fi audiat, în baza unui mandat de aducere legal emis, în termenul prevăzut pentru care s-a dispus măsura reținerii *nu se include perioada cât suspectul sau inculpatul s-a aflat sub puterea acelui mandat*[1].

Termenul de maximum 24 de ore pe care se dispune măsura preventivă a reținerii este unul *substanțial*, calculându-se conform art. 271 CPP. La expirarea termenului pentru care a fost dispusă măsura (24 de ore sau mai puțin), aceasta încetează, legea *neprevăzând posibilitatea prelungirii*. În schimb, pentru menținerea în continuare a privării de libertate, *în cazul inculpatului*, procurorul poate formula propunere de luare a măsurii arestării preventive[2], ce se adresează judecătorului de drepturi și libertăți în cursul urmăririi penale cu cel puțin 6 ore înainte de expirarea duratei măsurii reținerii[3].

În acord cu alți autori[4], apreciem că suspectul sau inculpatul nu poate fi reținut succesiv de mai multe ori în aceeași cauză, indiferent de motivele invocate.

După dispunerea măsurii, *activitățile procedurale ce se desfășoară* sunt următoarele:

– *înștiințarea verbală* din partea organului de urmărire penală despre motivele reținerii[5];

– *comunicarea* către suspect sau inculpat *a unui exemplar al ordonanței* prin care s-a dispus măsura (aspect consemnat în scris fie prin întocmirea unui proces-verbal, fie prin aplicarea unei confirmări din partea persoanei reținute, scrisă de aceasta pe exemplarul rămas la dosarul cauzei, cu privire la primirea unui exemplar al ordonanței în cauză)[6];

---

[1] Conform art. 265 alin. (12) CPP, „Persoanele aduse cu mandat rămân la dispoziția organului judiciar numai pe durata impusă de audiere sau de îndeplinirea actului procesual care a făcut necesară prezența lor, dar nu mai mult de 8 ore, *în afară de cazul când s-a dispus reținerea ori arestarea preventivă* a acestora" (s.n.).

[2] Deși textul de lege nu prevede expres, nimic nu împiedică procurorul de a formula anterior expirării măsurii reținerii (sau după aceasta) nu propunere de arestare preventivă, ci propunere de luare a măsurii arestului la domiciliu. De asemenea, la expirarea măsurii, procurorul poate dispune luarea față de inculpat a măsurii controlului judiciar simplu sau pe cauțiune.

[3] Termenul de 6 ore este unul stabilit pentru a permite judecătorului de drepturi și libertăți, după înregistrarea și repartizarea aleatorie a dosarului la instanță, derularea activităților procedurale legate de fixarea termenului de soluționare, aducerea inculpatului, înștiințarea apărătorului ales sau desemnarea unuia din oficiu, studierea dosarului cauzei, asigurarea pregătirii apărării ș.a. Fiind însă două măsuri preventive distincte, expirarea duratei măsurii reținerii (sau eventualele cauze de nulitate a acesteia) nu afectează posibilitatea discutării și, eventual, a probării propunerii de arestare preventivă. Deși în doctrină și în practica judiciară s-a apreciat că termenul are natura unui termen de recomandare, se impune a se vedea soluția și argumentele expuse de Curtea Constituțională în Decizia nr. 336 din 30 aprilie 2015, anterior expusă. În sens contrar, C. JDERU și I. TOCAN, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1022-1023, respectiv p. 1085; B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, nota de subsol de la p. 212.

[4] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 187; M. UDROIU, *op. cit.*, 2016, p. 502.

[5] Conform art. 209 alin. (2) CPP, „Persoanei reținute i se aduc la cunoștință, de îndată, în limba pe care o înțelege, infracțiunea de care este suspectat și motivele reținerii".

[6] Conform art. 209 alin. (11) CPP.

– *comunicarea în scris*[1] către persoana reținută, de către organul ce a dispus măsura preventivă, a drepturilor prevăzute la art. 83, la art. 210 alin. (1) și (2) CPP, a dreptului de acces la asistență medicală de urgență, a duratei maxime pentru care se poate dispune măsura reținerii[2], precum și a dreptului de a face plângere împotriva măsurii dispuse, iar în cazul în care persoana reținută nu poate ori refuză să semneze, se va încheia un proces-verbal [art. 209 alin. (17) CPP];

– eventuala exercitare de către suspect sau inculpat, personal sau prin mijlocirea organului judiciar[3], a *dreptului de încunoștințare* despre intervenirea privării sale de libertate, anume dreptul de a încunoștința un membru al familiei sale ori o altă persoană desemnată de aceasta *despre luarea măsurii reținerii și despre locul unde este reținută*.

Organul judiciar nu poate refuza această solicitare de a înștiința persoana desemnată de cel reținut, în schimb, poate *să refuze exercitarea personală a dreptului de încunoștințare (pentru motive temeinice)* de către cel reținut sau *poate dispune ca încunoștințarea să fie efectuată cu întârziere de cel mult 4 ore*[4]. Această înștiințare trebuie realizată prin mijloace de comunicare la distanță, fiind exclusă deplasarea suspectului sau inculpatului reținut pentru a face personal înștiințarea ori efectuarea de comunicări prin mijloace care nu ar permite înștiințarea în termen scurt a destinatarului (anterior expirării măsurii reținerii de 24 de ore – de exemplu, o înștiințare realizată prin scrisoare simplă sau recomandată).

Despre exercitarea acestui drept (ziua și ora efectuării înștiințării, persoana care a făcut înștiințarea și persoana sau instituția înștiințată) se întocmește un proces-verbal.

Rațiunea dreptului de a înștiința despre reținere și despre locul reținerii urmărește ca persoanele apropiate inculpatului sau suspectului să afle în timp util motivele pentru care acesta este privat de libertate (astfel, nemaiputând fi contactat de către cunoscuți, deoarece, în momentul dispunerii reținerii și intrării în custodia organelor de la centrul de reținere și arestări preventive, persoanei reținute i se ridică orice mijloc de comunicare cu exteriorul, inclusiv telefoanele mobile) și, eventual, să procedeze la angajarea unui apărător pentru a-i proteja drepturile procesuale.

Suplimentar, pentru situația în care cel reținut este *cetățean al unui stat străin ori apatrid*, dreptul de încunoștințare cuprinde și posibilitatea de a încunoștința sau de a

---

[1] A se vedea și Ordinul comun nr. 1274/C/111/2037/1123/C/2017 al ministrului justiției, ministrului afacerilor interne, președintelui Înaltei Curți de Casație și Justiție și procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție privind modelul informării scrise înmânate suspecților sau inculpaților în cadrul procedurilor penale în care sunt privați de libertate sau persoanelor care sunt arestate în scopul executării unui mandat european de arestare (M. Of. nr. 786 din 4 octombrie 2017).

[2] Formularea textului de lege este imprecisă, creând unele dubii dacă aceste comunicări se realizează *înaintea dispunerii reținerii* ori *după reținere*. Vorbind despre *„persoana reținută" căreia i se aduc la cunoștință toate aceste drepturi*, legiuitorul indică momentul comunicării ca fiind acela de *după luarea măsurii*. În acest context însă, aducerea la cunoștința suspectului sau inculpatului a „duratei *maxime pentru care se poate* dispune măsura" apare lipsită de interes, întrucât, indiferent de această durată maximă, inculpatului sau suspectului i s-a dispus deja măsura privativă de libertate.

[3] Organul judiciar nu poate refuza această solicitare de a înștiința persoana desemnată de cel reținut, în schimb, poate *să refuze exercitarea personală a dreptului de încunoștințare (pentru motive temeinice)* sau poate dispune ca *încunoștințarea să fie efectuată cu întârziere de cel mult 4 ore*.

[4] Motivele temeinice ale refuzului de a permite celui reținut de a face personal înștiințarea ar putea fi justificate de temerea ca acesta să nu comunice date ori informații relevante către o altă persoană vizată de dosarul penal, să nu transmită mesaje codificate, avertizări către terți ș.a. De asemenea, în măsura în care în cauză există mai mulți inculpați în privința cărora se apreciază că s-ar impune reținerea, amânarea înștiințării cu până la 4 ore permite organelor judiciare intervalul de timp necesar pentru prinderea și aducerea la sediul lor și a altor persoane, evitând ca acestea să fie în prealabil avertizate prin aflarea despre reținerea unui suspect sau inculpat din dosar.

solicita *încunoştinţarea misiunii diplomatice ori a oficiului consular* al statului al cărui cetăţean este sau, după caz, a unei *organizaţii internaţionale umanitare*, dacă nu doreşte să beneficieze de asistenţa autorităţilor din ţara sa de origine, ori a *reprezentanţei organizaţiei internaţionale competente*, dacă este refugiat sau, din orice alt motiv, se află sub protecţia unei astfel de organizaţii [art. 210 alin. (2) CPP][1].

222. Calea de atac împotriva ordonanţei prin care organul de urmărire penală dispune luarea măsurii preventive a reţinerii. Împotriva ordonanţei prin care organul de urmărire penală a dispus măsura reţinerii *inculpatul* sau *suspectul* reţinut are dreptul de a face *plângere*. Termenul de formulare a plângerii nu este prevăzut expres, dar, dat fiind că măsura reţinerii nu poate fi dispusă pe o durată mai mare de 24 de ore, s-a prevăzut ca acest drept să poată fi exercitat *anterior epuizării termenului* pe care s-a dispus privarea de libertate[2].

Organul care este chemat să soluţioneze plângerea este, după caz, *procurorul care supraveghează activitatea de urmărire penală* – atunci când măsura este dispusă de organele de cercetare penală[3] –, respectiv *prim-procurorul parchetului sau procurorul ierarhic superior*, atunci când măsura este dispusă prin ordonanţă de către procurorul de caz. Fiind vorba despre o măsură dispusă printr-un act de către organele de urmărire penală, în procedura de soluţionare *se vor aplica dispoziţiile art. 336-339 CPP* (referitoare la procedura plângerii împotriva măsurilor şi actelor de urmărire penală), dar *cu derogările prevăzute de art. 209 alin. (14) şi (15)* din acelaşi cod.

Aceste derogări se referă la faptul că procurorul care supraveghează activitatea de urmărire penală, prim-procurorul sau procurorul ierarhic superior se pronunţă *de îndată* prin ordonanţă, admiţând sau, după caz, respingând plângerea formulată de persoana reţinută. Dacă dispune respingere plângerii (ca neîntemeiată, tardivă), menţine astfel măsura reţinerii. Dacă admite plângerea formulată – atunci când a constatat încălcări ale dispoziţiilor legale ce reglementează luarea măsurii preventive –, procurorul va infirma ordonanţa dispusă de organul de cercetare penală sau, după caz, de procurorul ierarhic inferior, revocând măsura reţinerii şi dispunând punerea de îndată în libertate a celui reţinut.

În concordanţă cu art. 339 alin. (5) CPP, aplicabil şi în acest caz, ordonanţele prin care se soluţionează plângerile împotriva soluţiilor, actelor sau măsurilor *nu mai pot fi atacate cu plângere la procurorul ierarhic superior* şi se comunică persoanei care a făcut plângerea. De asemenea, legea nu reglementează *nicio cale de atac care să permită supunerea spre analiză a legalităţii şi temeiniciei măsurii preventive a reţinerii de către judecătorul de drepturi şi libertăţi*, o astfel de plângere sau contestaţie urmând a fi respinsă ca inadmisibilă.

Secţiunea a 3-a. Controlul judiciar

REGLEMENTARE

Art. 211. Condiţii generale. (1) În cursul urmăririi penale, procurorul poate dispune luarea măsurii controlului judiciar faţă de inculpat, dacă această măsură preventivă este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1).

---

[1] Potrivit art. 210 alin. (2) teza a II-a CPP, în toate situaţiile în care se dispune măsura reţinerii faţă de un cetăţean străin sau apatrid, va fi informat Inspectoratul General pentru Imigrări.

[2] Reţinerea expirând la epuizarea termenului pentru care a fost dispusă, formularea unei plângeri împotriva măsurii privative *după* încetarea ei ar fi lipsită de obiect.

[3] Conform art. 209 alin. (13) CPP, dacă organul de cercetare penală procedează la reţinerea suspectului sau inculpatului, măsura dispusă *nu necesită confirmarea procurorului de caz* pentru a fi validă, pentru a produce efecte, *în schimb, există obligaţia de înştiinţare de îndată şi prin orice mijloace* (aşadar, inclusiv telefonic) a acestuia.

(2) Judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, sau instanța de judecată, în cursul judecății, poate dispune luarea măsurii controlului judiciar față de inculpat, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la alin. (1).

Art. 212.[1] **Luarea măsurii controlului judiciar de către procuror.** (1) Procurorul dispune citarea inculpatului aflat în stare de libertate sau aducerea inculpatului aflat în stare de reținere.

(2) Inculpatului prezent i se aduc la cunoștință, de îndată, în limba pe care o înțelege, infracțiunea de care este suspectat și motivele luării măsurii controlului judiciar.

(3) Măsura controlului judiciar poate fi luată numai după audierea inculpatului, în prezența avocatului ales ori numit din oficiu. Dispozițiile art. 209 alin. (6)-(9) se aplică în mod corespunzător.

(4) Procurorul dispune luarea măsurii controlului judiciar prin ordonanță motivată, care se comunică inculpatului.

Art. 213.[2] **Calea de atac împotriva măsurii controlului judiciar dispuse de procuror.** (1) Împotriva ordonanței procurorului prin care s-a luat măsura controlului judiciar, în termen de 48 de ore de la comunicare, inculpatul poate face plângere la judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond.

(2) Judecătorul de drepturi și libertăți sesizat conform alin. (1) fixează termen de soluționare în camera de consiliu și dispune citarea inculpatului.

(3) Neprezentarea inculpatului nu împiedică judecătorul de drepturi și libertăți să dispună asupra măsurii luate de procuror.

(4) Judecătorul de drepturi și libertăți îl ascultă pe inculpat atunci când acesta este prezent.

(5) Asistența juridică a inculpatului și participarea procurorului sunt obligatorii.

(6)[3] Judecătorul de drepturi și libertăți poate revoca măsura, dacă au fost încălcate dispozițiile legale care reglementează condițiile de luare a acesteia, sau poate modifica obligațiile din conținutul controlului judiciar.

(6^1)[4] Încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți soluționează plângerea este definitivă.

(7) Dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 48 de ore de la pronunțarea încheierii.

Art. 214. Luarea măsurii controlului judiciar de către judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată. (1) Judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată în fața căreia se află cauza poate dispune, prin încheiere, luarea măsurii controlului judiciar față de inculpat, la cererea motivată a procurorului sau din oficiu.

(2) Judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată sesizat potrivit alin. (1) dispune citarea inculpatului. Ascultarea inculpatului este obligatorie dacă acesta se prezintă la termenul fixat.

(3) Prezența avocatului inculpatului și participarea procurorului sunt obligatorii.

Art. 215. Conținutul controlului judiciar. (1) Pe timpul cât se află sub control judiciar, inculpatul trebuie să respecte următoarele obligații:

a) să se prezinte la organul de urmărire penală, la judecătorul de cameră preliminară sau la instanța de judecată ori de câte ori este chemat;

b) să informeze de îndată organul judiciar care a dispus măsura sau în fața căruia se află cauza cu privire la schimbarea locuinței;

c) să se prezinte la organul de poliție desemnat cu supravegherea sa de către organul judiciar care a dispus măsura, conform programului de supraveghere întocmit de organul de poliție sau ori de câte ori este chemat.

(2) Organul judiciar care a dispus măsura poate impune inculpatului ca, pe timpul controlului judiciar, să respecte una sau mai multe dintre următoarele obligații:

a) să nu depășească o anumită limită teritorială, fixată de organul judiciar, decât cu încuviințarea prealabilă a acestuia;

b) să nu se deplaseze în locuri anume stabilite de organul judiciar sau să se deplaseze doar în locurile stabilite de acesta;

---

[1] Art. 212 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 142 din Legea nr. 255/2013.

[2] Art. 213 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 143 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (6) al art. 213 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 43 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] Alin. (6^1) al art. 213 a fost introdus prin art. II pct. 44 din O.U.G. nr. 18/2016.

c) să poarte permanent un sistem electronic de supraveghere;

d)[1] să nu revină în locuința familiei, să nu se apropie de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia, de alți participanți la comiterea infracțiunii, de martori ori experți sau de alte persoane anume desemnate de organul judiciar și să nu comunice cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale;

e) să nu exercite profesia, meseria sau să nu desfășoare activitatea în exercitarea căreia a săvârșit fapta;

f) să comunice periodic informații relevante despre mijloacele sale de existență;

g) să se supună unor măsuri de control, îngrijire sau tratament medical, în special în scopul dezintoxicării;

h) să nu participe la manifestări sportive sau culturale ori la alte adunări publice;

i) să nu conducă vehicule anume stabilite de organul judiciar;

j) să nu dețină, să nu folosească și să nu poarte arme;

k) să nu emită cecuri.

(3) În cuprinsul actului prin care se dispune luarea măsurii controlului judiciar sunt prevăzute în mod expres obligațiile pe care inculpatul trebuie să le respecte pe durata acestuia și i se atrage atenția că, în caz de încălcare cu rea-credință a obligațiilor care îi revin, măsura controlului judiciar se poate înlocui cu măsura arestului la domiciliu sau măsura arestării preventive.

(4) Supravegherea respectării de către inculpat a obligațiilor care îi revin pe durata controlului judiciar se realizează de către instituția, organul sau autoritatea anume desemnate de organul judiciar care a dispus măsura, în condițiile legii.

(5)[2] Dacă s-a impus inculpatului obligația prevăzută la alin. (2) lit. a), câte o copie a ordonanței procurorului ori, după caz, a minutei, se comunică, în ziua emiterii ordonanței sau a pronunțării încheierii, inculpatului, unității de poliție în a cărei circumscripție locuiește, precum și serviciului public comunitar de evidență a persoanelor, Poliției de Frontieră Române și Inspectoratului General pentru Imigrări, în situația celui care nu este cetățean român, în vederea asigurării respectării de către inculpat a obligației care îi revine. Organele în drept dispun darea inculpatului în consemn la punctele de trecere a frontierei.

(6) Instituția, organul sau autoritatea prevăzute la alin. (4) verifică periodic respectarea obligațiilor de către inculpat, iar în cazul în care constată încălcări ale acestora, sesizează de îndată procurorul, în cursul urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, sau instanța de judecată, în cursul judecății.

(7)[3] În cazul în care, pe durata măsurii controlului judiciar, inculpatul încalcă, cu rea-credință, obligațiile care îi revin sau există suspiciunea rezonabilă că a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune pentru care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva sa, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, la cererea procurorului ori din oficiu, poate dispune înlocuirea acestei măsuri cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive, în condițiile prevăzute de lege.

(8)[4] În cursul urmăririi penale, procurorul poate dispune, din oficiu sau la cererea motivată a inculpatului, prin ordonanță, impunerea unor noi obligații pentru inculpat ori înlocuirea sau încetarea celor dispuse inițial, dacă apar motive temeinice care justifică aceasta, după ascultarea inculpatului. Împotriva ordonanței procurorului, inculpatul poate face plângere la judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond, dispozițiile art. 213 aplicându-se în mod corespunzător.

(8^1)[5] Dispozițiile alin. (8) sunt aplicabile și în cazul în care măsura a fost luată de către judecătorul de drepturi și libertăți.

---

[1] Lit. d) de la alin. (2) al art. 215 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 144 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (5) al art. 215 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 45 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Alin. (7) al art. 215 este reprodus astfel cum au fost modificat prin art. 102 pct. 145 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (8) al art. 215 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 45 din O.U.G. nr. 18/2016.

[5] Alin. (8^1) al art. 215 a fost introdus prin art. II pct. 46 din O.U.G. nr. 18/2016.

(9)[1] Dispozițiile alin. (8) teza I se aplică în mod corespunzător și în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecății, când judecătorul de cameră preliminară ori instanța de judecată dispune, prin încheiere, la cererea motivată a procurorului sau a inculpatului ori din oficiu, după ascultarea inculpatului. Încheierea poate fi contestată în condițiile art. 205 și, respectiv, art. 206, care se aplică în mod corespunzător.

(10)-(15)[2] *Abrogate.*

Art. 215¹.[3] **Durata controlului judiciar.** (1) În cursul urmăririi penale, măsura controlului judiciar se poate dispune de către procuror sau de către judecătorul de drepturi și libertăți pe o durată de cel mult 60 de zile.

(2)[4] În cursul urmăririi penale, controlul judiciar poate fi prelungit de către procuror, prin ordonanță, dacă se mențin temeiurile care au determinat luarea măsurii sau au apărut temeiuri noi care să justifice prelungirea acestuia, fiecare prelungire neputând să depășească 60 de zile. Prevederile art. 212 alin. (1) și (3) se aplică în mod corespunzător.

(3) Dispozițiile alin. (2) sunt aplicabile și în cazul în care măsura a fost luată de către judecătorul de drepturi și libertăți.

(4) Ordonanța procurorului prin care, în condițiile alin. (2) sau (3), s-a prelungit măsura controlului judiciar se comunică în aceeași zi inculpatului.

(5) Împotriva ordonanței procurorului prin care, în condițiile prevăzute la alin. (2) și (3), s-a prelungit măsura controlului judiciar, inculpatul poate face plângere la judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond, dispozițiile art. 213 aplicându-se în mod corespunzător.

(6) În cursul urmăririi penale, durata măsurii controlului judiciar nu poate să depășească un an, dacă pedeapsa prevăzută de lege este amenda sau închisoarea de cel mult 5 ani, respectiv 2 ani, dacă pedeapsa prevăzută de lege este detențiunea pe viață sau închisoarea mai mare de 5 ani.

(7) Judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, sau instanța, în cursul judecății, poate dispune luarea măsurii controlului judiciar față de inculpat pe o durată ce nu poate depăși 60 de zile.

(8) În cursul judecății în primă instanță, durata totală a controlului judiciar nu poate depăși un termen rezonabil și, în toate cazurile, nu poate depăși 5 ani de la momentul trimiterii în judecată.

(9) La expirarea termenelor prevăzute la alin. (8), instanța de judecată poate dispune luarea unei alte măsuri preventive, în condițiile legii.

COMENTARIU

223. Aspecte generale privind controlul judiciar. Măsura preventivă a controlului judiciar este nou-introdusă în legislația noastră procesuală, preluând o parte semnificativă din conținutul măsurilor preventive a liberării sub control judiciar, obligării de a nu părăsi localitatea sau obligării de a nu părăsi țara.

Ca *deosebiri substanțiale față de măsura liberării sub control judiciar* prevăzută de vechiul Cod de procedură penală, remarcăm următoarele:

– controlul judiciar *poate fi dispus ca măsură preventivă autonomă*, nefiind condiționat de existența, anterior dispunerii, a unei măsuri preventive privative de libertate (vechea

[1] Alin. (9) al art. 215 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 47 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (10)-(15) ale art. 215 au fost abrogate prin art. 102 pct. 146 din Legea nr. 255/2013.

[3] Art. 215¹ a fost introdus prin art. I pct. 7 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

[4] Alin. (2) al art. 215¹ este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 2 din O.U.G. nr. 14/2017 privind abrogarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 13/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal și a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru modificarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală (M. Of. nr. 101 din 5 februarie 2017), punct modificat prin art. unic pct. 2 din Legea nr. 9/2017 (M. Of. nr. 144 din 24 februarie 2017).

reglementare prevedea posibilitatea celui arestat preventiv de a obține liberarea sub control judiciar[1]);

– controlul judiciar *poate fi dispus indiferent de infracțiunea* pentru care este acuzat inculpatul (câtă vreme sunt îndeplinite condițiile generale prevăzute de art. 202 CPP), nemaifiind excepții de la beneficiul măsurii legate de tipul infracțiunii comise, pedeapsa prevăzută de lege, forma de vinovăție cu care a fost comisă infracțiunea;

– controlul judiciar *poate fi dispus exclusiv asupra inculpatului*, fiind, așadar, necesară punerea în mișcare a acțiunii penale față de cel suspectat de comiterea infracțiunii.

Măsura preventivă a controlului judiciar este *neprivativă de libertate*, inculpatul bucurându-se de libertatea fizică, dar fiind supus, prin instituirea unui ansamblu de obligații și, uneori, de interdicții, unui control al autorității judiciare, cu menirea de a se atinge scopul prevăzut de lege prin instituirea acestei măsuri.

Prin conținutul său, controlul judiciar *este mai sever decât reținerea*, dar *mai ușor decât controlul judiciar pe cauțiune, arestul la domiciliu și arestarea preventivă*.

224. Dispunerea măsurii controlului judiciar

224.1. Competența de a dispune luarea măsurii controlului judiciar revine unor organe judiciare diferite, în raport de faza procesuală în care se află cauza respectivă la momentul când se urmărește dispunerea ei.

Astfel, *în faza de urmărire penală*, competența de a dispune luarea acestei măsuri revine, în principal, *procurorului* care efectuează sau, după caz, supraveghează urmărirea penală. Așadar, organului de cercetare penală nu îi este recunoscut dreptul de a dispune măsura controlului judiciar, acesta având însă posibilitatea de a propune procurorului, prin referat, luarea măsurii. În secundar, măsura controlului judiciar ar putea fi dispusă în cursul urmăririi penale și de către *judecătorul de drepturi și libertăți*, ipoteză care, deși nu este expres reglementată în cuprinsul Secțiunii a 3-a, intitulată „Controlul judiciar", reiese din cuprinsul art. 204 alin. (11), art. 219 alin. (9) și art. 227 alin. (2) CPP. Este vorba despre luarea acestei măsuri fie *la prima instanță* (atunci când judecătorul de drepturi și libertăți, învestit cu propunerea procurorului de luare sau prelungire a arestării preventive a inculpatului ori a măsurii arestului la domiciliu, respinge propunerea făcută în cursul urmăririi penale)[2], fie *în calea de atac a contestației* împotriva încheierii judecătorului de drepturi și libertăți (de la prima instanță), atunci când, admițând contestația formulată, dispune, în rejudecare, respingerea propunerii procurorului privind arestul la domiciliu ori arestul preventiv și luarea unei măsuri preventive mai ușoare – inclusiv controlul judiciar simplu sau pe cauțiune[3].

Procurorul dispune asupra măsurii controlului judiciar în cursul urmăririi penale *prin ordonanță*.

---

[1] Potrivit art. 136 alin. (2) CPP 1968, „Scopul măsurilor preventive poate fi realizat și prin liberarea provizorie sub control judiciar sau pe cauțiune", iar conform art. 160[1] din același cod, „În tot cursul procesului penal, învinuitul sau inculpatul arestat preventiv poate cere punerea sa în libertate provizorie, sub control judiciar sau pe cauțiune".

[2] Conform art. 219 alin. (9) CPP, „Judecătorul de drepturi și libertăți care respinge propunerea de luare a măsurii arestului la domiciliu față de inculpat poate dispune, prin aceeași încheiere, *luarea* uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b) și c), dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de lege". Potrivit art. 227 alin. (2) din același cod, „Dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, judecătorul de drepturi și libertăți poate dispune *aplicarea* uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d)".

[3] Conform art. 204 alin. (11) CPP, „Dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, se poate dispune *luarea* uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d) sau majorarea cuantumului cauțiunii" (s.n.).

În faza de cameră preliminară, atât cea desfășurată la instanța de fond, sesizată prin rechizitoriu, cât și în calea de atac a contestației împotriva încheierii de soluționare a procedurii de cameră preliminară, competența de a dispune asupra măsurii preventive a controlului judiciar aparține *judecătorului de cameră preliminară învestit*, care va soluționa cererile și propunerile legate de această măsură în camera de consiliu, *prin încheiere*.

În faza de judecată, competența de a dispune asupra măsurii preventive revine *completului de judecată* învestit cu soluționarea cauzei, acesta pronunțându-se *prin încheiere*, în cursul judecății, sau prin *sentință* [inclusiv prin *decizie*, în apel, în situația descrisă de art. 423 alin. (3) CPP].

224.2. Condiții. În vederea luării măsurii controlului judiciar, se cer a fi îndeplinite *condițiile generale* prevăzute de art. 202 alin. (1) CPP, anume:

a) să existe *probe* din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârșit infracțiunea de care este acuzată. *Suspiciunea rezonabilă*, nedefinită în legislația procesuală penală internă, are accepțiunea dată de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, anume aceea de existență a unor date, informații care să convingă un observator obiectiv și imparțial că este posibil ca o persoană să fi săvârșit o infracțiune. Datele sau informațiile ce fundamentează suspiciunea rezonabilă trebuie să provină din *probe* (elemente de fapt obținute prin mijloace de probă) și[1] (eventual) din *indicii temeinice*[2]. Suspiciunea rezonabilă trebuie să vizeze comiterea *unei infracțiuni*, în sensul definiției date de art. 174 CP[3], și nu doar a unei fapte prevăzute de legea penală; legea procesuală nu condiționează și nici nu restricționează luarea acestei măsuri preventive de un anumit tip de pedeapsă ori de anumite limite ale pedepsei (limite speciale); prin urmare, măsura ar putea fi dispusă și în cazul în care pentru infracțiunea presupus a fi comisă de inculpat legea prevede pedeapsa amenzii penale ca pedeapsă unică ori alternativ cu pedeapsa închisorii; de asemenea, în cazul în care legea prevede pedeapsa închisorii, luarea măsurii nu este împiedicată de existența unui maxim special scăzut al acesteia;

b) o a doua condiție este una negativă, aceea de *a nu fi incident vreunul dintre cazurile care împiedică exercitarea acțiunii penale prevăzute de art. 16 CPP*; chiar dacă această condiție negativă a fost verificată și la momentul punerii în mișcare a acțiunii penale [conform art. 309 alin. (1) CPP], se impune a fi verificată din nou la momentul în care organul judiciar este chemat a dispune în legătură cu controlul judiciar.

Măsura preventivă poate fi dispusă *doar împotriva inculpatului*, prin urmare, pe de o parte, se impune – pentru a se putea dispune luarea măsurii – ca, anterior, în cursul urmăririi penale, procurorul să fi dispus punerea în mișcare a acțiunii penale față de suspect; pe de altă parte, ca o condiție de luare a măsurii, se va verifica *existența suspiciunii rezonabile* doar cu privire la faptele pentru care față de inculpat s-a pus în mișcare acțiunea penală[4], doar raportat la acestea putându-se lua în calcul măsura preventivă;

---

[1] Câtă vreme măsura se dispune față de *inculpat*, iar calitatea de inculpat presupune *punerea în mișcare a acțiunii penale*, potrivit art. 309 alin. (1) CPP, cauza trebuie să se afle, ca nivel de instrumentare, în stadiul în care au fost strânse *probe* din care să rezulte convingerea procurorului că acesta a săvârșit o infracțiune.

[2] În absența unei definiții legislative în noul cod, se poate apela la definiția relativ vagă a acestor indicii dată de art. 68[1] CPP 1968: „Sunt indicii temeinice atunci când din datele existente în cauză rezultă presupunerea rezonabilă că persoana față de care se efectuează acte premergătoare sau acte de urmărire penală a săvârșit fapta".

[3] Conform art. 174 CP, „Prin *săvârșirea unei infracțiuni* sau *comiterea unei infracțiuni* se înțelege săvârșirea oricăreia dintre faptele pe care legea le pedepsește ca infracțiune consumată sau ca tentativă, precum și participarea la comiterea acestora în calitate de coautor, instigator sau complice".

[4] Există posibilitatea ca un inculpat să fie acuzat – în cursul urmăririi penale – de comiterea mai multor infracțiuni, dar să se fi pus în mișcare acțiunea penală doar în legătură cu o parte a acestora, în raport de probatoriul administrat până la acel moment procesual.

c) măsura controlului judiciar să fie *necesară şi*, totodată, *suficientă* pentru scopul urmărit prin luarea ei[1]. Prin luarea măsurii controlului judiciar se urmăreşte un *scop preventiv procesual*, anume:

– al asigurării bunei desfăşurări a procesului penal,

– al împiedicării sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori

– al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni.

224.3. Luarea măsurii controlului judiciar de către procuror. Procurorul poate dispune luarea măsurii preventive a controlului judiciar *doar în cursul urmăririi penale, după punerea în mişcare a acţiunii penale*, dacă sunt îndeplinite condiţiile generale cerute de lege la luarea oricărei măsuri preventive (art. 202 CPP), pe o durată de *cel mult 60 de zile*. Procedura prevăzută de lege pentru luarea acestei măsuri prezintă numeroase similitudini cu cea de luare a măsurii reţinerii de către procuror, anume:

a) procurorul, din oficiu sau la sesizarea făcută de organul de cercetare penală prin referat, poate aprecia că se impune luarea măsurii controlului judiciar;

b) înainte de a dispune luarea măsurii, are obligaţia de a-l *cita* pe inculpatul aflat în stare de libertate ori de a dispune *aducerea* inculpatului aflat în stare de reţinere. Întrucât din interpretarea dispoziţiilor art. 212 CPP ar rezulta că audierea inculpatului anterior luării măsurii este obligatorie (prin urmare, acelaşi caracter obligatoriu l-ar prezenta şi aducerea acestuia la sediul organului judiciar), prezenţa inculpatului aflat în libertate în faţa procurorului ar putea fi asigurată şi prin aducerea cu mandat emis în condiţiile legii (art. 265 CPP), de către procuror sau, după caz, de către judecătorul de drepturi şi libertăţi;

c) odată ajuns la sediul organului judiciar, inculpatul se impune a fi *audiat* de procuror (în măsura în care inculpatul doreşte să facă declaraţii, neprevalându-se de dreptul la tăcere). Audierea se impune a fi făcută, în mod obligatoriu, în prezenţa unui apărător ales sau din oficiu. *Asistenţa juridică este*, aşadar, *obligatorie* pentru derularea acestei proceduri, chiar dacă nu ne-am afla în una dintre situaţiile reglementate de art. 90 lit. a) sau b) CPP în care asistenţa să fi fost obligatorie pe durata întregii faze de urmărire penală[2].

Pentru asigurarea dreptului la apărare, potrivit art. 212 alin. (3) CPP, procurorul trebuie să aplice regulile procedurale stabilite de art. 209 alin. (6)-(9) din acelaşi cod, anume:

– să aducă la cunoştinţa inculpatului dreptul de a fi asistat juridic şi dreptul de a nu face declaraţii (cu excepţia furnizării datelor care să permită stabilirea identităţii sale), atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa;

– să permită inculpatului să îşi notifice personal apărătorul ales despre necesitatea prezenţei sale la sediul organului judiciar sau să răspundă pozitiv solicitării inculpatului ca organul judiciar să notifice acest apărător; refuzul de a-i permite inculpatului de a face personal încunoştinţarea trebuie să fie determinat de motive temeinice, indicate în procesul-verbal ce consemnează maniera de realizare a acestei încunoştinţări;

– să aştepte sosirea apărătorului ales, pentru un interval rezonabil de 2 ore de la încunoştinţare, în lipsa prezentării procedura urmând a fi derulată cu asigurarea asistenţei juridice de către un apărător desemnat din oficiu[3];

---

[1] Măsura trebuie să fie, totodată, *proporţională* cu gravitatea acuzaţiei aduse persoanei respective, adică să existe un just echilibru între restrângerea drepturilor inculpatului (determinate de luarea măsurii controlului judiciar) şi interesul statului de a asigura buna desfăşurare a instrucţiei penale ori pentru a prezerva siguranţa publică.

[2] Prin urmare, putem avea situaţii în care procurorul să dispună desemnarea unui avocat din oficiu pentru inculpat doar pentru parcurgea procedurii de luare a măsurii preventive, fără ca alte acte procedurale, anterioare sau ulterioare acestei proceduri, să necesite asistenţă juridică obligatorie.

[3] În caz de prezentare ulterioară a apărătorului ales, delegaţia apărătorului din oficiu va înceta la prezentarea acestui avocat ales, conform art. 91 alin. (4) CPP.

– în asigurarea unei apărări efective, procurorul trebuie să asigure inculpatului condițiile necesare pentru a putea discuta *direct* cu apărătorul său, *în condiții de confidențialitate*;

– cu prilejul audierii, inculpatului trebuie să i se aducă la cunoștință, *în limba pe care o înțelege*, infracțiunea de care este suspectat și motivele pentru care apreciază procurorul că se impune luarea măsurii preventive. Astfel, declarația sa va purta atât asupra acuzațiilor aduse, cât și asupra motivelor ce ar putea determina luarea măsurii preventive.

Așa cum este concepută procedura de luare a măsurii preventive a controlului judiciar de către procuror în cursul urmăririi penale, am putea spune că, la momentul aducerii inculpatului la sediul organului judiciar, procurorul este deja convins despre necesitatea de a se dispune respectiva măsură preventivă. Audierea inculpatului înainte ca procurorul să dispună efectiv, prin ordonanță, luarea măsurii are rolul de a-i permite acestuia să facă apărări, să încerce să convingă procurorul să nu ia măsura preventivă[1], iar procurorului i-ar permite o evaluare a necesității și oportunității dispunerii măsurii, uneori această audiere putând reprezenta prima întâlnire a procurorului cu inculpatul din cursul anchetei penale[2];

d) după audierea inculpatului, dacă acesta a dorit să dea declarații, procurorul poate dispune, dacă apreciază în continuare ca fiind necesar, luarea măsurii controlului judiciar, *prin ordonanță motivată*.

Ordonanța trebuie să fie motivată și să cuprindă, pe lângă mențiunile generale de la art. 286 alin. (2) CPP[3], *motivele de fapt și de drept* ce au determinat luarea măsurii, precum și *conținutul concret al acesteia*, însemnând menționarea expresă a obligațiilor pe care inculpatul trebuie să le respecte pe durata cât măsura preventivă este în vigoare. Întrucât ordonanța trebuie *comunicată* – în mod obligatoriu – atât inculpatului (un exemplar original), cât și organelor cu atribuții în supravegherea executării obligațiilor impuse prin luarea măsurii (în copie), în afara acestor obligații sunt inserate o serie de *date necesare pentru punerea în executare și supravegherea executării* măsurii, respectiv atenționarea inculpatului cu privire la conduita de urmat după luarea ei. Astfel, pentru inculpat, în cuprinsul ordonanței respective sunt prevăzute consecințele derivând din eventuala încălcare *cu rea-credință* a obligațiilor impuse, consecințe ce constau în posibilitatea de a se înlocui măsura preventivă a controlului judiciar cu o măsură preventivă privativă de libertate: arestul la domiciliu sau arestarea preventivă.

Prin ordonanță, organul judiciar trebuie *să desemneze* și instituția, organul sau autoritatea care va supraveghea respectarea de către inculpat a obligațiilor impuse.

---

[1] Procurorul putând, teoretic, după audierea inculpatului, să se răzgândească și să nu mai dispună luarea acestei măsuri ori să îl determine la impunerea anumitor obligații și restricții drept conținut al măsurii preventive.

[2] Deși organul de cercetare penală sau procurorul este cel care dispune continuarea urmăririi penale față de suspect, iar procurorul este cel care are competența de a pune în mișcare acțiunea penală, aducerea la cunoștință a acestor calități, respectiv solicitarea unor declarații se pot efectua procedural doar de către organul de cercetare penală (direct, în măsura în care efectuează cercetarea penală, ori prin delegare, atunci când competența de instrumentare a cauzei aparține exclusiv procurorului).

[3] Conform art. 286 alin. (2) CPP, „Ordonanța trebuie să cuprindă: a) denumirea parchetului și data emiterii; b) numele, prenumele și calitatea celui care o întocmește; c) fapta care face obiectul urmăririi penale, încadrarea juridică a acesteia și, după caz, datele privitoare la persoana suspectului sau inculpatului; d) obiectul actului sau măsurii procesuale ori, după caz, tipul soluției, precum și *motivele de fapt și de drept ale acestora* (s.n.); d[1]) atunci când este cazul, mențiunea căii de atac disponibile, cu arătarea termenului în care aceasta poate fi exercitată; e) date referitoare la măsurile asigurătorii, măsurile de siguranță cu caracter medical și măsurile preventive luate în cursul urmăririi; f) alte mențiuni prevăzute de lege; g) semnătura celui care a întocmit-o".

Comunicarea către inculpat a ordonanței de luare a măsurii preventive a controlului judiciar asigură că acesta a luat cunoștință atât de conținutul măsurii[1], cât și de motivele de fapt și de drept ce au determinat procurorul să o dispună și, astfel, să își exercite dreptul legal de a face plângere împotriva ei[2], dacă apreciază că este nelegală sau netemeinică.

224.4. Prelungirea măsurii controlului judiciar de către procuror. În cursul urmăririi penale, controlul judiciar poate fi prelungit de către procuror, prin ordonanță, dacă se mențin temeiurile care au determinat luarea măsurii sau au apărut temeiuri noi care să justifice prelungirea acestuia, fiecare prelungire neputând să depășească *60 de zile*.

Competența de a dispune prelungirea măsurii controlului judiciar aparține procurorului și în cazul în care măsura a fost luată de către judecătorul de drepturi și libertăți.

Pentru prelungirea măsurii controlului judiciar nu era prevăzută o procedură similară cu cea reglementată în cazul luării măsurii. Curtea Constituțională, sesizată cu o excepție de neconstituționalitate a art. 215[1] alin. (2) CPP, a admis-o[3] și a constatat că aceste dispoziții sunt constituționale în măsura în care prelungirea măsurii preventive a controlului judiciar se face cu aplicarea prevederilor art. 212 alin. (1) și (3) CPP. Ulterior, alin. (2) al art. 215[1] CPP a fost completat[4] în sensul celor decise de Curte, astfel încât *controlul judiciar poate fi prelungit de către procuror numai dacă se urmează aceeași procedură prevăzută de lege la luarea acestei măsuri preventive*, și anume cu citarea inculpatului aflat în stare de libertate sau aducerea inculpatului aflat în stare de reținere și numai după audierea acestuia. Ordonanța procurorului prin care s-a prelungit măsura controlului judiciar se comunică în aceeași zi inculpatului.

224.5. Calea de atac împotriva măsurii controlului judiciar dispuse sau prelungite de procuror. Dacă procurorul a dispus, în cursul urmăririi penale, luarea sau prelungirea măsurii controlului judiciar față de inculpat, legea permite exercitarea unei căi de atac împotriva acesteia *doar de către inculpat*, calea de atac fiind *plângerea*.

Plângerea împotriva luării sau prelungirii măsurii controlului judiciar prin ordonanța dispusă de procuror se poate formula în termen de *48 de ore*[5] de la comunicarea ordonanței către inculpat. Plângerea trebuie adresată *judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond*. Acestuia îi revine astfel competența de soluționare a căii de atac declarate de inculpat[6].

Plângerea se formulează *în scris* – în absența unei dispoziții exprese în acest sens, apreciem ca fiind singura modalitate în care inculpatul poate sesiza judecătorul de drepturi și libertăți. În ipoteza în care, din necunoaștere sau greșeală vădită, inculpatul ar adresa

---

[1] Comunicarea ordonanței permite acestuia, pe de o parte, respectarea cu bună-credință a obligațiilor, iar, pe de altă parte, cunoașterea organului, instituției sau autorității cu care trebuie să relaționeze în cursul executării măsurii.

[2] Termenul de formulare a plângerii curge de la momentul *comunicării* ordonanței.

[3] C.C.R., dec. nr. 614 din 4 octombrie 2016 (M. Of. nr. 962 din 28 noiembrie 2016).

[4] Prin O.U.G. nr. 14/2017, astfel cum a fost modificată prin Legea nr. 9/2017.

[5] Termenul de 48 de ore este un termen procedural și se calculează conform art. 269 alin. (2) CPP: „La calcularea termenelor pe ore sau pe zile nu se socotește ora sau ziua de la care începe să curgă termenul, nici ora sau ziua în care acesta se împlinește". Prorogarea legală de termen prevăzută de alin. (4) al aceluiași articol *nu este aplicabilă* în materia termenelor stabilite pe *ore*!

[6] Față de ipoteza în care se solicită luarea, de către judecătorul de drepturi și libertăți, a măsurii preventive a arestului la domiciliu ori a arestării preventive, competența teritorială de soluționare a plângerii în acest caz este restrânsă doar la judecătorul din cadrul instanței căreia i-ar reveni competența de a judeca fondul cauzei, nemaifiind prevăzută competența instanței egale în grad, dar în a cărei circumscripție se află *sediul unității de parchet* în care activează procurorul care efectuează sau care supraveghează urmărirea penală ori *locul unde s-a constatat săvârșirea infracțiunii* (și *locul de reținere*, dacă se propune arestarea preventivă).

plângerea direct procurorului, apreciem că acesta ar trebui să o trimită spre legală soluționare judecătorului competent (*pe cale administrativă*), termenul de declarare a căii de atac fiind apreciat în raport cu momentul ajungerii sesizării la organul necompetent, fiind vorba despre un alt caz de prorogare legală de termen[1].

Față de procedura de înregistrare și soluționare a căii de atac a contestației formulate împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi și libertăți dispune asupra unor măsuri preventive în cursul urmăririi penale, în procedura plângerii nu se prevăd un termen în care procurorul trebuie să înainteze dosarul cauzei către judecătorul de drepturi și libertăți, nici vreun termen procedural în interiorul căruia trebuie să fie soluționată plângerea. Referitor la acest din urmă termen, prin Decizia nr. 17 din 17 ianuarie 2017[2], Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 213 alin. (2) CPP sunt constituționale în măsura în care soluționarea plângerii împotriva ordonanței procurorului prin care s-a luat măsura controlului judiciar se face cu aplicarea prevederilor art. 204 alin. (4) din același cod. Curtea a reținut că, în cazul formulării unei plângeri împotriva măsurii controlului judiciar, în cursul urmăririi penale, legiuitorul nu a reglementat un termen cert de soluționare a acesteia, așa cum a reglementat în cazul soluționării contestației împotriva încheierii prin care se dispune asupra măsurii controlului judiciar de către judecător (fie el judecător de drepturi și libertăți, de cameră preliminară sau instanță de judecată). Prin modul cum a înțeles să reglementeze soluționarea plângerii împotriva luării/prelungirii măsurii preventive a controlului judiciar, legiuitorul a introdus un element de incertitudine, de natură să pună în discuție însăși efectivitatea acestei căi de atac, ceea ce contravine prevederilor art. 21 din Constituție. Prin urmare, plângerea se va soluționa de către judecătorul de drepturi și libertăți *în termen de 5 zile de la înregistrare*.

Pentru soluționarea căii de atac, judecătorul de drepturi și libertăți trebuie să asigure *citarea inculpatului petent, prezența apărătorului* ales sau din oficiu (asistența juridică în cursul acestei proceduri este obligatorie), precum și *participarea procurorului*. Soluționarea plângerii se face *în camera de consiliu*, așadar, în condiții de nepublicitate.

Pentru soluționarea plângerii se impune ca inculpatul să fi fost *legal citat*, fie că este prezent, fie că lipsește, justificat sau nejustificat[3]. Dacă la luarea măsurii inculpatul putea să fi fost în stare de reținere (astfel încât procurorul să fi dispus aducerea lui din centrul de reținere și arestare preventivă), cu siguranță până la formularea, înregistrarea și fixarea termenului de soluționare a plângerii ar fi expirat cele 24 de ore ale privării de libertate. De aceea, nefiind privat de libertate, inculpatul are facultatea de a se prezenta sau nu la judecătorul de drepturi și libertăți.

În ipoteza în care inculpatul este prezent, judecătorul de drepturi și libertăți trebuie *să îl asculte* pe acesta. Deși în descrierea altor proceduri în fața judecătorului de drepturi și libertăți, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanței de judecată legiuitorul folosește expresia de *audiere* a inculpatului, în acest caz textul face referire la *„ascultarea"* lui. Apreciem că suntem în prezența unor acte cu valoare juridică și finalitate distinctă.

[1] Conform art. 270 alin. (2) CPP, „Dacă un act care trebuia făcut într-un anumit termen a fost comunicat sau transmis, din necunoaștere ori dintr-o greșeală vădită a expeditorului, înainte de expirarea termenului, unui organ judiciar care nu are competență, se consideră că a fost depus în termen, chiar dacă actul ajunge la organul judiciar competent după expirarea termenului fixat".

[2] M. Of. nr. 261 din 13 aprilie 2017.

[3] Pe de altă parte, ordonanța de luare a măsurii preventive a controlului judiciar fiind executorie din momentul emiterii, lipsa nemotivată a inculpatului la chemarea organului judiciar ar putea constitui o încălcare cu rea-credință a obligației instituite de art. 215 alin. (1) lit. a) CPP, obligație de care inculpatul luase cunoștință, câtă vreme, în termen de 48 de ore de la *comunicarea ordonanței*, a formulat plângere împotriva acesteia.

„Ascultarea" este doar o condiție de procedibilitate, iar „audierea" reprezintă procedeul probatoriu prin care se obține declarația ca mijloc de probă. În concret, audierea presupune și acordarea cuvântului asupra situației de fapt, pe când ascultarea presupune numai acordarea cuvântului asupra motivelor care fundamentează cererea formulată, fără a se face declarații asupra situației de fapt.

Prin urmare, în măsura în care inculpatul este prezent, judecătorul de drepturi și libertăți, cu respectarea dispozițiilor art. 109-110 CPP, după aducerea la cunoștință a drepturilor procesuale, va proceda la ascultarea acestuia cu privire la motivele plângerii formulate, în măsura în care inculpatul nu va uza de dreptul la tăcere.

Asupra plângerii judecătorul se va pronunța *în camera de consiliu, prin încheiere*; *soluțiile* ce pot fi adoptate de judecătorul de drepturi și libertăți sunt de respingere a plângerii (ca inadmisibilă, tardivă ori neîntemeiată), de admitere și revocare a măsurii preventive, dacă s-ar constata că aceasta a fost luată cu încălcarea prevederilor legale sau de admitere a plângerii și de modificare a obligațiilor din conținutul controlului judiciar.

Analizând dispozițiile art. 213 CPP, constatăm că, de fapt, acesta nu redă de o manieră exhaustivă soluțiile ce pot fi dispuse de judecătorul de drepturi și libertăți chemat să soluționeze plângerea formulată de inculpat. Mai mult, denumirea marginală [„Calea de atac *împotriva măsurii controlului judiciar* dispuse de procuror" (s.n.)] nu este în afara oricărei critici, întrucât calea de atac se exercită *împotriva ordonanței procurorului* prin care se dispune luarea sau prelungirea măsurii, nu împotriva măsurii procesuale, iar ipoteza *revocării măsurii preventive* sau a modificării obligațiilor din conținutul controlului judiciar este consecința admiterii plângerii și desființării ordonanței împotriva căreia s-a formulat calea de atac.

Soluția de admitere a plângerii formulate de inculpat fără a avea drept consecință *revocarea* măsurii, ci doar *modificarea conținutului* controlului judiciar, vizează *atenuarea obligațiilor impuse* [cele pe care procurorul sau judecătorul are dreptul de a le individualiza și asupra cărora poate dispune (facultativ) – de exemplu, extinderea limitei teritoriale pe care inculpatul nu are voie să o depășească, conform art. 215 alin. (2) lit. a) CPP, de la teritoriul unei localități la teritoriul României] sau chiar *înlăturarea ca fiind excesive*, nenecesare îndeplinirii scopului urmărit prin luarea măsurii a unora dintre obligațiile ce pot fi dispuse *facultativ* conform art. 215 alin. (2) CPP. Judecătorul de drepturi și libertăți, verificând *condițiile de luare sau de prelungire a măsurii*, verifică și întrunirea cerinței proporționalității și a necesității (inclusiv prin prisma obligațiilor ce au fost dispuse).

După pronunțarea soluției, dosarul cauzei pus la dispoziția judecătorului de drepturi și libertăți de către procuror (dosarul original sau copii certificate după actele acestuia) *se restituie* organului de urmărire penală în maximum 48 de ore, termenul procedural astfel stabilit fiind unul de recomandare și urmărind ca prin soluționarea căii de atac să fie afectată de o manieră redusă celeritatea procesului penal.

Potrivit art. 204 CPP, încheierile prin care se dispune asupra măsurilor preventive în cursul urmăririi penale sunt supuse căii de atac a contestației, în termen de 48 de ore de la pronunțare pentru cei prezenți, respectiv de la comunicare pentru cei lipsă. Prin excepție, potrivit art. 213 alin. (6^1) CPP, *încheierea pronunțată în soluționarea acestei plângeri de către judecătorul de drepturi și libertăți este definitivă*, fără posibilitatea de a se exercita vreo altă cale de atac (fără posibilitatea de a se formula contestație împotriva acesteia, o astfel de contestație urmând a fi respinsă ca *inadmisibilă*). Argumentele avute în vedere

la introducerea acestui text prin O.U.G. nr. 18/2016[1] au fost în primul rând faptul că încheierea pronunțată de judecătorul de drepturi și libertăți potrivit art. 213 CPP este o hotărâre pronunțată *deja în soluționarea unei căi de atac* (calea de atac a *plângerii*), iar în Codul de procedură penală (spre deosebire de cel anterior) nu au fost reglementate alte situații în care calea de atac să cunoască două grade distincte; chiar și în cazul măsurilor preventive mai grave (de exemplu, în materia arestării preventive), legea a recunoscut posibilitatea exercitării *unei singure căi de atac* împotriva actului prin care organul judiciar a dispus luarea măsurii.

224.6. Luarea și menținerea măsurii controlului judiciar în procedura de cameră preliminară, respectiv în faza de judecată. După declanșarea *procedurii de cameră preliminară* prin emiterea rechizitoriului în cauză și sesizarea instanței competente, asupra tuturor măsurilor preventive – inclusiv asupra controlului judiciar – este competent a se pronunța judecătorul de cameră preliminară învestit cu soluționarea acestei proceduri.

Prin urmare, în cursul procedurii de cameră preliminară, *judecătorul de cameră preliminară* poate dispune, la cerere sau din oficiu, luarea acestei măsuri preventive, pe o durată de *maximum 60 de zile*.

În privința *cererii*, ea trebuie să fie *motivată*, iar titular nu poate fi decât *procurorul*. Solicitarea de a dispune luarea măsurii controlului judiciar poate fi făcută chiar de procurorul de caz *în cuprinsul rechizitoriului* înaintat instanței, actul de sesizare putând conține și propunerea de luare a unei măsuri preventive[2]. O altă modalitate vizează situația în care procurorul (cel desemnat pentru a susține poziția parchetului în respectiva procedură de cameră preliminară, parchet ce a emis rechizitoriul în cauză prin procurorul de caz) solicită în scris (dar *distinct de rechizitoriu*) luarea acestei măsuri preventive față de inculpat. Actul procedural prin care se solicită, ulterior emiterii rechizitoriului, luarea față de inculpat a măsurii controlului judiciar poate fi o „cerere" sau o „propunere", denumirea solicitării scrise astfel formulate neavând nicio înrâurire asupra validității sesizării judecătorului de cameră preliminară.

Așa cum menționam anterior, judecătorul de cameră preliminară se poate și *autosesiza* (sesizare din oficiu) în vederea luării măsurii preventive; fiind vorba despre o autosesizare, apreciem că ea se impune a fi consemnată într-o *încheiere de ședință distinctă*, în baza căreia magistratul judecător va putea dispune fixarea termenului pentru discutarea sesizării, termen pentru care se impun citarea inculpatului, asigurarea prezenței unui apărător ales sau din oficiu al acestuia (asistența juridică este obligatorie), precum și înștiințarea procurorului pentru a putea fi prezent și a participa la soluționarea cererii sau sesizării din oficiu.

În schimb, prezența inculpatului nu este obligatorie la luarea măsurii (el putând lipsi, motivat sau nemotivat), judecătorul de cameră preliminară astfel învestit putând dispune asupra luării măsurii preventive chiar și în absența acestuia. Atunci când inculpatul este prezent la termenul fixat, judecătorul are obligația de a verifica în ce măsură inculpatul dorește să dea declarație (cu comunicarea prealabilă a drepturilor procesuale, cu aducerea în prealabil la cunoștința sa a faptelor de care este acuzat și a dreptului de a păstra tăcerea), dacă nu cumva se folosește de dreptul la tăcere.

[1] În același sens, I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 25/2015 (M. Of. nr. 46 din 20 ianuarie 2016), pronunțată anterior introducerii alin. (6¹) prin O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Conform art. 330 CPP, „Când procurorul dispune trimiterea în judecată a inculpatului, rechizitoriul poate să cuprindă și propunerea de *luare*, menținere, revocare sau de *înlocuire a unei măsuri preventive* ori a unei măsuri asigurătorii" (s.n.).

Ca urmare a argumentelor expuse în Decizia nr. 437 din 22 iunie 2017 a Curții Constituționale, anterior menționată, apreciem că luarea măsurii preventive în procedura de cameră preliminară poate fi dispusă atât în soluționarea camerei preliminare de către un judecător de la instanța de fond, cât și, ulterior, pe durata soluționării contestației împotriva încheierii de începere a judecății, de către același judecător.

Luarea măsurii de către judecătorul de cameră preliminară se dispune *prin încheiere motivată*, ce trebuie să conțină, între altele, și motivele de fapt și de drept ce au condus la această soluție.

Împotriva încheierii procurorul și inculpatul pot declara calea de atac a *contestației* [conform art. 205 alin. (1) și (2) CPP], care însă *nu suspendă punerea în executare de îndată* a obligațiilor stabilite de judecătorul de cameră preliminară și care se soluționează conform dispozițiilor prevăzute de art. 205 CPP.

În ceea ce privește luarea măsurii preventive a controlului judiciar *în faza de judecată*, regulile procedurale sunt similare celor existente pentru luarea aceleiași măsuri în faza de cameră preliminară; una dintre diferențe ar putea-o constitui condițiile privind *publicitatea ședinței* de judecată în cadrul căreia se pune în discuție luarea măsurii preventive a controlului judiciar.

Astfel, dacă pentru faza de cameră preliminară procedura în fața judecătorului se desfășoară în camera de consiliu (lipsă de publicitate), în faza de judecată, procedura se desfășoară în ședința de judecată sau ședințele de judecată ce se desfășoară în mod curent pentru soluționarea cauzei, pentru care regula este caracterul public, iar excepția este lipsa de publicitate. Caracterul nepublic al ședinței de judecată (în cadrul căreia, între altele, se discută luarea măsurii preventive a controlului judiciar) poate fi determinat în baza unor dispoziții legale exprese cu caracter derogatoriu[1], fie prin declararea ședinței (sau a restului fazei de judecată) ca fiind nepublică.

De asemenea, în cadrul fazei de judecată, propunerea de luare a măsurii preventive din partea procurorului nu mai poate fi făcută prin rechizitoriu (ci doar *prin cerere separată*, care ar putea fi făcută *și oral*, în cursul ședinței de judecată), întrucât trimiterea dosarului completului învestit cu soluționarea fondului are la bază încheierea prin care judecătorul de cameră preliminară dispune începerea judecății.

Luarea măsurii controlului judiciar poate fi dispusă atât de instanța învestită cu soluționarea fondului, cât și de instanța de apel, procedura de urmat fiind aceeași.

Așa cum menționam anterior, măsura controlului judiciar dispusă în cursul urmăririi penale (de către procuror sau, după caz, de judecătorul de drepturi și libertăți) se impune a fi *verificată* sub aspectul legalității și temeiniciei la primirea dosarului în camera preliminară (art. 207 CPP), precum și, ulterior, la primirea dosarului la judecătorul de scaun (art. 208 CPP), pentru a se decide dacă se impune menținerea sau nu a acesteia. Totodată, în tot cursul procedurii de cameră preliminară și al judecății, judecătorul de cameră preliminară sau instanța *verifică*, din oficiu, periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea măsurii controlului judiciar ori a controlului judiciar pe cauțiune sau dacă au apărut temeiuri noi, care să justifice menținerea acestei măsuri. Neefectuarea, în termenul prevăzut de lege, a acestor verificări are drept consecință *încetarea de drept*

[1] Dispoziții derogatorii întâlnim, de exemplu, în art. 24 alin. (1) din Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane („Ședințele de judecată în cauzele privind infracțiunea de trafic de minori, prevăzută de art. 211 din Codul penal, și de pornografie infantilă, prevăzută de art. 374 din Codul penal, sunt nepublice") ori cele din art. 509 alin. (2) teza I CPP privind judecata în cauzele cu inculpați minori („Ședința de judecată este nepublică").

a măsurii preventive, conform celor statuate prin Decizia nr. VII/2006 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secțiile Unite[1], în soluționarea unui recurs în interesul legii, soluție care, în opinia noastră, își păstrează aplicabilitatea.

225. Conținutul controlului judiciar. Controlul instituit de organul judiciar vizează atingerea unui scop bine determinat – acela al asigurării bunei desfășurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârșirii unei alte infracțiuni. Acest scop se consideră că poate fi atins prin impunerea unui set de *obligații* (pozitive) și, uneori, a unor *interdicții* inculpatului aflat în cursul procedurilor judiciare, tocmai pentru ca organul judiciar să poată controla, într-o anumită măsură, conduita acestuia.

În reglementarea conținutului controlului judiciar [art. 215 alin. (1) și (2) CPP], legiuitorul a instituit, mai întâi, un set de obligații ce *trebuie dispuse* de organul judiciar la luarea măsurii, fără posibilitatea de a le cenzura, obligații inerente oricărui control judiciar dispus (indiferent de infracțiunile comise, indiferent de persoana inculpatului) – este vorba despre cele trei obligații *„de a face"* impuse inculpatului prin dispozițiile art. 215 alin. (1) CPP. În afara acestora, legiuitorul a mai reglementat un set de obligații (în majoritatea lor obligații *„de a nu face"* – interdicții) asupra cărora s-a lăsat organului judiciar *facultatea* de a decide dacă sunt necesare și proporționale și, în consecință, de a le aplica sau nu, pentru unele dintre ele fiind necesară și individualizarea sub aspectul întinderii obligației sau interdicției.

În această manieră, măsura controlului judiciar poate fi individualizată pentru a răspunde cât mai bine scopului definit de art. 202 alin. (1) CPP, în raport cu datele legate de faptă și făptuitor care conturează starea de pericol ce necesită instituirea acestei măsuri preventive.

Obligațiile ce se impun a fi dispuse în cazul oricărei măsuri preventive a controlului judiciar (cu *dispunere obligatorie* de către organul judiciar) sunt cele reglementate de art. 215 alin. (1) CPP, anume:

a) *Să se prezinte la organul de urmărire penală, la judecătorul de cameră preliminară sau la instanța de judecată ori de câte ori este chemat.* Chemarea inculpatului în fața organului judiciar poate fi făcută prin procedura citării[2], iar obligația inculpatului supus acestei măsuri preventive rămâne în vigoare indiferent de maniera de citare și indiferent de scopul chemării în fața organului judiciar, de intervalul scurs de la data chemării precedente. Prezentarea în fața organului judiciar constituie o *obligație cu caracter personal*, nefiind îndeplinită prin prezentarea unui reprezentant convențional, inclusiv a unui apărător.

Obligația de prezentare apreciem că vizează chemarea în fața organului judiciar *cu atribuții în soluționarea cauzei în care inculpatul este cercetat*, chemarea în fața altor asemenea organe (în ipoteza inculpatului cercetat în mai multe dosare penale) neputând face, în opinia noastră, obiect al unor obligații într-o măsură preventivă dispusă într-o altă cauză penală.

În ipoteza în care, fiind legal înștiințat, inculpatul *nu poate da curs chemării din motive neimputabile*, se impune să înștiințeze despre acest lucru organul judiciar, alăturând, atunci când este cazul, justificările care atestă imposibilitatea. *Refuzul inculpatului de prezentare*, cu rea-credință, poate conduce la *înlocuirea măsurii preventive cu una mai aspră*. Totodată, neprezentarea inculpatului poate determina organul judiciar să dispună aducerea lui în temeiul unui *mandat de aducere*.

---

[1] A se vedea *supra*, partea generală, nr. 219.6.

[2] Conform art. 257 alin. (1) CPP, „Chemarea unei persoane în fața organului de urmărire penală sau a instanței de judecată se face *prin citație scrisă*. Citarea se poate face și *prin notă telefonică sau telegrafică*, încheindu-se în acest sens un proces-verbal" (s.n.).

Impunerea acestei obligații a fost circumscrisă scopului de a se asigura buna desfășurare a procesului penal – atât prin prezentarea inculpatului în fața organului judiciar, cât și prin celeritatea derulării procedurilor –, precum și de a se împiedica sustragerea inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată.

b) *Să informeze de îndată organul judiciar care a dispus măsura sau în fața căruia se află cauza cu privire la schimbarea locuinței.* Față de măsura preventivă a liberării sub control judiciar din vechiul cod, unde inculpatul nu avea dreptul de a-și schimba locuința fără încuviințarea organului judiciar, în conținutul noii măsuri preventive s-a prevăzut *doar obligația de încunoștințare a organului judiciar despre această modificare*, inculpatul nefiind cu nimic restricționat – în absența altor obligații contrare de a-și alege locația noii locuințe (de exemplu, limitarea ar putea veni din obligația de a nu părăsi o anumită limită teritorială, ceea ce implică, *de facto*, și imposibilitatea de a-și schimba locuința cu una situată în afara ariei stabilite în cadrul măsurii controlului judiciar).

Înștiințarea trebuie făcută *de îndată*, fără ca legea să stabilească un termen maxim. Respectarea îndeplinirii de îndată a obligației va fi analizată în raport de posibilitățile concrete pe care inculpatul le-a avut la dispoziție, după schimbarea locuinței, pentru a face această notificare. Menționăm că notificarea poate fi făcută verbal sau în scris, personal sau prin reprezentant, dar trebuie *să fie adresată organului judiciar ce a dispus măsura*, și *nu* organului judiciar desemnat cu supravegherea obligațiilor impuse.

De asemenea, legiuitorul folosește noțiunea de *locuință*, înțelegându-se imobilul în care locuiește efectiv inculpatul, indiferent dacă ea coincide sau nu cu *domiciliul* arătat în actul de identitate, indiferent dacă inculpatul locuiește sau nu cu forme legale în acel imobil.

Impunerea acestei obligații urmărește cunoașterea de către organul judiciar ce a dispus măsura a locuinței unde inculpatul poate fi găsit și citat (de unde ar putea fi adus cu mandat), astfel încât să se poată realiza în mod corect procedura de citare cu acesta, să fie informat despre chemările în fața organului judiciar și să se verifice, astfel, buna sau reaua sa credință în cazul neprezentării la chemarea făcută. În plus, prin obligația de înștiințare, se evită sustragerea *de facto* a inculpatului de la procedura judiciară prin schimbarea adresei unde locuiește efectiv (fie că este în aceeași localitate, fie în alta), mai ales atunci când schimbarea adresei nu este însoțită de îndeplinirea formalităților prevăzute de lege privitoare la schimbarea domiciliului sau schimbarea reședinței, iar organul judiciar nu poate afla noua locuință accesând evidențele deținute de autoritățile statului.

Suplimentar, chiar în absența unei prevederi exprese în Codul de procedură penală, schimbarea locuinței inculpatului poate obliga organul judiciar să dispună *schimbarea instituției*, organului sau autorității inițial desemnate cu supravegherea executării măsurilor dispuse, potrivit dispozițiilor art. 215 alin. (4) CPP.

c) *Să se prezinte la organul de poliție*[1] *desemnat cu supravegherea sa de către organul judiciar care a dispus măsura, conform programului de supraveghere întocmit de organul de poliție sau ori de câte ori este chemat.* Conform art. 82 alin. (3) din Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, după comunicarea – către

[1] Potrivit art. 82 alin. (1) teza I din Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013), „Organul judiciar care a dispus controlul judiciar trimite o copie de pe ordonanța sau încheierea prin care a luat această măsură *secției de poliție în raza căreia domiciliază sau locuiește persoana în cauză*, precum și, dacă este cazul, celorlalte instituții abilitate potrivit art. 83 să supravegheze respectarea obligațiilor impuse" (s.n.).

secția de poliție competentă – a unei copii după actul prin care se dispune luarea măsurii, organul de poliție procedează de îndată la *stabilirea programului de supraveghere* și cheamă persoana aflată sub control judiciar, pentru a-i aduce la cunoștință acest program.

Astfel, după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală, la nivelul Poliției Române, în cadrul Direcției de Investigații Criminale (și al structurilor teritoriale ale acestora), au fost create structuri speciale destinate exercitării supravegherii menționate (având și alte atribuții), anume *Birourile de supravegheri judiciare*. Totodată, a fost dezvoltat la nivelul Poliției Române și un *program informatic* în care au fost incluse toate persoanele împotriva cărora instanțele au luat măsuri restrictive, neprivative de libertate[1].

Stabilirea conținutului programului (numărul prezentărilor săptămânale în fața acestuia, orele de prezentare) revine organului de poliție potrivit normelor interne, nefiind fixat de către organul judiciar prin actul prin care se dispune luarea măsurii preventive. După stabilirea programului, acesta se comunică de către organul de poliție inculpatului față de care s-a luat măsura preventivă, încheindu-se în acest sens un proces-verbal.

Deși controlul judiciar intră în vigoare din momentul emiterii dispoziției organului judiciar (cu toate obligațiile și interdicțiile aferente impuse inculpatului), abia din momentul comunicării conținutului măsurii către inculpat se poate aprecia dacă acesta își îndeplinește cu bună-credință obligațiile.

Prezentarea periodică a inculpatului în fața organului de poliție în a cărui rază teritorială locuiește sau domiciliază (de regulă, o dată sau de două ori pe săptămână) permite organului desemnat cu supravegherea *să mențină un control asupra conduitei inculpatului*, asupra prezenței acestuia în localitatea de reședință; din perspectiva inculpatului, apreciem că prezentarea periodică produce efecte cu precădere în privința conștientizării în plan psihic, în mod constant, asupra faptului că organul judiciar îi supraveghează conduita, că are în continuare statutul unei persoane acuzate de comiterea unei infracțiuni și despre care se apreciază că generează un pericol potențial asupra bunei desfășurări a procesului penal în care este acuzat, că, în acest fel, trebuie să manifeste o bună conduită pentru a nu risca aplicarea unei măsuri preventive mai severe.

Prezentarea în fața organului judiciar, la datele stabilite conform programului, se consemnează în scris sub semnătura atât a inculpatului, cât și a lucrătorului de poliție desemnat cu supravegherea.

Obligațiile ce pot fi dispuse, suplimentar, în luarea măsurii preventive a controlului judiciar (cu *dispunere facultativă* de către organul judiciar) sunt cele reglementate de art. 215 alin. (2) CPP, anume:

a) *Să nu depășească o anumită limită teritorială, fixată de organul judiciar, decât cu încuviințarea prealabilă a acestuia.* În mod uzual, atunci când organele judiciare dispun aplicarea acestei restricții în cadrul controlului judiciar, dispun interdicția de a părăsi țara sau interdicția de a părăsi localitatea în care persoana locuiește. Nimic nu împiedică însă ca organul judiciar să individualizeze această interdicție în funcție de particularitățile cauzei și ale inculpatului, putând, de pildă, să dispună restricționarea libertății de mișcare la o anumită arie din cuprinsul localității (determinată de anumite străzi) ori la nivelul mai multor localități ale unui județ sau al mai multor județe. Este important însă ca limita teritorială să poată fi ușor identificabilă de către inculpat, astfel încât acesta, în mod conștient, să poată respecta obligația impusă.

[1] A se vedea http://www.mediafax.ro/social/cinci-sute-de-politisti-mobilizati-pentru-birourile-de-supraveghere-judiciara-12064561, accesat la 11 august 2014.

Interdicția astfel dispusă nu este absolută, ci este una *sub condiție* – aceea a unei aprobări care trebuie să fie anterioară, în sensul că inculpatul nu poate depăși limita teritorială fixată *decât* în măsura în care, anterior, i s-a aprobat, motivat, solicitarea sa de a o depăși.

Interdicția *nu se aplică* în cazul în care, conform art. 215 alin. (1) lit. a) CPP, inculpatul a fost chemat în fața organului judiciar, iar sediul acestuia se află situat în afara limitei teritoriale impuse; în acest caz, „încuviințarea" depășirii limitei teritoriale fixate este subînțeleasă de dispunerea citării inculpatului.

b) *Să nu se deplaseze în locuri anume stabilite de organul judiciar sau să se deplaseze doar în locurile stabilite de acesta.* Interdicția vizează un alt aspect al limitării libertății de deplasare, complementară, de regulă, celei prevăzute la lit. a). Scopul ei ar putea fi, de exemplu, de a interzice inculpatului accesul la anumite locații sau/și interacțiunea cu anumite categorii (generice, nedeterminate) de persoane care frecventează astfel de locații, apreciindu-se că interacțiunea ar putea determina sau stimula un comportament inadecvat al inculpatului, similar sau nu celui ce a favorizat comiterea faptelor de care este acuzat. Astfel, apreciem că inculpatului i s-ar putea interzice deplasarea la manifestări ce presupun participarea unui număr mare de persoane (manifestări nepublice, cu caracter privat) ori prezența în localuri tip club sau discotecă, accesul în locații tip internet café ș.a. Locațiile pot fi identificate generic sau pot fi identificate în concret, prin indicarea adresei acestora.

c) *Să poarte permanent un sistem electronic de supraveghere.* Posibilitatea de a impune inculpatului purtarea unui sistem electronic de supraveghere, ca reglementare, *nu are caracter de noutate*, fiind prevăzută și în vechiul Cod de procedură penală începând cu anul 2007; obligația (cu dispunere facultativă) a fost introdusă prin O.U.G. nr. 60/2006 cu referire la conținutul măsurilor preventive a obligării de a nu părăsi țara, a obligării de a nu părăsi localitatea, a liberării sub control judiciar (simplu sau pe cauțiune), precum și în ipoteza amânării sau întreruperii executării pedepsei. Din păcate, deși intrate în vigoare la data de 1 iulie 2007, timp de aproape 7 ani, până la ieșirea din vigoare a vechiului Cod de procedură penală, măsura a fost inaplicabilă, întrucât nu a fost reglementată, prin lege specială, modalitatea de dotare cu astfel de echipamente ori modalitatea de executare a acestei obligații.

Nici noul Cod de procedură penală – adoptat încă din anul 2010, intrat în vigoare 4 ani mai târziu – nu pare să fi rezervat o soartă mai bună acestei modalități tehnice de supraveghere a persoanei, întrucât, deși există reglementată procedural posibilitatea de a se dispune o astfel de măsură[1], nu au fost luate celalalt măsuri financiare și administrative necesare pentru ca ea să poată fi pusă în practică.

Măsura supravegherii electronice a deplasării unei persoane a fost introdusă pentru prima dată în Statele Unite în anul 1983, iar ulterior a fost adoptată în Canada, China și în alte legislații, inclusiv în unele state europene: Marea Britanie, Olanda, Suedia, Germania, Franța, Belgia; procedura ar consta în obligarea celui față de care a fost dispusă supraveghea de a purta o brățară (la gleznă sau la mână) care are atașat un dispozitiv electronic ce permite transmiterea constantă a unor semnale radio către un receptor situat într-un centru de supraveghere al organului desemnat cu supravegherea. De asemenea, dispozitivul permite atât notificarea imediată a centrului de control cu privire la depășirea unei anumite arii

[1] Obligarea de a purta un sistem electronic de supraveghere poate fi impusă atât în cadrul unor măsuri preventive (controlul judiciar, controlul judiciar pe cauțiune, arestul la domiciliu), cât și pentru supravegherea conduitei celui față de care s-a dispus supravegherea după acordarea liberării condiționate.

teritoriale anterior fixate, cât și alertarea purtătorului dispozitivului cu privire la încălcarea perimetrului stabilit.

În acest fel, măsura controlului judiciar în privința respectării obligației de a nu depăși anumite limite teritoriale sau de a nu se afla în anumite locații (ori de a se afla doar în anumite locații) ar putea fi efectiv și permanent supravegheată.

d) *Să nu revină în locuința familiei, să nu se apropie de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia, de alți participanți la comiterea infracțiunii, de martori ori experți sau de alte persoane anume desemnate de organul judiciar și să nu comunice cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale.* Interdicția vizează, pe de o parte, limitarea dreptului inculpatului de a se folosi de locuința familiei, de a reveni în acel loc, în scopul de a nu lua legătura cu membrii familiei, de a preveni exercitarea unor manifestări agresive, fizic sau psihic, ori a unor încercări de intimidare, de influențare în legătură cu conduita în procesul penal – măsura fiind dispusă cu precădere în privința comiterii unor infracțiuni contra membrilor de familie.

În ceea ce privește ceilalți participanți, martorii, experții, interpreții sau alte persoane desemnate de organul judiciar (de exemplu, grefieri, polițiști, specialiști ai organului de cercetare penală ori persoane ce ar putea deveni subiecți procesuali în procesul penal), interdicția ca inculpatul să se apropie de ori să ia legătura cu ei, direct sau indirect, vizează preîntâmpinarea pericolului ca astfel inculpatul să îi influențeze în derularea procedurilor judiciare viitoare, să preîntâmpine atât înțelegeri frauduloase, cât și amenințări sau intimidări ale acestor persoane, în scopul asigurării unei corecte desfășurări a procesului penal.

Pentru a putea fi respectată o asemenea interdicție de către inculpatul supus măsurii controlului judiciar, se impune ca organul judiciar ce dispune măsura *să individualizeze și să nominalizeze* (cu nume și prenume) în cuprinsul actului procedural persoanele față de care există această obligație negativă, nefiind suficientă, în opinia noastră, indicarea lor doar prin prisma calităților procesuale (de exemplu, prin referirea la „martorii din dosar" sau „persoanele vătămate din cauză"), în condițiile în care, în mod special în faza de urmărire penală, inculpatul nu are acces de multe ori la aceste informații privind identitatea martorilor, experților sau interpreților, din cauza caracterului nepublic al acestei faze procesuale. Dacă în cuprinsul ordonanței nu au fost indicați martorii sau persoanele cu care inculpatul nu are dreptul să ia legătura, apreciem că nu se impune revocarea controlului judiciar, ci, eventual, admiterea plângerii și modificarea obligațiilor impuse, în măsura în care, până la soluționarea plângerii, procurorul nu a lămurit conținutul măsurii.

e) *Să nu exercite profesia, meseria sau să nu desfășoare activitatea în exercitarea căreia a săvârșit fapta.* Această interdicție, prin conținutul său, se aseamănă atât cu pedeapsa complementară prevăzută de art. 66 alin. (1) lit. g) CP[1], cât și cu măsura de siguranță prevăzută de art. 111 alin. (1) CP[2]. Motivele impunerii unei asemenea interdicții în cadrul controlului judiciar vizează însă atingerea scopului măsurii preventive, în special acela al săvârșirii unei noi infracțiuni; astfel, interdicția s-ar putea dispune atunci când s-ar aprecia că inculpatul *a profitat* de această activitate pentru comiterea infracțiunii de care este acuzat, că, prin exercitarea în continuare a aceleiași profesii, meserii sau activități,

[1] „Pedeapsa complementară a interzicerii exercitării unor drepturi constă în interzicerea exercitării, pe o perioadă de la unu la 5 ani, a unuia sau mai multora dintre următoarele drepturi: (...) g) dreptul de a ocupa funcția, de a exercita profesia sau meseria ori de a desfășura activitatea de care s-a folosit pentru săvârșirea infracțiunii".

[2] „Când făptuitorul a săvârșit fapta datorită incapacității, nepregătirii sau altor cauze care îl fac inapt pentru ocuparea unei anumite funcții, pentru exercitarea unei profesii sau meserii ori pentru desfășurarea unei alte activități, se poate lua *măsura interzicerii exercitării dreptului de a ocupa acea funcție ori de a exercita acea profesie, meserie sau activitate*" (s.n.).

inculpatul ar fi tentat să repete comportamentul infracțional (ori ar avea la îndemână instrumentele și oportunitatea necesare comiterii unei alte infracțiuni); de asemenea, interdicția ar fi necesară și în ipoteza în care organul judiciar ar aprecia că este dovedită împrejurarea că acesta a săvârșit fapta datorită *incapacității, nepregătirii* sau altor cauze care îl fac *inapt* pentru ocuparea unei anumite funcții, pentru exercitarea unei profesii sau meserii ori pentru desfășurarea unei alte activități.

Indiferent de motivarea impunerii acestei interdicții, ea poate fi aplicată doar dacă există probe sau indicii temeinice din care să rezulte presupunerea rezonabilă nu doar a comiterii infracțiunilor, dar și *legătura dintre exercițiul funcției, profesiei, meseriei ori activității și infracțiunea sau infracțiunile* de care inculpatul este acuzat.

f) *Să comunice periodic informații relevante despre mijloacele sale de existență.* Prin impunerea unei asemenea obligații, controlul judiciar acoperă și mijloacele prin care inculpatul își asigură existența, evitând, astfel, să dobândească în mod ilicit, infracțional aceste venituri, determinându-l să urmărească desfășurarea unei activități licite și prevenind comiterea de fapte de natură penală.

g) *Să se supună unor măsuri de control, îngrijire sau tratament medical, în special în scopul dezintoxicării.* Pericolul pentru buna desfășurare a procesului penal ori riscul comiterii de noi infracțiuni ar putea deriva și din constatarea împrejurării că inculpatul suferă de anumite afecțiuni sau boli, în special în cazul dependenței de alcool ori de alte substanțe generatoare de dependență, ce alterează comportamentul celui în cauză (substanțe psihotrope), motiv pentru care simpla obligație negativă de a nu comite noi infracțiuni ar putea fi lipsită de efect dacă nu s-ar interveni și asupra unora dintre cauzele ce generează sau facilitează comportamentul infracțional.

h) *Să nu participe la manifestări sportive sau culturale ori la alte adunări publice.* Credem că inculpatului i s-ar putea interzice deplasarea la manifestări culturale, sportive, prezența la manifestări ce presupun participarea unui număr mare de persoane (mitinguri, demonstrații), în condițiile în care s-ar aprecia că o astfel de participare ar genera pericolul comiterii unor noi fapte de natură penală (în mod special prin interacțiunea cu unele persoane cu astfel de comportamente violente ori profitând de relativa anonimitate a individului în cadrul acestor adunări, la adăpostul cărora ar fi tentat să comită infracțiuni).

i) *Să nu conducă vehicule anume stabilite de organul judiciar.* În mod similar interdicției prevăzute la lit. e), apreciem că o astfel de obligație negativă ar putea fi dispusă de organul judiciar când s-ar ajunge la concluzia fie că inculpatul *s-a folosit* de tipul respectiv de vehicule pentru comiterea infracțiunii, fie că săvârșirea acesteia este consecința *incapacității, nepregătirii* sau altor cauze care îl fac *inapt* pentru conducerea vehiculelor respective.

j) *Să nu dețină, să nu folosească și să nu poarte arme.* Obligarea inculpatului de a nu deține, de a nu folosi și de a nu purta arme poate fi impusă fie atunci când datele cauzei dovedesc o asemenea conduită anterioară care, dacă ar fi permisă, ar putea genera comiterea unei noi infracțiuni, fie în ipotezele în care inculpatul, dacă ar fi în posesia unor astfel de arme, ar avea prilejul comiterii unor fapte de natură penală. Noțiunea de „arme" trebuie înțeleasă în concordanță cu definiția furnizată de art. 179 CP[1]. În sensul legii speciale, prin

[1] Conform art. 179 CP, „(1) *Arme* sunt instrumentele, dispozitivele sau piesele declarate astfel prin dispoziții legale. (2) Sunt asimilate armelor orice alte obiecte de natură a putea fi folosite ca arme și care au fost întrebuințate pentru atac".

arme se înțelege atât *armele și armele de foc*[1], cât și *armele albe*[2]. Interdicția vizează atât *armele ce necesită aprobare prealabilă* pentru deținere (permis), chiar dacă inculpatul obținuse anterior o asemenea autorizație administrativă, cât și pe *cele care necesită doar notificări* către autoritatea statului sau care *nu necesită nicio formalitate* pentru deținere.

k) *Să nu emită cecuri.* În legătură cu această interdicție, apreciem că poate fi impusă de organul judiciar atunci când inculpatul este acuzat de comiterea unor infracțiuni economice ori infracțiuni în care s-a folosit de aceste instrumente de plată, scopul interdicției neputând fi altul decât prevenirea comiterii de noi infracțiuni.

Atât obligațiile cu dispunere *obligatorie*, cât și cele cu dispunere *facultativă*, care au fost impuse de organul judiciar în conținutul controlului judiciar, trebuie să fie *expres menționate* în conținutul actului prin care s-a luat măsura, fiind aduse la cunoștința celor interesați (inculpatul, pe de o parte, organele sau instituțiile statului însărcinate cu supravegherea respectării acestor obligații, pe de altă parte) odată cu comunicarea ordonanței procurorului sau hotărârii judecătorești (un exemplar original inculpatului, respectiv o copie celorlalte organe, instituții sau autorități).

În cuprinsul aceluiași act procedural, legea impune organului judiciar a-i atrage atenția inculpatului asupra consecințelor nerespectării cu rea-credință chiar și a uneia dintre obligațiile impuse, anume *posibilitatea de a se înlocui măsura preventivă a controlului judiciar cu arestul la domiciliu sau cu arestarea preventivă*. De asemenea, în art. 215 alin. (8), (8[1]) și (9) CPP se prevede posibilitatea *modificării ulterioare a conținutului măsurii* controlului judiciar[3], atât de procuror, în cursul urmăririi penale, cât și de judecătorul de cameră preliminară (în faza de cameră preliminară) sau instanța de judecată (în faza de judecată), după audierea inculpatului – doar cu privire la anumite obligații ce dau conținut măsurii preventive (apreciem că doar cu privire la obligațiile cu dispunere *facultativă* procurorul sau magistratul judecător ar putea face aprecieri, motivat, asupra oportunității sau necesității menținerii lor, menținând, totodată, măsura controlului judiciar).

În practica judiciară, în raport de forma codului anterioară O.U.G. nr. 18/2016, s-a pus problema competenței de a dispune modificarea obligațiilor în situația în care măsura controlului judiciar a fost dispusă de judecătorul de drepturi și libertăți, după respingerea propunerii de arestare preventivă. Înalta Curte de Casație și Justiție a analizat această problemă și a stabilit că, în cursul urmăririi penale, competența de a dispune impunerea unor noi obligații pentru inculpat ori înlocuirea sau încetarea celor dispuse inițial revine procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală[4]. În motivarea soluției,

---

[1] În art. 2 pct. I.1 și I.2 din Legea nr. 295/2004 privind regimul armelor și munițiilor, republicată (M. Of. nr. 425 din 10 iunie 2014), sunt definite *arma* ca fiind „orice obiect sau dispozitiv a cărui funcționare determină aruncarea unuia sau mai multor proiectile, substanțe explozive, aprinse sau luminoase, amestecuri incendiare ori împrăștierea de gaze nocive, iritante sau de neutralizare, în măsura în care se regăsește în una dintre categoriile prevăzute în anexă", iar *arma de foc* ca fiind „orice armă portabilă cu țeavă care poate arunca, este concepută să arunce sau poate fi transformată să arunce alice, un glonț ori un proiectil prin acțiunea unui combustibil de propulsie; se consideră că un obiect poate fi transformat pentru a arunca o alice, un glonț sau un proiectil prin acțiunea unui combustibil de propulsie dacă are aspectul unei arme de foc și, ca urmare a construcției sale sau a materialului din care este confecționat, poate fi transformat în acest scop; în înțelesul prezentei legi, nu sunt incluse în definiția armelor de foc armele prevăzute în categoriile D și E din anexă".

[2] Art. 2 pct. IV.8 din Legea nr. 295/2004 definește *arma albă cu lamă* ca fiind arma care îndeplinește următoarele criterii: a) lama este fie solidară cu mânerul, fie echipată cu un sistem ce îi permite să facă corp comun cu mânerul său; b) are tăiș dublu pe toată lungimea sa; c) lungimea este mai mare de 15 cm; d) lățimea este mai mare sau egală cu 0,4 cm; e) are un mâner prevăzut cu gardă.

[3] Prin impunerea de noi obligații ori prin înlocuirea sau încetarea celor dispuse inițial.

[4] A se vedea I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 4/2015 (M. Of. nr. 157 din 5 martie 2015).

s-a apreciat că „voința legiuitorului a fost aceea ca în faza de urmărire penală procurorul să aibă competența exclusivă de a modifica obligațiile aferente controlului judiciar, independent de organul judiciar care a luat inițial această măsură preventivă. Câtă vreme în cursul urmăririi penale procurorul este cel care dispune asupra prelungirii măsurii controlului judiciar, chiar dacă măsura a fost luată de către judecătorul de drepturi și libertăți, este evident că *a fortiori* tot procurorul trebuie să fie competent să dispună asupra impunerii unor noi obligații pentru inculpat ori asupra înlocuirii sau încetării celor dispuse inițial, în aceeași ipoteză analizată".

Ulterior, prin O.U.G. nr. 18/2016, a fost introdus alin. (8^1) la art. 215 CPP, care prevede expres acest lucru. În plus, se menționează expres și că ordonanța procurorului de modificare a obligațiilor, de înlocuire sau de încetare a celor dispuse inițial poate fi atacată cu plângere, în condițiile art. 213 CPP.

Prin același act normativ, a fost modificat alin. (9) al art. 215 CPP, în sensul că, pe durata procedurii de cameră preliminară sau a judecății, modificarea obligațiilor care intră în conținutul controlului judiciar, înlocuirea sau încetarea celor dispuse inițial este în competența judecătorului de cameră preliminară sau, după caz, a instanței, încheierea judecătorului/instanței putând fi atacată cu contestație, în condițiile art. 205 și art. 206 CPP.

226. Punerea în executare și supravegherea executării măsurii controlului judiciar. Durata acesteia. Măsura controlului judiciar dispusă de procuror prin ordonanță este *executorie din momentul dispunerii*, punerea în executare (în absența unor dispoziții exprese în acest sens) nefiind suspendată de eventuala formulare de către inculpat a căii de atac a plângerii. De asemenea, după luarea măsurii preventive a controlului judiciar prin încheiere de către judecătorul de cameră preliminară ori de instanța de judecată, aceasta se pune de îndată în executare, formularea căii de atac a contestației neimpietând asupra caracterului executoriu al măsurii dispuse [conform art. 205 alin. (3), respectiv art. 206 alin. (4) CPP].

Punerea în executare semnifică:

– *înștiințarea inculpatului* despre luarea măsurii și conținutul acesteia (pentru a se supune, benevol, obligațiilor impuse), sens în care i se comunică un exemplar al ordonanței sau al încheierii;

– *înștiințarea instituției, organului sau autorității anume desemnate* de organul judiciar care a dispus măsura, pentru a supraveghea respectarea de către inculpat a obligațiilor care îi revin pe durata controlului judiciar, desemnare ce are loc în condițiile legii, sens în care i se comunică o copie a ordonanței sau a încheierii, potrivit art. 82 alin. (1) din Legea nr. 253/2013. Este posibil ca în realitate, în funcție de conținutul măsurii preventive, comunicarea să se facă mai multor instituții abilitate de lege să vegheze la respectarea unora dintre obligațiile impuse;

– *înștiințarea persoanei vătămate*, în cazul în care organul judiciar a impus obligația prevăzută la art. 215 alin. (2) lit. d) CPP cu referire la persoana vătămată sau membrii familiei acesteia [situație în care aceste persoane pot solicita inclusiv emiterea unui ordin european de protecție, potrivit art. 82 alin. (2^1)[1] din Legea nr. 253/2013].

În ceea ce privește „condițiile legii" pentru *desemnarea instituției însărcinate cu supravegherea*, se vor avea în vedere dispozițiile Legii nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal. Astfel, potrivit art. 82 din lege, organul judiciar care

[1] Introdus prin Legea nr. 151/2016 privind ordinul european de protecție, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative (M. Of. nr. 545 din 20 iulie 2016).

a dispus controlul judiciar trimite o copie de pe ordonanța sau încheierea prin care a luat această măsură *secției de poliție în raza căreia domiciliază sau locuiește persoana în cauză*, precum și, dacă este cazul, *celorlalte instituții abilitate* să supravegheze respectarea obligațiilor impuse. În cazul cetățenilor străini față de care s-a impus interdicția de a părăsi țara, comunicarea se face și *Inspectoratului General pentru Imigrări*.

Astfel, în funcție de dispunerea sau nu a anumitor obligații/interdicții dintre cele prevăzute la art. 215 alin. (2) CPP, art. 83 din Legea nr. 253/2013 stipulează obligația de supraveghere în sarcina următoarelor instituții:

a) *organul de poliție* în raza căruia domiciliază sau locuiește inculpatul, în cazul obligațiilor prevăzute la art. 215 alin. (2) lit. a), b), d)-f) și h)-j) CPP;

b) *organul de poliție* în raza căruia domiciliază sau locuiește inculpatul și *instituția sanitară* în care urmează a se efectua tratamentul, în cazul obligației prevăzute la art. 215 alin. (2) lit. g) CPP;

c) *organul de poliție* în raza căruia domiciliază sau locuiește inculpatul și *banca sau băncile la care inculpatul are deschise conturi*, în cazul obligației prevăzute la art. 215 alin. (2) lit. k) CPP;

d) *secția de poliție* în raza căreia domiciliază sau locuiește persoana în cauză, atunci când organul judiciar a impus obligația prevăzută la art. 215 alin. (2) lit. d) CPP cu referire la persoana vătămată sau membrii familiei acesteia.

Alte asemenea instituții desemnate de lege cu supravegherea unora dintre obligații sau interdicții sunt enunțate la art. 215 alin. (5) CPP, anume:

a) *unitatea de poliție în a cărei circumscripție locuiește inculpatul, serviciul public comunitar de evidență a persoanelor, Poliția de Frontieră Română* și *Inspectoratul General pentru Imigrări* (în situația celui care nu este cetățean român), pentru supravegherea obligației prevăzute la art. 215 alin. (2) lit. a) CPP. În acest caz, una dintre măsurile ce se dispun, obligatoriu, de către Poliția de Frontieră este *darea inculpatului în consemn* la punctele de trecere a frontierei[1]. Dacă măsura a fost luată de judecător sau de instanță, nu se comunică încheierea pronunțată, ci o copie a minutei, diferența fiind justificată de caracterul urgent al comunicării, care nu permite realizarea acesteia după redactarea încheierii;

b) în ceea ce privește îndeplinirea obligației prevăzute la art. 215 alin. (2) lit. c) CPP privind purtarea permanent a unui sistem electronic de supraveghere, supravegherea respectării ei se va face *în condițiile stabilite printr-o lege specială*, care însă nu a fost adoptată până la data tipăririi prezentei lucrări.

Pentru cea mai mare parte a obligațiilor impuse drept conținut al măsurii preventive a controlului judiciar, respectarea lor se bazează exclusiv pe buna-credință a inculpatului, pornind și de la riscurile pe care acesta și le-ar asuma în cazul încălcării cu rea-credință. Organele desemnate cu supravegherea nu vor putea decât să verifice periodic, prin „sondaj", respectarea obligațiilor, în absența funcționării dispozitivelor electronice de supraveghere a persoanei care ar permite ca acest control să fie, pentru cele mai multe obligații, *efectiv* și *permanent*.

[1] Conform art. 24 din H.G. nr. 445/2002 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 105/2001 privind frontiera de stat a României (M. Of. nr. 346 din 24 mai 2002), „Consemnele la frontieră reprezintă semnalările cuprinse în sistemele de evidență ale Poliției de Frontieră Române referitoare la persoane, mijloace de transport și alte bunuri cu privire la care au fost dispuse, în condițiile legii, măsuri privind interzicerea intrării sau ieșirii în/din România, urmărirea, efectuarea controlului amănunțit sau alte măsuri ce pot fi puse în aplicare cu ocazia controlului la trecerea frontierei de stat".

Constatarea *încălcărilor obligațiilor impuse* are loc, în aceste condiții, cu ocazia verificărilor periodice sau atunci când, prin implicarea inculpatului în alte evenimente, încălcarea este constatată incidental (de pildă, inculpatul conduce un autovehicul în afara razei teritoriale permise, producând un accident de circulație, ocazie cu care se constată astfel încălcarea obligației impuse).

În cazul în care organele abilitate cu supravegherea constată încălcări ale obligațiilor impuse, au obligația de a sesiza *de îndată* procurorul, în cursul urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, sau instanța de judecată, în cursul judecății, adică organele care au dispus luarea sau, după caz, menținerea măsurii preventive a controlului judiciar.

În urma sesizării astfel realizate, organul judiciar trebuie *să verifice realitatea încălcării* și *caracterul acesteia* – cu rea-credință (cu intenție) sau din culpă, din eroare sau neștiință.

Dacă se constată că încălcarea are o anumită gravitate (aspect dedus din caracterul facultativ al înlocuirii) și, respectiv, că aceasta a fost realizată cu rea-credință, organul judiciar poate dispune *înlocuirea* măsurii preventive a controlului judiciar cu o măsură preventivă privativă de libertate (arestul la domiciliu sau arestarea preventivă), atunci când cauza se află în faza de cameră preliminară sau în faza de judecată, ori *sesizarea judecătorului de drepturi și libertăți pentru a dispune înlocuirea*, atunci când cauza se află în faza de urmărire penală.

În egală măsură, nedispunând înlocuirea măsurii preventive, apreciem că organul judiciar sesizat are posibilitatea, cu acest prilej, *de a modifica conținutul controlului judiciar* (în sensul agravării) prin aplicarea unor obligații suplimentare inculpatului ori prin modificarea conținutului acestora, în limitele permise de lege.

Înlocuirea măsurii controlului judiciar cu o măsură preventivă privativă de libertate s-ar putea dispune, în condițiile procedurale mai sus arătate, și în ipoteza în care s-ar constata că există elemente care să fundamenteze suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune pentru care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva sa.

În ambele situații, pentru ca judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară ori instanța de judecată să dispună înlocuirea măsurii controlului judiciar cu arestul la domiciliu sau cu arestarea preventivă, se impune constatarea *îndeplinirii și a condițiilor cerute de lege pentru luarea acestor măsuri preventive privative de libertate*[1].

Sesizarea judecătorului de drepturi și libertăți, a judecătorului de cameră preliminară ori a instanței de judecată pentru dispunerea înlocuirii măsurii controlului judiciar cu o măsură preventivă privativă de libertate poate fi realizată *fie de procuror*, fie *din oficiu*.

În ceea ce privește *durata controlului judiciar*, așa cum am arătat, atât în cursul urmăririi penale, cât și în cursul camerei preliminare sau al judecății, măsura poate fi luată pentru o durată de *maximum 60 de zile*.

În cursul urmăririi penale, durata măsurii controlului judiciar *nu poate să depășească un an*, dacă pedeapsa prevăzută de lege este amenda sau închisoarea de cel mult 5 ani, respectiv *2 ani*, dacă pedeapsa prevăzută de lege este detențiunea pe viață sau închisoarea mai mare de 5 ani. *În cursul judecății în primă instanță*, durata totală a controlului judiciar *nu poate depăși un termen rezonabil* și, în toate cazurile, *nu poate depăși 5 ani* de la momentul trimiterii în judecată. Deși nu este prevăzută o durată maximă a măsurii în cursul

[1] Conform art. 215 alin. (7) CPP, „(...) judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, la cererea procurorului ori din oficiu, poate dispune înlocuirea acestei măsuri cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive, *în condițiile prevăzute de lege*" (s.n.).

procedurii de cameră preliminară, apreciem că, față de durata acesteia, nu se impune o astfel de prevedere, cu atât mai mult cu cât durata maximă a controlului judiciar în cursul judecății se calculează nu de la debutul acestei faze procesuale, ci de la trimiterea în judecată, incluzând, așadar, durata în care cauza s-a aflat în camera preliminară.

La expirarea termenelor menționate anterior, instanța de judecată poate dispune luarea unei alte măsuri preventive, în condițiile legii, respectiv a unei măsuri preventive mai severe. În mod evident, luarea unei astfel de măsuri nu poate fi dispusă în baza acelorași temeiuri care au justificat menținerea măsurii controlului judiciar, ci numai dacă apar temeiuri care să justifice luarea unei astfel de măsuri.

În acord cu alți autori, apreciem că, în ipoteza înlocuirii măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu cu controlul judiciar, în camera preliminară sau în cursul judecății, nu se va stabili o durată de maximum 30 de zile, ci înlocuirea se dispune fără a se preciza o durată, verificarea necesității menținerii urmând a fi realizată înainte de expirarea termenului de 60 de zile, prevăzut de art. 207 alin. (7) sau art. 208 alin. (5) CPP, după caz. În motivarea acestei soluții, alături de celelalte argumente expuse în doctrină[1], avem în vedere faptul că stabilirea unei durate a acestei măsuri este prevăzută de lege numai în cazul dispunerii ei în cursul urmăririi penale.

Secțiunea a 4-a. Controlul judiciar pe cauțiune

REGLEMENTARE

Art. 216. Condiții generale. (1) În cursul urmăririi penale, procurorul poate dispune luarea măsurii controlului judiciar pe cauțiune față de inculpat, dacă sunt întrunite condițiile prevăzute la art. 223 alin. (1) și (2), luarea acestei măsuri este suficientă pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1), iar inculpatul depune o cauțiune a cărei valoare este stabilită de către organul judiciar.

(2)[2] Judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, sau instanța de judecată, în cursul judecății, poate dispune luarea măsurii controlului judiciar pe cauțiune față de inculpat, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la alin. (1).

(3)[3] Dispozițiile art. 212-215[1] se aplică în mod corespunzător.

Art. 217.[4] **Conținutul cauțiunii.** (1) Consemnarea cauțiunii se face pe numele inculpatului, prin depunerea unei sume de bani determinate la dispoziția organului judiciar ori prin constituirea unei garanții reale, mobiliare ori imobiliare, în limita unei sume de bani determinate, în favoarea aceluiași organ judiciar.

(2) Valoarea cauțiunii este de cel puțin 1.000 lei și se determină în raport cu gravitatea acuzației aduse inculpatului, situația materială și obligațiile legale ale acestuia.

(3) Pe perioada măsurii, inculpatul trebuie să respecte obligațiile prevăzute la art. 215 alin. (1) și i se poate impune respectarea uneia ori mai multora dintre obligațiile prevăzute la art. 215 alin. (2). Dispozițiile art. 215 alin. (3)-(9) se aplică în mod corespunzător.

(4) Cauțiunea garantează participarea inculpatului la procesul penal și respectarea de către acesta a obligațiilor prevăzute la alin. (3).

(5) Instanța de judecată dispune prin hotărâre confiscarea cauțiunii, dacă măsura controlului judiciar pe cauțiune a fost înlocuită cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive, pentru motivele prevăzute la alin. (9).

---

[1] A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 515-516. În aceeași lucrare este menționată și soluția contrară, întâlnită în practica judiciară.

[2] Alin. (2) al art. 216 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 147 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (3) al art. 216 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 8 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

[4] Art. 217 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 148 din Legea nr. 255/2013.

(6) În celelalte cazuri, instanța de judecată, prin hotărâre, dispune restituirea cauțiunii.

(7) Dispozițiile alin. (5) și (6) se aplică în măsura în care nu s-a dispus plata din cauțiune, în ordinea următoare, a despăgubirilor bănești acordate pentru repararea pagubelor cauzate de infracțiune, a cheltuielilor judiciare sau a amenzii.

(8) În cazul în care dispune o soluție de netrimitere în judecată, procurorul dispune și restituirea cauțiunii.

(9) În cazul în care, pe durata măsurii controlului judiciar pe cauțiune, inculpatul încalcă, cu rea-credință, obligațiile care îi revin sau există suspiciunea rezonabilă că a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune pentru care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva sa, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, la cererea motivată a procurorului ori din oficiu, poate dispune înlocuirea acestei măsuri cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive, în condițiile prevăzute de lege.

COMENTARIU

227. Aspecte generale privind controlul judiciar pe cauțiune. Aparent, măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune reprezintă o *formă particulară a controlului judiciar*, conținutul lor (prin prisma obligațiilor care sunt impuse, *ope legis*, precum și a celor ce pot fi dispuse de organul judiciar) fiind același [conform art. 216 alin. (3) CPP].

Deosebirile între cele două măsuri sunt date de:

– obligația suplimentară impusă inculpatului de a depune o cauțiune în cuantumul stabilit de organul judiciar pentru a se dispune măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune;

– dispunerea măsurii preventive a controlului judiciar pe cauțiune doar în situația în care sunt întrunite condițiile și cazurile pentru a se dispune măsura arestării preventive (respectiv măsura arestului la domiciliu).

228. Luarea și prelungirea măsurii preventive a controlului judiciar pe cauțiune[1]. Măsura controlului judiciar pe cauțiune poate fi dispusă în oricare dintre fazele procesului penal, după aceeași procedură, de către aceleași organe judiciare și prin aceleași acte procedurale stipulate pentru măsura preventivă a controlului judiciar. Astfel:

– *în faza de urmărire penală*, poate fi dispusă de *procuror* prin ordonanță (din oficiu sau la propunerea organului de cercetare penală) ori prin încheiere de către *judecătorul de drepturi și libertăți* învestit cu soluționarea unei propuneri de luare sau prelungire a unei măsuri preventive privative de libertate (ori în soluționarea unei contestații împotriva unei încheieri prin care s-a dispus asupra unei asemenea măsuri);

– *în faza de cameră preliminară*, competența de dispunere aparține *judecătorului de cameră preliminară*, care se pronunță prin încheiere;

– *în faza de judecată* (judecata la fond sau judecata în apel), competența aparține *instanței de judecată* învestite cu soluționarea cauzei, aceasta putându-se pronunța prin încheiere, iar uneori prin sentință sau decizie.

Pentru luarea măsurii preventive a controlului judiciar pe cauțiune, se impun a fi îndeplinite *condițiile generale* prevăzute de art. 202 CPP, anume:

a) să existe *probe* din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârșit infracțiunea de care este acuzată. *Suspiciunea rezonabilă*, nedefinită în legislația procesuală penală internă, are accepțiunea dată de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, anume aceea de existență a unor date, informații care să convingă un observator obiectiv

[1] Durata controlului judiciar pe cauțiune este aceeași cu cea a controlului judiciar simplu, având în vedere trimiterea pe care alin. (3) al art. 216 CPP o face la dispozițiile art. 215[1] din același cod.

și imparțial că este posibil ca o persoană să fi săvârșit o infracțiune. Spre deosebire de măsura preventivă a reținerii ori cea a controlului judiciar, pentru care presupunerea rezonabilă poate izvorî nu doar din probe, ci și din *indicii temeinice*, în cazul măsurii preventive a controlului judiciar pe cauțiune (dar și al arestului la domiciliu, respectiv al arestării preventive), presupunerea rezonabilă trebuie să aibă la baze doar probe [conform art. 216 alin. (1) raportat la art. 223 alin. (1) CPP].

Suspiciunea rezonabilă trebuie să vizeze comiterea *unei infracțiuni*; legea procesuală nu condiționează și nici nu restricționează luarea acestei măsuri preventive de un anumit tip de pedeapsă ori de anumite limite ale ei (limite speciale), de comiterea faptei cu o anumită formă de vinovăție ori de forma tentată sau consumată a acesteia;

b) o a doua condiție este una negativă, și anume *să nu fie incident vreunul dintre cazurile care împiedică exercitarea acțiunii penale prevăzute de art. 16 CPP*; chiar dacă această condiție negativă a fost verificată și la momentul punerii în mișcare a acțiunii penale [conform art. 309 alin. (1) CPP], se impune a fi verificată din nou la momentul în care organul judiciar este chemat a dispune în legătură cu măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune.

Măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune poate fi dispusă *doar împotriva inculpatului*, prin urmare, doar după punerea în mișcare a acțiunii penale față de suspect;

c) măsura controlului judiciar pe cauțiune să fie *necesară și*, totodată, *suficientă*[1] pentru scopul urmărit prin luarea ei. Prin luarea măsurii controlului judiciar pe cauțiune se urmărește un *scop preventiv procesual*, anume:

– al asigurării bunei desfășurări a procesului penal,

– al împiedicării sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori

– al prevenirii săvârșirii unei alte infracțiuni.

Codul de procedură penală reglementează – în art. 223 alin. (1) și (2) – *cinci cazuri* în care se poate dispune arestarea preventivă și deci și măsura controlului judiciar pe cauțiune, anume:

a) inculpatul *a fugit ori s-a ascuns*, în scopul de a se sustrage de la urmărirea penală sau de la judecată, ori *a făcut pregătiri* de orice natură pentru astfel de acte;

b) inculpatul *încearcă să influențeze* un alt participant la comiterea infracțiunii, un martor ori un expert sau *să distrugă, să altereze, să ascundă ori să sustragă* mijloace materiale de probă sau *să determine* o altă persoană să aibă un astfel de comportament;

c) inculpatul *exercită presiuni* asupra persoanei vătămate sau *încearcă să realizeze o înțelegere frauduloasă* cu aceasta;

d) există suspiciunea rezonabilă că, după punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva sa, inculpatul *a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune* sau *pregătește săvârșirea unei noi infracțiuni*;

e) inculpatul *a săvârșit o infracțiune intenționată* contra vieții, o infracțiune prin care s-a cauzat vătămarea corporală sau moartea unei persoane, o infracțiune contra securității naționale prevăzută de Codul penal și alte legi speciale, o infracțiune de trafic de droguri, de efectuare de operațiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, o infracțiune privind nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive, trafic și exploatarea persoanelor vulnerabile,

[1] Măsura trebuie să fie, totodată, *proporțională* cu gravitatea acuzației aduse persoanei respective, adică să existe un just echilibru între restrângerea drepturilor inculpatului (determinate de luarea măsurii controlului judiciar pe cauțiune) și interesul statului de a asigura buna desfășurare a instrucției penale ori pentru a prezerva siguranța publică.

acte de terorism, spălare a banilor, falsificare de monede, timbre sau de alte valori, şantaj, viol, lipsire de libertate în mod ilegal, evaziune fiscală, ultraj, ultraj judiciar, o infracţiune de corupţie, o infracţiune săvârşită prin sisteme informatice sau prin mijloace de comunicare electronică ori *o altă infracţiune* pentru care legea prevede *pedeapsa închisorii de 5 ani ori mai mare* şi, pe baza evaluării gravităţii faptei, a modului şi a circumstanţelor de comitere a acesteia, a anturajului şi a mediului din care acesta provine, a antecedentelor penale şi a altor împrejurări privitoare la persoana inculpatului, se constată că privarea sa de libertate este *necesară pentru înlăturarea unei stări de pericol pentru ordinea publică*.

Pentru discuţiile legate de fiecare dintre cazurile prevăzute de art. 223 alin. (1) şi (2) CPP, facem trimitere la comentariile ocazionate de condiţiile şi cazurile de dispunere a măsurii arestului preventiv[1].

Procedura de luare a măsurii controlului judiciar pe cauţiune este aceeaşi cu cea de luare a măsurii controlului judiciar, textul art. 216 alin. (3) CPP făcând referire la aplicarea în acest sens a dispoziţiilor art. 214 din acelaşi cod (prin care se reglementează dispunerea controlului judiciar).

Textul de lege este însă criticabil, prin absenţa unor reglementări specifice ale procedurii de dispunere a măsurii controlului judiciar pe cauţiune – cu precădere în privinţa procedurii de urmat în ipoteza în care competenţa de a dispune revine unui magistrat judecător – în faza de cameră preliminară ori în faza de judecată sau chiar în faza de urmărire penală, când judecătorul de drepturi şi libertăţi este învestit cu soluţionarea unei cereri sau propuneri privind luarea, prelungirea ori înlocuirea unei măsuri preventive privative de libertate. Aceasta, deoarece depunerea cauţiunii este o condiţie prealabilă pentru a se dispune măsura preventivă, însă cauţiunea nu poate fi apreciată şi depusă direct de către inculpat, cuantumul ei stabilindu-se tot de către organul judiciar, situaţie ce generează necesitatea soluţionării propunerii de luare a măsurii preventive a controlului judiciar în *două etape distincte*:

a) cea a *verificării admisibilităţii în principiu* – a verificării îndeplinirii condiţiilor cerute de lege pentru a dispune această măsură preventivă; dacă se consideră solicitarea ca fiind admisibilă în principiu, se impun fixarea cuantumului cauţiunii şi stabilirea termenului de depunere a acesteia de către inculpat;

b) cea a *dispunerii măsurii* controlului judiciar pe cauţiune, atunci când se constată îndeplinirea condiţiei de depunere a cauţiunii stabilite de organul judiciar.

O formă a procedurii de dispunere a controlului judiciar pe cauţiune a fost reglementată de legiuitorul procesual penal *doar* în ipoteza descrisă de art. 242 alin. (10)-(13) CPP, anume atunci când se solicită *înlocuirea* unei măsuri preventive privative de libertate (arestul la domiciliu sau arestarea preventivă) cu măsura controlului judiciar pe cauţiune; în lipsa altor reglementări exprese, apreciem că *aceeaşi procedură poate fi aplicată şi la luarea (directă) a măsurii preventive menţionate*.

Potrivit textelor de lege indicate [art. 242 alin. (10)-(13) CPP], *procedura în faţa judecătorului sau a instanţei competente* a dispune luarea măsurii ar trebui să de deruleze în maniera următoare:

a) cererea se formulează de procuror sau judecătorul ori instanţa o pune în discuţie din oficiu;

b) judecătorul sau instanţa dispune citarea inculpatului, asigură prezenţa procurorului şi a apărătorului inculpatului, ales sau din oficiu;

[1] A se vedea *infra*, partea generală, secţiunea a 6-a a prezentului capitol.

c) dacă inculpatul este prezent, se procedează la ascultarea acestuia;

d) dacă găsește cererea întemeiată, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, prin încheiere dată în camera de consiliu, *admite în principiu cererea* și *stabilește valoarea cauțiunii*, acordând inculpatului termen pentru depunerea ei; dacă respinge în principiu propunerea sau sesizarea din oficiu legată de luarea măsurii preventive a controlului judiciar pe cauțiune, constatând că nu sunt întrunite cerințele prevăzute de lege, organul judiciar nu ar putea dispune luarea unei alte măsuri preventive;

e) dacă *se depune cauțiunea* în termenul fixat, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, prin încheiere dată în camera de consiliu, *admite cererea de luare a măsurii* controlului judiciar pe cauțiune și stabilește obligațiile ce vor reveni inculpatului pe durata măsurii;

f) dacă *nu se depune cauțiunea* în termenul fixat, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, prin încheiere dată în camera de consiliu, în lipsa inculpatului și a procurorului, *respinge ca neîntemeiată cererea formulată*; trecând însă de admisibilitatea în principiu, constatând atât existența probelor ce fundamentează presupunerea rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni, precum și necesitatea de a se dispune o măsură preventivă pentru realizarea scopului asigurării bunei desfășurări a procesului penal, împiedicării sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori prevenirii săvârșirii unei alte infracțiuni, apreciem că nu se pot dispune doar respingerea propunerii (sau a sesizării din oficiu) și neluarea astfel a vreunei alte măsuri preventive, ci, dimpotrivă, s-ar impune, credem noi, ca judecătorul sau instanța, odată cu pronunțarea soluției de respingere, să ia în calcul și *sesizarea din oficiu* pentru declanșarea procedurilor de luare a unei măsuri preventive fie mai ușoare (controlul judiciar), fie a unei măsuri privative de libertate (arestul la domiciliu sau arestarea preventivă).

Dacă obiectul sesizării este solicitarea de *înlocuire* a arestului la domiciliu sau a arestării preventive cu controlul judiciar pe cauțiune, nedepunerea cauțiunii în termenul fixat de organul judiciar conduce la respingerea solicitării și, pe cale de consecință, la menținerea măsurii preventive privative de libertate [conform art. 242 alin. (12) CPP].

În cursul urmăririi penale, controlul judiciar poate fi *prelungit* de către procuror, prin ordonanță, dacă se mențin temeiurile care au determinat luarea măsurii sau au apărut temeiuri noi care să justifice prelungirea acestuia, fiecare prelungire neputând să depășească *60 de zile*.

229. Cauțiunea

229.1. Stabilire și consemnare. Cauțiunea constă în consemnarea unei garanții patrimoniale în favoarea statului, scopul ei fiind, potrivit art. 217 alin. (4) CPP, acela *de a garanta participarea inculpatului la procesul penal* și *respectarea de către acesta a obligațiilor impuse*. *În subsidiar*, o cauțiune depusă pe numele inculpatului în cadrul măsurii preventive a controlului judiciar pe cauțiune, măsură menținută la momentul soluționării cauzei la fond ori în apel, va putea servi și la acoperirea, din cuantumul acesteia, a eventualelor obligații civile, cheltuieli de judecată sau a amenzii stabilite de organul judiciar în sarcina inculpatului.

Valoarea cauțiunii se stabilește de către organul judiciar chemat a se pronunța cu privire la măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune. Această valoare nu poate fi mai mică de 1.000 de lei, legiuitorul nefixând nicio limită maximă. În schimb, la îndemâna organului judiciar au fost puse o serie de *criterii* pe baza cărora să poată fi cuantificată

această valoare, ce țin atât de gravitatea infracțiunii comise („gravitatea acuzației aduse inculpatului"[1]), cât și de factorii de ordin subiectiv ce țin de inculpat (situația materială, respectiv obligațiile sale legale). Deși stabilirea cauțiunii este lăsată la aprecierea organului judiciar, aceasta nu poate avea caracter discreționar, fiind necesar să respecte criteriile prevăzute de lege. În caz contrar, apreciem că valoarea cauțiunii poate face obiectul plângerii împotriva ordonanței prin care procurorul a dispus măsura preventivă sau, după caz, a contestației prin care judecătorul sau instanța a dispus controlul judiciar pe cauțiune. O opinie contrară ni se pare că nu este susținută de reglementarea actuală, care permite atacarea actului prin care s-a dispus măsura preventivă nu numai cu scopul de a obține revocarea ei, dar și a altor condiții în care a fost dispusă (de exemplu, a obligațiilor impuse). Totodată, a accepta ideea inadmisibilității unei astfel de căi de atac ar însemna a nega posibilitatea inculpatului de a contesta în vreun fel cuantumul cauțiunii, cu consecința, uneori, a obligației acestuia de a îl accepta necondiționat, față de alternativa unei măsuri preventive mai grave. În același timp, nu apreciem justificată diferențierea pe care unii autori o fac[2], recunoscând posibilitatea inculpatului care a formulat o cerere de înlocuire a arestului la domiciliu sau a arestării preventive cu măsura controlului judiciar pe cauțiune de a ataca încheierea de admitere în principiu a cererii de înlocuire a măsurii inclusiv sub aspectul greșitei determinări a cuantumului cauțiunii, în raport cu inculpații aflați în alte situații, care nu ar avea, aparent, o astfel de posibilitate.

Aceste criterii vizează, pe de o parte, să determine configurarea cauțiunii la un nivel care să reflecte periculozitatea inculpatului raportată la acuzațiile aduse, iar, pe de altă parte, fără a-și pierde din caracterul semnificativ raportat la patrimoniul său[3], să nu fie la un nivel imposibil de achitat pentru inculpat și să împiedice accesul acestuia la obținerea controlului judiciar pe cauțiune (imposibilitatea de consemnare a cauțiunii putând duce, cel mai probabil, la dispunerea măsurii arestului la domiciliu sau chiar a arestării preventive).

Consemnarea cauțiunii se poate face prin *două modalități* distincte:

– prin *depunerea unei sume de bani* determinate pe numele inculpatului, la dispoziția organului judiciar;

– prin *constituirea unei garanții reale, mobiliară ori imobiliară*, în limita unei sume de bani determinate, în favoarea aceluiași organ judiciar. Garanțiile constituite vizează asigurarea executării, de către inculpat, a obligației de plată a sumei de bani fixate drept cauțiune, în ipoteza în care, în condițiile legii, se dispune fie confiscarea cauțiunii, fie plata din cuantumul ei a despăgubirilor civile, a cheltuielilor judiciare sau a amenzii penale.

În ceea ce privește prima modalitate, consemnarea sumei de bani se face *pe numele inculpatului*, fără ca textul să impună ca depunerea sumei să se facă personal de către inculpat ori din veniturile sale. În unele cazuri – de pildă, când se solicită înlocuirea măsurii preventive privative de libertate cu controlul judiciar pe cauțiune –, depunerea sumei de către inculpat personal apare ca fiind imposibil de realizat.

De aceea, sumele de bani ar putea fi depuse și de membrii familiei sau de terți (persoane fizice ori juridice), câtă vreme sumele acoperă cuantumul stabilit, sunt depuse pe numele inculpatului, iar beneficiarul este organul judiciar, asumându-și astfel riscul ca sumele

[1] Cu cât gravitatea acuzației este mai mare, cu atât cauțiunea se impune a fi mai împovărătoare.

[2] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 198.

[3] Doar în măsura în care valoarea cauțiunii este, în mod real, semnificativă pentru inculpat, organul judiciar ar putea aprecia că el va avea motivația necesară pentru a respecta obligațiile impuse în cadrul controlului judiciar și că această cauțiune ar constitui o „garanție" a bunei conduite sociale și procesuale a inculpatului.

menționate să fie reținute în favoarea statului în cazul în care se dispune confiscarea cauțiunii pentru nerespectarea de către inculpat a obligațiilor impuse.

Procedura de consemnare a sumei de bani și locul unde suma se consemnează nu sunt reglementate de Codul de procedură penală. Apreciem că sunt aplicabile, în mod corespunzător, dispozițiile art. 1057 CPC referitoare la *cauțiunea judiciară*. Astfel, suma datorată de parte cu acest titlu stabilită de organul judiciar în condițiile legii se depune la Trezoreria Statului, la CEC Bank – SA sau la orice altă instituție de credit care efectuează astfel de operațiuni, pe numele inculpatului, la dispoziția organului judiciar care dispune măsura preventivă.

În ceea ce privește constituirea unei garanții reale, mobiliară ori imobiliară, spre deosebire de maniera de reglementare a cauțiunii în vechiul Cod de procedură penală (art. 160^5 CPP 1968), noul cod introduce o astfel de modalitate de consemnare a cauțiunii, diversificând opțiunile puse la dispoziția inculpatului pentru a putea obține aplicarea acestei măsuri neprivative de libertate și limitând într-o anumită măsură impactul asupra mijloacelor sale de existență pe care l-ar putea avea adunarea, depunerea și indisponibilizarea la dispoziția organului judiciar, uneori pentru perioade de luni sau ani, a unor sume de bani semnificative în raport cu veniturile sale. Garanțiile reale ce se pot constitui în scopul consemnării cauțiunii pot fi *ipotecile mobilare sau cele imobiliare*.

În absența unor dispoziții legale derogatorii privind constituirea acestor garanții, se vor aplica, în mod corespunzător, dispozițiile Codului civil și ale Codului de procedură civilă referitoare la ipoteca mobiliară și ipoteca imobiliară. Potrivit art. 2343 C. civ., „Ipoteca este un drept real asupra bunurilor mobile sau imobile afectate executării unei obligații". Ea nu este opozabilă terților decât din ziua înscrierii sale în registrele de publicitate (art. 2346 C. civ.). Conform art. 2349 C. civ., ipoteca poate fi instituită numai în condițiile legii și cu respectarea formalităților prevăzute de lege și poate fi convențională sau legală. Ipoteca poate avea ca obiect bunuri mobile sau imobile, corporale ori incorporale. Ea poate greva bunuri determinate ori determinabile sau universalități de bunuri (art. 2350 C. civ.).

În ipoteza garanției reale constituite pentru a consemna o cauțiune, vom fi în prezența unei ipoteci *convenționale*[1]. Ipoteca convențională poate garanta îndeplinirea obligațiilor de orice fel (art. 2369 C. civ.) și poate fi constituită numai de titularul dreptului ce urmează a fi ipotecat și care are capacitatea de a dispune de acesta (art. 2365 C. civ.), ea putând fi constituită de debitorul obligației garantate sau de un terț (art. 2366 C. civ.).

Ipoteca convențională se constituie prin întocmirea unui *contract de ipotecă*. Sub sancțiunea nulității, acesta trebuie să identifice constituitorul și creditorul ipotecar, să arate cauza obligației garantate și să facă o descriere suficient de precisă a bunului ipotecat (art. 2372 C. civ.).

Referitor la constituirea unei *ipoteci convenționale imobiliare*:

– ipoteca asupra unui bun imobil se constituie prin înscriere în cartea funciară, iar cea asupra unei universalități de bunuri nu grevează bunurile imobile cuprinse în aceasta decât din momentul înscrierii ipotecii în cartea funciară cu privire la fiecare dintre imobile (art. 2377 C. civ.);

– contractul de ipotecă se încheie *în formă autentică* de către notarul public, sub sancțiunea nulității absolute (art. 2378 C. civ.);

– se pot ipoteca: imobilele cu accesoriile lor; uzufructul acestor imobile și accesoriile; cotele-părți din dreptul asupra imobilelor; dreptul de superficie [art. 2379 alin. (1) C. civ.].

[1] Creanțele care beneficiază de ipotecă legală sunt expres și limitativ indicate în art. 2386 C. civ.

În ceea ce privește constituirea unei *ipoteci convenționale mobiliare*:

– ipoteca mobiliară se constituie prin încheierea contractului de ipotecă, însă ea produce efecte de la data la care obligația garantată ia naștere, iar constituitorul dobândește drepturi asupra bunurilor mobile ipotecate (art. 2387 C. civ.);

– contractul prin care se constituie o ipotecă mobiliară se încheie *în formă autentică* sau *sub semnătură privată*, sub sancțiunea nulității absolute (art. 2388 C. civ.);

– ipoteca poate să aibă ca obiect fie una sau mai multe creanțe, fie o universalitate de creanțe (art. 2398 C. civ.);

– se pot ipoteca: creanțe bănești născute din contractul de vânzare, contractul de locațiune sau orice alt act încheiat cu privire la un bun, cele rezultate dintr-un contract de asigurare, cele născute în considerarea asumării unei obligații sau a constituirii unei garanții, a folosirii unei cărți de credit ori de debit ori a câștigării unui premiu la o loterie sau alte jocuri de noroc organizate în condițiile legii; creanțe constatate prin titluri nominative, la ordin sau la purtător; conturi bancare; acțiuni și părți sociale[1], valori mobiliare și alte instrumente financiare[2]; drepturi de proprietate intelectuală și orice alte bunuri incorporale; petrolul, gazul natural și celelalte resurse minerale care urmează a fi extrase; efectivele de animale; recoltele care urmează a fi culese; pădurile care urmează a fi tăiate; bunurile corporale care fac obiectul unui contract de locațiune, care sunt deținute în vederea vânzării, închirierii ori furnizării în temeiul unui contract de prestări de servicii, care sunt furnizate în temeiul unui contract de prestări de servicii, precum și materia primă și materialele destinate a fi consumate sau prelucrate în exploatarea unei întreprinderi, produsele în curs de fabricație și produsele finite; echipamentele, instalațiile și orice alte bunuri destinate să servească în mod durabil exploatării unei întreprinderi; orice alte bunuri mobile, corporale sau incorporale (art. 2389 C. civ.);

– publicitatea ipotecilor mobiliare se asigură prin înscrierea acestora în arhivă, dacă prin lege nu se prevede altfel [art. 2409 alin. (2) C. civ.][3].

Când s-a acceptat cu titlu de cauțiune un drept de ipotecă, organul judiciar care dispune măsura preventivă trebuie să dispună, din oficiu, conform art. 1059 alin. (2) CPC, intabularea acestuia sau, după caz, înregistrarea la Arhiva Electronică de Garanții Reale Mobiliare[4].

229.2. Cazuri în care cauțiunea se restituie și cazuri în care se confiscă. Legiuitorul nu a reglementat, în esență, cazuri proprii în care cauțiunea să se restituie, independent de soarta măsurii preventive a controlului judiciar în care a fost consemnată. Câtă vreme scopul cauțiunii este acela de a garanta participarea inculpatului la procesul penal și respectarea de către acesta a obligațiilor stabilite în cadrul controlului judiciar, atunci restituirea cauțiunii astfel consemnate se va dispune în cazurile în care *scopul* anterior menționat *a dispărut*. Dispariția acestui scop coincide cu cazurile în care măsura preventivă încetează de drept, este revocată sau este înlocuită cu o altă măsură preventivă din motive neimputabile cu rea-credință inculpatului.

---

[1] Conform art. 2390 alin. (2) C. civ., „Ipoteca asupra acțiunilor sau părților sociale ale unei societăți comerciale se constituie potrivit regulilor stabilite prin lege specială".

[2] Conform art. 2390 alin. (1) C. civ., „Ipoteca asupra instrumentelor financiare se constituie conform regulilor pieței pe care acestea sunt tranzacționate".

[3] Conform art. 2411 C. civ., „Publicitatea ipotecii asupra instrumentelor financiare care, potrivit regulilor pieței pe care sunt tranzacționate, pot fi transferate prin simpla înregistrare în registrele care o deservesc se realizează potrivit regulilor aplicabile acelei piețe".

[4] Conform art. 2413 alin. (1) C. civ., „Înregistrarea operațiunilor privind ipotecile mobiliare, a operațiunilor asimilate acestora, precum și a altor drepturi prevăzute de lege se efectuează numai în *Arhiva Electronică de Garanții Reale Mobiliare*, dacă prin lege nu se prevede altfel" (s.n.).

Dispozițiile art. 217 CPP referitoare la cazurile de restituire a cauțiunii trebuie coroborate cu celelalte dispoziții procedurale referitoare la revocarea, încetarea sau înlocuirea măsurilor preventive.

Astfel, cauțiunea *se restituie*[1] inculpatului în cazul în care măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune încetează de drept, este revocată ori este înlocuită cu o altă măsură preventivă mai ușoară – cu măsura preventivă a controlului judiciar (simplu).

Măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune *încetează de drept* în cursul urmăririi penale prin dispunerea unei soluții de netrimitere în judecată de către procuror: fie clasarea, fie renunțarea la urmărire penală[2], precum și la expirarea termenelor pentru care măsura a fost dispusă, dacă nu intervine prelungirea acesteia, ori la expirarea termenelor maxime prevăzute de lege. În raport de dispozițiile art. 217 alin. (8) CPP[3], trebuie avut în vedere că restituirea în faza de urmărire penală are loc doar în contextul în care măsura preventivă încetează de drept prin dispunerea unei soluții de netrimitere în judecată de către procuror, astfel că, din acel moment, obligațiile și interdicțiile impuse inculpatului încetează, inclusiv obligația de a garanta prin cauțiune respectarea controlului judiciar.

Dispozițiile art. 217 alin. (8) CPP se coroborează cu cele ale art. 315 alin. (2) lit. b) din același cod, restituirea cauțiunii dispunându-se de către procuror prin ordonanța de clasare chiar și în ipoteza în care controlul judiciar pe cauțiune a fost dispus de către judecătorul de drepturi și libertăți, înlocuind astfel o măsură preventivă privativă de libertate. Aceleași prevederi ale art. 315 se aplică și ordonanței prin care procurorul dispusese soluția de renunțare la urmărirea penală [art. 318 alin. (8) CPP].

În faza de cameră preliminară, măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune *încetează de drept* în ipoteza în care nu se procedează, în termenul prevăzut de lege, la verificarea legalității și temeiniciei acesteia la primirea dosarului, atât la judecătorul de cameră preliminară de la instanța de fond, cât și atunci când dosarul este la instanța ierarhic superioară pentru soluționarea contestației împotriva soluției date în această fază procesuală, precum și la expirarea termenului pentru care a fost dispusă. Totodată, măsura încetează în cursul judecății la expirarea termenului pentru care a fost dispusă sau la expirarea termenului maxim prevăzut de lege.

Controlul judiciar pe cauțiune ar putea fi *revocat* în faza procesuală a camerei preliminare sau a judecății ori *înlocuit* cu măsura preventivă a controlului judiciar (simplu).

Din împrejurarea că textul art. 217 CPP nu face vorbire despre posibilitatea de a fi restituită cauțiunea în faza de cameră preliminară, precum și din împrejurarea că restituirea cauțiunii se dispune în măsura în care sumele menționate nu sunt redirecționate de către instanță pentru acoperirea altor debite ale inculpatului stabilite prin aceeași hotărâre judecătorească potrivit art. 217 alin. (7) CPP, reiese că, chiar în ipoteza în care controlul judiciar a încetat de drept, a fost revocat sau înlocuit cu o altă măsură preventivă, în condiții neimputabile inculpatului, pe tot parcursul procesului penal, cu excepția situației în care procurorul adoptă o soluție de netrimitere în judecată, cauțiunea rămâne la dispoziția

[1] Deși codul face vorbire despre „restituirea" cauțiunii, posibilă în cazul în care consemnarea a fost realizată prin *depunerea* unei sume de bani, dispozițiile legale sunt în egală măsură aplicabile atunci când consemnarea s-a realizat prin constituirea unei *garanții reale mobiliare sau imobiliare*. În acest caz, organul judiciar trebuie să dispună eliberarea inculpatului de obligația de garantare a plății și radierea ipotecii mobiliare sau imobiliare, în conformitate cu art. 2419 C. civ., respectiv art. 2428 din același cod, comunicând acest lucru, după caz, Arhivei Electronice de Garanții Mobiliare ori Oficiului de Cadastru și Publicitate Imobiliară.

[2] Conform art. 241 alin. (1) lit. b) CPP.

[3] „În cazul în care dispune o soluție de netrimitere în judecată, procurorul dispune și restituirea cauțiunii".

organului judiciar, restituirea sau, după caz, confiscarea neputând fi dispusă decât de instanță, prin hotărâre.

În ipoteza în care la momentul soluționării cauzei în fond sau în apel (la finalul fazei de judecată) nu se dispune confiscarea cauțiunii, restituirea se dispune numai dacă nu s-a dispus plata din cauțiune, în ordinea următoare, a despăgubirilor bănești acordate pentru repararea pagubelor cauzate de infracțiune, a cheltuielilor judiciare sau a amenzii [conform art. 399 alin. (7) CPP].

Cum obligațiile de plată a despăgubirilor civile, a cheltuielilor judiciare ori executare a pedepsei amenzii penale nu pot fi stabilite decât odată cu rezolvarea fondului cauzei (a acțiunii penale și a celei civile), dispoziția ca din sumele consemnate drept cauțiune să fie destinate acoperii acestor debite ale inculpatului va putea fi dată doar de judecător odată cu soluționarea cauzei pe fond.

Dispozițiile generale cuprinse în art. 217 alin. (7) CPP se coroborează cu cele din Partea specială a codului referitoare la rezolvarea acțiunii penale, respectiv a celei civile. Astfel, conform art. 396 alin. (9) CPP, „În cazul în care, în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecății, față de inculpat s-a luat măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune sau s-a dispus înlocuirea unei alte măsuri preventive cu măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune și inculpatul este condamnat la pedeapsa *amenzii*, instanța dispune plata acesteia din cauțiune, potrivit dispozițiilor art. 217" (s.n.). Conform art. 397 alin. (6) CPP, „În cazul în care, în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecății, față de inculpat s-a luat măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune sau s-a dispus înlocuirea unei alte măsuri preventive cu măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune și este admisă acțiunea civilă, instanța dispune plata din cauțiune a *despăgubirilor acordate pentru repararea pagubelor cauzate de infracțiune*, potrivit dispozițiilor art. 217" (s.n.).

Se mai impune și observația că art. 217 alin. (7) CPP a creat o *ordine de preferință* în stingerea creanțelor din sumele consemnate drept cauțiune. Astfel, în măsura în care valoarea cauțiunii *depășește* valoarea cumulată a despăgubirilor civile stabilite în sarcina acelui inculpat (indiferent dacă obligația este sau nu stabilită în solidar cu alții), a cheltuielilor judiciare și a amenzii penale (dacă s-a dispus executarea efectivă a acesteia, nu și amânarea aplicării pedepsei), după acoperirea acestor sume, *diferența* va fi restituită inculpatului. Dacă sumele consemnate drept cauțiune nu acoperă cele trei (potențiale) categorii de debite, sumele menționate vor fi destinate acoperirii în primul rând a despăgubirilor civile și abia ulterior a cheltuielilor judiciare și a amenzii penale.

Confiscarea cauțiunii se dispune, conform art. 217 alin. (5) CPP, în situațiile în care se dispune înlocuirea măsurii controlului judiciar pe cauțiune cu arestul la domiciliu sau arestarea preventivă, constatându-se că inculpatul, *cu rea-credință*, nu și-a respectat obligațiile impuse în cadrul controlului judiciar ori atunci când există suspiciunea rezonabilă că a săvârșit *cu intenție* o nouă infracțiune pentru care *s-a pus în mișcare acțiunea penală* împotriva acestuia.

Constatăm că încălcarea condițiilor controlului judiciar pe cauțiune *nu conduce automat* la înlocuirea acestuia cu o măsură preventivă privativă de libertate, judecătorul ori instanța având posibilitatea de a dispune menținerea măsurii (eventual, adăugarea de noi obligații[1] ori majorarea cuantumului cauțiunii). În al doilea rând, înlocuirea controlului judiciar pe cauțiune în condițiile art. 217 alin. (9) CPP se poate dispune *nu doar în faza de judecată*

[1] Conform art. 217 alin. (3) raportat la art. 215 alin. (8) și (9) CPP.

(de către instanța de judecată), *ci și în faza de urmărire penală* (de către judecătorul de drepturi și libertăți) ori *în faza de cameră preliminară* (de către judecătorul de cameră preliminară).

În aceste condiții, includerea în cuprinsul art. 217 CPP doar a ipotezei de confiscare a cauțiunii de către instanța de judecată (în caz de înlocuire pentru reaua-credință a inculpatului ori comiterea unei noi infracțiuni) apare ca fiind o greșeală de redactare a legiuitorului.

Perspectiva confiscării cauțiunii pentru neîndeplinirea cu *rea-credință* a obligațiilor impuse, inclusiv prin comiterea unei noi infracțiuni, *cu intenție*, constituie unul dintre fundamentele rolului de „garanție" pe care legiuitorul îl atribuie cauțiunii [art. 217 alin. (4) CPP]. Riscul de a pierde banii depuși ca garanție este ceea ce ar trebui să îl determine pe inculpatul supus acestei măsuri preventive de a-și respecta cu bună-credință obligațiile stabilite și aduse la cunoștință, respectiv de a se abține de a comite, cu intenție, noi infracțiuni. Atunci când aceste obligații sunt încălcate în mod intenționat (cu „rea-credință"), confiscarea cauțiunii trebuie să fie dispusă indiferent de faza procesuală în care intervine înlocuirea măsurii preventive.

Temeiul juridic al dispunerii confiscării este art. 399 alin. (8) CPP, conform căruia „Instanța dispune confiscarea cauțiunii dacă măsura controlului judiciar pe cauțiune a fost înlocuită cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive, pentru motivele arătate la art. 217 alin. (9), și nu s-a dispus plata din cauțiune a sumelor prevăzute la art. 217".

Constatăm, de asemenea, că, și în cazul confiscării cauțiunii prin hotărârea prin care se soluționează fondul, ea are un *caracter subsidiar* acoperirii, din sumele consemnate drept cauțiune, a debitelor stabilite de instanță în sarcina inculpatului privind despăgubirile civile, cheltuielile judiciare și amenda penală.

În practică există și opinia minoritară potrivit căreia a accepta faptul că doar instanța de judecată (așadar, doar în faza de judecată) ar putea dispune confiscarea sumei depuse drept cauțiune [pentru ipoteza înlocuirii măsurii preventive conform art. 217 alin. (9) CPP] înseamnă a lipsi de eficiență juridică măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune în faza de urmărire penală (fază în care se dispun de cele mai multe ori măsurile preventive) și în faza de cameră preliminară.

Astfel, față de opinia exprimată în doctrină[1] cu privire la imposibilitatea de confiscare a cauțiunii *decât* prin hotărâre dispusă în faza de judecată, se apreciază că, dimpotrivă, art. 217 alin. (5) și (6) CPP reglementează situația în care se dispun confiscarea, respectiv restituirea cauțiunii în faza de judecată, *fără a limita sau interzice* însă această confiscare în celelalte faze procesuale. Judecătorul de drepturi și libertăți (în faza de urmărire penală), respectiv judecătorul de cameră preliminară (în faza de cameră preliminară), prin încheierea prin care dispun înlocuirea măsurii controlului judiciar pe cauțiune cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive, vor dispune și confiscarea sumelor depuse drept cauțiune[2] – temeiul juridic fiind dispozițiile art. 216 alin. (1) și (3) raportat la art. 215 alin. (3), art. 217 alin. (4) și (9) și art. 242 alin. (3)-(9) CPP. În privința confiscării cauțiunii, măsura va putea fi pusă în executare la data rămânerii definitive a încheierii respective (așadar, în faza de urmărire penală, confiscarea cauțiunii ar putea avea loc anterior dispunerii unei soluții de netrimitere în judecată, nefiind afectată de dispunerea unei astfel de soluții).

[1] M. UDROIU, *op. cit.*, 2014, p. 561.

[2] Eventual, darea în debit a inculpatului care a consemnat drept cauțiune garanții reale mobiliare sau imobiliare și executarea acestor garanții în limita sumei fixate drept cauțiune.

Secţiunea a 5-a. Arestul la domiciliu

REGLEMENTARE

Art. 218. Condiţiile generale de luare a măsurii arestului la domiciliu. (1) Arestul la domiciliu se dispune de către judecătorul de drepturi şi libertăţi, de către judecătorul de cameră preliminară sau de către instanţa de judecată, dacă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute la art. 223 şi luarea acestei măsuri este necesară şi suficientă pentru realizarea unuia dintre scopurile prevăzute la art. 202 alin. (1).

(2) Aprecierea îndeplinirii condiţiilor prevăzute la alin. (1) se face ţinându-se seama de gradul de pericol al infracţiunii, de scopul măsurii, de sănătatea, vârsta, situaţia familială şi alte împrejurări privind persoana faţă de care se ia măsura.

(3) Măsura nu poate fi dispusă cu privire la inculpatul faţă de care există suspiciunea rezonabilă că a săvârşit o infracţiune asupra unui membru de familie şi cu privire la inculpatul care a fost anterior condamnat definitiv pentru infracţiunea de evadare.

(4)[1] Persoanei faţă de care s-a dispus măsura arestului la domiciliu i se comunică, sub semnătură, în scris, drepturile prevăzute la art. 83, dreptul prevăzut la art. 210 alin. (1) şi (2), dreptul de acces la asistenţă medicală de urgenţă, dreptul de a contesta măsura şi dreptul de a solicita revocarea sau înlocuirea acestei măsuri cu o altă măsură preventivă, iar în cazul în care persoana nu poate ori refuză să semneze, se va încheia un proces-verbal.

Art. 219. Luarea măsurii arestului la domiciliu de către judecătorul de drepturi şi libertăţi. (1) Judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul unde s-a constatat săvârşirea infracţiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală poate dispune, la propunerea motivată a procurorului, arestul la domiciliu al inculpatului.

(2) Procurorul înaintează judecătorului de drepturi şi libertăţi propunerea prevăzută la alin. (1) împreună cu dosarul cauzei.

(3) Judecătorul de drepturi şi libertăţi, sesizat conform alin. (1), fixează termen de soluţionare în camera de consiliu în termen de 24 de ore de la înregistrarea propunerii şi dispune citarea inculpatului.

(4) Neprezentarea inculpatului nu împiedică judecătorul de drepturi şi libertăţi să soluţioneze propunerea înaintată de procuror.

(5) Judecătorul de drepturi şi libertăţi îl audiază pe inculpat atunci când acesta este prezent.

(6) Asistenţa juridică a inculpatului şi participarea procurorului sunt obligatorii.

(7) Judecătorul de drepturi şi libertăţi admite sau respinge propunerea procurorului prin încheiere motivată.

(8) Dosarul cauzei se restituie organului de urmărire penală, în termen de 24 de ore de la expirarea termenului de formulare a contestaţiei.

(9)[2] Judecătorul de drepturi şi libertăţi care respinge propunerea de luare a măsurii arestului la domiciliu faţă de inculpat poate dispune, prin aceeaşi încheiere, luarea uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b) şi c), dacă sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege.

Art. 220. Luarea măsurii arestului la domiciliu de către judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată. (1) Judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată în faţa căreia se află cauza poate dispune, prin încheiere, arestul la domiciliu al inculpatului, la cererea motivată a procurorului sau din oficiu.

(2)[3] Judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată, sesizată conform alin. (1), dispune citarea inculpatului. Audierea inculpatului este obligatorie dacă acesta se prezintă la termenul fixat.

(3) Asistenţa juridică a inculpatului şi participarea procurorului sunt obligatorii.

---

[1] Alin. (4) al art. 218 a fost introdus prin art. 102 pct. 149 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (9) al art. 219 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 48 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Alin. (2) al art. 220 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 150 din Legea nr. 255/2013.

(4)[1] Dispozițiile art. 219 alin. (4), (7) și (9) se aplică în mod corespunzător.

Art. 221. Conținutul măsurii arestului la domiciliu. (1) Măsura arestului la domiciliu constă în obligația impusă inculpatului, pe o perioadă determinată, de a nu părăsi imobilul unde locuiește, fără permisiunea organului judiciar care a dispus măsura sau în fața căruia se află cauza și de a se supune unor restricții stabilite de acesta.

(2) Pe durata arestului la domiciliu, inculpatul are următoarele obligații:

a) să se prezinte în fața organului de urmărire penală, a judecătorului de drepturi și libertăți, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanței de judecată ori de câte ori este chemat;

b)[2] să nu comunice cu persoana vătămată sau membrii de familie ai acesteia, cu alți participanți la comiterea infracțiunii, cu martorii ori experții, precum și cu alte persoane stabilite de organul judiciar.

(3) Judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată poate dispune ca pe durata arestului la domiciliu inculpatul să poarte permanent un sistem electronic de supraveghere.

(4) În cuprinsul încheierii prin care se dispune măsura sunt prevăzute în mod expres obligațiile pe care inculpatul trebuie să le respecte și i se atrage atenția că, în caz de încălcare cu rea-credință a măsurii sau a obligațiilor care îi revin, măsura arestului la domiciliu poate fi înlocuită cu măsura arestării preventive.

(5) Pe durata măsurii, inculpatul poate părăsi imobilul prevăzut la alin. (1) pentru prezentarea în fața organelor judiciare, la chemarea acestora.

(6) La cererea scrisă și motivată a inculpatului, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, prin încheiere, îi poate permite acestuia părăsirea imobilului pentru prezentarea la locul de muncă, la cursuri de învățământ sau de pregătire profesională ori la alte activități similare sau pentru procurarea mijloacelor esențiale de existență, precum și în alte situații temeinic justificate, pentru o perioadă determinată de timp, dacă acest lucru este necesar pentru realizarea unor drepturi ori interese legitime ale inculpatului.

(7)[3] În cazuri urgente, pentru motive întemeiate, inculpatul poate părăsi imobilul, fără permisiunea judecătorului de drepturi și libertăți, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanței de judecată, pe durata de timp strict necesară, informând imediat despre aceasta instituția, organul sau autoritatea desemnată cu supravegherea sa și organul judiciar care a luat măsura arestului la domiciliu ori în fața căruia se află cauza.

(8) Copia încheierii judecătorului de drepturi și libertăți, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanței de judecată prin care s-a luat măsura arestului la domiciliu se comunică, de îndată, inculpatului și instituției, organului sau autorității desemnate cu supravegherea sa, organului de poliție în a cărei circumscripție locuiește acesta, serviciului public comunitar de evidență a persoanelor și organelor de frontieră.

(9) Instituția, organul sau autoritatea desemnate de organul judiciar care a dispus arestul la domiciliu verifică periodic respectarea măsurii și a obligațiilor de către inculpat, iar în cazul în care constată încălcări ale acestora, sesizează de îndată procurorul, în cursul urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, sau instanța de judecată, în cursul judecății.

(10) Pentru supravegherea respectării măsurii arestului la domiciliu sau a obligațiilor impuse inculpatului pe durata acesteia, organul de poliție poate pătrunde în imobilul unde se execută măsura, fără învoirea inculpatului sau a persoanelor care locuiesc împreună cu acesta.

(11) În cazul în care inculpatul încalcă cu rea-credință măsura arestului la domiciliu sau obligațiile care îi revin ori există suspiciunea rezonabilă că a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune pentru care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva sa, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară ori instanța de judecată, la cererea motivată a procurorului sau din oficiu, poate dispune înlocuirea arestului la domiciliu cu măsura arestării preventive, în condițiile prevăzute de lege.

---

[1] Alin. (4) al art. 220 a fost introdus prin art. 102 pct. 151 din Legea nr. 255/2013.

[2] Lit. b) de la alin. (2) al art. 221 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 152 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (7) al art. 221 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 152 din Legea nr. 255/2013.

Art. 222.[1] **Durata arestului la domiciliu.** (1) În cursul urmăririi penale, arestul la domiciliu poate fi luat pe o durată de cel mult 30 de zile.

(2) Arestul la domiciliu poate fi prelungit în cursul urmăririi penale, numai în caz de necesitate, dacă se menţin temeiurile care au determinat luarea măsurii sau au apărut temeiuri noi, fiecare prelungire neputând să depăşească 30 de zile.

(3) În cazul prevăzut la alin. (2), prelungirea arestului la domiciliu poate fi dispusă de către judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul unde s-a constatat săvârşirea infracţiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală.

(4) Judecătorul de drepturi şi libertăţi este sesizat în vederea prelungirii măsurii de către procuror, prin propunere motivată, însoţită de dosarul cauzei, cu cel puţin 5 zile înainte de expirarea duratei acesteia.

(5) Judecătorul de drepturi şi libertăţi, sesizat potrivit alin. (4), fixează termen de soluţionare a propunerii procurorului, în camera de consiliu, mai înainte de expirarea duratei arestului la domiciliu şi dispune citarea inculpatului.

(6) Participarea procurorului este obligatorie.

(7) Judecătorul de drepturi şi libertăţi admite sau respinge propunerea procurorului prin încheiere motivată.

(8) Dosarul cauzei se restituie organului de urmărire penală în termen de 24 de ore de la expirarea termenului de formulare a contestaţiei.

(9) Durata maximă a măsurii arestului la domiciliu, în cursul urmăririi penale, este de 180 de zile.

(10)[2] Durata privării de libertate dispusă prin măsura arestului la domiciliu se ia în considerare pentru calculul duratei maxime a măsurii arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale.

(11) Dispoziţiile art. 219 alin. (4)-(6) se aplică în mod corespunzător.

(12) În procedura de cameră preliminară şi în cursul judecăţii, măsura arestului la domiciliu poate fi dispusă pe o perioadă de cel mult 30 de zile. Dispoziţiile art. 239 se aplică în mod corespunzător.

COMENTARIU

230. Aspecte generale privind arestul la domiciliu. Arestul la domiciliu are caracter de noutate, fiind introdus în legislaţia română odată cu noul Cod de procedură penală adoptat prin Legea nr. 135/2010. Măsura preventivă a arestului la domiciliu este una *privativă de libertate*[3], plasată, ca gravitate, între controlul judiciar (simplu sau pe cauţiune) şi arestarea preventivă. Legiuitorul român s-a inspirat în reglementarea ei din Codul de procedură penală italian[4]. O reglementare similară întâlnim şi în Codul de procedură penală francez, cu precizarea că, în acest caz, consemnarea la domiciliu sau la reşedinţa fixată de judecătorul de instrucţie ori de judecătorul de libertăţi este însoţită în mod obligatoriu de supravegherea electronică a celui acuzat[5].

Potrivit art. 221 alin. (1) CPP, măsura arestului la domiciliu constă în *obligaţia impusă inculpatului, pe o perioadă determinată, de a nu părăsi imobilul unde locuieşte, fără*

[1] Art. 222 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 3 din O.U.G. nr. 24/2015.

[2] Alin. (10) al art. 222 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I din Legea nr. 116/2016 privind aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 24/2015 pentru modificarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală (M. Of. nr. 418 din 2 iunie 2016).

[3] Executarea acestei măsuri preventive este supusă Legii nr. 254/2014 privind executarea pedepselor şi a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

[4] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Tratat de procedură penală. Partea generală – în lumina noului Cod de procedură penală*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2014, p. 621.

[5] Conform art. 142-5 alin. (2), luarea acestei măsuri obligă pe cel în cauză să rămână la domiciliul ori la reşedinţa fixată de judecătorul de instrucţie ori de judecătorul de libertăţi şi detenţie şi de a nu le părăsi decât în condiţiile şi pentru motivele determinate de acest magistrat (care a dispus măsura).

permisiunea organului judiciar care a dispus măsura sau în fața căruia se află cauza și de a se supune unor restricții stabilite de acesta.

Deși inclusă de legiuitor în categoria măsurilor privative de libertate (una dintre consecințele juridice fiind deducerea duratei sale din durata pedepsei privative de libertate aplicate inculpatului), s-ar putea aprecia că arestul la domiciliu este o măsură apropiată și de măsurile neprivative de libertate, fiind în fapt o formă particulară a controlului judiciar, în care inculpatului i se restricționează libertatea de mișcare[1], numai că această libertate de deplasare este restrânsă nu la teritoriul țării, al unui județ sau oraș, ci este o restrângere mult mai severă, cea determinată de limitele locuinței sale.

În acest sens, potrivit art. 126 din Legea nr. 254/2014, prin *imobil în care se execută arestul la domiciliu*, prevăzut la art. 221 alin. (1) CPP, se înțelege locuința inculpatului, încăperea, dependința sau locul împrejmuit ținând de acestea. În funcție de dimensiunile imobilului, în practică arestul la domiciliu va permite limitări diferite ale libertății de mișcare, de la suprafața unei garsoniere sau camere de cămin, în cazul unor inculpați, la casa și curtea generoasă, în cazul altora.

Chiar și așa, inculpatul nu va avea programul zilnic determinat potrivit unui regulament (ca în cazul celui arestat preventiv), nu va avea limitări în privința accesului la bani, la telefon și la mijloace de informare și comunicare (de pildă, acces la internet), nu va fi păzit 24 de ore din 24, nu va necesita permisiunea de a fi vizitat, iar vizitele din partea cunoscuților nu trebuie să se desfășoare după un anumit program ș.a.

Cu siguranță însă, imposibilitatea de a părăsi locuința constituie, în sine, o restricție semnificativă a dreptului fundamental la libertate, comparabilă, sub anumite aspecte, cu detenția în baza mandatului de arestare preventivă, motiv pentru care, sub aspect procedural, arestul la domiciliu este reglementat într-o manieră apropiată de cea a arestării preventive.

231. Condițiile și cazurile în care se poate dispune măsura arestului la domiciliu. Arestul la domiciliu poate fi dispus *în toate fazele procesului penal față de inculpat* (nu și față de suspect), *doar de către judecător* (nu și de către organele de urmărire penală).

Competența de a dispune asupra acestei măsuri preventive revine, în cursul urmăririi penale, judecătorului de drepturi și libertăți, în faza de cameră preliminară, judecătorului de cameră preliminară, iar în faza de judecată, completului învestit cu soluționarea cauzei.

Pentru a se dispune măsura preventivă, se impun fi îndeplinite atât *condițiile generale* prevăzute în art. 202 CPP, cât și *cele specifice arestării preventive*, prevăzute de art. 223 din același cod.

Deși art. 218 CPP face trimitere, în privința dispunerii arestului la domiciliu, la împrejurarea ca măsura preventivă să fie necesară și suficientă pentru realizarea unuia dintre scopurile prevăzute la art. 202 alin. (1), din reglementarea acestui text de lege, având denumirea marginală „Scopul, condițiile generale și categoriile măsurilor preventive", reiese fără dubiu că aceste condiții „generale" sunt aplicabile tuturor măsurilor preventive, inclusiv arestului la domiciliu. Așadar, acestei măsuri îi vor fi aplicabile nu doar dispozițiile art. 202 alin. (1) referitoare la scopul și condițiile generale ale măsurilor preventive, ci și cele cuprinse în alin. (2) (condiția negativă de a nu fi incident vreunul dintre cazurile de împiedicare

[1] Față de sistemul francez, unde celui consemnat la domiciliu i se pot impune oricare dintre obligațiile *controlului judiciar*, în cazul măsurii preventive reglementate în legislația procesuală penală română, inculpatului arestat la domiciliu nu îi pot fi stabilite decât o mică parte din obligațiile prevăzute la art. 215 CPP privind controlul judiciar.

prevăzute de art. 16 CPP), precum și cele ale alin. (3) referitoare la necesitatea ca măsura preventivă să fie proporțională cu gravitatea acuzației și, respectiv, să fie necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea ei.

Prin urmare, apreciem că, pentru a se putea dispune față de un inculpat măsura arestului la domiciliu, se cer a fi întrunite următoarele *condiții*:

a) să existe *probe din care să rezulte suspiciunea rezonabilă* că o persoană a săvârșit infracțiunea de care este acuzată. *Suspiciunea rezonabilă*, nedefinită în legislația procesuală penală internă, are accepțiunea dată de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, anume aceea de existență a unor date, informații care să convingă un observator obiectiv și imparțial că este posibil ca o persoană să fi săvârșit o infracțiune. Datele sau informațiile ce fundamentează suspiciunea rezonabilă trebuie să provină din probe (elemente de fapt obținute prin mijloace de probă), iar suspiciunea rezonabilă trebuie să vizeze comiterea *unei infracțiuni*; legea procesuală nu condiționează și nici nu restricționează luarea măsurii de existența unui anumit fel de pedeapsă ori de anumite limite ale ei (limite speciale), de comiterea faptei cu o anumită formă de vinovăție ori de forma tentată sau consumată a acesteia;

b) o a doua condiție este una negativă, și anume *să nu fie incident vreunul dintre cazurile care împiedică exercitarea acțiunii penale prevăzute de art. 16 CPP*; chiar dacă această condiție negativă a fost verificată și la momentul punerii în mișcare a acțiunii penale [conform art. 309 alin. (1) CPP], se impune a fi verificată din nou la momentul în care organul judiciar este chemat a dispune în legătură cu măsura preventivă a arestului la domiciliu.

Măsura preventivă a arestului la domiciliu poate fi dispusă *doar împotriva inculpatului*, prin urmare, doar după momentul când procurorul dispune în cauza respectivă punerea în mișcare a acțiunii penale față de suspect[1];

c) măsura să fie *necesară și*, totodată, *suficientă* pentru scopul urmărit prin luarea ei. Ea trebuie să fie și *proporțională* cu gravitatea acuzației aduse persoanei respective, adică să existe un just echilibru între restrângerea drepturilor inculpatului (determinate de luarea măsurii arestului la domiciliu) și interesul statului de a asigura buna desfășurare a instrucției penale ori pentru a prezerva siguranța publică;

d) faptele pentru care s-a stabilit existența unei suspiciuni rezonabile privind săvârșirea lor de către inculpat *să nu vizeze infracțiuni contra unui membru de familie*[2] [art. 218 alin. (3) teza I CPP]. Întrucât Codul penal arată care sunt „infracțiunile săvârșite asupra unui membru de familie" (Codul penal, Partea specială, Titlul I, Capitolul III), urmează a avea în vedere – pentru verificarea acestei condiții negative – exclusiv prevederile art. 199 CP privind infracțiunile incluse în sintagma de *„violență în familie"*, respectiv cele ale art. 200 CP referitoare la infracțiunea de *„ucidere ori vătămare a nou-născutului săvârșită de către mamă"*.

---

[1] De asemenea, doar infracțiunile în cazul cărora s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale față de inculpat pot face obiectul analizei pentru a se verifica existența cazului de dispunere a arestului la domiciliu prevăzut de art. 223 alin. (2) CPP.

[2] Potrivit art. 177 CP, „(1) Prin *membru de familie* se înțelege: a) ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude; b) soțul; c) persoanele care au stabilit relații asemănătoare acelora dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc. (2) Dispozițiile din legea penală privitoare la membru de familie, în limitele prevăzute în alin. (1) lit. a), se aplică, în caz de adopție, și persoanei adoptate ori descendenților acesteia în raport cu rudele firești".

Nu împărtășim opinia exprimată în literatura de specialitate[1] în sensul că, „având în vedere rațiunea acestei condiții negative, credem că trebuie avute în vedere nu numai infracțiunile prevăzute în Capitolul III din Titlul I din Partea specială a Codului penal, ci și, spre exemplu, infracțiunile de rele tratamente aplicate minorului, trafic de persoane, trafic de minori, viol, supunere la muncă forțată sau obligatorie, dacă sunt săvârșite asupra unui membru de familie". Deși dispozițiile art. 218 alin. (3) teza I CPP sunt criticabile din perspectiva terminologiei folosite, apreciem că nu poate fi realizată o extindere aleatorie a acestei restricții, în caz contrar urmând a fi luată în considerare orice infracțiune săvârșită asupra unui membru de familie, nu doar cele contra persoanei. Desigur însă că împrejurarea săvârșirii asupra unui membru de familie a unei infracțiuni de tipul celor enumerate ar pune în discuție însăși suficiența măsurii arestului la domiciliu.

În același timp, suntem de acord cu criticile aduse textului[2] sub aspectul caracterului nejustificat al restricției în situația în care inculpatul și victima infracțiunii nu conviețuiesc, condiție pe care legea o impune numai în cazul anumitor membri de familie. În acest sens, ar trebui avute în vedere argumentele expuse de Curtea Constituțională în Decizia nr. 264 din 27 aprilie 2017[3], în care s-a reținut că sintagma „în cazul în care conviețuiesc" din cuprinsul art. 5 lit. c) din Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie[4] este neconstituțională. În motivare s-a arătat că legea română oferă protecție împotriva violenței în familie și persoanelor care au stabilit relații asemănătoare acelora dintre soți sau dintre părinți și copii, cu condiția ca aceștia să conviețuiască. În cazul persoanelor care au stabilit relații asemănătoare acelora dintre soți sau dintre părinți și copii, condiția conviețuirii, prevăzută de textul de lege criticat, aduce atingere dreptului la viață și dreptului la integritate fizică și psihică ale persoanei a cărei viață, integritate fizică sau psihică ori libertate este pusă în pericol printr-un act de violență din partea unui membru al familiei, persoană care nu poate solicita instanței ca, în scopul înlăturării stării de pericol, să emită un ordin de protecție. Argumentele expuse de instanța de contencios constituțional sunt cu atât mai valabile în cazul unei măsuri preventive dispuse în cadrul procesului penal;

e) inculpatul *să nu fi fost anterior condamnat definitiv pentru infracțiunea de evadare*[5] [art. 218 alin. (3) teza a II-a CPP]. Cu toate acestea, în măsura în care pentru infracțiunea de evadare anterior comisă inculpatul a fost reabilitat, ca efect al reabilitării, apreciem că nu i s-ar putea refuza accesul la măsura preventivă a arestului la domiciliu[6], întrucât, potrivit art. 169 alin. (1) CP, „Reabilitarea face să înceteze decăderile și interdicțiile, precum și incapacitățile care rezultă din condamnare".

În acord cu alți autori[7], apreciem că textul este deficitar, întrucât limitează interdicția la persoanele care au săvârșit infracțiunea de evadare, deși s-ar justifica și includerea infracțiunilor de înlesnire a evadării și neexecutare a sancțiunilor penale, din considerente legate de riscul pe care persoana îl prezintă de a nu respecta starea de privare de libertate pe care o presupune măsura arestului la domiciliu.

---

[1] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 231.

[2] *Idem*, p. 231; C. JDERU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1053.

[3] M. Of. nr. 468 din 22 iunie 2017.

[4] M. Of. nr. 205 din 24 martie 2014.

[5] În Codul penal, evadarea este incriminată prin dispozițiile art. 285.

[6] Imposibilitatea de a se dispune, în aceste cazuri, măsura arestului la domiciliu va avea drept consecință, cel mai adesea, luarea față de inculpat a măsurii *arestării preventive*, cu atât mai mult cu cât legea impune în mare parte *aceleași condiții* și prevede *aceleași cazuri* pentru a se lua cele două măsuri privative de libertate.

[7] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 231-232, nota 2 de subsol.

Prin luarea măsurii arestului la domiciliu se urmărește un *scop preventiv procesual*, anume:

– al asigurării bunei desfășurări a procesului penal,

– al împiedicării sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori

– al prevenirii săvârșirii unei alte infracțiuni.

Codul de procedură penală reglementează – în art. 223 alin. (1) și (2) – *cinci cazuri* în care se poate dispune arestarea preventivă și deci și măsura arestului la domiciliu, anume:

a) inculpatul *a fugit ori s-a ascuns*, în scopul de a se sustrage de la urmărirea penală sau de la judecată, ori *a făcut pregătiri* de orice natură pentru astfel de acte;

b) inculpatul *încearcă să influențeze* un alt participant la comiterea infracțiunii, un martor ori un expert sau *să distrugă, să altereze, să ascundă ori să sustragă* mijloace materiale de probă sau *să determine* o altă persoană să aibă un astfel de comportament;

c) inculpatul *exercită presiuni* asupra persoanei vătămate sau *încearcă să realizeze o înțelegere frauduloasă* cu aceasta;

d) există suspiciunea rezonabilă că, după punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva sa, inculpatul *a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune* sau *pregătește săvârșirea unei noi infracțiuni*;

e) inculpatul *a săvârșit o infracțiune intenționată* contra vieții, o infracțiune prin care s-a cauzat vătămarea corporală sau moartea unei persoane, o infracțiune contra securității naționale prevăzută de Codul penal și alte legi speciale, o infracțiune de trafic de droguri, de efectuare de operațiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, o infracțiune privind nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive, trafic și exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism, spălare a banilor, falsificare de monede, timbre sau de alte valori, șantaj, viol, lipsire de libertate în mod ilegal, evaziune fiscală, ultraj, ultraj judiciar, o infracțiune de corupție, o infracțiune săvârșită prin sisteme informatice sau prin mijloace de comunicare electronică ori *o altă infracțiune* pentru care legea prevede *pedeapsa închisorii de 5 ani ori mai mare* și, pe baza evaluării gravității faptei, a modului și a circumstanțelor de comitere a acesteia, a anturajului și a mediului din care acesta provine, a antecedentelor penale și a altor împrejurări privitoare la persoana inculpatului, se constată că privarea sa de libertate este *necesară pentru înlăturarea unei stări de pericol pentru ordinea publică*.

Pentru discuțiile legate de fiecare dintre cazurile prevăzute de art. 223 alin. (1) și (2) CPP, facem trimitere la comentariile ocazionate de condițiile și cazurile de dispunere a măsurii arestării preventive[1].

Remarcăm, ca și alți autori[2], faptul că legiuitorul român a fixat aceleași condiții, în mare parte, de dispunere a trei măsuri preventive diferite: controlul judiciar pe cauțiune (măsură neprivativă de libertate), arestul la domiciliu și arestarea preventivă (măsuri privative de libertate), ceea ce poate determina dificultăți în practică în aprecierea asupra „necesității", „suficienței" și „oportunității" luării oricăreia dintre cele trei măsuri; tot astfel, prin stipularea unor condiții similare de dispunere a acestor măsuri preventive, marja de apreciere a jucătorului sau a instanței – atât a celor chemați să dispună asupra luării lor, cât și a celor chemați să se pronunțe asupra înlocuirii uneia cu alta – este una destul de largă.

Nici criteriile oferite de legiuitor pentru „aprecierea îndeplinirii condițiilor prevăzute la alin. (1)" nu oferă suficiente elemente de departajare a necesității de a dispune arestul

[1] A se vedea *infra*, partea generală, secțiunea a 6-a a prezentului capitol.

[2] M. Udroiu, *op. cit.*, 2014, p. 496.

la domiciliu raportat la celelalte două măsuri anterior menționate – controlul judiciar pe cauțiune și, respectiv, arestarea preventivă –, întrucât aceste criterii se regăsesc, în parte, și în art. 217 alin. (2) (referitor la cuantumul cauțiunii)[1], respectiv în art. 223 alin. (2) (referitor la existența pericolului pentru ordinea publică)[2]. Astfel, conform art. 218 alin. (2) CPP, organul judiciar chemat să dispună asupra măsurii arestului la domiciliu va analiza condițiile legale ținând seama și de o serie de *criterii atât de ordin obiectiv* (gradul de pericol al infracțiunii, scopul măsurii), cât și *criterii de ordin subiectiv*, legate de persoana inculpatului (sănătatea, vârsta, situația familială și alte împrejurări privind persoana față de care se ia măsura).

232. Luarea măsurii arestului la domiciliu în faza de urmărire penală. În faza de urmărire penală, competența de a dispune asupra măsurii arestului la domiciliu revine *în mod exclusiv judecătorului de drepturi și libertăți*. În privința competenței teritoriale, legea procesuală penală a reglementat o *competență alternativă*, putând dispune aceasta judecătorul de drepturi și libertăți:

– de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță *ori*

– de la instanța egală în grad acesteia în a cărei circumscripție se află locul unde s-a constatat săvârșirea infracțiunii[3] *sau*

– de la instanța egală în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală.

Sesizarea judecătorului pentru luarea măsurii arestului la domiciliu se face de procurorul de caz (procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală), acesta având deplina libertate în a decide căruia dintre judecătorii de drepturi și libertăți de la instanțele anterior arătate îi va trimite sesizarea.

Procurorul va sesiza judecătorul în vederea dispunerii acestei măsuri atunci când apreciază a fi îndeplinite condițiile prevăzute de art. 218 CPP; procurorul, la rândul său, va formula cererea din oficiu sau la propunerea organelor de cercetare penală.

În afară de sesizarea directă din partea procurorului cu propunerea de luare a măsurii arestului la domiciliu, judecătorul de drepturi și libertăți mai poate dispune luarea acestei măsuri preventive și:

– atunci când este sesizat de procuror cu propunerea de luare sau prelungire a măsurii arestului preventiv, pe care o respinge, dispunând, în schimb, din oficiu, luarea unei măsuri preventive mai ușoare;

– atunci când este sesizat de procuror cu solicitarea de înlocuire a măsurii controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune cu o măsură preventivă mai aspră;

– atunci când este sesizat cu o solicitare a inculpatului de revocare sau de înlocuire a măsurii arestării preventive;

– în soluționarea contestațiilor formulate împotriva încheierilor prin care se dispune asupra măsurilor preventive în cursul urmăririi penale.

---

[1] Valoarea cauțiunii este de cel puțin 1.000 de lei și se determină în raport cu *gravitatea acuzației aduse inculpatului*, situația materială și obligațiile legale ale acestuia.

[2] „(...) pe baza evaluării gravității faptei, a modului și a circumstanțelor de comitere a acesteia, a anturajului și a mediului din care acesta provine, a antecedentelor penale și a altor împrejurări privitoare la persoana acestuia, se constată că privarea sa de libertate este necesară pentru înlăturarea unei stări de pericol pentru ordinea publică".

[3] Nu este vorba despre locul săvârșirii infracțiunii, ci locul constatării săvârșirii infracțiunii, acesta putând fi determinat, de pildă, în cazul constatării faptei de către organele de constatare arătate la art. 61 CPP, de locul întocmirii procesului-verbal, chiar dacă organul judiciar sesizat ulterior își are sediul într-o altă localitate.

Procedura prevăzută de lege pentru dispunerea măsurii arestului la domiciliu este următoarea:

a) procurorul de caz întocmeşte propunerea de luare a măsurii arestului la domiciliu, pe care o înaintează, împreună cu dosarul cauzei[1], judecătorului de drepturi şi libertăţi competent;

b) judecătorul de drepturi şi libertăţi fixează termen de soluţionare *în camera de consiliu*, în interiorul unui interval de maximum 24 de ore de la înregistrarea propunerii procurorului la instanţă (un termen de recomandare, fără consecinţe procesuale directe în caz de depăşire). Pentru termenul de soluţionare, trebuie *citat inculpatul*, anunţat apărătorul ales (ori desemnat un apărător din oficiu) – asistenţa juridică a inculpatului în această procedură fiind obligatorie –, înştiinţat procurorul competent a participa la şedinţa de judecată. *Prezenţa apărătorului inculpatului şi cea a procurorului sunt obligatorii*, în schimb, *absenţa inculpatului nu împiedică soluţionarea* propunerii;

c) în măsura în care inculpatul se prezintă la termenul fixat, *audierea* lui de către judecătorul de drepturi şi libertăţi este *obligatorie*[2]; audierea inculpatului se va desfăşura, în absenţa unor dispoziţii contrare, cu respectarea prevederilor art. 107-110 CPP, acestuia aducându-i-se la cunoştinţă, anterior audierii, drepturile şi obligaţiile procesuale, fapta prevăzută de legea penală pentru săvârşirea căreia este acuzat; audierea va purta atât asupra acuzaţiilor formulate împotriva sa, cât şi asupra motivelor pentru care se solicită luarea măsurii arestului la domiciliu;

d) după discutarea în contradictoriu a propunerii de luare a măsurii preventive, judecătorul de drepturi şi libertăţi va delibera, rezultatul deliberării fiind consemnat în cuprinsul minutei [*minuta este obligatorie* conform art. 400 alin. (2) CPP şi se va întocmi în două exemplare originale]; pronunţarea soluţiei va fi realizată *în camera de consiliu* [conform art. 203 alin. (5) CPP];

e) judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă asupra propunerii prin *încheiere motivată*, putând dispune admiterea propunerii ori respingerea acesteia. În caz de *respingere*, judecătorul de drepturi şi libertăţi va putea să dispună, din oficiu, chiar fără ca inculpatul sau procurorul să fi solicitat expres şi fără să fi pus în discuţia contradictorie a părţilor, luarea unei măsuri preventive mai uşoare (controlul judiciar sau controlul judiciar pe cauţiune) – posibilitate prevăzută expres în art. 219 alin. (9) CPP;

f) în încheierea de *admitere* a propunerii, trebuie indicate durata pe care s-a dispus măsura şi obligaţiile pe care inculpatul trebuie să le respecte pe durata ei, respectiv organul însărcinat cu supravegherea respectării acestor obligaţii;

g) după luarea măsurii, persoanei respective i se comunică[3], *sub semnătură, în scris*, drepturile prevăzute la art. 83 (drepturile inculpatului), dreptul prevăzut la art. 210 alin. (1) şi (2) (încunoştinţarea unei rude, a unui prieten, cunoscut ş.a. despre luarea arestului

---

[1] Potrivit art. 287 alin. (2) CPP, „În cazurile în care procurorul sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară ori alte autorităţi prevăzute de lege, în vederea soluţionării propunerilor ori cererilor formulate în cursul urmăririi penale, va înainta *copii numerotate şi certificate de grefa parchetului* de pe actele dosarului *ori numai de pe cele care au legătură cu cererea sau propunerea formulată*. Organul de urmărire penală păstrează originalul actelor, în vederea continuării urmăririi penale" (s.n.).

[2] Obligatorie este solicitarea unei declaraţii inculpatului, acesta păstrând dreptul de a uza de dreptul la tăcere.

[3] A se vedea şi Ordinul comun nr. 1274/C/111/2037/1123/C/2017 al ministrului justiţiei, ministrului afacerilor interne, preşedintelui Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie şi procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie privind modelul informării scrise înmânate suspecţilor sau inculpaţilor în cadrul procedurilor penale în care sunt privaţi de libertate sau persoanelor care sunt arestate în scopul executării unui mandat european de arestare.

la domiciliu și locul unde se execută măsura), dreptul de acces la asistență medicală de urgență, dreptul de a contesta măsura și dreptul de a solicita revocarea sau înlocuirea ei cu o altă măsură preventivă, iar în cazul în care persoana nu poate ori refuză să semneze, se va încheia un proces-verbal;

h) copia încheierii judecătorului de drepturi și libertăți prin care s-a luat măsura arestului la domiciliu se comunică, de îndată, inculpatului și instituției, organului sau autorității desemnate cu supravegherea sa, organului de poliție în a cărui circumscripție locuiește acesta, serviciului public comunitar de evidență a persoanelor și organelor de frontieră;

i) împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi și libertăți dispune asupra măsurii preventive a arestului la domiciliu *inculpatul și procurorul pot formula contestație*, în termen de 48 de ore de la pronunțare, pentru cei prezenți, respectiv de la comunicare, pentru cei lipsă. Contestația se soluționează conform dispozițiilor art. 204 CPP. Contestația formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea sau prelungirea măsurii preventive a arestului la domiciliu ori prin care s-a constatat încetarea de drept a acesteia nu este suspensivă de executare.

Doar în faza de urmărire penală, după soluționarea propunerii, dosarul cauzei se restituie organului de urmărire penală, în termen de 24 de ore de la expirarea termenului de formulare a contestației.

233. Luarea măsurii arestului la domiciliu în faza de cameră preliminară. În faza de cameră preliminară, competența de a dispune asupra măsurii arestului la domiciliu nu mai este alternativă; aceasta revine *judecătorului de cameră preliminară în fața căreia se află cauza*, sesizat prin rechizitoriul emis de procurorul de caz.

Luarea măsurii arestului la domiciliu poate fi solicitată de procuror direct prin rechizitoriu (conform art. 330 CPP) ori prin cerere separată, după declanșarea procedurii de cameră preliminară. De asemenea, judecătorul de cameră preliminară se poate sesiza *din oficiu* cu privire la necesitatea de a se dispune această măsură preventivă față de inculpat. În afara situațiilor anterior descrise referitoare la împrejurările în care ar putea dispune față de inculpat luarea măsurii arestului la domiciliu, judecătorul de cameră preliminară, sesizat cu un rechizitoriu în care inculpatul a fost trimis în judecată aflându-se sub puterea măsurii preventive a arestului la domiciliu, are *obligația de a verifica legalitatea și temeinica acesteia* (înainte de expirare), putând dispune menținerea, revocarea sau înlocuirea cu o altă măsură preventivă.

Procedura de luare a măsurii preventive a arestului la domiciliu în faza de cameră preliminară urmează aceiași pași ca și cei anterior descriși pentru faza de urmărire penală.

În faza de cameră preliminară, măsura preventivă *nu se prelungește, ci se verifică*, din oficiu, periodic, la intervale ce nu trebuie să depășească 30 de zile.

234. Luarea măsurii arestului la domiciliu în faza de judecată. În faza de judecată, competent a se pronunța asupra măsurii arestului la domiciliu este *completul de judecată învestit cu judecarea cauzei* la instanța de fond sau, după caz, în calea de atac a apelului.

Procedura de luare a măsurii preventive a arestului la domiciliu în faza de judecată urmează, în principiu, aceiași pași ca și cei anterior descriși pentru faza de urmărire penală. Ceea ce diferă este faptul că soluționarea cererilor, propunerilor și sesizărilor privind măsura arestului la domiciliu se realizează în *ședințe de judecată în condiții de publicitate* – în cazul verificărilor din oficiu asupra legalității și temeiniciei măsurii preventive [art. 362 alin. (2) CPP] – ori *în ședință publică sau nepublică* [nepublicitate stabilită de lege ori declarată de instanța de judecată, după punerea acestei chestiuni în discuția contradictorie

a părților, în conformitate cu art. 352 alin. (5) CPP], după caz, pentru toate celelalte cereri legate de măsura preventivă a arestului la domiciliu. În faza de judecată, asupra măsurii preventive se poate pronunța instanța și prin sentința sau, după caz, decizia prin care soluționează stadiul procesual.

În faza de judecată, la fel ca și în camera preliminară, măsura preventivă *nu se prelungește, ci se verifică*, din oficiu, periodic, la intervale ce nu trebuie să depășească 60 de zile.

Prin Decizia nr. 22 din 17 ianuarie 2017[1], Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că este neconstituțională soluția legislativă reglementată de dispozițiile art. 220 alin. (1) CPP, care permite luarea măsurii arestului la domiciliu în condițiile în care anterior inculpatul a fost arestat (preventiv sau la domiciliu) în aceeași cauză, în lipsa unor temeiuri noi care fac necesară privarea sa de libertate. Curtea a reținut că s-a pronunțat în repetate rânduri, prin decizii recente, asupra naturii măsurilor preventive a arestului preventiv și arestului la domiciliu, statuând că ambele sunt măsuri preventive privative de libertate. Curtea a apreciat că, din modul de reglementare a măsurii arestului la domiciliu, aceasta reprezintă o afectare a drepturilor persoanei care, prin intensitate și modul de aplicare/de punere în executare, afectează libertatea persoanei, având caracteristicile unei privări de libertate. Astfel, stabilirea naturii măsurii preventive a arestului la domiciliu în sensul că este o măsură preventivă privativă de libertate determină faptul că această măsură preventivă privativă de libertate trebuie însoțită de ansamblul garanțiilor recunoscute în cazul măsurii preventive privative de libertate a arestului preventiv. Din această perspectivă, Curtea a stabilit că interdicția dispunerii din nou a unei măsuri preventive privative de libertate față de inculpatul care a mai fost anterior arestat la domiciliu sau arestat preventiv în aceeași cauză, în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecății, dacă nu au intervenit temeiuri noi care fac necesară privarea sa de libertate, se constituie într-o garanție ce însoțește măsurile preventive privative de libertate. Astfel, prin reglementarea diferită a arestului la domiciliu față de arestul preventiv, în materia interdicției de a dispune din nou o măsură preventivă privativă de libertate față de inculpatul care a mai fost anterior arestat la domiciliu sau arestat preventiv în aceeași cauză dacă nu au intervenit temeiuri noi care fac necesară privarea sa de libertate, legiuitorul și-a îndeplinit obligația constituțională de a reglementa garanțiile ce trebuie să însoțească măsurile preventive privative de libertate doar în ceea ce privește arestul preventiv, iar nu și în ceea ce privește arestul la domiciliu, deși și acesta din urmă, prin natura sa de măsură preventivă privativă de libertate, trebuie să fie însoțit de aceleași garanții ca și arestul preventiv. Prin urmare, Curtea a reținut încălcarea prevederilor art. 23 din Constituție și ale art. 5 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

235. Durata arestului la domiciliu. Prelungirea măsurii în cursul urmăririi penale. Arestul la domiciliu se poate dispune, *în cursul urmăririi penale*, pe o perioadă determinată ce *nu poate depăși 30 de zile*. Măsura poate fi *prelungită* în cursul urmăririi penale, doar în caz de necesitate:

– dacă se mențin temeiurile (de fapt și de drept) care au determinat luarea măsurii ori

– dacă au apărut *temeiuri noi* (de asemenea, putând fi vorba despre noi temeiuri de fapt sau de drept) care să justifice necesitatea de prelungire a măsurii preventive.

În vederea prelungirii măsurii arestului la domiciliu, procurorul trebuie să sesizeze judecătorul de drepturi și libertăți cu o propunere de prelungire (deși se prevede aceeași

[1] M. Of. nr. 159 din 3 martie 2017.

competență teritorială alternativă, legea nu impune ca propunerea privind prelungirea să fie adresată judecătorului de drepturi și libertăți de la aceeași instanță de judecată ce a dispus luarea măsurii), propunere ce se impune a fi înregistrată la instanța competentă cu cel puțin 5 zile înainte de data expirării duratei pe care anterior fusese dispusă măsura arestului la domiciliu.

Deși Decizia nr. 336/2015 a Curții Constituționale, prin care s-a admis excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 235 alin. (1) CPP, reținându-se că acestea sunt constituționale în măsura în care nerespectarea termenului „cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei arestării preventive" atrage incidența art. 268 alin. (1) din același cod, nu a analizat și dispozițiile art. 222 alin. (4) CPP, apreciem că, pentru identitate de rațiune, argumentele avute în vedere de instanța de contencios constituțional își găsesc aplicarea și în cazul prelungirii arestului la domiciliu[1].

Prin urmare, nerespectarea termenului de depunere a propunerii de prelungire a arestului la domiciliu la judecătorul de drepturi și libertăți cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei măsurii este de natură să cauzeze o vătămare procesuală, concretizată în încălcarea dreptului fundamental la apărare al inculpatului arestat, așa încât sunt incidente normele procesuale penale ale art. 268 alin. (1) CPP, sancțiunea pentru nerespectarea acestui termen fiind decăderea procurorului din exercițiul dreptului de a depune propunerea de prelungire a duratei arestului la domiciliu și nulitatea absolută a actului făcut peste termen.

Procedura de prelungire urmează aceiași pași ca și propunerea de luare a măsurii arestului la domiciliu în faza de urmărire penală.

În cursul urmăririi penale, măsura arestului la domiciliu, indiferent de numărul de prelungiri acordate, *nu poate depăși durata maximă de 180 de zile*. Împlinirea celor 180 de zile de arest la domiciliu în cursul urmăririi penale determină încetarea de drept a acestei măsuri preventive.

În absența unor dispoziții exprese, în durata maximă de 180 de zile nu vor fi considerate perioadele în care, eventual, inculpatul a fost anterior supus măsurii preventive a reținerii. În schimb, *în calculul duratei maxime a măsurii arestării preventive în cursul urmăririi penale se ia în calcul durata în care respectivul inculpat s-a aflat în arest la domiciliu* [art. 222 alin. (10) CPP[2]]. În ceea ce privește durata anterioară a arestării preventive dispuse în aceeași cauză, apreciem că, în raport de argumentele reținute de Curtea Constituțională în Decizia nr. 22/2017, expusă anterior, aceasta trebuie luată în calcul, chiar în lipsa unor dispoziții exprese în acest sens.

În faza de cameră preliminară și *în faza de judecată*, măsura arestului la domiciliu *poate fi dispusă pe o perioadă de maximum 30 de zile,* potrivit art. 222 alin. (12) CPP[3];

---

[1] A se vedea *infra*, partea generală, nr. 241.1.

[2] Alin. (10) al art. 222 a fost declarat neconstituțional prin Decizia Curții Constituționale nr. 740/2015 (M. Of. nr. 927 din 15 decembrie 2015), iar ulterior, prin Legea nr. 116/2016, a fost modificat în sensul că durata arestului la domiciliu se ia în calcul pentru stabilirea duratei maxime a arestării preventive în cursul urmăririi penale.

[3] Prin Decizia nr. 361 din 7 mai 2015 (M. Of. nr. 419 din 12 iunie 2015), Curtea Constituțională a constatat că, prin omisiunea legiuitorului de a reglementa în cuprinsul art. 222 CPP termenul și durata maximă a măsurii preventive a arestului la domiciliu luate în procedura de cameră preliminară și în cursul judecății în primă instanță, aceste dispoziții sunt neconstituționale. Curtea a reținut că „ingerința generată de măsura arestului la domiciliu vizează drepturi fundamentale, respectiv dreptul la libertate individuală, libera circulație, viața intimă, familială și privată, dreptul la învățătură și munca și protecția socială a muncii, este reglementată prin lege, respectiv art. 218-222 din Codul de procedură penală, are ca scop legitim desfășurarea instrucției penale, fiind o măsură judiciară aplicabilă în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară și al judecății în primă instanță, se impune, fiind adecvată *in abstracto* scopului legitim urmărit, este nediscriminatorie și este necesară într-o societate democratică, pentru protejarea valorilor statului de drept. Ingerința analizată nu

durata măsurii trebuie precizată expres[1].

În urma verificării legalității și temeiniciei arestului la domiciliu, în caz de menținere, judecătorul de cameră preliminară ori, după caz, instanța de judecată nu stabilește o durată a acestei măsuri (ea este menținută pe o durată nedeterminată), existând, în schimb, *obligația de verificare, din oficiu*, a legalității și temeiniciei măsurii, verificări care se impun a avea loc *la termene ce nu depășesc 30 de zile în faza de cameră preliminară*, respectiv *60 de zile în faza de judecată*. Împărtășim opinia exprimată în doctrină[2] în sensul că „verificarea legalității și temeiniciei trebuie să aibă loc înainte de expirarea duratei pe care a fost luată inițial (de cel mult 30 de zile). În caz de menținere a măsurii preventive, intervalul de 30 de zile și, respectiv, de 60 de zile la care trebuie verificate legalitatea și temeinicia acesteia (în funcție de faza procesuală) se calculează de la data pronunțării încheierii prin care a fost menținută măsura, și nu de la data expirării duratei inițiale pentru care a fost luată, pentru simplul motiv că la data încheierii menționate a avut loc ultima verificare".

În cursul judecății în primă instanță, durata totală a arestului la domiciliu nu poate depăși un termen rezonabil și nu poate fi mai mare de jumătatea maximului special prevăzut de lege pentru infracțiunea care face obiectul sesizării instanței de judecată, termene care,

---

este însă proporțională cu cauza care a determinat-o, așa încât Curtea reține că dispunerea măsurii arestului la domiciliu, în procedura de cameră preliminară și a judecății în primă instanță, fără a se reglementa cu privire la termenele pentru care poate fi dispusă și durata maximă a acesteia, nu asigură un just echilibru între interesul public și cel individual, întrucât această măsură poate fi dispusă pentru o perioadă nelimitată de timp. Principiul proporționalității, astfel cum este reglementat în ipoteza particulară a art. 53 din Constituție, presupune caracterul excepțional al restrângerilor exercițiului drepturilor sau libertăților fundamentale, ceea ce implică, în mod necesar, și caracterul lor temporar. Din moment ce autoritățile publice pot recurge la restrângerea exercițiului unor drepturi în lipsa unor alte soluții, pentru salvgardarea valorilor statului democratic, este logic ca această măsură gravă să înceteze de îndată ce a încetat și cauza care a provocat-o. Acesta este și sensul dat dispozițiilor art. 53 din Legea fundamentală de către Curtea Constituțională, prin jurisprudența sa constantă. De altfel, aceste considerente de principiu se regăsesc și în Decizia nr. 712 din 4 decembrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 33 din 15 ianuarie 2015, prin care Curtea a admis excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 211-217 din Codul de procedură penală, statuând faptul că măsura controlului judiciar reprezintă o măsură intruzivă ce afectează atât dreptul fundamental al libertății individuale, cât și libera circulație, viața intimă, familială și privată, libertatea întrunirilor, munca și protecția socială a muncii și libertatea economică, așa încât nereglementarea termenelor și a duratei maxime pentru care controlul judiciar și controlul judiciar pe cauțiune pot fi dispuse aduce atingere principiului proporționalității, astfel cum este reglementat în art. 53 din Constituție, și care presupune caracterul excepțional al restrângerilor exercițiului drepturilor sau libertăților fundamentale, ceea ce implică, în mod necesar, și caracterul lor temporar. Față de dispozițiile constituționale la care s-a făcut referire, Curtea constată că normele procesual penale ale art. 222 cu denumirea marginală «*Durata arestului la domiciliu*», prin faptul că nu reglementează nici termenele pentru care poate fi dispusă și nici durata maximă a acestei măsuri în procedura de cameră preliminară și de judecată în primă instanță, sunt neconstituționale, de vreme ce organele judiciare pot dispune măsura arestului la domiciliu pentru perioade nelimitate de timp, pe cale de consecință fiind restrâns, în mod nelimitat temporal, exercițiul drepturilor și libertăților fundamentale vizate de conținutul acestei măsuri. Așa încât, potrivit standardelor de constituționalitate anterior arătate, Curtea constată că o asemenea restrângere este neconstituțională, întrucât încalcă principiul proporționalității, afectând substanța drepturilor fundamentale vizate, nerezumându-se la restrângerea exercițiului acestora. În acest context, Curtea reține Hotărârea din 28 martie 2000, pronunțată în cauza *Baranowski c. Poloniei* (parag. 56), în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că practica prin care, datorită unei lacune legislative, o persoană este deținută pentru o perioadă nedeterminată este în contradicție cu principiul securității raporturilor juridice". Ulterior deciziei menționate, art. 222 a fost modificat prin O.U.G. nr. 24/2015.

[1] În același sens, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 233/CO din 23 aprilie 2015, nepublicată; I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 3079 din 2 decembrie 2014, înch. nr. 277 din 25 februarie 2015, înch. nr. 1178 din 10 septembrie 2015, înch. nr. 616 din 6 mai 2015, dec. nr. 291 din 2 martie 2015, nepublicate, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 528-529.

[2] A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 528-529.

în cazul inculpatului aflat în stare de arest la domiciliu la data emiterii rechizitoriului, se calculează de la data înregistrării cauzei pe rolul instanței, iar nu de la data la care s-a dispus, în mod definitiv, începerea judecății. În cazul arestului la domiciliu dispus în cursul procedurii de cameră preliminară sau al judecății, termenele curg de la data punerii în executare a măsurii. La expirarea acestor termene, instanța poate dispune luarea unei măsuri preventive mai ușoare, în condițiile legii, în mod evident, neputând fi dispusă măsura arestării preventive.

În apel, arestul la domiciliu *nu poate depăși durata pedepsei aplicate prin hotărârea dată asupra fondului*[1].

În calculul duratei maxime a arestului la domiciliu în cursul camerei preliminare sau al judecății apreciem că trebuie avută în vedere și durata în care, în aceeași cauză, inculpatul a fost arestat preventiv, având în vedere argumentele reținute de Curtea Constituțională în Decizia nr. 22/2017, expusă anterior.

236. Conținutul măsurii arestului la domiciliu. Punerea în executare și executarea. Așa cum prevăd dispozițiile procedurale, măsura arestului la domiciliu constă în obligația impusă inculpatului, pe o perioadă determinată, de a nu părăsi imobilul unde locuiește, fără permisiunea organului judiciar care a dispus măsura sau în fața căruia se află cauza și de a se supune unor restricții stabilite de acesta.

Restricția principală derivă din însăși natura privativă de libertate a măsurii – anume *obligația inculpatului de a nu părăsi locuința sa fără aprobare prealabilă din partea organului judiciar*. La această interdicție, legiuitorul a prevăzut două măsuri vizând pe inculpat, având o *aplicare obligatorie*[2], anume:

a) să se prezinte în fața organului de urmărire penală, a judecătorului de drepturi și libertăți, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanței de judecată ori de câte ori este chemat. Astfel, potrivit art. 129 alin. (4) din Legea nr. 254/2013, organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată încunoștințează organul de supraveghere ori de câte ori îl cheamă pe inculpat, arătând *data, ora și locul chemării*. În acest caz, itinerariul și condițiile de deplasare se stabilesc de organul de supraveghere și sunt aduse la cunoștința inculpatului pe bază de semnătură. În cazul în care inculpatul nu se prezintă, organul judiciar încunoștințează de îndată organul de supraveghere;

b) să nu comunice cu persoana vătămată sau membrii de familie ai acesteia, cu alți participanți la comiterea infracțiunii, cu martorii ori experții, precum și cu alte persoane stabilite de organul judiciar. Conform art. 132 alin. (3) din Legea nr. 254/2013, în cazul în care inculpatul are obligația de a nu intra în legătură cu anumite persoane, organul de supraveghere identifică și contactează persoanele care ar putea furniza informații relevante despre o eventuală neîndeplinire a obligației. De asemenea, potrivit art. 128 alin. (2) din aceeași lege, în acest caz, persoana vătămată sau membrii de familie ai acesteia pot solicita emiterea unui ordin european de protecție.

Pentru a putea fi respectată cu bună-credință această interdicție, se impune ca persoanele cu care inculpatul nu are voie să comunice *să fie identificate nominal* în cuprinsul încheierii prin care se dispune luarea măsurii preventive, nefiind suficientă menționarea interdicției generice de a lua legătura cu martorii, cu experții ș.a., cu precădere în faza de urmărire

[1] Conform art. 241 alin. (1¹) lit. b) CPP, „Arestarea preventivă și arestul la domiciliu încetează de drept și în următoarele situații: (...) b) în apel, *dacă durata măsurii a atins durata pedepsei pronunțate în hotărârea de condamnare*" (s.n.).

[2] În sens contrar, C. JDERU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1063.

penală, întrucât, datorită caracterului nepublic al acestei faze, este posibil ca inculpatul să nu cunoască identitatea acestor categorii de subiecți procesuali. De asemenea, datele nominale sunt necesare și organului desemnat cu supravegherea, organ care, neparticipând la ancheta penală, nu poate avea cunoștință de identitatea unor asemenea persoane (cele cu care inculpatul are interdicția de a lua legătura) altfel decât din cuprinsul încheierii prin care s-a dispus măsura preventivă menționată.

Suplimentar, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată *poate impune* inculpatului *să poarte un sistem electronic de supraveghere* pe toată durata executării măsurii preventive, care să permită verificarea în permanență și în timp real a îndeplinirii obligației de a nu părăsi locuința, respectiv de a notifica de îndată organul desemnat cu supravegherea despre încălcarea acestei obligații[1].

Alte obligații sau interdicții nu pot fi impuse inculpatului pe durata acestei măsuri preventive, chiar dacă, uneori, ele s-ar dovedi nu doar utile, ci chiar necesare în atingerea scopului pentru care a fost dispusă. Sub acest aspect, este criticabilă opțiunea legiuitorului român care, depărtându-se de optica legislatorului francez, nu a permis magistratului judecător care dispune măsura arestului la domiciliu să poată impune inculpatului oricare dintre obligațiile ce pot fi dispuse în cadrul controlului judiciar, cu atât mai mult cu cât arestul la domiciliu este o măsură preventivă *mai severă decât cea a controlului judiciar*. Spre exemplu, ne întrebăm dacă, în cazul unui inculpat acuzat de comiterea unor infracțiuni informatice prin accesarea unor servicii on-line prin intermediul unui computer conectat la internet, plasarea acestuia în arest la domiciliu – dar fără a-i putea interzice accesarea computerului ori accesarea internetului – poate răspunde în mod satisfăcător scopului măsurilor preventive enunțat la art. 202 CPP.

Judecătorul sau instanța care dispune luarea măsurii arestului la domiciliu are *obligația de a menționa în cuprinsul încheierii în mod expres* imobilul unde se va executa măsura preventivă, obligațiile pe care inculpatul trebuie să le respecte, durata măsurii preventive; de asemenea, i se atrage atenția inculpatului că, în caz de încălcare cu rea-credință a măsurii sau a obligațiilor care îi revin, arestul la domiciliu poate fi înlocuit cu arestarea preventivă.

Prin încheierea pronunțată, organul judiciar care a dispus măsura arestului la domiciliu este dator să menționeze și instituția, organul sau autoritatea desemnate cu supravegherea îndeplinirii de către inculpat a obligațiilor stabilite în cadrul arestului la domiciliu. Potrivit art. 125 din Legea nr. 254/2013, îndeplinirea obligațiilor impuse de judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, impuse în sarcina inculpatului față de care s-a dispus măsura arestului la domiciliu, este supravegheată de *organul de poliție în a cărui circumscripție se află imobilul în care locuiește inculpatul*, stabilit prin încheiere.

Pentru punerea în executare a acestei măsuri preventive *nu se emite mandat de executare*. *Temeiul executării* îl constituie *încheierea* dispusă de judecătorul de drepturi și libertăți, de judecătorul de cameră preliminară sau, după caz, de instanța de judecată, potrivit dispozițiilor Codului de procedură penală [art. 2 alin. (3) din Legea nr. 254/2013].

Primind copia după încheierea prin care s-a dispus măsura, organul de supraveghere desemnează reprezentanți care se deplasează, de îndată, la locuința inculpatului, îl legitimează și identifică persoanele care locuiesc în mod obișnuit cu acesta sau care se află în îngrijirea sa, încheie proces-verbal în acest sens, după care comunică judecătorului de drepturi și libertăți, judecătorului de cameră preliminară sau instanței de judecată începerea

[1] Anumite sisteme sunt capabile de a notifica inculpatul respectiv și cu privire la depășirea limitei teritoriale determinate de măsura arestului la domiciliu.

activităților de supraveghere. După consultarea inculpatului, organul de supraveghere întocmește un *program*, care cuprinde modul de executare a arestului la domiciliu, obligația de informare în situația părăsirii locuinței în cazuri urgente, precum și, după caz, condițiile de părăsire, deplasare și revenire la locuință, care i se comunică, de îndată, sub semnătură [art. 129 alin. (1) și (2) din Legea nr. 254/2013].

În afara organului de poliție desemnat cu supravegherea[1], *atribuții directe în legătură cu executarea* arestului la domiciliu pot avea serviciul public comunitar de evidență a persoanelor – acesta trebuind să refuze inculpatului eliberarea actelor de identitate în caz de pierdere, furt sau expirare[2] –, precum și organele de frontieră – care au obligația de a-l da pe inculpat în consemn la frontieră, împiedicând astfel o eventuală părăsire a țării de către acesta.

Atribuțiile organului de poliție desemnat cu supravegherea inculpatului supus măsurii arestului la domiciliu sunt următoarele:

– dispune efectuarea, periodic ori la sesizare, de *vizite inopinate*, în orice moment al zilei, la locuința inculpatului sau în locurile stabilite prin încheierea judecătorului de drepturi și libertăți, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanței de judecată, pentru verificarea respectării măsurii și a obligațiilor de către persoana supravegheată[3]. Efectuarea de vizite inopinate de către organul de supraveghere este adusă de îndată la cunoștința judecătorului de drepturi și libertăți, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanței de judecată, după caz [art. 129 alin. (3) din Legea nr. 254/2013];

– pentru supravegherea respectării măsurii arestului la domiciliu sau a obligațiilor impuse inculpatului pe durata ei, poate pătrunde în imobilul unde se execută măsura, fără învoirea inculpatului sau a persoanelor care locuiesc împreună cu acesta [art. 221 alin. (10) CPP];

– în cazul în care constată nerespectarea cu rea-credință a măsurii și a obligațiilor impuse inculpatului, întocmește o sesizare motivată, pe care o înaintează, de îndată, procurorului, în cursul urmăririi penale, judecătorului de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, sau instanței de judecată, în cursul judecății. În vederea întocmirii sesizării, organul de supraveghere verifică situația de fapt și audiază inculpatul, dacă este posibil, sau alte persoane (art. 131 din Legea nr. 254/2013);

– în cazul în care constată că încheierea prin care s-a dispus măsura arestului la domiciliu nu poate fi pusă în executare, procedează în conformitate cu prevederile art. 131 din Legea nr. 254/2013, anterior expuse (art. 130 din aceeași lege);

– colaborează cu autoritățile locale, cu alte organe de ordine și siguranță publică, precum și cu orice persoane fizice și juridice care ar putea oferi informații privind îndeplinirea sau neîndeplinirea obligațiilor impuse de organul judiciar care a luat măsura. Dacă persoanele prevăzute anterior iau cunoștință, în orice mod, de încălcarea măsurii arestului la domiciliu și a obligațiilor impuse inculpatului, informează, de îndată, organul de supraveghere,

[1] La nivelul Poliției Române, în cadrul Direcției de Investigații Criminale (și al structurilor teritoriale ale acesteia), au fost create structuri speciale destinate exercitării supravegherii menționate (având și alte atribuții), denumite *Birouri de supravegheri judiciare*.

[2] Potrivit art. 133 din Legea nr. 254/2013, pentru fiecare persoană arestată la domiciliu se întocmește, de către organul de supraveghere, *un dosar*, iar la acest dosar trebuie să se regăsească și actul de identitate al inculpatului. Prin urmare, imediat ce măsura preventivă este pusă în executare, organul însărcinat cu supravegherea trebuie să obțină (de la inculpat) și să păstreze actul de identitate al acestuia, depunându-l la dosarul lui personal.

[3] Conform art. 129 alin. (5) din Legea nr. 254/2013, verificările cu privire la respectarea măsurii și a obligațiilor de către inculpat, efectuate de organele de supraveghere, se materializează în *procese-verbale* care se depun la dosarul individual.

pentru a sesiza organul judiciar competent, potrivit dispozițiilor Codului de procedură penală (art. 132 din Legea nr. 254/2013).

Din maniera de reglementare a măsurii preventive a arestului la domiciliu reiese faptul că *inculpatul supus acestei măsuri ar putea să părăsească imobilul* în trei situații distincte:

a) *pentru a se prezenta la chemarea organelor judiciare*. Organul judiciar îl cheamă pe inculpat prin procedura citării, iar, uneori, direct prin aducerea cu mandat de aducere. În toate cazurile, organul care dispune citarea are obligația de a înștiința organul desemnat cu supravegherea despre chemarea inculpatului;

b) *în baza unei aprobări prealabile* obținute din partea organului judiciar care a dispus măsura sau în fața căruia se află cauza la momentul respectiv. Această cerere, făcută de inculpat în scris, trebuie să fie temeinic motivată, oportunitatea admiterii sau respingerii ei fiind lăsată la aprecierea organului judiciar sesizat. Astfel de cazuri temeinice, care pot conduce la permisiunea de a părăsi imobilul (periodic, după un anumit program strict determinat), sunt:

– prezentarea la locul de muncă;
– prezentarea la cursuri de învățământ sau de pregătire profesională;
– prezentarea la alte activități similare;
– procurarea mijloacelor esențiale de existență;
– alte situații temeinic justificate, *pentru o perioadă determinată de timp*, dacă acest lucru este necesar pentru realizarea unor drepturi ori interese legitime ale inculpatului [art. 221 alin. (6) CPP];

c) *în cazuri urgente, pentru motive întemeiate, fără o aprobare prealabilă* [art. 221 alin. (7) CPP]. Deși Codul de procedură penală nu definește care ar putea fi aceste „motive întemeiate și cazuri urgente" ce ar justifica părăsirea imobilului fără permisiune prealabilă din partea organului judiciar, o astfel de prevedere întâlnim în legea specială. Astfel, potrivit art. 127 din Legea nr. 254/2013, se află în situația prevăzută la art. 221 alin. (7) CPP inculpatul care a părăsit imobilul pentru a salva de la un pericol imediat viața, integritatea corporală sau sănătatea sa ori a altei persoane sau un bun important al său ori al altei persoane sau un interes general. În aceste situații, organul de supraveghere verifică realitatea și temeinicia motivelor invocate.

La rândul său, într-o astfel de situație, inculpatul are obligația de a informa *imediat* despre aceasta instituția, organul sau autoritatea desemnată cu supravegherea sa și organul judiciar care a luat măsura arestului la domiciliu ori în fața căruia se află cauza.

În caz de *nerespectare cu rea-credință* a obligațiilor impuse inculpatului ori în caz de *comitere a unei noi infracțiuni intenționate* (și în raport cu care există suficiente probe și indicii temeinice care să fundamenteze presupunerea rezonabilă că inculpatul ar fi săvârșit-o), la sesizarea procurorului sau din oficiu, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată poate dispune *înlocuirea acestei măsuri preventive cu una mai grea*, anume cea a arestului preventiv. Înlocuirea arestului la domiciliu cu o măsură preventivă mai severă (arestarea preventivă) este o posibilitate, *nu o obligație*, judecătorul sau instanța având posibilitatea de a aprecia, în raport cu gravitatea încălcării, durata și numărul actelor prin care s-au încălcat obligațiile impuse, în raport de toate circumstanțele personale sau reale ale cauzei, dacă luarea măsurii arestului preventiv este necesară pentru atingerea scopului stipulat de art. 202 CPP, dacă arestul la domiciliu nu mai este suficient în acest sens.

Pentru a putea dispune înlocuirea măsurii preventive cu una mai aspră, la sesizarea procurorului sau din oficiu, cauza urmează o *procedură* similară celei anterior descrise pentru luarea arestului la domiciliu.

Secțiunea a 6-a. Arestarea preventivă

REGLEMENTARE

Art. 223. Condițiile și cazurile de aplicare a măsurii arestării preventive. (1) Măsura arestării preventive poate fi luată de către judecătorul de drepturi și libertăți, în cursul urmăririi penale, de către judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, sau de către instanța de judecată în fața căreia se află cauza, în cursul judecății, numai dacă din probe rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârșit o infracțiune și există una dintre următoarele situații:

a) inculpatul a fugit ori s-a ascuns, în scopul de a se sustrage de la urmărirea penală sau de la judecată, ori a făcut pregătiri de orice natură pentru astfel de acte;

b) inculpatul încearcă să influențeze un alt participant la comiterea infracțiunii, un martor ori un expert sau să distrugă, să altereze, să ascundă ori să sustragă mijloace materiale de probă sau să determine o altă persoană să aibă un astfel de comportament;

c) inculpatul exercită presiuni asupra persoanei vătămate sau încearcă să realizeze o înțelegere frauduloasă cu aceasta;

d) există suspiciunea rezonabilă că, după punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva sa, inculpatul a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune sau pregătește săvârșirea unei noi infracțiuni.

(2)[1] Măsura arestării preventive a inculpatului poate fi luată și dacă din probe rezultă suspiciunea rezonabilă că acesta a săvârșit o infracțiune intenționată contra vieții, o infracțiune prin care s-a cauzat vătămarea corporală sau moartea unei persoane, o infracțiune contra securității naționale prevăzută de Codul penal și alte legi speciale, o infracțiune de trafic de droguri, de efectuare de operațiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, o infracțiune privind nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive, trafic și exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism, spălare a banilor, falsificare de monede, timbre sau de alte valori, șantaj, viol, lipsire de libertate în mod ilegal, evaziune fiscală, ultraj, ultraj judiciar, o infracțiune de corupție, o infracțiune săvârșită prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronică sau o altă infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 5 ani ori mai mare și, pe baza evaluării gravității faptei, a modului și a circumstanțelor de comitere a acesteia, a anturajului și a mediului din care acesta provine, a antecedentelor penale și a altor împrejurări privitoare la persoana acestuia, se constată că privarea sa de libertate este necesară pentru înlăturarea unei stări de pericol pentru ordinea publică.

Art. 224. Propunerea de arestare preventivă a inculpatului în cursul urmăririi penale. (1) Procurorul, dacă apreciază că sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, întocmește o propunere motivată de luare a măsurii arestării preventive față de inculpat, cu indicarea temeiului de drept.

(2) Propunerea prevăzută la alin. (1), împreună cu dosarul cauzei, se prezintă judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află locul de reținere, locul unde s-a constatat săvârșirea infracțiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea.

Art. 225. Soluționarea propunerii de arestare preventivă în cursul urmăririi penale. (1) Judecătorul de drepturi și libertăți sesizat conform art. 224 alin. (2) stabilește termenul de soluționare a propunerii de arestare preventivă, fixând data și ora la care soluționarea va avea loc.

(2) În cazul inculpatului aflat în stare de reținere, termenul de soluționare a propunerii de arestare preventivă trebuie fixat înainte de expirarea duratei reținerii. Ziua și ora se comunică procurorului, care are obligația de a asigura prezența inculpatului în fața judecătorului de drepturi și libertăți. De asemenea, ziua și ora se aduc la cunoștința avocatului inculpatului, căruia, la cerere, i se pune la dispoziție dosarul cauzei pentru studiu.

[1] Alin. (2) al art. 223 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 49 din O.U.G. nr. 18/2016.

(3) Inculpatul aflat în stare de libertate se citează pentru termenul fixat. Termenul se aduce la cunoştinţa procurorului şi avocatului inculpatului, acestuia din urmă acordându-i-se, la cerere, posibilitatea de a studia dosarul cauzei.

(4) Soluţionarea propunerii de arestare preventivă se face numai în prezenţa inculpatului, în afară de cazul când acesta lipseşte nejustificat, este dispărut, se sustrage ori din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate nu se prezintă sau nu poate fi adus în faţa judecătorului.

(5) În toate cazurile, este obligatorie asistenţa juridică a inculpatului de către un avocat, ales sau numit din oficiu.

(6) Participarea procurorului este obligatorie.

(7) Judecătorul de drepturi şi libertăţi îl audiază pe inculpatul prezent despre fapta de care este acuzat şi despre motivele pe care se întemeiază propunerea de arestare preventivă formulată de procuror.

(8) Înainte de a proceda la ascultarea inculpatului, judecătorul de drepturi şi libertăţi îi aduce la cunoştinţă infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa.

Art. 226. Admiterea propunerii de arestare preventivă în cursul urmăririi penale. (1) Judecătorul de drepturi şi libertăţi, dacă apreciază că sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege, admite propunerea procurorului şi dispune arestarea preventivă a inculpatului, prin încheiere motivată.

(2) Arestarea preventivă a inculpatului poate fi dispusă pentru cel mult 30 de zile. Durata reţinerii nu se deduce din durata arestării preventive.

(3) După luarea măsurii, inculpatului i se aduc la cunoştinţă, de îndată, în limba pe care o înţelege, motivele pentru care s-a dispus arestarea preventivă.

Art. 227. Respingerea propunerii de arestare preventivă în cursul urmăririi penale. (1) Judecătorul de drepturi şi libertăţi, dacă apreciază că nu sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege pentru arestarea preventivă a inculpatului, respinge, prin încheiere motivată, propunerea procurorului, dispunând punerea în libertate a inculpatului reţinut.

(2) Dacă sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege, judecătorul de drepturi şi libertăţi poate dispune aplicarea uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d).

(3)[1] *Abrogat*.

Art. 228.[2] **Încunoştinţarea despre arestarea preventivă şi locul de deţinere a inculpatului arestat preventiv.** (1)[3] *Abrogat*.

(2) Persoanei faţă de care s-a dispus măsura arestării preventive i se comunică, sub semnătură, în scris, drepturile prevăzute la art. 83, dreptul prevăzut la art. 210 alin. (1) şi (2), precum şi dreptul de acces la asistenţă medicală de urgenţă, dreptul de a contesta măsura şi dreptul de a solicita revocarea sau înlocuirea arestării cu o altă măsură preventivă, iar în cazul în care nu poate ori refuză să semneze, se va încheia un proces-verbal.

(3) Imediat după luarea măsurii arestării preventive, judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă sau de la instanţa ierarhic superioară, care a dispus măsura, încunoştinţează despre aceasta un membru al familiei inculpatului ori o altă persoană desemnată de acesta. Dispoziţiile art. 210 alin. (2) se aplică în mod corespunzător. Efectuarea încunoştinţării se consemnează într-un proces-verbal.

(4) Îndată după introducerea sa într-un loc de deţinere, inculpatul are dreptul de a încunoştinţa personal sau de a solicita administraţiei locului respectiv să încunoştinţeze persoanele prevăzute la alin. (3) despre locul unde este deţinut.

(5) Dispoziţiile alin. (4) se aplică în mod corespunzător şi în cazul schimbării ulterioare a locului de deţinere, imediat după producerea schimbării.

(6) Administraţia locului de deţinere are obligaţia de a aduce la cunoştinţa inculpatului arestat preventiv dispoziţiile alin. (2)-(5), precum şi de a consemna într-un proces-verbal modul în care s-a realizat încunoştinţarea.

---

[1] Alin. (3) al art. 227 a fost abrogat prin art. II pct. 50 din O.U.G. nr. 18/2016..

[2] Art. 228 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 155 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (1) al art. 228 a fost abrogat prin art. II pct. 51 din O.U.G. nr. 18/2016.

(7) Inculpatului arestat preventiv nu i se poate refuza exercitarea dreptului de a face personal încunoștințarea decât pentru motive temeinice, care se consemnează în procesul-verbal întocmit potrivit alin. (6).

Art. 229. Luarea măsurilor de ocrotire în caz de arestare preventivă în cursul urmăririi penale. (1) Când măsura arestării preventive a fost luată față de un inculpat în a cărui ocrotire se află un minor, o persoană pusă sub interdicție, o persoană căreia i s-a instituit tutela sau curatela ori o persoană care, datorită vârstei, bolii sau altei cauze, are nevoie de ajutor, autoritatea competentă este încunoștințată, de îndată, în vederea luării măsurilor legale de ocrotire pentru persoana respectivă.

(2) Obligația de încunoștințare revine judecătorului de drepturi și libertăți de la prima instanță sau de la instanța ierarhic superioară, care a luat măsura arestării preventive, modul de îndeplinire a acestei obligații fiind consemnat într-un proces-verbal.

Art. 230. Mandatul de arestare preventivă. (1) În baza încheierii prin care s-a dispus arestarea preventivă a inculpatului, judecătorul de drepturi și libertăți de la prima instanță sau, după caz, de la instanța ierarhic superioară emite de îndată mandatul de arestare preventivă.

(2) Dacă, prin aceeași încheiere, s-a dispus arestarea preventivă a mai multor inculpați, se emite câte un mandat pentru fiecare dintre ei.

(3) În mandatul de arestare preventivă se arată:

a) instanța din care face parte judecătorul de drepturi și libertăți care a dispus luarea măsurii arestării preventive;

b) data emiterii mandatului;

c) numele, prenumele și calitatea judecătorului de drepturi și libertăți care a emis mandatul;

d) datele de identitate ale inculpatului;

e) durata pentru care s-a dispus arestarea preventivă a inculpatului, cu menționarea datei la care încetează;

f) arătarea faptei de care este acuzat inculpatul, cu indicarea datei și locului comiterii acesteia, încadrarea juridică, infracțiunea și pedeapsa prevăzută de lege;

g) temeiurile concrete care au determinat arestarea preventivă;

h) ordinul de a fi arestat inculpatul;

i) indicarea locului unde va fi deținut inculpatul arestat preventiv;

j) semnătura judecătorului de drepturi și libertăți;

k) semnătura inculpatului prezent. În cazul în care acesta refuză să semneze, se va face mențiune corespunzătoare în mandat.

(4) Când mandatul de arestare a fost emis după ascultarea inculpatului, judecătorul care a emis mandatul înmânează un exemplar al mandatului persoanei arestate și organului de poliție.

(4^1)[1] Mandatul de arestare poate fi transmis organelor de poliție și prin fax, poștă electronică sau prin orice mijloc în măsură să producă un document scris în condiții care să permită autorităților destinatare să îi stabilească autenticitatea.

(5)[2] Dacă persoana vătămată a solicitat înștiințarea sa cu privire la eliberarea în orice mod sau evadarea persoanei arestate, judecătorul care a emis mandatul consemnează aceasta într-un proces-verbal, pe care îl predă organului de poliție.

(6) Organul de poliție predă exemplarul original al mandatului de arestare preventivă și procesul-verbal prevăzut la alin. (5) administrației locului de deținere.

Art. 231.[3] **Executarea mandatului de arestare preventivă emis în lipsa inculpatului.** (1) Când măsura arestării preventive a fost dispusă în lipsa inculpatului, două exemplare originale ale mandatului emis se înaintează organului de poliție de la domiciliul sau reședința inculpatului în vederea executării. În cazul în care inculpatul nu are domiciliul sau reședința în România, exemplarele se înaintează organului de poliție în raza teritorială a căruia se află instanța de judecată.

---

[1] Alin. (4^1) al art. 230 a fost introdus prin art. 102 pct. 156 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (5) al art. 230 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 52 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Art. 231 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 157 din Legea nr. 255/2013.

(2) Mandatul de arestare poate fi transmis organului de poliție și prin fax, poștă electronică sau prin orice mijloc în măsură să producă un document scris în condiții care să permită autorităților destinatare să îi stabilească autenticitatea.

(3) În situația în care mandatul de arestare conține erori materiale, dar permite identificarea persoanei și stabilirea măsurii dispuse în raport cu datele de identificare ale persoanei existente în evidențele organelor de poliție și hotărârea instanței de judecată, organul de poliție execută măsura, solicitând în același timp instanței de judecată îndreptarea erorilor materiale sesizate.

(4) Organul de poliție procedează la arestarea persoanei arătate în mandat, căreia îi predă un exemplar al acestuia, într-una din formele prevăzute la alin. (1) sau (2), după care o conduce în cel mult 24 de ore la judecătorul de drepturi și libertăți care a dispus măsura arestării preventive sau, după caz, la judecătorul de cameră preliminară ori completul la care se află spre soluționare dosarul cauzei.

(5) În vederea executării mandatului de arestare preventivă, organul de poliție poate pătrunde în domiciliul sau reședința oricărei persoane fizice, fără învoirea acesteia, precum și în sediul oricărei persoane juridice, fără învoirea reprezentantului legal al acesteia, dacă există indicii temeinice din care să rezulte bănuiala rezonabilă că persoana din mandat se află în domiciliul sau reședința respectivă.

(6) În cazul în care arestarea preventivă a inculpatului a fost dispusă în lipsă din cauza stării sănătății, din cauză de forță majoră sau stare de necesitate, inculpatul este prezentat, la încetarea acestor motive, judecătorului de drepturi și libertăți care a luat măsura ori, după caz, judecătorului de cameră preliminară sau completului la care se află spre soluționare dosarul cauzei.

(7) Judecătorul de drepturi și libertăți procedează la audierea inculpatului conform art. 225 alin. (7) și (8), în prezența avocatului acestuia, și, evaluând declarația inculpatului în contextul probelor administrate și al motivelor avute în vedere la luarea măsurii, dispune prin încheiere, după audierea concluziilor procurorului, confirmarea arestării preventive și a executării mandatului ori, după caz, în condițiile prevăzute de lege, revocarea arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu una dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d) și punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză.

Art. 232. Negăsirea persoanei prevăzute în mandatul de arestare preventivă. Când persoana menționată în mandatul de arestare preventivă nu a fost găsită, organul de poliție însărcinat cu executarea mandatului încheie un proces-verbal prin care constată aceasta și înștiințează judecătorul de drepturi și libertăți care a dispus măsura arestării preventive, precum și organele competente pentru darea în urmărire și în consemn la punctele de trecere a frontierei.

Art. 233. Durata arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale. (1) În cursul urmăririi penale, durata arestării preventive a inculpatului nu poate depăși 30 de zile, în afară de cazul când este prelungită în condițiile legii.

(2) Termenul prevăzut la alin. (1) curge de la data punerii în executare a măsurii față de inculpatul arestat preventiv.

(3) Când o cauză este trecută pentru continuarea urmăririi penale de la un organ de urmărire la altul, arestarea preventivă dispusă sau prelungită anterior rămâne valabilă. Durata arestării preventive se calculează potrivit dispozițiilor alin. (1) și (2).

Art. 234. Prelungirea arestării preventive în cursul urmăririi penale. (1) Arestarea preventivă a inculpatului poate fi prelungită, în cursul urmăririi penale, dacă temeiurile care au determinat arestarea inițială impun în continuare privarea de libertate a inculpatului sau există temeiuri noi care justifică prelungirea măsurii.

(2) Prelungirea arestării preventive se poate dispune numai la propunerea motivată a procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală.

(3) În cazul prevăzut la alin. (1), prelungirea arestării preventive poate fi dispusă de către judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află locul de deținere, locul unde s-a constatat săvârșirea infracțiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea.

(4) Dacă arestarea preventivă a fost dispusă inițial de către un judecător de drepturi și libertăți de la o instanță inferioară celei căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță, prelungirea acestei măsuri se poate dispune numai de un judecător de drepturi și libertăți de la instanța competentă în momentul soluționării propunerii de prelungire sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află locul de deținere, locul unde s-a constatat săvârșirea infracțiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea.

(5) Când, în aceeași cauză, se găsesc mai mulți inculpați arestați pentru care durata arestării preventive expiră la date diferite, procurorul poate sesiza judecătorul de drepturi și libertăți cu propunerea de prelungire a arestării preventive pentru toți inculpații.

Art. 235. Procedura prelungirii arestării preventive în cursul urmăririi penale. (1) Propunerea de prelungire a arestării preventive împreună cu dosarul cauzei se depun la judecătorul de drepturi și libertăți cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei arestării preventive.

(2) Judecătorul de drepturi și libertăți fixează termen pentru soluționarea propunerii de prelungire a arestării preventive înainte de expirarea măsurii. Ziua și ora stabilite se comunică procurorului, care are obligația de a asigura prezența în fața judecătorului de drepturi și libertăți a inculpatului arestat preventiv. Avocatul inculpatului este încunoștințat și i se acordă, la cerere, posibilitatea de a studia dosarul cauzei.

(3)[1] Inculpatul este ascultat de judecătorul de drepturi și libertăți asupra tuturor motivelor pe care se întemeiază propunerea de prelungire a arestării preventive, în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu. Ascultarea inculpatului se poate face cu acordul acestuia și în prezența unui apărător ales sau numit din oficiu și, după caz, și a unui interpret, și prin videoconferință, la locul de deținere.

(4) În cazul în care inculpatul arestat preventiv se află internat în spital și din cauza stării sănătății nu poate fi adus în fața judecătorului de drepturi și libertăți sau când, din cauză de forță majoră ori stare de necesitate, deplasarea sa nu este posibilă, propunerea va fi examinată în lipsa inculpatului, dar numai în prezența avocatului acestuia, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii. Dispozițiile art. 204 alin. (7) teza finală se aplică în mod corespunzător.

(5) Participarea procurorului este obligatorie.

(6) Judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță asupra propunerii de prelungire a arestării preventive înainte de expirarea duratei acesteia.

Art. 236. Admiterea propunerii de prelungire a arestării preventive în cursul urmăririi penale. (1) Judecătorul de drepturi și libertăți, dacă apreciază că sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, admite propunerea procurorului și dispune prelungirea arestării preventive a inculpatului, prin încheiere motivată.

(2) Prelungirea arestării preventive a inculpatului se poate dispune pentru o durată de cel mult 30 de zile.

(3) Judecătorul de drepturi și libertăți poate acorda în cursul urmăririi penale și alte prelungiri, fiecare neputând depăși 30 de zile. Dispozițiile alin. (1) se aplică în mod corespunzător.

(4) Durata totală a arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale nu poate depăși un termen rezonabil și nu poate fi mai mare de 180 de zile.

Art. 237. Respingerea propunerii de prelungire a arestării preventive în cursul urmăririi penale. (1) Judecătorul de drepturi și libertăți, dacă apreciază că nu sunt întrunite condițiile prevăzute de lege pentru prelungirea arestării preventive a inculpatului, respinge, prin încheiere motivată, propunerea procurorului, dispunând punerea în libertate a inculpatului la expirarea duratei acesteia, dacă nu este arestat în altă cauză.

(2) Dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, judecătorul de drepturi și libertăți poate dispune înlocuirea arestării preventive cu una dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d).

Art. 238. Arestarea preventivă a inculpatului în procedura de cameră preliminară și în cursul judecății. (1)[2] Arestarea preventivă a inculpatului poate fi dispusă în procedura de cameră

[1] Alin. (3) și (4) ale art. 235 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 53 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (1) al art. 238 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 54 din O.U.G. nr. 18/2016.

preliminară şi în cursul judecăţii, de către judecătorul de cameră preliminară sau de către instanţa de judecată în faţa căreia se află cauza, din oficiu ori la propunerea motivată a procurorului, pentru o perioadă de cel mult 30 de zile, pentru aceleaşi temeiuri şi în aceleaşi condiţii ca şi arestarea preventivă dispusă de către judecătorul de drepturi şi libertăţi în cursul urmăririi penale. Dispoziţiile art. 225-232 se aplică în mod corespunzător.

(2)[1] În cursul judecăţii, măsura prevăzută la alin. (1) se poate dispune de către instanţa de judecată în compunerea prevăzută de lege. În acest caz, mandatul de arestare preventivă este emis de către preşedintele completului.

(3) Faţă de inculpatul care a mai fost anterior arestat preventiv în aceeaşi cauză, în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecăţii, se poate dispune din nou această măsură numai dacă au intervenit temeiuri noi care fac necesară privarea sa de libertate.

Art. 239. Durata maximă a arestării preventive a inculpatului în cursul judecăţii în primă instanţă. (1) În cursul judecăţii în primă instanţă, durata totală a arestării preventive a inculpatului nu poate depăşi un termen rezonabil şi nu poate fi mai mare de jumătatea maximului special prevăzut de lege pentru infracţiunea care face obiectul sesizării instanţei de judecată. În toate cazurile, durata arestării preventive în primă instanţă nu poate depăşi 5 ani.

(2)[2]Termenele prevăzute la alin. (1) curg de la data sesizării instanţei de judecată, în cazul în care inculpatul se află în stare de arest preventiv, şi, respectiv, de la data punerii în executare a măsurii, când faţă de acesta s-a dispus arestarea preventivă în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii sau în lipsă.

(3) La expirarea termenelor prevăzute la alin. (1), instanţa de judecată poate dispune luarea unei alte măsuri preventive, în condiţiile legii.

Art. 240. Tratamentul medical sub pază permanentă. (1)[3] În cazul în care, pe baza actelor medicale, se constată că cel arestat preventiv suferă de o boală care nu poate fi tratată în reţeaua medicală a Administraţiei Naţionale a Penitenciarelor, administraţia locului de deţinere dispune efectuarea tratamentului sub pază permanentă în reţeaua medicală a Ministerului Sănătăţii. Motivele care au determinat luarea acestei măsuri sunt comunicate de îndată procurorului, în cursul urmăririi penale, judecătorului de cameră preliminară, în cursul acestei proceduri, sau instanţei de judecată, în cursul judecăţii.

(2) Timpul în care inculpatul este internat sub pază permanentă, conform alin. (1), intră în durata arestării preventive.

COMENTARIU

§1. Aspecte generale privind arestarea preventivă

237. Reglementare. Diferenţe faţă de Codul de procedură penală anterior. Arestarea preventivă este o măsură preventivă *privativă de libertate*, ce presupune lipsirea de libertate a inculpatului pe o durată mai lungă decât cea a reţinerii, cu posibilitatea de a fi prelungită succesiv sau menţinută în situaţia îndeplinirii unor condiţii determinate de lege. Este cea mai aspră măsură preventivă, aducând o atingere gravă dreptului la libertate al individului, motiv pentru care, similar vechiului Cod de procedură penală, arestarea preventivă are *caracter excepţional*, iar legiuitorul a reglementat de o manieră amplă condiţiile de luare, menţinere şi prelungire a acesteia.

Potrivit noului Cod de procedură penală, asemenea vechiului cod, măsura arestării preventive *nu poate fi dispusă decât de un judecător*, legea nereglementând o asemenea competenţă procurorului şi organului de cercetare penală. Există însă o serie de *deosebiri*

[1] Alin. (2) al art. 238 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 158 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (2) al art. 239 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 159 din Legea nr. 255/2013.
[3] Alin. (1) al art. 240 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 160 din Legea nr. 255/2013.

între reglementarea nouă și cea veche[1] referitoare la arestarea preventivă. Astfel, remarcăm următoarele:

– în vechiul cod, arestarea preventivă putea fi dispusă și față de *învinuit*[2], în vreme ce, în noul cod, *suspectul nu poate fi arestat*, ci doar inculpatul;

– în vechiul cod, arestarea preventivă nu putea fi dispusă pentru infracțiunile pentru care legea prevedea pedeapsa *amenzii* (ca pedeapsă unică sau ca pedeapsă alternativă cu închisoarea)[3], noua lege neprevăzând o asemenea interdicție;

– în vechiul cod, luarea măsurii preventive era condiționată de comiterea unei infracțiuni cu un anumit grad de pericol social abstract (pedeapsa prevăzută de lege trebuind să fie *mai mare de 4 ani*[4]), în vreme ce, pentru cazurile de arestare preventivă prevăzute de art. 223 alin. (1) CPP, este irelevantă sancțiunea prevăzută de lege pentru infracțiunea imputată inculpatului;

– noua reglementare nu mai prevede termene diferite în ceea ce privește dispunerea măsurii arestării preventive față de *minori*; referitor la condițiile de luare a măsurii arestării preventive față de inculpatul minor, noua reglementare a redus în mod substanțial derogările față de regimul comun aplicabil majorilor.

Date fiind gravitatea arestării preventive ca măsură procesuală și caracterul său excepțional, dispunerea ei este guvernată nu doar de dispozițiile procedurale, ci și de norme constituționale[5] ori de reglementări convenționale[6], care impun o serie de *garanții ale respectării libertății și siguranței persoanei*. Practica judiciară a ultimilor ani dovedește că în mod particular Convenția europeană a drepturilor omului, prin dispozițiile sale[7] și

[1] Facem referire la vechiul Cod de procedură penală în forma existentă la momentul ieșirii sale din vigoare, 1 februarie 2014.

[2] Art. 146 și art. 147 CPP 1968.

[3] Art. 136 alin. (6) CPP 1968.

[4] Art. 148 alin. (1) lit. f) și alin. (2) CPP 1968.

[5] Potrivit art. 23 alin. (1)-(10) din Constituția României, „(1) Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile. (2) Percheziționarea, reținerea sau *arestarea* unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzute de lege. (3) Reținerea nu poate depăși 24 de ore. (4) *Arestarea preventivă* se dispune de judecător și numai în cursul procesului penal. (5) În cursul urmăririi penale *arestarea preventivă* se poate dispune pentru cel mult 30 de zile și se poate prelungi cu câte cel mult 30 de zile, fără ca durata totală să depășească un termen rezonabil, și nu mai mult de 180 de zile. (6) În faza de judecată instanța este obligată, în condițiile legii, să verifice periodic, și nu mai târziu de 60 de zile, legalitatea și temeinicia *arestării preventive* și să dispună, de îndată, punerea în libertate a inculpatului, dacă temeiurile care au determinat *arestarea preventivă* au încetat sau dacă instanța constată că nu există temeiuri noi care să justifice menținerea privării de libertate. (7) Încheierile instanței privind măsura *arestării preventive* sunt supuse căilor de atac prevăzute de lege. (8) Celui reținut sau *arestat* i se aduc de îndată la cunoștință, în limba pe care o înțelege, motivele reținerii sau *ale arestării*, iar învinuirea, în cel mai scurt termen; învinuirea se aduce la cunoștință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu. (9) Punerea în libertate a celui reținut sau *arestat* este obligatorie, dacă motivele acestor măsuri au dispărut, precum și în alte situații prevăzute de lege. (10) Persoana *arestată preventiv* are dreptul să ceară punerea sa în libertate provizorie, sub control judiciar sau pe cauțiune" (s.n.); conform art. 72 alin. (2) din Legea fundamentală, „Deputații și senatorii pot fi urmăriți și trimiși în judecată penală pentru fapte care nu au legătură cu voturile sau cu opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului, dar nu pot fi percheziționați, reținuți sau *arestați* fără încuviințarea Camerei din care fac parte, după ascultarea lor. Urmărirea și trimiterea în judecată penală se pot face numai de către Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. Competența de judecată aparține Înaltei Curți de Casație și Justiție" (s.n.).

[6] În mod special Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950, ratificată de România prin Legea nr. 30/1994 (M. Of. nr. 135 din 31 mai 1994).

[7] Conform art. 5 din Convenția europeană, „1. Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale: (...) c) dacă a fost *arestat* sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănui că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșească o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia; (...) 2. Orice persoană *arestată* trebuie să fie

prin maniera de interpretare a acestora în jurisprudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului, a căpătat un rol foarte important în privinţa soluţiilor date de magistraţii români asupra arestării preventive.

§2. Condiţiile şi cazurile de aplicare a măsurii arestării preventive

238. Condiţii. Pentru a se putea dispune măsura arestării preventive, trebuie întrunite, *cumulativ*, următoarele condiţii:

– *condiţiile generale* prevăzute de lege pentru oricare dintre măsurile preventive (art. 202 CPP);

– *condiţiile speciale* prevăzute pentru arestarea preventivă (art. 223 CPP);

– existenţa unuia sau a mai multora dintre *cazurile* care ar permite luarea măsurii arestării preventive [patru cazuri independente de pericolul pentru ordinea publică, prevăzute de art. 223 alin. (1) lit. a)-d), şi unul bazat pe dovedirea unui asemenea pericol – art. 223 alin. (2) CPP].

238.1. Condiţiile generale. Condiţiile generale prevăzute de art. 202 alin. (1) CPP se cer a fi îndeplinite în cazul dispunerii oricăreia dintre măsurile preventive, indiferent de gravitate, şi vizează următoarele aspecte:

– să există *probe sau indicii temeinice*[1] din care rezultă *suspiciunea rezonabilă* că o persoană a săvârşit o infracţiune;

– să fie *necesară* în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni;

– *să nu existe o cauză care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale* dintre cele prevăzute la art. 16 CPP;

– măsura preventivă să fie *proporţională* cu gravitatea acuzaţiei aduse persoanei faţă de care este luată *şi necesară* pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea ei.

În ceea ce priveşte noţiunea de *suspiciune rezonabilă* că persoana a săvârşit o infracţiune, în absenţa unei definiţii ori a unor criterii de stabilire a acestui caracter rezonabil care să fie prevăzute de noul cod, ea trebuie interpretată în sensul dat de jurisprudenţa Curţii Europene a Drepturilor Omului privitoare la existenţa unor date, informaţii care să convingă un observator obiectiv şi imparţial că este posibil ca persoana cercetată să fi săvârşit infracţiunea de care este acuzată[2]. De altfel, art. 5 parag. 1 lit. c) din Convenţia europeană a drepturilor omului admite privarea de libertate a unei persoane atunci când „există motive *verosimile* de a bănui că a săvârşit o infracţiune".

---

informată, în termenul cel mai scurt şi într-o limbă pe care o înţelege, asupra motivelor arestării sale şi asupra oricărei acuzaţii aduse împotriva sa. 3. Orice persoană *arestată* sau deţinută, în condiţiile prevăzute de paragraful 1 litera c) din prezentul articol, trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuţiilor judiciare şi are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanţii care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere. 4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin *arestare* sau deţinere are dreptul să introducă un recurs în faţa unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalităţii deţinerii sale şi să dispună eliberarea sa dacă deţinerea este ilegală. 5. Orice persoană care este victima unei *arestări* sau a unei deţineri în condiţii contrare dispoziţiilor acestui articol are dreptul la reparaţii" (s.n.).

[1] Potrivit art. 223 alin. (1) CPP, în cazul arestării preventive, suspiciunea rezonabilă privind săvârşirea infracţiunii de către acuzat nu poate izvorî decât *din probe*; reglementarea este similară în această privinţă şi pentru cazul de arestare prevăzut de art. 223 alin. (2) CPP.

[2] A se vedea, de exemplu, C.E.D.O., cauzele *Gusinskiy c. Rusiei*, hot. din 19 mai 2004, cauza *Tuncer şi Durmuş c. Turciei*, hot. din 2 noiembrie 2004, cauza *Jėčius c. Lituaniei*, hot. din 31 iulie 2000, hudoc.echr.coe.int.

Potrivit art. 202 alin. (1) CPP, măsurile preventive pot fi dispuse doar *în scopul* asigurării bunei desfășurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârșirii unei alte infracțiuni. Existența unuia dintre scopurile enumerate se impune a fi verificată atât la momentul luării unei măsuri preventive, cât și atunci când se dispune confirmarea, prelungirea, înlocuirea sau, după caz, menținerea unei astfel de măsuri.

Codul de procedură penală stabilește [art. 202 alin. (3)] obligația organului judiciar ca la alegerea măsurii ce răspunde în modul cel mai potrivit scopului prevăzut de lege să analizeze cumulativ două *condiții pozitive*:

– măsura aleasă să fie *proporțională* cu gravitatea acuzației aduse. În ceea ce privește criteriile pe baza cărora se poate stabili această gravitate a acuzației, legea nu le indică în mod expres. Gravitatea acuzației se impune a fi analizată atât în abstract (prin raportare la natura infracțiunii și la limitele speciale prevăzute de lege), dar și în concret, prin evaluarea criteriilor de ordin obiectiv și subiectiv ale faptelor imputate suspectului sau inculpatului. Reper în aprecierea gradului de pericol concret poate fi reglementarea cuprinsă în art. 318 alin. (2) și (3) CPP (privind renunțarea la urmărirea penală) – dacă elementele indicate pentru o asemenea evaluare pot fi deduse din probatoriul administrat până la momentul la care se discută măsura preventivă –, anume: conținutul faptei și împrejurările concrete de săvârșire, modul și mijloacele de săvârșire, scopul urmărit, urmările produse sau care s-ar fi putut produce prin săvârșirea infracțiunii (elemente de ordin *obiectiv*) ori persoana suspectului sau a inculpatului, conduita avută anterior săvârșirii infracțiunii, atitudinea după săvârșirea infracțiunii, eforturile depuse pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii (elemente de ordin *subiectiv*);

– măsura preventivă să fie *necesară* pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea ei. Necesitatea măsurii derivă din constatarea organului judiciar că doar prin luarea acelei măsuri preventive se poate preîntâmpina sau chiar înlătura pericolul generat de comiterea faptei ori de conduita acuzatului.

În afara celor două condiții generale mai sus analizate, potrivit art. 202 alin. (2) CPP, ori de câte ori se analizează – la cerere sau din oficiu – necesitatea de a lua, de a confirma, prelungi sau menține o măsură preventivă, organul judiciar trebuie să verifice că nu există – *la momentul când este chemat să dispună* – vreuna dintre cauzele care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale, care sunt enumerate la art. 16 alin. (1) CPP.

238.2. Condițiile speciale. În ceea ce privește condițiile speciale cerute pentru a se dispune arestarea preventivă, art. 223 alin. (1) CPP prevede că „Măsura arestării preventive poate fi luată de către judecătorul de drepturi și libertăți, în cursul urmăririi penale, de către judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, sau de către instanța de judecată în fața căreia se află cauza, în cursul judecății, *numai dacă din probe rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârșit o infracțiune* și există una dintre următoarele situații (...)" (s.n.).

Observăm că, în realitate, *„condițiile speciale"* prevăzute de legiuitor în cuprinsul art. 223 alin. (1) CPP se referă, pe de o parte, la luarea arestului preventiv *doar față de inculpat*[1] (nu și față de suspect), în vreme ce cea de-a doua reprezintă, în fapt, o reluare a uneia dintre condițiile generale – privind existența unei *suspiciuni rezonabile cu privire la săvârșirea unei infracțiuni*[2]. Singura diferență este aceea a necesității ca suspiciunea rezonabilă cu

[1] Potrivit art. 82 CPP, „Persoana împotriva căreia s-a pus în mișcare acțiunea penală devine parte în procesul penal și se numește *inculpat*".

[2] Una dintre condițiile generale prevăzute de art. 202 alin. (1) CPP este aceea de a exista *probe sau indicii temeinice* din care rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârșit o infracțiune.

privire la săvârșirea infracțiunii *să rezulte din probe*. Prin urmare, dacă pentru măsurile preventive ale reținerii și controlului judiciar presupunerea rezonabilă poate izvorî și din *indicii*, pentru arestarea preventivă (dar și pentru controlul judiciar pe cauțiune și, respectiv, arestul la domiciliu – pentru ambele impunându-se îndeplinirea condițiilor prevăzute de art. 223), aceasta trebuie să rezulte exclusiv din probe în sensul art. 97 CPP[1].

Prin urmare, doar *probele* existente la dosarul cauzei – la momentul analizării sesizării referitoare la arestarea preventivă – vor putea fi avute în vedere de judecător pentru a-și forma convingerea despre existența sau nu a acelei suspiciuni rezonabile privind săvârșirea infracțiunii. Mai mult, aceste probe trebuie *să fi fost obținute prin unul dintre mijloacele de probă prevăzute de lege* (declarațiile suspectului sau ale inculpatului; declarațiile persoanei vătămate; declarațiile părții civile sau ale părții responsabile civilmente; declarațiile martorilor; înscrisuri, rapoarte de expertiză sau de constatare, procese-verbale, fotografii, mijloace materiale de probă) sau *printr-un alt mijloc de probă care nu este interzis prin lege* [art. 97 alin. (2) CPP].

Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului în materie[2], la momentul luării măsurii arestării preventive nu este necesar să existe probe suficiente pentru a se putea formula o acuzare completă; de asemenea, aceste date nu trebuie să aibă aceeași forță ca cele necesare pentru a justifica o condamnare sau pentru a formula o acuzare, nefiind necesar ca persoana să fie, într-un final, și acuzată sau trimisă în judecată[3].

Legalitatea este unul dintre principiile ce guvernează întregul proces penal, iar respectarea ei în administrarea probatoriului este o regulă ce nu trebuie să cunoască excepții. În aceste condiții, trebuie să fi fost obținute în mod legal aceste mijloace de probă? Apreciem că întrebarea esențială nu este aceea dacă probele trebuie să fi fost administrate legal, ci dacă judecătorul, în examinarea propunerii de arestare preventivă (ori a prelungirii sau menținerii ei), ar putea să examineze aceste aspecte de legalitate privind probatoriul, dacă ar putea să își formeze convingerea excluzând din analiza sa anumite mijloace de probă ca fiind obținute cu încălcarea legii.

În numeroase decizii de speță date sub imperiul vechiului Cod de procedură penală s-a concluzionat că nu s-ar putea face – cu ocazia judecării unor astfel de sesizări – aprecieri asupra legalității obținerii mijloacelor de probă, acesta fiind atributul suveran al instanței de fond cu ocazia judecării cauzei[4]. Aceeași poziție o remarcăm și în cazul unor soluții pronunțate după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală[5].

---

[1] „Constituie probă orice element de fapt care servește la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei și care contribuie la aflarea adevărului în procesul penal".

[2] C.E.D.O., cauza *Fox, Campbell și Hartley c. Regatului Unit*, hot. din 30 august 1990, hudoc.echr.coe.int.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 517 din 21 februarie 2012, www.scj.ro.

[4] „Probațiunea administrată în faza urmăririi penale pune însă în evidență existența unor indicii temeinice în înțelesul art. 143 CPP (din 1968 – n.n.) care justifică luarea și menținerea măsurii arestării preventive față de acesta (cauza *Fox, Campbell și Hartley c. Regatului Unit*), astfel că, în faza judecății recursului împotriva soluției luării măsurii arestului preventiv, *instanța nu are abilitatea de a cenzura corectitudinea administrării probelor de către organele de anchetă și nici de a verifica apărări care țin de fondul cauzei*. Până la dovada contrarie, probele administrate de procuror nu pot fi înlăturate de către instanța sesizată cu luarea unei măsuri preventive. Referitor la admisibilitatea verificării legalității obținerii mijloacelor de probă cu ocazia luării, prelungirii sau menținerii arestării preventive, curtea învederează că, *în toate aceste proceduri, instanța este abilitată să analizeze numai existența indiciilor și a celorlalte condiții prevăzute de lege, neputând face aprecieri asupra legalității obținerii mijloacelor de probă, acesta fiind atributul suveran al instanței de fond cu ocazia judecării cauzei*" (s.n.) (C.A. Cluj, dec. pen. nr. 681/R din 4 noiembrie 2009, www.curteadeapelcluj.ro).

[5] „Inculpații au contestat legalitatea acestor mijloace de probă, întrucât nu au fost prezentate pe mediul original de înregistrare, ci pe niște stick-uri de memorie, care sunt doar medii de stocare, astfel că nu poate

Așa cum precizam anterior, judecătorul trebuie să își fundamenteze convingerea privind existența acelei suspiciuni rezonabile – în condițiile noului Cod de procedură penală – pe *probe*, și nu pe indicii. Prin urmare, după 1 februarie 2014, judecătorul nu ar mai putea refuza analiza unor apărări legate de legalitatea probatorului pe ideea că sunt suficiente – pentru conturarea convingerii sale – existența și verificarea unor *indicii*[1]. Suntem de acord că judecătorul, fiind chemat să soluționeze o propunere de luare sau prelungire a măsurii preventive, nu are dreptul de a statua asupra legalității probatoriului administrat, în sensul de a exclude probe obținute în mod nelegal – o astfel de atribuție revenind procurorului de caz sau procurorului ierarhic superior (prin instituția plângerii contra actelor sau măsurilor organelor de urmărire penală) ori judecătorului de cameră preliminară, cu ocazia soluționării procedurii de cameră preliminară (pentru probatoriul administrat în faza de urmărire penală) și instanței de judecată (pentru probatoriul administrat în faza de judecată). Pe de altă parte, doar probatoriul administrat în condiții de legalitate și loialitate prezintă garanțiile procesuale necesare pentru a putea genera concluzii cu privire la situația de fapt, identitatea făptuitorului, vinovăția acestuia. Așa cum aprecierile judecătorului chemat să decidă asupra arestării preventive privesc o evaluare provizorie a probelor în acuzare (pentru a putea decide dacă există acea suspiciune rezonabilă), neinfluențând prezumția de nevinovăție ori soluția ce va fi pronunțată la sfârșitul procesului penal, în egală măsură apreciem că același judecător poate evalua, de o manieră provizorie și rezonabilă, caracterul legal al mijloacelor de probă prin care se propune dovedirea suspiciunii rezonabile privind comiterea infracțiunii, urmând ca, fără a putea dispune excluderea unor probe, să își poată forma convingerea necesară doar pe baza acelora care trec de examenul propriu de legalitate. Este, credem, o soluție care se impune cu atât mai mult în situațiile în care nelegalitatea probelor în acuzare este afirmată, ca apărare, de către inculpat, în încercarea sa de a obține respingerea propunerii de luare a măsurii arestării preventive sau de prelungire a acesteia ori cu ocazia discutării din oficiu a legalității și temeiniciei arestării preventive.

De altfel, motiv de revocare a arestării preventive îl poate constitui și ivirea unor împrejurări noi ce dovedesc nelegalitatea măsurii [art. 242 alin. (1) CPP], ce poate izvorî, în opinia noastră, și din caracterul nelegal al probelor pe care judecătorul și-a bazat anterior convingerea cu privire la săvârșirea unei infracțiuni de către inculpat.

239. Cazurile care permit luarea măsurii arestării preventive. Codul de procedură penală reglementează în art. 223 cinci cazuri în prezența cărora se poate dispune arestarea preventivă. Primele patru, prevăzute în art. 223 alin. (1) CPP, sunt cazuri *independente de existența unei stări de pericol pentru ordinea publică*, anume:

a) inculpatul a fugit ori s-a ascuns, în scopul de a se sustrage de la urmărirea penală sau de la judecată, ori a făcut pregătiri de orice natură pentru astfel de acte;

---

fi verificată autenticitatea. (...) la acest moment procesual, și anume soluționarea unei propuneri de arestare preventivă, *nu se poate pune în discuție legalitatea probelor*" (s.n.) (C.A. București, înch. nr. 439 din 27 iunie 2014, nepublicată).

[1] „Sunt indicii temeinice elementele de fapt care provin din alte izvoare decât din mijloacele legale de probă, cum ar fi o plângere, un denunț, un raport informativ, surprinderea în apropierea locului faptei etc." (GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 369). Indiciul reprezintă o „faptă, împrejurare, situație care, luată în sine, nu are valoare probatorie, constituind numai temeiul unor bănuieli susceptibile de a orienta activitatea judiciară, dar care, atunci când se încadrează într-un sistem de elemente în perfectă concordanță între ele, precum și în raport cu probele existente în cauză, poate servi la cunoașterea adevărului într-o cauză penală" (G. ANTONIU, C. BULAI, *op. cit.*, p. 219).

b) inculpatul încearcă să influenţeze un alt participant la comiterea infracţiunii, un martor ori un expert sau să distrugă, să altereze, să ascundă ori să sustragă mijloace materiale de probă sau să determine o altă persoană să aibă un astfel de comportament;

c) inculpatul exercită presiuni asupra persoanei vătămate sau încearcă să realizeze o înţelegere frauduloasă cu aceasta;

d) există suspiciunea rezonabilă că, după punerea în mişcare a acţiunii penale împotriva sa, inculpatul a săvârşit cu intenţie o nouă infracţiune sau pregăteşte săvârşirea unei noi infracţiuni.

Remarcăm că cele patru cazuri de arestare preventivă dau conţinut scopului generic al măsurilor preventive ilustrat de art. 202 alin. (1) CPP, anume acela de asigurare a bunei desfăşurări a procesului penal [cazurile de la art. 223 alin. (1) lit. b) şi c) CPP], al împiedicării sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată [cazul de la art. 223 alin. (1) lit. a) CPP] ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni [cazul de la art. 223 alin. (1) lit. d) CPP].

239.1. Inculpatul a fugit ori s-a ascuns, în scopul de a se sustrage de la urmărirea penală sau de la judecată, ori a făcut pregătiri de orice natură pentru astfel de acte [art. 223 alin. (1) lit. a) CPP]. Este îndeplinit acest caz de arestare preventivă în două situaţii:

– când inculpatul a fugit sau s-a ascuns în scopul de a se sustrage de la urmărire penală sau judecată;

– când inculpatul a făcut pregătiri de orice natură în scopul de a se sustrage de la urmărire penală sau judecată.

În ambele cazuri, inculpatul acţionează în mod deliberat pentru a evita procedura judiciară care îl vizează; această intenţie presupune dovedirea, mai întâi, a faptului că, înainte de a se sustrage ori de a fugi sau de a face pregătiri în acest sens, cel în cauză avea cunoştinţă că împotriva sa s-a declanşat procedura judiciară de tragere la răspundere penală (deşi măsura preventivă se dispune numai faţă de inculpat, în opinia noastră, pentru a fi reţinut acest caz de arestare, nu se impune ca inculpatului să îi fi fost adusă la cunoştinţă, în mod oficial, această calitate).

„Fuga" semnifică părăsirea în grabă (şi pe ascuns) de către inculpat a locului în care îşi ducea viaţa cotidiană, deplasarea într-o altă locaţie, în ţară sau în străinătate, fără vreo motivaţie aparentă, cu scopul de a se sustrage de la posibilele constrângeri ale procesului penal[1]. Schimbarea locuinţei fără înştiinţarea organului judiciar, în termenul prevăzut de lege, nu constituie în mod automat caz de arestare preventivă. Se mai impune şi verificarea împrejurării că inculpatul a fugit *cu scopul* de a se sustrage de la procesul penal; dacă omisiunea de înştiinţare ar fi comisă din culpă, aceasta ar putea constitui doar o abatere judiciară [cea prevăzută de art. 283 alin. (4) lit. k) CPP].

„Ascunderea" inculpatului vizează situaţiile în care, de exemplu, cel în cauză şi-a părăsit domiciliul şi locul de muncă fără să se cunoască unde poate fi găsit ori îşi ascunde adevărata identitate[2]. Ascunderea s-ar putea face, în opinia noastră, şi la locuinţa inculpatului, prin plasarea lui în locaţii anume alese din interiorul acesteia, astfel încât să genereze impresia că nu mai locuieşte în acel imobil, că a părăsit locaţia.

---

[1] Tocmai pentru a evita situaţia în care inculpatul şi-ar schimba locuinţa şi, astfel, nu ar mai fi de găsit de către organele judiciare, una dintre obligaţiile ce îi sunt aduse la cunoştinţă atât suspectului, cât şi inculpatului cu ocazia *primei audieri* este obligaţia procesuală de a înştiinţa organul judiciar, în scris, în termen de 3 zile, despre orice schimbare a adresei [art. 108 alin. (2) lit. b) CPP].

[2] A. PICHLER, în P. BUNECI (COORD.), *op. cit.*, p. 210.

În vechiul Cod de procedură penală, acest caz de arestare preventivă – prevăzut la art. 148 alin. (1) lit. a) – avea o reglementare asemănătoare, dar *nu identică*[1]. În noua reglementare, nu mai este suficientă existența datelor că inculpatul va încerca să fugă sau să se sustragă. Așadar, nu mai este suficientă dovedirea împrejurării că *a luat hotărârea* să fugă sau să se sustragă, că și-a manifestat *dorința* în acest sens (și-a exprimat-o față de rude sau terți). În noua reglementare, arestarea preventivă – în această a doua ipoteză a art. 223 alin. (1) lit. a) CPP – presupune punerea în practică a intenției prin efectuarea cel puțin a unor acte pregătitoare în acest sens.

Într-un astfel de caz, necesitatea de a dispune arestarea preventivă este generată de conduita procesuală incorectă a inculpatului care, prin dispariția sa, pune în pericol buna desfășurare a procesului penal, cauzează, eventual, tergiversarea soluționării acestuia prin imposibilitatea de a fi depistat, de a fi audiat și de a da lămuriri, de a-i fi comunicate acte de procedură.

239.2. Inculpatul încearcă să influențeze un alt participant la comiterea infracțiunii, un martor ori un expert sau să distrugă, să altereze, să ascundă ori să sustragă mijloace materiale de probă sau să determine o altă persoană să aibă un astfel de comportament [art. 223 alin. (1) lit. b) CPP]. Acest caz de arestare preventivă urmărește privarea de libertate a inculpatului care interferează de o manieră gravă cu buna și corecta desfășurare a procesului penal, prin conduita sa încercând alterarea probatoriului pe baza căruia organul judiciar trebuie să stabilească adevărul. Astfel, prin conduita sa, în această ipoteză, inculpatul urmărește să influențeze conținutul probatoriu al declarațiilor date de ceilalți participanți la comiterea faptei (indiferent dacă aceștia sunt și ei acuzați sau nu în procesul penal, dacă au dobândit vreo calitate procesuală), să interfereze cu declarațiile date de martori (indiferent dacă sunt martori audiați la cererea acuzării sau a apărării, dacă vizează latura penală ori civilă, aspectele legate de faptă sau de împrejurările comiterii acesteia ș.a.) ori să distrugă, să altereze, să ascundă sau să sustragă mijloace materiale de probă[2] (indiferent dacă au fost ridicate de la fața locului sau nu, dacă au intrat ori nu în custodia organelor judiciare sau dacă au fost anterior descoperite de acestea).

Ca și în cazul precedent, *simpla intenție sau dorință nu este suficientă* pentru dispunerea măsurii preventive pe acest temei; este necesar, în schimb, ca inculpatul, direct sau prin determinarea unei alte persoane, să întreprindă activități concrete prin care să încerce influențarea procesului penal prin mijloace neoneste, altele decât cele procedurale permise de exercitarea dreptului la apărare[3].

Pentru reținerea acestui caz de arestare preventivă, este necesar a se dovedi mai mult decât faptul că inculpatul s-a întâlnit cu ceilalți participanți, că a discutat cu aceștia,

---

[1] Conform art. 148 alin. (1) lit. a) CPP 1968, „inculpatul a fugit ori s-a ascuns, în scopul de a se sustrage de la urmărire sau de la judecată, *ori există date că va încerca să fugă sau să se sustragă în orice mod de la urmărirea penală, de la judecată ori de la executarea pedepsei*" (s.n.).

[2] Potrivit art. 197 CPP, „(1) Obiectele care conțin sau poartă o urmă a faptei săvârșite, precum și orice alte obiecte care pot servi la aflarea adevărului sunt mijloace materiale de probă. (2) Sunt corpuri delicte mijloacele materiale de probă care au fost folosite sau au fost destinate să servească la săvârșirea unei infracțiuni, precum și obiectele care sunt produsul infracțiunii".

[3] Această conduită poate întruni chiar elementele constitutive ale unor infracțiuni contra înfăptuirii justiției, cum ar fi influențarea declarațiilor (art. 272 CP), sustragerea sau distrugerea de probe ori de înscrisuri (art. 275 CP). În acest caz, comiterea unei noi infracțiuni după punerea în mișcare a acțiunii penale pentru fapta anterior cercetată ori pregătirea comiterii uneia dintre aceste infracțiuni poate conduce la aplicarea cazului de arestare prevăzut de art. 223 alin. (1) lit. d) CPP.

că s-a interesat referitor la chestiunile în privința cărora au fost audiați ori în legătură cu aspectele pe care le vor relata cu ocazia audierii[1].

239.3. Inculpatul exercită presiuni asupra persoanei vătămate sau încearcă să realizeze o înțelegere frauduloasă cu aceasta [art. 223 alin. (1) lit. c) CPP]. Textul menționat are corespondent în vechea reglementare, în cazul de arestare prevăzut de art. 148 alin. (1) lit. e) CPP 1968[2].

Într-o primă ipoteză, este îndeplinită această împrejurare atunci când se face dovada că inculpatul, prin activități concrete, în mod personal sau printr-un intermediar, *exercită presiuni asupra celui vătămat, direct sau indirect* (asupra unei rude a persoanei vătămate, de exemplu). Presiunile ar putea fi exercitate prin intermediul unor amenințări, al unor sugestii insistente, repetate, făcute prin viu grai ori mijloace de comunicare, prin amenințarea cu săvârșirea unor acte de violență fizică îndreptate împotriva victimei sau a membrilor de familie ai acesteia, prin șantaj, declarații publice nereale cu privire la comiterea faptei, cu scopul de a o influența sau de a o intimida.

În a doua ipoteză, inculpatul *încearcă să realizeze o înțelegere frauduloasă cu persoana vătămată*. De această dată, legea nu mai impune ca înțelegerea să fi fost încercată prin constrângerea persoanei vătămate. Prin urmare, realizarea unei înțelegeri frauduloase cu victima s-ar putea încerca prin orice mijloace, inclusiv prin rugăminți, prin oferirea unor foloase ori alte asemenea mijloace.

Acordul care se încearcă a fi realizat trebuie să fie „fraudulos", adică prin realizarea sa să se urmărească, în mod intenționat, *fraudarea legii* (a legii penale ori a legii procesuale penale[3]). Este vorba despre un acord prin care inculpatul dorește să interfereze cu buna desfășurare a procesului penal, să împiedice ori să întârziere tragerea sa la răspundere penală ori să determine angajarea acestei răspunderi pentru o faptă de mai mică gravitate.

Înțelegerea nu poate fi „frauduloasă" în ipoteza în care este permisă de lege și se desfășoară după procedura stipulată de aceasta[4]. Înțelegerile permise de lege ar deveni „frauduloase" dacă s-ar realiza prin inducerea în eroare a persoanei vătămate, prin amenințare sau șantaj ori prin alte asemenea mijloace ilicite. Astfel, pentru infracțiunile pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, iar aceasta a depus o astfel de plângere, ea poate *retrage plângerea* (până la pronunțarea unei hotărâri definitive), inclusiv în urma unei „înțelegeri" în acest sens cu inculpatul, retragerea înlăturând răspundere penală a acestuia (art. 158 CP). Pentru alte

---

[1] Dacă luarea de contact cu ceilalți participanți sau cu martorii a fost instituită ca interdicție în cadrul controlului judiciar, nerespectarea acestei obligații, cu rea-credință, poate determina propunerea de înlocuire a măsurii preventive neprivative de libertate cu măsura arestării preventive [conform art. 217 alin. (9) CPP].

[2] „Există date că inculpatul exercită presiuni asupra persoanei vătămate sau că încearcă o înțelegere frauduloasă cu aceasta".

[3] Această concluzie o deducem din faptul că oricare dintre măsurile preventive poate fi luată doar dacă este necesară atingerea unuia dintre scopurile indicate în art. 202 alin. (1) CPP, anume acela al asigurării *bunei desfășurări a procesului penal*, al împiedicării sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârșirii unei alte infracțiuni. Dacă prin realizarea înțelegerii cu persoana vătămată s-ar urmări fraudarea unor dispoziții ale legii civile, fiscale, din domeniul asigurărilor ș.a., apreciem că o asemenea situație nu ar putea constitui caz de arestare preventivă decât dacă fapta ar întruni elementele constitutive ale unei noi infracțiuni (intenționate), devenind incidente dispozițiile art. 223 alin. (1) lit. d) CPP.

[4] De exemplu, chiar dacă pentru infracțiunea pentru care este acuzat inculpatul legea ar permite realizarea unei înțelegeri prin procedura medierii, această înțelegere ar deveni „frauduloasă" în măsura în care persoana vătămată ar fi constrânsă la o astfel de mediere – conform art. 67 alin. (3) din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator (M. Of. nr. 441 din 22 mai 2006), „Părțile și subiecții procesuali nu pot fi constrânși să accepte procedura medierii".

infracțiuni, dispozițiile legale au prevăzut în mod expres posibilitatea de *împăcare* între persoana vătămată și inculpat, împăcarea constituind, în latura penală, un impediment la angajarea răspunderii penale a inculpatului. Un alt exemplu este cel al *medierii* – procedură posibilă în latura civilă în toate cauzele penale, iar în latura penală doar în cauzele privind infracțiuni pentru care, potrivit legii, retragerea plângerii prealabile sau împăcarea înlătură răspunderea penală[1].

Înțelegerea survenită în latura civilă a cauzei, permisă în cazul infracțiunilor în care se pretinde provocarea unei pagube prin fapta inculpatului, ar deveni „frauduloasă" în măsura în care ar impune persoanei vătămate o conduită procesuală incorectă – retractarea unor declarații, refuzul de a da declarații ori afirmarea unor împrejurări neconforme adevărului –, cu scopul de a contribui la exonerarea de răspundere penală a inculpatului ori de a determina o atenuare a acestei răspunderi penale.

239.4. Există suspiciunea rezonabilă că, după punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva sa, inculpatul a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune sau pregătește săvârșirea unei noi infracțiuni [art. 223 alin. (1) lit. d) CPP]. Comparativ cu cazul de arestare prevăzut de art. 148 alin. (1) lit. d) CPP 1968[2], noua reglementare introduce și ipoteza *pregătirii* de către inculpat a săvârșirii unei infracțiuni. Este vorba, așadar, despre posibilitatea de a dispune arestarea preventivă în situația în care inculpatul comite, după punerea în mișcare a acțiunii penale în cauza în care se cere arestarea preventivă, fie o (nouă) infracțiune intenționată, fie acte preparatorii fără relevanță penală de sine stătătoare[3].

S-a impus această soluție – posibilitatea de a se dispune arestarea preventivă chiar și în cazul în care se comit doar acte pregătitoare neincriminate –, întrucât, în acest caz, inculpatul manifestă intenția de a comite o nouă infracțiune, iar măsura preventivă se impune tocmai pentru a preveni asemenea risc manifest de reiterare a comportamentului infracțional.

Nu este necesar ca ambele infracțiuni – atât cea care face obiectul cauzei penale în care se cere arestarea, cât și cea nouă – să fie instrumentate în cadrul aceluiași dosar, dar, față de dispozițiile art. 305 alin. (1) CPP, care permit începerea urmăririi penale și pentru fapte a căror săvârșire se pregătește, este necesar ca pentru noua infracțiune să se fi început urmărirea penală.

În ceea ce privește necesitatea punerii în mișcare a acțiunii penale, apreciem că o asemenea măsură nu este impusă de legiuitor, fiind suficientă atribuirea calității de suspect pentru noua infracțiune [de altfel, dispunerea măsurii este posibilă și dacă se invocă doar *pregătirea* comiterii unei noi infracțiuni, caz în care se poate începe urmărirea penală, dar nu se poate dispune punerea în mișcare a acțiunii penale][4]. În schimb, în opinia noastră, se impune a fi făcută dovada că săvârșirea noii infracțiuni ori realizarea actelor de pregătire are loc *după* aducerea la cunoștință a calității de inculpat, întrucât necesitatea arestării preventive derivă nu din comiterea unor infracțiuni concurente, ci din conduita inculpatului care, fiind acuzat de comiterea unei infracțiuni și făcând obiectul unei proceduri judiciare

[1] Conform art. 67 din Legea nr. 192/2006.

[2] Conform textului indicat, constituia caz de arestare dacă „inculpatul a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune".

[3] Dacă actele preparatorii respective ar fi incriminate de sine stătător, fiind sancționate fie ca infracțiune *consumată* (de pildă, infracțiunea de deținere de instrumente în vederea falsificării de valori – art. 314 CP), fie sub forma *tentativei* [potrivit art. 412 alin. (2) CP, „Se consideră tentativă și producerea sau procurarea mijloacelor ori instrumentelor, precum și luarea de măsuri în vederea comiterii infracțiunilor prevăzute în art. 395-397, art. 401-403, art. 408 și art. 399 raportat la infracțiunea de trădare prin ajutarea inamicului"], atunci ne-am afla în situația comiterii unei noi *infracțiuni* în sensul art. 174 CP.

[4] În sens contrar, B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 205-206.

împotriva sa [atrăgându-i-se atenția asupra unor obligații procesuale, conform art. 108 alin. (2) CPP], continuă să manifeste – *cu intenție* – o conduită ilicită, plasându-se astfel într-o stare de pericol pentru societate[1]. Cazul de la art. 223 alin. (1) lit. d) CPP permite, în opinia noastră, dispunerea măsurii arestării preventive pentru cea dintâi dintre infracțiunile săvârșite, cea de-a doua, indiferent de gravitate, constituind doar un argument pentru plasarea în stare de arestare preventivă a persoanei față de care, inițial, nu fusese apreciată ca necesară o asemenea măsură.

În măsura în care nu au fost comise de către inculpat o nouă infracțiune cu intenție și nici acte de pregătire a unei asemenea fapte, dar există date cu privire la riscul de a comite o astfel de infracțiune intenționată, atunci arestarea preventivă nu s-ar putea cere pe temeiul art. 223 alin. (1) lit. d), ci, eventual, pe cazul reglementat de art. 223 alin. (2) CPP.

239.5. Din probe rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârșit o infracțiune intenționată contra vieții, o infracțiune prin care s-a cauzat vătămarea corporală sau moartea unei persoane, o infracțiune contra securității naționale prevăzută de Codul penal și alte legi speciale, o infracțiune de trafic de droguri, de efectuare de operațiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, o infracțiune privind nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive, trafic și exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism, spălare a banilor, falsificare de monede, timbre sau de alte valori, șantaj, viol, lipsire de libertate în mod ilegal, evaziune fiscală, ultraj, ultraj judiciar, o infracțiune de corupție, o infracțiune săvârșită prin sisteme informatice sau prin mijloace de comunicare electronică sau o altă infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 5 ani ori mai mare și, pe baza evaluării gravității faptei, a modului și a circumstanțelor de comitere a acesteia, a anturajului și a mediului din care acesta provine, a antecedentelor penale și a altor împrejurări privitoare la persoana lui, se constată că privarea sa de libertate este necesară pentru înlăturarea unei stări de pericol pentru ordinea publică [art. 223 alin. (2) CPP][2]. Acest caz de arestare preventivă este fundamentat pe necesitatea de a-l priva pe inculpat de libertate pentru a preîntâmpina un pericol pe care lăsarea sa în libertate l-ar genera pentru *ordinea publică*.

Pentru a fi întrunite cerințele acestui caz de arestare preventivă, se impun a fi verificate, pe lângă condițiile prevăzute de art. 202 CPP, și următoarele *condiții suplimentare*:

– inculpatul a săvârșit una dintre infracțiunile ce prezintă o anumită gravitate, fie dintre cele expres enumerate în art. 223 alin. (2) CPP (o infracțiune *intenționată* contra vieții, o infracțiune prin care s-a cauzat vătămarea corporală sau moartea unei persoane, o infracțiune contra securității naționale prevăzută de Codul penal și alte legi speciale, o infracțiune de trafic de droguri, de efectuare de operațiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse

[1] Comiterea, după punerea în mișcare a acțiunii penale, a unei noi infracțiuni, dar *din culpă*, nu constituie motiv pentru a se putea dispune arestarea preventivă în cauza penală privind infracțiunea-premisă (cea pentru care are deja calitatea de inculpat). În schimb, infracțiunea din culpă nou-comisă ar putea constitui temei pentru a se cere arestarea preventivă, în măsura în care s-ar pune în mișcare acțiunea penală pentru noua faptă și ar fi întrunite condițiile unui alt caz de arestare preventivă – de pildă, cel prevăzut de art. 223 alin. (2) CPP –, apreciindu-se că lăsarea în libertate a acestuia ar prezenta pericol pentru ordinea publică.

[2] Cazul de arestare preventivă prevăzut de art. 223 alin. (2) CPP reia într-o formulă modificată dispozițiile art. 148 alin. (1) lit. f) CPP 1968. Potrivit acestora din urmă, arestarea preventivă se putea dispune și atunci când „inculpatul a săvârșit o infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 4 ani și *există probe că lăsarea sa în libertate prezintă un pericol concret pentru ordinea publică*" (s.n.). Precizăm că forma actuală a alin. (2) al art. 223 CPP este cea modificată prin O.U.G. nr. 18/2016, după ce Curtea Constituțională, prin Decizia nr. 553 din 16 iulie 2015 (M. Of. nr. 707 din 21 septembrie 2015), a declarat ca fiind neconstituțională sintagma „trafic de stupefiante", menționată anterior în cuprinsul acestui alineat.

susceptibile de a avea efecte psihoactive, o infracțiune privind nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive, trafic și exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism, spălare a banilor, falsificare de monede, timbre sau de alte valori, șantaj, viol, lipsire de libertate în mod ilegal, evaziune fiscală, ultraj, ultraj judiciar, o infracțiune de corupție, o infracțiune săvârșită prin sisteme informatice sau prin mijloace de comunicare electronică) sau orice altă infracțiune (*intenționată sau nu*) pentru care legea prevede ca maxim special o pedeapsă cu închisoarea de cel puțin 5 ani sau detențiunea pe viață[1];

– să se constate că privarea sa de libertate este necesară *pentru înlăturarea unei stări de pericol pentru ordinea publică*.

În ceea ce privește *starea de pericol pentru ordinea publică* pe care ar prezenta-o lăsarea în libertate a inculpatului, față de vechea reglementare, ce nu oferea criterii pentru determinarea unui astfel de pericol (revenind jurisprudenței naționale și celei de la Strasbourg să fixeze reperele în acest sens), potrivit dispozițiilor exprese din noul cod, ea *se apreciază în funcție de*:

– gravitatea faptei de care este acuzat inculpatul (pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală împotriva sa);

– modul și circumstanțele de comitere a faptei;

– anturajul și mediul din care provine inculpatul;

– antecedentele penale ale celui în cauză;

– alte împrejurări privitoare la persoana inculpatului.

În jurisprudența sa, Curtea Europeană a expus[2] *patru motive fundamentale acceptabile pentru arestarea preventivă a unui acuzat* suspectat că a comis o infracțiune: pericolul ca inculpatul să fugă[3], riscul ca inculpatul, odată pus în libertate, să împiedice administrarea justiției[4], să comită noi infracțiuni[5] sau să tulbure ordinea publică[6].

Noțiunea de *pericol pentru ordinea publică nu trebuie confundată cu cea de pericol social al faptei*. Deși nu mai este definit în mod expres de noul Cod penal[7], pericolul social concret al unei fapte determinate ar putea rezulta din analiza criteriilor indicate în cuprinsul art. 318 CPP (referitoare la cazurile în care s-ar putea dispune *renunțarea la urmărirea penală*)[8].

---

[1] Remarcăm că majoritatea infracțiunilor expres enumerate îndeplinește condiția ca pedeapsa prevăzută de lege să fie închisoarea de cel puțin 5 ani.

[2] C.E.D.O., cauza *Tiron c. României*, hot. din 7 aprilie 2009, parag. 37, hudoc.echr.coe.int.

[3] C.E.D.O., cauza *Stögmuller c. Austriei*, hot. din 10 noiembrie 1969, parag. 15, hudoc.echr.coe.int.

[4] C.E.D.O., cauza *Wemhoff c. Germaniei*, hot. din 27 iunie 1968, parag. 14, hudoc.echr.coe.int.

[5] C.E.D.O., cauza *Matznetter c. Austriei*, hot. din 10 noiembrie 1969, parag. 9, hudoc.echr.coe.int.

[6] C.E.D.O., cauza *Letellier c. Franței*, hot. din 26 iunie 1991, parag. 51 și cauza *Hendriks c. Olandei*, dec. din 5 iulie 2007, hudoc.echr.coe.int.

[7] Potrivit art. 18[1] alin. (2) CP 1969, „La stabilirea în concret a gradului de pericol social se ține seama de modul și mijloacele de săvârșire a faptei, de scopul urmărit, de împrejurările în care fapta a fost comisă, de urmarea produsă sau care s-ar fi putut produce, precum și de persoana și conduita făptuitorului, dacă este cunoscut".

[8] Potrivit art. 318 alin. (2) și (3) CPP, „(2) Interesul public se analizează în raport cu: a) conținutul faptei și împrejurările concrete de săvârșire a faptei; b) modul și mijloacele de săvârșire a faptei; c) scopul urmărit; d) urmările produse sau care s-ar fi putut produce prin săvârșirea infracțiunii; e) eforturile organelor de urmărire penală necesare pentru desfășurarea procesului penal prin raportare la gravitatea faptei și la timpul scurs de la data săvârșirii acesteia; f) atitudinea procesuală a persoanei vătămate; g) existența unei disproporții vădite între cheltuielile pe care le-ar implica desfășurarea procesului penal și gravitatea urmărilor produse sau care s-ar fi putut produce prin săvârșirea infracțiunii. (3) Când autorul faptei este cunoscut, la aprecierea interesului public sunt avute în vedere și persoana suspectului sau a inculpatului, conduita avută anterior săvârșirii infracțiunii,

De asemenea, criteriile indicate în cuprinsul art. 223 alin. (2) CPP nu pot şi nu trebuie să fie analizate individual, independent de celelalte, niciunul dintre acestea neavând o prevalenţă asupra altora în ceea ce priveşte formularea unei concluzii privind existenţa sau, dimpotrivă, inexistenţa pericolului pentru ordinea publică. Astfel, aşa cum gravitatea faptelor şi limitele de pedeapsă nu pot constitui singurele temeiuri pentru a dispune arestarea preventivă, nici lipsa antecedentelor penale ori buna conduită (anterioară) a inculpatului nu ar putea duce, prin ele însele, la concluzia lipsei pericolului pentru ordinea publică.

În mod cert, cazul de arestare preventivă prevăzut de art. 223 alin. (2) CPP [ca şi acela prevăzut de art. 148 alin. (1) lit. f) CPP 1968] a suscitat cele mai multe discuţii în teorie şi practică, fiind, prin maniera de reglementare, cel care permite o largă plajă de apreciere din partea judecătorului cu privire la existenţa unui pericol pentru ordinea publică (rezultând, de aici, o practică bogată şi, nu de puţine ori, contradictorie în ceea ce priveşte stabilirea acestui pericol concret pentru ordinea publică). Aşa cum corect s-a arătat în teorie, „tulburarea ordinii publice ţine, într-o anumită măsură, de domeniul lucrurilor «resimţite» de opinia publică, şi nu numai de datele obiective care justifică această plasare în detenţie (...). Judecătorul nu trebuie în mod necesar să fie insensibil sau indiferent la opinia publică, însă trebuie să asigure *un echilibru* între interesele contradictorii (cele ale victimei şi ale autorului în special), în scopul respectării drepturilor fiecăruia şi a interesului public"[1]. Pericolul pentru ordinea publică, la fel ca şi periculozitatea, reprezintă o apreciere asupra comportamentului viitor al inculpatului. Aprecierea cerinţei pericolului pentru ordinea publică presupune atât o analiză procedural-penală, cât şi o analiză criminologică[2].

În cauza *Calmanovici c. României*[3], Curtea Europeană a arătat că, „chiar şi în absenţa unei jurisprudenţe naţionale care să fie în mod constant coerentă în materie, instanţele interne au definit de-a lungul timpului *criterii şi elemente care trebuie avute în vedere în analiza existenţei «pericolului pentru ordinea publică»*, printre care reacţia publică declanşată din cauza faptelor comise, starea de nesiguranţă ce ar putea fi generată prin lăsarea sau punerea în libertate a acuzatului, precum şi profilul personal al acestuia" (s.n.).

§3. Luarea măsurii arestării preventive

240. Luarea măsurii arestării preventive în cursul urmăririi penale. Procedura luării măsurii arestării preventive în cursul urmăririi penale presupune următoarele *etape*:

– întocmirea propunerii de arestare preventivă de către procuror şi înaintarea ei judecătorului competent;

– judecarea propunerii de arestare preventivă;

– soluţionarea propunerii de arestare preventivă.

240.1. Întocmirea propunerii de arestare preventivă de către procuror şi înaintarea ei judecătorului competent. În cursul urmăririi penale, arestarea preventivă poate fi dispusă doar la propunerea motivată a procurorului de caz. Propunerea se întocmeşte în scris, în cuprinsul unui *referat*, şi trebuie să fie motivată[4], arătându-se în mod expres cazul

atitudinea suspectului sau a inculpatului după săvârşirea infracţiunii şi eforturile depuse pentru înlăturarea sau diminuarea consecinţelor infracţiunii".

[1] M. Udroiu, *op. cit.*, 2014, p. 416.

[2] C.A. Piteşti, s. pen., min. şi fam., dec. nr. 283/R din 29 aprilie 2009, www.jurisprudenta.org.

[3] C.E.D.O., hot. din 1 iulie 2008, parag. 97, hudoc.echr.coe.int.

[4] Conform art. 224 alin. (1) CPP, „Procurorul, dacă apreciază că sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege, întocmeşte o propunere motivată de luare a măsurii arestării preventive faţă de inculpat, cu indicarea temeiului de drept".

de arestare preventivă pe care se bazează solicitarea. Deși textul de lege face referire la obligația de indicare – în cuprinsul propunerii – a „temeiului de drept", din această formulare nu trebuie dedus faptul că arestarea preventivă se poate cere exclusiv doar pentru unul dintre cazurile de arestare dintre cele indicate de art. 223 CPP. Este posibil ca, într-o cauză dată, procurorul să solicite arestarea preventivă motivând existența mai multor cazuri dintre cele indicate în art. 223 alin. (1) și (2) CPP, după cum, la rândul său, judecătorul de drepturi și libertăți poate admite în totalitate ori numai în parte propunerea de arestare preventivă, validând doar unul sau unele dintre cazurile pentru care s-a solicitat luarea acestei măsuri preventive.

Propunerea de luare a măsurii arestării preventive poate fi făcută și la sfârșitul urmăririi penale, prin *rechizitoriul* prin care se dispune trimiterea în judecată (conform art. 330 CPP), situație în care nu se mai întocmește un referat separat. În acest caz, deși arestarea preventivă se propune în faza de urmărire penală, asupra ei se va pronunța judecătorul de cameră preliminară învestit cu soluționarea procedurii de cameră preliminară.

În cazul în care dosarul a fost repartizat mai multor procurori în vederea efectuării urmăririi penale, nesemnarea referatului cu propunerea de arestare preventivă de către toți procurorii în cauză nu atrage după sine nulitatea propunerii astfel înaintate[1].

Propunerea privind luarea arestării preventive în cursul urmăririi penale *se înaintează spre competentă soluționare judecătorului de drepturi și libertăți de la una dintre următoarele instanțe*:

– instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță. În mod evident, în situația în care în cauză se formulează propunere de arestare preventivă numai cu privire la unii dintre inculpați, dar calitatea celorlalți inculpați ar atrage competența personală a unei anumite instanțe, propunerea de arestare preventivă va fi înaintată spre soluționare acestei instanțe[2], care poate fi stabilită exclusiv în raport de calitatea procesuală a persoanelor cărora, la acel moment, li s-a atribuit calitatea de suspect sau inculpat;

– instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află locul de *reținere*[3] (în măsura în care, la momentul sesizării instanței, inculpatul se află în stare de reținere);

– instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află locul unde *s-a constatat* săvârșirea infracțiunii;

– instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea.

---

[1] „Nu constituie motiv de nulitate a referatului de arestare preventivă și a actelor de urmărire penală împrejurarea că unele dintre acestea nu au fost semnate de ambii procurori desemnați în cauză. O astfel de teză nu poate constitui decât un caz de adăugare la lege, Codul de procedură penală nefăcând trimitere și neprevăzând vreo sancțiune procedurală la necesitatea unui «acord de voință» al procurorilor de caz în situația în care un dosar este repartizat spre soluționare, în același timp sau consecutiv, unui număr de doi procurori. Evident, în cazul unui conflict de opinii între procurorii ce realizează urmărirea penală, acesta va fi soluționat, în virtutea principiului subordonării ierarhice, de către conducătorul parchetului sau secției în cauză. Nu pot fi aplicate prin analogie, în lipsa unei dispoziții procedurale exprese, dispozițiile ce reglementează faza deliberării, întrucât aceasta este specifică judecății și se întemeiază pe principiul independenței" (Trib. București, s. I pen., înch. nr. 293/R din 25 iunie 2010, definitivă, în A. TRANCĂ, *Măsuri preventive în procesul penal. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 118).

[2] În același sens, B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 212; I. TOCAN, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1085; A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 540.

[3] Executarea măsurii se face în unul dintre centrele de reținere și arestare preventivă din aria corespunzătoare competenței teritoriale a procurorului de caz, locul de executare fiind stabilit de procuror (sau organul de cercetare penală) prin ordonanță.

Competența de soluționare a propunerii este una *alternativă*, procurorul având libertatea de a decide pe care dintre acestea o va sesiza cu propunerea de arestare preventivă[1]. Față de vechiul Cod de procedură penală, în care nerespectarea regulilor de competență materială și după calitatea persoanei a instanței, indiferent că aceasta era inferioară sau superioară celei competente, atrăgea nulitatea absolută a actului astfel îndeplinit [art. 197 alin. (2) CPP 1968], potrivit dispozițiilor din codul actual, o asemenea situație atrage nulitatea absolută atunci când este vorba despre *necompetența materială sau personală a instanței inferioare celei competente și o nulitate relativă dacă este vorba despre necompetența materială sau personală a instanței superioare celei competente*, fiind necesare invocarea ei într-un anumit termen și probarea unei vătămări procesuale.

Propunerea de arestare preventivă a inculpatului se întocmește într-un singur exemplar și se înaintează direct judecătorului de drepturi și libertăți (nu se comunică inculpatului în prealabil), împreună cu dosarul cauzei. Potrivit art. 287 alin. (2) CPP, „În cazurile în care procurorul sesizează judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară ori alte autorități prevăzute de lege, în vederea soluționării propunerilor ori cererilor formulate în cursul urmăririi penale, va înainta *copii numerotate și certificate de grefa parchetului*[2] de pe actele dosarului *ori numai de pe cele care au legătură cu cererea sau propunerea formulată*. Organul de urmărire penală păstrează originalul actelor, în vederea continuării urmăririi penale" (s.n.).

În vederea emiterii propunerii de arestare preventivă, procurorul nu are obligația de a efectua vreo procedură prealabilă de ascultare a inculpatului – legat de motivele pentru care solicită privarea de libertate a acestuia.

Propunerea de arestare preventivă a inculpatului poate fi făcută oricând în cursul urmăririi penale (oricând *după* punerea în mișcare a acțiunii penale față de inculpat); în ipoteza în care organul de cercetare penală sau procurorul dispune mai întâi reținerea inculpatului, legea prevede ca propunerea de arestare preventivă să fie adresată judecătorului de drepturi și libertăți *cu cel puțin 6 ore înainte de expirarea reținerii* [art. 209 alin. (16) CPP].

240.2. Judecarea propunerii de arestare preventivă. Propunerea de arestare preventivă se adresează instituției judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța competentă; desemnarea în concret a unuia dintre judecătorii de drepturi și libertăți se face, după înregistrarea cauzei la instanță, prin metoda computerizată (aleatorie).

Primind dosarul, judecătorul de drepturi și libertăți *va fixa, mai întâi, termenul pentru soluționarea cauzei* (ziua și ora la care se va judeca propunerea). În stabilirea acestui termen de soluționare, trebuie avute în vedere, pe de o parte, complexitatea cauzei, volumul materialelor ce se impun a fi studiate atât de judecător, cât și de către apărătorul inculpatului, asigurarea unui drept efectiv la apărare, eventual aspectele ce țin de necesitatea citării inculpatului (dacă acesta se află în stare de libertate); pe de altă parte, prin natura sa, prin scopul pentru care se solicită luarea măsurii preventive, judecarea cererii se impune a fi efectuată *cu celeritate*.

Potrivit normelor procedurale [art. 225 alin. (2) CPP], judecătorul de drepturi și libertăți trebuie să fixeze un termen scurt, de câteva ore, în ipoteza în care inculpatul se află în

[1] Dacă propunerea de arestare preventivă se face prin rechizitoriu, atunci solicitarea va fi de competența exclusivă a judecătorului de cameră preliminară de la instanța competentă să judece cauza în primă instanță.

[2] În practică, în special în cazurile în care materialele de urmărire penală sunt strânse în mai multe volume, realizarea de copii certificate de pe dosarul cauzei ar determina costuri materiale și de timp, ceea ce determină înaintarea dosarului în original odată cu propunerea de arestare preventivă.

stare de reținere (termenul trebuie fixat înainte de expirarea duratei reținerii)[1]. Expirarea termenului de reținere înaintea soluționării propunerii de arestare preventivă determină punerea de îndată în libertate a inculpatului, dar nu impietează asupra legalității propunerii de arestare preventivă, nu împiedică soluționarea ei. Astfel, deși luarea măsurii reținerii nu este obligatorie pentru a se putea propune arestarea preventivă, în numeroase cazuri procurorul decide luarea mai întâi a acestei măsuri preventive. În condițiile în care procurorului îi revine obligația de a sesiza judecătorul cu propunerea de arestare preventivă cu cel puțin 6 ore înainte de expirarea celor 24 de ore ale reținerii și el face sesizarea la limita celor 6 ore, intervalul de timp astfel rămas pentru realizarea chestiunilor administrative (înregistrarea dosarului, citarea inculpatului, încunoștințarea apărătorului ales ori desemnarea unuia din oficiu), pentru studierea de către magistrat și, eventual, de către apărător sau apărători a materialelor cauzei, pentru derularea ședinței de judecată (inclusiv cu eventuala audiere a inculpatului, punerea de concluzii) și pentru soluționarea propunerii (deliberarea și luarea hotărârii) – cu precădere în cauzele complexe, cu mulți inculpați ori cu mai multe volume de urmărire penală – apare ca fiind insuficient. De aceea, considerăm că, pentru soluționarea propunerii de arestare preventivă, chiar în cazul inculpatului aflat în stare de reținere, judecătorul de drepturi și libertăți trebuie să fixeze un termen care să asigure inculpatului și apărătorului acestuia timpul și înlesnirile necesare pregătirii apărării [conform art. 10 alin. (2) CPP], desigur, prin raportare la particularitățile fiecărui caz în parte[2].

După fixarea datei și a orei de soluționare a propunerii, acestea sunt comunicate procurorului (unității de parchet din care face parte procurorul de caz), apărătorului inculpatului (apărătorului ales al acestuia sau desemnat din oficiu în cursul urmăririi penale; în măsura în care, la acel moment procesual, nu există un apărător ales sau desemnat din oficiu pentru inculpat, judecătorul va dispune desemnarea unui astfel de apărător, *asistența juridică* în această procedură *fiind obligatorie*[3]).

Dacă *inculpatul se află în stare de reținere*, aducerea lui la instanță este în sarcina procurorului, acestuia revenindu-i obligația de a încunoștința administrația centrului de reținere și arestare preventivă pentru prezentarea la instanță a celui reținut.

Dacă *inculpatul se află în stare de libertate*, se impune a fi legal citat pentru soluționarea propunerii[4]. Obligația citării subzistă și în ipoteza în care inculpatul este privat de libertate în executarea unei pedepse privative de libertate sau în executarea măsurii preventive privative de libertate într-un alt dosar.

Nelegala îndeplinire a procedurii de citare, în condițiile în care inculpatul nu se prezintă la instanță, nu poate fi suplinită de prezența apărătorului ales, având în vedere că prezența inculpatului este obligatorie la judecarea propunerii de arestare preventivă[5], iar cazurile

[1] Deși în doctrină și în practica judiciară s-a apreciat că termenul are natura unui termen de recomandare, se impune a se vedea soluția și argumentele expuse de Curtea Constituțională în Decizia nr. 336 din 30 aprilie 2015, anterior prezentată.

[2] În acest sens, se impune a fi avut în vedere și în ce măsură, anterior sesizării cu propunerea de arestare preventivă, inculpatul și apărătorul au avut sau nu acces la materialul de urmărire penală, dacă au studiat în cursul urmăririi penale dosarul cauzei, dacă inculpatul a asistat la efectuarea unora dintre actele de urmărire penală ș.a.

[3] Lipsa de asistență juridică a inculpatului este sancționată în acest caz cu nulitatea absolută, conform art. 281 alin. (1) lit. f) CPP.

[4] Citarea inculpatului se impune a fi efectuată în condiții de legalitate chiar și în ipoteza în care se solicită arestarea acestuia pe motiv că se sustrage de la urmărirea penală [cazul prevăzut de art. 223 alin. (1) lit. a) CPP].

[5] Lipsa inculpatului, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii, se sancționează cu nulitatea absolută [art. 281 alin. (1) lit. e) CPP].

în care aceasta poate fi soluționată în lipsa inculpatului sunt expres și limitativ prevăzute de lege[1].

În ipoteza în care se solicită prin aceeași propunere de arestare preventivă luarea măsurii față de mai mulți inculpați, iar realizarea procedurii de citare cu unii dintre aceștia ar impieta asupra soluționării cu celeritate a propunerii față de ceilalți, judecătorul de drepturi și libertăți poate dispune *disjungerea* cauzei și soluționarea separată a propunerilor formulate.

Apărătorul inculpatului, înștiințat despre ziua și ora fixate pentru judecarea propunerii de arestare preventivă, are *dreptul de a studia dosarul cauzei* (sens în care poate solicita acest lucru), instanței revenindu-i obligația corelativă de a-i pune la dispoziție dosarul. În practică, odată cu înștiințarea apărătorului inculpatului cu privire la termenul fixat (de regulă telefonic, de către grefier, întocmindu-se în acest sens un proces-verbal), i se aduc la cunoștință și locul și intervalul în care va putea studia dosarul cauzei (pentru a pregăti apărarea inculpatului).

Judecarea cauzei are loc, în faza de urmărire penală, *în camera de consiliu, în condiții de nepublicitate*.

În măsura în care inculpatul este prezent la termenul fixat pentru soluționarea cauzei, judecătorul de drepturi și libertăți va proceda la *audierea* acestuia, ce implică respectarea dispozițiilor art. 107-110 CPP, inclusiv, așadar, aducerea la cunoștință a infracțiunii de care este acuzat, a încadrării juridice și a dreptului de a nu face declarații, atrăgându-i-se atenția că tot ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa. Dacă acesta acceptă să dea declarații, audierea vizează nu doar motivele pentru care se solicită luarea măsurii arestării preventive, ci și aspectele ce țin de fapta pentru care este acuzat [art. 225 alin. (7) CPP].

În afara probatoriului administrat în cursul urmăririi penale, în vederea soluționării propunerii de luare a măsurii arestării preventive față de inculpat, pe lângă declarațiile inculpatului, deși legea nu prevede posibilitatea administrării de probe în această procedură, în practica judiciară s-a acceptat că procurorul și inculpatul pot depune și înscrisuri noi în ședința de judecată, în susținerea punctelor de vedere.

În dezbateri se acordă cuvântul pentru concluzii procurorului (participarea acestuia fiind obligatorie) și apărătorului, ulterior inculpatul având ultimul cuvânt.

240.3. Soluționarea propunerii de arestare preventivă. Propunerea de arestare preventivă se soluționează de către judecătorul de drepturi și libertăți *prin încheiere motivată, pronunțată în camera de consiliu* [art. 203 alin. (5) CPP]. În urma deliberării, soluțiile ce pot fi adoptate sunt următoarele:

– judecătorul admite propunerea de arestare preventivă a inculpatului;

– judecătorul respinge propunerea de arestare preventivă, fără a dispune luarea vreunei alte măsuri preventive;

– judecătorul respinge propunerea de arestare preventivă, dispunând luarea unei măsuri preventive mai ușoare.

În măsura în care procurorul a formulat o singură propunere, solicitând arestarea preventivă a mai multor inculpați, ori dacă se solicită arestarea preventivă pe o anumită durată (de exemplu, 30 de zile), iar magistratul judecător dispune arestarea pe o perioadă mai scurtă, judecătorul de drepturi și libertăți dispune în aceste condiții *admiterea în parte*

[1] Conform art. 225 alin. (4) CPP, soluționarea propunerii de arestare preventivă se face numai în prezența inculpatului, în afară de cazul când acesta lipsește nejustificat, este dispărut, se sustrage ori, din cauza stării sănătății, din cauză de forță majoră sau stare de necesitate, nu se prezintă sau nu poate fi adus în fața judecătorului.

a propunerii formulate, admițând-o în privința unor inculpați și dispunând respingerea ei în privința altora.

A. Admiterea propunerii de arestare preventivă. În cazul în care judecătorul de drepturi și libertăți găsește propunerea de arestare preventivă ca fiind întemeiată, dispune admiterea ei și, în consecință, luarea măsurii arestării preventive față de inculpat, stabilind prin încheiere și durata acesteia (*maximum 30 de zile*). În durata maximă a arestării preventive, spre deosebire de vechiul cod, *nu se va lua în calcul și durata eventualei măsuri preventive a reținerii* anterior dispuse în aceeași cauză [art. 226 alin. (2) teza a II-a CPP].

După luarea măsurii arestării preventive asupra inculpatului prin încheiere, *judecătorului de drepturi și libertăți îi revin o serie de obligații* decurgând din dispunerea acestei măsuri preventive, anume:

– aducerea la cunoștința inculpatului a motivelor arestării și a drepturilor acestuia;

– efectuarea de înștiințări cu privire la luarea măsurii către un membru de familie sau o altă persoană indicate de inculpat ori, în cazul celui ce nu are cetățenia română, a anumitor instituții;

– luarea unor măsuri de ocrotire, dacă este cazul;

– emiterea mandatului de arestare preventivă;

– punerea în executare a mandatului de arestare preventivă.

a) După admiterea propunerii de arestare față de inculpat, acestuia *i se aduc la cunoștință*, de îndată, în limba pe care o înțelege, *motivele* pentru care s-a dispus arestarea preventivă; aducerea la cunoștință se va efectua de către judecătorul de drepturi și libertăți imediat după pronunțarea soluției de admitere a propunerii formulate de procuror, în măsura în care inculpatul este prezent la sediul instanței. Informarea nu presupune aducerea la cunoștință în detaliu a motivării soluției date și nici efectuarea unei comunicări scrise în acest sens. În schimb, inculpatului față de care s-a dispus arestarea preventivă *i se comunică în scris*[1] *următoarele drepturi*:

– drepturile prevăzute de lege inculpatului potrivit art. 83 CPP[2];

– dreptul de a informa familia sau terții despre luarea măsurii și locul unde este privat de libertate [art. 210 alin. (1) și (2) CPP[3]];

---

[1] A se vedea și Ordinul comun nr. 1274/C/111/2037/1123/C/2017 al ministrului justiției, ministrului afacerilor interne, președintelui Înaltei Curți de Casație și Justiție și procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție privind modelul informării scrise înmânate suspecților sau inculpaților în cadrul procedurilor penale în care sunt privați de libertate sau persoanelor care sunt arestate în scopul executării unui mandat european de arestare.

[2] Potrivit art. 83 CPP, „În cursul procesului penal, inculpatul are următoarele drepturi: a) dreptul de a nu da nicio declarație pe parcursul procesului penal, atrăgându-i-se atenția că dacă refuză să dea declarații nu va suferi nicio consecință defavorabilă, iar dacă va da declarații acestea vor putea fi folosite ca mijloace de probă împotriva sa; a[1]) dreptul de a fi informat cu privire la fapta pentru care este cercetat și încadrarea juridică a acesteia; b) dreptul de a consulta dosarul, în condițiile legii; c) dreptul de a avea un avocat ales, iar dacă nu își desemnează unul, în cazurile de asistență obligatorie, dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu; d) dreptul de a propune administrarea de probe în condițiile prevăzute de lege, de a ridica excepții și de a pune concluzii; e) dreptul de a formula orice alte cereri ce țin de soluționarea laturii penale și civile a cauzei; f) dreptul de a beneficia în mod gratuit de un interpret atunci când nu înțelege, nu se exprimă bine sau nu poate comunica în limba română; g) dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege; g[1]) dreptul de a fi informat cu privire la drepturile sale; h) alte drepturi prevăzute de lege".

[3] Conform textelor menționate, „(1) Imediat după reținere, persoana reținută are dreptul de a încunoștința personal sau de a solicita organului judiciar care a dispus măsura să încunoștințeze un membru al familiei sale ori o altă persoană desemnată de aceasta despre luarea măsurii reținerii și despre locul unde este reținută. (2) Dacă persoana reținută nu este cetățean român, aceasta are și dreptul de a încunoștința sau de a solicita încunoștințarea misiunii diplomatice ori oficiului consular al statului al cărui cetățean este sau, după caz, a unei organizații internaționale umanitare, dacă nu dorește să beneficieze de asistența autorităților din țara sa de

– dreptul de acces la asistenţă medicală de urgenţă;
– dreptul de a contesta măsura preventivă dispusă împotriva sa;
– dreptul de a solicita revocarea sau înlocuirea arestării cu o altă măsură preventivă.

Despre aducerea la cunoştinţă a acestor drepturi se întocmeşte un *proces-verbal*, semnat şi de către inculpat, cu menţiunea că, atunci când nu poate sau refuză să semneze, în procesul-verbal se va face menţiune despre acest lucru.

b) O altă obligaţie a judecătorului de drepturi şi libertăţi, dincolo de aducerea la cunoştinţa inculpatului arestat a drepturilor sale, este aceea de a proceda la *înştiinţarea* despre luarea măsurii preventive a unui membru al familiei inculpatului sau a altei persoane desemnate de acesta[1]. Dacă persoana arestată *nu este cetăţean român*, judecătorul informează obligatoriu despre luarea măsurii preventive şi Inspectoratul General pentru Imigrări; de asemenea, în acest caz, la cererea celui arestat, judecătorul care a dispus arestarea preventivă procedează la informarea şi a misiunii diplomatice ori a oficiului consular al statului al cărui cetăţean este sau, după caz, a unei organizaţii internaţionale umanitare, dacă nu doreşte să beneficieze de asistenţa autorităţilor din ţara sa de origine, ori a reprezentanţei organizaţiei internaţionale competente, dacă este refugiat sau, din orice alt motiv, se află sub protecţia unei astfel de organizaţii.

Înştiinţările vor fi făcute de judecătorul de drepturi şi libertăţi *prin intermediul grefierului*, în scris sau prin alte mijloace de comunicare, în conformitate cu prevederile art. 264 raportat la art. 257 CPP.

Observăm că, faţă de dreptul de înştiinţare recunoscut inculpatului în baza art. 210 CPP cu ocazia dispunerii măsurii reţinerii, când această încunoştinţare ar putea fi realizată şi personal de către cel reţinut, în ipoteza arestării preventive a inculpatului, înştiinţarea se va face după luarea măsurii *exclusiv* de către judecătorul de drepturi şi libertăţi, întocmindu-se în acest sens un proces-verbal.

În cazul în care s-a dispus *arestarea preventivă a unui minor*, judecătorul de drepturi şi libertăţi va proceda şi la înştiinţarea reprezentantului legal al minorului sau a persoanei în îngrijirea ori sub supravegherea căreia se află acesta [art. 243 alin. (4) CPP], indiferent dacă coincide sau nu cu persoana indicată de către inculpat (conform art. 210 CPP) a fi anunţată despre luarea măsurii arestării preventive.

Ulterior, după depunerea în centrul de reţinere şi arestare preventivă unde va executa măsura dispusă împotriva sa, inculpatul, personal ori prin intermediul administraţiei locului de deţinere, are dreptul de a înştiinţa despre acest loc un membru de familie, o altă persoană sau instituţiile arătate în art. 210 alin. (2) CPP (pentru cei care nu au cetăţenia română).

c) *Luarea măsurilor de ocrotire* este necesară doar atunci când, prin privarea de libertate a inculpatului, o serie de persoane dependente de acesta ar fi puse în pericol în ceea ce priveşte existenţa fizică ori exercitarea unor drepturi fundamentale.

Astfel, se impun a fi dispuse măsuri de ocrotire faţă de:
– un minor aflat în ocrotirea exclusivă a inculpatului;
– o persoană pusă sub interdicţie, faţă de care inculpatul a fost desemnat tutore;

---

origine, ori a reprezentanţei organizaţiei internaţionale competente, dacă este refugiat sau, din orice alt motiv, se află sub protecţia unei astfel de organizaţii. Inspectoratul General pentru Imigrări este informat în toate situaţiile cu privire la dispunerea măsurii preventive faţă de această categorie de persoane".

[1] În cauza *Sari şi Çolak c. Turciei* (hot. din 4 aprilie 2006, hudoc.echr.coe.int), Curtea Europeană a statuat, referitor la importanţa acestei înştiinţări, că, „din momentul în care o persoană este arestată, faptul ca aceasta să poată comunica urgent cu familia se poate dovedi de o importanţă capitală. Dispariţia inexplicabilă a unui membru de familie, chiar şi pentru o scurtă perioadă de timp, poate genera o puternică neliniştе".

– o persoană căreia i s-a instituit tutela sau curatela (pentru alte situații decât punerea sub interdicție) în favoarea inculpatului;

– orice altă persoană care, datorită vârstei, bolii sau altei cauze, are nevoie de ajutor, iar acest ajutor era asigurat – în virtutea legii, a convenției sau în mod benevol – de către inculpatul ulterior arestat preventiv.

Judecătorul de drepturi și libertăți, constatând existența acestor persoane în situație de risc din cauza arestării preventive a inculpatului[1], are obligația de a încunoștința autoritatea competentă, de îndată, în vederea luării măsurilor legale de ocrotire pentru persoana respectivă.

d) *Emiterea mandatului de arestare preventivă.* Potrivit art. 2 alin. (4) din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, „Arestarea preventivă se execută numai în baza mandatului de arestare preventivă, emis potrivit dispozițiilor Codului de procedură penală". Dacă în cazul celorlalte măsuri preventive, fie privative sau neprivative de libertate (reținerea, controlul judiciar, controlul judiciar pe cauțiune și arestul la domiciliu), ordonanța procurorului sau, după caz, încheierea motivată a judecătorului sau instanței reprezintă temeiul executării acestora, în cazul arestării preventive, *mandatul de arestare reprezintă singurul temei al executării ei.*

Arestarea preventivă se execută, în cursul urmăririi penale, în centrele de reținere și arestare preventivă. Aceste centre se organizează și funcționează în subordinea Ministerului Afacerilor Interne și se înființează prin ordin al ministrului afacerilor interne [art. 107 alin. (1) din Legea nr. 254/2013]. Primirea inculpatului arestat în centrul de reținere și arestare preventivă se face doar în baza mandatului de arestare preventivă emis potrivit dispozițiilor procedurale, inculpatul neputând fi încarcerat doar pe baza încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii arestării preventive.

Mandatul de arestare preventivă *se emite* de către judecătorul de drepturi și libertăți care a dispus, în cursul urmăririi penale, arestarea preventivă a inculpatului[2] și *trebuie să cuprindă* mențiunile obligatorii prevăzute de art. 230 alin. (3) CPP[3]. Emiterea are loc *„de îndată"*, adică imediat după soluționarea prin admitere a propunerii de arestare preventivă. Prin conținutul reglementat de lege, mandatul de arestare preventivă *are caracter individual*, în sensul că, în ipoteza în care prin încheiere s-a admis propunerea de arestare preventivă față de mai mulți inculpați, se va emite mandat de executare distinct pentru fiecare dintre aceștia [art. 230 alin. (2) CPP].

[1] Determinarea persoanelor aflate în situație de risc în eventualitatea arestării inculpatului revine atât procurorului care formulează propunerea de arestare preventivă (acesta având cele mai adecvate mijloace procesuale pentru a stabili asemenea împrejurări de fapt), cât și judecătorului de drepturi și libertăți, sens în care acesta trebuie să îl interpeleze pe inculpat fie cu prilejul audierii, fie cu prilejul efectuării comunicării drepturilor sale după admiterea propunerii de arestare preventivă.

[2] Arestarea preventivă, la propunerea procurorului, se poate dispune nu numai de către judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța de fond (ori instanța echivalentă în grad competentă), dar și de cel din cadrul instanței de control judiciar, în ipoteza admiterii contestației și admiterii propunerii de arestare preventivă.

[3] „În mandatul de arestare preventivă se arată: a) instanța din care face parte judecătorul de drepturi și libertăți care a dispus luarea măsurii arestării preventive; b) data emiterii mandatului; c) numele, prenumele și calitatea judecătorului de drepturi și libertăți care a emis mandatul; d) datele de identitate ale inculpatului; e) durata pentru care s-a dispus arestarea preventivă a inculpatului, cu menționarea datei la care încetează; f) arătarea faptei de care este acuzat inculpatul, cu indicarea datei și locului comiterii acesteia, încadrarea juridică, infracțiunea și pedeapsa prevăzută de lege; g) temeiurile concrete care au determinat arestarea preventivă; h) ordinul de a fi arestat inculpatul; i) indicarea locului unde va fi deținut inculpatul arestat preventiv; j) semnătura judecătorului de drepturi și libertăți; k) semnătura inculpatului prezent. În cazul în care acesta refuză să semneze, se va face mențiune corespunzătoare în mandat".

Prin raportare la procedura de punere în executare a măsurii preventive, deducem că mandatul de arestare preventivă se emite *în trei exemplare originale*: unul se păstrează la instanța emitentă, unul va fi predat, la momentul arestării, inculpatului față de care s-a dispus măsura, iar cel de-al treilea va fi predat administrației locului de deținere odată cu depunerea inculpatului.

e) *Executarea mandatului de arestare preventivă* se face de către organele Ministerului Afacerilor Interne. În mod concret, prin mandatul de executare a măsurii arestului preventiv, judecătorul de drepturi și libertăți *ordonă* acestor organe să îl aresteze pe inculpat, respectiv să îl priveze de libertate (să îl dețină) pe durata indicată în acesta.

Punerea în executare a mandatului se face în mod diferit după cum inculpatul este sau nu prezent la sediul instanței în momentul dispunerii arestării preventive și al emiterii mandatului de arestare. Dacă *este prezent* (indiferent dacă este liber sau se află încă sub puterea unui mandat de reținere), mandatul este emis „de îndată", iar un exemplar îi este înmânat acestuia sub semnătură[1]. De asemenea, un al doilea exemplar original al mandatului de executare este înmânat organului de poliție însărcinat cu depunerea inculpatului la locul de deținere, acest exemplar urmând a fi predat centrului de reținere și arestare preventivă ca temei al primirii inculpatului în custodie și al privării de libertate a acestuia pe durata de timp indicată în mandat.

În ipoteza în care *inculpatul nu s-a aflat la sediul instanței* la momentul emiterii mandatului de arestare preventivă (indiferent dacă anterior participase sau nu la ședința de judecată ce a avut ca obiect judecarea propunerii de arestare preventivă), în vederea punerii în executare a măsurii preventive, două exemplare originale se înaintează organului de poliție de la domiciliul sau reședința inculpatului (pentru inculpatul ce are domiciliul sau reședința în România) ori organului de poliție în raza teritorială a căruia se află instanța de judecată (pentru inculpatul ce nu are domiciliul sau reședința în România).

Pentru a putea pune în executare cu maximă celeritate măsura dispusă de judecător, comunicarea mandatului de executare se poate face și *prin mijloace de comunicare la distanță* – fax, e-mail sau alte asemenea mijloace care să îi permită destinatarului să stabilească autenticitatea documentului astfel emis. Până la primirea mandatelor în original, organul de poliție poate proceda la arestarea preventivă a inculpatului pe baza copiei acestuia, transmisă prin mijlocul de comunicare la distanță.

Odată cu înmânarea mandatelor de executare a arestului preventiv către organele de poliție, judecătorul de drepturi și libertăți trebuie să dea eficiență și dispozițiilor art. 230 alin. (5) CPP în ceea ce privește *dreptul persoanei vătămate de a fi înștiințată*, la cerere, *despre eliberarea în orice mod sau evadarea persoanei arătate*; astfel, judecătorul întocmește un proces-verbal în care consemnează solicitarea persoanei vătămate, comunicându-l organelor de poliție însărcinate cu punerea în executare a măsurii preventive[2].

---

[1] Formularea aleasă de legiuitor la redactarea art. 230 alin. (4) CPP este criticabilă („Când mandatul de arestare a fost emis după ascultarea inculpatului, judecătorul care a emis mandatul înmânează un exemplar al mandatului persoanei arestate și organului de poliție"); legiuitorul a avut în vedere, credem, ipoteza în care inculpatul s-a prezentat la judecarea cauzei și a rămas la dispoziția instanței până la momentul pronunțării, indiferent dacă a dorit sau nu să dea declarații. Astfel, se face diferența între cele două ipoteze: mandatul emis *în prezența inculpatului* și mandatul emis *în lipsa inculpatului* (a se vedea denumirea marginală a art. 231 CPP).

[2] Persoana vătămată este întrebată cu privire la exercitarea dreptului de a fi informată într-o astfel de ipoteză *în cursul urmăririi penale*, încă de la prima audiere. Astfel, potrivit art. 111 alin. (5) CPP, „Persoanei vătămate i se aduce la cunoștință cu ocazia primei audieri faptul că, în cazul în care inculpatul va fi privat de libertate, respectiv condamnat la o pedeapsă privativă de libertate, poate să fie informată cu privire la punerea în libertate în orice mod sau evadarea acestuia".

Organul de poliție, primind mandatul, trebuie să efectueze verificări la domiciliul sau reședința inculpatului, să îl identifice pe acesta, să îl aresteze și să îl depună în centrul de reținere și arestare preventivă stabilit de judecător și indicat în cuprinsul mandatului [art. 230 alin. (3) lit. i) CPP]. Legea procesuală a prevăzut expres dreptul organului de poliție de a pătrunde – în vederea executării mandatului de arestare preventivă – în orice domiciliu și reședință ale unei persoane fizice (chiar alta decât cea a inculpatului), precum și în sediul oricărei persoane juridice, fără a fi necesar acordul titularului și fără a fi necesare alte formalități legale[1], sub condiția însă de a exista indicii temeinice din care să rezulte bănuiala rezonabilă că persoana din mandat se află în domiciliul sau reședința respectivă.

În măsura în care mandatul de arestare emis conține *erori materiale*, însă acestea nu împiedică identificarea persoanei vizate și stabilirea măsurii preventive dispuse, organul de poliție va proceda la punerea în executare a mandatului emis, solicitând, totodată, instanței emitente rectificarea erorilor constatate[2].

Termenul pentru care a fost dispusă arestarea preventivă începe să curgă de la data punerii în executare a măsurii față de inculpatul arestat preventiv[3].

Dacă în urma cercetărilor efectuate *organul de poliție nu îl găsește pe inculpat* pentru a-l aresta, se constată această împrejurare printr-un proces-verbal și se înștiințează judecătorul de drepturi și libertăți despre imposibilitate; totodată, organele de poliție au obligația de a sesiza organele competente pentru ca inculpatul să fie dat în urmărire și în consemn la punctele de trecere a frontierei. Darea în urmărire se solicită de către organul de poliție care a constatat imposibilitatea de punere în executare a măsurii arestării preventive [art. 521 alin. (3) lit. a) CPP] și se dispune prin ordin de către Inspectoratul General al Poliției Române [art. 521 alin. (4) CPP]; scopul dării în urmărire este acela de a se realiza identificarea, căutarea, localizarea și prinderea unei persoane pentru aducerea ei în fața organelor judiciare ori punerea în executare a anumitor hotărâri judecătorești [art. 521 alin. (1) CPP]. În procedura urmăririi pentru identificarea, localizarea și prinderea persoanelor date în urmărire pot fi efectuate, potrivit art. 523 alin. (1) CPP, o serie de activități, anume: supravegherea tehnică, reținerea, predarea și percheziționarea corespondenței și a obiectelor, obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului, percheziția, ridicarea de obiecte sau înscrisuri.

În ceea ce privește *consemnele la frontieră*, potrivit art. 24 din H.G. nr. 445/2002 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a O.U.G. nr. 105/2001 privind frontiera de stat a României, acestea sunt semnalările cuprinse în sistemele de evidență ale Poliției de Frontieră Române referitoare la persoane, mijloace de transport și alte bunuri cu privire la care au fost dispuse, în condițiile legii, măsuri privind interzicerea intrării sau ieșirii în/din România, urmărirea, efectuarea controlului amănunțit sau alte măsuri ce pot fi puse în aplicare cu ocazia controlului la trecerea frontierei de stat. Solicitarea pentru darea în consemn este aprobată de conducerea Inspectoratului General al Poliției de Frontieră și se transmite unităților teritoriale prin dispeceratul acestei instituții.

[1] Așa cum sunt necesare, de pildă, pentru efectuarea percheziției domiciliare ori pentru emiterea unui mandat de aducere în cursul urmăririi penale.

[2] Îndreptarea erorii materiale va fi realizată de judecătorul de drepturi și libertăți prin încheiere, conform art. 278 CPP. De asemenea, va fi emis un nou mandat de executare a măsurii arestării preventive, în încheierea de îndreptare făcându-se referire la anularea formelor de executare și emiterea altora noi.

[3] Ziua și ora punerii în executare a mandatului de arestare preventivă se consemnează într-un proces-verbal de către organul de poliție însărcinat cu punerea în executare.

f) *Procedura de confirmare a măsurii arestării preventive dispuse în lipsa inculpatului.* Noul Cod de procedură penală, în mod similar vechii reglementări [art. 152 alin. (2), (3) și (4) CPP 1968[1]], a prevăzut o procedură de confirmare a măsurii arestării preventive dispuse în lipsa inculpatului – însemnând faptul că judecătorul de drepturi și libertăți a dispus admiterea propunerii de arestare preventivă a inculpatului, chiar dacă acesta nu s-a prezentat ori nu a putut fi prezent la ședința de judecată [art. 231 alin. (6) și (7) CPP]. Așadar, lipsa inculpatului care generează obligația de a urma această procedură de confirmare vizează ipoteza *soluționării* în lipsa inculpatului a propunerii de arestare preventivă, și nu doar *emiterea mandatului* de arestare preventivă în lipsa inculpatului, așa cum aparent ar sugera denumirea marginală a art. 231 CPP („Executarea mandatului de arestare preventivă emis în lipsa inculpatului")[2].

Așa cum arătam anterior, prezența inculpatului este *obligatorie* la judecarea propunerii de arestare preventivă formulate de procuror în cursul urmăririi penale; există însă o serie de *excepții* de la această regulă, prevăzute *expres și limitativ* în cuprinsul art. 225 alin. (4) CPP, în care judecarea propunerii se poate face și în lipsa inculpatului.

Prezentarea inculpatului arestat în fața unui judecător constituie una dintre garanțiile instituite de art. 5 din Convenția europeană. Astfel, conform art. 5 parag. 3 teza I, „Orice persoană arestată sau deținută în condițiile prevăzute de paragraful 1 litera c) din prezentul articol trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii". Această prezentare a inculpatului în fața judecătorului se realizează, ca regulă, cu ocazia judecării propunerii de arestare preventivă[3].

În măsura în care, soluționând propunerea formulată de procuror în lipsa inculpatului, judecătorul de drepturi și libertăți a admis-o și a emis mandatul de executare a arestării preventive, devin incidente dispozițiile acestei proceduri de confirmare. Astfel, după punerea în executare a mandatului de arestare prin identificarea și arestarea inculpatului, organelor de poliție însărcinate cu executarea le revine obligația de a-l prezenta pe cel privat de libertate judecătorului de drepturi și libertăți care a dispus măsura. În situația în care, în acest interval de timp (între emiterea mandatului și arestarea inculpatului), cauza a fost înaintată judecătorului de cameră preliminară sau instanței de judecată (fie prin emiterea rechizitoriului, fie prin încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției), prezentarea celui arestat se face organului judiciar în fața căruia se află cauza.

---

[1] Conform art. 152 CPP 1968: „(2) Când măsura arestării a fost dispusă în lipsa inculpatului potrivit art. 150, mandatul emis se înaintează în dublu exemplar organului de poliție, pentru executare. (3) Organul de poliție procedează la arestarea persoanei arătate în mandat, căreia îi predă un exemplar al mandatului și o conduce la judecătorul care a emis mandatul. (...) (4) Judecătorul procedează la ascultarea inculpatului, iar dacă acesta ridică obiecții care necesită o rezolvare urgentă, fixează de îndată termen de judecată".

[2] De altfel, art. 231 alin. (6) CPP face referire în mod expres la arestarea preventivă care *a fost dispusă în lipsă*. Apreciem că își mențin valabilitatea cele statuate de Înalta Curte de Casație și Justiție în recurs în interesul legii (I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 14 din 12 noiembrie 2012, M. Of. nr. 849 din 14 decembrie 2012): „În toate cazurile în care mandatul de arestare a fost emis după ascultarea inculpatului (...), nu sunt incidente dispozițiile privind măsura arestării preventive în lipsa inculpatului".

[3] Dacă inculpatul s-a prezentat în fața judecătorului de drepturi și libertăți, a fost întrebat dacă dorește să dea declarație și, după caz, a dat declarație sau s-a prevalat de dreptul la tăcere, iar ulterior părăsește sediul instanței de judecată (de exemplu, expirându-i durata reținerii și fiind pus în libertate), nefiind prezent la momentul pronunțării soluției de admitere a propunerii de arestare formulate de procuror (și, implicit, la momentul emiterii mandatului de arestare), procedura de confirmare *nu este aplicabilă*, întrucât scopul ei este de a-i permite inculpatului să fie ascultat de judecător asupra acuzațiilor și motivelor de arestare preventivă (ca garanție instituită de art. 5 parag. 3 teza I din Convenția europeană), acest drept fiind – în cazul mai sus expus – exercitat de către inculpat.

În funcție de motivul ce a determinat lipsa inculpatului de la judecarea propunerii de arestare preventivă, prezentarea în vederea confirmării măsurii preventive are loc:

– în cel mult 24 de ore de la arestare (dacă lipsa la judecarea propunerii de arestare *nu* a fost determinată de problemele de sănătate, de forța majoră sau de starea de necesitate)[1];

– la încetarea celorlalte motive ce au determinat soluționarea propunerii de arestare în lipsă (starea de sănătate a inculpatului, forța majoră sau starea de necesitate).

Procedura de confirmare se va desfășura cu *participarea obligatorie a procurorului, a inculpatului și a apărătorului acestuia*, cu respectarea acelorași dispoziții procedurale referitoare la judecarea propunerii de arestare preventivă. În raport de faza procesuală în care se află cauza la momentul procedurii de confirmare, judecarea sesizării se va face fie *în camera de consiliu* (pentru faza de urmărire penală și faza de cameră preliminară), fie *în ședința de judecată* (pentru faza de judecată).

Inculpatului astfel prezentat i se vor aduce la cunoștință infracțiunea pentru care este acuzat și drepturile sale procesuale, motivele pentru care s-a dispus anterior admiterea propunerii de arestare preventivă și i se va solicita o declarație în legătură cu acuzațiile aduse, respectiv motivele arestării. Inculpatul are dreptul de a da declarație ori poate să se prevaleze de dreptul la tăcere.

Evaluând declarația inculpatului în contextul probelor administrate și al motivelor avute în vedere la luarea măsurii, organul judiciar poate dispune una dintre următoarele soluții:

– *confirmarea* arestării preventive și a executării mandatului;

– *revocarea* arestării preventive și punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză;

– *înlocuirea* arestării cu una dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d) CPP și punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză.

Judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară ori instanța de judecată se va pronunța prin *încheiere motivată*. Această încheiere, ca și aceea prin care se dispune asupra propunerii de arestare preventivă formulate de procuror, vor putea fi atacate cu *contestație* atât de inculpat, cât și de procuror, potrivit art. 204, art. 205 sau art. 206 CPP.

B. Respingerea propunerii de arestare preventivă, fără dispunerea unei alte măsuri preventive. Judecătorul de drepturi și libertăți, dacă apreciază că nu sunt întrunite condițiile prevăzute de lege pentru a dispune arestarea preventivă, respinge, prin încheiere motivată, propunerea procurorului, dispunând punerea în libertate a inculpatului – în măsura în care se află încă în stare de reținere [art. 227 alin. (1) CPP][2]. De asemenea, chiar în absența

[1] Termenul de 24 de ore fixat de art. 231 alin. (4) CPP apreciem că este unul de recomandare, eventuala depășire a lui neafectând legalitatea măsurii preventive dispuse și neavând drept consecință încetarea de drept a acesteia. Astfel, din interpretarea dispozițiilor art. 230 și art. 231 CPP deducem că măsura preventivă luată în lipsa inculpatului se dispune pe durata indicată în încheierea pronunțată de judecătorul de drepturi și libertăți (maximum 30 de zile), nu doar pe durata a 24 de ore (până la eventuala confirmare a măsurii), că se bucură de prezumția de legalitate și temeinicie, ceea ce face, de altfel, ca mandatul de arestare emis în aceste condiții să constituie temei legal pentru privarea de libertate a inculpatului încă anterior prezentării lui pentru realizarea procedurii de confirmare.

[2] Rezultă astfel că, în caz de respingere a propunerii de arestare preventivă formulate de procuror față de inculpatul aflat în stare de reținere, prin respingerea propunerii, judecătorul de drepturi și libertăți, chiar dacă nu are competența de a se pronunța asupra legalității și temeiniciei reținerii, afectează implicit și această măsură (atunci când pronunțarea soluției are loc înainte de expirarea duratei acesteia), altfel nu s-ar putea justifica din punct de vedere legal dispoziția de *punere în libertate* a inculpatului. *Dispoziția de punere în libertate* (ca urmare a revocării reținerii prin respingerea propunerii de arestare preventivă) *nu este însă executorie* de la pronunțare [împrejurare ce reiese din interpretarea dispozițiilor art. 204 alin. (3) CPP], astfel că inculpatul nu va fi pus în

unei dispoziții exprese în acest sens, punerea în libertate se va putea dispune numai în măsura în care inculpatul nu se află sub puterea vreunui alt mandat de executare a arestării preventive ori a vreunei pedepse (dispuse într-o altă cauză).

În ipoteza în care durata reținerii expiră după sesizarea judecătorului de drepturi și libertăți, dar până la soluționarea de către acesta a propunerii formulate de procuror, inculpatul este pus în libertate la expirarea celor 24 de ore, având libertatea de a decide dacă rămâne la dispoziția instanței pe toată durata desfășurării procedurii judiciare (legată de judecarea propunerii de arestare preventivă) sau dacă părăsește sediul instanței. În acest caz, judecătorul de drepturi și libertăți constată încetată măsura reținerii, fără consecințe însă asupra admisibilității propunerii de arestare preventivă.

C. Respingerea propunerii de arestare preventivă, cu dispunerea unei alte măsuri preventive. Judecătorul de drepturi și libertăți, dacă apreciază că nu sunt întrunite condițiile prevăzute de lege pentru a dispune arestarea preventivă a inculpatului, dar că sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege pentru luarea unei alte măsuri preventive *mai ușoare, alta decât reținerea* (și anume controlul judiciar, controlul judiciar pe cauțiune ori arestul la domiciliu), iar măsura preventivă mai ușoară este necesară în vederea realizării scopului indicat în art. 202 alin. (1) CPP și proporțională cu gravitatea acuzației, va dispune respingerea propunerii formulate de procuror și luarea unei alte măsuri preventive, chiar dacă posibilitatea de dispunere a unei alte măsuri preventive nu a fost invocată de inculpat sau procuror, chiar dacă nu a fost pusă în discuția contradictorie a acestora îndeplinirea condițiilor legale pentru luarea unei astfel de măsuri. De altfel, chiar dacă în noul cod lipsește obligația expresă ca judecătorul de drepturi și libertăți să dispună arestarea preventivă *doar* dacă o altă măsură preventivă mai ușoară nu ar fi suficientă, o asemenea concluzie reiese din prevederile art. 202 alin. (3) CPP[1]. Mai mult, există o bogată jurisprudență a Curții Europene care statuează asupra obligației judecătorului de a analiza posibilitatea de luare a unei măsuri preventive mai ușoare și de a motiva de ce o astfel de măsură nu este suficientă pentru atingerea scopului propus (fiind necesară arestarea preventivă).

În ipoteza în care judecătorul de drepturi și libertăți decide respingerea propunerii formulate de procuror și dispune luarea măsurii controlului judiciar pe cauțiune, în absența unor dispoziții exprese cu privire la procedura de luare a acestei măsuri, credem că se impune a fi parcursă o procedură similară celei arătate la art. 242 alin. (10)-(13) CPP referitoare la înlocuirea arestării preventive cu măsura controlului judiciar pe cauțiune[2].

---

libertate imediat (dacă nu a expirat durata reținerii), întrucât încheierea este supusă căii de atac a contestației în termen de *48 de ore* de la pronunțare pentru cei prezenți ori de la comunicare pentru cei lipsă. Doar în situația – puțin probabilă – în care și contestația ar fi soluționată înaintea expirării duratei reținerii și aceasta s-ar finaliza prin menținerea soluției de respingere a propunerii de arestare preventivă, de la momentul pronunțării încheierii de către instanța de control judiciar inculpatul ar fi pus de îndată în libertate.

[1] „Orice măsură preventivă trebuie să fie *proporțională* cu gravitatea acuzației aduse persoanei față de care este luată și *necesară* pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia".

[2] Totuși, dacă în cazul procedurii privitoare la înlocuirea măsurii preventive privative de libertate cu controlul judiciar pe cauțiune arestarea preventivă se menține dacă inculpatul nu depune cauțiunea fixată, apreciem că, respingând propunerea de arestare preventivă și stabilind cauțiunea de depus de către inculpat, nedepunerea acesteia nu poate conduce la „răzgândirea" judecătorului de drepturi și libertăți și la luarea măsurii arestării preventive [cu atât mai mult cu cât, aplicând similar art. 242 alin. (13) CPP, termenul de depunere a cauțiunii curge de la data rămânerii definitive a încheierii prin care s-a stabilit cuantumul ei, aceeași încheiere prin care s-a respins propunerea de arestare preventivă]; în acest caz, apreciem că judecătorul de drepturi și libertăți nu poate decât să constate nedepunerea cauțiunii și să dispună, eventual, luarea față de inculpat a măsurii controlului judiciar simplu.

În situația în care a fost respinsă definitiv propunerea de arestare preventivă formulată de procuror în cursul urmăririi penale (sau, chiar dacă a fost admisă, ulterior măsura a fost revocată sau înlocuită), *o nouă propunere nu va putea fi făcută față de același inculpat pe aceleași temeiuri*; este posibilă solicitarea din nou a arestării preventive față de inculpat numai dacă temeiuri noi determină necesitatea privării de libertate a acestuia.

241. Prelungirea arestării preventive în cursul urmăririi penale

241.1. Propunerea de prelungire. În cursul urmăririi penale, măsura arestării preventive poate fi dispusă, inițial, față de inculpat, pe o durată ce nu poate depăși *30 de zile*. În situația în care procurorul de caz (procurorul care efectuează sau care supraveghează urmărirea penală) apreciază ca fiind necesară, în interesul bunei desfășurări a urmăririi penale, prelungirea stării de arest a inculpatului, trebuie să propună judecătorului de drepturi și libertăți, prin *referat*, prelungirea măsurii preventive. Doar procurorul de caz are competența de a propune prelungirea, o astfel de măsură neputând fi dispusă în cursul urmăririi penale din oficiu (de altfel, *procedura de prelungire este prevăzută de lege doar în cursul fazei de urmărire penală*). Referatul trebuie să fie motivat, adică să cuprindă temeiurile de fapt și de drept pe care se întemeiază propunerea de prelungire a arestării preventive.

Dacă sunt mai mulți procurori ce desfășoară activitatea de urmărire penală, propunerea de prelungire poate fi formulată de către oricare dintre aceștia. Ceea ce prezintă relevanță este ca, la momentul întocmirii propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive, cel ce întocmește propunerea să fie procurorul de caz; în măsura în care, de-a lungul desfășurării urmăririi penale, cauza este transmisă unui alt procuror din cadrul aceleiași unități de parchet ori este preluată de către un alt parchet (ca urmare, de pildă, a schimbării competenței), propunerea de prelungire a măsurii preventive trebuie să provină de la procurorul care îndeplinește activitatea de urmărire penală la acel moment ori de la cel care o supraveghează[1].

În mod similar, *competența* de a dispune asupra prelungirii măsurii arestării preventive revine, potrivit art. 234 alin. (3) CPP, judecătorului de drepturi și libertăți:

– de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță *sau*

– de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află locul de deținere, locul unde s-a constatat săvârșirea infracțiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea.

Deși observăm aceleași reguli de competență[2] stabilite și pentru soluționarea propunerii de arestare preventivă în faza de urmărire penală [art. 224 alin. (2) CPP], trebuie avut în vedere că aceste dispoziții se verifică *în raport cu stadiul dosarului la momentul întocmirii propunerii de prelungire, respectiv momentul soluționării ei*, fiind posibil astfel ca această competență de soluționare să revină unui judecător de drepturi și libertăți de la o altă instanță de judecată decât cea care a dispus luarea măsurii preventive. Astfel, preluarea cauzei de către un parchet superior (art. 325 CPP) sau trimiterea cauzei la un alt parchet (art. 326 CPP) poate determina schimbarea de competență la prelungirea arestării preventive în raport cu

[1] De altfel, transmiterea cauzei de la un organ de urmărire la altul pentru continuarea cercetărilor nu impietează asupra măsurii arestării preventive anterior dispuse, aceasta rămânând valabilă [conform art. 233 alin. (3) CPP].

[2] Singura diferență ar fi legată de înlocuirea ipotezei „instanței corespunzătoare în grad în a cărei circumscripție se află locul de *reținere*" cu ipoteza „instanței corespunzătoare în grad în a cărei circumscripție se află locul de *deținere*", având în vedere că propunerea de prelungire nu poate fi formulată față de un inculpat *reținut*, ci doar față de cel deja *deținut* în baza unei arestări preventive anterior dispuse.

instanța corespunzătoare în grad în a cărei circumscripție se află *sediul parchetului* din care face parte procurorul care a întocmit propunerea; declinarea de competență (ca urmare a schimbării de încadrare juridică ori ca urmare a extinderii acțiunii penale cu privire la alte fapte sau alte persoane) poate influența asupra competenței de soluționare a propunerii în raport cu instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță.

În acest sens sunt și reglementările cuprinse în art. 234 alin. (4) CPP, potrivit cărora, „Dacă arestarea preventivă a fost dispusă inițial de către un judecător de drepturi și libertăți de la o *instanță inferioară* celei căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță, prelungirea acestei măsuri se poate dispune numai de un judecător de drepturi și libertăți de la instanța *competentă în momentul soluționării propunerii de prelungire* sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află locul de deținere, locul unde s-a constatat săvârșirea infracțiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea" (s.n.). Aceste dispoziții se impun a fi interpretate prin prisma prevederilor art. 281 alin. (1) lit. b) CPP, conform cărora suntem în prezența unei *nulități absolute* atunci când au fost nesocotite dispozițiile legale referitoare la competența materială și personală a instanțelor judecătorești, *atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară. Per a contrario*, este sancționată cu *nulitatea relativă* judecarea unei cauze de către instanța superioară celei competente material și personal potrivit dispozițiilor procedurale.

În mod similar, nerespectarea dispozițiilor legale referitoare la competența materială și personală a organului de urmărire penală inferior celui competent atrage nulitatea absolută, iar a celui superior celui competent nulitatea relativă[1].

Propunerea de prelungire a arestării preventive trebuie înaintată judecătorului de drepturi și libertăți *cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei acesteia*.

Prin Decizia nr. 336/2015[2], Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că *dispozițiile art. 235 alin. (1) CPP sunt constituționale în măsura în care nerespectarea termenului „cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei arestării preventive" atrage incidența art. 268 alin. (1) din același cod*.

În motivarea deciziei, Curtea a reținut, în esență, că „intervalul de timp înăuntrul căruia sau până la care se pot ori trebuie îndeplinite anumite activități sau acte în cadrul procesului penal trebuie fixat astfel încât procesul să păstreze în desfășurarea sa un ritm accelerat, fără însă să se împiedice aflarea adevărului sau respectarea drepturilor părților. Așadar, stabilirea unor termene pentru desfășurarea procesului penal are în vedere două obiective: pe de o parte, desfășurarea procesului penal într-un termen rezonabil, iar, pe de altă parte, termenele trebuie să asigure părților timpul necesar pentru a-și exercita drepturile procesuale și pentru a-și îndeplini obligațiile prevăzute de lege, iar, în cazul particular al măsurilor procesuale, incluzând măsurile preventive, împiedică prelungirea duratei constrângerii peste limita necesară desfășurării normale a procesului penal. Așa încât îndeplinirea actelor procedurale cu respectarea întocmai a termenelor legale reprezintă un element important în desfășurarea procesului penal, fără de care ar fi imposibilă respectarea principiilor fundamentale ale procesului penal, respectiv legalitatea, prezumția de nevinovăție, principiul aflării adevărului, principiul oficialității, garantarea libertății și siguranței persoanei, garantarea dreptului la apărare, dreptul la un proces echitabil, egalitatea părților în procesul penal".

[1] A se vedea Decizia nr. 302 din 4 mai 2017 a Curții Constituționale (M. Of. nr. 566 din 17 iulie 2017).
[2] M. Of. nr. 342 din 19 mai 2015.

Curtea a constatat că, „în cazurile în care propunerea de prelungire a arestării preventive se depune cu mai puțin de 5 zile înainte de expirarea duratei măsurii, intervalul de timp rămas până la soluționarea propunerii este insuficient pentru pregătirea unei apărări efective, încălcându-se astfel art. 24 din Constituție și art. 20 din Legea fundamentală raportat la dispozițiile art. 6 parag. 3 lit. b) din Convenție. Aceasta, întrucât dreptul la apărare în materia măsurilor preventive trebuie exercitat în mod real, prin reglementarea termenului de depunere a propunerii de prelungire a duratei arestului preventiv, intenția legiuitorului fiind aceea de a face din respectarea principiului garantării libertății persoanei și asigurarea dreptului la apărare al inculpatului arestat o regulă efectivă, iar nu una declarativă, pur teoretică".

Pe de altă parte, Curtea a reținut că, „în situația în care procurorul depune propunerea de prelungire a arestării preventive la instanță cu mai puțin de 5 zile înainte de expirarea duratei acesteia, intervalul de timp astfel rămas este insuficient pentru studierea de către judecător a cauzei, pentru derularea ședinței și pentru soluționarea propunerii în raport cu dispozițiile referitoare la înfăptuirea justiției, cuprinse în art. 124 din Legea fundamentală. Or, rațiunea termenului reglementat de art. 235 alin. (1) din Codul de procedură penală este și aceea de a da posibilitatea judecătorului să cunoască dosarul cauzei pentru a putea delibera și dispune în cunoștință de cauză cu privire la cererea de prelungire a măsurii privative de libertate, astfel încât să fie înlăturat arbitrariul din soluția sa. Așa încât, în lipsa unui termen îndestulător în care să studieze propunerea de arestare preventivă, instanța ar putea pronunța o soluție ce nu s-ar baza pe cunoașterea amănunțită a cauzei, garantarea dreptului la apărare al inculpatului arestat impunând să nu existe nici măcar o aparență de arbitrar în modul în care judecătorul de drepturi și libertăți dispune cu privire la prelungirea duratei măsurii privative de libertate".

În concluzie, „având în vedere toate cele arătate, ținând cont de faptul că rațiunea termenului de depunere a propunerii de prelungire a duratei arestării preventive este aceea de a asigura respectarea dreptului fundamental la apărare al inculpatului arestat și de a elimina arbitrariul cât privește dispunerea prelungirii măsurii privative de libertate, Curtea constată că acest termen are natura juridică a unui termen peremptoriu. Aceasta este singura interpretare care poate determina compatibilitatea normelor procesuale penale criticate cu dispozițiile constituționale și convenționale referitoare la dreptul la apărare și cu dispozițiile constituționale privind înfăptuirea justiției. Prin urmare, nerespectarea termenului de depunere a propunerii de prelungire a arestării preventive la judecătorul de drepturi și libertăți «cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei arestării preventive» este de natură să cauzeze o vătămare procesuală, concretizată în încălcarea dreptului fundamental la apărare al inculpatului arestat, așa încât sunt incidente normele procesuale penale ale art. 268 alin. (1) din Codul de procedură penală, sancțiunea pentru nerespectarea acestui termen fiind decăderea procurorului din exercițiul dreptului de a depune propunerea de prelungire a duratei arestului preventiv și nulitatea absolută a actului făcut peste termen".

Termenul de 5 zile prevăzut de art. 235 alin. (1) CPP este un *termen procedural*, care se calculează *pe zile libere*, potrivit art. 269 alin. (1), (2) și (4) CPP[1].

Dacă într-o cauză aflată în cursul urmăririi penale există *mai mulți inculpați* aflați în stare de arest, iar măsura preventivă expiră la date diferite (indiferent de perioada de timp rămasă până la expirarea ei), procurorul are dreptul (nu și obligația) de a formula o singură propunere de prelungire a arestării preventive pentru *toți* inculpații și de a o înainta judecătorului de drepturi și libertăți.

[1] I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 20 din 16 octombrie 2017 (www.scj.ro).

241.2. Procedura de soluționare a propunerii de prelungire. Procedura de judecată urmează, în acest caz, *aceleași reguli ca și în situația soluționării propunerii de arestare preventivă*.

Astfel, primind dosarul, judecătorul de drepturi și libertăți va fixa, mai întâi, termenul pentru soluționarea cauzei (ziua și ora la care se va judeca propunerea de prelungire a arestării preventive). Acestea sunt comunicate procurorului (unității de parchet din care face parte procurorul de caz) și apărătorului inculpatului (apărătorului ales al acestuia sau desemnat din oficiu în cursul urmăririi penale; în măsura în care, la acel moment procesual, nu există un apărător ales sau desemnat din oficiu pentru inculpat, judecătorul va dispune desemnarea unui astfel de apărător, *asistența juridică în această procedură fiind obligatorie*). Asigurarea prezenței inculpatului aflat în stare de arest preventiv este în sarcina procurorului.

Apărătorul inculpatului are dreptul de a studia, la cerere, dosarul cauzei, organului judiciar revenindu-i obligația de a-i pune la dispoziție acest dosar și de a-i permite timpul și înlesnirile necesare pregătirii apărării.

Judecarea propunerii de prelungire se face *în camera de consiliu*, cu aducerea inculpatului arestat; sesizarea va putea fi soluționată și *în lipsa inculpatului* atunci când:

– starea de sănătate a acestuia nu permite să fie adus în fața judecătorului de drepturi și libertăți;

– din cauză de forță majoră ori stare de necesitate, deplasarea sa în fața judecătorului nu este posibilă.

În toate cazurile însă, asigurarea prezenței unui apărător pentru inculpat (ales sau din oficiu) este obligatorie, acestuia dându-i-se cuvântul pentru a pune concluzii. De asemenea, *participarea procurorului este obligatorie*.

Audierea inculpatului arestat este obligatorie și în această procedură[1], cu respectarea tuturor garanțiilor și drepturilor procesuale, ascultarea vizând motivele pe care se întemeiază propunerea de prelungire a arestării preventive.

Participarea inculpatului și ascultarea lui se pot face, cu acordul acestuia și în prezența unui apărător ales sau numit din oficiu și, după caz, și a unui interpret, și *prin videoconferință*, la locul de deținere [art. 235 alin. (3) teza a II-a și alin. (4) teza a II-a CPP].

241.3. Soluțiile ce pot fi date propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive. În urma soluționării propunerii de prelungire a arestării preventive, judecătorul de drepturi și libertăți o poate admite (și dispune, în consecință, prelungirea măsurii arestării preventive pentru durata solicitată de procuror sau pentru o durată mai scurtă, dar nu mai mult de 30 de zile) ori o poate respinge ca fiind inadmisibilă sau neîntemeiată.

Propunerea de prelungire a măsurii arestării preventive poate fi *admisă* atunci când este întrunită cel puțin una dintre cele două situații prevăzute de art. 234 alin. (1) CPP, anume:

– temeiurile care au determinat arestarea inițială impun în continuare privarea de libertate;

– au apărut temeiuri noi care justifică prelungirea măsurii.

Cu privire la prima situație, simpla menținere a temeiurilor inițiale avute în vedere la luarea măsurii arestării preventive nu este suficientă pentru a justifica prelungirea detenției; se impune a verifica, cu ocazia fiecărei solicitări de prelungire, în ce măsură aceste motive inițiale mai necesită în continuare privarea de libertate. Însăși trecerea unui

[1] *Obligatorie* este solicitarea unei declarații inculpatului de către judecătorul de drepturi și libertăți, inculpatul păstrând în continuare posibilitatea de a se prevala de dreptul la tăcere.

interval de timp de la luarea măsurii arestării preventive este de natură a pune în discuție persistența necesității de a menține măsura preventivă *doar* pe baza temeiurilor inițiale, fără a se aduce motive relevante și suficiente pentru o nouă prelungire[1].

Astfel, în cauza *Tiron c. României*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat asupra necesității de a identifica indicii concrete care să justifice necesitatea de menținere a privării de libertate, indicii care fac ca interesul public să prevaleze asupra prezumției de nevinovăție a inculpatului și a dreptului fundamental la libertate individuală al celui arestat[2].

Prelungirea măsurii arestării preventive se poate dispune pentru o durată de *cel mult 30 de zile*. La cererea procurorului, în cursul urmăririi penale, *pot fi dispuse mai multe prelungiri succesive* ale arestării preventive, fără însă a se depăși – cumulat – un *termen rezonabil* și fără ca durata maximă a arestării preventive în cursul urmăririi penale să fie mai mare de *180 de zile*. Pentru fiecare prelungire în parte se impune respectarea procedurii de judecată anterior descrise – emiterea unei propuneri de prelungire de către procurorul de caz, înaintarea împreună cu dosarul cauzei către judecătorul de drepturi și libertăți competent, soluționarea în camera de consiliu, cu aducerea inculpatului, cu prezența procurorului și a apărătorului inculpatului, după ascultarea celui arestat.

În termenul maxim se include și eventuala durată anterioară a arestului la domiciliu [art. 222 alin. (10) CPP].

Respingerea propunerii de prelungire a arestării preventive poate fi dispusă atunci când aceasta este inadmisibilă (de exemplu, atunci când măsura arestării preventive a încetat de drept, a fost revocată ori a fost înlocuită cu o altă măsură preventivă mai ușoară, anterior soluționării propunerii de prelungire); de asemenea, respingerea propunerii de prelungire se poate dispune când se consideră că cererea formulată de procuror este neîntemeiată, nefiind întrunite condițiile prevăzute de lege pentru prelungirea arestării preventive.

Ca și în cazul propunerii de arestare preventivă, și în această situație, soluția de respingere poate fi una simplă, *fără luarea unei alte măsuri preventive* (dacă o asemenea măsură nu este necesară ori nu sunt întrunite cerințele legii pentru a se dispune); dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de lege și apreciază ca fiind necesară luarea unei alte măsuri preventive, judecătorul de drepturi și libertăți *poate dispune luarea uneia dintre măsurile prevăzute de art. 202 alin. (4) lit. b)-d) CPP* (controlul judiciar, controlul judiciar pe cauțiune ori arestul la domiciliu).

---

[1] „Curtea reamintește că, în cauza *Calmanovici* (nr. 42250/02, parag. 101, 1 iulie 2008), a concluzionat că autoritățile nu au oferit motive «relevante și suficiente» pentru a justifica necesitatea menținerii reclamantului în arest preventiv timp de aproximativ trei luni și jumătate, având în vedere că nu au prezentat fapte concrete în raport cu *riscurile asumate în caz de punere în libertate a persoanei în cauză*, că acestea nu au examinat individual situația acestuia și că nu au ținut seama de posibilitatea aplicării de *măsuri alternative pentru detenție* (...). Având în vedere considerentele de mai sus, Curtea consideră că autoritățile nu au oferit motive «relevante și suficiente» pentru a justifica necesitatea menținerii reclamantului în arest preventiv pentru perioada în cauză. Aceasta consideră că numai *menționarea stării de recidivă* a reclamantului nu este suficientă pentru a justifica o arestare preventivă pentru perioada în cauză" (s.n.) (C.E.D.O., cauza *Scundeanu c. României*, hot. din 2 februarie 2010, hudoc.echr.coe.int).

[2] „Curtea reamintește că nu se poate face o evaluare abstractă a caracterului rezonabil al duratei unei detenții (cauza *Patsouria c. Georgiei*, nr. 30779/04, parag. 62, 6 noiembrie 2007) și că acesta trebuie examinat în fiecare caz, ținând seama de condițiile concrete. Astfel, *continuarea detenției nu se justifică într-o anumită speță decât dacă indicii concrete demonstrează o cerință veritabilă de interes public care prevalează, în ciuda prezumției de nevinovăție, asupra regulii respectării libertății individuale* (s.n.) [cauza *Smirnova c. Rusiei*, nr. 46133/99 și 48183/99, parag. 61, CEDO 2003-IX (fragmente)]" (C.E.D.O., cauza *Tiron c. României*, hot. din 7 aprilie 2009, hudoc.echr.coe.int).

Propunerea de prelungire a măsurii arestării preventive se soluționează *prin încheiere motivată, pronunțată în camera de consiliu*, care poate fi atacată cu *contestație* de către inculpat și procuror în termen de 48 de ore de la data pronunțării (pentru cei prezenți) sau de la comunicare (pentru cei lipsă).

În caz de admitere a propunerii de prelungire a arestării preventive, legea *nu mai prevede emiterea unui nou mandat de către judecătorul de drepturi și libertăți*. Temeiul legal al menținerii în stare de arest a inculpatului îl va constitui mandatul inițial emis (și, eventual, confirmat), a cărui durată va fi prelungită exclusiv prin dispozițiile încheierii date de judecător, care se comunică și locului de detenție.

242. Arestarea preventivă a inculpatului în procedura de cameră preliminară și în cursul judecății. În cursul procedurii de cameră preliminară, precum și în cursul judecății, inculpatul se poate afla în stare de arest preventiv *fie* atunci când a fost arestat preventiv în cursul urmăririi penale, iar judecătorul de cameră preliminară, respectiv instanța de judecată au verificat măsura preventivă și au dispus menținerea acesteia[1], *fie* ca urmare a luării acestei măsuri în faza de cameră preliminară, respectiv în faza de judecată (deopotrivă la instanța de fond sau la cea de apel).

Spre deosebire de faza de urmărire penală, în procedura de cameră preliminară și în faza de judecată, arestarea preventivă se poate dispune nu doar la propunerea procurorului[2], ci *și din oficiu*. Propunerea de luare a măsurii arestării preventive va fi făcută de procuror în scris (prin *referat*) în faza de cameră preliminară, iar în faza de judecată, în absența unei prevederi exprese contrare, propunerea va putea fi făcută și *oral* în cursul ședinței de judecată. Întotdeauna însă, propunerea de arestare preventivă trebuie să fie *motivată*.

În ceea ce privește sesizarea din oficiu, în absența unor norme care să prevadă procedura de sesizare din oficiu, în camera preliminară această sesizare va fi dispusă printr-o încheiere; în faza de judecată, sesizarea din oficiu va fi consemnată în cuprinsul unei încheieri, putând fi invocată și oral, în cadrul ședinței de judecată. Pentru garantarea dreptului la apărare al inculpatului în procedura luării măsurii arestării preventive (fie în faza de cameră preliminară, fie în faza de judecată), credem că este necesar ca și în cazul sesizării din oficiu motivele de fapt și de drept pentru care s-ar impune luarea măsurii arestării preventive să fie clar precizate în încheierea ce consemnează sesizarea din oficiu.

Procedura de soluționare a propunerii sau sesizării din oficiu privind luarea măsurii arestării preventive în cursul procedurii de cameră preliminară și în faza de judecată este aceeași cu procedura descrisă referitor la propunerea de arestare preventivă în cursul urmăririi penale.

Astfel:

– competența de soluționare aparține judecătorului de cameră preliminară sau instanței de judecată în fața căreia se află cauza. Având în vedere dispozițiile art. 238 alin. (1) CPP, dar și cele statuate prin Decizia nr. 437 din 22 iunie 2017 a Curții Constituționale, anterior menționată[3], apreciem că, și după pronunțarea încheierii de începere a judecății, pe durata soluționării contestației declarate împotriva acesteia, competența de a dispune luarea măsurii arestării preventive a inculpatului revine judecătorului de cameră preliminară de la instanța sesizată cu rechizitoriul;

---

[1] În faza de judecată, menținerea stării de arest la primirea dosarului poate viza și ipoteza în care măsura arestării preventive a fost luată *nu* în cursul urmăririi penale, *ci* în procedura de cameră preliminară.

[2] Este vorba despre procurorul desemnat să participe la ședința de judecată ori, după caz, procurorul din cadrul parchetului ce a emis rechizitoriul prin care a fost învestită instanța de judecată – pentru faza de cameră preliminară.

[3] A se vedea *supra*, partea generală, nr. 219.3.

– judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, învestiți în maniera anterior menționată, trebuie să fixeze ziua și ora soluționării sesizării privind luarea măsurii preventive;

– data și ziua fixată sunt aduse la cunoștința procurorului și, respectiv, a apărătorului inculpatului, în lipsa unui apărător ales fiindu-i desemnat un apărător din oficiu; totodată, la cerere, apărătorului i se pune la dispoziție dosarul cauzei pentru a-l putea studia și a putea face apărările necesare;

– inculpatul se citează, soluționarea cererii putându-se face în lipsa acestuia doar în cazul în care lipsește nejustificat, este dispărut, se sustrage ori, din cauza stării sănătății, din cauză de forță majoră sau stare de necesitate, nu se prezintă ori nu poate fi adus în fața judecătorului[1]; și în acest caz însă, se poate apela la videoconferință;

– participarea procurorului și prezența apărătorului inculpatului sunt obligatorii;

– în măsura în care inculpatul este prezent, se va proceda la ascultarea acestuia cu privire la faptele pentru care a fost trimis în judecată, respectiv motivele pentru care s-a solicitat arestarea preventivă;

– judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată se pronunță prin *încheiere motivată*, după ce ascultă concluziile procurorului și ale apărătorului inculpatului; în faza de cameră preliminară, propunerea sau sesizarea din oficiu se soluționează *în camera de consiliu*, iar în faza de judecată se soluționează *în ședința de judecată*;

– propunerea sau sesizarea din oficiu poate fi *admisă*, caz în care judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată va dispune arestarea preventivă a inculpatului pe o perioadă ce nu poate depăși *30 de zile*; după pronunțarea soluției, judecătorul de cameră preliminară sau, după caz, *președintele completului* de judecată va emite mandatul de executare a măsurii arestării preventive, care va fi pus în executare în modalitatea prevăzută de art. 230-232 CPP; durata măsurii trebuie precizată expres;

– în situația în care apreciază că nu sunt întrunite cerințele legale pentru a dispune măsura arestării preventive, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată dispune, prin încheiere motivată, *respingerea* propunerii sau sesizării din oficiu și punerea de îndată în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat într-o altă cauză.

Potrivit art. 238 alin. (1) raportat la art. 227 alin. (2) CPP, judecătorul de cameră preliminară sau instanța, dacă apreciază că nu sunt întrunite condițiile prevăzute de lege pentru a dispune arestarea preventivă a inculpatului, dar că sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege pentru luarea unei alte măsuri preventive *mai ușoare, alta decât reținerea* (și anume controlul judiciar, controlul judiciar pe cauțiune ori arestul la domiciliu), iar măsura preventivă mai ușoară este necesară în vederea realizării scopului indicat în art. 202 alin. (1) CPP și proporțională cu gravitatea acuzației, va dispune luarea unei alte măsuri preventive, chiar dacă posibilitatea de dispunere a unei alte măsuri preventive nu a fost invocată de inculpat sau procuror, deși nu a fost pusă în discuția contradictorie a acestora îndeplinirea condițiilor legale pentru luarea unei astfel de măsuri[2].

---

[1] Apreciind necesară prezența în fața sa, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată poate dispune aducerea inculpatului în temeiul unui mandat de aducere, în conformitate cu art. 265 alin. (2) CPP.

[2] Forma anterioară a art. 238 alin. (1) CPP, care, spre deosebire de procedura de soluționare a propunerii de arestare preventivă în cursul urmăririi penale, prevedea că în faza de cameră preliminară și în cea judecată *nu sunt aplicabile* prevederile art. 227 CPP ce ar permite judecătorului de cameră preliminară sau instanței de judecată ca, în caz de respingere a propunerii de luare a măsurii arestării preventive, să poată dispune, din oficiu, luarea unei alte măsuri – o măsură preventivă mai ușoară dintre cele prevăzute de art. 202 alin. (4) lit. b)-d) CPP –, a fost declarată neconstituțională prin Decizia nr. 704/2016 (M. Of. nr. 158 din 2 martie 2017), după ce, anterior, dispozițiile fuseseră modificate prin O.U.G. nr. 18/2016.

O situație aparte privind luarea măsurii arestării preventive în faza de judecată, *cu caracter de noutate* în raport cu vechea reglementare, este cea prevăzută de art. 399 alin. (10) CPP. Astfel, potrivit textului menționat, „După pronunțarea hotărârii, până la sesizarea instanței de apel, instanța poate dispune, la cerere sau din oficiu, luarea, revocarea, înlocuirea sau menținerea unei măsuri preventive cu privire la inculpatul condamnat, în condițiile legii".

Așadar, reglementarea vizează *intervalul de timp cuprins între momentul pronunțării hotărârii de către instanța de fond și momentul în care aceasta*, după redactarea hotărârii și după primirea cererilor privind exercitarea căii de atac a apelului, *trimite dosarul la instanța de control judiciar*. Este vorba despre un interval de timp ce poate fi cuprins, în practică, între 3-4 săptămâni[1] și câteva luni, timp în care instanța de fond s-a desesizat prin pronunțarea hotărârii, dar instanța de apel nu a fost încă sesizată, nefiindu-i înaintat dosarul cauzei împreună cu declarațiile de apel.

Noua reglementare permite ca, după pronunțarea sentinței asupra fondului, aceeași instanță de judecată să poată dispune, la cerere sau din oficiu, luarea unei măsuri preventive, revocarea, menținerea sau înlocuirea ei. Sunt de remarcat două aspecte în legătură cu această procedură:

– poate fi luată, revocată, menținută sau înlocuită orice măsură preventivă compatibilă cu faza de judecată;

– procedura poate fi aplicată doar în cazul inculpatului față de care instanța de fond a dispus *o soluție de condamnare*;

În ceea ce privește posibilitatea instanței de fond de a dispune luarea măsurii arestării preventive *direct prin sentința prin care soluționează fondul*, față de vechea reglementare[2], ce permitea o astfel de soluție, noua reglementare [art. 399 alin. (1) CPP[3]] nu mai prevede expres *luarea* măsurii preventive în acest mod (implicit a arestării preventive). O asemenea interdicție se referă la posibilitatea ca instanța să dispună luarea măsurii preventive fără ca anterior să fi existat o solicitare în acest sens a procurorului ori o sesizare din oficiu care să fi permis derularea procedurii specifice (inclusiv audierea inculpatului, ascultarea concluziilor în această privință ale parchetului și ale apărătorului inculpatului). În schimb, dacă la ultimul termen de judecată – cel la care se pun concluzii pe fondul cauzei – se discută în ședință și propunerea de luare a măsurii arestării preventive (sau sesizarea din oficiu în acest sens), dacă hotărârea se pronunță în ziua în care a avut loc judecata, nu se mai întocmește încheiere separată [conform art. 370 alin. (6) CPP], caz în care soluția instanței în privința propunerii de arestare preventivă s-ar da odată cu soluția asupra fondului, prin sentință.

În cursul judecății în primă instanță, potrivit art. 239 alin. (1) CPP, durata totală a arestării preventive nu poate depăși un termen rezonabil și nu poate fi mai mare de jumătatea maximului special prevăzut de lege pentru infracțiunea care face obiectul sesizării instanței de judecată, termene care, în cazul inculpatului aflat în stare de arestare preventivă la data emiterii rechizitoriului, se calculează de la data înregistrării cauzei pe rolul instanței, iar nu de la data la care s-a dispus, în mod definitiv, începerea judecății. În cazul arestării preventive dispuse în cursul procedurii de cameră preliminară sau al judecății, termenele

[1] Având în vedere că termenul de redactare a unei hotărâri este de maximum 30 de zile de la pronunțare [conform art. 406 alin. (1) CPP].

[2] Conform art. 350 alin. (1) CPP 1968, „Instanța are obligația ca, prin hotărâre, să se pronunțe asupra *luării*, menținerii sau revocării măsurii *arestării preventive* a inculpatului și asupra luării sau revocării măsurii obligării acestuia de a nu părăsi localitatea ori țara, motivând soluția pronunțată" (s.n.).

[3] „Instanța are obligația ca, prin hotărâre, să se pronunțe asupra *menținerii, revocării, înlocuirii ori încetării de drept* a măsurii preventive dispuse pe parcursul procesului penal cu privire la inculpat" (s.n.).

curg de la data punerii în executare a măsurii. La expirarea acestor termene, instanța poate dispune luare unei măsuri preventive mai ușoare, în condițiile legii, în mod evident, neputând fi dispusă măsura arestului la domiciliu.

În apel, arestarea preventivă *nu poate depăși durata pedepsei aplicate prin hotărârea dată asupra fondului*[1].

În calculul duratei maxime a arestării preventive în cursul camerei preliminare sau al judecății apreciem că trebuie avută în vedere și durata în care, în aceeași cauză, inculpatul s-a aflat în arest la domiciliu, având în vedere argumentele Curții Constituționale din Decizia nr. 22/2017, expusă anterior. În toate cazurile, durata arestării preventive și, în aprecierea noastră, a arestului la domiciliu cumulat, dacă este cazul, în cursul judecății în primă instanță, nu poate depăși 5 ani, potrivit art. 239 alin. (1) CPP.

§4. Tratamentul medical sub pază permanentă

243. Condiții. Unul dintre drepturile recunoscute inculpatului arestat, aduse la cunoștința acestuia imediat după luarea măsurii preventive, este acela al accesului la asistență medicală de urgență [art. 228 alin. (2) CPP]. Pentru situațiile în care rețeaua medicală din cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor, indiferent de cauze, nu poate acorda inculpatului arestat asistența medicală de care acesta are nevoie, se impune ca el să poată beneficia de astfel de servicii medicale din partea unităților medicale din comunitate (cele din cadrul Ministerului Sănătății). Într-o asemenea situație, *măsura preventivă nu se întrerupe*, ci executarea ei va continua cu inculpatul beneficiind de tratament sub pază permanentă. Uneori, acest tratament implică deplasarea periodică a inculpatului din centrul de arestări preventive în spitale din comunitate, alteori internarea inculpatului arestat în astfel de spitale.

Boala de care suferă inculpatul arestat și efectuarea tratamentului într-o unitate medicală din afara Administrației Naționale a Penitenciarelor se constată, respectiv se dispune de administrația locului de deținere (pe baza înscrisurilor medicale, *nefiind necesară efectuarea obligatorie a unei expertize medico-legale*), însă supravegherea legalității unei asemenea măsuri revine organului judiciar în fața căruia se află cauza, sens în care acesta trebuie informat de către locul de detenție.

Legea stipulează că aceste perioade, în care inculpatul urmează tratament sub pază permanentă, fiind internat în unitățile medicale din comunitate, *se iau în calcul la durata arestării preventive*, chiar dacă inculpatul nu o execută în locațiile special prevăzute de lege.

Legea procesuală nu face niciun fel de distincție în privința obligației de deducere a perioadei de internare în rețeaua medicală a Ministerului Sănătății (din durata arestării preventive) în raport de cauza bolii de care suferă inculpatul (dacă aceasta a fost sau nu provocată voit de inculpat), deducerea acționând în ambele cazuri[2].

---

[1] Conform art. 241 alin. (1¹) lit. b) CPP, „Arestarea preventivă și arestul la domiciliu încetează de drept și în următoarele situații: (...) b) în apel, *dacă durata măsurii a atins durata pedepsei pronunțate în hotărârea de condamnare*" (s.n.).

[2] În schimb, o asemenea diferențiere se realizează pe durata executării pedepsei privative de libertate. Astfel, potrivit art. 71 alin. (3) CP, „Perioada în care condamnatul, în cursul executării pedepsei, *se află bolnav în spital intră în durata executării, în afară de cazul în care și-a provocat în mod voit boala*, iar această împrejurare se constată în cursul executării pedepsei" (s.n.).

Secțiunea a 7-a. Încetarea de drept, revocarea și înlocuirea măsurilor preventive

REGLEMENTARE

Art. 241. Încetarea de drept a măsurilor preventive. (1) Măsurile preventive încetează de drept:

a)[1] la expirarea termenelor prevăzute de lege sau stabilite de organele judiciare ori, în cursul urmăririi penale sau în cursul judecății în primă instanță, la împlinirea duratei maxime prevăzute de lege;

b) în cazurile în care procurorul dispune o soluție de netrimitere în judecată ori instanța de judecată pronunță o hotărâre de achitare, de încetare a procesului penal, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei ori o pedeapsă cu amendă, care nu însoțește pedeapsa închisorii, chiar nedefinitivă;

c) la data rămânerii definitive a hotărârii prin care s-a dispus condamnarea inculpatului;

d)[2] în alte cazuri anume prevăzute de lege;

e)-g)[3] *abrogate*.

(1¹)[4] Arestarea preventivă și arestul la domiciliu încetează de drept și în următoarele situații:

a) la pronunțarea în primă instanță a unei hotărâri de condamnare cu suspendarea executării pedepsei sub supraveghere sau la o pedeapsă cu închisoare cel mult egală cu durata reținerii, arestului la domiciliu și arestării preventive ori, după caz, a unei hotărâri prin care s-a aplicat o măsură educativă neprivativă de libertate;

b) în apel, dacă durata măsurii a atins durata pedepsei pronunțate în hotărârea de condamnare.

(3) Judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată se pronunță, prin încheiere motivată, asupra încetării de drept a măsurii preventive chiar și în lipsa inculpatului. Asistența juridică a inculpatului și participarea procurorului sunt obligatorii.

(4) Persoanei față de care s-a dispus măsura preventivă, precum și tuturor instituțiilor cu atribuții în executarea măsurii li se comunică de îndată câte o copie de pe ordonanța sau încheierea prin care organul judiciar constată încetarea de drept a măsurii preventive.

Art. 242. Revocarea măsurilor preventive și înlocuirea unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă. (1) Măsura preventivă se revocă, din oficiu sau la cerere, în cazul în care au încetat temeiurile care au determinat-o ori au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii, dispunându-se, în cazul reținerii și arestării preventive, punerea în libertate a suspectului ori a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză.

(2) Măsura preventivă se înlocuiește, din oficiu sau la cerere, cu o măsură preventivă mai ușoară, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege pentru luarea acesteia și, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei și a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai ușoară este suficientă pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1).

(3) Măsura preventivă se înlocuiește, din oficiu sau la cerere, cu o măsură preventivă mai grea, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege pentru luarea acesteia și, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei și a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai grea este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1).

(4) În cazul în care măsura preventivă a fost luată în cursul urmăririi penale de către procuror sau de către judecătorul de drepturi și libertăți, organul de cercetare penală are obligația să îl informeze de îndată, în scris, pe procuror despre orice împrejurare care ar putea conduce la revocarea sau

---

[1] Lit. a) și b) de la alin. (1) al art. 241 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 55 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Lit. d) de la alin. (1) al art. 241 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 161 din Legea nr. 255/2013.

[3] Lit. e)-g) de la alin. (1) al art. 241 au fost abrogate prin art. 102 pct. 162 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (1¹) al art. 241 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 56 din O.U.G. nr. 18/2016.

înlocuirea măsurii preventive. Dacă apreciază că informațiile comunicate justifică revocarea sau înlocuirea măsurii preventive, procurorul dispune aceasta sau, după caz, sesizează judecătorul de drepturi și libertăți care a luat măsura, în termen de 24 de ore de la primirea informării. Procurorul este obligat să sesizeze și din oficiu judecătorul de drepturi și libertăți, când constată el însuși existența vreunei împrejurări care justifică revocarea sau înlocuirea măsurii preventive luate de acesta.

(4^1)[1] În cursul urmăririi penale, revocarea măsurilor preventive ale controlului judiciar și controlului judiciar pe cauțiune, precum și înlocuirea acestor măsuri între ele se dispun de procuror, chiar dacă măsura a fost luată de către judecătorul de drepturi și libertăți. La înlocuirea măsurii preventive a controlului judiciar cu măsura controlului judiciar pe cauțiune, dispozițiile art. 216 alin. (1) și (3) și art. 217 se aplică în mod corespunzător.

(4^2) Împotriva ordonanței procurorului, dispuse potrivit alin. (4^1), se poate formula plângere, în condițiile art. 213.

(5)[2] Cererea de revocare sau înlocuire a măsurii preventive formulată de inculpat se adresează, în scris, procurorului, judecătorului de drepturi și libertăți, judecătorului de cameră preliminară sau instanței de judecată, după caz.

(6) În cursul urmăririi penale, procurorul înaintează judecătorului de drepturi și libertăți dosarul cauzei sau copie de pe acesta certificată de grefa parchetului, în termen de 24 de ore de la solicitarea acestuia de către judecător.

(7)[3] În vederea soluționării cererii, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată fixează data de soluționare a acesteia și dispune citarea inculpatului.

(8) Când inculpatul este prezent, soluționarea cererii se face numai după ascultarea acestuia asupra tuturor motivelor pe care se întemeiază cererea, în prezența unui avocat ales sau numit din oficiu. Cererea se soluționează și în lipsa inculpatului, atunci când acesta nu se prezintă, deși a fost legal citat sau când, din cauza stării de sănătate, din cauză de forță majoră ori stare de necesitate, nu poate fi adus, dar numai în prezența avocatului, ales sau numit din oficiu, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii.

(9) Participarea procurorului este obligatorie.

(10) Dacă cererea are ca obiect înlocuirea măsurii arestării preventive sau a măsurii arestului la domiciliu cu măsura controlului judiciar pe cauțiune, dacă găsește cererea întemeiată, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, prin încheiere, dată în camera de consiliu, admite în principiu cererea și stabilește valoarea cauțiunii, acordând inculpatului termen pentru depunerea ei.

(11) Dacă se depune cauțiunea în termenul fixat, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, prin încheiere dată în camera de consiliu, admite cererea de înlocuire a măsurii preventive cu măsura controlului judiciar pe cauțiune, stabilește obligațiile ce vor reveni inculpatului pe durata măsurii și dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză.

(12) Dacă nu se depune cauțiunea în termenul fixat, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, prin încheiere dată în camera de consiliu, în lipsa inculpatului și a procurorului, respinge ca neîntemeiată cererea formulată de inculpat.

(13) Termenul prevăzut la alin. (10) curge de la data rămânerii definitive a încheierii prin care se stabilește valoarea cauțiunii.

---

[1] Alin. (4^1) și (4^2) ale art. 242 au fost introduse prin art. II pct. 57 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (5) al art. 242 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 58 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Alin. (7) și (8) ale art. 242 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 164 din Legea nr. 255/2013.

COMENTARIU

§1. Încetarea de drept a măsurilor preventive

244. Considerații prealabile. În teoria procesului penal s-a arătat că „încetarea măsurii preventive intervine atunci *când există un obstacol legal în menținerea ei*, autoritatea în fața căreia se află cauza fiind obligată, sub răspundere disciplinară și chiar penală, să pună de îndată în libertate pe cel reținut sau arestat preventiv ori să ridice de îndată obligația de a nu părăsi localitatea sau țara ori alte obligații impuse de controlul judiciar"[1].

Legea procesuală penală a statuat o serie de cazuri în care măsurile preventive încetează de drept, prin efectul legii, excluzându-se în aceste situații posibilitatea de apreciere din partea organului judiciar cu privire la oportunitatea sau necesitatea de a se pune capăt măsurii respective. Deși intervine în cazurile prevăzute expres de lege, încetarea de drept a măsurilor preventive *trebuie constatată* de organul judiciar, care trebuie să verifice îndeplinirea condițiilor prevăzute de lege pentru ca încetarea de drept să aibă consecințele procesuale. Așadar, intervenind *ope legis*, încetarea de drept a măsurii preventive se constată, *nu se dispune*[2].

În ceea ce privește cazurile de încetare a măsurilor preventive, legiuitorul a ales să reglementeze, distinct, *cazuri generale*, aplicabile tuturor măsurilor preventive, indiferent de natura lor, precum și o serie de *cazuri speciale*, aplicabile doar măsurilor arestului la domiciliu, respectiv arestării preventive.

245. Cazurile generale de încetare de drept a măsurilor preventive. Acestea sunt reglementate în art. 241 alin. (1) CPP[3], anume:

a) *La expirarea termenelor prevăzute de lege sau stabilite de organele judiciare ori, în cursul urmăririi penale sau în cursul judecății în primă instanță, la împlinirea duratei maxime prevăzute de lege.* Prin natura lor, măsurile preventive sunt măsuri temporare, ce nu pot depăși limitele procesului penal (nu pot fi luate înainte de debutul procesului penal, nu pot subzista în mod legal după finalizarea procesului penal)[4]. În afara acestor limite generate de însăși natura lor de măsuri procesuale, legiuitorul, așa cum am văzut, a fixat fie termene care să marcheze durata maximă (cumulată) rezonabilă a unei măsuri preventive[5], fie termene pe care poate fi dispusă și menținută o măsură preventivă, cu

---

[1] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 375-376.

[2] Organul judiciar va dispune asupra sesizării privind constatarea încetării de drept a măsurii preventive (va dispune admiterea sau respingerea sesizării), eventual va dispune, în unele cazuri, măsurile necesare pentru ca încetarea de drept să producă efectele sale imediate (de exemplu, în cazul celui reținut sau arestat preventiv, constatarea încetării de drept a măsurii preventive trebuie însoțită de dispunerea punerii de îndată în libertate, dacă nu este reținut sau arestat în altă cauză).

[3] Totuși, cazuri de încetare de drept a măsurilor preventive au fost reglementate, separat, și în alte secțiuni ale Codului de procedură penală, trimiterea la acestea fiind realizată prin reglementarea cazului generic de la art. 241 alin. (1) lit. d) CPP.

[4] În literatura de specialitate s-a arătat că, „potrivit naturii și finalității lor, măsurile preventive sunt întotdeauna temporale, ele fiind luate pe o durată precis sau relativ determinată" (V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 314).

[5] Potrivit art. 236 alin. (4) CPP, „Durata totală a arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale nu poate depăși un termen rezonabil și nu poate fi mai mare de 180 de zile". Termene maxime sunt prevăzute și pentru controlul judiciar, simplu sau pe cauțiune [art. 215[1] alin. (6) și art. 216 alin. (3) CPP] și arestul la domiciliu [art. 222 alin. (9) CPP]. Împlinirea duratei maxime rezonabile a arestului la domiciliu sau a arestării preventive în cursul judecății, deși conduce la încetarea de drept a măsurii preventive, nu semnifică întotdeauna și dispariția pericolului pentru buna desfășurare a procesului penal ce a generat necesitatea de a se lua măsura privativă de libertate. De aceea, neputându-se menține starea de arest la domiciliu sau arest preventiv dincolo de perioada

posibilitatea de prelungire a duratei ei inițiale (procedura de prelungire semnificând, între altele, obligația organului judiciar de a analiza îndeplinirea condițiilor prevăzute de lege pentru menținerea ei, necesitatea și oportunitatea de a perpetua măsura preventivă anterior dispusă)[1].

Pentru măsurile preventive *în privința cărora legea prevede o durată maximă*, împlinirea ei conduce la încetarea de drept[2]. Suntem în această situație atunci când:

– în cursul urmăririi penale, durata arestului la domiciliu (durata inițială împreună cu prelungirile ulterioare) ajunge la 180 de zile [conform art. 222 alin. (9) CPP];

– în cursul urmăririi penale, durata arestării preventive (durata inițială împreună cu prelungirile ulterioare) ajunge la 180 de zile [conform art. 236 alin. (4) CPP];

– în cursul urmăririi penale, durata controlului judiciar (simplu sau pe cauțiune) (durata inițială împreună cu prelungirile ulterioare) ajunge la 1 an, dacă pedeapsa prevăzută de lege este amenda sau închisoarea de cel mult 5 ani, respectiv 2 ani, dacă pedeapsa prevăzută de lege este detențiunea pe viață sau închisoarea mai mare de 5 ani [conform art. 215¹ alin. (6) și art. 216 alin. (3) raportat la art. 215¹ CPP];

– în cursul judecății în primă instanță, durata arestului la domiciliu (incluzând durata eventualului arest la domiciliu dispus, prelungit sau menținut în faza de cameră preliminară) ajunge la jumătatea maximului special prevăzut de lege[3] pentru infracțiunea ce face obiectul sesizării instanței de judecată[4], dar nu mai mult de 5 ani [art. 222 alin. (12) teza a II-a raportat la art. 239 alin. (1) CPP];

– în cursul judecății în primă instanță, durata arestării preventive (incluzând durata eventualei arestări preventive dispuse, prelungite sau menținute în faza de cameră preliminară) ajunge la jumătatea maximului special prevăzut de lege[5] pentru infracțiunea ce face obiectul sesizării instanței de judecată[6], dar nu mai mult de 5 ani [art. 239 alin. (1) CPP];

– în cursul judecății în primă instanță, durata totală a controlului judiciar (simplu sau pe cauțiune) ajunge la un termen maxim de 5 ani de la momentul trimiterii în judecată [art. 215¹ alin. (8) și art. 216 alin. (3) raportat la art. 215¹ CPP].

---

maximă prevăzută de lege, dispozițiile art. 239 alin. (3) CPP au prevăzut *posibilitatea de a dispune luarea unei alte măsuri preventive (neprivative de libertate), la expirarea termenelor stabilite* conform alin. (1) al aceluiași articol.

[1] Potrivit art. 222 alin. (1) și (2) CPP, „(1) În cursul urmăririi penale, arestul la domiciliu poate fi luat pe o durată de cel mult 30 de zile. (2) Arestul la domiciliu poate fi prelungit în cursul urmăririi penale, numai în caz de necesitate, dacă se mențin temeiurile care au determinat luarea măsurii sau au apărut temeiuri noi, fiecare prelungire neputând să depășească 30 de zile". În același sens, art. 215¹ alin. (1) și (2) CPP referitor la controlul judiciar, durata în acest caz fiind de cel mult 60 de zile.

[2] În privința efectelor pe care le produce expirarea termenelor asupra măsurilor preventive, se impune să observăm și dispozițiile art. 268 alin. (2) CPP, potrivit căruia, „Când o măsură procesuală nu poate fi luată decât pe un anumit termen, expirarea acestuia atrage de drept încetarea efectului măsurii".

[3] Potrivit art. 187 CP, „Prin *pedeapsă prevăzută de lege* se înțelege pedeapsa prevăzută în textul de lege care incriminează fapta săvârșită în forma consumată, fără luarea în considerare a cauzelor de reducere sau de majorare a pedepsei".

[4] În situația în care un inculpat este trimis în judecată pentru comiterea mai multor infracțiuni, se va avea în vedere raportarea la maximul special cel mai ridicat.

[5] Potrivit art. 187 CP, „Prin *pedeapsă prevăzută de lege* se înțelege pedeapsa prevăzută în textul de lege care incriminează fapta săvârșită în forma consumată, fără luarea în considerare a cauzelor de reducere sau de majorare a pedepsei".

[6] În situația în care un inculpat este trimis în judecată pentru comiterea mai multor infracțiuni, se va avea în vedere raportarea la maximul special cel mai ridicat.

Deși reglementarea din art. 239 alin. (1) CPP este apropiată ca formulare de textul art. 140 alin. (2) CPP 1968[1], remarcăm totuși *două deosebiri majore față de vechea reglementare*:

– în noul cod, durata arestului la domiciliu sau a arestării preventive în cursul judecății în primă instanță nu poate depăși, în nicio circumstanță, 5 ani, indiferent de gravitatea faptei ce face obiectul judecății;

– potrivit art. 239 alin. (2) CPP, „Termenele prevăzute la alin. (1) curg de la data sesizării instanței de judecată, în cazul în care inculpatul se află în stare de arest preventiv, și, respectiv, de la data punerii în executare a măsurii, când față de acesta s-a dispus arestarea preventivă în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecății sau în lipsă". Așadar, potrivit noului cod, în vederea verificării împrejurării dacă durata arestului la domiciliu sau a arestării preventive în cursul judecății în primă instanță a depășit un termen maxim rezonabil (jumătatea maximului special ori cel mult 5 ani), se vor lua în calcul *doar* perioadele în care inculpatul a fost privat efectiv de libertate *după* sesizarea instanței de judecată, atât în faza de cameră preliminară, cât și în faza de judecată, fără luarea în calcul a perioadei petrecute în stare de arest la domiciliu sau arest preventiv în cursul urmăririi penale (până la sesizarea instanței de fond)[2].

În ceea ce privește ipoteza *împlinirii termenelor pe care au fost dispuse sau prelungite* măsurile preventive (de către organul judiciar competent), Codul de procedură penală prevede posibilitatea de dispunere sau prelungire pe durata unor *termene determinate* atât în cazul celor privative de libertate: reținerea, arestul la domiciliu și arestarea preventivă, cât și în cazul celor restrictive de drepturi: controlul judiciar și controlul judiciar pe cauțiune. Astfel:

– pentru *reținere*, organul judiciar competent poate dispune privarea de libertate doar în cursul urmăririi penale pe o durată ce nu poate depăși 24 de ore [conform art. 209 alin. (3) CPP], fără posibilitatea de prelungire. În acest caz, măsura preventivă va înceta de drept la momentul expirării termenului pentru care a fost dispusă, indiferent dacă organul de cercetare penală sau procurorul a dispus reținerea pe durata sa maximă prevăzută de lege (24 de ore) sau pe o durată mai mică;

– în privința *arestului la domiciliu*, conform art. 222 alin. (1) CPP, în cursul urmăririi penale, acesta poate fi luat pe o durată de cel mult 30 de zile, iar potrivit art. 222 alin. (2), el poate fi prelungit în cursul urmăririi penale, fiecare prelungire neputând să depășească 30 de zile. Expirarea termenului pe care a fost dispusă sau prelungită măsura arestului la domiciliu[3], fără a fi intervenit, în cursul urmăririi penale, o (nouă) prelungire a duratei acesteia, va conduce la încetarea de drept a măsurii preventive[4]. În faza de cameră preliminară și în faza de judecată, măsura arestului la domiciliu *poate fi dispusă pe o*

[1] „Măsura arestării preventive încetează de drept și atunci când, înainte de pronunțarea unei hotărâri de condamnare în primă instanță, durata arestării a atins jumătatea maximului pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunea care face obiectul învinuirii, fără a se putea depăși, în cursul urmăririi penale, maximele prevăzute în art. 159 alin. (13) (CPP 1968 – n.n.)".

[2] Vechiul cod, prin formularea cuprinsă în art. 140 alin. (2), lua în calcul și această perioadă a arestării preventive din cursul urmăririi penale, textul procedural vizând privarea de libertate intervenită „înainte de pronunțarea unei hotărâri de condamnare în primă instanță", fără nicio distincție după fazele procesului penal.

[3] Indiferent dacă organul judiciar a ales să dispună sau să prelungească măsura preventivă pe termenul maxim permis de lege de 30 de zile sau pe termene mai mici.

[4] Împlinirea acestui termen (inițial sau cel al ultimei prelungiri din cursul urmăririi penale) poate surveni cât cauza se află încă în faza de urmărire penală, dar poate interveni și după sesizarea instanței și declanșarea procedurii de cameră preliminară. În acest caz, neverificarea măsurii preventive de către judecătorul de cameră preliminară la primirea dosarului [conform art. 207 alin. (2) CPP], *mai înainte de expirarea duratei pentru care fusese dispusă sau prelungită în cursul urmăririi penale*, va conduce la încetarea de drept a măsurii preventive.

perioadă de maximum 30 de zile, potrivit art. 222 alin. (12) CPP. Înainte de expirarea acestei durate, judecătorul de cameră preliminară sau instanța procedează la verificarea legalității și temeiniciei arestului la domiciliu, iar în caz de menținere nu stabilește o durată a acestei măsuri (ea este menținută pe o durată nedeterminată), existând, în schimb, *obligația de verificare, din oficiu*, a legalității și temeiniciei măsurii, verificări care se impun a avea loc *la termene ce nu depășesc 30 de zile în faza de cameră preliminară*, respectiv *60 de zile în faza de judecată*. Expirarea acestor termene fără a se fi procedat la menținerea măsurii conduce la încetarea de drept a arestului preventiv;

– pentru măsura *arestării preventive*, în cursul urmăririi penale, aceasta poate fi dispusă pentru cel mult 30 de zile [art. 226 alin. (2) CPP], iar ulterior poate fi prelungită, fiecare prelungire neputând depăși 30 de zile [art. 236 alin. (2) CPP]. În faza de cameră preliminară și în faza de judecată, arestarea preventivă poate fi dispusă pentru cel mult 30 de zile, legea neprevăzând – similar fazei de urmărire penală – o procedură de prelungire a ei; în schimb, apreciem că rămân aplicabile și în acest caz dispozițiile procedurale privind verificarea de către judecătorul de cameră preliminară, respectiv de către instanța de judecată, periodic și mai înainte de expirarea măsurii preventive, a legalității și temeiniciei acesteia.

Prin urmare, referitor la măsura arestării preventive, aceasta va înceta de drept pe considerentul împlinirii termenului pentru care a fost dispusă (ori, după caz, prelungită), dacă termenul stabilit de organul judiciar competent a expirat în faza de urmărire penală, în faza de cameră preliminară sau în faza de judecată fără a fi intervenit prelungirea duratei (în faza de urmărire penală) ori fără să se fi verificat legalitatea și temeinicia ei (înainte de expirarea termenului), în măsura în care arestarea preventivă a fost luată direct în procedura de cameră preliminară ori în faza de judecată[1];

– în cazul *controlului judiciar* și, respectiv, al *controlului judiciar pe cauțiune*, legea prevede dispunerea lor în cursul urmăririi penale (de către organele judiciare competente) pe o durată de maximum 60 de zile, cu posibilitatea prelungirii, fiecare prelungire neputând depăși 60 de zile. Expirarea termenului pentru care a fost dispusă sau prelungită măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune fără a fi intervenit, în cursul urmăririi penale, o (nouă) prelungire a duratei acesteia, va conduce la încetarea de drept a măsurii preventive. În cursul camerei preliminare sau al judecății, măsura poate fi luată pentru o durată de maximum 60 de zile. Înainte de expirarea acestei durate, judecătorul de cameră preliminară sau instanța procedează la verificarea legalității și temeiniciei măsurii preventive, iar în caz de menținere nu stabilește o durată a acestei măsuri (ea este menținută pe o durată nedeterminată), existând, în schimb, *obligația de verificare, din oficiu*, a legalității și temeiniciei măsurii, verificări care se impun a avea loc *la termene ce nu depășesc 60 de zile*. Neefectuarea, în termenul prevăzut de lege, a acestor verificări are drept consecință *încetarea de drept* a măsurii preventive.

[1] La fel ca și în situația arestului la domiciliu, împlinirea acestui termen (inițial sau cel al ultimei prelungiri din cursul urmăririi penale) poate surveni cât cauza se află încă în faza de urmărire penală, dar poate interveni și după sesizarea instanței și declanșarea procedurii de cameră preliminară. De asemenea, este posibil ca măsura preventivă să fi fost luată în procedura de cameră preliminară și, mai înainte de expirarea termenului pentru care a fost dispusă, să se ajungă la finalizarea acestei etape și la începerea judecății. În acest caz, neverificarea măsurii preventive de către judecătorul de cameră preliminară la primirea dosarului [conform art. 207 alin. (2) CPP] ori de către instanța de judecată [conform art. 208 alin. (2) CPP], *mai înainte de expirarea duratei pentru care fusese dispusă sau prelungită în cursul urmăririi penale ori, după caz, dispusă în faza de cameră preliminară*, va conduce la încetarea de drept a măsurii preventive.

Dispoziţiile cuprinse în Decizia nr. VII/2006, pronunţată de Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Secţiile Unite, în soluţionarea unui recurs în interesul legii[1], îşi păstrează actualitatea şi aplicabilitatea şi în raport cu dispoziţiile cuprinse în noul Cod de procedură penală. Trebuie menţionat însă că decizia menţionată face referire exclusiv la consecinţele neverificării de către instanţa de judecată (nu şi de judecătorul de cameră preliminară, instituţie de noutate introdusă prin Legea nr. 135/2010), în termenele prevăzute de lege, a legalităţii şi temeiniciei măsurii arestării preventive[2]. Prin urmare, decizia menţionată nu se poate aplica direct şi celorlalte măsuri preventive (altele decât arestarea preventivă) ori verificărilor derulate în procedura de cameră preliminară; în schimb, nimic nu opreşte ca argumentele furnizate în motivarea deciziei menţionate să fie reţinute în aceste cazuri, pentru ca depăşirea termenelor stabilite de lege pentru verificarea din oficiu a măsurilor preventive să conducă la concluzia încetării de drept a acestora.

În acest context, pentru identitate de raţionament şi în considerarea art. 489 alin. (1) CPP[3], apreciem că *încetarea de drept a măsurilor preventive intervine şi în situaţia măsurilor preventive dispuse asupra persoanei juridice* conform art. 493 alin. (1) CPP. Potrivit art. 493 alin. (4), legea procesuală a stabilit şi pentru aceste măsuri preventive durata pentru care pot fi dispuse, anume „pe o perioadă de cel mult 60 de zile, cu posibilitatea prelungirii în cursul urmăririi penale şi a menţinerii în cursul procedurii de cameră preliminară şi al judecăţii, dacă se menţin temeiurile care au determinat luarea acestora, fiecare prelungire neputând depăşi 60 de zile".

b) *În cazurile în care procurorul dispune o soluţie de netrimitere în judecată ori instanţa de judecată pronunţă o hotărâre de achitare, de încetare a procesului penal, de renunţare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei ori o pedeapsă cu amendă, care nu însoţeşte pedeapsa închisorii, chiar nedefinitivă. O primă ipoteză* prevăzută de art. 241 alin. (1) lit. b) CPP vizează situaţia în care procesul penal ia sfârşit în faza de urmărire penală printr-o soluţie de netrimitere în judecată[4], adică în cazul în care se dispune fie *clasarea*, fie *renunţarea la urmărirea penală*. În ambele situaţii, prin aceeaşi ordonanţă prin care procurorul de caz dispune soluţia de netrimitere în judecată, se impune să

[1] Prin Decizia nr. VII din 20 februarie 2006 (M. Of. nr. 475 din 1 iunie 2006), Secţiile Unite ale Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, în aplicarea dispoziţiilor art. 140 alin. (1) lit. a) CPP 1968, au decis că „neverificarea de către instanţă, în cursul judecăţii, a legalităţii şi temeiniciei arestării preventive a inculpatului major înainte de împlinirea duratei de 60 de zile, la care se referă art. 160^b alin. (1) din Codul de procedură penală, a inculpatului minor între 14 şi 16 ani înainte de expirarea duratei de 40 de zile prevăzută în art. 160^h alin. (2) din Codul de procedură penală, iar a inculpatului minor mai mare de 16 ani înainte de expirarea duratei 40 de zile prevăzută în art. 160^h alin. (3) din Codul de procedură penală, atrage încetarea de drept a măsurii arestării preventive luate faţă de inculpaţi şi punerea lor de îndată în libertate".

[2] Decizia menţionată nu face referire la măsura arestului la domiciliu, aceasta fiind o măsură preventivă nou-introdusă de Legea nr. 135/2010; de asemenea, Decizia nr. VII/2006 nu face referire la măsurile preventive ale obligării de a nu părăsi localitatea (prevăzute de vechiul Cod de procedură penală şi care îşi regăsesc parţial corespondent în controlul judiciar şi controlul judiciar pe cauţiune prevăzute de noul cod), deoarece, sub imperiul vechiului Cod de procedură penală, nu era prevăzută obligaţia instanţei de judecată de a verifica legalitatea şi temeinicia şi a acestor măsuri preventive la primirea dosarului ori ulterior, periodic, în cursul judecăţii; prin urmare, nu s-a pus problema, sub legea veche, a consecinţelor neverificării acestor măsuri preventive la instanţa de judecată.

[3] „În cazul infracţiunilor săvârşite de persoanele juridice prevăzute la art. 135 alin. (1) din Codul penal în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice, *dispoziţiile prezentului cod se aplică în mod corespunzător*, cu derogările şi completările prevăzute în prezentul capitol" (s.n.).

[4] În cazul unei soluţii de neurmărire (clasarea dispusă înainte de a se începe urmărirea penală), luarea măsurilor preventive este exclusă, ele fiind condiţionate de existenţa calităţii de inculpat (sau cel puţin de suspect, în cazul reţinerii). Prin urmare, neputând fi luate măsuri preventive, nu se poate discuta despre încetarea de drept a acestora.

constate (dacă există o măsură preventivă luată asupra inculpatului[1] în vigoare la acel moment procesual) încetarea măsurilor preventive dispuse în cauză, chiar și în ipoteza în care măsura preventivă nu ar fi fost luată sau prelungită de procuror, ci de judecătorul de drepturi și libertăți, legea procesuală nefăcând vreo distincție în acest sens [art. 315 alin. (4), respectiv art. 318 alin. (8) CPP, ce face referire la art. 315 alin. (4)].

Prin dispunerea unei soluții de netrimitere în judecată, procesul penal ia sfârșit[2], odată cu acesta dispărând și rațiunea de a se menține măsurile preventive, măsuri procesuale ce au drept scop asigurarea bunei desfășurări a procesului penal. În plus, în situația dispunerii unei soluții de clasare, procurorul constată implicit incidența unuia dintre cazurile prevăzute de art. 16 alin. (1) CPP ce împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale, constatare care, în mod automat, conduce la dispariția uneia dintre condițiile prevăzute de lege pentru menținerea oricărei măsuri preventive – condiția negativă prevăzută de art. 202 alin. (2) CPP[3].

O a doua ipoteză prevăzută de art. 241 alin. (1) lit. b) CPP vizează încetarea măsurilor preventive atunci când instanța de judecată rezolvă acțiunea penală, dispunând o soluție ce nu ar presupune, dacă ar rămâne definitivă, executarea unei pedepse privative de libertate (închisoarea sau detențiunea pe viață).

Astfel, din analiza celor două texte de lege rezultă că măsurile preventive încetează de drept *la pronunțarea unei hotărâri judecătorești chiar nedefinitive* (de către instanța de fond) prin care, în latura penală, se dispune:

– *achitarea* [ceea ce implică incidența unuia dintre cazurile de împiedicare prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. a)-d) CPP, constituind astfel un impediment la menținerea măsurilor preventive, conform art. 202 alin. (2) din același cod];

– *încetarea procesului penal* [ceea ce implică incidența unuia dintre cazurile de împiedicare prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. e)-j) CPP, constituind astfel un impediment la menținerea măsurilor preventive, conform art. 202 alin. (2) din același cod];

– *renunțarea la aplicarea pedepsei* (ceea ce implică, conform art. 80 CP, constatarea, între altele, că infracțiunea comisă este de o gravitate redusă, iar aplicarea unei pedepse ar fi inoportună);

– *amânarea aplicării pedepsei* (ceea ce implică, conform art. 83 CP, constatarea, între altele, că infracțiunea comisă este de o gravitate mai mică, stabilindu-se o pedeapsă cu amenda sau închisoarea de cel mult 2 ani, iar aplicarea imediată a unei pedepse nu ar fi necesară);

– *o pedeapsă cu amendă, care nu însoțește pedeapsa închisorii.*

Per a contrario, pronunțarea unei soluții (nedefinitive) prin care se dispune condamnarea inculpatului la executarea unei *pedepse cu închisoarea (în regim de detenție)* sau *cu suspendarea sub supraveghere* ori cu *detențiunea pe viață*, a unei pedepse cu *amenda*

[1] Este teoretic posibilă, dar puțin probabilă ipoteza în care se dispune o soluție de clasare asupra suspectului în intervalul de 24 de ore de la data luării acestei măsuri preventive, astfel încât procurorul să fie obligat să constate, prin aceeași ordonanță, încetată și măsura preventivă a reținerii.

[2] Chiar dacă ordonanțele de clasare nu au valoarea unor hotărâri judecătorești definitive, putând fi atacate cu plângere la judecătorul de cameră preliminară, și chiar dacă urmărirea penală poate fi ulterior reluată în cazurile prevăzute de art. 332 alin. (1) CPP, încetarea de drept a măsurii preventive produce efecte din momentul dispunerii soluției de netrimitere în judecată. Și în caz de renunțare la urmărirea penală, măsura preventivă încetează de drept la momentul dispunerii acestei soluții, chiar dacă ordonanța trebuie verificată de procurorul ierarhic superior și apoi supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară.

[3] Potrivit art. 202 alin. (2) CPP, „Nicio măsură preventivă nu poate fi dispusă, confirmată, prelungită sau menținută dacă există o cauză care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale".

penală care însoțește pedeapsa închisorii ori aplicarea față de minor (având vârsta între 14 și 18 ani la data săvârșiri infracțiunii) a unei *măsuri educative privative de libertate* nu conduce automat la încetarea de drept a *oricărei* măsuri preventive.

c) *La data rămânerii definitive a hotărârii prin care s-a dispus condamnarea inculpatului.* Potrivit dispozițiilor procedurale, referindu-ne la soluțiile de condamnare (ce presupun rezolvarea acțiunii penale), pot rămâne definitive *fie* hotărârile date de prima instanță (în condițiile prevăzute de art. 551 CPP[1]), *fie* cele pronunțate de instanța de apel [în condițiile art. 552 alin. (1) CPP[2]].

Împrejurarea că textul art. 241 alin. (1) lit. c) CPP nu face referire decât la soluțiile de condamnare rămase definitive *nu semnifică* faptul că, în cazul celorlalte soluții definitive (achitarea, încetarea procesului penal, amânarea aplicării pedepsei ori renunțarea la aplicarea pedepsei), eventualele măsuri preventive nu ar înceta de drept; dimpotrivă, încetează de drept din momentul pronunțării lor, indiferent dacă hotărârea prin care au fost dispuse este sau nu definitivă, aspect ce rezultă din interpretarea art. 241 alin. (1) lit. b) CPP.

În acest caz, rămânerea definitivă a unei hotărâri prin care se soluționează acțiunea penală pune capăt procesului penal și, pe cale de consecință, pune capăt și măsurilor preventive (ce nu pot fi dispuse, prelungite sau menținute decât pe durata unui proces penal în curs); încetarea de drept – în aceste condiții – a măsurilor preventive nu semnifică însă neapărat înlăturarea privării sau limitării aduse libertății inculpatului, înlăturarea obligațiilor de supraveghere și control la care fusese supus prin măsurile preventive. Astfel, în unele cazuri, privarea de libertate sau limitarea altor drepturi fundamentale va continua, dar în baza altor temeiuri juridice, mai precis a dispozițiilor (devenite executorii) din hotărârea penală prin care s-a dispus amânarea aplicării pedepsei[3] sau a celei prin care inculpatul a fost condamnat la executarea unei pedepse privative de libertate în regim de detenție (închisoarea sau detențiunea pe viață).

d) *În alte cazuri anume prevăzute de lege.* Prin această reglementare de ordin general, textul procedural acoperă și alte cazuri decât cele anterior menționate în care măsurile preventive încetează de drept, care ar putea fi prevăzute de dispozițiile legale. Nu există un asemenea caz în reglementarea actuală.

246. Cazurile speciale de încetare de drept a măsurilor preventive. Acestea sunt reglementate în art. 241 alin. (1^1) CPP, respectiv în art. 399 alin. (3) din același cod.

Prin dispozițiile art. 241 alin. (1^1) CPP sunt prevăzute două cazuri de încetare de drept, *aplicabile exclusiv arestului la domiciliu și arestării preventive*, anume:

a) *La pronunțarea în primă instanță a unei hotărâri de condamnare cu suspendarea executării pedepsei sub supraveghere sau la o pedeapsă cu închisoare cel mult egală cu durata reținerii, arestului la domiciliu și arestării preventive ori, după caz, a unei hotărâri prin care s-a aplicat o măsură educativă neprivativă de libertate.*

---

[1] „Hotărârile primei instanțe rămân definitive: 1. la data pronunțării, când hotărârea nu este supusă contestației sau apelului; 2. la data expirării termenului de apel sau de introducere a contestației: a) când nu s-a declarat apel sau contestație în termen; b) când apelul sau, după caz, contestația declarată a fost retrasă înăuntrul termenului; 3. la data retragerii apelului sau, după caz, a contestației, dacă aceasta s-a produs după expirarea termenului de apel sau de introducere a contestației; 4. la data pronunțării hotărârii prin care s-a respins apelul sau, după caz, contestația".

[2] „Hotărârea instanței de apel rămâne definitivă la data pronunțării acesteia, atunci când apelul a fost admis și procesul a luat sfârșit în fața instanței de apel".

[3] Potrivit art. 84 și art. 85 CP, inculpatul față de care s-a dispus amânarea aplicării pedepsei este supus, pe durata unui termen de supraveghere de 2 ani, unor măsuri de supraveghere, al căror conținut este, în anumite cazuri, similar celui impus în cadrul controlului judiciar și al controlului judiciar pe cauțiune.

Cazul de încetare de drept este prevăzut și în art. 399 alin. (3) CPP, potrivit căruia *măsura arestării preventive încetează de drept atunci când instanța de fond pronunță o soluție de condamnare a inculpatului*[1] *și stabilește în sarcina acestuia*:

– o pedeapsă cu închisoarea cel mult egală cu durata reținerii, arestului la domiciliu și arestării preventive;

– o pedeapsă cu închisoarea, cu suspendarea executării sub supraveghere;

– o pedeapsă cu amendă, care nu însoțește pedeapsa închisorii;

– o măsură educativă neprivativă de libertate.

Remarcăm că, dintre situațiile prevăzute de art. 399 alin. (3) CPP, doar cel referitor la pronunțarea unei pedepse cu amenda, care nu însoțește pedeapsa închisorii, nu se regăsește și în art. 241 alin. (1¹) CPP, ci este reglementat ca un caz general de încetare de drept a măsurilor preventive, în art. 241 alin. (1) lit. b) CPP.

Prin maniera în care a fost conceput textul art. 399 alin. (3) CPP, apreciem că legiuitorul în mod greșit a restrâns aplicabilitatea cazurilor de încetare de drept enunțate *doar* la măsura arestării preventive, în condițiile în care se impunea a avea în vedere aceleași efecte și în cazul *arestului la domiciliu*. Din punctul nostru de vedere, și arestul la domiciliu se impune să înceteze de drept atunci când pedeapsa stabilită este cel mult egală cu durata privării de libertate în cursul procesului penal ori atunci când condamnarea vizează pedepse sau modalități de individualizare a executării acestora ce nu presupun, în ipoteza rămânerii definitive, încarcerarea inculpatului.

Necesitatea ca cele două măsuri preventive privative de libertate să aibă – sub aspectul cazurilor de încetare de drept – același regim juridic este recunoscută însă de prevederile art. 241 alin. (1¹) CPP.

În ceea ce privește minorul judecat în stare de arest preventiv, acesta va fi pus în libertate potrivit art. 399 alin. (3) lit. d) și alin. (4) CPP, conform căruia punerea de îndată în libertate a inculpatului arestat preventiv are loc numai atunci când se pronunță o măsură educativă neprivativă de libertate, iar hotărârea este executorie. *Per a contrario*, măsura preventivă se poate menține în cazul în care instanța aplică minorului o măsură educativă privativă de libertate.

b) *În apel, dacă durata măsurii a atins durata pedepsei pronunțate în hotărârea de condamnare*. Acest caz de încetare de drept intervine în situația în care cauza se află în fața instanței de control judiciar, care are de soluționat un apel declarat împotriva unei hotărâri de condamnare a inculpatului la pedeapsa închisorii[2] pronunțate de instanța de fond, iar inculpatul se află în fața instanței de apel în stare de arest la domiciliu sau de arest preventiv. Nu are relevanță dacă măsura preventivă a fost dispusă împotriva inculpatului din faza de urmărire penală, din faza de cameră preliminară ori după sesizarea instanței de fond sau a celei de control judiciar, incidența acestui caz de încetare de drept fiind determinată de ajungerea la paritate – în cursul judecății în apel[3] – a duratei (cumulate)

[1] În măsura în care instanța ar dispune orice altă soluție – achitarea, renunțarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei sau încetarea procesului penal –, arestul preventiv ar înceta de drept în temeiul art. 399 alin. (2) coroborat cu art. 241 alin. (1) lit. b) CPP.

[2] Legea nu distinge în aplicarea acestui caz după cum apelul este făcut în favoarea sau în defavoarea inculpatului, dacă vizează latura penală, latura civilă ori ambele, cine este subiectul procesual (sau organul judiciar) ce a exercitat calea de atac.

[3] În măsura în care instanța de fond ar dispune condamnarea inculpatului la o pedeapsă cu închisoarea cel mult egală cu durata reținerii, arestului la domiciliu și arestării preventive, constatând acest lucru în momentul deliberării și luării hotărârii (moment la care se stabilește și pedeapsa concretă), chiar din acest moment, prin hotărârea de condamnare, instanța are obligația de a constata încetată măsura arestării preventive și de a

a măsurii arestului preventiv sau a arestului la domiciliu cu durata pedepsei închisorii dispuse de instanța de fond prin hotărârea de condamnare (hotărârea apelată)[1].

Dacă inculpatul a fost supus în cadrul aceluiași proces penal, succesiv, atât măsurii arestării preventive, cât și măsurii arestului la domiciliu, apreciem că ultima măsură preventivă în ființă în fața instanței de control judiciar va înceta de drept în condițiile în care *durata cumulată* a arestului preventiv și a arestului la domiciliu a atins durata pedepsei pronunțate prin hotărârea de condamnare. Opinia noastră are în vedere faptul că acest caz de încetare prevăzut de art. 241 alin. (1^1) lit. b) CPP își găsește justificarea, la fel ca și cazul reglementat de art. 399 alin. (3) lit. a) din același cod, în faptul că o instanță de judecată a procedat, chiar printr-o hotărâre nedefinitivă, la evaluarea probatoriului administrat, a ajuns la concluzii privind comiterea faptei cu vinovăție de către inculpat și la stabilirea perioadei de timp în care acesta s-ar impune să fie privat de libertate (prin executarea pedepsei) ca urmare a infracțiunii comise, coroborat cu dispozițiile art. 72 alin. (1) teza I CP referitoare la obligația instanței de computare a duratei măsurilor preventive privative de libertate („Perioada în care o persoană a fost supusă unei măsuri preventive privative de libertate se scade din durata pedepsei închisorii pronunțate").

247. Procedura constatării intervenirii încetării de drept a măsurilor preventive. Constatarea intervenirii încetării de drept a măsurii preventive ar putea fi făcută, potrivit unei simetrii juridice, de către *aceleași organe judiciare care au dispus anterior luarea sau menținerea acelei măsuri*. Totuși, dat fiind caracterul excepțional pe care îl au măsurile preventive în cursul procesului penal, prin aceea că generează o privare de libertate sau o restrângere a unor drepturi fundamentale față de o persoană aflată sub beneficiul prezumției de nevinovăție, legea procesuală a recunoscut dreptul de a constata încetarea de drept a măsurilor preventive *și organului judiciar în fața căruia cauza se află la momentul respectiv*, chiar dacă acest organ nu ar avea dreptul de a dispune luarea, prelungirea sau menținerea măsurii preventive[2].

Soluția fusese îmbrățișată de legiuitorul român încă din anul 2010, când, prin dispozițiile cuprinse în Legea micii reforme nr. 202/2010[3] (art. XVIII pct. 16 și 35), s-au modificat dispozițiile vechiului Cod de procedură penală [art. 140 alin. (3), respectiv art. 245 alin. (3) CPP 1968], ce prevedeau o procedură mai greoaie pentru a opera încetarea de drept a măsurii arestării preventive la dispunerea de către procuror a unei soluții de netrimitere în judecată față de un inculpat aflat în stare de arest preventiv (procedura implica sesizarea instanței de judecată, pentru ca aceasta să dispună punerea în libertate a celui arestat). Întrucât o astfel de procedură implica trecerea unei perioade de timp în care inculpatul, exonerat de răspundere penală (primind soluția de netrimitere în judecată), era menținut încă în stare de arest preventiv, prin modificările aduse de Legea nr. 202/2010 s-au recunoscut dreptul și, totodată, obligația procurorului de a constata, prin ordonanța de netrimitere

dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului (dacă nu ar fi arestat în altă cauză) – dispoziții prevăzute de art. 399 alin. (3) lit. a) CPP.

[1] Este vorba despre pedeapsa pronunțată de instanța de fond, nu pedeapsa rămasă de executat în urma eventualei computări a reținerii, arestului la domiciliu sau a arestării preventive.

[2] De exemplu, procurorul trebuie să constate, prin ordonanța de clasare, încetată de drept măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu, chiar dacă acestea au fost luate de judecătorul de drepturi și libertăți.

[3] Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor (M. Of. nr. 714 din 26 octombrie 2010).

în judecată, încetarea de drept a măsurii preventive și de a dispune punerea de îndată în libertate a acestuia[1].

Învestirea organului judiciar (în fața căruia se află cauza) pentru a constata încetarea de drept a măsurii preventive se poate face *din oficiu sau la cerere*. Cererea privind constatarea încetării de drept a măsurii preventive poate fi făcută direct sau pe cale incidentală, putând fi dispusă de organul inițial sesizat ori de cel chemat să soluționeze o cale de atac. Procurorul de caz (ori procurorul ierarhic superior) va dispune *prin ordonanță*, iar judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară ori instanța de judecată, după caz, *prin încheiere*, *sentință*[2] sau chiar *decizie*[3], în raport de stadiul în care se află cauza respectivă[4].

De asemenea, ca element de noutate în actuala reglementare, *se recunoaște calitate procesuală activă și administrației locului de deținere* de a sesiza organele judiciare cu privire la încetarea de drept a măsurii arestului preventiv [conform art. 241 alin. (2) CPP].

Există o situație în care încetarea de drept a măsurii preventive nu este constatată expres printr-un act al organului judiciar. Astfel, în ipoteza reglementată de art. 241 alin. (1) lit. c) CPP, când instanța de fond a dispus condamnarea inculpatului la pedeapsa închisorii cu executare în regim de detenție (ce depășește durata reținerii, arestului la domiciliu și arestării preventive) sau detențiunea pe viață, dacă nu se exercită calea de atac a apelului, măsura preventivă va înceta de drept la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare (o dată ulterioară pronunțării)[5]. În ziua rămânerii definitive nu va interveni nicio procedură prin care instanța de judecată să constate, printr-o încheiere distinctă, încetarea de drept a măsurii preventive; în schimb, în acea zi, judecătorul delegat cu executarea de la instanța de executare *va emite mandatul de executare a pedepsei închisorii sau a pedepsei detențiunii pe viață* (potrivit art. 555 CPP), fără însă ca acesta să constate încetată de drept măsura preventivă.

În vederea soluționării sesizării privind încetarea de drept a măsurii preventive, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară și instanța de judecată trebuie să fixeze termen de judecată, să dispună citarea sau aducerea inculpatului, să asigure prezența procurorului și să asigure asistența juridică a inculpatului. Față de celelalte sesizări privind măsurile preventive, când acestea doar cu titlu de excepție se pot judeca în lipsa inculpatului[6], în cazul încetării de drept a măsurii preventive, judecătorul sau instanța se va putea pronunța chiar și în lipsa acestuia.

---

[1] A se vedea, în acest sens, D. ATASIEI, H. ȚIȚ, *Mica reformă în justiție. Legea nr. 202/2010 comentată*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 282.

[2] Atunci când constatarea încetării de drept are loc odată cu soluționarea fondului.

[3] Atunci când instanța de apel, soluționând calea de atac, constată, totodată, și intervenirea unuia dintre cazurile de încetare de drept a măsurii preventive. De pildă, atunci când, admițând apelul, dispune condamnarea inculpatului la o pedeapsă cu închisoarea cel mult egală cu durata reținerii, arestului la domiciliu și arestării preventive.

[4] Textul art. 241 alin. (3) CPP face referire exclusiv la soluționarea prin încheiere motivată a sesizărilor privind încetarea de drept a măsurii preventive formulate în fața judecătorului de drepturi și libertăți, judecătorului de cameră preliminară sau instanței de judecată, ignorând faptul că unele cazuri de încetare intervin – la instanța de judecată – din chiar momentul pronunțării soluției de către instanță, ocazie cu care, în raport de soluția dată, se impune să constate și încetarea de drept a măsurii preventive. Or, soluționarea fondului se va face prin *sentință*, nu prin încheiere [art. 370 alin. (1) raportat la art. 404 alin. (4) lit. b) CPP].

[5] De exemplu, la expirarea termenului de apel de 10 zile de la comunicarea soluției.

[6] De exemplu, potrivit art. 225 alin. (4) CPP, „Soluționarea propunerii de arestare preventivă se face numai în prezența inculpatului, în afară de cazul când acesta lipsește nejustificat, este dispărut, se sustrage ori din cauza stării sănătății, din cauză de forță majoră sau stare de necesitate nu se prezintă sau nu poate fi adus în fața judecătorului".

În ceea ce privește încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată a constatat încetarea măsurii preventive, ea este *executorie de la data pronunțării* și, chiar dacă poate fi atacată cu contestație, contestația astfel formulată nu suspendă aducerea la îndeplinire a celor dispuse [dispoziții exprese în acest sens întâlnim în art. 204 alin. (3), art. 205 alin. (3) și art. 206 alin. (4) CPP]. În mod similar, atunci când încetarea de drept a măsurii preventive se constată prin sentința asupra fondului, deși hotărârea în ansamblul său este nedefinitivă (și neexecutorie)[1], dispozițiile din cuprinsul ei prin care se dispune asupra măsurilor preventive sunt executorii [conform art. 399 alin. (4) CPP].

În ipoteza în care se constată încetată de drept măsura preventivă, organul judiciar are *obligația de a face demersurile necesare pentru ca încetarea să își producă efectele de îndată*. În acest sens, în afara inculpatului, organul judiciar trebuie să comunice de îndată tuturor instituțiilor cu atribuții în executarea măsurii câte o copie de pe ordonanța sau încheierea prin care se constată încetarea de drept a măsurii, pentru ca acestea să se conformeze.

§2. Revocarea măsurilor preventive

248. Precizare prealabilă. Față de încetarea de drept a măsurilor preventive, determinată de existența unui obstacol legal în menținerea acestora, revocarea *implică o apreciere asupra persistenței sau nu a temeiurilor de fapt și de drept* ce au fost avute în vedere la momentul luării, prelungirii sau menținerii lor ori asupra existenței unor temeiuri noi care să impună menținerea măsurilor preventive.

249. Situații în care intervine revocarea măsurilor preventive. Potrivit art. 242 alin. (1) CPP, măsura preventivă se revocă în cazul în care *au încetat temeiurile* care au determinat-o ori *au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea* ei. Deosebit de încetarea de drept, care se constată, *revocarea măsurii preventive se dispune*, implică un act procesual de dispoziție din partea organului judiciar, o evaluare a măsurii în care temeiurile inițiale au dispărut ori se mențin. În raport cu înlocuirea măsurilor preventive (care, de asemenea, se dispune), revocarea presupune dispariția oricărui temei pentru a subzista vreo măsură preventivă[2], în vreme ce înlocuirea este determinată de modificarea temeiurilor avute în vedere anterior la luarea, prelungirea sau menținerea măsurii preventive.

Față de reglementarea existentă în vechiul Cod de procedură penală, observăm utilizarea unei formulări ușor diferite[3]. Astfel, există *două ipoteze* în care măsurile preventive se revocă:

a) atunci când *au încetat temeiurile* care au determinat luarea, prelungirea sau menținerea măsurii preventive. Această ipoteză vizează situația în care, la momentul anterior, cel al luării, prelungirii sau menținerii măsurii preventive, au existat temeiurile în drept și în fapt care să o justifice, însă ulterior, în intervalul cuprins între luarea măsurii și momentul

[1] Potrivit art. 550 CPP, „(1) Hotărârile instanțelor penale devin executorii la data când au rămas definitive. (2) Hotărârile nedefinitive sunt executorii atunci când legea dispune aceasta".

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 375: „Inexistența vreunui temei care să justifice menținerea în continuare a măsurii preventive este supusă aprecierii organului în fața căruia se află cauza, care trebuie să constate dispariția temeiului pentru care a fost luată măsura preventivă, dar și lipsa oricărui alt temei prevăzut în art. 148 (CPP 1968 – n.n.)".

[3] Dacă noul cod folosește sintagma „au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii", cel anterior [art. 139 alin. (2) CPP 1968] se referea la faptul că „măsura preventivă a fost luată cu încălcarea prevederilor legale".

discutării solicitării de revocare, aceste temeiuri au dispărut (datorită dinamicii anchetei penale, a faptelor și împrejurărilor noi descoperite ori a clarificării situației de fapt, datorită conduitei adoptate de inculpat), astfel încât nu mai există temeiuri corespunzătoare pentru măsura procesuală în ființă;

b) atunci când *au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea* măsurii preventive. Această a doua ipoteză are în vedere împrejurarea că de la bun început au lipsit temeiurile pentru luarea, prelungirea sau menținerea măsurii preventive, din cauza unor împrejurări preexistente, dar necunoscute organului judiciar. Nu este vorba, așadar, despre o ignorare de către organul judiciar a dispozițiilor legale privind luarea măsurilor preventive, ci despre necunoașterea unor împrejurări (ce au fost cunoscute ulterior, fiind astfel împrejurări noi) care, dacă ar fi fost știute, ar fi condus la imposibilitatea legală de a se dispune luarea respectivei măsuri preventive.

Caracterul de excepție pe care luarea măsurilor preventive îl are în procesul penal, necesitatea respectării cu strictețe a principiului legalității în luarea, menținerea sau prelungirea măsurilor preventive au determinat legiuitorul să reglementeze ca *obligație în sarcina organelor judiciare de a verifica*, la cerere sau din oficiu, ori de câte ori sunt chemate a se pronunța asupra măsurilor preventive anterior dispuse, dacă acestea continuă să fie întemeiate în drept și în fapt, dacă sunt întrunite acele condiții prevăzute de lege pentru ca ele să fie instituite sau menținute. Aceste verificări sunt întreprinse la cererea suspectului sau inculpatului (prin posibilitatea de a formula cereri de constatare a încetării de drept, de revocare sau înlocuire a măsurii preventive, prin posibilitatea de a formula căi de atac împotriva luării, prelungirii sau menținerii măsurilor preventive) sau din oficiu, în situațiile impuse de lege (de judecătorul de cameră preliminară și instanța de judecată la primirea dosarului și, ulterior, la intervale determinate)[1].

În analiza acestor temeiuri, textul de lege *nu face distincție între temeiurile de fapt și cele de drept*, astfel că dispariția oricărora dintre ele poate conduce la revocarea măsurii preventive, organul judiciar fiind obligat să le analizeze deopotrivă[2]. Temeiurile *de drept* se referă atât la îndeplinirea condițiilor generale privind luarea măsurilor preventive prevăzute de art. 202 CPP, cât și a condițiilor specifice prevăzute pentru fiecare măsură preventivă în parte (de pildă, cazurile de arestare preventivă prevăzute de art. 223 CPP); nelegalitatea măsurii preventive – ca premisă a revocării acesteia – nu ar putea rezulta însă și din nerespectarea dispozițiilor legale ce reglementează procedura de luare, prelungire sau menținere a măsurii preventive[3]. Temeiurile *de fapt* sunt cele legate de fapta imputată

[1] Astfel, verificarea măsurilor preventive în procedura de cameră preliminară [art. 207 alin. (2) CPP] și în cursul judecății [art. 208 alin. (2) CPP] implică verificarea de către organul judiciar a legalității și temeiniciei măsurii preventive anterior dispuse; de asemenea, arestarea preventivă poate fi prelungită în cursul urmăririi penale [art. 234 alin. (1) CPP] dacă temeiurile care au determinat arestarea inițială impun în continuare privarea de libertate a inculpatului sau există temeiuri *noi* care justifică prelungirea măsurii.

[2] C.A. Târgu-Mureș, dec. pen. nr. 438/R din 24 iunie 2011, portal.just.ro: „Art. 155 CPP (din 1968 – n.n.) face referire la «temeiurile» care au dus la arestarea preventivă, fără să facă distincție între temeiurile de fapt și cele de drept, așa încât, cu ocazia soluționării propunerii de prelungire a duratei arestării preventive, judecătorul nu este oprit, ci, dimpotrivă, este obligat să analizeze în primul rând existența temeiurilor de fapt și apoi a celor de drept și abia apoi să aprecieze dacă acestea impun sau nu lipsirea de libertate în continuare a inculpatului".

[3] C.A. Cluj, s. pen., dec. nr. 112/R din 2 septembrie 2009, www.curteadeapelcluj.ro și portal.just.ro: „Curtea a reținut că instanța învestită cu prelungirea sau menținerea măsurii arestării preventive nu poate să constate nelegalitatea sau netemeinicia măsurii de la momentul luării ei, ci numai pentru viitor. Aceasta, deoarece dispozițiile art. 155 alin. (1) CPP (din 1968 – n.n.) impun a se analiza numai dacă temeiurile ce au determinat inițial arestarea se mai mențin în continuare, și nu dacă aceste temeiuri existau la data luării măsurii. Acest punct de vedere al curții corespunde cu ideile exprimate în doctrină și literatura de specialitate în care se pornește de la ideea că legalitatea și temeinicia luării măsurii arestării preventive au fost verificate, eventual, de

inculpatului sau suspectului[1], de persoana şi conduita acestuia, împrejurări care se impun a fi analizate pentru luarea sau menţinerea unei măsuri preventive[2].

250. Procedura revocării. Competenţa de a o dispune. Revocarea măsurilor preventive se dispune *la cerere sau din oficiu*. Competenţa de a dispune revocarea este stabilită în raport cu tipul măsurii preventive a cărei revocare se cere, respectiv cu stadiul în care se află cauza.

Potrivit unei simetrii juridice, măsura preventivă se revocă *de către organul judiciar care fie a dispus-o*, fie, în măsura în care cauza nu se mai află sau nu se mai poate afla în faţa acestuia, *de către organul judiciar căruia i-ar reveni competenţa de a lua măsura respectivă la momentul discutării cererii de revocare*.

Excepţie face controlul judiciar (simplu sau pe cauţiune), care poate fi revocat de procuror, chiar dacă a fost dispus de judecătorul de drepturi şi libertăţi [art. 242 alin. (4¹) CPP].

Astfel, *în faza de urmărire penală, procurorul*, primind informarea organului de cercetare penală[3], din oficiu sau la cererea suspectului ori inculpatului, are competenţa de a dispune prin ordonanţă revocarea măsurilor preventive ale reţinerii, controlului judiciar ori controlului judiciar pe cauţiune, ultimele două indiferent dacă au fost dispuse de procuror sau de judecătorul de drepturi şi libertăţi. Împotriva ordonanţei prin care se respinge cererea de revocare inculpatul poate formula plângere [în temeiul art. 213 CPP] la judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în fond.

În privinţa măsurii reţinerii, revocarea ar putea fi dispusă, prin ordonanţă, şi de *prim-procurorul parchetului* sau de *procurorul ierarhic superior* atunci când măsura preventivă a fost dispusă de procurorul de caz, iar suspectul sau inculpatul a formulat plângere împotriva acesteia în condiţiile art. 209 alin. (15) CPP[4].

În ipoteza în care măsura reţinerii a fost dispusă de *organul de cercetare penală*, revocarea poate fi dispusă de procurorul care supraveghează urmărirea penală, prin admiterea plângerii formulate de suspect sau inculpat în condiţiile art. 209 alin. (14) CPP.

---

instanţa de recurs la momentul iniţial şi că legalitatea şi temeinicia s-au constatat cu autoritate de lucru judecat (...). Ceea ce s-ar mai putea constata ulterior ar fi numai schimbarea temeiurilor iniţiale (modificarea indiciilor sau intervenirea unor aspecte ce duc la concluzia că lăsarea în libertate nu mai prezintă pericol pentru ordinea publică). Cel mult, ceea ce s-ar mai putea verifica – în raport cu momentul iniţial – este îndeplinirea unor condiţii de fond (de exemplu, eroarea în care s-a aflat iniţial instanţa cu privire la pedeapsa prevăzută de lege, aceasta fiind mai mică de 4 ani închisoare), nu şi condiţii de formă ce ţin de legalitatea hotărârii prin care s-a dispus luarea măsurii (de exemplu, constatarea ulterioară a faptului că la momentul arestării inculpatul a fost lipsit de apărător sau că arestarea a fost dispusă de instanţa de recurs în şedinţă nepublică)".

[1] Potrivit art. 202 alin. (1) CPP, „Măsurile preventive pot fi dispuse dacă există *probe sau indicii temeinice din care rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârşit o infracţiune* (...)" (s.n.).

[2] De exemplu, cazul de arestare preventivă prevăzut de art. 223 alin. (1) lit. a) CPP (inculpatul a fugit ori s-a ascuns, în scopul de a se sustrage de la urmărirea penală sau de la judecată, ori a făcut pregătiri de orice natură pentru astfel de acte) presupune verificarea elementelor de fapt ce atestă o astfel de conduită din partea inculpatului.

[3] Conform art. 242 alin. (4) teza I CPP, „În cazul în care măsura preventivă a fost luată în cursul urmăririi penale de către procuror sau de către judecătorul de drepturi şi libertăţi, organul de cercetare penală are obligaţia să îl informeze de îndată, în scris, pe procuror despre orice împrejurare care ar putea conduce la revocarea sau înlocuirea măsurii preventive".

[4] „Împotriva ordonanţei procurorului prin care s-a luat măsura reţinerii suspectul sau inculpatul poate face plângere, înainte de expirarea duratei acesteia, la prim-procurorul parchetului sau, după caz, la procurorul ierarhic superior. Prim-procurorul sau procurorul ierarhic superior se pronunţă de îndată, prin ordonanţă. În cazul când constată că au fost încălcate dispoziţiile legale care reglementează condiţiile de luare a măsurii reţinerii, prim-procurorul sau procurorul ierarhic superior dispune *revocarea* ei şi punerea de îndată în libertate a inculpatului" (s.n.).

Tot în cursul urmăririi penale, revocarea arestului la domiciliu sau a arestării preventive este de competența *judecătorului de drepturi și libertăți,* sesizarea lui putând fi realizată de către procuror[1], de către inculpat (prin cerere scrisă) ori din oficiu. În ceea ce privește controlul judiciar sau controlul judiciar pe cauțiune, în acord cu alți autori[2], apreciem că judecătorul poate revoca măsura în ipoteza în care admite plângerea împotriva ordonanței prin care procurorul a respins cererea de revocare sau plângerea împotriva ordonanței prin care procurorul a luat sau a prelungit măsura.

Pentru a putea dispune asupra revocării, judecătorului de drepturi și libertăți trebuie să îi fie înaintat dosarul cauzei (în original sau în copie certificată de grefa parchetului), termenul procedural fiind de 24 de ore de la solicitarea acestuia de către judecător.

În faza de cameră preliminară, asupra revocării tuturor măsurilor preventive – indiferent dacă au fost luate în această etapă procesuală ori au fost dispuse în faza de urmărire penală – se va pronunța *judecătorul de cameră preliminară* învestit cu soluționarea acestei faze. În mod similar, *în faza de judecată*, competența revine *completului* învestit cu soluționarea cauzei în fond sau, după caz, în apel.

Soluționarea cererii sau sesizării privind revocarea măsurii preventive se face cu fixarea unui termen, citarea inculpatului, asigurarea asistenței juridice și participarea procurorului. Ca regulă, soluționarea cererii se face în prezența inculpatului; totuși, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară și instanța de judecată vor putea soluționa cererea și în absența acestuia, atunci când nu se prezintă, deși a fost legal citat, sau când, din cauza stării de sănătate, din cauză de forță majoră ori stare de necesitate, nu poate fi adus. Dacă inculpatul este prezent la soluționarea cererii, audierea sa este obligatorie, ascultarea vizând toate motivele pe care se întemeiază cererea[3].

Soluționarea cererii se face *prin încheiere în camera de consiliu* (de către judecătorul de drepturi și libertăți și de către judecătorul de cameră preliminară) ori *în ședința de judecată* (publică sau nepublică, în condițiile legii)[4] de către instanța de judecată, organul judiciar putând dispune admiterea sau respingerea cererii (în măsura în care inculpatul renunță la cererea de revocare, se va lua act de această renunțare). Împotriva încheierii astfel pronunțate se poate formula calea de atac a *contestației* (indiferent dacă s-a admis sau s-a respins cererea de revocare[5]), dispoziția judecătorului de drepturi și libertăți, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanței de judecată *nefiind executorie de la pronunțare* (ci doar de la rămânerea definitivă a încheierii).

Termenele de soluționare a contestației sunt diferite în raport cu soluția dispusă și cu cel ce exercită calea de atac. Astfel, dacă procurorul este cel care formulează calea de atac împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea măsurii preventive, atunci contestația va fi soluționată *înainte de expirarea duratei măsurii preventive dispuse anterior*[6]. În

[1] În cazul procurorului, legea instituie chiar *obligația* acestuia de a sesiza judecătorul de drepturi și libertăți când constată el însuși existența vreunei împrejurări care justifică revocarea sau înlocuirea măsurii preventive luate de acesta [art. 242 alin. (4) teza a III-a CPP].

[2] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 245.

[3] Obligația de audiere vizează obligația organului judiciar de a-i solicita inculpatului o declarație, nu însă obligația inculpatului de a se conforma, acesta păstrând dreptul la tăcere, conform art. 83 lit. a) CPP.

[4] În schimb, potrivit art. 206 alin. (3) CPP, ședința în care se soluționează contestația împotriva încheierii prin care se dispune în cursul judecății asupra măsurilor preventive este întotdeauna *publică*.

[5] Potrivit art. 140³ alin. (1) CPP 1968, încheierea prin care se respingea cererea de revocare a măsurii preventive nu era supusă căii de atac a recursului, o astfel de cale de atac fiind respinsă ca inadmisibilă.

[6] Conform art. 204 alin. (5), art. 205 alin. (5) și art. 206 alin. (6) CPP.

ipoteza contestației formulate de inculpat, aceasta se soluționează *în termen de 5 zile de la înregistrare* (termen procedural de recomandare)[1].

Revocarea reținerii sau a măsurii arestului preventiv trebuie să fie însoțită de dispoziția procurorului, a judecătorului de drepturi și libertăți, a judecătorului de cameră preliminară ori, după caz, a instanței de judecată de *punerea de îndată în libertate* a suspectului sau inculpatului, dacă acesta nu este arestat în altă cauză. În situația revocării măsurii controlului judiciar pe cauțiune, chiar în absența unei dispoziții exprese în textul de lege, cauțiunea rămâne la dispoziția organului judiciar, urmând ca asupra restituirii sau confiscării acesteia să se pronunțe procurorul sau instanța, odată cu soluționarea pe fond a cauzei[2].

§3. Înlocuirea măsurilor preventive

251. Considerații introductive. Măsurile preventive sunt măsuri cu caracter temporar, ce se iau în scopul asigurării bunei desfășurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii suspectului ori inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârșirii unei alte infracțiuni.

Dispozițiile procedurale au instituit cinci măsuri preventive cu grade diferite de severitate (în raport de gradul de restrângere a drepturilor și libertăților fundamentale), organul judiciar chemat să dispună luarea lor trebuind să analizeze care dintre ele răspunde cel mai bine *principiilor proporționalității* (măsura preventivă să fie proporțională cu gravitatea acuzației aduse persoanei față de care este luată) și *necesității* (măsura preventivă să fie necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea ei). În condițiile în care pericolul pentru buna desfășurare a procesului penal ori pericolul pentru ordinea publică poate suferi variații (în sensul atenuării ori al agravării), legea permite ca măsurile preventive inițial dispuse să poată fi adaptate acestor evoluții ale cauzei penale, putând fi *înlocuite cu măsuri preventive mai blânde sau mai aspre*.

252. Înlocuirea unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă mai ușoară. Potrivit art. 242 alin. (2) CPP, măsura preventivă se înlocuiește cu o măsură preventivă mai ușoară dacă sunt îndeplinite *cumulativ* următoarele *condiții*:

a) sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege pentru luarea noii măsuri preventive;

b) în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei și a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai ușoară este *suficientă* pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) CPP.

Se poate aprecia, așadar, că temeiurile avute în vedere la luarea respectivei măsuri preventive nu au dispărut, ci s-au modificat, astfel că, denotând o diminuare a pericolului pentru buna desfășurare a procesului penal, conduita inculpatului se impune a fi controlată prin dispunerea unei alte măsuri preventive, mai ușoară. Astfel, arestarea preventivă poate fi înlocuită cu arestul la domiciliu sau cu controlul judiciar ori cu controlul judiciar pe cauțiune, iar arestul la domiciliu poate fi înlocuit, de asemenea, cu controlul judiciar sau controlul judiciar pe cauțiune – acestea fiind considerate măsuri preventive mai ușoare. Legea nu condiționează ca înlocuirea măsurii preventive să se facă în ordine cu următoarea măsură preventivă ca gravitate, astfel că este legal ca măsura arestării preventive să poată fi înlocuită direct cu măsura controlului judiciar (simplu).

---

[1] Conform art. 204 alin. (4), art. 205 alin. (4) și art. 206 alin. (5) CPP.

[2] A se vedea *supra*, partea generală, nr. 229.

Potrivit art. 242 alin. (4[1]) CPP, este *posibilă înlocuirea controlului judiciar pe cauțiune cu controlul judiciar (simplu)*, de către procuror, chiar dacă măsura a fost luată de judecătorul de drepturi și libertăți. Înlocuirea ar putea fi justificată de următoarele argumente:

– controlul judiciar și controlul judiciar pe cauțiune sunt măsuri preventive distincte;

– chiar dacă, la nivelul obligațiilor și interdicțiilor, cele două măsuri preventive pot fi identice în conținut, prin obligarea la depunerea cauțiunii (și restrângerea pe care aceasta o produce asupra exercitării de către inculpat a drepturilor de natură patrimonială), măsura controlului judiciar pe cauțiune apare ca fiind mai aspră decât controlul judiciar;

– câtă vreme cauțiunea garantează participarea inculpatului la procesul penal și respectarea de către acesta a obligațiilor impuse de organul judiciar la luarea măsurii [art. 217 alin. (4) CPP], credem că s-ar putea ajunge la concluzia că inculpatul își va respecta aceste obligații și fără constrângerea patrimonială (riscul de a-i fi confiscată suma de bani depusă drept cauțiune), astfel încât să se treacă de la controlul judiciar pe cauțiune la măsura preventivă a controlului judiciar.

253. Înlocuirea unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă mai grea. Potrivit art. 242 alin. (3) CPP, măsura preventivă se înlocuiește cu o măsură preventivă mai grea dacă sunt îndeplinite *cumulativ* următoarele *condiții*:

– sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege pentru luarea noii măsuri preventive;

– în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei și a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai grea este *necesară* pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) CPP.

Se dispune o astfel de înlocuire a măsurii preventive atunci când, modificându-se temeiurile avute în vedere inițial la luarea, prelungirea sau menținerea măsurii preventive, se apreciază că aceasta, deși legală, nu mai este suficientă pentru a asigura buna desfășurare a procesului penal, impunându-se trecerea la privațiuni suplimentare realizate prin aplicarea unei măsuri preventive mai severe.

Controlul judiciar sau controlul judiciar pe cauțiune poate fi înlocuit cu arestul la domiciliu sau arestarea preventivă, după cum și arestul la domiciliu poate fi înlocuit cu arestarea preventivă.

Atât teoria[1], cât și practica judiciară[2] au relevat și posibilitatea ca procurorul, în faza de urmărire penală, să dispună înlocuirea unei măsuri preventive neprivative de libertate (de exemplu, controlul judiciar ori controlul judiciar pe cauțiune, reglementate de noul Cod de procedură penală) cu măsura preventivă a reținerii.

În anumite situații expres reglementate, legea permite o *individualizare a controlului judiciar și a controlului judiciar pe cauțiune*, o adaptare a conținutului lor (prin prisma obligațiilor și interdicțiilor stabilite inculpatului ori chiar a cuantumului cauțiunii) la necesitatea realizării scopului măsurii preventive, fără a ne afla în ipoteza înlocuirii unei măsuri preventive cu alta. Astfel, conform art. 215 alin. (8) CPP, în cursul urmăririi penale,

[1] M. UDROIU, *op. cit.*, 2014, p. 549, p. 573.

[2] Trib. București, s. I pen., înch. nr. 43238/3/2010, definitivă prin înch. nr. 386/R din 16 septembrie 2010 a C.A. București, s. a II-a pen., min. și fam., nepublicată, citată de A. TRANCĂ, *op. cit.*, p. 81. Astfel, în sentința menționată s-a arătat că „procurorul nu este obligat să sesizeze instanța de judecată pentru înlocuirea măsurii obligării de a nu părăsi țara cu măsura arestării preventive, *având posibilitatea de a dispune el însuși înlocuirea cu măsura reținerii*, iar ulterior posibilitatea de a sesiza instanța cu propunerea de luare a măsurii arestării preventive. Datorită *înlocuirii măsurii obligării de a nu părăsi țara cu măsura preventivă a reținerii*, efectele ordonanței procurorului de luare a primei măsuri au încetat implicit la momentul emiterii ordonanței de înlocuire, odată cu luarea măsurii reținerii, fără să fie necesară revocarea sau constatarea expresă a încetării măsurii obligării de a nu părăsi țara" (s.n.).

procurorul poate dispune, din oficiu sau la cererea motivată a inculpatului, prin ordonanță, *impunerea unor noi obligații* ori *înlocuirea sau încetarea celor dispuse inițial*, dacă apar motive temeinice care justifică aceasta, după ascultarea inculpatului, inclusiv în situația în care măsura a fost dispusă de judecătorul de drepturi și libertăți. Pentru aceeași rațiune, când dosarul se află în fața judecătorului de cameră preliminară sau în fața completului de judecată, potrivit art. 215 alin. (9) CPP, acestor organe judiciare le revine competența de a modifica conținutul măsurii preventive, de a-l adapta mai bine realizării scopului ei, așa cum a fost stabilit conform art. 202 alin. (1) CPP.

Modificarea ulterioară a conținutului poate fi operată și în cazul măsurii controlului judiciar pe cauțiune, conform art. 217 alin. (3) CPP, ce face referire inclusiv la aplicabilitatea art. 215 alin. (8), (8[1]) și (9).

O altă modalitate de individualizare a măsurilor preventive în cursul procesului penal privește *exclusiv controlul judiciar pe cauțiune*. Astfel, în ipotezele prevăzute de art. 204 alin. (11), art. 205 alin. (10) și art. 206 alin. (7) CPP, în soluționarea contestațiilor îndreptate împotriva încheierilor prin care se dispune asupra măsurilor preventive în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau în cursul judecății, organul judiciar, admițând contestația, poate dispune fie luarea uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d), fie *majorarea cuantumului cauțiunii*.

Un caz particular privind înlocuirea unei măsuri preventive cu alta mai grea este acela în care inculpatul este supus controlului judiciar sau controlului judiciar pe cauțiune și *încalcă cu rea-credință obligațiile* care îi revin ori există suspiciunea rezonabilă că *a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune* pentru care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva sa; în această situație, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, la cererea procurorului ori din oficiu, *poate dispune înlocuirea acestei măsuri cu arestul la domiciliu sau arestarea preventivă*, în condițiile prevăzute de lege [art. 215 alin. (7), art. 217 alin. (3) teza a II-a CPP].

În mod similar, măsura arestului la domiciliu poate fi înlocuită cu măsura arestului preventiv în cazul în care inculpatul *încalcă cu rea-credință măsura sau obligațiile* care îi revin ori există suspiciunea rezonabilă că *a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune* pentru care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva sa; și în această ipoteză, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară ori instanța de judecată, la cererea motivată a procurorului sau din oficiu, *poate dispune înlocuirea arestului la domiciliu cu arestarea preventivă*, în condițiile prevăzute de lege [art. 221 alin. (11) CPP].

În ambele situații, dovedirea nerespectării cu rea-credință a obligațiilor impuse în cadrul măsurii preventive curente nu atrage automat obligația de înlocuire a acesteia cu o măsură preventivă mai aspră, organul judiciar trebuind să aprecieze dacă este necesară aplicarea unei măsuri preventive mai aspre ori este suficientă – pentru atingerea scopului prevăzut de art. 202 alin. (1) CPP – menținerea celei existente.

254. Procedura înlocuirii măsurii preventive. Competența de a o dispune. Procedura dispunerii înlocuirii măsurii preventive și competența de a o dispune sunt *similare reglementărilor aplicabile în materia revocării* măsurii preventive. Singura *deosebire* constă în aceea că, dacă în ipoteza revocării se impune analiza temeiurilor de fapt și de drept cu privire la o singură măsură preventivă, în cazul înlocuirii, întotdeauna *se impun a fi analizate temeiurile de fapt și de drept în legătură cu două măsuri preventive*, una mai blândă și una mai aspră. Indiferent de sensul în care se cere a fi înlocuită măsura preventivă (de la cea

mai aspră la cea mai blândă sau invers), *competența de a dispune se determină în raport cu competența de luare ori menținere a măsurii preventive mai aspre*[1].

O *procedură aparte* este reglementată de legiuitor în ipoteza în care se solicită *înlocuirea arestului la domiciliu ori a arestării preventive cu măsura preventivă (mai blândă) a controlului judiciar pe cauțiune*. Potrivit dispozițiilor cuprinse în art. 242 alin. (10)-(13) CPP, procedura în fața judecătorului de drepturi și libertăți, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanței competente a dispune înlocuirea măsurii preventive privative de libertate cu controlul judiciar pe cauțiune ar trebui să se deruleze în maniera următoare:

a) cererea de înlocuire se formulează de procuror sau inculpat (în scris), totodată, organul judiciar având posibilitatea și de a o pune în discuție din oficiu;

b) judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată dispune citarea inculpatului, asigură prezența procurorului și a apărătorului inculpatului, ales sau din oficiu;

c) dacă inculpatul este prezent, se procedează la ascultarea acestuia;

d) dacă găsește cererea întemeiată, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, *prin încheiere*[2] *dată în camera de consiliu, admite în principiu cererea* și *stabilește valoarea cauțiunii, acordând inculpatului termen pentru depunerea ei*; dacă respinge, în principiu, propunerea sau sesizarea din oficiu legată de înlocuirea măsurii preventive privative de libertate cu controlul judiciar pe cauțiune, judecătorul ori instanța nu mai fixează cuantumul cauțiunii;

e) după admiterea în principiu, *dacă se depune cauțiunea* în termenul fixat, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, *printr-o nouă încheiere, dată tot în camera de consiliu, admite cererea* de luare a măsurii controlului judiciar pe cauțiune, *stabilește obligațiile* ce vor reveni inculpatului pe durata acesteia și *dispune punerea de îndată în libertate* a acestuia, dacă nu este arestat în altă cauză;

f) *dacă nu se depune cauțiunea* în termenul fixat, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, prin încheiere dată în camera de consiliu, *în lipsa inculpatului și a procurorului, respinge ca neîntemeiată cererea* formulată și, pe cale de consecință, *menține* măsura preventivă privativă de libertate (arestul la domiciliu sau arestul preventiv).

În privința *căilor de atac* ce pot fi exercitate în această procedură, art. 242 alin. (13) CPP prevede că termenul fixat pentru depunerea cauțiunii curge de la data rămânerii definitive a încheierii prin care se stabilește valoarea cauțiunii. Din interpretarea acestui text de lege se deduce că *încheierea de admitere în principiu este și ea supusă căii de atac a contestației*, ce se exercită și se soluționează înaintea pronunțării încheierii finale de admitere sau respingere a cererii de înlocuire[3].

De asemenea, în absența unor dispoziții exprese contrare, în temeiul art. 205-207 CPP, *este supusă căii de atac a contestației și încheierea finală prin care s-a admis ori s-a respins cererea de înlocuire*. Totuși, în această cale de atac nu ar putea fi puse în discuție aspectele decise prin încheierea de admitere în principiu, deoarece aceasta, rămânând definitivă,

[1] Situație valabilă atunci când, în cursul urmăririi penale, măsurile preventive ce se doresc a fi înlocuite sunt date de lege în competența de luare a unor organe judiciare diferite (procurorul, respectiv judecătorul de drepturi și libertăți).

[2] Încheiere de admitere în principiu.

[3] În acest fel, prin declararea căii de atac a contestației împotriva acestei încheieri, se amână curgerea termenului de la care și, totodată, până la care inculpatul este obligat a depune cauțiunea, această amânare acționând indiferent dacă respectiva cale de atac este declarată de procuror sau de inculpat (inculpatul s-ar putea declara nemulțumit de cuantumul prea mare al cauțiunii ce i-a fost fixată).

are autoritate de lucru judecat în privința celor decise (și anume că cererea de înlocuire este în principiu admisibilă și, respectiv, care este cuantumul cauțiunii ce se impune a fi depusă de inculpat). În schimb, atât procurorul, cât și inculpatul ar putea formula contestație asupra încheierii finale de admitere a înlocuirii, aducând critici în legătură cu obligațiile stabilite în sarcina inculpatului în cadrul controlului judiciar (cele cu aplicare facultativă).

În ceea ce privește emiterea mandatului de arestare preventivă în ipoteza înlocuirii altei măsuri preventive cu măsura arestării preventive, apreciem că aceasta urmează să aibă loc la rămânerea definitivă a încheierii prin care s-a dispus înlocuirea, care nu are caracter executoriu, contestația formulată împotriva acesteia fiind suspensivă de executare[1].

Secțiunea a 8-a. Dispoziții speciale privind măsurile preventive aplicate minorilor

REGLEMENTARE

Art. 243. Condiții speciale de aplicare față de minori a măsurilor preventive. (1) Față de suspectul și inculpatul minor se pot dispune măsuri preventive potrivit dispozițiilor prevăzute în secțiunile 1-7 din prezentul capitol, cu derogările și completările prevăzute în prezentul articol.

(2)[2] Reținerea și arestarea preventivă pot fi dispuse față de un minor, în mod excepțional, numai dacă efectele pe care privarea de libertate le-ar avea asupra personalității și dezvoltării acestuia nu sunt disproporționate față de scopul urmărit prin luarea măsurii.

(3) La stabilirea duratei pentru care se ia măsura arestării preventive se are în vedere vârsta inculpatului de la data când se dispune asupra luării, prelungirii sau menținerii acestei măsuri.

(4)[3] Când s-a dispus reținerea sau arestarea preventivă a unui minor, încunoștințarea prevăzută la art. 210 și 228 se face, în mod obligatoriu, și către reprezentantul legal al acestuia sau, după caz, către persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află minorul.

Art. 244. Condiții speciale de executare a reținerii și arestării preventive dispuse față de minori. Regimul special de detenție al minorilor, în raport cu particularitățile vârstei, astfel încât măsurile preventive luate față de aceștia să nu prejudicieze dezvoltarea lor fizică, psihică sau morală, va fi stabilit prin legea privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

COMENTARIU

255. Condițiile speciale de aplicare față de minori a măsurilor preventive. Noul Cod de procedură penală aduce modificări privind măsurile preventive aplicabile minorului în procesul penal. Astfel, remarcăm prezența unui număr mai redus de reglementări derogatorii de la regimul juridic privind luarea măsurilor preventive aplicabile minorilor, derogări ce privesc exclusiv măsurile preventive privative de libertate ale reținerii și arestării preventive ce se dispun *față de suspectul sau inculpatul minor la data luării măsurii.*

În condițiile în care, potrivit art. 202 alin. (2) CPP, nicio măsură preventivă nu poate fi dispusă, confirmată, prelungită sau menținută dacă există o cauză care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale, *luarea oricărei măsuri preventive față de suspectul sau inculpatul minor nu va fi posibilă atunci când se constată existența cazului de împiedicare*

[1] În același sens, I. TOCAN, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1139. În sens contrar, A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 573.

[2] Alin. (2) al art. 243 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 59 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Alin. (4) al art. 243 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 165 din Legea nr. 255/2013.

prevăzut de art. 16 alin. (1) lit. d) CPP raportat la art. 27 CP (cauza de neimputabilitate privind minoritatea făptuitorului).

La fel ca și vechiul Cod penal, și noul Cod penal stabilește (de această dată drept cauză de neimputabilitate, nu cauză care înlătură caracterul penal al faptei) că nu este imputabilă fapta prevăzută de legea penală săvârșită de un minor care, la data comiterii acesteia, nu îndeplinea condițiile legale pentru a răspunde penal. Condițiile în care minorul răspunde penal sunt cele arătate de art. 113 CP, anume că „(1) Minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani nu răspunde penal. (2) Minorul care are vârsta între 14 și 16 ani răspunde penal numai dacă se dovedește că a săvârșit fapta cu discernământ. (3) Minorul care a împlinit vârsta de 16 ani răspunde penal potrivit legii".

Pentru minorul în vârstă de 14-16 ani la data comiterii infracțiunii fiind instituită o prezumție relativă de lipsă de discernământ, luarea măsurilor preventive nu va putea fi dispusă decât *după efectuarea unui raport de expertiză medico-legală psihiatrică*, ce să confirme săvârșirea faptei cu *discernământ*. În acest sens, se impun a fi avute în vedere dispozițiile art. 184 alin. (1) CPP, care prevăd că, „În cazul infracțiunilor comise de minorii cu vârsta între 14 și 16 ani, în cazul uciderii sau vătămării copilului nou-născut ori a fătului de către mamă, precum și atunci când organul de urmărire penală sau instanța are o îndoială asupra discernământului suspectului ori inculpatului în momentul săvârșirii infracțiunii ce face obiectul acuzației, se dispune efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice, stabilindu-se totodată termenul de prezentare în vederea examinării"[1].

În ceea ce privește *controlul judiciar, controlul judiciar pe cauțiune și arestul la domiciliu*, noul Cod de procedură penală nu face nicio distincție în ceea ce privește condițiile de luare a acestora în raport cu inculpatul major. Prin urmare, *se vor aplica aceleași dispoziții procedurale* atât cu privire la condițiile de dispunere, cât și la procedura de urmat.

În schimb, pentru *reținerea și arestarea preventivă* s-a statuat *caracterul excepțional* al dispunerii față de un minor, acest caracter de excepție derivând din introducerea unei condiții suplimentare față de cele cerute pentru major; astfel, în cazul minorului, reținerea

[1] Potrivit unei opinii contrare exprimate în practica judiciară (sub vechiul cod), existența discernământului în cazul minorului cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani ar putea rezulta – nu cu forța necesară angajării răspunderii penale, ci în măsura formării convingerii cu privire la existența unei *suspiciuni rezonabile* de comitere a faptei – nu doar prin expertiza psihiatrică, ci și din alte probe sau indicii permise de legea procesuală. „Este adevărat că expertiza psihiatrică este modalitatea cea mai certă științific pentru a stabili discernământul unei persoane și este adevărat că practica judiciară utilizează în mod obișnuit acest procedeu, însă acest aspect nu este de natură a concluziona că expertiza psihiatrică este singura probă pentru stabilirea discernământului. În acest sens, se observă conținutul art. 62, art. 63 alin. (2) și art. 64 CPP (din 1968 – n.n.), din care rezultă că în procesul penal se utilizează o multitudine de probe și mijloace de probă, însă acestea nu au o valoare mai dinainte stabilită, aprecierea lor făcându-se în urma examinării tuturor probelor administrate. Prin urmare, nici expertiza psihiatrică nu are o valoare preeminentă, putând fi chiar îndepărtată de organul judiciar pentru temeiuri justificate (...). Evaluarea probelor și indiciilor în acest sens trebuie să urmeze același principiu cu cel uzitat în general, respectiv probele și indiciile nu trebuie să aibă forța probantă care să justifice o condamnare; același principiu trebuie folosit în ceea ce privește proba discernământului minorului, respectiv dacă pentru condamnarea acestuia se impune efectuarea unei probe științifice a expertizei medico-legale în vederea stabilirii certe a vinovăției, pentru luarea unei măsuri preventive este suficient a constata indiciile existenței discernământului, acestea rezultând din expertiza anterioară, din declarațiile inculpatului, din comportamentul acestuia în fața instanței etc." (opinie separată la dec. pen. nr. 48 din 10 martie 2009 a Trib. Constanța, portal.just.ro). Apreciem că, față de dispozițiile procedurale existente la data emiterii opiniei, noul Cod de procedură penală a adus în această privință două modificări importante: a) pentru dispunerea arestării preventive se impune existența suspiciunii rezonabile privind comiterea unei *infracțiuni*, nu doar a unei fapte prevăzute de legea penală [art. 202 alin. (1) CPP]; b) în noul cod, expertiza psihiatrică este obligatorie în cazul infracțiunilor comise de minorii între 14 și 16 ani [conform art. 184 alin. (1) CPP], față de art. 117 CPP 1968, care nu includea această ipoteză în rândul cazurilor privind expertiza obligatorie.

și arestarea preventivă se dispun numai dacă *efectele* pe care privarea de libertate le-ar avea asupra personalității și dezvoltării acestuia *nu sunt disproporționate față de scopul urmărit* prin luarea măsurii[1]. În vederea punerii în balanță a celor două aspecte – pe de o parte, efectele asupra minorului, pe de altă parte, interesul bunei desfășurări a procesului penal și prezervarea ordinii publice –, organul judiciar ar trebui să aibă la dispoziție elementele de fapt care să îi permită cunoașterea personalității minorului, a factorilor ce pot influența personalitatea în formarea acestuia. Apreciem că o serie de date pot fi obținute de organul judiciar din contactul cu minorul în cursul audierii ori al altor activități procedurale ce implică participarea acestuia, din datele privind vârsta, ocupația, mediul social din care provine ș.a.

Alte date importante pot fi obținute din *referatul de evaluare a minorului* pe care organul de urmărire penală sau instanța de judecată îl poate solicita serviciului de probațiune. Deși întocmirea acestui referat nu este obligatorie în faza de urmărire penală[2] [conform art. 506 alin. (1) CPP], nefiind o condiție pentru dispunerea vreuneia dintre măsurile preventive, considerăm că, prin pregătirea profesională a consilierilor de probațiune, această lucrare – în condițiile în care timpul permite efectuarea referatului înaintea dispunerii unei măsuri preventive – poate oferi organului judiciar informațiile necesare pentru o justă alegere a măsurii preventive, care să fie atât proporțională, cât și suficientă pentru atingerea scopului prevăzut de art. 202 alin. (1) CPP[3].

Pe de altă parte, este de menționat că formularea cuprinsă în art. 243 alin. (2) CPP, în forma intrată în vigoare la data de 1 februarie 2014, era criticabilă, deoarece crea o serie de confuzii în ceea ce privește dispunerea măsurii preventive a reținerii față de suspectul minor Astfel, dintre măsurile preventive aplicabile persoanei fizice, doar măsura reținerii poate fi luată atât față de suspect, cât și față de inculpat. Articolul 243 alin. (2) CPP prevedea că atât reținerea, cât și arestarea preventivă pot fi dispuse *și față de un inculpat minor* în mod excepțional, ceea ce conducea la interpretarea fie că față de suspectul minor nu s-ar putea dispune măsura reținerii, fie că s-ar putea dispune, *dar fără a mai fi excepțională*, fără a mai necesita punerea în balanță a efectelor asupra personalității minorului cu scopul urmărit prin luarea ei. Ca urmare a modificării textului prin O.U.G. nr. 18/2016, termenul „inculpat" a fost eliminat, astfel că măsura reținerii poate fi dispusă atât față de suspectul, cât și față de inculpatul minor.

Comparativ cu dispozițiile vechiului cod, prin care se stabilea durata măsurii arestării preventive ce poate fi dispusă față de inculpatul minor[4], noul cod păstrează limitele

---

[1] În comparație, art. 160[e] alin. (2) CPP 1968 prevedea că „La stabilirea dispozițiilor aplicabile cu privire la măsura reținerii și arestării preventive se are în vedere *vârsta* învinuitului sau inculpatului de la data la care se dispune asupra luării, prelungirii sau menținerii măsurii preventive" (s.n.).

[2] Efectuarea acestuia devine obligatorie, în faza de judecată, în cauzele cu inculpați minori, în măsura în care nu a fost efectuat în faza de urmărire penală [conform art. 506 alin. (2) teza a II-a CPP].

[3] Potrivit art. 34 alin. (1)-(3) din Legea nr. 252/2013 privind organizarea și funcționarea sistemului de probațiune (M. Of. nr. 512 din 14 august 2013), „(1) Referatul de evaluare prevăzut la art. 33 alin. (2) conține date privind mediul familial și social al minorului, situația educațională și profesională, conduita generală a minorului, analiza comportamentului infracțional, riscul de săvârșire a unor infracțiuni, precum și orice alte date relevante pentru situația minorului. (2) Referatul de evaluare prevăzut la art. 33 alin. (2) poate face referire și la starea de sănătate, la evoluția minorului din punct de vedere fizic, afectiv, moral și intelectual, în măsura în care acestea au influențat sau pot influența comportamentul infracțional. (3) Referatul de evaluare cuprinde și propuneri motivate privind măsura educativă considerată a fi potrivită pentru minor, cu referire la natura și durata programelor de reintegrare socială, precum și la alte obligații care pot fi impuse acestuia, în vederea reducerii riscului de săvârșire de infracțiuni".

[4] Dispozițiile art. 160[h] CPP 1968 prevedeau derogări față de regimul măsurilor preventive aplicabile majorilor în ceea ce privește atât perioada pe care se putea dispune arestarea preventivă a minorului și durata maximă

generale ale măsurilor preventive aplicabile majorilor, lăsând la aprecierea organului judiciar stabilirea duratei măsurii arestării preventive *în raport de vârsta inculpatului de la data când se dispune asupra luării, prelungirii sau menținerii respectivei măsuri.*

În ceea ce privește *procedura* de luare a măsurii reținerii sau arestării preventive, dată fiind starea de minoritate a persoanei în cauză, s-a prevăzut, suplimentar, obligația organului judiciar ca luarea măsurii preventive privative de libertate și, respectiv, locul în care minorul este deținut[1] să fie aduse la cunoștința nu doar a persoanei indicate de către acesta, dar și a reprezentantului legal (în măsura în care minorul, în exercitarea drepturilor prevăzute de art. 210 și art. 228 CPP, a solicitat ca înștiințările să fie făcute către o altă persoană decât cea a reprezentantului său legal) ori a persoanei în grija sau supravegherea căreia se află minorul.

În situația în care se dispune asupra unei măsuri preventive cu privire la un suspect sau inculpat minor și audierea acestuia este obligatorie, organele judiciare trebuie să dispună, în anumite cazuri, *chemarea și a altor persoane*. Astfel, în faza de urmărire penală, potrivit art. 505 CPP:

– când suspectul ori inculpatul este un *minor care nu a împlinit 16 ani*, la orice ascultare sau confruntare a acestuia, organul de urmărire penală citează părinții ori, după caz, pe tutore, curator sau persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află temporar minorul, precum și direcția generală de asistență socială și protecție a copilului din localitatea unde se desfășoară audierea;

– când suspectul sau inculpatul este un *minor care a împlinit 16 ani*, citarea persoanelor arătate anterior se dispune numai dacă organul de urmărire penală consideră necesar;

– neprezentarea persoanelor legal citate la ascultarea sau confruntarea minorului nu împiedică efectuarea acestor acte.

În faza de judecată, la judecarea inculpaților minori, potrivit art. 508 CPP:

– se citează serviciul de probațiune, părinții minorului sau, după caz, tutorele, curatorul ori persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul;

– persoanele arătate anterior au dreptul și îndatorirea să dea lămuriri, să formuleze cereri și să prezinte propuneri în privința măsurilor ce ar urma să fie luate;

– neprezentarea persoanelor legal citate nu împiedică judecarea cauzei.

256. Executarea de către minori a reținerii sau arestării preventive. Noul Cod de procedură penală conține dispoziții derogatorii în privința minorului supus reținerii și arestării preventive și în ceea ce privește regimul de executare a măsurilor preventive. Și în această etapă – a executării măsurii privative de libertate – se urmărește ca *privarea de libertate să genereze un impact cât mai redus asupra dezvoltării fizice, psihice sau morale a minorilor*. Pe de o parte, există riscul contaminării penale, în condițiile în care minorul este introdus într-un mediu carceral alături de alte persoane acuzate de comiterea unor infracțiuni; pe de altă parte, minorul – o persoană în formare – manifestă nevoi specifice referitoare la educație, asistență socială și psihologică ș.a.[2]

---

rezonabilă a arestării în cursul urmăririi penale, cât și intervalele în care, în cursul judecății, se impunea verificarea periodică a măsurii preventive – toate acestea în raport de categoria de vârstă în care se afla minorul (14-16 ani sau, după caz, 16-18 ani), respectiv gravitatea acuzației aduse acestuia.

[1] Inclusiv în cazul schimbării ulterioare a locului de deținere.

[2] Și vechea reglementare (atât Codul de procedură penală, cât și Legea nr. 275/2006 privind executarea pedepselor) instituia un regim de deținere diferențiat și prevedea ținerea separată a inculpaților minori față de cei majori.

În acest sens, prin dispoziţiile art. 117 din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor şi a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal s-a prevăzut că „(1) Persoanele minore reţinute sau arestate preventiv sunt cazate, de regulă, în comun, *separat de persoanele adulte*. (2) Pe timpul executării arestării preventive, minorului i se acordă *asistenţă psihologică* (...), *în vederea diminuării efectelor negative ale privării de libertate asupra dezvoltării sale fizice, psihice sau morale*. (3) În măsura în care nu se împiedică buna desfăşurare a procesului penal, minorului i se asigură posibilitatea *menţinerii legăturii cu persoanele cu care are relaţii familiale sau puternice legături afective, prin suplimentarea dreptului la vizite, convorbiri telefonice sau on-line*" (s.n.).

Capitolul al II-lea. Aplicarea provizorie a măsurilor de siguranţă cu caracter medical

REGLEMENTARE

Secţiunea 1. Obligarea provizorie la tratament medical

Art. 245. Condiţiile de aplicare şi conţinutul măsurii. (1) Judecătorul de drepturi şi libertăţi, pe durata urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară, în cursul procedurii de cameră preliminară, sau instanţa, în cursul judecăţii, poate dispune obligarea provizorie la tratament medical a suspectului sau inculpatului, dacă se află în situaţia prevăzută de art. 109 alin. (1) din Codul penal.

(2) Măsura prevăzută la alin. (1) constă în obligarea suspectului sau inculpatului să urmeze în mod regulat tratamentul medical prescris de un medic de specialitate, până la însănătoşire sau până la obţinerea unei ameliorări care să înlăture starea de pericol.

(3) Judecătorul de drepturi şi libertăţi şi judecătorul de cameră preliminară se pronunţă asupra măsurii prevăzute la alin. (1) în camera de consiliu, prin încheiere motivată. Instanţa se pronunţă asupra măsurii prin încheiere motivată.

Art. 246. Procedura de aplicare şi de ridicare a măsurii. (1) În cursul urmăririi penale sau al procedurii de cameră preliminară, dacă apreciază că sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege, procurorul înaintează judecătorului de drepturi şi libertăţi sau judecătorului de cameră preliminară de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă o propunere motivată de luare faţă de inculpat a măsurii obligării provizorii la tratament medical.

(2) Propunerea prevăzută la alin. (1) va fi însoţită de expertiza medico-legală din care să rezulte necesitatea aplicării măsurii obligării la tratament medical.

(3) Judecătorul sesizat conform alin. (1) fixează termen de soluţionare a propunerii în cel mult 5 zile de la data înregistrării acesteia şi dispune citarea suspectului sau inculpatului.

(4) Când suspectul sau inculpatul este prezent, soluţionarea propunerii se face numai după audierea acestuia, în prezenţa unui avocat, ales sau numit din oficiu. Propunerea se soluţionează şi în lipsa suspectului sau inculpatului, atunci când acesta nu se prezintă, deşi a fost legal citat, dar numai în prezenţa avocatului, ales sau numit din oficiu, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii.

(5) Participarea procurorului este obligatorie.

(6) Suspectul sau inculpatul are dreptul ca la soluţionarea propunerii de luare a măsurii obligării provizorii la tratament medical să fie asistat şi de către un medic desemnat de acesta, care poate prezenta concluzii judecătorului de drepturi şi libertăţi. Suspectul sau inculpatul are dreptul să fie asistat de medicul specialist desemnat de acesta şi la alcătuirea planului terapeutic.

(7) Judecătorul se pronunţă asupra propunerii printr-o încheiere, care poate fi contestată în 5 zile de la pronunţare. Contestarea nu suspendă punerea în aplicare a măsurii de siguranţă.

(8) Dacă admite propunerea, judecătorul dispune obligarea provizorie la tratament medical a suspectului sau inculpatului și efectuarea unei expertize medico-legale, în cazul în care aceasta nu a fost depusă potrivit alin. (2).

(9) În cazul când după dispunerea măsurii s-a produs însănătoșirea suspectului sau inculpatului ori a intervenit o ameliorare a stării sale de sănătate care înlătură starea de pericol pentru siguranța publică, judecătorul de drepturi și libertăți sau judecătorul de cameră preliminară care a luat măsura dispune, la sesizarea procurorului ori a medicului de specialitate sau la cererea suspectului ori inculpatului sau a unui membru de familie al acestuia, ridicarea măsurii luate. Dispozițiile alin. (2)-(7) se aplică în mod corespunzător.

(10) Dacă după dispunerea măsurii a fost sesizată instanța prin rechizitoriu, ridicarea acesteia, potrivit alin. (9), se dispune de către judecătorul de cameră preliminară sau, după caz, de către instanța de judecată în fața căreia se află cauza.

(11) În cursul judecății în primă instanță și în apel, la propunerea procurorului ori din oficiu, inculpatul poate fi obligat provizoriu la tratament medical de către instanța de judecată în fața căreia se află cauza, care solicită acte medicale concludente sau efectuarea unei expertize medico-legale. Dispozițiile alin. (4)-(9) se aplică în mod corespunzător.

(12) Dacă suspectul sau inculpatul încalcă cu rea-credință măsura obligării provizorii la tratament medical, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța care a luat măsura ori în fața căreia se află cauza dispune, la sesizarea procurorului sau a medicului de specialitate ori din oficiu, internarea medicală provizorie a suspectului sau inculpatului, în condițiile prevăzute la art. 247.

(13)[1] În cazul în care dispune o soluție de netrimitere în judecată, procurorul sesizează judecătorul de cameră preliminară pentru confirmarea ori, după caz, înlocuirea sau încetarea măsurii. Acesta, în camera de consiliu, cu participarea procurorului, ascultă, dacă este posibil, persoana supusă măsurii provizorii, în prezența avocatului său, și, după efectuarea unei expertize medico-legale, se pronunță prin încheiere motivată. Împotriva încheierii se poate formula contestație, în termen de 3 zile de la pronunțare, care se soluționează de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară celei sesizate sau, după caz, de completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, în camera de consiliu.

Secțiunea a 2-a. Internarea medicală provizorie

Art. 247. Condițiile de aplicare și conținutul măsurii. (1) Judecătorul de drepturi și libertăți, în cursul urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară, pe durata procedurii de cameră preliminară, sau instanța, în cursul judecății, poate dispune internarea medicală provizorie a suspectului sau inculpatului care este bolnav mintal ori consumator cronic de substanțe psihoactive, dacă luarea măsurii este necesară pentru înlăturarea unui pericol concret și actual pentru siguranța publică.

(2) Măsura prevăzută la alin. (1) constă în internarea medicală nevoluntară a suspectului sau inculpatului într-o unitate specializată de asistență medicală, până la însănătoșire sau până la ameliorarea care înlătură starea de pericol ce a determinat luarea măsurii.

(3) Dispozițiile art. 245 alin. (3) se aplică în mod corespunzător.

Art. 248. Procedura de aplicare și de ridicare a măsurii. (1) În cursul urmăririi penale sau al procedurii de cameră preliminară, dacă apreciază că sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, procurorul înaintează judecătorului de drepturi și libertăți sau judecătorului de cameră preliminară de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță o propunere motivată de luare față de suspect sau inculpat a măsurii internării medicale provizorii.

(2) Propunerea prevăzută la alin. (1) va fi însoțită de acte medicale concludente sau de expertiza medico-legală psihiatrică.

(3) Judecătorul sesizat conform alin. (1) fixează de îndată termen de soluționare a propunerii și dispune aducerea cu mandat a suspectului sau a inculpatului.

[1] Alin. (13) al art. 246 a fost introdus prin art. II pct. 60 din O.U.G. nr. 18/2016.

(4) Soluționarea propunerii se face numai după audierea suspectului sau inculpatului, dacă starea sa de sănătate o permite, în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu. Când suspectul sau inculpatul se află deja internat într-o unitate de asistență medicală și deplasarea sa nu este posibilă, judecătorul de drepturi și libertăți procedează la audierea acestuia, în prezența avocatului, în locul unde se află.

(5) Când propunerea prevăzută la alin. (1) nu este însoțită de expertiza medico-legală psihiatrică, instanța sesizată dispune efectuarea acesteia, luând, dacă este cazul, și măsura internării necesare pentru efectuarea expertizei.

(6) Participarea procurorului este obligatorie.

(7) Suspectul sau inculpatul are dreptul ca la soluționarea propunerii de luare a măsurii internării medicale ori la alcătuirea concretă a planului terapeutic să fie asistat și de către un medic desemnat de acesta, ale cărui concluzii sunt înaintate judecătorului de drepturi și libertăți.

(8) Judecătorul se pronunță de îndată asupra propunerii, printr-o încheiere care poate fi contestată în 5 zile de la pronunțare. Contestarea nu suspendă punerea în aplicare a măsurii de siguranță.

(9) Dacă admite propunerea, judecătorul dispune internarea medicală provizorie a suspectului sau inculpatului și ia măsuri pentru efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice, dacă aceasta nu a fost făcută potrivit alin. (2).

(10) Dacă judecătorul dispune internarea medicală provizorie, se iau și măsurile prevăzute la art. 229.

(11) Dacă după dispunerea măsurii s-a produs însănătoșirea suspectului sau inculpatului ori a intervenit o ameliorare a stării sale de sănătate care înlătură starea de pericol, judecătorul de drepturi și libertăți sau judecătorul de cameră preliminară care a luat măsura dispune, prin încheiere, la sesizarea procurorului ori a medicului curant sau la cererea suspectului ori inculpatului sau a unui membru de familie al acestuia, efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice în vederea ridicării măsurii aplicate.

(12) Dacă după dispunerea măsurii a fost sesizată instanța prin rechizitoriu, ridicarea acesteia, potrivit alin. (11), se dispune de către judecătorul de cameră preliminară sau, după caz, de către instanța de judecată în fața căreia se află cauza.

(13) În cursul judecății în primă instanță și în apel, față de inculpat se poate dispune internarea medicală provizorie, la propunerea procurorului ori din oficiu, de către instanța în fața căreia se află cauza, pe baza expertizei medico-legale psihiatrice. Dispozițiile alin. (4)-(11) se aplică în mod corespunzător.

(14)[1] Dispozițiile art. 246 alin. (13) se aplică în mod corespunzător.

COMENTARIU

257. Prezentare generală. Condiții. Măsurile de siguranță cu caracter medical prevăzute de art. 245-248 CPP au drept *scop* asigurarea faptului că suspectul sau inculpatul nu constituie un pericol pentru el însuși sau pentru societate. Cele două măsuri (obligarea provizorie la tratament medical și internarea medicală provizorie) sunt prevăzute astfel încât să poată fi aplicate gradual, în funcție de, pe de o parte, gradul de pericol pe care îl prezintă suspectul/inculpatul, iar, pe de altă parte, dorința sau posibilitatea acestuia de a urma tratamentul prescris de comisia medicală.

În literatura de specialitate[2], măsurile de siguranță au fost definite ca „sancțiuni de drept penal constând din măsuri de constrângere cu caracter preventiv care au drept scop înlăturarea unei stări de pericol generatoare de fapte prevăzute de legea penală". Măsurile de siguranță cu caracter medical au un pronunțat caracter de protejare a făptuitorului și un

[1] Alin. (14) al art. 248 a fost introdus prin art. II pct. 61 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] C. BULAI, B. BULAI, *Manual de drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 614.

grad redus de constrângere, ele fiind dispuse și în interesul celor care au intrat în conflict cu legea penală. Prin aceste caracteristici, măsurile de siguranță devin măsuri procesuale[1].

Credem că măsurile de siguranță cu caracter medical, ca măsuri procesuale, au drept scop înlăturarea unui potențial pericol pentru societate, un pericol pe care făptuitorul, din cauza stării de sănătate în care se află, nu îl poate înlătura. Ele vin să realizeze scopul preventiv al legii penale, prin tratarea medicală a făptuitorului, astfel încât acesta să poată fi capabil, prin voința proprie, să se conformeze standardului social.

Măsurile pot fi dispuse dacă sunt îndeplinite două *condiții*, asemănătoare, pentru obligarea la urmarea unui tratament medical și pentru internarea medicală provizorie, și anume cele privind:

a) starea în care se află suspectul/inculpatul;

b) existența unei stări de pericol.

În cursul aplicării măsurilor de siguranță cu caracter medical trebuie soluționat și conflictul de drept penal dedus judecății, urmând a fi analizat în ce măsură suspectul sau inculpatul mai poate fi urmărit penal sau tras la răspundere penală dacă a săvârșit faptele fie ca o consecință a bolii de care suferă – discernământ diminuat sau lipsa acestuia –, fie sub imperiul unei necesități mai puternice decât voința proprie – nevoia de droguri sau alte substanțe.

a) *Starea de boală, inclusiv cea cauzată de consumul cronic de alcool sau alte substanțe psihoactive, în care se află suspectul/inculpatul.* În Codul de procedură penală nu este definită ca noțiune de sine stătătoare boala de care suferă suspectul sau inculpatul, deși măsurile de siguranță au un caracter pronunțat procesual. În acest sens, se face trimitere la art. 109[2] și, respectiv, art. 110 CP.

Prin *„boală"* se înțelege orice afecțiune care îl determină pe suspect sau inculpat să săvârșească fapte contra societății, fapte prevăzute de legea penală[3]. Boala de care suferă suspectul sau inculpatul poate fi de natură fizică sau psihică, poate fi preexistentă ori apărută ca urmare a consumului cronic de alcool sau de alte substanțe psihoactive. Ca urmare a acestei boli, suspectul sau inculpatul nu poate respecta normele de conduită socială, de integrare și relaționare cu ceilalți membri ai societății. Legea nu condiționează apariția stării de boală de un anumit moment în timp, anterior sau posterior săvârșirii faptelor penale pentru care este cercetat ori judecat suspectul sau inculpatul. De asemenea, nu prezintă importanță dacă starea de boală este consecința consumului cronic de alcool sau de alte substanțe psihoactive ori, din cauza stării de boală, suspectul/inculpatul a început să consume sau să își administreze acest tip de substanțe.

Din punctul de vedere al legii, este important ca suspectul/inculpatul să fie tratat de boala de care suferă, chiar dacă aceasta constă în consum cronic de alcool sau de substanțe psihoactive, boală care îl determină să săvârșească fapte antisociale.

---

[1] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 646.

[2] Art. 109 alin. (1) CP: „Dacă făptuitorul, din cauza unei boli, inclusiv cea provocată de consumul cronic de alcool sau de alte substanțe psihoactive, prezintă pericol pentru societate, poate fi obligat să urmeze un tratament medical până la însănătoșire sau până la obținerea unei ameliorări care să înlăture starea de pericol".

[3] În practica judiciară s-a reținut că inculpatul a pătruns fără drept în incinta unei școli, unde a săvârșit acte cu caracter obscen față de o minoră în vârstă de 13 ani, aducând atingere bunelor moravuri și tulburând ordinea și liniștea publică. Expertiza medico-legală psihiatrică a concluzionat că inculpatul prezintă diagnosticul episod hipomaniacal, personalitate paranoidă, fiind necesară aplicarea măsurii de siguranță prevăzute de art. 109 CP, și anume obligarea la tratament medical. Comisia a evaluat datele privind formarea personalității, antecedentele personale fiziologice, patologice nonpsihiatrice, psihiatrice, comportamentul inculpatului. Au fost efectuate un examen psihologic și un examen al stării psihice actuale, evaluarea conducând la diagnosticul și la concluzia arătate mai sus (Trib. Dâmbovița, s. pen., dec. nr. 183 din 16 iunie 2014, www.rolii.ro).

Scopul obligării la tratament medical este de a ameliora sau trata boala de care suferă suspectul ori inculpatul, astfel încât acesta să nu mai fie un pericol pentru societate, să se conformeze relațiilor sociale. Tipul de tratament medical este diferit, fiind condiționat de natura bolii de care suferă persoana obligată.

Dispoziția judecătorului sau a instanței de obligare la tratament medical este imperativă, respectarea sa fiind obligatorie pentru suspect sau inculpat. Suspectul sau inculpatul participă *prin voința proprie* la ședințele de tratament medical, iar, în situația în care *nu respectă decizia judecătorului sau a instanței* prin care a fost obligat la tratament medical, se va apela la internarea medicală, ca măsură de constrângere de natură să asigure respectarea hotărârii instanței.

Un al doilea motiv al internării medicale este prevăzut de art. 247 CPP: suspectul sau inculpatul este „bolnav mintal ori consumator cronic de substanțe psihoactive". Prin *„bolnav mintal"* se înțelege, în sensul Legii nr. 487/2002 privind sănătatea mintală și protecția persoanelor cu tulburări psihice[1], o persoană care prezintă tulburări psihice, adică o persoană cu dezechilibru psihic sau insuficient dezvoltată psihic ori dependentă de substanțe psihoactive, ale cărei manifestări se încadrează în criteriile de diagnostic în vigoare pentru practica psihiatrică. De asemenea, în literatura juridică, „bolnavul mintal" a fost prezentat ca persoana care suferă de o boală psihică; în cele mai multe cazuri, boala psihică afectează decisiv factorul intelectiv al vinovăției în cazul comiterii unei fapte prevăzute de legea penală, împrejurare ce duce la înlăturarea caracterului penal al comportamentului adoptat, datorită intervenției iresponsabilității în felul în care este reglementată de Codul penal. Împotriva bolnavului mintal care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și reprezintă un pericol pentru societate se poate dispune măsura de siguranță a internării medicale într-un institut de specialitate până la însănătoșire[2].

Comparând prevederile art. 245 și art. 247 CPP, constatăm că starea de boală care poate determina intervenția statului este diferită: pentru tratament medical, statul poate interveni indiferent de tipul de boală pe care suspectul sau inculpatul o are, în timp ce internarea medicală poate fi dispusă doar pentru bolile mintale. În opinia noastră, intervenția statului prin măsura de siguranță a internării medicale trebuie să fie permisă chiar și atunci când este vorba despre alte tipuri de boală decât cele mintale.

În actuala formă de redactare a textului, în situația unei boli contagioase, internarea medicală poate fi dispusă doar ca o consecință a nerespectării cu rea-credință de către suspect sau inculpat a obligării de a urma tratamentul medical, practic, este a doua etapă, în temeiul dispozițiilor art. 246 alin. (12) CPP.

Redactarea art. 247 alin. (1) CPP este contrară redactării art. 110 CP, deoarece restrânge nejustificat situațiile în care se poate dispune internarea medicală, scoțând din sfera de aplicare bolile infectocontagioase, prevăzute, de altfel, în art. 110 CP.

b) *Starea de pericol.* Prevederile art. 245 CP permit obligarea suspectului sau inculpatului la tratament medical dacă acesta, din cauza bolii sale, prezintă pericol pentru societate. Internarea medicală nevoluntară poate fi dispusă dacă măsura este necesară pentru „înlăturarea unui pericol concret și actual pentru siguranța publică"[3]. Potrivit

[1] Republicată în M. Of. nr. 652 din 13 septembrie 2012. Precizăm că legea specială în materie nu folosește noțiunea de „bolnav mintal", ci termenul utilizat este *„persoană cu tulburări psihice"*.

[2] http://legeaz.net/dictionar-juridic/bolnav-mintal.

[3] Trib. Dâmbovița, s. pen., dec. nr. 183 din 16 iunie 2014, www.rolii.ro: „Măsura de siguranță cu caracter medical dispusă are un pronunțat caracter de protejare a contestatorului-inculpat și un grad redus de constrângere, fiind dispusă în interesul acestuia. Situația de fapt reținută în actul de acuzare care detaliază activitatea infracțională, coroborată cu concluziile raportului de expertiză medico-legală psihiatrică dispusă în cauză, care a concluzionat

art. 110 CP, măsura internării medicale poate fi dispusă dacă făptuitorul este bolnav psihic, consumator cronic de substanțe psihoactive sau suferă de o boală infectocontagioasă și prezintă pericol pentru societate.

Inconsecvența legiuitorului se manifestă în ceea ce privește enunțarea stării de pericol: în cazul art. 245 CPP, starea de pericol este *pentru societate*, în timp ce în art. 247 din același cod avem de-a face cu un pericol *pentru siguranța publică*. Articolul 245 CPP stabilește starea de pericol într-un mod general, extins, la adresa societății în ansamblu, ea nefiind precizată și nesolicitându-se a fi menționat de către organul judiciar, în concret, în ce constă aceasta.

Condițiile sunt mult mai restrictive în cazul internării – măsura este extrem de limitativă față de drepturile fundamentale, putând fi comparată cu arestul –, iar judecătorul sau instanța trebuie să precizeze în ce constă starea de pericol pentru siguranța publică, această stare de pericol trebuind să fie *concretă și actuală*. Credem că această formă de reglementare este excesiv de restrictivă, limitând posibilitatea de dispunere a internării medicale doar la acele cazuri la care starea de pericol rezultă din modul concret de manifestare a suspectului sau inculpatului. Ea exclude situațiile în care expertiza medicală stabilește o stare de pericol potențială, dar nemanifestată.

258. Organul competent să propună luarea măsurilor și organul judiciar competent a le dispune. Luarea măsurii obligării provizorii la tratament medical, precum și internarea medicală provizorie nevoluntară *se propun*, în cursul urmăririi penale și al procedurii de cameră preliminară, de către *procurorul* care are în lucru dosarul în care persoana respectivă are calitatea de suspect sau inculpat.

La judecata în primă instanță sau în apel, măsurile pot fi dispuse *la cererea procurorului* sau instanța de judecată, *din oficiu*, poate pune în discuția părților și poate proceda la declanșarea procedurii pentru obligarea provizorie la tratament medical sau internarea medicală.

Potrivit art. 245 și art. 247 CPP, pe tot parcursul procesului penal, *competența* de a se pronunța asupra luării măsurilor de siguranță a obligării la tratament medical și a internării medicale aparține *judecătorului*.

În faza de urmărire penală este competent judecătorul de drepturi și libertăți, în procedura de cameră preliminară competența aparține judecătorului de cameră preliminară de la instanța competentă să judece cauza în primă instanță, iar în faza de judecată aparține instanței de judecată, în complet de judecător unic, la judecata fondului, sau în complet colegial, în cazul căilor de atac.

Propunerea procurorului trebuie însoțită de acte medicale concludente, de preferat de o expertiză medico-legală care să ateste starea de boală a suspectului sau inculpatului. În cursul soluționării cererii, instanța de judecată poate dispune efectuarea unei expertize medico-legale care să ateste, pe de o parte, starea de boală a suspectului sau inculpatului, iar, pe de altă parte, dacă aceasta constituie un pericol pentru sine însuși sau pentru alte persoane, care să se circumscrie cerințelor de pericol pentru societate sau pentru siguranța publică cerute de art. 245 și art. 247 CPP.

Prevederile art. 246 alin. (2) CPP obligă procurorul ca la formularea propunerii de obligare la tratament medical să însoțească dosarul de expertiza medico-legală din care să

că inculpatul prezintă diagnosticul episod hipomaniacal, personalitate paranoidă, fiind necesară aplicarea măsurii de siguranță prevăzute de art. 109 CP, și anume obligarea la tratament medical, conduc la concluzia că inculpatul prezintă pericol pentru societate și se impune obligarea acestuia la tratament medical până la obținerea unei ameliorări care să înlăture starea de pericol".

rezulte necesitatea luării măsurii. Prin comparație, în cazul internării medicale, procurorul poate susține cererea cu alte acte medicale, instanța fiind obligată, în temeiul dispozițiilor art. 248 alin. (5) CPP, să dispună efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice.

Indiferent de măsura de siguranță solicitată de procuror, judecătorul de drepturi și libertăți sau judecătorul de cameră preliminară va putea analiza cererea doar după efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice, care va trebui să stabilească starea de boală a suspectului/inculpatului, precum și starea de pericol pe care el o prezintă, fie că aceasta a fost depusă de către procuror, fie că o dispune judecătorul în cursul soluționării cererii de internare medicală.

Concluziile expertizei trebuie să lămurească cele două obiective stabilite de judecător sau de instanță, dar nu trebuie să se substituie acesteia, în sensul de a răspunde cererii procurorului. Expertiza trebuie să respecte cerințele generale ale unei expertize judiciare, lăsând judecătorului sau instanței de judecată dreptul de a interpreta, analiza și stabili luarea măsurii în funcție de toate probele administrate cauzei și de atitudinea și conduita anterioară și prezentă a suspectului/inculpatului.

259. Procedura de judecată în cursul urmăririi penale și al camerei preliminare. Cererea procurorului se înregistrează la instanța competentă care, în funcție de obiectul cererii, trebuie să stabilească termen de judecată: în cazul măsurii de siguranță a obligării la tratament medical, cererea trebuie să primească termen de judecată în *maximum 5 zile de la înregistrare*, în timp ce, în cazul internării medicale, termenul trebuie fixat *de îndată*.

În ambele situații, termenul este de recomandare, neexistând nicio sancțiune pentru depășirea lui.

Judecata se desfășoară *în camera de consiliu*, în prezența suspectului sau inculpatului și a avocatului său ales ori desemnat din oficiu. Avocatul ales sau numit din oficiu trebuie să fie prezent pe toată durata procedurii, chiar dacă suspectul/inculpatul nu este prezent în instanță.

Participarea procurorului este *obligatorie*.

Măsurile se dispun după audierea suspectului sau inculpatului. Pentru a se asigura prezența acestuia, judecătorul poate dispune aducerea lui cu mandat de aducere. Prin excepție de la această regulă, în cazul obligării la tratament medical, suspectul/inculpatul poate să nu fie audiat dacă nu se prezintă, iar, în cazul internării medicale, dacă este deja internat și aducerea sa nu este posibilă, judecătorul trebuie să îl audieze la instituția medicală unde este internat.

Judecătorul de drepturi și libertăți sau judecătorul de cameră preliminară, pe baza probelor înaintate de procuror, poate aprecia dacă se impune continuarea procedurii sau poate respinge cererea ca neîntemeiată, atunci când din probele care însoțesc cererea nu rezultă indicii care să prefigureze existența condițiilor cerute de lege pentru aplicarea unei măsuri de siguranță.

Dacă din probele ce însoțesc cererea procurorului rezultă indicii că suspectul sau inculpatul suferă de o boală care poate constitui un pericol pentru societate sau prezintă prin comportamentul său o stare potențială de pericol, poate dispune efectuarea unei expertize medico-legale, care să răspundă la obiectivele arătate mai sus: stabilirea existenței bolii și a stării de pericol. Expertiza se va efectua la instituțiile medico-legale anume desemnate pentru aceasta, iar suspectul/inculpatul are dreptul să desemneze un expert care să participe la efectuarea ei. De asemenea, suspectul/inculpatul are dreptul să fie reprezentat de un medic specialist și în cursul stabilirii schemei de tratament pe care trebuie să o urmeze.

Prin expertiză nu este stabilit în mod concret tratamentul medical pe care ar trebui să îl urmeze suspectul/inculpatul. Întrucât stabilirea lui este atributul exclusiv al medicilor de specialitate, judecătorul va obliga suspectul sau inculpatul la tratament medical ori internare medicală generic, fără a preciza în ce constau acestea. O astfel de modalitate prezintă avantajul că schimbarea tratamentului nu impune acordul judecătorului, atât timp cât sunt respectate cerințele art. 246 și art. 248 CPP: suspectul sau inculpatul este reprezentat de către medicul consultat pe care și l-a ales la efectuarea expertizei, iar scopul tratamentului sau al internării medicale rămâne același.

După efectuarea expertizei – fie că este administrată anterior sesizării, la cererea procurorului, sau în cursul judecării sesizării, la cererea judecătorului –, judecătorul de drepturi și libertăți sau judecătorul de cameră preliminară se pronunță *prin încheiere motivată*, ce poate fi atacată cu *contestație* în termen de 5 zile de la pronunțare. Introducerea contestației nu suspendă executarea, suspectul/inculpatul trebuie să urmeze tratamentul medical stabilit sau să rămână internat și pe perioada judecării căii de atac.

260. Durata măsurii. În privința măsurii dispuse în cursul procedurii reglementate de art. 246 și art. 248 CPP, spre deosebire de reglementarea anterioară (care stabilea o durată maximă de 180 de zile pentru faza urmăririi penale), *nu se prevede un termen*, textele legale nefăcând referire la obligarea la tratament medical sau la internarea medicală pe o anumită perioadă. Întrucât ceea ce se are în vedere la luarea măsurii este boala care are drept consecință starea de pericol, pentru încetarea măsurii este necesar să fie înlăturată sau ameliorată starea de boală și, pe cale de consecință, să înceteze starea de pericol.

Astfel, suspectul sau inculpatul obligat la tratament medical sau internat medical se va supune măsurii *pe o perioadă de timp condiționată de starea sa de sănătate*, încheierea judecătorului neprecizând un termen pentru care s-a dispus măsura.

În situația în care pe parcursul tratamentului/internării s-a produs ameliorarea stării de sănătate a suspectului sau inculpatului ori chiar însănătoșirea acestuia, judecătorul de drepturi și libertăți sau judecătorul de cameră preliminară va dispune *ridicarea* măsurii aplicate.

Sesizarea judecătorului va fi făcută de către procuror, de medicul de specialitate, de suspect/inculpat sau de un membru al familiei acestuia. Pentru a se stabili dacă a intervenit însănătoșirea sau ameliorarea stării de sănătate, judecătorul de drepturi și libertăți sau judecătorul de cameră preliminară trebuie să urmeze aceiași pași necesari pentru luarea măsurii – respectiv administrarea unei expertize medico-legale cu obiectivele de a se stabili starea de sănătate a suspectului sau inculpatului și starea de pericol. În situația în care starea de sănătate nu a suferit schimbări semnificative, cererea va fi respinsă, iar suspectul/inculpatul va continua tratamentul stabilit prin încheierea inițială.

261. Confirmarea, încetarea sau înlocuirea măsurii în caz de netrimitere în judecată. Prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost reglementată ipoteza în care procurorul pronunță o soluție de netrimitere în judecată, situație în care soarta măsurii medicale provizorii rămânea incertă. Astfel, dacă procurorul soluționează cauza fără a dispune trimiterea în judecată, prin aceeași ordonanță, *sesizează judecătorul de cameră preliminară* pentru confirmarea măsurii, înlocuirea sau încetarea acesteia. Soluționarea sesizării are loc *în camera de consiliu*, în prezența procurorului, a persoanei supuse măsurii, dacă este posibil, în prezența apărătorului ales sau desemnat din oficiu, măsura făcând parte din categoria celor restrictive de drepturi și libertăți.

Judecătorul de cameră preliminară va dispune efectuarea unei expertize medico-legale care va stabili starea de sănătate a persoanei supuse examinării și se pronunță prin *încheiere motivată*, în camera de consiliu, care poate fi atacată cu *contestație* în termen de 3 zile de la pronunțare.

Contestația se soluționează în camera de consiliu, de judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară sau de completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție [art. 246 alin. (13) și art. 248 alin. (14) CPP].

În practica judiciară[1] s-a pus problema termenului în care poate fi promovată calea de atac împotriva încheierii prin care se dispune luarea măsurii de siguranță a internării medicale, a modului de calcul al acestui termen și a caracterului executoriu sau nu al încheierii pronunțate în acest caz. *În unele opinii*, s-a apreciat că, deși este vorba despre luarea măsurii de siguranță prevăzute de art. 109 sau art. 110 CP la propunerea procurorului formulată odată cu ordonanța de clasare adoptată în cauză, art. 315 alin. (2) lit. e) CPP face trimitere doar la art. 246 alin. (13) CPP, nu la întreg textul de lege, respectiv întreg art. 246 CPP, așa încât încheierea pronunțată în cazul unei astfel de sesizări se atacă cu contestație în 3 zile de la pronunțare și, pentru că nu există un text de lege expres, contestația este suspensivă de executare. *Într-o altă opinie*, majoritară, la care achiesăm, s-a arătat că art. 246 alin. (7) și art. 248 alin. (8) CPP prevăd o cale de atac deosebită cu privire la încheierea prin care se ia măsura de siguranță, astfel că, pentru identitate de rațiune și tratament juridic, indiferent dacă propunerea de luare a măsurii se face în cursul urmăririi penale de către procuror sau se face prin ordonanța de clasare, încheierea prin care se ia măsura de siguranță prevăzută de art. 109 sau art. 110 CP poate fi atacată cu *contestație în termen de 5 zile de la pronunțare*, contestație care nu suspendă executarea.

În doctrină[2] s-a arătat că, în raport de dispozițiile art. 246 alin. (13) CPP, este în continuare inadmisibilă sesizarea privind luarea, cu titlu provizoriu, a măsurilor de siguranță cu caracter medical, întrucât din enumerarea limitativă a textului rezultă că judecătorul de cameră preliminară poate dispune numai confirmarea, înlocuirea sau încetarea măsurii. Deși de acord cu această opinie, apreciem că opțiunea legiuitorului a fost justă, având în vedere că specificul acestor măsuri dispuse în cursul procesului penal, acela de a reprezenta măsuri provizorii, este incompatibil cu situația în care nu mai există un proces penal în curs, acțiunea penală fiind stinsă ca urmare a soluției de netrimitere în judecată dispuse de procuror. Din aceste considerente, este firesc ca, după dispunerea unei asemenea soluții, judecătorul de cameră preliminară să poată analiza doar necesitatea în continuare a existenței măsurii, care, prin confirmare, își pierde caracterul provizoriu și devine definitivă. Dacă o astfel de măsură nu a fost luată pe durata urmăririi penale, ea poate fi luată cu titlu definitiv, în condițiile art. 315 alin. (2) lit. e) CPP.

Tot din aceleași rațiuni, legate de dobândirea caracterului definitiv al măsurilor de siguranță, deducem că măsura de siguranță provizorie a obligării la tratament medical va putea fi înlocuită cu măsura de siguranță prevăzută de art. 110 CP, în condițiile prevăzute de aceste text de lege, referitoare la comiterea de către persoana în cauză a unei fapte prevăzute de legea penală, nejustificată[3].

---

[1] A se vedea Întâlnirea președinților secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, care a avut loc la Curtea de Apel Iași în perioada 18-19 mai 2017 (http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1913/Minuta%20intalnire%20presedinti%20sectii%20penale%20Iasi%2018-19%20mai%202017.pdf, pct. 5, p. 7-8).

[2] V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1143.

[3] În același sens, V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1148.

Pe cale de consecință, încetarea măsurii provizorii cu caracter medical va fi dispusă dacă nu se poate reține săvârșirea de către persoana vizată a unei fapte prevăzute de legea penală, nejustificată sau dacă măsura nu mai este necesară.

În ceea ce privește momentul formulării cererii de sesizare a judecătorului, apreciem că acesta trebuie să fie acela al rămânerii definitive a soluției de netrimitere în judecată, prin respingerea plângerii formulate împotriva acesteia, prin admiterea plângerii și schimbarea temeiului clasării, cu condiția ca acest ultim temei reținut să permită constatarea săvârșirii de către persoana vizată a unei fapte prevăzute de legea penală, nejustificată, ori prin confirmarea de către judecătorul de cameră preliminară a soluției de renunțare la urmărirea penală. O interpretare contrară, care ar permite transformarea unei măsuri de siguranță cu caracter provizoriu într-una cu caracter definitiv, înainte de lămurirea definitivă a împrejurării că acțiunea penală s-a stins, ar putea produce consecințe practice neconforme. În ipoteza în care, de exemplu, plângerea formulată împotriva soluției de clasare este admisă, cu consecința trimiterii cauzei la procuror pentru continuarea urmăririi penale sau a începerii judecății, este evident că măsura de siguranță ar trebui să își păstreze caracterul provizoriu, specific unui proces penal în curs.

262. Obligarea la tratament medical sau internarea medicală provizorie în cursul judecății. În cursul judecării cauzei în primă instanță sau în calea de atac a apelului, măsurile de siguranță cu caracter medical pot fi dispuse la cererea procurorului ori instanța de judecată se poate sesiza din oficiu.

În acest caz, măsurile se dispun direct de către instanța de judecată, cu respectarea tuturor condițiilor prevăzute de art. 246 alin. (4)-(9), respectiv art. 248 alin. (4)-(11) CPP.

Capitolul al III-lea. Măsurile asigurătorii, restituirea lucrurilor şi restabilirea situaţiei anterioare săvârşirii infracţiunii

Secțiunea 1. Măsurile asigurătorii

REGLEMENTARE

Art. 249.[1] **Condițiile generale de luare a măsurilor asigurătorii.** (1) Procurorul, în cursul urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, din oficiu sau la cererea procurorului, în procedura de cameră preliminară ori în cursul judecății, poate lua măsuri asigurătorii, prin ordonanță sau, după caz, prin încheiere motivată, pentru a evita ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea de la urmărire a bunurilor care pot face obiectul confiscării speciale sau al confiscării extinse ori care pot servi la garantarea executării pedepsei amenzii sau a cheltuielilor judiciare ori a reparării pagubei produse prin infracțiune.

(2) Măsurile asigurătorii constau în indisponibilizarea unor bunuri mobile sau imobile, prin instituirea unui sechestru asupra acestora.

(3) Măsurile asigurătorii pentru garantarea executării pedepsei amenzii se pot lua numai asupra bunurilor suspectului sau inculpatului.

(4) Măsurile asigurătorii în vederea confiscării speciale sau confiscării extinse se pot lua asupra bunurilor suspectului sau inculpatului ori ale altor persoane în proprietatea sau posesia cărora se află bunurile ce urmează a fi confiscate.

[1] Art. 249 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 166 din Legea nr. 255/2013.

(5) Măsurile asigurătorii în vederea reparării pagubei produse prin infracțiune și pentru garantarea executării cheltuielilor judiciare se pot lua asupra bunurilor suspectului sau inculpatului și ale persoanei responsabile civilmente, până la concurența valorii probabile a acestora.

(6) Măsurile asigurătorii prevăzute la alin. (5) se pot lua, în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară și al judecății, și la cererea părții civile. Măsurile asigurătorii luate din oficiu de către organele judiciare prevăzute la alin. (1) pot folosi și părții civile.

(7) Măsurile asigurătorii luate în condițiile alin. (1) sunt obligatorii în cazul în care persoana vătămată este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă.

(8) Nu pot fi sechestrate bunuri care aparțin unei autorități sau instituții publice ori unei alte persoane de drept public și nici bunurile exceptate de lege.

Art. 250. Contestarea măsurilor asigurătorii. (1) Împotriva măsurii asigurătorii luate de procuror sau a modului de aducere la îndeplinire a acesteia suspectul ori inculpatul sau orice altă persoană interesată poate face contestație, în termen de 3 zile de la data comunicării ordonanței de luare a măsurii sau de la data aducerii la îndeplinire a acesteia, la judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond.

(2) Contestația nu este suspensivă de executare.

(3) Procurorul înaintează judecătorului de drepturi și libertăți dosarul cauzei, în termen de 24 de ore de la solicitarea dosarului de către acesta.

(4) Soluționarea contestației se face în camera de consiliu, cu citarea celui care a făcut contestația și a persoanelor interesate, prin încheiere motivată, care este definitivă. Participarea procurorului este obligatorie.

(5) Dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 48 de ore de la soluționarea contestației.

(5¹)[1] Dacă, până la soluționarea contestației formulate conform alin. (1), a fost sesizată instanța prin rechizitoriu, contestația se înaintează, spre competentă soluționare, judecătorului de cameră preliminară. Dispozițiile alin. (4) se aplică în mod corespunzător.

(6) Împotriva modului de aducere la îndeplinire a măsurii asigurătorii luate de către judecătorul de cameră preliminară ori de către instanța de judecată, procurorul, suspectul ori inculpatul sau orice altă persoană interesată poate face contestație la acest judecător ori la această instanță, în termen de 3 zile de la data punerii în executare a măsurii.

(7) Contestația nu suspendă executarea și se soluționează, în ședință publică, prin încheiere motivată, cu citarea părților, în termen de 5 zile de la înregistrarea acesteia. Participarea procurorului este obligatorie.

(8) După rămânerea definitivă a hotărârii, se poate face contestație potrivit legii civile numai asupra modului de aducere la îndeplinire a măsurii asigurătorii.

(9) Întocmirea minutei este obligatorie.

Art. 250¹.[2] **Contestarea măsurilor asigurătorii dispuse în cursul judecății.** (1) Împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea unei măsuri asigurătorii de către judecătorul de cameră preliminară, de instanța de judecată sau de instanța de apel, inculpatul, procurorul sau orice altă persoană interesată poate face contestație, în termen de 48 de ore de la pronunțare sau, după caz, de la comunicare. Contestația se depune, după caz, la judecătorul de cameră preliminară, instanța de judecată sau instanța de apel care a pronunțat încheierea atacată și se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, după caz, judecătorului de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară, respectiv instanței ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare.

(2) Contestația împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară de la Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție a luat o măsură asigurătorie se soluționează de un complet format din 2 judecători de cameră preliminară, iar contestația împotriva încheierii prin care Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție, în primă instanță sau în apel, a luat o măsură asigurătorie se soluționează de Completul de 5 judecători.

(3) Contestația formulată potrivit alin. (1) nu este suspensivă de executare. Contestația se soluționează în termen de 5 zile de la înregistrare, în ședință publică, cu participarea procurorului și

[1] Alin. (5¹) al art. 250 a fost introdus prin art. II pct. 62 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Art. 250¹ a fost introdus prin art. II pct. 63 din O.U.G. nr. 18/2016.

cu citarea inculpatului și a părților interesate care au formulat-o. Prevederile art. 425[1] și următoarele se aplică în mod corespunzător.

Art. 251.[1] **Organele care aduc la îndeplinire măsurile asigurătorii.** Ordonanța sau încheierea de luare a măsurii asigurătorii se aduce la îndeplinire de către organele de cercetare penală, precum și de către organele competente potrivit legii, din dispoziția organului de urmărire penală sau a judecătorului de cameră preliminară ori a instanței de judecată, după caz.

Art. 252. Procedura sechestrului. (1) Organul care procedează la aplicarea sechestrului este obligat să identifice și să evalueze bunurile sechestrate, putând recurge, dacă este cazul, la evaluatori sau experți.

(2) Bunurile perisabile, obiectele din metale sau pietre prețioase, mijloacele de plată străine, titlurile de valoare interne, obiectele de artă și de muzeu, colecțiile de valoare, precum și sumele de bani care fac obiectul sechestrului vor fi ridicate în mod obligatoriu.

(3) Bunurile perisabile se predau autorităților competente, potrivit profilului de activitate, care sunt obligate să le primească și să le valorifice de îndată.

(4) Metalele sau pietrele prețioase ori obiectele confecționate cu acestea și mijloacele de plată străine se depun la cea mai apropiată instituție bancară.

(5) Titlurile de valoare interne, obiectele de artă sau de muzeu și colecțiile de valoare se predau spre păstrare instituțiilor de specialitate.

(6) Obiectele prevăzute la alin. (4) și (5) se predau în termen de 48 de ore de la ridicare. Dacă obiectele sunt strict necesare urmăririi penale, procedurii de cameră preliminară sau judecății, depunerea se face ulterior, dar nu mai târziu de 48 de ore de la pronunțarea în cauză a unei soluții definitive.

(7) Obiectele sechestrate se păstrează până la ridicarea sechestrului.

(8)[2] Sumele de bani rezultate din valorificarea făcută potrivit alin. (3), precum și sumele de bani ridicate potrivit alin. (2) se depun în contul constituit potrivit legii speciale, în termen de cel mult 3 zile de la ridicarea banilor ori de la valorificarea bunurilor.

(9) Celelalte bunuri mobile sechestrate sunt puse sub sigiliu sau ridicate, putându-se numi un custode.

Art. 252[1].[3] **Cazuri speciale de valorificare a bunurilor mobile sechestrate.** (1) În cursul procesului penal, înainte de pronunțarea unei hotărâri definitive, procurorul sau instanța de judecată care a instituit sechestrul poate dispune de îndată valorificarea bunurilor mobile sechestrate, la cererea proprietarului bunurilor sau atunci când există acordul acestuia.

(2) În cursul procesului penal, înainte de pronunțarea unei hotărâri definitive, atunci când nu există acordul proprietarului, bunurile mobile asupra cărora s-a instituit sechestrul asigurător pot fi valorificate, în mod excepțional, în următoarele situații:

a) atunci când, în termen de un an de la data instituirii sechestrului, valoarea bunurilor sechestrate s-a diminuat în mod semnificativ, respectiv cu cel puțin 40% în raport cu cea de la momentul dispunerii măsurii asigurătorii. Dispozițiile art. 252 alin. (1) se aplică în mod corespunzător și în acest caz;

b) atunci când există riscul expirării termenului de garanție sau când sechestrul asigurător s-a aplicat asupra unor animale sau păsări vii;

c) atunci când sechestrul asigurător s-a aplicat asupra produselor inflamabile sau petroliere;

d) atunci când sechestrul asigurător s-a aplicat asupra unor bunuri a căror depozitare sau întreținere necesită cheltuieli disproporționate în raport cu valoarea bunului.

(3) În cursul procesului penal, înainte de pronunțarea unei hotărâri definitive, atunci când sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții: proprietarul nu a putut fi identificat și valorificarea nu se poate face potrivit alin. (2), autovehiculele asupra cărora s-a instituit sechestrul asigurător pot fi valorificate, în următoarele situații:

---

[1] Art. 251 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 64 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (8) al art. 252 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 47 pct. 1 din Legea nr. 318/2015 pentru înființarea, organizarea și funcționarea Agenției Naționale de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate (M. Of. nr. 961 din 24 decembrie 2015).

[3] Art. 252[1]-252[4] au fost introduse prin art. 102 pct. 167 din Legea nr. 255/2013.

a) atunci când acestea au fost folosite, în orice mod, la săvârşirea unei infracţiuni;

b) dacă de la data instituirii măsurii asigurătorii asupra acestor bunuri a trecut o perioadă de un an sau mai mare.

(4)[1] Sumele de bani rezultate din valorificarea bunurilor mobile făcută potrivit alin. (1), (2) şi (3) se depun în contul prevăzut de art. 252 alin. (8).

(5)[2] *Abrogat.*

Art. 252². Valorificarea bunurilor mobile sechestrate în cursul urmăririi penale. (1) În cursul urmăririi penale, atunci când nu există acordul proprietarului, dacă procurorul care a instituit sechestrul apreciază că se impune valorificarea bunurilor mobile sechestrate, îl sesizează cu o propunere motivată de valorificare a bunurilor sechestrate pe judecătorul de drepturi şi libertăţi.

(2) Judecătorul de drepturi şi libertăţi sesizat în condiţiile alin. (1) fixează un termen, care nu poate fi mai scurt de 10 zile, la care sunt chemate părţile, precum şi custodele bunurilor, atunci când a fost desemnat unul. Participarea procurorului este obligatorie.

(3) La termenul fixat, în cameră de consiliu, se aduce la cunoştinţa părţilor şi a custodelui faptul că se intenţionează valorificarea bunurilor mobile sechestrate şi li se pune în vedere că au dreptul de a face observaţii sau cereri legate de bunurile ce urmează a fi valorificate. După examinarea obiecţiilor şi cererilor făcute de părţi sau custode, judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune prin încheiere motivată asupra valorificării bunurilor mobile prevăzute la art. 252¹ alin. (2). Lipsa părţilor legal citate nu împiedică desfăşurarea procedurii.

(4) Împotriva încheierii judecătorului de drepturi şi libertăţi prevăzute la alin. (2) se poate face contestaţie la judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară de către părţi, custode, procuror, precum şi de către orice altă persoană interesată în termen de 10 zile.

(5) Termenul prevăzut la alin. (4) curge de la comunicare pentru procuror, părţi sau custode sau de la data când au luat la cunoştinţă de încheiere în cazul altor persoane interesate.

(6) Părţile sau custodele pot face contestaţie numai împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi a dispus valorificarea bunurilor mobile sechestrate. Procurorul poate face contestaţie numai împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi a respins propunerea de valorificare a bunurilor mobile sechestrate.

(7) Contestaţia prevăzută la alin. (4) este suspensivă de executare. Judecarea cauzei se face de urgenţă şi cu precădere, iar hotărârea prin care se soluţionează contestaţia este definitivă.

Art. 252³. Valorificarea bunurilor mobile sechestrate în cursul judecăţii. (1) În cursul judecăţii, instanţa de judecată, din oficiu sau la cererea procurorului, a uneia dintre părţi sau a custodelui, poate dispune asupra valorificării bunurilor mobile sechestrate. În acest scop, instanţa de judecată fixează un termen, care nu poate fi mai scurt de 10 zile, la care sunt citate în camera de consiliu părţile, precum şi custodele bunurilor, atunci când a fost desemnat unul. Participarea procurorului este obligatorie.

(2) La termenul fixat, se pune în discuţia părţilor, în camera de consiliu, valorificarea bunurilor mobile sechestrate şi li se pune în vedere că au dreptul de a face observaţii sau cereri legate de acestea. Lipsa părţilor legal citate nu împiedică desfăşurarea procedurii.

(3) Asupra valorificării bunurilor mobile sechestrate, precum şi cu privire la cererile prevăzute la alin. (2), instanţa de judecată dispune prin încheiere motivată. Încheierea instanţei este definitivă.

Art. 252⁴. Contestarea modului de valorificare a bunurilor mobile sechestrate. (1) Împotriva modului de aducere la îndeplinire a încheierii prevăzute de art. 252² alin. (3) sau a hotărârii judecătoreşti de valorificare a bunurilor mobile sechestrate, prevăzută de art. 252² alin. (7) sau art. 252³ alin. (3), suspectul sau inculpatul, partea responsabilă civilmente, custodele, orice altă persoană interesată, precum şi procurorul pot formula, în cursul procesului penal, contestaţie la instanţa competentă să soluţioneze cauza în primă instanţă.

(2) Contestaţia prevăzută la alin. (1) se face în termen de 15 zile de la îndeplinirea actului contestat.

(3) Instanţa soluţionează contestaţia de urgenţă şi cu precădere, în şedinţă publică, cu citarea părţilor, prin încheiere definitivă.

---

[1] Alin. (4) al art. 252¹ este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 47 pct. 2 din Legea nr. 318/2015.

[2] Alin. (5) al art. 252¹ a fost abrogat prin art. 47 pct. 3 din Legea nr. 318/2015.

(4) După soluționarea definitivă a procesului penal, dacă nu s-a făcut contestație împotriva modului de aducere la îndeplinire a încheierii sau a hotărârii judecătorești de valorificare a bunurilor mobile sechestrate prevăzute la alin. (1), se poate face contestație potrivit legii civile.

Art. 253.[1] **Procesul-verbal de sechestru și notarea sau înscrierea ipotecară.** (1) Organul care aplică sechestrul încheie un proces-verbal despre toate actele efectuate potrivit art. 252, descriind în amănunt bunurile sechestrate, cu indicarea valorii lor. În procesul-verbal se arată și bunurile exceptate de lege de la urmărire, potrivit dispozițiilor art. 249 alin. (8), găsite la persoana căreia i s-a aplicat sechestru. De asemenea, se consemnează obiecțiile suspectului sau inculpatului ori ale părții responsabile civilmente, precum și cele ale altor persoane interesate.

(2) În procesul-verbal prevăzut la alin. (1) se menționează și faptul că părțile au fost încunoștințate că:

a) pot solicita valorificarea bunului sau bunurilor sechestrate, în temeiul art. 252[1] alin. (1);

b) în cursul procesului penal, înainte de pronunțarea unei hotărâri definitive, bunurile mobile asupra cărora s-a instituit sechestrul asigurător pot fi valorificate de către organul judiciar, chiar și fără consimțământul proprietarului, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 252[1] alin. (2).

(3) Un exemplar al procesului-verbal prevăzut la alin. (1) se lasă persoanei asupra bunurilor căreia s-a aplicat sechestrul, iar în lipsa acesteia, celor cu care locuiește, administratorului, portarului sau celui care în mod obișnuit îl înlocuiește ori unui vecin. În cazul când o parte din bunuri sau totalitatea lor au fost predate unui custode, se lasă acestuia o copie de pe procesul-verbal. Un exemplar se înaintează și organului judiciar care a dispus luarea măsurii asigurătorii, în termen de 24 de ore de la încheierea procesului-verbal.

(4) Pentru bunurile imobile sechestrate, procurorul, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată care a dispus instituirea sechestrului cere organului competent notarea ipotecară asupra bunurilor sechestrate, anexând copie de pe ordonanța sau încheierea prin care s-a dispus sechestrul și un exemplar al procesului-verbal de sechestru.

(5) Prevederile alin. (4) se aplică în mod corespunzător și cu privire la dispunerea înscrierii ipotecare asupra bunurilor mobile.

Art. 254. Poprirea. (1) Sumele de bani datorate cu orice titlu suspectului ori inculpatului sau părții responsabile civilmente de către o a treia persoană ori de către cel păgubit sunt poprite în mâinile acestora, în limitele prevăzute de lege, de la data primirii ordonanței sau încheierii prin care se înființează sechestrul.

(2) Sumele de bani prevăzute la alin. (1) vor fi consemnate de către debitori, după caz, la dispoziția organului judiciar care a dispus poprirea sau a organului de executare, în termen de 5 zile de la scadență, recipisele urmând a fi predate procurorului, judecătorului de cameră preliminară ori instanței de judecată în termen de 24 de ore de la consemnare.

COMENTARIU

263. Noțiune. Măsurile asigurătorii sunt definite în doctrina juridică drept „măsuri procesuale cu caracter real care au ca efect indisponibilizarea bunurilor mobile și imobile care aparțin suspectului, inculpatului sau părții responsabile civilmente, în vederea confiscării speciale, a confiscării extinse, executării pedepsei amenzii sau a cheltuielilor judiciare ori acoperirii despăgubirilor civile"[2].

Ele constau în *indisponibilizarea* unor bunuri mobile sau imobile, prin instituirea unui *sechestru* sau a unei *popriri* asupra acestora.

În ceea ce privește tipurile de măsuri asigurătorii reglementate de dreptul procesual penal, în literatura de specialitate au fost exprimate opinii diferite. Unii autori[3] au apreciat că, în materie penală, măsurile asigurătorii constau întotdeauna în instituirea unui sechestru,

[1] Art. 253 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 168 din Legea nr. 255/2013.

[2] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 654.

[3] A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 587.

indiferent de tipul bunului (mobil sau imobil, corporal ori incorporal). Alți autori[1] au opinat că, indiferent de denumire, în realitate există trei specii de măsuri asigurătorii, având obiecte diferite: bunurile mobile corporale, bunurile mobile incorporale și imobilele, pentru care se aplică, după caz, sechestrul, poprirea sau notarea ipotecară.

În ceea ce ne privește, apreciem că dreptul procesual penal recunoaște sechestrul, măsură asigurătorie cu înțeles specific, notarea ipotecară și poprirea fiind doar modalități de punere în executare a sechestrului[2]. În acest sens este, de exemplu, argumentul că, deși notarea ipotecară nu se poate realiza în ipoteza unor bunuri imobile neînscrise în cartea funciară (de exemplu, al construcțiilor realizate fără autorizație de construire), totuși, sechestrul asigurător se instituie asupra acestor bunuri.

În ceea ce privește poprirea, opinăm că aceasta poate fi dispusă asupra sumelor de bani datorate de terți persoanei față de care se ia măsura asigurătorie, dar în ceea ce privește sumele de bani aflate într-un depozit bancar pe numele suspectului/inculpatului/părții responsabile civilmente, punerea în executare a măsurii de indisponibilizare a sechestrului nu se realizează prin intermediul popririi.

Măsurile asigurătorii au *caracter provizoriu*, având *rolul de a preveni* ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea bunurilor care ar putea să asigure repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune, plata amenzii, a cheltuielilor judiciare sau realizarea confiscării, dispuse prin hotărârea judecătorească rămasă definitivă. Prin instituirea lor se blochează orice activitate a suspectului, a inculpatului, a persoanei responsabile civilmente sau a oricărei persoane în posesia sau proprietatea căreia se află bunurile care urmează să fie supuse confiscării.

Aceste activități *pot consta în* ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea de la urmărire a bunurilor. Prin *ascundere* se înțelege orice manoperă de natură a se pierde controlul fizic asupra unui bun: revopsire, ștergerea elementelor de identificare sau înlocuirea acestora, mascarea bunului cu altele de natură a induce în eroare organele judiciare asupra naturii acestuia, înglobarea bunurilor în componența altora, astfel încât să li se piardă urma.

Prin *distrugere* se înțelege dezmembrarea bunurilor în părți componente, care să nu fie sau să nu poată fi urmărite. Nu are importanță dacă dezmembrarea se realizează prin violență sau prin activități de dezasamblare.

Înstrăinarea presupune orice activitate prin care bunul trece din patrimoniul persoanei urmărite penal în patrimoniul altei persoane și se poate produce prin vânzare, donație etc. Credem că în această categorie, ca manoperă pentru înstrăinare, pot fi incluse și activități de garantare a unor împrumuturi cu bunurile sale sau de colaborare în cadrul unor contracte de asociere cu bunurile sale. Nu are importanță, sub aspectul legii procesuale penale, dacă persoana către care se înstrăinează este într-o relație de rudenie cu suspectul sau inculpatul ori este o terță persoană.

---

[1] A.R. TRANDAFIR, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1166, 1168, 1195-1196.

[2] În același sens, C.A. Craiova, s. pen. și min., dec. pen. nr. 313/2017, www.rolii.ro: „Poprirea nu este o măsură asigurătorie de sine stătătoare, ci o formă specială de valorificare a măsurii sechestrului asigurător dispusă în cadrul procesului penal, iar premisa instituirii popririi o constituie existența unui raport juridic între inculpat și un terț prin care acesta datorează inculpatului sume de bani, scopul fiind acela de a imobiliza în mâinile terțului poprit sumele de bani datorate inculpatului, astfel încât acesta să nu procedeze la ascunderea sau cheltuirea lor, creanța trebuind să fie certă și lichidă". Or, este evident, în opinia noastră, că aceste condiții nu sunt întrunite în cazul unui depozit bancar, deoarece nu suntem în ipoteza în care un terț, în speță banca, datorează o sumă de bani clientului și nu se pune problema ca banca să procedeze la ascunderea sau cheltuirea lor. Clientul nu pierde în niciun caz dreptul de dispoziție asupra sumelor de bani existente într-un depozit bancar.

Sustragerea de la urmărire presupune orice altă activitate neacoperită de cele de mai sus, prin care bunurile urmează să fie scoase de sub controlul organelor judiciare, scopul suspectului sau inculpatului fiind acela de a prezerva în interes propriu fructul infracțiunii.

Măsurile asigurătorii *se dispun* de procuror, de judecătorul de cameră preliminară sau de instanța de judecată în timpul procesului penal, producându-și efectele de la momentul dispunerii până la momentul pronunțării hotărârii definitive. La finalizarea procesului penal, instanța trebuie să se pronunțe asupra bunurilor pe care le-a sechestrat: fie dispune confiscarea acestora, fie dispune ridicarea sechestrului. În situația în care instanța nu s-a pronunțat asupra sechestrului, acesta încetează de drept.

264. Obiectul sechestrului asigurător. Dispunerea unei măsuri asigurătorii se face pe baza analizei valorilor implicate în cauză: valoarea prejudiciului sau a sumelor probabile ce ar trebui confiscate, bonitatea suspectului sau inculpatului, valoarea patrimoniului de care acesta dispune. Analiza poate conduce la tratarea diferențiată a suspecților sau inculpaților, organele judiciare fiind cele care apreciază în mod unilateral necesitatea instituirii sechestrului.

Prevederile art. 249 CPP nu precizează categoriile de bunuri asupra cărora se poate institui sechestrul. Astfel, măsura se poate institui asupra *tuturor tipurilor de bunuri*: imobile, mobile, bonuri de valoare, acțiuni, părți sociale etc.

Prevederile legale diferențiază în funcție de proprietar întinderea sechestrului:

a) pot fi sechestrate bunurile *proprietatea suspectului sau inculpatului*:

– pentru garantarea executării amenzii;

– în vederea confiscării speciale sau extinse;

– în vederea reparării pagubei produse prin infracțiune;

– pentru garantarea executării cheltuielilor judiciare;

b) pot fi sechestrate bunurile *persoanei responsabile civilmente*, în vederea reparării pagubei produse prin infracțiune și pentru garantarea executării cheltuielilor judiciare[1];

c) pot fi sechestrate bunurile aflate în *proprietatea sau posesia unei terțe persoane*, în vederea confiscării speciale sau a confiscării extinse.

Pot fi sechestrate bunurile proprietate comună a soților, în cazul în care numai unul dintre soți are calitatea de suspect/inculpat.

Prevederile art. 249 CPP trebuie corelate cu cele ale art. 112 și art. 112[1] CP referitoare la confiscare, deoarece bunurile care pot fi confiscate sunt cele asupra cărora se poate institui sechestrul. Astfel, pot fi confiscate, potrivit art. 112 CP: bunurile produse prin săvârșirea faptei; bunurile folosite sau destinate a fi folosite la săvârșirea faptei ori la scăparea făptuitorului sau la păstrarea foloaselor obținute, dacă sunt ale făptuitorului sau dacă proprietarul lor a știut pentru ce sunt folosite; produsul infracțiunii; răsplata pentru făptuitor. Potrivit legii penale, măsura confiscării este astfel prevăzută încât să asigure restabilirea echilibrului prin preluarea din patrimoniul făptuitorului a beneficiilor infracțiunii. De asemenea, măsura are drept scop subsidiar descurajarea infractorului, care, dacă este prins, pierde atât beneficiul activității sale infracționale, dar și toate obiectele sau instrumentele care au folosit la săvârșirea faptei.

[1] În practica judiciară s-a decis că „măsurile asigurătorii în vederea reparării pagubei produse prin infracțiune și pentru garantarea cheltuielilor judiciare se iau asupra bunurilor suspectului sau inculpatului și părții responsabile civilmente. Pot fi luate măsuri asigurătorii asupra bunurilor altor persoane în proprietatea sau posesia cărora se găsesc bunurile numai în ceea ce privește bunuri supuse confiscării speciale sau extinse" (Trib. Vâlcea, s. pen., înch. nr. 18/2017, www.rolii.ro).

Potrivit prevederilor art. 112[1] CP, în cazul infracțiunilor grave menționate de acest text, sunt supuse confiscării și alte bunuri decât cele menționate la art. 112, dacă valoarea bunurilor dobândite de persoana condamnată, într-o perioadă de 5 ani înainte și, dacă este cazul, după momentul săvârșirii infracțiunii, până la data emiterii actului de sesizare a instanței, depășește în mod vădit veniturile obținute de aceasta în mod licit, iar instanța are convingerea că bunurile respective provin din activități infracționale de natura celor enumerate. Confiscarea extinsă poate avea în vedere și bunuri ale altor persoane, nu doar ale suspectului sau inculpatului.

În ipoteza instituirii măsurii asigurătorii în vederea confiscării extinse, trebuie avute în vedere cele statuate de Curtea Constituțională prin Decizia nr. 356 din 25 iunie 2014[1] privind dispozițiile art. 118[2] alin. (2) lit. a) CP 1969 și prin Decizia nr. 11 din 15 ianuarie 2015[2] privind dispozițiile art. 112[1] alin. (2) lit. a) CP, respectiv ca bunurile să fi fost dobândite după intrarea în vigoare a Legii nr. 63/2012[3], iar infracțiunile pentru care se efectuează urmărirea penală să fi fost săvârșite după intrarea în vigoare a acestei legi.

În ceea ce privește posibilitatea instituirii măsurii asigurătorii în scopul confiscării asupra unor bunuri ale unor terți, apreciem că aceasta este permisă de dispozițiile art. 249 alin. (4) CPP. Se pune problema dacă pot fi dispuse asemenea măsuri asupra unor bunuri care au fost dobândite direct pe numele unor terți sau au fost transferate de suspect ori inculpat unor astfel de persoane. Apreciem că, în această ipoteză, se impune a fi analizată buna-credință manifestată de terț la încheierea actului juridic prin care bunurile au fost dobândite, respectiv dacă intenția terțului a fost, într-adevăr, aceea de a dobândi proprietatea bunurilor sau, dimpotrivă, tranzacția reprezintă o modalitate ocolită de a ascunde adevăratul proprietar al bunurilor, în scopul evitării confiscării. Lipsa identității între proprietarul de drept și cel de fapt poate fi dovedită cu orice mijloc de probă administrat în cauză (martori, acte, probe reieșite din măsuri de supraveghere tehnică) care conduce la ideea că exercitarea atributelor dreptului de proprietate îi aparține suspectului sau inculpatului, proprietarul *de iure* fiind de fapt un proprietar formal. În această ipoteză, apreciem că, dat fiind scopul încheierii actului de dobândire a proprietății, acela de fraudare a legii, bunurile respective pot fi confiscate special, dacă se dovedește că au fost dobândite cu sume de bani provenite din infracțiunea care face obiectul cauzei, sau confiscate extins, dacă sunt îndeplinite condițiile de dispunere a acestei măsuri de siguranță. Este vorba doar în aparență despre instituirea unei măsuri asigurătorii asupra unor bunuri ale terților, în realitate, bunurile fiind ale suspectului sau inculpatului. Pentru dispunerea măsurii de siguranță este necesar ca, prin rechizitoriu, procurorul să solicite instanței, cu titlu de chestiune prealabilă, să administreze probatoriu și să dispună anularea actelor de dobândire a proprietății încheiate de terț, pentru fraudă la lege, în temeiul art. 1238 alin. (2) C. civ. Apreciem că citarea în procesul penal a terților ale căror bunuri au fost sechestrate este obligatorie, având în vedere afectarea prin această măsură a atributelor dreptului de proprietate. În acest sens, în practica judiciară a fost apreciată ca fiind fondată contestația formulată de o persoană care nu a beneficiat de accesul la o instanță, măsura asigurătorie fiind dispusă într-un proces penal în care aceasta nu a fost parte, fără citarea sa, în calea de atac a apelului, direct prin decizie[4].

[1] M. Of. nr. 691 din 22 septembrie 2014.
[2] M. Of. nr. 102 din 9 februarie 2015.
[3] M. Of. nr. 258 din 19 aprilie 2012.
[4] În acest sens, a se vedea I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 850/2016, www.scj.ro.

Atunci când procurorul, judecătorul de cameră preliminară sau instanța instituie sechestrul asigurător, trebuie să evalueze prejudiciul produs prin infracțiune, valoarea sechestrată trebuie să fie apropiată de cea a bunurilor care ar putea fi confiscate, după stabilirea vinovăției, dacă apreciază că se impune această măsură. Întrucât în cazul infracțiunilor grave este de dorit ca sechestrul să fie instituit cât mai devreme în cursul urmăririi penale, pentru a împiedica suspectul să înstrăineze bunurile sau beneficiul infracțiunii, cu mult înainte de a putea fi evaluată întinderea activității infracționale și a prejudiciului sau produsului faptelor, organele judiciare au posibilitatea să instituie sechestrul asigurător pe toate bunurile suspectului sau inculpatului, precum și pe bunurile altor persoane despre care se cunoaște că provin din infracțiune, iar ulterior, fie din oficiu, fie la cererea suspectului, sechestrul judiciar poate fi restrâns pe măsură ce ancheta avansează.

Instituirea sechestrului *nu poate împiedica suspectul sau inculpatul să își procure mijloacele de trai*. Ca urmare a instituirii sechestrului, sunt inerente limitări ale posibilităților acestuia de a-și continua activitatea și, implicit, de a-și asigura mijloacele de trai. La instituirea măsurii, organele judiciare trebuie să aibă în vedere un nivel mediul de asigurare a mijloacelor de trai pentru suspect/inculpat și familia sa, neavând importanță dacă prin dispunerea ei nu mai poate să își asigure același nivel de existență, incluzând toate formele de distracție sau relaxare de care obișnuia să beneficieze.

În ceea ce privește întinderea măsurii asigurătorii, în practica judiciară[1] au existat opinii contradictorii, unele dintre instanțe apreciind că, pentru instituirea măsurii, sunt necesare identificarea și evaluarea anterioară a bunurilor la care acesta se referă, în timp ce altele apreciau că sechestrul poate fi instituit fără a fi necesare astfel de proceduri prealabile. Controversa a fost tranșată de Înalta Curte de Casație și Justiție, care, printr-o decizie[2] dată în interesul legii, a stabilit că, „atunci când se instituie măsuri asigurătorii în procesul penal, nu este necesar să se indice sau să se dovedească ori să se individualizeze bunurile asupra cărora se înființează măsura asigurătorie". Soluția instanței supreme dă eficiență, așadar, opiniei că individualizarea bunurilor nu este o condiție prealabilă luării sechestrului, fiind posibilă instituirea sechestrului prin echivalent, situație în care acesta se va dispune pe toate bunurile până la concurența sumei înscrise în ordinul de sechestru.

265. Titularul cererii. Competența. Măsura sechestrului poate fi dispusă atât în cursul urmăririi penale, cât și după terminarea acesteia, când dosarul se află la instanța de judecată.

În cursul urmăririi penale, *procurorul* este cel care poate dispune *prin ordonanță* măsura sechestrului asigurător, din oficiu sau la cererea părții civile. Ordonanța procurorului de impunere a sechestrului asigurător trebuie motivată, pe de o parte, aceasta oferind explicațiile

[1] A se vedea Întâlnirea președinților secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, care a avut loc la Curtea de Apel Iași în perioada 18-19 mai 2017 (http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1913/Minuta%20intalnire%20presedinti%20sectii%20penale%20Iasi%2018-19%20mai%202017.pdf, pct. 4, p. 5-7.) Opinia majoritară exprimată cu ocazia acestei întâlniri a fost în sensul că „instituirea unei măsuri asigurătorii ar trebui să aibă la bază o verificare inițială în sensul existenței unor bunuri în patrimoniul persoanei vizate, în raport de care să fie respectată cerința prevăzută de art. 249 alin. (1) CPP – în caz contrar nu se poate stabili dacă ele sunt egale cu valoarea probabilă a pagubei/dacă este necesară instituirea măsurii asigurătorii și asupra bunurilor părții responsabile civilmente, în cazul în care măsura asigurătorie instituită asupra bunurilor inculpatului nu este suficientă pentru a acoperi valoarea prejudiciului". S-a avut în vedere și împrejurarea că o măsură asigurătorie nu trebuie să aducă atingere dreptului de proprietate decât dacă se justifică potrivit scopului prevăzut de legea penală, motiv pentru care nu este admisibilă instituirea măsurii asigurătorii „asupra tuturor bunurilor inculpatului, prezente și viitoare". Suplimentar, s-a apreciat că bunurile ar trebui cu atât mai mult individualizate în ipoteza în care măsura asigurătorie este luată în vederea confiscării speciale.

[2] I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 19 din 16 octombrie 2017 (www.scj.ro).

asupra necesității și întinderii măsurii, iar, pe de altă parte, constituie o modalitate de verificare prin contestația prevăzută de art. 250 CPP.

După înregistrarea cauzei la instanța de judecată, competența revine, după caz, *judecătorului de cameră preliminară* sau *instanței de judecată*, sesizarea putând fi făcută de procuror sau de partea civilă ori aceste organe judiciare se pot sesiza și din oficiu. Având în vedere întinderea și natura activităților desfășurate în cursul camerei preliminare, în practică, situațiile în care judecătorul de cameră preliminară se va sesiza din oficiu pentru instituirea sechestrului asigurător vor fi destul de reduse.

Referitor la partea civilă, aceasta poate solicita instituirea sechestrului asigurător *pe tot parcursul procesului penal*, pentru garantarea reparării prejudiciului ori executarea cheltuielilor judiciare. În acest caz, sechestrul se instituie asupra bunului a cărui restituire se cere sau pentru o valoare probabilă a prejudiciului ori a cheltuielilor judiciare. Partea civilă nu este ținută să plătească vreo cauțiune potrivit regulilor procesului civil.

Instituirea măsurii sechestrului asigurător trebuie motivată, trebuind să se arate, în cuprinsul actului prin care se dispune, îndeplinirea condițiilor legale privind:

– necesitatea;

– întinderea prejudiciului sau a valorii necesare pentru care se solicită sechestrul, dar și valoarea care urmează a fi garantată în acest fel.

Pentru instituirea sechestrului asigurător nu este necesar ca suspectul sau inculpatul să pregătească ori să realizeze manopere sau activități din care să rezulte că ar intenționa ascunderea bunurilor sale. Măsura poate fi dispusă în toate cazurile în care s-a produs un prejudiciu sau legea impune confiscarea specială ori extinsă.

266. Instituirea obligatorie a sechestrului asigurător. Potrivit art. 249 alin. (7) CPP, instituirea sechestrului este obligatorie în cazurile în care *persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă*. Nu prezintă importanță sub acest aspect dacă persoana fără capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă are desemnat un reprezentant legal sau nu ori dacă acesta înțelege să formuleze, în baza mandatului legal, cerere de sechestru. În asemenea situații, organele judiciare nu mai sunt ținute să verifice condiția de necesitate a măsurii, ea fiind impusă prin lege.

Totodată, în legislația specială sunt reglementate cazuri în care luarea măsurilor asigurătorii este obligatorie: de exemplu, art. 32 din Legea nr. 656/2002[1], art. 20 din Legea nr. 78/2000[2], art. 11 din Legea nr. 241/2005[3].

267. Excepții. Prevederile art. 249 alin. (8) CPP prevăd o serie de situații în care nu pot fi dispuse măsuri asigurătorii, ordonate în funcție de titularul sau de tipul bunurilor.

Astfel, nu pot fi suspuse sechestrului asigurător *bunurile aparținând autorităților sau instituțiilor publice ori unei alte persoane de drept public*[4]. Considerentele avute în vedere de către legiuitor sunt, pe de o parte, caracterul acestor instituții, activitatea lor fiind

[1] Art. 32 din Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării terorismului, republicată (M. Of. nr. 702 din 12 octombrie 2012): „În cazul în care s-a săvârșit o infracțiune de spălare a banilor sau de finanțare a terorismului, luarea măsurilor asigurătorii este obligatorie".

[2] Art. 20 din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție (M. Of. nr. 219 din 18 mai 2000): „În cazul în care s-a săvârșit o infracțiune dintre cele prevăzute în prezentul capitol, luarea măsurilor asigurătorii este obligatorie".

[3] Art. 11 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale (M. Of. nr. 672 din 27 iulie 2005): „În cazul în care s-a săvârșit o infracțiune prevăzută de prezenta lege, luarea măsurilor asigurătorii este obligatorie".

[4] Potrivit art. 861 C. civ., bunurile proprietate publică sunt inalienabile, imprescriptibile și *insesizabile*.

importantă pentru structura statală, iar, pe de altă parte, pentru plata sumelor la care ar fi obligate prin decizia instanțelor de judecată, responsabil este statul, prin bugetul de stat. Cu alte cuvinte, nu este necesară garantarea prin bunuri, aceasta fiind făcută automat.

Prin sintagma „autorități sau instituții publice ori alte persoane de drept public" trebuie să înțelegem orice organ de stat sau al unităților administrativ-teritoriale, care acționează, în regim de putere publică, pentru satisfacerea unui interes public; sunt asimilate autorităților publice persoanele juridice de drept privat care, potrivit legii, au obținut statut de utilitate publică sau sunt autorizate să presteze un serviciu public[1]. În această categorie sunt incluse și autoritățile publice locale, organizate potrivit Legii nr. 215/2001 a administrației publice locale, republicată[2].

În funcție de tipul bunurilor, nu pot fi supuse sechestrului asigurător *cele care, potrivit legii, au un regim privilegiat, neputând face obiectul unei executări silite, fiind neurmăribile.*

Astfel, potrivit art. 727 și urm. CPC, nu pot fi urmărite bunurile personale, parte din bunurile profesionale, dacă fapta nu este în legătură cu activitatea profesională a suspectului sau inculpatului, alocațiile de stat și indemnizațiile pentru copii, ajutoarele pentru îngrijirea copilului bolnav, ajutoarele de maternitate, cele acordate în caz de deces, bursele de studii acordate de stat, diurnele, astfel că sechestrul asigurător nu este permis în cazul lor. Salariile ori pensiile acordate în cadrul asigurărilor sociale pot fi urmărite și executate doar parțial.

De asemenea, nu pot fi supuse sechestrului o serie de bunuri care sunt indispensabile vieții suspectului/inculpatului sau familiei sale, de exemplu, bunurile de uz personal sau casnic indispensabile traiului debitorului și familiei sale și obiectele de cult, dacă nu sunt mai multe de același fel; obiectele indispensabile persoanelor cu handicap și cele destinate îngrijirii bolnavilor; alimentele necesare debitorului și familiei sale pe timp de 3 luni, iar dacă debitorul se ocupă exclusiv cu agricultura, alimentele necesare până la noua recoltă, animalele destinate obținerii mijloacelor de subzistență și furajele necesare pentru aceste animale până la noua recoltă; combustibilul necesar debitorului și familiei sale socotit pentru 3 luni de iarnă; scrisorile, fotografiile și tablourile personale sau de familie și altele asemenea.

268. Posibilitatea ridicării sechestrului asigurător în cursul procesului penal. Deși Codul de procedură penală nu conține dispoziții referitoare la ridicarea, la cerere sau din oficiu, a măsurilor asigurătorii în cursul procesului penal, apreciem că această soluție este, fără îndoială, posibilă. În practica judiciară[3] au fost dispuse astfel de măsuri de ridicare a sechestrului, arătându-se că, în opinia instanței, condițiile de luare a măsurii asigurătorii trebuie îndeplinite pe tot parcursul existenței acestor măsuri, cu atât mai mult cu cât art. 249 alin. (1) CPP prevede că scopul pentru care într-o cauză penală în care a fost începută urmărirea penală se instituie măsurile asigurătorii îl reprezintă evitarea ascunderii, distrugerii, înstrăinării sau sustragerii de la urmărirea penală a bunurilor care pot face obiectul confiscării ori care pot servi la garantarea executării pedepsei amenzii sau a cheltuielilor judiciare, precum și a celor care pot servi la garantarea pagubei produse prin infracțiune. S-a apreciat, astfel, că măsura asigurătorie nu mai este necesară, față de împrejurarea că inculpatul a achitat din proprie inițiativă suma de bani care reprezintă valoarea prejudiciului ce i se impută.

---

[1] Art. 2 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 554/2004 a contenciosului administrativ (M. Of. nr. 1154 din 7 decembrie 2004).

[2] M. Of. nr. 123 din 20 februarie 2007.

[3] A se vedea Trib. Sălaj, s. pen., min. și fam., sent. pen. nr. 112/2017, www.rolii.ro.

269. Contestarea măsurilor asigurătorii. Măsurile asigurătorii pot fi contestate atât pe fond, cât și privitor la aducerea lor la îndeplinire (art. 250 și art. 250[1][1] CPP).

În privința *sechestrului dispus de procuror în faza de urmărire penală* prin ordonanță, se poate face contestație la judecătorul de drepturi și libertăți *atât* referitor la instituirea măsurii, *cât și*, după luarea ei, la modul în care a fost adusă la îndeplinire. Având în vedere instituirea acestei căi speciale de atac, nu împărtășim opiniile exprimate în literatura de specialitate în sensul posibilității recunoscute persoanei interesate de a formula, pe întreg parcursul procesului penal, plângere la procurorul ierarhic superior celui care a dispus măsura[2]. Prevederile art. 250 alin. (1) CPP stabilesc că se poate face contestație la judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond, dacă măsura a fost dispusă de către procuror în cursul urmăririi penale.

Referitor la *sechestrul dispus de judecătorul de cameră preliminară sau de instanța de judecată* prin încheiere, se pot contesta atât luarea, cât și modalitatea în care a fost pusă în aplicare măsura, în acest ultim caz la același organ judiciar care a dispus-o. Instituirea măsurii dispuse de judecătorul de cameră preliminară sau de instanță se poate contesta la judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară sau la instanța ierarhic superioară. Pot fi contestate inclusiv măsurile asigurătorii dispuse în apel, judecata fiind făcută de către instanța ierarhic superioară.

Modalitatea de contestare a măsurii asigurătorii se completează prin prevederile art. 250 alin. (8) CPP, potrivit cărora, după rămânerea definitivă, *hotărârea poate fi contestată potrivit legii civile*, doar în privința modului de aducere la îndeplinire. Credem că prezența procurorului în procedura desfășurată la instanța civilă este necesară pentru a se asigura egalitatea părților, instanța având rol activ restrâns în cadrul procedurilor.

a) *Contestarea măsurii asigurătorii dispuse de procuror.* Potrivit art. 249 alin. (1) CPP, procurorul, în cursul urmăririi penale, poate dispune instituirea sechestrului asigurător, împotriva acestei dispoziții luate prin ordonanță suspectul ori inculpatul sau orice persoană interesată putând face *contestație la judecătorul de drepturi și libertăți*[3] [art. 250 alin. (1) CPP].

Prevederile legale instituie o condiție pentru a legitima calitatea de titular al contestației: pe de o parte, să fie vorba despre suspect sau inculpat, al cărui interes legal se prezumă, pe de altă parte, poate fi orice persoană, în acest caz fiind însă necesar ca verificarea să pornească de la interesul ei privind bunurile sau sumele asupra cărora a fost instituită măsura. Prin prevederea acestei condiții preliminare, legiuitorul a dorit să existe un control prealabil, o condiție de admisibilitate a contestației formulate împotriva măsurii asigurătorii. Dacă persoana care a formulat contestația nu dovedește interesul, judecătorul de drepturi și libertăți va respinge cererea.

A doua etapă în soluționarea contestației este verificarea de către judecătorul de drepturi și libertăți a condițiilor legale pentru luarea măsurii asigurătorii, respectiv necesitatea și întinderea prejudiciului. Cu această ocazie, se poate verifica măsura sechestrului și

---

[1] Art. 250[1] CPP a fost introdus prin O.U.G. nr. 18/2016 ca urmare a Deciziei nr. 24/2016 (M. Of. nr. 276 din 12 aprilie 2016), prin care Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constat că soluția legislativă cuprinsă în art. 250 alin. (6) CPP, care nu permite și contestarea luării măsurii asigurătorii de către judecătorul de cameră preliminară ori de către instanța de judecată, este neconstituțională.

[2] M. Udroiu, *Procedură penală. Partea generală*, ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, București, 2016, p. 771. În același sens cu opinia noastră, B. Micu, R. Slăvoiu, A.G. Păun, *op. cit.*, p. 254, nota 2 de subsol; A. Crișu, *op. cit.*, p. 528.

[3] Potrivit art. 250 alin. (5[1]) CPP, „Dacă, până la soluționarea contestației formulate conform alin. (1), a fost sesizată instanța prin rechizitoriu, contestația se înaintează, spre competentă soluționare, judecătorului de cameră preliminară. Dispozițiile alin. (4) se aplică în mod corespunzător".

sub aspectul corelației dintre tipul de bunuri sechestrate, proprietarul lor și tipul de creanțe pentru a căror îndestulare a fost instituit. Astfel, judecătorul va analiza dacă sunt îndeplinite cerințele art. 249 alin. (3)-(5) CPP: bunurile suspectului sau inculpatului vor putea fi indisponibilizate pentru plata amenzii, pentru realizarea confiscării speciale sau a confiscării extinse se pot sechestra bunurile suspectului sau inculpatului, dar vor putea fi urmărite și bunurile aflate în proprietatea sau posesia altor persoane; pentru repararea pagubei produse prin infracțiune sau pentru plata cheltuielilor judiciare, sechestrul asigurător va putea fi instituit asupra bunurilor suspectului ori inculpatului, dar și asupra bunurilor persoanei responsabile civilmente.

Termenul de contestare a sechestrului asigurător pe fondul acestuia este de 3 zile de la data comunicării ordonanței de luare a măsurii.

Odată cu contestarea temeiniciei măsurii, suspectul sau inculpatul, precum și orice altă persoană interesată *pot contesta și neregularitățile actului* prin care a fost dispusă instituirea sechestrului asigurător. Aceasta presupune verificarea de către judecătorul de drepturi și libertăți a tuturor mențiunilor pe care trebuie să le conțină ordonanța procurorului, potrivit art. 286 alin. (2) CPP.

Deoarece textul nu distinge, contestația se poate depune atât la procurorul care a emis ordonanța de instituire a măsurii asigurătorii, cât și la judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța competentă să judece cauza în primă instanță. Procurorul va înainta dosarul în termen de 24 de ore de la solicitarea judecătorului de drepturi și libertăți.

Legiuitorul a prevăzut termene foarte riguroase pentru transmiterea dosarului de la procuror la judecătorul de drepturi și libertăți – 24 de ore de la solicitare – sau de la judecător la procuror, după soluționarea contestației – 48 de ore. În intervalul dintre momentul sesizării și momentul soluționării, judecătorul de drepturi și libertăți trebuie să efectueze o serie de acte procesuale și procedurale de natură a permite soluționarea contestației cu respectarea drepturilor tuturor părților interesate: înregistrarea dosarului, stabilirea unui termen până la care persoana care a făcut contestația, dar și toate părțile interesate să fie citate și să aibă posibilitatea să se prezinte pentru a-și susține interesele.

Judecătorul va dispune citarea persoanei care a formulat contestația, dar și a altor persoane ale căror interese reies din dosarul cauzei. Credem că acest interes trebuie să rezulte în mod direct din ansamblul probator: persoanele sunt fie posesori, fie proprietari ai bunurilor (persoana vătămată, partea civilă). În situația în care asupra bunurilor au fost impuse garanții despre care nu se face vorbire în probele cauzei, judecătorul de drepturi și libertăți nu are abilitatea și nici timpul de a face investigații pentru identificarea tuturor persoanelor interesate. Acestea pot, la rândul lor, să formuleze contestație, atunci când iau cunoștință de instituirea sechestrului asupra bunurilor în privința cărora au un interes.

Judecata se desfășoară *în camera de consiliu, în prezența procurorului* (a cărui ordonanță este contestată), dar prezența persoanei care a formulat contestația nu este obligatorie, nici a altor persoane interesate. Judecata se poate desfășura în lipsa acestora, *dacă sunt legal citate*.

Pe tot parcursul judecării contestației, măsura sechestrului rămâne în vigoare, *nu se suspendă*.

Încheierea prin care se soluționează contestația este definitivă. În acord cu alți autori[1], apreciem că este inadmisibilă o nouă contestație vizând legalitatea și temeinicia măsurii asigurătorii dispuse de procuror.

[1] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 255: „Contestația se soluționează în camera de consiliu, instanța pronunțându-se printr-o *încheiere definitivă* [o nouă contestație împotriva încheierii pronunțate în această procedură,

Așa cum arătam mai sus, este posibilă revocarea/ridicarea sechestrului, din oficiu sau la cerere, atunci când condițiile care au determinat luarea măsurii nu mai subzistă.

b) *Contestarea măsurii asigurătorii dispuse în cursul procedurii de cameră preliminară sau al judecății.* Prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost reglementată contestația împotriva luării măsurii sechestrului de către judecătorul de cameră preliminară, de instanța de judecată sau de instanța de apel. Necesitatea introducerii art. 250[1] CPP a apărut ca urmare a faptului că, drept consecință a celor reținute în Decizia Curții Constituționale nr. 24/2016, contestarea măsurii asigurătorii luate în cursul judecății se făcea prin analogie, prin raportare la contestația reglementată în art. 250 alin. (1) CPP, nefiind însă clarificate aspectele privind competența și procedura de soluționare.

Măsurile asigurătorii dispuse prin încheierea judecătorului de cameră preliminară, a instanței de judecată de fond sau a instanței de apel vor putea fi contestate la organul ierarhic superior corespunzător fazei procesuale. Astfel, pentru măsurile asigurătorii dispuse în camera preliminară, contestația va fi soluționată de judecătorul de cameră preliminară de la instanța superioară, iar măsura asigurătorie dispusă de către instanța de judecată în fond va putea fi contestată la instanța de apel. Contestația împotriva măsurilor dispuse de judecătorul de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casație și Justiție va fi soluționată de un complet special constituit din 2 judecători, iar dacă măsura este luată în cursul judecății de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție, va fi soluționată de Completul de 5 judecători.

O discuție aparte apare în cazul măsurii dispuse de instanța de apel, deoarece contestarea acesteia urmează a avea loc la instanța superioară, care nu este inclusă în ciclul procesual obișnuit. Practic, va interveni o a treia instanță, care va trebui să soluționeze doar contestația împotriva măsurilor asigurătorii, pentru respectarea controlului judiciar și garantarea dublului grad de jurisdicție. Contestația împotriva măsurii luate în apel de instanța supremă se soluționează de Completul de 5 judecători.

Sub acest aspect, deși art. 250[1] alin. (1) CPP face referire doar la dispunerea măsurii asigurătorii prin încheiere de către instanța de apel, este evident că, față de argumentele expuse de Curtea Constituțională în Decizia nr. 24/2016, este admisibilă și contestația formulată împotriva măsurii asigurătorii luate direct prin decizia prin care se soluționează apelul[1]. Astfel, instanța de contencios constituțional a reținut că „este evident că, în situația în care persoana interesată (...) nu are nicio cale de atac împotriva unei astfel de încheieri dispuse de instanța de judecată cu prilejul soluționării apelului, aceasta nu își poate valorifica și apăra drepturile fundamentale în fața unei instanțe de control judiciar".

Contestația poate fi făcută în termen de 48 de ore de la pronunțare sau, după caz, de la comunicare și se depune la judecătorul sau instanța care a luat măsura, care o înaintează

---

vizând legalitatea și temeinicia măsurii asigurătorii dispuse de procuror, este inadmisibilă (C.A. București, Secția a II-a penală, încheierea nr. 747/CO/DL/2015 în dosar nr. 14275/3/2015)]".

[1] În acest sens, a se vedea I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 850/2016, www.scj.ro: „Deși *stricto sensu* art. 250[1] CPP are în vedere contestarea la instanța ierarhic superioară în ceea ce privește măsurile dispuse prin încheiere, nu ar putea fi exclusă nici posibilitatea contestării aceleiași soluții, dacă aceasta este dată prin decizie, având în vedere că ceea ce textul recunoaște este necesitatea evaluării măsurii dat fiind caracterul său de ingerință în drepturile patrimoniale". În sens contrar, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 203/2017, www.scj.ro: „Din interpretarea dispozițiilor legale rezultă că legiuitorul a prevăzut în mod expres calea ordinară de atac a contestației numai împotriva încheierilor pronunțate, în materia măsurilor asigurătorii, de către instanța de apel, situație care nu este incidentă în speță. În cauză, hotărârea atacată are caracter definitiv, fiind o decizie penală prin care curtea de apel s-a pronunțat asupra apelului declarat de parchet".

judecătorului/completului/instanței competente să o soluționeze, în termen de 48 de ore de la înregistrare. Formularea contestației *nu suspendă executarea*.

Contestația se soluționează prin decizie definitivă, potrivit art. 425[1] alin. (7) CPP, în termen de 5 zile de la înregistrare, *în ședință publică, cu participarea procurorului* și *cu citarea* inculpatului și a părților interesate care au formulat-o.

Trebuie menționat că art. 250[1] CPP face referire la „încheierea prin care *s-a dispus* luarea unei măsuri asigurătorii", care poate fi atacată de către inculpat, procuror sau orice altă persoană interesată. Întrucât intenția legiuitorului nu a fost aceea de a se referi și la încheierile prin care au fost respinse cererile de luare a măsurilor asigurătorii, apreciem că acestea nu pot fi atacate de procuror. Nu împărtășim opinia exprimată în literatura de specialitate[1] în sensul că posibilitatea procurorului de a contesta încheierea de luare a măsurii de către judecătorul de cameră preliminară sau de către instanță se limitează practic la ipoteza în care propunerea sa a fost admisă, dar în alte condiții decât cele solicitate. În opinia noastră, menționarea procurorului printre titularii contestației are în vedere și situația luării din oficiu a măsurilor asigurătorii în cursul procedurii de cameră preliminară sau al judecății, caz în care, dacă apreciază că există motive de nelegalitate sau netemeinicie, procurorul poate formula calea de atac.

În ceea ce privește calea de atac formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus, în cursul procedurii de cameră preliminară sau al judecății, admiterea cererii de ridicare a sechestrului asigurător, în practica judiciară s-a apreciat că, în ipoteza prezentată, calea de atac este contestația, care poate fi formulată în 48 de ore de la pronunțare/comunicare, aplicând și în acest caz dispozițiile art. 250[1] CPP, deși legiuitorul menționează expres doar contestația împotriva încheierii prin care se dispune luarea măsurii asigurătorii, nu și ridicarea ei, pentru a pune în acord reglementarea procesuală penală cu Decizia Curții Constituționale nr. 24/2016[2]. S-a avut în vedere faptul că o atare interpretare este mai coerentă și mai apropiată de scopul urmărit de legiuitor, care nu ar fi avut argumente pentru instituirea unui regim juridic diferit între calea de atac ce poate fi exercitată împotriva încheierii de luare a unei măsuri asigurătorii și cea prin care se dispune ridicarea măsurii.

Pentru aceleași motive, față de argumentele expuse de instanța de contencios constituțional, în ceea ce privește încheierea prin care, în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecății, se dispune respingerea cererii de ridicare a sechestrului asigurător, apreciem că aceasta este supusă căii de atac a contestației, în termen de 48 de ore de la pronunțare/comunicare, prin aplicarea corespunzătoare a dispozițiilor art. 250[1] CPP. În practica judiciară[3] s-a arătat că nu se poate aprecia că argumentele expuse în Decizia Curții Constituționale nr. 24/2016 s-ar aplica și soluțiilor de respingere a ridicării măsurii asigurătorii, întrucât obiectul căilor de atac este cel statuat de legiuitor și nu poate fi extins prin analogie interpretativă. Dacă legiuitorul ar fi intenționat să cuprindă în sfera obiectului contestației prevăzute de art. 250[1] și soluțiile de *respingere* a unor cereri de ridicare a unor măsuri asigurătorii în cursul judecății, ar fi precizat aceasta în mod expres, cum a procedat și în alte situații. De altfel, prevederile art. 425[1] alin. (1) CPP, dreptul comun în materie de contestație, prevăd că această cale de atac poate fi exercitată numai când legea o prevede expres. Cu toate acestea, din rațiuni

[1] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 256.

[2] A se vedea Întâlnirea președinților secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, care a avut loc la Curtea de Apel Iași în perioada 18-19 mai 2017 (http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1913/Minuta%20intalnire%20presedinti%20sectii%20penale%20Iasi%2018-19%20mai%202017.pdf, pct. 6, p. 8-10).

[3] A se vedea C.A. Bacău, s. pen., min. și fam., dec. pen. nr. 82/C/2017, www.rolii.ro.

care țin de echitatea procedurii, este neîndoielnic că, în condițiile în care se constată că o astfel de măsură a fost luată exclusiv în vederea reparării prejudiciului, iar acesta a fost reparat integral, constatând, așadar, că măsura asigurătorie nu se mai justifică, astfel că menținerea sa ar avea un caracter abuziv, organul judiciar în fața căruia se află cauza are obligația să dispună ridicarea ei. Întrucât prin menținerea măsurii asigurătorii s-ar realiza o afectare directă a dreptului de proprietate, apreciem că devin incidente cele expuse de Curtea Constituțională în decizia amintită, în sensul necesității de a asigura garanții procedurale efective pentru apărarea dreptului de proprietate afectat[1].

În schimb, nu este admisibilă calea de atac a contestației formulate împotriva încheierii prin care s-au respins alte cereri formulate de persoana vizată cu privire la bunurile care fac obiectul măsurii asigurătorii (de exemplu, cererea prin care inculpații au solicitat virarea în contul de prejudicii a sumelor de bani sechestrate prin ordonanța procurorului), împotriva acestor încheieri putând fi declarat numai apel, odată cu fondul cauzei[2].

c) *Contestarea modalității de aducere la îndeplinire a măsurii asigurătorii dispuse de procuror, de judecătorul de cameră preliminară sau de instanța de judecată.* A doua etapă din cadrul procedurii privind măsurile asigurătorii, după dispunerea lor de către organul judiciar competent, constă în aducerea lor la îndeplinire. Această etapă de executare a dispoziției ridică în practică dificultăți datorate în principal identificării bunurilor și a proprietarilor lor.

Astfel, pentru garantarea restituirii bunului sustras prin infracțiune, procedura este simplă, în sensul că este sechestrat chiar bunul, obiect material al infracțiunii. În situația în care sechestrul este instituit pentru alte motive (repararea prejudiciului prin echivalent bănesc, atunci când obiectul material al infracțiunii nu mai există, realizarea confiscării speciale sau a confiscării extinse, plata amenzii), organul de executare trebuie să identifice proprietarul bunului sechestrat. Așa cum am arătat, sechestrul asigurător poate fi instituit diferențiat pe bunurile suspectului sau inculpatului ori pe cele ale altor persoane, în funcție de scopul acestuia, de tipul de creanță ce se dorește a fi garantată.

Sechestrul asigurător se va institui diferențiat în funcție de tipul bunurilor, mobile sau imobile. Pentru *bunurile imobile*, sechestrul se realizează prin *notare ipotecară*, cu această ocazie fiind identificat și proprietarul bunului, realizându-se astfel corelația dintre natura obligației și proprietar. În cazul *bunurilor mobile*, dacă acestea sunt găsite în posesia suspectului sau inculpatului ori a altor persoane, vor putea fi sechestrate, posesia fiind echivalată cu proprietatea. În acest caz, se recurge la *înscrierea ipotecară* asupra bunurilor mobile.

Ulterior întocmirii acestor acte, persoanele interesate au *posibilitatea să conteste modul de aducere la îndeplinire a măsurii asigurătorii în termen de 3 zile de la data când a fost pusă în executare*.

În cazul sechestrului dispus de procuror, competența soluționării contestației privind modul de aducere la îndeplinire a acestuia aparține *judecătorului de drepturi și libertăți* de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond, după aceeași procedură descrisă mai sus la contestarea pe fond a măsurii.

---

[1] A se vedea Întâlnirea președinților secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, care a avut loc la Curtea de Apel Iași în perioada 18-19 mai 2017 (http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1913/Minuta%20intalnire%20presedinti%20sectii%20penale%20Iasi%2018-19%20mai%202017.pdf, pct. 13, p. 15). Participanții la întâlnire au apreciat, în unanimitate, că este admisibilă calea de atac formulată împotriva unei încheieri prin care se dispune ridicarea măsurii asigurătorii, iar aceasta este contestația, potrivit art. 250[1] CPP.

[2] A se vedea C.A. Craiova, s. pen. și min., dec. pen. nr. 127/2017, www.rolii.ro.

Dacă măsura a fost luată de către judecătorul de cameră preliminară ori de către instanța de judecată, procurorul, suspectul ori inculpatul sau orice altă persoană interesată poate face contestație împotriva modului de aducere la îndeplinire *la acest judecător ori la această instanță*. Contestația nu suspendă executarea și se soluționează în ședință publică, prin încheiere motivată, cu citarea părților și participarea obligatorie a procurorului, în termen de 5 zile de la înregistrarea acesteia. Încheierea pronunțată este definitivă.

270. Punerea în executare a dispoziției de instituire a sechestrului asigurător. Potrivit dispozițiilor art. 251 CPP, măsura dispusă prin ordonanța procurorului sau prin încheierea judecătorului de cameră preliminară sau a instanței de judecată va fi pusă în executare *de către organele de cercetare penală*.

Textul menționat prevede că, indiferent de organul judiciar care dispune măsura asigurătorie, aceasta poate fi adusă la îndeplinire și prin organele competente potrivit legii. Față de modificarea adusă art. 251 CPP prin O.U.G. nr. 18/2016, opinăm că aceste organe pot fi cele ale Agenției Naționale de Administrare Fiscală, care, potrivit art. 213 din Legea nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală, are în structura sa organe specializate de executare ce pot identifica bunurile în baza dispoziției de indisponibilizare. Nu excludem *de plano* posibilitatea organului judiciar de a apela la executori judecătorești. Argumentul expus în literatura de specialitate[1] în sensul că executorul judecătoresc nu poate realiza punerea în executare a măsurilor asigurătorii, întrucât trebuie plătit, nu este relevant din acest punct de vedere, în condițiile în care și măsurile asigurătorii puse în executare prin organele fiscale pot implica cheltuieli. În același timp, în Codul de procedură penală anterior, deși profesia de executor judecătoresc devenise o profesie liberală, a rămas în vigoare până la intrarea în vigoare a actualului cod textul art. 164, care menționa executorul judecătoresc ca unic organ care avea atribuția de a pune în executare măsurile asigurătorii dispuse de instanță. Este adevărat însă că, din punct de vedere practic, este mai util a se apela la organele fiscale. Mai mult, posibilitatea de a apela la executorii judecătorești este recunoscută de lege într-o altă procedură de punere în executare în materia măsurilor asigurătorii, respectiv în situația valorificării de către Agenția Națională de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate a bunurilor mobile sechestrate în cursul procesului penal[2].

În același timp, opinăm că Agenția Națională de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate nu poate fi desemnată ca organ de punere în executare a măsurilor asigurătorii, întrucât Legea nr. 318/2015 nu prevede o astfel de atribuție a Agenției[3]. Atribuția prevăzută la art. 20 din Legea nr. 318/2015[4] nu conferă Agenției atribuția de punere în executare a

[1] A.R. TRANDAFIR, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1194.

[2] Art. 29 alin. (5) din Legea nr. 318/2015: „Valorificarea bunurilor prevăzute la alin. (1) se realizează: a) de către Agenție, prin licitație publică; b) de către entități sau societăți specializate, selectate cu respectarea prevederilor legale privind achizițiile publice; c) prin intermediul executorilor judecătorești, potrivit procedurilor proprii; d) de către organele fiscale, potrivit procedurilor proprii de valorificare".

[3] În sens contrar, A.R. TRANDAFIR, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1193-1194.

[4] Art. 20 din Legea nr. 318/2015: „În domeniul identificării bunurilor care pot face obiectul măsurilor asigurătorii în cursul procedurilor judiciare penale, al confiscării speciale sau extinse, Agenția îndeplinește următoarele atribuții: a) cooperează cu oficiile de recuperare a creanțelor sau cu autoritățile cu atribuții similare din alte state membre ale Uniunii Europene, prin asigurarea schimbului de date și informații, în vederea îndeplinirii funcției prevăzute la art. 3 lit. a); b) cooperează cu autoritățile și instituțiile publice române competente prevăzute la art. 4 alin. (1) în vederea identificării și urmăririi bunurilor care pot face obiectul măsurilor asigurătorii în cursul procedurilor judiciare penale, al confiscării speciale sau extinse, prin transmiterea datelor și informațiilor la care are acces direct sau indirect (...)". De altfel, în practica judiciară, instanțele dispun ca punerea în executare a măsurilor asigurătorii să fie făcută prin executor judecătoresc. A se vedea, în acest sens, Jud. Timișoara, înch. din 26 februarie 2016, www.rolii.ro, prin care, în cursul judecății, s-a instituit sechestrul asigurător pe un

măsurilor asigurătorii dispuse de organele judiciare, ci atribuția de sprijinire a organelor care realizează punerea în executare a acestora, în procesul de identificare de bunuri, prin punerea la dispoziție a datelor și informațiilor la care are acces, fie la nivel intern, fie la nivel internațional, prin schimb informal de informații cu oficiile de recuperare a creanțelor provenite din infracțiuni.

Credem că formularea art. 251 CPP este deficitară, deoarece precizează că ordonanța sau încheierea se aduce la îndeplinire din „dispoziția" organului de urmărire penală sau a judecătorului de cameră preliminară ori a instanței de judecată. Nu este clar din text de ce este necesară emiterea unei alte dispoziții pentru aducerea la îndeplinire, în condițiile în care există deja un act cu caracter de dispoziție. De asemenea, nu este clară natura acelui act de dispoziție. Credem că ordonanța procurorului sau încheierea judecătorului de cameră preliminară ori a instanței de judecată este suficientă și urmează să fie adusă la îndeplinire fără alte formalități. De altfel, nu vedem care ar fi utilitatea dispunerii unei măsuri asigurătorii care nu este, în același timp, pusă în executare. În realitate, credem că textul are în vedere desemnarea în concret, de către organul judiciar care dispune măsura, a organului care urmează să realizeze punerea în executare.

Punerea în executare a măsurilor asigurătorii se face având în vedere natura bunurilor sechestrate. Deoarece la momentul la care procurorul, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată a dispus măsura nu se cunoștea întinderea proprietăților și posesiunilor suspectului/inculpatului sau ale persoanei responsabile civilmente, dispoziția de sechestrare conține fie descrierea bunului – pentru situația când acesta este obiect material al infracțiunii, iar sechestrarea lui este necesară pentru a fi restituit proprietarului –, fie valoarea până la concurența căreia se estimează despăgubirea ori confiscarea specială sau extinsă. În funcție de conținutul dispoziției de sechestrare se procedează fie la identificarea bunului și luarea lui în custodie, fie se inventariază toate bunurile suspectului sau inculpatului, ale persoanei responsabile civilmente sau ale persoanei care deține bunurile indicate, se procedează la identificarea și evaluarea lor. Pentru identificare și evaluare, organele de executare *pot apela la evaluatori și experți autorizați*. Aceste identificări și evaluări sunt realizate din sumele avansate de organele judiciare, ulterior toate cheltuielile fiind incluse în cele judiciare, potrivit art. 272 și urm. CPP.

Regula generală, prevăzută în art. 252 alin. (2) CPP, este aceea că bunurile perisabile, precum și obiectele cu o mare valoare intrinsecă, artistică, culturală, precum și sumele de bani găsite cu ocazia aducerii la îndeplinire a dispoziției de sechestru *se ridică* de către organele judiciare. În nicio situație aceste bunuri nu se lasă în custodia suspectului/inculpatului sau părții responsabile civilmente.

Potrivit art. 253 CPP, toate procedurile de identificare, evaluare a obiectelor găsite, precum și activitățile organelor de executare se consemnează într-un *proces-verbal de sechestru*. În acesta sunt trecute și bunurile găsite, dar care, potrivit legii, nu pot fi sechestrate.

Procesul-verbal va conține descrierea activităților desfășurate, evaluarea bunurilor, măsurile luate în legătură cu acestea, obiecțiile suspectului/inculpatului, ale părții responsabile civilmente sau ale persoanei interesate, precum și posibilitatea ca bunurile să fie valorificate la cerere sau din oficiu de către organele judiciare.

Procesul-verbal de sechestru se încheie în atâtea exemplare câte sunt necesare: suspectul/inculpatul, partea responsabilă civilmente au dreptul să primească un exemplar,

autoturism și a fost desemnat în cauză un executor de pe lista Camerei executorilor judecătorești de pe lângă Curtea de Apel Timișoara, pentru a efectua demersurile necesare în vederea instituirii sechestrului asigurător pe bunul impozabil al inculpatului.

custodele (sau instituția unde sunt lăsate în custodie) la fel, organului judiciar care a dispus măsura i se trimite un exemplar în termen de 24 de ore. În baza procesului-verbal de sechestru, organul judiciar care l-a dispus va solicita autorității competente notarea ipotecară asupra bunurilor imobile sechestrate ori înscrierea ipotecară asupra celor mobile, comunicându-i o copie a procesului-verbal și ordonanța sau încheierea prin care s-a dispus măsura, iar aceasta trebuie, la rândul său, să comunice aducerea ei la îndeplinire.

În funcție de tipul de bun identificat, organele de executare vor proceda potrivit art. 252 alin. (2) și urm. CPP:

– bunurile imobile se identifică și se evaluează, urmând a fi notat sechestrul la oficiul de cadastru și publicitate imobiliară;

– bunurile perisabile sunt ridicate și predate de îndată autorităților competente să le valorifice;

– metalele sau pietrele prețioase ori obiectele confecționate cu acestea și mijloacele de plată străine se depun la cea mai apropiată instituție bancară, în termen de 48 de ore de la ridicare;

– titlurile de valoare interne, obiectele de artă sau de muzeu și colecțiile de valoare se predau spre păstrare instituțiilor de specialitate, în termen de 48 de ore de la ridicare;

– sumele de bani rezultate din valorificarea bunurilor perisabile, precum și sumele de bani ridicate se depun în contul unic constituit potrivit legii speciale[1], în termen de cel mult 3 zile de la ridicarea banilor ori de la valorificarea bunurilor.

Organele de executare au posibilitatea identificării și evaluării bunurilor la fața locului, atunci când au indicii despre valoarea lor, putând efectua inventarierea în prezența unor experți. În lipsa acestora, bunurile se depun în custodie la organele specializate, evaluarea putând fi făcută ulterior, prin aducerea experților. Bunurile rămân în custodie până la ridicarea sechestrului.

271. Valorificarea bunurilor sechestrate

271.1. Cazuri de valorificare a bunurilor sechestrate. Inițial, prevederile art. 252 alin. (2) CPP erau sigurele care permiteau valorificarea unor bunuri supuse sechestrului. Prin Legea nr. 255/2013 de punere în aplicare a noului Cod de procedură penală[2] au fost sporite posibilitățile de valorificare a bunurilor supuse sechestrului, ca o consecință a situațiilor diverse întâlnite în practica judiciară, dar și a realităților economice, pentru a preîntâmpina prejudicierea suspectului/inculpatului sau a persoanei responsabile civilmente din cauza inflației. Practic, s-a apreciat că inflația poate acționa asupra unor bunuri în același fel în care degradarea acționează asupra bunurilor perisabile.

Prin introducerea art. 252^1-252^4 CPP au fost create o procedură de valorificare a tuturor bunurilor mobile care pot forma obiectul sechestrului, precum și o procedură de contestare a activităților desfășurate în procesul de valorificare.

Astfel, pot fi valorificate *de îndată bunurile perisabile*, potrivit art. 252 alin. (2) CPP. Valorificarea se face prin intermediul autorităților competente potrivit profilului de activitate – în general instituțiile fiscale au activități curente de valorificare a bunurilor confiscate. Sumele de bani obținute din valorificarea acestor bunuri se depun în contul

[1] Este vorba despre Legea nr. 318/2015 pentru înființarea, organizarea și funcționarea Agenției Naționale de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate.

[2] În Codul de procedură penală anterior, prin Legea nr. 28/2012, au fost introduse art. 168^1-168^4, care aveau același conținut ca art. 252^1-252^4 CPP.

constituit potrivit legii speciale, menționat mai sus. Pentru realizarea valorificării, legea cere îndeplinirea unei singure condiții, aceea ca bunurile să fie perisabile.

De asemenea, pot fi valorificate *de îndată bunurile sechestrate atunci când există cererea proprietarului sau acordul acestuia*, potrivit art. 252¹ alin. (1) CPP. Această prevedere poate provoca neînțelegeri în practică, deoarece bunurile au fost sechestrate de la suspect/inculpat sau persoana responsabilă civilmente, aceștia nefiind în toate cazurile unul și același cu proprietarul bunului. În situațiile în care proprietatea bunurilor este cert stabilită, se poate trece la valorificarea acestora; acolo unde însă proprietarul va fi identificat după finalizarea cauzei, valorificarea bunurilor nu va putea fi realizată.

Când *nu există cererea sau acordul proprietarului*, pot fi valorificate bunurile dacă este îndeplinită una dintre următoarele *condiții*:

– valoarea bunurilor s-a diminuat în decursul unui an cu 40%, raportat la momentul când a fost instituit sechestrul;

– există riscul expirării termenului de garanție sau sechestrul asigurător s-a aplicat asupra unor animale ori păsări vii;

– sechestrul asigurător s-a aplicat asupra produselor inflamabile sau petroliere;

– sechestrul asigurător s-a aplicat asupra unor bunuri a căror depozitare sau întreținere necesită cheltuieli disproporționate în raport cu valoarea bunului.

Dacă una dintre aceste condiții este îndeplinită, nu mai este necesară cererea sau acordul proprietarului bunurilor.

Pot fi valorificate *autovehiculele* al căror proprietar nu a fost identificat și nu s-a putut face valorificarea potrivit art. 252¹ alin. (2) CPP, în următoarele situații:

– acestea au fost folosite, în orice mod, la săvârșirea unei infracțiuni;

– a trecut o perioadă de un an sau mai mare de la data instituirii sechestrului.

Valorificarea bunurilor mobile sechestrate se realizează, la cererea procurorului, a judecătorului de drepturi și libertăți sau a instanței, de către Agenția Națională de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate, în condițiile art. 29 din Legea nr. 318/2015, care poate propune, din oficiu, procurorului, judecătorului de drepturi și libertăți sau instanței de judecată inițierea procedurii de valorificare a bunurilor mobile sechestrate și este autorizată, cu aprobarea prealabilă a procurorului sau, după caz, a instanței de judecată, să obțină acordul proprietarului bunului în vederea valorificării. Pentru realizarea în bune condiții a activității de valorificare, la momentul sesizării Agenției, nu este suficient ca măsura asigurătorie să fie dispusă, ci este necesar ca aceasta să fi fost pusă în executare, prin identificarea bunurilor și aplicarea efectivă a sechestrului. De altfel, art. 29 alin. (2) din Legea nr. 318/2015 prevede că bunurile care urmează să fie valorificate sunt predate Agenției în temeiul unui proces-verbal de predare-preluare încheiat între Agenție și organele care aduc la îndeplinire măsurile asigurătorii.

Sumele de bani rezultate din valorificare se depun, de asemenea, în contul unic deschis de Agenția Națională de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate, potrivit art. 29 din Legea nr. 318/2015.

271.2. Procedura de valorificare a bunurilor sechestrate. Procedura de valorificare vizează doar situația când *nu există acordul proprietarului*, fiind prevăzute garanții prin care să fie protejat dreptul de proprietate al suspectului, inculpatului sau al persoanei responsabile civilmente.

A. În cursul urmăririi penale. Procurorul, atunci când apreciază ca sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 252¹ CPP, solicită judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța competentă să judece cauza valorificarea bunurilor mobile sechestrate. Judecătorul

stabilește un termen de judecată și citează părțile și custodele bunurilor, dacă a fost desemnat. Termenul de judecată va fi fixat astfel încât să nu fie mai mic de 10 zile. Procedura de fixare a termenului are drept scop respectarea dreptului la apărare al tuturor părților.

Judecata se desfășoară *în camera de consiliu*, cu citarea părților, prezența procurorului fiind obligatorie. Judecătorul se pronunță prin încheiere motivată, cu drept de contestație în termen de 10 zile de la comunicare pentru procuror, părți sau custode sau de la data când au luat cunoștință de încheiere, în cazul altor persoane interesate.

Împotriva încheierii se poate declara calea de atac a contestației diferențiat pe categorii procesuale: procurorul, în cazul respingerii cererii de valorificare, părțile sau custodele ori orice persoană interesată, în cazul admiterii cererii de valorificare. De menționat că în acest caz modalitatea de reglementare a contestației lipsește procurorul de posibilitatea controlului de legalitate a încheierii pronunțate de către judecătorul de drepturi și libertăți inițial învestit. Un caz particular este dreptul la contestație al custodelui, care reprezintă în cursul întregii proceduri elementul de neutralitate. La nivel teoretic, niciuna dintre activitățile pe care le poate dispune judecătorul, respectiv menținerea sechestrului sau valorificarea bunurilor, nu ar trebui să aibă impact asupra activității sale, de natură a-i acorda drepturi procesuale.

Exercitarea contestație *suspendă executarea*. Judecarea cauzei se face de urgență și cu precădere, iar *hotărârea prin care se soluționează contestația este definitivă*.

B. În cursul judecății, instanța poate dispune valorificarea bunurilor sechestrate dacă sunt îndeplinite condițiile și situațiile prevăzute de art. 251^1 și art. 252^2 CPP, din oficiu sau la cererea procurorului, a uneia dintre părți sau a custodelui. Instanța va fixa un termen de judecată care să nu fie mai scurt de 10 zile, termen pentru care va cita părțile interesate, precum și custodele bunurilor.

Judecata se desfășoară *în camera de consiliu*, în prezența procurorului, părțile fiind legal citate. Trebuie menționat că judecata în camera de consiliu după sesizarea instanței este o excepție. De regulă, în camera de consiliu se desfășoară activitățile realizate de judecătorul de drepturi și libertăți, precum și cele din camera preliminară. După învestirea instanței cu judecata cauzei, activitățile se desfășoară preponderent în ședință publică. Credem că legiuitorul a avut în vedere o anume celeritate a soluționării cererilor de acest tip.

Instanța se pronunță prin *încheiere motivată, fără cale de atac*.

Credem că și în acest caz este o excepție notabilă de la dreptul dublei jurisdicții, modalitatea de reglementare fiind asimetrică față de situația valorificării bunurilor în cursul urmăririi penale. Argumentele care pot fi aduse în tratarea diferită a celor două situații ignoră prezumția de nevinovăție prezentă în egală măsură atât în faza de urmărire penală, cât și în faza de judecată.

272. Contestarea modalității de valorificare a bunurilor sechestrate [art. 252^4 CPP]. Prin rămânerea definitivă a încheierii pronunțate de judecătorul de drepturi și libertăți potrivit art. 252^2 alin. (3) CPP sau a hotărârii pronunțate în contestația la această încheiere potrivit dispozițiilor art. 252^2 alin. (7) ori a hotărârii instanței de judecată potrivit art. 252^3 alin. (3) din același cod, sunt finalizate etapele procesuale de valorificare a bunurilor mobile supuse sechestrului. După acest moment, decizia de valorificare este definitivă, părțile interesate având doar posibilitatea să conteste modalitatea prin care se realizează activitatea. Practic, deoarece activitatea de valorificare presupune vânzarea la licitație a bunurilor, actele îndeplinite pot fi contestate, la instanța competentă să soluționeze cauza în primă instanță, de procuror, de suspect/inculpat, de partea responsabilă civilmente, de custode sau de orice persoană interesată, *în termen de 15 zile de la îndeplinirea actului*. Judecata

se desfăşoară *în şedinţă publică*, cu citarea părţilor. Instanţa se pronunţă *prin încheiere motivată, fără cale de atac.*

Constatăm o lipsă de simetrie a mijloacelor procesuale de protejare a intereselor părţilor, prin aceea că, spre deosebire de art. 252[3] CPP, judecata se desfăşoară în şedinţă publică, şi nu în camera de consiliu.

După finalizarea procesului penal, contestarea activităţilor de valorificare a bunurilor supuse sechestrului se poate face *în modalitatea prevăzută de legea civilă.*

273. Aspecte privind ridicarea măsurilor asigurătorii după rămânerea definitivă a hotărârii pronunţate asupra fondului cauzei. În practica judiciară s-a pus problema organului care dispune ridicarea măsurii asigurătorii menţinute prin hotărârea judecătorească definitivă, în cazul în care persoana vizată a achitat suma pentru care s-a instituit sechestrul asigurător sau atunci când bunul sechestrat a fost supus procedurii de executare silită şi există un act de adjudecare, în care s-a dispus stingerea tuturor sarcinilor care au grevat imobilul asupra căruia s-a instituit sechestrul până la adjudecare. În practică, deşi Agenţia Naţională de Administrare Fiscală dispune ridicarea sechestrului asigurător, Oficiul de Cadastru şi Publicitate Imobiliară respinge cererile de ridicare a sechestrului asigurător instituit asupra unor imobile, cu motivarea că sechestrul trebuie ridicat de instanţă. Soluţiile pronunţate de instanţe[1] au fost în sensul respingerii ca inadmisibilă a contestaţiei la executare formulate de persoana vizată, reţinând că în cazul dedus judecăţii calea de urmat nu era cea a unei contestaţii la executare întemeiate pe dispoziţiile art. 598 CPP, această situaţie neîncadrându-se în niciunul dintre cazurile prevăzute expres şi limitativ de textele de lege invocate, ci cea a unei contestaţii la executare de competenţa instanţei civile, în conformitate cu dispoziţiile art. 600 CPP.

În acelaşi sens s-a apreciat şi cu privire la cererile de ridicare a sechestrului asigurător instituit asupra unor bunuri cu privire la care instanţele de fond şi de apel nu au dispus niciuna dintre măsurile prevăzute de lege – confiscarea sau restituirea[2].

274. Poprirea. Reglementarea popririi în noul Cod de procedură penală este *similară celei din vechiul cod*, singurele modificări fiind determinate de transformarea învinuitului în suspect, respectiv de apariţia instituţiei judecătorului de cameră preliminară şi a fazei de cameră preliminară, ca fază procesuală distinctă.

În procesul penal, poprirea nu este o măsură asigurătorie de sine stătătoare, ci o *formă specială de valorificare a măsurii sechestrului asigurător* dispus în cadrul procesului penal, concluzie ce se desprinde din interpretarea dispoziţiilor art. 249 alin. (2) CPP[3]. Cu privire la *procedura de urmat în vederea instituirii popririi*, în absenţa unor dispoziţii exprese (cu privire strict la poprire), în raport de faza procesuală, apreciem că sunt aplicabile două ipoteze:

a) o primă ipoteză este aceea în care organul judiciar competent dispune instituirea sechestrului asigurător şi, totodată, prin acelaşi act, instituirea popririi asupra sumelor datorate de terţi[4], ulterior revenind organului de executare să identifice, în procedurile subsecvente, terţii ce datorează astfel de sume şi să le comunice doar decizia de instituire a popririi şi plafonul acesteia;

---

[1] A se vedea Trib. Bucureşti, s. I pen., sent. nr. 204/2017, C.A. Bucureşti, s. a II-a pen., sent. nr. 168/F/2016, www.rolii.ro.

[2] A se vedea Trib. Vâlcea, s. pen., sent. nr. 143/2016, www.rolii.ro.

[3] „Măsurile asigurătorii constau în indisponibilizarea unor bunuri mobile sau imobile, *prin instituirea unui sechestru* asupra acestora" (s.n.).

[4] Fără nominalizarea acestor terţi.

b) o altă ipoteză este aceea a instituirii sechestrului asigurător, iar ulterior, după identificarea terților ce datorează sume de bani, emiterea unei noi ordonanțe a procurorului sau încheiere a judecătorului prin care să se înființeze poprirea (cu indicarea expresă a terțului poprit).

Deși, aparent, *temeiul juridic* al înființării popririi este, potrivit art. 254 alin. (1) CPP, „ordonanța sau încheierea prin care se înființează *sechestrul*", nefiind, așadar, necesară emiterea unui act de dispoziție *expres* prin care să se instituie poprirea, art. 254 alin. (2) face referire la „organul judiciar *care a dispus poprirea* sau organul de executare".

Poprirea presupune *trei raporturi juridice distincte*[1]: unul între creditorul urmăritor (statul, prin organele judiciare penale) și debitorul urmărit (suspect sau inculpat ori persoană responsabilă civilmente[2]), altul între acesta din urmă și terțul poprit, iar al treilea între creditorul urmăritor și terțul poprit.

Premisa instituirii popririi o constituie existența unui raport juridic între suspect/inculpat sau partea responsabilă civilmente și un terț (din această ultimă categorie putând face parte inclusiv persoana vătămată sau partea civilă), prin care cel din urmă datorează primului, indiferent de titlu, sume de bani[3]. În patrimoniul suspectului/inculpatului sau părții responsabile civilmente se află, așadar, în momentul instituirii sechestrului, un *drept de creanță*.

Scopul instituirii popririi este acela de a se imobiliza – în mâinile terțului poprit – sumele de bani datorate suspectului/inculpatului sau părții responsabile civilmente, astfel încât aceștia din urmă să nu procedeze la ascunderea sau cheltuirea lor (sume ce nu ar putea fi, în caz contrar, supuse unei indisponibilizări în cadrul procedurii obișnuite de instituire a măsurii asigurătorii, putând fi plătite de terțul poprit la o dată ulterioară celei la care organul de executare identifică bunurile și procedează la punerea în executare a măsurii sechestrului asigurător).

Pentru înființarea popririi, această creanță trebuie să fie *certă și lichidă* (având cuantumul determinat sau determinabil), dar *nu neapărat și exigibilă* (scadentă). Astfel, pot fi supuse popririi și sume pe care *terțul le va datora în viitor* debitorului, însă în baza unor raporturi juridice preexistente la momentul instituirii măsurii asigurătorii.

Procedura de instituire a popririi presupune, într-o primă etapă, *identificarea* de către organul de executare a terțului poprit și *comunicarea* către acesta a unei copii după ordonanța sau încheierea prin care s-a instituit sechestrul. Terțul poprit are obligația de a se conforma de îndată acestei dispoziții – în sensul *indisponibilizării sumelor datorate*

---

[1] D. RĂDESCU, *Dicționar de drept privat*, Ed. Mondan '94, București, 1994, p. 713.

[2] Poprirea sumelor de bani datorate *părții responsabile civilmente* este posibilă atunci când sechestrul asigurător este luat în vederea garantării reparării pagubei produse prin infracțiune ori a cheltuielilor judiciare. Dacă măsura sechestrului urmărește garantarea executării pedepsei amenzii, pot fi sechestrate doar bunuri ale suspectului sau inculpatului.

[3] Spre deosebire de dispozițiile art. 254 CPP, ce face referire exclusiv la *sume de bani*, conform art. 970 CPC, „Poprirea asigurătorie se poate înființa asupra sumelor de bani, *titlurilor de valoare sau altor bunuri mobile incorporale urmăribile* datorate debitorului de o a treia persoană sau pe care aceasta i le va datora în viitor în temeiul unor raporturi juridice existente, în condițiile stabilite de art. 953" (s.n.). În acord cu alți autori [A.R. TRANDAFIR, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1174], apreciem că măsura asigurătorie se pune în executare prin poprire și în cazul titlurilor de valoare sau al altor bunuri mobile incorporale datorate de terți persoanei vizate de măsura asigurătorie. *Premisa instituirii popririi* o constituie faptul că terțul datorează aceste bunuri incorporale suspectului/inculpatului/părții responsabile civilmente, indiferent de titlu. Acesta din urmă are, așadar, în momentul instituirii sechestrului, un *drept de creanță*. Aceste bunuri nu ar putea fi supuse sechestrului, întrucât nu se găsesc, la momentul la care se identifică bunurile și se procedează la punerea în executare a măsurii sechestrului asigurător, în patrimoniul suspectului/inculpatului/părții responsabile civilmente.

debitorului, al refuzului de a i le elibera, chiar dacă sunt scadente; mai mult, terțul poprit este protejat de eventualele pretenții ale debitorului (derivând din refuzul plății) prin însăși opunerea actului de dispoziție al organului judiciar privitor la instituirea sechestrului judiciar.

După indisponibilizarea sumelor scadente, terțul poprit are obligația nu doar de a refuza eliberarea acestora către debitor, ci *de a consemna sumele de bani* pe numele suspectului/inculpatului ori, după caz, al părții responsabile civilmente, dar la dispoziția organului judiciar care a dispus măsura ori a organului de executare, fiind fixat în acest sens un termen de *maximum 5 zile de la scadența sumelor de bani*. Consemnarea se poate face la Casa de Economii și Consemnațiuni (actualmente CEC Bank – SA), dar, în lipsa unor prevederi exprese precum cele din Codul de procedură civilă, sumele ar putea fi consemnate la orice unitate bancară.

Apreciem că textul este necorelat cu cele referitoare la consemnarea sumelor de bani care fac obiectul măsurii asigurătorii. Potrivit art. 27 din Legea nr. 318/2015, sumele de bani datorate cu orice titlu suspectului, inculpatului ori părții responsabile civilmente, care fac obiectul popririi potrivit art. 254 CPP, se virează, la scadență, într-un cont unic deschis de Agenția Națională pentru Administrarea Bunurilor Indisponibilizate.

Organului judiciar ce a dispus măsura ori care a pus-o în executare trebuie *să i se comunice de către terț acele recipise* prin care se face dovada sumelor de bani, termenul de comunicare fiind de *maximum 24 de ore*[1]. În acest mod, organul judiciar ori organul de executare poate aprecia momentul în care sumele astfel consemnate îndestulează suma a cărei garantare de plată se urmărește prin sechestrul instituit, astfel încât din oficiu (ori la cerere) să poată ridica poprirea asupra sumelor datorate ulterior.

De asemenea, poprirea sumelor de bani trebuie să fie instituită *„în limitele prevăzute de lege"* [art. 254 alin. (1) CPP]. Astfel, legea civilă prevede o serie de cazuri în care sumele de bani nu pot face obiectul popririi ori nu pot face obiectul acestei măsuri decât într-o proporție determinată[2]. Apreciem că este obligația organului judiciar care instituie măsura să determine limitele popririi (atât ca sume ce nu pot fi poprite, cât și cele ce pot fi poprite doar parțial), acesta având mijloacele investigative necesare pentru stabilirea situațiilor de fapt în raport cu care se aplică dispozițiile civile menționate.

---

[1] Nerespectarea culpabilă a acestor termene de 5 zile, respectiv de 24 de ore poate îndreptăți organul judiciar să dispună aplicarea față de terțul poprit a unor sancțiuni judiciare.

[2] Astfel, conform art. 729 CPC privind limitele urmăririi veniturilor bănești: „(1) Salariile și alte venituri periodice, pensiile acordate în cadrul asigurărilor sociale, precum și alte sume ce se plătesc periodic debitorului și sunt destinate asigurării mijloacelor de existență ale acestuia pot fi urmărite: a) până la jumătate din venitul lunar net, pentru sumele datorate cu titlu de obligație de întreținere sau alocație pentru copii; b) până la o treime din venitul lunar net, pentru orice alte datorii. (2) Dacă sunt mai multe urmăriri asupra aceleiași sume, urmărirea nu poate depăși jumătate din venitul lunar net al debitorului, indiferent de natura creanțelor, în afară de cazul în care legea prevede altfel. (3) Veniturile din muncă sau orice alte sume ce se plătesc periodic debitorului și sunt destinate asigurării mijloacelor de existență ale acestuia, în cazul în care sunt mai mici decât cuantumul salariului minim net pe economie, pot fi urmărite numai asupra părții ce depășește jumătate din acest cuantum. (4) Ajutoarele pentru incapacitate temporară de muncă, compensația acordată salariaților în caz de desfacere a contractului individual de muncă pe baza oricăror dispoziții legale, precum și sumele cuvenite șomerilor, potrivit legii, nu pot fi urmărite decât pentru sume datorate cu titlu de obligație de întreținere și despăgubiri pentru repararea daunelor cauzate prin moarte sau prin vătămări corporale, dacă legea nu dispune altfel. (5) Urmărirea drepturilor prevăzute la alin. (4) se va putea face în limita a jumătate din cuantumul acestora. (6) Sumele reținute potrivit prevederilor alin. (1)-(4) se eliberează sau se distribuie potrivit art. 864 și următoarele. (7) Alocațiile de stat și indemnizațiile pentru copii, ajutoarele pentru îngrijirea copilului bolnav, ajutoarele de maternitate, cele acordate în caz de deces, bursele de studii acordate de stat, diurnele, precum și orice alte asemenea indemnizații cu destinație specială, stabilite potrivit legii, nu pot fi urmărite pentru niciun fel de datorii".

Ca formă de executare a măsurii sechestrului asigurător, poprirea *are caracter provizoriu*, vremelnic, prin ordonanța de clasare ori de renunțare la urmărirea penală, după caz, ori prin hotărârea asupra fondului dată de către instanța de judecată trebuind să se hotărască și cu privire la măsurile asigurătorii dispuse în cursul procesului penal.

În ceea ce privește organele care pun în executare poprirea, facem trimitere la aspectele menționate anterior[1].

Secțiunea a 2-a. Restituirea lucrurilor. Restabilirea situației anterioare

REGLEMENTARE

Art. 255. Restituirea lucrurilor. (1) Dacă procurorul sau judecătorul de drepturi și libertăți, în cursul urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, în procedura de cameră preliminară ori în cursul judecății, constată, la cerere sau din oficiu, că lucrurile ridicate de la suspect ori inculpat sau de la orice persoană care le-a primit spre a le păstra sunt proprietatea persoanei vătămate sau a altei persoane ori au fost luate pe nedrept din posesia sau deținerea acestora, dispune restituirea acestor lucruri. Dispozițiile art. 250 se aplică în mod corespunzător.

(2) Restituirea lucrurilor ridicate are loc numai dacă prin aceasta nu sunt îngreunate stabilirea situației de fapt și justa soluționare a cauzei și cu obligația pentru cel căruia îi sunt restituite să le păstreze până la pronunțarea unei soluții definitive în procesul penal.

Art. 256. Restabilirea situației anterioare. Instanța de judecată, în cursul judecății, poate lua măsuri de restabilire a situației anterioare săvârșirii infracțiunii, când schimbarea acelei situații a rezultat din comiterea infracțiunii, iar restabilirea este posibilă.

COMENTARIU

275. Restituirea lucrurilor este o măsură procesuală prin care organul judiciar dispune restituirea lucrurilor ridicate de la suspect sau inculpat ori de la orice persoană care le-a primit spre a le păstra, în măsura în care se constată, la cerere sau din oficiu, că sunt proprietatea persoanei vătămate sau a altei persoane ori că au fost luate pe nedrept din posesia sau deținerea acestora.

Măsura restituirii are un evident *caracter reparatoriu*[2], redând posesia și folosința unor bunuri mobile, cu caracter provizoriu, până la soluționarea procesului penal, către persoana în drept a le deține.

Pentru a se putea dispune această măsură, se impun a fi întrunite *cumulativ mai multe condiții*:

a) în cursul procesului penal să fi fost ridicate bunuri[3] (este evident că *doar bunurile mobile pot face obiectul „ridicării"*) fie de la suspect sau inculpat, fie de la o altă persoană (care le-a primit cu titlu de depozit). Folosința asupra unui bun imobil nu poate fi redată, provizoriu, prin luarea acestei măsuri procesuale, chiar dacă s-ar dovedi, de pildă, că

[1] A se vedea *supra*, partea generală, nr. 270.

[2] Măsura se consolidează ori, după caz, se desființează, în raport de cele dispuse de instanța de judecată odată cu soluționarea definitivă a cauzei.

[3] Ridicarea bunurilor – cu titlu de mijloace materiale de probă – poate fi efectuată, de exemplu, cu ocazia constatării săvârșirii faptei de către organele de constatare [conform art. 61 alin. (2) CPP] ori de către comandanții de nave sau aeronave (art. 62 CPP), cu ocazia cercetării la fața locului (art. 192 CPP), a percheziției [art. 162 alin. (4) și (5) CPP], a ridicării de obiecte și înscrisuri (art. 169-171 CPP).

suspectul sau inculpatul este cel care a ocupat fără drept un imobil ori o parte dintr-un imobil în dauna persoanei vătămate[1];

b) să se constate că bunurile respective sunt fie *proprietatea* persoanei vătămate sau a altei persoane, fie s-au aflat, înainte de comiterea faptei, în *posesia* sau *detenția legitimă* a altei persoane (aceste persoane fiind deposedate pe nedrept). Cu privire la aceste constatări – ce sunt realizate de organul competent în cursul procesului penal, fără a fi vorba despre o stabilire a situației de fapt cu autoritate de lucru judecat –, organul judiciar (în mod particular judecătorul de cameră preliminară ori instanța de judecată) nu trebuie să se antepronunțe cu privire la soluția ce ar trebui dată asupra fondului; luarea măsurii presupune o *minimă analiză a probatoriului* (similară oarecum celei realizate pentru luarea măsurilor preventive), așadar, privind existența unor date sau informații care să convingă un observator obiectiv și imparțial cu privire la împrejurarea că deposedarea a fost injustă și că i s-a pricinuit de cel căruia i se dispune restituirea[2];

c) prin restituirea lucrurilor (înainte de finalizarea procesului penal) să nu se îngreuneze stabilirea situației de fapt și justa soluționare a cauzei.

Dispozițiile art. 255 CPP – având caracter de dispoziții cu caracter general – *se coroborează cu cele speciale din materia percheziției.* Astfel, conform art. 162 alin. (4) și (5) CPP, „(4) Obiectele care nu au legătură cu cauza *se restituie* persoanei căreia îi aparțin, cu excepția celor care sunt supuse confiscării, în condițiile legii. (5) Obiectele ce servesc ca mijloc de probă, dacă nu sunt supuse confiscării, în condițiile legii, pot fi restituite, chiar înainte de soluționarea definitivă a procesului, persoanei căreia îi aparțin, *în afară de cazul când* prin această restituire *s-ar putea stânjeni aflarea adevărului.* Organul de urmărire penală sau instanța de judecată pune în vedere persoanei căreia i-au fost restituite obiectele că este obligată să le păstreze până la soluționarea definitivă a cauzei" (s.n.).

Competența de dispunere a măsurii restituirii aparține:

– în faza de urmărire penală, *procurorului* (dacă dispune din oficiu restituirea) ori *judecătorului de drepturi și libertăți* [atunci când acesta este chemat a se pronunța asupra restituirii pe calea formulării unei contestații împotriva actului prin care s-a dispus ridicarea obiectelor – conform art. 255 alin. (1) teza a II-a raportat la art. 250 alin. (1) CPP]; încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță în contestație asupra cererii de restituire este definitivă.

În practica judiciară[3] s-a pus problema posibilității atacării la judecătorul de cameră preliminară a dispoziției de restituire în mod definitiv a unui bun ridicat în cursul urmăririi penale, dispusă printr-o ordonanță de clasare. Opinia exprimată, la care achiesăm, este în sensul că această posibilitate nu există, nefiind admisibilă nici plângerea formulată la judecătorul de cameră preliminară împotriva soluției de clasare, singura posibilitate de a ataca dispoziția de restituire constă în plângerea formulată la procurorul ierarhic superior, în temeiul art. 339 alin. (1) și (2) CPP. Având în vedere că prin respingerea unei cereri de restituire s-ar putea ajunge la afectarea dreptului de proprietate al persoanei

[1] De pildă, în cazul infracțiunii de tulburare de posesie (art. 256 CP), violare de domiciliu (art. 224 CP) ori violare a sediului profesional (art. 225 CP). În acest caz, redobândirea posesiei ori folosinței nu poate avea loc decât prin restabilirea situației anterioare dispusă exclusiv în faza de judecată, în temeiul art. 256 CPP.

[2] Urmând ca, prin soluția dată la finalul procesului penal, această constatare provizorie să fie confirmată ori infirmată prin cele stabilite cu privire la situația de fapt (de aici și caracterul provizoriu al măsurii restituirii luate în cursul procesului penal).

[3] A se vedea Întâlnirea președinților secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, care a avut loc la Curtea de Apel Iași în perioada 18-19 mai 2017 (http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1913/Minuta%20intalnire%20presedinti%20sectii%20penale%20Iasi%2018-19%20mai%202017.pdf, pct. 18, p. 17-18).

vizate, apreciem că o asemenea cale de atac ar putea fi formulată în condițiile dreptului de acces la justiție, cu respectarea dreptului la un proces echitabil, conform art. 6 și art. 13 din Convenția europeană a drepturilor omului;

– în faza de cameră preliminară, *judecătorului de cameră preliminară* din oficiu ori judecătorului de cameră preliminară de la instanța superioară (atunci când sesizarea se face prin formularea contestației împotriva încheierii prin care s-a dispus ridicarea de obiecte);

– în faza de judecată, *completului de judecată* învestit cu soluționarea cauzei.

Deși prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost reglementată, în art. 250¹ CPP, contestația împotriva luării măsurii sechestrului de către judecătorul de cameră preliminară, de instanța de judecată sau de instanța de apel, art. 255, în mod eronat, nu face trimitere și la aceste dispoziții. Necesitatea introducerii art. 250¹ CPP a apărut ca urmare a faptului că, drept consecință a celor reținute în Decizia Curții Constituționale nr. 24/2016, contestarea măsurii asigurătorii luate în cursul judecății se făcea prin analogie, prin raportare la contestația reglementată în art. 250 alin. (1) CPP, nefiind însă clarificate aspectele privind competența și procedura de soluționare. Cu toate acestea, din rațiuni care țin de echitatea procedurii, este neîndoielnic că, în condițiile în care se solicită restituirea lucrurilor, o asemenea cale de atac împotriva încheierii prin care judecătorul de camera preliminară sau instanța respinge cererea este admisibilă. Întrucât prin respingerea solicitării de restituire a unor bunuri care aparțin de fapt persoanei vătămate sau altei persoane ori au fost luate pe nedrept din posesia sau deținerea acestora s-ar realiza o afectare directă a atributelor dreptului de proprietate, apreciem că devin incidente cele expuse de Curtea Constituțională în Decizia nr. 24/2016, în sensul necesității de a asigura garanții procedurale efective pentru apărarea dreptului de proprietate afectat.

În măsura în care organul judiciar dispune, la cerere sau din oficiu, restituirea lucrurilor, potrivit art. 255 alin. (2) CPP, celui în cauză i se pune în vedere *să le păstreze* (să nu le înstrăineze, să nu le distrugă sau abandoneze) *până la soluționarea definitivă a procesului penal*.

Observăm *omisiunea legiuitorului* de a reglementa ipoteza în care restituirea bunurilor se dispune în cursul urmăririi penale, iar aceasta se finalizează cu o soluție de netrimitere în judecată. Este liberat primitorul acestor bunuri de obligația de păstrare din momentul comunicării sau aflării, pe orice cale, a soluției de netrimitere în judecată? Se impune să mai aștepte curgerea termenului sau, după caz, soluționarea eventualelor contestații formulate față de această soluție în fața judecătorului de cameră preliminară? În tăcerea legii, apreciem că *obligația de a păstra bunurile ar trebui să înceteze odată cu emiterea soluției de netrimitere în judecată*.

În ipoteza în care restituirea lucrurilor *nu s-a dispus în cursul procesului penal* (de pildă, atunci când aspectele legate de titularul dreptului de proprietate s-au putut stabili doar odată cu soluționarea fondului), aceasta se va putea dispune prin hotărârea prin care se soluționează acțiunea penală (sau prin ordonanța de clasare ori de renunțare la urmărirea penală). În executarea unei astfel de dispoziții, se vor aplica însă normele legale specifice executării hotărârilor penale (art. 579 CPP)[1], nu cele privind executarea măsurilor procesuale (art. 251 CPP).

[1] Conform art. 579 CPP, „(1) Când prin hotărârea penală s-a dispus restituirea unor lucruri care se află în păstrarea sau la dispoziția instanței de executare, restituirea se face de către judecătorul delegat cu executarea, prin remiterea acelor lucruri persoanelor în drept. În acest scop, sunt încunoștințate persoanele cărora urmează să li se restituie lucrurile. (2) Dacă în termen de 6 luni de la primirea încunoștințării persoanele chemate nu se prezintă pentru a le primi, lucrurile trec în proprietatea statului. Judecătorul delegat cu executarea constată aceasta

276. Restabilirea situației anterioare a fost inclusă, alături de restituirea lucrurilor, în categoria măsurilor de reparație imediată, „prin care se asigură imediata reparațiune în natură a pagubei suferite de persoana vătămată și se preîntâmpină eventualitatea altor consecințe păgubitoare"[1].

Față de vechea reglementare, modificarea semnificativă este aceea că măsura procesuală – în noua legislație – *nu poate fi dispusă decât în cursul judecății de către instanța de judecată*[2]. Prin urmare, nici procurorul (ori judecătorul de drepturi și libertăți) – în faza de urmărire penală – și nici judecătorul de cameră preliminară – în faza de cameră preliminară – nu au competența de a se pronunța asupra unei eventuale solicitări de restabilire a situației anterioare.

Această restabilire a situației anterioare – ca și restituirea lucrurilor – rămâne o măsură procesuală, o măsură dispusă în cursul procesului penal, *cu caracter temporar*, urmând a fi confirmată (sau, după caz, infirmată) prin soluția dată de instanță asupra fondului.

Măsura restabilirii situației anterioare este pusă de cei mai mulți autori în directă legătură cu rezolvarea acțiunii civile în procesul penal. Astfel, potrivit art. 19 alin. (1) CPP, „Acțiunea civilă exercitată în cadrul procesului penal are ca obiect tragerea la răspundere civilă delictuală a persoanelor responsabile potrivit legii civile pentru prejudiciul produs prin comiterea faptei care face obiectul acțiunii penale". În ceea ce privește repararea prejudiciului în cazul răspunderii delictuale, Codul civil prevede, în art. 1386, că „Repararea prejudiciului *se face în natură, prin restabilirea situației anterioare*, iar dacă aceasta nu este cu putință ori dacă victima nu este interesată de reparația în natură, prin plata unei despăgubiri, stabilite prin acordul părților sau, în lipsă, prin hotărâre judecătorească" (s.n.).

Din analiza textelor legale menționate rezultă faptul că restabilirea situației anterioare este *o modalitate de reparare a prejudiciului* produs prin comiterea faptei de natură penală.

Pe de altă parte însă, măsura procesuală amintită *nu este condiționată în vreun fel de existența unei acțiuni civile exercitate în cadrul procesului penal*, după cum legea nu prevede ca o astfel de măsură să se dispună doar la cererea persoanei interesate[3]. Prin urmare, apreciem că restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii *se impune a fi dispusă și atunci când nu există parte civilă în cauză ori chiar atunci când fapta de natură penală nu este cauzatoare de prejudicii*, dar prin comiterea ei s-a realizat o schimbare a situației de fapt, iar restabilirea este posibilă.

Restabilirea situației anterioare la sfârșitul procesului penal – ca repunere a subiecților de drept în situația anterioară comiterii faptei – se poate realiza și printr-o serie de măsuri

---

prin încheiere și dispune predarea lucrurilor organelor în drept a le prelua sau valorifica potrivit dispozițiilor legii. (3) Dacă restituirea lucrurilor nu s-a putut efectua, deoarece nu se cunosc persoanele cărora ar trebui să le fie restituite și nimeni nu le-a reclamat în termen de 6 luni de la rămânerea definitivă a hotărârii, sunt aplicabile în mod corespunzător dispozițiile alin. (2). (4) Când restituirea lucrurilor a fost dispusă de către procuror sau de către organul de cercetare penală, acesta procedează potrivit prevederilor alin. (1)-(3). (5) Când prin hotărârea penală s-a dispus restituirea unor lucruri care se află în păstrarea organelor de cercetare penală, restituirea se face de către acestea, după primirea extrasului de pe hotărârea penală prin care s-a dispus restituirea lucrurilor, procedând potrivit alin. (1). (6) Dacă în termen de 6 luni de la primirea încunoștințării persoanele chemate nu se prezintă pentru a le primi, lucrurile trec în proprietatea statului. Organul de cercetare constată aceasta prin proces-verbal și procedează potrivit alin. (2). Dispozițiile alin. (3) se aplică în mod corespunzător".

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 342.

[2] În lipsa unor prevederi exprese, măsura poate fi dispusă fie din oficiu, fie la cererea procurorului ori a persoanei interesate.

[3] În plus, se impune a fi observat faptul că *acțiunea civilă* (implicit eventualitatea soluționării acesteia prin restabilirea situației anterioare) – având caracter accesoriu acțiunii penale – nu poate fi soluționată decât după soluționarea celei din urmă, prin sentința penală dată asupra fondului, în vreme ce măsura *restabilirii situației anterioare* – ca măsură procesuală – poate fi dispusă „în cursul judecății".

dispuse de organul judiciar, ce au o reglementare distinctă. Astfel, restabilirea situației anterioare poate fi obținută prin *restituirea lucrurilor* (art. 255 CPP) ori prin *desființarea totală sau parțială a unui înscris* [art. 25 alin. (3)[1], art. 549[1] CPP].

Pentru a putea fi dispusă ca măsură procesuală, în cazul restabilirii situației anterioare se impun a fi verificate *două condiții*:

a) să se constate că schimbarea situației (ce se dorește restabilită) a fost cauzată de comiterea infracțiunii; .

b) restabilirea situației de fapt să fie posibilă. Această condiție trebuie să țină seama, în opinia noastră, atât de posibilitatea faptică sau juridică de a se recrea situația anterioară comiterii infracțiunii, dar și de dorința sau interesul celui în favoarea căruia operează (aparent) schimbarea situației de fapt[2].

Măsura procesuală se va putea dispune *prin încheiere*, la cerere sau din oficiu, după discutarea acestei chestiuni în condiții de contradictorialitate. Spre deosebire de restituirea lucrurilor – măsură ce poate fi contestată în condițiile art. 255 alin. (1) teza a II-a raportat la art. 250 CPP –, în mod regretabil *legiuitorul a omis* să reglementeze o astfel de procedură și în cazul măsurii procesuale a restabilirii situației anterioare. Apreciem că o asemenea cale de atac ar putea fi formulată în condițiile dreptului de acces la justiție, cu respectarea dreptului la un proces echitabil, potrivit art. 6 și art. 13 din Convenția europeană a drepturilor omului[3].

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

[1] Conform art. 25 alin. (3) CPP, „Instanța, chiar dacă nu există constituire de parte civilă, se pronunță cu privire la desființarea totală sau parțială a unui înscris sau la restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii".

[2] Avem în vedere dispozițiile art. 1386 C. civ., care condiționează repararea prejudiciului suferit – prin restabilirea situației anterioare – nu doar de posibilitatea faptică de a se recurge la această modalitate, dar și de *interesul* păgubitului în a obține o astfel de reparație.

[3] În același sens, A.R. TRANDAFIR, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1211-1212.

TITLUL AL VI-LEA. ACTE PROCESUALE ŞI PROCEDURALE COMUNE

Capitolul I. Citarea, comunicarea actelor procedurale şi mandatul de aducere

Secțiunea 1. Noțiunea de act procesual și de act procedural. Clasificare

277. Definiții. Potrivit art. 1 CPP, normele de procedură penală reglementează desfășurarea procesului penal și a altor proceduri judiciare în legătură cu o cauză penală. Așadar, procesul penal presupune o suită de activități desfășurate în timp, prin care participanții la acesta își exercită drepturile și își îndeplinesc obligațiile. Actele procesuale și procedurale sunt instrumentele juridice care dinamizează desfășurarea procesului penal și permit efectiva lui înfăptuire[1].

Actul procesual este definit în doctrină[2] ca fiind instrumentul juridic prin care organele judiciare și subiecții procesuali își exercită drepturile și obligațiile prevăzute de lege, în cursul procesului penal, pentru a se asigura buna desfășurare și realizarea scopului acestuia. După un alt autor, actul procesual constituie manifestarea de voință prin intermediul căreia se exercită drepturile, prerogativele și facultățile organelor judiciare și ale persoanelor care participă în procesul penal[3]. Ca manifestări de voință ale organelor judiciare în derularea procesului penal, pot fi enumerate punerea în mișcare a acțiunii penale, emiterea rechizitoriului, dispoziția de începere a judecății dată de către judecătorul de cameră preliminară, pronunțarea hotărârii judecătorești, dar și soluționarea unor chestiuni accesorii ori intermediare, precum administrarea unei probe, luarea unei măsuri asigurătorii. Persoanele participante la procesul penal își manifestă voința prin acte de dispoziție de care depinde continuarea acestuia, precum introducerea plângerii prealabile, declararea căii de atac, exercitarea acțiunii civile etc.

Actul procedural se definește ca fiind activitatea desfășurată de organele judiciare și de părți, prin care se aduce la îndeplinire un act sau o măsură procesuală ori se constată efectuarea și se consemnează conținutul unui act sau al unei măsuri procesuale ori al unui act procedural[4]. Actele procedurale presupun deci existența anterioară a actelor procesuale ori a măsurilor procesuale.

---

[1] N. Volonciu, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, vol. I, ed. a 2-a, Ed. Paideia, București, 1996, p. 451.

[2] V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, C. Bulai, N. Iliescu, R. Stănoiu, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*, vol. I, Ed. Academiei, București, 1975, p. 346.

[3] N. Volonciu, *op. cit.*, vol. I, p. 451.

[4] Gr.Gr. Theodoru, *Tratat de Drept procesual penal*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 480.

Majoritatea actelor procedurale provin de la organele ce își desfășoară activitatea în procesul penal[1], însă unele dintre ele se realizează și de către părți[2] sau alte persoane[3].

De regulă, actele procesuale și cele procedurale se consemnează în scris, pentru a exista dovada îndeplinirii lor. Instrumentul probator care confirmă existența actului procesual sau procedural este denumit în doctrină[4] „act documentar procedural", iar totalitatea acestor acte referitoare la un proces penal constituie *dosarul cauzei*.

Pentru a-și produce efectele juridice cerute de lege, actele procesuale și cele procedurale trebuie îndeplinite și efectuate de organele judiciare și de părți în limitele calității procesuale și în conformitate cu dispozițiile legii. Nerespectarea condițiilor de fond privind conținutul actului, precum și a condițiilor de formă referitoare la modul de îndeplinire a actului procesual ori de efectuare a actului procedural poate atrage nulitatea lor.

278. Criterii de clasificare. După *caracterul de generalitate*[5], actele procesuale și procedurale pot fi *comune* – îndeplinite sau efectuate în orice fază a procesului penal și în legătură cu oricare instituție procesuală importantă – sau *speciale* – specifice unei anumite instituții a procesului penal ori unui anumit moment procesual.

După *obligativitatea efectuării lor*, există acte procesuale și procedurale *imperative sau obligatorii*, fără existența cărora nu se poate ajunge la corecta soluționare a cauzei, și acte *facultative*, a căror efectuare este lăsată la aprecierea organelor judiciare și a părților.

După *subiecții procesuali* care le efectuează, actele procesuale și procedurale pot fi *oficiale* – îndeplinite de către organele judiciare – și *neoficiale* – efectuate de părți și de celelalte persoane participante la procesul penal. Dacă actele sunt efectuate de alte persoane participante, din dispoziția organului judiciar, considerăm că acestea au caracter oficial, deoarece, într-un astfel de caz, organul judiciar își delegă atribuția de stabilire a unei anumite situații sau de efectuare a unei anumite activități în favoarea unei persoane cu competență specifică acelui domeniu (spre exemplu, expertiza efectuată de expertul judiciar din dispoziția instanței). Unele acte neoficiale pot avea și caracter oficial, dacă organul judiciar le realizează din oficiu în caz de inactivitate a titularului acestora[6].

După *forma lor*, regăsim acte materiale, acte orale și acte scrise. Constituie *acte materiale* (faptice): ridicarea unui obiect sau înscris, efectuarea unei percheziții, activitățile de cercetare a locului faptei sau reconstituirea, înmânarea unei citații etc.[7] *Actele scrise* sunt cele care, pentru a produce efectele juridice prevăzute de lege, trebuie să se realizeze în scris. Actele procedurale care produc consecințe dacă se realizează *oral* sunt cele precum ascultarea părților sau a martorilor, dezbaterile în contradictoriu din ședința publică, confruntarea.

[1] Redactarea unei ordonanțe sau a unei hotărâri judecătorești, audierea unei persoane, executarea unui mandat de arestare preventivă etc.

[2] Depunerea unui înscris ca mijloc de probă la dosar, depunerea de concluzii scrise etc.

[3] Redactarea raportului de expertiză de către expert, redactarea raportului de evaluare de către consilierul de probațiune etc.

[4] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 347.

[5] V. PĂVĂLEANU, *Drept procesual penal. Partea generală*, ed. a 3-a, Ed. Lumina Lex, București, 2007, p. 397.

[6] De exemplu, exercitarea acțiunii civile de către procuror în numele persoanei vătămate fără capacitate de exercițiu [art. 19 alin. (3) CPP].

[7] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 455.

Secţiunea a 2-a. Citarea

REGLEMENTARE

Art. 257. Modul de citare. (1) Chemarea unei persoane în faţa organului de urmărire penală sau a instanţei de judecată se face prin citaţie scrisă. Citarea se poate face şi prin notă telefonică sau telegrafică, încheindu-se în acest sens un proces-verbal.

(2)[1] Comunicarea citaţiilor şi a tuturor actelor de procedură se va face, din oficiu, prin agenţii procedurali ai organelor judiciare sau prin orice alt salariat al acestora, prin intermediul poliţiei locale ori prin serviciul poştal sau de curierat.

(3) Persoanele prevăzute la alin. (2) sunt obligate să îndeplinească procedura de citare şi să comunice dovezile de îndeplinire a acesteia înainte de termenul de citare stabilit de organul judiciar.

(4) În cazul prevăzut la art. 80, persoanele vătămate şi părţile civile pot fi citate prin reprezentantul legal sau printr-o publicaţie de circulaţie naţională.

(5)[2] Citarea se poate realiza şi prin intermediul poştei electronice sau prin orice alt sistem de mesagerie electronică, cu acordul persoanei citate.

(6) Minorul cu o vârstă mai mică de 16 ani va fi citat prin intermediul părinţilor sau al tutorelui, cu excepţia cazului în care acest lucru nu este posibil.

(7) Organul judiciar poate comunica şi oral persoanei prezente termenul următor, aducându-i la cunoştinţă consecinţele neprezentării. În cursul urmăririi penale, aducerea la cunoştinţă a termenului se menţionează într-un proces-verbal, care se semnează de către persoana astfel citată.

(8)[3] Citarea şi comunicarea actelor procedurale se fac în plic închis, care va purta menţiunea „Pentru justiţie. A se înmâna cu prioritate".

Art. 258. Conţinutul citaţiei. (1) Citaţia este individuală şi trebuie să cuprindă următoarele:

a) denumirea organului de urmărire penală sau a instanţei de judecată care emite citaţia, sediul său, data emiterii şi numărul dosarului;

b) numele şi prenumele celui citat, calitatea în care este citat şi indicarea obiectului cauzei;

c) adresa celui citat;

d) ora, ziua, luna şi anul, locul de înfăţişare, precum şi invitarea celui citat să se prezinte la data şi locul indicate;

e) menţiunea că partea citată are dreptul la un avocat cu care să se prezinte la termenul fixat;

f) dacă este cazul, menţiunea că, potrivit art. 90 sau art. 93 alin. (4), apărarea este obligatorie, iar în cazul în care partea nu îşi alege un avocat, care să se prezinte la termenul fixat, i se va desemna un avocat din oficiu;

g) menţiunea că partea citată poate, în vederea exercitării dreptului la apărare, să consulte dosarul aflat la arhiva instanţei sau a parchetului;

h) consecinţele neprezentării în faţa organului judiciar.

(2) Citaţia transmisă suspectului sau inculpatului trebuie să cuprindă încadrarea juridică şi denumirea infracţiunii de care este acuzat, atenţionarea că, în caz de neprezentare, poate fi adus cu mandat de aducere.

(3) Citaţia se semnează de cel care o emite.

Art. 259. Locul de citare. (1) Suspectul, inculpatul, părţile în proces, precum şi alte persoane se citează la adresa unde locuiesc, iar dacă aceasta nu este cunoscută, la adresa locului lor de muncă, prin serviciul de personal al unităţii la care lucrează.

---

[1] Alin. (2) al art. 257 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 169 din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală şi pentru modificarea şi completarea unor acte normative care cuprind dispoziţii procesual penale (M. Of. nr. 515 din 14 august 2013).

[2] Alin. (5) şi (6) ale art. 257 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 169 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (8) al art. 257 a fost introdus prin art. 102 pct. 170 din Legea nr. 255/2013.

(2) Suspectul sau inculpatul are obligația de a comunica în termen de cel mult 3 zile organului judiciar schimbarea adresei unde locuiește. Suspectul sau inculpatul este informat cu privire la această obligație în cadrul audierii și cu privire la consecințele nerespectării obligației.

(3) Suspectul sau inculpatul care a indicat, printr-o declarație dată în cursul procesului penal, un alt loc pentru a fi citat este citat la locul indicat.

(4) Suspectul sau inculpatul poate fi citat la sediul avocatului ales, dacă nu s-a prezentat după prima citare legal îndeplinită.

(5)[1] Dacă nu se cunosc nici adresa unde locuiește suspectul sau inculpatul și nici locul său de muncă, la sediul organului judiciar se afișează o înștiințare care trebuie să cuprindă:

a) anul, luna, ziua și ora când a fost făcută;

b) numele și prenumele celui care a făcut afișarea și funcția acestuia;

c) numele, prenumele și domiciliul sau, după caz, reședința, respectiv sediul celui citat;

d) numărul dosarului în legătură cu care se face înștiințarea și denumirea organului judiciar pe rolul căruia se află dosarul;

e) mențiunea că înștiințarea se referă la actul procedural al citației;

f) mențiunea termenului stabilit de organul judiciar care a emis citația în care destinatarul este în drept să se prezinte la organul judiciar pentru a i se comunica citația;

g) mențiunea că, în cazul în care destinatarul nu se prezintă pentru comunicarea citației în interiorul termenului prevăzut la lit. f), citația se consideră comunicată la împlinirea acestui termen;

h) semnătura celui care a afișat înștiințarea.

(6) Bolnavii sau persoanele aflate, după caz, în spitale, așezăminte medicale ori de asistență socială se citează prin administrația acestora.

(7)[2] Persoanele private de libertate se citează la locul de deținere, prin administrația acestuia. O copie a citației se comunică și administrației locului de deținere.

(7¹)[3] Militarii se citează la unitatea din care fac parte, prin comandantul acesteia.

(8) Pentru persoanele care alcătuiesc echipajul unei nave maritime sau fluviale, aflate în cursă, citarea se face la căpitănia portului unde este înregistrată nava.

(9) Dacă suspectul sau inculpatul locuiește în străinătate, citarea se face, pentru primul termen, potrivit normelor de drept internațional penal aplicabile în relația cu statul solicitat, în condițiile legii. În absența unei asemenea norme sau în cazul în care instrumentul juridic internațional aplicabil o permite, citarea se face prin scrisoare recomandată. În acest caz, avizul de primire a scrisorii recomandate, semnat de destinatar, sau refuzul de primire a acesteia ține loc de dovadă a îndeplinirii procedurii de citare. Pentru primul termen de judecată, suspectul sau inculpatul va fi înștiințat prin citație că are obligația de a indica o adresă pe teritoriul României, o adresă de poștă electronică sau mesagerie electronică, unde urmează să i se facă toate comunicările privind procesul. În cazul în care nu se conformează, comunicările i se vor face prin scrisoare recomandată, recipisa de predare la poșta română a scrisorii, în cuprinsul căreia vor fi menționate actele care se expediază, ținând loc de dovadă de îndeplinire a procedurii.

(10) Personalul misiunilor diplomatice, al oficiilor consulare și cetățenii români trimiși să lucreze în cadrul organizațiilor internaționale, membrii de familie care locuiesc cu ei, cât timp se află în străinătate, precum și cetățenii români aflați în străinătate în interes de serviciu, inclusiv membrii de familie care îi însoțesc, se citează prin intermediul unităților care i-au trimis în străinătate.

(11) La stabilirea termenului pentru înfățișarea suspectului sau inculpatului aflat în străinătate se ține seama de normele internaționale aplicabile în relația cu statul pe teritoriul căruia se află suspectul sau inculpatul, iar în lipsa unor asemenea norme, de necesitatea ca citația în vederea înfățișării să fie primită cel mai târziu cu 30 de zile înainte de ziua stabilită pentru înfățișare.

---

[1] Alin. (5) al art. 259 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 171 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (7) al art. 259 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 65 din O.U.G. nr. 18/2016 pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru completarea art. 31 alin. (1) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară (M. Of. nr. 389 din 23 mai 2016).

[3] Alin. (7¹) al art. 259 a fost introdus prin art. 102 pct. 172 din Legea nr. 255/2013.

(12) Instituțiile, autoritățile publice și alte persoane juridice se citează la sediul acestora, iar în cazul neidentificării sediului, se aplică în mod corespunzător dispozițiile alin. (5).

(13)[1] Citarea prin intermediul poștei electronice sau al unui sistem de mesagerie electronică se face la adresa electronică ori la coordonatele care au fost indicate în acest scop organului judiciar de către persoana citată sau de către reprezentantul ei.

Art. 260. Înmânarea citației. (1) Citația se înmânează, oriunde este găsit, personal celui citat, care va semna dovada de primire.

(2)[2] Dacă persoana citată refuză să primească citația, persoana însărcinată să comunice citația va afișa pe ușa destinatarului o înștiințare, încheind un proces-verbal cu privire la împrejurările constatate. Înștiințarea trebuie să cuprindă:

a) anul, luna, ziua și ora când afișarea a fost făcută;

b) numele și prenumele celui care a făcut afișarea și funcția acestuia;

c) numele, prenumele și domiciliul sau, după caz, reședința, respectiv sediul celui înștiințat;

d) numărul dosarului în legătură cu care se face înștiințarea și denumirea organului judiciar pe rolul căruia se află dosarul, cu indicarea sediului acestuia;

e) mențiunea că înștiințarea se referă la actul procedural al citației;

f) mențiunea termenului stabilit de organul judiciar care a emis citația în care destinatarul este în drept să se prezinte la organul judiciar pentru a i se comunica citația;

g) mențiunea că, în cazul în care destinatarul nu se prezintă pentru comunicarea citației în interiorul termenului prevăzut la lit. f), citația se consideră comunicată la împlinirea acestui termen;

h) semnătura celui care a afișat înștiințarea.

(2^1)[3] Dacă persoana citată, primind citația, refuză sau nu poate să semneze dovada de primire, persoana însărcinată să comunice citația încheie despre aceasta proces-verbal.

(3) În cazul în care scrisoarea recomandată prin care se citează un suspect sau inculpat care locuiește în străinătate nu poate fi înmânată, precum și în cazul în care statul destinatarului nu permite citarea prin poștă, citația se va afișa la sediul parchetului sau al instanței, după caz.

(4) Citarea se poate realiza și prin intermediul autorităților competente ale statului străin dacă:

a) adresa celui citat este necunoscută sau inexactă;

b) nu a fost posibilă trimiterea citației prin intermediul poștei;

c) dacă citarea prin poștă a fost ineficientă sau necorespunzătoare.

(5) Când citarea se face potrivit art. 259 alin. (6)-(8), unitățile acolo arătate sunt obligate a înmâna de îndată citația persoanei citate sub luare de dovadă, certificându-i semnătura sau arătând motivul pentru care nu s-a putut obține semnătura acesteia. Dovada este predată agentului procedural, iar acesta o înaintează organului de urmărire penală sau instanței de judecată care a emis citația.

(6) Citația destinată unei instituții sau autorități publice ori altei persoane juridice se predă la registratură sau funcționarului însărcinat cu primirea corespondenței. Dispozițiile alin. (2) se aplică în mod corespunzător.

(7)[4] Când citarea se realizează potrivit art. 257 alin. (5), persoana care realizează citarea întocmește un proces-verbal.

Art. 261. Înmânarea citației altor persoane. (1) Dacă persoana citată nu se află acasă, agentul înmânează citația soțului, unei rude sau oricărei persoane care locuiește cu ea ori care în mod obișnuit îi primește corespondența. Citația nu poate fi înmânată unui minor sub 14 ani sau unei persoane lipsite de discernământ.

(2) Dacă persoana citată locuiește într-un imobil cu mai multe apartamente sau într-un hotel, în lipsa persoanelor arătate la alin. (1), citația se predă administratorului, portarului ori celui care în mod obișnuit îl înlocuiește.

---

[1] Alin. (13) al art. 259 a fost introdus prin art. 102 pct. 173 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (2) al art. 260 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 174 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (2^1) al art. 260 a fost introdus prin art. 102 pct. 175 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (7) al art. 260 a fost introdus prin art. 102 pct. 176 din Legea nr. 255/2013.

(3) Persoana care primește citația semnează dovada de primire, iar agentul, certificând identitatea și semnătura, încheie proces-verbal. Dacă aceasta refuză sau nu poate semna dovada de primire, agentul afișează citația pe ușa locuinței, încheind proces-verbal.

(4)[1] În lipsa persoanelor arătate la alin. (1) și (2), agentul este obligat să se intereseze când poate găsi persoana citată pentru a-i înmâna citația. Când persoana citată nu poate fi găsită, agentul afișează pe ușa locuinței persoanei citate o înștiințare care trebuie să cuprindă:

a) anul, luna, ziua și ora când depunerea sau, după caz, afișarea a fost făcută;

b) numele și prenumele celui care a făcut afișarea și funcția acestuia;

c) numele, prenumele și domiciliul sau, după caz, reședința, respectiv sediul celui înștiințat;

d) numărul dosarului în legătură cu care se face înștiințarea și denumirea organului judiciar pe rolul căruia se află dosarul, cu indicarea sediului acestuia;

e) mențiunea că înștiințarea se referă la actul procedural al citației;

f) mențiunea termenului stabilit de organul judiciar care a emis citația în care destinatarul este în drept să se prezinte la organul judiciar pentru a i se comunica citația;

g) mențiunea că, în cazul în care destinatarul nu se prezintă pentru comunicarea citației în interiorul termenului prevăzut la lit. f), citația se consideră comunicată la împlinirea acestui termen;

h) semnătura celui care a afișat înștiințarea.

(5) În cazul când persoana citată locuiește într-un imobil cu mai multe apartamente sau într-un hotel, dacă în citație nu s-a indicat apartamentul ori camera în care locuiește, agentul este obligat să facă investigații pentru a afla aceasta. Dacă investigațiile au rămas fără rezultat, agentul afișează citația pe ușa principală a clădirii, încheind proces-verbal și făcând mențiune despre împrejurările care au făcut imposibilă înmânarea citației.

(6)[2] *Abrogat*.

Art. 261¹.[3] **Imposibilitatea de a comunica citația.** Când comunicarea citației nu se poate face, deoarece imobilul nu există, este nelocuit ori destinatarul nu mai locuiește în imobilul respectiv, sau atunci când comunicarea nu poate fi făcută din alte motive asemănătoare, agentul întocmește un proces-verbal în care menționează situațiile constatate, pe care îl trimite organului judiciar care a dispus citarea.

Art. 262. Dovada de primire și procesul-verbal de predare a citației. (1) Dovada de primire a citației trebuie să cuprindă numărul dosarului, denumirea organului de urmărire penală sau a instanței care a emis citația, numele, prenumele și calitatea persoanei citate, precum și data pentru care este citată. De asemenea, trebuie să cuprindă data înmânării citației, numele, prenumele, calitatea și semnătura celui care înmânează citația, certificarea de către acesta a identității și semnăturii persoanei căreia i s-a înmânat citația, precum și arătarea calității acesteia.

(2)[4] Ori de câte ori, cu prilejul predării, afișării sau transmiterii electronice a unei citații se încheie un proces-verbal, acesta va cuprinde în mod corespunzător și mențiunile prevăzute la alin. (1). În situația în care citarea se realizează prin intermediul poștei electronice sau prin orice alt sistem de mesagerie electronică, la procesul-verbal se atașează, dacă este posibil, dovada transmiterii acesteia.

Art. 263.[5] **Incidente privind citarea.** (1) În cursul judecății, neregularitatea cu privire la citare este luată în considerare doar dacă partea lipsă la termenul la care s-a produs neregularitatea o invocă la termenul următor la care este prezentă sau legal citată, dispozițiile privind sancțiunea nulității aplicându-se în mod corespunzător.

(2) Cu excepția situației în care prezența inculpatului este obligatorie, neregularitatea privind procedura de citare a unei părți poate fi invocată de către procuror, de către celelalte părți ori din oficiu numai la termenul la care ea s-a produs.

[1] Alin. (4) al art. 261 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 177 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (6) al art. 261 a fost abrogat prin art. 102 pct. 178 din Legea nr. 255/2013.

[3] Art. 261¹ a fost introdus prin art. 102 pct. 179 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (2) al art. 262 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 180 din Legea nr. 255/2013.

[5] Art. 263 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 181 din Legea nr. 255/2013.

COMENTARIU

279. Noțiune. În procesul de realizare a justiției penale, este necesară și utilă participarea atât a persoanelor care sunt subiecți principali (părți) ai procesului penal, cât și a altor persoane care sunt subiecți ocazionali ai procesului (martor, expert, interpret etc.). Pentru a determina participarea unor astfel de persoane la desfășurarea procesului penal, organul de urmărire penală și instanța de judecată trebuie să procedeze la chemarea acestora spre a se prezenta în fața lor[1].

Actul procedural prin care persoanele sunt chemate în fața organului judiciar se numește *citație*[2]. Prin acest act procedural se îndeplinește actul procesual de manifestare a voinței efectuat de către organul de urmărire penală sau de către instanța de judecată, care a *dispus* chemarea unei persoane.

280. Modul de citare

280.1. Regula. Actul dispunerii chemării unei persoane în fața organului judiciar se face în faza de urmărire penală prin *ordonanță*, iar în faza de judecată prin *încheiere*.

Chemarea unei persoane în fața organului judiciar se poate realiza, ca regulă, prin *citație scrisă*, însă, pentru celeritate, se poate face și prin *notă telefonică sau telegrafică*, încheindu-se în acest sens un proces-verbal care să certifice conținutul datelor necesare citării, transmise telefonic sau telegrafic, persoana căreia i s-au transmis și prin ce mod de contact, precum și data transmiterii. Modalitatea citării telegrafice este semnalată ca fiind folosită foarte rar astăzi în practica judiciară, deoarece, pe de o parte, prezintă dezavantajul că nu face dovada îndeplinirii efective a procedurii de citare, iar, pe de altă parte, răspândirea pe scară largă a modalităților de contact prin telefon și internet și ușurința comunicării prin aceste mijloace fac inutile procedeele mai vechi precum telegrafia.

280.2. Citarea prin reprezentant sau printr-o publicație de circulație națională. În situația în care în cauză există un *număr mare de persoane vătămate constituite sau nu părți civile*, care nu au interese contrarii și care și-au desemnat ori cărora li s-a desemnat un reprezentant comun, legea prevede modalitatea alternativă a citării lor fie prin citație individuală, fie prin *citarea reprezentantului stabilit*. Legea vorbește despre „reprezentantul legal", însă accepțiunea termenului în contextul trimiterii la dispozițiile art. 80 CPP este cea a *reprezentantului convențional desemnat prin acordul persoanelor fără interese contrarii* sau a *avocatului din oficiu desemnat de instanță*. Toate actele de procedură comunicate acestui reprezentant sau de care reprezentantul a luat cunoștință sunt prezumate a fi cunoscute de către persoanele reprezentate; credem că prezumția se fondează pe obligația de comportament procesual diligent atât al persoanelor reprezentate, cât și al reprezentantului de a-și stabili reciproc datele de contact și de a-și comunica apoi actele de procedură relevante. Această obligație de comportament diligent își are temeiul legal în dispozițiile art. 10 alin. (1) CPC[3], care se aplică în completarea prevederilor Codului de procedură penală, conform art. 2 alin. (2) CPC[4].

---

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 362.

[2] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 456.

[3] „Părțile au obligația să îndeplinească actele de procedură în condițiile, ordinea și termenele stabilite de lege sau de judecător, (...) să contribuie la desfășurarea fără întârziere a procesului, urmărind, tot astfel, finalizarea acestuia".

[4] „(...) dispozițiile prezentului cod se aplică și în alte materii, în măsura în care legile care le reglementează nu cuprind dispoziții contrare".

În situația în care o parte din persoanele vătămate încunoștințează procurorul sau instanța că refuză să fie reprezentate de avocatul din oficiu, ele pot fi citate în continuare fie individual, fie printr-o publicație de circulație națională. Prin termenul *„publicație de circulație națională"* considerăm că legea a indicat o publicație scrisă pe suport de hârtie[1] care se distribuie pe tot teritoriul țării, astfel încât să se poată prezuma că toate părțile astfel citate au putut lua cunoștință de data chemării la organul judiciar.

Citarea prin publicitate se poate face și în cazul în care organul judiciar constată că nu poate efectua citarea prin intermediul reprezentantului convențional desemnat de persoanele vătămate, din motive imputabile acestuia. Deși legea indică alternativ posibilitatea citării persoanelor vătămate prin reprezentantul legal *sau* printr-o publicație națională, credem că interpretarea rațională a textului ar fi aceea potrivit căreia cea de-a doua modalitate de citare va fi utilizată în subsidiar numai în condițiile în care nu se poate apela la prima; aceasta, deoarece, în caz contrar, numirea reprezentantului ar fi lipsită de interes, rațiunea pentru care legea a considerat utilă instituirea sa fiind tocmai fluidizarea procesului prin citarea facilă și cu costuri reduse[2] a numărului mare de persoane vătămate. Pe de altă parte, este de presupus că citarea prin reprezentant își produce scopul mult mai sigur și confirmat decât citarea prin publicitate, în condițiile în care persoanele vătămate au cunoștință de numirea reprezentantului și deci se presupune că vor comunica cu acesta.

280.3. Citarea prin intermediul poștei electronice. O altă modalitate de citare este cea prin intermediul poștei electronice sau prin orice alt sistem de mesagerie electronică, însă numai cu acordul persoanei citate, acord care trebuie să existe neechivoc în dosar, însoțit de adresa electronică ori de coordonatele la care poate fi contactată electronic persoana citată sau reprezentantul ei.

În sfârșit, citarea pentru termenele următoare poate fi realizată și *oral* de către organul judiciar pentru persoana prezentă personal în fața sa. Citarea orală se consemnează, în cursul urmăririi penale, într-un proces-verbal semnat de persoana astfel citată, iar în cursul judecății, în încheierea de ședință (*darea termenului în cunoștință*).

280.4. Citarea minorilor sub 16 ani. Minorul cu vârstă mai mică de 16 ani trebuie citat, ca regulă, prin intermediul părinților sau tutorelui; în cazul în care acest lucru nu este posibil, redevine aplicabilă regula citării individuale, în persoana proprie. Întrucât legea nu distinge, minorul astfel citat poate avea orice calitate procesuală: suspect, inculpat, persoană vătămată, parte civilă, martor.

Este de remarcat că, în principiu, întotdeauna un minor trebuie să beneficieze de ocrotire din partea părinților sau, după caz, din partea altui reprezentant legal al său. Credem astfel că legea procesuală penală folosește noțiunea de „tutore" cu un sens mai larg decât cel din dreptul civil[3], referindu-se la orice persoană care este desemnată legal[4] să exercite ocrotirea față de minor, la momentul citării acestuia.

Imposibilitatea citării minorului prin intermediul părinților sau a tutorelui poate fi de natură faptică sau de natură juridică. În primul caz, părinții sau tutorele sunt morți, necunoscuți, dispăruți de la domiciliu etc., iar minorului nu i s-a stabilit încă un reprezentant

[1] În prezent, ziarele se publică și pe internet, într-un conținut mult mai extins decât cel tipărit.

[2] Diminuarea costurilor procesului prezintă interes pentru partea care va fi obligată prin hotărâre la aceste cheltuieli.

[3] Art. 110 și urm. C. civ.

[4] Art. 106 C. civ. stabilește, ca mijloace prin care se realizează ocrotirea minorului, pe lângă cea oferită de părinți și tutore, darea în plasament și alte măsuri de protecție specială anume prevăzute de lege, care, desigur, sunt exercitate de alte persoane decât părinții sau tutorele.

legal, în timp ce, în a doua situație, minorul poate avea în cauză interese contrarii cu ale părinților sau tutorelui ori părinții sunt decăzuți din exercițiul drepturilor părintești, iar citarea prin intermediul acestora nu ar asigura scopul pentru care este dispusă.

280.5. Oficialitatea procedurii de citare. Comunicarea citațiilor și a tuturor celorlalte acte de procedură, fiind o activitate ce interesează buna desfășurare a procesului, *se realizează din oficiu*, prin agenții procedurali ai organelor judiciare sau prin orice alt salariat al acestora, prin intermediul poliției locale ori prin serviciul poștal sau de curierat. Considerăm că, în afara acestor categorii de agenți procedurali enumerați de text, regăsim și alți funcționari care sunt abilitați de lege să înmâneze citația și să certifice semnătura de primire a persoanei, cum ar fi autoritățile competente ale statului străin[1], personalul penitenciarelor[2], comandantul unității militare, căpitănia portului etc.

Obligativitatea efectuării citării atrage după sine și obligativitatea îndeplinirii procedurii de citare și înaintării dovezilor de îndeplinire a acesteia în timp util, și anume *înainte de termenul de prezentare stabilit de organul judiciar.*

280.6. Comunicarea în plic închis a actelor de procedură. Codul de procedură penală intrat în vigoare la 1 februarie 2014 a introdus o nouă regulă în procedura de citare și de comunicare a actelor procedurale, constând în aceea că toate aceste comunicări se fac *în plic închis* inscripționat cu mențiuni care să atenționeze asupra înmânării cu celeritate și asupra regimului oficial al corespondenței. Actele de procedură comunicate în mod uzual procurorului, părților, subiecților procesuali principali, martorilor și experților, altor participanți la proces sunt: citația, înștiințările asupra unor drepturi procesuale sau asupra unor măsuri dispuse în cursul procesului, copia ordonanței procurorului, copia rechizitoriului, copia încheierii prin care se dispune asupra măsurilor preventive, amenzii judiciare, obiectivelor unei expertize ș.a., copia încheierii prin care se dispune soluția în camera preliminară, copia sentinței și a deciziei asupra fondului cauzei. Plicul conținând actele de procedură ce trebuie comunicate este însoțit de formularele care, după completare de către agentul procedural, fac dovada modului în care s-a îndeplinit comunicarea: dovada de primire, procesul-verbal de predare, înștiințarea.

Comunicarea actelor de procedură în plic închis constituie, în opinia noastră, o *modalitate de salvgardare a prezumției de nevinovăție* a suspectului sau inculpatului din cauză, deoarece înlătură cunoașterea accidentală de către terțe persoane a conținutului unei corespondențe ce menționează numele și calitatea procesuală a persoanei și infracțiunea ce face obiectul cauzei și previne astfel formarea de prejudecăți privind vinovăția ei. Totodată, confidențializarea comunicărilor organelor judiciare cu participanții la proces este o *aplicație a dreptului fundamental la secretul corespondenței*, prevăzut în Constituție.

În practica judiciară se întâmpină dificultăți în a aplica această regulă atunci când citarea se impune a se face de urgență[3] și se utilizează ca agenți procedurali agenții poliției locale. Urgența reclamă folosirea faxului ca mijloc de transmitere la distanță a citației scrise, însă exclude, în același timp, posibilitatea secretizării conținutului actului procedural transmis. Considerăm că, într-o atare situație, urgența trebuie să prevaleze asupra confidențialității, confidențialitatea conținutului citației fiind asigurată prin aceea că agentul poliției locale este obligat să păstreze secretul profesional. De altfel, codul reglementează această soluție

[1] Art. 260 alin. (4) CPP.

[2] Art. 259 alin. (7) și art. 264 alin. (2) CPP.

[3] Spre exemplu, la propunerea de arestare preventivă, în fond sau în contestație, când inculpatul nu este sub imperiul măsurii reținerii.

într-un caz similar, și anume în situația comunicărilor efectuate persoanelor private de libertate[1].

Citarea persoanelor private de libertate (prin comunicare în plic închis) trebuie dublată de înaintarea unei copii a citației către administrația locului de deținere, în vederea luării măsurilor pentru prezentarea persoanei private de libertate la termenul de judecată indicat în citație[2].

281. Conținutul citației. Articolul 258 CPP prevede că *citația este individuală* și *trebuie să cuprindă* următoarele categorii de mențiuni:

– indicarea datelor pentru identificarea organului judiciar ce a emis citația, data emiterii și numărul dosarului;

– mențiuni privind numele și prenumele celui citat, calitatea în care este chemat și indicarea obiectului cauzei, precum și privind dreptul la un avocat și dreptul de a consulta dosarul cauzei, care sunt necesare pentru ca persoana respectivă să poată lua cunoștință de elementele procesului și, după caz, să își organizeze eficient apărarea fără a pricinui amânarea actului procesual pentru care este chemat. În același scop, legea prevede că suspectul sau inculpatul trebuie încunoștințat prin citație asupra încadrării juridice și a denumirii infracțiunii de care este acuzat;

– adresa celui citat, pentru a se putea înmâna sau afișa citația/înștiințarea;

– data, ora și locul la care persoana citată trebuie să se înfățișeze, invitarea expresă a acesteia de a se prezenta și consecințele neprezentării; aceste mențiuni asigură aducerea la cunoștința persoanei a actului procesual de dispoziție al organului judiciar, înlătură orice confuzie asupra locului și orei de prezentare și previne persoana citată că poate suporta măsuri punitive sau obligatorii în caz de nerespectare a dispoziției;

– semnătura organului oficial care emite citația; în practică este suficient ca citația să fie semnată de grefier, deoarece acesta acționează pe baza dispoziției date de procuror sau judecător, consemnată în actul prevăzut de lege.

În practica judiciară s-a arătat că nelegala citare nu este o nulitate absolută care să atragă nulitatea din oficiu a unui act. Faptul că, după repunerea cauzei pe rol, inculpatul a fost citat sub un nume greșit nu i-a produs acestuia nicio vătămare, în condițiile în care a fost asistat de apărător ales și a fost prezent în fața primei instanțe, care l-a audiat. Inculpatul ar fi avut posibilitatea, dacă se considera vătămat, ca, pe parcursul judecății în fața primei instanțe, să arate că a fost citat sub un nume greșit, lucru care nu s-a petrecut[3].

De asemenea, s-a reținut în practica judiciară că absența mențiunii din citație a obiectului cauzei atrage – dacă inculpatul a lipsit la judecată – admiterea recursului declarat de procuror, casarea sentinței și înaintarea dosarului primei instanțe în vederea rejudecării[4].

Adresa celui citat trebuie să fie completă, astfel încât agentul procedural să poată identifica cu exactitate locuința unde poate fi găsit destinatarul comunicării; adresa trebuie să cuprindă județul, localitatea, strada, numărul și, după caz, indicativul imobilului comun și numărul apartamentului în care locuiește. Dezvoltarea și modernizarea localităților rurale prin denumirea străzilor și numerotarea imobilelor impun menționarea adresei complete și pentru astfel de localități, mai ales că se poate întâlni situația existenței mai

[1] Art. 264 alin. (2) CPP.

[2] Art. 259 alin. (7) teza a II-a CPP, introdusă prin O.U.G. nr. 18/2016.

[3] C.A. Pitești, dec. pen. nr. 219/R din 19 mai 2005, portal.just.ro.

[4] Trib. Mun. București, dec. nr. 807/1992, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *Codul de procedură penală adnotat*, vol. I, *Partea generală*, Ed. Albastră, București, 1996, p. 499.

multor locuitori cu aceleași nume și prenume, ceea ce îl va pune pe agentul procedural în imposibilitate de a efectua citarea.

Dacă la judecarea cauzei inculpatul a fost citat în mod greșit, pe citațiile emise fiind trecut în mod greșit numele străzii unde acesta își avea domiciliul, judecata cauzei cu lipsa de procedură cu inculpatul este lovită de o nulitate relativă, care, fiind invocată la primul termen, produce aceleași efecte ca ale nulității absolute. Nefiind legal citat la judecată, inculpatul nu a luat cunoștință de proces și, pe cale de consecință, a fost privat de dreptul de a-și asigura o apărare corespunzătoare.

Potrivit soluțiilor din practica judiciară, în cazul îndeplinirii procedurii de citare prin afișare pe ușa locuinței destinatarului, lipsa din cuprinsul citației a mențiunii privind numărul apartamentului face ca procedura să nu poată fi socotită ca îndeplinită în mod legal, chiar dacă procesul-verbal ce constituie dovada de îndeplinire a procedurii de citare cuprinde toate mențiunile prevăzute de lege, inclusiv numărul apartamentului; procesul-verbal nu complinește lipsa din citație a datelor cerute de lege[1].

Avem rezerve asupra justeții acestei aprecieri, ce pare a recurge la o aplicare formalistă a textului. Din situația prezentată se deduce că agentul procedural a identificat corect locuința destinatarului, chiar dacă pe citație nu era menționat numărul apartamentului, și a afișat citația pe ușa acelei locuințe, conform dispozițiilor legale în caz de absență a persoanelor. Ca atare, se poate prezuma – ca în cazul tuturor citațiilor afișate care conțin datele complete – că destinatarul citației, ce locuia la adresa respectivă, a observat acea citație afișată pe ușa locuinței lui. Este de analizat, în acest context, dacă destinatarul și-a dat seama fără dubiu că citația îi este adresată lui. În sprijinul unui răspuns afirmativ la această întrebare, indicăm faptul că toate celelalte date ale adresei, cu excepția numărului apartamentului, erau trecute pe citație și ele corespundeau cu cele ale destinatarului; tot astfel, corespundea și numele persoanei din citație cu numele destinatarului pe ușa căruia a fost afișată; dacă la aceasta mai adăugăm faptul – posibil probat în dosar – că destinatarul cunoștea despre existența unui proces penal ce îl privea și despre alte amănunte corespondente menționate în citație (numele inculpatului, infracțiunea judecată etc.), este dificil să argumentăm că nu și-a dat seama că citația se referă la el însuși. În această situație, destinatarul a cunoscut data și locul unde trebuie să se prezinte, iar prin lipsa numărului apartamentului în citație nu i s-a produs nicio vătămare procesuală care să justifice constatarea nulității procedurii de citare.

Mențiunile esențiale, pe lângă cea a datelor de identificare ale celui citat, sunt precizarea datei, orei și locului unde acesta trebuie să se înfățișeze, precum și invitarea celui citat să se prezinte la data și locul indicate.

În practica judiciară s-a arătat că, dacă judecarea cauzei a avut loc, în lipsa inculpatului, în altă localitate decât în aceea unde se află sediul instanței, iar din procesul-verbal de afișare a citației aflat la dosar rezultă că pentru termenul respectiv inculpatul a fost citat la sediul instanței, hotărârea pronunțată este lovită de nulitate relativă[2].

Neprezentarea nejustificată în fața organului judiciar a celui legal citat poate atrage unele consecințe coercitive, care să îl disciplineze și să îl determine a da curs citației; astfel, persoana poate fi adusă în fața organului judiciar pe baza unui mandat de aducere, iar persoanele – cu excepția suspectului sau inculpatului – chemate să dea declarații pot fi sancționate cu amendă judiciară[3]. În privința suspectului sau inculpatului nu se aplică

[1] Trib. Suprem, dec. nr. 2385/1986, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 498.
[2] Trib. Suprem, dec. nr. 2336/1974, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 498.
[3] Art. 283 alin. (2) CPP.

această sancțiune, pentru că el nu este obligat să dea declarații, având opțiunea dreptului la tăcere, exercitată inclusiv în modalitatea neprezentării, când chemarea sa la organul judiciar are *exclusiv* acest scop.

O consecință procesuală a neprezentării părții chemate în fața organului judiciar poate fi aceea a continuării[1] și chiar a soluționării[2] fazei procesuale în care se găsește cauza, de către organul judiciar competent.

Despre aceste consecințe persoana citată trebuie încunoștințată în prealabil, încunoștințarea având atât un rol preventiv, cât și de asigurare a dreptului la apărare.

282. Locul de citare

282.1. Regula. Locul unde se trimite citația prezintă importanță pentru o reală încunoștințare a părților și a altor participanți despre termenul de prezentare sau de judecată.

Suspectul, inculpatul, celelalte părți în proces, precum și alți participanți se citează, ca regulă, *la adresa unde locuiesc*, iar dacă aceasta nu este cunoscută, *la adresa locului lor de muncă*, prin serviciul de personal al unității la care lucrează.

Sintagma *„adresa unde locuiește persoana"* este o noțiune care nu se suprapune întotdeauna cu cea de *„domiciliu"* sau *„reședință"* a unei persoane. Dacă este adevărat că, în majoritatea situațiilor, o persoană locuiește la adresa înregistrată ca fiind domiciliul său ori la adresa la care își are reședința, totuși, nu puține sunt cazurile în practică în care persoana respectivă locuiește efectiv la o adresă ce nu este corelată oficial cu persoana sa.

O noțiune similară se regăsește și în prevederile art. 221 CPP, care, referindu-se la arestul la domiciliu, indică totuși că inculpatul are obligația de a nu părăsi „imobilul *unde locuiește*" (s.n.).

Interpretarea rațională a acestor texte conduce la concluzia că, în materie procesuală penală, legea ține seama de *situația locativă de fapt a persoanei*, și nu de situația de drept[3]. Astfel, adresa sau imobilul unde locuiește persoana este locuința în care aceasta își desfășoară viața privată în mod real și la care poate fi găsită, indiferent dacă deține sau nu un titlu asupra acesteia ori dacă este înregistrată la serviciul public comunitar de evidență a persoanelor ca având acel domiciliu sau acea reședință. Spre exemplu, nu s-ar putea susține că, în aplicarea măsurii preventive a arestului la domiciliu, inculpatul va fi obligat să rămână în locuința înregistrată ca fiind domiciliul său legal, în condițiile în care acel imobil nu îi mai aparține ori nu are bunuri personale în el sau în alte asemenea situații.

Consecința practică a acestei concluzii este că organul judiciar – cu precădere organul de urmărire penală – trebuie, mai întâi, să stabilească locuința la care persoana de interes pentru anchetă locuiește efectiv, după care aceasta va fi citată la adresa respectivă, chiar dacă în bazele de date ale administrației de stat este înregistrată la o altă adresă. Ca urmare, citarea la o adresă la care inculpatul locuiește efectiv, dar fără forme legale, va fi o citare legal îndeplinită, în timp ce citarea acestuia la domiciliul legal, la care însă s-a stabilit că nu locuia, este o citare nelegală.

În practica judiciară s-a reținut că judecarea cauzei în fond în lipsa inculpatei, care a fost citată la adresa de domiciliu, și nu la reședința pe care a indicat-o în cursul urmăririi penale, unde locuia efectiv, i-a încălcat dreptul la apărare, consfințit de art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului, aceasta fiind privată de dreptul de a-și face apărarea cu

[1] Art. 309 alin. (5) CPP: „Organul de urmărire penală continuă urmărirea și fără a-l audia pe inculpat atunci când acesta lipsește nejustificat, se sustrage sau este dispărut".

[2] Art. 353 alin. (4) teza I CPP: „Neprezentarea persoanei vătămate și a părților citate nu împiedică judecarea cauzei".

[3] A se vedea și V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 367.

privire la învinuirile ce i se aduc, neavând posibilitatea de a-și organiza apărarea într-un mod adecvat și fără nicio restricție, în scopul susținerii principalelor argumente în apărare în fața instanței[1].

Suspectul sau inculpatul care a indicat, printr-o declarație dată în cursul procesului penal, un alt loc pentru a fi citat va fi citat la acest domiciliu procesual ales. Considerăm că, în acest context, prin noțiunea de „declarație dată în cursul procesului penal" legiuitorul nu s-a referit la procedura audierii suspectului sau inculpatului, ci la simplul fapt că acesta comunică oral organului judiciar (inclusiv în cursul luării unei depoziții) locul unde poate fi citat, comunicare ce va fi consemnată într-un act procedural. Totodată, suspectul sau inculpatul are obligația de a comunica organului judiciar schimbarea adresei unde locuiește, iar această obligație îi va fi adusă obligatoriu la cunoștință în cadrul audierii sale, cu precizarea consecințelor nerespectării ei. În legătură cu îndeplinirea procedurii de citare, nerespectarea obligației de comunicare a schimbării adresei unde locuiește conduce la consecința că procedura de citare va fi valabil îndeplinită la vechiul loc de citare. Această consecință este prevăzută explicit în art. 108 alin. (2) CPP[2], dar și, implicit, în art. 364 alin. (2) CPP[3], fiind reglementată similar și de art. 172 CPC[4], act normativ ce se aplică și în materie procesuală penală, în măsura în care reglementarea în această materie nu cuprinde dispoziții contrare[5]. Sancționarea în acest mod a persoanei pentru necomunicarea modificării locului unde poate fi citată își găsește justificarea în principiul bunei-credințe privind exercitarea drepturilor procesuale și în cel al operativității procesului penal, potrivit cărora partea nu are un drept legitim de a se sustrage de la citare și de a întârzia astfel procesul penal, punând organul judiciar, în repetate rânduri, în situația de a efectua investigații pentru a stabili noua locuință a celui citat, iar, pe de altă parte, în aceea că suspectul sau inculpatul, cunoscând despre procedura penală ce se desfășoară față de el și fiind avertizat asupra faptului că citarea sa va fi realizată la adresa declarată, își asumă în deplină cunoștință de cauză posibilitatea ca procesul să se desfășoare în lipsă și renunță prin aceasta la dreptul la apărare – cu tot ce implică el –,similar opțiunii prevăzute la art. 364 alin. (4) CPP.

282.2. Citarea la locul de muncă constituie o procedură de citare subsidiară, la care se apelează numai în situația în care adresa unde locuiește persoana este necunoscută. De principiu, legea nu impune citarea la ambele adrese, dacă sunt cunoscute, ci numai la adresa unde locuiește persoana. Organele judiciare emit uneori citații atât la domiciliu, cât și la locul de muncă din considerente practice, pentru a spori probabilitatea de înmânare a

[1] C.A. Oradea, dec. pen. nr. 448/R din 11 iunie 2013, portal.just.ro.

[2] „Suspectului sau inculpatului i se aduc la cunoștință (...) următoarele obligații: (...) b) obligația de a comunica în scris, în termen de 3 zile, orice schimbare a adresei, atrăgându-i-se atenția că, în cazul neîndeplinirii acestei obligații, citațiile și orice alte acte comunicate la prima adresă rămân valabile și se consideră că le-a luat la cunoștință".

[3] „Judecata poate avea loc în lipsa inculpatului dacă acesta este dispărut, se sustrage de la judecată ori și-a schimbat adresa fără a o aduce la cunoștința organelor judiciare și, în urma verificărilor efectuate, nu i se cunoaște noua adresă".

[4] „Dacă în cursul procesului una dintre părți și-a schimbat locul unde a fost citată, ea este obligată să încunoștințeze instanța, indicând locul unde va fi citată la termenele următoare (...). În cazul în care partea nu face această încunoștințare, procedura de citare pentru aceeași instanță este valabil îndeplinită la vechiul loc de citare".

[5] Art. 2 alin. (2) CPC: „(...) dispozițiile prezentului cod se aplică și în alte materii, în măsura în care legile care le reglementează nu cuprind dispoziții contrare".

citației direct persoanei vizate, situație ce ar dovedi indubitabil că aceasta a luat cunoștință de proces și scutind instanța de judecată de a o mai cita la termenele următoare[1].

Conform unei decizii de speță ce reflectă practica judiciară, din moment ce factorul poștal care a completat procesul-verbal de îndeplinire a procedurii a făcut mențiunea „destinatar plecat definitiv din localitate", iar în dosarul cauzei se află adresa locului de muncă al inculpatului, instanța nu putea proceda la soluționarea cauzei în lipsă mai înainte de a fi dispus citarea lui la locul de muncă sau la sediul consiliului popular în raza căruia a comis infracțiunea[2].

282.3. Citarea la sediul avocatului ales. Citarea suspectului sau a inculpatului se poate realiza și *la sediul avocatului său ales*, dacă nu s-a prezentat după prima citare legal îndeplinită.

Această dispoziție este aplicabilă în general în cursul urmăririi penale, iar în cursul judecății numai în cazul în care prezența inculpatului este obligatorie sau este apreciată ca fiind necesară de către judecător. În celelalte cazuri, reprezentarea suspectului sau a inculpatului de un avocat ales face inutilă citarea, deoarece se prezumă că partea are cunoștință de termenele stabilite, prin reprezentant[3] (care poate fi și un avocat).

282.4. Persoane aflate în situații speciale. Bolnavii sau persoanele aflate în spitale, așezăminte medicale ori de asistență socială se citează prin administrația acestora. Termenul de „așezăminte medicale" desemnează de obicei sanatoriile de diverse profiluri, iar cel de „așezăminte de asistență socială" desemnează centrele de plasament pentru minori și căminele pentru bătrâni, respectiv centrele de recuperare și reabilitare pentru persoanele cu dizabilități.

În practica judiciară s-a arătat că, procedând la citarea inculpatului la domiciliu, instanța a încălcat prevederile legale privind citarea, în condițiile în care cererea inculpatului privind amânarea judecății a fost respinsă, deși la dosar exista dovada că este internat în spital. În condițiile arătate, citarea inculpatului trebuia făcută prin intermediul administrației spitalului. Nerecurgându-se la această modalitate, procedura de citare nu poate fi apreciată ca legal îndeplinită, împrejurare în care și dreptul la apărare al inculpatului a fost încălcat, desemnarea unui apărător din oficiu fiind fără relevanță[4].

În legătură cu citarea acestor categorii de persoane, suntem de părere că legea se referă la situația în care *persoanele respective nu au fost anterior legal citate* și nu cunosc despre existența procesului, și nu la situația în care, după începerea procesului și cunoașterea termenului de judecată, acestea se internează temporar în spital sau sanatoriu. Astfel, în cursul judecății, dacă persoana a confirmat la un termen anterior, fie prin prezentare la instanță, fie prin semnătură pe dovada de îndeplinire a procedurii de citare, că are cunoștință de proces și despre un termen acordat, nu se mai justifică a fi citată, deoarece se prezumă că are în cunoștință termenele ulterioare, internarea în spital ori alt așezământ medical neputându-i afecta luarea în cunoștință a termenelor, cu excepția cazului în care internarea s-ar datora unei boli ce i-ar afecta capacitatea de memorare sau de înțelegere.

Citarea în spital ori sanatoriu de către organul de urmărire penală de principiu este ineficientă, deoarece se face în scopul prezentării efective a persoanei în fața organului

[1] Potrivit art. 353 alin. (2) CPP, acela căruia i s-a înmânat în mod legal citația pentru un termen de judecată nu mai este citat pentru termenele ulterioare, chiar dacă ar lipsi la vreunul dintre aceste termene.

[2] Trib. jud. Ilfov, dec. pen. nr. 152/1979, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 508.

[3] Art. 353 alin. (1) CPP.

[4] C.A. Pitești, dec. pen. nr. 219/R din 19 mai 2005, portal.just.ro.

judiciar; or, însuși locul în care se găsește persoana citată face dovada că aceasta nu se va putea prezenta decât cu riscul compromiterii sănătății sale.

Se poate constata din conținutul art. 353 alin. (2) ultima teză CPP[1] că persoanele aflate în spitale sau alte asemenea așezăminte nu sunt asimilate deținuților și militarilor, doar aceștia din urmă trebuind a fi citați la fiecare termen. Diferența de tratament juridic se justifică prin faptul că, spre deosebire de militari și deținuți, care nu au libertate de deplasare și nici de luare de contact cu persoane care s-ar putea interesa în locul lor despre termenele acordate, bolnavii – și, eventual, aparținătorii lor – au posibilitatea de a-și gestiona afacerile judiciare și deci lipsa lor la termen nu poate fi interpretată ca o imposibilitate de a cunoaște termenele ulterioare.

A fost exprimată însă, în jurisprudență și în doctrină, și opinia că aceste categorii de persoane trebuie citate, chiar dacă anterior au avut termen în cunoștință; se arată, astfel, că, dacă inculpatul, fiind bolnav, se afla internat în spital, conform art. 177 alin. (5) CPP 1968, instanța trebuia să îl citeze – prin administrația spitalului – chiar și în cazul în care a fost prezent la unul dintre termenele anterioare[2].

Potrivit legii, *militarii* se citează la unitatea din care fac parte, prin comandantul acesteia. Textul face referire la militarii încazarmați – inclusiv cei din teatrele străine de operații –, ce pot fi găsiți permanent în unitatea respectivă, și nu la militarii profesioniști care, după terminarea serviciului zilnic, se întorc la locuințele lor particulare, loc în care pot primi citația personal sau prin membrii de familie.

Potrivit practicii judiciare, militarul încazarmat se consideră legal citat dacă unitatea militară în care acesta își satisface serviciul militar a trimis instanței dovada de îndeplinire a procedurii semnată de el și, totodată, se stabilește că a fost învoit să se prezinte la termenul de judecată[3].

Persoanele private de libertate se citează la locul de deținere, prin administrația acestuia. Fac parte din această categorie atât inculpații și condamnații aflați în arestul poliției sau în penitenciar ori spital-penitenciar, cât și minorii aflați în centrele educative și centrele de detenție.

Instanța este obligată să efectueze citarea în acest mod, chiar dacă persoana citată execută pedeapsa în străinătate, deoarece textul sus-amintit nu face nicio distincție în acest sens. O astfel de persoană va putea, luând cunoștință de proces, să își organizeze apărarea prin angajarea unui avocat, să renunțe la dreptul de a fi prezentă la judecată[4] sau, în cazul în care este vorba despre un inculpat, să solicite luarea măsurilor[5] pentru prezența sa la judecată, obligatorie potrivit art. 364 alin. (1) CPP.

O altă normă specială de citare se regăsește în privința *persoanelor care alcătuiesc echipajul unei nave maritime sau fluviale aflate în cursă*, citarea acestora efectuându-se la căpitănia portului unde este înregistrată nava. Considerăm că textul face referire la echipajul navei înregistrate într-un port românesc, pentru că numai administrația unui astfel de port, supusă jurisdicției române, are obligația de a transmite, prin mijloacele specifice

[1] Militarii și deținuții sunt citați din oficiu la fiecare termen.

[2] Trib. Suprem, dec. nr. 2859/1971, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 503.

[3] Trib. Suprem, dec. nr. 1673/1976, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 503.

[4] Art. 353 alin. (6) CPP: „Pe tot parcursul judecății, persoana vătămată și părțile pot solicita (...) ca judecata să se desfășoare în lipsă, în acest caz nemaifiind citate pentru termenele următoare".

[5] Persoana condamnată în străinătate se poate adresa statului de condamnare ori statului de executare, pentru a fi transferată în vederea executării pedepsei; persoana deținută, a cărei prezență în vederea audierii ca martor sau a confruntării este cerută de autoritățile judiciare solicitante, va fi transferată temporar pe teritoriul acelui stat.

comunicației navale, citația către membrul citat al echipajului navei aflate în cursă. De altfel, citarea persoanelor aflate în străinătate – incluzând și citarea persoanelor îmbarcate pe nave înregistrate sub pavilion străin – este reglementată prin dispoziții distincte de cele analizate.

Instituțiile, autoritățile publice și orice alte persoane juridice se citează la sediul acestora. Dacă persoanele juridice respective au organizate *filiale* sau *sucursale* în teritoriu, pot delega aceste entități să le reprezinte în fața organului judiciar, în aceste condiții citarea fiind legal îndeplinită la sediul sucursalei fără personalitate juridică.

Potrivit unei soluții de practică judiciară, în cauză a fost citată sucursala unui asigurător, care nu avea personalitate juridică, dar care formulase cerere, aflată la dosar, prin care se solicitau copii de pe actele dosarului în vederea formulării unui punct de vedere, ulterior asigurătorul, respectiv sucursala neprezentându-se în instanță, deși a semnat procesele-verbale de primire a citațiilor. Instanța de control judiciar a reținut că prin citarea sucursalei nu s-a creat o vătămare intereselor asigurătorului, în condițiile în care pe parcursul judecății în primă instanță aceasta nu a invocat faptul că nu are personalitate juridică și că ar fi trebuit citată societatea principală, iar în fața instanței de recurs s-a prezentat decizia – fără număr și dată – prin care societatea principală împuternicește șeful sucursalei să promoveze și să semneze acțiuni și cereri în justiție și să reprezinte societatea în fața instanțelor de judecată[1].

282.5. Afișarea înștiințării la sediul organului judiciar. În cazul în care nu se cunosc adresa unde locuiește suspectul sau inculpatul, locul său de muncă și nici nu este identificat acesta într-un spital, așezământ medical ori social sau în oricare altă locație unde i s-ar putea comunica citația, *la sediul organului judiciar se afișează o înștiințare*, care trebuie să cuprindă: datele privind identificarea organului emitent și data afișării, precum și semnătura celui ce a afișat înștiințarea; datele privind identificarea persoanei fizice sau juridice citate; numărul dosarului în legătură cu care se face înștiințarea și mențiunea că această înștiințare se referă la actul procedural al citației; conținutul propriu-zis al înștiințării, care cuprinde mențiunea că destinatarul ei este în drept să se prezinte la organul judiciar până la o anumită dată fixată pentru a i se comunica citația, precum și atenționarea că, în cazul neprezentării până la termenul fixat, citația se consideră comunicată la împlinirea lui.

Prevederile expuse se aplică în mod corespunzător în situația *necunoașterii sediului* persoanei juridice care trebuie citată.

Data stabilită până la care persoana citată se poate prezenta spre a i se comunica citația trebuie să fie, evident, anterioară termenului de prezentare în fața organului judiciar, indicat în citație, pentru a se putea realiza scopul acesteia. Codul de procedură penală *nu mai prevede*, ca în vechea reglementare[2], un *termen minim între data comunicării citației și data termenului de judecată*, deoarece parcurgerea etapei camerei preliminare presupune că inculpatul a luat deja cunoștință de trimiterea sa în judecată, despre rechizitoriu și actele dosarului de urmărire penală, deci a avut timpul necesar să își pregătească apărarea, chiar dacă – prin ipoteză – ar fi citat în preziua primului termen de judecată.

Totuși, citația asigură, în primul rând, prezentarea personală a persoanei citate, așa încât aceasta trebuie să aibă la dispoziție timpul necesar pentru a îndeplini îndatorirea, care este în același timp și un drept (pentru părți); spre exemplu, dacă nu a fost legal

[1] C.A. Pitești, dec. pen. nr. 219/R din 19 mai 2005, portal.just.ro.

[2] Art. 313 alin. (3) teza I CPP 1968: „Citația trebuie să fie înmânată inculpatului cu cel puțin 5 zile înaintea termenului fixat".

citată pentru primul termen de judecată, trebuie citată astfel încât să poată fi prezentă la următorul termen.

În ceea ce privește citarea în cursul urmăririi penale, ea are ca scop prezentarea persoanei fie pentru comunicarea calității de suspect ori inculpat, fie pentru comunicarea extinderii acțiunii penale, fie pentru audiere, pentru toate aceste activități nefiind, de principiu, necesar un interval de timp, în beneficiul celui citat, între data primirii citației și data prezentării. În sfârșit, prezentarea în fața judecătorului de drepturi și libertăți reclamă urgență, citarea putând fi făcută, în unele situații, chiar în ziua termenului de soluționare a cauzei respective.

Cu toate acestea, considerăm că termenul-limită al comunicării citației trebuie stabilit astfel încât să îi dea posibilitatea reală celui citat să se prezinte fără inconveniente deosebite în fața organului judiciar, fiind, totodată, pregătit să participe la procedura pentru care a fost chemat, în funcție de obiectul acesteia. În practica judiciară au fost semnalate diverse situații de dificultate a persoanelor în a se prezenta atunci când citația se referea la un termen foarte apropiat, de exemplu: lipsa mijloacelor de transport care să asigure prezența la timp la organul judiciar, atunci când locuința celui citat se afla la distanță mare de locul prezentării (județ îndepărtat), sau în perioada condițiilor meteo nefavorabile; lipsa mijloacelor materiale pentru costul transportului la și de la organul judiciar; prezența imperativă la serviciu în ziua de prezentare la organul judiciar și lipsa timpului necesar pentru a se organiza înlocuirea sa. Regula potrivit căreia trebuie asigurat un interval de timp corespunzător pentru ca persoana citată să se poată prezenta rezultă din conținutul alin. (11) al art. 259 CPP[1]; or, principiul nediscriminării impune egalitate de tratament juridic – în această chestiune – între persoana aflată în țară și persoana aflată în străinătate, ambele citate într-o procedură penală.

Împrejurarea că organul judiciar stabilește în înștiințare un termen până la care persoana se poate prezenta pentru a-i fi înmânată citația nu exclude faptul că citația îi poate fi înmânată și după expirarea termenului-limită, însă și în acest caz se menține prevederea că *citația se consideră comunicată la expirarea termenului* (și nu la data comunicării efective ulterioare).

Procedura la care facem referire *înlocuiește procedura citării prin afișarea la sediul consiliului local* în a cărui rază s-a săvârșit infracțiunea, prevăzută în vechea reglementare[2]. Avem rezerve în privința eficienței reale a prezentei proceduri în comparație cu cea veche; astfel, pornind de la constatarea că în majoritatea infracțiunilor sunt implicate persoane[3] cu locuința în localitatea în care s-a săvârșit fapta, este mult mai probabil ca persoana citată sau un cunoscut al acesteia să ia cunoștință de citație atunci când actul este afișat la primăria locală, decât atunci când este afișată înștiințarea la sediul organului judiciar (în capitala de județ sau, după caz, într-un municipiu/oraș, nemaivorbind despre infracțiunile de competența parchetelor de pe lângă curțile de apel sau a structurilor Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție). În același timp, în cursul urmăririi penale, cauzele pot fi preluate spre soluționare de parchetele ierarhic superioare, pot fi preluate de procuror pentru urmărire penală proprie, încadrarea juridică poate fi schimbată, cu consecința trimiterii cauzei la un alt parchet, toate acestea constituind tot atâtea dificultăți

[1] „La stabilirea termenului pentru înfățișarea suspectului sau inculpatului aflat în străinătate se ține seama de (...) necesitatea ca citația în vederea înfățișării să fie primită cel mai târziu cu 30 de zile înainte de ziua stabilită pentru înfățișare".

[2] Art. 177 alin. (4) CPP 1968.

[3] Inculpat, persoană vătămată, martori.

pentru o persoană de a afla dacă o anumită faptă se află în curs de instrumentare penală și care este organul de urmărire penală la care, eventual, este citată prin afișarea înștiințării.

Pe de altă parte, și modalitatea anterioară de citare prin afișare la ușa consiliului local devenise oarecum formală în practica anterioară actualei reglementări, necesitând, totodată, cheltuieli suplimentare și de multe ori inutile, în special dacă ne raportăm la citarea prin afișare la ușa consiliului local din localități mari, care nu era de natură a-și atinge scopul, acela de a încunoștința pe cel citat despre proces și termenul de prezentare.

De lege ferenda, avansăm propunerea ca înștiințarea prin afișare la ușa organului judiciar despre dreptul de a ridica actele de procedură să fie înlocuită cu *înștiințarea înscrisă într-o evidență electronică tip „monitor oficial"*, special instituită și anunțată public, accesibilă permanent prin internet, dar și prin mijloacele electronice de informare accesibile publicului, din dotarea parchetelor și instanțelor, înființată și gestionată la nivel central de Ministerul Justiției. Organele de cercetare penală, parchetele și instanțele ar putea, astfel, trimite – tot în formă electronică și cu costuri practic nule – înștiințările prevăzute de lege, care ar fi preluate și publicate on-line la secțiunile corespunzătoare organizate în acest registru: secțiunea destinată organelor de cercetare penală, secțiunea destinată parchetelor și secțiunea destinată instanțelor; desigur, fiecare astfel de secțiune ar putea fi, la rândul ei, organizată pe județe, organe judiciare etc., pentru o facilă căutare de către cei interesați. Este de observat că o astfel de bază publică de date instituie o prezumție mult mai puternică asupra eficienței citării/comunicării actelor de procedură în această modalitate[1], când domiciliul persoanei nu este cunoscut. Obiecția că unele persoane ar fi lipsite de posibilitatea de a cunoaște dispoziția organului judiciar din cauza lipsei de cunoștințe de operare pe calculator sau lipsei mijloacelor materiale care să le permită deținerea unui computer conectat la internet poate fi înlăturată dacă avem în vedere, pe de o parte, că toți cetățenii ar fi avizați asupra existenței acestei baze de date și ar ști unde să caute, iar, pe de altă parte, că orice persoană interesată poate găsi o modalitate de accesare a acestui registru electronic de evidență a citării prin afișare, fie și cu sprijinul unei alte persoane de specialitate ori prin serviciile numeroaselor localuri publice de tip „internet café", ce dispun de tehnica necesară accesării datelor pe internet. Nu mai puțin, propunerea avansată ține seama de evoluția deosebită, în prezent și pe viitor, a comunicării și receptării informațiilor cu ajutorul mijloacelor electronice, practic regula devenind aceea că majoritatea populației are acces la internet. Obiecția că o astfel de postare publică a unor date ar prejudicia drepturile persoanelor la care se referă poate fi înlăturată cu argumentul că și înștiințarea prin afișare la ușa organului judiciar este tot o informație accesibilă publicului, totuși nefiind considerată de lege ca prejudiciind drepturile persoanelor implicate într-o procedură judiciară.

În literatura de specialitate[2] au fost exprimate rezerve în raport de utilitatea acestei evidențe electronice, legate de faptul că o astfel de soluție nu rezolvă cauza problemei, respectiv imposibilitatea de găsire a unei persoane, ci se referă numai la un efect al acestei situații, astfel că ar fi mai utilă instituirea unor obligații stricte și a unor sancțiuni corelative privind notificarea oricărei schimbări de domiciliu. Apreciem că nici soluția propusă nu rezolvă problema, nefiind de natură să asigure găsirea persoanei în ipoteza în care, indiferent de existența unor sancțiuni, persoana nu își respectă obligația de înștiințare

[1] Înștiințarea asupra citării prin afișare electronică ar putea fi folosită cu eficiență sporită/cu costuri reduse și în materie procesuală civilă.

[2] V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p. 1224-1225.

sau nu are un domiciliu. În același timp, procedura de citare, în sine, nu are ca scop localizarea unei persoane, ci garantarea aducerii la cunoștința acesteia a unei proceduri judiciare ce o privește.

În practica judiciară s-a reținut că, în condițiile în care inculpatul a fost citat doar la reședință, nu și la domiciliul care reieșea din declarațiile date de acesta în faza de urmărire penală, el nefiind prezent la niciun termen la judecarea în fond a cauzei, și nici prin afișare la ușa consiliului local al localității unde s-a săvârșit infracțiunea, aceasta echivalează cu soluționarea cauzei cu lipsă de procedură, ceea ce atrage nulitatea hotărârilor, deoarece s-a îngrădit astfel dreptul inculpatului de a avea cunoștință de proces și, pe cale de consecință, de a-și formula apărările adecvate[1].

Credem că soluția trebuie analizată nuanțat. Dacă s-a stabilit în cauză că inculpatul locuia în mod real la reședința indicată, atunci procedura de citare trebuia considerată legal îndeplinită și nu exista temeiul legal pentru ca acesta să fie citat și la adresa domiciliului legal, *la care nu locuia*. Tocmai de aceea am susținut mai sus că este de o mare importanță ca organul judiciar ce intră primul în contact cu persoana ce va fi citată să stabilească cu acuratețe locul real în care locuiește aceasta, pentru că astfel asigură legalitatea procedurii de citare pe tot parcursul procesului, în condițiile în care, ulterior, persoana este cea obligată să anunțe schimbarea adresei la care poate fi găsită.

Dacă însă s-a stabilit că inculpatul nu locuia în localitatea de reședință la data citării, el trebuia citat la adresa de domiciliu, dar numai dacă locuia la această adresă; în caz contrar, citația nu ar fi avut nicio eficiență practică. În sfârșit, citarea prin afișare la sediul consiliului local, fiind o procedură subsidiară, aplicabilă numai dacă nu se cunoaște adresa locuinței persoanei, trebuia făcută după stabilirea faptului că inculpatul nu locuiește nici la adresa de domiciliu, nici la cea de reședință. De principiu, citarea prin afișare (în prezent prin *afișarea înștiințării*) ar trebui să excludă citarea la o anumită adresă, deoarece *ab initio* citarea prin afișare presupune că nu se cunoaște o adresă la care citația să își îndeplinească efectele.

Față de cele de mai sus, nulitatea hotărârilor putea fi constatată numai dacă instanța de control judiciar verifica efectiv situația reală la cele două adrese cunoscute și, în funcție de rezultat, constata că nu s-a aplicat procedura de citare adecvată la aceasta.

Potrivit unei alte soluții de practică judiciară, dacă nu se cunosc adresa unde locuiește inculpatul și nici locul său de muncă, citația se afișează la sediul primăriei în a cărei rază s-a săvârșit infracțiunea (la ușa organului judiciar, în actuala reglementare – n.n.). Nu sunt îndeplinite condițiile acestei ipoteze atunci când – deși inculpatul nu a fost găsit la adresa unde a fost citat – din actele dosarului rezultă totuși locul unde el se află în prezent[2].

282.6. Schimbarea adresei. Indicarea unui alt loc pentru citare. Suspectul sau inculpatul are obligația de a comunica, în termen de cel mult 3 zile, organului judiciar schimbarea adresei unde locuiește. Această obligație revine, de altfel, și persoanei vătămate, părții civile, părții responsabile civilmente[3], precum și martorului[4].

În cazul în care, printr-o declarație dată în cursul procesului penal, *a indicat un alt loc pentru a fi citat*, suspectul sau inculpatul va fi citat la locul indicat.

Unele comentarii de clarificare dorim să facem cu privire la această dispoziție.

---

[1] C.A. Galați, dec. pen. nr. 407/R din 30 iunie 2005, portal.just.ro.

[2] Trib. Mun. București, dec. pen. nr. 713/1992, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 506.

[3] Art. 111 alin. (2) lit. f) CPP, care nu precizează însă termenul în care trebuie îndeplinită obligația.

[4] Art. 120 alin. (2) lit. c) CPP, care prevede obligația martorului de a comunica schimbarea adresei în termen de 5 zile.

În practica judiciară, comunicarea domiciliului procesual la care să fie citată persoana se face atât în cuprinsul unei declarații tipice, cât, mai ales, printr-un înscris sub semnătură privată sau chiar autentificat, tip cerere sau memoriu, depuse la dosar. Câtă vreme există certificarea că înscrisul provine de la persoana implicată în procedură, considerăm că textul analizat trebuie să primească o interpretare mai largă, prin „declarație" înțelegându-se și orice înscris care provine de la parte, în care aceasta „declară" locul unde dorește să fie citată.

Locul unde urmează a fi citat nu este neapărat noua adresă la care locuiește suspectul sau inculpatul, nici măcar adresa unui imobil de locuințe, ci poate fi un sediu profesional, locul de muncă ori chiar o căsuță poștală. Ne întemeiem această din urmă afirmație pe similitudinea dintre citarea la o căsuță poștală și citarea prin intermediul poștei electronice[1], ambele fiind adrese simbolice la care suspectul sau inculpatul nu poate fi găsit, acesta având însă acces la comunicările sosite la acele adrese.

În sfârșit, în cazul în care suspectul sau inculpatul *indică succesiv mai multe adrese la care să fie citat*, considerăm că fiecare declarație în acest sens anulează adresa comunicată anterior, astfel încât de fiecare dată persoana va fi citată legal *la ultima adresă/loc indicat*. O altă interpretare ar conduce la constatarea lipsei de procedură de fiecare dată când citația se întoarce neîndeplinită de la ultima adresă, ceea ce contravine scopului reglementării, care, dimpotrivă, a urmărit eliminarea situațiilor de amânare a cauzelor pentru lipsă de procedură, precum și dinamizarea procedurii.

Citarea inculpatului de către instanța de apel la o altă adresă decât cea indicată de el în declarația de apel constituie cazul de contestație în anulare prevăzut de art. 426 lit. a) CPP, astfel că se impune admiterea în principiu a cererii. Analiza acestui caz de contestație în anulare ne dă posibilitatea să observăm că legalitatea procedurii de citare nu se extinde și asupra posibilității părții citate de a se prezenta la judecată. Astfel, textul stipulează că „Împotriva hotărârilor penale definitive se poate face contestație în anulare (...): a) când judecata în apel a avut loc fără citarea legală a unei părți sau când, deși legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința instanța despre această imposibilitate". Prin urmare, textul admite că o persoană poate fi legal citată și, în același timp, în imposibilitate de a se prezenta. Procedura de citare se finalizează legal în momentul în care, prin una dintre modalitățile prevăzute de lege, persoana a fost înștiințată despre termenul de judecată și a fost invitată să se prezinte; mai departe, imposibilitatea persoanei de a se prezenta și de a înștiința instanța despre această imposibilitate trebuie interpretată ca o prejudiciere a dreptului la apărare, și nu ca o neregularitate în procedura de citare.

În practica judiciară s-a reținut, de asemenea, că împrejurarea că inculpatul, pe parcursul judecății, a plecat în străinătate să lucreze nu îl exonerează de obligația de a aduce la cunoștința instanței noua sa locuință unde să fie citat. Chiar dacă părinții săi au înstrăinat imobilul ce constituia locuința acestora și a recurentului, el continuă să figureze ca domiciliind la fosta adresă. Faptul că a lucrat în străinătate pe parcursul soluționării cauzei la prim grad jurisdicțional nu îl exonera de nesocotirea obligației de a aduce la cunoștința instanței noua sa locuință. În situația în care nu se cunoșteau adresa unde locuiește inculpatul și nici locul său de muncă (situație prezentă în ceea ce-l privește pe inculpat, despre care se cunoștea că este plecat din țară în Italia, dar acolo nu i se știau nici adresa, nici locul de muncă), citația se afișează la sediul consiliului local în a cărui rază teritorială s-a săvârșit infracțiunea[2].

[1] Art. 259 alin. (13) CPP.

[2] C.A. Alba Iulia, dec. pen. nr. 132/A din 20 aprilie 2006, portal.just.ro.

În opinia noastră, motivarea instanței conține aspecte contradictorii, dar ajunge în final la soluția corectă. Prin afirmarea faptului că înstrăinarea imobilului de domiciliu nu produce modificări cu privire la locul de citare s-ar înțelege că inculpatul trebuie citat în continuare la acel domiciliu, dar ulterior instanța revine și stabilește că adresa unde locuiește inculpatul și locul său de muncă nu sunt cunoscute. Astfel, în lipsa oricărei adrese la care inculpatul putea fi citat legal, citarea s-a realizat corect prin afișare.

Argumentele expuse își mențin valabilitatea în ceea ce privește actuala reglementare privind înștiințarea asupra citării la ușa organului judiciar.

282.7. Citarea persoanelor aflate în străinătate. Citarea în străinătate a suspectului sau inculpatului trebuie să respecte normele de drept internațional penal aplicabile în relația dintre România și statul pe teritoriul căruia locuiește acesta, transpuse în legislația română. În cazul în care nu există un instrument juridic bilateral sau internațional în acest domeniu și dacă legislația statului străin permite citarea prin poștă, suspectul sau inculpatul aflat în străinătate va fi citat, pentru primul termen de judecată, *prin scrisoare recomandată cu confirmare de primire*. Aceeași modalitate de citare poate fi adoptată și atunci când normele de drept internațional aplicabile permit aceasta.

Dispozițiile de mai sus sunt explicabile, în contextul în care înmânarea citației, fiind o activitate de natură procesuală penală, trebuie să fie făcută în conformitate cu legea aplicabilă pe teritoriul pe care se efectuează această activitate, potrivit regulii *„locus regit actum"*[1]. Astfel, dispozițiile de drept procesual nu urmează cetățenia persoanei, ci suveranitatea statului pe teritoriul căruia se aplică. Încălcarea dispozițiilor procesuale aplicabile pe teritoriul unui stat străin conduce la nulitatea actelor efectuate pe acel teritoriu, în cadrul procesului penal din România, chiar dacă sunt efectuate în conformitate cu legislația română și față de un cetățean român.

Față de vechea reglementare, noul Cod de procedură penală a făcut un pas înainte spre dinamizarea procesului penal, stabilind că citarea în condițiile de mai sus se realizează numai pentru primul termen de judecată, urmând ca, totodată, să i se pună în vedere suspectului sau inculpatului că are *obligația de a indica o adresă pe teritoriul României ori o adresă de poștă electronică/mesagerie electronică* unde urmează a i se face în continuare toate comunicările referitoare la proces[2].

Remarcăm o ușoară *inadvertență* în text, în sensul în care acesta se referă la „suspect sau inculpat", dar în același timp se referă la „primul termen de judecată". Or, intrarea procesului în faza judecății (inclusiv în faza camerei preliminare) presupune că făptuitorul a dobândit deja calitatea de inculpat, nemaiputându-se vorbi despre „suspect". Totodată, credem că această obligație a suspectului sau inculpatului de a-și indica o adresă la care să i se poată efectua facil comunicările ar fi fost utilă și în cursul urmăririi penale.

Probleme de aplicare a dispozițiilor de citare în străinătate se ridică atunci când este vorba despre o procedură urgentă desfășurată în fața judecătorului de drepturi și libertăți

---

[1] Conform art. 13 alin. (2) CPP, „Legea procesuală penală română se aplică actelor efectuate și măsurilor dispuse *pe teritoriul României* (s.n.), cu excepțiile prevăzute de lege". *Per a contrario*, legea procesuală penală română nu se aplică actelor efectuate în afara teritoriului României, cum ar fi procedura de citare efectuată într-un stat străin.

[2] Anterior, dispozițiile art. 177 alin. (8) CPP 1968 nu prevedeau această obligație pentru inculpat, rezultând că instanța trebuia să îl citeze în străinătate la fiecare termen de judecată, ceea ce presupunea acordarea de termene foarte lungi pentru a se îndeplini procedura de citare de fiecare dată. O soluție în practica judiciară (Tribunalul Constanța) pentru a înlătura acest neajuns a fost de a se emite în același moment citații nu numai pentru primul termen de judecată, ci și pentru mai multe dintre termenele ulterioare stabilite conform condicii. Astfel, se acorda numai un singur termen mai lung, după care procedura de citare era îndeplinită și pentru termenele ulterioare.

(precum propunerea de arestare preventivă în lipsă[1]) sau când citarea pentru primul termen de judecată nu se îndeplinește, astfel încât nu există temei justificativ pentru ca următoarele comunicări să se facă prin scrisoare recomandată. Dispozițiile privind citarea fiind imperative, considerăm că judecătorul este obligat să stabilească termenul de soluționare a propunerii astfel încât *să se asigure inculpatului un interval de timp de cel puțin 30 de zile între momentul primirii citației și termenul de judecată*. S-ar putea obiecta întemeiat că mijloacele actuale de comunicație și de transport pot asigura citarea și, respectiv, prezența inculpatului la judecată într-un interval mult mai scurt de 30 de zile, indiferent în ce zonă de pe glob ar fi. Credem însă că rațiunea instituirii unui termen de prezentare mai larg are în vedere nu numai timpul strict necesar deplasării, ci și rezolvarea altor inconveniente de către persoana citată, cum ar fi cele privind absența sa de la locul de muncă, astfel încât să nu îl piardă, găsirea sursei bănești pentru transport și celelalte cheltuieli[2] în România, astfel încât să nu pună în pericol subzistența familiei, etc., toate acestea necesitând un timp mai îndelungat.

Totodată, apreciem că dispoziția privind considerarea ca îndeplinită a procedurii de citare prin scrisoare recomandată în momentul depunerii la dosar a recipisei de predare la poșta română a scrisorii trebuie corelată cu dispoziția din art. 259 alin. (11) CPP, potrivit căreia, în lipsa normelor internaționale aplicabile, termenul urmează a fi stabilit astfel încât citația să fie primită cel mai târziu cu 30 de zile înainte de ziua stabilită pentru înfățișare. Instanța nu poate, pe baza acestei reglementări, să stabilească termene de judecată mai scurte, justificând îndeplinirea procedurii de citare cu recipisa de predare a scrisorii la poșta română – care, desigur, îi parvine imediat ce scrisoarea a fost depusă la poștă de agentul procedural al instanței.

Un asemenea mod de lucru ar fi însă formal și incorect, deoarece procedura de citare are rostul de a asigura în mod real cunoașterea termenelor de judecată de către cel citat, înainte ca acestea să fi fost parcurse, precum și prezența sa la judecată, și nu procurarea unui act justificativ care să permită organului judiciar soluționarea cauzei. Avem rezerve serioase că soluționarea cauzelor în condițiile imaginate mai sus ar fi în acord cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului dezvoltată pe marginea art. 6 parag. 1 din Convenție sau cu jurisprudența Curții Europene de Justiție în materia executării mandatului european de arestare.

De aceea, mai indicat ar fi ca organul judiciar să acorde termene rezonabil de lungi pentru a se asigura că scrisoarea recomandată ajunge la destinatar înainte de termenul fixat și că, după luarea la cunoștință a termenului, acesta ar avea timpul necesar să se prezinte efectiv în fața organului judiciar pentru a-și asigura astfel apărarea. Neconformarea inculpatului la obligația de a-și stabili un domiciliu procesual pe teritoriul României nu poate fi sancționată de lege cu acordarea posibilității instanței de a soluționa cauza fără încunoștințarea reală a acestuia.

În practica judiciară s-a reținut că lipsa de citare a inculpatului cetățean străin pe parcursul judecării în primă instanță presupune nerespectarea dispozițiilor privind îndeplinirea procedurii de citare și, pe cale de consecință, impune trimiterea cauzei spre rejudecare, ca urmare a admiterii apelului, și nu procedura privind rejudecarea după extrădare[3].

[1] Art. 225 alin. (3) și (4) CPP.

[2] Potrivit art. 273 CPP, au dreptul la restituirea cheltuielilor de transport, întreținere, locuință etc. martorul, expertul și interpretul, nu și suspectul sau inculpatul. Totodată, dreptul la restituire presupune efectuarea cheltuielilor prin mijloace proprii și abia apoi acoperirea lor de către organul judiciar.

[3] C.A. Ploiești, dec. pen. nr. 808 din 11 noiembrie 2009, portal.just.ro.

Potrivit art. 411 alin. (4) CPP, dispozițiile privind repunerea în termenul de apel nu se aplică în situația redeschiderii procesului penal cerute de persoana condamnată în lipsă.

Într-o interpretare, reglementarea actuală ar da prevalență procedurii speciale în raport cu repunerea în termenul de apel.

Într-o altă opinie, s-ar putea susține că soluția este justificată, deoarece constatarea nulității unui act are prevalență față de o altă procedură care ar avea, eventual, capacitatea de a produce același efect. Rejudecarea cauzei după extrădare sau după aducerea condamnatului în țară pe baza unui mandat european de arestare presupune, de principiu, că procedura de judecată în urma căreia a fost condamnat s-a desfășurat cu respectarea normelor legale – inclusiv a procedurii de citare –, cu singura diferență că acuzatul nu a fost prezent.

În această interpretare, textul analizat[1] nu se referă la situația în care, fiind îndeplinite condițiile pentru ca persoana condamnată să uzeze *fie* de instituția repunerii în termenul de apel, *fie* de cea a redeschiderii procesului penal, legea ar impune aplicabilitatea imperativă a dispozițiilor redeschiderii procesului penal; sensul art. 411 alin. (4) CPP este acela că, după judecata în primă instanță în procedura redeschiderii procesului penal, inculpatul nu mai poate pretinde că există o cauză temeinică de împiedicare a declarării în termen a apelului împotriva *sentinței pronunțate în această cale extraordinară de atac*. Cu alte cuvinte, legea exclude repunerea în termenul de apel *pentru apelul declarat împotriva sentinței prin care s-a soluționat în primă instanță cererea de redeschidere a procesului penal* și nu exclude beneficiul repunerii în termenul de apel pentru apelul declarat împotriva sentinței inițiale de condamnare.

Dacă s-ar considera altfel, condamnatul ar putea fi prejudiciat în drepturile sale procesuale, deoarece procedura redeschiderii procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate impune o serie de condiții restrictive[2] în plus față de repunerea în termen, care, neîndeplinite fiind, atrag respingerea ca inadmisibilă a cererii. Or, după o astfel de respingere, condamnatul pierde definitiv fie dreptul la repunerea în termenul de apel (pentru că a epuizat cealaltă cale de atac), fie termenul de 10 zile în care putea solicita repunerea în termen, deși, prin ipoteză, ar fi putut justifica existența unei cauze temeinice care l-a împiedicat să declare în termen apelul. S-ar crea astfel o situație de neegalitate de tratament juridic între inculpații care au fost prezenți pe parcursul judecății în primă instanță și care, dintr-o cauză temeinică, nu au putut declara apel în termen și inculpații care au fost judecați în lipsă și care, de asemenea, dintr-o cauză temeinică, nu au putut declara apel în termen. Mai este de observat că soluționarea unei cauze cu lipsă de procedură atrage desființarea hotărârii în apel, cu consecința reluării integrale a judecății în primă instanță, din acest punct de vedere inculpatul beneficiind de plenitudine de apărare în rejudecare, ca și în cazul redeschiderii procesului penal.

[1] Art. 411: „Repunerea în termen. (1) Apelul declarat după expirarea termenului prevăzut de lege este considerat ca fiind făcut în termen dacă instanța de apel constată că întârzierea a fost determinată de o cauză temeinică de împiedicare, iar cererea de apel a fost făcută în cel mult 10 zile de la încetarea acesteia. (2) Hotărârea este definitivă până la momentul în care instanța de apel admite cererea de repunere în termen. (3) Până la soluționarea repunerii în termen, instanța de apel poate suspenda executarea hotărârii atacate. (4) Dispozițiile alin. (1) și (3) nu se aplică în situația redeschiderii procesului penal cerute de persoana condamnată în lipsă".

[2] Art. 466 alin. (2): „Este considerată judecată în lipsă persoana condamnată care nu a fost citată la proces și nu a luat cunoștință în niciun alt mod oficial despre acesta, respectiv, deși a avut cunoștință de proces, a lipsit în mod justificat de la judecarea cauzei și nu a putut încunoștința instanța. Nu se consideră judecată în lipsă persoana condamnată care și-a desemnat un apărător ales ori un mandatar, dacă aceștia s-au prezentat oricând în cursul procesului, și nici persoana care, după comunicarea, potrivit legii, a sentinței de condamnare, nu a declarat apel (...)".

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

O altă dispoziție pe care nu o regăsim în codul anterior este aceea potrivit căreia personalul misiunilor diplomatice, al oficiilor consulare și cetățenii români trimiși să lucreze în cadrul organizațiilor internaționale, membrii de familie care locuiesc cu ei, cât timp se află în străinătate, precum și cetățenii români aflați în străinătate în interes de serviciu, inclusiv membrii de familie care îi însoțesc, se citează prin intermediul unităților care i-au trimis în străinătate.

Este de analizat, în contextul economico-social actual, dacă dispoziția este aplicabilă și angajaților unor persoane juridice de drept privat român care desfășoară activități în străinătate. Regăsim noțiunea de „unitate" și în cuprinsul art. 260 alin. (5) CPP, care face trimitere la „spitale, așezăminte medicale ori de asistență socială", la „locul de deținere", la „unitatea militară" și, respectiv, la „căpitănia portului", toate acestea fiind persoane juridice de utilitate publică.

Desigur că, în sens larg, ar putea fi considerată „unitate" și o societate română reglementată de Legea nr. 31/1990 cu activitate strict privată, însă credem că sensul noțiunii analizate, în contextul în care este întâlnită într-un text ce face referire la „misiuni diplomatice", „oficii consulare" sau „organizații internaționale", trebuie interpretat restrâns, și anume ca referindu-se numai la persoanele juridice de drept public, deoarece numai acestea pot avea un control cert asupra locului în care se află angajatul citat și, dispun, totodată, de organizarea necesară pentru a prelua și a-i înmâna acestuia citația. Nu se poate face o paralelă a citării persoanei în țară la locul de muncă cu citarea la locul de muncă în străinătate, deoarece este incertă existența unui serviciu de personal al unei astfel de societăți în străinătate, care să aibă posibilitatea de a înmâna citația – majoritatea acestor persoane juridice de drept privat neavând organizat un serviciu în acest domeniu.

282.8. Locul de citare a altor persoane decât suspectul sau inculpatul. Deși majoritatea alineatelor art. 259 CPP fac referire la suspect sau inculpat, considerăm, pentru rațiuni de egalitate de tratament juridic, că aceste dispoziții sunt aplicabile *tale quale* și celorlalte părți în proces. Astfel, spre exemplu, partea civilă va fi citată la locul indicat în declarația dată în cursul procesului ori la sediul avocatului ales, iar dacă nu i se cunoaște adresa sau locul de muncă, i se afișează înștiințarea prevăzută la art. 259 alin. (5) CPP la sediul organului judiciar; tot astfel, partea civilă aflată în străinătate trebuie să beneficieze de același tratament juridic al citării ca și suspectul sau inculpatul. Este de remarcat că prevederea analizată se referă la anumiți participanți la proces denumindu-i conform situațiilor specifice în care se găsesc, ca „bolnavi", „persoane private de libertate", „militari", „persoane din echipajul unei nave", „personalul misiunilor diplomatice" etc., fără a face deosebire după cum aceste persoane au calitatea de suspect sau inculpat ori de persoană vătămată, parte civilă, parte responsabilă civilmente, martor ș.a.m.d. Astfel, inconsecvența textului indică faptul că, acolo unde el s-a referit numai la suspect sau inculpat, trebuie interpretat că a reglementat exemplificativ situația cea mai des întâlnită, și nu că a exclus aplicarea acelor dispoziții celorlalți participanți la proces[1].

283. Înmânarea citației. Regula firească este aceea că citația se înmânează *personal celui citat*, înmânarea nemijlocită fiind cea mai certă metodă pentru ca organul judiciar să se asigure că persoana citată a luat cunoștință de termenul stabilit. Deși citarea se

[1] V. DONGOROZ, *Drept penal (reeditarea ediției din 1939)*, Asociația Română de Științe Penale, București, 2000, p. 89: „Raționamentul «*a pari*» (ca element al interpretării extensive – n.n.) se sprijină pe argumentul că acolo unde există o identitate de situațiuni, rațional este să avem același tratament juridic (*ubi eadem ratio, ibi eadem jus*). Uneori, legea se referă la modalitatea cea mai frecventă a unui caz; pe baza argumentului *eadem ratio*, vom extinde norma și la celelalte modalități".

face la adresa unde locuiește persoana citată ori, în subsidiar, la locul de muncă, citația poate fi înmânată personal acesteia *nu numai* la adresa respectivă, ci oriunde este găsită, sub condiția semnării dovezii de primire. Considerăm că această modalitate de citare nu poate fi aplicată în cazul minorului cu vârsta sub 16 ani, atunci când este posibilă citarea sa prin intermediul părintelui sau tutorelui[1]; în situația subsidiară, înmânarea citației personal minorului sub 16 ani oriunde este găsit ar trebui însoțită de garanții sporite că minorul a fost identificat cu certitudine ca fiind persoana citată și că a înțeles/conștientizat importanța și efectele primirii citației.

În cazul în care *subiectul procesual nu este găsit*, având în vedere că procesul penal nu poate stagna, legea stabilește remediul ca citația și celelalte acte de procedură să fie înmânate persoanelor despre care există garanția că iau contact în mod obișnuit cu el și că îi vor înmâna actul de procedură astfel comunicat. Aceste persoane sunt stabilite de lege într-o anumită *ordine de preferință*, pentru a se preîntâmpina o apreciere eronată a agentului procedural asupra persoanei căreia să îi încredințeze actul de comunicat.

O altă regulă generală este aceea că persoana care primește actul de procedură *confirmă sub semnătură primirea* lui, în acest fel organul judiciar având dovada că actul a ajuns la destinatar.

În practica judiciară s-a reținut că este legal îndeplinită procedura de citare a inculpatului când, deși în citația emisă nu s-au indicat denumirea străzii și numărul casei unde el locuiește, totuși agentul procedural a identificat domiciliul inculpatului și, găsind aici o persoană din familie, i-a predat acesteia citația sub luare de dovadă semnată[2].

În cazul în care *cel citat refuză să primească citația*, precum și în cazul în care *agentul procedural nu găsește nicio persoană* dintre cele prevăzute de lege căreia să îi înmâneze citația, persoana însărcinată să comunice citația trebuie *să afișeze pe ușa destinatarului o înștiințare* cu același conținut ca cel analizat în secțiunea privind modul de citare[3], pentru a-i aduce astfel la cunoștință că există un dosar penal pe rolul unui anumit organ judiciar și că acest organ judiciar a emis un act de procedură pe numele său, pe care se poate prezenta să îl ridice într-un anumit interval de timp.

Despre afișarea înștiințării agentul procedural încheie un proces-verbal care face dovada în dosar a îndeplinirii procedurii de citare în acest mod. În mod similar procedează agentul procedural atunci când, deși destinatarul citației primește actul procedural, refuză sau nu poate să semneze dovada de primire.

Legea asimilează lipsei oricărei persoane ce ar putea, conform legii, să primească citația și situația în care persoanele, altele decât destinatarul actului de procedură, refuză sau nu pot semna dovada de primire a citației; în acest caz, agentul procedural nu le înmânează citația încheind proces-verbal despre lipsa confirmării primirii, ci *afișează citația pe ușa locuinței*.

În practica judiciară s-a reținut că nu este legal îndeplinită procedura de citare a inculpatului atunci când din dovada de înmânare rezultă că citația a fost înmânată unei alte persoane, care nu făcea parte din familia inculpatului și nu locuia cu el. Această încălcare a prevederilor procedurale atrage nulitatea hotărârii date în lipsa inculpatului[4].

---

[1] În acest sens, art. 257 alin. (6) CPP impune citarea minorilor cu vârstă mai mică de 16 ani prin intermediul părinților sau al tutorelui, legea admițând implicit citarea personală a acestor minori numai în subsidiar, atunci când citarea prin ocrotitorul legal este imposibilă.

[2] Trib. Suprem, dec. nr. 2385/1986, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 498.

[3] Art. 259 alin. (5), art. 260 alin. (2) și art. 261 alin. (4) CPP.

[4] Trib. jud. Vrancea, dec. pen. nr. 152/1969, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 512.

În același scop al efectuării reale a procedurii de citare, legea dă în sarcina agentului procedural *obligația să efectueze minime investigații* prin care să stabilească fie perioada de timp când persoana citată este acasă, fie locuința concretă dintr-un imobil cu mai multe unități locative separate în care locuiește aceasta[1]. Prima situație ar presupune ca agentul procedural, negăsind nicio persoană la adresa indicată, să afle, prin interogarea vecinilor, a portarului sau a altor persoane aflate în imobil care îl cunosc pe destinatarul citației, data imediat apropiată și ora la care va fi acasă și să se întoarcă la această dată și oră pentru a înmâna citația personal celui citat. Din păcate, multitudinea de dovezi de îndeplinire a procedurii de citare prin afișare[2] depuse de factorii poștali în dosare arată că aceștia nu fac investigațiile impuse de lege și nu revin la o altă dată și/sau oră[3] la locuința celui citat pentru a-i înmâna citația, ba chiar au existat în practică suspiciuni ori probe invocate de cei interesați cum că agenții procedurali nici măcar nu au ajuns la locuința respectivă, ci au consemnat în fals că au afișat citația.

Când comunicarea citației nu se poate face, deoarece *imobilul nu există, este nelocuit ori destinatarul nu mai locuiește în el* sau atunci când comunicarea nu poate fi făcută din motive asemănătoare, agentul procedural constată acea situație concretă și o consemnează într-un proces-verbal pe care îl înaintează organului judiciar ce a dispus citarea. Fiind astfel încunoștințat, organul judiciar are posibilitatea de a adopta alte măsuri, fie pentru a identifica persoana la o nouă adresă, fie pentru a realiza procedura de citare într-o altă modalitate – la locul de muncă, dacă este cunoscut, sau prin afișarea înștiințării la sediul organului judiciar.

Pornind de la constatarea că legea reglementează *in terminis* citarea prin afișarea înștiințării numai pentru suspect sau inculpat, s-a ridicat în practica judiciară problema dacă persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente mai pot fi citate în vreo modalitate în cazul în care se constată una dintre situațiile prevăzute la art. 261¹ CPP.

Așa cum am apreciat mai sus, se impune ca prevederile care se referă la suspect sau inculpat să fie aplicate în mod similar și pentru ceilalți participanți la procesul penal, scopul fiind ca toate persoanele interesate să cunoască despre acesta și să beneficieze de garanțiile privind dreptul la apărare. În altă ordine de idei, din punct de vedere al interpretării textului, acesta nu face nicio precizare cu privire la consecințele imposibilității citării, ci se limitează a stabili care sunt obligațiile agentului procedural. Numai printr-o interpretare extensivă care adaugă la lege am putea conchide că art. 261¹ CPP ar avea sensul că părțile din proces, cu excepția suspectului sau inculpatului, nu se mai citează deloc în continuare.

În acest context, toate părțile în proces trebuie să fie legal citate în una dintre modalitățile prevăzute de lege, atunci când cauza se judecă, neputând fi acceptată interpretarea că, în prezența situației prevăzute la art. 261¹ CPP, persoana vătămată și partea civilă nu se mai citează în nicio modalitate.

Procedura de citare în străinătate ce nu s-a putut îndeplini este suplinită, conform art. 260 alin. (3), prin *afișarea citației la sediul parchetului sau instanței*, după caz. Citarea unei persoane într-un stat străin se poate realiza și prin intermediul autorităților

[1] Codul de procedură penală din 1968 prevedea și obligația agentului procedural de a efectua investigații pentru a afla noua adresă a celui citat (art. 180), obligație la care noul Cod de procedură penală a renunțat.

[2] Conform Codului de procedură penală din 1968.

[3] Spre exemplu, factorul poștal execută activitatea de înmânare a corespondenței în prima jumătate a zilei, perioadă în care majoritatea cetățenilor lipsesc de acasă, fiind plecați la serviciu.

competente ale acestui stat, dacă adresa celui citat este necunoscută sau inexactă, dacă citaţia nu a putut fi trimisă prin poştă sau dacă citarea prin poştă a fost ineficientă ori necorespunzătoare.

Remarcăm o *inconsecvenţă a legiuitorului* în privinţa procedurii de urmat în cazul în care citaţia nu poate fi înmânată persoanei citate sau altei persoane indicate de lege. Astfel, regula desprinsă din art. 260-261 este aceea că, în lipsa înmânării citaţiei, *se afişează o înştiinţare* (act procedural diferit de citaţie), însă există şi trei texte care prevăd – în opinia noastră, eronat – *afişarea citaţiei*. Avem, astfel:

– cazul imposibilităţii citării în străinătate, când se prevede afişarea citaţiei la sediul parchetului sau instanţei[1];

– cazul refuzului persoanelor ce locuiesc cu destinatarul de a semna dovada de primire, când se prevede afişarea citaţiei, şi nu a unei înştiinţări pentru destinatar[2];

– cazul imposibilităţii aflării apartamentului în care locuieşte cel citat, când se prevede afişarea citaţiei pe uşa principală a clădirii[3].

În primul caz există similitudine de situaţie de fapt între inculpatul a cărui locuinţă sau al cărui loc de muncă nu este cunoscut şi inculpatul care nu a putut fi citat în străinătate, deoarece, în esenţă, nici unul, nici celălalt nu au cunoştinţă de proces prin citare. În acelaşi timp, faptul că unul se află – prezumtiv – în ţară, iar celălalt în străinătate nu prezintă relevanţă pentru o diferenţiere de procedură aplicabilă. Prin urmare, nu se înţelege de ce în primul caz se afişează înştiinţarea, pe când în al doilea caz se afişează însăşi citaţia. S-ar putea spune că ambele sunt la fel de ineficiente faţă de probabilitatea redusă ca inculpatul să ia cunoştinţă totuşi, printr-un concurs de împrejurări, de dispoziţia de chemare a sa în faţa procurorului sau a instanţei.

În celelalte două cazuri există similitudine de situaţie de fapt între negăsirea niciunei persoane la locuinţa cunoscută a inculpatului versus găsirea unor persoane ce nu îndeplinesc condiţiile pentru a li se înmâna citaţia, respectiv între identificarea locuinţei, dar negăsirea persoanei, versus identificarea clădirii, dar negăsirea persoanei din cauza neidentificării apartamentului concret al acesteia.

Interpretarea în litera ei a dispoziţiei de afişare a citaţiei conduce la concluzia că, pentru aceasta, agentul procedural ar trebui să violeze corespondenţa[4], deoarece, potrivit art. 257 alin. (8) CPP, citarea se face în plic închis; neconcordanţa apare şi mai evidentă în cazul comunicării altor acte de procedură[5] (cum ar fi hotărârea judecătorească), pentru că este greu de imaginat legalitatea afişării acestora *in extenso*[6] pe uşa destinatarului sau pe uşa clădirii, ca să nu mai vorbim despre imposibilitatea *de facto* a acestei operaţiuni atunci când actul procedural este redactat pe file faţă-verso.

De aceea, credem că neconcordanţele de mai sus reprezintă erori de redactare a textului[7], el trebuind a fi înţeles[8] în sensul că, *în toate situaţiile în care citaţia sau alt*

---

[1] Art. 260 alin. (3) CPP.

[2] Art. 261 alin. (3) teza a II-a CPP.

[3] Art. 261 alin. (5) teza a II-a CPP.

[4] Contrar scopului ce rezultă din art. 257 alin. (8) CPP.

[5] Comunicarea celorlalte acte de procedură se face potrivit dispoziţiilor prevăzute pentru citare.

[6] În condiţiile în care cuprind date personale.

[7] Preluate fără modificări din Codul de procedură penală din 1968, deşi se impunea a fi modificate.

[8] A se vedea V. DONGOROZ, *op. cit.*, p. 91: „În teoria interpretării corective (...) se îngăduie interpretului să elimine contradicţiunile, când ele împiedică aplicaţiunea legii, chiar când această eliminare ar conduce la înlăturarea uneia din norme. În fine, se îngăduie retuşarea (îndreptarea) dispoziţiunilor, atunci când conţin vădite erori materiale, inadvertenţe sau când sunt supraabundente".

act de procedură nu a putut fi înmânat, se afișează o înștiințare prin care persoana este invitată să se prezinte la sediul organului judiciar pentru a intra în posesia actului. Desigur, ar fi salutară o intervenție legislativă pentru corectarea erorilor din text.

Când citarea se face către persoane aflate în așezăminte medicale ori de asistență socială, către persoane private de libertate, către militari încazarmați sau către membrii echipajului unei nave maritime ori fluviale aflate în cursă, reprezentanții unităților respective au obligația de a înmâna de îndată citația persoanei citate, certificându-i semnătura de pe dovada de primire sau, după caz, consemnând motivul pentru care nu s-a putut obține semnătura ei. Este de observat că, în exercitarea acestei atribuții, reprezentantul unității poate fi considerat un veritabil agent procedural, deoarece esența acestei calități constă tocmai în activitatea de înmânare a actului procedural și de asumare a răspunderii pentru realitatea operațiunii respective, și nu în transportul actului de la organul judiciar la locația unde urmează a fi comunicat.

284. Dovada de primire și procesul-verbal de predare a citației. Îndeplinirea procedurii de citare *se consemnează întotdeauna în scris* de către agentul procedural, actul încheiat constituind mijlocul de probă în dosar al efectuării acestei obligații procesuale.

Dovada de primire a citației și procesul-verbal prin care se atestă predarea acesteia reprezintă certificarea înmânării citației.

Potrivit legii, dovada de primire a citației trebuie să cuprindă informațiile utile pentru identificarea dosarului și a organului judiciar care a emis citația, numele, prenumele și calitatea persoanei citate, precum și data pentru care este citată, data înmânării citației, indicarea identității și calității[1] persoanei care o primește, semnătura ei și, nu în ultimul rând, numele, prenumele, calitatea și semnătura agentului procedural, certificarea de către acesta a identității și semnăturii persoanei căreia i s-a înmânat citația. Certificarea face dovada până la proba contrarie.

În ceea ce privește procesul-verbal de predare, legea prevede, pentru cazurile în care agentul nu poate obține dovada de primire a citației și procedează la afișarea ei, o procedură subsidiară, aceea a încheierii de către agentul respectiv a unui *proces-verbal de predare a citației*, în care consemnează cauza pentru care nu a putut obține dovada de primire.

Mențiunile prevăzute în dovada de primire se consemnează corespunzător ori de câte ori se încheie un proces-verbal de certificare a predării, afișării sau transmiterii electronice a unei citații.

285. Incidente privind citarea. Efectuarea cu încălcarea dispozițiilor legale a procedurii de citare a unei părți sau a unui subiect procesual principal impune organelor judiciare să constate existența lipsei de procedură în cauză și să procedeze la refacerea procedurii de citare.

Legiuitorul a limitat condițiile de invocare a neregularităților privind citarea și a restrâns termenele până la care poate fi invocată această neregularitate.

În cursul urmăririi penale, neregularitatea cu privire la citare poate fi invocată în condițiile prevăzute pentru nulitatea relativă, respectiv în condițiile prevăzute pentru nulitatea absolută, în cazul de la art. 281 alin. (1) lit. e) CPP. Nulitatea relativă sau absolută trebuie invocată până la finalul procedurii de cameră preliminară.

[1] Destinatar, soț, rudă ce locuiește în același domiciliu, portar etc.

În cursul procedurii de cameră preliminară, neregularitatea privind procedura de comunicare sau de citare poate fi invocată în condițiile nulității relative, până la finalul procedurii.

În cursul judecății, neregularitatea cu privire la citare este luată în considerare doar dacă partea este lipsă la termenul la care s-a produs și dacă o invocă la termenul imediat următor la care este prezentă sau legal citată. Dacă aceste condiții sunt îndeplinite, poate interveni, după caz, sancțiunea nulității. Dispozițiile aplicabile sunt cele referitoare la nulitatea relativă, reglementate de art. 282 alin. (1)-(3), alin. (4) lit. c) și alin. (5) CPP.

Neregularitatea privind procedura de citare a unei părți *poate fi invocată de către procuror, de către celelalte părți ori din oficiu* numai la termenul la care ea s-a produs. Face excepție de la această regulă situația în care prezența inculpatului este obligatorie și el este cel neregulat citat, deoarece o astfel de situație constituie o nulitate absolută, care se poate invoca în condițiile art. 281 alin. (4) CPP[1].

Textul limitează, așadar, posibilitatea celorlalte părți de a invoca nulitatea relativă a citării unei alte părți absente, chiar dacă ele însele ar lipsi, din cauza unui viciu de procedură (deci fără culpă), la termenul la care se constată neregularitatea. Această dispoziție poate crea, în opinia noastră, unele situații care pot afecta echitatea procedurii de judecată, deoarece poate fi imaginată situația în care, spre exemplu, inculpatul are un interes procesual propriu în invocarea neregulatei citări a persoanei vătămate și, desigur, trebuie să i se ofere și condițiile reale pentru a-și exercita acest drept. În concret, inculpatul poate avea interes ca persoana vătămată să se prezinte (citată fiind) pentru a-și retrage plângerea prealabilă sau pentru a declara că s-a împăcat cu inculpatul, așa cum au ajuns anterior la un acord. Soluționarea cauzei în lipsa persoanei vătămate nelegal citate va conduce la condamnarea inculpatului în loc de încetarea procesului penal. În condițiile sporirii numărului infracțiunilor – și generic, dar și concret[2] – pentru care este permisă retragerea plângerii prealabile sau împăcarea, interdicția de a se putea invoca neregularitatea procedurii de citare și la termenul imediat ulterior la care partea interesată va fi legal citată poate atrage, cum am arătat, inechitatea procedurii. Este adevărat însă că, în exemplele de mai sus, inculpatul are și alte căi procedurale prin care să își satisfacă interesul procesual legitim, cum ar fi solicitarea audierii persoanei vătămate pentru a proba existența cauzei de încetare a procesului penal, această cerere impunând luarea măsurilor mai energice pentru identificarea locuinței persoanei vătămate și pentru aducerea ei la judecată.

Neregularitatea privind procedura de citare poate fi invocată și din oficiu de instanța de judecată, la termenul la care se produce.

Înmânarea citației unei persoane care nu are dreptul de a o primi, conform legii, atrage nulitatea hotărârii date în lipsa părții citate în acest mod[3].

---

[1] Art. 281: „Nulitățile absolute. (1) Determină întotdeauna aplicarea nulității încălcarea dispozițiilor privind: (...) e) prezența suspectului sau a inculpatului, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii; (...) (4) Încălcarea dispozițiilor legale prevăzute la alin. (1) lit. e) (...) trebuie invocată: a) până la încheierea procedurii în camera preliminară, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale sau în procedura camerei preliminare; b) în orice stare a procesului, dacă încălcarea a intervenit în cursul judecății; c) în orice stare a procesului, indiferent de momentul la care a intervenit încălcarea, când instanța a fost sesizată cu un acord de recunoaștere a vinovăției".

[2] Se prevede posibilitatea împăcării în cazul furtului și al unora dintre variantele normative ale furtului calificat, această infracțiune fiind de departe cea mai frecventă în peisajul judiciar român.

[3] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 459.

Secțiunea a 3-a. Comunicarea altor acte procedurale

REGLEMENTARE

Art. 264. Comunicarea altor acte procedurale. (1) Comunicarea celorlalte acte de procedură se face potrivit dispozițiilor prevăzute în prezentul capitol.

(2) În cazul persoanelor private de libertate, comunicarea celorlalte acte de procedură se face prin fax sau prin orice alt mijloc de comunicare electronică disponibil la locul de detenție.

COMENTARIU

286. Noțiune și modalități. Comunicarea actelor procedurale constituie mijlocul prin care sunt aduse la cunoștința persoanelor care participă la desfășurarea procesului penal actele procedurale sau evenimentele procesuale care au avut loc sau care urmează să aibă loc[1]. Legea reglementează două modalități de comunicare a actelor procedurale: prin înmânarea/comunicarea copiei certificate a acestora către instituția sau partea interesată[2] ori numai a unui extras al lor sau prin înștiințarea despre efectuarea unui act procedural în cursul procesului penal[3].

Ori de câte ori legea o cere, organul judiciar este obligat să efectueze *comunicarea* unui act procedural, deoarece de această comunicare se leagă anumite efecte, care, în caz contrar, nu s-ar mai produce. Exemplul cel mai evident este cel al curgerii termenului căii de atac de la data comunicării hotărârii. Neîndeplinirea comunicărilor legale poate atrage nulitatea, ea putând fi însă acoperită dacă partea interesată a luat cunoștință într-un alt mod de actul necomunicat.

Înștiințarea este modalitatea prin care organul judiciar informează participanții la procedurile penale sau orice alte persoane cu privire la efectuarea unui act procesual sau procedural ori despre luarea unei măsuri procesuale; înștiințarea se poate realiza în scris sau oral, în această din urmă situație încheindu-se un act scris[4] care să certifice activitatea.

Comunicarea actelor procedurale, altele decât citația, *urmează procedura prevăzută pentru citare*, care se aplică în mod corespunzător.

287. Citarea sau comunicarea actelor de procedură prin comisie rogatorie și prin delegare. Organul de urmărire penală ori instanța de judecată, în îndeplinirea actului procedural al citării sau comunicării oricărui alt act de procedură, poate dispune ca acest act să fie îndeplinit prin intermediul unui organ judiciar de aceeași natură, egal în grad sau, după caz, de către un organ judiciar ierarhic inferior. Prin organ ierarhic inferior se înțelege numai organul care se află în circumscripția teritorială a organului care l-a delegat (spre exemplu, instanțele ierarhic inferioare unui anumit tribunal sunt judecătoriile din județul respectiv).

---

[1] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 488.

[2] Comunicarea încheierii de arestare preventivă [art. 204 alin. (1) CPP]; comunicarea minutei și a sentinței [art. 407 alin. (1) CPP]; comunicarea ordonanței de clasare [art. 316 alin. (1) CPP].

[3] Încunoștințarea despre dobândirea calității de suspect (art. 307 CPP); încunoștințarea despre extinderea urmăririi penale [art. 311 alin. (4) CPP]; înștiințarea despre încetarea de drept a măsurii arestării preventive [art. 316 alin. (2) CPP].

[4] De regulă, un proces-verbal, dar pot exista situații în care înștiințarea se face în ședința de judecată, caz în care activitatea se consemnează în încheierea de ședință, care are aceeași putere doveditoare ca și procesul-verbal.

Astfel, potrivit art. 200 alin. (1) CPP, „Când un organ de urmărire penală sau instanța de judecată nu are posibilitatea (...) să efectueze orice alt act procedural, se poate adresa unui alt organ de urmărire penală ori unei alte instanțe, care are posibilitatea să le efectueze". Articolul 201 prevede, în continuare, că „Organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate dispune, în condițiile arătate la art. 200 alin. (1) și (2), efectuarea unui act de procedură și prin delegare. Delegarea poate fi dată numai unui organ sau unei instanțe de judecată ierarhic inferioare".

Aplicarea acestor dispoziții apare în practică de regulă atunci când este necesară citarea sau comunicarea actului de procedură cu celeritate, prin agenții procedurali ai instanței, iar locuința destinatarului este situată la mare distanță, în circumscripția teritorială a altui organ judiciar. Astfel, actele de procedură ce trebuie înmânate unei persoane se transmit organului judiciar omolog sau delegat, care va proceda la efectuarea citării prin propriii agenți procedurali sau alți salariați.

Învestirea organului judiciar se face prin actul de dispoziție prevăzut de lege, respectiv *ordonanță* a organului de urmărire penală sau *încheiere* a instanței de judecată.

Citarea sau comunicarea actelor procedurale se poate efectua prin comisie rogatorie *și atunci când există un element de extraneitate*. Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală[1] prevede, în Titlul VII privind asistența judiciară în materie penală, posibilitatea notificării actelor de procedură care se întocmesc ori se depun într-un proces penal, comunicarea de documente sau dosare, prin intermediul *comisiei rogatorii internaționale*. Comunicarea actelor de procedură se efectuează în conformitate cu dispozițiile tratatelor internaționale pertinente (în sensul de aplicabile la speță). Prin acte de procedură se înțelege, în principal, citațiile pentru părți sau martori, actul de inculpare, alte acte de urmărire penală, hotărârile judecătorești, cererile pentru exercitarea căilor de control judiciar sau actele privind executarea unei pedepse, plata unei amenzi ori plata cheltuielilor de procedură.

Legea stabilește competența organelor judiciare române atunci când statul român este stat solicitat să efectueze o comisie rogatorie privind comunicarea actelor de procedură, dispunând ca în faza de judecată această activitate să fie îndeplinită de judecătoria în circumscripția căreia domiciliază sau se află locul de detenție al persoanei căreia urmează să i se comunice actele, iar în faza de urmărire penală de parchetul de pe lângă aceasta. Desigur, legea română nu ar putea să legifereze și în materia competenței organelor judiciare străine, atunci când statul străin este stat solicitat, deoarece ar încălca suveranitatea acelui stat.

Comunicarea actelor de procedură străine în România poate fi efectuată prin simpla lor transmitere către destinatar, însă, dacă statul solicitant o cere, organele judiciare române vor efectua comunicarea în una dintre formele prevăzute de legislația română sau într-o formă compatibilă cu această legislație. Dovada comunicării se face printr-un document datat și semnat de destinatar sau printr-o declarație (în fapt proces-verbal) a autorității judiciare române.

Într-un mod similar se procedează și atunci când statul român este stat solicitant, dacă actele de procedură nu pot fi transmise direct prin poștă destinatarului care se află pe teritoriul unui stat străin.

[1] Republicată în M. Of. nr. 377 din 31 mai 2011.

Secțiunea a 4-a. Mandatul de aducere

REGLEMENTARE

Art. 265. Mandatul de aducere. (1) O persoană poate fi adusă în fața organului de urmărire penală sau a instanței de judecată pe baza unui mandat de aducere, dacă, fiind anterior citată, nu s-a prezentat, în mod nejustificat, iar ascultarea ori prezența ei este necesară, sau dacă nu a fost posibilă comunicarea corespunzătoare a citației și împrejurările indică fără echivoc că persoana se sustrage de la primirea citației.

(2) Suspectul sau inculpatul poate fi adus cu mandat de aducere, chiar înainte de a fi fost chemat prin citație, dacă această măsură se impune în interesul rezolvării cauzei.

(3) În cursul urmăririi penale mandatul de aducere se emite de către organul de urmărire penală, iar în cursul judecății de către instanță.

(4) În cazul în care pentru executarea mandatului de aducere este necesară pătrunderea fără consimțământ într-un domiciliu sau sediu, în cursul urmăririi penale mandatul de aducere poate fi dispus, la cererea motivată a procurorului, de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul.

(5) Cererea formulată de procuror, în cursul urmăririi penale, trebuie să cuprindă:

a) motivarea îndeplinirii condițiilor prevăzute la alin. (1) și (2);

b) indicarea infracțiunii care constituie obiectul urmăririi penale și numele suspectului sau al inculpatului;

c) indicarea adresei unde se află persoana pentru care se solicită emiterea mandatului de aducere.

(6) Cererea prin care se solicită, în cursul urmăririi penale, emiterea unui mandat de aducere se soluționează în camera de consiliu, fără citarea părților.

(7) În cazul în care apreciază că cererea este întemeiată, judecătorul de drepturi și libertăți dispune motivat, prin încheiere definitivă, admiterea solicitării parchetului și încuviințarea aducerii persoanei solicitate, emițând de îndată mandatul de aducere.

(8) Mandatul de aducere emis de judecătorul de drepturi și libertăți trebuie să cuprindă:

a) denumirea instanței;

b) data, ora și locul emiterii;

c) numele, prenumele și calitatea persoanei care a emis mandatul de aducere;

d) scopul pentru care a fost emis;

e) numele persoanei care urmează a fi adusă cu mandat și adresa unde locuiește. În cazul suspectului sau inculpatului, mandatul de aducere trebuie să menționeze infracțiunea care constituie obiectul urmăririi penale;

f) indicarea temeiului și motivarea necesității emiterii mandatului de aducere;

g) mențiunea că mandatul de aducere poate fi folosit o singură dată;

h) semnătura judecătorului și ștampila instanței.

(9) În cazul în care judecătorul de drepturi și libertăți apreciază că nu sunt satisfăcute condițiile prevăzute la alin. (1), (2) și (4), dispune, prin încheiere definitivă, respingerea cererii, ca neîntemeiată.

(10) Mandatul de aducere emis de organul de urmărire penală, în cursul urmăririi penale, sau de instanță, în cursul judecății, trebuie să cuprindă, în mod corespunzător, mențiunile prevăzute la alin. (8).

(11) Organul judiciar ascultă, de îndată, persoana adusă cu mandat de aducere sau, după caz, efectuează de îndată actul care a necesitat prezența acesteia.

(12) Persoanele aduse cu mandat rămân la dispoziția organului judiciar numai pe durata impusă de audiere sau de îndeplinirea actului procesual care a făcut necesară prezența lor, dar nu mai mult de 8 ore, în afară de cazul când s-a dispus reținerea ori arestarea preventivă a acestora.

Art. 266. Executarea mandatului de aducere. (1)[1] Mandatul de aducere se execută prin organele de cercetare penală ale poliției judiciare și organele de ordine publică. Persoana căreia i se încredințează executarea mandatului transmite mandatul persoanei pentru care acesta a fost emis și îi solicită să o însoțească. În cazul în care persoana indicată în mandat refuză să însoțească persoana care execută mandatul sau încearcă să fugă, aceasta va fi adusă prin constrângere.

(2) În vederea executării mandatului emis de judecătorul de drepturi și libertăți sau de instanța de judecată, organele prevăzute la alin. (1) pot pătrunde în locuința sau sediul oricărei persoane, în care există indicii că se află cel căutat, în cazul în care acesta refuză să coopereze, împiedică executarea mandatului sau pentru orice alt motiv temeinic justificat și proporțional cu scopul urmărit.

(3) Dacă persoana arătată în mandatul de aducere nu poate fi adusă din motive de boală, cel însărcinat cu executarea mandatului constată aceasta într-un proces-verbal, care se înaintează de îndată organului de urmărire penală sau, după caz, instanței de judecată.

(4) Dacă cel însărcinat cu executarea mandatului de aducere nu găsește persoana prevăzută în mandat la adresa indicată, face cercetări și, dacă acestea au rămas fără rezultat, încheie un proces-verbal care va cuprinde mențiuni despre cercetările făcute. Procesul-verbal se înaintează, de îndată, organului de urmărire penală sau, după caz, instanței de judecată.

(5) Executarea mandatelor de aducere privind pe militari se face prin comandantul unității militare sau prin poliția militară.

(6) Activitățile desfășurate cu ocazia executării mandatului de aducere sunt consemnate într-un proces-verbal, care trebuie să cuprindă:

a) numele, prenumele și calitatea celui care îl încheie;

b) locul unde este încheiat;

c) mențiuni despre activitățile desfășurate.

COMENTARIU

288. Noțiune și scop. Mandatul de aducere este un act procedural scris, cu caracter de constrângere, care cuprinde un ordin adresat organelor de cercetare penală ale poliției judiciare sau organelor de ordine publică de a aduce în fața organului de urmărire penală ori a instanței de judecată emitente o persoană a cărei ascultare sau prezență este necesară în interesul rezolvării cauzei.

El servește desfășurării la timp a activității de cercetare și de soluționare a cauzelor penale și deci realizării scopului procesului penal. Prin aducerea cu mandat a persoanelor necesare desfășurării procesului penal se asigură cercetarea la timp a cauzelor penale, evitându-se întârzierile care ar putea compromite interesele represiunii[2].

În practică s-a decis că, dacă instanța a dispus aducerea inculpatului cu mandat pentru termenul de judecată, potrivit dispozițiilor art. 183 alin. (2) CPP (din 1968 – n.n.), neexecutarea mandatului și, drept consecință, neprezentarea inculpatului fac ca procedura de citare să nu poată fi considerată îndeplinită. Într-o asemenea situație, judecarea inculpatului în lipsă este nelegală, hotărârea pronunțată urmând a fi casată cu trimitere[3].

Observăm din interpretarea acestei soluții că *mandatul de aducere înlocuiește citația*, în sensul că, în prezența acestuia, nu se mai justifică emiterea citației. Relația de excludere nu este prevăzută expres de dispozițiile legale, însă ea transpare din raționamentul că, din moment ce s-a ajuns la concluzia că este necesar un mandat de aducere și din moment ce mandatul de aducere se emite atunci când citarea nu a fost eficientă, o eventuală nouă citație emisă în paralel cu mandatul nu și-ar îndeplini funcția procedurală și atunci nu mai există temeiul de a fi emisă.

---

[1] Alin. (1) al art. 266 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 182 din Legea nr. 255/2013.

[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 378.

[3] Trib. jud. Timiș, dec. pen. nr. 498/1969, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 516.

289. Condiții de emitere. Orice persoană care are obligația de a se prezenta în fața organului judiciar în urma citării poate fi supusă executării unui mandat de aducere. Intră în această categorie suspectul și inculpatul, persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente, martorul și expertul, precum și alte asemenea categorii de participanți la procesul penal.

De principiu, mandatul de aducere se emite pentru o persoană care a fost anterior citată și care în mod nejustificat nu s-a prezentat ori pentru o persoană căreia nu i s-a putut comunica în mod corespunzător citația și despre care sunt indicii neechivoce că se sustrage de la primirea ei. Codul utilizează în această privință *principiul bunei-credințe* și *principiul subsidiarității utilizării forței de constrângere a statului*, statuând că mai întâi trebuie să se facă dovada că persoana chemată în fața organului judiciar nu dorește să se prezinte de bunăvoie și abia apoi să se recurgă la măsuri constrângătoare.

Împrejurările care indică intenția persoanei citate de a se sustrage de la primirea citației pot rezulta din constatările agentului procedural aduse la cunoștința organului judiciar prin procesul-verbal încheiat sau pot rezulta direct din ansamblul probator al dosarului[1].

Dispozițiile actuale sunt mai restrictive decât cele din Codul de procedură penală anterior în privința abilitării organului judiciar de a emite mandatul de aducere, care condiționau dispunerea acestui act numai de neprezentarea nejustificată a persoanei anterior citate, fără a lega emiterea mandatului de existența împrejurărilor care semnalează intenția de sustragere de la citare.

Pare că, în acest domeniu, legiuitorul a acordat prevalență interesului particular al persoanelor de a nu fi supuse unor măsuri de constrângere, în detrimentul interesului public al soluționării complete și cu celeritate a cauzei[2], câtă vreme este totuși dificil de stabilit intenția *neechivocă* de sustragere de la citare. Nu este mai puțin adevărat că, în condițiile unei riguroase aplicări a dispozițiilor privind citarea, cvasitotalitatea procedurilor de citare se va îndeplini în mod legal. Considerăm că, odată îndeplinită procedura de citare, se activează obligația legală a persoanei citate de a se prezenta în fața organului judiciar, iar dacă această obligație nu este îndeplinită, cade în sarcina persoanei să își justifice lipsa prin mijloace de probă adecvate; astfel, se poate aprecia că, dacă persoana citată nu a făcut proba lipsei justificate, atunci se prezumă că ea lipsește nejustificat și se creează condiția pentru emiterea mandatului de aducere.

Suspectul sau inculpatul poate fi adus cu mandat de aducere *chiar înainte de a fi fost chemat prin citație*, dacă organul judiciar apreciază că această măsură este în interesul bunei rezolvări a cauzei. Situația procesuală diferită de a celorlalți participanți pe care o are suspectul sau inculpatul – prezența acestuia la proces fiind necesară, iar ascultarea obligatorie – legitimează diferența de tratament juridic. Scopul concret al aducerii suspectului sau inculpatului cu mandat rămâne cel indicat în textul de bază, și anume „ascultarea sau prezența sa este necesară". Împrejurarea că, față de reglementarea anterioară, nu se mai

[1] Spre exemplu, informația furnizată de persoane audiate anterior, despre prezența acasă a unui martor citat, coroborată cu faptul că martorul face parte din anturajul inculpatului, ceea ce duce la suspiciunea că se eschivează de la audiere pentru a nu fi silit să facă fie declarații mincinoase, fie declarații adevărate care să îl prejudicieze pe inculpatul cu care se află în raporturi apropiate.

[2] Pot exista situații când neluarea măsurilor energice de ascultare imediată a unei persoane conduce la imposibilitatea definitivă sau pe termen îndelungat ca acea persoană să mai poată fi audiată. În condițiile economice și europene actuale, pot fi date exemple de martori care părăsesc definitiv țara sau pe un termen îndelungat, marinari aflați în voiaj maritim de lungă durată, martori despre care există indicii că se sustrag de la audiere încă înainte de prima citare etc.

prevede că organul de urmărire penală sau instanța trebuie să constate *motivat*[1] că se impune măsura în interesul rezolvării cauzei nu trebuie să ducă la concluzia că motivarea poate lipsi, ci doar că legea a evitat o exprimare pleonastică, din moment ce prevede în alte texte[2] obligația organelor judiciare de a-și motiva temeinic dispozițiile. Motivarea nu este cuprinsă în mandatul de aducere, ci în ordonanța organului de urmărire penală sau în încheierea instanței prin care se dispune această măsură.

Ascultarea poate fi necesară fie din considerente procesuale, fie din considerente criminalistice; din prima categorie face parte, spre exemplu, audierea înainte de dispunerea unei măsuri preventive, în timp ce din a doua categorie face parte luarea declarației în scopul clarificării unor neconcordanțe între apărarea inculpatului și alte probe. Prezența suspectului sau inculpatului la efectuarea actului este impusă de lege în anumite situații, de exemplu, prezența inculpatului la judecată[3], efectuarea reconstituirii în prezența inculpatului minor[4], judecarea propunerii de internare medicală provizorie[5] ș.a.

290. Organele judiciare emitente. Autoritățile competente în emiterea mandatului de aducere sunt *organul de urmărire penală*, în cursul urmăririi penale, și *instanța*, în cursul judecății, iar actul procesual prin care se dispune aceasta sunt *ordonanța*, respectiv *încheierea*[6].

Noțiunile de „instanță de judecată", „instanță" și „în cursul judecății" cu care operează dispozițiile în materia mandatului de aducere se regăsesc în art. 3 CPP, rezultând că se referă la organul judiciar competent a exercita funcția judiciară de judecată și la judecata propriu-zisă a cauzei; prin urmare, art. 265-266 CPP ar indica implicit faptul că judecătorul de cameră preliminară nu are competența de a emite un mandat de aducere.

Procedura de cameră preliminară pare să excludă necesitatea emiterii unui mandat de aducere, câtă vreme nu poate fi justificată necesitatea prezentării vreunui participant la proces în fața judecătorului de cameră preliminară.

O *situație de emitere a unui mandat de aducere în procedura camerei preliminare* este cea în care se analizează, la cerere sau din oficiu, luarea unei măsuri preventive față de inculpat. Este adevărat că, potrivit legii, luarea măsurilor preventive se poate dispune și în lipsa inculpatului, dacă acesta a fost legal citat[7], însă nimic nu interzice judecătorului să verifice unele aspecte de temeinicie a măsurii preventive înainte de luarea acesteia, prin audierea sau chiar prin simpla prezență a inculpatului, împrejurare ce va impune emiterea unui mandat de aducere[8].

---

[1] Art. 183 alin. (2) CPP 1968.

[2] Art. 351 alin. (3) CPP: „Instanța se pronunță prin încheiere motivată și asupra tuturor măsurilor luate în cursul judecății"; art. 265 alin. (8) lit. f) CPP: „Mandatul de aducere (...) trebuie să cuprindă (...) motivarea necesității emiterii (...)".

[3] Art. 353 alin. (4) teza a II-a CPP; o astfel de situație se poate ivi atunci când instanța constată că există – de principiu – condiții de aplicare a unei pedepse cu suspendarea executării sub supraveghere, iar inculpatul trebuie să își exprime acordul de a presta o muncă în folosul comunității [art. 91 alin. (1) lit. c) CP].

[4] Art. 193 alin. (3) CPP: „Când suspectul sau inculpatul se află în vreuna din situațiile prevăzute la art. 90, reconstituirea se face în prezența acestuia (...)".

[5] Art. 248 alin. (3) CPP: „Judecătorul sesizat (...) fixează de îndată termen de soluționare a propunerii și dispune aducerea cu mandat a suspectului sau inculpatului".

[6] Art. 265 alin. (7) CPP.

[7] Art. 214 alin. (2), art. 219 alin. (3) și (4), art. 225 alin. (4) CPP.

[8] În același sens, M. UDROIU, *Procedură penală. Partea generală. Noul Cod de procedură penală*, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 639.

Pentru astfel de considerente, opinăm că mandatul de aducere ar trebui să poată fi emis, pentru necesitatea bunei soluționări a acestei faze procesuale, și în procedura camerei preliminare.

291. Mandatul de aducere care permite accesul în spații private. Cuprinsul mandatului. Inviolabilitatea domiciliului și a reședinței impune ca nimeni să nu poată pătrunde în domiciliul sau reședința unei persoane fără învoirea ei[1]. De la prevederile acestui principiu se poate deroga prin lege, printre altele, pentru executarea unei hotărâri judecătorești. Hotărârile judecătorești în materie procesuală penală se împart în sentințe, decizii și încheieri[2]. Astfel, o încheiere executorie pronunțată de judecător legitimează accesul într-un domiciliu sau într-o reședință fără învoirea unei persoane, dacă este dată în acest scop.

În numeroase situații, executarea eficientă a mandatului de aducere impune ca organul de executare să poată intra în domiciliul sau sediul unei persoane, în special când aceasta refuză să se prezinte la organul judiciar sau se sustrage de la înfățișare[3]. Pentru salvgardarea principiului constituțional, *este necesară pronunțarea unei hotărâri judecătorești* care să autorizeze implicit pătrunderea în spațiile private ale persoanelor; astfel, în cursul urmăririi penale, procurorul va solicita motivat emiterea mandatului de aducere de către judecătorul de drepturi și libertăți, iar acesta, dacă constată că cererea este întemeiată, va pronunța o încheiere în camera de consiliu, prin care va încuviința aducerea persoanei solicitate în fața organului de urmărire penală, emițând de îndată mandatul de aducere. Încheierea se impune a fi dată fără citarea părților, deoarece o astfel de informare a intenției organului judiciar ar putea să lipsească de eficiență emiterea mandatului.

Competența de soluționare a unei astfel de cereri revine, ca și în cazul altor măsuri ce pot fi dispuse de judecător în cursul urmăririi penale, judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul. Competența alternativă lăsată la aprecierea procurorului este de natură a facilita obținerea cu celeritate a mandatului de aducere, pentru a fi pus eficient în executare.

Legea impune procurorului ca, prin cererea adresată judecătorului de drepturi și libertăți, să facă dovada îndeplinirii condițiilor de emitere a unui mandat de aducere, adică, în esență, a încercării anterioare de chemare a unei persoane prin citare, eșuată din culpa celui citat, a necesității ascultării sau prezenței persoanei respective în fața organului judiciar ori, în cazul suspectului sau inculpatului, doar dovada că măsura aducerii acestuia cu mandat se impune în interesul rezolvării cauzei[4].

Totodată, procurorul va menționa în cerere infracțiunea care face obiectul urmăririi penale și numele suspectului sau al inculpatului, precum și indicarea adresei unde se află persoana pentru care se solicită emiterea mandatului de aducere. Această persoană poate fi una și aceeași cu suspectul sau inculpatul din cauză ori poate să fie un martor, persoana vătămată sau un alt subiect procesual. Indicarea infracțiunii este necesară pentru

[1] Art. 27 alin. (1) din Constituția României.
[2] Art. 370 CPP.
[3] Art. 266 alin. (2) CPP.
[4] Formularea textului este destul de largă, deoarece nu se referă la faptul că prin aducerea inculpatului se va rezolva cauza, ci doar că se va avansa cercetarea spre rezolvarea cauzei.

verificarea competenței materiale a judecătorului de drepturi și libertăți, dar și pentru a o menționa în mandat, atunci când acesta este emis față de suspect sau inculpat.

Se prevede minuțios în lege *cuprinsul mandatului de aducere*, care, în afara datelor comune întâlnite la toate actele procedurale – privind indicarea organului judiciar, a datei întocmirii actului, a semnăturii și parafei organului judiciar –, trebuie să cuprindă anumite date specifice, și anume:

– scopul pentru care a fost emis mandatul; acest aspect trebuie menționat, pentru că, în funcție de scop, se poate verifica termenul rezonabil de reținere a persoanei la dispoziția organului judiciar[1]. De asemenea, nu excludem nici posibilitatea judecătorului de drepturi și libertăți de a aprecia asupra justeții chemării repetate cu mandat de aducere a aceleiași persoane, pentru același scop;

– numele persoanei care urmează a fi adusă cu mandat și adresa unde locuiește; persoana poate fi căutată cu mandat și la o altă adresă la care nu locuiește, ci în care doar se ascunde sau se află temporar (de exemplu, pe timpul zilei). Alineatul (4) al art. 265 CPP face referire la necesitatea pătrunderii „într-un domiciliu sau sediu"[2], și nu neapărat în domiciliul sau sediul celui pentru care se emite mandatul de aducere, iar art. 266 alin. (2) din același cod permite ca organul de executare să pătrundă în locuința sau sediul *oricărei* persoane, în care există indicii că se află cel căutat[3]. Desigur, persoana ce se solicită a fi adusă cu mandat trebuie identificată cu date suficiente pentru a nu fi confundată, și nu numai cu numele și cu adresa *la care locuiește*, aceasta din urmă putând fi o locuință cu privire la care cel căutat nu justifică niciun raport juridic, neputând fi astfel identificată cu certitudine pe baza respectivei informații;

– în cazul suspectului sau inculpatului, mandatul de aducere trebuie să menționeze infracțiunea ce constituie obiectul urmăririi penale, deoarece un exemplar va fi înmânat acestuia, el având ocazia să ia cunoștință de acuzație[4];

– indicarea temeiului și motivarea necesității emiterii mandatului de aducere; credem că prin „*temei*" legea s-a referit atât la temeiul legal care încuviințează emiterea mandatului de aducere (art. 265-266 CPP), cât și la temeiul legal al aducerii persoanei în fața organului judiciar[5]; „*necesitatea*" emiterii mandatului se circumscrie temeiului de fapt care a impus emiterea acestuia;

– mențiunea că *mandatul de aducere poate fi folosit o singură dată*. Această mențiune trebuie interpretată în sensul că se referă la conducerea o singură dată a persoanei la organul judiciar pe baza executării acestui mandat, și nu că se referă la folosirea pentru pătrunderea într-o singură locuință sau sediu pentru căutarea persoanei.

---

[1] Potrivit art. 265 alin. (12) CPP, „Persoanele aduse cu mandat rămân la dispoziția organului judiciar numai pe durata impusă de audiere sau de îndeplinirea actului procesual care a făcut necesară prezența lor, dar nu mai mult de 8 ore (...)".

[2] Considerăm că legiuitorul a extins protecția constituțională privind inviolabilitatea domiciliului și la sediul profesional, pentru a exista coerență cu prevederile Codului penal, care incriminează deopotrivă atât violarea de domiciliu, cât și violarea sediului profesional.

[3] Dispozițiile Codului de procedură penală anterior limitau executarea mandatului de aducere la adresa indicată în mandat; dacă persoana nu era găsită la acea adresă, agenții forței publice aveau obligația de a face cercetări cu privire la noua locuință a persoanei căutate, dar legea nu prevedea că pot folosi același mandat pentru a ridica persoana de la o altă adresă.

[4] Codul de procedură penală din 1936 preciza că mandatul de aducere se notifică prin agenții forței publice, iar notificarea are loc prin înfățișarea către cel indicat în mandat a actului original și lăsarea unei copii.

[5] Dispozițiile privind audierea, dispozițiile privind ascultarea înainte de luarea unei măsuri preventive etc.

Emiterea unui mandat de aducere poate fi dispusă, din oficiu, și de către judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța de judecată în cursul procedurilor specifice pe care le desfășoară aceste organe judiciare[1].

În ceea ce privește judecătorul de drepturi și libertăți, deși art. 265 alin. (4) CPP face referire la emiterea mandatului de aducere de către acesta doar la cererea procurorului, apreciem că un asemenea mandat poate fi emis și *din oficiu* de către judecătorul de drepturi și libertăți, în derularea acelor proceduri în cadrul cărora legea îi instituie obligația de a proceda la citarea părților sau a altor persoane.

292. Executarea mandatului de aducere. Mandatul de aducere se execută prin organele de cercetare ale poliției judiciare sau prin organele de ordine publică ale poliției, jandarmeriei, poliției locale. După identificarea persoanei, organul de executare îi înmânează un exemplar al mandatului și îi solicită să îl însoțească la organul în fața căruia trebuie să se prezinte. Refuzul persoanei de a însoți organul de executare sau încercarea acesteia de a fugi legitimează folosirea constrângerii pentru a o obliga să dea curs chemării. Constrângerea trebuie să fie proporțională cu modalitatea faptică în care înțelege persoana să se sustragă de la prezentarea în fața organului judiciar.

Executarea *mandatelor de aducere privind pe militari* se face prin comandantul unității militare sau prin poliția militară. Executarea prin poliția militară conduce la concluzia – având în vedere prerogativa de organ de constrângere – că mandatul trebuie înaintat spre executare direct poliției militare. Ca atare, același lucru putem concluziona și cu privire la comandantul unității militare, care va lua măsuri specifice regulamentelor și disciplinei militare pentru a-l deplasa pe militarul căutat în exteriorul unității militare, la organul judiciar, cu excepția cazului în care ar apela la poliția militară.

În cazul mandatului emis de judecător sau instanță, organul de executare *va putea pătrunde în locuința sau sediul oricărei persoane fizice sau juridice*, în care există indicii că se află cel căutat, cu condiția ca acesta fie să refuze să coopereze, fie să împiedice executarea mandatului, fie să existe orice alt motiv temeinic justificat și proporțional cu scopul urmărit pentru care agentul public să pătrundă în spațiul privat.

Astfel, prin similitudine cu procedura prevăzută în cazul percheziției[2], organul de executare a mandatului de aducere trebuie să încerce inițial să determine persoana căutată să iasă de bunăvoie din imobil, pentru a evita violarea spațiului privat al acesteia sau al altora.

Organul de executare *nu se poate prezenta în timpul nopții* pentru executarea mandatului[3].

Se ridică întrebarea dacă, în caz de refuz și, eventual, de împiedicare a executării mandatului – spre exemplu, prin blocarea ușii de acces –, *agenții forței publice pot folosi forța pentru a înlătura obstacolele fizice* care nu le permit intrarea în domiciliu sau sediu. Credem că și în această privință își găsesc aplicarea *tale quale* dispozițiile din procedura percheziției care legitimează deschiderea încăperilor (incluzând și deschiderea imobilului respectiv)

[1] Potrivit art. 353 alin. (4) teza a II-a CPP, „Când instanța consideră că este necesară prezența uneia dintre părțile lipsă, poate lua măsuri pentru prezentarea acesteia, amânând în acest scop judecata". Arătăm că măsurile pentru prezentarea părții pot consta și în emiterea mandatului de aducere.

[2] Potrivit art. 159 alin. (8) CPP, „Persoanelor (...) li se solicită, înainte de începerea percheziției, predarea de bunăvoie a persoanelor sau a obiectelor căutate. Percheziția nu se mai efectuează dacă persoanele sau obiectele indicate în mandat sunt predate".

[3] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 382.

prin folosirea forței[1], deoarece, din punct de vedere al forței juridice, încheierea de dispunere a percheziției este egală cu cea de dispunere a mandatului de aducere, iar din punct de vedere al scopului urmărit, observăm că și percheziția are uneori ca obiectiv reținerea unei persoane spre a fi condusă la organul judiciar[2].

Un alt aspect de interes în practica judiciară este cel în care *mandatul de aducere se impune a fi executat în interiorul clădirii unei instituții publice cu regim strict de acces*, altele decât unitățile militare (spre exemplu, în interiorul unui penitenciar). În asemenea situații, trebuie conciliate dispozițiile legale restrictive de acces, în sensul ca organul de executare a mandatului să se conformeze la ele până la limita la care își încalcă propriile norme specifice, dar, în același timp, organul de decizie al instituției trebuie să asigure condițiile pentru executarea mandatului.

Legea prevede o *excepție de la executarea mandatului*, și anume cazul în care persoana arătată în mandat nu poate fi adusă din motive de boală. Gravitatea bolii și posibilitatea sau imposibilitatea aducerii unei astfel de persoane bolnave la organul judiciar sunt lăsate la aprecierea agentului public, care va consemna situația constatată într-un proces-verbal pe care îl va înainta de îndată, după caz, organului de urmărire penală sau instanței de judecată. Este de înțeles că organul de executare va încerca să își întemeieze constatarea și decizia proprie de neexecutare a mandatului pe acte medicale prezentate de persoana arătată în mandat și/sau pe alte elemente obiective – internarea persoanei în spital, aparatură medicală în locuință ori semnele corporale evidente ale leziunii/bolii, susținerile unui medic prezent etc.

Din analiza textului se observă că în reglementarea actuală nu se mai regăsesc motivele de neexecutare existente în textul anterior și care priveau situația în care persoana prevăzută în mandat, cu excepția învinuitului sau inculpatului, nu poate fi adusă *din orice altă cauză*. Apreciem că dispoziția anterioară era preferabilă, în practică putând fi întâlnite o serie de situații în care aducerea persoanei nu este posibilă (de exemplu, în îngrijirea acesteia se găsește un minor care nu poate fi lăsat singur).

În cazul *negăsirii la adresa indicată a persoanei arătate în mandat*, cel însărcinat cu executarea acestuia face cercetări pentru a afla unde poate fi găsită și, dacă cercetările au rămas fără rezultat, încheie un proces-verbal care va cuprinde mențiuni despre cercetările făcute, ce va fi comunicat organului în fața căruia trebuia adusă persoana. Cercetările vor consta în informații luate de la persoane aflate în locuința celui căutat sau de la persoane vecine, asupra locului unde se află cel căutat, asupra datei de când lipsește de acasă, asupra locului său de muncă[3], dar, în condițiile accesului la bazele de date informatice privitoare la evidența persoanelor, vor consta și în consultarea acestei baze de date pentru a verifica dacă s-a produs o schimbare a adresei de domiciliu sau reședință.

---

[1] Potrivit art. 159 alin. (12) CPP, „Organul judiciar (...) are dreptul să deschidă, prin folosirea forței, încăperile, spațiile (...) în care s-ar putea găsi (...) persoanele căutate, în cazul în care posesorul acestora nu este prezent sau nu dorește să le deschidă de bunăvoie".

[2] A se vedea V. DONGOROZ, *op. cit.*, p. 87: „Interpretarea analogică constă în căutarea conceptului, conținutului, finalității și câmpului de aplicațiune al normei de drept, recurgerea la alte dispoziții de lege care disciplinează cazuri similare (asemănătoare) cu cel din norma ce este interpretată (și) sunt, în același timp, mai complecte și mai explicite. Cu alte cuvinte, se procedă dela un caz nelămurit, la un alt caz asemănător, dar clar, adică se limpezesc punctele neclare din textul care se interpretează, cu ajutorul dispozițiunilor explicite, asupra acelorași puncte, din textul care prevede cazul asemănător, dar clar".

[3] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 383.

Din interpretarea sistematică a textului se înțelege că, dacă cercetările au avut rezultatul de a identifica persoana căutată la o altă adresă, organul de executare va încheia proces-verbal în acest sens și va pune în aplicare mandatul la adresa aflată[1].

Activitățile desfășurate cu ocazia executării mandatului de aducere sunt *consemnate într-un proces-verbal*, care trebuie să cuprindă numele, prenumele și calitatea celui care îl încheie, locul unde este încheiat și mențiuni despre activitățile desfășurate.

Activitatea desfășurată pentru aducerea cu mandat a unei persoane *trebuie verificată sub aspectul legalității și rezultatului său.*

Secțiunea a 5-a. Accesul la bazele electronice de date

REGLEMENTARE

Art. 267. Accesul la bazele electronice de date[2]. (1) În vederea realizării procedurii de citare, a comunicării actelor de procedură sau a aducerii cu mandat la desfășurarea procedurilor, procurorul sau instanța au drept de acces direct la bazele electronice de date deținute de organele administrației de stat.

(2) Organele administrației de stat care dețin baze electronice de date sunt obligate să colaboreze cu procurorul sau cu instanța de judecată în vederea asigurării accesului direct al acestora la informațiile existente în bazele electronice de date, în condițiile legii.

COMENTARIU

293. Scop. În vederea realizării procedurii de citare, a comunicării actelor de procedură sau a aducerii cu mandat la desfășurarea procedurilor, procurorul sau instanța are drept de *acces direct* la bazele electronice de date deținute de organele administrației de stat. Organele administrației de stat care dețin baze electronice de date sunt obligate să colaboreze cu procurorul sau cu instanța de judecată în vederea asigurării accesului direct al acestora la informațiile existente în bazele electronice de date, în condițiile legii.

294. Conținut. În practică, accesul direct la bazele electronice de date se realizează prin stabilirea unei conexiuni de internet între parchet/instanță și aplicația ce stochează datele privind evidența populației, datele privind societățile reglementate de Legea nr. 31/1990, cu posibilitatea vizualizării acestor date, datele privind persoanele private de libertate aflate în evidența Administrației Naționale a Penitenciarelor etc. – *fără acces la modificări asupra lor*. Accesul „în condițiile legii" impune nedivulgarea către terțe persoane neautorizate a datelor despre care a luat cunoștință cel ce a accesat baza de date. Textul prevede *accesul doar al procurorului și al instanței* – nu și al judecătorului de drepturi și libertăți și al celui de cameră preliminară –, deoarece, în cursul urmăririi penale, orice cerere adresată judecătorului de drepturi și libertăți trebuie fundamentată de către procuror, inclusiv sub aspectul identificării unor astfel de date, iar procedura de cameră preliminară nu necesită identificarea domiciliilor/sediilor persoanelor fizice și juridice, în condițiile în care aceste date sunt menționate în rechizitoriu.

---

[1] În același sens, V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1252. În sens contrar, R. SLĂVOIU, *Protecția penală a vieții private*, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 497, citat în B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *Procedură penală. Curs pentru admiterea în magistratură și avocatură. Teste-grilă*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 269.

[2] Denumirea marginală a art. 267 a fost introdusă prin art. 102 pct. 183 din Legea nr. 255/2013.

Capitolul al II-lea. Termenele

REGLEMENTARE

Art. 268. Consecinţele nerespectării termenului. (1) Când pentru exercitarea unui drept procesual legea prevede un anumit termen, nerespectarea acestuia atrage decăderea din exerciţiul dreptului şi nulitatea actului făcut peste termen.

(2) Când o măsură procesuală nu poate fi luată decât pe un anumit termen, expirarea acestuia atrage de drept încetarea efectului măsurii.

(3) Pentru celelalte termene procedurale se aplică, în caz de nerespectare, dispoziţiile privitoare la nulităţi.

Art. 269. Calculul termenelor procedurale. (1) La calcularea termenelor procedurale se porneşte de la ora, ziua, luna sau anul prevăzut în actul care a provocat curgerea termenului, în afară de cazul când legea dispune altfel.

(2) La calcularea termenelor pe ore sau pe zile nu se socoteşte ora sau ziua de la care începe să curgă termenul, nici ora sau ziua în care acesta se împlineşte.

(3) Termenele socotite pe luni sau pe ani expiră, după caz, la sfârşitul zilei corespunzătoare a ultimei luni ori la sfârşitul zilei şi lunii corespunzătoare din ultimul an. Dacă această zi cade într-o lună care nu are zi corespunzătoare, termenul expiră în ultima zi a acelei luni.

(4) Când ultima zi a unui termen cade într-o zi nelucrătoare, termenul expiră la sfârşitul primei zile lucrătoare care urmează.

Art. 270. Acte considerate ca făcute în termen. (1) Actul depus înăuntrul termenului prevăzut de lege la administraţia locului de deţinere ori la unitatea militară sau la oficiul poştal prin scrisoare recomandată este considerat ca făcut în termen. Înregistrarea sau atestarea făcută de către administraţia locului de deţinere pe actul depus, recipisa oficiului poştal, precum şi înregistrarea ori atestarea făcută de unitatea militară pe actul depus servesc ca dovadă a datei depunerii actului.

(2) Dacă un act care trebuia făcut într-un anumit termen a fost comunicat sau transmis, din necunoaştere ori dintr-o greşeală vădită a expeditorului, înainte de expirarea termenului, unui organ judiciar care nu are competenţă, se consideră că a fost depus în termen, chiar dacă actul ajunge la organul judiciar competent după expirarea termenului fixat.

(3) Cu excepţia căilor de atac, actul efectuat de procuror este considerat ca făcut în termen dacă data la care a fost trecut în registrul de ieşire al parchetului este înăuntrul termenului cerut de lege pentru efectuarea actului.

Art. 271. Calculul termenelor în cazul măsurilor privative sau restrictive de drepturi. În calculul termenelor privind măsurile preventive sau orice măsuri restrictive de drepturi, ora sau ziua de la care începe şi cea la care se sfârşeşte termenul intră în durata acestuia.

COMENTARIU

Secţiunea 1. Noţiune şi caractere juridice

295. Noţiune. Procesul penal implică desfăşurarea în timp a unei activităţi compuse dintr-o succesiune de acte reglementate de legea de procedură penală. Această desfăşurare în timp impune ca în disciplinarea actelor procesuale şi procedurale să se ţină seama şi de elementul timp. De aceea, printre condiţiile cerute de lege pentru ca un act procesual sau procedural să fie valabil, se numără şi condiţia privitoare la timpul în care trebuie realizat actul[1].

[1] V. DONGOROZ Ş.A., *op. cit.*, vol. I, p. 385.

În literatura de specialitate termenul este definit ca intervalul de timp înăuntrul căruia sau până la care se pot ori trebuie îndeplinite anumite activități sau acte în cadrul procesului penal[1]. Acest interval trebuie astfel fixat încât procesul să păstreze în desfășurarea sa un ritm accelerat, fără să împiedice însă aflarea adevărului sau realizarea drepturilor părților[2].

Încercând o definiție mai cuprinzătoare, putem defini termenul ca fiind data la care sau intervalul de timp înăuntrul căruia ori până la care se poate îndeplini, nu este permis a se îndeplini sau trebuie îndeplinit un act, o activitate sau o măsură procesuală ori exercitat un drept procesual, o sancțiune ori măsură de drept penal, după caz.

Codul de procedură penală reglementează termene cu executare *uno ictu*, cum ar fi: termenul imperativ de punere în executare a hotărârii rămase definitivă[3]; termenele fixate pentru judecată[4]; termenul orânduitoriu de prezentare *la primul termen* de judecată al persoanei vătămate citate cu mențiunea că se poate constitui parte civilă[5]; termenul imperativ fix determinat la care inculpatul aflat în stare de deținere trebuie adus obligatoriu la judecată[6].

Termene calificate drept interval de timp în interiorul căruia se poate îndeplini un act, o activitate ori o măsură procesuală pot fi: termenul orânduitoriu pe parcursul căruia persoana supravegheată *poate solicita* instanței de executare să părăsească teritoriul României[7]; termenele imperative în interiorul cărora *trebuie verificată* măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu[8], a controlului judiciar ori a controlului judiciar pe cauțiune[9]; termenul pe parcursul căruia *nu este permis* a se efectua percheziția domiciliară[10].

Termenele calificate drept interval de timp până la care se poate, trebuie sau nu se poate efectua un act pot fi: termenul orânduitoriu până la care partea civilă *poate renunța* la pretențiile civile[11]; termenul prohibitiv înainte de care *nu se poate* dispune sau efectua

---

[1] S. KAHANE, *Drept procesual penal*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1963, p. 187.

[2] N. VOLONCIU, *Drept procesual penal*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 218.

[3] Art. 553 alin. (3) CPP [„Când hotărârea rămâne definitivă în fața instanței de apel sau în fața instanței ierarhic superioare, aceasta trimite instanței de executare un extras din acea hotărâre, cu datele necesare punerii în executare, *în ziua pronunțării* hotărârii de către instanța de apel sau, după caz, de către instanța ierarhic superioară" (s.n.)].

[4] Art. 432 CPP: „La *termenul fixat* pentru judecarea contestației în anulare, instanța, ascultând părțile și concluziile procurorului (...)" (s.n.).

[5] Art. 353 alin. (3) CPP.

[6] Art. 364 alin. (1) CPP.

[7] Art. 557 alin. (10) CPP: „Pe durata termenului de supraveghere, persoana supravegheată poate solicita motivat instanței de executare să încuviințeze părăsirea teritoriului României (...)".

[8] Art. 208 alin. (4) CPP: „În tot cursul judecății, instanța, din oficiu, prin încheiere, verifică periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat menținerea măsurii arestării preventive și a măsurii arestului la domiciliu dispuse față de inculpat sau dacă au apărut temeiuri noi, care să justifice menținerea acestor măsuri"; în același sens, art. 207 alin. (2), art. 208 alin. (2) CPP ș.a.

[9] Art. 208 alin. (5) teza I CPP: „În tot cursul judecății, instanța verifică, prin încheiere, din oficiu, periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea măsurii controlului judiciar ori a controlului judiciar pe cauțiune sau dacă au apărut temeiuri noi, care să justifice menținerea acestei măsuri"; în același sens, art. 207 alin. (7) CPP.

[10] Art. 159 alin. (3) CPP: „Percheziția domiciliară nu poate fi începută înainte de ora 6,00 sau după ora 20,00, cu excepția (...)".

[11] Art. 22 alin. (1) CPP: „Partea civilă poate renunța, în tot sau în parte, la pretențiile civile formulate, până la terminarea dezbaterilor în apel".

percheziţia domiciliară[1]; cazurile de inadmisibilitate a formulării căii de atac înainte de pronunţarea hotărârii ce se atacă[2] (termene prohibitive).

Considerăm că în definiţia termenului trebuie să îşi găsească locul atât termenul procedural, cât şi termenul substanţial, deoarece Codul de procedură penală le reglementează cu titlu general pe ambele.

Stabilirea de termene pentru desfăşurarea procesului penal are în vedere două obiective: pe de o parte, termenele scurte asigură desfăşurarea rapidă a procesului într-un termen rezonabil, nelăsându-le organelor judiciare şi părţilor libertatea de a acţiona când vor şi pe orice durată de timp; pe de altă parte, termenele trebuie să asigure părţilor timpul necesar pentru a-şi îndeplini obligaţiile prevăzute de lege, iar în cazul măsurilor procesuale împiedică prelungirea duratei constrângerii peste limita necesară desfăşurării normale a procesului penal[3].

Principiul termenului rezonabil al procesului penal[4], exprimat ca obligaţie a organelor judiciare de a desfăşura urmărirea penală şi judecata astfel încât să fie constatate *la timp* faptele care constituie infracţiuni, iar orice persoană care a săvârşit o infracţiune să fie pedepsită potrivit legii, într-un *termen rezonabil*[5], este o aplicare a principiului constituţional al dreptului părţilor la soluţionarea cauzelor într-un termen rezonabil[6].

Codul actual de procedură penală introduce o nouă instituţie care are drept scop garantarea soluţionării procesului într-o durată rezonabilă, şi anume *contestaţia privind durata procesului penal*[7].

Îndeplinirea actelor procedurale cu respectarea întocmai a termenelor legale reprezintă, aşadar, cel mai important element în desfăşurarea procesului penal, fără de care ar fi imposibilă respectarea principiilor fundamentale ale procesului penal român, respectiv: legalitatea, prezumţia de nevinovăţie, principiul aflării adevărului, principiul oficialităţii, garantarea libertăţii şi siguranţei persoanei, respectarea demnităţii şi a vieţii private, garantarea dreptului la apărare, egalitatea persoanelor în procesul penal, operativitatea, dreptul la un proces echitabil[8].

Există situaţii în care, pentru efectuarea anumitor activităţi, legea nu precizează intervale de timp certe sub aspectul perioadei lor, folosind însă expresii precum *„de îndată"*[9], *„de urgenţă"*[10], care indică faptul că organele judiciare au obligaţia să dispună operativ realizarea acestora.

---

[1] Art. 158 alin. (1) CPP: „Percheziţia domiciliară poate fi dispusă în cursul urmăririi penale (...)" (*per a contrario*, pe toată perioada de dinainte de începerea urmăririi penale, percheziţia nu poate fi dispusă); art. 159 alin. (9) teza a II-a CPP: „Dacă se solicită prezenţa unui avocat, începerea percheziţiei este amânată până la sosirea acestuia, dar nu mai mult de *două ore de la momentul la care acest drept este comunicat* (...)" (s.n.).

[2] Art. 434 alin. (1) CPP: „Pot fi atacate cu recurs în casaţie deciziile *pronunţate* de curţile de apel şi de Înalta Curte de Casaţi şi Justiţie (...)" (s.n.).

[3] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 490.

[4] Denumit şi principiul operativităţii procesului penal.

[5] Art. 8 CPP.

[6] Art. 21 alin. (3) din Constituţia României: „Părţile au dreptul la un proces echitabil şi la soluţionarea cauzelor într-un termen rezonabil".

[7] Art. 488[1] şi urm. CPP.

[8] I. RISTEA, *Termenele în procedura penală română*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2011, p. 10.

[9] Art. 158 alin. (6) teza I CPP: „Judecătorul dispune, prin încheiere, admiterea cererii, atunci când este întemeiată, şi încuviinţarea efectuării percheziţiei şi emite *de îndată* mandatul de percheziţie" (s.n.).

[10] Art. 355 alin. (1) CPP: „Dacă în cauză sunt inculpaţi arestaţi preventiv sau aflaţi în arest la domiciliu, judecata se face *de urgenţă* şi cu precădere (...)" (s.n.).

Stabilirea termenelor substanțiale este de natură a asigura certitudinea întinderii răspunderii penale, a sancțiunilor și a altor măsuri care restrâng drepturile și libertățile extraprocesuale ale persoanei.

296. Caractere. Termenele privitoare la actele procesuale sau procedurale au *caracter de instituție procedurală*, fiind corect definite ca „termene procedurale", întrucât sunt stabilite în raport cu instrumentul procedural care constată îndeplinirea actului procesual (de exemplu, formularea cererii de constituire ca parte civilă, introducerea cererii de apel, invocarea unei excepții etc.)[1].

Sfera reglementării instituției termenelor privește unele aspecte comune ale tuturor termenelor procedurale, respectiv substanțiale: art. 268 – consecințele nerespectării termenului procedural, respectiv a depășirii termenului substanțial; art. 269 – modul de calcul al termenelor procedurale; art. 270 – acte procedurale considerate ca făcute în termen; art. 271– calculul unor termene substanțiale.

În cuprinsul acestor reguli comune nu intră niciunul dintre acele atribute care pot varia de la un termen procedural la altul (de exemplu, mărimea duratei termenului, natura sa ca interval de timp sau moment procesual, finalitatea, consecințe etc.) sau de la un termen substanțial la altul, reglementarea acestora găsindu-se în sediul materiei ce face referire la fiecare termen special în parte.

Pentru reglementarea termenelor în procesul penal, legiuitorul folosește două modalități[2]:

– *determinarea relativă*, lăsată la aprecierea organului judiciar, exprimată prin noțiunile „de îndată", „de urgență";

– *determinarea absolută*, care se poate face pe unități de timp expres determinate (ore, zile, luni, ani) sau prin indicarea evenimentului procesual care marchează momentul termenului, sfârșitul termenului ori al intervalului procesual ce constituie durata acestuia: până la terminarea cercetării judecătorești la prima instanță, până la citirea actului de sesizare a instanței, în cursul efectuării actului sau la primul termen cu procedura completă, până la începerea dezbaterilor la prima instanță, în cursul efectuării actului sau la primul termen cu procedura completă.

Termenele substanțiale sunt întotdeauna determinate absolut, fie prin unități de timp certe[3], fie prin indicarea evenimentelor sigure care marchează, după caz, începutul[4] sau sfârșitul[5] lor.

---

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 385.

[2] GH. MATEUȚ, *Procedură penală*, vol. II, Ed. Chemarea, Iași, 1994, p. 107.

[3] Art. 222 alin. (1) CPP: „În cursul urmăririi penale, arestul la domiciliu poate fi luat pe o durată de cel mult 30 de zile"; art. 118 CP: „Măsura educativă a supravegherii constă în controlarea și îndrumarea minorului în cadrul programului său zilnic, pe o durată cuprinsă între două și 6 luni (...)".

[4] Art. 68 alin. (1) lit. a) CP: „Executarea pedepsei interzicerii exercitării unor drepturi începe: a) de la rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare la pedeapsa amenzii".

[5] Art. 222 alin. (9) CPP: „Durata maximă a măsurii arestului la domiciliu, în cursul urmăririi penale, este de 180 de zile"; art. 124 alin. (4) lit. b) CP: „În cazul în care pe durata internării minorul a dovedit interes constant pentru însușirea cunoștințelor (...), după executarea a cel puțin jumătate din durata internării, instanța poate dispune: (...) b) liberarea din centrul educativ, dacă persoana internată a împlinit 18 ani".

Secțiunea a 2-a. Clasificarea termenelor

297. Termenele substanțiale și termenele procedurale. În raport cu *natura drepturilor și intereselor pe care le ocrotesc*, termenele sunt substanțiale și procedurale[1].

Termenele substanțiale sunt intervale de timp determinate de lege pentru ocrotirea unor drepturi sau interese extraprocesuale, ele stabilind sau disciplinând în timp măsurile pe care organele judiciare le pot lua în ceea ce privește privarea sau restrângerea drepturilor persoanei conferite în sfera procesului penal[2].

Termenele substanțiale ce cad sub incidența art. 271 CPP sunt cele reglementate de Codul de procedură penală, cât și de legi speciale ce conțin astfel de dispoziții[3]. Celelalte termene substanțiale sunt reglementate de Codul penal și, după caz, de legi penale speciale.

Sunt termene substanțiale prevăzute de Codul de procedură penală:

– toate termenele ce stabilesc durata măsurilor preventive[4]; s-a exprimat și opinia[5] că sunt termene substanțiale și cele în materia exercitării căilor de atac împotriva măsurilor preventive, părere la care nu subscriem. De esența diferenței între termenele substanțiale și termenele procedurale este modul de calcul al acestora, conceput fiecare pentru a proteja cât mai bine interesele legitime ale persoanei. Un termen substanțial care reglementează o cale de atac poate să nu își îndeplinească scopul, prin inadmisibilitatea repunerii în termen, deși pot fi situații când inculpatul nu a avut posibilitatea obiectivă de a-l exercita în perioada legală[6]. Totodată, scurtarea termenului căii de atac în materia măsurilor preventive, prin folosirea unui termen substanțial în loc de un termen procedural, nu conduce neapărat la celeritatea judecării contestației, deoarece termenul de soluționare a acesteia nu depinde de termenul căii de atac[7]. De altfel, nu întrevedem un argument pertinent după care termenele declarării căilor de atac se pot diferenția în termene procedurale (apelul, recursul în casație, contestația etc.) și termene substanțiale (termenul căii de atac în materia măsurilor preventive);

– toate termenele ce stabilesc durata măsurilor de siguranță cu caracter medical: „în cursul/pe durata urmăririi penale, până la însănătoșire sau ameliorarea stării de sănătate care înlătură starea de pericol";

---

[1] I. NEAGU, *Drept procesual penal. Partea generală. Tratat*, vol. I, Ed. Global Lex, București, 2006, p. 461.

[2] T. POP, *Drept procesual penal*, vol. III, Tipografia Națională S.A., Cluj, 1946, p. 32.

[3] De exemplu, Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară în materie penală, republicată.

[4] Durata de 24 de ore a reținerii; durata, de cel mult un an sau 2 ani, în cursul urmăririi penale, respectiv 5 ani, în cursul judecății, a controlului judiciar și a controlului judiciar pe cauțiune; durata arestului la domiciliu de cel mult 30 de zile, durata prelungirii arestului la domiciliu de 30 de zile, durata maximă a arestului la domiciliu de 180 de zile în cursul urmăririi penale, duratele maxime ale arestului la domiciliu în cursul judecății în primă instanță, de jumătatea maximului pedepsei prevăzute de lege, respectiv 5 ani; durata arestării preventive de maximum 30 de zile, durata prelungirii arestării preventive de 30 de zile, duratele maxime ale arestării, de jumătatea maximului pedepsei prevăzute de lege, respectiv 5 ani; durata între verificarea măsurii arestării preventive și a arestului la domiciliu, de 30 de zile în camera preliminară, respectiv 60 de zile în cursul judecății, ori a controlului judiciar/pe cauțiune, de 60 de zile atât în cursul camerei preliminare, cât și al judecății.

[5] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 645. Pentru argumente în favoarea considerării acestor termene ca fiind substanțiale, V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1256-1257.

[6] De exemplu, inculpatul a fost transferat în alt penitenciar, a fost implicat fără voia sa într-o altercație și a suferit leziuni, a fost chemat să dea declarații într-o altă cauză, toate acestea în perioada când se împlinea termenul, împiedicându-l să declare calea de atac.

[7] Judecătorul de la instanța superioară ierarhic poate stabili termenul de judecată în prima zi dintre cele 5 prevăzute de art. 204 alin. (4) CPP, atunci când termenul căii de atac este unul procedural, și poate stabili termenul de judecată în ultima zi, când acesta ar fi un termen substanțial.

– toate termenele ce stabilesc durata metodelor de supraveghere sau cercetare: autorizarea pentru 48 de ore a unor măsuri de supraveghere tehnică de către procuror; supravegherea tehnică pe o durată de cel mult 30 de zile și prelungirea mandatului de supraveghere tehnică pe o durată ce nu poate depăși 30 de zile; durata totală a măsurilor de supraveghere tehnică, de 6 luni, respectiv 120 de zile; utilizarea investigatorilor sub acoperire pe o perioadă de maximum 60 de zile, prelungirea pe o perioadă de maximum câte 60 de zile și durata maximă de 1 an a acestei măsuri; participarea autorizată la anumite activități pe o perioadă de 60 de zile; conservarea datelor informatice pe o perioadă de maximum 60 de zile.

În privința caracterului substanțial al acestor termene, subliniem faptul că metodele de supraveghere sau cercetare produc o vătămare drepturilor neprocesuale ale persoanelor: vătămare a dreptului la secretul corespondenței și al comunicărilor, vătămare a dreptului la ocrotirea vieții private (prin intruziunea investigatorilor/colaboratorilor sub acoperire). Unele texte indică expres caracterul vătămător al drepturilor neprocesuale, prin condiționarea metodelor de supraveghere sau cercetare de necesitatea și proporționalitatea lor cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale;

– perioada de timp în care se poate începe percheziția (de principiu, începând cu ora 06.00 și până la ora 20.00; percheziția nu poate începe, de principiu, în afara acestor intervale orare, deoarece ar constitui o imixtiune disproporționată în dreptul la inviolabilitatea domiciliului și la ocrotirea vieții intime, familiale și private);

– durata măsurilor preventive luate față de persoana juridică.

Termenele procedurale sunt intervale de timp fixate de lege sau organul judiciar pentru a îndeplini obligațiile de parcurgere a etapelor procesului penal sau pentru a ocroti drepturi și interese ale persoanei conferite în cadrul procesului penal. Sunt termene procedurale: termenul de apel, de contestație, de recurs în casație sau orice alt termen ce reglementează durata de timp în care se poate introduce o cale de atac; termenele în care organele judiciare au obligația de a efectua anumite acte; termenele în care părțile din proces au posibilitatea de a ridica excepții, de a formula cereri ș.a.

298. Alte criterii de clasificare. Termenele prevăzute în Codul de procedură penală pentru anumite acte procesuale și procedurale sunt numeroase, iar modul diferit de reglementare atrage mai multe clasificări.

298.1. În raport cu caracterul lor[1], termenele pot fi peremptorii, dilatorii sau orânduitorii.

Termenele peremptorii sau imperative sunt cele înăuntrul duratei cărora trebuie să fie îndeplinit sau efectuat un act; termenul peremptoriu creează o limitare, actul trebuind efectuat înainte de împlinirea termenului.

Așadar, potrivit formalismului legii procesuale penale, având ca rațiune satisfacerea imperativului disciplinării activității procesuale vizând durata rezonabilă de soluționare definitivă a cauzei penale, prin termenele peremptorii a fost impusă obligația îndeplinirii în termen a actelor de procedură.

Termenele dilatorii (prohibitive) sunt cele care nu îngăduie îndeplinirea sau efectuarea unui act decât după expirarea duratei lor. Astfel, termenul prohibitiv constituie un obstacol pentru îndeplinirea unor acte procesuale sau procedurale. Spre exemplu, punerea în executare a hotărârii de condamnare nu poate avea loc până la expirarea termenului de

[1] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 468; după V. DONGOROZ, clasificarea termenelor în peremptorii, dilatorii și orânduitorii are la bază criteriul *efectului* produs de ele. Alți autori consideră criteriul acestei clasificări ca fiind atât caracterul, cât și efectele nerespectării termenului.

apel, întrucât sentința devine executorie numai după această dată, dacă apelul nu a fost declarat.

Termenele orânduitorii (de recomandare) sunt termene care fixează o perioadă de timp pentru efectuarea unor acte procesuale sau procedurale determinate. Termenul orânduitoriu, în caz de nerespectare, nu atrage sancțiuni procesuale pentru actul neefectuat, dar poate atrage sancțiuni disciplinare ori amenda judiciară pentru persoanele care aveau obligația să îl respecte. Facem precizarea însă că nu trebuie confundat, din punct de vedere al clasificării și efectelor, termenul orânduitoriu cu termenul de recomandare, acesta din urmă fiind cel potrivit căruia se determină efectele nerespectării sale.

298.2. După sancțiunea ce intervine în caz de nerespectare[1] sau după efecte[2], termenele sunt absolute (cominatorii) sau relative (de recomandare).

Termenele absolute (cominatorii) atrag, în caz de nerespectare, consecințe referitoare la validitatea actului îndeplinit. Articolul 268 CPP prevede trei situații diferite cu privire la consecințele nerespectării termenelor absolute:

– când pentru exercitarea unui drept procesual se prevede un termen, nerespectarea atrage decăderea din exercițiul lui și nulitatea actului făcut peste termen (de exemplu, neexercitarea căilor de atac în termen atrage decăderea din exercitarea dreptului, acestea fiind respinse ca tardive);

– când o măsură procesuală nu poate fi luată decât pe un anumit termen, expirarea acestuia atrage de drept încetarea efectului măsurii (de exemplu, dacă măsura arestării preventive nu este prelungită în cursul urmăririi penale mai înainte de expirarea duratei perioadei anterioare de arestare, încetează de drept);

– în cazul celorlalte termene procedurale se aplică, în caz de nerespectare, dispozițiile privitoare la nulități (de exemplu, exercitarea unei căi de atac înainte de pronunțarea hotărârii atrage inadmisibilitatea acesteia și nulitatea[3] cererii de apel, de contestație etc.).

Termenele relative (de recomandare) sunt acelea care, în caz de nerespectare, nu atrag efecte directe în privința actului îndeplinit. Nerespectarea lor poate însă atrage nulitatea relativă a acestui act, în condițiile în care se dovedește vătămarea drepturilor părților ori a subiecților procesuali principali, ce nu poate fi înlăturată altfel.

Din cele de mai sus se poate observa o suprapunere între termenele peremptorii și dilatorii, pe de o parte, și termenele absolute, pe de altă parte, și între termenele orânduitorii, pe de o parte, și termenele relative, pe de altă parte, sub aspectul consecințelor pe care le produc în caz de nerespectare.

În opinia noastră, suprapunerea este doar parțială, deoarece termenele peremptorii sunt sau nu relative ori absolute după cum sunt încălcate de un organ judiciar sau de o parte în proces.

Pentru a susține afirmația, revenim la analiza textului art. 268 alin. (1) CPP și observăm că nerespectarea termenului atrage decăderea din *exercițiul dreptului* și nulitatea actului făcut peste termen atunci – *și numai atunci* – când este vorba despre exercitarea unui *drept* procesual.

Drepturile procesuale sunt exercitate de către părți, și nu de către organele judiciare. De esența unui drept este facultatea persoanei care îl exercită de a putea renunța la el, dacă dorește (de exemplu, renunțarea persoanei vătămate la dreptul de a se constitui parte

[1] G. Boroi, D. Rădescu, *Codul de procedură civilă comentat și adnotat*, Ed. All, București, 1995, p. 150.
[2] N. Volonciu, *op. cit.*, vol. I, p. 468.
[3] Gr.Gr. Theodoru, *op. cit.*, p. 497.

civilă). Organele judiciare nu exercită drepturi, ci îndeplinesc *atribuții și obligații* legale[1]. De esența unei obligații este faptul că persoana căreia îi incumbă nu poate renunța la ea din proprie voință. Potrivit principiului oficialității sau obligativității procesului penal[2], organele de urmărire penală, judecătorul de drepturi și libertăți, cel de cameră preliminară și instanța de judecată nu au posibilitatea de a se deroba de activitățile ce le revin în desfășurarea procesului penal, prin urmare, acestea constituie obligații/atribuții, și nu drepturi. Așa-zisul „drept" al organului judiciar de a efectua diferitele activități este de fapt autoritatea cu care este învestit.

În concluzie, decăderea nu operează pentru actele efectuate de organele judiciare cu depășirea termenelor imperative prevăzute de lege, cu excepția termenelor pentru declararea căilor de atac, care pot fi considerate similare drepturilor propriu-zise, deoarece procurorul are facultatea de a renunța la exercitarea lor și, totodată, neexercitarea căilor de atac nu împiedică desfășurarea sau finalizarea procesului penal, ci, dimpotrivă, îl apropie de final. Decăderea pentru procuror din exercițiul dreptului de a formula calea de atac constituie și o aplicație a principiului egalității de arme juridice între acuzare și apărare.

Aplicații practice ale acestei concluzii: art. 205 alin. (4) și (5) CPP prevede: „(4) Contestația formulată de inculpat se soluționează în termen de 5 zile de la înregistrare. (5) Contestația formulată de procuror împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea unei măsuri preventive sau înlocuirea unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă se soluționează înainte de expirarea duratei măsurii preventive dispuse anterior".

Se poate observa că termenele reglementate de aceste texte sunt, după modul de formulare, imperative (peremptorii), legea indicând faptul că ele nu trebuie depășite, iar obligația de a le respecta revine instanței ce soluționează contestația. Cu toate acestea, depășirea termenelor de mai sus nu atrage nulitatea încheierilor pronunțate în contestație, ci acestea își păstrează valabilitatea și efectele juridice. O concluzie contrară ar conduce la situații inadmisibile: spre exemplu, depășirea termenului de 5 zile de soluționare a contestației inculpatului ar conduce la nulitatea încheierii pronunțate în calea de atac și, pe cale de consecință, la păstrarea încheierii instanței de fond (executorie și considerată nereformată), deși defavorabilă inculpatului. Astfel, o neglijență a instanței în stabilirea termenului de soluționare a contestației s-ar transforma *de facto* în lipsirea inculpatului de o cale de atac validă, ceea ce ar fi inadmisibil, deoarece, ca principiu, modul de exercitare a unor drepturi sau atribuții procesuale de către un participant la proces nu poate să vatăme pe un alt participant și nici să îi suprime vreun drept procesual. Mai adăugăm și faptul că legea de procedură nu prevede în nicio situație nulitatea hotărârii judecătorești pe motiv că a fost pronunțată cu depășirea unui anumit termen, fie el oricât de imperativ. Împrejurarea că pronunțarea unei hotărâri după expirarea duratei măsurii preventive dispuse anterior conduce la constatarea încetării de drept a acelei măsuri preventive nu înseamnă că este efectul nulității hotărârii respective pe motiv că instanța a fost decăzută din „dreptul" de a o mai pronunța după expirarea termenului, ci este efectul ajungerii la termen a unei măsuri procesuale în condițiile în care nu există (încă) nicio altă hotărâre validă care să o prelungească.

---

[1] În acest sens, facem precizarea că, prin noțiunea de *drepturi procesuale*, codul face trimitere la prevederile referitoare la subiecții procesuali principali *și drepturile acestora*, în timp ce, în tot cuprinsul legii de procedură penală, activitățile ce revin în sarcina organelor judiciare sunt denumite ca fiind *atribuții, competențe, sarcini, obligații* etc., noțiuni ce implică obligativitatea organului judiciar în a le efectua, incompatibile cu drepturile subiective sau procesuale ale subiecților procesuali.

[2] I. NEAGU, *Drept procesual penal. Partea generală*, Ed. Art Print SRL, București, 1993, p. 65.

În cazul nerespectării termenelor imperative de către organele judiciare, sancțiunea procesuală nu este, așadar, decăderea, ci poate fi, în funcție de vătămarea produsă, nulitatea întemeiată pe alin. (3) al art. 268 CPP („Pentru celelalte termene procedurale se aplică, în caz de nerespectare, dispozițiile privitoare la nulități"). Desigur, pentru organul judiciar pot opera sancțiuni disciplinare, dar acestea nu au efect asupra valabilității actului efectuat peste termen.

Astfel, termenele peremptorii sunt, pentru părți, termene cominatorii, în timp ce pentru organele judiciare sunt termene relative.

Prin Decizia nr. 336 din 30 aprilie 2015 a Curții Constituționale, referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 235 alin. (1) CPP[1], instanța constituțională aduce o abordare nouă în ceea ce privește efectul nerespectării de către procuror a termenului de minimum 5 zile anterior expirării arestării în ființă, de sesizare a judecătorului de drepturi și libertăți cu propunere de prelungire a măsurii arestării preventive[2]. Considerat, anterior, unanim în practica judiciară ca fiind un termen de recomandare, termenul prevăzut la art. 235 alin. (1) CPP devine, prin efectul deciziei de neconstituționalitate, un termen absolut (cominatoriu), cu efectul decăderii procurorului din exercițiul dreptului de a depune propunerea de prelungire a duratei arestului preventiv și, subsecvent, cu efectul nulității absolute a acestui act de sesizare a instanței.

Conform considerentelor Curții, acest termen are natura juridică a unui termen *peremptoriu*, întrucât rațiunea termenului de depunere a propunerii de prelungire a duratei arestării preventive este aceea de a asigura respectarea dreptului fundamental la apărare al inculpatului arestat și de a elimina arbitrariul cât privește dispunerea prelungirii măsurii privative de libertate, aceasta fiind singura interpretare care poate determina compatibilitatea normelor procesuale penale criticate cu dispozițiile constituționale și convenționale referitoare la dreptul la apărare și cu dispozițiile constituționale privind înfăptuirea justiției. În esență, soluția s-a fundamentat pe două considerente: în cazurile în care propunerea de prelungire a arestării preventive se depune cu mai puțin de 5 zile înainte de expirarea duratei măsurii, (1) „intervalul de timp rămas până la soluționarea propunerii este insuficient pentru pregătirea unei apărări efective" și (2) „intervalul de timp astfel rămas este insuficient pentru studierea de către judecător a cauzei". Totodată, pentru a reține incidența sancțiunii decăderii prevăzute la art. 268 alin. (1) CPP, Curtea a apreciat că aceasta operează și față de procuror, întrucât și acesta exercită atât drepturi, cât și obligații în procesul penal, printre care și dreptul procesual de a propune măsura luării și, respectiv, a prelungirii arestării preventive față de inculpat. În continuare, instanța de contencios constituțional a argumentat că, dacă termenul de sesizare cu propunerea de prelungire a arestării preventive ar fi unul de recomandare, în caz de nerespectare a acestuia nu ar exista nici măcar sancțiunea nulității relative, deoarece numai termenele peremptorii atrag, în caz de nerespectare, consecințe referitoare la validitatea actului îndeplinit.

În opinia noastră, raționamentul Curții nu este corect. Prin termenul de 5 zile indicat mai sus legea nu prezumă că acesta ar fi un termen minim pentru ca judecătorul (și

[1] M. Of. nr. 342 din 19 mai 2015. Prin această decizie, Curtea Constituțională a stabilit că „dispozițiile art. 235 alin. (1) din Codul de procedură penală sunt constituționale în măsura în care nerespectarea termenului «cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei arestării preventive» atrage incidența art. 268 alin. (1) din Codul de procedură penală".

[2] Potrivit art. 235 alin. (1) CPP, „Propunerea de prelungire a arestării preventive împreună cu dosarul cauzei se depun la judecătorul de drepturi și libertăți cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei arestării preventive".

inculpatul) să poată studia dosarul cauzei, deoarece, dacă ar fi fost așa, ar fi existat obligația ca întotdeauna data soluționării propunerii să fie stabilită după 5 zile de la înregistrarea acesteia, ceea ce nu se confirmă nici legislativ, nici în practica judiciară. Mai mult, în interiorul termenului de 5 zile de până la expirarea termenului arestării anterioare, propunerea de prelungire a măsurii arestării preventive trebuie soluționată, de principiu, atât pe fond, cât și în contestație, fiind evident că termenul pentru soluționarea fondului propunerii nu poate fi după 5 zile de la înregistrare, ci mai scurt. De asemenea, codul prezumă, în cazul luării arestării preventive, că un termen de soluționare fixat în interiorul celor 24 de ore de reținere este suficient judecătorului pentru studiul dosarului, ceea ce conduce la concluzia, prin similitudine de situație, că și în cazul prelungirii arestării preventive un astfel de termen ar putea fi suficient. În sfârșit, există numeroase situații în practica judiciară în care fie situația de fapt este deosebit de clară, fie apărarea inculpatului și poziția sa procesuală sunt în sensul de recunoaștere a infracțiunii și de acceptare a justeții măsurii arestului preventiv, fie actele și probele dosarului sunt în volum mic etc., toate acestea demonstrând că legiuitorul nu a avut în intenție, prin reglementarea termenului regresiv de 5 zile, stabilirea unei prezumții conform căreia acest termen este imperativ și minim necesar pentru pregătirea apărării și/sau studiul dosarului.

Timpul necesar pregătirii apărării, precum și cel necesar studiului dosarului constituie o chestiune de fapt, diferită de la dosar la dosar, așa încât acesta rămâne și trebuie să rămână la aprecierea magistratului.

Este adevărat că, în contextul nerespectării de către procuror a termenului de sesizare a judecătorului de drepturi și libertăți cu 5 zile anterior expirării arestării anterioare, coroborat cu obligația legală a acestuia din urmă de a stabili termenul de soluționare înainte de expirarea arestării inițiale, pot exista situații de prejudiciere a dreptului la apărare al inculpatului, precum și de studiu insuficient al dosarului, cu consecința posibilă a pronunțării unei soluții netemeinice. Aceasta nu înseamnă însă că soluția de remediere ar consta în transformarea termenului de 5 zile din termen de recomandare în termen peremptoriu și în transformarea obligațiilor organului judiciar în drepturi procesuale. În opinia noastră, ceea ce este neconstituțional în speța analizată nu este natura acestui termen, ci prevederea din art. 235 alin. (2) CPP, potrivit căreia, indiferent de situație, judecătorul ar fi obligat să stabilească termenul de soluționare a propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive înainte de expirarea măsurii. Desigur, în reglementarea actuală, nerespectarea acestei dispoziții imperative, cu consecința încetării de drept a măsurii preventive, ar atrage răspunderea disciplinară a judecătorului respectiv. De aceea, mai potrivit ar fi fost ca instanța de contencios constituțional să declare neconstituțional acest din urmă text, *în măsura în care s-ar interpreta că obligă judecătorul să stabilească termene de soluționare nejustificat de scurte, cu prejudicierea dreptului la apărare și a unei soluționări temeinice*. În acest fel, de la caz la caz, judecătorul de drepturi și libertăți ar avea posibilitatea, fără a risca sancțiuni disciplinare, de a aprecia dacă termenul (mai mic de 5 zile) de până la expirarea arestării anterioare este sau nu suficient pentru studiul dosarului și pentru pregătirea temeinică a apărării și de a stabili chiar și un termen ulterior acestui moment, chiar dacă aceasta presupune constatarea încetării de drept a măsurii preventive și imposibilitatea prelungirii măsurii.

În ceea ce privește premisele de la care a pornit Curtea, potrivit cărora procurorul exercită (și) drepturi procesuale, iar nerespectarea termenului de recomandare nu atrage nicio sancțiune procedurală, de asemenea, acestea sunt criticabile. În cuprinsul unui act normativ –cum este și Codul de procedură penală –, o anumită noțiune este exprimată prin

unele şi aceleaşi cuvinte. Pornind de la această regulă obligatorie de tehnică legislativă, vom observa că, în toate situaţiile în care codul a utilizat noţiunea de „drepturi procesuale", acestea au indicat numai acele drepturi recunoscute părţilor şi subiecţilor procesuali[1]; dimpotrivă, în toate situaţiile în care codul a indicat o activitate ce trebuie îndeplinită de un organ judiciar, a folosit noţiunile de „atribuţii" sau „obligaţii"[2]. Ca atare, este dificil a se susţine cu temei că, în cadrul art. 268 alin. (1) CPP, atunci când textul face referire la „exercitarea unui drept", această exprimare ar include şi actele procedurale realizate de procuror. În opinia noastră[3], legea nu poate, obiectiv şi logic, să prevadă sancţiunea decăderii pentru nerespectarea termenelor absolute de către organele judiciare, deoarece, pe lângă argumentul că aceste organe nu exercită drepturi, ci atribuţii şi obligaţii, se mai observă că decăderea nu ar produce efecte sancţionatorii în „patrimoniul" organului judiciar, ci ar produce efecte în contra drepturilor procesuale şi materiale ale unora dintre părţi, precum şi în contra ordinii publice sau a asigurării scopului procesului penal, ceea ce nu poate fi admisibil. Pe de altă parte, am indicat mai sus că, atunci când se determină efectul încălcării unui termen procedural, vorbim nu despre termenul peremptoriu, ci despre termenul absolut, iar orice încălcare a unui termen absolut poate fi sancţionată fie prin constatarea nulităţii absolute ca efect al decăderii, fie prin constatarea nulităţii relative, conform art. 268 alin. (3) CPP – la care se încadrează şi încălcările termenelor de către organele judiciare.

298.3. După durata lor, respectiv unitatea de timp în care se exprimă, termenele pot fi: pe ore, pe zile, pe luni şi pe ani. Codul de procedură penală nu cunoaşte termenele pe săptămâni, deşi Codul penal reglementează şi durata acestei perioade de timp. Între dispoziţiile procedurale întâlnim şi unele care permit îndeplinirea oricând în timp a actului procesual sau efectuarea actului procedural[4], acestea nereprezentând, în sens tehnic, un termen[5]. Totuşi, Codul de procedură penală le include şi pe acestea sub denumirea de termene (*termenul* de introducere a cererii de revizuire).

Termenele pe ore sunt, ca exemplu, 48 de ore pentru exercitarea dreptului de contestaţie împotriva încheierilor privind măsurile preventive; termenul de 24 de ore de sesizare a judecătorului de drepturi şi libertăţi în vederea confirmării măsurii de supraveghere tehnică dispuse de procuror; termenul de 24 de ore pentru care poate fi dispusă reţinerea ş.a.

Termenele pe zile sunt, cu titlu exemplificativ, termenul de 10 zile în care poate fi declarat apelul; termenul de 30 de zile pentru care poate fi dispusă măsura arestării preventive; termenul de 3 zile în care poate fi contestată măsura asigurătorie luată de procuror ş.a.

Termenele pe luni sunt, de pildă: termenul de 3 luni în interiorul căruia instanţa trebuie să verifice periodic dacă mai subzistă cauza care a determinat suspendarea judecăţii; termenul de 3 luni în care persoana condamnată la pedeapsa amenzii este obligată să

---

[1] Art. 8 CPP: „Organele judiciare au obligaţia de a desfăşura urmărirea penală şi judecata cu respectarea garanţiilor procesuale şi a drepturilor părţilor şi ale subiecţilor procesuali (...)"; art. 78 CPP: „Drepturile suspectului"; art. 81 CPP: „Drepturile persoanei vătămate"; art. 282 CPP, care se referă la nulitatea relativă prin „nerespectarea cerinţei legale [prin care] s-a adus o vătămare drepturilor părţilor", etc.

[2] Art. 55 alin. (2) şi alin. (3) CPP: „Procurorii (...) îşi exercită atribuţiile (...)", „(...) procurorul are următoarele atribuţii (...)"; art. 306 CPP: „Obligaţiile organelor de urmărire penală" etc.

[3] T.V. GHEORGHE, *Analiză asupra unor decizii ale Curţii Constituţionale în materia Codului de procedură penală*, în *Studii şi cercetări juridice europene. Conferinţa internaţională a doctoranzilor în drept*, ed. a 9-a, Timişoara, 2017, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2017, p. 514.

[4] Art. 457 alin. (1) CPP: „Cererea de revizuire în favoarea condamnatului se poate face *oricând*, chiar după ce pedeapsa a fost executată sau considerată executată ori după moartea condamnatului (...)" (s.n.).

[5] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 466.

depună la instanța de executare recipisa de plată integrală a amenzii; termenul de 6 luni pentru exercitarea acțiunii în repararea pagubei în caz de eroare judiciară sau de privare nelegală de libertate; termenul de o lună pentru introducerea cererii de redeschidere a procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate ș.a.

Termenele pe ani sunt, ca exemplu, termenul de un an pentru introducerea contestației privind durata procesului penal; durata maximă de 5 ani a măsurii arestării preventive în cursul judecății; numeroase termene substanțiale pe ani le regăsim în Codul penal în materia reabilitării, recidivei, prescripției ș.a. Remarcăm faptul că noul Cod de procedură penală a redus termenele pe ani prevăzute anterior, transformându-le în termene pe luni, mult mai reduse, în intenția de a dinamiza procesul penal[1].

298.4. În raport de conținutul timp, termenele sunt fixe, maxime și minime[2].

În cazul *termenelor fixe*, durata de timp reglementată de lege pentru efectuarea actului este invariabilă. Aceasta nu înseamnă însă că toate actele procedurale vor fi efectuate într-o perioadă unică de timp. De pildă, în cazul termenului de introducere a apelului, legea reglementează termenul fix de 10 zile, însă un apelant poate formula cererea în 8 zile, pe când un altul în 10 zile.

Termenele maxime indică intervalul de timp cel mai mare în care poate fi efectuat actul. Spre exemplu, durata arestării inculpatului este, în cursul urmăririi penale, de cel mult 30 de zile. Se observă că între termenele fixe și termenele maxime diferența constă în modul de exprimare a textului, și nu în efecte diferite din punct de vedere al exercitării drepturilor/stabilirii măsurilor în interiorul acestor termene.

În cazul *termenelor minime*, acestea au o durată determinată prin minimul ei, care numai după ce a fost atins îngăduie efectuarea valabilă a unui act.

298.5. După sensul de calculare, termenele pot fi de succesiune sau de regresiune[3].

Termenele de succesiune sunt acelea în care calcularea se face în sensul normal al curgerii timpului (de exemplu, după ora 07.00 urmează 08.00, 09.00 etc.; după luni urmează marți, miercuri etc.). Majoritatea termenelor sunt de succesiune.

Termenele de regresiune se calculează în sensul invers al curgerii timpului. Un exemplu în acest sens se întâlnește în cuprinsul art. 235 alin. (1) CPP: „Propunerea de prelungire a arestării preventive împreună cu dosarul cauzei se depun la judecătorul de drepturi și libertăți cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei arestării preventive". În acest caz, verificarea respectării termenului se face prin calcularea sa pornind de la data la care expiră durata arestării[4], către trecut, în sensul invers al curgerii timpului. Considerăm că termenelor de regresiune nu ar trebui să li se aplice prevederile art. 269 alin. (2) CPP, potrivit cărora „La calcularea termenelor pe ore sau pe zile nu se socotește ora sau ziua de la care începe să curgă termenul, nici ora sau ziua în care acesta se împlinește", deoarece noțiunile de „curgere" și „împlinire" a unui termen se pot referi doar la sensul normal de curgere a timpului, dinspre trecut către viitor. Totodată, verificând un termen de regresiune, nu putem spune că el a început să curgă în viitor și s-a împlinit în trecut (conform datelor la care se raportează). Cu toate acestea, instanța supremă, soluționând un recurs în interesul

[1] Termenul de un an pentru introducerea revizuirii în defavoarea condamnatului s-a redus la 3 luni, termenul de un an pentru revizuirea hotărârilor în cazul pronunțării unei hotărâri a Curții Europene a Drepturilor Omului ce are legătură cu acestea s-a redus la 3 luni etc.

[2] I. NEAGU, *Tratat*, vol. I, p. 463.

[3] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 468.

[4] Art. 269 alin. (1) CPP: „La calcularea termenelor procedurale se pornește de la ora, ziua, luna sau anul prevăzut în actul care a provocat curgerea termenului (...)".

legii[1], a reținut că „termenul de 5 zile prevăzut de art. 235 alin. (1) din Codul de procedură penală se calculează potrivit art. 269 alin. (1), (2) și (4) din Codul de procedură penală".

298.6. În funcție de izvorul lor[2] sau după factorul care le stabilește[3], termenele sunt legale sau judiciare.

Termenul legal este stabilit de lege, astfel de termene regăsindu-se în mod expres în tot cuprinsul Codului de procedură penală.

Termenul judiciar este stabilit de organul în fața căruia se desfășoară actele de procedură; astfel, procurorul poate stabili un termen la care suspectul să se prezinte pentru a fi audiat; instanța stabilește termenele de judecată; judecătorul de cameră preliminară stabilește termenul în care se pot depune cereri și excepții cu privire la legalitatea administrării probelor etc.

Termenele judiciare, deși rămân în principiu la latitudinea organului judiciar, care apreciază fixarea lor, uneori sunt relativ determinate și prin lege. În aceste cazuri, legea stabilește un interval înăuntrul căruia organul poate aprecia termenul concret ce urmează a se fixa[4]. De exemplu, judecătorul de cameră preliminară nu poate stabili un termen mai mic de 20 de zile sau mai mare de 60 de zile[5] în care se pot depune în scris cereri și excepții asupra probelor și actelor de urmărire penală.

Importanța distincției între termenele legale și termenele judiciare constă în aceea că, de principiu[6], termenele legale nu pot fi modificate – nici prelungite, nici abreviate –, în timp ce termenele judiciare pot fi modificate[7] de organul care le-a fixat[8].

Termene legale sunt nu numai cele care stabilesc o perioadă fixă, ci și cele relativ determinate doar prin indicarea evenimentului care marchează finalul lor.

Spre exemplu, regăsim un termen legal în prevederile art. 344 CPP privind termenul stabilit pentru formularea cererilor și excepțiilor[9] cu privire la legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală.

La o primă vedere, prin formularea „Termenul este stabilit de către judecătorul de cameră preliminară, în funcție de complexitatea și particularitățile cauzei (...)", s-ar putea ajunge la părerea că termenul este de natură judiciară, din moment ce întinderea sa este stabilită de judecător în funcție de criterii faptice. Astfel, natura judiciară a termenului se reflectă în durata acestuia, care este stabilită de judecător. Odată însă împlinit termenul, sfârșitul lui are o natură legală, pentru că este prevăzut de lege în art. 344 alin. (4) și în art. 345 alin. (1), care prevăd termenul legal în care judecătorul se pronunță asupra cererilor și excepțiilor.

---

[1] I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 20 din 16 octombrie 2017 (www.scj.ro).

[2] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 645.

[3] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 491.

[4] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 466.

[5] Am arătat mai sus că, în fapt, cu încălcarea termenului, judecătorul poate stabili un termen și peste cele 60 de zile, fără ca acest lucru să atragă nulitatea actelor efectuate ulterior în procedura camerei preliminare. De aceea, exprimarea mai riguroasă ar fi „judecătorul *nu trebuie* să stabilească un termen mai mare de 60 de zile (...)" (s.n.).

[6] Cu excepția, spre exemplu, a instituției repunerii în termenul de apel, care constituie o prelungire a acestuia peste durata de 10 zile fixată de lege.

[7] Spre exemplu, potrivit art. 353 alin. (10) CPP, „Completul învestit cu judecarea unei cauze penale poate, din oficiu sau la cererea părților ori a persoanei vătămate, să preschimbe primul termen sau termenul luat în cunoștință (...). Preschimbarea termenului se dispune prin rezoluția judecătorului în camera de consiliu și fără citarea părților".

[8] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 491.

[9] A se vedea și Decizia nr. 641/2014 a Curții Constituționale (M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014).

Astfel, în condițiile în care limitele temporale ale termenului de minimum 20 de zile sunt stabilite de lege și de ele se leagă alte efecte legale, se poate aprecia că termenul stabilit pentru depunerea cererilor și excepțiilor este unul legal – sau, mai precis, are o natură mixtă, judiciară cu privire la durata lui și legală cu privire la momentul final.

Considerăm că distincția are importanță pentru stabilirea efectelor depășirii acestui termen, în condițiile în care sancțiunea decăderii din exercițiul dreptului este aplicabilă atunci când *legea* prevede un anumit termen pentru exercitarea unui drept procesual – cu alte cuvinte, decăderea operează numai în cazul termenelor legale.

Or, dacă s-ar considera că părțile sau persoana vătămată sunt decăzute din dreptul de a formula cereri/excepții după perioada stabilită de judecător, ar însemna să admitem prelungirea nedeterminată a procedurii de cameră preliminară[1], chiar cu depășirea termenului general de 60 de zile, ceea ce ar contraveni scopului legii.

Dacă părțile sau persoana vătămată *au cunoscut* despre declanșarea procedurii de cameră preliminară, dar s-au aflat în imposibilitatea de a formula excepții și cereri (de exemplu, au fost plecate în străinătate, au fost internate în spital), remediul pentru salvgardarea dreptului de a contesta actele și probele urmăririi penale este acela de a formula o cerere, înainte de expirarea termenului stabilit, pentru prelungirea judecătorească a acestuia; nimic nu îl împiedică pe judecător să stabilească prin rezoluție o altă dată până la care părțile sau persoana vătămată pot depune cereri și excepții, dacă susținerile acestora apar ca fiind întemeiate.

Dacă părțile sau persoana vătămată s-au aflat în imposibilitate de a formula cereri și excepții datorită faptului că procedura de comunicare a rechizitoriului și a înștiințării a fost nelegal sau eronat îndeplinită (de exemplu, fiind indicată o adresă greșită), remediul constă în invocarea, până la închiderea procedurii de cameră preliminară, a nulității relative a procedurii de comunicare, precum și a etapelor procesuale subsecvente[2] care nu ar fi putut fi parcurse decât după îndeplinirea *legală* a comunicării. În acest fel, procedura camerei preliminare – inclusiv stabilirea termenului pentru depunerea cererilor și excepțiilor – se reia de la momentul inițial, în consens cu dispozițiile art. 280 alin. (3) CPP.

În practică, având în vedere importantele consecințe procesuale care derivă din neinvocarea cererilor și a excepțiilor în procedura de cameră preliminară, se întâlnește și opinia contrară, conform căreia termenul de depunere a cererilor și excepțiilor fiind un termen judiciar, și nu unul legal, în lipsa unei dispoziții exprese, nu intervine decăderea; în consecință, cererile și excepțiile invocate cu depășirea termenului pot fi luate în considerare de către judecător, cu condiția ca acesta să nu se fi pronunțat deja asupra aspectelor care fac obiectul camerei preliminare.

Un alt termen legal, determinat printr-un eveniment sigur în viitor, dar lăsat la aprecierea organului judiciar ca durată în timp, este cel de pronunțare a hotărârii judecătorești. După împlinirea acestui eveniment, părțile și persoana vătămată sunt decăzute din dreptul de a mai formula cereri și excepții, chiar dacă, aparent, termenul de pronunțare este stabilit de judecător.

[1] De exemplu, inculpatul ar formula noi cereri/excepții după expirarea termenului de 20 de zile, chiar la termenul stabilit pentru soluționarea cererilor și excepțiilor formulate inițial, caz în care persoana vătămată sau celelalte părți ar putea cere amânarea pentru pregătirea apărării. Stratagema s-ar putea repeta astfel de mai multe ori, cu consecința tergiversării începerii judecății.

[2] Conform art. 280 alin. (2) CPP.

Secțiunea a 3-a. Calculul termenelor

299. Termenele procedurale. Termenul procedural curge între două momente: un moment inițial, de la care începe să curgă termenul, numit *dies a quo*, și un moment final, la care ia sfârșit termenul – *dies ad quem*[1].

Durata termenului fiind o fracțiune de timp, iar timpul fiind în continuă curgere, legea a trebuit să prevadă care este activitatea procedurală de natură să indice precis punctul de plecare în calcularea duratei termenului[2]. Acest punct de plecare în calcularea termenului procedural îl constituie ora, ziua, luna sau anul prevăzut în actul care a provocat curgerea termenului, în afară de cazul când legea dispune altfel.

O categorie importantă de momente de început al termenului sunt definite prin *comunicarea unui act procedural*: de exemplu, comunicarea copiei certificate a rechizitoriului către inculpat marchează începutul termenului în care poate formula cereri și excepții în camera preliminară.

O altă categorie des întâlnită de momente de început ale unui termen sunt marcate prin *data sesizării organului judiciar*; este un astfel de moment înregistrarea cererii de încuviințare a percheziției imobiliare, care marchează începutul termenului de 24 de ore al soluționării acesteia.

O a treia categorie de momente *dies a quo* sunt cele marcate de *punerea în executare a unei măsuri procesuale*. Spre exemplu, termenul de 8 ore în care poate fi menținută o persoană la dispoziția organului judiciar pe baza mandatului de aducere începe la momentul punerii în executare a acestuia; termenul de 30 de zile al arestării preventive în lipsă începe să curgă din ziua arestării inculpatului.

Pot fi enumerate și alte categorii de momente de început ale unui termen, în funcție de tipul evenimentului care le determină.

Unele momente *dies ad quem* pentru un termen sunt, în același timp, și momente *dies a quo* pentru alt termen ce curge în continuarea primului[3].

În practica judiciară recentă sunt întâmpinate dificultăți privind determinarea momentului de început al termenului de 48 de ore pentru formularea contestației împotriva încheierilor în materia măsurilor preventive, datorită formulării ambigue a legii. Potrivit art. 204 CPP[4], „Împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi și libertăți dispune asupra măsurilor preventive, inculpatul și procurorul pot formula contestație, în termen de 48 de ore de la pronunțare sau, după caz, de la comunicare" (s.n.). În același timp, art. 203 prevede că cererile, propunerile, plângerile și contestațiile privitoare la măsurile preventive se soluționează prin încheiere motivată. Astfel, aceste texte permit concluzia că termenul de 48 de ore ar curge, dacă inculpatul nu a fost prezent la pronunțare, de la comunicarea încheierii motivate.

Pe de altă parte, art. 400 alin. (2) CPP obligă judecătorul să întocmească minută când dispune asupra măsurilor preventive, iar regula desprinsă din conținutul art. 407 este că *o copie a minutei* hotărârii se comunică procurorului, părților, persoanei vătămate și, în cazul în care inculpatul este arestat, administrației locului de deținere, *în vederea exercitării căii de atac*. Prin urmare, potrivit acestor dispoziții, termenul de exercitare a căii de atac curge de la comunicarea copiei minutei, și nu de la comunicarea hotărârii motivate.

---

[1] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 493.

[2] V. DONGOROZ Ş.A., *op. cit.*, vol. I, p. 388.

[3] A se vedea termenul de 20 de zile reglementat de art. 344 CPP.

[4] Dispoziții similare se regăsesc și în art. 205 și art. 206 CPP.

În opinia noastră, acest din urmă moment de curgere a termenului de declarare a contestației este cel avut în vedere de lege, argumentele fiind următoarele:

– într-o interpretare istorică, se observă că anteriorul Cod de procedură penală avea formulări similare[1], care însă au condus la interpretarea unitară că termenul declarării căii de atac curge de la comunicarea dispozitivului (copiei minutei), și nu de la comunicarea încheierii în întregul ei. Legiuitorul nu a indicat în expunerea de motive a noului Cod de procedură penală că va opera o schimbare de optică în această privință;

– regula din art. 407 CPP este generală, referindu-se la orice hotărâre – și nu numai la sentințe – la care întocmirea minutei este obligatorie; or, potrivit art. 370 CPP, hotărârile se împart în sentințe, decizii și încheieri, astfel încât, și în privința încheierilor ce pot fi atacate separat, termenul de declarare a căii de atac curge de la comunicarea copiei minutei;

– întrucât legea nu prevede un termen anume în care judecătorul este obligat să motiveze încheierea, dacă s-ar considera că termenul căii de atac curge de la comunicarea încheierii motivate, s-ar ajunge la consecințe inadmisibile, în care amânarea motivării ar prelungi perioada de timp în care inculpatul nu beneficiază de dreptul la o rejudecare a sa în calea de atac; în schimb, curgerea termenului de la comunicarea copiei minutei permite determinarea unor termene stricte în care judecătorul este obligat să motiveze încheierea, pentru a putea înainta dosarul la instanța superioară „în termen de 48 de ore de la înregistrarea contestației". Astfel, curgerea termenului de la comunicarea încheierii motivate ar atrage termene variate până la care situația inculpatului va fi reglementată definitiv la instanța superioară, în timp ce curgerea termenului de la comunicarea copiei minutei ar determina un cadru legal echitabil pentru toți cei aflați în situații similare;

– în sfârșit, interesul inculpatului este de a se soluționa cu celeritate și în termene strict legale – iar nu judiciare – măsurile preventive, acest interes fiind satisfăcut mai degrabă de calea de atac ce curge de la comunicarea copiei minutei (comunicare ce se face de îndată după pronunțarea soluției, spre deosebire de comunicarea încheierii motivate, care, în funcție de complexitatea situației, poate dura mai multe zile).

După stabilirea momentului inițial al termenului, durata acestuia se calculează după cum este stabilită în ore, zile, luni sau ani, ajungându-se astfel la momentul final *dies ad quem*.

În dispozițiile art. 269 alin. (2) și (3) CPP se regăsesc două sisteme distincte de calcul al termenelor procedurale, respectiv sistemul de calcul pentru termenele pe ore sau pe zile [art. 269 alin. (2)] și sistemul de calcul pentru termenele socotite pe luni sau pe ani [art. 269 alin. (3)].

De asemenea, alin. (4) al aceluiași articol stabilește o situație de *prorogare a unui termen stabilit pe zile, luni sau ani*, atunci când ultima zi a acestuia cade într-o zi nelucrătoare. Zilele nelucrătoare sunt cele astfel declarate prin act normativ, cât și zilele de sâmbătă și duminică.

Termenele pe ore și pe zile se calculează *pe unități libere de timp*, nefiind socotite ora sau ziua de la care începe să curgă termenul, nici ora sau ziua în care acesta se împlinește.

Pentru termenele procedurale a căror durată este fixată în ore, este necesar mai întâi a se stabili sensul procesual al noțiunii de *„oră"*. Astfel, în limbajul comun, ora poate fi înțeleasă ca:

a) intervalul de timp de 60 de minute; în această accepțiune, ora este intervalul cuprins între ora exactă 09.00 și ora exactă 09.59, dar și intervalul cuprins între ora exactă 09.25 și

[1] Art. 140³, art. 141 CPP 1968: împotriva *încheierii* prin care judecătorul dispunea luarea unei măsuri preventive, revocarea, înlocuirea, încetarea de drept sau prelungirea măsurii preventive, precum și împotriva încheierii de respingere a propunerii de arestare preventivă, învinuitul sau inculpatul și procurorul puteau face recurs la instanța superioară „în termen de 24 de ore de la pronunțare, pentru cei prezenți, și *de la comunicare*, pentru cei lipsă" (s.n.).

ora exactă 10.24. Această noţiune este definită în Dicţionarul explicativ al limbii române[1] ca „unitate de măsură a timpului, egală cu a douăzeci şi patra parte dintr-o zi";

b) ora indicată prin denumirea concretă corespunzătoare celor 24 de cifre ce marchează cursul zilei; în această accepţiune, avem ora nouă, ora zece, ora unsprezece etc. Astfel, intervalul dintre ora exactă 09.00 şi ora exactă 09.59 face parte din ora 9. Definiţia din dicţionar corespunzătoare este „fiecare dintre cele 24 de părţi în care este împărţită o zi";

c) ora exactă; astfel, ora 09.30 este o anumită oră, în timp ce ora 09.31 este o altă oră (exactă). Potrivit Dicţionarului limbii române, acest concept reprezintă „timpul fixat de mai înainte pentru realizarea unei acţiuni; moment, clipă".

Astfel, de modul în care este înţeleasă noţiunea de „oră" din conţinutul art. 269 CPP se leagă durata exactă a unui termen stabilit pe ore.

Potrivit unor autori, pentru termenele procedurale a căror durată este fixată în ore, ora se socoteşte în 60 de minute; fracţiunile de oră nu se socotesc (de exemplu: pentru actul în care se menţionează „ora 12 şi un sfert", termenul curge de la ora 13). În calculul termenului nu se socoteşte ora în care se sfârşeşte termenul. Astfel, termenul de 24 de ore care începe la ora 13 va sfârşi la ora 15 a doua zi, fiindcă nici ora 13, când începe termenul, şi nici ora 13 a doua zi nu se socotesc în cele 24 de ore; termenul expiră la ora 15[2].

În acelaşi sens, se arată că sistemul de calcul pe unităţi libere (ore sau zile libere) constă în aceea că nu se socotesc ora sau ziua de la care începe să curgă termenul şi nici ora sau ziua în care se împlineşte. De exemplu, un termen de 24 de ore care începe luni la ora 8 şi 30 de minute se împlineşte marţi la ora 10.00[3].

Modul de calcul prezentat corespunde celei de-a doua definiţii a dicţionarului şi este în acord cu concepţia generală potrivit căreia la calculul termenelor procedurale nu se ia în calcul unitatea de timp sau fracţiunea de unitate de timp iniţială şi se adaugă o unitate de timp peste cea prevăzută de text. La termenele pe ore unitatea de timp este ora (adică 60 de minute), iar la termenele pe zile unitatea de timp este ziua (adică 24 de ore[4]). Astfel, aşa cum la calculul pe zile fracţiunea de zi în care începe termenul nu se calculează, tot aşa, la calculul pe ore, fracţiunea de oră în care începe termenul nu se calculează. De asemenea, aşa cum la calculul pe zile se adaugă o zi (adică 24 de ore) la finalul termenului, tot astfel, la calculul pe ore, se adaugă o oră (adică 60 de minute) la finalul termenului. Inconvenientul acestui calcul constă în faptul că persoana al cărei termen procedural începe la ora 10.00 beneficiază de o oră în plus faţă de cea al cărei termen începe la ora 10.59. De asemenea, admiţând că acelaşi raţionament se aplică *tale quale* şi în materia termenelor substanţiale pe ore, se observă că, spre exemplu, măsura reţinerii care a început la ora 10.59 durează numai 23 de ore şi 1 minut, şi nu 24 de ore[5] (pentru că ora – sau fracţiunea de oră – la care a început măsura intră ca oră întreagă în durata acesteia).

Termenele socotite pe luni sau pe ani, potrivit dispoziţiilor art. 269 alin. (3) CPP, expiră, după caz, la sfârşitul zilei *corespunzătoare* a ultimei luni ori la sfârşitul zilei şi lunii *corespunzătoare* din ultimul an. Dacă această zi cade într-o lună care nu are zi corespun-

[1] V. BREBAN, *Dicţionar al limbii române contemporane*, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980, p. 401.

[2] V. DONGOROZ Ş.A., *op. cit.*, vol. I, p. 389.

[3] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 470.

[4] Art. 186 alin. (1) CP: „La calcularea timpului ziua se socoteşte de 24 de ore (...)". Potrivit art. 602 CPP, „Termenii sau expresiile al căror înţeles este anume explicat în Codul penal au acelaşi înţeles şi în Codul de procedură penală".

[5] În practica judiciară, termenul de 24 de ore al reţinerii se calculează potrivit celei de-a treia definiţii a noţiunii de „oră", şi anume considerându-se că termenul începe la o oră exactă şi se sfârşeşte tot la o oră exactă, după fix 24 de ore.

zătoare, termenul expiră în ultima zi a acelei luni. Prin *„zi corespunzătoare"* înțelegem ziua identificată prin același număr cu cea de la care a început termenul (zilei de 2 a unei luni îi corespunde ziua de 2 a altei luni).

Se observă, așadar, că această categorie de termene se calculează în sistem calendaristic, în sensul că în durata termenului intră ziua de la care termenul începe să curgă, dar nu intră ziua în care se împlinește termenul, această ultimă zi fiind zi liberă[1]. De exemplu, un termen de o lună început la data de 15 martie se sfârșește la 15 aprilie, iar un termen de 3 luni început la 30 noiembrie se sfârșește la 28 sau 29 februarie, după cum anul respectiv este sau nu bisect – în acest caz existând o situație de abreviere a termenului.

Termenul procedural *se prorogă* atunci când ultima zi a acestuia cade într-o zi nelucrătoare. Astfel, de exemplu, termenul de 3 zile început miercuri expiră la sfârșitul zilei de luni care urmează. Zilele nelucrătoare din interiorul termenului contează ca și zilele lucrătoare și deci se socotesc în durata termenului ca zile utile[2].

Termenele pe ore nu se prorogă, neexistând o dispoziție legală în acest sens[3]. De asemenea, termenele procedurale nu se suspendă și nici nu se întrerup[4].

300. Termenele substanțiale. În calculul termenelor substanțiale privind măsurile preventive sau orice măsuri restrictive de drepturi, ora sau ziua de la care începe și cea la care se sfârșește termenul intră în durata acestuia. În ceea ce privește calculul termenelor substanțiale pe luni și pe ani, acesta urmează regula prevăzută de art. 186 CP[5]. Codul penal stabilește și întinderea legală a unităților de măsură a timpului „zi", „săptămână", „an". În ceea ce privește înțelesul unității de timp „oră", facem trimitere la cele dezvoltate la calculul termenului procedural.

Sistemul calculului termenelor substanțiale *pe unități pline de timp* se justifică prin natura și finalitatea acestor termene, instituite pentru a pune o limită anumitor stări care atrag înlăturarea sau restrângerea unor drepturi ori interese.

Momentul inițial al termenelor substanțiale este reprezentat, de regulă, ca și la cele procedurale, de ora, ziua, luna și anul menționate în actul prin care s-a dispus măsura restrictivă de libertate sau a altor drepturi. De la această regulă sunt și excepții, când termenul curge de la punerea efectivă în executare a măsurii dispuse prin actul respectiv (de exemplu, perioada arestării preventive dispuse în lipsă curge de la data punerii în executare a mandatului, dată ce se consemnează într-un proces-verbal de către organul de executare).

Codul de procedură penală reglementează numai calculul termenelor substanțiale referitoare la măsuri preventive și la alte măsuri restrictive de drepturi și numai calculul termenelor pe ore și pe zile, deoarece, pe de o parte, se limitează la instituțiile prevăzute în cuprinsul său, iar, pe de altă parte, calculul termenelor substanțiale pe luni și pe ani este reglementat de Codul penal și este aplicabil și instituțiilor procesuale penale.

Termenele substanțiale *nu pot fi prorogate, nici abreviate*. În schimb, *pot fi suspendate sau întrerupte*, când legea prevede aceasta (spre exemplu, durata executării pedepsei închisorii poate fi întreruptă, cursul prescripției se poate suspenda sau întrerupe).

---

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 390.

[2] *Idem*, p. 391.

[3] În același sens, M. UDROIU, *op. cit.*, p. 645.

[4] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 470.

[5] La calcularea timpului ziua se socotește de 24 de ore, săptămâna de 7 zile, iar anul de 12 luni. Luna și anul se socotesc împlinite cu o zi înainte de ziua corespunzătoare datei de la care au început să curgă.

Secțiunea a 4-a. Acte considerate ca făcute în termen

301. Cazuri și condiții. Se consideră ca fiind făcut în termen orice act care a fost depus la organul judiciar prevăzut de lege, *înainte de expirarea termenului respectiv*.

În anumite cazuri de *împiedicări obiective* de depunere a actului direct la organul judiciar competent, legea a prevăzut remedii adecvate pentru asigurarea dreptului procesual. Sunt astfel de împiedicări obiective situațiile în care persoana se află în imposibilitate de a se deplasa la sediul organului judiciar. Articolul 270 CPP indică expres două dintre aceste situații, respectiv aceea în care persoana este în stare de deținere – cu sens larg: fie arestată preventiv, fie aflată în executarea unei pedepse privative de libertate, fie aflată în executarea unei măsuri educative privative de libertate – și aceea în care este militar încazarmat (nu are dreptul de a părăsi unitatea militară). Celelalte situații sunt cuprinse general în dreptul persoanei de a expedia actul procedural prin scrisoare recomandată depusă la oficiul poștal, cum ar fi: imposibilitatea de deplasare din cauza bolii, distanța mare de parcurs până la organul judiciar, lipsa timpului necesar etc.

În toate aceste situații, legea recunoaște actul ca fiind depus în termen dacă *a primit o atestare de dată certă în interiorul acelui termen de la agentul oficial indicat de lege*: administrația locului de deținere, administrația unității militare, oficiantul poștei, prin recipisa oficiului poștal.

Dacă actul procedural a fost trimis *printr-o scrisoare nerecomandată*, pentru a fi considerat făcut în termen, trebuie să sosească la organul competent înainte de expirarea termenului fixat pentru îndeplinirea actului[1].

În practica judiciară se întâlnesc cazuri în care se acceptă certificarea de dată certă și din partea altor instituții decât cele trei indicate de text – spre exemplu, actul depus la unitatea specializată de transport a Serviciului Român de Informații[2]. De asemenea, în mod frecvent data ștampilei poștei aplicate pe plicul nerecomandat este luată în calcul de organul judiciar pentru stabilirea efectuării în termen a actului procedural – de regulă căile de atac.

Dezvoltarea economiei de piață a condus la înființarea societăților cu capital privat care efectuează servicii de mesagerie rapidă. Principiul concurenței loiale între acestea și Poșta Română impune ca astfel de societăți să aibă dreptul de a efectua aceleași tipuri de servicii ca și Poșta Română, deci inclusiv darea de dată certă unor trimiteri adresate organelor judiciare. În aceste condiții, se poate ridica problema constituționalității art. 270 CPP în partea care recunoaște ca fiind depus în termen actul depus *la oficiul poștal* (înțelegându-se prin această expresie sucursala organizată în teritoriu a Poștei Române), din perspectiva art. 45 din Constituția României[3], dacă se interpretează acest text în sens limitativ – respectiv că *numai* actul depus *la oficiul poștal* cu scrisoare recomandată poate fi considerat a fi făcut în termen.

Un alt aspect al problematicii actelor considerate ca fiind făcute în termen este cel privind *utilizarea în comunicare a tehnicii electronice*. Spre exemplu, este reglementată

---

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 390.

[2] C.A. Alba Iulia, s. pen., dec. nr. 161 din 23 februarie 2010, portal.just.ro.

[3] „Libertatea economică. Accesul liber al persoanei la o activitate economică, libera inițiativă și exercitarea acestora în condițiile legii sunt garantate".

plângerea în formă electronică[1] sau citarea prin intermediul poștei electronice sau al unui sistem de mesagerie electronică[2].

Tehnica electronică și comunicarea prin internet au capacitatea de a asigura certificarea cu acuratețe a datei depunerii sau primirii unui act trimis prin această modalitate. De aceea, nu este lipsit de interes a se reglementa expres și această modalitate de depunere în termen a actelor procedurale.

302. Actele efectuate de procuror sunt considerate ca făcute în termen dacă data la care au fost trecute în registrul de ieșire al parchetului este înăuntrul termenului cerut de lege. Trecerea în registrul de ieșire echivalează cu înregistrările sau atestările prevăzute în alin. (1) al art. 270 CPP și constituie o înlesnire pentru organele Ministerului Public.

În ceea ce privește *declarațiile de folosire a căilor de atac de către procuror*, acestea trebuie să fie introduse în termen la instanța competentă. În acest fel se asigură celeritatea înaintării cauzei la instanța de control judiciar, precum și egalitatea de arme juridice între procuror și părți.

303. Acte comunicate sau transmise unui organ necompetent. Actualul Cod de procedură penală introduce o reglementare nouă în materia considerării actului ca fiind făcut în termen, stabilind că *actul comunicat sau transmis, din necunoaștere ori dintr-o greșeală vădită a expeditorului, înainte de expirarea termenului, unui organ judiciar care nu are competență se consideră că a fost depus în termen, chiar dacă ajunge la organul judiciar competent după expirarea termenului fixat.*

Dispoziția poate fi considerată o aplicație a efectelor erorii de fapt sau de drept nepenal și este în consens cu alte dispoziții procedurale ale noului cod[3].

Textul impune îndeplinirea mai multor condiții pentru ca actul să fie considerat ca depus în termen:

– actul să fi fost depus la un organ judiciar (necompetent), și nu la un organ ce nu face parte din sistemul judiciar, nici la un organ care, deși face parte din sistemul judiciar, nu este un organ judiciar. Spre exemplu, nu este îndeplinită condiția dacă actul a fost depus la instituția prefectului, la Președinția României etc. sau la Consiliul Superior al Magistraturii, la Institutul Național al Magistraturii etc. Este îndeplinită condiția dacă actul adresat unei instanțe a fost depus la un parchet și viceversa, deoarece ambele instituții sunt organe judiciare;

– actul să fi fost depus la organul judiciar necompetent din necunoaștere ori dintr-o greșeală vădită a expeditorului; această condiție poate ridica probleme de apreciere în practică, cu consecințe în privința constatării nulității actului ca tardiv introdus sau, dimpotrivă, a menținerii actului ca fiind valid. În oricare dintre cele două situații, pot exista interese contrare ale părților și/sau procurorului în stabilirea într-un sens sau altul a faptului necunoașterii sau greșelii *vădite*.

În ceea ce ne privește, considerăm că această dispoziție trebuie interpretată, pe cât posibil, restrictiv, deoarece, în caz contrar, buna desfășurare a procesului penal și securitatea raporturilor juridice definitiv soluționate ar fi perturbate dacă, frecvent și sub orice motiv, după expirarea termenelor legale, ar fi luate în considerare acte depuse la organe judiciare necompetente și transmise, evident, cu o oarecare întârziere. Poate

[1] Art. 289 alin. (5) CPP.

[2] Art. 259 alin. (13) CPP.

[3] Potrivit art. 289 alin. (9) CPP, „Plângerea greșit îndreptată la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată se trimite, pe cale administrativă, organului judiciar competent". În sens similar, art. 289 alin. (10) sau art. 290 alin. (2) raportat la art. 289 alin. (9)-(10) CPP.

fi considerată o necunoaştere a organului competent aceea în care competenţa unui anumit organ de urmărire penală a fost stabilită pe baza unei încadrări juridice a faptei, necunoscută de expeditor[1], aceea în care expeditorul nu a cunoscut faptul declinării de competenţă şi a considerat că dosarul este în continuare în lucru la un anumit organ judiciar. Poate fi considerată greşeală vădită aceea în care expeditorul a scris pe plic adresa organului necompetent, deşi din conţinutul actului rezultă că a intenţionat a se adresa organului competent, pe care îl cunoştea, sau situaţia în care expeditorul, din cauza lipsei de pregătire juridică, trimite actul unui alt organ judiciar decât cel competent. Nu poate fi considerată greşeală vădită sau necunoaştere situaţia în care expeditorul trimite actul unui organ judiciar oarecare, la alegerea sa, deşi cu minime diligenţe putea stabili care este organul judiciar competent.

Secţiunea a 5-a. Consecinţele nerespectării termenului

304. Sancţiuni privind nerespectarea termenului. Respectarea principiului legalităţii este o cerinţă obiectivă ce trebuie îndeplinită întocmai pe tot parcursul desfăşurării procesului penal de către participanţii chemaţi să contribuie la buna soluţionare a cauzei penale.

În cuprinsul art. 268 alin. (1)-(3) CPP sunt arătate consecinţele nerespectării termenelor prevăzute de lege, şi anume: decăderea din exerciţiul unui drept, nulitatea actului făcut peste termen şi încetarea unei măsuri procesuale temporare.

305. Decăderea din exerciţiul unui drept constă în pierderea unui drept procesual ce nu a fost exercitat în termenul peremptoriu prevăzut de lege. Din cuprinsul acestei reglementări rezultă voinţa legii de a limita efectele decăderii numai asupra exerciţiului unei facultăţi procesuale care nu a fost realizată în termenul prevăzut de lege[2].

În materia căilor de atac, pot fi decăzuţi din exerciţiul dreptului procesual atât procurorul, cât şi partea care nu a declarat calea de atac în termenul prevăzut de lege.

Decăderea din exerciţiul dreptului, ce operează *de iure*, atrage *nulitatea actului făcut peste termen*. Această sancţiune, deşi priveşte actul efectuat, decurge din faptul că persoana care l-a îndeplinit pierduse exerciţiul dreptului procesual privitor la acel act. Consecinţa efectuării unui act după ce subiectul pierduse facultatea procesuală de a-l efectua este deci nevaliditatea juridică a actului[3].

Pentru situaţia în care nerespectarea termenului legal nu este din vina celui căruia legea i-a acordat dreptul, s-au instituit anumite *remedii procesuale*: repunerea în termenul de apel sau contestaţie.

306. Încetarea efectelor măsurilor procesuale temporare. Atunci când o măsură procesuală nu poate fi luată decât pe un anumit termen, expirarea acestuia atrage de drept încetarea efectului măsurii. O aplicaţie a acestei reguli este dispoziţia art. 241 alin. (1) lit. a) CPP, care stabileşte că „Măsurile preventive încetează de drept: a) la expirarea termenelor prevăzute de lege sau stabilite de organele judiciare ori, în cursul urmăririi penale sau în cursul judecăţii în primă instanţă, la împlinirea duratei maxime prevăzute

[1] De exemplu, la infracţiunile cercetate iniţial de poliţia judiciară ca fapte contra integrităţii corporale şi constatate apoi ca infracţiuni contra vieţii, preluate de procuror în anchetă proprie.

[2] N. GIURGIU, *Cauzele de nulitate în procesul penal*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1974, p. 34.

[3] V. DONGOROZ Ş.A., *op. cit.*, vol. I, p. 393.

de lege". Regula are caracter de ocrotire și de garanție împotriva unei prelungiri ilegale a respectivelor măsuri.

Spre exemplu, expirarea termenului pentru care au fost dispuse atrage încetarea de drept a supravegherii tehnice, a arestului la domiciliu sau a arestării preventive. În cazul supravegherii tehnice, continuarea ei peste termenul autorizat de judecătorul de drepturi și libertăți atrage nulitatea mijloacelor de probă astfel obținute și excluderea lor, în timp ce expirarea termenului măsurii preventive dă dreptul inculpatului de a fi pus în libertate sau de a i se ridica celelalte restricții impuse și atrage obligația organului care asigură deținerea sau supravegherea de a proceda corespunzător.

307. Nulitatea relativă. Prevederea cuprinsă în art. 268 alin. (3) CPP stabilește că termenelor procedurale, cu excepția celor a căror nerespectare este sancționată cu decăderea sau încetarea de drept a efectelor măsurii, le sunt aplicabile dispozițiile privitoare la nulități.

Expresia „termene procedurale" folosită în textul art. 268 alin. (3) trebuie înțeleasă în sensul larg de *termene prevăzute de legea procesuală penală*[1].

Nulitatea actelor efectuate fără respectarea termenelor prevăzute de lege operează potrivit regulilor generale stabilite în materia nulităților. Întrucât nerespectarea termenelor nu face obiectul nulităților absolute prevăzute de art. 281 CPP, nulitatea ce poate opera este cea relativă, existența ei fiind *condiționată* de vătămarea drepturilor părților ori ale subiecților procesuali principali, care nu poate fi înlăturată altfel decât prin desființarea actului făcut cu nerespectarea termenului, de momentul invocării acesteia și de subiectul procesual care o invocă.

Capitolul al III-lea. Cheltuielile judiciare

REGLEMENTARE

Art. 272. Acoperirea cheltuielilor judiciare. (1) Cheltuielile necesare pentru efectuarea actelor de procedură, administrarea probelor, conservarea mijloacelor materiale de probă, onorariile avocaților, precum și orice alte cheltuieli ocazionate de desfășurarea procesului penal se acoperă din sumele avansate de stat sau plătite de părți.

(2) Cheltuielile judiciare prevăzute la alin. (1), avansate de stat, sunt cuprinse distinct, după caz, în bugetul de venituri și cheltuieli al Ministerului Justiției, al Ministerului Public, precum și al altor ministere de resort.

Art. 273. Sumele cuvenite martorului, expertului și interpretului. (1) Martorul, expertul și interpretul chemați de organul de urmărire penală ori de instanță au dreptul la restituirea cheltuielilor de transport, întreținere, locuință și a altor cheltuieli necesare, prilejuite de chemarea lor.

(2) Martorul, expertul și interpretul care sunt salariați au dreptul la venitul de la locul de muncă, pe durata lipsei de la serviciu pricinuite de chemarea la organul de urmărire penală sau la instanță.

(3) Martorul care nu este salariat, dar are venit din muncă, este îndreptățit să primească o compensare.

(4) Expertul și interpretul au dreptul la o retribuție pentru îndeplinirea însărcinării date, în cazurile și în condițiile prevăzute prin dispoziții legale.

(5) Sumele acordate potrivit alin. (1), (3) și (4) se plătesc pe baza dispozițiilor luate de organul care a dispus chemarea și în fața căruia s-a prezentat martorul, expertul sau interpretul, din fondul cheltuielilor judiciare special alocat.

[1] *Ibidem.*

Art. 274. Plata cheltuielilor avansate de stat în caz de renunţare la urmărirea penală, condamnare, amânarea aplicării pedepsei sau renunţarea la aplicarea pedepsei. (1)[1] În caz de renunţare la urmărirea penală, condamnare, amânare a aplicării pedepsei sau renunţare la aplicarea pedepsei, suspectul sau, după caz, inculpatul este obligat la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat, cu excepţia cheltuielilor privind avocaţii din oficiu şi interpreţii desemnaţi de organele judiciare, care rămân în sarcina statului.

(2) Când sunt mai mulţi suspecţi sau, după caz, inculpaţi, procurorul sau, după caz, instanţa hotărăşte partea din cheltuielile judiciare datorate de fiecare. La stabilirea acestei părţi se ţine seama, pentru fiecare dintre suspecţi sau, după caz, inculpaţi, de măsura în care a provocat cheltuielile judiciare.

(3) Partea responsabilă civilmente, în măsura în care este obligată solidar cu inculpatul la repararea pagubei, este obligată în mod solidar cu acesta şi la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat.

Art. 275. Plata cheltuielilor avansate de stat în celelalte cazuri. (1) Cheltuielile judiciare avansate de stat sunt suportate după cum urmează:

1. în caz de achitare, de către:

a) persoana vătămată, în măsura în care i se reţine o culpă procesuală;

b) partea civilă căreia i s-au respins în totul pretenţiile civile, în măsura în care i se reţine o culpă procesuală;

c) inculpatul care a fost obligat la repararea prejudiciului;

2. în caz de încetare a procesului penal, de către:

a) inculpat, dacă există o cauză de nepedepsire;

b) persoana vătămată, în caz de retragere a plângerii prealabile sau în cazul în care plângerea prealabilă a fost tardiv introdusă;

c) partea prevăzută în acordul de mediere, în cazul în care a intervenit medierea penală;

d)[2] inculpatul şi persoana vătămată, în caz de împăcare;

3. dacă inculpatul cere continuarea procesului penal, cheltuielile judiciare sunt suportate de către:

a)[3] persoana vătămată, atunci când aceasta şi-a retras plângerea prealabilă ori s-a dispus clasarea în temeiul dispoziţiilor art. 16 alin. (1) lit. a)-c) sau achitarea inculpatului, în măsura în care i se reţine o culpă procesuală;

b) inculpat, atunci când se dispune clasarea pentru alte situaţii decât cele prevăzute în dispoziţiile art. 16 alin. (1) lit. a)-c) ori încetarea procesului penal;

4. în caz de restituire a cauzei la parchet în procedura camerei preliminare, cheltuielile judiciare sunt suportate de către stat.

(2) În cazul declarării apelului, recursului în casaţie ori al introducerii unei contestaţii sau oricărei alte cereri, cheltuielile judiciare sunt suportate de către persoana căreia i s-a respins ori care şi-a retras apelul, recursul în casaţie, contestaţia sau cererea.

(3) În toate celelalte cazuri, cheltuielile judiciare avansate de stat rămân în sarcina acestuia.

(4) În cazul când mai multe părţi sau persoane vătămate sunt obligate la suportarea cheltuielilor judiciare, instanţa hotărăşte partea din cheltuielile judiciare datorate de fiecare.

(5) Dispoziţiile alin. (1) pct. 1 şi 2 şi ale alin. (2)-(4) se aplică în mod corespunzător în cazul dispunerii în cursul urmăririi penale a unei soluţii de clasare şi în situaţia respingerii unei plângeri formulate împotriva actelor şi măsurilor dispuse de organele de urmărire penală.

(6)[4] Cheltuielile privind avocaţii din oficiu şi interpreţii desemnaţi de organele judiciare, potrivit legii, rămân în sarcina statului.

(7)[5] În situaţia contestaţiilor formulate de către administraţia penitenciarului în cazurile prevăzute de Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor şi a măsurilor privative de libertate dispuse de

---

[1] Alin. (1) şi (2) ale art. 274 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 66 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Lit. d) de la pct. 2 al alin. (1) al art. 275 a fost introdusă prin art. 102 pct. 184 din Legea nr. 255/2013.

[3] Lit. a) de la pct. 3 al alin. (1) al art. 275 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 67 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] Alin. (6) al art. 275 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 68 din O.U.G. nr. 18/2016.

[5] Alin. (7) al art. 275 a fost introdus prin art. II pct. 69 din O.U.G. nr. 18/2016.

organele judiciare în cursul procesului penal, cu modificările și completările ulterioare, cheltuielile judiciare rămân în sarcina statului.

Art. 276. Plata cheltuielilor judiciare făcute de părți. (1)[1] În caz de condamnare, renunțare la urmărirea penală, renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei, inculpatul este obligat să plătească persoanei vătămate, precum și părții civile căreia i s-a admis acțiunea civilă cheltuielile judiciare făcute de acestea.

(2) Când acțiunea civilă este admisă numai în parte, instanța îl poate obliga pe inculpat la plata totală sau parțială a cheltuielilor judiciare.

(3)[2] În caz de renunțare la pretențiile civile, precum și în caz de tranzacție, mediere ori recunoaștere a pretențiilor civile, instanța dispune asupra cheltuielilor conform înțelegerii părților.

(4) În situațiile prevăzute la alin. (1) și (2), când sunt mai mulți inculpați ori dacă există și parte responsabilă civilmente, se aplică în mod corespunzător dispozițiile art. 274 alin. (2) și (3).

(5) În caz de achitare, persoana vătămată sau partea civilă este obligată să plătească inculpatului și, după caz, părții responsabile civilmente cheltuielile judiciare făcute de aceștia, în măsura în care au fost provocate de persoana vătămată sau de partea civilă.

(6) În celelalte cazuri instanța stabilește obligația de restituire potrivit legii civile.

COMENTARIU

308. Noțiune. Desfășurarea procesului penal determină efectuarea unor cheltuieli fie de către organele judiciare, fie de către alte persoane ce desfășoară o activitate în cadrul procesului penal. Fiind o situație juridică intrinsecă acestuia, Codul de procedură penală impune ca, atunci când procesul ia sfârșit, procurorul[3] sau instanța[4], după caz, să stabilească, odată cu rezolvarea cauzei, cine trebuie să suporte aceste cheltuieli și, când este cazul, cui trebuie să fie restituite.

Cheltuielile efectuate în cursul procesului penal poartă denumirea generică de cheltuieli judiciare. Cheltuielile avansate de stat prin intermediul organelor judiciare poartă denumirea de *cheltuieli de procedură*, iar cele avansate de părți se numesc *cheltuieli de judecată*[5].

Unele dintre cheltuielile judiciare avansate de stat fac parte din sfera mai largă a *cheltuielilor de administrare a justiției*. România este stat de drept, organizat potrivit principiului separației și echilibrului puterilor – legislativă, executivă și judecătorească –, iar în componenta puterii judecătorești statul și-a asumat obligația de organizare a activității judiciare, de a asigura accesul liber la justiție, dreptul la apărare și folosirea limbii materne și a interpretului în justiție, astfel încât să nu împiedice buna administrare a justiției și să nu implice cheltuieli suplimentare pentru cei interesați. În același timp, cetățenii au obligația să contribuie, prin impozite și prin taxe, la cheltuielile publice, orice alte prestații fiind interzise, în afara celor stabilite prin lege în situații excepționale.

Pe baza acestor principii constituționale, deducem că *nu fac parte din categoria propriu-zisă a cheltuielilor judiciare* reglementate de Codul de procedură penală cheltuielile generale de organizare a justiției – cum sunt cele privind remunerația personalului organelor judiciare și a celor auxiliare acestora, pentru întreținerea clădirilor unde funcționează organele judiciare și a locurilor de deținere, precum și pentru întreținerea arestaților preventiv și deținuților. Tot astfel, întrucât cheltuielile privind asigurarea apărării obligatorii

[1] Alin. (1) al art. 276 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 185 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (3) al art. 276 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 185 din Legea nr. 255/2013.

[3] Art. 328 CPP: „Rechizitoriul (...) cuprinde (...) cheltuielile judiciare (...)"; art. 315 alin. (2) lit. f) CPP: „Ordonanța de clasare cuprinde (...): (...) f) cheltuielile judiciare".

[4] Art. 398 CPP: „Instanța se pronunță prin hotărâre și asupra cheltuielilor judiciare, potrivit dispozițiilor art. 272-276".

[5] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 483.

şi cele privind folosirea limbii materne şi a interpreţilor fac parte din elementele esenţiale ale organizării justiţiei, nici aceste categorii de cheltuieli nu revin în sarcina participanţilor la proces.

Justiţiabilii, în calitate de cetăţeni, contribuie prin impozite şi taxe la suportarea acestor cheltuieli generale, astfel încât nu este echitabil a fi obligaţi să le suporte, a doua oară, şi în cauzele în care sunt implicaţi.

309. Categorii. Cheltuielile judiciare propriu-zise pot fi împărţite în două mari categorii: cheltuieli avansate de stat şi cheltuieli făcute de părţi sau de alţi subiecţi procesuali.

La rândul lor, cheltuielile avansate de stat se divid în *cheltuieli care se recuperează* şi *cheltuieli ce rămân definitiv în sarcina statului*. Aceste din urmă cheltuieli au caracter de sarcină publică[1], la fel ca şi cele generale de organizare a justiţiei, diferenţa faţă de acestea din urmă constând în faptul că sunt determinate de un proces penal concret şi de modul în care şi-au desfăşurat activitatea organele judiciare în cauză.

Cheltuielile avansate de stat sunt cele care au fost necesare pentru efectuarea actelor de procedură sau de probaţiune dispuse de organele judiciare, pentru conservarea obiectelor ridicate sau sechestrate în cursul procesului şi altele.

Cheltuielile făcute de părţi şi de alţi subiecţi procesuali sunt cele efectuate în cursul procesului de aceştia, fie din proprie iniţiativă (angajarea unui apărător, depunerea de cereri şi memorii, administrarea de mijloace de probă pentru susţinerea acţiunii civile), fie impuse de împrejurările procesului (deplasarea la sediul organului judiciar pentru audiere, nerealizarea unui câştig licit).

Pentru o soluţionare justă şi urgentă a cauzei, legea prevede cu caracter primordial obligaţia statului de a avansa cheltuielile necesare pentru efectuarea actelor procesului; acestea trebuie însă recuperate ulterior.

Suntem de părere că *toate cheltuielile efectuate obligatoriu pentru soluţionarea acţiunii penale trebuie să fie avansate iniţial de stat*, şi nu de către părţi; astfel, pe lângă faptul că statul, şi nu părţile, are obligaţia generală de a asigura întreaga desfăşurare a procesului penal în scopul tragerii la răspundere a persoanelor ce au săvârşit infracţiuni, se evită şi situaţiile în care se constată la finalul procesului că partea care a suportat cheltuieli – precum efectuarea unei expertize, chemarea unor martori – nu se află în culpă procesuală şi deci nu datora acele cheltuieli; este inechitabil ca această persoană să suporte apoi riscul insolvenţei părţii aflate în culpă procesuală ce a fost obligată la restituirea cheltuielilor făcute de cea dintâi, deoarece iniţiativa atragerii sale în proces, precum şi modul în care au acţionat organele judiciare[2] constituie responsabilitatea statului. Nu mai puţin, suportarea de către persoane particulare a unor cheltuieli necesare acţiunii publice ar transforma parţial procesul penal într-unul de drept privat, cu consecinţe negative asupra corectitudinii mijloacelor de probă.

În cazul în care procurorul exercită acţiunea civilă în numele persoanei vătămate lipsite de capacitate de exerciţiu sau cu capacitate de exerciţiu restrânsă, cheltuielile judiciare necesare pentru soluţionarea acţiunii civile pot fi avansate de stat[3].

310. Temeiul suportării cheltuielilor judiciare. În procesul penal, obligaţia suportării cheltuielilor judiciare are un caracter complex, teoria culpei procesuale uzitată în procesul civil fiind completată cu cea derivând din accesorialitatea cheltuielilor judiciare faţă de

[1] V. DONGOROZ Ş.A., *op. cit.*, vol. I, p. 395.

[2] Spre exemplu, în cazul tergiversării soluţionării procesului şi intervenirii prescripţiei.

[3] Trib. Constanţa, înch. din 10 martie 2014, nepublicată.

răspunderea penală sau, după caz, răspunderea civilă constatată. Ca urmare, cheltuielile judiciare sunt imputate inculpatului condamnat *în baza temeiului juridic al culpei infracționale* a acestuia[1], în timp ce cheltuielile judiciare imputate părții responsabile civilmente obligate la despăgubiri sunt imputate *(și) în baza temeiului răspunderii civile delictuale*[2], alături de culpa procesuală. Nu achiesăm la opiniile exprimate în literatura de specialitate[3], în sensul că, și în cazul procesului penal, temeiul juridic al suportării cheltuielilor judiciare este, ca și în procesul civil, culpa procesuală care rezultă din pierderea procesului. În argumentarea opiniei noastre, arătăm că, spre deosebire de procesul civil, inculpatul nu poate determina închiderea procesului penal prin simpla sa manifestare de voință, nici măcar în ipoteza cauzelor în care este posibilă împăcarea, soluția urmând a se pronunța numai în măsura în care persoana vătămată este de acord cu aceasta. Un argument suplimentar îl regăsim în dispozițiile art. 275 alin. (1) pct. 2 lit. a) CPP, potrivit cărora cheltuielile judiciare sunt suportate de inculpat în cazul existenței unei cauze de nepedepsire, situație în care, în mod evident, nu se poate susține că inculpatul a pierdut procesul, ci că acesta a săvârșit o infracțiune pentru care, prin efectul legii, nu este pedepsit.

Obligația suspectului sau inculpatului aflat în culpă infracțională de a suporta cheltuielile judiciare este *principală și integrală*[4], întrucât săvârșirea unei infracțiuni atrage inevitabil desfășurarea urmăririi penale și a judecății în primă instanță, incluzând și eventualele cheltuieli determinate de persoana vătămată sau partea civilă. Culpa infracțională nu exclude culpa procesuală, în situațiile în care cheltuielile au fost provocate de o cerere accesorie fondului procesului, respinsă ca neîntemeiată.

Celelalte părți și persoana vătămată au o *obligație subsidiară și limitată*[5] de a suporta cheltuielile judiciare, de principiu culpa lor fiind una procesuală. Obligația este subsidiară, întrucât intervine numai când cheltuiala respectivă nu este suportată de suspect sau inculpat. Obligația este limitată numai la cheltuielile provocate din culpa procesuală a părții sau a persoanei vătămate[6].

Obligația statului de a suporta cheltuielile judiciare pe care le-a avansat este *subsidiară și integrală*, în sensul că intervine numai atunci când o astfel de obligație nu incumbă vreuneia dintre părțile sau subiecții procesuali principali în proces și cuprinde toate cheltuielile efectuate cu desfășurarea procesului penal[7].

Ceilalți participanți la procesul penal (martori, experți, interpreți, serviciul de probațiune ș.a.) *nu au obligații* de suportare a cheltuielilor judiciare avansate de stat, iar, dintre acestea, persoanele particulare nu au obligația de a suporta nici cheltuielile proprii prilejuite de proces, deoarece nu au nicio culpă procesuală.

Cheltuielile privind asigurarea apărării din oficiu prin avocați desemnați de serviciul de asistență judiciară[8] din cadrul baroului se cuprind distinct în bugetele instanțelor și parchetelor și rămân, în toate cazurile, în sarcina statului, indiferent de subiectul procesual care le-a determinat sau de culpa infracțională ori procesuală a acestuia. De asemenea,

---

[1] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 509.

[2] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 485.

[3] V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1269-1270.

[4] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 510.

[5] *Ibidem.*

[6] Art. 275 CPP menționează mai multe situații explicite sau implicite de culpă procesuală a persoanei vătămate și a părții civile.

[7] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 510.

[8] Art. 71 din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată (M. Of. nr. 98 din 7 februarie 2011).

cheltuielile cu interpreții desemnați de organele judiciare rămân, în toate cazurile, în sarcina statului. Considerăm că în categoria cheltuielilor efectuate cu interpreții se includ și cele efectuate pentru traducerea (scrisă) a actelor procedurale de către traducători[1], atunci când traducerea este dispusă de organul judiciar în vederea asigurării informării și dreptului la apărare al persoanei beneficiare. Este cazul, spre exemplu, al traducerii minutei hotărârii spre a fi comunicată inculpatului, părții civile sau persoanei vătămate care nu înțelege limba română[2].

311. Sumele cuvenite martorului, expertului și interpretului. În lege se fac precizări în ceea ce privește sumele cuvenite martorului, expertului și interpretului chemați de organul judiciar. Cu titlu general, aceștia au dreptul la restituirea cheltuielilor de transport, întreținere (diurnă/zi), locuință (cazare) și a altor cheltuieli necesare, prilejuite de chemarea lor.

Textul vorbește despre *„cheltuieli necesare"*, noțiune ce exclude cheltuielile voluptuarii efectuate de aceste categorii de participanți la proces. De exemplu, nu pot fi decontate în totalitate cheltuielile privind transportul cu avionul, când deplasarea se putea face în bune condiții și la timp cu un alt mijloc de transport mai puțin costisitor; în această situație, considerăm că decontul cheltuielii trebuie admis în limita costului acelui mijloc de transport mai puțin costisitor. În prezent, cheltuielile de deplasare cu autoturismul personal sunt acceptate de organele judiciare, aplicând prin similitudine dispozițiile legale în materia decontărilor cheltuielilor cu transportul făcute de salariații instituțiilor publice. În aceeași modalitate a raportării la dispozițiile legale în domeniu pentru stabilirea cheltuielilor „necesare" sunt apreciate și cele efectuate cu cazarea la hotel, cheltuielile de întreținere ș.a.

Martorul, expertul și interpretul care sunt salariați au *dreptul la venitul de la locul de muncă*, pe durata lipsei de la serviciu pricinuite de chemarea la organul de urmărire penală sau la instanță. Astfel, se observă că instituția sau unitatea economică unde sunt angajați nu are obligația de a le suporta salariul pe durata lipsei lor de la serviciu[3]. Pentru aplicarea acestei dispoziții, trebuie ca persoana să facă dovada cuantumului/zi al retribuției sale.

Pentru echitate cu regula de mai sus, martorul care obține *venituri din activități independente lucrative*, pe care nu le-a putut realiza în perioada prezentării la organul judiciar, este îndreptățit să primească o compensare echivalentă cu acele venituri nerealizate – pe care trebuie să le dovedească. În privința expertului și interpretului *nesalariați* nu se impune o astfel de prevedere, întrucât însăși activitatea desfășurată în favoarea organului judiciar constituie activitatea producătoare de venituri, pentru care vor fi remunerați.

Pentru a beneficia de restituirea cheltuielilor, *persoanele îndreptățite trebuie să le ceară*, deoarece legea instituie un drept în favoarea lor, și nu o obligație din oficiu în sarcina organului judiciar. Martorul, expertul și interpretul sunt înștiințați cu privire la dreptul de a solicita restituirea cheltuielilor judiciare suportate de ei.

Expertul și interpretul au dreptul la o *retribuție pentru îndeplinirea însărcinării date*, legea specială prevăzând cazurile și condițiile de acordare.

Expertiza poate fi efectuată de unul sau mai mulți experți cu activitate independentă sau de o instituție ori laborator publice autorizate.

---

[1] Conform art. 12 alin. (4) CPP, „În cadrul procedurilor judiciare se folosesc interpreți autorizați, potrivit legii. Sunt incluși în categoria interpreților și traducătorii autorizați, potrivit legii".

[2] Art. 407 alin. (1) CPP, astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Se abandonează astfel dispoziția incorectă menținută în cod din perioada economiei naționale etatizate, potrivit căreia suma reprezentând venitul de la locul de muncă se plătește de cel la care lucrează martorul, expertul sau interpretul [art. 190 alin. (6) CPP 1968].

Potrivit art. 175 alin. (5) CPP, „Expertul are dreptul la un onorariu pentru activitatea depusă în vederea efectuării expertizei, pentru cheltuielile pe care ar trebui să le suporte sau le-a suportat pentru efectuarea expertizei. Cuantumul onorariului este stabilit de către organele judiciare în funcție de natura și complexitatea cauzei și de cheltuielile suportate sau care urmează a fi suportate de către expert. Dacă expertiza este efectuată de instituția medico-legală ori institutul sau laboratorul de specialitate, costul expertizei este stabilit în condițiile prevăzute de legea specială".

Dacă valoarea onorariului și a cheltuielilor ce se cuvin instituției medico-legale ori institutului/laboratorului de specialitate nu ridică probleme, fiind determinabile prin reglementări normative ce stabilesc astfel de tarife, nu același lucru se poate spune despre *stabilirea cuantumului onorariului expertului independent*.

În această privință, atât Codul de procedură penală, cât și legislația specială în materia expertizelor nu conțin decât criterii generale, insuficiente pentru ca organul judiciar să determine cu acuratețe retribuția cuvenită expertului. În practica judiciară[1] s-au dezvoltat aceste criterii cu scopul de a ajunge la calcule ale retribuției cu un grad cât mai mare de certitudine.

În opinia noastră, pentru evaluarea onorariului expertului judiciar tehnic sau contabil, se poate porni de la prezumția că, în cadrul expertizei, expertul judiciar efectuează lucrări de nivelul tehnic și de complexitate cel puțin egale cu lucrările pe care le-ar îndeplini în cadrul unui loc de muncă corespunzător pregătirii și specializării sale. Plecând de la acest punct de reper, pot fi parcurse următoarele *etape pentru stabilirea onorariului expertului judiciar*:

a) se determină nivelul salariului lunar de care beneficiază persoanele cu pregătire similară expertului, luând ca reper una sau mai multe dintre informațiile următoare:

– salariul mediu brut aplicat pe piața muncii – în acest sens pot fi depuse la dosar inclusiv informații de pe internet;

– salariul bugetar stabilit pentru experți cu activități similare – spre exemplu, experți criminaliști;

– salariul mediu brut pe economie, cu mențiunea că onorariul nu ar trebui stabilit în raport de o valoare de referință mai mică decât acest salariu mediu brut pe economie, având în vedere calificarea expertului judiciar; salariul unui specialist cu studii superioare, cum este expertul judiciar, se situează de regulă peste media salariului pe economie;

– eventual se poate lua în calcul, ca valoare de referință, chiar salariul expertului judiciar, dacă acesta este angajat într-o funcție potrivit calificării sale[2].

Pe de altă parte, ca *limită maximă*, onorariul expertului judiciar nu ar trebui stabilit în raport de o valoare de referință ce depășește indemnizația unui magistrat. Indemnizația magistratului este stabilită de legiuitor în funcție de importanța și complexitatea activității judiciare; or, activitatea de efectuare a expertizei, ce reprezintă o parte a activității judiciare, nu poate fi de o importanță sau complexitate mai mare[3] decât activitatea judiciară în întregul ei și, astfel, nici remunerația muncii expertului nu se justifică a fi stabilită la un cuantum superior celui stabilit de lege pentru magistrat. Dacă onorariul ar fi stabilit la un

[1] Trib. Constanța, sent. pen. nr. 453 din 24 noiembrie 2011, nepublicată.

[2] A se vedea, în acest sens, art. 16 teza a II-a din O.G. nr. 2/2000 privind organizarea activității de expertiză tehnică judiciară și extrajudiciară (M. Of. nr. 26 din 25 ianuarie 2000). Or, un expert salariat nu ar putea fi obligat să efectueze lucrări contra unei remunerații mai mici decât salariul său, în același timp neprimind salariul de la locul de muncă, pentru că, în acest fel, efectuarea expertizei i-ar aduce prejudicii, și nu beneficii.

[3] În sens contrar, V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1265.

nivel superior acestei valori de referinţă, s-ar crea o sarcină excesivă pentru justiţiabil, în cazul în care plata expertizei îi incumbă, sau un efort financiar nejustificat pentru stat, în cazul în care onorariul se suportă din bugetul public;

b) se determină cuantumul salariului zilnic cuvenit expertului, pe baza salariului lunar apreciat ca mai sus;

c) se determină cantitatea de muncă exprimată în zile sau ore, alocată de expertul judiciar pentru efectuarea expertizei:

– pe baza raportului de decont al expertului;

– pe baza evaluării instanţei asupra cantităţii de muncă, având în vedere:

(i) timpul petrecut de expert cu deplasările la faţa locului, măsurători, evaluări de bază, constatări;

(ii) timpul alocat de expert cu studiul dosarului şi al actelor avute în vedere la expertiză, al altor probe interpretate; se ia în calcul şi timpul necesar extragerii datelor relevante din aceste mijloace de probă;

(iii) timpul alocat de expert efectuării calculelor necesare expertizei, concomitent cu consultarea îndrumarelor de specialitate în domeniu (formule de calcul, metode de calcul etc.); de asemenea, timpul necesar realizării eventualelor schiţe, planuri, desene la scară etc.;

(iv) complexitatea calculelor şi planşelor desenate, volumul de informaţii ce trebuie coroborate;

(v) timpul necesar conceperii, redactării şi tehnoredactării raportului de expertiză;

d) se stabileşte cuantumul onorariului, reprezentând produsul (înmulţirea) dintre numărul de zile alocate efectuării expertizei şi salariul cuvenit pe zi.

Cuantumul retribuţiei cuvenite interpreţilor şi traducătorilor folosiţi de organele judiciare se stabileşte în acord cu dispoziţiile art. 9 şi art. 10 din Legea nr. 178/1997[1] şi ale hotărârilor de Guvern în materia actualizării cuantumului tarifelor stabilite de această lege.

312. Procedura de acordare a cheltuielilor judiciare cuvenite martorului, expertului şi interpretului. În această procedură se disting *două etape*, şi anume: cea în care organul judiciar dispune efectuarea unei activităţi în interesul procesului de către martor, expert sau interpret şi, respectiv, cea a stabilirii sumelor certe de plată şi a dispunerii plăţii lor către cei de mai sus.

Calitatea de martor a unei persoane este stabilită de organul judiciar, care dispune citarea acesteia; expertul este numit prin ordonanţa organului de urmărire penală sau prin încheierea instanţei; în sfârşit, interpretul sau traducătorul sunt desemnaţi prin ordonanţă sau încheiere.

În cazul *experţilor independenţi*, practica organului judiciar este de a stabili, cu ocazia numirii, un onorariu provizoriu ce s-ar datora acestora, prin similaritate cu procedura civilă. Chestiunea nu a prezentat însă interes practic, deoarece, în condiţiile în care onorariul expertului se suportă din sumele avansate de stat (care este întotdeauna solvabil[2]) şi în

[1] Legea nr. 178/1997 pentru autorizarea şi plata interpreţilor şi traducătorilor folosiţi de Consiliul Superior al Magistraturii, de Ministerul Justiţiei, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Direcţia Naţională Anticorupţie, de organele de urmărire penală, de instanţele judecătoreşti, de birourile notarilor publici, de avocaţi şi de executori judecătoreşti (M. Of. nr. 305 din 10 noiembrie 1997).

[2] În procedura civilă, partea care propune proba trebuie să asigure anticipat şi cheltuielile legate de administrarea acesteia, în caz contrar existând riscul ca martorul sau expertul să nu poată fi remuneraţi. Acest risc nu există în procesul penal, unde statul asigură, prin bugetul alocat, acoperirea plăţii tuturor actelor de procedură sau de probaţiune.

condițiile în care sumele cuvenite expertului se plătesc după îndeplinirea însărcinării[1] (după depunerea raportului de expertiză), acest onorariu provizoriu nu se achită expertului înainte de finalizarea însărcinării; or, la data dispunerii plății onorariului, organul judiciar are posibilitatea de a stabili cuantumul exact al acestuia[2], indiferent de faptul că a stabilit inițial o sumă provizorie aproximativă.

În actualul Cod de procedură penală nu se mai prevede expres că *onorariul expertului se plătește după îndeplinirea însărcinării*, însă interpretarea art. 273 alin. (5) CPP este în sensul prevederii anterioare; astfel, sumele nu ar putea fi plătite decât după ce au fost stabilite cert, or, aceasta nu s-ar putea face decât după depunerea raportului de expertiză (cu excepția expertizelor efectuate de instituții publice, ale căror tarife sunt prestabilite).

Sumele se stabilesc și se acordă de către organul de urmărire penală prin *ordonanță sau rechizitoriu* și de către instanță prin *încheiere* sau *sentință ori decizie*, după caz. Actul de dispoziție se comunică compartimentului financiar-contabil al organului judiciar care gestionează bugetul de venituri și cheltuieli alocat în acest scop și care efectuează apoi plata. Acest act (ordonanța sau încheierea) constituie act justificativ contabil, astfel încât trebuie să cuprindă toate elementele care să permită stabilirea realității și legalității plății (numele și celelalte date de identificare ale persoanei beneficiare, cuantumul sumei de achitat și ce reprezintă – defalcat pe categorii de venituri cu regim diferit –, ordinul neechivoc de efectuare a plății, organul judiciar și dosarul în care s-a dispus plata). În acest sens, cuantumul retribuției expertului sau interpretului trebuie stabilit separat de cheltuielile materiale efectuate de aceștia pentru îndeplinirea însărcinării (costul transportului, diurnei, al consumabilelor pentru redactarea raportului de expertiză sau al traducerii etc.), deoarece retribuția este supusă impozitării legale[3], în timp ce sumele pentru celelalte cheltuieli nu sunt impozabile. Acordarea unei sume globale ar pune în imposibilitate expertul sau interpretul de a justifica pe bază de acte, în propria contabilitate, care este suma ce trebuie impozitată și care este cea neimpozabilă.

Într-o modalitate similară se procedează și în cazul interpreților.

313. Plata cheltuielilor avansate de stat în caz de stabilire a unei culpe infracționale în sarcina inculpatului. În caz de renunțare la urmărirea penală, condamnare, amânare a aplicării pedepsei sau renunțare la aplicarea pedepsei, suspectul sau, după caz, inculpatul este obligat la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat. Toate aceste modalități de finalizare a acțiunii penale constată că fapta constituie infracțiune și a fost săvârșită de suspect sau inculpat, prin urmare, stabilesc *culpa sa infracțională*, temei în baza căruia suspectul/inculpatul este obligat la restituirea către stat a cheltuielilor judiciare efectuate de acesta.

În aceste cheltuieli *nu intră* cele privind onorariile avocaților din oficiu și ale interpreților, care sunt considerate cheltuieli generale de asigurare a funcționării justiției.

Obligarea la plata cheltuielilor are loc *indiferent de starea materială și de solvabilitatea suspectului/inculpatului*. În cazul *pluralității de suspecți sau/și inculpați*, fiecare dintre ei este obligat să plătească o parte din cheltuielile judiciare avansate de stat *în măsura în care a*

[1] Potrivit art. 190 alin. (5) teza a II-a CPP 1968, „Aceste sume se plătesc martorului imediat după înfățișare, iar expertului și interpretului, *după* ce și-au îndeplinit însărcinările" (s.n.).

[2] La aprecierea sumei totale ce se cuvine drept onorariu de expertiză, este util a se ține seama și de împrejurarea că un procent de 10% din onorariu va fi reținut și virat lunar în contul Ministerului Justiției, Biroul central pentru expertize tehnice judiciare.

[3] Art. 67 alin. (2) și urm. C. fisc. și art. 6 alin. (8) din Titlul IV al Normelor metodologice de aplicare a Codului fiscal (H.G. nr. 1/2016, M. Of. nr. 22 din 13 ianuarie 2016).

provocat acele cheltuieli, şi nu în funcţie de gradul de participare la săvârşirea infracţiunii[1]. Astfel, se poate întâmpla ca complicele ce a avut o contribuţie minimă la săvârşirea faptei să suporte cheltuieli judiciare mai mari decât autorul, în cazul în care acesta din urmă a uzat de judecata în cazul recunoaşterii învinuirii, în timp ce, dimpotrivă, complicele a solicitat un vast probatoriu în apărare pentru a-şi dovedi – nefondat – nevinovăţia[2]. Obligarea solidară a inculpaţilor condamnaţi la plata cheltuielilor judiciare este nelegală, întrucât, când sunt mai mulţi inculpaţi condamnaţi, instanţa hotărăşte partea din cheltuielile judiciare avansate de stat datorate de fiecare[3]. Reţinerea circumstanţei atenuante a provocării nu produce efecte în privinţa stabilirii cuantumului cheltuielilor judiciare[4].

Obligarea inculpaţilor la plata cheltuielilor judiciare de pe tot parcursul judecăţii la aceeaşi instanţă se face o singură dată, la pronunţarea soluţiei asupra fondului; astfel, nu ar putea fi obligaţi inculpaţii la cheltuieli separate prin încheierea de menţinere a măsurii arestării preventive, deoarece este posibil ca în final aceştia să fie achitaţi, iar obligarea la acele cheltuieli – eventual şi executate – să fie nelegală[5].

Partea responsabilă civilmente, numai în măsura în care este obligată solidar cu inculpatul la repararea pagubei, este obligată în mod solidar cu acesta şi la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat.

314. Plata cheltuielilor avansate de stat în cazul stabilirii culpei procesuale a suspectului sau inculpatului. În cazul în care procesul a luat sfârşit în faza de urmărire penală sau în faza de judecată, fără darea unei soluţii care să stabilească cu autoritate de lucru judecat că fapta constituie infracţiune şi a fost săvârşită de inculpat, considerăm că îşi găseşte aplicaţia principiul prezumţiei de nevinovăţie, iar temeiul obligării suspectului sau inculpatului la cheltuieli judiciare nu poate fi culpa infracţională – deoarece aceasta nu a fost stabilită legal –, ci culpa procesuală.

Cazurile în care suspectul/inculpatul va fi obligat la cheltuieli judiciare, deşi a fost achitat, s-a dispus clasarea sau încetarea procesului penal, sunt următoarele:

a) *în caz de achitare, dacă inculpatul a fost obligat la repararea prejudiciului*; culpa procesuală intervine pe latura civilă a cauzei şi urmează regula generală a culpei procesuale din dreptul procesual civil[6]. Este de menţionat că, în caz de achitare pentru motivul că fapta nu este prevăzută de legea penală [art. 16 alin. (1) lit. b) teza I CPP], instanţa lasă nesoluţionată acţiunea civilă, deci inculpatul nu poate fi obligat la repararea prejudiciului şi nici la cheltuieli judiciare;

b) *în caz de încetare a procesului penal, dacă s-a întemeiat pe existenţa unei cauze de nepedepsire*; în această situaţie, legea prezumă o culpă infracţională a inculpatului, care însă nu este dovedită. Prezumţia de culpă infracţională este întărită şi de atitudinea acestuia de a nu solicita continuarea urmăririi penale sau a judecăţii. Cauzele de nepedepsire[7] nu se confundă cu cauzele justificative sau cu cele de neimputabilitate prevăzute de art. 18-31 CP;

---

[1] V. DONGOROZ Ş.A., *op. cit.*, vol. I, p. 396.

[2] În acelaşi sens, Trib. Constanţa, sent. pen. nr. 223 din 21 martie 2014, nepublicată.

[3] C.A. Braşov, dec. pen. nr. 256/Ap din 5 decembrie 2001, în M. UDROIU, *op. cit.*, p. 665.

[4] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1173/1990, în M. UDROIU, *op. cit.*, p. 665.

[5] În acelaşi sens, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 698/2007, www.scj.ro.

[6] Art. 453 alin. (1) CPC: „Partea care pierde procesul va fi obligată, la cererea părţii care a câştigat, să îi plătească acesteia cheltuieli de judecată".

[7] Cauzele de nepedepsire sunt întâlnite în Partea specială a Codului penal şi în legi speciale, acolo unde textul prevede că „nu se pedepseşte persoana/autorul care (...)"; sunt astfel de cauze în cuprinsul art. 268 alin. (3) CP (inducerea în eroare a organelor judiciare), art. 273 alin. (3) CP (mărturia mincinoasă), art. 290 alin. (3) CP (darea de mită) ş.a.

c) *în cazul în care a intervenit un acord de mediere* și prin acesta inculpatul și-a asumat obligația suportării cheltuielilor judiciare; suportarea cheltuielilor judiciare este rezultatul convenției dintre inculpat și persoana vătămată/partea civilă, ce are putere de lege între părțile contractante;

d) *în caz de împăcare*; împăcarea lasă o incertitudine în ceea ce privește culpa procesuală a ambelor părți, ca și o incertitudine asupra culpei infracționale a inculpatului, admisă implicit chiar de el prin faptul acceptării de a pune capăt procesului prin împăcare, de aceea, fiecare dintre aceștia va fi obligat la plata unei părți din cheltuielile judiciare avansate de stat[1]. Suntem de acord cu opinia exprimată în literatura de specialitate[2], în sensul că, „în cazul în care urmărirea penală se efectuează *in rem* și se dispune clasarea, pentru că persoana vătămată s-a împăcat cu presupusul autor al faptei, cheltuielile judiciare sunt suportate în parte de către aceasta și în parte de către stat, obligarea la plată a pretinsului făptuitor, care nu are nicio calitate în cauză, nefiind posibilă"; aceasta, pentru că prevederile Codului de procedură penală sunt de strictă aplicare, de principiu neputându-se face o interpretare extensivă în defavoarea unui subiect procesual. Or, art. 275 CPP stabilește sarcina cheltuielilor judiciare, în caz de împăcare, numai în sarcina inculpatului și a persoanei vătămate, nu și în sarcina făptuitorului, care nu are o calitate procesuală oficială în procesul penal. Extrapolând, obligarea făptuitorului la cheltuieli judiciare ar fi echivalentă cu pronunțarea unei hotărâri judecătorești în defavoarea unei persoane care nu a fost parte în proces. Ipoteza de mai sus pune însă o altă problemă, și anume dacă organul judiciar poate lua act de împăcarea persoanei vătămate cu o altă persoană ce nu are calitate procesuală, câtă vreme art. 159 CP se referă la posibilitatea intervenirii împăcării „în cazul în care punerea în mișcare a acțiunii penale *s-a făcut* din oficiu (...)", sugerând, așadar, că autorul faptei ar trebui să aibă deja calitatea de inculpat atunci când este de acord cu împăcarea.

e) *în caz de clasare* pentru alte situații decât cele prevăzute în dispozițiile art. 16 alin. (1) lit. a)-c) ori *în caz de încetare a procesului penal*, dacă inculpatul a cerut, în cursul urmăririi penale sau în cursul judecății, *continuarea procesului penal*; inculpatul a cerut în mod netemeinic continuarea procesului penal, determinând în acest fel cheltuieli judiciare suplimentare, care îi revin în sarcină. Textul se referă la cheltuielile judiciare efectuate după dispunerea soluției inițiale de clasare sau încetare a procesului penal. Pentru prima parte a procesului penal, de până la momentul dispunerii inițiale a soluției de clasare sau încetare a procesului penal, cheltuielile judiciare au fost stabilite potrivit dispozițiilor anterioare;

f) *în cazul respingerii sau retragerii* apelului, recursului în casație ori al unei contestații sau oricărei alte cereri, introduse de către inculpat; obligația de plată a cheltuielilor judiciare de către inculpat se întemeiază pe culpa procesuală similară celei din materia procesuală a contenciosului administrativ.

În cazul când mai mulți inculpați sau mai mulți inculpați și persoane vătămate/părți civile sunt obligați la suportarea cheltuielilor judiciare, instanța hotărăște partea din cheltuielile judiciare datorate de fiecare, urmând același principiu ca în cazul condamnării mai multor inculpați, al răspunderii separate a fiecăruia în funcție de contribuția proprie la determinarea cheltuielilor judiciare.

---

[1] În practica judiciară s-a statuat că, deși părțile suportă împreună cheltuielile judiciare, ele se pot și învoi cu privire la cuantumul revenit fiecăreia (Trib. Suprem, dec. nr. 1039/1979, în N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 486).

[2] A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *Codul de procedură penală adnotat cu jurisprudență națională și europeană*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 627.

În caz de *deces al vreuneia dintre părți în cursul procesului penal*, dacă au fost introduși în cauză succesorii, aceștia vor fi obligați la plata cheltuielilor în situațiile în care persoana decedată ar fi putut fi obligată[1].

Dispozițiile art. 275 alin. (1) pct. 1 și 2 și alin. (2)-(4) CPP *se aplică în mod corespunzător* în cazul dispunerii în cursul urmăririi penale a unei soluții de clasare și în situația respingerii unei plângeri formulate împotriva actelor și măsurilor dispuse de organele de urmărire penală.

315. Plata cheltuielilor avansate de stat în cazul stabilirii culpei procesuale a persoanei vătămate și a părții civile. Persoana vătămată și partea civilă pot avea culpă procesuală proprie în declanșarea unor cheltuieli ale procesului penal, legea stabilind următoarele astfel de situații:

a) – *în caz de achitare a inculpatului, dacă persoanei vătămate i se reține o culpă procesuală*; această obligație este bazată pe culpa persoanei vătămate de a fi participat la procesul penal sau de a fi introdus plângerea fără temei[2]; considerăm că textul este în sensul imputării numai a acelor cheltuieli judiciare care au fost determinate de culpa procesuală a persoanei vătămate, și nu a tuturor cheltuielilor judiciare ale procesului, atunci când nu este și o altă persoană obligată. Diferența de cheltuieli, neprovocate de persoana vătămată, rămâne în sarcina statului;

– *în caz de achitare a inculpatului concomitent cu respingerea integrală a pretențiilor civile, dacă părții civile i se reține o culpă procesuală*; părții civile îi vor fi imputate numai cheltuielile judiciare avansate de stat care se referă la acțiunea civilă respinsă în întregime, deoarece numai acestea au fost determinate de ea; este de remarcat însă că unele acte de procedură profită deopotrivă soluționării acțiunii penale, cât și a celei civile, caz în care ele vor reveni în sarcina părții civile, dacă le-a determinat; cheltuielile în legătură cu acțiunea penală, în caz de achitare, revin fie persoanei vătămate (care poate fi una și aceeași cu partea civilă), fie statului;

b) *în caz de încetare a procesului penal* datorită retragerii plângerii prealabile de către persoana vătămată sau datorită tardivității plângerii prealabile; retragerea sau tardivitatea plângerii prealabile conduce la o prezumție de culpă a persoanei vătămate, astfel încât ea va fi obligată la cheltuielile judiciare efectuate;

c) *în cazul în care a intervenit un acord de mediere* și prin acesta persoana vătămată/partea civilă și-a asumat obligația suportării cheltuielilor judiciare; *în caz de împăcare*[3]; *în cazul respingerii sau retragerii* apelului, recursului în casație ori a unei contestații sau oricărei alte cereri introduse de persoana vătămată sau de partea civilă. Se mențin aceleași comentarii ca cele expuse în cazurile similare privind pe inculpat;

d) în caz de retragere a plângerii prealabile, de clasare în temeiul dispozițiilor art. 16 alin. (1) lit. a)-c) sau de achitare, dacă *inculpatul a cerut continuarea procesului penal* în contradictoriu cu persoana vătămată. Această situație este asemănătoare cu unele dintre cele analizate mai sus; prin O.U.G. nr. 18/2016 s-a clarificat faptul că persoana vătămată va fi obligată la cheltuieli judiciare, în toate cazurile, *numai în măsura în care are o culpă procesuală*. În același sens este și art. 276 alin. (5) CPP.

---

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 397.

[2] *Idem*, p. 396.

[3] Dacă partea vătămată (în prezent, persoana vătămată – n.n.) s-a împăcat cu unii inculpați, este nelegală obligarea celor condamnați la plata tuturor cheltuielilor făcute de partea vătămată în proces (Trib. jud. Botoșani, dec. pen. nr. 296/1980, în N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 486).

316. Suportarea cheltuielilor judiciare de către stat în cazul lipsei culpei procesuale a părților. Dacă nu se constată o culpă procesuală, cheltuielile sunt suportate astfel:

a) în caz de restituire a cauzei la parchet în procedura camerei preliminare, cheltuielile judiciare sunt suportate întotdeauna de către stat, prin aceasta indicându-se culpa procesuală a organului de urmărire penală în instrumentarea dosarului;

b) în toate celelalte cazuri decât cele indicate expres de lege, cheltuielile judiciare avansate de stat rămân în sarcina acestuia. Sunt astfel de cazuri: cele în care apelul, recursul în casație, contestația sau oricare altă cerere introdusă a fost admisă; respingerea cererii de ridicare a măsurii internării medicale, formulată în temeiul art. 248 alin. (11) CPP de către suspect sau inculpat[1];

c) cheltuielile judiciare rămân întotdeauna în sarcina statului și în situația în care administrația penitenciarului formulează contestație împotriva soluțiilor date în cazurile prevăzute de Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, deoarece, pe de o parte, instituția respectivă, prin reprezentantul legal, exercită cu bună-credință și fără culpă procesuală o îndatorire impusă de lege, iar, pe de altă parte, sumele reprezentând cheltuieli judiciare la care ar fi ipotetic obligat penitenciarul ar fi plătite din bugetul acestuia asigurat din bugetul de stat și ar fi virate tot către bugetul de stat, astfel neaducând niciun beneficiu public.

317. Plata cheltuielilor judiciare făcute de părți. Articolul 276 CPP stabilește reguli privind modul de recuperare a cheltuielilor judiciare făcute de părți, în raport de felul în care se rezolvă cauza. Suportarea cheltuielilor judiciare făcute de părți în procesul penal urmează aceleași reguli ale culpei procesuale ca cele privind suportarea cheltuielilor avansate de stat.

În cazul în care s-a stabilit că *fapta constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat*, el va fi obligat să plătească persoanei vătămate, precum și părții civile căreia i s-a admis acțiunea civilă cheltuielile judiciare făcute de acestea. Admiterea numai în parte a acțiunii civile poate justifica instanța să acorde numai în parte și cheltuielile judiciare efectuate de partea civilă. În acest caz, determinarea cuantumului cheltuielilor judiciare nu se face în proporția în care a fost admisă acțiunea civilă, ci stabilind în concret valoarea cheltuielilor judiciare efectuate pentru partea de pretenții civile admise, care reflectă necesitatea lor[2].

Deși textul nu face vreo precizare, instanța are latitudinea de a aprecia asupra necesității cheltuielilor făcute, iar în cazul în care acestea se dovedesc a fi exagerate sau făcute cu scop de șicană (de exemplu, angajarea a trei avocați), *va putea micșora cheltuielile pretinse*, la cele necesare susținerii acțiunii civile[3].

În cazul în care *părțile se înțeleg* în una dintre formele puse la dispoziție de lege asupra pretențiilor civile, această înțelegere se răsfrânge și asupra modului de suportare a cheltuielilor judiciare, conform principiului *accesorium sequitur principale*.

Inculpatul achitat va fi obligat la plata cheltuielilor judiciare făcute de partea civilă, dacă a fost obligat la repararea pagubei, deoarece în acest caz obligația de restituire se

[1] I.C.C.J., S.U., dec. nr. XXIX/2007 (M. Of. nr. 772 din 14 noiembrie 2007), care a stabilit că, „în cazul respingerii cererii de înlocuire a măsurii internării medicale cu obligarea la tratament medical, formulată de persoana internată, cheltuielile judiciare ocazionate de judecarea acesteia rămân în sarcina statului, potrivit art. 192 alin. (3) din Codul de procedură penală (din 1968 – n.n.)".

[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 398.

[3] *Ibidem*.

stabileşte potrivit legii civile; or, situaţia echivalează cu un proces civil în care obligaţia de plată a cheltuielilor de judecată revine părţii care a căzut în pretenţii, în speţă inculpatului.

În cazul în care sunt *mai mulţi inculpaţi în aceeaşi cauză*, instanţa hotărăşte partea din cheltuieli datorate de fiecare persoanei vătămate sau părţii civile căreia i s-a admis acţiunea civilă, ţinându-se seama de măsura în care fiecare inculpat a provocat cheltuielile judiciare.

Partea responsabilă civilmente, atunci când este obligată solidar cu inculpatul la repararea pagubei, este în aceeaşi măsură obligată solidar cu acesta şi la plata cheltuielilor făcute de părţi.

În caz de achitare, persoana vătămată sau partea civilă este obligată să plătească inculpatului şi, după caz, părţii responsabile civilmente cheltuielile judiciare făcute de aceştia, în măsura în care au fost provocate de persoana vătămată sau de partea civilă.

În cazurile neprevăzute expres de lege, instanţa stabileşte obligaţia de restituire *potrivit legii civile*. Obligaţia de restituire poate fi stabilită şi în urma unei acţiuni introduse la instanţa civilă[1]. Un astfel de caz este cel în care inculpatul achitat a efectuat cheltuieli judiciare proprii şi nu se află în situaţia de a-i fi restituite de partea civilă sau persoana vătămată ori, poate, astfel de părţi nici nu există în cauză. Legea nu reglementează distinct obligaţia statului de a restitui cheltuielile judiciare inculpatului sau oricărei alte părţi ce a efectuat astfel de cheltuieli dintr-o culpă procesuală sau de altă natură a organului judiciar, însă o astfel de situaţie este cuprinsă generic în dispoziţiile alin. ultim al art. 276 CPP, care face trimitere la legea civilă[2].

318. Procedura de stabilire a obligaţiei de plată. Pronunţarea asupra cuantumului cheltuielilor judiciare şi asupra persoanei care le va suporta este de competenţa organului de urmărire penală şi a instanţei de judecată care rezolvă cauza ce a prilejuit aceste cheltuieli. Organele judiciare au obligaţia de a se pronunţa *din oficiu* asupra cheltuielilor judiciare avansate de stat, iar asupra celor făcute de părţi se poate pronunţa instanţa numai *la cererea acestora*[3].

Instanţa poate, chiar şi din oficiu, să reducă motivat partea din cheltuielile de judecată reprezentând onorariul avocatului ales, atunci când acesta este vădit disproporţionat în raport cu complexitatea cauzei ori cu activitatea desfăşurată de avocat, ţinând seama şi de circumstanţele cauzei. Măsura luată de instanţă nu va avea niciun efect asupra raporturilor dintre avocat şi clientul său[4].

Cuantumul onorariilor avocaţilor desemnaţi din oficiu este stabilit conform protocolului încheiat între Ministerul Justiţiei şi Uniunea Naţională a Barourilor din România[5].

Stabilirea cuantumului cheltuielilor judiciare avansate de stat nu este în prezent tratată în mod unitar de către organele judiciare – instanţe şi parchete. Astfel, nu sunt delimitate activităţile ce pot fi considerate că dau naştere la cheltuieli judiciare în procesul penal şi nici cuantumul pe unitate de măsură al acestor cheltuieli[6].

---

[1] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 513.

[2] Art. 1373 alin. (1) C. civ.: „Comitentul este obligat să repare prejudiciul cauzat de prepuşii săi ori de câte ori fapta săvârşită de aceştia are legătură cu atribuţiile sau cu scopul funcţiilor încredinţate".

[3] Concluzie desprinsă din prevederile art. 453 alin. (1) CPC.

[4] Art. 451 alin. (2) CPC, aplicabil potrivit art. 2 alin. (2) din acelaşi cod, care are următorul conţinut: „(...) dispoziţiile prezentului cod se aplică şi în alte materii, în măsura în care legile care le reglementează nu cuprind dispoziţii contrare".

[5] În prezent este în vigoare Protocolul înregistrat sub nr. 113928/1693 din 1 decembrie 2008.

[6] Spre exemplu, este incert dacă costul deplasării arestaţilor preventiv şi deţinuţilor la şi de la instanţă către locul de deţinere este sau nu o activitate pentru care partea poate fi obligată la cheltuieli judiciare sau face parte din cheltuielile generale de administrare a justiţiei. Prin similitudine cu dispoziţia privind restituirea cheltuielilor

De lege ferenda, considerăm că ar trebui ca Ministerul Justiției să stabilească liniile directoare comune în acest domeniu (așa cum a reglementat tarifele interpreților), iar calculul cheltuielilor judiciare, concret în dosar, să revină în sarcina grefierului, care va întocmi un referat corespunzător.

319. Executarea cheltuielilor judiciare. Dispozițiile din hotărârea penală sau din ordonanța procurorului privind obligarea la plata *cheltuielilor judiciare avansate de stat* se pun în executare prin trimiterea unui extras de pe acea parte din dispozitiv care privește aplicarea cheltuielilor judiciare organului care, potrivit legii, execută amenda penală. Dacă persoana obligată la plata cheltuielilor judiciare către stat nu depune recipisa de plată a acestora la instanța de executare sau la parchet, în termen de 3 luni de la rămânerea definitivă a hotărârii sau ordonanței, executarea cheltuielilor judiciare se face de același organ care, potrivit legii, execută amenda penală.

Dispozițiile din hotărârea penală privitoare la *cheltuielile judiciare cuvenite părților* se execută potrivit legii civile. În cazul în care procesul a luat sfârșit în faza de urmărire penală, persoana ce a efectuat cheltuieli proprii și justifică dreptul de a le recupera de la partea aflată în culpă procesuală va trebui să le solicite pe calea unei acțiuni civile, deoarece ordonanța procurorului nu poate conține dispoziții de reglementare a raporturilor patrimoniale dintre persoane[1] și nu are putere executorie în această privință. Din ansamblul prevederilor art. 276 CPP se înțelege că plata cheltuielilor judiciare suportate în cursul procesului de părți se poate face numai în urma dispoziției instanței de judecată, nu și a procurorului.

Capitolul al IV-lea. Modificarea actelor procedurale, îndreptarea erorilor materiale și înlăturarea unor omisiuni vădite

REGLEMENTARE

Art. 277. Modificări în acte procedurale. (1) Orice adăugare, corectură ori suprimare făcută în cuprinsul unui act procedural este luată în considerare numai dacă aceste modificări sunt confirmate în scris, în cuprinsul sau la sfârșitul actului, de către cei care l-au semnat.

(2) Modificările neconfirmate, dar care nu schimbă înțelesul frazei, rămân valabile.

(3) Locurile nescrise în cuprinsul unei declarații trebuie barate, astfel încât să nu se poată face adăugări.

Art. 278. Îndreptarea erorilor materiale. (1) Erorile materiale evidente din cuprinsul unui act procedural se îndreaptă de însuși organul de urmărire penală, de judecătorul de drepturi și libertăți sau de cameră preliminară ori de instanța care a întocmit actul, la cererea celui interesat ori din oficiu.

(2) În vederea îndreptării erorii, părțile pot fi chemate spre a da lămuriri.

(3) Despre îndreptarea efectuată organul judiciar întocmește, după caz, un proces-verbal sau o încheiere, făcându-se mențiune și la sfârșitul actului corectat.

---

de deplasare făcute de martori, s-ar da un răspuns pozitiv; în schimb, prin similitudine cu obligativitatea statului de a asigura gratuit asistența juridică și folosirea limbii materne, obligativitatea aducerii deținutului la proces apare ca o sarcină generală de administrare a justiției.

[1] În această privință, opinăm că prevederea din art. 315 alin. (2) lit. f) CPP, potrivit căreia ordonanța de clasare trebuie să cuprindă dispoziții cu privire la cheltuielile judiciare, se referă la cheltuielile judiciare avansate de stat, și nu la cele efectuate de părți.

Art. 279. Înlăturarea unor omisiuni vădite. Dispoziţiile art. 278 se aplică şi în cazul când organul judiciar, ca urmare a unei omisiuni vădite, nu s-a pronunţat asupra sumelor pretinse de martori, experţi, interpreţi, avocaţi, potrivit art. 272 şi 273, precum şi cu privire la restituirea lucrurilor sau la ridicarea măsurilor asigurătorii.

COMENTARIU

320. Modificări în acte procedurale. Actele procedurale *sunt acte de executare sau acte de consemnare*, după funcţia pe care o au. Ele sunt destinate fie să aducă la îndeplinire dispoziţiile actelor procesuale, fie să constituie actul documentar care face dovada activităţilor desfăşurate de organele judiciare sau de persoanele care participă la proces. Toate actele procedurale au formă scrisă, având în vedere nevoia de a dovedi existenţa şi conţinutul actului procesual sau procedural efectuat.

Cu ocazia întocmirii unui act procedural se pot comite *erori involuntare*, constând în omisiunea consemnării unor date, constatări ori menţiuni, în consemnarea unor astfel de date ce nu corespund cu activitatea procesuală desfăşurată sau, în sfârşit, în consemnarea greşită a unor astfel de informaţii, toate acestea producând o denaturare în conţinutul actului.

Pentru completarea lipsurilor, corectarea greşelilor şi suprimarea datelor cuprinse în plus, Codul de procedură penală a reglementat instituţia procedurală a modificării actelor procedurale.

Modificarea unor acte procedurale poate avea loc *în orice moment al procesului penal*, însă *numai în cursul întocmirii actului sau imediat ce acesta a fost întocmit*[1], până la intrarea lui în circuitul juridic specific al procesului penal – comunicarea actului către diverse instituţii cu atribuţii în punerea lui în executare, către părţi, către procuror, înregistrarea în registrele instanţei etc. Ulterior acestui moment nu se mai pot face modificări direct în actul greşit redactat, ci lipsurile, greşelile sau datele trecute în plus vor fi *rectificate printr-un act separat*.

Competenţa de a modifica actele procedurale cu ocazia întocmirii aparţine *exclusiv* organului judiciar care întocmeşte actul sau părţii ori altei persoane, atunci când actul procedural a fost întocmit şi semnat de ele (de exemplu, declaraţia redactată olograf, raportul de expertiză, cererea de recurs).

Modificarea trebuie să aibă ca obiect un act procedural scris şi să vizeze defecte ale conţinutului acestuia. Prin formularea cu caracter de generalitate a legii – *orice* adăugare, corectură ori suprimare –, considerăm că ea cuprinde şi îndreptarea erorilor materiale sau completarea omisiunilor vădite, atunci când acestea sunt identificate cu ocazia redactării actului sau până la punerea lui în aplicare[2].

Când se iveşte necesitatea unei adăugiri, corecturi sau înlăturări în conţinutul textului unui act procedural, persoana care a întocmit şi semnat actul trebuie *să confirme în scris, sub semnătură, în cuprinsul actului, modificarea adusă*, în caz contrar legea indicând că această modificare nu va fi luată în considerare. Într-un atare caz, actul procedural va produce efecte juridice în forma nemodificată, iar dacă prin modificare unele cuvinte sau pasaje iniţiale nu mai pot fi citite, actul va fi luat în considerare – în măsura posibilului – în forma iniţială rămasă lizibilă. Dacă actul ce face obiectul modificării este prevăzut de lege

[1] V. DONGOROZ Ş.A., *op. cit.*, vol. I, p. 401.

[2] S-a exprimat şi opinia că modificarea actului cu ocazia întocmirii nu trebuie să privească lipsuri sau greşeli scriptice care constituie erori materiale, ce se îndreaptă potrivit procedurii prevăzute în art. 195 CPP 1968 (actualul art. 278 CPP); a se vedea, în acest sens, V. DONGOROZ Ş.A., *op. cit.*, vol. I, p. 402.

a fi semnat de alte persoane prezente la întocmirea lui, trebuie ca și aceste persoane să confirme modificarea.

Potrivit legii, confirmarea modificării se face printr-o mențiune inserată fie lângă textul modificat, fie la sfârșitul actului. Modificările care nu schimbă înțelesul frazei sunt valabile și fără confirmare.

Pentru a se preîntâmpina adăugirile în cuprinsul unei declarații, care nu au avut corespondent în relatarea orală a declarantului, precum și pentru a preîntâmpina apărările potrivit cărora unele fraze din declarații nu aparțin celui audiat, ci au fost adăugate fraudulos ulterior, legea impune în mod expres ca *locurile goale din cuprinsul unei declarații să se bareze*. Față de rațiunea pentru care a fost instituită, dispoziția își găsește aplicarea similară în privința oricărui act procedural în cuprinsul căruia ar exista posibilitatea introducerii ulterioare, fără a se observa, a unei adăugiri.

În prezent, posibilitatea folosirii la redactarea actelor a tehnicii computerizate și a arhivării electronice a acestora înlătură, în mare parte, procedura modificării actelor procedurale cu ocazia întocmirii lor, întrucât organul judiciar sau orice altă persoană emitentă ce a observat eroarea înainte de a introduce actul în circuitul juridic uzează de posibilitatea rectificării erorii în actul arhivat electronic și imprimării din nou, în forma corectă, pe suport de hârtie, precum și semnării acestuia. Actul inițial ce nu a ieșit din posesia emitentului spre a fi cunoscut constituie astfel o ciornă fără valoare juridică.

Instituția prezintă însă în continuare utilitate în cazul acelor acte redactate olograf sau parțial olograf (pe formulare prestabilite), a căror posibilitate de redactare din nou este greu sau imposibil de realizat (de exemplu, procesul-verbal de cercetare a locului faptei sau procesul-verbal de reconstituire, procesul-verbal de percheziție etc.).

321. Îndreptarea erorilor materiale. În situația în care erorile materiale din cuprinsul unui act procedural întocmit de un organ judiciar[1] nu au fost observate și îndreptate cu ocazia redactării acestuia, art. 278 CPP prevede o procedură eficientă prin care acestea să fie corectate. Pentru a fi supuse procedurii de îndreptare, *erorile trebuie să fie materiale și evidente*. Prin *erori materiale* înțelegem erorile în activitatea de consemnare, într-un act procedural *document*, cu rol de *instrumentum*, a constatărilor organului judiciar ce rezultă din alte acte ale dosarului[2]. Prin *erori evidente* înțelegem acea diferență de necontestat dintre ceea ce rezultă din conținutul materialului documentar din dosar și ceea ce s-a consemnat în actul ce conține eroarea, ce poate fi stabilită prin simpla comparație între acestea, fără a fi necesară o operațiune de evaluare, interpretare sau judecată. Evidența erorii se traduce în lipsa oricărui dubiu, neimpunându-se reaprecierea, opera de deliberare sau de exprimare a unei convingeri[3].

Erorile materiale se îndreaptă *din oficiu* sau *la cererea persoanei interesate*, aceasta putând fi un alt organ judiciar decât cel care a întocmit actul, organul de executare[4] a unui act procesual sau procedural, unul dintre subiecții procesuali principali sau orice altă

[1] Textul face referire la „organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi și libertăți sau de cameră preliminară ori instanța *care a întocmit actul*" (s.n.).

[2] Astfel, dacă actele procedurale materiale sunt cele ce implică efectiv executarea unor acte procesuale sau procedurale (deschiderea încăperilor pentru efectuarea percheziției, ridicarea unor înscrisuri), atunci redactarea efectivă a actelor procedurale reprezintă executarea materială a dispoziției de întocmire a lor și, ca urmare, erorile materiale sunt erorile intervenite cu ocazia redactării materiale a actelor procedurale, constând în consemnări care nu corespund sensului intenției de consemnare a organului judiciar.

[3] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 464.

[4] Potrivit art. 556 alin. (1¹) CPP, „În situația în care mandatul de executare conține erori materiale, însă permite identificarea persoanei în vederea punerii în executare, în raport cu datele de identificare ale persoanei

persoană ce manifestă un interes legal în rectificarea erorii. Îndreptarea *se consemnează într-un proces-verbal,* dacă este efectuată de un organ de urmărire penală, sau *într-o încheiere*, dacă este efectuată de judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată. În cazul în care organul judiciar are nevoie de lămuriri pentru a stabili exact conţinutul corect al actului, poate chema părţile în acest scop.

Îndreptarea erorilor materiale fiind o procedură necontencioasă, judecătorul sau instanţa o rezolvă de regulă *în camera de consiliu*[1], stabilind un termen intermediar cu celeritate pentru aceasta, însă rectificarea poate fi dispusă *şi în şedinţă publică*, dacă eroarea a fost constatată cu acea ocazie şi completul are aceeaşi compunere[2]. Argumentăm această opinie prin aceea că art. 278 alin. (2) CPP indică faptul că, în vederea îndreptării erorii, părţile pot fi chemate spre a da lămuriri, ceea ce înseamnă că, de principiu, nu este obligatorie citarea sau prezenţa lor. Or, respectând principiul egalităţii armelor juridice şi al egalităţii de tratament între acuzare şi apărare, rezultă că, dacă părţile nu sunt chemate şi nu pun concluzii, nici procurorul nu poate fi chemat şi nu poate pune concluzii, acesta având posibilitatea de a ataca în calea de atac încheierea de îndreptare a erorii materiale, dacă o consideră nelegală.

De regulă, îndreptarea erorii se face prin indicarea, în cuprinsul procesului-verbal sau al încheierii, a dispoziţiei de înlăturare/rectificare a cuvintelor sau frazei înlocuite cu cuvintele sau fraza înlocuitoare.

Organul judiciar care a efectuat îndreptarea este obligat să facă o *menţiune despre aceasta la sfârşitul actului corectat*, în exemplarele originale. De asemenea, actul rectificator se ataşează alături de actul rectificat. Dacă actul a fost comunicat părţilor sau altor organe ori instituţii pentru punere în aplicare, o copie de pe procesul-verbal sau încheierea de îndreptare se comunică şi acestora. Astfel, se previne posibilitatea ca, pe parcursul perioadei în care actul procedural îşi produce efecte juridice, acesta să fie avut în vedere în forma sa nemodificată.

Practica judiciară s-a confruntat cu numeroase probleme privind rezolvarea aspectelor legate de erorile cuprinse în unele hotărâri judecătoreşti.

Nu operează nulitatea hotărârii atunci când menţionarea, în preambulul hotărârii, a numelui unui alt judecător este rezultatul unei erori materiale, care poate fi rectificată cu procedura prevăzută de art. 281 CPC (din 1865 – n.n.)[3].

Menţionarea, din eroare, în dispozitiv, a posibilităţii folosirii recursului nu deschide părţii o cale pe care legea nu o acordă[4]. Tot astfel, judecătorul nu poate răpi părţii o cale

existente în evidenţele organelor de poliţie şi hotărârea instanţei de judecată, organul de poliţie execută hotărârea, solicitând, în acelaşi timp, instanţei de judecată îndreptarea erorilor materiale sesizate".

[1] În sens contrar, A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ŞINC, *op. cit.*, p. 629, care arată că „judecarea cererii de îndreptare a erorilor materiale sau de înlăturare a unor omisiuni vădite are loc în şedinţă publică, cu participarea procurorului şi fără citarea părţilor [cu excepţia situaţiei de la art. 278 alin. (2) CPP, când părţile pot fi chemate spre a da lămuriri], potrivit dispoziţiilor generale de la judecată (art. 352, art. 353 şi art. 363 CPP)". V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1279, consideră că „cererea sau sesizarea din oficiu se soluţionează în aceeaşi procedură ca cea urmată pentru dispunerea sau pronunţarea actului care va fi îndreptat, cu excepţia regulilor privind prezenţa părţilor, care pot fi chemate pentru a da lămuriri numai dacă organul judiciar consideră necesar. Aşadar, atunci când prezenţa reprezentantului Ministerului Public este obligatorie conform art. 363 C.proc.pen. în cadrul procedurii în urma căreia a fost pronunţat actul supus îndreptării, prezenţa procurorului va fi obligatorie, sub sancţiunea nulităţii absolute, în cadrul procedurii îndreptării erorii materiale".

[2] De exemplu, eroarea dintr-o încheiere redactată pentru un termen de judecată poate fi îndreptată la următorul termen de judecată, îndreptarea menţionându-se în încheierea de şedinţă.

[3] Trib. Suprem, dec. nr. 1061/1966, în G. BOROI, D. RĂDESCU, *op. cit.*, p. 378.

[4] Trib. Suprem, dec. nr. 552/1963, în G. BOROI, D. RĂDESCU, *op. cit.*, p. 378.

de atac pe care o acordă legea, astfel că recursul poate fi exercitat, chiar dacă în dispozitiv există menţiunea „definitivă". O astfel de menţiune greşită nu face să se proroge termenul de recurs până la îndreptarea hotărârii. Menţionarea greşită că încheierea este definitivă nu atrage nulitatea ei, întrucât nu judecătorul, ci legea stabileşte care sunt măsurile procesuale penale sau actele procedurale care pot fi atacate cu recurs[1].

Indicarea corectă în minută, precum şi în considerentele hotărârii a datei de la care se deduce din durata pedepsei pronunţate timpul arestării preventive şi menţionarea în dispozitivul hotărârii a aceleiaşi zile şi luni, dar a altui an decât în minută, nu constituie motiv de casare, ci o evidentă eroare materială, ce se îndreaptă de instanţa de judecată care a pronunţat hotărârea[2].

S-a apreciat just că trecerea greşită a anului naşterii condamnatului în mandatul de executare nu poate constitui un impediment la executare, din moment ce există o certă identificare a celui în cauză, în speţă fiind vorba despre o eroare materială evidentă. În schimb, nu se poate considera că există o simplă eroare când inculpatul citat cu un prenume greşit şi neprezentat la instanţă este condamnat cu aceeaşi indicare greşită a prenumelui[3].

Nu poate fi considerată eroare materială modificarea pedepsei[4]. În ceea ce priveşte sporul de pedeapsă aplicat ca urmare a concursului de infracţiuni constatat în temeiul art. 38-39 Cod penal, în acord cu alţi autori[5], apreciem că, în raport de cuantumul fix al acestuia reglementat în legislaţia actuală, de o treime din totalul pedepsei, poate fi îndreptat pe această cale sporul greşit calculat. În schimb, înlocuirea beneficiarului despăgubirilor civile acordate prin hotărâre nu se poate face prin procedura înscrisă în art. 195 CPP (din 1968, în prezent, art. 278 CPP – n.n.), deoarece aceasta nu poate fi considerată o simplă eroare materială[6].

Jurisprudenţa a mai calificat ca greşeli de judecată, şi nu erori materiale: modificarea despăgubirilor civile prin adăugarea folosului nerealizat, a datei de la care se datorează despăgubirile civile, a cuantumului datorat de fiecare inculpat, înlocuirea obligaţiei solidare cu o obligaţie subsidiară[7].

În practica judiciară se întâlnesc şi soluţii contrare, este adevărat, izolate, care au tendinţa de a da o interpretare mai largă instituţiei îndreptării erorii materiale. În acest context, au fost pronunţate de către instanţe încheieri de îndreptare a erorii materiale prin care, spre exemplu: se substituie considerentele deciziei – în sensul respingerii apelului – cu considerente conforme cu minuta şi dispozitivul, ce dispuneau admiterea căii de atac; se modifică pedeapsa închisorii rezultantă indicată în hotărârea de contopire şi în mandatul de executare a pedepsei, în sensul adăugării la aceasta a pedepsei a cărei suspendare condiţionată a executării fusese revocată, ce a fost omisă.

În această orientare minoritară, criteriul esenţial după care se stabileşte admisibilitatea dispunerii îndreptării erorii materiale este acela al imposibilităţii organului judiciar, ce decurge

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5387 din 21 noiembrie 2003, în AL. VASILIU, *Nulităţile în procesul penal. Comentariul art. 197 CPP. Practică judiciară*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2011, p. 37. Aceste soluţii reprezintă consecinţe ale principiului legalităţii căilor de atac. Posibilitatea de a folosi o cale de atac, precum şi condiţiile de exercitare a acesteia sunt date de lege, iar nu de judecători.

[2] I.C.C.J., dec. nr. 107/2004, www.legalis.ro.

[3] Trib. jud. Hunedoara, dec. pen. nr. 553/1978; Trib. Suprem, dec. nr. 737/1980, în N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 464.

[4] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 667.

[5] V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1279.

[6] C.S.J., dec. nr. 1755/1990, în N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 464.

[7] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 484.

nemijlocit din lege, de a stabili o altă soluție decât cea dată ca urmare a îndreptării. În exemplele de mai sus, este inadmisibil a se motiva o soluție contrară dispozitivului, câtă vreme prin redactarea minutei se demonstrează că magistratul nu a avut în vedere decât soluția ce decurge din aceasta, deci o motivare ulterioară în sens contrar nu poate fi decât rezultatul unei erori materiale (confuzie între dosare, confuzie între ciornele electronice de lucru copiate etc.). De asemenea, revocarea suspendării executării unei pedepse atrage de drept executarea în întregime a acesteia, alături de cealaltă pedeapsă aplicată, așa încât neefectuarea acestei operațiuni de către judecător nu poate fi decât rezultatul unei erori materiale, și nu al unei deliberări conștiente.

322. Înlăturarea unor omisiuni vădite. Uneori se poate întâmpla ca organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi și libertăți sau cel de cameră preliminară ori instanța de judecată să omită a se pronunța asupra sumelor ce se cuvin martorilor, experților, interpreților și avocaților, precum și, după caz, cu privire la restituirea lucrurilor sau la ridicarea măsurilor asigurătorii.

În astfel de situații, procedura reglementată pentru îndreptarea erorilor materiale se aplică similar. Aceasta nu înlătură dreptul martorului, expertului, interpretului sau apărătorului, precum și al oricărei persoane vătămate prin modul de rezolvare a restituirii lucrurilor sau ridicării măsurilor asigurătorii de a declara apel împotriva hotărârii primei instanțe, deoarece procedura instituită se aplică numai când organul judiciar nu s-a pronunțat deloc asupra aspectelor indicate în text, pe când prin apel se pot reanaliza și greșelile privind calculul sumelor cuvenite, restituirea parțială a lucrurilor/ridicarea parțială a măsurilor asigurătorii.

Procedura specială de înlăturare a omisiunilor vădite se aplică și atunci când împotriva hotărârii nu există cale de atac ordinară[1].

Spre deosebire de instituția îndreptării erorilor materiale, cea privind înlăturarea omisiunilor vădite indică expres cazurile în care poate fi folosită, interpretarea doctrinei[2] și jurisprudenței fiind în sensul că *aceste cazuri sunt limitativ prevăzute de lege*, nefiind permisă extinderea procedurii și cu privire la alte tipuri de omisiuni.

Astfel, nicio omisiune cu privire la alte aspecte decât cele anume indicate în art. 196 CPP (din 1968, actualul art. 279 CPP – n.n.) nu poate fi înlăturată prin procedura acolo indicată. De exemplu, nepronunțarea instanței asupra unui capăt de cerere nu poate fi considerată ca o omisiune vădită în sensul dispoziției de mai sus. În același sens, omisiunea instanței de a dispune confiscarea lucrului dobândit prin săvârșirea infracțiunii, chiar dacă aceasta era obligatorie potrivit legii, nu poate fi înlăturată prin întocmirea ulterioară a unei încheieri[3].

De asemenea, s-a mai observat faptul că, întrucât înlăturarea omisiunilor vădite creează obligația de plată a cheltuielilor judiciare sau poate schimba deținătorul unor bunuri, procedura ar trebui să se desfășoare cu chemarea obligatorie a părților, pentru a da lămuriri necesare în contradictoriu; prevederea legală, prin care această chemare este lăsată la facultatea organului judiciar, nu garantează suficient interesele legitime ale părților din proces[4].

Cu privire la acest aspect, credem că problema poate fi privită și dintr-o altă perspectivă. Pe de o parte, obligația de înlăturare a omisiunii vădite se referă strict la acordarea unor sume

[1] *Ibidem*.
[2] V. DONGOROZ Ş.A., *op. cit.*, vol. I, p. 406; N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 465; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 484.
[3] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 465.
[4] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 485.

de bani martorului, expertului, interpretului și apărătorului, fără a se interpreta că sumele acordate martorului și expertului[1] vor fi adăugate la cheltuielile la care va fi obligat inculpatul sau alt subiect procesual. O astfel de adăugare ar exceda art. 279 CPP, deoarece organul judiciar s-ar pronunța nu numai asupra unor sume pretinse, ci și asupra unor cheltuieli de plată, asupra cărora a deliberat deja. Astfel, sumele acordate martorului și expertului vor rămâne – în lipsa reformării soluției – în sarcina statului, chiar dacă, printr-o rezolvare corectă, ar fi trebuit recuperate de la subiectul procesual în culpă.

Pe de altă parte, dispoziția de restituire a unor bunuri în procesul penal este în prezent supusă contestației, potrivit art. 255 alin. (1) teza a II-a raportat la art. 250 CPP, ce se soluționează, în cursul urmăririi penale, în camera de consiliu, cu citarea celui care a făcut contestația și a persoanelor interesate, iar în cursul procedurii de cameră preliminară și al judecății, în ședință publică, cu citarea părților.

323. Calea de atac împotriva proceselor-verbale și a încheierilor de îndreptare a erorilor materiale și de înlăturare a omisiunilor vădite. În lipsa unor dispoziții expres prevăzute în cadrul instituțiilor respective, *se aplică reglementările generale în materie*.

Calea de atac tipică ce poate fi exercitată *în cursul urmăririi penale* împotriva actelor organului de urmărire penală este *plângerea* reglementată de art. 336 și art. 339 CPP, ce poate fi introdusă de orice persoană căreia i s-a adus o vătămare a intereselor sale legale printr-o măsură sau act de urmărire penală – deci inclusiv printr-un proces-verbal de îndreptare a erorii materiale sau de înlăturare a omisiunii vădite. Plângerea se adresează, după caz, procurorului care supraveghează activitatea organului de cercetare penală sau prim-procurorului/procurorului ierarhic superior celui ce a emis actul procedural.

În cursul judecății, încheierea prin care s-a dispus îndreptarea erorii/înlăturarea omisiunii poate fi atacată cu *apel* sau, după caz, cu *contestație* de martor, expert, interpret ori avocat sau de orice persoană fizică ori juridică ale cărei drepturi legitime au fost vătămate nemijlocit prin aceasta[2].

Încheierile judecătorului de drepturi și libertăți și ale judecătorului de cameră preliminară pot fi atacate, de asemenea, cu contestație, însă numai atunci când legea o prevede expres. Codul de procedură penală nu prevede expres calea de atac a contestației împotriva încheierilor judecătorului de drepturi și libertăți/de cameră preliminară în materia îndreptării erorii materiale/înlăturării omisiunii vădite. Pe de altă parte, din interpretarea art. 408 CPP[3] rezultă că încheierile acestor organe judiciare nu pot fi atacate cu apel. În aceste condiții, cum procedura de judecată trebuie să fie prevăzută de lege, concluzionăm că în prezent persoanele pot sesiza judecătorul de drepturi și libertăți sau pe cel de cameră preliminară pentru a pronunța o încheiere de îndreptare a erorii materiale sau de înlăturare a omisiunii vădite, dar *nu au cale de atac împotriva unei astfel de încheieri ori împotriva încheierii prin care judecătorul a dispus din oficiu o asemenea soluție*. Însă, considerăm că prevederea din art. 408 alin. (3) CPP, potrivit căreia „Apelul declarat împotriva sentinței se socotește făcut și împotriva încheierilor", este una de principiu, ce trebuie aplicată pe calea suplimentului analogic și în cazul procedurilor ce se finalizează printr-o încheiere

[1] Onorariile acordate avocatului din oficiu și interpretului rămân întotdeauna în sarcina statului, potrivit noii reglementări.

[2] A se vedea art. 408-410 CPP.

[3] Art. 408: „Hotărârile supuse apelului. (1) Sentințele pot fi atacate cu apel, dacă legea nu prevede altfel. (2) Încheierile pot fi atacate cu apel numai odată cu sentința, cu excepția cazurilor când, potrivit legii, pot fi atacate separat cu apel. (3) Apelul declarat împotriva sentinței se socotește făcut și împotriva încheierilor".

atacabilă cu contestație. În practica judiciară s-a arătat că încheierile prin care se dispune cu privire la îndreptarea erorilor materiale fac parte integrantă din hotărârea penală. În consecință, aceste încheieri pot fi atacate doar dacă împotriva hotărârii judecătorești se promovează o cale de atac. Cum, în situația de față, decizia curții de apel este definitivă, nici încheierea de ședință nu poate fi desființată[1].

Capitolul al V-lea. Nulitățile

REGLEMENTARE

Art. 280. Efectele nulității. (1) Încălcarea dispozițiilor legale care reglementează desfășurarea procesului penal atrage nulitatea actului în condițiile prevăzute expres de prezentul cod.

(2) Actele îndeplinite ulterior actului care a fost declarat nul sunt la rândul lor lovite de nulitate, atunci când există o legătură directă între acestea și actul declarat nul.

(3) Atunci când constată nulitatea unui act, organul judiciar dispune, când este necesar și dacă este posibil, refacerea acelui act cu respectarea dispozițiilor legale.

Art. 281. Nulitățile absolute. (1) Determină întotdeauna aplicarea nulității încălcarea dispozițiilor privind:

a) compunerea completului de judecată;

b) competența materială și competența personală a instanțelor judecătorești, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente;

c) publicitatea ședinței de judecată;

d) participarea procurorului, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii;

e) prezența suspectului sau a inculpatului, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii;

f) asistarea de către avocat a suspectului sau a inculpatului, precum și a celorlalte părți, atunci când asistența este obligatorie.

(2) Nulitatea absolută se constată din oficiu sau la cerere.

(3) Încălcarea dispozițiilor legale prevăzute la alin. (1) lit. a)-d) poate fi invocată în orice stare a procesului.

(4) Încălcarea dispozițiilor legale prevăzute la alin. (1) lit. e) și f) trebuie invocată:

a) până la încheierea procedurii în camera preliminară, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale sau în procedura camerei preliminare;

b) în orice stare a procesului, dacă încălcarea a intervenit în cursul judecății;

c) în orice stare a procesului, indiferent de momentul la care a intervenit încălcarea, când instanța a fost sesizată cu un acord de recunoaștere a vinovăției.

Art. 282. Nulitățile relative. (1) Încălcarea oricăror dispoziții legale în afara celor prevăzute la art. 281 determină nulitatea actului atunci când prin nerespectarea cerinței legale s-a adus o vătămare drepturilor părților ori ale subiecților procesuali principali, care nu poate fi înlăturată altfel decât prin desființarea actului.

(2) Nulitatea relativă poate fi invocată de procuror, suspect, inculpat, celelalte părți sau persoana vătămată, atunci când există un interes procesual propriu în respectarea dispoziției legale încălcate.

(3) Nulitatea relativă se invocă în cursul sau imediat după efectuarea actului ori cel mai târziu în termenele prevăzute la alin. (4).

(4) Încălcarea dispozițiilor legale prevăzute la alin. (1) poate fi invocată:

a) până la închiderea procedurii de cameră preliminară, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale sau în această procedură;

b) până la primul termen de judecată cu procedura legal îndeplinită, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale, când instanța a fost sesizată cu un acord de recunoaștere a vinovăției;

---

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 401 din 14 februarie 2012, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ŞINC, *op. cit.*, p. 630.

c) până la următorul termen de judecată cu procedura completă, dacă încălcarea a intervenit în cursul judecății.

(5) Nulitatea relativă se acoperă atunci când:

a) persoana interesată nu a invocat-o în termenul prevăzut de lege;

b) persoana interesată a renunțat în mod expres la invocarea nulității.

COMENTARIU

Secțiunea 1. Scurte precizări privind sancțiunile procesuale penale

324. Noțiuni. Principiul legalității procesului penal impune respectarea dispozițiilor legale în desfășurarea procedurilor judiciare penale. Una dintre garanțiile cele mai puternice pentru asigurarea îndeplinirii actelor procesuale și procedurale potrivit prescripțiilor legii o constituie sancțiunile privind actele procesuale[1].

Sancțiunea procesuală penală constă fie în pierderea unor drepturi procesuale, fie în lipsirea de valabilitate a actelor procesuale și procedurale ori a măsurilor procesuale dispuse sau efectuate cu încălcarea dispozițiilor care reglementează desfășurarea procesului penal[2].

Sancțiunile procesuale intervin cu efecte de natură a înlătura încălcările normelor procesuale și consecințele negative pe care acestea le-au produs în procesul penal. Ele îndeplinesc un *scop preventiv* – de preîntâmpinare a încălcării legii –, un *rol sancționator* – de desființare a actelor efectuate cu încălcarea legii – și un *scop reparator* – de refacere a actelor procesuale și procedurale desființate, dacă este necesar și posibil.

Sancțiunea procesuală penală constituie, de cele mai multe ori, și o garanție a principiului aflării adevărului, actele procesuale și procedurale efectuate cu încălcarea legii de procedură producând îndoială asupra veridicității probelor administrate abuziv și asupra corectitudinii soluțiilor adoptate față de prevederile legale. Această garanție nu apare însă în orice situație de aplicare a unei sancțiuni procesuale; spre exemplu, decăderea din dreptul de a formula calea de atac nu conduce la aflarea adevărului, atunci când, prin ipoteză, soluția pronunțată de prima instanță este greșită.

325. Clasificarea sancțiunilor procesuale penale. Codul de procedură penală prevede trei feluri de sancțiuni procesuale penale: inadmisibilitatea [art. 67 alin. (5) și art. 70 alin. (2); art. 421 pct. 1 lit. a); art. 425[1] alin. (7) pct. 1 lit. a); art. 431; art. 440; art. 459; art. 468; art. 472 etc.]; decăderea [art. 268 alin. (1)]; nulitatea (art. 280-282).

325.1. Inadmisibilitatea. Este sancțiunea procesuală penală care împiedică efectuarea unui act exclus de lege; dacă totuși actul este efectuat, acesta nu are valabilitate și nu produce efecte juridice, fiind lovit de nulitate[3], deoarece este lipsit de bază legală. Există inadmisibilitate și atunci când legea încuviințează o anumită manifestare procesuală, dar o limitează în mod *obiectiv*, la anumite cazuri și situații, sau *subiectiv*, numai la anumite persoane.

Aplicarea sancțiunii inadmisibilității nu este condiționată de existența unei vătămări, ca în cazul nulității, și nici nu poate fi acoperită[4].

---

[1] N. GIURGIU, *op. cit.*, p. 27.

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 495.

[3] *Idem*, p. 497.

[4] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 648.

Inadmisibilitatea poate interveni deopotrivă în cazul actelor procurorului, ale părților sau ale altor participanți.

325.2. Decăderea. Legea stabilește în cazul multor acte procesuale fixarea unui interval de timp înăuntrul căruia sau până la care este posibilă realizarea lor. Exercitarea *drepturilor procesuale* cu nerespectarea termenelor peremptorii are drept consecință imposibilitatea efectuării actului legat de un asemenea termen, subiectul procesual fiind decăzut din exercițiul dreptului respectiv. Decăderea este, astfel, sancțiunea procesuală care constă în pierderea exercițiului unui drept procesual ca urmare a nerespectării unui termen peremptoriu[1], fiind expres prevăzută de art. 268 CPP.

Decăderea se aseamănă cu inadmisibilitatea, deoarece, și într-un caz, și în celălalt, actul este efectuat fără drept; la inadmisibilitate însă, lipsa dreptului este *ab initio*, pe când la decădere lipsa dreptului este o consecință a pierderii exercițiului dreptului prevăzut de lege.

Spre deosebire de inadmisibilitate, care atrage întotdeauna nulitatea, în cazul decăderii legea poate permite, în anumite condiții, repunerea în termen, caz în care actul procesual devine valabil și își produce efectele prevăzute de lege. Codul de procedură penală reglementează repunerea în termenul de apel[2] și repunerea în termenul de contestație[3]; de asemenea, decăderea din exercițiul unui drept în cadrul procesului penal nu conduce la pierderea dreptului substanțial, partea putând să îl pretindă pe calea unei acțiuni civile separate.

Secțiunea a 2-a. Nulitatea

§1. Considerații generale

326. Definiție. Având ca suport dispozițiile art. 197 CPP 1968, nulitățile sunt definite în doctrină ca fiind sancțiunile ce lovesc actele procedurale existente, care au luat ființă prin nerespectarea dispozițiilor legale, prin omisiunea sau violarea formelor prescrise de lege[4], sau sancțiunile care decurg din neîndeplinirea actelor procedurale, potrivit legii, și au drept efect ineficiența acestora[5].

Noul Cod de procedură penală aduce unele modificări în conținutul dispozițiilor ce reglementează regimul nulităților, între care atrag atenția: stabilirea expresă a principiului că actele ulterioare celui declarat nul, care au o legătură directă cu acesta, sunt la rândul lor lovite de nulitate; scoaterea din categoria nulităților absolute a nerespectării dispozițiilor privind sesizarea instanței, efectuarea anchetei sociale pentru minori, competența materială și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală sau a instanței ierarhic superioare celei legal competente; instituirea unor nulități absolute care pot fi invocate până la un anumit termen procesual, și nu în orice stadiu al procesului; eliminarea dreptului instanței de a invoca din oficiu nulitățile relative[6] (cu unele excepții) și de a le lua în considerare în orice stadiu al procesului.

---

[1] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 474.

[2] Art. 411 CPP.

[3] Art. 425[1] alin. (2) raportat la art. 411 alin. (1) CPP.

[4] I. NEAGU, *Tratat de procedură penală*, Ed. Pro, București, 1997, p. 383.

[5] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 477.

[6] Asupra acestei restricții legislative Curtea Constituțională s-a pronunțat recent, decizia nefiind încă publicată, constatând că excluderea, prin dispozițiile de lege criticate, a posibilității ca judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară și instanța de judecată să ia în considerare, din oficiu, încălcările dispozițiilor

Astfel, putem defini nulitatea ca fiind acea sancțiune procesuală constatată și aplicată de un organ judiciar, care atrage nevalabilitatea actelor procesuale și procedurale efectuate cu încălcarea dispozițiilor care reglementează desfășurarea procesului penal, dacă s-a produs o vătămare dovedită sau prezumată de lege, ce nu poate fi înlăturată decât prin desființarea actului și refacerea acestuia atunci când este necesar și dacă este posibil.

327. Condiții de existență. Pentru ca un act procesual sau procedural să fie lovit de nulitate, se cer întrunite următoarele condiții:

a) *Îndeplinirea actului să fi avut loc cu încălcarea dispozițiilor legale care reglementează desfășurarea procesului penal.* Pentru existența nulității, este necesar fie ca actul procesual sau procedural să se efectueze cu încălcarea condițiilor impuse de norma de procedură – adică să se producă o violare a legii –, fie să nu se îndeplinească un act de procedură cerut de lege, adică o omisiune a respectării legii. Se poate vorbi despre o nulitate produsă prin violarea legii atunci când instanța a pronunțat condamnarea inculpatului pentru o faptă pentru care acesta nu a fost trimis în judecată; pe de altă parte, se poate vorbi despre o nulitate a actului produsă prin omisiunea organului judiciar atunci când instanța a pronunțat condamnarea inculpatului fără să precizeze în hotărâre infracțiunea cu privire la care a stabilit această soluție.

Încălcarea legii se poate referi la condiții esențiale pentru existența actului procesual/procedural sau la condiții neesențiale; în primul caz, încălcarea va atrage întotdeauna nulitatea actului, în timp ce, în a doua situație, încălcarea nu va atrage, de regulă, nulitatea actului decât în cazul în care s-ar dovedi vătămarea cauzată[1].

În noțiunea de „dispoziții care reglementează desfășurarea procesului penal" sunt cuprinse toate normele procesuale care determină conținutul procesului penal. Este vorba despre normele de organizare, de competență și de procedură propriu-zisă[2], referitoare la urmărirea penală, la judecata în primă instanță și în căile de atac ordinare sau extraordinare, precum și la executarea pedepselor. Nu vor intra în sfera acestei noțiuni dispozițiile procesuale care, deși își au aplicația în procesul penal, nu îndeplinesc funcția de a contribui la reglementarea desfășurării acestuia[3].

Unele dintre dispozițiile care reglementează desfășurarea procesului penal au fost selectate de legiuitor și înscrise în art. 281 CPP, încălcarea lor fiind considerată atât de gravă, încât atrage întotdeauna nulitatea actelor efectuate cu nesocotirea lor.

b) *Încălcarea legii să fi adus o vătămare bunei desfășurări a cauzei ori intereselor legale ale participanților.* Vătămarea procesuală a fost definită în doctrină ca fiind acea consecință negativă a încălcării dispozițiilor ce reglementează desfășurarea procesului penal care constă

---

legale care atrag nulitatea relativă a actului aduce atingere, în principal, prevederilor constituționale ale art. 1 alin. (3) și (5) privind statul de drept și principiul legalității și ale art. 124 referitor la înfăptuirea justiției.

[1] N. GIURGIU, *op. cit.*, p. 82.

[2] AL. VASILIU, *Nulitățile...*, p. 3; N. GIURGIU, *op. cit.*, p. 83.

[3] N. GIURGIU, *op. cit.*, p. 84. B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 276, consideră că „această opinie trebuie totuși nuanțată, întrucât distincția între categoriile de norme mai sus indicate nu este întotdeauna una facilă. Suntem de acord, de pildă, că nu poate fi invocată nulitatea unui act sau a unei măsuri dispuse de judecătorul de la un tribunal pe motiv că, deși a promovat la respectiva instanță, nu îndeplinea condițiile necesare în acest sens. O asemenea critică nu vizează desfășurarea procesului penal, ci cariera respectivului judecător, nefiind deci susceptibilă a antrena nulitatea. Credem însă că poate fi invocată nulitatea ascultării unui martor de către un polițist căruia nu i s-a eliberat avizul de poliție judiciară, pentru că în acest caz se pune o problemă de competență funcțională în efectuarea actelor de urmărire penală". Apreciem că în mod eronat se susține că avizul de poliție judiciară intră în noțiunea de normă procesuală care, deși își are aplicația în procesul penal, nu îndeplinește funcția de a contribui la reglementarea desfășurării acestuia. Inexistența acestui aviz intră, dimpotrivă, în categoria acelor norme procesuale de competență a organelor de urmărire penală, potrivit 55 alin. (4) CPP.

în crearea posibilității unei soluționări greșite a cauzei fie prin neasigurarea exercitării drepturilor părților, fie prin încălcarea altor valori procesuale[1]. Într-o altă formulare, vătămarea constă în atingerea adusă principiilor fundamentale ale procesului penal din care rezultă posibilitatea de a nu se realiza scopul acestuia[2].

Pentru a putea determina conținutul noțiunii de „vătămare", trebuie îmbinate cele două interese ce se confruntă: interesele societății cu cele ale părților din proces; vătămarea poate aduce atingere directă atât intereselor societății, cât și intereselor legitime ale părților din proces[3].

Vătămarea procesuală este prezumată de lege în cazul nulităților absolute și, în principiu, trebuie dovedită de către cel care o invocă în cazul nulităților relative; în această a doua situație, uneori vătămarea poate rezulta, cu evidență, chiar din circumstanțele cauzei.

Este de observat că, în concepția mai restrictivă[4] a noii reglementări procesuale penale, în cazul *nulităților relative* vătămarea poate consta numai în prejudicierea intereselor legitime ale părților ori subiecților procesuali principali din proces, nu și în încălcarea unor principii fundamentale ale procesului penal, care nu a condus la vătămarea intereselor părților. Cu alte cuvinte, dacă organul judiciar a încălcat o regulă importantă a procesului – ce nu constituie o nulitate absolută –, dar această încălcare nu prejudiciază (de exemplu) interesele legitime ale inculpatului, *ci dimpotrivă*, nu s-ar putea reține nulitatea actului efectuat astfel.

Cu toate acestea, art. 282 CPP prevede că nulitatea relativă poate fi invocată și de procuror atunci când există un interes procesual propriu al acestuia în respectarea dispoziției legale încălcate; or, interesul legitim „propriu" al procurorului în procesul penal nu poate fi decât acela al apărării ordinii de drept (procesuale, în acest caz) și a intereselor generale ale societății[5] (privind aflarea adevărului și sancționarea infractorilor); interesul apărării drepturilor și libertăților subiecților procesuali nu este propriu procurorului, ci comun cu interesul similar al acestora. Astfel, deși legea dă dreptul procurorului de a invoca nulitatea relativă, aceasta pare a fi admisibilă numai când încălcarea legalității procesului penal constituie, în același timp, și vătămarea drepturilor părților ori ale subiecților procesuali principali. Spre exemplu, dacă instanța admite cererea inculpatului de înlocuire a măsurii arestării preventive cu măsura arestului la domiciliu (neproducând o vătămare acestuia, deoarece arestul la domiciliu are un regim mai puțin restrictiv de drepturi), deși inculpatul a fost anterior condamnat pentru infracțiunea de evadare[6], potrivit interpretării stricte a art. 280 alin. (1) și art. 282 alin. (1) CPP, procurorul nu ar putea solicita în calea de atac a contestației desființarea încheierii pentru motivul că există o încălcare a legii sancționabilă cu nulitatea relativă.

Instituția actuală a nulității se deosebește în acest punct de cea reglementată anterior, care nu restrângea vătămarea numai la cea produsă părților în proces, ci avea în vedere, în mod just – după cum s-a subliniat în doctrină –, și interesele societății. Se observă însă că

[1] N. GIURGIU, *op. cit.*, p. 93.

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 501.

[3] *Idem*, p. 500.

[4] Potrivit art. 280 alin. (1) CPP, „Încălcarea dispozițiilor legale care reglementează desfășurarea procesului penal atrage nulitatea actului *în condițiile prevăzute expres* de prezentul cod" (s.n.).

[5] Art. 131 alin. (1) din Constituție: „În activitatea judiciară, Ministerul Public reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor".

[6] Potrivit art. 218 alin. (3) CPP, „Măsura (arestului la domiciliu – n.n.) nu poate fi dispusă cu privire la inculpatul față de care există suspiciunea rezonabilă că a săvârșit o infracțiune asupra unui membru de familie și cu privire la inculpatul care a fost anterior condamnat definitiv pentru infracțiunea de evadare".

jurisprudența Curții Constituționale tinde a restabili condițiile de invocare și de declarare a nulităților relative astfel cum au fost concepute de legiuitorul anterior.

În ceea ce privește *nulitatea absolută*, legea prezumă în mod absolut vătămarea, fără a rezulta că aceasta se referă numai la interesele procesuale ale părților; prin urmare, se poate interpreta că legea prezumă atât o vătămare a intereselor procesuale ale părților, cât și o vătămare a intereselor generale ale societății, constând în posibilitatea soluționării greșite a cauzei – fie în mod greșit *în favoarea* inculpatului, fie în mod greșit *în defavoarea* acestuia (sau a altei părți).

c) *Vătămarea produsă să nu poată fi înlăturată decât prin anularea actului.* Anularea actului procesual sau procedural viciat – chiar în prezența unei vătămări – nu este justificată decât dacă nu există posibilitatea acoperirii neregularității actului și a păstrării efectelor produse de acesta, pentru a nu conduce la o întârziere inutilă a desfășurării procesului penal. Anularea actului pe motiv de nulitate relativă apare, așadar, ca o măsură procesuală extremă și ultimă de înlăturare a vătămării, această posibilitate fiind lăsată instanței de judecată în raport de situația concretă care este supusă examinării.

Dacă vătămarea produsă prin încălcarea dispozițiilor care reglementează procesul penal poate fi înlăturată în alt mod, devine inutilă anularea actului pentru acest motiv. Spre exemplu, în cazul vătămării prin împiedicarea părții de a-și exercita un drept procesual, anularea actului poate fi evitată prin exercitarea altui drept procesual care să conducă la același rezultat[1]: citarea nelegală este acoperită prin dreptul părții de a se prezenta din proprie inițiativă la judecata cauzei.

În cazul nulităților absolute, anularea actului este imperativă, așa încât această condiție este prezumată de legiuitor. În atare situație, numai legiuitorul poate – pe cale de excepție – să considere că actul lovit de nulitate absolută poate fi totuși păstrat ca fiind necesar pentru o soluționare corectă a cauzei, așa cum este situația menținerii probelor administrate și a actelor îndeplinite de instanța inferioară ierarhic necompetentă material, ce și-a declinat competența [art. 50 alin. (2) CPP].

328. Declararea nulității actelor procesuale și procedurale penale. În materie procesuală, nulitățile nu operează *ope legis*, prin simpla încălcare a legii, indiferent dacă sunt nulități relative sau nulități absolute. Este absolut necesar ca nulitatea să fie invocată – după caz, la cerere sau din oficiu –, apoi constatată și declarată de organul judiciar competent, pentru ca această sancțiune să poată produce efecte[2]. În caz contrar, actul viciat va rămâne în ființă și va produce efecte dacă procesul se va fi încheiat fără constatarea nulității. Concluzia rezultă, în cazul nulităților absolute, din prevederea potrivit căreia ele pot fi invocate și constatate „în orice stare a procesului" – deci, *per a contrario*, după finalizarea acestuia nu mai pot fi invocate –, iar în cazul nulităților relative, din prevederile potrivit cărora ele pot fi invocate numai în anumite termene stabilite în cursul procesului. Prin *„proces penal"* înțelegem, în această accepțiune, urmărirea penală, incluzând și măsurile de competența judecătorului de drepturi și libertăți, procedura de cameră preliminară și judecata în fond și în căile ordinare și extraordinare de atac; în procedurile judiciare din faza punerii în executare a hotărârilor nu mai pot fi invocate nulități absolute intervenite în cursul soluționării pe fond a cauzei, însă pot fi invocate nulitățile intervenite în cursul acelor proceduri.

[1] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 501.
[2] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 482.

Nulitatea poate fi invocată de către părți și subiecții procesuali principali în faza de urmărire penală pe calea unei *cereri* exprese sau a *plângerii* (art. 336 și art. 339 CPP), iar în faza de judecată pe cale de *excepție*. Nulitatea relevată din oficiu de către procuror *în cursul urmăririi penale* nu este obligatoriu să fie pusă în discuția părților, în timp ce, de principiu, nulitățile observate de judecător/instanță trebuie puse în discuție contradictorie[1].

Nulitatea absolută sau relativă a actelor de urmărire penală poate fi invocată și în fața judecătorului de cameră preliminară, pe calea plângerii prevăzute de art. 340 CPP, în vederea reluării urmăririi penale.

În procedurile desfășurate în fața judecătorului de drepturi și libertăți, nulitățile absolute pot fi invocate până la soluționarea căii de atac a contestației, în timp ce nulitățile relative pot fi invocate, de principiu, în cursul efectuării actului sau în calea de atac dacă partea nu a fost prezentă, dat fiind că, în cvasitotalitate, aceste proceduri se finalizează la un singur termen de judecată.

Nulitățile absolute pot fi invocate pe tot parcursul procedurii de cameră preliminară – în primă instanță și în contestație –, în timp ce nulitatea relativă se invocă până la închiderea procedurii de cameră preliminară în primă instanță, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale sau al acestei proceduri, respectiv până la închiderea procedurii de cameră preliminară în calea de atac a contestației, dacă încălcarea a intervenit în această din urmă procedură. Este de observat că legea folosește două noțiuni distincte pentru a marca sfârșitul etapelor camerei preliminare, în cazul nulității absolute referindu-se la *„încheierea* procedurii în camera preliminară" [art. 281 alin. (4) lit. a) CPP], iar în cazul nulității relative referindu-se la *„închiderea* procedurii de cameră preliminară" [art. 282 alin. (4) lit. a) CPP]; astfel, primul termen are semnificația de încheiere definitivă/completă a procedurii, în timp ce al doilea are semnificația de finalizare a primei faze procesuale a camerei preliminare, prin pronunțarea hotărârii aferente. Diferența de sens a celor două noțiuni este întărită prin prevederile Legii nr. 75/2016[2], care, introducând alin. (4) al art. 347 CPP, statuează că „În soluționarea contestației nu pot fi invocate sau ridicate din oficiu alte cereri sau excepții decât cele invocate sau ridicate din oficiu în fața judecătorului de cameră preliminară în procedura desfășurată în fața instanței sesizate cu rechizitoriu, cu excepția cazurilor de nulitate absolută". Astfel, se înțelege că după *închiderea* procedurii de cameră preliminară din fața judecătorului instanței sesizate cu rechizitoriu nu mai pot fi invocate nulități relative, pe când cele absolute pot fi invocate și după închiderea acestei proceduri, până la *încheierea* (definitivă) a întregii proceduri de cameră preliminară[3].

Dreptul de constatare și declarare a nulității revine numai organului judiciar care exercită acte de dispoziție în etapa procesuală în care are loc invocarea nulității. În cursul urmăririi penale, un astfel de drept îl au atât organul care efectuează nemijlocit urmărirea penală, cât și organul care exercită controlul activității procesuale a acestuia[4].

Constatarea și declararea nulității presupun, într-o primă etapă, dreptul și obligația organului judiciar de a determina existența nulității, precum și întinderea efectelor negative pe care le produce; în cea de-a doua etapă, presupun obligația organului judiciar de a declara în mod expres nulitatea prin actul procesual prevăzut de lege – ordonanța, în

[1] Potrivit art. 351 alin. (2) CPP.

[2] M. Of. nr. 334 din 29 aprilie 2016.

[3] În același sens, A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 633; B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 280. În sens contrar, I. KUGLAY, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1295.

[4] N. GIURGIU, *op. cit.*, p. 171.

cazul organului de cercetare penală și procurorului[1], sau încheierea, sentința, decizia, în cazul judecătorului și instanței de judecată[2], în funcție de faza procesuală pendinte.

329. Efectele nulității. a) Declararea nulității unui act procesual sau procedural atrage *lipsirea lui de efecte juridice*, fără deosebire după cum aceasta este o nulitate absolută sau una relativă. Actul anulat este considerat că a fost lipsit de aptitudinea de a produce efecte juridice din momentul constituirii lui (*ex tunc*), și nu din momentul constatării nulității (*ex nunc*). Actul se consideră inexistent numai din punct de vedere al efectelor pe care ar fi trebuit să le producă dacă ar fi fost valabil, nu însă și sub raportul consecințelor anulării sale (cheltuieli judiciare, amendă judiciară, împlinirea prescripției, decăderi etc.)[3].

În unele cazuri este posibil ca, datorită naturii încălcării legii și a structurii actului, acesta să fie afectat numai în parte de nevalabilitate (*nulitate parțială*).

b) Invalidarea actului procesual/procedural prin declararea nulității absolute sau relative produce și un *efect extensiv* (de iradiere) al acesteia *la actele aflate în directă legătură cu actul nul*. Spre deosebire de codul anterior, noul Cod de procedură penală reglementează expres această extindere a efectelor nulității, precizând că „Actele îndeplinite ulterior actului care a fost declarat nul sunt la rândul lor lovite de nulitate, atunci când există o legătură directă între acestea și actul declarat nul".

Doctrina[4] și jurisprudența au concluzionat că efectul extensiv se poate produce la actele anterioare, concomitente și ulterioare actului declarat nul (păstrându-se, bineînțeles, condiția legăturii directe dintre ele).

Este de analizat în ce măsură această concluzie se menține, în condițiile în care legea se referă *expressis verbis* numai la actele *ulterioare* și tot legea impune ca nulitățile să se constate numai „în condițiile prevăzute *expres* de prezentul cod", iar nu și printr-o interpretare extensivă.

Cât privește *înțelesul noțiunii de „legătură directă" între actul declarat nul și alte acte procesuale sau procedurale*, doctrina națională și cea europeană s-au preocupat analitic de definirea legăturii dintre cele două acte. V. Dongoroz susține că vor fi atinse de nulitate toate actele posterioare care se sprijină pe actul viciat și sunt în legătură cu acesta. Autori italieni precizează că nu este suficient un raport de succesiune cronologică, ci chiar unul de dependență, din care să rezulte că actul succesiv și-a tras în mod exclusiv originea din actul nul sau că își are în acesta suportul logic și singura sa rațiune determinată. Se propune și criteriul „gradului de influență" pe care îl exercită actul viciat asupra actelor consecutive, putându-se vorbi despre o propagare a nulității și la aceste acte, în măsura în care violarea legii a influențat substanțial cursul ulterior al procesului și, pe deasupra, a determinat existența actelor consecutive[5]. În sfârșit, se arată că ne vom găsi întotdeauna în fața unei extinderi a nulității asupra actelor succesive în cazul în care actul viciat a constituit premisa juridică a actelor consecutive, iar în situația în care actul viciat nu constituie o premisă necesară a actelor consecutive, determinarea comunicării efectelor

[1] Potrivit art. 304 alin. (1) CPP, „Când procurorul constată că un act sau o măsură procesuală a organului de cercetare penală nu este dată cu respectarea dispozițiilor legale sau este neîntemeiată, o infirmă motivat, din oficiu sau la plângerea persoanei interesate".

[2] Potrivit art. 351 alin. (2) CPP, „Instanța este obligată să pună în discuție cererile procurorului, ale părților sau ale celorlalți subiecți procesuali și excepțiile ridicate de aceștia sau din oficiu și să se pronunțe asupra lor prin încheiere motivată".

[3] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 412.

[4] N. GIURGIU, *op. cit.*, p. 152; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 507; M. UDROIU, *op. cit.*, p. 650; V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 412.

[5] A se vedea N. GIURGIU, *op. cit.*, p. 152.

nulității asupra acestora se va face după criteriul măsurii în care aceste acte s-au întemeiat din punct de vedere logic și procesual pe actul viciat[1].

O aplicație (parțial prin analogie) a extinderii efectelor nulității la acte subsecvente celui nul este reglementată în materia probelor; astfel, se prevede că „Probele derivate se exclud dacă au fost obținute în mod direct din probele obținute în mod nelegal și nu puteau fi obținute în alt mod"[2]. Se arată în acest caz că s-a făcut aplicarea doctrinei *„efectului la distanță"* sau *„fructele pomului otrăvit"*[3]. Această doctrină este aplicabilă numai în cazul în care între proba administrată ilegal și proba ulterior administrată există o legătură de cauzalitate necesară.

În ceea ce ne privește, apreciem că teoriile prezentate se fundamentează pe cel de-al patrulea principiu al logicii (principiul rațiunii suficiente), formulat de G. Leibnitz în secolul al XVII-lea, astfel: „Niciun fapt nu poate fi adevărat sau real, nicio propoziție veridică, fără să existe un temei, o rațiune suficientă pentru care lucrurile sunt așa, și nu altfel". Astfel, din punct de vedere ontologic, orice lucru are o rațiune de a fi, întrucât este determinat de anumite cauze, în anumite condiții, conform cu anumite legi[4].

Transpunând acest principiu în planul determinării „legăturii directe" dintre actul nul și actul care se întemeiază pe acesta, rezultă că, pentru a fi anulat la rândul său, cel de-al doilea act procesual sau procedural trebuie să își întemeieze *cu necesitate* existența (rațiunea de a fi) pe actul declarat nul. Cu alte cuvinte, actul nul ar fi *cauza*, iar cel subsecvent ar fi *efectul* primului.

De exemplu, actele procesuale au o poziție *dominantă* în raport cu actele de procedură, întrucât determină existența acestora. Astfel, actele de procedură care își întemeiază existența pe un act procesual declarat nul vor fi, la rândul lor, lovite de nulitate.

Actele procesuale au, de principiu, o existență de sine stătătoare. Ele vor lua naștere, de cele mai multe ori, fără să fie necesară preexistența unui alt act de procedură de care să depindă sau pe care să se bazeze. Această autonomie cunoaște și anumite excepții, în sensul că, uneori, efectuarea unui act procesual se bazează pe existența prealabilă a altui act de procedură[5]. Astfel, de la caz la caz, se va stabili în ce măsură un act procesual există cu necesitate datorită existenței unui alt act procesual anterior (declarat, prin ipoteză, nul). Spre exemplu, dispoziția de audiere a unui martor se întemeiază pe actul începerii urmăririi penale, pentru că martorul capătă calitatea și poate fi audiat numai în cursul procesului penal; în schimb, nulitatea dispoziției de efectuare în continuare a urmăririi penale *in personam*[6] nu determină anularea audierii martorului, deoarece începerea urmăririi penale – și, implicit, audierea unei persoane ca martor – nu depinde de identificarea autorului faptei, ci doar de identificarea faptei penale. Începerea procedurii de cameră preliminară se întemeiază cu necesitate pe existența rechizitoriului înregistrat la instanță etc.

Efectul nulității actului procesual/procedural la actele concomitente acestuia, în concepția restrictivă a actualului cod, poate fi explicat prin aceea că, totuși, există și în cazul lor o succesiune logică de la cauză la efect, chiar dacă ambele sunt într-atât de apropiate în timp, încât par a fi/sunt concomitente. Prin urmare, pentru a satisface cerința legii potrivit

[1] *Idem*, p. 153.
[2] Art. 102 alin. (4) CPP.
[3] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 659.
[4] GH. MIHAI, *Metoda logică în drept. Vol. I. Logică formală elementară*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 37.
[5] AL. VASILIU, *Teoria generală a actelor de procedură penală*, Ed. All Beck, București, 2003, p. 47.
[6] Art. 305 alin. (3) CPP.

căreia numai actele *ulterioare* celui nul pot fi lovite, la rândul lor, de nulitate, poate fi utilizat strict criteriul legăturii cauză-efect, și nu asociat cu cel temporal.

În ceea ce privește efectele nulității asupra actelor întocmite în mod valabil anterior survenirii violării legii, s-a concluzionat că invalidarea unor acte procesuale anterioare se va produce în cazurile când actul posterior nu poate fi refăcut în mod valabil decât prin refacerea unor acte procesuale anterioare de care este legat într-o unitate juridică funcțională indisolubilă (cum sunt legate actele procesuale care dau conținut dezbaterilor de fond ale cauzei). Un caz tipic de comunicare a efectelor nulității la acte anterioare îl prezintă încălcarea dreptului inculpatului la ultimul cuvânt, care atrage întotdeauna obligația reluării dezbaterilor[1]. Sau, dacă deliberarea și darea hotărârii au avut loc cu un judecător care nu a participat la dezbateri, nulitatea deliberării se extinde și asupra dezbaterilor judiciare, care au avut loc anterior în condiții legale[2].

Considerăm, în acord cu dispoziția expresă a legii (în sensul că numai actele ulterioare pot fi anulate ca efect al unor acte nule anterioare), că un act anterior nu poate fi declarat nul pe baza unuia ulterior. Pentru a explica exemplele de mai sus în sensul arătat, pornim de la două observații: (i) există anumite activități procesuale care pot fi efectuate numai împreună, deși au reglementare de text separată. Spre exemplu, dezbaterile pe fond includ și ultimul cuvânt al inculpatului, deoarece art. 389 CPP (și fostul art. 341 CPP 1968) arată că, „*Înainte* (s.n.) de a încheia dezbaterile, președintele dă ultimul cuvânt inculpatului personal". Prin urmare, dezbaterile constituie un tot unitar, ele încep după declararea terminării cercetării judecătorești și se încheie *după* acordarea ultimului cuvânt inculpatului (și nu înainte); este firesc, din această perspectivă, ca nulitatea oricărei activități din cuprinsul dezbaterilor să atragă reluarea lor în întregime, dar aceasta nu înseamnă că operează o nulitate totală a ansamblului dezbaterilor; (ii) reefectuarea unei activități procesuale sau procedurale nu înseamnă automat că cea anterioară este sau trebuie declarată nulă și nici că actul ulterior îl înlocuiește cu necesitate pe cel anterior. Declarația unui martor din cursul judecății nu atrage nulitatea declarației aceluiași martor din cursul urmăririi penale sau tot din cursul judecății; citarea unei persoane repetat, chiar pentru același termen și la aceeași adresă, nu înseamnă că citația anterioară trebuie considerată nulă; susținerile părților din cursul dezbaterilor inițiale, c*onsemnate în încheierea de ședință, nu devin nule prin reluarea lor pe considerentul omisiunii de a acorda ultimul cuvânt inculpatului*. De altfel, în practică, în mod frecvent a doua oară se pun concluzii pe fond mai restrânse decât cele inițiale, cu trimitere la acestea, tocmai pentru că primele își păstrează – de principiu – valabilitatea (cu excepția cazului când s-a modificat între timp situația de fapt sau de drept) și sunt materializate într-un act procedural scris.

Împărtășim opiniile exprimate în literatura de specialitate[3], în sensul că „nulitatea actului subsecvent nu operează de drept, ea trebuie dispusă de organul judiciar, care va analiza existența legăturii directe dintre acesta și actul inițial anulat".

c) Anularea unui act procesual sau procedural are ca efect *obligarea organului judiciar de a reface actul, în condițiile legii*. Această obligație conține două limitări: actul nu se mai reface dacă nu mai este necesar; actul nu se mai reface atunci când refacerea nu este posibilă – *material sau juridic*. Spre exemplu, intervine o imposibilitate juridică de refacere a actului atunci când valabilitatea acestuia depinde de îndeplinirea sa înăuntrul

[1] N. GIURGIU, *op. cit.*, p. 155.

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 507.

[3] A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 632. În sens contrar, I. KUGLAY, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1283.

unui termen peremptoriu ce a fost depăşit, operând decăderea. Există o imposibilitate materială de refacere a actului procedural al cercetării locului faptei atunci când acesta din urmă a fost distrus sau compromis între timp (locuinţa în care s-a petrecut omorul a fost demolată de moştenitorii victimei). Mandatul de arestare preventivă nul pentru vicii de conţinut nu mai este necesar a fi refăcut dacă între timp instanţa de control judiciar a desfiinţat încheierea de arestare preventivă.

Principiul însănătoşirii actelor viciate este limitat de anumite situaţii care împiedică producerea efectelor nulităţii:

– dobândirea autorităţii de lucru judecat a hotărârii judecătoreşti produce efecte, în principiu, şi asupra nulităţilor procesuale care nu au fost invocate, chiar dacă ar fi vorba despre nulităţi absolute, acestea nemaiavând semnificaţie juridică aplicativă. Prin excepţie, nulităţile pot fi invocate şi valorificate în cadrul căilor extraordinare de atac: cazurile de contestaţie în anulare prevăzute de art. 426 lit. a), c)-i); cazurile de recurs în casaţie prevăzute de art. 438 alin. (1) pct. 1 şi 12; cazurile de revizuire prevăzute de art. 453 alin. (1) lit. d) şi f) CPP;

– în unele cazuri, legea limitează expres efectele nulităţilor, fie prin stabilirea unor termene-limită până la care pot fi invocate [art. 281 alin. (4) şi art. 282 alin. (3) şi (4)], fie prin validarea unor acte efectuate cu nerespectarea prevederilor privind competenţa [art. 50 alin. (2), art. 51 alin. (5), art. 60 CPP];

– în materia exercitării căilor de atac, efectele nulităţilor vor fi limitate de aplicarea principiului *non reformatio in peius* pentru partea care a declarat-o;

– în cazul succesiunii în timp a legilor de procedură, în materia nulităţilor, efectele legii vechi vor fi limitate de sfera noilor reglementări, dat fiind principiul aplicării imediate a normelor procedurale.

Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a noului Cod de procedură penală prevede, la art. 4, dispoziţii tranzitorii cu privire la valabilitatea actelor şi lucrărilor efectuate înainte de intrarea în vigoare a legii noi.

Alineatul (1) al acestui articol urmează principiul activităţii legii procesuale penale[1] (*tempus regit actum*), conform căruia actele procesuale şi procedurale efectuate potrivit legii în vigoare la acel moment îşi păstrează valabilitatea şi după abrogarea legii de procedură. Păstrarea acestor acte anterioare, ca regulă, este justificată de respectul faţă de autoritatea legii şi a siguranţei dreptului şi pentru asigurarea unui echilibru social[2].

Se prevede că legea nouă de procedură va invalida actele procesuale şi procedurale efectuate sub legea veche în anumite cazuri expres prevăzute de noul cod, precum şi că excepţia nulităţii poate fi invocată numai *în condiţiile* prezentului Cod de procedură penală, chiar şi raportat la actele efectuate sub vechea lege.

Condiţiile *de invocare* a nulităţii sunt cele prevăzute în art. 280-282 CPP, legea nereferindu-se la condiţiile de *legalitate* a actelor procedurale efectuate sub legea veche prin raportare la exigenţele noului Cod de procedură penală în aceeaşi materie. Cu alte cuvinte, regimul nulităţilor este cel prevăzut de noul Cod de procedură penală şi el se aplică actelor şi lucrărilor efectuate anterior intrării sale în vigoare, dar ţinând cont de prevederile legale din acel moment, şi nu de cele din prezent.

---

[1] Art. 13 CPP: „Aplicarea legii procesuale penale în timp şi spaţiu. (1) Legea procesuală penală se aplică în procesul penal actelor efectuate şi măsurilor dispuse, de la intrarea ei în vigoare şi până în momentul ieşirii din vigoare, cu excepţia situaţiilor prevăzute în dispoziţiile tranzitorii".

[2] AL. VASILIU, *Teoria generală...*, p. 27.

Spre exemplu, neregularitățile referitoare la sesizarea instanței nu vor mai putea fi invocate ca nulitate absolută, în orice stare a procesului, ci urmând regula nulităților relative; din acest punct de vedere, situația tranzitorie limitează efectele legii vechi. În schimb, dispozițiile legii vechi privind condițiile de legalitate a unor acte în proces rămân aplicabile actelor efectuate sub legea veche, chiar dacă, potrivit noii reglementări, acestea nu ar mai întruni condițiile de legalitate. În concret, interceptările convorbirilor și comunicărilor efectuate legal înainte de începerea urmăririi penale potrivit art. 91[1] CPP 1968 rămân valabile, chiar dacă noul cod impune efectuarea acestei măsuri de supraveghere tehnică numai după începerea urmăririi penale.

Un caz expres de limitare a efectelor legii vechi de procedură este prevăzut în art. 4 alin. (3) din Legea nr. 255/2013; acest text stabilește că, în cauzele aflate în curs de judecată la data intrării în vigoare a legii noi, nerespectarea în cursul urmăririi penale a dispozițiilor legale privind prezența obligatorie a învinuitului sau inculpatului ori asistența juridică obligatorie a acestora poate fi invocată până la începerea dezbaterilor [și nu în orice stare a procesului, cum prevedea art. 197 alin. (3) CPP 1968]. Este vorba despre dezbaterile din faza procesuală pendinte la momentul intrării în vigoare a legii noi; dacă judecata se desfășoară în primă instanță, nulitatea va fi invocată până la începerea dezbaterilor din fața primei instanțe; dacă însă cauza se află în apel sau în recurs, nulitatea va fi invocată până la începerea dezbaterilor în calea de atac, deoarece partea interesată nu poate fi lipsită de un drept procesual despre care nu prevedea că îi va fi limitat.

330. Clasificarea nulităților. Nulitățile pot fi clasificate având în vedere diferite criterii, cum sunt: modul de exprimare în norma juridică, limitele consecințelor, modul de aplicare, efectele ș.a.

După limitele consecințelor, nulitățile se împart în *nulități totale* și *nulități parțiale*; în cazul nulităților totale, anularea privește întreg actul viciat, iar în cazul nulităților parțiale, anularea privește numai o parte din acesta (în măsura în care natura actului permite anularea sa parțială).

După posibilitatea acoperirii lor, nulitățile pot fi *acoperibile (sanabile)* și *neacoperibile (insanabile)*, după cum își pierd efectul dacă nu au fost invocate în timp util sau pot fi invocate oricând. Nulitățile relative sunt în toate cazurile acoperibile[1], în timp ce, de principiu, nulitățile absolute sunt neacoperibile, cu excepția celor din cursul urmăririi penale și al camerei preliminare ce decurg din lipsa suspectului sau a inculpatului, când este obligatorie potrivit legii, și din neasistarea părții de către avocat, când asistența este obligatorie, ce se acoperă dacă nu au fost invocate până la încheierea procedurii de cameră preliminară.

După modul de exprimare în norma juridică, nulitățile se împart în *nulități exprese* și *nulități virtuale*; nulitățile exprese sunt cele prevăzute explicit în textul de lege, în timp ce nulitățile virtuale sunt deduse din reglementarea instituției nulității raportate la normele imperative sau prohibitive referitoare la desfășurarea procesului, la conținutul unui act procesual sau procedural, la condițiile de existență a unor măsuri procesuale etc.

Caracterizarea ca virtuală a nulității privind majoritatea încălcărilor legii de procedură penală rezultă din existența regulii de bază din art. 2 CPP, care prevede legalitatea procesului penal, așa că orice încălcare a legii de procedură penală înseamnă virtual o abatere de la regula de bază[2].

[1] Art. 282 alin. (5) CPP: „Nulitatea relativă se acoperă atunci când: a) persoana interesată nu a invocat-o în termenul prevăzut de lege; b) persoana interesată a renunțat în mod expres la invocarea nulității".

[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 409.

Diferența esențială dintre nulitățile exprese și nulitățile virtuale este aceea că, în cazul nulității exprese, vătămarea este prezumată de lege[1], iar participantul la proces care o invocă nu trebuie să o dovedească, în timp ce, în cazul nulității virtuale, cel care o invocă trebuie să facă dovada vătămării ce s-a produs prin actul efectuat cu nerespectarea unei prescripții legale. În codul actual, ca și în cel anterior, nulitățile virtuale constituie regula, în timp ce nulitățile exprese constituie excepția.

În teorie, nulitățile virtuale pot fi relative sau absolute și, de asemenea, nulitățile exprese pot fi relative sau absolute[2]. La nulitățile exprese și relative, vătămarea este prezumată de lege, însă se poate face dovada *inexistenței* acestei vătămări, ca și dovada faptului că vătămarea poate fi acoperită într-un alt mod decât desființarea actului.

Codul de procedură penală din 1968 a consacrat nulitățile virtuale relative și nulitățile exprese absolute. Se arată că nu există în legislație un caz de nulitate virtuală absolută, în schimb, în Codul de procedură penală din 1936 au existat nulități relative exprese, iar literatura de specialitate[3] a semnalat astfel de nulități și în Codul de procedură penală din 1968. Acest punct de vedere a fost totuși contestat, arătându-se[4] că, în sistemul Codului de procedură penală din 1968, nulitățile absolute sunt în același timp și nulități exprese, în timp ce nulitățile relative sunt în același timp și nulități virtuale, neexistând vreun caz de nulitate relativă expresă.

Cea mai importantă împărțire a nulităților se face în *nulități relative* și *nulități absolute*; de altfel, aceasta este și împărțirea făcută explicit de Codul de procedură penală.

§2. Nulitatea absolută

331. Definiție. Nulitatea absolută poate fi definită ca acea nulitate constatată la cerere sau din oficiu în orice stare a procesului sau, în anumite cazuri expres prevăzute, până la încheierea unei anumite etape procesuale și care determină întotdeauna anularea actelor procesuale și procedurale efectuate cu încălcarea dispozițiilor prevăzute de lege, precum și a celor interzise de lege.

332. Trăsături. Codul de procedură penală a consacrat sistemul nulităților absolute exprese în art. 281, stabilind și trăsăturile care le caracterizează.

a) *Nulitatea absolută nu poate fi înlăturată în niciun mod*; concluzia este desprinsă din dispoziția imperativă a textului, potrivit căruia „Determină *întotdeauna* aplicarea nulității (...)" (s.n.). Astfel, legea prezumă în mod absolut (*iuris et de iure*), fără a permite dovada contrară, existența unei vătămări procesuale în toate cazurile de încălcare a dispozițiilor sancționate cu nulitate absolută, precum și faptul că această vătămare nu poate fi acoperită decât prin anularea actului. Nulitatea absolută există în prezența unei singure condiții dovedite – încălcarea dispozițiilor la care se referă art. 281 CPP –, celelalte condiții (existența

[1] Astfel, nu se poate afirma că nulitățile exprese există în afara unei vătămări.

[2] N. GIURGIU, *op. cit.*, p. 45.

[3] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 279. Se arată în opera citată că în Codul de procedură penală din 1968 se consacră ca nulități relative, de principiu, numai nulitățile virtuale. Totuși, codul se îndepărtează, într-o anumită măsură, de această concepție, atunci când, în dispozițiile privind cazurile de desființare și de casare a sentinței, prevede în mod expres anumite dispoziții a căror încălcare atrage nulitatea relativă: judecarea cauzei a avut loc în lipsa unei părți nelegal citate sau care, fiind legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința instanța despre această imposibilitate ori unei părți i s-a respins în mod nejustificat o cerere de amânare și din această cauză nu și-a putut face apărarea; în același sens, AL. VASILIU, *Nulitățile...*, p. 10.

[4] N. GIURGIU, *op. cit.*, p. 64.

vătămării și anularea ca singur mod de înlăturare a acesteia) fiind considerate existente prin voința legii.

În mod excepțional, legea prevede posibilitatea acoperirii nulității absolute: un astfel de caz este acoperirea nulității absolute a actelor efectuate de judecătorul incompatibil [art. 68 alin. (6) CPP]. Se indică în doctrină[1] și cazul declinării de competență determinate de necompetența materială sau după calitatea persoanei, în care probele administrate, măsurile dispuse și actele îndeplinite de judecătorul necompetent pot fi menținute.

b) *Nulitatea absolută poate fi invocată în orice stare a procesului.* În unele cazuri, legiuitorul a făcut anumite *derogări exprese* de la această regulă, cum ar fi: acoperirea nulității din cursul urmăririi penale sau a camerei preliminare, decurgând din lipsa suspectului sau inculpatului ori a avocatului părții, când acestea sunt obligatorii potrivit legii, dacă nu a fost invocată până la încheierea procedurii de cameră preliminară; prin „încheierea procedurii de cameră preliminară" înțelegem data la care încheierea judecătorului de cameră preliminară de la instanța de fond a rămas definitivă fie prin necontestare, fie prin soluționarea contestației.

Nu împărtășim opinia exprimată în literatura de specialitate[2] în sensul că „legiuitorul nu folosește sintagma «până la rămânerea definitivă a hotărârii», ci «în orice stare a procesului penal» – aceasta presupunând că, atunci când, după rămânerea definitivă a hotărârii, s-ar determina o rejudecare a cauzei într-o cale extraordinară de atac (recurs în casație, contestație în anulare sau revizuire), în cadrul acelei rejudecări se poate invoca unul dintre cele patru cazuri de nulitate absolută (spre exemplu, în situația exercitării căii extraordinare de atac a recursului în casație, după admiterea în principiu a acestuia, în rejudecarea cauzei de către Înalta Curte de Casație și Justiție, se poate invoca unul dintre cazurile de nulitate absolută mai sus menționate)". Apreciem că opinia nu se susține, în raport de împrejurarea că, în cazul căilor extraordinare de atac, legiuitorul a prevăzut în mod limitativ care sunt încălcările normelor de procedură care pot fi invocate prin intermediul acestor căi. În mod evident, dacă admiterea unei căi extraordinare de atac determină rejudecarea cauzei în fond sau într-o cale ordinară de atac, dispozițiile privind invocarea nulității absolute redevin aplicabile, odată cu ansamblul reglementărilor privind judecata.

c) *Nulitatea absolută poate fi luată în considerare din oficiu* de către procuror în cursul urmăririi penale, de către judecătorul de drepturi și libertăți/judecătorul de cameră preliminară sau de instanța de judecată *ori poate fi invocată* de procuror și de participanții în proces.

Întrucât în acest caz legea prezumă o vătămare adusă principiilor fundamentale ale procesului penal – cum sunt compunerea instanței și competența materială, dreptul la apărare, participarea procurorului și publicitatea ședinței de judecată –, acestea trebuie apărate atât din oficiu, cât și de orice participant la proces, astfel că toți cei interesați în stabilirea adevărului și respectarea legii beneficiază de posibilitatea invocării nulității absolute, cu consecința desființării actelor lovite de o astfel de nulitate și refacerii lor în condiții legale.

Toate cazurile de nulitate absolută prevăzute în art. 281 CPP constituie și cazuri de contestație în anulare, pentru a exista posibilitatea acoperirii vătămării prezumate de lege chiar și după rămânerea definitivă a hotărârii, prin repunerea în discuție a acesteia.

[1] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 653; A. CRIȘU, *Drept procesual penal. Partea generală – conform noului Cod de procedură penală*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 566; I. KUGLAY, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1292-1293.

[2] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 279.

333. Cazurile de nulitate absolută

333.1. Compunerea completului de judecată. În noțiunea de compunere a completului de judecată intră: dispozițiile privind numărul de judecători din completul de judecată; dispozițiile privind respectarea separării funcțiilor judiciare de judecător de drepturi și libertăți, judecător de cameră preliminară și instanță de judecată; dispozițiile privind incompatibilitatea judecătorilor; dispozițiile privind respectarea continuității completului de judecată după începerea dezbaterilor.

În doctrină a fost exprimată și opinia contrară, în sensul că nerespectarea dispozițiilor privind incompatibilitatea se sancționează cu *nulitatea relativă*, în condițiile art. 282 CPP, incompatibilitatea fiind o instituție care nu este subsumată noțiunii de „compunere a instanței"[1].

Este lovită de nulitate absolută judecarea unei cauze penale, chiar la un singur termen de judecată, de către o instanță compusă din judecători care nu dobândiseră această calitate ori nu aveau calitatea prevăzută de lege (de exemplu, de a judeca minori), dintr-un număr de judecători diferit de cel cerut de lege, din judecători incompatibili. De asemenea, când la deliberare și la darea hotărârii au participat alți judecători sau în număr diferit de cei care au participat la dezbaterile judiciare[2].

În ceea ce ne privește, credem că, în cazul participării la un termen de judecată a unui judecător incompatibil sau care nu a dobândit calitatea de judecător la instanța ce judecă acea cauză (spre exemplu, nu era legal transferat, detașat, delegat la instanța respectivă la data când a intrat în ședința de judecată), nulitatea absolută operează numai cu privire la actele judecății efectuate la acel termen, iar în ceea ce privește actele de la termenele ulterioare, numai dacă acestea se întemeiază pe dispozițiile date de judecătorul necompetent și nu au fost refăcute. Dacă, spre exemplu, la termenul la care a participat judecătorul necompetent s-au dispus măsuri preventive, acestea vor fi declarate nule, fără însă a se considera că afectează judecata pe fond. Dacă a fost audiat un martor, fie se va putea lua măsura reaudierii sale, fie se poate soluționa cauza cu excluderea declarației martorului respectiv, dar nu se justifică reluarea întregii cercetări judecătorești, efectuată – cu excepția audierii acelui martor – de către un judecător legal competent.

Dacă completul de judecată este compus din judecători ce au dreptul de a funcționa la instanța legal învestită, considerăm că nu constituie caz de nulitate absolută faptul că aceștia nu au fost desemnați administrativ să facă parte din complete specializate conform legii[3]; astfel de complete sunt cele în materia soluționării cauzelor cu minori[4] și în materia soluționării cauzelor de corupție[5]. Organizarea administrativă în secții și complete specializate urmărește, desigur, dezideratul unei mai bune judecăți, dar nu se poate susține că un judecător competent a funcționa la o instanță de un anumit grad nu

---

[1] A se vedea, în acest sens, I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Tratat de procedură penală. Partea generală – în lumina noului Cod de procedură penală*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 402-403; A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 264-265; A. ZARAFIU, *Procedură penală. Curs universitar*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 33; A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 632-633. În sens contrar, GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 279-280, p. 823; I. KUGLAY, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, 2017, p. 1285.

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 503.

[3] În același sens, M. UDROIU, *op. cit.*, p. 650; A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 632.

[4] Art. 507 alin. (1) CPP: „Compunerea instanței. (1) Cauzele în care inculpatul este minor se judecă potrivit regulilor de competență obișnuite de către judecători anume desemnați potrivit legii".

[5] Art. 29 alin. (1) din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție (M. Of. nr. 219 din 18 mai 2000): „Pentru judecarea în primă instanță a infracțiunilor prevăzute în prezenta lege, se constituie complete specializate".

ar avea competența profesională de a soluționa orice tip de cauză ce revine în competența acelei instanțe. Astfel, legea nu poate prezuma absolut în acest caz că există o vătămare decurgând din nespecializarea judecătorului, deoarece ar intra în contradicție cu dispozițiile din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor[1].

Nesemnarea minutei de către unul dintre membrii completului de judecată atrage aplicarea sancțiunii nulității absolute. Întocmirea minutei imediat după deliberare reprezintă o garanție că rezultatul judecății înscris în dispozitiv, care se redactează mai târziu, este expresia deliberării, atât sub aspectul conținutului, cât și al judecătorilor care au participat la deliberare și care semnează hotărârea[2].

În actuala legislație există și un caz de *nerespectare a continuității completului de judecată după începerea dezbaterilor*, în care completul ce deliberează asupra pedepsei nu este același cu completul în fața căruia s-au desfășurat dezbaterile, acest caz fiind procedura aplicabilă anulării renunțării la aplicarea pedepsei. Renunțarea la aplicarea pedepsei este reglementată de art. 80-82 CP, iar art. 81 prevede că nu se stabilește o pedeapsă, ci se aplică un avertisment însoțit de prezentarea motivelor care au determinat renunțarea la aplicarea pedepsei. Evident, soluția se stabilește în urma desfășurării judecății și *dezbaterilor*.

La art. 581[1] CPP se reglementează procedura anulării renunțării la aplicarea pedepsei, în sensul că această soluție este pronunțată de instanța care judecă ori a judecat în primă instanță infracțiunea *ce atrage anularea* (deci nu de către instanța care a judecat cauza în care s-a pronunțat renunțarea la aplicarea pedepsei).

Anulând renunțarea la aplicarea pedepsei, instanța dispune *condamnarea* inculpatului și stabilește *pedeapsa* pentru acesta, apoi, desigur, aplică dispozițiile corespunzătoare ale pluralității de infracțiuni. Se mai indică faptul că, „La stabilirea pedepsei pentru infracțiunea cu privire la care se anulează renunțarea la aplicarea pedepsei, instanța va avea în vedere exclusiv criteriile de individualizare și circumstanțele din cauza în care s-a pronunțat inițial soluția de renunțare la aplicarea pedepsei", ceea ce indică, *per a contrario*, că instanța care pronunță condamnarea și aplică pedeapsa nu are obligația de a relua dezbaterile în acea cauză sau de a audia personal inculpatul, ci pur și simplu își întemeiază aplicarea pedepsei pe conținutul hotărârii judecătorești anterioare. Astfel, instanța în fața căreia s-au purtat dezbaterile nu este aceeași cu instanța care pronunță condamnarea și aplică pedeapsa.

Credem că insuficiența procedurii stabilite de legiuitor în această situație ar putea conduce la un dezacord cu principiul independenței judecătorului, cu dreptul la apărare și cu dreptul la un proces echitabil în componenta obligativității instanței de condamnare de a audia nemijlocit inculpatul.

Astfel, independența judecătorului – și, implicit, răspunderea sa – ar fi afectată prin aceea că ar fi obligat să pronunțe o hotărâre de condamnare întemeindu-se pe aprecierea situației de fapt făcută de altcineva; aprecierea situației de fapt conține nu numai stabilirea infracțiunii în sine, ci și a unor circumstanțe – atenuante sau agravante, de la caz la caz – care pot fi privite din perspective diferite de către fiecare judecător, potrivit intimei sale convingeri[3]. Astfel, nu ar trebui să poată fi substituită intima convingere a judecătorului ce își asumă răspunderea aplicării unei pedepse cu intima convingere a judecătorului inițial.

[1] Capitolul III și Capitolul V din această lege prevăd numirea și promovarea judecătorilor la instanțe fără a fi condiționați de specializarea într-un anumit domeniu juridic și fără a fi obligați să judece numai într-o anumită specializare. Legea nr. 303/2004 a fost republicată în M. Of. nr. 826 din 13 septembrie 2005.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1416 din 15 aprilie 2009, în AL. VASILIU, *Nulitățile...*, p. 138.

[3] A se vedea, în acest sens, art. 100 alin. (2), art. 374 alin. (10), art. 381 alin. (3) CPP etc.

În ceea ce privește prejudicierea dreptului la apărare, aceasta ar putea consta în faptul că inculpatul (și apărătorul său) va fi lipsit de posibilitatea de a evidenția anumite circumstanțe favorabile sau de a propune o anume sancțiune ori cuantum al acesteia, dacă textul ar fi interpretat în sensul că nu este obligatorie luarea concluziilor sale asupra elementelor de fond ale infracțiunii pentru care se anulează renunțarea la aplicarea pedepsei, ci doar asupra existenței condițiilor acestei anulări[1] – cu precizarea că la judecata inițială este foarte posibil, ținând seama de conjunctură, să își fi concentrat apărarea numai pe soluția de renunțare la aplicarea pedepsei.

O astfel de interpretare a textului nu este exclusă în practică, dat fiind că art. 581[1] alin. (2) CPP se limitează la a contura faptul că, pentru anularea renunțării la aplicarea pedepsei, pentru condamnare și pentru stabilirea unei pedepse, este necesar *și suficient* ca instanța să constate, din oficiu sau la cererea procurorului, că sunt îndeplinite condițiile specifice prevăzute de Codul penal. O prevedere similară a existat și în fostul art. 447 CPP 1968[2], numai că este o diferență esențială între ipotezele de lucru din cele două reglementări: fostul art. 447 pornea de la situația că exista deja aplicată o pedeapsă, cu privire la care inculpatul avusese posibilitatea de a-și expune toate probele și apărările, în timp ce actualul art. 581[1] pornește de la situația că nu s-a stabilit (încă) o pedeapsă.

În sfârșit, pentru aplicarea unei pedepse corect orientate, judecătorul trebuie să cunoască pe cât posibil personalitatea celui pe care îl condamnă și acest lucru se poate face cel mai bine pe calea audierii sale.

Considerăm, astfel, că, pentru salvgardarea principiilor și garanțiilor de mai sus, ar trebui ca, la judecarea unei anulări a renunțării la aplicarea pedepsei, instanța: (i) să aștașeze întregul dosar în care s-a dispus renunțarea; (ii) să audieze inculpatul; (iii) să acorde cuvântul, în dezbateri, și asupra fondului cauzei în care s-a pronunțat inițial renunțarea la aplicarea pedepsei. În lipsa acestor remedii minime, considerăm că textul analizat nu întrunește exigențele constituționale ale accesului liber la justiție pentru apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime și nici exigențele Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, în ceea ce privește judecarea persoanei de către o instanță care va hotărî asupra temeiniciei acuzației penale îndreptate împotriva acesteia, în sensul în care aceeași instanță care judecă va hotărî și asupra acuzației penale și în sensul în care hotărârea asupra temeiniciei acuzației cuprinde atât constatarea faptei și vinovăției, cât și sancțiunea aplicată.

333.2. Competența materială și competența personală a organelor de urmărire penală sau a instanțelor judecătorești, atunci când cauza a fost soluționată de un organ judiciar inferior celui legal competent. Nulitatea absolută a vizat, potrivit noii reglementări, numai încălcarea dispozițiilor privind competența materială și competența personală a instanțelor judecătorești, nu și a organelor de urmărire penală. De asemenea, nulitatea absolută a vizat numai actele efectuate de o instanță ierarhic inferioară celei competente, nu și pe cele efectuate de o instanță ierarhic superioară ori de același grad cu cea legal competentă.

[1] Prevăzute de art. 82 alin. (3) CP.

[2] Art. 447 alin. (1) CPP 1968: „Asupra revocării sau anulării suspendării condiționate a executării pedepsei prevăzute în art. 83 ori în art. 85 din Codul penal sau a suspendării executării pedepsei sub supraveghere prevăzută în art. 86[4] ori în art. 86[5] din Codul penal se pronunță, din oficiu sau la sesizarea procurorului, instanța care judecă ori a judecat în primă instanță infracțiunea ce ar putea atrage revocarea sau anularea". În aplicarea acestui text, instanța nu acorda cuvântul asupra fondului cauzei în care s-a pronunțat condamnarea cu suspendarea executării pedepsei, ci doar asupra condițiilor de existență a revocării sau anulării acestei suspendări a executării pedepsei.

Prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost introdusă, în materia soluționării abținerii și recuzării[1], precum și în materia continuării judecății după admiterea declarației de abținere sau a cererii de recuzare[2], o competență întemeiată pe principiul specializării, stabilindu-se că aceste incidente procedurale vor fi soluționate de un judecător al instanței ierarhic superioare atunci când pentru soluționarea abținerii sau recuzării nu poate fi desemnat un judecător din cadrul uneia dintre secțiile penale ale instanței care judecă, respectiv că, în cazul admiterii abținerii sau recuzării, dacă nu se poate desemna un judecător din cadrul unei secții penale a instanței competente, judecătorul instanței ierarhic superioare desemnează o altă instanță egală în grad cu cea în fața căreia s-a formulat declarația de abținere sau cererea de recuzare; ipotezele prezentate sunt aplicabile în situația instanțelor organizate pe secții.

Considerăm că, în ceea ce privește imperativul soluționării declarației de abținere sau a cererii de recuzare de către judecătorul instanței ierarhic superioare atunci când sunt întrunite condițiile pentru aceasta, încălcarea acestei prevederi, prin soluționarea de către un judecător dintr-o secție cu altă specializare a instanței în fața căreia s-a formulat cererea, atrage nulitatea absolută, întrucât cererea a fost soluționată de o instanță inferioară celei legal competente. În schimb, dacă în urma admiterii abținerii sau recuzării se desemnează o secție cu altă specializare decât cea penală a aceleiași instanțe sau a alteia de același grad, operează nulitatea relativă expresă, urmând ca necompetența să fie invocată de subiecții procesuali, de procuror sau de judecător/instanță din oficiu[3], iar vătămarea fiind prezumată până la proba contrarie.

Suntem de părere că prevederile referitoare la soluționarea cauzei de către judecătorul/completul dintr-o secție specializată în materie penală se subsumează instituției competenței, iar nu instituției compunerii completului de judecată.

Împărtășim opiniile exprimate în literatura de specialitate[4], în sensul că dispozițiile art. 281 alin. (1) lit. b) CPP nu se referă la instanță ca organ judiciar, ci instituțional, referindu-se în egală măsură și la judecătorul de drepturi și libertăți și la judecătorul de cameră preliminară.

Potrivit dispozițiilor art. 281 CPP, încălcarea dispozițiilor, respectiv efectuarea actelor și măsurilor de către o instanță ierarhic superioară celei competente sau de către o instanță de același grad, dar necompetentă teritorial, pot atrage nulitatea relativă. Aceeași sancțiune a fost reglementată de către legiuitor și pentru încălcarea normelor referitoare la competența organelor de urmărire penală.

Însă, prin Decizia nr. 302 din 4 mai 2017[5], Curtea Constituțională a decis că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 281 alin. (1) lit. b) CPP, care nu reglementează în categoria nulităților absolute încălcarea dispozițiilor referitoare la competența materială și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală, este neconstituțională. Instanța de contencios constituțional a argumentat că „nerespectarea normelor legale privind competența materială și după calitatea persoanei produce o vătămare care constă în dereglarea mecanismului prin care este administrată justiția, aceasta fiind și explicația pentru care încălcarea dispozițiilor legale privind această competență se sancționa în reglementarea anterioară cu nulitatea absolută. Or, eliminarea din categoria nulităților

[1] Art. 68 alin. (8) și (9) CPP, modificate prin O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Art. 68 alin. (9[1]) CPP, introdus prin O.U.G. nr. 18/2016.
[3] Art. 47 alin. (2)-(4) CPP.
[4] B. MICU R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 277; I. KUGLAY, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1286.
[5] M. Of. nr. 566 din 17 iulie 2017.

absolute a nerespectării dispozițiilor referitoare la competența materială și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală permite aplicarea în procesul penal a unui criteriu subiectiv de apreciere din partea organului de urmărire penală".

Decizia prezentată atrage, așadar, modificări importante în interpretarea și aplicarea unor prevederi ale Codului de procedură penală (altele decât prevederea declarată neconstituțională), precum și necesitatea modificării lor spre a se elimina neconcordanțele ce pot interveni.

O primă observație în acest sens este aceea că, în prezent, urmare a Deciziei nr. 302/2017, actele procesuale și procedurale de obținere a probelor, dar și celelalte acte îndeplinite și măsuri dispuse, efectuate de un organ de urmărire penală necompetent material sau după calitatea persoanei, atrag nulitatea lor absolută (cu consecința excluderii probelor astfel obținute), fără posibilitatea textuală de a fi menținute de organul de urmărire penală competent. Este de observat că, potrivit art. 50 alin. (2) CPP, în cazul în care o instanță necompetentă material sau după calitatea persoanei a administrat probe, a îndeplinit acte sau a dispus măsuri, acestea pot fi menținute motivat de instanța căreia i s-a declinat competența de soluționare. Acest principiu nu este însă, din păcate, preluat de dispozițiile care reglementează competența organelor de urmărire penală, câtă vreme art. 63 prevede că, în materia dispozițiilor comune privind competența, numai dispozițiile art. 41-46 și art. 48 se aplică în mod corespunzător și în cursul urmăririi penale, nu și cele ale art. 50. Prin comparație, în vechiul Cod de procedură penală, art. 45 stabilea că „Dispozițiile cuprinse în art. 30-36, 38, 40, 42 și 44 se aplică în mod corespunzător (...)". Or, dispozițiile similare celor ale art. 50, precitate, erau reglementate de art. 42, ca atare, procurorul competent putând, în anterioara reglementare, să mențină și să folosească actele îndeplinite și măsurile dispuse de organul de urmărire penală necompetent. Lipsa temeiului legal de menținere a probelor obținute de organul necompetent poate ridica probleme serioase, în special în acele situații în care proba nu poate fi refăcută (cercetare la fața locului, percheziție, supraveghere tehnică, proces-verbal de constatare a infracțiunii flagrante, atunci când săvârșirea infracțiunii era supravegheată, etc.). Excepție fac actele de cercetare care nu suferă amânare, ce au valabilitate, chiar dacă sunt efectuate de un organ necompetent.

O a doua problemă este cea a situației în care urmărirea penală a fost efectuată de parchetul ierarhic superior celui competent, însă fără a se fi dispus preluarea cauzei în conformitate cu prevederile art. 325 CPP. În raport de considerentele și dispozitivul deciziei Curții Constituționale, care nu lămuresc acest aspect, se ridică întrebarea dacă necompetența organului de urmărire penală atrage întotdeauna nulitatea absolută sau numai în situația în care organul necompetent este unul inferior ierarhic celui legal competent. Față de soluția de principiu stabilită de legiuitor în art. 281 alin. (1) lit. b) CPP, considerăm că cea de-a doua ipoteză este cea corectă, însă ea ar trebui validată și legislativ.

În ceea ce privește efectele deciziei de neconstituționalitate pentru procedura camerei preliminare, este de observat că emiterea rechizitoriului de către procurorul de la parchetul necompetent echivalează cu nelegalitatea sesizării instanței, precum și cu neregularitatea actului de sesizare, fiind aplicabile, după caz, în funcție de tipul necompetenței, dispozițiile nulității absolute sau cele ale nulității relative.

În situația dispunerii preluării cauzelor de competența parchetelor ierarhic inferioare de către procurorii din cadrul parchetului ierarhic superior, prin dispoziția motivată a conducătorului acestui din urmă parchet, nu ne aflăm în situația unei necompetențe materiale sau după calitatea persoanei, întrucât art. 325 CPP reglementează un caz de prorogare de competență.

Prin urmare, în ipoteza sesizării instanței prin rechizitoriu, nerespectarea dispozițiilor referitoare la competența materială și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală poate fi invocată cel mai târziu până la închiderea procedurii de cameră preliminară.

Atunci când instanța a fost sesizată cu un acord de recunoaștere a vinovăției, nerespectarea dispozițiilor privind competența organului de urmărire penală, sancționabile cu nulitatea absolută, poate fi invocată în orice stare a procesului[1], în timp ce nerespectarea acelorași dispoziții, sancționabile cu nulitatea relativă, poate fi ridicată până la primul termen de judecată cu procedura completă[2].

În sfârșit, un ultim aspect pe care dorim să îl supunem atenției în materia competenței organului de urmărire penală este cel privind efectele rezultate din diferențierea între competența procurorului și competența organelor de cercetare penală. Astfel, potrivit art. 56 alin. (1) CPP, procurorul conduce și controlează nemijlocit activitatea de urmărire penală a poliției judiciare și a organelor de cercetare penală speciale, prevăzute de lege, supraveghind, totodată, ca actele de urmărire penală să fie efectuate cu respectarea dispozițiilor legale. Pe de altă parte, organele de cercetare penală ale poliției judiciare efectuează urmărirea penală pentru orice infracțiune care nu este dată, prin lege, în competența organelor de cercetare penală speciale sau procurorului, iar organele de cercetare penală speciale efectuează acte de urmărire penală corespunzător specializării structurii din care fac parte. În raport de aceste prevederi, se ridică întrebarea: ce sancțiune procedurală este aplicabilă atunci când actele de urmărire penală au fost efectuate de organele de cercetare penală ale poliției judiciare sau de organele de cercetare penală speciale, cu respectarea competenței lor, însă conducerea și controlarea activității de urmărire penală, precum și supravegherea efectuării actelor au fost realizate de procurorul de la parchetul necompetent – în special de la parchetul inferior ierarhic necompetent material sau după calitatea persoanei? Credem că actele de urmărire penală – cu referire în primul rând la probe – efectuate de organul de cercetare penală cu respectarea competenței sale prevăzute de lege nu sunt afectate de nulitate și ar putea fi supuse analizei doar din perspectiva incidenței unei nulități relative, în măsura în care se dovedește că rezultatul obținerii lor a fost influențat de procurorul care a supravegheat urmărirea penală. Desigur, dacă unele dintre actele de urmărire au fost efectuate nemijlocit de procuror în temeiul art. 56 alin. (2) CPP, ele intră sub incidența nulității absolute sau relative, în funcție de competența încălcată.

333.3. Publicitatea ședinței de judecată. Legea are în vedere numai dispozițiile care asigură publicitatea ședinței de judecată, *nu și pe cele care prevăd ședința nepublică/în camera de consiliu*. Legea nu uzitează în nicio situație noțiunea de *„ședință secretă"*. Totuși, considerăm că o astfel de ședință de judecată există în cazul în care în cursul ei se pun în dezbatere informații *clasificate* secrete de stat sau secrete de serviciu; prin modul de reglementare a accesului limitativ la astfel de informații[3], se poate susține că o asemenea

[1] Art. 281 alin. (3) CPP; *nu* sunt aplicabile prevederile art. 281 alin. (4) lit. c) CPP, întrucât acestea se referă numai la nulitatea decurgând din nerespectarea dispozițiilor privind prezența suspectului sau inculpatului, respectiv asistarea de către avocat a acestora, atunci când sunt obligatorii, iar nu și la cea rezultată din nerespectarea normelor de competență.

[2] Art. 282 alin. (4) lit. b) CPP.

[3] A se vedea, în acest sens, dispozițiile Legii nr. 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate (M. Of. nr. 248 din 12 aprilie 2002).

şedinţă este mult mai restrânsă decât una din camera de consiliu, cu obligaţii pentru toţi participanţii în păstrarea secretului de care au luat cunoştinţă[1], deci este o şedinţă „secretă".

Prin *„şedinţă de judecată"* se înţelege şedinţa în care au loc actele ce compun judecata propriu-zisă; pronunţarea hotărârii se face într-o şedinţă publică, dar care nu este şedinţă *de judecată*. Dispoziţiile care prevăd şedinţa publică pentru pronunţarea hotărârii nu sunt sancţionate cu nulitatea absolută, în caz de încălcare[2]. Pentru susţinerea acestui punct de vedere, subliniem terminologia folosită de legiuitor atunci când reglementează această nulitate absolută, coroborată cu aceeaşi terminologie folosită pentru a indica actele judecăţii propriu-zise. Astfel, nulitatea se referă la publicitatea şedinţei *de judecată*. Articolul 352 CPP foloseşte aceeaşi noţiune („publicitatea şedinţei de judecată"), iar din cuprinsul său se pot stabili caracteristicile unei astfel de şedinţe, niciuna dintre ele nefiind întâlnită la şedinţa *de pronunţare* a hotărârii. Nu mai puţin, art. 361 CPP se referă la pregătirea *şedinţei de judecată*, art. 362-368 reliefează noţiunea de *judecată*, participanţii la judecată etc., în timp ce art. 369 reglementează notele privind desfăşurarea *şedinţei de judecată*. Niciuna dintre aceste dispoziţii nu se pliază pe specificul *şedinţei de pronunţare* a hotărârii care, spre exemplu, nu impune citarea părţilor sau prezenţa procurorului şi nici nu implică existenţa unei deliberări/judecăţi, ci doar aducerea ei la cunoştinţă publică. Dacă şedinţa de pronunţare a hotărârii ar fi intrat în conceptul de *şedinţă de judecată*, atunci nu ar mai fi fost nevoie de precizarea ca pronunţarea hotărârii să se facă „în şedinţă publică", din moment ce art. 352 prevede, cu titlu general, publicitatea şedinţei de judecată[3].

Astfel fiind, chiar dacă în sens larg şedinţa de pronunţare face parte din procedura de judecată, ea nu este totuşi o şedinţă de judecată; în acelaşi timp, dispoziţiile privind nulitatea absolută sunt de strictă interpretare şi ele se referă *numai* la încălcarea dispoziţiilor privind publicitatea şedinţei de judecată. Desigur, încălcarea dispoziţiilor privind pronunţarea hotărârii în şedinţă publică poate atrage nulitatea acestui act procesual, dar nu pe temeiul nulităţii absolute, ci pe temeiul nulităţii relative, ceea ce implică faptul ca partea interesată să facă dovada vătămării produse (de exemplu, pierderea termenului căii de atac). Mai este de observat că nulitatea pronunţării hotărârii nu poate atrage nulitatea deliberării şi a stabilirii soluţiei (prin redactarea minutei), care sunt acte anterioare şi a căror existenţă nu depinde de pronunţarea sau nepronunţarea în şedinţă publică.

Încălcarea prevederilor legale referitoare la soluţionarea unei cauze în şedinţă nepublică/ în camera de consiliu poate atrage numai sancţiunea nulităţii relative, cu condiţia dovedirii vătămării produse şi a imposibilităţii acoperirii nulităţii într-o altă modalitate decât anularea actelor acelei judecăţi.

Se prevede judecata în camera de consiliu în cazul: dispunerii asupra măsurilor preventive în cursul urmăririi penale şi al camerei preliminare; dispunerii asupra măsurilor de siguranţă provizorii cu caracter medical; dispunerii asupra unor procedee probatorii şi metode speciale de supraveghere sau cercetare; judecării cauzelor *exclusiv* cu inculpaţi minori; judecării infracţiunilor de trafic de minori şi pornografie infantilă etc. Instanţa poate declara motivat şedinţă nepublică şi în alte cazuri[4]. În materia măsurilor preventive, în faza urmăririi penale ori în cameră preliminară, lipsa de publicitate nu exclude şi nu limitează garanţii

[1] În acest sens, Codul penal incriminează, în art. 303, art. 304 şi art. 305, „Divulgarea informaţiilor secrete de stat", „Divulgarea informaţiilor secrete de serviciu sau nepublice" şi „Neglijenţa în păstrarea informaţiilor" (secrete de stat).

[2] Trib. Suprem, dec. nr. 2443/1976, în V. PĂVĂLEANU, *op. cit.*, p. 426.

[3] În sens contrar, A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ŞINC, *op. cit.*, p. 633; I. KUGLAY, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1286-1287.

[4] A se vedea, în acest sens, dispoziţiile art. 352 alin. (2)-(11) CPP.

procesuale recunoscute pentru ședința publică, ci protejează inculpatul și cercetarea de o publicitate nocivă[1].

333.4. Participarea procurorului, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii. Participarea procurorului la judecată sau la alte proceduri penale este, ca regulă, obligatorie[2]. Dispozițiile art. 363 alin. (1) CPP, care consacră obligativitatea prezenței procurorului la judecată, instituie o regulă cu caracter general, incidentă ori de câte ori este vorba despre o activitate procesuală de judecată și în lipsa unei dispoziții exprese contrare.

Sensul dezvoltat în doctrină[3] și jurisprudență al „participării" procurorului la procedura de judecată cuprinde atât participarea fizică (prezența în sală), cât și participarea activă (formularea de cereri, punerea de concluzii etc.). În acest al doilea caz, considerăm că este sancționată cu nulitatea absolută ședința de judecată la care procurorului *i se refuză* posibilitatea de a exercita drepturile procesuale ce îi sunt conferite de lege[4], și nu ședința de judecată la care procurorul își limitează conștient și din proprie voință concluziile și cererile/excepțiile.

Unele proceduri din forma inițială a Codului de procedură penală erau incomplete în ceea ce privește reglementarea participării sau nu a procurorului; spre exemplu, în cazul contestației în anulare și al revizuirii, legea[5] prevedea că „Instanța examinează admisibilitatea în principiu, în camera de consiliu, fără citarea părților", nefăcând nicio precizare în legătură cu participarea procurorului. S-a considerat că în această situație primează regula asupra excepției[6], în sensul că participarea procurorului este obligatorie, cum, de altfel, a statuat și instanța supremă în Decizia în recurs în interesul legii nr. 3/2015[7]. Concluzia era susținută și de principiul egalității de arme juridice, respectiv de atribuțiile constituționale ale Ministerului Public. În ceea ce privește egalitatea de arme juridice, este de observat că atât contestația în anulare, cât și revizuirea se introduc de persoana interesată *direct la instanță*; nici titularul sesizării, nici instanța nu au obligația de a comunica procurorului un exemplar al cererii și nici nu se prevede stabilirea unui termen până la care procurorul să își precizeze în scris poziția în legătură cu admisibilitatea în principiu. Dar, așa cum partea interesată a avut posibilitatea de a-și expune motivele contestației/revizuirii în cererea scrisă, și procurorul trebuie să aibă o egală posibilitate de a face cunoscute instanței argumentele sale. Cu atât mai mult se impune aceasta, cu cât lipsirea procurorului de o astfel de posibilitate echivalează cu împiedicarea de a-și exercita rolul constituțional de a apăra interesele generale ale societății, ordinea de drept și drepturile și libertățile cetățenilor. Astfel, în condițiile nereglementării în lege a unei alte modalități exprese, singura cale prin care procurorul poate aduce la cunoștința instanței concluziile asupra admisibilității cererilor de contestație în anulare/revizuire este cea a participării la judecata admisibilității în principiu.

---

[1] C.C.R., dec. nr. 641 din 11 noiembrie 2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 344 alin. (4), art. 345, art. 346 alin. (1) și art. 347 CPP (M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014).

[2] Art. 363 alin. (1) CPP: „Participarea procurorului la judecată este obligatorie"; art. 140 alin. (3) teza a II-a CPP: „Procedura de emitere a mandatului de supraveghere tehnică. (...) (3) (...) Participarea procurorului este obligatorie"; art. 204, art. 205, art. 213, art. 219, art. 225 privind soluționarea cererilor privind măsurile preventive și a căilor de atac împotriva încheierilor prevăd că participarea procurorului este obligatorie ș.a.

[3] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 504; N. GIURGIU, *op. cit.*, p. 284; M. UDROIU, *op. cit.*, p. 651.

[4] N. GIURGIU, *op. cit.*, p. 284; într-un sens mai larg, al „omisiunii" procurorului de a pune concluzii, M. UDROIU, *op. cit.*, p. 651.

[5] Art. 431 alin. (1), art. 459 alin. (2) CPP.

[6] V. DONGOROZ, *op. cit.*, p. 89.

[7] M. Of. nr. 150 din 2 martie 2015.

Ca urmare a modificărilor aduse prin O.U.G. nr. 18/2016, în prezent, Codul de procedură penală reglementează expres participarea procurorului la dezbaterea admisibilității în principiu a cererii de contestație în anulare și a cererii de revizuire.

În cazul recursului în casație, dimpotrivă, prezența procurorului la procedura admisibilității în principiu este exclusă expres potrivit dispozițiilor art. 440 alin. (1) CPP.

În forma inițială a Codului de procedură penală au existat însă și dispoziții în care se prevedea expres că procurorul nu participă la procedura respectivă. Unele dintre acestea au fost constatate ca fiind neconstituționale prin decizii ale instanței de contencios constituțional, amintind aici Decizia nr. 599/2014[1], Decizia nr. 641/2014 și Decizia nr. 663/2014[2], prin care s-a constatat că sunt neconstituționale soluțiile legislative potrivit cărora judecătorul de cameră preliminară se pronunță fără participarea procurorului, inculpatului și/sau, după caz, a celorlalte părți și subiecți procesuali principali în procedurile privind soluționarea plângerilor împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată și a contestațiilor împotriva hotărârilor judecătorului de cameră preliminară în această materie ori în procedurile privind soluționarea cererilor și excepțiilor formulate în camera preliminară, a fondului camerei preliminare și a contestației la aceasta. De asemenea, prin Decizia nr. 166/2015[3], Curtea a declarat neconstituționale soluțiile legislative cuprinse în art. 549[1] alin. (3) și (5) CPP, potrivit cărora judecătorul de cameră preliminară se pronunță fără participarea procurorului ori a persoanelor ale căror interese legitime pot fi afectate în procedura de confiscare sau desființare a unui înscris în caz de clasare sau renunțare la urmărirea penală și în calea de atac împotriva încheierilor date în această procedură specială.

Prin O.U.G. nr. 18/2016 au fost operate modificările necesare pentru punerea în acord a codului cu considerentele instanței de contencios constituțional, statuând regula participării procurorului la procedurile desfășurate în fața judecătorului de drepturi și libertăți, judecătorului de cameră preliminară și instanței de judecată[4], excepțiile fiind limitate la soluționarea admisibilității în principiu a recursului în casație fără participarea acestuia ori la soluționarea camerei preliminare în situația în care nu s-au ridicat/invocat din oficiu cereri sau excepții.

În lumina recentei jurisprudențe a Curții Constituționale, potrivit căreia neparticiparea procurorului la procedurile judiciare (ca și neparticiparea părților și a subiecților procesuali principali) încalcă principiile de contradictorialitate și oralitate, ce constituie componente esențiale ale dreptului la un proces echitabil, este de analizat dacă pot subzista acele dispoziții ale Codului de procedură penală care stabilesc parcurgerea unei anumite proceduri de către judecător sau instanță fără participarea procurorului.

Considerăm, în ceea ce privește procedura soluționării admisibilității în principiu a recursului în casație, că neparticiparea procurorului nu încalcă exigențele procesului echitabil,

---

[1] C.C.R., dec. nr. 599 din 21 octombrie 2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 38 alin. (1) lit. f) și art. 341 alin. (5)-(8) CPP (M. Of. nr. 886 din 5 decembrie 2014).

[2] C.C.R., dec. nr. 663 din 11 noiembrie 2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 339-348 CPP (M. Of. nr. 52 din 22 ianuarie 2015).

[3] C.C.R., dec. nr. 166 din 17 martie 2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 54, art. 344 alin. (3) și (4), art. 346 alin. (3) și (7), art. 347 și art. 549[1] CPP (M. Of. nr. 264 din 21 aprilie 2015).

[4] Art. 344 alin. (4), modificat prin Legea nr. 75/2016: „La expirarea termenelor (...), dacă s-au formulat cereri sau excepții (...), judecătorul de cameră preliminară stabilește termenul pentru soluționarea acestora, cu citarea părților și a persoanei vătămate și cu participarea procurorului". Art. 335 alin. (4) teze a II-a, modificat prin O.U.G. nr. 18/2016: „Judecătorul de cameră preliminară hotărăște prin încheiere motivată, în camera de consiliu, cu citarea suspectului sau, după caz, a inculpatului și cu participarea procurorului, asupra legalității și temeiniciei ordonanței prin care s-a dispus redeschiderea urmăririi penale". În același sens sunt prevederile modificate prin aceeași ordonanță de urgență ale art. 341 alin. (5) și (10), art. 488[4] alin. (5), art. 549[1] alin. (4) CPP.

deoarece această etapă procedurală privește eminamente analiza unor probleme în drept ori de respectare a exigențelor formale privind sesizarea instanței. Or, astfel cum statuează constant Curtea Europeană a Drepturilor Omului[1], „(...) aplicarea art. 6 într-o cale de atac ordinară diferă în funcție de specificul procedurii în discuție; se vor avea în vedere întreaga procedură internă și rolul pe care îl are instanța de control judiciar în sistemul național de drept. Dacă a avut loc o dezbatere publică în primă instanță, lipsa acesteia într-o cale de atac poate fi justificată prin particularitățile procedurii în cauză, avându-se în vedere natura sistemului intern de căi de atac, limitele competențelor atribuite instanței de control judiciar, modul în care drepturile reclamantului au fost expuse și apărate efectiv și în special natura chestiunilor care trebuie soluționate". Opinăm, cu atât mai mult, că, într-o cale de atac extraordinară cum este cea a recursului în casație, considerentele de mai sus își păstrează pe deplin valabilitatea, în sensul în care nu se afectează principiile procesului echitabil dacă admisibilitatea în principiu se examinează pe baza concluziilor scrise ale procurorului și ale părților. De asemenea, referitor la soluționarea camerei preliminare atunci când nu s-au formulat ori nu s-au ridicat din oficiu cereri și excepții, considerăm că lipsa procurorului (ca, de altfel, și a părților ori a persoanei vătămate) nu este de natură a afecta niciun drept procesual ori interesul public, soluția legislativă fiind corectă din punct de vedere constituțional.

333.5. Prezența suspectului sau a inculpatului, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii. Pentru ca acest caz de nulitate absolută să existe, este imperios necesar ca prezența suspectului sau a inculpatului să fie obligatorie *potrivit legii*, și nu potrivit dispoziției date de organul judiciar.

Noțiunea de *„prezență"* a suspectului sau inculpatului la judecată trebuie determinată în două planuri: prezența fizică și prezența activă, prin crearea posibilității de exercitare a drepturilor și garanțiilor procesuale ce îi sunt conferite[2]; se poate observa similitudinea cu noțiunea de „prezență" a procurorului dezvoltată de doctrină și jurisprudență.

Codul de procedură penală indică obligativitatea prezenței suspectului sau inculpatului la o anumită procedură, într-o serie de prevederi; unele dintre acestea impun *expressis verbis* prezența suspectului sau inculpatului, în cazul altora imperativitatea textului rezultă din context. De asemenea, unele prevederi condiționează obligativitatea prezenței suspectului sau inculpatului de lipsa anumitor situații obiective sau subiective în care el s-ar putea găsi; de îndată ce se constată *inexistența* acestor situații, obligativitatea prezenței suspectului sau inculpatului devine activă.

Prezentăm în continuare unele dintre aceste cazuri:

a) Potrivit art. 159 alin. (11) CPP, când persoana la care se face percheziția este reținută ori arestată, *va fi adusă* la percheziție. În cazul în care *nu poate fi adusă*, ridicarea de obiecte și înscrisuri, precum și percheziția domiciliară se fac în prezența unui reprezentant ori martor asistent. Prin urmare, legea instituie o obligație, și nu o opțiune a organului judiciar de a aduce la percheziție suspectul sau inculpatul reținut sau arestat, cu excepția împrejurărilor obiective în care aducerea nu poate fi pusă în aplicare. Situațiile nu trebuie să fie de nivelul cazului fortuit sau forței majore, dar nici nu trebuie să depindă de voința discreționară a organului judiciar. Situația de imposibilitate a aducerii suspectului sau inculpatului reținut/arestat la percheziție trebuie constatată într-un act procedural scris,

[1] Spre exemplu, în cauza *Constantinescu c. României*, hot. din 27 iunie 2000, parag. 30, hudoc.echr.coe.int.
[2] N. GIURGIU, *op. cit.*, p. 306.

pentru a se face dovada respectării dispoziției prevăzute de lege și deci a inexistenței nulității absolute a percheziției.

b) Potrivit art. 204 alin. (7), art. 205 alin. (7), art. 212 alin. (1), art. 225 alin. (4), art. 235 alin. (3) și (4) CPP, soluționarea unor măsuri preventive sau a contestațiilor împotriva încheierilor referitoare la acestea se face *numai în prezența* inculpatului, în afară de cazul când acesta lipsește nejustificat, este dispărut, se sustrage ori, din cauza sănătății, din cauză de forță majoră sau stare de necesitate, nu se prezintă ori nu poate fi adus în fața judecătorului/deplasarea sa nu este posibilă. La fel ca mai sus, legea stabilește obligația soluționării cauzei în prezența inculpatului și, doar pe cale de excepție *dovedită*, soluționarea în lipsa acestuia. Situațiile de excepție trebuie constatate în actele procedurale documentare ale dosarului, deoarece organul judiciar este cel care trebuie să facă dovada existenței lor. Aceleași reguli sunt aplicabile și în cazul dispunerii asupra măsurii arestării preventive în cursul camerei preliminare și al judecății în primă instanță și în apel[1].

În toate aceste cazuri, se poate apela la videoconferință, inculpatul fiind considerat prezent.

c) Articolul 248 alin. (3) și (4) CPP impune ca la judecata propunerii de internare medicală provizorie a suspectului sau inculpatului instanța să ia măsuri pentru *aducerea acestuia cu mandat* de aducere, precum și să îl *audieze*, dacă starea de sănătate mintală o permite. Deși nu se prevede expres, din context rezultă obligativitatea prezenței suspectului sau inculpatului la această procedură. Spre deosebire de procedura aplicabilă în cazul măsurilor preventive, legea nu reglementează situațiile de excepție în care suspectul sau inculpatul nu poate fi adus la instanță. Un astfel de caz concret a fost întâlnit în practica instanțelor[2], când, după plasarea suspectului bolnav mintal de către procuror în secția de psihiatrie a spitalului și înainte ca instanța să fie sesizată cu propunerea de internare medicală provizorie și să dispună aducerea sa cu mandat, acesta a fugit din spital și nu a mai putut fi găsit o perioadă de timp.

Textul de lege are în vedere prezumția că, la momentul formulării propunerii, suspectul sau inculpatul se află în custodia sau sub controlul organului de urmărire penală și poate fi adus în fața judecătorului de drepturi și libertăți sau acesta se poate deplasa la locația unde se află în mod cert suspectul sau inculpatul.

De la regula audierii suspectului sau inculpatului legea instituie și o excepție, și anume aceea a imposibilității parcurgerii audierii din cauza stării de sănătate a acestuia. Prin urmare, neaudierea în această situație obiectivă nu atrage inadmisibilitatea soluționării propunerii formulate de parchet, respectiv nu atrage nulitatea hotărârii.

Astfel, existând un motiv obiectiv care atrage imposibilitatea audierii suspectului sau inculpatului și acest motiv fiind legat de starea sa de sănătate – deoarece a părăsit spitalul din cauza stării psihice precare în care se afla –, situația atipică analizată, în care suspectul sau inculpatul dispare și nu mai poate fi găsit până la termenul de judecată, nu ar trebui să împiedice soluționarea cauzei, fiind avute în vedere următoarele argumente:

– măsura internării medicale provizorii este o măsură de siguranță care are ca scop esențial protejarea atât a cetățenilor de prezumtivele acțiuni periculoase ale suspectului sau inculpatului bolnav mintal, cât și protejarea acestuia – care se poate autoleza corporal, se poate implica inconștient într-o altercație în urma căreia să fie lezionat sau poate săvârși alte fapte penale pentru care să se pună problema tragerii sale la răspundere penală. În

[1] A se vedea dispozițiile art. 207, art. 348, art. 362 CPP, toate acestea făcând trimitere la art. 235 alin. (4) din același cod în ceea ce privește posibilitatea soluționării măsurii preventive, în anumite cazuri, în lipsa inculpatului.

[2] Trib. Constanța, înch. nr. 38 din 20 martie 2014, nepublicată.

același timp, scopul internării medicale este și acela de a se dispune măsuri medicale de *însănătoșire* sau de ameliorare a bolii suspectului sau inculpatului. Potrivit art. 247 CPP, scopul esențial al internării medicale este acela al înlăturării unui pericol concret și actual pentru siguranța publică. Toate celelalte aspecte necesar a fi îndeplinite pentru luarea măsurii (cum sunt prezența și audierea suspectului sau inculpatului) nu pot înfrânge acest scop. Astfel, luarea măsurii, atunci când se impune înlăturarea unui pericol concret și actual pentru ordinea publică, nu poate fi respinsă sau amânată pentru că, din motive obiective, suspectul/inculpatul nu a putut fi prezentat/audiat;

– pronunțarea încheierii de luare a măsurii de siguranță este necesară *fără întârziere*, deoarece numai prin emiterea formelor de executare a acestei încheieri organul de executare, cu sprijinul poliției, poate reține persoana împotriva căreia s-a dispus măsura, poate pătrunde într-o locuință pentru a o găsi și a o interna, în conformitate cu dispozițiile art. 570 alin. (2) CPP la care se raportează și art. 572 privind punerea în executare a măsurii provizorii a internării medicale.

d) Judecata cauzei are loc *în prezența* inculpatului[1], iar aducerea inculpatului aflat în stare de deținere la judecată este obligatorie, potrivit art. 364 CPP. Textul nu trebuie interpretat în sensul că numai prezența inculpatului deținut este obligatorie la judecată; ceea ce menționează legea expres a fi obligatoriu nu este *prezența* inculpatului, ci demersul instanței de a-l aduce. În realitate, în ambele cazuri, semnificația legii este aceea a *obligativității* soluționării cauzei în prezența inculpatului. De la această regulă se prevăd și excepțiile inevitabile, care iau în considerare comportamentul procesual fraudulos sau culpabil neglijent al inculpatului[2], precum și situația în care el renunță în mod expres, în condițiile prevăzute de lege, la exercitarea acestui drept[3]. Dacă una dintre excepții nu este constatată judiciar, considerăm că instanța nu poate trece la judecata cauzei în lipsa inculpatului, deoarece ar deveni incidentă nulitatea absolută a hotărârii prevăzută de art. 281 alin. (1) lit. e) CPP. Spre exemplu, nu s-ar putea trece la judecata cauzei atunci când inculpatul înștiințează instanța despre un caz obiectiv care îl pune în imposibilitate de a fi prezent.

În toate aceste cazuri, se poate apela la videoconferință, inculpatul fiind considerat prezent.

Semnalăm o schimbare importantă de optică a legiuitorului în această privință, deoarece în codul anterior era obligatorie prezența inculpatului la judecată *numai* când se afla în stare de deținere[4]. Față de această modificare a prevederii legale, opinăm că în practică pot apărea situații de amânare a cauzei pentru lipsa *justificată* a inculpatului chiar și în ședințele de judecată intermediare fixate pentru administrarea de mijloace de probă; administrarea acestora în atare condiții ar crea posibilitatea invocării nulității lor absolute în orice stare ulterioară a procesului. Nulitatea mijloacelor de probă administrate la un

[1] Textul este aplicabil deopotrivă inculpaților majori și inculpaților minori, în privința cărora legea nu mai prevede dispoziții derogatorii.

[2] Art. 364 alin. (2) și (3) CPP: „(2) Judecata poate avea loc în lipsa inculpatului dacă acesta este dispărut, se sustrage de la judecată ori și-a schimbat adresa fără a o aduce la cunoștința organelor judiciare și, în urma verificărilor efectuate, nu i se cunoaște noua adresă. (3) Judecata poate de asemenea avea loc în lipsa inculpatului dacă, deși legal citat, acesta lipsește în mod nejustificat de la judecarea cauzei".

[3] Art. 364 alin. (4) teza I CPP: „Pe tot parcursul judecății, inculpatul, inclusiv în cazul în care este privat de libertate, poate cere, în scris, să fie judecat în lipsă, fiind reprezentat de avocatul său ales sau din oficiu".

[4] Art. 314 CPP 1968: „Prezența inculpatului la judecată. (1) Judecata nu poate avea loc decât în prezența inculpatului, *când acesta se află în stare de deținere* (s.n.). (2) Aducerea inculpatului arestat la judecată este obligatorie".

termen nu afectează însă legalitatea celorlalte acte procesuale și procedurale, deoarece, în principiu, acestea nu au o legătură directă cu probele respective și nu decurg cu necesitate din ele.

Dispoziția analizată se află într-o aparentă contradicție cu alte prevederi din a căror interpretare s-ar ajunge la concluzia că nu este obligatorie prezența inculpatului liber la judecată. Potrivit art. 353 alin. (4) CPP, „Neprezentarea persoanei vătămate și a părților citate nu împiedică judecarea cauzei". Una dintre părți este și inculpatul[1], iar textul nu distinge între situațiile de neprezentare, astfel încât s-ar înțelege că, indiferent de motivul neprezentării inculpatului-parte, cauza poate fi judecată. Tot astfel, art. 353 alin. (2) dispune că partea care a luat termen în cunoștință în una dintre modalitățile acolo prevăzute nu se mai citează, cu excepția situațiilor în care prezența ei este obligatorie. Or, admițând prin ipoteză că prezența inculpatului-parte este obligatorie la judecată, ajungem la concluzia că acesta trebuie citat la fiecare termen, ceea ce contrazice scopul prevederii analizate, precum și întreaga practică judiciară, ce dă termen în cunoștință *și* inculpatului. Invers, dacă pornim de la constatarea că inculpatul care are termen în cunoștință nu mai trebuie citat, ajungem la concluzia că prezența sa la judecată nu este obligatorie.

Credem însă că dispozițiile art. 353 constituie dreptul comun în materia citării părților, în timp ce prezența inculpatului la judecată, pe de o parte, constituie o altă instituție juridică, iar, pe de altă parte, derogă de la regulă[2], așa încât art. 353 nu poate fi interpretat, în ceea ce îl privește pe inculpat, decât în acord cu prevederile art. 364.

Pornind de la constatarea că inculpatul care are termen în cunoștință nu mai trebuie citat, interpretarea corectă ar fi aceea că textul menționat, al art. 364 alin. (1) CPP, nu instituie o obligație a instanței de a asigura prezența inculpatului la judecată, ci o obligație a acesteia de a nu proceda la desfășurarea cercetării judecătorești în cazul în care inculpatul lipsește justificat, care reprezintă de fapt o garanție a dreptului de a compărea în persoană, drept la care însă inculpatul poate renunța prin formularea unei cereri exprese.

„Judecata cauzei", în accepțiunea textului analizat, se referă strict la judecata asupra fondului, nu și la judecata intermediară asupra măsurilor preventive sau a altor măsuri procesuale colaterale, cu privire la acestea fiind prevăzute reguli specifice. De asemenea, noțiunea analizată nu se referă la procedura în camera preliminară, aceasta putând fi soluționată în lipsa inculpatului, dar cu citarea acestuia.

e) Judecarea contestației în anulare nu poate avea loc decât *în prezența* inculpatului, când acesta se află în stare de deținere [art. 432 alin. (3) CPP]; este vorba despre judecarea contestației în anulare propriu-zise, și nu despre rejudecarea apelului sau a cauzei după desființare, care urmează regulile ordinare. Deși, prin ipoteză, până la admiterea contestației în anulare, persoana are calitatea de condamnat, și nu de inculpat, textul îl denumește „inculpat". Ca atare, din punct de vedere formal, judecarea contestației în anulare în lipsa „inculpatului" deținut se încadrează în nulitatea absolută prevăzută de art. 281 alin. (1) lit. e) CPP.

---

[1] Art. 32 alin. (2) CPP.

[2] Un exemplu elocvent este comparația dintre art. 353 alin. (6) și art. 364 alin. (4) CPP; primul prevede că persoana vătămată și *părțile* (deci și inculpatul) pot solicita, *oral* sau în scris, ca judecata să se desfășoare în lipsă, în timp ce al doilea prevede că inculpatul poate cere (numai) *în scris* să fie judecat în lipsă. Pe principiul *specialia generalibus derogant*, pentru inculpat judecata în lipsă se va putea realiza numai dacă la dosar există o cerere scrisă a acestuia; diferența de tratament juridic este justificată de importanța pe care o are pentru inculpat soluționarea procesului în lipsă, necesitatea de a exista o probă incontestabilă în cazul în care acesta ar solicita redeschiderea procesului penal [a se vedea art. 466 alin. (4) CPP] etc. Pentru opinia contrară, care este și opinia coordonatorilor lucrării, a se vedea *infra*, partea specială, nr. 96.

f) Persoana privată de libertate care a formulat cerere de redeschidere a procesului penal este adusă la judecată [art. 468 alin. (3) CPP]. Se ridică problema dacă judecarea cererii în lipsa unei astfel de persoane constituie un caz al nulității absolute analizate, care se referă strict la „suspect sau inculpat". Prin analogie cu judecarea contestației în anulare, credem că situația juridică a condamnatului în lipsă care solicită rejudecarea se aseamănă foarte mult cu cea a inculpatului – în ceea ce privește drepturile și interesele procesuale –, deoarece se prezumă o iminență a revenirii acestuia la calitatea de inculpat, așa încât terminologia utilizată în art. 281 CPP nu ar trebui să împiedice, în acest caz, aplicarea sancțiunii procesuale necesare pentru restabilirea legalității.

g) Procedura acordului de recunoaștere a vinovăției[1] impune implicit prezența *personală* a inculpatului la încheierea acestui acord cu procurorul[2], prin urmare, încheierea acordului în lipsa inculpatului (chiar cu declarație notarială dată sau procură specială autentificată emisă de acesta) conduce la nulitatea absolută a acordului de recunoaștere a vinovăției; tot astfel, prezența inculpatului este obligatorie la procedura în fața instanței, deoarece legea impune ascultarea imperativă a inculpatului personal[3]. Credem că această măsură este justificată pentru ca instanța să poată evalua, și prin examinarea directă a inculpatului, a susținerilor acestuia și a comportamentului procesual, temeinicia acordului de recunoaștere a vinovăției; totodată, în acest mod se respectă exigențele Curții Europene a Drepturilor Omului ca o instanță să pronunțe condamnarea unei persoane numai după ascultarea nemijlocită a acesteia.

h) Punerea în executare a măsurilor educative neprivative de libertate nu se poate face legal decât în prezența obligatorie a minorului, sens în care se dispune *aducerea* acestuia[4].

i) Articolul 597 alin. (2) CPP prevede că, în cadrul soluționării situațiilor date în competența instanței de executare, condamnatul aflat în stare de detenție sau internat într-un centru educativ este adus la judecată. S-a arătat în lucrările de specialitate[5] că și nerespectarea acestei dispoziții atrage incidența nulității absolute, întemeiată pe dispozițiile art. 281 alin. (1) lit. e) CPP. Avem rezerve asupra acestei extinderi a nulității absolute în privința unor cauze în care nu participă suspecți sau inculpați, ci o altă categorie de subiecți procesuali – condamnații. Nu contestăm dreptul acestora de a fi aduși la judecata cauzei lor, ci doar sancțiunea procesuală aplicabilă în caz de nerespectare a dispoziției legale, pe care o considerăm a fi mai degrabă nulitatea relativă. Problemele ce trebuie soluționate de către instanța de executare (contopirea pedepselor, contestația la executare, întreruperea executării pedepsei etc.) nu au nici pe departe importanța procesului penal propriu-zis ce se poate finaliza prin condamnarea inculpatului, de aceea, nici sancțiunea procesuală nu se impune a fi atât de drastică precum nulitatea absolută (neacoperibilă). Pe de altă parte, aceste probleme ce țin de executarea pedepselor pot fi, în mare parte, reiterate, deci eventuala vătămare poate fi îndreptată (acoperită) într-o viitoare procedură.

În acest caz, se poate apela la videoconferință, condamnatul fiind considerat prezent.

---

[1] Art. 478-488 CPP.

[2] Art. 478 alin. (1) CPP: „În cursul urmăririi penale (...) *inculpatul și procurorul* pot încheia un acord (...)"; art. 482 lit. g) și i) CPP: „Acordul de recunoaștere a vinovăției cuprinde: (...) g) declarația expresă a inculpatului prin care recunoaște comiterea faptei și acceptă încadrarea juridică (...); (...) i) *semnăturile* procurorului, *ale inculpatului* și ale avocatului" (s.n.).

[3] Art. 484 alin. (2) CPP.

[4] Art. 511 CPP.

[5] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 651.

333.6. Asistarea de către avocat a suspectului sau a inculpatului, precum şi a celorlalte părţi, atunci când asistenţa este obligatorie. Asistenţa juridică a suspectului sau inculpatului este obligatorie în cazurile prevăzute de art. 90 CPP[1]. Diferenţa textului faţă de reglementarea anterioară constă în aceea că nu se mai prevede asistenţa obligatorie în cazul obligării provizorii la tratament medical (fosta măsură a obligării la tratament medical) şi se exclude asistenţa obligatorie în cursul judecăţii când pedeapsa prevăzută de lege este închisoarea de 5 ani. Cu toate acestea, asistenţa juridică obligatorie este prevăzută de art. 246 alin. (4), (11) şi (13) CPP, pentru luarea şi ridicarea măsurii obligării provizorii la tratament medical, precum şi de art. 568 alin. (5) CPP, pentru procedura înlocuirii sau încetării obligării la tratament medical. Prin urmare, în aceste situaţii, nerespectarea dispoziţiilor privind prezenţa unui avocat este sancţionată tot cu nulitatea absolută.

Asistenţa juridică a părţii civile şi a părţii responsabile civilmente este obligatorie în cazurile prevăzute de art. 93 alin. (4) şi (5) CPP[2]. În ceea ce priveşte persoana vătămată, deşi prevederea indicată obligă la asigurarea asistenţei juridice şi a acesteia, sancţiunea procesuală în caz de nerespectare nu este nulitatea absolută, ci nulitatea relativă, deoarece art. 281 alin. (1) lit. f) CPP, fiind o excepţie de la regula nulităţilor relative, trebuie interpretat cu stricteţe, neputându-se extinde protecţia stabilită faţă de părţile din proces şi asupra unei persoane care, deşi este un subiect procesual principal[3], nu are calitatea de parte. De altfel, codul prevede[4] expres că „Subiecţii procesuali principali au aceleaşi drepturi şi obligaţii ca şi părţile, *cu excepţia* celor pe care legea le acordă numai acestora". În acest caz, legea nu acordă persoanei vătămate dreptul de a invoca nulitatea absolută decurgând din lipsa sa de apărare, când este obligatorie potrivit legii[5].

Asistenţa juridică obligatorie a suspectului şi a părţilor implică şi respectarea drepturilor apărătorului prevăzute la art. 92-95 CPP[6]. De altfel, această dimensiune a conceptului de asistenţă juridică este relevată în art. 91 alin. (3), unde textul indică fără echivoc faptul că avocatul din oficiu este obligat să asigure o apărare *concretă şi efectivă* în cauză.

Asistenţa juridică este considerată asigurată atunci când cel puţin unul dintre mai mulţi apărători ai suspectului, inculpatului sau ai celorlalte părţi şi subiecţi procesuali este prezent.

Este încălcat dreptul la apărare al inculpaţilor dacă din actele dosarului rezultă că, la data când li s-au luat declaraţii, ei au fost asistaţi de acelaşi apărător desemnat din oficiu, deşi cele relatate denotau interese contrarii[7].

---

[1] Art. 90 CPP: „Asistenţa juridică obligatorie a suspectului sau a inculpatului. Asistenţa juridică este obligatorie: a) când suspectul sau inculpatul este minor, internat într-un centru de detenţie ori într-un centru educativ, când este reţinut sau arestat, chiar în altă cauză, când faţă de acesta a fost dispusă măsura de siguranţă a internării medicale, chiar în altă cauză, precum şi în alte cazuri prevăzute de lege; b) în cazul în care organul judiciar apreciază că suspectul ori inculpatul nu şi-ar putea face singur apărarea; c) în cursul procedurii de cameră preliminară şi în cursul judecăţii în cauzele în care legea prevede pentru infracţiunea săvârşită pedeapsa detenţiunii pe viaţă sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani".

[2] Art. 93 alin. (4) şi (5) CPP: „Asistenţa juridică a persoanei vătămate, a părţii civile şi a părţii responsabile civilmente. (...) (4) Asistenţa juridică este obligatorie când persoana vătămată sau partea civilă este o persoană lipsită de capacitate de exerciţiu ori cu capacitate de exerciţiu restrânsă. (5) Când organul judiciar apreciază că din anumite motive persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente nu şi-ar putea face singură apărarea, dispune luarea măsurilor pentru desemnarea unui avocat din oficiu".

[3] Art. 33 alin. (1) CPP.

[4] Art. 33 alin. (2) CPP.

[5] În acelaşi sens, M. UDROIU, S. RĂDULEŢU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 334 şi p. 355. În sens contrar, B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 278.

[6] N. GIURGIU, *op. cit.*, p. 324.

[7] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1760 din 20 martie 2006, în AL. VASILIU, *Nulităţile...*, p. 54.

Atunci când hotărârea judecătorească de condamnare este definitivă, nu se mai poate invoca pe calea contestației la executare neasigurarea dreptului la apărare cu ocazia menținerii stării de arest preventiv în timpul judecării apelului[1].

333.7. Efectuarea unor acte procesuale sau procedurale interzise de lege ca efect al inadmisibilității sau decăderii – cazuri de nulitate absolută virtuală. În opinia noastră, inadmisibilitatea este sancțiunea procesuală virtuală prin care legea interzice în mod absolut efectuarea unui act pe care nu îl prevede sau îl exclude din câmpul legalității; s-ar putea spune, ca o paralelă, că inadmisibilitatea este pentru actele procesuale ceea ce este textul infracțiunii prevăzute de Partea specială a Codului penal pentru viitoarele fapte materiale ce vor fi săvârșite – o dispoziție de prevenție care, în caz de încălcare, se activează prin intermediul altor instituții procesuale.

S-a arătat în doctrină că inadmisibilitatea *împiedică* efectuarea actului; dar practica ne arată că există acte inadmisibile efectuate, chiar dacă legea le interzice în mod absolut (căi de atac declarate de persoane fără calitate procesuală sau împotriva unor hotărâri definitive, cereri înregistrate în situații în care legea le exclude ș.a.). Prin urmare, sancțiunea în sine a inadmisibilității nu poate împiedica efectuarea *în plan material* a unor acte procedurale. Odată însă ce aceste acte au devenit o realitate juridică – în sensul că nu pot fi ignorate, ci trebuie examinate, soluționate etc. –, inadmisibilitatea produce efecte prin intermediul nulității[2], deoarece codul nu prevede o altă cale de desființare a lor.

Aplicarea sancțiunii inadmisibilității *nu este condiționată de dovedirea unei vătămări* – aceasta fiind prezumată *iuris et de iure* ca aducând atingere legalității procesului penal – și nici *nu poate fi acoperită*, iar actul inadmisibil *este nul*, neputând fi refăcut. Astfel, actele procedurale întemeiate pe acte procesuale care încalcă condițiile de admisibilitate prevăzute de lege sunt nule absolut. Iar, din moment ce legea nu le indică expres, nulitatea este virtuală.

În cazul *decăderii*, legea oferă și un argument de text care arată faptul că această sancțiune procesuală nu operează ea însăși pentru desființarea actelor, ci prin intermediul nulității absolute: „Când pentru exercitarea unui drept procesual legea prevede un anumit termen, nerespectarea acestuia atrage decăderea din exercițiul dreptului *și nulitatea* (s.n.) actului făcut peste termen".

Astfel, pe de o parte, prevederea trimite expres la nulitate ca sancțiune ce va opera pentru *actul* făcut peste termen, iar, pe de altă parte, ea este imperativă și fără nicio excepție: „(...) nerespectarea (...) *atrage* (...) nulitatea actului" (s.n.). Caracterul absolut al acestei nulități mai rezultă, pe cale indirectă, și din comparația cu prevederile alin. (3) al aceluiași art. 268 CPP: „Pentru *celelalte* (s.n.) termene procedurale se aplică, în caz de nerespectare, dispozițiile privitoare la nulități". Prin urmare, dispozițiile generale privitoare la nulitățile relative se aplică altor termene procesuale decât cele care atrag decăderea, în timp ce, pentru termenele ce atrag decăderea, nulitatea este una impusă de lege, de neevitat.

Ca și în cazul inadmisibilității, legea nu prevede expres care pot fi acele acte nule absolut ca efect al decăderii, ca urmare, nulitatea absolută prevăzută de art. 268 alin. (1) CPP este una virtuală.

---

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 995 din 15 februarie 2006, în AL. VASILIU, *Nulitățile...*, p. 64.

[2] M. UDROIU, *op. cit.*, p. 648.

§3. Nulitatea relativă

334. Definiţie. Prin nulitate relativă înţelegem acea nulitate, alta decât cea prevăzută expres ca nulitate absolută, rezultată din încălcarea dispoziţiilor ce reglementează desfăşurarea procesului penal, care poate fi invocată de participanţii procesuali ce au un interes procesual propriu în respectarea dispoziţiei legale încălcate sau de instanţă din oficiu, în termenul limitativ stabilit de lege.

335. Trăsături. a) *Nulitatea relativă intervine atunci când prin încălcarea dispoziţiilor legale s-a adus o vătămare drepturilor părţilor ori ale subiecţilor procesuali principali.*

Spre deosebire de codul anterior[1], actuala reglementare restrânge – în opinia noastră, greşit – nulităţile relative numai la acele încălcări care aduc atingere drepturilor părţilor ori ale subiecţilor procesuali principali, excluzând din această sferă încălcările care aduc atingere legalităţii procesului şi care nu atrag, în acelaşi timp, o vătămare a drepturilor părţilor – cu menţiunea că nu întotdeauna nerespectarea legalităţii procesului aduce o vătămare drepturilor părţilor[2].

b) *Nulitatea relativă trebuie invocată într-o anumită stare a procesului.* Ca regulă, nulitatea relativă se invocă *în cursul sau imediat după efectuarea actului.* Aceasta presupune ca persoana interesată să fie prezentă la efectuarea actului respectiv, fie personal, fie prin reprezentant.

Prin *derogare de la regulă*, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale sau în procedura de cameră preliminară, nulitatea relativă poate fi invocată cel mai târziu până la închiderea procedurii de cameră preliminară. Dacă instanţa a fost sesizată cu un acord de recunoaştere a vinovăţiei, iar încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale, nulitatea relativă poate fi invocată cel mai târziu până la primul termen de judecată cu procedura legal îndeplinită. În sfârşit, dacă încălcarea a intervenit în cursul judecăţii, nulitatea relativă poate fi invocată cel mai târziu până la următorul termen de judecată cu procedura completă. Considerăm că, dacă persoana vătămată a fost prezentă la efectuarea actului anulabil, nu beneficiază de prelungirea termenului până la care poate invoca nulitatea, ci trebuie să urmeze regula[3].

Excepţia de necompetenţă materială sau după calitatea persoanei a instanţei superioare celei competente potrivit legii, precum şi excepţia de necompetenţă teritorială, ca încălcări ce atrag nulitatea relativă, pot fi invocate până la începerea cercetării judecătoreşti[4] (în primă instanţă).

Nulitatea relativă nu poate fi invocată direct la instanţa de control judiciar, afară de cazul când s-a produs după închiderea dezbaterilor (cu ocazia deliberării sau în cuprinsul minutei ori al hotărârii); soluţia este preconizată în acelaşi sens şi în privinţa nulităţilor relative intervenite în procedura camerei preliminare.

c) *Nulitatea relativă se acoperă atunci când persoana interesată nu a invocat-o în termenul prevăzut de lege* – fie printr-o acceptare tacită, fie prin neobservarea ei – sau a renunţat în mod expres la invocarea acesteia.

---

[1] Art. 197 alin. (1) CPP 1968 prevedea existenţa unei vătămări procesuale în general, şi nu strict existenţa unei vătămări aduse drepturilor părţilor.

[2] Pronunţarea hotărârii de renunţare la aplicarea pedepsei (art. 80 CP) în cazul când pedeapsa prevăzută de lege pentru infracţiunea săvârşită este închisoarea mai mare de 5 ani violează legalitatea procesului penal, dar este favorabilă inculpatului.

[3] În acelaşi sens, V. PĂVĂLEANU, *op. cit.*, p. 428.

[4] A se vedea, în acest sens, art. 47 alin. (2) şi (3) CPP.

d) *Subiecții procesuali care pot invoca nulitatea relativă sunt limitați* prin două criterii: o anumită calitate procesuală indicată expres de lege și existența unui interes procesual propriu în respectarea dispoziției legale încălcate.

Potrivit textului legal, în forma publicată, această nulitate poate fi invocată numai de către procuror, părți sau subiecții procesuali principali (suspectul și persoana vătămată). Și din perspectiva acestei trăsături, noul Cod de procedură penală restrângea posibilitatea instanței de a lua în considerare încălcările, chiar când ar fi de natură a afecta aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei[1]. Această nouă concepție asupra nulităților era în concordanță cu filosofia restrângerii rolului activ al instanței și, în general, cu o regândire a sistemului procesului penal, prin apropierea acestuia, în anumite privințe, de sistemul adversial. Numai că, spre deosebire de sistemul adversial, în care judecătorul poartă răspunderea, de principiu, numai asupra corectitudinii desfășurării procedurii[2] (sarcina stabilirii faptelor și a vinovăției aparținând juraților), în procesul penal român instanța își asumă întreaga răspundere *și* în privința acestor elemente esențiale care constituie finalitatea procesului – stabilirea faptei și a vinovăției. Prin urmare, se naște o situație conflictuală de idei în care, pe de o parte, se impune instanței să neglijeze anumite neregularități care ar putea conduce la vicierea rezultatului procesului[3], dar, pe de altă parte, aceeași instanță poartă întreaga răspundere – inclusiv disciplinară și, după caz, penală – asupra soluției date.

În edițiile anterioare[4], consideram că rațiunile pentru care a fost anterior legiferată posibilitatea instanței de a lua în considerare din oficiu orice nulitate, dacă aceasta era necesară, se mențin și în prezent, deoarece ele au ca temei de fapt situațiile ivite în practică ce nu pot avea o altă rezolvare, situații faptice care continuă să apară și după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală.

Soluția ne-a fost confirmată prin Decizia din 20 septembrie 2017 a Curții Constituționale[5], care a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 282 alin. (2) CPP, care nu permite invocarea din oficiu a nulității relative, este neconstituțională. În argumentarea soluției de admitere pronunțate, Curtea a constatat că excluderea, prin dispozițiile de lege criticate, a posibilității ca judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară și instanța de judecată să ia în considerare, din oficiu, încălcările dispozițiilor legale care atrag nulitatea relativă a actului aduce atingere, în principal, prevederilor constituționale ale art. 1 alin. (3) și (5) privind statul de drept și principiul legalității și ale art. 124 referitor la înfăptuirea justiției.

336. Cazuri de nulitate relativă. Nulitățile virtuale nefiind prestabilite de lege, ci derivând din principiul fundamental al legalității, ele sunt atașate fiecărei dispoziții preceptive[6], așa încât o examinare exhaustivă a lor ar echivala cu analiza fiecărei dispoziții a Codului de procedură penală.

---

[1] Art. 197 alin. (4) teza a II-a CPP 1968 prevedea: „Instanța ia în considerare din oficiu încălcările, în orice stare a procesului, dacă anularea actului este necesară pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei".

[2] Și, ulterior, asupra stabilirii pedepsei.

[3] Rezultat recunoscut de vechiul cod prin aceea că a instituit o normă care permitea judecătorului să prevină o astfel de viciere în orice stadiu al procesului; dacă norma nu ar fi fost necesară, nu ar fi avut rațiunea de a fi introdusă în cod.

[4] T.V. GHEORGHE, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *Noul Cod de procedură penală comentat*, Ed. Hamangiu, București, ed. 1, 2014, p. 687, ed. a 2-a, 2015, p. 723.

[5] Nepublicată încă în Monitorul Oficial până la data trimiterii la tipar a prezentei ediții.

[6] N. GIURGIU, *op. cit.*, p. 44.

Dispozițiile procesuale care prezintă mai frecvent aspecte de aplicare a nulităților relative și care joacă un rol important în desfășurarea procesului penal sunt cele referitoare la:

336.1. Reglementarea regulilor de bază, a principiilor sau a altor cerințe care asigură organizarea și desfășurarea procesului penal *(cu excepția celor aflate sub protecția nulității absolute)*; cu titlu de exemplu, pot fi indicate: asigurarea dreptului la apărare prin acordarea timpului și înlesnirilor necesare pregătirii apărării[1]; parcurgerea etapelor urmăririi penale – începerea urmăririi penale, comunicarea calității de suspect/inculpat, extinderea urmăririi penale etc.; ordinea cercetării judecătorești; ordinea acordării cuvântului în dezbateri.

336.2. Competența organelor judiciare *(cu excepția celei aflate sub protecția nulității absolute)*; se încadrează în această categorie: competența teritorială; soluționarea cauzei de organul ierarhic superior celui legal competent material și după calitatea persoanei.

336.3. Sesizarea organelor judiciare. Codul de procedură penală reglementează amănunțit modurile de *sesizare a organelor de urmărire penală*, precum și conținutul actului de sesizare (plângerea, denunțul, sesizarea făcută de persoane cu funcții de conducere și de alte persoane, sesizarea din oficiu, procesul-verbal de constatare a infracțiunii flagrante, plângerea prealabilă), stabilind și sancțiunile procesuale aplicabile în cazul în care acestea nu respectă condițiile de formă și de conținut: de exemplu, în situația în care plângerea sau denunțul nu îndeplinește condițiile de formă prevăzute de lege ori descrierea faptei este incompletă sau neclară, *se restituie* pe cale administrativă petiționarului, *cu indicarea elementelor care lipsesc*. Se poate observa că această modalitate de lucru constituie o aplicație specifică a efectelor nulității relative – plângerea sau denunțul sunt considerate nule ca acte procedurale și se ia și măsura remedierii lor.

În ceea ce privește *sesizarea instanței de judecată*[2], noul cod a scos de sub protecția nulității absolute încălcarea acestor categorii de dispoziții. Este de observat că sesizarea instanței nu privește numai sesizarea clasică prin rechizitoriu, ba chiar putem spune că, din totalul cauzelor penale înregistrate la o instanță, sesizarea prin rechizitoriu nici nu ocupă primul loc ca număr de cauze.

Sesizarea prin rechizitoriu este supusă verificării în camera preliminară, unde inculpatul poate invoca excepția nulității relative a actelor efectuate de organele de urmărire penală, deci inclusiv a rechizitoriului. Articolul 282 alin. (2) CPP, în interpretarea actuală a Curții Constituționale, permite judecătorului de cameră preliminară să ridice din oficiu nulități *relative* ale actului de sesizare; de asemenea, prevederea potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară poate ridica din oficiu *excepții* cu privire la legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală trebuie interpretată în același sens. Procurorul, în exercitarea atribuției constituționale de apărare a ordinii de drept, poate să invoce nulitatea relativă a rechizitoriului. Deciziile Curții Constituționale și, ulterior, modificările aduse Codului de procedură penală prin Legea nr. 75/2016 au stabilit, ca principiu, că persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente trebuie citate și au dreptul de a dezbate în mod efectiv chestiunile ce fac obiectul camerei preliminare, inclusiv deci de a invoca nulități relative.

Sesizarea suplimentară (extinderea acțiunii penale pentru alte acte materiale, extinderea procesului penal pentru alte fapte și extinderea procesului penal cu privire la alte persoane) a fost eliminată ca modalitate de autosesizare a instanței în cursul judecății. Este de

[1] Spre exemplu, luarea măsurilor pentru ca inculpatul arestat/deținut să poată comunica cu avocatul său și să poată studia dosarul cauzei.

[2] Considerăm noțiunea în sens larg, cuprinzând sesizarea judecătorului de drepturi și libertăți, a judecătorului de cameră preliminară, a instanței de judecată în primă instanță și în orice cale de atac, a instanței de executare.

precizat însă că pot exista în continuare situații în care instanța, din eroare, să se pronunțe cu privire la acte materiale cu care nu a fost sesizată[1], de cele mai multe ori printr-o extindere atrasă de schimbarea încadrării juridice. O situație similară poate interveni la judecata în apel, în cazul în care instanța depășește limitele devolutive ale apelului, fără respectarea prevederilor privind efectul extensiv al acestuia.

În condițiile în care astfel de situații intervin la momentul pronunțării sentinței sau deciziei în apel, se ridică problema mijloacelor puse la dispoziția procurorului și a inculpatului pentru remedierea vătămării, deoarece consecința ar fi condamnarea pentru o faptă pentru care inculpatul nu a fost trimis în judecată. Observăm că nici contestația în anulare[2], nici recursul în casație[3] nu prevăd un caz care să sancționeze neregularitatea sesizării instanței. Mai mult, o serie de tipuri de cauze scapă verificării pe calea recursului în casație[4]. Considerăm astfel că ansamblul reglementării în vigoare, deși își propune cu prioritate garantarea drepturilor procesuale ale părților, le poate crea, dimpotrivă, prejudicii prin scoaterea instituției sesizării instanței de sub protecția nulității absolute.

Sesizarea de trimitere (neoriginară) este, de asemenea, prevăzută amănunțit sub aspectul condițiilor de formă, în dispozițiile privind declararea și motivarea apelului, cererea de contestație în anulare, motivarea recursului în casație; în timp ce neregularitățile cererii de apel pot atrage – ca regulă – nulitatea relativă, care poate fi însă acoperită, unele dintre neregularitățile cererii de contestație în anulare și de recurs în casație atrag inadmisibilitatea acestora[5], cu consecința nulității lor absolute.

Instanța mai poate fi sesizată *pe cale principală* într-o multitudine de alte cazuri, printre care enumerăm: revizuirea, contestația la executare, sesizarea/cererea de liberare condiționată, cererea de reabilitare, exemplele putând continua; de asemenea, tot sesizări pe cale principală sunt și cererile și propunerile de competența judecătorului de drepturi și libertăți, plângerea la judecătorul de cameră preliminară împotriva soluției de netrimitere în judecată ș.a.

Toate aceste modalități specifice de sesizare a instanței necesită verificarea lor din punct de vedere al respectării cerințelor prevăzute de lege; unele cerințe, cum sunt cele referitoare la calitatea procesuală, pot fi sancționate prin constatarea inadmisibilității introducerii actului de sesizare de către o persoană fără calitatea procesuală cerută de lege (incluzând, în unele situații, și condiția existenței unei vătămări[6]). Toate celelalte încălcări ale normelor legale însă, ce se circumscriu strict nulității relative, trebuie rezolvate prin prisma dispozițiilor art. 280 și art. 282 CPP.

***336.4. Reglementarea formei și a conținutului actelor procedurale** (cu excepția celor aflate sub protecția nulității absolute).* Indiferent dacă sunt întreprinse de instanța de judecată, de procuror sau de părțile din proces, cele mai importante activități procesuale, și anume cele producătoare de efecte juridice, se concretizează în acte procesuale și acte procedurale. Respectarea dispozițiilor legale privind forma și conținutul actelor procedurale este importantă, deoarece prin acestea se face dovada manifestării de

[1] Art. 371 CPP: „Obiectul judecății. Judecata se mărginește la faptele și la persoanele arătate în actul de sesizare a instanței".

[2] A se vedea, în acest sens, art. 426 CPP.

[3] A se vedea, în acest sens, art. 438 CPP.

[4] A se vedea, în acest sens, art. 434 alin. (2) lit. e), f) și g) CPP.

[5] A se vedea, în acest sens, art. 431 și art. 440 CPP.

[6] Spre exemplu, plângerea la judecătorul de cameră preliminară poate fi introdusă numai de persoana căreia i s-a adus – prezumtiv – o vătămare intereselor sale legitime. Astfel, este inadmisibil – de principiu – ca o persoană străină de cauza penală instrumentată să poată introduce o astfel de plângere.

voință (ca act procesual) a organului judiciar[1] sau a participanților[2], se garantează că anumite acte au produs efectele pentru care au fost întocmite[3], se certifică respectarea drepturilor procesuale. Actul procedural constă într-o atestare de adevăr[4], iar forma și conținutul său trebuie să fie apte a demonstra prin ele însele veridicitatea deciziilor sau activităților consemnate. De aceea, încălcarea reglementărilor legale în acest domeniu se impune a fi rectificată pe calea instituției nulității relative. Subliniem, așadar, importanța distincției care trebuie făcută între analiza nulității unui act procesual (ca act de voință al organului judiciar sau, după caz, al participantului la proces) și constatarea nulității unui act procedural documentar în cuprinsul căruia este inserat actul procesual. Constatarea nulității actului procesual poate interveni, practic, atunci când nu se dovedește că a existat manifestarea de voință respectivă, când manifestarea de voință procesuală a fost viciată prin eroare, dol sau constrângere ori când ea a fost exercitată de o persoană ce nu avea acea atribuție sau drept procesual (de exemplu, emiterea ordonanței de punere în mișcare a acțiunii penale de către organul de poliție judiciară, formularea plângerii prealabile sau a cererii de apel de către o persoană care nu are calitatea de persoană vătămată etc.). De principiu, oricare din aceste situații duce la nulitatea actului procesual, indiferent că se invocă nulitatea absolută ori cea relativă. În schimb, nulitatea actului procedural documentar poate consta, în esență, în nerespectarea formei prescrise de lege pentru acel act (lipsa motivării ordonanței sau hotărârii, lipsa unor elemente ale plângerii sau denunțului etc.), toate acestea subsumându-se nulității relative. Or, nu întotdeauna neregularitatea actului procedural determină imposibilitatea cunoașterii actului procesual. Astfel fiind, chiar cu referire la același act, soluția poate fi diferită după cum se invocă nulitatea actului procesual sau nulitatea actului procedural; aceasta din urmă nu poate atrage nulitatea actului procesual decât dacă actul documentar care îl consemnează este inform și din el nu se poate decela voința subiectului procesual. În celelalte situații, de principiu, erorile sau omisiunile din actele procedurale documentare pot fi înlăturate, nefiind necesară desființarea actului și, pe cale de consecință, actul procesual putând fi păstrat.

336.5. Procedura de citare și de comunicare a actelor procedurale. Prin citarea suspectului sau inculpatului, ca și a celorlalte părți, se asigură dreptul la apărare al acestora, prezența lor făcând posibilă ascultarea fiecăruia de către organul de urmărire penală sau de către judecător/instanța de judecată, iar luarea la cunoștință de actele procesului dând posibilitatea acestora de a-și organiza apărarea.

Nerespectarea procedurii de citare constituie cazuri *exprese* de desființare a hotărârii în apel sau în contestația în anulare[5]. În același timp, desființarea hotărârii pe temeiul judecării fără citarea legală nu este condiționată de dovedirea vreunei vătămări părții interesate; de îndată ce aceasta invocă întemeiat nelegala citare, instanța căii de atac este obligată să pronunțe desființarea hotărârii, rezultând astfel că vătămarea este prezumată de lege, ca și faptul că nu poate fi acoperită decât prin constatarea nulității hotărârii și dispunerea reluării judecății. În condițiile în care prezumarea de lege a vătămării constituie

[1] Forma și conținutul minutei, inclusiv semnăturile membrilor completului, fac dovada hotărârii luate.

[2] Manifestarea de voință privind retragerea cererii/căii de atac trebuie consemnată într-o formă și într-un conținut care să facă dovada certă a existenței acesteia.

[3] Procesul-verbal de aducere la cunoștință a calității de suspect, procesul-verbal de înmânare a citației etc. trebuie să aibă aptitudinea de a dovedi cert situațiile consemnate în ele.

[4] N. GIURGIU, *op. cit.*, p. 11.

[5] A se vedea, în acest sens, art. 421 pct. 2 lit. b) și art. 426 lit. a) CPP.

caracteristica esențială a nulității exprese, considerăm întemeiate opiniile care au remarcat existența nulității relative exprese privitoare la procedura de citare.

Pentru realizarea garanțiilor dreptului la un proces echitabil și a egalității de arme juridice, legea trebuie să prevadă posibilitatea părților, a subiecților procesuali principali și a procurorului de a dezbate, în mod efectiv, observațiile depuse judecătorului de cameră preliminară. Așa fiind, pentru realizarea acestor garanții, este necesară citarea lor[1].

***336.6. Reglementarea termenelor procedurale** (cu excepția celor care atrag decăderea).* Nerespectarea termenelor procedurale poate aduce vătămări drepturilor părților[2], de aceea, o astfel de încălcare a dispozițiilor legale este de natură a atrage sancțiunea nulității relative, cu condiția dovedirii vătămării.

În legătură cu acest aspect, este interesant de analizat tipul nulității prevăzute expres de art. 335 alin. (4) teza I CPP prin care se stabilește, în materia redeschiderii urmăririi penale, că „Redeschiderea urmăririi penale este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară, în termen de cel mult 3 zile, *sub sancțiunea nulității*" (s.n.).

Prevederea expresă a sancțiunii atrage concluzia că vorbim despre o nulitate absolută consecutivă decăderii, iar nu despre un termen de recomandare, în acest sens exprimându-se majoritatea autorilor[3]. S-a argumentat că prevederea expresă a sancțiunii nulității are singurul scop de a reliefa caracterul absolut al nulității, întrucât, în caz contrar, referirea la nulitate ar fi putut lipsi, câtă vreme erau aplicabile prevederile din Partea generală a codului. De asemenea, se arată că nerespectarea acestui termen imperativ prevăzut de lege atrage efectul că ordonanța de redeschidere nu își mai poate produce efectele, iar dacă procurorul de caz sau cel ierarhic superior consideră în continuare că se impune redeschiderea urmăririi penale, va emite o nouă ordonanță pe care o va supune confirmării judecătorului în termenul de 3 zile. În edițiile anterioare ale prezentei lucrări exprimam o altă opinie[4], după care art. 335 alin. (4) CPP reglementează un caz de nulitate relativă expresă, deoarece instituția redeschiderii urmăririi penale fiind una ce stabilește *obligații* legale în sarcina procurorului, iar nu drepturi procesuale, termenul de 3 zile nu poate fi un termen de decădere circumscris prevederilor art. 268 alin. (1) CPP, ci sunt aplicabile dispozițiile alin. (3), care se referă la nulitățile relative (pentru că niciun caz de nulitate absolută expres reglementat nu privește termenele procedurale).

Admițând prin ipoteză opinia majoritară prezentată, trebuie totuși subliniate unele ieșiri din tiparul sancțiunii decăderii și a nulității absolute ce o însoțește. Mai întâi, din perspectivă terminologică, este criticabil faptul că legiuitorul a indicat sancțiunea nulității, și nu pe aceea a decăderii, pe care pare să o fi avut în vedere. Apoi, observăm, așa cum am argumentat într-o secțiune anterioară, că decăderea nu este o sancțiune aplicabilă organelor oficiale din proces decât în materia termenelor căilor de atac; or, termenul de 3 zile analizat cu greu ar putea fi considerat că se referă la o cale de atac exercitată împotriva redeschiderii urmăririi penale. În sfârșit, în condițiile în care decăderea are ca efect pierderea irevocabilă a dreptului de a exercita un anumit act procesual, constatăm că nici această caracteristică nu se confirmă în ipoteza de mai sus, din moment ce procurorul sau șeful său ierarhic pot ulterior să emită o nouă ordonanță de redeschidere a urmăririi

[1] C.C.R., dec. nr. 599 din 21 octombrie 2014, parag. 46.

[2] De exemplu, nerespectarea termenului minim de 3 zile ce trebuie acordat avocatului din oficiu pentru a pregăti apărarea [art. 91 alin. (2) CPP] poate afecta dreptul la apărare al inculpatului.

[3] I. KUGLAY, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1385; V. VĂDUVA, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *op. cit.*, ed. a 2-a, p. 874 (a se vedea *infra*, partea specială, nr. 50).

[4] T.V. GHEORGHE, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *op. cit.*, ed. 1, p. 690, ed. a 2-a, p. 726.

penale, atingându-şi astfel scopul iniţial. Altfel spus, prezumtiva decădere reglementată de text are doar efectul de a întârzia pe o perioadă scurtă confirmarea redeschiderii urmăririi penale. Pe de altă parte, nu poate fi îmbrăţişată nici teoria potrivit căreia nerespectarea termenului prevăzut la art. 335 alin. (4) teza I CPP, prin decădere şi nulitate absolută, ar înlătura definitiv posibilitatea redeschiderii urmăririi penale, aceasta, pentru că tragerea la răspundere penală a unei persoane pentru săvârşirea unei infracţiuni nu poate fi împiedicată de o simplă neglijenţă procedurală a procurorului, câtă vreme nu s-a împlinit termenul prescripţiei răspunderii penale.

Aşadar, întrucât, în ciuda prevederii exprese şi „cu greutate" a nulităţii pentru nerespectarea termenului de 3 zile de sesizare a judecătorului de cameră preliminară, ea nu îşi poate produce efectele specifice decăderii ori nulităţii absolute, credem că, *de lege ferenda*, s-ar impune reformularea acestui text, astfel încât să corespundă, aşa cum este firesc, sancţiunii nulităţii relative.

336.7. Reglementarea administrării probelor. Mai mult decât orice alte prevederi, cele privind reglementarea administrării probelor au cea mai mare importanţă în desfăşurarea laturii materiale a procesului penal, adică aceea care conduce nemijlocit la aplicarea legii penale.

Prin natura lor, multe dintre mijloacele de probă sunt imposibil de readministrat sau, chiar dacă această posibilitate există, experienţa practică ne dovedeşte că în cele mai multe cazuri organul judiciar va respinge ca nefiind utilă readministrarea unui mijloc de probă deja aflat în dosar.

Procedurile legale de obţinere a probelor au, în primul rând, scopul de a asigura acurateţea şi nevicierea acestora, astfel încât să se garanteze că realitatea obiectivă a faptelor este reflectată în probele respective.

Iată deci că este de cea mai mare însemnătate ca dispoziţiile legale privind „prelevarea" mijloacelor de probă să fie respectate întocmai, pentru ca, implicit, să se garanteze şi aflarea adevărului.

Din conţinutul regulilor generale în materia probaţiunii apreciem că se deduc trei categorii de acţiuni care pot vicia probele: (i) încălcarea prescripţiilor procedurale de administrare a lor; (ii) obţinerea probelor prin utilizarea unor metode ilegale; (iii) stabilirea conţinutului probei în neconcordanţă cu realitatea obiectivă pe care aceasta trebuie să o reflecte. Primele două categorii intră direct sau indirect sub incidenţa instituţiei nulităţii procesuale, în timp ce a treia scapă acestei sancţiuni procesuale, vicierea putând fi îndreptată, de la caz la caz, pe cale penală[1], pe cale tehnică[2] sau pur şi simplu pe calea liberei aprecieri a organului judiciar[3].

---

[1] Condamnarea martorului pentru mărturie mincinoasă, urmată de revizuirea hotărârii ce s-a întemeiat pe conţinutul declaraţiei mincinoase (în condiţiile în care dispoziţiile procedurale de luare a declaraţiei martorului au fost respectate întocmai).

[2] Refacerea raportului de expertiză ce conţine calcule tehnice/contabile sau alte determinări cu caracter ştiinţific, eronate (în condiţiile în care expertul a respectat toate condiţiile procedurale pentru efectuarea raportului de expertiză).

[3] Desfiinţarea sentinţei în apel pe motiv de pură netemeinicie nu se întemeiază pe o nulitate procesuală, ci pe autoritatea conferită de lege judecătorului de a evalua o situaţie şi a pronunţa o hotărâre potrivit propriei sale aprecieri; astfel, dacă legea prevede pentru o infracţiune pedeapsa de la 1 la 5 ani, iar prima instanţă a condamnat inculpatul la 2 ani închisoare, desfiinţarea sentinţei şi condamnarea în apel la 3 ani de închisoare nu au ca temei constatarea vreunei nulităţi procesuale a sentinţei, ci doar libera apreciere a probelor făcută de completul în apel.

Codul de procedură penală actual introduce o nouă concepție în materia procedurii de înlăturare a probelor obținute în mod nelegal, reglementând o sancțiune specifică, cea a *excluderii probelor obținute în mod nelegal*, distinctă de cea a nulității[1].

Totuși, între cele două sancțiuni există o legătură indisolubilă, pe care vom încerca să o evidențiem în cele ce urmează.

Pentru înțelegerea conceptului sancțiunii *excluderii probelor*, trebuie pornit de la departajarea noțiunii de „probă" de noțiunile de „mijloc de probă" și „procedeu probatoriu", astfel cum sunt definite în art. 97 alin. (1), (2) și (3) CPP, deoarece sancțiunea specifică privește *numai probele*, nu și mijloacele de probă sau procedeele probatorii[2]. Astfel, pornind de la definiția probei[3], vom observa că, practic, în cadrul dosarului/procesului penal proba este sinonimă cu informația/cu conștientizarea la nivel intelectiv a unei anumite stări de fapt. Elementele de fapt care servesc la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni etc. nu pot subzista în mod fizic/nemijlocit în dosarul penal, ci doar informația consemnată despre ele. Sancțiunea excluderii probelor privește exclusiv această informație, și nu mijloacele de probă în care este ea obiectivată.

Proba, în sensul de informație/cunoștință, nu poate fi obținută decât prin intermediul mijloacelor de probă și al procedeelor probatorii; nu poate exista o probă în lipsa mijlocului de probă care să o evidențieze. Astfel, orice obținere nelegală a probei implică o nelegalitate a mijlocului de probă/procedeului probatoriu. De altfel, o probă în sine (ca element *de fapt*) nu poate fi legală sau nelegală, ci doar existentă sau inexistentă, reală sau falsă, în consens sau în disonanță cu adevărul obiectiv.

Întrucât sancțiunea excluderii privește numai probele, rezultă că mijloacele de probă și procedeele probatorii obținute/administrate nelegal sunt supuse celorlalte sancțiuni procesuale, în primul rând sancțiunii nulității. Potrivit art. 102 alin. (2) CPP, „Probele *obținute* în mod nelegal nu pot fi folosite în procesul penal" (s.n.), iar potrivit alin. (3), „Nulitatea actului prin care s-a dispus sau autorizat administrarea unei probe ori prin care aceasta a fost administrată determină excluderea probei".

Nulitatea actului prin care se dispune sau se autorizează o probă poate consta, spre exemplu, într-o nulitate atrasă de: nerespectarea condițiilor de formă ale actului (lipsește mențiunea privind organul judiciar care a dispus-o, lipsește semnătura organului judiciar, lipsește dispozitivul încheierii etc.); nerespectarea normelor de competență funcțională, materială, personală (autorizarea obținerii unei probe de către judecătorul de cameră preliminară în loc de cel de drepturi și libertăți, delegarea nelegală a atribuției de dispunere a administrării probelor, dispunerea administrării de către un organ judiciar necompetent după materie sau persoană).

Nulitatea actului prin care se administrează proba se referă, în principiu, la sancționarea procedurală a mijloacelor de probă și a procedeelor probatorii, ca acte procedurale (procesul-verbal de percheziție și percheziția ca procedeu probatoriu, raportul de expertiză și

---

[1] I. DRAGNEA, în P. BUNECI (COORD.), *Noul Cod de procedură penală. Note. Corelații. Explicații*, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 116.

[2] A se vedea, în acest sens, denumirea și conținutul art. 102 CPP, care se referă exclusiv la probe. Nu poate fi acceptat, din punct de vedere al interpretării literale, ca la art. 97 legea să definească în mod explicit sensul fiecărei noțiuni în materia probelor, după care, la art. 102, să folosească termenul de „probe" cu sens larg (incluzând proba, mijlocul de probă și procedeul probatoriu). Prin urmare, noțiunea de „probe" utilizată în art. 102 are strict sensul prevăzut la art. 97 alin. (1) CPP.

[3] Constituie probă orice element de fapt care servește la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei și care contribuie la aflarea adevărului în procesul penal.

expertiza, declarația persoanei și procedura audierii, procesul-verbal de redare a convorbirii telefonice interceptate și mandatul tehnic etc.).

Considerăm, astfel, că excluderea probelor nu este o sancțiune de sine stătătoare[1], ci este un *efect* al constatării nulității mijlocului de probă/procedeului probatoriu prin care este transpusă în dosar. Acest efect al nulității în materia probațiunii era subînțeles în concepția Codului de procedură penală din 1968, în timp ce în prezent este reglementat explicit. Nici nu ar putea fi altfel, din moment ce prevederile care reglementează nulitățile sunt de generală aplicare, fără a fi scoase de sub incidența lor actele procesuale și procedurale realizate în materia probațiunii.

În consecință:

– pentru a se dispune excluderea unei probe, trebuie constatat că aceasta a fost obținută nelegal;

– pentru a se constata că proba a fost obținută nelegal, trebuie să se constate nulitatea – de principiu relativă – a mijlocului de probă prin intermediul căruia proba a fost obiectivată;

– pentru a se constata nulitatea relativă a mijlocului de probă, această nulitate trebuie invocată de persoana interesată, într-un anumit interval procesual;

– neinvocarea sau invocarea tardivă a nulității atrage menținerea ca legal a mijlocului de probă;

– menținerea ca legal a mijlocului de probă consecutiv neinvocării nulității relative face imposibilă excluderea probei, deoarece nu poate exista un mijloc de probă legal care obiectivează o probă obținută nelegal (contradicție în termeni);

– deși în realitate viciată, proba menținută va contribui la stabilirea – posibil eronat – a situației de fapt.

Un ultim aspect referitor la corelația dintre constatarea nulității în materia probațiunii și excluderea unor probe este legat de etapa procesuală în care se poate realiza acest fapt.

Abstracție făcând de etapa urmăririi penale, când procurorul poate infirma motivat inclusiv o probă administrată, momentul procesual indicat expres în lege în care se verifică legalitatea administrării probelor este cel al camerei preliminare. Este neîndoielnic faptul că probele excluse de judecătorul de cameră preliminară nu mai pot fi folosite în proces, dar aceasta nu înseamnă *și* că probele menținute nu mai pot face obiectul examinării de legalitate ulterior, în cursul judecății. Textul prevede că „Probele excluse nu pot fi avute în vedere la judecata în fond a cauzei", însă din aceasta nu decurge cu necesitate că probele *neexcluse* în procedura de cameră preliminară sunt definitiv validate. Astfel, se poate întâmpla ca unele probe să fi fost obținute în cursul urmăririi penale prin mijloace ilegale, dar, cum cei care au făcut-o nu au niciun interes să fie cunoscut acest fapt, desigur că în dosar judecătorul de cameră preliminară nu va avea posibilitatea de a constata nicio nelegalitate. Este posibil ca inculpatul însuși ori ceilalți subiecți procesuali să nu cunoască manoperele ilegale întrebuințate pentru obținerea unei probe, după cum este posibil ca, cunoscându-le și invocându-le judecătorului de cameră preliminară, acesta să respingă cererea de excludere a probelor pe motiv că susținerile interesate ale acestora nu pot avea întâietate față de constatările organelor judiciare certificate în dosar.

---

[1] În același sens, Trib. Dâmbovița, înch. judecătorului de cameră preliminară din 5 iunie 2014, citată de I. KUGLAY, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1284: „Excluderea probei nelegal administrate nu este o sancțiune procesuală autonomă, ci subsumată sancțiunii nulității, în cauză, nulității relative, în condițiile în care nu figurează printre cele reglementate de dispozițiile art. 281 CPP, care ar fi trebuit invocată în cursul sau imediat după efectuarea actului ori cel mai târziu până la închiderea procedurii în cameră preliminară, însă numai de către inculpat, astfel cum prevăd dispozițiile art. 282 CPP". În sens contrar, A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 570.

În asemenea condiții – ipotetice, dar nu imposibile –, practicile ilegale ar putea fi *descoperite* sau *probate* în cursul judecății, prin readministrarea acelor probe sau prin administrarea altor probe special în acest scop. Dacă însă s-ar considera că probele neexcluse în camera preliminară nu mai pot face obiectul unei verificări de legalitate în cursul judecății (fiind definitiv validate și imposibil de contestat), eventualele mijloace noi de probă care să demonstreze aceasta ar fi respinse cu motivarea că administrarea probei este contrară legii (pentru că nu se poate face proba împotriva unei chestiuni definitiv stabilite).

Pe de altă parte însă, în actuala concepție a nulităților, mijloacele de probă administrate nelegal pot face, de regulă, obiectul nulității relative. Nulitatea relativă a mijloacelor de probă și a actelor prin care se dispune sau autorizează administrarea unei probe, în cursul urmăririi penale, poate fi invocată numai până la închiderea camerei preliminare. Astfel, pot exista situații în care probe obținute prin intermediul unor mijloace nelegale să rămână în ființă pe parcursul judecății.

Prin Legea nr. 75/2016 s-au clarificat limitele administrării de probe în camera preliminară, stipulându-se că „judecătorul de cameră preliminară soluționează cererile și excepțiile (...) pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul de urmărire penală și a oricăror înscrisuri noi prezentate"[1]. Astfel, legiuitorul a respins interpretarea conturată în doctrină și practica judiciară potrivit căreia, pentru examinarea legalității administrării probelor, se pot administra orice mijloace de probă. Ca urmare, considerăm că probele care, din cauza insuficienței informațiilor, nu au fost descoperite în cursul camerei preliminare ca fiind obținute nelegal vor putea face obiectul unei noi examinări în cursul judecății, dacă apar astfel de indicii.

În opinia noastră, nu toate mijloacele nelegale de obținere a probelor fac obiectul nulității relative. Unele procedee de obținere nelegală a probelor, indicate expres de lege, prin natura vătămărilor pe care le produc[2], atrag *inadmisibilitatea* obținerii în aceste condiții a mijlocului de probă; gravitatea în plan material a unor astfel de metode – cum ar fi tortura – trebuie să își găsească corespondent similar și în plan procesual. După cum am arătat anterior, inadmisibilitatea produce efecte energice și ireversibile, în lipsa oricărei vătămări, și anume atrage *nulitatea absolută* a mijlocului de probă astfel obținut – și, în consecință, o excludere necondiționată a probei.

Atunci când codul impune, în art. 102 alin. (1), că „Probele obținute prin tortură (...) nu pot fi folosite *în cadrul procesului penal*", se înțelege că această interdicție este una absolută, nefiind admisibil ca o astfel de probă, care a scăpat verificării judecătorului de cameră preliminară, să rămână validă în cursul judecății, chiar dacă a fost devoalată. Aceeași concluzie se poate extrage și din prevederile art. 101 alin. (1), (2) și (3) CPP, care, de asemenea, interzic explicit administrarea probelor prin practici neloiale. Or, atunci când legea interzice expres o activitate, executarea ei în contra legii cade sub incidența inadmisibilității.

În concluzie, probele menținute ca legale de judecătorul de cameră preliminară pot face obiectul unei noi verificări de legalitate în cursul judecății, din perspectiva constatării inadmisibilității procedurii prin care au fost obținute și a aplicării nulității *absolute* asupra actelor procesuale și procedurale prin care au fost administrate[3], urmându-se regula unitară potrivit căreia nulitatea absolută poate fi invocată pe tot parcursul procesului penal, atât din oficiu, cât și la cerere. *De lege ferenda*, ar trebui statuată regula potrivit

[1] Art. 345 alin. (1) CPP, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 75/2016.

[2] Tortura, mijloacele de constrângere în general, tehnicile de ascultare care afectează conștiența persoanei.

[3] În sens contrar, M. UDROIU, *op. cit.*, p. 196: „În cursul judecății nu se mai poate proceda la o nouă contestare a legalității strângerii și administrării probelor în cursul urmăririi penale, aceste aspecte fiind tranșate definitiv în cursul procedurii de cameră preliminară".

căreia termenul de invocare a sancţiunii excluderii probelor pentru motivul obţinerii lor în mod nelegal sau termenul de invocare a nulităţii actului prin care s-a dispus ori administrat proba să curgă de la data luării la cunoştinţă despre aspectele de nelegalitate ori nulitate.

Capitolul al VI-lea. Amenda judiciară

REGLEMENTARE

Art. 283. Abateri judiciare. (1) Următoarele abateri săvârşite în cursul procesului penal se sancţionează cu amendă judiciară de la 100 lei la 1.000 lei:

a) neîndeplinirea în mod nejustificat sau îndeplinirea greşită ori cu întârziere a lucrărilor de citare sau de comunicare a actelor procedurale, de transmitere a dosarelor, precum şi a oricăror alte lucrări, dacă prin aceasta s-au provocat întârzieri în desfăşurarea procesului penal;

b) neîndeplinirea ori îndeplinirea greşită a îndatoririlor de înmânare a citaţiilor sau a celorlalte acte procedurale, precum şi neexecutarea mandatelor de aducere.

(2) Lipsa nejustificată a martorului, precum şi a persoanei vătămate, părţii civile sau părţii civilmente responsabile, chemate să dea declaraţii, sau părăsirea, fără permisiune ori fără un motiv întemeiat, a locului unde urmează a fi audiate se sancţionează cu amendă judiciară de la 250 lei la 5.000 lei.

(3) Lipsa nejustificată a avocatului ales sau desemnat din oficiu, fără a asigura substituirea, în condiţiile legii, sau refuzul nejustificat al acestuia de a asigura apărarea, în condiţiile în care s-a asigurat exercitarea deplină a tuturor drepturilor procesuale, se sancţionează cu amendă judiciară de la 500 lei la 5.000 lei. Baroul de avocaţi este informat cu privire la amendarea unui membru al baroului.

(4) Următoarele abateri săvârşite în cursul procesului penal se sancţionează cu amendă judiciară de la 500 lei la 5.000 lei:

a) împiedicarea în orice mod a exercitării, în legătură cu procesul, a atribuţiilor care revin organelor judiciare, personalului auxiliar de specialitate al instanţelor judecătoreşti şi al parchetelor, experţilor desemnaţi de organul judiciar în condiţiile legii, agenţilor procedurali, precum şi altor salariaţi ai instanţelor şi parchetelor;

b) lipsa nejustificată a expertului sau interpretului legal citat;

c) tergiversarea de către expert sau interpret a îndeplinirii însărcinărilor primite;

d) neîndeplinirea de către orice persoană a obligaţiei de prezentare, la cererea organului de urmărire penală sau a instanţei de judecată, a obiectelor ori înscrisurilor cerute de acestea, precum şi neîndeplinirea aceleiaşi obligaţii de către reprezentantul legal al persoanei juridice sau de cel însărcinat cu aducerea la îndeplinire a acestei obligaţii;

e) nerespectarea obligaţiei de păstrare, prevăzută la art. 160 alin. (3);

f) neluarea de către reprezentantul legal al persoanei juridice în cadrul căreia urmează a se efectua o expertiză a măsurilor necesare pentru efectuarea acesteia sau pentru efectuarea la timp a expertizei, precum şi împiedicarea de către orice persoană a efectuării expertizei în condiţiile legii;

g)[1] nerespectarea de către părţi, avocaţii acestora, martori, experţi, interpreţi sau orice alte persoane a măsurilor luate de către preşedintele completului de judecată potrivit art. 352 alin. (9) sau art. 359;

h) nerespectarea de către avocaţii părţilor a măsurilor luate de către preşedintele completului de judecată potrivit art. 359, cu excepţia situaţiilor când aceştia susţin cereri, excepţii, concluzii pe fondul cauzei, precum şi atunci când procedează la audierea părţilor, martorilor şi experţilor;

i) manifestările ireverenţioase ale părţilor, martorilor, experţilor, interpreţilor sau ale oricăror alte persoane faţă de judecător sau procuror;

[1] Lit. g) de la alin. (4) al art. 283 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 186 din Legea nr. 255/2013.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI

j)[1] *abrogată*;

k) nerespectarea de către suspect sau inculpat a obligației de a încunoștința în scris, în termen de cel mult 3 zile, organele judiciare despre orice schimbare a locuinței pe parcursul procesului penal;

l) neîndeplinirea de către martor a obligației de a încunoștința organele judiciare, în termen de cel mult 5 zile, despre schimbarea locuinței pe parcursul procesului penal, potrivit art. 120 alin. (2) lit. c);

m) neîndeplinirea în mod nejustificat de către organul de cercetare penală a dispozițiilor scrise ale procurorului, în termenul stabilit de acesta;

n) abuzul de drept constând în exercitarea cu rea-credință a drepturilor procesuale și procedurale de către părți, reprezentanții legali ai acestora ori consilierii juridici;

o)[2] neîndeplinirea obligației prevăzute la art. 142 alin. (2) sau a obligației prevăzute la art. 152 alin. (3) de către furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului;

o¹)[3] neîndeplinirea obligației prevăzute la art. 146¹ alin. (7) de către instituțiile de credit sau entitățile financiare care efectuează tranzacțiile financiare;

p) neîndeplinirea obligației prevăzute la art. 147 alin. (5) de către unitățile poștale ori de transport sau orice alte persoane fizice ori juridice care efectuează activități de transport sau transfer de informații;

q)[4] neîndeplinirea obligației prevăzute la art. 153 alin. (3) de către furnizorul de servicii sau de persoana în posesia căreia sunt sau care are sub control datele prevăzute la art. 153 alin. (1).

(5) Amenzile judiciare aplicate constituie venituri la bugetul de stat, cuprinzându-se distinct în bugetul Ministerului Public sau al Ministerului Administrației și Internelor, al Ministerului Justiției, după caz, potrivit legii.

(6) Aplicarea amenzii judiciare nu înlătură răspunderea penală, în cazul în care fapta constituie infracțiune.

Art. 284.[5] **Procedura privitoare la amenda judiciară.** (1) Amenda se aplică de organul de urmărire penală prin ordonanță, iar de judecătorul de drepturi și libertăți, de judecătorul de cameră preliminară și de instanța de judecată, prin încheiere.

(2) Persoana amendată poate cere anularea ori reducerea amenzii. Cererea de anulare sau de reducere se poate face în termen de 10 zile de la comunicarea ordonanței ori a încheierii de amendare.

(3) Dacă persoana amendată justifică de ce nu și-a putut îndeplini obligația, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată poate dispune anularea ori reducerea amenzii.

(4) Cererea de anulare sau de reducere a amenzii aplicate prin ordonanță va fi soluționată de judecătorul de drepturi și libertăți, prin încheiere.

(5) Cererea de anulare sau de reducere a amenzii aplicate prin încheiere va fi soluționată de un alt judecător de drepturi și libertăți, respectiv de un alt judecător de cameră preliminară ori de un alt complet, prin încheiere.

COMENTARIU

337. Noțiune și funcția amenzii judiciare. Participanții la procesul penal au, în cadrul desfășurării acestuia, anumite obligații impuse de legea de procedură penală. Neîndeplinirea acestor obligații sau îndeplinirea lor fără respectarea condițiilor prevăzute de lege poate dăuna bunei desfășurări a procedurii judiciare sau poate stânjeni aflarea adevărului și realizarea justiției penale.

---

[1] Lit. j) de la alin. (4) al art. 283 a fost abrogată prin art. 102 pct. 187 din Legea nr. 255/2013.

[2] Lit. o) de la alin. (4) al art. 283 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 70 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Lit. o¹) de la alin. (4) al art. 283 a fost introdusă prin art. II pct. 71 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] Lit. q) de la alin. (4) al art. 283 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 72 din O.U.G. nr. 18/2016.

[5] Art. 284 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 189 din Legea nr. 255/2013.

Codul de procedură penală sancționează cazurile de neîndeplinire a obligațiilor procesuale sau de îndeplinire a lor cu nerespectarea condițiilor legale, prevăzând că acestea constituie abateri judiciare și că se sancționează cu amendă judiciară. Așadar, amenda judiciară este o *sancțiune procesuală aplicabilă în caz de săvârșire a vreuneia dintre abaterile judiciare prevăzute de Codul de procedură penală*[1].

Amenda judiciară are rolul de a disciplina comportamentul procesual al participanților la procedura judiciară și al altor terțe persoane[2] în legătură cu procesul, în scopul intrării în legalitate a acestora și al efectuării corecte și la timp a îndatoririlor ce le revin[3].

Dispozițiile care reglementează amenda judiciară sunt prevăzute în titlul din Partea generală privitor la actele procesuale și procedurale comune, deoarece amenda judiciară este o instituție procesuală în legătură nemijlocită cu actele procesuale și procedurale, având rolul de a asigura pe cale coercitivă efectuarea corectă a acestora.

338. Organe judiciare și subiecți procesuali. *Organele competente* a constata abaterile judiciare și a aplica amenda judiciară corelativă sunt: organul de urmărire penală[4], în faza de urmărire penală, judecătorul de drepturi și libertăți, în cadrul procedurilor ce revin în competența acestuia[5], judecătorul de cameră preliminară, în procedurile de competența sa[6], și instanța de judecată în compunerea prevăzută de lege, în cursul judecății.

Subiecții cărora le sunt aplicabile amenzile judiciare sunt toate acele persoane a căror comportare în desfășurarea procesului penal poate constitui o abatere procesuală dintre cele enumerate la art. 283 CPP[7].

339. Structura abaterilor judiciare. Abaterea judiciară este fapta persoanei care, fiind obligată printr-o dispoziție a legii de procedură penală sau a unei legi speciale să îndeplinească o anumită activitate procesuală ori să se abțină de la îndeplinirea unei activități contrare acesteia, *cu știință*, nu a îndeplinit-o sau a îndeplinit-o fără respectarea condițiilor prevăzute de lege.

Existența unei dispoziții din legea de procedură penală care prevede o obligație pentru cei care participă la activitatea procesuală penală constituie o cerință prealabilă în conținutul abaterilor judiciare. Astfel, dispozițiile din art. 283 CPP prevăd structura de bază a conținutului abaterilor judiciare, conținut care se completează cu alte norme procesuale; dispozițiile art. 283 au deci caracter de norme în alb, care se întregesc prin alte norme procedurale[8].

340. Cadrul abaterilor judiciare. Abaterile judiciare sunt reglementate în dispozițiile art. 283 CPP, care stabilește situațiile ce pot da naștere unei abateri judiciare. O altă abatere judiciară este reglementată în dispozițiile art. 495 alin. (7) CPP. Ele pot fi săvârșite în cursul oricăreia dintre etapele procesuale corespunzătoare exercitării funcțiilor procesuale, cu excepția celor care se pot săvârși numai în cursul urmăririi penale sau numai în cursul judecății, astfel cum decurge din text.

---

[1] V. DONGOROZ Ş.A., *op. cit.*, vol. I, p. 414.

[2] Abaterea privind împiedicarea exercitării atribuțiilor ce revin organelor judiciare și altor participanți oficiali la proces poate fi săvârșită de orice persoană, ca și manifestările ireverențioase față de judecător sau procuror.

[3] Terțelor persoane le revine îndatorirea generală negativă de a se abține de la orice act care ar dăuna parcurgerii firești a actelor procesului.

[4] Art. 55 alin. (1) CPP: „Organele de urmărire penală. (1) Organele de urmărire penală sunt: a) procurorul; b) organele de cercetare penală ale poliției judiciare; c) organele de cercetare penală speciale".

[5] Reglementate de art. 53 CPP.

[6] Reglementate de art. 54 CPP.

[7] V. DONGOROZ Ş.A., *op. cit.*, vol. I, p. 415.

[8] *Ibidem*.

Situațiile care dau naștere la aplicarea unei amenzi judiciare sunt următoarele:

340.1. Neîndeplinirea în mod nejustificat sau îndeplinirea greșită ori cu întârziere a lucrărilor de citare sau de comunicare a actelor procedurale, de transmitere a dosarelor, precum și a oricăror alte lucrări, dacă prin aceasta s-au provocat întârzieri în desfășurarea procesului penal. Elementul material constă fie într-o omisiune, fie într-o acțiune. Pentru stabilirea conținutului concret al fiecărei abateri, trebuie să se aibă în vedere condițiile de formă și de timp prevăzute de legea de procedură penală în efectuarea unor lucrări procedurale; dacă atribuțiile de efectuare a unor activități sau termenele pentru efectuarea acestora sunt stabilite în reglementările subsecvente legii[1], trebuie avute în vedere și aceste reglementări.

Pentru existența abaterii, legea cere și *condiția producerii unui rezultat*, și anume provocarea întârzierii în desfășurarea procesului penal. Considerăm că nu este îndeplinită această condiție atunci când s-a dispus concomitent efectuarea mai multor astfel de lucrări, iar întârzierea în desfășurarea procedurii s-a datorat atât neefectuării unor lucrări din cauze neimputabile, cât și a altora din cauze imputabile.

Abaterea se referă în special la personalul auxiliar și la alți salariați ai parchetelor și instanțelor.

340.2. Neîndeplinirea ori îndeplinirea greșită a îndatoririlor de înmânare a citațiilor sau a celorlalte acte procedurale, precum și neexecutarea mandatelor de aducere. Situația reglementată formează conținutul generic a două abateri judiciare: una referitoare la actul procedural al înmânării sau comunicării citației și a altor acte procedurale, iar cealaltă la actul procedural al executării mandatului de aducere. Subiecții vizați sunt agenții procedurali indicați de art. 257 alin. (2) CPP, organele cu competență în executarea mandatului de aducere, prevăzute la art. 266 alin. (1) din același cod, dar și persoanele cu competențe speciale în înmânarea actelor procedurale: persoana cu atribuții în materie din cadrul administrației așezământului medical sau social, comandantul unității militare, căpitanul portului, comandantul poliției militare. Îndatoririle a căror nerespectare atrage sancțiunea judiciară sunt detaliate în dispozițiile privind citarea și executarea mandatului de aducere.

340.3. Lipsa nejustificată a martorului, precum și a persoanei vătămate, a părții civile sau a părții civilmente responsabile, chemate să dea declarații, sau părăsirea, fără permisiune ori fără un motiv întemeiat, a locului unde urmează a fi audiate. Această reglementare diferă de cea corespunzătoare din Codul de procedură penală anterior, prin aceea că adaugă partea civilă subiecților procesuali, condiționează expres existența abaterii de împrejurarea strictă ca subiecții procesuali să fi fost chemați să dea declarații și sancționează nu numai lipsa nejustificată, ci și părăsirea fără permisiune sau fără un motiv întemeiat a locului unde au fost chemați. Atrage aceeași sancțiune în caz de neconformare la dispoziția instanței și lipsa nejustificată a reprezentantului persoanei juridice, a mandatarului acesteia sau a practicianului în insolvență numit de instanță ca mandatar al inculpatului persoană juridică[2].

Așadar, abaterea privește obligația de prezentare în fața organului judiciar, atunci când s-a dispus în scopul audierii. Acest aspect atrage consecința că subiectul procesual trebuie să fie în prealabil înștiințat despre motivul chemării. Chemarea în fața organului judiciar

[1] Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1375/2015 (M. Of. nr. 970 din 28 decembrie 2015), cu modificările și completările ulterioare; Regulamentul de ordine interioară al parchetelor, aprobat prin Ordinul ministrului justiției nr. 2632/C/2014 (M. Of. nr. 623 și nr. 623 bis din 26 august 2014), cu modificările și completările ulterioare.

[2] Art. 493 alin. (9) CPP.

se face prin modalitățile prevăzute de lege – citare, mandat de aducere. Nerespectarea procedurii privind citarea/aducerea de către organul judiciar atrage nelegalitatea sancțiunii judiciare aplicate în caz de neprezentare a persoanei astfel chemate. Dacă însă, nelegal citată, persoana s-a prezentat și a luat cunoștință de motivul citării și locul audierii, părăsirea acestui loc fără permisiune sau nejustificat poate atrage aplicarea amenzii judiciare[1].

Obligația de a da declarații în scopul lămuririi situației de fapt revine și părții civile, astfel încât se justifică includerea ei printre subiecții procesuali pasibili de sancționare.

Lipsa persoanelor chemate să dea declarații trebuie să fie nejustificată; numai comportarea cu rea-credință a persoanei legal citate este sancționată, nu și absentarea justificată[2]. Dacă reaua-credință nu este stabilită la momentul constatării lipsei, existând dubii cu privire la aceasta, organul judiciar poate dispune măsuri pentru documentarea acestui fapt, putând aplica sancțiunea numai după ce are dovezi că persoana avea posibilitatea de a se prezenta și s-a eschivat de la această îndatorire. Un aspect dificil în aprecierea acestei situații, în practica judiciară, este cel în care martorul se află în poziția de a aprecia el însuși care sunt interesele cărora trebuie să le dea prevalență: interesele justiției – și atunci trebuie să dea curs citației – sau alte interese de importanță notabilă[3] cu care este confruntat și care ar fi prejudiciate dacă le-ar abandona/neglija în ziua prezentării la organul judiciar. Credem că, într-o astfel de situație, organul judiciar trebuie să aprecieze absentarea nejustificată făcând aplicația proporțională a regulilor din materia stării de necesitate[4], constrângerii morale[5] ori erorii[6], după caz.

340.4. Lipsa nejustificată a avocatului ales sau desemnat din oficiu, fără a asigura substituirea, în condițiile legii, sau refuzul nejustificat al acestuia de a asigura apărarea, în condițiile în care s-a asigurat exercitarea deplină a tuturor drepturilor procesuale. Baroul de avocați este informat cu privire la amendarea unui membru al baroului.

Abaterea este corelativă obligațiilor procesuale ce decurg din dispozițiile art. 91 alin. (2) CPP. Obligația apărătorului de a fi prezent este activă în situațiile în care asistența sa este prevăzută de lege. Astfel, cazurile de asistență juridică obligatorie sunt prevăzute la art. 90 și art. 93 alin. (4) și (5) CPP; în prezența unuia dintre avocații părții, nu este obligatorie prezența celorlalți avocați ai acesteia[7]. În cursul urmăririi penale, lipsa avocatului încunoștințat nu împiedică efectuarea actului de urmărire penală sau a audierii, prin urmare, prezența sa nu este obligatorie.

Textul reglementează două situații distincte alternative, fiecare subsumată unor condiții:

a) *lipsa nejustificată fără a asigura substituirea în condițiile legii.* Potrivit art. 88 alin. (3) CPP, avocatul ales sau desemnat din oficiu este obligat să asigure asistența juridică a părților ori a subiecților procesuali principali. În cazul în care se află în imposibilitate

---

[1] Această din urmă situație este impusă, spre exemplu, de dispozițiile art. 373 alin. (1) CPP, care prevăd: „După apelul martorilor, experților și interpreților, președintele cere martorilor prezenți să părăsească sala de ședință și le pune în vedere să nu se îndepărteze fără încuviințarea sa".

[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 416.

[3] Spre exemplu, s-a întâlnit situația șoferului internațional care este programat să plece în cursă, cu bunuri perisabile, înainte de ziua chemării la organul judiciar, dar după ce a primit citația.

[4] Art. 20 CP.

[5] Art. 25 CP; spre exemplu, teama de a-și pierde locul de muncă sau de a produce un prejudiciu pe care să fie obligat să îl suporte.

[6] Art. 30 CP; spre exemplu, necunoașterea urgenței sau importanței audierii sale, ce l-a determinat să creadă că soluționarea cu prioritate a altor probleme se justifică, iar audierea sa ulterioară nu produce o consecință gravă pentru desfășurarea procesului penal – aceasta însă numai în situația în care persoana este implicată în soluționarea altor probleme importante.

[7] Art. 89 alin. (1) teza a II-a CPP.

temporară de a-și onora mandatul, avocatul este obligat să ia măsuri pentru substituirea sa la termenul la care lipsește.

În practică se invocă uneori de către avocați neîndeplinirea obligației de substituire prin aceea că clienții lor refuză a fi asistați de un alt avocat sau că niciun coleg avocat nu a dorit să îl substituie, din varii motive: complexitatea dosarului, lipsa de timp ș.a.

Fără a susține că în mod absolut orice situație de lipsă a avocatului trebuie suplinită prin asigurarea substituirii lui, trebuie să remarcăm faptul că reglementarea legală oferă cadrul necesar pentru ca un avocat diligent să își poată asigura substituirea în cvasitotalitatea situațiilor.

Astfel, în ceea ce privește opunerea clientului de a fi asistat/reprezentat la un termen de un alt avocat cu care el nu a încheiat un contract de asistență juridică, aceasta poate fi depășită dacă, cu ocazia încheierii contractului de asistență juridică/reprezentare, avocatul propune includerea unei clauze potrivit căreia, în caz de imposibilitate temporară de exercitare a mandatului dat, clientul va fi de acord cu substituirea de către un alt avocat, desemnat de avocatul titular. Dreptul părții în proces de a fi asistată de un anume avocat se întinde până la limita la care intră în conflict cu interesul general al parcurgerii cu celeritate a procesului.

În ceea ce privește imposibilitatea găsirii unui avocat substituent, acest aspect ține de modul de organizare a profesiei de avocat, legea specială cuprinzând dispoziții de organizare colectivă care ar presupune susținerea reciprocă a avocaților în astfel de situații;

b) *refuzul nejustificat de a asigura apărarea*, în condițiile în care s-a asigurat exercitarea deplină a drepturilor procesuale. Drepturile procesuale ale avocatului sunt cuprinse în dispoziția generală de la art. 92-96 CPP, iar legea procesuală penală reglementează anumite drepturi ale părților specifice fazei respective; spre exemplu, în cursul judecății, partea (prin avocat) are dreptul de a propune administrarea de probe, de a ridica excepții, de a lua cunoștință de actele dosarului în tot cursul judecății ș.a.

Legea se referă, considerăm noi, la asigurarea exercitării atât a drepturilor părții pe care o asistă, cât și a drepturilor procesuale proprii ale avocatului. Dificultatea, în privința constatării acestei abateri judiciare, constă în divergența de apreciere între avocat și organul judiciar, primul susținând că nu i s-a asigurat exercitarea deplină a drepturilor, pe când cel de-al doilea apreciind că aceste drepturi sunt asigurate. Spre exemplu, avocatul susține că timpul stabilit pentru a studia dosarul cu propunerea de arestare preventivă nu îi este suficient pentru a asigura o apărare efectivă, pe când judecătorul apreciază invers. Desigur că o astfel de apreciere trebuie să ia în considerare situația concretă, cum ar fi volumul actelor de studiat, împrejurarea dacă avocatul a asistat anterior la efectuarea unora dintre aceste acte sau cunoaște dosarul de la debut, complexitatea situației de drept etc. Pentru a asigura contradictorialitatea și transparența măsurii luate, organul judiciar trebuie să indice în motivarea ordonanței sau încheierii elementele de fapt care i-au format convingerea că exercitarea drepturilor procesuale a fost asigurată și că refuzul de a asigura apărarea este nejustificat. Astfel, avocatul are posibilitatea să facă dovada contrară, iar organul judiciar ce soluționează cererea de anulare/reducere a amenzii poate face o reapreciere a situației.

340.5. Împiedicarea în orice mod a exercitării, în legătură cu procesul, a atribuțiilor care revin organelor judiciare, personalului auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești și al parchetelor, experților desemnați de organul judiciar în condițiile legii, agenților procedurali, precum și altor salariați ai instanțelor și parchetelor. Această abatere are o arie de aplicare foarte largă, deoarece practic se referă la orice activitate reglementată de Codul de procedură penală și de legi speciale în legătură cu procesul penal, din moment ce

toate actele care concură la derularea procesului sunt efectuate de unul dintre funcționarii publici indicați în text.

Împiedicarea poate fi de ordin material[1], administrativ[2] sau de orice altă natură. Actul de împiedicare poate fi exercitat în oricare loc în care organul judiciar sau altă persoană desemnată oficial își exercită atribuțiile[3].

Faptele respective pot constitui, după caz, și infracțiuni, situație în care aplicarea amenzii judiciare nu înlătură răspunderea penală[4].

340.6. Lipsa nejustificată a expertului sau interpretului legal citat. Facem trimitere la explicațiile date în cazul lipsei nejustificate a martorului, care se aplică prin asemănare, mai ales că legea asociază expertul și interpretul cu martorul în ceea ce privește drepturile și obligațiile lor, atât în planul dreptului penal material[5], cât și în planul dreptului procesual[6].

340.7. Tergiversarea de către expert sau interpret a îndeplinirii însărcinărilor primite. Potrivit art. 175 alin. (7) și (8) CPP, „(7) Expertul are obligația (...) de a-și întocmi raportul de expertiză cu respectarea termenului-limită stabilit în ordonanța organului de urmărire penală sau în încheierea instanței. Termenul-limită din ordonanță sau încheiere poate fi prelungit, la cererea expertului, pentru motive întemeiate, fără ca prelungirea totală acordată să fie mai mare de 6 luni. (8) Întârzierea sau refuzul nejustificat de efectuare a expertizei atrage aplicarea unei amenzi judiciare (...)".

Marea diversitate a tipurilor de expertize ce se pot întâlni în procesul penal impune ca organul judiciar să cunoască problematica acestora, pentru a putea aprecia în cunoștință de cauză cu privire la termenul fixat pentru depunerea expertizei; în acest scop, organul judiciar, după desemnarea expertului sau chiar pe parcursul efectuării expertizei, îl poate consulta pe acesta asupra termenului rezonabil de efectuare[7]. Odată stabilit în mod obiectiv termenul de efectuare a acestui mijloc de probă, cade în sarcina expertului să facă dovada întârzierii justificate a îndeplinirii dispoziției organului judiciar, iar lipsa ei poate atrage aplicarea sancțiunii de natură judiciară.

Legea procesuală penală nu prevede reglementări specifice privind termenele în care interpreții trebuie să își îndeplinească sarcina, însă din conținutul cadrului general de

[1] Împiedicarea agentului procedural, prin amenințare sau violență, să afișeze înștiințarea despre citație pe ușa locuinței destinatarului.

[2] O dispoziție dată de un conducător ierarhic pe linie administrativă funcționarului care îndeplinește un act în dosar, de a nu-l îndeplini, sau trasarea cu intenție de sarcini care să îl împiedice să îndeplinească actul procesual.

[3] La locul săvârșirii faptei – cu ocazia reconstituirii, la domiciliul percheziționat, la locul afișării ș.a.

[4] Ultrajul judiciar (art. 279 CP), nerespectarea hotărârilor judecătorești [art. 287 alin. (1) lit. a) și c) CP], încălcarea solemnității ședinței (art. 278 CP), obstrucționarea justiției [art. 271 alin. (1) lit. a) CP] ș.a.

[5] Infracțiunea de mărturie mincinoasă [art. 273 alin. (2) lit. c) CP] îi pune pe picior de egalitate pe expert și interpret cu martorul, în privința efectelor susținerilor lor false în cursul procesului.

[6] Art. 115 alin. (1) CPP: „Orice persoană poate fi citată și audiată în calitate de martor, cu excepția părților și a subiecților procesuali principali"; astfel, experții și interpreții pot fi audiați în calitate de martori, având obligația de prezentare la organul judiciar; art. 175 alin. (1) și (7) teza I CPP: „(1) Expertul are dreptul de a refuza efectuarea expertizei pentru aceleași motive pentru care martorul poate refuza depunerea mărturiei. (...) (7) Expertul are obligația de a se prezenta în fața organelor de urmărire penală sau a instanței de judecată ori de câte ori este chemat (...)".

[7] Art. 177 alin. (1) și (5) CPP: „Procedura efectuării expertizei. (1) Organul de urmărire penală sau instanța de judecată, când dispune efectuarea unei expertize, fixează un termen la care sunt chemate părțile, subiecții procesuali principali, precum și expertul, dacă acesta a fost desemnat. (...) (5) După examinarea obiecțiilor și cererilor făcute de părți, de subiecții procesuali principali și expert, organul de urmărire penală sau instanța de judecată pune în vedere expertului termenul în care urmează a fi efectuată expertiza (...)".

asigurare a dreptului de a înțelege desfășurarea procesului[1] se pot extrage obligațiile acestora.

Astfel, interpretul trebuie să asigure în timp real, în cursul ședinței de judecată, traducerea susținerilor părților sau subiecților procesuali care nu înțeleg sau nu vorbesc limba română; în cazul în care subiectului procesual i se asigură cunoașterea pieselor dosarului, se stabilesc unul sau mai multe termene de grefă la care interpretul trebuie să se prezinte și să dea asistență părții în citirea documentelor redactate în limba română; în același mod, interpretul trebuie să asiste avocatul în scopul ca acesta să se înțeleagă cu clientul său, înainte de audiere. Această asistență poate fi acordată, după caz, la cabinetul avocatului, dacă partea se află în stare de libertate, sau chiar la locul de deținere, dacă este arestat. Nu mai puțin, interpretul trebuie să concure la introducerea în termen util a unei căi de atac – în special în materia contestației. Neîndeplinirea la timp și nejustificat a oricăreia dintre aceste sarcini ce îi incumbă interpretului poate conduce la aplicarea amenzii judiciare.

Trebuie să existe o rea-credință a expertului sau interpretului în amânarea îndeplinirii însărcinării, aspectul rezultând din faptul că se sancționează *tergiversarea*, or, aceasta presupune luarea unei decizii conștiente în acest sens.

340.8. Neîndeplinirea de către orice persoană a obligației de prezentare, la cererea organului de urmărire penală sau a instanței de judecată, a obiectelor ori înscrisurilor cerute de acestea, precum și neîndeplinirea aceleiași obligații de către reprezentantul legal al persoanei juridice sau de cel însărcinat cu aducerea la îndeplinire a acestei obligații. Imperativul aflării adevărului în cazul faptelor ce încalcă cele mai importante valori sociale impune ca orice obiect ce poate servi ca mijloc de probă să poată intra în posesia organului judiciar spre a fi examinat și orice persoană care are în posesie astfel de obiecte sau înscrisuri să se conformeze solicitării de a prezenta și preda obiectul sau înscrisul considerat mijloc de probă.

Obligația de prezentare și predare a obiectelor și înscrisurilor de către orice persoană fizică și juridică ce le deține este prevăzută la art. 170 alin. (1) CPP; în aplicarea acestui text, persoana respectivă nu se poate substitui aprecierii organului judiciar cu privire la aptitudinea acelui obiect sau înscris de a constitui mijloc de probă. Astfel, persoana deținătoare nu se poate apăra susținând că a considerat cu bună-credință că obiectul sau înscrisul este nerelevant pentru cercetarea penală.

Pentru a fi îndeplinite condițiile aplicării amenzii judiciare, organul judiciar trebuie să solicite *oficial și expres* persoanei deținătoare să prezinte (să exhibe, să arate) obiectul sau înscrisul și să predea organului judiciar acest mijloc de probă.

În cazul obiectelor, pot exista unele care, prin natura lor, nu pot fi deplasate din locul în care se află sau care sunt supuse unui regim restrictiv de manevrare și posesie. Și în cazul acestora, ca și în cel al înscrisurilor cu regim special, considerăm că obligația persoanei se va rezuma la prezentarea înscrisului sau obiectului, urmând ca examinarea să fie făcută în locul în care se găsește.

---

[1] Art. 12 alin. (1)-(3) CPP: „Limba oficială și dreptul la interpret. (1) Limba oficială în procesul penal este limba română. (2) Cetățenii români aparținând minorităților naționale au dreptul să se exprime în limba maternă în fața instanțelor de judecată, actele procedurale întocmindu-se în limba română. (3) Părților și subiecților procesuali care nu vorbesc sau nu înțeleg limba română ori nu se pot exprima li se asigură, în mod gratuit, posibilitatea de a lua cunoștință de piesele dosarului, de a vorbi, precum și de a pune concluzii în instanță, prin interpret. În cazurile în care asistența juridică este obligatorie, suspectului sau inculpatului i se asigură în mod gratuit posibilitatea de a comunica, prin interpret, cu avocatul în vederea pregătirii audierii, a introducerii unei căi de atac sau a oricărei altei cereri ce ține de soluționarea cauzei".

Uneori, organul judiciar nu procedează la preluarea personală a obiectului sau înscrisului, ci dispune ca persoana deținătoare să îl predea expertului desemnat[1] pentru a examina din punct de vedere tehnic sau contabil acel mijloc de probă.

În cazul în care obiectul sau înscrisul se află în posesia unei persoane juridice, reprezentantul ei legal sau cel însărcinat de acest reprezentant are aceleași obligații de prezentare și predare expuse mai sus.

Comunicarea anumitor date informatice aflate în posesia sau sub controlul unei persoane juridice, care sunt stocate într-un sistem informatic ori pe un suport de stocare a datelor informatice, și comunicarea anumitor date referitoare la abonați, utilizatori și la serviciile prestate, aflate în posesia sau sub controlul unei persoane juridice, altele decât conținutul comunicațiilor, nu intră în conținutul obligației de prezentare și predare de obiecte sau înscrisuri, ci în conținutul obligațiilor a căror nerespectare este sancționată potrivit art. 283 alin. (4) lit. o) CPP.

Neîndeplinirea obligației de prezentare și predare a obiectelor sau înscrisurilor poate constitui, după caz, infracțiunea de obstrucționare a justiției în forma prevăzută de art. 271 alin. (1) lit. b) CP sau infracțiunea de favorizare a făptuitorului, prevăzută de art. 269 CP.

340.9. Nerespectarea obligației de păstrare, prevăzută la art. 160 alin. (3) CPP. Potrivit acestui text, „Obiectele care nu pot fi ridicate se lasă în păstrarea celui la care se află sau a unui custode. Persoanei căreia i se lasă spre păstrare obiectele i se pune în vedere că are obligația de a le păstra și conserva, precum și de a le pune la dispoziția organelor de urmărire penală, la cererea acestora, sub sancțiunea prevăzută la art. 275 din Codul penal".

Obligația de păstrare presupune atât ținerea obiectelor în posesie, cât și luarea măsurilor pentru împiedicarea alterării caracteristicilor lor, ambele activități fiind subsumate scopului ca organul judiciar să aibă la dispoziție aceste obiecte pe parcursul procesului, pentru a le putea folosi ca mijloc de probă. Abaterea poate fi săvârșită numai de persoana căreia i-au fost încredințate bunurile respective.

Obligația de păstrare prevăzută de art. 160 alin. (3) CPP nu se referă la bunurile cu privire la care s-au instituit măsuri asigurătorii pentru a evita ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea de la urmărire a celor care pot face obiectul confiscării speciale sau al confiscării extinse ori care pot servi la garantarea executării pedepsei amenzii sau a cheltuielilor judiciare ori a reparării pagubei produse prin infracțiune. Obligațiile persoanelor în legătură cu aceste bunuri sunt stabilite prin dispoziții distincte de cele ale art. 160, sancțiunile în caz de nerespectare având, de asemenea, un caracter specific.

Nerespectarea obligației de păstrare poate constitui, după caz, infracțiunea de distrugere sau distrugere din culpă[2] ori infracțiunea de sustragere sau distrugere de probe ori de înscrisuri[3].

340.10. Neluarea de către reprezentantul legal al persoanei juridice în cadrul căreia urmează a se efectua o expertiză a măsurilor necesare pentru efectuarea acesteia sau pentru efectuarea la timp a expertizei, precum și împiedicarea de către orice persoană a efectuării expertizei în condițiile legii. Abaterea poate fi săvârșită fie de conducătorul unei unități specializate pentru efectuarea de expertize – cum sunt serviciile medico-legale, laboratoarele de expertiză criminalistică, instituțiile sanitare de specialitate –, fie de

[1] Considerat un auxiliar al organului judiciar.
[2] Art. 253 și art. 255 CP.
[3] Art. 275 CP.

conducătorii oricăror unități în cadrul cărora urmează a se efectua cu caracter ocazional o expertiză (contabilă sau tehnică)[1].

Înțelegem prin *reprezentantul legal al persoanei juridice* persoana fizică ce îndeplinea atribuții de decizie la momentul la care nu s-au luat măsurile necesare pentru efectuarea expertizei; astfel, dacă la momentul respectiv directorul general lipsea – fiind în concediu –, persoana care urmează a fi sancționată este directorul-adjunct sau persoana desemnată a ține locul reprezentantului de drept pe timpul absenței acestuia din unitate.

Orice persoană, și nu numai reprezentantul legal al persoanei juridice, poate fi sancționată cu amendă judiciară dacă împiedică efectuarea expertizei. Această persoană poate fi o persoană fizică sau o persoană juridică, întrucât textul nu distinge.

Și în cazul acestei abateri, elementul de rea-voință este necesar[2].

340.11. Nerespectarea de către părți, avocații acestora, martori, experți, interpreți sau orice alte persoane a măsurilor luate de către președintele completului de judecată potrivit art. 352 alin. (9) sau art. 359 CPP. Potrivit art. 352 alin. (9) CPP, „Pe durata judecății, instanța poate interzice publicarea și difuzarea, prin mijloace scrise sau audiovizuale, de texte, desene, fotografii sau imagini de natură a dezvălui identitatea persoanei vătămate, a părții civile, a părții responsabile civilmente sau a martorilor, în condițiile prevăzute la alin. (3) sau (4)".

Condițiile la care se face trimitere sunt cele care ar putea aduce atingere unor interese de stat, moralei, demnității sau vieții intime a unei persoane, intereselor minorilor sau ale justiției, precum și cele care ar aduce atingere siguranței ori demnității sau vieții intime a unui martor ori a membrilor familiei sale, în cazul în care o audiere în public ar pune în pericol confidențialitatea unor informații. Aceste condiții se raportează *tale quale* la dispozițiile privind interzicerea publicării și difuzării de texte, desene, fotografii sau imagini de natură a dezvălui identitatea unei persoane implicate în procedura judiciară, în sensul că dezvăluirea în aceste modalități a identității persoanei vătămate, a părții civile, a părții responsabile civilmente sau a martorilor ar aduce atingere intereselor de stat, moralei, vieții intime ș.a.m.d.

Prin urmare, orice persoană poate fi amendată judiciar de președintele completului de judecată în cazul încălcării măsurii luate de acesta. Bineînțeles, măsura trebuie să fie dispusă și motivată în sală, pentru a se pretinde respectarea ei.

Credem că sancțiunea se referă doar la faza de judecată propriu-zisă, pentru că celelalte etape procesuale – urmărirea penală, măsurile preventive de competența judecătorului de drepturi și libertăți, camera preliminară – se parcurg, în principiu, în camera de consiliu, ceea ce presupune interzicerea accesului publicului. Observăm însă că abaterea poate fi săvârșită și de avocat sau inculpat, iar dezvăluirea identității unei persoane prin publicarea și difuzarea, prin mijloace scrise sau audiovizuale, de texte, desene, fotografii sau imagini se poate face și în aceste etape procesuale anterioare judecății, consecințele fiind aceleași sau chiar mai grave, pentru că pot determina persoana să nu se mai prezinte la judecată[3] și, prin aceasta, compromit administrarea probelor.

Desigur, se poate susține că un asemenea gest al avocatului sau inculpatului și-ar putea găsi corespondența în una dintre faptele penale contra justiției și pericolul tragerii la răspundere penală va împiedica persoana să săvârșească o astfel de abatere judiciară; totodată, art. 94 alin. (5) CPP obligă avocatul să păstreze confidențialitatea sau secretul

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 418.
[2] *Ibidem*.
[3] Spre exemplu, în cazul unei infracțiuni de trafic de persoane.

datelor şi actelor de care a luat cunoştinţă cu ocazia consultării dosarului în cursul urmăririi penale (inclusiv a măsurilor preventive şi a altor măsuri desfăşurate în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi pe parcursul urmăririi penale). Totuşi, obligaţia expresă de la art. 94 ar fi trebuit să îşi găsească expresia şi în materia sancţiunii judiciare, deoarece perspectiva tragerii la răspundere penală este prea îndepărtată şi incertă pentru a avea un real caracter disuasiv.

Potrivit art. 359 CPP, măsurile ce pot fi luate de preşedintele completului sunt: limitarea accesului publicului la şedinţa de judecată; obligarea părţilor şi persoanelor care asistă sau participă la şedinţa de judecată de a păstra disciplina şedinţei; îndepărtarea din sală a părţii sau oricărei alte persoane ce tulbură repetat ori grav şedinţa sau nesocoteşte măsurile luate. Încălcarea acestor măsuri atrage aplicarea amenzii judiciare proporţional cu abaterea săvârşită în concret şi cu necesitatea ca sancţiunea să aibă eficienţă, în sensul descurajării persoanei turbulente sau a altora să repete fapta.

Sancţiunile sunt aplicabile şi avocaţilor care asistă la şedinţa de judecată fără a pleda în cauză, dacă au un comportament ce se circumscrie abaterii analizate. În privinţa avocaţilor pledanţi în cauza ce se dezbate în momentul abaterii, sunt aplicabile numai dispoziţiile următorului text ce va fi analizat.

340.12. Nerespectarea de către avocaţii părţilor a măsurilor luate de către preşedintele completului de judecată potrivit art. 359 CPP, cu excepţia situaţiilor când aceştia susţin cereri, excepţii, concluzii pe fondul cauzei, precum şi atunci când procedează la audierea părţilor, martorilor şi experţilor. Prin comparaţie cu textul anterior, preşedintele completului nu poate evacua avocatul din sală pe motivul lipsei de spaţiu, atunci când el pledează în cauză, în acest caz avocatul nefiind inclus în conceptul de „public", ci de apărător. Astfel, o eventuală amendă judiciară aplicată avocatului pe motiv că nu respectă dispoziţia instanţei este nelegală.

Avocatul pledant are şi el obligaţia de a păstra disciplina şedinţei: păstrarea liniştii, luarea cuvântului atunci când i se acordă ş.a.m.d. În cazul în care acest apărător tulbură şedinţa sau nesocoteşte măsurile luate ori, după atragerea atenţiei să respecte disciplina, repetă abaterea sau în caz de abatere gravă, preşedintele completului îl poate sancţiona cu amendă judiciară pentru aceste abateri, dar nu îl poate îndepărta din sală şi nici nu îl poate sancţiona pentru că refuză să părăsească sala.

Situaţiile în care avocaţii susţin cereri, excepţii, concluzii pe fondul cauzei sau concură la audierea unei părţi constituie regula în desfăşurarea obişnuită a unei cauze, şi nu excepţia. Astfel, prin excepţie de la aceste situaţii, se înţelege din text că avocatul pledant într-o cauză în desfăşurare ar putea fi îndepărtat din sală – iar în caz de refuz de conformare ar putea fi amendat judiciar – atunci când se iau măsuri procesuale care nu implică cereri sau excepţii ori atunci când nu se pun concluzii pe fondul cauzei. Avem rezerve faţă de o asemenea aplicare a textului, deoarece orice măsură procesuală trebuie să fie dezbătută în contradictoriu, cu respectarea dreptului la apărare.

Împărtăşim opinia exprimată în literatura de specialitate[1] în sensul că „art. 283 alin. (4) lit. h) C.proc.pen. este abrogat implicit, având în vedere că acesta este înglobat în art. 283 alin. (4) lit. g), iar acesta din urmă reprezintă ultima voinţă a legiuitorului, fiind modificat prin Legea nr. 255/2013".

340.13. Manifestările ireverenţioase ale părţilor, martorilor, experţilor, interpreţilor sau ale oricăror alte persoane faţă de judecător sau procuror. Acestea sunt manifestările

[1] V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1305.

scrise, verbale sau gestice de natură a leza onoarea, demnitatea sau autoritatea funcțională a judecătorului sau procurorului.

Ele pot lua o formă directă sau una insidioasă, de sugerare a unor situații care ar aduce oprobiul sau neîncrederea față de magistrat.

Aceste manifestări se produc nemijlocit în fața judecătorului sau procurorului lezat, concluzie rezultată din cuvintele „față de", care presupun exercitarea actelor în fața (în prezența) magistratului. Numai o astfel de acțiune are aptitudinea de a pune în pericol autoritatea judiciară și doar aceasta poate fi corectată la timp prin aplicarea amenzii judiciare, astfel încât să se impună sancțiunea.

Se încadrează în această abatere și persoana care are o atitudine ireverențioasă față de procurorul de ședință, chiar dacă abaterea va fi constatată și sancționată de judecător.

În categoria „altor persoane" considerăm că intră și avocații. Judecătorul lezat poate fi judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau oricare dintre cei care intră în alcătuirea completului instanței de judecată.

340.14. Nerespectarea de către suspect sau inculpat a obligației de a încunoștința în scris, în termen de cel mult 3 zile, organele judiciare despre orice schimbare a locuinței pe parcursul procesului penal, respectiv neîndeplinirea de către martor a obligației de a încunoștința organele judiciare, în termen de cel mult 5 zile, despre schimbarea locuinței pe parcursul procesului penal, potrivit art. 120 alin. (2) lit. c) CPP. Obligația acestor subiecți procesuali de a-și comunica în timp util adresa locuinței la care pot fi găsiți răspunde necesității de administrare cu celeritate a probelor testimoniale – iar, în cazul suspectului sau inculpatului, și necesității de a fi la dispoziția organului judiciar pentru a da explicații și a-i fi comunicate măsurile procesuale ori de câte ori se impune –, astfel încât aflarea adevărului și desfășurarea procesului să nu fie prejudiciate.

Organul judiciar are obligația, cu ocazia audierii, să aducă la cunoștința suspectului, inculpatului și martorului obligația de comunicare a schimbării locuinței; această obligație incumbă subiecților procesuali atât în cursul urmăririi penale, cât și în cursul judecății.

340.15. Neîndeplinirea în mod nejustificat de către organul de cercetare penală a dispozițiilor scrise ale procurorului, în termenul stabilit de acesta. Potrivit art. 303 alin. (1) și (2) teza I CPP, „(1) Procurorul poate să dispună cu privire la efectuarea oricărui act de urmărire penală de organele de cercetare penală ale poliției judiciare sau de organele de cercetare penală speciale, după caz. (2) Dispozițiile date de procuror în legătură cu efectuarea actelor de cercetare penală sunt obligatorii și prioritare pentru organul de cercetare, precum și pentru alte organe ce au atribuții prevăzute de lege în constatarea infracțiunilor (...)". De asemenea, potrivit art. 300 alin. (4) CPP, procurorul poate să ceară spre verificare orice dosar de la organul de cercetare penală, care este obligat să îl trimită de îndată, cu toate actele, materialele și datele privitoare la fapta care formează obiectul cercetării.

Astfel, neîndeplinirea nejustificată a oricăreia dintre dispozițiile date de procuror în scris și cu stabilirea unui termen de executare, circumscrise atribuțiilor din textele de mai sus, poate atrage aplicarea amenzii judiciare de către procuror. Forma scrisă a dispozițiilor date este impusă de necesitatea stabilirii certe a faptului că acestea au fost date, iar organul de cercetare penală a luat cunoștință de ele.

340.16. Abuzul de drept constând în exercitarea cu rea-credință a drepturilor procesuale și procedurale de către părți, reprezentanții legali ai acestora ori consilierii juridici. În procesul penal, ca și în cel civil, drepturile procesuale trebuie exercitate cu bună-credință, potrivit scopului în vederea căruia au fost recunoscute de lege și fără a se încălca drepturile

procesuale ale altei părți. Părțile au obligația să îndeplinească actele de procedură în condițiile, ordinea și termenele stabilite de lege sau de judecător, să își probeze pretențiile și apărările (cu excepția inculpatului, care nu este obligat să își probeze nevinovăția), să contribuie la desfășurarea fără întârziere a procesului.

Din perspectiva acestor deziderate, exercitarea cu rea-credință a unui drept procesual sau procedural poate avea consecințe negative prin perturbarea bunei desfășurări a procesului, prin prejudicierea unui drept procesual al altei părți sau într-o altă modalitate. Situații frecvente din practică în care se exercită cu rea-credință drepturile procesuale sunt cele privind formularea de cereri identice, repetate la un interval scurt de timp după respingerea cererii anterioare, rezilierea contractului de asistență juridică în diferite momente procesuale, când partea are interes în amânarea pe orice cale a procesului – cum ar fi împiedicarea instanței de a judeca o propunere de prelungire a măsurii arestării preventive atunci când arestarea anterioară urmează a expira în chiar ziua fixată pentru soluționarea propunerii –, împiedicarea audierii unui martor ale cărui declarații ar fi nefavorabile ș.a.

Codul de procedură penală prevede și cazuri exprese în care indică faptul că abuzul de drept poate consta și în formularea cu rea-credință a unor contestații[1].

De rea-credință pot da dovadă subiecții procesuali principali, părțile, reprezentanții lor legali, dar și consilierii juridici. Avocații nu intră în categoria acestor persoane, deoarece prin „reprezentanți legali" credem că legea a avut în vedere doar persoanele fizice care sunt îndrituite prin lege ori statut – și nu prin contract – să asigure reprezentarea unei persoane juridice, a unui minor sau a unei persoane puse sub interdicție.

340.17. Neîndeplinirea obligației prevăzute la art. 142 alin. (2) sau a obligației prevăzute la art. 152 alin. (3) CPP de către furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului. Potrivit primului text la care se face trimitere, „Furnizorii de rețele publice de comunicații electronice sau furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului sau de orice tip de comunicare sunt obligați să colaboreze cu procurorul, organele de cercetare penală sau lucrătorii specializați din cadrul poliției, în limitele competențelor acestora, pentru punerea în executare a mandatului de supraveghere tehnică". Astfel, abaterea judiciară constă în refuzul explicit sau implicit de colaborare cu organele sau autoritățile cu competențe în executarea mandatului de supraveghere tehnică. Textul limitează abaterea la acel refuz de colaborare manifestat atunci când organele indicate nu își depășesc competențele și nu săvârșesc, la rândul lor, un abuz de autoritate.

În cazul celei de-a doua teze, alin. (3) al art. 152 prevede, pentru furnizorii de rețele publice de comunicații electronice și pentru furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului, obligația de a păstra secretul operațiunii efectuate, atunci când colaborează cu organele de urmărire penală. Pe cale de consecință, nerespectarea acestei obligații poate atrage aplicarea amenzii judiciare, însă nu este exclusă nici răspunderea penală pe temeiul săvârșirii, după caz, a infracțiunii de divulgare a informațiilor secrete de stat, a infracțiunii de divulgare a informațiilor secrete de serviciu sau nepublice ori a infracțiunii de neglijență în păstrarea informațiilor[2].

340.18. Neîndeplinirea obligației prevăzute la art. 146[1] alin. (7) de către instituțiile de credit sau entitățile financiare care efectuează tranzacțiile financiare. Potrivit acestui text la care se face trimitere, introdus prin O.U.G. nr. 18/2016, datele privind tranzacțiile financiare ale unei persoane pot fi solicitate de procuror, personal sau prin delegarea

[1] Art. 488[6] alin. (4) CPP: „Abuzul de drept constând în formularea cu rea-credință a contestației se sancționează cu amendă judiciară (...)".

[2] Prevăzute de art. 303, de art. 304 și de art. 305 CP.

organului de cercetare penală, instituțiilor de credit sau entităților financiare prin intermediul cărora s-au derulat ori urmează a se derula, în temeiul mandatului dat în acest sens de către judecătorul de drepturi și libertăți sau, în caz de urgență, în temeiul autorizației date de către procuror. Corelativ acestor măsuri, instituțiile de credit și entitățile financiare care au efectuat ori urmează a efectua tranzacțiile au obligația de a pune la dispoziția organului de urmărire penală înscrisurile sau informațiile pe care le dețin, apreciate ca fiind necesare soluționării cauzei, la care se face referire în mandatul judecătorului ori în autorizația procurorului. Considerăm că entitățile de credit/financiare respective nu au dreptul de a evalua legalitatea sau temeinicia dispoziției de comunicare date de judecătorul de drepturi și libertăți sau de procuror și, în consecință, motivul de refuz de comunicare a înscrisurilor sau informațiilor solicitate se poate referi numai la lipsa mandatului ori, după caz, a autorizației sau la nevalabilitatea lor atrasă de neîndeplinirea unor condiții de formă obligatorii.

Pentru a fi în prezența unei culpe procesuale sancționabile cu amendă judiciară, obligația de comunicare din sarcina instituțiilor de credit sau entităților financiare trebuie să nu fi fost îndeplinită deloc sau să fi fost îndeplinită cu întârziere, aceasta fiind de natură a întârzia substanțial cercetările, a conduce la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor ori la punerea în pericol a siguranței victimei ori a altor persoane.

340.19. Neîndeplinirea obligației prevăzute la art. 147 alin. (5) CPP de către unitățile poștale ori de transport sau orice alte persoane fizice ori juridice care efectuează activități de transport sau transfer de informații. Aceste obligații constau în reținerea și predarea către procuror a scrisorilor, trimiterilor poștale ori obiectelor la care se face referire în mandatul dispus de judecător sau în autorizația emisă de procuror. Neîndeplinirea obligațiilor poate conduce la punerea în imposibilitate a organului judiciar de a intra în posesia unui mijloc de probă valoros, care să contribuie la elucidarea cazului; de aceea, legea a instituit și în acest domeniu măsuri care să preîntâmpine o astfel de situație.

340.20. Neîndeplinirea obligației prevăzute la art. 153 alin. (3) CPP de către furnizorul de servicii sau de persoana în posesia căreia sunt sau care are sub control datele prevăzute la art. 153 alin. (1) din același cod. Articolul 153 alin. (3) CPP prevede că instituția de credit sau o altă instituție ce deține date privind situația financiară a unei persoane este obligată să pună de îndată la dispoziție datele solicitate de procuror; noțiunea „de îndată" sugerează un interval scurt de la data solicitării, însă în aprecierea executării sau nu în termen a acestei obligații trebuie ținut seama și de condițiile materiale obiective în care informațiile pot fi furnizate, astfel încât să nu fie creată o sarcină excesivă și nejustificată pentru furnizorul de servicii, în raport cu exigențele anchetei penale desfășurate în concret.

340.21. Neîndeplinirea, de îndată sau până la împlinirea termenelor prevăzute, a obligațiilor menționate la art. 495 alin. (3)-(5) CPP. Abaterea judiciară se referă la neîndeplinirea, în cadrul procedurii de tragere la răspundere penală a persoanei juridice, de către organul care a autorizat înființarea persoanei juridice sau care a înregistrat persoana juridică ori, în cazul instituțiilor nesupuse autorizării sau înregistrării pentru a dobândi personalitate juridică, de către organul care a înființat acea instituție, a obligației de a comunica procurorului, în termen de 24 de ore de la data înregistrării, în copie certificată, orice mențiune înregistrată de acestea cu privire la persoana juridică, respectiv mențiuni privind punerea în mișcare a acțiunii penale, măsuri preventive luate față de aceasta sau trimiterea în judecată.

De asemenea, abaterea se referă la neîndeplinirea de către persoana juridică a obligației de a comunica organului judiciar, în termen de 24 de ore, intenția de fuziune, divizare, dizolvare, reorganizare, lichidare sau reducere a capitalului social.

341. Aplicarea amenzii judiciare. Organul judiciar competent să aplice amenda judiciară este cel în fața căruia este pendinte cauza penală. Acest organ va putea stabili o amendă proporționată echitabil în raport cu natura și gravitatea abaterii, cu împrejurările în care aceasta s-a săvârșit, cu consecințele produse, precum și în raport de poziția procesuală a făptuitorului. Amenda aplicată trebuie să fie aptă să restabilească legalitatea și reluarea normală a activității procesuale.

Amenda se aplică de către organul de urmărire penală prin *ordonanță* și de către judecător sau instanță prin *încheiere*. Ordonanța și încheierea trebuie să fie motivate în fapt, conținând constatările personale ale organului judiciar asupra elementelor abaterii judiciare. Desigur, trebuie să indice și temeiul legal al sancționării.

Persoana amendată poate cere *anularea ori reducerea amenzii*, în termen de 10 zile de la comunicarea ordonanței ori a încheierii de amendare. Prin urmare, există obligația organului judiciar de a comunica actul procedural.

Ordonanța este executorie, astfel cum rezultă din ansamblul dispozițiilor privind ordonanțele organului de urmărire penală și în mod direct din dispozițiile art. 336 alin. (3) și art. 339 alin. (6) CPP[1].

Încheierea judecătorului sau a instanței, de asemenea, este executorie, această concluzie rezultând din modificările aduse instituției apelului prin O.U.G. nr. 18/2016. Astfel, prin noul conținut al art. 409 alin. (1) lit. e)[2] se limitează posibilitatea formulării apelului împotriva amenzii judiciare aplicate numai în cazul în care aceasta a fost dispusă prin sentință[3], rezultând, *per a contrario*, că, în ceea ce privește amenda judiciară aplicată prin încheiere anterioară, calea de atac prevăzută de lege este numai cererea de anulare ori de reducere a amenzii. Totodată, în lipsa unei dispoziții exprese în alt sens, amenda judiciară aplicată prin încheierea finală a judecătorului de drepturi și libertăți sau a judecătorului de cameră preliminară nu poate face obiectul căii de atac a contestației, ci tot al cererii de anulare sau reducere a acesteia.

Or, astfel fiind, se observă, pe de o parte, că legea nu recunoaște cererii de anulare/reducere a amenzii judiciare un efect suspensiv de executare, iar, pe de altă parte, că scopul aplicării amenzii judiciare este unul de disciplinare imediată a procesului, în consecință, încheierea prin care se aplică amenda judiciară fiind executorie prin însăși natura ei. Un alt argument în sprijinul caracterului executoriu al încheierilor de aplicare a amenzii judiciare este cel al similarității de efecte juridice cu ordonanța organului de urmărire penală. De asemenea, încheierile de finalizare a procedurilor desfășurate în fața judecătorului de drepturi și libertăți și judecătorului de cameră preliminară sunt, în majoritatea cazurilor, executorii, caracter ce se răsfrânge și asupra dispoziției din cuprinsul lor, de aplicare a amenzii judiciare.

---

[1] Introducerea plângerii împotriva unei măsuri sau a unui act al organului de urmărire penală – inclusiv al procurorului – nu suspendă aducerea la îndeplinire a măsurii sau actului care formează obiectul plângerii.

[2] Art. 409 alin. (1) lit. e): „Pot face apel: (...) e) martorul, expertul, interpretul și avocatul, în ceea ce privește amenzile judiciare aplicate prin sentință, precum și în ceea ce privește cheltuielile judiciare și indemnizațiile cuvenite acestora".

[3] Este de remarcat că textul analizat intră în contradicție cu dispoziția cuprinsă la art. 284 alin. (1) CPP, potrivit căreia „Amenda se aplică (...) de instanța de judecată, *prin încheiere*" (s.n.).

Pentru situația în care amenda judiciară este aplicată, ca excepție, prin sentință, considerăm că această dispoziție nu mai poate face obiectul cererii de anulare ori reducere a amenzii în fața instanței care a dispus-o, ci poate fi contestată numai pe calea apelului. În absența unei precizări legale, rămâne însă incert dacă o astfel de sancțiune judiciară este sau nu executorie de îndată după aplicare; efectul suspensiv al apelului, înțeles în sens larg, pledează pentru suspendarea executării amenzii judiciare până la rămânerea definitivă a hotărârii, în timp ce prevederile derogatorii de la dreptul comun ale procedurii privitoare la amenda judiciară conduc la o concluzie contrară.

Trebuie însă să remarcăm că, potrivit art. 416 CPP, efectul suspensiv de executare al apelului privește *latura penală și latura civilă a cauzei*, permițând interpretarea că aplicarea amenzii judiciare nu intră în niciuna dintre cele două noțiuni, fiind, prin urmare, o dispoziție executorie[1].

Prevederile în vigoare nu aduc rezolvare nici situațiilor în care amenda judiciară este aplicată prin sentință supusă căii de atac a contestației[2] ori prin decizie. Astfel, dispozițiile ce reglementează instituția căii de atac a contestației[3] limitează aplicabilitatea acesteia la cazurile prevăzute expres de lege, printre care nu se numără și cazul de aplicare prin sentință a amenzii judiciare și, cu atât mai puțin, recursul în casație nu poate avea ca obiect dispoziția de aplicare a amenzii judiciare prin decizie. Considerăm că, în aceste situații, sunt aplicabile prevederile privind posibilitatea formulării cererii de anulare sau reducere a amenzii judiciare aplicate.

Cererea de anulare sau de reducere a amenzii aplicate prin ordonanță va fi soluționată de judecătorul de drepturi și libertăți prin încheiere. Cererea de anulare sau de reducere a amenzii aplicate prin încheiere va fi soluționată de un alt judecător de drepturi și libertăți, respectiv de un alt judecător de cameră preliminară ori de un alt complet, prin încheiere. Cererea de anulare sau reducere a amenzii aplicate prin sentință nesupusă apelului sau prin decizie va fi soluționată de un alt complet, în opinia noastră, tot prin încheiere. Noul Cod de procedură penală nu a mai păstrat opțiunea vechiului legiuitor conform căreia, în cursul judecății, cererea se soluționează de același complet de judecată care a aplicat-o[4].

Dacă persoana amendată justifică de ce nu și-a putut îndeplini obligația, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată poate dispune anularea ori reducerea amenzii. O interpretare literală a textului pare a conduce la concluzia că anularea sau reducerea se poate dispune numai în cazul în care amenda s-a aplicat pentru neîndeplinirea unei obligații procesuale, nu și în cazul în care aceasta a survenit ca urmare a unei inițiative ilegale a persoanei, cum ar fi atitudinea ireverențioasă, împiedicarea efectuării expertizei, împiedicarea exercitării atribuțiilor de către organul judiciar ș.a. Suntem însă în acord cu opinia exprimată în literatura de specialitate[5] în

[1] S-a arătat [V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1308] că „amenda judiciară aplicată printr-o încheiere din cursul procesului va deveni executorie la momentul respingerii cererii de anulare/reexaminare sau expirarea termenului de formulare, iar amenda judiciară aplicată prin sentință va deveni executorie la momentul rămânerii definitive a hotărârii față de persoana amendată".

[2] Sentința prin care se soluționează cererea de reabilitare, sentințele prin care se soluționează cererile legate de executarea hotărârilor penale.

[3] Art. 425[1] CPP.

[4] Astfel, cererea de anulare sau de reducere a amenzii aplicate prin încheiere devine o cale de atac de reformare (dacă o raportăm strict la persoana judecătorului ce o soluționează, și nu la instanța din care face parte), spre deosebire de reglementarea anterioară, în care constituia o cale de atac de retractare.

[5] V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1308.

sensul că, „în cazurile în care amenda a fost aplicată pentru o acțiune ilicită a persoanei (spre exemplu, atitudine ireverențioasă, abuz de drept procesual), judecătorul sau instanța va putea realiza o reapreciere asupra caracterului abuziv și asupra cuantumului amenzii, chiar dacă textul nu are în vedere această ipoteză, întrucât dreptul de contestare a amenzii judiciare este reglementat pentru toate categoriile de abateri judiciare, legiuitorul nerealizând nicio distincție sub acest aspect". În plus față de argumentul prezentat, trebuie să reținem că accesul liber la justiție impune ca instanța să aibă competența deplină de jurisdicție, pentru a putea examina orice aspect invocat ca fiind prejudiciabil pentru drepturile și interesele legitime ale persoanei.

O problemă practică ce survine în cursul judecății în legătură cu aplicarea amenzii judiciare este cea a stabilirii datelor privitoare la persoana sancționată, astfel încât să se poată emite titlul executoriu. Dacă persoana refuză să se legitimeze în fața instanței sau nu are acte de identitate asupra sa și acestea nu rezultă din dosar, considerăm că atribuția de legitimare trebuie delegată organului de ordine și pază pus la dispoziția instanței. În cazul în care se cunoaște că datele privitoare la persoana respectivă sunt deținute de o persoană juridică, instanța va solicita să îi fie comunicate aceste date.

Amenda judiciară *se pune în executare* de către organul judiciar care a aplicat-o. Punerea în executare se face prin trimiterea unui extras de pe acea parte din dispozitiv care privește aplicarea amenzii judiciare organului care, potrivit legii, execută amenda penală.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITARA

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

PARTEA SPECIALĂ

TITLUL I. URMĂRIREA PENALĂ

Capitolul I. Dispoziţii generale

REGLEMENTARE

Art. 285. Obiectul urmăririi penale. (1) Urmărirea penală are ca obiect strângerea probelor necesare cu privire la existenţa infracţiunilor, la identificarea persoanelor care au săvârşit o infracţiune şi la stabilirea răspunderii penale a acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată.

(2) Procedura din cursul urmăririi penale este nepublică.

Art. 286. Actele organelor de urmărire penală. (1) Procurorul dispune asupra actelor sau măsurilor procesuale şi soluţionează cauza prin ordonanţă, dacă legea nu prevede altfel.

(2) Ordonanţa trebuie să cuprindă:

a) denumirea parchetului şi data emiterii;

b) numele, prenumele şi calitatea celui care o întocmeşte;

c) fapta care face obiectul urmăririi penale, încadrarea juridică a acesteia şi, după caz, datele privitoare la persoana suspectului sau inculpatului;

d) obiectul actului sau măsurii procesuale ori, după caz, tipul soluţiei, precum şi motivele de fapt şi de drept ale acestora;

d^1)[1] atunci când este cazul, menţiunea căii de atac disponibile, cu arătarea termenului în care aceasta poate fi exercitată;

e) date referitoare la măsurile asigurătorii, măsurile de siguranţă cu caracter medical şi măsurile preventive luate în cursul urmăririi;

f) alte menţiuni prevăzute de lege;

g) semnătura celui care a întocmit-o.

(3)[2] *Abrogat.*

(4)[3] Organele de cercetare penală dispun, prin ordonanţă, asupra actelor şi măsurilor procesuale şi formulează propuneri prin referat. Dispoziţiile alin. (2) se aplică în mod corespunzător.

Art. 287. Păstrarea unor acte de urmărire penală. (1) Când legea prevede că un act sau o măsură procesuală trebuie să fie încuviinţată, autorizată sau confirmată, un exemplar al actului rămâne la procuror.

(2) În cazurile în care procurorul sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară ori alte autorităţi prevăzute de lege, în vederea soluţionării propunerilor ori cererilor formulate în cursul urmăririi penale, va înainta copii numerotate şi certificate de grefa parchetului de pe actele dosarului ori numai de pe cele care au legătură cu cererea sau propunerea formulată. Organul de urmărire penală păstrează originalul actelor, în vederea continuării urmăririi penale.

---

[1] Lit. d^1) de la alin. (2) al art. 286 a fost introdusă prin art. II pct. 73 din O.U.G. nr. 18/2016 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum şi pentru completarea art. 31 alin. (1) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară (M. Of. nr. 389 din 23 mai 2016).

[2] Alin. (3) al art. 286 a fost abrogat prin art. 102 pct. 190 din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală şi pentru modificarea şi completarea unor acte normative care cuprind dispoziţii procesual penale (M. Of. nr. 515 din 14 august 2013).

[3] Alin. (4) al art. 286 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 191 din Legea nr. 255/2013.

ROMANIAN ACADEMY LIBRARY

COMENTARIU

1. Obiectul urmăririi penale. Urmărirea penală reprezintă prima fază a procesului penal și, având în vedere obiectul său specific, nu poate lipsi din desfășurarea vreunui proces penal. Ținând cont că noua structură a fazei de judecată nu mai permite extinderea procesului penal în cursul judecății, se poate observa clar că legiuitorul exclude posibilitatea ca o cauză aflată în stare de judecată să nu cunoască anterior faza de urmărire penală.

Obiectul acestei faze a procesului penal constă în *strângerea probelor necesare* cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea persoanelor care au săvârșit o infracțiune și la stabilirea răspunderii penale a acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată[1].

Din definiția dată de lege obiectului urmăririi penale se poate trage concluzia că acesta constă, în primul rând, în *strângerea de probe cu privire la învinuirea adusă unei persoane*, iar, în al doilea rând, în *evaluarea acestor probe* pentru luarea unei hotărâri cu privire la continuarea procesului penal prin trimiterea în judecată a inculpatului sau cu privire la încetarea activității în această fază procesuală[2].

În doctrină[3] s-au analizat sintagmele utilizate de legiuitor în definiția obiectului urmăririi penale, arătându-se că prin *„strângerea probelor necesare"* se înțelege operațiile de descoperire, de adunare și de conservare a probelor fără de care nu s-ar putea cunoaște dacă s-a comis sau nu o faptă care ar putea fi o infracțiune și dacă cel presupus că a săvârșit-o este făptuitorul. Prin *„existența infracțiunilor"* se înțelege în primul rând existența materială a unei fapte și, în al doilea rând, dacă acea faptă este prevăzută de legea penală și constituie o tentativă pedepsibilă sau o faptă consumată. Prin expresia *„identificarea făptuitorului"*[4] se înțelege că probele adunate trebuie să procure și date necesare pentru cunoașterea făptuitorilor (autori, coautori, instigatori, complici), atât în privința persoanei lor fizice, cât și cu privire la identitate. Prin *„stabilirea răspunderii"* se înțelege că probele necesare trebuie să privească nu numai materialitatea faptelor, ci și date suficiente pentru a se putea cunoaște dacă făptuitorii au lucrat sau nu în mod vinovat, dacă pot fi trași la răspundere penală pentru faptele săvârșite și „dacă este sau nu cazul" să se dispună trimiterea în judecată.

Cu toate că dispozițiile art. 285 CPP care reglementează obiectul urmăririi penale nu cuprind prevederi referitoare la *clarificarea aspectelor civile* ale cauzelor penale, suntem de acord cu autorii[5] care au arătat că, în situația în care există constituire de parte civilă, soluționarea cauzei în condiții de legalitate impune procurorului implicit lămurirea acestor aspecte.

---

[1] În ceea ce privește definiția dată de legiuitor obiectului urmăririi penale (în esență, aceeași și în codul anterior), în doctrină au fost autori (GR.GR. THEODORU, *Tratat de Drept procesual penal*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 452) care au găsit-o insuficientă, considerând că cea corespunzătoare ar fi „Urmărirea penală are ca obiect strângerea probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea făptuitorilor și la stabilirea răspunderii penale și civile a acestora, precum și inculparea celor vinovați și trimiterea lor în judecată penală". Definindu-se astfel obiectul urmăririi penale, s-ar include în el și actele de dispoziție ale procurorului prin care inculpatul este tras la răspundere și trimis în judecată penală, acte de urmărire care au determinat, de altfel, denumirea întregii activități preliminare judecății.

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 450; N. VOLONCIU, AL. ȚUCULEANU, *Codul de procedură penală comentat. Art. 200-286. Urmărirea penală*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 1.

[3] V. DONGOROZ, S. KAHANE, G. ANTONIU, C. BULAI, N. ILIESCU, R. STĂNOIU, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*, vol. VI, ed. a 2-a, Ed. Academiei, Ed. All Beck, București, 2003, p. 25.

[4] În prezent, „identificarea persoanelor care au săvârșit o infracțiune".

[5] A. CRIȘU, *Drept procesual penal*, ed. a 4-a, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 384.

Referitor la probele descoperite și strânse în cursul urmăririi penale, deși au fost unele instanțe[1] care au susținut că acestea servesc drept temei doar pentru trimiterea în judecată a inculpatului, suntem de acord cu instanțele[2] și opiniile doctrinare[3] care au susținut contrariul și care au arătat că art. 63 CPP 1968 (în prezent, art. 103 CPP[4]) nu lasă să se înțeleagă că probele administrate în cursul urmăririi penale au valoare doveditoare numai în vederea sesizării instanței de judecată. Principiul liberei aprecieri a probelor lasă instanței libertatea să aprecieze concludența tuturor probelor, indiferent de faza procesuală în care au fost administrate, iar principiul aflării adevărului impune instanței să dea valoare acelor probe care, coroborate cu alte probe legal administrate, exprimă adevărul. În acest sens, în practica judiciară s-a învederat că nu există niciun temei pentru a crea o ordine de preferință între declarațiile succesive ale părților sau martorilor, date în cursul procesului penal, instanța fiind îndreptățită să constate, atunci când acestea sunt contradictorii, că numai unele dintre ele exprimă adevărul; într-o astfel de situație, vor fi reținute ca fiind expresia adevărului numai acele declarații care se coroborează cu fapte și împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor administrate în cauză, iar celelalte vor fi înlăturate motivat[5].

2. Caracterele urmăririi penale. Regulile specifice fazei de urmărire penală – lipsa de publicitate[6], forma preponderent scrisă, lipsa de contradictorialitate și subordonarea ierarhică funcțională – sunt prevăzute în mod tacit de legiuitor (cu excepția lipsei de publicitate) și sunt în antiteză cu cele ce caracterizează faza judecății.

În ceea ce privește *caracterul nepublic al fazei de urmărire penală*, în doctrină s-a arătat[7] că prin *publicitate în procesul penal* se înțelege admiterea prezenței oricărei persoane, care nu este participant la proces, la desfășurarea activității procesuale și procedurale. Sub acest aspect, activitatea de urmărire penală, desfășurându-se în cabinetul organului de cercetare penală sau al procurorului, fără accesul publicului, se poate caracteriza ca fiind nepublică. Unele elemente de publicitate sunt însă admise la efectuarea unor acte de urmărire penală, de exemplu, existența publicului ocazional la cercetarea la fața locului făcută cu ocazia unui accident de circulație etc.

În principiu, caracterul nepublic al urmăririi penale *nu se referă la participanții la proces*. Totuși, în anumite privințe, lipsa de publicitate poate fi examinată și sub aspectul păstrării confidențialității actelor de urmărire penală față de subiecții procesuali principali și părțile din proces, în special față de suspect sau inculpat. În noua viziune a legiuitorului, potrivit art. 92 CPP, în cursul urmăririi penale, *avocatul suspectului sau inculpatului are dreptul să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală*, cu excepția:

a) situației în care se utilizează metodele speciale de supraveghere ori cercetare, prevăzute în Capitolul IV din Titlul IV al Părții generale[8];

---

[1] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, C.S.J., s. pen., dec. nr. 709/2004, www.scj.ro.

[2] În acest sens, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1975/2005, www.scj.ro; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2611/2004, www.scj.ro.

[3] N. VOLONCIU, AL. ȚUCULEANU, *op. cit.*, p. 2.

[4] Potrivit art. 103 alin. (1) CPP, probele nu au o valoare dinainte stabilită prin lege și sunt supuse liberei aprecieri a organelor judiciare, în urma evaluării tuturor probelor administrate în cauză.

[5] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, C.S.J., s. pen., dec. nr. 1634/1999, în B.J. 1999, p. 311.

[6] A se vedea *Ghidul privind relația dintre sistemul judiciar din România și mass-media*, aprobat prin Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 482 din 1 iunie 2012, www.csm1909.ro.

[7] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 455-458.

[8] Potrivit art. 138 alin. (1) CPP, astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 82/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală (M. Of. nr. 911 din 15 decembrie 2014), aprobată prin Legea nr. 75/2016 (M. Of. nr. 334 din 29 aprilie 2016), constituie metode speciale de supraveghere

b) percheziției corporale sau a vehiculelor în cazul infracțiunilor flagrante.

Totodată, potrivit art. 94 CPP, *avocatul părților și al subiecților procesuali principali are dreptul de a solicita consultarea dosarului pe tot parcursul procesului penal*[1]. Acest drept nu poate fi exercitat, nici restrâns în mod abuziv. În cursul urmăririi penale, procurorul poate restricționa motivat consultarea dosarului, dacă prin aceasta s-ar putea aduce atingere bunei desfășurări a urmăririi penale, iar după punerea în mișcare a acțiunii penale, restricționarea se poate dispune pentru cel mult 10 zile.

Sub acest aspect, se observă că este păstrat parțial caracterul nepublic al urmăririi penale și față de suspect sau inculpat, însă este în mare măsură diminuat față de reglementarea anterioară, când se prevedea posibilitatea pentru apărător să asiste la efectuarea unor acte de urmărire penală, ceea ce însemna strict cunoașterea rezultatului acestora, iar la terminarea cercetării penale exista obligația pentru organul de urmărire să prezinte inculpatului întreg materialul probator ce a fost strâns împotriva sa, spre deosebire de reglementarea actuală care, alături de menținerea dreptului avocatului de a participa la efectuarea unor acte de urmărire penală, reglementează și dreptul de acces la dosar chiar pe parcursul urmăririi penale, cu unele restricții.

Caracterul nepublic al fazei de urmărire penală[2] este impus pentru cel puțin două motive: pe de o parte, după sesizarea organelor de urmărire penală, publicitatea ar influența negativ realizarea obiectivelor prevăzute de art. 285 CPP, iar, pe de altă parte, multe activități ce țin de realizarea acelorași obiective practic nu se pot realiza în condiții de publicitate.

Importanța protejării obiectivelor urmăririi penale rezultă inclusiv din incriminarea în mod expres, în categoria infracțiunilor contra înfăptuirii justiției, a faptei de *compromitere a intereselor justiției*, prevăzută de art. 277 CP[3], respectiv, în categoria infracțiunilor de serviciu, a faptei de *divulgare a informațiilor secrete de serviciu sau nepublice*, prevăzută de art. 304 CP[4].

În ceea ce privește *lipsa de contradictorialitate a urmăririi penale*, s-a arătat că prin contradictorialitate se înțelege cunoașterea de către ceilalți participanți a activităților

---

sau cercetare: a) interceptarea comunicațiilor ori a oricărui tip de comunicare la distanță; b) accesul la un sistem informatic; c) supravegherea video, audio sau prin fotografiere; d) localizarea sau urmărirea prin mijloace tehnice; e) obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane; f) reținerea, predarea sau percheziționarea trimiterilor poștale; g) utilizarea investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor; h) participarea autorizată la anumite activități; i) livrarea supravegheată; j) obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului.

[1] Potrivit art. 94 alin. (5) CPP, în cursul urmăririi penale, avocatul are obligația de a păstra confidențialitatea sau secretul datelor și actelor de care a luat cunoștință cu ocazia consultării dosarului.

[2] În reglementarea anterioară se făcea referire la caracterul secret al urmăririi penale, termen evident impropriu.

[3] Infracțiunea de compromitere a intereselor justiției constă în divulgarea, fără drept, de informații confidențiale privind data, timpul, locul, modul sau mijloacele prin care urmează să se administreze o probă, de către un magistrat sau un alt funcționar public care a luat cunoștință de ele în virtutea funcției, dacă prin aceasta poate fi îngreunată sau împiedicată urmărirea penală; dezvăluirea, fără drept, de mijloace de probă sau de înscrisuri oficiale dintr-o cauză penală, înainte de a se dispune o soluție de netrimitere în judecată ori de soluționare definitivă a cauzei, de către un funcționar public care a luat cunoștință de acestea în virtutea funcției; dezvăluirea, fără drept, de informații dintr-o cauză penală, de către un martor, expert sau interpret, atunci când această interdicție este impusă de legea de procedură penală.

[4] Infracțiunea de divulgare a informațiilor secrete de serviciu sau nepublice constă în divulgarea, fără drept, a unor informații secrete de serviciu sau care nu sunt destinate publicității, de către cel care le cunoaște datorită atribuțiilor de serviciu, dacă prin aceasta sunt afectate interesele sau activitatea unei persoane; divulgarea, fără drept, a unor informații secrete de serviciu sau care nu sunt destinate publicității, de către cel care ia cunoștință de acestea.

efectuate de unele dintre persoanele implicate în proces, pentru a le contracara prin mijloacele procesuale prevăzute de lege. Contradictorialitatea este posibilă în condițiile în care participanții la proces sunt prezenți în același timp la efectuarea actelor judiciare pentru a-și susține punctul de vedere, ceea ce, în faza urmăririi penale, nu în toate cazurile este posibil. Lămurirea tuturor aspectelor necesare soluționării cauzelor penale impune câteodată deplasări rapide în anumite locuri fără o dată prestabilită, ceea ce nu se poate realiza în prezența părților sau a subiecților procesuali principali.

Unii autori[1] au susținut că nu este posibilă respectarea acestui principiu, întrucât procurorul ar întruni în persoana sa funcțiile procesuale de învinuire, de apărare și de soluționare a cauzei. Ca urmare, nu poate exista contradictorialitate în condițiile în care procurorul învinuiește, dar și apără, iar în final hotărăște.

Caracterul necontradictoriu al urmăririi penale este impus și din considerente de ordin practic, chiar și lipsa publicității contribuind la caracterul necontradictoriu al urmăririi penale. Astfel cum s-a arătat, activitățile desfășurate în alte condiții decât publicitatea nu oferă posibilități practice de concretizare a contradictorialității, precum în cazul judecății[2]. Pe parcursul fazei urmăririi penale există totuși și aspecte de contradictorialitate, cum este cazul confruntării, dispunerii unei expertize, când părțile au posibilitatea să își susțină punctele de vedere în funcție de interesul sau poziția procesuală pe care o au. Aceste elemente de contradictorialitate nu înlătură însă lipsa de contradictorialitate ca principiu specific al urmăririi penale.

Urmărirea penală se desfășoară *preponderent scris*. Deși în cursul urmăririi penale părțile și martorii se ascultă oral, în realitate nu se poate considera că urmărirea penală se desfășoară potrivit principiului oralității. Oralitatea presupune desfășurarea activității procesuale prin viu grai, în prezența procurorului și a părților, pentru ca acestea să asculte ce spune fiecare participant la urmărire și să poată lua, astfel, atitudine imediată, prin viu grai, cu privire la ceea ce s-a spus, prin negarea unor împrejurări afirmate ca existente, prin demonstrarea ca reale a unor împrejurări pretins inexistente, prin punerea de întrebări și obținerea de răspunsuri la acestea[3].

În condițiile în care la întocmirea majorității actelor de urmărire penală nu sunt prezente toate părțile, se impune ca, ulterior, acestea să ia cunoștință de conținutul actelor respective. De asemenea, ulterior, instanța de judecată neimplicată în efectuarea actelor de urmărire penală trebuie să hotărască în cunoștință de cauză, ceea ce presupune cunoașterea a tot ceea ce a avut loc în faza urmăririi penale, forma preponderent scrisă răspunzând acestor necesități. Pentru instanța de judecată dobândesc relevanță juridică numai actele care sunt cuprinse în dosar în formă scrisă.

Ascultarea are loc sub formă orală, deoarece fiecare dintre participanții la urmărirea penală trebuie să își argumenteze punctul de vedere sau să combată anumite susțineri, considerate nereale. Oralitatea constă însă numai în declarația pe care o face în fața organului de urmărire penală, fără ca toți ceilalți participanți să fie prezenți și să ia cunoștință în această formă de conținutul declarației. Sunt însă și situații în care dezbaterea orală constituie unul dintre modurile desfășurării urmăririi penale, de exemplu, în procedura privind efectuarea unei expertize, organul de urmărire penală fixează un termen la care sunt chemate părțile și expertul pentru fixarea obiectivelor expertizei. Cu această ocazie,

[1] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 455-458.
[2] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 390.
[3] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 455-458.

sunt examinate cererile, excepțiile părților, ale expertului, formulate oral, în condiții de contradictorialitate[1].

Subordonarea ierarhică funcțională, care nu există în faza de judecată, privește, pe de o parte, raportul dintre procuror și organele de cercetare penală, iar, pe de altă parte, raportul dintre procurori.

Primul tip de raport este caracterizat, potrivit art. 56 alin. (1) CPP, de coordonare și control din partea procurorului, dispozițiile acestuia, scrise sau orale, fiind obligatorii și prioritare pentru organele de cercetare penală[2].

În ceea ce privește cel de-al doilea tip de raport, acesta se manifestă, în aplicarea principiului subordonării ierarhice prevăzut în art. 132 din Constituție și art. 62 alin. (2) din Legea nr. 304/2004, atât potrivit art. 304 alin. (1) CPP, în conformitate cu care procurorul ierarhic superior poate verifica actele de urmărire penală ale procurorului ierarhic inferior și le poate infirma din oficiu sau la plângerea persoanei interesate, cât și potrivit art. 325 alin. (1) CPP, conform căruia procurorii din cadrul parchetelor ierarhic superioare pot prelua, în vederea efectuării sau supravegherii urmăririi penale, cauze de competența parchetelor ierarhic inferioare.

3. Actele organelor de urmărire penală. Codul de procedură penală actual simplifică procesul penal din perspectiva tipului actelor procedurale ce pot fi întocmite de către organele de urmărire penală. Astfel, nu mai prezintă relevanță, pentru stabilirea tipului actului procedural ce va fi emis, importanța actului procesual[3] conținut, modul de efectuare a urmăririi penale, momentul procesual etc.[4]

Singurul act procedural ce va fi la îndemâna organului de cercetare penală și a procurorului, când vor dispune asupra actelor sau măsurilor procesuale (procurorul și când soluționează cauza[5]), va fi *„ordonanța"*, rezoluția motivată nemaifiind recunoscută de noul cod ca act procedural ce va putea fi întocmit de către organele de urmărire penală.

În doctrină[6] s-a arătat că ordonanța este actul scris, ce constituie document procedural, prin care se atestă, se constată îndeplinirea actelor și măsurilor procesuale și efectuarea actelor și măsurilor procedurale. Aceasta constituie o parte din dosarul cauzei în sens material și asigură doar sarcina documentară, face dovada conținutului și, totodată, dă posibilitatea verificării legalității actelor și măsurilor dispuse și realizate. Este deosebit de importantă existența acestui act, deoarece se pot verifica realitatea unor critici aduse ulterior, respectarea dispozițiilor legale, cât și motivarea actelor și măsurilor dispuse[7].

Pentru asigurarea respectării principiului legalității, *ordonanța trebuie să fie întotdeauna motivată*[8], nemaiexistând posibilitatea emiterii unui act motivat sumar, cum se putea în cazul rezoluției, iar dispozitivul trebuie să lămurească în mod clar, neechivoc limitele actului sau ale măsurii procesuale dispuse, pentru a da posibilitatea, pe de o parte, participanților

---

[1] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 390.

[2] Cadrul normativ este dat de art. 56, art. 303 CPP și art. 4 alin. (2) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată (M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005).

[3] Pentru înțelesul noțiunilor de „act procesual" și „act procedural", a se vedea *supra*, partea generală, titlul al VI-lea, capitolul I.

[4] Pentru o analiză amănunțită, a se vedea A. ZARAFIU, *Procedură penală. Partea generală. Partea specială*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2015, p. 323-326.

[5] Cu excepția situației în care finalizează urmărirea penală și dispune trimiterea în judecată emițând rechizitoriu sau sesizează instanța cu acord de recunoaștere a vinovăției.

[6] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 345.

[7] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 394.

[8] Încălcarea acestei obligații de către organul de urmărire penală se poate sancționa cu nulitatea relativă, în condițiile art. 282 CPP.

la procesul penal de a-și pregăti o apărare corespunzătoare, iar, pe de altă parte, pentru a permite efectuarea unui control de legalitate corespunzător fie pe cale ierarhică, fie din partea judecătorului de drepturi și libertăți ori a celui de cameră preliminară[1].

Din dispozițiile art. 286 alin. (2) CPP care stabilesc *conținutul* acestui act și potrivit considerentelor expuse mai sus, rezultă că organul de urmărire penală trebuie să indice:

a) denumirea parchetului/instituției și data emiterii;

b) numele, prenumele și calitatea celui care o întocmește;

c) fapta care face obiectul urmăririi penale, încadrarea juridică a acesteia și, după caz, datele privitoare la persoana suspectului sau inculpatului;

d) obiectul actului sau măsurii procesuale ori, după caz, tipul soluției, precum și motivele de fapt și de drept ale acestora;

e) atunci când este cazul, mențiunea căii de atac disponibile, cu arătarea termenului în care aceasta poate fi exercitată. Potrivit art. 11 alin. (3) din Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității[2], statele membre trebuie să se asigure că victimele sunt informate fără întârzieri inutile cu privire la dreptul lor de a primi și că primesc, la cerere, informații suficiente pentru a decide dacă doresc sau nu să solicite revizuirea oricărei hotărâri de neîncepere a urmăririi penale. Prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost introdusă lit. d[1]) la alin. (2) al art. 286 CPP, prin care se statuează că în conținutul obligatoriu al unei ordonanțe trebuie să se regăsească, dacă este cazul, menționarea căii de atac disponibile, cu arătarea termenului în care aceasta poate fi exercitată[3]. Considerăm că indicarea căii de atac presupune arătarea naturii acesteia (plângere sau contestație) și organul judiciar competent să o soluționeze (procurorul ierarhic superior, judecătorul de drepturi și libertăți sau judecătorul de cameră preliminară), iar indicarea termenului are în vedere durata în care subzistă dreptul, dar și momentul de la care curge;

f) date referitoare la măsurile asigurătorii, măsurile de siguranță cu caracter medical și măsurile preventive luate în cursul urmăririi;

g) alte mențiuni prevăzute de lege;

h) semnătura celui care a întocmit-o[4].

Spre deosebire de situațiile în care își exercită dreptul de dispoziție, în ipotezele în care vor formula propuneri, organele de cercetare penală vor întocmi un *„referat"*, act ce va avea un *conținut similar ordonanței*, la care se vor adăuga însă datele cerute de lege pentru fiecare caz în parte.

Procurorul poate, de asemenea, întocmi *„referate"* (de exemplu, când se adresează instituției competente în vederea obținerii unei autorizări sau a îndeplinirii unei alte condiții prealabile potrivit art. 294[1] CPP), dar poate întocmi și *„propuneri"* (de exemplu, când se adresează judecătorului de drepturi și libertăți în vederea luării arestării preventive, potrivit art. 224 CPP) sau *„cereri"* (de exemplu, când se adresează judecătorului de cameră

---

[1] A se vedea, în același sens, și M.B. BULANCEA, A.M. ȘINC, în M. UDROIU (COORD.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p. 1313.

[2] J.O. L 315 din 14 noiembrie 2012.

[3] Directiva stabilește norme minime, statele membre putând extinde drepturile prevăzute de aceasta pentru a oferi un nivel mai ridicat de protecție.

[4] În practica judiciară (Trib. Hunedoara, dec. pen. nr. 53/1998, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *Codul de procedură penală adnotat*, vol. II, Ed. Albastră, București, 1997, p. 41) s-a reținut că lipsa semnăturii procurorului de pe ordonanță nu produce o vătămare ce nu poate fi înlăturată decât prin desființarea actului, dacă se constată că același procuror a semnat și alte acte succesive.

preliminară în vederea confirmării soluției de renunțare la urmărirea penală, potrivit art. 318 CPP).

În cursul urmăririi penale, organele de urmărire penală mai pot întocmi și *procese-verbale*.

4. Păstrarea unor acte de urmărire penală. Astfel cum s-a arătat în doctrină[1], în cursul urmăririi penale, valabilitatea efectuării unui act de urmărire penală sau a luării unei măsuri procesuale este condiționată uneori de obținerea unei aprobări. În legătură cu această aprobare, normele legale folosesc o terminologie diferită: încuviințare, autorizare, confirmare etc. *„Încuviințarea"*[2] și *„autorizarea"*[3] sunt anterioare efectuării actului; *„confirmarea"*[4] este o ratificare a unui act, deci posterioară efectuării actului. În aceste cazuri, un exemplar al actului rămâne la procuror.

Dacă, potrivit reglementării anterioare, organul de urmărire penală care sesiza instanța în vederea soluționării cererilor și propunerilor în faza de urmărire penală era obligat să înainteze dosarul cauzei în original, la parchet rămânând copia dosarului în vederea continuării urmăririi penale[5], noul cod stabilește obligația procurorului, atunci când sesizează judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau alte autorități prevăzute de lege, să înainteze *copii numerotate și certificate* de grefa parchetului de pe actele dosarului ori numai de pe cele care au legătură cu cererea sau propunerea formulată, organul de urmărire penală păstrând originalul actelor, în vederea continuării urmăririi penale.

Astfel, în afară de faptul că, în faza de urmărire penală, *dosarul se va păstra întotdeauna în original la organul de urmărire penală în vederea continuării urmăririi penale*, indiferent de natura și titularul cererii, noul cod dă *posibilitatea procurorului să aprecieze asupra actelor din dosar care au legătură cu cererea sau propunerea formulată* și să le înainteze, în consecință, strict pe acestea.

Aceste norme trebuie raportate însă la dispozițiile art. 94 alin. (7) CPP, potrivit cărora, în cazul procedurilor desfășurate în fața judecătorului de drepturi și libertăți privind măsurile privative sau restrictive de drepturi, la care avocatul inculpatului participă, *procurorul va înainta întotdeauna întreg materialul dosarului de urmărire penală*, pentru a da posibilitatea avocatului să ia la cunoștință de acesta.

Pentru interpretarea sintagmei „întreg materialul de urmărire penală", trebuie să avem în vedere jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului potrivit căreia principiul egalității armelor nu este respectat dacă avocatului persoanei private de libertate îi este interzis accesul la acele acte ale dosarului de urmărire penală a căror examinare este esențială pentru a contesta în mod efectiv legalitatea detenției clientului său, într-un asemenea caz fiind încălcat art. 5 parag. 4 din Convenție[6]. Din analiza acestei jurisprudențe rezultă că instanța convențională recunoaște că dreptul de acces la dosar nu este absolut, fiind

---

[1] N. VOLONCIU, AL. ȚUCULEANU, *op. cit.*, p. 12-13.

[2] Spre exemplu, încuviințarea efectuării percheziției domiciliare în locuri învecinate celor pentru care a fost emis mandatul de către judecătorul de drepturi și libertăți, potrivit art. 158 alin. (3) CPP.

[3] Spre exemplu, autorizarea investigatorilor sub acoperire, potrivit art. 148 CPP.

[4] Spre exemplu, confirmarea efectuării în continuare a urmăririi penale față de o persoană, în condițiile art. 305 alin. (3) CPP.

[5] Alin. (2) și (3) ale art. 205 CPP 1968 au fost introduse prin Legea nr. 356/2006, în vederea creșterii operativității urmăririi penale, desfășurarea acesteia fiind întreruptă pe perioadele în care dosarul de urmărire penală, aflat în curs de cercetare, se găsea la instanță, în vederea soluționării cererilor sau propunerilor formulate de procuror, de părți ori de alte persoane în cursul urmăririi penale.

[6] C.E.D.O., cauza *Włoch c. Poloniei*, hot. din 19 octombrie 2000, parag. 127, cauza *Kehayov c. Bulgariei*, hot. din 18 ianuarie 2005, parag. 84, hudoc.echr.coe.int.

necesară protejarea desfășurării eficiente a anchetei penale prin păstrarea secretă a unei părți din probele de la dosar în scopul prevenirii compromiterii succesului instrucției în desfășurare, cu mențiunea însă că acest scop legitim nu poate fi urmărit cu prețul restricționării dreptului la apărare. În aceste condiții, s-a arătat că probele esențiale pentru aprecierea legalității detenției unei persoane trebuie să fie puse la dispoziția avocatului suspectului de o manieră adaptată situației concrete[1].

În cauza *Dincer Gül c. Germaniei*[2], Curtea Europeană a Drepturilor Omului a apreciat că dreptul la apărare nu a fost limitat într-o manieră incompatibilă cu garanțiile prevăzute de art. 6 din Convenție, apreciind că este eronată opinia reclamantului potrivit căreia aceleași considerații și aceleași garanții procedurale ca și în cazul unui control jurisdicțional privind arestarea preventivă se aplică și în cazul în care un suspect este pe cale a se sustrage urmăririi și nu a fost încă privat de libertate. În consecință, a constatat că, în circumstanțele cauzei analizate, refuzul de a acorda accesul la dosarele de anchetă în etapa premergătoare procesului, pentru a permite astfel desfășurarea unei investigații penale eficiente, nu constituie o restricție substanțială a dreptului la apărare. Curtea a mai arătat că nu există vreun indiciu potrivit căruia refuzul organelor de urmărire penală de a acorda reclamantului accesul la dosarele de anchetă a fost unul arbitrar. Organele de urmărire penală au subliniat că, din moment ce reclamantul era suspectat a avea contacte cu cercurile implicate în traficul organizat de droguri în Turcia și având în vedere sustragerea sa de la urmărirea penală, existau încă motive să creadă că accesul la dosar ar fi constituit un risc pentru investigațiile preliminare aflate în curs de desfășurare. Organele de urmărire penală au precizat mai departe că era esențial ca reclamantul, în cazul unei posibile pledoarii în cadrul unei acuzații penale, să poată face o descriere a circumstanțelor cauzei care să nu fi fost influențată de faptele stabilite în dosarul de anchetă.

Totodată, potrivit art. 7 din Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale[3], atunci când o persoană este arestată și reținută în orice etapă a procesului penal, statele membre trebuie să se asigure că documentele referitoare la cauza specifică, aflate în posesia autorităților competente și care sunt esențiale pentru a contesta în mod efectiv, în conformitate cu dreptul intern, legalitatea arestării sau reținerii, sunt puse la dispoziția persoanelor arestate sau a avocaților acestora. De asemenea, statele membre trebuie să se asigure că autoritățile competente acordă persoanelor suspectate sau învinuite ori avocaților acestora accesul, în timp util, cel puțin la toate mijloacele de probă aflate în posesia lor, indiferent dacă sunt în apărarea sau împotriva persoanelor suspectate ori acuzate, pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor și pentru a pregăti apărarea. Prin derogare de la aceste reguli, cu condiția să nu se aducă prejudicii dreptului la un proces echitabil, accesul la anumite materiale poate fi refuzat, în cazul în care un astfel de acces ar putea conduce la periclitarea gravă a vieții sau a drepturilor fundamentale ale unei alte persoane ori dacă refuzul este strict necesar pentru apărarea unui interes public important, de exemplu, în cazurile în care accesul poate prejudicia o anchetă în curs sau poate afecta grav securitatea internă a statului membru în care se desfășoară procedurile penale.

Prin urmare, în situația în care cauza este complexă și privește mai multe persoane sau fapte, atât timp cât avocatul inculpatului are acces la întreg materialul de urmărire

[1] C.E.D.O., cauza *Lietzow c. Germaniei*, hot. din 13 februarie 2001, parag. 47-48, hudoc.echr.coe.int.

[2] C.E.D.O., dec. din 4 ianuarie 2012, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *Codul de procedură penală adnotat cu jurisprudență națională și europeană*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 645-646.

[3] J.O. L 143 din 1 iunie 2012.

penală ce îl privește pe acesta și faptele ce fac obiectul cererii adresate judecătorului de drepturi și libertăți, este respectat dreptul la apărare. O asemenea interpretare, după cum am arătat mai sus, este de natură să asigure conformitatea cu standardele europene și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și, în același timp, desfășurarea cu celeritate și în condiții care să asigure confidențialitatea altor activități de urmărire penală ce se desfășoară în timpul sesizării judecătorului, cu privire la alte persoane sau chiar cu privire la aceeași persoană, însă în legătură cu alte fapte decât cele ce fac obiectul cererii formulate în fața judecătorului.

Menționăm, totodată, că *dreptul de a lua cunoștință de întreg materialul de urmărire penală* potrivit art. 94 alin. (7) CPP[1] *nu echivalează cu dreptul de a consulta dosarul* prevăzut de art. 94 alin. (2) din același cod[2]. Astfel, dacă în cazul procedurilor desfășurate în fața judecătorului de drepturi și libertăți privind măsurile privative sau restrictive de drepturi, la care avocatul inculpatului participă, cu ocazia studierii materialului de urmărire penală, acesta formulează, spre exemplu, o cerere de fotocopiere a unor documente din dosar, judecătorul de drepturi și libertăți ar trebui să respingă ca inadmisibilă o asemenea cerere sau să o redirecționeze către procuror, singurul organ judiciar competent să dispună cu privire la această cerere, având în vedere faza procesuală în care se găsește cauza.

Capitolul al II-lea. Sesizarea organelor de urmărire penală

Secțiunea 1. Reglementări generale

REGLEMENTARE

Art. 288. **Modurile de sesizare.** (1) Organul de urmărire penală este sesizat prin plângere sau denunț, prin actele încheiate de alte organe de constatare prevăzute de lege ori se sesizează din oficiu.

(2)[3] Când, potrivit legii, punerea în mișcare a acțiunii penale se face numai la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, la sesizarea formulată de persoana prevăzută de lege ori cu autorizarea organului prevăzut de lege, acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare în lipsa acestora.

(3) În cazul infracțiunilor săvârșite de militari, sesizarea comandantului este necesară numai în ceea ce privește infracțiunile prevăzute la art. 413-417 din Codul penal.

Art. 289. **Plângerea.** (1) *Plângerea* este încunoștințarea făcută de o persoană fizică sau juridică, referitoare la o vătămare ce i s-a cauzat prin infracțiune.

(2)[4] Plângerea trebuie să cuprindă: numele, prenumele, codul numeric personal, calitatea și domiciliul petiționarului ori, pentru persoane juridice, denumirea, sediul, codul unic de înregistrare, codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare în registrul comerțului sau de înscriere în registrul persoanelor juridice și contul bancar, indicarea reprezentantului legal ori convențional, descrierea faptei care formează obiectul plângerii, precum și indicarea făptuitorului și a mijloacelor de probă, dacă sunt cunoscute.

(3) Plângerea se poate face personal sau prin mandatar. Mandatul trebuie să fie special, iar procura rămâne atașată plângerii.

(4) Dacă este făcută în scris, plângerea trebuie semnată de persoana vătămată sau de mandatar.

---

[1] Care este gratuit.

[2] Care, în funcție de specificul acestuia, poate angaja cheltuieli din partea inculpatului.

[3] Alin. (2) al art. 288 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 192 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (2) al art. 289 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 193 din Legea nr. 255/2013.

(5) Plângerea în formă electronică îndeplinește condițiile de formă numai dacă este certificată prin semnătură electronică, în conformitate cu prevederile legale.

(6) Plângerea formulată oral se consemnează într-un proces-verbal de către organul care o primește.

(7) Plângerea se poate face și de către unul dintre soți pentru celălalt soț sau de către copilul major pentru părinți. Persoana vătămată poate să declare că nu își însușește plângerea.

(8) Pentru persoana lipsită de capacitatea de exercițiu, plângerea se face de reprezentantul său legal. Persoana cu capacitate de exercițiu restrânsă poate face plângere cu încuviințarea persoanelor prevăzute de legea civilă. În cazul în care făptuitorul este persoana care reprezintă legal sau încuviințează actele persoanei vătămate, sesizarea organelor de urmărire penală se face din oficiu.

(9) Plângerea greșit îndreptată la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată se trimite, pe cale administrativă, organului judiciar competent.

(10) În cazul în care plângerea este întocmită de către o persoană care locuiește pe teritoriul României, cetățean român, străin sau persoană fără cetățenie, și prin aceasta se sesizează săvârșirea unei infracțiuni pe teritoriul unui alt stat membru al Uniunii Europene, organul judiciar este obligat să primească plângerea și să o transmită organului competent din țara pe teritoriul căreia a fost comisă infracțiunea. Regulile privind cooperarea judiciară în materie penală se aplică în mod corespunzător.

(11)[1] Persoana care nu vorbește sau nu înțelege limba română poate depune plângerea în limba pe care o înțelege. Odată cu depunerea plângerii aceasta poate solicita ca, atunci când este citată, să primească și o traducere a citației.

Art. 290. Denunțul. (1) *Denunțul* este încunoștințarea făcută de către o persoană fizică sau juridică despre săvârșirea unei infracțiuni.

(2) Denunțul se poate face numai personal, dispozițiile art. 289 alin. (2), (4)-(6) și (8)-(10) aplicându-se în mod corespunzător.

(3)[2] *Abrogat.*

Art. 291.[3] **Sesizările făcute de persoane cu funcții de conducere și de alte persoane.** (1) Orice persoană cu funcție de conducere în cadrul unei autorități a administrației publice sau în cadrul altor autorități publice, instituții publice ori al altor persoane juridice de drept public, precum și orice persoană cu atribuții de control, care, în exercitarea atribuțiilor lor, au luat cunoștință de săvârșirea unei infracțiuni pentru care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, sunt obligate să sesizeze de îndată organul de urmărire penală și să ia măsuri pentru ca urmele infracțiunii, corpurile delicte și orice alte mijloace de probă să nu dispară.

(2) Orice persoană care exercită un serviciu de interes public pentru care a fost învestită de autoritățile publice sau care este supusă controlului ori supravegherii acestora cu privire la îndeplinirea respectivului serviciu de interes public, care în exercitarea atribuțiilor sale a luat cunoștință de săvârșirea unei infracțiuni pentru care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, este obligată să sesizeze de îndată organul de urmărire penală.

Art. 292. Sesizarea din oficiu. Organul de urmărire penală se sesizează din oficiu dacă află că s-a săvârșit o infracțiune pe orice altă cale decât cele prevăzute la art. 289-291 și încheie un proces-verbal în acest sens.

Art. 293. Constatarea infracțiunii flagrante. (1) Este flagrantă infracțiunea descoperită în momentul săvârșirii sau imediat după săvârșire.

(2) Este de asemenea considerată flagrantă și infracțiunea al cărei făptuitor, imediat după săvârșire, este urmărit de organele de ordine publică și de siguranță națională, de persoana vătămată, de

---

[1] Alin. (11) al art. 289 a fost introdus prin art. II pct. 74 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (3) al art. 290 a fost introdus prin art. II pct. 3 din O.U.G. nr. 13/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal și a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală (M. Of. nr. 92 din 1 februarie 2017) și a fost abrogat prin art. II pct. 3 din O.U.G. nr. 14/2017 privind abrogarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 13/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal și a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru modificarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală (M. Of. nr. 101 din 5 februarie 2017).

[3] Art. 291 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 194 din Legea nr. 255/2013.

martorii oculari sau de strigătul public ori prezintă urme care justifică suspiciunea rezonabilă că ar fi săvârșit infracțiunea sau este surprins aproape de locul comiterii infracțiunii cu arme, instrumente sau orice alte obiecte de natură a-l presupune participant la infracțiune.

(3)[1] În cazul infracțiunii flagrante, organele de ordine publică și siguranță națională întocmesc un proces-verbal, în care consemnează toate aspectele constatate și activitățile desfășurate, pe care îl înaintează de îndată organului de urmărire penală.

(4) Plângerile și cererile prezentate în scris, corpul delict, precum și obiectele și înscrisurile ridicate cu ocazia constatării infracțiunii sunt puse la dispoziția organului de urmărîre penală.

Art. 294. Examinarea sesizării. (1)[2] La primirea sesizării, organul de urmărire penală procedează la verificarea competenței sale, iar în cazul prevăzut la art. 58 alin. (3) înaintează procurorului cauza, împreună cu propunerea de trimitere a sesizării organului competent.

(2) În situația în care plângerea sau denunțul nu îndeplinește condițiile de formă prevăzute de lege ori descrierea faptei este incompletă ori neclară, se restituie pe cale administrativă petiționarului, cu indicarea elementelor care lipsesc.

(3) Atunci când sesizarea îndeplinește condițiile legale de admisibilitate, dar din cuprinsul acesteia rezultă vreunul dintre cazurile de împiedicare a exercitării acțiunii penale prevăzute de art. 16 alin. (1), organele de cercetare penală înaintează procurorului actele, împreună cu propunerea de clasare.

(4) În cazul în care procurorul apreciază propunerea întemeiată, dispune, prin ordonanță, clasarea.

Art. 294[1].[3] **Autorizări sau alte condiții prealabile efectuării în continuare a urmăririi penale față de o persoană.** Ori de câte ori este necesară o autorizare sau îndeplinirea unei alte condiții prealabile pentru a se dispune efectuarea în continuare a urmăririi penale față de o anumită persoană, parchetul, odată cu sesizarea instituției competente, înaintează un referat întocmit de procuror, care va cuprinde date și informații cu privire la săvârșirea unor fapte prevăzute de legea penală de către persoana cu privire la care se solicită autorizarea.

COMENTARIU

5. Modurile de sesizare. Sesizarea constituie, în primul rând, un mijloc prin care organul de urmărire penală ia cunoștință despre comiterea unei infracțiuni și, totodată, dacă este realizată în modurile prevăzute de lege, reprezintă și un act procesual care are ca efect juridic obligația organului de urmărire penală de a se pronunța cu privire la declanșarea sau nu a procesului penal pentru infracțiunea cu care a fost sesizat[4].

Principiul legalității procesului penal impune ca orice organ judiciar să nu poată începe și desfășura activitatea procedurală proprie fără o sesizare. Organele de urmărire penală pot acționa și desfășura activitățile necesare pentru soluționarea cauzei doar în baza unui act de sesizare, astfel putându-se controla și elimina eventualele abuzuri ce ar putea fi comise, în strânsă corelație cu celelalte măsuri și garanții procesuale oferite de legiuitor părților[5].

Articolul 288 CPP reglementează *sesizarea primară* a organelor de urmărire penală[6].

---

[1] Alin. (3) și (4) ale art. 293 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 195 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (1)-(3) ale art. 294 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 196 din Legea nr. 255/2013.

[3] Art. 294[1] este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 75 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 478; N. VOLONCIU, AL. ȚUCULEANU, *op. cit.*, p. 44-46.

[5] M.C. BOGEA, *Sesizarea organelor de urmărire penală*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 46.

[6] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.A. Târgu Mureș, s. pen., dec. nr. 141 din 7 martie 2011, portal.just.ro: în condițiile în care lipsa actului de sesizare nu este prevăzută sub sancțiunea nulității absolute, sunt aplicabile dispozițiile cu privire la momentul până la care pot fi invocate nulitățile relative. În cazul fiecăruia dintre inculpați, s-a observat că a fost începută urmărirea penală pentru anumite fapte și ulterior această urmărire a fost extinsă și la alte fapte, în rezoluția de începere a urmăririi penale, respectiv ordonanța de extindere fiind descrise faptele și încadrarea în drept a acestora. Apoi, inculpații au fost audiați ca învinuiți, ocazie cu care le-au fost aduse la cunoștință faptele reținute în sarcina lor și încadrarea juridică. În sfârșit, cu ocazia prezentării materialului de

Când sesizarea se face prin intermediul altui organ de urmărire penală, spre exemplu, prin declinarea competenței, sesizarea este *complementară*[1].

Alineatul (1) al art. 288 CPP prevede *modurile de sesizare generală* a organului de urmărire penală, și anume sesizarea generală externă – plângere, denunț[2], actele încheiate de alte organe de constatare prevăzute de lege[3] –, respectiv sesizarea generală internă – sesizarea din oficiu.

Sesizarea generală poate fi făcută, de regulă, de persoane fără calități speciale și pentru orice infracțiune.

Alineatul (2) al art. 288 CPP reglementează *modurile speciale de sesizare* – plângerea prealabilă a persoanei vătămate, sesizarea formulată de persoana prevăzută de lege ori cu autorizarea organului prevăzut de lege.

În doctrina[4] dezvoltată pe noua structură a procesului penal, cu care suntem de acord, s-a arătat că, spre deosebire de vechea reglementare, potrivit căreia modurile de sesizare specială erau considerate condiții absolute pentru începerea urmăririi penale, în prezent, această apreciere ar trebui reconsiderată, în contextul în care norma care stabilea expres această condiționare a fost înlăturată, iar din conținutul art. 305 alin. (4) CPP reiese că absența acestora împiedică doar efectuarea în continuare, nu și începerea urmăririi penale[5].

Spre deosebire de sesizarea generală, cea specială, prin excepție de la principiul oficialității procesului penal, nu poate fi făcută decât de persoane cu o anumită calitate și pentru anumite infracțiuni, fiind întotdeauna o sesizare externă.

Excepțiile de la principiul oficialității au caracter absolut, în sensul că organul judiciar nu poate acționa împotriva voinței persoanei/persoanelor/organelor anume prevăzute de lege, sub sancțiunea nulității. Această regulă nu se referă numai la actul inițial al punerii în mișcare a procesului penal (și, implicit, la actul de începere a urmăririi penale), ci la toate actele desfășurate ulterior acestui moment, care sunt lovite astfel de nulitate. Excepțiile de la principiul oficialității sunt conexe și interdependente principiului legalității, nerespectarea acestor reguli reprezentând, totodată, și încălcarea legalității, care poate avea drept urmare aplicarea de sancțiuni administrative ori penale, după caz, având în vedere că prin această

urmărire penală, învinuiții au arătat că nu mai au cereri noi de formulat. Trei dintre învinuiți au fost asistați de apărători aleși și unul de apărător desemnat din oficiu, pe tot parcursul desfășurării procesului penal în faza de urmărire penală. Cu toate acestea, nu s-a invocat lipsa actului de sesizare a organelor de urmărire penală, în aceste condiții nefiind respectate dispozițiile privind momentul până la care poate fi invocată nulitatea relativă.

[1] N. Volonciu, *Tratat de procedură penală*, vol. II, ed. a 2-a, Ed. Paideia, București, 1996, p. 55.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1897 din 28 mai 2008, www.scj.ro: existența atât a denunțului, cât și cea a plângerii penale în aceeași cauză nu se exclud și nu constituie o încălcare a vreunei dispoziții legale, nereprezentând o neregularitate a actului de sesizare.

[3] Potrivit art. 61 și art. 62 CPP, sunt astfel de organe de constatare: a) organele inspecțiilor de stat, ale altor organe de stat, precum și ale autorităților publice, instituțiilor publice sau ale altor persoane juridice de drept public, pentru infracțiunile care constituie încălcări ale dispozițiilor și obligațiilor a căror respectare o controlează, potrivit legii; b) organele de control și cele de conducere ale autorităților administrației publice, ale altor autorități publice, instituții publice sau ale altor persoane juridice de drept public, pentru infracțiunile săvârșite în legătură cu serviciul de către cei aflați în subordinea ori sub controlul lor; c) organele de ordine publică și siguranță națională, pentru infracțiunile constatate în timpul exercitării atribuțiilor prevăzute de lege; d) comandanții de nave și aeronave pe timpul cât navele și aeronavele pe care le comandă se află în afara porturilor sau aeroporturilor și pentru infracțiunile săvârșite pe aceste nave sau aeronave.

[4] A. Zarafiu, *Procedură penală. Partea generală. Partea specială*, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 302.

[5] A se vedea și M.B. Bulancea, A.M. Șinc, în M. Udroiu (coord.), *op. cit.*, p. 1317: „Lipsa unei condiții de procedibilitate nu împiedică începerea urmăririi penale cu privire la faptă, ci doar efectuarea în continuare a urmăririi penale cu privire la o persoană și punerea în mișcare a acțiunii penale".

încălcare s-ar efectua acte nelegale și împotriva voinței organelor/persoanelor anume prevăzute de lege[1].

În noua reglementare a fost menținută majoritatea dispozițiilor derogatorii în privința sesizării și punerii în mișcare a acțiunii penale[2], modurile speciale de sesizare fiind, așa cum am arătat:

– la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, în cazul infracțiunilor pentru care legea prevede că este necesară o astfel de plângere[3];

– cele făcute de persoanele prevăzute de lege[4]. În cazul infracțiunilor săvârșite de militari, s-a consacrat în continuare o reglementare distinctă, sesizarea comandantului fiind necesară pentru începerea urmăririi penale în situația infracțiunilor prevăzute la art. 413-417 CP[5]. Spre deosebire de aceste infracțiuni limitativ prevăzute, cu privire la care s-a stabilit procedura specială de sesizare, celelalte infracțiuni săvârșite de militari au regim comun, organul de urmărire penală nemaiavând nici măcar obligația de a-l informa pe comandant despre începerea urmăririi penale;

– cu autorizarea organului prevăzut de lege[6]. Raționea autorizării este instituirea unei garanții politico-administrative, de a se aprecia în prealabil oportunitatea și utilitatea urmăririi unei infracțiuni, în raport cu interesul public și chiar cu interesul celui vătămat prin aceasta[7].

Dacă *între plângerea prealabilă și celelalte modalități speciale de sesizare* sunt *asemănări* de regim juridic, fiind atât condiții ale pedepsibilității – lipsa lor excluzând posibilitatea de pedepsire a infracțiunii –, precum și condiții de procedibilitate, între acestea regăsim totuși și *semnificative diferențe*.

Spre deosebire de plângerea prealabilă, în celelalte cazuri de sesizare specială, oficialitatea este limitată numai în legătură cu declanșarea acțiunii, nu și referitor la continuarea ei, în sensul că, ulterior sesizării sau autorizării, procesul penal se desfășoară din oficiu, iar organele/persoanele/instituțiile care au dat încuviințarea nu mai pot interveni în exercitarea acțiunii penale[8]. Altfel spus, odată ce a intervenit inițiativa acestor persoane sau organe, în condițiile legii, principiul oficialității devine incident, actele necesare desfășurării procesului penal efectuându-se în continuare din oficiu[9]. Totodată, legiuitorul nu prevede un termen

---

[1] M.C. BOGEA, *op. cit.*, p. 26.

[2] În condițiile în care noua formă a infracțiunii prevăzute anterior de art. 171 CP 1969 („Infracțiuni contra reprezentantului unui stat străin"), reglementată în art. 408 CP („Infracțiuni contra persoanelor care se bucură de protecție internațională"), nu mai prevede obligația exprimării dorinței guvernului străin pentru punerea în mișcare a acțiunii penale, nu mai este prevăzut drept caz special de sesizare cel al exprimării dorinței guvernului străin.

[3] A se vedea *infra*, partea specială, secțiunea a 2-a a prezentului capitol.

[4] Neconcordanță cu art. 16 alin. (1) lit. e) CPP, care prevede drept cauză ce împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale nu lipsa sesizării persoanei prevăzute de lege, ci lipsa sesizării organului competent, corect fiind lipsa sesizării persoanei sau a organului prevăzut de lege.

[5] Art. 413 – „Absența nejustificată", art. 414 – „Dezertarea", art. 415 – „Încălcarea consemnului", art. 416 – „Părăsirea postului sau comenzii", art. 417 CP – „Insubordonarea".

[6] De exemplu, potrivit art. 10 CP, legea penală română se aplică infracțiunilor săvârșite în afara teritoriului țării de către un cetățean străin sau o persoană fără cetățenie, contra statului român, contra unui cetățean român ori a unei persoane juridice române. În caz de realitate a legii penale, punerea în mișcare a acțiunii penale se face cu autorizarea prealabilă a procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și numai dacă fapta nu face obiectul unei proceduri judiciare în statul pe teritoriul căruia s-a comis. Pentru dezvoltări referitoare la autorizarea organului competent, a se vede *supra*, partea generală, nr. 22.

[7] T. POP, *Drept procesual penal. Partea specială*, vol. IV, Tipografia Națională S.A., Cluj, 1948, p. 36.

[8] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 88-89.

[9] GR. THEODORU, L. MOLDOVAN, *Drept procesual penal. Partea generală și Partea specială*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1979, p. 36.

pentru introducerea unei asemenea sesizări sau pentru acordarea autorizării speciale, astfel încât acestea pot fi făcute/obținute până la împlinirea termenului de prescripție a răspunderii penale.

S-a mai arătat în doctrină că inculpatul nu poate renunța la garanția autorizării, fiindcă aceasta este totdeauna stabilită în interes public, și nu în interes privat. De asemenea, spre deosebire de dreptul la plângere prealabilă, nu se poate renunța valabil, în mod expres sau tacit, dinainte, la exercițiul dreptului de cerere de autorizare și o pretinsă renunțare nu poate fi în mod util invocată de cineva[1].

În practică s-a arătat că neregularitatea actului de sesizare constând în lipsa avizului prevăzut de lege, necesar pentru trimiterea în judecată, nu constituie o simplă omisiune a organului de urmărire penală ce poate fi acoperită în urma restituirii cauzei la procuror, ci o condiție pentru punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale, a cărei nerespectare impune pronunțarea unei soluții de încetare a procesului penal[2]. De asemenea, s-a mai arătat[3] că, atât timp cât actul procesual al trimiterii în judecată s-a realizat cu respectarea tuturor condițiilor cerute de lege la momentul respectiv, instanța nu poate fi împiedicată a judeca, pe motiv că au intervenit schimbări cu privire la calitatea de parlamentar a inculpatului, în sensul că, din cauza prelungirii soluționării procesului, i-a expirat mandatul de parlamentar deținut și a fost învestit cu un nou mandat. Dobândirea unui nou mandat parlamentar, ulterior sesizării instanței prin rechizitoriu, nu poate impune repetarea procedurii de ridicare a imunității. Față de caracterul definitiv și nesusceptibil de reexaminare al hotărârii de ridicare a imunității parlamentare, se impune concluzia că situațiile ce se pot ivi ulterior nu mai pot produce efecte, în sensul anulării actului de sesizare a instanței, cu atât mai mult cu cât fiecare ridicare de imunitate se referă la fapte strict determinate ale parlamentarului, iar nu la persoana sa în ansamblu.

În literatura de specialitate[4] și în jurisprudență[5] s-a subliniat că *principiul mitior lex* consacrat în art. 15 alin. (2) din Constituția României și art. 13 CP 1969 (în prezent, art. 5 CP), fiind legat de condițiile de tragere la răspundere penală, este aplicabil și normelor care reglementează situațiile speciale de sesizare, în caz de succesiune a legilor în timp, determinând chiar împiedicarea începerii urmăririi penale.

6. Plângerea este încunoștințarea făcută de o persoană fizică sau juridică, referitoare la o vătămare ce i s-a cauzat prin infracțiune. Această manifestare de voință nu trebuie neapărat să fie materializată efectiv într-un act procesual formal, cu titlul de „Plângere", ci este suficient să rezulte în mod neechivoc cererea persoanei vătămate de a fi tras la răspundere autorul, indiferent de actul în care se regăsește aceasta – declarație, plângere împotriva soluției procurorului de neurmărire sau netrimitere în judecată etc.

Ca modalitate primară și generală de sesizare a organelor de urmărire penală, este un *act procesual pur facultativ*. Legiuitorul nu mai prevede în noua reglementare situația excepțională prevăzută de art. 221 alin. (4) CPP 1968, când unitatea prevăzută în

---

[1] V. MANZINI, *Tr. di dr. process. pen. it.*, *apud* T. POP, *op. cit.*, p. 42.

[2] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.S.J., s. pen., dec. nr. 828/1999, în B.J. 1999, p. 318-321; C.A. Alba Iulia, s. pen., dec. nr. 13 din 12 ianuarie 2010, portal.just.ro.

[3] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 142 din 26 aprilie 2004, www.scj.ro; I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 98 din 15 martie 2004, www.scj.ro.

[4] V. DONGOROZ, S. KAHANE, I. OANCEA, I. FODOR, N. ILIESCU, C. BULAI, R. STĂNOIU, *Explicații teoretice ale Codului penal român*, vol. I, ed. a 2-a, Ed. Academiei, Ed. All Beck, București, 2003, p. 79.

[5] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 2828/1973, în C.D. 1973, p. 498, *apud* N. VOLONCIU, AL. ȚUCULEANU, *op. cit.*, p. 60-62.

art. 145 CP 1969, păgubită ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni, era obligată să sesizeze de îndată organul de urmărire penală, ceea ce dădea plângerii acesteia un caracter obligatoriu.

Plângerea formulată în temeiul art. 288 alin. (1) CPP *nu trebuie confundată cu plângerea prealabilă*, care, așa cum se va arăta, este în același timp o condiție de pedepsibilitate (instanța nu poate aplica sancțiunea în cazul neintroducerii/retragerii acesteia) și de procedibilitate (obligă și abilitează organul judiciar să efectueze cercetările). De asemenea, dacă plângerea prealabilă nu poate fi suplinită cu nicio altă modalitate de sesizare pentru a-și produce efectul, plângerea poate fi înlocuită printr-un denunț sau o sesizare din oficiu.

Reglementând *conținutul plângerii*, art. 289 CPP statuează că, alături de datele cerute pentru identificarea persoanei fizice – numele, prenumele, codul numeric personal[1], calitatea și domiciliul petiționarului – sau a persoanei juridice – denumirea, sediul, codul unic de înregistrare, codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare în registrul comerțului sau de înscriere în registrul persoanelor juridice și contul bancar, indicarea reprezentantului legal ori convențional care formulează plângerea –, petiționarul trebuie să descrie fapta care formează obiectul plângerii și să indice făptuitorul și mijloacele de probă, dacă sunt cunoscute.

În ceea ce privește modul de descriere a faptei, acesta trebuie să fie suficient de riguros încât să permită organului judiciar să cunoască limitele învestirii. Dacă sesizarea îndeplinește condițiile de admisibilitate, dar din cuprinsul acesteia rezultă vreunul dintre cazurile de împiedicare a exercitării acțiunii penale prevăzute de art. 16 alin. (1) CPP, în raport cu dispozițiile art. 315 alin. (1) lit. b) din același cod, din oficiu sau la propunerea organului de cercetare penală, procurorul va dispune clasarea.

Deși dispozițiile art. 305 alin. (1) CPP au suferit modificări prin O.U.G. nr. 18/2016, nemaifiind prevăzută în mod expres condiția inexistenței unui caz de împiedicare a exercitării acțiunii penale, care era de altfel redundantă, există în continuare obligația organului de urmărire penală, prevăzută în art. 294 alin. (3) CPP, ca la momentul primirii și examinării actului de sesizare să verifice această condiție negativă (spre exemplu, poate constata că, în raport de data comiterii faptei reclamate, a intervenit prescripția răspunderii penale).

Spre deosebire de anterioara reglementare [art. 222 alin. (2) CPP 1968], mijloacele de probă trebuie indicate doar dacă sunt cunoscute, element care vine în concordanță cu art. 99 și art. 100 CPP, din a căror interpretare reiese că sarcina strângerii și administrării probelor în cursul urmăririi penale îi revine organului de urmărire penală. În aceste condiții, neindicarea mijloacelor de probă (în situația în care nu sunt cunoscute) nu poate constitui un motiv de restituire a plângerii pe cale administrativă petiționarului, conform art. 294 alin. (2) CPP.

Dacă plângerea cuprinde referiri la pretențiile de despăgubire ale persoanei vătămate, *ea reprezintă și o constituire ca parte civilă*, în art. 20 CPP nefiind prevăzută o modalitate specială de constituire ca parte civilă.

De menționat că legea nu obligă pe cel care a făcut plângerea să indice și încadrarea juridică a faptei, aceasta urmând a fi stabilită de organele judiciare. Astfel, indicarea greșită a temeiului de drept de către cel care face sesizarea nu poate determina alte efecte procesuale decât cele care urmează a se aplica în raport de datele concrete ale cauzei[2].

Se recunoaște în continuare *posibilitatea formulării plângerii de către reprezentantul (convențional) al celui vătămat* (cu mandat special, procura rămânând atașată plângerii)

[1] Lipsa menționării codului numeric personal în cadrul plângerii are drept consecință restituirea acesteia, pe cale administrativă, persoanei care a formulat-o, pentru completarea datelor (M.C. BOGEA, *op. cit.*, p. 40).

[2] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 137/2005, www.scj.ro.

sau *de substituții procesuali*[1] (unul dintre soți pentru celălalt soț sau copilul major pentru părinți), în toate aceste cazuri persoana vătămată putând să nu își însușească plângerea.

Este necesară depunerea mandatului, având în vedere că plângerea este un act care poate atrage o anumită răspundere, mergând până la răspunderea penală chiar pentru mandatar, când s-ar dovedi netemeinicia plângerii și s-ar constata că mandatarul cunoștea aceasta[2].

În lucrările de specialitate s-a arătat că reprezentantul trebuie să prezinte organelor judiciare un mandat, care trebuie să fie special și preferabil întocmit în formă autentică (o procură notarială fiind singurul act valabil și, implicit, acceptabil în cazul persoanelor fizice, exceptând delegația avocațială). În mandat trebuie să se precizeze explicit și clar limitele acestuia (depunerea și/sau redactarea plângerii). *Per a contrario*, mandatul general nu conferă dreptul terțului de a depune plângere în locul persoanei vătămate. În cazul persoanelor juridice, mandatarea unei terțe persoane pentru depunerea plângerii se poate face atât prin procură notarială, cât și printr-o adresă ori delegație întocmită de organul de conducere al acestora, cu mențiunea că trebuie să se precizeze în mod expres în act obiectul mandatului. Oricum, organele judiciare pot verifica și completa plângerea depusă, prin audierea ulterioară a persoanei vătămate[3].

Pentru *persoana lipsită de capacitate de exercițiu*, plângerea se face de reprezentantul său legal. *Persoana cu capacitate de exercițiu restrânsă* poate face plângere cu încuviințarea persoanelor prevăzute de legea civilă[4]. Astfel, reprezentantul legal are doar dreptul să încuviințeze persoanei cu capacitate de exercițiu restrânsă să facă plângere; lipsa formulării unei asemenea plângeri din partea acesteia din urmă nu poate fi suplinită prin plângerea făcută de către reprezentantul legal.

În cazul în care *făptuitorul este persoana care reprezintă legal sau încuviințează actele persoanei vătămate*, sesizarea organelor de urmărire penală se face din oficiu.

Când reprezentantul legal nu a făcut plângere ori nu a confirmat plângerea făcută de persoana cu capacitate de exercițiu restrânsă, plângerea celui incapabil va putea avea caracterul unui denunț sau va putea fi exploatată ca informație în vederea sesizării din oficiu[5].

Atunci când plângerea îmbracă forma scrisă, ea trebuie să conțină și *semnătura petiționarului*. În lipsa semnăturii, plângerea va fi restituită pe cale administrativă în vederea acoperirii acestei neregularități. În cazul neconformării persoanei vătămate, plângerea poate fi considerată un denunț anonim și un temei pentru sesizarea din oficiu[6].

---

[1] În doctrină s-a arătat că substituții procesuali sunt subiecți eventuali și sporadici, pentru că participarea lor este întâmplătoare și restrânsă exclusiv la domeniul în care legea o permite. Ei exercită drepturi proprii, dar în valorificarea unor interese ale altora, motiv pentru care apreciază liber dacă intervin în proces, fără a răspunde – ca reprezentantul – pentru eventuala pasivitate sau neglijență. Având în vedere o asemenea poziție, persoana vătămată poate declara că nu își însușește plângerea făcută de substituit, ipoteză evident imposibilă în cazul celui vătămat fără capacitate de exercițiu față de reprezentantul său legal. În concluzie, diferențierea fundamentală între reprezentanți și substituiți s-ar putea reduce la ceea ce doctrina, în unanimitate, a precizat, și anume că primii au o *legitimatio ad causam*, pe când cei din urmă numai o *legitimatio ad processum* (V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. I, p. 94-95, *apud* N. VOLONCIU, AL. ȚUCULEANU, *op. cit.*, p. 47-49).

[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 38.

[3] M.C. BOGEA, *op. cit.*, p. 51-52.

[4] Potrivit art. 41 alin. (2) C. civ., actele juridice ale minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă se încheie de către acesta, cu încuviințarea părinților sau, după caz, a tutorelui, iar în cazurile prevăzute de lege, și cu autorizarea instanței de tutelă. Încuviințarea sau autorizarea poate fi dată, cel mai târziu, în momentul încheierii actului.

[5] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 38.

[6] N. VOLONCIU, AL. ȚUCULEANU, *op. cit.*, p. 47-49.

Dacă plângerea se face oral, datele necesare *se consemnează într-un proces-verbal* încheiat de organul care o primește, semnat de persoana care a făcut plângerea[1].

Cu caracter de noutate, *se recunoaște în mod expres valoarea juridică a plângerii în formă electronică*, care, în mod similar plângerii în formă scrisă, trebuie să fie semnată de persoana vătămată sau mandatar cu semnătură electronică, în conformitate cu prevederile legale[2].

Se menține reglementarea de principiu menită a rezolva incidentele referitoare la competența funcțională a organelor judiciare, atât plângerea greșit îndreptată la organul de urmărire penală, cât și plângerea greșit îndreptată la instanța de judecată urmând a se trimite, *pe cale administrativă*, organului judiciar competent. Fiind o reglementare de principiu, pentru rațiuni de identitate, trebuie admis că această prevedere este aplicabilă în mod corespunzător și celorlalte modalități de sesizare. În cazul în care organul judiciar necompetent este organul de cercetare penală, trimiterea sesizării organului competent se poate dispune doar de procuror, nu de organul de cercetare penală, acesta putând doar propune o asemenea măsură prin referat.

Plângerea greșit îndreptată se trimite pe cale administrativă organului competent, potrivit art. 289 alin. (2) CPP. În mod evident, este vorba despre trimiterea pe cale administrativă realizată înainte de înregistrarea unui dosar penal, ulterior acestui moment fiind incidente dispozițiile referitoare la declinare[3].

Ca urmare a transpunerii art. 17 alin. (3) din Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității[4], este prevăzută *posibilitatea formulării plângerii cu privire la săvârșirea unei infracțiuni pe teritoriul unui alt stat membru al Uniunii Europene*, organul judiciar fiind obligat să primească plângerea și să o transmită organului competent din țara pe teritoriul căreia a fost comisă infracțiunea, potrivit regulilor de cooperare judiciară în materie penală[5].

Tot ca urmare a transpunerii Directivei 2012/29/UE[6], regăsim o modificare majoră adusă de O.U.G. nr. 18/2016 în art. 111 alin. (9) și (10) CPP, în conformitate cu care audierea persoanei vătămate de către organul judiciar care a înregistrat o plângere cu privire la săvârșirea unei infracțiuni se desfășoară de îndată, iar dacă acest lucru nu este posibil, se va realiza ulterior depunerii plângerii, fără întârzieri nejustificate. Declarația dată de persoana vătămată în aceste condiții constituie mijloc de probă, *chiar dacă a fost administrată înainte de începerea urmăririi penale*. Se observă introducerea a încă unei excepții de la regula potrivit căreia probele trebuie administrate în cadrul urmăririi penale, ulterior deci începerii urmăririi penale[7]. În cazul acestor excepții, deși administrate într-un cadru

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 38.

[2] Potrivit art. 4 pct. 3 din Legea nr. 455/2001 privind semnătura electronică, republicată (M. Of. nr. 316 din 30 aprilie 2014), această semnătură reprezintă date în formă electronică, ce sunt atașate sau logic asociate cu alte date în formă electronică și care servesc ca metodă de identificare.

[3] În același sens, A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 649.

[4] Potrivit căruia statele membre se asigură că autoritatea competentă care a înregistrat plângerea victimei o transmite fără întârziere autorității competente a statului membru în care a fost săvârșită infracțiunea, în cazul în care competența de a inițiа procedurile nu a fost încă exercitată de statul membru în care a fost înregistrată plângerea.

[5] Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată (M. Of. nr. 377 din 31 mai 2011).

[6] Potrivit art. 20 lit. a) din directivă, audierile victimelor se desfășoară fără întârzieri nejustificate, de îndată ce autoritatea competentă a înregistrat o plângere cu privire la săvârșirea unei infracțiuni.

[7] Alături de înregistrările efectuate de părți sau de alte persoane, când privesc propriile convorbiri sau comunicări pe care le-au purtat cu terții, și de activitățile desfășurate în cazul infracțiunilor flagrante.

extraprocesual, probele rezultate din administrarea acestor mijloace de probă dobândesc relevanță juridică, prin voința legii.

Această obligație procesuală pozitivă a organului judiciar și valențele juridice ale unei declarații luate în asemenea condiții își au aplicabilitate și în cazul plângerii prealabile, nu însă și al denunțului[1].

Mai trebuie menționat că, potrivit art. 5 alin. (2) din Directiva 2012/29/UE, statele membre sunt obligate să se asigure că victimele care doresc să formuleze o plângere referitoare la o infracțiune și care nu înțeleg sau nu vorbesc limba autorității competente au posibilitatea de a formula plângerea într-o limbă pe care o înțeleg sau primesc asistența lingvistică necesară. Totodată, conform art. 7 alin. (4), statele membre trebuie să se asigure că victimele care au dreptul să primească informații privind data și locul procesului și care nu înțeleg limba autorității competente primesc, la cerere, o traducere a informațiilor la care au dreptul.

Prin O.U.G. nr. 18/2016 au fost transpuse aceste dispoziții, art. 289 fiind completat prin introducerea alin. (11), potrivit căruia persoana care nu vorbește sau nu înțelege limba română *poate să depună plângerea în limba pe care o înțelege*, iar odată cu depunerea plângerii, aceasta poate solicita ca, atunci când este citată, *să primească și o traducere a citației*.

Într-un asemenea caz, ulterior depunerii plângerii în limba străină, organul de urmărire penală, în acord cu art. 12 CPP, va dispune traducerea plângerii, care va fi depusă și în limba română în dosarul de urmărire penală, cheltuielile judiciare rămânând în sarcina statului, la fel ca și în cazul traducerii citației.

Regula nu este aplicabilă în cazul plângerii prealabile și nici al denunțului. Dacă în cazul denunțului înțelegem rațiunea legiuitorului, directiva transpusă fiind destinată protejării victimelor unei infracțiuni, nu oricărei persoane care sesizează comiterea unei infracțiuni, în cazul plângerii prealabile, excluderea este criticabilă [art. 295 alin. (3) nu face trimitere și la art. 289 alin. (11) CPP].

Dacă aspectele sesizate sunt mincinoase, persoana care a făcut plângerea va fi trasă la răspundere penală pentru infracțiunea de *inducere în eroare a organelor judiciare*, prevăzută de art. 268 CP. În practica judiciară[2] s-a reținut că, în cazul în care inculpatul a fost de bună-credință, în sensul că nu a intenționat să facă o sesizare calomnioasă (în prezent, inducere în eroare a organelor judiciare – n.n.), ci numai să își apere interesele sale legitime, el nu se face vinovat de comiterea infracțiunii de denunțare calomnioasă, care se săvârșește atunci când făptuitorul este de rea-credință, adică este conștient că învinuirea pe care o aduce unei persoane este mincinoasă. De asemenea, s-a mai arătat[3] că sesizarea trebuie să se refere la săvârșirea unei infracțiuni, iar nu la o faptă care nu este prevăzută de legea penală.

7. Denunțul este încunoștințarea făcută de către o persoană fizică sau juridică despre săvârșirea unei infracțiuni. La fel ca în cazul plângerii, manifestarea de voință nu trebuie neapărat să fie materializată efectiv într-un act procesual formal, cu titlul „Denunț", ci este suficient să rezulte în mod neechivoc dorința persoanei de a aduce la cunoștința organelor judiciare săvârșirea unei infracțiuni.

---

[1] Pentru detalii, a se vedea *infra*, partea specială, nr. 7.

[2] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, C.S.J., s. pen., dec. nr. 2153/1995, în Dreptul nr. 8/1996, p. 141.

[3] N. VOLONCIU, AL. ȚUCULEANU, *op. cit.*, p. 49-50.

Ca modalitate mai largă de sesizare a organului de urmărire penală[1] și cea mai simplă formă de sesizare[2], denunțul este supus, în esență, acelorași reguli aplicabile și plângerii, cu diferența că acesta trebuie să se facă personal, cu excepția persoanei care nu are capacitate deplină de exercițiu.

Această formă de sesizare este, în principiu, *civică și facultativă*, în sensul că o poate face orice persoană în mod voluntar, denunțarea fiind un drept, nu o obligație juridică.

În mod excepțional, denunțul *poate fi și obligatoriu* (art. 266 CP – „Nedenunțarea"[3]; art. 410 CP – „Nedenunțarea unor infracțiuni contra securității naționale"[4]; art. 267 CP – „Omisiunea sesizării"[5]). În aceste cazuri, nedenunțarea infracțiunii poate atrage răspunderea penală a celui care avea obligația să o facă. Scopul propriu-zis al obligativității denunțului în aceste cazuri este împiedicarea consumării faptului și numai derivativ încunoștințarea pentru cercetări[6].

Având în vedere regimul acestei sesizări și recunoașterea oricărei persoane a dreptului de a face o asemenea încunoștințare (*notitia criminis*), nu este nevoie să se facă prin mandatar, de soț sau copilul major pentru părinți.

În general, orice persoană poate face un denunț, chiar și o persoană lipsită de capacitate de exercițiu. Singura condiție pentru cel care face denunțul este să nu fie persoana vătămată prin infracțiune sau un reprezentant ori substituit procesual al ei, fiindcă în această situație ar constitui o plângere, și nu un denunț.

Nefiind parte sau persoană vătămată în procesul penal, *denunțătorul poate fi martor*. Spre deosebire de plângere, apreciem că organul judiciar nu are obligația procesuală pozitivă de a audia denunțătorul de îndată ce se înregistrează denunțul (nimic nu îl împiedică să reducă la minimum termenul primei audieri, însă acest procedeu probatoriu trebuie îndeplinit după începerea urmăririi penale). Concluzia apare în condițiile în care obligația în discuție a fost instituită în sarcina organului judiciar ca un mod suplimentar de protecție psihică și juridică a victimei. Pe de o parte, prin această obligație, alături de obligația procesuală negativă prevăzută de art. 113 alin. (4) CPP[7], se dorește, pe cât posibil, limitarea la minimum a reactivării posibilei traume suferite de victimă, astfel că momentul depunerii sesizării, confundându-se cu cel al audierii, în principiu ar trebui să reactiveze o singură dată această traumă. Pe de altă parte, prin această obligație se urmărește ca victima să primească din partea organelor judiciare un concurs cât mai urgent în identificarea și sancționarea autorului.

În contextul celor arătate mai sus, subliniem că o eventuală declarație luată denunțătorului în calitate de martor la momentul depunerii denunțului, înainte de începerea urmăririi penale, nu poate primi niciun fel de relevanță juridică, urmând să fie exclusă din ansamblul probator, cel mai târziu de judecătorul de cameră preliminară.

---

[1] *Ibidem*.

[2] T. POP, *op. cit.*, p. 8.

[3] Fapta persoanei care, luând cunoștință de comiterea unei fapte prevăzute de legea penală contra vieții sau care a avut ca urmare moartea unei persoane, nu înștiințează de îndată autoritățile.

[4] Fapta persoanei care, luând cunoștință despre pregătirea sau comiterea vreuneia dintre infracțiunile prevăzute în art. 394-397, art. 399-403 și art. 406-409, nu înștiințează de îndată autoritățile.

[5] Fapta săvârșită de funcționarul public care, luând cunoștință de săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală în legătură cu serviciul în cadrul căruia își îndeplinește sarcinile, omite sesizarea de îndată a organelor de urmărire penală.

[6] T. POP, *op. cit.*, p. 11.

[7] Reaudierea persoanei vătămate se face numai dacă acest lucru este strict necesar pentru desfășurarea procesului penal.

Denunțul poate fi *scris sau oral* și *trebuie să conțină aceleași date ca și plângerea*, inclusiv semnătura denunțătorului (când denunțul îmbracă forma scrisă). Denunțul oral *se consemnează într-un proces-verbal* de către organul în fața căruia s-a depus[1].

În raport de completările aduse de O.U.G. nr. 18/2016 art. 289 CPP, arătăm că *denunțătorul va trebui să depună denunțul doar în limba română*, cu eventuale eforturi anterioare de traducere dacă nu o cunoaște. Facilitatea recunoscută de legiuitor în sensul depunerii sesizării în limba pe care o cunoaște privește doar persoana vătămată, nu orice persoană care sesizează organele judiciare, alin. (11) al art. 289 reprezentând transpunerea Directivei 2012/29/UE *de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității*.

Calificarea juridică greșită pe care eventual ar da-o denunțătorul faptei, la fel ca și în cazul plângerii, nu are nicio influență asupra valorii denunțului.

Dacă denunțul nu cuprinde datele impuse de lege, organul de urmărire penală nu se va considera sesizat și nu este obligat să se pronunțe asupra începerii urmăririi penale decât după completarea datelor cerute de lege, dacă este posibil[2].

Sunt situații când denunțul este făcut de o persoană care nu își indică identitatea sau indică o identitate falsă ori este făcut de un așa-zis grup anonim (denunțul anonim sau pseudodenunțul), sesizarea neputând fi restituită pe cale administrativă petiționarului. Nici în aceste condiții, sesizarea nu poate fi considerată un denunț și nu produce efectele prevăzute de lege. Însă, în cazul denunțului incomplet formulat, organul de urmărire penală se poate sesiza din oficiu[3].

În cadrul denunțului se înscrie și *autodenunțarea din partea infractorului*, prin prezentarea din proprie inițiativă în fața organelor de urmărire penală și recunoașterea faptei săvârșite, demersul său putând duce la înlăturarea răspunderii penale [de exemplu, art. 266 alin. (3) CP – „Nedenunțarea"; art. 268 alin. (3) CP – „Inducerea în eroare a organelor judiciare"; art. 273 alin. (3) CP – „Mărturia mincinoasă"; art. 290 alin. (3) CP – „Darea de mită"].

Ca și în cazul plângerii, sesizarea prin denunț trebuie să se refere la fapte reale, legea sancționând învinuirea mincinoasă făcută prin denunț (art. 268 CP – „Inducerea în eroare a organelor judiciare"). În caz de denunț colectiv, fiecare denunțător are răspundere personală[4].

8. Sesizările făcute de persoane cu funcții de conducere și de alte persoane. Codul de procedură penală prevede în mod expres, în art. 291, un alt mod de sesizare generală[5] externă, și anume sesizarea obligatorie și de îndată a organului de urmărire penală cu privire la săvârșirea unei infracțiuni pentru care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, despre care a luat la cunoștință în exercitarea atribuțiilor de serviciu, de către:

– orice persoană cu funcție de conducere în cadrul unei autorități a administrației publice sau în cadrul altor autorități publice, instituții publice ori al altor persoane juridice de drept public;

– orice persoană cu atribuții de control[6];

---

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 38-39.

[2] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 57.

[3] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 478-488.

[4] T. POP, *op. cit.*, p. 11.

[5] Nu reprezintă o formă specială de sesizare, deoarece, în lipsa acesteia, organul de urmărire penală se poate sesiza și din oficiu.

[6] Potrivit art. 23 alin. (1) din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție (M. Of. nr. 219 din 18 mai 2000), persoanele cu atribuții de control sunt obligate să înștiințeze organul de urmărire penală sau, după caz, organul de constatare a săvârșirii infracțiunilor, abilitat de lege, cu privire

– orice persoană care exercită un serviciu de interes public pentru care a fost învestită de autoritățile publice sau care este supusă controlului ori supravegherii acestora cu privire la îndeplinirea respectivului serviciu de interes public.

În cazul primelor două categorii de persoane, obligația de sesizare a organelor de urmărire penală este dublată de cea privind luarea de măsuri care să prevină dispariția urmelor infracțiunii, a corpurilor delicte și a altor mijloace de probă. Această din urmă obligație operează, chiar dacă organul de urmărire a fost sesizat pe altă cale despre comiterea infracțiunii[1].

Obligația informării organelor de urmărire penală incumbă tuturor acestor categorii de persoane, indiferent de forma juridică a unității în cadrul căreia își exercită atribuțiile respective – publică sau privată –, imperativă fiind doar condiția ca, pentru infracțiunea de care a luat cunoștință, acțiunea penală să se pună în mișcare din oficiu.

Așa cum am arătat, denunțul este în principiu civic și voluntar, însă în mod excepțional este oficial și obligatoriu sau profesional și obligatoriu; cel dintâi este denunțul pe care trebuie să îl facă un funcționar public cu privire la infracțiunea în legătură cu serviciul în cadrul căruia își îndeplinește sarcinile și care se numește referință sau informare, iar cel de-al doilea este acela pe care trebuie să îl facă cineva care are obligația legală de a denunța infracțiunea despre care a luat cunoștință în exercițiul profesiunii sale (denunțul oficial poate fi și profesional, în sensul că funcționarul public a luat cunoștință despre infracțiune în exercițiul funcțiunii sale de poliție judiciară)[2].

Sesizarea obligatorie se apropie de denunțul obligatoriu, cu distincția că sesizarea devine obligatorie pentru o persoană prin prisma calității pe care o are și în legătură cu activitatea de serviciu pe care o desfășoară[3].

În cazul în care persoanele prevăzute la art. 291 CPP iau cunoștință despre comiterea unei infracțiuni, dar nu acolo unde sunt angajate sau în exercitarea funcției, pot sesiza organele de urmărire penală, dar prin introducerea unui denunț potrivit art. 290 CPP. Distincția nu este pur formală, deoarece, dacă denunțul are caracter facultativ, sesizarea prevăzută la art. 291 CPP este obligatorie, neîndeplinirea acestei obligații putând constitui omisiunea sesizării, infracțiune prevăzută de art. 267 CP[4], dacă subiectul activ este funcționar public. Potrivit acestei norme de incriminare, funcționarul public care, luând cunoștință de săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală în legătură cu serviciul în cadrul căruia își îndeplinește sarcinile, omite sesizarea de îndată a organelor de urmărire penală se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 3 ani sau cu amendă[5].

---

la orice date din care rezultă indicii că s-a efectuat o operațiune sau un act ilicit ce poate atrage răspunderea penală, potrivit legii; conform art. 12 alin. (1) din O.U.G. nr. 78/2016 pentru organizarea și funcționarea Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism (M. Of. nr. 938 din 22 noiembrie 2016), persoanele cu atribuții de conducere sau de control sunt obligate să sesizeze D.I.I.C.O.T. cu privire la orice date sau informații din care rezultă că s-a săvârșit una dintre infracțiunile atribuite prin prezenta ordonanță de urgență în competența acesteia.

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 41.

[2] T. POP, *op. cit.*, p. 10.

[3] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 478-488.

[4] A se vedea, în același sens, A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 416.

[5] În Expunerea de motive la Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, Secțiunea a 2-a, pct. 2.2, Titlul II „Dispoziții privind modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale", se arată următoarele: „S-a realizat o reglementare uniformă a competențelor organelor de control care constată infracțiuni cu prilejul desfășurării activității, prin compatibilizarea textelor din actele normative care le reglementează activitatea cu cele ale art. 61 din noul Cod de procedură penală. Aceste dispoziții au fost reevaluate pentru a pune în acord legile speciale care acordă atribuții investigative unor autorități nejudiciare cu dispozițiile art. 61 din noul Cod de procedură penală, în

Menționăm că, potrivit art. 61 și art. 62 CPP, ori de câte ori există o suspiciune rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni, sunt obligate să întocmească un proces-verbal despre împrejurările constatate:

a) organele inspecțiilor de stat, ale altor organe de stat, precum și ale autorităților publice, instituțiilor publice sau ale altor persoane juridice de drept public, pentru infracțiunile care constituie încălcări ale dispozițiilor și obligațiilor a căror respectare o controlează, potrivit legii; de exemplu, actele de constatare privind încălcarea prevederilor Codului silvic (Legea nr. 46/2008[1]) întocmite de personalul silvic din cadrul Regiei Naționale a Pădurilor – Romsilva sau din cadrul autorității publice centrale care răspunde de silvicultură (pădurari, brigadieri, tehnicieni silvici ș.a.); actele de constatare întocmite de organele financiar-fiscale (de exemplu, Direcția Generală Antifraudă) ș.a.;

b) organele de control și cele de conducere ale autorităților administrației publice, ale altor autorități publice, instituții publice sau ale altor persoane juridice de drept public, pentru infracțiunile săvârșite în legătură cu serviciul de către cei aflați în subordinea ori sub controlul lor; de exemplu, actele de constatare întocmite de organele de specialitate ale administrației publice centrale în domeniul încălcării prevederilor Codului aerian civil (O.G. nr. 29/1997[2]);

c) organele de ordine publică și siguranță națională, pentru infracțiunile constatate în timpul exercitării atribuțiilor prevăzute de lege; de exemplu, potrivit Legii nr. 550/2004 privind organizarea și funcționarea Jandarmeriei Române[3], această componentă a Ministerului Afacerilor Interne are, prin structurile sale specializate, atribuții în descoperirea infracțiunilor în timpul executării misiunilor specifice și în efectuarea actelor necesare începerii urmăririi penale pentru infracțiunile constatate;

d) comandanții de nave și aeronave, pe timpul cât navele și aeronavele pe care le comandă se află în afara porturilor sau aeroporturilor și pentru infracțiunile săvârșite pe aceste nave sau aeronave.

Procesul-verbal încheiat de toate aceste organe, în condițiile cerute de lege, *va constitui act de sesizare a organelor de urmărire penală*, nemaifiind nevoie ca acestea din urmă să se sesizeze din oficiu, întocmind un proces-verbal distinct[4]. De asemenea, aceste acte nu au valoarea unor constatări de specialitate în procesul penal, neputând fi supuse controlului pe calea contenciosului administrativ.

În cazul infracțiunilor de audiență, *încheierea de ședință* întocmită de instanța de judecată care constată fapta va reprezenta actul de sesizare a organelor de urmărire penală.

Din interpretarea dispozițiilor art. 294 alin. (2) CPP rezultă că procedura restituirii pe cale administrativă în vederea înlăturării neregularităților actului de sesizare a organului

---

situațiile în care actele de control poartă asupra unor fapte care constituie, totodată, și infracțiuni. S-a transpus astfel noua concepție privind exercitarea atribuțiilor de constatare a infracțiunilor și valorificarea procesuală a informațiilor și a probelor materiale strânse de către organele nejudiciare, cu ocazia constatării comiterii unei infracțiuni, actele întocmite cu această ocazie fiind limitate la scopul și funcțiile instituite în art. 61 din Codul de procedură penală, constituind doar acte de sesizare a organului de urmărire penală. Modificările au avut, de asemenea, în vedere stabilirea limitelor în care autoritățile nejudiciare pot face investigații, valorificarea probatorie a constatărilor, prezervarea privilegiului nonautoincriminării, inviolabilității domiciliului în sensul CEDO, protecția spațiilor profesionale".

[1] Republicată în M. Of. nr. 611 din 12 august 2015.

[2] Republicată în M. Of. nr. 45 din 26 ianuarie 2001.

[3] M. Of. nr. 1175 din 13 decembrie 2004.

[4] A se vedea, în sens contrar, I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Tratat de procedură penală. Partea specială – în lumina noului Cod de procedură penală*, ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 60.

de urmărire penală este aplicabilă doar în cazul în care actul general de sesizare este plângere sau denunț, nu și când acesta este act de constatare.

9. Sesizarea din oficiu. Spre deosebire de modul anterior de reglementare a sesizării din oficiu, noul Cod de procedură penală prevede în mod expres posibilitatea organelor de urmărire penală de a se sesiza din oficiu *doar în situațiile în care află că s-a săvârșit o infracțiune pe orice altă cale decât prin plângere, denunț sau actele încheiate de alte organe de constatare*.

Considerăm că, în ipoteza expusă, legiuitorul are în vedere plângerea sau denunțul care îndeplinește toate condițiile de formă și de fond și care depășește faza administrativă de înlăturare a neregularităților.

În situația în care plângerea sau denunțul nu îndeplinește condițiile de admisibilitate, iar în urma restituirii pe cale administrativă petiționarul nu a înlăturat deficiențele constatate, organul de urmărire penală se poate sesiza din oficiu cu privire la infracțiunea despre care a luat cunoștință în această formă, neputându-se considera astfel că există vreo interdicție în acest sens.

Abia în momentul în care petiționarul a înlăturat deficiențele constatate și s-a depășit faza preliminară a examinării sesizării, putem considera că ne aflăm în prezența unei plângeri sau a unui denunț, situație care duce, din acest moment, la imposibilitatea organului de urmărire penală de a se mai sesiza din oficiu cu privire la infracțiunile care reies din aceste modalități de sesizare.

În lipsa plângerii, a denunțului, a actelor încheiate de către organele de constatare, atunci când organul de urmărire află pe orice cale că s-a săvârșit o infracțiune, încheie un *proces-verbal*[1] *de sesizare din oficiu*[2]. Întrucât acesta nu poate cuprinde și actul procesual al începerii urmăririi penale, dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de art. 305 CPP, organul de urmărire penală trebuie să întocmească un act separat – o *ordonanță pentru începerea urmăririi penale*[3]. Apreciem că, spre deosebire de plângere sau denunț, a căror valoare juridică de act de sesizare este determinată, astfel cum am arătat mai sus, de criterii substanțiale, nu formale, în cazul sesizării din oficiu, valoarea juridică depinde inclusiv de respectarea condițiilor formale.

Sunt și autori[4] care apreciază că nu este nevoie ca sesizarea din oficiu să fie cuprinsă într-un înscris distinct care poartă această denumire, elementul esențial fiind exprimarea

[1] În practica judiciară anterioară s-a arătat că lipsa procesului-verbal de sesizare din oficiu atrage nulitatea rechizitoriului și restituirea cauzei la procuror pentru refacerea urmăririi penale (C.A. Târgu Mureș, s. pen., dec. nr. 75 din 20 mai 2011, www.juridice.ro); totodată, s-a considerat că procesul-verbal este o condiție necesară începerii urmăririi penale, iar aceasta este nelegală în lipsa lui și nici instanța de judecată nu este legal sesizată (I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. pen. nr. 219/2008); alte instanțe au considerat că lipsa procesului-verbal de sesizare din oficiu nu afectează legalitatea sesizării organelor de urmărire penală și nu constituie un obstacol pentru a se putea trece la efectuarea propriu-zisă a urmăririi penale: „(...) întocmirea procesului-verbal de sesizare din oficiu este o adăugare la lege a unei condiții relative la declanșarea urmăririi penale pe care legea însăși nu o prevede, această formalitate fiind prevăzută de legiuitor fără a stabili și o sancțiune corelativă în cazul constatării lipsei acestui proces-verbal. În lipsa unei sancțiuni prevăzute pentru a fi aplicată în cazul omisiunii întocmirii procesului-verbal, nu se poate aprecia că legiuitorul a avut în vedere, când a prevăzut întocmirea lui, decât un aspect formal, care ține, așadar, de forma, de modalitatea în care organele de urmărire penală decid că se impune efectuarea de cercetări dacă sunt indiciile săvârșirii unei infracțiuni" (C.A. București, s. I pen., dec. nr. 149 din 26 ianuarie 2010, www.juridice.ro).

[2] În același sens, B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *Procedură penală. Curs pentru admiterea în magistratură și avocatură. Teste-grilă*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 310.

[3] Menționăm că sesizarea din oficiu nu poate determina începerea urmăririi penale în cazul în care legea prevede un mod special de sesizare potrivit art. 288 alin. (2) CPP.

[4] A se vedea M.B. BULANCEA, A.M. ȘINC, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1317.

manifestării de voință a organului judiciar de a efectua cercetări cu privire la o infracțiune despre care a luat cunoștință în orice mod. Această manifestare de voință poate apărea în cuprinsul unor acte cu conținut complex, care pot cuprinde atât sesizarea din oficiu, cât și acte subsecvente ale organului de urmărire penală, cum sunt dispoziția de începere sau extindere a urmăririi penale cu privire la faptă ori constatările personale ale organului judiciar cu privire la situația de fapt. Indiferent de titulatura pe care o primește, un asemenea act complex îndeplinește atât funcția unui act de sesizare, cât și pe cea a unei ordonanțe ori a unui proces-verbal de constatare.

Sesizarea din oficiu se poate realiza în cazul: constatării unei infracțiuni flagrante, situație în care organul de urmărire penală încheie un proces-verbal; denunțurilor anonime; mijloacelor de informare în masă (presa scrisă și audiovizuală); zvonului public; cercetării altor fapte; când se ia cunoștință de săvârșirea unei infracțiuni prin activități informativ-operative specifice etc.

Astfel cum am arătat, în cazul constatării unor infracțiuni de către alte organe decât cele de urmărire penală, potrivit art. 61, art. 62 CPP, organul de urmărire penală nu se va mai sesiza din oficiu, întrucât respectivele procese-verbale reprezintă actul de sesizare a organului de urmărire penală.

Nerespectarea regulilor referitoare la sesizarea din oficiu, în sensul cunoașterii despre o infracțiune săvârșită și/sau despre autorul ei și omisiunii autosesizării, atrage *sancțiuni de ordin penal* pentru persoana vinovată, fapta putând întruni elementele constitutive ale infracțiunilor de abuz în serviciu, prevăzută de art. 297 CP, omisiunea sesizării, prevăzută de art. 267 CP, sau favorizarea făptuitorului, prevăzută de art. 269 CP, după caz, chiar dacă legea nu a instituit în mod expres un termen în care să se facă sesizarea în cauză. Regula generală este ca aceasta să intervină *imediat* după momentul în care organul de urmărire penală a aflat că s-a săvârșit o infracțiune și nu a fost sesizat în alt mod.

Așadar, sesizarea din oficiu, ca modalitate internă de sesizare, este *de aplicabilitate imediată* și are *caracter imperativ* ori de câte ori organele judiciare nu sunt sesizate prin plângere, denunț sau alt mod cu privire la săvârșirea unei infracțiuni sau la faptul că se pregătește săvârșirea unei infracțiuni, acest ultim aspect fiind valabil în cazul infracțiunilor a căror tentativă se pedepsește[1].

10. Infracțiunea flagrantă. Potrivit art. 293 CPP, este flagrantă infracțiunea descoperită în momentul săvârșirii sau imediat după săvârșire – flagrantă propriu-zisă sau flagrantă actuală –, respectiv infracțiunea al cărei făptuitor, imediat după săvârșire, este urmărit de organele de ordine publică și de siguranță națională, de persoana vătămată, de martorii oculari sau de strigătul public ori prezintă urme care justifică suspiciunea rezonabilă că ar fi săvârșit infracțiunea sau este surprins aproape de locul comiterii infracțiunii cu arme, instrumente sau orice alte obiecte de natură a-l presupune participant la infracțiune[2] – cvasiflagrantă sau flagrantă prin asimilare.

În doctrină s-a arătat[3] că descoperirea infracțiunii *în momentul săvârșirii* înseamnă prinderea făptuitorului în timpul și la locul săvârșirii faptei. *Imediat după săvârșire* înseamnă cât mai aproape de momentul săvârșirii (de exemplu, momentul părăsirii încăperii de către cel ce comisese un furt). Această apropiere în timp nu a putut fi determinată de lege, în mod uniform, pentru toate cazurile ce se pot ivi în practică, astfel că urmează să se stabilească de la caz la caz de către organele judiciare, pe baza datelor concrete ale

[1] M.C. BOGEA, *op. cit.*, p. 128.
[2] Prezumție de flagranță.
[3] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 368.

cauzei. Pentru existența stării de flagranță nu este suficientă numai descoperirea faptei în momentul săvârșirii sau imediat după săvârșire, ci *este necesară și prinderea făptuitorului* în acel moment sau imediat după aceasta. De exemplu, găsirea unui cadavru încă sângerând și cald sau a unei case în flăcări nu constituie stare de flagranță, dacă nu este descoperit și infractorul în condițiile prevăzute de lege.

Termenul *„săvârșire"* are înțelesul stabilit de art. 174 CP, adică săvârșirea oricăreia dintre faptele pe care legea le pedepsește ca infracțiune consumată sau ca tentativă, precum și participarea la comiterea acestora în calitate de coautor, instigator sau complice.

Urmărirea făptuitorului „imediat după săvârșire" înseamnă urmărirea acestuia din momentul în care a fugit de la locul infracțiunii.

Condiția surprinderii făptuitorului *„aproape de locul infracțiunii"* conține, implicit, și condiția apropierii în timp a momentului surprinderii de cel al săvârșirii infracțiunii, termenul „surprindere" exprimând și această condiție de timp.

„Participant la infracțiune" poate fi o persoană care a contribuit la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală în calitate de autor, coautor, instigator sau complice.

Nu poate fi cvasiflagranță atunci când, după un anumit timp, făptuitorul este recunoscut întâmplător, de persoana vătămată, de martori, ca fiind acela care ar fi comis infracțiunea sau care este găsit întâmplător, la o verificare de rutină, cu arme, instrumente sau alte obiecte care ar fi putut fi folosite la comiterea infracțiunii; legea cere pentru flagranță ca făptuitorul să fie „urmărit" sau „surprins", ceea ce presupune o acțiune care să fie situată în timp aproape de momentul comiterii infracțiunii și să ducă la presupunerea că el este persoana care s-a implicat în săvârșirea acesteia[1].

Infracțiunea continuă se consideră flagrantă până la încetarea acțiunii ilicite, făptuitorul găsindu-se în flagranță pe toată durata săvârșirii infracțiunii[2].

În ceea ce privește *infracțiunea continuată*, dacă făptuitorul a fost descoperit în momentul săvârșirii sau imediat după săvârșirea unuia dintre actele materiale care o compun, nu pot fi considerate în flagranță și celelalte acte săvârșite anterior[3].

Infracțiunea complexă este flagrantă dacă toate acțiunile infracționale care o compun au fost descoperite în momentul săvârșirii sau imediat după săvârșire[4].

În noua definiție a infracțiunii flagrante, legiuitorul acordă caracter flagrant unei infracțiuni și atunci când făptuitorul este urmărit imediat după săvârșirea infracțiunii de organele de ordine publică și de siguranță națională, acestea având și obligația de a lua măsuri de conservare a locului săvârșirii infracțiunii și de ridicare sau conservare a mijloacelor materiale de probă. În cazul infracțiunilor flagrante, aceleași organe au dreptul de a face percheziții corporale sau ale vehiculelor, de a-l prinde pe făptuitor și de a-l prezenta de îndată organelor de urmărire penală. Când făptuitorul sau persoanele prezente la locul constatării au de făcut obiecții ori precizări sau au de dat explicații cu privire la cele consemnate în procesul-verbal, organul de constatare are obligația de a le consemna în procesul-verbal. Actele încheiate, împreună cu mijloacele materiale de probă, se înaintează, de îndată, organelor de urmărire penală.

Din interpretarea dispozițiilor art. 61 alin. (5) CPP reiese că *procesul-verbal încheiat de organele de ordine publică și de siguranță națională cu ocazia descoperirii infracțiunii flagrante are o singură funcție, respectiv cea de sesizare a organelor de urmărire penală,*

[1] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 801-802.
[2] *Ibidem*; V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 368.
[3] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 801-802.
[4] *Ibidem.*

potrivit art. 288 alin. (1) raportat la art. 61 alin. (1) lit. c) CPP, neputând primi și valoarea unui mijloc de probă. Doar procesul-verbal de percheziție întocmit cu ocazia depistării făptuitorului, respectiv mijloacele materiale de probă ridicate cu această ocazie pot primi relevanță probatorie. În aceste condiții, valorificarea constatării personale și directe de către organele de ordine publică și de siguranță națională a circumstanțelor depistării făptuitorului în flagrant se va face prin aplicarea dispozițiilor art. 114 alin. (4) CPP, respectiv prin audierea persoanelor care au întocmit procesele-verbale, mijlocul de probă urmând a fi astfel declarația de martor.

Spre deosebire de procesul-verbal întocmit de organele de ordine publică și de siguranță națională, *cel întocmit de organul de urmărire penală cu ocazia depistării în flagrant a făptuitorului are dublă funcție*, pe de o parte, are natura juridică a unui act de sesizare a organului de urmărire penală – sesizare din oficiu, potrivit art. 288 alin. (1) raportat la art. 292 CPP –, iar, pe de altă parte, cuprinzând constatările personale și directe ale unui organ de urmărire penală, constituie și mijloc de probă – înscris, potrivit art. 198 alin. (2) CPP, prin excepție de la regula administrării probatoriului după momentul începerii urmăririi penale.

Menționăm că în ambele situații organul de urmărire penală, dacă consideră că sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 305 CPP, *va dispune începerea urmăririi penale prin ordonanță*, procesul-verbal neputând îndeplini această funcție.

În caz de infracțiune flagrantă, organul de cercetare penală este obligat să constate săvârșirea acesteia, *chiar în lipsa plângerii prealabile*. După constatarea infracțiunii flagrante, organul de urmărire penală cheamă persoana vătămată și, dacă aceasta declară că face plângere prealabilă, începe urmărirea penală. În caz contrar, înaintează procurorului actele încheiate, cu propunerea de clasare a cauzei.

Subliniem că noul Cod de procedură penală nu mai prevede o procedură specială în cazul infracțiunilor flagrante, toate infracțiunile urmând procedura de drept comun.

11. Examinarea sesizării. La primirea sesizării, potrivit art. 294 CPP, organul de urmărire penală își va verifica competența și:

a) în cazul în care organul de cercetare penală constată că nu este competent să efectueze urmărirea penală, înaintează cauza procurorului, întocmind un referat cu propunere de trimitere a sesizării organului competent [art. 58 alin. (3) CPP]. Într-un asemenea caz nu este incidentă instituția declinării, întrucât procurorul va rămâne același în cauză, doar organul de cercetare penală se schimbă. Dacă procurorul constată că el însuși nu este competent să efectueze sau să supravegheze urmărirea penală, deși dispozițiile art. 58 alin. (2) CPP prevăd că acesta dispune de îndată, prin ordonanță, declinarea de competență și trimite cauza procurorului competent, credem că, dat fiind momentul aprecierii asupra competenței, acela al examinării sesizării, în cazul plângerii și al denunțului, în raport de dispozițiile art. 289 alin. (9) și ale art. 290 alin. (2) CPP, cauza se va trimite pe cale administrativă organului competent;

b) în cazul în care constată că este competent să efectueze urmărirea penală, verifică:

– *dacă sesizarea îndeplinește condițiile legale de admisibilitate*. În situația în care plângerea sau denunțul (astfel cum am menționat mai sus, măsura nu se aplică și în cazul în care actul de sesizare îl reprezintă actul încheiat de alt organ de constatare) nu îndeplinește condițiile de formă prevăzute de lege[1] ori descrierea faptei este incompletă sau neclară, *se restituie pe cale administrativă petiționarului*, cu indicarea elementelor

[1] Condiții prevăzute de art. 289 și art. 290 CPP.

care lipsesc[1], fără însă a fi nevoie de o motivare suplimentară, atât timp cât restituirea nu reprezintă un act de desesizare – actul restituit nu și-a produs efectul de sesizare și învestire a organului judiciar.

Măsura restituirii pe cale administrativă *este diferită de cea avută în vedere de soluția de clasare prevăzută de art. 315 alin. (1) lit. a) CPP*, când organul de urmărire penală constată neregularități de fond și de formă esențiale ale actului de sesizare.

Astfel, în cazul în care plângerea informă conține neregularități ce pot fi remediate, se va restitui pe cale administrativă petiționarului, în vederea acoperirii respectivelor neregularități, însă dacă aceasta conține neregularități esențiale, organul de cercetare penală va propune procurorului clasarea în temeiul art. 315 alin. (1) lit. a) CPP, fără efectuarea altor acte procedurale. Prin urmare, nu este nevoie ca în prima fază organul de urmărire penală să restituie pe cale administrativă plângerea și, dacă petentul nu acoperă neregularitățile sau noua plângere conține alte neregularități, abia atunci să poată dispune soluția de clasare. Procedura administrativă nu reprezintă o procedură prealabilă soluției de clasare, soluțiile adoptate de organul de urmărire penală sunt independente și țin de caracterul esențial sau nu al neregularităților actului de sesizare. De exemplu, dacă petentul omite să indice CNP-ul, domiciliul, semnătura, se va face aplicarea dispozițiilor art. 294 alin. (2) CPP privind restituirea pe cale administrativă, însă dacă acesta reclamă fapte absurde, neverosimile sau nu îndeplinește condiții de formă esențiale, cum este cea a numelui sau denumirii petentului, atunci organul de urmărire penală va dispune clasarea.

În condițiile în care, în prima situație, organul de urmărire penală nu dispune o soluție de clasare, măsura administrativă de restituire nu poate fi supusă cenzurii judecătorului de cameră preliminară, putând face, eventual, obiectul controlului potrivit art. 336 și art. 339 CPP. În cea de-a doua situație însă, persoana interesată poate contesta soluția de clasare a procurorului potrivit art. 339 și art. 340 CPP, pentru a demonstra, spre exemplu, caracterul verosimil al faptelor reclamate;

– *dacă din cuprinsul sesizării nu rezultă vreunul dintre cazurile de împiedicare a exercitării acțiunii penale prevăzute de art. 16 alin. (1) CPP*. În cazul în care sesizarea îndeplinește condițiile legale de admisibilitate sau, în urma restituirii pe cale administrativă, petiționarul a indicat elementele care lipsesc, organul de cercetare penală verifică dacă din cuprinsul sesizării rezultă vreunul dintre cazurile de împiedicare a exercitării acțiunii penale prevăzute de art. 16 alin. (1) CPP.

În caz afirmativ, organul de cercetare penală va înainta procurorului actele, împreună cu referatul prin care va propune clasarea, fără a efectua acte de urmărire penală în cauză. Dacă procurorul va aprecia propunerea întemeiată, va dispune, prin ordonanță, clasarea.

În caz negativ, organul de cercetare penală va dispune, prin ordonanță, începerea urmăririi penale cu privire la faptă, fără a efectua alte verificări prealabile. Considerăm că organul de cercetare penală nu poate efectua acte cu caracter procedural în calitate de organ de poliție judiciară, însă acestuia nu i se poate interzice a efectua acte de verificare în calitate de organ de poliție cu atribuții administrative – de exemplu, potrivit art. 26 alin. (1) pct. 6 din Legea nr. 218/2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române, republicată[2], printre atribuțiile acesteia regăsim activitatea de culegere de informații în vederea cunoașterii,

[1] S-a arătat că introducerea acestei reglementări este de natură să întărească și să susțină caracterul imperativ al normelor referitoare la conținutul plângerii și denunțului, cu consecința aplicării unei sancțiuni – restituirea pe cale administrativă către petiționar (M.C. BOGEA, *op. cit.*, p. 55).

[2] M. Of. nr. 307 din 25 aprilie 2014.

prevenirii și combaterii infracțiunilor, precum și a altor fapte ilicite. Aceste informații nu vor putea fi însă valorificate ca atare, ca probe în cadrul procesului penal.

12. Autorizări sau alte condiții prealabile efectuării în continuare a urmăririi penale față de o persoană. Înainte de modificarea art. 294[1] CPP prin O.U.G. nr. 18/2016, acesta prevedea necesitatea efectuării unor verificări prealabile de către organul de urmărire penală, al căror rezultat ar fi trebuit să stea la baza întocmirii unui referat ce era prezentat instituției competente în vederea autorizării sau îndeplinirii unei alte condiții prealabile. Această reglementare defectuoasă a condus la numeroase critici doctrinare, atât din perspectiva momentului în care ar fi trebuit să se realizeze respectivele verificări[1], dar și a naturii acestora[2].

Asumându-și defectuozitatea reglementării, legiuitorul a intervenit legislativ și a modificat major titlul și textul art. 294[1] CPP, astfel că, în prezent, „verificările prealabile", care oricum nu își găseau locul în concepția și structura procesului penal, neavând vreo legitimitate, nu vor mai fi efectuate de către organele de urmărire penală distinct față de actele de urmărire penală desfășurate în cadrul urmăririi penale cu privire la faptă. Ceea ce este deosebit în cazul în care se impune obținerea unei autorizări sau îndeplinirea unei condiții prealabile, față de o urmărire penală ordinară, este doar obligația parchetului de a înainta, alături de sesizarea instituției competente, un referat în care procurorul să sintetizeze în mod expres datele și informațiile care privesc persoana în cauză și care rezultă din actele de urmărire penală.

Secțiunea a 2-a. Plângerea prealabilă

REGLEMENTARE

Art. 295. Plângerea prealabilă. (1) Punerea în mișcare a acțiunii penale se face numai la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, în cazul infracțiunilor pentru care legea prevede că este necesară o astfel de plângere.

(2) Plângerea prealabilă se adresează organului de cercetare penală sau procurorului, potrivit legii.

(3) Dispozițiile art. 289 alin. (1)-(6) și (8) se aplică în mod corespunzător.

Art. 296. Termenul de introducere a plângerii prealabile. (1) Plângerea prealabilă trebuie să fie introdusă în termen de 3 luni din ziua în care persoana vătămată a aflat despre săvârșirea faptei.

(2)[3] Când persoana vătămată este un minor sau un incapabil, termenul de 3 luni curge de la data când reprezentantul său legal a aflat despre săvârșirea faptei.

(3) În cazul în care făptuitorul este reprezentantul legal al persoanelor prevăzute la alin. (2), termenul de 3 luni curge de la data numirii unui nou reprezentant legal.

(4) Plângerea prealabilă greșit îndreptată se consideră valabilă, dacă a fost introdusă în termen la organul judiciar necompetent.

(5) Plângerea prealabilă greșit îndreptată la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată se trimite, pe cale administrativă, organului judiciar competent.

Art. 297. Obligațiile organului de urmărire penală în procedura plângerii prealabile. (1) La primirea plângerii prealabile, organul de urmărire penală verifică dacă aceasta îndeplinește condițiile de formă și dacă a fost depusă în termenul prevăzut de lege. În cazul în care constată

---

[1] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *Noul Cod de procedură penală. Ghid de aplicare pentru practicieni*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 332.

[2] A. ZARAFIU, *Procedură penală...*, 2014, p. 311.

[3] Alin. (2) și (3) ale art. 296 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 198 din Legea nr. 255/2013.

că este tardivă, organul de cercetare penală înaintează procurorului actele încheiate împreună cu propunerea de clasare.

(2) Dacă într-o cauză în care s-au făcut acte de urmărire penală se constată că este necesară plângerea prealabilă, organul de urmărire penală cheamă persoana vătămată și o întreabă dacă înțelege să facă plângere. În caz afirmativ, organul de urmărire penală continuă cercetarea. În caz contrar, înaintează procurorului actele încheiate și propunerea de clasare.

Art. 298. Procedura în cazul infracțiunii flagrante. (1) În caz de infracțiune flagrantă, organul de cercetare penală este obligat să constate săvârșirea acesteia, chiar în lipsa plângerii prealabile.

(2)[1] După constatarea infracțiunii flagrante, organul de urmărire penală cheamă persoana vătămată și, dacă aceasta declară că face plângere prealabilă, începe urmărirea penală. În caz contrar, organul de cercetare penală înaintează procurorului actele încheiate și propunerea de clasare.

COMENTARIU

13. Regim juridic. Plângerea prealabilă este actul procesual prin care persoana vătămată printr-o infracțiune își manifestă voința de a fi tras la răspundere penală făptuitorul, act fără de care nu poate interveni aplicarea legii penale și, ca urmare, nu poate începe și nici continua urmărirea penală[2].

Această modalitate specială de sesizare a organelor de urmărire penală poate fi privită ca o *dublă manifestare de voință a persoanei vătămate*: în primul rând, ca o încunoștințare a organelor judiciare, iar, în al doilea rând, ca o expresie a voinței acesteia ca infracțiunea comisă să fie urmărită și judecată[3].

În jurisprudența Curții Constituționale s-a susținut că stabilirea infracțiunilor în cazul cărora este necesară plângerea prealabilă, cât și a celor în care urmărirea penală se desfășoară din oficiu reprezintă o opțiune a legiuitorului, iar distincțiile prevăzute de lege nu înseamnă privilegii pentru vreuna dintre părțile procesului penal și nici discriminări[4]; prin punerea în mișcare a acțiunii penale la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, legiuitorul a avut în vedere și posibilitatea ca inculpatul să fie iertat de persoana vătămată și astfel să înceteze procesul penal, posibilitate pe care inculpatul o poate avea numai în mod excepțional când acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu[5].

Și în noua reglementare a Codului de procedură penală, *ca excepție de la principiul oficialității procesului penal*, legiuitorul statuează că punerea în mișcare a acțiunii penale se face numai la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, în cazul infracțiunilor pentru care legea prevede că este necesară o astfel de plângere.

Existența acestei instituții își găsește justificarea în contextul gradului redus de pericol social pe care îl prezintă anumite fapte, împrejurării că prin publicitatea pe care ar genera-o desfășurarea procesului penal s-ar putea reînnoi suferințele persoanei vătămate, ar deveni publice chestiuni prea intime și delicate și ar compromite buna reputație și interesele victimei și ale familiei sale, iar în unele cazuri ar fi și imposibilă constatarea caracterului delictuos al infracțiunii, peste voința și fără concursul persoanei vătămate[6].

---

[1] Alin. (2) al art. 298 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 199 din Legea nr. 255/2013.

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 478-488.

[3] I. NEAGU, *Tratat de procedură penală. Partea specială*, ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 72; T. POP, *op. cit.*, p. 21.

[4] C.C.R., dec. nr. 161/2000 (M. Of. nr. 520 din 23 octombrie 2000), dec. nr. 197/2000 (M. Of. nr. 543 din 1 noiembrie 2000).

[5] C.C.R., dec. nr. 19/2001 (M. Of. nr. 148 din 26 martie 2001).

[6] T. POP, *op. cit.*, p. 21-22.

În aceste cazuri, *oficialitatea este înlocuită cu aspecte proprii disponibilității*[1], dar, așa cum s-a arătat în lucrările de specialitate[2], această caracteristică nu se confundă total cu cea specifică procesului civil. Una dintre cele mai importante diferențe este aceea că, spre deosebire de procesul civil, în care persoana interesată are dreptul de a determina limitele cererii de chemare în judecată, în procesul penal *persoana vătămată nu poate determina limitele acțiunii penale declanșate*.

În ceea ce privește *natura juridică* a plângerii prealabile, aceasta își păstrează *caracterul mixt*, fiind atât o instituție de drept penal, cât și o instituție de drept procesual penal[3]. Astfel, potrivit reglementării penale, plângerea prealabilă este o *cauză de pedepsibilitate* (condiție a punibilității[4]), aplicarea sancțiunii prevăzute de legea penală fiind condiționată de existența acesteia[5], iar, din punct de vedere procesual penal, plângerea prealabilă este o *condiție de procedibilitate*, deoarece numai existența ei determină declanșarea și desfășurarea procesului penal[6]. În acest sens, s-a arătat că lipsa plângerii prealabile constituie cauză de impunibilitate a faptei, iar, din punct de vedere formal, constituie impediment pentru promovarea acțiunii penale și, în general, pentru procedibilitate[7].

În doctrină[8] s-a arătat că plângerea prealabilă este, din punct de vedere procesual, un act de sesizare a organului competent să o primească și o condiție indispensabilă începerii urmăririi penale, punerii în mișcare a acțiunii penale, cât și desfășurării în continuare a procesului penal, însă ea *nu reprezintă în sine un act de punere în mișcare a acțiunii penale*. Titular al acțiunii penale, deci al dreptului de a o pune în mișcare, ca și de a dispune de ea, este, prin urmare, tot statul (prin organele judiciare), și nu persoana vătămată. Persoana vătămată care nu introduce sau care își retrage plângerea prealabilă nu dispune de acțiunea penală, ci face doar să fie îndeplinită condiția sub care statul a făcut declarația anticipată de renunțare la acțiunea penală.

Menționăm că plângerea prealabilă *nu obligă organul de urmărire penală să dispună începerea urmăririi penale*, dacă nu sunt întrunite condițiile prevăzute de art. 305 CPP, și nici nu declanșează o procedură specială de urmărire și judecată.

Din punct de vedere al legii penale, în cazul infracțiunilor cu privire la care se impune o asemenea plângere, existența ei constituie o condiție esențială pentru aplicarea sancțiunilor prevăzute în legea penală, potrivit art. 16 alin. (1) lit. e) și g) CPP, lipsa plângerii prealabile sau retragerea ei constituind cauze de împiedicare a punerii în mișcare și exercitării acțiunii penale[9].

În ceea ce privește *caracterul indivizibil* al acesteia, s-a arătat în doctrină[10] că el produce o extindere a plângerii prealabile peste voința persoanei vătămate. Astfel, în cazul în care o faptă a produs o vătămare mai multor persoane, răspunderea penală a făptuitorului

---

[1] A se vedea I.C.C.J., S.U., dec. nr. 10 din 18 februarie 2008 (M. Of. nr. 840 din 15 decembrie 2008).

[2] M.C. BOGEA, *op. cit.*, p. 17.

[3] În același sens, I.C.C.J., S.U., dec. nr. 10 din 18 februarie 2008, *supra cit.*

[4] T. POP, *op. cit.*, p. 20.

[5] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 482.

[6] *Idem*, p. 587.

[7] T. POP, *op. cit.*, p. 22.

[8] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 101; T. POP, *op. cit.*, p. 21.

[9] Conform art. 69 alin. (1) din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator (M. Of. nr. 441 din 22 mai 2006), în cazul în care procedura de mediere se desfășoară înaintea începerii procesului penal și aceasta se închide prin soluționarea conflictului și încheierea unei înțelegeri, potrivit art. 56 alin. (1) lit. a) din lege, prin derogare de la dispozițiile art. 157 alin. (3) CP, fapta nu va atrage răspunderea penală pentru făptuitorul cu privire la care conflictul s-a încheiat prin mediere.

[10] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 478-488.

este antrenată, chiar dacă plângerea prealabilă provine numai de la una dintre persoanele vătămate, aceasta reprezentând *indivizibilitatea activă* a plângerii prealabile. Dacă la săvârșirea infracțiunii au participat mai mulți făptuitori, plângerea prealabilă introdusă împotriva unuia dintre ei atrage răspunderea penală pentru toți participanții la acea infracțiune, potrivit *indivizibilității pasive* a plângerii prealabile.

În acest caz, retragerea plângerii va produce efecte, chiar dacă nu a fost făcută față de toți participanții, fiind eficientă însă doar în raport cu cel față de care a fost retrasă plângerea, întrucât, conform alin. (2) al art. 158 CP, nu mai există indivizibilitate pasivă în acest caz. În privința retragerii plângerii, s-a mai susținut că trebuie să existe o declarație expresă în acest sens și că retragerea trebuie să fie totală și necondiționată. Din analiza comparativă cu instituția împăcării reiese că nici în legea nouă nu există, cu referire la retragerea plângerii prealabile, o dispoziție expresă care să consacre, alături de înlăturarea răspunderii penale, și înlăturarea răspunderii civile, deci stingerea acțiunii civile.

În caz de concurs de infracțiuni, toate urmăribile la plângere prealabilă, dacă plângerea este făcută numai pentru una sau unele dintre ele, numai acestea pot fi urmărite, iar dacă unele dintre faptele concurente sunt urmăribile din oficiu, acestea se vor urmări, indiferent dacă pentru celelalte s-a formulat sau nu plângere prealabilă.

14. Titularul plângerii prealabile. În condițiile în care legiuitorul a reglementat instituția plângerii prealabile pentru a ocroti în primul rând interesele celui vătămat prin infracțiune, dreptul de a introduce plângerea prealabilă este *strict personal, individual și netransmisibil*[1]. Acest drept nu poate fi transferat altor persoane nici prin acte între vii, nici prin succesiune legală sau testamentară[2].

Astfel, titularul plângerii prealabile poate fi *numai persoana vătămată*, adică subiectul pasiv al infracțiunii, a cărui vătămare este consecința directă a infracțiunii, nu și partea civilă care nu îndeplinește și condiția de a fi subiect pasiv al infracțiunii reclamate.

Poate face plângere prealabilă persoana fizică personal și persoana juridică prin reprezentantul legal, excepțiile fiind expres prevăzute de lege:

– pentru persoana lipsită de capacitate de exercițiu, plângerea se face *de reprezentantul său legal*;

– persoana cu capacitate de exercițiu restrânsă poate face plângere *cu încuviințarea persoanelor prevăzute de legea civilă*[3]. Aceste din urmă persoane nu au dreptul de a introduce plângere prealabilă în locul minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă. Însă, în cazul introducerii plângerii de către aceste persoane, dacă minorul consimte în mod expres la plângerea făcută, ea capătă caracterul unei plângeri prealabile valabile; consimțământul trebuie însă să intervină înăuntrul termenelor prevăzute de lege pentru exercitarea dreptului de a introduce plângere prealabilă.

În cazul în care *făptuitorul este persoana care reprezintă legal sau încuviințează actele persoanei vătămate*, plângerea se face de noul reprezentant legal.

Astfel, legiuitorul păstrează distincția între *capacitatea naturală de a fi subiect* (titular) al dreptului de a face plângere prealabilă (de a avea dreptul ideal) și *capacitatea juridică*

---

[1] I. NEAGU, *op. cit.*, p. 74.

[2] T. POP, *op. cit.*, p. 23-24.

[3] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, C.S.J., s. pen., dec. nr. 4432 din 10 octombrie 2003, www.scj.ro: plângerea prealabilă introdusă de mama persoanelor vătămate cu capacitate de exercițiu restrânsă, neînsușită de acestea în termenul legal de introducere a plângerii prealabile, nu îndeplinește condițiile cerute pentru punerea în mișcare a acțiunii penale.

de a exercita acest drept. Deși prima capacitate o au și minorii sau incapabilii, aceștia nu au capacitatea de exercițiu al dreptului de a face plângere prealabilă[1].

Exercitarea dreptului poate fi făcută și *prin mandatar*, în acest caz dispozițiile de la plângere fiind aplicabile prin analogie, sub condiția ca mandatul să fie special, procura să fie atașată plângerii, iar aceste două acte să fie depuse în termen la organele de urmărire penală.

În practica judiciară s-a arătat că mandatul special trebuie să fie dat în cadrul termenului prevăzut pentru introducerea plângerii prealabile, astfel că lipsa calității procesuale a persoanei care a introdus plângerea prealabilă la organul competent pentru persoana vătămată nu se acoperă printr-un mandat dat după depășirea termenului[2]; în cazul în care plângerea prealabilă a fost făcută de o persoană fără calitate, persoana vătămată o poate însuși printr-o declarație dată în termen organului de cercetare penală, situație în care plângerea este considerată legal făcută[3]; în conținutul mandatului trebuie să se precizeze împotriva cui se face plângerea prealabilă și pentru ce faptă, o procură cu caracter general nu poate servi pentru introducerea plângerii prealabile[4]; nu se poate reține lipsa plângerii prealabile în cazul în care aceasta a fost formulată și introdusă în baza contractului de asistență juridică de către avocatul persoanei vătămate[5].

În cazul infracțiunilor pentru care legea prevede că este necesară plângerea prealabilă a persoanei vătămate pentru punerea în mișcare a acțiunii penale, sunt prevăzute *situații excepționale, când acțiunea penală se poate pune în mișcare și din oficiu*, potrivit art. 157 CP:

– dacă persoana vătămată a decedat sau, în cazul persoanei juridice, aceasta a fost lichidată, înainte de expirarea termenului prevăzut de lege pentru introducerea plângerii (caz reglementat expres în cod, ca urmare a soluțiilor jurisprudențiale[6]). În lipsa unei distincții prevăzute expres în lege, regula este aplicabilă indiferent de cauza decesului/lichidării, respectiv dacă aceasta a fost cauzată de inculpat sau nu. Rațiunea legii își găsește aplicabilitatea și în cazul în care, deși decesul a intervenit după expirarea termenului de introducere a plângerii prealabile, în termenul respectiv persoana vătămată nu a avut posibilitatea de a-și exprima voința, indiferent de motiv (spre exemplu, s-a aflat în stare de comă preexistentă comiterii infracțiunii sau indusă prin infracțiune).

---

[1] V. MANZINI, *Tr. di dr. process. pen. it., apud* T. POP, *op. cit.*, p. 24.

[2] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1670/1984, în C.D. 1984, p. 316-317.

[3] *Mutatis mutandis*, C.S.J., s. pen., dec. nr. 1566/2000, în B.J. Baza de date.

[4] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, și Trib. Sibiu, dec. pen. nr. 61/1993, în Dreptul nr. 2/1995, p. 76.

[5] În acest sens, *mutatis mutandis*, Trib. Iași, dec. pen. nr. 770/2005, în Jurisprudență Națională 2004-2005, p. 762: la dosar a fost depusă o copie de pe contractul de asistență juridică în care sunt menționate expres natura și întinderea drepturilor conferite de partea vătămată (în prezent, persoana vătămată – n.n.) apărătorului său, stipulându-se că obiectul contractului îl reprezintă „plângere prealabilă la Judecătoria Sector 3, furt, art. 210 CP (din 1969 – n.n.), 6 august 2003 redactare, semnare, introducere". În mod greșit instanța de fond a ignorat aceste mențiuni conținute în cuprinsul contractului de asistență juridică, confidențialitatea acestui contract reținută de instanță în motivarea soluției promovate putând fi invocată doar de părțile semnatare ale contractului. Simpla omisiune a menționării în cuprinsul împuternicirii avocațiale a puterii conferite de partea vătămată apărătorului acesteia de a semna plângerea nu reprezintă o absență a mandatului în acest sens, cu atât mai mult cu cât dispozițiile legale prevăd că, în cazul unor omisiuni din cadrul împuternicirii avocațiale, acestea se completează cu clauzele contractului, iar la data de 30 octombrie 2003 recurentul-parte vătămată a arătat că își însușește plângerea; în același sens, Trib. București, s. a II-a pen., dec. nr. 416/R/2004, în C.P.J.P. 2000-2004, p. 884-896.

[6] Având de soluționat o cauză în care persoana vătămată, victima unei tentative de viol, fusese ucisă imediat de către făptuitor, Înalta Curte a statuat că cerința plângerii prealabile – pentru tentativa de viol – este necesară în cazul în care persoana vătămată are capacitatea de a reacționa, nu și atunci când, prin comiterea unei infracțiuni asupra ei, a fost ucisă și s-a înlăturat astfel posibilitatea formulării unei plângeri prealabile (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2656 din 6 iulie 2010, www.scj.ro).

Dacă decesul sau lichidarea a intervenit după introducerea plângerii prealabile, procesul penal va continua, deoarece legal nu există posibilitatea ca o altă persoană să retragă plângerea prealabilă; numai decesul suspectului sau inculpatului atrage încetarea procesului penal;

– în cazul în care cel vătămat este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă;

– în cazul în care cel vătămat este o persoană juridică ce este reprezentată de făptuitor – caz prevăzut *cu titlu de noutate* în actuala reglementare, ca protecție suplimentară a persoanelor juridice aflate în situația dată.

În ceea ce privește raportul dintre cele două modalități de declanșare a procesului penal, s-a apreciat că *punerea în mișcare a acțiunii penale se face din oficiu numai în subsidiar*, și anume dacă cei îndreptățiți de lege nu au introdus plângerea prealabilă la organul judiciar competent[1].

În cazul infracțiunilor pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de introducerea unei plângeri prealabile, dar acțiunea penală a fost pusă în mișcare din oficiu în condițiile legii, *retragerea plângerii produce efecte numai dacă este însușită de procuror*, ca o modalitate suplimentară de protejare a categoriilor de persoane vulnerabile împotriva oricăror acte de inducere în eroare. În această situație, atât timp cât legiuitorul nu prevede o procedură specială prin care procurorul să își dea acordul, acesta poate rezulta din soluția de clasare, însă nimic nu îl împiedică în a audia persoanele implicate, dacă are vreun dubiu în legătură cu manifestarea liberă a voinței persoanei vătămate.

Retragerea plângerii prealabile, în cazul în care o astfel de plângere a fost introdusă de reprezentantul legal al minorului sau de minor cu încuviințarea reprezentantului legal, se face în condițiile cerute de lege pentru exercitarea drepturilor persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu sau având capacitate de exercițiu restrânsă[2].

15. Termenul de introducere. Noua reglementare a instituției analizate pune la dispoziția persoanei vătămate un *termen mai lung* pentru a formula plângere prealabilă, acesta fiind de *3 luni*, și nu de 2 luni, ca în reglementarea anterioară, *și curge*:

– din ziua în care persoana vătămată a aflat despre săvârșirea faptei. În acord cu principiul rolului activ al organului de urmărire penală și pentru a nu afecta termenul de prescripție a răspunderii penale, s-a modificat criteriul în funcție de care curge termenul de la care persoana vătămată are posibilitatea de a formula plângere prealabilă; exercițiul plângerii prealabile nu mai depinde de momentul la care aceasta a știut cine este făptuitorul, ci de acela la care a aflat despre săvârșirea faptei. Era și normal să fie așa, întrucât sesizarea privește fapta, nu făptuitorul. În acest sens, în doctrină[3] s-a arătat că cel ce face plângerea nu o poate restrânge, după voia sa, la unul sau la unii dintre participanții la infracțiune, ci, determinând condiția punibilității faptului, face punibil acest fapt contra tuturor acelora care l-au comis sau au participat (principiul indivizibilității pasive a plângerii);

– când persoana vătămată este un minor sau un incapabil, termenul curge de la data când reprezentantul său legal a aflat despre săvârșirea faptei. În noul Cod de procedură penală se observă că *nu se mai face distincție în funcție de tipul capacității de exercițiu*, în situația oricărui minor sau incapabil, termenul curge de la data când reprezentantul său legal a aflat despre săvârșirea faptei;

---

[1] I. NEAGU, *op. cit.*, p. 79.

[2] A se vedea, *mutatis mutandis*, Plenul Trib. Suprem, dec. de îndrum. nr. 6/1973, în C.D. 1973, p. 37.

[3] V. MANZINI, *apud* T. POP, *op. cit.*, p. 27.

– în cazul în care făptuitorul este reprezentantul legal al persoanei vătămate minore sau incapabile, termenul curge de la data numirii unui nou reprezentant legal, în acest caz acțiunea penală putându-se pune în mișcare și din oficiu.

Prevederea unui termen mult mai scurt pentru introducerea plângerii prealabile decât termenul de prescripție a răspunderii penale își găsește rațiunea, pe de o parte, în interesul social și particular de a nu lăsa ca persoana vătămată, prin voința sa, să țină un timp prea îndelungat pe făptuitor (adevărat sau pretins) sub amenințarea plângerii prealabile, iar, pe de altă parte, în prezumția că, după trecerea unui termen suficient de lung pentru hotărâre și acțiune, persoana vătămată nu mai voiește și nu mai are motiv serios de a face plângere[1].

Termenul de 3 luni prevăzut de art. 296 CPP pentru introducerea plângerii prealabile considerăm că este un *termen procedural*[2], ce se calculează potrivit art. 269[3] și art. 270 CPP[4], iar nerespectarea acestuia atrage consecințele specifice nerespectării unui termen procedural, prevăzute de art. 268 alin. (1) CPP[5], adică decăderea din dreptul de a introduce plângere al persoanei vătămate și anularea plângerii prealabile.

Suntem de acord cu opiniile doctrinare[6] potrivit cu care, în situația în care persoana vătămată ar fi împiedicată de o cauză temeinică (forță majoră, caz fortuit) de a introduce plângerea în termen, această plângere *va putea fi primită peste termen*. Codul de procedură penală prevede, de altfel, și un alt caz de eventuală introducere peste termen a plângerii prealabile, și anume atunci când este schimbată încadrarea juridică a faptei, caz în care persoana vătămată este chemată înaintea organelor judiciare și întrebată dacă înțelege să facă plângere. În această ipoteză, termenul prevăzut pentru introducerea plângerii curge de la data când persoana vătămată s-a găsit în situația de a o putea introduce[7].

---

[1] T. Pop, *op. cit.*, p. 29-30.

[2] În același sens, V. Dongoroz ș.a., *op. cit.*, vol. VI, p. 105; A. Crișu, *op. cit.*, p. 423.

[3] Potrivit art. 269 CPP, la calcularea termenelor procedurale se pornește de la ora, ziua, luna sau anul prevăzut în actul care a provocat curgerea termenului, în afară de cazul când legea dispune altfel. La calcularea termenelor pe ore sau pe zile nu se socotesc ora sau ziua de la care începe să curgă termenul, nici ora sau ziua în care acesta se împlinește. Termenele socotite pe luni sau pe ani expiră, după caz, la sfârșitul zilei corespunzătoare a ultimei luni ori la sfârșitul zilei și lunii corespunzătoare din ultimul an. Dacă această zi cade într-o lună care nu are zi corespunzătoare, termenul expiră în ultima zi a acelei luni. Când ultima zi a unui termen cade într-o zi nelucrătoare, termenul expiră la sfârșitul primei zile lucrătoare care urmează.

[4] Conform art. 270 CPP, actul depus înăuntrul termenului prevăzut de lege la administrația locului de deținere ori la unitatea militară sau la oficiul poștal prin scrisoare recomandată este considerat ca făcut în termen. Înregistrarea sau atestarea făcută de către administrația locului de deținere pe actul depus, recipisa oficiului poștal, precum și înregistrarea ori atestarea făcută de unitatea militară pe actul depus servesc ca dovadă a datei depunerii actului. Dacă un act care trebuia făcut într-un anumit termen a fost comunicat sau transmis, din necunoaștere ori dintr-o greșeală vădită a expeditorului, înainte de expirarea termenului, unui organ judiciar care nu are competență, se consideră că a fost depus în termen, chiar dacă actul ajunge la organul judiciar competent după expirarea termenului fixat. Cu excepția căilor de atac, actul efectuat de procuror este considerat ca făcut în termen dacă data la care a fost trecut în registrul de ieșire al parchetului este înăuntrul termenului cerut de lege pentru efectuarea actului.

[5] A se vedea, *mutatis mutandis*, Trib. București, s. a II-a pen., dec. nr. 141/R din 18 mai 1998, în C.P.J.P 1998, p. 299-300: nerespectarea termenului pentru introducerea plângerii prealabile, în cazul infracțiunilor pentru care legea prevede că este necesară o astfel de plângere, constituie un termen de decădere. Nerespectarea acestui termen atrage incidența prevederilor art. 10 alin. (1) lit. f) CPP (din 1968 – n.n.).

[6] V. Dongoroz ș.a., *op. cit.*, vol. VI, p. 105; N. Volonciu, Al. Țuculeanu, *op. cit.*, p. 169-183.

[7] A se vedea, *mutatis mutandis*, Trib. jud. Suceava, dec. pen. nr. 106/1982, în R.R.D. nr. 9/1982, p. 70: este irelevant faptul că persoana vătămată minoră și unul dintre părinții săi erau internați în spital în cadrul termenului de introducere a plângerii, din moment ce sesizarea putea fi făcută în acest interval și de către celălalt părinte, care s-a aflat în localitate în toată perioada respectivă.

În ceea ce privește natura acestui termen, au fost și autori[1] care au arătat că termenul de introducere a plângerii prealabile este unul substanțial, care poate fi suspendat și întrerupt ca orice termen de prescripție a răspunderii penale, și, totodată, autori[2] care au susținut că termenul are un caracter special, cu elemente substanțiale, dar și de procedură, arătând că depășirea termenului de introducere a plângerii prealabile atrage soluții de fond – încetarea urmăririi penale (în prezent, clasarea – n.n.) și încetarea procesului penal –, nu anularea sesizării organului de urmărire penală sau a instanței de judecată, exprimând astfel stingerea dreptului de a trage la răspundere penală; în același timp, deși este un termen substanțial, este supus, în ceea ce privește calcularea și posibilitatea prorogării sale, normelor cuprinse de Codul de procedură penală pentru termenele procedurale.

În art. 69 alin. (2) din Legea nr. 192/2006 se prevede un *caz de suspendare a termenului prevăzut de art. 296 CPP*, respectiv, dacă procedura de mediere a fost declanșată în termenul prevăzut de lege pentru introducerea plângerii prealabile, acest termen se suspendă *pe durata desfășurării medierii*. Dacă părțile aflate în conflict nu au încheiat o înțelegere, potrivit art. 56 alin. (1) lit. a) din lege (este vorba despre înțelegerea încheiată în urma soluționării conflictului), persoana vătămată poate introduce plângerea prealabilă în același termen, care își va relua cursul de la data întocmirii procesului-verbal de închidere a procedurii de mediere, socotindu-se și timpul scurs înainte de suspendare.

În condițiile în care dispozițiile privind termenul de introducere a plângerii prealabile nu conțin niciun fel de distincție referitoare la formele de săvârșire a infracțiunii, acestea se aplică indiferent dacă infracțiunile constau în fapte consumate sau în fapte epuizate, termenul curgând fără niciun fel de diferențiere din momentul cunoașterii faptei. Astfel, apreciem că sunt aplicabile, *mutatis mutandis*, dispozițiile Deciziei nr. 10 din 18 februarie 2008 a Secțiilor Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție[3], potrivit cu care termenul pentru introducerea plângerii prealabile, *în cazul infracțiunilor continue sau continuate*, nu curge de la momentul consumării sau, după caz, al epuizării infracțiunii, ci de la data la care persoana vătămată sau persoana îndreptățită a reclama a aflat despre săvârșirea faptei[4].

Rezultă deci că pentru începerea curgerii termenului nu este necesară epuizarea infracțiunii, fiind suficient să fi fost începută comiterea acesteia sau să fi debutat acțiunea (în cazul infracțiunii continue) ori să se fi comis prima acțiune (în cazul infracțiunii continuate), cu îndeplinirea evidentă a condiției ca persoana vătămată să fi cunoscut săvârșirea faptei, pentru ca termenul prevăzut de art. 296 alin. (1) CPP să înceapă să curgă de la acea dată.

Astfel, termenul de 3 luni prevăzut de art. 296 alin. (1) CPP poate să curgă:

a) din momentul consumării infracțiunii, dacă acest moment este identic cu cel al cunoașterii săvârșirii ei;

b) din momentul cunoașterii săvârșirii infracțiunii, moment care se poate situa după momentul consumării, până la cel al epuizării;

c) din momentul epuizării sau ulterior acestuia, odată cu luarea la cunoștință a săvârșirii infracțiunii, în care caz nu trebuie depășit termenul de prescripție a răspunderii penale.

---

[1] M. POPOVICI, *Plângerea prealabilă în reglementarea actualului Cod de procedură penală*, în R.R.D. nr. 9/1969, p. 23.

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 478-488; M.C. BOGEA, *op. cit.*, p. 73.

[3] M. Of. nr. 840 din 15 decembrie 2008.

[4] A se vedea, *mutatis mutandis*, Trib. București, s. I pen., dec. nr. 610/R/1998, în C.P.J.P. 1998, p. 302-303; Trib. București, s. I pen., dec. nr. 838/R/2004, în C.P.J.P. 2000-2004, p. 456-462; Trib. Sibiu, s. pen., dec. nr. 349/1993, în Dreptul nr. 9/1994, p. 93; Trib. București, s. I pen., dec. nr. 934/R/2006, nepublicată: în cazul infracțiunii de abuz de încredere, săvârșită în forma refuzului de restituire a bunului, calculul termenului pentru introducerea plângerii prealabile se face în raport cu data primului refuz de restituire.

Dacă înăuntrul termenului de prescripție a răspunderii penale nu s-a formulat plângere prealabilă, fiindcă nu se putea face, din motivul că nu a fost cunoscută fapta sau s-a știut, dar s-a întârziat cu introducerea plângerii prealabile, infracțiunea rămâne nepedepsibilă și neurmăribilă[1].

În practica judiciară s-a reținut că termenul trebuie respectat și în cazul în care plângerea se face prin mandatar[2]; atunci când tragerea la răspundere penală este condiționată de plângerea prealabilă a persoanei vătămate, plângerea făcută de soț pentru soție sau de către părinte pentru copilul său, minor cu capacitate restrânsă, nu poate duce la punerea în mișcare a acțiunii penale. Ratificarea unei asemenea plângeri de către persoana efectiv vătămată, cu efect de promovare a acțiunii penale, nu ar putea fi făcută decât în termenul prevăzut de lege pentru promovarea plângerii prealabile[3]; dacă după întocmirea procesului-verbal de cercetare la fața locului victima unui accident de circulație a depus plângere în termenul legal, dar organul de urmărire penală a înregistrat-o numai după primirea actului medico-legal privind durata îngrijirilor medicale, persoanei vătămate nu i se poate imputa nicio culpă, astfel că sesizarea se consideră valabilă[4]. Practica instanței supreme a mai stabilit că nu este tardivă plângerea prealabilă depusă în termen la organul de cercetare penală, dar restituită ulterior spre completare de către persoana vătămată, chiar dacă depunerea ulterioară se face după expirarea termenului[5].

Dispozițiile privind termenul de introducere a plângerii prealabile nu sunt aplicabile în situațiile când acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu de către organul de urmărire penală, potrivit art. 157 CP.

Curtea Constituțională a reținut[6] că stabilirea de către legiuitor a unui termen în care poate fi introdusă plângerea prealabilă nu aduce atingere în vreun fel dreptului părților la un proces echitabil, respectiv la un recurs efectiv în fața unei instanțe naționale. Dimpotrivă, instituirea unui asemenea termen este menită să asigure soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil, să prevină eventualele abuzuri și să limiteze efectele perturbatoare asupra stabilității și securității raporturilor juridice. De altfel, referindu-se la problematica termenelor în justiție, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat în jurisprudența sa[7] că „statele contractante se bucură pe bună dreptate de o marjă de apreciere atunci când este necesar să se spună cum trebuie reglementat dreptul de acces la justiție".

Spre deosebire de celelalte modalități speciale de sesizare, derularea procesului penal poate fi influențată de atitudinea persoanei vătămate nu numai în ceea ce privește declanșarea – formularea sau renunțarea la formularea plângerii prealabile –, dar și desfășurarea lui, prin retragerea plângerii prealabile.

Potrivit art. 158 CP, *retragerea plângerii prealabile* poate interveni până la pronunțarea unei hotărâri definitive, în cazul infracțiunilor pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de introducerea unei plângeri prealabile. Retragerea plângerii prealabile înlătură răspunderea penală a persoanei cu privire la care plângerea a fost retrasă.

Spre deosebire de reglementarea anterioară, conform art. 159 CP, împăcarea poate interveni numai în cazul în care punerea în mișcare a acțiunii penale s-a făcut din oficiu,

---

[1] T. Pop, *op. cit.*, p. 30.

[2] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1670/1984, în C.D. 1984, p. 316.

[3] În acest sens, *mutatis mutandis*, C.S.J., s. pen., dec. nr. 1566 din 11 aprilie 2000, în B.J. 2000, p. 365-366.

[4] *Mutatis mutandis*, C.A. Cluj, dec. nr. 1/1996, în R.D.P. nr. 3/1997, p. 140.

[5] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1572/1979, în R.R.D. nr. 3/1980, p. 73 și dec. nr. 1408/1981, în R.R.D. nr. 1/1982, p. 65.

[6] C.C.R., dec. nr. 777/2006 (M. Of. nr. 977 din 6 decembrie 2006).

[7] C.E.D.O., cauza *Stubbings și alții c. Regatului Unit*, hot. din 22 octombrie 1996, hudoc.echr.coe.int.

dacă legea o prevede în mod expres, așadar, nu în cazul infracțiunilor pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângere prealabilă. Împăcarea înlătură răspunderea penală și stinge acțiunea civilă, producând efecte numai cu privire la persoanele între care a intervenit și dacă are loc până la citirea actului de sesizare a instanței.

Retragerea plângerii prealabile este o renunțare la această plângere după ce a fost introdusă, ea deosebindu-se de *renunțarea* propriu-zisă, adică *anterioară* introducerii ei. Așa cum s-a arătat în doctrină, dacă este admisibilă retragerea, cu atât mai mult trebuie să fie admisibilă renunțarea la exercițiul dreptului de exercițiu al plângerii prealabile[1].

Renunțarea, retragerea plângerii sau împăcarea au efect irevocabil, în sensul că persoana vătămată nu mai poate reveni asupra ei, după cum nu mai poate formula o nouă plângere pentru aceeași faptă.

Menționăm că, prin Decizia nr. 9/2015[2], Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, a statuat că, în aplicarea dispozițiilor art. 67 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, încheierea unui acord de mediere constituie o cauză *sui-generis* care înlătură răspunderea penală, distinctă de împăcare și, spre deosebire de aceasta, poate interveni în tot cursul procesului penal, până la rămânerea definitivă a hotărârii penale.

Ulterior însă, prin Decizia nr. 397/2016[3], Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 67 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, în interpretarea dată prin Decizia nr. 9 din 17 aprilie 2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, sunt constituționale în măsura în care încheierea unui acord de mediere cu privire la infracțiunile pentru care poate interveni împăcarea produce efecte numai dacă are loc până la citirea actului de sesizare a instanței. În motivarea soluției, instanța de contencios constituțional a arătat că prin interpretarea dată de instanța supremă se ajunge la eludarea finalității urmărite de legiuitorul noului Cod penal prin reglementarea termenului citirii actului de sesizare a instanței ca ultim moment până la care poate interveni împăcarea — finalitate care vizează limitarea în timp a stării de incertitudine în derularea raporturilor juridice. Astfel, în ceea ce privește termenul până la care poate interveni încheierea unui acord de mediere cu privire la latura penală a cauzei, deși art. 67 din Legea nr. 192/2006 nu prevede un anumit stadiu procesual, Curtea a reținut că acordul de mediere nu poate fi încheiat oricând în cursul procesului penal, ci doar atât timp cât poate interveni și împăcarea, și anume *până la citirea actului de sesizare a instanței*, așa cum prevede art. 159 alin. (3) teza a II-a CP.

16. Condițiile de formă ale plângerii și obligațiile organului de urmărire penală. Spre deosebire de reglementarea anterioară, când prin plângerea prealabilă persoana vătămată trebuia să indice autorul, noul Cod de procedură penală nu mai diferențiază conținutul și forma plângerii prealabile de cea clasică, persoana vătămată urmând să indice făptuitorul doar dacă este cunoscut, esențial fiind să fie exprimată dorința acesteia de a fi promovată acțiunea penală[4]. Pentru exprimarea acestei dorințe, *nu se cere vreo formulă specială*, ci

[1] T. POP, *op. cit.*, p. 34.

[2] M. Of. nr. 406 din 9 iunie 2015.

[3] M. Of. nr. 532 din 15 iulie 2016.

[4] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, Trib. București, s. a II-a pen., dec. nr. 574/R/2004, în C.P.J.P. 2000-2004, p. 866-868: instanța a constatat că plângerea formulată de partea vătămată (în prezent, persoana vătămată – n.n.) nu întrunește cerințele impuse de art. 283 CPP (din 1968 – n.n.), respectiv nu cuprinde descrierea faptelor, inclusiv precizarea datelor la care acestea au fost săvârșite, a mijloacelor de probă și menționa dacă partea vătămată se constituie parte civilă în cauză. De altfel, din conținutul plângerii nu rezultă nicio faptă

este suficient dacă se poate deduce acea voință din expunerea faptelor pe care le conține plângerea prealabilă[1]. Tot astfel, nu este o condiție a valabilității formale a plângerii prealabile ca în cerere să fie întrebuințată sintagma „plângere prealabilă"[2].

În doctrină s-a arătat că, dacă alta ar fi în realitate fapta decât aceea descrisă de plângere și dacă pentru aceasta este necesară plângerea prealabilă, nu se poate proceda la urmărirea sau la judecarea acelei fapte decât dacă s-a făcut o nouă plângere, care să aibă ca obiect fapta săvârșită în realitate. Dacă fapta descrisă în plângere se află în concurs cu alte fapte, de asemenea urmăribile și judecabile la plângere prealabilă, și plângerea nu privește și aceste fapte, ele nu pot face obiectul urmăririi penale ca urmare a introducerii plângerii prealabile, deoarece organul căruia i-a fost adresată plângerea este învestit prin plângerea prealabilă numai cu privire la fapta care formează obiectul plângerii. Dacă pentru fapta descrisă nu se cere plângere prealabilă, plângerea făcută va avea valoarea unei simple plângeri sau a unui denunț și deci, dacă a fost introdusă la organul de urmărire penală, acesta se va considera sesizat cu urmărirea faptei respective, iar dacă plângerea a fost introdusă la instanța de judecată, aceasta o va trimite organului de urmărire penală[3].

În practica judiciară s-a susținut că înscrisul intitulat „declarație", scris de organul de poliție și semnat de persoana vătămată, are valoarea unei plângeri prealabile, dacă descrie modul în care a fost săvârșită infracțiunea, se face referire la făptuitor și se solicită tragerea la răspundere a acestuia; o asemenea declarație poate fi făcută și oral, organul de poliție fiind obligat să o consemneze într-un proces-verbal[4]; deși nu se prevede în mod expres, însăși rațiunea de a fi a plângerii prealabile reclamă ca aceasta să conțină în mod obligatoriu, alături de descrierea faptei, dorința persoanei vătămate ca făptuitorul să fie tras la răspundere penală; dacă această manifestare de voință a persoanei vătămate lipsește, ea poate fi înlăturată în termenul prevăzut pentru depunerea plângerii, cu prilejul audierii persoanei vătămate[5]. Împrejurarea că persoana vătămată a dat mai multe declarații în cursul urmăririi penale, în care a descris în detaliu săvârșirea infracțiunii, l-a indicat pe făptuitor și s-a constituit parte civilă, echivalează cu o plângere prealabilă[6]; dacă declarația persoanei vătămate dată în cursul urmăririi penale cuprinde descrierea faptei de lovire, indicarea autorului și a mijloacelor de probă, rezultă intenția sa în privința tragerii la răspundere penală a agresorului[7].

---

concretă pentru care solicită „luarea unor măsuri legale", după cum nu rezultă cu claritate nici manifestarea de voință a părții vătămate privind tragerea la răspundere penală a inculpatului pentru o anume infracțiune. În consecință, tribunalul a constatat că instanța de fond a trecut în mod greșit la analiza afirmațiilor la care partea vătămată face referire în declarațiile date ulterior depunerii plângerii, în lipsa localizării în timp și identificării faptelor pentru care partea vătămată s-a plâns, neputându-se discuta nici tardivitatea plângerii prealabile și nici dacă incidentele dintre părți constituie încălcări ale legii penale. Pentru considerentele expuse, a încetat procesul penal, constatând că lipsește plângerea prealabilă.

[1] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, Trib. Mun. București, s. I pen., dec. nr. 557/1996, în C.P.J. 1994-1997, p. 325: în cazul în care prin cererea depusă la organul de urmărire penală nu se solicită în mod expres dorința de a trage la răspundere penală pe făptuitor, iar prin analogie nici nu poate fi dedus acest aspect din conținutul plângerii prealabile și, mai mult, când ceea ce se reclamă nu poate constitui obiect al unei acțiuni penale, fiind de natură civilă (nefiind solicitată condamnarea inculpatului, ci demolarea lucrărilor efectuate în spațiile comune), instanța pe bună dreptate a dispus încetarea procesului penal, fiind inadmisibilă o plângere prin care se urmărește doar tragerea la răspundere civilă a autorului unei infracțiuni, nu și o condamnare penală.

[2] T. POP, *op. cit.*, p. 29.

[3] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 104.

[4] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, C.A. București, dec. nr. 98/1997, în R.D.P. nr. 1/1998, p. 141.

[5] În acest sens, *mutatis mutandis*, Trib. Harghita, dec. pen. nr. 52/2003, în C.P.J. 2003, p. 381.

[6] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, C.A. București, dec. nr. 879/2001, în P.J.P. 2001-2002, p. 408.

[7] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, C.S.J., s. pen., dec. nr. 2392/2000, în B.J. 2000, p. 364.

Revenim asupra opiniei exprimate în ediţiile anterioare[1] şi apreciem că *şi în cazul plângerii prealabile sunt aplicabile dispoziţiile privind procedura restituirii pe cale administrativă* [art. 294 alin. (2) CPP], organul de urmărire penală fiind obligat să verifice regularitatea acestui act de sesizare şi depunerea lui în termenul prevăzut de lege. Dacă această procedură ar dura mai mult de 3 luni, nu putem aprecia că persoana vătămată pierde termenul, întrucât manifestarea sa de voinţă, deşi informă, a fost exprimată în termenul legal.

Plângerea prealabilă făcută de reprezentantul unei persoane fără capacitate de exerciţiu trebuie să cuprindă menţiuni privind vârsta minorului, situaţia persoanei incapabile şi capacitatea de reprezentant legal. Când plângerea prealabilă se introduce prin mandatar special, se anexează şi copia legalizată de pe acest mandat[2].

Plângerea prealabilă *se adresează organului de cercetare penală sau procurorului*, potrivit legii, fiind astfel menţinută, în acord cu funcţiile judiciare şi structura procesului penal, imposibilitatea persoanei vătămate de a se adresa direct cu plângere prealabilă instanţei de judecată.

Plângerea prealabilă greşit îndreptată se consideră valabilă dacă a fost introdusă în termen la organul judiciar necompetent (nu extrajudiciar), acesta având obligaţia de a o trimite, *pe cale administrativă*, organului judiciar competent[3].

În cazul în care persoana vătămată a introdus plângerea prealabilă în termenul legal la organul judiciar necompetent, iar acesta, în loc să o trimită pe cale administrativă organului competent, a îndrumat persoana vătămată să se adreseze acestuia, noua plângere nu poate fi respinsă ca tardivă, având în vedere existenţa primei plângeri prealabile introduse în termen legal; împrejurarea că organul judiciar greşit sesizat nu a respectat prevederile legale nu este imputabilă persoanei vătămate şi nu poate fi sancţionată cu încetarea procesului penal[4]. Dacă faptele ce formează obiectul plângerii prealabile tardiv introduse constituie infracţiuni pentru care competenţa de rezolvare aparţine altui organ judiciar, nu se dispune încetarea urmăririi penale (în prezent, clasarea – n.n.) sau restituirea plângerii persoanei vătămate[5], ci se trimite plângerea organului de urmărire penală competent[6].

La primirea plângerii prealabile, organul de urmărire penală verifică dacă aceasta îndeplineşte condiţiile de formă şi dacă a fost depusă în termenul prevăzut de lege. În cazul în care constată că este tardivă, organul de cercetare penală înaintează procurorului actele încheiate, împreună cu referatul cu propunere de clasare.

Ca efect al principiului oficialităţii, *în caz de infracţiune flagrantă*, organul de cercetare penală este obligat să constate săvârşirea acesteia, chiar în lipsa plângerii prealabile, urmând a chema ulterior persoana vătămată şi, dacă aceasta declară că face plângere prealabilă, începe urmărirea penală, iar, în caz contrar, organul de cercetare penală înaintează procurorului actele încheiate şi referatul cu propunere de clasare.

---

[1] V. VĂDUVA, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *Noul Cod de procedură penală comentat*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, ed. 1, 2014, p. 745, ed. a 2-a, 2015, p. 782.

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 478-488.

[3] În ceea ce priveşte trimiterea plângerii la organul competent, Curtea Constituţională (dec. nr. 171/2003, M. Of. nr. 400 din 9 iunie 2003) s-a pronunţat în sensul că nu numai că nu este în contradicţie cu prevederile constituţionale, dar asigură dreptul persoanei vătămate de a se adresa justiţiei, drept prevăzut în art. 21 din Constituţie.

[4] V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 84.

[5] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, C.A. Cluj, dec. pen. nr. 1/1996, în R.D.P. nr. 3/1997, p. 139-140.

[6] În acest sens, *mutatis mutandis*, Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1860/1981, în R.R.D. nr. 8/1982, p. 63.

Astfel, în cazul în care o infracțiune pentru care se cere plângerea prealabilă a persoanei vătămate este flagrantă, *are loc o revenire în parte la principiul oficialității*[1], în sensul că organul de urmărire penală este obligat să procedeze la constatarea săvârșirii ei chiar în lipsa plângerii prealabile, probele obținute în aceste condiții constituind dovezi esențiale în soluționarea cauzei, dacă persoana vătămată ar introduce plângere prealabilă, ele neputând fi obținute decât în momentul săvârșirii infracțiunii[2].

Dacă se constată că *într-o cauză în care s-au făcut acte de urmărire penală este necesară plângerea prealabilă*, organul de urmărire penală cheamă persoana vătămată și o întreabă dacă înțelege să facă plângere. În caz afirmativ, organul de urmărire penală continuă cercetarea. În caz contrar, organul de cercetare penală înaintează procurorului actele încheiate și referatul cu propunere de clasare [măsura este prevăzută în mod corespunzător și în sarcina instanței în faza judecății – art. 386 alin. (2) CPP]. Când, în cauză, persoana vătămată este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă sau o persoană juridică ce este reprezentată de făptuitor sau dacă între timp persoana vătămată a decedat ori, în cazul persoanei juridice, aceasta a fost lichidată, acțiunea penală va continua din oficiu, în temeiul art. 157 alin. (4) și (5) CP.

Astfel, *spre deosebire de reglementarea anterioară*, în care se prevedea obligația organului de urmărire penală de a chema persoana pentru a verifica manifestarea de voință în sensul inițierii acțiunii penale împotriva făptuitorului, în situația schimbării de încadrare juridică și a infracțiunii flagrante, în actuala reglementare, în mod corect se stabilește obligația organului de urmărire penală, în toate cauzele în care s-au efectuat acte de urmărire penală, de a verifica manifestarea de voință a persoanei vătămate.

Organul de urmărire penală are obligația să cheme persoana vătămată și să o întrebe dacă înțelege să facă plângere, uzând de toate mijloacele procedurale prevăzute de lege în acest sens[3].

În situația *schimbării încadrării juridice*, momentul de la care curge termenul de 3 luni în care persoana vătămată poate formula plângerea prealabilă nu este data luării la cunoștință despre săvârșirea faptei, ci acela al schimbării încadrării juridice de către organul judiciar[4]. În cazul în care, în urma schimbării încadrării juridice, organul judiciar își declină competența, noul organ judiciar învestit va fi cel care va verifica dacă persoana vătămată înțelege să formuleze plângere.

În practica judiciară s-a susținut că în mod nelegal a procedat organul judiciar care, după schimbarea încadrării juridice din infracțiunea prevăzută de art. 182 CP 1969 în infracțiunea prevăzută de art. 181 CP 1969, a dispus încetarea procesului penal, constatând că nu există plângere prealabilă, în loc să cheme persoana vătămată și să o întrebe dacă face plângere și, în funcție de răspuns, să continue sau să înceteze procesul penal[5].

---

[1] N. VOLONCIU, AL. ȚUCULEANU, *op. cit.*, p. 169-183.

[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 118; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 478-488.

[3] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.A. București, s. I pen., dec. nr. 2060/2003, în Lex Expert Baza de date: citarea părții vătămate (în prezent, a persoanei vătămate – n.n.) doar în conformitate cu dispozițiile art. 177 CPP (din 1968 – n.n.) și fără a dispune aducerea ei în fața instanței cu mandat, conform art. 183, conduce la pronunțarea unei soluții nelegale de încetare a procesului penal, în baza art. 10 alin. (1) lit. f) din același cod, întrucât de prezența părții vătămate ori de luarea tuturor măsurilor procedurale pentru aducerea ei în fața instanței depinde însăși legalitatea măsurii de încetare a procesului penal ori de continuare a acestuia.

[4] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, Trib. Mureș, s. pen., dec. nr. 59/2005, în Lex Expert Baza de date.

[5] În acest sens, *mutatis mutandis*, Trib. Timiș, dec. pen. nr. 296/1972, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 103.

Având în vedere că plângerea prealabilă – ca instituție de drept penal – este legată de condițiile tragerii la răspundere penală, *principiul mitior lex* este aplicabil și normelor referitoare la plângerea prealabilă, în caz de succesiune a legilor. Astfel, în situația în care se constată că, într-o cauză în care s-au făcut acte de urmărire penală până la intrarea în vigoare a noului Cod penal, este necesară plângerea prealabilă potrivit noii legi [de exemplu, violarea de domiciliu în formă calificată, prevăzută de art. 224 alin. (2) CP, tulburarea de posesie, prevăzută de art. 256 CP], organul de urmărire penală va trebui să cheme persoana vătămată și să o întrebe dacă înțelege să formuleze plângere prealabilă, în caz contrar dispunând clasarea. Când acțiunea penală a fost pusă în mișcare la plângerea prealabilă, iar ulterior fapta a primit o încadrare pentru care nu era necesară plângerea prealabilă, organul de cercetare penală continuă cercetarea, plângerea prealabilă fiind considerată o simplă plângere.

Capitolul al III-lea. Conducerea și supravegherea activității organelor de cercetare penală de către procuror

REGLEMENTARE

Art. 299. Obiectul supravegherii. (1) Procurorul supraveghează activitatea organelor de cercetare penală, astfel ca orice infracțiune să fie descoperită și orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie trasă la răspundere penală.

(2) De asemenea, procurorul exercită supravegherea activității organelor de cercetare penală astfel ca niciun suspect sau inculpat să nu fie reținut decât în cazurile și în condițiile prevăzute de lege.

Art. 300. Modalitățile de exercitare a supravegherii. (1) Procurorul, în exercitarea atribuției de a conduce și supraveghea activitatea organelor de cercetare penală, veghează ca actele de urmărire penală să fie efectuate cu respectarea dispozițiilor legale.

(2) Organele de cercetare penală sunt obligate după sesizare să îl informeze pe procuror despre activitățile pe care le efectuează sau urmează să le efectueze.

(3) În exercitarea atribuției de a conduce activitatea de urmărire penală, procurorul ia măsurile necesare sau dă dispoziții organelor de cercetare penală care iau aceste măsuri. Procurorul poate să asiste la efectuarea oricărui act de cercetare penală sau să îl efectueze personal.

(4) În exercitarea atribuției de supraveghere a activității de urmărire penală, procurorul poate să ceară spre verificare orice dosar de la organul de cercetare penală, care este obligat să îl trimită de îndată, cu toate actele, materialele și datele privitoare la fapta care formează obiectul cercetării. Procurorul poate reține orice cauză în vederea efectuării urmăririi penale.

Art. 301. Trimiterea la organul competent. (1) Când procurorul constată că urmărirea penală nu se efectuează de organul de cercetare penală prevăzut de lege, ia măsuri ca urmărirea să fie făcută de organul competent, procedând potrivit art. 63.

(2) În cazul prevăzut la alin. (1), actele sau măsurile procesuale legal efectuate rămân valabile.

(3) Când procurorul constată că există vreunul dintre cazurile prevăzute la art. 43, dispune reunirea cauzelor, trimițând ulterior cauza organului competent.

Art. 302. Trecerea cauzei de la un organ de cercetare penală la altul. (1) Procurorul poate să dispună, după necesitate, ca într-o cauză urmărirea penală să fie efectuată de un alt organ de cercetare decât cel sesizat.

(2) Preluarea unei cauze de către un organ de cercetare penală ierarhic superior se dispune de procurorul de la parchetul care exercită supravegherea urmăririi penale în acea cauză, pe baza propunerii motivate a organului de cercetare penală care preia cauza.

Art. 303. Dispozițiile date de procuror. (1) Procurorul poate să dispună cu privire la efectuarea oricărui act de urmărire penală de organele de cercetare penală ale poliției judiciare sau de organele de cercetare penală speciale, după caz.

(2) Dispozițiile date de procuror în legătură cu efectuarea actelor de cercetare penală sunt obligatorii și prioritare pentru organul de cercetare, precum și pentru alte organe ce au atribuții prevăzute de lege în constatarea infracțiunilor. Organele ierarhic superioare ale poliției judiciare sau ale organelor de cercetare penală speciale nu pot da îndrumări sau dispoziții privind cercetarea penală.

(3) În cazul neîndeplinirii sau al îndeplinirii în mod defectuos de către organul de cercetare penală a dispozițiilor date de procuror, acesta poate sesiza conducătorul organului de cercetare penală, care are obligația ca în termen de 3 zile de la sesizare să comunice procurorului măsurile dispuse, ori poate aplica sancțiunea amenzii judiciare pentru abaterile judiciare prevăzute la art. 283 alin. (1) lit. a) sau, după caz, alin. (4) lit. m) ori poate solicita retragerea avizului prevăzut la art. 55 alin. (4) și (5).

Art. 304. Infirmarea actelor procesuale sau procedurale. (1) Când procurorul constată că un act sau o măsură procesuală a organului de cercetare penală nu este dată cu respectarea dispozițiilor legale sau este neîntemeiată, o infirmă motivat, din oficiu sau la plângerea persoanei interesate.

(2) Dispozițiile alin. (1) se aplică și în cazul verificării efectuate de către procurorul ierarhic superior cu privire la actele procurorului ierarhic inferior.

COMENTARIU

17. Aspecte generale. Față de dispozițiile existente în cuprinsul Capitolului III din Titlul I al Părții speciale a vechiului Cod de procedură penală, intitulat „Supravegherea exercitată de procuror *în activitatea de urmărire penală*" (s.n.), Capitolul III al Titlului I al Părții speciale din noul Cod de procedură penală este intitulat „Conducerea și supravegherea activității *organelor de cercetare penală* de către procuror" (s.n.). Deși ușor diferite ca denumire, cele două capitole au, în esență, același obiect de reglementare – raporturile dintre procuror și organele de cercetare penală –, iar ca dispoziții procedurale, ele sunt în mare măsură similare celor din vechiul cod.

Așadar, reglementările din acest capitol vizează ipoteza desfășurării urmăririi penale împreună de către organele de cercetare penală (generale sau speciale) și procuror și raporturile dintre cele două organe judiciare care alcătuiesc sfera *organelor de urmărire penală*. Amintim faptul că, pentru anumite infracțiuni, reglementate expres de art. 56 alin. (3) CPP, competența în efectuarea urmăririi penale aparține *exclusiv* procurorului, în aceste situații organele de cercetare penală neavând o competență de instrumentare a cauzei, putând efectua însă acte de urmărire penală doar în legătură cu activități punctual determinate de procuror prin instituția *delegării* (art. 201 CPP)[1].

În privința organelor *de cercetare penală*, acestea sunt fie organe de cercetare *ale poliției judiciare*[2], fie organe de cercetare penală *speciale*. Competența acestor organe de cercetare penală este cea stabilită prin dispozițiile art. 57 CPP.

Legat de această echipă de anchetă procuror-organ de cercetare penală, echipă ce efectuează ancheta penală într-o cauză dată, ea nu este una *a priori* determinată, în sensul că nu există, ca regulă generală, perechi prestabilite de procurori și organe ale poliției judiciare. Procurorii funcționează în cadrul parchetelor de pe lângă instanțe, iar organele

[1] De asemenea, în momentele incipiente ale unei anchete penale, organul de cercetare penală poate și trebuie să efectueze acele acte de urmărire penală ce nu suferă amânare, chiar dacă respectivele activități nu ar fi de competența sa [conform art. 60 și art. 306 alin. (2) CPP].

[2] Organizarea și funcționarea poliției judiciare sunt reglementate prin Legea nr. 364/2004, republicată (M. Of. nr. 305 din 24 aprilie 2014).

de cercetare penală generale (ale poliției judiciare) funcționează, ca regulă[1], în cadrul structurilor Ministerului Afacerilor Interne[2].

Echipa procuror-polițist judiciarist se formează *imediat după momentul sesizării acestor organe*, în modurile prevăzute de lege, cu privire la săvârșirea unei infracțiuni. Astfel, în măsura în care sesizarea pornește de la organul de cercetare penală (sesizare din oficiu) sau este adresată acestuia, cauza se înregistrează la organul de poliție, primește un număr propriu de evidență, iar conducătorul organului de poliție o repartizează spre soluționare unuia dintre *polițiștii judiciariști* din subordine, stabilind, de regulă printr-o rezoluție manuscrisă pe actul de sesizare, data până la care cel desemnat trebuie să îndeplinească activitățile specifice și să propună soluțiile legale în cauză.

Organul de cercetare penală, examinând sesizarea conform art. 294 CPP, are obligația de a o prezenta unității de parchet, ocazie cu care dosarul astfel constituit primește un număr propriu al acestei unități (de exemplu, x/P/2017), număr ce va fi prezent pe toate actele de urmărire penală emise în respectivul dosar. Odată cu înregistrarea cauzei la unitatea de parchet, organul de conducere din cadrul acesteia desemnează un *procuror de caz*[3], din acest moment funcționând tandemul procuror-organ de cercetare penală.

---

[1] Excepție face poliția judiciară a Direcției Naționale Anticorupție, o structură proprie a organului de urmărire penală, ai cărei ofițeri și agenți sunt detașați de la Ministerul Afacerilor Interne prin ordin al ministrului afacerilor interne, la propunerea nominală a procurorului-șef al D.N.A., iar numirea lor în funcții se face prin ordin al procurorului-șef al D.N.A. [art. 10 alin. (5) din O.U.G. nr. 43/2002 privind Direcția Națională Anticorupție (M. Of. nr. 244 din 11 aprilie 2002)]. Potrivit art. 66[1] din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată, în cadrul Ministerului Public pot funcționa, prin detașare, ofițeri sau agenți de poliție judiciară, sub directa conducere și controlul nemijlocit al procurorilor. Pe durata detașării, aceștia nu pot primi de la organele ierarhic superioare nicio însărcinare, iar dispozițiile procurorilor sunt obligatorii pentru ei. Actele întocmite de ofițerii și agenții de poliție judiciară din dispoziția scrisă a procurorului sunt efectuate în numele acestuia. Conform art. 7 din O.U.G. nr. 78/2016 pentru organizarea și funcționarea Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, „(1) În vederea desfășurării activităților prevăzute la art. 142 alin. (1) din Codul de procedură penală, în cadrul Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism funcționează, prin detașare, ofițeri sau agenți de poliție judiciară, sub directa conducere și controlul nemijlocit al procurorilor direcției, în limita posturilor prevăzute de lege. (2) Detașarea ofițerilor și agenților de poliție judiciară se dispune la solicitarea procurorului-șef al Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism de către ministrul afacerilor interne, pe o perioadă de 6 ani, cu posibilitatea prelungirii din 3 în 3 ani, cu acordul acestora. (3) Numirea în funcții a ofițerilor și agenților de poliție judiciară prevăzuți la alin. (1) se face prin ordin al procurorului-șef al Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism". În același timp, art. 3 lit. h) din Regulamentul de ordine interioară al parchetelor (abreviat în continuare *ROIP*), aprobat prin Ordinul ministrului justiției nr. 2632/C/2014 (M. Of. nr. 623 și nr. 623 bis din 26 august 2014), prevede că „Parchetele din cadrul Ministerului Public funcționează cu următoarele categorii de personal: (...) h) ofițeri și agenți de poliție judiciară".

[2] Conform art. 4 din Legea nr. 364/2004, organele de cercetare ale poliției judiciare sunt organizate și funcționează în structura aparatului central al Ministerului Afacerilor Interne, în structura Inspectoratului General al Poliției Române, Inspectoratului General al Poliției de Frontieră Române și a unităților teritoriale ale acestora.

De exemplu, în cadrul Inspectoratului General al Poliției Române funcționează mai multe structuri cu atribuții pe linia descoperirii și instrumentării cauzelor penale, cum ar fi Direcția de Investigații Criminale, Direcția de Investigare a Fraudelor, Direcția de Combatere a Criminalității Organizate ș.a. La rândul lor, fiecare dintre acestea cuprind structuri specializate (servicii, birouri, oficii), existând o structură organizată atât pe orizontală (specializarea pe tipuri de infracțiuni), cât și una pe verticală (teritorială). În cadrul acestor structuri funcționează polițiști și angajați civili, iar dintre polițiști unii au calitatea de polițiști judiciariști, având competența de a efectua activități de cercetare penală sub conducerea și controlul procurorului.

[3] Potrivit art. 95 alin. (3) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată, conducătorul fiecărui parchet repartizează dosarele procurorilor, ținând cont de specializarea acestora. De asemenea, repartizarea spre soluționare către procurorii din subordine a cauzelor penale se face și potrivit unor criterii obiective; în acest sens, facem referire la dispozițiile Regulamentului de ordine interioară al parchetelor.

Sesizarea poate urma și cursul opus, prin înregistrarea cauzei mai întâi la parchet (inclusiv alocarea numărului de dosar penal), desemnarea procurorului de caz și trimiterea ulterioară a dosarului către organul de poliție competent, al cărui conducător repartizează cauza, *conform specializării*, către un organ de cercetare al poliției judiciare.

Potrivit Regulamentului de ordine interioară al parchetelor (art. 11 și art. 12), în cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție funcționează mai multe structuri, unele dintre acestea având atribuții directe în efectuarea urmăririi penale: *Direcția Națională Anticorupție* (D.N.A.), *Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism* (D.I.I.C.O.T.), *Secția parchetelor militare*, respectiv *Secția de urmărire penală și criminalistică*. La rândul său, Secția de urmărire penală și criminalistică îndeplinește atribuțiile Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție în legătură cu activitatea de urmărire penală și coordonarea activității de urmărire penală, precum și cu activitatea de criminalistică, potrivit legii[1]. În cadrul Secției de urmărire penală și criminalistică funcționează un *Serviciu de urmărire penală* cu două birouri în subordine, anume *Biroul de urmărire penală* și *Biroul de criminalistică*[2]. În mod similar, în cadrul Secției parchetelor militare funcționează un *Serviciu de urmărire penală și judiciar*, cu atribuții privind efectuarea urmăririi penale[3].

Și în cadrul celorlalte unități teritoriale ale Ministerului Public – parchetele de pe lângă curțile de apel, parchetele de pe lângă tribunale, parchetele de pe lângă tribunalele de minori și familie, Parchetul de pe lângă Curtea Militară de Apel și parchetele de pe lângă tribunalele militare – există structuri specializate, ai căror procurori au în principal atribuții de efectuare a urmăririi penale. În cadrul parchetelor de pe lângă curțile de apel[4] și de pe lângă tribunale[5] funcționează *secții de urmărire penală*, la fel în cadrul parchetelor militare[6]. În privința parchetelor de pe lângă judecătorii, procurorii încadrați la aceste unități desfășoară inclusiv atribuții legate de efectuarea sau supravegherea urmăririi penale, fără a exista structuri specializate în acest scop[7].

18. Obiectul supravegherii exercitate de procuror. Normele procedurale fixează raporturile dintre procuror și organul de cercetare penală prin folosirea unor termeni multipli: supraveghere, conducere, control. Astfel, potrivit art. 56 alin. (1) CPP, „Procurorul *conduce* și *controlează* nemijlocit activitatea de urmărire penală a poliției judiciare și a organelor de cercetare penală speciale, prevăzute de lege. De asemenea, procurorul *supraveghează* ca actele de urmărire penală să fie efectuate cu respectarea dispozițiilor legale" (s.n.).

Legea de organizare judiciară nr. 304/2004 prevede, între atribuțiile Ministerului Public, conform art. 63 lit. b), și pe acelea de *a conduce* și *a supraveghea* activitatea de cercetare penală a poliției judiciare, de *a conduce* și *a controla* activitatea altor organe de cercetare penală. Utilizarea unor termeni diferiți în raport cu cele două categorii de organe de cercetare penală (generale/speciale) a dat prilejul exprimării unor opinii conform cărora raporturile procurorului cu aceste organe sunt diferențiate prin raportare la un statut diferențiat pe

[1] Art. 18 alin. (1) ROIP.

[2] Art. 17 lit. A ROIP.

[3] Art. 41 și urm. ROIP.

[4] Conform art. 75 alin. (1) lit. A ROIP. În plus, la Parchetul de pe lângă Curtea de Apel București funcționează secția de proceduri speciale (art. 82 ROIP), cu atribuții privind activitățile din cadrul cooperării judiciare internaționale în materie penală.

[5] Conform art. 84 alin. (1) lit. A ROIP. În plus, conform art. 84 alin. (2) lit. B ROIP, la Parchetul de pe lângă Tribunalul București funcționează Secția de supraveghere a urmăririi penale.

[6] Conform art. 100 lit. A și art. 108 lit. A ROIP.

[7] Conform art. 94 și art. 97 ROIP.

care fiecare dintre cele două le are în fața legii[1]. Opinăm că această diferențiere nu mai poate fi susținută, nu mai este de actualitate, întrucât, pe de o parte, prin dispozițiile cuprinse în art. 55 alin. (6) și art. 56 alin. (1) CPP nu se face nicio distincție în ceea ce privește supravegherea și conducerea exercitată de procuror după cum cercetarea penală o efectuează organele de cercetare generale sau cele speciale. Pe de altă parte, dispozițiile art. 55 alin. (5) CPP prevăd o manieră similară de desemnare în calitate de organe de cercetare penală speciale prin raportare la organele de cercetare penală generale (ne referim la necesitatea existenței, în ambele cazuri, a avizului conform al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție)[2].

În ceea ce privește organele de cercetare ale poliției judiciare, art. 8 alin. (1) din Legea nr. 364/2004 utilizează aceiași trei termeni pentru a stabili raporturile acestor organe cu procurorul: „Organele de cercetare ale poliției judiciare își desfășoară activitatea sub *conducerea*, *supravegherea* și *controlul* procurorului, fiind obligate să ducă la îndeplinire dispozițiile acestuia" (s.n.).

Obiectul supravegherii este indisolubil legat de scopul procesului penal în general, de scopul fazei de urmărire penală în mod particular. Deși Codul de procedură penală nu mai cuprinde o precizare expresă a scopului procesului penal[3], putem aprecia că el a rămas același și în noua reglementare, iar dispozițiile cuprinse în art. 299 alin. (1) CPP fac referire directă la un asemenea scop: *orice infracțiune să fie descoperită și orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie trasă la răspundere penală*. Pentru îndeplinirea acestui deziderat, supravegherea exercitată de procuror trebuie să urmărească nu doar respectarea legalității în efectuarea actelor de urmărire penală, dar și efectuarea lor în mod temeinic și complet.

Respectarea principiului legalității în activitatea desfășurată de organele de cercetare penală este unul dintre obiectivele principale ale activități de supraveghere exercitate de procuror, atât cu privire la actele procesuale și actele procedurale, cât și cu privire la măsurile ce pot fi dispuse de către acestea. Deși art. 299 alin. (2) CPP face referire expresă la respectarea legalității în ceea ce privește măsura preventivă a reținerii (singura ce poate fi luată direct de către organul de cercetare penală), apreciem că respectarea principiului legalității (art. 2 CPP) trebuie vegheată cu aceeași forță și în privința celorlalte activități desfășurate de organele de cercetare penală. De asemenea, considerăm că, prin reglementarea expresă a celorlalte principii generale ale procesului penal (prezumția de nevinovăție, aflarea adevărului, principiul *ne bis in idem*, echitatea procesului penal și durata rezonabilă a acestuia, respectarea dreptului la libertate și siguranță, a dreptului la apărare, respectarea demnității umane și vieții private), supravegherea exercitată de procuror trebuie să aibă în vedere și respectarea întocmai a acestor principii în activitatea organelor de cercetare penală.

În privința *activităților* organelor de cercetare penală ce fac obiectul supravegherii, este de observat că o parte a acestora vizează acte îndeplinite în activitatea de descoperire și constatare a infracțiunilor (activități anterioare începerii urmăririi penale și care, formal, nu se circumscriu activității de *cercetare penală*), iar o altă parte vizează activități de

[1] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 469.

[2] În reglementarea anterioară, art. 208 CPP 1968 nu cuprindea nicio prevedere referitoare la necesitatea avizului din partea procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție pentru numirea unor persoane în calitate de organe de cercetare penală speciale.

[3] O astfel de reglementare existând în codul anterior: conform art. 1 alin. (1) CPP 1968, „Procesul penal are ca scop constatarea la timp și în mod complet a faptelor care constituie infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală".

cercetare penală propriu-zise, îndeplinite ulterior sesizării și ulterior începerii urmăririi penale, astfel încât să fie realizat obiectul urmăririi penale, așa cum este el fixat prin dispozițiile art. 285 alin. (1) CPP[1].

Poate că în acest fel se explică utilizarea de către legiuitor a unei denumiri ușor modificate a capitolului (față de vechiul cod) și mutarea obiectului reglementării de pe supravegherea *în activitatea de urmărire penală* pe supravegherea activității *organelor de cercetare penală*.

19. Procurorul competent să exercite supravegherea activității organelor de cercetare penală. Codul de procedură penală cuprinde dispoziții exprese care statuează care anume dintre procurori și, în consecință, care unitate de parchet are competența de a supraveghea activitatea organelor de cercetare penală, similare cu cele din vechea reglementare[2]. Potrivit alin. (6) al art. 56 CPP, „Este competent să efectueze ori, după caz, să conducă și să supravegheze urmărirea penală procurorul de la parchetul corespunzător instanței care, potrivit legii, judecă în primă instanță cauza, cu excepția cazurilor în care legea prevede altfel". Dispoziții în acest sens regăsim și în legea ce reglementează activitatea poliției judiciare (Legea nr. 364/2004). Astfel, conform art. 9 din legea menționată, lucrătorii de poliție judiciară din structurile teritoriale își îndeplinesc atribuțiile, în mod nemijlocit, sub autoritatea și controlul *prim-procurorilor parchetelor de pe lângă judecătorii și tribunale*, corespunzător arondării acestora. La rândul lor, *procurorii generali ai parchetelor de pe lângă curtea de apel*, în mod nemijlocit, respectiv *procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție*, direct sau prin procurori desemnați, își exercită autoritatea și controlul asupra lucrătorilor de poliție judiciară din circumscripția curții de apel, respectiv asupra organelor de poliție judiciară de pe întreg teritoriul țării.

Un statut aparte îl are *poliția judiciară a Direcției Naționale Anticorupție*, structură care este organizată și funcționează potrivit normelor stabilite de O.U.G. nr. 43/2002. Conform art. 10 alin. (1) din actul menționat, „În scopul efectuării cu celeritate și în mod temeinic a activităților de descoperire și de urmărire a infracțiunilor de corupție, *în cadrul* Direcției Naționale Anticorupție funcționează ofițeri de poliție, constituind poliția judiciară a Direcției Naționale Anticorupție" (s.n.). Față de celelalte structuri ale poliției judiciare, ofițerii și agenții de poliție judiciară sunt *încadrați* polițiști judiciariști veniți prin *detașare* în interesul serviciului la D.N.A., pe o perioadă de 6 ani (cu posibilitatea de prelungire), din structurile obișnuite de poliție judiciară[3]. Statutul special (încadrarea polițistului în structura D.N.A.) face ca acesta să nu mai aibă o dublă subordonare, atât față de procuror (pe linie de cercetare penală), cât și față de superiorul său (pe linie polițienească). În plus, date fiind dispozițiile art. 56 alin. (3) lit. d) CPP privind competența exclusivă a procurorului în cazul infracțiunilor de competența D.N.A., poliția judiciară a acestei structuri nu va efectua activități de urmărire penală *decât* la dispoziția și cu delegarea dată de procuror.

O soluție similară a fost prevăzută, recent, și pentru *Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism*, prin art. 7 alin. (1)-(5) din O.U.G. nr. 78/2016

[1] „Urmărirea penală are ca obiect strângerea probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea persoanelor care au săvârșit o infracțiune și la stabilirea răspunderii penale a acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată".

[2] Art. 209 alin. (4) CPP 1968: „Este competent să efectueze urmărirea penală, în cazurile prevăzute în alineatul precedent, *și să exercite supravegherea asupra activității de cercetare penală* procurorul de la parchetul corespunzător instanței care, potrivit legii, judecă în primă instanță cauza" (s.n.). Practic, vechea reglementare mergea pe ideea că fiecare organ de cercetare penală este arondat unei anume unități de parchet sau unui anume procuror, astfel că trecerea cauzei la un alt organ de cercetare penală (superior) necesita și o desemnare a unui alt procuror (de la o unitate de parchet superioară).

[3] Art. 10 alin. (5) și (6) din O.U.G. nr. 43/2002.

pentru organizarea și funcționarea acestei direcții: „(1) În vederea desfășurării activităților prevăzute la art. 142 alin. (1) din Codul de procedură penală, în cadrul Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism funcționează, prin detașare, ofițeri sau agenți de poliție judiciară, sub directa conducere și controlul nemijlocit al procurorilor direcției, în limita posturilor prevăzute de lege. (2) Detașarea ofițerilor și agenților de poliție judiciară se dispune la solicitarea procurorului-șef al Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism de către ministrul afacerilor interne, pe o perioadă de 6 ani, cu posibilitatea prelungirii din 3 în 3 ani, cu acordul acestora. (3) Numirea în funcții a ofițerilor și agenților de poliție judiciară prevăzuți la alin. (1) se face prin ordin al procurorului-șef al Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism. (4) Încetarea detașării ofițerilor și a agenților de poliție judiciară în cadrul direcției se poate dispune înaintea perioadei prevăzute la alin. (2) prin ordin motivat al procurorului-șef al Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism. (5) Pe durata detașării ofițerii și agenții de poliție judiciară nu pot primi de la organele ierarhic superioare nicio însărcinare".

Este de remarcat, de asemenea, că, față de prevederile anterior cuprinse în art. 217 alin. (2) CPP 1968[1], în ipoteza *preluării* unei cauze de către un organ de cercetare penală superior celui inițial desemnat, nu mai are loc și o schimbare automată a procurorului de caz, același procuror inițial desemnat și care exercita supravegherea va continua să exercite aceleași atribute și față de noul organ de cercetare penală ierarhic superior[2].

Conform art. 100 alin. (3) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, parchetele militare dispun de *organe de cercetare speciale* puse în serviciul lor și față de care exercită atribuțiile prevăzute la art. 63 lit. b) (conducere, supraveghere, control).

20. Modalități de exercitare a conducerii și supravegherii activității organelor de cercetare penală de către procuror. Remarcăm faptul că legiuitorul folosește, ca și în reglementarea anterioară, două verbe distincte – *conduce* și, respectiv, *supraveghează* – pentru a defini relația dintre procuror și organul de cercetare penală[3].

20.1. Conducerea activității organelor de cercetare penală. În primul rând, procurorul este cel care *conduce activitatea de urmărire penală în general* [art. 300 alin. (3) CPP], respectiv *conduce activitatea organelor de cercetare penală* în mod special. Se asigură astfel o echipă de urmărire penală condusă nemijlocit de procuror, cu un singur dosar înregistrat la parchetul competent[4]. Atribuțiile de conducere ale procurorului sunt legate de dreptul acestuia de a lua măsurile necesare pentru desfășurarea urmăririi penale, respectiv de a da dispoziții cu privire la efectuarea oricăror acte de urmărire penală de către organele de cercetare penală (generale sau speciale). Activitatea de conducere a activității de urmărire penală se extinde nu doar asupra organelor de cercetare penală,

[1] „Preluarea unei cauze de către un organ de cercetare penală ierarhic superior se dispune de procurorul de la parchetul care exercită supravegherea acestuia, pe baza propunerii motivate a organului de cercetare penală care preia cauza și după încunoștințarea procurorului care exercită supravegherea acesteia".

[2] Conform art. 302 alin. (2) CPP, preluarea unei cauze de către un organ de cercetare penală ierarhic superior se dispune de procurorul de la parchetul care exercită supravegherea urmăririi penale *în acea cauză*, pe baza propunerii motivate a organului de cercetare penală care preia cauza.

[3] În reglementările cuprinse în legi speciale – Legea nr. 364/2004 privind poliția judiciară, O.U.G. nr. 78/2016 privind D.I.I.C.O.T., O.U.G. nr. 43/2002 privind D.N.A. (toate însă referindu-se exclusiv la organele de cercetare penală ale poliției judiciare) – se vorbește și despre desfășurarea activității acestor organe sub *controlul* procurorului. Codul de procedură penală statuează, de asemenea, în cuprinsul art. 56 alin. (1), că procurorul conduce și *controlează* nemijlocit activitatea de urmărire penală a poliției judiciare și a organelor de cercetare penală speciale.

[4] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 470.

ci și asupra celorlalte organe ce au atribuții prevăzute de lege în legătură cu constatarea infracțiunilor. Este vorba, generic, despre organele de constatare enumerate la art. 61 și art. 62 CPP[1].

În privința *dispozițiilor date de procuror* în legătură cu efectuarea actelor de cercetare penală, ele sunt *obligatorii* pentru aceste organe, neputând fi refuzată îndeplinirea lor[2]. Aceste dispoziții pot privi efectuarea unor activități de probațiune: efectuarea unor relații, audierea sau reaudierea unor martori, suspecți/inculpați, persoane vătămate sau părți civile, efectuarea unor reconstituiri, confruntări ori alte asemenea activități. De asemenea, în opinia noastră, aceste dispoziții ar putea viza și efectuarea unor acte procesuale ce sunt date de lege și în competența organelor de cercetare penală (extinderea urmăririi penale, schimbarea încadrării juridice).

De asemenea, cu element de noutate, Codul de procedură penală prevede în art. 303 alin. (2) faptul că dispozițiile procurorului în legătură cu efectuarea actelor de cercetare penală sunt *prioritare* pentru organele mai sus enumerate. În acest fel, în îndeplinirea sarcinilor ce le sunt date conform legii, organele de cercetare penală și celelalte organe cu atribuții în constatarea infracțiunilor au obligația legală de a da curs cu promptitudine și cu precădere dispozițiilor procurorului, precădere în raport cu alte dispoziții pe care aceste organe le-ar primi din partea organelor ierarhic superioare pe linie administrativă[3].

În mod just s-a remarcat[4] faptul că noul Cod de procedură penală nu mai prevede obligativitatea ca aceste dispoziții să fie date de procuror *în formă scrisă* și, respectiv, *să fie motivate* [așa cum stipula art. 216 alin. (4) CPP 1968]. Cu privire la motivarea dispoziției date, nu apreciem că lipsa acesteia ar crea vreun impediment în punerea ei în executare de către organul de cercetare penală; în schimb, forma scrisă se impunea a fi menținută, ca document probatoriu al conținutului dispoziției date, al momentului când aceasta a fost dată (cu precădere în ipoteza în care s-ar pune problema neîndeplinirii ori neîndeplinirii în mod corespunzător a dispoziției procurorului de către organul de cercetare penală); pe de altă parte, prin impunerea caracterului prioritar al dispozițiilor date de procuror în raport cu dispozițiile de natură administrativă din partea organelor ierarhic superioare, polițistul judiciarist ar fi protejat prin prezentarea justificărilor scrise privind prioritatea unor activități față de altele.

Deși s-a statuat expres [art. 303 alin. (2) teza a II-a CPP] că organele ierarhic superioare ale poliției judiciare sau ale organelor de cercetare penală speciale *nu* pot da îndrumări sau dispoziții *privind cercetarea penală*[5] (activitatea de cercetare penală desfășurându-se

[1] Potrivit art. 10 din Legea nr. 61/2011 privind organizarea și funcționarea Departamentului pentru lupta antifraudă – DLAF (M. Of. nr. 331 din 12 mai 2011), articol modificat prin Legea de punere în aplicare nr. 255/2013, „Departamentul are calitatea de organ de constatare, în sensul art. 61 din Codul de procedură penală, în privința faptelor care pot constitui infracțiuni ce aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii Europene în România".

[2] Se impune a fi refuzată executarea dispozițiilor vădit nelegale. Astfel, în conformitate cu art. 21 alin. (2) CP, în măsura în care organul de cercetare penală ar pune în executare o măsură ilegală dispusă de procuror, exonerarea sa de răspundere penală ar interveni doar dacă măsura dispusă nu era vădit nelegală: „Este de asemenea justificată fapta prevăzută de legea penală constând în îndeplinirea unei obligații impuse de autoritatea competentă, în forma prevăzută de lege, *dacă aceasta nu este în mod vădit ilegală*" (s.n.).

[3] Conform art. 5 din Legea nr. 364/2004, republicată, „În desfășurarea celorlalte activități profesionale decât cele conduse și controlate, potrivit legii, de către procuror, polițiștii din cadrul poliției judiciare *se subordonează* ofițerilor ierarhici numiți potrivit normelor de competență aprobate prin ordin al ministrului afacerilor interne" (s.n.).

[4] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 344.

[5] Textul este în acord cu dispozițiile art. 8 alin. (3) din Legea nr. 364/2004, republicată, acesta referindu-se însă strict la *poliția judiciară*, doar reglementarea din Codul de procedură penală acoperind și ipoteza organelor de cercetare penală speciale („Organele ierarhic superioare ale polițiștilor care fac parte din poliția judiciară nu pot să dea îndrumări sau dispoziții privind cercetarea penală, procurorul fiind singurul competent în acest sens").

după legala sesizare a acestor organe cu privire la săvârșirea unei infracțiuni), organele ierarhic superioare *pot* da dispoziții și îndrumări în efectuarea activităților de *constatare a infracțiunilor* și de *strângere a datelor în vederea identificării autorilor infracțiunilor și începerii urmăririi penale* [art. 8 alin. (2) din Legea nr. 364/2004].

Nu trebuie ignorat nici faptul că și ceilalți polițiști, alții decât cei care fac parte din poliția judiciară, au atribuții legate de *constatarea* săvârșirii infracțiunilor, având dreptul și obligația de a efectua orice act de constatare în acest sens, precum și obligația de a încunoștința de îndată procurorul sau organele de cercetare ale poliției judiciare și de a le înainta aceste acte[1].

Tot în sfera actelor de conducere credem că se impun a fi incluse și posibilitățile recunoscute de normele procedurale de *a efectua personal* orice act de urmărire penală[2] ori aceea de *a reține orice cauză* în vederea efectuării urmăririi penale [preluarea cauzei de către procuror se poate dispune indiferent de stadiul cauzei – conform art. 324 alin. (2) CPP]. În primul caz, organul de cercetare penală rămâne legal învestit și competent a efectua în continuare celelalte activități de urmărire penală, în vreme ce, în cel de-al doilea caz, procurorul preluând urmărirea penală personal, are loc o trecere a cauzei în investigarea exclusivă a acestuia[3]. Deși legiuitorul a consacrat cele două atribuții în cadrul celor de *supraveghere* (art. 300 CPP), apreciem că, în absența condiționării celor două activități de o eventuală nemulțumire a procurorului legată de maniera de efectuare a actelor de urmărire penală de către organele de cercetare, ele se circumscriu exprimării poziției de *conducător* al acestei faze procesuale[4].

20.2. Supravegherea activității organelor de cercetare penală. În afara activității de conducere a urmăririi penale, procurorul exercită și supravegherea activităților desfășurate de organele de cercetare penală. Spre deosebire de activitățile desfășurate în calitate de conducător al urmăririi penale (caz în care procurorul are inițiativa efectuării unor activități – personal sau prin organele de cercetare penală –, dirijează, orientează ancheta penală, dând dispoziții), supravegherea vizează controlul – *anterior, concomitent sau ulterior* – cu privire la legalitatea și temeinicia actelor de cercetare penală efectuate de organele menționate.

Supravegherea se exercită de procuror fie *din oficiu*, fie *la cerere*.

Din oficiu, procurorul supraveghează activitățile de cercetare penală printr-o multitudine de posibilități:

– poate *să ceară spre verificare orice dosar* de la organul de cercetare penală [art. 300 alin. (4) CPP], fiind vorba, evident, despre dosarele pe care acel procuror le instrumentează împreună cu organul de cercetare penală. Față de o astfel de cerere, organul de cercetare este obligat să îi transmită procurorului, de îndată, nu doar *actele*, dar și toate *materialele* și *datele* pe care le are în legătură cu cauza verificată. Prin această activitate, procurorul nu doar verifică legalitatea și temeinicia actelor efectuate (control posterior), dar își poate manifesta și rolul de a da dispoziții ori îndrumări referitor la desfășurarea anchetei penale în raport de cele constatate;

– poate *asista* la efectuarea oricărui act de urmărire penală (control concomitent), asistență prin care conducătorul urmăririi penale veghează ca actul să fie efectuat în

[1] Conform art. 3 din Legea nr. 364/2004, republicată.

[2] Conform art. 300 alin. (3) teza finală CPP.

[3] În acest caz, organul de cercetare penală, pierzând competența de a mai investiga cauza, nu va mai întocmi un referat de terminare a urmăririi penale prin care să propună procurorului de caz o soluție în cauză.

[4] Desigur, nu excludem ca efectuarea punctuală a unor acte ori chiar preluarea cauzei în anchetă proprie să fie consecința aprecierii activității organului de cercetare penală ca fiind nesatisfăcătoare ori lacunară.

condiții de legalitate și temeinicie [art. 300 alin. (3) teza a II-a CPP]; apreciem că asistarea nu exclude implicarea procurorului în efectuarea actului, în măsura în care ar constata necesar acest lucru, cu atât mai mult cu cât legea îi dă posibilitatea de a efectua personal orice act de urmărire penală.

În afara acestor activități desfășurate din inițiativa procurorului, legea obligă organele de cercetare penală de a-l înștiința, *după sesizare*, despre activitățile pe care le efectuează sau *urmează să le efectueze* (control anterior).

Procurorul poate exercita supravegherea legalității și temeiniciei activității organelor de cercetare penală și *la cerere*, prin procedura plângerii împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală, plângere ce poate fi formulată de către orice persoană care invocă producerea unei vătămări a intereselor sale legitime (art. 336-338 CPP). Fiind învestit printr-o asemenea plângere, procurorul are obligația legală să o soluționeze în termen de 20 de zile de la primire, soluționare ce implică verificarea actului sau măsurii atacate sub aspectul legalității și al temeinicei.

20.3. Măsuri ce vizează buna desfășurare a activității de cercetare penală. Activitatea de conducere și control exercitată de procuror asupra activității organelor de cercetare penală este complinită de posibilitățile de *remediere* ori *sancționare* pe care procurorul le are la dispoziție în situația neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare a atribuțiilor de către aceste organe, în ipoteza încălcării dispozițiilor legale ce reglementează activitatea organelor menționate. Astfel, ca remedii ce vizează buna desfășurare a activității de cercetare penală, procurorului îi sunt puse la dispoziție următoarele măsuri:

a) *Măsuri ce vizează desfășurarea întregii activități de cercetare penală*:

– *reținerea cauzei* pentru desfășurarea urmăririi penale, ceea ce implică efectuarea actelor de urmărire penală în mod exclusiv doar de către procuror, cu excluderea activității organelor de cercetare penală [art. 300 alin. (4) teza a II-a CPP];

– *trecerea cauzei de la un organ de cercetare penală la altul* – ipoteză în care procurorul își menține intacte competențele de conducător al urmăririi penale în acel dosar, dispunând însă ca activitățile de cercetare penală să fie efectuate de către un alt organ. Este vorba, credem noi, despre un alt organ de cercetare penală care se află sub controlul și supravegherea aceleiași unități de parchet. Justificarea unei asemenea schimbări poate fi generată de necesitățile de ordin tactic, logistic, dar ar putea fi și consecința unei conduite apreciate ca nesatisfăcătoare a organului de cercetare penală inițial învestit să efectueze activități în acel dosar.

În ipoteza în care inițiativa de trecere a cauzei la un alt organ vizează și aparține organului de cercetare penală ierarhic superior, propunerea respectivă este analizată de procurorul de caz, care, în funcție de motivare, o poate respinge sau o poate admite, în acest din urmă caz dosarul trecând la organul de cercetare penală superior, dar rămânând în competența de conducere și supraveghere a aceluiași procuror de caz[1];

– *trimiterea cauzei la organul competent* (potrivit art. 301 CPP) presupune constatarea făcută de procurorul de caz că, la un moment dat, organul de cercetare penală desemnat nu ar avea competența de instrumentare (fără ca procurorul de caz să își piardă competența). Necompetența organului de cercetare penală poate fi consecința neobservării, de la bun început ori prin intervenirea unor modificări legislative ulterioare, a regulilor ce stabilesc

[1] Interpretare ce se impune prin lipsa unei prevederi similare cu cea anterior existentă în cuprinsul art. 217 alin. (2) CPP 1968, ce stipula că, în această ipoteză, dispoziția de trecere a cauzei la organul de cercetare penală ierarhic superior se lua de către procurorul de la parchetul care supraveghează activitatea noului organ, cu *încunoștințarea* procurorului de caz.

competența organelor de cercetare penală; schimbarea competenței acestor organe ar putea fi generată însă și de reunirea unor cauze penale ce sunt date, fiecare dintre ele, unor organe de cercetare penală diferite;

– *restituirea dosarului organului de cercetare penală* conform art. 317 CPP, atunci când, fiindu-i înaintat dosarul cu propunerea de clasare de către organul de cercetare penală, fie nu și-o însușește (apreciind urmărirea penală fie incompletă, fie existând acte nelegal efectuate), fie și-o însușește parțial, dispunând disjungerea cauzei pentru o parte din fapte sau din persoane. Restituirea poate avea loc – cu cele două ipoteze (restituire integrală ori restituire parțială, după disjungere) – și în ipoteza când dosarul fusese înaintat de organul de cercetare penală cu propunerea unei alte soluții decât clasarea (de exemplu, de trimitere în judecată)[1].

Apreciem că, în toate aceste cazuri, dispozițiile procurorului trebuie să fie scrise, motivate și să îmbrace forma ordonanței, întrucât au ca efect învestirea sau dezînvestirea organului de cercetare penală cu soluționarea cauzei.

b) *Măsuri ce vizează punctual sancționarea unora dintre actele sau măsurile luate ori dispuse de organul de cercetare penală*:

– procurorul poate *infirma*, motivat, actele procesuale, actele procedurale sau măsurile procesuale ale organului de cercetare penală, atunci când apreciază că ele sunt fie nelegale, fie netemeinice. Așa cum arătam anterior, această infirmare poate fi efectuată în cadrul activității de supraveghere și control desfășurate la cererea procurorului, la sfârșitul activității organului de cercetare penală (verificări la terminarea urmăririi penale, odată cu propunerea unor soluții), ori poate fi consecința formulării unei plângeri din partea persoanei interesate;

– în anumite cazuri, procurorul are dreptul să *autorizeze* efectuarea unor activități solicitate de organele de cercetare penală ori de către alte organe aflate sub supravegherea sa. Astfel, procurorul este îndrituit să autorizeze – cu titlu temporar – efectuarea unor măsuri de supraveghere tehnică [art. 141 alin. (1) CPP]; același procuror de caz are dreptul să autorizeze folosirea investigatorilor sub acoperire [art. 148 alin. (1) CPP] ori să autorizeze ridicarea de obiecte sau înscrisuri de către organele de poliție ce desfășoară activități în procedura dării în urmărire [art. 523 alin. (3) raportat la art. 523 alin. (1) lit. d) CPP].

Deși în forma inițială a noului Cod de procedură penală [art. 305 alin. (3)] se prevedea posibilitatea procurorului de a *confirma* ordonanța de începere a urmăririi penale dispusă de către organul de cercetare penală [similar dispozițiilor cuprinse în art. 228 alin. (3¹) CPP 1968], prin modificările aduse de Legea de punere în aplicare nr. 255/2013 s-a renunțat la această procedură de confirmare, astfel că în textul noului cod nu se mai regăsea vreo situație în care actele organului de cercetare penală să necesite vreo confirmare din partea procurorului de caz. Ca urmare a modificărilor aduse textului prin O.U.G. nr. 18/2016, legiuitorul a reintrodus soluția confirmării de către procuror a ordonanței prin care organul de cercetare penală dispune efectuarea în continuare a urmăririi penale față de suspect, soluție care, actualmente, este prevăzută și în cazul extinderii urmăririi penale [art. 311 alin. (2) CPP, modificat prin O.U.G. nr. 18/2016];

– o altă modalitate de supraveghere este aceea a *încuviințării* unor acte sau măsuri de către procurorul de caz. O astfel de ipoteză poate fi cea a continuării efectuării, de către organele de cercetare penală, a percheziției domiciliare (anterior autorizată de către judecător) la locurile învecinate, în ipoteza în care acolo au fost transferate probe ori s-au

[1] Conform art. 323 alin. (1) și (2) CPP.

ascuns persoanele căutate [art. 158 alin. (3) CPP], activitate ce se impune a fi încuviințată de către procuror.

c) În ceea ce privește *sancționarea conduitei necorespunzătoare a persoanei ce îndeplinește calitatea de organ de cercetare penală*, procurorul are la dispoziție:

– posibilitatea de a dispune în mod direct aplicarea unor *sancțiuni judiciare* (aplicarea sancțiunii amenzii judiciare)[1];

– posibilitatea de a solicita *retragerea avizului* conform al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. Astfel, în conformitate cu dispozițiile art. 6 alin. (2) din Legea nr. 364/2004, republicată, „Pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către lucrătorii poliției judiciare a obligațiilor ce le revin în activitatea desfășurată în calitatea de organ de cercetare penală al poliției judiciare, procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție poate retrage avizul prevăzut la art. 2 alin. (3). Retragerea avizului conduce la *încetarea* calității de lucrător în cadrul poliției judiciare" (s.n.);

– posibilitatea de *a sesiza organul ierarhic superior* al celui ce deține calitatea de organ de cercetare penală cu privire la conduita acestuia (așadar, o sesizare de natură disciplinară), cel din urmă având obligația de a comunica procurorului de caz, în termen de 3 zile, măsurile dispuse [art. 303 alin. (3) CPP].

Apreciem că o modalitate de sancționare și control al comportamentului polițistului judiciarist, alta decât perspectiva retragerii avizului ori a declanșării unei cercetări disciplinare pe linie ierarhică, este legată de *evaluarea profesională* periodică[2]. Astfel, potrivit art. 6 alin. (3) din Legea nr. 364/2004, republicată, la evaluarea profesională a polițiștilor din cadrul poliției judiciare se va ține seama și de un *referat* întocmit de conducătorul parchetului sub coordonarea, controlul și conducerea căruia și-a desfășurat acesta activitatea.

21. Controlul ierarhic al activității de urmărire penală desfășurate de procuror. Capitolul ce face obiectul prezentei analize trimite, prin denumire, exclusiv la reglementarea raporturilor dintre procuror și organul de cercetare penală în legătură cu activitatea de urmărire penală. Ne-am pus întrebarea în ce măsură regulile stabilite pentru aceste raporturi sunt ori pot fi extinse și la relația procurorului de caz cu procurorul ierarhic superior, cu precădere în ipoteza în care procurorul efectuează personal urmărirea penală. Se poate vorbi și în acest caz despre o conducere, supraveghere și control exercitate de procurorul ierarhic superior în legătură cu desfășurarea urmăririi penale? Poate da procurorul ierarhic superior dispoziții obligatorii procurorului de caz în legătură cu urmărirea penală efectuată într-un dosar?

Opinia noastră este că, deși *nu* se poate vorbi despre existența unor relații *similare* în raporturile procurorului de caz cu procurorul ierarhic superior, totuși, în mod cert, există o activitate de control ierarhic stabilită de lege din partea procurorului superior. Astfel, potrivit art. 132 alin. (1) din Constituția României, procurorii își desfășoară activitatea potrivit principiului legalității, al imparțialității și al *controlului ierarhic*. În interpretarea dispozițiilor menționate, în cuprinsul unei decizii[3], Curtea Constituțională a statuat că

[1] Conform art. 303 alin. (3) CPP, procurorul poate aplica organului de cercetare penală sancțiunea amenzii judiciare atunci când constată săvârșirea de către acesta a abaterilor judiciare prevăzute de art. 283 alin. (1) lit. a) sau alin. (4) lit. m) CPP.

[2] Conform art. 26 și urm. din Legea nr. 360/2002 privind Statutul polițistului (M. Of. nr. 440 din 24 iunie 2002), activitatea profesională individuală și conduita polițistului sunt evaluate, de regulă, o dată pe an, iar concluziile se consemnează în evaluarea anuală de serviciu, cu acordarea unuia dintre următoarele calificative: „foarte bine", „bine", „satisfăcător", „nesatisfăcător".

[3] C.C.R., dec. nr. 865/2007 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 209 alin. (4^1) și (4^2) CPP 1968 (M. Of. nr. 779 din 16 noiembrie 2007).

acest control ierarhic în activitatea procurorilor presupune *eo ipso posibilitatea efectuării actelor și lucrărilor de către însuși procurorul ierarhic superior*, care controlează activitatea procurorilor din subordinea sa.

Potrivit dispozițiilor din cuprinsul art. 304 alin. (2) CPP („Infirmarea actelor procesuale sau procedurale"), procurorul ierarhic superior are dreptul de *a infirma*, din oficiu sau la plângerea persoanei interesate, acele acte sau măsuri care sunt nelegale ori netemeinice.

Alte dispoziții procedurale fac referire, punctual, la existența unei relații de control din partea procurorului ierarhic superior:

– obligația procurorului de caz de a supune spre *verificare* procurorului superior (sub aspectul legalității și temeiniciei) rechizitoriul emis anterior sesizării instanței de judecată [art. 328 alin. (1) teza a II-a și a III-a CPP];

– în cadrul procedurii privind acordul de recunoaștere a vinovăției, art. 478 alin. (4) CPP prevede că limitele încheierii acordului se stabilesc cu *avizul* prealabil și scris al procurorului ierarhic superior, aviz care este necesar și în privința efectelor unui asemenea acord [art. 478 alin. (2) CPP];

– *reluarea urmăririi penale* se dispune de către procurorul ierarhic superior, în ipoteza de restituire de către judecătorul de cameră preliminară conform art. 346 alin. (3) lit. a) CPP, numai atunci când constată că pentru remedierea neregularității este necesară efectuarea unor acte de urmărire penală [conform art. 334 alin. (2) CPP, situație când ordonanța de reluare va cuprinde expres și actele ce urmează a fi remediate].

La cele prevăzute în Codul de procedură penală se impun a fi adăugate reglementările din Legea de organizare judiciară. Astfel, conform art. 64 alin. (1) din Legea nr. 304/2004, deși *dispozițiile* procurorului ierarhic superior, date în scris și în conformitate cu legea, sunt *obligatorii* pentru procurorii din subordine, procurorului de caz i se recunoaște *independența* în adoptarea soluțiilor de urmărire penală [art. 64 alin. (2) teza I], iar în legătură cu intervenția procurorului ierarhic superior, în orice formă, în efectuarea urmăririi penale sau în adoptarea soluției, acesta le poate contesta la Consiliul Superior al Magistraturii, în cadrul procedurii de verificare a conduitei judecătorilor și procurorilor [art. 64 alin. (2) teza a II-a].

Cu privire la posibilitatea ca *unui procuror de caz să îi fie luate atribuțiile de instrumentare a unui dosar*, legea reglementează trei ipoteze (altele decât cele generate de obligația de declinare a competenței în cazurile prevăzute de lege, declinare pe care o dispune însuși procurorul de caz):

– *preluarea cauzei de către alt parchet (superior)* – ipoteză ce semnifică preluarea cauzei nu doar de către un alt procuror, ci de către o unitate de parchet ierarhic superioară [art. 325 alin. (1) CPP]. Textul nu cere o *anumită* motivație pentru o astfel de măsură, iar încercarea anterioară a legiuitorului de limitare a unei asemenea măsuri doar la anumite cazuri expres și limitativ prevăzute a fost sancționată de Curtea Constituțională printr-o decizie de neconstituționalitate[1]. Dispoziția de preluare trebuie să fie motivată și aparține conducătorului parchetului ierarhic superior;

[1] C.C.R., dec. nr. 1058/2007 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 209 alin. (4[1]) CPP 1968 (M. Of. nr. 810 din 28 noiembrie 2007). Textul declarat neconstituțional din vechiul Cod de procedură penală statua că „Procurorii din cadrul parchetelor ierarhic superioare pot prelua, în vederea efectuării urmăririi penale, cauze de competența parchetelor ierarhic inferioare, prin dispoziția conducătorului parchetului ierarhic superior, când: a) imparțialitatea procurorilor ar putea fi știrbită datorită împrejurărilor cauzei, dușmăniilor locale sau calității părților; b) una dintre părți are o rudă sau un afin până la gradul patru inclusiv printre procurorii ori grefierii parchetului sau judecătorii, asistenții judiciari ori grefierii instanței; c) există pericolul de tulburare a ordinii publice; d) urmărirea penală este împiedicată sau îngreunată datorită complexității cauzei ori altor împrejurări obiective, cu acordul procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală".

– *trimiterea cauzei penale la un alt parchet* (art. 326 CPP). Acesta este un caz de prorogare de competență ca urmare a unei proceduri *similare strămutării*, dar aplicabilă fazei de urmărire penală. Dacă în ipoteza precedentă cauza este mutată pe verticală, la un parchet ierarhic superior, de această dată trimiterea se face pe orizontală, unui parchet egal în grad. Dispoziția de trimitere a cauzei poate fi dată doar de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, iar motivele unei asemenea trimiteri sunt similare celor de la strămutare[1], fiind legate de suspiciunea de posibilă lipsă de imparțialitate a organelor de urmărire penală datorată împrejurărilor cauzei, calității părților sau subiecților procesuali, pericolului de tulburare a ordinii publice; trimiterea se poate dispune la cererea părților sau a unui subiect procesual principal ori din oficiu;

– *desemnarea unui alt procuror de caz* (înlocuirea procurorului de caz) – situație reglementată de art. 64 alin. (4) din Legea nr. 304/2004. Astfel, conform textului menționat, conducătorul unității de parchet ori șeful structurii specializate din cadrul parchetului[2] poate trece lucrările repartizate unui procuror (indiferent de stadiu) altui procuror în următoarele situații: (i) suspendarea sau încetarea calității de procuror, potrivit legii; (ii) în absența sa, dacă există cauze obiective care justifică urgența și care împiedică rechemarea sa; (iii) lăsarea cauzei în nelucrare în mod nejustificat mai mult de 30 de zile.

Capitolul al IV-lea. Efectuarea urmăririi penale

Secțiunea 1. Desfășurarea urmăririi penale

REGLEMENTARE

Art. 305. Începerea urmăririi penale. (1)[3] Când actul de sesizare îndeplinește condițiile prevăzute de lege, organul de urmărire penală dispune începerea urmăririi penale cu privire la fapta săvârșită ori a cărei săvârșire se pregătește, chiar dacă autorul este indicat sau cunoscut.

(2) Începerea urmăririi penale și respectiv continuarea efectuării urmăririi penale se dispun prin ordonanță care cuprinde, după caz, mențiunile prevăzute la art. 286 alin. (2) lit. a)-c) și g).

(3) Atunci când există probe din care să rezulte bănuiala rezonabilă că o anumită persoană a săvârșit fapta pentru care s-a început urmărirea penală și nu există vreunul dintre cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1), organul de urmărire penală dispune ca urmărirea penală să se efectueze în continuare față de aceasta, care dobândește calitatea de suspect. Măsura dispusă de organul de cercetare penală se supune, în termen de 3 zile, confirmării procurorului care supraveghează urmărirea penală, organul de cercetare penală fiind obligat să prezinte acestuia și dosarul cauzei.

(4)[4] Față de persoanele pentru care urmărirea penală este condiționată de obținerea unei autorizații prealabile sau de îndeplinirea unei alte condiții prealabile, efectuarea urmăririi penale se poate dispune numai după obținerea autorizației ori după îndeplinirea condiției.

Art. 306. Obligațiile organelor de urmărire penală. (1)[5] Pentru realizarea obiectului urmăririi penale, organele de cercetare penală au obligația ca, după sesizare, să caute și să strângă datele ori informațiile cu privire la existența infracțiunilor și identificarea persoanelor care au săvârșit

[1] De altfel, în soluționarea cererii de trimitere a cauzei la un alt parchet, art. 326 CPP face referire la procedura strămutării, reglementată prin dispozițiile art. 73 și art. 74 CPP.

[2] Cel ce are atribuții privind repartizarea inițială a cauzelor penale înregistrate la parchet.

[3] Alin. (1)-(3) ale art. 305 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 76 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] Alin. (4) al art. 305 a fost introdus prin art. 102 pct. 201 din Legea nr. 255/2013.

[5] Alin. (1) al art. 306 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 202 din Legea nr. 255/2013.

infracțiuni, să ia măsuri pentru limitarea consecințelor acestora, să strângă și să administreze probele cu respectarea prevederilor art. 100 și 101.

(2) Organele de cercetare penală au obligația de a efectua actele de cercetare care nu suferă amânare, chiar dacă privesc o cauză pentru care nu au competența de a efectua urmărirea penală.

(3) După începerea urmăririi penale, organele de cercetare penală strâng și administrează probele, atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului ori inculpatului.

(4) Organul de urmărire penală se pronunță, prin ordonanță motivată, în condițiile art. 100 alin. (3) și (4), asupra cererilor de administrare a probelor, în limita competenței sale.

(5)[1] Când organul de cercetare penală apreciază că este necesară administrarea unor mijloace de probă sau folosirea unor metode speciale de supraveghere, care pot fi autorizate ori dispuse, în faza de urmărire penală, numai de procuror sau, după caz, de judecătorul de drepturi și libertăți, formulează propuneri motivate, care trebuie să cuprindă datele și informațiile care sunt obligatorii în cadrul acelei proceduri. Referatul este trimis procurorului împreună cu dosarul cauzei.

(6)[2] Secretul bancar și cel profesional, cu excepția secretului profesional al avocatului, nu sunt opozabile procurorului, după începerea urmăririi penale.

(7) Organul de urmărire penală este obligat să strângă probele necesare pentru identificarea bunurilor și valorilor supuse confiscării speciale și confiscării extinse, potrivit Codului penal.

Art. 307. Aducerea la cunoștință a calității de suspect. Persoanei care a dobândit calitatea de suspect i se aduc la cunoștință, înainte de prima sa audiere, această calitate, fapta pentru care este suspectată, încadrarea juridică a acesteia, drepturile procesuale prevăzute la art. 83, încheindu-se în acest sens un proces-verbal.

Art. 308.[3] **Procedura audierii anticipate.** (1) Atunci când există riscul ca persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente sau un martor să nu mai poată fi audiat în cursul judecății, procurorul poate sesiza judecătorul de drepturi și libertăți în vederea audierii anticipate a acestuia.

(2) Judecătorul de drepturi și libertăți, dacă apreciază cererea întemeiată, stabilește de îndată data și locul audierii, dispunându-se citarea părților și subiecților procesuali principali. Când audierea are loc la sediul instanței, aceasta se desfășoară în camera de consiliu.

(3) Participarea procurorului este obligatorie.

(4) Dispozițiile alin. (1)-(3) se aplică în mod corespunzător cu privire la audierea minorului martor sau parte civilă, precum și cu privire la audierea persoanei vătămate dacă, în raport cu persoana acestora sau cu natura cauzei, procurorul apreciază că evitarea audierii repetate pe parcursul procesului este în interesul acestora.

Art. 309. Punerea în mișcare a acțiunii penale. (1)[4] Acțiunea penală se pune în mișcare de procuror, prin ordonanță, în cursul urmăririi penale, când acesta constată că există probe din care rezultă că o persoană a săvârșit o infracțiune și nu există vreunul dintre cazurile de împiedicare prevăzute la art. 16 alin. (1).

(2) Punerea în mișcare a acțiunii penale este comunicată inculpatului de către organul de urmărire penală care îl cheamă pentru a-l audia. Dispozițiile art. 108 se aplică în mod corespunzător, încheindu-se în acest sens un proces-verbal.

(3) La cerere, inculpatului i se eliberează o copie a ordonanței prin care a fost dispusă măsura.

(4) Atunci când consideră necesar, procurorul poate proceda personal la audierea inculpatului și la comunicarea prevăzute la alin. (2).

(5) Organul de urmărire penală continuă urmărirea și fără a-l audia pe inculpat atunci când acesta lipsește nejustificat, se sustrage sau este dispărut.

Art. 310. Dispoziții privind luarea unor măsuri față de făptuitor. (1) În cazul infracțiunii flagrante, orice persoană are dreptul să îl prindă pe făptuitor.

---

[1] Alin. (5) al art. 306 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 202 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (6) și (7) ale art. 306 au fost introduse prin art. 102 pct. 203 din Legea nr. 255/2013.

[3] Art. 308 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 77 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] Alin. (1) al art. 309 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. III pct. 4 din O.U.G. nr. 3/2014 pentru luarea unor măsuri de implementare necesare aplicării Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru implementarea altor acte normative (M. Of. nr. 98 din 7 februarie 2014).

(2) Dacă făptuitorul a fost prins în condițiile alin. (1), persoana care l-a reținut trebuie să îl predea de îndată, împreună cu corpurile delicte, precum și cu obiectele și înscrisurile ridicate, organelor de urmărire penală, care întocmesc un proces-verbal.

Art. 311. Extinderea urmăririi penale sau schimbarea încadrării juridice. (1)[1] În cazul în care, după începerea urmăririi penale, organul de urmărire penală constată fapte noi, date cu privire la participarea unor alte persoane sau împrejurări care pot duce la schimbarea încadrării juridice a faptei, dispune extinderea urmăririi penale ori schimbarea încadrării juridice.

(2)[2] Când urmărirea penală se efectuează față de o persoană, extinderea dispusă de organul de cercetare penală se supune confirmării motivate a procurorului care supraveghează urmărirea penală, în termen de cel mult 3 zile de la data emiterii ordonanței, organul de cercetare penală fiind obligat să prezinte totodată și dosarul cauzei.

(3) Organul judiciar care a dispus extinderea urmăririi penale sau schimbarea încadrării juridice este obligat să îl informeze pe suspect despre faptele noi cu privire la care s-a dispus extinderea.

(4) În cazul în care extinderea urmăririi penale s-a dispus cu privire la mai multe persoane, organul de urmărire penală are obligația să procedeze față de aceste persoane potrivit art. 307.

(5) Procurorul sesizat de organul de cercetare în urma extinderii urmăririi penale sau din oficiu cu privire la ipotezele prevăzute la alin. (1) poate dispune extinderea acțiunii penale cu privire la aspectele noi.

COMENTARIU

22. Aspecte generale. Noul Cod de procedură penală aduce o serie de modificări legate de procedura începerii urmăririi penale în raport cu vechiul cod. Astfel, dacă potrivit legii vechi urmărirea penală se putea începe *fie in rem*, *fie* direct *in personam*, noul cod obligă ca prima etapă să vizeze exclusiv cercetarea faptei într-o urmărire penală începută, așadar, *in rem*. În al doilea rând, *dispar actele premergătoare urmăririi penale* (anterior reglementate în cuprinsul art. 224 CPP 1968), acte ce au suscitat atât de multe discuții referitoare la conținut, la constituționalitate, acte de care în mod uzual se abuza în unele anchete penale în detrimentul unei urmăriri penale propriu-zise.

În raport de dispozițiile Codului de procedură penală anterior, teoreticienii dreptului procesual penal opinau că *urmărirea penală se desfășoară în două etape distincte*[3]: o primă etapă – *cercetarea penală* – are ca obiect strângerea probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea persoanelor care au săvârșit o infracțiune și la stabilirea răspunderii penale a acestora; cea de-a doua etapă este reprezentată de *soluționarea cauzei (a fazei de urmărire penală) de procuror*, activitate în cadrul căreia cercetarea penală efectuată este analizată sub aspectul legalității, temeiniciei și caracterului complet, situație în care conducătorul fazei de urmărire penală adoptă una dintre soluțiile de netrimitere sau de trimitere în judecată.

Având în vedere modalitatea în care este reglementată urmărirea penală în actualul Cod de procedură penală, considerăm că aceasta este structurată în două etape: o etapă de cercetare *in rem*, care debutează cu începerea urmăririi penale și se finalizează la dispunerea efectuării în continuare a urmăririi penale față de suspect, și o etapă de cercetare *in personam*, care se finalizează prin soluționarea cauzei de către procuror[4].

23. Procedura începerii urmăririi penale. Începerea urmăririi penale reprezintă debutul procesului penal – al primei faze a acestuia, faza de urmărire penală – și marchează debutul

[1] Alin. (1) al art. 311 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 206 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (2) al art. 311 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 78 din O.U.G. nr. 18/2016.
[3] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 476.
[4] În același sens, A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 655.

obligațiilor instituite de lege în sarcina organelor judiciare cu privire la efectuarea tuturor activităților necesare pentru îndeplinirea obiectului acestei faze, reglementat în art. 285 CPP.

***23.1. Începerea urmăririi penale* în rem.** Începerea urmăririi penale are loc, inițial, *exclusiv cu privire la faptă*. Această dispoziție are caracter imperativ și este aplicabilă *chiar și în ipoteza în care în cuprinsul sesizării este indicată și identitatea presupusului infractor*.

Declanșarea urmăririi penale este supusă existenței prealabile a *două condiții*:

a) O condiție pozitivă – *existența unei sesizări legale*. Sesizarea îndeplinește astfel atât rolul de informare a organului judiciar despre comiterea unei infracțiuni, dar și pe acela de temei legal pentru a declanșa activitatea de urmărire penală. Sesizarea poate fi realizată prin unul dintre modurile generale (plângere, denunț, sesizare din oficiu) ori prin unul dintre modurile speciale.

Aceste verificări la primirea sesizării au în vedere îndeplinirea condițiilor legale de *admisibilitate* a acesteia (condițiile de formă și de conținut, competența, iar acolo unde este cazul, calitatea procesuală de a formula sesizarea, termenul de introducere a sesizării).

Primind sesizarea, organul de urmărire penală *își verifică mai întâi competența* (în raport cu infracțiunea sesizată, eventual în raport cu făptuitorul/făptuitorii indicați), procurorul procedând, dacă este cazul, la trimiterea ei organului competent [art. 294 alin. (1) CPP]. Doar în măsura în care apreciază că este competent a efectua urmărirea penală, organul sesizat procedează, într-un al doilea pas, la *examinarea regularității acesteia* sub aspectul îndeplinirii aspectelor de formă și de conținut. O astfel de examinare vizează orice sesizare, mai puțin *autosesizarea*. În ipoteza în care nu au fost respectate condițiile de formă stipulate de lege ori situația de fapt sesizată este incompletă sau neclară, sesizarea nu conduce la învestirea organului judiciar (la începerea urmăririi penale), ci va fi *restituită petiționarului* [art. 294 alin. (2) CPP] pe cale administrativă, în acest caz nefiind emisă vreo soluție de neurmărire penală.

În literatura de specialitate[1] s-a arătat că verificarea competenței după calitatea persoanei are loc numai când, devenind incidente dispozițiile art. 305 alin. (3) CPP, se va dispune efectuarea urmăririi penale cu privire la o anumită persoană. Deși suntem de acord de principiu, întrucât de multe ori acesta este momentul procesual la care se conturează identitatea persoanei căreia urmează să i se impute săvârșirea faptei, apreciem că este eronată practica organului sesizat de a efectua cercetări într-o cauză în care identitatea presupusului făptuitor este indicată, iar acesta are o calitate ce determină competența personală a unui alt organ de urmărire penală[2].

Practic, obligația procurorului de a soluționa faza de urmărire penală printr-o soluție de neurmărire sau de netrimitere în judecată (prin ordonanță) ori de trimitere în judecată (prin rechizitoriu sau acord de recunoaștere a vinovăției) – aceste soluții ducând la dezînvestirea organului judiciar – este condiționată de existența unei legale sesizări și de aprecierea că a fost învestit în condiții procedurale pentru investigarea cauzei.

b) O altă condiție pentru a se putea dispune începerea urmăririi penale, una negativă de această dată, se referă la *inexistența vreunuia dintre cazurile care împiedică exercitarea acțiunii penale* prevăzute de art. 16 alin. (1) CPP.

Deși dispozițiile art. 305 alin. (1) CPP nu mai prevăd condiția inexistenței cazurilor de la art. 16 CPP, apreciem că aceasta subzistă, rezultând expres din dispozițiile art. 291 alin. (3)

[1] M.B. BULANCEA, A.M. ȘINC, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1337.

[2] Așa cum a reținut Curtea Constituțională în Decizia nr. 302/2017 (M. Of. nr. 566 din 17 iulie 2017), „Nerespectarea normelor legale privind competența materială și după calitatea persoanei produce o vătămare care constă în dereglarea mecanismului prin care este administrată justiția".

din același cod. Deși există cazuri care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale care nu pot fi verificate la acest moment (de exemplu, inexistența probelor privind săvârșirea faptei de către o persoană), nu se poate susține că toate situațiile prevăzute la art. 16 alin. (1) CPP pot fi verificate numai prin raportare la o anumită persoană. De exemplu, inexistența faptei (în cazul în care se reclamă o faptă în mod evident imposibil de realizat sau în mod evident imaginară) sau prescripția poate fi constatată încă din acest moment, astfel că nu impune începerea urmăririi penale[1].

Cea de-a doua condiție trebuie verificată – în acest moment procesual – *doar* în raport cu cele descrise în cuprinsul sesizării formulate, *fără* efectuarea altor cercetări sau verificări. Concluzia se impune, pe de o parte, pornind de la dispariția în noul cod a instituției actelor premergătoare începerii urmăririi penale, singurele *verificări prealabile* fiind permise și impuse de lege, conform art. 294[1] CPP, doar pentru obținerea autorizării prealabile sau a altor condiții prealabile pentru efectuarea în continuare a urmăririi penale față de o anumită persoană, nu pentru începerea urmăririi penale. În al doilea rând, art. 294 alin. (3) CPP prevede că organele de cercetare penală propun procurorului soluția de clasare – ca soluție de neurmărire[2] – în ipoteza în care *din cuprinsul sesizării* rezultă vreunul dintre cazurile de împiedicare a exercitării acțiunii penale prevăzute de art. 16 alin. (1) CPP.

Organul competent să dispună începerea urmăririi penale este *organul de urmărire penală*, iar actul procedural prin care se dispune este *ordonanța*. Acest lucru înseamnă faptul că, excepție făcând cazurile în care *procurorul* are competența exclusivă de efectuare a urmăririi penale, *organele de cercetare penală*, atât cele generale, cât și cele speciale, pot dispune ele însele începerea urmăririi penale fără alte condiționări, fără ca ordonanța de începere a urmăririi penale să trebuiască a fi supusă confirmării procurorului.

Așadar, ori de câte ori există o sesizare făcută în mod procedural și din cuprinsul căreia nu rezultă în mod neechivoc un caz de împiedicare a punerii în mișcare a acțiunii penale[3], organul de urmărire penală competent (fie organ de cercetare penală, fie procuror) dispune a se începe urmărirea penală cu privire la faptă.

Începerea imediată, cvasi-automată, a urmăririi penale după formularea unei sesizări – în condițiile noului cod – are rolul de a crea cadrul procesual necesar astfel încât organele de urmărire penală să poată administra probatoriul util pentru verificarea temeiniciei sesizării și, mai departe, pentru identificarea și probarea comiterii faptei de către făptuitor. Prin urmare, începerea urmăririi penale *in rem* nu ar trebui să mai semnifice – pentru public[4] – că sesizarea depusă este aparent întemeiată, că ar exista indicii de comitere a faptei, că s-ar putea presupune, rezonabil, că cel reclamat ar fi săvârșit o faptă prevăzută de legea penală. Mesajul începerii urmăririi penale ar trebui interpretat în sensul că *organele de urmărire penală au fost sesizate în unul dintre modurile permise de lege, că sunt legal învestite și că administrează probe pentru a verifica sesizarea depusă.*

---

[1] În același sens, B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 315. În sens contrar, A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 655; M.B. BULANCEA, A.M. ȘINC, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1337.

[2] Echivalentul soluției de *neîncepere a urmăririi penale* din vechiul cod.

[3] De exemplu, un asemenea caz de împiedicare ar putea reieși din cuprinsul sesizării, dacă se reclamă comiterea faptei, în urmă cu ceva timp, de către o persoană în prezent decedată ori se reclamă săvârșirea unei fapte de furt în urmă cu 50 de ani (faptă evident prescrisă).

[4] Deși vorbim despre o fază nepublică a procesului penal, această nepublicitate vizează maniera de efectuare a actelor de urmărire penală. Nimic nu împiedică publicarea unor comunicate de presă din partea organelor de urmărire penală care, răspunzând unei nevoi de informare a publicului, să dea unele detalii despre stadiul cercetării într-o anumită cauză penală. În acest sens, am identificat în practică situații relativ frecvente în care se comunică publicului în acest mod informații despre începerea sau terminarea urmăririi penale, despre trimiterea în judecată a unor persoane.

Cu titlu de noutate față de concepția tradițională referitoare la începerea urmăririi penale, dispozițiile art. 305 alin. (1) CPP permit începerea urmăririi penale cu privire la o faptă a cărei săvârșire se pregătește. Și în această situație, apreciem că este posibilă incidența anumitor cazuri care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale (de exemplu, se sesizează pregătirea săvârșirii unei fapte care nu este prevăzută de legea penală sau de către un minor sub 14 ani).

***23.2. Continuarea urmăririi penale* in personam.** După începerea urmăririi penale *in rem*, organele de urmărire penală procedează la strângerea de date și informații și administrarea probatoriului necesar pentru verificarea realității faptelor sesizate, pentru stabilirea caracterului ilicit penal al acestora, pentru identificarea făptuitorului și verificarea condițiilor de responsabilitate penală a acestuia.

În momentul în care, în cauza investigată, există suficiente probe care să genereze *bănuiala rezonabilă* că *o anumită persoană* a comis fapta pentru care s-a început urmărirea penală (*in rem*), atunci *se va dispune* ca urmărirea penală anterior începută *să fie continuată in personam*, așadar, să fie efectuată – din acel moment – asupra unei persoane concrete, identificate, persoană care astfel va dobândi calitatea de *suspect* – subiect procesual principal. Prin urmare, nu putem vorbi despre o nouă începere a urmăririi penale – *in personam* –, ci despre o continuare *in personam* a unei urmăriri penale anterior (și obligatoriu) începute. Potrivit dispozițiilor art. 305 alin. (3) CPP, la acest moment procesual se verifică din nou existența cazurilor de la art. 16 alin. (1) CPP, de această dată, în opinia noastră, prin raportare la persoana căreia urmează să i se atribuie calitatea de suspect.

Dobândind calitatea de suspect[1], persoana menționată (persoană fizică sau persoană juridică) va avea din acest moment, în mod automat, întreg spectrul de drepturi și obligații pe care legea le prevede pentru acest subiect procesual principal.

Continuarea urmăririi penale față de un suspect *se dispune de organele de cercetare penală sau de procuror prin ordonanță*. Astfel, în măsura în care cauza se află în lucru la organul de cercetare penală, iar acesta constată îndeplinirea cerințelor legale pentru a se dispune continuarea urmăririi penale față de o anumită persoană, dispune efectuarea în continuare a urmăririi penale față suspect. Măsura dispusă de acesta este *supusă confirmării procurorului* care supraveghează urmărirea penală, în termen de 3 zile de la dispunere, nerespectarea termenului atrăgând nulitatea absolută a actului procesual. Deși ordonanța organului de urmărire penală este supusă confirmării, calitate de suspect se dobândește de la momentul dispunerii măsurii, iar nu de la momentul confirmării[2], și încetează în cazul depășirii termenului maxim sau al infirmării de către procuror a dispoziției de efectuare în continuare a urmăririi penale față de suspect ori, după caz, la momentul punerii în mișcare a acțiunii penale față de aceeași persoană.

În ceea ce privește intervalul de timp, minim sau maxim, ce ar putea separa momentul începerii urmăririi penale *in rem* de momentul dispunerii continuării urmăririi față de suspect, legea nu prevede un asemenea termen. Legea procesuală nu prevede nici măcar faptul ca *probele* ce formează acea bănuială rezonabilă (pentru a se dispune continuarea cercetărilor față de un suspect) să fi fost strânse *după* declanșarea urmăririi penale (*in*

[1] Dacă este să ne întrebăm ce calitate ar avea persoana reclamată în cuprinsul sesizării ori cea bănuită de comiterea faptei sesizate – anterior dispunerii continuării urmăririi penale *in personam* și dobândirii calității de *suspect* –, răspunsul ne este oferit de unele dispoziții din Codul de procedură penală (de exemplu, art. 44, art. 61, art. 62, art. 147, art. 148, art. 321, art. 360 ș.a.), în care se folosește sintagma *făptuitor*.

[2] În același sens, B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 318.

rem)[1]. Deși nu se prevede expres o interdicție, continuarea urmăririi penale *in personam* doar pe baza datelor rezultând din sesizare nu este posibilă, întrucât sesizarea nu are valoare probatorie în sine, astfel că din ea nu poate rezulta bănuiala rezonabilă că o persoană a săvârșit fapta pentru care s-a început urmărirea penală. De altfel, acesta a și fost motivul pentru care urmărirea penală a fost împărțită în două faze, apreciindu-se că simpla indicare a unei persoane în cuprinsul actului de sesizare ca fiind cea care a comis infracțiunea nu îi atribuie acesteia calitatea de suspect. Prin urmare, este întotdeauna necesară administrarea de probe, ulterior sesizării, pentru a se putea ajunge la o urmărire penală *in personam*.

Separarea obligatorie a celor două momente ale urmăririi penale – urmărirea penală *in rem* și urmărirea penală *in personam* –, deși menită să evite o serie de neajunsuri constatate în aplicarea vechiului cod, apreciem că ar putea ridica în practică o serie de probleme, în special legate de posibilitatea de a-și formula apărări de către persoana indicată în plângere a fi făptuitor.

Astfel, după formularea sesizării și până la dispunerea *continuării urmăririi penale față de suspect*, persoana indicată în sesizare ori în legătură cu care organele de urmărire penală efectuează probatorii pentru a verifica dacă este autorul faptei *nu are o calitate procesuală definită de lege* care să îi permită să exercite drepturile specifice suspectului, de pildă, angajarea unui apărător care să asiste la efectuarea actelor de urmărire penală, formularea de cereri de probatorii, desemnarea unui expert care să participe la efectuarea unei expertize ș.a. S-ar putea invoca faptul că, nefiind formulată în mod oficial o acuzație la adresa sa, făptuitorul nu ar justifica un interes procesual în a participa la faza de urmărire penală.

Pe de altă parte, este posibil ca în această etapă a urmăririi penale *in rem* să fie administrată cea mai semnificativă parte a probelor în acuzare împotriva viitorului suspect, fără ca el să poată combate, încă din acest moment procesual, lipsa de temeinicie a lor, fără să poată, prin asistarea de către un avocat, să se asigure de legala lor administrare; un interes procesual al făptuitorului ar putea fi acela ca, prin probatoriul administrat la solicitarea sa în această fază, prin invocarea, pe calea cererilor, plângerilor ori excepțiilor, a elementelor de nelegalitate ori netemeinicie a actelor sau probelor, să se ajungă la o soluție de netrimitere în judecată fără a mai dobândi în prealabil calitatea de suspect. În plus, nicio dispoziție procedurală nu prevede, după dispunerea continuării urmăririi penale *in personam*, după ce făptuitorul devine suspect și îi este adusă la cunoștință această calitate, posibilitatea de readministrare a probatoriului sau a unei părți a acestuia la cererea suspectului.

Plecând de la standardele europene de protecție în materia dreptului la un proces echitabil (art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul de 5 judecători, a sancționat într-o decizie de speță[2] nerespectarea

[1] Strict cu privire la probe, conform 97 alin. (2) CPP, acestea se pot obține în *procesul penal* prin mijloacele permise de lege; așadar, formal, ele pot fi strânse și administrate începând cu declanșarea procesului penal – cu declanșarea fazei de urmărire penală. Pe de altă parte, alăturat sesizării pot fi depuse înscrisuri, corpuri delicte sau alte mijloace materiale de probă, al căror caracter probatoriu nu poate fi ignorat și care pot constitui temei atât pentru începerea urmăririi penale (*in rem*), cât și, ulterior, pentru continuarea urmăririi penale *in personam*.

[2] I.C.C.J., dec. pen. nr. 242 din 3 decembrie 2012, www.juridice.ro. În practica judiciară mai recentă, cu privire la intervalul de timp dintre începerea *in rem* și continuarea *in personam* (I.C.C.J., s. pen., înch. din 19 februarie 2016, citată în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 635-636), se arată că „procurorul poate evalua momentul la care dispune începerea urmăririi penale *in personam*, moment ce se stabilește în funcție de un aspect calitativ al probelor, sunt indicii rezonabile că o anumită persoană a săvârșit fapta cercetată, dar și cantitativ,

unui drept efectiv la apărare prin efectuarea de probatorii *după începerea urmăririi penale*, dar mai înainte de aducerea la cunoștință a calității de învinuit, respectiv prin refuzul de a proceda la readministrarea probatoriului față de cererea formulată prin apărător în acest sens, în faza de urmărire penală. Deși speța invocată se referă la încălcarea dreptului la apărare prin administrarea probatoriului după începerea urmăririi penale și până la aducerea la cunoștință a calității de învinuit (dată de la care dreptul la apărare putea fi exercitat în mod efectiv), apreciem că argumente similare ar putea fi invocate și pentru situația arătată mai sus.

Întrucât în reglementarea actuală nu este recunoscută *posibilitatea suspectului de a obține o readministrare a probelor* (ori a principalelor probe) în acuzare administrate în cursul urmăririi penale în acea cauză, dar anterior dobândirii calității de suspect și comunicării acestei calități persoanei respective, apreciem că, *de lege lata*, aceste aspecte vor fi avute în vedere, din perspectiva conformității cu principiul loialității administrării probelor, în procedura de cameră preliminară. *De lege ferenda*, o soluție ar fi reglementarea acestei posibilități acordate suspectului.

O altă posibilă problemă derivând din separarea celor două momente ale urmăririi penale ar putea apărea în legătură cu audierea unor persoane în calitate de martor, persoane cărora, în anumite condiții, le este recunoscut *dreptul de a refuza să dea declarații*. Astfel, conform art. 117 alin. (1) CPP, au dreptul de a refuza să fie audiate în calitate de martor soțul, ascendenții și descendenții în linie directă, frații și surorile *suspectului sau inculpatului* ori persoanele care au avut calitatea de *soț al suspectului sau al inculpatului*, precum și persoanele care au stabilit cu *suspectul sau inculpatul* relații asemănătoare acelora dintre soți[1]. Ne punem întrebarea dacă un asemenea refuz poate fi manifestat – ca recunoaștere a unui drept – atunci când categoriilor mai sus indicate li se solicită – în cursul

indiciile sunt și suficiente. Se constată că este la latitudinea organului judiciar să evalueze probele suficiente și necesare începerii urmăririi penale. Succesiunea actelor procesuale ori procedurale anterioare începerii urmăririi penale *in personam* poate susține, în anumite condiții, un dezechilibru între apărare și acuzare și prin aceasta încălcarea principiului loialității administrării probelor. Aceasta se justifică în considerarea faptului că apărarea nu comportă aceleași facilități și garanții ca în ipoteza existenței calității de suspect ori inculpat. Încălcarea dreptului la apărare în condițiile expuse anterior pune în discuție o nulitate relativă (nulitatea este absolută atunci când asistarea de către avocat a suspectului ori inculpatului este obligatorie) ce trebuie invocată într-un anumit termen și condiții în funcție de faza în care a fost generată. Prelungirea arbitrară a momentului începerii urmăririi penale *in personam*, cu consecința administrării unor probe suplimentare celor reclamate de norma invocată, poate genera o încălcare a dreptului la apărare, în considerarea art. 92 CPP. Totuși, această eventuală încălcare a dreptului la apărare poate și trebuie să fie invocată și valorificată în faza de urmărire penală prin solicitarea reaudierii ori prin solicitarea de probe care să combată datele strânse anterior începerii urmăririi penale *in personam* [art. 282 alin. (3) CPP]. Ca urmare, încălcarea se putea invoca în faza de urmărire penală, după dobândirea calităților de suspect sau inculpat. Termenul-limită prevăzut de art. 282 alin. (4) CPP trebuie interpretat având în vedere faptul că anumite împrejurări ce generează eventuale nulități nu au putut fi cunoscute ori valorificate în faza anterioară a urmăririi penale, legiuitorul dând posibilitatea remedierii acestora și în faza următoare a procesului penal, textul nefiind, ca urmare, util în contestarea concluziei anterioare la care a ajuns judecătorul de cameră preliminară. În concluzie, nulitatea relativă produsă în faza cercetării *in rem* trebuia invocată în faza cercetării *in personam*, până la emiterea rechizitoriului, inculpații și apărătorii având acces la dosar și putând constata elementele utile demersului. Invocarea în camera preliminară, în raport cu dispozițiile art. 282 alin. (3) teza I CPP, apare ca fiind tardivă, cu consecința prevăzută de art. 282 alin. (5) lit. a) CPP: faptul că s-a acoperit; teza a II-a a textului ar fi fost incidentă în cazul imposibilității dovedite a invocării în faza de urmărire penală". Nu împărtășim optica instanței cu privire la momentul-limită pentru invocarea nulității relative. În opinia noastră, dispozițiile art. 282 alin. (4) lit. a) CPP permit invocarea tuturor nulităților relative intervenite în cursul urmăririi penale în procedura de cameră preliminară, care are, printre altele, ca obiect și verificarea legalității administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală.

[1] Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 117 alin. (1) lit. a) și b) CPP, care exclude de la dreptul de a refuza să fie audiate în calitate de martor

unei urmăriri penale desfășurate *in rem* – să facă declarații în legătură cu *făptuitorul* – cel cu care au sau au avut o legătură de natura celor indicate de art. 117 alin. (1) CPP. Procedural, acestor categorii de martori nu li se recunoaște dreptul de a refuza să dea declarație, câtă vreme nu s-a dispus continuarea urmăririi penale *in personam*, cel mult ele putând refuza reaudierea ulterioară, atunci când persoana în legătură cu care li se solicită a face declarații a dobândit calitatea de suspect sau chiar pe cea de inculpat. Mai mult, declarația dată de martor în cursul urmăririi penale *in rem* (anterior dobândirii calității de suspect de către făptuitorul aflat într-o anumită relație cu martorul) va putea fi folosită în procesul penal împotriva suspectului sau inculpatului, legea neprevăzând un caz de excludere a probei similar celui din art. 118 CPP.

23.3. Necesitatea obținerii unei autorizații prealabile sau îndeplinirii unei condiții prealabile. Un caz aparte îl reprezintă ipoteza în care efectuarea în continuare a urmăririi penale față de o persoană este condiționată de obținerea unei autorizații prealabile sau de îndeplinirea unei condiții prealabile[1]. În această situație, textul art. 305 alin. (4) CPP utilizează sintagma *„efectuarea* urmăririi penale se poate dispune numai după obținerea autorizației ori după îndeplinirea condiției" (s.n.). Respectiva autorizație ori condiție prealabilă are caracter *personal*[2], este legată de calitatea personală pe care făptuitorul o avea la momentul săvârșirii faptei ori o are în momentul cercetărilor.

Urmărirea penală se va putea începe *in rem* fără îndeplinirea vreunei condiții speciale și, în măsura în care probatoriul administrat conduce la suspiciunea că o anumită persoană s-ar face vinovată de comiterea acesteia, pentru continuarea urmăririi penale asupra persoanei identificate, va trebui îndeplinită condiția sau obținută autorizația. În acest sens, dispozițiile art. 305 alin. (4) CPP trebuie corelate cu cele art. 294[1] CPP, modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, potrivit cărora, în ipoteza analizată, procurorul, odată cu sesizarea instituției competente, înaintează un referat care va cuprinde date și informații cu privire la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală de către persoana vizată, date care, în opinia noastră, sunt obținute prin administrarea de probe în cursul etapei *in rem* a urmăririi penale.

23.4. Începerea urmăririi penale în cazul infracțiunilor de audiență. Codul de procedură penală reglementează o procedură distinctă de declanșare a urmăririi penale ce poate fi aplicată în ipoteza infracțiunilor de audiență. Astfel, conform art. 360 alin. (1) CPP, infracțiunea de audiență este definită ca fiind fapta prevăzută de legea penală comisă în cursul ședinței de judecată.

Constatarea săvârșirii faptei este realizată de către președintele completului de judecată, care are, totodată, obligația de a-l identifica pe făptuitor. Constatarea și identificarea se menționează în cuprinsul *încheierii de ședință*, care astfel devine *act de sesizare a organelor de urmărire penală*. Încheierea va fi transmisă procurorului competent, prin aceasta înțelegându-se obligația de sesizare a parchetului căruia îi revine competența de

---

persoanele care au stabilit relații asemănătoare acelora dintre soți, este neconstituțională (C.C.R., dec. nr. 562 din 19 septembrie 2017, M. Of. nr. 837 din 23 octombrie 2017).

[1] Apreciem că această ipoteză nu constituie o condiție suplimentară, ci este legată intrinsec de îndeplinirea condiției negative ca pentru începerea sau continuarea urmăririi penale să nu existe vreunul dintre cazurile de împiedicare prevăzute de art. 16 alin. (1) CPP. Or, între cazurile stipulate de art. 16 se află și cel de la lit. e), conform căruia *este împiedicată* punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale dacă „lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale".

[2] De exemplu, potrivit art. 12 din Legea nr. 115/1999 privind responsabilitatea ministerială, republicată (M. Of. nr. 200 din 23 martie 2007), „Numai Camera Deputaților, Senatul și Președintele României au dreptul să ceară urmărirea penală a membrilor Guvernului pentru faptele săvârșite în exercițiul funcției lor".

investigare în raport cu dispozițiile procedurale relative la competența materială, teritorială și după calitatea persoanei.

În ipoteza în care procurorul care participă la judecată face parte din parchetul căruia i-ar reveni competența de efectuare a urmăririi penale, acesta poate *declara* că începe urmărirea penală și că pune în mișcare acțiunea penală, putând, imediat după această declarație, să dispună măsura preventivă a reținerii făptuitorului devenit astfel suspect sau, în ipoteza punerii în mișcare a acțiunii penale, inculpat. Pot exista și excepții de la această regulă, în situația în care infracțiunea de audiență s-ar încadra în noțiunea de „cazuri urgente" (art. 60 CPP), procurorul fiind obligat să efectueze acte de urmărire penală care nu suferă amânare, chiar dacă este necompetent (de exemplu, o infracțiune extrem de gravă, de competența materială sau personală a instanței ierarhic superioare[1]). Totodată, apreciem că o asemenea declarație ar putea face și procurorul de ședință ce aparține de un parchet ierarhic superior celui căruia i-ar reveni competența de a desfășura urmărirea penală pentru infracțiunea de audiență astfel comisă, având în vedere posibilitatea parchetelor superioare de a efectua urmărirea penală pentru infracțiuni date în competența parchetelor subordonate.

Prin urmare, am putea fi, în cazul infracțiunilor de audiență – ca forme ale infracțiunilor flagrante –, în situația în care începerea urmăririi penale *in rem* și continuarea urmăririi penale *in personam* față de suspect s-ar dispune în baza unei sesizări a instanței (sau chiar a unei sesizări din oficiu a procurorului ce participă la ședința de judecată), prin *declarație orală* consemnată în cuprinsul *încheierii de ședință*. Tot prin declarație orală, procurorul, imediat după această declarație, ar putea dispune *punerea în mișcare a acțiunii penale* față de cel devenit *suspect*, declarație verbală consemnată, de asemenea, în încheierea de ședință.

23.5. Începerea urmăririi penale în cazul infracțiunilor flagrante. În caz de infracțiune flagrantă[2], legea permite *oricărui cetățean* să intervină în sprijinul activității de apărare a ordinii de drept, având dreptul de a-l *prinde* pe făptuitor. În afară de persoanele fizice fără calitate specială, infracțiunea flagrantă ar putea fi descoperită și constatată de organele de urmărire penală (caz în care sunt aplicabile dispozițiile art. 298 CPP), de organele de ordine publică și siguranță națională [se aplică prevederile art. 293 alin. (3) CPP] ori de către alte organe de constatare [organe de stat (art. 61 CPP), comandanți de nave sau aeronave (art. 62 CPP)]. În raport de calitatea *organelor* ce descoperă și constată infracțiunea flagrantă – altele decât cele de urmărire penală – sunt prevăzute, în afara obligațiilor comune (de a constata fapta și a întocmi proces-verbal, de a preda corpurile delicte, precum și alte obiecte sau înscrisuri ridicate în legătură cu fapta, de a-l reține pe făptuitor și de a-l preda de îndată organelor de urmărire penală), și unele suplimentare, obligații ce reflectă activități specifice organelor de anchetă – cum ar fi cele legate de *conservarea locului infracțiunii*, de *ridicarea sau conservarea* mijloacelor materiale de probă (nu doar a corpurilor delicte)[3], de a efectua *percheziții corporale sau ale vehiculelor*[4].

Spre deosebire de obligațiile și mijloacele procedurale puse la dispoziția organelor statului în cazul infracțiunii flagrante, orice altă persoană *are dreptul* doar de reținere și predare *de îndată* a făptuitorului către organele de urmărire penală, împreună cu obiectele sau actele pe care le-a ridicat, dacă le-a ridicat (nefiind impusă în acest sens o

[1] A se vedea și *infra*, partea specială, nr. 93.4.
[2] Este *flagrantă* infracțiunea comisă în condițiile descrise la art. 293 alin. (1) și (2) CPP.
[3] Conform art. 61 alin. (2) și art. 62 alin. (1) CPP.
[4] Conform art. 61 alin. (2) și art. 62 alin. (3) CPP.

obligație). Predarea *de îndată* a făptuitorului are în vedere limitarea libertății individuale a acestuia de către orice persoană *doar* pentru timpul necesar conducerii în fața organului judiciar (ori ajungerii organului judiciar sesizat la fața locului), depășirea unui asemenea timp rezonabil putând face diferența între îndeplinirea unei datorii civice de către cetățeanul respectiv și înfrângerea legii penale prin eventuala comitere a unei infracțiuni de *lipsire de libertate în mod ilegal* (art. 205 CP).

Conform art. 310 alin. (2) CPP, predarea și primirea suspectului împreună cu bunurile și înscrisurile de la locul faptei vor fi consemnate de către organul de urmărire penală într-un *proces-verbal*.

Fără a nega utilitatea reglementărilor procedurale din conținutul art. 310, intitulat *„Dispoziții privind luarea unor măsuri față de făptuitor"*, nu putem să nu observăm, în primul rând, că, aparent, denumirea marginală a articolului este una generică și nepotrivită, iar, pe de altă parte, că reglementările cuprinse de acesta nu prezintă legătură cu secțiunea în care au fost plasate, secțiune intitulată *„Desfășurarea urmăririi penale"*[1].

24. Obligațiile organului de urmărire penală *după* începerea urmăririi penale. Rolul fazei de urmărire penală este acela de a administra probatoriul necesar pentru stabilirea realității faptelor sesizate, identificării făptuitorilor și stabilirii condițiilor de responsabilitate penală a acestora, pentru ca, la final, procurorul să decidă dacă este necesară sau nu trimiterea în judecată.

24.1. Obligația de administrare a probelor. Odată creat cadrul procesual necesar – începerea urmăririi penale –, organelor de urmărire penală le revine obligația, conform art. 306 alin. (1) CPP, ca *din proprie inițiativă* (în respectarea principiului oficialității procesului penal) să strângă date ori informații pentru atingerea obiectului fazei procesuale, să ia măsuri pentru limitarea consecințelor infracțiunilor sesizate, să strângă și să administreze probe pentru lămurirea cauzei sub toate aspectele, cu respectarea prevederilor legale. Precizăm că aceste *date și informații* cu privire la existența faptelor și identitatea făptuitorilor pot și trebuie să fie strânse și de alte organe ale statului încă înainte de sesizare, trebuind să fie puse la dispoziția organului de urmărire penală în cursul procedurilor judiciare.

Întrucât *prezumția de nevinovăție se menține chiar în ipoteza continuării urmăririi penale față de suspect sau a punerii în mișcare a acțiunii penale*, organele de urmărire penală sunt obligate a administra probatoriul nu doar în defavoarea acuzatului, ci *și în favoarea* acestuia. Obligația trebuie interpretată, în opinia noastră, ca generând în sarcina organelor judiciare datoria de a căuta și administra nu doar probatoriile ce susțin acuzarea, dar și pe cele care ar tinde să o înlăture, indiferent că probele în favoarea suspectului sau inculpatului au fost cerute de acesta ori au fost administrate din oficiu. Îndeplinirea acestei obligații va putea fi verificată în raport cu datele și informațiile apărute în cursul anchetei penale, cu cererile de probe și modalitatea în care au fost admise ori respinse (cu motivarea respingerii), fără ca textul de lege să declare invalidă o urmărire penală în care organele judiciare, din proprie inițiativă, nu ar fi administrat vreun singur mijloc de probă care să poată fi caracterizat ca fiind în favoarea acuzatului.

În ipoteza reglementată de art. 294 alin. (1) CPP, atunci când după examinarea sesizării organele de cercetare penală constată că nu sunt competente a efectua urmărirea penală, în afară de obligația de a trimite cauza procurorului pentru sesizarea organelor competente, acestea au obligația *de a efectua actele care nu suferă amânare*. Aceste activități – câtă

[1] Dispozițiile menționate și-ar fi găsit mai degrabă locul în cuprinsul art. 293 CPP, intitulat „Constatarea infracțiunii flagrante", reglementând aspecte ce vizează momente anterioare declanșării urmăririi penale.

vreme au caracter urgent –, deși efectuate de un organ necompetent, sunt permise de lege [art. 306 alin. (2) CPP] și, prin urmare, nu vor putea fi sancționate cu nulitatea (relativă, conform art. 282 CPP), iar probele astfel obținute nu vor putea fi excluse pentru acest motiv.

Probatoriile vor fi administrate de organul de urmărire penală *din oficiu sau la cerere*. În măsura în care au fost formulate cereri de probe (din partea părților sau a subiecților procesuali principali), acestea vor fi admise sau respinse (în totalitate ori parțial) prin *ordonanță*. Pentru cauzele aflate în lucru la organele de cercetare penală, aceste organe vor putea, ele însele, să decidă, prin ordonanță, asupra cererilor de probe, câtă vreme privesc probatorii ce pot fi administrate de ele. În măsura în care se solicită probatorii a căror administrare nu cade în sarcina organelor de cercetare penală (probatorii ce pot fi dispuse fie de procuror[1] ori cu privire la care procurorul trebuie să solicite încuviințarea judecătorului de drepturi și libertăți), soluționarea cererilor menționate va trebui realizată de către procurorul de caz.

În ipoteza în care organul de cercetare penală este cel care apreciază ca fiind necesară administrarea unor mijloace de probă sau utilizarea unor procedee probatorii dintre cele ce nu pot fi dispuse decât de procuror ori încuviințate de către judecătorul de drepturi și libertăți (la cererea procurorului), trebuie să formuleze propuneri în acest sens procurorului de caz prin intermediul unui *referat*. Pentru a putea decide asupra propunerilor făcute, procurorului trebuie să i se înainteze, odată cu referatul, și *dosarul cauzei*. Asupra propunerii făcute – în sensul admiterii sau respingerii – procurorul va dispune prin *ordonanță*.

Fără a exista o prevedere expresă în cuprinsul art. 306 CPP, în situația în care dosarul se află în lucru la organele de cercetare penală, procurorul va putea dispune, prin ordonanță, în temeiul art. 303 alin. (1) CPP, ca organul de cercetare penală să efectueze probatorii sau să procedeze personal la administrarea acestora [art. 300 alin. (3) CPP].

În ceea ce privește *secretul bancar și cel profesional*, Codul de procedură penală stabilește limitele opozabilității acestora față de organele de urmărire penală în cadrul activității de strângere a datelor, informațiilor și al administrării probelor.

Astfel, din formularea art. 306 alin. (6) CPP deducem că:

– secretul bancar și cel profesional pot fi opuse organelor de urmărire penală *înainte* de începerea urmăririi penale (*in rem*), iar organelor de cercetare penală și *după* acest moment;

– secretul bancar și cel profesional nu pot fi opuse *procurorului*[2] după începerea urmăririi penale, în sensul că deținătorii datelor și informațiilor protejate de secretul bancar și profesional, pe de o parte, nu mai pot opune acest caracter pentru a refuza solicitarea de comunicare a lor către procuror; pe de altă parte, persoana care face sau autorizează aceste comunicări către procuror nu răspunde penal pentru eventuala comitere a infracțiunii prevăzute de art. 227 CP (infracțiunea de *divulgare a secretului profesional*);

– secretul profesional *al avocatului* continuă a fi opozabil și înainte, și după începerea urmăririi penale, legea procesuală nepermițând nicio excepție prin care organul de urmărire penală să aibă acces la astfel de date și informații (în absența unui acord din partea

[1] De pildă, autorizarea măsurilor de supraveghere tehnică cu caracter provizoriu, în temeiul art. 141 CPP, sau reținerea, predarea și percheziționarea cu caracter provizoriu a trimiterilor poștale, în condițiile art. 147 alin. (4) CPP.

[2] Din formularea art. 306 alin. (6) CPP deducem că aceste date și informații, protejate generic de secretul bancar și cel profesional, trebuie comunicate *doar* la cererea procurorului, în faza de urmărire penală, neputând fi refuzată o solicitare în acest sens cu motivarea obligației de păstrare a secretului profesional; pe de altă parte, textul nu permite divulgarea acestor secrete la inițiativa celui ce le deține (a celui obligat a le păstra), fără a exista o cerere formulată în prealabil de către procuror.

persoanei la care acestea se referă); de reținut faptul că secretul profesional al avocatului este apărat indiferent de natura civilă, penală, comercială etc. a cauzei în care a acordat consultanță ori asistență juridică și indiferent de vechimea acesteia.

Este de presupus în mod rezonabil că, pentru a fi inopozabile procurorului, secretul bancar și cel profesional trebuie *să aibă legătură cu cauza* pentru care se desfășoară urmărirea penală, datele sau informațiile solicitate să fie considerate *pertinente și utile* soluționării cauzei, nefiind de acceptat ca, profitând de începerea urmăririi penale pentru o faptă oarecare, să se încerce accesarea unor secrete profesionale sau bancare fără utilitate aparentă în cauză. Pe de altă parte, legea nu cere ca solicitarea formulată de procuror (către deținătorul datelor protejate de acest secret) să motiveze în ce măsură datele respective sunt apreciate ca fiind necesare anchetei penale; pe cale de consecință, nici destinatarului unei asemenea cereri nu îi va fi permis să condiționeze punerea la dispoziție a datelor solicitate de motivarea pertinenței lor pentru cauza investigată ori să refuze punerea la dispoziție cu motivația că acestea nu ar avea legătură cu obiectul cauzei aflate în cursul urmăririi penale.

Un ultim aspect legat de obiectul sarcinii probațiunii în cursul urmăririi penale vizează obligația organelor de urmărire penală ca, încă din această fază procesuală, să se preocupe de *identificarea bunurilor și valorilor ce se impun a fi confiscate* prin procedura confiscării obișnuite sau a confiscării extinse. Menționăm că ambele măsuri – confiscarea specială și confiscarea extinsă –, ca măsuri de siguranță prevăzute de Codul penal [art. 108 lit. d) și e)], pot fi dispuse doar de judecătorul de cameră preliminară (în ipoteza unei soluții de netrimitere în judecată) sau de către instanța de judecată, necesitând (mai ales în cazul confiscării extinse) o probațiune specifică, o probațiune suplimentară față de cea necesară stabilirii existenței faptei și identității făptuitorului, esențial a fi efectuată încă din faza de urmărire penală, cu mijloacele investigative puse la dispoziția organelor de cercetare penală. De asemenea, o astfel de probațiune se impune a fi realizată în faza de urmărire penală având în vedere posibilitatea, iar uneori obligația, de instituire de către procuror încă din această fază a unor măsuri asigurătorii, inclusiv în vederea confiscării speciale sau a confiscării extinse.

24.2. Aducerea la cunoștință a calității de suspect. După începerea urmăririi penale *in rem*, prin ordonanță, organele de urmărire penală administrează probatoriile necesare cu privire la existența faptei, în principal, respectiv cu privire la identificarea făptuitorului, în secundar. Neavând nicio calitate procesuală la acest moment, legea nu prevede obligația organului judiciar de a aduce la cunoștința vreunei persoane despre începerea urmăririi penale.

Odată cu dispunerea – de către procuror sau organul de cercetare penală – a continuării urmăririi penale asupra unei persoane, aceasta dobândește calitatea de *suspect* și, odată cu ea, și drepturile și obligațiile prevăzute de lege, între care și *dreptul de a fi informat cu privire la fapta pentru care este cercetat și încadrarea juridică a acesteia* [conform art. 78 raportat la art. 83 lit. a[1]) CPP]. Aducerea la cunoștința celui cercetat – de către organele de urmărire penală – a calității de suspect este stabilită ca obligație a acestor organe și marchează nu doar conștientizarea, de către cel în cauză, a acestei calități procesuale, dar și posibilitatea efectivă de a-și face apărările necesare, de a-și angaja un apărător (ori de a beneficia de unul din oficiu, în cazurile prevăzute de lege) și de a-și exercita celelalte drepturi prevăzute de lege.

Cu privire la *conținutul* informării ce se impune a fi realizată, art. 307 CPP menționează obligația ca suspectului să i se comunice *fapta* pentru care este suspectat, *încadrarea*

juridică a acestei fapte (textul de lege aplicabil), precum și *drepturile procesuale* pe care legea i le recunoaște în cuprinsul art. 78 raportat la art. 83 CPP[1]. În ceea ce privește *fapta*, aceasta trebuie comunicată așa cum a fost reținută prin ordonanța de începere a urmăririi penale, respectiv prin ordonanța de continuare a urmăririi penale față de suspect[2]. În practica organelor de urmărire penală se remarcă, din păcate, cu o frecvență suficient de mare, o descriere precară a faptelor ce fac obiectul urmăririi penale și care îi sunt imputate suspectului, deseori limitată la preluarea conținutului constitutiv al incriminării, dublat de stabilirea unei plasări temporale vagi a faptei. În măsura în care o asemenea descriere s-ar datora puținătății informațiilor existente la dosarul cauzei, atunci s-ar putea spune că s-a dispus în mod prematur continuarea urmăririi penale *in personam*, fără ca urmărirea penală *in rem* să fi fost suficient documentată anterior. Pe de altă parte, descrierea de o manieră sumară a acuzației (și aducerea ei la cunoștința suspectului) – chiar dacă datele dosarului permit o descriere detaliată a faptelor imputate – ar fi de natură să prejudicieze dreptul la apărare al suspectului, calitatea apărărilor acestuia fiind influențată în mod evident de cunoașterea *faptelor* de care este acuzat[3]. Doar în măsura în care îi sunt comunicate acuzații *concrete*, suspectul ar putea face apărări *concrete*[4].

Astfel, conform art. 6 alin. (1) din Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale[5], „Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate primesc informații cu privire la fapta penală de a cărei comitere sunt suspectate sau acuzate. Informațiile respective se furnizează cu promptitudine *și cu detaliile necesare* pentru a se putea garanta caracterul echitabil al procedurilor și exercitarea efectivă a dreptului la apărare" (s.n.).

În ceea ce privește *conținutul comunicării* către suspect, dispozițiile art. 307 CPP se impun a fi completate de cele ale art. 108 din același cod. Conform acestuia din urmă, suspectului i se aduc la cunoștință, în afara faptei de care este acuzat și a încadrării juridice

[1] Potrivit art. 83 CPP, „În cursul procesului penal, inculpatul are următoarele drepturi: a) dreptul de a nu da nicio declarație pe parcursul procesului penal, atrăgându-i-se atenția că dacă refuză să dea declarații nu va suferi nicio consecință defavorabilă, iar dacă va da declarații acestea vor putea fi folosite ca mijloace de probă împotriva sa; a[1]) dreptul de a fi informat cu privire la fapta pentru care este cercetat și încadrarea juridică a acesteia; b) dreptul de a consulta dosarul, în condițiile legii; c) dreptul de a avea un avocat ales, iar dacă nu își desemnează unul, în cazurile de asistență obligatorie, dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu; d) dreptul de a propune administrarea de probe în condițiile prevăzute de lege, de a ridica excepții și de a pune concluzii; e) dreptul de a formula orice alte cereri ce țin de soluționarea laturii penale și civile a cauzei; f) dreptul de a beneficia în mod gratuit de un interpret atunci când nu înțelege, nu se exprimă bine sau nu poate comunica în limba română; g) dreptul de a apela la un mediator, în cazurile permise de lege; g[1]) dreptul de a fi informat cu privire la drepturile sale; h) alte drepturi prevăzute de lege".

[2] Fără ca aceasta să însemne obligația organului de urmărire penală de a-i comunica sau de a-i pune la dispoziție *sesizarea penală* ori *ordonanțele* de începere a urmăririi penale, respectiv de continuare a urmăririi penale față de suspect.

[3] În acest sens, suspectul este îndreptățit să solicite detalierea acuzației aduse și să se folosească de dreptul de a se plânge contra actelor și măsurilor organului de cercetare penală sau ale procurorului, în măsura în care o astfel de cerere ar fi respinsă.

[4] Potrivit alin. (28) teza a II-a din preambulul Directivei 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale (J.O. L 142 din 1 iunie 2012), „Ar trebui furnizată o descriere *suficient de detaliată a faptelor*, inclusiv, dacă se cunosc, a momentului și locului, referitoare la infracțiunea de a cărei comitere sunt suspectate sau acuzate persoanele, precum și a încadrării juridice posibile a infracțiunii prezumate, având în vedere etapa procedurilor penale în care se furnizează o astfel de descriere, *astfel încât să se garanteze caracterul echitabil al procedurilor menționate și să se permită exercitarea efectivă a dreptului la apărare*" (s.n.).

[5] Directiva a fost adoptată la Strasbourg la 22 mai 2012, intrând în vigoare în a douăzecea zi de la data publicării în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene (1 iunie 2012).

a acesteia, și *obligațiile procesuale*, respectiv: „a) obligația de a se prezenta la chemările organelor judiciare, atrăgându-i-se atenția că, în cazul neîndeplinirii acestei obligații, se poate emite mandat de aducere împotriva sa, iar în cazul sustragerii, judecătorul poate dispune arestarea sa preventivă; b) obligația de a comunica în scris, în termen de 3 zile, orice schimbare a adresei, atrăgându-i-se atenția că, în cazul neîndeplinirii acestei obligații, citațiile și orice alte acte comunicate la prima adresă rămân valabile și se consideră că le-a luat la cunoștință".

Cu privire la *forma comunicării*, potrivit art. 108 alin. (3) CPP, aceasta se face *oral*, anterior primei audieri a suspectului, dar în mod obligatoriu i se comunică drepturile și obligațiile *în scris*[1], sub semnătură. Sintagma „sub semnătură" trebuie înțeleasă în corelare cu obligația organului de urmărire penală, potrivit art. 307 CPP, de a încheia un proces-verbal despre efectuarea comunicării, semnat atât de organul judiciar, cât și de suspect. În măsura în care suspectul nu poate semna ori refuză să semneze, procesul-verbal va menționa acest aspect și va fi întocmit și semnat doar de către organul de urmărire penală.

Mai subliniem faptul că această comunicare tinde uneori să îmbrace un caracter strict formalist, de bifare de către organele judiciare a unei activități obligatorii în cursul procedurilor penale, fără a se verifica în ce măsură informația comunicată este *înțeleasă* de destinatarul mesajului. Astfel, un anumit limbaj juridic, foarte comun organului judiciar, ar putea fi greu de înțeles de către unii suspecți, în raport și cu vârsta, nivelul de instrucție, domeniul de calificare.

Dincolo de ipoteza suspectului sau inculpatului care nu vorbește sau nu înțelege limba română – situație în care asigurarea traducerii și a interpretului este obligatorie –, uneori, înțelegerea informațiilor transmise de către organul judiciar este facilitată suspectului de prezența unui apărător, ales sau din oficiu. Însă nu întotdeauna asistența juridică este obligatorie sau este asigurată în cauză ori acest apărător are capacitatea de a relaționa de o manieră corespunzătoare cu suspectul în vederea transmiterii mesajului, la nivelul propriu de înțelegere al acestuia. De aceea, sarcina de „deslușire", de „traducere" a învinuirii – comunicată de către organul judiciar – la un nivel de înțelegere accesibil suspectului aparține și organelor de urmărire penală. În acest sens, Directiva 2012/13/UE recomandă statelor membre că, „Atunci când pun la dispoziția persoanelor suspectate sau acuzate informații în conformitate cu prezenta directivă, autoritățile competente ar trebui să acorde o atenție deosebită *persoanelor care nu pot înțelege conținutul sau înțelesul informațiilor, de exemplu din cauza vârstei tinere sau a stării psihice sau fizice*" (s.n.)[2].

Codul de procedură penală stabilește *limitele temporale* între care trebuie să aibă loc această informare. Cu privire la *limita inferioară*, comunicarea nu poate fi realizată decât ulterior momentului în care, prin ordonanță, organul de cercetare penală sau procurorul de caz dispune a se continua urmărirea penală *in personam* față de făptuitorul care astfel devine *suspect*. *Limita superioară* este cea fixată de art. 307 CPP [respectiv art. 108 alin. (3) CPP], și anume comunicarea trebuie realizată *anterior primei audieri*. Menționăm că această aducere la cunoștință a faptei și a încadrării juridice, a drepturilor și obligațiilor procesuale ale suspectului este o etapă distinctă față de audiere, aspecte ce rezultă din raportarea dispozițiilor art. 108 alin. (1) și (2) CPP la prevederile alin. (3) al aceluiași articol. În practică, cele două momente pot avea loc succesiv în cursul aceleiași întâlniri a suspectului cu organul

[1] Conform art. 3 alin. (2) din Directiva 2012/13/UE, „Statele membre garantează că informațiile puse la dispoziție în conformitate cu alineatul (1) sunt furnizate *oral sau în scris* (s.n.), într-un limbaj simplu și accesibil, ținând seama de orice nevoie specială a persoanelor suspectate vulnerabile sau acuzate vulnerabile".

[2] Alin. (26) din preambulul directivei citate.

de urmărire penală, după cum pot avea loc separat, mai întâi procedura de comunicare a drepturilor și obligațiilor procesuale și ulterior, la o altă dată, audierea propriu-zisă.

Împrejurarea că această comunicare trebuie să aibă loc înainte de prima audiere nu trebuie interpretată în sensul că activitatea menționată se impune să aibă loc *chiar înaintea primei audieri*. Momentul primei audieri, ca activitate procedurală, este stabilit de către organul de urmărire penală potrivit propriei aprecieri, neexistând vreun text de lege care să oblige la chemarea suspectului la declarații imediat după dobândirea calității de suspect ori într-un interval determinat de timp de la acest moment. În concret, formal, organul de urmărire penală, motivat de dorința de a prelungi caracterul nepublic al urmăririi penale față de suspect, de a întârzia momentul în care acesta află de dosar și din care, teoretic, angajându-și un apărător, ar putea, conform art. 92 alin. (2) CPP, să afle de actele de urmărire penală ce se efectuează în cauză, ar putea în mod deliberat să decidă efectuarea altor activități probatorii în cauză, anterior chemării suspectului și informării sale cu privire la cauza penală în care este suspectat.

Un asemenea mod de a proceda ar fi, în opinia noastră, în contradicție cu obligațiile organului de urmărire penală de a garanta dreptul la apărare al suspectului, de a-i asigura caracterul echitabil al procedurilor, în conformitate cu prevederile art. 8 și art. 10 CPP.

De altfel, art. 10 anterior menționat prevede suplimentar, în cuprinsul alin. (3), că suspectul are dreptul de a fi informat *de îndată și înainte de a fi ascultat* despre faptă și încadrarea juridică.

Această formulare – necorelată însă cu dispozițiile art. 108 și art. 307 CPP – urmărește să aducă textul Codului de procedură penală mai aproape de exigențele art. 6 din Directiva 2012/13/UE anterior citată, mai precis să armonizeze dispozițiile procedurale naționale cu obligația de furnizare *cu promptitudine* a datelor menționate[1].

Imprecizia textului poate fi criticată din alt punct de vedere – anume acela că art. 305 CPP *nu* prevede că atribuirea calității de suspect se face *de îndată* ce există probe, astfel că efectuarea urmăririi penale *in personam* este lăsată oarecum la aprecierea organului de urmărire penală, fiind posibil astfel să fie efectuate mai multe acte de urmărire penală decât este strict necesar pentru strângerea probelor din care să rezulte bănuiala rezonabilă că persoana menționată a comis fapta pentru care s-a început urmărirea penală, acte de urmărire penală ce se efectuează fără participarea suspectului, fără posibilitatea ca acesta să își exercite dreptul la apărare. O astfel de obligație de a proceda „de îndată" a existat în cuprinsul art. 309 CPP cu referire la punerea în mișcare a acțiunii penale, dar a fost înlăturată prin modificările aduse prin O.U.G. nr. 3/2014.

24.3. Procedura audierii anticipate. Potrivit dispozițiilor art. 308 CPP, a fost reglementată o procedură specială de administrare a probei cu declarația persoanei vătămate, a părții civile, a părții responsabile civilmente sau a martorului în faza de urmărire penală[2]. Această procedură presupune drept condiție împrejurarea pe care o constată organul de urmărire penală referitor la *probabilitatea* ca una dintre aceste persoane să nu mai poată

[1] Potrivit alin. (19) din preambulul Directivei 2012/13/UE, „Autoritățile competente ar trebui să informeze *cu promptitudine* persoanele suspectate sau acuzate cu privire la drepturile respective, așa cum se aplică ele conform dreptului intern, care sunt esențiale pentru garantarea caracterului echitabil al procedurilor, verbal sau în scris, astfel cum se prevede în prezenta directivă. Pentru a permite exercitarea practică și efectivă a acestor drepturi, informațiile ar trebui furnizate *cât mai curând în cursul procedurilor* și cel târziu înainte de primul interogatoriu oficial al persoanei suspectate sau acuzate de către poliție sau de către o altă autoritate competentă" (s.n.).

[2] În forma inițială a art. 308 CPP, textul se referea la procedura *administrării anticipate a probatoriului*, ipoteză ce viza toată plaja de mijloace de probă, nu doar declarațiile.

fi audiată în cursul judecății. În varianta anterioară modificării prin O.U.G. nr. 18/2016, art. 308 CPP prevedea aplicabilitatea acestei proceduri numai pentru audierea de martori.

Nu sunt precizate – nici măcar la nivel exemplificativ – cazurile ce ar putea duce la imposibilitatea audierii (de fapt, a *reaudierii*) persoanei vătămate, a părții civile, a părții responsabile civilmente sau a martorului în fața instanței de judecată, dar apare în mod evident că este vorba despre cazuri ce țin de situația persoanei (nu de imposibilitatea ulterioară – tehnică, administrativă sau juridică a instanței – de a administra proba), sens în care ar putea fi vorba despre starea de boală gravă (incurabilă ori progresivă) a acesteia, vârsta înaintată, preconizata deplasare, pentru o perioadă mai mare, într-o zonă a globului inaccesibilă ș.a. Audierea anticipată se face în cursul urmăririi penale *la cererea procurorului* care efectuează ori supraveghează urmărirea penală în cauză. Această solicitare poate fi făcută de procuror din oficiu sau la propunerea organului de cercetare penală și *se adresează în scris judecătorului de drepturi și libertăți* competent. Cererea trebuie să fie motivată și, apreciem noi, însoțită de probatoriile necesare dovedirii situației ce generează presupunerea asupra imposibilității audierii persoanei, la o dată ulterioară, în fața instanței. Ne bazăm această apreciere pe împrejurarea că judecătorul de drepturi și libertăți trebuie să decidă, într-o primă fază, asupra admisibilității cererii, caracterul temeinic al acesteia neputând fi verificat decât în raport cu o motivare și o probațiune specifică ce să însoțească cererea formulată.

Analiza temeiniciei va fi făcută, în absența altor prevederi exprese asupra acestei proceduri, *în camera de consiliu, fără participarea procurorului ori a părților sau a subiecților procesuali principali*, iar judecătorul de drepturi și libertăți va decide prin încheiere. În ipoteza găsirii cererii ca fiind întemeiată, prin încheiere se va stabili un termen *de îndată* pentru administrarea mijlocului de probă, administrare care va avea loc tot în camera de consiliu și *cu citarea părților și a subiecților procesuali principali*, cu înștiințarea și *participarea obligatorie a procurorului*. Textul omite a reglementa și maniera de asigurare a prezenței persoanei la locul audierii. În absența acestor prevederi, apreciem că se va dispune și citarea persoanei în cauză pentru termenul fixat. De asemenea, în absența altor reglementări exprese, considerăm că, odată cu cererea de audiere anticipată, se impune și înaintarea dosarului cauzei către judecătorul de drepturi și libertăți.

Citarea părților și a subiecților procesuali principali la desfășurarea acestei proceduri speciale transmite ideea că, deși realizată în cursul urmăririi penale, audierea se va putea face *în prezența* părților și a subiecților procesuali principali, cu *participarea* acestora în sensul de a avea dreptul, exact ca în faza de judecată, de a asista la audiere și de a adresa întrebări persoanei astfel audiate. Diferența ar fi totuși dată de desfășurarea procedurii în camera de consiliu, nu în ședință publică (nepublicitatea fazei de urmărire penală fiind în continuare aplicabilă și acestei proceduri speciale de administrare a probatoriului).

De asemenea, citarea părților și a subiecților procesuali principali ar permite și interpretarea că această procedură ar putea fi desfășurată în cursul urmăririi penale numai *după dispunerea continuării efectuării ei* față de suspect (nu și în faza urmăririi penale *in rem*). Credem totuși că, față de rațiunile instituirii acestei proceduri și întrucât riscul imposibilității audierii ulterioare a persoanei vătămate sau a unui martor poate apărea și în faza de investigare *in rem*, procedura este aplicabilă și în această fază, urmând a se desfășura în prezența părților și a subiecților procesuali principali, dacă există. Față de audierea persoanei vătămate, a părții civile, a părții responsabile civilmente sau a martorului în faza de urmărire penală, unde suspectului sau inculpatului nu îi este recunoscut expres dreptul de a le adresa întrebări, în faza de judecată acest drept îi este adus la cunoștință

inculpatului încă de la început, potrivit art. 374 alin. (2) CPP. De aceea, apreciem că audierea anticipată a acestor persoane în faza de urmărire penală trebuie să asigure – cel puțin acuzatului –, raportat la rațiunile instituirii procedurii, aceleași garanții ale dreptului la apărare (inclusiv de a chestiona personal martorii acuzării) pe care le-ar avea la audierea în faza de judecată. Prin urmare, procedura ar trebui să țină seama nu doar de interesele statului în susținerea probațiunii (în acuzare), ci și de dreptul la un proces echitabil recunoscut suspectului sau inculpatului, astfel că ar trebui administrată, pe cât posibil, doar după dispunerea urmăririi penale *in personam*, cu citarea suspectului (inculpatului).

Maniera de audiere a acestor persoane în fața judecătorului de drepturi și libertăți, în absența unor prevederi exprese, ar trebui să se facă, în opinia noastră, conform dispozițiilor art. 380 alin. (1)-(3), art. 381 alin. (1)-(6) și art. 382 CPP referitoare la audierea persoanei vătămate, a părții civile, a părții responsabile civilmente sau a martorului la instanța de judecată.

Ne-am pus întrebarea *dacă*, anterior cererii de audiere anticipată, *se impune ca aceste persoane să fi fost audiate în această calitate de către procuror sau organul de cercetare penală*. Deși, aparent, legea procesuală nu impune o astfel de condiție, credem că audierea anterioară a persoanei de către organele de urmărire penală (audierea obișnuită din cursul urmăririi penale, fără citarea sau participarea celorlalte părți ori a subiecților procesuali principali) este *obligatorie*, întrucât, pe de o parte, propunerea audierii persoanei respective presupune că procurorul apreciază că ea cunoaște date sau informații necesare și utile soluționării cauzei penale încă din această fază a urmăririi penale[1], prin urmare, este o probă pe care o consideră necesar a fi administrată pentru lămurirea cauzei. Pe de altă parte, audierea anticipată urmărește, prin reglementarea sa, *să suplinească readministrarea probei menționate în faza de judecată* (readministrare care nu este însă, de principiu, obligatorie în faza de judecată[2]), situație ce are ca premisă o administrare a probei anterior, în faza de urmărire penală.

În edițiile anterioare[3], în raport de dispozițiile art. 308 CPP în forma dinainte de modificarea prin O.U.G. nr. 18/2016, apreciam că alte cauze care ar împiedica prezentarea martorului la audiere, determinate de o stare de teamă ori de alte elemente de ordin psihic (trauma suferită ca urmare a comiterii faptei, vârsta sa, eventuala stare de amenințare a martorului sau a familiei acestuia de către alte persoane ca urmare a declarației date, natura infracțiunii etc.), nu pot genera procedura audierii anticipate, întrucât, pentru aceste ipoteze, s-au prevăzut mecanisme specifice de protecție și, respectiv, de administrare a mijlocului de probă în cadrul reglementărilor privitoare la *protecția martorilor amenințați* (art. 125-129 CPP), respectiv a *martorilor vulnerabili* (art. 130 CPP).

În ceea ce privește cazurile în care se apelează la această procedură, remarcăm introducerea, prin O.U.G. nr. 18/2016, a alin. (4) al art. 308 CPP, care instituie posibilitatea audierii de către judecătorul de drepturi și libertăți, în cursul urmăririi penale, a martorului

[1] Stabilirea utilității, pertinenței și concludenței audierii în faza de urmărire penală este dreptul exclusiv (și necenzurabil) al organului de urmărire penală, judecătorului de drepturi și libertăți nefiindu-i îngăduit – conform art. 308 CPP – să respingă administrarea anticipată a acestei probe decât pentru neîndeplinirea cerințelor de urgență.

[2] Conform art. 374 alin. (7) și (8) CPP, „(7) Probele administrate în cursul urmăririi penale și *necontestate* de către părți sau de către persoana vătămată nu se readministrează în cursul cercetării judecătorești. Acestea sunt puse în dezbaterea contradictorie a părților, a persoanei vătămate și a procurorului și sunt avute în vedere de instanță la deliberare. (8) Probele prevăzute la alin. (7) pot fi administrate *din oficiu* de către instanță, dacă apreciază că este necesar pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei" (s.n.).

[3] D. ATASIEI, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *op. cit.*, ed. 1, p. 776, ed. a 2-a, p. 813.

minor, a părții civile minore sau a persoanei vătămate, în cazul în care, în raport de persoana acestora sau de natura infracțiunii, se impune evitarea audierii repetate pe parcursul procesului. Dispoziția trebuie corelată cu cele ale art. 113 alin. (4) CPP, care instituie interdicția reaudierii persoanei vătămate vulnerabile, în cursul procesului penal, dacă acest lucru nu este strict necesar, și cu cele ale art. 124 alin. (4) CPP, potrivit cărora audierea martorului minor trebuie să evite producerea oricărui efect negativ asupra stării psihice a acestuia. Plecând de la aceste dispoziții, apreciem că procedura audierii anticipate se fundamentează, în acest caz, chiar pe situația de vulnerabilitate a persoanei care urmează să fie audiată, nefiind necesară incidența unui alt motiv care să impună administrarea probei în această procedură. În această ipoteză, întrucât scopul procedurii este acela al evitării audierii repetate, apreciem că nu este nici obligatorie, nici recomandată audierea anterioară de către organele de urmărire penală.

Ca utilitate practică a procedurii de audiere anticipată, încă nu am desluşit un argument puternic în introducerea ei și ne-am pus întrebarea *de ce ar prefera procurorul, în afara audierii nemijlocite a unor persoane de către organul de urmărire penală* (fără ca celelalte părți ori suspectul/victima să fie prezenți, să ia cunoștință de relatările acestuia, să adreseze întrebări), *să procedeze la audierea în fața judecătorului de drepturi și libertăți* (acesta, la rândul său, având posibilitatea de a adresa întrebări sau chiar de a respinge întrebările – inclusiv ale procurorului – de care le-ar considera ca nefiind utile sau pertinente). Cum anume și cât de grav ar fi afectată probațiunea în cauză prin aceea că, deși audiată în cursul urmăririi penale, persoana nu ar mai putea fi audiată nemijlocit în fața instanței de judecată?

Nu credem că s-ar putea presupune o astfel de posibilă prejudiciere a acuzării, din următoarele motive:

– readministrarea probatoriului în faza de judecată este, în principiu, facultativă, nu obligatorie [conform art. 374 alin. (7) CPP];

– în ipoteza în care, în fața instanței, audierea martorului nu mai este posibilă, declarația sa din cursul urmăririi penale nu își pierde valoarea probatorie, dimpotrivă, în acest caz, art. 381 alin. (7) CPP prevede că *instanța dispune citirea depoziției date de acesta în cursul urmăririi penale* și *ține seama* de ea la judecarea cauzei[1], fără ca valoarea probantă a declarației de martor date în fața judecătorului de drepturi și libertăți (în procedura audierii anticipate) să fie diferită (superioară) celei date doar în fața procurorului; o dispoziție similară se regăsește și la art. 383 alin. (4) CPP;

– deși nu există o dispoziție similară celei a art. 381 alin. (7) CPP și pentru situația imposibilității de audiere a persoanei vătămate, a părții civile sau a părții responsabile civilmente în cursul judecății, potrivit art. 123 alin. (2) CPP, audierea martorului în cursul urmăririi penale se înregistrează cu mijloace tehnice audio sau audiovideo, *dacă organul de urmărire penală consideră necesar și înregistrarea este posibilă*, iar potrivit art. 111 art. (4) și art. 112 alin. (1) CPP, audierea persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente se înregistrează prin mijloace tehnice audio sau audiovideo, *dacă organul de urmărire penală consideră necesar și înregistrarea este posibilă*. Așadar, pentru a preîntâmpina eventualele apărări ori excepții legate de starea (vârsta, boala) persoanei audiate în cursul urmăririi penale (ce nu mai poate fi audiată în faza de judecată), procurorul

[1] Această ipoteză este valabilă, conform articolului menționat, în ipoteza unui martor audiat în faza de urmărire penală, indiferent dacă audierea a urmat procedura obișnuită *ori pe cea a audierii anticipate în fața judecătorului de drepturi și libertăți*.

poate proceda la înregistrarea audiovideo a acestei declarații, ulterior instanța și părțile putând vizualiza înregistrarea astfel efectuată.

S-ar putea susține însă că procedura are utilitate practică prin aceea că declarația dată în fața unui judecător – chiar în faza de urmărire penală – are valoare probatorie mai mare, deși neprevăzută expres de dispozițiile procedurale. În esență, ar fi vorba despre posibilitatea de a fundamenta în mod esențial o soluție de condamnare pe declarația unei persoane care nu poate fi reaudiată în cursul cercetării judecătorești și cu privire la care inculpatul nu a avut posibilitatea de a-i contesta declarația și de a-i adresa întrebări. Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, o soluție de condamnare nu se poate fundamenta în mod decisiv pe o astfel de declarație de martor (nefiind considerată suficientă pentru garantarea dreptului la apărare citirea declarațiilor date anterior în cursul urmăririi penale, desigur, dacă instanța nu a efectuat toate diligențele necesare). Procedura urmărește să asigure acestor declarații o valoare probatorie similară cu cea pe care ar avea-o dacă proba ar fi administrată în cursul cercetării judecătorești. Pentru aceasta, apreciem însă că sunt pertinente susținerile anterioare că *doar* o audiere anticipată cu citarea suspectului sau a inculpatului ar putea asigura acestei probațiuni utilitatea – prin asigurarea respectării pentru acuzat a garanției instituite de art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenția europeană a drepturilor omului[1]. De asemenea, am remarcat anterior utilitatea procedurii pentru evitarea revictimizării persoanei prin reaudieri repetate.

25. Punerea în mișcare a acțiunii penale

25.1. Procedura și condițiile de dispunere. Punerea în mișcare a acțiunii penale semnifică avansarea cercetărilor penale într-o nouă etapă. Ea se poate dispune *doar de către procuror*[2] prin *ordonanță*, fie din oficiu, fie la propunerea motivată a organului de cercetare penală.

Condițiile pentru a se dispune punerea în mișcare a acțiunii penale sunt următoarele:

a) să fi fost anterior începută urmărirea penală *cu privire la faptă* și, respectiv, să se fi dispus continuarea acesteia *față de suspect*;

b) să existe *probe* care să formeze convingerea procurorului că suspectul a săvârșit infracțiunea (pentru care anterior se dispusese continuarea urmăririi penale ca suspect). Față de momentul continuării urmăririi penale *in personam* – când procurorul își bazează învinuirea pe *probe* ce generează *bănuiala rezonabilă* cu privire la săvârșirea *faptei de către suspect*, momentul punerii în mișcare a acțiunii penale semnifică acumularea unui probatoriu de o anumită consistență ce oferă nu doar o bănuială, ci *convingerea fermă* că suspectul a săvârșit nu doar o faptă prevăzută de legea penală, ci a comis fapta respectivă *cu vinovăție, imputabilă* acestuia și *fără a exista vreo cauză justificativă* (întrunind astfel trăsăturile esențiale ale infracțiunii, conform art. 15 CP).

În fapt, distincția suspect-inculpat este aproape imposibil de justificat teoretic și practic. În ambele situații sunt necesare probe că o persoană a săvârșit fapta ce face obiectul urmăririi penale și nu există vreunul dintre cazurile de împiedicare prevăzute la art. 16 CPP. Acesta este motivul pentru care, în forma promulgată a Legii nr. 135/2010, legiuitorul nu prevăzuse în mod obligatoriu atribuirea calității de suspect, ci doar în situațiile în care organul de urmărire penală dorea să procedeze la audierea acestuia, având în același timp suficiente probe care să genereze o presupunere rezonabilă că nu este un simplu martor. Calitatea de suspect a fost gândită mai flexibil, astfel încât să răspundă imperativelor

[1] „Orice acuzat are, mai ales, dreptul: (...) d) să audieze sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării".

[2] Măsura punerii în mișcare a acțiunii penale nu poate face obiectul *delegării* către organul de cercetare penală, conform art. 201 raportat la art. 200 alin. (2) CPP.

Curții Europene a Drepturilor Omului legate de momentul formulării acuzației în materie penală. Reglementarea actuală dublează practic reglementarea anterioară din acest punct de vedere;

c) să nu existe vreunul dintre cazurile de împiedicare prevăzute la art. 16 alin. (1) CPP, ce ar determina împiedicarea punerii în mișcare a acțiunii penale.

Față de vechiul Cod de procedură penală, noua reglementare *nu mai permite punerea în mișcare a acțiunii penale direct prin rechizitoriu*. De asemenea, ca diferențe față de legea veche, cea nouă *nu mai permite ipoteza ca, după sesizarea instanței de judecată (a instanței de fond), să se modifice obiectul judecății*, în sensul extinderii acțiunii penale inițiale la acte materiale noi, la fapte noi ori la persoane noi, o astfel de extindere fiind posibilă doar în faza de urmărire penală.

Prin punerea în mișcare a acțiunii penale, suspectul dobândește calitatea procesuală de *inculpat*, schimbându-și statutul procesual din subiect procesual (principal) în cel de parte în procesul penal.

Trecerea cauzei în faza cercetărilor penale față de inculpat semnifică sporirea probatoriului cu privire la vinovăția celui cercetat, convingerea organelor judiciare cu privire la comiterea de către acesta a infracțiunilor pentru care a fost acuzat și permite procurorului luarea unor măsuri preventive ce nu puteau fi anterior dispuse (de pildă, luarea măsurii controlului judiciar simplu ori pe cauțiune sau posibilitatea de a solicita arestarea preventivă ori arestul la domiciliu). Tot din ipostaza de inculpat, acesta poate propune și poate obține, în situațiile prevăzute de lege, încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției (conform art. 480 CPP). Deși punerea în mișcare a acțiunii penale nu semnifică în mod obligatoriu adoptarea, la finalul acestei faze, a unei soluții de trimitere în judecată – fiind posibilă, în continuare, adoptarea unor soluții de clasare, de renunțare la urmărirea penală sau chiar de încheiere a unui acord de recunoaștere a vinovăției[1] –, soluția de trimitere în judecată are ca premisă efectuarea unei urmăriri penale față de inculpat.

Pe de altă parte, din perspectiva inculpatului, posibilitățile acestuia de a exercita apărarea pot spori. Astfel, dacă *suspectului* (personal sau prin apărător) îi poate fi restricționată, motivat, consultarea dosarului[2], după punerea în mișcare a acțiunii penale, restricționarea se poate dispune pentru cel mult 10 zile [art. 94 alin. (4) teza a II-a CPP].

Așa cum menționam anterior, o situație specială de punere în mișcare a acțiunii penale se referă la ipoteza comiterii unei *infracțiuni de audiență*, când procurorul de ședință, prin *declarații orale* consemnate în *încheierea de ședință*, poate dispune începerea urmăririi penale și *punerea în mișcare a acțiunii penale*, putând lua față de suspect sau inculpat măsura preventivă a reținerii.

25.2. Obligațiile organelor de urmărire penală după punerea în mișcare a acțiunii penale. După punerea în mișcare a acțiunii penale, dispozițiile procesuale obligă organele de urmărire penală să aducă acest lucru la cunoștința inculpatului și să îi solicite o nouă declarație. Prin urmare, după emiterea ordonanței de punere în mișcare a acțiunii penale,

[1] Soluția de renunțare la urmărirea penală și ipoteza acordului de recunoaștere a vinovăției sunt posibile exclusiv în cazul infracțiunilor pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau a închisorii *de cel mult 7 ani*, respectiv *de cel mult 15 ani*.

[2] În practică, întrucât posibilitatea de a studia dosarul cauzei – pornind de la sesizare și continuând cu probatoriul administrat până la un anumit moment procesual – reprezintă un element foarte important în înțelegerea învinuirii aduse și în formularea unor apărări adecvate prin care să se contracareze probele în acuzare, dreptul de a studia dosarul trebuie restricționat suspectului *doar* în măsura necesității și proporțional cu modul în care *prin aceasta s-ar putea aduce atingere bunei desfășurări a urmăririi penale, cu o temeinică motivare din partea procurorului, pentru a evita arbitrariul la care încurajează formularea extrem de vagă a art. 94 alin. (4) CPP*.

organul de cercetare penală sau procurorul *îl va chema pe inculpat*, dispunând citarea acestuia. Inculpatului *i se aduc la cunoștință*, mai întâi, în condițiile art. 108 CPP (în scris), punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva sa – inclusiv fapta pentru care a fost inculpat și încadrarea juridică a acesteia –, precum și drepturile și obligațiile procesuale în noua sa calitate de inculpat, despre îndeplinirea acestor activități încheindu-se un proces-verbal.

Inculpatului *i se solicită ulterior o declarație*, având în vedere calitatea nou-dobândită, el având posibilitatea de a da o nouă declarație ori de a refuza acest lucru, invocând dreptul la tăcere. Din economia textului reiese că această înștiințare și, respectiv, procedarea la ascultarea inculpatului se vor realiza, de regulă, de către *organele de cercetare penală*, în vreme ce procurorul, cu titlu de excepție, doar atunci când va considera necesar, va putea proceda personal la desfășurarea acestor activități procedurale [art. 309 alin. (4) CPP].

Legea nu prevede nici în cazul acestei proceduri un termen minimal înăuntrul căruia, după punerea în mișcare a acțiunii penale, organul de urmărire penală să procedeze la înștiințarea inculpatului și la audierea sa. În schimb, spre deosebire de procedura continuării urmăririi penale față de suspect, din cuprinsul art. 309 alin. (5) CPP ar reieși că această *audiere* a inculpatului ar fi *prima* activitate cu care se continuă urmărirea penală după punerea în mișcare a acțiunii penale, câtă vreme textul menționat precizează că „Organul de urmărire penală *continuă* urmărirea *și fără a-l audia* pe inculpat atunci când acesta lipsește nejustificat, se sustrage sau este dispărut" (s.n.). Așa cum am menționat anterior, expresia *de îndată*, existentă în forma promulgată a codului, a fost eliminată prin O.U.G. nr. 3/2014, din rațiuni de corelare cu instituția suspectului, în cazul căruia nu era prevăzută o asemenea limitare temporală.

În ceea ce privește *ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale*, aceasta trebuie să conțină elementele prevăzute de art. 286 alin. (2) CPP și, deși nu este stabilită obligația în sarcina organului de urmărire penală de a comunica, din oficiu, un exemplar al ei către inculpat, legea prevede dreptul celui din urmă de a cere și de a primi, în aceste condiții, o *copie* a actului procedural menționat.

26. Extinderea obiectului urmăririi penale. Schimbarea încadrării juridice

26.1. Extinderea urmăririi penale. Obiectul urmăririi penale este inițial determinat de faptele ce fac obiectul sesizării organului judiciar prin plângere, denunț ori sesizare din oficiu. Ulterior, fapta sau faptele pentru care s-a început urmărirea penală *in rem* sunt imputate ca învinuire *unuia sau mai multor suspecți*. Pentru toate faptele ori pentru o parte din acestea și față de toate persoanele ori pentru o parte din ele, procurorul poate decide punerea în mișcare a acțiunii penale.

Așadar, la un anumit moment al anchetei penale, în una și aceeași cauză, putem avea fapte pentru care se desfășoară o urmărire penală *in rem*, altele pentru care avem unul sau mai mulți *suspecți*, iar unii dintre aceștia pot dobândi calitatea de *inculpați*.

Prin administrarea de probatorii, prin strângerea de date și informații cu privire la fapta și persoana ce formează obiectul urmăririi penale, este posibil ca uneori, în cursul anchetei desfășurate, să fie descoperite *fapte noi*, să fie descoperite date privind implicarea și a *altor persoane*. Aceste fapte noi sau implicarea unor persoane noi nu pot fi ignorate de organul judiciar care, aflând astfel de date în cursul investigației penale, are obligația de *a se autosesiza*, de a-și verifica competența raportat la faptele și persoanele noi, verificând măsura în care se impune menținerea lor într-un singur dosar (dacă este incident vreunul dintre cazurile prevăzute de art. 63 raportat la art. 43 CPP). În această ultimă situație, asistăm la o lărgire a limitelor învestirii inițiale, obiectul inițial al urmăririi penale extinzându-se fie la fapte noi, fie la persoane noi, fie la ambele.

Întrucât dispozițiile art. 311 CPP sunt aplicabile *după* declanșarea urmăririi penale, descoperirea de *fapte noi* poate conduce la *extinderea urmăririi penale in rem* (descoperirea de fapte noi), iar descoperirea implicării de *persoane noi* în comiterea acelorași fapte ce fac deja obiectul urmăririi penale poate conduce la *extinderea urmăririi penale in personam*, prin transformarea în suspecți și a altor persoane.

Extinderea urmăririi penale se dispune de către organul de urmărire penală în raport cu competențele recunoscute în art. 305 CPP. Astfel, în măsura în care cauza se află în lucru la organul de cercetare penală, extinderea urmăririi penale *in rem* poate fi dispusă, prin *ordonanță*, fie de către organul de cercetare penală, fie de către procuror. Extinderea urmăririi penale cu privire la persoane noi (extinderea urmăririi penale *in personam*) dispusă de organul de cercetare penală este supusă confirmării procurorului care supraveghează urmărirea penală, în termen de 3 zile de la emiterea ordonanței, sub sancțiunea nulității absolute a actului procesual. Această condiție a confirmării ordonanței organului de cercetare penală de către procuror nu se regăsește în cazul schimbării încadrării juridice a faptei.

După dispunerea extinderii urmăririi penale (*in rem* sau *in personam*), în măsura în care noi persoane dobândesc calitatea de suspect ori în situația în care suspecții existenți în cauză, la un moment dat, sunt acuzați de comiterea unor noi fapte, față de aceștia există obligația de a le fi aduse la cunoștință noile învinuiri, respectându-se întocmai procedura anterior descrisă la art. 307 CPP, dându-li-se posibilitatea ca prin intermediul declarației să își poată exprima punctul de vedere – apărările – față de noile acuzații. Prin urmare, ori de câte ori are loc o extindere a urmăririi penale *in personam*, chemarea, înștiințarea și audierea suspectului (din nou, în cazul unora dintre acuzați) sunt obligatorii.

Aceste înștiințări repetate ce pot surveni în cursul procesului penal, chiar față de una și aceeași persoană, nu semnifică un formalism extrem ori activități redundante desfășurate în cadrul procesului penal, ci sunt garanții ale unui proces echitabil, garantând suspecților sau inculpaților posibilitatea unei apărări concrete și adecvate în raport cu modificările ce pot surveni în legătură cu obiectul și limitele urmăririi penale. În acest sens, ca stat membru al Uniunii Europene, România este datoare a respecta Directiva 2012/13/UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, anterior menționată, care stabilește, în cuprinsul art. 6 alin. (4), obligația ca „persoanele suspectate sau acuzate să fie informate cu promptitudine cu privire la orice modificare a informațiilor oferite (...), acolo unde este necesar pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor"[1].

26.2. Extinderea acțiunii penale. Conform art. 311 alin. (5) CPP, potrivit competenței exclusive, procurorul, din oficiu sau la propunerea făcută de organul de cercetare penală, are posibilitatea ca, urmare a extinderii urmăririi penale la aspecte noi, să dispună extinderea acțiunii penale. Această ipoteză are ca premisă situația unei acțiuni penale ce a fost anterior pusă în mișcare cu privire la o faptă și la o persoană, iar ulterior descoperii de aspecte de fapt noi, acestea sunt cuprinse în obiectul urmăririi penale prin extindere (extindere a urmăririi penale *in rem*), sunt imputate inculpatului ca învinuire suplimentară (extindere *in personam*), iar mai apoi, în situația unui probatoriu suficient și cu privire la vinovăția inculpatului față de aspectele noi descoperite, s-ar putea dispune *extinderea* acțiunii penale puse anterior în mișcare.

[1] Conform alin. (29) din preambulul directivei, în cazul în care, în cursul procedurilor penale, detaliile acuzării se modifică într-o măsură care să afecteze în mod substanțial poziția persoanei suspectate sau acuzate, modificările ar trebui să i se comunice persoanei respective atunci când este necesar pentru garantarea caracterului echitabil al procedurilor și la timp pentru a permite exercitarea efectivă a dreptului la apărare.

Formularea textului este criticabilă, nefăcând o delimitare clară cu privire la situațiile în care, urmare a extinderii urmăririi penale, procurorul ar dispune *punerea în mișcare a acțiunii penale* pentru noile aspecte [art. 311 alin. (2) CPP] ori *extinderea acțiunii penale* (pentru aspectele noi).

Pornind de la caracterul strict personal al acțiunii penale[1] și conținutul art. 335-337 CPP 1968[2] privind modificarea obiectului judecății în primă instanță, teoreticienii dreptului procesual penal au stabilit delimitările între extinderea acțiunii penale (pentru *noi acte materiale ale infracțiunii pentru care anterior s-a pus în mișcare acțiunea penală*) și extinderea procesului penal (prin punerea în mișcare a acțiunii penale) pentru noi fapte sau noi persoane[3]. Astfel, suntem în ipoteza *extinderii* acțiunii penale doar atunci când sunt descoperite *acte materiale noi*, acte componente ale laturii obiective a infracțiunii ce face obiectul cauzei penale, acte materiale ce nu au autonomie infracțională, ele integrându-se obiectiv în elementul material al infracțiunii[4] pentru care s-a pus anterior în mișcare acțiunea penală. Ne-am putea afla în ipoteze de extindere a acțiunii penale, de pildă, atunci când sunt descoperite acte materiale componente ale infracțiunii continue, continuate, complexe, de obicei.

26.3. Schimbarea încadrării juridice. În cursul urmăririi penale, schimbarea încadrării juridice se dispune *de către organul de urmărire penală* (procuror sau organ de cercetare penală ce efectuează ancheta penală) prin *ordonanță*, modificare ce obligă organul judiciar la aducerea la cunoștința suspectului sau inculpatului a noii încadrări și oferirea posibilității de a-și face apărările, inclusiv pe calea declarației, față de noua încadrare juridică dată faptei ori faptelor de care este suspectat sau inculpat. Menționăm că *încadrarea juridică a faptei* este menționată în mod obligatoriu în ordonanța de începere a urmăririi penale, în ordonanța de dispunere a continuării acesteia față de suspect, în ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale, în rechizitoriu, în ordonanțele de clasare ori de renunțare la urmărirea penală și, practic, în cuprinsul fiecărei ordonanțe sau referat [conform art. 286 alin. (2) și (4) CPP] ce sunt emise, la un moment dat, în cadrul urmăririi penale.

Obligația de informare cu privire la schimbarea încadrării juridice nefiind prevăzută expres în art. 311 alin. (3) CPP, prin Decizia nr. 90/2017[5], Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă care exclude obligația informării suspectului/inculpatului despre schimbarea încadrării juridice este neconstituțională. Curtea a reținut că soluția legislativă cuprinsă în art. 311 alin. (3) CPP, potrivit căreia organul judiciar care a dispus schimbarea încadrării juridice nu este obligat să îl informeze pe acuzat cu privire la aceasta, încalcă prevederile constituționale ale art. 21 alin. (3) referitor la dreptul la un proces echitabil și art. 24 referitor la dreptul la apărare, precum și dispozițiile art. 6 parag. 3 lit. a) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului

[1] Astfel că o acțiune penală, care întotdeauna se pune în mișcare *in personam*, nu ar putea fi extinsă la alte persoane, ci doar la alte elemente de fapt imputate inculpatului; pentru alte persoane noi, acțiunea penală nu va fi extinsă, ci va fi *pusă în mișcare*.

[2] Vechiul Cod de procedură penală reglementa, într-o manieră diferită celei din noul cod, ipoteza extinderii cercetărilor penale (art. 238 CPP 1968), respectiv cea a extinderii obiectului judecății; noul Cod de procedură penală nu mai permite extinderea obiectului judecății după învestirea instanței de fond și aduce o reglementare diferită cu privire la extinderea urmăririi penale, care permite și organului de cercetare penală să dispună această măsură, în anumite condiții.

[3] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 598; I. NEAGU, *Tratat de procedură penală. Partea specială*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 251.

[4] I. NEAGU, *op. cit.*, p. 251.

[5] M. Of. nr. 291 din 25 aprilie 2017.

și a libertăților fundamentale, referitor la dreptul acuzatului de a fi informat, în termenul cel mai scurt, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa.

Codul de procedură penală nedefinind noțiunea de *schimbare a încadrării juridice*, a revenit teoriei și practicii judiciare sarcina de a stabili înțelesul ei. Astfel, s-a arătat că încadrarea juridică a faptei presupune realizarea de către organele judiciare a unei concordanțe între conținutul legal al infracțiunii și conținutul concret al acesteia[1]. Prin încadrarea juridică a faptei se înțelege stabilirea denumirii infracțiunii și a dispoziției din Codul penal sau dintr-o lege specială care o prevede, fără a se lua în considerare reținerea provocării sau a circumstanțelor atenuante ori agravante[2]. În același timp, schimbarea încadrării juridice trebuie diferențiată de noțiunea de calificare juridică a faptei.

Schimbarea încadrării juridice în cursul urmăririi penale poate fi determinată de o greșită apreciere inițială asupra textului de lege aplicabil faptei sesizate ori de intervenirea, descoperirea ulterioară a unor împrejurări care să conducă la reținerea unei forme diferite de cea inițială cu privire la textul de incriminare aplicabil. În fond, corecta încadrare juridică a unei fapte cercetate sau pentru care o persoană este suspectată ori inculpată ține de corecta aplicare a legii penale, de respectarea principiului *legalității* în cursul procedurilor judiciare.

Pe de altă parte, schimbarea de încadrare juridică poate avea consecințe asupra competenței de desfășurare a urmăririi penale (trecerea cauzei din competența organelor de cercetare penală în cea exclusivă a procurorului, trecerea cauzei de la un organ de cercetare penală general la unul special ori chiar schimbarea competenței procurorului sau preluarea cauzei de către o structură specializată – D.N.A. sau D.I.I.C.O.T.), a obligativității asigurării asistenței juridice ori alte consecințe.

De aceea, este posibil ca ordonanța de schimbare a încadrării juridice să fie urmată de o dispoziție privind trecerea cauzei la un alt organ de cercetare penală ori chiar de declinarea cauzei către o altă unitate de parchet.

Mai trebuie precizat faptul că atât schimbarea de încadrare juridică, cât și, eventual, extinderea urmăririi penale pot fi dispuse din oficiu de procuror sau la propunerea organelor de cercetare penală ori pot fi solicitate, prin cerere (scrisă), de către părți ori subiecții procesuali principali (suspect, persoană vătămată), în aceste două din urmă cazuri, organul de urmărire penală având obligația de a se pronunța asupra propunerii/cererii prin ordonanță, indiferent de soluția de admitere sau de respingere dată.

Secțiunea a 2-a. Suspendarea urmăririi penale

REGLEMENTARE

Art. 312. Cazurile de suspendare. (1) În cazul când se constată printr-o expertiză medico-legală că suspectul sau inculpatul suferă de o boală gravă, care îl împiedică să ia parte la procesul penal, organul de cercetare penală înaintează procurorului propunerile sale împreună cu dosarul, pentru a dispune suspendarea urmăririi penale.

(2) Suspendarea urmăririi penale se dispune și în situația în care există un impediment legal temporar pentru punerea în mișcare a acțiunii penale față de o persoană.

---

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea specială*, vol. II, Ed. Academiei, București, 1976, p. 181, *apud* I. NEAGU, *op. cit.*, p. 246.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3679/2003, în Pro Lege nr. 1/2005, p. 193, *apud* GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 593.

(3) Suspendarea urmăririi penale se dispune și pe perioada desfășurării procedurii de mediere, potrivit legii.

Art. 313. Sarcina organului de urmărire pe timpul suspendării. (1) După suspendarea urmăririi penale, procurorul restituie dosarul cauzei organului de cercetare penală ori poate dispune preluarea sa.

(2) Ordonanța de suspendare a urmăririi penale se comunică părților și subiecților procesuali principali.

(3) În timpul cât urmărirea este suspendată, organele de cercetare penală continuă să efectueze toate actele a căror îndeplinire nu este împiedicată de situația suspectului sau inculpatului, cu respectarea dreptului la apărare al părților sau subiecților procesuali. La reluarea urmăririi penale, actele efectuate în timpul suspendării pot fi refăcute, dacă este posibil, la cererea suspectului sau inculpatului.

(4) Organul de cercetare penală este obligat să verifice periodic, dar nu mai târziu de 3 luni de la data dispunerii suspendării, dacă mai subzistă cauza care a determinat suspendarea urmăririi penale.

COMENTARIU

27. Procedura de dispunere. Suspendarea urmăririi penale este o măsură ce poate fi dispusă *doar de către procuror prin ordonanță*, ca urmare a intervenirii unui incident procedural, impediment în continuarea urmăririi penale anterior declanșate. Suspendarea poate fi dispusă *numai după începerea urmăririi penale*, indiferent de stadiul în care se află cauza – urmărire penală *in rem*, urmărire penală față de suspect, acțiune penală pusă în mișcare.

Suspendarea *poate fi cerută* de părți sau de subiecții procesuali principali prin cerere scrisă adresată organelor de urmărire penală, cu invocarea cazului de suspendare pe care își întemeiază solicitarea. Dacă dosarul se află în lucru la organele de cercetare penală, acestea, constatând incidența vreunuia dintre cazurile de suspendare, au obligația de a-l informa pe procuror și de a-i propune prin referat măsura suspendării urmăririi penale, înaintându-i, totodată, și dosarul cauzei. Procurorul de caz poate să ia această măsură și din oficiu.

28. Cazurile de suspendare. Suspendarea urmăririi penale, potrivit noului Cod de procedură penală, se dispune atunci când este întâlnit cel puțin unul dintre cele trei cazuri expres reglementate de art. 312 CPP, anume în caz de boală gravă a suspectului sau inculpatului, în cazul intervenirii unui impediment legal temporar ori în cazul desfășurării procedurii de mediere. Din formularea textului de lege amintit reiese că, odată dovedit cazul de suspendare, măsura este *obligatorie*, nu facultativă, procurorul fiind obligat să o dispună. Totuși, în cazul medierii, este o posibilă neconcordanță între reglementarea din noul Cod de procedură penală, unde se prevede că „suspendarea *se dispune*", deci are caracter obligatoriu, și cea din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator[1] [art. 70 alin. (1), modificat prin Legea nr. 255/2013], unde se prevede că procesul penal „*se poate* suspenda", deci acest caz ar fi facultativ, conform legii speciale.

28.1. Boala gravă a suspectului sau inculpatului [art. 312 alin. (1) CPP]. Acest caz de suspendare este incident atunci când sunt întrunite cumulativ următoarele *condiții*:

– să fi fost începută urmărirea penală cu privire la faptă și să fi fost continuată cu privire la suspect (boala gravă a *făptuitorului* – a persoanei reclamate – nu poate conduce la suspendarea urmăririi penale, ea desfășurându-se în acest moment procedural exclusiv cu privire la faptă);

[1] M. Of. nr. 441 din 22 mai 2006.

– *inculpatul sau suspectul* să prezinte afecțiuni medicale grave. Starea de sănătate gravă a altor părți sau subiecți procesuali principali (de pildă, a persoanei vătămate) nu poate constitui temei al suspendării urmăririi penale; eventual, organul de urmărire penală, în vederea garantării dreptului la apărare al acestora, ar putea dispune, dacă este cazul, acordarea asistenței juridice obligatorii în conformitate cu prevederile art. 93 alin. (5) CPP;

– boala de care suferă inculpatul sau suspectul să fie *gravă*, gravitate ce se reflectă în *împiedicarea* acestuia de a participa la procesul penal. Boala poate fi de natură fizică sau de natură psihică;

– boala gravă trebuie să fi fost dovedită *exclusiv prin expertiză medico-legală*.

Acest caz de suspendare trebuie să fie *dovedit*, iar mijlocul de probă pe care legea îl permite este exclusiv *expertiza* (ca derogare de la principiul libertății probelor în procesul penal), legiuitorul apreciind, *a priori*, că doar opinia medicală bazată pe pregătirea profesională și calificările medicului legist – exprimate în cuprinsul raportului întocmit – pot genera convingerea asupra realității și seriozității bolii și, respectiv, a gradului în care aceasta îl împiedică pe suspect sau inculpat să participe la procesul penal. Prin urmare, cazul de suspendare menționat *nu va putea fi dovedit* prin alte mijloace de probă – martori sau înscrisuri. Pe de altă parte, pentru a dispune efectuarea unei expertize medico-legale care să stabilească incidența sau nu a cazului de suspendare, procurorul trebuie să aprecieze utilitatea și pertinența unei asemenea probe *fie* pornind de la constatări făcute personal, prin propriile simțuri, de către organul judiciar (de exemplu, cu ocazia chemării pentru audiere a inculpatului sau suspectului), fie pe baza altor probatorii care să dovedească necesitatea efectuării expertizei (nefiind suficientă doar formularea unei cereri de suspendare pe temeiuri medicale). De aceea, apreciem că, deși suspendarea cauzei nu poate fi dispusă pe baza altor probatorii decât efectuarea unei expertize medico-legale, pentru verificarea utilității unei asemenea expertize, pot fi administrate alte mijloace de probă (proba cu înscrisuri ori proba cu martori).

În ceea ce privește *perioada* pe care se dispune suspendarea urmăririi penale (pe motive medicale), această suspendare este dispusă pe o perioadă *nedeterminată*, fiind menținută până când, pe baza unei alte expertize medico-legale[1], se va constata că a dispărut cazul menționat, în sensul că starea de sănătate a inculpatului sau suspectului va permite participarea lui la procedurile desfășurate împotriva sa. În ipoteza dispariției cazului de suspendare, urmărirea penală va fi reluată din dispoziția procurorului, în conformitate cu prevederile art. 333 CPP.

Rațiunea existenței acestui caz de suspendare este legată de echitatea procedurilor judiciare, de posibilitatea ca suspectul sau inculpatul să poată participa la procedurile judiciare și să își facă apărări concrete și eficiente. O asemenea apărare nu ar putea fi complinită prin prezența sau desemnarea unui apărător care să îl reprezinte pe inculpat sau suspect, fiind de presupus că starea medicală gravă a acestuia îl împiedică nu doar de a lua parte la proceduri, dar și de a relaționa de o manieră eficace cu apărătorul său, fie ales, fie desemnat din oficiu.

28.2. Existența unui impediment legal temporar [art. 312 alin. (2) CPP]. Acest caz este incident atunci când sunt îndeplinite cumulativ următoarele *condiții*:

– să fi fost începută urmărirea penală cu privire la faptă și să fi fost continuată cu privire la suspect, fără însă să fi fost pusă în mișcare acțiunea penală (caz de suspendare privindu-l pe suspect);

[1] Organele de urmărire penală având, așa cum vom arăta în continuare, obligația de a verifica periodic subzistența sau nu a cazului de suspendare.

– să se constate incidența unui *impediment* la punerea în mișcare a acțiunii penale;

– impedimentul să fie de natură *legală*, să fi fost stabilit prin intermediul unei norme juridice;

– impedimentul să fie, de la bun început, conceput ca un unul *temporar*.

Astfel de impedimente legale și temporare pot fi cele legate de recunoașterea unei imunități de jurisdicție penală anumitor persoane pe durata exercitării unor funcții publice, a îndeplinirii unui mandat. De exemplu, conform art. 84 alin. (2) din Constituție, Președintele României se bucură de imunitate, singura infracțiune pentru care ar putea fi pus sub urmărire penală (cu respectarea unei proceduri speciale) fiind aceea de înaltă trădare (art. 398 CP). Prin urmare, suntem în ipoteza unui impediment legal și temporar (durata mandatului), ce împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale.

Cazul de suspendare *nu este incident* în situațiile în care, pentru faptele săvârșite de o anumită persoană (chiar dacă funcția ce determină incidența acestei condiții este limitată în timp), se cere îndeplinirea unei condiții prealabile sau obținerea unei autorizări prealabile (chiar dacă funcția ce determină incidența acestei condiții este *limitată în timp*), dacă îndeplinirea condiției nu este posibilă ori acordarea unei asemenea autorizări este refuzată. În această situație, suntem în ipoteza cazului de împiedicare prevăzut de art. 16 alin. (1) lit. e) CPP, a cărui constatare impune emiterea unei ordonanțe de clasare a cauzei. În ipoteza în care, dat fiind caracterul eventual temporar al funcției sau mandatului (ce a determinat necesitatea condiției sau autorizării prealabile), acesta a încetat, astfel că respectiva condiție nu mai este necesar a fi îndeplinită, urmărirea penală anterior finalizată prin clasare va putea fi reluată, potrivit dispozițiilor art. 335 alin. (2) CPP.

28.3. Desfășurarea procedurii de mediere [art. 312 alin. (3) CPP]. Medierea este reglementată în România prin dispozițiile Legii nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator. Potrivit art. 67 din lege, medierea este benevolă și facultativă, fiind posibilă în cauzele penale în legătură cu latura civilă pentru toate infracțiunile, iar în legătură cu latura penală, *numai în cauzele privind infracțiuni pentru care, potrivit legii, retragerea plângerii prealabile sau împăcarea părților înlătură răspunderea penală*.

Suspendarea urmăririi penale nu se dispune *decât* în ipoteza derulării unei proceduri de mediere *în latura penală* a cauzei pentru una dintre infracțiunile prevăzute de art. 67 alin. (2) din Legea medierii. Medierea în latură civilă nu suspendă urmărirea penală. Suspendarea urmăririi penale va fi dispusă de procuror doar *în temeiul prezentării de către părți a contractului de mediere* [art. 70 alin. (1) din Legea nr. 192/2006].

Contractul de mediere se încheie între mediator, pe de o parte, și părțile aflate în conflict, pe de altă parte (persoană vătămată, respectiv făptuitor/suspect sau inculpat)[1], iar încheierea acestuia este o condiție prealabilă și obligatorie pentru declanșarea procedurilor de mediere. Contractul de mediere se încheie în formă scrisă, sub sancțiunea nulității absolute, se semnează de către părțile aflate în conflict și de mediator și se întocmește în atâtea exemplare originale câți semnatari sunt.

Încheierea contractului de mediere permite desfășurarea activităților de către mediator, dar nu semnifică un acord al părților litigante de a stinge conflictul dintre ele. Când părțile aflate în conflict au ajuns la o înțelegere, se poate redacta un *acord scris*, care va cuprinde toate clauzele consimțite de acestea și care are valoarea unui înscris sub semnătură privată. De regulă, acordul este redactat de către mediator, cu excepția situațiilor în care părțile și mediatorul convin altfel.

[1] Art. 44 alin. (2) din Legea nr. 192/2006.

Contractul de mediere este cel care permite – din momentul depunerii la procuror – a se dispune suspendarea urmăririi penale, în vreme ce prezentarea acordului de mediere conduce la încetarea suspendării (reluarea urmăririi penale) și la emiterea unei soluții de clasare în temeiul art. 16 alin. (1) lit. g) CPP. Înștiințarea procurorului despre declanșarea procedurii de mediere va putea fi efectuată de una dintre părți prin prezentarea contractului de mediere.

În privința *duratei* suspendării întemeiate pe desfășurarea unei medieri asupra laturii penale, art. 70 alin. (2) din Legea nr. 192/2006 stipulează că aceasta durează până când procedura medierii se închide prin oricare dintre modurile prevăzute de lege, dar *nu mai mult de 3 luni* de la data la care a fost dispusă. Urmărirea penală se reia din oficiu fie la expirarea termenului de 3 luni (fără ca părțile să fi ajuns la un acord ori să se fi încheiat medierea din alte motive), fie anterior acestui termen, la data comunicării către procuror a acordului de mediere (caz în care se va dispune clasarea cu privire la această faptă), fie la data comunicării procesului-verbal prin care se constată finalizată procedura de mediere (fără ca părțile să fi ajuns la vreun acord). În toate cazurile, mediatorului îi revine obligația, în temeiul art. 70 alin. (5) din Legea nr. 192/2006, să transmită organului de urmărire penală *în original și în format electronic* documentul prin care s-a finalizat procedura de mediere (proces-verbal sau, după caz, acord).

29. Obligațiile organelor de urmărire penală după dispunerea suspendării. Suspendarea se dispune de către procuror, printr-o *ordonanță* ce va fi comunicată, în conformitate cu prevederile art. 313 alin. (2) CPP, părților și subiecților procesuali principali. Comunicarea îndeplinește dublul rol – de înștiințare cu privire la incidentul procedural survenit, iar, pe de altă parte, oferă acestor părți și subiecți procesuali principali posibilitatea ca, atunci când sunt nemulțumiți de măsura adoptată, când apreciază că ea este netemeinică sau nelegală, să o poată ataca potrivit procedurii generale instituite de art. 339 CPP.

În măsura în care dosarul se află în lucru la organele de cercetare penală și acestea au propus suspendarea (înaintând propunerea împreună cu dosarul cauzei către procuror), după dispunerea suspendării procurorul va *restitui* cauza către organele de cercetare penală. Acestea au obligația de *a continua efectuarea tuturor actelor de cercetare penală* a căror îndeplinire nu este împiedicată de situația suspectului sau inculpatului. Această formulare suscită două interpretări. Mai întâi, deși avem trei cazuri distincte de suspendare, „situația suspectului sau inculpatului" care să îl împiedice a participa la anumite acte de urmărire penală nu ar putea fi decât cazul de boală gravă. Prin urmare, apreciem că *doar în timpul suspendării pe caz de boală gravă vor fi continuate actele de cercetare penală*, în toate celelalte cazuri neputând fi efectuate activități de urmărire penală.

În al doilea rând, organul de cercetare penală va putea efectua *acele acte de urmărire penală a căror îndeplinire nu ar fi condiționată de participarea inculpatului sau suspectului (personal)*. Astfel, nu vor putea fi efectuate activitățile privind *audierea* suspectului sau inculpatului respectiv[1], confruntarea lui cu altă persoană, *efectuarea unei expertize* [procedură ce presupune chemarea părților și subiecților procesuali principali la sediul organului judiciar – art. 177 alin. (1) CPP], procedarea la înștiințarea suspectului sau inculpatului cu privire la dobândirea calității de suspect sau inculpat, aducerea la cunoștință

[1] Atunci când cauza privește mai mulți suspecți sau inculpați și doar unul dintre aceștia se află în situația bolii grave care îl împiedică să participe la procesul penal, procurorul are la dispoziție posibilitatea de a suspenda întreaga urmărire penală ori de a disjunge cauza – dacă legal este posibil – și de a suspenda doar acea parte care îl privește pe suspectul sau inculpatul în cauză. În ambele situații, efectuarea actelor de urmărire penală în legătură cu ceilalți suspecți sau inculpați nu ar putea fi împiedicată.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

a drepturilor și obligațiilor procesuale ale acestuia, aducerea la cunoștință a eventualelor extinderi ale urmăririi penale ș.a. Toate celelalte acte vor putea fi efectuate, chiar dacă inculpatul sau suspectul este în imposibilitate – din cauza bolii grave – să participe la procesul penal. Desigur, organul judiciar are obligația de a respecta în cursul desfășurării acestor activități de urmărire penală *dreptul la apărare al părților și subiecților procesuali principali*, inclusiv sau mai ales al *suspectului sau inculpatului* afectat de boală gravă. Aceasta presupune, din punctul nostru de vedere, respectarea dispozițiilor privind înștiințarea apărătorului ales sau din oficiu cu privire la activitățile ce se vor desfășura în cursul urmăririi penale [și la care acesta are dreptul să asiste, conform art. 92 alin. (1) CPP]. De asemenea, în ipoteza în care inculpatul sau suspectul aflat în stare de boală gravă nu ar avea un apărător ales, după constatarea stării medicale pe bază de expertiză și dispunerea suspendării, ar fi incidente, în opinia noastră, prevederile art. 90 lit. b) CPP privind asistența juridică obligatorie a acestuia, întrucât apare evident că, nefiind capabil să participe la procesul penal, inculpatul sau suspectul nu și-ar putea face singur apărările.

Reglementarea diferită a activităților desfășurate de organele judiciare *după suspendare* – privind comparativ faza de urmărire penală cu cea de judecată[1] – este generată de împrejurarea că în faza de judecată unul dintre principiile de bază care asigură echitatea procedurilor judiciare este principiul co*ntradictorialității*, aspect ce impune obligația instanței de a pune în discuția contradictorie a părților (și posibilitatea corelativă recunoscută inculpatului de a participa și a exprima poziția sa) orice chestiune asupra căreia trebuie ori i s-a cerut să se pronunțe. De asemenea, conform art. 364 alin. (1) CPP, judecata are loc în prezența inculpatului, așadar, prezența lui este obligatorie, legea reglementând expres cazurile în care judecata s-ar putea derula și în absența acestuia.

Ca remediu procesual pus la dispoziția suspectului sau inculpatului aflat în situație de boală gravă pentru care s-a dispus suspendarea urmăririi penale, referitor strict la actele de urmărire penală efectuate în timpul suspendării, la reluarea urmăririi penale acestea vor putea fi *refăcute* – dacă este posibil – la cererea suspectului sau inculpatului [art. 313 alin. (3) teza a II-a CPP]. Prin urmare, refacerea actelor de urmărire penală (îndeplinite pe durata suspendării urmăririi penale) este condiționată de trei aspecte:

– să existe o solicitare în acest sens, *după reluarea* urmăririi penale, din partea suspectului sau inculpatului (personal, prin apărător, prin reprezentant);

– solicitarea să provină doar *de la inculpatul sau suspectul* afectat de cazul de boală gravă, doar acesta justificând un interes legitim în refacerea respectivelor acte;

– refacerea actelor să fie posibilă (de pildă, în opinia noastră, o percheziție domiciliară nu ar mai putea fi refăcută).

Textul de lege este, prin formularea sa, criticabil, sub următorul aspect: dacă inculpatul sau suspectul a formulat cererea respectivă după reluarea urmăririi penale, dacă refacerea actului este posibilă (de pildă, reaudierea unui martor), este obligat organul de urmărire penală să dispună refacerea? Textul menționat utilizează sintagma „pot fi refăcute", ceea ce duce la concluzia că organului judiciar îi rămâne a decide dacă o astfel de cerere va fi chiar admisă, însă legea nu oferă criteriile pe baza cărora să poată aprecia asupra ei. Considerăm că ceea ce ar putea cântări decisiv în acceptarea sau respingerea cererii de refacere a actelor de urmărire penală menționate va fi justificarea *interesului procesual*, măsura în care efectuarea respectivului act de urmărire penală în perioada suspendării – în situația suspectului sau inculpatului aflat în stare de boală gravă – a cauzat o vătămare a dreptului la apărare ori a altor interese legale ale acestuia.

[1] În caz de judecată, suspendarea cauzei semnifică încetarea oricăror activități procedurale în respectiva cauză.

Mai menționăm că, indiferent de natura cazului de suspendare a urmăririi penale, organului de cercetare penală (nu procurorului) îi revine sarcina *de a verifica periodic, după suspendare*, dacă mai subzistă cazul de suspendare. Această periodicitate nu trebuie să depășească 3 luni, iar verificarea îndeplinirii sarcinii – la dosarul cauzei – va putea fi observată prin întocmirea și depunerea de către organul de cercetare penală a *proceselor-verbale* întocmite cu ocazia fiecăreia dintre aceste verificări (cu ocazia fiecărei verificări, organul de cercetare penală trebuie să consemneze într-un proces-verbal cele constatate). În măsura în care ar constata o dispariție a cazului de suspendare, organul de cercetare penală are obligația de a întocmi propunerea de reluare a urmăririi penale și de a o înainta, împreună cu dosarul cauzei, procurorului care supraveghează urmărirea penală.

Secțiunea a 3-a. Clasarea și renunțarea la urmărirea penală

REGLEMENTARE

Art. 314. Soluțiile de neurmărire și netrimitere în judecată. (1) După examinarea sesizării, când constată că au fost strânse probele necesare potrivit dispozițiilor art. 285, procurorul, la propunerea organului de urmărire penală sau din oficiu, soluționează cauza prin ordonanță, dispunând:

a) clasarea, când nu exercită acțiunea penală ori, după caz, stinge acțiunea penală exercitată, întrucât există unul dintre cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1);

b)[1] renunțarea la urmărirea penală, când nu există interes public pentru continuarea urmăririi penale.

(2) Procurorul întocmește o singură ordonanță chiar dacă lucrările dosarului privesc mai multe fapte ori mai mulți suspecți sau inculpați și chiar dacă se dau acestora rezolvări diferite conform alin. (1).

Art. 315. Clasarea. (1)[2] Clasarea se dispune când:

a) nu se poate începe urmărirea penală, întrucât nu sunt întrunite condițiile de fond și formă esențiale ale sesizării;

b) există unul dintre cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1).

(2) Ordonanța de clasare cuprinde mențiunile prevăzute la art. 286 alin. (2), precum și dispoziții privind:

a) ridicarea sau menținerea măsurilor asigurătorii; aceste măsuri încetează de drept dacă persoana vătămată nu introduce acțiune în fața instanței civile, în termen de 30 de zile de la comunicarea soluției;

b) restituirea bunurilor ridicate sau a cauțiunii;

c) sesizarea judecătorului de cameră preliminară cu propunerea de luare a măsurii de siguranță a confiscării speciale;

d) sesizarea judecătorului de cameră preliminară cu propunerea de desființare totală sau parțială a unui înscris;

e)[3] sesizarea judecătorului de cameră preliminară cu propunerea de luare ori, după caz, de confirmare, de înlocuire sau de încetare a măsurilor de siguranță prevăzute de art. 109 sau 110 din Codul penal, dispozițiile art. 246 alin. (13) aplicându-se în mod corespunzător;

f) cheltuielile judiciare.

---

[1] Lit. b) de la alin. (1) al art. 314 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 79 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (1) și (2) ale art. 315 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 207 din Legea nr. 255/2013.

[3] Lit. e) de la alin. (2) al art. 315 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 80 din O.U.G. nr. 18/2016.

(3) Dacă în cursul urmăririi penale s-a luat una dintre măsurile de siguranță prevăzute de lege, se va face mențiune despre aceasta.

(4) În ordonanță se va face mențiune și cu privire la încetarea de drept a măsurii preventive dispuse în cauză.

(5)[1] Menționarea motivelor de fapt și de drept este obligatorie numai dacă procurorul nu își însușește argumentele cuprinse în propunerea organului de cercetare penală ori dacă a existat un suspect în cauză.

Art. 316. Înștiințarea despre clasare. (1)[2] Ordonanța de clasare se comunică în copie persoanei care a făcut sesizarea, suspectului, inculpatului sau, după caz, altor persoane interesate. Dacă ordonanța nu cuprinde motivele de fapt și de drept, se comunică și o copie a referatului organului de cercetare penală.

(2) În cazul în care inculpatul este arestat preventiv, procurorul înștiințează prin adresă administrația locului de deținere cu privire la încetarea de drept a măsurii arestării preventive, în vederea punerii de îndată în libertate a inculpatului.

Art. 317. Restituirea dosarului organului de cercetare penală. Procurorul sesizat cu propunerea de clasare de către organul de cercetare penală, atunci când constată că nu sunt îndeplinite condițiile legale pentru a dispune clasarea sau când dispune clasarea parțial și disjunge cauza conform art. 46, restituie dosarul organului de cercetare penală.

Art. 318.[3] **Renunțarea la urmărire penală.** (1) În cazul infracțiunilor pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau pedeapsa închisorii de cel mult 7 ani, procurorul poate renunța la urmărirea penală când constată că nu există un interes public în urmărirea faptei.

(2) Interesul public se analizează în raport cu:

a) conținutul faptei și împrejurările concrete de săvârșire a faptei;

b) modul și mijloacele de săvârșire a faptei;

c) scopul urmărit;

d) urmările produse sau care s-ar fi putut produce prin săvârșirea infracțiunii;

e) eforturile organelor de urmărire penală necesare pentru desfășurarea procesului penal prin raportare la gravitatea faptei și la timpul scurs de la data săvârșirii acesteia;

f) atitudinea procesuală a persoanei vătămate;

g) existența unei disproporții vădite între cheltuielile pe care le-ar implica desfășurarea procesului penal și gravitatea urmărilor produse sau care s-ar fi putut produce prin săvârșirea infracțiunii.

(3) Când autorul faptei este cunoscut, la aprecierea interesului public sunt avute în vedere și persoana suspectului sau a inculpatului, conduita avută anterior săvârșirii infracțiunii, atitudinea suspectului sau a inculpatului după săvârșirea infracțiunii și eforturile depuse pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii.

(4) Atunci când autorul faptei nu este identificat, se poate dispune renunțarea la urmărirea penală prin raportare doar la criteriile prevăzute la alin. (2) lit. a), b), e) și g).

(5) Nu se poate dispune renunțarea la urmărirea penală pentru infracțiunile care au avut ca urmare moartea victimei.

(6) Procurorul poate dispune, după consultarea suspectului sau a inculpatului, ca acesta să îndeplinească una sau mai multe dintre următoarele obligații:

a) să înlăture consecințele faptei penale sau să repare paguba produsă ori să convină cu partea civilă o modalitate de reparare a acesteia;

b) să ceară public scuze persoanei vătămate;

c) să presteze o muncă neremunerată în folosul comunității, pe o perioadă cuprinsă între 30 și 60 de zile, în afară de cazul în care, din cauza stării de sănătate, persoana nu poate presta această muncă;

d) să frecventeze un program de consiliere.

(7) În cazul în care procurorul dispune ca suspectul sau inculpatul să îndeplinească obligațiile prevăzute la alin. (6), stabilește prin ordonanță termenul până la care acestea urmează a fi îndeplinite,

[1] Alin. (5) al art. 315 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 81 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (1) al art. 316 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 209 din Legea nr. 255/2013.

[3] Art. 318 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 82 din O.U.G. nr. 18/2016.

care nu poate fi mai mare de 6 luni sau de 9 luni pentru obligații asumate prin acord de mediere încheiat cu partea civilă și care curge de la comunicarea ordonanței.

(8) Ordonanța de renunțare la urmărire cuprinde, după caz, mențiunile prevăzute la art. 286 alin. (2), precum și dispoziții privind măsurile dispuse conform alin. (6) din prezentul articol și art. 315 alin. (2)-(4), termenul până la care trebuie îndeplinite obligațiile prevăzute la alin. (6) din prezentul articol și sancțiunea nedepunerii dovezilor la procuror, precum și cheltuielile judiciare.

(9) În cazul neîndeplinirii cu rea-credință a obligațiilor în termenul prevăzut la alin. (7), procurorul revocă ordonanța. Sarcina de a face dovada îndeplinirii obligațiilor sau prezentarea motivelor de neîndeplinire a acestora revine suspectului ori inculpatului.

(10) Ordonanța prin care s-a dispus renunțarea la urmărirea penală este verificată sub aspectul legalității și temeiniciei de prim-procurorul parchetului sau, după caz, de procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, iar când a fost întocmită de acesta, verificarea se face de procurorul ierarhic superior. Când a fost întocmită de un procuror de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, ordonanța este verificată de procurorul-șef de secție, iar când a fost întocmită de acesta, verificarea se face de către procurorul general al acestui parchet.

(11) Dispozițiile alin. (10) se aplică în mod corespunzător atunci când ierarhia funcțiilor într-o structură a parchetului e stabilită prin lege specială.

(12) Ordonanța prin care s-a dispus renunțarea la urmărirea penală, verificată potrivit alin. (10), se comunică în copie, după caz, persoanei care a făcut sesizarea, părților, suspectului, persoanei vătămate și altor persoane interesate și se transmite, spre confirmare, în termen de 10 zile de la data la care a fost emisă, judecătorului de cameră preliminară de la instanța căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță.

(13) Judecătorul de cameră preliminară stabilește termenul de soluționare și dispune citarea persoanelor prevăzute la alin. (12).

(14) Judecătorul de cameră preliminară hotărăște prin încheiere motivată, în camera de consiliu, cu citarea persoanelor prevăzute la alin. (12), precum și cu participarea procurorului, asupra legalității și temeiniciei soluției de renunțare la urmărirea penală. Neprezentarea persoanelor legal citate nu împiedică soluționarea cererii de confirmare.

(15) Judecătorul de cameră preliminară verifică legalitatea și temeinicia soluției de renunțare la urmărirea penală pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul de urmărire penală și a înscrisurilor noi prezentate și, prin încheiere, admite sau respinge cererea de confirmare formulată de procuror. În cazul în care respinge cererea de confirmare, judecătorul de cameră preliminară:

a) desființează soluția de renunțare la urmărire penală și trimite cauza la procuror pentru a începe sau a completa urmărirea penală ori, după caz, pentru a pune în mișcare acțiunea penală și a completa urmărirea penală;

b) desființează soluția de renunțare la urmărirea penală și dispune clasarea.

(16) Încheierea prin care s-a pronunțat una dintre soluțiile prevăzute la alin. (15) este definitivă. În cazul în care judecătorul a respins cererea de confirmare a soluției de renunțare la urmărirea penală, o nouă renunțare nu mai poate fi dispusă, indiferent de motivul invocat.

Art. 319. Continuarea urmăririi penale la cererea suspectului sau a inculpatului. (1)[1] În caz de clasare ca urmare a constatării că a intervenit amnistia, prescripția, retragerea plângerii prealabile sau a existenței unei cauze de nepedepsire, suspectul sau inculpatul poate cere, în termen de 20 de zile de la primirea copiei de pe ordonanța de soluționare a cauzei, continuarea urmăririi penale.

(2) Dacă după introducerea cererii în termenul legal se constată un alt caz de netrimitere în judecată decât cele prevăzute la alin. (1), procurorul va dispune clasarea cauzei în raport cu acesta.

(3) Dacă nu se constată situația prevăzută la alin. (2), se va adopta prima soluție de netrimitere în judecată.

Art. 320. Modul de sesizare a procurorului pentru soluționarea cauzei. Organul de cercetare penală care constată incidența unuia dintre cazurile care determină clasarea cauzei sau renunțarea la urmărire penală trimite dosarul la procuror cu propunere corespunzătoare.

[1] Alin. (1) al art. 319 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 83 din O.U.G. nr. 18/2016.

COMENTARIU

30. Aspecte generale. Odată sesizat în modurile prevăzute de lege, organul de urmărire penală este obligat să procedeze la investigarea cauzei și să dispună, la finalul cercetărilor, una dintre soluțiile permise de lege. Însăși formularea art. 285 CPP referitoare la *obiectul urmăririi penale* fixează ca finalitate a acestei faze procesuale luarea unei decizii de către procuror cu privire la *necesitatea de a se dispune sau nu trimiterea în judecată*.

Așadar, administrarea de probatorii după declanșarea urmăririi penale are rolul de a lămuri cauza sub toate aspectele (existența faptei, identitatea făptuitorului, responsabilitatea penală a acestuia), pentru a se putea dispune, la finalizarea ei, fie *o soluție de netrimitere în judecată*, fie *o soluție de trimitere în judecată*. Acestea sunt tipurile de soluții ce pot fi emise la sfârșitul urmăririi penale, soluționarea fazei fiind în competența exclusivă a procurorului. Deși reglementată distinct, ca procedură specială, *încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției* (art. 480 CPP) este și ea o modalitate de finalizare a urmăririi penale (nefiind nici dispoziție de netrimitere, nici dispoziție de trimitere în judecată), în măsura în care acordul de recunoaștere este validat de către instanța de judecată[1].

În afara soluțiilor de trimitere sau netrimitere în judecată (dispuse *după* începerea și desfășurarea urmăririi penale), Codul de procedură penală permite și dispunerea unei soluții de *neurmărire penală* (echivalentul soluției de *neîncepere a urmăririi penale* din vechiul cod).

Sub aspectul denumirii soluțiilor și a actelor prin care se dispun, noua lege procesuală a adus o simplificare a reglementărilor, în sensul că există doar două soluții de neurmărire și netrimitere în judecată – clasarea și, respectiv, renunțarea la urmărirea penală[2], iar actele prin care se dispun sunt *ordonanța* sau, în anumite cazuri, *rechizitoriul*[3].

31. Soluția de clasare. Soluția de clasare poate fi dată *de procuror, prin ordonanță*, din oficiu sau la propunerea motivată a organului de cercetare penală. Cu titlu de excepție, Codul de procedură penală dă în competența judecătorului de cameră preliminară dispunerea clasării, în ipoteza în care, soluționând cererea de confirmare a soluției de renunțare la urmărirea penală dispuse de procuror, constată că este incident unul dintre cazurile care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale.

Legea reglementează *două cazuri* ce determină dispunerea clasării:

a) Clasarea exclusiv ca soluție de neurmărire penală – *atunci când nu se poate începe urmărirea penală, întrucât nu sunt întrunite condițiile de fond și de formă esențiale ale sesizării*.

Suntem în prezența unei *soluții de neurmărire*, întrucât, în această ipoteză, absența condițiilor esențiale de fond și de formă ale sesizării împiedică însăși începerea urmăririi penale[4]. Cazul de clasare este posibil doar în situațiile în care sesizarea se realizează prin plângere sau denunț (eventual plângere prealabilă); nu este posibil în cazul sesizării din oficiu, întrucât aceasta, fiind realizată de însuși organul judiciar, nu poate fi – aparent – întocmită fără respectarea elementelor formale sau substanțiale, iar procesul-verbal de

---

[1] În caz contrar, dosarul va fi restituit procurorului pentru a emite rechizitoriul de trimitere în judecată, dacă între timp nu apare vreunul dintre cazurile de împiedicare prevăzute de art. 16 alin. (1) CPP.

[2] Față de soluțiile de neîncepere a urmăririi penale, scoatere de sub urmărire penală, clasare și încetare a urmăririi penale prevăzute în Codul de procedură penală din 1968.

[3] S-a renunțat la actul procedural al *rezoluției*.

[4] Potrivit art. 305 alin. (1) CPP, începerea urmăririi penale se dispune doar în ipoteza în care actul de sesizare îndeplinește condițiile prevăzute de lege.

sesizare din oficiu, spre deosebire de plângere sau denunț, nu mai este supus unei verificări prealabile (de „admisibilitate") conform art. 294 CPP.

Cazul de clasare reglementat de legiuitor în art. 315 alin. (1) lit. a) este criticabil, contrazicând obligațiile organului judiciar prevăzute în art. 294 alin. (2) CPP. Astfel, din economia art. 294 deducem că *primirea* unei sesizări (plângere sau denunț) *nu* semnifică automat și *învestirea organului de urmărire penală*[1]. Examinând conținutul și forma sesizării, în ipoteza în care constată că acestea nu întrunesc cerințele de ordin formal și pe cele de conținut (descrierea faptei este incompletă sau neclară), în ipoteza în care nu ar decide să se sesizeze din oficiu[2], organul de cercetare penală ar trebui să dispună *restituirea pe cale administrativă*. Această manieră de restituire nu implică emiterea unei soluții de clasare, ci realizarea unei comunicări administrative cu petentul. Mai mult, verificarea are caracter *prealabil* – la primirea sesizării – și *obligatoriu* pentru organul de urmărire penală.

Prin urmare, încă din acest filtru de admisibilitate s-ar decide dacă plângerea sau denunțul are abilitatea să învestească organul judiciar sau ar trebui restituite petiționarului în vederea completării omisiunilor.

A admite posibilitatea emiterii soluției de clasare întemeiate pe lipsa elementelor de fond sau/și de formă ale sesizării înseamnă a recunoaște implicit, contrar prevederilor legale, posibilitatea ca această verificare-filtru impusă de art. 294 alin. (2) CPP să nu fi fost făcută ori să fi fost făcută superficial, astfel încât ulterior, după ce organul de urmărire penală s-a apreciat a fi legal învestit, să constate toate aceste deficiențe și să dispună clasarea.

b) Un alt caz de clasare este cel legat de *constatarea incidenței unuia dintre cazurile de împiedicare prevăzute de art. 16 alin. (1) CPP*. Acest caz poate interveni în oricare dintre fazele anchetei (prin raportare la începerea sau nu a urmăririi penale, dobândirea calității de suspect, dobândirea calității de inculpat). Astfel:

– dacă intervine după ce sesizarea este verificată și declarată admisibilă sub aspectul condițiilor de fond și de formă, dar din conținutul ei rezultă fără echivoc incidența unui caz de împiedicare, organele de cercetare înaintează procurorului actele împreună cu propunerea de clasare [art. 294 alin. (3) CPP]. În acest caz, clasarea are natura juridică a unei *soluții de neurmărire*;

– dacă intervine după începerea urmăririi penale *in rem*, cazul prevăzut de art. 16 va împiedica continuarea urmăririi penale *in personam*, clasarea fiind în acest caz o *soluție de netrimitere în judecată*, dispunându-se cu privire la faptă. Tot soluție de netrimitere în judecată va fi clasarea și în ipoteza în care se dispune față de suspect sau față de inculpat[3].

Momentul la care, în cursul anchetei penale, intervine clasarea nu prezintă relevanță în privința efectelor soluției de clasare, însă este importantă prin prisma soluțiilor ce pot fi date de judecătorul de cameră preliminară învestit cu o plângere împotriva unei soluții de clasare, soluții care depind de împrejurarea dacă s-a început sau nu urmărirea penală, dacă s-a pus sau nu în mișcare acțiunea penală [art. 341 alin. (6) și (7) CPP].

---

[1] Doar învestirea organului de urmărire penală obligă, la un moment ulterior, dispunerea unei soluții (de trimitere/netrimitere în judecată sau de neurmărire) prin care același organ judiciar să se *dezînvestească*.

[2] În ipoteza unei sesizări căreia îi lipsesc elemente de ordin formal (CNP, semnătură, poate chiar numele denunțătorului), dar care conține suficiente date despre *fapta comisă*, organul de urmărire penală, chiar dacă apreciază că sesizarea nu îndeplinește condițiile legale, se poate autosesiza, întocmind în acest sens un proces-verbal.

[3] În ceea ce privește intervenția concomitentă a mai multor cazuri dintre cele prevăzute de art. 16 alin. (1) CPP, a se vedea *supra*, partea generală, nr. 23.

32. Procedura de soluționare a cauzei prin clasare. Cuprinsul ordonanței de clasare. Soluționarea fazei de urmărire penală prin clasare este realizată de procuror, din oficiu sau la propunerea organului de cercetare penală.

Propunerea organului de cercetare penală – ipoteză valabilă doar atunci când procurorul supraveghează activitatea organelor de cercetare penală în acel dosar – va fi realizată prin întocmirea unui *referat motivat*, care va cuprinde descrierea elementelor de fapt și de drept pe care se întemeiază propunerea de clasare. Lucrările cauzei, împreună cu referatul, sunt înaintate procurorului, iar acesta le va verifica și, după caz, își va însuși propunerea sau o va respinge. În ambele cazuri, procurorul se va pronunța prin *ordonanță* – în prima situație, va emite ordonanța de clasare, în cea de-a doua, va emite o ordonanță de restituire a dosarului organului de cercetare penală, conform art. 317 CPP.

Verificările efectuate de procuror – la primirea referatului cu propunerea de clasare – vizează îndeplinirea condițiilor legale pentru a se putea dispune această soluție. Astfel, se verifică dacă situația de fapt, așa cum este descrisă în actul de sesizare (clasarea propusă ca soluție de neurmărire) sau așa cum a fost stabilită pe baza datelor și probelor strânse după începerea urmăririi penale (clasare ca soluție de netrimitere în judecată), se încadrează în cazul de clasare propus de organul de cercetare penală (sau în alt caz prevăzut de art. 16 CPP).

Propunerea organului de cercetare penală poate fi apreciată ca *integral* întemeiată și admisă în sensul dispunerii clasării. Procurorul își poate însuși integral sau parțial argumentele furnizate de organul de urmărire penală în referat sau poate dispune clasarea cu alte argumente ori chiar pe un alt temei de drept decât cel invocat. În acest caz – al unor motive noi sau suplimentare –, ordonanța de clasare emisă de procuror va trebui să cuprindă motivele noi, diferite de cele invocate în referatul înaintat de organele de cercetare penală. Dacă își însușește integral motivele organului de cercetare penală, procurorul nu va mai fi obligat să motiveze ordonanța de clasare, făcând trimitere doar la cuprinsul referatului. Motivarea în drept și în fapt este însă obligatorie dacă în cauză există un suspect [art. 315 alin. (5), astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016].

Propunerea poate fi însă apreciată ca *parțial* întemeiată, doar cu privire la unele fapte sau cu privire la unele persoane, sens în care, dacă este posibilă disjungerea, procurorul o va dispune, dispunând, totodată, clasarea pentru unele fapte sau/și unele persoane, iar pentru celelalte fapte și persoane (formând obiectul unui dosar înregistrat separat) se va dispune restituirea în vederea începerii sau, după caz, a completării urmăririi penale.

Menționăm faptul că soluția de clasare poate fi dispusă și atunci când, fiind considerată terminată urmărirea penală, organul de cercetare penală înaintează cauza procurorului împreună cu un *referat cuprinzând propunerea de trimitere în judecată*. În această ipoteză, procurorul, în etapa de soluționare a cauzei, dacă apreciază că au fost respectate dispozițiile legale care garantează aflarea adevărului, că urmărirea penală este completă și se întemeiază pe probatoriul necesar și legal administrat, dar *nu este de acord cu propunerea* acestuia, poate decide adoptarea unei alte soluții, inclusiv cea de clasare [art. 327 lit. b) CPP], dispunând în acest sens prin ordonanță.

În ipoteza în care cauza privește mai multe persoane sau/și mai multe fapte, iar acestora li se dau *rezolvări diferite*, unele dintre ele semnificând dispoziție de trimitere în judecată, atunci procurorul va emite *un singur rechizitoriu*, care va cuprinde toate aceste soluții [art. 328 alin. (3) CPP]. Așadar, subliniem faptul că putem întâlni soluții de clasare care să fie dispuse și prin intermediul rechizitoriului (ca soluții subsidiare celei de trimitere în judecată). În acest caz însă, motivarea soluției de clasare nu mai este facultativă, ci, în

opinia noastră, obligatorie, chiar dacă procurorul își însușește argumentele organului de cercetare penală.

În ceea ce privește *conținutul ordonanței de clasare*, acesta este cel standard, descris de art. 286 alin. (2) CPP; suplimentar, în raport de actele și măsurile dispuse pe durata urmăririi penale, procurorul trebuie să dispună măsurile legale referitoare și la:

a) *Măsurile asigurătorii*. În privința acestora, cele luate în cursul urmăririi penale trebuie, după caz, *menținute* ori *ridicate*. Deși, aparent, ne-am aștepta ca printr-o soluție de netrimitere în judecată să se dispună și ridicarea acestor măsuri de indisponibilizare (luate asupra bunurilor suspectului sau inculpatului ori ale părții responsabile civilmente), în funcție de scopul pentru care acestea au fost aplicate[1] și în raport cu temeiul ce a stat la baza clasării, ele se vor putea menține atunci când:

– au fost luate în vederea *confiscării speciale*[2] și există bunuri sau valori ce se impun a fi supuse unei asemenea măsuri, sens în care, conform art. 315 alin. (1) lit. c) CPP, procurorul, prin ordonanța de clasare, va dispune și sesizarea judecătorului de cameră preliminară, singurul competent a decide luarea sau nu a măsurii în ipoteza netrimiterii în judecată. În acest caz, măsurile se mențin cel puțin până la rămânerea definitivă a încheierii judecătorului de cameră preliminară (în raport de ceea ce dispune acesta);

– au fost luate în vederea garantării executării *cheltuielilor judiciare*. În acest caz, măsurile asigurătorii se pot menține raportat la valoarea acestor cheltuieli determinată prin ordonanța de clasare și în măsura și în limita în care suspectul sau inculpatul este obligat la plata lor[3];

– au fost luate în vederea garantării executării *reparării pagubei*. În acest caz, deși procurorul nu are competența de a soluționa acțiunea civilă, are dreptul de a lua astfel de măsuri în cursul urmăririi penale și, în situația în care au fost luate, trebuie să se pronunțe prin ordonanța de clasare asupra menținerii sau ridicării lor. Conform art. 315 alin. (2) lit. a) teza a II-a CPP, se deduce că măsurile asigurătorii luate pe acest temei se mențin întotdeauna în caz de clasare, urmând ca *ele să înceteze de drept dacă persoana vătămată nu introduce acțiune în fața instanței civile, în termen de 30 de zile de la comunicarea soluției*. Astfel, măsurile asigurătorii se mențin, chiar dacă clasarea s-ar dispune pe baza altui temei decât cele arătate în art. 25 alin. (5) CPP, ce ar obliga *instanța de judecată* să lase acțiunea civilă nesoluționată, de pildă, și atunci când clasarea s-a dispus pe temeiul art. 16 alin. (1) lit. a) (*fapta nu există*). Acest lucru se explică prin aceea că ordonanța de clasare *nu are autoritate de lucru judecat* în fața instanței civile cu privire la existența faptei și a persoanei care a săvârșit-o (art. 28 CPP), persoana vătămată, în caz de clasare, putând introduce acțiune la instanța civilă indiferent de cazul din art. 16 invocat pentru a se dispune, în procesul penal, netrimiterea în judecată.

b) *Restituirea bunurilor ridicate sau a cauțiunii*. Noțiunea de *„bunuri ridicate"* se poate referi atât la obiectele ridicate cu ocazia cercetării la fața locului (apreciindu-se inițial că au valoare probatorie ca mijloc material de probă), cât și la cele ridicate cu ocazia perchezițiilor domiciliare, personale sau a autovehiculului; în aceeași categorie am putea include înscrisurile predate sau ridicate, precum și trimiterile poștale reținute [art. 138 alin. (1)

[1] Conform art. 249 alin. (1) CPP, măsurile asigurătorii pot fi luate pentru a evita ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea de la urmărire a bunurilor care pot face obiectul *confiscării speciale* sau al *confiscării extinse* ori care pot servi la *garantarea executării pedepsei amenzii* sau *a cheltuielilor judiciare* ori *a reparării pagubei* produse prin infracțiune.

[2] Dacă măsura a fost luată doar în vederea confiscării extinse, prin ordonanța de clasare se dispune întotdeauna ridicarea acesteia, întrucât ea nu poate fi dispusă decât față de persoana *condamnată*.

[3] Conform art. 275 alin. (5) CPP.

lit. f) CPP]. Astfel, conform art. 162 alin. (3) și (4) CPP, „Mijloacele materiale de probă se păstrează de organul de urmărire penală sau de instanța de judecată la care se găsește dosarul, până la soluționarea definitivă a cauzei", iar „Obiectele care nu au legătură cu cauza se restituie *persoanei căreia îi aparțin*, cu excepția celor care sunt supuse confiscării, în condițiile legii" (s.n.); potrivit alin. (5) al aceluiași articol, „Obiectele ce servesc ca mijloc de probă, dacă nu sunt supuse confiscării, în condițiile legii, pot fi restituite, chiar înainte de soluționarea definitivă a procesului, persoanei căreia îi aparțin, în afară de cazul când prin această restituire s-ar putea stânjeni aflarea adevărului. Organul de urmărire penală sau instanța de judecată pune în vedere persoanei căreia i-au fost restituite obiectele că este obligată să le păstreze până la soluționarea definitivă a cauzei".

Așadar, se vor restitui doar bunurile care nu fac obiectul confiscării speciale, iar restituirea nu se va face oricui, ci doar celui care avea dreptul legal de deținere.

În ceea ce privește *cauțiunea*, aceasta a fost depusă de inculpat în vederea aplicării măsurii controlului judiciar pe cauțiune. Dispoziția de clasare face ca măsura preventivă menționată să înceteze de drept [conform art. 241 alin. (1) lit. b) CPP], procurorul având obligația, conform art. 315 alin. (4) din același cod, să constate acest lucru prin ordonanța de clasare. Totodată, constatând încetată măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune, procurorul va dispune și *restituirea* acesteia [art. 217 alin. (8) CPP].

c) *Sesizarea judecătorului de cameră preliminară cu propunerea de luare a măsurii de siguranță a confiscării speciale*. În acest sens, sunt supuse confiscării speciale, chiar dacă nu s-a dispus trimiterea în judecată, bunurile arătate de art. 112 CP.

d) *Sesizarea judecătorului de cameră preliminară cu propunerea de desființare totală sau parțială a unui înscris*. Deși nu poate fi angajată răspunderea penală a unei persoane (de exemplu, făptuitorul a decedat) ori chiar motivat de împrejurarea că fapta nu constituie infracțiune (de pildă, fapta a fost comisă de un minor de 10 ani), înscrisurile constatate ca fiind false, pentru a nu mai produce efecte juridice, trebuie desființate.

Atât sesizarea cu propunerea de luare a măsurii de siguranță a confiscării speciale, cât și propunerea de desființare totală sau parțială a unui înscris se vor adresa judecătorului de cameră preliminară, legea reglementând o procedură specială de judecată în aceste situații (conform art. 549^1 CPP).

e) *Sesizarea judecătorului de cameră preliminară cu propunerea de luare ori, după caz, de confirmare, de înlocuire sau de încetare a măsurilor de siguranță prevăzute de art. 109 sau art. 110 CP*. Dacă procurorul soluționează cauza fără a dispune trimiterea în judecată, prin aceeași ordonanță, *sesizează judecătorul de cameră preliminară* pentru confirmarea măsurii, înlocuirea sau încetarea acesteia. Soluționarea sesizării are loc *în camera de consiliu*, în prezența procurorului, a persoanei supuse măsurii, dacă este posibil, în prezența apărătorului ales sau desemnat din oficiu, măsura făcând parte din categoria celor restrictive de drepturi și libertăți[1].

f) *Cheltuielile judiciare*. Noțiunea de „cheltuieli judiciare" se referă la cheltuielile necesare pentru efectuarea actelor de procedură, administrarea probelor, conservarea mijloacelor materiale de probă, onorariile avocaților, precum și orice alte cheltuieli ocazionate de desfășurarea procesului penal [art. 272 alin. (1) CPP]. Dintre acestea, prin ordonanța de clasare se va reglementa obligația de plată doar a cheltuielilor judiciare avansate de stat. Cele efectuate de subiecții procesuali principali sau de către părți nu pot fi stabilite

[1] Pentru dezvoltări referitoare la această ipoteză, a se vedea *supra*, partea generală, nr. 261.

în sarcina unei persoane decât prin hotărâre judecătorească, aspect ce se desprinde din interpretarea dispozițiilor art. 276 CPP.

Prin ordonanța de clasare, procurorul stabilește ca cheltuielile judiciare avansate de stat să rămână în sarcina statului ori, în alte cazuri, pot fi puse în sarcina fie a persoanei vătămate, fie a suspectului sau inculpatului ori a ambilor, conform diferențierilor indicate de art. 275 alin. (1)-(5) CPP[1].

33. Comunicarea ordonanței de clasare. Potrivit art. 316 alin. (1) CPP, procurorul are obligația ca, după emiterea soluției de clasare, prin ordonanță, să dispună a se comunica *o copie a acesteia*[2] celui ce a făcut sesizarea (persoană vătămată sau denunțător), suspectului ori inculpatului, precum și altor persoane interesate (de pildă, părții responsabile civilmente). În ipoteza în care ordonanța nu este motivată în fapt și în drept, deoarece procurorul și-a însușit argumentele din referatul cu propunerea de clasare înaintat de organele de cercetare penală, atunci copia ordonanței va fi comunicată împreună cu *o copie a acestui referat*.

Rațiunea comunicării copiei ordonanței (și nu doar a unei înștiințări despre clasare) și, dacă este cazul, a unei copii după referatul cu propunerea de clasare, comunicare efectuată către *toate persoanele interesate*[3], este determinată de dreptul pe care aceste persoane îl au de a ataca soluția procurorului prin procedura plângerii reglementate de dispozițiile art. 340 raportat la art. 339 CPP. Pentru deplina exercitare a acestui drept, este necesar ca persoanele interesate să aibă acces nu doar la soluția de clasare dispusă, ci și la motivele în fapt și în drept ce au condus la această soluție, motivare pe care o află fie din cuprinsul ordonanței, fie din cuprinsul referatului cu propunerea de clasare.

Ca și vechiul Cod de procedură penală, nici noua reglementare nu prevede expres obligația organului de urmărire penală de a dispune comunicarea soluției de clasare atunci când aceasta este dispusă prin *rechizitoriu*, prevederile art. 316 alin. (1) CPP făcând referire exclusiv la ordonanța de clasare. O asemenea obligație rezultă, indirect, din cuprinsul art. 339 alin. (4) CPP, conform căruia, „În cazul soluțiilor de clasare, plângerea se face în termen de 20 de zile de la *comunicarea copiei actului* prin care s-a dispus soluția" (s.n.). În cazul soluției date prin rechizitoriu, copia actului prin care s-a dispus soluția reprezintă *copia rechizitoriului*. Ne întrebăm însă dacă, mai ales în cazul dosarelor complexe (sunt situații în practică în care rechizitoriile au peste 300-400 de pagini), este justificat ca unei persoane să i se comunice întreg rechizitoriul, chiar dacă soluția de clasare și motivarea ei ar însemna doar câteva pagini din acesta.

În absența unei prevederi exprese care să oblige la comunicarea *întregului rechizitoriu*, apreciem că procurorul poate dispune comunicarea unui *extras* al acestuia, care să cuprindă motivarea în fapt și în drept a soluției de clasare, comunicare ce poate fi considerată ca legal efectuată.

În afară de obligația de comunicare a soluției de clasare către persoanele interesate, art. 316 alin. (2) CPP obligă, în ipoteza în care dispoziția de clasare este însoțită de constatarea încetării de drept a măsurii *arestării preventive*, ca procurorul să înștiințeze *prin adresă* administrația locului de deținere cu privire la încetarea de drept a măsurii, astfel ca aceasta să îl pună de îndată în libertate pe inculpatul arestat.

---

[1] Pentru detalii, a se vedea *supra*, partea generală, titlul al VI-lea, capitolul al III-lea.

[2] În practică au existat situații în care, contrar dispozițiilor legale, persoanelor interesate li s-a comunicat doar o *adresă* în care erau înștiințate despre clasare, și nu copie după ordonanță (eventual, însoțită de o copie după referatul cu propunerea de clasare).

[3] Indiferent dacă acestea au avut sau nu vreo calitate procesuală în cauză.

34. Soluția de renunțare la urmărirea penală. Ca element de noutate, noul Cod de procedură penală reglementează soluția de renunțare la urmărirea penală, modalitate prin care a fost introdus *principiul oportunității urmăririi penale*. Astfel, în România s-a trecut de la un sistem de urmărire obligatorie (principiul legalității acuzării) la unul de urmărire bazată pe principiul oportunității acuzării. Motivația acestei schimbări este legată de supraîncărcarea organelor judiciare cu cauze penale și de necesitatea de a oferi o soluție de mijloc pentru faptele de gravitate redusă *între* soluția de a trimite în judecată și cea de a dispune clasarea (în afara oricărei sancționări ori atenționări a făptuitorului). În plus, pentru faptele vădit lipsite de importanță au dispărut și mult criticata instituție a *faptei care nu prezenta gradul de pericol social al unei infracțiuni* (art. 18[1] CP 1969), precum și, pe cale de consecință, soluția de scoatere de sub urmărire penală întemeiată pe aceste dispoziții [art. 10 alin. (1) lit. b[1]) CPP 1968]. Din acest punct de vedere, observăm mai multe similitudini – referitor la condițiile de aplicare – între noua instituție și cea prevăzută de art. 18[1] CP 1969.

Soluția introdusă de noul Cod de procedură penală a fost supusă controlului de constituționalitate. Prin Decizia nr. 23/2016[1], Curtea Constituțională a constatat că dispozițiile art. 318 CPP sunt neconstituționale, reținând că, „prin reglementarea instituției renunțării la urmărirea penală, în maniera prevăzută la art. 318 din Codul de procedură penală, legiuitorul nu a realizat un echilibru adecvat între aplicarea principiului legalității, specific sistemului de drept continental, existent în România, și aplicarea principiului oportunității, specific sistemului de drept anglo-saxon, dând prevalență acestuia din urmă, în detrimentul celui dintâi, prin reglementarea printre atribuțiile procurorului a unor acte specifice puterii judecătorești. Astfel, potrivit dispozițiilor art. 318 din Codul de procedură penală, procurorul are posibilitatea de a renunța la urmărirea penală și, în consecință, de a se substitui instanței de judecată, în realizarea actului de justiție, în cazul unui număr de aproximativ trei pătrimi din totalul infracțiunilor prevăzute în Codul penal și în legile speciale în vigoare". Curtea a constatat că „renunțarea la urmărirea penală de către procuror, fără ca aceasta să fie supusă controlului și încuviințării instanței de judecată, echivalează cu exercitarea de către acesta a unor atribuții ce aparțin sferei competențelor instanțelor judecătorești, reglementată la art. 126 alin. (1) din Constituție, potrivit căruia justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege".

Ca urmare a celor reținute de instanța de contencios constituțional, dispozițiile art. 318 CPP au fost modificate prin O.U.G. nr. 18/2016.

În privința *condițiilor* care se cer a fi îndeplinite pentru dispunerea acestei soluții (art. 318 CPP), aprecierea asupra oportunității este condiționată în primul rând de o limită a legii, mai precis o condiționare referitoare la *pericolul social abstract* al infracțiunii: *fapta ce face obiectul urmăririi penale să fie prevăzută de lege cu pedeapsa amenzii ori cu pedeapsa închisorii al cărei maxim special să nu depășească 7 ani*. Dispozițiile art. 318 alin. (5) CPP prevăd în mod expres că soluția de renunțare la urmărirea penală nu se poate dispune pentru infracțiunile care au avut ca urmare moartea victimei.

În ceea ce privește criteriile în baza cărora procurorul poate decide dacă este oportun sau nu să se procedeze la urmărirea penală – dacă există sau nu un interes public în urmărirea faptei –, legea procesuală face referire la *criterii de ordin obiectiv* (legate de *fapta comisă*) și, respectiv, *criterii de ordin subiectiv* (referitoare la *făptuitor*), cu precizarea că soluția ar putea fi dispusă *chiar în ipoteza în care autorul faptei nu este cunoscut*.

[1] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 332.

Criteriile de ordin obiectiv prevăzute de art. 318 alin. (2) CPP, în baza cărora se apreciază interesul public, sunt: conținutul faptei și împrejurările concrete de săvârșire a acesteia; modul și mijloacele de săvârșire a faptei; scopul urmărit; urmările produse sau care s-ar fi putut produce prin săvârșirea infracțiunii; eforturile organelor de urmărire penală necesare pentru desfășurarea procesului penal prin raportare la gravitatea faptei și la timpul scurs de la data săvârșirii acesteia; atitudinea procesuală a persoanei vătămate; existența unei disproporții vădite între cheltuielile pe care le-ar implica desfășurarea procesului penal și gravitatea urmărilor produse sau care s-ar fi putut produce prin săvârșirea infracțiunii.

Criteriile de ordin subiectiv, aplicabile în măsura în care autorul faptei este identificat, sunt: persoana suspectului sau a inculpatului, conduita avută anterior săvârșirii infracțiunii, atitudinea suspectului sau a inculpatului după săvârșirea infracțiunii și eforturile depuse pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii.

Pentru verificarea acestor criterii subiective sau obiective, apreciem că dosarul cauzei trebuie să cuprindă un probatoriu temeinic, care să permită procurorului să stabilească, fără îndoială, existența faptei și împrejurările comiterii acesteia sau, după caz, și identitatea făptuitorului și elementele care să permită aprecieri asupra vinovăției, gradului de implicare, motivației, scopului ș.a. Pe cale de consecință, apreciem că o condiție implicită pentru dispunerea renunțării la urmărirea penală este inexistența vreunuia dintre cazurile prevăzute de art. 16 alin. (1) CPP.

Soluția de renunțare la urmărirea penală se poate dispune *doar de către procuror, prin ordonanță*. Procurorul poate dispune soluția de renunțare la urmărirea penală și prin *rechizitoriul* prin care dispune, cu privire la alte fapte sau/și cu privire la alte persoane, soluția de trimitere în judecată.

În ceea ce privește *conținutul ordonanței* de renunțare la urmărirea penală, ea trebuie să cuprindă obligatoriu motivele în fapt și în drept ce stau la baza acestei soluții, respectiv să conțină, în esență, elementele ordonanței de clasare – anterior precizate, și anume cele arătate în cuprinsul art. 286 alin. (2) și art. 315 alin. (2)-(4) CPP.

Referitor la momentul procesual la care se poate dispune renunțarea la urmărirea penală, apreciem că această soluție nu poate fi dispusă decât după începerea urmăririi penale. În argumentarea acestei opinii, arătăm că, potrivit art. 294 alin. (1) CPP, înainte de începerea urmăririi penale nu poate fi dispusă decât soluția de clasare, înainte de acest moment procesual nefiind, de altfel, posibilă aprecierea interesului public conform criteriilor prevăzute de lege.

Suplimentar, doar în cazul în care autorul este cunoscut, având calitatea de suspect sau inculpat, procurorul îi *poate impune îndeplinirea uneia sau a mai multor obligații*, ordonanța de renunțare la urmărirea penală trebuind să cuprindă și aceste dispoziții. Întrucât suspectul sau inculpatul trebuie să agreeze respectarea obligațiilor în schimbul soluției de netrimitere în judecată, art. 318 alin. (6) CPP prevede că procurorul va impune aceste obligații *după consultarea inculpatului sau suspectului*.

Această „consultare" trebuie înțeleasă prin prisma rolului procurorului, ca reprezentant al Ministerului Public, de a decide dacă există sau nu interes în continuarea urmăririi penale a unei fapte și a unui făptuitor, *interes public* care nu poate face obiectul unei negocieri cu suspectul sau inculpatul. Așadar, *această „consultare" nu înseamnă „negociere"*, ci semnifică, mai întâi, stabilirea obligațiilor de către procuror, în deplină libertate de decizie în limitele legale, iar mai apoi chestionarea făptuitorului asupra împrejurării dacă înțelege să respecte – pentru viitor – aceste obligații. În ipoteza în care inculpatul sau suspectul își manifestă de la bun început intenția de a nu se supune obligațiilor stabilite, interesul public

nu va mai fi acela de a se renunța la urmărirea penală, ci de a se dispune, eventual, trimiterea în judecată (dacă sunt întrunite toate condițiile prevăzute de lege). Această interpretare rezultă din consecințele prevăzute de lege în cazul în care, la expirarea termenelor stabilite, suspectul sau inculpatul nu și-a respectat cu *rea-credință* obligațiile impuse, anume revocarea ordonanței de renunțare la urmărirea penală [art. 318 alin. (9) CPP], redeschiderea urmăririi penale [art. 335 alin. (3) CPP] și interdicția de a dispune, din nou, pentru aceeași faptă și aceeași persoană, soluția de renunțare la urmărirea penală.

În caz de renunțare la urmărirea penală, pentru a asigura rolul preventiv al legii penale, procurorul poate decide stabilirea în sarcina suspectului sau inculpatului a uneia sau a mai multor *obligații*, anume:

a) să înlăture consecințele faptei penale sau să repare paguba produsă ori să convină cu partea civilă o modalitate de reparare a acesteia;

b) să ceară public scuze persoanei vătămate;

c) să presteze o muncă neremunerată în folosul comunității, pe o perioadă cuprinsă între *30 și 60 de zile*, în afară de situația în care, din cauza stării de sănătate, persoana nu poate presta această muncă;

d) să frecventeze un program de consiliere.

În cazul obligației de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității, în acord cu alți autori[1], apreciem că aceasta nu poate fi impusă fără acordul suspectului sau inculpatului, întrucât, potrivit art. 42 alin. (1) din Constituție, munca forțată este interzisă. Reglementarea este similară în cazul unor soluții dispuse de instanță, respectiv amânarea aplicării pedepsei [art. 83 alin. (1) lit. c) CP] și suspendarea executării pedepsei sub supraveghere [art. 91 alin. (1) lit. c) CP].

În practica judiciară[2] s-a pus problema posibilității de a impune obligația de a presta munca neremunerată în folosul comunității față de un suspect sau inculpat minor. Deși legea procesuală penală nu face distincție în acest sens, s-a apreciat că o atare obligație nu poate fi impusă, având în vedere sancțiunile de drept penal ce pot fi aplicate minorilor care răspund penal și care nu prevăd posibilitatea stabilirii unei astfel de obligații, precum și împrejurarea că, cel puțin până la împlinirea vârstei de 16 ani, minorii nu pot fi obligați la prestarea vreunei munci, indiferent de temeiul acesteia.

Deși puțin plauzibilă, în situația în care inculpatul fusese supus unei măsuri preventive în cursul urmăririi penale, ordonanța de renunțare la urmărirea penală trebuie să constate și *încetarea de drept* a acesteia. Dacă se constată încetată de drept măsura arestării preventive [în temeiul art. 241 alin. (1) lit. b) CPP], deși legea nu prevede expres, procurorul va fi obligat să facă o *înștiințare* în acest sens către locul de deținere, în condițiile prevăzute de art. 316 alin. (2) CPP.

Pentru ca aceste obligații să aibă rolul preventiv preconizat de dispoziția procedurală, procurorul este dator a stabili și termenul în care trebuie îndeplinite. Durata termenului este de *maximum 6 luni*, excepție făcând obligația prevăzută la lit. a), în măsura în care inculpatul sau suspectul a încheiat un *acord de mediere cu privire la latura civilă a cauzei*[3],

[1] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 332.

[2] A se vedea Întâlnirea președinților secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, care a avut loc la Curtea de Apel Iași în perioada 18-19 mai 2017 (http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1913/Minuta%20intalnire%20presedinti%20sectii%20penale%20Iasi%2018-19%20mai%202017.pdf, pct. 9, p. 12-13).

[3] Acordul de mediere încheiat în latura penală – în măsura în care ar fi legal posibil pentru acea faptă – nu ar mai da prilejul aprecierii asupra oportunității continuării sau nu a urmăririi penale, întrucât am fi în situația unui impediment legal de a se continua această urmărire penală, dispunându-se soluția de clasare [art. 16 alin. (1) lit. g) CPP].

caz în care termenul poate fi extins până la *9 luni*[1]. Durata concretă a acestui termen-limită va fi stabilită de procuror pornind de la particularitățile fiecărei fapte și fiecărei persoane în parte. În ceea ce privește *munca în folosul comunității*, procurorul o poate dispune ca obligație doar persoanelor apte de muncă.

Fixarea unui termen pentru obligațiile stabilite permite controlul asupra îndeplinirii sau nu a acestora de către suspect sau inculpat. În ipoteza în care, la expirarea termenelor prevăzute în ordonanța de renunțare la urmărirea penală, se constată că inculpatul sau suspectul nu le-a respectat *cu rea-credință*, atunci procurorul de caz va dispune *revocarea ordonanței, reluarea urmăririi penale și soluționarea cauzei cu excluderea posibilității de a mai dispune din nou aceeași soluție*. Reaua-credință se va constata atunci când inculpatul sau suspectul avea posibilitatea de a îndeplini acele obligații, dar a refuzat cu intenție a o face. Sarcina probei cu privire la îndeplinirea obligațiilor sau motivele ce au condus la imposibilitatea îndeplinirii acestora aparține suspectului sau inculpatului, nu incumbă organelor de urmărire penală obligația de a dovedi reaua-credință a acestuia. Opinia procurorului cu privire la reaua-credință a suspectului sau inculpatului va face subiectul verificării judecătorului de cameră preliminară, întrucât, potrivit art. 335 alin. (4) raportat la art. 335 alin. (3) CPP, redeschiderea urmăririi penale dispusă de procurorul de caz (ca urmare a revocării ordonanței de renunțare la urmărirea penală) este supusă *confirmării* judecătorului de cameră preliminară, în termen de cel mult 3 zile, sub sancțiunea *nulității*.

În acest caz, deși nu mai este posibilă o nouă soluție de renunțare la urmărirea penală, instanța poate dispune renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei, dacă apreciază că sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege.

Ordonanța emisă de procuror, prin care se dispune renunțarea la urmărirea penală, este supusă, atât sub aspectul legalității, cât și sub aspectul temeiniciei soluției, verificării de către procurorul ierarhic superior, respectiv *prim-procurorului parchetului* sau, după caz, *procurorului general al parchetului de pe lângă curtea de apel* ori *procurorului șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție*. În cazul în care soluția a fost dispusă de prim-procuror, de procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel ori de procurorul șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, verificarea se realizează de *procurorul ierarhic superior*.

Legea nu prevede un termen în care se realizează verificarea soluției de renunțare la urmărirea penală de către procurorul ierarhic superior. Din interpretarea dispozițiilor art. 318 alin. (12) CPP, potrivit cărora sesizarea judecătorului de cameră preliminară, în vederea confirmării soluției de renunțare la urmărirea penală, se realizează în termen de 10 zile de la emiterea acesteia, rezultă că verificarea soluției de către procurorul ierarhic superior trebuie să se realizeze în acest interval maxim prevăzut de lege.

În cazul în care constată că soluția de renunțare la urmărirea penală este nelegală sau netemeinică, în raport de probatoriul administrat în cauză, procurorul ierarhic superior infirmă soluția și dispune redeschiderea urmăririi penale. În acest caz, redeschiderea urmăririi penale nu este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară, în raport de dispozițiile art. 335 alin. (6) CPP, infirmarea soluției de renunțare la urmărirea penală având loc înainte de comunicarea soluției persoanelor interesate.

După verificarea soluției de renunțare la urmărirea penală de către procurorul ierarhic superior, dacă aceasta este menținută, se procedează la comunicarea ordonanței procurorului persoanei care a făcut sesizarea, părților, suspectului, persoanei vătămate și altor persoane

[1] Termene care curg de la data *comunicării ordonanței* către *suspect sau inculpat*.

interesate. În ceea ce privește sintagma *„altor persoane interesate"*, aceasta nu are în vedere persoana vătămată prin săvârșirea infracțiunii, ci acele persoane ale căror interese legitime personale sunt vătămate chiar prin soluția de renunțare la urmărirea penală dată de către procuror.

De asemenea, în raport de considerentele Deciziei nr. 23/2016 a Curții Constituționale, anterior menționată, Codul de procedură penală instituie o procedură de verificare obligatorie, de către judecătorul de cameră preliminară, la sesizarea procurorului, a tuturor soluțiilor de renunțare la urmărirea penală. Deși legea nu prevede expres, apreciem că cererea formulată de procuror este însoțită de dosarul cauzei. Competența de a soluționa sesizarea procurorului aparține *judecătorului de cameră preliminară de la instanța căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță*.

În cazul în care, prin același rechizitoriu, cu privire la unii inculpați se dispune trimiterea în judecată, iar cu privire la alții renunțarea la urmărirea penală, competența de a soluționa sesizarea procurorului de confirmare a soluției aparține *judecătorului de cameră preliminară de la instanța competentă să judece cauza în primă instanță în raport cu infracțiunile și calitatea persoanelor față de care s-a dispus renunțarea la urmărirea penală*, nu de la instanța competentă să judece inculpații trimiși în judecată.

Competența materială de soluționare a sesizării procurorului se stabilește *în raport cu încadrarea juridică dată de către procuror faptelor pentru care s-a dispus soluția de renunțare la urmărirea penală*, iar nu în raport cu încadrarea juridică dată acestora de către petent prin actul de sesizare a organelor de urmărire penală.

Potrivit art. 318 alin. (12) CPP, termenul de transmitere a sesizării privind confirmarea soluției de renunțare la urmărirea penală este de *10 de zile* și începe să curgă *de la data emiterii ordonanței*. În ceea ce privește consecințele încălcării termenului de 10 zile, apreciem că acesta, *prevăzut sub sancțiunea nulității*, este un termen de decădere, nu de recomandare, și se referă strict la termenul în care este sesizat judecătorul de cameră preliminară după emiterea ordonanței, nu include și perioada în care se desfășoară procedura de soluționare a cererii de confirmare de către acesta.

Judecătorul de cameră preliminară căruia cauza i-a fost repartizată stabilește termenul de soluționare cererii și dispune citarea persoanei care a făcut sesizarea, a părților, a suspectului, a persoanei vătămate și a altor persoane interesate.

La termenul de judecată, judecătorul de cameră preliminară va verifica îndeplinirea procedurii de citare față de persoanele arătate. În cazul îndeplinirii procedurii, în condiții lipsite de publicitate – cameră de consiliu –, însă cu respectarea principiilor contradictorialității și oralității, se va da cuvântul în dezbateri persoanelor prezente, în următoarea ordine: procuror, persoană care a formulat sesizarea, intimat, putându-se da cuvântul și în replică. Durata concluziilor poate fi limitată, judecătorul putând hotărî că acestea trebuie să aibă o durată similară. Judecătorul are dreptul să îi întrerupă pe cei care au cuvântul, dacă în susținerile lor depășesc limitele cauzei ce se judecă.

Spre deosebire de persoanele legal citate, când lipsa acestora nu împiedică soluționarea cauzei dacă procedura de citare a fost îndeplinită, *prezența procurorului este obligatorie*, sub sancțiunea nulității absolute prevăzută de art. 281 alin. (1) lit. d) CPP.

În ceea ce privește *asistența juridică*, în raport cu dispozițiile art. 90 CPP, aceasta este obligatorie numai în cazul în care persoana vizată are calitatea de suspect ori inculpat. Cum în cazul cererilor de confirmare formulate în temeiul art. 318 CPP intimații nu au în fața judecătorului de cameră preliminară o atare calitate, ar reieși că, *în cauzele având ca obiect asemenea cereri, nu este obligatorie, în principiu, asistența juridică pentru intimați*. Cu toate

acestea, în practica judiciară[1] s-a apreciat că în cadrul procedurii prevăzute de art. 318 CPP este necesară desemnarea unui apărător din oficiu, pentru cazurile prevăzute de art. 90 lit. a) și b) CPP și, respectiv, art. 93 alin. (4) CPP, întrucât, prin pronunțarea ordonanței, faza de urmărire penală nu este finalizată, iar procedura de confirmare a ordonanței se desfășoară în cameră preliminară, cu citarea părților, astfel că pot fi incidente cazurile prevăzute de art. 90 alin. (1) lit. a) și b), respectiv art. 93 alin. (4) CPP.

Sub aspectul probațiunii, potrivit art. 318 alin. (15) CPP, judecătorul de cameră preliminară *verifică legalitatea și temeinicia soluției de renunțare la urmărirea penală pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul de urmărire penală, dar și a oricăror înscrisuri noi prezentate*. Prin urmare, singurele mijloace de probă noi, admisibile a fi administrate în procedura analizată, sunt înscrisurile, nu alte mijloace de probă, cum ar fi declarațiile, rapoartele de expertiză etc. Totodată, nu se pot readministra în fața judecătorului de cameră preliminară probele administrate în faza de urmărire penală. De asemenea, nu intră în obiectul acestei proceduri verificarea legalității efectuării actelor de urmărire penală și a administrării probelor în cursul urmăririi penale, legea neprevăzând o astfel de posibilitate, în condițiile în care procedura nu se poate finaliza cu începerea judecății. Dacă judecătorul constată nelegalitatea administrării unor probe, deși nu le poate exclude, fiindcă legea nu îi conferă competență în această procedură, le poate analiza și concluziona că cele legal administrate nu sunt suficiente pentru pronunțarea unei soluții.

Soluțiile care pot fi pronunțate de judecătorul de cameră preliminară ca urmare a verificării legalității și temeiniciei soluției de renunțare la urmărirea penală sunt următoarele:

a) declinarea competenței de soluționare a cauzei, dacă aceasta a fost trimisă unei instanțe necompetente;

b) admiterea cererii de confirmare a soluției de renunțare la urmărirea penală dispuse de procuror, dacă apreciază că aceasta este legală și temeinică;

c) respingerea cererii de confirmare a soluției, ca inadmisibilă, dacă nu a fost parcursă procedura de verificare a legalității și temeiniciei soluției de renunțare la urmărirea penală de către procurorul ierarhic superior sau dacă nu a fost respectat termenul de 10 zile de înaintare a cauzei la judecătorul de cameră preliminară. Respingerea cererii de confirmare are drept consecință desființarea soluției de renunțare la urmărirea penală;

d) respingerea cererii de confirmare a soluției, desființarea soluției de renunțare la urmărirea penală și trimiterea cauzei la procuror pentru a începe sau a completa urmărirea penală sau, după caz, pentru a pune în mișcare acțiunea penală și a completa urmărirea penală.

Soluția este incidentă în cazul în care judecătorul de cameră preliminară constată, pe baza dosarului cauzei și a înscrisurilor noi prezentate, că organele de urmărire penală nu au dispus începerea urmăririi penale pentru toate faptele care au făcut obiectul sesizării acestora.

De asemenea, respingerea cererii de confirmare poate avea ca temei împrejurarea că în cursul urmăririi penale nu au fost administrate suficiente probe care să contureze existența faptei, a vinovăției suspectului sau care să permită identificarea autorului, respectiv în situația în care, *indiferent dacă a pus sau nu în mișcare acțiunea penală*, procurorul nu a lămurit aspecte esențiale ale cauzei, iar judecătorul – sancționând o asemenea atitudine – dispune începerea urmăririi penale, continuarea urmăririi penale, punerea în mișcare a

[1] A se vedea Întâlnirea președinților secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, care a avut loc la Curtea de Apel Iași în perioada 18-19 mai 2017 (http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1913/Minuta%20intalnire%20presedinti%20sectii%20penale%20Iasi%2018-19%20mai%202017.pdf, pct. 44, p. 64-67).

acțiunii penale de către procuror, ca acte procesuale, și, corespunzător, demararea urmăririi penale sau, după caz, completarea acesteia după redeschidere.

Judecătorul de cameră preliminară dispune această soluție și în condițiile în care constată că nu au fost respectate condițiile de dispunere a renunțării la urmărirea penală, fie sub aspectul limitelor de pedeapsă prevăzute de lege pentru infracțiunea care face obiectul cauzei, fie sub aspectul naturii acesteia, fie al inexistenței interesului public în urmărirea faptei.

Chiar dacă apreciază că în cauză probatoriul administrat este complet și conturează existența faptei și vinovăția persoanei față de care s-a dispus renunțarea la urmărirea penală, nefiind întrunită condiția inexistenței interesului public în urmărirea faptei, și chiar în condițiile în care, în cursul urmăririi penale, procurorul pusese în mișcare acțiunea penală față de această persoană, judecătorul nu are posibilitatea de a reține cauza spre soluționare și de a dispune începerea judecății, ci urmează să desființeze soluția de renunțare la urmărirea penală și să trimită cauza la procuror pentru continuarea urmăririi penale, explicând în motivarea hotărârii care au fost rațiunile respingerii cererii de confirmare.

Deși legea nu prevede expres posibilitatea judecătorului de cameră preliminară de a dispune trimiterea cauzei la procuror în vederea efectuării în continuare a urmăririi penale față de suspect, apreciem că această posibilitate există implicit, în condițiile în care judecătorul poate dispune punerea în mișcare a acțiunii penale de către procuror, măsură cu caracter mai grav[1].

Indiferent de motivul pentru care s-a dispus respingerea cererii de confirmare a renunțării la urmărirea penală, o nouă soluție de renunțare nu mai poate fi dispusă.

Odată cu trimiterea cauzei procurorului, judecătorul de cameră preliminară are *obligația de a indica*, în mod expres, motivele pentru care a ajuns la o asemenea concluzie, actul procesual pe care acesta trebuie să îl efectueze – începerea urmăririi penale față de faptă, continuarea/efectuarea urmăririi penale față de o persoană, punerea în mișcare a acțiunii penale.

În ceea ce privește *caracterul obligatoriu sau facultativ pentru procuror al dispoziției judecătorului de cameră preliminară*, art. 318 CPP nu conține nicio prevedere în acest sens. Cu toate acestea, într-o situație similară, cea a admiterii plângerii împotriva soluției de clasare, art. 335 alin. (5) CPP prevede că, „În cazul în care s-a dispus clasarea, redeschiderea urmăririi penale are loc și atunci când judecătorul de cameră preliminară a admis plângerea împotriva soluției și a trimis cauza la procuror în vederea completării urmăririi penale. Dispozițiile judecătorului de cameră preliminară sunt obligatorii pentru organul de urmărire penală". Pentru identitate de rațiune, apreciem că, și în cazul respingerii cererii de confirmare a renunțării la urmărirea penală, dispozițiile judecătorului sunt obligatorii pentru organul de urmărire penală. Cu toate acestea, dacă ulterior respingerii cererii de confirmare, în cursul urmăririi penale, sunt administrate probe noi care justifică o soluție de clasare, procurorul nu este obligat să dispună trimiterea în judecată.

Ca urmare a trimiterii cauzei la procuror, acesta dispune redeschiderea urmăririi penale, care nu este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară.

Persoana care a efectuat urmărirea penală inițial nu este incompatibilă să efectueze urmărirea penală în cazul redeschiderii acesteia, art. 65 CPP neprevăzând o astfel de incompatibilitate. Procurorul care a dispus soluția de renunțare la urmărirea penală sau cel care a exercitat controlul ierarhic nu sunt incompatibili să participe la procedura desfășurată în fața judecătorului de cameră preliminară;

[1] În același sens, A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 666.

e) respingerea cererii de confirmare a soluției, desființarea soluției de renunțare la urmărirea penală și dispunerea soluției de clasare.

Reglementarea posibilității judecătorului de cameră preliminară de a dispune soluția de clasare, de noutate pentru sistemul nostru procesual penal, este consecința Deciziei nr. 33/2015[1], pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție în dezlegarea unei chestiuni de drept, și a Deciziei nr. 733/2015[2] a Curții Constituționale, în care s-a arătat, în esență, că accesul efectiv la justiție este împiedicat în cazul plângerii formulate împotriva soluției de renunțare la urmărirea penală de către persoana care a avut calitatea de suspect, în ipoteza în care probatoriul este complet și nu se impune trimiterea cauzei la procuror în vederea redeschiderii urmăririi penale, prin nerecunoașterea posibilității judecătorului care verifică legalitatea și temeinicia soluției de renunțare la urmărirea penală de a dispune clasarea, dacă a avut loc o apreciere eronată a probelor. În prezent, această problemă a fost lămurită prin stabilirea unei proceduri separate de verificare a soluției de renunțare la urmărirea penală. Potrivit art. 318 alin. (15) lit. b) CPP, judecătorul de cameră preliminară, cu ocazia soluționării cererii de confirmare a soluției de renunțare la urmărirea penală, poate respinge cererea, desființa soluția de renunțare la urmărirea penală și dispune clasarea.

În cazul dispunerii acestei soluții, cheltuielile judiciare rămân în sarcina statului, potrivit art. 275 alin. (3) CPP.

Judecătorul de cameră preliminară se pronunță asupra cererii de confirmare a urmăririi penale prin *încheiere definitivă*.

Cererea de revizuire îndreptată împotriva acestor încheieri *este inadmisibilă*, întrucât sunt supuse revizuirii numai hotărârile judecătorești prin care s-a soluționat fondul cauzei, adică acele hotărâri prin care s-a rezolvat raportul juridic de drept substanțial, pronunțându-se o soluție de condamnare sau de achitare, de renunțare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei ori de încetare a procesului penal.

Spre deosebire de reglementarea anterioară, contestația în anulare, indiferent de motivul invocat, poate fi exercitată *numai împotriva hotărârilor penale definitive prin care s-a soluționat fondul cauzei*, pentru că numai aceste hotărâri sunt susceptibile de a fi atacate cu apel. Prin urmare, este inadmisibilă contestația în anulare declarată împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară soluționează cererea de confirmare a renunțării la urmărirea penală.

35. Continuarea urmăririi penale la cererea suspectului sau inculpatului. În măsura în care suspectul sau inculpatul se consideră nevinovat, el are dreptul, prin probatoriile administrate la cererea sa ori din oficiu, să obțină recunoașterea acestei nevinovății printr-o soluție de clasare întemeiată de prevederile art. 16 alin. (1) lit. a)-d) CPP. Uneori însă, se pot opune acestei cercetări o serie de cauze legale care înlătură răspunderea penală ori cauze de nepedepsire, impedimente ce acționează din oficiu, independent de vreo manifestare de voință din partea sa. În aceste condiții, legea a recunoscut inculpatului sau suspectului *dreptul la reacțiune*, anume dreptul de a cere organului de urmărire penală a se continua procesul penal, în ciuda dispoziției legale de împiedicare ori, după caz, manifestării procurorului de renunțare la urmărirea penală.

Cazurile în care se poate cere continuarea urmăririi penale sunt: *amnistia*, *prescripția* (este vorba exclusiv despre prescripția răspunderii penale), *retragerea plângerii prealabile* (în cazurile în care legea permite o astfel de retragere), *existența unei cauze de nepedepsire*

[1] M. Of. nr. 36 din 19 ianuarie 2016.
[2] M. Of. nr. 59 din 27 ianuarie 2016.

[fie cu caracter general – de exemplu, desistarea, împiedicarea producerii rezultatului – ori cu caracter special – de exemplu, nepedepsirea femeii însărcinate care își întrerupe cursul sarcinii – art. 201 alin. (7) CP], *existența unei cauze de neimputabilitate* (constrângerea fizică, constrângerea morală, excesul neimputabil, minoritatea, iresponsabilitatea, intoxicația, eroarea). Prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost exclus din alin. (1) al art. 319 CPP cazul renunțării la urmărirea penală. Legiuitorul a omis însă să dispună modificarea corespunzătoare a art. 18 CPP, care include în continuare cauzele de neimputabilitate și renunțarea la urmărirea penală, drept cazuri în care se poate cere continuarea urmăririi penale. Apreciem că drepturile suspectului sau inculpatului trebuie interpretate extensiv, în favoarea acestuia, urmând a se da eficiență dispozițiilor art. 18 CPP, în ceea ce privește incidența unei cauze de neimputabilitate, cu privire la care nu am identificat argumentele în temeiul cărora s-a procedat la modificarea art. 319 CPP, suspectul sau inculpatul putând justifica interesul de a obține o soluție de clasare mai favorabilă (de exemplu, întemeiată pe împrejurarea că fapta nu există). În schimb, în cazul soluției de renunțare la urmărirea penală, în acord cu alte opinii exprimate în literatura de specialitate[1], apreciem că nu este posibilă continuarea urmăririi penale la cererea suspectului sau a inculpatului, în condițiile în care soluția de renunțare la urmărirea penală este supusă în toate cazurile controlului judiciar, judecătorul de cameră preliminară verificând atât legalitatea, cât și temeinicia acesteia.

Dreptul de a cere continuarea urmăririi penale *se naște de la momentul dispunerii soluției* de clasare ori a celei de renunțare la urmărirea penală și *poate fi exercitat* într-un termen prevăzut de lege sub sancțiunea decăderii, respectiv un termen de *maximum 20 de zile* de la data primirii soluției de netrimitere în judecată[2].

Când se solicită continuarea urmăririi penale, dacă se verifică unul dintre cazurile ce permit această solicitare și dacă cererea este făcută în termen (așadar, după verificarea condițiilor de admisibilitate a cererii), *procurorul este obligat să dispună reluarea urmăririi penale*.

Legea procesuală nu a reglementat expres maniera în care urmărirea penală va fi reluată, cine dispune reluarea, prin ce act, dacă este aplicabilă procedura redeschiderii (dacă ordonanța inițială se revocă sau se infirmă, dacă este necesară confirmarea din partea judecătorului de cameră preliminară).

Din interpretarea dispozițiilor art. 319 alin. (2) și (3) CPP reiese faptul că, drept consecință a continuării urmăririi penale, *cauza va fi soluționată prin adoptarea, din nou, a unei soluții de netrimitere în judecată* – fie aceeași soluție, fie o soluție diferită. Pornind și de la faptul că cererea de continuare a urmăririi penale are loc după comunicarea soluției inițiale – așadar, după *închiderea* urmăririi penale și *dezînvestirea* procurorului prin ordonanță –, apreciem că se impune ca procurorul de caz să dispună *redeschiderea* urmăririi penale, revocând ordonanța inițială, soluție care nu se impune – în absența unei prevederi exprese în acest sens – a fi confirmată de către judecătorul de cameră preliminară.

Redeschizând urmărirea penală, procurorul va putea administra probatoriul necesar lămuririi cauzei sub toate aspectele, ignorând impedimentul legal anterior survenit. Finalitatea urmăririi penale în acest caz poate fi constatarea vinovăției suspectului sau inculpatului ori a incidenței vreunui alt caz de împiedicare prevăzut de art. 16 alin. (1) CPP.

---

[1] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 338.

[2] Deși art. 319 alin. (1) CPP face referire la un termen de 20 de zile, ce curge de la data primirii copiei de pe *ordonanța de soluționare a cauzei*, pentru identitate de rațiune, termenul va fi aplicabil și în cazul comunicării rechizitoriului sau extrasului de pe acesta – în ipoteza clasării dispuse prin rechizitoriu.

Asemenea principiului *non reformatio in peius* aplicabil căilor de atac în faza de judecată, și în această situație, redeschizându-se urmărirea penală la cererea suspectului sau inculpatului, la finalul urmăririi penale astfel redeschise *nu se va putea adopta o soluție care să îi creeze acestuia o situație mai grea* decât cea care a fost desființată prin cererea de continuare a urmăririi penale. Prin urmare, nu se va putea dispune o soluție de trimitere în judecată, nu se va putea dispune o soluție de renunțare la urmărirea penală dacă anterior fusese dată o soluție de clasare. Dacă după introducerea cererii în termenul legal se constată un alt caz de netrimitere în judecată decât cele ce au condus la clasarea inițială, procurorul va dispune clasarea cauzei în raport cu acesta. Dacă nu se constată această ipoteză mai favorabilă suspectului sau inculpatului, se va adopta prima soluție de netrimitere în judecată.

Secțiunea a 4-a. Terminarea urmăririi penale

REGLEMENTARE

Art. 321. Înaintarea dosarului privind pe inculpat. (1) De îndată ce urmărirea penală este terminată, organul de cercetare înaintează dosarul procurorului, însoțit de un referat.

(2)[1] Referatul trebuie să cuprindă mențiunile prevăzute la art. 286 alin. (4), precum și date suplimentare privitoare la mijloacele materiale de probă și măsurile luate cu privire la ele în cursul cercetării penale, precum și locul unde acestea se află.

(3) Când urmărirea penală privește mai multe fapte sau mai mulți inculpați, referatul trebuie să cuprindă mențiunile arătate la alin. (2) cu privire la toate faptele și la toți inculpații și, dacă este cazul, trebuie să se arate pentru care fapte ori făptuitori se propune clasarea sau renunțarea la urmărire.

Art. 322. Verificarea lucrărilor urmăririi penale. (1) În termen de cel mult 15 zile de la primirea dosarului trimis de organul de cercetare penală potrivit art. 320 și art. 321 alin. (1), procurorul procedează la verificarea lucrărilor urmăririi penale și se pronunță asupra acestora.

(2) Rezolvarea cauzelor în care sunt arestați se face de urgență și cu precădere.

Art. 323. Restituirea cauzei sau trimiterea la alt organ de urmărire penală. (1) În situația în care procurorul constată că urmărirea penală nu este completă sau că nu a fost efectuată cu respectarea dispozițiilor legale, restituie cauza organului care a efectuat urmărirea penală în vederea completării sau refacerii urmăririi penale sau trimite cauza la alt organ de cercetare penală[2] potrivit dispozițiilor art. 302.

(2) Atunci când completarea sau refacerea urmăririi penale este necesară numai cu privire la unele fapte sau la unii inculpați, iar disjungerea nu este posibilă, procurorul dispune restituirea sau trimiterea întregii cauze la organul de cercetare penală.

(3) Ordonanța de restituire sau de trimitere cuprinde, pe lângă mențiunile arătate la art. 286 alin. (2), indicarea actelor de urmărire penală ce trebuie efectuate ori refăcute, a faptelor sau împrejurărilor ce urmează a fi constatate și a mijloacelor de probă ce urmează a fi administrate.

COMENTARIU

36. Înaintarea dosarului privind pe inculpat. În doctrină[3] s-a arătat că activitățile procesuale proprii fazei de urmărire penală parcurg două etape: cercetarea penală și trimiterea în judecată. Activitățile procesuale ce se desfășoară între momentul începerii urmăririi penale și momentul terminării prezumtive a acesteia reprezintă *etapa cercetării*

[1] Alin. (2) al art. 321 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 211 din Legea nr. 255/2013.

[2] Potrivit art. 302 CPP, procurorul poate să dispună, după necesitate, ca într-o cauză urmărirea penală să fie efectuată de un alt organ de cercetare decât cel sesizat (n.n., V.V.).

[3] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 62.

penale, iar cele ce se desfășoară între momentul terminării prezumtive a urmăririi penale și momentul terminării efective (propriu-zise) a urmăririi formează *etapa trimiterii în judecată*.

Însușindu-ne acest punct de vedere, arătăm că terminarea urmăririi penale potrivit aprecierii organului de cercetare penală are un *caracter prezumtiv*, întrucât nu pune efectiv capăt fazei de urmărire penală, decât atunci când procurorul, ca titular al exercițiului acțiunii penale, va decide în privința rezultatului urmăririi, fie prin trimiterea în judecată a inculpatului, fie prin adoptarea altei soluții, acest moment fiind cel care fixează terminarea efectivă a urmăririi penale.

De altfel, chiar și terminarea efectivă a urmăririi penale care se hotărăște de procuror are caracter relativ, fiindcă există posibilitatea ca aceasta să fie reluată, *actele emise de procuror nebucurându-se de autoritate de lucru judecat*.

Prin urmare, de îndată ce urmărirea penală este terminată, respectiv atunci când organul de cercetare consideră că sunt suficiente probe pentru a se dispune trimiterea în judecată (în această situație este obligatoriu să fie pusă în mișcare acțiunea penală) sau clasarea[1], înaintează dosarul procurorului, însoțit de un referat. Organul de cercetare penală nu este obligat să procedeze la o nouă ascultare a inculpatului înainte de a formula propunerea de trimitere în judecată.

Referatul are un conținut precis și privește cele mai importante date ale cauzei cercetate, respectiv:

a) denumirea unității din care face parte organul de cercetare penală și data emiterii;

b) numele, prenumele și calitatea celui care îl întocmește;

c) fapta care face obiectul urmăririi penale, încadrarea juridică a acesteia (ultima încadrare juridică dată faptei) și, după caz, datele privitoare la persoana inculpatului;

d) tipul soluției propuse, precum și motivele de fapt și de drept ale acesteia;

e) date referitoare la măsurile asigurătorii, măsurile de siguranță cu caracter medical și măsurile preventive luate în cursul urmăririi;

f) alte mențiuni prevăzute de lege;

g) date suplimentare privitoare la mijloacele materiale de probă și măsurile luate cu privire la ele în cursul cercetării penale, precum și locul unde acestea se află;

h) semnătura celui care l-a întocmit.

Când urmărirea penală privește *mai multe fapte sau mai mulți inculpați*, referatul trebuie să cuprindă mențiunile arătate mai sus cu privire la toate faptele și la toți inculpații pentru care se propune trimiterea în judecată și, dacă este cazul, trebuie să se arate pentru care fapte ori făptuitori se propune clasarea.

În această privință, în practică s-a apreciat că nerespectarea limitelor prevăzute de lege, în sensul omiterii unor fapte și persoane ori cuprinderii și a altor fapte și persoane, atrage sancțiunea nulității, dacă se dovedește că s-a produs o vătămare care nu poate fi înlăturată decât prin anularea actului[2].

După întocmirea referatului de terminare a urmăririi penale, *organul de cercetare se dezînvestește de cauză și o înaintează procurorului*. Există însă și posibilitatea să fie reînvestit cu cercetarea, dacă procurorul îi restituie dosarul pentru completarea sau refacerea urmăririi penale[3].

---

[1] În cursul urmăririi penale, după punerea în mișcare a acțiunii penale, doar inculpatul și procurorul pot încheia un acord, ca urmare a recunoașterii vinovăției de către inculpat, organul de cercetare penală neputând iniția această procedură.

[2] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 2999/1975, în C.D. 1975, p. 221.

[3] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 508.

În cazul în care procurorul a efectuat personal urmărirea penală, acesta nu va întocmi referat cu privire la terminarea cercetării, însă în rechizitoriu sau în ordonanța pe care o va emite la momentul terminării efective a urmăririi penale va face mențiunea cu privire la toate datele proprii acestui act.

Menționăm că noul Cod de procedură penală *nu mai stabilește în sarcina organului de urmărire penală obligația prezentării materialului de urmărire penală*, întrucât asigurarea apărării efective a inculpatului în faza de urmărire penală se realizează în noul concept prin reglementarea dreptului general al suspectului, inculpatului/avocatului acestuia de a asista la efectuarea majorității actelor de urmărire și prin prevederea detaliată a dreptului acestora de a consulta dosarul în tot cursul procesului penal, în condițiile și în limitele prevăzute de lege.

37. Verificarea lucrărilor urmăririi penale. Activitatea de verificare desfășurată de procuror la primirea dosarului de la organul de cercetare penală se realizează în *două etape*:

a) în cadrul primei etape, *se examinează regularitatea sesizării* sale, respectiv dacă există la dosar un referat al organului de cercetare penală în care acesta să consemneze rezultatele cercetării și dacă este competent să statueze asupra urmăririi efectuate. În cazul în care procurorul constată că nu este competent să se pronunțe asupra rezultatelor cercetării, va trimite cauza procurorului competent;

b) în cea de-a doua etapă, verificarea lucrărilor urmăririi penale privește mai multe aspecte:

– *verificarea respectării dispozițiilor legale*. Procurorul examinează: dacă organul de cercetare a adunat probe și în favoarea inculpatului, nu numai în defavoarea acestuia, chiar și în cazul în care inculpatul și-a recunoscut fapta (art. 5 CPP); dacă au fost examinate și s-a dispus asupra cererilor noi formulate în cursul urmăririi penale de către inculpat (art. 100 CPP); dacă s-a dispus completarea cercetării penale, atunci când din declarațiile suplimentare sau din răspunsurile inculpatului a rezultat necesitatea completării cercetării, etc. Când constată încălcări ale legii, procurorul evaluează gravitatea acestora, pentru a lua măsurile corespunzătoare. Astfel, nu orice încălcare a legii de procedură penală atrage nulitatea actului efectuat în acest mod, aplicându-se dispozițiile privind nulitățile absolute și relative. În cazul în care este posibil, procurorul suplinește nerespectarea legii de procedură prin refacerea sau efectuarea actelor de către el personal[1];

– *verificarea dacă urmărirea penală este completă*. Procurorul examinează dacă s-au efectuat toate activitățile și s-au îndeplinit toate actele prevăzute de lege ca fiind obligatorii pentru faza de urmărire penală și dacă s-au respectat dispozițiile legale care le reglementează. De exemplu: dacă urmărirea penală s-a efectuat cu privire la toate faptele care fac obiectul cauzei și cu privire la toate persoanele; dacă organul de cercetare penală, constatând fapte noi, date cu privire la participarea unor alte persoane ori împrejurări noi care pot duce la schimbarea încadrării juridice a faptei, a dispus extinderea urmăririi penale sau schimbarea încadrării juridice (art. 311 CPP); dacă a dispus efectuarea expertizei în cazurile în care aceasta este obligatorie (art. 184 CPP); dacă a stabilit întinderea prejudiciului etc.;

– *verificarea dacă au fost strânse probele necesare*. Procurorul verifică dacă există probe suficiente pentru aflarea adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei, precum și cu privire la persoana suspectului sau inculpatului (art. 5 CPP). Este posibil ca cercetarea să se fi efectuat cu respectarea dispozițiilor legale și totuși să nu se fi obținut probe suficiente pentru a se putea decide dacă este sau nu cazul de trimitere în judecată sau

[1] *Idem*, p. 513.

clasare, de exemplu, când probele existente sunt confuze, vagi, neconvingătoare. Verificarea probelor pe care o face procurorul în acest stadiu al procesului penal nu prejudecă fondul (conținutul) cauzei, ci privește numai împrejurarea dacă probele adunate sunt suficiente pentru trimiterea în judecată sau pentru adoptarea altei soluții legale[1];

– *verificarea legalității administrării probelor*. Procurorul verifică dacă există vreun caz de nelegalitate în administrarea probelor. De exemplu: proba a fost obținută în urma întrebuințării de violențe, amenințări ori alte mijloace de constrângere, prin promisiuni sau îndemnuri (art. 101 CPP); o probă propusă de parte a fost respinsă nemotivat, deși era utilă, concludentă și pertinentă [art. 100 alin. (4) CPP]; suspectul sau inculpatul nu a fost ascultat în condițiile prevăzute de lege (art. 107-110 CPP) etc.;

– *verificarea referatului*. Procurorul trebuie să verifice și conținutul referatului întocmit de organul de cercetare, în privința încadrării juridice a faptelor ce formează obiectul urmăririi și a concordanței între expunerile și concluziile referatului. De asemenea, trebuie să verifice și competența organului care a făcut cercetarea.

Prin urmare, procurorul efectuează, pe de o parte, *o verificare sub aspectul legalității actelor și activităților efectuate de organul de cercetare*, adică o verificare sub aspect calitativ, iar, pe de altă parte, *o verificare sub aspect cantitativ a operațiunilor efectuate*, adică dacă acestea sunt complete[2].

După verificarea lucrărilor de urmărire penală, în urma evaluării materialelor existente la dosar:

a) dacă procurorul constată că urmărirea penală nu este completă sau că nu au fost respectate dispozițiile legale, dispune fie restituirea cauzei organului care a efectuat urmărirea penală, în vederea completării sau refacerii ei (art. 323 CPP), fie trimite cauza la alt organ de urmărire, în vederea refacerii urmăririi penale (art. 323 raportat la art. 302 CPP);

b) dacă procurorul constată că au fost respectate dispozițiile legale care garantează aflarea adevărului, că urmărirea penală este completă, existând probele necesare și legal administrate, consideră urmărirea penală încheiată și dispune:

– fie trimiterea în judecată a inculpatului [art. 327 lit. a) CPP];

– fie clasarea sau renunțarea la urmărirea penală [art. 327 lit. b) CPP];

– fie inițierea procedurii încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției [art. 478 și urm. CPP].

În ceea ce privește *termenul* în care procurorul este obligat să efectueze activitatea de verificare a lucrărilor urmăririi penale, acesta este de *cel mult 15 zile de la primirea dosarului* trimis de organul de cercetare penală. Termenul este unul procedural, cu durată fixată în zile, motiv pentru care calculul se face *pe zile libere*, potrivit art. 269 alin. (2) și (4) CPP, iar curgerea acestuia începe din ziua în care dosarul înaintat de organul de cercetare a fost înregistrat la parchet. Nerespectarea termenului de 15 zile nu atrage decăderea, acesta fiind un termen de recomandare, putând atrage eventual aplicarea unei sancțiuni disciplinare.

În cauzele în care sunt arestați, procurorul trebuie să rezolve cauza *de urgență și cu precădere*. Urgența și precăderea sunt justificate de faptul că, în genere, cauzele cu arestați privesc infracțiuni mai grave. Rezolvarea acestor cauze de urgență și cu precădere înseamnă ca ele să fie soluționate cu precădere față de cele în care nu sunt arestați și cât mai neîntârziat de la data primirii dosarului[3].

---

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 67-69.

[2] *Ibidem*.

[3] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 67-69.

38. Restituirea cauzei sau trimiterea la alt organ de urmărire penală. Când procurorul constată că urmărirea penală nu este completă sau că în cursul acesteia nu au fost respectate dispozițiile legale, nu o poate considera ca fiind încheiată, astfel că va dispune, potrivit art. 323 CPP, fie restituirea cauzei organului care a efectuat urmărirea penală, fie trimiterea cauzei la alt organ de cercetare penală potrivit dispozițiilor art. 302, în vederea completării sau refacerii urmăririi penale.

Alegerea de către procuror a uneia dintre posibilitățile alternative se face ținând seama de necesitățile cauzei, astfel ca refacerea sau completarea urmăririi penale să fie dată în sarcina organului care ar putea cel mai bine să efectueze această însărcinare, ambele fiind egal eligibile.

Trecerea cauzei de la un organ de cercetare la altul, alături de măsura trimiterii cauzei la organul competent, prevăzută de art. 301 CPP, reprezintă o modalitate de exercitare a supravegherii urmăririi penale de către procuror, aceasta putându-se astfel dispune și la finalizarea cercetărilor. În lucrările de specialitate[1] s-a susținut că o asemenea măsură se impune pentru a asigura rezolvarea cauzei în condiții de obiectivitate sau operativitate. Sunt situații în care, de exemplu, după sesizare și primele cercetări, se apreciază că, în funcție de experiență sau pregătire profesională, mai indicată ar fi o altă persoană pentru continuarea cercetărilor sau că prin trecere poate fi evitată o stare de incompatibilitate. Deoarece nu se fac și alte precizări privind posibilitatea dispunerii măsurii, se apreciază că organele de cercetare penală între care are loc trecerea sunt supravegheate de același procuror[2].

a) *Urmărirea necompletă*. Astfel cum s-a arătat în doctrină[3], restituirea sau trimiterea cauzei la alt organ, în vederea completării acesteia, se dispune atunci când, deși organul de cercetare penală a respectat dispozițiile care garantează legalitatea procesului penal, se constată că în lucrările de urmărire penală există *lipsuri a căror înlăturare ar putea schimba soluția ce s-ar da cauzei*. În această etapă a procesului penal, restituirea sau trimiterea cauzei nu se dispune de către procuror pentru lipsuri de mică importanță, ea justificându-se când se constată că au rămas nelămurite *împrejurări esențiale* ale cauzei sau că probele adunate nu sunt suficiente ori că organele de cercetare, constatând fapte noi în sarcina inculpatului sau că există alte persoane care au participat la fapta comisă de acesta, nu au extins urmărirea și cu privire la ele.

În această situație, dacă nu își propune să administreze personal probele pe care le consideră necesare, procurorul restituie cauza organului care a efectuat cercetarea penală sau unui alt organ de cercetare. Probele administrate, actele îndeplinite și măsurile dispuse se mențin.

Primind dosarul restituit sau trimis de procuror, organul de cercetare reia sau completează urmărirea penală, iar după ce administrează noile probe, urmărirea considerându-se terminată, poate propune trimiterea în judecată a inculpatului, clasarea ori renunțarea la urmărirea penală, *indiferent de tipul primei soluții propuse și neacceptate de procuror*.

b) *Urmărirea neregulată*. Refacerea urmăririi penale se dispune atunci când procurorul constată că nu au fost respectate dispozițiile legale. Refacerea privește acele acte de urmărire a căror legală efectuare este necesară pentru aflarea adevărului și care ar putea fi *hotărâtoare* pentru rezultatul urmăririi penale. Aceasta se impune când în activitatea desfășurată principiul legalității a fost încălcat și este necesar, pentru soluționarea corectă a

[1] I. NEAGU, *op. cit.*, p. 48.
[2] N. VOLONCIU, AL. TUCULEANU, *op. cit.*, p. 35.
[3] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 79-80.

cauzei, ca actele viciate să fie refăcute cu respectarea normelor de drept procesual penal[1]. De exemplu, dispunerea reascultării inculpatului sau a martorului, ale căror declarații au fost luate sub amenințări sau constrângeri fizice.

c) *Erori materiale sau omisiuni vădite*. Atunci când procurorul constată că urmărirea a fost complet și legal efectuată, dar s-au produs unele erori materiale sau unele omisiuni vădite în referatul întocmit de organul de cercetare (de exemplu, încadrarea juridică greșită a faptei sau existența unor contradicții), îi restituie acestuia numai referatul, pentru a proceda la îndreptarea erorilor sau la înlăturarea omisiunilor, potrivit art. 278 și art. 279 CPP.

d) Când *completarea sau refacerea urmăririi este necesară numai în ceea ce privește anumite fapte sau anumiți suspecți ori inculpați*, procurorul dispune, dacă disjungerea este posibilă, restituirea cauzei pentru refacere sau completare numai cu privire la acele fapte și la acei suspecți sau inculpați. Pentru celelalte fapte sau ceilalți inculpați ori suspecți, procurorul pronunță soluțiile care se impun, potrivit art. 327 CPP. Dacă disjungerea cauzei nu este posibilă, procurorul dispune restituirea aceluiași organ sau trimiterea către alt organ de cercetare penală a întregului dosar al cauzei. Completarea sau refacerea se va face numai cu privire la acele fapte sau persoane față de care urmărirea este necompletă sau s-a făcut fără respectarea dispozițiilor legale.

Restituirea cauzei la organul care a efectuat urmărirea ori trimiterea cauzei la un alt organ de cercetare penală se dispune de către procuror prin *ordonanță*, care trebuie să conțină, pe lângă mențiunile arătate la art. 286 alin. (2) CPP, indicarea actelor de urmărire penală ce trebuie efectuate ori refăcute, a faptelor sau împrejurărilor ce urmează a fi constatate și a mijloacelor de probă ce urmează a fi administrate, în raport de neregulile constatate de procuror cu prilejul verificării lucrărilor de urmărire penală.

Dacă *sunt greșite numai propunerile organului de cercetare penală*, procurorul nu va dispune restituirea cauzei, ci va da soluțiile legale, chiar atunci când ele sunt opuse celor propuse[2]; de exemplu, se propune trimiterea în judecată, dar procurorul, constatând existența unuia dintre cazurile prevăzute în art. 16 CPP, dă o soluție de clasare.

Potrivit art. 233 alin. (3) CPP, când o cauză este trecută pentru continuarea urmăririi penale de la un organ de urmărire la altul, arestarea preventivă dispusă sau prelungită anterior rămâne valabilă.

Dacă procurorul a amânat motivat efectuarea informării sau a prezentării suporturilor pe care sunt stocate activitățile de supraveghere tehnică ori a proceselor-verbale de redare, potrivit art. 145 alin. (4) CPP, cu privire la reținerea, predarea sau percheziționarea trimiterilor poștale, potrivit art. 147 alin. (7) CPP ori cu privire la conservarea datelor informatice în conformitate cu prevederile art. 154 alin. (8) CPP, informarea sau prezentarea se poate dispune cel mai târziu până la terminarea urmăririi penale sau până la clasarea cauzei.

Secțiunea a 5-a. Dispoziții privind efectuarea urmăririi penale de către procuror

REGLEMENTARE

Art. 324. Efectuarea urmăririi penale de către procuror. (1) Urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de către procuror în cazurile prevăzute de lege.

[1] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 458.

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 514.

(2) Procurorul poate dispune preluarea oricărei cauze în care exercită supravegherea, indiferent de stadiul acesteia, pentru a efectua urmărirea penală.

(3) În cazurile în care procurorul efectuează urmărirea penală, poate delega, prin ordonanță, organelor de cercetare penală efectuarea unor acte de urmărire penală.

(4) Punerea în mișcare a acțiunii penale, luarea sau propunerea măsurilor restrictive de drepturi și libertăți, încuviințarea de probatorii ori dispunerea celorlalte acte sau măsuri procesuale nu pot forma obiectul delegării prevăzute la alin. (3).

Art. 325. Preluarea cauzelor de la alte parchete. (1) Procurorii din cadrul parchetului ierarhic superior pot prelua, în vederea efectuării sau supravegherii urmăririi penale, cauze de competența parchetelor ierarhic inferioare, prin dispoziția motivată a conducătorului parchetului ierarhic superior.

(2) Dispozițiile alin. (1) se aplică în mod corespunzător și când legea prevede o altă subordonare ierarhică.

Art. 326.[1] **Trimiterea cauzei la un alt parchet.** Când există o suspiciune rezonabilă că activitatea de urmărire penală este afectată din pricina împrejurărilor cauzei sau calității părților ori a subiecților procesuali principali ori există pericolul de tulburare a ordinii publice, procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, la cererea părților, a unui subiect procesual principal sau din oficiu, poate trimite cauza la un parchet egal în grad, dispozițiile art. 73 și 74 fiind aplicabile în mod corespunzător.

COMENTARIU

39. Efectuarea urmăririi penale de către procuror. Urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de către procuror în cazurile prevăzute de lege. În noua reglementare a codului au fost semnificativ *reduse cazurile* în care este obligatorie efectuarea urmăririi penale de către procuror[2], noua viziune a legiuitorului dând *prevalență atribuției procurorului de supraveghere a urmăririi penale*. Cu toate acestea, în virtutea calității de conducător al activității de urmărire penală, procurorul *poate dispune preluarea oricărei cauze* în care exercită supravegherea, indiferent de stadiul acesteia, pentru a efectua urmărirea penală[3], având vocație generală în efectuarea urmăririi penale[4]. Dreptul de a efectua urmărirea penală în orice cauză penală îi conferă poziția de principal organ de urmărire penală[5]. Acest drept este exercitat atunci când preluarea unei cauze din competența organului de cercetare penală se justifică în funcție de datele concrete: complexitatea cauzei, stabilirea corectă a încadrării juridice a faptelor etc.

Situațiile în care însă procurorul efectuează acte de urmărire penală *din proprie inițiativă*, în conformitate cu art. 324 alin. (2) CPP – în cauzele supravegheate –, nu trebuie confundate cu cele prevăzute în art. 324 alin. (1) din același cod, când competența efectuării urmăririi penale după materie sau după calitatea persoanei revine *în mod obligatoriu* procurorului și vizează practic întreaga probațiune, în caz contrar fiind incidente prevederile art. 281 CPP privind nulitatea absolută[6].

---

[1] Art. 326 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 212 din Legea nr. 255/2013.

[2] În cazul infracțiunilor care se judecă în primă instanță de curtea de apel ori de Înalta Curte de Casație și Justiție; în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 188-191, art. 257, art. 277, art. 279-283 și art. 289-294 CP; în cazul infracțiunilor săvârșite cu intenție depășită, care au avut ca urmare moartea unei persoane; în cazul infracțiunilor pentru care competența de a efectua urmărirea penală aparține D.I.I.C.O.T. sau D.N.A.; în cazul infracțiunilor săvârșite de militari; în alte cazuri prevăzute de lege.

[3] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 336.

[4] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 400.

[5] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 462.

[6] A se vedea Decizia Curții Constituționale nr. 302 din 4 mai 2017, prin care Curtea Constituțională a decis că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 281 alin. (1) lit. b) CPP, care nu reglementează în categoria

În ambele situații, procurorul efectuează actele de cercetare penală fără să aibă nevoie de autorizarea, încuviințarea sau confirmarea din partea unui procuror ierarhic superior; de asemenea, procurorul poate personal extinde cercetarea penală și la alte fapte și persoane decât cele pentru care a pus inițial în mișcare acțiunea penală, fără a fi necesară vreo încuviințare sau confirmare[1].

În cauzele în care procurorul are obligația de a efectua urmărirea penală, practica anterioară a statuat că îndatorirea nu este satisfăcută dacă, exceptând cazurile urgente la care se referă art. 213 CPP 1968 (art. 60 CPP)[2], procurorul nu realizează în mod nemijlocit activitatea de urmărire penală. Prin urmare, în situațiile care necesită urgență, unele acte de urmărire penală pot fi efectuate de organele de cercetare penală, cum este cazul cercetării la fața locului, care poate fi considerată valabilă, chiar dacă în cauză urmărirea penală trebuie efectuată de către procuror[3]. Însă, dacă organul de cercetare penală a procedat la constatarea infracțiunii flagrante și a audiat învinuitul (în prezent suspectul – n.n.) și martorii, s-a considerat a fi încălcate dispozițiile relative la competența materială a organului de urmărire penală[4]; tot astfel, s-a apreciat că nu este conformă cu legea urmărirea penală efectuată într-o cauză de competența procurorului, în care ascultarea majorității martorilor, ascultarea inculpatului după punerea în mișcare a acțiunii penale și inițierea examinărilor medico-legale au fost făcute de organul de cercetare penală, procurorul mărginindu-se să finalizeze urmărirea penală și să întocmească rechizitoriul[5].

În cazurile în care efectuează urmărirea penală, procurorul *poate delega prin ordonanță organele de cercetare penală*[6] *să efectueze unele acte de urmărire penală*. În ordonanță trebuie indicate în mod lipsit de echivoc actele de urmărire penală ce trebuie îndeplinite de organul delegat și termenul în care trebuie îndeplinite, pentru a da posibilitatea părții interesate de a verifica competența organului de cercetare penală, limitele acesteia și dacă actul efectuat este actul delegat.

Rațiunea de la art. 324 alin. (3) CPP are ca fundament instituția delegării reglementată de dispozițiile art. 201 din același cod, potrivit cu care organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate dispune efectuarea unui act de procedură și prin delegare dată unui organ sau unei instanțe de judecată ierarhic inferioare.

Totuși, punerea în mișcare a acțiunii penale, luarea sau propunerea măsurilor restrictive de drepturi și libertăți, încuviințarea de probatorii ori dispunerea celorlalte acte sau măsuri procesuale (de exemplu, luarea măsurii controlului judiciar, propunerea de luare a măsurii arestării preventive, suspendarea urmăririi penale, trimiterea în judecată a inculpatului etc.) nu pot forma obiectul delegării. În cazul încălcării acestei restricții, sancțiunea este nulitatea absolută potrivit art. 281 CPP[7]. În cazul în care delegarea privește îndeplinirea unor acte ce afectează legalitatea sesizării instanței, atunci consecința va fi restituirea

---

nulităților absolute încălcarea dispozițiilor referitoare la competența materială și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală, este neconstituțională.

[1] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 510.

[2] C.S.J., s. pen., dec. nr. 741/1998, în B.J. 1998, p. 45.

[3] *Idem*.

[4] C.S.J., s. pen., dec. nr. 4092/2003, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *Codul de procedură penală – texte, jurisprudență, hotărâri C.E.D.O.*, Ed. Hamangiu, București, 2006, p. 234.

[5] C.S.J., s. pen., dec. nr. 4672/2002, în Dreptul nr. 11/2004, p. 241.

[6] Potrivit art. 10 din O.U.G. nr. 43/2002, ofițerii de poliție judiciară care funcționează în cadrul D.N.A. pot întocmi actele de cercetare penală din dispoziția scrisă a procurorului D.N.A., în numele acestuia. O astfel de reglementare prevede și art. 6 din O.U.G. nr. 78/2016 în cazul ofițerilor și agenților de poliție judiciară care funcționează în cadrul D.I.I.C.O.T.

[7] A se vedea Decizia Curții Constituționale nr. 302 din 4 mai 2017, menționată anterior.

cauzei la parchet în urma derulării procedurii de cameră preliminară (de exemplu, punerea în mișcare a acțiunii penale, trimiterea în judecată).

Dacă se poate delega dreptul de a efectua acte procedurale unui organ de cercetare al poliției judiciare, cu atât mai mult s-a apreciat că poate fi delegat un procuror de la un parchet inferior pentru efectuarea acestor acte[1]. În cazul în care procurorul dintr-un parchet inferior a efectuat actele de urmărire penală punctual, conform unei solicitări motivate, iar celelalte acte de urmărire penală au fost efectuate de procurorul competent, s-a considerat că au fost respectate dispozițiile privind urmărirea penală proprie a procurorului[2].

Potrivit art. 325 CPP, există și posibilitatea ca un procuror de la un parchet superior celui competent să efectueze urmărirea penală în cauză, astfel cum se va arăta mai jos.

40. Preluarea cauzelor de la alte parchete. Indiferent de stadiul urmăririi penale, dar până la terminarea acesteia, și indiferent dacă urmărirea penală este supravegheată de procuror sau este proprie, procurorii din cadrul parchetului ierarhic superior pot prelua în vederea efectuării sau supravegherii urmăririi penale cauze de competența parchetelor ierarhic inferioare, *prin dispoziția motivată a conducătorului parchetului ierarhic superior*. Aceste dispoziții se aplică în mod corespunzător și când legea prevede o altă subordonare ierarhică.

Codul de procedură penală nu mai prevede criterii în baza cărora să se dispună această preluare[3], punând astfel materia în acord cu Decizia nr. 1058/2007 a Curții Constituționale referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 209 alin. (4^1) CPP 1968[4]. Din considerentele acestei decizii reiese că reglementarea de principiu a posibilității procurorilor din cadrul parchetelor ierarhic superioare de a prelua, în vederea efectuării urmăririi penale, cauze de competența parchetelor ierarhic inferioare răspunde unor exigențe ce vizează asigurarea unui cadru legislativ care să permită funcționarea eficientă a activităților de urmărire penală și dă expresie principiului controlului ierarhic, consacrat de art. 132 alin. (1) din Constituție. Așa fiind, nu au fost reținute criticile autorului excepției, în opinia căruia reglementarea posibilității ca unii făptuitori să fie cercetați de alte organe judiciare, ierarhic superioare, ar aduce atingere înfăptuirii actului de justiție. În același timp, Curtea a constatat că restrângerea posibilității procurorilor din cadrul parchetelor ierarhic superioare de a prelua în vederea efectuării urmăririi penale cauze de competența parchetelor ierarhic inferioare încalcă în mod vădit prevederile art. 132 alin. (1) din Constituție, potrivit cărora „Procurorii își desfășoară activitatea potrivit principiului legalității, al imparțialității și al controlului ierarhic, sub autoritatea ministrului justiției". S-a reținut că principiul subordonării ierarhice sau al unității de acțiune a membrilor Ministerului Public, prevăzut de dispozițiile constituționale mai sus menționate și care conferă specificul acestei categorii de magistrați, semnifică legătura existentă între procurorii care compun Ministerul Public, în considerarea căreia aceștia sunt obligați să se supună șefilor lor,

---

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1665/1992, în G. IONESCU, I. IONESCU, *Probleme de drept din jurisprudența Curții Supreme de Justiție în materie penală 1990-2000*, Ed. Juris Argessis, Curtea de Argeș, 2002, p. 632, *apud* N. VOLONCIU, AL. ȚUCULEANU, *op. cit.*, p. 21.

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 464-465.

[3] Potrivit art. 209 alin. (4^1) CPP 1968, procurorii din cadrul parchetelor ierarhic superioare puteau prelua, în vederea efectuării urmăririi penale, cauze de competența parchetelor ierarhic inferioare, prin dispoziția conducătorului parchetului ierarhic superior, când: a) imparțialitatea procurorilor putea fi știrbită datorită împrejurărilor cauzei, dușmăniilor locale sau calității părților; b) una dintre părți avea o rudă sau un afin până la gradul patru inclusiv printre procurorii ori grefierii parchetului sau judecătorii, asistenții judiciari ori grefierii instanței; c) exista pericolul de tulburare a ordinii publice; d) urmărirea penală era împiedicată sau îngreunată datorită complexității cauzei ori altor împrejurări obiective.

[4] M. Of. nr. 810 din 28 noiembrie 2007.

adică să efectueze sau să se abțină de la efectuarea unor acte, din ordinul acestora. În virtutea statutului procurorilor consacrat de Constituție, diferit de cel al judecătorilor, care sunt independenți, controlul ierarhic în activitatea procurorilor nu se poate realiza fără posibilitatea efectuării actelor și lucrărilor de competența procurorilor din cadrul parchetelor ierarhic inferioare de către însuși procurorul ierarhic superior, care controlează activitatea procurorilor din subordinea sa. Așa fiind, reglementarea, cu caracter strict și limitativ, a unor situații în care cauze de competența parchetelor ierarhic inferioare pot fi preluate pentru efectuarea urmăririi penale de procurorii din cadrul parchetelor ierarhic superioare restrânge în mod nejustificat competența acestora din urmă, cu consecința încălcării principiilor care guvernează activitatea Ministerului Public. Astfel, impunerea unor limite în preluarea cauzei de către procurorul ierarhic superior se poate dovedi, în practică, o piedică în calea eficientizării activității de urmărire penală, ceea ce contrazice însăși rațiunea reglementării exprese a posibilității procurorilor din cadrul parchetelor ierarhic superioare de a prelua, în vederea urmăririi penale, cauze din competența parchetelor ierarhic inferioare.

Deoarece legea nu distinge, preluarea se poate face *indiferent de nivelul parchetului ierarhic superior*, de exemplu, preluarea se poate face de către Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție de la unul dintre parchetele de pe lângă judecătorii.

Totodată, noul cadru legal indică în mod expres forma pe care trebuie să o aibă dispoziția conducătorului parchetului ierarhic superior, și anume aceasta trebuie să fie *scrisă și motivată*, actul procedural fiind ordonanța, care se va depune la dosar. Dacă se preiau simultan mai multe cauze, evident că se va emite o ordonanță pentru fiecare preluare în parte.

Preluarea se poate dispune din oficiu, la propunerea parchetului pe rolul căruia se află dosarul sau la cererea părților ori subiecților procesuali principali.

Deși nu mai este prevăzut expres, este evident că, în cauzele preluate, *procurorul ierarhic superior poate îndeplini oricare dintre atribuțiile procurorului ierarhic inferior*, iar actele și măsurile luate cu respectarea dispozițiilor legale, neinfirmate potrivit art. 304 CPP, își păstrează valabilitatea. Infirmarea intervine ca o consecință a constatării nelegalității sau netemeiniciei unor acte sau măsuri procesuale, cu prilejul exercitării de către procuror, din oficiu sau la plângerea persoanei interesate, potrivit art. 339 CPP, a atribuțiilor specifice controlului ierarhic.

În cazul în care procurorul de la parchetul ierarhic superior apreciază că se impune *preluarea cauzei de către un organ de cercetare penală ierarhic superior*, va face aplicarea dispozițiilor art. 302 alin. (2) CPP. În această situație, procurorul rămâne același, fiind procurorul de la parchetul ierarhic superior, doar organul de cercetare penală se modifică, preluând urmărirea penală cel ierarhic superior.

Direcția Națională Anticorupție și Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism nu pot prelua cauze înregistrate la parchetele ordinare, putându-le doar solicita să înainteze dosare înregistrate pe rolul acestora, pentru a analiza oportunitatea conexării la cauzele aflate deja în lucru la aceste structuri specializate de parchet, ce au competență pe teritoriul întregii țări.

Potrivit art. 17 din O.U.G. nr. 78/2016, procurorii din cadrul structurii centrale a D.I.I.C.O.T. pot prelua, în vederea efectuării urmăririi penale, cauze de competența structurilor teritoriale ale direcției, din dispoziția motivată a procurorului-șef al D.I.I.C.O.T. De asemenea, potrivit art. 13 din aceeași ordonanță de urgență, dacă în cursul efectuării urmăririi penale procurorii parchetelor de pe lângă instanțele judecătorești constată că infracțiunea care constituie

obiectul cauzei este una dintre infracțiunile aflate în competența D.I.I.C.O.T., aceștia au obligația de a sesiza de îndată procurorii acestui parchet.

Dispoziții similare sunt prevăzute și în art. 22^3 din O.U.G. nr. 43/2002: „Procurorii din cadrul structurii centrale a Direcției Naționale Anticorupție pot prelua, în vederea efectuării urmăririi penale, cauze de competența structurilor teritoriale ale direcției, din dispoziția motivată a procurorului șef al Direcției Naționale Anticorupție" și în art. 15 din același act normativ: „Dacă în efectuarea urmăririi penale procurorii parchetelor de pe lângă instanțele judecătorești constată că infracțiunea care constituie obiectul cauzei este una dintre infracțiunile atribuite prin prezenta ordonanță de urgență în competența Direcției Naționale Anticorupție, aceștia au obligația de a sesiza de îndată procurorii acestei direcții".

În mod evident, este aplicabilă instituția reunirii potrivit art. 63 raportat la art. 43 și urm. CPP, și nu a preluării, în cazul în care se dispune reunirea unor cauze aflate pe rolul a două parchete de grade diferite.

41. Trimiterea cauzei la un alt parchet. Noul Cod de procedură penală prevede același mod de reglementare a acestei instituții ca și codul anterior, putându-se dispune trimiterea cauzei la un alt parchet când există o *suspiciune rezonabilă* că activitatea de urmărire penală este afectată din pricina împrejurărilor cauzei sau calității părților ori a subiecților procesuali principali sau există pericolul de tulburare a ordinii publice[1].

Titularul exclusiv al dreptului de a dispune această măsură este procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, care se pronunță, la cererea părților, a unui subiect procesual principal sau din oficiu, cu privire la trimiterea cauzei la un parchet egal în grad.

Cu titlu de noutate, se stabilește *procedura* prin care se dispune această măsură, similară celei de soluționare a cererii de strămutare (art. 73 și art. 74 CPP).

Astfel, când este sesizat de părți ori de un subiect procesual principal cu privire la trimiterea cauzei la un alt parchet, procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, cu îndeplinirea procedurii de informare, este obligat să soluționeze cererea în termen de cel mult 30 de zile de la data înregistrării, acesta fiind termen de recomandare.

Dacă procurorul general găsește cererea întemeiată, dispune prin ordonanță motivată trimiterea cauzei la un alt parchet egal în grad din raza aceleiași curți de apel, respectiv la un parchet de pe lângă o curte de apel învecinată celei de la care se preia cauza. Procurorul general va dispune și în ce măsură se mențin actele îndeplinite de către parchetul de la care s-a preluat cauza. Parchetul de la care s-a preluat cauza și cel la care s-a trimis aceasta vor fi înștiințate despre soluția de admitere a cererii sau de dispunere din oficiu a trimiterii cauzei.

În cazul trimiterii cauzei la un alt parchet, dacă Înalta Curte de Casație și Justiție nu a desemnat în procedura prevăzută de art. 76 CPP o altă instanță pentru judecarea cauzei, competentă să soluționeze cauza în situația trimiterii în judecată, sesizării cu acord de recunoaștere a vinovăției ori formulării plângerilor împotriva soluțiilor de netrimitere în judecată rămâne instanța stabilită potrivit art. 41 CPP.

[1] Este necesar să se constate că toți procurorii din cadrul parchetului sesizat nu pot efectua activitatea de urmărire penală în mod corespunzător, nu doar procurorul învestit cu respectiva cauză.

Capitolul al V-lea. Rezolvarea cauzelor și sesizarea instanței

REGLEMENTARE

Art. 327. Rezolvarea cauzelor. Atunci când constată că au fost respectate dispozițiile legale care garantează aflarea adevărului, că urmărirea penală este completă și există probele necesare și legal administrate, procurorul:

a) emite rechizitoriu prin care dispune trimiterea în judecată, dacă din materialul de urmărire penală rezultă că fapta există, că a fost săvârșită de inculpat și că acesta răspunde penal;

b) emite ordonanță prin care clasează sau renunță la urmărire, potrivit dispozițiilor legale.

Art. 328. Cuprinsul rechizitoriului. (1)[1] Rechizitoriul se limitează la fapta și persoana pentru care s-a efectuat urmărirea penală și cuprinde în mod corespunzător mențiunile prevăzute la art. 286 alin. (2), datele privitoare la fapta reținută în sarcina inculpatului și încadrarea juridică a acesteia, probele și mijloacele de probă, cheltuielile judiciare, mențiunile prevăzute la art. 330 și 331, dispoziția de trimitere în judecată, precum și alte mențiuni necesare pentru soluționarea cauzei. Rechizitoriul este verificat sub aspectul legalității și temeiniciei de prim-procurorul parchetului sau, după caz, de procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, iar când a fost întocmit de acesta, verificarea se face de procurorul ierarhic superior. Când a fost întocmit de un procuror de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, rechizitoriul este verificat de procurorul-șef de secție, iar când a fost întocmit de acesta, verificarea se face de către procurorul general al acestui parchet. În cauzele cu arestați, verificarea se face de urgență și înainte de expirarea duratei arestării preventive.

(2) În rechizitoriu se arată numele și prenumele persoanelor care trebuie citate în instanță, cu indicarea calității lor în proces, și locul unde urmează a fi citate.

(3) Procurorul întocmește un singur rechizitoriu chiar dacă lucrările urmăririi penale privesc mai multe fapte ori mai mulți suspecți și inculpați și chiar dacă se dau acestora rezolvări diferite, potrivit art. 327.

Art. 329. Actul de sesizare a instanței. (1) Rechizitoriul constituie actul de sesizare a instanței de judecată.

(2) Rechizitoriul însoțit de dosarul cauzei și de un număr necesar de copii certificate ale rechizitoriului, pentru a fi comunicate inculpaților, se trimit instanței competente să judece cauza în fond.

(3) În situația în care inculpatul nu cunoaște limba română, se vor lua măsuri pentru traducerea autorizată a rechizitoriului, care va fi atașată actelor menționate la alin. (2). Când nu există traducători autorizați, traducerea rechizitoriului se face de o persoană care poate comunica cu inculpatul.

(4) Inculpatul, cetățean român aparținând unei minorități naționale, poate solicita să îi fie comunicată o traducere a rechizitoriului în limba maternă.

Art. 330. Dispozițiile privitoare la măsurile preventive sau asigurătorii. Când procurorul dispune trimiterea în judecată a inculpatului, rechizitoriul poate să cuprindă și propunerea de luare, menținere, revocare sau de înlocuire a unei măsuri preventive ori a unei măsuri asigurătorii.

Art. 331. Dispozițiile privitoare la măsurile de siguranță. Dacă apreciază că față de inculpat este necesară luarea unei măsuri de siguranță cu caracter medical, procurorul, prin rechizitoriu, propune luarea acelei măsuri.

COMENTARIU

42. Rezolvarea cauzelor. Activitatea procurorului din etapa rezolvării cauzelor are ca obiect constatarea dacă este cazul de a dispune trimiterea în judecată sau dacă urmărirea penală trebuie să primească o altă rezolvare. Această verificare constituie o garanție că

[1] Alin. (1) al art. 328 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 213 din Legea nr. 255/2013.

nicio cauză penală lipsită de temei nu va ajunge în faza de judecată și că, dimpotrivă, vor ajunge în această fază numai cauzele suficient cercetate, în care există probele necesare și sunt respectate cerințele legii[1].

Procurorul, având exercițiul acțiunii penale, este singurul care poate dispune în faza de urmărire penală asupra trimiterii în judecată sau asupra soluționării într-un alt mod a rezultatului cercetării penale, indiferent care este organul care a efectuat cercetarea[2].

Procurorul care dispune asupra trimiterii în judecată poate fi altul decât cel care a efectuat în cauză supravegherea urmăririi penale, fiind suficient doar ca el să facă parte din aceeași unitate de parchet[3].

Dacă din materialul de urmărire rezultă că fapta există, că a fost săvârșită de inculpat și că acesta răspunde penal, procurorul *emite rechizitoriul prin care dispune trimiterea în judecată*[4] [art. 327 lit. a) CPP].

Deși este recomandabil, nu este obligatoriu pentru procuror ca, înainte de a dispune trimiterea în judecată a inculpatului, să procedeze la audierea acestuia.

În viziunea noului cod, deși i se recunoaște în continuare o funcționalitate multiplă, reprezentând atât actul prin care se dispune trimiterea în judecată a inculpatului, la terminarea urmăririi penale [art. 327 lit. a) CPP], cât și actul de sesizare a instanței (art. 329 CPP)[5], *rechizitoriul nu mai are funcție de inculpare*, ordonanța fiind singurul act procedural prin care se poate dispune punerea în mișcare a acțiunii penale[6]. Astfel, punerea în mișcare a acțiunii penale nu va mai fi posibilă la terminarea urmăririi penale, procurorul fiind obligat să dispună acest act procesual în cursul urmăririi penale, de îndată ce constată că există probe din care rezultă că o persoană a săvârșit o infracțiune, pentru a proceda în acest fel la o legală sesizare a instanței. În aceste condiții, considerăm că ordonanța prin care se pune în mișcare acțiunea penală trebuie să fie una complexă, în care, prin raportare la dispozițiile art. 286 alin. (2) CPP, să se stabilească cu claritate limitele urmăririi penale și, ulterior, ale judecății.

---

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 63-64.

[2] Pronunțându-se cu privire la dispozițiile art. 262 CPP 1968, Curtea Constituțională (dec. nr. 646/2005, M. Of. nr. 60 din 23 ianuarie 2006) a arătat că nu se poate susține că acestea aduc atingere dreptului la apărare, întrucât, în măsura în care partea interesată consideră că procurorul a pronunțat în mod discreționar una dintre soluțiile menționate în textul legal criticat, aceasta are posibilitatea, în cazul emiterii rechizitoriului, de a arăta judecătorului în ce constă nelegalitatea comisă, cât și, în cazul dispunerii unei soluții de scoatere de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale, pe aceea de a formula plângere contra actelor procurorului la procurorul ierarhic superior ori la instanța de judecată, după caz.

[3] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 65.

[4] În cauza *Pompiliu Bota c. României*, reclamantul a contestat independența și imparțialitatea procurorului, pentru că acesta a dispus arestarea sa preventivă, precum și trimiterea în judecată. Curtea, considerând că trebuie să analizeze acest aspect din perspectiva art. 6 parag. 1 din Convenție, a constatat că garanțiile de independență și imparțialitate specifice unui proces echitabil vizează numai jurisdicțiile chemate a se pronunța cu privire la vinovăția sau nevinovăția unei persoane acuzate. Or, în cauză, reclamantul a contestat independența și imparțialitatea procurorului care a dispus trimiterea în judecată, dar nu le-a pus în discuție sub nicio formă pe cele ale instanțelor de judecată care au pronunțat condamnarea sa. Or, garanțiile de independență și imparțialitate nu se aplică reprezentatului parchetului, acesta din urmă fiind, îndeosebi, una dintre părțile procedurii judiciare contradictorii (C.E.D.O., dec. din 13 septembrie 2007, parag. 8, hudoc.echr.coe.int).

[5] Rechizitoriul nu mai învestește instanța de judecată, acest lucru se realizează prin încheierea judecătorului de cameră preliminară.

[6] Există o singură excepție de la această regulă, și anume atunci când procurorul declară, în cazul infracțiunilor de audiență, că pune în mișcare acțiunea penală față de inculpat. În această situație, actul procesual dispus de procuror va fi reflectat de actul procedural întocmit de instanță, respectiv încheierea de ședință.

Față de această nouă structură a fazei de urmărire penală, nu există proceduri diferite de trimitere în judecată în funcție de punerea sau nu în mișcare a acțiunii penale, întrucât *la acest moment, întotdeauna, este pusă în mișcare acțiunea penală împotriva inculpatului.*

Trimiterea în judecată, privită în raport cu faza urmăririi penale, constituie, după cum s-a arătat, o etapă procesuală componentă a acestei faze, ce intră în structura oricărui proces penal care atinge faza judecății[1]. Aceasta încheie o fază procesuală și o precede și declanșează pe cealaltă[2], constituind în felul acesta elementul de legătură între cele două faze principale ale procesului penal: faza de urmărire penală, ale cărei rezultate le sintetizează, și faza de judecată, căreia îi supune, în limitele acestor rezultate, soluționarea procesului[3].

Odată cu epuizarea urmăririi penale, prin trimiterea în judecată au loc, pe de o parte, *sesizarea instanței de judecată (efect pozitiv)*, iar, pe de altă parte, *dezînvestirea procurorului (efect negativ)* din calitatea lui de organ de urmărire penală; acesta nu mai poate lua nicio măsură și nu mai poate interveni în desfășurarea ulterioară a activităților procesuale, în această calitate, acțiunea penală devine pentru procuror iretractabilă și indisponibilă[4], intervenind transferul de competență funcțională de la organul de urmărire penală către instanța de judecată. Procurorul poate să dispună, eventual, doar îndreptarea erorilor materiale și înlăturarea unor omisiuni vădite, potrivit art. 278 și art. 279 CPP. Astfel, după trimiterea în judecată, procurorul își pierde calitatea de conducător al procesului, cu drept de intervenție și de decizie, urmând să participe la judecată ca *subordonat procesual instanței*, cu aceleași drepturi procesuale ca și ale părților[5].

Procurorul *se pronunță prin rechizitoriu când dispune trimiterea în judecată, prin acord de recunoaștere a vinovăției* și *prin ordonanță când dispune clasarea sau renunțarea la urmărire*. În mod corect nu se mai prevede ca soluție, la momentul terminării urmăririi penale, suspendarea cauzei, aceasta nefiind specifică soluționării finale a cauzei.

Dacă se dispun pentru un inculpat sau pentru unele fapte trimiterea în judecată, iar pentru alți inculpați ori pentru alte infracțiuni soluția clasării sau renunțării la urmărirea penală, *actele de dispoziție pentru ambele situații vor fi cuprinse în rechizitoriu, care se substituie ordonanței*[6]. În acest caz, faptele și persoanele care constituie obiectul dispozițiilor de netrimitere în judecată, deși cuprinse în rechizitoriu, nu vor fi obiect al judecății în sensul art. 371 CPP[7]. În cazul în care cu privire la unii dintre inculpați se dispune trimiterea în judecată, iar cu alții se încheie acorduri de recunoaștere a vinovăției, procurorul va întocmi acte procedurale distincte, respectiv rechizitoriu în cazul primei categorii de inculpați și acord de recunoaștere a vinovăției în ceea ce îi privește pe cei din a doua categorie.

Cu titlu de noutate, procurorul *nu va mai dispune confiscarea specială* în cazul emiterii unei soluții de netrimitere în judecată, ci va sesiza judecătorul de cameră preliminară în acest sens, și, totodată, *nu va mai sesiza instanța civilă cu propunerea de desființare totală sau parțială a unui înscris*, ci pe același judecător de cameră preliminară.

---

[1] Cu excepția emiterii încheierii de începere a judecății de către judecătorul de cameră preliminară, cu ocazia soluționării plângerii împotriva soluției procurorului de netrimitere în judecată.

[2] După cenzura specifică fazei de cameră preliminară, care reprezintă o fază secundară a procesului penal.

[3] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 63.

[4] *Ibidem*; T. POP, *op. cit.*, p. 95.

[5] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 523.

[6] *Idem*, p. 524.

[7] Obiect al judecății, conform art. 371 CPP, îl constituie fapta și persoana arătate în actul de sesizare a instanței.

Apreciem că nu mai rămân în vigoare dispozițiile Deciziei nr. 2/2011[1], pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, prin care s-a statuat că procurorul are legitimare procesuală activă de a formula acțiunea civilă pentru desființarea, în tot sau în parte, a unui înscris falsificat, atunci când acțiunea penală s-a stins în faza de urmărire penală printr-o soluție de netrimitere în judecată. Astfel, în noua viziune a legiuitorului, acțiunea nu mai este civilă, ci este o cerere prevăzută în Codul de procedură penală, în care procurorul nu mai are calitatea de reclamant, ci pe aceea de titular, conform dispozițiilor procesuale penale. Legitimarea procesuală activă este specifică procesului civil.

În cazul în care dispune o soluție de netrimitere în judecată, iar inculpatul este arestat preventiv, procurorul *înștiințează prin adresă administrația locului de deținere cu privire la încetarea de drept a măsurii arestării preventive*, în vederea punerii de îndată în libertate a inculpatului, potrivit art. 241 CPP.

Persoana a cărei plângere împotriva soluției de clasare dispuse prin rechizitoriu a fost respinsă conform art. 339 CPP poate face *plângere* în termen de 20 de zile de la comunicare, la judecătorul de cameră preliminară de la instanța căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță.

Astfel cum am arătat la momentul analizării plângerii împotriva soluției de netrimitere în judecată[2], în cazul în care, prin același rechizitoriu, cu privire la unii inculpați se dispune trimiterea în judecată, iar cu privire la alții clasarea, *competența* de a judeca plângerea făcută conform art. 340 CPP aparține judecătorului de cameră preliminară de la instanța competentă a judeca în primă instanță cauza în raport cu infracțiunile și calitatea persoanelor față de care s-a dispus clasarea, nu de la instanța competentă să judece inculpații trimiși în judecată. Totodată, competența materială de soluționare a plângerii împotriva soluției procurorului se stabilește în raport cu încadrarea juridică dată de către procuror faptelor pentru care s-a dispus soluția de clasare, iar nu în raport cu încadrarea juridică dată acestora de către petent prin actul de sesizare a organelor de urmărire penală.

43. Cuprinsul rechizitoriului. În partea introductivă a rechizitoriului regăsim *mențiunile comune* pe care legea le prevede ca fiind obligatorii pentru orice ordonanță dată de către un organ de urmărire penală, printre care și denumirea parchetului și data emiterii, numele, prenumele, calitatea și semnătura celui care l-a întocmit. Cunoașterea acestor date permite să se verifice competența procurorului care îl întocmește, eventuala stare de incompatibilitate, respectarea termenelor prevăzute de lege pentru întocmirea lui.

Referitor la *întocmirea și semnarea rechizitoriului de către mai mulți procurori*, Înalta Curte de Casație și Justiție[3] a apreciat că nu există nicio dispoziție legală care să interzică aceasta; împrejurarea că în cuprinsul legii se face vorbire despre „procuror", iar nu despre „procurori", nu poate conduce la o altă concluzie, întrucât prin folosirea acestui termen s-a avut în vedere determinarea organului judiciar cu o anume competență funcțională (în speță întocmirea rechizitoriului, ca act de sesizare a instanței). Cu alte cuvinte, este vorba despre procuror, ca unic organ (persoană) competent(ă) să sesizeze instanța prin intermediul rechizitoriului, iar nu ca organ unipersonal, nefiind astfel exclus ca în anumite situații, justificate în principal de complexitatea cauzei, cercetările să fie desfășurate și finalizate, prin întocmirea rechizitoriului, de către mai mulți procurori.

Printre *mențiunile cu caracter obligatoriu* pe care trebuie să le cuprindă rechizitoriul se înscriu și cele referitoare la datele ce privesc persoana inculpatului, datele de stare civilă

[1] M. Of. nr. 372 din 27 mai 2011.

[2] A se vedea *infra*, partea specială, nr. 56.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3827 din 21 noiembrie 2012, www.scj.ro.

ce se impun a fi stabilite cu certitudine și în baza evidențelor de specialitate, și nu într-o manieră empirică, exclusiv în baza susținerilor anumitor persoane, fie ele și apropiate inculpatului. În acest sens, în practica judiciară s-a decis că este imputabilă organelor de urmărire penală trimiterea în judecată a unei persoane fără identitate, ale cărei date de stare civilă sunt susținute, confirmate doar de persoane din anturajul ei – mamă, frați –, fără vreo reflectare în documente oficiale. Lipsa elementelor de identificare a persoanei ce face obiectul judecății atrage nelegalitatea trimiterii în judecată, fără îndeplinirea condițiilor de esență. Îndeplinirea unor asemenea exigențe se înscrie în rigoarea procedurii de trimitere în judecată, moment procesual de o deosebită importanță în derularea procesului penal. Rezolvarea unei chestiuni precum identitatea inculpatului, de către instanța de judecată nelegal învestită din perspectiva datelor ce ar fi trebuit să conducă la identificarea inculpatului, nu poate face obiectul unei chestiuni prealabile[1].

În practică s-a mai arătat că, în cazul în care *rechizitoriul este emis după ce inculpatul a decedat*, acest act este lovit de nulitate absolută, trimiterea în judecată dispunându-se cu privire la o persoană care nu mai era în viață. În acest sens, judecătorul de cameră preliminară va restitui cauza procurorului. În cazul în care decesul inculpatului ar avea loc după ce instanța a fost legal învestită, aceasta va pronunța soluția de încetare a procesului penal în temeiul art. 16 alin. (1) lit. f) CPP[2]. Dacă decesul ar interveni în faza de cameră preliminară, atât timp cât judecătorul de cameră preliminară nu are posibilitatea pronunțării unei soluții pe fondul cauzei, nu poate decât să dispună începerea judecății, cu pronunțarea soluției pe fond după trecerea cauzei în faza judecății.

Rechizitoriul prin care sunt dispuse trimiterea în judecată a inculpatului și sesizarea instanței de judecată *trebuie să se limiteze la fapta (faptele) și persoana (persoanele) pentru care s-a efectuat urmărirea penală*, în sensul că nu se poate dispune trimiterea în judecată pentru o faptă pentru care inculpatul nu a fost învinuit și ascultat, în vederea exercitării dreptului său la apărare, după cum nu poate fi trimisă în judecată o persoană care nu a avut calitatea de inculpat în cursul urmăririi penale. Urmărirea penală instituie anumite garanții ale dreptului la apărare și nu poate fi justificată trimiterea direct în judecată a unei persoane față de care nu au operat aceste garanții[3].

Astfel, *trebuie să existe concordanță deplină între ordonanța de continuare a urmăririi penale față de suspect, ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale și dispoziția de trimitere în judecată din rechizitoriu*, atât sub aspectul faptei reținute în sarcina inculpatului cu încadrarea juridică ce este corespunzătoare, cât și a identității acestuia. În cazurile prevăzute de lege, ordonanța de extindere a urmăririi penale sau de schimbare a încadrării juridice trebuie să se regăsească cu identitate de fapte și făptuitori în dispozitivul actului de sesizare a instanței, tocmai pentru a se asigura limitarea rechizitoriului la fapta și persoana care au format obiectul urmăririi penale. De principiu, rechizitoriul care a depășit aceste limite nu este legal întocmit și nu ar trebui să producă efectul de trimitere în judecată pentru faptele și persoanele față de care nu s-a efectuat urmărirea penală.

În practica judiciară[4] s-a arătat că nu se poate proceda la pronunțarea unei soluții finale, cu respectarea legii, în condițiile în care pentru una dintre infracțiunile cu care instanța

---

[1] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2102 din 14 iunie 2012, www.scj.ro.

[2] A se vedea, *mutatis mutandis*, Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1981 din 15 septembrie 1987, în C.D. 1988, p. 73.

[3] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 524.

[4] A se vedea C.A. Constanța, s. pen., min. și fam., dec. nr. 634/P din 30 iunie 2011, în V. VĂDUVA, *Verificarea regularității actului de sesizare și a legalei sesizări a instanței*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 25; în același sens, C.A. Constanța, s. pen., min. și fam., dec. 125/P din 22 februarie 2011, portal.just.ro.

a fost sesizată prin rechizitoriu nu a fost începută urmărirea penală. Această împrejurare duce la nelegala sesizare a instanței, întrucât, așa cum nu îi este permis judecătorului să pronunțe o soluție de condamnare sau de achitare pentru o altă infracțiune decât cea pentru care a fost sesizat prin rechizitoriu, la fel nu îi poate fi recunoscută instanței posibilitatea de a pronunța o asemenea soluție pentru o infracțiune pentru care nu a fost legal sesizată, întrucât urmărirea penală a lipsit în raport de acea infracțiune. În susținerea unei asemenea teze, s-a făcut trimitere la considerentele jurisprudențiale ale Curții Europene a Drepturilor Omului, care în numeroase cauze[1] a statuat că prin reglementarea art. 6 parag. 3 din Convenție s-a urmărit ca o atenție specială să fie acordată imperativului încunoștințării inculpatului în privința acuzației: actul de acuzare joacă un rol determinant în legalitatea urmăririi penale, întrucât persoana trimisă în judecată este în mod oficial notificată cu privire la baza juridică și factuală a acuzației ce i se aduce. Articolul 6 parag. 3 îi garantează acuzatului nu numai dreptul de a fi informat asupra naturii acuzației, adică asupra faptelor materiale pe care aceasta se fundamentează, ci și asupra încadrării juridice a infracțiunii în raport de faptele ilicite, într-un mod detaliat, întrucât *în procesul penal o informare completă, detaliată cu privire la natura învinuirii reprezintă o premisă obligatorie în asigurarea imperativului unui proces echitabil*. Dacă se poate afirma că noțiunea de „informare detaliată" poate avea un înțeles diferit raportat la circumstanțele particulare ale fiecărei cauze, această noțiune presupune în mod esențial ca acuzatului să îi fie furnizate informații suficiente pentru a înțelege în mod precis învinuirea ce i se aduce.

Față de aceste considerente, s-a reținut că, prin neînceperea urmăririi penale pentru una dintre infracțiunile pentru care inculpatul a fost trimis în judecată, nu s-a creat cadrul legal pentru tragerea la răspundere penală a acestuia și pentru respectiva infracțiune, neavând nicio relevanță că ulterior s-au dispus punerea în mișcare a acțiunii penale pentru această infracțiune și trimiterea în judecată a inculpatului și pentru ea. Punerea în mișcare a acțiunii penale și trimiterea în judecată nu se pot dispune decât în privința unei persoane față de care s-a început urmărirea penală și numai pentru infracțiunile pentru care s-a început urmărirea penală, aceste două acte procesuale neputând acoperi omisiunea organului de urmărire penală de a dispune începerea urmăririi penale[2].

De asemenea, în practica judiciară[3] s-a mai decis că sesizarea instanței este nelegală, întrucât prin rechizitoriul parchetului s-a solicitat tragerea la răspundere penală a inculpaților pentru mai multe fapte decât cele pentru care s-a realizat urmărirea penală (reținându-se o infracțiune în formă continuată), fapte pentru care nu s-a început urmărirea penală și nu s-a pus în mișcare acțiunea penală (s-a început urmărirea penală și s-a pus în mișcare acțiunea penală pentru o infracțiune în formă simplă), atribute care îi revin exclusiv procurorului și care, din cauza modului defectuos în care s-au realizat (fără indicarea numelor persoanei sau persoanelor vătămate), nici nu pot fi izolate, pentru a se pronunța o eventuală soluție de către instanță referitor la cele pentru care au fost respectate normele procedurale.

În același sens, s-a mai arătat că rechizitoriul nu numai că trimite litigiul într-o fază superioară, aceea a judecății, dar fixează și limitele în care judecata va avea loc cu privire la fapta/faptele și persoana/persoanele la care se referă. *Delimitarea clară a obiectului*

[1] C.E.D.O., cauzele *Kamasinski c. Austriei*, hot. din 19 decembrie 1989, *Mattoccia c. Italiei*, hot. din 25 iulie 2000, *Zaicevs c. Letoniei*, hot. din 31 iulie 2007, hudoc.echr.coe.int.

[2] A se vedea și Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 2999/1975, în C.D. 1975, p. 480 și dec. nr. 851/1980, în Repertoriu 1976-1980, p. 315, *apud* GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 524: sesizarea instanței este valabilă dacă din ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale și din procesul-verbal de prezentare a materialului de urmărire a fost omisă una dintre faptele învinuirii, dacă inculpatul s-a apărat și a administrat probe în legătură cu aceasta.

[3] A se vedea C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 217/R din 21 martie 2011, portal.just.ro.

judecății îi incumbă procurorului, ca titular al funcției de acuzare, și nu poate fi lăsată pe seama judecătorului, fiind incompatibilă cu funcția de jurisdicție pe care acesta din urmă o exercită. În același timp, stabilirea cu puterea evidenței a obiectului judecății prezintă importanță nu numai sub aspect teoretic, ci mai ales practic: pentru instanța de judecată, care va ști în ce limite are loc judecata, pentru procurorul de ședință, care va cunoaște în ce limite să exercite acuzarea, și pentru părți, care vor avea cunoștință de limitele în care își vor construi apărările[1].

În ceea ce privește *modalitatea de descriere a faptei în rechizitoriu*, s-a arătat că aceasta trebuie să facă referire pe scurt la datele privitoare la faptă, cât și la împrejurările în care a fost comisă (unde și când a fost săvârșită, prin ce mijloace și pentru care motive etc.). Fiecare faptă expusă și fiecare afirmație făcută trebuie sprijinite pe o referire la probele existente, cu indicarea paginii din dosar. Rechizitoriul trebuie să cuprindă explicațiile date de inculpat cu privire la învinuirea care se aduce, atât atunci când acesta și-a recunoscut vina, cât și atunci când nu și-a recunoscut-o, în acest ultim caz arătându-se obiecțiile și probele pe care le-a prezentat în apărare[2].

În practica judiciară s-a arătat că rechizitoriul nu este regulat întocmit atât timp cât în expozitivul acestuia nu se descrie fiecare faptă reținută în sarcina inculpaților, cu arătarea timpului și locului unde a fost săvârșită, procurorul limitându-se la a arăta generic că inculpații au formulat „circa" 20 de plângeri împotriva persoanelor vătămate acuzate de săvârșirea mai multor infracțiuni. În atare situație, având în vedere că actul de sesizare a instanței nu cuprinde mențiuni referitoare la fiecare infracțiune imputată inculpaților, instanța se află în imposibilitatea de a stabili pentru ce fapte prevăzute de legea penală este chemată să judece, nefiind astfel legal sesizată[3].

În același sens, într-o altă cauză s-a reținut că, exceptând o expunere generică a imaginii de ansamblu a acțiunilor grupului infracțional, ignorând faptul că răspunderea penală este individuală, și nu colectivă, în rechizitoriu nu s-a precizat în concret și detaliat, cu trimitere pertinentă la probele care o susțin, în ce constă activitatea infracțională care i se reproșează fiecărui inculpat în parte și, cu referire la infracțiunea de rezultat de trafic de minori, care sunt actele de trafic calificat ale fiecărui inculpat, în raport de fiecare victimă minoră. S-au invocat în motivele de recurs cele peste 600 de pagini ale actului de sesizare, dar, pentru conturarea limitelor în care are loc judecata, prezintă importanță nu numărul paginilor, ci calitatea conținutului acestora. S-a mai invocat complexitatea cauzei, dar aceasta nu reprezintă o dispensă pentru procuror de la respectarea prevederilor referitoare la conținutul rechizitoriului și pentru judecător de la efectuarea verificărilor asupra actului de sesizare a instanței. Totodată, arătarea faptelor nu înseamnă indicarea denumirii acestora cu referire la acte generice și interpretabile, ci înseamnă descrierea fiecărui act infracțional într-o manieră exactă, care să excludă echivocul. De asemenea, indicarea probelor pe care se întemeiază acuzarea nu poate sub nicio formă să se limiteze la o enumerare a mijloacelor de probă instrumentate în cauză și nici la o reproducere fidelă și într-un context generic a conținutului anumitor probe, ci trebuie să cuprindă o analiză particulară și pertinentă a împrejurărilor de fapt din care rezultă un anumit comportament care i se impută unui anumit inculpat[4].

[1] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.A. Timișoara, s. pen., sent. nr. 96/PI/2006, în B.C.A. nr. 1/2007, p. 87-88; C.A. Târgu Mureș, s. pen., dec. nr. 456/R din 8 iulie 2011, portal.just.ro.

[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 76.

[3] A se vedea C.A. Bacău, s. pen., dec. nr. 114 din 14 februarie 2008, www.jurisprudenta.org.

[4] A se vedea C.A. Târgu Mureș, s. pen., dec. nr. 456/R din 8 iulie 2011, portal.just.ro.

În cazul în care urmărirea penală s-a efectuat cu privire la mai multe fapte și față de mai multe persoane, pentru toate aceste fapte și persoane procurorul va întocmi un singur rechizitoriu, *fiecare faptă și fiecare persoană vor fi însă separat examinate în cuprinsul acestuia*. Se întocmește un singur rechizitoriu chiar în cazul în care pentru faptele și pentru suspecții sau inculpații în aceeași cauză se dau soluții diferite, de exemplu, atunci când pentru unele fapte și persoane se dispune trimiterea în judecată, iar pentru altele se dispune clasarea ori renunțarea la urmărirea penală.

În cazul în care în cursul urmăririi penale s-a dispus efectuarea urmăririi penale sau s-a pus în mișcare acțiunea penală sub aspectul săvârșirii unei infracțiuni ori s-a efectuat urmărirea penală pentru un anumit număr de persoane, iar *la terminarea urmăririi penale procurorul nu a dat soluție prin rechizitoriu cu privire la una dintre fapte sau una dintre persoane*, judecătorul de cameră preliminară sesizat prin rechizitoriu nu este competent a analiza modul de rezolvare a acestui aspect, nefăcând obiectul judecății. Sesizarea judecătorului de cameră preliminară pentru rezolvarea unor astfel de neregularități se face potrivit procedurii prevăzute de art. 339-341 CPP[1]. În același sens, în doctrină[2] s-a arătat că, pentru faptele care nu sunt arătate în actul de sesizare, instanța învestită cu rechizitoriu nu poate face constatări sau cercetări și nu poate impune procurorului, prin restituirea cauzei, să pronunțe o soluție.

Referitor la problema privind *descrierea în partea expozitivă din rechizitoriu a faptelor comise de inculpat*, cu trimitere la probele pe care se întemeiază acuzația, *fără ca în dispozitivul rechizitoriului să fie menționată fapta respectivă*, în practica judiciară[3] de până în anul 2001 s-a considerat că, din moment ce fapta a fost descrisă în rechizitoriu și rezultă și din probele administrate, instanța trebuie să se considere sesizată cu judecarea ei, chiar dacă s-a omis să se facă referire la aceasta în dispozitiv. Practica judiciară dezvoltată după anul 2001 și, totodată, majoritatea teoriilor doctrinare[4], cu care suntem de acord, consideră că, dacă s-ar aprecia că instanța este sesizată și cu faptele reținute în expunerea rechizitoriului, deși ele nu sunt trecute nici ca fapte, nici ca încadrare juridică în dispozitivul lui, sub dispoziția de trimitere în judecată, aceasta ar constitui o interpretare extensivă a dispozițiilor privind obiectul judecății în primă instanță. Această interpretare nu ar ține seama de diferențierea pe care o face legea între actul procesual de dispoziție al procurorului și actul procedural care cuprinde actul de dispoziție. Actele de dispoziție ale procurorului cu privire la finalizarea urmăririi sunt: trimiterea în judecată, clasarea sau renunțarea la urmărirea penală[5]; un rechizitoriu, ca act procedural, poate cuprinde și actul de dispoziție de trimitere în judecată, dar și actul de netrimitere în judecată. Ca urmare, neincluderea unei fapte în actul de dispoziție de trimitere în judecată cuprins în rechizitoriu produce îndoială dacă procurorul a avut în vedere sesizarea instanței și cu această faptă.

De altfel, necesitatea respectării dispozițiilor care reglementează sesizarea primei instanțe de judecată decurge și din cazurile din practică în care inculpatul a fost judecat

---

[1] A se vedea, *mutatis mutandis*, Trib. Constanța, s. pen., dec. nr. 584 din 20 iunie 2008, în V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 138.

[2] V.GH. GAVRA, L. UȘVAT, *Limitele controlului jurisdicțional efectuat în baza art. 300 din Codul de procedură penală*, în Dreptul nr. 3/2010, p. 233.

[3] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.S.J., compl. 7 jud., dec. nr. 42/1996; C.S.J., s. pen., dec. nr. 176/1996, în B.J. 1996, p. 208; Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 511/1979, în C.D. 1979, p. 498 și dec. nr. 1918/1975, în C.D. 1975, p. 498; C.S.J., dec. nr. 339/1999, în B.J. 1999, p. 337.

[4] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 525.

[5] Se mai poate materializa și prin acordul de recunoaștere a vinovăției, care este însă o procedură specială.

pentru o faptă pentru care procurorul dispusese neînceperea urmăririi penale, încetarea urmăririi[1] sau disjungerea de cauza trimisă în judecată[2].

În ceea ce privește *indicarea în rechizitoriu a unei încadrări juridice eronate în raport de fapta pentru care s-a dispus trimiterea în judecată*, aceasta, în principiu, nu atrage nevalabilitatea actului de sesizare. Deși rechizitoriul trebuie să cuprindă descrierea faptei reținute în sarcina acuzatului, încadrarea juridică și probele pe care se întemeiază învinuirea, încadrarea juridică dată de procuror este întotdeauna una provizorie, supusă cenzurii instanței și susceptibilă de a fi schimbată, ori de câte ori se constată că fapta reținută în sarcina acuzatului a primit o încadrare juridică eronată din partea procurorului sau, dimpotrivă, deși corectă încadrarea inițială, se impune schimbarea acesteia în raport de modificările intervenite în situația de fapt, după administrarea probelor și sesizarea instanței.

Ca atare, este lipsit de relevanță dacă încadrarea juridică din rechizitoriu este eronată ca urmare a menționării unui text de lege ce nu reglementează ca infracțiune fapta reținută în sarcina inculpatului sau dacă respectiva eroare privește menționarea unei alte dispoziții legale decât cea aplicabilă cauzei.

Ceea ce este *esențial este ca fapta să fie prezentată cu toate elementele ce au relevanță penală*, sub aspectul conținutului unei infracțiuni, fapt ce înlătură orice îndoială cu privire la obiectul judecății și nu îl împiedică pe inculpat a se apăra[3].

Reamintim însă că art. 6 parag. 3 lit. a) din Convenția europeană recunoaște acuzatului dreptul de a fi informat, în mod detaliat, nu numai cu privire la cauza acuzării, adică cu privire la faptele materiale de care este acuzat și pe care este fondată acuzația, dar și cu privire la natura acuzării, adică încadrarea juridică a faptelor[4]. Această prevedere trebuie apreciată în lumina dreptului la un proces echitabil în forma cea mai generală, garantat de art. 6 parag. 1. În materie penală, o informare precisă și completă asupra acuzațiilor formulate împotriva unei persoane, precum și asupra încadrării juridice care ar putea fi reținută este o condiție esențială a caracterului echitabil al procedurii[5]. În cauza *Mattoccia c. Italiei*[6], Curtea Europeană a constatat că informațiile conținute în acuzație cu privire la detaliile esențiale privind locul și timpul săvârșirii infracțiunii erau vagi și contradictorii, fiind încălcat dreptul la un proces echitabil, care ar fi trebuit să garanteze reclamantului oportunitatea și posibilitatea de a se apăra într-o modalitate concretă și efectivă[7]. Totodată, explicând ce se înțelege prin „cauză" și „natura acuzației" aduse împotriva unei persoane, Curtea de la Strasbourg a arătat, în cauza *De Salvador Torres c. Spaniei*[8], că acestea se referă la faptele materiale imputate care stau la baza acuzației/la calificarea juridică a acesteia, precum și la circumstanțele agravante existente, iar informarea în mod amănunțit asupra faptelor imputate și a calificării juridice a acestora nu ar trebui în niciun caz să fie ulterioară deciziei de trimitere în judecată.

---

[1] A se vedea Trib. Constanța, dec. pen. nr. 431/1992, cu *notă* de C. TURIANU, în Dreptul nr. 8/1992, p. 67; C.A. Iași, dec. pen. nr. 270/2000, în B.J. 2000, p. 307.

[2] A se vedea C.A. Constanța, dec. pen. nr. 47/1993, în Dreptul nr. 2/1995, p. 77; C.S.J., s. pen., dec. nr. 680/1995, în Pro Lege nr. 4/1995, p. 95.

[3] A se vedea C.A. Pitești, s. pen., dec. nr. 449/R din 2 iulie 2009, portal.just.ro.

[4] C.E.D.O., cauza *Pélissier și Sassi c. Franței*, hot. din 25 martie 1999, parag. 51; cauza *Dallos c. Ungariei*, hot. din 1 martie 2001, parag. 47, hudoc.echr.coe.int.

[5] C.E.D.O., cauza *Mattei c. Franței*, hot. din 19 decembrie 2006, parag. 35, hudoc.echr.coe.int.

[6] C.E.D.O., hot. din 25 iulie 2000, parag. 70-71, hudoc.echr.coe.int.

[7] M. UDROIU, O. PREDESCU, *Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal român. Tratat*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 696.

[8] C.E.D.O., hot. din 24 octombrie 1996, hudoc.echr.coe.int.

În doctrina penală au fost autori[1] care au contestat soluția adoptată de practica judiciară[2], care a decis că nu se poate recurge la schimbarea încadrării juridice, ci la precizarea acesteia, atunci când în rechizitoriu nu a fost înscris textul de lege în care se încadrează fapta imputată inculpatului. S-a arătat astfel că în Codul de procedură penală nu se prevede instituția *„precizării încadrării juridice"*, ci numai aceea a schimbării acesteia. În același context, s-a susținut că este nelegal procedeul primei instanțe de a lua act de „precizarea încadrării juridice" și de a-l condamna pe inculpat pentru o altă infracțiune decât cea cu a cărei judecată a fost sesizată, fără a dispune schimbarea încadrării juridice, conform art. 334 CPP (din 1968 – n.n.)[3]. La fel, când s-a decis că nu sunt aplicabile prevederile art. 334 CPP (din 1968 – n.n.) nici în cazul în care instanța l-a condamnat pe inculpat pentru forma agravată a infracțiunii în loc de forma simplă, dacă în rechizitoriu nu s-a arătat în ce alineat se încadrează fapta, ori atunci când instanța a reținut o agravantă generală prevăzută de art. 75 CP (din 1969 – n.n.), care influențează pedeapsa, nu încadrarea juridică[4], sau dacă instanța nu a reținut scuza provocării, deși era trecută în rechizitoriu[5].

Spre deosebire de Codul de procedură penală din 1968, art. 328 alin. (1) CPP prevede că *rechizitoriul cuprinde probele și mijloacele de probă*. Aceasta înseamnă că rechizitoriul trebuie să cuprindă nu numai o enumerare a mijloacelor de probă, ci și o analiză a acestora, din care să rezulte constatarea existenței infracțiunii, identificarea persoanei care a săvârșit-o și cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei și care contribuie la aflarea adevărului în procesul penal.

Astfel, deși sunt opinii[6] potrivit cărora ar fi suficientă și o simplă indicare a mijloacelor de probă, apreciem, alături de alți autori[7], că procurorul trebuie să analizeze detaliat mijloacele de probă administrate pentru reținerea situației de fapt pe care este întemeiată acuzarea (cauza acuzării), să prezinte motivele pentru care sunt reținute unele mijloace de probă sau pentru care sunt înlăturate altele. În cadrul acestei analize, este necesar ca procurorul să antameze și apărările făcute de inculpat, combătând sau reținând apărările acestuia.

În practică s-a arătat că menționarea în rechizitoriu a unor mijloace de probă care în fapt nu au fost întocmite nu afectează valabilitatea actului de sesizare. Temeinicia acuzațiilor aduse inculpaților trebuie verificată pe baza probelor concrete aflate la dosarul cauzei[8].

Rechizitoriul mai trebuie *să facă referire la cheltuielile judiciare și persoanele care trebuie să le suporte, dispoziții privitoare la eventuale măsuri preventive sau asigurătorii, dispoziții privitoare la eventuale măsuri de siguranță, precum și dispoziția de trimitere în judecată* (rechizitoriul nu mai poate conține dispoziția de punere în mișcare a acțiunii penale, nemaiputând îndeplini funcția de inculpare).

În acord cu unele opinii doctrinare[9] dezvoltate pe forma anterioară a procesului penal, considerăm că, în condițiile în care rechizitoriul trebuie să cuprindă și dispoziția de trimitere în judecată a persoanelor și faptelor pentru care s-a făcut urmărirea penală,

---

[1] M. UDROIU, O. PREDESCU, *op. cit.*, p. 93.

[2] Trib. Suprem, compl. 7 jud., dec. nr. 14/1978, în R.R.D. nr. 8/1978, p. 68; Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 344/1974, în R.R.D. nr. 10/1974, p. 73; Trib. Timiș, dec. pen. nr. 498/1978, în R.R.D. nr. 1/1979, p. 59.

[3] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 71/A/1995, în C.P.J.P. 1995, p. 216-217.

[4] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 3920/1971, în R.R.D. nr. 5/1972, p. 165.

[5] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 489/1978, în Repertoriu 1976-1980, p. 366.

[6] M.B. BULANCEA, A.M. ȘINC, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1370.

[7] M. UDROIU, O. PREDESCU, *op. cit.*, p. 703.

[8] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1683 din 29 aprilie 2010, www.scj.ro.

[9] C. VĂLEANU, *Cazurile de casare în recursul penal*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 95.

nemenționarea acesteia *expressis verbis* în dispozitivul rechizitoriului va trebui să facă obiectul aceluiași tip de procedură-remediu ca și lipsa mențiunii verificării legalității și temeiniciei rechizitoriului[1].

Pentru ca inculpatul să își poată face o apărare efectivă atât sub aspectul laturii penale, cât și *sub aspectul laturii civile*, considerăm că procurorul trebuie să menționeze în rechizitoriu dacă persoana vătămată s-a constituit sau nu parte civilă, cuantumul determinat al prejudiciului, obiectul pretențiilor (daune materiale și/sau daune morale), precum și dacă a fost sau nu recuperat[2].

Împrejurarea că textul art. 328 CPP nu prevede expres, dar nici nu interzice, posibilitatea dispunerii prin rechizitoriu a soluției disjungerii nu exclude posibilitatea legală ca prin acest act complex procurorul să dispună și *alte măsuri privind urmărirea penală* (spre exemplu, măsura disjungerii cauzei și, eventual, declinarea competenței)[3].

Rechizitoriul mai *trebuie să arate numele și prenumele persoanelor care trebuie citate în instanță*, cu indicarea calităților lor în proces, și *locul unde urmează a fi citate*. Prin aceasta nu se îndeplinește actul procesual al dispunerii citării acestor persoane în fața instanței, el se efectuează de instanța de judecată învestită cu judecarea cauzei.

Deși în conținutul rechizitoriului trebuie menționate numele și prenumele persoanelor care trebuie citate în instanță, această neregularitate a actului de sesizare poate fi acoperită în procedura prevăzută de art. 345 alin. (2) și (3) CPP, judecătorul de cameră preliminară comunicând încheierea parchetului în vederea remedierii de către procuror, în termen de 5 zile, a neregularităților actului de sesizare[4]. În doctrină[5] s-a arătat că sunt *neregularități cu caracter neesențial* ale actului de sesizare care pot fi înlăturare fără a fi necesară restituirea cauzei la procuror: omisiuni privind numele părților, datele personale ale inculpatului, locul de citare, încadrarea juridică greșită a faptei, lipsa numelui și prenumelui persoanelor care trebuie citate în instanță, neindicarea măsurilor asigurătorii care au fost luate, cheltuielile judiciare etc.

În practică s-a reținut că împrejurarea că procurorul nu a trecut în rechizitoriu în vederea citării, după caz, asigurătorul sau Fondul de Protecție a Victimelor Străzii și că nu s-a preocupat, în cursul urmăririi penale, să lămurească dacă autoturismul implicat în accident este sau nu asigurat de răspundere civilă, iar, în caz afirmativ, care este societatea de asigurare, nu constituie nereguli dintre cele care afectează valabilitatea actului de sesizare și pentru a căror remediere nu există altă cale decât restituirea cauzei în vederea refacerii rechizitoriului. De fapt, omisiunile constatate pot fi complinite în cursul judecății, anterior intrării în cercetarea judecătorească, cu ocazia rezolvării chestiunilor prealabile[6].

44. Verificarea legalității și temeiniciei rechizitoriului. Rechizitoriul este verificat sub aspectul legalității și temeiniciei de prim-procurorul parchetului sau, după caz, de procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, iar când a fost întocmit de acesta, verificarea se face de procurorul ierarhic superior. Când a fost întocmit de un procuror de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, rechizitoriul este

---

[1] A se vedea *infra*, partea specială, nr. 44.

[2] M. UDROIU, O. PREDESCU, *op. cit.*, p. 703.

[3] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., compl. 5 jud., dec. nr. 327 din 12 octombrie 2011, www.scj.ro.

[4] Această neregularitate nu este de natură să atragă imposibilitatea stabilirii obiectului sau limitelor judecății.

[5] AL. VASILIU, *Teoria generală a actelor de procedură penală*, Ed. All Beck, București, 2003, p. 245, *apud* V.GH. GAVRA, L. UȘVAT, *op. cit.*, p. 233; N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 103.

[6] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.A. Târgu Mureș, s. pen., dec. nr. 105/R din 19 februarie 2012, portal.just.ro.

verificat de procurorul-șef de secție, iar când a fost întocmit de acesta, verificarea se face de către procurorul general al acestui parchet.

Potrivit art. 22² alin. (1) din O.U.G. nr. 43/2002, rechizitoriile întocmite de procurorii din cadrul serviciilor teritoriale ale Direcției Naționale Anticorupție sunt verificate de procurorii-șefi ai acestor servicii, cele întocmite de către procurorii-șefi ai serviciilor teritoriale, precum și cele întocmite de procurorii din cadrul structurii centrale a D.N.A. sunt verificate de procurorii-șefi ai secțiilor, iar când rechizitoriile sunt întocmite de procurorii-șefi ai secțiilor D.N.A., verificarea se face de către procurorul-șef al acestei direcții.

Conform art. 16 alin. (1)-(4) din O.U.G. nr. 78/2016, rechizitoriile întocmite de procurorii din cadrul serviciilor și birourilor teritoriale ale Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism sunt verificate de procurorii-șefi ai acestor servicii ori birouri, rechizitoriile întocmite de procurorii-șefi ai birourilor teritoriale sunt verificate de procurorii-șefi ai serviciilor teritoriale (iar în lipsa acestora de către procurorii-șefi secție), cele întocmite de procurorii-șefi ai serviciilor teritoriale, precum și de procurorii din cadrul secțiilor D.I.I.C.O.T. sunt verificate de procurorii-șefi ai secțiilor, iar când rechizitoriile sunt întocmite de procurorii-șefi ai secțiilor din cadrul D.I.I.C.O.T., verificarea se face de procurorul-șef al acestei direcții.

Procurorul căruia îi este supus rechizitoriul pentru verificare trebuie să îndeplinească aceleași operațiuni de verificare pe care le-a îndeplinit și procurorul care a emis rechizitoriul potrivit art. 322 CPP. Activitatea de verificare se poate finaliza prin identificarea unor carențe de legalitate sau/și temeinicie ori, dimpotrivă, cu concluzia deplinei conformități a rechizitoriului cu cerințele de temeinicie/legalitate. Dacă procurorul căruia îi este supus rechizitoriul spre verificare nu este de acord cu concluziile acestuia, considerând urmărirea necompletă sau ilegală, *infirmă motivat rechizitoriul* (art. 304 CPP) și îl restituie procurorului care l-a emis, împreună cu dosarul cauzei, pentru ca acesta să dispună, potrivit art. 323, *refacerea sau completarea urmăririi penale*. Dacă însă consideră că urmărirea a fost legal și complet efectuată și că sunt necesare numai unele modificări în formularea rechizitoriului, îl trimite procurorului care l-a dat, pentru ca acesta *să facă modificările necesare*[1].

Nu este prevăzut un termen în care procurorul ierarhic superior este obligat să verifice legalitatea și temeinicia rechizitoriului, arătându-se doar că, *în cauzele cu arestați, verificarea se face de urgență și înainte de expirarea duratei arestării preventive*.

Considerăm că sunt în continuare aplicabile dispozițiile Deciziei nr. 9/2008[2], pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, prin care s-a statuat că *rechizitoriul trebuie să conțină mențiunea „verificat sub aspectul legalității și temeiniciei"*, lipsa acestei mențiuni urmând a atrage neregularitatea actului de sesizare. Neprevederea expresă în legea procesuală a formei pe care trebuie să o îmbrace actul procesual al verificării legalității și temeiniciei rechizitoriului nu poate înlătura obligativitatea menționării ei explicite. Îndeplinirea procedurii de verificare prevăzute în art. 328 alin. (1) CPP nu trebuie să fie echivocă și nici nu poate fi considerată că ar rezulta implicit din semnarea unei adrese de înaintare a dosarului, cât timp rechizitoriului îi lipsește mențiunea privind verificarea lui sub aspectul legalității și al temeiniciei. Adresa de înaintare semnată de prim-procuror constituie doar mijlocul de corespondență între autoritățile judiciare, sesizarea instanței neputând fi decât efectul rechizitoriului, care trebuie să cuprindă dispoziția de trimitere în judecată și mențiunea verificării lui sub aspectul legalității și temeiniciei de către prim-procurorul

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 75-77.
[2] M. Of. nr. 831 din 10 decembrie 2008.

parchetului. Lipsa verificării legalității și temeiniciei rechizitoriului invalidează sesizarea instanței, aceasta fiind făcută cu încălcarea unor dispoziții legale esențiale.

Vătămarea procesuală decurgând din chiar lipsa verificării rechizitoriului de către procurorul ierarhic superior *poate fi înlăturată în procedura de cameră preliminară*, potrivit art. 345 alin. (3) CPP, în termen de 5 zile de la primirea încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară constată această neregularitate. Însă, în cazul în care procurorul ierarhic superior apreciază, cu ocazia primirii încheierii, că rechizitoriul nu a fost emis cu respectarea dispozițiilor de legalitate și temeinicie, în temeiul art. 345 alin. (3) teza finală CPP, va solicita *restituirea cauzei* și va dispune infirmarea rechizitoriului în condițiile mai sus arătate. În această situație, judecătorul de cameră preliminară va dispune, în temeiul art. 346 alin. (3) lit. c) CPP, restituirea cauzei. Cauza va fi restituită în temeiul acestei din urmă dispoziții și atunci când procurorul ierarhic superior nu răspunde în termenul de 5 zile.

Considerăm că, dacă judecătorul de cameră preliminară dispune acoperirea neregularităților din rechizitoriu, eventualul act subsecvent de remediere a acestora trebuie supus unei cenzuri similare din partea procurorului ierarhic superior ca și rechizitoriul în sine. De asemenea, dacă procurorul ierarhic superior nu infirmă actul subsecvent, va face pe acesta mențiunea de verificare a legalității și temeiniciei. O altă abordare ar da posibilitatea procurorului de caz de a dispune trimiterea în judecată a unui inculpat într-o formă nesupusă vreunei verificări interne sau supusă cel mult unei verificări parțiale, situație ce ar afecta principiul subordonării ierarhice manifestat în dispozițiile art. 328 alin. (1) CPP.

Prin verificarea rechizitoriului de către judecătorul de cameră preliminară nu se poate spune, așa cum au arătat unii autori[1] când s-au exprimat în legătură cu dispozițiile art. 300 alin. (2) CPP 1968, că aceasta este de natură să înlăture orice vătămare provocată de „lipsa unei verificări efective" sau de „existența unei verificări formale" din partea procurorului ierarhic superior.

În practica judiciară s-a apreciat că nu sunt îndeplinite condițiile privind verificarea legalității și temeiniciei rechizitoriului, atât timp cât acest act procedural poartă semnătura de confirmare a procurorului general adjunct, în numele său, iar nu pentru procurorul general[2]. De asemenea, s-a mai arătat că întocmirea procesului-verbal de sesizare din oficiu sau participarea procurorului ierarhic superior în camera de consiliu, cu ocazia formulării cererilor de interceptare, nu reprezintă acte de urmărire penală, acestea nefiind decât procedee probatorii, motiv pentru care el poate proceda la verificarea legalității și temeiniciei rechizitoriului ce se emite în cauză[3]. Tot astfel, s-a mai decis că, în condițiile în care procurorul-șef de secție a îndeplinit sporadic anumite acte de urmărire penală, independent dacă acestea sunt procesuale sau procedurale, din moment ce el nu a efectuat în întregime urmărirea penală și nici nu a întocmit rechizitoriul, nu este împiedicat să procedeze la verificarea valabilă a actului de sesizare a instanței[4]. Verificarea rechizitoriului (întocmit de procurorul-șef serviciu din cadrul serviciului teritorial al D.I.I.C.O.T.) pentru legalitate și temeinicie de către procurorul-șef al D.I.I.C.O.T., iar nu de către procurorul-șef de secție, nu este de natură a afecta legalitatea (regularitatea) rechizitoriului, respectiv a sesizării instanței, dacă la dosarul cauzei se află înscrisuri oficiale (adrese ale Ministerului Public și copii ale Monitorului Oficial) din care rezultă motivul pentru care s-a procedat în acest mod (procurorul-șef al serviciului a fost detașat la Ministerul Justiției). În virtutea

[1] C.V. ȘTEFAN, *Jurisprudență comentată*, în C.J. nr. 9/2010, p. 522.

[2] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3284 din 23 iunie 2006, www.scj.ro.

[3] I.C.C.J., compl. 5 jud., dec. pen. nr. 60 din 20 februarie 2012, www.scj.ro.

[4] C.A. Târgu Mureș, s. pen., dec. nr. 456/R din 8 iulie 2011, portal.just.ro.

principiului controlului ierarhic, ca principiu fundamental al activității Ministerului Public, verificarea rechizitoriului, pentru legalitate și temeinicie, de către șeful direcției, în loc de șeful secției, nu poate fi de natură a afecta regularitatea rechizitoriului, ca act de sesizare a instanței. În același sens sunt și argumentele inserate în Decizia nr. 1058/2007 a Curții Constituționale[1] cu privire la principiile care, potrivit Constituției, stau la baza organizării și funcționării Ministerului Public[2].

45. Actul de sesizare a instanței. În doctrină[3] s-a arătat că, deși se poate trage concluzia că sesizarea instanței de judecată este efectul trimiterii în judecată a inculpatului, acest act de dispoziție are efect numai dacă este cuprins în rechizitoriu. De aceea, legea prevede, prin extrapolare, că rechizitoriul este actul de sesizare a instanței. Când însă cuprinde și dispozițiile de clasare sau de renunțare la urmărirea penală, rechizitoriul nu sesizează instanța cu aceste fapte și persoane.

Rechizitoriul, ca act de urmărire penală, este singurul care poate conține dispoziția de trimitere în judecată și intră în competența exclusivă a procurorului.

Adresa procurorului prin care se trimite dosarul instanței nu constituie un act de sesizare a instanței, ci un act procedural de transmitere a actului de sesizare.

Întocmirea rechizitoriului – ca act de sesizare a instanței de judecată – și trimiterea în judecată a inculpatului reprezintă, alături de celelalte două modalități[4] reglementate de art. 307[5] și art. 309[6] CPP, „notificarea oficială, din partea autorității competente, privind suspiciunea referitoare la comiterea unei fapte penale" și, implicit, o acuzație în materie penală[7]. Dacă în primele două situații notificarea oficială constă în aducerea la cunoștință a calității de suspect înainte de prima sa audiere și în comunicarea către inculpat a ordonanței prin care s-a pus în mișcare acțiunea penală, care, de asemenea, este chemat în vederea audierii, în cea de-a treia situație, notificarea oficială constă în comunicarea către inculpat a unei copii certificate a rechizitoriului în condițiile art. 344 alin. (2) din același cod, ce dispune cu privire la procedura camerei preliminare. Astfel, odată cu înaintarea dosarului, procurorul este obligat să înainteze instanței competente[8] *un număr necesar de copii certificate ale rechizitoriului, în întregime, nu în extras*, pentru

---

[1] M. Of. nr. 810 din 28 noiembrie 2007.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2603 din 8 iulie 2009, www.scj.ro.

[3] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 524.

[4] Procedura de soluționare a plângerii împotriva soluției de netrimitere în judecată nu vizează *ab initio* existența unei acuzații în materie penală, deoarece ea a fost înlăturată de soluțiile pronunțate de procuror. Cu toate acestea, câtă vreme, potrivit dispozițiilor art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP, judecătorul de cameră preliminară, prin încheiere, poate desființa soluția atacată și dispune începerea judecății, atunci încheierea pronunțată are valențele unui rechizitoriu, deci ale unei acuzații în materie penală.

[5] Aducerea la cunoștință a calității de suspect.

[6] Punerea în mișcare a acțiunii penale.

[7] Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că conceptul de „acuzație în materie penală" are o semnificație „autonomă", independentă de clasificările utilizate de sistemele juridice naționale ale statelor membre. Conceptul de „acuzație" trebuie înțeles în sensul Convenției. Prin urmare, acesta poate fi definit drept „notificarea oficială, din partea autorității competente, privind suspiciunea referitoare la comiterea unei fapte penale", definiție care depinde, de asemenea, de existența sau absența unor „repercusiuni importante asupra situației (suspectului)" (cauza *Deweer c. Belgiei*, hot. din 27 februarie 1980, parag. 46; cauza *Eckle c. Germaniei*, hot. din 15 iulie 1982, parag. 73). Totodată, Curtea Europeană a raportat definiția noțiunii de „materie penală" la trei criterii alternative: criteriul calificării interne, cel al naturii faptei incriminate și cel al scopului și severității sancțiunii (cauza *Engel și alții c. Olandei*, hot. din 8 iunie 1976, parag. 80-85).

[8] Potrivit art. 5 alin. (2) din Legea nr. 255/2013, sesizarea instanței în cauzele aflate în cursul urmăririi penale la data intrării în vigoare a legii noi se va face potrivit normelor de competență din legea nouă.

a fi comunicate inculpaților de judecătorul de cameră preliminară, indiferent dacă aceștia se află sau nu în stare de detenție[1].

La parag. 43 din Decizia nr. 641 din 11 noiembrie 2014[2], Curtea Constituțională a reținut că, din perspectiva contradictorialității, ca element definitoriu al egalității de arme și al dreptului la un proces echitabil, norma legală trebuie să permită *comunicarea către toate părțile din procesul penal – inculpat, parte civilă, parte responsabilă civilmente – a documentelor care sunt de natură să influențeze decizia judecătorului* și să prevadă posibilitatea tuturor acestor părți de a discuta în mod efectiv observațiile depuse instanței.

Analizând eventuala obligație a judecătorului de cameră preliminară de a comunica un exemplar al rechizitoriului fiecărei părți și persoanelor vătămate, în raport de considerentele deciziei mai sus menționate, arătam în ediția anterioară[3] că aceasta nu există, atât timp cât: dispozițiile art. 329 alin. (2) CPP statuează obligația procurorului de a trimite un număr de exemplare ale rechizitoriului corespunzător numărului de inculpați, nu al tuturor părților și persoanelor vătămate; „comunicarea" nu presupune neapărat o activitate *ex officio*, ci poate să se efectueze la cerere; comunicarea rechizitoriului are o însemnătate specială pentru inculpat, reprezentând „notificarea oficială despre acuzația penală", ultima după notificările anterioare impuse de art. 307 și art. 309 CPP.

În prezent, în urma intrării în vigoare a Legii nr. 75/2016, dispozițiile legale sunt lipsite de orice echivoc, în art. 344 alin. (2) CPP prevăzându-se în mod expres și limitativ obligația comunicării copiei certificate a rechizitoriului doar inculpatului.

În acord cu alți autori[4], apreciem că o copie a rechizitoriului trebuie comunicată de către parchet și altor persoane, în cazul în care procurorul a dispus, prin același act, și o soluție de clasare, respectiv persoanelor care au dreptul de a formula plângere împotriva soluției de netrimitere în judecată, potrivit art. 340 CPP.

Nu este prevăzut un termen în care procurorul este obligat să înainteze instanței competente dosarul împreună cu copiile de pe rechizitoriu în cazul în care față de inculpat nu subzistă o măsură preventivă, însă, dacă procurorul dispune trimiterea în judecată a inculpatului față de care s-a dispus o măsură preventivă, potrivit art. 207 alin. (1) CPP, rechizitoriul împreună cu dosarul cauzei se înaintează judecătorului de cameră preliminară de la instanța competentă *cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei acesteia*.

Deși este un termen de recomandare, în contextul în care, potrivit art. 207 alin. (2) CPP, în termen de 3 zile de la înregistrarea dosarului, judecătorul de cameră preliminară verifică din oficiu legalitatea și temeinicia măsurii preventive, înainte de expirarea duratei acesteia, cu citarea inculpatului, deci cu luarea unor măsuri care solicită timp, trebuie totuși ca acest termen să fie respectat, putând fi depășit numai în cazuri cu totul excepționale.

În vederea asigurării dreptului la apărare efectivă, în situația în care inculpatul nu cunoaște limba română, se vor lua măsuri pentru *traducerea autorizată a rechizitoriului*. Când nu

[1] La momentul soluționării excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. 264 alin. (4) CPP 1968, Curtea Constituțională a arătat (dec. nr. 158/2002, M. Of. nr. 442 din 24 iunie 2002) că nu se poate susține că situația inculpatului aflat în stare de deținere, căruia i se comunică rechizitoriul, este mai favorabilă față de cea a inculpatului aflat în stare de libertate. Dispozițiile legale criticate nu numai că nu creează discriminări, ci, dimpotrivă, urmăresc evitarea unei discriminări, asigurând posibilitatea inculpatului aflat în stare de detenție de a-și organiza apărarea în condiții cât mai apropiate de acelea ale inculpatului aflat în stare de libertate. Dreptul la apărare al acestuia din urmă nu este cu nimic afectat, deoarece, fiind chemat prin citație procedurală, el are dreptul de a lua cunoștință oricând, direct sau prin apărător, de actul de sesizare a instanței și își poate organiza apărarea utilizând toate mijloacele prevăzute de lege.

[2] M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014.

[3] V. VĂDUVA, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *op. cit.*, ed. a 2-a, p. 864.

[4] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 345.

există traducători autorizați, traducerea rechizitoriului se face de o persoană care poate comunica cu inculpatul.

Inculpatul, cetățean român aparținând unei minorități naționale, poate solicita să îi fie comunicată o *traducere a rechizitoriului în limba maternă*.

Fie că procurorul soluționează cauza în temeiul art. 327 lit. a) sau b) CPP, fie că soluționează cauza potrivit art. 315 din același cod, *este obligat să se pronunțe și asupra măsurilor preventive, de siguranță sau asigurătorii* care au fost luate ori care se impun a fi luate în cauză.

Rechizitoriul *poate cuprinde și propunerea* de luare, menținere, revocare sau de înlocuire a unei măsuri preventive – arest preventiv, arest la domiciliu, control judiciar, control judiciar pe cauțiune – ori a unei măsuri asigurătorii sau de luare a unei măsuri de siguranță cu caracter medical, procurorul nemaifiind obligat să formuleze o cerere distinctă de rechizitoriu.

Dispozițiile privind propunerea de luare a măsurilor preventive, a măsurilor asigurătorii sau de siguranță cu caracter medical vizează situația în care în cursul urmăririi penale nu s-au luat asemenea măsuri, iar necesitatea luării acestora a apărut la momentul întocmirii rechizitoriului.

În ceea ce privește luarea măsurilor preventive, apreciem că propunerea se poate limita doar la arestul preventiv sau la domiciliu, și nu se poate referi la controlul judiciar sau pe cauțiune, măsuri care pot fi luate și de procuror, în cursul urmăririi penale. Această concluzie vine în condițiile în care, deși textul de la art. 328 CPP nu face distincție cu privire la tipul măsurilor preventive ce pot fi propuse a fi luate prin rechizitoriu, este evident că procurorul poate lua aceste măsuri preventive restrictive de libertate, potrivit art. 212 și art. 216 CPP, prin ordonanță, anterior emiterii rechizitoriului, astfel că, având în vedere caracterul urgent al acestor măsuri, nu s-ar justifica formularea unei propuneri prin actul de sesizare.

Capitolul al VI-lea. Reluarea urmăririi penale

REGLEMENTARE

Art. 332. Cazurile de reluare a urmăririi penale. (1) Urmărirea penală este reluată în caz de:
a) încetare a cauzei de suspendare;
b) restituire a cauzei de către judecătorul de cameră preliminară;
c) redeschidere a urmăririi penale.

(2) Reluarea urmăririi penale nu poate avea loc dacă a intervenit o cauză care împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale sau continuarea procesului penal.

Art. 333. Reluarea urmăririi penale după suspendare. Reluarea urmăririi penale după suspendare are loc când se constată de procuror ori de organul de cercetare penală, după caz, că a încetat cauza care a determinat suspendarea. Organul de cercetare penală care constată că a încetat cauza de suspendare înaintează dosarul procurorului pentru a dispune asupra reluării.

Art. 334. Reluarea urmăririi penale în caz de restituire. (1) Urmărirea penală este reluată atunci când judecătorul de cameră preliminară a dispus restituirea cauzei la parchet în temeiul art. 346 alin. (3) lit. b).

(2)[1] În cazul în care hotărârea se întemeiază pe dispozițiile art. 346 alin. (3) lit. a), reluarea se dispune de către conducătorul parchetului ori procurorul ierarhic superior prevăzut de lege,

[1] Alin. (2) al art. 334 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 214 din Legea nr. 255/2013.

numai atunci când constată că pentru remedierea neregularității este necesară efectuarea unor acte de urmărire penală. Prin ordonanța de reluare a urmăririi penale se vor menționa și actele ce urmează a fi efectuate.

(3) În cazurile de restituire prevăzute la alin. (1) și (2) procurorul efectuează urmărirea penală ori, după caz, trimite cauza la organul de cercetare, dispunând prin ordonanță actele de urmărire penală ce urmează a fi efectuate.

Art. 335. Reluarea în caz de redeschidere a urmăririi penale. (1) Dacă procurorul ierarhic superior celui care a dispus soluția constată, ulterior, că nu a existat împrejurarea pe care se întemeia clasarea, infirmă ordonanța și dispune redeschiderea urmăririi penale. Dispozițiile art. 317 se aplică în mod corespunzător.

(2)[1] În cazul în care au apărut fapte sau împrejurări noi din care rezultă că a dispărut împrejurarea pe care se întemeia clasarea, procurorul revocă ordonanța și dispune redeschiderea urmăririi penale.

(3)[2] Când constată că suspectul sau inculpatul nu și-a îndeplinit cu rea-credință obligațiile stabilite conform art. 318 alin. (6), procurorul revocă ordonanța și dispune redeschiderea urmăririi penale.

(4) Redeschiderea urmăririi penale este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară, în termen de cel mult 3 zile, sub sancțiunea nulității. Judecătorul de cameră preliminară hotărăște prin încheiere motivată, în camera de consiliu, cu citarea suspectului sau, după caz, a inculpatului și cu participarea procurorului, asupra legalității și temeiniciei ordonanței prin care s-a dispus redeschiderea urmăririi penale. Neprezentarea persoanelor legal citate nu împiedică soluționarea cererii de confirmare.

(4^1)[3] Judecătorul de cameră preliminară, soluționând cererea de confirmare, verifică legalitatea și temeinicia ordonanței prin care s-a dispus redeschiderea urmăririi penale pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul de urmărire penală și a oricăror înscrisuri noi prezentate. Încheierea judecătorului de cameră preliminară este definitivă.

(5)[4] În cazul în care s-a dispus clasarea, redeschiderea urmăririi penale are loc și atunci când judecătorul de cameră preliminară a admis plângerea împotriva soluției și a trimis cauza la procuror în vederea completării urmăririi penale. Dispozițiile judecătorului de cameră preliminară sunt obligatorii pentru organul de urmărire penală.

(6)[5] Dacă procurorul ierarhic superior celui care a dispus soluția infirmă soluția de netrimitere în judecată și dispune redeschiderea urmăririi penale, anterior comunicării ordonanței care cuprinde această soluție, redeschiderea urmăririi penale nu este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară.

COMENTARIU

46. Cazurile și condițiile de reluare. Astfel cum s-a arătat în doctrină[6], reluarea urmăririi penale este instituția procesuală penală cu ajutorul căreia se asigură desfășurarea procesului penal prin *reactivarea cursului urmăririi penale*, în cazurile prevăzute de lege. Astfel, uneori, terminarea urmăririi penale are caracter relativ, pentru că se poate ca, în anumite cazuri prevăzute cu caracter de excepție de art. 332 CPP, urmărirea să poată fi reluată.

Reluarea urmăririi poate fi dispusă când desfășurarea procesului penal a fost întreruptă înainte de a ajunge cauza în fața instanței, când cursul urmăririi penale a fost oprit – prin suspendare sau întrerupere (cazul reluării după suspendarea urmăririi ori al redeschiderii urmăririi) – sau după ce activitatea urmăririi penale a fost finalizată, când cauza a ajuns

[1] Alin. (2) al art. 335 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 215 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (3) și (4) ale art. 335 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 84 din O.U.G. nr. 18/2016.
[3] Alin. (4^1) al art. 335 a fost introdus prin art. II pct. 85 din O.U.G. nr. 18/2016.
[4] Alin. (5) al art. 335 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 86 din O.U.G. nr. 18/2016.
[5] Alin. (6) al art. 335 a fost introdus prin art. II pct. 87 din O.U.G. nr. 18/2016.
[6] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 85-86.

în faza camerei preliminare, însă rezultatele urmăririi sunt imperfecte (cazul restituirii de către judecătorul de cameră preliminară).

Dacă în cazul suspendării nu putem discuta despre o dezînvestire a organelor de urmărire penală, în cazul întreruperii urmăririi penale printr-o soluție de netrimitere în judecată sau al finalizării acesteia prin emiterea rechizitoriului și trimiterea în judecată, reluarea urmăririi penale implică reînvestirea organelor de urmărire penală.

Niciodată reluarea urmăririi penale *nu se poate dispune după ce cauza a atins faza judecății*.

Nu orice reîntoarcere a dosarului cauzei ajunse într-un stadiu sau etapă mai avansată la stadiul sau etapa prin care a trecut constituie o reluare a urmăririi penale, de exemplu, restituirea cauzei de către procuror organului de cercetare penală pentru completarea sau refacerea urmăririi penale (art. 323 CPP), când procesul evoluează fără întrerupere sau sistare, în cadrul aceleiași faze de urmărire[1].

În doctrină s-a arătat că funcțiunea proprie a reluării urmăririi penale este aducerea procesului penal pe linia de desfășurare normală[2], cauza revenind în stadiul procesual anterior.

Pentru reluarea urmăririi penale trebuie să fie îndeplinite, în mod cumulativ, următoarele *condiții*:

a) să existe una dintre situațiile prevăzute în art. 332 alin. (1) lit. a)-c) CPP. Alături de aceste cazuri de reluare a urmăririi penale prevăzute unitar de legiuitor, regăsim în dispozițiile privind procedura acordului de recunoaștere a vinovăției un alt caz de reluare a urmăririi penale. Astfel, potrivit art. 485 alin. (1) lit. b) CPP, în urma sesizării printr-un acord de recunoaștere a vinovăției, instanța poate respinge acordul și trimite cauza procurorului în vederea continuării urmăririi penale. În acord cu alți autori[3], apreciem că reglementarea actuală mai recunoaște și un alt caz de reluare a urmăririi penale, respectiv situația în care suspectul sau inculpatul formulează cerere de continuare a urmăririi penale[4];

b) să nu fi intervenit între timp vreunul dintre cazurile prevăzute de art. 16 CPP care împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale sau exercitarea acesteia. Dacă reluarea a avut totuși loc, se va proceda, după caz, la clasarea cauzei potrivit unuia dintre cazurile de la art. 16. În situația în care suspectul sau inculpatul cere însă continuarea procesului potrivit art. 18 CPP, urmărirea reluată se va efectua;

c) pentru a putea fi reluată efectuarea urmăririi, trebuie ca aceasta să se dispună printr-o ordonanță a procurorului în toate situațiile, chiar și în cea a restituirii cauzei de către judecătorul de cameră preliminară[5].

Având în vedere că funcția judiciară de urmărire penală se exercită din oficiu, pentru reluarea urmăririi penale nu este necesar un act de sesizare a organului de urmărire penală, acesta urmând a dispune reactivarea urmăririi penale din oficiu.

Apreciem că, în cazurile de reluare a urmăririi penale prevăzute în art. 332 alin. (1) lit. a) și c) CPP, termenul privitor la măsura preventivă dispusă asupra inculpatului curge de la data luării acesteia, iar în cazul prevăzut de lit. b) de la alin. (1) al aceluiași articol, dacă

---

[1] *Idem*, p. 88-95.

[2] V. DONGOROZ Ş.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 86.

[3] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 351.

[4] Pentru analiza acestui caz, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 35.

[5] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.A. București, s. I pen., dec. nr. 874/2005, în C.P.J. 2005, p. 326: dacă procurorul a dispus scoaterea de sub urmărire penală, inculpatul nu poate fi trimis în judecată pentru fapta care a făcut obiectul soluției de scoatere de sub urmărire penală, în lipsa ordonanței de redeschidere a urmăririi penale. Precizăm că, în prezent, soluția pe care o poate pronunța procurorul este cea de clasare a cauzei.

inculpatul are dispusă asupra sa o măsură preventivă și judecătorul de cameră preliminară o menține, termenul de 30 de zile, respectiv de 60 de zile curge de la rămânerea definitivă a încheierii judecătorului prin care dispune restituirea cauzei la procuror în vederea reluării urmăririi penale. În acest sens, considerăm că sunt aplicabile, *mutatis mutandis*, dispozițiile Deciziei nr. 7/2011[1] a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii.

47. Reluarea urmăririi penale după suspendare. Aceasta se dispune când se constată de către procuror sau organul de cercetare penală, după caz, că *a încetat cauza care a determinat suspendarea*, respectiv:

– suspectul sau inculpatul nu mai suferă de boala gravă care l-a împiedicat să ia parte la procesul penal[2];

– nu mai există impedimentul legal temporar pentru punerea în mișcare a acțiunii penale față de o persoană (de exemplu, cel prevăzut de art. 84 din Constituția României, ce reglementează un caz special de imunitate privind Președintele României, când mandatul acestuia expiră);

– s-a încheiat procedura de mediere sau s-a depășit perioada de 3 luni de la suspendare. Suspendarea durează până când procedura medierii se închide prin oricare dintre modurile prevăzute de lege, dar nu mai mult de 3 luni de la data la care a fost dispusă. Urmărirea penală se reia din oficiu, imediat după primirea procesului-verbal prin care se constată că nu s-a încheiat înțelegerea potrivit art. 56 alin. (1) lit. a) din lege (înțelegerea încheiată de părți în urma soluționării conflictului) sau, dacă acesta nu se comunică, la expirarea termenului de 3 luni. Pentru soluționarea acțiunii penale ori a acțiunii civile în baza acordului încheiat ca rezultat al medierii, mediatorul este obligat să transmită organului judiciar acordul de mediere și procesul-verbal de încheiere a medierii în original și în format electronic, dacă părțile au ajuns la o înțelegere, sau doar procesul-verbal de încheiere a medierii, în situația în care procedura medierii se încheie prin constatarea de către mediator a eșuării medierii sau prin depunerea contractului de mediere de către una dintre părți.

Legiuitorul a renunțat la reglementarea anterioară în care stipula în sarcina organului de cercetare penală obligația de a se interesa periodic cu privire la subzistența cauzei care a determinat suspendarea urmăririi și a stabilit o *procedură de verificare identică cu cea din faza judecății*, stabilindu-se termenele maxime efective la care se fac verificări de către organul de cercetare penală cu privire la subzistența cauzelor de suspendare. Astfel, organul de cercetare penală la care se află dosarul cauzei are obligația să verifice periodic, dar *nu mai târziu de 3 luni de la data dispunerii suspendării*, dacă mai subzistă cauza care a determinat suspendarea urmăririi penale[3].

---

[1] M. Of. nr. 447 din 27 iunie 2011.

[2] În doctrină au fost autori (GH. MATEUȚ, *Observații în legătură cu limitele și cazurile de reluare a urmăririi penale*, în Dreptul nr. 10/1997, p. 63; N. VOLONCIU, AL. ȚUCULEANU, *op. cit.*, p. 138) care au susținut că, întrucât starea de boală gravă care a condus la suspendarea urmăririi penale a fost constatată printr-o expertiză medico-legală, același tratament juridic – constatarea stării de sănătate prin expertiză medico-legală – se impune și în cazul reluării urmăririi penale. Alți autori (A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 46) au arătat că, având în vedere că prin lege nu se condiționează reluarea urmăririi penale de constatarea încetării cauzei de suspendare într-un anumit mod, este suficientă existența unui act medical eliberat de unitatea sanitară, nefiind necesară efectuarea unei expertize medico-legale.

[3] În mod evident, aceste verificări pot fi efectuate și de procuror.

Organele de cercetare penală *pot efectua în perioada suspendării* toate actele a căror îndeplinire nu este împiedicată de situația suspectului sau inculpatului[1], cu respectarea dreptului la apărare al părților sau subiecților procesuali, cu mențiunea că, la reluarea urmăririi penale, actele efectuate în timpul suspendării *pot fi refăcute*, dacă este posibil, la cererea suspectului sau inculpatului.

Când organul de cercetare penală constată că respectiva cauză de suspendare a încetat, înaintează procurorului care a dispus suspendarea actele din care rezultă încetarea cauzei de suspendare împreună cu un referat prin care propune reluarea urmăririi penale. În cazul în care dosarul a rămas la procuror și acesta constată cauza de încetare a suspendării, nu va întocmi referat, ci va dispune direct prin ordonanță reluarea urmăririi penale.

Dacă procurorul constată că a încetat cauza care a determinat suspendarea, *dispune prin ordonanță reluarea urmăririi* și trimite dosarul organului de cercetare sau îl ține pentru a continua, potrivit procedurii obișnuite, urmărirea care fusese întreruptă, rămânând valabile actele de urmărire efectuate de organul de cercetare în timpul când urmărirea a fost suspendată. Astfel cum am arătat, spre deosebire de celelalte cazuri de reluare, dacă aceasta survine ulterior suspendării urmăririi penale, nu se provoacă reînvestirea organelor de urmărire penală, ci doar repunerea cauzei pe rol.

În cazul în care procurorul consideră că din actele primite nu rezultă încetarea cauzei de suspendare, *restituie dosarul organului de cercetare, prin ordonanță*, pentru ca acesta să continue efectuarea actelor ce pot fi administrate și verificarea periodică a cauzei de suspendare.

Ordonanța de reluare a urmăririi penale se comunică părților și subiecților procesuali principali, la fel ca și măsura suspendării, partea civilă având posibilitatea exercitării facultății prevăzute în dispozițiile art. 27 alin. (4) CPP – persoana vătămată constituită parte civilă în procesul penal, care după suspendarea procesului penal a pornit acțiune civilă în fața instanței civile, în caz de reluare a urmăririi poate să părăsească instanța civilă și să se adreseze din nou organului de urmărire penală, cu condiția ca instanța civilă să nu fi pronunțat o hotărâre, chiar nedefinitivă.

Deși, spre deosebire de faza judecății, legiuitorul nu prevede *obligațiile procurorului în ceea ce privește măsurile preventive luate asupra suspectului/inculpatului*, considerăm că, pentru identitate de rațiune, procurorul va verifica periodic subzistența temeiurilor, având competența de a se pronunța/a face propuneri cu privire la acestea la cererea părții, a organului de cercetare penală sau din oficiu.

Suspendarea urmăririi are *efectul de a suspenda cursul termenului de prescripție a răspunderii penale*, deoarece inactivitatea organului de urmărire penală este determinată de situația suspectului sau inculpatului, care împiedică continuarea urmăririi față de acesta [art. 156 alin. (1) CP]. Potrivit art. 156 alin. (2) CP, prescripția își reia cursul din ziua în care a încetat cauza de suspendare, prin urmare, reluarea se produce *ope legis*, nu de la momentul emiterii ordonanței de către procuror.

48. Restituirea cauzei de către judecătorul de cameră preliminară[2] se dispune:

– în situația în care, în temeiul art. 346 alin. (3) lit. b) CPP, judecătorul de cameră preliminară dispune restituirea cauzei *în urma excluderii tuturor probelor administrate în cursul urmăririi penale*; în acest caz, se impune refacerea în totalitate a urmăririi penale,

[1] Doar în situația suspendării din cauza faptului că suspectul sau inculpatul suferă de o boală gravă care îl împiedică să ia parte la procesul penal.

[2] După sesizarea instanței de judecată, aceasta nu va mai putea pronunța o soluție de restituire, nemaiavând la dispoziție o procedură similară celei prevăzute de art. 332 CPP 1968.

probele administrate anterior neputând fi valorificate în niciun mod, fiind considerate a fi fost obținute în mod nelegal;

– în situația în care, în temeiul art. 346 alin. (3) lit. a) CPP, judecătorul de cameră preliminară apreciază că *rechizitoriul este neregulamentar întocmit*, neregularitate care conduce la imposibilitatea stabilirii obiectului sau limitelor judecății.

Nu există caz de reluare a urmăririi și deci nici de refacere a acesteia atunci când judecătorul restituie dosarul pentru refacerea rechizitoriului, iar neregularitățile pot fi acoperite fără efectuarea unor acte de urmărire penală, prin urmare, în acest caz, reluarea urmăririi penale nu se dispune automat. Abia dacă procurorul ierarhic superior prevăzut de lege apreciază că pentru remedierea neregularităților constatate de judecătorul de cameră preliminară este necesară efectuarea unor acte de urmărire penală, nefiind suficientă doar simpla refacere a rechizitoriului, ne aflăm în prezența unei reluări a urmăririi penale în vederea completării ei; în acest caz, reluarea nu va determina refacerea urmăririi penale în întregul ei, ci doar efectuarea unor acte de urmărire penală suplimentare în vederea refacerii actului de sesizare;

– deși art. 334 CPP nu prevede expres, apreciem că restituirea cauzei se dispune, cu consecința reluării urmăririi penale, și în situația prevăzută în art. 346 alin. (3) lit. c) CPP; este vorba despre ipoteza în care *judecătorul de cameră preliminară a dispus anularea unor acte de urmărire penală și excluderea unor probe* și încheierea este comunicată procurorului, care solicită restituirea cauzei sau nu răspunde în termenul de 5 zile prevăzut de art. 345 alin. (3) CPP. Este în mod evident vorba despre o necorelare a textelor, art. 332 menționând, printre cazurile de reluare a urmăririi penale, situația în care judecătorul de cameră preliminară a restituit cauza, *fără a face distincție în raport de motivul de restituire*.

Încheierea judecătorului de cameră preliminară, rămasă definitivă, constituie *actul de desesizare a instanței* și, totodată, *actul de sesizare, nu de învestire a procurorului* cu reluarea urmăririi penale. Reluarea dispusă prin actul procesual al judecătorului se va produce efectiv în baza ordonanței (act de învestire) procurorului de caz – în situațiile prevăzute de art. 346 alin. (3) lit. b) și c) CPP –, respectiv a procurorului ierarhic superior – în situația prevăzută de art. 346 alin. (3) lit. a) CPP –, în condițiile în care dispozițiile judecătorului de cameră preliminară sunt strict de restituire a cauzei, și nu de reluare a urmăririi penale, fiind nevoie de un act procesual și procedural distinct în acest sens din partea procurorului, în acord și cu principiul separației funcțiilor judiciare.

Deși art. 334 alin. (2) CPP prevede că procurorul ierarhic superior va menționa și actele ce urmează a fi efectuate doar în cazul reluării urmăririi penale dispuse în urma soluției prevăzute de art. 346 alin. (3) lit. a) CPP, apreciem că, pentru identitate de rațiune, soluția este valabilă și în situația celorlalte cazuri de reluare a urmăririi penale (când procurorul va menționa actele ce urmează a fi efectuate).

Activitatea de refacere sau de completare a urmăririi se efectuează de organul de cercetare care a efectuat prima urmărire sau de către un alt organ de cercetare ori de către procuror, chiar și de aceeași persoană care a efectuat anterior urmărirea penală (cazul de incompatibilitate prevăzut de art. 49 alin. ultim CPP 1968 nu se mai regăsește printre cazurile de incompatibilitate prevăzute de art. 65 CPP)[1].

[1] În doctrină (A. ZARAFIU, *Procedură penală...*, 2014, p. 330) s-a arătat că, deși nu mai este prevăzută expres, incompatibilitatea organului care a efectuat inițial urmărirea și care este chemat să efectueze noile acte de urmărire penală după reluare poate fi încadrată, după caz, în art. 64 alin. (1) lit. f) CPP, respectiv există o suspiciune rezonabilă că imparțialitatea sa este afectată.

În doctrina[1] dezvoltată pe structura anterioară a procesului penal, aplicabilă, *mutatis mutandis*, și cu privire la noua procedură, s-a arătat că, după hotărârea de restituire a cauzei în vederea refacerii urmăririi penale, actul de sesizare încetează de a-și mai produce efectele, iar cauza trece din nou în faza de urmărire penală, prin reluarea ei. Instanța nu mai are nicio atribuție în legătură cu cauza restituită, în schimb, procurorul redevine conducătorul procesului penal. El trebuie să respecte indicațiile date de prima instanță prin sentința de restituire, dar, totodată, păstrează și dreptul de a orienta urmărirea în direcția pe care o consideră necesară; în acest scop, poate restrânge sau extinde învinuirea, în funcție de datele noi care au intervenit. După refacerea sau completarea urmăririi penale, care se desfășoară potrivit normelor care reglementează această fază procesuală, dacă se menține soluția de trimitere în judecată, *se întocmește un nou rechizitoriu*, care va constitui actul de sesizare a instanței de judecată. Prima instanță nu se va putea considera sesizată, prin retrimiterea cauzei la instanță de către procuror, fără a se fi întocmit un nou rechizitoriu. Noul rechizitoriu se întocmește de procurorul competent potrivit legii și se poate referi la aceleași fapte și persoane ca primul rechizitoriu, poate fi mai restrâns sau mai extins, instanța de judecată fiind sesizată în limitele noului rechizitoriu. După refacerea urmăririi penale, *procurorul poate finaliza cauza și printr-o soluție de netrimitere în judecată*, în cazul în care constată existența vreunuia dintre cazurile ce împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale.

Și în practica judiciară s-a decis că nu există nicio dispoziție legală care să împiedice procurorul ca, după restituirea cauzei pentru refacerea rechizitoriului, să extindă cercetarea penală pentru alte infracțiuni sau să schimbe încadrarea juridică a faptelor inculpatului[2].

Prin Decizia nr. 7/2011[3], Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a stabilit că, în situația restituirii cauzei, dacă inculpatul este arestat și instanța menține arestarea preventivă, termenul de 30 de zile curge de la rămânerea definitivă a hotărârii instanței prin care s-a dispus restituirea cauzei la procuror în vederea refacerii urmăririi penale, și nu de la pronunțarea hotărârii instanței de fond care a dispus restituirea cauzei la procuror în vederea refacerii urmăririi penale. Soluția expusă își menține valabilitatea.

De asemenea, tot printr-un recurs în interesul legii, prin Decizia nr. 65/2007[4], care își menține valabilitatea, Înalta Curte a stabilit că, în situația restituirii cauzei la procuror pentru refacerea urmăririi penale, durata maximă a arestării preventive nu poate depăși 180 de zile, calculată prin adiționarea tuturor perioadelor anterioare din cursul urmăririi penale și ulterioare restituirii cauzei la procuror. În prezent, această durată maximă se calculează prin adiționarea, dacă este cazul, atât a duratei arestării preventive, cât și a arestului la domiciliu, potrivit art. 222 alin. (10) CPP, modificat ca urmare a Deciziei nr. 740/2015[5], prin care Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 222 alin. (10) CPP, în forma anterioară, care nu permiteau luarea în considerare a duratei privării de libertate dispuse prin măsura arestului la domiciliu pentru calculul duratei maxime a măsurii arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale, sunt neconstituționale.

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 90.
[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4140 din 6 decembrie 2011, www.scj.ro.
[3] M. Of. nr. 447 din 27 iunie 2011.
[4] M. Of. nr. 537 din 16 iulie 2008.
[5] M. Of. nr. 927 din 15 decembrie 2015.

Prin minuta Întâlnirii dintre membrii Comisiei „Unificarea practicii judiciare", președintele Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție și președinții secțiilor penale ale curților de apel, având ca obiect unificarea practicii judiciare (17 noiembrie 2010), s-a constatat opinia majoritară în situația în care cauza se restituie la procuror pentru refacerea urmăririi penale: măsura arestării preventive se menține prin sentința de restituire; dacă recursul declarat de inculpat împotriva sentinței este retras la instanța de control judiciar, chiar dacă în decizia prin care s-a luat act de retragerea recursului nu s-a menținut măsura arestării preventive, aceasta nu încetează de drept, deoarece: cazurile de încetare de drept a măsurii arestării preventive sunt prevăzute la art. 140 CPP 1968, printre care cel în cauză nu este enumerat; măsura arestării preventive a inculpatului a fost menținută de instanța de recurs învestită cu soluționarea recursului declarat împotriva sentinței prin care s-a dispus restituirea cauzei la procuror, anterior pronunțării deciziei penale prin care s-a luat act de retragerea recursului declarat de inculpat, încheiere definitivă; instanța de recurs, luând act de retragerea recursului declarat de inculpat (singurul recurs care a învestit-o), nu mai trebuia să dispună menținerea măsurii arestării preventive, menținere care își produce efectele ca urmare a încheierii pronunțate în același dosar. Argumentele expuse își mențin valabilitatea, *mutatis mutandis*, în materia contestației formulate împotriva încheierii de restituire a cauzei la parchet pronunțate de judecătorul de cameră preliminară.

După reluarea urmăririi penale se pot dispune orice măsuri preventive privative sau restrictive de libertate, chiar dacă anterior nu fuseseră luate și chiar dacă restituirea cauzei la procuror s-a dispus ca urmare a admiterii cererii inculpatului în cauză.

49. Redeschiderea urmăririi penale[1] se dispune în următoarele cazuri în care aceasta a fost întreruptă printr-o soluție de clasare sau de renunțare la urmărirea penală:

a) *Dacă procurorul ierarhic superior celui care a dispus soluția constată, ulterior, că nu a existat împrejurarea pe care se întemeia clasarea* [art. 335 alin. (1) CPP]. În această situație, se recunoaște procurorului ierarhic superior celui care a dispus soluția posibilitatea ca, în cadrul controlului ierarhic efectuat din oficiu sau la plângere, potrivit art. 339 CPP, *să infirme ordonanța de clasare și să redeschidă urmărirea penală prin ordonanță*. Potrivit art. 317 CPP, *procurorul ierarhic superior restituie cauza procurorului de caz pentru reluarea urmăririi penale*.

Redeschiderea urmăririi penale *nu se confundă cu infirmarea actelor de urmărire penală*, deși există și asemănări între cele două instituții. Infirmarea are un conținut mai larg, deoarece se referă la orice act sau măsură procesuală neconformă cu legea și reprezintă o modalitate comună de exercitare a controlului ierarhic, în timp ce redeschiderea urmăririi penale se dispune de procurorul ierarhic superior numai în cazul exercitării controlului asupra actelor procurorului ce finalizează urmărirea penală.

b) *Dacă procurorul ierarhic superior celui care a dispus soluția constată, cu ocazia verificării din oficiu a legalității și temeiniciei soluției de renunțare la urmărirea penală, că nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 318 CPP.* În această situație, se recunoaște procurorului ierarhic superior posibilitatea ca, în cadrul controlului ierarhic efectuat din oficiu, *să infirme ordonanța de renunțare la urmărirea penală și să redeschidă urmărirea penală prin ordonanță*, fără necesitatea obținerii confirmării din partea judecătorului de cameră preliminară.

---

[1] În doctrină s-a făcut referire la relația juridică dintre reluarea și redeschiderea urmăririi penale ca fiind una de la întreg la parte – A. ZARAFIU, *Procedură penală...*, 2014, p. 330.

c) *Dacă au apărut fapte sau împrejurări noi din care rezultă că a dispărut împrejurarea pe care se întemeia clasarea* [art. 335 alin. (2) CPP]. Spre deosebire de primele două situații, în care se dă posibilitatea procurorului ierarhic superior să reanalizeze situația de fapt sau de drept avută în vedere de procurorul de caz la momentul clasării sau al renunțării la urmărirea penală, în această situație, chiar *procurorul de caz este cel care va revoca ordonanța de clasare și va dispune prin ordonanță redeschiderea urmăririi penale*, bazându-și această soluție pe constatarea dispariției împrejurării în temeiul căreia a dispus clasarea. Nu este nevoie ca faptele sau împrejurările noi să ia ființă după soluția de clasare, acestea pot fi anterioare sau posterioare soluției, ceea ce este esențial în cazul celor anterioare este ca ele să nu fi fost cunoscute de procuror la momentul dispunerii soluției. După trimiterea în judecată nu mai este posibilă reluarea urmăririi penale, chiar dacă s-ar face noi descoperiri care ar conduce la concluzia neurmăririi, aceste noi probe vor putea fi propuse și valorificate în fața instanței de judecată[1].

Pentru a se dispune redeschiderea urmăririi penale în temeiul art. 335 alin. (2) CPP, trebuie să fie îndeplinite următoarele *condiții*:

– să se fi dispus anterior clasarea cauzei, prin ordonanța procurorului;

– să se constate că nu a existat sau că a dispărut motivul care a determinat clasarea. Această condiție este îndeplinită în următoarele situații:

(i) când se constată că în fapt nu a existat cazul care a determinat clasarea, de exemplu: s-a dispus clasarea pentru că fapta a fost amnistiată și ulterior se constată că suspectul sau inculpatul nu beneficia de amnistie; s-a dispus clasarea pentru împlinirea termenului de prescripție și ulterior se constată că aceasta fusese întreruptă; s-a dispus clasarea pentru că suspectul sau inculpatul este iresponsabil și ulterior se constată că acesta a simulat iresponsabilitatea; s-a dispus clasarea pentru că a intervenit amnistia pentru o anumită infracțiune, după care se constată că încadrarea corectă din punct de vedere juridic a faptei era o altă infracțiune exceptată de la amnistie[2] etc.;

(ii) când se constată că a dispărut împrejurarea pe care se întemeia clasarea, deci că nu mai există împrejurarea care se încadra în vreunul dintre cazurile prevăzute în art. 16 CPP. De exemplu: s-a clasat cauza pe împrejurarea că lipsește plângerea prealabilă și ulterior plângerea intervine și se constată că este introdusă în termen; s-a clasat cauza pe împrejurarea că există autoritate de lucru judecat și ulterior hotărârea respectivă a fost desființată ca urmare a unei revizuiri etc.

d) *Când suspectul sau inculpatul nu și-a îndeplinit cu rea-credință obligațiile stabilite la momentul renunțării la urmărirea penală* [art. 335 alin. (3) CPP]. Și în această situație, *procurorul de caz va fi cel care revocă ordonanța și dispune redeschiderea urmăririi penale*.

Obligațiile ce pot fi impuse suspectului sau inculpatului în cazul renunțării la urmărirea penală sunt următoarele:

– să înlăture consecințele faptei penale sau să repare paguba produsă ori să convină cu partea civilă o modalitate de reparare a acesteia;

– să ceară public scuze persoanei vătămate;

---

[1] V. PANȚURESCU, *Codul de procedură penală 1936 adnotat*, Imprimeria Văcărești, București, 1940, nr. 13, p. 128.

[2] A se vedea, *mutatis mutandis*, Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 369/1977, în C.D. 1977, p. 362; Trib. Maramureș, dec. nr. 276/1987, în R.R.D. nr. 1/1988, p. 74: s-a impus reluarea urmăririi penale în cazul în care în mod greșit s-a dispus încetarea urmăririi penale pentru că a intervenit amnistia, iar ulterior încadrarea juridică a fost schimbată din infracțiunea de vătămare corporală în infracțiunea de tentativă de omor, care era exceptată de la aplicarea actului de amnistie. Precizăm că, în prezent, soluția pe care o poate pronunța procurorul este cea de clasare a cauzei.

– să presteze o muncă neremunerată în folosul comunității, pe o perioadă cuprinsă între 30 și 60 de zile, în afară de cazul în care, din cauza stării de sănătate, persoana nu poate presta această muncă;

– să frecventeze un program de consiliere.

Termenul până la care obligațiile urmează a fi îndeplinite nu poate fi mai mare de 6 luni sau de 9 luni pentru obligații asumate prin acord de mediere încheiat cu partea civilă și care curge de la comunicarea ordonanței.

Revocarea ordonanței de renunțare la urmărirea penală se dispune în cazul neîndeplinirii cu rea-credință a obligațiilor de către suspect sau inculpat, în termenul stabilit de procuror. Sarcina probei cu privire la îndeplinirea obligațiilor sau motivele ce au condus la imposibilitatea îndeplinirii acestora aparține suspectului sau inculpatului, nu incumbă organelor de urmărire penală obligația de a dovedi reaua-credință a acestuia.

e) *Dacă s-a dispus clasarea și judecătorul de cameră preliminară, în temeiul art. 341 alin. (6) lit. b) și alin. (7) pct. 2 lit. b) CPP, admite plângerea împotriva soluției și trimite cauza la procuror în vederea completării urmăririi penale.* În forma anterioară a Codului de procedură penală [art. 273 alin. (1[1]) CPP 1968], se statua că dispozițiile instanței erau obligatorii pentru organul de urmărire penală sub aspectul faptelor și împrejurărilor ce urmau a fi constatate și al mijloacelor de probă indicate. Această reglementare a generat practică judiciară contradictorie, în sensul că unele instanțe considerau că procurorul nu era obligat să dispună începerea sau redeschiderea urmăririi penale, iar alte instanțe susțineau contrariul.

Cu privire la acest aspect, arătăm că în noua reglementare nu numai că legiuitorul nu mai face nicio distincție între tipul dispoziției date de judecător [art. 335 alin. (5) teza finală CPP – dispozițiile judecătorului de cameră preliminară sunt obligatorii pentru organul de urmărire penală], dar a statuat în mod expres în sarcina procurorului obligația de a dispune redeschiderea urmăririi penale în cazul în care judecătorul de cameră preliminară a admis plângerea împotriva soluției și a trimis cauza la procuror în vederea completării urmăririi penale [art. 335 alin. (5) CPP].

Astfel cum vom arăta când vom analiza dispozițiile art. 341 CPP[1], odată cu trimiterea cauzei procurorului, judecătorul de cameră preliminară are obligația de a indica în mod expres motivele pentru care a desființat soluția, actul procesual pe care trebuie să îl emită procurorul – ordonanță de redeschidere a urmăririi penale –, faptele și împrejurările pe care urmează a le constata și prin ce anume mijloace de probă va efectua aceste constatări.

Este de observat că, în această situație, legiuitorul nu a dat în competența judecătorului de cameră preliminară chiar dispoziția de redeschidere a urmăririi penale, ci pe aceea de a obliga procurorul să dispună redeschiderea. Această soluție corespunde principiului separației funcțiilor judiciare, potrivit căruia funcția de urmărire penală, sub toate aspectele, este exercitată de organele de urmărire penală. Este evident însă că, în această ipoteză, *ordonanța de redeschidere a urmăririi penale nu mai este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară*, ca în celelalte situații, din rațiuni lesne de înțeles.

f) *Dacă s-a dispus renunțarea la urmărirea penală, iar judecătorul de cameră preliminară, în temeiul art. 318 alin. (15) lit. a) CPP, respinge cererea de confirmare a soluției, o desființează și trimite cauza la procuror pentru a completa urmărirea penală ori, după caz, pentru a pune în mișcare acțiunea penală și a completa urmărirea penală.*

[1] A se vedea *infra*, partea specială, nr. 61.2.

Deși nu se prevede expres, și în acest caz, dispozițiile judecătorului de cameră preliminară sunt obligatorii pentru organul de urmărire penală, iar odată cu trimiterea cauzei procurorului, judecătorul de cameră preliminară are obligația de a indica în mod expres motivele pentru care a ajuns la o asemenea concluzie, actul procesual pe care trebuie să îl emită procurorul – ordonanță de redeschidere a urmăririi penale –, faptele și împrejurările pe care urmează a le constata și prin ce anume mijloace de probă va efectua aceste constatări.

Este de observat că, nici în această situație, legiuitorul nu a dat în competența judecătorului de cameră preliminară dispoziția efectivă de redeschidere a urmăririi penale, ci doar pe aceea de a obliga procurorul să dispună redeschiderea. Este evident că nici în această ipoteză *ordonanța de redeschidere a urmăririi penale nu mai este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară*, poziția acestuia rezultând din soluția de respingere a cererii de confirmare a soluției de renunțare la urmărirea penală.

50. Procedura confirmării redeschiderii urmăririi penale. Din analiza celor cinci cazuri de redeschidere a urmăririi penale se observă că, spre deosebire de reglementarea anterioară, instituția redeschiderii urmăririi penale *nu mai este prerogativa exclusivă a procurorului.* Procedura de confirmare de către judecătorul de cameră preliminară a redeschiderii urmăririi penale constituie o garanție procesuală a caracterului echitabil al actului de redeschidere a urmăririi penale acordată participanților la procesul penal, conform dispozițiilor art. 21 alin. (3) din Constituție și art. 6 parag. 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

În cauza *Stoianova și Nedelcu c. României*[1], Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că parchetul dispunea de puterea de a anula ordonanța de neîncepere a urmăririi penale și de a decide redeschiderea urmăririi penale fără a fi ținut de un termen. Or, nu era vorba despre o simplă posibilitate teoretică pentru procuror de a reactiva procedura, ci era posibil pentru parchet să redeschidă urmărirea penală fără a fi obligat să solicite o autorizație din partea vreunei instanțe naționale care să fie obligată să examineze temeinicia unei astfel de cereri pentru a verifica, de exemplu, dacă redeschiderea cazului nu este inechitabilă și dacă perioada scursă de la încetarea anchetei nu este excesivă. Curtea a arătat, totodată, că nu poate ignora faptul că procurorii români, care acționează în calitate de magistrați ai Ministerului Public, nu răspund cerințelor de independență față de executiv (cauza *Vasilescu c. României*, Hotărârea din 22 mai 1998, cauza *Pantea c. României*, Hotărârea din 3 iunie 2003). În plus, redeschiderea urmăririi penale a fost dispusă pe motiv că ancheta inițială nu a fost completă. Or, astfel de lipsuri din partea autorităților nu erau imputabile reclamanților și nu ar trebui, prin urmare, să îi pună pe aceștia într-o situație defavorabilă. De asemenea, Guvernul nu a putut demonstra că reluarea urmăririi penale încetate prin ordonanța procurorului a avut un caracter excepțional.

În aceste condiții, potrivit noii reglementări a instituției, în termen de *cel mult 3 zile* de la emiterea ordonanței de redeschidere a urmăririi penale, în cazurile prevăzute de art. 335 alin. (1), (2) și (3) CPP, procurorul va sesiza judecătorul de cameră preliminară, în vederea confirmării redeschiderii urmăririi penale. Termenul de 3 zile, *prevăzut sub sancțiunea nulității*, este un termen de decădere[2], nu de recomandare, și se referă strict la termenul în care este sesizat judecătorul de cameră preliminară după emiterea ordonanței, nu include și perioada în care se desfășoară procedura de soluționare a cererii de confirmare de către acesta[3]. În cazul nerespectării termenului imperativ prevăzut de lege pentru

[1] C.E.D.O., hot. din 4 august 2005, parag. 17-25, hudoc.echr.coe.int.
[2] În același sens, I. KUGLAY, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1385.
[3] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 379.

sesizarea judecătorului de cameră preliminară, întrucât ordonanța de redeschidere nu își mai poate produce efectele, dacă procurorul/procurorul ierarhic superior înțelege în continuare să redeschidă urmărirea penală, va emite o nouă ordonanță cu care va sesiza judecătorul în termen de 3 zile.

În urma intrării în vigoare a O.U.G. nr. 18/2016, s-a statuat expres că judecătorul de cameră preliminară hotărăște asupra legalității și temeiniciei ordonanței prin care s-a dispus redeschiderea urmăririi penale prin *încheiere motivată, în camera de consiliu, cu participarea procurorului și cu citarea suspectului sau, după caz, a inculpatului*[1], care are interesul procesual de a dovedi neîntrunirea condițiilor privind redeschiderea urmăririi penale în privința sa.

Soluționarea cererii de confirmare se face în baza lucrărilor și a materialului de urmărire penală, precum și, similar procedurii prevăzute de art. 341 și urm. CPP, a înscrisurilor noi prezentate, mijloace de probă neadministrate de organul de urmărire penală până la acel moment.

Potrivit art. 335 alin. (6) CPP, dacă procurorul ierarhic superior celui care a dispus soluția infirmă soluția de netrimitere în judecată și dispune redeschiderea urmăririi penale, anterior comunicării ordonanței care cuprinde această soluție, redeschiderea urmăririi penale nu este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară. Prin această prevedere legală nouă, s-a menținut parțial soluția pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materia penală, prin Decizia nr. 27/2015[2], în care s-a statuat că redeschiderea urmăririi penale prevăzută de art. 335 CPP este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară atât în urma infirmării soluției procurorului de către procurorul ierarhic superior în procedura prevăzută de art. 336 și urm. CPP, cât și în cazul infirmării dispuse din oficiu.

În cazul renunțării la urmărirea penală, dispozițiile art. 318 alin. (10) CPP statuează clar momentul în care se poate face infirmarea de către procurorul ierarhic superior, aceasta făcându-se întotdeauna anterior vreunei comunicări. În ceea ce privește însă soluția clasării, ordonanța procurorului ierarhic superior poate fi dispusă atât anterior, cât și ulterior. În acest din urmă caz, soluția va fi supusă confirmării, dând posibilitatea tuturor părților interesate să participe la procedura judiciară în urma căreia s-ar putea ca soluția de netrimitere în judecată de care acestea au luat la cunoștință să fie desființată.

Ne arătăm rezerva față de soluția aleasă de legiuitor, care lasă într-o anumită măsură la latitudinea parchetului modul în care va fi aplicată procedura. Spre exemplu, în cazul în care urmărirea penală se desfășoară *in rem*, există posibilitatea ca ordonanța procurorului să nu se comunice vreunei persoane, motiv pentru care, în aceste situații, dacă se dispune redeschiderea urmăririi penale de către procurorul ierarhic superior, aceste soluții nu vor fi supuse cenzurii judecătorului de cameră preliminară, indiferent de timpul trecut între emiterea celor două ordonanțe.

Absența confirmării de către judecătorul de cameră preliminară atrage nulitatea absolută a redeschiderii urmăririi penale, fiind vorba despre o nulitate instituită expres în Codul de procedură penală[3]. Înlăturarea vătămării poate interveni în cursul urmăririi penale, prin

---

[1] Prin Decizia nr. 496/2015 (M. Of. nr. 708 din 22 septembrie 2015), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă prevăzută de art. 335 alin. (4) CPP, potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară hotărăște „fără participarea procurorului și a suspectului sau, după caz, a inculpatului", este neconstituțională.

[2] M. Of. nr. 919 din 11 decembrie 2015.

[3] În același sens, I. KUGLAY, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1385. În sens contrar, A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 635.

anularea de către procuror a ordonanței de redeschidere a urmăririi penale neconfirmate de judecător și a tuturor actelor subsecvente, cu consecința refacerii ordonanței care să fie supusă de această dată confirmării judecătorului de cameră preliminară, precum și a tuturor actelor procesuale și procedurale subsecvente ordonanței inițiale.

Dacă procurorul nu a remediat el însuși viciul, în camera preliminară remediul este acela de a exclude toate probele administrate după redeschiderea nelegală a urmăririi penale, cu consecința eventuală a restituirii cauzei la procuror.

Încheierea judecătorului de cameră preliminară, indiferent că este de admitere sau de respingere a cererii formulate de parchet, are *caracter definitiv*.

Cererea de confirmare a redeschiderii urmăririi penale constituie un *act de exercitare a acțiunii penale* și nu poate fi cerută decât de procuror. Persoana vătămată sau partea civilă poate aduce la cunoștința procurorului noile fapte sau împrejurări, însă, în cazul în care acesta nu dispune redeschiderea urmăririi penale, așa cum am arătat[1], decizia sa nu poate să facă obiectul cenzurii judecătorului de cameră preliminară potrivit art. 341 CPP.

Considerăm că, dacă de la emiterea ordonanței de redeschidere și până la sesizarea judecătorului de cameră preliminară este nevoie de obținerea unor probe în regim de urgență (situație posibilă, de exemplu, în cazul în care au apărut fapte sau împrejurări noi din care rezultă că a dispărut împrejurarea pe care se întemeia clasarea), acestea pot face, de asemenea, obiectul aceleiași confirmări a judecătorului de cameră preliminară[2].

În lucrările de specialitate[3] s-a apreciat că judecătorul care a confirmat redeschiderea urmăririi penale devine incompatibil să exercite ulterior funcția de verificare a legalității trimiterii în judecată și pe cea de judecată, invocându-se în susținerea acestei opinii principiul separației funcțiilor judiciare și faptul că, în exercitarea activității de redeschidere a urmăririi penale, judecătorul ar efectua în cauză acte de urmărire penală. Nu suntem de acord cu această opinie, având în vedere că, așa cum am arătat, nu judecătorul dispune redeschiderea urmăririi penale, ci procurorul. Totuși, apreciem că, după caz, pot fi aplicabile dispozițiile art. 64 alin. (1) lit. f) CPP, putând exista o suspiciune rezonabilă că imparțialitatea judecătorului care a confirmat redeschiderea urmăririi penale poate fi afectată.

Capitolul al VII-lea. Plângerea împotriva soluţiilor, măsurilor şi actelor de urmărire penală

REGLEMENTARE

Art. 336. Dreptul de a face plângere. (1) Orice persoană poate face plângere împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală, dacă prin acestea s-a adus o vătămare intereselor sale legitime.

(2) Plângerea se adresează procurorului care supraveghează activitatea organului de cercetare penală și se depune fie direct la acesta, fie la organul de cercetare penală.

(3) Introducerea plângerii nu suspendă aducerea la îndeplinire a măsurii sau a actului care formează obiectul plângerii.

Art. 337. Obligația de înaintare a plângerii. Când plângerea a fost depusă la organul de cercetare penală, acesta este obligat ca în termen de 48 de ore de la primirea ei să o înainteze procurorului împreună cu explicațiile sale, atunci când acestea sunt necesare.

---

[1] A se vedea *infra*, partea specială, nr. 61.1.

[2] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 379.

[3] R. SLĂVOIU, *Urmărirea penală – noutăți și contradicții*, în Dreptul nr. 6/2014, p. 90.

Art. 338. Termenul de rezolvare. Procurorul este obligat să rezolve plângerea în termen de cel mult 20 de zile de la primire și să comunice de îndată persoanei care a făcut plângerea un exemplar al ordonanței.

Art. 339. Plângerea împotriva actelor procurorului. (1)[1] Plângerea împotriva măsurilor luate sau a actelor efectuate de procuror ori efectuate pe baza dispozițiilor date de acesta se rezolvă, după caz, de prim-procurorul parchetului, de procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, de procurorul șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

(2) În cazul când măsurile și actele sunt ale prim-procurorului, ale procurorului general al parchetului de pe lângă curtea de apel, ale procurorului șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ori au fost luate sau efectuate pe baza dispozițiilor date de către aceștia, plângerea se rezolvă de procurorul ierarhic superior.

(3) Dispozițiile alin. (1) și (2) se aplică în mod corespunzător atunci când ierarhia funcțiilor într-o structură a parchetului e stabilită prin lege specială.

(4)[2] În cazul soluțiilor de clasare, plângerea se face în termen de 20 de zile de la comunicarea copiei actului prin care s-a dispus soluția.

(5) Ordonanțele prin care se soluționează plângerile împotriva soluțiilor, actelor sau măsurilor nu mai pot fi atacate cu plângere la procurorul ierarhic superior și se comunică persoanei care a făcut plângerea și celorlalte persoane interesate.

(6) Dispozițiile art. 336-338 se aplică în mod corespunzător, dacă legea nu dispune altfel.

Art. 340. Plângerea împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată. (1)[3] Persoana a cărei plângere împotriva soluției de clasare, dispusă prin ordonanță sau rechizitoriu, a fost respinsă conform art. 339 poate face plângere, în termen de 20 de zile de la comunicare, la judecătorul de cameră preliminară de la instanța căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță.

(2) Dacă plângerea nu a fost rezolvată în termenul prevăzut la art. 338, dreptul de a face plângere poate fi exercitat oricând după împlinirea termenului de 20 de zile în care trebuia soluționată plângerea, dar nu mai târziu de 20 de zile de la data comunicării modului de rezolvare.

(3)[4] Plângerea trebuie să cuprindă: numele, prenumele, codul numeric personal, calitatea și domiciliul petiționarului ori, pentru persoana juridică, denumirea, sediul, indicarea reprezentantului legal ori convențional, data ordonanței sau a rechizitoriului atacat, numărul de dosar și denumirea parchetului, indicarea motivelor plângerii.

(4) Dispozițiile art. 289 alin. (3)-(5) se aplică în mod corespunzător.

(5) În cazul în care nu cuprinde data ordonanței sau a rechizitoriului atacate, numărul de dosar și denumirea parchetului, plângerea se restituie pe cale administrativă, situație în care completarea plângerii poate fi efectuată nu mai târziu de 20 de zile de la data restituirii.

Art. 341.[5] **Soluționarea plângerii de către judecătorul de cameră preliminară.** (1) După înregistrarea plângerii la instanța competentă, aceasta se trimite în aceeași zi judecătorului de cameră preliminară. Plângerea greșit îndreptată se trimite pe cale administrativă organului judiciar competent.

(2)[6] Judecătorul de cameră preliminară stabilește termenul de soluționare și dispune citarea petentului și a intimaților și încunoștințarea procurorului, cu mențiunea că pot depune note scrise cu privire la admisibilitatea ori temeinicia plângerii. Dacă în cauză a fost pusă în mișcare acțiunea penală, petentul și intimații pot formula cereri și ridica excepții și cu privire la legalitatea administrării probelor ori a efectuării urmăririi penale.

(3) Procurorul, în termen de cel mult 3 zile de la primirea comunicării prevăzute la alin. (2), transmite judecătorului de cameră preliminară dosarul cauzei.

---

[1] Alin. (1) și (2) ale art. 339 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 88 din O.U.G. nr. 18/2016.
[2] Alin. (4) al art. 339 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 88 din O.U.G. nr. 18/2016.
[3] Alin. (1) al art. 340 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 89 din O.U.G. nr. 18/2016.
[4] Alin. (3)-(5) ale art. 340 au fost introduse prin art. II pct. 90 din O.U.G. nr. 18/2016.
[5] Art. 341 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 218 din Legea nr. 255/2013.
[6] Alin. (2) al art. 341 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 91 din O.U.G. nr. 18/2016.

(4) În situația în care plângerea a fost depusă la procuror, acesta o va înainta, împreună cu dosarul cauzei, instanței competente.

(5)[1] Plângerea se soluționează în camera de consiliu, cu participarea procurorului, prin încheiere motivată, pronunțată în camera de consiliu. Neprezentarea persoanelor citate conform alin. (2) nu împiedică soluționarea plângerii.

(5¹)[2] Judecătorul de cameră preliminară, soluționând plângerea, verifică soluția atacată pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul de urmărire penală și a oricăror înscrisuri noi prezentate.

(6) În cauzele în care nu s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale, judecătorul de cameră preliminară poate dispune una dintre următoarele soluții:

a) respinge plângerea, ca tardivă sau inadmisibilă ori, după caz, ca nefondată;

b) admite plângerea, desființează soluția atacată și trimite motivat cauza la procuror pentru a începe sau pentru a completa urmărirea penală ori, după caz, pentru a pune în mișcare acțiunea penală și a completa urmărirea penală;

c) admite plângerea și schimbă temeiul de drept al soluției de clasare atacate, dacă prin aceasta nu se creează o situație mai grea pentru persoana care a făcut plângerea.

(7) În cauzele în care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale, judecătorul de cameră preliminară:

1. respinge plângerea ca tardivă sau inadmisibilă;

2. verifică legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale, exclude probele nelegal administrate ori, după caz, sancționează potrivit art. 280-282 actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii și:

a) respinge plângerea ca nefondată;

b) admite plângerea, desființează soluția atacată și trimite motivat cauza la procuror pentru a completa urmărirea penală;

c) admite plângerea, desființează soluția atacată și dispune începerea judecății cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost pusă în mișcare acțiunea penală, când probele legal administrate sunt suficiente, trimițând dosarul spre repartizare aleatorie;

d) admite plângerea și schimbă temeiul de drept al soluției de clasare atacate, dacă prin aceasta nu se creează o situație mai grea pentru persoana care a făcut plângerea.

(7¹)[3] În cazul în care, ulterior sesizării judecătorului de cameră preliminară, procurorul ierarhic superior admite plângerea și dispune infirmarea soluției atacate, plângerea va fi respinsă că rămasă fără obiect. Cheltuielile judiciare avansate de stat rămân în sarcina acestuia.

(8)[4] Încheierea prin care s-a pronunțat una dintre soluțiile prevăzute la alin. (6), alin. (7) pct. 1, pct. 2 lit. a), b) și d) și alin. (7¹) este definitivă.

(9) În cazul prevăzut la alin. (7) pct. 2 lit. c), în termen de 3 zile de la comunicarea încheierii procurorul, petentul și intimații pot face, motivat, contestație cu privire la modul de soluționare a excepțiilor privind legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale. Contestația nemotivată este inadmisibilă.

(10) Contestația se depune la judecătorul care a soluționat plângerea și se înaintează spre soluționare judecătorului de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară ori, când instanța sesizată cu plângere este Înalta Curte de Casație și Justiție, completului competent potrivit legii, care o soluționează în camera de consiliu, cu citarea petentului și a intimaților și cu participarea procurorului, prin încheiere motivată, pronunțată în camera de consiliu, putând dispune una dintre următoarele soluții:

a) respinge contestația ca tardivă, inadmisibilă ori, după caz, ca nefondată, și menține dispoziția de începere a judecății;

---

[1] Alin. (5) al art. 341 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 91 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (5¹) al art. 341 a fost introdus prin art. II pct. 92 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Alin. (7¹) al art. 341 a fost introdus prin art. II pct. 93 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] Alin. (8)-(10) ale art. 341 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 94 din O.U.G. nr. 18/2016.

b) admite contestația, desființează încheierea și rejudecă plângerea potrivit alin. (7) pct. 2, dacă excepțiile cu privire la legalitatea administrării probelor ori a efectuării urmăririi penale au fost greșit soluționate.

(11) Probele care au fost excluse nu pot fi avute în vedere la judecarea în fond a cauzei.

COMENTARIU

Secțiunea 1. Plângerea la procuror sau la procurorul ierarhic superior

51. Condițiile de formulare a plângerii în temeiul art. 336-339 CPP. Plângerea reglementată de dispozițiile art. 336-339 CPP reprezintă instrumentul juridic și modalitatea generală prin care persoana interesată, care a primit legitimare procesuală în acest sens, provoacă un control de legalitate și temeinicie cu privire la actele și măsurile de urmărire penală[1].

Această cale generală de atac este înlocuită, în materii specifice, de modalități speciale de verificare a legalității și/sau temeiniciei actelor dispuse ori efectuate în timpul urmăririi penale: plângerea împotriva ordonanței de reținere (art. 209 CPP), plângerea împotriva ordonanței prin care procurorul a dispus luarea măsurii controlului judiciar (art. 213 CPP), contestația împotriva ordonanței prin care procurorul a dispus luarea unei măsuri asigurătorii (art. 250 CPP) etc. În privința acestor căi speciale de atac sunt aplicabile reguli diferite de soluționare decât cele de la art. 336-339 CPP, din perspectiva organului judiciar care trebuie să exercite cenzura – procurorul ierarhic superior sau judecătorul de drepturi și libertăți, a procedurii și termenului în care se soluționează sau în care se formulează plângerea – de exemplu, până la expirarea termenului de 24 de ore al reținerii, 48 de ore de la comunicarea ordonanței de luare a controlului judiciar, 3 zile de la data comunicării ordonanței de luare a măsurii asigurătorii etc.

Pentru ca persoana interesată să poată formula plângere la procuror în temeiul art. 336 CPP sau la prim-procurorul parchetului, procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, procurorul șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ori, după caz, la procurorul ierarhic superior, în temeiul art. 339 CPP, trebuie să fie îndeplinite mai multe condiții cumulative de fond și de formă, analizate mai jos.

51.1. Persoana să fie vătămată de actul sau de măsura organului de urmărire penală. Nu are relevanță dacă această persoană a avut/are calitatea de parte (inculpat, parte civilă, parte responsabilă civilmente) sau subiect procesual principal (suspect, persoană vătămată) sau nu are/nu a avut nicio astfel de calitate (martorul, expertul, interpretul, persoana obligată a prezenta obiecte sau înscrisuri ce sunt cerute de organele de urmărire penală, persoana căreia i s-au restituit obiectele ridicate, apărătorul, tutorele, curatorul[2]), persoanele care succed în drepturi partea civilă (moștenitorii părții civile, în cazul decesului persoanei fizice, persoana juridică rezultată în urma reorganizării, în cazul persoanei juridice[3]).

Subliniem, astfel, că orice persoană vătămată poate face plângere atât în temeiul art. 336, cât și al art. 339 CPP, în acest din urmă caz nu doar cele cărora li s-a comunicat ordonanța de clasare, conform art. 316 alin. (1) CPP – persoana care a făcut sesizarea, suspectul, inculpatul sau, după caz, alte persoane interesate. Diferența între persoanele

[1] A. ZARAFIU, *Procedură penală...*, 2014, p. 331.

[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 96-97.

[3] N. LISNIC, *Plângerea contra soluțiilor procurorului*, în R.D.P. nr. 4/2006, p. 109.

cărora li se comunică soluția procurorului și celelalte persoane ale căror interese ar putea fi vătămate prin aceasta constă, așa cum vom arăta, în modalitatea în care se calculează termenul de formulare a plângerii, stabilit de art. 339 alin. (4) CPP.

51.2. Vătămarea[1] să întrunească, la rândul ei, câteva condiții[2]:

– să fie efectivă, adică să fi produs un prejudiciu, o pagubă, un neajuns;

– să fie actuală, în sensul că, dacă încă nu este născută, ci doar există posibilitatea producerii ei, plângerea este nefondată;

– să privească *interesele legitime* ale persoanei ce face plângerea. Această sintagmă nu este sinonimă cu interesul (scopul) urmărit de persoana ce face plângerea și care este identificabil, acest din urmă interes, în repararea vătămării produse prin măsura sau actul organului de urmărire penală.

Așa cum s-a arătat în doctrină, nu orice interes poate fi justificat, ci doar cel legitim, iar o persoană justifică un interes legitim atunci când legea instituie în favoarea acesteia un drept subiectiv propriu sau când legea îi recunoaște în mod expres îndreptățirea de a îndeplini o anume prerogativă pentru apărarea unui drept subiectiv al altuia.

Astfel, nu poate fi vorba despre vătămarea „oricărui interes", ci numai despre acele interese care rezultă din Constituție sau alte legi. Aceasta, deoarece Legea fundamentală, ca și celelalte acte normative adoptate de Parlament nu apără și nu garantează orice interese, ci numai pe acelea care se întemeiază pe drept[3].

52. Competența de soluționare a plângerii în temeiul art. 339 CPP. Legiuitorul a păstrat și în noua formă a instituției analizate aceeași competență de soluționare a plângerilor pe cale ierarhică în cadrul Ministerului Public, astfel că plângerea împotriva măsurilor luate sau a actelor efectuate de procuror ori efectuate pe baza dispozițiilor date de acesta (nu are importanță dacă actul este procesual sau procedural, pozitiv sau negativ) se rezolvă de *prim-procurorul parchetului* sau, după caz, de *procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel* ori de *procurorul șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție*. În cazul în care măsurile și actele sunt ale prim-procurorului, ale procurorului general al parchetului de pe lângă curtea de apel, ale procurorului șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ori au fost luate sau efectuate pe baza dispozițiilor date de către aceștia, plângerea se rezolvă de *procurorul ierarhic superior*.

Potrivit art. 22^2 alin. (1) și (2) din O.U.G. nr. 43/2002, plângerile împotriva măsurilor luate sau a actelor efectuate de procurorii din cadrul serviciilor teritoriale ale Direcției Naționale Anticorupție ori efectuate pe baza dispozițiilor date de aceștia se soluționează de procurorii-șefi ai acestor servicii, plângerile împotriva măsurilor sau actelor efectuate de către sau în baza dispozițiilor date de procurorii-șefi ai serviciilor teritoriale și de procurorii din cadrul structurii centrale a D.N.A. sunt soluționate de procurorii-șefi ai secțiilor, iar când măsurile sau actele sunt efectuate de către ori în baza dispozițiilor celor din urmă, plângerile se soluționează de către procurorul-șef al acestei direcții.

Totodată, potrivit art. 16 alin. (1)-(5) din O.U.G. nr. 78/2016, plângerile împotriva măsurilor luate sau a actelor efectuate de procurorii din cadrul serviciilor și birourilor teritoriale ale

---

[1] Prin „vătămare" înțelegem atingerea în mod injust a situației sale personale sau materiale, prin încălcarea dispozițiilor legale – V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 96-97.

[2] H. DUMBRAVĂ, *Plângerea împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală în lumina reglementărilor introduse prin Legea nr. 281/2003*, în Dreptul nr. 3/2005, p. 209.

[3] A se vedea, *mutatis mutandis*, Trib. București, s. I pen., dec. nr. 1066/R/2006, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *Codul de procedură penală adnotat*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 758.

Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism ori efectuate pe baza dispozițiilor date de aceștia sunt soluționate de procurorii-șefi ai acestor servicii ori birouri. Plângerile împotriva măsurilor sau a actelor efectuate de aceștia din urmă ori în baza dispozițiilor date de ei sunt soluționate de procurorii-șefi ai serviciilor teritoriale (iar în lipsa acestora de către procurorii șefi secție). Plângerile împotriva măsurilor sau a actelor efectuate de procurorii-șefi ai serviciilor teritoriale și de procurorii din cadrul secțiilor D.I.I.C.O.T. ori în baza dispozițiilor date de aceștia sunt soluționate de procurorii-șefi ai secțiilor, iar plângerile împotriva măsurilor sau a actelor efectuate de către sau în baza dispozițiilor celor din urmă se soluționează de procurorul-șef al acestei direcții.

Considerăm că dispozițiile art. 339 alin. (1) CPP trebuie interpretate în sensul că plângerea împotriva actelor procurorului se soluționează de persoana care, *la acel moment*, îndeplinește atribuțiile de conducător al parchetului respectiv și căreia i s-a delegat dreptul de semnătură. O altă interpretare ar fi greșită, întrucât lipsa temporară de la locul de muncă a prim-procurorului/procurorului general al parchetului de pe lângă curtea de apel/ procurorului șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, din motive obiective, nu poate împiedica exercitarea drepturilor prevăzute în art. 339 CPP.

Mai mult decât atât, dispozițiile art. 339 CPP trebuie interpretate prin raportare la cele prevăzute de alin. (2) al art. 340 din același cod, potrivit cărora, dacă plângerea nu a fost rezolvată în termenul de 20 zile prevăzut la art. 338, dreptul de a face plângere poate fi exercitat oricând după împlinirea termenului de 20 de zile în care trebuia soluționată plângerea, dar nu mai târziu de 20 de zile de la data comunicării modului de rezolvare. Prin urmare, pentru a putea fi formulată o plângere în baza dispozițiilor art. 340 CPP, nu este necesară existența unei soluții date de prim-procurorul parchetului, procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel sau procurorul șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, ci numai existența unei plângeri formulate conform art. 339 CPP. Astfel, chiar dacă s-ar considera că plângerea nu a fost soluționată în mod legal conform art. 339, acest aspect echivalează cu o lipsă a soluției, fapt care permite petentului să sesizeze judecătorul de cameră preliminară în baza art. 340 alin. (2) CPP[1].

În ceea ce privește *posibilitatea atacării pe cale ierarhică a ordonanțelor prin care se soluționează plângerile împotriva soluțiilor, actelor sau măsurilor procurorului*, în prezența unui text de lege care nu se bucură de o claritate suficientă, însă în interesul unei practici judiciare unitare, având în vedere că opiniile doctrinare majoritare sunt în sens contrar celei exprimate în edițiile anterioare[2], apreciem și noi că își găsește în continuare aplicabilitate Decizia nr. 1/2009 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secțiile Unite[3], care a stabilit că organul judiciar competent să soluționeze plângerea împotriva rezoluției sau ordonanței prim-procurorului, prin care s-a infirmat rezoluția sau ordonanța procurorului și s-a dat aceeași ori altă soluție de netrimitere în judecată, pentru alte motive sau pentru unele dintre motivele invocate de petent, este procurorul ierarhic superior[4].

Pentru a ajunge la această concluzie, trebuie să considerăm că textul de la art. 339 alin. (5) CPP nu are în vedere ordonanța procurorului ierarhic superior (adică actul procedural ce poate conține mai multe soluții, acte procesuale), ci dispoziția din cuprinsul acesteia de respingere a plângerii formulate de petiționar, regimul celorlalte dispoziții din cuprinsul aceluiași act fiind diferit.

[1] A se vedea, în același sens, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 178 din 20 ianuarie 2010, www.scj.ro.
[2] V. VĂDUVA, C. VOICU, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *op. cit.*, ed. 1, p. 841, ed. a 2-a, p. 881.
[3] M. Of. nr. 418 din 18 iunie 2009.
[4] În sens contrar, a se vedea http://www.mpublic.ro/analiza_ril.pdf.

Pe cale de consecință, în această interpretare, clasarea dispusă de procurorul ierarhic superior, în completarea ori în locul soluției inițiale, este o soluție autonomă, împotriva căreia se poate formula plângere mai întâi potrivit art. 339 alin. (1) și (4) CPP, iar ulterior, în caz de respingere sau nesoluționare a acesteia, în condițiile art. 340 alin. (1) CPP.

Concluzionând, dispozițiile art. 339 alin. (5) CPP trebuie înțelese ca vizând exclusiv dispoziția procurorului ierarhic superior prin care este admisă sau respinsă plângerea unei persoane împotriva soluției, actului sau măsurii dispuse de procurorul care a efectuat sau supravegheat urmărirea penală, iar nu alte dispoziții ale acestuia, chiar dacă intervenite în contextul analizei plângerii împotriva soluției.

De observat că, în cazul în care se infirmă ordonanța procurorului și se dă aceeași ori altă soluție de netrimitere în judecată, pentru alte motive sau pentru unele dintre motivele invocate de petent, soluția de admitere a plângerii în condițiile date este de fapt cel mult una de admitere în parte, și nu o soluție autentică de admitere în totalitate a plângerii petentului. În măsura în care este soluție de admitere în parte, aceasta este și o soluție de respingere în parte, astfel că ea poate deschide calea plângerii la judecător, în temeiul dispozițiilor art. 340 CPP[1]. În susținerea acestei opinii vine și argumentul de text care rezultă din interpretarea denumirii marginale a art. 340 CPP, ce face referire la plângerea împotriva *soluțiilor* de neurmărire sau netrimitere în judecată, iar nu împotriva *ordonanțelor* prin care se dispun astfel de soluții.

De fapt, în cazul în care critica formulată de persoana care a formulat plângerea vizează alte aspecte decât cele avute în vedere de către procurorul ierarhic superior la momentul infirmării soluției procurorului de caz și adoptării unei noi soluții, ordonanța acestuia ar trebui să cuprindă două dispoziții distincte: una de respingere a plângerii, în temeiul art. 339 CPP, iar alta de infirmare, din oficiu, a soluției, în temeiul art. 64 alin. (3) din Legea nr. 304/2004. În acest caz, dată fiind dispoziția de respingere a plângerii, persoana interesată se va putea adresa judecătorului de cameră preliminară, potrivit art. 340 alin. (1) CPP.

53. Termenul în care se poate formula plângere în temeiul art. 336 și art. 339 CPP. Pentru *plângerile împotriva actelor sau măsurilor efectuate de organele de cercetare penală și ale procurorului*, formulate la procuror în baza art. 336 CPP, respectiv la prim-procurorul parchetului, procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, procurorul șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ori, după caz, procurorul ierarhic superior, în temeiul art. 339 CPP, în continuare dispozițiile Codului de procedură penală *nu prevăd termene procedurale până la care se pot formula*.

Considerăm însă, în acord cu alți autori[2], că această lipsă de reglementare nu denotă faptul că se pot formula oricând plângeri, ci, raportat la limitele procesuale în cazul urmăririi penale, apare ca evident că *termenul până la care se pot formula astfel de plângeri este direct legat de finalizarea urmăririi penale*, fie printr-un act de netrimitere în judecată, fie

[1] În doctrină s-a apreciat că, în situația modificării temeiului în baza căruia s-a dispus netrimiterea în judecată, neschimbându-se astfel pe fond situația care nemulțumește petentul, deși calificată drept excesivă, soluția ar trebui să fie una de respingere ca inadmisibilă a plângerii la judecătorul de cameră preliminară, întrucât nu există soluție de respingere – A. ZARAFIU, *Procedură penală...*, 2014, p. 335. Spre deosebire de această opinie, considerăm că judecătorul trebuie să treacă de forma în care se manifestă soluția procurorului ierarhic superior (admitere/respingere) și să analizeze dacă petentului i s-a admis efectiv plângerea, *în limitele cerute*. În caz negativ, deși formal ordonanța procurorului ierarhic superior ar putea să cuprindă în dispozitiv formula „admite plângerea", în fapt aceasta să nu corespundă întru totul sesizării formulate. În acest caz, credem că judecătorul trebuie să considere soluția ca fiind parțial negativă petentului, cu consecința deschiderii căii de atac împotriva acesteia în fața judecătorului.

[2] H. DUMBRAVĂ, *op. cit.*, în Dreptul nr. 3/2005, p. 209.

prin actul de sesizare a instanței. În acest din urmă caz, dacă se circumscriu competenței judecătorului de cameră preliminară, actele și măsurile pot fi contestate în procedura de cameră preliminară.

În ceea ce privește *plângerile formulate împotriva soluțiilor de clasare* dispuse de procuror, plângerea se face în termen de *20 de zile de la comunicarea copiei actului prin care s-a dispus soluția*[1]. Potrivit art. 316 alin. (1) CPP, ordonanța de clasare se comunică persoanei care a făcut sesizarea, suspectului, inculpatului sau, după caz, altor persoane interesate.

Sub aspectul *naturii juridice a termenelor* reglementate în cuprinsul art. 339 alin. (4) și art. 340 alin. (1) și (2) CPP, considerăm că sunt aplicabile în continuare dispozițiile Deciziei nr. 15/2009 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secțiile Unite[2], prin care s-a statuat că termenele prevăzute de legiuitor pentru procedura de contestare a soluției procurorului sunt *termene de decădere*. Prin urmare, în raport de dispozițiile art. 268 alin. (1) CPP, potrivit cărora nerespectarea termenului prevăzut de lege pentru executarea unui drept procesual atrage decăderea din exercițiul acelui drept și nulitatea actului făcut peste termen, nerespectarea termenului de 20 de zile stabilit de art. 339 alin. (4) CPP atrage *decăderea* din dreptul de a ataca soluția procurorului la prim-procurorul parchetului, procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, procurorul șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ori, după caz, procurorul ierarhic superior și *respingerea ei ca tardivă*.

În ceea ce privește *momentul de la care începe să curgă acest termen*, plecând de la evidența că, din punct de vedere practic și metodologic, ar fi foarte greu, dacă nu chiar imposibil, ca procurorul să poată determina toate persoanele care ar putea să se considere ulterior lezate prin soluția adoptată și, în acest context, să le comunice copia ordonanței prin care a dispus soluția de clasare, suntem de acord cu autorii[3] care au susținut că, în cazul acestor persoane, termenul de 20 de zile curge *de la data când persoana* ce se consideră vătămată în interesele sale legitime, indiferent în ce modalitate, *a luat cunoștință despre adoptarea soluției* (de exemplu, data formulării cererii pentru studierea dosarului soluționat, data obținerii în mod întâmplător a copiei ordonanței etc.). În oricare dintre aceste situații, persoana interesată are obligația să dovedească data certă a luării la cunoștință despre soluția dispusă de către procuror. De menționat că termenul curge de la luarea la cunoștință *despre actul de urmărire penală vătămător*, și nu de la luarea la cunoștință a

[1] Curtea Constituțională, prin Decizia nr. 295/2005 (M. Of. nr. 626 din 18 iulie 2005), în soluționarea unei excepții de neconstituționalitate a prevederilor art. 278 alin. (3) CPP 1968, a statuat că susținerea potrivit căreia, prin instituirea unui termen de formulare a plângerii la procurorul ierarhic superior împotriva soluțiilor de netrimitere în judecată, termen a cărui nerespectare determină respingerea ca tardivă a plângerii, s-ar împiedica liberul acces la justiție este neîntemeiată. În acest sens, s-a arătat că accesul liber la justiție semnifică faptul că orice persoană poate sesiza instanțele judecătorești, în cazul în care consideră că drepturile, libertățile sau interesele sale legitime au fost încălcate, iar nu și faptul că acest acces nu ar putea fi supus unei condiționări. Reglementarea, prin textul de lege criticat, a unui termen pentru formularea plângerii pe cale ierarhică împotriva soluțiilor de netrimitere în judecată, anterior contestării acestor acte la instanțele judecătorești, reprezintă o opțiune a legiuitorului care reflectă preocuparea acestuia în sensul asigurării exigențelor unui proces echitabil, prin împiedicarea exercitării abuzive a drepturilor procesuale și în vederea asigurării celerității procesului penal. Atâta vreme cât, potrivit art. 278[1] CPP 1968, soluțiile de netrimitere în judecată pot fi atacate la instanțele judecătorești competente numai după respingerea plângerii făcute conform art. 275-278 din același cod, lipsa unui termen pentru exercitarea acestei plângeri ar putea avea drept consecință tergiversarea soluționării cauzei și ar conduce la încălcarea cerinței termenului rezonabil, exigență fundamentală a dreptului la un proces echitabil.

[2] M. Of. nr. 735 din 29 octombrie 2009.

[3] C. NICULEANU, *O altă opinie referitoare la regimul juridic al plângerii împotriva soluției de netrimitere în judecată dispuse de procuror*, în Dreptul nr. 7/2013, p. 251; H. DUMBRAVĂ, *op. cit.*, în Dreptul nr. 3/2005, p. 209.

vătămării produse, întrucât doar prin cunoașterea efectivă a acestui act persoana în cauză poate lua cunoștință despre conținutul și întinderea vătămării[1].

54. Modalitatea în care se calculează termenul prevăzut de art. 338 CPP în care trebuie soluționată plângerea petentului. Termenul de 20 de zile prevăzut de art. 338 CPP, în care procurorul sesizat în temeiul art. 336 din același cod sau prim-procurorul parchetului, procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, procurorul șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ori, după caz, procurorul ierarhic superior, sesizat în temeiul art. 339 CPP, trebuie să soluționeze plângerea, este un termen *de recomandare*, care *începe să curgă de la data primirii efective a petiției*, dată care, în situația transmiterii prin poștă, poate fi diferită de cea la care s-a formulat plângerea.

Tot astfel, dacă *plângerea a fost greșit îndreptată* la judecătorul de cameră preliminară sau *a fost depusă la organul de cercetare penală și este trimisă ulterior procurorului*, prim-procurorului parchetului, procurorului general al parchetului de pe lângă curtea de apel, procurorului-șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ori, după caz, procurorului ierarhic superior, în conformitate cu dispozițiile art. 337 și art. 341 alin. (1) teza a II-a CPP, termenul de 20 de zile pentru soluționarea plângerii curge, de asemenea, *de la înregistrarea acesteia spre competentă soluționare*, și nu de la data depunerii la organul necompetent.

Secțiunea a 2-a. Plângerea la judecătorul de cameră preliminară

55. Calitatea de a formula plângere în temeiul art. 340 CPP și obiectul acesteia. În doctrina penală generată de introducerea instituției plângerii întemeiate pe dispozițiile art. 278[1] CPP 1968[2], s-a arătat că *viciul major al procedurii plângerii în fața instanței îl constituia semnul de egalitate pus între „persoana vătămată" și „orice alte persoane ale căror interese legitime sunt vătămate"*, cărora li se conferea aceeași calitate deplină de titular al plângerii în fața instanței[3]. S-a arătat că o asemenea abordare, de a include în aceeași categorie persoana vătămată și orice alte persoane vătămate într-un interes legitim, nu ținea cont de aspectul că doar persoana vătămată își poate manifesta plenar drepturi și obligații în procesul penal, căci doar ea are calitate de parte în acel proces, pe când celelalte persoane care au suferit o atingere a intereselor lor legitime nu pot fi decât, cel mult, parte într-un raport specific de drept procesual penal, cum este cel creat de legiuitor în contextul art. 278[1] CPP 1968.

În ceea ce privește sintagma *„orice alte persoane ale căror interese legitime sunt vătămate"*, s-a arătat că este limpede că aceasta nu are în vedere persoana vătămată prin săvârșirea infracțiunii, ci acele persoane ale căror interese legitime sunt vătămate chiar prin soluțiile de neurmărire sau de netrimitere în judecată date de către procuror și împotriva cărora pot formula plângere în aceleași condiții cu persoanele vătămate. Ca atare, spre

---

[1] H. DUMBRAVĂ, *op. cit.*, în Dreptul nr. 3/2005, p. 209.

[2] M. IORDACHE, G. ALEXANDROIU, *Plângerea împotriva soluțiilor procurorului de netrimitere în judecată*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 69; GH. MATEUȚ, *O noutate în procedura penală română: plângerile la instanță contra soluțiilor de netrimitere în judecată. Un pas important spre privatizarea procesului penal*, în Dreptul nr. 8/2004, p. 127.

[3] În conținutul dispozițiilor art. 278[1] alin. (1) CPP 1968, legiuitorul recunoștea dreptul de a formula plângere împotriva soluției procurorului persoanei vătămate, precum și oricărei alte persoane ale cărei interese legitime erau vătămate.

deosebire de persoanele vătămate, ele nu sunt subiecte ale raportului de drept penal și procesual penal, cu consecințe plenare în privința recunoașterii drepturilor și obligațiilor procesuale ce revin, de regulă, unei părți în proces, ci subiecte cu drepturi și obligații limitate, de care legea leagă uneori un anumit raport de drept procesual penal, cum este și cel despre care discutăm. În acest fel, în pofida ambiguităților pe care le inspira modul de redactare a textului, persoanele ale căror interese legitime au fost vătămate nu pot aduce spre soluționare în fața instanței de judecată pe calea plângerii prevăzute de art. 278[1] CPP 1968 și raportul de drept penal. În același sens, s-a mai arătat că niciuna dintre soluțiile procesuale posibile nu are în vedere ipoteza în care plângerea se introduce de orice alte persoane ale căror interese legitime sunt vătămate. În realitate, aceste soluții vizează o singură categorie: persoana vătămată (prin infracțiune), care devine, în acest fel, unica beneficiară a prevederilor cuprinse în art. 278[1] CPP 1968.

Susținătorii acestei teze au subliniat că „persoana vătămată" se identifică, în general, cu însăși noțiunea de „victimă a infracțiunii", având aptitudinea de a dobândi calitatea de parte vătămată în proces sau, dacă a suferit un prejudiciu supus reparației, și pe aceea de parte civilă, ca o alternativă la calitatea de „martor".

Alții autori[1] au susținut că termenul de „persoană vătămată" desemnează persoana care a suferit o vătămare ca urmare a actului procurorului[2], iar nu persoana vătămată prin săvârșirea unei fapte penale. Aceasta, deoarece plângerea împotriva actelor procurorului este o acțiune atipică[3], deci cu un scop, părți și conținut diferite de acțiunea penală tipică. Această persoană vătămată de o soluție de netrimitere în judecată dispusă de procuror trebuie să justifice, de asemenea, un interes, care reprezintă o condiție de exercitare a unei asemenea acțiuni.

În contextul acestor dezbateri doctrinare, în noua formă de reglementare a instituției analizate, legiuitorul nu a mai înțeles să facă distincție între persoana vătămată și persoana ale cărei interese legitime au fost vătămate prin soluția contestată, înțelegând să asigure *același regim de protecție atât persoanei vătămate, cât și oricărei alte persoane căreia prin soluția contestată i s-a adus o vătămare intereselor sale legitime*.

Astfel, textul de la art. 340 CPP face referire la „persoana a cărei plângere (...) a fost respinsă conform art. 339". Potrivit art. 339 raportat la art. 336 CPP, plângerea în temeiul art. 339 poate fi făcută de *orice persoană căreia prin soluția contestată i s-a adus o vătămare intereselor sale legitime*.

Potrivit noilor dispoziții procesuale penale, deși persoana vătămată are calitatea de subiect pasiv al raportului de drept penal, spre deosebire de anterioara reglementare, ea va fi obligată să facă dovada lezării intereselor sale prin soluția adoptată de către procuror, aceasta nemaifiind prezumată, cum se susținea în baza formei anterioare de reglementare adoptate de legiuitor[4].

Totuși, deși legiuitorul nu a mai considerat necesar a face referire în mod distinct la persoanele care pot contesta soluția procurorului, se poate observa că prin obiectul plângerii – dacă acesta privește soluția de clasare – *se limitează calitatea de subiect activ al acțiunii atipice doar pentru părțile sau subiecții procesuali principali din cadrul acțiunii*

[1] R. BODEA, C.FL. UȘVAT, *O interpretare critică a dispozițiilor privitoare la plângerea contra actelor procurorului formulată în baza art. 278[1] din Codul de procedură penală*, în Dreptul nr. 4/2005, p. 241.

[2] H. DUMBRAVĂ, *Posibilitatea atacării în justiție a actului procurorului*, în Dreptul nr. 3/2003, p. 187.

[3] *Ibidem*.

[4] L. CORAȘ, *Considerații teoretice și practice în legătură cu plângerea în fața instanței împotriva rezoluțiilor sau a ordonanțelor procurorului de netrimitere în judecată, formulată în temeiul art. 278[1] din Codul de procedură penală*, în Dreptul nr. 10/2010, p. 156.

tipice, doar ei putând să justifice un interes legitim în a contesta soluția procurorului de clasare.

Revenim însă asupra opiniei exprimate anterior[1] și apreciem că, în baza dispozițiile art. 340 CPP, deși legiuitorul face referire la soluția de netrimitere în judecată, respectiv la actul procesual, nu la actul procedural care poate conține mai multe soluții, în scopul asigurării dreptului de acces la justiție al persoanelor ale căror drepturi sau interese legitime ar fi vătămate prin aceste dispoziții, nu trebuie să fie excluse controlului judiciar celelalte dispoziții complementare care decurg din soluția de clasare, cum sunt cele privind ridicarea sau menținerea măsurilor asigurătorii, restituirea bunurilor ridicate sau a cauțiunii, cheltuielile judiciare. În cazul acestora, în mod evident, calitatea de a formula plângere nu o pot avea doar părțile sau subiecții procesuali principali din cadrul acțiunii tipice, ci orice persoană vătămată într-un interes legitim.

Subliniem că în procedura reglementată în art. 340 CPP *se verifică numai legalitatea și temeinicia soluției de clasare date de procurorul de caz*, în cadrul acestei proceduri judecătorul neputând examina ordonanța conducătorului parchetului sau a procurorului ierarhic superior[2] prin care a respins plângerea petentului.

Astfel, judecătorul de cameră preliminară nu poate examina legalitatea și temeinicia ordonanței procurorului care soluționează și respinge plângerea în temeiul art. 339 CPP sau critica referitoare la nerespectarea de către acesta a termenului de soluționare a plângerii prevăzut de art. 338, deoarece, din perspectiva tehnicii de reglementare a normei, legiuitorul a statuat în mod concret că soluționarea plângerii întemeiate pe art. 339 de către prim-procurorul parchetului, procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel sau procurorul șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ori, după caz, de către procurorul ierarhic superior constituie numai o procedură obligatorie prealabilă, prevăzută de lege, pentru exercitarea plângerii în condițiile art. 340 alin. (1) CPP.

În cazul *respingerii plângerii formulate împotriva soluției procurorului de caz*, judecătorul de cameră preliminară nu se poate pronunța asupra actului prin care conducătorul parchetului ori procurorul ierarhic superior a soluționat plângerea formulată potrivit art. 339 CPP, nici chiar dacă plângerea formulată de petent ar fi făcută în aceste limite. Împrejurarea că plângerea formulată de petent privește numai actul prin care conducătorul parchetului ori procurorul ierarhic superior a soluționat plângerea formulată potrivit art. 339 nu modifică limitele în care judecătorul este învestit să soluționeze plângerea formulată în temeiul art. 340 alin. (1) CPP[3].

În doctrină s-a arătat, prin prisma anterioarei forme a instituției analizate, că judecătorul va verifica soluția contestată, chiar dacă plângerea formulată conform art. 336-339 CPP a fost respinsă ca tardivă de conducătorul parchetului sau de procurorul ierarhic superior, întrucât actul supus controlului judecătoresc este cel emis de procurorul de caz și prin care, în mod efectiv, s-au adus vătămări unei persoane, iar nu ordonanța conducătorului parchetului sau a procurorului ierarhic superior[4]. Suntem de acord cu această soluție doar pentru ipoteza în care plângerea formulată conform art. 336-339 CPP în mod greșit a fost respinsă ca tardivă. Deși art. 340 alin. (1) din același cod face referire generic la persoana a cărei plângere a fost respinsă potrivit art. 339, apreciem că nu a fost avută în

[1] V. VĂDUVA, C. VOICU, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *op. cit.*, ed. 1, p. 845-846, ed. a 2-a, p. 885-886.
[2] În sens contrar, a se vedea R. BODEA, C.FL. UȘVAT, *op. cit.*, p. 241.
[3] A se vedea, în același sens, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 406 din 19 ianuarie 2005, www.scj.ro.
[4] În același sens, a se vedea GH. MATEUȚ, *op. cit.*, p. 127.

vedere ipoteza respingerii corecte ca tardivă a plângerii formulate la procurorul ierarhic superior. A accepta o interpretare contrară ar însemna a lipsi de conținut însăși procedura prealabilă a plângerii formulate conform art. 339 CPP. Ar însemna că petentul poate, prin simpla sa voință, să prelungească *sine die* posibilitatea de a formula plângere la judecătorul de cameră preliminară, singura condiție fiind aceea de a o formula în termenul prevăzut de lege, dar fără să respecte termenul de formulare a plângerii prevăzut de art. 339 alin. (4) CPP, pe care ar putea-o formula oricând.

56. Competența de soluționare a plângerii formulate în temeiul art. 340 CPP. Împotriva soluției de clasare, confirmată ca urmare a respingerii plângerii de către conducătorul parchetului ori procurorul ierarhic superior, se poate formula plângere la *judecătorul de cameră preliminară de la instanța căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță*, deci o instanță penală[1].

Astfel cum s-a arătat în doctrină[2], ca o dovadă a caracterului subsidiar al funcției pe care o exercită judecătorul de cameră preliminară, activitatea lui se circumscrie aceleiași competențe materiale, personale și teritoriale a instanței din care face parte.

În cazul în care, prin același rechizitoriu, cu privire la unii inculpați se dispune trimiterea în judecată, iar cu privire la alții clasarea, competența de a judeca plângerea făcută conform art. 340 CPP aparține *judecătorului de cameră preliminară de la instanța competentă să judece cauza în primă instanță în raport cu infracțiunile și calitatea persoanelor față de care s-a dispus clasarea*, nu de instanța competentă să judece inculpații trimiși în judecată. Aceasta, întrucât trimiterea în judecată, respectiv clasarea sunt două soluții cu natură și consecințe juridice diferite față de persoanele și infracțiunile arătate, care presupun stadii procesuale distincte[3].

Dacă soluția de neurmărire sau netrimitere în judecată este dată de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, acest aspect nu atrage competența judecătorului de cameră preliminară din cadrul instanței supreme. În cazul soluțiilor dispuse de Direcția Națională Anticorupție și Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, potrivit art. 340 alin. (1) raportat la art. 36 alin. (1) lit. c) CPP, competența materială de soluționare a plângerilor aparține judecătorului de cameră preliminară din cadrul tribunalului, dacă nu este incidentă o situație de competență personală.

În cazul în care prin ordonanța atacată s-a dispus clasarea pentru mai multe infracțiuni, iar pentru una dintre ele competența materială de soluționare revine instanței ierarhic superioare, în raport de dispozițiile art. 44 alin. (1) CPP, competența de soluționare a plângerii formulate în temeiul art. 340 aparține judecătorului de cameră preliminară din cadrul acestei instanțe[4].

---

[1] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. cont. adm. și fisc., dec. nr. 1650 din 10 mai 2006, în B.J. Baza de date: persoana ce se consideră vătămată în interesele sale legitime nu se poate adresa instanței de contencios administrativ, plângerea formulată este una de natură penală, modul de rezolvare a acesteia fiind strict reglementat de Codul de procedură penală, ordonanța sau dispoziția din rechizitoriu de clasare sau renunțare la urmărirea penală nefiind acte administrative în sensul Legii contenciosului administrativ, supuse cenzurii instanțelor de contencios administrativ.

[2] A. ZARAFIU, *Atribuțiile judecătorului de cameră preliminară și procedura de cameră preliminară*, în C.J. nr. 5/2014, p. 271.

[3] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2503 din 14 aprilie 2005, www.scj.ro.

[4] Potrivit art. 38 alin. (1) lit. d) CPP, curtea de apel judecă în primă instanță, între altele, infracțiunile săvârșite de avocați. Competența curții de apel a fost consacrată legislativ în considerarea calității persoanei ce exercită profesia de avocat, care, potrivit art. 1 din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat (republicată în M. Of. nr. 98 din 7 februarie 2011), se exercită numai de avocații înscriși în tabloul baroului din care fac parte, barou component al Uniunii Naționale a Barourilor din România. În consecință, dacă o persoană

Însă, în cazul în care competența materială aparține unor instanțe de grad diferit, atât timp cât cauzele nu au fost reunite, aflându-se în stadii diferite, plângerea împotriva soluției procurorului urmează să se judece de judecătorul de cameră preliminară de la instanța căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță[1].

Totodată, competența materială de soluționare a plângerii împotriva soluției procurorului se stabilește *în raport cu încadrarea juridică dată de către procuror faptelor pentru care s-a dispus soluția de clasare*, iar nu în raport cu încadrarea juridică dată acestora de către petent prin actul de sesizare a organelor de urmărire penală[2].

Dacă prin același rechizitoriu se dispun atât clasarea față de un suspect/inculpat, cât și trimiterea în judecată a unui inculpat, *strămutarea cauzei penale* privind pe inculpatul trimis în judecată nu produce efecte asupra soluției de clasare. Ca atare, în cazul în care împotriva soluției de clasare persoana vătămată formulează plângere în temeiul art. 340 CPP, competența de judecată a plângerii aparține judecătorului de cameră preliminară de la instanța căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță, sesizată inițial prin rechizitoriu, iar nu instanței la care s-a strămutat judecarea cauzei privind pe inculpatul trimis în judecată. Deși admiterea cererii de strămutare produce efecte *in rem* și *erga omnes*, cauza penală fiind strămutată în întregul ei și pentru toate părțile, aceasta nu modifică obiectul cauzei strămutate și nici poziția procesuală a diferitelor părți.

Potrivit dispozițiilor art. 74 alin. (2) și (3) CPP, Înalta Curte de Casație și Justiție sau curtea de apel competentă, în cazul în care găsește cererea întemeiată, dispune strămutarea judecării cauzei, hotărând, totodată, în ce măsură se mențin actele îndeplinite în fața instanței de la care s-a strămutat cauza. Ca atare, admiterea strămutării nu aduce nicio atingere lucrărilor procesuale efectuate în cursul fazei de urmărire penală, dispoziția din art. 74 alin. (3) CPP referindu-se numai la actele îndeplinite în fața instanței, ceea ce este explicabil, fiindcă ceea ce se strămută este numai judecata cauzei penale.

Rezultă că, vizând o anume cauză penală privind pe unul sau mai mulți inculpați trimiși în judecată în acea cauză, efectele strămutării nu pot fi extinse și asupra altor persoane în privința cărora, prin același act de sesizare a instanței, s-a dispus clasarea[3].

În același timp, admiterea cererii de strămutare are ca efect pierderea definitivă a competenței de a soluționa cauza de către instanța inițial învestită.

Strămutarea nu privește numai soluționarea unei anumite etape a procesului – cum este verificarea legalității și temeiniciei unei ordonanțe a procurorului de netrimitere în judecată –, ci întreaga judecată a cauzei, inclusiv verificarea legalității și temeiniciei soluțiilor de netrimitere în judecată ulterior adoptate de procuror, după desființarea ordonanței de netrimitere în judecată și trimiterea cauzei la procuror.

Astfel, în cazul în care instanța învestită ca urmare a admiterii unei cereri de strămutare, în procedura plângerii împotriva ordonanței procurorului de clasare, dispune, în temeiul art. 341 alin. (6) lit. b), alin. (7) pct. 2 lit. b) CPP, admiterea plângerii, desființarea soluției atacate și trimiterea cauzei la procuror în vederea începerii sau completării urmăririi penale, iar procurorul a dispus din nou clasarea, plângerea formulată conform art. 340 CPP

---

exercită profesia de avocat în afara acestui cadrul legal, iar obiectul judecății îl constituie exercitarea, fără drept, a profesiei de avocat sau plângerea împotriva soluției de netrimitere în judecată pentru această infracțiune, prevăzută în art. 348 CP, competența revine judecătoriei, în temeiul art. 35 alin. (1) CPP, iar nu curții de apel. A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1063 din 24 martie 2008, www.scj.ro.

[1] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1503 din 16 septembrie 2005, în C.P.J. 2005, p. 114-115.

[2] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 5251 din 13 septembrie 2006, www.scj.ro.

[3] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 3592 din 5 iunie 2006, www.scj.ro.

împotriva noii soluții de clasare se judecă de judecătorul de cameră preliminară de la instanța la care s-a dispus strămutarea judecării cauzei[1].

Pe de altă parte, dacă judecătorul de la instanța învestită ca urmare a admiterii unei cereri de strămutare dispune, în temeiul art. 341 alin. (6) lit. b), alin. (7) pct. 2 lit. b) CPP, admiterea plângerii și desființarea soluției, va trimite cauza, în vederea începerii sau completării urmăririi penale, parchetului inițial sesizat, și nu parchetului de pe lângă instanța la care s-a strămutat cauza.

Așa cum este reglementată, strămutarea presupune prorogarea de competență teritorială numai între instanțe de judecată de același grad, și nicidecum între o instanță și un parchet, acesta din urmă fiind un organ judiciar, însă cu atribuții specifice privind urmărirea penală, fază distinctă și diferită de judecată, aceasta din urmă fiind de competența exclusivă a instanței[2].

În cazul trimiterii cauzei la un alt parchet în temeiul art. 326 CPP, competent să soluționeze plângerea împotriva soluției de netrimitere în judecată rămâne judecătorul de cameră preliminară din cadrul instanței stabilite potrivit art. 41 CPP, și nu din cadrul celei din raza teritorială din care face parte parchetul[3] care a dispus soluția atacată.

57. Termenul în care se poate formula plângere în temeiul art. 340 CPP. Potrivit art. 340 alin. (1) CPP, termenul de introducere a plângerii împotriva soluțiilor de clasare este de *20 de zile* și începe să curgă *de la data comunicării ordonanței* prin care procurorul ierarhic superior a respins plângerea formulată conform art. 339 împotriva acestor acte ale procurorului.

Conform alin. (2) al aceluiași articol, în cazul în care procurorul ierarhic superior nu a soluționat plângerea în termenul prevăzut în art. 338 CPP, dreptul de a face plângere poate fi exercitat *oricând după împlinirea termenului de 20 de zile în care trebuia soluționată plângerea*, dar *nu mai târziu de 20 de zile de la data comunicării modului de rezolvare*.

Prin urmare, în situația în care procurorul desemnat a soluționa plângerea în temeiul art. 339 CPP nu își îndeplinește această obligație în termen de 20 de zile de la primire, alin. (2) al art. 340 CPP cuprinde o dispoziție cu caracter particular, ce conferă părții interesate un *drept de opțiune*: să se adreseze judecătorului de cameră preliminară sau să aștepte soluționarea acesteia și comunicarea unui răspuns, urmând a se adresa judecătorului de cameră preliminară într-un interval de maximum 20 de zile de la comunicarea acestuia.

Această nouă modalitate de reglementare a termenului în care se poate formula plângere la judecătorul de cameră preliminară este în măsură să înlăture inechitățile create de anterioara formă a instituției, care afecta dreptul la un proces echitabil într-un termen rezonabil[4] și care sancționa persoana care nu făcea decât să aștepte să i se soluționeze plângerea de către prim-procuror.

Sub aspectul naturii juridice, deși au existat autori[5] care au susținut că termenul de 20 de zile de introducere a plângerii la judecător este un termen de recomandare, astfel cum am arătat, considerăm că sunt aplicabile dispozițiile Deciziei nr. 15/2009 a Înaltei

---

[1] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 1936 din 17 noiembrie 2009, www.scj.ro.

[2] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 393 din 31 ianuarie 2008, www.scj.ro.

[3] A se înțelege procurorul.

[4] I. CIOLCĂ, *Consecințele asupra echitabilității procedurii în cazul nesoluționării, în termenul prevăzut de lege, de către procurorul ierarhic superior, a plângerii împotriva soluției de netrimitere în judecată*, în Dreptul nr. 9/2010, p. 193.

[5] GH. MATEUȚ, *op. cit.*, p. 127.

Curți de Casație și Justiție, Secțiile Unite[1], potrivit căreia termenele prevăzute de legiuitor pentru procedura de contestare a soluției procurorului sunt *termene de decădere*.

Menționăm că termenul de 20 de zile în care trebuie soluționată plângerea conform art. 338 CPP de către prim-procurorul parchetului, procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, procurorul șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ori, după caz, procurorul ierarhic superior este distinct de cel de 20 de zile în care se poate formula plângere în temeiul art. 340 la judecătorul de cameră preliminară. Fiind termene distincte, fiecare dintre acestea trebuie calculat diferit, cu respectarea dispozițiilor art. 269 CPP referitoare la calcularea termenelor procedurale, așa încât nu pot fi cumulate două termene de strict 20 de zile sau chiar trei termene, dacă se dispune acoperirea neregularităților plângerii, durata efectivă a fiecăruia putând fi diferită.

Tot astfel, prevederile art. 340 alin. (2) CPP nu pot fi interpretate decât în sensul că, în situația nerezolvării plângerii de către conducătorul parchetului sau procurorul ierarhic superior în termenul legal, la expirarea acestuia începe să curgă *un termen distinct* în care se poate face plângere la instanță, dar care nu poate fi mai mare de 20 de zile de la data comunicării modului de rezolvare.

Deși s-ar fi impus, în cazul termenului de introducere a plângerii împotriva soluțiilor de clasare, dispozițiile art. 340 CPP *nu reglementează posibilitatea repunerii în termen*. Dispozițiile art. 411 alin. (1) CPP referitoare la repunerea în termenul de apel sunt inaplicabile în cazul termenului de introducere a plângerii întemeiate pe prevederile art. 340 din același cod, întrucât normele de drept procesual penal sunt de strictă interpretare, fiecare cale de atac este reglementată distinct, iar repunerea în termenul de apel operează numai în cazul acestei căi de atac ordinare și al contestației[2].

Tot astfel, chiar dacă în ordonanța prin care soluționează plângerea împotriva soluției în temeiul art. 339 CPP procurorul ierarhic superior nu face referire, deși are această obligație, la dreptul petentului de a face plângere în temeiul art. 340, acesta nu poate fi pierdut. Potrivit principiului aplicabil în drept „nimeni nu poate invoca necunoașterea legii", petiționarul nu se poate apăra în fața judecătorului de cameră preliminară în sensul că nu a avut cunoștință de existența unui termen procedural[3].

Legiuitorul nu reglementează situația în care procurorul ierarhic superior, deși soluționează plângerea, în termen sau nu, nu comunică petentului această soluție. Într-un asemenea caz, nerespectarea unei obligații procesuale pozitive de către organul judiciar nu face decât să creeze un drept petentului de a formula plângere în orice moment, după expirarea termenului de 20 de zile în care procurorul ierarhic superior trebuie să soluționeze plângerea, potrivit art. 340 alin. (2) CPP.

58. Măsuri premergătoare soluționării plângerii. Persoana care se consideră vătămată în interesele sale legitime prin soluția procurorului și căreia i s-a respins plângerea formulată în temeiul art. 339 CPP poate formula plângere în temeiul art. 340 din același cod, pe care o va depune la instanța căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță.

Potrivit art. 340 alin. (3) CPP, introdus prin O.U.G. nr. 18/2016, această plângere trebuie să conțină: numele, prenumele, codul numeric personal, calitatea și domiciliul petiționarului ori, pentru persoana juridică, denumirea, sediul, indicarea reprezentantului legal ori

[1] M. Of. nr. 735 din 29 octombrie 2009.
[2] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1370 din 11 aprilie 2008, www.scj.ro.
[3] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1406 din 3 martie 2006, www.scj.ro.

convențional, data ordonanței sau a rechizitoriului atacat, numărul de dosar și denumirea parchetului, indicarea motivelor plângerii[1].

Plângerea depusă personal sau prin reprezentant, sosită prin poștă, curier ori fax sau în orice alt mod prevăzut de lege se depune la registratură, unde, în aceeași zi, după stabilirea obiectului cauzei, primește, cu excepția cazurilor prevăzute de lege, dată certă și număr din aplicația Ecris.

Stabilirea obiectului cauzei se face, de regulă, de către un grefier cu studii superioare, sub coordonarea unui judecător. După stabilirea numărului din aplicația Ecris, dosarul se predă personalului responsabil cu efectuarea repartizării aleatorii, având atașate dovezile privind modul în care a fost transmis.

În cazul în care plângerea nu cuprinde data ordonanței sau a rechizitoriului atacate, numărul de dosar și denumirea parchetului, după ce i se stabilește obiectul, plângerea se restituie petentului pe cale administrativă de către președintele secției penale sau judecătorul care îl înlocuiește pe acesta, fără a fi înregistrată în sistemul Ecris.

Completarea plângerii poate fi efectuată de petent în termen de 20 de zile de la data restituirii, termen procesual legal obligatoriu instituit de legiuitor în prelungirea celor două termene de câte 20 de zile prevăzute de art. 339 alin. (4) și art. 340 alin. (1) CPP, pentru a asigura regularitatea actului de sesizare.

În raport de dispozițiile art. 269 CPP, la calcularea termenului se va porni de la ziua restituirii către petent, astfel cum rezultă din dovada de comunicare, fără a se socoti ziua primirii și nici ziua în care acesta se împlinește. Când ultima zi cade într-o zi nelucrătoare, termenul expiră la sfârșitul primei zile lucrătoare care urmează. Fiind un termen procedural stabilit în vederea exercitării dreptului de a contesta soluția procurorului, în conformitate cu prevederile art. 268 CPP, nerespectarea acestuia va atrage decăderea din exercițiul dreptului și nulitatea actului făcut peste termen.

Doar neindicarea datei ordonanței sau a rechizitoriului atacat, numărului de dosar și denumirii parchetului va activa procedura restituirii pe cale administrativă, nu și numele, prenumele, codul numeric personal, calitatea și domiciliul petiționarului ori, pentru persoana juridică, denumirea, sediul, indicarea reprezentantului legal ori convențional, indicarea motivelor plângerii, deși inclusiv aceste elemente sunt de natură să clarifice limitele sesizării.

Evaluarea consecințelor juridice ale lipsei acestor elemente este prerogativa judecătorului de cameră preliminară învestit cu soluționarea plângerii, nu a judecătorului care restituie plângerea pe cale administrativă, și, în lipsa altor remedii procesuale, dacă acesta constată că plângerea este nemotivată sau nu conține alte date esențiale, o poate respinge ca inadmisibilă, întrucât cel care formulează o astfel de plângere o face exercitând un drept, iar exercitarea unui drept nu se poate face în lipsa identificării celui care face plângerea sau în lipsa indicării interesului legitim încălcat.

[1] Arătam în edițiile anterioare [V. VĂDUVA, C. VOICU, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *op. cit.*, ed. 1, p. 839-840, ed. a 2-a, p. 879] că, deși legea procesuală penală nu prevedea ce trebuie să cuprindă o asemenea plângere, raportând specificul ei la dispozițiile art. 289 alin. (2) CPP, ce statuează conținutul plângerii penale, plângerea întemeiată pe dispozițiile art. 341 CPP ar trebui să cuprindă: numele, prenumele, codul numeric personal, calitatea și domiciliul petiționarului (dacă este persoană juridică, denumirea, sediul, codul unic de înregistrare, codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare în registrul comerțului sau de înscriere în registrul persoanelor juridice și contul bancar, indicarea reprezentantului legal sau convențional), descrierea vătămării, precum și a interesului legitim pretins încălcat, indicarea măsurii, actului, soluției organului de urmărire penală prin care s-a produs presupusa vătămare, mijloace de probă, dacă este cazul, și, evident, semnătura petentului.

După înregistrarea plângerii în sistemul de repartizare aleatorie, aceasta se trimite în aceeași zi judecătorului de cameră preliminară căruia i s-a repartizat, pentru stabilirea termenului de judecată[1] și luarea măsurilor pregătitoare în vederea soluționării plângerii.

După stabilirea termenului de judecată, judecătorul va dispune citarea petentului și a intimaților și încunoștințarea procurorului. În ceea ce-l privește pe *petent*, acesta este doar citat pentru termenul de judecată, iar *părților și subiecților procesuali principali* din cadrul raportului de drept penal, deveniți intimați în cadrul raportului de drept procesual penal, prin citație li se aduce la cunoștință și *dreptul de a depune note scrise* cu privire la admisibilitatea ori temeinicia plângerii.

Dacă în cauză a fost pusă în mișcare acțiunea penală, nu numai persoanei care a avut în cauză calitatea de *inculpat*, ci tuturor petenților și intimaților li se aduce la cunoștință prin citație și *dreptul de a formula cereri și ridica excepții și cu privire la legalitatea administrării probelor ori a efectuării urmăririi penale*[2].

Menționăm că, odată cu intrarea în vigoare a O.U.G. nr. 18/2016, prin care legiuitorul și-a asumat criticile de neconstituționalitate aduse de Curtea Constituțională în Decizia nr. 599/2014[3], stabilind ca procedura să se desfășoare în condiții de contradictorialitate și oralitate, nu mai este necesară comunicarea către intimați și procuror a unei copii de pe plângere, conținutul acesteia putând fi cunoscut cu ocazia studierii dosarului în urma citării/încunoștințării și luării astfel la cunoștință de existența dosarului.

În continuare, judecătorul de cameră preliminară dispune *emiterea unei adrese către parchet* prin care se aduce la cunoștință termenul de soluționare a plângerii, cu mențiunea că poate depune *note scrise* cu privire la admisibilitatea ori temeinicia plângerii, și se solicită înaintarea dosarului de urmărire penală în termen de 3 zile, cerându-se inclusiv relații cu privire la formularea de către petent a unei plângeri la procurorul ierarhic superior, în caz afirmativ urmând ca parchetul să înainteze copie de pe soluția acestuia, împreună cu dovezile de comunicare către petent a soluției procurorului de caz și a procurorul ierarhic superior[4].

Atât în cazul procurorului, cât și al celorlalte persoane cărora li se comunică dreptul (nu obligația) de a depune note scrise, lipsa depunerii acestora nu le împiedică, în cadrul procedurii orale și contradictorii ce are loc în fața judecătorului de cameră preliminară, să invoce aspecte referitoare la admisibilitatea ori temeinicia plângerii, respectiv să formuleze cereri și să ridice excepții cu privire la legalitatea administrării probelor ori a efectuării urmăririi penale, după caz.

Legiuitorul a păstrat reglementarea referitoare la *trimiterea pe cale administrativă la organul judiciar competent a plângerii greșit îndreptate*, menținându-se astfel posibilitatea accesului la justiție fără vreo restricție care să impună persoanei vătămate sau oricărei alte persoane ale cărei interese legitime sunt vătămate obligația de a cunoaște dispozițiile legii vizând organul judiciar competent căruia trebuie să i se adreseze[5]. Trimiterea pe cale administrativă se dispune, în conformitate cu prevederile art. 24 alin. (1) lit. n) din

---

[1] Nu trebuie să se mai încadreze în termenul de 30 de zile de soluționare a plângerii impus de reglementarea anterioară [art. 278[1] alin. (12) CPP 1968].

[2] În principiu, persoana care a avut calitatea de inculpat va avea calitatea de intimat în cadrul procedurii analizate, astfel că acesta nu ar avea motiv să conteste soluția de netrimitere în judecată.

[3] M. Of. nr. 886 din 5 decembrie 2014.

[4] Pentru ca judecătorul să poată verifica respectarea termenelor procedurale prevăzute de art. 339 alin. (4) și art. 340 alin. (1) și (2) CPP.

[5] M. IORDACHE, G. ALEXANDROIU, *op. cit.*, p. 263.

Regulamentul de ordine interioară a instanțelor judecătorești[1], de către președintele de secție, la momentul primirii spre rezoluție, înainte astfel ca plângerea să fie înregistrată în sistemul Ecris. În situația în care plângerea este deja înregistrată în sistemul Ecris și repartizată judecătorului de cameră preliminară, acesta trebuie să pronunțe o încheiere definitivă de dezînvestire, prin care va trimite plângerea organului judiciar competent.

Astfel, în cazul în care petentul nu a formulat plângere împotriva soluției de clasare cuprinse în ordonanță sau rechizitoriu la conducătorul parchetului sau procurorul ierarhic superior, ci direct la judecătorul de cameră preliminară, aceasta va fi trimisă pe cale administrativă organului competent. Verificarea rechizitoriului sub aspectul legalității și temeiniciei de către prim-procurorul parchetului și, după caz, de oricare alt procuror ierarhic superior la care se face referire în art. 328 alin. (1) CPP, înainte de înaintarea dosarului cauzei la instanța competentă, nu acoperă cerințele înscrise în art. 340 alin. (1) din același cod[2] și, prin urmare, plângerea se va trimite conducătorului parchetului sau procurorului ierarhic superior pentru respectarea procedurii prevăzute de art. 339 CPP.

Deși, la o primă vedere, soluția corespondentă la îndemâna parchetului ar fi cea prevăzută de art. 341 alin. (4) CPP – în situația în care plângerea a fost depusă la procuror, acesta o va înainta, împreună cu dosarul cauzei, instanței competente –, considerăm totuși că procurorul nu va putea, în cazul în care plângerea nu este adresată judecătorului, să califice el o asemenea plângere în sensul arătat, eventual formulată împotriva ordonanței prin care se respinge plângerea în temeiul art. 339 [și care, de altfel, potrivit art. 339 alin. (5) CPP, nu poate fi atacată la procurorul ierarhic superior], și să o înainteze judecătorului. În susținerea acestei teze arătăm că cele două categorii de plângeri prevăzute de legea procesuală penală în cadrul procedurii de control al soluțiilor procurorului, respectiv cea prevăzută de art. 339 și cea prevăzută de art. 340-341 CPP, au naturi juridice diferite și atrag competența de soluționare a unor organe judiciare diferite. Astfel, prima plângere declanșează procedura controlului soluțiilor procurorului, în trepte, în cadrul Ministerului Public. Cea de-a doua plângere vizează exclusiv soluția de neurmărire sau netrimitere în judecată confirmată de procurorul ierarhic superior și declanșează controlul judecătoresc al acesteia. Cea din urmă plângere are caracterul unei căi de atac.

Dată fiind natura diferită, controlul diferit pe care îl provoacă, precum și împrejurarea că acestea nu sunt alternative, între cele două categorii de plângeri, exercitate în condiții diferite, stabilite de legea procesuală penală, nu funcționează principiul echipolenței. Drept urmare, competența organelor judiciare este atrasă de categoria de plângere pe care partea a înțeles să o formuleze, fără posibilitatea învestirii alternative și a soluționării acesteia cu încălcarea competenței altui organ.

În aceste condiții, în cazul în care petentul formulează plângere împotriva soluției procurorului în baza art. 339 CPP la prim-procurorul parchetului, iar ulterior respingerii ei, la procurorul ierarhic superior acestuia din urmă, dacă procurorul ierarhic superior o trimite judecătorului calificând-o plângere în limitele art. 340 CPP, judecătorul de cameră preliminară va considera că nu a fost legal învestit.

Această concluzie vine în contextul în care plângerea prin care se atacă actul de neurmărire sau netrimitere în judecată al procurorului este o veritabilă acțiune în justiție, cu toate atributele ei, ceea ce înseamnă, printre altele, că ea se poate face doar personal sau, excepțional, prin mandatar împuternicit în mod special.

---

[1] Aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1375/2015 (M. Of. nr. 970 din 28 decembrie 2015).

[2] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., S.U., dec. nr. 17/2009 (M. Of. nr. 875 din 15 decembrie 2009).

Or, dacă petentul nu se adresează judecătorului de cameră preliminară cu o astfel de plângere – indiferent că o depune la procuror sau la instanța de judecată –, ci atacă ordonanța prim-procurorului de respingere a plângerii împotriva soluției procurorului de caz, prim-procurorul/procurorul ierarhic superior nu are nicio împuternicire legală de a califica și trimite plângerea judecătorului de cameră preliminară spre a fi judecată ca plângere împotriva soluției procurorului de neurmărire sau netrimitere în judecată, mai ales în condițiile în care, potrivit art. 339 alin. (5) CPP, „Ordonanțele prin care se soluționează plângerile împotriva soluțiilor, actelor sau măsurilor nu mai pot fi atacate cu plângere la procurorul ierarhic superior (...)"[1].

Sintetizând cele de mai sus, apreciem că dispozițiile 341 alin. (4) CPP privind înaintarea plângerii de către procuror instanței competente au în vedere situația depunerii în mod eronat a plângerii la parchet, plângere din care însă rezultă în mod neechivoc voința petentului de a supune plângerea cenzurii judecătorului, și nu a procurorului, fie el ierarhic superior.

La termenul de judecată, judecătorul de cameră preliminară va verifica îndeplinirea procedurii de citare față de persoanele arătate, precum și depunerea dosarului de urmărire penală cu toate dovezile de comunicare solicitate. În cazul îndeplinirii procedurii, în condiții lipsite de publicitate – cameră de consiliu –, însă cu respectarea principiilor contradictorialității și oralității, se va da cuvântul în dezbateri persoanelor prezente, în următoarea ordine: petent/petenți, intimat/intimați, procuror, putându-se da cuvântul și în replică. Durata concluziilor poate fi limitată, judecătorul putând hotărî că acestea trebuie să aibă o durată similară. Judecătorul are dreptul să îi întrerupă pe cei care au cuvântul, dacă în susținerile lor depășesc limitele cauzei ce se judecă.

Spre deosebire de petenți și intimați, când lipsa acestora nu împiedică judecata dacă procedura de citare a fost îndeplinită, *prezența procurorului este obligatorie*, sub sancțiunea nulității absolute prevăzută de art. 281 alin. (1) lit. d) CPP.

59. Asistența juridică. Plângerea formulată în condițiile art. 340 CPP este un drept procesual al părții de sesizare a instanței numai pentru realizarea controlului judecătoresc asupra soluțiilor de neurmărire sau de netrimitere în judecată date de către procuror, *fără să constituie însăși sesizarea instanței cu judecarea propriu-zisă a acelei cauze penale în primă instanță*[2]. Or, atât timp cât o atare plângere nu atrage judecata propriu-zisă a cauzei, nu se poate considera că ar fi îndeplinite condițiile prevăzute în art. 90 CPP, care impun obligativitatea asigurării asistenței juridice.

Sub acest aspect, trebuie reținut că, în raport cu dispozițiile art. 90 CPP, asistența juridică este obligatorie numai în cazul în care persoana vizată are calitatea de suspect ori inculpat. Cum în cazul plângerilor formulate în temeiul art. 340 CPP intimații nu au în fața judecătorului de cameră preliminară o atare calitate, deoarece s-a dispus o soluție de clasare, se impune să se constate că, *în cauzele având ca obiect asemenea plângeri, nu este obligatorie, în principiu, asistența juridică pentru petenți sau intimați*[3].

---

[1] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2740 din 25 aprilie 2005, www.scj.ro; Trib. Mureș, s. pen., dec. nr. 169 din 31 martie 2005, portal.just.ro. În sens contrar, a se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1120 din 15 februarie 2005, www.scj.ro: în cazul în care persoana vătămată adresează greșit plângerea parchetului ierarhic superior, iar acesta trimite plângerea instanței competente, sesizarea se consideră legal făcută și trebuie soluționată de instanță, iar nu restituită parchetului considerat necompetent să o sesizeze.

[2] În același sens s-a pronunțat și Curtea Constituțională, prin dec. nr. 165/2006 (M. Of. nr. 300 din 4 aprilie 2006) și dec. nr. 654/2006 (M. Of. nr. 927 din 15 noiembrie 2006).

[3] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., S.U., dec. nr. 64/2007 (M. Of. nr. 537 din 16 iulie 2008).

Spunem în principiu, întrucât, deși procedura ce constituie obiectul analizei de față nu vizează *ab initio* existența unei acuzații în materie penală, deoarece ea a fost înlăturată de soluțiile pronunțate de procuror, câtă vreme, potrivit dispozițiilor art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP, judecătorul de cameră preliminară, prin încheiere, poate desființa soluția atacată și dispune începerea judecății, atunci încheierea pronunțată are valențele unui rechizitoriu, deci ale unei acuzații în materie penală. Așa fiind, deși dispozițiile în cauză normează în domeniul unor proceduri penale care nu țin de rezolvarea pe fond a cauzei, dreptul la un proces echitabil trebuie impus, întrucât există posibilitatea ca rezultatul procedurii referitoare la admisibilitatea plângerii să fie decisiv pentru stabilirea unei acuzații în materie penală.

Prin urmare, în cazul în care anterior în cauză s-a pus în mișcare acțiunea penală pentru o infracțiune pentru care pedeapsa prevăzută de lege este detențiunea pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani și *dacă petent nu este inculpatul*, considerăm că judecătorul de cameră preliminară este obligat să asigure asistența juridică a intimatului (fost inculpat). De asemenea, asistența juridică este obligatorie când într-o asemenea situație petentul (fosta persoană vătămată sau parte civilă) este lipsit de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă sau când organul judiciar apreciază că din anumite motive părțile nu și-ar putea face singure apărarea.

Aceste considerente se impun cu atât mai mult cu cât, prin O.U.G. nr. 18/2016, art. 90 lit. c) CPP a suferit modificări, în sensul că nu numai în cursul judecății, dar și în cel al procedurii de cameră preliminară, în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani, asistența juridică este obligatorie.

60. Probațiunea. Până la modificările aduse prin O.U.G. nr. 18/2016, în procedura de soluționare a plângerii formulate în temeiul art. 341 CPP, *judecătorul de cameră preliminară nu putea administra în mod legal niciun fel de mijloc de probă nou, nici chiar înscrisuri*, părțile și procurorul putând depune doar note scrise/formula concluzii cu privire la admisibilitatea ori temeinicia plângerii, iar persoana care avusese calitatea de inculpat putea suplimentar formula cereri și ridica excepții, în scris sau oral, cu privire la legalitatea administrării probelor ori a efectuării urmăririi penale.

În prezent, potrivit art. 341 alin. (5[1]) CPP, judecătorul de cameră preliminară *verifică soluția atacată pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul de urmărire penală, dar și a oricăror înscrisuri noi prezentate*. Prin urmare, singurele mijloace de probă noi, admisibile a fi administrate în procedura analizată, sunt înscrisurile, nu alte mijloace de probă, cum ar fi declarațiile, rapoartele de expertiză etc. Totodată, nu se pot readministra în fața judecătorului de cameră preliminară probele administrate în faza de urmărire penală.

Limitarea probațiunii la înscrisuri a făcut obiectul unui control de constituționalitate în forma anterioară a instituției analizate, autorul excepției susținând că textul de lege criticat, care prevedea că soluționarea plângerii se făcea pe baza actelor dosarului și a eventualelor înscrisuri noi prezentate, îngrădește dreptul de acces liber și plenar la justiție, precum și dreptul la apărare. Curtea Constituțională[1] a reținut că, în cadrul judecării plângerii întemeiate pe dispozițiile art. 278[1] CPP 1968, instanța judecătorească competentă urmează să examineze legalitatea și temeinicia soluției atacate. Așa fiind, este evident că o asemenea examinare se poate face numai pe baza lucrărilor și a materialului dosarului cauzei, pe care s-a întemeiat și soluția dată de procuror, precum și pe baza eventualelor

[1] C.C.R., dec. nr. 354 din 23 septembrie 2004 (M. Of. nr. 959 din 19 octombrie 2004).

înscrisuri noi prezentate. Instanța, nefiind sesizată pentru judecarea cauzei în fond, nu poate administra noi probe[1].

Și în contextul noii proceduri, este evident că *nu suntem în prezența unei judecăți propriu-zise*, fiind de fapt în limitele unui control jurisdicțional exercitat de judecătorul de cameră preliminară, nu de instanța de judecată, într-o procedură specială, care nu are drept scop aflarea adevărului și realizarea rolului educativ al judecății. Soluționarea unei asemenea plângeri nu cunoaște stadiul unei cercetări judecătorești, în modalitatea în care aceasta a fost stabilită de legiuitor în procedura judecății în primă instanță, ci se rezumă, în esență, la verificarea legalității și temeiniciei soluției atacate și, eventual, a legalității administrării probelor și a efectuării urmăririi penale, când a fost pusă în mișcare acțiunea penală, toate acestea strict în baza materialului din dosarul constituit la urmărirea penală.

61. Soluții. În urma verificării întregului material al dosarului de urmărire penală și a eventualelor înscrisuri noi, ținând seama și de notele scrise/concluziile petenților, intimaților și procurorului și, dacă este cazul, de cererile și excepțiile invocate în situația în care anterior în cauză s-a pus în mișcare acțiunea penală, judecătorul de cameră preliminară poate pronunța mai multe soluții, prevăzute distinct, în funcție de modalitatea în care s-a desfășurat urmărirea penală, respectiv cu sau fără acțiunea penală pusă în mișcare.

61.1. Respingerea plângerii ca tardivă, inadmisibilă sau nefondată, în temeiul art. 341 alin. (6) lit. a), respectiv alin. (7) pct. 1 și pct. 2 lit. a) CPP.

Pentru ca plângerea să fie respinsă ca tardivă, inadmisibilă sau nefondată, *nu are importanță dacă în cauză s-a pus sau nu în mișcare acțiunea penală*, cu singura mențiune că, în cazul în care a fost pusă în mișcare acțiunea penală, dacă judecătorul de cameră preliminară va respinge plângerea ca nefondată, acesta este obligat să verifice legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale, aplicând, dacă este cazul, sancțiunile specifice, respectiv excluderea probelor nelegal administrate ori, după caz, anularea actelor de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii.

În aceste situații, judecătorul de cameră preliminară respinge plângerea *prin încheiere motivată*, care este *definitivă*.

Deși legiuitorul nu a mai considerat necesar să precizeze în mod expres [cum se preciza în art. 278[1] alin. (11) CPP 1968], considerăm că *hotărârea judecătorească pronunțată în temeiul art. 341 alin. (6) lit. a), respectiv alin. (7) pct. 1 și pct. 2 lit. a) CPP conferă soluției procurorului autoritate de lucru judecat*. O asemenea concluzie este justificată, atâta vreme cât judecătorul de cameră preliminară, exercitându-și în mod plenar și exclusiv prerogativele jurisdicționale, confirmă soluția procurorului.

În afară de regimul special impus de noua reglementare a instituției redeschiderii urmăririi penale prevăzute de art. 335 CPP, care solicită cenzura judecătorului, trebuie să ținem seama de faptul că, astfel cum s-a arătat și în doctrină[2], odată cu aderarea României la Convenția de aplicare a Acordului Schengen (C.A.S.), trebuie avută în vedere și jurisprudența Curții de Justiție a Comunităților (actualmente Uniunii) Europene (C.J.C.E., actualmente C.J.U.E.) în

---

[1] Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Secția a III-a, Cameră, în cauza *Grecu c. României* (hot. din 30 noiembrie 2006, hudoc.echr.coe.int), a arătat că, în virtutea garanției pe care art. 6 din Convenție o acordă acuzatului în materie penală, de a avea posibilitatea de a contesta mărturiile în acuzare și de a solicita audierea martorilor acuzării, pentru persoana care formulează o astfel de plângere, „posibilitatea de a fi confruntat cu martorii în prezența judecătorului (...) rămâne o garanție esențială", întrucât „observațiile instanței în privința comportamentului și credibilității unui martor pot avea consecințe pentru rezultatul procedurii în cauză".

[2] M. UDROIU, *Instituția procurorului în lumina Proiectului Codului de procedură penală*, în C.J. nr. 6/2009, p. 345.

ceea ce privește *aplicarea principiului ne bis in idem în cadrul cooperării judiciare în materie penală* (art. 54 C.A.S.). În acest sens, Curtea de la Luxembourg a interpretat noțiunea de „judecat definitiv", apreciind că principiul *ne bis in idem*, consacrat de art. 54 C.A.S., se aplică și în privința *procedurilor de încetare a acțiunii penale*, prin care Ministerul Public dintr-un stat membru pune capăt, *fără intervenția instanței*, procedurii penale angajate în statul respectiv. În acest sens, în Hotărârea din 11 februarie 2003, în cauzele reunite C-187/01 și C-385/01, *Gözütok și Brügge*, parag. 25-48, C.J.C.E. a reținut că principiul *ne bis in idem*, fie că este aplicat în procedurile de încetare a acțiunii publice care comportă sau nu intervenția unei instanțe, fie că este aplicat la hotărâri judecătorești, implică în mod necesar o încredere mutuală a statelor membre în sistemele de justiție penală ale celorlalte și că fiecare dintre acestea acceptă aplicarea dreptului penal în vigoare în celelalte state membre, deși aplicarea dreptului său național ar conduce la o soluție diferită. Curtea a arătat că „aplicarea de către un stat membru a principiului *ne bis in idem* la procedurile de încetare a acțiunii publice care au avut loc în alt stat membru, fără intervenția unei instanțe, nu ar putea fi subordonată condiției ca ordinea juridică a primului stat să nu necesite nici aceasta o astfel de intervenție a instanței. (...) În aceste condiții, limitarea aplicării art. 54 C.A.S. doar la deciziile prin care se încetează acțiunea penală, adoptate de o instanță sau care îmbracă forma unei hotărâri judecătorești, ar avea drept rezultat ca de principiul *ne bis in idem* prevăzut de această dispoziție și, prin urmare, de dreptul la liberă circulație, pe care C.A.S. dorește să îl faciliteze, să nu beneficieze decât urmăriții vinovați de săvârșirea unor infracțiuni pentru care, în temeiul gravității sau al sancțiunilor de care sunt pasibile, recurgerea la modul de soluționare simplificată a anumitor dosare penale, precum procedura de încetare a acțiunii publice, nu este posibilă". Potrivit art. 54 C.A.S., „o persoană care a fost definitiv judecată de către un stat parte nu poate fi urmărită, pentru aceleași fapte, de către o altă parte contractantă, cu condiția ca în cazul unei condamnări pedeapsa să fi fost deja executată, să fie în curs de executare sau să nu mai poată fi executată conform legislației statului în care a fost pronunțată hotărârea".

Astfel, persoana în privința căreia judecătorul, prin hotărâre definitivă, a hotărât că nu este cazul să se continue urmărirea penală nu mai poate fi urmărită pentru aceeași faptă. Dacă însă se descoperă fapte sau împrejurări noi, din care rezultă că a dispărut împrejurarea pe care se întemeia soluția de clasare, procurorul revocă ordonanța și dispune redeschiderea urmăririi penale, care este supusă cenzurii judecătorului de cameră preliminară, potrivit art. 335 alin. (4) CPP.

Faptele sau împrejurările noi pot fi descoperite de organele de urmărire penală sau pot fi aduse la cunoștința acestora de orice persoană interesată. Dacă procurorul, analizând faptele sau împrejurările pretinse a fi noi, refuză să dispună redeschiderea urmăririi penale, persoana interesată nu poate face o nouă plângere la judecătorul de cameră preliminară, întrucât actul procurorului nu poate fi calificat ca o nouă ordonanță de clasare.

Plângerea va fi respinsă ca tardivă:

a) în cazul în care petentul nu a respectat termenul de 20 de zile, prevăzut de art. 340 alin. (1) CPP, de la comunicarea potrivit art. 339 alin. (5) a ordonanței prin care prim-procurorul parchetului, procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, procurorul șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ori, după caz, procurorul ierarhic superior a respins, în termen de 20 de zile potrivit art. 338 CPP, plângerea formulată de petent împotriva soluției de clasare dispuse de procurorul de caz;

b) în cazul în care petentul nu a respectat termenul de 20 de zile, prevăzut de art. 340 alin. (2) CPP, de la comunicarea potrivit art. 339 alin. (5) a ordonanței prin care

prim-procurorul parchetului, procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, procurorul șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ori, după caz, procurorul ierarhic superior a respins, în afara termenului de 20 de zile potrivit art. 338 CPP, plângerea formulată de petent împotriva soluției de clasare dispuse de procurorul de caz.

Nu se va mai respinge ca tardivă plângerea formulată de petent atunci când prim-procurorul parchetului, procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, procurorul șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ori, după caz, procurorul ierarhic superior nu a soluționat în termen plângerea formulată în temeiul art. 339 CPP, petentul putând să formuleze oricând plângere potrivit art. 340 din același cod, cu condiția să nu depășească termenul de 20 de zile de la comunicarea ordonanței prin care i s-a respins plângerea formulată pe cale ierarhică;

c) în cazul în care petentul nu a respectat termenul de 20 de zile de la data restituirii pe cale administrativă a plângerii, pentru complinirea plângerii prin indicarea datei ordonanței sau a rechizitoriului atacate, numărului de dosar și denumirii parchetului.

Plângerea petentului va fi respinsă ca inadmisibilă dacă:

a) este îndreptată împotriva măsurilor luate sau a actelor efectuate de procuror ori în baza dispozițiilor date de acesta, *altele decât soluțiile de clasare și dispozițiile complementare care decurg din acestea* (spre exemplu, plângerea împotriva dispoziției din ordonanța de clasare cu privire la obligarea la plata cheltuielilor judiciare[1]). Nu mai este posibilă atacarea în procedura prevăzută de art. 340 și urm. CPP a soluțiilor de renunțare la urmărirea penală, acestea fiind supuse cenzurii judecătorului de cameră preliminară, în mod automat, în procedura prevăzută de art. 318 CPP.

Din moment ce prin dispozițiile art. 340 este instituit, limitativ, controlul judiciar numai asupra legalității și temeiniciei soluțiilor de clasare, în raport cu cercetările efectuate în cadrul urmăririi penale, este evident că, în cazul celorlalte acte sau măsuri ale procurorului ori efectuate pe baza dispozițiilor date de el, un asemenea control din partea judecătorului de cameră preliminară nu poate avea loc[2];

b) plângerea contra soluției procurorului de clasare a fost introdusă la prim-procurorul parchetului, procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, procurorul șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ori, după caz, procurorul ierarhic superior, *după expirarea termenului de 20 de zile prevăzut în art. 339 alin. (4) CPP*[3].

---

[1] Pentru detalii, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 55.

[2] În Decizia nr. 293 din 9 iunie 2005 (M. Of. nr. 630 din 19 iulie 2005), Curtea Constituțională a arătat că faptul că în sfera actelor împotriva cărora partea poate face plângere în temeiul art. 278[1] CPP 1968 nu sunt prevăzute, în mod expres, și alte acte ale procurorului nu reprezintă o problemă de constituționalitate, de competența Curții Constituționale.

[3] În același sens, I. KUGLAY, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1405. În sens contrar, A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 700, care analizează o soluție din practica judiciară (C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 27 noiembrie 2015), potrivit căreia, „dată fiind natura juridică a plângerii formulate împotriva soluției de clasare, de cale de atac, judecătorul de cameră preliminară nu mai poate avea în vedere în cauză tardivitatea plângerii formulate la procurorul ierarhic superior, ca argument pentru respingerea acesteia, întrucât ar agrava situația petentului în propria cale de atac (cu încălcarea principiului *non reformatio in peius*), câtă vreme procurorul ierarhic superior a reținut în ordonanța sa că plângerea a fost formulată în termenul legal". Apreciem că respingerea ca inadmisibilă a plângerii de către judecătorul de cameră preliminară pentru motivul că procedura prealabilă a plângerii la procurorul ierarhic superior a fost realizată tardiv nu reprezintă o încălcare a principiului neagravării situației în propria cale de atac, întrucât nu are ca efect desființarea soluției pronunțate de procurorul ierarhic superior. Prin urmare, o asemenea apreciere a judecătorului de cameră preliminară nu produce un efect negativ asupra situației anterioare a inculpatului, ci determină doar inadmisibilitatea căii de atac formulate.

În conformitate cu dispozițiile art. 268 alin. (1) CPP, în cazul în care pentru exercitarea unui drept procesual legea prevede un anumit termen, nerespectarea acestuia atrage decăderea din exercițiul dreptului și nulitatea actului făcut peste termen. Prin urmare, nerespectarea termenului prevăzut în art. 339 alin. (4) CPP atrage decăderea din exercițiul dreptului de a cere judecătorului de cameră preliminară controlul ordonanței procurorului în procedura prevăzută în art. 340 din același cod.

Nu are relevanță dacă prim-procurorul parchetului, procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, procurorul șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ori, după caz, procurorul ierarhic superior a respins plângerea petentului ca tardivă sau nefondată. De asemenea, nu are importanță dacă, în raport cu dispozițiile art. 340 alin. (2) CPP, petentul a respectat termenul de formulare a plângerii la judecătorul de cameră preliminară, de 20 de zile de la data comunicării ordonanței prin care i s-a soluționat plângerea formulată în temeiul art. 339 CPP;

c) plângerea formulată de petent *face referire la acte, măsuri sau soluții dispuse în afara unui proces penal*, de exemplu, împotriva unor acte întocmite într-o anchetă administrativă, cu privire la modul de soluționare de către procuror a unei petiții, la comunicările făcute de parchet ori de alte organe din sistemul judiciar, în afara cadrului procesual penal[1];

d) în conținutul plângerii, *petentul nu arată vătămarea ce i s-a adus și cărui interes legitim îi aduce atingere acea vătămare*;

e) plângerea *este formulată împotriva ordonanței prin care s-a dispus începerea sau continuarea urmăririi penale*. Prin Decizia nr. 486/1997 a Curții Constituționale[2] s-a arătat că persoana nemulțumită de soluționarea plângerii împotriva măsurilor dispuse sau actelor efectuate de procuror se poate adresa direct justiției, în temeiul art. 21 din Constituție, numai dacă acea cauză nu ar mai fi susceptibilă de a ajunge în fața instanțelor judecătorești. Rațiunea acestei interpretări este aceea că actele prin care procurorul pune capăt conflictului de drept penal, fiind modalități de înfăptuire a justiției, trebuie să fie supuse cenzurii judecătorului. Ca urmare, în raport cu rațiunea acestei interpretări, nu s-ar putea adresa cu astfel de plângeri judecătorului cei împotriva cărora s-a dispus efectuarea/continuarea urmăririi penale, pentru că aceștia, în cazul unei eventuale trimiteri în judecată, ajung oricum în fața instanței, unde apărările le sunt verificate în condiții de contradictorialitate și de publicitate a ședinței;

f) prin aceeași ordonanță procurorul dispune atât clasarea față de o persoană, cât și disjungerea cauzei cu privire la o alta, numai soluția de clasare poate fi atacată cu plângere în temeiul art. 340 CPP, *plângerea împotriva dispoziției de disjungere fiind inadmisibilă*;

g) plângerea *este făcută împotriva actului de restituire a plângerii penale pe cale administrativă petiționarului*, în baza dispozițiilor art. 294 alin. (2) CPP, atunci când aceasta nu îndeplinește condițiile de formă prevăzute de lege ori descrierea faptei este incompletă sau neclară;

h) prin plângere petiționarul *solicită judecătorului de cameră preliminară obligarea procurorului de a trimite în judecată și alte persoane decât inculpatul*;

i) dacă *anterior s-a dispus clasarea*, pentru că persoana vătămată și-a retras plângerea prealabilă sau s-a împăcat cu inculpatul, aceasta nu mai poate sesiza judecătorul de cameră preliminară cu o plângere formulată în sensul art. 340 CPP, retragerea plângerii și împăcarea fiind definitive și irevocabile. Este și situația suspectului sau a inculpatului care a înțeles să se împace cu persoana vătămată;

---

[1] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., sent. nr. 264 din 7 aprilie 2005, www.scj.ro.

[2] M. Of. nr. 105 din 6 martie 1998.

j) plângerea *este formulată împotriva unei soluții de clasare, care a mai fost anterior contestată și care a fost respinsă în mod definitiv*[1];

k) plângerea *este formulată împotriva ordonanței procurorului care*, constatând că fapta cu care a fost sesizat nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii sesizate, ci ale unei alte infracțiuni pentru care competența de soluționare revine unui alt parchet, *dispune clasarea cu privire la săvârșirea infracțiunii cu care a fost sesizat și declinarea competenței cu privire la aceeași faptă în noua încadrare juridică*. Plângerea formulată împotriva unei asemenea soluții este inadmisibilă, iar judecătorul de cameră preliminară nu o poate cenzura, deoarece, în realitate, procurorul nu a dat o soluție finală cu privire la faptă, ci urmează ca aceasta să fie cercetată raportat la o altă încadrare juridică[2];

l) plângerea *privește aspecte de nelegalitate și netemeinicie referitoare la cercetări efectuate cu privire la alte persoane decât cele la care s-a referit petiționarul în plângerea penală cu care a sesizat organul de urmărire penală*. În cadrul soluționării plângerii potrivit art. 340 CPP nu se poate extinde cadrul procesual cu privire la alte persoane de către judecătorul de cameră preliminară, petiționarul având posibilitatea să formuleze o altă plângere, pe baza căreia se pot face cercetări de către procuror în condițiile prevăzute de lege;

m) plângerea *este formulată de o organizație neguvernamentală care își justifică intervenția în procesul penal pe dispozițiile O.G. nr. 137/2000* privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare[3], într-o cauză în care nu există niciun caz de discriminare, când astfel nu este justificată calitatea procesuală activă a organizației pentru introducerea unei asemenea plângeri[4].

În schimb, dacă petenta ar fi *o fundație* – persoană juridică română de drept privat, fără scop lucrativ, de utilitate publică, recunoscută de lege –, iar în cadrul activităților și obiectivelor sale s-ar înscrie conștientizarea de către societate a necesității protecției drepturilor și libertăților fundamentale, a progresului prin eliminarea discriminării și acordarea de șanse egale, a asigurării accesului liber la justiție, precum și promovarea și întărirea calității actului de justiție și susținerea rolului dreptului în asigurarea unei bune guvernări, aceasta s-ar circumscrie categoriei de „orice persoană căreia i s-a adus o vătămare intereselor sale legitime prin soluția procurorului" și ar avea posibilitatea să formuleze plângere în temeiul art. 340 CPP, dacă ar dovedi legitimitatea interesului său[5];

n) plângerea *este formulată de persoana care are calitatea de denunțător (inclusiv Agenția Națională de Integritate) și care nu invocă și nici nu dovedește că prin soluția de netrimitere în judecată au fost vătămate interesele sale legitime*. Împrejurarea că aceasta a denunțat autorităților o faptă pe care a apreciat-o ca fiind o încălcare a normelor de drept nu îi conferă automat și calitatea de „vătămat în interesele sale legitime", de natură a-i deschide calea plângerii conform art. 340 CPP. Înalta Curte a apreciat, în soluționarea unui recurs în interesul legii[6], că noțiunea de „denunțător" este incompatibilă cu aceea de „persoană vătămată", adică de persoană care, în calitate de subiect pasiv și titular al valorii sociale împotriva căreia s-a îndreptat presupusul act de conduită al făptuitorului, a suferit prin fapta penală reclamată o vătămare fizică, morală sau materială, întrucât în

[1] În sensul că se va respinge ca inadmisibilă, a se vedea, *mutatis mutandis*, Trib. Bistrița-Năsăud, dec. pen. nr. 174 din 6 octombrie 2004, în C.P.J. sem. II/2004, p. 360-362; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4028 din 30 iunie 2005, dec. nr. 4191 din 11 septembrie 2007, www.scj.ro.

[2] C.A. București, s. a II-a pen., min. și fam., dec. pen. nr. 1401 din 5 octombrie 2009, portal.just.ro.

[3] Republicată în M. Of. nr. 166 din 7 martie 2014.

[4] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2387 din 8 aprilie 2005, www.scj.ro.

[5] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3838 din 15 iunie 2006, www.scj.ro.

[6] A se vedea I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 13/2011 (M. Of. nr. 794 din 9 octombrie 2011).

cazul acesteia vorbim despre o altă modalitate de sesizare a organelor judiciare (plângere, iar nu denunț).

Dacă legea recunoaște oricărei persoane dreptul de a sesiza organele de urmărire penală, atunci când apreciază că s-a comis o infracțiune, nu același lucru se poate afirma și în ceea ce privește posibilitatea de a contesta în justiție actul prin care procurorul a apreciat, cu referire la aspectele sesizate, că nu este cazul să se înceapă urmărirea penală sau, după caz, să se dispună trimiterea în judecată a persoanei (persoanelor) cercetate. Aceasta, pentru că procedura de contestare a soluțiilor procurorului în fața judecătorului are esențialmente un caracter privat, dedus din cerința unei vătămări în drepturile sau interesele sale legitime suferite de persoana care se adresează justiției. Or, încunoștințând organele judiciare cu privire la săvârșirea unei presupuse infracțiuni, denunțătorul acționează în virtutea unui interes public, ca reprezentant al societății, ajutând astfel aceste organe să cerceteze fapte prevăzute de legea penală despre care ele nu au avut cunoștință pe altă cale (plângere sau sesizare din oficiu).

Acest interes public este limitat însă la sesizarea organelor de urmărire penală și nu conferă denunțătorului dreptul de a supune cauza cenzurii instanței de judecată, atunci când nu s-a dispus începerea urmăririi penale sau trimiterea în judecată.

Cu atât mai mult denunțătorul unei fapte pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângere prealabilă nu are nici calitatea de persoană vătămată, nefiind subiect pasiv al faptei, și nici calitatea de persoană ale cărei interese legitime sunt vătămate, întrucât soluția procurorului nu produce efecte asupra sa[1];

o) plângerea *este formulată de o persoană care nu este împuternicită în baza unui mandat special* de persoana căreia i s-a adus o vătămare intereselor sale legitime prin soluția procurorului.

Conform art. 289 alin. (3) CPP, plângerea se poate face personal sau prin mandatar; mandatul trebuie să fie special, iar procura rămâne atașată plângerii. Aceste dispoziții sunt aplicabile prin supliment analogic și plângerii întemeiate pe dispozițiile art. 340 CPP, având în vedere caracterul personal al acesteia, respectiv faptul că plângerea trebuie să exprime voința părții care se consideră vătămată într-un drept sau interes al său prin soluția procurorului.

Nu se poate invoca principul oficialității procesului penal, care este valabil numai pentru cercetarea penală. Situația este diferită în ceea ce privește plângerea reglementată de art. 340 CPP, întrucât principiul oficialității nu mai funcționează, din moment ce urmărirea penală s-a încheiat printr-o soluție de neurmărire sau netrimitere în judecată, organele de urmărire penală exprimându-și opinia în sensul neîndeplinirii condițiilor de tragere la răspundere penală a intimaților, așa încât procesul penal nu mai este în curs de desfășurare[2].

În doctrină[3] s-a arătat că mandatul trebuie să aibă un caracter special, în sensul că trebuie să prevadă în mod concret abilitarea legală a mandatarului de a formula (redacta), semna și introduce, după caz, o plângere conform art. 278[1] CPP (din 1968 – n.n.), relativ la un anume act individualizat al procurorului (prin număr dosar, denumire act și dată). Atunci când mandatul este dat unei persoane ce nu are profesia de avocat, mandatul este necesar a fi în formă autentică, ca act autentificat de către notarul public; în schimb, mandatul

[1] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 721 din 3 decembrie 2007, www.scj.ro.

[2] A se vedea, *mutatis mutandis*, Trib. București, s. I pen., dec. nr. 2437/R/2006, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 757.

[3] D. APOSTOL, T. BĂRBĂCIORU, *Plângerea împotriva actului de netrimitere în judecată*, în R.D.P. nr. 1/2012, p. 105.

dat unui avocat se va constitui în împuternicire avocațială emisă în baza unui contract de asistență juridică, cu mențiunile deja precizate, și anume abilitarea legală de a ataca prin mijlocul prevăzut în art. 278[1] CPP (din 1968 – n.n.) un act individualizat al procurorului.

Necesitatea ca mandatul să existe în momentul introducerii plângerii se desprinde din sintagma „procura rămâne atașată plângerii", ceea ce presupune preexistența sau cel mult concomitența procurii (mandatului) cu plângerea, fiind exclusă orice validare printr-o declarație ulterioară.

Spre exemplu, plângerea introdusă de soțul persoanei vătămate sau al oricărei alte persoane ale cărei interese legitime sunt vătămate, în baza unui mandat special prin care a fost împuternicit să acționeze într-o altă cauză ori în baza unui mandat ulterior datei la care a fost introdusă plângerea, este inadmisibilă, nefiind introdusă de o persoană care are calitatea cerută de lege pentru a o formula;

p) *plângerea este nesemnată sau formulată în formă electronică, fără să fie certificată prin semnătură electronică, în conformitate cu prevederile legii*, iar petentul nu se prezintă în fața judecătorului de cameră preliminară, deși este legal citat.

Plângerile formulate în temeiul art. 340 CPP cu privire la tergiversarea urmăririi penale sau împotriva ordonanței prin care s-au luat măsuri asigurătorii în cursul urmăririi penale nu se vor respinge ca inadmisibile de către judecătorul de cameră preliminară, ci acesta le va recalifica drept contestație privind durata procesului penal, potrivit art. 488[1] CPP, respectiv împotriva măsurii asigurătorii potrivit art. 250 CPP și, prin încheiere definitivă, se va dezînvesti, sesizând judecătorul de drepturi și libertăți spre competentă soluționare, întrucât soluția inadmisibilității presupune lipsa oricărei căi de contestare a unei măsuri procesuale și a actului procedural de aducere la îndeplinire.

61.2. Admiterea plângerii, desființarea soluției procurorului și trimiterea cauzei acestuia în vederea începerii ori completării urmăririi penale sau, după caz, pentru a pune în mișcare acțiunea penală și a completa urmărirea penală, în temeiul art. 341 alin. (6) lit. b), respectiv alin. (7) pct. 2 lit. b) CPP.

Aceste soluții se pronunță în situația în care organul de urmărire penală, *indiferent dacă a pus sau nu în mișcare acțiunea penală*, nu a lămurit aspecte esențiale ale cauzei, iar judecătorul – sancționând o asemenea atitudine – dispune începerea urmăririi penale, continuarea urmăririi penale, punerea în mișcare a acțiunii penale de către procuror, ca acte procesuale, și, corespunzător, demararea urmăririi penale sau, după caz, completarea acesteia după redeschidere[1]. Deși legiuitorul nu menționează în mod expres actul procesual al continuării/efectuării urmăririi penale față de o persoană, considerăm că, atât timp cât judecătorul are posibilitatea să dispună ca procurorul să pună în mișcare acțiunea penală, în mod evident el poate dispune și ca procurorul să procedeze la continuarea/efectuarea urmăririi penale față de o persoană, potrivit principiului *qui potest plus, potest minus*.

Odată cu trimiterea cauzei procurorului, judecătorul de cameră preliminară are *obligația de a indica*, în mod expres, motivele pentru care a ajuns la o asemenea concluzie, actul procesual pe care acesta trebuie să îl efectueze – începerea urmăririi penale față de faptă, continuarea/efectuarea urmăririi penale față de o persoană, redeschiderea urmăririi penale, punerea în mișcare a acțiunii penale –, arătând, totodată, faptele și împrejurările pe care procurorul urmează a le constata și prin ce anume mijloace de probă va efectua aceste constatări.

---

[1] Judecătorul nu poate admite plângerea dacă până la data soluționării a intervenit vreunul dintre cazurile prevăzute de art. 16 CPP.

Considerăm că își menține aplicabilitatea Decizia nr. 26/2008 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secțiile Unite[1], astfel că mențiunile privind faptele, împrejurările ce urmează a fi constatate și mijloacele de probă se vor indica numai în considerentele hotărârii. Deși legiuitorul nu mai prevede cerința ca judecătorul să indice „faptele și împrejurările ce urmează a fi constatate și prin ce anume mijloace de probă" [art. 278¹ alin. (8) lit. b) CPP 1968], folosind doar sintagma „trimite motivat", considerăm că în continuare judecătorul va face referire la aceste aspecte esențiale, în lipsa cărora procurorul nu poate cunoaște voința efectivă a judecătorului. Aceste aspecte esențiale cer o explicitare amplă în considerentele hotărârii. Caracterul explicit nu poate fi realizat pentru o hotărâre judecătorească decât prin considerente suficiente și de natură a demonstra justețea soluției, care este improbabil să își găsească suficient spațiu într-o exprimare specifică unui dispozitiv care, pe lângă formularea sa restrâns imperativă, de sinteză, ar fi lipsit de dezvoltarea ulterioară, elaborată a raționamentelor ce au impus trimiterea cauzei procurorului.

În ceea ce privește *caracterul obligatoriu sau facultativ pentru procuror al dispoziției instanței* date în temeiul art. 278¹ alin. (8) lit. b) CPP 1968 de a începe urmărirea penală, acest aspect a născut atât opinii doctrinare contradictorii, cât și practică judiciară diferită chiar la nivelul instanței supreme, care s-a pronunțat atât în sensul că organul de urmărire penală era obligat să dispună, pe baza hotărârii instanței, începerea urmăririi penale[2], cât și în sens contrar, arătând că dispozițiile instanței care trimitea cauza procurorului în vederea începerii urmăririi penale nu erau obligatorii pentru procuror, fiind obligatorii doar dispozițiile referitoare la faptele și împrejurările ce urmau a fi constatate și la mijloacele de probă indicate[3].

Noul Cod de procedură penală nu mai reglementează faza actelor premergătoare, astfel că, atunci când actul de sesizare îndeplinește condițiile de formă și de fond și nu există vreunul dintre cazurile care împiedică exercitarea acțiunii penale, se va dispune de îndată începerea urmăririi penale cu privire la faptă, fără a efectua acte de cercetare prealabile.

În acest context, analizând forma instituției examinate prin raportare la noua structură a procesului penal, apreciem că dacă, spre deosebire de procuror, judecătorul de cameră preliminară consideră că actul de sesizare îndeplinește condițiile de formă și de fond și nu există vreunul dintre cazurile care împiedică exercitarea acțiunii penale, *procurorul este obligat să emită ordonanța de începere a urmăririi penale*, altfel ar însemna să ignore în totalitate hotărârea judecătorului. Aceasta, întrucât, în lipsa existenței cadrului legal născut prin ordonanța de începere a urmăririi penale, ar fi în imposibilitatea de a lămuri faptele și împrejurările cerute de judecător prin administrarea în mod legal a mijloacelor de probă indicate, deoarece orice act situat în afara fazei de urmărire penală nu poate primi relevanță probatorie.

În ceea ce privește redeschiderea urmăririi penale, potrivit art. 335 alin. (5) CPP, „În cazul în care s-a dispus clasarea, redeschiderea urmăririi penale are loc și atunci când judecătorul de cameră preliminară a admis plângerea împotriva soluției și a trimis cauza la procuror în vederea completării urmăririi penale. Dispozițiile judecătorului de cameră preliminară sunt obligatorii pentru organul de urmărire penală". Prin urmare, nu numai

[1] M. Of. nr. 423 din 22 iunie 2009.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1473 din 7 martie 2006, www.scj.ro; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 651 din 5 februarie 2007, www.iccj.ro; M. UDROIU, *Noi modificări procedurale în materia plângerii împotriva actelor procurorului de neurmărire sau de netrimitere în judecată*, în Dreptul nr. 11/2007, p. 13.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 206 din 22 ianuarie 2008, www.scj.ro, soluție criticată în studiile doctrinare – A. GROZA, *Câteva reflecții pe marginea art. 278¹ alin. (8) lit. b) și lit. c) C. proc. pen.*, în C.J. nr. 1/2010, p. 41.

că legiuitorul nu mai face nicio distincție între tipul dispoziției date de judecător [cum se făcea referire anterior în art. 273 alin. (1¹) CPP 1968 – „Dispozițiile instanței sunt obligatorii pentru organul de urmărire penală sub aspectul faptelor și împrejurărilor ce urmează a fi constatate și a mijloacelor de probă indicate" –, prevedere care, de altfel, a și generat practica judiciară diferită], dar a statuat în mod expres în sarcina procurorului obligația de a dispune redeschiderea urmăririi penale în cazul în care judecătorul de cameră preliminară a admis plângerea împotriva soluției și a trimis cauza la procuror în vederea completării urmăririi penale.

Față de considerentele mai sus expuse și pentru identitate de rațiune, și dispoziția de punere în mișcare a acțiunii penale nu poate avea decât același regim obligatoriu pentru procuror.

Bineînțeles că dacă, până la restituirea cauzei la procuror, intervine o cauză ce împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale prevăzută de art. 16 CPP, prin efectul legii, procurorul nu se mai poate considera ținut de dispozițiile judecătorului de cameră preliminară.

Dacă procurorul ignoră dispozițiile imperative ale judecătorului de cameră preliminară, în cazul emiterii unei alte soluții de clasare sau renunțare la urmărirea penală, contestată de persoana interesată, judecătorul de cameră preliminară ulterior sesizat va admite plângerea pentru acest motiv, va desființa cea de-a doua soluție și va trimite cauza la parchet pentru a se conforma celor dispuse de primul judecător de cameră preliminară[1]. Persoana care a efectuat urmărirea penală inițial nu este incompatibilă să efectueze urmărirea penală în cazul redeschiderii acesteia, art. 65 CPP neprevăzând o astfel de incompatibilitate.

Mai menționăm că procurorul care a dispus soluția de clasare sau cel care a exercitat controlul ierarhic nu sunt incompatibili să participe la procedura desfășurată în fața judecătorului de cameră preliminară.

În cazul în care *nu s-a pus în mișcare acțiunea penală*, dacă judecătorul constată nelegalitatea administrării unor probe, deși nu le poate exclude, fiindcă legea nu îi conferă competență în această procedură, le poate analiza și concluziona că cele legal administrate nu sunt suficiente pentru pronunțarea unei soluții.

61.3. Admiterea plângerii și schimbarea temeiului de drept al soluției de clasare atacate, în temeiul art. 341 alin. (6) lit. c), respectiv alin. (7) pct. 2 lit. d) CPP.

Observăm că, prin soluțiile prevăzute de textele de lege anterior menționate, legiuitorul acoperă unul dintre marile goluri din grila de soluții ce puteau fi pronunțate de instanță în temeiul art. 278¹ alin. (8) CPP 1968, gol acoperit parțial prin Decizia nr. 44/2008 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secțiile Unite[2]. Prin această decizie s-a statuat că, în cazul plângerii formulate în baza art. 278¹ CPP 1968, de persoana față de care s-a dispus netrimiterea în judecată și care solicită schimbarea temeiului de drept al soluției dispuse prin rezoluție sau ordonanță ori dispoziția cuprinsă în rechizitoriu, în ipoteza unei instrumentări complete, instanța poate dispune schimbarea acestuia, în condițiile art. 278¹ alin. (8) lit. b).

În noua formă a instituției analizate, regăsim nu numai preluarea dispozițiilor din decizia dată în interesul legii, dar, totodată, extinderea categoriilor de persoane care pot contesta temeiul juridic al soluției de clasare și sublinierea principiului *non reformatio in peius*.

Astfel, petentul nu mai este necesar să fi avut calitatea de suspect sau inculpat și soluția de clasare să îl privească în mod direct, ci poate fi orice persoană al cărei interes

[1] Atât timp cât procurorul îndeplinește o altă funcție judiciară, în afară de dispozițiile judecătorului de cameră preliminară cu privire la care legiuitorul a prevăzut în mod expres sau implicit că trebuie să se conformeze, acestuia nu i se poate impune de către judecător efectuarea altor acte sau măsuri de urmărire penală.

[2] M. Of. nr. 423 din 22 iunie 2009.

legitim este vătămat prin respectiva soluție. Spre exemplu, persoana vătămată din cadrul acțiunii penale tipice, care solicită schimbarea temeiului juridic din art. 16 alin. (1) lit. a) în art. 16 alin. (1) lit. b) CPP, pentru a-și putea astfel deschide calea unei acțiuni civile.

Constatăm, de asemenea, că această soluție este deschisă judecătorului de cameră preliminară indiferent de stadiul urmăririi penale, respectiv dacă s-a pus sau nu în mișcare acțiunea penală, dacă s-a început sau nu urmărirea penală, dacă aceasta este sau nu completă, cu mențiunea că, în cazul în care s-a pus în mișcare acțiunea penală, înainte de schimbarea temeiului juridic, judecătorul de cameră preliminară va verifica legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale, noul temei juridic putând să fie întemeiat pe probele ce au rămas în urma excluderii celor administrate în mod nelegal și pe actele care nu au fost sancționate cu nulitatea.

Dacă însă plângerea a fost făcută de suspect sau inculpat în vederea schimbării temeiului juridic, însă din cauza insuficienței probatoriului judecătorul nu poate pronunța o asemenea soluție, considerăm ca acesta va admite plângerea în temeiul art. 341 alin. (6) lit. b), respectiv alin. (7) pct. 2 lit. b) CPP și va trimite cauza procurorului în vederea completării urmăririi penale. În urma redeschiderii urmăririi penale și completării acesteia, *procurorul nu poate dispune însă decât două soluții*: clasarea pe un alt temei decât cel inițial, care trebuie să fie favorabil suspectului/inculpatului, sau clasarea pe același temei inițial. În niciun caz procurorul nu ar putea să emită rechizitoriu prin care să îl trimită în judecată pe inculpat sau să dispună o soluție de clasare care i-ar crea o situație mai grea petentului, întrucât, printr-o astfel de soluție, ar fi încălcat în mod flagrant principiul *non reformatio in peius*.

În ceea ce privește posibilitatea *schimbării soluției de renunțare la urmărirea penală cu una de clasare*, ce a provocat control judiciar atât din partea Curții Constituționale[1], cât și a Înaltei Curți de Casație și Justiție[2], în prezent, această problemă a fost lămurită prin stabilirea unei proceduri separate de verificare a soluției de renunțare la urmărirea penală. Potrivit art. 318 alin. (15) lit. b) CPP, judecătorul de cameră preliminară, cu ocazia soluționării cererii de confirmare a soluției de renunțare la urmărirea penală, poate respinge cererea, desființa soluția de renunțare la urmărirea penală și dispune clasarea.

61.4. Admiterea plângerii, desființarea soluției atacate și dispunerea începerii judecății, în temeiul art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP[3].

În această soluție introdusă de legiuitor în structura instituției supuse analizei observăm preluarea considerentelor ce au stat la baza pronunțării Deciziei nr. 48/2007 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secțiile Unite[4], potrivit căreia, „în cazul plângerii formulate împotriva rezoluției, ordonanței și dispoziției din rechizitoriu, prin care s-a dispus neînceperea urmăririi penale sau clasarea, instanța învestită nu poate pronunța soluția prevăzută de art. 278[1] alin. (8) lit. c) din Codul de procedură penală (din 1968 – n.n.)".

---

[1] Prin Decizia nr. 733/2015 (M. Of. nr. 59 din 27 ianuarie 2016), Curtea Constituțională a constatat că dispozițiile art. 341 alin. (6) lit. c) și, prin extindere, ale art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. d) CPP sunt neconstituționale prin împiedicarea accesului la justiție în cazul soluțiilor de renunțare la urmărirea penală.

[2] Prin Decizia nr. 33/2015 (M. Of. nr. 36 din 19 ianuarie 2016), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, statuase că, în aplicarea dispozițiilor art. 341 alin. (6) lit. c) CPP, judecătorul de cameră preliminară învestit cu soluționarea plângerii împotriva soluției de renunțare la urmărirea penală poate dispune admiterea plângerii și schimbarea soluției de renunțare la urmărirea penală în soluția de clasare, atunci când petentul invocă unul dintre temeiurile de drept care atrag ca o consecință imediată pronunțarea unei soluții de clasare.

[3] Considerăm că soluția este de natură să încalce și în noua formă principiul separației funcțiilor judiciare.

[4] M. Of. nr. 574 din 30 iulie 2008.

Potrivit noii reglementări, soluția corespondentă celei de la art. 278¹ alin. (8) lit. c) CPP 1968, respectiv cea prevăzută de art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP, *nu poate fi pronunțată decât în situația în care în faza de urmărire penală a fost pusă în mișcare acțiunea penală și*, mai mult decât atât, *strict cu privire la faptele și persoanele pentru care s-a dispus acest act procesual*. Spre exemplu, într-o cauză ce privește mai multe persoane, unele cu calitatea de suspect, altele cu cea de inculpat, soluția analizată nu poate fi pronunțată decât cu privire la inculpați. Tot astfel, pentru un inculpat cercetat pentru mai multe fapte, pentru care doar pentru unele s-a pus în mișcare acțiunea penală, pentru restul fiind doar începută urmărirea penală, soluția analizată poate fi pronunțată doar în ceea ce privește faptele pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală.

În aceste situații, considerăm că judecătorul de cameră preliminară ar putea să admită plângerea și să dispună începerea judecății, dacă în ceea ce privește persoanele sau faptele pentru care nu s-a pus în mișcare acțiunea penală menține soluția procurorului. În caz contrar, considerăm că nu are la dispoziție prerogativa disjungerii, soluția urmând a fi cea prevăzută de art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. b) CPP, în vederea asigurării unei cercetări penale unitare. Astfel se respectă principiul separației funcțiilor judiciare, judecătorul de cameră preliminară neputând interveni în această fază în care urmărirea penală nu este finalizată definitiv, pentru a lua măsuri în ceea ce privește structura anchetei penale, în locul procurorului[1].

Observăm din textul alin. (7) al art. 341 CPP că, la momentul verificării legalității soluției procurorului, în cazul în care acesta a pus anterior în mișcare acțiunea penală în cauză, *judecătorul de cameră preliminară dispune începerea judecății în urma efectuării acelorași tipuri de verificări pe care le face în procedura de cameră preliminară* prevăzută de art. 342 și urm. CPP – verificarea competenței și a legalității sesizării instanței, verificarea legalității administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală.

În acest context, trebuie să subliniem că, indiferent dacă actul de sesizare a instanței este rechizitoriul sau încheierea de începere a judecății, verificarea legalității administrării probelor în faza de urmărire penală și a actelor efectuate de către organele de urmărire penală se realizează în același mod de judecătorul de cameră preliminară de la instanța de fond și de control judiciar. Astfel, judecătorul de cameră preliminară admite plângerea, desființează soluția atacată și dispune începerea judecății după verificarea competenței – competența de soluționare a acțiunii atipice este identică cu cea de soluționare a acțiunii tipice –, verificarea legalității administrării probelor și a efectuării urmăririi penale[2].

Subliniem că judecătorul învestit cu soluționarea plângerii împotriva ordonanței de clasare, în cauzele în care acțiunea penală a fost pusă în mișcare, trebuie să solicite părților să precizeze dacă formulează cereri sau ridică excepții privind legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale, înainte de a se pronunța cu privire la fondul plângerii, întrucât nu există un alt cadru procesual, iar cauza ar urma să intre direct în procedura de judecată, fără să parcurgă faza camerei preliminare. Totodată, în cazul în care nu se formulează cereri sau nu se invocă excepții, contestația formulată în baza art. 341 alin. (9) CPP este inadmisibilă.

---

[1] În sens contrar, B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 363.

[2] În doctrină (A. ZARAFIU, *Atribuțiile judecătorului de cameră preliminară...*, p. 271, 272) s-a arătat că, prin excepție de la regula potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară își desfășoară activitatea doar ca urmare a unei sesizări prealabile, în cazul activității de rezolvare a plângerii împotriva actelor de netrimitere în judecată, din oficiu, în baza unei împuterniciri legale exprese, va desfășura și activitatea de verificare a legalității administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală.

Alături de alți autori[1], constatăm că, pentru a dispune începerea judecății în urma soluționării plângerii împotriva soluției de netrimitere în judecată, judecătorul de cameră preliminară *nu exercită doar un examen de legalitate, ci și de temeinicie*, element de natură a caracteriza drept excesivă puterea judecătorului de cameră preliminară, atât din perspectiva principiului separației funcțiilor judiciare, dar și prin compararea cu activitatea aferentă funcției sale, în procedura de cameră preliminară, când este chemat să se pronunțe doar cu privire la *legalitatea* actului de trimitere în judecată.

În ceea ce privește *legalitatea sesizării instanței*, considerăm că, atât timp cât actul de sesizare a instanței este, așa cum vom arăta, încheierea de începere a judecății pronunțată de judecătorul de cameră preliminară, care este supusă controlului judiciar în contestația prevăzută de art. 341 alin. (9) și (10) CPP, acesta se bucură de prezumția de legalitate.

În aceste condiții, dacă judecătorul de cameră preliminară desființează soluția și dispune începerea judecății, *instanța învestită cu soluționarea ei nu mai poate trimite cauza la procuror în vederea redeschiderii urmăririi penale*. Instanța la care a fost trimisă cauza trebuie să o judece potrivit dispozițiilor privind judecata în primă instanță.

Problematica privind titularul acțiunii penale și actul de sesizare a instanței în contextul art. 278^1 alin. (8) lit. c) CPP 1968 a suscitat intense dezbateri la nivel doctrinar[2], multe dintre opiniile exprimate criticând în primul rând soluția găsită de legiuitor în art. 278^1 alin. (9) din același cod, când a statuat că plângerea formulată de petent reprezintă actul de sesizare a instanței.

În lipsa acestei dispoziții defectuoase și vulnerabile, considerăm că din interpretarea noului cadru legal, în acord, totodată, cu majoritatea opiniilor doctrinare dezvoltate chiar în baza formei anterioare a instituției analizate, *actul de sesizare a instanței în urma admiterii plângerii în temeiul art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP îl reprezintă, prin excepție de la principiul separației funcțiilor judiciare, încheierea judecătorului de cameră preliminară de începere a judecății*[3], și nu plângerea petentului formulată în baza art. 340 CPP, care reprezintă strict actul de învestire a judecătorului de cameră preliminară în procedura contestării soluției procurorului[4].

În ceea ce privește actul care îndeplinește funcția de inculpare, în aceleași studii doctrinare, în raport de forma anterioară a instituției, s-a arătat că el este reprezentat fie de aceeași încheiere a instanței prin care se reținea cauza spre judecată, fie de plângerea persoanei formulată în temeiul art. 278^1 CPP 1968.

Excluzând clar ultima variantă, în contextul în care începerea judecății în temeiul art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP se poate dispune doar în situația în care în cauză a fost pusă în mișcare acțiunea penală și strict în limitele trasate de ordonanța procurorului, considerăm că *funcția de inculpare ar trebui să o îndeplinească, în limitele provizorii stabilite prin*

---

[1] A. ZARAFIU, *Despre separarea funcțiilor judiciare. Consecințe. Impedimente. Remedii*, în A.U.B., Seria Drept, Supliment 2014, p. 237.

[2] H. DIACONESCU, *Noi limitări aduse principiului oficialității procesului penal prin prevederile art. 278^1 din Codul de procedură penală*, în Dreptul nr. 3/2004, p. 160; M. IORDACHE, G. ALEXANDROIU, *op. cit.*, p. 216; GH. MATEUȚ, *op. cit.*, p. 127; M. UDROIU, *op. cit.*, în Dreptul nr. 11/2007, p. 13; H. DUMBRAVĂ, *op. cit.*, în Dreptul nr. 3/2005, p. 209; A. LUPEA, *Aspecte procesuale și procedurale care se pot ivi în cursul judecății în legătură cu art. 278^1 alin. (8) lit. c) din Codul de procedură penală*, în Dreptul nr. 11/2004, p. 241; C.C. GHIGHECI, *Plângerea la instanță împotriva soluțiilor procurorului. Controverse*, în R.D.P. nr. 1/2006, p. 118.

[3] În același sens, Decizia nr. 552/2015 a Curții Constituționale (M. Of. nr. 707 din 21 septembrie 2015).

[4] În sensul că plângerea adresată judecătorului de cameră preliminară reprezintă în continuare actul de sesizare a instanței de judecată, a se vedea A. ZARAFIU, *Procedură penală...*, 2014, p. 379.

plângerea petentului, ordonanța procurorului care, prin desființarea soluției de clasare, ar fi reactivată, iar persoana cu privire la care s-a dispus soluția de clasare ar redeveni inculpat.

Aspectul că această ordonanță este repusă în ființă și stabilește limitele inculpării rezultă din interpretarea dispozițiilor art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP, care statuează că începerea judecății se dispune cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost pusă în mișcare acțiunea penală. Prin urmare, judecătorul nu poate ieși din aceste limite trasate anterior de procuror și dispune începerea judecății cu privire la alte persoane sau fapte, cu dubla limitare stabilită prin plângerea formulată de petent. Or, în aceste condiții, o dispoziție suplimentară a judecătorului de punere în mișcare a acțiunii penale, care nu poate ieși din limitele impuse de ordonanța procurorului, ar fi superfluă.

Astfel, considerăm că nu mai este valabilă opinia emisă în baza anterioarei forme a instituției[1], conform căreia, în această situație, prin procedeul redeschiderii ei, judecătorul s-ar erija în titular al acțiunii penale, ci, din contră, nu ar face decât să redea valoare juridică unui act emis de procuror potrivit prerogativelor exclusive pe care acesta le are.

Totodată, astfel cum potrivit noilor dispoziții procesuale penale rechizitoriul nu mai poate îndeplini funcția de inculpare, considerăm că încheierea de începere a judecății, dată de judecător prin excepție de la regula separației funcțiilor judiciare, cu atât mai mult nu poate avea această funcție, neputând să îndeplinească mai multe funcții decât actul emis de titularul clasic al dreptului de a sesiza instanța.

În ceea ce privește sintagma *„suficiente probe"*, în doctrina dezvoltată pe forma anterioară a instituției analizate[2] s-a arătat că suficiența probelor nu ar trebui să asigure elemente în vederea dovedirii existenței faptei, a constituirii infracțiunii și a săvârșirii de către inculpat, asupra vinovăției căruia s-a statuat, asemenea probe constituind, de fapt, fundamentul condamnării, al rezolvării acțiunii penale prin condamnare, ci prin „suficiente probe" ar trebui să se înțeleagă acele probe necesar și legal administrate, îndeplinind condiția suficienței, care conduc la concluzia că fapta există, a fost săvârșită de învinuit (în prezent suspect) ori inculpat, iar acesta răspunde penal.

Considerăm că aceste considerații sunt valabile și în ceea ce privește forma actuală a instituției analizate, cu singura mențiune că suficiența probelor se raportează la cele care trec testul legalei și loialei administrări. În cazul în care, în urma analizării legalității probelor administrate de organul de urmărire penală, judecătorul de cameră preliminară exclude parte din probele administrate, iar cele rămase nu sunt suficiente în a concluziona că fapta există, a fost săvârșită de inculpat, iar acesta răspunde penal, atunci va pronunța soluția prevăzută de art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. b) CPP.

Deși în literatura de specialitate s-a susținut de către unii autori[3], în legătură cu forma anterioară de reglementare a instituției, că activitatea de judecată s-ar realiza în partea ei principală în momentul când se face aprecierea asupra existenței probelor suficiente pentru judecată, iar în continuare nu ar mai avea loc decât dezbaterile, deliberarea și soluționarea cauzei, suntem se acord cu autorii[4] care au susținut teza contrară.

---

[1] GH. MATEUȚ, *op. cit.*, p. 127.

[2] M. IORDACHE, G. ALEXANDROIU, *op. cit.*, p. 215; M. UDROIU, *op. cit.*, în Dreptul nr. 11/2007, p. 13. În doctrină (M. UDROIU, *Plângerea împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală*, în Dreptul nr. 8/2004, p. 183) s-a mai arătat că, în cazul persoanelor pentru care trimiterea în judecată se realizează cu autorizări speciale, în situația admiterii plângerii, solicitarea acestor autorizări nu se mai impune, ea fiind cerută doar în cazul trimiterii în judecată, care se raportează doar la procedura sesizării instanței de către procuror prin rechizitoriu. Solicitarea avizului înaintea pronunțării judecătorului de cameră preliminară ar echivala cu o antepronunțare.

[3] GH. MATEUȚ, *op. cit.*, p. 13.

[4] M. IORDACHE, G. ALEXANDROIU, *op. cit.*, p. 234; C.C. GHIGHECI, *op. cit.*, p. 118.

O asemenea interpretare rezultă cu necesitate, cu atât mai mult cu cât procedura de soluționare a plângerii formulate în temeiul art. 340 CPP se derulează în condiții lipsite de publicitate și fără posibilitatea administrării de mijloace de probă noi, cu excepția înscrisurilor, iar activitatea propriu-zisă de judecată se materializează ulterior momentului în care judecătorul de cameră preliminară apreciază suficiența probelor, dispunând începerea judecății, și se desfășoară de instanța de judecată în condiții de publicitate, nemijlocire și contradictorialitate.

De menționat că, potrivit art. 64 alin. (5) CPP, *judecătorul care a participat la soluționarea plângerii împotriva soluțiilor de neurmărire sau de netrimitere în judecată nu poate participa, în aceeași cauză, la judecata în fond sau în căile de atac*. Din interpretarea acestor dispoziții observăm că suntem în prezența unei situații mai cuprinzătoare decât simpla confirmare legislativă a Deciziei nr. 15/2006 a Secțiilor Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție[1], în care s-a arătat că judecătorul care, prin încheiere, admite plângerea, desființează rezoluția sau ordonanța atacată și reține cauza spre judecare, apreciind că probele existente la dosar sunt suficiente pentru judecarea cauzei, devine incompatibil să soluționeze fondul acesteia.

Din interpretarea dispozițiilor art. 64 alin. (5) CPP, considerăm că judecătorul este incompatibil să judece în cadrul completului de judecată nu numai în situația pronunțării încheierii de începere a judecății, ci în orice situație în care, în calitate de judecător de cameră preliminară, a soluționat o plângere împotriva soluției procurorului de neurmărire sau netrimitere în judecată, indiferent că a dispus începerea judecății sau a restituit cauza procurorului, care după completarea urmăririi penale a dispus trimiterea în judecată[2].

61.5. Respingerea plângerii ca rămasă fără obiect. Potrivit art. 341 alin. (7^1) CPP, în cazul în care, ulterior sesizării judecătorului de cameră preliminară, procurorul ierarhic superior admite plângerea și dispune infirmarea soluției atacate, plângerea va fi respinsă ca rămasă fără obiect[3], întrucât, în această situație, nu mai există o soluție de clasare care să poată fi supusă cenzurii judecătorului.

Dacă, în temeiul art. 339 alin. (2) CPP, procurorul ierarhic superior admite plângerea, infirmă soluția de clasare și dispune redeschiderea urmăririi penale, intimatul – suspect sau inculpat – își va face apărarea în procedura confirmării redeschiderii urmăririi penale, prevăzută de art. 335 CPP, și nu a procedurii prevăzute de art. 341 CPP.

61.6. Retragerea plângerii. Deși nici în actuala structură a instituției analizate legiuitorul nu a prevăzut în mod expres în conținutul dispozițiilor art. 341 alin. (6) și (7) CPP, printre soluțiile care se pronunță cu ocazia judecării plângerii, și pe aceea a posibilității părților de a renunța la plângerea formulată, aceasta nu înseamnă ca o asemenea situație, nereglementată în mod expres, să nu își găsească rezolvarea firească, adecvată conținutului și sensului solicitării pe care partea a înțeles să le dea prin exprimarea liberă a voinței sale.

Prin urmare, considerăm că sunt aplicabile în continuare dispozițiile Deciziei nr. 27/2008 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secțiile Unite[4], astfel că judecătorul de cameră preliminară învestit cu soluționarea plângerii formulate împotriva soluției procurorului de clasare, în cazul retragerii acesteia de către persoana ale cărei interese legitime au fost vătămate, *urmează să ia act de această manifestare de voință*[5]. Încheierea astfel pronunțată nu este supusă niciunei căi de atac.

---

[1] M. Of. nr. 509 din 13 iunie 2006.

[2] În același sens, Decizia Curții Constituționale nr. 552/2015, *supra cit.*

[3] De fapt, ar trebui respinsă tot ca inadmisibilă, nemaifiind în ființă o soluție de clasare.

[4] M. Of. nr. 423 din 22 iunie 2009.

[5] În același sens, M. IORDACHE, G. ALEXANDROIU, *op. cit.*, p. 263.

Totuși, din momentul pronunțării soluției prevăzute de art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP, respectiv când judecătorul de cameră preliminară admite plângerea, desființează soluția atacată și dispune începerea judecății, dreptul părții de a-și retrage plângerea nu mai poate fi exercitat – dacă infracțiunile deduse judecății nu permit o astfel de soluționare a conflictului de drept penal –, întrucât principiul disponibilității părții asupra continuării sau retragerii plângerii astfel promovate este înlocuit de principiile legalității și oficialității procesului penal.

62. Actul prin care se soluționează plângerea. Spre deosebire de reglementarea anterioară, potrivit căreia judecătorul pronunța sentințe în cazul soluționării plângerilor formulate în această procedură, cu excepția cazului în care admitea plângerea și reținea cauza spre judecare, când pronunța o încheiere, potrivit actualei reglementări, *judecătorul de cameră preliminară pronunță în mod exclusiv încheieri motivate*, indiferent de soluția pronunțată, chiar și în cazul în care ia act de retragerea plângerii.

63. Cheltuieli judiciare. În cazul respingerii unei plângeri întemeiate pe dispozițiile art. 340 CPP, persoana care a formulat-o nu poate fi exonerată de obligația de a plăti *cheltuielile judiciare avansate de stat*, obligație ce este impusă de caracterul nejustificat al inițiativei sale procesuale[1]. Într-o asemenea situație, *culpa procesuală* a persoanei care a formulat în mod nejustificat cererea constituie temei pentru suportarea cheltuielilor judiciare, chiar dacă aceasta nu presupune și existența relei-credințe, urmând să fie obligată la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat în baza art. 275 alin. (2) CPP, fiind aplicabile astfel dispozițiile Deciziei nr. 82/2007 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secțiile Unite[2].

În situația în care procurorul ierarhic superior nu soluționează plângerea în termenul de 20 de zile, iar petentul, în temeiul art. 340 alin. (2) CPP, formulează plângere la judecător, în cazul în care, până la soluționarea plângerii în temeiul art. 340-341, procurorul ierarhic superior soluționează plângerea petentului în sensul admiterii acesteia, dacă judecătorul de cameră preliminară o va respinge ca rămasă fără obiect, nu va obliga petentul la plata cheltuielilor judiciare, în sarcina acestuia neputându-se reține nicio culpă procesuală, ci exact opusul, respectiv respectarea în totalitate a drepturilor procesuale în limitele recunoscute de lege.

Evident, atunci când plângerea a fost întemeiată, iar judecătorul de cameră preliminară a admis-o, a desființat soluția procurorului sau a schimbat temeiul juridic al acesteia, *cheltuielile judiciare trebuie să rămână în sarcina statului*, potrivit art. 275 alin. (3) CPP.

Tot astfel, în situația la care se referă art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP, cheltuielile judiciare ocazionate de judecarea plângerii, finalizată într-o încheiere de începere a judecății, trebuie stabilite diferențiat în funcție de soluția de fond pronunțată, conform dispozițiilor art. 274-275 alin. (1) pct. 1 și 2 CPP.

În ceea ce privește *cheltuielile efectuate de părți*, acestea se stabilesc potrivit legii civile (art. 453 CPC), conform art. 276 alin. (6) CPP. Totuși, considerăm că, dacă se admite plângerea petentului, nu poate fi admisă cererea de obligare a intimatului la plata cheltuielilor de judecată, acesta neavând niciun fel de culpă procesuală, raportul de drept procesual fiind născut ca urmare a soluției emise de procuror[3]. În schimb, dacă se respinge cererea petentului, acesta poate fi obligat și la plata cheltuielilor de judecată față de intimat.

---

[1] A se vedea, în același sens, S. IVAȘCU, *Plângerea împotriva actelor procurorului*, în R.D.P. nr. 3/2005, p. 107 și, în sens contrar, L. CORAȘ, *op. cit.*, p. 161.

[2] M. Of. nr. 780 din 21 noiembrie 2008.

[3] A se vedea, în același sens, L. CORAȘ, *op. cit.*, p. 161.

64. Căi de atac. *Încheierea prin care s-a pronunțat una dintre soluțiile prevăzute la alin. (6) și la alin. (7) pct. 1 și pct. 2 lit. a), b) și d) este definitivă.*

Prin Decizia nr. 599 din 21 octombrie 2014, Curtea Constituțională a respins ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 341 alin. (6)-(8) CPP, statuând faptul că, deși încheierea prin care s-a pronunțat una dintre soluțiile prevăzute la alin. (6) și la alin. (7) pct. 1, pct. 2 lit. a), b) și d) este definitivă, acest aspect nu este de natură a afecta constituționalitatea prevederilor invocate, deoarece stabilirea competenței instanțelor judecătorești și instituirea regulilor de desfășurare a procesului, deci și reglementarea căilor de atac, constituie atributul exclusiv al legiuitorului. Astfel, atât art. 129, cât și art. 126 alin. (2) din Constituție fac referire la „condițiile legii" atunci când reglementează exercitarea căilor de atac, competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată urmând a fi prevăzute „numai prin lege". Dispozițiile art. 341 alin. (8) CPP nu aduc atingere dreptului la apărare prevăzut de art. 24 din Legea fundamentală și nici accesului liber la justiție și dreptului la un proces echitabil, consacrate de art. 21 din Constituție și art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale, întrucât nu înlătură posibilitatea de a beneficia de drepturile și garanțiile procesuale instituite prin lege, în cadrul unui proces judecat de către o instanță independentă, imparțială și stabilită prin lege, într-un termen rezonabil. Nicio prevedere a Legii fundamentale și a actelor normative internaționale nu reglementează dreptul la exercitarea căilor de atac în orice cauză. Astfel, art. 129 din Constituție stipulează că părțile interesate și Ministerul Public pot exercita căile de atac numai în condițiile legii. Totodată, având în vedere natura cauzelor reglementate prin dispozițiile art. 340 și art. 341 CPP, în care nu se judecă infracțiunea care a format obiectul cercetării sau urmăririi penale, ci soluția de neurmărire sau netrimitere în judecată dispusă de procuror, prevederile art. 2 privind dreptul la două grade de jurisdicție în materie penală din Protocolul nr. 7 la Convenție nu sunt aplicabile. De asemenea, prevederile art. 13 din Convenția pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale nu au aplicabilitate în cauză, întrucât dreptul la un recurs efectiv este distinct de dreptul la exercitarea unei căi de atac împotriva unei hotărâri judecătorești. Totodată, eliminarea căilor de atac în această materie este justificată de caracterul special al procedurii instituite de prevederile art. 340 și art. 341 CPP, legiuitorul urmărind să asigure celeritatea procedurii și obținerea în mod rapid a unei hotărâri definitive prin care să fie exercitat controlul judiciar cu privire la soluția procurorului.

În ceea ce privește aceste încheieri, considerăm că în continuare este aplicabilă Decizia nr. 17/2007 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secțiile Unite[1], iar *cererea de revizuire* îndreptată împotriva unei hotărâri judecătorești definitive, pronunțată în temeiul art. 341 alin. (6) și alin. (7) pct. 1 și pct. 2 lit. a), b) și d) CPP, *este inadmisibilă*, întrucât sunt supuse revizuirii numai hotărârile judecătorești prin care s-a soluționat fondul cauzei, adică acele hotărâri prin care s-a rezolvat raportul juridic de drept substanțial, pronunțându-se o soluție de condamnare sau de achitare, de renunțare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei ori de încetare a procesului penal.

În aceste condiții, și *cererea de sesizare a Curții Constituționale* formulată de revizuient, prin care se invocă neconstituționalitatea hotărârilor de soluționare a plângerii împotriva actelor procurorului, *este inadmisibilă* sub două aspecte fundamentale: sub un prim aspect, aceste hotărâri nu pot fi supuse controlului de constituționalitate în raport de dispozițiile art. 29 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea

[1] M. Of. nr. 542 din 17 iulie 2008.

Curții Constituționale[1]; sub un alt aspect, în cadrul unei proceduri inadmisibile, nu se pot exercita cereri de sesizare a Curții Constituționale, chiar și atunci când acestea ar viza texte de lege cu incidență cauzală[2].

Spre deosebire de reglementarea anterioară, contestația în anulare, indiferent de motivul invocat, poate fi exercitată *numai împotriva hotărârilor penale definitive prin care s-a soluționat fondul cauzei*, pentru că numai aceste hotărâri sunt susceptibile de a fi atacate cu apel. Prin urmare, este inadmisibilă contestația în anulare declarată împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară respinge plângerea împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată, în condițiile art. 340-341 CPP[3].

În cazul în care judecătorul pronunță o *soluție în temeiul art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP*, pentru a păstra aceeași echivalență cu procedura în camera preliminară, legiuitorul a prevăzut că, în termen de 3 zile de la comunicarea încheierii, procurorul și inculpatul pot face, motivat, *contestație cu privire la modul de soluționare a excepțiilor privind legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale*. Contestația nemotivată este inadmisibilă.

Contestația împotriva soluției de admitere a plângerii și dispunere a începerii judecății, fără a fi criticat modul în sine de soluționare a excepțiilor privind legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale, mod care să fi condus la soluția atacată, va fi respinsă ca inadmisibilă.

Deși nu se prevede expres, apreciem că, în conformitate cu art. 425[1] alin. (7) pct. 2 lit. b) CPP, cadrul general în materie de contestație, una dintre soluțiile ce pot fi date contestației este aceea de *desființare a hotărârii atacate și dispunere a rejudecării cauzei de către judecătorul care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea*. Or, viciul privind „citarea" poate fi el însuși cauza pentru care petentul sau intimatul au fost în imposibilitate de a invoca excepții, de a formula cereri, caz în care contestația ar conduce la desființarea hotărârii și trimiterea la rejudecarea plângerii. Prin similitudine cu procedura de cameră preliminară, apreciem că în soluționarea contestației nu pot fi invocate sau ridicate din oficiu alte cereri sau excepții decât cele invocate ori ridicate din oficiu în fața judecătorului de cameră preliminară care a soluționat plângerea, cu excepția cazurilor de nulitate absolută[4].

Contestația ce are ca obiect modul de soluționare a excepțiilor privind legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale se va soluționa de judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară ori, când instanța sesizată cu plângere este Înalta Curte de Casație și Justiție, de un complet format din 2 judecători.

Prin Decizia nr. 663 din 11 noiembrie 2014[5], Curtea Constituțională a constatat că soluția legislativă prevăzută de art. 341 alin. (10) CPP, potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară soluționează contestația „fără participarea procurorului și a inculpatului", este neconstituțională, întrucât afectează dreptul la un proces echitabil. Pentru a pronunța această soluție, Curtea a avut în vedere că, în cazul în care judecătorul de cameră preliminară admite plângerea și dispune începerea judecății prin încheiere, care are valențele unui rechizitoriu, deci ale unei acuzații în materie penală, procurorul și inculpatul pot formula contestație cu privire la acele verificări, sens în care

[1] Republicată în M. Of. nr. 807 din 3 decembrie 2010.
[2] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1996 din 3 iunie 2008, www.scj.ro.
[3] C.A. București, s. a II-a pen., sent. pen. nr. 46/F din 13 martie 2015, nepublicată.
[4] În același sens, B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 364.
[5] M. Of. nr. 52 din 2 ianuarie 2015.

contestația se soluționează „fără participarea procurorului și a inculpatului". Fiind definitivă din perspectiva formulării acuzației în materie penală, este evident că aspectele consemnate în încheierea dată cu privire la stabilirea legalității administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală au o influență directă asupra desfășurării judecății pe fond, putând fi decisive, în acest caz, pentru stabilirea vinovăției/nevinovăției inculpatului.

Având în vedere și Deciziile nr. 599 din 21 octombrie 2014 și nr. 641 din 11 noiembrie 2014, Curtea a statuat că judecarea plângerii ori a contestației fără participarea părților, a subiecților procesuali principali și a procurorului contravine dreptului la un proces echitabil în componentele sale referitoare la contradictorialitate și oralitate, întrucât norma legală nu permite comunicarea către aceștia a documentelor care sunt de natură să influențeze decizia judecătorului și nu prevede posibilitatea de a discuta în mod efectiv observațiile depuse în fața instanței. Din perspectiva dreptului la un proces echitabil, este suficient să se asigure posibilitatea participării părților la dezbateri, judecătorul putând decide asupra finalizării procedurii în camera preliminară și fără participarea lor, atât timp cât acestea au fost legal citate. De asemenea, câtă vreme probele reprezintă chintesența oricărui proces penal, iar organul de urmărire penală strânge și administrează probe atât în favoarea, cât și în defavoarea inculpatului, este evident că procedura desfășurată în aceste situații are o influență directă asupra desfășurării și echității procedurii ulterioare, inclusiv asupra procesului propriu-zis, cu atât mai mult cu cât, potrivit art. 341 alin. (11) CPP, „Probele care au fost excluse nu pot fi avute în vedere la judecarea în fond a cauzei", fiind necesară participarea procurorului. Totodată, Curtea a constatat că, în cadrul procesului penal, spre deosebire de părți, procurorul îndeplinește un rol constituțional consacrat prin art. 131 alin. (1) din Legea fundamentală, potrivit căruia, „În activitatea judiciară, Ministerul Public reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor".

Câtă vreme procedura din camera preliminară supusă controlului de constituționalitate poate duce la începerea judecății și deci la formularea unei acuzații în materie penală cu consecințe evidente ce țin de drepturile și libertățile cetățenilor, Curtea a mai arătat că, în vederea atingerii acestor obiective de ordine publică, este insuficientă numai citarea procurorului, sens în care se impune și participarea obligatorie a sa în cadrul procedurii.

Aceste rațiuni au determinat legiuitorul să introducă, prin O.U.G. nr. 18/2016, obligația soluționării contestației în camera de consiliu, cu citarea petentului și a intimaților și cu participarea procurorului.

Judecătorul de cameră preliminară învestit cu soluționarea contestației va verifica la termenul de judecată îndeplinirea procedurii de citare față de petenți și intimați și, în condiții lipsite de publicitate – cameră de consiliu –, însă cu respectarea principiilor contradictorialității și oralității, va da cuvântul în dezbateri persoanelor prezente. Spre deosebire de petenți și intimați, când lipsa acestora nu împiedică judecata dacă procedura de citare a fost îndeplinită, prezența procurorului este obligatorie, sub sancțiunea prevăzută de art. 281 alin. (1) lit. d) CPP. Întocmirea minutei este obligatorie.

Judecătorul de cameră preliminară se pronunță în camera de consiliu, prin încheiere motivată, putând dispune una dintre următoarele soluții:

a) respingerea contestației ca tardivă, inadmisibilă ori, după caz, ca nefondată și menținerea dispoziției de începere a judecății;

b) admiterea contestației, desființarea încheierii și rejudecarea plângerii potrivit alin. (7) pct. 2, dacă excepțiile cu privire la legalitatea administrării probelor ori a efectuării urmăririi penale au fost greșit soluționate;

c) admiterea contestației, desființarea încheierii și trimiterea plângerii spre rejudecare de către judecătorul de cameră preliminară care a soluționat plângerea cu nerespectarea dispozițiilor privind citarea.

În acest caz, judecătorul care soluționează contestația va putea exclude și alte probe nelegal administrate ori sancționa cu nulitatea și alte acte de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii sau, după caz, va putea constata validitatea unora dintre probele sau actele de urmărire penală apreciate ca invalide de către judecătorul de cameră preliminară care a soluționat plângerea.

Totodată, judecătorul care exercită controlul judiciar, chiar dacă apreciază că excepțiile cu privire la legalitatea administrării probelor ori a efectuării urmăririi penale au fost greșit soluționate, *poate în continuare pronunța soluția prevăzută de art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP*, în această situație încheierea de începere a judecății urmând să constituie actul de sesizare a instanței.

La fel ca și în cazul procedurii de cameră preliminară, *probele care au fost excluse nu pot fi avute în vedere la judecarea în fond a cauzei.*

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

TITLUL AL II-LEA. CAMERA PRELIMINARĂ

REGLEMENTARE

Art. 342.[1] **Obiectul procedurii în camera preliminară.** Obiectul procedurii camerei preliminare îl constituie verificarea, după trimiterea în judecată, a competenței și a legalității sesizării instanței, precum și verificarea legalității administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală.

Art. 343.[2] **Durata procedurii în camera preliminară.** Durata procedurii în camera preliminară este de cel mult 60 de zile de la data înregistrării cauzei la instanță.

Art. 344.[3] **Măsurile premergătoare.** (1) După sesizarea instanței prin rechizitoriu, dosarul se repartizează aleatoriu judecătorului de cameră preliminară.

(2)[4] Copia certificată a rechizitoriului și, după caz, traducerea autorizată a acestuia se comunică inculpatului la locul de deținere ori, după caz, la adresa unde locuiește sau la adresa la care a solicitat comunicarea actelor de procedură. Inculpatului, celorlalte părți și persoanei vătămate li se aduc la cunoștință obiectul procedurii în camera preliminară, dreptul de a-și angaja un apărător și termenul în care, de la data comunicării, pot formula în scris cereri și excepții cu privire la legalitatea sesizării instanței, legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală. Termenul este stabilit de către judecătorul de cameră preliminară, în funcție de complexitatea și particularitățile cauzei, dar nu poate fi mai scurt de 20 de zile.

(3) În cazurile prevăzute la art. 90, judecătorul de cameră preliminară ia măsuri pentru desemnarea unui apărător din oficiu și stabilește, în funcție de complexitatea și particularitățile cauzei, termenul în care acesta poate formula în scris cereri și excepții cu privire la legalitatea sesizării instanței, legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, care nu poate fi mai scurt de 20 de zile.

(4) La expirarea termenelor prevăzute la alin. (2) și (3), dacă s-au formulat cereri sau excepții ori dacă a ridicat excepții din oficiu, judecătorul de cameră preliminară stabilește termenul pentru soluționarea acestora, cu citarea părților și a persoanei vătămate și cu participarea procurorului.

Art. 345.[5] **Procedura în camera preliminară.** (1) La termenul stabilit conform art. 344 alin. (4), judecătorul de cameră preliminară soluționează cererile și excepțiile formulate ori excepțiile ridicate din oficiu, în camera de consiliu, pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul de urmărire penală și a oricăror înscrisuri noi prezentate, ascultând concluziile părților și ale persoanei vătămate, dacă sunt prezente, precum și ale procurorului.

(2) Judecătorul de cameră preliminară se pronunță în camera de consiliu, prin încheiere, care se comunică de îndată procurorului, părților și persoanei vătămate.

(3) În cazul în care judecătorul de cameră preliminară constată neregularități ale actului de sesizare sau în cazul în care sancționează potrivit art. 280-282 actele de urmărire penală efectuate

---

[1] Art. 342 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 219 din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale (M. Of. nr. 515 din 14 august 2013).

[2] Art. 343 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 220 din Legea nr. 255/2013.

[3] Art. 344 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 221 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (2)-(4) ale art. 344 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. I pct. 9 din O.U.G. nr. 82/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală (M. Of. nr. 911 din 15 decembrie 2014), articol modificat prin Legea nr. 75/2016 (M. Of. nr. 334 din 29 aprilie 2016).

[5] Art. 345 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 10 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

cu încălcarea legii ori dacă exclude una sau mai multe probe administrate, în termen de 5 zile de la comunicarea încheierii, procurorul remediază neregularitățile actului de sesizare și comunică judecătorului de cameră preliminară dacă menține dispoziția de trimitere în judecată ori solicită restituirea cauzei.

Art. 346.[1] **Soluțiile.** (1)[2] Dacă nu s-au formulat cereri și excepții în termenele prevăzute la art. 344 alin. (2) și (3) și nici nu a ridicat din oficiu excepții, la expirarea acestor termene, judecătorul de cameră preliminară constată legalitatea sesizării instanței, a administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală și dispune începerea judecății. Judecătorul de cameră preliminară se pronunță în camera de consiliu, fără citarea părților și a persoanei vătămate și fără participarea procurorului, prin încheiere, care se comunică de îndată acestora.

(2) Dacă respinge cererile și excepțiile invocate ori ridicate din oficiu, în condițiile art. 345 alin. (1) și (2), prin aceeași încheiere judecătorul de cameră preliminară constată legalitatea sesizării instanței, a administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală și dispune începerea judecății.

(3) Judecătorul de cameră preliminară restituie cauza la parchet dacă:

a) rechizitoriul este neregulamentar întocmit, iar neregularitatea nu a fost remediată de procuror în termenul prevăzut la art. 345 alin. (3), dacă neregularitatea atrage imposibilitatea stabilirii obiectului sau limitelor judecății;

b) a exclus toate probele administrate în cursul urmăririi penale;

c) procurorul solicită restituirea cauzei, în condițiile art. 345 alin. (3), ori nu răspunde în termenul prevăzut de aceleași dispoziții.

(4) În toate celelalte cazuri în care a constatat neregularități ale actului de sesizare, a exclus una sau mai multe probe administrate ori a sancționat potrivit art. 280-282 actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii, judecătorul de cameră preliminară dispune începerea judecății.

(4^1)[3] În cazurile prevăzute la alin. (3) lit. a) și c) și la alin. (4), judecătorul de cameră preliminară se pronunță prin încheiere, în camera de consiliu, cu citarea părților și a persoanei vătămate și cu participarea procurorului. Încheierea se comunică de îndată procurorului, părților și persoanei vătămate.

(4^2) În cazul prevăzut la alin. (3) lit. b), restituirea cauzei la procuror se dispune prin încheierea prevăzută la art. 345 alin. (2).

(5) Probele excluse nu pot fi avute în vedere la judecata în fond a cauzei.

(6) Dacă apreciază că instanța sesizată nu este competentă, judecătorul de cameră preliminară procedează potrivit art. 50 și 51, care se aplică în mod corespunzător.

(7) Judecătorul de cameră preliminară care a dispus începerea judecății exercită funcția de judecată în cauză.

Art. 347.[4] **Contestația.** (1)[5] În termen de 3 zile de la comunicarea încheierilor prevăzute la art. 346 alin. (1)-(4^2), procurorul, părțile și persoana vătămată pot face contestație. Contestația poate privi și modul de soluționare a cererilor și a excepțiilor.

(2) Contestația se judecă de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară celei sesizate. Când instanța sesizată este Înalta Curte de Casație și Justiție, contestația se judecă de către completul competent, potrivit legii.

(3)[6] Contestația se soluționează în camera de consiliu, cu citarea părților și a persoanei vătămate și cu participarea procurorului. Dispozițiile art. 345 și 346 se aplică în mod corespunzător.

---

[1] Art. 346 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 223 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (1) și (2) ale art. 346 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. I pct. 11 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

[3] Alin. (4^1) și (4^2) ale art. 346 au fost introduse prin art. I pct. 12 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

[4] Art. 347 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 224 din Legea nr. 255/2013.

[5] Alin. (1) al art. 347 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 13 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

[6] Alin. (3) al art. 347 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 13 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

(4)[1] În soluționarea contestației nu pot fi invocate sau ridicate din oficiu alte cereri sau excepții decât cele invocate sau ridicate din oficiu în fața judecătorului de cameră preliminară în procedura desfășurată în fața instanței sesizate cu rechizitoriu, cu excepția cazurilor de nulitate absolută.

Art. 348. Măsurile preventive în procedura de cameră preliminară. (1) Judecătorul de cameră preliminară se pronunță, la cerere sau din oficiu, cu privire la luarea, menținerea, înlocuirea, revocarea sau încetarea de drept a măsurilor preventive.

(2)[2] În cauzele în care față de inculpat s-a dispus o măsură preventivă, judecătorul de cameră preliminară de la instanța sesizată cu rechizitoriu sau, după caz, judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară ori completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, învestit cu soluționarea contestației, verifică legalitatea și temeinicia măsurii preventive, procedând potrivit dispozițiilor art. 207.

COMENTARIU

Secțiunea 1. Considerații introductive

65. Aspecte generale

65.1. Competența judecătorului de cameră preliminară. Caracteristicile procedurii. Atât instituția judecătorului de cameră preliminară, cât și procedura în camera preliminară, aflată în competența acestuia, sunt *elemente cu caracter de noutate* introduse în legislația românească.

În ceea ce privește *judecătorul de cameră preliminară*, acesta a fost reglementat în noul Cod de procedură penală ca organ judiciar de sine stătător, *distinct de instanța de judecată* [conform art. 30 lit. d)]. *Competența* acestuia este ceva mai largă decât ceea ce Titlul II din Partea specială a Codului de procedură penală numește „camera preliminară" sau „procedura în camera preliminară". Prin urmare, judecătorul de cameră preliminară îndeplinește și alte atribuții decât *verificarea-filtru din camera preliminară*. Atribuțiile sale sunt legate, în mod general, de îndeplinirea unor acte sau luarea unor măsuri *după finalizarea (închiderea) urmăririi penale* fie prin soluții de netrimitere în judecată, fie prin soluție de trimitere în judecată, *dar până la începerea judecății*.

Competența generală a judecătorului de cameră preliminară este prevăzută la art. 54 CPP, acesta fiind judecătorul care, în cadrul instanței, potrivit competenței acesteia:

a) verifică legalitatea trimiterii în judecată dispuse de procuror;

b) verifică legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală;

c) soluționează plângerile împotriva soluțiilor de neurmărire sau de netrimitere în judecată;

d) soluționează alte situații expres prevăzute de lege.

Aparent, doar primele două atribuții – cele prevăzute la lit. a) și b) – sunt desfășurate *în cadrul procedurii* de cameră preliminară, celelalte fiind alte proceduri desfășurate *de* judecătorul de cameră preliminară. În realitate, în afara *obiectului specific* fazei de cameră preliminară (așa cum este reglementat de art. 342 CPP), legea procesuală reglementează și alte activități asupra cărora judecătorul de cameră preliminară este chemat a dispune *în cursul procedurii de cameră preliminară*.

[1] Alin. (4) al art. 347 a fost introdus prin art. I pct. 14 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

[2] Alin. (2) al art. 348 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 15 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

Între activitățile date în competența judecătorului de cameră preliminară, efectuate *în afara procedurii-filtru* reglementate de prevederile art. 342-348 CPP, menționăm:

– confirmarea sau infirmarea ordonanței de redeschidere a urmăririi penale [art. 335 alin. (4) CPP];

– soluționarea plângerilor împotriva soluțiilor de neurmărire sau de netrimitere în judecată (art. 340-341 CPP);

– confirmarea sau infirmarea ordonanței de renunțare la urmărirea penală [art. 318 alin. (12)-(16) CPP];

– soluționarea cererilor în vederea luării măsurii de siguranță a confiscării speciale ori a desființării unui înscris în ipoteza dispunerii de către procuror a clasării ori a renunțării la urmărirea penală (art. 549[1] CPP).

Între activitățile date în competența judecătorului de cameră preliminară, efectuate *în timpul procedurii-filtru* reglementate de prevederile art. 342-348 CPP, altele decât cele specifice obiectului procedurii, menționăm:

– instituirea ori menținerea măsurilor de protecție specifice martorului amenințat [conform art. 126 alin. (7) raportat la art. 127 și art. 128 CPP];

– luarea măsurilor asigurătorii (art. 249 și urm. CPP);

– sancționarea cu *nulitatea* a încălcării unor dispoziții legale în cursul procedurii în cameră preliminară [art. 281 și art. 282 alin. (4) lit. a) CPP];

– luarea, menținerea, înlocuirea, revocarea sau constatarea încetării de drept cu privire la măsurile preventive privind inculpatul; de asemenea, verificarea legalității și temeiniciei măsurilor preventive (măsuri dispuse anterior procedurii, în cursul urmăririi penale)[1].

Legat de *măsurile preventive*, menționăm că, potrivit art. 348 alin. (2) CPP, în cauzele în care față de inculpat s-a dispus o măsură preventivă, judecătorul de cameră preliminară verifică – din oficiu, fără a fi necesară o solicitare a procurorului în acest sens – legalitatea și temeinicia măsurii preventive, procedând potrivit dispozițiilor art. 207. De altfel, procurorul, în astfel de ipoteze, are obligația de a trimite cauza la instanță *cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei măsurii*, pentru ca aceasta să o poată verifica, dacă este cazul, *anterior* expirării duratei pentru care fusese dispusă [art. 207 alin. (1) CPP]. La rândul său, *în termen de 3 zile de la înregistrarea dosarului*, judecătorul de cameră preliminară verifică din oficiu legalitatea și temeinicia măsurii preventive, înainte de expirarea duratei acesteia, cu citarea inculpatului [art. 207 alin. (2) CPP], dispunând prin încheiere distinctă, supusă separat căii de atac a contestației.

Reglementând procedura în camera preliminară, legiuitorul i-a fixat acesteia un *obiect*, o *durată maximă*, *etape* distincte de desfășurare și *soluții* specifice. De asemenea, soluția dispusă poate fi supusă, în anumite condiții, unei *căi de atac* ordinare – contestația. Procedura în camera preliminară este una *nepublică*, *contradictorie*, *scrisă* și *orală*, în care *participă* judecătorul de cameră preliminară, procurorul, inculpatul/inculpații (personal sau prin apărător), partea civilă și partea responsabilă civilmente și persoana vătămată. Procurorul, părțile și persoana vătămată își exercită drepturile și prerogativele prin depunerea de cereri, invocarea de excepții sau depunerea de concluzii *în formă scrisă*, precum și prin *dezbateri orale*.

65.2. Evoluția instituției. Textele ce reglementează faza camerei preliminare sunt, poate, cele care au suferit cea mai puternică transformare de la momentul adoptării Codului de procedură penală și până în prezent.

[1] Aceste aspecte fiind tratate în capitolul destinat măsurilor preventive.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

Astfel, asupra acestora s-a intervenit, încă anterior intrării în vigoare a codului, prin Legea nr. 255/2013. Apoi, Curtea Constituțională, prin două decizii de referință, și anume Decizia nr. 641/2014[1] și Decizia nr. 631/2015[2], a determinat o altă intervenție legislativă, realizată prin Legea nr. 75/2016. De curând, o altă decizie a Curții, Decizia nr. 18/2017[3], a vizat textul art. 347 înainte de modificările făcute prin Legea nr. 75/2016, iar prin Decizia nr. 437/2017[4], Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 348 alin. (2) CPP.

La momentul intrării în vigoare a codului, procedura de cameră preliminară era concepută ca una exclusiv scrisă și care se desfășura cu concursul inculpatului și al procurorului. În acest sens, potrivit art. 344 alin. (2) în forma inițială, copia certificată a rechizitoriului și, după caz, traducerea autorizată a acestuia se comunicau inculpatului la locul de deținere ori, după caz, la adresa unde locuia sau la adresa la care a solicitat comunicarea actelor de procedură, aducându-i-se, totodată, la cunoștință obiectul procedurii în camera preliminară, dreptul de a-și angaja un apărător și termenul în care, de la data comunicării, putea formula în scris cereri și excepții cu privire la legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală. Termenul era stabilit de către judecătorul de cameră preliminară, în funcție de complexitatea și particularitățile cauzei, dar nu putea fi mai scurt de 20 de zile, ca și în prezent. La alin. (4) se arăta că, la expirarea termenului, judecătorul de cameră preliminară comunica cererile și excepțiile formulate de către inculpat ori excepțiile ridicate din oficiu parchetului, care putea răspunde în scris, în termen de 10 zile de la comunicare.

În continuare, art. 345 dispunea, la alin. (1), că, în măsura în care s-au formulat cereri și excepții ori a ridicat din oficiu excepții, judecătorul de cameră preliminară se pronunța asupra acestora prin încheiere motivată, în camera de consiliu, fără participarea procurorului și a inculpatului, la expirarea termenului prevăzut la art. 344 alin. (4). De asemenea, în temeiul art. 346 alin. (1), judecătorul de cameră preliminară hotăra prin încheiere motivată, în camera de consiliu, fără participarea procurorului și a inculpatului. Încheierea se comunica de îndată procurorului și inculpatului.

În ceea ce privește calea de atac, potrivit art. 347 alin. (1), în termen de 3 zile de la comunicarea încheierii prevăzute la art. 346 alin. (1), procurorul și inculpatul puteau face contestație cu privire la modul de soluționare a cererilor și a excepțiilor.

Aceste texte au suscitat o serie întreagă de excepții de neconstituționalitate, care vizau, printre altele, două aspecte esențiale, anume caracterul scris și necontradictoriu al procedurii, precum și excluderea de la procedură a oricărei alte părți ori subiect procesual principal.

Decizia Curții Constituționale nr. 641/2014 a vizat tocmai aceste carențe. Se arată aici, printre altele, că inculpatul nu se bucură de posibilitatea reală de a aduce comentarii referitoare la tot ceea ce este avansat în drept sau în fapt de către adversar și la tot ceea ce este prezentat de acesta, fiind limitat doar la a depune cereri și excepții după consultarea rechizitoriului, iar în ceea ce privește partea civilă și partea responsabilă civilmente, Curtea a reținut că acestea erau excluse *ab initio* din procedura de cameră preliminară. Or, reglementând în acest fel, legiuitorul a restrâns în mod absolut posibilitatea părților de a avea cunoștință despre și de a dezbate excepțiile ridicate din oficiu și susținerile

[1] M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014.
[2] M. Of. nr. 831 din 6 noiembrie 2015.
[3] M. Of. nr. 312 din 2 mai 2017.
[4] M. Of. nr. 763 din 26 septembrie 2017.

parchetului, plasându-le într-o situație dezavantajoasă față de procuror (parag. 42). Astfel, din perspectiva contradictorialității, ca element definitoriu al egalității de arme și al dreptului la un proces echitabil, instanța constituțională a apreciat că norma legală trebuie să permită comunicarea către toate părțile din procesul penal – inculpat, parte civilă, parte responsabilă civilmente – a documentelor care sunt de natură să influențeze decizia judecătorului și să prevadă posibilitatea tuturor acestor părți de a discuta în mod efectiv observațiile depuse instanței. Or, Curtea a observat că normele ce reglementau procedura camerei preliminare se rezumau la a indica drept persoane participante în această fază procesuală doar pe procuror și pe inculpat (parag. 43).

În ceea ce privește dreptul la o procedură orală, Curtea a observat că numai în cadrul unor dezbateri desfășurate oral procesul poate fi urmărit efectiv, în succesiunea fazelor sale, de către părți. Totodată, dreptul la o procedură orală conține și dreptul inculpatului, al părții civile și al părții responsabile civilmente de a fi prezente în fața instanței. Acest principiu asigură contactul nemijlocit între judecător și părți, făcând ca expunerea susținerilor formulate de părți să respecte o anumită ordine și facilitând astfel stabilirea corectă a faptelor (parag. 57).

Concluzionând, Curtea a observat că, în anumite circumstanțe, aspectele de fapt ce au stat la baza obținerii anumitor probe au relevanță directă și implicită asupra legalității probelor; or, imposibilitatea judecătorului de cameră preliminară de a administra noi probe ori de a solicita depunerea anumitor înscrisuri, precum și lipsa unei dezbateri orale cu privire la aceste aspecte îl puneau pe acesta în postura de a nu putea clarifica situația de fapt, ceea ce se putea răsfrânge implicit asupra analizei de drept. Din această perspectivă, Curtea a apreciat că rezultatul procedurii în camera preliminară referitor la stabilirea legalității administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală are o influență directă asupra desfășurării judecății pe fond, putând să fie decisiv pentru stabilirea vinovăției/nevinovăției inculpatului. Or, reglementând în acest mod procedura camerei preliminare și având în vedere influența pe care această procedură o are asupra fazelor de judecată ulterioare, Curtea a constatat că legiuitorul a încălcat dreptul părților la un proces echitabil în componenta sa privind contradictorialitatea, oralitatea și egalitatea armelor.

Ca o consecință firească a acestei hotărâri, a urmat o altă decizie, Decizia nr. 631/2015, prin care Curtea a statuat că soluția legislativă cuprinsă în art. 347 alin. (1) CPP, potrivit căreia numai „procurorul și inculpatul" pot face contestație cu privire la modul de soluționare a cererilor și a excepțiilor, precum și împotriva soluțiilor prevăzute la art. 346, este neconstituțională.

Tot în raționamentul Curții exprimat în Decizia nr. 641/2014 își are originea și Decizia nr. 18/2017, care, deși apare ulterior Legii nr. 75/2016, vizează textele existente anterior acestui act normativ și prin care se arată că soluția legislativă potrivit căreia împotriva încheierii prin care judecătorul dispunea începerea judecății, constatând că nu s-au ridicat cereri sau excepții în cauză, nu se putea formula contestație era neconstituțională.

Aspectul a fost corectat oricum prin dispozițiile art. 347 alin. (1) în forma în vigoare în prezent, care acordă dreptul de a formula cale de atac inclusiv în această situație.

În sfârșit, prin Decizia nr. 437 din 22 iunie 2017, Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 348 alin. (2) CPP și s-a constatat că sintagma „sau, după caz, judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară ori completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, învestit cu soluționarea contestației" din cuprinsul acestora este neconstituțională. Pentru a pronunța soluția menționată, Curtea

a reținut că dispozițiile art. 348 alin. (2) teza a II-a CPP încalcă prevederile constituționale ale art. 16, art. 21 alin. (1)-(2), art. 23, art. 24 și art. 129, întrucât nu prevăd o cale de atac împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară de la instanța superioară celei sesizate cu rechizitoriul ori completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, învestit cu soluționarea contestației, se pronunță, în primă instanță, asupra unor măsuri preventive dispuse în cauză.

Secțiunea a 2-a. Obiectul procedurii în camera preliminară

66. Precizări prealabile. Potrivit art. 342 CPP, în procedura de cameră preliminară, organul judiciar are obligația *de a verifica, după trimiterea în judecată, patru aspecte* legate de cauza penală și de sesizarea realizată de procuror, anume:

a) *competența instanței* (dacă procurorul a sesizat instanța *competentă* să judece cauza potrivit legii);

b) *legalitatea sesizării* (de fapt, *regularitatea* actului de sesizare întocmit și înaintat de procuror);

c) *legalitatea administrării probelor* (în cursul urmăririi penale);

d) *legalitatea actelor efectuate de către organele de urmărire penală.*

Rolul procedurii în camera preliminară este acela de a reprezenta un *filtru privind aspecte exclusiv de legalitate* asupra cauzei penale (soluționate de procuror prin dispoziție de trimitere în judecată), filtru exercitat după trimiterea în judecată și până la momentul începerii judecății. În cursul acestei proceduri nu se analizează temeinicia acuzației, substanța probelor ori numărul lor, diferențiind actuala procedură în camera preliminară de alte faze reglementate anterior în România – de pildă, instituția *ședinței pregătitoare*, introdusă în procesul penal român prin Decretul nr. 506/1953 – ori instituții asemănătoare din alte sisteme de drept (de exemplu, instituția *audierii preliminare* din sistemul anglo-saxon)[1]. Așadar, este o *fază procesuală obligatorie* în situația emiterii rechizitoriului prin care se dispune trimiterea în judecată a unei persoane[2], etapă plasată între faza de urmărire penală și faza de judecată.

În procedura de cameră preliminară, ca urmare a verificărilor întreprinse de judecătorul de cameră preliminară, nu se va stabili vinovăția sau nevinovăția inculpatului, nu se va soluționa acțiunea penală (și nici cea civilă), ci, după caz, la finalul procedurii, va fi permisă trecerea cauzei în faza de judecată ori, în anumite situații, cauza va fi reîntoarsă în faza anterioară, cea de urmărire penală. Am putea spune, așadar, că procedura în camera preliminară este o etapă de parcurs a cauzei penale, niciodată punct de plecare și niciodată punctul terminus al acesteia.

Sub acest aspect, trebuie menționat că, după începerea judecății, nu mai este posibilă restituirea cauzei la procuror. Soluția este valabilă și în cauzele în care, la data intrării

[1] A se vedea, în acest sens, V. BRUTARU, *Camera preliminară. O nouă instituție de drept procesual penal. Precedente legislative. Drept comparat*, în lucrarea *„Dreptul românesc în contextul exigențelor Uniunii Europene"*, Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice „Andrei Rădulescu", Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 603.

[2] În ipoteza finalizării fazei de urmărire penală cu încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției, acordul va fi înaintat direct instanței de judecată spre confirmare, fără a mai fi parcursă procedura de cameră preliminară.

în vigoare a noului Cod de procedură penală, se începuse cercetarea judecătorească, neexistând dispoziții tranzitorii în acest sens[1].

Astfel, în practica judiciară[2] a fost respinsă cererea de calificare a căii de atac a apelului ca fiind în parte apel împotriva sentinței penale, iar în parte contestație împotriva încheierii pronunțate în cursul judecății în primă instanță prin care, anterior datei de 1 februarie 2014, instanța a respins cererile inculpaților de restituire a cauzei către procuror. În motivarea soluției s-a arătat că împotriva acestei încheieri nu era prevăzută nici sub vechea reglementare calea recursului separat, iar față de principiul imediatei aplicabilități a normelor de drept procesual penal, precum și de împrejurarea că o cale de atac se analizează în raport cu momentul pronunțării, și nu în raport cu ulterioarele modificări legislative, a fost respinsă și cererea de sesizare a Înaltei Curți de Casație și Justiție pentru a se pronunța, pe calea hotărârii prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, cu privire la posibilitatea soluționării pe cale separată a contestației împotriva încheierii prin care, cu caracter interlocutoriu, prima instanță ar fi respins cererea de restituire la procuror în vederea refacerii urmăririi penale. În consecință, s-a reținut că, pe calea deciziei ce se va pronunța în apel, instanța va ține seama și de necesitatea analizării criticilor cu privire la modalitatea de soluționare de către instanța de fond a cererii de restituire la procuror în vederea refacerii urmăririi penale, precum și de excludere a probelor nelegal administrate. Astfel, în măsura în care va ajunge la concluzia că s-a nesocotit dreptul la apărare al inculpatului, că probele au fost nelegal administrate, acestea nu vor fi avute în vedere la deliberare.

Ceea ce *diferențiază*, în esență, această procedură în camera preliminară de reglementările existente în vechiul Cod de procedură penală (din 1968) este nu atât *natura verificărilor* întreprinse, cât stabilirea – în noua reglementare – a unui *organ judiciar distinct* care să le efectueze și a unui *moment procesual pentru realizarea verificărilor*, cu consecințe procesuale (în special pentru inculpat) în ipoteza în care nu se invocă elementele de nelegalitate în termenul și cu procedura prevăzute de lege.

Astfel, și potrivit vechiului Cod de procedură penală se efectuau – după trimiterea în judecată – verificări legate de competența instanței, regularitatea sesizării, legalitatea probatoriilor, legalitatea actelor de urmărire penală. Potrivit art. 39 alin. (3) CPP 1968, excepțiile de necompetență puteau fi ridicate de procuror, de oricare dintre părți sau puse în discuția părților din oficiu. În privința actului de sesizare, potrivit art. 300 alin. (1) CPP 1968, instanța era obligată să verifice din oficiu, la prima înfățișare, regularitatea actului de sesizare. În privința probelor, art. 64 alin. (2) CPP 1968 statua că mijloacele de probă obținute în mod ilegal nu pot fi folosite în procesul penal[3]. Cu privire la actele efectuate

---

[1] Mai mult decât atât, așa cum s-a apreciat în mod corect, în soluționarea apelului, instanța nu poate cenzura, în niciun fel, soluția dată în faza de cameră preliminară, chiar dacă se invocă un caz de nulitate absolută, inclusiv încălcarea normelor privind competența judecătorului de cameră preliminară. A se vedea minuta întâlnirii președinților secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, care a avut loc la Târgu Mureș în perioada 29-30 septembrie 2016 (http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1713/Minuta%20intalnire%20sectii%20penale%20Tg.%20Mures%20septembrie%202016.pdf, p. 21 și 53).

[2] C.A. București, înch. din 1 iulie 2014, nepublicată.

[3] De asemenea, menționăm că analiza asupra legalității probelor și a mijloacelor de probă administrate în cursul urmăririi penale se făcea odată cu judecata fondului, nu în cursul verificării *regularității actului de sesizare*. Astfel, „potrivit prevederilor art. 332 alin. (2) și (4) CPP (din 1968 – n.n.), instanța se desesizează și restituie cauza procurorului pentru refacerea urmăririi penale, între altele, în cazul nerespectării dispozițiilor privitoare la sesizarea instanței. În cazul în care rechizitoriul, ca act de sesizare a instanței, cuprinde toate elementele prevăzute în art. 263 din același cod și nu prezintă nicio neregularitate care să impună refacerea acestuia, instanța nu poate dispune restituirea cauzei la procuror pentru refacerea urmăririi penale, în temeiul art. 332 alin. (2), constatând caracterul ilegal al mijloacelor de probă pe baza cărora s-a dispus trimiterea în judecată,

cu încălcarea legii, acestea atrăgeau, după caz, nulitatea relativă sau absolută, iar potrivit art. 197 alin. (3) CPP 1968, nulitățile absolute nu puteau fi acoperite nicicum, putând fi invocate în orice stare a procesului și luându-se în considerare chiar din oficiu.

Exprimăm opinia că, în continuare, chiar în condițiile existenței unei instituții speciale și a unui termen maxim de invocare a neregularităților, o verificare atentă și minuțioasă a actelor de urmărire penală din partea judecătorului, procurorului și avocatului se vădește a fi foarte importantă și în noua reglementare, pentru a se asigura eficiența instituției reglementate prin prevederile art. 342-348 CPP.

67. Verificarea competenței instanței (dacă procurorul a sesizat instanța *competentă* să judece cauza potrivit legii). După emiterea rechizitoriului, acesta se înaintează, împreună cu dosarul cauzei și un număr necesar de copii certificate[1] (câte una pentru fiecare inculpat trimis în judecată), către instanța competentă să judece cauza în fond. Pe de o parte, sesizarea unei *anumite* instanțe este determinată de maniera de apreciere de către procuror a regulilor privind competența funcțională, teritorială, materială și după calitatea persoanei (conform art. 35-52 CPP). Așadar, procurorul decide *ce instanță* sesizează, decizie a cărei corectitudine este analizată de judecătorul de cameră preliminară în conformitate cu prevederile art. 342 CPP.

Pe de altă parte, procurorul sesizează instanța de judecată competentă să soluționeze cauza în fond (așadar, *sesizarea se adresează instanței de judecată, nu în mod particular instituției judecătorului de cameră preliminară*[2]), trimiterea cauzei la judecătorul de cameră preliminară fiind făcută după înregistrarea cauzei la instanța sesizată. Astfel, conform art. 344 alin. (1) CPP, „După sesizarea instanței prin rechizitoriu, dosarul se repartizează aleatoriu judecătorului de cameră preliminară".

În măsura în care judecătorul de cameră preliminară ar constata întemeiată excepția de necompetență a instanței sesizate (excepție ridicată din oficiu sau de către inculpat ori ceilalți participanți), va dispune *declinarea de competență*. În acest caz, procurorului nu i se poate solicita să remedieze neregularitatea, nu poate exprima opinia cu privire la menținerea sau nu a dispoziției de trimitere în judecată.

68. Verificarea legalității sesizării (de fapt, a *regularității* actului de sesizare întocmit și înaintat de procuror). În legătură cu aceasta, legiuitorul face referire, în cuprinsul art. 345 alin. (3), respectiv art. 346 alin. (3) și (4) CPP, la verificarea regularității întocmirii actului de sesizare, deși, în opinia noastră, prima noțiune (legalitatea sesizării) este mai largă decât cea de-a doua (regularitatea sesizării). Astfel, dacă instanța ar fi, în mod ipotetic, sesizată prin ordonanță, și nu prin rechizitoriu, ori dacă ar fi sesizată cu un rechizitoriu întocmit de organul de cercetare penală, și nu de procuror, ne-am afla în mod cert în prezența unei nelegale sesizări, nu a unui act neregulat întocmit. Noțiunea de *regularitate a actului de sesizare* a fost interpretată de practica judiciară ca reprezentând o verificare exclusiv a condițiilor de formă și de conținut ale rechizitoriului[3]. Distincția ni se pare a fi importantă,

întrucât instanța se pronunță asupra caracterului ilegal al mijloacelor de probă prin hotărâre, după efectuarea cercetării judecătorești și după dezbateri" (s.n.) (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 13 din 8 ianuarie 2007, www.scj.ro).

[1] Eventual, traduceri autorizate pentru inculpații care nu cunosc limba română [conform art. 329 alin. (3) CPP].

[2] Este adevărat că judecătorul de cameră preliminară funcționează în cadrul instanțelor competente să judece fondul, aspect ce reiese din art. 54 CPP.

[3] „Verificarea rechizitoriului, ca act de sesizare a instanței, efectuată în temeiul art. 300 alin. (1) CPP (din 1968 – n.n.), presupune *analiza acestuia din perspectiva îndeplinirii condițiilor de formă și de conținut* prevăzute în art. 262, art. 263 și art. 264 din același cod" (s.n.) (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3827 din 21 noiembrie 2012, www.scj.ro). „Astfel, potrivit art. 300 alin. (1) CPP (din 1968 – n.n.), «Instanța este datoare să verifice din oficiu, la prima înfățișare, regularitatea actului de sesizare». Această procedură presupune, în raport cu dispozițiile menționate,

deoarece, în cazul neregularităților actului de sesizare, acestea, odată constatate în procedura de cameră preliminară, sunt aduse la cunoștința procurorului, care are posibilitatea de a le *remedia* în termenul stabilit de lege. Elementele de *nelegalitate*, altele decât cele de conținut și de formă ale rechizitoriului, în opinia noastră, nu ar putea să facă obiectul unei remedieri din partea procurorului, ci doar a unei *sancționări cu nulitatea* a actului respectiv ca act de sesizare a instanței.

În reglementarea actuală, conținutul și forma rechizitorului, ca act de sesizare a instanței, sunt reglementate de art. 328-329 CPP. Prin prisma acestor dispoziții se impune a se efectua verificarea regularității actului de sesizare a instanței. Actul de sesizare înaintat de procuror trebuie analizat prin prisma *conținutului* obligatoriu al acestuia, anume că:

– se limitează la fapta și persoana pentru care s-a efectuat urmărirea penală;

– cuprinde în mod corespunzător mențiunile prevăzute la art. 286 alin. (2) referitoare la cuprinsul ordonanței (denumirea parchetului și data emiterii; numele, prenumele și calitatea celui care o întocmește; fapta care face obiectul urmăririi penale, încadrarea juridică a acesteia și datele privitoare la persoana inculpatului; obiectul actului sau măsurii procesuale ori, după caz, tipul soluției, precum și motivele de fapt și de drept ale acestora; atunci când este cazul, menționea căii de atac disponibile, cu arătarea termenului în care aceasta poate fi exercitată; date referitoare la măsurile asigurătorii, măsurile de siguranță cu caracter medical și măsurile preventive luate în cursul urmăririi; alte mențiuni prevăzute de lege; semnătura celui care a întocmit-o);

– cuprinde datele privitoare la fapta reținută în sarcina inculpatului și încadrarea juridică a acesteia;

– menționează probele și mijloacele de probă;

– stabilește cheltuielile judiciare din faza de urmărire penală (cuantum, respectiv în sarcina cui sunt puse);

– cuprinde mențiunile prevăzute la art. 330 și art. 331 CPP (privitoare la măsurile preventive sau asigurătorii și măsurile de siguranță);

– conține expres dispoziția de trimitere în judecată, precum și alte mențiuni necesare pentru soluționarea cauzei.

În mod curent, cel mai des întâlnite neregularități ale actului de sesizare identificate în practică sunt cele legate de obligația ca acesta să se limiteze la faptele și persoanele ce au făcut obiectul urmăririi penale, de maniera în care probatoriile administrate sunt nu doar enumerate, ci și evaluate de către procurorul de caz, respectiv de descrierea fiecărei fapte și indicarea, pentru fiecare dintre acestea, a inculpaților ce au participat la comiterea ei.

a) Referitor la *faptele și persoanele ce au făcut obiectul urmăririi penale*, această verificare implică analiza ordonanțelor de începere a urmăririi penale cu privire la faptă, a celor de dispunere a efectuării în continuare a urmăririi penale față de o persoană, eventualele ordonanțe de extindere a urmăririi penale pentru noi acte, noi fapte sau noi persoane, ordonanțele de punere în mișcare a acțiunii penale, cele de conexare ș.a., pentru a putea observa cum a evoluat obiectul urmăririi penale (atât *in rem*, cât și *in personam*) până la finalizarea acesteia și soluționarea fazei prin emiterea rechizitorului și trimiterea în judecată. Este posibil ca, raportat la faptele și persoanele ce au făcut obiectul (inițial sau cel extins ulterior) al urmăririi penale, doar *unele* să facă obiectul sesizării instanței[1],

verificarea actului procedural scris, a rechizitoriului, în care este consemnat actul de dispoziție al procurorului de trimitere în judecată" (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 377 din 2 februarie 2010, www.scj.ro).

[1] Pentru alte fapte să fi fost dispuse disjungerea cauzei ori chiar soluții de netrimitere în judecată, soluții ce nu fac obiectul analizei în procedura de cameră preliminară, chiar dacă au fost dispuse prin același act

fără ca ele să constituie o neregularitate a actului menționat. O astfel de neregularitate ar exista însă atunci când fapte sau persoane ce nu au făcut obiectul urmăririi penale sunt sesizate instanței prin rechizitoriu ori atunci când, în același act de sesizare, regăsim și fapte și persoane pentru care *nu s-a pus în mișcare acțiunea penală*.

Pentru aceste ipoteze, sancțiunea și, totodată, remediul constau în *restituirea cauzei la procuror pentru refacerea actului de sesizare*, nefiind vorba despre omisiuni care să poată fi remediate de către procuror pe parcursul procedurii în camera preliminară.

b) Referitor la *menționarea probelor și a mijloacelor de probă* administrate în faza de urmărire penală, rechizitoriul nu trebuie să se limiteze doar la a face o enumerare a acestora, un opis al probatoriilor efectuate în faza de anchetă (deși, uneori, lipsește și această minimă enumerare ori ea nu este completă). Indicarea probelor și a mijloacelor de probă este indisolubil legată de obligația procurorului de a menționa, în cuprinsul rechizitoriului, motivele în fapt și în drept pentru care se dispune trimiterea în judecată, maniera în care probele administrate au format convingerea acestuia că fapta există, că a fost săvârșită de inculpat și că acesta răspunde penal [art. 327 lit. a) CPP]. Este adevărat că, potrivit art. 103 alin. (1) CPP, organelor judiciare – inclusiv procurorului – le revine obligația de a evalua probatoriul administrat, însă împrejurarea că evaluarea finală a acestora este realizată de instanța de judecată prin hotărâre motivată nu exclude obligația procurorului de a face propria evaluare a probatoriului administrat până la acel moment procesual.

Rechizitoriul trebuie să enumere și să facă analiza atât a probelor pe care se sprijină acuzarea, cât și a celor administrate în apărare, deoarece formarea convingerii asupra existenței infracțiunii și a vinovăției inculpatului trebuie să se realizeze în mod similar modului în care instanța însăși ia decizia, așa cum prevede art. 103 alin. (2) CPP, adică făcând „trimitere la toate probele evaluate". Procurorul de caz nu este însă obligat să enumere și să analizeze în rechizitoriu decât probele relevante (de exemplu, nu se poate reține neregularitatea rechizitoriului pentru neenumerarea tuturor declarațiilor martorilor administrate în cursul urmăririi penale, dacă unele depoziții sunt nerelevante). Pe de altă parte, faptul că procurorul de caz nu ar fi epuizat administrarea întregului probatoriu nu este o chestiune care poate fi invocată în cadrul procedurii de cameră preliminară, deoarece acest lucru poate fi suplinit în cursul judecății, în condiții de contradictorialitate[1], potrivit art. 374 alin. (9) CPP.

Atunci când probatoriile nu au fost indicate ori, deși indicate, procurorul a omis să facă o evaluare a lor, apreciem că judecătorul de cameră preliminară, în cursul procedurii-filtru, la cererea inculpatului, a celorlalți participanți ori din oficiu, trebuie să comunice omisiunile sesizate procurorului, el având *posibilitatea de a le remedia* în această etapă, fără a fi necesară restituirea cauzei la procuror pentru refacerea actului de sesizare.

Legat de descrierea probatoriilor administrate în cursul urmăririi penale, se poate observa în cuprinsul unora dintre rechizitorii menționarea *actelor de sesizare* a organului de urmărire penală, mai precis indicarea între probatorii a plângerii persoanei vătămate, a procesului-verbal de sesizare din oficiu ori a vreunui alt proces-verbal de constatare a săvârșirii unor infracțiuni încheiat de organe ale inspecțiilor de stat sau de alte organe cu atribuții în acest sens (conform art. 61 CPP ori în baza unor dispoziții din legi speciale). În

---

de sesizare, eventuala verificare a acestor soluții de netrimitere putându-se face *tot de judecătorul de cameră preliminară, dar în procedura distinctă a plângerii împotriva soluțiilor de neurmărire sau de netrimitere în judecată* (art. 340-341 CPP).

[1] Trib. București, s. I pen., înch. din 6 mai 2014, în T. MANEA, A.S. UZLĂU, C. VOICU, *Camera preliminară. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 48.

opinia noastră, *actul de sesizare a organului de urmărire penală nu este un mijloc de probă*, ci o manieră de înștiințare cu privire la presupuse fapte prevăzute de legea penală, iar faptele nu sunt dovedite prin simpla lor descriere în actul menționat, fiind validate doar prin administrarea de probatorii în cursul urmăririi penale.

c) *Descrierea de o manieră rezonabilă a faptelor sesizate* (cu indicarea persoanelor care, potrivit opiniei procurorului, le-au săvârșit) este o altă condiție de regularitate a actului de sesizare a instanței, poate chiar una dintre cele mai importante. Importanța acestei descrieri rezidă în dispozițiile art. 371 CPP, care fixează *obiectul judecății* la faptele și persoanele arătate în actul de sesizare a instanței. Prin urmare, judecata la fond nu se poate desfășura decât dacă rechizitoriul descrie de o manieră clară, inteligibilă *faptele* presupus a fi comise de inculpat; față de vechiul Cod de procedură penală, noua reglementare nu mai permite extinderea obiectului judecății cu acte noi, fapte noi ori persoane noi (descoperite în cursul judecății).

În practica judiciară s-a decis că, în condițiile în care unele locații, date și intervale orare sunt menționate în rechizitoriu, însă aceste repere de loc și de timp nu sunt indicate de către organele de urmărire penală, ci apar disparat în reproducerea convorbirilor telefonice dintre inculpați ori dintre aceștia și terțe persoane, nu se poate concluziona că în acest fel este descrisă fapta inculpatului. Constatând neregularitatea actului de sesizare, judecătorul de cameră preliminară a apreciat că una dintre atribuțiile esențiale ale procurorului, potrivit separației funcțiilor judiciare, este aceea de a formula acuzații clare, riguroase, „și nu de a crea un puzzle pe care, eventual, să îl rezolve inculpații"[1].

Descrierea faptei în actul de sesizare este și o condiție a asigurării posibilității de exercitare a unei apărări efective de către inculpat (precum și, în egală măsură, de către celelalte părți și persoana vătămată) – doar în raport cu o faptă concretă se pot face apărări concrete; a lămuri obiectul judecății și fapta imputată direct prin hotărârea asupra fondului, în urma deliberării, înseamnă a priva în primul rând inculpatul de posibilitatea reală de a se apăra. De altfel, însăși instanța de judecată trebuie să înțeleagă, de la bun început, în ce constă învinuirea adusă inculpatului, pentru a putea să i-o explice acestuia la începutul fazei de judecată, potrivit obligației instituite de art. 374 alin. (2) CPP.

În unele cazuri, în mod greșit, actul de sesizare nu descrie faptele și împrejurările de fapt ale comiterii acestora așa cum au fost reținute de procuror în urma analizării probatoriului administrat, substituindu-se descrierii faptei de către procuror descrierea faptei de către persoana vătămată prin sesizarea depusă ori prin declarațiile date ulterior (uneori chiar prin citate din cele declarate de victima infracțiunii). Or, este de reținut că fapta cu care este învestită instanța este cea reținută și asumată (ca fiind probată) de către procuror.

Alteori, într-o manieră la fel greșită, în opinia noastră, descrierea faptelor este rezumată (și confundată) cu redarea exclusiv a conținutului constitutiv al infracțiunii, așa cum este descris în norma de incriminare. Însă conținutul constitutiv al infracțiunii ține de încadrarea juridică a faptei, iar obiectul judecății la instanța de fond (și, de altfel, limitele învestirii) este dat de fapta și persoana arătate în actul de sesizare, nu de încadrarea juridică a acesteia (încadrare ce poate fi modificată de instanță, conform art. 386 CPP).

În fine, există situații – în mod special în cauzele complexe cu mulți inculpați sau/și cu multe fapte ori acte materiale – când se constată că anumite fapte sunt descrise de o manieră extrem de sumară. Este nejustificat a se proceda în acest mod, indiferent de numărul de fapte și numărul de persoane, fiecăreia dintre ele se impune a-i fi acordată

[1] C.A. Suceava, s. pen. și min., înch. nr. 36 din 20 mai 2014, definitivă, nepublicată.

atenția necesară în descrierea conduitei ilicite pretins săvârșite, volumul mare de fapte, infractori, persoane vătămate etc. fiind irelevant pentru respectarea obligațiilor de către procuror, în condițiile în care inculpatul trebuie să se poată apăra în legătură cu *fiecare dintre acestea*, iar, la rândul său, instanța are obligația să se pronunțe cu privire la *fiecare faptă și fiecare inculpat* în parte. Nerespectarea acestui conținut al actului de sesizare se impune a fi constatată și sesizată procurorului pentru a fi *remediată în procedura de cameră preliminară*, în caz contrar impunându-se, cu respectarea prevederilor art. 346 alin. (3) CPP, restituirea cauzei la parchet pentru refacerea actului de sesizare a instanței.

Sub acest aspect, în practica judiciară[1] s-a reținut că, potrivit art. 328 alin. (1) CPP, rechizitoriul procurorului, ca act de sesizare a instanței, trebuie să aibă un anumit conținut pentru a contura obiectul judecății, între elementele pe care trebuie să le cuprindă fiind necesar să se înscrie atât fapta reținută în sarcina inculpatului, cât și încadrarea juridică a acesteia. Doar din utilizarea distinctă în cadrul aceleiași norme de drept procesual a celor două noțiuni se poate observa că nu suntem în prezența aceleiași forme a obligației de descriere din partea procurorului emitent al rechizitoriului. În situația în care din rechizitoriu nu rezultă contextul și modalitatea în care se reține că ar fi fost comise numeroasele fapte imputate inculpaților, ci se observă cu claritate o suprapunere a celor două capitole, fapta/situația de fapt fiind descrisă strict în limitele încadrării juridice, nu se poate spune că obiectul judecății este conturat. Descrierea faptei în rechizitoriu trebuie să se refere la toate împrejurările de loc, timp, mijloace, mod, scop în care a fost săvârșită fapta, cu consecințe asupra elementelor constitutive ale unei infracțiuni și încadrării ei într-un anumit text de incriminare. Pentru a satisface cerințele art. 371 CPP, este necesar ca fapta să fie prezentată în rechizitoriu în toate elementele ce prezintă relevanță penală, sub aspectul conținutului unei infracțiuni, pentru a înlătura orice îndoială că ea face obiectul judecății, creându-se astfel posibilitatea inculpatului să se apere și instanței să se pronunțe asupra acestei fapte. De asemenea, în analizarea regularității actului de sesizare a instanței, este necesar a se avea în vedere și separația funcțiilor judiciare, în sensul că procurorul este cel care trebuie să consemneze în rechizitoriu toate elementele legate de fapta reținută și de încadrarea juridică a acesteia și, astfel, să își exprime voința cu privire la limitele sesizării, iar nu instanța să fie cea care să deducă ce acuze i se aduc inculpatului[2].

De asemenea s-a evidențiat și că „lipsa din rechizitoriu a detalierii actelor de autorat, complicitate, instigare, a datei comiterii acestora, a informațiilor secrete de serviciu care au fost divulgate și a persoanelor în raport cu care a avut loc divulgarea etc. conduce la constatarea neregularității actului de sesizare a instanței"[3].

Se impune însă a fi menționat că *în această fază procesuală nu poate fi pusă în discuție schimbarea încadrării juridice a faptei reținute în rechizitoriu*, dispozițiile procesuale penale

---

[1] Jud. Constanța, înch. nr. 156 din 30 aprilie 2014, definitivă prin înch. nr. 313 din 13 iunie 2014 a Trib. Constanța, s. pen., nepublicate.

[2] S-a mai arătat, referitor la aspectul detaliat anterior, că „delimitarea clară a obiectului și limitelor judecății îi incumbă procurorului, ca titular al funcției de acuzare, acesta fiind cel care trebuie să consemneze și să prezinte, în rechizitoriu, toate elementele legate de fapta reținută și încadrarea juridică a acesteia, neputând fi lăsată pe seama judecătorului, nefiind atributul instanței să deducă ce acuzații îi sunt aduse inculpatului, fiind incompatibilă cu funcția de jurisdicție pe care acesta o exercită. În speță, deficiența majoră a rechizitoriului a constituit-o faptul că nu rezulta cu certitudine numărul actelor materiale care alcătuiau infracțiunea continuată de care era acuzat inculpatul și lipsea descrierea activității infracționale corespunzătoare fiecărui act material" (C.A. Timișoara, s. pen., înch. nr. 35 din 23 februarie 2016, în T. MANEA, A.S. UZLĂU, C. VOICU, *op. cit.*, p. 61).

[3] C.A. Suceava, s. pen., min. și fam., înch. nr. 78 din 19 decembrie 2014, în T. MANEA, A.S. UZLĂU, C. VOICU, *op. cit.*, p. 54.

necuprinzând reglementări în acest sens. Schimbarea încadrării juridice a faptei poate fi pusă în discuție doar în faza de judecată[1].

În practica judiciară s-a constatat neregularitatea rechizitoriului în ipoteza în care organele de urmărire penală, în cazul infracțiunilor contra vieții persoanei, nu au identificat succesorii victimei și nici nu le-au adus la cunoștință dreptul de a se constitui parte civilă în cadrul procesului penal, actul de sesizare neconținând mențiuni referitoare la latura civilă a cauzei. Potrivit art. 328 alin. (2) CPP, în cuprinsul rechizitoriului se arată numele și prenumele persoanelor care trebuie citate la instanță, cu indicarea calității lor în proces și a locului unde urmează a fi citate. Practicienii[2] au convenit că, urmare a încălcării prevederilor art. 20 CPP, care instituie obligația organelor judiciare de a aduce la cunoștința persoanelor vătămate dreptul de a se constitui parte civilă în cadrul procesului penal, după o prealabilă identificare a acestora, și a art. 328 din același cod, care statuează că rechizitoriul trebuie să conțină, printre altele, mențiuni cu privire la fapta care formează obiectul urmăririi penale, descrisă atât sub aspectul laturii penale, cât și sub aspectul laturii civile, precum și orice mențiuni necesare pentru soluționarea cauzei, judecătorul de cameră preliminară, în majoritatea cazurilor, se află în imposibilitatea obiectivă de a identifica persoanele care au vocația de a deveni părți civile în cauză. Având în vedere imposibilitatea citării părților civile în procedura de cameră preliminară, apreciem necesară în acest caz pronunțarea unei încheieri în temeiul art. 345 CPP, prin care să se constate neregularitatea actului de sesizare, însă, la aprecierea asupra restituirii cauzei la parchet, trebuie verificate toate condițiile prevăzute cumulativ la art. 346 CPP.

69. Verificarea legalității administrării probelor și a legalității actelor efectuate. În această privință, judecătorul de cameră preliminară este dator a analiza probele și actele prin prisma respectării dispozițiilor legale, iar acolo unde constată nelegalități, să le sancționeze în măsura și cu sancțiunea permisă de lege.

În conformitate cu acest obiect al procedurii de cameră preliminară, judecătorul va trebui să realizeze o minuțioasă verificare – exclusiv prin prisma legalității – a fiecărei probe și a mijlocului prin care aceasta a fost administrată, a fiecărui act procedural și act procesual dispus sau efectuat în cursul urmăririi penale fie de către procuror, fie de organele de cercetare penală.

În practica judiciară s-a pus problema limitelor în care judecătorul de cameră preliminară poate verifica actele procesuale prin care s-a dispus, în cursul urmăririi penale, dar de către judecătorul de drepturi și libertăți, cu privire la administrarea (autorizarea/încuviințarea) unei probe. După ezitările de început, care inclinau mai degrabă în sensul că aceste încheieri ale judecătorului de drepturi și libertăți nu ar face obiectul verificărilor specifice camerei preliminare, s-a apelat la discutarea problemei în scopul unificării practicii judiciare sub acest aspect. Astfel, la una[3] dintre întâlnirile reprezentanților Consiliului Superior al Magistraturii

[1] În acest sens, în practică, judecătorul de cameră preliminară a respins cererile și excepțiile invocate, învederând că „în cuprinsul rechizitoriului sunt menționate pe larg datele privitoare la fapta reținută în sarcina inculpatului, încadrarea juridică a acestora, precum și probele și mijloacele de probă ce susțin acuzațiile aduse inculpatului, astfel că aspectele susținute de inculpat, referitoare la încadrarea juridică și la faptul că, în cauză, s-ar fi impus și administrarea altor probe, sunt chestiuni ce nu pot fi soluționate în procedura de cameră preliminară, urmând a fi, eventual, invocate în procedura de judecată la prima instanță" (C.A. Galați, s. pen. și min., înch. din 27 mai 2016, în T. Manea, A.S. Uzlău, C. Voicu, *op. cit.*, p. 33).

[2] Minuta Întâlnirii președinților secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, care a avut loc la Târgu Mureș în perioada 29-30 septembrie 2016 (http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1713/Minuta%20intalnire%20sectii%20penale%20Tg.%20Mures%20septembrie%202016.pdf).

[3] Minuta Întâlnirii reprezentanților Consiliului Superior al Magistraturii cu președinții secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, care a avut loc la Sibiu în perioada 24-25 septembrie

cu președinții secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, s-a decis, în unanimitate, că „pot face obiectul controlului în procedura de cameră preliminară și actele judecătorului de drepturi și libertăți prin care s-au dispus măsuri legate de probele pe care se întemeiază acuzația. Sub aspect formal, judecătorul de cameră preliminară va constata eventuale cazuri de nulitate/va exclude probe administrate cu autorizarea/confirmarea nelegală a judecătorului de drepturi și libertăți doar analizând aspectele de legalitate și fără să transforme camera preliminară într-o cale de atac; subliniem însă că, în materia legalității măsurilor preventive dispuse/prelungite în faza de urmărire penală de către judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară nu are competența de a se pronunța – pe de o parte, aspectele respective au făcut obiectul analizei unui magistrat în sensul Convenției, atât în fond, cât și, eventual, în calea de atac a contestației, iar, pe de altă parte, respectivele măsuri nu fundamentează acuzația și soluția de trimitere în judecată, ci doar au ca scop buna desfășurare a procesului penal"[1].

Posibilitatea judecătorului de cameră preliminară de a verifica inclusiv legalitatea actelor prin care s-a dispus de către judecătorul de drepturi și libertăți încuviințarea/autorizarea administrării unei probe este recunoscută, indirect, și de Curtea Constituțională. În Decizia nr. 244 din 6 aprilie 2017[2], Curtea a reținut că, în cadrul procesului penal, posibilitatea contestării legalității măsurii supravegherii tehnice este circumstanțiată de legiuitor (numai) în ceea ce privește persoana inculpatului, în cadrul procedurii de cameră preliminară, după trimiterea în judecată, însă reglementarea expresă numai a acestei modalități de contestare a legalității măsurii supravegherii tehnice determină excluderea celorlalte persoane, care nu au nicio calitate în dosarul penal sau au calitatea de suspect, de la posibilitatea accederii la o instanță de judecată care să poată analiza acest aspect. În acest context, Curtea Constituțională a amintit că „instanța europeană a respins deja raționamentul care conduce la concluzia potrivit căreia calitatea de magistrat a celui care dispune și supraveghează înregistrările implică, *ipso facto*, legalitatea și conformitatea acestora cu art. 8 din Convenție, un astfel de raționament făcând inoperant orice recurs formulat de părțile interesate".

În practică, multe excepții invocate, în special de către inculpați, vizează tocmai verificarea legalității administrării probelor și a legalității actelor efectuate. Cu referire la probe, interceptările telefonice sau alte tipuri de comunicații, precum și restul metodelor care intră în noțiunea de supraveghere tehnică fac adeseori obiectul criticilor în cauzele în care sunt folosite aceste mijloace de obținere a probelor. Motivele invocate vizează de la aspecte de nelegalitate ale actului prin care s-a dispus încuviințarea ori confirmarea supravegherii tehnice, până la critici care țin de punerea în executare a mandatului de supraveghere tehnică, organul care l-a pus în executare, certificarea înregistrărilor și dovedirea autenticității acestora, corectitudinea transcrierilor etc. S-a reținut, spre exemplu, că „nu există vreo

2015 (https//www.inm-lex.ro/fisiere/d_1164/Minuta%20intalnire%20sectii%20penale,%20Sibiu,%2024-25%20septembrie%202015.pdf, p. 14).

[1] În acest sens a fost invocată și doctrina concordantă: I. KUGLAY, în M. UDROIU (COORD.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p. 1422-1423: „Credem că fac obiect al controlului în camera preliminară și actele judecătorului de drepturi și libertăți prin care s-au dispus măsuri legate de probele pe care se întemeiază acuzația. (...) Atragem însă atenția că această concluzie are în vedere numai actele de urmărire penală care privesc administrarea probelor, neputând face obiectul controlului hotărârile date de judecătorul de drepturi și libertăți în materia măsurilor preventive: acestea din urmă nu se circumscriu actelor de urmărire penală pe care se întemeiază acuzația, ci sunt măsuri «necesare în scopul asigurării bunei desfășurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârșirii unei alte infracțiuni» [art. 202 alin. (1) C.proc.pen.]".

[2] Referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 145 CPP (M. Of. nr. 529 din 6 iulie 2017).

nelegalitate în faptul că autorizațiile de interceptare a convorbirilor telefonice au fost date de judecătorie, atâta vreme cât la acel moment nu exista acuzația de constituire de grup infracțional organizat și persoana care avea calitatea de avocat nu era cercetată la acel moment în cauză"[1], sau că „interceptările au fost autorizate în condițiile legii, iar cele puse la dispoziție de către părți îndeplinesc condițiile art. 139 alin. (3) CPP, nu există elemente care să indice existența împrejurării că în timpul realizării interceptărilor ambientale s-ar fi întrebuințat violențe, amenințări ori alte mijloace de constrângere, precum și promisiuni sau îndemnuri în scopul de a se obține probe ori că organele judiciare ar fi provocat vreo persoană să săvârșească ori să continue săvârșirea unei fapte penale, în scopul obținerii de probe"[2]. De asemenea, „în cazul în care s-a realizat supravegherea video, audio sau prin fotografiere, nu se poate invoca drept motiv de nelegalitate faptul că în cuprinsul proceselor-verbale de redare nu se precizează aparatura folosită pentru interceptare și fotografiere, întrucât art. 143 CPP nu impune o asemenea cerință"[3].

Într-o altă cauză[4] s-a reținut că, într-adevăr, dispozițiile art. 324 alin. (3) CPP nu fac distincție între organele de cercetare penală („În cazurile în care procurorul efectuează urmărirea penală, poate delega, prin ordonanță, organelor de cercetare penală efectuarea unor acte de urmărire penală"), dar aceasta nu exclude obligativitatea prevăzută de lege ca oricare dintre organele de cercetare penală pe care le-ar putea delega procurorul să aibă competența de a efectua actele de urmărire penală solicitate. Or, ofițerii D.G.A. au prin lege competența limitată de a efectua acte dispuse de procuror, doar în ceea ce privește săvârșirea de fapte de corupție de către personalul Ministerului Afacerilor Interne. Cum niciuna dintre inculpate nu avea calitatea de personal al acestui minister, judecătorul a constatat nulitatea relativă a actelor de urmărire penală dispuse de procuror și efectuate de ofițerii D.G.A., inculpatelor aducându-li-se o vătămare a drepturilor lor ce nu poate fi înlăturată decât prin desființarea acestor acte, astfel că judecătorul a exclus probele administrate cu încălcarea dispozițiilor legale.

O altă categorie de probe asupra legalității cărora sunt chemați să se pronunțe în mod frecvent judecătorii de cameră preliminară sunt rapoartele de expertiză sau de constatare. Într-o cauză, răspunzându-se unor excepții ridicate, judecătorul de cameră preliminară a statuat că „raportul de constatare tehnico-științifică nu are gradul de obiectivitate specific expertizei, însă poate lămuri cauza sub anumite aspecte care necesită o specializare ridicată într-un anumit domeniu. În condițiile în care, în lipsa echipamentelor necesare, Institutul pentru Tehnologii Avansate București nu a putut efectua constatarea tehnico-științifică solicitată, s-a apelat la firma producătoare pentru a se face verificările necesare lămuririi cauzei și finalizării urmăririi penale. În situația în care inculpatul este nemulțumit de rezultatul constatării efectuate, nu există niciun impediment ca, în cursul cercetării judecătorești, să solicite efectuarea unei alte constatări, cu indicarea instituției naționale care are posibilitatea de a face verificările necesare"[5].

Pe de altă parte, relativ la legalitatea efectuării actelor de urmărire penală, reținem că „extinderea urmăririi penale cu privire la alte infracțiuni nu este un procedeu nelegal și nu poate atrage nulitatea probelor anterior efectuate, întrucât legiuitorul a prevăzut

[1] C.A. București, s. I pen., înch. nr. 434 din 27 iunie 2014, în T. MANEA, A.S. UZLĂU, C. VOICU, *op. cit.*, p. 25.
[2] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 46 din 31 octombrie 2014, în T. MANEA, A.S. UZLĂU, C. VOICU, *op. cit.*, p. 18.
[3] C.A. București, s. a II-a pen., înch. nr. 839 din 14 noiembrie 2014, în T. MANEA, A.S. UZLĂU, C. VOICU, *op. cit.*, p. 58.
[4] C.A. București, s. I pen., înch. nr. 779/C din 7 octombrie 2014, în T. MANEA, A.S. UZLĂU, C. VOICU, *op. cit.*, p. 12.
[5] C.A. Bacău, s. pen., min. și fam., înch. nr. 43 din 10 iunie 2014, în T. MANEA, A.S. UZLĂU, C. VOICU, *op. cit.*, p. 141.

posibilitatea ca, pe parcursul urmăririi penale efectuate cu privire la o faptă, să apară date cu privire la fapte noi, cu privire la participarea unor alte persoane sau cu privire la împrejurări care pot duce la schimbarea încadrării juridice a faptei, situație în care organul de cercetare penală dispune extinderea urmăririi penale ori schimbarea încadrării juridice, conform prevederilor art. 311 alin. (1) CPP"[1].

În ceea ce privește persoana care realizează acte în cauză, „o nouă repartizare a dosarului către un alt procuror și neefectuarea tuturor actelor de urmărire de către procurorul care a dispus trimiterea în judecată nu afectează legalitatea actelor de urmărire penală"[2].

Cu privire la modalitatea legală în care trebuie procedat în situația în care nu se respectă obligația de a aduce la cunoștință, de îndată, dobândirea calității de suspect, precum și încadrarea juridică a faptei imputate, s-a exprimat opinia, temeinică apreciem noi, că „se poate reține încălcarea dreptului la un proces echitabil, din perspectiva egalității armelor, câtă vreme suspectului nu i s-au adus la cunoștință calitatea și acuzarea care i se aduce și nu și-a putut exercita efectiv dreptul la apărare în cauză. Dacă nu este incident în cauză niciunul dintre cazurile de nulitate absolută prevăzute de art. 281 alin. (1) lit. a)-f) CPP, singura sancțiune care poate interveni este nulitatea relativă a actelor de procedură efectuate între momentul continuării urmăririi penale și momentul aducerii la cunoștință a calității de suspect și a acuzației, cu analiza existenței unei vătămări care nu poate fi înlăturată decât prin desființarea actului, în raport de fiecare dintre ele"[3].

În același timp, în practică, „actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii, respectiv de către un procuror necompetent, precum și declarațiile date în fața acestuia au fost constatate nelegale. Celelalte probe administrate au fost menținute, având în vedere că nu au o legătură directă cu actele declarate nule, fiind întocmite de organul de cercetare penală, ce era competent în cauză, de experți criminaliști ori consultanți fiscali, cu respectarea dispozițiilor legale"[4].

În această etapă procesuală nu poate fi pusă în discuție, de exemplu, corecta stabilire a prejudiciului, evaluarea concluziilor raportului de expertiză financiar-contabilă fiind o chestiune ce ține de fondul cauzei, în procedura camerei preliminare verificările rezumându-se la respectarea condițiilor procedurale în administrarea unui mijloc de probă.

70. Sancțiunile procesuale ce pot fi aplicate de judecătorul de cameră preliminară – în măsura nerespectării dispozițiilor legale – sunt diferite, după cum vorbim despre probe sau despre acte.

Astfel, cu privire la *actele de urmărire penală*, sancțiunea ce poate interveni este *nulitatea*. Conform art. 280 alin. (1) CPP, „Încălcarea dispozițiilor legale care reglementează desfășurarea procesului penal atrage nulitatea actului în condițiile prevăzute expres de prezentul cod". Pentru a opera nulitatea, se cer a fi întrunite cumulativ trei condiții de fond:

a) să existe o încălcare a legii la momentul efectuării actului respectiv (procedural sau procesual)[5];

---

[1] C.A. Galați, s. pen. și min., înch. din 27 mai 2016, în T. MANEA, A.S. UZLĂU, C. VOICU, *op. cit.*, p. 33.

[2] C.A. Târgu Mureș, s. pen., min. și fam., înch. nr. 5 din 30 ianuarie 2015, în T. MANEA, A.S. UZLĂU, C. VOICU, *op. cit.*, p. 196.

[3] Minuta Întâlnirii președinților Secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, care a avut loc la Târgu Mureș în perioada 29-30 septembrie 2016 (http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1713/Minuta%20intalnire%20sectii%20penale%20Tg.%20Mures%20septembrie%202016.pdf, p. 88).

[4] C.A. Iași, s. pen. și min., înch. nr. 25 din 28 mai 2014, în T. MANEA, A.S. UZLĂU, C. VOICU, *op. cit.*, p. 6.

[5] În legătură cu situațiile tranzitorii în privința *legii* în raport cu care se apreciază respectarea sau nu a condițiilor actului procesual sau procedural, conform art. 4 alin. (1) și (2) din Legea nr. 255/2013, „(1) Actele de procedură îndeplinite înainte de intrarea în vigoare a Codului de procedură penală, *cu respectarea dispozițiilor*

b) să se fi produs o vătămare a drepturilor părților sau subiecților procesuali;

c) vătămarea să nu poată fi înlăturată altfel decât prin *desființarea* actului.

Nulitatea poate fi relativă sau absolută. În cazul *nulității absolute*, încălcarea anumitor dispoziții legale la efectuarea actului respectiv [dispoziții expres arătate în cuprinsul art. 281 alin. (1) CPP] *prezumă în mod absolut* îndeplinirea celorlalte condiții (referitoare la existența vătămării și necesitatea desființării actului), prin urmare, pentru a opera nulitatea absolută, se cere doar a se face dovada încălcării textului de lege (cazul de nulitate absolută). În procedura de cameră preliminară, nulitatea absolută poate fi invocată *din oficiu* de către judecătorul de cameră preliminară, dar inculpatul (personal ori prin apărător), în exercitarea dreptului la apărare, precum și partea civilă, partea responsabilă civilmente sau persoana vătămată trebuie să manifeste diligență și să o invoce personal, în caz contrar, deși nulități absolute, unele dintre acestea se vor acoperi prin neinvocarea în termenul prevăzut de lege [descoperite ulterior, la judecata în fond ori în căile de atac, nu vor mai putea fi invocate[1] – potrivit art. 281 alin. (4) lit. a) CPP].

În cazul *nulității relative*, trebuie dovedite – de către cel ce o invocă – nu doar încălcarea legii, dar și existența vătămării și împrejurarea că vătămarea nu ar putea fi înlăturată *decât* prin desființarea actului respectiv.

Simpla invocare a nerespectării legii – cu ocazia efectuării unui act de urmărire penală – nu este, așadar, suficientă pentru a opera sancțiunea procesuală *decât* dacă acea încălcare este sancționată cu nulitatea absolută, aplicabilă în unul dintre cazurile arătate la art. 281 alin. (1) CPP. În cazul celorlalte încălcări, sancțiunea *nulității relative* intervine, în cursul procedurii de cameră preliminară, doar în măsura în care cel ce o invocă face dovada și a existenței vătămării și a necesității de desființare a actului.

Articolul 282 alin. (2) CPP prevede că nulitățile relative pot fi invocate *de către procuror, suspect, inculpat, celelalte părți sau persoana vătămată*, atunci când există un interes procesual propriu în respectarea dispoziției legale încălcate. La data de 19 septembrie 2017, Curtea Constituțională a admis[2] excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 282 alin. (2) CPP, care nu permite invocarea din oficiu a nulității relative, este neconstituțională. În argumentarea soluției, Curtea a constatat că excluderea, prin dispozițiile de lege criticate, a posibilității ca judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară și instanța de judecată să ia în considerare, din oficiu, încălcările dispozițiilor legale care atrag nulitatea relativă a actului aduce atingere, în principal, prevederilor constituționale ale art. 1 alin. (3) și (5) privind statul de drept și principiul legalității și ale art. 124 referitor la înfăptuirea justiției. În consecință, după această decizie, judecătorul de cameră preliminară va putea să invoce din oficiu nulități relative. Această decizie, referitoare la invocarea nulității, nu schimbă însă și natura sancțiunii, fiind necesară, în continuare, dovedirea unei vătămări a drepturilor procesuale care să nu poată fi înlăturată altfel decât prin anularea actului (numai în cazul

legale în vigoare la data îndeplinirii lor, rămân valabile, cu excepțiile prevăzute de prezenta lege. (2) Nulitatea oricărui act sau oricărei lucrări *efectuate înainte de intrarea în vigoare a legii noi poate fi invocată numai în condițiile* (noului – n.n.) *Codului de procedură penală*" (s.n.).

[1] Este cazul nulităților absolute pentru încălcările prevăzute de art. 281 alin. (1) lit. e) și f) CPP, intervenite în cursul urmăririi penale: „e) prezența suspectului sau a inculpatului, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii; f) asistarea de către avocat a suspectului sau a inculpatului, precum și a celorlalte părți, atunci când asistența este obligatorie", precum și al nulității absolute derivând din încălcarea competenței materiale și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală inferior celui competent, ca urmare a Deciziei Curții Constituționale nr. 302/2017 (M. Of. nr. 566 din 17 iulie 2017).

[2] Decizia nu a fost publicată în Monitorul Oficial până la data trimiterii la tipar a prezentei ediții.

nulității absolute vătămarea este prezumată). Deși încălcarea unor prevederi legale este, în principiu, ușor de identificat de către un specialist al dreptului, cum este judecătorul, sunt mai greu de cunoscut aspectele legate de existența vătămării, de stabilirea dimensiunii acesteia, care se conturează mult mai bine atunci când cel vătămat aduce la cunoștință efectele concrete ale încălcării prevederii legale în ceea ce îl privește și, în acest context, pot fi analizate posibilitățile de înlăturare a vătămării altfel decât prin desființarea actului.

Odată constatată, nulitatea produce aceleași consecințe, indiferent de caracterul ei relativ sau absolut, și anume desființarea actului, lipsirea acestuia de efecte juridice. Mai mult, în cazul actelor procesuale sau procedurale aflate în interdependență, potrivit art. 280 alin. (2) CPP, „Actele îndeplinite ulterior actului care a fost declarat nul sunt la rândul lor lovite de nulitate, atunci când există o legătură directă între acestea și actul declarat nul".

Prin urmare, efectuând verificarea în cursul procedurii de cameră preliminară, judecătorul, atunci când constată incident vreunul dintre cazurile de nulitate relativă sau absolută, sancționează cu nulitatea actul/actele menționate, aspect în legătură cu care procurorului nu i se cere a efectua vreo remediere în această fază procesuală, ci, eventual, doar de a indica dacă își menține sau nu decizia de trimitere în judecată, fază în care ar urma să se analizeze exclusiv actele de urmărire penală valide, nesancționate cu nulitatea.

În ceea ce privește *legalitatea probelor și a mijloacelor de probă*, verificarea trebuie să urmărească conformarea activității de probațiune anterior efectuate – practic, a fiecărui mijloc de probă administrat în cursul urmăririi penale, a fiecărui procedeu probatoriu utilizat – cu principiile *legalității probelor* (art. 102 CPP), respectiv al *loialității administrării probelor* (art. 101 CPP).

Astfel, analizând probatoriul administrat prin perspectiva conformității acestuia cu *principiul loialității administrării probelor*, judecătorul de cameră preliminară va sancționa cu *excluderea* probele obținute:

– prin *întrebuințarea de violențe, amenințări ori alte mijloace de constrângere*, precum și prin *promisiuni sau îndemnuri* [art. 101 alin. (1) CPP];

– prin *metode sau tehnici de ascultare care afectează capacitatea persoanei de a-și aminti și de a relata în mod conștient și voluntar faptele*, chiar dacă persoana ascultată ar consimți la astfel de metode sau tehnici [art. 101 alin. (2) CPP];

– prin *provocarea unei persoane să săvârșească ori să continue săvârșirea unei fapte penale, în scopul obținerii unei probe* [art. 101 alin. (3) CPP].

Tot sancțiunea *excluderii* va fi aplicată de către judecătorul de cameră preliminară și în ipoteza în care constată că probatoriul administrat în faza de urmărire penală, în tot sau în parte, încalcă *principiul legalității probelor*, anume sunt excluse:

– probele care *au fost obținute prin tortură*, precum și *probele derivate din acestea* [art. 102 alin. (1) CPP];

– probele care *au fost obținute în mod nelegal* [cu nerespectarea dispozițiilor legale privind condițiile de administrare a mijlocului de probă sau de folosire a procedeului probatoriu – art. 102 alin. (2) CPP], precum și *probele derivate din acestea* [art. 102 alin. (4) CPP]; nelegalitatea probei poate izvorî și din *nelegalitatea actului* prin care s-a dispus sau autorizat administrarea probei ori prin care aceasta a fost administrată, în măsura în care actul menționat a fost sancționat cu nulitatea[1] [art. 102 alin. (3) CPP].

Constatarea nelegalității unor probatorii, la cerere sau din oficiu, atrage aplicarea, de către judecătorul de cameră preliminară, a sancțiunii *excluderii probelor respective*. Pentru

[1] Indiferent dacă a fost o nulitate absolută ori una relativă.

această sancțiune nu există un remediu imediat din partea procurorului, acesta – înștiințat despre excludere – nu are căderea de a reface sau înlocui probatoriul afectat cu un alt probatoriu (legal administrat), operațiune ce ar fi posibilă doar în ipoteza restituirii cauzei la parchet. Singura opțiune rămasă procurorului – în fața unor eventuale excluderi de probe – este aceea de a aprecia dacă decide să își mențină dispoziția de trimitere în judecată (judecată în care pot fi folosite doar probele rămase ca legal administrate) ori să ceară restituirea cauzei la parchet.

Secțiunea a 3-a. Durata procedurii în camera preliminară. Participanții

71. Durata procedurii. Potrivit art. 343 CPP, durata procedurii în camera preliminară este de *cel mult 60 de zile de la data înregistrării cauzei la instanță*. Este vorba despre un termen *de recomandare*[1], a cărui depășire – în absența unor sancțiuni exprese – nu atrage vreo consecință procesuală[2].

În opinia noastră, mai ales în contextul noii reglementări prin care se conferă procedurii de cameră preliminară un caracter contradictoriu și oral, durata de maximum 60 de zile este aplicabilă în ceea ce privește soluționarea procedurii de cameră preliminară de la instanța căreia îi revine competența de a judeca fondul, *fără judecata în eventualele contestații*. Aparent, modificările aduse prin Legea nr. 75/2016 textelor care reglementează procedura în camera preliminară ar contrazice ultima afirmație, deoarece art. 347 CPP, care reglementează contestația, în alin. (3), nu mai trimite (așa cum o făcea anterior intervenției legiuitorului) la aplicarea corespunzătoare și a art. 343 CPP. Totuși, față de timpul fizic necesar pentru parcurgerea etapei comunicării rechizitoriului, termenul stabilit pentru părți și, respectiv, apărătorii lor în vederea formulării cererilor și excepțiilor, care nu poate fi mai mic de 20 de zile, intervalul de timp necesar pentru realizarea citării tuturor părților și persoanelor vătămate pentru primul termen, redactarea și comunicarea încheierii prevăzute de art. 345 CPP către procuror, termenul de 5 zile în care acesta poate răspunde, stabilirea unui alt termen pentru dezbaterea finală și pronunțarea hotărârii judecătorului de cameră preliminară nu ar permite și parcurgerea etapelor specifice contestației și soluționarea acesteia tot în interiorul termenului de 60 de zile.

Există situații în care termenul nu va putea fi respectat *din motive neimputabile judecătorului*, de pildă, când inculpatul locuiește în străinătate și nu a indicat o adresă pe teritoriul României sau o adresă de poștă electronică, fiind aplicabile prevederile art. 264 alin. (1) raportat la art. 259 alin. (9) și (11) CPP; în alte situații, succesiunea unor declarații de abținere din partea judecătorilor de cameră preliminară desemnați (declarații de abținere admise) poate determina amânarea momentului în care judecătorul de cameră preliminară poate constata neregularități, poate invoca excepții, poate aplica sancțiuni procesuale. De asemenea, în practica judiciară s-au întâlnit situații în care procedura în camera preliminară s-a prelungit din cauza numărului mare de inculpați, dintre care unii, aflați în locuri de

[1] În același sens, A. ZARAFIU, *Procedură penală. Partea generală. Partea specială*, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 342, cu mențiunea că, în opinia acestui autor, „prin calificarea termenului de 60 de zile în care trebuie să se desfășoare procedura în camera preliminară ca fiind un termen de recomandare nu trebuie înțeles că poate să nu fie respectat fără vreo consecință, ci doar că dovedirea condițiilor de care depinde aplicarea sancțiunii nulității relative este foarte greu de realizat".

[2] În opinia noastră, fiind o obligație impusă judecătorului de cameră preliminară, nerespectarea culpabilă de către acesta a termenului de recomandare ar putea, cel mult, să genereze forme de răspundere profesională.

deținere îndepărtate de sediul instanței, au putut fi prezentați în fața judecătorului de cameră preliminară numai după rezolvarea parțială a celorlalte „afaceri judiciare". În alte situații, verificarea legalității unor probe s-a putut realiza numai după parcurgerea procedurii de declasificare a acestora sau după obținerea unor înscrisuri ori informații deținute de către diverse autorități sau instituții.

Remarcăm lipsa de precizie în redactarea textului legal, posibilele confuzii determinate de folosirea repetată a noțiunii de *procedură în camera preliminară* cu referire la aspecte diferite în conținut. Astfel, deși, generic, procedura în camera preliminară – conform art. 343 – s-ar întinde *de la sesizarea instanței și până la desesizarea judecătorului de cameră preliminară* prin pronunțarea încheierii prevăzute de art. 346 CPP, pe de altă parte, art. 345 are ca titlu marginal „Procedura în camera preliminară", denumire marginală nefericit aleasă și care cuprinde o mică parte din activitățile derulate de judecătorul de cameră preliminară (după finalizarea comunicărilor și până la soluționarea finală a procedurii). Confuzia ar putea fi întărită și de titlul marginal al art. 344, care trimite la *măsurile premergătoare* procedurii în camera preliminară.

72. Participanții. În ceea ce privește participanții, inițial, Codul de procedură penală prevedea expres derularea procedurii în camera preliminară cu participarea, pe lângă judecătorul de cameră preliminară, a *procurorului* (sunt folosite alternativ sintagmele „procurorul" și „parchetul care a emis rechizitoriul") și a *inculpatului*.

Persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente erau excluse de legiuitor de la această procedură, legea neprevăzând posibilitatea de a fi înștiințate, de a li se face comunicări de acte procedurale, de a avea drepturi în această fază a procesului penal. În acest context, Curtea Constituțională, prin Decizia nr. 641 din 11 noiembrie 2014, a decis că, din perspectiva contradictorialității, ca element definitoriu al egalității de arme și al dreptului la un proces echitabil, *norma legală trebuie să permită comunicarea către toate părțile din procesul penal – inculpat, parte civilă, parte responsabilă civilmente – a documentelor care sunt de natură să influențeze decizia judecătorului și să prevadă posibilitatea tuturor acestor părți de a discuta în mod efectiv observațiile depuse instanței*. În consecință, au fost declarate neconstituționale dispozițiile art. 344 alin. (4) CPP.

Față de această decizie, prin Legea nr. 75/2016 a fost modificat art. 344 alin. (2) CPP, în sensul că inculpatului, celorlalte părți și persoanei vătămate li se aduc la cunoștință obiectul procedurii în camera preliminară, dreptul de a-și angaja un apărător și termenul în care, de la data comunicării, pot formula în scris cereri și excepții cu privire la legalitatea sesizării instanței, legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală.

În reglementarea actuală, cadrul procesual trebuie, cu alte cuvinte, stabilit în mod complet, încă din procedura de cameră preliminară, în vederea salvgardării drepturilor tuturor participanților în procesul penal, părți sau subiecți procesuali principali.

Secțiunea a 4-a. Structura procedurii în camera preliminară

73. Etape. Procedura în camera preliminară include, din punctul nostru de vedere, o structură-standard *tripartită*, cu posibilitatea ca, în anumite cazuri, structura să cuprindă doar două etape (și anume atunci când nu se invocă cereri sau excepții – de către inculpat sau de către ceilalți participanți – sau doar excepții – de către judecător, din oficiu).

Așadar, procedura menționată cuprinde:

a) etapa *„măsurilor premergătoare"* (art. 344 CPP);

b) etapa soluționării cererilor și excepțiilor invocate (denumită de legiuitor *„procedura în camera preliminară"* – art. 345 CPP);

c) etapa soluționării camerei preliminare (*„soluțiile"* – art. 346 CPP).

74. Etapa măsurilor premergătoare este prima etapă a procedurii de cameră preliminară și presupune efectuarea unor măsuri de ordin administrativ, realizarea de comunicări ale instanței către inculpat și, dacă există în cauză, către partea civilă, partea responsabilă civilmente ori persoana vătămată, ale acestora către instanță, ale instanței către parchet, respectiv ale parchetului către instanță. Această etapă presupune următoarele *activități*:

74.1. Activitățile îndeplinite de judecătorul de cameră preliminară sunt următoarele:

a) Judecătorul de cameră preliminară este *desemnat aleatoriu*, ca urmare a înregistrării cauzei la instanța de fond.

b) Judecătorul astfel desemnat *stabilește un termen* – care nu poate fi mai mic de *20 de zile*[1] – înăuntrul căruia inculpatul, partea civilă, partea responsabilă civilmente ori persoana vătămată vor avea dreptul să invoce cereri și excepții legate de obiectul procedurii de cameră preliminară; un *termen distinct* – care, de asemenea, nu poate fi mai mic de *20 de zile* (ar putea fi același termen, ca durată, cu cel anterior menționat) – se va stabili ori de câte ori asistența juridică obligatorie a inculpatului în cauză obligă la desemnarea unui avocat din oficiu, iar acestuia i se acordă termen pentru invocarea cererilor și excepțiilor. În mod similar ar trebui procedat atunci când apărarea este obligatorie pentru persoana vătămată sau partea civilă.

Stabilirea acestui termen se realizează, în opinia noastră, *prin chiar adresa de comunicare către inculpat sau, după caz, către avocatul din oficiu*, celelalte părți ori persoanei vătămate.

Deși ar putea avea aceeași durată, termenul acordat inculpatului, celorlalte părți și persoanei vătămate, respectiv avocatului desemnat din oficiu *va curge de la momente distincte*, mai precis de la momentul realizării comunicării pentru fiecare destinatar în parte, împlinindu-se la momente diferite.

La fel, în ipoteza în care sunt *mai mulți inculpați în cauză*, deși termenul stabilit pentru formularea de cereri și excepții este *unic* pentru toți inculpații (de exemplu, un termen de 24 de zile), acesta ar putea să curgă de la date diferite (în raport cu momentul în care se realizează efectiv comunicarea rechizitoriului ori se consideră a fi realizată) și, prin urmare, să se împlinească la date diferite.

Unele instanțe au preferat, în mod greșit opinăm noi, să stabilească nu termene pe zile, ci *termene calendaristice fixe* (de exemplu, *până la data de 25 mai 2017*), aproximând timpul necesar efectuării realizării comunicărilor, astfel încât inculpaților să li se ofere o perioadă de minimum 20 de zile pentru realizarea apărărilor în cadrul procedurii de cameră preliminară. O asemenea modalitate este însă riscantă, deoarece, pe de o parte, stabilindu-se momentul împlinirii termenului pentru toți inculpații, dar fără a avea un control foarte precis asupra momentului de început al termenului, unora dintre ei ar putea să nu li se respecte dreptul de a avea minimum 20 de zile la dispoziție pentru formularea acestor cereri și excepții; în plus, în raport cu maniera în care agentul procedural a reușit realizarea procedurii de citare, dacă l-a găsit sau nu acasă pe destinatar[2], inculpații din

[1] Termen procedural ce începe să curgă de la data comunicării adresei prevăzute la art. 344 alin. (2) CPP și a copiei certificate a rechizitoriului.

[2] Conform art. 261 alin. (1) și (2) CPP, aplicabile și în materia comunicării actelor procedurale, „(1) Dacă persoana citată nu se află acasă, agentul înmânează citația soțului, unei rude sau oricărei persoane care locuiește

același dosar ar fi discriminați unii față de alții prin oferirea unor perioade mai lungi ori mai scurte pentru pregătirea apărărilor în această fază procesuală.

c) Judecătorul de cameră preliminară dispune ca fiecărui inculpat trimis în judecată *să i se comunice* – potrivit regulilor de comunicare a actelor procedurale (art. 264 raportat la art. 257-263 CPP) – *o copie certificată de pe rechizitoriu*[1] (precum și traduceri autorizate ale acestuia, pentru inculpații care nu cunosc limba română), împreună cu o *adresă* din partea instanței în care i se aduc la cunoștință:

– obiectul procedurii de cameră preliminară (conform art. 342 CPP);

– dreptul de a-și angaja un apărător;

– termenul până la care inculpatul (personal sau prin apărător) poate formula – în scris – cereri și excepții cu privire la legalitatea sesizării instanței, legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală[2]. Pornind de la aducerea la cunoștință, prin această adresă, a obiectului procedurii de cameră preliminară (integral), apreciem că inculpatul va avea dreptul de a face cereri și de a ridica excepții și cu privire la competență.

Potrivit art. 344 CPP, judecătorul de cameră preliminară trebuie să dispună ca fiecărei părți civile ori persoane responsabile civilmente (și persoanei vătămate, dacă este cazul) *să i se transmită o adresă* din partea instanței în care i se aduc la cunoștință, ca și inculpatului:

– obiectul procedurii de cameră preliminară (conform art. 342 CPP);

– dreptul de a-și angaja un apărător;

– termenul până la care (personal sau prin apărător) poate formula – în scris – cereri și excepții cu privire la competența instanței și legalitatea sesizării acesteia, legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală.

Textul legal nu obligă judecătorul la comunicarea rechizitoriului și celorlalte părți, respectiv persoanei vătămate[3]. Această reglementare este firească. De altfel, comunicarea rechizitoriului către inculpat are o semnificație juridică diferită de comunicarea obișnuită a unui act procesual, marcând momentul comunicării către inculpat a actului prin care

---

cu ea ori care în mod obișnuit îi primește corespondența. (...) (2) Dacă persoana citată locuiește într-un imobil cu mai multe apartamente sau într-un hotel, în lipsa persoanelor arătate la alin. (1), citația se predă administratorului, portarului ori celui care în mod obișnuit îl înlocuiește". Potrivit alin. (4) lit. f) și g) al aceluiași articol, „În lipsa persoanelor arătate la alin. (1) și (2), agentul este obligat să se intereseze când poate găsi persoana citată pentru a-i înmâna citația. Când persoana citată nu poate fi găsită, agentul afișează pe ușa locuinței persoanei citate *o înștiințare* care trebuie să cuprindă: (...) f) mențiunea termenului *stabilit de organul judiciar care a emis citația în care destinatarul este în drept să se prezinte la organul judiciar pentru a i se comunica citația*; g) mențiunea că, în cazul în care destinatarul nu se prezintă pentru comunicarea citației în interiorul termenului prevăzut la lit. f), *citația se consideră comunicată la împlinirea acestui termen*" (s.n.).

[1] Procurorului de caz îi revine obligația de a înainta instanței nu doar rechizitoriul în original (ce va rămâne la dosarul acesteia), ci și un număr suficient de copii după acesta, câte una pentru fiecare inculpat trimis în judecată. Aceluiași procuror îi revine obligația [conform art. 329 alin. (2) CPP] de a certifica respectivele copii („Rechizitoriul însoțit de dosarul cauzei și de un număr necesar de copii certificate ale rechizitoriului, pentru a fi comunicate inculpaților, se trimit instanței competente să judece cauza în fond").

[2] Art. 344 alin. (2) teza I CPP, în forma anterioară modificării prin O.U.G. nr. 18/2016, se referea doar la termenul până la care inculpatul poate *formula cereri și excepții cu privire la legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală*. În edițiile anterioare ale acestei lucrări s-a remarcat omisiunea textului – prin raportare la obiectul procedurii în camera preliminară – de a menționa și dreptul de a face cereri și de a invoca excepții cu privire la *competența și legalitatea sesizării instanței* [C. VOICU, D. ATASIEI, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *Noul Cod de procedură penală comentat*, Ed. Hamangiu, București, ed. 1, 2014, p. 887, ed. a 2-a, 2015, p. 934]. În prezent, textul – teza a II-a a alin. (2) – menționează și „legalitatea sesizării instanței", doar competența lipsește în continuare (fiind menționate, alături de inculpat, și celelalte părți și persoana vătămată ca putând formula cereri și ridica excepții).

[3] În același sens, I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Tratat de procedură penală. Partea specială – în lumina noului Cod de procedură penală*, ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 213.

acesta poate lua cunoștință de acuzațiile care îi sunt aduse în mod detaliat[1]. Părțile civile, persoanele responsabile civilmente și persoanele vătămate au posibilitatea de a studia dosarul cauzei și de a solicita copii din acesta, putând, astfel, să identifice eventualele nelegalități privitoare la sesizarea instanței, actele de urmărire penală sau probe.

d) În măsura în care asistența juridică este obligatorie, iar la dosarul cauzei nu a fost depusă delegația unui apărător ales, judecătorul de cameră preliminară va lua măsurile necesare pentru *desemnarea unui apărător din oficiu* (emiterea unei adrese către baroul de avocați – serviciul de asistență judiciară). Odată desemnat, judecătorul de cameră preliminară îi va trimite o adresă prin care, dincolo de înștiințarea că a fost desemnat apărător din oficiu în procedura de cameră preliminară, i se va comunica *termenul* până la care va putea formula în scris *cereri și excepții cu privire la legalitatea sesizării instanței, la legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală*[2]. Legea nu prevede ca apărătorului desemnat din oficiu să i se comunice nici *obiectul* procedurii de cameră preliminară, nici *copie* după rechizitoriu.

Cu privire la lipsa înștiințării despre obiectul procedurii în camera preliminară, având în vedere că apărătorul din oficiu desemnat în cauză este un avocat – fiind absolvent de studii juridice și având obligația de pregătire profesională continuă –, ar fi fost exagerată impunerea obligației ca judecătorul de cameră preliminară să îi facă cunoscut acestuia un text de lege din Codul de procedură penală[3] ori invocarea unei vătămări procesuale în acest sens. De aceea, avem rezerve față de soluția propusă de un autor[4] ca, primind această comunicare a judecătorului de cameră preliminară fără indicarea completă a posibilității de a contesta competența și legalitatea sesizării instanței (față de absența prevederii exprese, la momentul publicării articolului), să notifice judecătorului de cameră preliminară conținutul incomplet al drepturilor comunicate și să solicite un nou termen de 20 de zile pentru a formula cereri și excepții scrise și privitor la încălcările referitoare la competență, precum și la cele privind nelegala sesizare a instanței. În condițiile în care inculpatului, prin adresa trimisă, i se indică obiectul procedurii în camera preliminară, iar apărătorului din oficiu i se indică chiar și numai faza procesuală a camerei preliminare în care a fost desemnat să acorde asistență juridică, o astfel de cerere – propusă de autorul mai sus menționat – are toate șansele să fie respinsă, iar avocatul în cauză, așteptând o recomunicare și un nou termen de minimum 20 de zile, riscă să piardă termenul inițial acordat și, pe cale de consecință, să piardă posibilitatea de a face cereri și invoca excepții.

---

[1] Referitor la natura rechizitoriului, în literatura juridică s-a arătat că, „față de dispozițiile legii noi, actul de punere sub acuzare este acela de punere în mișcare a acțiunii penale; or, *de lege lata*, acesta este totdeauna ordonanța procurorului, rechizitoriul nemaiavând acest caracter, el limitându-se la a constitui actul de sesizare a instanței; în condițiile în care, după emiterea ordonanței de inculpare, organul de urmărire penală este obligat, potrivit art. 309 alin. (3) C.proc.pen., să comunice inculpatului punerea în mișcare a acțiunii penale, exigența aducerii de îndată la cunoștință a acuzației este satisfăcută" [I. KUGLAY, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1425].

[2] Remarcăm aceeași omisiune a legiuitorului de a face referire la posibilitatea ridicării de excepții și formulării de cereri privind competența instanței, fiind însă completat textul art. 344 alin. (3) CPP cu privire la posibilitatea invocării nelegalității sesizării instanței.

[3] Situația fiind cu totul alta în cazul comunicării realizate către inculpat, celelalte părți și persoana vătămată, despre care textul de lege nu poate prezuma – spre deosebire de avocat – că ar avea cunoștințe juridice, că ar putea cunoaște și înțelege dispozițiile procedurale penale.

[4] I. GRIGA, *Noul Cod de procedură penală. Probleme de drept privind exercitarea funcției judecătorului de cameră preliminară*, articol disponibil la adresa http://www.budusan.ro/blog-avocat-budusan-si-asociatii/50-avocati-budusan-si-asociatii-noul-cod-de-procedura-penala-probleme-de-drept-privind-exercitarea-functiei-judecatorului-de-camera-preliminara, accesată la 20 iunie 2014.

Referitor la lipsa comunicării unei copii de pe rechizitoriu către apărătorul desemnat din oficiu, pentru pregătirea apărărilor în dosar acesta ar trebui să ia cunoștință de actul de sesizare fie de la inculpatul pe care îl asistă juridic (lucru deseori greu de realizat în practică, mai ales că inculpatului nu i se comunică numele avocatului desemnat din oficiu), fie *studiind dosarul cauzei*, diligență ce se impune oricum a fi realizată pentru o corectă asigurare a apărării în această fază procesuală, dat fiind faptul că numai din ansamblul înscrisurilor existente în dosarul de urmărire penală poate rezulta nelegalitatea unor acte de urmărire penală sau a unor probe, dar, uneori, acestea sunt neapărat necesare și pentru identificarea unor aspecte care țin de nelegala sesizare a instanței (uneori chiar și de neregularitatea actului de sesizare). Or, o apărare concepută în camera preliminară pe baza studierii de către avocat doar a copiei rechizitoriului, nu și a dosarului, ar putea prejudicia inculpatul.

În ceea ce privește *durata termenului* stabilit de judecătorul de cameră preliminară pentru ca părțile, persoana vătămată și avocații acestora să poată face cereri și ridica excepții în legătură cu aspectele ce fac obiectul verificării în această etapă, dincolo de obligația impusă de lege *de a se ține seama de complexitatea cauzei* la stabilirea lui, s-ar mai impune ca termenul să fie nu doar suficient de mare pentru pregătirea apărărilor, dar să fie și *eficient* din acest punct de vedere. Așa cum s-a arătat, cererile și excepțiile pot fi invocate nu doar citind actul de sesizare comunicat inculpatului de către judecătorul de cameră preliminară. Din lecturarea lui s-ar putea cel mult verifica *în parte*[1] elemente ce țin de regularitatea sesizării ori aspectele ce țin de competența instanței sesizate. Legalitatea probelor și a actelor de urmărire penală va putea fi verificată doar studiind dosarele de urmărire penală (la arhiva instanței). De aceea, este important ca, în interiorul *termenului stabilit*, inculpatul sau apărătorul acestuia să aibă acces la dosarul cauzei, să aibă în mod efectiv posibilitatea de a solicita și de a obține copii de pe înscrisuri aflate la dosar, necesare pregătirii apărării. În practică se întâlnesc situații în care, de la data comunicării rechizitoriului și până la expirarea termenului fixat în procedura de cameră preliminară, dosarul cauzei să nu fie accesibil apărătorilor – din cauze ce țin, uneori, de numărul mare de inculpați, respectiv de apărători ce solicită studierea ori fotocopierea dosarelor de urmărire penală, eventual din cauza suprapunerii acestui termen cu alte activități desfășurate în procedura de cameră preliminară și care reclamă punerea dosarului la dispoziția judecătorului sau chiar trimiterea la o altă instanță (de pildă, verificarea măsurilor preventive, soluționarea contestațiilor la măsurile preventive ș.a.). De aceea, încă de la primirea înștiințării, inculpatul și apărătorul său trebuie să facă demersuri pentru studierea dosarului cauzei și pentru obținerea de fotocopii – dacă apreciază necesar, eventual să solicite prelungirea termenului inițial acordat pentru invocarea cererilor ori excepțiilor, în măsura în care dreptul la apărare (prin imposibilitatea de a studia dosarul, de a obține fotocopii) nu a fost respectat[2]. Codul de procedură penală nu prevede expres posibilitatea prelungirii acestui termen, dar, prin faptul că lasă la latitudinea judecătorului stabilirea unui termen (singura condiție prevăzută expres fiind aceea de a nu fi mai mic de 20 de zile), permite, implicit, posibilitatea reanalizării acestuia.

---

[1] De pildă, doar parcurgând rechizitoriul, nu s-ar putea verifica de către inculpat ori apărătorul său în ce măsură faptele ce fac obiectul sesizării instanței au făcut și obiectul urmăririi penale. Pentru aceasta, ar trebui parcurse ordonanțele de începere ori de extindere a urmăririi penale, ordonanțele de punere în mișcare a acțiunii penale.

[2] Conform art. 10 alin. (2) CPP, dreptul la apărare trebuie să fie unul efectiv, în sensul că „Părțile, subiecții procesuali principali și *avocatul au dreptul să beneficieze de timpul și înlesnirile necesare pregătirii apărării*" (s.n.).

O soluție pentru a garanta dreptul la apărare în astfel de situații (număr mare de inculpați, număr mare de avocați, număr mare de volume de urmărire penală) ar fi aceea ca apărătorilor să li se pună la dispoziție, la cerere, varianta scanată (electronică) a dosarelor de urmărire penală, situație posibilă la acele instanțe la care dotarea tehnică permite efectuarea activităților de arhivare electronică a documentelor încă de la primirea dosarelor la instanță[1].

În practică pot apărea dificultăți în situația în care, dintr-o modalitate de calcul eronat al datei împlinirii termenului fixat (o greșită apreciere a momentului când comunicarea a fost considerată ca fiind îndeplinită și, prin urmare, a datei de la care se consideră începută curgerea unui termen fixat la 20 de zile), judecătorul de cameră preliminară s-a pronunțat fără a respecta termenul de 20 de zile acordat pentru a se putea invoca cereri și excepții, astfel că, la data când se dorea depunerea memoriului cuprinzând cererile și excepțiile, judecătorul – constatând că nu au fost depuse cereri sau excepții – se pronunțase deja și se dezînvestise, dispunând începerea judecății (astfel că acestea nu au mai fost depuse).

Această situație poate apărea în contextul în care, potrivit art. 346 alin. (1) CPP, dacă nu s-au formulat cereri și excepții în termenele prevăzute la art. 344 alin. (2) și (3) și nici nu a ridicat din oficiu excepții, la expirarea acestor termene, judecătorul de cameră preliminară se pronunță în camera de consiliu, fără citarea părților și a persoanei vătămate și fără participarea procurorului, prin încheiere, care se comunică de îndată acestora.

Totuși, potrivit art. 347 alin. (1) CPP, partea care a formulat excepțiile poate face contestație împotriva acestei încheieri, în care să invoce tocmai aspectul că judecătorul de cameră preliminară s-a pronunțat anterior împlinirii termenului. În opinia noastră, soluția este aceea a admiterii căii de atac și a retrimiterii cauzei spre rejudecare, mai ales în contextul în care, dacă ar fi așteptat să expire termenul legal, judecătorul ar fi fost obligat să soluționeze camera preliminară în condițiile art. 344 alin. (4) CPP, anume cu citarea părților și a persoanei vătămate și cu participarea procurorului.

Având în vedere că aceste comunicări sunt efectuate în legătură cu un dosar *înregistrat* pe rolul instanței, aflat în procedura de cameră preliminară, înștiințările realizate de către instanță (adresele despre care am făcut vorbire mai sus) vor permite părților, persoanei vătămate ori apărătorilor din oficiu să afle și alte date referitoare la cauza respectivă – anume *instanța* căreia i s-a adresat sesizarea (Judecătoria X, Tribunalul Y etc.) și pe rolul căreia a fost înregistrat dosarul, respectiv *numărul dosarului la instanță*[2] – având în vedere că la acest număr de dosar se vor formula cererile, excepțiile, concluziile în cursul procedurii de cameră preliminară.

e) O altă activitate a judecătorului de cameră preliminară, în această etapă a măsurilor premergătoare, este aceea de *a analiza din oficiu sesizarea* (în privința competenței și legalității), *respectiv probele și actele de urmărire penală* (sub aspectul legalității). Nu numai inculpatul, celelalte părți, persoana vătămată sunt invitați să își spună punctul de vedere cu privire la verificările ce fac obiectul procedurii de cameră preliminară, ci și

[1] Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1375/2015 (M. Of. nr. 970 din 28 decembrie 2015) prevede atribuții în legătură cu *arhivarea electronică a documentelor* în sarcina prim-grefierilor sau grefierilor șefi de secție, grefierilor arhivari și registratorilor, respectiv personalului de specialitate informatică din cadrul instanțelor, *fără a prevedea însă în mod expres* obligația de scanare a dosarelor.

[2] Conform art. 98 alin. (1) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești (aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1375/2015), după alocarea numărului unic în sistemul ECRIS pentru dosarul de fond, pentru procedura de cameră preliminară se creează primul dosar asociat, numărul unic al dosarului și pentru judecata în fond urmând a fi cel alocat la momentul sesizării instanței cu rechizitoriul.

judecătorul de cameră preliminară, chiar din această etapă a măsurilor premergătoare (cu deosebirea că judecătorul *poate ridica, din oficiu, excepții*, dar *nu poate face cereri*), concluzie ce se desprinde din cuprinsul art. 344 alin. (4) CPP, ce face referire la excepțiile ridicate *„din oficiu"*. Această invocare trebuie exteriorizată, manifestarea de voință trebuind să se regăsească într-o încheiere de ședință.

74.2. Activitățile efectuate de inculpat, personal sau prin apărător (ales ori din oficiu), precum și de celelalte părți sau de persoana vătămată, după primirea comunicării din partea judecătorului. Inculpatul, partea civilă, partea responsabilă civilmente, respectiv persoana vătămată au *dreptul* de a formula cereri și de a ridica excepții în legătură cu legalitatea sesizării instanței, competența acesteia, legalitatea probelor și a actelor de urmărire penală.

Este vorba despre o modalitate de exercitare a dreptului la apărare încă din faza de cameră preliminară, care le oferă posibilitatea de a obține o clarificare a actului de sesizare, o „curățare" a dosarului de urmărire penală de actele și probatoriile nelegale, eventual posibilitatea de a obține restituirea cauzei la parchet fie pentru refacerea actului de sesizare (neregulat întocmit), fie pentru refacerea urmăririi penale (reluarea fazei de urmărire penală).

Este vorba despre *exercitarea unui drept*, și *nu despre o obligație*. Prin urmare, inculpatul, celelalte părți și persoana vătămată ar putea să nu invoce nimic în procedura de cameră preliminară.

În plus, cererile și excepțiile, pentru a avea șanse de a fi acceptate, se impun nu doar a fi invocate, ci și *motivate*, corespunzător, în fapt și în drept. Această invocare se va face *prin memoriu scris*. În măsura în care au fost identificate aspecte de nelegalitate, memoriul cuprinzând cereri sau/și excepții se impune a fi înaintat instanței în termenul stabilit de judecător (termen procedural), în caz contrar, nerespectarea termenului fiind sancționată cu decăderea din dreptul de a mai invoca aceste cereri și excepții[1]. Această sancțiune este și mai evidentă după modificarea textului art. 346 CPP prin Legea nr. 75/2016, care stabilește o procedură de excepție de la parcursul obișnuit al procedurii de cameră preliminară, alin. (1) al acestui articol prevăzând că, în lipsa oricăror cereri și excepții, judecătorul de cameră preliminară dispune începerea judecății fără citarea părților și fără participarea procurorului.

În practică, având în vedere importantele consecințe procesuale care derivă din neinvocarea cererilor și excepțiilor în procedura de cameră preliminară, se întâlnește tot mai des opinia contrară, conform căreia termenul de depunere a cererilor și excepțiilor fiind un termen judiciar, și nu unul legal, în lipsa unei dispoziții exprese, nu intervine decăderea; în consecință, cererile și excepțiile invocate cu depășirea termenului pot fi luate în considerare de către judecător, cu condiția ca acesta să nu se fi pronunțat deja asupra aspectelor care fac obiectul camerei preliminare. Astfel, într-o cauză, a fost admisă contestația, a fost desființată *în totalitate* încheierea contestată și s-a trimis cauza la rejudecare judecătorului de cameră preliminară din cadrul judecătoriei, care constatase tardivitatea cererilor și excepțiilor formulate de inculpat. S-a reținut că, deși la o primă vedere dispozițiile art. 344 alin. (2) CPP tind a atribui termenului stabilit de judecător o natură legală, este necesar ca dispozițiile ce reglementează camera preliminară să fie analizate în strânsă legătură

[1] În sens contrar, I. KUGLAY, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1426 (referitor la natura termenelor): „Termenele acordate de judecătorul de cameră preliminară pentru formularea cererilor și excepțiilor nu sunt de decădere. Însă excepțiile cu privire la nulitățile relative sau absolute ale actelor organului de urmărire penală nu pot fi ridicate decât până la ședința prevăzută la art. 345 C.proc.pen."

cu normele referitoare la nulități. Potrivit art. 281 și art. 282 CPP, nulitatea absolută sau relativă se invocă *până la încheierea procedurii în camera preliminară, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale sau în procedura camerei preliminare*. Inculpatul are posibilitatea nu numai să depună în scris cereri sau excepții după împlinirea termenului în discuție, ci și să le formuleze oral (inclusiv unele noi), chiar în timpul ședinței de judecată în care acestea se pun în dezbatere, de vreme ce procedura de cameră preliminară nu a fost încă finalizată, iar Decizia Curții Constituționale nr. 641 din 11 noiembrie 2014 a dat inculpatului dreptul de a participa la aceasta nu numai prin apărări scrise[1].

La respectarea termenului de către părți, persoana vătămată și apărătorii acestora, respectiv a termenului până la care se impune să aștepte comunicarea din partea lor a cererilor și excepțiilor, judecătorul de cameră preliminară trebuie să țină seama și de prevederile art. 270 alin. (1) și (2) CPP[2].

75. Etapa soluționării cererilor și excepțiilor invocate (denumită de legiuitor *„procedura în camera preliminară"* – art. 345 CPP). În ipoteza în care *nu s-au formulat cereri sau excepții* nici de către inculpat (personal sau prin apărătorul său), nici de către celelalte părți sau persoana vătămată și nici nu s-au invocat, din oficiu, de către judecătorul de cameră preliminară, atunci, la expirarea termenului stabilit conform art. 344 alin. (2) și (3) CPP, judecătorul va trece direct la soluționarea fazei de cameră preliminară, *dispunând prin încheiere începerea judecății*[3].

În ipoteza în care *s-au formulat cereri sau excepții*, judecătorul de cameră preliminară le va analiza, putând dispune, după caz, *admiterea sau respingerea acestora, în tot ori în parte*, pronunțându-se prin *încheiere motivată*.

Soluționarea cererilor și excepțiilor se realizează de către judecător *în camera de consiliu, cu citarea* părților și a persoanei vătămate (participarea acestora nefiind obligatorie, dacă procedura este legal îndeplinită) și *cu participarea procurorului*.

În ipoteza în care *respinge integral cererile și excepțiile invocate*, judecătorul de cameră preliminară, prin aceeași încheiere, *constatând competența și legalitatea sesizării instanței, legalitatea probelor și actelor de urmărire penală*, va dispune *începerea judecății*, faza de cameră preliminară luând sfârșit (cel puțin faza de fond a acestei proceduri).

În ipoteza în care *admite cereri sau excepții*, procedura urmată depinde de natura cererilor ori excepțiilor care au fost admise:

a) Dacă printre excepții s-a aflat și *excepția de necompetență a instanței* (indiferent cine a invocat-o) și aceasta a fost *admisă* – chestiunea competenței fiind *prioritară* asupra altor cereri și excepții invocate, impunându-se a fi analizată cu precădere –, judecătorul de cameră preliminară trebuie să procedeze la *declinare*, fără a se mai pronunța asupra celorlalte aspecte eventual invocate. Astfel, potrivit art. 346 alin. (6) CPP, dacă apreciază

---

[1] Trib. București, s. I pen., înch. nr. 157/CP din 24 noiembrie 2015, nepublicată.

[2] Conform textelor invocate: „(1) Actul depus înăuntrul termenului prevăzut de lege la administrația locului de deținere ori la unitatea militară sau *la oficiul poștal prin scrisoare recomandată* (s.n.) este considerat ca făcut în termen. (...) (2) Dacă un act care trebuia făcut într-un anumit termen a fost comunicat sau transmis, din necunoaștere ori dintr-o greșeală vădită a expeditorului, înainte de expirarea termenului, unui organ judiciar care nu are competență, se consideră că a fost depus în termen, chiar dacă actul ajunge la organul judiciar competent după expirarea termenului fixat".

[3] Conform art. 346 alin. (1) CPP, „Dacă nu s-au formulat cereri și excepții în termenele prevăzute la art. 344 alin. (2) și (3) și nici nu a ridicat din oficiu excepții, la expirarea acestor termene, judecătorul de cameră preliminară constată legalitatea sesizării instanței, a administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală și dispune începerea judecății. Judecătorul de cameră preliminară se pronunță în camera de consiliu, fără citarea părților și a persoanei vătămate și fără participarea procurorului, prin încheiere, care se comunică de îndată acestora".

că instanța sesizată nu este competentă, judecătorul de cameră preliminară procedează potrivit art. 50 și art. 51, care se aplică în mod corespunzător.

În acest caz, considerăm că *nu se mai urmează procedura descrisă la art. 345 alin. (2) și (3)* – legată de comunicarea către parchet a modalității de soluționare și așteptarea unui răspuns al acestui organ judiciar –, textele menționate făcând referire doar la ipoteza în care judecătorul de cameră preliminară ar constata neregularități ale actului de sesizare ori ar sancționa nelegalitatea în efectuarea unor acte sau în administrarea unor probe[1].

Constatarea necompetenței impune judecătorului de cameră preliminară să dispună declinarea de competență, *indiferent* dacă necompetența este de natură teritorială, după materie ori după calitatea persoanei, *indiferent* dacă această competență ar însemna trimiterea cauzei la o instanță superioară în grad sau inferioară. Instanța ce primește cauza declinată va proceda, la rândul său, la declanșarea și desfășurarea unei noi proceduri de cameră preliminară (conform art. 344-345 CPP), putând constata, și aceasta, o încălcare a normelor legale privind competența. Se poate ajunge astfel la o *nouă declinare* ori chiar la ipoteza declanșării unui conflict de competență, devenind aplicabile prevederile art. 51 CPP.

După o perioadă de opinii diferite în doctrină și de practică judiciară diferită, s-a cristalizat ideea că dispoziția de declinare va fi cuprinsă într-o încheiere definitivă (fără posibilitatea de a fi atacată prin calea de atac a contestației).

În edițiile anterioare[2] s-au expus discuțiile privind această problematică: dispozițiile art. 50 alin. (1) – aplicabil în cauză – coroborat cu art. 370 alin. (1) CPP ar înclina spre ideea că declinarea de către judecătorul de cameră preliminară s-ar dispune prin *sentință*. Pe de altă parte, art. 346, referitor la soluțiile date în camera preliminară, arată că acestea sunt dispuse, indiferent de tipul lor, doar prin *încheiere*. Pentru această ultimă interpretare optăm și noi, mai ales că art. 591 alin. (2) teza a II-a CPP oferă exemplul pentru a putea susține că *declinarea se poate dispune și prin încheiere*[3]. Soluția obligativității pronunțării prin sentință, nu prin încheiere, poate fi susținută, de asemenea, de faptul că, potrivit art. 370 alin. (1) CPP, hotărârea prin care cauza este soluționată de prima instanță de judecată sau prin care aceasta se dezînvestește fără a soluționa cauza se numește sentință.

Cu privire la cel de-al doilea aspect – al posibilității de a mai ataca cu contestație încheierea de declinare –, art. 50 alin. (4) CPP[4], aplicabil în cauză, nu face nicio distincție cu privire la tipul de hotărâre sau faza procesuală în care se dispune declinarea, *absolut toate hotărârile de declinare fiind definitive*. Apreciem că soluția de declinare se dispune de către judecătorul de cameră preliminară prin *încheiere care nu este supusă niciunei căi de atac.*

b) În ipoteza în care *s-au invocat cereri și excepții privitoare la neregularități ale actului de sesizare ori cu privire la legalitatea probatoriului și a actelor de urmărire penală*, procedura prevăzută de legiuitor în art. 345 alin. (1) CPP a fost pusă în acord cu motivarea Deciziei nr. 641/2014 a Curții Constituționale, prin care acest text a fost considerat neconstituțional.

---

[1] Așadar, art. 345 alin. (2) și (3) CPP se aplică doar în ipoteza admiterii unor cereri și excepții legate de trei dintre cele patru elemente ce vizează obiectul verificărilor în camera preliminară, *nu și de cele privind verificarea competenței*.

[2] C. VOICU, D. ATASIEI, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *op. cit.*, ed. 1, p. 892-893, ed. a 2-a, p. 941-942.

[3] Potrivit textului invocat, „În cazul prevăzut la art. 589 alin. (1) lit. a), cererea de amânare a executării pedepsei se depune la *judecătorul delegat cu executarea*, însoțită de înscrisuri medicale. Judecătorul delegat cu executarea *verifică competența instanței și dispune, după caz, prin încheiere, declinarea competenței de soluționare a cauzei* sau efectuarea expertizei medico-legale" (s.n.).

[4] „Hotărârea de declinare a competenței nu este supusă căilor de atac".

În prezent, judecătorul de cameră preliminară stabilește un termen pentru dezbaterea cererilor și excepțiilor invocate, *cu citarea părților, a persoanei vătămate*, dacă este cazul, precum și *cu încunoștințarea procurorului și a avocatului* din oficiu. Ședința se va desfășura în camera de consiliu, cu participarea procurorului și în prezența inculpatului și a avocatului dacă legea prevede obligativitatea prezenței inculpatului și/sau apărarea este obligatorie, judecata putându-se desfășura, în celelalte situații, și în absența inculpatului. Celelalte părți și persoana vătămată pot participa la ședință, însă aceasta se poate desfășura și în absența lor, cu condiția legalei citări.

Așa cum se prevede în cuprinsul art. 345 alin. (1) CPP, judecătorul de cameră preliminară soluționează cererile și excepțiile formulate ori excepțiile ridicate din oficiu *pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul de urmărire penală și a oricăror înscrisuri noi prezentate*. Față de aceste dispoziții exprese, realizarea oricărui alt procedeu probatoriu este inadmisibilă în această procedură.

În mod evident, în camera preliminară nu este admisibilă încuviințarea unor probe, chiar fiind administrate prin înscrisuri noi, pentru a dovedi *existența sau inexistența infracțiunii pentru care inculpatul a fost trimis în judecată ori pentru a contesta că acel inculpat a săvârșit fapta*. În consecință, nu sunt admisibile în această fază procesuală: prelungirea probatoriului administrat la urmărirea penală referitor la faptele care au făcut obiectul acesteia și nici administrarea de probe pentru contestarea temeiniciei soluției de trimitere în judecată, deoarece excedează obiectului camerei preliminare, urmând ca acele probe să fie solicitate în cursul judecății.

Nu poate fi încuviințată în această fază procesuală nicio probă privind latura civilă a cauzei și nici cu privire la alte aspecte care, deși ar putea fi considerate necesare pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei pe fond, nu s-ar circumscrie sferei menționate: nelegala sesizare a instanței, nelegalitatea actelor de urmărire penală și nelegalitatea administrării probelor. De asemenea, nu poate fi admisă o probă care să tindă la dovedirea împrejurării că fapta nu a fost săvârșită de inculpat, ci de către o altă persoană, ci pot fi invocate doar aspecte care țin de greșita identificare a inculpatului în raport de actele de identitate sau de datele de evidență a persoanelor.

În opinia noastră, trebuie considerată ca fiind admisibilă administrarea de probe în procedura de cameră preliminară, în esență, cu privire la modul de administrare a probelor. Astfel, neregularitățile actului de sesizare invocate, indiferent de natura lor (dar discuția este justificată în special cu privire la cele extrinseci), trebuie să aibă caracter evident, adică să poată fi constatate de către judecătorul de cameră preliminară din examinarea actelor dosarului, fără să fie necesară administrarea de probe. În privința verificării legalei sesizări a instanței nu se impune decât clarificarea *aspectelor de drept*, ca și în cazul în care se apreciază asupra legalității actelor de urmărire penală. Acestea din urmă se evaluează în funcție de conținutul actului în care au fost consemnate și de normele legale incidente, iar încălcarea acestor norme, în principiu, nu se dovedește prin dovezi exterioare acestora.

De asemenea, administrarea probelor în camera preliminară exclude derularea unui proces (atipic și în mod evident inechitabil) în care să se stabilească vinovăția persoanelor acuzate de săvârșirea unor infracțiuni diverse în legătură cu modul de administrare a probelor. În camera preliminară nu trebuie stabilită săvârșirea unei infracțiuni de tortură, lovire, amenințare, șantaj, înșelăciune, toate vizate implicit de prevederile art. 101 și art. 102 CPP, ci este suficient ca probele să contureze indicii cu privire la aceste tipuri de activități, pentru excluderea probei de către judecătorul de cameră preliminară, independent de faptul că, într-un proces separat, se va ajunge sau nu la condamnarea celor vinovați de

aceste infracțiuni. Desigur, dacă proba la obținerea căreia s-au folosit astfel de metode nu a fost exclusă, pronunțarea unei hotărâri de condamnare a celui care a obținut-o astfel poate constitui motiv de revizuire a hotărârii din cauza în care a fost folosită acea probă.

Administrarea probelor poate presupune acordarea unor termene în acest sens și, corespunzător, pronunțarea unor încheieri care nu sunt prevăzute de art. 344-347 CPP.

După ce administrează probele admisibile în procedura camerei preliminare și pune în *dezbaterea orală și contradictorie* a părților, a persoanei vătămate și a procurorului toate cererile și excepțiile, judecătorul de cameră preliminară, prin aceeași încheiere:

– constată care sunt neajunsurile (neregularitățile) din actul de sesizare și, comunicând parchetului hotărârea, îi *pune în vedere să remedieze aceste neregularități* în termen de 5 zile de la comunicare;

– constată încălcarea legii cu privire la anumite sau la toate probatoriile, sancționându-le cu *excluderea*;

– constată încălcarea legii cu privire la anumite sau la toate actele de urmărire penală, sancționându-le cu *nulitatea*.

Sancționând unele probe ori acte de urmărire penală pe motiv de nelegalitate, încheierea judecătorului cuprinzând sancțiunile anterior amintite se comunică parchetului *nu pentru a le remedia* – acest lucru fiind imposibil în faza de cameră preliminară –, ci pentru a comunica instanței, în interiorul aceluiași termen de 5 zile, în raport cu actele anulate sau/și probele excluse, *dacă își menține dispoziția de trimitere în judecată*.

Apreciem că termenul de 5 zile, fie că se referă la remedierea eventualelor neregularități ale actului de sesizare, fie că are în vedere menținerea ori nu a dispoziției de trimitere în judecată, față de modificările aduse procedurii de cameră preliminară prin Legea nr. 75/2016, este un termen de recomandare[1].

În ceea ce privește dispozițiile art. 345 alin. (3) CPP, care reglementează procedura în camera preliminară referitoare la constatarea unor neregularități ale actului de sesizare, a nulității actelor de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii ori la excluderea unor probe administrate, și acestea au fost criticate ca neconstituționale din perspectiva încălcării principiului contradictorialității și a dreptului la o procedură orală. Curtea Constituțională, prin aceeași Decizie nr. 641/2014, a constatat că nu poate fi reținută critica de neconstituționalitate formulată, având în vedere competențele procurorului în procesul penal. Curtea a apreciat că „este firesc ca încheierea prin care se constată neregularități ale actului de sesizare, prin care s-au sancționat potrivit art. 280-282 actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii ori prin care s-au exclus probe administrate să fie comunicată numai procurorului, doar acesta din urmă putând fi în măsură să remedieze aceste neajunsuri" (parag. 64).

---

[1] Pentru o argumentare mai detaliată a acestui aspect, dar și pentru opinia contrară, a se vedea minuta întâlnirii președinților Secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, care a avut loc la Târgu Mureș în perioada 29-30 septembrie 2016 (http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1713/Minuta%20intalnire%20sectii%20penale%20Tg.%20Mures%20septembrie%202016.pdf, p. 94). Subliniem în mod deosebit două argumente, primul ce vizează faptul că „din analiza dispozițiilor art. 268 alin. (1) CPP privind consecințele nerespectării termenului se poate observa că aceste dispoziții legale se referă la exercitarea unui drept. Or, organul judiciar nu exercită drepturi, ci îndeplinește obligații legale. Așadar, decăderea nu operează pentru actele efectuate de organele de urmărire penală cu depășirea termenelor imperative ori de recomandare prevăzute de lege", iar cel de-al doilea faptul că, în prezent, „procedura de cameră preliminară se finalizează după dezbaterea contradictorie a aspectelor de legalitate referitoare la faza de urmărire penală, contradictorialitate asigurată prin citarea părților și a subiecților procesuali principali", ceea ce face ca exercitarea în mod complet a dreptului la apărare să fie pe deplin realizată. În sens contrar, I. KUGLAY, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1430: „Termenul, calculat pe zile libere, este *de decădere*, depășirea lui atrage de drept restituirea cauzei".

Procurorul (parchetul care a emis rechizitoriul), primind încheierea prin care i se aduce la cunoștință constatarea omisiunilor ori sancționarea pentru nelegalitate a unor acte sau probatorii, are posibilitatea de a răspunde solicitării judecătorului de cameră preliminară. În privința *neregularităților* actului de sesizare, legea nu prevede actul procedural prin care se realizează remedierea acestora. Apreciem că procurorul are la dispoziție formularea în scris a unor *precizări*, atunci când neregularitățile constatate nu vizează acel conținut al rechizitoriului de care depinde stabilirea limitelor judecății ori când dă lămuriri cu privire la nelegalitatea invocată pentru acte de urmărire penală sau pentru probele ce se solicită a fi excluse.

În cazul în care neregularitatea vizează conținutul rechizitoriului pe baza căruia se stabilește obiectul judecății, astfel cum este acesta prevăzut de art. 371 CPP, apreciem că procurorul trebuie să comunice un nou exemplar original (cu copiile necesare pentru comunicare) al rechizitoriului inițial, dar care cuprinde elementele constatate ca fiind lipsă. În acest ultim caz, *trebuie să fie unul și același rechizitoriu inițial* – cu completările cerute de lege –, și nu un alt rechizitoriu (un *nou* rechizitoriu), refacerea lui fiind posibilă, în aprecierea noastră, doar în ipoteza în care dosarul este restituit la procuror la finalul fazei de cameră preliminară, restituire prin care procurorul este îndreptățit a efectua din nou activități specifice fazei de urmărire penală, inclusiv emiterea unui nou rechizitoriu.

Secțiunea a 5-a. Soluțiile ce pot fi date fazei de cameră preliminară

76. Actul prin care se dispune. Procedură. Judecătorul soluționează camera preliminară prin *încheiere motivată*, soluționarea fiind făcută, ca și la rezolvarea cererilor și excepțiilor, *în camera de consiliu, cu participarea procurorului, a inculpatului, a părții civile, a părții responsabile civilmente și a persoanei vătămate* (acestea din urmă putând lipsi, obligatorie fiind însă citarea lor). Încheierea pronunțată la sfârșitul procedurii în cameră preliminară *se comunică* atât procurorului, cât și inculpatului și celorlalți participanți. De la momentul comunicării începe să curgă termenul de formulare – în cazurile prevăzute de lege – a căii de atac a contestației.

Soluțiile ce pot fi date la finalul fazei de cameră preliminară sunt următoarele: *declinarea*, *începerea judecății* sau *restituirea cauzei la parchet*.

77. Declinarea de competență. Așa cum arătam anterior, declinarea se impune în ipoteza în care, fie din oficiu, fie la cererea inculpatului sau a celorlalți participanți, judecătorul de cameră preliminară *a admis excepția de necompetență a instanței de judecată* învestite, dispunând prin încheiere motivată declinarea de competență [conform art. 346 alin. (6) CPP].

Pentru argumentele anterior exprimate, opinăm că examinarea acestei excepții are *prioritate* în fața altor cereri și excepții, motiv pentru care, atunci când o apreciază a fi întemeiată, judecătorul de cameră preliminară nu mai are căderea de a analiza regularitatea actului de sesizare, de a analiza și, eventual, sancționa legalitatea probelor și a actelor de urmărire penală.

Practic, în acest caz, nu suntem în prezența unei soluționări propriu-zise a camerei preliminare[1], ci mai degrabă a unei *desesizări fără a fi soluționată camera preliminară*,

[1] În același sens, I. KUGLAY, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1439: „Măsura [declinării] nu reprezintă o soluție a procedurii de cameră preliminară și, de aceea, este impropriu prevăzută în cadrul art. 346 C.proc.pen., fiind mai degrabă specifică măsurilor premergătoare soluționării procedurii. Inadvertența nu împiedică însă

procedură ce urmează a fi îndeplinită în fața instanței competente potrivit legii, desemnată prin declinare ori, eventual, în procedura conflictului de competență.

78. Începerea judecății[1]. Soluția de începere a judecății se dispune în cazurile prevăzute de art. 346 alin. (1) și (4) CPP, anume:

a) *nu au fost formulate cereri sau invocate excepții* nici de către inculpat, partea civilă, partea responsabilă civilmente sau persoana vătămată, nici de către judecător din oficiu, iar judecătorul *constată legalitatea* sesizării, a probelor și a actelor de urmărire penală;

b) deși au fost formulate ori invocate astfel de cereri sau excepții, ele au fost *respinse* (ca neîntemeiate);

c) au fost formulate ori invocate astfel de cereri sau excepții, însă, deși *admise*:

– cu privire la regularitatea actului de sesizare a instanței, *neregularitățile constatate au fost remediate* de parchet ori, deși neremediate, acestea *nu împiedică stabilirea obiectului sau a limitelor judecății*;

– cu privire la nelegalitatea probelor sau actelor de urmărire penală, deși instanța a sancționat cu *excluderea* unele probe, respectiv cu *nulitatea* unele acte de urmărire penală, în mod cumulativ sunt îndeplinite două condiții:

(i) *nu au fost sancționate toate probele*[2];

(ii) față de sancțiunile aplicate prin încheiere, în urma comunicării acesteia în temeiul art. 345 alin. (3) CPP, procurorul *a răspuns* instanței, *menținându-și dispoziția de trimitere în judecată*.

După cum se poate observa, judecătorul de cameră preliminară, la finalul procedurii, nu dispune trimiterea în judecată. *Trimiterea în judecată* este o manifestare specifică a funcției de urmărire penală și aparține exclusiv procurorului. Judecătorul de cameră preliminară are rolul, față de dispoziția de trimitere în judecată, în urma verificărilor realizate în procedura de cameră preliminară, după caz, să permită începerea judecății (dispunând *începerea judecății*) ori să nu permită începerea judecății (dispunând *restituirea cauzei la parchet*).

79. Restituirea cauzei la parchet. Această soluție este dispusă de judecătorul de cameră preliminară în următoarele ipoteze reglementate de art. 346 alin. (3) CPP:

a) când rechizitoriul este neregulamentar întocmit, iar neregularitatea *nu a fost remediată* de procuror în termenul prevăzut la art. 345 alin. (3), dacă *aceasta atrage imposibilitatea stabilirii obiectului sau a limitelor judecății*.

Prin urmare, nu orice neregularitate constatată (de către judecător) și neremediată (de către procuror) va conduce la restituirea cauzei la parchet. Condiția pe care o impune legea în acest caz – pentru a se permite începerea judecății – este aceea ca neregularitățile

---

corecta ei aplicare: competența constituie obiect al verificărilor judecătorului de cameră preliminară în vederea stabilirii legalei sale îndreptățiri de a examina materialul de urmărire penală; ca atare, verificarea competenței trebuie să primeze luării oricăror alte măsuri; declinarea se va dispune prin încheiere definitivă, în favoarea instanței competente, al cărei judecător de cameră preliminară va efectua procedura specifică acestei faze".

[1] Potrivit alin. (7) al art. 346 CPP, judecătorul de cameră preliminară care a dispus începerea judecății exercită funcția de judecată în cauză, neexistând în această situație o cauză de incompatibilitate, în acord și cu cele arătate în art. 3 alin. (3) din același cod, care precizează că, în desfășurarea aceluiași proces penal, exercitarea unei funcții judiciare este incompatibilă cu exercitarea unei alte funcții judiciare, cu excepția celei de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată, care este compatibilă cu funcția de judecată [mai puțin însă când se dispune începerea judecății potrivit art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP].

[2] Textul art. 346 alin. (3) lit. b) CPP vorbește doar despre ipoteza excluderii tuturor *probelor*. Dar dacă ar fi fost sancționate cu nulitatea *toate actele de urmărire penală*? În esență, anulând toate actele de urmărire penală, implicit au fost anulate *toate actele prin care au fost dispuse și administrate probe*, deci au fost *excluse toate probele*, soluția fiind tot aceea de restituire a cauzei la parchet.

să nu împiedice judecătorul fondului de a putea stabili obiectul și limitele judecății așa cum sunt determinate de normele procedurale. Astfel, potrivit art. 371 CPP, „Judecata se mărginește la faptele și la persoanele arătate în actul de sesizare a instanței". Așadar, în ciuda neregularităților existente, pentru a se dispune începerea judecății, este necesar a se putea stabili cu claritate care sunt *faptele* cu care este sesizată instanța de judecată, respectiv care sunt *persoanele* acuzate de comiterea faptelor indicate (și a căror judecare o solicită procurorul).

Tot în privința limitelor judecății, pornind de la limitele sesizării, pentru a se putea dispune începerea judecății, trebuie respectate și prevederile art. 328 alin. (1) teza I CPP, conform cărora „Rechizitoriul se limitează la fapta și persoana pentru care s-a efectuat urmărirea penală";

b) judecătorul de cameră preliminară *a exclus toate probele* administrate în cursul urmăririi penale. În această ipoteză – a excluderii întregului probatoriu administrat în faza de urmărire penală –, procurorul nu are la îndemână vreo soluție de remediere în faza de cameră preliminară. Chiar și în ipoteza (absurdă) în care ar fi răspuns judecătorului în sensul că își menține dispoziția de trimitere în judecată, soluția ar fi aceeași, obligatorie potrivit legii, anume cea de restituire a cauzei la parchet. Acesta este și argumentul pentru care legiuitorul, completând textul art. 346 CPP[1], a prevăzut, în alin. (4^2), că, în cazul reglementat de alin. (3) lit. b) din același articol, restituirea cauzei la procuror se dispune prin încheierea prevăzută la art. 345 alin. (2) CPP, soluția de restituire a cauzei fiind pronunțată prin aceeași încheiere prin care sunt excluse toate probele;

c) procurorul solicită restituirea cauzei, în condițiile art. 345 alin. (3), ori nu răspunde în termenul prevăzut de aceleași dispoziții.

Așa cum arătam anterior, potrivit art. 345 CPP, analizând cererile și excepțiile invocate, în cazul în care constată neregularități ale actului de sesizare, în cazul în care sancționează potrivit art. 280-282 actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii ori dacă exclude una sau mai multe probe administrate, încheierea astfel pronunțată de către judecătorul de cameră preliminară se comunică de îndată parchetului care a emis rechizitoriul. Acesta, în termen de 5 zile de la comunicare, are posibilitatea de a remedia neregularitățile actului de sesizare și de a comunica judecătorului de cameră preliminară *dacă* menține dispoziția de trimitere în judecată ori solicită restituirea cauzei. Tăcerea procurorului (acesta *nu răspunde* în termenul prevăzut de lege) are ca efect restituirea obligatorie a cauzei la parchet numai dacă, judecătorul excluzând anumite probatorii (este suficientă și excluderea *unei singure* probe) sau/și sancționând cu nulitatea anumite acte de urmărire penală, procurorul omite ca, în termenul prevăzut de lege, să declare dacă își menține sau nu dispoziția de trimitere în judecată. Faptul de a nu răspunde *exclusiv* constatării neregularităților și solicitărilor de remediere a acestora din partea judecătorului de cameră preliminară *nu are ca efect imediat și obligatoriu restituirea cauzei la parchet*, în acest caz devenind incidente prevederile art. 346 alin. (3) lit. a) CPP (aprecierea aparține, în final, judecătorului de cameră preliminară).

Menținerea dispoziției de trimitere în judecată ori adoptarea soluției de solicitare a restituirii reprezintă activități suverane ale procurorului; decizia cu privire la parcursul pe care ar trebui să îl urmeze cauza penală, în absența unor criterii prevăzute de lege, ar putea fi luată în raport cu numărul și importanța (pentru susținerea cauzei în faza de judecată) probelor ce au fost excluse, a actelor de urmărire penală sancționate cu nulitatea. În

[1] Alin. (4^1) și (4^2) ale art. 346 CPP au fost introduse prin Legea nr. 75/2016.

oricare dintre ipoteze, dacă obiectul și limitele sesizării pot fi stabilite, decizia procurorului de a solicita restituirea cauzei *nu poate face obiectul cenzurii* din partea judecătorului de cameră preliminară, chiar dacă acesta ar aprecia măsura ca fiind excesivă.

Trebuie menționat că, în această fază procesuală, *soluția camerei preliminare trebuie dată în raport cu întreaga cauză*, nefiind prevăzute nici posibilitatea de a menține dispoziția de trimitere în judecată *doar* cu privire la unii dintre inculpați sau unele dintre fapte (în acest caz, o astfel de poziție a procurorului ar putea fi asimilată cu împrejurarea că nu își menține dispoziția de trimitere în judecată pentru întreg dosarul), nici posibilitatea corelativă de a dispune *restituirea cauzei parțial, cu privire la unele fapte sau persoane*, deși în practică nu este exclus ca sancțiunile pentru nelegalitate (ori imposibilitatea de stabilire a obiectului sau limitelor judecății) să vizeze punctual *doar* anumite fapte ori anumite persoane trimise în judecată.

În ipoteza în care se dispune începerea judecății, probele pe care judecătorul de cameră preliminară le-a exclus *nu vor mai fi avute în vedere la judecata în fond a cauzei*. Acest lucru semnifică faptul că respectivele probatorii *nu vor fi în mod fizic înlăturate din dosarul cauzei*, ci că acestea *nu vor mai face obiectul evaluării de către instanța de fond*, care nu își va putea baza soluția dată la judecata în fond pe vreuna dintre probele excluse de judecătorul de cameră preliminară.

Pe de altă parte, în cazul probatoriilor excluse ca urmare a nelegalității actului prin care au fost admise sau administrate, potrivit art. 280 alin. (3) CPP, instanța de judecată, din oficiu sau la cerere, are posibilitatea de a efectua demersurile necesare pentru *refacerea actului cu respectarea dispozițiilor legale*. De exemplu, împrejurarea că declarația unui inculpat minor, dată în cursul urmăririi penale, a fost exclusă pentru lipsa asistenței juridice obligatorii la efectuarea actului nu va constitui un impediment pentru ca acel inculpat, în condiții de asistență juridică asigurată, să poată da declarații.

Care este consecința restituirii cauzei la parchet? Cu ce scop este efectuată această restituire?

Dacă vechiul Cod de procedură penală prevedea două finalități distincte pentru care se dispunea restituirea cauzei la parchet, anume restituirea în vederea *refacerii actului de sesizare a instanței* [art. 300 alin. (2) CPP 1968], respectiv restituirea în vederea *refacerii urmăririi penale* (art. 332 CPP 1968), noul cod, în privința procedurii în camera preliminară, reglementează soluția *restituirii cauzei la parchet*, fără a face alte precizări.

În fapt, restituirea, și potrivit noului cod, va urmări fie *refacerea actului de sesizare* (atunci când motivul restituirii cauzei este legat de neregularitățile constatate de judecătorul de cameră preliminară cu privire la actul de sesizare), respectiv restituirea cauzei în vederea *refacerii urmăririi penale* (dacă au fost excluse toate probele) ori a *completării acesteia* (în ipoteza în care judecătorul de cameră preliminară a sancționat în parte actele și probele din cursul urmăririi penale). Cu toate acestea, în cuprinsul încheierii prin care se va dispune restituirea nu vor fi menționate finalitatea restituirii (refacerea doar a actului ori a întregii urmăriri penale), nici actele care se impun a fi completate ori refăcute.

Potrivit art. 334 alin. (1) CPP, restituirea cauzei de către judecătorul de cameră preliminară în temeiul art. 346 alin. (3) lit. b) – adică atunci când au fost excluse *toate probele* – are ca efect obligatoriu, *ope legis*, *reluarea urmăririi penale*. Potrivit art. 334 alin. (2) CPP, în ipoteza în care restituirea s-a dispus în temeiul art. 346 alin. (3) lit. a) – adică atunci când neregularitățile actului de sesizare fac imposibilă determinarea obiectului și limitelor judecății –, *reluarea urmăririi penale nu mai este automată*, ci aceasta se dispune de conducătorul parchetului sau de procurorul ierarhic superior prevăzut de lege, *când constată*

că pentru remedierea neregularității este necesară efectuarea unor acte de urmărire penală. Prin ordonanța de reluare a urmăririi penale se vor menționa și actele ce urmează a fi efectuate. *Per a contrario*, în măsura în care nu ar fi necesare noi acte de urmărire penală, simpla refacere a actului de sesizare ar fi suficientă pentru a face o nouă sesizare a instanței de judecată.

Trebuie observat că, în urma verificărilor efectuate în această fază procesuală, *nu se poate pronunța soluția încetării procesului penal*, chiar dacă se constată că este incident vreunul dintre cazurile prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. e)-j) CPP, în cauză urmând a se dispune, după caz, începerea judecății sau restituirea cauzei la parchet. De exemplu, intervenția sau nu a prescripției răspunderii penale este o chestiune care ține de fondul cauzei și care nu poate fi verificată în această fază. S-a arătat în acest sens că „efectul autorității de lucru judecat se manifestă ca impediment procedural peremptoriu și va fi analizat în cursul unei judecăți de natură să confirme existența în realitate a împrejurării că faptele precis determinate pentru care inculpatul a fost trimis în judecată au fost examinate anterior, cu consecința pronunțării unei hotărâri judecătorești definitive"[1].

Secțiunea a 6-a. Calea de atac împotriva soluțiilor date în camera preliminară

80. Titularii cererii, termen și competența de soluționare a contestației. Împotriva celor decise în camera preliminară *în legătură cu obiectul acesteia*, legea procesuală permite, în condițiile și în limitele reieșind din cuprinsul art. 347 CPP, să se exercite calea de atac a *contestației*.

Ca *titulari* ai căii de atac, potrivit alin. (1) al articolului menționat, procurorul, părțile și persoana vătămată pot face contestație. Prin exercitarea căii de atac, acești participanți vor dobândi, suplimentar, în faza de control judiciar, calitățile de *contestator* (cel care a formulat contestația) și, respectiv, *intimat* (cel împotriva căruia s-a formulat contestația).

Termenul de introducere a contestației este de 3 zile, fiind vorba despre un termen procedural calculat pe zile libere, conform art. 269 alin. (2) CPP. Modalității de calcul al termenului de contestație i se aplică dispozițiile privind *prorogarea legală de termen* prevăzută de art. 269 alin. (4) CPP, respectiv art. 270 alin. (1) și (2) din același cod.

Legea nu prevede, distinct, termene pentru *declararea contestației*, respectiv pentru *motivarea* acesteia. Termenul de declarare curge de la momentul comunicării către procuror și părți sau persoana vătămată a încheierii finale a procedurii în camera preliminară (încheierea prin care, conform art. 346 CPP, judecătorul de cameră preliminară soluționează faza, dezînvestindu-se). Potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, aplicabil fără o dispoziție expresă contrară, contestația se motivează până la termenul stabilit pentru soluționare. În fapt, termenul necesar pentru declararea și motivarea contestației poate fi mai mare, întrucât dreptul de a exercita calea de atac se naște din momentul *pronunțării* hotărârii prin care se finalizează camera preliminară, între momentul pronunțării și cel al redactării hotărârii putându-se scurge mai multe zile[2]. Pe de altă parte, durata procedurii în camera preliminară nu ar putea depăși 60 de zile, termen care ar trebui să includă și perioada în care hotărârea finală

[1] C.A. București, s. I pen., înch. nr. 729 din 9 septembrie 2014, în T. MANEA, A.S. UZLĂU, C. VOICU, *op. cit.*, p. 95.

[2] Legea nu prevede un termen maxim în care judecătorul de cameră preliminară, după pronunțare, ar trebui să redacteze încheierea finală. Apreciem că nu sunt aplicabile nici prevederile art. 370 alin. (5) CPP (termenul de maximum 72 de ore), întrucât acesta se referă la încheierile ce consemnează exclusiv desfășurarea unei ședințe de judecată, o hotărâre relativ sumară, întocmită *de grefier* și care nu necesită lungi perioade de motivare și

pronunțată în temeiul art. 346 CPP *trebuie* motivată, redactată. Același articol menționează, în cadrul alin. (1), împrejurarea că încheierea motivată se comunică *de îndată*. Acest „de îndată" poate fi înțeles ca fiind *„de îndată după ce încheierea este motivată"*.

Competența de soluționare a contestației aparține *judecătorului de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară* celei la care s-a desfășurat procedura în fond [conform art. 347 alin. (2) CPP]. Ca regulă generală, este vorba despre un complet de contestație format, ca și la fondul procedurii, dintr-*un singur judecător*. În măsura în care camera preliminară a fost soluționată, potrivit regulilor de competență, de către un judecător de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casație și Justiție (aceasta fiind instanța supremă), atunci contestația va fi judecată *de un complet* al aceleiași instanțe, așa cum este desemnat potrivit legii. În acest sens, conform art. 31 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară[1], „pentru contestațiile împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorii de drepturi și libertăți și judecătorii de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casație și Justiție, completul de judecată este format din *2 judecători*" (s.n.).

Conform art. 425[1] alin. (3) CPP, contestația *se depune* la judecătorul de cameră preliminară de la instanța care a pronunțat hotărârea care se atacă.

81. Obiectul contestației se deduce atât din dispozițiile speciale reglementate în art. 347 alin. (1), cât și din cele generale ale art. 425[1] alin. (7) CPP.

Astfel, așa cum menționam anterior, nu ar putea fi supuse contestației încheierile prin care, potrivit art. 346 alin. (6) CPP, judecătorul de cameră preliminară a dispus declinarea de competență, acestea urmând să fie respinse ca inadmisibile.

Articolul 347 alin. (1) CPP prevede posibilitatea de a ataca pe calea contestației, *separat sau cumulativ*, trei paliere distincte ale deciziilor judecătorului de cameră preliminară:

– atunci când, potrivit art. 346 alin. (1) CPP, nefiind formulate cereri și excepții, judecătorul constată legalitatea sesizării, a probelor și actelor de urmărire penală, dispunând *începerea judecății*. Semnalăm faptul că un participant ar putea avea interes să formuleze o astfel de cale de atac, întrucât, conform art. 425[1] alin. (7) pct. 2 lit. b) CPP, una dintre soluțiile ce pot fi date contestației este aceea de *desființare a hotărârii atacate și dispunere a rejudecării cauzei de către judecătorul sau completul care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea*. Or, viciul privind „citarea" (de exemplu, greșita comunicare a rechizitoriului la o altă adresă decât cea la care locuiește inculpatul ori cea la care a solicitat în mod expres a-i fi comunicate actele de procedură) poate fi el însuși cauza pentru care inculpatul a fost în imposibilitate de a invoca excepții, de a formula cereri privind obiectul procedurii în camera preliminară, caz în care contestația ar conduce la desființarea hotărârii și trimiterea la rejudecarea procedurii de cameră preliminară;

– palierul cu privire la *modalitatea de soluționare a cererilor și excepțiilor*, caz în care contestatorul critică maniera în care cererile sau excepțiile au fost, după caz, admise sau respinse de judecătorul de cameră preliminară prin încheierea intermediară pronunțată conform art. 345 alin. (1) CPP (în caz de admitere a acestora)[2] ori prin încheierea finală (conform art. 346 CPP). Maniera de reformare a acestei soluții poate influența sau nu, după caz, soluția dată camerei preliminare (în sensul de a genera, la rândul său, în urma

---

de redactare. În egală măsură, nu s-ar putea aplica nici termenul maximal de 30 de zile prevăzut de art. 406 alin. (1) CPP, articol ce face referire la hotărârea prin care instanța se dezînvestește, finalizând faza *judecății la fond*.

[1] Republicată în M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005.

[2] Fără ca, în acest caz, să existe o cale de atac separată pentru încheierea dată conform art. 345 alin. (1) și (2) CPP. Această încheiere intermediară, practic, va face obiectul analizei în contestație odată cu atacarea încheierii finale.

rejudecării, reținerea unei alte soluții decât cea a judecătorului de cameră preliminară de la instanța de fond: una de declinare, de începere a judecății ori de restituire a cauzei la parchet);

– palierul cu privire la *modalitățile de soluționare a procedurii de cameră preliminară* în sensul art. 346 alin. (3) și (4) CPP, caz în care contestatorul critică fie soluția de restituire a cauzei la parchet, fie soluția de dispunere a începerii judecății, fără ca, neapărat, să se critice și maniera de soluționare a cererilor și excepțiilor invocate.

82. Procedura de soluționare. Soluții. După primirea dosarului prin repartizare aleatorie, judecătorul de cameră preliminară care soluționează contestația stabilește un termen de judecată cu citarea părților și a persoanei vătămate, cu înștiințarea procurorului și a avocatului din oficiu, dacă este cazul.

După dezbaterea cererilor și excepțiilor cuprinse în contestație, judecătorul de cameră preliminară analizează motivele indicate în contestație și se pronunță *prin încheiere*. Potrivit art. 347 alin. (4) CPP, în soluționarea contestației nu pot fi invocate sau ridicate din oficiu alte cereri sau excepții decât cele invocate ori ridicate din oficiu în fața judecătorului de cameră preliminară în procedura desfășurată în fața instanței sesizate cu rechizitoriu, cu excepția cazurilor de nulitate absolută.

La soluționarea contestației, dispozițiile art. 418 CPP se aplică în mod corespunzător. Astfel, judecătorul de cameră preliminară nu poate crea o situație mai grea pentru partea care a declarat contestația, atât sub aspectul soluției pronunțate, cât și sub aspectul neregularităților constatate, al probelor excluse sau al actelor procesuale anulate[1]. Desigur, soluțiile sunt complexe în cazul în care contestatori cu interese contrare critică același aspect, din perspective diferite, putând conduce la admiterea contestațiilor și rejudecarea cauzei.

Judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară (sau completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție) va soluționa contestația prin încheiere, care este *definitivă*, neputând fi supusă căilor de atac.

În privința *soluțiilor* ce pot fi date în contestație, sunt aplicabile prevederile art. 425[1] alin. (7) CPP, și anume:

a) *respingerea contestației*, cu menținerea hotărârii atacate:

– când contestația este tardivă sau inadmisibilă;

– când contestația este nefondată;

b) *admiterea contestației* și:

– desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei;

– desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către judecătorul care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

Dispozițiile art. 425[1] alin. (7) pct. 2 lit. b) CPP sunt criticabile sub aspectul formulării, deoarece limitează ipoteza desființării hotărârii și trimiterii la rejudecare doar în situația în care s-ar constata nereguli privind *citarea* la judecata în fond a camerei preliminare.

Opinăm că judecătorul de cameră preliminară învestit cu judecarea contestației nu va putea trece peste și nu va putea ignora eventuale alte cazuri de nelegalitate invocate și constatate, având obligația ca, în cazurile de nulitate absolută prevăzute de art. 281 CPP, cu atât mai mult, să constate nulitatea încheierii atacate și, pe cale de consecință, să dispună admiterea contestației, desființarea încheierii atacate și trimiterea cauzei la judecătorul de cameră preliminară care a pronunțat-o, în vederea rejudecării.

---

[1] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *Noul Cod de procedură penală. Ghid de aplicare pentru practicieni*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 561.

TITLUL AL III-LEA. JUDECATA

Capitolul I. Dispoziţii generale

REGLEMENTARE

Art. 349.[1] **Rolul instanţei de judecată.** (1) Instanţa de judecată soluţionează cauza dedusă judecăţii cu garantarea respectării drepturilor subiecţilor procesuali şi asigurarea administrării probelor pentru lămurirea completă a împrejurărilor cauzei în scopul aflării adevărului, cu respectarea deplină a legii.

(2) Instanţa poate soluţiona cauza numai pe baza probelor administrate în faza urmăririi penale, dacă inculpatul solicită aceasta şi recunoaşte în totalitate faptele reţinute în sarcina sa şi dacă instanţa apreciază că probele sunt suficiente pentru aflarea adevărului şi justa soluţionare a cauzei, cu excepţia cazului în care acţiunea penală vizează o infracţiune care se pedepseşte cu detenţiune pe viaţă.

Art. 350. Locul unde se desfăşoară judecata. (1) Judecata se desfăşoară la sediul instanţei.

(2) Pentru motive temeinice, instanţa poate dispune ca judecata să se desfăşoare în alt loc.

Art. 351. Oralitatea, nemijlocirea şi contradictorialitatea. (1) Judecata cauzei se face în faţa instanţei constituite potrivit legii şi se desfăşoară în şedinţă, oral, nemijlocit şi în contradictoriu.

(2)[2] Instanţa este obligată să pună în discuţie cererile procurorului, ale părţilor sau ale celorlalţi subiecţi procesuali şi excepţiile ridicate de aceştia sau din oficiu şi să se pronunţe asupra lor prin încheiere motivată.

(3) Instanţa se pronunţă prin încheiere motivată şi asupra tuturor măsurilor luate în cursul judecăţii.

Art. 352. Publicitatea şedinţei de judecată. (1) Şedinţa de judecată este publică, cu excepţia cazurilor prevăzute de lege. Şedinţa desfăşurată în camera de consiliu nu este publică.

(2) Nu pot asista la şedinţa de judecată minorii sub 18 ani, cu excepţia situaţiei în care aceştia au calitatea de părţi sau martori, precum şi persoanele înarmate, cu excepţia personalului care asigură paza şi ordinea.

(3) Dacă judecarea în şedinţă publică ar putea aduce atingere unor interese de stat, moralei, demnităţii sau vieţii intime a unei persoane, intereselor minorilor sau ale justiţiei, instanţa, la cererea procurorului, a părţilor ori din oficiu, poate declara şedinţă nepublică pentru tot cursul sau pentru o anumită parte a judecării cauzei.

(4) Instanţa poate de asemenea să declare şedinţă nepublică la cererea unui martor, dacă prin audierea sa în şedinţă publică s-ar aduce atingere siguranţei ori demnităţii sau vieţii intime a acestuia sau a membrilor familiei sale, ori la cererea procurorului, a persoanei vătămate sau a părţilor, în cazul în care o audiere în public ar pune în pericol confidenţialitatea unor informaţii.

(5) Declararea şedinţei nepublice se face în şedinţă publică, după ascultarea părţilor prezente, a persoanei vătămate şi a procurorului. Dispoziţia instanţei este executorie.

(6) În timpul cât şedinţa este nepublică, nu sunt admise în sala de şedinţă decât părţile, persoana vătămată, reprezentanţii acestora, avocaţii şi celelalte persoane a căror prezenţă este autorizată de instanţă.

(7)[3] Părţile, persoana vătămată, reprezentanţii acestora, avocaţii şi experţii desemnaţi în cauză au dreptul de a lua cunoştinţă de actele şi conţinutul dosarului.

---

[1] Art. 349 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 225 din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală şi pentru modificarea şi completarea unor acte normative care cuprind dispoziţii procesual penale (M. Of. nr. 515 din 14 august 2013).

[2] Alin. (2) al art. 351 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 226 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (7) şi (8) ale art. 352 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 227 din Legea nr. 255/2013.

(8) Președintele completului are îndatorirea de a aduce la cunoștința persoanelor ce participă la judecata desfășurată în ședință nepublică obligația de a păstra confidențialitatea informațiilor obținute pe parcursul procesului.

(9) Pe durata judecății, instanța poate interzice publicarea și difuzarea, prin mijloace scrise sau audiovizuale, de texte, desene, fotografii sau imagini de natură a dezvălui identitatea persoanei vătămate, a părții civile, a părții responsabile civilmente sau a martorilor, în condițiile prevăzute la alin. (3) sau (4).

(10)[1] Informațiile de interes public din dosar se comunică în condițiile legii.

(11) În cazul în care informațiile clasificate sunt esențiale pentru soluționarea cauzei, instanța solicită, de urgență, după caz, declasificarea totală, declasificarea parțială sau trecerea într-un alt grad de clasificare ori permiterea accesului la cele clasificate de către apărătorul inculpatului.

(12) Dacă autoritatea emitentă nu permite apărătorului inculpatului accesul la informațiile clasificate, acestea nu pot servi la pronunțarea unei soluții de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei în cauză.

Art. 353. Citarea la judecată[2]. (1) Judecata poate avea loc numai dacă persoana vătămată și părțile sunt legal citate și procedura este îndeplinită. Inculpatul, partea civilă, partea responsabilă civilmente și, după caz, reprezentanții legali ai acestora se citează din oficiu de către instanță. Instanța poate dispune citarea altor subiecți procesuali atunci când prezența acestora este necesară pentru soluționarea cauzei. Înfățișarea persoanei vătămate sau a părții în instanță, în persoană sau prin reprezentant ori avocat ales sau avocat din oficiu, dacă acesta din urmă a luat legătura cu persoana reprezentată, acoperă orice nelegalitate survenită în procedura de citare.

(2) Partea sau alt subiect procesual principal prezent personal, prin reprezentant sau prin apărător ales la un termen, precum și acela căruia, personal, prin reprezentant sau apărător ales ori prin funcționarul sau persoana însărcinată cu primirea corespondenței, i s-a înmânat în mod legal citația pentru un termen de judecată nu mai sunt citați pentru termenele ulterioare, chiar dacă ar lipsi la vreunul dintre aceste termene, cu excepția situațiilor în care prezența acestora este obligatorie. Militarii și deținuții sunt citați din oficiu la fiecare termen.

(3) Pentru primul termen de judecată, persoana vătămată se citează cu mențiunea că se poate constitui parte civilă până la începerea cercetării judecătorești.

(4) Neprezentarea persoanei vătămate și a părților citate nu împiedică judecarea cauzei. Când instanța consideră că este necesară prezența uneia dintre părțile lipsă, poate lua măsuri pentru prezentarea acesteia, amânând în acest scop judecata.

(5)[3] *Abrogat.*

(6) Pe tot parcursul judecății, persoana vătămată și părțile pot solicita, oral sau în scris, ca judecata să se desfășoare în lipsă, în acest caz nemaifiind citate pentru termenele următoare.

(7)[4] Când judecata se amână, părțile și celelalte persoane care participă la proces iau cunoștință de noul termen de judecată.

(8) La cererea persoanelor care iau termenul în cunoștință, instanța le înmânează citații, spre a le servi drept justificare la locul de muncă, în vederea prezentării la noul termen.

(9) Participarea procurorului la judecata cauzei este obligatorie.

(10)[5] Completul învestit cu judecarea unei cauze penale poate, din oficiu sau la cererea părților ori a persoanei vătămate, să preschimbe primul termen sau termenul luat în cunoștință, cu respectarea principiului continuității completului, în situația în care din motive obiective instanța nu își poate desfășura activitatea de judecată la termenul fixat ori în vederea soluționării cu celeritate a

[1] Alin. (10)-(12) ale art. 352 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 227 din Legea nr. 255/2013.

[2] Denumirea marginală și alin. (1) și (2) ale art. 353 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 228 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (5) al art. 353 a fost abrogat prin art. 102 pct. 229 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (7) al art. 353 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 230 din Legea nr. 255/2013.

[5] Alin. (10) al art. 353 a fost introdus prin art. 102 pct. 231 din Legea nr. 255/2013.

cauzei. Preschimbarea termenului se dispune prin rezoluția judecătorului în camera de consiliu și fără citarea părților. Părțile vor fi citate de îndată pentru noul termen fixat.

Art. 354. Compunerea instanței. (1) Instanța judecă în complet de judecată, a cărui compunere este cea prevăzută de lege.

(2) Completul de judecată trebuie să rămână același în tot cursul judecării cauzei. Când acest lucru nu este posibil, completul se poate schimba până la începerea dezbaterilor.

(3) După începerea dezbaterilor, orice schimbare intervenită în compunerea completului atrage reluarea dezbaterilor.

Art. 355. Judecata de urgență în cauzele cu arestați preventiv sau aflați în arest la domiciliu. (1) Dacă în cauză sunt inculpați arestați preventiv sau aflați în arest la domiciliu, judecata se face de urgență și cu precădere, termenele de judecată fiind, de regulă, de 7 zile.

(2) Pentru motive temeinic justificate, instanța poate acorda termene mai scurte sau mai lungi.

Art. 356. Asigurarea apărării. (1) Persoana vătămată, inculpatul, celelalte părți și avocații acestora au dreptul să ia cunoștință de actele dosarului în tot cursul judecății.

(2) Când persoana vătămată sau una dintre părți se află în stare de deținere, președintele completului ia măsuri ca aceasta să își poată exercita dreptul prevăzut la alin. (1) și să poată lua contact cu avocatul său.

(3) În cursul judecății, persoana vătămată și părțile au dreptul la un singur termen pentru angajarea unui avocat și pentru pregătirea apărării.

(4)[1] În situația în care persoana vătămată sau una dintre părți nu mai beneficiază de asistența juridică acordată de avocatul său ales, instanța poate acorda un alt termen pentru angajarea unui alt avocat și pregătirea apărării.

(5) În situațiile prevăzute la alin. (1)-(4), acordarea înlesnirilor necesare pregătirii apărării efective trebuie să fie conformă respectării termenului rezonabil al procesului penal.

Art. 357. Atribuțiile președintelui completului. (1) Președintele completului conduce ședința, îndeplinind toate îndatoririle prevăzute de lege, și decide asupra cererilor formulate de procuror, persoana vătămată și de părți, dacă rezolvarea acestora nu este dată în căderea completului.

(2) În cursul judecății, președintele, după consultarea celorlalți membri ai completului, poate respinge întrebările formulate de părți, persoana vătămată și de procuror, dacă acestea nu sunt concludente și utile soluționării cauzei.

(3) Dispozițiile președintelui completului sunt obligatorii pentru toate persoanele prezente în sala de ședință.

Art. 358. Strigarea cauzei și apelul celor citați. (1) Președintele completului anunță, potrivit ordinii de pe lista de ședință, cauza a cărei judecare este la rând, dispune a se face apelul părților și al celorlalte persoane citate și constată care dintre ele s-au prezentat. În cazul participanților care lipsesc verifică dacă le-a fost înmânată citația în condițiile art. 260 și dacă și-au justificat în vreun fel absența.

(2) Părțile și persoana vătămată se pot prezenta și participa la judecată chiar dacă nu au fost citate sau nu au primit citația, președintele având îndatorirea să stabilească identitatea acestora.

Art. 359. Asigurarea ordinii și solemnității ședinței. (1) Președintele veghează asupra menținerii ordinii și solemnității ședinței, putând lua măsurile necesare în acest scop.

(2) Președintele poate limita accesul publicului la ședința de judecată, ținând seama de mărimea sălii de ședință.

(3) Părțile și persoanele care asistă sau participă la ședința de judecată sunt obligate să păstreze disciplina ședinței.

(4) Când o parte sau oricare altă persoană tulbură ședința ori nesocotește măsurile luate, președintele îi atrage atenția să respecte disciplina, iar în caz de repetare ori de abateri grave, dispune îndepărtarea ei din sală.

(5) Partea sau persoana îndepărtată este chemată în sală înainte de începerea dezbaterilor. Președintele îi aduce la cunoștință actele esențiale efectuate în lipsă și îi citește declarațiile celor

[1] Alin. (4) al art. 356 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 232 din Legea nr. 255/2013.

audiați. Dacă partea sau persoana continuă să tulbure ședința, președintele poate dispune din nou îndepărtarea ei din sală, dezbaterile urmând a avea loc în lipsa acesteia.

(6) Dacă partea continuă să tulbure ședința și cu ocazia pronunțării hotărârii, președintele completului poate dispune îndepărtarea ei din sală, în acest caz hotărârea urmând a-i fi comunicată.

Art. 360. Constatarea infracțiunilor de audiență. (1) Dacă în cursul ședinței se săvârșește o faptă prevăzută de legea penală, președintele completului de judecată constată acea faptă și îl identifică pe făptuitor. Încheierea de ședință se trimite procurorului competent.

(2)[1] În cazul în care procurorul participă la judecată, poate declara că începe urmărirea penală, pune în mișcare acțiunea penală și îl poate reține pe suspect sau pe inculpat.

Art. 361. Pregătirea ședinței de judecată. (1)[2] *Abrogat.*

(2) Președintele completului de judecată are îndatorirea să ia din timp toate măsurile necesare pentru ca la termenul de judecată fixat judecarea cauzei să nu sufere amânare.

(3) În acest scop, dosarele repartizate pe complete în mod aleatoriu vor fi preluate de președintele completului, care va lua măsurile necesare în scopul pregătirii judecății, astfel încât să se asigure soluționarea cu celeritate a cauzei.

(4) În cazurile în care asistența juridică este obligatorie, președintele completului va lua măsuri pentru desemnarea avocatului din oficiu.

(5) În situația în care în aceeași cauză au calitatea de inculpat atât persoana juridică, cât și reprezentanții legali ai acesteia, președintele verifică dacă inculpatul persoană juridică și-a desemnat un reprezentant, iar în caz contrar, procedează la desemnarea unui reprezentant, din rândul practicienilor în insolvență.

(6) De asemenea, președintele verifică îndeplinirea dispozițiilor privind citarea și, după caz, procedează la completarea ori refacerea acestora.

(7) Președintele completului se îngrijește ca lista cauzelor fixate pentru judecată să fie întocmită și afișată la instanță, cu 24 de ore înaintea termenului de judecată.

(8) La întocmirea listei se ține seama de data intrării cauzelor la instanță, dându-se întâietate cauzelor în care sunt deținuți sau arestați la domiciliu și celor cu privire la care legea prevede că judecata se face de urgență.

Art. 362. Măsurile preventive în cursul judecății. (1) Instanța se pronunță, la cerere sau din oficiu, cu privire la luarea, înlocuirea, revocarea sau încetarea de drept a măsurilor preventive.

(2) În cauzele în care față de inculpat s-a dispus o măsură preventivă, instanța este datoare să verifice, în cursul judecății, în ședință publică, legalitatea și temeinicia măsurii preventive, procedând potrivit dispozițiilor art. 208.

Art. 363. Participarea procurorului la judecată. (1) Participarea procurorului la judecată este obligatorie.

(2) În cursul judecății, procurorul exercită rol activ, în vederea aflării adevărului și a respectării dispozițiilor legale.

(3) În cursul judecății, procurorul formulează cereri, ridică excepții și pune concluzii. Cererile și concluziile procurorului trebuie să fie motivate.

(4)[3] Când apreciază că există vreuna dintre cauzele care împiedică exercitarea acțiunii penale, procurorul pune, după caz, concluzii de achitare sau de încetare a procesului penal.

Art. 364. Participarea inculpatului la judecată și drepturile acestuia. (1)[4] Judecata cauzei are loc în prezența inculpatului. Aducerea inculpatului aflat în stare de deținere la judecată este obligatorie. Se consideră că este prezent și inculpatul privat de libertate care, cu acordul său și în prezența apărătorului ales sau numit din oficiu și, după caz, și a interpretului, participă la judecată prin videoconferință, la locul de deținere.

---

[1] Alin. (2) al art. 360 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 233 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (1) al art. 361 a fost abrogat prin art. 102 pct. 234 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (4) al art. 363 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 235 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (1) al art. 364 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 95 din O.U.G. nr. 18/2016 pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru completarea art. 31 alin. (1) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară (M. Of. nr. 389 din 23 mai 2016).

(2) Judecata poate avea loc în lipsa inculpatului dacă acesta este dispărut, se sustrage de la judecată ori și-a schimbat adresa fără a o aduce la cunoștința organelor judiciare și, în urma verificărilor efectuate, nu i se cunoaște noua adresă.

(3) Judecata poate de asemenea avea loc în lipsa inculpatului dacă, deși legal citat, acesta lipsește în mod nejustificat de la judecarea cauzei.

(4)[1] Pe tot parcursul judecății, inculpatul, inclusiv în cazul în care este privat de libertate, poate cere, în scris, să fie judecat în lipsă, fiind reprezentat de avocatul său ales sau din oficiu. În cazul în care inculpatul aflat în stare de deținere a solicitat să fie judecat în lipsă, instanța poate dispune, la cerere sau din oficiu, ca acesta să poată pună concluzii în cadrul dezbaterilor și să i se dea cuvântul prin intermediul videoconferinței, în prezența apărătorului ales sau din oficiu.

(5) Dacă apreciază necesară prezența inculpatului, instanța poate dispune aducerea acestuia cu mandat de aducere.

(6)[2] Inculpatul poate formula cereri, ridica excepții și pune concluzii, inclusiv în situația prevăzută la alin. (1) teza finală.

Art. 365. Participarea celorlalte părți la judecată și drepturile acestora. (1) Partea civilă și partea responsabilă civilmente pot fi reprezentate de avocat.

(2) Partea civilă și partea responsabilă civilmente pot formula cereri, ridica excepții și pune concluzii.

Art. 366.[3] **Participarea persoanei vătămate și a altor subiecți procesuali la judecată și drepturile acestora.** (1) Persoana vătămată poate fi reprezentată de avocat.

(2) Persoana vătămată poate formula cereri, ridica excepții și pune concluzii în latura penală a cauzei.

(3) Persoanele ale căror bunuri sunt supuse confiscării pot fi reprezentate de avocat și pot formula cereri, ridica excepții și pune concluzii cu privire la măsura confiscării.

Art. 367. Suspendarea judecății. (1) Când se constată pe baza unei expertize medico-legale că inculpatul suferă de o boală gravă, care îl împiedică să participe la judecată, instanța dispune, prin încheiere, suspendarea judecății până când starea sănătății inculpatului va permite participarea acestuia la judecată.

(2) Dacă sunt mai mulți inculpați, iar temeiul suspendării privește numai pe unul dintre ei și disjungerea nu este posibilă, se dispune suspendarea întregii cauze.

(3) Suspendarea judecății se dispune și pe perioada desfășurării procedurii de mediere, potrivit legii.

(4) Încheierea dată în primă instanță prin care s-a dispus suspendarea cauzei poate fi atacată separat cu contestație la instanța ierarhic superioară în termen de 24 de ore de la pronunțare, pentru procuror, părțile și persoana vătămată prezente, și de la comunicare, pentru părțile sau persoana vătămată care lipsesc. Contestația se depune la instanța care a pronunțat încheierea atacată și se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, instanței ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare.

(5) Contestația nu suspendă executarea și se judecă în termen de 3 zile de la primirea dosarului.

(6) Procesul penal se reia din oficiu de îndată ce inculpatul poate participa la judecată sau la încheierea procedurii de mediere, potrivit legii.

(7) Instanța de judecată este obligată să verifice periodic, dar nu mai târziu de 3 luni, dacă mai subzistă cauza care a determinat suspendarea judecății.

(8)[4] Dacă inculpatul se află în arest la domiciliu sau este arestat preventiv ori față de inculpat s-a dispus măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune, se aplică în mod corespunzător prevederile art. 208.

(9) Ridicarea unei excepții de neconstituționalitate nu suspendă judecarea cauzei.

---

[1] Alin. (4) al art. 364 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 95 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (6) al art. 364 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 95 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Art. 366 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 237 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (8) al art. 367 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 16 din O.U.G. nr. 82/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală (M. Of. nr. 911 din 15 decembrie 2014), articol modificat prin Legea nr. 75/2016 (M. Of. nr. 334 din 29 aprilie 2016).

Art. 368. Suspendarea judecății în caz de extrădare activă. (1)[1] În cazul în care, potrivit legii, se cere extrădarea unei persoane în vederea judecării într-o cauză penală, instanța pe rolul căreia se află cauza poate dispune, prin încheiere motivată, suspendarea judecății până la data la care statul solicitat va comunica hotărârea sa asupra cererii de extrădare. Încheierea instanței este supusă contestației în termen de 24 de ore de la pronunțare, pentru cei prezenți, și de la comunicare, pentru cei lipsă, la instanța ierarhic superioară.

(2) Dacă se solicită extrădarea unui inculpat judecat într-o cauză cu mai mulți inculpați, instanța poate dispune, în interesul unei bune judecăți, disjungerea cauzei.

(3) Contestația se depune la instanța care a pronunțat încheierea atacată și se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, instanței ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare.

(4)[2] Contestația nu suspendă executarea și se judecă în ședință publică, în termen de 5 zile de la primirea dosarului, cu citarea părților și a persoanei vătămate și cu participarea procurorului.

Art. 369. Notele privind desfășurarea ședinței de judecată. (1) Desfășurarea ședinței de judecată se înregistrează cu mijloace tehnice audio.

(2) În cursul ședinței de judecată grefierul ia note cu privire la desfășurarea procesului. Procurorul și părțile pot cere citirea notelor și vizarea lor de către președinte.

(3) După terminarea ședinței de judecată, participanții la proces primesc, la cerere, câte o copie de pe notele grefierului.

(4) Notele grefierului pot fi contestate cel mai târziu la termenul următor.

(5) În caz de contestare de către participanții la proces a notelor grefierului, acestea vor fi verificate și, eventual, completate ori rectificate pe baza înregistrărilor din ședința de judecată.

(6)[3] La cerere, părțile, pe cheltuiala acestora, pot obține o copie electronică a înregistrării ședinței de judecată în ceea ce privește cauza lor, cu excepția situațiilor în care ședința nu a fost publică în tot sau în parte.

Art. 370. Felul hotărârilor. (1) Hotărârea prin care cauza este soluționată de prima instanță de judecată sau prin care aceasta se dezînvestește fără a soluționa cauza se numește *sentință*. Instanța se pronunță prin sentință și în alte situații prevăzute de lege.

(2)[4] Hotărârea prin care instanța se pronunță asupra apelului, recursului în casație și recursului în interesul legii se numește decizie. Instanța se pronunță prin decizie și în alte situații prevăzute de lege.

(3) Toate celelalte hotărâri pronunțate de instanțe în cursul judecății se numesc *încheieri*.

(4) Desfășurarea procesului în ședința de judecată se consemnează într-o încheiere care cuprinde:

a) ziua, luna, anul și denumirea instanței;

b) mențiunea dacă ședința a fost sau nu publică;

c) numele și prenumele judecătorilor, procurorului și grefierului;

d) numele și prenumele părților, avocaților și ale celorlalte persoane care participă în proces și care au fost prezente la judecată, precum și ale celor care au lipsit, cu arătarea calității lor procesuale și cu mențiunea privitoare la îndeplinirea procedurii;

e)[5] fapta pentru care inculpatul a fost trimis în judecată și textele de lege în care a fost încadrată fapta;

f) mijloacele de probă care au fost supuse dezbaterii contradictorii;

g) cererile de orice natură formulate de procuror, de persoana vătămată, de părți și de ceilalți participanți la proces;

h) concluziile procurorului, ale persoanei vătămate și ale părților;

i) măsurile luate în cursul ședinței.

---

[1] Alin. (1) și (2) ale art. 368 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 238 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (4) al art. 368 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 96 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Alin. (6) al art. 369 a fost introdus prin art. II pct. 97 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] Alin. (2) al art. 370 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 239 din Legea nr. 255/2013.

[5] Lit. e) de la alin. (4) al art. 370 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 239 din Legea nr. 255/2013.

(5) Încheierea se întocmește de grefier în termen de cel mult 72 de ore de la terminarea ședinței și se semnează de președintele completului de judecată și de grefier.

(6) Când hotărârea se pronunță în ziua în care a avut loc judecata, nu se întocmește încheierea.

COMENTARIU

Secțiunea 1. Domeniu de aplicare. Legea aplicabilă în cauzele aflate în curs de judecată la intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală

83. Domeniu de aplicare. Dispozițiile din acest capitol sunt *aplicabile oricărei judecăți*, indiferent dacă are loc în primă instanță, în cadrul căilor de atac sau chiar în judecarea unor proceduri speciale, *în măsura în care legea nu prevede altfel*. Aceasta, atât în temeiul denumirii capitolului și topologiei textelor – fiind vorba despre *dispoziții generale* privind judecata, prim capitol al Titlului III al Părții speciale („Judecata"), urmate de alte cinci capitole: „Judecata în primă instanță", „Apelul", „Contestația", „Căile extraordinare de atac", „Dispoziții privind asigurarea unei practici judiciare unitare" –, cât și al normei de trimitere din cadrul capitolelor reglementând alte proceduri: art. 597 alin. (5) CPP – „Procedura la instanța de executare".

84. Situații tranzitorii. Procedura de urmat în cauzele aflate în curs de judecată în primă instanță la data intrării în vigoare a legii noi se stabilește potrivit dispozițiilor tranzitorii de la art. 6 și art. 7 din Legea de aplicare nr. 255/2013, distingându-se între cauzele în care nu s-a început cercetarea judecătorească și cele în care s-a început cercetarea judecătorească anterior intrării în vigoare a legii noi.

Astfel, cauzele în care *nu s-a început cercetarea judecătorească* se soluționează de către instanța competentă conform legii noi, potrivit regulilor prevăzute de aceeași lege, iar instanța pe rolul căreia se află cauza o trimite judecătorului de cameră preliminară, pentru a proceda potrivit art. 342-348 CPP, ori, după caz, o declină în favoarea instanței competente.

Cauzele aflate în curs de judecată în primă instanță în care *s-a început cercetarea judecătorească* anterior intrării în vigoare a legii noi rămân în competența aceleiași instanțe, judecata urmând a se desfășura potrivit legii noi.

Secțiunea a 2-a. Principiile fazei de judecată

85. Rolul instanței de judecată. Una dintre principalele atribuții ale instanței de judecată este *soluționarea cauzei deduse judecății*. Aceasta trebuie adusă la îndeplinire cu *garantarea respectării drepturilor* subiecților procesuali și *asigurarea administrării probelor* pentru lămurirea completă a împrejurărilor cauzei, în scopul aflării adevărului, cu *respectarea deplină a legii*[1].

Soluționarea în fond a unei cauze penale implică pronunțarea asupra existenței sau inexistenței faptei, a săvârșirii ei de către inculpat, a caracterului ei penal și a răspunderii

[1] Printre principiile procesului penal, prevăzute la art. 2, art. 5 și art. 8 CPP, se numără și legalitatea procesului penal, aflarea adevărului și caracterul echitabil al procesului penal, iar garantarea drepturilor părților și ale celorlalți participanți în procesul penal reprezintă unul dintre scopurile normelor de procedură penală, conform art. 1 alin. (2) CPP.

penale a făptuitorului, toate acestea pe baza probelor administrate în cauză[1]; dacă între probele administrate există contradicții, instanța este obligată să le clarifice, în vederea aflării adevărului și pronunțării unei soluții temeinice și legale[2].

În noua viziune a Codului de procedură penală este regândită însă poziția instanței de judecată, care *nu mai are consacrat un rol activ în cadrul procesului penal*, ci, după modelul sistemului adversial, garantează ca procesul să aibă un caracter echitabil, iar soluționarea cauzei deduse judecății să se realizeze cu respectarea drepturilor subiecților procesuali și asigură administrarea probelor pentru lămurirea completă a împrejurărilor cauzei, în scopul aflării adevărului, cu respectarea deplină a legii [art. 349 alin. (1) CPP].

Astfel, potrivit art. 99 alin. (1) CPP, în acțiunea penală, *sarcina probei* aparține în principal procurorului, iar în acțiunea civilă, părții civile ori, după caz, procurorului care exercită acțiunea civilă în cazul în care persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă. În cursul judecății, *instanța administrează probe la cererea* procurorului, a persoanei vătămate sau a părților *și, în mod subsidiar, din oficiu*, atunci când consideră necesar pentru formarea convingerii sale [art. 100 alin. (2) CPP].

Prin urmare, spre deosebire de reglementarea anterioară, care *obliga* instanța la readministrarea probelor strânse în cursul urmăririi penale, în mod nemijlocit, în condiții de publicitate, oralitate și contradictorialitate, sub sancțiunea desființării sau casării soluției pronunțate, cu trimiterea spre rejudecare pentru lipsa cercetării judecătorești[3], în prezent cercetarea judecătorească presupune, în esență, audierea inculpatului, a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente, precum și administrarea probelor noi încuviințate acestora și procurorului, potrivit art. 374 alin. (9) CPP, sau a probelor din faza de urmărire penală contestate de către părți ori de către persoana vătămată[4].

Pentru respectarea principiului aflării adevărului și în vederea justei soluționări a cauzei, dacă apreciază că este necesar, instanța *poate* însă, din oficiu, *să readministreze probele administrate în cursul urmăririi penale și necontestate* de către părți sau de către persoana vătămată, precum și *să dispună administrarea de probe noi* [art. 374 alin. (8) și (10) CPP].

Mai mult, art. 349 alin. (2) CPP prevede că *instanța poate soluționa cauza numai pe baza probelor administrate în faza urmăririi penale*, dacă inculpatul solicită aceasta și recunoaște în totalitate faptele reținute în sarcina sa și dacă instanța apreciază că probele sunt suficiente pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei, cu excepția cazului în care acțiunea penală vizează o infracțiune care se pedepsește cu detențiune pe viață. Este vorba despre *procedura în cazul recunoașterii învinuirii*, reglementată la art. 375 și art. 377 CPP[5].

86. Locul unde se desfășoară judecata. Noul Cod de procedură penală (art. 350) nu aduce modificări în ceea ce privește locul în care se desfășoară judecata, acesta fiind *sediul instanței* și, numai pentru motive temeinice, un altul (de exemplu, locul unde săvârșirea

---

[1] I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 122/2006, *apud* L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *Codul de procedură penală adnotat*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 798.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1195/2006, *apud* L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 799. În același sens, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4765/2005, *ibidem*.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3177 din 10 iunie 2004, dec. nr. 5567 din 28 octombrie 2004, *apud* G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *Codul de procedură penală – texte, jurisprudență, hotărâri C.E.D.O.*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 429-430.

[4] „Probele administrate în cursul urmăririi penale și necontestate de către părți sau de către persoana vătămată nu se readministrează în cursul cercetării judecătorești. Acestea sunt puse în dezbaterea contradictorie a părților, a persoanei vătămate și a procurorului și sunt avute în vedere de instanță la deliberare" [art. 374 alin. (7) CPP].

[5] A se vedea *infra*, partea specială, nr. 108-110.

faptei a avut un deosebit răsunet, în vederea sporirii rolului educativ al procesului penal[1]), de fiecare dată însă cu asigurarea publicității procesului.

Sub acest aspect, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a arătat, în jurisprudența sa, că un proces nu poate îndeplini condiția publicității decât dacă publicul este în măsură să obțină informații privind data și locul procesului și dacă locul respectiv este *ușor accesibil publicului*; în multe cazuri, aceste condiții sunt îndeplinite prin simplul fapt că audierile au loc *într-o sală de judecată* suficient de mare pentru a cuprinde toți spectatorii. Desfășurarea unui proces dincolo de sediul instanței și într-un loc unde în general publicul nu are acces prezintă serioase obstacole pentru caracterul său public. Într-un astfel de caz, statul are obligația să dispună măsuri compensatorii pentru a garanta că publicul și media sunt informate corespunzător cu privire la locul audierii și că au un acces efectiv la aceasta[2].

Regula judecării cauzelor penale la sediul instanței nu numai că permite oricând și oricui posibilitatea de a asista la desfășurarea unui proces penal, cu realizarea rolului educativ al acestuia, dar are și scopul de a asigura un *caracter de solemnitate* desfășurării ședințelor de judecată penală, precum și o *legătură permanentă* între activitatea instanței de judecată și interesul pe care opinia publică îl manifestă față de cauzele penale[3].

Se pot efectua, într-un alt loc decât sediul instanței, și acte procesuale și procedurale ce nu pot fi îndeplinite la acest sediu, de exemplu, o cercetare la fața locului [art. 192 CPP].

87. Oralitatea, contradictorialitatea și nemijlocirea

87.1. Reglementare. Noul Cod de procedură penală nu aduce modificări nici în ceea ce privește regulile specifice judecății, care va trebui să se desfășoare în fața instanței constituite potrivit legii, cu respectarea principiilor publicității, oralității, contradictorialității și nemijlocirii.

Corelativ respectării acestor principii, instanța va fi obligată să pună în discuție cererile procurorului, ale părților sau ale celorlalți subiecți procesuali și excepțiile ridicate de aceștia ori din oficiu și să se pronunțe asupra lor prin *încheiere motivată*, astfel cum se va pronunța și asupra tuturor măsurilor luate în cursul judecății.

87.2. Principiul oralității. Potrivit art. 351 alin. (1) CPP, *judecata cauzei se desfășoară în ședință, oral*. Oralitatea este în puternică interdependență cu celelalte două principii – publicitatea și contradictorialitatea judecății; fără oralitate, publicitatea rămâne o formă goală, lipsită de conținut, iar contradictorialitatea eficientă și operativă nu se poate realiza decât în forme orale[4]. Oralitatea nu exclude *forma scrisă* în timpul judecății[5] (consemnarea declarațiilor luate subiecților procesuali, luarea notelor privind desfășurarea ședinței de judecată de către grefierul de ședință, depunerea de concluzii scrise, întocmirea încheierii de ședință, a minutei și a sentinței sau deciziei).

Principiul se aplică în cursul oricărei judecăți, inclusiv în căile de atac extraordinare, cu anumite *excepții*: faza admiterii în principiu a recursului în casație[6].

---

[1] V. DONGOROZ, S. KAHANE, G. ANTONIU, C. BULAI, N. ILIESCU, R. STĂNOIU, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea specială*, vol. VI, ed. a 2-a, Ed. Academiei, Ed. All Beck, București, 2003, p. 136-137.

[2] C.E.D.O., cauza *Riepan c. Austriei*, hot. din 14 noiembrie 2000, parag. 28, 29, *apud* G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 430. În speță, locul de desfășurare a procesului era penitenciarul.

[3] V. DONGOROZ ȘI A., *op. cit.*, vol. VI, p. 136.

[4] N. VOLONCIU, *Tratat de procedură penală. Partea specială*, vol. II, ed. a 2-a, Ed. Paideia, București, 1996, p. 153.

[5] *Ibidem*.

[6] A se vedea *infra*, partea specială, nr. 216.

De asemenea, ca urmare a Deciziilor Curții Constituționale nr. 641 din 11 noiembrie 2014[1], nr. 599 din 21 octombrie 2014[2] și nr. 166 din 17 martie 2015[3], *principiul oralității trebuie respectat și în cauzele privind soluționarea plângerii împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată de către judecătorul de cameră preliminară, în procedura din camera preliminară* (art. 342-348 CPP) *și în procedura de soluționare de către judecătorul de cameră preliminară a sesizărilor privind luarea măsurii de siguranță a confiscării speciale sau desființarea unui înscris*. În acest sens, Curtea Constituțională a arătat că *„dreptul la o procedură orală* (s.n.) și la o audiere publică este deosebit de important în contextul penal, caz în care o persoană acuzată de o infracțiune penală trebuie, în general, să aibă posibilitatea de a participa la o audiere în primă instanță (Hotărârea din 25 iulie 2000, pronunțată în cauza *Tierce și alții c. San Marino*, parag. 94). În cazul în care este vorba despre un singur grad de jurisdicție și în cazul în care problemele nu sunt «extrem de tehnice» sau «pur legale», trebuie să existe o procedură orală, procedurile scrise nefiind suficiente (Hotărârea din 10 decembrie 2009, pronunțată în cauza *Koottummel c. Austriei*, parag. 18-21). În schimb, folosirea procedurilor scrise în căile de atac este, în general, acceptată ca fiind compatibilă cu art. 6. O procedură orală poate să nu fie necesară în căile de atac atunci când nu există probleme cu credibilitatea martorilor, nu sunt contestate faptele, părților le sunt oferite posibilități adecvate de a-și prezenta cazurile lor în scris și de a contesta dovezile aduse împotriva lor (Hotărârea din 8 ianuarie 2009, pronunțată în cauza *Schlumpf c. Elveției*, parag. 65-70; Hotărârea din 10 martie 2009, pronunțată în cauza *Igual Coll c. Spaniei*, parag. 28-38). Astfel (...), având în vedere că standardul de protecție oferit de dispozițiile Convenției și de jurisprudența instanței europene este unul minimal, Legea fundamentală sau jurisprudența Curții Constituționale putând oferi un standard mai ridicat de protecție a drepturilor, potrivit prevederilor art. 20 alin. (2) din Constituție și art. 53 din Convenție, instanța de contencios constituțional a statuat că garanțiile prevăzute de art. 6 parag. 1 din Convenție și de art. 21 alin. (3) din Constituție se aplică, în materie penală, nu numai procedurii de fond a litigiului, ci și în procedura camerei preliminare, oferind o protecție sporită celei regăsite la nivelul Convenției. În ceea ce privește dreptul la o procedură orală, Curtea observă că numai în cadrul unor dezbateri desfășurate oral procesul poate fi urmărit efectiv, în succesiunea fazelor sale, de către părți. Totodată, dreptul la o procedură orală conține și dreptul inculpatului, al părții civile și al părții responsabile civilmente de a fi prezente în fața instanței. Acest principiu asigură contactul nemijlocit între judecător și părți, făcând ca expunerea susținerilor formulate de părți să respecte o anumită ordine și facilitând astfel stabilirea corectă a faptelor"[4].

Totodată, Curtea a arătat că, potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, dreptul reclamanților la respectarea bunurilor lor presupune existența unei garanții judiciare eficiente (Decizia din 5 iulie 2001, pronunțată în cauza *Arcuri și alții c. Italiei*). Astfel, din jurisprudența europeană (Hotărârea din 23 septembrie 2008, pronunțată în cauza *Grayson și Barnham c. Regatului Unit*, parag. 45; Hotărârea din 5 iulie 2001, pronunțată în cauza *Phillips c. Regatului Unit*, parag. 42 și 43; Decizia din 5 iulie 2001, pronunțată în cauza *Arcuri și alții c. Italiei*; Decizia din 27 iunie 2002, pronunțată în cauza *Butler c. Regatului*

[1] C.C.R., dec. nr. 641/2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 344 alin. (4), art. 345, art. 346 alin. (1) și art. 347 CPP (M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014).
[2] C.C.R., dec. nr. 599/2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 54, art. 344 alin. (3) și (4), art. 346 alin. (3) și (7), art. 347 și art. 549[1] CPP (M. Of. nr. 264 din 21 aprilie 2015).
[3] C.C.R., dec. nr. 166/2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 54, art. 344 alin. (3) și (4), art. 346 alin. (3) și (7), art. 347 și art. 549[1] CPP (M. Of. nr. 264 din 21 aprilie 2015).
[4] C.C.R., dec. nr. 641/2014, *supra cit.*, parag. 54-57.

Unit) se desprinde necesitatea existenței următoarelor garanții: evaluarea trebuie făcută de către o instanță în cadrul unei proceduri judiciare, ce include o audiere publică; apărarea trebuie să aibă acces la dosarul cauzei/comunicarea în avans a argumentelor acuzării; persoanele în cauză trebuie să aibă posibilitatea să administreze probe, să ridice obiecțiile și să prezinte dovezile (fie ele mărturii documentare sau verbale) pe care le consideră necesare; prezumțiile pe care acuzarea se bazează să nu fie absolute, astfel încât ele să poată fi răsturnate de inculpat. Mai mult, în materia confiscării extinse, instanța europeană a statuat că aplicarea practică a diverselor dispoziții naționale privind această măsură de siguranță este compatibilă cu noțiunea de proces echitabil, cu prezumția de nevinovăție, cu protecția proprietății și include confiscarea în cadrul pedepselor penale la care se referă art. 7 din Convenție[1].

87.3. Principiul nemijlocirii. Nemijlocirea, în sensul art. 351 alin. (1) CPP, presupune ca actele procesuale și procedurale efectuate în desfășurarea judecății să fie îndeplinite *direct în fața instanței*, adică în ședința de judecată și în prezența completului de judecată, sub a cărui conducere, supraveghere și garanție se efectuează judecata[2]. Mai mult, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a arătat că, potrivit principiului nemijlocirii, într-un proces penal hotărârea trebuie luată de judecătorii care au fost prezenți la procedură și la procesul de administrare a probelor[3].

Acest principiu a suferit anumite *limitări*, date fiind modificările aduse de reglementarea actuală: în prezent, cercetarea judecătorească presupune, în esență, audierea inculpatului, a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente, precum și administrarea probelor noi încuviințate acestora și procurorului, potrivit art. 374 alin. (9) CPP, sau a probelor din faza de urmărire penală contestate de părți sau de persoana vătămată. Pentru respectarea principiului aflării adevărului și în vederea justei soluționări a cauzei, dacă apreciază că este necesar, instanța *poate* însă, din oficiu, să readministreze probele administrate în cursul urmăririi penale și necontestate de părți sau de persoana vătămată, precum și să dispună administrarea de probe noi [art. 374 alin. (8) și (10) CPP]. Instanța poate soluționa cauza și numai pe baza probelor administrate în faza urmăririi penale, potrivit art. 349 alin. (2) CPP, dacă aplică *procedura în cazul recunoașterii învinuirii*, reglementată la art. 375 și art. 377 CPP.

Un aspect important al nemijlocirii în cursul judecății este cunoscut în doctrină sub denumirea de *unicitatea completului de judecată și continuitatea ședinței*[4], relevante în această privință fiind dispozițiile art. 11[5] din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată[6], art. 354 alin. (2) și (3) și, respectiv, art. 388 alin. (6) CPP. Aceasta nu exclude însă modificarea componenței completului de judecată [până la începerea dezbaterilor, dacă menținerea ei nu este posibilă – art. 354 alin. (2) teza a II-a CPP], amânarea cauzei [de exemplu, pentru neîndeplinirea procedurii – art. 353 alin. (1), pentru probe noi – art. 385 CPP] sau chiar întreruperea dezbaterilor [art. 388 alin. (6) CPP].

Este important de menționat, în această privință, o hotărâre relativ recentă[7] a Curții Europene, pronunțată în cauza *Beraru c. României*, în care s-a arătat că principiul nemijlocirii

[1] C.C.R., dec. nr. 166/2015, *supra cit.*, parag. 51.

[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 138.

[3] C.E.D.O., cauza *Cutean c. României*, hot. din 2 decembrie 2014, parag. 61 (M. Of. nr. 261 din 20 aprilie 2015).

[4] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 149.

[5] „Activitatea de judecată se desfășoară cu respectarea principiilor distribuirii aleatorii a dosarelor și continuității, cu excepția situațiilor în care judecătorul nu poate participa la judecată din motive obiective".

[6] M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005.

[7] C.E.D.O., cauza *Beraru c. României*, hot. din 18 martie 2014, parag. 64, hudoc.echr.coe.int.

este o garanție importantă în cadrul procesului penal, unde observațiile instanței cu privire la conduita și credibilitatea unui martor pot avea consecințe importante pentru acuzat. Astfel fiind, schimbarea membrilor completului de judecată ulterior audierii unui martor important ar trebui să ducă, de regulă, la reaudierea martorului în cauză (a se vedea și cauza *P.K. c. Finlandei*[1]). Considerentele menționate se aplică și cu privire la audierea directă a inculpatului de către judecătorul care, în cele din urmă, se pronunță asupra cauzei, după cum a arătat Curtea, ulterior, în hotărârea pronunțată în cauza *Cutean c. României*[2].

Curtea a mai arătat că, totuși, nu se poate considera că aceasta constituie o interdicție a schimbării compunerii completului de judecată în timpul unui proces (cauza *P.K. c. Finlandei*, Decizia din 9 iulie 2002). Pot apărea factori administrativi sau procedurali foarte evidenți care să facă imposibilă participarea în continuare a unui judecător într-un proces. De asemenea, pot fi luate măsuri pentru a se asigura că judecătorii care continuă să judece cauza au înțeles în mod corespunzător probele și argumentele, de pildă, prin asigurarea disponibilității în formă scrisă a declarațiilor, în cazul în care credibilitatea martorilor în chestiune nu este pusă la îndoială, sau prin noi ascultări ale argumentelor relevante ori ale martorilor importanți înaintea completului nou-format (cauzele *Mellors c. Regatului Unit*, Decizia din 30 ianuarie 2003, și *P.K. c. Finlandei*, citată anterior). Prin urmare, în raport de cele reținute de Curte, apreciem că schimbarea unui membru al completului de judecată nu conduce automat la reluarea în întregime a cercetării judecătorești, completul astfel reîntregit urmând a analiza în concret, în funcție de circumstanțele cauzei, în ce măsură este necesară readministrarea unor probe, față de împrejurarea că sistemul nostru procesual impune existența la dosar a declarațiilor în formă scrisă și permite judecătorului nou-intrat în complet să audieze, dacă apreciază necesar, înregistrarea ședinței de judecată în care probele au fost administrate. Argumentele sunt cu atât mai valabile în cazul completelor colegiale.

87.4. Principiul contradictorialității. Potrivit art. 351 alin. (2) CPP, instanța este *obligată să pună în discuție* cererile procurorului, ale părților sau ale celorlalți subiecți procesuali și excepțiile ridicate de aceștia ori din oficiu.

După cum Curtea Europeană a arătat în jurisprudența sa[3], dreptul la un proces penal cu un caracter contradictoriu presupune ca atât acuzarea, cât și apărarea să aibă posibilitatea de a lua cunoștință de observațiile sau elementele de probă produse de cealaltă parte și de a le discuta. În acest scop, legislația trebuie să garanteze că fiecare dintre cele două părți este la curent cu depunerea de observații și că are o posibilitate reală de a le comenta[4].

În virtutea contradictorialității, martorilor propuși de o parte le pot pune întrebări și celelalte părți; probelor administrate în acuzare le pot fi opuse probe în apărare; cererile și excepțiile ridicate de oricare parte pot fi combătute de celelalte. Numai acele elemente, probe sau materiale din proces care au fost invocate și puse în discuție contradictorie în ședință pot fi luate în considerare la luarea hotărârii[5].

În materie de probe, deși se prevede expres că cele administrate în cursul urmăririi penale și necontestate de către părți sau de persoana vătămată nu se readministrează în cursul cercetării judecătorești, acestea trebuie puse însă în dezbaterea *contradictorie* (s.n.)

---

[1] C.E.D.O., dec. din 9 iulie 2002, *supra cit.*

[2] C.E.D.O., cauza *Cutean c. României*, *supra cit.*, parag. 60.

[3] C.E.D.O., cauza *Brandstetter c. Austriei*, hot. din 28 august 1991, *apud* G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 431.

[4] A se vedea și Decizia Curții Constituționale nr. 641/2014, *supra cit.*, parag. 35-38.

[5] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 155 și jurisprudența și doctrina acolo citate.

a părților, a persoanei vătămate și a procurorului, pentru a putea fi avute în vedere de instanță la deliberare [art. 374 alin. (7) CPP][1].

De asemenea, dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6 parag. 1 din Convenție, cuprinde, printre altele, și *dreptul părților unui proces de a prezenta observațiile pe care le consideră pertinente* pentru cauza lor. Convenția nevizând să garanteze drepturi teoretice sau iluzorii, ci drepturi concrete și efective (a se vedea și cauza *Artico c. Italiei*[2]), acest drept nu poate fi considerat efectiv decât dacă observațiile sunt într-adevăr „ascultate", adică analizate cum se cuvine de către instanța sesizată[3].

Contradictorialitatea se manifestă *atât în raporturile dintre părți (inclusiv procuror)*, cât și în *cele ale părților cu instanța*[4]. După cum a arătat Curtea Constituțională, „în materie penală, principiul contradictorialității exprimă și cerința ca funcția de învinuire să fie separată de funcția jurisdicțională, fiind pe o poziție procesuală egală cu funcția de apărare. Învinuirea și apărarea se combat în fața instanței de judecată de pe poziții contradictorii, astfel încât autoritatea care judecă să ajungă la o apreciere corectă a probelor"[5].

Contradictorialitatea este *restrânsă* atunci când ședința de judecată are loc în lipsa părților sau a uneia dintre acestea, procedura de citare fiind îndeplinită[6].

88. Publicitatea ședinței de judecată

88.1. Principiul publicității și sancțiuni în caz de nerespectare. Principiul – constituțional – al publicității ședinței de judecată[7], prevăzut și în art. 6 parag. 1 din Convenția europeană, precum și în art. 12[8] din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, își găsește reglementarea, în materie procesuală penală, la art. 352 alin. (1) teza I CPP.

Norma are caracter de principiu comun și constituie o garanție pentru normala desfășurare a judecății și un mijloc eficient pentru realizarea rolului educativ al acesteia[9]. Publicitatea, ca principiu al ședinței de judecată, constă în posibilitatea pe care o are orice persoană de a asista

---

[1] Prin Decizia nr. 76 din 26 februarie 2015 (M. Of. nr. 174 din 13 martie 2015), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 374 alin. (7) teza a II-a CPP (în forma anterioară modificărilor aduse prin O.U.G. nr. 18/2016) și a constatat că soluția legislativă de excludere a procurorului de la dezbaterea contradictorie a probelor cuprinsă în dispozițiile menționate este neconstituțională. În acest sens, Curtea a arătat următoarele (parag. 15): „Contradictorialitatea, prin natura sa, este ea însăși o garanție a dreptului la un proces echitabil pentru realizarea și apărarea drepturilor și libertăților fundamentale, întrucât duce la atingerea obiectivelor constituționale prin posibilitatea atât a acuzării, cât și a apărării, nu numai de a lua cunoștință de toate piesele, observațiile sau elementele de probă propuse judecătorului de natură să îi influențeze decizia, ci și de a le discuta ori comenta. Această exigență poate fi realizată în diferite moduri, cu condiția ca partea adversă să aibă posibilitatea de a combate în mod direct observațiile depuse. Totodată, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat în jurisprudența sa că principiul contradictorialității nu privește numai părțile între ele, ci și Ministerul Public sau chiar o altă jurisdicție independentă, participantă, potrivit normelor naționale, la o fază superioară a procesului, cum este cazul instanței de fond (a se vedea, în acest sens, Hotărârea din 18 februarie 1997, pronunțată în cauza *Nideröst-Huber c. Elveției*, parag. 23, 27, 31)". Dispozițiile art. 374 alin. (7) teza a II-a CPP au fost puse în acord cu decizia Curții Constituționale, ca urmare a modificărilor aduse prin O.U.G. nr. 18/2016.

[2] C.E.D.O., hot. din 13 mai 1980, parag. 33, hudoc.echr.coe.int.

[3] C.E.D.O., cauza *Dumitru Popescu c. României (nr. 2)*, hot. din 26 aprilie 2007 (M. Of. nr. 830 din 5 decembrie 2007).

[4] AL. VELESCU, *Contradictorialitatea – principiu fundamental al dreptului procesual civil*, în R.R.D. nr. 7/1970, p. 22, *apud* N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 155.

[5] C.C.R., dec. nr. 599/2014, *supra cit.*, parag. 36.

[6] GR.GR. THEODORU, *Tratat de Drept procesual penal*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 671-672.

[7] Potrivit art. 127 din Constituția României, ședințele de judecată sunt publice, afară de cazurile prevăzute de lege.

[8] „Ședințele de judecată sunt publice, în afară de cazurile prevăzute de lege. Pronunțarea hotărârilor se face în ședință publică, cu excepția cazurilor prevăzute de lege".

[9] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 139.

la desfășurarea judecății, constituind deopotrivă un mijloc de a prezerva încrederea opiniei publice în instanțele judecătorești[1]. Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, publicitatea procedurilor din fața organelor judiciare la care se referă art. 6 parag. 1 din Convenție protejează justițiabilii de o justiție secretă, care ar evita, în acest fel, controlul publicului; ea constituie, totodată, unul dintre mijloacele care contribuie la menținerea încrederii în instanțe. Prin transparența pe care o dă administrării justiției, ea ajută la realizarea scopului art. 6 parag. 1: procesul echitabil, a cărui garantare constituie unul dintre principiile fundamentale ale oricărei societăți democratice în sensul Convenției[2].

Nerespectarea acestui principiu – obligatoriu – se sancționează cu *nulitatea absolută*, care se constată din oficiu sau la cerere și poate fi invocată în orice stare a procesului, potrivit art. 281 alin. (1) lit. c), alin. (2) și (3) CPP, chiar dacă numai o parte a judecății s-a desfășurat în aceste condiții sau caracterul nepublic era prevăzut de lege numai în considerarea unora dintre inculpați (minori)[3]. Aceasta poate fi *motiv de apel*, atrăgând desființarea hotărârii cu trimiterea cauzei spre rejudecare, potrivit art. 421 pct. 2 lit. b) teza a II-a CPP, dar și *caz de contestație în anulare*, prevăzut la art. 426 lit. g) din același cod.

După cum s-a arătat și în practica judiciară anterioară, ori de câte ori, în aceeași cauză, inculpatul este trimis în judecată pentru mai multe infracțiuni, dintre care unele se judecă în ședință publică potrivit regulii publicității ședinței de judecată, iar altele în ședință nepublică, în conformitate cu art. 24 alin. (1) din Legea nr. 678/2001, cauza se judecă în ședință publică, sub sancțiunea nulității absolute, întrucât excepțiile de la regula publicității ședinței de judecată sunt de strictă interpretare și aplicare, neputând fi extinse la alte infracțiuni decât cele la care se face referire în art. 24 alin. (1) din Legea nr. 678/2001. Într-un asemenea caz, atunci când procedează la audierea victimei minore, instanța are posibilitatea de a lua măsuri pentru a asigura lipsa publicității ședinței de judecată[4]. De asemenea, sunt publice ședințele de judecată atunci când infracțiunea a fost săvârșită de către un infractor major împreună cu un minor, iar ambii au fost trimiși în judecată[5], față de dispozițiile art. 510 alin. (1) CPP, potrivit cărora, „Când în aceeași cauză sunt mai mulți inculpați, dintre care unii minori și alții majori, și nu este posibilă disjungerea, judecata are loc (...) după procedura obișnuită". La fel, în faza de judecată, cererea de prelungire a dreptului de circulație, întemeiată pe prevederile art. 111 alin. (6) din O.U.G. nr. 195/2002 privind circulația pe drumurile publice, republicată, se va soluționa în condiții de publicitate, cu citarea părților, iar instanța de judecată se va pronunța prin încheiere motivată, care poate fi atacată odată cu sentința sau decizia[6].

Publicitatea ședinței de judecată este asigurată dacă *accesul în sala sau la locul de judecată este liber pentru orice persoană* (cu excepția minorilor sub 18 ani – dacă aceștia

[1] C.C.R., dec. nr. 702/2014, parag. 19 (M. Of. nr. 38 din 16 ianuarie 2015).

[2] C.E.D.O., cauza *Sutter c. Elveției*, hot. din 22 februarie 1984, parag. 26, 27, *apud* G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 433-434.

[3] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 151.

[4] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 99 din 19 ianuarie 2009, www.scj.ro. Potrivit art. 24 alin. (1) din Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane (M. Of. nr. 783 din 11 decembrie 2001), ședințele de judecată în cauzele privind infracțiunea de trafic de minori, prevăzută de art. 211 CP, și de pornografie infantilă, prevăzută de art. 374 CP, sunt nepublice. La desfășurarea ședințelor pot asista părțile, reprezentanții acestora, avocații, reprezentanții Agenției Naționale împotriva Traficului de Persoane, precum și alte persoane a căror prezență este considerată necesară de către instanță. De asemenea, art. 25 din aceeași lege prevede că, la judecarea infracțiunilor de trafic de persoane, prevăzută de art. 210 CP, și facilitare a șederii ilegale în România, prevăzută de art. 264 CP, la cererea persoanei vătămate, instanța poate declara ședința nepublică.

[5] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 6748/2004, *apud* L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 815-816.

[6] I.C.C.J., S.U., dec. nr. 1 din 15 martie 2010 (M. Of. nr. 771 din 18 noiembrie 2010).

nu au calitatea de părți, persoană vătămată sau martori –, precum și a persoanelor înarmate, dacă nu fac parte din personalul care asigură paza și ordinea). Aceasta, chiar dacă în timpul judecății nu s-au aflat în sală persoane străine de cele chemate în cauză[1] și indiferent dacă încăperea de la sediul instanței unde are loc judecata este, prin destinație, o „sală de ședință" sau un „birou"[2]. Publicitatea nu este încălcată dacă instanța limitează accesul publicului în ședința de judecată în funcție de mărimea sălii sau, uneori, pentru considerente de igienă[3].

Publicitatea nu presupune însă numai accesul liber în sală, ci și *posibilitatea nerestricționată de a auzi și de a înțelege tot ceea ce se discută în timpul procesului*, prin asigurarea unui interpret pentru partea sau subiectul procesual care nu cunoaște limba română[4], dat fiind că, potrivit art. 128 din Constituție și art. 14 alin. (1) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, *procedura judiciară se desfășoară în limba română*, iar conform art. 12 alin. (1) și (2) CPP, limba oficială în procesul penal este limba română, actele procedurale întocmindu-se tot în limba română.

Principiul publicității *se referă numai la ședința de judecată*, și nu la alte activități ale judecății din afara ședinței, care sunt secrete sau publice, după caz. Astfel, deliberarea este secretă, fără nicio excepție, iar pronunțarea hotărârii se face în ședință publică, chiar dacă ședința de judecată – din faza judecății – a fost nepublică în integralitatea sa (inclusiv pentru cauzele cu minori)[5].

Pentru ca principiul să acopere o sferă cât mai largă, el presupune posibilitatea folosirii tuturor mijloacelor de publicitate prin care se aduce la cunoștința generală activitatea de justiție[6], în condițiile legii. Sub acest aspect, Curtea Europeană a arătat că, în ceea ce privește prezentarea de către presă a știrilor privind procedurile penale aflate în curs de derulare, trebuie precizat că este general recunoscut faptul că o instanță nu își desfășoară activitatea într-o completă izolare. În timp ce instanțele sunt forul în care se determină vinovăția sau nevinovăția unei persoane față de anumite acuzații, nu înseamnă că anterior sau concomitent cu procesul nu pot exista discuții cu privire la acest subiect al procesului penal și în altă parte, în special în ziare, în presă sau în public la modul general [cauza *The*

[1] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 151.

[2] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 621/1997, *apud* G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 432.

[3] T. POP, *Drept procesual penal*, vol. IV, Tipografia Națională S.A., Cluj, 1948, p. 209, *apud* I. NEAGU, *Drept procesual penal. Partea specială. Tratat*, Ed. Global Lex, București, 2008, p. 152.

[4] C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 325/Ap/2004, *apud* L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 816-817. În speță, s-a constatat încălcarea principiului publicității și a dreptului la apărare și la interpret, în condițiile în care inculpatul fusese ascultat în limba maghiară, iar traducerea în limba română s-a făcut de către președintele completului de judecată.

[5] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 151. Codul de procedură penală prevede însă și excepții de la această regulă – cazuri în care pronunțarea are loc tot în camera de consiliu; este vorba despre soluțiile privind: încuviințarea supravegherii tehnice sau autorizarea unor măsuri de supraveghere tehnică, prelungirea măsurii supravegherii tehnice, solicitarea organelor de urmărire penală de transmitere a datelor, cererile, propunerile, plângerile și contestațiile privitoare la măsurile preventive în cursul urmăririi penale și al procedurii de cameră preliminară. Referitor la lipsa pronunțării în ședință publică a acestei din urmă categorii de hotărâri, trebuie menționat că ea nu încalcă art. 6 parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului, câtă vreme orice persoană poate să consulte hotărârea sau să își procure o copie a acesteia de la grefă (în acest sens, C.E.D.O., cauza *Pretto și alții c. Italiei*, hot. din 8 decembrie 1983, *apud* L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 884-885). În ceea ce privește celelalte hotărâri menționate, este lesne de înțeles că lipsa pronunțării în ședință publică reprezintă consecința firească a caracterului secret pe care trebuie să îl aibă urmărirea penală, care ar fi zădărnicit în ipoteza „publicității" măsurilor în cauză; în această situație, garanția respectării dreptului la un proces echitabil al suspectului sau inculpatului este dată de autorizarea măsurilor de către judecătorul de drepturi și libertăți.

[6] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 151.

Sunday Times c. Regatului Unit (nr. 1)[1]]. Raportarea, inclusiv prin comentare, a procedurilor existente pe rolul instanțelor contribuie la publicitatea adusă acestora și este în perfectă concordanță cu cerința art. 6 parag. 1 din Convenție referitoare la audierile publice. Nu doar media are rolul de a împărtăși aceste informații și idei, ci și publicul are dreptul de a le primi[2].

Instanța trebuie să menționeze în hotărâre (sentință, decizie sau încheiere) *„dacă ședința a fost sau nu publică"*, potrivit art. 370 alin. (4) lit. b) și alin. (6) și art. 402 alin. (1) CPP, precum și că *„pronunțarea s-a făcut în ședință publică"* [art. 404 alin. (7) și art. 424 alin. (1) teza a II-a CPP]. Respectarea regulii publicității se verifică în raport de mențiunile cuprinse în hotărâre, și nu față de cele din condica de ședință[3].

Relevante sunt, sub acest aspect, și cele statuate de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, în soluționarea unui recurs în interesul legii, prin Decizia nr. XXIV din 18 septembrie 2006[4]: „Dispozitivul hotărârii trebuie să cuprindă mențiunea că pronunțarea acesteia s-a făcut în ședință publică. Nerespectarea acestei cerințe atrage nulitatea hotărârii, în condițiile reglementate prin art. 197 alin. (1) și (4) din Codul de procedură penală (din 1968 – n.n.), numai atunci când se dovedește că s-a adus o vătămare care nu poate fi înlăturată decât prin anularea acelui act, iar anularea actului este necesară pentru aflarea adevărului și pentru justa soluționare a cauzei".

88.2. Excepții de la principiul publicității ședinței de judecată. Reglementând în continuare în mod expres principiul publicității ședinței de judecată ca regulă specifică a desfășurării judecății, noul Cod de procedură penală prevede și excepțiile de la această regulă, în care ședințele de judecată vor avea caracter *nepublic* (renunțându-se la formula improprie „ședință secretă"), pentru *tot cursul* sau pentru *o anumită parte* a judecării cauzei:

– ședințele care se desfășoară *în camera de consiliu*, potrivit legii[5];

---

[1] C.E.D.O., hot. din 6 noiembrie 1980, parag. 65, hudoc.echr.coe.int.

[2] C.E.D.O., cauza *Craxi c. Italiei (nr. 2)*, hot. din 17 iulie 2003, parag. 64-65, *apud* G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 434.

[3] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 875/2005, *apud* L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 816. În speță, s-a omis menționarea unei încheieri de îndreptare a erorii materiale în condica ședințelor de judecată.

[4] M. Of. nr. 188 din 19 martie 2007.

[5] Dintre cauzele care *se desfășoară în camera de consiliu*, potrivit Codului de procedură penală, le menționăm pe cele privind: soluționarea abținerii sau recuzării, desemnarea altei instanțe pentru judecarea cauzei, dispunerea măsurii protecției martorului în cursul judecății, încuviințarea supravegherii tehnice sau autorizarea unor măsuri de supraveghere tehnică, prelungirea măsurii supravegherii tehnice, solicitarea organelor de urmărire penală de transmitere a datelor, emiterea mandatului de percheziție domiciliară, încuviințarea percheziției informatice, revocarea internării nevoluntare în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice, soluționarea cererii de efectuare a examinării fizice, soluționarea cererilor, propunerilor, plângerilor și contestațiilor privitoare la măsurile preventive în cursul urmăririi penale și al procedurii de cameră preliminară, soluționarea plângerii împotriva măsurii controlului judiciar dispuse de procuror, măsurile de siguranță cu caracter medical și măsurile asigurătorii în cursul urmăririi penale și al procedurii de cameră preliminară, emiterea mandatului de aducere în cursul urmăririi penale, confirmarea redeschiderii urmăririi penale de către judecătorul de cameră preliminară, plângerea împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată, procedura în camera preliminară, preschimbarea termenului de judecată, soluționarea apelului împotriva încheierilor care, potrivit legii, pot fi atacate separat, admisibilitatea în principiu a cererii de contestație în anulare, recurs în casație și revizuire, contestația privind durata procesului penal, măsurile preventive dispuse față de persoana juridică, cererea de încuviințare a părăsirii teritoriului României pe durata termenului de supraveghere de către persoana supravegheată, în faza de executare, aplicarea amnistiei și a grațierii, atunci când intervin după rămânerea definitivă a hotărârii.

Dintre acestea, legea prevede că *se și pronunță în camera de consiliu* soluțiile privind: încuviințarea supravegherii tehnice sau autorizarea unor măsuri de supraveghere tehnică, prelungirea măsurii supravegherii tehnice, solicitarea organelor de urmărire penală de transmitere a datelor, *cererile, propunerile, plângerile și contestațiile privitoare la măsurile preventive în cursul urmăririi penale și al procedurii de cameră preliminară.*

– cazurile în care *judecarea în ședință publică ar putea aduce atingere unor interese de stat, moralei, demnității sau vieții intime a unei persoane, intereselor minorilor sau ale justiției*[1] – la cererea procurorului, a părților, a persoanei vătămate[2] ori din oficiu;

– dacă *audierea în ședință publică ar aduce atingere siguranței ori demnității sau vieții intime a unui martor ori a membrilor familiei sale* – la cererea martorului;

– în cazul în care *o audiere în public ar pune în pericol confidențialitatea unor informații* – la cererea procurorului, a persoanei vătămate sau a părților;

– în *alte cazuri prevăzute de lege*, de exemplu: cauzele cu inculpați minori [art. 509 alin. (2) CPP], cele privind infracțiunile de trafic de minori, prevăzută la art. 211 CP, și de pornografie infantilă, prevăzută la art. 374 CP [art. 24 alin. (1) din Legea nr. 678/2001][3].

În această materie, Curtea Constituțională s-a pronunțat, cu referire la procedura plângerii împotriva soluțiilor de neurmărire dispuse de procuror, asupra constituționalității dispozițiilor art. 341 alin. (5) CPP, arătând că „nu pot fi identificate niciun fel de motive care să conducă la concluzia că, în măsura în care părțile, subiecții procesuali principali și procurorul beneficiază de dreptul de a fi prezenți în fața judecătorului de cameră preliminară și de a-și susține oral interesele, absența publicului din sala de judecată este de natură a afecta dreptul la un proces echitabil". A motivat, în acest sens, că „ceea ce analizează judecătorul de cameră preliminară este legalitatea unei soluții prin care a fost stinsă acțiunea penală. În ceea ce privește faza prealabilă a procesului (ancheta, instrumentarea cazului), Curtea Europeană a considerat procedurile penale ca un întreg și, în consecință, anumite condiții impuse de art. 6, precum termenul rezonabil sau dreptul la apărare, pot fi, de asemenea, relevante la acest stadiu al procedurii, în măsura în care echitatea procesului poate fi grav încălcată prin nerespectarea inițială a acestor condiții impuse (Hotărârea din 24 noiembrie 1993, pronunțată în cauza *Imbrioscia c. Elveției*, parag. 36). Cu toate acestea, modul în care se aplică aceste garanții în cursul anchetei preliminare depinde de caracteristicile procedurii și de circumstanțele cauzei, iar dacă judecătorul de instrucție nu trebuie să se pronunțe cu privire la temeinicia unei «acuzații în materie penală», atunci este posibil ca anumite garanții procedurale prevăzute de art. 6 parag. 1, cum ar fi publicitatea ședinței, să nu se aplice (Hotărârea din 8 februarie 1996, pronunțată în cauza *John Murray c. Regatului Unit*, parag. 62, și Hotărârea din 6 ianuarie 2010, pronunțată în cauza *Vera Fernández-Huidobro c. Spaniei*, parag. 108-114). De asemenea, faptul că verificările prevăzute de art. 341 din Codul de procedură penală se realizează în camera de consiliu este în deplină concordanță cu prevederile art. 127 din Legea fundamentală, potrivit cărora «Ședințele de judecată sunt publice, afară de cazurile prevăzute de lege», și nu aduce atingere, în niciun mod, dispozițiilor constituționale invocate"[4].

---

[1] Potrivit art. 6 parag. 1 teza a II-a din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, „hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia, în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției".

[2] Deși *persoana vătămată* nu este menționată la art. 352 alin. (3) CPP printre persoanele care pot cere declararea ședinței nepublice în această situație, omisiunea ei nu se justifică și este cu siguranță o eroare a legiuitorului.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 99 din 19 ianuarie 2009, www.scj.ro. În cazul infracțiunii de trafic de persoane majore, instanța poate declara, în condițiile art. 352 alin. (3) CPP, ședință nepublică pentru tot cursul judecării cauzei, în conformitate cu prevederile art. 352 alin. (5) din același cod (*mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2191 din 18 iunie 2008, www.scj.ro).

[4] C.C.R., dec. nr. 702/2014, *supra cit.*, parag. 20-21.

De asemenea, Înalta Curte de Casație și Justiție, într-o decizie pronunțată în soluționarea unui recurs în interesul legii[1], referitor la cauzele având ca obiect contestația împotriva încheierii judecătorului de drepturi și libertăți sau, după caz, a judecătorului de cameră preliminară privitoare la măsurile preventive, în cursul urmăririi penale și al procedurii de cameră preliminară, care se soluționează în camera de consiliu, a statuat următoarele: „Ședința desfășurată în camera de consiliu nu este publică, însă instituie o serie de garanții suficiente pentru respectarea drepturilor inculpatului. Astfel, procedura, atât în fond, cât și în calea de atac, este contradictorie și se desfășoară în prezența avocatului și a inculpatului care beneficiază de toate înlesnirile necesare organizării eficiente a apărării (audiere, acces la dosar, comunicarea hotărârii ș.a.). În materia măsurilor preventive, în faza urmăririi penale ori în cameră preliminară, lipsa de publicitate nu exclude și nu limitează garanții procesuale recunoscute pentru ședința publică, ci protejează inculpatul și cercetarea de o publicitate nocivă. Argumentul conținut în sesizare referitor la Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului pronunțată în cauza *Bocellari și Rizza c. Italiei*[2], respectiv la necesitatea unei judecăți publice în cererile referitoare la măsurile preventive, nu se susține nici din perspectiva faptului că o astfel de condiție este respectată pe toată perioada judecății în fond și în calea de atac [art. 208 raportat la art. 352 alin. (1) teza I și art. 206 alin. (3) din Codul de procedură penală] și nici a faptului că soluția Curții Europene s-a referit la «măsuri preventive patrimoniale», respectiv la confiscare".

În schimb însă, în ceea ce privește procedura referitoare la luarea măsurii de siguranță a confiscării speciale sau a desființării unui înscris în caz de clasare sau renunțare la urmărirea penală, prevăzută de art. 549[1] CPP, Curtea Constituțională, în Decizia nr. 166/2015, anterior menționată, a constatat „încălcarea principiului publicității procesului, întrucât atât fondul cauzei, cât și contestația împotriva soluției pronunțate, conform art. 549[1] alin. (3) și (5) din Codul de procedură penală, se soluționează într-o ședință nepublică. Principiul publicității reprezintă una dintre garanțiile explicite ale procesului echitabil, consacrată în art. 6 parag. 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, potrivit căruia fiecare persoană are dreptul la judecarea în mod public a cauzei sale. Instanța europeană a statuat că publicitatea procedurilor desfășurate în fața organelor judiciare are ca scop protejarea justițiabililor împotriva unei justiții secrete și că, prin transparența pe care o asigură administrării justiției, publicitatea procedurilor judiciare ajută la realizarea obiectivului esențial al art. 6 parag. 1 din Convenție, respectiv derularea unui proces echitabil în deplină concordanță cu principiile fundamentale ale unei societăți democratice. Principiul publicității vizează dezbaterile propriu-zise ale procesului și pronunțarea hotărârilor și implică dreptul la o ședință publică, cu excepția situațiilor în care circumstanțe excepționale justifică desfășurarea procesului «cu ușile închise». Instanța europeană a decis că renunțarea la publicitate poate fi expresă sau tacită, trebuie să fie neechivocă și să nu pună în discuție un interes public important. Pornind de la aceste premise și ținând seama că procedura de soluționare a cererilor privind desființarea unui înscris falsificat, respectiv confiscarea specială a unui bun antamează fondul cauzei, Curtea Constituțională observă lipsa unei rațiuni care să justifice absența publicității ședinței de judecată în procedura supusă controlului de constituționalitate și, prin urmare, constată că dispozițiile art. 549[1] din Codul de procedură penală contravin prevederilor constituționale ale art. 21 alin. (3) privind dreptul la un proces echitabil".

[1] I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 4/2014 (M. Of. nr. 821 din 11 noiembrie 2014).
[2] C.E.D.O., hot. din 13 noiembrie 2007, hudoc.echr.coe.int.

Excepțiile de la regula publicității ședinței de judecată sunt de strictă interpretare și aplicare, neputând fi extinse la alte infracțiuni[1] sau la alte situații neprevăzute de lege.

88.3. Procedura prin care se declară caracterul nepublic al ședinței de judecată. Potrivit art. 352 alin. (5)-(9) CPP, după ascultarea în ședință publică a părților prezente, a persoanei vătămate și a procurorului cu privire la cererea formulată, dacă instanța admite cererea, *în ședință publică* declară caracterul nepublic al ședinței/al unei părți din aceasta[2], dispoziția instanței fiind *executorie*. Tocmai pentru respectarea principiului publicității, declararea caracterului nepublic al ședinței de judecată trebuie să fie realizată în ședință publică, supusă deci controlului opiniei publice, iar pronunțarea hotărârii asupra fondului trebuie să aibă loc tot în ședință publică.

În timpul cât ședința este nepublică nu sunt admise în sala de ședință decât părțile, persoana vătămată, reprezentanții acestora, avocații și celelalte persoane a căror prezență este autorizată de instanță, cu excepția acestei din urmă categorii, toate celelalte, precum și experții desemnați în cauză având dreptul de a lua cunoștință de actele și conținutul dosarului.

Președintele completului va aduce la cunoștința persoanelor ce participă la judecata desfășurată în ședință nepublică *obligația de a păstra confidențialitatea informațiilor* obținute pe parcursul procesului.

Pe durata judecății, în situațiile în care caracterul nepublic al ședinței de judecată este hotărât de instanță, aceasta *poate interzice publicarea și difuzarea*, prin mijloace scrise sau audiovizuale, de texte, desene, fotografii sau imagini de natură a dezvălui identitatea persoanei vătămate, a părții civile, a părții responsabile civilmente sau a martorilor.

88.4. Informațiile de interes public. Potrivit art. 352 alin. (10) CPP, informațiile de interes public din dosar *se comunică în condițiile legii*. În acest sens, menționăm că în art. 2 din Legea nr. 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate[3] se prevede că dreptul de a avea acces la informații de interes public este garantat prin lege, iar prin Legea nr. 544/2001 este reglementat liberul acces la informațiile de interes public[4].

În art. 12 alin. (1) din Legea nr. 544/2001 sunt enumerate *informațiile exceptate de la accesul liber al cetățenilor*:

– informațiile din domeniul apărării naționale, siguranței și ordinii publice, dacă fac parte din categoriile informațiilor clasificate, potrivit legii;

– informațiile privind deliberările autorităților, precum și cele care privesc interesele economice și politice ale României, dacă fac parte din categoria informațiilor clasificate, potrivit legii;

– informațiile privind activitățile comerciale sau financiare, dacă publicitatea acestora aduce atingere dreptului de proprietate intelectuală ori industrială, precum și principiului concurenței loiale, potrivit legii;

– informațiile cu privire la datele personale, potrivit legii;

– informațiile privind procedura în timpul anchetei penale sau disciplinare, dacă se periclitează rezultatul anchetei, se dezvăluie surse confidențiale ori se pun în pericol

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 99 din 19 ianuarie 2009, www.scj.ro.

[2] Declararea ședinței secrete nemotivat și fără a asculta părțile prezente și procurorul, precum și omisiunea instanței de a menționa dacă această măsură este valabilă pentru tot cursul procesului sau numai pentru acea ședință de judecată constituie încălcări ale dispozițiilor referitoare la publicitatea ședinței de judecată (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3499 din 31 mai 2006, *apud* G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 432).

[3] M. Of. nr. 248 din 12 aprilie 2002.

[4] Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public (M. Of. nr. 663 din 23 octombrie 2001).

viața, integritatea corporală, sănătatea unei persoane în urma anchetei efectuate sau în curs de desfășurare;

– informațiile privind procedurile judiciare, dacă publicitatea acestora aduce atingere asigurării unui proces echitabil ori interesului legitim al oricăreia dintre părțile implicate în proces;

– informațiile a căror publicare prejudiciază măsurile de protecție a tinerilor.

Informațiile care favorizează sau ascund încălcarea legii de către o autoritate sau o instituție publică nu pot fi incluse în categoria informațiilor clasificate și constituie informații de interes public (art. 13 din Legea nr. 544/2001).

Informațiile cu privire la datele personale ale cetățeanului pot deveni informații de interes public numai în măsura în care afectează capacitatea de exercitare a unei funcții publice [art. 14 alin. (1) din Legea nr. 544/2001].

88.5. Regimul probator al informațiilor clasificate. Cu titlu de noutate, în art. 352 alin. (11) și (12), Codul de procedură penală prevede că, în cazul în care informațiile clasificate[1] sunt *esențiale pentru soluționarea cauzei*, instanța[2] solicită, de urgență,

---

[1] Potrivit art. 15 lit. b) din Legea nr. 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate, prin „informații clasificate" se înțelege informațiile, datele, documentele de interes pentru securitatea națională, care, datorită nivelurilor de importanță și consecințelor care s-ar produce ca urmare a dezvăluirii sau diseminării neautorizate, trebuie să fie protejate.

Actele normative ce reglementează *protecția informațiilor clasificate* sunt: Legea nr. 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate; H.G. nr. 781/2002 privind protecția informațiilor secrete de serviciu (M. Of. nr. 575 din 5 august 2002); H.G. nr. 585/2002 pentru aprobarea Standardelor naționale de protecție a informațiilor clasificate în România (M. Of. nr. 485 din 5 iulie 2002); H.G. nr. 1349/2002 privind colectarea, transportul, distribuirea și protecția, pe teritoriul României, a corespondenței clasificate (M. Of. nr. 909 din 13 decembrie 2002); Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public.

[2] Conform art. 7 alin. (4) din Legea nr. 182/2002, „Accesul la informații clasificate ce constituie secret de stat, respectiv secret de serviciu (...), este garantat, sub condiția validării (...), numirii și a depunerii jurământului, pentru următoarele categorii de persoane: (...) f) judecători; g) procurori; h) magistrați-asistenți ai Înaltei Curți de Casație și Justiție, care, în concordanță cu atribuțiile specifice, sunt îndreptățiți să aibă acces la informațiile clasificate (...) în baza unor proceduri interne ale instituțiilor din care aceștia fac parte, avizate de Oficiul Registrului Național al Informațiilor Secrete de Stat, după ce au luat cunoștință de responsabilitățile ce le revin privind protecția informațiilor clasificate și au semnat angajamentul scris de păstrare a secretului (...)".

Anterior modificării Legii nr. 182/2002 prin Legea nr. 255/2013, Curtea Constituțională s-a pronunțat în sensul constituționalității dispozițiilor din lege care condiționează accesul la informațiile secrete de stat de obținerea autorizației prevăzute de lege inclusiv în cazul judecătorilor, arătând că „dispoziții(le) referitoare la persoanele ce urmează să aibă acces la informațiile clasificate, protecția acestor informații prin măsuri procedurale, nivelul de secretizare a acestora, precum și interdicția clasificării unor categorii de informații ori accesul la informațiile secrete de stat nu reprezintă impedimente de natură să afecteze drepturile și libertățile constituționale, fiind în deplin acord cu normele din Legea fundamentală invocate. De asemenea, acestea nu înlătură posibilitatea judecătorului de a avea acces la informațiile secrete de stat, cu respectarea regulilor de natură procedurală prevăzute de lege. Astfel, cât privește susținerea privind scoaterea de sub incidența art. 7 alin. (1) din Legea nr. 182/2002 a unor categorii de persoane – ofițeri de poliție judiciară, procurori, judecători și avocați –, aceasta nu intră în competența Curții Constituționale, care, potrivit art. 2 alin. (3) din Legea nr. 47/1992, se pronunță numai asupra constituționalității actelor cu privire la care a fost sesizată, fără a putea modifica sau completa prevederile supuse controlului.

Critica privind încălcarea, prin normele ce fac obiectul excepției, a principiului egalității în drepturi, prin instituirea unor nivele diferite de acces la informație pentru acuzare și apărare, este neîntemeiată, deoarece pentru a avea acces la informații clasificate trebuie să se urmeze aceeași procedură prealabilă de obținere a certificatelor/autorizațiilor de securitate, indiferent de persoana care solicită acest lucru.

Nu poate fi primită nici susținerea potrivit căreia se creează categorii diferite de magistrați în cadrul aceluiași sistem judiciar, deoarece, pe de o parte, din rațiuni ce țin de oportunitate, nu toți angajații unei instituții trebuie să obțină certificate de securitate, iar, pe de altă parte, magistrații acreditați să dețină, să aibă acces și să lucreze cu informații clasificate, deși întrunesc exigențele de numire și profesare a funcției pe care o ocupă, în acord cu dispozițiile Legii nr. 303/2004 privind Statutul judecătorilor și procurorilor, sunt evaluați numai din

după caz, *declasificarea totală*, *declasificarea parțială* sau *trecerea într-un alt grad de clasificare*[1] ori *permiterea accesului la cele clasificate de către apărătorul inculpatului*, în vederea asigurării în acest fel a exercitării dreptului la apărare. Dacă autoritatea emitentă nu permite apărătorului inculpatului accesul la informațiile clasificate, acestea nu pot servi la pronunțarea unei soluții de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei în cauză[2].

Potrivit art. 24 alin. (5) din Legea nr. 182/2002, *se interzice* clasificarea ca informații secrete de stat sau secrete de serviciu a informațiilor, datelor sau documentelor în scopul ascunderii încălcărilor legii, erorilor administrative, limitării accesului la informațiile de interes public, restrângerii ilegale a exercițiului unor drepturi ale vreunei persoane sau lezării altor interese legitime. De asemenea, art. 13 din Legea nr. 544/2001 prevede că informațiile care favorizează sau ascund încălcarea legii de către o autoritate sau o instituție publică nu pot fi incluse în categoria informațiilor clasificate și constituie informații de interes public.

Trebuie avută în vedere, de asemenea, și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materie, în care s-a arătat că orice persoană împotriva căreia se ia o măsură care are la bază motive de securitate națională trebuie să beneficieze de garanții împotriva arbitrariului. În special, persoana trebuie să aibă posibilitatea de a declanșa un control al măsurii litigioase din partea unui organ independent și imparțial, competent să se pronunțe cu privire la toate problemele de fapt și de drept relevante, în vederea stabilirii legalității măsurii și a sancționării unui eventual abuz din partea autorităților. În fața unui astfel de organ de control, persoana în cauză trebuie să beneficieze de o procedură contradictorie pentru a-și putea prezenta punctul de vedere și a combate argumentele autorităților (a

---

perspectiva onestității și profesionalismului referitoare la utilizarea acestor informații. Așa fiind, nu poate fi pus semnul egalității între criteriile de numire în funcția de magistrat și cele necesare obținerii autorizațiilor de acces la informații clasificate, mai cu seamă că pentru acestea din urmă accesul este limitat de respectarea principiului necesității de a cunoaște, având în vedere aspectele de vulnerabilitate sau ostilitate ca urmare a unor stări preexistente (cum ar fi mediul de relații, locul de muncă anterior etc.) și de loialitatea indiscutabilă ori de caracterul, obiceiurile, relațiile, discreția și modul de viață ale persoanei în cauză. Este firesc să fie așa, deoarece, în caz contrar, există riscul creării unei breșe în sistemul național de protecție a informațiilor clasificate, care, spre deosebire de activitatea specifică actului de justiție, nu poate fi acoperită prin invocarea unor cauze de incompatibilitate ori recuzare. Ca urmare, reglementările criticate constituie un remediu procesual pentru situațiile în care prezumția de onestitate sau profesionalism al persoanei care gestionează informații clasificate este pusă la îndoială" (C.C.R., dec. nr. 1335 din 9 decembrie 2008, M. Of. nr. 29 din 15 ianuarie 2009).

[1] Informațiile clasificate sunt împărțite în *două clase*: *secrete de stat* – care privesc securitatea națională și prin a căror divulgare se pot prejudicia siguranța națională și apărarea țării; *secrete de serviciu* – prin a căror divulgare se pot prejudicia persoane juridice de drept public sau privat.

Potrivit art. 15 lit. f) din Legea nr. 182/2002, *nivelurile de secretizare* se atribuie informațiilor clasificate din clasa *secrete de stat* și sunt: *strict secret de importanță deosebită* (informațiile a căror divulgare neautorizată este de natură să producă daune de o gravitate excepțională securității naționale); *strict secrete* (informațiile a căror divulgare neautorizată este de natură să producă daune grave securității naționale); *secrete* (informațiile a căror divulgare neautorizată este de natură să producă daune securității naționale). Potrivit art. 24 alin. (4), informațiile clasificate potrivit art. 15 lit. f) pot fi declasificate prin hotărâre a Guvernului, la solicitarea motivată a emitentului. Potrivit art. 24 alin. (10), declasificarea ori trecerea la un nivel inferior de clasificare este realizată de persoanele sau autoritățile publice competente să aprobe clasificarea și nivelul de secretizare a informațiilor respective.

Informațiile secrete de serviciu se declasifică de către conducătorii unităților care le-au emis, prin scoaterea lor de pe listele cu informații clasificate secrete de serviciu.

[2] Potrivit art. 28 alin. (1) din Legea nr. 182/2002, accesul la informații secrete de stat este permis numai în baza unei autorizații scrise, eliberată de conducătorul persoanei juridice care deține astfel de informații, după notificarea prealabilă la Oficiul Registrului Național al Informațiilor Secrete de Stat.

se vedea și cauza *Al-Nashif c. Bulgariei*[1]). Or, condiția nu este îndeplinită dacă instanței nu îi este furnizată nicio precizare referitoare la faptele de care era acuzat reclamantul, iar aceasta nu merge dincolo de afirmațiile parchetului pentru a verifica dacă reclamantul prezenta într-adevăr un pericol pentru securitatea națională sau pentru ordinea publică[2].

Secțiunea a 3-a. Reguli comune privind judecata în procesul penal

89. Citarea la judecată

89.1. Reguli privind citarea. Potrivit art. 353 alin. (1) CPP, judecata poate avea loc numai dacă *persoana vătămată și părțile sunt legal citate* și *procedura este îndeplinită*.

Inculpatul, partea civilă, partea responsabilă civilmente și, după caz, reprezentanții lor legali se citează din oficiu de către instanță, aceasta putând dispune citarea și a altor subiecți procesuali, atunci când prezența lor este necesară pentru soluționarea cauzei.

Pentru primul termen de judecată, *persoana vătămată* se citează cu mențiunea că se poate constitui parte civilă până la începerea cercetării judecătorești [art. 353 alin. (3) CPP]. Ca urmare a argumentelor reținute de Curtea Constituțională în Decizia nr. 257 din 26 aprilie 2017[3], în prezent, constituirea de parte civilă poate fi făcută până la începerea cercetării judecătorești, însă, pentru a da posibilitatea părții responsabile civilmente de a-și formula cererile și excepțiile în cursul procedurii de cameră preliminară, introducerea în cauză a acesteia poate avea loc numai până la finalul urmăririi penale[4].

Neprezentarea persoanei vătămate și a părților citate nu împiedică judecarea cauzei. Când instanța consideră că este necesară prezența uneia dintre părțile lipsă, poate lua măsuri pentru prezentarea ei, amânând în acest scop judecata.

În vederea asigurării desfășurării cu celeritate a fazei de judecată, s-a prevăzut *posibilitatea* părților și a persoanei vătămate *de a solicita, oral sau în scris, pe tot parcursul judecății, ca judecata să se desfășoare în lipsă*, în acest caz ele nemaifiind citate pentru termenele următoare.

Orice nelegalitate survenită în procedura de citare *se acoperă* prin înfățișarea persoanei vătămate sau a părții în instanță, în persoană sau prin reprezentant ori avocat ales sau avocat din oficiu, dacă acesta din urmă a luat legătura cu persoana reprezentată.

Nerespectarea dispozițiilor privind citarea poate determina incidența *nulității relative*, în condițiile art. 282 CPP, *desființarea hotărârii în apel*, cu trimiterea cauzei spre rejudecare, dacă încălcarea s-a produs la prima instanță [art. 421 pct. 2 lit. b) teza I CPP], precum și admiterea *contestației în anulare* și desființarea deciziei instanței de apel, urmată de rejudecarea apelului, dacă încălcarea a avut loc în fața instanței de apel [art. 432 și art. 426 lit. a) CPP].

89.2. Termenul în cunoștință. Când judecata se amână, părțile și celelalte persoane care participă la proces iau cunoștință de noul termen de judecată.

Astfel, cu excepția părților sau a subiecților procesuali principali *a căror prezență este obligatorie* [de exemplu, deținuții care nu formulează cerere de a fi judecați în lipsă,

---

[1] C.E.D.O., hot. din 20 iunie 2002, parag. 123 și 124, hudoc.echr.coe.int.

[2] A se vedea, în acest sens, C.E.D.O., cauza *Lupșa c. României*, hot. din 8 iunie 2006 (M. Of. nr. 30 din 17 ianuarie 2007), cauza *Kaya c. României*, hot. din 12 octombrie 2006 (M. Of. nr. 213 din 29 martie 2007).

[3] M. Of. nr. 472 din 22 iunie 2017.

[4] A se vedea și *supra*, partea generală, nr. 29.

potrivit art. 353 alin. (6) sau art. 364 alin. (4) CPP], *nu se mai citează* pentru termenele de judecată ulterioare, chiar dacă ar lipsi la vreunul dintre acestea, fiind considerate că au termenul în cunoștință, partea sau subiectul procesual principal:

– *care a fost prezent personal, prin reprezentant sau prin apărător ales la un termen*. În situația în care persoana vătămată sau partea este *reprezentată de avocatul din oficiu cu care a luat legătura*, se consideră că procedura este legal îndeplinită la respectivul termen de judecată, fără însă ca această situație să scutească instanța de a mai cita respectiva parte sau persoană pentru termenele ulterioare, ea neprimind termen în cunoștință, astfel cum se considera potrivit reglementării anterioare;

– *căruia personal, prin reprezentant sau apărător ales ori prin funcționarul sau persoana însărcinată cu primirea corespondenței i s-a înmânat în mod legal citația*.

„Termenul în cunoștință" reprezintă o *excepție de la regula citării* părților pentru judecată și este justificată, întrucât citarea ar complica inutil desfășurarea procesului, în condițiile în care există posibilitatea ca partea sau subiectul procesual principal să se informeze cu privire la următorul termen de judecată[1].

Dispozițiile analizate presupun o *desfășurare neîntreruptă a judecății la termene consecutive*. Dacă această desfășurare se întrerupe prin terminarea dezbaterilor și începerea deliberării, iar instanța, ca urmare a deliberării, dispune repunerea cauzei pe rol pentru reluarea cercetării judecătorești, noul termen fixat nu mai poate fi considerat ca luat la cunoștință, ci părțile trebuie citate. Când *procesul se judecă în afara sediului instanței*, iau termenul în cunoștință numai părțile prezente, cărora instanța, odată cu stabilirea noului termen, le-a adus la cunoștință și locul diferit la care se vor desfășura următoarele judecăți[2]. De asemenea, instanța învestită *după declinarea de competență* are obligația de a cita pe inculpat[3], ca de altfel și pe celelalte părți și persoane din cauză, chiar dacă acestea, anterior declinării, primiseră termen în cunoștință; la fel în situația *strămutării judecării cauzei*.

Militarii și *deținuții* sunt citați însă din oficiu la fiecare termen, chiar dacă au dobândit calitatea menționată după ce au primit termenul în cunoștință și chiar dacă au solicitat judecarea în lipsă[4]. De asemenea, practica judiciară a statuat că, în cazul inculpatului bolnav internat în spital, instanța trebuie să îl citeze – prin administrația spitalului –, chiar dacă a fost prezent la unul dintre termenele anterioare[5].

La cererea persoanelor care iau termenul în cunoștință, instanța le înmânează citații, spre a le servi drept justificare la locul de muncă, în vederea prezentării la noul termen.

89.3. Preschimbarea termenului de judecată. Conform art. 353 alin. (10) CPP, completul învestit cu judecarea unei cauze penale poate, din oficiu sau la cererea părților ori a persoanei vătămate, să preschimbe primul termen sau termenul luat în cunoștință, cu respectarea principiului continuității completului, în situația în care, *din motive obiective*,

---

[1] C.C.R., dec. nr. 146/2000 (M. Of. nr. 566 din 15 noiembrie 2000) – în procesul penal, necitarea părților pentru termenele următoare nu poate fi interpretată ca o atingere adusă dreptului la apărare, întrucât se consideră că există obligația părții de a se informa singură cu privire la eventualele termene ulterioare, acest minim de diligență dându-i posibilitatea să ia cunoștință de conținutul dezbaterilor și să participe la desfășurarea acestora în scopul pregătirii și susținerii propriei apărări.

[2] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 160 și jurisprudența acolo citată.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2369 din 8 aprilie 2005, *apud* G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 435.

[4] Pentru situația inculpatului devenit militar, a se vedea C.A. Bacău, s. I pen., dec. nr. 142/1996, *apud* L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 823.

[5] I. SURDESCU, *Notă* la dec. nr. 1952/2004 a C.A. București, s. a II-a pen., în P.J.P. 2003-2004, p. 247, *apud* L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 823.

instanța nu își poate desfășura activitatea de judecată la termenul fixat ori în vederea *soluționării cu celeritate* a cauzei. Preschimbarea termenului se dispune prin *rezoluția* judecătorului, în camera de consiliu și fără citarea părților; *nu se prevede obligația motivării* rezoluției. Părțile vor fi citate de îndată pentru noul termen fixat. Rezoluția judecătorului nu poate fi contestată.

89.4. Participarea procurorului la judecată. Potrivit art. 353 alin. (9) CPP, *participarea procurorului la judecata cauzei este obligatorie*. Pe lângă faptul că textul este criticabil sub aspectul tehnicii legislative, prin menționarea acestei reguli importante în conținutul articolului intitulat „Citarea la judecată", dispoziția este dublată de cea de la art. 363 alin. (1) CPP, unde îi este locul, acest din urmă articol reglementând „participarea procurorului la judecată"[1].

90. Compunerea instanței

90.1. Compunerea completului de judecată. Instanța judecă în complet de judecată, a cărui compunere este cea prevăzută de lege (Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară).

Astfel, se judecă/soluționează în *complet format dintr-un judecător*, potrivit art. 54 alin. (1)-(1^2) și art. 31 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 304/2004:

– cauzele penale date, potrivit legii, în competența de primă instanță a judecătoriei, tribunalului și curții de apel;

– contestațiile împotriva hotărârilor pronunțate în materie penală de judecătorii de drepturi și libertăți și judecătorii de cameră preliminară de la judecătorii, tribunale, curți de apel și Curtea Militară de Apel;

– contestațiile împotriva hotărârilor pronunțate în cursul judecății în materie penală în primă instanță de judecătorii și tribunale.

Se judecă în *complet format din 2 judecători*, potrivit art. 54 alin. (2) și art. 31 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 304/2004:

– apelurile împotriva hotărârilor pronunțate, în primă instanță, de judecătorii și tribunale;

– contestațiile împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorii de drepturi și libertăți și judecătorii de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casație și Justiție.

La Înalta Curte Casație și Justiție, se judecă în *complet format din 3 judecători*, potrivit art. 31 alin. (1) lit. a), c), e), f) și g) și alin. (2) din Legea nr. 304/2004:

– cauzele date, potrivit legii, în competența de primă instanță a Înaltei Curți de Casație și Justiție[2];

– apelurile împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță de curțile de apel și de Curtea Militară de Apel;

– contestațiile împotriva încheierilor pronunțate în cursul judecății în primă instanță de curțile de apel și Curtea Militară de Apel;

– contestațiile prevăzute în art. 250^1 alin. (1) CPP împotriva încheierilor pronunțate în cursul judecății în apel de curțile de apel și Curtea Militară de Apel;

– recursurile în casație împotriva deciziilor pronunțate în apel de curțile de apel și de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție, după admiterea în principiu.

Completele de 5 judecători judecă, în materie penală, potrivit art. 24 din Legea nr. 304/2004:

---

[1] A se vedea *infra*, partea specială, nr. 95.

[2] Potrivit art. 31^1 din Legea nr. 304/2004, procedura de judecată în cameră preliminară se desfășoară de un judecător din completul – de 3 judecători – învestit cu soluționarea cauzei.

– apelurile împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție;

– recursurile în casație împotriva hotărârilor pronunțate în apel de completele de 5 judecători după admiterea în principiu;

– contestațiile împotriva încheierilor pronunțate în cursul judecății în primă instanță de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Dispoziții speciale cu privire la compunerea instanței sunt prevăzute, pentru *cauzele în care inculpatul este minor*, la art. 507 CPP: acestea se judecă potrivit regulilor de competență obișnuite, de către judecători anume desemnați, potrivit legii. Instanța astfel compusă rămâne competentă să judece potrivit dispozițiilor procedurale speciale privitoare la minori, chiar dacă între timp inculpatul a împlinit vârsta de 18 ani, fiind minor la data sesizării instanței.

De asemenea, potrivit art. 29 alin. (1) din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție[1], pentru judecarea în primă instanță a infracțiunilor prevăzute în această lege, se constituie *complete specializate*.

Compunerea instanței nu se confundă cu noțiunea mai largă de *constituire a instanței*; prima privește completul de judecată, iar a doua toate organele judiciare care participă la judecată: completul de judecată, procurorul, grefierul de ședință[2] și, în cazul instanței supreme, magistratul-asistent.

90.2. Continuitatea completului de judecată. Ca efect al principiului nemijlocirii[3], se menține *regula unicității* completului de judecată, care trebuie să rămână același în tot cursul judecării cauzei.

Continuitatea completului de judecată este prevăzută și de dispozițiile art. 11 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară[4]. Aceasta nu exclude însă modificarea componenței completului de judecată [până la începerea dezbaterilor, dacă menținerea ei nu este posibilă – art. 354 alin. (2) CPP], regulile de urmat în această situație, pentru respectarea celuilalt principiu – al distribuirii aleatorii a cauzelor[5] –, fiind prevăzute în Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești[6].

Compunerea instanței este legală atunci când completul nu s-a schimbat după începerea dezbaterilor, cerința legii fiind astfel asigurată[7]. Însă, dacă la termenul când au avut loc dezbaterile s-a acordat un nou termen[8], iar la acest ultim termen instanța, deși în altă compunere decât cea de la termenul precedent, nu a reluat de la început dezbaterile, a încălcat dispozițiile art. 354 alin. (2) și (3) CPP[9]; la fel și în cazul în care hotărârea este

[1] M. Of. nr. 219 din 18 mai 2000.

[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 142.

[3] A se vedea *supra*, partea specială, nr. 87.3.

[4] „Activitatea de judecată se desfășoară cu respectarea principiilor distribuirii aleatorii a dosarelor și continuității, cu excepția situațiilor în care judecătorul nu poate participa la judecată din motive obiective".

[5] Potrivit art. 53 din Legea nr. 304/2004, „(1) Repartizarea cauzelor pe complete de judecată se face în mod aleatoriu, în sistem informatizat. (2) Cauzele repartizate unui complet de judecată nu pot fi trecute altui complet decât în condițiile prevăzute de lege".

[6] Aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1375/2015 (M. Of. nr. 970 din 28 decembrie 2015).

[7] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3330 din 27 mai 2005, *apud* G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 437.

[8] Potrivit art. 388 alin. (6) teza I CPP, „Pentru motive temeinice dezbaterile pot fi întrerupte".

[9] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 911/1997, *apud* G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 437-438.

semnată de un judecător al cărui nume nu este menționat în partea introductivă că a făcut parte din complet[1].

Este important de menționat, în această privință, Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 18 martie 2014 în cauza *Beraru c. României*, în care s-a arătat că principiul nemijlocirii este o garanție importantă în cadrul procesului penal, unde observațiile instanței cu privire la conduita și credibilitatea unui martor pot avea consecințe importante pentru acuzat. Astfel fiind, *schimbarea membrilor completului de judecată ulterior audierii unui martor important ar trebui să ducă, de regulă, la reaudierea martorului în cauză*. De asemenea, în Hotărârea din 2 decembrie 2014, în cauza *Cutean c. României*, Curtea a reamintit că, potrivit principiului nemijlocirii, într-un proces penal hotărârea trebuie luată de judecătorii care au fost prezenți la procedură și la procesul de administrare a probelor. Totuși, nu se poate considera că aceasta constituie o interdicție a schimbării compunerii completului de judecată în timpul unui proces. Pot apărea factori administrativi sau procedurali foarte evidenți care să facă imposibilă participarea în continuare a unui judecător într-un proces. De asemenea, pot fi luate măsuri pentru a se asigura că judecătorii care continuă să judece cauza au înțeles în mod corespunzător probele și argumentele, de pildă, prin asigurarea disponibilității în formă scrisă a declarațiilor, în cazul în care credibilitatea martorilor în chestiune nu este pusă la îndoială, sau prin noi ascultări ale argumentelor relevante sau ale martorilor importanți înaintea completului nou-format.

Încălcarea dispozițiilor privind compunerea completului de judecată se sancționează cu *nulitatea absolută*, potrivit art. 281 alin. (1) lit. a) CPP. În consecință, nerespectarea dispozițiilor menționate poate fi remediată prin *rejudecarea cauzei* ca urmare fie a admiterii apelului, în baza art. 421 pct. 2 lit. b) teza a II-a CPP, fie a admiterii contestației în anulare [pentru cazul de la art. 426 lit. c) sau d) CPP].

91. Judecata de urgență în cauzele cu arestați preventiv sau aflați în arest la domiciliu. *Spre deosebire de reglementarea anterioară*, în care se stabilea că judecarea cauzelor cu inculpați deținuți, indiferent dacă aceștia erau deținuți în altă cauză, se făcea de urgență și cu precădere, actualul Cod de procedură penală (art. 355), pe de o parte, limitează această procedură doar la situațiile în care inculpații sunt arestați preventiv sau în arest la domiciliu *în cauza respectivă*, iar, pe de altă parte, în vederea asigurării unei judecăți de urgență și cu precădere, stabilește, cu titlu de recomandare, ca termenele de judecată să fie de *7 zile*.

92. Asigurarea apărării

92.1. Reglementare. Dispozițiile art. 356 CPP nu fac decât să concretizeze, pentru faza de judecată, dreptul la apărare, ca *principiu al procesului penal*, prevăzut la art. 10 CPP. Astfel, părțile și subiecții procesuali principali au dreptul de a se apăra ei înșiși sau de a fi asistați de avocat, precum și, împreună cu avocatul, dreptul să beneficieze de timpul și înlesnirile necesare pregătirii apărării. Corelativ, organele judiciare au obligația de a asigura exercitarea deplină și efectivă a dreptului la apărare de către părți și subiecții procesuali principali, în tot cursul procesului penal.

Persoana vătămată, inculpatul, celelalte părți și avocații acestora au *dreptul să ia cunoștință de actele dosarului în tot cursul judecății*. Spre deosebire de faza de urmărire penală, în care părțile și persoana vătămată pot, de asemenea, consulta dosarul, în anumite limite, în faza judecății, *instanța de judecată nu poate limita acest drept* o

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5964 din 17 decembrie 2003, *apud* G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 438.

anumită perioadă de timp sau cu privire la anumite mijloace de probă; dimpotrivă, după cum se prevede la art. 352 alin. (11) CPP, trebuie să facă inclusiv demersuri în vederea declasificării documentelor cu regim special sau în vederea obținerii dreptului părților de studiere a acestora.

Când persoana vătămată sau una dintre părți se află în *stare de deținere*, președintele completului ia măsuri ca ea să ia cunoștință de actele dosarului și să poată lua contact cu avocatul său, inclusiv prin aducerea acestuia la grefă, pentru a studia dosarul. În această privință, trebuie avute în vedere și dispozițiile art. 89 alin. (2) CPP, potrivit cărora persoana reținută sau arestată are dreptul să ia contact cu avocatul, asigurându-i-se *confidențialitatea comunicărilor*, cu respectarea măsurilor necesare de supraveghere vizuală, de pază și securitate, fără să fie interceptată sau înregistrată convorbirea dintre ei. Probele obținute cu încălcarea acestor dispoziții se exclud.

Asistența juridică este asigurată atunci când *cel puțin unul dintre avocați este prezent* [art. 89 alin. (1) teza finală și art. 93 alin. (1) teza finală CPP].

***92.2. Asistența juridică obligatorie*[1].** Dispozițiile art. 356 se completează cu cele ale art. 361 alin. (4) CPP, potrivit căruia, la preluarea dosarului repartizat, *în cazurile în care asistența juridică este obligatorie, președintele completului va lua măsuri pentru desemnarea avocatului din oficiu*.

a) *Asistența juridică a suspectului sau inculpatului* este obligatorie, potrivit art. 90 CPP:

– când suspectul sau inculpatul este minor, internat într-un centru de detenție ori într-un centru educativ, când este reținut sau arestat, chiar în altă cauză, când față de acesta a fost dispusă măsura de siguranță a internării medicale, chiar în altă cauză, precum și în alte cazuri prevăzute de lege. Observăm că, spre deosebire de art. 171 alin. (2) CPP 1968, nu se mai prevede că asistența juridică este obligatorie când față de acesta a fost dispusă obligarea la tratament medical; asistența juridică obligatorie a persoanelor față de care s-a dispus obligarea la tratament medical este prevăzută însă de art. 568 alin. (5) CPP – *pentru procedura înlocuirii sau încetării obligării la tratament medical*;

– în cazul în care organul judiciar apreciază că suspectul ori inculpatul nu și-ar putea face singur apărarea;

– în cursul procedurii în cameră preliminară și în cursul judecății în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani. Potrivit reglementării anterioare [art. 171 alin. (3) CPP 1968], asistența juridică era obligatorie în cursul judecății inclusiv în cauzele în care legea prevedea pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa închisorii *de 5 ani*. Astfel fiind, diferența de reglementare – de drept procesual și substanțial (sub acest din urmă aspect, prin reducerea substanțială a limitelor de pedeapsă pentru multe infracțiuni) – face ca asistența juridică a inculpatului să nu mai fie obligatorie în cauze având ca obiect infracțiuni precum: uciderea din culpă, în varianta simplă prevăzută de art. 192 alin. (1) CP, șantajul, în varianta simplă prevăzută de art. 207 alin. (1) CP, actul sexual cu un minor, în varianta simplă prevăzută de art. 220 alin. (1) CP, violarea de domiciliu, prevăzută de art. 224 CP, furtul, prevăzut de art. 228 CP, furtul calificat, în varianta prevăzută de art. 229 alin. (1) CP, gestiunea frauduloasă, în variantele prevăzute de art. 242 alin. (1) și (2) CP, înșelăciunea, prevăzută de art. 244 CP, favorizarea făptuitorului, prevăzută de art. 269 CP, tăinuirea, prevăzută de art. 270 CP, mărturia mincinoasă, prevăzută de art. 273 CP, deturnarea de fonduri, prevăzută de

[1] În ceea ce privește asistența juridică a subiecților procesuali principali și a părților în procesul penal, a se vedea, în completare, comentariile art. 90, art. 91 și art. 93 CPP (*supra*, partea generală, titlul al III-lea, capitolul al IV-lea).

art. 307 CP, falsul material în înscrisuri oficiale, în varianta calificată prevăzută de art. 320 alin. (2) CP, falsul intelectual, prevăzut de art. 321 CP, majoritatea infracțiunilor contra siguranței circulației pe drumurile publice, prevăzute la art. 334, art. 335, art. 336 alin. (1) și (2), art. 337, art. 339, art. 340 alin. (1) și (3) CP.

b) *Asistența juridică a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente* este obligatorie, potrivit art. 93 alin. (4) și (5) CPP:

– când persoana vătămată sau partea civilă este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă;

– când organul judiciar apreciază că, din anumite motive, persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente nu și-ar putea face singură apărarea.

c) Potrivit art. 91 alin. (1) și (2) CPP, *avocatul din oficiu este desemnat în cazurile în care asistența juridică este obligatorie și dacă*:

– suspectul sau inculpatul (ori, pentru identitate de rațiune, deși codul nu prevede expres, persoana vătămată și celelalte părți) nu și-a ales un avocat; sau

– avocatul ales lipsește nejustificat, nu asigură substituirea sau refuză nejustificat să exercite apărarea, deși a fost asigurată exercitarea tuturor drepturilor procesuale. Avocatului din oficiu i se acordă, în această situație, *un termen rezonabil* – de minimum 3 zile în cursul judecății – și înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective, făcându-se mențiune despre aceasta într-un proces-verbal ori, după caz, în încheierea de ședință.

Delegația apărătorului din oficiu încetează la prezentarea apărătorului ales [art. 91 alin. (4) CPP].

d) Potrivit art. 281 alin. (1) lit. f) și alin. (4) CPP, încălcarea dispozițiilor privind asistarea de către avocat a suspectului sau a inculpatului, precum și a celorlalte părți, atunci când asistența este obligatorie, este sancționată cu *nulitatea absolută*. Lipsa asistenței juridice obligatorii în cursul judecății poate fi invocată *în orice stare a procesului* și remediată prin *rejudecarea cauzei* ca urmare fie a admiterii apelului, în baza art. 421 pct. 2 lit. b) teza a II-a CPP, fie – în situația asistenței juridice obligatorii pentru *inculpat* – a admiterii contestației în anulare [pentru cazul de la art. 426 lit. f) CPP].

92.3. Dreptul la apărare și termenul rezonabil al procesului penal. Pentru a înlătura situațiile de tergiversare a soluționării cauzei, art. 356 alin. (3) și (4) CPP stabilește în mod expres că, în cursul judecății, persoana vătămată și părțile au *dreptul la un singur termen pentru angajarea unui avocat și pentru pregătirea apărării*, iar în cazul în care ulterior nu mai beneficiază de asistența juridică acordată de avocatul ales, instanța nu mai este obligată să îi acorde termen pentru angajarea unui alt avocat și pregătirea apărării.

Articolul 356 alin. (5) CPP prevede că acordarea înlesnirilor necesare pregătirii apărării efective trebuie să fie *conformă respectării termenului rezonabil al procesului penal*. Aceasta, în condițiile în care, după cum s-a arătat în doctrină, în mod întemeiat, singurul element relevant în aprecierea termenului rezonabil al procedurii este *comportamentul autorităților*[1].

Incumbă deci instanței de judecată să zădărnicească încercarea părților din procesul penal și, în special, a inculpaților de a transforma dreptul la un termen pentru pregătirea apărării într-un mijloc de tergiversare a soluționării cauzei, prin urmare, de a-l exercita într-un alt scop decât acela prevăzut de lege. Astfel, nu se justifică acordarea unui termen pentru pregătirea apărării părții care, deși legal citată, a lipsit nejustificat la primul termen de judecată cu procedura legal îndeplinită, când, eventual, s-a acordat chiar termen pentru

[1] M. UDROIU, O. PREDESCU, *Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal român. Tratat*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 642 și doctrina acolo citată.

pregătirea apărării unei alte părți din dosar, și formulează ulterior o cerere de amânare pentru lipsă de apărare (după începerea cercetării judecătorești), pe motiv că este primul termen de judecată la care se prezintă.

De asemenea, nu puține sunt situațiile în care, deși instanța le acordă părților un termen pentru pregătirea apărării, la termenul astfel acordat avocații solicită un alt termen, sub pretextul că nu au avut timp să studieze dosarul, data trecută pe împuternicire fiind aceea din preziua sau chiar ziua termenului; practic, amânarea – din nou – a cauzei pe acest motiv echivalează cu acordarea unui al doilea termen pentru pregătirea apărării. Or, legea prevede dreptul la *un termen pentru pregătirea apărării*, și nu doar pentru contactarea/angajarea unui avocat; iar dacă apărătorul ales nu este în măsură să îl asiste juridic pe clientul său, în cauză această obligație urmează să fie îndeplinită de apărătorul din oficiu deja desemnat, a cărui delegație *nu poate înceta*. Rațiunea pentru care legiuitorul a prevăzut, la art. 91 alin. (4) CPP, că delegația apărătorului din oficiu încetează la prezentarea apărătorului ales este dată de inutilitatea menținerii apărătorului din oficiu în cauză odată ce apărătorul ales de parte îi asigură apărarea; or, nu ne aflăm în această ipoteză dacă apărătorul ales nu îi poate asigura clientului său o apărare efectivă, necunoscând dosarul. Delegația apărătorului din oficiu nu poate înceta doar ca urmare a *prezenței fizice* a apărătorului ales în instanță, ci atunci când acesta din urmă poate să și pună concluzii.

Sub acest aspect, o situație aparte o au și cauzele complexe, în care sunt trimiși în judecată mulți inculpați și în cazul cărora dosarele de urmărire penală au foarte multe volume, al căror studiu presupune un interval mai mare de timp și în care probabilitatea ca unul/unii dintre apărătorii aleși ai inculpaților să nu se poată prezenta și să nu își asigure nici substituirea este foarte mare. Având în vedere consecințele care derivă din astfel de situații, respectiv tergiversarea soluționării cauzei, apreciem că, *de lege ferenda*, s-ar impune reglementarea posibilității menținerii în cauză a apărătorilor din oficiu, chiar după momentul prezentării apărătorului ales, soluție care a existat, de altfel, în proiectul noului Cod de procedură penală.

În practica judiciară s-a și decis în acest sens[1], motivându-se că, într-o asemenea situație, *se impune ca apărătorii din oficiu, odată desemnați, să fie păstrați în cauză și să nu se dea eficiență dispozițiilor privind încetarea delegației apărătorului desemnat din oficiu* la prezentarea apărătorului ales, asupra cărora prevalează dispozițiile art. 6 din Convenția europeană referitoare la soluționarea cauzei într-un termen rezonabil.

Altfel, dacă am aplica dispozițiile art. 91 alin. (4) CPP în asemenea cauze, procesele penale s-ar amâna practic succesiv, *sine die*, dată fiind imposibilitatea, în cazul lipsei nejustificate a apărătorului ales fără a-și asigura substituirea, a desemnării unui apărător din oficiu care să și cunoască actele și lucrările cauzei și să poată acorda astfel o asistență juridică *concretă și efectivă* inculpatului, tot în spiritul Convenției europene și potrivit art. 91 alin. (3) CPP. Aceasta, și în condițiile în care instanța este obligată să îi acorde apărătorului din oficiu nou-desemnat un termen de minimum 3 zile pentru pregătirea apărării, potrivit art. 91 alin. (2) teza finală CPP[2], întrucât apărătorii din oficiu sunt trimiși de barou potrivit programării din ziua solicitării, neputând fi rechemat același apărător care

[1] Cu titlu de exemplu, Trib. București, s. I pen., înch. din 16 septembrie 2010 și înch. din 14 octombrie 2010, nepublicate.

[2] În cauza *Öcalan c. Turciei* s-a apreciat că dreptul stipulat de art. 6 parag. 3 lit. b) din Convenție a fost încălcat, în condițiile în care avocații apărării au beneficiat de numai două săptămâni pentru a pregăti apărarea într-un dosar cu 17.000 de pagini (C.E.D.O., cauza *Öcalan c. Turciei*, hot. din 12 martie 2003, parag. 177, *apud* M. UDROIU, O. PREDESCU, *op. cit.*, p. 708).

a mai fost anterior desemnat și care cunoaște cauza. Soluția nu ar fi nici una economică, din moment ce constatarea succesivă a încetării delegațiilor apărătorilor din oficiu, cu acordarea onorariului parțial, ar duce cu siguranță (dat fiind că numărul termenelor de judecată este foarte mare în cauzele complexe) la depășirea cuantumului onorariului cuvenit apărătorului din oficiu care se prezintă pe tot parcursul judecății[1].

Luarea acestei măsuri procesuale prezintă două avantaje majore:

– preîntâmpinarea tergiversării soluționării cauzei prin lipsa nejustificată a apărătorilor aleși fără a asigura substituirea (sau denunțarea intempestivă a contractului de asistență juridică, în ședința de judecată, ori refuzul de a mai asigura apărarea, ca reacție a unor apărători la măsurile dispuse de instanță, cu care nu sunt de acord)[2];

– posibilitatea asigurării unei apărări efective a inculpatului chiar la termenul de judecată la care se constată că acesta nu mai are apărător ales, de către apărătorul din oficiu deja desemnat, care cunoaște actele și lucrările cauzei și a fost prezent la toate termenele de judecată anterioare.

Această soluție, a *„dublării" apărării*, care deja poate fi regăsită în practica judiciară a instanțelor, întemeiată pe dispozițiile art. 6 din Convenția europeană, ar putea fi întemeiată – mai nou – și pe legislația națională, prin interpretarea sistematică a dispozițiilor art. 91 alin. (4) CPP, relevante sub acest aspect fiind dispozițiile art. 356 alin. (5) din același cod, menționate anterior, dar și cele ale art. 10 alin. (6) CPP, conform cărora dreptul la apărare trebuie *exercitat cu bună-credință*, potrivit scopului pentru care a fost recunoscut de lege. Având în vedere posibilele soluții neunitare generate de interpretarea art. 91 alin. (4) CPP, după cum am arătat, ar fi preferabilă soluția consacrării sale exprese în Codul de procedură penală.

93. Atribuțiile președintelui completului

93.1. Dispoziții generale (art. 357 CPP). Indiferent de compunerea completului de judecată, acesta are întotdeauna un președinte care realizează conducerea operativă a ședinței[3]. Președintele completului conduce ședința, îndeplinind toate îndatoririle pre-

[1] În cauza *Sannino c. Italiei*, Curtea Europeană a constatat încălcarea art. 6 parag. 3 lit. c) din Convenție, în condițiile în care, după denunțarea de către avocatul ales a contractului de asistență juridică, reclamantul a fost asistat la fiecare termen de un alt avocat din oficiu și nimic nu permite a se crede că aceștia din urmă au avut cunoștință de dosar (C.E.D.O., cauza *Sannino c. Italiei*, hot. din 27 aprilie 2006, parag. 50-53, *apud* M. UDROIU, O. PREDESCU, *op. cit.*, p. 719).

Când dispun numirea unui avocat, instanțele trebuie să aibă într-o anumită măsură în vedere dorințele acuzatului, dar pot să treacă peste acestea când sunt suficiente temeiuri pentru a considera că măsura este necesară pentru interesul justiției (a se vedea C.E.D.O., cauza *Lagerblom c. Suediei*, hot. din 14 ianuarie 2003, parag. 50-54, cauza *Croissant c. Germaniei*, hot. din 25 septembrie 1992, parag. 29, *apud* M. UDROIU, O. PREDESCU, *op. cit.*, p. 719).

[2] În cauza *X c. Austriei*, Comisia Europeană a apreciat că nu se poate reține încălcarea dispozițiilor art. 6 parag. 3 lit. b) din Convenție, în condițiile în care reclamantul a revocat contractul de asistență judiciară cu avocatul ales, care avea cunoștință de obiectul cauzei, cu câteva zile înaintea termenului stabilit de instanță, *fiind clar că scopul acestuia a fost acela de a-i obliga pe judecători să îi acorde un nou termen* (s.n.) (M. UDROIU, O. PREDESCU, *op. cit.*, p. 709).

[3] La *judecătorii, tribunale și curți de apel*, potrivit art. 52 alin. (2) din Legea nr. 304/2004, completul de judecată este prezidat, prin rotație, de unul dintre membrii acestuia. La *Înalta Curte de Casație și Justiție*, potrivit art. 32 alin. (5) și art. 33 alin. (1) și (3) din Legea nr. 304/2004:

– Completul de 5 judecători este prezidat de președintele sau vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, atunci când acesta face parte din complet, de președintele Secției penale sau de decanul de vârstă, după caz;

– președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție sau, în lipsa acestuia, unul dintre vicepreședinți prezidează orice complet în cadrul secțiilor, când participă la judecată; de asemenea, președinții de secții pot prezida orice complet de judecată din cadrul secției, iar ceilalți judecători prezidează prin rotație.

văzute de lege, și decide asupra cererilor formulate de procuror, de persoana vătămată și de părți, dacă rezolvarea acestora nu este dată în căderea completului, dispozițiile sale fiind obligatorii pentru toate persoanele prezente în sala de ședință.

Astfel, președintele completului deschide lucrările ședinței, ia măsurile de ordine necesare, asigură solemnitatea judecății, decide asupra chestiunilor ce nu sunt date în competența completului, procedează, dacă este cazul, la administrarea probelor, dă și ia cuvântul procurorului, persoanei vătămate, părților, apărătorilor, închide ședința de judecată, pronunță hotărârea.

Potrivit reglementării actuale [art. 357 alin. (2) CPP], în cursul judecății, președintele, *după consultarea celorlalți membri ai completului, poate respinge întrebările* formulate de părți, de persoana vătămată și de procuror, dacă acestea *nu sunt concludente și utile* soluționării cauzei.

Sfera de competență a problemelor în care președintele poate decide singur trebuie delimitată de cea la care hotărârea nu poate fi luată decât de întreg completul de judecată. De exemplu, președintele poate decide în cererile formulate de procuror, de persoana vătămată sau de părți cu privire la măsurile ce urmează a se lua în vederea asigurării ordinii și solemnității ședinței, dar nu poate hotărî singur admiterea sau respingerea administrării unei probe[1].

93.2. Strigarea cauzei și apelul celor citați (art. 358 CPP). Judecata începe prin strigarea cauzei aflate pe rol și dispunerea de către președinte a apelului părților și al celorlalte persoane citate. Cu ocazia apelului, președintele completului nu se limitează la simpla constatare a persoanelor care se prezintă și a celor care lipsesc, în cazul acestora din urmă fiind obligat să verifice dacă le-a fost înmânată citația în condițiile art. 260 CPP și dacă și-au justificat în vreun fel absența. În raport de aceste verificări, poate decide *continuarea judecății sau amânarea cauzei* (de exemplu, pentru lipsa de procedură, neaducerea inculpatului deținut la judecată sau pentru a da posibilitatea participantului care lipsește justificat să se prezinte).

Părțile și persoana vătămată se pot prezenta și participa la judecată, chiar dacă nu au fost citate sau nu au primit citația, președintele având îndatorirea să stabilească identitatea acestora.

93.3. Asigurarea ordinii și solemnității ședinței (art. 359 CPP). Rolul educativ al judecății nu poate fi eficient realizat fără o exemplară ordine în sălile de ședință în care se desfășoară activitatea de judecată și fără un minimum de solemnitate în comportarea celor care participă la efectuarea judecății[2].

În vederea îndeplinirii atribuției de asigurare a ordinii și solemnității ședinței de judecată, președintele *poate limita accesul publicului*, ținând seama de capacitatea sălii de ședință, fără ca aceasta să însemne că ședința de judecată nu este publică; de asemenea, atrage atenția persoanelor aflate în sala de ședință să păstreze disciplina ei, iar în caz de repetare ori de abateri grave, *dispune îndepărtarea lor din sală*.

Președintele poate îndepărta din sala de ședință orice parte sau persoană care nu respectă ordinea și solemnitatea ședinței; în cazul în care persoana îndepărtată este persoana vătămată sau parte în proces, în vederea asigurării dreptului la apărare, indiferent dacă a fost sau nu reprezentată de un avocat în acest timp, ea este chemată în sală înainte de

[1] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 162.
[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 147.

începerea dezbaterilor, iar președintele îi aduce la cunoștință actele esențiale efectuate în lipsă și îi citește declarațiile celor audiați.

Actuala reglementare stabilește inclusiv procedura ce va fi urmată în cazul în care comportamentul persoanei îndepărtate inițial din sală și rechemate continuă să fie unul perturbator. În acest caz, președintele poate dispune din nou îndepărtarea ei din sală, dezbaterile urmând a avea loc în lipsa acesteia, iar dacă partea sau persoana vătămată[1] *continuă să tulbure ședința și cu ocazia pronunțării hotărârii*, președintele completului poate dispune îndepărtarea ei din sală, în acest caz hotărârea urmând a-i fi comunicată[2].

Potrivit art. 278 CP, constituie *infracțiunea de încălcare a solemnității ședinței* întrebuințarea de cuvinte ori gesturi jignitoare sau obscene, de natură să perturbe activitatea instanței, de către o persoană care participă sau asistă la o procedură care se desfășoară în fața instanței.

93.4. Constatarea infracțiunilor de audiență. Infracțiunea de audiență este fapta prevăzută de legea penală care se săvârșește în cursul ședinței de judecată. Poate fi vorba, de exemplu, despre încălcarea solemnității ședinței, ultraj judiciar, furt, favorizarea făptuitorului, mărturie mincinoasă, uz de fals, fals în declarații, fals privind identitatea.

Potrivit art. 360 alin. (1) CPP, președintele completului de judecată *constată* infracțiunea de audiență și îl *identifică* pe făptuitor. Constatările președintelui vor fi cuprinse în încheierea de ședință, care va fi trimisă procurorului competent; astfel, *nu se va mai întocmi proces-verbal* distinct față de încheierea de ședință.

Președintele completului de judecată *nu mai poate dispune arestarea preventivă* a suspectului, în mod exclusiv procurorul care participă la judecată, ca titular al acțiunii penale, poate declara că începe urmărirea penală, pune în mișcare acțiunea penală și îl poate reține pe suspect sau pe inculpat. În edițiile anterioare[3], exprimam opinia de principiu că dispoziția de la art. 360 alin. (2) CPP nu derogă de la normele de competență materială sau după calitatea persoanei, astfel că procurorul de ședință trebuie să fie și competent, după criteriile menționate, pentru a putea declara că începe urmărirea penală, pune în mișcare acțiunea penală și reține pe suspect sau pe inculpat. Apreciem însă că această regulă comportă și excepții, în situația în care infracțiunea de audiență poate fi încadrată în noțiunea de *„cazuri urgente"* prevăzută de art. 60 CPP, în care procurorul este obligat să efectueze acte de urmărire penală care nu suferă amânare, chiar într-o cauză în care este necompetent (de pildă, în cazul comiterii unei infracțiuni grave, care ar impune reținerea imediată a suspectului/inculpatului, chiar dacă infracțiunea este de competența materială sau personală a instanței ierarhic superioare: de exemplu, comiterea, în ședința de judecată de la judecătorie, a unui ultraj judiciar, prin lovire, de către avocat, sau a unei tentative de omor).

În ceea ce privește precizarea „în cazul în care procurorul participă la judecată" din cuprinsul art. 360 alin. (2) CPP, aceasta este *inutilă*, dat fiind că, potrivit reglementării actuale [art. 353 alin. (9) și art. 363 alin. (1) CPP], procurorul participă la judecată *în toate cazurile*.

---

[1] Deși *persoana vătămată* nu este menționată la art. 359 alin. (6) CPP, omisiunea acesteia nu se justifică și este cu siguranță o eroare a legiuitorului.

[2] De altfel, potrivit art. 407 alin. (1) CPP, hotărârea se comunică procurorului, tuturor părților și persoanei vătămate, indiferent dacă au fost sau nu la pronunțare.

[3] G. TUDOR, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *Noul Cod de procedură penală comentat*, Ed. Hamangiu, București, ed. 1, 2014, p. 929-930, ed. a 2-a, 2015, p. 985.

93.5. Pregătirea ședinței de judecată (art. 361 CPP). Președintele completului de judecată are îndatorirea să ia din timp toate măsurile necesare pentru ca la termenul de judecată fixat judecarea cauzei să nu sufere amânare [art. 361 alin. (2) CPP]; în acest scop:

– dosarele repartizate pe complete în mod aleatoriu vor fi preluate de președintele completului, care va lua măsurile necesare în scopul pregătirii judecății, astfel încât să se asigure soluționarea cu celeritate a cauzei;

– în cazurile în care asistența juridică este obligatorie, președintele completului va lua măsuri pentru desemnarea avocatului din oficiu; în acest sens, solicită baroului de avocați delegarea unui avocat din oficiu. Avocatul desemnat din oficiu trebuie delegat din timp, pentru a lua cunoștință de dosar și a lua legătura cu inculpatul, în vederea pregătirii unei apărări eficiente[1];

– în situația în care în aceeași cauză au calitatea de inculpat atât persoana juridică, cât și reprezentanții legali ai acesteia, președintele verifică dacă inculpatul persoană juridică și-a desemnat un reprezentant, iar în caz contrar, procedează la desemnarea unui reprezentant din rândul practicienilor în insolvență;

– președintele completului verifică îndeplinirea dispozițiilor privind citarea și, după caz, procedează la completarea ori refacerea procedurii de citare. Reglementarea actuală *nu mai prevede obligația citării inculpatului cu cel puțin 5 zile înainte* de termenul de judecată fixat, întrucât, participând la faza camerei preliminare, se presupune că acesta are cunoștință de procedura judiciară în care se află, neputând considera că îi este afectat dreptul la apărare prin nerespectarea acestui termen minim;

– președintele completului se îngrijește ca lista cauzelor fixate pentru judecată să fie întocmită și afișată la instanță cu 24 de ore înaintea termenului de judecată; la întocmirea listei se ține seama de data intrării cauzelor la instanță, dându-se întâietate cauzelor în care sunt deținuți sau arestați la domiciliu și celor cu privire la care legea prevede că judecata se face de urgență.

94. Măsurile preventive în cursul judecății. Conform art. 362 CPP, instanța se pronunță prin încheiere, la cerere sau din oficiu, cu privire la *luarea, înlocuirea, revocarea sau încetarea de drept* a măsurilor preventive.

În acord cu opiniile exprimate în literatura de specialitate[2], apreciem că, în cursul judecății, completului îi revine și competența de a dispune, în situația mandatului de arestare preventivă emis în lipsă, asupra confirmării măsurii și a executării acesteia sau, după caz, asupra revocării măsurii ori a înlocuirii arestării preventive cu o măsură preventivă mai ușoară.

În cauzele în care față de inculpat s-a dispus o măsură preventivă, instanța este datoare *să verifice*, în cursul judecății, *în ședință publică* (chiar și înainte de primul termen de judecată), legalitatea și temeinicia măsurii preventive, înainte de expirarea duratei acesteia, potrivit dispozițiilor art. 208 CPP.

Potrivit art. 208 alin. (2) și (3) CPP, instanța de judecată *verifică din oficiu* dacă subzistă temeiurile care au determinat *luarea, prelungirea sau menținerea măsurii preventive*, cu aplicarea în mod corespunzător a dispozițiilor art. 207 alin. (3)-(5), care, la rândul lor, trimit la prevederile art. 235 alin. (4)-(6) CPP.

Astfel, în faza judecății, când instanța este sesizată de către judecătorul de cameră preliminară [care este obligat să înainteze dosarul instanței de judecată cu cel puțin 5 zile

[1] Cu privire la asigurarea apărării, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 92.

[2] A. ANDONE-BONTAȘ, I.P. CHIȘ, în M. UDROIU (COORD.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p. 1492.

înainte de expirarea duratei măsurii preventive, conform art. 208 alin. (1) CPP], va fi obligată să respecte doar regula generală care impune verificarea legalității și temeiniciei măsurii preventive înainte de expirarea duratei acesteia, *nemaifiind stabilit un termen suplimentar* ca în reglementarea anterioară (termenul de 48 de ore prevăzut de art. 313 CPP 1968).

Instanța *se pronunță* asupra măsurilor preventive *înainte de expirarea duratei acestora*; legiuitorul nu stabilește ca și contestația împotriva acestor măsuri să fie soluționată în același termen, *cu excepția* contestației împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea sau înlocuirea unei măsuri preventive cu alta, care se soluționează înainte de expirarea duratei măsurii preventive dispuse anterior.

Participarea procurorului este obligatorie, iar instanța dispune *citarea inculpatului*.

Reglementarea actuală stabilește că – situație neacoperită textual anterior, dar consacrată jurisprudențial –, în cazul în care inculpatul arestat preventiv se află internat în spital și din cauza stării sănătății nu poate fi adus în fața instanței sau când, din cauză de forță majoră ori stare de necesitate, deplasarea sa nu este posibilă, măsura va fi examinată *în lipsa inculpatului*, dar *numai în prezența avocatului* acestuia, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii. În aceste situații, inculpatul poate participa și prin intermediul videoconferinței.

Inculpatul este *ascultat de instanță* asupra tuturor motivelor pe care se întemeiază propunerea/cererea în legătură cu măsura preventivă, în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu, dacă asistența juridică este obligatorie.

Când constată că temeiurile care au determinat luarea măsurii se mențin sau există temeiuri noi care justifică o măsură preventivă, instanța dispune, prin încheiere, *menținerea* măsurii preventive față de inculpat.

Când constată că au încetat temeiurile care au determinat luarea sau prelungirea măsurii preventive și nu există temeiuri noi care să o justifice ori în cazul în care au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive, instanța dispune, prin încheiere, *revocarea* măsurii și, după caz, punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză.

În tot cursul judecății, instanța, *din oficiu, prin încheiere, verifică periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile*, dacă subzistă temeiurile care au determinat menținerea măsurii preventive dispuse față de inculpat sau dacă au apărut temeiuri noi, care să justifice menținerea acesteia, indiferent dacă este major sau minor [art. 208 alin. (4) și (5) CPP].

95. Participarea procurorului la judecată. Participarea procurorului la judecată este *obligatorie*, indiferent de gradul instanței învestite cu soluționarea cauzei penale. Articolul 363 alin. (1) CPP reia dispoziția de la art. 353 alin. (9) din același cod, articol unde, de altfel, nu își are locul, procurorul nefiind „citat" la judecată[1].

Dispozițiile art. 363 alin. (1) CPP, care consacră obligativitatea prezenței procurorului la judecată, instituie o regulă cu caracter general, incidentă *ori de câte ori este vorba despre o activitate procesuală de judecată, inclusiv în materia căilor extraordinare de atac, în lipsa unei dispoziții exprese contrare*[2].

În cursul judecății, procurorul *exercită rol activ* în vederea aflării adevărului și a respectării dispozițiilor legale, însă, spre deosebire de faza de urmărire penală, în care are rol de coordonator, în cursul judecății, exercită acest rol activ în acord cu *principiul egalității armelor*, putând acționa cu aceleași instrumente recunoscute și părților din proces: for-

[1] A se vedea și *supra*, partea specială, nr. 89.4.
[2] I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 3/2015 (M. Of. nr. 150 din 2 martie 2015).

mularea de cereri, ridicarea de excepții, punerea de concluzii cu privire la orice chestiune asupra căreia trebuie să se pronunțe instanța de judecată, precum și cu privire la fondul cauzei, la soluția ce trebuie dată învinuirii aduse inculpatului și pretențiilor civile formulate împotriva sa. La fel ca și cererile și concluziile părților, ale persoanei vătămate, și cele formulate de procuror trebuie să fie *motivate*.

Curtea Constituțională s-a pronunțat cu privire la rolul procurorului în procesul penal, arătând: „Articolul 32 din Codul de procedură penală definește *in terminis părțile* în procesul penal, care sunt numai *inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente*. Potrivit art. 30 din același cod, procurorul este un organ judiciar care participă în procesul penal alături de subiecții menționați în art. 29, fiecare având roluri și poziții diferite. Prin urmare, din economia textelor legale mai sus arătate *procurorul nu este parte în procesul penal*. (...) art. 131 din Legea fundamentală consacră procurorului un rol esențial în activitatea judiciară, și anume acela de reprezentant al intereselor generale ale societății, de apărător al ordinii de drept, precum și al drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor. Dispozițiile constituționale instituie atribuții cu caracter de generalitate care sunt concretizate detaliat, după caz, prin legi organice sau prin legi ordinare. De aceea, formele concrete prin care Ministerul Public își poate îndeplini rolul de reprezentant al interesului social, general și public constau, potrivit art. 63 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, în: efectuarea urmăririi penale în cazurile și în condițiile prevăzute de lege, conducerea și supravegherea activității de cercetare penală a poliției judiciare, precum și conducerea și controlul altor organe de cercetare penală, sesizarea instanțelor judecătorești pentru judecarea cauzelor penale, potrivit legii, exercitarea acțiunii civile, în cazurile prevăzute de lege, participarea, în condițiile legii, la ședințele de judecată, exercitarea căilor de atac împotriva hotărârilor judecătorești, în condițiile prevăzute de lege, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție, ale dispăruților și ale altor persoane, în condițiile legii, acționarea pentru prevenirea și combaterea criminalității, sub coordonarea ministrului justiției, pentru realizarea unitară a politicii penale a statului, studierea cauzelor care generează sau favorizează criminalitatea, sens în care elaborează și prezintă ministrului justiției propuneri în vederea eliminării acestora, precum și pentru perfecționarea legislației în domeniu, verificarea respectării legii la locurile de deținere preventive, precum și în exercitarea oricăror altor atribuții prevăzute de lege. De asemenea, potrivit art. 67 alin. (1) din Legea nr. 304/2004, «procurorul participă la ședințele de judecată, în condițiile legii, și are rol activ în aflarea adevărului», iar potrivit dispozițiilor art. 351 și art. 363 din Codul de procedură penală, judecata se desfășoară oral, nemijlocit și *contradictoriu*, la ea participând, *în mod obligatoriu, procurorul care exercită un rol activ*, în vederea aflării adevărului și a respectării dispozițiilor legale, *putând formula motivat cereri, ridica excepții și pune concluzii* în acord cu obiectivele stabilite de Constituție. (...) Legiuitorul constituant a înțeles să confere procurorului un rol determinat în reprezentarea intereselor generale ale societății, din moment ce a așezat dispozițiile referitoare la Ministerul Public în capitolul referitor la «Autoritatea judecătorească» și nicio lege organică sau ordinară nu poate să deroge de la textele constituționale. Procurorul participă în proces și contribuie la aflarea adevărului, sens în care, în cursul urmăririi penale, strânge și administrează probe, atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau a inculpatului, din oficiu sau la cerere. Textul constituțional, referindu-se la apărarea drepturilor și libertăților cetățenilor, nu are în vedere transformarea procurorului într-un avocat al uneia dintre părți, el având numai rolul de a veghea la respectarea legii în procesele care pun în discuție astfel de drepturi și libertăți. Fiind vorba despre un proces penal, este de necontestat că în acest

domeniu există interese generale care trebuie apărate, iar, în activitatea judiciară, Constituția a stabilit acest rol de apărător pentru procuror a cărui participare obligatorie în procesele penale *nu poate avea caracter formal*"[1].

Pentru a asigura *imparțialitatea procurorului*, ca principiu de funcționare a Ministerului Public, în acord și cu dispozițiile art. 67 alin. (2) din Legea nr. 304/2004, în care se prevede că procurorul este liber să prezinte în instanță concluziile pe care le consideră întemeiate, potrivit legii, și Codul de procedură penală recunoaște *libertatea* procurorului, când apreciază că există vreuna dintre cauzele care împiedică exercitarea acțiunii penale, să pună *concluzii de achitare sau de încetare a procesului penal*, scoțându-l astfel, în legătură cu această activitate, de sub incidența principiului subordonării ierarhice.

Lipsa procurorului de la desfășurarea ședinței de judecată sau împiedicarea lui de a participa la judecată și de a-și exercita atribuțiile este sancționată cu *nulitatea absolută*, potrivit art. 281 alin. (1) lit. d) CPP. În consecință, nerespectarea dispozițiilor menționate poate fi remediată prin *rejudecarea cauzei* ca urmare fie a admiterii apelului, în baza art. 421 pct. 2 lit. b) teza a II-a CPP, fie a admiterii contestației în anulare [pentru cazul de la art. 426 lit. e) CPP].

În practica judiciară s-a pus problema participării procurorului la judecarea cauzelor penale în ipoteza cererilor ce au ca obiect liberarea condiționată, în raport de dispozițiile art. 5 alin. (3) din Legea nr. 255/2013. Potrivit acestui text, „La judecarea cauzelor și la soluționarea propunerilor, contestațiilor, plângerilor sau a oricăror alte cereri în care cercetarea penală a fost efectuată de Direcția Națională Anticorupție potrivit legii vechi, precum și a celor care au rămas în competența acesteia în condițiile alin. (1), participă procurori din cadrul Direcției Naționale Anticorupție". Apreciem că dispozițiile legale menționate impun participarea procurorilor Direcției Naționale Anticorupție în cazul cererilor de liberare condiționată din pedepse aplicate anterior în dosare în care trimiterea în judecată a fost efectuată de această unitate de parchet specializată. În cazul în care la judecarea cauzei participă un procuror din cadrul parchetului de pe lângă instanța care judecă cererea de liberare condiționată, și nu din cadrul Direcției Naționale Anticorupție, apreciem că sancțiunea care intervine este aceea a nulității relative, întrucât situația nu echivalează cu lipsa procurorului, pentru a fi sancționată cu nulitatea absolută.

96. Participarea inculpatului la judecată și drepturile acestuia. Articolul 364 alin. (1) CPP instituie *regula* potrivit căreia judecata cauzei are loc în prezența inculpatului, iar aducerea inculpatului aflat în stare de deținere la judecată este obligatorie.

Prin *excepție*, judecata poate avea loc în lipsa inculpatului, când acesta:

– este dispărut;

– se sustrage de la judecată;

– și-a schimbat adresa, fără a o aduce la cunoștința organelor judiciare și, în urma verificărilor efectuate, nu i se cunoaște noua adresă; dacă inculpatul și-a schimbat adresa fără a o aduce la cunoștința organelor judiciare în scris, în termen de cel mult 3 zile, iar în urma verificărilor efectuate s-a identificat noua adresă și nu este incident unul dintre celelalte cazuri, pentru această abatere, inculpatul va fi sancționat cu amendă judiciară de la 500 la 5.000 de lei, potrivit art. 283 alin. (4) lit. k) CPP, însă instanța nu poate proceda la judecata în lipsă;

– deși legal citat, lipsește în mod nejustificat de la judecarea cauzei;

[1] C.C.R., dec. nr. 76/2015, *supra cit.*, parag. 13-15.

– cere, *în scris*, să fie judecat în lipsă, fiind reprezentat de avocatul său ales sau din oficiu. Inculpatul poate cere însă și *oral* ca judecata să se desfășoare în lipsă, întrucât art. 353 alin. (6) CPP nu distinge între părțile care pot formula o asemenea cerere.

Aducerea la judecată a *inculpatului aflat în stare de deținere* este obligatorie, cu excepția cazului în care acesta cere, în scris, să fie judecat în lipsă, fiind reprezentat de avocatul său ales sau din oficiu [în această situație nefiind aplicabile dispozițiile art. 281 alin. (1) lit. e) CPP privind nulitatea absolută].

Articolul 364 CPP a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, fiind introduse dispoziții privind *participarea la judecată prin videoconferință* a inculpatului privat de libertate, cu îndeplinirea a două condiții, care constituie, totodată, garanții ale dreptului la apărare: acordul inculpatului, respectiv prezența apărătorului său și, după caz, și a interpretului la locul de deținere, astfel încât poate avea loc consultarea în condiții de confidențialitate în orice moment al procedurii[1].

Potrivit dispozițiilor art. 364 alin. (1) și (4) CPP, se pot identifica două situații:

– inculpatul privat de libertate, care nu a solicitat judecata în lipsă, poate participa prin videoconferință la judecată (la unul sau la toate termenele de judecată), caz în care se consideră că este prezent;

– inculpatul privat de libertate care a solicitat judecata în lipsă poate participa prin videoconferință la etapa dezbaterilor – la cerere sau din dispoziția instanței.

Chiar dacă nu va fi adus la judecată, inculpatul aflat în stare de deținere, la fel ca și inculpatul militar, va fi *citat în continuare pentru fiecare termen de judecată*.

Dacă apreciază necesară prezența inculpatului, instanța poate dispune aducerea acestuia cu *mandat de aducere*.

În acord cu principiul egalității armelor, la fel ca și procurorul și celelalte părți și persoana vătămată, inculpatul *poate formula cereri, ridica excepții și pune concluzii*.

97. Participarea la judecată a celorlalte părți, a persoanei vătămate și a altor subiecți procesuali (art. 365-366 CPP). Persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente pot fi *reprezentate de avocat*.

În aceeași măsură cu procurorul și inculpatul, *partea civilă și partea responsabilă civilmente* pot formula cereri, ridica excepții și pune concluzii, *atât pe latură penală, cât și civilă*. Astfel cum era și normal, activitatea părții civile nu se va limita doar la latura civilă, cum era reglementată anterior, aceasta putând să se manifeste atât sub aspectul laturii civile, dar și al laturii penale.

Persoana vătămată poate formula cereri, ridica excepții și pune concluzii *strict cu privire la latura penală a cauzei*.

Cu titlu de noutate, actuala reglementare recunoaște în mod expres în cadrul procesului penal *calitatea procesuală a persoanelor ale căror bunuri sunt supuse confiscării*, acestea având dreptul de a fi reprezentate de avocat și de a formula cereri, ridica excepții și pune concluzii cu privire la măsura confiscării.

98. Notele privind desfășurarea ședinței de judecată. Potrivit art. 369 CPP, desfășurarea ședinței de judecată *se înregistrează* cu mijloace tehnice audio[2]. În cursul ședinței de judecată, *grefierul ia note* cu privire la desfășurarea procesului. Procurorul, părțile și persoana

[1] A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *Codul de procedură penală adnotat cu jurisprudență națională și europeană*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 484.

[2] Potrivit art. 13 alin. (1) din Legea nr. 304/2004, ședințele de judecată se înregistrează prin mijloace tehnice *video sau audio*.

vătămată pot cere citirea notelor și vizarea lor de către președinte. După terminarea ședinței de judecată, la cerere, participanții la proces *primesc câte o copie* de pe notele grefierului.

Notele grefierului pot fi *contestate cel mai târziu la termenul următor*. În caz de contestare de către participanții la proces, acestea vor fi verificate și, eventual, *completate ori rectificate* pe baza înregistrărilor din ședința de judecată.

Potrivit dispozițiilor art. 369 alin. (6) CPP, nou-introduse prin O.U.G. nr. 18/2016, la cerere, părțile, pe cheltuiala acestora, pot obține o *copie electronică a înregistrării ședinței de judecată* în ceea ce privește cauza lor, cu excepția situațiilor în care ședința nu a fost publică în tot sau în parte.

99. Felul hotărârilor. Hotărârea judecătorească este cel mai important act procesual, pentru că prin acest act de dispoziție instanța rezolvă pricina penală. Noțiunea are un sens generic, cuprinzând nu numai rezolvările date de instanță asupra fondului cauzei, ca o concluzie finală a dezbaterilor, ci ea înglobează și actele prin care se rezolvă și chestiunile premergătoare sau incidente soluționării pricinii[1].

Prima instanță de judecată se pronunță prin *sentință* atunci când soluționează cauza – în cadrul ciclului procesual normal sau în cadrul căilor de atac extraordinare – ori când se dezînvestește fără a soluționa cauza, precum și în alte situații prevăzute de lege (de exemplu, în materia reabilitării sau a executării pedepselor).

Instanța se pronunță prin *decizie* asupra apelului, recursului în casație, recursului în interesul legii și în alte situații prevăzute de lege (de exemplu, asupra contestației în anulare și a contestației, pentru aceasta din urmă, ori de câte ori legea nu prevede că se pronunță o încheiere[2]).

Toate celelalte hotărâri pronunțate de instanțe în cursul judecății se numesc *încheieri*.

Desfășurarea procesului în ședința de judecată se consemnează într-o *încheiere*, care are un cuprins similar reglementării anterioare, respectiv:

– *partea introductivă* [art. 370 alin. (4) lit. a)-e) CPP]: ziua, luna, anul și denumirea instanței; mențiunea dacă ședința a fost sau nu publică; numele și prenumele judecătorilor, procurorului[3] și grefierului; numele și prenumele părților, avocaților și ale celorlalte persoane care participă în proces și care au fost prezente la judecată, precum și ale celor care au lipsit, cu arătarea calității lor procesuale și cu mențiunea privitoare la îndeplinirea procedurii; fapta pentru care inculpatul a fost trimis în judecată și textele de lege în care a fost încadrată fapta;

---

[1] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 164.

[2] A se vedea *infra*, partea specială, capitolul al IV-lea. Astfel, se soluționează prin *încheiere* contestațiile împotriva:

– încheierii prin care, în cursul judecății, instanța dispune, în primă instanță, asupra măsurilor preventive;

– încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară, soluționând plângerea împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată, verifică legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale, exclude probele nelegal administrate ori, după caz, sancționează potrivit art. 280-282 CPP actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii și admite plângerea, desființează soluția atacată și dispune începerea judecății cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost pusă în mișcare acțiunea penală;

– încheierii judecătorului de cameră preliminară, în condițiile art. 345-347 CPP;

– încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară se pronunță asupra cererii procurorului de luare a măsurii de siguranță a confiscării speciale sau a desființării unui înscris, în cazul în care s-a dispus clasarea sau renunțarea la urmărirea penală.

[3] Menționarea numelui procurorului înaintea numelui părților, apărătorilor și celorlalți subiecți neoficiali ai procesului, prezenți la judecată, nu are cum să prejudicieze interesele apărării; dimpotrivă, este o garanție că instanța a fost legal constituită, ceea ce este și în interesul apărării (C.C.R., dec. nr. 143 din 21 noiembrie 1996, M. Of. nr. 49 din 21 martie 1997).

– *partea descriptivă* [art. 370 alin. (4) lit. f)-h) CPP]: mijloacele de probă care au fost supuse dezbaterii contradictorii (spre deosebire de reglementarea incompletă anterioară, care menționa „înscrisurile care s-au citit în ședință"); cererile de orice natură formulate de procuror, de persoana vătămată, de părți și de ceilalți participanți la proces; concluziile procurorului, ale persoanei vătămate și ale părților;

– *partea dispozitivă* [art. 370 alin. (4) lit. i) CPP]: măsurile luate în cursul ședinței.

Încheierea se întocmește de grefier în termen de *cel mult 72 de ore* (anterior se prevedea un termen de 24 de ore) de la terminarea ședinței și se semnează de președintele completului de judecată[1] și de grefier.

La fel ca și în reglementarea anterioară, când hotărârea se pronunță în ziua în care a avut loc judecata, *nu se întocmește încheierea*, întocmindu-se direct sentința sau decizia.

Încheierea este *un act procedural mixt*, având, pe de o parte, caracterul unui proces-verbal care atestă rezumativ cele ce s-au desfășurat în ședința de judecată, iar, pe de altă parte, este și o hotărâre, deoarece cuprinde și măsurile ce s-au luat de către instanță[2]. Lipsa încheierii sau lipsa unor mențiuni esențiale pe care trebuie să le cuprindă atrage *nulitatea* ei și, ca urmare, și a ședinței de judecată. Împrejurarea că mersul dezbaterilor a fost consemnat în partea introductivă a sentinței, iar amânarea pronunțării s-a specificat în condica de ședințe nu este de natură să suplinească încheierea de ședință cu toate mențiunile sale[3]. În schimb, omisiunea președintelui completului de judecată de a semna încheierea de amânare a pronunțării nu este sancționată cu nulitatea hotărârii, atâta vreme cât președintele a participat în continuare la judecată, semnând decizia, deoarece omisiunea menționată nu a cauzat o vătămare[4].

Însă, după cum în mod întemeiat s-a mai arătat[5], în contextul în care, în prezent, potrivit legii, ședințele de judecată se înregistrează, se impune *reorientarea practicii* care sancționează cu nulitatea și, implicit, desființarea hotărârii cu trimiterea cauzei spre rejudecare lipsa încheierii în care s-au consemnat dezbaterile și/sau a celei referitoare la amânarea pronunțării. Aceasta, întrucât verificarea respectării dispozițiilor prevăzute sub sancțiunea nulității absolute, inclusiv a celor referitoare la compunerea instanței, se poate face foarte ușor prin solicitarea transcrierii înregistrării ședinței de judecată, a unei copii de pe notele grefierului de ședință de la termenul în cauză și din condica ședințelor de judecată. În plus, o soluție de trimitere a cauzei spre rejudecare și deci reluarea ciclului procesual sunt, evident, de natură a aduce atingere dreptului părților de soluționare a cauzei într-un termen rezonabil, drept consfințit de art. 6 parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului și de art. 21 alin. (3) din Constituția României.

---

[1] Încheierea de ședință nu face decât să consemneze fapte concrete petrecute în ședința de judecată, care nu au în niciun fel caracterul unei judecăți propriu-zise, care să necesite semnarea acesteia de către toți membrii completului. Nici susținerea potrivit căreia dispoziția legală atacată încalcă principiul independenței judecătorilor nu poate fi reținută, deoarece, pe de o parte, acest principiu își găsește consacrarea cu prilejul pronunțării hotărârii sau deciziei date de instanța de judecată, iar, pe de altă parte, încheierea de ședință poate fi atacată pe căile legale odată cu sentința sau decizia considerată nelegală ori netemeinică (C.C.R., dec. nr. 23 din 11 februarie 1999, M. Of. nr. 136 din 1 aprilie 1999).

[2] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 172.

[3] *Idem*, p. 173 și jurisprudența acolo citată. În același sens, al sancționării cu nulitatea absolută a lipsei încheierii în care s-au consemnat dezbaterile și a celei referitoare la amânarea pronunțării, C.S.J., compl. 9 jud., dec. nr. 59/2002, C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 266/A/2005, *apud* L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 873.

[4] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1313/2001, *apud* L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 873-874.

[5] L.T. ROG, *Notă* la dec. nr. 192/R/2004 a Trib. București, s. I pen., în C.P.J.P. 2000-2004, p. 907, *apud* L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 875-876.

Din terminologia folosită la art. 370 CPP (utilizarea termenului „instanță") rezultă că sentințele și deciziile sunt hotărâri care pot fi date doar de instanța de judecată, judecătorul de drepturi și libertăți și cel de cameră preliminară pronunțându-se întotdeauna prin *încheiere*[1].

Secțiunea a 4-a. Suspendarea judecății

100. Cazurile de suspendare. Suspendarea judecății se poate dispune în următoarele cazuri:

a) Când *se constată pe baza unei expertize medico-legale că inculpatul suferă de o boală gravă, care îl împiedică să participe la judecată*. Spre deosebire de celelalte două cazuri de suspendare a judecății, când instanța are facultatea de a dispune suspendarea, în această situație instanța este *obligată să o dispună*.

Dacă boala nu este gravă sau dacă, fiind gravă, nu este de lungă durată, judecata nu se suspendă, ci se dispune amânarea cauzei pentru imposibilitatea de prezentare a inculpatului[2].

Dacă sunt mai mulți inculpați, iar temeiul suspendării pe motive medicale privește numai pe unul dintre ei și *disjungerea* nu este posibilă, se dispune *suspendarea întregii cauze*.

În cazul în care suspendarea se dispune din motive medicale, instanța de judecată este obligată *să verifice periodic, dar nu mai târziu de 3 luni*, dacă mai subzistă cauza care a determinat suspendarea judecății.

b) *Pe perioada desfășurării procedurii de mediere*. Din interpretarea dispozițiilor art. 70 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator[3] reiese că, în cazul în care medierea cu privire la latura penală a cauzei se desfășoară după începerea judecății, aceasta *se poate suspenda de către instanță* în temeiul prezentării de către părți a contractului de mediere. Suspendarea durează până când procedura medierii se închide prin oricare dintre modurile prevăzute de lege, dar nu mai mult de 3 luni de la data la care a fost dispusă.

Având în vedere termenul maxim de 3 luni permis de lege pentru încheierea procedurii de mediere, legiuitorul *nu prevede posibilitatea disjungerii* unei cauze în care cu privire la unul dintre inculpați se dispune suspendarea pe acest motiv.

Este important de menționat că, în cazul infracțiunilor pentru care poate interveni împăcarea, încheierea unui acord de mediere produce efecte numai dacă are loc *până la citirea actului de sesizare a instanței*[4]; astfel fiind, într-o asemenea situație, suspendarea judecății poate avea loc între momentul dispunerii începerii acesteia (la rămânerea definitivă a încheierii judecătorului de cameră preliminară, în condițiile art. 346-347 CPP) și cel al citirii actului de sesizare a instanței.

---

[1] A. Barbu, G. Tudor, A.M. Șinc, *op. cit.*, p. 741.

[2] C.S.J., s. pen., dec. nr. 8/1993, *apud* L. Mera, L. Rog, L. Savonea, R. Budăi, *op. cit.*, p. 861.

[3] M. Of. nr. 441 din 22 mai 2006.

[4] Potrivit celor statuate de Curtea Constituțională prin Decizia nr. 397/2016 (M. Of. nr. 532 din 15 iulie 2016), „dispozițiile art. 67 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, în interpretarea dată prin Decizia nr. 9 din 17 aprilie 2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, sunt constituționale în măsura în care încheierea unui acord de mediere cu privire la infracțiunile pentru care poate interveni împăcarea produce efecte numai dacă are loc până la citirea actului de sesizare a instanței".

c) *În caz de extrădare activă*, când, potrivit legii[1], se cere extrădarea unei persoane în vederea judecării într-o cauză penală.

Dacă se solicită extrădarea unui inculpat judecat într-o cauză cu mai mulți inculpați, instanța *poate dispune disjungerea* cauzei, în interesul unei bune judecăți.

Se prevede expres că *ridicarea unei excepții de neconstituționalitate nu suspendă judecarea cauzei*. În reglementarea anterioară, această situație rezulta din modificările aduse de Legea nr. 177/2010 pentru modificarea și completarea Legii nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, a Codului de procedură civilă și a Codului de procedură penală al României, prin care au fost abrogate alin. (5) al art. 29 din Legea nr. 47/1992, care prevedea că „Pe perioada soluționării excepției de neconstituționalitate judecarea cauzei se suspendă", și alin. (6) al art. 303 CPP 1968, care prevedea suspendarea obligatorie în acest caz. În ipoteza în care hotărârea se întemeiază pe o prevedere legală declarată neconstituțională după ce hotărârea a devenit definitivă, părțile au ca remediu procesual *revizuirea*, pentru cazul prevăzut la art. 453 alin. (1) lit. f) CPP, în situația în care consecințele încălcării dispoziției constituționale continuă să se producă și nu pot fi remediate decât prin revizuirea hotărârii pronunțate[2].

101. Procedura[3]**.** Instanța se pronunță cu privire la suspendarea cauzei prin *încheiere motivată*.

Împotriva încheierii date în primă instanță prin care s-a dispus suspendarea se poate formula *contestație* la instanța ierarhic superioară, în termen de 24 de ore de la pronunțare, pentru cei prezenți, și de la comunicare, pentru cei lipsă. *Per a contrario*, încheierea dată în apel este *definitivă*, iar *încheierea dată în primă instanță prin care s-a respins cererea se atacă odată cu fondul*.

Contestația *se depune* la instanța care a pronunțat încheierea atacată și *se înaintează*, împreună cu dosarul cauzei, instanței ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare.

Contestația *nu este suspensivă de executare* și *se judecă în termen de 3 zile* de la primirea dosarului, în primele două cazuri, și *în 5 zile* (în codul anterior se prevedea termenul de 3 zile), în caz de extrădare activă.

Articolul 368 alin. (4) CPP are ca scop stabilirea procedurii de judecată a contestației împotriva încheierii prin care instanța dispune suspendarea judecății în caz de extrădare activă: contestația nu suspendă executarea și se judecă în ședință publică, în termen de 5 zile de la primirea dosarului, cu citarea părților și a persoanei vătămate și cu participarea procurorului.

102. Reluarea procesului. Procesul penal se reia *din oficiu*:

– *de îndată ce starea sănătății inculpatului va permite participarea acestuia la judecată*, stare ce va fi constatată tot printr-un raport de expertiză medico-legală;

---

[1] Potrivit art. 2 lit. h) din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată (M. Of. nr. 377 din 31 mai 2011), prin extrădare activă se înțelege procedura de extrădare în care România are calitatea de stat solicitant; potrivit art. 62 din lege, este obligatorie solicitarea de extrădare în cazul unei persoane împotriva căreia autoritățile judiciare române competente au emis un mandat de arestare preventivă sau un mandat de executare a pedepsei închisorii ori căreia i s-a aplicat o măsură de siguranță. Solicitarea se va face statului străin pe teritoriul căruia aceasta a fost localizată în toate cazurile în care sunt întrunite condițiile prevăzute de lege.

[2] A se vedea *infra*, partea specială, nr. 236.

[3] În ceea ce privește contestația împotriva încheierii de suspendare, a se vedea și *infra*, partea specială, nr. 169 și nr. 170.

– *la încheierea procedurii de mediere* – după primirea procesului-verbal întocmit de mediator prin care se constată că nu s-a încheiat înțelegerea potrivit art. 56 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 192/2006 (înțelegerea încheiată de părți în urma soluționării conflictului) sau, dacă acesta nu se comunică, la expirarea termenului de 3 luni[1];

– *la data la care statul solicitat va comunica hotărârea sa asupra cererii de extrădare.*

În cazul suspendării cauzei pentru primele două motive, dacă inculpatul se află în arest la domiciliu sau este arestat preventiv ori față de acesta s-a dispus măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune, instanța este datoare *să verifice, în ședință publică, legalitatea și temeinicia măsurii preventive*, potrivit dreptului comun (respectiv art. 208 CPP).

103. Alte cazuri de suspendare a judecății. În Codul de procedură penală se indică, distinct, și alte situații de suspendare a judecății.

Astfel, în *cazul sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept*, potrivit procedurii de la art. 475 și urm. CPP, pot fi suspendate atât cauza în cadrul căreia s-a dispus sesizarea instanței supreme, cât și cauzele similare, aflate pe rolul instanțelor judecătorești. *Suspendarea dezbaterilor este obligatorie*, dacă decizia Înaltei Curți nu s-a pronunțat până la finalizarea cercetării judecătorești în cauza în care s-a solicitat. Suspendarea durează până la pronunțarea hotărârii prealabile de către instanța supremă (și nu a motivării și publicării acesteia, cum, credem, ar fi fost firesc)[2].

De asemenea, potrivit art. 533 alin. (2) CPP, *dacă înainte de soluționarea cererii de reabilitare față de condamnat a fost pusă în mișcare acțiunea penală pentru altă infracțiune*, examinarea cererii se suspendă până la soluționarea definitivă a acelei cauze.

Capitolul al II-lea. Judecata în primă instanță[3]

Secțiunea 1. Desfășurarea judecării cauzelor

REGLEMENTARE

Art. 371. Obiectul judecății. Judecata se mărginește la faptele și la persoanele arătate în actul de sesizare a instanței.

Art. 372. Verificările privitoare la inculpat. (1) La termenul de judecată, după strigarea cauzei și apelul părților, președintele verifică identitatea inculpatului.

(2) În cazul inculpatului persoană juridică, președintele face verificări cu privire la denumire, sediul social și sediile secundare, codul unic de identificare, identitatea și calitatea persoanelor abilitate să îl reprezinte.

---

[1] Pentru soluționarea acțiunii penale ori a acțiunii civile în baza acordului încheiat ca rezultat al medierii, mediatorul este obligat să transmită acordul de mediere și procesul-verbal de încheiere a medierii în original și în format electronic, dacă părțile au ajuns la o înțelegere, sau doar procesul-verbal de încheiere a medierii, în situația în care procedura medierii se încheie prin constatarea de către mediator a eșuării medierii sau prin depunerea contractului de mediere de către una dintre părți.

[2] În completare, a se vedea *infra*, partea specială, nr. 276-277.

[3] Judecata în primă instanță este o treaptă obligatorie în sistemul fazei de judecată pentru toate cauzele penale, treaptă ce se derulează între momentul sesizării instanței prin modurile reglementate de lege și momentul dezînvestirii concretizat în hotărârea judecătorească prin care se rezolvă fondul cauzei – D. GHEORGHE, *Procesul penal. Judecata în primă instanță*, Ed. Editas, București, 2005, p. 206.

Art. 373. Măsurile premergătoare privind martorii, experții și interpreții. (1) După apelul martorilor, experților și interpreților, președintele cere martorilor prezenți să părăsească sala de ședință și le pune în vedere să nu se îndepărteze fără încuviințarea sa.

(2) Experții rămân în sala de ședință, în afară de cazul în care instanța dispune altfel.

(3) Martorii, experții și interpreții prezenți pot fi ascultați, chiar dacă nu au fost citați sau nu au primit citație, însă numai după ce s-a stabilit identitatea lor, ținându-se seama de dispozițiile art. 122.

Art. 374.[1] **Aducerea la cunoștință a învinuirii, lămuriri și cereri.** (1) La primul termen la care procedura de citare este legal îndeplinită și cauza se află în stare de judecată, președintele dispune ca grefierul să dea citire actului prin care s-a dispus trimiterea în judecată ori, după caz, a celui prin care s-a dispus începerea judecății sau să facă o prezentare succintă a acestuia.

(2) Președintele explică inculpatului în ce constă învinuirea ce i se aduce, îl înștiințează pe inculpat cu privire la dreptul de a nu face nicio declarație, atrăgându-i atenția că ceea ce declară poate fi folosit și împotriva sa, precum și cu privire la dreptul de a pune întrebări coinculpaților, persoanei vătămate, celorlalte părți, martorilor, experților și de a da explicații în tot cursul cercetării judecătorești, când socotește că este necesar.

(3) Președintele încunoștințează partea civilă, partea responsabilă civilmente și persoana vătămată cu privire la probele administrate în faza urmăririi penale care au fost excluse și care nu vor fi avute în vedere la soluționarea cauzei și pune în vedere persoanei vătămate că se poate constitui parte civilă până la începerea cercetării judecătorești.

(4)[2] În cazurile în care acțiunea penală nu vizează o infracțiune care se pedepsește cu detențiune pe viață, președintele pune în vedere inculpatului că poate solicita ca judecata să aibă loc numai pe baza probelor administrate în cursul urmăririi penale și a înscrisurilor prezentate de părți și de persoana vătămată, dacă recunoaște în totalitate faptele reținute în sarcina sa, aducându-i la cunoștință dispozițiile art. 396 alin. (10).

(5) Președintele întreabă procurorul, părțile și persoana vătămată dacă propun administrarea de probe.

(6) În cazul în care se propun probe, trebuie să se arate faptele și împrejurările ce urmează a fi dovedite, mijloacele prin care pot fi administrate aceste probe, locul unde se află aceste mijloace, iar în ceea ce privește martorii și experții, identitatea și adresa acestora.

(7)[3] Probele administrate în cursul urmăririi penale și necontestate de către părți sau de către persoana vătămată nu se readministrează în cursul cercetării judecătorești. Acestea sunt puse în dezbaterea contradictorie a părților, a persoanei vătămate și a procurorului și sunt avute în vedere de instanță la deliberare.

(8) Probele prevăzute la alin. (7) pot fi administrate din oficiu de către instanță, dacă apreciază că este necesar pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei.

(9) Procurorul, persoana vătămată și părțile pot cere administrarea de probe noi și în cursul cercetării judecătorești.

(10) Instanța poate dispune din oficiu administrarea de probe necesare pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei.

Art. 375.[4] **Procedura în cazul recunoașterii învinuirii.** (1) Dacă inculpatul solicită ca judecata să aibă loc în condițiile prevăzute la art. 374 alin. (4), instanța procedează la ascultarea acestuia, după care, luând concluziile procurorului și ale celorlalte părți, se pronunță asupra cererii.

(1^1)[5] Inculpatul poate recunoaște faptele și solicita judecarea cauzei în condițiile prevăzute la art. 374 alin. (4) și prin înscris autentic.

(1^2) În cazurile prevăzute la alin. (1) și (1^1), dacă inculpatul este minor, este necesară și încuviințarea reprezentantului său legal.

---

[1] Art. 374 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 240 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (4) al art. 374 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 98 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Alin. (7) al art. 374 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 98 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] Art. 375 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 241 din Legea nr. 255/2013.

[5] Alin. (1^1) și (1^2) ale art. 375 au fost introduse prin art. II pct. 99 din O.U.G. nr. 18/2016.

(2) Dacă admite cererea, instanța întreabă părțile și persoana vătămată dacă propun administrarea de probe cu înscrisuri.

(3) Dacă respinge cererea, instanța procedează potrivit art. 374 alin. (5)-(10).

Art. 376. Ordinea cercetării judecătorești. (1) Instanța începe efectuarea cercetării judecătorești când cauza se află în stare de judecată.

(2) Ordinea de efectuare a actelor de cercetare judecătorească este cea prevăzută în dispozițiile cuprinse în prezenta secțiune.

(3) După audierea inculpatului, a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente, se procedează la administrarea probelor încuviințate.

(4) Administrarea de probe din oficiu poate fi făcută oricând pe parcursul cercetării judecătorești.

(5) Instanța poate dispune schimbarea ordinii, când aceasta este necesară.

Art. 377.[1] **Cercetarea judecătorească în cazul recunoașterii învinuirii.** (1) Dacă a dispus ca judecata să aibă loc în condițiile prevăzute la art. 375 alin. (1), instanța administrează proba cu înscrisurile încuviințate.

(2) Înscrisurile pot fi prezentate la termenul la care instanța se pronunță asupra cererii prevăzute la art. 375 alin. (1) sau la un termen ulterior, acordat în acest scop. Pentru prezentarea de înscrisuri instanța nu poate acorda decât un singur termen.

(3) Dispozițiile art. 383 alin. (3) se aplică în mod corespunzător.

(4) Dacă instanța constată, din oficiu, la cererea procurorului sau a părților, că încadrarea juridică dată faptei prin actul de sesizare trebuie schimbată, este obligată să pună în discuție noua încadrare și să atragă atenția inculpatului că are dreptul să ceară lăsarea cauzei mai la urmă. Dispozițiile art. 386 alin. (2) se aplică în mod corespunzător.

(5) Dacă pentru stabilirea încadrării juridice, precum și dacă, după schimbarea încadrării juridice, este necesară administrarea altor probe, instanța, luând concluziile procurorului și ale părților, dispune efectuarea cercetării judecătorești, dispozițiile art. 374 alin. (5)-(10) aplicându-se în mod corespunzător.

Art. 378. Audierea inculpatului. (1)[2] Inculpatul este lăsat să arate tot ce știe despre fapta pentru care a fost trimis în judecată, apoi i se pot pune întrebări în mod nemijlocit de către procuror, de persoana vătămată, de partea civilă, de partea responsabilă civilmente, de ceilalți inculpați, precum și de avocații acestora și de avocatul inculpatului a cărui audiere se face. Președintele și ceilalți membri ai completului pot, de asemenea, pune întrebări, dacă apreciază necesar, pentru justa soluționare a cauzei.

(2) Instanța poate respinge întrebările care nu sunt concludente și utile cauzei. Întrebările respinse se consemnează în încheierea de ședință.

(3)[3] În situațiile în care legea prevede posibilitatea ca inculpatul să fie obligat la prestarea unei munci neremunerate în folosul comunității, acesta va fi întrebat dacă își manifestă acordul în acest sens, în cazul în care va fi găsit vinovat.

(4) Când inculpatul nu își mai amintește anumite fapte sau împrejurări ori când există contraziceri între declarațiile făcute de inculpat în instanță și cele date anterior, președintele îi cere acestuia explicații și poate da citire, în întregime sau în parte, declarațiilor anterioare.

(5) Când inculpatul refuză să dea declarații, instanța dispune citirea declarațiilor pe care acesta le-a dat anterior.

(6) Inculpatul poate fi reascultat ori de câte ori este necesar.

Art. 379. Audierea coinculpaților. (1) Dacă sunt mai mulți inculpați, audierea fiecăruia dintre ei se face în prezența celorlalți inculpați.

(2) Când interesul aflării adevărului o cere, instanța poate dispune audierea vreunuia dintre inculpați fără ca ceilalți să fie de față.

---

[1] Art. 377 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 242 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (1) al art. 378 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 243 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (3)-(5) ale art. 378 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 243 din Legea nr. 255/2013.

(3) Declarațiile luate separat sunt citite în mod obligatoriu celorlalți inculpați, după audierea lor.

(4) Inculpatul poate fi din nou audiat în prezența celorlalți inculpați sau a unora dintre ei.

Art. 380. Audierea persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente. (1) Instanța procedează la audierea persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente potrivit dispozițiilor art. 111 și 112, după ascultarea inculpatului și, după caz, a coinculpaților.

(2) Persoanele menționate sunt lăsate să arate tot ce știu despre fapta care face obiectul judecății, apoi li se pot pune în mod nemijlocit întrebări de către procuror, inculpat, avocatul inculpatului, persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente și avocații acestora. Președintele și ceilalți membri ai completului pot de asemenea pune întrebări, dacă apreciază necesar, pentru justa soluționare a cauzei.

(3) Instanța poate respinge întrebările care nu sunt concludente și utile cauzei. Întrebările respinse se consemnează în încheierea de ședință.

(4) Persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente pot fi reascultate ori de câte ori este necesar.

Art. 381. Audierea martorului și a expertului. (1) Audierea martorului se face potrivit dispozițiilor art. 119-124, care se aplică în mod corespunzător.

(2) Dacă martorul a fost propus de către procuror, acestuia i se pot pune în mod nemijlocit întrebări de către procuror, inculpat, persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente. Dacă martorul sau expertul a fost propus de către una dintre părți, i se pot pune întrebări de către aceasta, de către procuror, persoana vătămată și de către celelalte părți.

(3)[1] Președintele și ceilalți membri ai completului pot adresa întrebări martorului ori de câte ori consideră necesar, pentru justa soluționare a cauzei.

(4) Instanța poate respinge întrebările care nu sunt concludente și utile cauzei. Întrebările respinse se consemnează în încheierea de ședință.

(5) Martorul care posedă un înscris în legătură cu depoziția făcută poate să îl citească în instanță. Procurorul și părțile au dreptul să examineze înscrisul, iar instanța poate dispune reținerea înscrisului la dosar, în original sau în copie.

(6)[2] Când martorul nu își mai amintește anumite fapte sau împrejurări ori când există contraziceri între declarațiile făcute în instanță și cele date anterior, după ce martorul a fost lăsat să declare tot ceea ce știe, președintele poate da citire, în întregime sau în parte, declarațiilor anterioare.

(7) Dacă audierea vreunuia dintre martori nu mai este posibilă, iar în faza de urmărire penală acesta a dat declarații în fața organelor de urmărire penală sau a fost ascultat de către judecătorul de drepturi și libertăți în condițiile art. 308, instanța dispune citirea depoziției date de acesta în cursul urmăririi penale și ține seama de ea la judecarea cauzei.

(8)[3] Dacă unul sau mai mulți martori lipsesc, instanța poate dispune motivat fie continuarea judecății, fie amânarea cauzei. Martorul a cărui lipsă nu este justificată poate fi adus cu mandat de aducere.

(9) Martorii audiați rămân în sală, la dispoziția instanței, până la terminarea actelor de cercetare judecătorească care se efectuează în ședința respectivă. Dacă instanța găsește necesar, poate dispune retragerea lor sau a unora dintre ei din sala de ședință, în vederea reaudierii ori a confruntării lor.

(10)[4] Instanța, luând concluziile procurorului, persoanei vătămate și ale părților, poate încuviința plecarea martorilor, după audierea lor.

(11) Dispozițiile alin. (1)-(10) se aplică în mod corespunzător și în caz de audiere a expertului sau interpretului.

(12)[5] Dispozițiile art. 130-134 și art. 306 alin. (6) se aplică în mod corespunzător.

---

[1] Alin. (3) al art. 381 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 244 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (6) al art. 381 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 244 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (8) al art. 381 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 244 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (10) al art. 381 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 244 din Legea nr. 255/2013.

[5] Alin. (12) al art. 381 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 244 din Legea nr. 255/2013.

Art. 382. Consemnarea declarațiilor. Declarațiile și răspunsurile inculpaților, ale martorilor ori ale altor persoane audiate în cauză se consemnează întocmai în condițiile prevăzute la art. 110 alin. (1)-(4), întrebările respinse urmând a fi consemnate în încheierea de ședință potrivit art. 378-380.

Art. 383. Renunțarea la probe și imposibilitatea administrării probelor. (1) Procurorul, persoana vătămată și părțile pot renunța la probele pe care le-au propus.

(2) După punerea în discuție a renunțării, instanța poate dispune ca proba să nu mai fie administrată, dacă apreciază că nu mai este necesar.

(3) Dacă în cursul cercetării judecătorești administrarea unei probe anterior admise apare ca inutilă sau nu mai este posibilă, instanța, după ce ascultă procurorul, persoana vătămată și părțile, poate dispune ca acea probă să nu mai fie administrată.

(4) Dacă imposibilitatea de administrare se referă la o probă administrată în faza de urmărire penală și încuviințată de instanță, aceasta este pusă în discuția părților, a persoanei vătămate și a procurorului și se ține seama de ea la judecarea cauzei.

Art. 384. Prezentarea mijloacelor materiale de probă. Când în cauza supusă judecății există mijloace materiale de probă, instanța, la cerere sau din oficiu, dispune aducerea și prezentarea acestora, dacă este posibil.

Art. 385. Amânarea pentru probe noi. Dacă din cercetarea judecătorească rezultă că pentru lămurirea faptelor sau împrejurărilor cauzei este necesară administrarea de probe noi, instanța dispune fie judecarea cauzei în continuare, fie amânarea ei pentru administrarea probelor.

Art. 386. Schimbarea încadrării juridice. (1)[1] Dacă în cursul judecății se consideră că încadrarea juridică dată faptei prin actul de sesizare urmează a fi schimbată, instanța este obligată să pună în discuție noua încadrare și să atragă atenția inculpatului că are dreptul să ceară lăsarea cauzei mai la urmă sau amânarea judecății, pentru a-și pregăti apărarea.

(2) Dacă noua încadrare juridică vizează o infracțiune pentru care este necesară plângerea prealabilă a persoanei vătămate, instanța de judecată cheamă persoana vătămată și o întreabă dacă înțelege să facă plângere prealabilă. În situația în care persoana vătămată formulează plângere prealabilă, instanța continuă cercetarea judecătorească, în caz contrar dispunând încetarea procesului penal.

Art. 387. Terminarea cercetării judecătorești. (1) Înainte de a declara terminată cercetarea judecătorească, președintele întreabă procurorul, persoana vătămată și părțile dacă mai au de dat explicații ori de formulat cereri noi pentru completarea cercetării judecătorești.

(2) Dacă nu s-au formulat cereri sau dacă cererile formulate au fost respinse ori dacă s-au efectuat completările cerute, președintele declară terminată cercetarea judecătorească.

Art. 388. Dezbaterile și ordinea în care se dă cuvântul. (1) După terminarea cercetării judecătorești se trece la dezbateri, dându-se cuvântul în următoarea ordine: procurorului, persoanei vătămate, părții civile, părții responsabile civilmente și inculpatului.

(2) Președintele poate da cuvântul și în replică.

(3) Durata concluziilor procurorului, ale părților, ale persoanei vătămate și ale avocaților acestora poate fi limitată. Președintele completului poate hotărî că acestea trebuie să aibă o durată similară.

(4) Președintele are dreptul să îi întrerupă pe cei care au cuvântul, dacă în susținerile lor depășesc limitele cauzei ce se judecă.

(5)[2] *Abrogat.*

(6) Pentru motive temeinice dezbaterile pot fi întrerupte. Întreruperea nu poate fi mai mare de 3 zile.

Art. 389. Ultimul cuvânt al inculpatului. (1) Înainte de a încheia dezbaterile, președintele dă ultimul cuvânt inculpatului personal.

(2) În timpul în care inculpatul are ultimul cuvânt nu i se pot pune întrebări. Dacă inculpatul relevă fapte sau împrejurări noi, esențiale pentru soluționarea cauzei, instanța dispune reluarea cercetării judecătorești.

---

[1] Alin. (1) al art. 386 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 245 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (5) al art. 388 a fost abrogat prin art. 102 pct. 246 din Legea nr. 255/2013.

Art. 390. **Concluziile scrise.** (1) Instanța poate cere părților, după închiderea dezbaterilor, să depună concluzii scrise.

(2) Procurorul, persoana vătămată și părțile pot depune concluzii scrise, chiar dacă nu au fost cerute de instanță.

COMENTARIU

§1. Obiectul judecății. Etapa preliminară începerii cercetării judecătorești

104. Obiectul judecății. Potrivit Codului de procedură penală, *obiectul judecății se raportează la fapta și persoana arătate în cuprinsul actului de sesizare a instanței* – rechizitoriu sau încheierea de începere a judecății[1]. Această limitare are ca efect inaptitudinea funcțională a instanței de fond de a judeca alte fapte și/sau persoane cu privire la care ar reieși date în cursul cercetării judecătorești, chiar dacă între acestea și faptele și persoanele deduse judecății ar exista o legătură substanțială. În aceste cazuri, instanța va trebui să sesizeze procurorul în vederea efectuării urmăririi penale și, eventual, a trimiterii în judecată a făptuitorilor, însă într-un dosar distinct. Judecata este limitată la fapta și persoana arătate în actul de sesizare, *nu însă și la încadrarea juridică a faptei*, astfel că, în vederea respectării principiilor legalității și aflării adevărului, indiferent de procedura de judecată aplicată[2], acuzația penală poate suferi modificări din perspectiva încadrării juridice a faptei.

Astfel, deși este posibil ca în cursul cercetării judecătorești sau al dezbaterilor să se descopere că făptuitorul a săvârșit și alte acte materiale care intră în conținutul aceleiași infracțiuni, dar pentru care nu a fost trimis în judecată, că la săvârșirea infracțiunii care face obiectul judecății au participat și alte persoane, care însă nu au fost trimise în judecată, că inculpatul a săvârșit, pe lângă infracțiunea pentru care a fost trimis în judecată, dar în legătură cu aceasta, și o altă faptă prevăzută de legea penală, pentru care nu a fost trimis în judecată, că o persoană, care nu a fost trimisă în judecată, a comis o faptă prevăzută de legea penală care are legătură cu infracțiunea săvârșită de inculpat, pentru a evita riscul de întârziere sau diluare a cauzei inițiale deduse judecății[3], *legiuitorul nu mai permite, ca în reglementarea anterioară*[4], posibilitatea autoînvestirii instanței prin extinderea procesului penal pentru alte fapte sau alte persoane ori chiar a acțiunii penale pentru alte acte materiale. Această limitare decurge din principiul separației funcțiilor judiciare, potrivit cu care instanța nu se poate sesiza din oficiu cu judecarea și soluționarea unui conflict de drept penal, astfel că, întotdeauna, *conflictul care va face obiectul judecății în primă instanță va fi limitat la fapta care l-a generat și la persoanele între care s-a ivit*[5], *astfel cum rezultă din actul de sesizare a instanței*. Cu alte cuvinte, instanța este obligată să judece în cadrul acuzației aduse inculpatului de către procuror, singurul organ judiciar care are prerogativa acuzării[6].

---

[1] Instanța poate fi sesizată și prin acord de recunoaștere a vinovăției în vederea soluționării conflictului de drept substanțial.

[2] În cazul acordului de recunoaștere a vinovăției, instanța de judecată nu poate schimba încadrarea juridică dată faptei de procuror, însă, dacă apreciază că aceasta nu este corectă, va respinge acordul.

[3] Expunerea de motive la Proiectul noului Cod de procedură penală.

[4] Art. 335, art. 336, art. 337 CPP 1968.

[5] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 190.

[6] În cazul încheierii de începere a judecății, limitele acuzației se raportează tot la ordonanța procurorului de punere în mișcare a acțiunii penale, voința anterioară expusă în această ordonanță fiind doar reactivată de judecătorul de cameră preliminară.

Ca regulă, trimiterea în judecată este atributul exclusiv al procurorului și se realizează prin rechizitoriu[1], iar învestirea instanței de judecată și stabilirea limitelor acestei învestiri sunt făcute de judecătorul de cameră preliminară și se realizează prin încheierea de începere a judecății[2].

Excepția de la regula mai sus expusă o reprezintă situația în care judecătorul de cameră preliminară, soluționând plângerea împotriva soluției de netrimitere în judecată, o admite în temeiul art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP, desființează soluția atacată și dispune începerea judecății cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost pusă în mișcare acțiunea penală.

În această situație, atât aducerea conflictului penal în fața instanței, cât și învestirea instanței se realizează de judecătorul de cameră preliminară, în limitele stabilite de ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale și plângerea petentului. Contrar opiniei exprimate în ediția anterioară[3], potrivit căreia reglementarea reprezintă o încălcare a principiului separării funcției judiciare, apreciem că, în această situație, judecătorul de cameră preliminară, admițând plângerea și desființând ordonanța atacată, desigur constatând caracterul suficient al probelor, procedează, de fapt, la redeschiderea acțiunii penale puse în mișcare anterior de către procuror, desfășurarea fazei judecății subsumându-se aceluiași principiu al aflării adevărului. Această opțiune a legiuitorului corespunde trăsăturilor inchizitoriale ale procesului penal român. Corespondent acestora, principiul aflării adevărului, reglementat în art. 5 CPP, a împiedicat reglementarea legală a posibilității parchetului de a-și retrage acuzațiile, renunțând la exercitarea acțiunii penale, cu consecința obligatorie a împiedicării instanței de a pronunța o hotărâre de condamnare.

Prin această procedură, victima nu devine titularul acțiunii penale, iar rolul procurorului nu este divizat, prerogativele sale în cursul procesului penal rămânând neschimbate.

Spre exemplu, în cazul în care ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale privește trei inculpați, pentru două fapte comise cu aceeași formă de participație, cu privire la care procurorul dispune soluții de clasare, iar petentul formulează plângere împotriva soluției de clasare cu privire la unul dintre inculpați, pentru ambele fapte, încheierea de începere a judecății trebuie să fie supusă unei duble limitări – prima este impusă de cea care rezultă din ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale, petentul neputând invoca aspecte cu privire la care nu s-a pus în mișcare acțiunea penală, chiar dacă au făcut obiectul urmăririi penale, iar a doua, referitoare la aspectele contestate de petent, respectiv doar în ceea ce-l privește pe inculpatul la care plângerea se referă. În cadrul acestor limite, judecătorul

[1] Procurorul poate sesiza instanța de judecată și prin acord de recunoaștere a vinovăției.

[2] Prin Decizia nr. 663 din 11 noiembrie 2014 (M. Of. nr. 52 din 22 ianuarie 2015), Curtea Constituțională a statuat că, în ceea ce privește posibilitatea judecătorului de cameră preliminară competent să se pronunțe asupra legalității trimiterii în judecată de a exercita, potrivit art. 346 alin. (7) CPP, și funcția de judecată în cauză, o astfel de competență nu este de natură a afecta dispozițiile constituționale referitoare la dreptul la un proces echitabil, deoarece, dimpotrivă, este în interesul înfăptuirii actului de justiție ca același judecător care a verificat atât competența și legalitatea sesizării, cât și legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală să se pronunțe și pe fondul cauzei. De altfel, o soluție contrară ar fi fost de natură să afecteze deplina realizare a funcției de judecată, prin aceea că judecătorul fondului ar fi privat de posibilitatea – esențială în buna administrare a cauzei – de a aprecia el însuși asupra legalității urmăririi penale și a administrării probelor și de a decide asupra întregului material probator pe care își va întemeia soluția. Așa fiind, simplul fapt pentru judecător de a fi luat o decizie înaintea procesului nu poate fi considerat întotdeauna că ar justifica, în sine, o bănuială de parțialitate în privința sa. Ceea ce trebuie avut în vedere sunt întinderea și importanța acestei decizii. Aprecierea preliminară a datelor din dosar nu poate semnifica faptul că ar fi de natură să influențeze aprecierea finală, ceea ce interesează fiind ca această apreciere să se facă la momentul luării hotărârii și să se bazeze pe elementele dosarului și pe dezbaterile din ședința de judecată.

[3] V. VĂDUVA, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *op. cit.*, ed. a 2-a, p. 1000.

de cameră preliminară poate, la rândul său, să traseze noi limite ale învestirii instanței, în urma exercitării atât a controlului de legalitate, cât și de temeinicie (spre exemplu, poate dispune începerea judecății doar cu privire la una dintre cele două fapte reținute în sarcina inculpatului la care se referă plângerea).

105. Verificări cu privire la inculpat. La termenul de judecată, președintele completului de judecată verifică, după strigarea cauzei și apelul părților, identitatea/datele de identificare ale inculpatului persoană fizică/juridică, în situația inculpatului persoană juridică urmând să verifice denumirea, sediul social și sediile secundare, codul unic de identificare, precum și identitatea și calitatea persoanelor care îl reprezintă[1].

Astfel, când inculpatul este prezent, indiferent de starea lui de libertate, președintele completului de judecată este obligat să verifice identitatea acestuia – în cazul persoanei juridice se verifică identitatea persoanei abilitate să o reprezinte –, pentru evitarea oricărei posibile erori, acesta neputându-se prevala de dreptul la tăcere cu privire la astfel de verificări.

Ca urmare a dispozițiilor cuprinse în art. 344 alin. (2) CPP, potrivit cărora, în faza camerei preliminare, judecătorul va comunica inculpatului, indiferent dacă se află sau nu în stare de deținere, copie de pe rechizitoriu, la momentul fazei de judecată, instanța nu mai are obligația de a verifica dacă inculpatul aflat în stare de deținere a primit copie de pe rechizitoriu/i s-a comunicat cu mai puțin de 3 zile înaintea termenului[2], judecata nemaiputând să sufere amânare din această cauză.

106. Măsurile premergătoare privind martorii, experții și interpreții. După începerea ședinței de judecată și ulterior apelului martorilor, experților și interpreților, președintele completului de judecată cere *martorilor* prezenți să părăsească sala de ședință și le pune în vedere să nu se îndepărteze fără încuviințarea sa[3]. Măsura privind îndepărtarea martorilor din sala de ședință are drept scop prevenirea ca aceștia să se lase influențați de declarațiile celor audiați înaintea lor, dar și de cele declarate ori discutate în ședință înainte de a fi audiați. Prin urmare, apreciem că, în situația în care la primul termen de judecată, când inculpatului i se aduce la cunoștință învinuirea, se pot formula cereri ori se pot da lămuriri prealabile, chiar dacă este prezent un singur martor, acesta va fi invitat să părăsească sala de judecată, pentru a nu fi influențat.

Experții rămân în sala de ședință, în afară de cazul în care instanța dispune altfel. Măsura îndepărtării din sală nu este necesară, de regulă, în cazul experților ale căror concluzii consemnate în raportul de expertiză sunt în general suficiente pentru lămurirea chestiunilor a căror cunoaștere a determinat ordonarea expertizei. Numai în cazuri excepționale, în care opiniile experților ar fi împărțite și ar fi necesară obținerea unor explicații orale, instanța poate cere experților care urmează să fie audiați să părăsească sala de ședință și să rămână la dispoziția instanței pentru a fi audiați separat. Măsura are ca scop asigurarea completei obiectivități explicațiilor date de experți, explicații care ar putea degenera în discuții polemice dacă audierea nu s-ar face separat[4].

Interpreții trebuie să rămână în sala de ședință pentru a face traducerile necesare și a da lămuriri asupra traducerilor făcute anterior.

---

[1] Reprezentantul legal, convențional sau practician în insolvență, după caz, potrivit dispozițiilor art. 491 CPP.

[2] Art. 318 alin. (1) și (2) CPP 1968.

[3] Potrivit art. 283 alin. (2) CPP, părăsirea de către martor, fără permisiune ori fără un motiv întemeiat, a locului unde urmează a fi audiat se sancționează cu amendă judiciară de la 250 de lei la 5.000 de lei.

[4] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 173-174.

Invitația de a părăsi sala de ședință se adresează și acelor persoane care au cunoștință de faptele cauzei și ar putea fi audiate ulterior ca martori[1].

Martorii, experții și interpreții prezenți pot fi audiați, chiar dacă nu au fost citați sau nu au primit citație, însă numai după ce s-a stabilit identitatea lor.

De menționat că pentru primul termen de judecată nu este recomandabilă citarea martorilor, experților și interpreților (dacă aceștia din urmă ar trebui să asigure serviciul de interpretare pentru martori), atât timp cât inculpatul poate opta pentru procedura simplificată de judecată sau are posibilitatea de a nu contesta probele administrate în faza de urmărire penală (în acest din urmă caz fiind și inculpații care nu pot beneficia de dispozițiile referitoare la procedura simplificată de judecată).

107. Aducerea la cunoștință a învinuirii, lămuriri și cereri. La primul termen la care procedura de citare este legal îndeplinită[2] și cauza se află în stare de judecată[3], *președintele dispune ca grefierul să dea citire actului*[4] *prin care s-a dispus trimiterea în judecată* (rechizitoriul) ori, după caz, *a celui prin care s-a dispus începerea judecății* [încheierea pronunțată de judecătorul de cameră preliminară în temeiul art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP] sau să facă o prezentare succintă a acestuia, limitându-se astfel la indicarea faptei, a încadrării juridice și a identității inculpatului[5].

Potrivit noului Cod de procedură penală, citirea actului de sesizare nu mai marchează momentul începerii cercetării judecătorești, ci devine, așa cum era și corect, *punctul inițial al fazei preliminare cercetării judecătorești*, aceea a aducerii la cunoștință a învinuirii, lămuririlor și formulării cererilor prealabile.

În doctrină s-a arătat[6] că efectuarea acestui act procesual nu poate fi omisă motivat că necitirea actului ar fi compensată prin explicațiile date de președintele completului de judecată inculpatului. Aceste explicații trebuie, potrivit legii, să fie precedate de citirea actului de sesizare și au rolul de a lămuri inculpatul în ce constă învinuirea ce i se aduce, iar nu să se substituie citirii acestui act.

Astfel, după citirea actului de sesizare, *președintele explică inculpatului* în ce constă învinuirea ce i se aduce, îl înștiințează cu privire la dreptul de a nu face nicio declarație[7],

---

[1] GR.GR. THEODORU, *Tratat de Drept procesual penal*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 577.

[2] Care nu este neapărat primul termen de judecată acordat în dosar.

[3] *O cauză penală se află în stare de judecată* atunci când au fost efectuate, în modul prevăzut de lege, toate măsurile premergătoare dinaintea și din timpul ședinței de judecată, respectiv măsuri referitoare la repartizarea dosarului, citarea părților la judecată, compunerea instanței, asigurarea apărării, participarea procurorului, prezența inculpatului când este obligatorie, verificarea identității inculpatului, citirea actului de sesizare, aducerea la cunoștință a învinuirii, lămuriri, s-au soluționat eventuale cereri prealabile, s-au luat măsuri privind martorii, experții, interpreții.

[4] Conform Deciziei nr. 508 din 7 octombrie 2014 a Curții Constituționale (M. Of. nr. 843 din 19 noiembrie 2014), în cazul în care noul Cod penal prevede împăcarea ca modalitate de înlăturare a răspunderii penale și, prin urmare, de stingere a acțiunii penale, conform art. 16 alin. (1) lit. g) CPP, pentru infracțiunile în cazul cărora Codul penal din 1969 nu prevedea dreptul părților de a se împăca, dacă judecătorul apreciază că legea penală mai favorabilă este noul Cod penal și cauza se afla în curs de soluționare la data intrării în vigoare a acestuia, în care, la data arătată, fusese depășit momentul citirii actului de sesizare a instanței, dispozițiile art. 159 alin. (3) CP sunt constituționale numai în măsura în care, până la încetarea situațiilor tranzitorii, în virtutea principiului constituțional al aplicării legii penale mai favorabile, împăcarea poate interveni și în cauzele începute înaintea datei intrării în vigoare a noului Cod penal și în care a fost depășit momentul citirii actului de sesizare a instanței, până la primul termen de judecată stabilit ulterior datei publicării deciziei în Monitorul Oficial al României, Partea I, respectiv 19 noiembrie 2014.

[5] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2013, p. 582.

[6] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 177-178.

[7] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 828/2006, www.scj.ro: deși după citirea actului de sesizare prima instanță a procedat la audierea inculpatului fără a-i aduce la cunoștință dreptul de a nu face

atrăgându-i atenția că ceea ce declară poate fi folosit și împotriva sa, precum și cu privire la dreptul de a pune întrebări coinculpaților, persoanei vătămate, celorlalte părți, martorilor, experților și de a da explicații în tot cursul cercetării judecătorești, când socotește că este necesar.

Deși, de regulă, inculpatul nu ia cunoștință pentru prima dată de învinuirea ce i se aduce, fiindcă în faza camerei preliminare i se comunică în mod obligatoriu un exemplar al rechizitoriului, acest aspect nu îl scutește pe președintele completului de judecată de obligația de a da el explicațiile lămuritoare inculpatului, după citirea actului de sesizare. Obligația funcționează ca o garanție a dreptului la apărare al inculpatului și constituie, totodată, o expresie a rolului instanței[1].

Deși, potrivit art. 344 CPP, modificat prin Legea nr. 75/2016 în urma controalelor de constituționalitate, persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente participă alături de inculpat și de procuror la procedura de cameră preliminară în condiții de contradictorialitate și oralitate, putând lua astfel cunoștință despre probele administrate în faza urmăririi penale care au fost excluse de judecătorul de cameră preliminară, din păcate, dispozițiile art. 374 alin. (3) CPP nu au fost modificate, ci prevăd în continuare obligația președintelui de a încunoștința partea civilă, persoana responsabilă civilmente și persoana vătămată cu privire la probele administrate în faza urmăririi penale care au fost excluse și care nu vor fi avute în vedere la soluționarea cauzei, punând, totodată, în vedere persoanei vătămate că se poate constitui parte civilă până la începerea cercetării judecătorești.

La acest moment, *procurorul și părțile din proces pot formula cereri* (nu mai pot invoca excepții, în afara celor prevăzute de art. 47 CPP[2] care nu au fost invocate în faza camerei preliminare) referitoare la legalitatea compunerii și constituirii instanței, recuzarea unor membri din completul de judecată, amânarea cauzei pentru lipsă de procedură, pentru angajarea unui apărător etc.[3] Aceste cereri, întrucât nu se referă la fondul cauzei, trebuie rezolvate în prealabil, pentru a se asigura legala constituire a instanței, a desfășurării în continuare a judecății potrivit dispozițiilor legale, pentru a pregăti judecarea cauzei în fond[4].

---

nicio declarație și a-i atrage, totodată, atenția că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa, în condițiile în care în faza urmăririi penale au fost respectate aceste obligații de către organul de urmărire penală, iar inculpatul a consimțit la audiere, inclusiv să își scrie personal declarația în prezența apărătorului desemnat din oficiu, iar în cadrul cercetării judecătorești instanța a procedat la audierea inculpatului aflat în stare de libertate, în prezența apărătorului ales, fiind menținută atitudinea procesuală inițială, pretinsa încălcare a dispozițiilor procedurale, invocată ca motiv de nulitate de către inculpat, nu a fost dovedită în cauză.

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 178.

[2] Excepția de necompetență materială sau după calitatea persoanei a instanței inferioare celei competente potrivit legii poate fi invocată în tot cursul judecății, până la pronunțarea hotărârii definitive. Excepția de necompetență materială sau după calitatea persoanei a instanței superioare celei competente potrivit legii și excepția de necompetență teritorială pot fi invocate până la începerea cercetării judecătorești, deși, dacă am da eficiență dispozițiilor de la art. 282 alin. (4) lit. a) CPP, încălcarea acestor dispoziții de competență, fiind sancționată cu nulitatea relativă, ar putea fi invocată până la finalizarea procedurii de cameră preliminară, necorelare care nu a fost eliminată prin O.U.G. nr. 18/2016. Excepțiile de necompetență pot fi invocate din oficiu, de către procuror, de către persoana vătămată sau de către părți.

[3] După rămânerea definitivă a soluției dispuse de judecătorul de cameră preliminară, nu mai există niciun temei legal în baza căruia inculpatul să poată ridica cereri ori excepții referitoare la aspecte deja analizate în camera preliminară, cum sunt cele referitoare la competența instanței, legalitatea sesizării acesteia, legalitatea administrării probelor și a actelor efectuate de către organele de urmărire penală.

[4] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2013, p. 578.

În cazurile în care acțiunea penală nu vizează o infracțiune care se pedepsește cu detențiune pe viață[1], *președintele pune în vedere inculpatului că poate solicita ca judecata să aibă loc numai pe baza probelor administrate în cursul urmăririi penale și a înscrisurilor prezentate de părți și de persoana vătămată*, dacă recunoaște în totalitate faptele reținute în sarcina sa, aducându-i la cunoștință situațiile în care poate beneficia de reducerea cu o treime a limitelor pedepsei închisorii și cu o pătrime a limitelor pedepsei amenzii.

Evidențiem o carență a reglementării instituției analizate, potrivit căreia instanța nu are obligația de a aduce la cunoștința inculpaților trimiși în judecată pentru infracțiuni pedepsite cu detențiune pe viață dreptul de a beneficia de reducerea limitelor de pedeapsă dacă recunosc comiterea faptelor de care sunt acuzați. Considerăm că textul art. 374 alin. (4) CPP ar fi trebuit să stabilească obligația instanței de a aduce inclusiv la cunoștința inculpaților aflați în situația dată a dispozițiilor privind procedura simplificată de judecată și chiar să aplice procedura de la 375 CPP, cu consecința respingerii cererii inculpatului din cauza infracțiunii deduse judecății. Îndeplinirea unei asemenea proceduri ar deschide calea și acestor inculpați de a beneficia de dispozițiile art. 396 alin. (10) CPP privind reducerea limitelor de pedeapsă, dacă în urma cercetării judecătorești instanța ar ajunge la concluzia că fapta reținută și care a fost recunoscută de inculpat (care nu mai este necesar să fie identică cu cea reținută în actul de sesizare) ar trebui să primească o altă încadrare juridică decât cea a unei infracțiuni pedepsite cu detențiunea pe viață[2].

Până la introducerea prin O.U.G. nr. 18/2016 a alin. (1^2) la art. 375 CPP, eram de acord[3] cu practica judiciară și opiniile doctrinare majoritare care considerau că nici inculpaților minori nu li se putea aplica procedura simplificată de judecată, motiv pentru care nici acestora nu li se aduceau la cunoștință dispozițiile art. 396 alin. (10) CPP. În prezent, prin art. 375 alin. (1^2) se prevede în mod expres dreptul inculpaților minori de a accesa procedura simplificată de judecată, beneficiind de reducerea cu o treime a duratei măsurilor educative privative de libertate, astfel că opinia menționată nu își mai are aplicabilitate.

În continuare, după aducerea la cunoștința părților și a persoanei vătămate a drepturilor procesuale de care beneficiază, *președintele întreabă procurorul, părțile și persoana vătămată dacă propun administrarea de probe*. În cazul în care se propun probe, trebuie să se arate: faptele și împrejurările ce urmează a fi dovedite, mijloacele prin care pot fi administrate probele, locul unde se află aceste mijloace, iar în ceea ce privește martorii și experții, identitatea și adresa lor.

---

[1] Este îndeplinită condiția negativă analizată când: inculpatul este trimis în judecată pentru o infracțiune care se pedepsește cu detențiune pe viață [infracțiunea de genocid, în forma prevăzută de art. 438 alin. (2) CP]; inculpatul este trimis în judecată pentru o infracțiune care se pedepsește cu detențiune pe viață alternativ cu pedeapsa închisorii [de exemplu, infracțiunea de omor calificat, prevăzută de art. 189 CP]; inculpatul este trimis în judecată pentru tentativă la o infracțiune care se pedepsește cu detențiune pe viață, ca pedeapsă unică sau alternativă; inculpatul este trimis în judecată pentru concurs de infracțiuni în a cărui alcătuire intră și o infracțiune care se pedepsește cu detențiune pe viață.

[2] În același sens, V. VĂDUVA, *Judecata în cazul recunoașterii învinuirii*, în Dreptul nr. 5/2014; a se vedea și I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 26/RC din 9 mai 2014, www.scj.ro: instanța de fond a dispus schimbarea încadrării juridice a faptei reținute în sarcina inculpatului în actul de sesizare, din tentativă la omor deosebit de grav în tentativă la infracțiunea de omor, însă nu a reținut incidența dispozițiilor de reducere a limitelor de pedeapsă, apreciind că inculpatul nu a formulat cerere înainte de începerea cercetării judecătorești. Înalta Curte de Casație și Justiție a subliniat că efectuarea cercetării judecătorești nu a fost cauzată de poziția procesuală a inculpatului, ci a fost impusă de încadrarea juridică dată faptei prin actul de inculpare, împrejurare ce excludea *de plano* procedura de judecată în cazul recunoașterii învinuirii. Or, inculpatul a avut o poziție procesuală pozitivă pe parcursul procesului penal, recunoscând faptele astfel cum au fost reținute în actul de inculpare, toate aceste argumente pledând în sensul reținerii dispozițiilor de reducere a limitelor de pedeapsă.

[3] V. VĂDUVA, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *op. cit.*, ed. 1, p. 945 și 952, ed. a 2-a, p. 1003 și 1011-1012.

Deși se pot formula cereri de probe noi pe tot parcursul cercetării judecătorești[1], tocmai pentru asigurarea urgentării soluționării cauzelor, în Codul de procedură penală se înscrie dreptul de a solicita administrarea de probe și în momentul preliminar cercetării judecătorești, fiind benefic ca acestea să fie formulate de la început, pentru a se putea stabili în ce măsură pot fi administrate în aceeași ședință sau se impune o amânare a judecății, creându-se astfel condițiile ca probele să fie administrate cu celeritate. Suntem de acord cu autorii[2] care subliniază că propunerea probelor este anterioară audierii inculpatului, topografia textelor și momentele procesuale prevăzute distinct conducând clar la această concluzie.

Codul de procedură penală stabilește că *probele administrate în cursul urmăririi penale și necontestate de către părți sau de către persoana vătămată nu se readministrează în cursul cercetării judecătorești.*

Întrucât procurorul nu este titular al dreptului de a contesta probatoriul, solicitarea acestuia de readministrare a întregului/unei părți a probatoriului administrat în faza de urmărire penală nu are semnificația contestării acestuia, ci reprezintă materializarea regulii statuate în art. 99 CPP, potrivit căreia sarcina probei aparține în principal procurorului.

De altfel, considerăm că, pentru a nu mai fi readministrate în cursul cercetării judecătorești, este esențial ca necontestarea probelor să vină din direcția celui căruia acesteia îi sunt defavorabile. Menționăm, totodată, că necontestarea probelor nu echivalează și cu renunțarea la dreptul de a mai solicita administrarea unor probe noi direct în fața instanței de judecată[3].

Atât timp cât legiuitorul nu face nicio distincție, necontestarea probatoriului include declarațiile persoanei vătămate și ale părților, verificarea în etapa prealabilă cercetării judecătorești a poziției acestora referitoare la contestarea probatoriului neechivalând cu o declarație efectivă[4]. Pentru a ajunge la această concluzie, avem în vedere că dreptul de a cere administrarea probatoriului în condiții de publicitate, nemijlocire și contradictorialitate este un drept relativ de care partea și persoana vătămată pot dispune, iar în al doilea rând, valoarea juridică a probatoriului administrat în faza de judecată nu este superioară celui din faza de urmărire penală.

Bineînțeles că în toate cazurile, în raport cu dispozițiile art. 374 alin. (8) CPP, probele, chiar necontestate, pot fi readministrate din oficiu de către instanță, dacă apreciază necesar pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei.

Prin Decizia nr. 76 din 26 februarie 2015[5], Curtea Constituțională a statuat că dispozițiile art. 374 alin. (7) teza a II-a CPP (în forma inițială a codului) sunt neconstituționale, întrucât afectează dreptul constituțional al procurorului de a participa la dezbaterea contradictorie a probelor administrate în cursul urmăririi penale și necontestate. Curtea a constatat că, în timp ce textul art. 131 din Constituție referitor la rolul Ministerului Public se referă la apărarea ordinii de drept, precum și la drepturile și libertățile cetățenilor, art. 374 alin. (7) teza a II-a CPP restrânge posibilitatea procurorului de a participa la dezbaterea contradictorie a probelor

---

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 175 – instanța trebuie să vegheze însă ca acest drept al părților să nu fie exercitat abuziv, cu scopul de a face să treneze soluționarea cauzei.

[2] G. BODORONCEA, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1525.

[3] A se vedea, în același sens, G. BODORONCEA, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1526.

[4] Sunt autori [G. BODORONCEA, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1547] care apreciază că probele necontestate se referă la orice alte probe decât declarațiile persoanei vătămate și ale părților, apreciindu-se că, și în situația necontestării probelor administrate în cursul urmăririi penale, instanța ar trebui să ia contact cu poziția procesuală a persoanei vătămate și a părților.

[5] M. Of. nr. 174 din 13 martie 2015.

administrate în cursul urmăririi penale și necontestate de către părți. Contradictorialitatea, prin natura sa, este ea însăși o garanție a dreptului la un proces echitabil pentru realizarea și apărarea drepturilor și libertăților fundamentale, întrucât duce la atingerea obiectivelor constituționale prin posibilitatea atât a acuzării, cât și a apărării nu numai de a lua cunoștință de toate piesele, observațiile sau elementele de probă propuse judecătorului de natură să îi influențeze decizia, ci și de a le discuta ori comenta. Această exigență poate fi realizată în diferite moduri, cu condiția ca partea adversă să aibă posibilitatea de a combate în mod direct observațiile depuse. Totodată, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat în jurisprudența sa că principiul contradictorialității nu privește numai părțile între ele, ci și Ministerul Public sau chiar o altă jurisdicție independentă, participantă, potrivit normelor naționale, la o fază superioară a procesului, cum este cazul instanței de fond (a se vedea, în acest sens, Hotărârea din 18 februarie 1997, pronunțată în cauza *Nideröst-Huber c. Elveției*, parag. 23, 27, 31). Limitarea prevăzută de textul legal criticat este neconstituțională, deoarece art. 131 alin. (1) din Legea fundamentală stabilește în mod clar și categoric sfera atribuțiilor procurorului, fără a trimite la cazuri stabilite prin altă lege. Este adevărat că în alin. (2) al art. 131 se prevede că „Ministerul Public își exercită atribuțiile prin procurori constituiți în parchete, în condițiile legii", dar referirea la condițiile legii privește organizarea parchetelor, și nu exercitarea atribuțiilor stabilite în alin. (1). Legiuitorul constituant a înțeles să confere procurorului un rol determinat în reprezentarea intereselor generale ale societății, din moment ce a așezat dispozițiile referitoare la Ministerul Public în capitolul referitor la „Autoritatea judecătorească" și nicio lege organică sau ordinară nu poate să deroge de la textele constituționale. Procurorul participă în proces și contribuie la aflarea adevărului, sens în care, în cursul urmăririi penale, strânge și administrează probe, atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau a inculpatului, din oficiu sau la cerere. Textul constituțional, referindu-se la apărarea drepturilor și libertăților cetățenilor, nu are în vedere transformarea procurorului într-un avocat al uneia dintre părți, el având numai rolul de a veghea la respectarea legii în procesele care pun în discuție astfel de drepturi și libertăți. Fiind vorba despre un proces penal, este de necontestat că în acest domeniu există interese generale care trebuie apărate, iar, în activitatea judiciară, Constituția a stabilit acest rol de apărător pentru procuror, a cărui participare obligatorie în procesele penale nu poate avea caracter formal. De aceea, s-a concluzionat că este fără îndoială că dezbaterea contradictorie a probelor, în condițiile textului legal criticat, afectează ordinea de drept astfel instituită de Constituție care consacră rolul Ministerului Public.

În urma acestei decizii, în prezent, art. 374 alin. (7) CPP, astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, îl prevede în mod expres pe procuror, alături de persoana vătămată și de părți, ca titular al dreptului de a participa la dezbaterea contradictorie privind aceste probe necontestate și care vor fi avute în vedere de instanță la deliberare.

Totodată, *este necesar a fi făcută o distincție clară între contestarea probelor*, care reprezintă în fapt contestarea temeiniciei acestora, cerându-se astfel readministrarea/refacerea lor de către instanța de judecată în condiții de publicitate, nemijlocire și contradictorialitate, pentru ca partea în cauză să poată demonstra această lipsă de temeinicie, *și contestarea legalității administrării probelor*, care se referă la modul în care acestea au fost obținute și care este verificată de către judecătorul de cameră preliminară.

În literatura de specialitate[1] s-au arătat cele trei concepte de bază pe care Curtea Europeană a Drepturilor Omului le folosește în jurisprudența sa atunci când soluționează

[1] C. CELEA, *Judecata în cazul recunoașterii vinovăției*, în R.D.P. nr. 1/2011, p. 86.

plângeri fundamentate pe încălcări ale dreptului la un proces echitabil în forma nerespectării art. 6 parag. 1 și parag. 3 lit. d) din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale:

a) nu intră în competența Curții Europene posibilitatea de a aprecia asupra temeiniciei încuviințării și administrării mijloacelor de probă într-o cauză, fapt ce se realizează potrivit legislației procesuale penale a fiecărui stat, revenind Curții sarcina de a aprecia dacă procedura în ansamblul său a avut un caracter echitabil;

b) în procesul penal, elementele de probă trebuie produse, în mod normal, în fața persoanei acuzate, pentru a se asigura o procedură contradictorie, dar aceasta nu este o cerință cu caracter absolut, ci, în situații particulare, cu respectarea dreptului persoanei acuzate de a fi avut ocazia „adecvată și suficientă" de a contesta proba și de a solicita refacerea ei ori de a fi participat la administrarea probei, soluționarea unei cauze penale în baza unei probe neadministrate de instanța de judecată în fața acuzatului nu este incompatibilă, în sine, cu dispozițiile art. 6 din Convenție;

c) nici litera și nici spiritul art. 6 parag. 3 lit. d) nu împiedică o persoană să renunțe de bunăvoie, expres sau tacit, la garanțiile pe care acest text i le conferă, cu condiția ca renunțarea să fie neechivocă și să nu aducă atingere vreunui interes public important.

De asemenea, s-a mai arătat[1] că, potrivit Curții de la Strasbourg, acuzatul are posibilitatea de a renunța la dreptul garantat de art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenția europeană și, pe cale de consecință, nu poate pretinde că i-a fost încălcat acest drept, în cazul în care instanța își întemeiază hotărârea de condamnare pe declarația dată în cursul urmăririi penale de un martor (inclusiv anonim) la a cărui audiere acuzatul a renunțat[2].

Bineînțeles că, în cazul în care instanța apreciază că este necesar pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei să administreze în faza judecății probe administrate în faza urmăririi penale necontestate de părți, poate dispune din oficiu acest lucru, astfel cum poate face și cu privire la administrarea de probe noi.

În ceea ce privește *probele noi* care pot fi propuse de procuror, de părți și de persoana vătămată pe durata întregii cercetări judecătorești și care, de asemenea, pot fi administrate din oficiu, arătăm că acestea pot fi inclusiv cele care au fost excluse în faza camerei preliminare ca urmare a nelegalei administrări în faza de urmărire penală și care, potrivit art. 346 alin. (5) CPP, nu pot fi avute în vedere la judecata în fond[3]. Prin urmare, în cazul în care o asemenea probă a fost exclusă în faza camerei preliminare, dacă ea mai poate fi administrată[4], poate fi propusă ca probă nouă de către participantul interesat. Astfel, o probă exclusă nu poate fi contestată de către părți, cu consecința readministrării ei în condiții de publicitate, contradictorialitate și nemijlocire, pentru a-i fi confirmată sau nu temeinicia, și nici nu poate fi „necontestată" de către părți, cu consecința punerii ei în dezbatere contradictorie și primirii relevanței juridice la momentul deliberării, aceasta nemaifiind câștigată cauzei.

---

[1] M. UDROIU, *Explicații preliminare ale Legii nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor în domeniul penal*, www.inm-lex.ro.

[2] A se vedea C.E.D.O., cauza *Brandstetter c. Austriei*, hot. din 28 august 1991, parag. 49, *apud* M. UDROIU, *op. cit.*, www.inm-lex.ro.

[3] Odată începută judecata, judecătorul fondului nu mai poate aprecia asupra probelor excluse în faza camerei preliminare, dar nici asupra legalității administrării probelor ce au rămas câștigate procesului.

[4] De exemplu, o probă care rezultă din interceptarea comunicațiilor, dintr-o percheziție domiciliară de la un anumit moment operativ etc. nu mai poate fi administrată, spre deosebire de o probă care rezultă din declarația unui martor, dintr-o expertiză etc.

Subliniem că simpla absență a inculpatului la termenul de judecată nu echivalează cu lipsa contestării probelor, ci, așa cum am arătat, *renunțarea trebuie să fie neechivocă*, respectiv inculpatul, printr-o declarație dată în fața instanței de judecată sau chiar a unui notar public, trebuie să arate în mod expres că renunță la dreptul de readministrare a probelor administrate în faza urmăririi penale. În funcție de conținutul acestei declarații, astfel cum vom arăta mai jos, inculpatul poate accesa procedura simplificată de judecată, cu efecte directe atât asupra duratei procedurii de judecată, cât și asupra limitelor de pedeapsă, sau poate beneficia doar de reducerea duratei procedurii de judecată dacă alege să nu conteste probatoriul, dar nu și să recunoască comiterea faptei.

Se mai impune precizarea că, în cazul în care inculpatul nu se prezintă în fața instanței de judecată, poziția avocatului desemnat din oficiu, care nu a luat legătura cu inculpatul, nu este suficientă în a da eficiență dispozițiilor art. 374 alin. (4) CPP; într-o asemenea situație, în vederea aflării adevărului și justei soluționări a cauzei, instanța trebuie să dispună administrarea din oficiu a probelor, în condiții care să asigure publicitatea, nemijlocirea și contradictorialitatea[1].

§2. Judecata în cazul recunoașterii învinuirii

108. Procedura în cazul recunoașterii învinuirii[2]. Dacă inculpatul solicită ca judecata să aibă loc în procedură simplificată:

a) *Instanța procedează la ascultarea acestuia* – dacă manifestarea de voință nu a fost exprimată prin înscris autentic –, în sensul recunoașterii situației de fapt reținute în sarcina sa în actul de sesizare și solicitării de a fi judecat în baza probelor administrate în faza de urmărire penală și a înscrisurilor noi prezentate de părți și de persoana vătămată.

Considerăm că formula utilizată de legiuitor în art. 375 alin. (1) CPP – „instanța procedează la *ascultarea* acestuia" (s.n.) – când reglementează procedura în cazul recunoașterii învinuirii, prin raportare la cea utilizată în titlul marginal al art. 378 din același cod – *„Audierea* inculpatului" (s.n.) –, când reglementează cercetarea judecătorească în procedura comună, reflectă faptul că suntem în prezența unor acte cu valoare juridică și finalitate distincte. *„Ascultarea"* are loc în vederea stabilirii procedurii de judecată ce va fi adoptată, fiind doar o condiție de procedibilitate, iar *„audierea"* reprezintă procedeul probatoriu prin care se obține declarația inculpatului ca mijloc de probă în procedura comună de judecată[3].

Pentru a stabili cu precizie limitele judecății și pentru a evita o poziție inconsecventă a inculpatului, apreciem că, potrivit art. 375 alin. (1) CPP, acesta ar trebui să fie întrebat de instanță (procurorul, părțile și persoana vătămată nu au dreptul de a adresa întrebări) dacă recunoaște punctual învinuirea ce i se aduce, astfel cum este ea reținută în capitolul „în drept" din rechizitoriu, respectiv în expozitivul ordonanței de punere în mișcare a acțiunii penale. Și din această perspectivă, este necesar de subliniat că rechizitoriul și ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale trebuie să traseze cu acuratețe limitele învinuirii și

[1] A se vedea, în același sens, M. UDROIU, *Procedură penală. Partea specială*, ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, București, 2016, p. 259.

[2] Era necesară modificarea terminologiei utilizate în forma anterioară a instituției – judecata în cazul recunoașterii vinovăției –, întrucât inculpatul nu recunoaște doar poziția subiectivă față de fapta comisă, ci și fapta însăși în materialitatea ei, sub toate componentele ce alcătuiesc latura obiectivă.

[3] În forma inițială de reglementare a instituției judecății în cazul recunoașterii învinuirii, în art. 374 CPP se arăta că audierea inculpatului în cadrul acestei proceduri speciale se realizează în condițiile art. 378 din același cod, care stabilește audierea în modalitatea extinsă, și nu doar cu privire la procedura în sine. Forma actuală a art. 374 nu mai face o astfel de referire, un motiv în plus a aprecia că legiuitorul a renunțat la această optică.

circumstanțele concrete de comitere a faptei. Ascultarea inculpatului trebuie să permită instanței să stabilească poziția procesuală a acestuia cu privire la toate aspectele care influențează situația de fapt (de exemplu, participarea și a altor persoane la săvârșirea faptei, recunoașterea sau nu a realizării elementului material al laturii obiective ș.a.) și, prin urmare, nu trebuie să fie formală.

În cazul în care inculpatul ar susține că dorește să fie judecat în procedura simplificată, recunoscând fapta ce i se reține în sarcină, însă în același timp ar arăta că se prevalează de dreptul la tăcere, considerăm că o asemenea poziție procesuală trebuie să conducă la respingerea cererii inculpatului de a fi judecat în procedura simplificată, întrucât lipsa posibilității instanței de a-i adresa întrebări în vederea stabilirii fără echivoc a poziției procesuale a acestuia intră în contradicție flagrantă cu principiul aflării adevărului[1].

Dreptul instanței de a respinge cererea de judecare a cauzei potrivit procedurii simplificate constituie o garanție a dreptului la un proces echitabil și a prezumției de nevinovăție, principii consacrate atât la nivel convențional, cât și constituțional.

În acest sens, în jurisprudența instanței naționale de contencios constituțional[2] s-a subliniat că, indiferent dacă ne aflăm în fața unei recunoașteri totale sau parțiale a vinovăției, esențială este respectarea dreptului la un proces echitabil, despre care nu se poate vorbi în măsura în care se neagă principiul aflării adevărului. Prin urmare, nu simpla recunoaștere a vinovăției este determinantă pentru a se da eficiență unui proces echitabil desfășurat în limitele legalității și imparțialității, aceasta constituind doar o condiție procedurală, ci stabilirea vinovăției.

Tot astfel, și Consiliul Constituțional francez[3] a statuat că, în cadrul procedurii corespondente din legislația franceză – *„Reconnaissance préalable de culpabilité"* –, judecătorul cauzei nu poate fi ținut de acceptarea vinovăției de către inculpat, ci acestuia „îi revine sarcina să se asigure că persoana respectivă a recunoscut, liber și sincer, că este autorul faptelor și să verifice realitatea acestora". Prin aceeași decizie s-a statuat că, în cazul în care emite o ordonanță de omologare a acordului de stabilire a vinovăției, „judecătorul trebuie să verifice nu numai realitatea consimțământului persoanei, ci, în egală măsură, și sinceritatea acesteia".

---

[1] A se vedea, în sens contrar, M. UDROIU, *Procedură penală. Partea specială. Noul Cod de procedură penală*, Ed. C.H. Beck, București, 2014, p. 196; G. BODORONCEA, în M. UDROIU (COORD.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, București, 2015, p. 986 [în ed. a 2-a a lucrării citate, opinia autoarei este nuanțată (p. 1543): „În consens cu alți autori, am afirmat în ediția anterioară a lucrării că poate beneficia de această procedură simplificată și inculpatul care declară că recunoaște fapta de care este acuzat, însă înțelege să uzeze de dreptul la tăcere față de solicitarea instanței de a relata în detaliu faptele comise (*M. Udroiu*, Procedură penală. Partea specială. Noul Cod de procedură penală, op. cit., 2014, p. 196), deoarece, pentru ca cererea să fie admisibilă, este necesar ca inculpatul să recunoască, iar nu să descrie faptele reținute în rechizitoriu. Totuși, trebuie făcută precizarea că este posibil ca simpla afirmație de recunoaștere a faptei să nu fie edificatoare, întrucât nu sunt puține cazurile în care, odată ascultat cu privire la împrejurările în care a fost comisă ori cu privire la atitudinea subiectivă față de faptă, se constată că recunoașterea nu este totală, că nu era posibilă aplicarea procedurii simplificate. Cum declarația de recunoaștere este irevocabilă în absența unor împrejurări care să facă dovada că aceasta a fost viciată, neexprimând reala voință a inculpatului, este mai indicat ca, într-o asemenea situație, instanța să insiste în obținerea unor detalii care să nu lase loc dubiului cu privire la aspectele recunoscute, eventual explicând suplimentar inculpatului că una dintre consecințele uzitării de dreptul la tăcere poate fi respingerea cererii de aplicare a procedurii. Oricum, într-o asemenea situație, instanța trebuie să cenzureze și mai atent materialul de urmărire penală, pentru a concluziona că nu există motive de îndoială asupra achiesării inculpatului la cele descrise în rechizitoriu, evitând astfel posibile erori judiciare"].

[2] C.C.R., dec. nr. 198/2013 (M. Of. nr. 239 din 25 aprilie 2013).

[3] Decizia nr. 2004-492 DC din 2 martie 2004.

În raport cu aceste considerente, apreciem că nu s-ar putea asigura respectarea principiului aflării adevărului în lipsa posibilității instanței de a adresa întrebări inculpatului, pentru ca ea însăși să se lămurească cu privire la poziția procesuală a acestuia și să prevină adoptarea unei poziții de recunoaștere pur formală în fraudarea principiului invocat.

De altfel, inculpatul nici nu ar avea vreun interes legitim să refuze răspunsul la întrebările instanței, în contextul în care declarația luată în această procedură, deși conține elemente de recunoaștere a învinuirii, nu poate primi valoarea unui mijloc de probă.

Lipsa posibilității acestei declarații de a primi o asemenea valoare rezultă în primul rând din procedura în care se ia act de poziția procesuală a inculpatului, în sensul că procurorul, părțile și persoana vătămată nu au dreptul de a adresa întrebări inculpatului, spre deosebire de situația în care se procedează la audierea inculpatului în vederea obținerii mijlocului de probă potrivit art. 378 CPP, când se respectă întru totul principiul contradictorialității.

În al doilea rând, potrivit art. 374 alin. (4) coroborat cu art. 377 CPP, în cursul cercetării judecătorești simplificate, singurele mijloace de probă ce pot fi administrate în suplimentarea probatoriului administrat în faza de urmărire penală sunt doar înscrisurile, fiind exclusă posibilitatea administrării vreunui alt mijloc de probă, spre exemplu, declarații, fie acestea și ale inculpatului.

În al treilea rând, potrivit structurii judecății în fond, indiferent că este ordinară sau simplificată, mijloacele de probă se administrează în cursul cercetării judecătorești, or, se poate lesne observa că declarația inculpatului în vederea stabilirii procedurii simplificate se poziționează în etapa prealabilă cercetării judecătorești simplificate.

În ultimul rând, în urma modificărilor aduse prin O.U.G. nr. 18/2016, se constată că manifestarea de voință a inculpatului în sensul de a fi judecat în procedura simplificată se poate realiza și *prin înscris autentic*, prin urmare, natura juridică a recunoașterii inculpatului nu poate depinde de propria voință a acestuia, respectiv de modul cum alege să arate că dorește să i se aplice procedura simplificată. Și în acest caz, apreciem că declarația autentică a inculpatului trebuie să conțină suficiente elemente care să nu îi atribuie un caracter formal.

Trebuie evidențiat în același timp că legiuitorul nu exclude *de plano* posibilitatea audierii inculpatului în sensul art. 378 CPP în cazul admiterii cererii acestuia de a fi judecat în procedură simplificată, întrucât, în anumite situații excepționale ce vor fi analizate mai jos, instanța poate efectua cercetare judecătorească/administra alte probe decât înscrisuri, chiar și după adoptarea procedurii simplificate, dar în acest caz procedeul probatoriu constând în audierea inculpatului va fi administrat după ascultarea acestuia în temeiul art. 375 alin. (1) CPP, abia atunci acesta putând să se prevaleze de dreptul la tăcere[1].

Mai trebuie menționat că, în lipsa unei prevederi exprese a legiuitorului, după acordul de voință liber exprimat de a fi judecat în procedură simplificată, *inculpatul nu mai poate*

---

[1] Problema a suscitat discuții contradictorii și în doctrina dezvoltată pe forma anterioară a instituției analizate, fiind atât autori (M. UDROIU, *op. cit.*, www.inm-lex.ro; C. GHIGHECI, *Judecata în cazul recunoașterii vinovăției*, www.juridice.ro, 9 octombrie 2010) care au susținut că această ascultare a inculpatului nu are natura juridică a unui mijloc de probă, ci reprezintă o activitate procesuală obligatorie în vederea stabilirii cadrului procesual, cât și autori (C. CELEA, *op. cit.*, p. 86; S. SISERMAN, *Discuții și opinii privind judecata în cazul recunoașterii învinuirii*, în R.D.P. nr. 2/2011, p. 80; C. ROȘU, A. FANU-MOCA, *Procedura specială de judecată reglementată de art. 320¹ C. proc. pen.*, în Dreptul nr. 8/2011, p. 178-188) care au arătat că instanța ar trebui să ia o declarație extinsă, pentru a satisface și cerința garantării dreptului la un proces echitabil pentru ceilalți coinculpați și părțile din proces, care altfel nu ar avea dreptul să pună întrebări inculpatului care uzează de procedura prevăzută art. 320¹ CPP 1968, fapt de neadmis în contextul în care declarația inculpatului poate servi la aflarea adevărului în condițiile art. 69 CPP 1968, fiind, așa cum prevede art. 64 alin. (1) din același cod, un mijloc de probă.

renunța pe parcursul procesului penal la cererea sa[1], aceasta având caracter irevocabil[2] și cu consecințe inclusiv asupra efectului devolutiv al apelului formulat de inculpat[3].

b) După ascultarea inculpatului, *se iau concluziile procurorului, ale părții civile, ale părții responsabile civilmente și ale persoanei vătămate* cu privire la îndeplinirea condițiilor de aplicare a procedurii simplificate. Deși, nici după modificările aduse Codului de procedură penală prin O.U.G. nr. 18/2016, nu se prevede expres posibilitatea persoanei vătămate de a pune concluzii cu privire la procedura în cazul recunoașterii învinuirii, considerăm că textul suportă interpretări și pot exista argumente în sensul recunoașterii dreptului ei de a pune concluzii în acest sens – drept generic ce îi este recunoscut de altfel în art. 81 alin. (1) lit. b) CPP.

În lucrările de specialitate[4] ce tratează forma anterioară a instituției analizate, s-a subliniat, aspect cu care suntem de acord, că acordarea cuvântului procurorului și celorlalte părți privește doar cererea inculpatului de a fi judecat în procedură simplificată. Ulterior, după admiterea de către instanța de judecată a acestei cereri a inculpatului, urmează să se acorde cuvântul în dezbateri, asupra fondului cauzei, apoi ultimul cuvânt inculpatului.

109. Condițiile cumulative de aplicare a procedurii simplificate de judecată: a) *Inculpatul își poate manifesta voința de a fi judecat în procedura simplificată la primul termen la care procedura de citare este legal îndeplinită și cauza se află în stare de judecată*[5]*, după citirea actului de sesizare*[6]*, însă până la momentul începerii cercetării judecătorești.*

Potrivit noii structuri a judecății în fond, la momentul la care inculpatul alege procedura în care dorește să fie judecat, este depășită faza camerei preliminare, când s-a stabilit deja că instanța este competentă să judece cauza și este legal sesizată, când nu se mai pot invoca neregularități cu privire la administrarea probelor și efectuarea actelor de către organele de urmărire penală, fiind reținute doar probele care au trecut testul loialității și legalității și care stau astfel la baza acuzării.

De asemenea, în noua concepție a legiuitorului, citirea actului de sesizare nu mai reprezintă actul prin care se marchează momentul începerii cercetării judecătorești, ci acest moment coincide cu administrarea primului procedeu probatoriu, care în principiu constă în audierea inculpatului – dacă acesta nu se prevalează de dreptul la tăcere –, iar instanța nu schimbă ordinea cercetării judecătorești. Citirea actului de sesizare împreună

---

[1] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1430 din 3 mai 2012, www.scj.ro: susținerile recurentului-inculpat potrivit căruia aspectele reținute de către instanțele de fond și de apel se bazează doar pe probele administrate de organele de urmărire penală nu pot fi primite, în împrejurările în care însuși inculpatul și-a exprimat acordul în acest sens, potrivit art. 320[1] CPP (din 1968 – n.n.); în aplicarea procedurii simplificate a fost asistat de un avocat ales, neputând invoca în mod fundamentat că s-a aflat în eroare cu privire la consecințele aplicării acestei proceduri.

[2] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 654 din 7 martie 2012, www.scj.ro.

[3] Acesta poate critica hotărârea instanței de fond numai sub aspectul încadrării juridice și individualizării pedepsei, neputând renunța la opțiunea de a fi judecat în baza recunoașterii învinuirii sau contesta situația de fapt – a se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, C.A. Constanța, s. pen., min. și fam., dec. nr. 10/MP din 22 februarie 2011, C.A. Cluj., s. pen. și min., dec. nr. 289/R din 7 martie 2011, în V. VĂDUVA, *Judecata în cazul recunoașterii vinovăției. Art. 320[1] C. proc. pen. Jurisprudență comentată*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 288.

[4] C. GHIGHECI, *op. cit.*, www.juridice.ro.

[5] Bineînțeles că, în cazul în care inculpatul solicită un termen pentru pregătirea apărării, în temeiul art. 356 alin. (3) CPP, se poate acorda un alt termen de judecată.

[6] A actului prin care s-a dispus trimiterea în judecată – rechizitoriul – sau, după caz, a actului prin care s-a dispus începerea judecății – încheierea pronunțată de judecătorul de cameră preliminară în temeiul art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP, când, soluționând plângerea împotriva soluției de neurmărire sau netrimitere în judecată, admite plângerea, desființează soluția atacată și dispune începerea judecății cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul urmăririi penale, a fost pusă în mișcare acțiunea penală.

cu aducerea la cunoștință a învinuirii inculpatului și a drepturilor acestuia își găsesc astfel locul firesc în cadrul etapei preliminare începerii cercetării judecătorești, când părților și persoanei vătămate le sunt aduse la cunoștință limitele judecății și drepturile procesuale ce le sunt recunoscute.

Această nouă ordine a judecății în primă instanță vine să înlăture una dintre deficiențele construcției juridice anterioare, potrivit căreia momentul la care inculpatul își putea manifesta voința de a se prevala de dispozițiile privind procedura simplificată de judecată era înainte de cel al citirii actului de sesizare și aducerii la cunoștință a învinuirii, ordine care, dacă ar fi fost respectată de instanțe[1], ar fi fost de natură a crea situația paradoxală în care inculpatul trebuia să pledeze pentru vinovăție înainte de a i se aduce la cunoștință în concret acuzația.

Respectarea momentului procesual până la care inculpatul își poate manifesta voința în sensul aplicării dispozițiilor speciale este obligatorie, inculpatul neputând solicita după începerea cercetării judecătorești sau în apel să i se aplice procedura simplificată de judecată, fiind decăzut din acest drept.

Dacă la primul termen de judecată se dă citire actului de sesizare, acordându-se un nou termen în vederea audierii părților, persoanei vătămate, martorilor, aceștia fiind citați și prezenți la termenul acordat, inculpatul care a lipsit justificat la primul termen poate solicita în continuare să fie judecat potrivit procedurii simplificate, atât timp cât instanța nu a procedat la administrarea vreunuia dintre mijloacele de probă admise.

Tot astfel, în cazul în care prin același rechizitoriu sunt trimiși în judecată mai mulți inculpați, iar la primul termen de judecată sunt prezenți doar unii dintre ei, care solicită să fie judecați în procedură simplificată, dacă instanța disjunge acțiunea penală cu privire la restul, iar în noua cauză formată aceștia se prezintă, pot beneficia în continuare de procedura simplificată, dacă justifică lipsa de la termenul în care s-a disjuns acțiunea penală ce îi privește[2].

Pe de altă parte, în cazul în care instanța depune diligențe pentru a asigura prezența inculpatului în faza judecății, dispunând citarea cu mandat de aducere, iar acesta nu se prezintă, fapt ce determină începerea cercetării judecătorești în lipsă, el nu se mai poate prevala de dispozițiile procedurii simplificate. Este lipsit de relevanță sub acest aspect faptul că a recunoscut comiterea infracțiunii atât în faza de urmărire penală, cât și în faza judecății, dar în cadrul cercetării judecătorești[3].

De asemenea, nu poate fi admisă cererea inculpatului de a fi judecat potrivit procedurii simplificate, chiar dacă este formulată la primul termen de judecată, atât timp cât solicitarea intervine ulterior începerii cercetării judecătorești.

b) *Acțiunea penală îndreptată împotriva inculpatului să nu vizeze o infracțiune care se pedepsește cu detențiune pe viață.*

Este îndeplinită condiția negativă analizată când:

– inculpatul este trimis în judecată pentru o infracțiune care se pedepsește cu detențiune pe viață [infracțiunea de genocid, în forma prevăzută de art. 438 alin. (2) CP];

---

[1] În practică, instanțele aduceau la cunoștința inculpaților învinuirea reținută prin actul de sesizare, înainte de a le da posibilitatea să pledeze pentru vinovăție.

[2] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.A. Constanța, s. pen., min. și fam., dec. nr. 30/MP din 15 martie 2011, C.A. Cluj, s. pen. și min., dec. nr. 667/R din 29 mai 2012, în V. VĂDUVA, *op. cit.*, 2013, p. 56.

[3] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.A. Cluj., s. pen. și min., dec. nr. 660/R din 30 aprilie 2012, în V. VĂDUVA, *op. cit.*, 2013, p. 57.

– inculpatul este trimis în judecată pentru o infracțiune care se pedepsește cu detențiune pe viață alternativ cu pedeapsa închisorii [de exemplu, infracțiunea de omor calificat, prevăzută de art. 189 CP][1];

– inculpatul este trimis în judecată pentru tentativă la o infracțiune care se pedepsește cu detențiune pe viață, ca pedeapsă unică sau alternativă[2]. Potrivit art. 187 CP, prin „pedeapsă prevăzută de lege" se înțelege pedeapsa prevăzută în textul de lege care incriminează fapta săvârșită în forma consumată, fără luarea în considerare a cauzelor de reducere sau de majorare a pedepsei;

– inculpatul este trimis în judecată pentru concurs de infracțiuni în a cărui alcătuire intră și o infracțiune care se pedepsește cu detențiune pe viață. Cauza nu poate fi judecată conform unei proceduri mixte, prin aplicarea procedurii simplificate în cazul infracțiunilor pentru care se prevede sancțiunea cu închisoarea, concomitent cu aplicarea procedurii de drept comun pentru infracțiunea sau infracțiunile (în formă consumată sau în forma tentativei) a căror sancțiune prevăzută de lege este detențiunea pe viață (ca pedeapsă unică sau alternativă).

Potrivit Deciziei nr. 16/2013 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii[3], care își găsește în continuare aplicabilitatea, într-un proces penal având ca obiect o pluralitate de infracțiuni (concurs) în a cărei alcătuire intră și o infracțiune care se pedepsește cu detențiunea pe viață, iar săvârșirea tuturor infracțiunilor este recunoscută de inculpat, judecarea cauzei se face, pentru toate infracțiunile, potrivit procedurii de drept comun. În considerentele acestei decizii s-a arătat că, dacă voința legiuitorului ar fi fost de a acorda posibilitatea aplicării mixte, în cadrul unui unic proces, atât a procedurii simplificate, cât și a procedurii de drept comun, atunci nu s-ar fi prevăzut, printre condițiile de aplicare a judecății în cazul recunoașterii vinovăției, condiția recunoașterii tuturor faptelor reținute în actul de sesizare a instanței. Neaplicarea procedurii simplificate și a beneficiilor recunoașterii vinovăției pentru infracțiunile concurente cu infracțiunea pedepsită cu detențiunea pe viață nu afectează principiul egalității în fața legii. În acest sens, prin Decizia nr. 975 din 2 noiembrie 2012[4], Curtea Constituțională a arătat că egalitatea

[1] În minuta întâlnirii din 27 aprilie 2011 dintre conducerea Curții de Apel București, judecătorii secțiilor penale și cei ai instanțelor arondate, s-a arătat că, în cazul în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață alternativ cu pedeapsa închisorii, având în vedere că, la momentul procesual la care se poate face aplicarea dispozițiilor privind recunoașterea vinovăției (înainte de cercetarea judecătorească), instanța nu are cum să aprecieze dacă se va orienta spre pedeapsa detențiunii pe viață sau spre pedeapsa închisorii, dispozițiile art. 320[1] CPP 1968 nu sunt aplicabile nici în cazul în care acțiunea penală vizează o infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa detențiunii pe viață alternativ cu pedeapsa închisorii.

[2] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 250 din 27 ianuarie 2012, www.scj.ro; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 523 din 22 februarie 2012, www.scj.ro; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 250 din 27 ianuarie 2012, www.scj.ro. În practica judiciară (C.A. Constanța, s. pen., min. și fam., dec. nr. 44/P din 7 aprilie 2011, în V. VĂDUVA, *op. cit.*, 2013, p. 265, casată cu trimitere spre rejudecare pentru alte motive) s-a mai susținut că dispozițiile art. 320[1] alin. (7) teza a II-a CPP 1968 nu fac referire la pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea reținută în sarcina inculpatului (situație în care se putea interpreta că se are în vedere pedeapsa pentru infracțiunea consumată, chiar dacă infracțiunea este săvârșită în forma tentativei), ci fac referire expresă la pedeapsa care reprezintă sancțiunea pentru infracțiunea care face obiectul acțiunii penale dintr-o anumită cauză penală. În consecință, s-a apreciat că intenția legiuitorului a fost aceea de a se avea în vedere în concret pedeapsa ce poate fi aplicată inculpatului pentru infracțiunea pentru care a fost trimis în judecată. Astfel, în situația infracțiunii pedepsite cu detențiunea pe viață, săvârșită în forma tentativei, pentru această infracțiune, inculpatul poate fi sancționat doar cu pedeapsa închisorii, potrivit art. 21 alin. (1) și (2) CP (din 1969 – n.n.), astfel că în cauză nu sunt incidente prevederile art. 320[1] alin. (7) teza a II-a CPP (din 1968 – n.n.), care prevăd excepția de la aplicarea prevederilor art. 320[1] alin. (1)-(6).

[3] M. Of. nr. 12 din 9 ianuarie 2014.

[4] M. Of. nr. 12 din 8 ianuarie 2013.

nu înseamnă uniformitate, iar procedura de judecată în cazul pledoariei de vinovăție nu reprezintă un drept fundamental și nu capătă valențe discriminatorii, având o justificare obiectivă și rezonabilă ce ține de gravitatea extremă a faptei comise, pedeapsa detențiunii pe viață fiind ultima pe scara graduală prevăzută de sistemul represiv românesc.

În ceea ce privește cele două cazuri prevăzute de art. 39 alin. (2) și art. 43 alin. (3) CP în care, față de gravitatea faptelor comise, se impune *înlocuirea pedepsei închisorii cu pedeapsa detențiunii pe viață*[1], arătăm că se poate aplica procedura simplificată, întrucât dispozițiile art. 374 alin. (4) CPP au în vedere pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea dedusă judecății, nu pedeapsa rezultată în urma procesului de individualizare.

Constatăm însă că în structura actualelor coduri sunt prevăzute alte norme procesuale și de drept substanțial care atenuează „consecințele" interdicției de aplicare a instituției analizate inculpaților din această categorie, care sunt apte să asigure atât soluționarea cu celeritate a cauzelor, cât și valorificarea într-o anumită măsură a pledoariei de vinovăție:

(i) potrivit art. 374 alin. (7) CPP, probele necontestate de părți sau de persoana vătămată nu se mai readministrează în cursul cercetării judecătorești[2]. Această dispoziție este în acord cu art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenția europeană a drepturilor omului, potrivit căruia acuzatul are dreptul să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării. Relativitatea acestui drept, consacrată prin jurisprudența instanței de contencios al drepturilor omului și legislația majorității statelor europene care au prevăzut în dreptul intern elemente de justiție negociată sau proceduri simplificate de tipul pledoariilor de vinovăție, își găsește expresia în posibilitatea acuzatului de a renunța la exercitarea dreptului său de a interoga martorii din proces sau de a administra probatoriul, în fața unei instanțe independente și imparțiale;

(ii) printre criteriile generale de individualizare a pedepsei reglementate în art. 74 alin. (1) CP regăsim conduita inculpatului după săvârșirea infracțiunii și în cursul procesului penal. În aceste condiții, instanța poate da eficiență poziției de recunoaștere a învinuirii de către inculpat la momentul individualizării pedepsei.

Subliniem că în structura noului Cod penal nu mai regăsim circumstanța atenuantă judiciară prevăzută în art. 74 alin. (1) lit. c) CP 1969 („atitudinea infractorului după săvârșirea infracțiunii, rezultând din prezentarea sa în fața autorității, comportarea sinceră în cursul procesului, înlesnirea descoperirii ori arestării participanților"), astfel că recunoașterea învinuirii nu va avea ca efect reducerea cu o treime a limitelor de pedeapsă [efectul specific circumstanțelor atenuante prevăzut de art. 76 alin. (1) CP] sau măsurii educative, ci va fi valorificată la momentul alegerii sancțiunii penale și stabilirii duratei sau cuantumului acesteia.

În ceea ce privește *persoana juridică*, considerăm că nu există niciun impediment la aplicarea procedurii simplificate de judecată, aceasta având răspundere penală generală

[1] Potrivit art. 39 alin. (2) CP, „Atunci când s-au stabilit mai multe pedepse cu închisoarea, dacă prin adăugare la pedeapsa cea mai mare a sporului de o treime din totalul celorlalte pedepse cu închisoarea stabilite s-ar depăși cu 10 ani sau mai mult maximul general al pedepsei închisorii, iar pentru cel puțin una dintre infracțiunile concurente pedeapsa prevăzută de lege este închisoarea de 20 de ani sau mai mare, se poate aplica pedeapsa detențiunii pe viață". Potrivit art. 43 alin. (3) CP, în cazul recidivei postcondamnatorii, „Dacă prin însumarea pedepselor (...) s-ar depăși cu mai mult de 10 ani maximul general al pedepsei închisorii, iar pentru cel puțin una dintre infracțiunile săvârșite pedeapsa prevăzută de lege este închisoarea de 20 de ani sau mai mare, în locul pedepselor cu închisoarea se poate aplica pedeapsa detențiunii pe viață".

[2] Dacă instanța nu apreciază necesar a fi administrate pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei.

(pentru orice infracțiune la care poate participa în calitate de autor, coautor, complice sau instigator), directă, pentru fapta proprie, iar nu pentru fapta altei persoane.

Dispozițiile procedurale speciale privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice prevăd că aceasta este reprezentată la îndeplinirea actelor procesuale și procedurale de reprezentantul său legal, iar dacă pentru aceeași faptă sau pentru fapte conexe s-a început urmărirea penală și împotriva acestuia, persoana juridică își numește un mandatar pentru a o reprezenta. Dacă nu se procedează astfel, desemnarea mandatarului se face de către procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, de către judecătorul de cameră preliminară sau de către instanța de judecată, din rândul practicienilor în insolvență, autorizați potrivit legii.

Procedura de judecată a inculpatului persoană juridică este cea prevăzută de Titlul III al Părții speciale a Codului de procedură penală, aceeași ca în cazul inculpaților persoane fizice, fiindu-i astfel aplicabile în totalitate dispozițiile privind procedura simplificată de judecată. Manifestarea de voință a persoanei juridice de a fi judecată în procedura simplificată se va face prin intermediul reprezentantului legal, mandatarului sau practicianului în insolvență, după caz.

În condițiile în care răspunderea penală a persoanei juridice nu este întotdeauna condiționată de identificarea persoanei fizice care a angajat persoana și nici nu exclude răspunderea penală a persoanei fizice care a contribuit, în orice mod, la săvârșirea aceleiași fapte, poziția procesuală a inculpatului persoană juridică este independentă de cea adoptată de inculpatul persoană fizică, recunoașterea învinuirii de către unul dintre acești inculpați neafectând în vreun fel situația juridică a celuilalt.

Așa cum am precizat mai sus, înainte de introducerea alin. (1^2) la art. 375 CPP prin O.U.G. nr. 18/2016, apreciam, alături de practica judiciară și doctrina majoritară, că nici *inculpații minori* nu puteau accesa instituția judecății simplificate. În prezent, legiuitorul și-a exprimat voința în sensul aplicării procedurii simplificate de judecată, precum și a acordului de recunoaștere a vinovăției inclusiv inculpaților minori, singura condiție suplimentară în ceea ce îi privește pe aceștia fiind ca *manifestarea de voință să fie exprimată cu încuviințarea reprezentantului legal*. Menționăm că încuviințarea reprezentantului legal trebuie să se materializeze în cadrul acelorași termene obligatorii prevăzute pentru aplicarea procedurii simplificate.

Noua reglementare permite accesarea procedurii simplificate de către inculpații care au săvârșit fapta în stare de minoritate, indiferent dacă au devenit sau nu majori până la data sesizării instanței. În acest context, apare întrebarea dacă încuviințarea reprezentantului legal mai este necesară în cazul în care, deși la data sesizării instanței, dată care determină aplicarea procedurii speciale de judecată pentru minori, inculpatul este minor, ulterior, până la termenul de judecată la care se pune problema exprimării opțiunii pentru procedura simplificată, acesta devine major. Deși legea nu prevede nicio mențiune în acest sens, apreciem că, dată fiind dobândirea capacității depline de exercițiu de către inculpat, încuviințarea reprezentantului legal nu mai este necesară, având un caracter pur formal. De altfel, ar fi greu de imaginat care ar fi soluția în care inculpatul devenit major dorește să uzeze de procedură, dar reprezentantul legal se opune. O astfel de abordare ar însemna de fapt o limitare nejustificată a drepturilor procesuale ale unei persoane majore, cu consecințe directe asupra limitelor de pedeapsă aplicabile acesteia.

Prin urmare, procedura simplificată se aplică în cauzele având ca obiect infracțiuni cu privire la care legea prevede numai pedeapsa amenzii, pedeapsa amenzii alternativ cu

pedeapsa închisorii sau numai pedeapsa închisorii, indiferent dacă inculpatul este persoană fizică sau juridică, minor ori major.

d) *Inculpatul trebuie să solicite ca judecata să se facă în baza probelor administrate în cursul urmăririi penale, precum și a înscrisurilor noi, ce pot fi prezentate de părți și de persoana vătămată*[1]. În ceea ce privește probele administrate în cursul urmăririi penale, întrucât în faza camerei preliminare judecătorul de cameră preliminară exclude probele care nu îndeplinesc condiția de legalitate și loialitate, la momentul în care inculpatul solicită să fie judecat „în baza probelor administrate în cursul urmăririi penale", se înțelege de fapt că acesta solicită a fi judecat în baza acelor probe care nu au fost excluse și care, potrivit art. 346 alin. (5) CPP, nu pot fi avute în vedere la judecata în fond a cauzei.

Noua structură a procesului penal, cu faza de cameră preliminară, în care inculpatul, care încă nu și-a manifestat dorința de a fi judecat în procedură simplificată, are posibilitatea să conteste probele și să supună cenzurii judecătorului de cameră preliminară modalitatea de administrare a acestora, este de natură a înlătura una dintre marile deficiențe ale anterioarei instituții, a cărei construcție dădea naștere unei condiționări inechitabile, potrivit căreia inculpatul era obligat să acopere neregularități ale modului de administrare a probelor prin „însușirea" acestora, pentru a putea beneficia de reducerea limitelor de pedeapsă.

Cu privire la acest aspect, în doctrina dezvoltată pe forma anterioară a instituției analizate, s-a arătat[2] că prin „însușirea" probelor administrate în faza de urmărire penală erau acoperite toate nulitățile relative care afectau actele procesuale și procedurale întocmite în cursul urmăririi penale, nu însă și cauzele de nulitate absolută, în prezența acestora instanța fiind obligată a constata caracterul nelegal al probei și a o înlătura din ansamblul probator. În prezent nu mai este cazul a se face această distincție, atât timp cât faza de cameră preliminară are ca obiect inclusiv excluderea tuturor probelor considerate a fi administrate în mod nelegal.

e) *Inculpatul trebuie să recunoască în totalitate faptele reținute în sarcina sa.* La fel ca și în anterioara reglementare, nu există posibilitatea aplicării mixte, în cadrul unui proces unic, atât a procedurii simplificate, cât și a procedurii de drept comun, în funcție de faptele recunoscute sau nu de către inculpat. Formula folosită de legiuitor – „dacă recunoaște în totalitate faptele reținute în sarcina sa" [art. 374 alin. (4) CPP] – este lipsită de echivoc, recunoașterea inculpatului trebuie să se refere la toate faptele pentru care a fost trimis în judecată sau pentru care s-a dispus începerea judecății, nu doar la o parte din acestea[3],

---

[1] Odată cu intrarea în vigoare a O.U.G. nr. 18/2016, nu mai există neconcordanța pe care o regăseam între art. 374 alin. (4) CPP, care prevedea doar părțile ca titulare ale dreptului de a cere administrarea de înscrisuri în procedura simplificată, și art. 375 alin. (2) din același cod, care recunoaște și persoanei vătămate acest drept. În prezent, textul de la art. 374 alin. (4) CPP a fost modificat, persoana vătămată fiind prevăzută în mod expres ca titulară a acestui drept.

[2] C. CELEA, *op. cit.*, p. 86.

[3] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.A. București, s. I. pen., dec. nr. 861 din 3 mai 2012, nepublicată: inculpata nu a recunoscut în totalitate faptele reținute în sarcina sa, ci numai una dintre cele două fapte, astfel că, pentru dovedirea celei de-a doua, a fost necesară administrarea de probe. În aceste condiții, finalitatea dispozițiilor art. 320[1] CPP (din 1968 – n.n.) – aceea de a scurta durata procedurii și de a evita consumul de resurse ale instanței prin acordarea de termene în cauză – nu a fost atinsă, astfel că nu există temei legal pentru ca inculpata să beneficieze de aceste dispoziții, deoarece conduita sa procesuală nu îndeplinește condițiile cerute de lege, neavând efectul cerut de aceasta. Împrejurarea că în fața instanței de recurs inculpata a revenit asupra poziției sale procesuale nu are relevanță juridică, din moment ce nu au fost respectate dispozițiile art. 320[1] referitoare la momentul până la care inculpatul poate declara că dorește ca judecata să aibă loc în baza probelor administrate în cursul urmăririi penale.

într-o atare situație se impune administrarea probațiunii cu privire la întreaga învinuire adusă inculpatului[1].

Bineînțeles că *obiectul recunoașterii nu poate fi format decât din faptele pentru care inculpatul a fost trimis în judecată*, nu și din cele pentru care procurorul a dispus prin același rechizitoriu soluții de netrimitere în judecată, indiferent care ar fi temeiul juridic al acestora[2].

Totodată, nu pot fi aplicate, pe de o parte, dispozițiile privind procedura simplificată de judecată pentru infracțiunea/infracțiunile recunoscute de inculpat și, pe de altă parte, cele privind disjungerea cu privire la infracțiunea/infracțiunile nerecunoscute de acesta[3].

În afară de recunoașterea tuturor faptelor ce i se reține în sarcină, *inculpatul nu trebuie să aibă o recunoaștere calificată* – recunoașterea participării la faptă într-o altă calitate decât cea reținută prin actul de sesizare (de exemplu, participarea în calitate de complice, nu de coautor), a săvârșirii faptei cu o altă formă de vinovăție decât cea reținută de procuror (de exemplu, din culpă, nu cu intenție), a comiterii altor acte materiale ori a comiterii infracțiunii în alte modalități decât cele reținute prin rechizitoriu etc.

Nu sunt îndeplinite condițiile cerute de art. 375 CPP dacă, deși inculpatul a recunoscut fapta reținută în sarcina sa, a contestat cuantumul prejudiciului produs prin comiterea ei, cuantum ce este element al formei calificate a infracțiunii săvârșite, determinând astfel nu doar încadrarea juridică a acesteia, ci și limitele de pedeapsă[4]. Însă, în cazul în care suma contestată nu constituie un element esențial pentru caracterizarea faptei drept infracțiune, iar cuantumul contestat nu determină reținerea unei forme agravate, această împrejurare fiind astfel nerelevantă chiar și pentru încadrarea juridică a faptei, este admisibilă cererea inculpatului de a fi judecat în procedură simplificată[5].

Dacă fapta este săvârșită în cooperare, adică prin contribuția a două sau mai multor persoane, contrar opiniilor exprimate de unii autori[6], apreciem că recunoașterea trebuie

---

[1] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.A. Cluj, s. pen., dec. nr. 1449/R din 22 septembrie 2011, portal.just.ro.

[2] A se vedea C. CELEA, *op. cit.*, p. 86.

[3] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.A. Oradea, s. pen. și min., dec. nr. 230/R din 28 februarie 2012, în V. VĂDUVA, *op. cit.*, 2013, p. 142.

[4] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 986 din 2 aprilie 2012, www.scj.ro: în raport cu infracțiunea pentru care inculpatul a fost trimis în judecată [evaziune fiscală în formă calificată, prevăzută de art. 9 alin. (2) din Legea nr. 241/2005], se impunea judecarea cauzei în ansamblul său, atât în ceea ce privește acțiunea penală, cât și acțiunea civilă, mai ales în condițiile în care latura civilă a fost disjunsă tocmai în scopul stabilirii prejudiciului produs. În cadrul soluționării unitare a unei cauze penale, stabilirea întinderii prejudiciului produs prin fapta comisă de inculpat constituie un important criteriu ce își găsește reflectarea în ceea ce privește latura penală a cauzei, referitor la vinovăția inculpatului, dar și în planul tragerii la răspundere penală, în procesul individualizării pedepsei, ținând seama de gravitatea consecințelor păgubitoare, întrucât, în funcție de prejudiciu, nestabilit de prima instanță, fapta are o anumită încadrare juridică și anumite limite de pedeapsă. În acest context, este discutabilă chiar aplicarea dispozițiilor procedurii simplificate de judecată de către prima instanță, de vreme ce inculpatul a contestat prejudiciul reținut în sarcina sa, prejudiciu al cărui cuantum este element constitutiv al infracțiunii calificate, care determină nu doar încadrarea juridică a acesteia, ci și limitele de pedeapsă.

[5] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1348/R din 28 iunie 2012, în V. VĂDUVA, *op. cit.*, 2013, p. 98.

[6] A se vedea B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *Procedură penală. Curs pentru admiterea în magistratură și avocatură. Teste-grilă*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 438, care au arătat că „În practica judiciară s-au manifestat opinii divergente cu privire la aplicabilitatea procedurii simplificate atunci când inculpatul recunoaște participarea sa la comiterea infracțiunii, dar nu și pe a celorlalți coinculpați; unele instanțe au dat răspunsul pozitiv, altele pe cel negativ. Apreciem ca fiind corectă prima orientare de practică, în condițiile în care actuala reglementare instituie cerința ca inculpatul să recunoască în totalitate «faptele reținute *în sarcina sa* (s.n.)» [art. 349 alin. (2), art. 374 alin. (4) din Codul de procedură penală], nefiind, prin urmare, necesar să

să se raporteze în principiu inclusiv la faptele participantului. Condiția este îndeplinită din momentul în care există pluralitate de subiecți activi – indiferent dacă aceștia au îndeplinit aceeași formă de cooperare (toți sunt coautori) sau forme diferite (autor și instigator, autor și complice, autor, instigator și complice) – și voință comună de a coopera și deci de a contribui la săvârșirea faptei[1]. În opinia noastră, în cazul săvârșirii infracțiunii în participație, fapta inculpatului nu poate fi disociată de ansamblul activităților infracționale interdependente, stabilirea corectă și deplină a situației de fapt având incidență atât asupra reținerii tuturor instituțiilor incidente, cât și, finalmente, asupra periculozității faptei, a infractorului și, implicit, asupra individualizării pedepsei. Este greu de înțeles cum ar urma să procedeze, de exemplu, instanța în cazul în care admite cererea de aplicare a procedurii simplificate, iar inculpatul nu recunoaște participarea altor două persoane, în calitate de coautori, la săvârșirea faptei. După admiterea cererii, instanța ar urma să rețină circumstanța agravantă prevăzută de art. 77 lit. a) CP, menționată în rechizitoriu, cu consecința corespunzătoare asupra limitelor de pedeapsă, sau ar urma să înlăture circumstanța agravantă, întrucât nu poate administra alte probe? În opinia noastră, în această situație, dacă inculpatul nu recunoaște săvârșirea faptei împreună cu alte persoane, s-ar impune respingerea cererii de aplicare a procedurii simplificate, urmând ca acesta să beneficieze totuși, în temeiul art. 396 alin. (10) CPP, de reducerea limitelor de pedeapsă, dacă cercetarea judecătorească a confirmat poziția sa.

Spre deosebire de acordul de recunoaștere a vinovăției, când inculpatul trebuie să recunoască nu numai comiterea faptei, dar să accepte și încadrarea juridică pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală, în cazul instituției analizate, legea cere doar o recunoaștere a faptelor, *nepretinzând și o achiesare a inculpatului la încadrarea juridică dată acestora prin actul de inculpare*[2]. În același timp însă, prin contestarea încadrării juridice a faptelor nu se poate tinde la schimbarea, chiar și parțială, a situației de fapt, astfel cum este aceasta expusă în actul de trimitere în judecată sau de începere a judecății[3].

În cazul în care inculpatul ar contesta chiar și în parte elementele de factură subiectivă ale infracțiunii deduse judecății, soluția nu poate fi decât de respingere a cererii de a fi judecat în procedura simplificată, de exemplu, inculpatul recunoaște fapta de ucidere a victimei, dar invocă faptul că nu a comis-o cu intenție, ci din culpă. Aceeași soluție se

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

accepte prezentarea pe care procurorul o face, în actul de sesizare, cu privire la contribuțiile celorlalți inculpați la aceleași fapte".

[1] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 2515/R din 15 decembrie 2011, în V. VĂDUVA, *op. cit.*, 2013, p. 107; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3279 din 27 septembrie 2011, www.scj.ro. În același sens, a se vedea I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2479/2014, www.scj.ro, prin care s-a apreciat că nu sunt îndeplinite cerințele privind procedura simplificată de judecată, în condițiile în care din declarațiile date de inculpați a rezultat că aceștia au recunoscut o altă stare de fapt decât cea prevăzută în actul de sesizare, negând, totodată, participarea celorlalte persoane la comiterea infracțiunii (în sarcina celor doi inculpați s-a reținut că au exercitat activități de agresare a victimei, prin aplicarea mai multor lovituri, împreună cu alți doi inculpați). În atare situații, cum infracțiunile nu au fost recunoscute în integralitatea lor, respectiv săvârșirea omorului împreună cu alte persoane în condițiile și împrejurările menționate în rechizitoriu, cei doi inculpați nu puteau beneficia de prevederile procedurii simplificate de judecată.

[2] C. CELEA, *op. cit.*, p. 86.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 365 din 13 februarie 2012, www.scj.ro: nu pot fi reținute dispozițiile privind procedura simplificată de judecată, în condițiile în care inculpata a solicitat schimbarea încadrării juridice a faptei din infracțiunea de omor în infracțiunea de loviri cauzatoare de moarte, precum și reținerea stării de provocare; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 850 din 21 martie 2012, www.scj.ro: instanța a respins cererea formulată de inculpat, de schimbare a încadrării juridice date faptelor reținute în sarcina sa în actul de sesizare a instanței, din două infracțiuni comise în concurs real într-o singură infracțiune continuă, o asemenea cerere neputând fi formulată ulterior adoptării procedurii simplificate de judecată.

impune în cazul în care inculpatul ar recunoaște fapta de sustragere cu intenție a unui bun din patrimoniul altuia, însă nu recunoaște scopul însușirii pe nedrept.

Tot astfel, nu se poate solicita reținerea circumstanțelor atenuante legale prevăzute de art. 75 alin. (1) lit. a), b) și c) CP, respectiv a circumstanțelor agravante prevăzute de art. 77 CP, dacă stabilirea incidenței acestora nu se poate realiza în baza probelor administrate în cursul urmăririi penale[1].

În esență, pentru a fi aplicabilă procedura simplificată analizată, trebuie ca inculpatul să recunoască în totalitate faptele, așa cum au fost reținute în rechizitoriu sau încheierea de începere a judecății, să adopte o atitudine procesuală complet sinceră, și nu parțială sau nuanțată, de natură să diminueze răspunderea penală[2].

f) *Solicitarea inculpatului de a fi judecat în procedură simplificată trebuie să se facă personal sau prin înscris autentic.* Odată cu intrarea în vigoare a Codului de procedură penală, instituția analizată a suferit modificări față de forma reglementată de art. 320[1] CPP 1968, din perspectiva modului de manifestare a voinței inculpatului în sensul de a fi judecat în procedură simplificată, textele utilizate de legiuitor – „președintele pune în vedere inculpatului" [art. 374 alin. (4) CPP] și „dacă inculpatul solicită ca judecata să aibă loc în condițiile prevăzute la art. 374 alin. (4), instanța procedează la ascultarea acestuia" [art. 375 alin. (1) CPP] – fiind fără echivoc și de natură a reflecta imposibilitatea manifestării de voință a inculpatului prin înscris autentic[3].

Prin O.U.G. nr. 18/2016, legiuitorul a revenit la forma anterioară reglementată prin art. 320[1] CPP 1968, astfel că, în prezent, procedura se poate desfășura și în lipsa inculpatului, dacă acesta depune un înscris autentic din care să rezulte în mod neechivoc recunoașterea în totalitate a faptelor reținute în sarcina sa în actul de sesizare și solicitarea de a fi judecat în baza probelor administrate în faza de urmărire penală[4].

Legea penală, în ansamblul ei, nu definește noțiunea de „înscris autentic", ci doar pe aceea de „înscris oficial", în art. 178 alin. (2) CP. Prin urmare, înțelesul este cel dat de norma procesuală civilă, întrucât, în înțelesul și în interpretarea art. 2 CPC, în măsura în care alte materii nu cuprind dispoziții potrivnice, dreptul procesual civil constituie dreptul comun.

Dispozițiile art. 269 alin. (1) teza I CPC definesc înscrisul autentic ca fiind înscrisul întocmit sau, după caz, primit și autentificat de o autoritate publică, de notarul public[5]

---

[1] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.A. Cluj., s. pen. și min., dec. nr. 188/A din 24 octombrie 2011, definitivă prin dec. nr. 421 din 15 februarie 2012 a I.C.C.J., s. pen., portal.just.ro.

[2] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1231 din 19 aprilie 2012, www.scj.ro. În practică (C.A. București, s. I pen., dec. nr. 399 din 23 februarie 2012, în V. VĂDUVA, *op. cit.*, 2013, p. 83) s-a mai arătat că dispozițiile sunt aplicabile în condițiile în care inculpatul a recunoscut faptele reținute în sarcina sa în actul de sesizare, încercând însă să își minimalizeze vinovăția, aspect care nu înlătură vinovăția acestuia, ci poate fi avut în vedere, eventual, la individualizarea pedepsei.

[3] Cu toate acestea, și după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală, erau instanțe care acordau valoare juridică deplină și înscrisurilor autentice prin care inculpații își manifestau voința de a fi judecați în procedura simplificată.

[4] Considerăm utilă menționarea în cadrul aceluiași înscris autentic a acordului inculpatului de a presta muncă în folosul comunității cu titlu gratuit dacă va fi găsit vinovat, având în vedere obligativitatea manifestării exprese a acestui acord și probabilitatea ca inculpatul să nu fie prezent niciodată în fața instanței de judecată.

[5] Potrivit art. 8 din Legea nr. 36/1995 a notarilor publici și a activității notariale (republicată în M. Of. nr. 444 din 18 iunie 2014), actele notariale pot fi efectuate și de misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României, precum și de alte instituții, în condițiile și limitele prevăzute de lege. Activitatea notarială a misiunilor diplomatice și oficiilor consulare ale României se desfășoară pe baza legii române și a înțelegerilor internaționale la care România este parte, precum și potrivit uzanțelor internaționale, la cererea persoanelor fizice având cetățenia română, precum și a persoanelor juridice române, în vederea autentificării înscrisurilor. Actele notariale se îndeplinesc la sediile misiunilor diplomatice sau oficiilor consulare, precum și la bordul navelor și aeronavelor sub pavilion

sau de către o altă persoană învestită de stat cu autoritate publică, în forma și în condițiile stabilite de lege. Este, de asemenea, autentic, potrivit art. 269 alin. (2) CPC, orice alt înscris emis de către o autoritate publică și căruia legea îi conferă acest caracter[1].

În art. 269 alin. (1) teza a II-a CPC se prevăd elementele asupra cărora poartă autenticitatea, respectiv: stabilirea identității părților, exprimarea consimțământului acestora cu privire la conținut, semnătura lor și data înscrisului. Dispozițiile menționate sunt de strictă interpretare și aplicare, astfel că orice alt element care nu face obiectul verificării *ex propriis sensibus* de către agentul instrumentator, cum ar fi existența viciilor de consimțământ, nu intră în sfera autenticității[2].

Totodată, potrivit art. 271 alin. (1) CPC, înscrisul autentic întocmit fără respectarea formelor prevăzute pentru încheierea sa valabilă ori de către o persoană incompatibilă, necompetentă sau cu depășirea competenței este lovit de nulitate absolută, dacă legea nu dispune altfel. Codul de procedură civilă mai face distincție cu privire la efectele juridice ale înscrisului nul ca înscris autentic, după cum forma este sau nu cerută *ad validitatem*.

În condițiile în care, în cazul declarației inculpatului de a fi judecat în procedura simplificată, art. 375 alin. (1¹) CPP cere ca aceasta să se materializeze într-un înscris autentic, se observă că forma cerută este *ad validitatem*, astfel că, în cazul încălcării condițiilor de mai sus, actul juridic este lovit de nulitate absolută, iar manifestarea de voință a inculpatului nu poate fi dovedită prin altă probă. Acesta, cu respectarea termenului maxim prevăzut de lege, se poate prezenta personal în fața instanței sau poate depune un alt înscris autentic, întocmit cu respectarea condițiilor prevăzute de lege.

Se mai impune precizarea că, indiferent de data declarației făcute în fața agentul instrumentator, actul poate produce consecințe juridice asupra procedurii de judecată și asupra limitelor de pedeapsă doar dacă este depus efectiv în termenul prevăzut de lege, pentru ca instanța să se pronunțe cu privire la cerere la momentul procesual obligatoriu.

Este exclusă formularea unei declarații (obținută în urma ascultării de către instanța de judecată sau manifestată într-un înscris autentic) prin reprezentant legal sau convențional, acesta din urmă chiar și cu mandat special. Precizarea se impune, întrucât, potrivit art. 90

---

românesc care se află staționate în raza de activitate a acestor organe, precum și la domiciliul cetățeanului român ori în alt loc, dacă acest lucru este prevăzut în convențiile internaționale la care România și statul de reședință sunt părți sau legea locală nu se opune. În cazul în care, spre exemplu, inculpatul persoană fizică sau juridică străină, după comiterea infracțiunii în România, a plecat din țară, activitățile notariale care produc efecte juridice în România pot fi îndeplinite de către misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României și la cererea acestor persoane, în măsura în care legile și reglementările statului de reședință sau acordurile bilaterale nu se opun. Important de observat că, în cazul inculpaților care nu vorbesc limba română, actele solicitate de părți și orice acte de procedură notarială se întocmesc în limba română. Cetățenilor aparținând minorităților naționale și persoanelor care nu vorbesc sau nu înțeleg limba română li se acordă posibilitatea de a lua cunoștință de cuprinsul actului printr-un traducător sau interpret. Funcția de traducător sau interpret poate fi îndeplinită de către notarul public, dacă limba străină este limba sa maternă ori este autorizat ca interpret sau traducător, ori de către o altă persoană autorizată ca interpret sau traducător, în condițiile legii, de către Ministerul Justiției. În toate situațiile în care actul se îndeplinește prin interpret sau traducător autorizat, acesta va semna încheierea alături de notarul public. Actele redactate de părți și prezentate pentru efectuarea operațiunilor notariale vor fi în limba română. La cererea justificată a părților, notarul public poate îndeplini acte în legătură cu înscrisurile întocmite de părți într-o altă limbă decât cea română, numai dacă notarul instrumentator cunoaște limba în care sunt întocmite actele sau după ce a luat cunoștință de cuprinsul acestora prin interpret, caz în care un exemplar tradus în limba română și semnat de cel ce a efectuat traducerea va fi atașat la dosar.

[1] În raport de definiția înscrisului autentic, se poate observa că au acest caracter, în afară de actele notariale, care sunt majoritare și care interesează analiza de față, și actele de stare civilă (art. 1 din Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă, republicată în M. Of. nr. 339 din 18 mai 2012), actele procedurale întocmite de executorii judecătorești etc.

[2] G. Boroi, M. Stancu, *Drept procesual civil*, ed. a 4-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 481.

alin. (2) din Legea nr. 36/1995, partea poate fi reprezentată la autentificarea unui înscris prin mandatar cu procură specială autentică. Această dispoziție legală, fiind de strictă aplicare, nu poate fi extinsă și la declarația de recunoaștere care, din interpretarea dispozițiilor art. 375 alin. (1[1]) CPP, se poate face doar personal, nu și prin mandatar cu procură specială autentică.

Deși procedura simplificată se poate desfășura și în lipsa inculpatului, în ipoteza în care recunoașterea se face în baza unui înscris autentic, reamintim că dreptul instanței de a respinge cererea de judecare a cauzei potrivit procedurii simplificate constituie o garanție a dreptului la un proces echitabil și a respectării principiului aflării adevărului.

Astfel, chiar dacă poziția adoptată de inculpat este aceea de recunoaștere a faptei, personal sau prin înscris autentic, instanța are în continuare obligația de a valorifica o astfel de poziție în plan procesual numai în situația în care, pe de o parte, probatoriul este suficient pentru a permite stabilirea clară și completă a modului în care s-a comis infracțiunea, iar, pe de altă parte, instanța de judecată nu consideră că trebuie să se lămurească cu privire la poziția procesuală a acestuia și să prevină adoptarea unei poziții de recunoaștere pur formală în fraudarea principiului invocat, prin ascultarea inculpatului. Cu alte cuvinte, dacă inculpatul depune un înscris autentic prin care arată că dorește să fie judecat în procedura simplificată, acest lucru nu poate conduce în mod automat la admiterea cererii, rigurozitatea de care ar trebui să dea dovadă instanța cu privire la verificarea consimțământului și sinceritatea acestuia fiind cu atât mai necesară[1].

g) *Instanța consideră că probele administrate în faza urmăririi penale sunt suficiente pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei.* Condiția rezultă din dispozițiile art. 349 alin. (2) CPP, potrivit cărora instanța poate soluționa cauza numai pe baza probelor administrate în faza urmăririi penale, dacă apreciază că probele sunt suficiente pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei. În acest sens, prin Decizia nr. 198/2013[2], Curtea Constituțională a statuat că nu se poate vorbi despre un proces echitabil în măsura în care se neagă principiul aflării adevărului în favoarea principiului celerității procesului penal, astfel că nu simpla recunoaștere a vinovăției este determinantă pentru a se da eficiență unui proces echitabil desfășurat în limitele legalității și imparțialității, aceasta constituind doar o condiție procedurală, ci stabilirea vinovăției.

Spre deosebire de reglementarea anterioară, instanța nu va mai analiza la momentul cererii inculpatului de a fi judecat în procedură simplificată dacă din probele administrate în cursul urmăririi penale rezultă că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat. Acest criteriu de analiză a cererii inculpatului era cu totul nefiresc la momentul procesual incipient al analizării cererii inculpatului de a fi judecat în procedura simplificată, cerându-i-se instanței să analizeze, înainte de a intra în deliberare, elemente ce țineau de rezolvarea pe fond a acțiunii penale.

Astfel cum am arătat, chiar dacă poziția adoptată de inculpat este aceea de recunoaștere a faptei, instanța are în continuare obligația de a valorifica o astfel de poziție în plan procesual numai în situația în care probatoriul este suficient pentru a permite stabilirea clară și completă a modului în care s-a comis infracțiunea. În caz contrar, exigențele respectării

[1] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.A. Galați, s. pen. și min., dec. nr. 238 din 18 octombrie 2011, definitivă prin nerecurare, portal.just.ro; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 122 din 20 ianuarie 2012, în V. VĂDUVA, *op. cit.*, 2013, p. 118: dispozițiile privind procedura simplificată de judecată trebuie analizate foarte atent, pentru că altfel, avându-se în vedere doar recunoașterea inculpatului, se riscă pronunțarea unei soluții nelegale de condamnare, în condițiile în care poate fi posibilă o soluție de achitare.

[2] M. Of. nr. 239 din 25 aprilie 2013.

principiului aflării adevărului impun cu necesitate administrarea nemijlocită a întregului probatoriu, în pofida opțiunii procesuale a inculpatului, numai astfel putându-se stabili, dincolo de orice îndoială rezonabilă, conținutul concret al faptelor săvârșite de inculpat și caracterul lor infracțional[1].

110. Soluțiile instanței. În urma analizării condițiilor de formă și de fond ale manifestării de voință a inculpatului, precum și a suficienței probelor administrate în faza de urmărire penală, instanța va pronunța o încheiere motivată, care nu este supusă vreunei căi separate de atac, putând fi atacată cu apel doar odată cu fondul cauzei, potrivit art. 408 alin. (2) CPP.

110.1. Soluții în caz de admitere a cererii. Dacă instanța consideră că sunt îndeplinite condițiile mai sus amintite, *admite cererea*, prin încheiere[2], cu consecința stabilirii procedurii speciale de judecată ca unic cadru procesual pentru soluționarea laturii penale, în care *cercetarea judecătorească are următoarele particularități:*

a) *Singurele mijloace de probă ce pot fi încuviințate sunt înscrisurile.* Dacă, potrivit reglementării anterioare, în procedura simplificată de judecată puteau fi administrate doar înscrisuri în circumstanțiere[3], potrivit codului actual, *pot fi administrate atât înscrisuri în circumstanțiere, cât și pentru soluționarea acțiunilor penală*[4] *și civilă*, prin urmare, acestea pot fi atât în favoarea, cât și în defavoarea inculpatului.

Cererile de administrare a unor probe prin intermediul altor mijloace de probă decât înscrisuri urmează a fi respinse de instanță ca inadmisibile.

De la această regulă există *două dintre cele patru situații derogatorii*, ce vor fi analizate mai jos, când instanța, deși admite cererea inculpatului de a fi judecat în procedură simplificată, ulterior consideră că, pentru soluționarea acțiunii penale sau pentru stabilirea încadrării juridice ori după schimbarea încadrării juridice, este necesară administrarea altor probe decât înscrisurile încuviințate anterior. În aceste situații, instanța va dispune efectuarea cercetării judecătorești în procedură comună, putându-se administra astfel orice mijloc de probă prevăzut de art. 97 alin. (2) CPP.

b) *Titularii dreptului de a propune înscrisuri sunt părțile și persoana vătămată, nu și procurorul* (cel puțin până la primul control de constituționalitate). În forma anterioară de reglementare a instituției analizate, se recunoștea doar inculpatului calitatea de titular al dreptului de a propune probe în circumstanțiere, în prezent recunoscându-se astfel acest drept, în raport de teza probatorie, tuturor părților și persoanei vătămate.

c) *Termenul la care pot fi administrate înscrisurile este cel la care s-au propus sau la un termen ulterior, acordat în acest scop, neputându-se acorda decât un singur termen.* Deși la o primă vedere s-ar părea că actualul text ce privește durata procesului în procedură simplificată este mai permisiv decât cel anterior, care prevedea obligativitatea administrării înscrisurilor în circumstanțiere la termenul de judecată în care se admitea cererea inculpatului de a fi judecat în procedură simplificată, de fapt noua reglementare prevede expres imposibilitatea instanțelor de a acorda mai mult de un singur termen suplimentar de judecată, care are natura unui termen imperativ. Nerespectarea acestuia va avea ca efect pierderea de către partea în culpă a exercițiului dreptului procesual.

---

[1] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 418 din 27 februarie 2012, portal.just.ro.

[2] Încheierea nu are caracter interlocutoriu, instanța poate reveni, în cazurile descrise în prezenta secțiune, asupra dispoziției de derulare a procedurii în procedură simplificată, cu beneficiul de drept substanțial.

[3] C. CELEA, *op. cit.*, p. 86 – prin expresia „înscrisuri în circumstanțiere" legiuitorul a avut în vedere numai înscrisurile ce caracterizează persoana inculpatului, astfel, numai inculpatul are dreptul de a depune asemenea înscrisuri, ceea ce conduce la concluzia că ele sunt înscrisuri ce vor produce efecte în favoarea acestuia.

[4] În același sens, M. UDROIU, *op. cit.*, 2016, p. 243; G. BODORONCEA, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1544.

d) *În situația în care în cauză sunt mai mulți inculpați și numai unul/unii dintre ei recunosc învinuirea, instanța va proceda potrivit regulilor procedurii simplificate pentru aceștia, putând să dispună disjungerea cauzei pentru ceilalți coinculpați, potrivit art. 46 CPP, în cazul în care disjungerea este posibilă.* Soluționarea cauzei disjunse presupune administrarea de probe cu privire la persoanele acuzate, inclusiv dreptul acestora de a demonstra lipsa de temeinicie a acuzațiilor cu privire la vinovăția lor, făcute de cel/cei care a/au solicitat aplicarea procedurii simplificate de judecată și care în cauza disjunsă va/vor avea calitatea de martori, cu protecția prevăzută de art. 118 CPP[1]. Recunoașterea inculpatului în procedura simplificată trebuie astfel readministrată ca probă în fața acelora care nu au solicitat aplicarea procedurii simplificate de judecată, pentru a li se da posibilitatea celor din urmă de a adresa întrebări celui care îi acuză[2].

Înalta Curte de Casație și Justiție[3] a arătat că hotărârea de condamnare a inculpatului, întemeiată în mod determinant pe declarațiile coinculpaților care au uzat de procedura judecății în cazul recunoașterii vinovăției, declarații date în cadrul acestei proceduri simplificate, în condițiile în care coinculpații nu au fost ascultați în calitate de martori în cauza privitoare la inculpat[4], iar inculpatul nu a avut posibilitatea nici în cursul urmăririi penale, nici în cursul judecății în primă instanță sau în apel să adreseze întrebări și să conteste credibilitatea persoanelor ale căror declarații au fundamentat condamnarea sa, este contrară principiilor care guvernează judecata – contradictorialitatea, nemijlocirea și egalitatea de arme.

Prin Decizia nr. 17/2012 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii[5], care are încă aplicabilitate, s-a statuat că judecătorul care a soluționat cauza conform procedurii prevăzute de art. 320[1] CPP 1968 cu privire la unii dintre inculpați nu devine incompatibil să judece acțiunea penală și civilă cu privire la ceilalți inculpați, în ipoteza în care trimiterea în judecată a tuturor inculpaților s-a făcut prin același rechizitoriu, pentru infracțiuni între care există stare de conexitate sau indivizibilitate. Judecătorul devine incompatibil doar dacă în considerentele hotărârii pronunțate conform art. 320[1] și-a exprimat părerea cu privire la soluția ce ar putea fi dată în cauza disjunsă.

De exemplu, nu devine incompatibil judecătorul care a stabilit în considerente că, prin natura faptei (conform raportului de expertiză medico-legală, multiple lovituri aplicate victimei cu aceeași ocazie, cu instrumente diferite de către persoane diferite), aceasta a fost comisă de inculpat alături de alte persoane, fără să le nominalizeze, urmând ca în cauza disjunsă să fie administrate probe cu privire la existența contribuției persoanelor indicate de inculpat drept coautori și la vinovăția acestora[6].

---

[1] Declarația de martor dată de o persoană care, în aceeași cauză, anterior declarației a avut sau ulterior a dobândit calitatea de suspect ori inculpat nu poate fi folosită împotriva sa.

[2] În cazul în care coinculpații care au urmat procedura simplificată de judecată sunt condamnați, iar coinculpații care nu au recunoscut săvârșirea infracțiunii – și cu privire la care judecata a fost disjunsă, fiind efectuată cercetare judecătorească în procedură comună – sunt achitați, poate fi incident cazul de revizuire prevăzut de art. 453 alin. (1) lit. e) CPP, hotărârile care nu se pot concilia fiind supuse revizuirii.

[3] A se vedea I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2957/2013, www.scj.ro.

[4] Aceștia având chiar un interes direct în a face referire la participarea coinculpatului din procedura comună, în condițiile în care, de exemplu, au făcut și un denunț împotriva acestuia, fiindu-le aplicabile și dispozițiile speciale de reducere la jumătate a limitelor de pedeapsă potrivit art. 16 din Legea nr. 143/2000 (art. 15 în prezent – n.n.).

[5] M. Of. nr. 820 din 6 decembrie 2012.

[6] A se vedea, în același sens, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2695 din 12 septembrie 2013, www.scj.ro.

Este incompatibil să judece cauza disjunsă cu privire la instigator judecătorul care în motivarea soluției cu privire la autorul faptei descrie pe larg rolul instigatorului, apreciind că acesta a săvârșit infracțiunea descrisă în rechizitoriu, sau acela care a descris rolul persoanelor pentru care fapta a fost disjunsă, ajungând la concluzia că faptele le sunt imputabile. Este, de asemenea, incompatibil judecătorul care în hotărârea anterioară pronunțată în procedura simplificată a făcut ample referiri, în considerentele privind vinovăția celui față de care pronunța soluția, la rolurile celorlalți inculpați, apreciind că toți aceștia sunt răspunzători pentru actele de sustragere pentru care au fost trimiși în judecată.

Având în vedere aceste argumente, precum și motivațiile expuse anterior, pentru evitarea situațiilor de incompatibilitate și de revenire a inculpaților asupra pozițiilor procesuale exprimate anterior, apreciem că o soluție preferabilă ar fi aceea a judecării împreună atât a inculpaților care au înțeles să uzeze de procedura simplificată, cât și a celorlalți inculpați, cu evitarea disjungerii. O astfel de soluție ar asigura o poziție constantă a inculpaților pe parcursul cercetării judecătorești, fiind cunoscută deja în practica judiciară o tendință a inculpaților din cauzele disjunse ca urmare a aplicării procedurii simplificate de a-și retracta, în cauza care îi privește pe coinculpați, poziția de recunoaștere a faptei, în scopul de a determina adoptarea unei soluții de achitare a acestora și, finalmente, de a beneficia de dispozițiile referitoare la revizuire în propria cauză.

e) *Codul de procedură penală nu mai prevede obligativitatea disjungerii acțiunii civile în cazul în care pentru soluționarea acesteia se impune administrarea de probe în fața instanței.* Din coroborarea dispozițiilor art. 26 cu cele ale art. 377 alin. (2) CPP reiese că, în cazul judecății în procedură simplificată, pe care legiuitorul a văzut-o finalizată în cel mult două termene de judecată, disjungerea acțiunii civile se va dispune în două situații:

(i) când administrarea probei cu înscrisuri pentru dovedirea pretențiilor civile impune acordarea mai multor termene de judecată, fiind permisă acordarea unui singur termen în acest scop, el fiind considerat de legiuitor ca termen maxim de soluționare a unei asemenea cauze;

(ii) când pentru soluționarea acțiunii civile este necesară administrarea altor mijloace de probă decât înscrisuri, de exemplu, declarații de martori, rapoarte de expertiză etc.[1]

În cazul infracțiunilor pentru care stabilirea întinderii prejudiciului este esențială și pentru soluționarea acțiunii penale, nu se va dispune niciodată disjungerea acțiunii civile, în această situație instanța urmând să procedeze la administrarea de probe cu celeritate numai sub aspectul acțiunii civile[2].

În condițiile în care unul dintre coinculpați înțelege să beneficieze de procedura simplificată de judecată, iar față de ceilalți inculpați se dispune disjungerea cauzei, instanța va dispune, totodată, și disjungerea cauzei civile, în condițiile în care aceasta nu se referă exclusiv la primul inculpat, ci are implicații și cu privire la situația celorlalți. Printr-o asemenea soluție de disjungere a laturii civile a cauzei și de soluționare a ei în întregime alături de latura penală disjunsă, se dă eficiență principiului prezumției de nevinovăție, întrucât o eventuală pronunțare asupra laturii civile a cauzei în privința primului inculpat ar aduce atingere situației juridice a celorlalți[3].

---

[1] Apreciem totuși că instanțele de judecată, în vederea asigurării soluționării în mod unitar a cauzei într-un termen rezonabil, pot să nu dea dovadă de o rigurozitate excesivă din perspectiva naturii mijlocului de probă, dacă se asigură soluționarea atât a acțiunii penale, cât și a celei civile în maximum două termene de judecată.

[2] A se vedea, în același sens, M. UDROIU, *op. cit.*, www.inm-lex.ro.

[3] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 210 din 25 ianuarie 2012, www.scj.ro.

Dacă este admisă cererea privind judecata potrivit procedurii simplificate formulată de unul dintre inculpați și este disjunsă cauza față de ceilalți inculpați, prin hotărârea prin care se dispune condamnarea inculpatului a cărui cerere privind judecata potrivit procedurii simplificate a fost admisă, nu se poate desființa un înscris ce are relevanță în ceea ce privește acțiunea penală disjunsă cu privire la ceilalți inculpați, o asemenea soluție fiind de natură a vătăma interesele legitime ale acestora din urmă[1].

În toate situațiile în care instanța penală disjunge latura civilă a cauzei, rămâne învestită cu soluționarea acesteia, soluționare care se face potrivit regulilor prevăzute în Codul de procedură penală, printr-o sentință penală[2].

f) *Dacă după admiterea cererii inculpatului de a fi judecat în procedură simplificată instanța constată că pentru stabilirea încadrării juridice este necesară administrarea altor probe, precum și dacă, după schimbarea încadrării juridice, constată același lucru, luând concluziile procurorului și ale părților, dispune efectuarea cercetării judecătorești potrivit procedurii comune, însă, considerăm noi, strict în legătură cu respectiva încadrare juridică.*

În cazul în care, în urma efectuării cercetării judecătorești în limitele arătate, instanța reține aceeași situație de fapt ca cea recunoscută de către inculpat (care nu mai trebuie să fie identică cu cea descrisă în actul de sesizare, astfel cum vom arăta mai jos), va da eficiență dispozițiilor prevăzute de art. 396 alin. (10) CPP privind reducerea limitelor de pedeapsă. În caz contrar, deși anterior a admis cererea inculpatului de a fi judecat în procedură simplificată, instanța nu va mai da eficiență normelor cu caracter substanțial din cadrul instituției analizate. Constatăm că, spre deosebire de inculpat, a cărui poziție de recunoaștere este irevocabilă, instanța de judecată poate reveni asupra procedurii simplificate de judecată, chiar dacă anterior a admis cererea inculpatului exprimată în acest sens. Dacă fapta reținută în actul de sesizare în sarcina persoanei acuzate nu se regăsește perfect în norma care o incriminează, atunci instanța de judecată este obligată să îi găsească corespondentul în cadrul normativ, făcând aplicarea art. 386 CPP. Această obligație și-o poate îndeplini din oficiu sau la cererea participanților la procesul penal, indiferent de procedura de judecată pe care o aplică. O interpretare contrară ar putea afecta, astfel cum am arătat, principiul aflării adevărului în cauză și dreptul celorlalte părți la un proces echitabil[3].

---

[1] A se vedea, în același sens, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 168/2013, www.scj.ro.

[2] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1038/R din 22 mai 2012, în V. VĂDUVA, *op. cit.*, 2013, p. 302.

[3] Înalta Curte a constatat că inculpata a fost condamnată în primă instanță, în urma recunoașterii învinuirii, sub aspectul comiterii infracțiunii de pruncucidere, pentru care fusese trimisă în judecată. În apel, curtea a schimbat încadrarea juridică din infracțiunea de pruncucidere în infracțiunea de omor calificat, cu reținerea dispozițiilor de reducere a limitelor de pedeapsă. În aceste condiții, Înalta Curte de Casație și Justiție a apreciat că, deși instanțele au obligația să verifice dacă încadrarea juridică dată prin rechizitoriu faptelor săvârșite de inculpat este corectă, iar în caz contrar să dispună schimbarea încadrării juridice, aceasta nu poate genera adăugarea la acuzația inițială a unor elemente noi care să schimbe radical consecințele angajării răspunderii penale, respectiv să majoreze considerabil limitele între care se poate stabili pedeapsa. Acest raționament juridic nu lipsește de eficiență norma referitoare la schimbarea încadrării juridice, ci doar exclude aplicarea sa în ipotezele în care ar genera modificarea acuzației formulate, în sensul agravării sale (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 892 din 12 martie 2014, www.scj.ro).

Apreciem că soluția este parțial greșită, de fapt poziția de recunoaștere a inculpatei trebuia să fixeze provizoriu cadrul procesual, până în momentul în care instanța de apel ar fi apreciat, la cerere sau din oficiu, că este necesară analizarea unei alte încadrări juridice, mai gravă. În acel moment, procesul penal ar fi revenit în parte la structura clasică, în sensul că instanța de judecată ar fi trebuit să administreze probatoriu suplimentar în legătură cu încadrarea juridică a faptei. În cazul în care, în urma administrării acestui probatoriu, ar fi ajuns la concluzia că încadrarea juridică este mai gravă decât cea însușită de inculpată, nimic nu ar mai fi ținut instanța

Când în cursul judecății se consideră necesară schimbarea încadrării juridice a faptei, instanța este obligată să pună în discuție noua încadrare. În felul acesta, atât procurorul, cât și părțile și persoana vătămată își pot expune concluziile lor cu privire la necesitatea și la temeiurile schimbării încadrării juridice. În legătură cu schimbarea încadrării juridice a faptei, instanța are obligația de a aduce la cunoștința inculpatului dreptul pe care acesta îl are de a cere lăsarea cauzei la sfârșitul ședinței de judecată, însă nu și amânarea judecății ca în cazul procedurii comune de judecată.

Încadrarea juridică a faptei presupune realizarea de către organele judiciare a unei relații corespunzătoare între conținutul legal al infracțiunii și conținutul concret al acesteia, prin încadrarea juridică statuându-se asupra textului din legea penală, a tiparului incriminator ce prevede și sancționează fapta socialmente periculoasă, care constituie obiectul cauzei penale în sensul art. 371 CPP[1].

Deși în cadrul procedurii simplificate de judecată legiuitorul permite aplicarea dispozițiilor art. 386 CPP, aceasta se poate realiza atât timp cât nu presupune un exercițiu de natură faptică, ci doar unul de natură juridică, care să aibă ca obiect modalitatea de aplicare a dispozițiilor legale asupra situației de fapt stabilite prin actul de sesizare a instanței și recunoscute de inculpat în mod irevocabil[2].

Dacă după admiterea cererii inculpatului de a fi judecat în procedura simplificată se schimbă încadrarea juridică a faptei într-o infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa detențiunii pe viață (spre exemplu, din infracțiunea de loviri sau vătămări cauzatoare de moarte prevăzută de art. 195 CP în infracțiunea de omor calificat prevăzută de art. 189 CP), apreciem că instanța va proceda la efectuarea unei cercetări judecătorești complete, fără a mai da eficiență dispozițiilor substanțiale ale instituției, chiar dacă anterior a admis cererea inculpatului și constată tripla identitate a situației de fapt recunoscute de inculpat, reținută prin actul de sesizare și stabilită de instanță. Această soluție este obligatorie, întrucât printre condițiile cumulative de aplicare a procedurii simplificate de judecată o regăsim și pe aceea ca acțiunea penală îndreptată împotriva inculpatului să nu vizeze o infracțiune care se pedepsește cu detențiune pe viață.

110.2. Soluții în caz de respingere a cererii sau în situația lipsei unei cereri. La fel ca și în cazul admiterii cererii, și în cel al respingerii cererii sau în care inculpatul nu dorește să fie judecat în această procedură, instanța de fond va trebui să se pronunțe prin *încheiere motivată*[3], respectiv să ia act prin încheiere de manifestarea de voință a inculpatului, pentru a fixa printr-un act procesual și procedural momentul și condițiile ce au stat la baza stabilirii procedurii de judecată, care să poată face obiectul controlului judiciar.

---

să schimbe încadrarea juridică a faptei în sensul agravării acesteia, iar din acel moment întregul proces penal să se reîntoarcă la forma comună, cu cercetare judecătorească deplină, cu respectarea tuturor regulilor specifice judecății ordinare.

[1] M. IORDACHE, *Judecata în primă instanță în procesul penal. Aspecte privind limitele judecății și extinderea acestora*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 153.

[2] În lipsa unei prevederi exprese a legiuitorului, după acordul de voință liber exprimat de a fi judecat în procedură simplificată, inculpatul nu mai poate renunța pe parcursul procesului penal la cererea sa, aceasta având caracter irevocabil și cu consecințe inclusiv asupra efectului devolutiv al apelului formulat de inculpat.

[3] C.A. Târgu Mureș, s. pen., min. și fam., dec. nr. 352/R din 19 aprilie 2012, în V. VĂDUVA, *op. cit.*, 2013, p. 325: deși instanța de judecată nu a admis în mod expres cererea inculpatei de a fi judecată potrivit procedurii speciale, se prezumă această admitere, în condițiile în care, după formularea cererii, instanța a acordat cuvântul în dezbateri procurorului și părților și, în afară de înscrisurile în circumstanțiere depuse de inculpată, nu a administrat alte probe.

Dacă instanța *respinge cererea inculpatului* de a fi judecat în baza recunoașterii învinuirii sau *acesta nu formulează o astfel de cerere*, instanța va efectua cercetarea judecătorească în procedură comună.

§3. Cercetarea judecătorească în procedura comună[1]

111. Ordinea cercetării judecătorești. În doctrină s-a arătat[2] că cercetarea judecătorească are ca obiect, în primul rând, readministrarea probelor care au fost strânse în cursul urmăririi penale, ca cerință a principiului nemijlocirii ședinței de judecată, în scopul perceperii directe, nemijlocite a probelor de către instanța de judecată. Nu este vorba însă despre o simplă reproducere a probelor, ci despre o administrare a lor în noi condiții de către instanța de judecată, cu participarea procurorului, a părților și a persoanei vătămate, sub controlul publicului asistent. Totodată, cercetarea judecătorească are ca obiect administrarea oricăror probe necesare în vederea lămuririi cauzei sub toate aspectele. Atât administrarea probelor strânse în cursul urmăririi penale, cât și administrarea probelor noi se realizează prin mijloacele de probă legale, obținute prin procedeele probatorii corespunzătoare caracterului public, oral și contradictoriu al judecății.

Când cauza se află în stare de judecată, instanța începe efectuarea cercetării judecătorești[3], procedând la audierea inculpatului, a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente, după care la administrarea probelor încuviințate anterior[4], administrarea de probe din oficiu putând fi făcută oricând pe parcursul cercetării judecătorești. Soluționarea acțiunii civile alăturate acțiunii penale se face potrivit regulilor procedurii penale, nu civile, motiv pentru care mijloacele de probă sunt cele specifice procedurii penale.

Astfel cum am arătat, *începerea cercetării judecătorești*, potrivit noului Cod de procedură penală, nu mai este determinată de citirea actului de sesizare, ci *va coincide cu momentul administrării primei probe*.

Instanța *poate dispune schimbarea ordinii*, când aceasta este necesară, chiar și când inculpatul este prezent, nemaifiind obligată a-l asculta cu prioritate pe acesta[5].

Această abatere de la ordinea normativă își află explicația în particularitățile materialului probator atât de variat de la o cauză penală la alta[6], nici măcar inculpatul prezent nu mai

---

[1] Potrivit art. 6 din Legea nr. 255/2013, cauzele aflate în curs de judecată în primă instanță la data intrării în vigoare a legii noi în care nu s-a început cercetarea judecătorească se soluționează de către instanța competentă conform legii noi, potrivit regulilor prevăzute de aceeași lege. Potrivit art. 7, cauzele aflate în curs de judecată în primă instanță în care s-a început cercetarea judecătorească anterior intrării în vigoare a legii noi rămân în competența aceleiași instanțe, judecata urmând a se desfășura potrivit legii noi.

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2013, p. 581.

[3] Cercetarea judecătorească este activitatea procesuală specifică judecății în primă instanță. Această activitate constă în reluarea, în faza judecății, a activității de cercetare efectuate în cursul urmăririi penale, prin readministrarea probelor în fața primei instanțe de judecată (V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 175).

[4] În același sens, G. BODORONCEA, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1525.

[5] A se vedea Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1583/1974, în Repertoriu 1969-1975, p. 116; Trib. jud. Hunedoara, dec. pen. nr. 855/1983, în R.R.D. nr. 10/1984, p. 77: omisiunea de a se asculta inculpatul prezent la judecată poate atrage nulitatea hotărârii pronunțate, dacă prin această omisiune s-a adus atingere dreptului său la apărare; Trib. Constanța, dec. pen. nr. 140/1993, în Dreptul nr. 1/1994, p. 112: nu există vătămare dacă judecata s-a amânat la multiple termene, la care inculpatul nu s-a prezentat, deși avea termenele în cunoștință; Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1583/1974, în C.D. 1974, p. 169-170, *apud* M. IORDACHE, *op. cit.*, p. 102: nu s-a adus atingere dreptului la apărare al inculpatului care, prezent la toate termenele de judecată, a fost întrebat în mod expres dacă are de administrat probe, iar acesta a răspuns negativ.

[6] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 177.

obligă instanța a proceda la audierea lui cu prioritate. *Este recomandabil însă ca cercetarea judecătorească să înceapă cu audierea inculpatului*, întrucât acesta este subiectul central al procesului penal; el figurează în orice cauză penală, pe când ceilalți subiecți apar când cer sau când sunt chemați. De atitudinea inculpatului în fața instanței depind în bună măsură conținutul și desfășurarea cercetării judecătorești; este deci logic și util ca această atitudine să fie cunoscută chiar de la început atunci când inculpatul este prezent. Prioritatea se explică și prin faptul că inculpatul, ascultat la început, nu este influențat de declarațiile celorlalte părți sau de alte probe administrate în instanță. Prioritatea este justificată, așadar, și de necesitatea asigurării aflării adevărului de la inculpat, în mod neinfluențat[1].

Bineînțeles că ordinea arătată se respectă atunci când judecata se desfășoară în fața tuturor părților și a persoanei vătămate; când judecata se desfășoară în lipsa inculpatului, a persoanei vătămate sau a celorlalte părți, cercetarea judecătorească se va rezuma la ascultarea martorilor care au fost audiați la urmărirea penală, efectuându-se astfel numai actele de cercetare judecătorească ce pot avea loc în condițiile date, dacă instanța nu consideră necesară audierea părților și a persoanei vătămate sau administrarea de probe noi.

În cursul judecății, *rolul instanței* a primit modificări esențiale, aceasta nemaiavând sarcina probei ca în reglementarea anterioară, ci va administra probe la cererea procurorului, a persoanei vătămate sau a părților și, în mod subsidiar, din oficiu, atunci când consideră necesar pentru formarea convingerii sale. Instanței *nu i se mai recunoaște rolul activ*, aspect ce se va reflecta inclusiv în modul în care va administra probatoriul în faza judecății, ordinea în care va adresa întrebări persoanelor, dreptul de a administra probe din oficiu, doar în mod subsidiar, pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei.

112. Audierea inculpatului. Audierea inculpatului, ca și cea a persoanei vătămate și a celorlalte părți, este obligatorie și se desfășoară după regulile prevăzute în Partea generală a Codului de procedură penală și analizate în capitolul privind mijloacele de probă. Pentru etapa judecății în primă instanță, care se desfășoară în public și contradictoriu, se prevăd însă unele particularități în procedura de audiere a inculpatului.

Astfel, audierea trebuie să înceapă cu o *relatare liberă a inculpatului* asupra învinuirii cuprinse în actul de sesizare a instanței. Printr-o astfel de dispoziție se caută a se împiedica audierea sumară a inculpatului, în sensul afirmării dacă își menține declarația dată la organul de urmărire penală. Pe de o parte, audierea inculpatului în fața instanței este un mijloc de apărare, ceea ce îi dă posibilitatea de a relata toate împrejurările ce infirmă fapta ce i se pune în sarcină sau pe cele care o explică în favoarea sa, explicații ce vor servi la soluționarea corectă a cauzei[2], iar, pe de altă parte, publicul din sala de ședință poate afla de la inculpat poziția pe care acesta o adoptă față de învinuirea ce i se aduce[3].

După ce inculpatul este lăsat inițial să arate tot ce știe despre fapta pentru care a fost trimis în judecată, *i se pot pune întrebări*. Ca efect al caracterului subsidiar al prerogativei instanței de a administra probe din oficiu, după modelul procesului de tip adversial, spre deosebire de reglementarea anterioară, instanța nu mai are rolul de coordonator al întregii audieri – principal titular al dreptului de a adresa întrebări inculpatului –, ci, dimpotrivă,

---

[1] *Idem*, p. 178.

[2] C.E.D.O., cauza *Ilișescu și Chiforec c. României*, hot. din 1 decembrie 2005, www.csm1909.ro: Curtea a arătat că prezentarea la proces a unui acuzat are o importanță capitală atât din punctul de vedere al dreptului acestuia de a fi audiat, cât și al necesității de a verifica exactitatea afirmațiilor sale și de a le confrunta cu declarațiile persoanei vătămate, ale cărei interese trebuie protejate, cât și cu cele ale martorilor.

[3] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2013, p. 583.

președintele și ceilalți membrii ai completului vor adresa întrebări inculpatului doar dacă apreciază necesar pentru justa soluționare a cauzei[1].

Instanța *poate respinge motivat întrebările care nu sunt concludente și utile cauzei*, aceste întrebări urmând întotdeauna a se consemna în încheierea de ședință, nefiind necesară o cerere în acest sens din partea participantului interesat.

La fel ca și în reglementarea anterioară, când *inculpatul nu își mai amintește anumite fapte sau împrejurări* ori când *există contraziceri* între declarațiile făcute de inculpat în instanță și cele date anterior, președintele îi cere acestuia explicații și poate da citire, în întregime sau în parte, declarațiilor anterioare, inculpatul *putând fi reascultat ori de câte ori este necesar*.

Când *inculpatul refuză să dea declarații*[2], instanța dispune citirea declarațiilor pe care acesta le-a dat anterior. Citirea declarațiilor anterioare ale inculpatului este necesară nu pentru a-l determina pe acesta să dea declarații, ci pentru ca, în lipsa declarațiilor în fața instanței, să fie făcute cunoscute celorlalte părți și persoanelor care asistă la judecată cele declarate de el în cursul urmăririi penale. În felul acesta, declarația anterioară a inculpatului este pusă în discuția părților împreună cu celelalte mijloace de probă, fiind respectat principiul contradictorialității. După citirea declarației, inculpatul poate lua cuvântul, confirmând sau contestând declarațiile anterioare și făcând noi declarații.

Audierea inculpatului nu poate fi suplinită doar prin ultimul cuvânt ce i se acordă acestuia înainte de încheierea dezbaterilor, ci el trebuie audiat la începutul cercetării judecătorești, explicațiile și declarațiile făcute la acest moment procesual având implicații directe asupra exercitării efective a dreptului său de apărare[3].

Cu titlu de noutate și în acord cu noile instituții din Codul penal, *în situațiile în care legea prevede posibilitatea ca inculpatul să fie obligat la prestarea unei munci neremunerate în folosul comunității*[4], acesta va fi întrebat, cu ocazia audierii, dacă își manifestă acordul în acest sens, în cazul în care va fi găsit vinovat. Dispoziția nu afectează cu nimic prezumția de nevinovăție a inculpatului, ci *este de natură a proteja dreptul său de a nu fi obligat la muncă forțată*. În cazul în care judecata se desfășoară în procedură simplificată, manifestarea de voință a acestuia se va lua în momentul ascultării în sensul aplicării procedurii simplificate de judecată sau poate fi cuprinsă în înscrisul autentic.

Spre deosebire de persoana vătămată, care este reaudiată doar dacă acest lucru este strict necesar pentru desfășurarea procesului penal, inculpații pot fi reaudiați ori de câte ori este necesar pentru lămurirea cauzei.

113. Audierea coinculpaților. La fel ca în reglementarea anterioară, în cazul în care sunt mai mulți inculpați, audierea fiecăruia dintre ei se face, ca regulă, *în prezența celorlalți*[5].

---

[1] Acest lucru nu echivalează cu obligația instanței de a adresa ultima întrebări, putând să le adreseze oricând, atât timp cât nu creează aparența unei opinii formate.

[2] Dreptul la tăcere nu include și dreptul de a nu compărea în fața instanței de judecată, dacă aceasta o consideră necesară; a se vedea și M. UDROIU, *op. cit.*, 2016, p. 263.

[3] C.E.D.O., cauza *Ieremeiov c. României (nr. 1)*, hot. din 24 noiembrie 2009, parag. 29 (M. Of. nr. 846 din 14 decembrie 2012); în același sens, cauza *Constantinescu c. României*, hot. din 27 iunie 2000, parag. 55, hudoc.echr.coe.int. Faptul că inculpatul nu a fost audiat personal, excluzând ultimul cuvânt, echivalează cu lipsa posibilității exercitării dreptului la apărare.

[4] Amânarea aplicării pedepsei, suspendarea executării pedepsei sub supraveghere, executarea pedepsei amenzii prin prestarea unei munci neremunerate în folosul comunității.

[5] Com.E.D.O., cauza *Baragiola c. Elveției*, dec. din 21 octombrie 1993, în C. BÎRSAN, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Vol. I. Drepturi și libertăți*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 522: Comisia a decis că o condamnare întemeiată, în special, pe mărturiile unor coinculpați care au acceptat să coopereze cu organele de anchetă și care au beneficiat în acest fel de reducerea pedepselor nu este contrară

În doctrină[1] s-a arătat că, dacă în cazul cercetării penale accentul cade pe strângerea probelor cu privire la existența temeiurilor răspunderii penale, la cercetarea judecătorească accentul este pus pe verificarea și completarea probelor adunate în cursul urmăririi penale, verificare și completare care au loc în ședință publică, cu participarea tuturor subiecților oficiali și neoficiali ai procesului penal prezenți la judecată. Din confruntarea pozițiilor și susținerilor celor ascultați instanța poate constata dacă există probe suficiente pentru soluționarea cauzei. De aceea, este firesc ca ascultarea coinculpaților să se facă în prezența tuturor, ca fiecare să arate, în prezența celorlalți, în ședința de judecată, ce știe despre fapta pentru care a fost trimis în judecată și să răspundă la întrebările celorlalți inculpați.

Aplicarea necondiționată a acestei reguli ar putea însă împiedica, uneori, realizarea funcției specifice cercetării judecătorești, de aflare a adevărului pe baza probelor administrate. Astfel, când interesul aflării adevărului o cere, *instanța poate dispune audierea vreunuia dintre inculpați fără ca ceilalți să fie de față*. Însă, pentru a se asigura în continuare oralitatea și contradictorialitatea ședinței de judecată, se menține *obligația pentru instanța de judecată de a da citire, în prezența tuturor inculpaților, a declarațiilor făcute de aceștia în lipsa celorlalți*, astfel încât fiecare inculpat să cunoască ce au declarat în instanță ceilalți și să poată pune întrebări, dacă este cazul, putându-se proceda inclusiv la reaudierea inculpatului audiat în lipsa celorlalți, în prezența acestora sau a unora dintre ei.

Dispozițiile legale privitoare la audierea inculpatului nu sunt prevăzute sub sancțiunea nulității exprese, dar nerespectarea unora dintre ele, fie că se referă la actul procesual în sine, fie la modul de efectuare a acestuia, *poate atrage nulitatea actului astfel efectuat, în măsura în care implică o vătămare ce nu poate fi înlăturată altfel, iar încălcarea dispoziției legale a fost la timp invocată*. Această sancțiune decurge din importanța pe care o prezintă actul procesual al audierii inculpatului pentru realizarea dreptului său la apărare și pentru realizarea funcției și finalității cercetării judecătorești[2].

Pentru a putea stabili dacă neregularitatea atrage sau nu nulitatea actului, este necesar să se verifice, în fiecare caz în parte, dacă nerespectarea dispozițiilor legale a adus o vătămare care nu poate fi înlăturată altfel decât prin anularea actului. În general, constituie o astfel de vătămare faptul că inculpatul nu a fost audiat în ședința de judecată, iar în cazul refuzului acestuia de a face declarații în instanță, faptul că nu s-au citit declarațiile date de el anterior sau că a fost audiat fără să i se explice drepturile sale procesuale de a pune întrebări și de a da explicații, dacă din această cauză nu a putut aduce la cunoștința instanței date importante în apărarea sa, ori faptul că nu i s-au citit în ședință declarațiile privitoare la fapta ori la persoana sa făcute de un coinculpat ascultat separat etc.

Competența de verificare a legalității activității procesuale de audiere a inculpatului aparține instanței de judecată. Cât timp cauza se află la prima instanță, aceasta, constatând neregularitatea actului, procedează la audierea din nou a inculpatului cu respectarea dispoziției legale ce fusese nesocotită. Dacă neregularitatea actului nu s-a acoperit prin neinvocare la timp în fața primei instanțe sau dacă, invocată fiind, instanța a omis să se pronunțe sau a dat o soluție greșită, ea va putea fi invocată în fața instanței de control

echității unui proces, în măsura în care aceste mărturii au fost discutate în contradictoriu și au existat și alte elemente de probă luate în considerare de tribunal pentru a-și motiva decizia de condamnare.

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 179.

[2] Potrivit at. 426 lit. h) CPP, constituie caz de contestație în anulare când instanța de apel nu a procedat la audierea inculpatului prezent, dacă audierea era legal posibilă.

judiciar, ca motiv de desființare a încheierii nelegale, în vederea refacerii actului procesual lovit de nulitate[1].

114. Audierea persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente. După audierea inculpatului/inculpaților sau când la termenul de judecată nu este prezent niciun inculpat, instanța procedează la audierea persoanei vătămate și/sau a celorlalte părți, potrivit acelorași dispoziții ca și în cazul audierii inculpatului, cu respectarea rolului subsidiar al instanței.

Aceasta înseamnă că, înainte de a se proceda la audierea persoanei vătămate și/sau a părții în cauză, președintele completului de judecată trebuie să o lămurească cu privire la drepturile sale procesuale de a pune întrebări inculpatului, persoanei vătămate și celorlalte părți, martorilor și experților și de a da explicații în tot cursul cercetării judecătorești.

Când sunt mai multe persoane vătămate, părți civile sau părți responsabile civilmente, acestea *pot fi audiate separat*, dacă interesul aflării adevărului o cere. Întocmai ca în cazul coinculpaților, părțile *pot fi reaudiate* ori de câte ori este necesar. Singura deosebire față de procedura de audiere a inculpatului constă în aceea că, în caz de *refuz al vreuneia dintre părți de a face declarații în fața instanței*, aceasta nu dispune citirea declarațiilor date de parte în cursul cercetării prealabile. Cu privire la acest aspect s-a arătat[2] că legea a avut în vedere faptul că, de regulă, celelalte părți au interes să se folosească de posibilitatea și prilejul de a contribui la aflarea adevărului, așa încât, atunci când o parte nu vrea să facă declarații în fața instanței, această comportare este considerată ca o simplă desistare de la o facultate procesuală.

După ce partea sau persoana vătămată *este lăsată inițial să arate tot ce știe, i se pot pune întrebări*, președintele și ceilalți membri ai completului vor adresa întrebări acestor persoane ulterior procurorului, inculpatului/inculpaților, avocaților acestuia/acestora, persoanei vătămate, părții civile, părții responsabile civilmente și avocaților acestora și doar dacă apreciază necesar pentru justa soluționare a cauzei.

Dacă *audierea persoanei vătămate, a părții civile sau a părții responsabile* civilmente *nu mai este posibilă*, iar în faza de urmărire penală aceasta a dat declarații în fața organelor de urmărire penală sau a fost ascultată de către judecătorul de drepturi și libertăți în procedura audierii anticipate prevăzute de art. 308 CPP, instanța dispune citirea depoziției date de aceasta în cursul urmăririi penale și ține seama de ea la judecarea cauzei.

Nerespectarea dispozițiilor legale privitoare la audierea celorlalte părți și a persoanei vătămate *poate atrage nulitatea actului*, în aceleași condiții ca și în cazul audierii inculpatului[3].

Prin O.U.G. nr. 18/2016, ca urmare a transpunerii Directivei nr. 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor *norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității* și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI[4], s-a statuat că, în cazul persoanelor vătămate pentru care a fost stabilită în condițiile legii existența unor nevoi specifice de protecție, organul judiciar poate dispune una sau mai multe dintre următoarele măsuri, atunci când este

---

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 180.

[2] *Idem*, p. 180-181.

[3] A se vedea C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 526/1994, în C.P.J.P. 1994, p. 81: neaudierea părții vătămate (în prezent, a persoanei vătămate – n.n.) pentru motivul că s-a aflat în sala de ședință la ascultarea martorilor este nelegală, dispozițiile cu privire la îndepărtarea din sala de ședință după apelul părților și al martorilor fiind aplicabile numai acestora din urmă.

[4] J.O. L 315 din 14 noiembrie 2012.

posibil și când acesta apreciază că nu se aduce atingere bunei desfășurări a procesului ori drepturilor și intereselor părților:

a) audierea acestora în incinte concepute sau adaptate acestui scop;

b) audierea acestora prin intermediul sau în prezența unui psiholog ori a altui specialist în consilierea victimelor;

c) audierea acestora, cât și eventuala lor reaudiere se realizează de aceeași persoană, dacă acest lucru este posibil și dacă organul judiciar apreciază că aceasta nu aduce atingere bunei desfășurări a procesului ori drepturilor și intereselor părților.

Totodată, art. 113 CPP a fost modificat, prezumându-se a fi vulnerabile, beneficiind astfel de protecția legii, victimele copii, victimele care sunt în relație de dependență față de autorul infracțiunii, victimele terorismului, ale criminalității organizate, ale traficului de persoane, ale violenței în cadrul relațiilor apropiate, ale violenței sexuale sau ale exploatării, victimele infracțiunilor săvârșite din ură și victimele afectate de o infracțiune din cauza prejudecăților sau din motive de discriminare care ar putea avea legătură în special cu caracteristicile lor personale, victimele cu dizabilități, precum și victimele care au suferit un prejudiciu considerabil ca urmare a gravității infracțiunii.

La audiere, persoana vătămată poate fi însoțită, la cererea sa, de către reprezentantul său legal și de către o altă persoană desemnată de către persoana vătămată, cu excepția cazului în care organul judiciar decide motivat în sens contrar.

Ori de câte ori organul judiciar nu poate stabili vârsta persoanei vătămate și există motive pentru a se considera că aceasta este minor, persoana vătămată va fi prezumată a fi minor. Prin urmare, atât timp cât subzistă această prezumție relativă, organul judiciar va aplica normele de protecție suplimentară a victimei minore. Această mențiune are în vedere strict aplicarea normelor procesuale, fără vreun efect de natură materială în ceea ce privește situația juridică a inculpatului (de exemplu, reținerea unei forme agravate a infracțiunii).

O dispoziție importantă introdusă prin O.U.G. nr. 18/2016 ca urmare a transpunerii Directivei 2012/29/UE este cea referitoare la *reaudierea persoanei vătămate numai dacă acest lucru este strict necesar* pentru desfășurarea procesului penal. Această dispoziție trebuie interpretată în acord cu dispozițiile art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenție și cu noțiunea autonomă de „martor", care ne conduc la concluzia necesității acordării posibilității inculpatului de a adresa întrebări persoanei vătămate, dacă declarația ei este determinantă în economia acuzației aduse acestuia. Prin urmare, regula audierii unice a persoanei vătămate ar trebui raportată la fiecare fază principală a procesului penal, și nu la procesul penal în întregul său.

115. Audierea martorului, expertului sau a interpretului. *Audierea martorului* se face potrivit dispozițiilor din Partea generală a codului (art. 119-124 CPP), care se aplică în mod corespunzător. La fel ca și în cazul părților și persoanei vătămate, noul Cod de procedură penală recunoaște un rol subsidiar instanței la momentul audierii martorului, stabilind, de asemenea, *o altă ordine decât cea utilizată potrivit reglementării anterioare în care se adresează întrebări martorului, în funcție de participantul care a cerut audierea*, acesta fiind primul care va adresa întrebări: astfel, dacă martorul a fost propus de către procuror, acestuia i se pot pune în mod nemijlocit întrebări de către procuror, inculpat, persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente; dacă martorul a fost propus de

către una dintre părți, i se pot pune întrebări de către aceasta, de către procuror, persoana vătămată și de către celelalte părți[1].

Președintele și ceilalți membri ai completului pot adresa întrebări martorului *ori de câte ori consideră necesar* pentru justa soluționare a cauzei.

La fel ca și în cazul părților și persoanei vătămate, *instanța poate respinge întrebările* care nu sunt concludente și utile soluționării cauzei.

Martorul care posedă *un înscris în legătură cu depoziția făcută* poate să îl citească în instanță. Procurorul și părțile au dreptul să examineze înscrisul, iar instanța poate dispune reținerea lui la dosar, în original sau în copie.

Când *martorul nu își mai amintește anumite fapte sau împrejurări* ori când *există contraziceri* între declarațiile făcute în instanță și cele date anterior, după ce a fost lăsat să declare tot ceea ce știe, președintele poate da citire, în întregime sau în parte, declarațiilor anterioare. De asemenea, se poate proceda inclusiv la *confruntarea martorilor* și la efectuarea procedeului probatoriu constând în *identificarea persoanelor și a obiectelor*.

Secretul bancar și cel profesional, cu excepția secretului profesional al avocatului, nu sunt opozabile instanței de judecată.

Martorii audiați rămân în sală, la dispoziția instanței, până la terminarea actelor de cercetare judecătorească ce se efectuează în ședința respectivă. Dacă instanța găsește necesar, *poate dispune retragerea lor sau a unora dintre ei din sala de ședință*, în vederea reaudierii ori a confruntării. Instanța, luând concluziile procurorului, ale persoanei vătămate și ale părților, *poate încuviința plecarea martorilor*, după audierea lor.

Dacă *audierea vreunuia dintre martori nu mai este posibilă*[2], iar în faza de urmărire penală acesta a dat declarații în fața organelor de urmărire penală sau a fost ascultat de către judecătorul de drepturi și libertăți în procedura audierii anticipate prevăzute de art. 308 CPP, instanța dispune citirea depoziției date de acesta în cursul urmăririi penale și ține seama de ea la judecarea cauzei[3]. Citirea declarației anterioare a martorului este necesară pentru a o face cunoscută tuturor părților și persoanei vătămate și pentru a putea fi pusă în discuția lor.

Dacă *unul sau mai mulți martori lipsesc*, instanța poate dispune motivat fie continuarea judecății, fie amânarea cauzei. Adoptarea soluției depinde de anumiți factori, cum sunt:

---

[1] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5023 din 26 octombrie 2007, www.scj.ro: dacă martorii acuzării au fost audiați numai în cursul urmăririi penale, în lipsa inculpatului, iar în cursul judecății nu au fost audiați, instanța neepuizând mijloacele legale pentru aducerea lor spre a fi audiați în prezența inculpatului, nu sunt respectate exigențele dreptului la un proces echitabil, prevăzute în art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenție; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3177 din 10 iunie 2004, www.scj.ro: omisiunea de a fi citat, ascultat și verificat martorii invocați în rechizitoriu, ca suport al trimiterii în judecată a inculpatului pentru infracțiunile imputate, echivalează cu lipsa întregii cercetări judecătorești, încălcare care impune casarea hotărârilor pronunțate de prima instanță și cea de apel și trimiterea cauzei la prima instanță pentru a efectua cercetarea judecătorească, în condițiile legii; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3039 din 12 mai 2006, www.scj.ro: împrejurarea că unii dintre martorii propuși de inculpat în apărare nu au fost audiați, întrucât, deși au fost citați în mai multe rânduri de către instanță, au refuzat să se prezinte, iar instanța a depus toate diligențele pentru a asigura prezența acestor martori, nu constituie o încălcare a dreptului la un proces echitabil; Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 665/1975, în R.R.D. nr. 2/1976, p. 70: s-a considerat deficientă cercetarea judecătorească în care martorii au fost întrebați numai dacă își mențin declarațiile date la urmărirea penală, iar acestea au fost date în fața organului de cercetare penală în locul procurorului care era competent să efectueze urmărirea penală în mod obligatoriu.

[2] Imposibilitate de natură materială (de exemplu, martorul a decedat) sau juridică (de exemplu, a devenit soția inculpatului).

[3] A se vedea I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5023 din 26 octombrie 2007, www.scj.ro: instanța dispune citirea depoziției date de martor în cursul urmăririi penale și va ține seama de ea la judecarea cauzei numai în situația în care, în ciuda eforturilor rezonabile ale instanței, martorul nu poate fi adus în fața acesteia pentru a fi audiat.

importanța declarațiilor martorului absent, numărul și importanța martorilor prezenți, legătura dintre faptele și împrejurările ce urmează să fie dovedite prin declarațiile martorilor care lipsesc, existența unor serioase contradicții între declarațiile date anterior de către martorii absenți și de către cei prezenți, proporția între martorii în sprijinul învinuirii și martorii apărării etc. Analizând toți acești factori și împrejurări, instanța poate dispune continuarea judecății, atunci când probele ce pot fi administrate sunt suficiente pentru soluționarea cauzei, astfel că audierea martorului sau martorilor care lipsesc este inutilă, ori atunci când audierea martorilor prezenți se poate face fără prejudiciu pentru aflarea adevărului sau pentru dreptul de apărare al părților, urmând, dacă va fi nevoie, ca martorii care lipsesc să fie ascultați la un alt termen. Dacă însă declarațiile martorilor absenți au o importanță deosebită pentru soluționarea cauzei și audierea lor nu se poate face în bune condiții decât în prezența celorlalți martori sau în aceeași ședință în care sunt audiați și aceștia, instanța dispune amânarea cauzei pentru un nou termen. În acest caz, precum și în ipoteza în care judecata a fost amânată după audierea martorilor prezenți, *instanța poate dispune aducerea silită* (cu mandat de aducere) a martorului sau martorilor a căror lipsă nu este justificată[1].

Instanța *poate acorda statutul de martor amenințat sau vulnerabil*, în condițiile art. 128 CPP, caz în care poate dispune față de acesta măsurile prevăzute de art. 127 și îl poate audia în condițiile art. 129 din același cod.

În conformitate cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului referitoare la art. 6 parag. 1 și 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care garantează dreptul la un proces echitabil, nicio condamnare nu poate fi întemeiată în mod decisiv sau exclusiv pe declarația unui martor, fără ca persoana acuzată să fi avut posibilitatea de a contesta declarația și de a pune întrebări martorului. Noțiunea de martor are un sens autonom[2] în sensul Convenției, prin aceasta înțelegându-se atât un martor *stricto sensu*, cât și un coinculpat, expert, parte civilă, informatorii poliției etc., atât timp cât declarația acestuia contribuie într-o măsură determinantă sau exclusivă la condamnarea celui acuzat de săvârșirea unei infracțiuni.

Astfel cum s-a remarcat[3], această jurisprudență a suferit o temperare prin Hotărârea Marii Camere din 15 decembrie 2011 în cauza *Al-Khawaja și Tahery c. Regatului Unit*, unde Curtea Europeană a reținut că admiterea acestor declarații nu conduce în mod automat la încălcarea art. 6 parag. 1 din Convenție, atât timp cât procedura în ansamblu a fost echitabilă. În acest sens, trebuie verificat dacă există un motiv întemeiat pentru absența martorului și, prin urmare, pentru admiterea declarației netestate în ședință publică, dacă declarația martorului absent constituie o probă exclusivă sau determinantă în condamnarea inculpatului, dacă au fost suficiente elemente de contrabalansare, printre care și garanții procedurale puternice, pentru a compensa dificultățile create apărării prin admiterea declarației și pentru a asigura în fiecare proces, analizat în ansamblu, echitatea procedurii așa cum este aceasta înțeleasă în art. 6 parag. 1 lit. d) din Convenție.

Hotărârea de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei nu poate fi întemeiată în măsură determinantă pe declarația investigatorului sub

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 182; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2013, p. 584.

[2] A se vedea C.E.D.O., cauza *Ferrantelli și Santangelo c. Italiei*, hot. din 7 august 1996, parag. 51-52, cauza *Vidal c. Belgiei*, hot. din 22 aprilie 1992, parag. 33, cauza *Bricmont c. Belgiei*, hot. din 7 iulie 1989, parag. 77, cauza *Spînu c. României*, hot. din 29 aprilie 2008, hudoc.echr.coe.int.

[3] M. UDROIU, *op. cit.*, 2016, p. 269-273.

acoperire, a colaboratorilor sau martorilor protejați, chiar dacă s-a acordat inculpatului posibilitatea de a contesta declarațiile și de a adresa întrebări acestor martori.

Dispozițiile privind audierea martorilor se aplică în mod corespunzător și în caz de *audiere a expertului sau interpretului*, cu mențiunea că aceștia nu pot participa la confruntare și la procedura de identificare de obiecte sau persoane. Expertul sau interpretul poate beneficia de drepturile recunoscute martorului amenințat.

Nerespectarea dispozițiilor legale privitoare la ascultarea martorilor, experților și interpreților *poate constitui, uneori, o vătămare care nu poate fi înlăturată în alt mod decât prin anularea actului*. O astfel de vătămare poate fi adusă atunci când, din cauza modului nelegal în care s-a efectuat audierea martorului, a fost împiedicată aflarea adevărului în cauză ori atunci când instanța a dispus citirea declarației date în cursul urmăririi penale, fără audierea martorului în instanță, deși audierea era posibilă, sau atunci când s-a renunțat, fără motiv întemeiat, la audierea unui martor ale cărui declarații erau necesare pentru soluționarea cauzei etc.[1] Nulitatea actului și, după caz, excluderea probei administrate în mod nelegal trebuie să fie invocate în condițiile prevăzute în art. 282 și, respectiv, art. 102 CPP.

116. Consemnarea declarațiilor. *Declarațiile și răspunsurile* inculpaților, ale martorilor ori ale altor persoane audiate în cauză sunt consemnate în condițiile prevăzute la art. 110 alin. (1)-(4) CPP.

În declarație se consemnează inclusiv întrebările adresate pe parcursul audierii, cine le-a formulat și ora începerii și încheierii audierii.

Declarația va fi semnată nu numai de persoana audiată, de președintele completului de judecată, de grefier și de către interpret, dacă este cazul, dar și de avocații inculpatului, părții civile, părții responsabile civilmente, persoanei vătămate, dacă aceștia au fost prezenți.

Întrebările respinse nu se vor consemna în declarație, ci în încheierea de ședință.

117. Renunțarea la probe și imposibilitatea administrării probelor. În noul Cod de procedură penală se prevede în mod expres posibilitatea procurorului, a persoanei vătămate și a părților (nu și a instanței de judecată, pentru că aceasta nu propune probe, ci dispune administrarea din oficiu) de a renunța la probele pe care le-a propus fiecare, *indiferent dacă acestea urmau a fi obținute din declarații sau nu*, cum se prevedea în reglementarea anterioară.

După punerea în discuție a renunțării, instanța poate dispune (nu este obligată) ca proba să nu mai fie administrată, dacă apreciază că nu mai este necesar[2].

Totodată, dacă în cursul cercetării judecătorești administrarea unei probe anterior admise apare ca inutilă sau nu mai este posibilă (de exemplu, când martorul a decedat între timp, când este bolnav grav, plecat în străinătate etc.), se recunoaște în continuare prerogativa instanței ca, *după ascultarea procurorului, a persoanei vătămate și a părților*, să dispună ca acea probă să nu mai fie administrată[3].

---

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 183-184.

[2] Examinând excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor referitoare la renunțarea la martori, Curtea Constituțională a constatat că acestea nu încalcă dreptul la apărare prevăzut la art. 24 din Constituție. Dispoziția instanței privind neadministrarea unei probe admise anterior, dar devenită inutilă, nu reprezintă și nici nu poate fi considerată o încălcare a dreptului la apărare. Chiar dacă proba a fost admisă, instanța, după ce ascultă părțile și procurorul, poate dispune să nu mai fie administrată, fiind inutilă cauzei. Partea nemulțumită are posibilitatea de a contesta această măsură prin exercitarea căilor de atac prevăzute de lege. Astfel, dreptul fundamental la apărare nu este încălcat (C.C.R., dec. nr. 30/2001, M. Of. nr. 236 din 10 mai 2001).

[3] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 493 din 10 martie 2004, în P.J.P. 2003-2004, p. 372-375: în situația în care inculpatul are o atitudine de nerecunoaștere a faptei ce i se impută, instanța are obligația de a depune

Codul de procedură penală stabilește în mod expres că, în cazul în care *imposibilitatea de administrare se referă la o probă administrată în faza de urmărire penală și încuviințată de instanță*, aceasta este pusă în discuția părților, a persoanei vătămate și a procurorului și se ține seama de ea la judecarea cauzei[1].

Ca orice act procesual îndeplinit în faza judecății, și renunțarea la probe, indiferent cine a propus administrarea acestora, nu poate fi dispusă decât de instanța de judecată. Pentru admiterea renunțării la probe, instanța trebuie să își formeze convingerea, pe baza examinării probelor existente și ținând seama de concluziile procurorului, ale persoanei vătămate și ale părților, că administrarea mijlocului de probă prin care se obține proba la care se renunță nu mai este necesară. Se impune ca inutilitatea administrării probei să fie temeinic motivată, iar punerea în discuția procurorului, a părților și a persoanei vătămate a renunțării la administrarea ei constituie o garanție a acestei temeinicii[2].

Astfel, pentru renunțarea la probe, *prioritară nu este voința părților, ci aprecierea instanței cu privire la utilitatea administrării ei pentru lămurirea cauzei*, însă aceasta nu se poate realiza decât în urma constatării că probațiunea este completă, iar administrarea probelor respective devine inutilă. O asemenea situație nu poate fi asimilată, de exemplu, cu aceea în care martorul la care s-a renunțat era singurul care percepuse cu propriile simțuri modul de săvârșire a faptei, depoziția acestuia fiind esențială în vederea aflării adevărului, omisiunea de a-l audia reprezentând astfel o încălcare a dispozițiilor legale[3].

118. Prezentarea mijloacelor materiale de probă. Când în cauza supusă judecății există mijloace materiale de probă, instanța, la cerere sau din oficiu, dispune aducerea și prezentarea lor, dacă este posibil.

Membrii completului de judecată, procurorul, persoana vătămată și părțile au dreptul să examineze mijloacele materiale de probă și să facă observațiile cuvenite. Când este cazul, aceste mijloace materiale de probă se arată martorilor, experților, pentru a le recunoaște și a face relatări cu privire la ele.

---

toate diligențele pentru administrarea celorlalte probatorii, întrucât o asemenea activitate este esențială pentru aflarea adevărului în cauză; într-o astfel de situație, instanța nu poate admite renunțarea la ascultarea martorilor și, cu atât mai puțin, să pună ea însăși în discuție acest aspect; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5304 din 19 noiembrie 2003, www.scj.ro: dacă apărătorul ales al inculpatului a renunțat la reaudierea martorilor în fața primei instanțe, acesta nu mai poate solicita, în recurs, reaudierea martorilor.

[1] A se vedea C.A. București, s. I pen., dec. nr. 651/2000, în C.P.J.P. 2000, p. 303-304: pe lângă faptul că audierea inculpaților era necesară, întrucât pe parcursul urmăririi penale aceștia nu au recunoscut săvârșirea faptelor, s-a reținut că măsura instanței de a soluționa cauza fără să administreze nicio probă și de a renunța la audierea martorilor propuși prin rechizitoriu constituie o gravă încălcare a regulilor fundamentale care guvernează procesul penal, îndeosebi aflarea adevărului și dreptul la apărare; C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1497/2005, în C.P.J.P. 2005, p. 243-247: martorul ocular nu a fost audiat nemijlocit de către instanță, însă aceasta nu se datorează lipsei de rol activ al instanței, ci atitudinii inculpatului, care, în prezența avocatului ales, s-a declarat de acord cu renunțarea la audierea martorului. Această renunțare nu are însă ca efect înlăturarea probei administrate în cursul urmăririi penale, ci are valoarea unei recunoașteri din partea inculpatului a faptelor relatate în cuprinsul declarației date de respectivul martor, probă care, fiind propusă în acuzare, nu ar putea fi înlăturată decât la cererea procurorului și numai dacă nu era necesară pentru aflarea adevărului; Trib. București, s. pen., dec. nr. 56/1995, în C.P.J.P. 1994-1997, p. 162: partea civilă a solicitat audierea a doi martori pentru dovedirea pretențiilor civile formulate, dar, ulterior, aceasta a declarat personal că renunță la administrarea probei testimoniale. În atare situație, instanța de fond nu putea trece peste voința părții civile, deoarece principiul disponibilității, specific legii civile, este pe deplin incident în soluționarea laturii civile a procesului penal; C.S.J., s. pen., dec. nr. 996/2001, în B.J. 2001, p. 272: renunțarea la efectuarea unei expertize admise, pentru că partea nu a plătit onorariul expertului, a fost considerată nejustificată, atât timp cât expertiza era utilă cauzei, plata urmând să se facă din fondurile Ministerului Justiției.

[2] A se vedea V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 183.

[3] M. IORDACHE, *op. cit.*, p. 108.

Necesitatea prezentării mijloacelor materiale de probă se poate ivi, de exemplu, atunci când obiectele purtătoare de urme sau corpurile delicte conțin o probă evidentă a faptei, dar cu privire la acea probă materială s-au făcut declarații contradictorii ori există anumite îndoieli etc. În acest caz, punerea în discuția părților a acestei probe nu s-ar putea face decât după examinarea obiectului și după prezentarea lui spre recunoaștere. Necesitatea prezentării mijloacelor materiale de probă *trebuie să fie apreciată de instanță de la caz la caz*, măsura putând fi dispusă și ulterior, în cursul dezbaterilor, dacă se ivește necesitatea ei[1].

119. Amânarea pentru probe noi. Dacă din cercetarea judecătorească rezultă că pentru lămurirea faptelor sau împrejurărilor cauzei este necesară administrarea de probe noi, instanța dispune fie judecarea cauzei în continuare, fie amânarea ei pentru administrarea probelor.

Prin *probe noi* se înțelege acele probe care nu au fost încă administrate în cauză nici în faza de urmărire penală[2].

În fața necesității de a se administra noi probe, instanța trebuie să procedeze în așa fel încât această operațiune să nu îngreuneze ori chiar să zădărnicească realizarea scopului imediat al judecății și al procesului penal[3].

Dacă constată că pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei trebuie să fie administrate probe noi, instanța le va administra în faza judecății, *nu există posibilitatea restituirii cauzei la procuror în vederea completării urmăririi penale*, această prerogativă a instanței fiindu-i luată odată cu abrogarea art. 333 CPP 1968 prin art. I pct. 158 din Legea nr. 356/2006.

120. Schimbarea încadrării juridice. *Încadrarea juridică* a faptei înseamnă stabilirea textului de lege care o prevede și o sancționează și caracterizarea ei ca infracțiune potrivit acestui text. Ea presupune stabilirea textului de lege care prevede infracțiunea în varianta tip sau, dacă este cazul, într-o variantă agravată sau calificată ori într-o variantă mai puțin gravă în comparație cu cea tipică. Dacă fapta constituie tentativă, încadrarea juridică implică stabilirea atât a textului de lege care prevede infracțiunea și pedeapsa aplicabilă, cât și a textului care prevede pedepsirea tentativei acelei infracțiuni. În caz de participație, încadrarea juridică presupune, pe lângă stabilirea textului incriminator al faptei, și determinarea contribuției fiecărui participant la săvârșirea infracțiunii, precum și stabilirea textului de lege care prevede și sancționează acea contribuție. În fine, în caz de pluralitate de infracțiuni sau de acte de executare, încadrarea juridică presupune stabilirea în plus a faptului dacă această pluralitate constituie concurs de infracțiuni, recidivă, pluralitate intermediară sau infracțiune continuată. De asemenea, încadrarea juridică implică stabilirea dispozițiilor legale incidente[4].

Schimbarea încadrării juridice *este posibilă când instanța reține ca săvârșită aceeași faptă prevăzută în actul de sesizare*, chiar dacă sunt reținute sau înlăturate împrejurări despre care nu se face vorbire în rechizitoriu. Important este ca substanța, conținutul faptei imputate să nu se schimbe. De exemplu, se poate schimba încadrarea dintr-o infracțiune în alta, însă cu aceeași latură obiectivă, dar cu urmări sau cu împrejurări diferite[5].

Dacă *schimbarea ar presupune o altă faptă sau o faptă amplificată prin alte acte materiale* aparținând infracțiunilor continuate sau complexe, în contextul în care sunt

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 184.
[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2013, p. 585.
[3] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 184.
[4] *Idem*, p. 187-188.
[5] A. CRIȘU, *Drept procesual penal*, ed. a 4-a, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 521.

autori – cu care suntem de acord – care susțineau[1] că era necesară în prealabil efectuarea procedurii extinderii acțiunii penale sau a procesului penal conform art. 335-336 CPP 1968, în acest caz nu se mai poate schimba încadrarea juridică.

Încadrarea juridică nu are efecte doar în planul dreptului substanțial, ducând la stabilirea temeiului juridic al răspunderii penale și, totodată, a felului și limitelor pedepsei aplicabile pentru săvârșirea acelei fapte, ci produce însemnate consecințe și în sfera dreptului procesual penal. Astfel, în cursul urmăririi penale, încadrarea juridică a faptei determină competența organelor de urmărire penală, este avută în vedere la luarea măsurilor preventive și a măsurilor asigurătorii, încadrarea dată faptei prin rechizitoriul procurorului atrage competența de judecată în primă instanță. În faza judecății, încadrarea juridică a faptei are consecințe procesuale importante privind asistența obligatorie a inculpatului de către apărător, menținerea și luarea măsurilor preventive etc.[2]

Ținând seama de consecințele deosebite pe care le poate avea schimbarea încadrării juridice, legea prevede că, în fața primei instanțe, această schimbare nu poate avea loc decât în anumite *condiții*[3], a căror îndeplinire constituie o garanție atât a dreptului de apărare al părților și în primul rând al inculpatului, cât și a soluționării corecte a cauzei.

a) *Punerea în discuția părților.* Dacă în cursul judecății se consideră necesară schimbarea încadrării juridice a faptei, instanța este obligată să pună în discuție noua încadrare. În felul acesta, atât procurorul, cât și părțile și persoana vătămată își pot expune concluziile lor cu privire la necesitatea și la temeiurile schimbării încadrării juridice. Instanța trebuie să atragă atenția părților și persoanei vătămate asupra consecințelor schimbării încadrării[4].

În doctrină s-a susținut de către unii autori[5] că este greșită practica instanțelor care se pronunță asupra cererii de schimbare a încadrării juridice odată cu soluționarea fondului cauzei, și nu la momentul formulării ei. Părțile trebuie să își exprime pe parcursul judecății opinia față de noua încadrare, mai ales inculpatul, care își formulează altfel apărarea. Chiar Curtea Europeană a Drepturilor Omului a considerat această practică a instanțelor în contradicție cu prevederile art. 6 parag. 3 din Convenție. Curtea nu contestă dreptul instanței de a schimba încadrarea juridică, însă acest fapt trebuie adus la cunoștința părților, mai ales a inculpatului, pentru a-și pregăti apărarea, indiferent dacă schimbarea vizează elemente de ordin legal, material sau subiectiv ale infracțiunii[6].

b) *Explicarea drepturilor inculpatului.* În legătură cu schimbarea încadrării juridice a faptei, instanța are, de asemenea, obligația de a explica inculpatului dreptul pe care acesta îl are de a cere lăsarea cauzei mai la urmă sau chiar amânarea judecății (această opțiune doar în cazul procedurii comune de judecată), pentru a-și pregăti apărarea în raport cu

[1] *Ibidem*; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2013, p. 594.

[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 187-188.

[3] *Idem*, p. 188-189.

[4] C.A. Târgu Mureș, s. pen., sent. nr. 1 din 14 ianuarie 2004, în B.J. 2002-2004, p. 211-212: în cazul în care încadrarea juridică depinde de valoarea pagubei produse prin săvârșirea faptei, cum este cazul înșelăciunii cu consecințe deosebit de grave, pentru încadrarea juridică a faptei se ține seama de valoarea pagubei la data săvârșirii faptei. În acest caz, actualizarea sumei reprezentând valoarea pagubei, la cererea părții civile, nu determină schimbarea încadrării juridice a faptei.

[5] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 522.

[6] C.E.D.O., cauza *Adrian Constantin c. României*, hot. din 12 aprilie 2011, *apud* A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 522.

noua încadrare a faptei[1]. Obligația instanței funcționează ca o garanție a dreptului de apărare al inculpatului[2].

Încălcarea de către instanță a dublei obligații pe care o are în legătură cu schimbarea încadrării juridice a faptei atrage *nulitatea actului astfel efectuat, dacă prin aceasta s-a adus o vătămare ce nu poate fi înlăturată altfel*[3], putând să fie invocată până la următorul termen de judecată, potrivit art. 282 alin. (1) și alin. (4) lit. c) CPP, dacă a fost dispusă în timpul judecății, fie ca motiv de apel, dacă s-a dispus odată cu soluționarea cauzei. O astfel de vătămare se poate aduce atunci când instanța, fără a o pune în discuția părților, a schimbat încadrarea juridică în stadiul deliberării și pronunțării hotărârii. Nu importă dacă schimbarea privește o infracțiune mai gravă sau o variantă calificată ori agravată a infracțiunii din încadrarea inițială sau chiar o altă infracțiune ori într-o variantă mai puțin gravă, fiindcă în ambele cazuri inculpatul a fost privat de posibilitatea de a aduce noi probe în apărarea sa în raport cu fapta în noua ei calificare[4].

Nu există vătămare atunci când, în urma schimbării calificării faptei, s-a ajuns la achitarea sau la încetarea procesului penal împotriva inculpatului. Nu poate fi considerată cauzatoare de vătămare ipotetica omisiune a instanței de a atrage atenția inculpatului că poate cere lăsarea cauzei mai la urmă sau amânarea judecății pentru a-și pregăti apărarea, atunci

---

[1] A se vedea I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1050/2004, www.scj.ro: în cazul schimbării încadrării juridice potrivit art. 334 CPP (din 1968 – n.n.), instanța este obligată să pună în discuție noua încadrare și să atragă atenția inculpatului că are dreptul să ceară lăsarea cauzei mai la urmă sau, eventual, amânarea judecății, pentru a-și pregăti apărarea, indiferent dacă prin schimbarea încadrării juridice se creează o situație mai ușoară pentru el.

[2] Curtea Constituțională, în Deciziile nr. 124/2005 (M. Of. nr. 245 din 24 martie 2005) și nr. 593/2005 (M. Of. nr. 1055 din 26 noiembrie 2005), a arătat că obligația care incumbă instanței judecătorești de a pune în discuție noua încadrare și de a atrage atenția inculpatului că are dreptul să ceară acordarea răgazului necesar pentru a-și pregăti apărarea reprezintă veritabile garanții ale dreptului la apărare și ale dreptului la un proces echitabil.

[3] A se vedea, *mutatis mutandis*, Trib. București, s. I pen., dec. nr. 624/A/2000, în C.P.J.P. 2000-2004, p. 939-943: nu există vătămare, întrucât nu s-a creat o situație mai grea pentru inculpați prin schimbarea încadrării juridice, constând în adăugarea agravantei prevăzute de art. 209 lit. a) CP (din 1969 – n.n.), limitele de pedeapsă rămânând aceleași. În plus, deși a schimbat încadrarea juridică, instanța de fond a reținut în favoarea inculpaților circumstanțe atenuante și a redus pedeapsa sub limita minimă prevăzută de lege.

[4] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1778/2005, în B.C. nr. 4/2005, p. 59: încălcarea dispoziției legale de a pune în discuție noua încadrare atrage nulitatea actului numai atunci când prin nepunerea în discuție s-a adus părții o vătămare care nu poate fi înlăturată decât prin anularea actului. În cazul în care schimbarea încadrării juridice s-a făcut din autorat în complicitate la infracțiune, formă de participație mai ușoară, iar inculpatul și-a făcut toate apărările în raport cu calitatea sa de autor al faptei, noua încadrare nu îi deschide căi noi de apărare și, ca atare, încălcarea nu i-a putut cauza nicio vătămare, situație în care nepunerea în discuție a schimbării încadrării nu atrage nulitatea actului; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3679/2003: în cazul în care reține existența provocării prevăzute în art. 73 lit. b) CP (din 1969 – n.n.) sau a altor circumstanțe atenuante ori agravante nereținute în rechizitoriu sau în hotărârea supusă căii de atac ori înlătură aplicarea acestora, instanța nu face aplicarea art. 334 CPP (din 1968 – n.n.), deoarece, în atare caz, prin aplicarea sau înlăturarea circumstanțelor, nu se schimbă încadrarea juridică, aceasta rămânând cea prevăzută în Partea specială a Codului penal sau în legi speciale; în același sens, C.S.J., s. pen., dec. nr. 1493 din 6 aprilie 2000, în B.J. 2000, p. 368-370: aplicarea prevederilor referitoare la circumstanțele atenuante și agravante ține de individualizarea pedepsei, iar nu de încadrarea juridică a faptei. Prin urmare, instanța de apel, care a schimbat încadrarea juridică a faptei pentru a înlătura aplicarea prevederilor art. 73 lit. b) CP (din 1969 – n.n.) referitoare la circumstanța atenuantă legală a provocării, a făcut o greșită aplicare a art. 334 CPP (din 1968 – n.n.); în sens contrar, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 670/1998, în C.P.J. 1998, p. 75-76; C.A. Brașov, dec. nr. 232/R din 16 martie 2012, portal.just.ro: nu se poate dispune, printr-o încheiere de îndreptare a erorii materiale dată în camera de consiliu, fără citarea părților, ulterior redactării minutei și pronunțării hotărârii, schimbarea încadrării juridice reținute prin actul de sesizare a instanței a faptei comise de inculpat; C.S.J., s. pen., dec. nr. 1570/2003, www.scj.ro: aplicarea art. 13 CP (din 1969 – n.n.) privind legea penală mai favorabilă este o operațiune care, prin ea însăși, nu presupune și nu implică schimbarea încadrării juridice. Astfel, hotărârea pronunțată nu a nesocotit și nu a încălcat prevederile acestui text de lege, pedeapsa aplicată inculpatului situându-se în limitele legii mai favorabile, raportat la data săvârșirii infracțiunii.

când inculpatul, personal sau prin apărător, a pus concluzii asupra schimbării încadrării puse în discuție fără a fi obiectat asupra posibilității de a se apăra sau când, după ce instanța a hotărât schimbarea încadrării, cauza a fost amânată pentru administrarea de noi probe sau din orice alt motiv.

Cu titlu de noutate[1], în Codul de procedură penală se prevede că, în cazul în care, în faza judecății, *noua încadrare juridică vizează o infracțiune pentru care este necesară plângerea prealabilă a persoanei vătămate*, instanța de judecată – la fel ca și organul de urmărire în faza urmăririi penale – cheamă persoana vătămată și o întreabă dacă înțelege să facă plângere prealabilă. În situația în care persoana vătămată formulează plângere prealabilă, instanța continuă cercetarea judecătorească, iar în caz contrar dispune încetarea procesului penal.

În ipoteza în care instanța constată că într-o cauză s-au făcut acte de urmărire penală și judecată până la intrarea în vigoare a noului Cod penal (1 februarie 2014) pentru o infracțiune pentru care, potrivit noilor dispoziții, este necesară plângerea prealabilă [de exemplu, violarea de domiciliu în formă calificată, prevăzută de art. 224 alin. (2) CP, tulburarea de posesie prevăzută de art. 256 CP], instanța va trebui să cheme persoana vătămată și să o întrebe dacă înțelege să formuleze plângere prealabilă, în caz contrar dispunând încetarea procesului penal.

În cazul în care instanța a admis cererea inculpatului de a fi judecat în procedura simplificată și pentru stabilirea încadrării juridice, precum și dacă, după schimbarea încadrării juridice, este necesară administrarea altor probe decât înscrisurile, instanța, luând concluziile procurorului, ale părților și ale persoanei vătămate, dispune efectuarea cercetării judecătorești în procedură comună. În această situație, inculpatul va beneficia în continuare de dispozițiile referitoare la reducerea limitelor de pedeapsă, dacă în urma cercetării judecătorești instanța reține aceeași situație de fapt ca și cea recunoscută de către inculpat (care nu mai este necesar să fie identică cu cea descrisă în actul de sesizare, astfel cum vom arăta mai jos).

Mai arătăm că, în cazul în care instanța de judecată dispune schimbarea încadrării juridice[2], este posibil ca noua încadrare să determine prorogarea de competență și, astfel, cercetarea judecătorească să fie efectuată de aceeași instanță ierarhic superioară dacă competența materială aparține instanței inferioare, în conformitate cu prevederile art. 49 alin. (1) CPP, sau să conducă la declinarea competenței în favoarea instanței superioare, dacă infracțiunea este de competența materială a acesteia, potrivit art. 50 alin. (1) CPP. În acest din urmă caz, instanța căreia i s-a trimis cauza poate menține, motivat, probele administrate, actele îndeplinite și măsurile dispuse de instanța care și-a declinat competența.

Dacă după admiterea cererii inculpatului de a fi judecat în procedura simplificată se schimbă încadrarea juridică a faptei într-o infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa detențiunii pe viață, instanța va proceda la efectuarea unei cercetări judecătorești complete, fără a mai da eficiență dispozițiilor substanțiale ale instituției, chiar dacă anterior a admis cererea inculpatului și reține situația de fapt recunoscută de acesta.

---

[1] Înainte ca legiuitorul să prevadă expres această dispoziție, erau autori (GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2013, p. 596) care susțineau că, în situația dată, instanța trebuie să restituie cauza procurorului pentru nerespectarea dispozițiilor privind sesizarea instanței sau, dacă termenul pentru introducerea plângerii prealabile era expirat, să înceteze procesul penal pentru lipsa plângerii prealabile.

[2] Potrivit art. 49 alin. (2) CPP, schimbarea calificării faptei printr-o lege nouă, intervenită în cursul judecării cauzei, nu atrage necompetența instanței, în afară de cazul când prin acea lege s-ar dispune altfel.

Potrivit Deciziei nr. I/2006 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secțiile Unite[1], schimbarea încadrării juridice a faptei ce face obiectul actului de sesizare a instanței, prin încheiere pronunțată înainte de soluționarea cauzei, nu atrage incompatibilitatea judecătorului care a făcut parte din completul de judecată.

121. Terminarea cercetării judecătorești. Fără a aduce modificări reglementării anterioare, noul Cod de procedură penală prevede că, înainte de a declara terminată cercetarea judecătorească, *președintele întreabă procurorul, persoana vătămată și părțile dacă mai au de dat explicații ori de formulat cereri noi pentru completarea cercetării judecătorești.* Scopul acestei dispoziții este administrarea tuturor probelor necesare lămuririi cauzei sub toate aspectele, înainte de a se trece la următoarea activitate, la dezbaterile judiciare.

Dezbaterile, purtând asupra fondului cauzei, nu pot avea loc decât după ce cu privire la acest fond a fost adunat, prin efectuarea cercetării judecătorești, un material probator suficient pentru soluționarea cauzei[2].

Dacă nu s-au formulat cereri sau dacă cererile formulate au fost respinse ori dacă s-au efectuat completările cerute, *președintele declară terminată cercetarea judecătorească.* Acest moment marchează și momentul trecerii la stadiul dezbaterilor, fiindcă, îndată după aceasta, se dă cuvântul procurorului, persoanei vătămate și părților pentru dezbateri.

§4. Dezbaterile[3]

122. Ordinea în care se dă cuvântul. Dezbaterile judiciare constau în concluziile pe care le dezvoltă procurorul, persoana vătămată și părțile din proces, personal sau prin apărătorii lor[4], asupra fondului cauzei penale: existența sau inexistența infracțiunii, săvârșirea ei de către inculpat, împrejurările care stabilesc răspunderea penală și civilă a acestuia. În cadrul dezbaterilor judiciare, procurorul, persoana vătămată și părțile prezintă instanței de judecată punctul de vedere al învinuirii și al apărării asupra soluției ce trebuie dată acțiunii penale și acțiunii civile, oferind astfel posibilitatea instanței să discearnă, din argumentele ce se aduc în susținerea și combaterea învinuirii, adevărul în cauză și soluția legală și temeinică pe care trebuie să o pronunțe. Disputa orală și contradictorie dintre învinuire și apărare, dintre susținătorii pretențiilor civile și cei care se opun acestor pretenții creează cele mai potrivite condiții pentru justa soluționare a cauzei[5].

Astfel, după terminarea cercetării judecătorești se trece la dezbateri, *dându-se cuvântul mai întâi celor care pun concluzii cu privire la învinuire* (procuror, persoană vătămată), *la pretenții civile* (partea civilă, partea responsabilă civilmente) *și apoi inculpatului.*

Cei dintâi susțin, de regulă, învinuirea (se poate însă ca procurorul să ceară, când este cazul, achitarea sau încetarea procesului penal ori ca persoana vătămată să își retragă plângerea în cazul infracțiunilor pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de această plângere), iar cei din urmă susțin, în apărare, de regulă, netemeinicia învinuirii.

---

[1] M. Of. nr. 291 din 31 martie 2006.

[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 196.

[3] Potrivit art. 4 alin. (3) din Legea nr. 255/2013, în cauzele aflate în curs de judecată la data intrării în vigoare a legii noi, încălcarea, în cursul urmăririi penale, a dispozițiilor legale privind prezența obligatorie a învinuitului sau a inculpatului ori asistarea obligatorie a acestora de către apărător poate fi invocată până la începerea dezbaterilor.

[4] Reprezentanții convenționali nu au dreptul de a pune concluzii.

[5] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2013, p. 587.

Dezbaterile judiciare pot avea și *o ordine restrânsă*, în cazul în care la judecata în primă instanță nu se prezintă persoana vătămată sau vreuna dintre părțile din proces (nu este cazul când participarea inculpatului este obligatorie). În această situație, dezbaterile vor consta, în ordinea indicată, în susținerile orale ale persoanei vătămate sau ale părților care sunt prezente la judecată.

Președintele poate da cuvântul și în replică, aceasta putând fi solicitată și atunci când pune în discuție, din oficiu, chestiuni de care depinde justa soluționare a cauzei. Darea cuvântului în replică este o facultate, iar nu o obligație pentru președintele completului de judecată, care trebuie să aprecieze de la caz la caz dacă, pentru lămurirea unei chestiuni, pentru precizarea unei afirmații sau în genere pentru aflarea adevărului, este necesar să se dea cuvântul în replică. Cuvântul în replică trebuie să se succeadă, pentru identitate de rațiune, în ordinea în care a avut loc cuvântul inițial.

Codul de procedură penală statuează nu numai *dreptul președintelui de a-i întrerupe pe cei care au cuvântul*, dacă în susținerile lor depășesc limitele cauzei ce se judecă, dar și pe *acela de a stabili durata concluziilor*, pentru egalitate de arme acestea trebuind să aibă o durată similară.

În doctrină[1] s-a arătat că oricare dintre participanți are obligația de a se referi, în expunerile sale, exclusiv la fondul cauzei, la conflictul de drept penal, cu toate implicațiile sale, și la persoanele implicate în acest conflict și în măsura în care sunt implicate. Depășirea limitelor impuse de obiectul cauzei ce se judecă, punerea în discuție a unor chestiuni care nu au nicio legătură cu cauza sau care privesc persoane străine de cauză, deci chestiuni inutile pentru soluționarea cauzei, care aduc atingere solemnității ședinței și a dezbaterilor, motivează exercitarea dreptului președintelui care conduce dezbaterile de a-l întrerupe pe cel care, având cuvântul, s-a îndepărtat de obiectul cauzei. În același timp însă, fiecare participant la dezbateri are dreptul, în limitele cauzei, să prezinte toate argumentele, să facă toate relatările pe care le consideră necesare în sprijinul susținerilor sale; întreruperea sau luarea cuvântului, fără justificare, constituie deci o vătămare a dreptului la apărare.

Procurorul, în cuvântul său, ca reprezentant al intereselor generale ale societății, are obligația să facă o analiză obiectivă și completă a probelor administrate, o examinare corectă a dispozițiilor legale a căror aplicare o cere, o apreciere justă a răspunderii penale și civile a inculpatului, pentru a contribui la pronunțarea unei hotărâri corespunzătoare adevărului și legii. De aceea, procurorului nu îi este permisă înclinarea numai spre învinuire, neglijând acele împrejurări care sunt în favoarea inculpatului și care atenuează răspunderea acestuia. Dacă în cauză sunt mai mulți inculpați, procurorul fixează poziția fiecăruia față de infracțiune și expune împrejurările care stabilesc răspunderea fiecăruia.

Când părțile sunt asistate de apărători, cuvântul la dezbateri este acordat acestora, presupunându-se că vor prezenta mai bine susținerile și apărările. La cererea vreuneia dintre părți, i se poate da cuvântul și acesteia, după ce a avut cuvântul apărătorul său. Apărătorul nu poate face susțineri care contrazic în mod vădit probele din dosar sau care sunt contrare legii, chiar dacă partea ar pretinde aceasta, deoarece, apărând interesele legitime ale părții, le apără numai pe acelea care sunt recunoscute și ocrotite de lege[2].

În cazul în care anterior inculpatului i s-a admis cererea de a fi judecat în procedura simplificată, apărarea nu mai poate pune concluzii contradictorii acestei poziții, întrucât, odată cu formularea cererii de a fi judecat în procedura simplificată, inculpatul trebuie să își asume imposibilitatea exercitării plenare a drepturilor sale procesuale.

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 198.

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2013, p. 587.

Dezbaterile judiciare sunt obligatorii[1], lipsa lor atrăgând nulitatea absolută a hotărârii pronunțate, potrivit art. 281 alin. (1) lit. d) CPP, în condițiile în care participarea procurorului este întotdeauna obligatorie, deoarece lipsa dezbaterilor este considerată ca o neparticipare a acestuia la judecată. De asemenea, lipsa inculpatului sau a avocatului, atunci când prezența lor este obligatorie, este sancționată în același mod, potrivit art. 281 alin. (1) lit. e) și f) CPP. Chiar dacă aceștia sunt prezenți la dezbateri, însă nu li s-a dat cuvântul pentru a pune concluzii, în continuare sancțiunea nulității absolute va deveni operantă, în contextul în care reglementarea are în vedere nu doar simpla prezență a procurorului, a inculpatului și a avocatului, ci asigurarea condițiilor necesare deplinei exercitări de către aceștia a drepturilor procesuale, inclusiv a dreptului fundamental la apărare, în cazul inculpatului[2].

Pentru motive temeinice, *dezbaterile pot fi întrerupte*, însă întreruperea nu poate fi mai mare de 3 zile (spre deosebire de 5 zile în reglementarea anterioară).

În ziua fixată pentru continuarea dezbaterilor, acestea se reiau de unde au fost întrerupte, dându-se cuvântul în ordinea prevăzută de lege, eventual și în replică. Stabilirea datei la care urmează să se continue dezbaterile se face de instanță în ședință și se comunică părților, care sunt obligate să ia cunoștință de amânare și de ziua reluării dezbaterilor.

123. Ultimul cuvânt al inculpatului. Înainte de a încheia dezbaterile, președintele dă ultimul cuvânt inculpatului personal. S-a arătat în doctrină[3] că dreptul de a avea ultimul cuvânt este un drept procesual special acordat de lege inculpatului, în ideea că atât instanța, cât și cei prezenți în sala de ședință trebuie să rămână sub impresia acestui „ultim cuvânt" al inculpatului. De aceea, în timpul cât își rostește ultimul cuvânt, *inculpatul nu este întrerupt și nu i se pot pune întrebări*.

Este posibil însă ca în acest ultim cuvânt al său inculpatul să dezvăluie fapte sau împrejurări noi, care sunt esențiale pentru soluționarea cauzei. În acest caz, instanța dispune *reluarea cercetării judecătorești* în vederea administrării probelor privitoare la noile fapte sau împrejurări, deci reluarea activității de judecată din acel stadiu. Dacă nu se fac astfel de dezvăluiri, după ce inculpatul a spus tot ceea ce a crezut că este necesar să spună, *președintele declară închise dezbaterile*.

Ultimul cuvânt al inculpatului fiind un drept, și nu o obligație a acestuia, el poate să refuze să ia cuvântul. Președintele este însă totdeauna obligat să i-l dea.

Omisiunea acordării ultimului cuvânt al inculpatului este sancționată cu nulitatea relativă[4], potrivit art. 282 CPP.

124. Concluziile scrise. Instanța poate cere părților (nu persoanei vătămate și/sau procurorului), după închiderea dezbaterilor, să depună concluzii scrise, care cuprind, în

---

[1] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.A. Ploiești, s. pen., min și fam., dec. nr. 408/R din 22 martie 2012, portal.just.ro: și în cazul procedurii simplificate de judecată, lipsa dezbaterilor echivalează cu încălcarea garanțiilor procesuale privind asigurarea dreptului la apărare al tuturor părților, dar și cu încălcarea principiilor de bază ale procesului penal, respectiv al contradictorialității, publicității și oralității.

[2] A se vedea, în același sens, *mutatis mutandis*, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 967/1998, în C.P.J. 1998, p. 101; C.A. Galați, s. pen., dec. nr. 317/R/2006, portal.just.ro; Trib. București, s. I pen., dec. nr. 684/P/2004, în C.P.J.P. 2000-2004, p. 843.

[3] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 198-199.

[4] În același sens, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1801 din 15 martie 2005, www.scj.ro; C.A. Târgu Mureș, dec. nr. 86/R din 7 februarie 2013, portal.just.ro: în condițiile în care inculpatul a fost prezent la termenul de judecată la care s-au purtat dezbaterile judiciare, nulitatea trebuia ridicată la acel termen. Este tardivă, astfel, invocarea acestui remediu procesual abia cu ocazia depunerii motivelor de recurs. În al doilea rând, chiar dacă s-ar considera că inculpatul a invocat în termen nulitatea, el este ținut să indice existența unei vătămări procesuale care i-ar fi fost produsă prin neacordarea ultimului cuvânt și să probeze această vătămare.

esență, susținerile și argumentele formulate oral de părți în stadiul dezbaterilor. Nedepunerea concluziilor nu împiedică însă soluționarea cauzei.

Procurorul, persoana vătămată și părțile pot depune concluzii scrise, chiar dacă nu au fost cerute de instanță.

Invocarea de noi argumente și ridicarea unor excepții care nu au fost susținute oral, dar care prezintă importanță pentru soluționarea cauzei, dă dreptul instanței să dispună *reluarea cercetării judecătorești sau a dezbaterilor*[1].

Secțiunea a 2-a. Deliberarea și hotărârea instanței

REGLEMENTARE

Art. 391. Soluționarea cauzei. (1)[2] Deliberarea și pronunțarea hotărârii se fac în ziua în care au avut loc dezbaterile sau la o dată ulterioară, dar nu mai târziu de 15 zile de la închiderea dezbaterilor.

(2) În situații excepționale, când, raportat la complexitatea cauzei, deliberarea și pronunțarea nu pot avea loc în termenul prevăzut la alin. (1), instanța poate amâna pronunțarea o singură dată pentru cel mult 15 zile.

(3) Președintele completului informează părțile prezente asupra datei la care se va pronunța hotărârea.

Art. 392. Deliberarea. (1) La deliberare iau parte numai membrii completului în fața căruia a avut loc dezbaterea.

(2) Completul de judecată deliberează în secret.

Art. 393. Obiectul deliberării. (1) Completul de judecată deliberează mai întâi asupra chestiunilor de fapt și apoi asupra chestiunilor de drept.

(2) Deliberarea poartă asupra existenței faptei și vinovăției inculpatului, asupra stabilirii pedepsei, asupra stabilirii măsurii educative ori măsurii de siguranță, dacă este cazul să fie luată, precum și asupra deducerii duratei măsurilor preventive privative de libertate și a internării medicale.

(3) Completul de judecată deliberează și asupra reparării pagubei produse prin infracțiune, asupra măsurilor preventive și asigurătorii, a mijloacelor materiale de probă, a cheltuielilor judiciare, precum și asupra oricărei alte probleme privind justa soluționare a cauzei.

(4) Toți membrii completului de judecată au îndatorirea să își spună părerea asupra fiecărei chestiuni.

(5) Președintele își spune părerea cel din urmă.

Art. 394. Luarea hotărârii. (1) Hotărârea trebuie să fie rezultatul acordului membrilor completului de judecată asupra soluțiilor date chestiunilor supuse deliberării.

(2) Când unanimitatea nu poate fi întrunită, hotărârea se ia cu majoritate.

(3) Dacă din deliberare rezultă mai mult decât două păreri, judecătorul care opinează pentru soluția cea mai severă trebuie să se alăture celei mai apropiate de părerea sa.

(4) Motivarea opiniei separate este obligatorie.

(5) În situația în care în cadrul completului de judecată nu se poate întruni majoritatea ori unanimitatea, judecarea cauzei se reia în complet de divergență.

Art. 395.[3] **Reluarea cercetării judecătorești sau a dezbaterilor.** (1) Dacă în cursul deliberării instanța apreciază că o anumită împrejurare trebuie lămurită și este necesară reluarea cercetării judecătorești sau a dezbaterilor, repune cauza pe rol. Prevederile privind citarea se aplică în mod corespunzător.

---

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 199.

[2] Alin. (1) al art. 391 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 247 din Legea nr. 255/2013.

[3] Art. 395 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 248 din Legea nr. 255/2013.

BCU CLUJ CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

(2) Dacă judecata a avut loc în condițiile art. 375 alin. (1) și (2), iar instanța constată că pentru soluționarea acțiunii penale se impune administrarea altor probe în afara înscrisurilor prevăzute la art. 377 alin. (1)-(3), repune cauza pe rol și dispune efectuarea cercetării judecătorești.

Art. 396. Rezolvarea acțiunii penale. (1) Instanța hotărăște asupra învinuirii aduse inculpatului, pronunțând, după caz, condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitarea sau încetarea procesului penal.

(2) Condamnarea se pronunță dacă instanța constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat.

(3)[1] Renunțarea la aplicarea pedepsei se pronunță dacă instanța constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat, în condițiile art. 80-82 din Codul penal.

(4) Amânarea aplicării pedepsei se pronunță dacă instanța constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat, în condițiile art. 83-90 din Codul penal.

(5)[2] Achitarea inculpatului se pronunță în cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. a)-d).

(6) Încetarea procesului penal se pronunță în cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. e)-j).

(7) Dacă inculpatul a cerut continuarea procesului penal potrivit art. 18 și se constată, ca urmare a continuării procesului, că sunt incidente cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. a)-d), instanța de judecată pronunță achitarea.

(8)[3] Dacă inculpatul a cerut continuarea procesului penal potrivit art. 18 și se constată că nu sunt incidente cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. a)-d), instanța de judecată pronunță încetarea procesului penal.

(9) În cazul în care, în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecății, față de inculpat s-a luat măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune sau s-a dispus înlocuirea unei alte măsuri preventive cu măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune și inculpatul este condamnat la pedeapsa amenzii, instanța dispune plata acesteia din cauțiune, potrivit dispozițiilor art. 217.

(10)[4] Când judecata s-a desfășurat în condițiile art. 375 alin. (1), (1^1) și (2), când cererea inculpatului ca judecata să aibă loc în aceste condiții a fost respinsă sau când cercetarea judecătorească a avut loc în condițiile art. 377 alin. (5) ori art. 395 alin. (2), iar instanța reține aceeași situație de fapt ca cea recunoscută de către inculpat, în caz de condamnare sau amânare a aplicării pedepsei, limitele de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei închisorii se reduc cu o treime, iar în cazul pedepsei amenzii, cu o pătrime. Pentru inculpații minori, instanța va avea în vedere aceste aspecte la alegerea măsurii educative; în cazul măsurilor educative privative de libertate, limitele perioadelor pe care se dispun aceste măsuri, prevăzute de lege, se reduc cu o treime.

Art. 397. Rezolvarea acțiunii civile. (1) Instanța se pronunță prin aceeași hotărâre și asupra acțiunii civile.

(2) În cazul când admite acțiunea civilă, instanța examinează, potrivit art. 249-254, necesitatea luării măsurilor asigurătorii privind reparațiile civile, dacă asemenea măsuri nu au fost luate anterior.

(3) De asemenea, instanța se pronunță prin hotărâre și asupra restituirii lucrurilor și restabilirii situației anterioare, potrivit dispozițiilor art. 255 și 256.

(4) Dispozițiile din hotărâre privind luarea măsurilor asigurătorii și restituirea lucrurilor sunt executorii.

(5) În cazul în care, potrivit dispozițiilor art. 25 alin. (5), instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă, măsurile asigurătorii se mențin. Aceste măsuri încetează de drept dacă persoana vătămată nu introduce acțiune în fața instanței civile în termen de 30 de zile de la rămânerea definitivă a hotărârii.

---

[1] Alin. (3) și (4) ale art. 396 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 249 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (5) al art. 396 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 100 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Alin. (8) al art. 396 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 249 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (10) al art. 396 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 100 din O.U.G. nr. 18/2016.

(6) În cazul în care, în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecății, față de inculpat s-a luat măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune sau s-a dispus înlocuirea unei alte măsuri preventive cu măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune și este admisă acțiunea civilă, instanța dispune plata din cauțiune a despăgubirilor acordate pentru repararea pagubelor cauzate de infracțiune, potrivit dispozițiilor art. 217.

Art. 398. Cheltuielile judiciare. Instanța se pronunță prin hotărâre și asupra cheltuielilor judiciare, potrivit dispozițiilor art. 272-276.

Art. 399. Dispozițiile cu privire la măsurile preventive. (1) Instanța are obligația ca, prin hotărâre, să se pronunțe asupra menținerii, revocării, înlocuirii ori încetării de drept a măsurii preventive dispuse pe parcursul procesului penal cu privire la inculpat.

(2) În caz de renunțare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei, de achitare sau de încetare a procesului penal, instanța dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului arestat preventiv.

(3) De asemenea, instanța dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului arestat preventiv atunci când pronunță:

a)[1] o pedeapsă cu închisoare cel mult egală cu durata reținerii, arestului la domiciliu și arestării preventive;

b) o pedeapsă cu închisoare, cu suspendarea executării sub supraveghere;

c) o pedeapsă cu amendă, care nu însoțește pedeapsa închisorii;

d)[2] o măsură educativă neprivativă de libertate.

(4)[3] Hotărârea pronunțată în condițiile alin. (1)-(3) cu privire la măsurile preventive este executorie.

(5) Când, potrivit dispozițiilor prevăzute la alin. (1)-(3), inculpatul este pus în libertate, instanța comunică aceasta administrației locului de deținere.

(6) Inculpatul condamnat de prima instanță și aflat în stare de arest preventiv este liberat de îndată ce durata reținerii și cea a arestării devin egale cu durata pedepsei pronunțate, deși hotărârea nu este definitivă. Liberarea se dispune de administrația locului de deținere, căreia i se comunică, îndată după pronunțarea hotărârii, o copie de pe dispozitiv sau extras.

(7) În caz de renunțare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei, de achitare sau de încetare a procesului penal, dacă în cursul urmăririi penale sau al judecății față de inculpat s-a luat măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune, instanța va dispune restituirea sumei depuse drept cauțiune, dacă nu s-a dispus plata din aceasta a despăgubirilor acordate pentru repararea pagubelor și dacă nu s-a dispus plata din cauțiune prevăzută la art. 217 alin. (7).

(8)[4] Instanța dispune confiscarea cauțiunii dacă măsura controlului judiciar pe cauțiune a fost înlocuită cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive, pentru motivele arătate la art. 217 alin. (9), și nu s-a dispus plata din cauțiune a sumelor prevăzute la art. 217.

(9)[5] Durata măsurii arestului la domiciliu se deduce din pedeapsa aplicată prin echivalarea unei zile de arest la domiciliu cu o zi din pedeapsă.

(10) După pronunțarea hotărârii, până la sesizarea instanței de apel, instanța poate dispune, la cerere sau din oficiu, luarea, revocarea, înlocuirea sau menținerea unei măsuri preventive cu privire la inculpatul condamnat, în condițiile legii.

Art. 400. Minuta. (1) Rezultatul deliberării se consemnează într-o minută, care trebuie să aibă conținutul prevăzut pentru dispozitivul hotărârii. Minuta se semnează de membrii completului de judecată.

---

[1] Lit. a) de la alin. (3) al art. 399 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 101 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Lit. d) de la alin. (3) al art. 399 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 101 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Alin. (4) al art. 399 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 102 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] Alin. (8) al art. 399 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 251 din Legea nr. 255/2013.

[5] Alin. (9) și (10) ale art. 399 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 102 din O.U.G. nr. 18/2016.

(2) Întocmirea minutei este obligatorie în cazurile în care judecătorul sau instanța dispune asupra măsurilor preventive și în alte cazuri expres prevăzute de lege.

(3) Minuta se întocmește în două exemplare originale, dintre care unul se atașează la dosarul cauzei, iar celălalt se depune, spre conservare, la dosarul de minute al instanței.

Art. 401. Cuprinsul hotărârii. Hotărârea prin care instanța penală soluționează fondul cauzei trebuie să conțină o parte introductivă, o expunere și dispozitivul.

Art. 402. Conținutul părții introductive. (1) Partea introductivă cuprinde mențiunile prevăzute la art. 370 alin. (4).

(2) Când s-a redactat o încheiere de ședință, potrivit dispozițiilor art. 370, partea introductivă se limitează numai la următoarele mențiuni: denumirea instanței care a judecat cauza, data pronunțării hotărârii, locul unde a fost judecată cauza, precum și numele și prenumele membrilor completului de judecată, ale procurorului și ale grefierului, făcându-se mențiune că celelalte date au fost trecute în încheierea de ședință.

(3) În hotărârile instanțelor militare trebuie să se indice și gradul militar al membrilor completului de judecată și al procurorului. Când inculpatul este militar, se menționează și gradul acestuia.

Art. 403. Conținutul expunerii. (1) Expunerea trebuie să cuprindă:

a) datele privind identitatea părților;

b) descrierea faptei ce face obiectul trimiterii în judecată, cu arătarea timpului și locului unde a fost săvârșită, precum și încadrarea juridică dată acesteia prin actul de sesizare;

c) motivarea soluției cu privire la latura penală, prin analiza probelor care au servit ca temei pentru soluționarea laturii penale a cauzei și a celor care au fost înlăturate, și motivarea soluției cu privire la latura civilă a cauzei, precum și analiza oricăror elemente de fapt pe care se sprijină soluția dată în cauză;

d) arătarea temeiurilor de drept care justifică soluțiile date în cauză.

(2)[1] În caz de condamnare, renunțare la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei, expunerea trebuie să cuprindă fiecare faptă reținută de instanță în sarcina inculpatului, forma și gradul de vinovăție, circumstanțele agravante sau atenuante, starea de recidivă, timpul ce se deduce din pedeapsa pronunțată, respectiv timpul care se va deduce din pedeapsa stabilită în caz de anulare sau revocare a renunțării la aplicarea pedepsei ori a amânării aplicării pedepsei, precum și actele din care rezultă perioada ce urmează a fi dedusă.

(3) Dacă instanța reține în sarcina inculpatului numai o parte dintre faptele ce formează obiectul trimiterii în judecată, se va arăta în hotărâre pentru care anume fapte s-a pronunțat condamnarea ori, după caz, renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei și pentru care anume fapte, încetarea procesului penal sau achitarea.

(4)[2] În cazul renunțării la aplicarea pedepsei și al amânării aplicării pedepsei, precum și în cazul suspendării executării pedepsei sub supraveghere, se vor prezenta în hotărâre motivele care au determinat renunțarea sau amânarea ori, după caz, suspendarea și se vor arăta consecințele la care persoana față de care s-au dispus aceste soluții se expune dacă va mai comite infracțiuni sau, după caz, dacă nu va respecta măsurile de supraveghere ori nu va executa obligațiile ce îi revin pe durata termenului de supraveghere.

Art. 404. Conținutul dispozitivului. (1)[3] Dispozitivul trebuie să cuprindă datele prevăzute la art. 107 privitoare la persoana inculpatului, soluția dată de instanță cu privire la infracțiune, indicându-se denumirea acesteia și textul de lege în care se încadrează, iar în caz de achitare sau de încetare a procesului penal, și cauza pe care se întemeiază potrivit art. 16, precum și soluția dată cu privire la soluționarea acțiunii civile.

(2) Când instanța dispune condamnarea, în dispozitiv se menționează pedeapsa principală aplicată. În cazul în care dispune suspendarea executării acesteia, în dispozitiv se menționează și

[1] Alin. (2) și (3) ale art. 403 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 253 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (4) al art. 403 a fost introdus prin art. 102 pct. 254 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (1)-(3) ale art. 404 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 255 din Legea nr. 255/2013.

măsurile de supraveghere și obligațiile, prevăzute la art. 93 alin. (1)-(3) din Codul penal, pe care trebuie să le respecte condamnatul, se pun în vedere acestuia consecințele nerespectării lor și ale săvârșirii de noi infracțiuni și se indică două entități din comunitate unde urmează a se executa obligația de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității, prevăzută la art. 93 alin. (3) din Codul penal, după consultarea listei privind posibilitățile concrete de executare existente la nivelul fiecărui serviciu de probațiune. Consilierul de probațiune, pe baza evaluării inițiale, va decide în care din cele două instituții din comunitate menționate în hotărârea judecătorească urmează a se executa obligația și tipul de activitate. Când instanța dispune măsura educativă a supravegherii, în dispozitiv se menționează persoana care realizează supravegherea și îndrumarea minorului.

(3) Când instanța dispune renunțarea la aplicarea pedepsei, în dispozitiv se face mențiune despre aplicarea avertismentului, potrivit art. 81 din Codul penal, iar când dispune amânarea aplicării pedepsei, în dispozitiv se menționează pedeapsa stabilită a cărei aplicare se amână, precum și măsurile de supraveghere și obligațiile, prevăzute la art. 85 alin. (1) și (2) din Codul penal, pe care trebuie să le respecte inculpatul, se pun în vedere acestuia consecințele nerespectării lor și ale săvârșirii de noi infracțiuni, iar dacă a impus obligația de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității, se menționează două entități din comunitate unde urmează a se executa această obligație, după consultarea listei privind posibilitățile concrete de executare existente la nivelul fiecărui serviciu de probațiune. Consilierul de probațiune, pe baza evaluării inițiale, va decide în care din cele două instituții din comunitate menționate în hotărârea judecătorească urmează a se executa obligația și tipul de activitate și îndrumarea minorului.

(4) Dispozitivul trebuie să mai cuprindă, după caz, cele hotărâte de instanță cu privire la:

a) deducerea duratei măsurii preventive privative de libertate și a internării medicale, indicându-se partea din pedeapsă executată în acest mod;

b) măsurile preventive;

c) măsurile asigurătorii;

d) măsurile de siguranță;

e) cheltuielile judiciare;

f) restituirea lucrurilor;

g) restabilirea situației anterioare;

h) cauțiune;

i) rezolvarea oricărei alte probleme privind justa soluționare a cauzei.

(5) Când instanța pronunță pedeapsa închisorii, în dispozitiv se face mențiune că persoana condamnată este lipsită de drepturile sau, după caz, unele dintre drepturile prevăzute la art. 65 din Codul penal, pe durata prevăzută în același articol.

(6)[1] Când instanța a pronunțat pedeapsa închisorii, iar persoana vătămată a solicitat înștiințarea cu privire la eliberarea în orice mod sau evadarea condamnatului, instanța face o mențiune în acest sens în dispozitivul hotărârii.

(6^1)[2] Când instanța a dispus amânarea aplicării pedepsei sau interzicerea unuia sau mai multora dintre drepturile prevăzute la art. 66 alin. (1) lit. l)-o) din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, cu modificările și completările ulterioare, odată cu aplicarea pedepsei accesorii sau a pedepsei complementare a interzicerii exercitării unor drepturi, dispozitivul va cuprinde mențiunea că persoana sau persoanele beneficiare ale măsurilor de protecție pot solicita emiterea unui ordin european de protecție în condițiile legii.

(7)[3] Dispozitivul trebuie să cuprindă mențiunea că hotărârea este supusă apelului, cu arătarea termenului în care acesta poate fi exercitat, indicarea datei în care hotărârea a fost pronunțată și a faptului că pronunțarea s-a făcut în ședință publică.

Art. 405. Pronunțarea hotărârii. (1) Hotărârea se pronunță în ședință publică de către președintele completului de judecată, asistat de grefier.

---

[1] Alin. (6) al art. 404 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 103 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (6^1) al art. 404 a fost introdus prin art. 27 din Legea nr. 151/2016 privind ordinul european de protecție, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative (M. Of. nr. 545 din 20 iulie 2016).

[3] Alin. (7) al art. 404 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 255 din Legea nr. 255/2013.

(2) La pronunțarea hotărârii părțile nu se citează.

(3) Președintele completului pronunță minuta hotărârii.

Art. 406. Redactarea și semnarea hotărârii. (1) Hotărârea se redactează în cel mult 30 de zile de la pronunțare.

(2) Hotărârea se redactează de unul dintre judecătorii care au participat la soluționarea cauzei, în cel mult 30 de zile de la pronunțare, și se semnează de toți membrii completului și de grefier.

(3) Dispozitivul hotărârii trebuie să fie conform cu minuta.

(4) În caz de împiedicare a vreunuia dintre membrii completului de judecată de a semna, hotărârea se semnează în locul acestuia de președintele completului. Dacă și președintele completului este împiedicat a semna, hotărârea se semnează de președintele instanței. Când împiedicarea îl privește pe grefier, hotărârea se semnează de grefierul-șef. În toate cazurile se face mențiune pe hotărâre despre cauza care a determinat împiedicarea.

Art. 407.[1] **Comunicarea hotărârii.** (1)[2] După pronunțare, o copie a minutei hotărârii se comunică procurorului, părților, persoanei vătămate și, în cazul în care inculpatul este arestat, administrației locului de deținere, în vederea exercitării căii de atac. În cazul în care inculpatul, partea civilă sau persoana vătămată nu înțelege limba română, o copie a minutei hotărârii i se comunică acesteia într-o limbă pe care o înțelege. După redactarea hotărârii, acestora li se comunică hotărârea în întregul său.

(2) În cazul în care instanța a dispus amânarea aplicării pedepsei sau suspendarea executării pedepsei sub supraveghere, hotărârea se comunică serviciului de probațiune și, după caz, organului sau autorității competente să verifice respectarea obligațiilor dispuse de instanță.

COMENTARIU

125. Soluționarea cauzei. Codul de procedură penală stabilește că *deliberarea și pronunțarea hotărârii se fac în ziua în care au avut loc dezbaterile sau la o dată ulterioară*, dar nu mai târziu de 15 zile de la închiderea dezbaterilor. Curgerea acestui termen începe în ziua în care au avut loc dezbaterile, fiind un termen procedural, de recomandare, ce se calculează potrivit art. 269 alin. (1), (2) și (3) CPP. În cazul în care pronunțarea nu are loc la data dezbaterilor, președintele completului are obligația de a informa părțile prezente asupra datei la care se va pronunța hotărârea.

Amânarea pronunțării se poate face în situații excepționale, când, raportat la complexitatea cauzei, deliberarea și pronunțarea nu pot avea loc la termenul anterior prevăzut. În această situație, instanța poate amâna pronunțarea o singură dată pentru cel mult 15 zile, caz în care președintele completului urmează a efectua demersuri în vederea informării părților prezente la închiderea dezbaterilor asupra datei la care se va pronunța hotărârea.

Este important de subliniat că doar cel de-al doilea termen este de amânare, primul fiind de pronunțare. Și termenul de amânare a pronunțării este un termen procedural, de recomandare și începe să curgă fie la data încheierii dezbaterilor, dacă instanța a amânat atunci pronunțarea, fie la data stabilită inițial pentru pronunțare.

Prin urmare, durata totală de la încheierea dezbaterilor și până la pronunțare poate fi alcătuită din maximum două termene procedurale de câte 15 zile fiecare. Fiind în discuție termene distincte, acestea trebuie calculate diferit, cu respectarea de fiecare dată a dispozițiilor art. 269 CPP, astfel încât nu trebuie calculat un termen de maximum 30 de zile, întrucât durata și modul de calculul efectiv ale fiecărui termen component pot fi diferite.

[1] Art. 407 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 256 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (1) al art. 407 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 104 din O.U.G. nr. 18/2016.

Suntem de acord cu autorii[1] care apreciază că, în condițiile în care ședințele de judecată sunt înregistrate integral cu mijloace audio-video, ar trebui reconsiderată jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție dezvoltată în urmă cu peste 15 ani, potrivit căreia lipsa încheierii de amânare a pronunțări atrage nulitatea absolută a hotărârii pronunțate, în condițiile în care aceste soluții se întemeiau pe imposibilitatea verificării efective a respectării dispozițiilor legale privind compunerea instanței, participarea procurorului, publicitatea ședinței de judecată, prezența părților și concluziile acestora.

126. Deliberarea și obiectul acesteia. Deliberarea în vederea soluționării cauzei la prima instanță este actul procesual prin care completul de judecată, după închiderea dezbaterilor, verifică și evaluează materialul probator și procedural al cauzei, în vederea aprecierii definitive asupra acestuia și a soluției ce urmează să fie dată conflictului de drept penal[2].

La deliberare *iau parte numai membrii completului în fața căruia a avut loc dezbaterea*. Completul de judecată deliberează *în secret*.

Completul de judecată deliberează *mai întâi asupra chestiunilor de fapt*, care se referă la temeinicia învinuirii aduse inculpatului, iar dacă s-a reținut că inculpatul a săvârșit fapta pentru care este judecat, trebuie să se dea răspuns *apoi asupra chestiunilor de drept*.

Deliberarea poartă asupra existenței faptei și vinovăției inculpatului, asupra stabilirii pedepsei, a măsurii educative ori a măsurii de siguranță, dacă este cazul să fie luată, precum și asupra deducerii duratei măsurilor preventive privative de libertate și a internării medicale[3].

Completul de judecată deliberează și asupra reparării pagubei produse prin infracțiune, asupra măsurilor preventive și asigurătorii[4], a mijloacelor materiale de probă, a cheltuielilor judiciare, precum și asupra oricărei alte probleme privind justa soluționare a cauzei.

Deliberarea poate, de asemenea, avea ca obiect chestiuni care au format obiectul unor incidente ridicate în stadiile anterioare, dar care au fost unite cu fondul, în sensul că instanța a amânat rezolvarea lor în stadiul deliberării, de exemplu, schimbarea de încadrare juridică.

Toți membrii completului de judecată au îndatorirea să își spună părerea asupra fiecărei chestiuni, iar președintele își spune părerea cel din urmă.

127. Luarea hotărârii. Hotărârea trebuie să fie rezultatul *acordului* membrilor completului de judecată asupra soluțiilor date chestiunilor supuse deliberării.

Când unanimitatea nu poate fi întrunită, hotărârea se ia *cu majoritate* (este cazul completului de recurs alcătuit din 3 judecători, care soluționează cauzele în situațiile tranzitorii, și a celor de 3 și 5 judecători din cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție).

Dacă *din deliberare rezultă mai mult decât două păreri*, judecătorul care opinează pentru soluția cea mai severă trebuie să se alăture celei mai apropiate de părerea sa. Motivarea *opiniei separate* este obligatorie.

---

[1] M. UDROIU, *op. cit.*, 2016, p. 224.

[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 199.

[3] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.S.J., s. pen., dec. nr. 1815/1995, www.scj.ro: instanța sesizată prin rechizitoriu trebuie să pronunțe o soluție de condamnare, de achitare sau de încetare a procesului penal, neputând dispune numai luarea unei măsuri de siguranță. Luând față de inculpat numai măsura internării medicale, fără a se pronunța asupra vinovăției acestuia, instanța a pronunțat o hotărâre contrară legii.

[4] A se vedea Trib. București, s. a II-a pen., dec. nr. 209/1996, în C.P.J.P. 1994-1997, p. 288-291: instanța de fond a omis să se pronunțe, prin sentință, asupra măsurii de indisponibilizare a unor bunuri găsite la percheziția domiciliară a inculpatului, aspect ce vizează corecta soluționare a laturii civile a cauzei, ceea ce echivalează cu nerezolvarea fondului cauzei.

În situația în care în cadrul completului de judecată nu se poate întruni unanimitatea sau majoritatea, judecarea cauzei se reia în *complet de divergență*[1], constituit prin includerea în completul de judecată a președintelui sau a vicepreședintelui instanței, a președintelui de secție ori a judecătorului din planificarea de permanență.

128. Reluarea cercetării judecătorești sau a dezbaterilor. Dacă în cursul deliberării instanța apreciază că o anumită împrejurare trebuie lămurită și este necesară reluarea cercetării judecătorești sau a dezbaterilor[2], *repune cauza pe rol*[3]. Prevederile privind citarea se aplică în mod corespunzător, avându-se în vedere faptul că toate părțile și persoana vătămată pierd termenul în cunoștință.

Dacă judecata a avut loc în condițiile procedurii simplificate de judecată, iar instanța constată că pentru soluționarea acțiunii penale se impune administrarea altor probe în afara înscrisurilor încuviințate părților, repune cauza pe rol și dispune efectuarea cercetării judecătorești în procedură comună, inculpatul urmând să beneficieze în continuare de reducerea limitelor de pedeapsă, dacă situația de fapt reținută de instanță în urma administrării probatoriului suplimentar este aceeași cu cea recunoscută de inculpat (care nu mai este necesar să fie aceeași cu cea reținută în actul de sesizare).

Compunerea completului de judecată după repunerea cauzei pe rol trebuie să fie identică cu cea de la momentul intrării în deliberare, dacă această compunere nu este imposibil de a mai fi îndeplinită[4].

129. Rezolvarea acțiunii penale. Dacă după comiterea infracțiunii și mai înainte de judecarea definitivă a cauzei a intrat în vigoare noul Cod penal, ce a adus modificări substanțiale, care pot influența soluția ce poate fi pronunțată în cauză, instanța trebuie să analizeze *incidența dispozițiilor art. 4 și art. 5 CP*[5], respectiv:

a) Influența modificărilor legislative cu privire la elementele constitutive ale infracțiunii pentru care este acuzat inculpatul. În examinarea acestui criteriu, instanța verifică dacă fapta mai este incriminată de legea nouă, respectiv dacă legea nouă poate retroactiva, ca fiind mai favorabilă cu privire la încadrarea juridică.

Examinarea încadrării juridice date faptei ca urmare a situației tranzitorii este necesară atât pentru a verifica dacă abrogarea unor texte de lege este echivalentă cu o dezincriminare, cât și ca situație-premisă pentru a face analiza în concret a consecințelor cu privire la sancțiune.

---

[1] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3848/2005, www.scj.ro: deși completul de judecată în apel a fost constituit din 3 judecători, în complet de divergență, decizia a fost semnată numai de cei doi judecători care au ajuns la opinia majoritară. S-a mai constatat că, deși minuta este semnată de cel de-al treilea judecător cu mențiunea „opinie separată", aceasta nu este motivată. Drept urmare, recursul inculpatului a fost admis, hotărârea atacată a fost casată și s-a dispus trimiterea cauzei spre rejudecarea apelului.

[2] A se vedea C.A. Alba Iulia, s. pen., dec. nr. 1221 din 8 noiembrie 2011, portal.just.ro: menționarea în practicaua hotărârii, după repunerea cauzei pe rol, doar a aspectelor privind schimbarea încadrării juridice a faptei, pusă în discuție din oficiu de către instanță, fără a exista vreo mențiune cu privire la mersul dezbaterilor, la concluziile procurorului și ale apărătorului inculpatului și la ultimul cuvânt acordat inculpatului, atrage nulitatea absolută a hotărârii, întrucât nu au fost respectate dispozițiile privind publicitatea ședinței de judecată, în condițiile în care cauza nu a fost dezbătută în mod public în fața instanței.

[3] Reluarea cercetării judecătorești sau a dezbaterilor este necesară și atunci când împrejurarea care trebuia lămurită constă în schimbarea calificării faptei (V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 201).

[4] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec., nr. 7186/2006, www.scj.ro.

[5] Potrivit art. 5 CP, în cazul în care de la săvârșirea infracțiunii până la judecarea definitivă a cauzei au intervenit una sau mai multe legi penale, se aplică legea mai favorabilă. Potrivit art. 4 CP, legea penală nu se aplică faptelor săvârșite sub legea veche, dacă nu mai sunt prevăzute de legea nouă. În acest caz, executarea pedepselor, a măsurilor educative și a măsurilor de siguranță, pronunțate în baza legii vechi, precum și toate consecințele penale ale hotărârilor judecătorești privitoare la aceste fapte încetează prin intrarea în vigoare a legii noi.

Aprecierea intervenției legii de dezincriminare se face *in concreto*, în sensul că există dezincriminare atunci când, în raport de legea nouă, fapta concretă comisă de inculpat nu mai atrage răspunderea penală. Altfel spus, vom fi în prezența legii de dezincriminare în două situații:

– atunci când legea nouă suprimă o incriminare, aceasta nemaiavând un corespondent în legea nouă; nu există însă o dezincriminare atunci când, deși norma de incriminare din legea veche nu se mai regăsește în legea nouă, conținutul ei a fost preluat de o altă normă din Codul penal sau din legislația specială ori este acoperit de o incriminare generală existentă;

– în ipoteza în care, prin prevederile noii legi, se restrânge sfera de incidență a unui anumit text, astfel încât fapta concretă comisă de inculpat nu mai întrunește condițiile impuse de acesta[1].

b) Consecințele produse de acuzație cu privire la sancțiune la data săvârșirii faptei și consecințele la data judecării cauzei. În examinarea acestui criteriu, instanța va avea în vedere caracterul unitar al dispozițiilor referitoare la pedeapsă și circumstanțele de individualizare în raport de încadrarea juridică dată faptei.

Consecințele produse de acuzație cu privire la condițiile de tragere la răspundere penală și regimul sancționator se analizează ținând cont de toate instituțiile de drept penal incidente într-o cauză, care concură la stabilirea tratamentului juridic aplicabil.

Condițiile de incriminare, de urmărire sau de judecată din legi penale succesive sunt examinate în legătură cu toate consecințele pe care le atrage încadrarea juridică potrivit uneia sau celeilalte legi, cu toate consecințele pe care le prevede, cu excluderea absolută a celeilalte legi.

Pentru ca, din mai multe legi penale apărute succesiv în raport cu momentul săvârșirii unei infracțiuni, să se identifice o lege penală mai favorabilă, analiza nu se realizează numai prin observarea limitelor de pedeapsă din normele incriminatorii, ci trebuie să se aibă în vedere mai multe criterii, și anume: legile trebuie să se compare sub aspectul condițiilor de incriminare a faptei (al conținutului infracțiunii), al condițiilor de tragere la răspundere penală, al sancțiunilor și al altor aspecte asupra cărora au survenit modificări (termenul de prescripție a răspunderii penale)[2].

Soluțiile prevăzute de legiuitor pentru rezolvarea acțiunii penale sunt următoarele:

129.1. Condamnarea sau amânarea aplicării pedepsei (în condițiile art. 83-90 CP[3]) se dispune când instanța constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat.

---

[1] Spre exemplu, infracțiunea de vătămare corporală din culpă prevăzută de art. 184 alin. (2) teza I [fapta a avut vreuna dintre urmările prevăzute de art. 182 alin. (1)] și alin. (4) CP 1969 în ipoteza în care fapta a produs o vătămare ce a necesitat între 11 și 90 de zile de îngrijiri medicale și nu îndeplinește una dintre condițiile impuse de alin. (1) al art. 196 CP este dezincriminată începând cu data de 1 februarie 2014 (I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 4 din 4 martie 2015, M. Of. nr. 244 din 9 aprilie 2015).

[2] A se vedea I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2925/2014, www.scj.ro.

[3] Instanța poate dispune amânarea aplicării pedepsei, stabilind un termen de supraveghere, dacă sunt întrunite următoarele condiții: a) pedeapsa stabilită, inclusiv în cazul concursului de infracțiuni, este amenda sau închisoarea de cel mult 2 ani; b) infractorul nu a mai fost condamnat anterior la pedeapsa închisorii, cu excepția cazurilor prevăzute în art. 42 lit. a) și b) CP sau pentru care a intervenit reabilitarea ori s-a împlinit termenul de reabilitare; c) infractorul și-a manifestat acordul de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității; d) în raport de persoana infractorului, de conduita avută anterior săvârșirii infracțiunii, de eforturile depuse de acesta pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii, precum și de posibilitățile sale de îndreptare, instanța apreciază că aplicarea imediată a unei pedepse nu este necesară, dar se impune supravegherea conduitei sale pentru o perioadă determinată. Nu se poate dispune amânarea aplicării pedepsei dacă pedeapsa prevăzută

În cazul pronunțării acestor soluții, dacă inculpatul a urmat procedura simplificată de judecată, potrivit art. 396 alin. (10) CPP, limitele de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei închisorii se reduc cu o treime, iar în cazul pedepsei amenzii cu o pătrime[1].

Analizând situațiile *excepționale în care inculpatul putea beneficia de reducerea limitelor de pedeapsă, deși judecata nu se derula în procedură simplificată*, criticam în edițiile anterioare[2] faptul că legiuitorul impunea constatarea unei triple identități a situației de fapt, respectiv cea reținută de instanță, cea arătată în actul de sesizare și cea recunoscută de inculpat. Această trihotomie era de natură să creeze o gravă inechitate, ajungându-se în situația în care:

a) inculpatul arăta că dorește să fie judecat în procedură simplificată, fiind ascultat în acest sens;

b) instanța respingea cererea inculpatului, întrucât situația de fapt recunoscută de acesta nu era aceeași cu cea reținută în actul de sesizare;

c) instanța efectua cercetare judecătorească în procedură ordinară;

d) în urma efectuării cercetării judecătorești, instanța nu reținea situația de fapt descrisă în actul de sesizare, ci pe aceea recunoscută de inculpat (putea inclusiv să dispună o soluție de achitare pentru fapta nerecunoscută).

Prin urmare, interpretarea greșită a probelor de către organul judiciar, coroborată cu insuficienta administrare a probatoriului, conducea la imposibilitatea inculpatului de a beneficia de reducerea limitelor de pedeapsă, deși acesta nu avea vreo culpă procesuală. Poziția sa de recunoaștere putea fi valorificată doar prin prisma criteriilor generale de individualizare a pedepsei, neputându-i-se aplica astfel o pedeapsă sub minimul special[3].

Această abordare inechitabilă a condus și în practica judiciară la soluții și abordări contradictorii[4].

---

de lege pentru infracțiunea săvârșită este de 7 ani sau mai mare sau dacă infractorul s-a sustras de la urmărire penală ori judecată sau a încercat zădărnicirea aflării adevărului ori a identificării și tragerii la răspundere penală a autorului sau a participanților.

[1] Conform Deciziei nr. 14 din 16 iunie 2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală (M. Of. nr. 525 din 15 iulie 2014), în aplicarea legii penale mai favorabile, după judecarea definitivă a cauzei, potrivit art. 6 alin. (1) CP, atunci când se compară pedeapsa aplicată cu maximul special prevăzut de legea nouă, nu se va lua în considerare cauza specială de reducere a pedepsei prevăzută de art. 320[1] alin. (7) CPP 1968, reținută condamnatului și valorificată în pedeapsa concretă.

[2] V. VĂDUVA, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *op. cit.*, ed. 1, p. 983-985, ed. a 2-a, p. 1046-1048.

[3] V. VĂDUVA, *op. cit.*, în Dreptul nr. 5/2014.

[4] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2296 din 16 iulie 2014: deși au arătat în debutul declarațiilor că recunosc faptele de care sunt acuzați, inculpații au contestat ulterior săvârșirea actului material de trafic de influență în legătură cu inculpata S.N., primul menționând că nu își amintește actul material, iar cel de-al doilea că nu a comis respectiva faptă reținută în sarcina sa. Înalta Curte a arătat că, deși prima instanță a înlăturat din conținutul infracțiunii continuate de trafic de influență actul material pe care nu l-au recunoscut inculpații – reținând în acest mod o altă situație de fapt decât cea descrisă în rechizitoriu –, acest aspect tot nu atrage incidența dispozițiilor art. 396 alin. (10) CPP.

C.A. București, s. I pen., dec. nr. 124/A din 29 ianuarie 2015: în ceea ce privește admisibilitatea cererii de aplicare a procedurii simplificate, care a fost respinsă de prima instanță întrucât inculpatul nu a recunoscut sustragerea sumei de 5.000 de euro din locuința părții civile, curtea a apreciat că se impunea reținerea beneficiului recunoașterii, deoarece instanța de fond a reținut situația de fapt recunoscută de inculpat, și nu pe cea din rechizitoriu. S-a reținut că redactarea textului art. 396 alin. (10) CPP este vădit deficitară și, chiar dacă instanța de fond era în drept să interpreteze acest articol în sensul său literal, curtea a apreciat că se justifică reținerea explicită a acestui text, întrucât doar în această manieră se poate da efect textului citat și redactarea actuală poate deveni utilă.

C.A. București, minută practică unitară din 23 iunie 2015: într-o opinie, s-a apreciat că faptul că organul de urmărire penală nu a instrumentat în mod corect și complet cauza nu trebuie să îi fie imputabil inculpatului, care trebuie să beneficieze de un tratament penal sancționator similar persoanelor care au uzat de

În urma opiniilor doctrinare critice și a unei jurisprudențe neunitare, prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost înlăturată această inechitate, astfel că, în prezent, raportul de condiționare dintre normele procesuale penale și cele substanțiale este determinat de reținerea de către instanță a situației de fapt recunoscute de către inculpat, care poate să nu fie cea reținută în actul de sesizare. Prin urmare, pentru aplicarea acestei reguli, este nevoie de reținerea cel puțin a unei duble identități a situației de fapt, fără ca cea reținută în actul de sesizare să fie esențială.

Această nouă reglementare remodelează structura situațiilor excepționale de aplicare a normelor substanțiale din componența instituției analizate, după cum urmează:

a) (i) *instanța respinge cererea inculpatului* de a fi judecat în procedura simplificată. Motivul respingerii trebuie să fie cel al aprecierii de către instanță că probele administrate în faza urmăririi penale nu sunt suficiente pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei. Dacă respingerea cererii este cauzată de un alt motiv decât cel arătat, nu ne aflăm în ipoteza dată;

(ii) efectuează cercetare judecătorească în procedură comună;

(iii) în urma cercetării judecătorești, reține aceeași situație de fapt ca și cea recunoscută de către inculpat (care nu trebuie neapărat să fie și cea descrisă în actul de sesizare);

b) (i) *instanța admite cererea inculpatului* de a fi judecat în procedură simplificată, considerând că sunt îndeplinite cumulativ toate condițiile mai sus arătate;

(ii) administrează probe pentru stabilirea încadrării juridice sau după schimbarea încadrării juridice, dacă rezultă necesitatea acestora. În ipoteza dată, instanța care deja a admis cererea inculpatului de a fi judecat în procedură simplificată va administra probe strict pentru stabilirea încadrării juridice și/sau pentru lămurirea cauzei din această perspectivă;

(iii) în urma cercetării judecătorești, reține aceeași situație de fapt ca cea recunoscută de către inculpat (care nu trebuie neapărat să fie și cea descrisă în actul de sesizare);

c) (i) *instanța admite cererea inculpatului* de a fi judecat în procedură simplificată, considerând că sunt îndeplinite cumulativ toate condițiile mai sus arătate;

(ii) efectuează cercetare judecătorească în procedura simplificată;

(iii) la momentul deliberării, constată că pentru soluționarea acțiunii penale se impune administrarea altor probe decât cele care au rezultat din mijloacele de probă administrate în faza de urmărire penală și înscrisurile depuse în procedura simplificată;

(iv) repune cauza pe rol și efectuează cercetare judecătorească în procedură comună. Considerăm că, și în această situație, probatoriul ar trebui să se limiteze strict la lămurirea elementelor care au determinat repunerea cauzei pe rol și a celor subsecvente;

(v) în urma cercetării judecătorești, reține aceeași situație de fapt ca cea recunoscută de către inculpat (care nu trebuie neapărat să fie și cea descrisă în actul de sesizare).

În ultimele două situații, dacă instanța nu reține situația de fapt recunoscută de inculpat, deși anterior a admis cererea acestuia de a fi judecat în procedura simplificată, nu va mai da eficiență normelor substanțiale de reducere a pedepsei, evidențiindu-se astfel caracterul revocabil al dispoziției instanței de admitere a cererii inculpatului de a fi judecat în procedura simplificată, spre deosebire de caracterul irevocabil al manifestării de voință a inculpatului. Această diferență este justificată de obligația instanței de judecată de a

procedură. Interpretarea contrară poate duce la încălcarea prezumției de nevinovăție și la existența unor abuzuri procesuale. Într-o altă opinie, majoritară, s-a apreciat că nu sunt aplicabile dispozițiile art. 396 alin. (10) CPP, având în vedere că textul permite reducerea limitelor de pedeapsă doar în situația în care inculpatul recunoaște fără rezerve comiterea faptelor în modalitatea descrisă prin rechizitoriu.

asigura respectarea principiului aflării adevărului în cauză și a dreptului celorlalte părți la un proces echitabil.

Astfel cum arătam, noua reglementare creează și următoarea situație excepțională:

a) inculpatul arată că dorește să fie judecat în procedură simplificată, fiind ascultat în acest sens;

b) instanța respinge cererea inculpatului, întrucât situația de fapt recunoscută de acesta nu este aceeași cu cea reținută în actul de sesizare;

c) instanța efectuează cercetare judecătorească în procedură ordinară;

d) în urma efectuării cercetării judecătorești, instanța reține situația de fapt recunoscută de inculpat, care nu este aceeași cu cea descrisă în actul de sesizare.

Subliniem încă o dată importanța lămuririi cu ocazia ascultării de către instanță a limitelor recunoașterii faptelor de către inculpat, de aceasta depinzând accesul inculpatului la normele de reducere a limitelor de pedeapsă.

Alături de reducerea limitelor de pedeapsă conform art. 396 alin. (10) CPP, individualizarea poate continua prin reținerea altor circumstanțe sau cauze ori stări de atenuare, cu caracter general sau special, ordinea de aplicare a acestora fiind cea prevăzută de art. 79 CP, conform căruia limitele speciale ale pedepsei se reduc prin aplicarea succesivă a dispozițiilor privitoare la tentativă, circumstanțe atenuante și cazuri speciale de reducere a pedepsei.

Subliniem faptul că, în condițiile în care, așa cum am arătat, între circumstanțele atenuante facultative prevăzute la art. 75 alin. (2) CP nu regăsim circumstanța atenuantă prevăzută de art. 74 alin. (1) lit. c) CP 1969, recunoașterea faptei în tot cursul procesului penal sau doar în cursul judecății în primă instanță nu mai poate fi valorificată prin reducerea limitelor pedepsei decât prin intermediul art. 396 alin. (10) CPP.

Totodată, menționăm că aplicarea procedurii simplificate de judecată nu este de natură să conducă în mod automat la concluzia că inculpatului i se poate amâna aplicarea pedepsei sau se poate renunța la aplicarea pedepsei, fără a fi luate în considerare toate criteriile generale de individualizare a pedepsei, ori că aceasta echivalează cu aplicarea unei pedepse egale cu minimul special prevăzut de legiuitor pentru infracțiunea comisă, fiind avute în vedere doar limitele de pedeapsă reduse cu o treime în cazul pedepsei închisorii și cu o pătrime în cazul pedepsei amenzii[1].

De asemenea, cuantumul pedepsei aplicate inculpatului care a recunoscut în integralitate fapta imputată și a solicitat judecarea conform procedurii simplificate nu trebuie să fie obligatoriu mai mic decât cel al pedepsei aplicate coinculpatului care a ales să fie judecat potrivit procedurii comune de judecată, în condițiile în care există posibilitatea ca cel care s-a prevalat de dispozițiile procedurii simplificate să fi avut un grad superior de implicare în activitatea infracțională sau să aibă circumstanțe personale net inferioare celui care a dorit să fie judecat potrivit procedurii de drept comun.

În ceea ce privește pedeapsa amenzii al cărei cuantum se stabilește potrivit sistemului zilelor-amendă, instanța va stabili mai întâi numărul zilelor-amendă în funcție de criteriile generale de individualizare a pedepsei prevăzute de art. 74 CP, după care va fixa cuantumul unei zile-amendă ținând seama de situația materială a condamnatului și de obligațiile legale ale acestuia față de persoanele aflate în întreținerea sa, amenda pe care în final trebuie să o achite inculpatul fiind dată de înmulțirea numărului zilelor-amendă cu cuantumul unei zile-amendă.

[1] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.A. Târgu Mureș, s. pen., min. și fam., dec. nr. 510/R din 14 septembrie 2011, în V. VĂDUVA, *op. cit.*, 2013, p. 148; C.A. Cluj., s. pen., min., dec. nr. 1246/R din 17 august 2011, *idem*, p. 153.

În ceea ce privește această pedeapsă, este important de subliniat că reducerea cu o pătrime a amenzii se referă la numărul zilelor-amendă, și nu la cuantumul stabilit pentru fiecare zi-amendă. Tot astfel, în cazul în care pedeapsa amenzii însoțește pedeapsa închisorii, reducerea limitelor de pedeapsă se raportează strict la pedeapsa închisorii, beneficiul asupra amenzii urmând a se observa din perspectiva faptului că numărul zilelor-amendă se calculează în funcție de pedeapsa închisorii aplicată efectiv.

Soluția de condamnare pronunțată cu privire la inculpații care au fost judecați conform procedurii simplificate pentru săvârșirea în participație penală a unor infracțiuni nu face dovada că fapta există, constituie infracțiune și a fost comisă cu vinovăție de către participanții care sunt judecați potrivit procedurii de drept comun în cauza disjunsă. Chiar dacă inculpații judecați în procedura simplificată recunosc în totalitate faptele, astfel cum au fost reținute prin actul de sesizare, inclusiv referitor la participația penală a inculpaților care sunt judecați în procedură comună, soluția pronunțată dobândește autoritate de lucru judecat numai cu privire la faptele și inculpații judecați în procedura simplificată, fără să se poată invoca puterea autorității de lucru judecat în ceea ce îi privește pe inculpații judecați în procedura comună. Deși instanța care soluționează conform procedurii comune cauza disjunsă nu poate ignora probele administrate în cauza inițială, modul în care acest material probator este valorificat în cauza disjunsă constituie o chestiune de apreciere, fără să se poată nega dreptul acestei instanțe de a evalua critic și independent de soluția anterioară întregul ansamblu probator, diferit și mai complex decât cel care a făcut obiectul cauzei inițiale. Astfel, faptul că anumiți inculpați au fost condamnați prin aplicarea procedurii simplificate, pentru comiterea în participație penală a unor infracțiuni, nu creează o prezumție absolută cu privire la îndeplinirea condițiilor de condamnare în ceea ce îi privește pe inculpații care nu au uzitat de această procedură[1].

În cazul în care, în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecății, față de inculpat s-a luat măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune sau s-a dispus înlocuirea unei alte măsuri preventive cu măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune și inculpatul este condamnat la pedeapsa amenzii, instanța dispune *plata acesteia din cauțiune*, în subsidiar față de acoperirea pagubelor cauzate prin infracțiune și plata cheltuielilor judiciare, în această ordine.

Potrivit art. 7 din Legea nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare[2], prelevarea probelor biologice de la persoanele[3] prevăzute la art. 4 alin. (1) lit. b) din lege (persoane condamnate definitiv, pentru săvârșirea infracțiunilor cuprinse în anexa la lege[4], la pedeapsa închisorii, precum și persoanele

[1] A se vedea, în același sens, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3484/2013, www.scj.ro.

[2] M. Of. nr. 289 din 14 aprilie 2008.

[3] Cu excepția minorilor, potrivit Deciziei nr. 5 din 16 mai 2016 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii (M. Of. nr. 493 din 1 iulie 2016).

[4] 1. infracțiunea de omor; 2. determinarea sau înlesnirea sinuciderii; 3. infracțiunea de ucidere din culpă; 4. uciderea la cererea victimei; 5. infracțiunea de vătămare corporală; 6. infracțiunea de loviri sau vătămări cauzatoare de moarte; 7. infracțiunea de vătămare corporală din culpă; 8. rele tratamente aplicate minorului; 9. încăierarea; 10. uciderea sau vătămarea nou-născutului săvârșită de către mamă; 11. vătămarea fătului; 12. infracțiunea de lipsire de libertate în mod ilegal; 13. infracțiunea de sclavie; 14. trafic de persoane; 15. trafic de minori; 16. proxenetism; 17. infracțiunea de viol; 18. agresiunea sexuală; 19. infracțiunea de act sexual cu un minor; 20. infracțiunea de perversiune sexuală; 21. infracțiunea de corupție sexuală; 22. infracțiuni de tâlhărie și piraterie; 23. ultraj, 24. ultraj judiciar; 25. răzbunarea pentru ajutorul dat justiției; 26. supunerea la rele tratamente; 27. infracțiunea de tortură; 28. infracțiunea de nerespectare a regimului materialelor nucleare sau al altor materii radioactive; 29. infracțiunea de nerespectare a regimului materiilor explozive; 30. infracțiunea de rele tratamente aplicate minorului (această infracțiune este menționată și la pct. 8, fiind vorba despre o

pentru care instanța a pronunțat amânarea aplicării pedepsei sau renunțarea la aplicarea pedepsei) este dispusă de instanța de judecată, prin hotărârea de condamnare ori prin hotărârea de amânare a aplicării pedepsei sau de renunțare la aplicarea pedepsei.

Prelevarea probelor biologice de la persoanele condamnate definitiv la pedeapsa închisorii, în vederea adăugării profilelor genetice în S.N.D.G.J., se realizează la introducerea în penitenciar, de personalul medical al penitenciarului, cu sprijinul personalului de pază și în prezența unui polițist, fără nicio altă notificare prealabilă din partea instanței de judecată.

Prelevarea probelor biologice de la persoanele pentru care instanța a pronunțat amânarea aplicării pedepsei sau renunțarea la aplicarea pedepsei, în vederea introducerii profilelor genetice în S.N.D.G.J., se realizează de către personalul Poliției Române instruit în acest sens, imediat după comunicarea hotărârii definitive de condamnare, respectiv a hotărârii prin care instanța a pronunțat amânarea aplicării pedepsei sau renunțarea la aplicarea pedepsei.

Considerăm că prelevarea nu trebuie să fie dispusă de instanța de judecată în mod automat, ci în urma efectuării unui examen de proporționalitate.

129.2. Renunțarea la aplicarea pedepsei[1] se pronunță dacă instanța constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat, în condițiile art. 80-82 CP[2].

Spre deosebire de renunțarea la urmărirea penală, când legea trebuie să prevadă pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa amenzii sau închisorii de cel mult 7 ani, în cazul renunțării la aplicarea pedepsei, limita maximă a pedepsei trebuie să fie de cel mult 5 ani. În doctrină, această diferență de tratament juridic a fost justificată prin prisma faptului că deja în faza judecății infracțiunea a trecut de un prim filtru reprezentat de faza de urmărire penală[3].

---

necorelare legislativă – n.n.); 31. atentatul care pune în pericol siguranța națională; 32. atentatul care pune în pericol siguranța unei colectivități; 33. infracțiuni de genocid, contra umanității și de război; 34. infracțiuni la regimul armelor și munițiilor; 35. actele de terorism prevăzute de Legea nr. 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului; 36. infracțiunile prevăzute la art. 2, art. 3, art. 10 și art. 12 din Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri; 37. infracțiunea prevăzută la art. 22 alin. (3) din O.U.G. nr. 121/2006 privind regimul juridic al precursorilor de droguri.

[1] Potrivit art. 19 din Legea nr. 255/2013, atunci când, în cursul procesului (judecății, în acest caz – n.n.), se constată că în privința unei fapte comise anterior intrării în vigoare a noului Cod penal sunt aplicabile dispozițiile art. 18[1] CP 1969, ca lege penală mai favorabilă, instanța dispune achitarea, în condițiile noului Cod de procedură penală. Plecând de la această reglementare, în practica judiciară s-au conturat deja două opinii, în raport de posibilitatea de aplicare sau, dimpotrivă, neaplicare a dispozițiilor art. 91 CP 1969, în sensul aplicării sau neaplicării, odată cu soluția de clasare, a unei sancțiuni administrative.

[2] Instanța poate dispune renunțarea la aplicarea pedepsei dacă sunt întrunite următoarele condiții: a) infracțiunea săvârșită prezintă o gravitate redusă, având în vedere natura și întinderea urmărilor produse, mijloacele folosite, modul și împrejurările în care a fost comisă, motivul și scopul urmărit; b) în raport de persoana infractorului, de conduita avută anterior săvârșirii infracțiunii, de eforturile depuse de acesta pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii, precum și de posibilitățile sale de îndreptare, instanța apreciază că aplicarea unei pedepse ar fi inoportună din cauza consecințelor pe care le-ar avea asupra persoanei acestuia. Nu se poate dispune renunțarea la aplicarea pedepsei dacă: a) infractorul a mai suferit anterior o condamnare, cu excepția cazurilor prevăzute în art. 42 lit. a) și b) CP sau pentru care a intervenit reabilitarea ori s-a împlinit termenul de reabilitare; b) față de același infractor s-a mai dispus renunțarea la aplicarea pedepsei în ultimii 2 ani anteriori datei comiterii infracțiunii pentru care este judecat; c) infractorul s-a sustras de la urmărire penală ori judecată sau a încercat zădărnicirea aflării adevărului ori a identificării și tragerii la răspundere penală a autorului sau a participanților; d) pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este închisoarea mai mare de 5 ani. În caz de concurs de infracțiuni, renunțarea la aplicarea pedepsei se poate dispune dacă pentru fiecare infracțiune concurentă sunt îndeplinite condițiile de mai sus.

[3] C. SIMA, *Principiul oportunității în legislația penală anterioară și în noua legislație penală*, în Dreptul nr. 10/2014, p. 172.

În cazul anulării renunțării la aplicarea pedepsei în temeiul art. 581[1] CPP raportat la art. 82 CP, instanța va dispune condamnarea inculpatului pentru infracțiunea cu privire la care se renunțase la aplicarea pedepsei și va stabili pedeapsa pentru aceasta, aplicând, după caz, dispozițiile cu privire la concursul de infracțiuni, recidivă sau pluralitate intermediară. În această situație, la stabilirea pedepsei pentru infracțiunea cu privire la care se anulează renunțarea la aplicarea pedepsei, instanța va avea în vedere, alături de criteriile de individualizare și circumstanțele din cauza în care s-a pronunțat inițial soluția de renunțare la aplicarea pedepsei, și dispozițiile art. 396 alin. (10) CPP privind reducerea limitelor de pedeapsă ca urmare a aplicării procedurii simplificate de judecată în respectiva cauză.

129.3. Achitarea inculpatului[1] se pronunță în cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. a)-d) CPP, respectiv: fapta nu există; fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege; nu există probe că o persoană a săvârșit infracțiunea; există o cauză justificativă sau de neimputabilitate[2].

În cazul procedurii simplificate de judecată, nu mai este nevoie, în ceea ce privește cazurile de achitare (în cele de încetare a procesului penal nici conform reglementării anterioare, în principiu, nu era cazul), ca instanța să repună cauza pe rol, să efectueze cercetare judecătorească în procedură comună și abia apoi să pronunțe soluția de achitare. Dacă există toate piesele probatorii, iar instanța se consideră lămurită, va putea să pronunțe oricare dintre soluții, chiar și în cazul urmării procedurii simplificate de judecată[3].

129.4. Încetarea procesului penal se pronunță în cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. e)-j) CPP, respectiv: lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale; a intervenit amnistia sau prescripția, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică; a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii; există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege; există autoritate de lucru judecat; a intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat, potrivit legii.

---

[1] Potrivit art. 19 din Legea nr. 255/2013, atunci când, în cursul procesului, se constată că în privința unei fapte comise anterior intrării în vigoare a noului Cod penal sunt aplicabile dispozițiile art. 18[1] CP 1969, ca lege penală mai favorabilă, procurorul dispune clasarea, iar instanța dispune achitarea, în condițiile noului Cod de procedură penală. Temeiul de drept în care se vor dispune soluțiile de clasare, respectiv de achitare, în situațiile tranzitorii avute în vedere de art. 19 din Legea nr. 255/2013, va fi chiar acest articol, iar nu dispozițiile generale cuprinse în art. 16 CPP.

[2] A se vedea I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 425/A/2014, www.scj.ro: în situația în care erorile materiale din cuprinsul unui act procedural întocmit de un organ judiciar nu au fost observate și îndreptate cu ocazia redactării acestuia, art. 278 CPP prevede o procedură eficientă prin care astfel de erori să fie corectate. Pentru a fi supuse procedurii de îndreptare, erorile trebuie să fie materiale (erori în activitatea de consemnare a constatărilor organului judiciar ce rezultă din alte acte ale dosarului) și evidente (diferența de necontestat între ceea ce rezultă din conținutul materialului documentar din dosar și ceea ce s-a consemnat în actul care conține eroarea, ce poate fi stabilită prin simpla comparație între acestea, fără a fi necesară o operațiune de evaluare, interpretare sau judecată). Prin urmare, evidența erorii se traduce prin lipsa oricărui dubiu, neimpunându-se reaprecierea, opera de deliberare sau de exprimare a unei convingeri. În aceste condiții, schimbarea soluției pronunțate în cauză, ce ține de rezolvarea acțiunii penale, în condițiile art. 396 CPP, nu se încadrează în dispozițiile art. 278 din același cod și, în consecință, nu se poate dispune pe calea procedurii de îndreptare a erorilor materiale evidente. Aceasta, în condițiile în care pronunțarea unei soluții de achitare sau de încetare a procesului penal nu reprezintă o eroare în activitatea de consemnare a constatărilor organului judiciar ce rezultă din alte acte ale dosarului, ci presupune o operațiune de evaluare, interpretare și reapreciere, în fine, o operațiune de judecată și deliberare.

[3] În același sens, M. UDROIU, *op. cit.*, 2016, p 255. În sens contrar, a se vedea G. BODORONCEA, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1539.

Dacă inculpatul a cerut continuarea procesului penal potrivit art. 18 CPP și se constată, ca urmare a continuării procesului, că sunt incidente cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. a)-d), instanța de judecată pronunță achitarea.

Dacă inculpatul a cerut continuarea procesului penal potrivit art. 18 CPP și se constată că nu sunt incidente cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. a)-d), instanța de judecată pronunță încetarea procesului penal.

Între soluțiile care se pot da acțiunii penale *are prioritate soluția de achitare* și apoi cea de încetare a procesului penal, în ipoteza existenței mai multor cazuri ce constituie temeiuri de achitare sau de încetare a procesului penal. Astfel, trebuie respectată ordinea prevăzută în art. 16 CPP, în sensul că se face aplicarea celui dintâi caz de împiedicare în ordinea prevăzută în acest articol, cu excluderea celor următoare, care ar fi incidente și ele în cauză.

129.5. Măsurile educative. Pentru infracțiunile comise de minori cu vârsta între 14 și 18 ani, chiar dacă pe parcursul procesului penal ei devin majori, singurele sancțiuni de drept penal ce pot fi aplicate acestora sunt măsurile educative, neprivative de libertate (stagiul de formare civică, supravegherea, consemnarea la sfârșit de săptămână, asistarea zilnică) sau privative de libertate (internarea într-un centru educativ, internarea într-un centru de detenție).

În ceea ce privește aceste sancțiuni, odată cu deschiderea accesului inculpaților minori la procedura simplificată de judecată, legiuitorul a prevăzut și efectele de natură substanțială a aplicării acestei proceduri, efecte care sunt în cascadă, inițial pentru alegerea naturii măsurii educative – privativă sau neprivativă de libertate –, iar ulterior, dacă măsura educativă aleasă este privativă de libertate, pentru reducerea limitelor acesteia cu o treime.

Evidențiem totuși că, în cazul măsurilor educative, legiuitorul nu reglementează, ca în cazul pedepselor, limite speciale alături de limite generale. Astfel, în cazul infracțiunilor săvârșite în timpul minorității, potrivit art. 128 CP, cauzele de atenuare și de agravare sunt avute în vedere la alegerea măsurii educative și produc efecte numai între limitele prevăzute de lege pentru fiecare măsură educativă, neoperând o reducere sau majorare a acestor limite (de pildă, în ipoteza reținerii unei circumstanțe atenuante, aceasta va servi la îndreptarea duratei măsurii educative către minimul special, neavând ca efect reducerea minimului duratei măsurii educative cu o treime, ca în cazul pedepselor aplicate inculpaților majori).

Deși regula instituită în art. 128 CP este în acord cu principiul legalității sancțiunilor de drept penal reglementat de art. 2 CP (regulă aplicabilă, considerăm noi, și măsurilor educative), potrivit căruia nicio pedeapsă nu poate fi stabilită în afara limitelor generale ale acesteia, observăm îndepărtarea legiuitorului de la acesta, atunci când a stabilit efectele recunoașterii învinuirii de către inculpatul care a comis infracțiunea în timpul minorității.

În aceste condiții, actualul cadru legislativ ne-ar impune ca, în cazul în care există mai multe cauze de atenuare, toate, cu excepția aplicării procedurii simplificate de judecată, să primească efecte în limitele prevăzute de lege pentru fiecare măsură, iar ulterior să se dea eficiență dispozițiilor art. 396 alin. (10) CPP, de reducere a acestor limite cu o treime.

Subliniem faptul că, în condițiile în care, așa cum am arătat, între circumstanțele atenuante facultative prevăzute la art. 75 alin. (2) CP nu regăsim circumstanța atenuantă prevăzută de art. 74 alin. (1) lit. c) CP 1969, recunoașterea faptei în tot cursul procesului penal sau doar în cursul judecății în primă instanță nu mai poate fi valorificată prin reducerea limitelor măsurii educative privative de libertate, decât prin intermediul art. 396 alin. (10) CPP.

Prin Decizia nr. 2 din 26 ianuarie 2016[1], Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, a hotărât că, în ipoteza infracțiunilor concurente săvârșite în timpul minorității, judecate separat, durata măsurii educative neprivative de libertate, dispusă pentru o infracțiune concurentă și executată, nu se scade din durata măsurii educative neprivative sau privative de libertate, dar va fi avută în vedere la alegerea și stabilirea sancțiunii conform art. 129 alin. (1) CP.

Prin Decizia nr. 5 din 16 mai 2016, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a reținut că, în cazul inculpaților minori sancționați prin aplicarea unor măsuri educative conform noului Cod penal, instanța de judecată nu poate dispune prelevarea probelor biologice pentru obținerea și stocarea în Sistemul Național de Date Genetice Judiciare a profilului genetic.

130. Rezolvarea acțiunii civile. Instanța se pronunță prin aceeași hotărâre și asupra acțiunii civile[2].

În cazul când *admite acțiunea civilă*, instanța examinează *necesitatea luării măsurilor asigurătorii* privind reparațiile civile, dacă asemenea măsuri nu au fost luate anterior. De asemenea, dacă măsurile asigurătorii au fost luate anterior, instanța trebuie să se pronunțe asupra acestora, dispunând menținerea sau ridicarea măsurii.

Menținerea sechestrului se dispune în ipoteza în care instanța a dispus confiscarea specială sau extinsă, condamnarea la pedeapsa amenzii, obligarea la plata cheltuielilor judiciare sau la plata de despăgubiri civile către partea civilă. *Ridicarea* sechestrului se dispune în situația în care în hotărârea de condamnare nu se regăsește niciuna dintre aceste dispoziții.

În măsura în care, prin hotărâre definitivă, instanța a omis să se pronunțe cu privire la măsurile asigurătorii, acestea se mențin. Pentru ridicarea lor, dacă a fost pronunțată una dintre soluțiile care impuneau o astfel de dispoziție, este aplicabilă procedura de înlăturare a omisiunilor vădite, conform art. 279 CPP.

De asemenea, instanța, chiar dacă nu există constituire de parte civilă în cauză, se pronunță prin hotărâre și asupra *desființării totale sau parțiale a unui înscris sau restabilirii situației anterioare*[3]. În aceste cazuri, rațiunea rezidă în principiul de drept că repararea în natură a prejudiciului cauzat printr-o faptă ilicită trebuie să intervină obligatoriu, ori de câte ori este posibilă, iar în ceea ce privește desființarea unui înscris, rațiunea este dată de necesitatea prevenirii altor infracțiuni care ar putea fi săvârșite cu ajutorul acelui înscris[4].

Cu privire la restituirea lucrurilor persoanei vătămate, instanța se pronunță numai dacă există constituire de parte civilă.

---

[1] M. Of. nr. 192 din 15 martie 2016.

[2] Trib. București, s. I pen., dec. nr. 238/A din 16 februarie 1998, în C.P.J. 1998, p. 374-375: hotărârea prin care prima instanță a pronunțat condamnarea inculpatului, dar nu a soluționat acțiunea civilă, rezervând părții civile dreptul la acțiune separată în fața instanței civile, este nelegală, întrucât prevederile legale impun instanței penale obligația de a rezolva acțiunea civilă prin aceeași sentință prin care a rezolvat acțiunea penală, excepțiile fiind prevăzute limitativ de lege.

[3] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3653/2004, www.scj.ro: în cazul în care, prin împotrivirea la executarea unei hotărâri civile, persoana vătămată este lipsită de folosința unui teren ce i-a fost atribuit, instanța trebuie să dispună, din oficiu, restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii, chiar dacă nu există constituire de parte civilă sau partea civilă constituită nu o cere, cu condiția ca schimbarea acelei situații să rezulte în mod vădit din comiterea infracțiunii, iar restabilirea să fie posibilă; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5761/2003, www.scj.ro: când constată că s-au falsificat acte oficiale sau sub semnătură privată, instanța este obligată să dispună din oficiu anularea acestora, indiferent dacă acțiunea penală a fost soluționată prin condamnare, achitare sau încetarea procesului penal.

[4] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 205.

Instanța nu mai este obligată a se pronunța cu privire la repararea pagubei materiale și a daunelor morale dacă nu există constituire de parte civilă în cauză, în cazurile în care cel vătămat este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, în această situație fiind deschisă calea acțiunii în fața instanței civile.

Dispozițiile din hotărâre privind luarea măsurilor asigurătorii și restituirea lucrurilor sunt *executorii*, spre deosebire de cele cu privire la restabilirea situației anterioare și desființarea totală sau parțială a unui înscris, care devin executorii la data rămânerii definitive a hotărârii pronunțate de instanța de fond.

În cazul în care *instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă*[1], cu excepția cazului prevăzut de art. 25 alin. (6) CPP[2], *măsurile asigurătorii se mențin*. Aceste măsuri încetează de drept dacă persoana vătămată nu introduce acțiune în fața instanței civile în termen de 30 de zile de la rămânerea definitivă a hotărârii.

În cazul în care, în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecății, față de inculpat s-a luat măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune sau s-a dispus înlocuirea unei alte măsuri preventive cu măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune și este admisă acțiunea civilă, instanța dispune *plata din cauțiune a despăgubirilor* acordate pentru repararea pagubelor cauzate de infracțiune.

Menționăm că, potrivit art. 1365 C. civ., „Instanța civilă nu este legată de dispozițiile legii penale și nici de hotărârea definitivă de achitare sau de încetare a procesului penal în ceea ce privește existența prejudiciului ori a vinovăției autorului faptei ilicite". Dispoziția este corelativă celei din art. 28 alin. (1) CPP, potrivit cu care hotărârea definitivă a instanței penale are autoritate de lucru judecat în fața instanței civile care judecă acțiunea civilă, cu privire la existența faptei și a persoanei care a săvârșit-o, fiind eliminat elementul vinovăției.

---

[1] Potrivit art. 25 alin. (5) CPP, instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă, în cazul în care:

– pronunță achitarea, întrucât fapta nu este prevăzută de legea penală [art. 16 alin. (1) lit. b) teza I CPP]. Cazul prevăzut de art. 16 alin. (1) lit. b) CPP îl înglobează și pe cel prevăzut de art. 10 alin. (1) lit. d) CPP 1968, când fapta nu întrunea elementele constitutive ale unei infracțiuni. Prin urmare, potrivit noului Cod de procedură penală, instanța nu va mai avea posibilitatea de a se pronunța cu privire la acțiunea civilă în cazul în care se va reține că fapta nu este prevăzută de legea penală, din perspectiva faptului că latura obiectivă a infracțiunii nu este întrunită în cauză, conform reglementării anterioare instanța având această facultate;

– încetează procesul penal în temeiul art. 16 alin. (1) lit. e), f) – cu excepția prescripției, i) și j) CPP, precum și ca urmare a retragerii plângerii prealabile;

– în cazul în care instanța admite acordul de recunoaștere a vinovăției și între părți nu s-a încheiat tranzacție sau acord de mediere cu privire la acțiunea civilă;

– în cazul în care moștenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii părții civile nu își exprimă opțiunea de a continua exercitarea acțiunii civile sau, după caz, partea civilă nu indică moștenitorii, succesorii în drepturi ori lichidatorii părții responsabile civilmente, în termen de cel mult 2 luni de la data decesului sau a reorganizării, desființării ori dizolvării, în primul caz, respectiv de la data la care a luat cunoștință de împrejurarea respectivă, în al doilea caz.

[2] Instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă și în cazul în care moștenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii părții civile nu își exprimă opțiunea de a continua exercitarea acțiunii civile sau, după caz, partea civilă nu indică moștenitorii, succesorii în drepturi ori lichidatorii părții responsabile civilmente în termenul prevăzut la art. 24 alin. (1) și (2). Potrivit art. 24 alin. (1) CPP, acțiunea civilă rămâne în competența instanței penale în caz de deces, reorganizare, desființare sau dizolvare a părții civile, dacă moștenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii acesteia își exprimă opțiunea de a continua exercitarea acțiunii civile, în termen de cel mult două luni de la data decesului sau a reorganizării, desființării ori dizolvării. Potrivit alin. (2) al aceluiași articol, în caz de deces, reorganizare, desființare sau dizolvare a părții responsabile civilmente, acțiunea civilă rămâne în competența instanței penale dacă partea civilă indică moștenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii părții responsabile civilmente, în termen de cel mult două luni de la data la care a luat cunoștință de împrejurarea respectivă.

131. Dispoziții cu privire la măsurile preventive. Instanța are obligația ca, prin hotărâre, să se pronunțe asupra *menținerii*[1], *revocării, înlocuirii ori încetării de drept* a măsurii preventive dispuse pe parcursul procesului penal cu privire la inculpat, dispoziția din hotărâre în acest sens având *caracter executoriu*.

Se observă că noul Cod de procedură penală, pe de o parte, *nu mai prevede expres posibilitatea luării unei măsuri preventive prin hotărâre*, iar, pe de altă parte, instanța trebuie să se pronunțe în sensul menținerii, revocării, înlocuirii ori încetării de drept, *indiferent de natura măsurii preventive*, privativă sau restrictivă de libertate, dispoziția fiind executorie potrivit art. 399 alin. (4) CPP.

Lipsa reglementării în mod expres a dreptului instanței de a lua o măsură preventivă prin hotărâre *nu are semnificația imposibilității dispunerii unei asemenea măsuri. Atât timp cât se aplică o pedeapsă cu închisoarea în regim de detenție unică sau chiar însoțită de pedeapsa amenzii ori o măsură educativă privativă de libertate, se poate lua o măsură privativă sau restrictivă de libertate, iar dacă se aplică o pedeapsă a cărei executare este suspendată sub supraveghere, se poate lua o măsură restrictivă de libertate.* Rațiunea diferenței de reglementare rezidă în aceea că, și în raport de normele anterioare, dispoziția de luare a unei măsuri preventive prin hotărâre era subsumată condițiilor generale de luare a acesteia, pronunțarea unei hotărâri nedefinitive neconstituind, în sine, un temei de luare a unei măsuri de acest gen, în condițiile în care, și după acest moment, arestarea preventivă își păstrează caracterul preventiv, fără a dobândi caracterul de arestare în vederea executării. Prin urmare, reglementarea potrivit căreia instanța avea obligația de a se pronunța prin hotărâre asupra luării măsurilor preventive era improprie, în realitate instanța având posibilitatea de a lua, în condițiile legii, o asemenea măsură, posibilitate care se menține și în prezent, dacă la ultimul termen de judecată intervin elemente de fapt care fac necesară măsura[2].

În situațiile în care pronunță soluții de:

– renunțare la aplicarea pedepsei;

– amânare a aplicării pedepsei;

– achitare;

– încetare a procesului penal,

instanța dispune *punerea de îndată în libertate* a inculpatului arestat preventiv, dispoziția în acest sens din hotărâre având *caracter executoriu*. În ceea ce privește măsura arestului la domiciliu, sunt aplicabile dispozițiile anterior menționate, referitoare la încetarea de drept a măsurii, în cazul dispunerii uneia dintre aceste soluții.

De asemenea, instanța dispune *punerea de îndată în libertate* a inculpatului arestat preventiv, dispoziția având *caracter executoriu*, atunci când pronunță:

– o pedeapsă cu închisoare cel mult egală cu durata reținerii, arestului la domiciliu[3] și arestării preventive;

---

[1] A se vedea I.C.C.J, s. pen., dec. nr. 178 din 20 ianuarie 2011, www.scj.ro: menținerea măsurii preventive este un accesoriu al soluției pe care prima instanță o pronunță cu privire la fondul cauzei, depinde de această soluție și, prin urmare, nu reclamă o dezbatere separată asupra menținerii măsurii arestării preventive.

[2] A se vedea și A. ANDONE-BONTAȘ, I.P. CHIȘ, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1604, care arată că „soluția legislativă nu își găsește nicio justificare logică, neexistând nicio rațiune pentru care instanței să îi fie permis să ia măsura înainte și după pronunțarea pe fond, dar nu și deodată cu aceasta. De asemenea, la fel de discutabilă este posibilitatea de a nu putea lua măsura preventivă prin sentință, hotărâre prin care se rezolvă raportul de conflict și care, cel puțin prin structura ei, este de o complexitate superioară încheierii".

[3] Omisiune evidentă din forma inițială a Codului de procedură penală, acoperită prin O.U.G. nr. 18/2016.

– o pedeapsă cu închisoare, cu suspendarea executării sub supraveghere (în această situație, instanța poate menține măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune);

– o pedeapsă cu amendă, care nu însoțește pedeapsa închisorii în stare de detenție;

– o măsură educativă neprivativă de libertate.

Dispozițiile deficitare ale art. 399 alin. (3) lit. d) și ale art. 399 alin. (4) CPP au creat – până la pronunțarea de către Curtea Constituțională a Deciziei nr. 44/2016[1], prin care a constatat că dispozițiile privind natura executorie a dispozițiilor din hotărârea instanței sunt constituționale în măsura în care se referă numai la măsurile educative neprivative de libertate – un real pericol pentru ordinea publică, instanțele de fond fiind obligate, în cazul inculpaților minori/judecați pentru infracțiuni comise în timpul minorității pentru infracțiuni deosebit de grave, să dispună punerea în libertate a acestora odată cu pronunțarea hotărârii prin care soluționau fondul[2].

În urma deciziei prin care Curtea Constituțională și-a asumat remedierea acelei deficiențe cu consecințe grave, a intervenit și legiuitorul prin O.U.G. nr. 18/2016, statuând că respectivul caracter executoriu se referă la măsurile educative neprivative de libertate, în cazul celor privative de libertate regimul fiind identic cu cel în cazul aplicării unei pedepse cu închisoare în regim de detenție.

Când inculpatul este pus în libertate în cazurile mai sus expuse, instanța comunică aceasta administrației locului de deținere.

Inculpatul condamnat de prima instanță și aflat în stare de arest preventiv este *liberat de îndată ce durata reținerii, a arestului la domiciliu și cea a arestării devin egale cu durata pedepsei pronunțate, deși hotărârea nu este definitivă*. Liberarea se dispune de administrația locului de deținere, căreia i se comunică, îndată după pronunțarea hotărârii, o copie de pe dispozitiv sau extras.

În caz de renunțare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei, de achitare sau de încetare a procesului penal, dacă în cursul urmăririi penale sau al judecății față de inculpat s-a luat măsura preventivă a controlului judiciar pe cauțiune, instanța va dispune *restituirea sumei depuse drept cauțiune*, dacă nu s-a dispus plata din aceasta a despăgubirilor acordate pentru repararea pagubelor cauzate de infracțiune, a cheltuielilor judiciare sau a amenzii, potrivit art. 217 alin. (7) CPP.

Instanța dispune *confiscarea cauțiunii* dacă măsura controlului judiciar pe cauțiune a fost înlocuită cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive, întrucât inculpatul a încălcat, cu rea-credință, obligațiile care îi reveneau sau există suspiciunea rezonabilă că a săvârșit cu intenție o nouă infracțiune pentru care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva sa și nu s-a dispus plata din cauțiune a sumelor prevăzute la art. 217 CPP. În cazul persoanei juridice, normele aplicabile prevăd expres restituirea cauțiunii în cazul în care se pronunță soluția de achitare a acesteia, chiar dacă nu a respectat măsura sau măsurile preventive. Deși, aparent, persoana fizică beneficiază de un asemenea regim doar dacă se dispune de către procuror o soluție de netrimitere în judecată, nu și când instanța pronunță achitarea sau încetarea procesului penal, apreciem că, și în cazul

[1] M. Of. nr. 305 din 21 aprilie 2016.

[2] Prin Decizia nr. 7/2015 (M. Of. nr. 234 din 6 aprilie 2015), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a confirmat opinia exprimată mai sus, stabilind că, „la momentul soluționării, în primă instanță, a acțiunii penale, prin pronunțarea unei măsuri educative, indiferent de natura acesteia, măsura arestării preventive, luată anterior față de inculpatul minor, încetează de drept, iar instanța dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului minor arestat preventiv".

acesteia, trebuie aplicată soluția prevăzută de lege pentru persoana juridică, neexistând niciun motiv care să justifice confiscarea cauțiunii în ipoteza unei soluții de achitare, care induce concluzia inexistenței culpei inculpatului pentru declanșarea procesului penal la desfășurarea căruia participarea acestuia a fost asigurată prin cauțiune.

Durata măsurii arestului la domiciliu se deduce din pedeapsa aplicată prin echivalarea unei zile de arest la domiciliu cu o zi din pedeapsă.

Cu titlu de noutate, Codul de procedură penală, deși *nu mai prevede expres dreptul instanței de a se mai pronunța prin hotărâre cu privire la luarea unei măsuri preventive*, recunoaște acesteia dreptul ca, *după pronunțarea hotărârii, până la sesizarea instanței de apel, să dispună*, la cerere sau din oficiu, *luarea, revocarea sau înlocuirea unei măsuri preventive cu privire la inculpatul condamnat*, în condițiile legii. Subliniem că instanța are acest drept doar dacă a pronunțat o soluție de condamnare cu privire la inculpatul pentru care se analizează măsura preventivă, nu și când pronunță soluția amânării aplicării pedepsei, renunțării la aplicarea pedepsei, achitarea sau încetarea procesului penal. Prin urmare, după pronunțarea uneia dintre soluțiile enumerate mai sus, prima instanță de judecată nu poate lua o măsură preventivă după pronunțarea pe fond, indiferent dacă anterior cu privire la respectivul inculpat a subzistat o măsură, dar care a încetat de drept.

Potrivit art. 105 din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, cauzele având ca obiect luarea, revocarea sau înlocuirea unei măsuri preventive cu privire la inculpatul condamnat, după pronunțarea hotărârii asupra fondului cauzei, până la sesizarea instanței de apel, în condițiile art. 399 alin. (10) CPP, se soluționează de completul care a pronunțat hotărârea asupra fondului cauzei, dacă judecătorul care a intrat în compunerea acelui complet își desfășoară activitatea în cadrul secției sau, după caz, al instanței și la data stabilită pentru soluționarea acestor cauze.

O modificare adusă prin O.U.G. nr. 18/2016 este cea privind acordarea posibilității verificării legalității și temeiniciei măsurii preventive, până la înaintarea dosarului la instanța de apel. Prin urmare, dacă motivarea hotărârii nu se poate realiza în termenul de redactare, instanța *ar putea menține măsura preventivă*, pentru a evita astfel încetarea de drept a acesteia.

În cazul în care inculpatul a fost arestat preventiv în lipsă, iar mandatul de arestare preventivă nu a fost pus în executare până la data pronunțării primei instanțe, aceasta nu este obligată ca, în raport de dispozițiile art. 399 alin. (1) CPP, să mențină măsura arestării preventive, întrucât inculpatul nu se află efectiv sub puterea mandatului de arestare preventivă.

132. Minuta. Noul Cod de procedură penală nu aduce modificări în ceea ce privește regimul minutei; rezultatul deliberării se consemnează într-o minută, care *trebuie să aibă conținutul prevăzut pentru dispozitivul hotărârii*[1] și *se semnează de membrii completului de judecată*[2].

[1] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2076/2004, în B.J. 2004, p. 207: lipsa minutei face imposibilă verificarea concordanței dispozitivului hotărârii cu soluția adoptată în urma deliberării și a componenței completului de judecată care a pronunțat-o. În consecință, hotărârea este lovită de nulitate absolută. Deși s-au acordat mai multe termene pentru ca instanța de fond să înainteze minuta, lipsa acesteia nu s-a complinit. Întocmirea minutei constituie garanția că rezultatul judecății înscris în dispozitiv este expresia deliberării judecătorilor care au pronunțat hotărârea și care o semnează. În același sens, C.S.J., s. pen., dec. nr. 1656/1995, dec. nr. 1656/1995, în B.J. 1995, p. 239: lipsa din conținutul minutei a mențiunii că pronunțarea s-a făcut în ședință publică nu constituie caz de nulitate absolută, ci relativă, dacă în dispozitivul sentinței s-a trecut această mențiune; de altfel, minuta se întocmește înainte de pronunțarea hotărârii, astfel că nu se poate consemna ceea ce încă nu s-a îndeplinit.

[2] A se vedea, *mutatis mutandis*, C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 464/2003, în C.P.J.P. 2003-2004, p. 308-309: în ceea ce privește nesemnarea minutei de ambii membri ai completului de judecată, s-a motivat că, în condițiile în

Întocmirea minutei este *obligatorie* în cazurile în care judecătorul sau instanța dispune asupra măsurilor preventive și în alte cazuri expres prevăzute de lege.

Minuta se întocmește *în două exemplare originale*, redactate pe foi separate, numerotate, dintre care unul se atașează la dosarul cauzei, iar celălalt se depune, spre conservare, la dosarul de minute al instanței. Procurorilor li se asigură accesul la dosarul de minute al instanței și li se eliberează, la solicitare, copii ale acestora, în vederea exercitării căilor de atac prevăzute de lege. După semnarea minutei, transcrierea în sistem informatizat a acesteia se face de către grefierul de ședință, integral, cu excepția datelor cu caracter personal, altele decât numele și prenumele părților.

133. Cuprinsul hotărârii. Hotărârea prin care instanța penală soluționează fondul cauzei trebuie să conțină o parte introductivă, o expunere și dispozitivul.

133.1. Conținutul părții introductive. Partea introductivă va cuprinde aceleași mențiuni prevăzute pentru încheiere:

a) ziua, luna, anul și denumirea instanței;

b) mențiunea dacă ședința a fost sau nu publică;

c) numele și prenumele judecătorilor, procurorului și grefierului;

d) numele și prenumele părților, avocaților și ale celorlalte persoane care participă în proces și care au fost prezente la judecată, precum și ale celor care au lipsit, cu arătarea calității lor procesuale și cu mențiunea privitoare la îndeplinirea procedurii;

e) fapta pentru care inculpatul a fost trimis în judecată și textele de lege în care a fost încadrată;

f) mijloacele de probă care au fost supuse dezbaterii contradictorii;

g) cererile de orice natură formulate de procuror, de persoana vătămată, de părți și de ceilalți participanți la proces;

h) concluziile procurorului, ale persoanei vătămate și ale părților;

i) măsurile luate în cursul ședinței.

Când s-a redactat o încheiere de ședință, respectiv atunci când hotărârea nu se pronunță în ziua în care a avut loc judecata, *partea introductivă*[1] *(practicaua) se limitează numai la următoarele mențiuni*: denumirea instanței care a judecat cauza, data pronunțării hotărârii, locul unde a fost judecată cauza, precum și numele și prenumele membrilor completului de judecată, ale procurorului și ale grefierului, făcându-se mențiune că celelalte date au fost trecute în încheierea de ședință[2].

---

care încheierea s-a pronunțat în ședință publică, în prezența inculpaților, de către ambii membri ai completului, se înlătură orice dubiu în privința compunerii instanței potrivit prevederilor legale, neexistând nicio îndoială asupra realizării deliberării din punctul de vedere al celor hotărâte și nici asupra identității judecătorilor care au participat la judecată și deliberare; C.A. Târgu Mureș, s. pen., dec. nr. 681/R/2004, portal.just.ro; C.A. București, s. I pen., dec. nr. 452 din 30 martie 2009, portal.just.ro: în condițiile în care minuta întocmită nu a fost semnată de către unul dintre membrii completului de judecată, nu se poate verifica cu certitudine dacă compunerea instanței s-a făcut potrivit legii. Această nulitate, fiind de ordine publică, nu poate fi acoperită în niciun mod, impunându-se rejudecarea cauzei de către aceeași instanță.

[1] Potrivit art. 128 din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, partea introductivă a hotărârilor se întocmește de grefier în 5 zile lucrătoare de la terminarea ședinței.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1813 din 15 martie 2005, www.scj.ro: lipsa încheierii de ședință de la data când au avut loc dezbaterile și s-a amânat pronunțarea hotărârii are ca efect nulitatea acesteia și casarea ei cu trimitere pentru rejudecare, deoarece nu se poate stabili respectarea dispozițiilor legale care reglementează desfășurarea procesului penal sancționate cu nulitatea absolută, cum sunt cele privind compunerea instanței, publicitatea ședinței de judecată, participarea procurorului, a părților și concluziile acestora.

În hotărârile instanțelor militare trebuie să se indice și *gradul militar* al membrilor completului de judecată și al procurorului, iar când inculpatul este militar, se menționează și gradul acestuia.

133.2. Conținutul expunerii. Expunerea trebuie să cuprindă:

a) datele privind identitatea părților;

b) descrierea faptei ce face obiectul trimiterii în judecată, cu arătarea timpului și locului unde a fost săvârșită, precum și încadrarea juridică dată acesteia prin actul de sesizare;

c) motivarea soluției cu privire la latura penală, prin analiza probelor care au servit ca temei pentru soluționarea laturii penale a cauzei și a celor care au fost înlăturate, și motivarea soluției cu privire la latura civilă a cauzei, precum și analiza oricăror elemente de fapt pe care se sprijină soluția dată în cauză;

d) arătarea temeiurilor de drept care justifică soluțiile date în cauză[1].

În caz de condamnare, renunțare la aplicarea pedepsei sau amânare a aplicării pedepsei, expunerea trebuie să cuprindă fiecare faptă reținută de instanță în sarcina inculpatului, forma și gradul de vinovăție, circumstanțele agravante sau atenuante, starea de recidivă, timpul ce se deduce din pedeapsa pronunțată, respectiv timpul care se va deduce din pedeapsa stabilită în caz de anulare a renunțării la aplicarea pedepsei ori de anulare sau revocare a amânării aplicării pedepsei, precum și actele din care rezultă perioada ce urmează a fi dedusă.

Dacă instanța reține în sarcina inculpatului numai o parte din faptele ce formează obiectul trimiterii în judecată, se va arăta în hotărâre pentru care anume fapte s-a pronunțat condamnarea ori, după caz, renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei și pentru care anume fapte încetarea procesului penal sau achitarea.

În cazul renunțării la aplicarea pedepsei și al amânării aplicării pedepsei, precum și în cazul suspendării executării pedepsei sub supraveghere, se vor prezenta în hotărâre motivele care au determinat renunțarea sau amânarea ori, după caz, suspendarea și se vor arăta consecințele la care persoana față de care s-au dispus aceste soluții se expune dacă va mai comite infracțiuni sau, după caz, dacă nu va respecta măsurile de supraveghere ori nu va executa obligațiile ce îi revin pe durata termenului de supraveghere.

Chiar dacă obligația impusă instanțelor naționale prin dispozițiile art. 6 din Convenție de a-și motiva deciziile[2] nu presupune existența unui răspuns detaliat la fiecare problemă ridicată, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a decis că trebuie să fie examinate în mod real problemele esențiale care au fost supuse analizei instanței, iar în considerentele hotărârii

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 656 din 4 februarie 2004, www.scj.ro: motivarea soluției pronunțate de instanța de judecată constituie o îndatorire care înlătură orice aspect discreționar în realizarea justiției, dând părților din proces posibilitatea să își formeze convingerea cu privire la legalitatea și temeinicia soluției adoptate, iar instanțelor de recurs elementele necesare pentru exercitarea controlului judecătoresc. A motiva înseamnă a demonstra, a pune în evidență datele concrete care, folosite ca premise, duc la formularea unei concluzii logice. Simpla afirmare a unei concluzii fără indicarea unei date concrete, fără a arăta în ce mod a fost stabilită acea dată sau referirea explicită ori implicită la actele cauzei în general nu înseamnă a motiva; C.E.D.O., cauza *Ruiz Torija c. Spaniei*, hot. din 9 decembrie 1994, hudoc.echr.coe.int: art. 6 parag. 1 din Convenție obligă instanțele să își motiveze hotărârile, dar această obligație nu poate fi înțeleasă ca impunând un răspuns detaliat față de fiecare argument (a se vedea cauza *Van de Hurk c. Olandei*, hot. din 19 aprilie 1994, parag. 61). Întinderea acestei obligații depinde de natura hotărârii. Este necesar să se țină cont, în special, de diversitatea mijloacelor pe care o persoană implicată într-un proces le poate prezenta instanței și de diferențele existente în statele membre în ceea ce privește dispozițiile legale, cutumiare, concepțiile doctrinare și prezentarea și redactarea hotărârilor. De aceea, chestiunea de a ști dacă o instanță nu și-a îndeplinit obligația de motivare a hotărârii, astfel cum rezultă aceasta din art. 6 din Convenție, nu poate fi analizată decât în funcție de circumstanțele cauzei.

[2] C.E.D.O., cauza *Boldea c. României*, hot. din 15 februarie 2007, hudoc.echr.coe.int.

să fie redate argumentele care au condus la pronunțarea acesteia. Motivarea hotărârii reprezintă un element de transparență a justiției, inerent oricărui act jurisdicțional. Hotărârea judecătorească nu reprezintă un act discreționar, ci este rezultatul unui proces logic de analiză științifică a probelor administrate în cauză în scopul aflării adevărului, proces de analiză necesar stabilirii stării de fapt desprinse din acestea prin înlăturarea unor probe și reținerea altora, urmare a unor raționamente logice făcute de instanță și care își găsesc exponențialul în motivarea hotărârii judecătorești. Hotărârea judecătorească reprezintă rezultatul concret, sinteza operei de judecată, iar motivarea acesteia reprezintă argumentarea în scris a rațiunii ce îl determină pe judecător să adopte soluția dispusă în cauză[1].

133.3. Conținutul dispozitivului. Dispozitivul trebuie să cuprindă datele prevăzute la art. 107 CPP privitoare la persoana inculpatului[2], soluția dată de instanță cu privire la infracțiune, indicându-se denumirea acesteia și textul de lege în care se încadrează[3], iar în caz de achitare sau de încetare a procesului penal, și cauza pe care se întemeiază potrivit art. 16 CPP, precum și soluția dată cu privire la rezolvarea acțiunii civile[4].

Când instanța dispune *condamnarea*, în dispozitiv se menționează pedeapsa principală aplicată[5].

În cazul în care dispune *suspendarea executării pedepsei*, în dispozitiv se menționează și măsurile de supraveghere și obligațiile, prevăzute la art. 93 alin. (1)-(3) CP, pe care trebuie să le respecte condamnatul, se pun în vedere acestuia consecințele nerespectării lor și ale săvârșirii de noi infracțiuni și se indică două entități din comunitate unde urmează a se executa obligația de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității, prevăzută la art. 93 alin. (3) CP, după consultarea listei privind posibilitățile concrete de executare existente la nivelul fiecărui serviciu de probațiune. Consilierul de probațiune, pe baza evaluării inițiale, va decide în care dintre cele două instituții din comunitate menționate în hotărârea judecătorească urmează a se executa obligația și tipul de activitate.

Când instanța dispune *măsura educativă a supravegherii*, în dispozitiv se menționează persoana care realizează supravegherea și îndrumarea minorului.

Când instanța dispune *renunțarea la aplicarea pedepsei*, în dispozitiv se face mențiune despre aplicarea avertismentului, potrivit art. 81 CP, iar când dispune *amânarea aplicării pedepsei*, în dispozitiv se menționează pedeapsa stabilită a cărei aplicare se amână, precum și măsurile de supraveghere și obligațiile, prevăzute la art. 85 alin. (1) și (2) CP, pe care trebuie să le respecte inculpatul, se pun în vedere acestuia consecințele nerespectării lor și

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4222 din 25 noiembrie 2010, www.scj.ro.

[2] Nume, prenume, poreclă, data și locul nașterii, codul numeric personal, numele și prenumele părinților, cetățenia, starea civilă, situația militară, studiile, profesia ori ocupația, locul de muncă, domiciliul și adresa unde locuiește efectiv și adresa la care dorește să îi fie comunicate actele de procedură, antecedentele penale sau dacă împotriva sa se desfășoară un alt proces penal, dacă solicită un interpret în cazul în care nu vorbește sau nu înțelege limba română ori nu se poate exprima, orice alte date ce privesc situația personală.

[3] Menționarea în minută și în dispozitivul sentinței de condamnare a denumirii infracțiunii și a textului de lege în care se încadrează constituie caz de nulitate ce atrage casarea hotărârii și rejudecarea cauzei (Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1282/1985, în C.D. 1985, p. 355; C.S.J., s. pen., dec. nr. 659/2003, www.scj.ro). Contradicția dintre expunere și dispozitiv este evidentă atunci când în expunere se susține că nu este cazul a se aplica un spor de pedeapsă în situația unui concurs de infracțiuni, dar prin dispozitiv se aplică un asemenea spor (C.S.J., s. pen., dec. nr. 989/1997, în B.J. 1997, p. 389).

[4] Lipsa unor mențiuni esențiale de care depinde executarea sentinței, cum sunt identitatea inculpatului, încadrarea juridică dată faptei, nedeterminarea pedepsei aplicate, soluția dată în latura civilă a cauzei, atrage nulitatea sentinței penale (GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2013, p. 608).

[5] Este nulă sentința penală care în dispozitiv cuprinde o altă pedeapsă decât cea prevăzută în minută (C.S.J., s. pen., dec. nr. 2467/1992, în Dreptul nr. 3/1994, p. 114).

ale săvârșirii de noi infracțiuni, iar dacă a impus obligația de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității, se menționează două entități din comunitate unde urmează a se executa această obligație, după consultarea listei privind posibilitățile concrete de executare existente la nivelul fiecărui serviciu de probațiune. Consilierul de probațiune, pe baza evaluării inițiale, va decide în care dintre cele două instituții din comunitate menționate în hotărârea judecătorească urmează a se executa obligația și tipul de activitate.

Dispozitivul trebuie să mai cuprindă, după caz, cele hotărâte de instanță cu privire la:

a) deducerea duratei măsurii preventive privative de libertate și a internării medicale, indicându-se partea din pedeapsă executată în acest mod[1];

b) măsurile preventive;

c) măsurile asigurătorii;

d) măsurile de siguranță[2];

e) cheltuielile judiciare;

f) restituirea lucrurilor;

g) restabilirea situației anterioare;

h) cauțiune;

i) rezolvarea oricărei alte probleme privind justa soluționare a cauzei.

Când instanța pronunță pedeapsa închisorii, în dispozitiv se face mențiune că persoana condamnată este lipsită de drepturile sau, după caz, unele dintre drepturile prevăzute la art. 65 CP, pe durata prevăzută în același articol.

Potrivit modificărilor aduse prin O.U.G. nr. 18/2016 ca urmare a transpunerii Directivei 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității[3], atunci când pronunță pedeapsa închisorii, iar *persoana vătămată a solicitat înștiințarea cu privire la eliberarea în orice mod sau evadarea condamnatului* în temeiul art. 111 alin. (5) CPP, instanța face o mențiune în acest sens în dispozitivul hotărârii.

De asemenea, când instanța a dispus amânarea aplicării pedepsei sau interzicerea unuia sau mai multora dintre drepturile prevăzute la art. 66 alin. (1) lit. l)-o) CP, odată cu aplicarea pedepsei accesorii sau a pedepsei complementare a interzicerii exercitării unor drepturi, dispozitivul va cuprinde[4] mențiunea că *persoana sau persoanele beneficiare ale măsurilor de protecție pot solicita emiterea unui ordin european de protecție*[5] *în condițiile legii.*

---

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 107 din 9 ianuarie 2004, www.scj.ro: indicarea corectă în minută, precum și în considerentele hotărârii a datei de la care se deduce din durata pedepsei pronunțate timpul arestării preventive și menționarea în dispozitivul hotărârii a aceleiași zile și luni, dar a altui an decât în minută, nu constituie motiv de casare, ci o evidentă eroare materială, ce se îndreaptă de instanța de judecată care a pronunțat hotărârea, potrivit procedurii prevăzute în art. 195 CPP (din 1968 – n.n.).

[2] Potrivit Deciziei Curții Constituționale nr. 11 din 15 ianuarie 2015 (M. Of. nr. 102 din 9 februarie 2015), prevederile art. 112[1] alin. (2) lit. a) CP nu pot depăși limita temporală cu privire la confiscarea bunurilor dobândite înainte de intrarea în vigoarea Legii nr. 63/2012, chiar dacă infracțiunile pentru care s-a dispus condamnarea sunt comise după această dată, soluția contrară încălcând principiul neretroactivității legii consacrat de art. 15 alin. (2) din Constituție.

[3] Potrivit art. 6 alin. (5) din directivă, statele membre se asigură că victimelor li se oferă posibilitatea de a fi informate fără întârzieri inutile, atunci când persoana aflată în arest, urmărită penal sau condamnată pentru infracțiunile care le privesc este eliberată sau a evadat din detenție. În plus, statele membre se asigură că victimele sunt informate cu privire la orice măsuri relevante adoptate pentru protecția lor în caz de eliberare sau evadare a autorului infracțiunii.

[4] Dispoziție introdusă în cuprinsul Codului de procedură penală prin Legea nr. 151/2016.

[5] Conform art. 1 lit. a) din Legea nr. 151/2016, ordinul european de protecție este o decizie adoptată de o autoritate judiciară sau echivalentă a unui stat membru, în legătură cu o măsură de protecție, pe baza căreia

Dispozitivul trebuie să cuprindă mențiunea că hotărârea este supusă apelului, cu arătarea termenului în care acesta poate fi exercitat, indicarea datei în care hotărârea a fost pronunțată și a faptului că pronunțarea s-a făcut în ședință publică.

Sunt aplicabile dispozițiile Deciziei nr. 24/2006[1], pronunțată într-un recurs în interesul legii de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, prin care s-a statuat că lipsa din dispozitivul hotărârii a mențiunii că pronunțarea acesteia s-a făcut în ședință publică atrage nulitatea acesteia doar dacă se dovedește că s-a adus o vătămare care nu poate fi înlăturată decât prin anularea acelui act, iar anularea este necesară pentru aflarea adevărului și pentru justa soluționare a cauzei.

Potrivit art. 410 alin. (1) CPP, pentru procuror, persoana vătămată și părți, termenul de apel este de 10 zile, dacă legea nu dispune altfel, și curge de la comunicarea copiei minutei, care, potrivit art. 264 CPP, se face după regulile citării.

Cu privire la chestiunea referitoare la necesitatea reținerii în dispozitiv, ca urmare a aplicării procedurii simplificate, a incidenței prevederilor art. 396 alin. (10) CPP, care sunt norme de drept material, considerăm că toate textele de lege cu relevanță în stabilirea limitelor de pedeapsă se impun a fi indicate, întrucât numai prin indicarea tuturor acestor dispoziții este posibilă verificarea concordanței dintre pedeapsa efectiv aplicată inculpatului pentru o anumită infracțiune și limitele speciale prevăzute de lege în cazul acelei infracțiuni[2].

În practica judiciară dezvoltată pe forma anterioară a judecății în primă instanță s-au pronunțat soluții distincte în ceea ce privește aceste aspect, unele instanțe apreciind că nu este necesară o asemenea referire[3], altele au considerat că este obligatoriu a se face trimitere la dispozițiile substanțiale din cadrul instituției ce reglementează procedura simplificată de judecată[4], iar dintre instanțele care au adoptat această opinie, unele au considerat că lipsa unei asemenea trimiteri poate fi complinită în procedura de îndreptare a erorii materiale[5], iar altele nu au acceptat o asemenea modalitate de completare[6].

---

o autoritate judiciară sau echivalentă a altui stat membru dispune măsura sau măsurile corespunzătoare, în temeiul propriei legislații naționale, în vederea continuării asigurării protecției persoanei protejate.

[1] M. Of. nr. 188 din 19 martie 2007.

[2] A se vedea, în acest sens, *mutatis mutandis*, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 893/R din 7 mai 2012, în V. VĂDUVA, *op. cit.*, 2013, p. 344.

[3] C.A. Cluj, s. pen. și min., dec. nr. 1698/R din 26 octombrie 2011, portal.just.ro: aplicabilitatea art. 320¹ CPP (din 1968 – n.n.) nu face parte din încadrarea juridică a faptei, pentru a se dispune schimbarea încadrării juridice în acest sens, fiind o normă de drept procesual, și nu de drept material.

[4] A se vedea, în același sens, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 2051/R din 17 octombrie 2011, C.A. Târgu Mureș, s. pen., min. și fam., dec. nr. 399/R din 15 iunie 2011, C.A. București, s. I pen., dec. nr. 846 din 30 aprilie 2012, în V. VĂDUVA, *op. cit.*, 2013, p. 346: omisiunea poate fi corijată în recurs, prin reformarea parțială a sentinței penale criticate.

[5] C.A. Constanța, s. pen., min. și fam., dec. nr. 1045/P din 16 noiembrie 2011, în V. VĂDUVA, *op. cit.*, 2013, p. 346: faptul că în dispozitivul hotărârii nu au fost reținute dispozițiile prevăzute de art. 320¹ alin. (7) CPP (din 1968 – n.n.) constituie o omisiune a instanței de fond, care se poate îndrepta în cadrul procedurii prevăzute de art. 195 din același cod. Ar fi constituit o contradicție între motivarea soluției și dispozitivul hotărârii dacă, deși s-ar fi menționat în motivarea hotărârii că pedeapsa care urmează să se aplice inculpatului va fi orientată spre minimul special al închisorii, în dispozitivul hotărârii pedeapsa aplicată ar fi fost apropiată de maximul special; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1159 din 13 aprilie 2012, www.scj.ro: faptul că în dispozitiv nu au fost menționate dispozițiile art. 320¹ CPP (din 1968 – n.n.) nu poate conduce la reformarea deciziei recurate, fiind vorba despre o evidentă eroare materială ce poate fi îndreptată conform dispozițiilor art. 195 din același cod.

[6] C.A. Pitești, s. pen., min. și fam., dec. nr. 1079 din 18 octombrie 2011, în V. VĂDUVA, *op. cit.*, 2013, p. 349: omisiunea instanței de a reține aceste reglementări normative nu poate fi considerată o eroare materială sau o omisiune vădită. Aspectul învederat se referă la soluția asupra fondului cauzei, respectiv la încadrarea juridică a infracțiunii și la regimul juridic sancționator aplicabil, elemente ce nu pot forma obiectul procedurii prevăzute de art. 195 CPP (din 1968 – n.n.).

134. Pronunțarea, redactarea, semnarea și comunicarea hotărârii. Ca și potrivit reglementării anterioare, *hotărârea se pronunță în ședință publică*, de către președintele completului de judecată, asistat de grefier[1]. Ceea ce se pronunță este de fapt conținutul minutei, care devine la redactarea hotărârii scrise dispozitivul acesteia.

La pronunțarea hotărârii *părțile nu se citează*, însă, în cazul în care pronunțarea este amânată, președintele completului face demersuri în vederea informării părților prezente la închiderea dezbaterilor asupra datei la care se va pronunța hotărârea.

Pronunțarea hotărârii se poate face și prin punerea soluției la dispoziția părților prin mijlocirea grefei instanței, în condițiile legii. În cauza *Băcanu și SC „R" SA c. României*[2], Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că publicitatea pronunțării poate fi realizată și în alte modalități decât în ședință publică, spre exemplu, prin depunerea la grefă a textului integral al hotărârii, astfel încât să fie accesibilă publicului.

În cazul în care, după amânarea pronunțării, oricare dintre membrii completului este în imposibilitate de a participa la deliberări, ceilalți membri ai completului pot lua măsuri pentru o nouă amânare a pronunțării sau, în cazul în care imposibilitatea de a participa la deliberări este permanentă sau de lungă durată, pentru repunerea cauzei pe rol. Dacă niciunul dintre membrii completului nu poate lua măsurile necesare, acestea vor fi luate de către președintele de secție sau, dacă nu există secții, de către președintele instanței sau judecătorul din lista de permanență.

Hotărârea se redactează în cel mult 30 de zile de la pronunțare[3], nu în 20 de zile, ca în reglementarea anterioară, procedura rămânând însă aceeași: hotărârea se redactează de unul dintre judecătorii care au participat la soluționarea cauzei[4] și se semnează de toți membrii completului și de grefier[5].

---

[1] C.E.D.O., cauza *Pretto și alții c. Italiei*, hot. din 8 decembrie 1983, hudoc.echr.coe.int: Curtea a arătat că sistemele legislative ale statelor membre și practicile judiciare prezintă o anumită diversitate în ceea ce privește întinderea și condițiile de punere în aplicare a acestuia. Aspectul formal al chestiunii îmbracă totuși o importanță secundară față de scopurile publicității dorite de art. 6 parag. 1 din Convenție. În privința absenței pronunțării publice, Curtea a arătat ca numeroase state contractante folosesc de mult timp, pe lângă lectura cu voce tare, alte mijloace de a face publice deciziile jurisdicțiilor lor. Ea a apreciat că redactorii Convenției nu au putut să neglijeze această împrejurare și deci nu crede că trebuie să opteze pentru o interpretare literală în materie. Forma publicității „judecății", prevăzută de dreptul intern al statului reclamat, trebuie apreciată în lumina particularităților procedurii la care se referă și în funcție de scopul și obiectul art. 6 parag. 1. În speță, chiar dacă respingerea recursului nu a dat loc la o pronunțare în ședință publică, orice persoană poate să consulte hotărârea sau să își procure o copie a acesteia de la grefă. Prin urmare, lipsa pronunțării publice nu a încălcat art. 6 parag. 1.

[2] C.E.D.O., hot. din 3 martie 2009, hudoc.echr.coe.int.

[3] Termen procedural, de recomandare, nerespectarea acestuia poate atrage cel mult o sancțiune disciplinară, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 99 lit. h) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată (M. Of. nr. 826 din 13 septembrie 2005).

[4] La data de 14 iulie 2016, Plenul Consiliului Superior al Magistraturii (lucrarea nr. 15239/2016) a hotărât sesizarea ministrului justiției cu privire la necesitatea modificării Codului de procedură civilă și a Codului de procedură penală, în sensul motivării hotărârilor judecătorești de către un alt judecător al instanței, desemnat de colegiul de conducere, în situațiile excepționale în care judecătorul sau judecătorii care au participat la judecarea cauzei se află într-o imposibilitate obiectivă de a le redacta.

[5] Potrivit art. 131 din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, cel mai târziu a șasea zi după pronunțare, grefierul de ședință va preda dosarele judecătorilor, în vederea motivării hotărârilor, după ce, în prealabil, a întocmit partea introductivă a acestora. Hotărârile judecătorești se tehnoredactează integral cu caractere Times New Roman 12, la distanță de un rând, cu alineate la început de paragraf și cu diacriticele specifice limbii române. Hotărârile tehnoredactate vor purta, pe ultima pagină, următoarele mențiuni: data tehnoredactării, inițialele redactorului și ale tehnoredactorului (judecători, magistrați-asistenți sau asistenți judiciari) și numărul exemplarelor, iar la instanțele de control judiciar se va trece numele judecătorilor care au pronunțat hotărârile supuse controlului. Hotărârile se vor redacta în numărul de exemplare necesar, spre a se asigura comunicarea acestora tuturor persoanelor pentru care legea prevede că hotărârea se comunică integral. Două exemplare de pe

Dispozitivul hotărârii trebuie să fie conform cu minuta.

În caz de împiedicare a vreunuia dintre membrii completului de judecată de a semna, hotărârea se semnează în locul acestuia de președintele completului. Dacă și președintele completului este împiedicat a semna, hotărârea se semnează de președintele instanței.

Când împiedicarea îl privește pe grefier, hotărârea se semnează de grefierul-șef. Potrivit art. 130 alin. (4) teza finală din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, în situația în care grefierul de ședință este în imposibilitate să semneze hotărârea sau alte acte procedurale, acestea vor fi semnate de grefierul șef secție sau grefierul-șef al instanței, după caz, iar în lipsa acestora, de un alt grefier desemnat de președintele secției sau al instanței, după caz.

În toate cazurile, se face mențiune pe hotărâre despre cauza care a determinat împiedicarea.

Nesemnarea hotărârii de către toți membrii completului de judecată sau de alții decât cei care au făcut parte din complet, cu excepția de mai sus, este sancționată cu nulitatea absolută, în temeiul art. 281 alin. (1) lit. a) CPP.

Nesemnarea hotărârii de către grefier sau semnarea de alt grefier decât cel care a participat la dezbateri, cu excepția de mai sus, este sancționată cu nulitatea relativă, în temeiul art. 282 alin. (1) CPP, dacă s-a produs o vătămare ce nu poate fi înlăturată altfel.

Spre deosebire de reglementarea anterioară, după pronunțare, *o copie a minutei hotărârii se comunică tuturor părților, persoanei vătămate, procurorului, iar în cazul în care inculpatul*[1] *este arestat, administrației locului de deținere, în vederea exercitării căii de atac.* Comunicarea se face indiferent dacă aceste persoane au participat sau nu la dezbateri ori au fost prezente la pronunțare sau dacă sunt ori nu în stare de detenție.

Potrivit modificărilor aduse prin O.U.G. nr. 18/2016, ca urmare a transpunerii Directivei 2012/29/UE[2], nu numai inculpatului, dar și părții civile și persoanei vătămate care nu înțeleg limba română li *se comunică o copie a minutei hotărârii într-o limbă pe care o înțeleg.*

Mai mult decât atât, după redactarea hotărârii nedefinitive, celor care, potrivit legii, pot exercita căile de atac, din nou indiferent de participarea lor la dezbateri, prezența la pronunțare sau starea de detenție, *li se comunică și hotărârea în întregul său*, în copie, în cel mult 3 zile de la data la care a fost redactată și semnată, cu respectarea aceleiași reguli mai sus arătate, dacă nu înțeleg limba română.

În cazul în care instanța a dispus amânarea aplicării pedepsei sau suspendarea executării pedepsei sub supraveghere, hotărârea se comunică serviciului de probațiune și, după caz, organului sau autorității competente să verifice respectarea obligațiilor dispuse de instanță[3].

---

fiecare hotărâre vor fi semnate de membrii completului de judecată și de grefierul de ședință. După verificarea și semnarea hotărârii de către membrii completului de judecată, grefierul de ședință închide, în aceeași zi, documentul final „Hotărâre" din programul Ecris.

[1] În cazul în care inculpatul nu înțelege limba română, o copie a minutei hotărârii se comunică într-o limbă pe care o înțelege.

[2] Potrivit art. 7 alin. (3), statele membre se asigură că victimele care nu înțeleg sau nu vorbesc limba utilizată în procedurile penale în care participă beneficiază, la cerere și în mod gratuit, în funcție de rolul care le revine în cadrul procedurilor penale din sistemul judiciar penal relevant, de traducerea informațiilor esențiale exercitării drepturilor lor în cadrul procedurilor penale într-o limbă pe care o înțeleg, în măsura în care aceste informații sunt puse la dispoziția victimelor. Traducerile unor astfel de informații includ, cel puțin, orice hotărâre privind încetarea procedurilor penale referitoare la infracțiunea suferită de victimă și, la cererea victimei, motivarea sau un rezumat succint al motivării respectivei hotărâri, cu excepția cazului unei hotărâri aparținând unui juriu sau al unei hotărâri în care motivarea este confidențială, caz în care motivarea nu este furnizată în temeiul dreptului intern.

[3] A se vedea Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013).

Capitolul al III-lea. Apelul

REGLEMENTARE

Art. 408. Hotărârile supuse apelului. (1) Sentințele pot fi atacate cu apel, dacă legea nu prevede altfel.

(2) Încheierile pot fi atacate cu apel numai odată cu sentința, cu excepția cazurilor când, potrivit legii, pot fi atacate separat cu apel.

(3) Apelul declarat împotriva sentinței se socotește făcut și împotriva încheierilor.

Art. 409. Persoanele care pot face apel. (1) Pot face apel:

a) procurorul, referitor la latura penală și latura civilă;

b) inculpatul, în ceea ce privește latura penală și latura civilă;

c)[1] partea civilă, în ceea ce privește latura penală și latura civilă, și partea responsabilă civilmente, în ceea ce privește latura civilă, iar referitor la latura penală, în măsura în care soluția din această latură a influențat soluția în latura civilă;

d) persoana vătămată, în ceea ce privește latura penală;

e)[2] martorul, expertul, interpretul și avocatul, în ceea ce privește amenzile judiciare aplicate prin sentință, precum și în ceea ce privește cheltuielile judiciare și indemnizațiile cuvenite acestora;

f) orice persoană fizică ori juridică ale cărei drepturi legitime au fost vătămate nemijlocit printr-o măsură sau printr-un act al instanței, în ceea ce privește dispozițiile care au provocat asemenea vătămare.

(2) Pentru persoanele prevăzute la alin. (1) lit. b)-f), apelul poate fi declarat și de către reprezentantul legal ori de către avocat, iar pentru inculpat, și de către soțul acestuia.

Art. 410. Termenul de declarare a apelului. (1) Pentru procuror, persoana vătămată și părți, termenul de apel este de 10 zile, dacă legea nu dispune altfel, și curge de la comunicarea copiei minutei.

(2)[3] În cazul prevăzut la art. 409 alin. (1) lit. e), apelul poate fi exercitat de îndată după pronunțarea încheierii prin care s-a dispus asupra cheltuielilor judiciare și indemnizațiilor și cel mai târziu în 10 zile de la pronunțarea sentinței prin care s-a soluționat cauza sau, după caz, în termen de 10 zile de la comunicarea sentinței prin care a fost aplicată amenda judiciară sau prin care s-a dispus asupra cheltuielilor judiciare sau indemnizațiilor.

(3) Pentru persoanele prevăzute la art. 409 alin. (1) lit. f), termenul de apel este de 10 zile și curge de la data la care acestea au aflat despre actul sau măsura care a provocat vătămarea.

Art. 411. Repunerea în termen. (1) Apelul declarat după expirarea termenului prevăzut de lege este considerat ca fiind făcut în termen dacă instanța de apel constată că întârzierea a fost determinată de o cauză temeinică de împiedicare, iar cererea de apel a fost făcută în cel mult 10 zile de la încetarea acesteia.

(2) Hotărârea este definitivă până la momentul în care instanța de apel admite cererea de repunere în termen.

(3) Până la soluționarea repunerii în termen, instanța de apel poate suspenda executarea hotărârii atacate.

(4) Dispozițiile alin. (1) și (3) nu se aplică în situația redeschiderii procesului penal cerute de persoana condamnată în lipsă.

Art. 412.[4] **Declararea și motivarea apelului.** (1) Apelul se declară prin cerere scrisă, care trebuie să conțină următoarele:

a) numărul dosarului, data și numărul sentinței sau încheierii atacate;

---

[1] Lit. c) de la alin. (1) al art. 409 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 257 din Legea nr. 255/2013.

[2] Lit. e) de la alin. (1) al art. 409 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 105 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Alin. (2) al art. 410 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 106 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] Art. 412 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 258 din Legea nr. 255/2013.

BCU CLUJ / UNIVERSITY LIBRARY

b) denumirea instanței care a pronunțat hotărârea atacată;

c) numele, prenumele, codul numeric personal, calitatea și domiciliul, reședința sau locuința, precum și semnătura persoanei care declară apelul.

(2) Pentru persoana care nu poate să semneze, cererea va fi atestată de un grefier de la instanța a cărei hotărâre se atacă sau de avocat.

(3) Cererea de apel nesemnată ori neatestată poate fi confirmată în instanță de parte ori de reprezentantul ei la primul termen de judecată cu procedura legal îndeplinită.

(4) Apelul se motivează în scris, arătându-se motivele de fapt și de drept pe care se întemeiază.

Art. 413. Instanța la care se depune apelul. (1) Cererea de apel întocmită în condițiile prevăzute la art. 412 se depune la instanța a cărei hotărâre se atacă.

(2) Persoana care se află în stare de deținere poate depune cererea de apel și la administrația locului de deținere.

(3) Cererea de apel înregistrată sau atestată în condițiile alin. (2) ori procesul-verbal întocmit de administrația locului de deținere se înaintează de îndată instanței a cărei hotărâre este atacată.

Art. 414. Renunțarea la apel. (1) După pronunțarea hotărârii și până la expirarea termenului de declarare a apelului, părțile și persoana vătămată pot renunța în mod expres la această cale de atac.

(2) Asupra renunțării, cu excepția apelului care privește latura civilă a cauzei, se poate reveni înăuntrul termenului pentru declararea apelului.

(3) Renunțarea sau revenirea asupra renunțării poate să fie făcută personal sau prin mandatar special.

Art. 415. Retragerea apelului. (1) Până la închiderea dezbaterilor la instanța de apel, persoana vătămată și oricare dintre părți își pot retrage apelul declarat. Retragerea trebuie să fie făcută personal de parte sau prin mandatar special, iar dacă partea se află în stare de deținere, printr-o declarație atestată sau consemnată într-un proces-verbal de către administrația locului de deținere. Declarația de retragere se poate face fie la instanța a cărei hotărâre a fost atacată, fie la instanța de apel.

(2) Reprezentanții legali pot retrage apelul, cu respectarea, în ceea ce privește latura civilă, a condițiilor prevăzute de legea civilă. Inculpatul minor nu poate retrage apelul declarat personal sau de reprezentantul său legal.

(3) Apelul declarat de procuror poate fi retras de procurorul ierarhic superior.

(4) Apelul declarat de procuror și retras poate fi însușit de partea în favoarea căreia a fost declarat.

Art. 416. Efectul suspensiv al apelului. Apelul declarat în termen este suspensiv de executare, atât în ceea ce privește latura penală, cât și în ceea ce privește latura civilă, în afară de cazul când legea dispune altfel.

Art. 417. Efectul devolutiv al apelului și limitele sale. (1) Instanța judecă apelul numai cu privire la persoana care l-a declarat și la persoana la care se referă declarația de apel și numai în raport cu calitatea pe care apelantul o are în proces.

(2) În cadrul limitelor prevăzute la alin. (1), instanța este obligată ca, în afară de temeiurile invocate și cererile formulate de apelant, să examineze cauza sub toate aspectele de fapt și de drept.

Art. 418. Neagravarea situației în propriul apel. (1) Instanța de apel, soluționând cauza, nu poate crea o situație mai grea pentru cel care a declarat apel.

(2) De asemenea, în apelul declarat de procuror în favoarea unei părți, instanța de apel nu poate agrava situația acesteia.

Art. 419. Efectul extensiv al apelului. Instanța de apel examinează cauza prin extindere și cu privire la părțile care nu au declarat apel sau la care acesta nu se referă, putând hotărî și în privința lor, fără să poată crea acestor părți o situație mai grea.

Art. 420. Judecarea apelului. (1) Judecarea apelului se face cu citarea părților și a persoanei vătămate.

(2) Judecarea apelului nu poate avea loc decât în prezența inculpatului, când acesta se află în stare de deținere.

(3) Participarea procurorului la judecarea apelului este obligatorie.

(4) Instanța de apel procedează la ascultarea inculpatului, când aceasta este posibilă, potrivit regulilor de la judecata în fond.

(5) Instanța de apel poate readministra probele administrate la prima instanță și poate administra probe noi, în condițiile art. 100.

(6) Când apelul este în stare de judecată, președintele completului dă cuvântul apelantului, apoi intimatului și pe urmă procurorului. Dacă între apelurile declarate se află și apelul procurorului, primul cuvânt îl are acesta.

(7) Procurorul și părțile au dreptul la replică cu privire la chestiunile noi ivite cu ocazia dezbaterilor. Inculpatului i se acordă ultimul cuvânt.

(8) Instanța verifică hotărârea atacată pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul cauzei, precum și a oricăror probe administrate în fața instanței de apel.

(9) În vederea soluționării apelului, instanța, motivat, poate da o nouă apreciere probelor.

(10) Instanța se pronunță asupra tuturor motivelor de apel invocate.

(11) La judecarea apelului se aplică regulile de la judecata în fond, în măsura în care în prezentul titlu nu există dispoziții contrare.

(12)[1] Apelul împotriva încheierilor care, potrivit legii, pot fi atacate separat se judecă în camera de consiliu fără prezența părților, care pot depune concluzii scrise, cu excepția cazurilor în care legea dispune altfel ori a celor în care instanța apreciază că este necesară judecata în ședință publică.

Art. 421. Soluțiile la judecata în apel. Instanța, judecând apelul, pronunță una dintre următoarele soluții:

1. respinge apelul, menținând hotărârea atacată:

a) dacă apelul este tardiv sau inadmisibil;

b) dacă apelul este nefondat;

2. admite apelul și:

a)[2] desființează sentința primei instanțe și pronunță o nouă hotărâre, procedând potrivit regulilor referitoare la soluționarea acțiunii penale și a acțiunii civile la judecata în fond. Instanța de apel readministrează declarațiile pe care prima instanță și-a întemeiat soluția de achitare, dispozițiile art. 374 alin. (7)-(10) și ale art. 383 alin. (3) și (4) aplicându-se în mod corespunzător;

b) desființează sentința primei instanțe și dispune rejudecarea de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată pentru motivul că judecarea cauzei la acea instanță a avut loc în lipsa unei părți nelegal citate sau care, legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința instanța despre această imposibilitate, invocată de acea parte. Rejudecarea de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată se dispune și atunci când instanța nu s-a pronunțat asupra unei fapte reținute în sarcina inculpatului prin actul de sesizare sau asupra acțiunii civile ori când există vreunul dintre cazurile de nulitate absolută, cu excepția cazului de necompetență, când se dispune rejudecarea de către instanța competentă.

Art. 422. Chestiunile complementare. Instanța, deliberând asupra apelului, face, atunci când este cazul, aplicarea dispozițiilor privitoare la reluarea dezbaterilor și a celor privind rezolvarea acțiunii civile, măsurile asigurătorii, cheltuielile judiciare și orice alte aspecte de care depinde soluționarea completă a apelului. De asemenea, instanța de apel verifică dacă s-a făcut o justă aplicare de către prima instanță a dispozițiilor privitoare la deducerea duratei reținerii, arestării preventive, arestului la domiciliu sau internării medicale și adaugă, dacă este cazul, timpul de arestare scurs după pronunțarea hotărârii atacate cu apel.

Art. 423. Desființarea hotărârii. (1) În caz de admitere a apelului, hotărârea atacată se desființează, în limitele dispozițiilor privind efectul devolutiv și extensiv al apelului.

(2) Hotărârea poate fi desființată numai cu privire la unele fapte sau persoane ori numai în ceea ce privește latura penală sau civilă, dacă aceasta nu împiedică justa soluționare a cauzei.

(3) În caz de desființare a hotărârii, instanța de apel poate menține măsura arestării preventive.

---

[1] Alin. (12) al art. 420 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 259 din Legea nr. 255/2013.

[2] Lit. a) și b) de la pct. 2 al art. 421 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 107 din O.U.G. nr. 18/2016.

Art. 424. Conținutul deciziei instanței de apel și comunicarea acesteia. (1) Decizia instanței de apel trebuie să cuprindă în partea introductivă mențiunile prevăzute la art. 402, iar în expunere temeiurile de fapt și de drept care au dus, după caz, la respingerea sau admiterea apelului, precum și temeiurile care au dus la adoptarea oricăreia dintre soluțiile prevăzute la art. 421. Dispozitivul cuprinde soluția dată de instanța de apel, data pronunțării deciziei și mențiunea că pronunțarea s-a făcut în ședință publică.

(2)[1] Instanța de apel se pronunță asupra măsurilor preventive potrivit dispozițiilor referitoare la conținutul sentinței; când s-a dispus trimiterea cauzei spre rejudecare primei instanțe sau instanței competente, instanța de apel poate face aplicarea corespunzătoare a art. 399 alin. (10).

(3) În cazul în care inculpatul se află în stare de arest preventiv sau de arest la domiciliu, în expunere și dispozitiv se arată timpul care se deduce din pedeapsă.

(4) Când s-a dispus rejudecarea, decizia trebuie să indice care este ultimul act procedural rămas valabil de la care procesul penal trebuie să își reia cursul, în caz contrar toate actele procedurale fiind desființate de drept.

(5) Decizia instanței de apel se comunică procurorului, părților, persoanei vătămate și administrației locului de deținere.

Art. 425. Limitele rejudecării. (1) Instanța de rejudecare trebuie să se conformeze hotărârii instanței de apel, în măsura în care situația de fapt rămâne cea avută în vedere la soluționarea apelului.

(2) Dacă hotărârea a fost desființată în apelul procurorului, declarat în defavoarea inculpatului sau în apelul persoanei vătămate, instanța care rejudecă poate agrava soluția dată de prima instanță.

(3) Când hotărârea este desființată numai cu privire la unele fapte sau persoane ori numai în ceea ce privește latura penală sau civilă, instanța de rejudecare se pronunță în limitele în care hotărârea a fost desființată.

COMENTARIU

Secțiunea 1. Condiții privind exercitarea apelului

135. Considerații preliminare. În sistemul noului Cod de procedură penală, apelul este *singura cale de atac ordinară de reformare*, în care se efectuează o nouă judecată în fond a cauzei.

Apelul reprezintă o modalitate a fazei de judecată, neobligatorie în evoluția procesuală, în care se realizează *controlul jurisdicțional*, în măsura în care acesta este inițiat de procuror, de părți sau de alte persoane interesate, expres prevăzute de lege[2]. *Sistemul dublului grad de jurisdicție*, reinstituit în procesul penal român prin noua reglementare[3], prin renunțarea la calea ordinară de atac a recursului, urmărește asigurarea unui echilibru între necesitatea pronunțării unor hotărâri legale și temeinice, cu respectarea dreptului părților la un proces echitabil și la două grade de jurisdicție în materie penală[4], pe de o

[1] Alin. (2) al art. 424 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 108 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] A se vedea N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 233.

[3] Prin reforma justiției din 1948 au fost desființate atât calea de atac ordinară a apelului, cât și cea a opoziției. Pentru următorii 45 de ani a fost instituit în România sistemul dublului grad de jurisdicție, în care primul nivel era format de judecata în primă instanță, iar cel de-al doilea nivel de judecata în recurs. Prin Legea de organizare judecătorească nr. 92/1992, cât și prin modificările Codului de procedură penală intervenite prin Legea nr. 45/1993, apelul, cale de atac de veche tradiție în mecanismul judiciar român, a fost reintrodus; s-a optat în felul acesta pentru o stratificare a nivelelor de judecată, în care sistemul celor două grade de jurisdicție se împletește cu sistemul celor trei grade de jurisdicție (N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 238).

[4] Potrivit art. 2 din Protocolul nr. 7 adițional la Convenția europeană a drepturilor omului: „Dreptul la două grade de jurisdicție în materie penală. 1. Orice persoană declarată vinovată de o infracțiune de către un tribunal are dreptul să ceară examinarea declarației de vinovăție sau a condamnării de către o jurisdicție superioară. Exercitarea acestui drept, inclusiv motivele pentru care acesta poate fi exercitat, sunt reglementate

parte, și operativitatea/celeritatea procesuală, simplificarea procedurilor și nevoia scăderii costurilor generate de procedurile judiciare pentru stat și justițiabili, pe de altă parte.

Competența de soluționare a apelului aparține *curților de apel* pentru hotărârile pronunțate în primă instanță de judecătorii și tribunale, precum *și Înaltei Curți de Casație și Justiție*, pentru hotărârile pronunțate în primă instanță de curțile de apel, Curtea Militară de Apel și de Secția penală a Înaltei Curți. Aceasta este încă o noutate față de reglementarea anterioară, potrivit căreia Înalta Curte nu avea în competența funcțională soluționarea apelurilor, ci doar a recursurilor, recursul fiind de altfel singura cale ordinară de atac care putea fi formulată împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță de curțile de apel (inclusiv cea militară) și de Secția penală a instanței supreme.

Completul de judecată este format din *2 judecători*, potrivit art. 54 alin. (2) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, pentru apelurile împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță de judecătorii și tribunale (inclusiv cele militare).

La Înalta Curte de Casație și Justiție, completul de judecată este format din *3 judecători*, pentru apelurile împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță de curțile de apel și de Curtea Militară de Apel, potrivit art. 31 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 304/2004. Articolul 24 din același act normativ prevede că apelurile împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiției se judecă de *completele de 5 judecători*.

136. Hotărârile supuse apelului. Apelul constituind o cale de atac ordinară, pot fi atacate cu apel numai *hotărârile nedefinitive* (sentințe și încheieri nedefinitive). Hotărârile pronunțate de către instanța de apel, având caracter definitiv (decizii și încheieri definitive), nu pot fi atacate pe calea apelului.

În principiu, apelul nu poate fi îndreptat exclusiv împotriva motivelor. Motivele nu constituie însăși judecata, care este cuprinsă, în întregime, în dispozitiv[1]. De altfel, apelul se declară – în scris și motivat – în termen de 10 zile de la comunicarea copiei *minutei* [art. 410 alin. (1) coroborat cu art. 412 alin. (1) și (4) CPP].

136.1. Sentințele. Sub acest aspect, nu sunt deosebiri față de reglementarea anterioară, putând fi atacate cu apel sentințele, ca hotărâri judecătorești pronunțate în primă instanță.

Întrucât apelul este singura cale de atac ordinară, în vederea respectării principiului dublului grad de jurisdicție, *toate sentințele prin care cauza este rezolvată în fond în urma judecății în primă instanță* sunt supuse apelului. Este vorba despre hotărârile judecătorești penale prin care instanța hotărăște asupra învinuirii aduse inculpatului, pronunțând, după caz, condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitarea sau încetarea procesului penal, în condițiile art. 396 CPP.

Sunt supuse apelului, chiar dacă nu conțin o soluție dintre cele menționate anterior, și *unele sentințe pronunțate în cadrul căilor extraordinare de atac*: în cazul contestației în anulare [art. 432 alin. (4) CPP], al revizuirii (art. 463 CPP), al redeschiderii procesului penal în cazul judecării în lipsă a persoanei condamnate [art. 469 alin. (6) CPP], precum și hotărârile de reconstituire a înscrisului sau a dosarului dispărut [art. 547 alin. (6) CPP].

Nu sunt supuse apelului sentințele de declinare a competenței [art. 50 alin. (4) CPP], cele prin care Înalta Curte de Casație și Justiție sau curtea de apel competentă soluționează cererea de strămutare [art. 74 alin. (6) CPP] sau cele prin care instanța ia act de consimțământul

de lege. 2. Acest drept poate face obiectul unor excepții în cazul infracțiunilor minore, așa cum acestea sunt definite de lege, sau când cel interesat a fost judecat în primă instanță de către cea mai înaltă jurisdicție ori a fost declarat vinovat și condamnat ca urmare a unui recurs împotriva achitării sale".

[1] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *Apelul penal*, Casa de editură și presă „Șansa" SRL, București, 1994, p. 33.

persoanei solicitate la predare în procedura de executare a mandatului european de arestare care, potrivit art. 108 alin. (2) din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată, sunt *definitive*, și nici sentințele pronunțate în materia executării hotărârilor penale și cele privind reabilitarea, împotriva cărora legea prevede că se poate exercita cealaltă cale ordinară de atac – *contestația*[1].

136.2. Încheierile. Prevederile art. 408 alin. (2) CPP stabilesc regula potrivit căreia *încheierile pot fi atacate cu apel numai odată cu sentința apelată*, cu excepția cazurilor când, potrivit legii, pot fi atacate separat cu apel. Dat fiind că, potrivit art. 370 alin. (2) CPP, hotărârea prin care instanța se pronunță asupra apelului se numește „decizie", și nu „sentință", regula de la art. 408 alin. (2) CPP are în vederea încheierile pronunțate în primă instanță, și nu în apel.

Legea *nu prevede însă niciun caz în care încheierile pot fi atacate separat cu apel*, deși la art. 420 alin. (12) CPP chiar instituie o procedură distinctă pentru judecarea apelului împotriva încheierilor care, potrivit legii, pot fi atacate separat. Prin urmare, în mod eronat legiuitorul a arătat, la alin. (2) al art. 408, că fac excepție de la regula potrivit căreia pot fi atacate cu apel numai odată cu sentința încheierile care, potrivit legii, „pot fi atacate separat cu apel". Singura cale de atac pe care reglementarea actuală o prevede pentru exercitarea controlului judiciar asupra încheierilor, separat de fondul cauzei, este *contestația*, acesta fiind termenul care ar fi trebuit folosit la finalul alin. (2) al art. 408 CPP.

Sintetizând, ori de câte ori nu există o dispoziție legală care să prevadă o cale de atac separată împotriva încheierii (contestație), aceasta nu poate fi atacată cu apel decât odată cu sentința apelată.

Trebuie însă menționat aici că, pe cale jurisprudențială, s-a stabilit că *încheierile prin care instanța penală respinge cererile de sesizare a Curții Constituționale* – încheieri care, așa cum prevede art. 29 alin. (5) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată[2], pot fi atacate „numai cu recurs la instanța imediat superioară, în termen de 48 de ore de la pronunțare" – *pot fi atacate cu apel*[3]: deși legea specială prevede calea de atac a recursului, legea procesuală penală nu mai prevede o asemenea cale de atac, iar contestația, cale de atac ordinară, se exercită numai atunci când legea o prevede expres[4], astfel încât regula în materia căilor de atac ordinare o reprezintă doar apelul[5]; pe de altă parte, instanțele penale nu mai au în competența funcțională judecarea recursurilor[6]. Nu se poate spune însă că legiuitorul a avut în vedere acest caz, dat fiind că respectiva cale de atac a fost calificată ca „apel" în practica judiciară ulterior intrării în vigoare a noului Cod de procedură penală și în condițiile în care dispozițiile din

[1] Cu privire la categoria sentințelor pronunțate în materia executării hotărârilor penale împotriva cărora se poate formula contestație, a se vedea *infra*, partea specială, nr. 179.

[2] M. Of. nr. 807 din 3 decembrie 2010.

[3] Jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție este constantă în acest sens. A se vedea, cu titlu de exemplu, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 49 din 13 februarie 2015, dec. nr. 94/A din 16 martie 2015, dec. nr. 138/A din 16 aprilie 2015, dec. nr. 271/A din 28 iulie 2015, dec. nr. 188/A din 5 mai 2016, nepublicate.

[4] Art. 425[1] alin. (1) CPP.

[5] C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 8 aprilie 2016, nepublicată.

[6] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 382/A din 23 octombrie 2015, nepublicată. În speță, calea de atac fusese declarată împotriva încheierii prin care *judecătorul de cameră preliminară* – învestit cu soluționarea *contestației* inculpatului împotriva încheierii prin care se dispusese începerea judecății – a respins cererea de sesizare a Curții Constituționale. În același sens, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 487/A din 28 decembrie 2015, nepublicată (cu privire la apelul declarat de inculpat împotriva încheierii prin care *judecătorul de drepturi și libertăți* – învestit cu soluționarea *contestației* inculpatului împotriva încheierii prin care se dispusese asupra măsurii preventive – a respins cererea de sesizare a Curții Constituționale).

legea specială care fac referire la „recurs" nu au fost modificate; de altfel, procedura de judecată a apelului împotriva încheierilor prin care instanța penală respinge cererile de sesizare a Curții Constituționale este cea de drept comun (în ședință publică și cu citarea părților), și nu cea prevăzută de art. 420 alin. (12) CPP.

Așa cum s-a decis în practica judiciară anterioară în materia recursului, dar care rămâne valabilă, *mutatis mutandis*, fac parte din categoria încheierilor care pot fi atacate cu apel numai odată cu sentința atacată, apelul separat declarat împotriva acestora fiind inadmisibil, încheierea prin care se dispune *administrarea de probe*[1], încheierea prin care se dispune *amânarea pronunțării* asupra fondului cauzei[2], încheierea prin care se dispune *disjungerea cauzei* (cu excepția situației în care se disjunge acțiunea civilă) sau prin care se respinge cererea de disjungere[3], încheierea de *îndreptare a erorilor materiale* sau încheierea dată pentru *înlăturarea unor omisiuni vădite*[4]. Pot fi, de asemenea, atacate odată cu fondul încheierile de *reunire a cauzelor* [art. 45 alin. (3) CPP] sau încheierile prin care se dispune *admiterea în principiu* a cererii de contestație în anulare îndreptate împotriva unei sentințe [art. 432 alin. (4) coroborat cu art. 408 alin. (3) CPP] ori de redeschidere a procesului penal [art. 469 alin. (5) CPP].

Încheierile pronunțate de instanța de apel, întocmai ca și deciziile acesteia, *au caracter definitiv*. Fac excepție încheierile prin care s-a respins cererea de sesizare a Curții Constituționale, în cazul cărora – la art. 29 alin. (5) teza a II-a din Legea nr. 47/1992, republicată – se prevede posibilitatea exercitării unei căi de atac[5], precum și cele prin care s-a dispus luarea

---

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3211 din 11 iunie 2004, în N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *Codul de procedură penală comentat. Art. 385¹-414². Recursul. Căile extraordinare de atac*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 9.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1092 din 25 februarie 2004, în N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 9.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4917 din 30 septembrie 2004, în N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 9.

[4] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3745 din 6 iulie 2004, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 348.

[5] „Încheierea poate fi atacată numai cu recurs la instanța imediat superioară, în termen de 48 de ore de la pronunțare".

În soluționarea unui recurs în interesul legii în materie civilă, Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, a stabilit, în aplicarea dispozițiilor art. 29 alin. (6) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată [actualmente art. 29 alin. (5)], că „încheierile instanțelor de recurs de respingere, ca inadmisibile, a cererilor de sesizare a Curții Constituționale cu soluționarea unei excepții de neconstituționalitate sunt supuse căii de atac a recursului" (dec. nr. XXXVI din 11 decembrie 2006, M. Of. nr. 368 din 30 mai 2007). Apreciem că argumentele se mențin, *mutatis mutandis*, în contextul reglementării actuale, aceasta însemnând că încheierea prin care instanța de apel respinge cererea de sesizare a Curții Constituționale poate fi atacată potrivit dispozițiilor art. 29 alin. (5) din Legea nr. 47/1992; fiind vorba despre interpretarea unei dispoziții din legea specială, aplicabile inclusiv în cazul excepțiilor de neconstituționalitate invocate în procesul penal, nu prezintă relevanță, sub acest aspect, că recursul în interesul legii la care am făcut referire este unul „în materie civilă". Practica actuală este, de altfel, constantă în acest sens (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 271/A din 28 iulie 2015, dec. nr. 188/A din 5 mai 2016, nepublicate; C.A. Iași, s. pen., dec. nr. 698 din 6 octombrie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 784). În procesul penal însă, calea de atac împotriva încheierii prin care s-a respins cererea de sesizare a Curții Constituționale este calificată drept *apel*, ca o consecință a „dispariției" căii de atac a recursului din legea procesuală penală română (a se vedea *supra*, partea specială, nr. 136.2).

Menționăm și că, anterior deciziei amintite mai sus, Secția penală a instanței supreme statuase, printr-o soluție de speță, că „încheierea prin care instanța dispune cu privire la cererea de sesizare a Curții Constituționale, în cazul în care a fost ridicată o excepție de neconstituționalitate, poate fi atacată cu recurs, în temeiul art. 303 alin. (6) CPP (din 1968, în vigoare la acea dată – n.n.), numai atunci când a fost pronunțată de prima instanță sau de instanța de apel", iar „recursul declarat împotriva unei astfel de încheieri, pronunțate de instanța de recurs, este inadmisibil, întrucât încheierile instanței de recurs premergătoare judecării cauzei au caracter definitiv, întocmai ca și hotărârea pronunțată asupra fondului cauzei" (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1091 din 20 februarie 2006, www.scj.ro). Considerăm că această din urmă soluție nu mai este de actualitate, întrucât a fost pronunțată în temeiul unor dispoziții procesuale penale care nu mai sunt în vigoare și este contrară celor statuate ulterior cu efect obligatoriu de Înalta Curte în interpretarea dispozițiilor art. 29 din Legea nr. 47/1992, dispoziții care

unei măsuri asigurătorii, împotriva cărora se poate face contestație, potrivit dispozițiilor art. 250[1] CPP (introdus prin O.U.G. nr. 18/2016).

Există, în afară de încheierile pronunțate de către instanță în apel, anumite *încheieri care au caracter definitiv*, nefiind supuse niciunei căi de atac și, prin urmare, nici apelului, și anume:

– încheierea prin care se disjunge acțiunea civilă [art. 26 alin. (5) CPP];

– încheierea prin care instanța ierarhic superioară comună se pronunță asupra conflictului de competență [art. 51 alin. (6) CPP];

– încheierea prin care se soluționează abținerea ori recuzarea[1] [art. 68 alin. (7) CPP];

– încheierea prin care Înalta Curte de Casație și Justiție sau curtea de apel competentă soluționează cererea procurorului de desemnare a altei instanțe pentru judecarea cauzei [art. 76 alin. (6) CPP];

– încheierea prin care judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată dispune măsuri de protecție cu privire la martorul amenințat sau vulnerabil [art. 126 alin. (7), art. 128 alin. (6) și art. 130 alin. (3) CPP];

– încheierea prin care se dispune ridicarea măsurii internării medicale provizorii a suspectului sau inculpatului, în condițiile art. 248 alin. (11) și (12) CPP; întrucât, în cazul ridicării măsurii internării medicale provizorii, textul menționat nu mai face trimitere la dispozițiile aplicabile în situația luării măsurii, așa cum se procedează la obligarea provizorie la tratament medical, încheierea nu este supusă niciunei căi de atac;

– încheierea prin care instanța soluționează contestația împotriva măsurii asigurătorii luate de procuror sau a modului de aducere la îndeplinire a acesteia [art. 250 alin. (4) CPP][2];

– încheierea prin care instanța de judecată dispune asupra valorificării bunurilor mobile sechestrate, precum și cu privire la cererile legate de acestea [art. 252[3] alin. (3) CPP];

– încheierea prin care instanța soluționează contestația împotriva modului de aducere la îndeplinire a încheierii sau a hotărârii judecătorești de valorificare a bunurilor mobile sechestrate [art. 252[4] alin. (3) CPP];

– încheierea prin care se soluționează, în etapa admiterii în principiu, cererea de recurs în casație [art. 440 alin. (2)-(4) CPP]; deși textul nu prevede expres că încheierea prin

guvernează modalitatea de soluționare a cererii de sesizare a Curții Constituționale și în procesul penal, precum și practicii actuale constante a instanței supreme.

[1] C.A. Craiova, s. pen., dec. nr. 9 din 13 ianuarie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 782.

[2] Important, sub acest aspect, este că, prin Decizia Curții Constituționale nr. 659/2014 (M. Of. nr. 916 din 16 decembrie 2014), s-a statuat cu privire la constituționalitatea dispozițiilor art. 250 alin. (4) CPP, arătându-se (parag. 18-20): „Împrejurarea că împotriva încheierii instanței, prin care s-a soluționat contestația împotriva măsurii asigurătorii luate de procuror sau a modului de aducere la îndeplinire a acesteia, nu se poate promova nicio cale de atac nu este de natură să înfrângă dispozițiile constituționale referitoare la accesul liber la justiție, deoarece legiuitorul, în virtutea prerogativelor conferite de art. 126 alin. (2) din Constituție, poate stabili reguli de procedură diferite, adecvate fiecărei situații juridice, iar, pe de altă parte, prevederile constituționale nu garantează folosirea tuturor căilor de atac. În ceea ce privește invocarea prevederilor art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Curtea observă că instanța europeană a stabilit că măsura sechestrului asigurător nu intră sub incidența prevederilor convenționale menționate. Aceasta vizează în principal garantarea executării unei eventuale creanțe ce va fi recunoscută în favoarea unor terți lezați prin infracțiunea ce face obiectul judecății. De asemenea, Curtea a statuat că luarea măsurii asigurătorii luate de sine stătător nu avea niciun impact asupra cazierului reclamantului. În aceste circumstanțe, instanța europeană a considerat că măsura nu poate fi privită ca o «acuzație în materie penală» adusă reclamantului în sensul art. 6 parag. 1 din Convenție (Decizia privind admisibilitatea din 18 septembrie 2006, pronunțată în cauza *Dogmoch c. Germaniei*). În ceea ce privește invocarea prevederilor art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenție, (...) acestea obligă statele membre la asigurarea unui dublu grad de jurisdicție doar în situația examinării vinovăției în materie penală. În aceste condiții, nefiind vorba despre o acuzație în materie penală, Curtea apreciază că prevederile art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenție nu sunt incidente în cauză".

care se ia act de retragerea cererii sau se dispune admiterea în principiu este definitivă, împotriva acesteia nu este prevăzută nicio cale de atac;

– încheierea prin care se dispune sau se revocă suspendarea executării hotărârii, în procedura recursului în casație [art. 441 alin. (1)-(2) CPP]; nici aici textul nu prevede expres că încheierea este definitivă, dar împotriva acesteia nu este prevăzută nicio cale de atac;

– încheierea prin care este admisă în principiu cererea de revizuire [art. 459 alin. (7) CPP];

– încheierea prin care se dispun revocarea măsurii suspendării și reluarea executării pedepsei, în procedura revizuirii [art. 460 alin. (3) CPP]; nu se arată expres că încheierea este definitivă, dar împotriva acesteia nu este prevăzută nicio cale de atac, în condițiile în care în același articol se prevede că „Împotriva încheierii prin care s-a dispus suspendarea hotărârii supuse revizuirii (...), procurorul sau persoana interesată poate formula contestație";

– încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța soluționează contestația privind durata procesului penal [art. 488^6 alin. (7) CPP][1];

– încheierea prin care instanța de judecată dispune, după caz, înlocuirea sau reconstituirea dosarului ori înscrisului cu privire la care s-a constatat dispariția [art. 544 alin. (3) CPP].

Este definitivă și încheierea prin care instanța în fața căreia s-a ridicat excepția de neconstituționalitate *dispune sesizarea Curții Constituționale*, în condițiile art. 29 alin. (4) din Legea nr. 47/1992, republicată, dat fiind că la art. 29 alin. (5) din aceeași lege se prevede posibilitatea exercitării căii de atac numai împotriva încheierii prin care instanța *respinge cererea de sesizare a Curții Constituționale*[2].

Acestora li se adaugă încheierile prin care: judecătorul de cameră preliminară soluționează plângerea împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată (cu excepția celei prin care admite plângerea, desființează soluția atacată și dispune începerea judecății cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost pusă în mișcare acțiunea penală)[3] [art. 341 alin. (8) CPP][4], cea prin care judecătorul de cameră

[1] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 756/A din 26 mai 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 782. În același sens, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 450/A din 8 aprilie 2014, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 511/A din 22 aprilie 2014, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 556/A din 30 aprilie 2014, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 568/A din 5 mai 2014, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 670/A din 23 mai 2014, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 743/A din 10 iunie 2014, C.A. Pitești, s. pen., dec. nr. 159/A din 4 martie 2015, C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 173/A din 12 februarie 2015, C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 575/Ap din 17 septembrie 2015, C.A. Suceava, s. pen., dec. nr. 196 din 2 martie 2015, C.A. Ploiești, s. pen., dec. nr. 110 din 30 ianuarie 2015, toate citate în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 782.

[2] C.A. Iași, s. pen., dec. nr. 698 din 6 octombrie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 784. A se vedea și *supra*, partea specială, nr. 136.2.

[3] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 404/A din 31 martie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 782.

[4] Prin Decizia nr. 599/2014 (M. Of. nr. 886 din 5 decembrie 2014), Curtea Constituțională a statuat (parag. 25-26): „Faptul că încheierea prin care s-a pronunțat una dintre soluțiile prevăzute la alin. (6) și la alin. (7) pct. 1, pct. 2 lit. a), b) și d) (ale art. 341 CPP – n.n.) este definitivă nu este de natură a afecta constituționalitatea prevederilor invocate, deoarece stabilirea competenței instanțelor judecătorești și instituirea regulilor de desfășurare a procesului, deci și reglementarea căilor de atac, constituie atributul exclusiv al legiuitorului. Astfel, atât art. 129, cât și art. 126 alin. (2) din Constituție fac referire la «condițiile legii» atunci când reglementează exercitarea căilor de atac, competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată urmând a fi prevăzute «numai prin lege». Dispozițiile art. 341 alin. (8) din Codul de procedură penală nu aduc atingere dreptului la apărare prevăzut de art. 24 din Legea fundamentală și nici accesului liber la justiție și dreptului la un proces echitabil, consacrate de art. 21 din Constituție și art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, întrucât nu înlătură posibilitatea de a beneficia de drepturile și garanțiile procesuale instituite prin lege, în cadrul unui proces judecat de către o instanță independentă, imparțială și stabilită prin lege, într-un termen rezonabil. Nicio prevedere a Legii fundamentale și a actelor normative internaționale invocate de autorii excepției nu reglementează dreptul la exercitarea căilor de atac în orice cauză. (...) Totodată, având în vedere natura cauzelor reglementate prin dispozițiile art. 340 și art. 341 din Codul de procedură penală, în

preliminară se pronunță asupra cererii de confirmare a soluției de renunțare la urmărirea penală [art. 318 alin. (16) CPP] sau cea prin care instanța de executare soluționează cererea persoanei supravegheate de a încuviința părăsirea teritoriului României potrivit art. 85 alin. (2) lit. i) sau art. 93 alin. (2) lit. d) CP [art. 557 alin. (10) CPP].

Sunt, de asemenea, definitive și o serie de *încheieri* în materie de metode speciale de supraveghere sau cercetare, conservarea datelor informatice, percheziție și ridicare de obiecte și înscrisuri, expertiză și constatare, *date, în timpul urmăririi penale, de judecătorul de drepturi și libertăți*, respectiv acelea prin care: se pronunță asupra măsurilor de supraveghere tehnică [art. 140 alin. (7) CPP]; se pronunță asupra măsurilor dispuse de procuror în materia autorizării unor măsuri de supraveghere tehnică [art. 141 alin. (8) CPP]; prelungește măsura supravegherii tehnice [art. 144 alin. (2) CPP]; dispune reținerea, predarea și percheziționarea trimiterilor poștale [art. 147 alin. (3) raportat la art. 140 alin. (7) CPP]; se pronunță asupra măsurilor dispuse de procuror în materia reținerii, predării și percheziționării trimiterilor poștale [art. 147 alin. (4) raportat la art. 141 alin. (8) CPP]; prelungește măsura reținerii, predării și percheziționării trimiterilor poștale [art. 147 alin. (9) raportat la art. 144 alin. (2) CPP]; se pronunță cu privire la solicitarea organelor de urmărire penală de transmitere a datelor, în condițiile art. 152 alin. (2) CPP[1]; se pronunță cu privire la solicitarea organelor de urmărire penală de transmitere a datelor informatice, în condițiile art. 154 alin. (7) CPP[2]; se pronunță asupra cererii de încuviințare a efectuării percheziției domiciliare [art. 158 alin. (9) CPP]; se pronunță asupra cererii de încuviințare a efectuării percheziției informatice [art. 168 alin. (7) CPP]; dispune revocarea măsurii internării nevoluntare, luată în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice [art. 184 alin. (26) CPP]; soluționează cererea de efectuare a examinării fizice [art. 190 alin. (4) CPP]; dispune validarea examinării fizice efectuate de organele de urmărire penală [art. 190 alin. (5) CPP].

Observăm, în ceea ce privește aceste din urmă două categorii de încheieri, și că nu sunt pronunțate în cadrul judecății, care să se finalizeze cu o sentință dată pe fondul cauzei. Or, art. 408 alin. (2) CPP prevede că încheierile pot fi atacate cu apel numai *odată cu sentința apelată*. Legalitatea măsurilor dispuse și a mijloacelor de probă obținute va fi însă examinată în procedura camerei preliminare.

Nu pot fi atacate cu apel, după cum am văzut, nici încheierile în privința cărora legea prevede *calea de atac a contestației*, de pildă, în materia măsurilor preventive, a măsurilor de siguranță și asigurătorii[3].

În ceea ce privește încheierile prin care s-au aplicat amenzi judiciare martorului, expertului, interpretului sau avocatului, considerăm că nici acestea nu pot fi atacate cu apel,

---

care nu se judecă infracțiunea care a format obiectul cercetării sau urmăririi penale, ci soluția de neurmărire sau netrimitere în judecată dispusă de procuror, prevederile art. 2 privind dreptul la două grade de jurisdicție în materie penală din Protocolul nr. 7 la Convenție nu sunt aplicabile. De asemenea, prevederile art. 13 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale nu au aplicabilitate în cauza de față, întrucât dreptul la un recurs efectiv este distinct de dreptul la exercitarea unei căi de atac împotriva unei hotărâri judecătorești. Totodată, eliminarea căilor de atac în această materie este justificată de caracterul special al procedurii instituite de prevederile art. 340 și art. 341 din Codul de procedură penală, legiuitorul urmărind să asigure celeritatea procedurii și obținerea în mod rapid a unei hotărâri definitive prin care să fie exercitat controlul judiciar cu privire la soluția procurorului".

[1] Deși textul nu prevede expres că încheierea nu este supusă căilor de atac, nici nu este reglementată vreo cale de atac (contestație) în materie.

[2] La fel, textul nu prevede expres că încheierea nu este supusă căilor de atac, fără a reglementa însă vreo cale de atac (contestație) în materie.

[3] Încheierile în privința cărora legea prevede calea de atac a contestației sunt menționate *infra*, partea specială, nr. 159.

legea prevăzând o cale de atac specială în această materie: cererea de anulare sau de reducere a amenzii, în condițiile art. 284 CPP; practica judiciară în acest sens[1] se confirmă și prin modificările aduse art. 409 alin. (1) lit. e) CPP prin O.U.G. nr. 18/2016, prevăzându-se expres că pot face apel martorul, expertul, interpretul și avocatul, în ceea ce privește amenzile judiciare *aplicate prin sentință*; în mod evident, nu pot fi atacate cu apel nici încheierile prin care se soluționează cererea de anulare sau de reducere a amenzii, potrivit art. 284 CPP, care sunt definitive[2].

Corespunzător regulii prevăzute în art. 408 alin. (2) CPP, potrivit căreia încheierile pot fi atacate cu apel numai odată cu sentința apelată, în art. 408 alin. (3) se prevede că *apelul declarat împotriva sentinței se socotește făcut și împotriva încheierilor*; ori de câte ori o încheiere nu poate fi atacată separat potrivit legii, controlul judiciar al acesteia se realizează în cadrul apelului declarat împotriva sentinței.

Deși, spre deosebire de reglementarea anterioară, nu se mai prevede expres că apelul privește inclusiv *încheierile date după pronunțarea sentinței apelate* (cum sunt cele de îndreptare a erorilor materiale sau cele date pentru înlăturarea unor omisiuni vădite), apreciem că ele fac în continuare obiectul căii de atac odată cu fondul, întrucât aceste încheieri – deși ulterioare sentinței – se referă la chestiuni care ar fi trebuit soluționate prin sentință și, ca atare, sunt socotite a face parte integrantă din aceasta[3].

136.3. Hotărârile nedefinitive sau actele judecătorești, de orice natură, care nu pot fi atacate pe nicio altă cale, iar cursul judecății a fost întrerupt în fața curților de apel. Potrivit art. 22 lit. d) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție judecă apelurile declarate împotriva hotărârilor nedefinitive sau a actelor judecătorești, de orice natură, care nu pot fi atacate pe nicio altă cale, iar cursul judecății a fost întrerupt în fața curților de apel, cazurile de întrerupere a cursului justiției fiind de competența Înaltei Curți și potrivit art. 40 alin. (4) CPP. Prin urmare, hotărârile menționate pot fi atacate, și ele, cu apel.

În jurisprudența sa anterioară, în materie de recurs, aplicabilă, *mutatis mutandis*, și în condițiile reglementării actuale, dat fiind că apelul a devenit singura cale ordinară de atac ce poate fi exercitată împotriva hotărârilor prin care se soluționează fondul cauzei, Înalta Curte de Casație și Justiție a considerat că există un asemenea caz de întrerupere a cursului justiției atunci când în mod nelegal curtea de apel – învestită cu soluționarea recursurilor declarate de inculpați și părțile responsabile civilmente – nu a dispus asupra fondului, ci doar asupra excepțiilor invocate, dând o interpretare greșită dispozițiilor legale în materie și trimițând cauza la tribunal, spre judecare în primă instanță (deși în mod legal fusese soluționată de judecătorie, ca instanță competentă); pentru a relua cursul justiției, Înalta Curte a intervenit, indicând instanța competentă să soluționeze cauza, și anume curtea de apel, în calitate de instanță de recurs[4].

136.4. Aspecte tranzitorii. Potrivit dispozițiilor art. 9 alin. (1) teza I și alin. (2) și art. 10 alin. (2) din Legea de aplicare, sentințele supuse căilor de atac ordinare potrivit legii vechi, cu privire la care termenul de declarare a căii ordinare de atac nu expirase la data intrării în vigoare a legii noi, sunt supuse apelului, iar cererile de recurs împotriva acestora depuse

[1] C.A. Galați, s. pen., dec. nr. 822/A din 15 iulie 2015, C.A. Cluj, s. pen., dec. nr. 872/A din 12 iunie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 782-783.

[2] C.A. Craiova, s. pen., dec. nr. 296 din 3 martie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 783.

[3] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 43.

[4] I.C.C.J., s. pen., sent. nr. 1594 din 8 noiembrie 2011, www.scj.ro.

anterior intrării în vigoare a legii noi se vor considera cereri de apel; recursurile aflate în curs de judecată la data intrării în vigoare a Codului de procedură penală, declarate împotriva hotărârilor pentru care legea veche nu prevede calea de atac a apelului, se soluționează de către aceeași instanță, conform dispozițiilor din legea nouă privitoare la apel.

Astfel fiind, au devenit *susceptibile de apel și sentințele pronunțate înainte de intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală* care, potrivit legii vechi, erau supuse doar căii ordinare de atac a recursului, *cu privire la care termenul de declarare a recursului nu expirase la data intrării în vigoare a legii noi sau aflate în recurs*. În aceste situații, apelul a devenit admisibil inclusiv pentru sentințele pentru care nici legea veche și nici cea nouă nu prevăd această cale ordinară de atac: cele pronunțate în materia executării hotărârilor penale și cele privind reabilitarea, exceptate anterior de la apel și împotriva cărora în prezent se poate exercita contestația.

137. Persoanele care pot face apel. Categoriile de persoane care pot face apel sunt reglementate în art. 409 CPP, la alin. (1) stabilindu-se *titularii dreptului de apel*, iar la alin. (2) categoriile de *persoane care pot declara apel în interesul titularilor dreptului de apel*, cu excepția procurorului (reprezentanți și substituiți procesuali).

Dreptul de apel este limitat la *interesul* – direct – de a ataca hotărârea pe care îl are fiecare subiect procesual[1]; pe de altă parte, pentru fiecare titular al dreptului de apel, întinderea și efectele apelului sunt limitate de poziția pe care o ocupă în proces. De asemenea, dreptul de apel al fiecărei părți este *independent* de dreptul de apel al celorlalte, calea de atac având *caracter personal* în raport cu diversele părți care o exercită[2].

137.1. Titularii dreptului de apel. Potrivit art. 409 alin. (1) lit. a)-f) CPP, titularii dreptului de apel sunt: procurorul; inculpatul; partea civilă și partea responsabilă civilmente; persoana vătămată; martorul, expertul, interpretul și avocatul, precum și orice persoană fizică ori juridică ale cărei drepturi legitime au fost vătămate nemijlocit printr-o măsură sau printr-un act al instanței.

Procurorul poate declara apel atât cu privire la latura penală, cât și cu privire la latura civilă a cauzei. S-au avut în vedere, sub acest aspect, cele statuate de Curtea Constituțională prin Decizia nr. 190 din 26 februarie 2008[3]. Astfel, „legiuitorul constituant a înțeles să confere procurorului un anumit rol în reprezentarea intereselor generale ale societății, (...) și nicio lege organică sau ordinară nu poate să deroge de la textele constituționale. Procurorul nu este adversarul vreuneia dintre părți, ci el intervine în proces pentru a veghea la respectarea legii. Textul constituțional, referindu-se la apărarea drepturilor și libertăților cetățenilor, nu are în vedere transformarea procurorului într-un avocat al uneia dintre părți, ci de a veghea la respectarea legii în procesele care pun în discuție astfel de drepturi și libertăți. Deși este vorba despre latura civilă din cadrul unui proces penal, este de netăgăduit că și în acest domeniu există interese generale care trebuie apărate, iar în activitatea judiciară Constituția a stabilit acest rol de apărător pentru procuror. (...) principiul disponibilității, care guvernează procesul civil, funcționează în continuare, deoarece prin declararea apelului de

[1] Există un asemenea interes – s-a arătat în literatura juridică – numai dacă se conturează posibilitatea ca dispoziția ce provoacă nemulțumirea celui care vrea să atace hotărârea „să producă lezarea unui drept subiectiv sau a altui interes juridic" al acelei persoane. În ceea ce privește Ministerul Public, condiția interesului trebuie examinată în raport cu interesul general – de a face ca legea să fie corect interpretată și aplicată –, pe care este obligat să îl promoveze pe tot parcursul desfășurării procesului penal (a se vedea V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 19 și doctrina acolo citată).

[2] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 45.

[3] M. Of. nr. 213 din 20 martie 2008.

către procuror părțile nu sunt împiedicate să își manifeste dreptul de dispoziție, întrucât, în condițiile legii, ele pot renunța la dreptul subiectiv, pot achiesa la pretențiile adversarului sau pot încheia o tranzacție, potrivit normelor civile și procesuale civile".

În practica judiciară s-a arătat că, în consecință, apelul declarat numai de procuror cu privire la latura civilă este admisibil, inclusiv în cazul în care motivele de apel referitoare la latura civilă au fost formulate oral în ziua judecății[1]. Deși reglementarea actuală nu mai prevede posibilitatea motivării apelului oral în ziua judecății, având în vedere dispozițiile art. 412 alin. (4) CPP, în lipsa vreunei sancțiuni pentru nerespectarea prevederilor menționate, considerentele rămân valabile.

Motivele invocate de procuror în favoarea părții civile au însă o limită; prin exercitarea apelului, procurorul nu poate pretinde ca inculpatul să fie obligat la repararea unui prejudiciu superior celui pe care partea civilă însăși l-a precizat și evaluat în cursul judecății la prima instanță, chiar dacă paguba reală ar fi mai mare, deoarece s-ar aduce atingere principiului disponibilității[2].

Apelul declarat de *inculpat* poate privi atât latura penală, cât și latura civilă a cauzei. Dacă s-a pronunțat o hotărâre de achitare sau de încetare a procesului penal, chiar dacă legea nu prevede expres, inculpatul poate declara apel și cu privire la temeiurile achitării ori ale încetării procesului penal, atunci când există o *justificare legitimă* pentru aceasta[3], întrucât apelul inculpatului poate privi orice aspect de nelegalitate sau netemeinicie. Se înțelege că, în aceste cazuri, inculpatul va ataca hotărârea numai dacă, prin schimbarea temeiului achitării sau al încetării procesului penal, i se va crea o situație mai favorabilă[4]; astfel, inculpatul poate declara apel împotriva hotărârii de achitare, pentru că fapta nu este prevăzută de legea penală, invocând ca temei al achitării pe cel de la art. 16 alin. (1) lit. a) CPP (fapta nu există), întrucât atrage și respingerea acțiunii civile.

Apelul având un *caracter personal și independent*, criticile inculpatului nu pot privi însă decât propria situație, în penal și civil, neputând viza și alte persoane, participante sau nu în procesul penal, a căror situație, chiar modificată, în favoare sau în defavoare, nu ar putea modifica soluția în ceea ce îl privește. Astfel, prin apelul declarat inculpatul nu poate ataca sentința pronunțată pentru motivul că prima instanță ar fi condamnat sau achitat greșit un alt inculpat ori ar fi încălcat dreptul la apărare al unui coinculpat care nu s-a folosit de calea de atac sau pentru că prima instanță nu a introdus în cauză, în calitate de parte responsabilă civilmente, o anumită persoană spre a răspunde împreună pentru daunele cauzate prin infracțiune ori, deși a chemat-o în această calitate, nu a obligat-o la despăgubiri, deoarece, oricum, în baza principiului solidarității, operant în domeniul răspunderii delictuale, răspunderea sa civilă este integrală, pentru întreaga pagubă[5]. De asemenea, criticile inculpatului – în legătură cu latura civilă a procesului – nu ar putea fi îndreptate împotriva unei soluții cu privire la care el însuși a achiesat în fața primei instanțe[6], asuma-

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2755 din 11 septembrie 2012, www.scj.ro.

[2] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 51.

[3] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 761.

[4] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 53.

[5] *Idem*, p. 52.

[6] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 52. Despre o achiesare, care ar avea ca efect inadmisibilitatea apelului, nu se poate vorbi însă decât în raport cu soluția asupra laturii civile: achiesarea cu privire la condamnare – de exemplu, prin plata amenzii – nu exclude dreptul de apel al inculpatului în ceea ce privește soluția asupra laturii penale, căci în materie penală singura achiesare posibilă constă în neexercitarea căii de atac în termenul prevăzut de lege (*ibidem*).

rea obligației de a plăti o anumită sumă de bani părții civile reprezentând o manifestare a dreptului său de a dispune, cu efecte juridice irevocabile[1].

Partea civilă poate declara apel în ceea ce privește latura penală și latura civilă, iar *partea responsabilă civilmente* în ceea ce privește latura civilă, iar referitor la latura penală, în măsura în care soluția din această latură a influențat soluția în latura civilă[2].

Noile dispoziții răspund exigențelor Curții Constituționale, care a arătat, prin Decizia nr. 482/2004[3], că legiuitorul nu poate suprima dreptul – substanțial – al unei părți interesate de a exercita căile de atac și nici nu poate restrânge exercițiul acestui drept decât în condițiile restrictive stabilite în art. 53 din Constituție, iar dispozițiile legale criticate [art. 362 alin. (1) lit. d) CPP 1968] sunt neconstituționale în măsura în care nu permit părții civile și părții civilmente responsabile să exercite calea de atac ordinară a apelului și în ceea ce privește latura penală a procesului.

Referitor la întinderea dreptului părții civile și al părții responsabile civilmente de a exercita căile de atac ordinare în ceea ce privește latura penală, și în doctrină a fost exprimată opinia potrivit căreia partea civilă și partea responsabilă civilmente pot declara apel cu privire la latura penală numai în măsura în care modul cum a fost soluționată această latură are consecințe asupra soluționării laturii civile a cauzei[4]. Dat fiind principiul potrivit căruia exercitarea căii de atac trebuie justificată de un interes legitim, iar interesul părții civile și al părții responsabile civilmente nu constă în modul de pedepsire a inculpatului, acest interes aparținând inculpatului, procurorului și persoanei vătămate[5], este discutabilă limitarea, în reglementarea actuală, doar a apelului părții responsabile civilmente în ceea ce privește latura penală – în funcție de influența asupra soluției în latura civilă.

În principiu, partea responsabilă civilmente este subordonată – sub aspectul dreptului de a folosi căile de atac – inculpatului, în sensul că ea poate ataca hotărârea numai dacă inculpatul are, la rândul său, acest drept. „Partea responsabilă civilmente – se arată în art. 21 alin. (4) CPP – are, în ceea ce privește acțiunea civilă, toate drepturile pe care legea le prevede pentru inculpat". Nu este însă necesar – pentru ca partea responsabilă civilmente să poată face apel – ca inculpatul să se fi folosit în mod efectiv de dreptul său de a ataca hotărârea. Cu alte cuvinte, dreptul de apel al părții responsabile civilmente este *independent* de reacția inculpatului față de hotărârea pronunțată, adică independent de faptul dacă inculpatul atacă sau nu acea hotărâre[6]. Regula este valabilă și în sens invers: inculpatul va putea ataca hotărârea sub aspectul laturii civile, chiar dacă partea responsabilă civilmente a achiesat la soluția primei instanțe[7].

---

[1] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 53 și jurisprudența acolo citată.

[2] Interesul părții responsabile civilmente în procesul penal este *întotdeauna și în mod exclusiv* de ordin patrimonial și civil (V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 63).

[3] M. Of. nr. 1200 din 15 decembrie 2004. La Decizia nr. 482/2004 Curtea Constituțională face trimitere și în considerentele Deciziilor nr. 641/2014 (parag. 48) și nr. 780/2014 (parag. 21), motivând necesitatea asigurării participării tuturor părților în procedura camerei preliminare.

[4] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 57; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 762-763. De exemplu, dacă în mod greșit s-a reținut, în ceea ce privește condamnarea penală, existența provocării și, ca urmare, în latura civilă s-au redus despăgubirile civile în raport de culpa părții civile, în apelul acesteia se poate îndrepta greșeala și se poate înlătura provocarea cu privire la acordarea despăgubirilor civile, menținându-se însă aplicarea ei în ceea ce privește condamnarea penală, consecință a limitelor legate de devoluarea căii de atac a părții civile doar la latura civilă a cauzei (a se vedea GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 762 și doctrina și jurisprudența acolo citate). Trebuie avut în vedere însă că, potrivit reglementării actuale, apelul părții civile cu privire la latura penală nu este condiționat de consecințele modului cum a fost soluționată latura penală asupra soluționării laturii civile.

[5] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 763.

[6] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 63.

[7] *Ibidem*.

Persoana responsabilă civilmente poate declara apel împotriva încheierii prin care i s-a respins cererea – făcută în baza art. 21 alin. (3) CPP – de a interveni în procesul penal, dar, în această situație, ea nu acționează ca parte responsabilă civilmente, căci i s-a refuzat această calitate, ci ca persoană ale cărei drepturi legitime au fost vătămate printr-un act al instanței [art. 409 alin. (1) lit. f) CPP][1].

Persoana vătămată poate declara apel cu privire la latura penală. Nu interesează dacă obiectul apelului este o sentință de achitare, de încetare a procesului penal sau de condamnare. Prin apelul său, persoana vătămată poate viza orice aspect privitor la latura penală a cauzei (reindividualizarea pedepsei sau a modalității de executare a acesteia, reținerea stării de recidivă, condamnarea sau schimbarea temeiului de achitare ori încetare a procesului penal etc.)[2]. În cazul în care persoana vătămată cumulează calitatea de persoană vătămată cu cea de partea civilă, apelul poate fi declarat și cu privire la latura civilă.

În situația în care persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă, iar acțiunea civilă se exercită în numele acesteia de către procuror, în condițiile art. 19 alin. (3) raportat la art. 20 alin. (1) și (2) CPP, soluția dată de instanță sub acest aspect poate fi atacată atât de procuror, cât și de către persoana vătămată, dacă a dobândit între timp capacitate deplină de exercițiu, întrucât, potrivit dispozițiilor menționate, procurorul exercită acțiunea civilă în numele persoanei vătămate, iar aceasta dobândește, astfel, și calitatea de parte civilă.

Apelul declarat de *martor, expert, interpret și avocat* poate privi cheltuielile judiciare, indemnizațiile cuvenite acestora și amenzile judiciare aplicate. Sumele cuvenite martorului, expertului și interpretului sunt prevăzute în art. 273 CPP, iar cele cuvenite avocatului se referă la onorariul acestuia. În cazul în care declară apel sub acest aspect, avocatul acționează în numele și în interes personal, ca titular al dreptului de apel, iar nu în interesul persoanei căreia i-a acordat asistență juridică[3].

Apelurile declarate de martor, expert și interpret, precum și de avocat, ca titular al dreptului de apel, nu pot privi soluția dată laturii penale sau laturii civile a cauzei, ci numai cheltuielile judiciare, indemnizațiile cuvenite acestora și amenzile judiciare aplicate. În acest sens, este inadmisibil apelul declarat de martor cu privire la soluția de condamnare a inculpatului[4] sau la modul de calcul al prejudiciului cauzat de inculpat prin săvârșirea infracțiunii[5].

Este, de asemenea, inadmisibil apelul declarat împotriva *încheierilor* prin care s-au aplicat amenzi judiciare martorului, expertului, interpretului sau avocatului, ca urmare a modificărilor aduse art. 409 alin. (1) lit. e) CPP prin O.U.G. nr. 18/2016 prevăzându-se expres că persoanele menționate pot face apel în ceea ce privește amenzile judiciare aplicate prin *sentință*[6], dispozițiile art. 410 alin. (2) CPP referitoare la termenul de declarare a apelului în acest caz fiind, și acestea, modificate corespunzător.

Apelul poate fi declarat și de *orice persoană fizică ori juridică ale cărei drepturi legitime au fost vătămate nemijlocit printr-o măsură sau printr-un act al instanței*, persoană care nu are calitatea de inculpat, persoană vătămată, parte civilă sau parte responsabilă civilmente

---

[1] *Mutatis mutandis*, V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 63.

[2] *Idem*, p. 55.

[3] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 764; N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 247.

[4] Trib. București, s. a II-a pen., dec. nr. 139/A din 4 februarie 1998, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 489.

[5] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 840/R din 19 mai 2004, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 517.

[6] A se vedea și *supra*, partea specială, nr. 136.2.

în proces. De exemplu, poate declara apel persoana asupra bunurilor căreia a fost instituit un sechestru asigurător în vederea reparării pagubei, deși această persoană nu are nici calitatea de inculpat și nici calitatea de parte responsabilă civilmente, sau persoana căreia i s-a respins cererea de constituire de parte civilă, apelul urmând a fi făcut, în acest caz, împotriva încheierii de respingere a cererii[1].

Nu fac parte din această categorie persoanele care ar fi lezate *indirect* prin hotărârea dată asupra fondului; astfel, nu pot fi considerați vătămați direct și personal membrii de familie ai celor condamnați, deși suferă moral și material de pe urma condamnării, nici persoana care reclamând că un martor a fost mincinos în cauza pe care a avut-o, instanța l-a achitat ca fiind de bună-credință[2], nici cea care susține că i s-a cauzat un prejudiciu printr-o faptă pentru care inculpatul nu a fost trimis în judecată[3] și nici denunțătorul, în ipoteza unei soluții de achitare[4].

Nici în acest caz apelul nu poate privi soluția dată laturii penale sau laturii civile a cauzei, ci *numai dispozițiile care au provocat o vătămare nemijlocită a drepturilor legitime* ale persoanei care nu are calitatea de inculpat, persoană vătămată, parte civilă sau parte responsabilă civilmente. Spre deosebire de cei din urmă, care justifică un interes prin calitatea pe care o au în proces, persoanele din această categorie trebuie să dovedească vătămarea pe care au suferit-o[5].

137.2. Reprezentanți și substituiți procesuali. Potrivit art. 409 alin. (2) CPP, apelul poate fi declarat, pentru titularii dreptului de apel prevăzuți în art. 409 alin. (1) lit. b)-f) CPP, *și de către reprezentantul legal* ori *de către avocat*, iar *pentru inculpat, și de către soțul acestuia*.

Apelul poate fi declarat în numele și în interesul titularului dreptului de apel de către reprezentantul legal, în cazul în care titularul este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă[6] ori o persoană juridică, sau de către *reprezentantul convențional cu împuternicire specială*.

În cadrul procedurii privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice, apelul poate fi declarat de către *reprezentantul legal* al persoanei juridice sau de către *mandatarul* numit de aceasta în condițiile art. 491 alin. (2) ori desemnat de procuror, de judecătorul de cameră preliminară sau de instanța de judecată în condițiile art. 491 alin. (3) CPP.

Apelul poate fi declarat pentru inculpat de către *soțul* acestuia, în nume propriu și în interesul inculpatului[7], iar pentru oricare dintre titularii dreptului de apel, de către *avocat*, în nume propriu și în interesul titularului. Avocatul – ales sau din oficiu –, acționând în nume propriu, poate declara apel în interesul titularului căruia i-a acordat asistență juridică, chiar și după decesul titularului. În acest sens, în practică s-a arătat că, într-un astfel de

[1] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 66.

[2] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 248; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 765.

[3] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 248; V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 67.

[4] C.A. Pitești, s. pen., dec. nr. 646/A din 19 octombrie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 786.

[5] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 765.

[6] În ceea ce privește dreptul reprezentantului legal de a exercita calea de atac a apelului, spre deosebire de art. 289 alin. (8) CPP – în materia plângerii –, aplicabil și în cazul plângerii prealabile, conform art. 295 alin. (3), art. 409 alin. (2) din același cod nu face distincție după cum titularul dreptului de apel este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, ceea ce înseamnă că, în acest caz, reprezentantul legal poate acționa, cu egală îndreptățire, în ambele situații. Dacă însă partea împlinește vârsta de 18 ani în cursul judecății în primă instanță, apelul trebuie declarat de ea, personal, și nu de părinții săi, care au pierdut calitatea de reprezentanți legali (V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 68).

[7] Soțul poate face apel numai în interesul celuilalt soț, inculpat în proces – „pentru inculpat" se spune în art. 409 alin. (2) CPP –, nu și în numele și interesul său propriu, după decesul soțului (*mutatis mutandis*, V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 70 și jurisprudența acolo citată).

caz, apărătorul exercită calea de atac în calitate de avocat, pentru inculpatul decedat, iar nu ca reprezentant al acestuia[1]. Este necesar însă ca apărătorul să fi acordat asistență juridică la instanța a cărei hotărâre se atacă; altfel, are nevoie de o procură specială, ca reprezentant convențional[2].

Apelul declarat de apărătorul ales al inculpatului, dar cu privire la care inculpatul arată, prin declarație expresă, că nu și-l însușește, este formulat de o persoană fără calitatea prevăzută de lege, astfel că este inadmisibil[3].

De asemenea, este inadmisibil apelul declarat de orice alte persoane în afara celor prevăzute la art. 409 CPP, cum sunt părinții inculpatului major[4] sau orice alt membru de familie sau soțul altei părți din proces pentru acea parte[5].

138. Termenul de declarare a apelului

138.1. Termenul în care poate fi declarat apelul. Termenul de declarare a apelului este, potrivit art. 410 alin. (1) CPP, de *10 zile*, dacă legea nu dispune altfel.

Termenul de apel de 10 zile prevăzut în art. 410 alin. (1) se calculează conform regulii stabilite în art. 269 alin. (2) CPP privind *calculul termenelor procedurale pe zile*, fiind aplicabile și prevederile art. 269 alin. (4) privind situațiile când ultima zi a termenului cade într-o zi nelucrătoare[6] și cele ale art. 270 alin. (1) și (2) referitoare la actele considerate ca făcute în termen.

Momentul inițial (*a quo*) al termenului este stabilit în art. 410 alin. (1) CPP – *comunicarea copiei minutei* – și este același *pentru procuror, persoana vătămată și părți*, indiferent dacă acestea din urmă au fost prezente sau nu la dezbateri ori la pronunțare.

În acest sens, potrivit art. 407 alin. (1) teza I și a II-a CPP, după pronunțare, o copie a minutei hotărârii se comunică procurorului, părților, persoanei vătămate și, în cazul în care inculpatul este arestat, administrației locului de deținere, *în vederea exercitării căii de atac*. În cazul în care inculpatul, partea civilă sau persoana vătămată nu înțelege limba română, o copie a minutei hotărârii se comunică într-o limbă pe care o înțelege.

Comunicarea copiei minutei este o formalitate esențială pentru declanșarea curgerii termenului de apel[7]. În cazul în care comunicarea nu se face cu respectarea dispozițiilor legale (referitoare la comunicarea actelor procedurale, de la art. 257-264 CPP), termenul de apel nu începe să curgă[8]. Apreciem că termenul de apel poate începe să curgă, în această situație, de la comunicarea hotărârii în întregul său, după redactare, conform art. 407 alin. (1) teza finală, desigur, dacă de data aceasta se face cu respectarea dispozițiilor menționate. Practica noastră judiciară nu a acceptat teoria „echipolenței", după care

[1] *Mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1257 din 27 februarie 2006, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 518; V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 69.

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 766-767.

[3] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 309 din 21 septembrie 2007, în C.P.J.P. 2007, p. 552-553.

[4] C.A. Cluj, s. pen., dec. nr. 173 din 7 iunie 2004 și, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 395 din 19 ianuarie 2005, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 489 și, respectiv, p. 518.

[5] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 248; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 767; V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 70.

[6] Recursul declarat în prima zi lucrătoare care urmează zilei nelucrătoare în care s-a împlinit termenul de recurs este declarat în termen (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 928 din 17 februarie 2004, www.scj.ro). Soluția este aceeași în cazul apelului.

[7] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 79.

[8] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 89 din 8 ianuarie 2004, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 491. În speță, din procesul-verbal de predare a copiei de pe dispozitivul hotărârii nu rezulta că aceasta a fost înmânată destinatarului actului sau uneia dintre persoanele prevăzute de lege și nici că agentul procedural ar fi făcut vreo mențiune cu privire la imposibilitatea comunicării actului.

actul comunicării poate fi echivalent cu orice alt act prin care partea a luat cunoștință de hotărârea pronunțată[1].

În cazul în care copia minutei nu poate fi înmânată, iar agentul afișează o înștiințare, în condițiile art. 264 alin. (1) raportat la art. 261 alin. (4) CPP, copia minutei se consideră comunicată la împlinirea termenului stabilit de instanță, în care destinatarul era în drept să se prezinte pentru a i se comunica hotărârea, dar nu a făcut-o [față de dispozițiile art. 261 alin. (4) lit. f) și g) CPP], aceasta fiind data de la care se calculează termenul de apel, și nu data afișării înștiințării[2].

Apelul poate fi introdus în mod valabil și *înainte de comunicarea hotărârii*, deoarece aceasta nu este o condiție a exercitării dreptului de apel, ci o condiție necesară pentru curgerea termenului în care poate fi folosită calea de atac. Comunicarea copiei minutei fiind prescrisă în favoarea părții, aceasta este în drept să renunțe la ea și să declare apel înainte de comunicare. În această situație, dacă instanța de apel s-a pronunțat asupra apelului introdus mai înainte de a se fi efectuat comunicarea, partea respectivă nu mai poate declara un nou apel după comunicare[3].

Dispozițiile de la art. 410 CPP sunt aplicabile și în ceea ce privește *apelul declarat împotriva sentinței date asupra laturii civile, în cazul în care a fost disjunsă și soluționată separat de acțiunea penală*. Aceasta, întrucât exercitându-se, în continuare, în cadrul procesului penal[4] și având un caracter accesoriu, pe care disjungerea nu îl anulează, acțiunea civilă este supusă – și după disjungere – regulilor prevăzute de procedura penală în aceeași măsură în care era guvernată de ele anterior separării. Disjungerea face posibilă soluționarea cu anticipație a acțiunii represive, dar ea nu impietează asupra cadrului procesual de desfășurare a acțiunii civile, care nu se modifică. Prin disjungere, acțiunea civilă nu se separă de procesul penal, nu se autonomizează, pentru a intra în sfera reglementărilor Codului de procedură civilă, ci rămâne atașată procesului penal și, în absența unei derogări exprese, rămâne supusă, în toate privințele, normelor procesuale și procedurale penale[5].

Pentru martor, expert, interpret și avocat [persoanele prevăzute în art. 409 alin. (1) lit. e) CPP], apelul poate fi exercitat *de îndată după pronunțarea încheierii* prin care s-a dispus asupra cheltuielilor judiciare și indemnizațiilor și *cel mai târziu în 10 zile de la pronunțarea sentinței* prin care s-a soluționat cauza. În cazul în care asupra cheltuielilor judiciare sau a indemnizațiilor în cauză s-a dispus prin *sentință,* precum și în situația amenzii judiciare aplicate prin sentință, termenul de apel este de *10 zile de la comunicarea sentinței.*

Pentru *persoanele ale căror drepturi legitime au fost vătămate nemijlocit printr-o măsură sau printr-un act al instanței* [persoanele prevăzute în art. 409 alin. (1) lit. f) CPP], apelul cu privire la dispozițiile care au provocat vătămarea poate fi exercitat în termen de *10 zile de la data la care au aflat despre actul sau măsura care a provocat vătămarea.*

Pe de altă parte, pentru categoria de titulari de la art. 409 alin. (1) lit. f) CPP, nici reglementarea actuală nu prevede un termen-limită până la care aceștia pot declara apel, deși este de neconceput ca o hotărâre judecătorească să poată fi atacată oricând, menținându-se nedefinit o situație incertă privitor la dispozițiile sale, cu atât mai mult cu cât titularii sunt persoane care nu figurează ca subiecți în raportul procesual principal.

[1] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 768 și jurisprudența acolo citată.

[2] A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 787.

[3] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 80. În același sens, al admisibilității apelului declarat înainte de pronunțarea sentinței, C.S.J., s. pen., dec. nr. 2342 din 9 iunie 1999, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 508.

[4] Potrivit art. 26 alin. (1) teza a II-a CPP, *soluționarea acțiunii civile rămâne în competența instanței penale.*

[5] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 74-75.

Astfel fiind, apreciem că se menține soluția propusă de doctrină anterior, în sensul că, și pentru persoanele care au fost prejudiciate printr-un act sau printr-o măsură a instanței, apelul poate fi introdus cel mai târziu în 10 zile de la pronunțarea sentinței prin care s-a soluționat cauza. Persoanele care au pierdut termenul prevăzut de lege pentru a ataca hotărârea, calculat de la pronunțare, vor putea obține satisfacerea intereselor lor pe calea unei contestații la executare sau a unei acțiuni civile separate[1].

Observăm și că a fost eliminată dispoziția potrivit căreia, în cazul apelului exercitat de martor, expert, interpret sau apărător, judecarea căii de atac se face numai după soluționarea cauzei, afară de cazul în care procesul a fost suspendat. Totuși, având în vedere regula în conformitate cu care încheierile nu pot fi atacate decât odată cu fondul, dacă nu se prevede altfel, și întrucât nu este prevăzută, în cazul acestor încheieri, posibilitatea atacării separat cu apel, soluționarea apelului se va face după pronunțarea hotărârii în fond, însă inclusiv în situația în care procesul a fost suspendat.

Nerespectarea termenului de declarare atrage *decăderea* din exercițiul dreptului de apel, cu consecința respingerii lui ca *tardiv* [art. 421 pct. 1 lit. a) CPP]. Nu are relevanță, sub acest aspect, dacă în dispozitivul hotărârii atacate a fost indicat, din eroare, un alt termen sau un alt moment de când începe să curgă[2].

În lipsa datei certe a declarării apelului de către inculpatul arestat preventiv însă, apelul nu poate fi respins ca tardiv, data înregistrării declarației de apel trimise de locul de deținere la instanță fiind irelevantă[3].

În schimb, în cazul în cererea este formulată prin e-mail, respectarea condiției privind exercitarea în termen a căii de atac se stabilește în raport cu data înregistrării acesteia la registratura instanței, iar nu în raport cu data presupusei emiteri a mesajului în formă electronică[4].

În cazul nerespectării termenului de declarare a apelului, spre deosebire de reglementarea anterioară, la art. 411 CPP se prevede un singur *remediu procesual* – repunerea în termen – care înlătură sancțiunea decăderii din exercițiul dreptului de apel[5], *renunțându-se la apelul peste termen*, dată fiind introducerea, drept cale extraordinară de atac, a redeschiderii procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate.

138.2. Repunerea în termen. Apelul declarat după expirarea termenului prevăzut de lege este considerat ca fiind făcut în termen, prin repunerea în termenul de apel, dacă întârzierea în declararea apelului a fost determinată de o cauză temeinică de împiedicare, iar cererea de apel a fost făcută în cel mult 10 zile de la încetarea acesteia.

Prima condiție a repunerii în termen privește existența unei *cauze temeinice de împiedicare*, care a intervenit înainte de expirarea termenului de apel[6], având drept consecință întârzierea neimputabilă în declararea apelului. Cauza temeinică de împiedicare constă, potrivit practicii judiciare, fie în existența cazului fortuit sau a forței majore, fie în existența unei alte cauze care l-a pus pe titularul dreptului de apel în situația de a nu putea acționa

---

[1] *Idem*, p. 82.

[2] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 75 și jurisprudența acolo citată.

[3] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2926 din 7 iulie 1999, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 507.

[4] Sunt aplicabile în acest sens, *mutatis mutandis*, cele statuate anterior de Înalta Curte de Casație și Justiție în materia recursului (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 570 din 15 februarie 2011, www.scj.ro).

[5] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 225-226.

[6] I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 175 din 17 mai 2004, www.scj.ro. Prin decizia menționată, instanța a respins cererea de repunere în termenul de recurs, ca neîntemeiată, întrucât cauza de împiedicare invocată a intervenit ulterior datei la care a expirat termenul de declarare a recursului (N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 25). Soluția nu poate fi alta în cazul cererii de repunere în termenul de apel.

în conformitate cu interesele sale și în lipsa căreia ar fi acționat în conformitate cu aceste interese[1]. De exemplu, boala gravă care a necesitat internarea în spital a fost considerată în practică o astfel de cauză, care l-a pus pe inculpat în imposibilitatea de a declara calea de atac în termenul prevăzut de lege[2]. În schimb, împrejurarea că inculpatul s-a aflat în delegație nu constituie o cauză temeinică de împiedicare pentru a declara apel în termen[3].

A doua condiție a repunerii în termen privește *introducerea cererii de apel în cel mult 10 zile de la încetarea cauzei temeinice de împiedicare*.

Repunerea în termen *se soluționează de către instanța de apel* care, atunci când constată că sunt îndeplinite condițiile cerute de lege, dispune admiterea cererii și procedează la judecarea apelului, iar atunci când constată că nu sunt îndeplinite aceste condiții, dispune respingerea cererii de repunere în termen, precum și respingerea apelului – ca tardiv. Instanța de apel nu poate să respingă apelul ca tardiv înainte de a se pronunța asupra cererii de repunere în termen[4].

Declararea apelului după expirarea termenului prevăzut de lege, cerându-se repunerea în termen, *nu suspendă executarea*, însă, până la soluționarea repunerii în termen, instanța de apel *poate suspenda executarea hotărârii atacate*. În cazul în care instanța de apel dispune admiterea cererii de repunere în termen, apelul este considerat ca fiind făcut în termen și, în consecință, devine *suspensiv de executare*[5], hotărârea pierzându-și caracterul definitiv. De altfel, la art. 411 alin. (2) CPP se prevede expres că „Hotărârea este definitivă până la momentul în care instanța de apel admite cererea de repunere în termen".

Potrivit art. 411 alin. (4) CPP, dispozițiile referitoare la repunerea în termen și suspendarea executării hotărârii *nu se aplică în situația redeschiderii procesului penal cerute de persoana condamnată în lipsă*. Cu alte cuvinte, în situația în care persoana condamnată a lipsit de la judecata în fond în mod justificat și nu a putut încunoștința instanța, fiind, de asemenea, în imposibilitate de a declara apel pe acest temei, din cauza unui motiv temeinic de împiedicare, aceasta nu poate cere repunerea în termenul de apel, ci va folosi procedura redeschiderii procesului penal.

Într-o altă opinie, legea exclude repunerea în termenul de apel *pentru apelul declarat împotriva sentinței prin care s-a soluționat în primă instanță cererea de redeschidere a procesului penal* și nu exclude beneficiul repunerii în termenul de apel pentru apelul declarat împotriva sentinței inițiale de condamnare.

Considerăm că textul analizat se referă la cea dintâi situație menționată, în care, deși sunt îndeplinite condițiile pentru ca persoana condamnată să uzeze *fie* de instituția repunerii în termenul de apel, *fie* de cea a redeschiderii procesului penal, legea impune aplicarea cu prioritate a dispozițiilor – speciale – privind redeschiderea procesului penal, aceasta din urmă fiind o cale extraordinară care a preluat atât calea de atac prevăzută de art. 365 CPP 1968 („apelul peste termen"), cât și pe cea prevăzută de art. 522^1 CPP 1968 („rejudecarea celor judecați în lipsă în caz de extrădare")[6].

---

[1] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 26 și jurisprudența acolo citată.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2914 din 28 mai 2004, www.scj.ro. Prin această decizie, instanța a admis cererea inculpatului de repunere în termenul de recurs, constatând că acesta a fost internat în spital cu diagnosticul „hemoragie digestivă, ulcer duodenal" (N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 26).

[3] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 899/1997, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 492.

[4] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2864 din 10 decembrie 1997, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 492.

[5] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 227.

[6] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 923/A din 2 iunie 2016, nepublicată.

Secțiunea a 2-a. Declararea, renunțarea la apel și retragerea apelului

139. Declararea apelului. Potrivit art. 412 CPP, apelul se declară prin *cerere scrisă*, semnată de persoana – dintre cele prevăzute în art. 409 CPP – care face declarația de apel. Astfel fiind, pentru părți, cererea poate fi semnată de reprezentantul legal sau de avocat, iar pentru inculpat, de soțul acestuia. În cazul în care persoana care face declarația de apel nu poate să semneze, cererea se atestă de un grefier de la instanța a cărei hotărâre se atacă sau de avocat.

Cererea de apel greșit intitulată (de exemplu, o cerere de declarare a unei alte căi de atac) nu afectează validitatea declarației de apel. O astfel de cerere va fi considerată de instanță cerere de apel, dacă din cuprinsul ei rezultă manifestarea de voință de a supune hotărârea atacată unei căi de atac ordinare[1].

Potrivit art. 412 CPP, cererea de apel va cuprinde, în plus față de reglementarea anterioară, *denumirea instanței care a pronunțat hotărârea atacată*.

S-a prevăzut și un *termen până la care lipsa semnăturii poate fi suplinită* prin confirmarea cererii în instanță de parte ori de reprezentantul acesteia, respectiv primul termen de judecată cu procedura legal îndeplinită. Dacă cererea de apel – nesemnată și neatestată în condițiile prevăzute de lege – nu este confirmată de parte sau de reprezentantul său, apelul este inadmisibil[2].

Au fost eliminate însă dispozițiile privind atestarea cererii de către primarul sau secretarul consiliului local ori de funcționarul desemnat de aceștia din localitatea unde domiciliază persoana care declară apelul, *menținându-se prevederea privind atestarea cererii de către grefier sau de avocat*.

Totodată, *a fost eliminată și dispoziția* potrivit căreia procurorul și oricare dintre părțile prezente la pronunțarea hotărârii pot declara apel oral în ședința în care s-a pronunțat hotărârea, declarația lor fiind consemnată într-un proces-verbal încheiat de instanță, astfel că nu mai este posibilă declararea apelului în această modalitate.

Potrivit art. 412 alin. (4) CPP, *apelul se motivează exclusiv în scris, în fapt și în drept*, fiind astfel înlăturată posibilitatea motivării orale a apelului în ziua judecății. Legea nu prevede însă nicio sancțiune pentru nerespectarea acestei obligații, potrivit art. 417 alin. (2) CPP instanța de apel fiind obligată ca, în afară de temeiurile invocate și cererile formulate de apelant, să examineze cauza sub toate aspectele de fapt și de drept.

Motivarea prezintă importanță pentru determinarea limitelor apelului. Limitarea apelului – caracterul *parțial* al acestuia – trebuie să rezulte însă, neîndoielnic, fie explicit din declarația de apel, fie implicit din motivarea apelului; în caz de îndoială, se va considera atacat întregul dispozitiv sau, cu alte cuvinte, se va socoti că ne aflăm în fața unui apel total[3].

140. Instanța la care se depune apelul. Cererea de apel se depune, potrivit art. 413 CPP, *la instanța a cărei hotărâre se atacă*. Cererea de apel depusă la o altă instanță decât cea a cărei hotărâre se atacă nu afectează validitatea declarației de apel, întrucât textul nu prevede o sancțiune pentru un astfel de caz[4]. În schimb, o cerere sau un memoriu adresat unei autorități care nu are atribuții jurisdicționale, cum este Președinția României,

[1] Gr.Gr. Theodoru, *op. cit.*, 2008, p. 772; V. Papadopol, C. Turianu, *op. cit.*, p. 101.

[2] V. Papadopol, C. Turianu, *op. cit.*, p. 100.

[3] T. Pop, *Drept procesual penal*, vol. IV, Tipografia Națională S.A., Cluj, 1948, p. 343, *apud* V. Papadopol, C. Turianu, *op. cit.*, p. 33.

[4] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1460 din 21 martie 2003, în G. Antoniu, A. Vlășceanu, A. Barbu, *op. cit.*, p. 495.

nu echivalează cu o declarație de apel[1]. Potrivit art. 270 alin. (2) CPP, „Dacă un act care trebuia făcut într-un anumit termen a fost comunicat sau transmis, din necunoaștere ori dintr-o greșeală vădită a expeditorului, înainte de expirarea termenului, *unui organ judiciar* care nu are competență, se consideră că a fost depus în termen, chiar dacă actul ajunge la organul judiciar competent după expirarea termenului fixat" (s.n.).

S-a arătat că, dacă declarația de apel a fost depusă la instanța care urmează să o judece, aceasta, după înregistrarea ei pentru a i se da dată autentică, va cere dosarul de la instanța care a pronunțat hotărârea atacată, declarația de apel fiind considerată valabilă[2]. Potrivit art. 133 alin. (2) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești însă, instanța a cărei hotărâre se atacă are obligația de a trimite dosarul în apel după sosirea dovezilor de comunicare și după ce s-a împlinit termenul de apel pentru *toate* părțile, raționea acestor prevederi fiind aceea a învestirii instanței de control judiciar cu judecarea tuturor apelurilor declarate împotriva hotărârii, pentru corecta stabilire a limitelor și efectelor apelului și evitarea pronunțării de soluții contradictorii. Astfel fiind, apreciem că, în situația înregistrării apelului direct la instanța de apel, aceasta trebuie să informeze prima instanță, a cărei hotărâre se atacă, prin comunicarea unei copii a cererii formulate (pentru că, în caz contrar, aceasta ar putea considera chiar că sentința a rămas definitivă prin neapelare și ar pune-o în executare), dosarul urmând a fi înaintat cu respectarea dispozițiilor din regulament menționate.

Cererea de apel poate fi depusă de către persoana care se află în stare de deținere și *la administrația locului de deținere*, care o înregistrează sau o atestă, aceasta rezultând din dispozițiile art. 270 alin. (1) și art. 413 alin. (3) CPP. Cererea înregistrată sau atestată în condițiile art. 270 alin. (1) și art. 413 alin. (3) CPP – de către administrația locului de deținere – sau procesul-verbal întocmit de administrația locului de deținere se înaintează de îndată instanței a cărei hotărâre se atacă.

Deși legea nu mai prevede posibilitatea declarării orale a apelului, cu privire la care administrația de deținere să întocmească un proces-verbal, așa cum era în reglementarea anterioară, la art. 413 alin. (3) CPP se face mențiune în continuare despre înaintarea procesului-verbal întocmit de administrația locului de deținere instanței a cărei hotărâre este atacată.

În toate cazurile, cererea de apel poate fi *expediată prin scrisoare recomandată* (art. 270 CPP).

141. Renunțarea la apel. Părțile și persoana vătămată pot renunța *implicit* la apel, prin neexercitarea căii de atac în termenul prevăzut de lege. Prevederile art. 414 CPP reglementează posibilitatea părților și a persoanei vătămate de a renunța *în mod expres* la apel, până la expirarea termenului de apel prevăzut de lege. În acest caz, instanța ia act de declarația de renunțare la calea de atac.

Renunțarea la apel este *anterioară* intentării apelului și constă în manifestarea de voință a titularului că înțelege să nu folosească în cauză calea ordinară de atac. La apel poate renunța oricare dintre părți sau persoana vătămată; nici procurorul și nici ceilalți titulari ai dreptului de apel prevăzuți la art. 409 CPP nu pot face însă o asemenea declarație[3].

Declarația de renunțare la apel poate fi făcută *de parte sau de persoana vătămată personal sau prin reprezentant convențional cu împuternicire specială* (mandatar special),

[1] *Mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3180 din 18 mai 2006, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 520.

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 772.

[3] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 255; I. NEAGU, *op. cit.*, p. 259.

în scris sau oral în ședința în care s-a pronunțat hotărârea. Declarația de renunțare la apel poate fi făcută numai după pronunțarea hotărârii și până la expirarea termenului de apel, după expirarea acestui termen renunțarea la apel fiind implicită.

Partea sau persoana vătămată poate renunța la apel, instanța luând act de declarația de renunțare, și în cazul în care apelul a fost declarat pentru parte, anterior renunțării, de un substituit procesual (avocatul părții/persoanei vătămate sau soțul inculpatului).

Renunțarea la apel trebuie să fie făcută în mod expres, respectiv *în termeni care să nu fie echivoci* sau *legați de condiționări*; de pildă, nu se poate renunța la calea de atac cu condiția ca o altă parte din proces să nu declare apel[1].

Părțile (inculpatul, partea civilă sau partea responsabilă civilmente) și persoana vătămată care au declarat că renunță la apel *pot reveni asupra renunțării, în mod expres, până la expirarea termenului de apel*, dacă apelul privește *latura penală* a cauzei. Prin urmare, sub acest aspect, renunțarea nu are caracter definitiv câtă vreme nu s-a epuizat termenul de apel[2]. Părțile (inculpatul, partea civilă sau partea responsabilă civilmente) care au declarat că renunță la apel *nu pot reveni* însă asupra renunțării nici înăuntrul termenului de apel, renunțarea fiind definitivă, dacă apelul privește *latura civilă* a cauzei.

Declarația de revenire asupra renunțării la apel poate fi făcută *de parte personal sau prin reprezentant convențional cu împuternicire specială* (mandatar special), *în scris*. Declarația de apel, ulterioară renunțării la apel, constituie o revenire implicită asupra renunțării la apel[3]. Dacă declarația de apel ulterioară renunțării la apel este făcută după expirarea termenului de apel, apelul va fi respins ca *tardiv*.

În cazul în care declarația de revenire asupra renunțării la apel este făcută după expirarea termenului de apel, *revenirea nu produce efecte*. Soluția este aceeași în cazul în care apelul a fost declarat pentru parte, anterior renunțării, de un substituit procesual, iar partea a revenit asupra renunțării după expirarea termenului de apel[4].

Dacă partea a introdus apel în termen, însă ulterior a declarat că renunță la calea de atac exercitată, nu ne mai aflăm în fața unei renunțări propriu-zise la apel, ci a unei retrageri a apelului, instituție procesuală distinctă[5].

Prin renunțarea la apel hotărârea penală nu devine definitivă, urmând *să dobândească autoritate de lucru judecat la expirarea termenului de apel*[6], având în vedere dispozițiile art. 551 CPP privind rămânerea definitivă a hotărârii primei instanțe.

142. Retragerea apelului. *Persoana vătămată și oricare dintre părțile care au declarat apel*, nerenunțând la calea de atac în condițiile art. 414 CPP, își pot retrage apelul declarat, *până la închiderea dezbaterilor la instanța de apel*, potrivit art. 415 alin. (1) CPP, instanța luând act de declarația de retragere a apelului.

Declarația de retragere a apelului poate fi făcută, în mod expres, *de parte personal sau prin reprezentant convențional cu împuternicire specială* (mandatar special)[7], iar de cel aflat în stare de deținere, printr-o declarație atestată sau consemnată într-un proces-verbal de către administrația locului de deținere. Partea sau persoana vătămată poate retrage

[1] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 255.
[2] *Ibidem*.
[3] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 773.
[4] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 78/A/1997, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 495.
[5] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 109-110.
[6] *Idem*, p. 111-112.
[7] Avocatul trebuie să aibă mandat special de retragere a apelului (C.A. Suceava, s. pen., dec. nr. 258/1998, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 1057).

și apelul declarat pentru aceasta de un substituit procesual (avocatul părții/persoanei vătămate sau soțul inculpatului).

Reprezentanții legali pot retrage apelul declarat de persoanele pe care le reprezintă sau în numele acestora, respectând, în ceea ce privește latura civilă a cauzei, condițiile prevăzute de legea civilă[1]. Inculpatul minor nu poate însă retrage apelul declarat personal sau de reprezentantul său legal, instanța neputând lua act de declarația acestuia, ci numai de declarația reprezentantului legal al minorului de retragere a apelului, în condițiile legii[2].

Articolul 415 alin. (3) și (4) CPP prevede și posibilitatea *retragerii apelului declarat de procuror*. În acest caz, apelul poate fi retras de procurorul ierarhic superior, dar apelul declarat de procuror și retras de procurorul ierarhic superior *poate fi însușit* de partea în favoarea căreia a fost declarat.

Părțile sau procurorul ierarhic superior pot retrage apelul declarat atât cu privire la latura penală, cât și cu privire la latura civilă a cauzei sau numai cu privire la una dintre laturile cauzei.

Declarația de retragere a apelului poate fi făcută *în scris sau oral* în fața instanței de apel și numai până la închiderea dezbaterilor la instanța de apel, după închiderea dezbaterilor retragerea apelului neproducând efecte.

Spre deosebire de renunțarea la apel, asupra căreia părțile pot reveni în condițiile art. 414 alin. (2) CPP, în cazul retragerii apelului nici părțile și nici procurorul ierarhic superior *nu pot reveni asupra ei*, întrucât art. 415 CPP nu prevede o astfel de posibilitate. În acest sens, în practica judiciară s-a decis, în materie de recurs, că revenirea asupra declarației de retragere a căii de atac nu produce consecințe juridice[3] sau că cererea de revenire asupra aceleiași declarații este inadmisibilă[4].

---

[1] Potrivit art. 41 alin. (2) teza I C. civ., „Actele juridice ale minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă (care a împlinit vârsta de 14 ani – n.n.) se încheie de către acesta, cu încuviințarea părinților sau, după caz, a tutorelui, iar în cazurile prevăzute de lege, și cu autorizarea instanței de tutelă".

Conform art. 43 alin. (2) teza I C. civ., „Pentru cei care nu au capacitate de exercițiu (minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani sau interzisul judecătoresc – n.n.), actele juridice se încheie, în numele acestora, de reprezentanții lor legali, în condițiile prevăzute de lege".

„Până la organizarea instanțelor de tutelă și familie, judecătoriile sau, după caz, tribunalele ori tribunalele specializate pentru minori și familie vor îndeplini rolul de instanțe de tutelă și familie, având competența stabilită potrivit Codului civil, Codului de procedură civilă, prezentei legi, precum și reglementărilor speciale în vigoare" (s.n.) [art. 76 din Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă (M. Of. nr. 365 din 30 mai 2012)].

Trebuie menționate, sub acest aspect, și dispozițiile art. 81 CPC – „Limitele reprezentării. Continuarea judecării procesului" –, potrivit cărora „(1) Renunțarea la judecată sau la dreptul dedus judecății, achiesarea la hotărârea pronunțată, încheierea unei tranzacții, precum și orice alte acte procedurale de dispoziție nu se pot face de reprezentant decât în baza unui mandat special ori cu încuviințarea prealabilă a instanței sau a autorității administrative competente. (2) Actele procedurale de dispoziție prevăzute la alin. (1), făcute în orice proces de reprezentanții minorilor, ai persoanelor puse sub interdicție și ai dispăruților, nu vor împiedica judecarea cauzei, dacă instanța apreciază că ele nu sunt în interesul acestor persoane".

Art. 2 alin. (2) CPC prevede că „dispozițiile (...) se aplică și în alte materii, în măsura în care legile care le reglementează nu cuprind dispoziții contrare".

[2] În practica judiciară, ocrotirea pe care dispozițiile analizate o asigură minorilor a fost extinsă și asupra altor persoane lipsite de discernământ, în privința cărora s-a considerat că au nevoie de o apărare similară a intereselor lor; astfel, s-a decis că inculpatul față de care prima instanță a luat măsura de siguranță a internării medicale – întrucât suferă de o boală ce implică lipsa de discernământ – nu poate retrage calea de atac exercitată de avocatul său împotriva acestei hotărâri (V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 119 și jurisprudența acolo citată).

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5429 din 21 septembrie 2006, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 521.

[4] C.S.J., s. pen., dec. nr. 7 din 12 ianuarie 1999, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 520-521.

Contrar unei opinii exprimate în literatura de specialitate[1], apreciem că, în lipsa unei dispoziții exprese în acest sens, care să permită revenirea asupra retragerii, retragerea apelului este *irevocabilă*, oricare ar fi fost motivul retragerii și chiar dacă partea a comis o eroare de fapt sau de drept; de asemenea, ea *nu poate fi condiționată*, ci trebuie să fie pură și simplă, ceea ce înseamnă că instanța nu este obligată să verifice dacă scopul în vederea căruia s-a retras calea de atac este realizabil[2].

Declarația de retragere se poate face *fie la instanța a cărei hotărâre a fost atacată, fie la instanța de apel*, hotărârea primei instanțe *rămânând definitivă la data retragerii apelului*, potrivit art. 551 pct. 3 CPP, și nu prin decizia instanței de apel, dacă aceasta are o dată ulterioară (în cauzele în care mai multe persoane au declarat apel și numai unele dintre ele l-au retras, instanța de apel luând act, de regulă, de această manifestare de voință printr-o încheiere[3]).

Dacă apelantul și-a retras calea de atac, iar instanța de apel a luat act de această declarație, un nou apel introdus ulterior de aceeași parte sau de avocatul său, în aceeași cauză, trebuie respins ca inadmisibil[4]. Retragerea apelului are ca efect și inadmisibilitatea recursului în casație declarat de partea care și-a retras apelul, față de dispozițiile art. 436 alin. (6) CPP.

Secțiunea a 3-a. Efectele apelului

143. Efectul suspensiv. Apelul, fiind declarat împotriva unei hotărâri penale nedefinitive, este suspensiv de executare, în afară de cazul când legea dispune altfel. Efectul suspensiv acordat de lege pe durata termenului de atac este prelungit, astfel, prin declararea apelului, pe toată durata judecății acestuia[5].

Efectul suspensiv al apelului privește *atât latura penală, cât și latura civilă*, atunci când apelul a fost declarat cu privire la dispozițiile din hotărâre prin care au fost soluționate ambele laturi ale cauzei (apelul declarat de procuror, de inculpat, de partea civilă și de partea responsabilă civilmente cu privire la latura penală și la latura civilă). Efectul suspensiv privește *numai latura penală sau numai latura civilă*, atunci când apelul a fost declarat numai cu privire la dispozițiile din hotărâre prin care a fost soluționată latura penală sau la cele prin care a fost soluționată latura civilă a cauzei (apelul declarat de procuror sau de inculpat numai cu privire la latura penală ori numai cu privire la latura civilă, apelul declarat de persoana vătămată cu privire la latura penală sau apelul declarat de partea civilă și de partea responsabilă civilmente numai cu privire la latura civilă).

Apelul *nu este suspensiv de executare* în cazurile când legea dispune în acest sens. Astfel, hotărârile penale pot conține și *dispoziții* care să fie *executorii de la pronunțare*, fără a aștepta rămânerea definitivă a hotărârii, cum sunt:

– dispoziția instanței de declarare a ședinței nepublice [art. 352 alin. (5) CPP];

– dispozițiile privind luarea măsurilor asigurătorii și restituirea lucrurilor [art. 397 alin. (4) CPP];

---

[1] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 482.

[2] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 114 și doctrina și jurisprudența acolo citate.

[3] În sens contrar, al necesității pronunțării unei *decizii*, întrucât constatarea instanței că apelul a fost retras echivalează cu o pronunțare asupra căii de atac, V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 119.

[4] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 119 și jurisprudența acolo citată.

[5] *Idem*, p. 121.

– dispozițiile din hotărâre cu privire la menținerea, revocarea, înlocuirea ori încetarea de drept a măsurii preventive dispuse pe parcursul procesului penal cu privire la inculpat [art. 399 alin. (4) CPP];

– dispoziția de punere de îndată în libertate a inculpatului arestat preventiv, din hotărârea pronunțată, în condițiile art. 399 alin. (2) și (3) CPP [art. 399 alin. (4) CPP];

– dispoziția de aplicare a avertismentului, în cazul renunțării la aplicarea pedepsei, potrivit art. 81 CP (art. 575 CPP).

Astfel fiind, apelul declarat împotriva sentinței primei instanțe nu suspendă executarea dispozițiilor din hotărâre care fac parte din categoriile menționate anterior.

144. Efectul devolutiv și limitele sale. Efectul devolutiv al apelului constă în *trecerea sau transmiterea cauzei* de la instanța care a pronunțat hotărârea atacată cu apel la instanța competentă să soluționeze apelul.

Nu se poate transmite de la instanța de prim grad la instanța de apel ceea ce nu a fost supus judecății celei dintâi. Aceasta înseamnă, în primul rând, că, în ceea ce privește *faptele*, instanța de apel nu poate fi sesizată decât cu cele *care au făcut obiectul judecății în prima instanță*, pentru că altfel inculpatul ar fi lipsit de un grad de jurisdicție. Instanța de apel poate însă: să dispună în privința acelor fapte cuprinse în actul de trimitere în judecată asupra cărora prima instanță nu s-a pronunțat; să schimbe încadrarea juridică a faptei, căci ea este sesizată cu fapta însăși, nu cu caracterizarea sa juridică; să adauge la această faptă circumstanțe agravante sau atenuante, chiar dacă ele nu au făcut obiectul unui examen din partea primei instanțe; să țină seama de consecințele pe care fapta le-a produs ulterior pronunțării hotărârii atacate; să ia în considerare excepții noi, care nu au fost ridicate cu ocazia primei judecăți. În ceea ce privește *persoanele*, instanța de apel nu poate nici să dispună cu privire la persoane care nu au figurat în cauză la prima instanță și nici să modifice calitatea pe care instanța de prim grad a atribuit-o unor participanți la proces, în sensul inculpării lor[1].

Limitele efectului devolutiv al apelului sunt stabilite în prevederile art. 417 alin. (1) CPP. Potrivit acestor dispoziții, judecata în apel este limitată, în primul rând, la *persoana care a declarat apel* și la *persoana la care se referă declarația de apel*. De exemplu, dacă declarația de apel a persoanei vătămate sau a părții civile se referă numai la unul dintre inculpați ori dacă procurorul a declarat apel numai în defavoarea unuia dintre inculpați, judecata apelului se limitează la inculpatul împotriva căruia persoana vătămată, partea civilă sau procurorul a declarat apel (*efect devolutiv parțial*). Cu privire la nominalizarea persoanei la care se referă declarația de apel, apreciem că sunt pe deplin aplicabile cele statuate în practica judiciară anterioară în materie de recurs, întrucât declarația de apel constituie actul de sesizare a instanței de apel, în raport cu care se devoluează judecata în această fază procesuală și, prin urmare, persoanele la care se referă apelul trebuie nominalizate explicit în declarația de apel; declarația de apel a procurorului prin care este nominalizat unul dintre inculpați, urmată de formularea „și alții", produce efectele prevăzute în art. 417 alin. (1) CPP numai față de inculpatul nominalizat[2].

Judecata în apel este limitată, în al doilea rând, tot prin prevederile art. 417 alin. (1) CPP, în raport cu *calitatea pe care apelantul o are în proces*. Astfel, dintre titularii dreptului de apel enumerați la art. 409 CPP, unii – procurorul, persoana vătămată și părțile – devoluează,

[1] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 124-125.

[2] *Mutatis mutandis*, C.S.J., s. pen., dec. nr. 167 din 15 ianuarie 2002, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 522. Instanța a stabilit și că menționarea numai în motivele de recurs, depuse după expirarea termenului de recurs, a numelor altor inculpați atrage respingerea ca tardiv a recursului cu privire la aceștia.

prin apelul lor, *fondul cauzei*; ceilalți – martorii, experții etc. –, care nu au propriu-zis calitatea de părți, pot devolua, prin apel, numai *chestiuni auxiliare sau adiacente*[1], după cum rezultă din dispozițiile art. 409 alin. (1) lit. e) și f) CPP.

Dacă apelul a fost declarat atât de procuror, cât și de persoana vătămată și de toate părțile din proces, *instanța de apel examinează întreaga cauză*, sub toate aspectele de fapt și de drept (*efect devolutiv integral*).

De asemenea, *declarația de apel a procurorului făcută fără rezerve* are efect devolutiv integral, atât *in rem*, cât și *in personam*, instanța astfel sesizată având obligația să examineze întreaga cauză, indiferent dacă în urma acestui examen situația părților se va înrăutăți (*reformatio in peius*) sau se va ușura (*reformatio in melius*)[2]; aceasta, chiar dacă prin motivele de apel – depuse după expirarea termenului de apel – procurorul și-a limitat criticile aduse sentinței atacate la o anumită faptă sau la o anumită persoană[3]. În schimb, în cazul *declarației de apel fără rezerve a celorlalți titulari* ai căii de atac, efectul devolutiv al apelului este limitat de interesele legitime ale apelantului, pe de o parte, și de calitatea pe care acesta o are în proces, pe de altă parte.

Efectul devolutiv al apelului se completează, în aplicațiile sale practice, atât cu efectul extensiv al acestei căi de atac, cât și cu regula neagravării situației în propriul apel. Prin urmare, atâta vreme cât apelul procurorului, declarat în defavoare, s-a referit explicit numai la unul dintre inculpați, achitat de prima instanță, în mod greșit instanța de apel a luat act de declarația orală făcută de procuror după expirarea termenului de apel, în sensul că extinde apelul cu privire la un coinculpat condamnat, cerând majorarea pedepsei, și a aplicat acestuia o pedeapsă mai grea[4].

În cadrul limitelor menționate, instanța este obligată ca, în afară de temeiurile invocate și de cererile formulate de apelant, *să examineze cauza sub toate aspectele de fapt și de drept* (substanțial sau procesual), potrivit art. 417 alin. (2) CPP. Prin urmare, efectul devolutiv al apelului nu este mărginit, în niciun fel, prin motivele invocate de apelant[5]. În ceea ce privește aspectele de fapt, acestea se stabilesc cu ajutorul probelor, iar instanța de apel trebuie să verifice dacă în cauză s-au administrat toate probele necesare, iar în caz contrar să le completeze sau readministreze, precum și dacă probele administrate au fost corect interpretate, putând să le dea o nouă apreciere, față de prevederile art. 420 alin. (5) și (9) CPP[6].

---

[1] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 128.

[2] *Idem*, p. 129.

[3] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 437/1998, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 1060.

[4] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 725/1997, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 497.

[5] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 127.

[6] A se vedea *infra*, partea specială, nr. 150. Posibilitatea instanței de apel de a da o nouă interpretare probelor administrate în primă instanță, fără a proceda la o readministrare a lor, este limitată, având în vedere jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materie, reflectată în special în grupul de cauze *Flueraș c. României* (hot. din 9 aprilie 2013), *Popa și Tănăsescu c. României* (hot. din 10 aprilie 2012), *Găitănaru c. României* (hot. din 26 iunie 2012), *Stanca c. României* (hot. din 24 iulie 2012), *Manolachi c. României* (hot. din 5 martie 2013) și *Hanu c. României* (hot. din 4 iunie 2013). În esență, aceste cauze se referă la caracterul inechitabil al procedurii penale, privită în ansamblu, din cauza omisiunii instanțelor judecătorești, care au pronunțat hotărâri de condamnare față de reclamanți, de a proceda la audierea acestora sau de a realiza o ascultare nemijlocită a martorilor, înainte de a infirma hotărârile instanțelor inferioare prin care se dispusese achitarea, în contextul interpretării diferite a acelorași probe. În principiu, ceea ce se reproșează instanțelor naționale de control judiciar este faptul că acestea, atunci când au pronunțat o hotărâre de condamnare, în absența readministrării probelor care se aflaseră la baza hotărârilor inițiale de achitare sau a administrării altor probe noi, și-au întemeiat hotărârea pe elemente care priveau situația de fapt, pentru stabilirea căreia ar fi fost necesară o evaluare directă

Prin declararea apelului nu se provoacă însă o reiterare, o repetare sau o reluare de la început a judecății ce s-a încheiat prin pronunțarea hotărârii împotriva căreia s-a exercitat calea de atac, ci o *verificare* multilaterală, în fapt și în drept, a acelei sentințe pe baza, în primul rând, a lucrărilor și materialelor din dosarul cauzei[1].

145. *Non reformatio in peius*

145.1. Aplicabilitate. Regula neagravării situației în propriul apel (*non reformatio in peius*), prevăzută în art. 418 alin. (1) CPP, interzice instanței de apel ca, soluționând cauza, să creeze o situație mai grea pentru persoana care a declarat apel. Regula se aplică, potrivit alin. (2) al aceluiași articol, și în cazul *apelului declarat de procuror în favoarea unei părți*, în sensul că instanța de apel, soluționând cauza, nu poate crea o situație mai grea pentru partea în favoarea căreia procurorul a declarat apel.

Prevederile art. 418 CPP se aplică *numai atunci când apelul a fost exercitat de o singură persoană* (de exemplu, numai inculpatul sau numai partea civilă) sau *de mai multe persoane care nu au interese contrare* (de exemplu, numai inculpații sau numai inculpatul și partea responsabilă civilmente care nu au interese contrare) ori *de procuror în favoarea unei părți* (de exemplu, numai procurorul a declarat apel în favoarea inculpatului) sau *de procuror și de partea în favoarea căreia procurorul a declarat apel* (de exemplu, numai procurorul și partea civilă în favoarea căreia procurorul a declarat apel au exercitat calea de atac a apelului). Prevederile analizate nu se aplică atunci când calea de atac a apelului a fost exercitată și de o altă persoană cu interese contrare (de exemplu, atât inculpatul, cât și partea civilă au declarat apel) sau și de procuror în defavoarea părții care a declarat apel (de exemplu, calea de atac a apelului a fost exercitată atât de inculpat, cât și de procuror în defavoarea inculpatului). În aceste din urmă cazuri, *agravarea este posibilă*, prin soluționarea apelului exercitat de persoana cu interese contrare sau de procuror în defavoarea părții. Agravarea nu este posibilă însă ori de câte ori apelul declarat de persoana cu interese contrare sau de procuror în defavoarea părții a fost retras sau respins ca tardiv ori ca inadmisibil[2].

Regula neagravării situației în propriul apel se aplică atât *la judecarea apelului*, cât și *la rejudecarea cauzei de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată de către instanța de apel*. În acest sens, în practică s-a stabilit că regula *non reformatio in peius* are aplicabilitate atât în fața instanțelor de control judiciar, cât și în fața instanței sesizate cu rejudecarea cauzei, rațiunea ce stă la baza ei fiind impusă de necesitatea ca părțile să nu fie inhibate în dorința de a supune controlului judiciar hotărârile care le privesc[3].

Regula neagravării situației în propriul apel are drept consecință, în anumite cazuri, menținerea unei hotărâri nelegale sau netemeinice, dacă prin reformarea ei s-ar crea o situație mai grea pentru cel care a declarat apel, însă rațiunea ce stă la baza acestei reguli, legată de declanșarea controlului judiciar, prevalează asupra interesului de a reforma hotărârea.

Agravarea situației în propria cale de atac se poate verifica și constata numai în funcție de conținutul dispozitivului deciziei pronunțate de instanța superioară, și nu de considerentele acesteia; de aceea, se consideră că nu se încalcă prevederile analizate atunci când,

a probelor (Circulara Direcției Agentului Guvernamental pentru Curtea Europeană a Drepturilor Omului din cadrul Ministerului Afacerilor Externe, adresată curților de apel, din 15 ianuarie 2014).

[1] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 124.

[2] A se vedea, *mutatis mutandis*, N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 44-45 și jurisprudența și doctrina acolo citate.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 368 din 18 ianuarie 2005, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 523.

menținând soluția primei instanțe, instanța superioară relevă, în motivarea deciziei sale, deficiențe ale hotărârii atacate, pe care nu le poate înlătura din cauza prohibiției instituite prin textul sus-menționat[1].

145.2. Neagravarea situației în propriul apel. În *apelul declarat numai de inculpat*, instanța de apel nu poate crea o situație mai grea pentru acesta. *Constituie o agravare a situației inculpatului* în propriul apel, contrară prevederilor art. 418 alin. (1) CPP: condamnarea inculpatului achitat sau față de care s-a dispus încetarea procesului penal, schimbarea încadrării juridice dintr-o infracțiune mai puțin gravă într-o infracțiune mai gravă[2] (indiferent de pedeapsa aplicată[3]), majorarea pedepsei principale sau a pedepsei complementare, înlăturarea circumstanțelor atenuante[4] sau reținerea circumstanțelor agravante, înlăturarea dispozițiilor privind suspendarea executării pedepsei sub supraveghere, înlocuirea revocării suspendării executării cu anularea acesteia și contopirea pedepselor, cu aplicarea unui spor de pedeapsă[5], aplicarea prevederilor privind infracțiunea continuată[6] ori concursul de infracțiuni[7] sau reținerea stării de recidivă[8], aplicarea pentru prima dată, în cadrul unei operații de contopire, a unui spor de pedeapsă (chiar dacă s-au redus pedepsele stabilite pentru infracțiunile în concurs), înlăturarea grațierii, greșit aplicată de prima instanță[9], dispunerea arestării preventive a inculpatului[10], revocarea liberării condiționate[11], fixarea unui termen mai îndepărtat de reiterare a cererii de liberare condiționată[12], condamnarea inculpatului la pedeapsa amenzii, executabilă, în condițiile în care prima instanță îl condamnase la închisoare, însă cu suspendarea executării[13],

[1] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 143 și jurisprudența acolo citată.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2363 din 30 aprilie 2004, www.scj.ro.

[3] S-a arătat, în acest sens, că, *sub aspectul aplicării principiului non reformatio in peius, încadrarea juridică și pedeapsa apar ca două entități distincte*, în sensul că situația inculpatului care a exercitat calea de atac nu poate fi agravată sub aspectul niciuneia dintre ele, chiar dacă, în raport cu cealaltă, situația ar rămâne neschimbată. Agravarea încadrării juridice, deși neurmată de majorarea pedepsei, poate avea totuși efecte practice defavorabile inculpatului, de exemplu, când l-ar exclude de la beneficiul unui act de clemență, când s-ar schimba încadrarea juridică a faptei într-o infracțiune pentru care legea nu admite stingerea acțiunii penale prin împăcarea părților, când, în raport cu noua încadrare juridică, legea prevede termene de prescripție mai lungi etc. (V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 147).

[4] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1554 din 11 aprilie 2000, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 499.

[5] C.A. Ploiești, s. pen., dec. nr. 446/2005, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 1064.

[6] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 6658 din 25 noiembrie 2005, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 498.

[7] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1993 din 17 aprilie 2003, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 523; *mutatis mutandis*, C.S.J., s. pen., dec. nr. 2379 din 13 mai 2002, *ibidem* (soluție pronunțată în ceea ce privește neagravarea situației inculpatului în propriul recurs); I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5887/2004, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 1064. Trebuie analizată, sub acest aspect, situația concretă supusă spre examinare, întrucât, în unele cazuri, reținerea concursului de infracțiuni în locul unei unități legale poate fi în favoarea inculpatului; de pildă, reținerea infracțiunii de furt în concurs cu amenințarea poate fi pedepsită mai ușor decât tâlhăria (V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 150-151).

[8] Se exceptează doar situațiile în care, prin reținerea stării de recidivă, s-ar ajunge la o soluție favorabilă pentru inculpat; de exemplu, în calea de atac exercitată de condamnat împotriva unei sentințe prin care i s-a respins cererea de contopire a unor pedepse, pentru motivul că acestea nu au fost stabilite pentru infracțiuni concurente, se constată existența stării de recidivă postcondamnatorie, care obligă – ca și concursul – la contopirea pedepselor (V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 153 și jurisprudența acolo citată).

[9] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 145 și jurisprudența acolo citată.

[10] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5217 din 15 septembrie 2005, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 497-498; M. VASIESCU, *Notă* la C.A. Târgu Mureș, s. pen., înch. din 5 februarie 2014, portal.just.ro, *apud* A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 795-796.

[11] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1868/1999, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 498.

[12] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 144-145 și jurisprudența acolo citată.

[13] C.A. Cluj, s. pen., dec. nr. 1060/R/2000, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 1065. S-a arătat, în acest sens, că, sub aspectul incidenței principiului *non reformatio in peius*, aplicarea unei pedepse

pronunțarea unei soluții de condamnare pentru o infracțiune omisă de prima instanță[1], reținerea calității de autor în loc de complice la aceeași infracțiune[2], înlăturarea dispozițiilor art. 396 alin. (10) CPP, reținute greșit de prima instanță[3], înlăturarea dispoziției de obligare și a părții responsabile civilmente, în solidar cu inculpatul, la plata despăgubirilor[4].

Acestora li se adaugă, în contextul intrării în vigoare a noului Cod penal, și situațiile în care, contrar Deciziei Curții Constituționale nr. 265 din 6 mai 2014[5], instanța care a soluționat cauza a stabilit și aplicat legea penală mai favorabilă inculpatului pe instituții autonome, și nu global, când instanța de apel învestită doar cu apelul inculpatului nu îi poate agrava situația în propria cale de atac, dacă așa s-ar întâmpla prin reținerea criteriului aprecierii globale a legii penale mai favorabile, știut fiind că regula *non reformatio in peius* primează asupra principiului legalității.

În sens contrar, se impune a fi avută în vedere și Decizia nr. 10/2014[6], prin care Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, a admis sesizarea formulată de Curtea de Apel Craiova, Secția penală și pentru cauze cu minori, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea de principiu a problemelor de drept dacă, în aplicarea art. 418 CPP privind neagravarea situației în propriul apel, circumstanțele atenuante reținute de prima instanță în favoarea inculpatului în condițiile art. 74 alin. (1) CP 1969 pot fi menținute în condițiile art. 5 CP de instanța de control judiciar, învestită doar cu soluționarea apelului declarat de inculpat, chiar dacă pentru fapta analizată legea penală mai favorabilă o reprezintă noul Cod penal, respectiv dacă, în măsura în care circumstanțele atenuante trebuie menținute, efectele atenuante ale acestora sunt cele prevăzute de art. 76 CP 1969 sau cele prevăzute de art. 76 CP, și a stabilit că, „în aplicarea art. 5 din Codul penal, circumstanțele atenuante se apreciază global în funcție de incriminare și sancțiune. În situația intrării în vigoare a unei noi legi, ce aduce modificări atât cu privire la pedepse, cât și cu privire la circumstanțele atenuante, circumstanțele ca parte din instituția sancțiunii unei infracțiuni nu pot fi privite și analizate distinct față de instituția pedepsei. Înlăturarea circumstanțelor atenuante nu aduce atingere principiului neagravării situației în propria cale de atac prevăzut în art. 418 din Codul de procedură penală, atunci când în concret, pentru aceeași faptă, se stabilește o sancțiune mai puțin severă".

Dacă prima instanță a judecat cauza fără competență, în raport cu încadrarea juridică corectă – mai gravă – a faptei săvârșite de inculpat, instanța superioară învestită numai cu apelul inculpatului nu poate să admită acest apel și să rețină cauza spre a o judeca în primă instanță, deoarece ar trebui să schimbe încadrarea juridică în sensul agravării ei, cu încălcarea principiului *non reformatio in peius*. Or, față de imposibilitatea modificării

---

supuse executării imediate – oricare ar fi natura și cuantumul său – reprezintă, pentru inculpat, o soluție mai grea decât condamnarea sa la o pedeapsă care nu se execută. În procesul evaluării raportului de gravitate dintre cele două pedepse trebuie avută în vedere situația *din momentul pronunțării hotărârii*, fără a se lua în considerare elemente viitoare și incerte, cum ar fi eventualitatea săvârșirii din nou a unei infracțiuni, cu corolarul său, revocarea suspendării executării pedepsei (V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 151).

[1] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1023/A din 21 august 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 795.

[2] C.A. Alba Iulia, s. pen., dec. nr. 294/A din 17 martie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 795.

[3] C.A. Cluj, s. pen., dec. nr. 418/A din 19 martie 2015, *apud* A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 795.

[4] C.A. Oradea, s. pen., dec. nr. 426/A din 25 iunie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 794.

[5] M. Of. nr. 372 din 20 mai 2014. Potrivit acestei decizii, dispozițiile art. 5 CP sunt constituționale în măsura în care nu permit combinarea prevederilor din legi succesive în stabilirea și aplicarea legii penale mai favorabile.

[6] M. Of. nr. 502 din 7 iulie 2014.

încadrării juridice în defavoarea inculpatului, nu își pot găsi aplicare nici consecințele procesuale ale unei asemenea modificări, cum este și schimbarea de competență[1].

Nu există o agravare a situației inculpatului în propria cale de atac: dacă inculpatul a fost condamnat pentru două fapte concurente – delapidare și neglijență în serviciu –, iar instanța de apel constată că prejudiciul cauzat prin delapidare este mai mic, iar cel produs prin neglijență este mai mare decât cel reținut prin hotărârea atacată și, ca urmare, reduce și, respectiv, majorează pedeapsa stabilită pentru acele infracțiuni, atâta vreme cât pedeapsa rezultantă nu o depășește pe cea aplicată inițial; dacă instanța de apel schimbă încadrarea juridică a faptei dintr-o infracțiune neintenționată într-o infracțiune intenționată, dar pedepsită mai ușor, și menține pedeapsa; dacă instanța de apel schimbă calificarea faptei reținute în sarcina inculpatului – condamnat la închisoare – dintr-o infracțiune pentru care legea prevede pedepse alternative (închisoare sau amendă) într-o infracțiune pentru care legea prevede numai pedeapsa închisorii, însă cu un maxim mai redus – minimul fiind egal –, și menține pedeapsa aplicată prin sentința atacată; dacă instanța de apel fixează, la minimul legal, durata pedepsei complementare a interzicerii unor drepturi, pe care prima instanță nu o stabilise[2].

Cu privire la aplicarea măsurilor de siguranță, în practică, în unele spețe, s-a decis că în calea de atac a inculpatului nu se poate dispune măsura de siguranță a obligării la tratament medical, chiar la cererea inculpatului, întrucât ar constitui o agravare a situației sale în propria cale de atac, prin restrângerea libertății. Soluția ar fi aceeași și în cazul celorlalte măsuri de siguranță. Referitor la confiscarea specială a bunurilor dobândite prin săvârșirea faptei prevăzute de legea penală care nu sunt restituite persoanei vătămate și nu servesc la despăgubirea ei, într-o speță s-a decis că această măsură de siguranță poate fi dispusă în calea de atac a inculpatului în cazul în care a fost exonerat de plata despăgubirilor civile de către instanța de control judiciar în limita sumei confiscate, întrucât în acest caz confiscarea nu înseamnă decât schimbarea naturii obligației, iar situația inculpatului nu a fost înrăutățită în propria cale de atac, nefiind obligat la plata unei sume mai mari[3].

În ceea ce privește *apelul persoanei vătămate*, regula neagravării situației în propriul apel se aplică sub aspectul cheltuielilor judiciare care i-au fost acordate sau la plata cărora a fost obligată prin hotărârea atacată pe calea apelului, însă pronunțarea unei soluții în favoarea inculpatului în apelul persoanei vătămate nu ar putea fi considerată o agravare a situației acesteia în propria cale de atac; s-a argumentat, în acest sens, că nu se poate considera o agravare a situației persoanei vătămate schimbarea sau modificarea soluției în favoarea inculpatului, deoarece aplicarea corectă a legii penale nu poate depinde de interesele nelegitime ale celei dintâi[4].

Contrar unei opinii exprimate în literatura de specialitate[5], apreciem că neagravarea situației în propria cale de atac privește exclusiv cadrul procesual al cauzei și se limitează la calitatea procesuală avută în cauză, fără a avea în vedere și fără a anticipa influența soluției pronunțate asupra unor alte cauze, civile sau penale. Există, din acest punct de vedere, o diferență între persoana vătămată care se constituie parte civilă și justifică un interes, ca atare, din perspectiva laturii civile și persoana vătămată, subiect procesual principal care nu are calitatea de titular al vreuneia dintre acțiunile exercitate în cadrul procesului penal.

[1] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 147-148 și doctrina și jurisprudența acolo citate.

[2] *Idem*, p. 146 și jurisprudența acolo citată.

[3] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 46-47 și jurisprudența acolo citată.

[4] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 263; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 781 și jurisprudența citată (Plenul Trib. Suprem, dec. de îndrum. nr. 25/1962, în C.D. 1962, p. 78).

[5] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 491.

În *apelul declarat numai de partea civilă*, instanța de apel nu poate agrava situația acesteia, în sensul că nu poate: să respingă acțiunea civilă, dacă a fost admisă prin hotărârea atacată pe calea apelului, să micșoreze cuantumul despăgubirilor și nici al cheltuielilor judiciare care i-au fost acordate; să majoreze cuantumul cheltuielilor judiciare la care a fost obligată prin hotărârea atacată; să înlăture solidaritatea inculpaților la plata despăgubirilor civile; să înlăture dispoziția de obligare și a părții responsabile civilmente la plata despăgubirilor[1]; să oblige pe inculpat la plata unei sume eșalonate sub forma unor pretenții periodice în locul unei sume globale[2]; să schimbe temeiul achitării dintr-o dispoziție legală care permite părții civile să obțină despăgubiri într-o prevedere a legii care îi închide această posibilitate[3].

În *apelul declarat numai de partea responsabilă civilmente*, instanța de apel nu poate crea o situație mai grea pentru aceasta, în sensul că nu poate admite acțiunea civilă, dacă a fost respinsă prin hotărârea atacată pe calea apelului, nu poate majora cuantumul despăgubirilor și nici al cheltuielilor judiciare la care a fost obligată sau nu poate micșora cuantumul cheltuielilor judiciare care i-au fost acordate prin hotărârea atacată.

În *apelul declarat de martor, expert, interpret sau apărător*, instanța de apel nu poate înlătura cheltuielile judiciare acordate și nici nu poate micșora cuantumul lor, iar în *apelul declarat de persoana ale cărei drepturi legitime au fost vătămate* printr-o măsură sau printr-un act al instanței, instanța de apel nu poate, de exemplu, în cazul în care persoana a fost vătămată prin instituirea unui sechestru asigurător asupra unor bunuri, să instituie sechestrul și asupra altor bunuri ale acesteia.

145.3. Neagravarea situației în apelul declarat de procuror în favoarea unei părți. În apelul declarat numai de procuror în favoarea unei părți, instanța de apel nu poate crea o situație mai grea pentru partea în favoarea căreia procurorul a declarat apel. Apelul procurorului făcut în favoarea unei părți este considerat ca și cum ar fi fost făcut de acea parte, producând aceleași efecte și fiind supus restricțiilor prevăzute de art. 418 alin. (1) CPP[4].

145.4. Neagravarea situației în cazul rejudecării. Regula neagravării situației în propriul apel se aplică și în cazul *rejudecării după desființarea hotărârii atacate pe calea apelului*, ceea ce înseamnă că instanța de rejudecare nu poate crea o situație mai grea pentru cel care a declarat apel, atunci când rejudecarea s-a dispus ca urmare a admiterii apelului declarat numai de acesta sau numai de procuror în favoarea sa.

Norma legală a neagravării situației își produce efectele în cadrul oricărei activități procesuale ulterioare admiterii apelului[5].

Astfel, atunci când apelul declarat de inculpat a fost admis și s-a dispus rejudecarea cauzei de către prima instanță, aceasta, soluționând cauza, nu poate aplica inculpatului o pedeapsă mai grea decât cea aplicată prin hotărârea desființată[6] sau, atunci când cel de-al doilea ciclu procesual a avut loc în urma exercitării căilor de atac numai de către inculpat,

---

[1] C.A. Constanța, s. pen., dec. nr. 430 din 15 mai 2015, *apud* A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 794.

[2] Face excepție situația în care acordarea despăgubirilor civile sub forma unor prestații periodice reprezintă o soluție mai convenabilă pentru partea civilă-apelantă și ea însăși solicită acest lucru (V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 158).

[3] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 158-159 și doctrina și jurisprudența acolo citate.

[4] C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 204/2004, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 1064-1065.

[5] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1385 din 14 martie 2002, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 499.

[6] C.S.J., s. pen., dec. nr. 339 din 4 februarie 1999, dec. nr. 2688 din 1 noiembrie 1995 (soluție pronunțată în ceea ce privește neagravarea situației inculpatului în propriul recurs), în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 499, respectiv p. 523-524.

prima instanță, rejudecând în fond, nu îl poate condamna și pentru o altă infracțiune și nici nu îi poate aplica o pedeapsă complementară mai mare decât cea din primul ciclu procesual[1]. Tot astfel, în cazul în care, în urma admiterii căii de atac declarate de inculpat, sentința prin care s-a dispus respingerea cererii de despăgubiri civile a fost desființată cu trimiterea cauzei pentru rejudecare, instanța de rejudecare nu poate obliga pe inculpat la despăgubiri[2] ori, în urma admiterii apelului părții civile, instanța de rejudecare nu poate înlătura obligarea inculpatului la plata despăgubirilor pentru daune materiale dispusă prin hotărârea desființată, chiar dacă prin noua hotărâre îl obligă la plata unor despăgubiri, în sumă mai mare, cu titlu de daune morale[3].

146. Efectul extensiv. Efectul extensiv al apelului implică, potrivit art. 419 CPP, obligația instanței de apel de a examina cauza, prin extindere, și cu privire la *părțile care nu au declarat apel sau la care apelul nu se referă*. Extinderea privește *părțile care aparțin aceluiași grup procesual*[4]. Astfel, apelul unui inculpat permite instanței de apel să extindă examinarea cauzei și asupra situației altui inculpat care nu a declarat apel, iar în latura civilă asupra situației părții responsabile civilmente, dacă aceasta din urmă nu are interese diferite. Extinderea nu poate avea loc față de o parte cu interese contrare (de exemplu, de la inculpat la partea civilă), deoarece, extinzându-se apelul inculpatului în favoarea părții civile, s-ar încălca efectul neagravării situației părții în propria sa cale de atac, o schimbare în favoarea părții civile neputând fi decât în detrimentul inculpatului care a declarat apel[5].

Instanța de apel examinează cauza, prin extindere, nu numai cu privire la părțile care aparțin grupului procesual din care face parte apelantul și care nu au declarat apel, ci și cu privire la *părțile care au declarat apel, dar și l-au retras, sau care au declarat apel după expirarea termenului prevăzut de lege*, fiind suficient ca apelantul să nu își fi retras apelul, iar apelul să fi fost declarat în termen și admisibil, căci numai o asemenea cale de atac produce devoluare și extindere[6].

Instanța de apel, examinând cauza prin extindere cu privire la părțile care aparțin grupului procesual din care face parte apelantul, poate hotărî în privința lor, însă *nu poate crea o situație mai grea* pentru aceste părți, potrivit art. 419 CPP, așa cum nu poate crea o situație mai grea pentru apelant, conform art. 418 alin. (1) din același cod. Neagravarea situației părților cu privire la care instanța de apel examinează cauza prin extindere constituie *limita efectului extensiv* al apelului, care nu permite instanței de apel să hotărască în defavoarea acestor părți, ci numai în favoarea lor.

---

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 289 din 14 ianuarie 2005, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 524 (soluție pronunțată în ceea ce privește neagravarea situației inculpatului în propriul recurs).

[2] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2386 din 10 iunie 1999, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 524 (soluție pronunțată în ceea ce privește neagravarea situației inculpatului în propriul recurs).

[3] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2839 din 1 iunie 2001, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 524 (soluție pronunțată în ceea ce privește neagravarea situației inculpatului în propriul recurs).

[4] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 234; N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 264; I. NEAGU, *op. cit.*, p. 272; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 782.

[5] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 782-783; C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 662/A din 22 iunie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 797.

[6] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 783. În ceea ce privește extinderea apelului cu privire la părțile din același grup procesual cu apelantul care, deși au declarat apel, și-au retras apelul, a se vedea C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 142/A/1997, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 500. Referitor la extinderea recursului cu privire la părțile din același grup procesual cu recurentul, care au declarat recurs după expirarea termenului prevăzut de lege, a se vedea I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5672 din 2 octombrie 2006, *idem*, p. 522 – soluția este aceeași în cazul apelului.

De exemplu, într-o speță, instanța, examinând calea de atac declarată de unii dintre inculpați cu privire la individualizarea pedepsei aplicate pentru săvârșirea unui concurs de infracțiuni, a extins efectele acesteia și asupra inculpaților care nu au atacat hotărârea și a înlăturat pentru toți inculpații sporul de pedeapsă aplicat[1]. Dacă, în speță, apelul ar fi fost declarat de persoana vătămată împotriva unora dintre inculpați cu privire la individualizarea pedepsei, instanța de apel, extinzând efectele apelului, nu ar fi putut aplica o pedeapsă mai grea inculpaților împotriva cărora persoana vătămată nu a declarat apel, ci numai celor la care se referă apelul persoanei vătămate.

Prevederile art. 419 CPP sunt aplicabile și în cazul *apelului declarat de procuror*. Instanța de apel examinează cauza prin extindere și cu privire la părțile la care apelul declarat de procuror nu se referă, dar care aparțin grupului procesual al părții la care se referă, și poate hotărî și în privința lor, însă nu le poate crea o situație mai grea. Astfel, de exemplu, dacă apelul declarat de procuror se referă numai la unul dintre inculpați, instanța de apel examinează cauza prin extindere și cu privire la ceilalți inculpați și poate hotărî și în privința acestora, dar numai în favoarea lor.

De regulă, efectul extensiv se produce în cazul apelului declarat de procuror *în favoarea* unei părți. Nu ar putea fi însă excluse situațiile în care efectul extensiv se produce și în cazul apelului declarat de procuror *în defavoarea* unei părți. O astfel de situație ar putea fi întâlnită atunci când procurorul a declarat apel în defavoarea unuia dintre inculpați, dar instanța, luând în considerare din oficiu un motiv de apel și extinzând efectele apelului, hotărăște în favoarea tuturor inculpaților.

Procurorul care a declarat apel în termen *poate cere extinderea* apelului declarat și față de alte persoane decât acelea la care s-a referit, chiar după expirarea termenului de apel. Nici în acest caz nu se poate crea o situație mai grea pentru persoanele față de care se cere extinderea.

Efectul extensiv al apelului nu este limitat la motivele de apel, care ar putea fi extinse și asupra persoanelor care nu au atacat hotărârea. Instanța de apel este obligată ca, și în privința acestor persoane – nu numai cu privire la cele care au declarat apel –, să examineze cauza sub toate aspectele, având aceeași plenitudine de control și de modificare a sentinței primei instanțe, fie că se află în examinarea apelului acelei părți care a atacat hotărârea, fie că se află – prin extindere – în examinarea situației celorlalte părți, aparținând aceluiași grup procesual, care nu au declarat apel[2]. Efectul extensiv al apelului nu echivalează însă cu o veritabilă cale de atac pentru partea care nu a declarat apel sau pe care apelul nu o privește; extinderea efectelor apelului operează *exclusiv* atunci când în cadrul controlului jurisdicțional se constată – din oficiu sau ca urmare a criticilor formulate de apelant – că hotărârea atacată trebuie reformată, întrucât este nelegală și netemeinică în primul rând în raport cu calitatea pe care acesta o are în proces și interesele sale legitime; astfel, cât timp apelul declarat de inculpatul recidivist a fost respins ca nefondat, menținându-se în totalitate hotărârea instanței în ceea ce îl privește, nu există temei legal pentru producerea vreunui efect favorabil asupra inculpatului neapelant, chiar dacă pedeapsa stabilită nu ar fi fost just individualizată[3]. Justificarea efectului extensiv nu este fundamentată, în principal, pe „apartenența la același grup procesual" ori pe „indivizibilitatea de situație", ci mai ales pe necesitatea efectuării de către instanța de apel a unui control integral al

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1349 din 1 martie 2006, www.scj.ro (decizia privește efectul extensiv al recursului, dar soluția este aceeași în cazul apelului).

[2] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 166.

[3] C.A. Ploiești, s. pen., dec. nr. 1088/R/1999, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 1068.

legalității și temeiniciei întregii activități de judecată și a restabilirii legalității în sensul aplicării corecte a legii substanțiale[1].

În sens contrar, s-a decis că, dacă *apelul declarat în cauză este respins*, extinderea efectelor sale asupra altor părți cu o poziție procesuală comună este, în mod legal, și posibilă, și necesară, întrucât ceea ce are efect extensiv este manifestarea de voință, iar situația părților care nu au atacat hotărârea nu poate fi subordonată temeiniciei apelului declarat de partea care a uzat de dreptul său de atac[2].

Considerăm că extinderea efectelor apelului cu privire la celelalte părți din același grup procesual cu apelantul și pronunțarea unei decizii de către instanța de apel și cu privire la acestea *nu atrag – de plano – inadmisibilitatea apelurilor declarate ulterior* împotriva sentinței primei instanțe de persoanele în privința cărora s-a extins apelul (care pot invoca motive ce nu au fost avute în vedere de prima instanță de apel), numai că cea de-a doua decizie din apel trebuie să țină cont de autoritatea de lucru judecat a celei dintâi[3].

Secțiunea a 4-a. Judecata în apel

147. Reglementare. La judecarea apelului se aplică *regulile de la judecata în fond*, în măsura în care în prezentul *titlu* nu există dispoziții contrare [art. 420 alin. (11) CPP]. Observăm că în text s-a strecurat o eroare, dispozițiile privind calea de atac a apelului fiind cuprinse într-un capitol care, alături de dispozițiile generale referitoare la judecată, judecata în primă instanță și celelalte căi de atac, alcătuiesc Titlul III al Părții speciale a Codului de procedură penală. Prin urmare, corect ar fi fost să se prevadă că „La judecarea apelului se aplică regulile de la judecata în fond, în măsura în care în prezentul *capitol* nu există dispoziții contrare".

Având în vedere aceste dispoziții, sunt aplicabile, așadar, prevederile referitoare la: locul unde se desfășoară judecata, oralitatea, nemijlocirea și contradictorialitatea, publicitatea ședinței de judecată, citarea părților, compunerea instanței, urgența judecății în cauzele cu arestați preventiv sau aflați în arest la domiciliu, asigurarea apărării, atribuțiile președintelui completului, strigarea cauzei și apelul celor citați, asigurarea ordinii și solemnității ședinței și constatarea infracțiunilor de audiență, pregătirea ședinței de judecată, măsurile preventive în cursul judecății, participarea la judecată a procurorului, a inculpatului, a celorlalte părți, a persoanei vătămate și a altor subiecți procesuali și drepturile acestora, suspendarea judecății, administrarea probelor – în măsura în care aceasta are loc în apel –, schimbarea încadrării juridice, reluarea dezbaterilor, deliberarea, pronunțarea și semnarea hotărârii.

Nerespectarea unora dintre aceste dispoziții poate atrage desființarea deciziei instanței de apel pe calea contestației în anulare[4].

---

[1] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 119/A din 27 ianuarie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 797.

[2] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 175-176 și jurisprudența și doctrina acolo citate.

[3] Cu privire la opiniile exprimate sub acest aspect, a se vedea V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 177-178.

[4] Este vorba despre necitarea legală a unei părți, nerespectarea principiului continuității, nerespectarea dispozițiilor privind compunerea instanței sau existența unui caz de incompatibilitate, lipsa procurorului sau a inculpatului, când participarea acestuia era obligatorie, potrivit legii, lipsa avocatului, când asistența juridică a inculpatului era obligatorie, potrivit legii, lipsa de publicitate a ședinței de judecată, în afara cazurilor prevăzute de lege, neaudierea inculpatului prezent, dacă audierea era legal posibilă. A se vedea și *infra*, partea specială, nr. 180 și urm.

În ceea ce privește *cauzele cu infractori minori*, art. 520 CPP prevede că „Dispozițiile referitoare la judecata în primă instanță în cauzele privitoare la infracțiuni săvârșite de minori [de la art. 504-510 CPP – n.n.] se aplică în mod corespunzător și la judecata în apel".

În cauzele în care *inculpații se află sub imperiul unei măsuri preventive*, în conformitate cu dispozițiile art. 420 alin. (11) raportat la art. 362 alin. (2), art. 208 alin. (3), (4) și (5), art. 207 alin. (4) și (5) CPP, instanța de apel este datoare *să verifice*, în cursul judecății, în ședință publică, legalitatea și temeinicia măsurii preventive, periodic, dar *nu mai târziu de 60 de zile*[1], dispunând menținerea sau revocarea acesteia. Potrivit art. 235 alin. (4) CPP, care se aplică în mod corespunzător, în cazul în care inculpatul arestat preventiv se află internat în spital și, din cauza stării sănătății, nu poate fi adus în fața instanței sau când, din cauză de forță majoră ori stare de necesitate, deplasarea sa nu este posibilă, propunerea va fi examinată în lipsa inculpatului, dar numai în prezența avocatului acestuia, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii. Propunerea poate fi examinată și în condițiile în care inculpatul, cu acordul său și în prezența apărătorului ales sau numit din oficiu și, după caz, a interpretului, participă prin videoconferință la locul de deținere. *Încheierea* prin care, în cursul judecății, instanța dispune, în apel, asupra măsurilor preventive *este definitivă*, astfel cum rezultă din interpretarea *per a contrario* a art. 206 alin. (1) CPP.

Articolul 420 alin. (12) CPP instituie *reguli speciale pentru apelul împotriva încheierilor care, potrivit legii, pot fi atacate separat*: se judecă în camera de consiliu, fără prezența părților, care pot depune concluzii scrise, cu excepția cazurilor în care legea dispune altfel ori a celor în care instanța apreciază că este necesară judecata în ședință publică. După cum am mai arătat[2], în lege nu poate fi identificată nicio situație în care încheierile primei instanțe pot fi atacate *separat* cu apel, astfel că dispozițiile menționate sunt inutile[3].

148. Instanța competentă. Competența de soluționare a apelului aparține *curților de apel* pentru hotărârile pronunțate în primă instanță de judecătorii și tribunale, precum *și Înaltei Curți de Casație și Justiție*, pentru hotărârile pronunțate în primă instanță de curțile de apel, Curtea Militară de Apel și de Secția penală a Înaltei Curți.

Apelul se judecă în *complet compus din 2 judecători*, cu excepția apelului declarat împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță de curțile de apel (inclusiv cea militară) și de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție, care se judecă în complet compus din *3 judecători* și, respectiv, de *completele de 5 judecători* de la Înalta Curte de Casație și Justiție[4]. Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală cuprinde și *dispoziții derogatorii*: potrivit art. 170^{14} alin. (6), apelul împotriva încheierii prin care se soluționează cererea de recunoaștere, în faza de judecată, a actului prin care s-a luat măsura supravegherii (ca alternativă la arestarea preventivă) de alte state membre ale Uniunii Europene se soluționează de către un complet format dintr-*un singur judecător*; potrivit art. 170^{25} alin. (5) din aceeași lege, apelul împotriva încheierii prin care se soluționează cererea de recunoaștere a hotărârii judecătorești în vederea punerii în executare a măsurilor de probațiune sau a sancțiunii alternative se soluționează de către un complet format dintr-*un singur judecător*.

---

[1] Prin urmare, prima verificare a măsurii preventive trebuie să aibă loc nu mai târziu de 60 de zile de la data la care prima instanță a menținut măsura, prin sentința apelată sau printr-o încheiere ulterioară, până la sesizarea instanței de apel (în condițiile art. 399 CPP).

[2] A se vedea *supra*, partea specială, nr. 136.

[3] Cu privire la situația particulară a încheierilor prin care instanța penală respinge cererile de sesizare a Curții Constituționale, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 136.2.

[4] A se vedea *supra*, partea specială, nr. 135.

149. Prezența părților și a procurorului. Judecarea apelului se face, potrivit art. 420 alin. (1) CPP, cu *citarea părților și a persoanei vătămate*. Citarea se dispune, de regulă, cu privire la persoana care a declarat apel (*apelant*) și la persoana la care se referă declarația de apel (*intimat*)[1]. Sunt aplicabile, sub acest aspect, regulile privind citarea la judecată de la art. 353 CPP, inclusiv cele referitoare la acoperirea procedurii nelegal îndeplinite prin prezența părții sau a apărătorului său, luarea termenului în cunoștință ori posibilitatea de a solicita judecarea cauzei în lipsă. Considerăm că instanța de apel examinează cauza prin extindere și cu privire la părțile care nu au declarat apel sau la care apelul nu se referă, chiar dacă nu a dispus și citarea acestora[2], având în vedere că nu poate crea acestor părți o situație mai grea, potrivit art. 419 CPP. Dispozițiile potrivit cărora judecarea apelului se face cu citarea părților trebuie înțelese în sensul că *se citează persoanele care au calitatea de părți în procesul ajuns în faza de apel*; cele care nu au declarat apel și nu sunt vizate de declarația de apel nu mai sunt părți în această fază procesuală[3].

Neprezentarea părților legal citate nu împiedică judecarea apelului, cu excepția *inculpatului aflat în stare de deținere* care are calitatea de parte, *a cărui prezență la judecarea apelului este obligatorie*, conform art. 420 alin. (2) CPP. Considerăm că sunt aplicabile însă, în această privință, dispozițiile art. 364 alin. (4) CPP, potrivit cărora, pe tot parcursul judecății, *inculpatul*, inclusiv în cazul în care este privat de libertate, *poate cere, în scris, să fie judecat în lipsă, fiind reprezentat de avocatul său ales sau din oficiu*. Aceasta, întrucât, deși art. 420 alin. (11) CPP prevede că „La judecarea apelului se aplică regulile de la judecata în fond, în măsura în care în prezentul titlu nu există dispoziții contrare", art. 364 alin. (4) CPP se situează în Capitolul I al Titlului III al Părții speciale – „Dispoziții generale" –, și nu în Capitolul II – „Judecata în primă instanță".

Sunt aplicabile, de asemenea, având în vedere aceleași argumente, dispozițiile introduse la art. 364 alin. (1) și (4) CPP prin O.U.G. nr. 18/2016, privind participarea la judecată prin *videoconferință* a inculpatului privat de libertate[4].

Dacă nu inculpatul, ci *persoana vătămată sau o altă parte în proces se află în stare de deținere*, judecarea apelului, indiferent cine l-a introdus, poate avea loc și în absența sa, dacă procedura de citare a fost legal îndeplinită, aducerea ei în instanța de apel nefiind necesară[5].

Când însă instanța consideră că prezența persoanei vătămate sau a uneia dintre părțile lipsă este necesară, poate lua măsuri pentru prezentarea ei, amânând în acest scop judecata [art. 353 alin. (4) teza a II-a CPP]. Instanța poate emite *mandat de aducere* cu privire la inculpat, potrivit art. 265 și art. 364 alin. (5) CPP.

Participarea procurorului la judecarea apelului este obligatorie în toate cazurile, potrivit art. 420 alin. (3) CPP, indiferent de natura cauzei și indiferent dacă apelul a fost declarat de procuror sau de o altă persoană. Dispoziția o dublează pe cea de la art. 363 alin. (1) CPP.

---

[1] În apel nu se citează toate părțile, ci numai acelea față de care apelul poate avea vreun efect. Astfel, în apelul inculpatului care nu a fost obligat la despăgubiri, nici partea civilă, dacă nu a atacat hotărârea, nici partea responsabilă civilmente nu vor fi citate. În apelul procurorului însă, dacă a fost făcut fără niciun fel de rezervă și nici nu a fost motivat înaintea expirării termenului, se citează toate părțile, pentru că acest apel are un efect devolutiv integral, instanța superioară fiind învestită cu examinarea întregii cauze, atât în favoarea, cât și în defavoarea părților (V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 184 și jurisprudența acolo citată).

[2] În sens contrar, N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 89.

[3] C.S.J., s. pen., dec. nr. 658/2002, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 1067.

[4] A se vedea *supra*, partea specială, nr. 96.

[5] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 186.

150. Cercetarea judecătorească. Instanța de apel este *obligată*, conform art. 420 alin. (4) CPP, *să procedeze la ascultarea inculpatului, când aceasta este posibilă*, potrivit regulilor de la judecata în fond, atât atunci când inculpatul are calitatea de apelant, cât și atunci când are calitatea de intimat. Spre deosebire de reglementarea anterioară, audierea inculpatului în apel este obligatorie, *indiferent de soluția dată de prima instanță*. Prevederile art. 420 alin. (4) CPP au rolul de a asigura respectarea dreptului la un proces echitabil prevăzut în art. 6 din Convenția europeană, ținând seama de Hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului din 27 iunie 2000 în cauza *Constantinescu c. României*, din 8 martie 2007 în cauza *Dănilă c. României* și din 29 martie 2007 în cauza *Mircea c. României*[1].

S-a arătat, sub acest aspect, și că, potrivit celei mai recente jurisprudențe, ascultarea inculpatului de către instanța de apel se impune nu numai atunci când acesta a fost achitat de către prima instanță, iar în apel se solicită condamnarea, ci și atunci când inculpatul a fost condamnat de către prima instanță, indiferent de motivele invocate în apel[2].

Neaudierea inculpatului prezent, când aceasta era legal posibilă, constituie caz de contestație în anulare, prevăzut la art. 426 lit. h) CPP[3]; faptul că inculpatul a adresat instanței ultimul cuvânt nu echivalează cu exercitarea dreptului său de a fi audiat de instanță în timpul procesului[4].

Instanța de apel *poate readministra probele administrate la prima instanță* și *poate administra probe noi*, în condițiile art. 100 CPP, adică la cererea procurorului, a persoanei vătămate sau a părților și, în mod subsidiar, din oficiu, atunci când consideră necesar pentru formarea convingerii sale. Probele noi se administrează în apel după aceleași reguli ca și în fața primei instanțe[5].

Potrivit dispozițiilor art. 421 pct. 2 lit. a) teza a II-a CPP, introduse prin O.U.G. nr. 18/2016, *instanța de apel readministrează declarațiile pe care prima instanță și-a întemeiat soluția de achitare*; se aplică, în mod corespunzător, dispozițiile art. 374 alin. (7)-(10) – privind

[1] Prin Hotărârea din 27 iunie 2000, în cauza *Constantinescu c. României*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că a existat o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenția europeană. În această hotărâre, Curtea a reținut că, atunci când o instanță de control judiciar este competentă să analizeze atât situația de fapt, cât și chestiunile de drept și să studieze în ansamblu problema vinovăției, ea nu poate, din motive ce țin de echitatea procedurii, să tranșeze asupra chestiunilor respective fără o apreciere nemijlocită a declarațiilor persoanei care susține că nu a comis actul considerat infracțiune. Curtea a constatat că instanța de recurs națională s-a pronunțat cu privire la temeinicia acuzației și l-a condamnat pe reclamant pentru săvârșirea infracțiunii fără ca acesta să fi fost audiat și fără a i se permite să aducă probe în apărare și a apreciat că instanța de recurs trebuia să îl audieze pe reclamant, având în vedere mai ales faptul că a dispus pentru prima dată condamnarea. De asemenea, prin Hotărârea din 8 martie 2007, în cauza *Dănilă c. României*, Curtea a constatat că a existat o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenția europeană, condamnarea inculpatului (prezent) de către instanța de recurs, pronunțată fără ca acesta să fi fost ascultat personal și, în special, după achitarea sa de către prima instanță și de către instanța de apel, fiind contrară exigențelor unui proces echitabil. Situația condamnării inculpatului de către instanța de recurs fără a fi ascultat, după achitarea acestuia de către prima instanță și de către instanța de apel, se regăsește și în cauza *Mircea c. României*, în care Curtea Europeană, prin Hotărârea din 29 martie 2007, a constatat că a existat o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție, condamnarea inculpatului (lipsă) de către instanța de recurs, pronunțată fără ca acesta să fi avut posibilitatea de a fi ascultat personal și, în special, după achitarea sa de către prima instanță și de către instanța de apel, fiind contrară exigențelor unui proces echitabil.

[2] *Nota* la dec. nr. 2435 din 7 mai 2007 a I.C.C.J., s. pen., în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 503. Potrivit deciziei menționate, în lumina jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului și în special a Hotărârii din 25 iulie 2000, în cauza *Tierce și alții c. San Marino*, inculpatul trebuie ascultat de instanța de apel oricare ar fi soluția – de condamnare sau de achitare – a instanței de fond și oricare ar fi motivul de apel invocat.

[3] A se vedea și *infra*, partea specială, nr. 188.

[4] C.E.D.O., cauza *Ieremeiov c. României (nr. 2)*, hot. din 24 noiembrie 2009, parag. 29 (M. Of. nr. 846 din 14 decembrie 2012).

[5] A se vedea, în completare, și comentariile la efectul devolutiv al apelului și limitele sale, *supra*, partea specială, nr. 144.

lipsa readministrării probelor administrate în cursul urmăririi penale și necontestate (de către părți sau de către persoana vătămată), cu excepția situației în care instanța apreciază că readministrarea este necesară pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei, și administrarea de probe noi (din oficiu sau la cererea procurorului, a persoanei vătămate și a părților) –, precum și cele ale art. 383 alin. (3) și (4) CPP – privind renunțarea la probe și imposibilitatea administrării probelor.

Deși legiuitorul impune obligația readministrării în apel a declarațiilor pe care prima instanță și-a întemeiat soluția de *achitare*, din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materie se desprinde necesitatea reaudierii principalilor *martori în acuzare*, pentru ca instanța de control judiciar să îl poată condamna pe inculpat, după ce acesta fusese achitat în primă instanță; or, este puțin probabil că prima instanță și-a întemeiat soluția de achitare pe declarațiile principalilor martori în acuzare[1].

151. Dezbaterile. Când apelul este în stare de judecată, președintele completului *dă cuvântul, în următoarea succesiune*, apelantului, intimatului și procurorului, iar dacă între apelurile declarate se află și apelul procurorului, președintele completului dă primul cuvânt acestuia [art. 420 alin. (6) CPP].

Atât procurorul, cât și părțile (apelantul și intimatul) au *dreptul la replică* cu privire la chestiunile noi ivite cu ocazia dezbaterilor [art. 420 alin. (7) teza I CPP]. Prin „chestiuni noi" se înțelege alte susțineri sau alte excepții decât cele pe care le implică motivele de apel, iar nu simple argumente[2].

Inculpatului i se acordă ultimul cuvânt, conform art. 420 alin. (7) teza a II-a CPP, indiferent dacă are calitatea de apelant sau de intimat.

152. Soluționarea cauzei și luarea hotărârii. În cadrul judecății în apel, instanța verifică hotărârea atacată *pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul cauzei*, precum și *a oricăror probe administrate în fața instanței de apel*, potrivit prevederilor art. 420 alin. (5) CPP.

În vederea soluționării apelului, *instanța, motivat, poate da o nouă apreciere probelor* [art. 420 alin. (9) CPP]. Astfel fiind, starea de fapt reținută de instanța de apel poate să difere – chiar în mod esențial – de cea reținută de prima instanță. Trebuie avut în vedere însă că, ținând seama de dispozițiile art. 6 din Convenția europeană, așa cum acestea au fost interpretate și aplicate, după o hotărâre de achitare instanța de apel nu poate dispune pentru prima dată condamnarea fără ascultarea inculpatului și fără a i se da posibilitatea administrării de probe în apărare[3].

Instanța învestită cu judecarea apelului este obligată să se pronunțe nu doar asupra tuturor apelurilor declarate în cauză, ci și *asupra tuturor motivelor de apel invocate* [art. 420 alin. (10) CPP].

Potrivit art. 394 alin. (5) CPP, în situația în care în cadrul completului de judecată nu se poate întruni majoritatea ori unanimitatea, judecarea cauzei se reia în *complet de divergență*[4]. Judecarea unei cauze în complet de divergență nu exclude posibilitatea

---

[1] A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 806.

[2] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 200.

[3] *Mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2411 din 11 aprilie 2005, în J.S.P. 2005, p. 163-165. A se vedea, în completare, și comentariile la efectul devolutiv al apelului și limitele sale, *supra*, partea specială, nr. 144.

[4] Textul este criticabil, întrucât nu se reia judecarea cauzei în complet de divergență dacă nu se întrunește unanimitatea, ci majoritatea, în cazul completelor de judecată formate din cel puțin 3 judecători; în această situație, hotărârea se ia cu majoritate, în condițiile art. 394 alin. (2) CPP. În ceea ce privește completele de judecată formate din 2 judecători, nu poate fi vorba despre întrunirea vreunei „majorități"; în consecință, în această situație, dacă nu se poate întruni *unanimitatea*, judecarea cauzei se reia în *complet de divergență*. De altfel, aceasta era redactarea textului în reglementarea anterioară: „Dacă completul de judecată este format din doi

pronunțării hotărârii în unanimitate, conform art. 394 alin. (1) CPP, întrucât, potrivit art. 399 alin. (4) CPC – aplicabil conform art. 2 alin. (2) din același cod în lipsa unor dispoziții contrare în legea de procedură penală –, *judecătorii pot reveni asupra părerii lor care a provocat divergența*[1]. De asemenea, când divergența nu privește soluția ce trebuie dată întregii cauze, după judecarea chestiunilor rămase în divergență, completul care a judecat înainte de ivirea ei va putea continua judecarea cauzei[2].

153. Aspecte tranzitorii. Potrivit art. 9 alin. (1) și art. 10 alin. (1) și (2) din Legea de aplicare, sentințele supuse căilor de atac ordinare potrivit legii vechi, cu privire la care termenul de declarare a căii ordinare de atac nu expirase la data intrării în vigoare a legii noi, sunt supuse apelului. Apelul se judecă de către instanța competentă conform legii noi, *potrivit regulilor prevăzute de aceeași lege*.

Apelurile aflate în curs de judecată la data intrării în vigoare a Codului de procedură penală se soluționează de către aceeași instanță, *potrivit dispozițiilor din legea nouă privitoare la apel*.

Recursurile aflate în curs de judecată la data intrării în vigoare a Codului de procedură penală, declarate împotriva hotărârilor pentru care legea veche nu prevede calea de atac a apelului, se soluționează de către aceeași instanță, *conform dispozițiilor din legea nouă privitoare la apel*.

Curtea Constituțională a statuat asupra constituționalității dispozițiilor tranzitorii de la art. 10 alin. (1) și (3) din Legea de aplicare, arătând că „rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare pronunțate în apel și eliminarea căii de atac a recursului nu au influență asupra vinovăției sau nevinovăției inculpatului. Acesta are la îndemână toate garanțiile procesuale prevăzute de Codul de procedură penală, care sunt aplicabile în egală măsură atât în faza recursului, cât și în faza apelului. Proiecția subiectivă a autorului excepției cu referire la propria nevinovăție chiar și după pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive nu poate duce la concluzia unei neconstituționalități a textelor de lege criticate. (...) În ceea ce privește domeniul de aplicare al legii procesuale penale, (...) a fost consacrat principiul activității (...), care presupune că aceasta este de imediată aplicare, vizând și cauzele în curs de urmărire penală sau judecată. Plecând de la aceste premise, (...), în materie penală, în exercitarea legitimării sale constituționale de a adopta norme de procedură, conferită de art. 126 alin. (2) din Constituție, legiuitorul a înțeles să reconfigureze modalitatea de reglementare a exercitării căilor de atac, instituind doar posibilitatea atacării cu apel a hotărârii primei instanțe. Totodată, legiuitorul, prin dispozițiile de lege tranzitorii, a prevăzut aplicarea acestei noi viziuni și asupra proceselor începute înainte de intrarea în vigoare a Codului de procedură penală aflate în faza judecății în primă instanță sau în apel. În această împrejurare, Curtea observă că stabilirea competenței instanțelor judecătorești și instituirea regulilor de desfășurare a procesului, deci și reglementarea căilor de atac, constituie atributul exclusiv al legiuitorului. Astfel, Curtea a reținut, cu mai multe prilejuri, că acesta este sensul art. 129 din Constituție, text care face referire la «condițiile legii» atunci când reglementează exercitarea căilor de atac, ca de altfel și al art. 126 alin. (2) din Constituție, care, referindu-se la competența instanțelor judecătorești și la procedura de judecată, stabilește că acestea «sunt prevăzute numai de lege» [a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 460 din 28 octombrie 2004 (...)]. (...) aplicarea în cadrul proceselor în curs a

judecători și unanimitatea nu poate fi întrunită, judecarea cauzei se reia în complet de divergență" [art. 308 alin. (5) CPP 1968].

[1] *Mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 21 din 8 ianuarie 2008, www.scj.ro.

[2] Art. 399 alin. (5) CPC.

normei procesuale criticate nu este de natură a contraveni principiului constituțional al neretroactivității legilor, fiind vorba despre o concretizare a principiului aplicării imediate a legii noi, potrivit căruia legea nouă se aplică de îndată tuturor situațiilor care se vor constitui, se vor modifica sau se vor stinge după intrarea ei în vigoare, precum și efectelor viitoare ale unor situații juridice anterior născute, dar neconsumate la data intrării în vigoare a legii noi [în același sens, Decizia nr. 192 din 3 aprilie 2014 (...)]"[1].

154. Soluții

154.1. Precizări preliminare. Soluțiile care pot fi pronunțate de către instanța de apel sunt reglementate în art. 421 CPP. Potrivit acestor prevederi, instanța, judecând apelul, poate pronunța o soluție de respingere a apelului și menținere a hotărârii atacate sau o soluție de admitere a apelului și desființare a sentinței primei instanțe.

În cazul soluției de admitere a apelului și desființare a sentinței primei instanțe, potrivit prevederilor analizate, instanța de apel *poate pronunța o nouă hotărâre*, procedând potrivit regulilor de la judecata în fond, sau *poate dispune rejudecarea cauzei*, fie de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată, fie de către instanța competentă (în funcție de motivul pentru care a fost desființată soluția).

În cazul retragerii apelului, potrivit art. 415 CPP, deși legea nu prevede expres, *instanța de apel ia act de declarația de retragere a apelului*. În caz contrar, nu ar mai fi avut sens prevederea de la art. 551 pct. 3 CPP, potrivit căreia hotărârea primei instanțe rămâne definitivă la data retragerii apelului, dacă aceasta s-a produs după expirarea termenului de apel.

În cazul în care *în aceeași cauză au fost declarate mai multe apeluri*, fiecare dintre acestea trebuie să primească o rezolvare proprie, care, în raport cu poziția procesuală și cu interesele apelanților, poate fi diferită de a celorlalte: un apel sau unele apeluri pot fi respinse, iar altul sau altele admise, cu sau fără trimitere. Dacă în cauză, pe lângă apelul unei părți, este și apelul procurorului declarat în favoarea acelei părți, în caz de admitere a apelului făcut de aceasta din urmă, trebuie admis și apelul declarat de procuror. Și dacă apelul procurorului este în defavoarea părții, iar apelul acesteia este admis, hotărârea atacată fiind desființată în întregime în apelul său, și apelul făcut de procuror urmează a fi admis[2].

154.2. Respingerea apelului și menținerea hotărârii atacate (art. 421 pct. 1 CPP). Instanța de apel pronunță soluția de respingere a apelului, menținând hotărârea atacată, în cazul în care constată că apelul este tardiv [art. 421 pct. 1 lit. a)], inadmisibil [art. 421 pct. 1 lit. a)] sau nefondat [art. 421 pct. 1 lit. b)].

a) Instanța de apel *respinge apelul ca tardiv*, menținând hotărârea atacată, atunci când constată că a fost introdus după expirarea termenului prevăzut de lege (și nu sunt întrunite nici condițiile pentru a justifica o repunere în termen, potrivit art. 411 CPP). Termenul de declarare a apelului fiind unul imperativ, nerespectarea lui se sancționează cu *decăderea* din exercițiul dreptului.

Instanța de apel *respinge apelul ca inadmisibil*, menținând hotărârea atacată, atunci când constată, de exemplu, că a fost declarat împotriva unei decizii pronunțate în apel sau de către o persoană neprevăzută în art. 409 CPP. Apelul este inadmisibil ori de câte ori nu este *obiectiv* încuviințat de lege (de exemplu: apelul declarat împotriva unor sentințe definitive sau cel declarat separat împotriva unei încheieri care nu poate fi atacată decât

[1] C.C.R., dec. nr. 631/2014, parag. 27, 29, 30 (M. Of. nr. 77 din 29 ianuarie 2015).
[2] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 211-212.

odată cu fondul[1]) sau când lipsește *legitimitatea subiectivă* a celui care folosește calea de atac, fiind declarat de o persoană care nu are drept să facă apel[2], ori când din datele cauzei rezultă *inutilitatea funcțională* a acestuia, în sensul că nu poate produce efectele pe care legea a înțeles să i le atribuie în cazul respectiv (de exemplu: apelul declarat de o parte care a avut complet câștig de cauză, cel declarat de un inculpat împotriva unei hotărâri de achitare pentru inexistența faptei, cel declarat de o parte responsabilă civilmente care a executat de bunăvoie dispozițiile civile ale hotărârii atacate sau apelul declarat împotriva unei hotărâri pe care *aceeași* parte o atacase anterior printr-un apel ce fusese *soluționat în fond*, cu nerespectarea autorității de lucru judecat)[3].

Soluția de respingere a apelului pe motiv de tardivitate și inadmisibilitate (ca și aceea prin care se ia act de retragerea căii de atac) *nu implică o verificare a hotărârii atacate*, întrucât nu poate învesti valabil instanța de apel cu o astfel de verificare[4].

Legea procesuală penală nu prevede posibilitatea respingerii unui apel ca „rămas fără obiect" sau „fără interes", instanța superioară trebuind să examineze dacă nu cumva acest apel poate fi caracterizat ca inadmisibil – urmând a fi respins ca atare – sau, în caz negativ, să îl trateze ca pe un apel nefondat[5].

b) Instanța de apel *respinge apelul ca nefondat*, menținând hotărârea atacată, ori de câte ori constată că motivele de apel invocate sunt neîntemeiate și, în urma examinării cauzei sub toate aspectele de fapt și de drept, conform art. 417 alin. (2) CPP, nu au fost identificate alte motive de nelegalitate sau netemeinicie.

Prin respingerea ca nefondată a căii de atac, *soluția primei instanțe este confirmată în întregime*. Instanța de apel poate să respingă apelul și deci să confirme hotărârea atacată, fie însușindu-și motivele primei judecăți, fie în baza unei motivări proprii[6].

154.3. Admiterea apelului și desființarea hotărârii atacate (art. 421 pct. 2 CPP). Instanța de apel, pronunțând soluția de admitere a apelului și desființare a hotărârii atacate, fie *soluționează cauza, pronunțând o nouă hotărâre* [art. 421 pct. 2 lit. a)], fie *dispune rejudecarea cauzei* [art. 421 pct. 2 lit. b)].

Hotărârea atacată se desființează *în limitele dispozițiilor privind efectul devolutiv și extensiv al apelului* [art. 423 alin. (1) CPP][7].

Hotărârea poate fi desființată *numai cu privire la unele fapte sau persoane* ori *numai în ceea ce privește latura penală sau civilă*, dacă aceasta nu împiedică justa soluționare a cauzei [art. 423 alin. (2) CPP].

Potrivit art. 423 alin. (3) CPP, în caz de desființare a hotărârii, *instanța de apel poate menține măsura arestării preventive*. Aceasta, *în ipoteza trimiterii cauzei spre rejudecare*, având în vedere că, în cazul în care instanța de apel pronunță o nouă hotărâre, procedând potrivit regulilor de la judecata în fond, decizia sa este definitivă, iar inculpatul urmează să fie privat în continuare de libertate în baza mandatului de executare a pedepsei închisorii emis ca urmare a rămânerii definitive a sentinței apelate, iar nu a mandatului de arestare preventivă.

---

[1] A se vedea, cu privire la hotărârile supuse apelului, *supra*, partea specială, nr. 136.

[2] A se vedea, cu privire la titularii apelului, *supra*, partea specială, nr. 137.

[3] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 214-215. Nu există autoritate de lucru judecat dacă primul apel a fost respins ca tardiv sau inadmisibil (*ibidem*).

[4] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 213.

[5] *Idem*, p. 216-217.

[6] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 217.

[7] A se vedea *supra*, partea specială, nr. 144 și nr. 146.

a) Instanța de apel *admite apelul, desființează sentința primei instanțe și pronunță o nouă hotărâre*, de exemplu, în cazul în care constată că prima instanță și instanța de apel au aplicat pedepse greșit individualizate sau în alte limite decât cele prevăzute de lege ori că faptei săvârșite i s-a dat o greșită încadrare juridică de către prima instanță. Spre deosebire de reglementarea anterioară, potrivit căreia Înalta Curte de Casație și Justiție – ca instanță de recurs – dispunea rejudecarea cauzei de către instanța de apel atunci când era necesară administrarea de probe, în prezent aceasta poate administra probe în apel și pronunța o nouă hotărâre, regulile prevăzute pentru curțile de apel fiindu-i deopotrivă aplicabile.

Soluția menționată se pronunță nu numai pentru cazul în care rezolvarea apelului are loc exclusiv pe baza motivelor de apel și a probelor administrate de prima instanță, ci și pentru cazul când, fiind necesară readministrarea unor probe sau administrarea unor probe noi, instanța de apel a efectuat ea însăși o cercetare judecătorească[1].

Dacă instanța de apel admite apelul, desființează sentința primei instanțe și pronunță o nouă hotărâre, procedează potrivit regulilor referitoare la soluționarea acțiunii penale și a acțiunii civile la judecata în fond (art. 396-399 CPP). Astfel fiind, în cazul în care, judecând cauza în apel, instanța schimbă încadrarea juridică a faptei, ea trebuie să pronunțe o nouă hotărâre de condamnare, chiar dacă limitele de pedeapsă sunt aceleași pentru ambele infracțiuni, nefiind suficientă „menținerea" pedepsei aplicate de prima instanță în temeiul încadrării juridice inițiale[2].

b) Instanța de apel *admite apelul, desființează sentința primei instanțe și dispune rejudecarea de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată* (pentru motivul că judecarea cauzei la acea instanță a avut loc în lipsa unei părți nelegal citate sau care, legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința instanța despre această imposibilitate, invocată de acea parte, sau atunci când instanța nu s-a pronunțat asupra unei fapte reținute în sarcina inculpatului prin actul de sesizare sau asupra acțiunii civile ori atunci când există vreunul dintre cazurile de nulitate absolută, cu excepția cazului de necompetență) *sau de către instanța competentă* (când cauza a fost soluționată de o instanță inferioară celei legal competente, fiind încălcate regulile referitoare la competența materială și competența personală a instanțelor judecătorești).

Rejudecarea cauzei de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată se dispune în următoarele cazuri:

– când judecarea cauzei a avut loc în lipsa unei părți nelegal citate sau care, deși legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința instanța despre imposibilitate, iar acest motiv de apel este invocat de acea parte[3];

– când instanța nu s-a pronunțat asupra unei fapte reținute în sarcina inculpatului prin actul de sesizare;

– când instanța nu s-a pronunțat asupra acțiunii civile[4];

– când au fost încălcate dispozițiile privind compunerea completului de judecată;

---

[1] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 219.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 6532 din 7 decembrie 2004, C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 478/R din 24 mai 2004, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 507.

[3] Apreciem că, în condițiile reglementării actuale, *lipsa de procedură cu partea nu mai poate fi invocată, ca motiv de apel, de procuror.*

[4] Prin O.U.G. nr. 18/2016 s-au introdus două noi cazuri de desființare, în apel, a hotărârii primei instanțe, cu trimitere spre rejudecare: (i) când instanța nu s-a pronunțat asupra unei fapte reținute în sarcina inculpatului prin actul de sesizare sau (ii) când instanța nu s-a pronunțat asupra acțiunii civile, soluționarea acțiunii penale sau a celei civile alăturate acesteia direct în apel ducând, în mod nejustificat, la încălcarea dublului grad de jurisdicție recunoscut de legea procesuală penală în ambele cazuri (A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 806).

– când au fost încălcate dispozițiile privind publicitatea ședinței de judecată;

– când procurorul nu a participat la judecată [participarea sa fiind obligatorie în toate cazurile, față de dispozițiile art. 353 alin. (9) CPP];

– când inculpatul nu a fost prezent, iar participarea sa era obligatorie, potrivit legii, în cursul judecății sau – când instanța a fost sesizată cu un acord de recunoaștere a vinovăției – în cursul urmăririi penale, în procedura camerei preliminare sau în cursul judecății[1];

– când inculpatul și celelalte părți nu au fost asistate de către avocat, deși asistența juridică era obligatorie, în cursul judecății sau – când instanța a fost sesizată cu un acord de recunoaștere a vinovăției – în cursul urmăririi penale, în procedura camerei preliminare sau în cursul judecății[2].

Majoritatea constituie și cazuri de contestație în anulare, prevăzute la art. 426 lit. a), d), g), e) și f) (în cazul neacordării asistenței juridice obligatorii *inculpatului*)[3].

Spre deosebire de reglementarea anterioară, *nu se mai poate dispune rejudecarea cauzei* atunci când: au fost încălcate dispozițiile privind continuitatea completului de judecată [în această situație fiind incident cazul de contestație în anulare de la art. 426 lit. c) CPP[4]], judecata s-a făcut fără întocmirea referatului de evaluare în cauzele cu infractori minori (aceasta nemaifiind sancționată cu nulitatea absolută, conform art. 281 CPP), hotărârea nu cuprinde motivele pe care se întemeiază soluția ori motivarea soluției contrazice dispozitivul hotărârii ori acesta nu se înțelege (deși aceasta face dificilă exercitarea controlului judiciar).

Decizia instanței de apel prin care s-ar dispune rejudecarea cauzei de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată pentru motive de nulitate relativă, constând în încălcări ale dispozițiilor legale care reglementează desfășurarea procesului penal, ar fi nelegală[5]. De asemenea, în cazul în care, în mod greșit, prima instanță a pronunțat o soluție de achitare – pentru o faptă cu privire la care a efectuat cercetarea judecătorească și cu privire la care părțile au pus concluzii –, pe calea unei încheieri de îndreptare a erorii materiale, îndreptarea acestei erori de judecată se face pe calea rejudecării cauzei în apel, iar nu pe calea desființării sentinței și a trimiterii spre rejudecare la prima instanță[6].

După cum am mai arătat[7], este criticabilă și soluția de desființare a sentinței primei instanțe, cu trimiterea cauzei spre rejudecare, pe motiv că nu s-a efectuat cercetare judecătorească, deși nu erau incidente dispozițiile privind soluționarea cauzei numai pe baza probelor administrate în faza urmăririi penale. Aceasta, întrucât nu este un caz de desființare cu trimitere spre rejudecare dintre cele expres și limitativ prevăzute de lege [art. 421 pct. 2 lit. b) CPP] – la nerezolvarea fondului cauzei ca motiv de desființare a hotărârii în calea de atac renunțându-se încă din anul 2006 (prin modificările aduse Codului de procedură penală din 1968 de Legea nr. 356/2006), tocmai pentru a se reduce durata de soluționare a cauzelor. În virtutea efectului devolutiv al apelului, dacă, în urma propriului examen, consideră că readministrarea probelor este necesară pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei, instanța de apel este cea care trebuie să le readministreze. Principiul dublului grad de jurisdicție recunoscut în materie penală nu presupune readministrarea, automată, a

[1] A se vedea, în acest sens, condițiile de invocare a nulităților absolute prevăzute la art. 281 alin. (4) CPP.

[2] *Idem*.

[3] A se vedea, pentru analiza cazurilor enumerate, precum și pentru raportul dintre apel și contestația în anulare, pentru aceleași motive, *infra*, partea specială, nr. 181 și nr. 184-187.

[4] A se vedea și *infra*, partea specială, nr. 183.

[5] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4016 din 4 decembrie 2008, www.scj.ro. În același sens, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 70 din 10 ianuarie 2013, www.scj.ro.

[6] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1320 din 16 aprilie 2013, www.scj.ro.

[7] A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 743-744.

tuturor probelor de la urmărirea penală în ambele grade de jurisdicție. Articolul 2 din Protocolul nr. 7 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale prevede dreptul de a cere „examinarea declarației de vinovăție sau a condamnării de către o jurisdicție superioară" și nu presupune readministrarea probelor de la urmărirea penală în două grade de jurisdicție. Dacă prima instanță a examinat cauza pe baza probelor administrate la urmărirea penală, pe care a apreciat că nu este necesar a le readministra la judecată, și a declarației inculpatului (în măsura în care acesta a fost prezent și nu s-a prevalat de dreptul la tăcere), nu înseamnă că inculpatul a fost „privat" de un grad de jurisdicție. Necesitatea asigurării dublului grad de jurisdicție în materie penală nu trebuie confundată cu publicitatea, oralitatea, nemijlocirea sau contradictorialitatea, ca garanții distincte ale dreptului la un proces echitabil al inculpatului. În sprijinul celor arătate sunt, de altfel, și cele statuate de Curtea Constituțională[1].

Rejudecarea cauzei de către instanța competentă se dispune în cazul în care nu au fost respectate dispozițiile referitoare la competența *materială* și competența *personală* a instanțelor judecătorești, iar cauza a fost soluționată de o *instanță inferioară* celei legal competente [art. 421 pct. 2 lit. b) teza a II-a raportat la art. 281 alin. (1) lit. b) CPP]. Textul art. 421 pct. 2 lit. b) teza a II-a condiționând desființarea hotărârii apelate cu trimiterea cauzei spre rejudecare, printre altele, de existența unuia dintre cazurile de nulitate absolută, soluția nu poate fi dată pentru orice încălcare a dispozițiilor privind competența instanțelor, ci numai a celor sancționate cu nulitatea absolută potrivit art. 281 alin. (1) lit. b), care prevede că determină întotdeauna aplicarea nulității încălcarea dispozițiilor privind competența materială și competența personală a instanțelor judecătorești, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente.

Instanța sesizată legal cu judecarea apelului, schimbând încadrarea juridică a faptei într-o infracțiune pentru judecarea căreia competența materială nu revenea instanței a cărei sentință a fost apelată, ci instanței superioare, este obligată să sesizeze instanța de fond competentă[2].

Deși prin Decizia nr. 302 din 4 mai 2017[3] Curtea Constituțională a decis că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 281 alin. (1) lit. b) CPP, care nu reglementează în categoria nulităților absolute încălcarea dispozițiilor referitoare la competența materială și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală, este neconstituțională, nerespectarea acestor dispoziții în cursul urmăririi penale nu poate constitui motiv de admitere a apelului cu trimiterea cauzei spre rejudecare. În ipoteza sesizării instanței prin rechizitoriu, nerespectarea dispozițiilor referitoare la competența materială și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală poate fi invocată cel mai târziu până la închiderea procedurii de cameră preliminară. Atunci când instanța a fost sesizată cu un acord de recunoaștere a vinovăției, nerespectarea acestor dispoziții poate constitui motiv de admitere a apelului, întrucât poate fi invocată în orice stare a procesului, dar nu cu consecința trimiterii cauzei spre rejudecare, ci a respingerii acordului de recunoaștere a vinovăției.

154.4. Chestiunile complementare. Potrivit art. 422 CPP, instanța, deliberând asupra apelului, face, atunci când este cazul, aplicarea dispozițiilor privitoare la reluarea dezbaterilor și a celor privind rezolvarea acțiunii civile, măsurile asigurătorii, cheltuielile judiciare și orice alte aspecte de care depinde soluționarea completă a apelului.

[1] C.C.R., dec. nr. 245 din 7 aprilie 2015 (M. Of. nr. 473 din 30 iunie 2015).
[2] C.A. București, s. pen., dec. nr. 543/1999, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 1072.
[3] M. Of. nr. 566 din 17 iulie 2017.

De asemenea, instanța de apel verifică dacă s-a făcut o justă aplicare de către prima instanță a dispozițiilor privitoare la deducerea duratei reținerii, arestării preventive, arestului la domiciliu sau internării medicale și adaugă, dacă este cazul, timpul de arestare scurs după pronunțarea hotărârii atacate cu apel.

Simpla omisiune a deducerii în mod corect a duratei reținerii și arestării preventive nu conduce automat la admiterea apelului declarat de inculpat, în condițiile în care, din oficiu, instanța de apel verifică, cu ocazia deliberării asupra apelului, și dacă s-a făcut o justă aplicare de către prima instanță a dispozițiilor privitoare la computarea reținerii și a arestării preventive[1]. Însă, în cazul în care instanța de apel are în vedere omisiunea instanței de fond de a scădea din pedeapsa rezultantă durata prevenției executate de inculpat din pedeapsa anterioară, ca efect al reținerii stării de recidivă și al revocării suspendării executării pedepsei, această deducere reprezintă o modificare a hotărârii primei instanțe, modificare ce nu ține de art. 422 CPP și, ca atare, nu poate fi făcută decât în condițiile unui apel admis[2].

Dispozițiile legale analizate le reiau pe cele din reglementarea anterioară, singurele modificări ținând de necesitatea deducerii duratei arestului la domiciliu sau internării medicale, față de prevederile art. 72 alin. (1) CP.

Dat fiind că decizia instanței de apel este definitivă, deducerea duratei reținerii și arestării preventive sau arestului la domiciliu se face nu „la zi", ci *până la data pronunțării deciziei în apel* – definitivă –, întrucât, în continuare, inculpatul urmează să fie privat de libertate în baza mandatului de executare a pedepsei închisorii emis ca urmare a rămânerii definitive a sentinței apelate.

Când instanța de apel admite apelul, desființează sentința primei instanțe și dispune rejudecarea de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată, *se pronunță și asupra măsurii preventive* dispuse cu privire la inculpat. Potrivit art. 423 alin. (3) CPP, „În caz de desființare a hotărârii, instanța de apel poate menține măsura arestării preventive".

Trebuie avute în vedere, sub acest aspect, și cazurile de *încetare de drept a măsurii arestării preventive* enumerate la art. 241 alin. (1) lit. a) teza finală și alin. (1^1) CPP:

– în cursul judecății în primă instanță, la împlinirea duratei maxime prevăzute de lege [potrivit art. 239 alin. (1) CPP, jumătatea maximului special prevăzut de lege pentru infracțiunea care face obiectul sesizării instanței de judecată, fără ca durata totală să poată depăși 5 ani[3]];

– pronunțarea în primă instanță a unei hotărâri de condamnare cu suspendarea executării pedepsei sub supraveghere sau la o pedeapsă cu închisoare cel mult egală cu durata reținerii, arestului la domiciliu și arestării preventive ori, după caz, a unei hotărâri prin care s-a aplicat o măsură educativă neprivativă de libertate;

– în apel, dacă durata măsurii a atins durata pedepsei pronunțate în hotărârea de condamnare.

Considerăm că, în ceea ce privește interpretarea sintagmei „jumătatea maximului special prevăzut de lege pentru infracțiunea care face obiectul sesizării instanței de judecată", folosită la art. 239 alin. (1) CPP, trebuie avute în vedere dispozițiile art. 187 CP, potrivit cărora

[1] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 90/2001, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 1074.

[2] *Mutatis mutandis*, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 268/2001, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 1074-1075.

[3] Termenele prevăzute la alin. (1) curg de la data sesizării instanței de judecată, în cazul în care inculpatul se află în stare de arest preventiv, și, respectiv, de la data punerii în executare a măsurii, când față de acesta s-a dispus arestarea preventivă în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecății sau în lipsă [art. 239 alin. (2) CPP].

„Prin *pedeapsă prevăzută de lege* se înțelege pedeapsa prevăzută în textul de lege care incriminează fapta săvârșită în forma consumată, fără luarea în considerare a cauzelor de reducere sau de majorare a pedepsei"[1]. De asemenea, trebuie avută în vedere pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea (fiecare dintre infracțiunile) dedusă(e) judecății, iar nu pedeapsa (rezultantă) pronunțată de prima instanță prin hotărârea de condamnare[2].

Pe de altă parte, în cazul în care prima instanță a dispus prin hotărârea de condamnare și revocarea suspendării executării unei pedepse anterioare, prin „pedeapsă pronunțată", în sensul dispozițiilor art. 241 alin. (1^1) lit. b) CPP, se înțelege pedeapsa aplicată pentru infracțiunea sau infracțiunile deduse judecății, la care se adaugă pedeapsa devenită executabilă ca urmare a revocării suspendării[3].

Referitor la *cheltuielile judiciare*, când apelul inculpatului a fost admis și s-a modificat în favoarea sa hotărârea atacată, instanța nu îl poate obliga la plata cheltuielilor judiciare din apel, indiferent de temeiurile și limitele admiterii și chiar dacă a fost totuși condamnat sau obligat să plătească despăgubiri[4], temeiurile acordării cheltuielilor judiciare în primă instanță și în apel fiind diferite [art. 274 și art. 275 alin. (1) și, respectiv, art. 275 alin. (2) CPP].

155. Conținutul deciziei instanței de apel și comunicarea acesteia. În *partea introductivă*, decizia instanței de apel trebuie să cuprindă mențiunile prevăzute în art. 402 CPP pentru sentința primei instanțe.

În *expunere*, decizia instanței de apel trebuie să cuprindă temeiurile de fapt și de drept care au dus, după caz, la respingerea sau la admiterea apelului, precum și temeiurile care au dus la adoptarea oricăreia dintre soluțiile prevăzute la art. 421 CPP.

Întrucât în cazul respingerii apelului instanța de apel *confirmă* soluția primei instanțe, iar în cazul admiterii acestuia o *infirmă*, total sau parțial, din motivarea deciziei instanței de apel trebuie să rezulte că aceasta a procedat la *un nou examen* al cauzei. Decizia prin care instanța de apel admite apelul, infirmând hotărârea atacată, trebuie întotdeauna motivată într-un mod diferit în raport cu hotărârea primei instanțe, pe care o desființează, căci o *altă* soluție implică, cu necesitate, o *altă* motivare. Dimpotrivă, în cazul în care, respingând apelul, confirmă hotărârea supusă examinării sale, instanța de apel nu este obligată să își motiveze decizia în termeni diferiți de aceia ai sentinței primei instanțe. Deciziile de respingere a apelului sunt suficient motivate chiar și numai prin adoptarea, totală sau parțială, a motivelor ce au stat la baza sentinței atacate[5]. S-a arătat însă că, întrucât instanța de apel este obligată să procedeze la un examen propriu al cauzei, hotărârea sa nu se poate referi pur și simplu la aprecierea personală a judecătorilor de la prima instanță, iar însușirea, de către instanța de control, a motivelor primei instanțe trebuie să rezulte, cel puțin implicit, din termenii folosiți, nefiind suficient – de exemplu – ca instanța de apel să confirme pur și simplu hotărârea atacată, prin respingerea apelului[6]. De asemenea, simpla însușire, de către instanța de apel, a motivării cuprinse în sentința atacată nu este suficientă atunci când hotărârea primei instanțe este ea însăși motivată incomplet sau defectuos. Instanța nu se poate limita la adoptarea motivelor pe care s-a întemeiat prima

[1] A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 569.

[2] A se vedea, *mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3489 din 6 octombrie 2010, www.scj.ro.

[3] *Idem*.

[4] Plenul Trib. Suprem, dec. de îndrum. nr. 8/1972 [pct. 1 lit. a)], *apud* V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 244.

[5] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 248-249 și jurisprudența acolo citată.

[6] Arătarea în decizie, în mod generic, că sentința atacată este temeinică, bazată pe o corectă analiză a stării de fapt, fără referire la criticile apelantului privitoare la încadrarea juridică a unei fapte, la achitarea unora dintre inculpați și la modul cum pedepsele au fost individualizate, echivalează cu nearătarea motivelor pe care se întemeiază soluția (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3339/2004, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 1076).

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

instanță nici când în fața instanței de apel s-au ridicat excepții ori s-au formulat apărări noi sau când, deși respinge apelul, instanța de apel se deosebește, în limita anumitor puncte de vedere, de instanța de prim grad[1].

Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, între garanțiile dreptului la un proces echitabil în sensul art. 6 din Convenție se înscrie și *obligația instanțelor de a-și motiva deciziile*. Curtea a statuat că textul obligă instanțele să își motiveze hotărârile, dar această obligație nu are a fi înțeleasă în sensul că ele trebuie să răspundă în mod detaliat la fiecare argument al părților procesului. Întinderea obligației de motivare a deciziilor variază în funcție de natura acestora. Este necesar să se țină seama, în special, de diversitatea capetelor de cerere ale acțiunilor și de motivele formulate în căile de atac exercitate de părți, de diferențele existente între statele contractante cu privire la izvoarele dreptului – dispoziții legale, cutume, concepții doctrinale –, de diferențele privitoare la prezentarea și redactarea deciziilor și hotărârilor judecătorești[2]. În orice caz, în concepția instanței europene, art. 6 parag. 1 nu impune motivarea detaliată a deciziei unei instanțe de recurs care, întemeindu-se pe dispoziții legale specifice, respinge un recurs ca fiind „lipsit de șanse de succes"[3]. De asemenea, din moment ce art. 6 obligă jurisdicțiile să își motiveze deciziile, dar nu și la a răspunde fiecărui argument avansat de părți, Curtea a considerat că, prin faptul că nu a răspuns la un simplu argument care nici nu a influențat soluția litigiului, instanța națională – în cauză, o curte de apel – nu a adoptat o decizie nemotivată[4].

În sensul celor menționate este și jurisprudența instanței supreme, care a arătat că, în conformitate cu jurisprudența Curții Europene, reflectată în special în cauza *Boldea c. României*[5], obligația de motivare a hotărârilor judecătorești impusă instanțelor naționale prin art. 6 parag. 1 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, chiar dacă nu implică existența unui răspuns detaliat la fiecare problemă ridicată, presupune să fie examinate în mod real problemele esențiale care au fost supuse analizei instanței, iar în considerentele hotărârii să fie redate argumentele care au condus la pronunțarea ei. În îndeplinirea obligației de motivare, instanța de apel nu se poate limita să preia total sau parțial motivarea primei instanțe, ci, procedând la o examinare proprie a cauzei, trebuie să răspundă cu argumente la fiecare dintre criticile și apărările invocate de părți[6].

Dat fiind caracterul definitiv al deciziilor instanței de apel, motivarea hotărârii se impune, în primul rând, în îndeplinirea celeilalte funcții a obligației instanței de a motiva hotărârea – în afară de aceea de a face posibil controlul judiciar –, și anume de a demonstra părților că au fost ascultate[7]. Motivarea hotărârii instanței de apel este extrem de importantă în cazul în care se dispun desființarea hotărârii și trimiterea cauzei spre rejudecare, deoarece instanța de rejudecare este ținută să respecte, în măsura în care situația de fapt rămâne cea avută în vedere la soluționarea apelului, limitele stabilite de instanța de control judiciar[8].

---

[1] V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *op. cit.*, p. 249-250.

[2] C. BÎRSAN, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2010, p. 525 și jurisprudența acolo citată.

[3] *Idem*, p. 527.

[4] C. BÎRSAN, *op. cit.*, 2010, p. 527 și jurisprudența acolo citată.

[5] C.E.D.O., hot. din 15 februarie 2007, hudoc.echr.coe.int.

[6] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4222 din 25 noiembrie 2010, www.scj.ro.

[7] Cu privire la funcțiile obligației instanței de a motiva hotărârea pronunțată, a se vedea M. UDROIU, O. PREDESCU, *op. cit.*, p. 681 și urm. și jurisprudența acolo citată.

[8] *Idem*, p. 695.

Dispozitivul deciziei instanței de apel trebuie să cuprindă soluția, data pronunțării și mențiunea că pronunțarea s-a făcut în ședință publică. Dispozitivul deciziei instanței de apel trebuie deci să cuprindă soluția de respingere a apelului ca tardiv, ca inadmisibil sau ca nefondat ori, după caz, soluția de admitere a apelului. În cazul admiterii apelului, dispozitivul trebuie să cuprindă dispoziția de desființare a hotărârii atacate, precum și limitele în care hotărârea apelată este desființată.

Dacă inculpatul se află în stare de arest preventiv sau de arest la domiciliu, în expunere și în dispozitiv se arată *timpul care se deduce din pedeapsă*[1], iar când s-a dispus rejudecarea, decizia trebuie să indice care este *ultimul act procedural rămas valabil* de la care procesul penal trebuie să își reia cursul, *în caz contrar toate actele procedurale fiind desființate de drept* [art. 424 alin. (3) și (4) CPP].

Potrivit art. 424 alin. (2) CPP, instanța de apel se pronunță asupra măsurilor preventive potrivit dispozițiilor referitoare la conținutul sentinței. Aceasta, în ipoteza în care instanța de apel *admite apelul, desființează sentința primei instanțe și pronunță o nouă hotărâre*, procedând potrivit regulilor referitoare la soluționarea acțiunii penale și a acțiunii civile la judecata în fond. Dacă instanța respinge apelul, se mențin dispozițiile referitoare la măsurile preventive din conținutul sentinței apelate, care devine definitivă. Iar dacă admite apelul, desființează sentința primei instanțe și dispune rejudecarea cauzei, sunt incidente, în materie de măsuri preventive, dispozițiile art. 423 alin. (3) CPP, potrivit cărora, „În caz de desființare a hotărârii, instanța de apel poate menține măsura arestării preventive". După pronunțarea hotărârii, până la motivarea deciziei și sesizarea primei instanțe, instanța de apel poate dispune, la cerere sau din oficiu, luarea, revocarea sau înlocuirea unei măsuri preventive cu privire la inculpatul condamnat, în condițiile legii, ori, după caz, menținerea acesteia, pentru a evita astfel încetarea sa de drept.

Spre deosebire de reglementarea anterioară, potrivit art. 424 alin. (5) CPP, *decizia instanței de apel se comunică* – indiferent dacă au fost prezenți sau nu la pronunțare – *procurorului, părților, persoanei vătămate și administrației locului de deținere*; de la data comunicării deciziei instanței de apel legea prevede că începe să curgă termenul de declarare a recursului în casație (art. 435 CPP).

Secțiunea a 5-a. Rejudecarea cauzei

156. Instanța de rejudecare. În cazul în care hotărârea atacată a fost desființată și s-a dispus trimiterea cauzei pentru rejudecare [art. 421 pct. 2 lit. b) CPP], instanța de rejudecare este fie *prima instanță*, fie *instanța competentă* potrivit dispozițiilor referitoare la competența materială și personală a instanțelor judecătorești (când cauza a fost soluționată de o instanță inferioară celei legal competente).

În acest caz, judecătorii care au luat parte la soluționarea cauzei în primă instanță nu pot participa la rejudecarea cauzei după desființarea hotărârii, întrucât *există cauza de incompatibilitate* prevăzută în art. 64 alin. (3) CPP.

157. Limitele rejudecării. Dacă hotărârea este *desființată în întregime*, instanța de rejudecare procedează la rejudecarea cauzei în ansamblu, *cu privire la toate faptele și persoanele* la care se referă hotărârea desființată și *atât cu privire la latura penală, cât și cu privire la latura civilă*.

[1] A se vedea *supra*, partea specială, nr. 154.4.

Dacă hotărârea este *desființată numai cu privire la unele fapte sau persoane ori numai în ceea ce privește latura penală sau civilă*, instanța de rejudecare procedează la rejudecarea cauzei numai în limitele în care hotărârea a fost desființată [art. 425 alin. (3) CPP].

Instanța de rejudecare are obligația de a se conforma hotărârii instanței de apel, în măsura în care situația de fapt rămâne cea avută în vedere la soluționarea apelului [art. 425 alin. (1) CPP].

Din punct de vedere procesual, rejudecarea poate fi limitată prin aceea că nu va cuprinde întreaga desfășurare a procesului penal, ci doar un segment al acestuia. Ceea ce se desființează prin admiterea apelului este sentința atacată, și nu materialul procesual pe care ea se întemeiază și care, în anumite limite apreciate de instanța de apel, rămâne câștigat cauzei, fiind în continuare producător de efecte juridice[1].

Deși actuala reglementare nu mai prevede expres, în limitele în care hotărârea a fost desființată și respectându-se obligația de a se conforma hotărârii instanței de apel, rejudecarea cauzei după desființarea hotărârii atacate se desfășoară *potrivit dispozițiilor generale privind judecata* și *a dispozițiilor privind judecata în primă instanță*, care se aplică în mod corespunzător. În cadrul rejudecării, *judecata se reia fie de la primul act procedural* [dacă decizia nu indică ultimul act procedural rămas valabil, în condițiile art. 424 alin. (4) CPP], fie *de la actul procedural indicat* în decizia instanței de apel ca fiind ultimul act procedural rămas valabil.

Potrivit art. 14 alin. (1) din Legea de aplicare, rejudecarea cauzei de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată ori de către instanța competentă, dispusă după intrarea în vigoare a Codului de procedură penală, se desfășoară *conform legii noi*.

Regula *neagravării situației în propriul apel* se aplică și la rejudecarea cauzei după desființarea hotărârii atacate, ca de altfel în cadrul oricărei activități procesuale ulterioare admiterii apelului[2]. *Per a contrario*, este firesc ca, dacă hotărârea a fost desființată în apelul procurorului declarat în defavoarea inculpatului sau în apelul persoanei vătămate, instanța care rejudecă să poată agrava soluția dată de prima instanță; astfel fiind, reglementarea expresă a acestei posibilități apare inutilă.

În cazul rejudecării de către prima instanță, *sentința pronunțată în urma rejudecării poate fi atacată cu apel*. Potrivit art. 8 din Legea de aplicare, hotărârile pronunțate în primă instanță după intrarea în vigoare a legii noi sunt supuse căilor de atac, termenelor și condițiilor de exercitare ale acestora *prevăzute de legea nouă*.

În rejudecare, instanța *se pronunță asupra măsurilor preventive* (dispunând luarea, menținerea, înlocuirea sau revocarea acestora) potrivit regulilor de la judecata în fond. Trebuie avute însă în vedere și cazurile de încetare de drept a măsurilor preventive enumerate la art. 241 alin. (1) și (1^1) CPP[3].

Dacă durata măsurii a atins durata pedepsei pronunțate în hotărârea de condamnare după trimiterea cauzei spre rejudecare prin decizia instanței de apel, cauza nemaiaflându-se „în apel", măsura preventivă încetează de drept doar dacă rejudecarea are loc ca urmare a apelului declarat de inculpat sau de procuror în favoarea inculpatului, deoarece instanța de rejudecare nu va putea spori această durată, dat fiind principiul *non reformatio in peius*. În celelalte situații, arestarea preventivă și arestul la domiciliu încetează de drept „la împlinirea duratei maxime prevăzute de lege", potrivit art. 241 alin. (1) lit. a) și art. 239 alin. (1) CPP.

[1] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 332/1998, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 1078.

[2] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1385/2002, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 3/1998, în L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *op. cit.*, p. 1063 și p. 1078. A se vedea și *supra*, partea specială, nr. 145.

[3] A se vedea *supra*, partea specială, nr. 154.4.

Capitolul al IV-lea. Contestația

REGLEMENTARE

Art. 425¹.[1] **Declararea și soluționarea contestației.** (1) Calea de atac a contestației se poate exercita numai atunci când legea o prevede expres, prevederile prezentului articol fiind aplicabile când legea nu prevede altfel.

(2) Pot face contestație procurorul și subiecții procesuali la care hotărârea atacată se referă, precum și persoanele ale căror interese legitime au fost vătămate prin aceasta, în termen de 3 zile, care curge de la pronunțare pentru procuror și de la comunicare pentru celelalte persoane, dispozițiile art. 411 alin. (1) aplicându-se în mod corespunzător.

(3) Contestația se depune la judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau, după caz, la instanța care a pronunțat hotărârea care se atacă și se motivează până la termenul stabilit pentru soluționare, dispozițiile art. 415 aplicându-se în mod corespunzător.

(4) La soluționarea contestației, dispozițiile art. 416 și art. 418 se aplică în mod corespunzător; în cadrul acestor limite, la soluționarea contestației împotriva încheierii privind o măsură preventivă se poate dispune o măsură mai puțin gravă decât cea solicitată sau decât cea dispusă prin încheierea contestată ori se pot modifica obligațiile din conținutul măsurii contestate.

(5) Contestația se soluționează de către judecătorul de drepturi și libertăți, respectiv de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța superioară celei sesizate sau, după caz, de către instanța superioară celei sesizate, respectiv de completul competent al Înaltei Curți de Casație și Justiție, în ședință publică, cu participarea procurorului.

(6) La soluționarea contestației se citează persoana care a făcut contestația, precum și subiecții procesuali la care hotărârea atacată se referă, dispozițiile art. 90 și art. 91 aplicându-se în mod corespunzător.

(7) Contestația se soluționează prin decizie, care nu este supusă niciunei căi de atac, putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

1. respingerea contestației, cu menținerea hotărârii atacate:

a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;

b) când contestația este nefondată;

2. admiterea contestației și:

a) desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei;

b) desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către judecătorul sau completul care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

COMENTARIU

Secțiunea 1. Dispoziții generale

158. Reglementare. Competență. Contestația, *cale ordinară de atac*, este reglementată într-un capitol distinct al Codului de procedură penală, introdus ca urmare a modificărilor și completărilor aduse prin art. III din O.U.G. nr. 3/2014. Textul face trimitere la o serie de dispoziții prevăzute în materia apelului [art. 411 alin. (1), art. 415, art. 416, art. 418 CPP] privind repunerea în termen, retragerea și efectul suspensiv ale căii de atac, *non reformatio in peius*, dispoziții care se aplică în mod corespunzător. Deși legea nu prevede expres,

[1] Art. 425¹ a fost introdus prin art. III pct. 5 din O.U.G. nr. 3/2014 pentru luarea unor măsuri de implementare necesare aplicării Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru implementarea altor acte normative (M. Of. nr. 98 din 7 februarie 2014).

apreciem că în cazul contestației sunt aplicabile și prevederile art. 417 CPP referitoare la efectul devolutiv al căii de atac și limitele sale.

După cum stipulează chiar primul alineat al articolului, prevederile sunt aplicabile *„când legea nu prevede altfel"*; prin urmare, în toate situațiile în care există dispoziții derogatorii, acestea se vor aplica cu prioritate.

Reglementarea actuală – art. 36 alin. (2), art. 38 alin. (3), art. 39 alin. (3) și art. 40 alin. (4) CPP – stabilește ca fiind *de competența tribunalelor, curții de apel/Curții Militare de Apel și a Înaltei Curți de Casație și Justiție* judecarea contestațiilor formulate împotriva hotărârilor pronunțate de instanțele ierarhic inferioare (judecătorie, tribunal/tribunal militar și, respectiv, curte de apel/Curtea Militară de Apel), în cazurile prevăzute de lege.

Potrivit art. 54 alin. (1^1) și (1^2) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară:

– contestațiile împotriva *hotărârilor pronunțate în materie penală de judecătorii de drepturi și libertăți și judecătorii de cameră preliminară de la judecătorii și tribunale* se soluționează în complet format dintr-*un judecător*;

– contestațiile împotriva *hotărârilor pronunțate în cursul judecății în materie penală în primă instanță de judecătorii și tribunale* se soluționează în complet format dintr-*un judecător*.

În ceea ce privește *completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție*, potrivit art. 31 alin. (1) lit. b), e), f) și d) și art. 24 din Legea nr. 304/2004:

– pentru contestațiile împotriva *hotărârilor pronunțate de judecătorii de drepturi și libertăți și judecătorii de cameră preliminară de la curțile de apel și Curtea Militară de Apel*, completul de judecată este format dintr-*un judecător*;

– pentru contestațiile împotriva *încheierilor pronunțate în cursul judecății în primă instanță de curțile de apel și Curtea Militară de Apel*, completul de judecată este format din *3 judecători*;

– pentru contestațiile împotriva *încheierilor pronunțate în cursul judecății în apel de curțile de apel și Curtea Militară de Apel*, prevăzute în art. 250^1 alin. (1) CPP, completul de judecată este format din *3 judecători*;

– pentru contestațiile împotriva *hotărârilor pronunțate de judecătorii de drepturi și libertăți și judecătorii de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casație și Justiție*, completul de judecată este format din *2 judecători*;

– *completele de 5 judecători* soluționează contestațiile împotriva *încheierilor pronunțate în cursul judecății în primă instanță de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție*.

Celelalte *texte având caracter general* care fac referire la contestație drept cale de atac privesc:

– dreptul oricărei persoane arestate de a formula contestație împotriva dispunerii măsurii arestării [art. 9 alin. (3) CPP];

– atribuția procurorului, în cadrul procesului penal, de a formula și exercita contestațiile și căile de atac prevăzute de lege împotriva hotărârilor judecătorești [art. 55 alin. (3) lit. f) CPP];

– incompatibilitatea judecătorului care s-a pronunțat cu privire la o măsură supusă contestației de a participa la soluționarea contestației [art. 64 alin. (6) CPP];

– judecarea contestațiilor și a celorlalte căi de atac de instanțele corespunzătoare din circumscripția instanței la care s-a strămutat cauza, după strămutare [art. 75 alin. (1) CPP].

Secțiunea a 2-a. Cazuri. Procedura aplicabilă

159. Hotărârile care pot face obiectul contestației. Potrivit art. 425[1] alin. (1) CPP, calea de atac a contestației se poate exercita numai atunci când legea o prevede expres. În Codul de procedură penală se prevede că *se poate formula contestație împotriva următoarelor hotărâri*:

a) încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța dispune luarea măsurii internării nevoluntare în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice, precum și prelungirea acestei măsuri;

b) încheierea prin care, în cursul urmăririi penale, judecătorul de drepturi și libertăți dispune asupra măsurilor preventive;

c) încheierea prin care, în procedura camerei preliminare, judecătorul de cameră preliminară dispune asupra măsurilor preventive;

d) încheierea prin care, în cursul judecății, instanța dispune, în primă instanță, asupra măsurilor preventive;

e) încheierea prin care se dispune cu privire la:

(i) (propunerea de) luarea sau la ridicarea măsurii obligării provizorii la tratament medical a suspectului sau inculpatului (în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecății);

(ii) confirmarea ori, după caz, înlocuirea sau încetarea măsurii obligării provizorii la tratament medical a suspectului sau inculpatului (în cazul unei soluții de netrimitere în judecată);

f) încheierea prin care se dispune cu privire la:

(i) (propunerea de) luarea măsurii internării medicale provizorii a suspectului sau inculpatului (în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecății);

(ii) confirmarea ori, după caz, înlocuirea sau încetarea măsurii internării medicale provizorii a suspectului sau inculpatului (în cazul unei soluții de netrimitere în judecată);

g) în materia măsurilor asigurătorii:

(i) încheierea prin care s-a dispus luarea unei măsuri asigurătorii de către judecătorul de cameră preliminară, de instanța de judecată sau de instanța de apel;

(ii) încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți soluționează propunerea procurorului de valorificare a bunurilor mobile sechestrate în cursul urmăririi penale;

h) încheierea prin care judecătorul de cameră preliminară, soluționând plângerea împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată, verifică legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale, exclude probele nelegal administrate ori, după caz, sancționează potrivit art. 280-282 CPP actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii și admite plângerea, desființează soluția atacată și dispune începerea judecății cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost pusă în mișcare acțiunea penală;

i) încheierea judecătorului de cameră preliminară, în condițiile art. 345-347 CPP;

j) încheierea dată în primă instanță prin care s-a dispus suspendarea cauzei;

k) încheierea prin care s-a dispus suspendarea judecății în caz de extrădare activă;

l) încheierea prin care s-a dispus suspendarea hotărârii supuse revizuirii, odată cu admiterea în principiu a cererii de revizuire sau ulterior acesteia;

m) încheierea prin care se dispun sau se revocă măsurile preventive față de persoana juridică;

n) sentința prin care instanța rezolvă cererea de reabilitare;

o) încheierea prin care judecătorul de cameră preliminară se pronunță asupra cererii procurorului de luare a măsurii de siguranță a confiscării speciale sau a desființării unui înscris, în cazul în care s-a dispus clasarea sau renunțarea la urmărirea penală;

p) hotărârea prin care judecătoria soluționează cererea/propunerea de liberare condiționată;

q) hotărârea prin care instanța se pronunță asupra cererii de amânare a executării pedepsei;

r) hotărârea prin care instanța se pronunță asupra cererii de întrerupere a executării pedepsei;

s) încheierea prin care judecătorul se pronunță cu privire la aplicarea amnistiei și a grațierii, atunci când intervin după rămânerea definitivă a hotărârii;

ș) hotărârile pronunțate în primă instanță în materia executării potrivit Titlului V al Părții speciale („Executarea hotărârilor penale").

Legiuitorul a prevăzut mai întâi normele speciale privind contestația în fiecare dintre cazurile enumerate, pentru ca abia ulterior, sesizând această lacună a Codului de procedură penală, constând în lipsa unor norme generale care să reglementeze contestația, stabilindu-i natura juridică și principiile care o guvernează, să introducă art. 425[1].

Întrucât analiza dispozițiilor menționate, cu indicarea materiilor în care sunt prevăzute norme derogatorii, ar fi dificil de urmărit, vom proceda în continuare la descrierea procedurii aplicabile în cazul contestației declarate împotriva fiecărei categorii de hotărâri ce poate face obiectul acestei căi de atac, prin completarea normelor speciale cu cele generale prevăzute la art. 425[1] CPP.

160. Contestația împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța dispune luarea măsurii internării nevoluntare în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice, precum și prelungirea acestei măsuri[1]. Contestația *se soluționează* de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța ierarhic superioară sau de instanța ierarhic superioară, după caz, respectiv de completul competent al Înaltei Curți de Casație și Justiție[2].

Contestația *poate fi formulată* de suspect, de inculpat sau de procuror, *în termen de 24 de ore* de la pronunțare. Se pot aplica, și în acest caz, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la *repunerea în termen* prevăzute la art. 411 alin. (1) CPP, la care face trimitere art. 425[1] alin. (2) din același cod.

Contestația *se depune* la judecătorul/instanța care a pronunțat hotărârea care se atacă și *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425[1] alin. (3) CPP.

Contestația împotriva încheierii prin care se dispune luarea sau prelungirea măsurii internării nevoluntare *nu suspendă executarea*; încheierea este, prin urmare, *executorie*. Aceasta reprezintă o excepție de la regula efectului suspensiv de executare al căilor ordinare de atac, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la art. 425[1] alin. (4), care face trimitere la cele de la art. 416 CPP (privind efectul suspensiv al apelului).

Contestația formulată de suspect sau inculpat se soluționează în termen de *3 zile de la data înregistrării* acesteia.

Ședința de judecată este *publică*, iar *participarea procurorului obligatorie*, în acest sens fiind dispozițiile art. 425[1] alin. (5) CPP.

[1] Art. 184 alin. (14)-(19), (21) și (25) CPP.

[2] În ceea ce privește completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 158.

Referitor la *citare* și *prezența părților*, legea prevede două situații:

– în vederea soluționării contestației formulate de procuror, se dispune citarea suspectului sau inculpatului;

– în vederea soluționării contestației formulate de suspect sau de inculpat, se comunică acestuia și procurorului data stabilită pentru judecarea contestației și li se acordă posibilitatea de a depune observații scrise până la acea dată, în afară de cazul când apreciază că prezența suspectului sau inculpatului, participarea procurorului și formularea de concluzii orale de către aceștia sunt necesare pentru justa soluționare a contestației.

Asistența juridică a suspectului ori inculpatului este *obligatorie*.

În ceea ce privește *soluțiile* judecătorului de drepturi și libertăți/instanței/completului competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, în lipsa unor prevederi contrare, sunt aplicabile dispozițiile art. 425[1] alin. (7) CPP, care se completează cu cele speciale de la art. 184 alin. (18) din același cod, pentru situația admiterii contestației formulate de suspect sau inculpat. Astfel, contestația se soluționează prin *decizie, care nu este supusă niciunei căi de atac*, putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

A. *respingerea contestației*, cu menținerea hotărârii atacate:

a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;

b) când contestația este nefondată;

B. *admiterea contestației* și:

a) desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei; în cazul admiterii contestației formulate de suspect sau inculpat, se dispun respingerea propunerii de internare și *externarea*, dacă este cazul, *de îndată*, a suspectului sau inculpatului, dacă acesta nu este deținut sau arestat chiar și în altă cauză;

b) desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către judecătorul sau completul care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

La soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 CPP (privind neagravarea situației în propriul apel).

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 CPP (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

Dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 24 de ore de la soluționarea contestației.

161. Contestația împotriva încheierii prin care, în cursul urmăririi penale, judecătorul de drepturi și libertăți dispune asupra măsurilor preventive[1]. Contestația *se soluționează* de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța ierarhic superioară, respectiv de completul competent al Înaltei Curți de Casație și Justiție[2].

Contestația *poate fi formulată* de inculpat sau de procuror, *în termen de 48 de ore* de la pronunțare sau, după caz, de la comunicare. Apreciem că se pot aplica, și în acest caz, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la *repunerea în termen* prevăzute la art. 411 alin. (1) CPP, la care face trimitere art. 425[1] alin. (2) din același cod.

[1] Art. 203 alin. (5) și (7) și art. 204 CPP.

[2] Cu privire la completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 158. Acesta se completează cu dispozițiile art. 204 alin. (2) CPP, potrivit cărora „Contestațiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi și libertăți de la Înalta Curte de Casație și Justiție dispune asupra măsurilor preventive se soluționează de un complet compus din judecători de drepturi și libertăți de la Înalta Curte de Casație și Justiție (...)".

Contestația *se depune* la judecătorul de drepturi și libertăți care a pronunțat încheierea atacată și *se înaintează*, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare, potrivit art. 204 alin. (1) teza a II-a CPP.

Contestația *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425[1] alin. (3) CPP.

Contestația formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea sau prelungirea unei măsuri preventive ori prin care s-a constatat încetarea de drept a acesteia *nu este suspensivă de executare*; încheierea în cauză este, prin urmare, *executorie*. Aceasta reprezintă o excepție de la regula efectului suspensiv de executare al căilor ordinare de atac, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la art. 425[1] alin. (4), care face trimitere la cele de la art. 416 CPP (privind efectul suspensiv al apelului).

Sunt prevăzute două dispoziții speciale pentru *termenul de soluționare* a contestației, în funcție de titularul căii de atac:

– contestația formulată de inculpat se soluționează în termen de *5 zile de la înregistrare*;

– contestația formulată de procuror împotriva încheierii prin care s-a dispus respingerea propunerii de prelungire a arestării preventive, revocarea unei măsuri preventive sau înlocuirea unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă se soluționează *înainte de expirarea duratei măsurii preventive dispuse anterior*.

Ședința se desfășoară *în camera de consiliu*, iar *participarea procurorului este obligatorie*.

Referitor la *citare* și *prezența părților*, legea prevede că inculpatul se citează. Soluționarea contestației se face *în prezența inculpatului*, în afară de cazul când acesta lipsește nejustificat, este dispărut, se sustrage ori, din cauza stării sănătății, din cauză de forță majoră sau stare de necesitate, nu poate fi adus în fața judecătorului. Se consideră că este prezent și inculpatul privat de libertate care, cu acordul său și în prezența apărătorului ales sau numit din oficiu și, după caz, și a interpretului, participă la soluționarea contestației prin videoconferință, la locul de deținere[1].

Asistența juridică a inculpatului este *obligatorie*.

Potrivit art. 203 alin. (5) CPP, contestația se soluționează prin *încheiere motivată*, care *se pronunță în camera de consiliu*[2]. Apreciem că, în completare, sunt aplicabile dispozițiile art. 425[1] alin. (7) CPP, precum și cele speciale de la art. 204 alin. (10)-(12) CPP, pentru situația admiterii contestației. Astfel, *încheierea nu este supusă niciunei căi de atac*, putându-se pronunța una dintre următoarele *soluții*:

A. *respingerea contestației*, cu menținerea hotărârii atacate:

a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;

b) când contestația este nefondată;

---

[1] Prin O.U.G. nr. 18/2016 au fost introduse dispoziții privind participarea la judecată prin videoconferință a inculpatului privat de libertate, cu îndeplinirea a două condiții, care constituie, totodată, garanții ale dreptului la apărare: acordul inculpatului, respectiv prezența apărătorului său și, după caz, și a interpretului, la locul de deținere, astfel încât poate avea loc consultarea în condiții de confidențialitate în orice moment al procedurii (A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 484).

[2] Prin Decizia nr. 4 din 29 septembrie 2014 (M. Of. nr. 821 din 11 noiembrie 2014), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a admis recursul în interesul legii declarat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov și, în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 203 alin. (5) și art. 425[1] alin. (1) CPP, a stabilit că „în cursul urmăririi penale și al procedurii de cameră preliminară contestația împotriva încheierii judecătorului de drepturi și libertăți sau, după caz, a judecătorului de cameră preliminară privitoare la măsurile preventive se soluționează în camera de consiliu, prin încheiere motivată, care se pronunță în camera de consiliu".

B. *admiterea contestației* și:

a) desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei:

– *în cazul admiterii contestației formulate de procuror* și dispunerii arestării preventive a inculpatului, dispozițiile art. 226 CPP (privind admiterea propunerii de arestare preventivă în cursul urmăririi penale) se aplică în mod corespunzător. În cazul admiterii contestației formulate de procuror și dispunerii prelungirii arestării preventive a inculpatului, dispozițiile art. 236 alin. (1) și (2) CPP (privind admiterea propunerii de prelungire a arestării preventive în cursul urmăririi penale) se aplică în mod corespunzător. Dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, se poate dispune luarea uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d) CPP (controlul judiciar, controlul judiciar pe cauțiune, arestul la domiciliu) sau majorarea cuantumului cauțiunii;

– *în cazul admiterii contestației formulate de inculpat* împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea sau prelungirea măsurii arestării preventive, se pot dispune, în condițiile prevăzute de lege, respingerea propunerii de luare sau de prelungire a măsurii preventive ori, după caz, înlocuirea acesteia cu o altă măsură preventivă mai ușoară și, după caz, punerea de îndată în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză;

b) desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către judecătorul care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

La soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 (privind neagravarea situației în propriul apel). Textul stipulează și că, în cadrul acestor limite, la soluționarea contestației împotriva încheierii privind o măsură preventivă se poate dispune o măsură mai puțin gravă decât cea solicitată sau decât cea dispusă prin încheierea contestată ori se pot modifica obligațiile din conținutul măsurii contestate.

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

Dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 48 de ore de la soluționarea contestației.

Încheierile pronunțate de judecătorul de drepturi și libertăți *se comunică* inculpatului și procurorului care au lipsit de la pronunțare.

Dispoziții tranzitorii. Potrivit art. 17 alin. (2) din Legea de aplicare, „Recursurile aflate în curs de judecată la data intrării în vigoare a legii noi, declarate împotriva încheierilor din cursul urmăririi penale privitoare la măsurile preventive, rămân în competența aceleiași instanțe și se judecă potrivit regulilor prevăzute de *legea veche*. Dacă instanța admite recursul și casează încheierea, procedează la rejudecarea cauzei conform *legii noi*, putând lua oricare dintre măsurile preventive prevăzute de aceasta" (s.n.).

162. Contestația împotriva încheierii prin care, în procedura camerei preliminare, judecătorul de cameră preliminară de la instanța sesizată cu rechizitoriu dispune asupra măsurilor preventive[1]**.** Contestația *se soluționează* de judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară, respectiv de completul competent al Înaltei Curți de Casație și Justiție[2].

[1] Art. 203 alin. (5) și (7) și art. 205 CPP.

[2] Cu privire la completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 158. Acesta se completează cu dispozițiile art. 205 alin. (2) CPP, potrivit cărora „Contestațiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casație și Justiție dispune în

Contestația *poate fi formulată* de inculpat sau de procuror, *în termen de 48 de ore* de la pronunțare sau, după caz, de la comunicare. Apreciem că se pot aplica, și în acest caz, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la *repunerea în termen* prevăzute la art. 411 alin. (1) CPP, la care face trimitere art. 425[1] alin. (2) din același cod.

Contestația *se depune* la judecătorul de cameră preliminară care a pronunțat încheierea atacată și *se înaintează*, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare, potrivit art. 205 alin. (1) teza a II-a CPP.

Contestația *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425[1] alin. (3) CPP.

Contestația formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea sau menținerea unei măsuri preventive ori prin care s-a constatat încetarea de drept a acesteia *nu este suspensivă de executare*; încheierea în cauză este, prin urmare, *executorie*. Aceasta reprezintă o excepție de la regula efectului suspensiv de executare al căilor ordinare de atac, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la art. 425[1] alin. (4) CPP, care face trimitere la cele de la art. 416 (privind efectul suspensiv al apelului).

Sunt prevăzute două dispoziții speciale pentru *termenul de soluționare* a contestației, în funcție de titularul căii de atac:

– contestația formulată de inculpat se soluționează în termen de *5 zile de la înregistrare*;

– contestația formulată de procuror împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea unei măsuri preventive sau înlocuirea unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă se soluționează *înainte de expirarea duratei măsurii preventive dispuse anterior*.

Ședința se desfășoară *în camera de consiliu*, iar *participarea procurorului este obligatorie*.

Referitor la *citare* și *prezența părților*, legea prevede că inculpatul se citează. Soluționarea contestației se face *în prezența inculpatului*, în afară de cazul când acesta lipsește nejustificat, este dispărut, se sustrage ori, din cauza stării sănătății, din cauză de forță majoră sau stare de necesitate, nu poate fi adus în fața judecătorului. Se consideră că este prezent și inculpatul privat de libertate care, cu acordul său și în prezența apărătorului ales sau numit din oficiu și, după caz, și a interpretului, participă la soluționarea contestației prin videoconferință, la locul de deținere[1].

Asistența juridică a inculpatului este *obligatorie*.

Potrivit art. 203 alin. (5) CPP, contestația se soluționează prin *încheiere motivată*, care *se pronunță în camera de consiliu*[2]. Apreciem că, în completare, sunt aplicabile dispozițiile art. 425[1] alin. (7) CPP, precum și cele speciale de la art. 205 alin. (10) CPP, pentru situația admiterii contestației. Astfel, *încheierea nu este supusă niciunei căi de atac*, putându-se pronunța una dintre următoarele *soluții*:

A. *respingerea contestației*, cu menținerea hotărârii atacate:

a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;

b) când contestația este nefondată;

---

procedura camerei preliminare asupra măsurilor preventive se soluționează de un alt complet al aceleiași instanțe, în condițiile legii".

[1] Prin O.U.G. nr. 18/2016 au fost introduse dispoziții privind participarea la judecată prin videoconferință a inculpatului privat de libertate, cu îndeplinirea a două condiții, care constituie, totodată, garanții ale dreptului la apărare: acordul inculpatului, respectiv prezența apărătorului său și, după caz, și a interpretului, la locul de deținere, astfel încât poate avea loc consultarea în condiții de confidențialitate în orice moment al procedurii (A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 484).

[2] A se vedea I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 4 din 29 septembrie 2014, *supra cit.*

B. *admiterea contestației* și:

a) desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei; dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, odată cu soluționarea contestației se poate dispune luarea uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d) CPP (controlul judiciar, controlul judiciar pe cauțiune, arestul la domiciliu) sau majorarea cuantumului cauțiunii;

b) desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către judecătorul care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

Este important de menționat că la soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 (privind neagravarea situației în propriul apel). Textul stipulează și că, în cadrul acestor limite, la soluționarea contestației împotriva încheierii privind o măsură preventivă se poate dispune o măsură mai puțin gravă decât cea solicitată sau decât cea dispusă prin încheierea contestată ori se pot modifica obligațiile din conținutul măsurii contestate.

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

Încheierile pronunțate de judecătorul de cameră preliminară *se comunică* inculpatului și procurorului care au lipsit de la pronunțare.

În ceea ce privește *competența de a verifica legalitatea și temeinicia măsurii preventive pe durata soluționării contestației* prevăzute de art. 347 CPP, la art. 348 CPP, ca urmare a modificărilor aduse prin O.U.G. nr. 18/2016, se prevede expres că aceasta aparține judecătorului de cameră preliminară de la instanța sesizată cu rechizitoriu sau, după caz, judecătorului de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară ori completului competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, învestit cu soluționarea contestației[1].

Prin Decizia nr. 437 din 22 iunie 2017[2], Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 348 alin. (2) CPP și a constatat că sintagma „sau, după caz, judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară ori completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, învestit cu soluționarea contestației" din cuprinsul acestora este neconstituțională. Curtea a reținut că dispozițiile art. 348 alin. (2) teza a doua CPP încalcă prevederile constituționale ale art. 16, art. 21 alin. (1)-(2), art. 23, art. 24 și art. 129, întrucât nu prevăd o cale de atac împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară de la instanța superioară celei sesizate cu rechizitoriul ori completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, învestit cu soluționarea contestației, se pronunță, în primă instanță, asupra unor măsuri preventive dispuse în cauză. În consecință, în prezent, competența de a se pronunța asupra măsurilor preventive între data pronunțării încheierii judecătorului de cameră preliminară de la instanța sesizată cu rechizitoriul, împotriva căreia a fost formulată contestație, conform prevederilor art. 347 CPP, și data soluționării respectivei contestații de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară revine judecătorului de cameră preliminară care a pronunțat încheierea contestată, în raport de toți inculpații, indiferent

[1] Soluția legislativă este diferită de cele statuate anterior de Înalta Curte de Casație și Justiție, în sensul că verificarea legalității și temeiniciei măsurii preventive pe durata soluționării contestației prevăzute de art. 347 CPP aparține întotdeauna judecătorului de cameră preliminară de la instanța sesizată prin rechizitoriu, a cărui încheiere prin care s-a dispus începerea judecății a fost atacată cu contestație [I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 5 din 8 decembrie 2014 (M. Of. nr. 80 din 30 ianuarie 2015)].

[2] M. Of. nr. 763 din 26 septembrie 2017.

dacă aceștia au formulat sau nu contestație. Încheierea pronunțată de acest judecător cu privire la măsurile preventive este supusă contestației la judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară, potrivit art. 205 CPP.

163. Contestația împotriva încheierii prin care, în cursul judecății, instanța dispune, în primă instanță[1], asupra măsurilor preventive[2]. Contestația *se soluționează* de instanța ierarhic superioară, respectiv de completul competent al Înaltei Curți de Casație și Justiție[3].

Contestația *poate fi formulată* de inculpat sau de procuror[4], *în termen de 48 de ore* de la pronunțare sau, după caz, de la comunicare. Apreciem că se pot aplica, și în acest caz, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la *repunerea în termen* prevăzute la art. 411 alin. (1) CPP, la care face trimitere art. 425[1] alin. (2) din același cod.

Contestația *se depune* la instanța care a pronunțat încheierea atacată și *se înaintează*, împreună cu dosarul cauzei, instanței ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare, potrivit art. 206 alin. (1) teza a II-a CPP.

Contestația *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425[1] alin. (3) CPP.

Contestația formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea sau menținerea unei măsuri preventive ori prin care s-a constatat încetarea de drept a acesteia *nu este suspensivă de executare*; încheierea în cauză este, prin urmare, *executorie*. Aceasta reprezintă o excepție de la regula efectului suspensiv de executare al căilor ordinare de atac, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la art. 425[1] alin. (4) CPP, care face trimitere la cele de la art. 416 (privind efectul suspensiv al apelului).

Sunt prevăzute două dispoziții speciale pentru *termenul de soluționare* a contestației, în funcție de titularul căii de atac:

– contestația formulată de inculpat se soluționează în termen de *5 zile de la înregistrare*;

– contestația formulată de procuror împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea unei măsuri preventive sau înlocuirea unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă se soluționează *înainte de expirarea duratei măsurii preventive dispuse anterior*.

Ședința de judecată este *publică*, iar *participarea procurorului obligatorie*.

Referitor la *citare* și *prezența părților*, legea prevede că inculpatul se citează. Prin urmare, soluționarea contestației se poate face *și în lipsa inculpatului*, dacă acesta este legal citat, în absența unei dispoziții exprese în sens contrar, cum este cea de la art. 204 alin. (7) și art. 205 alin. (7) CPP; potrivit art. 353 alin. (4) teza I CPP, neprezentarea părților citate nu

---

[1] *Per a contrario*, încheierea prin care, în cursul judecății, instanța dispune, *în apel*, asupra măsurilor preventive este definitivă.

[2] Art. 203 alin. (6) și (7) și art. 206 CPP.

[3] Cu privire la completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 158. Acesta se completează cu dispozițiile art. 206 alin. (2) CPP, potrivit cărora „Încheierile prin care Înalta Curte de Casație și Justiție dispune în primă instanță asupra măsurilor preventive pot fi contestate la completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție".

[4] Prin Decizia nr. 643/2014 (M. Of. nr. 51 din 22 ianuarie 2015), Curtea Constituțională a respins, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate ridicată, din oficiu, de Judecătoria Sectorului 3 București, Secția penală, și a constatat că dispozițiile art. 206 alin. (1) raportat la art. 208 alin. (4) CPP sunt constituționale în raport cu criticile formulate. A reținut, în acest sens, printre altele (parag. 14 și 15): „Faptul că normele criticate stabilesc atât pentru inculpat, cât și pentru procuror, dreptul de a formula contestație împotriva încheierilor prin care instanța dispune, în primă instanță, asupra măsurilor preventive nu este de natură să aducă atingere dreptului la un proces echitabil, ci, dimpotrivă, reprezintă o consacrare a garanțiilor acestui drept, și anume a egalității de arme în cadrul procesului penal. Nu se aduce atingere în acest mod nici independenței judecătorului, reglementarea unei căi de atac împotriva încheierilor pe care acesta le pronunță neputând fi interpretată ca fiind o atingere a acestei independențe (...)".

împiedică judecarea cauzei. Excepție face însă situația în care participarea inculpatului la judecată este obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 364 CPP, respectiv când se află în stare de deținere și nu a cerut să fie judecat în lipsă; se consideră că este prezent și inculpatul privat de libertate care, cu acordul său și în prezența apărătorului ales sau numit din oficiu și, după caz, și a interpretului, participă la judecată prin videoconferință, la locul de deținere[1].

Asistența juridică a inculpatului este *obligatorie*. Articolul 206 CPP nu o prevede expres, dar stipulează, în schimb, la alin. (7), că, dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, odată cu soluționarea contestației, se poate dispune luarea uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d) CPP (controlul judiciar, controlul judiciar pe cauțiune, arestul la domiciliu), măsuri care se pot lua în condițiile în care inculpatul este asistat de apărător [art. 214 alin. (3), art. 216 alin. (3), art. 220 alin. (3) CPP].

Potrivit art. 203 alin. (6) CPP, contestația se soluționează prin *încheiere motivată*, care *se pronunță în ședință publică* (având în vedere că nu se mai prevede că încheierea se pronunță în camera de consiliu). Apreciem că, în completare, sunt aplicabile dispozițiile art. 425[1] alin. (7) CPP, precum și cele speciale de la art. 206 alin. (7), pentru situația admiterii contestației. Astfel, *încheierea nu este supusă niciunei căi de atac*, putându-se pronunța una dintre următoarele *soluții*:

A. *respingerea contestației*, cu menținerea hotărârii atacate:

a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;

b) când contestația este nefondată;

B. *admiterea contestației* și:

a) desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei; dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, odată cu soluționarea contestației se poate dispune luarea uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d) CPP (controlul judiciar, controlul judiciar pe cauțiune, arestul la domiciliu) sau majorarea cuantumului cauțiunii;

b) desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către completul (instanța) care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

La soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 (privind neagravarea situației în propriul apel). Textul stipulează și că, în cadrul acestor limite, la soluționarea contestației împotriva încheierii privind o măsură preventivă se poate dispune o măsură mai puțin gravă decât cea solicitată sau decât cea dispusă prin încheierea contestată ori se pot modifica obligațiile din conținutul măsurii contestate.

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

Încheierile pronunțate de instanța de judecată *se comunică* inculpatului și procurorului care au lipsit de la pronunțare.

Dispoziții tranzitorii. Potrivit art. 18 din Legea de aplicare, „Recursurile aflate în curs de judecată la data intrării în vigoare a legii noi, declarate împotriva încheierilor prin care,

[1] Prin O.U.G. nr. 18/2016 au fost introduse dispoziții privind participarea la judecată prin videoconferință a inculpatului privat de libertate, cu îndeplinirea a două condiții, care constituie, totodată, garanții ale dreptului la apărare: acordul inculpatului, respectiv prezența apărătorului său și, după caz, și a interpretului, la locul de deținere, astfel încât poate avea loc consultarea în condiții de confidențialitate în orice moment al procedurii (A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 484).

în cursul judecății, s-a dispus luarea, menținerea, revocarea, înlocuirea sau încetarea măsurilor preventive, rămân în competența aceleiași instanțe și se judecă potrivit regulilor prevăzute de *legea veche*. Dacă instanța admite recursul și casează încheierea, procedează la rejudecarea cauzei conform *legii noi*, putând lua oricare dintre măsurile preventive prevăzute de aceasta" (s.n.).

164. Contestații privind obligarea provizorie la tratament medical

164.1. Contestația împotriva încheierii prin care se dispune cu privire la (propunerea de) luarea sau la ridicarea măsurii obligării provizorii la tratament medical a suspectului sau inculpatului (în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecății)[1]. Contestația *se soluționează* de judecătorul de drepturi și libertăți/judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară sau de instanța ierarhic superioară, după caz, respectiv de completul competent al Înaltei Curți de Casație și Justiție[2].

Contestația *poate fi formulată* de suspect, inculpat sau de procuror, *în termen de 5 zile* de la pronunțare. Apreciem că se pot aplica, și în acest caz, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la *repunerea în termen* prevăzute la art. 411 alin. (1) CPP, la care face trimitere art. 425^1 alin. (2) din același cod.

Contestația *se depune* la judecătorul/instanța care a pronunțat hotărârea care se atacă și *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425^1 alin. (3) CPP.

Contestația *nu suspendă punerea în aplicare a măsurii de siguranță*; cu alte cuvinte, contestația împotriva încheierii prin care se dispune *luarea* măsurii de siguranță nu suspendă executarea, iar încheierea este, prin urmare, *executorie*. Aceasta reprezintă o excepție de la regula efectului suspensiv de executare al căilor ordinare de atac, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la art. 425^1 alin. (4) CPP, care face trimitere la cele de la art. 416 (privind efectul suspensiv al apelului). Din interpretarea coroborată a dispozițiilor art. 246 alin. (7) și (9) CPP rezultă că, în cazul încheierii prin care se dispune ridicarea măsurii de siguranță, contestația este suspensivă de executare.

Ședința de judecată este *publică*, iar *participarea procurorului obligatorie*, în acest sens fiind dispozițiile art. 425^1 alin. (5) CPP.

Referitor la *citarea părților*, sunt aplicabile dispozițiile generale de la art. 425^1 alin. (6) CPP, potrivit cărora „La soluționarea contestației se citează persoana care a făcut contestația, precum și subiecții procesuali la care hotărârea atacată se referă"; în situația dată, așadar, se citează suspectul sau inculpatul.

Cu privire la *asistența juridică* a suspectului ori inculpatului sunt aplicabile dispozițiile art. 90 și art. 91 CPP, la care art. 425^1 alin. (6) CPP face trimitere. Observăm, sub acest aspect, că, spre deosebire de art. 171 alin. (2) CPP 1968, nu se mai prevede că asistența juridică este obligatorie când față de persoana în cauză a fost dispusă obligarea la tratament medical; asistența juridică obligatorie a persoanelor față de care s-a dispus obligarea la tratament medical este prevăzută de art. 568 alin. (5) CPP, pentru procedura înlocuirii sau încetării obligării la tratament medical. Ar putea fi incident, desigur, cazul de asistență juridică obligatorie prevăzut de art. 90 lit. b) CPP (dacă organul judiciar apreciază că suspectul ori inculpatul nu și-ar putea face singur apărarea).

[1] Art. 246 alin. (7), (9) și (11) CPP.

[2] Cu privire la completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 158.

În ceea ce privește *soluțiile* judecătorului/instanței/completului competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, în lipsa unor prevederi contrare, sunt aplicabile dispozițiile art. 425[1] alin. (7) CPP. Astfel, contestația se soluționează prin *decizie, care nu este supusă niciunei căi de atac*, putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

A. *respingerea contestației*, cu menținerea hotărârii atacate:

a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;

b) când contestația este nefondată;

B. *admiterea contestației* și:

a) desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei;

b) desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către judecătorul sau completul care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

La soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 (privind neagravarea situației în propriul apel).

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

164.2. Contestația împotriva încheierii prin care se dispune cu privire la confirmarea ori, după caz, înlocuirea sau încetarea măsurii obligării provizorii la tratament medical a suspectului sau inculpatului (în cazul unei soluții de netrimitere în judecată)[1]. Procedura a fost introdusă prin O.U.G. nr. 18/2016, fiind necesară pentru „definitivarea" măsurii de siguranță luate provizoriu, în ipoteza în care procurorul nu dispune trimiterea în judecată, iar procesul nu parcurge și etapa judecății (când măsura poate fi luată prin hotărâre definitivă). Contestația *se soluționează* de judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară celei sesizate sau, după caz, de completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție[2].

Contestația *poate fi formulată* de persoana supusă măsurii provizorii (ori de alte persoane ale căror interese legitime au fost vătămate) sau de procuror, *în termen de 3 zile* de la pronunțare. Apreciem că se pot aplica, și în acest caz, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la *repunerea în termen* prevăzute la art. 411 alin. (1) CPP, la care face trimitere art. 425[1] alin. (2) din același cod.

Contestația *se depune* la judecătorul care a pronunțat hotărârea care se atacă și *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425[1] alin. (3) CPP.

Contestația *suspendă executarea*, nefiind prevăzută o dispoziție în sens contrar; efectul suspensiv de executare al căilor ordinare de atac reprezintă regula, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la art. 425[1] alin. (4) CPP, care face trimitere la cele de la art. 416 (privind efectul suspensiv al apelului). În ipoteza respingerii cererii de confirmare a măsurii obligării provizorii la tratament medical, judecătorul de cameră preliminară ar trebui să dispună, în mod corespunzător, fie încetarea, fie înlocuirea măsurii de siguranță, dispoziții care, la rândul lor, sunt supuse efectului suspensiv al contestației, astfel încât persoana în cauză continuă, de fapt, să fie supusă măsurii instituite inițial, până la rămânerea definitivă a încheierii prevăzute la art. 246 alin. (13) CPP; legea nu prevede

[1] Art. 246 alin. (13) CPP.

[2] Cu privire la completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 158.

că măsura de siguranță luată cu titlu provizoriu încetează de drept când se dispune o soluție de netrimitere în judecată, dacă judecătorul respinge cererea de confirmare a acesteia în primă instanță.

Ședința de judecată nu este publică, la art. 246 alin. (13) teza finală prevăzându-se expres soluționarea contestației *în camera de consiliu*, iar *participarea procurorului este obligatorie*, în acest sens fiind dispozițiile art. 425[1] alin. (5) CPP.

Referitor la *citarea părților*, sunt aplicabile dispozițiile generale de la art. 425[1] alin. (6) CPP, potrivit cărora „La soluționarea contestației se citează persoana care a făcut contestația, precum și subiecții procesuali la care hotărârea atacată se referă"; în situația dată, așadar, se citează persoana supusă măsurii provizorii (și, după caz, persoana care a făcut contestația, dacă este diferită).

Cu privire la *asistența juridică* a persoanei supuse măsurii provizorii sunt aplicabile, în mod corespunzător, dispozițiile art. 90 și art. 91 CPP, la care art. 425[1] alin. (6) CPP face trimitere. Observăm, sub acest aspect, că, spre deosebire de art. 171 alin. (2) CPP 1968, nu se mai prevede că asistența juridică este obligatorie când față de persoana în cauză a fost dispusă obligarea la tratament medical; asistența juridică obligatorie a persoanelor față de care s-a dispus obligarea la tratament medical este prevăzută de art. 568 alin. (5) CPP, pentru procedura înlocuirii sau încetării obligării la tratament medical. Ar putea fi incident, desigur, cazul de asistență juridică obligatorie prevăzut de art. 90 lit. b) CPP (dacă organul judiciar apreciază că persoana supusă măsurii provizorii nu și-ar putea face singură apărarea).

În ceea ce privește *soluțiile* judecătorului/completului competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, în lipsa unor prevederi contrare, sunt aplicabile dispozițiile art. 425[1] alin. (7) CPP. Astfel, contestația se soluționează prin *decizie, care nu este supusă niciunei căi de atac*, putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

A. *respingerea contestației*, cu menținerea hotărârii atacate:

a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;

b) când contestația este nefondată;

B. *admiterea contestației* și:

a) desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei;

b) desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către judecătorul care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

La soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 (privind neagravarea situației în propriul apel).

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

165. Contestații privind internarea medicală provizorie

165.1. Contestația împotriva încheierii prin care se dispune cu privire la (propunerea de) luarea[1] măsurii internării medicale provizorii a suspectului sau inculpatului (în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecății)[2]. Contestația *se soluționează* de judecătorul de drepturi și libertăți/judecătorul de cameră preliminară de

[1] În cazul *ridicării măsurii internării medicale provizorii*, textul nu mai face trimitere la dispozițiile aplicabile în situația luării măsurii, așa cum se procedează la obligarea provizorie la tratament medical, astfel că încheierea *nu este supusă niciunei căi de atac.*

[2] Art. 248 alin. (8) și (13) CPP.

la instanța ierarhic superioară sau de instanța ierarhic superioară, după caz, respectiv de completul competent al Înaltei Curți de Casație și Justiție[1].

Contestația *poate fi formulată* de suspect, inculpat sau de procuror, *în termen de 5 zile* de la pronunțare. Apreciem că se pot aplica, și în acest caz, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la *repunerea în termen* prevăzute la art. 411 alin. (1) CPP, la care face trimitere art. 425[1] alin. (2) din același cod.

Contestația *se depune* la judecătorul/instanța care a pronunțat hotărârea care se atacă și *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425[1] alin. (3) CPP.

Contestația *nu suspendă punerea în aplicare a măsurii de siguranță*; cu alte cuvinte, contestația împotriva încheierii prin care se dispune *luarea* măsurii de siguranță nu suspendă executarea, iar încheierea este, prin urmare, *executorie*. Aceasta reprezintă o excepție de la regula efectului suspensiv de executare al căilor ordinare de atac, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la art. 425[1] alin. (4) CPP, care face trimitere la cele de la art. 416 (privind efectul suspensiv al apelului).

Ședința de judecată este *publică*, iar *participarea procurorului obligatorie*, în acest sens fiind dispozițiile art. 425[1] alin. (5) CPP.

Referitor la *citarea părților*, sunt aplicabile dispozițiile generale de la art. 425[1] alin. (6) CPP, potrivit cărora „La soluționarea contestației se citează persoana care a făcut contestația, precum și subiecții procesuali la care hotărârea atacată se referă"; în situația dată, așadar, se citează suspectul sau inculpatul.

Cu privire la *asistența juridică* a suspectului ori inculpatului sunt aplicabile dispozițiile art. 90 și art. 91 CPP, la care art. 425[1] alin. (6) CPP face trimitere. Potrivit art. 90 lit. a) CPP, este obligatorie asistența juridică a suspectului sau inculpatului față de care a fost dispusă măsura de siguranță a internării medicale, chiar în altă cauză. Ar putea fi incident, desigur, și cazul de asistență juridică obligatorie prevăzut de art. 90 lit. b) CPP (dacă organul judiciar apreciază că suspectul ori inculpatul nu și-ar putea face singur apărarea).

În ceea ce privește *soluțiile* judecătorului/instanței/completului competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, în lipsa unor prevederi contrare, sunt aplicabile dispozițiile art. 425[1] alin. (7) CPP. Astfel, contestația se soluționează prin *decizie, care nu este supusă niciunei căi de atac*, putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

A. *respingerea contestației*, cu menținerea hotărârii atacate:

a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;

b) când contestația este nefondată;

B. *admiterea contestației* și:

a) desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei;

b) desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către judecătorul sau completul care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

La soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 (privind neagravarea situației în propriul apel).

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

[1] Cu privire la completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 158.

165.2. Contestația împotriva încheierii prin care se dispune confirmarea ori, după caz, înlocuirea sau încetarea măsurii internării medicale provizorii a suspectului sau inculpatului (în cazul unei soluții de netrimitere în judecată)[1]. Procedura a fost introdusă prin O.U.G. nr. 18/2016, fiind necesară pentru „definitivarea" măsurii de siguranță luate provizoriu, în ipoteza în care procurorul nu dispune trimiterea în judecată, iar procesul nu parcurge și etapa judecății (când măsura poate fi luată prin hotărâre definitivă). Contestația *se soluționează* de judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară celei sesizate sau, după caz, de completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție[2].

Contestația *poate fi formulată* de persoana supusă măsurii provizorii (ori de alte persoane ale căror interese legitime au fost vătămate) sau de procuror, *în termen de 3 zile* de la pronunțare. Apreciem că se pot aplica, și în acest caz, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la *repunerea în termen* prevăzute la art. 411 alin. (1) CPP, la care face trimitere art. 425[1] alin. (2) din același cod.

Contestația *se depune* la judecătorul care a pronunțat hotărârea care se atacă și *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425[1] alin. (3) CPP.

Contestația *suspendă executarea,* nefiind prevăzută o dispoziție în sens contrar; efectul suspensiv de executare al căilor ordinare de atac reprezintă regula, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la art. 425[1] alin. (4) CPP, care face trimitere la cele de la art. 416 (privind efectul suspensiv al apelului). În ipoteza respingerii cererii de confirmare a măsurii internării medicale provizorii, judecătorul de cameră preliminară ar trebui să dispună, în mod corespunzător, fie încetarea, fie înlocuirea măsurii de siguranță, dispoziții care, la rândul lor, sunt supuse efectului suspensiv al contestației, astfel încât persoana în cauză continuă, de fapt, să fie supusă măsurii instituite inițial, până la rămânerea definitivă a încheierii contestate; legea nu prevede că măsura de siguranță luată cu titlu provizoriu încetează de drept când se dispune o soluție de netrimitere în judecată, dacă judecătorul respinge cererea de confirmare a acesteia în primă instanță.

Ședința de judecată nu este publică, la art. 246 alin. (13) teza finală (care se aplică în mod corespunzător) prevăzându-se expres soluționarea contestației *în camera de consiliu*, iar *participarea procurorului este obligatorie*, în acest sens fiind dispozițiile art. 425[1] alin. (5) CPP.

Referitor la *citarea părților*, sunt aplicabile dispozițiile generale de la art. 425[1] alin. (6) CPP, potrivit cărora „La soluționarea contestației se citează persoana care a făcut contestația, precum și subiecții procesuali la care hotărârea atacată se referă"; în situația dată, așadar, se citează persoana supusă măsurii provizorii (și, după caz, persoana care a făcut contestația, dacă este diferită).

Cu privire la *asistența juridică* a persoanei supuse măsurii provizorii sunt aplicabile, în mod corespunzător, dispozițiile art. 90 și art. 91 CPP, la care art. 425[1] alin. (6) CPP face trimitere. Potrivit art. 90 lit. a) CPP, este obligatorie asistența juridică a suspectului sau inculpatului față de care a fost dispusă măsura de siguranță a internării medicale, chiar în altă cauză. Ar putea fi incident, desigur, și cazul de asistență juridică obligatorie prevăzut de art. 90 lit. b) CPP (dacă organul judiciar apreciază că persoana supusă măsurii provizorii nu și-ar putea face singură apărarea).

În ceea ce privește *soluțiile* judecătorului/completului competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, în lipsa unor prevederi contrare, sunt aplicabile dispozițiile art. 425[1]

[1] Art. 248 alin. (14) raportat la art. 246 alin. (13) CPP.

[2] Cu privire la completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 158.

alin. (7) CPP. Astfel, contestația se soluționează prin *decizie, care nu este supusă niciunei căi de atac*, putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

A. *respingerea contestației*, cu menținerea hotărârii atacate:

a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;

b) când contestația este nefondată;

B. *admiterea contestației* și:

a) desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei;

b) desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către judecătorul care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

La soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 (privind neagravarea situației în propriul apel).

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

166. Contestații în materia măsurilor asigurătorii

***166.1. Contestația împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea unei măsuri asigurătorii de către judecătorul de cameră preliminară, de instanța de judecată sau de instanța de apel*[1].** Contestația *se soluționează*, în funcție de etapa procesuală în care a fost luată, de judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară, de instanța ierarhic superioară, de completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție (Completul de 5 judecători)[2].

Contestația *poate fi formulată* de inculpat, de procuror sau de orice altă persoană interesată.

Termenul de introducere este de 48 de ore de la pronunțare sau, după caz, de la comunicare. Apreciem că se pot aplica, și în acest caz, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la *repunerea în termen* prevăzute la art. 411 alin. (1) CPP, la care face trimitere art. 425[1] alin. (2) din același cod.

Contestația *se depune,* după caz, la judecătorul de cameră preliminară, la instanța de judecată sau la instanța de apel care a pronunțat încheierea atacată și *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425[1] alin. (3) CPP. Contestația *se înaintează*, împreună cu dosarul cauzei, după caz, judecătorului de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară, respectiv instanței ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare.

Contestația *nu este suspensivă de executare*, după cum se prevede expres la art. 250[1] alin. (3) teza I CPP. Aceasta reprezintă o excepție de la regula efectului suspensiv de executare al căilor ordinare de atac, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la

[1] Art. 250[1] CPP. Textul a fost introdus prin O.U.G. nr. 18/2016, pentru punerea în acord a legislației cu jurisprudența Curții Constituționale care, prin Decizia nr. 24/2016 (M. Of. nr. 276 din 12 aprilie 2016), a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 250 alin. (6) CPP care nu permite și contestarea luării măsurii asigurătorii de către judecătorul de cameră preliminară ori de către instanța de judecată este neconstituțională.

[2] Cu privire la completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, a se vedea și *supra*, partea specială, nr. 158. Potrivit art. 250[1] alin. (2) CPP, „Contestația împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară de la Secția penală a Înaltei Curte de Casație și Justiție a luat o măsură asigurătorie se soluționează de un complet format din 2 judecători de cameră preliminară, iar contestația împotriva încheierii prin care Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție, în primă instanță sau în apel, a luat o măsură asigurătorie se soluționează de Completul de 5 judecători".

art. 425[1] alin. (4) CPP, care face trimitere la cele de la art. 416 (privind efectul suspensiv al apelului).

Contestația *se soluționează în termen de 5 zile de la înregistrare*. Judecarea cauzei se face *în ședință publică, cu participarea procurorului*, în acest sens fiind dispozițiile art. 250[1] alin. (3) teza a II-a și art. 425[1] alin. (5) CPP.

Referitor la *citarea părților*, sunt aplicabile dispozițiile speciale de la art. 250[1] alin. (3) teza a II-a CPP, potrivit cărora se citează inculpatul și părțile interesate care au formulat-o.

Cu privire la *asistența juridică* a inculpatului sunt aplicabile dispozițiile art. 90 și art. 91 CPP, la care art. 425[1] alin. (6) CPP face trimitere.

În ceea ce privește *soluțiile* judecătorului/instanței/completului competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, în lipsa unor prevederi contrare, sunt aplicabile dispozițiile art. 425[1] alin. (7) CPP. Astfel, contestația se soluționează prin *decizie, care nu este supusă niciunei căi de atac*, putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

A. *respingerea contestației*, cu menținerea hotărârii atacate:

a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;

b) când contestația este nefondată;

B. *admiterea contestației* și:

a) desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei;

b) desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către judecătorul (instanța) care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

La soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 (privind neagravarea situației în propriul apel).

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

***166.2. Contestația împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi și libertăți soluționează propunerea procurorului de valorificare a bunurilor mobile sechestrate în cursul urmăririi penale*[1].** Contestația *se soluționează* de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța ierarhic superioară, respectiv de completul competent al Înaltei Curți de Casație și Justiție[2].

Contestația *poate fi formulată* de părți sau de custode, de procuror, precum și de către orice altă persoană interesată. *Obiectul contestației* diferă în funcție de titular; astfel, potrivit art. 252[2] alin. (6) CPP, *părțile sau custodele* pot face contestație numai împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi și libertăți a dispus valorificarea bunurilor mobile sechestrate, iar *procurorul* poate face contestație numai împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi și libertăți a respins propunerea de valorificare a bunurilor mobile sechestrate.

Termenul de introducere este de 10 zile de la comunicare, pentru procuror, părți sau custode, sau de la data când au luat cunoștință de încheiere, în cazul altor persoane interesate. Apreciem că se pot aplica, și în acest caz, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la *repunerea în termen* prevăzute la art. 411 alin. (1) CPP, la care face trimitere art. 425[1] alin. (2) din același cod.

---

[1] Art. 252[2] alin. (4)-(7) CPP.

[2] Cu privire la completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 158.

DIGITAL LIBRARY UNIVERSITY

Contestația *se depune* la judecătorul de drepturi și libertăți care a pronunțat hotărârea care se atacă și *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425[1] alin. (3) CPP.

Contestația *este suspensivă de executare*, potrivit art. 252[2] alin. (7) teza I CPP. Aceasta este, de altfel, regula în materia căilor ordinare de atac, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la art. 425[1] alin. (4) CPP, care face trimitere la cele de la art. 416 (privind efectul suspensiv al apelului).

Judecarea cauzei se face *de urgență și cu precădere, în ședință publică, cu participarea procurorului*, în acest sens fiind dispozițiile art. 252[2] alin. (7) teza a II-a și art. 425[1] alin. (5) CPP.

Referitor la *citarea părților*, sunt aplicabile dispozițiile generale de la art. 425[1] alin. (6) CPP, potrivit cărora „La soluționarea contestației se citează persoana care a făcut contestația, precum și subiecții procesuali la care hotărârea atacată se referă".

Cu privire la *asistența juridică* a suspectului ori inculpatului sunt aplicabile dispozițiile art. 90 și art. 91 CPP, la care art. 425[1] alin. (6) CPP face trimitere.

În ceea ce privește *soluțiile* judecătorului/completului competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, în lipsa unor prevederi contrare, sunt aplicabile dispozițiile art. 425[1] alin. (7) CPP. Astfel, contestația se soluționează prin *decizie, care nu este supusă niciunei căi de atac* [„definitivă" – după cum prevede expres art. 252[2] alin. (7) teza a II-a CPP], putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

A. *respingerea contestației*, cu menținerea hotărârii atacate:

a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;

b) când contestația este nefondată;

B. *admiterea contestației* și:

a) desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei;

b) desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către judecătorul care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

La soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 (privind neagravarea situației în propriul apel).

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

167. Contestația împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară, soluționând plângerea împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată, verifică legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale, exclude probele nelegal administrate ori, după caz, sancționează potrivit art. 280-282 CPP actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii și admite plângerea, desființează soluția atacată și dispune începerea judecății cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost pusă în mișcare acțiunea penală[1]. După cum prevede art. 341 alin. (9) teza I CPP, contestația se poate face, în acest caz, *doar cu privire la modul de soluționare a excepțiilor privind legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale*. Contestația *se soluționează* de judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară, respectiv de completul competent al Înaltei Curți de Casație și Justiție[2].

[1] Art. 341 alin. (9)-(11) CPP.

[2] Cu privire la completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 158.

Contestația *poate fi formulată* de petent, intimați sau de procuror, *în termen de 3 zile* de la comunicarea încheierii. Apreciem că se pot aplica, și în acest caz, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la *repunerea în termen* prevăzute la art. 411 alin. (1) CPP, la care face trimitere art. 425[1] alin. (2) din același cod.

Contestația *se depune* la judecătorul care a soluționat plângerea și *se înaintează* spre soluționare judecătorului de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară ori, când instanța sesizată cu plângere este Înalta Curte de Casație și Justiție, completului competent potrivit legii, conform art. 341 alin. (10) CPP.

Contestația *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425[1] alin. (3) CPP. Potrivit art. 341 alin. (9) teza a II-a CPP, *contestația nemotivată este inadmisibilă*.

Contestația *este suspensivă de executare*, aceasta fiind regula în materia căilor ordinare de atac, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la art. 425[1] alin. (4) CPP, care face trimitere la cele de la art. 416 (privind efectul suspensiv al apelului).

Potrivit art. 341 alin. (10) CPP, ca urmare a modificărilor aduse prin O.U.G. nr. 18/2016, judecarea cauzei se face *în camera de consiliu, cu participarea procurorului și cu citarea petentului și a intimaților*[1].

În ceea ce privește *soluțiile* judecătorului/completului competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, acestea sunt expres prevăzute de art. 341 alin. (10) CPP. Astfel, contestația se soluționează prin *încheiere motivată, pronunțată în camera de consiliu, care nu este supusă niciunei căi de atac* [dispozițiile art. 425[1] alin. (7) CPP fiind incidente sub acest aspect], putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

A. *respingerea contestației* ca tardivă, inadmisibilă ori, după caz, ca nefondată, cu menținerea dispoziției de începere a judecății;

B. *admiterea contestației*, desființarea încheierii și rejudecarea plângerii potrivit art. 341 alin. (7) pct. 2 CPP, dacă excepțiile cu privire la legalitatea administrării probelor ori a efectuării urmăririi penale au fost greșit soluționate;

C. deși art. 341 alin. (10) CPP nu prevede expres, apreciem că, pentru identitate de rațiune, sunt aplicabile dispozițiile generale ale art. 425[1] alin. (7) pct. 2 lit. b) din același cod, în sensul că judecătorul/completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție poate dispune desființarea hotărârii atacate și rejudecarea cauzei de către judecătorul care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea. În mod evident, soluțiile limitative prevăzute de art. 341 alin. (10) CPP au avut în vedere forma inițială a dispozițiilor referitoare la plângerea împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată, care nu prevedeau citarea petentului și a intimatului.

Probele care au fost excluse nu pot fi avute în vedere la judecarea în fond a cauzei.

La soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 (privind neagravarea situației în propriul apel).

---

[1] Modificările aduse prin O.U.G. nr. 18/2016 au pus în acord dispozițiile legislative cu jurisprudența Curții Constituționale care, prin Decizia nr. 663/2014 (M. Of. nr. 52 din 22 ianuarie 2015), a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 341 alin. (10) CPP, potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară se pronunță „fără participarea procurorului și a inculpatului", este neconstituțională, reținând, în acest sens, în esență, că aceasta contravine dreptului la un proces echitabil în componentele sale referitoare la contradictorialitate și oralitate, fiind necesare atât citarea părților, cât și participarea procurorului. Cu privire la obligativitatea asistenței juridice în cauzele având ca obiect asemenea plângeri, a se vedea și *supra*, partea specială, nr. 59.

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

168. Contestația împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară, în condițiile art. 345-347 CPP[1]. După cum prevede art. 347 alin. (1) CPP, contestația se poate face împotriva *încheierilor prevăzute la art. 346 alin. (1)-(4[2]) CPP și poate privi și modul de soluționare a cererilor și a excepțiilor*; încheierile la care se face referire sunt:

– încheierea prin care, dacă nu s-au formulat cereri și excepții și nici nu a ridicat din oficiu excepții, judecătorul de cameră preliminară constată legalitatea sesizării instanței, a administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală și dispune începerea judecății;

– încheierea prin care, dacă respinge cererile și excepțiile invocate ori ridicate din oficiu, judecătorul de cameră preliminară constată legalitatea sesizării instanței, a administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală și dispune începerea judecății;

– încheierea prin care judecătorul de cameră preliminară restituie cauza la parchet, în situațiile prevăzute la art. 346 alin. (3) CPP[2];

– încheierea prin care judecătorul de cameră preliminară dispune începerea judecății, în toate celelalte cazuri în care a constatat neregularități ale actului de sesizare, a exclus una sau mai multe probe administrate ori a sancționat potrivit art. 280-282 CPP actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii (cazuri care să nu constituie însă motiv de restituire a cauzei la parchet).

Potrivit art. 347 alin. (2) CPP, contestația *se judecă* de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară celei sesizate. Când instanța sesizată este Înalta Curte de Casație și Justiție, contestația se judecă de către completul competent, potrivit legii[3].

Contestația *poate fi formulată* de *procuror, de părți și de persoana vătămată, în termen de 3 zile* de la comunicarea încheierii. Apreciem că se pot aplica, și în acest caz, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la *repunerea în termen* prevăzute la art. 411 alin. (1) CPP, la care face trimitere art. 425[1] alin. (2) din același cod.

Contestația *se depune* la judecătorul care a pronunțat hotărârea care se atacă și *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425[1] alin. (3) CPP.

Contestația *este suspensivă de executare*, aceasta fiind regula în materia căilor ordinare de atac, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la art. 425[1] alin. (4) CPP, care face trimitere la cele de la art. 416 (privind efectul suspensiv al apelului).

Potrivit art. 347 alin. (3) CPP, *contestația se soluționează în camera de consiliu, cu citarea părților și a persoanei vătămate și cu participarea procurorului*[4], pe baza lucrărilor

[1] Art. 347 CPP.

[2] Potrivit art. 346 alin. (3) CPP, „Judecătorul de cameră preliminară restituie cauza la parchet dacă: a) rechizitoriul este neregulamentar întocmit, iar neregularitatea nu a fost remediată de procuror în termenul prevăzut la art. 345 alin. (3), dacă neregularitatea atrage imposibilitatea stabilirii obiectului sau limitelor judecății; b) a exclus toate probele administrate în cursul urmăririi penale; c) procurorul solicită restituirea cauzei, în condițiile art. 345 alin. (3), ori nu răspunde în termenul prevăzut de aceleași dispoziții".

[3] Cu privire la completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 158.

[4] Modificările aduse prin O.U.G. nr. 18/2016 au pus în acord dispozițiile legislative cu jurisprudența Curții Constituționale care, prin Decizia nr. 641/2014 (M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014), a constatat că dispozițiile art. 347 alin. (3) raportate la cele ale art. 344 alin. (4), art. 345 alin. (1) și art. 346 alin. (1) CPP sunt neconstituționale,

și a materialului din dosarul de urmărire penală și a oricăror înscrisuri noi prezentate, ascultând concluziile părților și ale persoanei vătămate, dacă sunt prezente, precum și ale procurorului[1]. În soluționarea contestației nu pot fi invocate sau ridicate din oficiu alte cereri sau excepții decât cele invocate sau ridicate din oficiu în fața judecătorului de cameră preliminară în procedura desfășurată în fața instanței sesizate cu rechizitoriu, cu excepția cazurilor de nulitate absolută [art. 347 alin. (4) CPP].

Asistența juridică a inculpatului este obligatorie în cazurile prevăzute la art. 90 CPP, iar asistența juridică a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente în condițiile art. 94 alin. (4) și (5) CPP.

În ceea ce privește *soluțiile* judecătorului/completului competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, acestea sunt expres prevăzute de art. 345 și art. 346 CPP, la care art. 347 alin. (3) teza finală face trimitere. Astfel, contestația se soluționează prin *încheiere motivată, care nu este supusă niciunei căi de atac* [dispozițiile art. 425[1] alin. (7) CPP fiind incidente sub acest aspect], putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

A. *respingerea contestației* ca tardivă, inadmisibilă ori, după caz, ca nefondată;

B. *admiterea contestației*, desființarea încheierii și, în rejudecare, pronunțarea uneia dintre soluțiile de la art. 345 ori art. 346 CPP;

C. *admiterea contestației*, desființarea încheierii și dispunerea rejudecării cauzei de către judecătorul care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

Încheierea se comunică de îndată procurorului, părților și persoanei vătămate.

Probele care au fost excluse nu pot fi avute în vedere la judecarea în fond a cauzei.

Este important de menționat că la soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 (privind neagravarea situației în propriul apel).

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

Dispoziții tranzitorii. Potrivit prevederilor art. 9 alin. (5)-(8) și art. 10 alin. (4) din Legea de aplicare:

– *sentințele* prin care s-a dispus, potrivit legii vechi, *restituirea cauzei procurorului* cu privire la care termenul de declarare a recursului nu expirase la data intrării în vigoare a legii noi sunt supuse contestației, potrivit art. 347 alin. (1) CPP;

– cererile de recurs împotriva sentințelor menționate, depuse anterior intrării în vigoare a legii noi, se vor considera contestații;

– termenul de declarare a contestației se calculează potrivit art. 332 alin. (4) CPP 1968;

– contestația se soluționează de către judecătorul de cameră preliminară al instanței ierarhic superioare celei căreia îi revine, potrivit legii noi, competența să judece cauza în primă instanță ori, după caz, de către completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție;

---

soluția legislativă cuprinsă în art. 345 alin. (1) și în art. 346 alin. (1) CPP, potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară se pronunță „fără participarea procurorului și a inculpatului", fiind neconstituțională. Curtea a reținut, printre altele, că, din perspectiva exigențelor dreptului la un proces echitabil, este suficient să li se asigure părților posibilitatea participării în această etapă procesuală, judecătorul putând decide asupra finalizării procedurii în camera preliminară și fără participarea părților, atât timp cât acestea au fost legal citate, iar procurorul trebuie să se bucure în egală măsură de dreptul la o procedură orală (parag. 62, 63, 52).

[1] Art. 347 alin. (3) teza finală raportat la art. 345 alin. (1) CPP.

– *recursurile în curs de judecată* la data intrării în vigoare a noului Cod de procedură penală, declarate împotriva sentințelor prin care s-a restituit cauza procurorului, se soluționează conform dispozițiilor din *legea nouă* privitoare la contestație de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară celei căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond ori, după caz, de către completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție.

169. Contestația împotriva încheierii date în primă instanță prin care s-a dispus suspendarea cauzei[1]**.** Contestația *se judecă* de către instanța ierarhic superioară, respectiv de către completul competent al Înaltei Curți de Casație și Justiție[2].

Contestația *poate fi formulată* de procuror, părți și persoana vătămată, *în termen de 24 de ore* de la pronunțare, pentru procuror, părțile și persoana vătămată prezente, și de la comunicare, pentru părțile sau persoana vătămată care lipsesc. Apreciem că se pot aplica, și în acest caz, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la *repunerea în termen* prevăzute la art. 411 alin. (1) CPP, la care face trimitere art. 425¹ alin. (2) din același cod.

Potrivit art. 367 alin. (4) teza a II-a CPP, contestația *se depune* la instanța care a pronunțat încheierea atacată și *se înaintează*, împreună cu dosarul cauzei, instanței ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare.

Contestația *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425¹ alin. (3) CPP.

Contestația *nu suspendă executarea*; încheierea în cauză este, prin urmare, *executorie*. Aceasta reprezintă o excepție de la regula efectului suspensiv de executare al căilor ordinare de atac, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la art. 425¹ alin. (4) CPP, care face trimitere la cele de la art. 416 (privind efectul suspensiv al apelului).

Contestația *se soluționează* în termen de 3 zile de la primirea dosarului.

Ședința de judecată este *publică*, iar *participarea procurorului obligatorie*, în acest sens fiind dispozițiile art. 425¹ alin. (5) CPP.

Referitor la *citarea părților*, sunt aplicabile dispozițiile generale de la art. 425¹ alin. (6) CPP, potrivit cărora „La soluționarea contestației se citează persoana care a făcut contestația, precum și subiecții procesuali la care hotărârea atacată se referă".

Cu privire la *asistența juridică* a suspectului ori inculpatului sunt aplicabile dispozițiile art. 90 și art. 91 CPP, la care art. 425¹ alin. (6) CPP face trimitere.

În ceea ce privește *soluțiile* instanței/completului competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, în lipsa unor prevederi contrare, sunt aplicabile dispozițiile art. 425¹ alin. (7) CPP. Astfel, contestația se soluționează prin *decizie, care nu este supusă niciunei căi de atac*, putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

A. *respingerea contestației*, cu menținerea hotărârii atacate:

a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;

b) când contestația este nefondată;

B. *admiterea contestației* și:

a) desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei;

b) desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către completul (instanța) care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

[1] Art. 367 alin. (4) și (5) CPP.

[2] Cu privire la completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 158.

La soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 (privind neagravarea situației în propriul apel).

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

170. Contestația împotriva încheierii prin care s-a dispus suspendarea judecății în caz de extrădare activă[1]**.** Contestația *se judecă* de către instanța ierarhic superioară, respectiv de către completul competent al Înaltei Curți de Casație și Justiție[2].

Contestația *poate fi formulată* de procuror, subiecții procesuali la care hotărârea atacată se referă, precum și de persoanele ale căror interese legitime au fost vătămate prin aceasta [potrivit art. 425[1] alin. (2) CPP], *în termen 24 de ore* de la pronunțare, pentru cei prezenți, și de la comunicare, pentru cei lipsă. Apreciem că se pot aplica, și în acest caz, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la *repunerea în termen* prevăzute la art. 411 alin. (1) CPP, la care face trimitere art. 425[1] alin. (2) din același cod.

Potrivit art. 368 alin. (3) CPP, contestația *se depune* la instanța care a pronunțat încheierea atacată și *se înaintează*, împreună cu dosarul cauzei, instanței ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare.

Contestația *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425[1] alin. (3) CPP.

Contestația *nu suspendă executarea;* încheierea în cauză este, prin urmare, *executorie*. Aceasta reprezintă o excepție de la regula efectului suspensiv de executare al căilor ordinare de atac, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la art. 425[1] alin. (4) CPP, care face trimitere la cele de la art. 416 (privind efectul suspensiv al apelului).

Contestația *se judecă* în termen de 5 zile de la primirea dosarului.

Ședința de judecată *este publică*, iar *participarea procurorului obligatorie*. *Părțile și persoana vătămată se citează*.

În ceea ce privește *soluțiile* instanței/completului competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, în lipsa unor prevederi contrare, sunt aplicabile dispozițiile art. 425[1] alin. (7) CPP. Astfel, contestația se soluționează prin *decizie, care nu este supusă niciunei căi de atac*, putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

A. *respingerea contestației*, cu menținerea hotărârii atacate:

a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;

b) când contestația este nefondată;

B. *admiterea contestației* și:

a) desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei;

b) desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către completul (instanța) care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

La soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 (privind neagravarea situației în propriul apel).

[1] Art. 368 alin. (1), (3) și (4) CPP.

[2] Cu privire la completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 158.

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

171. Contestația împotriva încheierii prin care s-a dispus suspendarea executării hotărârii supuse revizuirii, odată cu admiterea în principiu a cererii de revizuire sau ulterior acesteia[1]. Contestația *se judecă* de către instanța ierarhic superioară, respectiv de către completul competent al Înaltei Curți de Casație și Justiție[2].

Contestația *poate fi formulată* de procuror sau de persoana interesată, *în termen 48 de ore* de la pronunțare, pentru cei prezenți, și de la comunicare, pentru cei lipsă. Apreciem că se pot aplica, și în acest caz, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la *repunerea în termen* prevăzute la art. 411 alin. (1) CPP, la care face trimitere art. 425[1] alin. (2) din același cod.

Contestația *se depune* la instanța care a pronunțat hotărârea care se atacă și *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425[1] alin. (3) CPP.

Contestația *formulată de procuror este suspensivă de executare*, potrivit art. 460 alin. (2) CPP, aceasta fiind de altfel și regula în materia căilor ordinare de atac, prevăzută, și în cazul contestației, de dispoziția generală de la art. 425[1] alin. (4), care face trimitere la cele de la art. 416 (privind efectul suspensiv al apelului).

Ședința de judecată este *publică*, în acest sens fiind dispozițiile art. 425[1] alin. (5) CPP, *iar participarea procurorului obligatorie*, potrivit art. 460 alin. (2) raportat la art. 597 alin. (3) din același cod.

Referitor la *citarea părților*, sunt aplicabile dispozițiile generale de la art. 425[1] alin. (6) CPP, potrivit cărora „La soluționarea contestației se citează persoana care a făcut contestația, precum și subiecții procesuali la care hotărârea atacată se referă".

Potrivit art. 460 alin. (2) raportat la art. 597 alin. (2) CPP, condamnatul aflat în stare de detenție sau internat într-un centru educativ este adus la soluționarea contestației; acesta poate participa și prin intermediul *videoconferinței*, la locul de deținere, cu acordul său și în prezența apărătorului ales sau numit din oficiu și, după caz, și a interpretului[3] [art. 460 alin. (2) raportat la art. 597 alin. (2[1]) CPP].

Cu privire la *asistența juridică* a suspectului ori inculpatului sunt aplicabile dispozițiile art. 90 și art. 91 CPP, la care art. 425[1] alin. (6) CPP face trimitere.

În ceea ce privește *soluțiile* instanței/completului competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, în lipsa unor prevederi contrare, sunt aplicabile dispozițiile art. 425[1] alin. (7) CPP. Astfel, contestația se soluționează prin *decizie*[4], *care nu este supusă niciunei căi de atac*, putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

---

[1] Art. 460 alin. (2) CPP.

[2] Cu privire la completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 158.

[3] Dispozițiile privind participarea la judecată prin videoconferință au fost introduse prin O.U.G. nr. 18/2016; trebuie îndeplinite două condiții, care constituie, totodată, garanții ale dreptului la apărare: acordul condamnatului, respectiv prezența apărătorului său și, după caz, și a interpretului, la locul de deținere, astfel încât poate avea loc consultarea în condiții de confidențialitate în orice moment al procedurii (A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 484).

[4] În același sens, G. BODORONCEA, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1801. În sens contrar [și anume că este sentință – conform art. 597 alin. (4) CPP, la care se face trimitere], B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 558. Deși dispozițiile art. 460 alin. (2) CPP fac trimitere la cele ale art. 597 alin. (2)-(5) din același cod, apreciem că aplicarea corespunzătoare a acestora impune concluzia că, în ipoteza soluționării căii de atac a contestației, este incidentă regula generală a soluționării cauzei prin decizie, prevăzută de art. 425[1] alin. (7) CPP.

A. *respingerea contestației*, cu menținerea hotărârii atacate:
a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;
b) când contestația este nefondată;
B. *admiterea contestației* și:
a) desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei;
b) desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către completul (instanța) care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

La soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 (privind neagravarea situației în propriul apel).

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

172. Contestația împotriva încheierii prin care se dispun sau se revocă măsurile preventive față de persoana juridică[1]. Contestația *se judecă* de către judecătorul de drepturi și libertăți/judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară sau de instanța ierarhic superioară, după caz, respectiv de către completul competent al Înaltei Curți de Casație și Justiție[2].

Contestația *poate fi formulată* de procuror sau de persoana juridică, *în termen 24 de ore* de la pronunțare, pentru cei prezenți, și de la comunicare, pentru persoana juridică lipsă. Apreciem că se pot aplica, și în acest caz, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la *repunerea în termen* prevăzute la art. 411 alin. (1) CPP, la care face trimitere art. 425[1] alin. (2) din același cod.

Contestația *se depune* la judecătorul de drepturi și libertăți/judecătorul de cameră preliminară sau, după caz, la instanța care a pronunțat hotărârea care se atacă și *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425[1] alin. (3) CPP.

Contestația *este suspensivă de executare*. Aceasta este regula în materia căilor ordinare de atac, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la art. 425[1] alin. (4) CPP, care face trimitere la cele de la art. 416 (privind efectul suspensiv al apelului).

Ședința de judecată este *publică*, iar *participarea procurorului obligatorie*, în acest sens fiind dispozițiile art. 425[1] alin. (5) CPP.

Referitor la *citarea părților*, sunt aplicabile dispozițiile generale de la art. 425[1] alin. (6) CPP, potrivit cărora „La soluționarea contestației se citează persoana care a făcut contestația, precum și subiecții procesuali la care hotărârea atacată se referă".

În ceea ce privește *soluțiile* judecătorului/instanței/completului competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, în lipsa unor prevederi contrare, sunt aplicabile dispozițiile art. 425[1] alin. (7) CPP. Astfel, contestația se soluționează prin *decizie, care nu este supusă niciunei căi de atac*, putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

A. *respingerea contestației*, cu menținerea hotărârii atacate:
a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;
b) când contestația este nefondată;

[1] Art. 493 alin. (7)-(8) CPP.

[2] Cu privire la completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 158.

B. *admiterea contestației* și:

a) desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei;

b) desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către judecătorul sau completul care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

La soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 (privind neagravarea situației în propriul apel). Textul stipulează și că, în cadrul acestor limite, la soluționarea contestației împotriva încheierii privind o măsură preventivă se poate dispune o măsură mai puțin gravă decât cea solicitată sau decât cea dispusă prin încheierea contestată ori se pot modifica obligațiile din conținutul măsurii contestate.

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

173. Contestația împotriva sentinței prin care instanța rezolvă cererea de reabilitare[1]. Contestația *se soluționează* de instanța ierarhic superioară, respectiv de completul competent al Înaltei Curți de Casație și Justiție[2].

Contestația *poate fi formulată* de procuror sau de petent, *în termen de 10 zile* de la comunicare. Apreciem că se pot aplica, și în acest caz, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la *repunerea în termen* prevăzute la art. 411 alin. (1) CPP, la care face trimitere art. 425[1] alin. (2) din același cod.

Contestația *se depune* la instanța care a pronunțat hotărârea care se atacă și *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425[1] alin. (3) CPP.

Contestația *este suspensivă de executare*. Aceasta este regula în materia căilor ordinare de atac, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la art. 425[1] alin. (4) CPP, care face trimitere la cele de la art. 416 (privind efectul suspensiv al apelului).

Ședința de judecată este *nepublică*, iar *participarea procurorului obligatorie*, în acest sens fiind dispozițiile art. 535 CPP.

Referitor la *citarea părților*, sunt aplicabile dispozițiile art. 535 teza a II-a CPP, potrivit cărora judecarea contestației se face cu citarea petentului. Dispozițiile privind asigurarea asistenței juridice obligatorii nu sunt aplicabile în cadrul procedurii speciale a reabilitării.

În ceea ce privește *soluțiile* instanței/completului competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, în lipsa unor prevederi contrare, sunt aplicabile dispozițiile art. 425[1] alin. (7) CPP. Astfel, contestația se soluționează prin *decizie, care nu este supusă niciunei căi de atac* (decizie definitivă și potrivit art. 535 CPP), putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

A. *respingerea contestației*, cu menținerea hotărârii atacate:

a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;

b) când contestația este nefondată;

B. *admiterea contestației* și:

a) desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei;

b) desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către completul (instanța) care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

[1] Art. 535 CPP.

[2] Cu privire la completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 158.

La soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 (privind neagravarea situației în propriul apel).

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

174. Contestația împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară se pronunță asupra cererii procurorului de luare a măsurii de siguranță a confiscării speciale sau a desființării unui înscris, în cazul în care s-a dispus clasarea sau renunțarea la urmărirea penală[1]. Potrivit art. 549[1] alin. (7) CPP, contestația *se soluționează* de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară celei sesizate ori, când instanța sesizată este Înalta Curte de Casație și Justiție, de către completul competent potrivit legii[2].

Contestația *poate fi formulată* de procuror și de persoanele ale căror drepturi sau interese legitime pot fi afectate, *în termen de 3 zile* de la comunicare. Apreciem că se pot aplica, și în acest caz, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la *repunerea în termen* prevăzute la art. 411 alin. (1) CPP, la care face trimitere art. 425[1] alin. (2) din același cod.

Contestația *se depune* la judecătorul care a pronunțat hotărârea care se atacă și *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425[1] alin. (3) CPP. Potrivit art. 549[1] alin. (6) teza a II-a CPP, *contestația nemotivată este inadmisibilă*.

Contestația *este suspensivă de executare*, aceasta fiind regula în materia căilor ordinare de atac, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la art. 425[1] alin. (4) CPP, care face trimitere la cele de la art. 416 (privind efectul suspensiv al apelului).

Potrivit art. 549[1] alin. (7) raportat la art. 549[1] alin. (4) CPP, contestația *se judecă în ședință publică*, fiind soluționată după ascultarea procurorului și a persoanelor ale căror drepturi sau interese legitime pot fi afectate, dacă sunt prezente[3].

Asistența juridică nu este obligatorie, nefiind incident niciunul dintre cazurile prevăzute la art. 90 sau art. 94 alin. (4) și (5) CPP.

În ceea ce privește *soluțiile* judecătorului/completului competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, acestea sunt expres prevăzute de art. 549[1] alin. (7) CPP. Astfel, contestația se soluționează prin *încheiere motivată, care nu este supusă niciunei căi de atac* [dispozițiile art. 425[1] alin. (7) CPP fiind incidente sub acest aspect], putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

A. *respinge contestația* ca tardivă, inadmisibilă sau nefondată;

B. *admite contestația*, desființează încheierea și rejudecă propunerea procurorului;

---

[1] Art. 549[1] alin. (4), (5), (6) și (7) CPP.

[2] Cu privire la completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 158.

[3] Modificările aduse prin O.U.G. nr. 18/2016 au pus în acord dispozițiile legislative cu jurisprudența Curții Constituționale care, prin Decizia nr. 166/2015 (M. Of. nr. 264 din 21 aprilie 2015), a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 549[1] alin. (2), soluția legislativă cuprinsă în art. 549[1] alin. (3), potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară se pronunță „în camera de consiliu, fără participarea procurorului ori a persoanelor prevăzute la alin. (2)", și soluția legislativă cuprinsă în art. 549[1] alin. (5) CPP, potrivit căreia instanța ierarhic superioară ori completul competent se pronunță „fără participarea procurorului și a persoanelor prevăzute la alin. (2)", sunt neconstituționale; pentru a se conforma exigențelor dreptului la un proces echitabil, soluționarea contestației trebuie să se facă în ședință publică, în condiții de contradictorialitate și oralitate, cu participarea procurorului.

C. deși art. 549[1] alin. (7) CPP nu prevede expres, apreciem că, pentru identitate de rațiune, sunt aplicabile dispozițiile generale ale art. 425[1] alin. (7) pct. 2 lit. b) din același cod, în sensul că judecătorul/completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție poate dispune desființarea hotărârii atacate și rejudecarea cauzei de către judecătorul care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea. În mod evident, soluțiile limitative prevăzute de art. 549[1] alin. (7) CPP au avut în vedere forma inițială a dispozițiilor referitoare la procedura de confiscare sau desființare a unui înscris în cazul clasării, care nu prevedeau citarea petentului și a intimatului.

La soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 (privind neagravarea situației în propriul apel).

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

175. Contestația împotriva hotărârii prin care judecătoria soluționează cererea/propunerea de liberare condiționată[1]. Contestația *se soluționează* de către tribunalul în a cărui circumscripție se află locul de deținere.

Contestația *poate fi formulată* de procuror sau de condamnat, *în termen de 3 zile* de la comunicare. Apreciem că se pot aplica, și în acest caz, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la *repunerea în termen* prevăzute la art. 411 alin. (1) CPP, la care face trimitere art. 425[1] alin. (2) din același cod.

Contestația *se depune* la instanța care a pronunțat hotărârea care se atacă și *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425[1] alin. (3) CPP.

Contestația *formulată de procuror este suspensivă de executare*, potrivit art. 587 alin. (3) CPP, aceasta fiind și regula în materia căilor ordinare de atac, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la art. 425[1] alin. (4) CPP, care face trimitere la cele de la art. 416 (privind efectul suspensiv al apelului).

Ședința de judecată este *publică*, iar *participarea procurorului obligatorie*, în acest sens fiind dispozițiile art. 425[1] alin. (5) CPP.

Referitor la *citarea părților*, sunt aplicabile dispozițiile generale de la art. 425[1] alin. (6) CPP, potrivit cărora „La soluționarea contestației se citează persoana care a făcut contestația, precum și subiecții procesuali la care hotărârea atacată se referă".

Cu privire la *asistența juridică* a condamnatului, sunt aplicabile dispozițiile art. 90 și art. 91 CPP, la care art. 425[1] alin. (6) CPP face trimitere.

În ceea ce privește *soluțiile* tribunalului, în lipsa unor prevederi contrare, sunt aplicabile dispozițiile art. 425[1] alin. (7) CPP. Astfel, contestația se soluționează prin *decizie, care nu este supusă niciunei căi de atac*, putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

A. *respingerea contestației*, cu menținerea hotărârii atacate:

a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;

b) când contestația este nefondată;

B. *admiterea contestației* și:

a) desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei;

b) desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către instanța (judecătoria) care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

[1] Art. 587 alin. (3) CPP.

La soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 (privind neagravarea situației în propriul apel).

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

176. Contestația împotriva hotărârii prin care instanța se pronunță asupra cererii de amânare a executării pedepsei[1]. Contestația *se soluționează de* către instanța ierarhic superioară.

Contestația *poate fi formulată* de procuror sau de condamnat, *în termen de 3 zile* de la comunicare. Apreciem că se pot aplica, și în acest caz, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la *repunerea în termen* prevăzute la art. 411 alin. (1) CPP, la care face trimitere art. 425[1] alin. (2) din același cod.

Contestația *se depune* la instanța care a pronunțat hotărârea care se atacă și *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425[1] alin. (3) CPP.

Contestația *nu este suspensivă de executare*, potrivit art. 589 alin. (5) CPP, hotărârile prin care se dispune amânarea executării pedepsei fiind *executorii* de la data pronunțării. Aceasta reprezintă o excepție de la regula efectului suspensiv de executare al căilor ordinare de atac, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la art. 425[1] alin. (4) CPP, care face trimitere la cele de la art. 416 (privind efectul suspensiv al apelului).

Ședința de judecată este *publică*, iar *participarea procurorului obligatorie*, în acest sens fiind dispozițiile art. 425[1] alin. (5) CPP.

Referitor la *citarea părților*, sunt aplicabile dispozițiile generale de la art. 425[1] alin. (6) CPP, potrivit cărora „La soluționarea contestației se citează persoana care a făcut contestația, precum și subiecții procesuali la care hotărârea atacată se referă".

Cu privire la *asistența juridică* a condamnatului, sunt aplicabile dispozițiile art. 90 și art. 91 CPP, la care art. 425[1] alin. (6) CPP face trimitere.

În ceea ce privește *soluțiile* instanței, în lipsa unor prevederi contrare, sunt aplicabile dispozițiile art. 425[1] alin. (7) CPP. Astfel, contestația se soluționează prin *decizie, care nu este supusă niciunei căi de atac*, putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

A. *respingerea contestației*, cu menținerea hotărârii atacate:

a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;

b) când contestația este nefondată;

B. *admiterea contestației* și:

a) desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei;

b) desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către completul (instanța) care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

La soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 (privind neagravarea situației în propriul apel).

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

[1] Art. 589 alin. (7) CPP.

177. Contestația împotriva hotărârii prin care instanța se pronunță asupra cererii de întrerupere a executării pedepsei[1]. Contestația *se soluționează* de către instanța ierarhic superioară.

Contestația *poate fi formulată* de procuror sau de condamnat, *în termen de 3 zile* de la comunicare. Apreciem că se pot aplica, și în acest caz, în mod corespunzător, dispozițiile referitoare la *repunerea în termen* prevăzute la art. 411 alin. (1) CPP, la care face trimitere art. 425[1] alin. (2) din același cod.

Contestația *se depune* la instanța care a pronunțat hotărârea care se atacă și *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425[1] alin. (3) CPP.

Contestația *formulată de procuror este suspensivă de executare*, potrivit art. 592 alin. (3) CPP, aceasta fiind de altfel regula în materia căilor ordinare de atac, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la art. 425[1] alin. (4) CPP, care face trimitere la cele de la art. 416 (privind efectul suspensiv al apelului).

Ședința de judecată este *publică*, iar *participarea procurorului obligatorie*, în acest sens fiind dispozițiile art. 425[1] alin. (5) CPP.

Referitor la *citarea părților*, sunt aplicabile dispozițiile generale de la art. 425[1] alin. (6) CPP, potrivit cărora „La soluționarea contestației se citează persoana care a făcut contestația, precum și subiecții procesuali la care hotărârea atacată se referă".

Cu privire la *asistența juridică* a condamnatului, sunt aplicabile dispozițiile art. 90 și art. 91 CPP, la care art. 425[1] alin. (6) CPP face trimitere.

În ceea ce privește *soluțiile* instanței, în lipsa unor prevederi contrare, sunt aplicabile dispozițiile art. 425[1] alin. (7) CPP. Astfel, contestația se soluționează prin *decizie, care nu este supusă niciunei căi de atac*, putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

A. *respingerea contestației*, cu menținerea hotărârii atacate:

a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;

b) când contestația este nefondată;

B. *admiterea contestației* și:

a) desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei;

b) desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către completul (instanța) care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

La soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 (privind neagravarea situației în propriul apel).

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

178. Contestația împotriva încheierii prin care judecătorul se pronunță cu privire la aplicarea amnistiei și a grațierii, atunci când intervin după rămânerea definitivă a hotărârii[2]. Potrivit art. 425[1] alin. (5) CPP, contestația *se soluționează* de către instanța ierarhic superioară celei sesizate.

Contestația *poate fi formulată* de procuror, *în termen de 3 zile* de la pronunțare.

Contestația *se depune* la instanța care a pronunțat hotărârea care se atacă și *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425[1] alin. (3) CPP.

[1] Art. 592 alin. (3) și art. 593 alin. (3) CPP.

[2] Art. 596 alin. (3) CPP.

Contestația *este suspensivă de executare*, potrivit art. 596 alin. (3) teza a II-a CPP, aceasta fiind, de altfel, regula în materia căilor ordinare de atac, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la art. 425[1] alin. (4) CPP, care face trimitere la cele de la art. 416 (privind efectul suspensiv al apelului). *În mod eronat* se prevede, prin urmare, la art. 596 alin. (2) CPP, că judecătorul se pronunță – în primă instanță – prin încheiere *executorie*.

Ședința de judecată este *publică*, iar *participarea procurorului obligatorie*.

Referitor la *citarea părților*, sunt aplicabile dispozițiile generale de la art. 425[1] alin. (6) CPP, potrivit cărora „La soluționarea contestației se citează (...) subiecții procesuali la care hotărârea atacată se referă".

Cu privire la *asistența juridică* a condamnatului, sunt aplicabile dispozițiile art. 90 și art. 91 CPP, la care art. 425[1] alin. (6) CPP face trimitere.

În ceea ce privește *soluțiile* instanței, în lipsa unor prevederi contrare, sunt aplicabile dispozițiile art. 425[1] alin. (7) CPP. Astfel, contestația se soluționează prin *decizie, care nu este supusă niciunei căi de atac*, putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

A. *respingerea contestației*, cu menținerea hotărârii atacate:

a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;

b) când contestația este nefondată;

B. *admiterea contestației*, desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei.

Soluția desființării hotărârii atacate, cu dispunerea rejudecării cauzei de către judecătorul sau completul care a pronunțat-o, nu poate fi dispusă în acest caz, dat fiind că la judecata în primă instanță nu participă decât procurorul, astfel că nu se poate constata că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

179. Contestația împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță în materia executării potrivit Titlului V al Părții speciale („Executarea hotărârilor penale")[1]. Potrivit art. 425[1] alin. (5) și art. 597 alin. (7) CPP, contestația *se soluționează* de către instanța ierarhic superioară celei sesizate.

Contestația *poate fi formulată* de procuror, subiecții procesuali la care hotărârea atacată se referă, precum și de persoanele ale căror interese legitime au fost vătămate prin aceasta [potrivit art. 425[1] alin. (2) CPP], *în termen de 3 zile* de la comunicare.

Contestația *se depune* la instanța care a pronunțat hotărârea care se atacă și *se motivează* până la termenul stabilit pentru soluționare, după cum se prevede la art. 425[1] alin. (3) CPP.

Contestația *este suspensivă de executare*, aceasta fiind regula în materia căilor ordinare de atac, prevăzută și în cazul contestației de dispoziția generală de la art. 425[1] alin. (4) CPP, care face trimitere la cele de la art. 416 (privind efectul suspensiv al apelului).

Potrivit art. 597 alin. (8) CPP, judecarea contestației se face *cu citarea persoanei condamnate*. Condamnatul aflat în stare de detenție sau internat într-un centru educativ este *adus la judecată*; acesta poate participa la judecată și prin intermediul *videoconferinței*, la locul de deținere, cu acordul său și în prezența apărătorului ales sau numit din oficiu și, după caz, și a interpretului[2].

[1] Art. 597 alin. (7) și (8) CPP.

[2] Dispozițiile privind participarea la judecată prin videoconferință au fost introduse prin O.U.G. nr. 18/2016; trebuie îndeplinite două condiții, care constituie, totodată, garanții ale dreptului la apărare: acordul condamnatului, respectiv prezența apărătorului său și, după caz, și a interpretului, la locul de deținere, astfel încât poate avea

Ședința de judecată este *publică, iar participarea procurorului obligatorie*, în acest sens fiind dispozițiile art. 597 alin. (8) CPP.

De asemenea, art. 597 alin. (8) CPP face trimitere la alin. (5) din același articol, potrivit căruia „Dispozițiile cuprinse în titlul III al părții speciale privind judecata care nu sunt contrare (...) se aplică în mod corespunzător".

Cu privire la *asistența juridică* a condamnatului, sunt aplicabile dispozițiile art. 90 și art. 91 CPP, la care art. 425[1] alin. (6) CPP face trimitere.

În ceea ce privește *soluțiile* instanței, în lipsa unor prevederi contrare, sunt aplicabile dispozițiile art. 425[1] alin. (7) CPP. Astfel, contestația se soluționează prin *decizie, care nu este supusă niciunei căi de atac* [decizie „definitivă" și potrivit art. 597 alin. (8) CPP], putându-se pronunța una dintre următoarele soluții:

A. *respingerea contestației*, cu menținerea hotărârii atacate:

a) când contestația este tardivă sau inadmisibilă;

b) când contestația este nefondată;

B. *admiterea contestației* și:

a) desființarea hotărârii atacate și soluționarea cauzei;

b) desființarea hotărârii atacate și dispunerea rejudecării cauzei de către completul (instanța) care a pronunțat-o, atunci când se constată că nu au fost respectate dispozițiile privind citarea.

La soluționarea contestației *trebuie respectat și principiul non reformatio in peius*, art. 425[1] alin. (4) CPP prevăzând că se aplică în mod corespunzător și dispozițiile art. 418 (privind neagravarea situației în propriul apel).

De asemenea, deși textul nu prevede, *se poate lua act de retragerea contestației*, potrivit art. 425[1] alin. (3) CPP, dispozițiile art. 415 (referitoare la retragerea apelului) aplicându-se în mod corespunzător.

Capitolul al V-lea. Căile extraordinare de atac

Secțiunea 1. Contestația în anulare

REGLEMENTARE

Art. 426.[1] **Cazurile de contestație în anulare.** Împotriva hotărârilor penale definitive se poate face contestație în anulare în următoarele cazuri:

a) când judecata în apel a avut loc fără citarea legală a unei părți sau când, deși legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința instanța despre această imposibilitate;

b) când inculpatul a fost condamnat, deși existau probe cu privire la o cauză de încetare a procesului penal;

c)[2] când hotărârea din apel a fost pronunțată de alt complet decât cel care a luat parte la dezbaterea pe fond a procesului;

d) când instanța de apel nu a fost compusă potrivit legii ori a existat un caz de incompatibilitate;

e) când judecata în apel a avut loc fără participarea procurorului sau a inculpatului, când aceasta era obligatorie, potrivit legii;

---

loc consultarea în condiții de confidențialitate în orice moment al procedurii (A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 484).

[1] Art. 426 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 262 din Legea nr. 255/2013.

[2] Lit. c)-h) de la art. 426 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 109 din O.U.G. nr. 18/2016.

f) când judecata în apel a avut loc în lipsa avocatului, când asistența juridică a inculpatului era obligatorie, potrivit legii;

g) când ședința de judecată în apel nu a fost publică, în afară de cazurile când legea prevede altfel;

h) când instanța de apel nu a procedat la audierea inculpatului prezent, dacă audierea era legal posibilă;

i) când împotriva unei persoane s-au pronunțat două hotărâri definitive pentru aceeași faptă.

Art. 427. Cererea de contestație în anulare. (1) Contestația în anulare poate fi făcută de oricare dintre părți, de persoana vătămată sau de către procuror.

(2) În cererea de contestație în anulare contestatorul trebuie să arate cazurile de contestație pe care le invocă, precum și motivele aduse în sprijinul acestora.

Art. 428.[1] **Termenul de introducere a contestației în anulare.** (1) Contestația în anulare pentru motivele prevăzute la art. 426 lit. a) și c)-h) poate fi introdusă în termen de 30 de zile de la data comunicării deciziei instanței de apel.

(2) Contestația în anulare pentru motivele prevăzute la art. 426 lit. b) și i) poate fi introdusă oricând.

Art. 429. Instanța competentă. (1)[2] Contestația în anulare se introduce la instanța care a pronunțat hotărârea a cărei anulare se cere.

(2) Contestația în anulare pentru cazul în care se invocă autoritatea de lucru judecat se introduce la instanța la care a rămas definitivă ultima hotărâre.

Art. 430. Suspendarea executării. Până la soluționarea contestației în anulare, instanța sesizată, luând concluziile procurorului, poate suspenda executarea hotărârii a cărei anulare se cere.

Art. 431. Admiterea în principiu. (1)[3] Instanța examinează admisibilitatea în principiu, în camera de consiliu, cu citarea părților și cu participarea procurorului. Neprezentarea persoanelor legal citate nu împiedică examinarea admisibilității în principiu.

(2) Instanța, constatând că cererea de contestație în anulare este făcută în termenul prevăzut de lege, că motivul pe care se sprijină contestația este dintre cele prevăzute la art. 426 și că în sprijinul contestației se depun ori se invocă dovezi care sunt la dosar, admite în principiu contestația și dispune citarea părților interesate.

Art. 432. Procedura de judecare. (1) La termenul fixat pentru judecarea contestației în anulare, instanța, ascultând părțile și concluziile procurorului, dacă găsește contestația întemeiată, desființează prin decizie hotărârea a cărei anulare se cere și procedează fie de îndată, fie acordând un termen, după caz, la rejudecarea apelului sau la rejudecarea cauzei după desființare.

(2) În cazul în care prin contestația în anulare se invocă autoritatea de lucru judecat, judecarea contestației se face cu citarea părților interesate în cauza în care s-a pronunțat ultima hotărâre. Instanța, ascultând părțile și concluziile procurorului, dacă găsește contestația întemeiată, desființează prin decizie sau, după caz, prin sentință ultima hotărâre sau acea parte din ultima hotărâre cu privire la care există autoritate de lucru judecat.

(3) Judecarea contestației în anulare nu poate avea loc decât în prezența inculpatului, când acesta se află în stare de deținere.

(4) Sentința dată în contestația în anulare este supusă apelului, iar decizia dată în apel este definitivă.

COMENTARIU

§1. Cazurile de contestație în anulare

180. Considerații preliminare. Contestația în anulare și-a păstrat, și în noua reglementare, *natura juridică mixtă*, de cale extraordinară de atac, atât de anulare (față de scopul urmărit), cât și de retractare (de competența chiar a instanței care a dat hotărârea a cărei anulare se cere)[4].

[1] Art. 428 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 110 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (1) al art. 429 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 263 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (1) al art. 431 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 111 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 323; I. NEAGU, *op. cit.*, p. 338-339.

Cazurile de contestație în anulare sunt, în esență, cele prevăzute de Codul de procedură penală din 1968, la care se adaugă alte cinci, corespunzând, în mare parte, unor motive de recurs din reglementarea anterioară – de la art. 385[9] alin. (1) pct. 3, 5, 6 și 4 CPP 1968: când hotărârea a fost pronunțată de alt complet decât cel care a luat parte la dezbaterea pe fond a procesului; când instanța nu a fost compusă potrivit legii ori a existat un caz de incompatibilitate; când judecata a avut loc fără participarea procurorului sau a inculpatului, când aceasta era obligatorie, potrivit legii; când judecata a avut loc în lipsa avocatului, când asistența juridică a inculpatului era obligatorie, potrivit legii; când ședința de judecată nu a fost publică, în afară de cazurile când legea prevede altfel.

Contestația în anulare poate fi exercitată *numai împotriva hotărârilor penale definitive*. În consecință, dacă împotriva unei hotărâri penale poate fi exercitat *apelul*, cale ordinară de atac, hotărârea nefiind deci definitivă, contestația în anulare este inadmisibilă. Contestația în anulare este, de asemenea, inadmisibilă și dacă este declarată împotriva hotărârilor care, potrivit legii, nu pot fi atacate cu apel, fiind fără cale de atac sau supuse celeilalte căi de atac ordinare – contestația. Aceasta, întrucât, potrivit art. 432 alin. (1) CPP, „instanța (...), dacă găsește contestația întemeiată, desființează prin decizie hotărârea a cărei anulare se cere și procedează fie de îndată, fie acordând un termen, după caz, la rejudecarea apelului [și nu a contestației – n.n.] sau la rejudecarea cauzei după desființare", iar conform art. 432 alin. (4) CPP, „Sentința dată în contestația în anulare este supusă apelului, iar decizia dată în apel este definitivă". Astfel fiind, dacă am considera admisibilă contestația în anulare declarată împotriva hotărârilor pentru care legea prevede calea de atac a contestației, ar însemna ca împotriva hotărârii date ulterior admiterii căii extraordinare de atac și rejudecării cauzei să poată fi declarat apelul, deși este o cauză pentru care legea prevede contestația drept cale de atac.

Spre deosebire de reglementarea anterioară, contestația în anulare, indiferent de motivul invocat, poate fi exercitată *numai împotriva hotărârilor penale definitive prin care s-a soluționat fondul cauzei*, pentru că numai aceste hotărâri sunt susceptibile de a fi atacate cu apel[1].

Astfel fiind, este inadmisibilă contestația în anulare declarată împotriva sentinței prin care instanța s-a pronunțat asupra contestației la executare, în baza art. 598 CPP[2], sau a încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară respinge plângerea împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată, în condițiile art. 340-341 CPP[3], ori a încheierii pronunțate de judecătorul de cameră preliminară, în cadrul procedurii de la art. 342-348 CPP[4].

Modificările aduse prin O.U.G. nr. 18/2016 au pus capăt controversei din doctrina și practica judiciară vizând admisibilitatea contestației în anulare și în privința unor hotărâri pentru care legea nu prevedea nicio cale de atac sau prevedea calea de atac a contestației, prin adăugarea, la lit. c)-h) ale art. 426, a unei condiții specifice, referitoare la faza apelului,

[1] În doctrină și în jurisprudență s-a apreciat că, potrivit reglementării anterioare, contestația în anulare putea fi exercitată doar împotriva hotărârilor penale definitive prin care s-a soluționat fondul cauzei, în măsura în care se invocau cazurile prevăzute la art. 386 lit. c), d) și e) CPP 1968 (N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 114 și jurisprudența acolo citată).

[2] C.A. București, s. a II-a pen., dec. pen. nr. 182/CO din 26 martie 2015, nepublicată.

[3] C.A. București, s. a II-a pen., sent. pen. nr. 46/F din 13 martie 2015, nepublicată.

[4] „(...) din reglementarea atribuțiilor pe care funcția exercitată de judecătorul de cameră preliminară le presupune, (...) *activitatea acestuia nu privește fondul cauzei, actul procesual exercitat de către acesta neantamând și nedispunând, în sens pozitiv sau negativ, cu privire la elementele esențiale ale raportului de conflict: faptă, persoană și vinovăție*" (s.n.) (C.C.R., dec. nr. 641/2014, parag. 28, M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014).

ceea ce *exclude din domeniul de aplicare a acestei căi de atac hotărârile rămase definitive prin neapelare* [cu excepția situației în care sunt invocate cazurile de la lit. b) și i)].

Contestația în anulare întemeiată pe motivele prevăzute de *art. 426 lit. a) și c)-h) CPP* poate fi exercitată numai împotriva hotărârilor penale pronunțate de instanțele de apel, adică a *hotărârilor penale care au rămas definitive la instanța de apel*. Prin urmare, dacă hotărârea a rămas definitivă la prima instanță, întrucât partea nu a declarat apel, contestația în anulare întemeiată pe prevederile art. 426 lit. a) și c)-h) CPP este inadmisibilă[1]; trebuia ca motivele enumerate de lege să fie invocate pe calea apelului.

Spre deosebire de contestația în anulare formulată în temeiul art. 426 lit. a) și c)-h) CPP, contestația în anulare întemeiată pe motivele prevăzute în *art. 426 lit. b) și i)* este admisibilă, *chiar dacă hotărârea a rămas definitivă la prima instanță*. De observat, sub acest aspect, că în noul Cod de procedură penală nu se prevede, ca o condiție suplimentară, ca motivele să nu fi putut fi invocate pe calea apelului (așa cum se procedează în materie procesuală civilă[2]).

Dacă instanța, sesizată cu o contestație în anulare împotriva unei decizii a instanței de apel, reține că anterior soluționării apelului s-a admis cererea de strămutare a cauzei, situație de care instanța de apel nu a avut cunoștință, ea urmează a constata că atât sentința, cât și decizia prin care s-a respins apelul sunt desființate prin efectul admiterii cererii de strămutare, în baza art. 74 alin. (5) CPP, și, în consecință, a respinge contestația în anulare, deoarece împotriva acestor hotărâri nu se mai poate formula nicio cale de atac[3].

181. Cazul prevăzut în art. 426 lit. a) CPP privește situația când *judecata în apel a avut loc fără citarea legală a unei părți sau când, deși legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința instanța despre această imposibilitate.*

Acest caz corespunde celor de la art. 386 lit. a) și b) CPP 1968. De asemenea, în reglementarea anterioară, constituia și motiv de recurs/casare, prevăzut la art. 385^9 alin. (1) pct. 21 CPP 1968.

Hotărârea care poate fi atacată trebuie să fie una pronunțată în apel, și nu în recurs, ca în reglementarea anterioară; aceasta, întrucât, conform noului Cod de procedură penală, recursul nu mai este prevăzut drept cale de atac ordinară, suspensivă de executare.

Contestația în anulare întemeiată pe prevederile art. 426 lit. a) CPP *poate fi introdusă* de către persoana care a avut, în apel, *calitatea de parte apelantă sau intimată* și față de care procedura de citare pentru termenul când s-a judecat apelul nu a fost îndeplinită conform legii sau care, deși legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința instanța despre această imposibilitate.

---

[1] În acest sens, potrivit reglementării anterioare, cu privire la cazurile de contestație în anulare ce puteau fi invocate numai împotriva hotărârilor penale care au rămas definitive la instanța de recurs [art. 386 lit. a)-c) și e) CPP 1968], în practica instanțelor judecătorești s-a decis că, dacă hotărârea a rămas definitivă la prima instanță sau la instanța de apel, întrucât partea nu a declarat apel ori, după caz, recurs, contestația în anulare întemeiată pe prevederile art. 386 lit. a)-c) este inadmisibilă sau că decizia pronunțată în apel nu poate fi atacată pe calea contestației în anulare, pe motiv că pentru termenul la care s-a judecat cauza de către instanța de apel procedura de citare a părții nu a fost îndeplinită conform legii, întrucât din art. 386 lit. a) rezultă că, pentru a fi admisibilă, contestația în anulare întemeiată pe motivul prevăzut în acest text de lege nu poate privi decât o hotărâre penală definitivă pronunțată în recurs (N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 114 și jurisprudența acolo citată).

[2] Potrivit art. 504 alin. (1) CPC, *contestația în anulare este inadmisibilă dacă motivul prevăzut la art. 503 alin. (1) putea fi invocat pe calea apelului sau a recursului.*

[3] Se menține astfel, *mutatis mutandis*, cele statuate de Trib. Mun. București, s. I pen., prin dec. nr. 1338/1980 (R.R.D. nr. 3/1983, p. 48, cu două note, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *Codul de procedură penală adnotat*, vol. II, *Partea specială*, Ed. Albastră, București, 1997, p. 447).

În acest sens, s-a arătat că persoana care are calitatea de curator instituită numai pentru o anumită fază procesuală și pentru o persoană față de care s-a dispus o soluție de netrimitere în judecată nu poate exercita calea extraordinară de atac a contestației în anulare, fiind o persoană lipsită de calitate procesuală[1]. De asemenea, mama minorului care are calitatea de persoană vătămată și care a împlinit vârsta de 14 ani, dobândind capacitate de exercițiu restrânsă, nu îl reprezintă pe minor, ci îl asistă în procesul penal și, prin urmare, neîndeplinirea de către instanța de recurs a procedurii de citare a acestui părinte – care nu este reprezentantul legal al unei părți lipsite de capacitate de exercițiu – nu constituie caz de contestație în anulare[2].

În practica instanțelor judecătorești întemeiată pe reglementarea anterioară s-a decis și că poate face contestație în anulare, în temeiul prevederilor art. 386 lit. a) CPP 1968, numai partea față de care procedura de citare în recurs nu a fost îndeplinită conform legii[3] sau că dispozițiile art. 386 lit. a) CPP 1968, invocate de către condamnat, privesc situația în care pentru partea interesată, în speță condamnatul, la termenul când s-a judecat cauza de către instanța de recurs, procedura de citare nu a fost îndeplinită conform legii, iar nu situația în care partea vătămată nu a fost legal citată[4].

Apreciem că această condiție – ca procedura de citare să nu fi fost legal îndeplinită față de partea care o invocă pe calea contestației în anulare – este cerută și de noua reglementare, chiar dacă nu se mai vorbește despre „procedura de citare a *părții*", ci despre „citarea legală *a unei părți*", legea fiind schimbată doar în litera, nu și în spiritul ei. Astfel, fiind vorba despre o cale extraordinară de atac, prin care se tinde la desființarea unor hotărâri ce au dobândit deja autoritate de lucru judecat, cazurile în care poate fi declarată trebuie strict interpretate. În aceste condiții, prin dispozițiile de la art. 426 lit. a) CPP, scopul legiuitorului a fost cu siguranță acela de a oferi un remediu procesual părții care nu a fost legal citată și cu privire la care s-a pronunțat o hotărâre rămasă definitivă. Celelalte părți din proces, legal citate, puteau invoca lipsa de procedură cu o altă parte chiar la termenul la care s-a judecat cauza în apel, nerespectarea dispozițiilor referitoare la citare fiind sancționate cu nulitatea relativă, ce poate fi invocată în condițiile art. 282 CPP. Reformarea unei hotărâri penale definitive din motive ce țin de nelegala citare a unei părți se justifică numai atunci când este cerută de partea care s-a aflat în imposibilitatea de a invoca această neregulă, adică numai de partea nelegal citată. Această interpretare se impune cu atât mai mult cu cât, potrivit noii reglementări, fostele cazuri de contestație în anulare prevăzute la art. 386 lit. a) și b) CPP 1968 au fost reunite într-unul singur – cel de la art. 426 lit. a) CPP –, care se referă și la situația în care o parte, deși legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința instanța despre această imposibilitate. Or, în asemenea condiții, dacă termenul „parte" din cuprinsul textului supus analizei ar desemna pe oricare dintre părțile din apel, ar însemna să admitem că legiuitorul a dorit să reglementeze acest motiv

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1144 din 27 martie 2008, www.scj.ro.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1045 din 21 martie 2008, www.scj.ro.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1658 din 24 martie 2004, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 550-551.

[4] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 117 și jurisprudența acolo citată. În același sens, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1425 din 14 aprilie 2010, www.scj.ro: cazul de contestație în anulare prevăzut în dispozițiile art. 386 lit. a) CPP (din 1968 – n.n.) poate fi invocat numai de către partea cu privire la care procedura de citare nu a fost îndeplinită conform legii pentru termenul la care s-a judecat cauza de către instanța de recurs. În consecință, în cazul infracțiunii de luare de mită, invocarea de către condamnați a neîndeplinirii procedurii de citare, conform legii, cu privire la denunțător nu atrage incidența dispozițiilor art. 386 lit. a), întrucât, pe de o parte, condamnații pot invoca numai neîndeplinirea procedurii de citare, conform legii, cu privire la aceștia, iar, pe de altă parte, denunțătorul care beneficiază de o cauză de nepedepsire nu are calitatea de parte în procesul penal.

de contestație în anulare pentru ca o parte să poată invoca faptul că cealaltă parte, deși legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința instanța despre această imposibilitate, ceea ce ar fi absurd.

Sintetizând, rațiunea reglementării acestui caz de contestație în anulare este aceeași cu cea din Codul de procedură penală din 1968: *respectarea principiului contradictorialității și a dreptului la apărare al contestatorului care a lipsit fără voia lui la judecarea căii de atac în urma căreia hotărârea a rămas definitivă*[1].

Prevederile art. 426 lit. a) CPP sunt incidente, contestația în anulare fiind întemeiată, în situațiile în care neîndeplinirea procedurii de citare conform legii a avut drept consecință *lipsa părții apelante sau intimate la termenul când s-a judecat cauza de către instanța de apel*. Dacă partea, deși nu a fost citată sau nu a fost legal citată, a fost prezentă la judecata apelului, nu există temei pentru desființarea hotărârii instanței de apel pe calea contestației în anulare, neexistând o vătămare[2]. Aceeași este situația în cazul în care partea a avut termen în cunoștință, în condițiile art. 353 alin. (7) CPP[3], inclusiv dacă a fost reprezentată printr-un avocat[4], când legea prevede expres că este acoperită orice nelegalitate survenită în procedura de citare, iar partea nu mai trebuie citată [art. 353 alin. (1) și (2) CPP][5]. Cu atât mai mult este inadmisibilă contestația în anulare pentru cazul supus analizei în situația în care este vorba despre o procedură pentru care legea arată că se desfășoară „fără citarea părților"[6].

---

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 253; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 880.

[2] Se mențin astfel cele arătate în doctrină cu privire la cazul de contestație în anulare de la art. 386 lit. a) CPP 1968: V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 253; N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 326; I. NEAGU, *op. cit.*, p. 342; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 880.

[3] Prevederile referitoare la instituția termenului în cunoștință au la bază prezumția că partea este informată cu privire la termenul următor de judecată, prezumție care operează numai atunci când procesul penal are o desfășurare neîntreruptă și nu intervin elemente noi care, prin natura lor, să impună citarea părților pentru termenul următor. În cazul în care instanța de apel acordă termen în continuare, iar la acel termen, în lipsa inculpatului și fără a-l cita, ia act de renunțarea unilaterală de către avocatul ales al inculpatului a contractului de asistență juridică și acordă termen în continuare pentru numirea unui apărător din oficiu, termen la care soluționează cauza în prezența apărătorului din oficiu și în lipsa inculpatului, fără ca inculpatul să aibă cunoștință despre renunțare și fără să fi fost citat, hotărârea instanței de apel este supusă casării pentru cazul prevăzut în art. 385[9] alin. (1) pct. 21 CPP (din 1968 – n.n.) (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5908 din 7 decembrie 2007, www.scj.ro). Cele decise își mențin valabilitatea pentru cazul de contestație în anulare de la art. 426 lit. a) teza a II-a CPP.

[4] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 881 și jurisprudența acolo citată.

[5] Sub acest aspect, rămân valabile cele statuate în practica judiciară anterioară: cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 386 lit. a) CPP (din 1968 – n.n.) nu este incident dacă prin cererea de recurs s-a solicitat comunicarea tuturor actelor de procedură la sediul cabinetului avocatului ales al inculpatului aflat în stare de libertate, care l-a reprezentat pe inculpat în recurs și a comunicat instanței că acesta cunoaște termenul de judecată, a exercitat drepturile procesuale ale inculpatului și i-a asigurat apărarea în recurs. Potrivit principiilor expuse în Decizia-cadru 2009/299/JAI din 26 februarie 2009, dreptul persoanei acuzate de a fi prezentă în persoană la proces este inclus în dreptul la un proces echitabil, însă, în anumite condiții, persoana acuzată poate renunța la acest drept și, având cunoștință de proces, poate mandata un avocat pentru a o apăra la proces (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1642 din 27 aprilie 2010, www.scj.ro); contestația în anulare formulată în baza dispozițiilor art. 386 lit. a) CPP (din 1968 – n.n.) împotriva deciziei prin care s-a soluționat recursul contra încheierii de admitere a cererii inculpaților de înlocuire a măsurii arestării preventive cu măsura obligării de a nu părăsi țara este neîntemeiată, dacă la dosar există atât citațiile pentru termenul la care s-a judecat recursul, cât și dovada trimiterii acestora prin fax și, deși la dosar nu există procesele-verbale de primire a citațiilor, avocatul ales al inculpaților a învederat instanței că inculpații au cunoștință de termenul fixat pentru judecarea recursului și solicită judecarea în lipsa lor, dispozițiile art. 385[11] alin. (3) CPP (din 1968 – n.n.) permițând instanței soluționarea recursului împotriva încheierilor privind măsurile preventive în lipsa inculpaților aflați în stare de deținere (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 488 din 21 februarie 2012, www.scj.ro).

[6] A se vedea I.C.C.J., compl. 5 jud., dec. nr. 19 din 23 ianuarie 2012, www.scj.ro.

Dacă inculpatul care declară apel, schimbându-și adresa, nu se conformează prevederilor art. 108 alin. (2) lit. b) și art. 259 alin. (2) CPP și nu încunoștințează instanța de apel cu privire la schimbarea intervenită, iar instanța îl citează la adresa indicată în apel, contestația în anulare formulată de acesta după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare este neîntemeiată[1]. Însă, atunci când, deși apelantul-inculpat nu încunoștințează instanța de apel cu privire la schimbarea adresei, din datele obținute rezultă că există o schimbare de adresă, iar din actele dosarului rezultă care este noua adresă, dacă instanța de apel soluționează cauza în lipsa inculpatului, fără să fi dispus citarea lui la noua adresă, contestația în anulare este întemeiată[2]. De asemenea, există cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. a) CPP dacă apelantul-inculpat a încunoștințat instanța de apel, înainte de termenul la care s-a judecat cauza, cu privire la imposibilitatea de a se prezenta, întrucât este internat în spital, iar instanța de apel a judecat cauza fără a-l cita, conform art. 259 alin. (6) CPP, prin administrația spitalului[3]; aceasta, cu excepția situației în care inculpatul a fost reprezentat de avocat ales sau din oficiu, dacă acesta din urmă a luat legătura cu persoana reprezentată, față de dispozițiile art. 353 alin. (1) teza finală CPP[4].

Contestația în anulare este inadmisibilă dacă se invocă dispozițiile art. 426 lit. a) CPP cu privire la decizii pronunțate de instanța de apel după amânarea pronunțării, în condițiile art. 391 și art. 405 CPP; aceasta, întrucât încheierea de amânare a pronunțării este un act procedural care nu poate fi supus examinării pe calea contestației în anulare, al cărei obiect îl constituie numai hotărâri penale definitive[5].

Cât despre condiția privind *imposibilitatea părții legal citate de a se prezenta la termenul la care s-a judecat cauza de către instanța de apel* și condiția privind *imposibilitatea părții de a încunoștința instanța de apel despre această împiedicare*, ele trebuie să fie *întrunite cumulativ* și *dovedite separat*[6], pentru admiterea contestației în anulare nefiind suficient să fie îndeplinită și dovedită de către partea care a introdus contestația numai una dintre condițiile prevăzute în art. 426 lit. a) teza a II-a CPP[7].

---

[1] În acest sens, cele statuate cu privire la cazul de contestație în anulare de la art. 386 lit. a) CPP 1968 în C.A. București, s. I pen., dec. nr. 900/R din 20 mai 2004, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 551.

[2] În acest sens, cele statuate cu privire la cazul de contestație în anulare de la art. 386 lit. a) CPP 1968 în I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 293 din 16 ianuarie 2004, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 551.

[3] Sunt aplicabile în acest sens, *mutatis mutandis*, cele statuate anterior de Înalta Curte de Casație și Justiție cu privire la cazul de contestație în anulare prevăzut la art. 386 lit. a) CPP 1968 (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2361 din 27 iunie 2008, www.scj.ro).

[4] „Înfățișarea persoanei vătămate sau a părții în instanță, în persoană sau prin reprezentant ori avocat ales sau avocat din oficiu, dacă acesta din urmă a luat legătura cu persoana reprezentată, acoperă orice nelegalitate survenită în procedura de citare".

[5] În acest sens, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1331 din 9 aprilie 2009, www.scj.ro: pronunțarea hotărârii în condițiile art. 306 și art. 310 CPP (din 1968 – n.n.) – etapă ulterioară desfășurării judecării cauzei, la care părțile nu se citează – nu face obiectul examinării prin prisma cazului de contestație în anulare prevăzut în art. 386 lit. a) din același cod, care se referă în mod explicit numai la neîndeplinirea procedurii de citare a părții pentru termenul la care s-a judecat cauza de către instanța de recurs și, prin urmare, privește numai faza în care au fost formulate cereri, au fost administrate probe în limitele prevăzute de lege și au fost susținute concluzii asupra recursului.

[6] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 328; autorul arată că împrejurările care au ca urmare imposibilitatea prezentării părții în fața instanței pot determina, în unele situații, și împiedicarea comunicării către instanță a motivului de neprezentare (de exemplu, în cazul calamităților naturale, care întrerup atât circulația, cât și comunicațiile), însă există situații în care motivul de neprezentare nu determină și imposibilitatea de comunicare. Or, cele două condiții fiind cumulative potrivit legii, trebuie dovedite separat (N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 120).

[7] În acest sens, în practica instanțelor judecătorești s-a decis că, pentru admiterea contestației în anulare întemeiate pe prevederile art. 386 lit. b) CPP (din 1968 – n.n.), contestatorul trebuie să facă dovada atât a imposibilității de a se prezenta la instanța de recurs, cât și a imposibilității de a încunoștința instanța despre această împiedicare. Dacă cele două condiții nu sunt întrunite cumulativ, contestatorul făcând numai dovada

Cu privire la situațiile concrete în care condițiile menționate sunt îndeplinite, instanțele judecătorești s-au pronunțat, de exemplu, în sensul că a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a încunoștința instanța despre această împiedicare inculpatul care, la termenul când au avut loc dezbaterile și pronunțarea hotărârii de către instanța de recurs, se afla în stare de arest în străinătate[1] sau partea care se afla internată în spital, sub perfuzii, cu diagnosticul de astm bronșic în criză, atât în ziua când s-a judecat cauza de către instanța de recurs, cât și în ziua anterioară[2]. Nu poate fi o cauză de imposibilitate de a se prezenta la instanța de judecată împrejurarea că trenul a întârziat sau a fost prea aglomerat, că partea se afla în tratament medical ori s-a deplasat în interes de serviciu[3].

Dovada imposibilității de prezentare trebuie să fie făcută de către contestator, afară de cazurile notorii (cutremur, inundații, catastrofă de cale ferată etc.), prin certificate, acte notariale, constatări oficiale etc. Dovada trebuie să privească atât imposibilitatea de prezentare, cât și imposibilitatea de a înștiința instanța. Actele doveditoare vor fi anexate cererii de contestație[4].

Dacă partea a înștiințat instanța, care însă nu a luat în considerare solicitarea de a se amâna cauza, contestația în anulare este admisibilă numai în baza dovezilor din care rezultă că partea a fost în imposibilitatea de a se prezenta la judecată[5].

Cerința dovezii imposibilității de prezentare și de încunoștințare a instanței despre această împiedicare la termenul la care s-a judecat cauza de către instanța de apel *incumbă părții*, și *nu apărătorului acesteia*, față de condițiile impuse de legiuitor pentru incidența cazului de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. a) CPP. Astfel fiind, imposibilitatea de prezentare a apărătorului ales al părții ce avea calitatea de apelant, la termenul la care s-a judecat cauza de către instanța de apel, nu îndeplinește condițiile legale ale cazului de contestație în anulare menționat[6].

Cazul de contestație în anulare de la art. 426 lit. a) CPP poate ridica probleme prin prisma *suprapunerii*, în anumite situații, cu cele de *redeschidere a procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate*. Astfel, poate fi introdusă cerere de redeschidere a procesului de către persoana față de care s-a pronunțat hotărârea și care, deși a avut cunoștință de proces, a lipsit în mod justificat de la judecarea cauzei și nu a putut încunoștința instanța. Cererea de redeschidere a procesului penal se adresează instanței care a judecat cauza în primă instanță.

În acord cu opiniile exprimate în literatura de specialitate[7] și cu spiritul modificărilor aduse prin O.U.G. nr. 18/2016, apreciem că trebuie urmată calea de atac a contestației în anulare pentru ipoteza în care partea a fost nelegal citată în apel sau, deși legal citată, nu s-a putut prezenta și nici nu a putut încunoștința instanța de apel. Ca urmare a reașezării celor două căi de atac, tocmai în scopul evitării confuziilor apărute în practica judiciară,

---

imposibilității de a se prezenta la termenul de judecată a recursului, dar nu și a imposibilității de a încunoștința instanța despre această împiedicare, contestația în anulare nu poate fi admisă (N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 120 și jurisprudența acolo citată). A se vedea și I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1642 din 27 aprilie 2010, www.scj.ro.

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 7086 din 15 decembrie 2005, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 552.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 995 din 19 februarie 2004, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 552.

[3] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 881 și jurisprudența acolo citată.

[4] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 253-254.

[5] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 882.

[6] Sunt aplicabile în acest sens, *mutatis mutandis*, cele statuate anterior de Înalta Curte de Casație și Justiție cu privire la cazul de contestație în anulare prevăzut la art. 386 lit. b) CPP 1968 (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2342 din 26 iunie 2008, www.scj.ro).

[7] M. UDROIU, I. TOCAN, *comentariu* la art. 426, V.H.D. CONSTANTINESCU, *comentariu* la art. 466, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1683, respectiv p. 1826.

legiuitorul a prevăzut că redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate este admisibilă în situația în care condamnatul nu a fost citat deloc pe durata întregului proces penal sau, deși a avut cunoștință de acesta, a lipsit justificat pe toată durata procesului și nu a putut încunoștința instanța de fond și de apel, condiție care, în mod evident, nu este îndeplinită dacă persoana condamnată a fost citată sau chiar a participat la judecata în primă instanță, încălcarea dispozițiilor privind citarea ori, după caz, imposibilitatea justificată de participare fiind incidentă numai în apel. Consecința directă a admiterii cererii de redeschidere a procesului penal este rejudecarea cauzei din etapa procesuală a judecății în primă instanță.

În ipoteza în care inculpatul judecat în lipsă (pe tot parcursul procesului), care, deși legal citat, nu a putut participa la judecarea cauzei și nici nu a putut încunoștința instanța, înțelege să formuleze atât o cerere de redeschidere a procesului penal – de competența primei instanțe –, cât și o contestație în anulare – adresată instanței de apel, apreciem că este admisibilă contestația în anulare. Respingerea unei contestații în anulare admisibile, potrivit legii, pe motivul că persoana condamnată poate recurge la o altă cale de atac echivalează cu obligarea acesteia la exercitarea unei căi de atac care îi este defavorabilă, cu interpretarea legii în defavoarea sa [având în vedere că, potrivit art. 155 alin. (5) CP, în cazul admiterii în principiu a cererii de redeschidere a procesului, curge un nou termen de prescripție a răspunderii penale]; în plus, admiterea contestației în anulare provoacă o nouă judecată a apelului, pentru ca, prin intermediul acestei căi ordinare de atac, să poată fi suplinită judecata în lipsă de la prima instanță (desigur, în absența unor motive care ar duce la desființarea sentinței apelate, cu trimiterea cauzei spre rejudecare), pe când admiterea cererii de redeschidere a procesului penal ar conduce la reluarea judecății de la prima instanță, afectând astfel nejustificat celeritatea procesului penal[1].

182. Cazul prevăzut în art. 426 lit. b) CPP este incident atunci când *inculpatul a fost condamnat, deși existau probe cu privire la o cauză de încetare a procesului penal.*

Potrivit art. 396 alin. (6) CPP, încetarea procesului penal se pronunță în cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. e)-j) CPP: e) lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale; f) a intervenit amnistia sau prescripția, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică; g) a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii; h) există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege; i) există autoritate de lucru judecat; j) a intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat, potrivit legii.

Contestația în anulare întemeiată pe prevederile art. 426 lit. b) CPP poate fi introdusă atunci când *instanța a pronunțat o soluție de condamnare*, deși existau probe cu privire la o cauză de încetare a procesului penal, cu excepția celei referitoare la existența autorității de lucru judecat prevăzute în art. 16 alin. (1) lit. i), care constituie motiv distinct de contestație în anulare.

Pentru identitate de rațiune, considerăm că acest caz de contestație în anulare *devine incident*[2] *și în situația în care față de inculpat s-a dispus renunțarea la aplicarea pedepsei*

[1] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1234/A din 30 septembrie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 819.

[2] În același sens, M. UDROIU, I. TOCAN, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1684-1685. În sens contrar, B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 528-529, care citează și sunt de acord cu opinia contrară din I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Tratat de procedură penală. Partea specială – în lumina noului Cod de procedură penală*, Ed. Universul

sau amânarea aplicării pedepsei, întrucât și în acest caz instanța constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat, potrivit art. 396 alin. (3) și (4) CPP.

Potrivit practicii instanțelor judecătorești întemeiate pe reglementarea anterioară, împrejurarea că instanța de recurs a omis să constate că a intervenit prescripția, deși din actele dosarului rezultă că termenul de prescripție specială a răspunderii penale s-a împlinit, constituie caz de contestație în anulare[1]. Tot astfel, în cazul infracțiunilor pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, împrejurarea că instanța de recurs nu s-a pronunțat asupra cauzei de încetare a procesului penal prevăzute în art. 10 alin. (1) lit. f) CPP 1968, deși plângerea prealabilă fusese tardiv introdusă, constituie cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 386 lit. c) din același cod[2].

S-a mai decis că motivul de contestație în anulare prevăzut în art. 386 lit. c) CPP 1968 privește exclusiv omisiunea instanței de a se pronunța asupra uneia dintre cauzele de încetare a procesului penal, pe calea contestației în anulare neputând fi invocată omisiunea instanței de a se pronunța asupra unei *cauze de achitare* sau asupra unei *cauze de reducere a pedepsei*. Prin urmare, este nefondată contestația în anulare prin care se invocă împrejurarea că instanța nu s-a pronunțat asupra unei cauze de achitare[3] sau asupra unei cauze de reducere a pedepsei, cum este cea prevăzută în art. 16 (art. 15 în prezent – n.n.) din Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, cu modificările și completările ulterioare[4].

Cele statuate rămân valabile, *mutatis mutandis*, și în condițiile actualului Cod de procedură penală.

Observăm că, spre deosebire de reglementarea anterioară, textul nu mai prevede condiția ca instanța să fi *omis* să se pronunțe cu privire la o cauză de încetare a procesului penal cu privire la care existau probe în dosar. Considerăm însă că aceasta nu poate conduce la o interpretare substanțial diferită a domeniului de aplicare a cazului de contestație în anulare supus analizei, în sensul că acesta poate fi invocat în condiții mai puțin restrictive decât cele prevăzute de Codul de procedură penală din 1968.

Astfel, nu prezintă nicio relevanță faptul că nu se mai menționează expres că probele cu privire la cauza de încetare a procesului penal trebuie să fi existat „în dosar", câtă vreme nu putem vorbi despre „probe" în afara procesului penal[5]. În plus, legiuitorul prevede în continuare necesitatea existenței acestor probe anterior momentului pronunțării hotărârii de condamnare [care a fost dată, „deși *existau* probe" (s.n.) cu privire la o cauză de încetare a procesului penal]. Prin urmare, apreciem că, și în continuare, dovada existenței cauzei de încetare a procesului penal trebuie să fie la dosar *până la momentul pronunțării hotărârii*, depunerea ulterioară, după rămânerea definitivă a hotărârii, fiind ineficientă[6].

Juridic, 2015, argumentul fiind „fundamentat pe împrejurarea că suntem în prezența unei căi extraordinare de atac, în cazul căreia motivele sunt de strictă interpretare".

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3599 din 9 septembrie 2003, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 552.

[2] C.A. Ploiești, dec. pen. nr. 189 din 3 martie 1998, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 552.

[3] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1789/1999, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 552-553.

[4] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3224 din 23 mai 2005, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 553.

[5] Potrivit art. 97 alin. (1) CPP, constituie probă orice element de fapt care servește la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei și care contribuie la aflarea adevărului în procesul penal.

[6] În acest sens, GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 883.

Dincolo de interpretarea literală și gramaticală a textului, opinăm că, deși nu se mai prevede ca *instanța să fi omis să se pronunțe cu privire la cauza de încetare a procesului penal*, ci doar necesitatea existenței unei hotărâri de condamnare, aceasta nu înseamnă că, dacă instanța s-a pronunțat cu privire la cauza de încetare a procesului penal, în sensul că a apreciat că ea nu există, condamnându-l pe inculpat, contestația în anulare poate fi admisă. Odată ce instanța a analizat cauza de încetare a procesului penal, la cerere sau din oficiu, și a apreciat că ea nu este incidentă, pronunțând o hotărâre de condamnare ce a dobândit autoritate de lucru judecat, contestația în anulare întemeiată pe art. 426 lit. b) CPP nu mai poate fi admisă. Unul dintre elementele principiului preeminenței dreptului este dat de securitatea raporturilor juridice, aceasta impunând ca soluția dată în mod definitiv oricărui litigiu de către instanțe să nu mai poată fi rediscutată[1].

Natura juridică a contestației în anulare, de cale extraordinară de atac, nu justifică nesocotirea acestui principiu. Și în reglementarea actuală, contestația în anulare vizează *repararea unor erori de procedură*, și *nu de judecată*, și, prin urmare, nu poate fi repus în discuție fondul cauzei.

Este motivul pentru care în practica judiciară recentă[2] au fost respinse contestațiile în anulare întemeiate pe dispozițiile art. 426 lit. b) raportat la art. 16 alin. (1) lit. f) CPP, împotriva hotărârii prin care instanța de apel, ca urmare a aplicării – globale – a legii penale mai favorabile, a apreciat că nu este incidentă prescripția răspunderii penale, pronunțând soluții de condamnare. De menționat, în această privință, că în sprijinul contestației în anulare a fost invocată o decizie a Înaltei Curți de Casație și Justiție[3], pronunțată – în scopul dezlegării unei chestiuni de drept – *ulterior* celei atacate și, mai mult, având *efecte pentru viitor*, fiind obligatorie de la data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I [art. 477 alin. (3) CPP]. Or, dacă intenția legiuitorului ar fi fost aceea de a crea posibilitatea reformării hotărârilor judecătorești anterioare pronunțării deciziilor Înaltei Curți – în recursul în interesul legii sau pentru dezlegarea unor chestiuni de drept –, ar fi prevăzut expres acest lucru, astfel cum a procedat în cazul deciziilor Curții Constituționale și al hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului. Numai că, în cazul sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, legea nu prevede nici măcar obligația instanțelor de a suspenda cauzele similare până la soluționarea sesizării [potrivit art. 476 alin. (4) CPP, suspendarea este facultativă]; cu atât mai puțin este de conceput desființarea unei hotărâri penale definitive din acest motiv. Trebuie subliniat și că, în cazul deciziilor Curții Constituționale și al hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului, legea prevede două cazuri distincte de *revizuire*, aceasta fiind calea extraordinară de atac prin care se pot îndrepta erorile *de judecată*.

---

[1] C. BÎRSAN, *op. cit.*, 2010, p. 443 și jurisprudența acolo citată.

[2] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 537 din 25 aprilie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 820-822. În același sens, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 469 din 11 aprilie 2014, dec. nr. 470 din 11 aprilie 2014, dec. nr. 746 din 11 iunie 2014, dec. nr. 887/A din 8 august 2014, dec. nr. 987/A din 15 septembrie 2014, dec. nr. 993/A din 15 septembrie 2014, dec. nr. 1507/A din 3 decembrie 2014, nepublicate, C.A. Cluj, s. pen., dec. nr. 666/A din 29 iulie 2014, www.rolii.ro.

[3] Este vorba despre Decizia nr. 2 din 14 aprilie 2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală (M. Of. nr. 319 din 30 aprilie 2014), prin care s-a dispus: „În aplicarea art. 5 din Codul penal, stabilește că *prescripția răspunderii penale reprezintă o instituție autonomă față de instituția pedepsei*" (s.n.). Soluția a fost infirmată însă prin Decizia nr. 265/2014 a Curții Constituționale a României (M. Of. nr. 372 din 20 mai 2014).

Relevante în acest sens sunt și cele statuate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza *Mitrea c. României*[1] (parag. 23-24) și în cauza *Urbanovici c. României*[2] (parag. 29 și 33): „Unul dintre aspectele fundamentale ale supremației dreptului este principiul securității juridice, care impune, *inter alia*, ca, atunci când instanțele au pronunțat o soluție definitivă, soluția lor să nu poată fi repusă în discuție (...). *Securitatea juridică implică respectul pentru principiul res iudicata* (...), care constituie *principiul caracterului definitiv al hotărârilor judecătorești*. Acest principiu subliniază că nicio parte nu poate solicita revizuirea unei hotărâri definitive și obligatorii doar pentru a obține o nouă rejudecare a cauzei. *Puterea de revizuire a instanțelor superioare ar trebui utilizată pentru a corecta erorile judiciare, și nu pentru a se ajunge la o nouă examinare a cauzei*. Revizuirea nu ar trebui tratată ca un apel deghizat, iar *simpla posibilitate de a exista două puncte de vedere asupra unei probleme nu este un temei pentru reexaminare*. O îndepărtare de la acest principiu este justificată doar când devine necesară ca urmare a unor circumstanțe având un caracter substanțial și obligatoriu (a se vedea cauza *Ryabykh c. Rusiei*, nr. 52854/99, parag. 52, CEDO 2003-IX)" (s.n.)[3]. Curtea a subliniat că *„statul ar trebui să organizeze un sistem judiciar astfel încât* să identifice procedurile înrudite și, acolo unde este necesar, să le conexeze sau *să interzică instituirea unor noi proceduri cu privire la aceeași chestiune, pentru a evita reexaminarea unor cauze irevocabil soluționate pe calea unui apel deghizat*, în sfera unor proceduri paralele [a se vedea, *mutatis mutandis*, *Roșca c. Moldovei*, nr. 6267/02, parag. 25, 22 martie 2005; *Gjonbocari și alții c. Albaniei*, nr. 10508/02, parag. 59, 23 octombrie 2007; și *Driza c. Albaniei*, nr. 33771/02, parag. 69, CEDO 2007-... (extrase)]" (s.n.)[4].

Apreciem că, pentru identitate de rațiune, soluția ar trebui să fie aceeași – în sensul respingerii contestației în anulare – în cazul hotărârilor rămase definitive prin care instanța a apreciat că nu se poate dispune încetarea procesului penal dacă acordul de mediere a fost încheiat ulterior citirii actului de sesizare a instanței, moment procesual până la care poate interveni împăcarea, potrivit art. 159 alin. (3) CP. Aceasta, întrucât Decizia nr. 9/2015[5], prin care Înalta Curte de Casație și Justiție a statuat că încheierea unui acord de mediere în condițiile Legii nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator poate interveni în tot cursul procesului penal, până la rămânerea definitivă a hotărârii penale, constituind o cauză *sui-generis* care înlătură răspunderea penală, distinctă de împăcare, este *obligatorie de la data publicării în Monitorul Oficial al României*, neputând produce efecte retroactiv, cu încălcarea autorității de lucru judecat a hotărârilor rămase definitive, contrar jurisprudenței Curții Europene amintite anterior. De altfel, prin Decizia nr. 397/2016[6], Curtea Constituțională a constatat că dispozițiile art. 67 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, în interpretarea dată prin Decizia nr. 9 din 17 aprilie 2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, sunt constituționale în măsura în care *încheierea unui acord de mediere cu privire la infracțiunile pentru care poate interveni împăcarea produce efecte numai dacă are loc până la citirea actului de sesizare a instanței*.

[1] C.E.D.O., hot. din 29 iulie 2008, hudoc.echr.coe.int.

[2] C.E.D.O., hot. din 23 septembrie 2008, hudoc.echr.coe.int.

[3] Cauza *Mitrea c. României*, parag. 23-24, considerente reluate în parte și în cauza *Urbanovici c. României*, parag. 29.

[4] Cauza *Urbanovici c. României*, parag. 33.

[5] I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 9/2015 (M. Of. nr. 406 din 9 iunie 2015).

[6] M. Of. nr. 532 din 15 iulie 2016.

În același sens s-a pronunțat Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, prin Decizia nr. 10/2017[1]: „În interpretarea dispozițiilor art. 426 lit. b) din Codul de procedură penală, instanța care soluționează contestația în anulare nu poate reanaliza o cauză de încetare a procesului penal, în cazul în care instanța de apel a dezbătut și a analizat incidența cauzei de încetare a procesului penal".

183. Cazul prevăzut în art. 426 lit. c) CPP, nou-introdus, este incident atunci când *hotărârea din apel a fost pronunțată de alt complet decât cel care a luat parte la dezbaterea pe fond a procesului*, reprezentând un remediu procesual pentru situația în care hotărârea atacată s-a dat cu *încălcarea principiului continuității completului de judecată*.

Potrivit art. 354 alin. (2) și (3) CPP, intitulat „Compunerea instanței", completul de judecată trebuie să rămână același în tot cursul judecării cauzei, orice schimbare intervenită în compunerea completului după începerea dezbaterilor atrăgând reluarea acestora. Încălcarea dispozițiilor privind compunerea completului de judecată se sancționează cu *nulitatea absolută*, în condițiile art. 281 CPP.

Cazul de contestație în anulare corespunde unuia dintre motivele de *recurs* prevăzute la art. 385[9] alin. (1) pct. 3 CPP 1968, astfel că își menține valabilitatea cele statuate în practica judiciară în interpretarea acestuia. Prin urmare, se poate formula contestație în anulare, pentru nerespectarea principiului continuității completului de judecată, dacă:

– la termenul când au avut loc dezbaterile s-a acordat un nou termen, iar la acest ultim termen instanța, deși în altă compunere decât cea de la termenul precedent, nu a reluat de la început dezbaterile[2];

– în compunerea completului de judecată au intervenit schimbări după repunerea cauzei pe rol în vederea punerii în discuție a schimbării încadrării juridice date faptelor[3];

– hotărârea a fost semnată de un alt judecător decât cel al cărui nume este menționat în partea introductivă a hotărârii că a făcut parte din complet[4].

184. Cazul prevăzut în art. 426 lit. d) CPP, nou-introdus, este incident atunci când *instanța de apel nu a fost compusă potrivit legii ori a existat un caz de incompatibilitate*, corespunzând unora dintre motivele de *recurs* de la art. 385[9] alin. (1) pct. 3 CPP 1968.

Articolul 354 alin. (1) CPP, intitulat „Compunerea instanței", prevede că instanța judecă în complet de judecată, a cărui compunere este cea prevăzută de lege, încălcarea dispozițiilor privind *compunerea completului* de judecată sancționându-se, după cum am mai arătat, cu *nulitatea absolută*, în condițiile art. 281 CPP.

Instanța nu este compusă potrivit legii în cazul în care sunt încălcate prevederile din legea privind organizarea judiciară sau din legile speciale referitoare la compunerea completului de judecată dintr-un judecător, din 2 judecători sau din 3 judecători[5]. Instanța nu este compusă potrivit legii nici în cazul în care sunt încălcate prevederile legale prin care se

[1] M. Of. nr. 392 din 25 mai 2017.

[2] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 911/1997, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 528.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 7186 din 11 decembrie 2006, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 528.

[4] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5964 din 17 decembrie 2003, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 528; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4010/2004, în GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 823.

[5] În acest sens, în practică s-a decis că judecarea cererilor privind extrădarea în complet format din 2 judecători și, ulterior, în complet de divergență, iar nu în complet format dintr-un singur judecător, după intrarea în vigoare a Legii nr. 247/2005 privind reforma în domeniile proprietății și justiției, precum și unele măsuri adiacente, are ca efect casarea hotărârii în temeiul art. 385[9] alin. (1) pct. 3 CPP (din 1968 – n.n.), fiind încălcate dispozițiile referitoare la compunerea completului de judecată (N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 56 și jurisprudența acolo citată).

stabilește că o anumită categorie de cauze, cum sunt cauzele cu infractori minori, se judecă de judecători desemnați în condițiile prevăzute de lege[1]. În acest caz, participarea în completul de judecată a altor judecători decât cei desemnați potrivit legii să judece cauzele cu infractori minori atrage incidența cazului de contestație în anulare prevăzut de art. 426 lit. d) CPP.

Deși respectarea principiului continuității completului de judecată ține tot de „compunerea instanței" – fiind reglementată în același text (art. 354 CPP) –, legiuitorul a instituit pentru aceasta un caz de contestație în anulare diferit [cel de la art. 426 lit. c) CPP].

Existența unui caz de *incompatibilitate* atrage, de asemenea, incidența dispozițiilor art. 426 lit. d) CPP, care devin aplicabile când a existat un caz de incompatibilitate dintre cele prevăzute în dispozițiile art. 64 din același cod referitoare la incompatibilitatea *judecătorului*, iar nu și a celorlalte persoane pentru care legea prevede că se pot afla într-o situație de incompatibilitate. Aceasta, întrucât este evident că prin reglementarea de la art. 426 lit. d) se urmărește îndreptarea neregulilor sesizate relativ la compunerea instanței, și nu a celor legate de incompatibilitatea procurorului, organului de cercetare penală, magistratului-asistent, a grefierului ori a expertului[2].

Nerespectarea dispozițiilor privind incompatibilitatea se sancționează cu *nulitatea relativă*, în condițiile art. 282 CPP, incompatibilitatea fiind o instituție care nu este subsumată noțiunii de „compunere a instanței"[3], fiind prevăzută distinct ca un caz de contestație în anulare. În caz contrar, ar fi fost suficient ca la art. 426 lit. d) CPP legiuitorul să facă referire la „încălcarea dispozițiilor privind compunerea completului de judecată", după cum a procedat în cazul reglementării nulităților absolute, la art. 281 CPP[4].

S-a decis, în jurisprudența întemeiată pe dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, că există caz de incompatibilitate dacă judecătorul care a emis mandatul de arestare a inculpatului în cursul urmăririi penale a participat la judecarea cauzei privind pe inculpat în apel[5] sau judecătorul care a participat la soluționarea cauzei în apel, în completul de divergență, a participat la judecarea aceleiași cauze în apel, după desființarea hotărârii cu trimitere spre rejudecare la prima instanță[6], ori judecătorul care, potrivit art. 278^1 alin. (8) lit. c) CPP 1968, prin încheiere, a admis plângerea, a desființat rezoluția sau ordonanța atacată și a reținut cauza spre judecare, a soluționat fondul acesteia, deși devenise incompatibil[7]. Soluțiile rămân valabile, urmând a se da eficiență însă, potrivit reglementării actuale, dispozițiilor de la contestația în anulare, și nu de la recurs. Sub

[1] A se vedea N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 56 și jurisprudența acolo citată.

[2] În același sens, GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 823. Pentru o opinie contrară, I. NEAGU, *op. cit.*, p. 301.

[3] A se vedea, în acest sens, I. NEAGU, *op. cit.*, p. 358. În sens contrar, GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 279-280, 823; M. UDROIU, I. TOCAN, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1687.

[4] *Opinia coordonatorilor:* Deși în edițiile anterioare am împărtășit acest punct de vedere, în raport de dezvoltările jurisprudențiale ulterioare, apreciem că incompatibilitatea intră în conceptul de *compunere a instanței*, dispozițiile din această materie trebuind să fie respectate *sub sancțiunea nulității absolute*. Acest punct de vedere a fost validat și de cele stabilite la Întâlnirea președinților secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, care a avut loc la Curtea de Apel Iași în perioada 18-19 mai 2017, în contextul discutării sancțiunii care intervine în cazul în care nu sunt respectate dispozițiile art. 346 alin. (7) CPP. Opinia unanim exprimată a fost în sensul că sfera noțiunii de „compunere a completului de judecată" acoperă următoarele situații: numărul judecătorilor membri ai completului de judecată, încălcarea dispozițiilor relative la incompatibilități, la separarea funcțiilor judiciare și, respectiv, la continuitatea completului de judecată în fața căruia au avut loc dezbaterile, pentru deliberare (http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1913/Minuta%20intalnire%20presedinti%20sectii%20penale%20Iasi%2018-19%20mai%202017.pdf, pct. 40, p. 59).

[5] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 56 și jurisprudența acolo citată.

[6] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5229 din 13 septembrie 2006, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 528.

[7] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4925 din 30 august 2006, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 528.

imperiul reglementării actuale, în acord cu alți autori[1], apreciem că nu poate constitui caz de contestație în anulare ipoteza în care judecătorul de cameră preliminară care a admis plângerea împotriva soluției de clasare și a dispus începerea judecății soluționează fondul cauzei, întrucât cazul prevăzut la art. 426 lit. d) CPP are în vedere încălcarea dispozițiilor privind incompatibilitatea în cadrul judecății în apel. În ipoteza expusă, incompatibilitatea judecătorului care soluționează fondul cauzei urmează a fi invocată drept motiv de apel.

S-a mai arătat și că *lipsa minutei* sau *nesemnarea minutei de către toți membrii completului de judecată* ori *lipsa încheierii prin care s-a amânat pronunțarea* atrage casarea hotărârii pentru motivul prevăzut în art. 385[9] alin. (1) pct. 3 CPP 1968, întrucât, în aceste situații, nu se poate verifica dacă au fost respectate prevederile legale privind compunerea completului de judecată și nici dacă judecătorul care a participat la dezbateri a pronunțat hotărârea[2]. Considerăm că, potrivit reglementării actuale, devin incidente, deopotrivă, atât dispozițiile art. 426 lit. d), cât și cele ale art. 426 lit. c) CPP, pentru încălcarea dispozițiilor referitoare la continuitatea completului de judecată fiind prevăzut un caz de contestație în anulare distinct.

Dacă incompatibilitatea judecătorilor din apel a făcut deja obiectul analizei completului care a soluționat declarația de abținere sau cererea de recuzare, problema a fost tranșată cu autoritate de lucru judecat, iar reiterarea acelorași argumente pe calea contestației în anulare nu poate fundamenta admisibilitatea acestei căi de atac, întrucât cererea ar constitui în acest caz un „apel deghizat", ce tinde la reexaminarea unor chestiuni definitiv soluționate[3]; cazul de contestație în anulare prevăzut de art. 426 lit. d) teza a II-a CPP se referă la situația în care cel îndreptățit află despre existența cazului de incompatibilitate după soluționarea definitivă a cauzei și, eventual, la situația în care, deși cererea de recuzare a fost formulată în cursul procesului, din diverse motive, nu a existat o pronunțare pe fondul acesteia[4].

185. Cazul prevăzut în art. 426 lit. e) CPP, nou-introdus, este incident în situația în care *judecata în apel a avut loc fără participarea procurorului sau a inculpatului, când aceasta era obligatorie, potrivit legii*, corespunzând unuia dintre motivele de *recurs* din Codul de procedură penală din 1968 – prevăzut la art. 385[9] alin. (1) pct. 5.

Participarea procurorului este obligatorie atât la judecata în primă instanță, potrivit art. 353 alin. (9), art. 363 alin. (1) CPP, cât și în apel, potrivit art. 420 alin. (3) din același cod. Neparticiparea procurorului la judecată, în cazurile în care aceasta este obligatorie, este sancționată cu *nulitatea absolută*, potrivit art. 281 alin. (1) lit. d) CPP, și atrage incidența cazului de contestație în anulare de la art. 426 lit. e). De menționat că situația în care procurorului, deși prezent în fața instanței, nu i s-a dat cuvântul echivalează cu neparticiparea acestuia la judecată[5].

Participarea inculpatului la judecata în primă instanță și în apel este obligatorie, potrivit art. 364 alin. (1) și art. 420 alin. (2) CPP, în cazul în care el *se află în stare de deținere*. Chiar și în această situație, pe tot parcursul judecății, art. 364 alin. (4) CPP prevede că inculpatul poate cere, în scris, să fie judecat în lipsă, fiind reprezentat de avocatul său ales

[1] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 531.

[2] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 56 și jurisprudența acolo citată.

[3] C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 17 noiembrie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 822. În același sens, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 219/A din 12 februarie 2015, *ibidem*.

[4] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 222/A din 12 februarie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 822. În același sens, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 220/A din 12 februarie 2015, dec. nr. 237/A din 12 februarie 2015, nepublicate.

[5] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2683 din 22 aprilie 2005, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 529.

sau din oficiu. De asemenea, potrivit dispozițiilor art. 364 alin. (1) și (4) CPP, astfel cum au fost completate prin O.U.G. nr. 18/2016, inculpatul privat de libertate, chiar dacă nu a solicitat judecata în lipsă, poate participa prin videoconferință la judecată (la unul sau la toate termenele de judecată), caz în care se consideră că este prezent; la fel, inculpatul privat de libertate care a solicitat judecata în lipsă poate participa prin videoconferință la etapa dezbaterilor – la cerere sau din dispoziția instanței.

Contestația în anulare pentru motivul prevăzut în art. 426 lit. e) teza a II-a CPP poate fi exercitată de către inculpatul fără participarea căruia a avut loc judecata, când participarea sa era obligatorie, potrivit legii, întrucât numai acest inculpat poate justifica un interes procesual[1].

Judecarea cauzei în lipsa inculpatului atunci când participarea sa este obligatorie atrage *nulitatea absolută* a hotărârii pronunțate, potrivit art. 281 alin. (1) lit. e) CPP. S-a decis că sancțiunea intervine inclusiv atunci când inculpatul este arestat în străinătate în vederea soluționării unei cereri de extrădare formulate de autoritățile statului român[2]. Considerăm însă că dispozițiile legale naționale privind aducerea obligatorie la judecată a inculpatului aflat în stare de deținere – chiar în altă cauză – sunt aplicabile numai pentru situațiile în care el este deținut pe teritoriul României, pentru că numai atunci este legal posibilă aducerea sa la judecată din dispoziția instanței. În cazul în care inculpatul este arestat în străinătate, devin incidente dispozițiile privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, care permit inclusiv formularea unei cereri de asistență judiciară internațională în scopul comunicării de acte procedurale și al audierii inculpatului (pentru respectarea dreptului acestuia la echitatea procedurii). În caz contrar, ar însemna că instanța nu poate proceda la judecarea inculpatului atât timp cât acesta este deținut pe teritoriul unui alt stat, ceea ce este de natură a aduce atingere, în mod nejustificat, celerității procesului penal și dreptului celorlalte părți sau al persoanei vătămate la soluționarea cauzei într-un termen rezonabil. În sprijinul acestei opinii este și faptul că instanța supremă a arătat, în una dintre deciziile sale[3], că inculpatul arestat pe teritoriul unui stat străin la termenele la care s-a judecat cauza în primă instanță și în apel se află în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința despre această imposibilitate, în sensul dispozițiilor art. 385^9 alin. (1) pct. 21 CPP 1968, nereținând, prin urmare, incidența dispozițiilor art. 385^9 alin. (1) pct. 5 din același cod (în sensul că judecata a avut loc fără participarea inculpatului, când aceasta era obligatorie, potrivit legii)[4]. Astfel fiind, inculpatul arestat în străinătate și neadus la judecată ar putea invoca cel mult cazul de contestație în anulare de la art. 426 lit. a) CPP, în măsura în care ar fi întrunite și celelalte condiții prevăzute de lege în acest sens.

Participarea procurorului și a inculpatului la judecată implică prezența și activitatea lor la ședința de dezbateri judiciare când s-au pus concluzii asupra fondului cauzei, dar și la ședințele anterioare de judecată, dacă s-au adoptat măsuri ori s-au administrat probe[5].

186. Cazul prevăzut în art. 426 lit. f) CPP, nou-introdus, este incident când *judecata în apel a avut loc în lipsa avocatului, când asistența juridică a inculpatului era obligatorie,*

---

[1] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1507/A din 3 decembrie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 823.

[2] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2266 din 15 mai 2003, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 529-530.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1643 din 26 martie 2007, www.scj.ro.

[4] În sensul reținerii incidenței dispozițiilor art. 385^9 alin. (1) pct. 5 CPP 1968 în cazul inculpatului arestat în străinătate, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3693 din 14 noiembrie 2012, www.scj.ro.

[5] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 824.

potrivit legii, corespunzând unuia dintre motivele de *recurs* din Codul de procedură penală din 1968 – prevăzut la art. 385[9] alin. (1) pct. 6.

Potrivit art. 281 alin. (1) lit. f) și alin. (4) CPP, este sancționată cu nulitatea absolută încălcarea dispozițiilor privind asistarea de către avocat a suspectului sau a inculpatului, precum și a celorlalte părți, atunci când asistența este obligatorie.

Asistența juridică și deci prezența avocatului sunt obligatorii pentru inculpat, în cursul judecății, în cazurile prevăzute în art. 90 CPP:

a) când inculpatul este minor, internat într-un centru de detenție ori într-un centru educativ, când este reținut sau arestat, chiar în altă cauză, când față de acesta a fost dispusă măsura de siguranță a internării medicale, chiar în altă cauză, precum și în alte cazuri prevăzute de lege;

b) în cazul în care organul judiciar apreciază că inculpatul nu și-ar putea face singur apărarea;

c) în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani.

Potrivit practicii judiciare, în cazurile în care asistența juridică este obligatorie, *asigurarea asistenței juridice de către același apărător pentru inculpații cu interese procesuale contrare* echivalează cu lipsa apărătorului. În acest sens, într-un caz în care asistența juridică era obligatorie, instanța a decis că, dacă unul dintre inculpați neagă săvârșirea faptei, iar altul o recunoaște, implicându-l pe cel dintâi, asigurarea asistenței juridice de către același apărător pentru inculpații cu interese procesuale contrare este echivalentă cu lipsa apărătorului[1]. S-a mai arătat că, în cazurile în care asistența juridică este obligatorie, respingerea cererii inculpatului de amânare a judecății în vederea angajării unui apărător, formulată la primul termen de judecată, și judecarea cauzei cu desemnarea unui apărător din oficiu pentru inculpat echivalează cu o judecată în lipsa apărătorului[2]. În cazul în care inculpatul are mai mulți avocați aleși, prezența în instanță a unuia dintre aceștia este suficientă însă pentru a se considera asistența juridică acordată[3].

Asistența juridică acordată în procesul penal unui inculpat de *o persoană care nu a dobândit calitatea de avocat* în condițiile Legii nr. 51/1995 echivalează cu lipsa de apărare a acestuia[4]; situația este însă diferită în ipoteza în care inculpatul a fost asistat în cursul judecății de către o persoană care a dobândit calitatea de avocat în condițiile legii, iar această calitate era suspendată conform art. 28 din Legea nr. 51/1995, suspendarea calității de avocat neechivalând cu încetarea calității de avocat reglementată în art. 27 din aceeași lege[5].

Cazul este incident și atunci când, asistența juridică fiind obligatorie, din actele dosarului nu rezultă că a fost efectiv asigurată. În acest sens, în practică s-a decis că simpla mențiune, făcută în partea introductivă a sentinței de condamnare, privitoare la prezența unui apărător desemnat din oficiu care a solicitat aplicarea unei pedepse ușoare nu este de natură a forma convingerea că inculpatul arestat preventiv a beneficiat de asistență juridică, atâta vreme cât nu s-a indicat numele apărătorului și nu există la dosar nici delegația avocațială[6].

---

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2027 din 18 aprilie 2003, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 530.
[2] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1122 din 28 februarie 2002, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 313.
[3] C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 444/Ap din 2 octombrie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 823.
[4] I.C.C.J., S.U., dec. nr. XXVII din 16 aprilie 2007 (M. Of. nr. 772 din 14 noiembrie 2007).
[5] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1347 din 5 octombrie 2015, www.scj.ro.
[6] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 171/1997, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 530.

Contestația în anulare pentru motivul prevăzut în art. 426 lit. f) CPP poate fi exercitată de către inculpatul care nu a beneficiat de asistență juridică obligatorie, întrucât doar acesta poate justifica un interes procesual[1].

187. Cazul prevăzut în art. 426 lit. g) CPP este incident când *ședința de judecată în apel nu a fost publică, în afară de cazurile când legea prevede altfel*, și corespunde motivului de *recurs* de la art. 385[9] alin. (1) pct. 4 CPP 1968.

Acest caz privește situația în care ședința de judecată nu a fost publică, deși legea nu prevede că judecata se desfășoară în camera de consiliu sau că ședința de judecată nu este publică, ori situația în care ședința de judecată nu a fost declarată nepublică în condițiile art. 352 alin. (3)-(5) CPP.

Esențial pentru realizarea cerinței publicității ședinței de judecată este ca accesul public la dezbateri să nu fie interzis, fiind indiferent dacă încăperea de la sediul instanței unde au loc acestea este, prin destinație, o „sală de ședință" sau un „birou"[2].

Constituie o încălcare a dispozițiilor privind publicitatea ședinței de judecată judecarea cauzei în ședință nepublică atunci când în aceeași cauză unii inculpați sunt minori și alți inculpați sunt majori[3] sau, în orice altă cauză, declararea ședinței nepublice nemotivat, fără ascultarea părților prezente, a persoanei vătămate și a procurorului, precum și omisiunea de a menționa dacă această măsură este valabilă pentru tot cursul procesului sau pentru o anumită parte a judecării cauzei[4]. Aceeași este situația dacă în hotărâre nu se consemnează că ședința a fost publică sau nepublică, iar din alte acte ale dosarului nu rezultă publicitatea ședinței de judecată[5].

Cazul de contestație în anulare privește numai încălcarea dispozițiilor privind publicitatea ședinței de judecată, prevăzute sub *sancțiunea nulității absolute*, potrivit art. 281 alin. (1) lit. c) CPP, nu și încălcarea dispozițiilor prin care se stabilește că judecata se desfășoară în camera de consiliu sau că ședința de judecată este nepublică, aceste din urmă dispoziții fiind prevăzute sub sancțiunea nulității relative[6].

188. Cazul prevăzut în art. 426 lit. h) CPP este incident în situația în care *instanța de apel nu a procedat la audierea inculpatului prezent, dacă audierea era legal posibilă*, și corespunde celui de la art. 386 lit. e) CPP 1968. Potrivit textului anterior, acesta era condiționat însă de existența caracterului *obligatoriu* al *ascultării* la *instanța de recurs*. Noua reglementare prevede că „Instanța de apel procedează la ascultarea inculpatului, când aceasta este posibilă (...)" [art. 420 alin. (4) CPP], motiv pentru care și conținutul cazului de contestație în anulare incident a fost modificat în mod corespunzător.

Ca urmare a modificărilor aduse prin O.U.G. nr. 18/2016, cazul de contestație în anulare poate fi invocat numai atunci când *instanța de apel*, la care a rămas definitivă hotărârea, nu a procedat la ascultarea inculpatului, și nu și atunci când inculpatul nu a fost audiat de *prima instanță* (potrivit art. 378 CPP), iar hotărârea a rămas definitivă prin neapelare. Audierea trebuie să fi fost *legal posibilă*. Nu are relevanță, sub acest aspect, faptul că legea folosește

---

[1] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1507/A din 3 decembrie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 823.

[2] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 621/1997, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 432.

[3] Potrivit art. 510 alin. (1) CPP, „Când în aceeași cauză sunt mai mulți inculpați, dintre care unii minori și alții majori, și nu este posibilă disjungerea, judecata are loc (...) *după procedura obișnuită*" (s.n.).

[4] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 59 și jurisprudența acolo citată.

[5] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 823-824.

[6] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 59 și jurisprudența acolo citată; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 824 și jurisprudența acolo citată.

termeni diferiți – „audiere" [în art. 426 lit. h) CPP] și, respectiv, „ascultare" [în art. 420 alin. (4) CPP] –, nefiind singura împrejurare în care noul cod folosește o terminologie neunitară. Cazul prevăzut la art. 426 lit. h) CPP, chiar dacă se referă la audiere, și nu la ascultare, vizează *remedierea încălcării obligației de luare a unei declarații inculpatului* (dacă acest lucru este legal posibil), de către instanța de apel, încălcare contrară art. 6 parag. 1 din Convenția europeană, astfel cum a fost interpretat în jurisprudența Curții[1].

Prin urmare, cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. h) CPP are rolul de a garanta în mod efectiv respectarea prevederilor art. 420 alin. (4) CPP referitoare la ascultarea inculpatului la judecata în apel și, implicit, de a asigura respectarea dreptului la un proces echitabil prevăzut în art. 6 din Convenția europeană, după cum am arătat anterior.

Inculpatul care, deși nu a fost audiat în primă instanță, a fost ascultat de instanța de apel, cu respectarea dispozițiilor art. 420 alin. (4) CPP, sau care, întrebat fiind de instanța de apel, nu a dorit să dea declarație nu poate invoca pe calea contestației în anulare faptul că nu a fost audiat în primă instanță; pe lângă faptul că textul art. 426 lit. h) CPP face referire la audierea inculpatului exclusiv de către instanța *de apel* (ca urmare a modificărilor aduse prin O.U.G. nr. 18/2016), neîndeplinirea obligației de ascultare a inculpatului de către prima instanță a fost suplinită de instanța de control judiciar sesizată cu apelul, cale ordinară de atac.

De asemenea, obligația de ascultare a inculpatului de către instanța de apel se referă la judecata din apel, ca ultim grad de jurisdicție, după parcurgerea judecății în primă instanță, iar nu la judecarea apelului în calea extraordinară de atac a revizuirii[2].

În ceea ce privește condiția ca audierea să fi fost *„legal posibilă"*, aceasta presupune prezența inculpatului în instanță (ceea ce implică legala sa citare sau aducerea de la locul de detenție, după caz) sau audierea sa prin videoconferință – în situațiile în care legea o permite –, precum și acordul său de a da o declarație. Contestația în anulare pentru motivul prevăzut de art. 426 lit. h) CPP nu poate fi admisă dacă inculpatul înțelege să se prevaleze de dreptul la tăcere[3] prevăzut la art. 10 alin. (4) și art. 83 lit. a) CPP – ca o componentă a

[1] Astfel, Curtea a apreciat că, în cazul în care o instanță de control judiciar este competentă să analizeze atât situația de fapt, cât și chestiunile de drept și să studieze în ansamblu problema vinovăției, ea nu poate, din motive ce țin de echitatea procedurii, să tranșeze asupra chestiunilor respective fără o apreciere nemijlocită a declarațiilor persoanei care susține că nu a comis actul considerat infracțiune. În acest sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Ekbatani c. Suediei*, hot. din 26 mai 1988, cauza *Sidorova (Adukevich) c. Rusiei*, hot. din 14 februarie 2008, și cauza *Dondarini c. San Marino*, hot. din 6 iulie 2004, în M. Udroiu, O. Predescu, *op. cit.*, p. 715. Relevante sunt și cauzele *Constantinescu c. României*, hot. din 27 iunie 2000, *Ilișescu și Chiforec c. României*, hot. din 1 decembrie 2005, *Dănilă c. României*, hot. din 8 martie 2007, și *Mircea c. României*, hot. din 29 martie 2007 (hudoc.echr.coe.int), în care Curtea a statuat că a existat o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenția europeană în ipoteza condamnării inculpatului de către instanța de recurs fără a fi ascultat, după achitarea acestuia de către prima instanță și de către instanța de apel. Pe aceeași linie, mai nou, în cauza *Cutean c. României*, hot. din 2 decembrie 2014 (hudoc.echr.coe.int), Curtea a statuat cu privire la importanța audierii directe a inculpatului de către „judecătorul care, în cele din urmă, se pronunță asupra cauzei".

[2] În acest sens, se mențin, *mutatis mutandis*, cele statuate de I.C.C.J., s. pen., în dec. nr. 48 din 9 ianuarie 2007, www.scj.ro.

[3] Jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție dezvoltată în temeiul art. 386 lit. e) CPP 1968 este în acest sens: dispozițiile art. 386 lit. e) nu sunt incidente în cazul în care inculpatul s-a prevalat, în fața instanței de recurs, de dreptul de a nu face nicio declarație prevăzut în art. 70 alin. (2) CPP (din 1968 – n.n.). În acest caz, împrejurarea că inculpatul și-a exercitat dreptul de a nu face nicio declarație în absența apărătorului ales, dar în prezența apărătorului din oficiu, este lipsită de relevanță, întrucât prezența apărătorului în momentul ascultării inculpatului sau al exercitării dreptului de a nu face nicio declarație nu are un rol de autorizare a opțiunii inculpatului, ci are rolul de a asigura prevenirea neregulilor în modul în care se ia declarația ori în care se ia act de exercitarea dreptului de a nu face nicio declarație, acest rol fiind îndeplinit și de apărătorul din oficiu (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1086 din 22 martie 2010, www.scj.ro). A se vedea și I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 190 din

dreptului la apărare – sau, întrebat fiind de instanță la începutul cercetării judecătorești, arată că nu dorește să dea o declarație la acel moment procesual, ci la un termen ulterior, pentru ca, după aceea, să nu se mai prezinte sau să nu mai solicite audierea sa pe parcursul procesului. Altfel, ar însemna ca inculpatul să aibă posibilitatea, prin propria sa voință, fie să tergiverseze soluționarea cauzei (invocând termen de termen pretexte pentru care nu poate da o declarație, dar susținând că dorește să își exercite acest drept), fie să declanșeze un nou ciclu procesual, dacă este nemulțumit de soluție. Aceasta ar contraveni de altfel și prevederilor art. 10 alin. (6) CPP, conform căruia „Dreptul la apărare trebuie exercitat cu bună-credință, potrivit scopului pentru care a fost recunoscut de lege". Pe de altă parte, instanței nu îi incumbă nicio obligație de a-l întreba pe inculpat, la fiecare termen, dacă nu dorește să fie audiat, ordinea cercetării judecătorești fiind cea prevăzută la art. 376 CPP și putând fi schimbată, când este necesar, doar de instanță (și nu de inculpat)[1].

189. Cazul prevăzut în art. 426 lit. i) CPP se referă la situația în care *împotriva unei persoane s-au pronunțat două hotărâri definitive pentru aceeași faptă*, prin cea de-a doua hotărâre încălcându-se autoritatea de lucru judecat. Cazul corespunde celui de la art. 386 lit. d) CPP 1968.

Dacă împotriva unei persoane a fost pronunțată o hotărâre penală definitivă pentru o anumită faptă, acțiunea penală nu mai poate fi pusă în mișcare, iar când a fost pusă în mișcare, nu mai poate fi exercitată împotriva aceleiași persoane pentru aceeași faptă, întrucât există autoritate de lucru judecat [art. 16 alin. (1) lit. i) CPP]. În acest caz, procurorul dispune clasarea [potrivit art. 315 alin. (1) lit. b) CPP] sau, dacă procurorul nu a dispus clasarea, instanța dispune încetarea procesului penal [potrivit art. 396 alin. (6) CPP]. Dacă nici procurorul nu a dispus clasarea și nici instanța nu a dispus încetarea procesului penal pe temeiul existenței autorității de lucru judecat, iar cauza privind aceeași persoană și aceeași faptă a fost din nou judecată, pronunțându-se o nouă hotărâre penală definitivă, poate fi invocat cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. i) CPP, întrucât împotriva unei persoane s-au pronunțat două hotărâri definitive pentru aceeași faptă.

În practica judiciară mai veche, întemeiată pe dispozițiile art. 386 lit. d) CPP 1968, s-a arătat că, deși prevederile menționate se referă la pronunțarea, împotriva unei persoane, a două hotărâri penale definitive pentru aceeași faptă, motivul de contestație în anulare întemeiat pe existența autorității de lucru judecat privește și situația când împotriva unei

21 ianuarie 2008, www.scj.ro; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 566/A din 5 mai 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 824.

[1] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 548/A din 29 aprilie 2014, înch. din 17 noiembrie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 824. Relevante sunt și cele arătate în opinia separată la dec. nr. 3909 din 27 noiembrie 2008, pronunțată de I.C.C.J., s. pen. (www.scj.ro): cazul de contestație în anulare nu impune instanței de recurs de a face toate diligențele pentru ascultarea inculpatului, dacă acesta nu este prezent. De altfel, este dreptul inculpatului de a se prezenta sau nu la judecarea cauzei, de a face sau nu declarații. Acest drept nu poate fi exercitat însă abuziv, invocându-se în apărare absența inculpatului, chiar dacă ar fi fost bolnav, cât timp, în procesul aflat în recurs, acesta nu a solicitat amânarea cauzei, nici prin cerere personală și nici prin apărător, în vederea prezentării sale la proces. Depunerea unui act medical poate fi făcută chiar și numai pentru a justifica absența la proces, nu doar pentru a cere acordarea unui alt termen de judecată pentru imposibilitatea de prezentare, astfel cum s-a și întâmplat în speță. Din cuprinsul încheierii de dezbateri rezultă că, întrebat fiind de președintele completului de judecată dacă are alte cereri de formulat, apărătorul ales al inculpatului a declarat că nu formulează alte cereri, cauza fiind în stare de judecată. Obligația instanței de ascultare a inculpatului operează doar în condițiile prevăzute de textul procedural invocat ca fiind un caz de contestație în anulare, respectiv art. 386 lit. e) CPP (din 1968 – n.n.), și anume când inculpatul este prezent la judecarea recursului. Situația în care inculpatul s-a aflat în imposibilitate de prezentare ar fi putut constitui un caz de contestație în anulare doar în condițiile prevăzute de art. 386 lit. b) din același cod, condiții neîndeplinite în cauză.

persoane s-au pronunțat *trei hotărâri penale definitive* pentru aceeași faptă[1], în acest caz încălcându-se autoritatea de lucru judecat prin ultimele două hotărâri.

Cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. i) CPP presupune existența unei duble identități, o *identitate de persoană*, în sensul că hotărârile penale definitive au fost pronunțate împotriva aceleiași persoane, și o *identitate de faptă (identitate de obiect)*, în sensul că hotărârile au fost pronunțate pentru aceeași faptă[2]. Identitatea de faptă nu presupune însă ca și încadrarea juridică dată faptei prin hotărârile penale definitive să fie aceeași, întrucât existența autorității de lucru judecat produce efecte, chiar dacă faptei definitiv judecate i s-a dat o altă încadrare juridică prin cea de-a doua hotărâre. Potrivit art. 6 CPP – *ne bis in idem* –, „Nicio persoană nu poate fi urmărită sau judecată pentru săvârșirea unei infracțiuni atunci când față de acea persoană s-a pronunțat anterior o hotărâre penală definitivă cu privire la aceeași faptă, *chiar și sub altă încadrare juridică*" (s.n.).

Hotărârile penale definitive la care se referă prevederile art. 426 lit. i) CPP sunt cele prin care s-a soluționat fondul cauzei[3]. Pot fi, în primul rând, *hotărâri de condamnare sau de renunțare la aplicarea pedepsei ori de amânare a aplicării pedepsei* cu privire la o persoană pentru aceeași faptă. Nu pot fi excluse însă situațiile în care printr-o hotărâre penală definitivă s-ar dispune *achitarea* sau *încetarea procesului penal*, iar printr-o hotărâre penală definitivă ulterioară s-ar dispune condamnarea persoanei pentru aceeași faptă, achitarea sau încetarea procesului penal pentru același temei sau pentru unul diferit [în cazul încetării procesului penal, cu excepția temeiului prevăzut în art. 16 alin. (1) lit. i) CPP referitor la existența autorității de lucru judecat]. Și aceste situații se încadrează în cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. i) CPP, întrucât prin hotărârea ulterioară se încalcă autoritatea de lucru judecat, *indiferent de soluția pronunțată asupra fondului cauzei*[4].

§2. Condiții privind exercitarea contestației în anulare

190. Persoanele care pot introduce contestația în anulare. În lipsa unei dispoziții contrare, *procurorul* poate formula contestație în anulare pentru oricare dintre cazurile de la art. 426 CPP[5]. În ceea ce le privește pe *părți și pe persoana vătămată*, categoriile de persoane care pot introduce contestația în anulare diferă în raport cu motivul pe care se întemeiază calea extraordinară de atac.

Astfel, contestația în anulare pentru motivele prevăzute în *art. 426 lit. a), c), d), e) teza I și g)* poate fi exercitată de către persoana – oricare dintre părți sau persoana vătămată –

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3181 din 10 iunie 2004, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 553.

[2] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 330; I. NEAGU, *op. cit.*, p. 346; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 883.

[3] În sens contrar, B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 535, care arată că „Dispozițiile art. 426 lit. i) din Codul de procedură penală pot fi invocate și atunci când prima hotărâre definitivă este una prin care judecătorul de cameră preliminară a respins ca nefondată o plângere împotriva unei soluții de clasare sau a admis cererea de confirmare a soluției de renunțare la urmărirea penală și, ulterior, pentru aceeași faptă și împotriva aceleiași persoane a fost pronunțată o altă hotărâre definitivă". În jurisprudența mai veche s-a arătat, astfel, că, dacă una dintre hotărârile invocate privește condamnarea contestatorului, iar cea de-a doua înlocuirea măsurii arestării preventive, contestația în anulare formulată pentru motivul prevăzut în art. 386 lit. d) CPP (din 1968 – n.n.) este nefondată (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 6707 din 28 noiembrie 2005; I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 185 din 15 mai 2006, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 554).

[4] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 126.

[5] Potrivit Codului de procedură penală din 1968, procurorul putea introduce contestație în anulare doar pentru două dintre cazuri (cele referitoare la încetarea procesului penal și la autoritatea de lucru judecat). În sens contrar, M. UDROIU, I. TOCAN, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1697, unde se arată că, „întrucât cazurile art. 426 lit. a) și h) C.proc.pen. au la bază un motiv de nulitate relativă, procurorul nu le poate invoca, lipsind interesul procesual propriu, precum și existența unei vătămări a unor drepturi procesuale".

care a avut calitatea de *apelant sau intimat* în apelul soluționat prin hotărârea penală definitivă atacată pe calea contestației în anulare; cazurile enumerate reflectă erori de procedură care le vizează pe toate și care – cu excepția celor de la art. 426 lit. a) și d) teza a II-a – atrag nulitatea absolută a hotărârii pronunțate.

Contestația în anulare întemeiată pe prevederile *art. 426 lit. b)* poate fi exercitată de *inculpatul condamnat* cu privire la care există o cauză de încetare a procesului penal dintre cele prevăzute în art. 16 alin. (1) lit. e)-j) CPP, inclusiv de inculpatul cu privire la care apelul a fost extins[1].

Contestația în anulare pentru motivul prevăzut în *art. 426 lit. e) teza a II-a* poate fi exercitată de către *inculpatul fără participarea căruia a avut loc judecata în apel*, când aceasta era obligatorie, potrivit legii, contestația în anulare pentru motivul prevăzut în *art. 426 lit. f)* de către *inculpatul care nu a beneficiat de asistență juridică obligatorie în apel*, contestația în anulare întemeiată pe prevederile *art. 426 lit. h)* de *inculpatul care, prezent fiind, nu a fost audiat în apel*, deși audierea era legal posibilă, iar contestația în anulare întemeiată pe prevederile *art. 426 lit. i)* de către *inculpatul împotriva căruia s-au pronunțat două hotărâri penale definitive pentru aceeași faptă*. Aceasta, întrucât considerăm că încălcarea dispozițiilor legale ce atrage incidența cazurilor de contestație în anulare de la art. 426 lit. e) teza a II-a și lit. f), deși sancționate și ele cu nulitatea absolută, necesită *justificarea unui interes procesual* pentru a constitui motive de desființare a unei hotărâri ce a dobândit autoritate de lucru judecat. De altfel, prin art. 281 alin. (4) CPP, însuși legiuitorul a stabilit anumite condiții de invocare a nulității absolute generate de încălcarea dispozițiilor privind prezența suspectului sau a inculpatului, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii, și asistarea de către avocat a suspectului sau a inculpatului, precum și a celorlalte părți, atunci când asistența este obligatorie.

În toate cazurile în care părțile sau persoana vătămată sunt titulari ai căii extraordinare de atac, contestația în anulare poate fi introdusă de parte/persoana vătămată *personal, prin apărător sau prin reprezentant legal ori prin reprezentant convențional cu împuternicire specială*[2]. Contestația în anulare introdusă de alte persoane, care nu au calitatea de parte, de apărător sau de reprezentant al acesteia, este inadmisibilă. În acest sens, în practica instanțelor judecătorești au fost respinse ca inadmisibile contestațiile în anulare introduse de tatăl condamnatului major, care nu are calitatea de reprezentant al acestuia[3], sau de persoana care are calitatea de curator instituită numai pentru o anumită fază procesuală și pentru o persoană față de care s-a dispus o soluție de netrimitere în judecată[4].

191. Cererea de contestație în anulare. Cererea de contestație în anulare se introduce *în scris*[5], iar în cuprinsul ei contestatorul *trebuie să arate cazurile de contestație pe care le invocă*, precum și *motivele aduse în sprijinul acestora* [art. 427 alin. (2) CPP].

Cererea trebuie motivată și în fapt, alăturându-se, totodată, înscrisurile ce o confirmă sau invocându-se probele care o pot susține[6].

Textul anterior [art. 387 alin. (2) CPP 1968] prevedea că în cererea de contestație în anulare pentru motivele prevăzute de art. 386 lit. a)-c) și e) trebuie să se arate *toate cazurile de contestație pe care le poate invoca contestatorul și toate motivele aduse în*

[1] În acest sens, N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 129.
[2] *Ibidem*.
[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2087 din 25 martie 2005, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 555.
[4] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1144 din 27 martie 2008, www.scj.ro.
[5] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 331; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 887.
[6] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 887.

sprijinul acestora. În acest fel, se evita introducerea împotriva aceleiași hotărâri penale definitive, în mod succesiv, a mai multor contestații în anulare întemeiate pe același caz de contestație, dar pe motive diferite sau pe cazuri de contestație diferite, cunoscute de către contestator în momentul introducerii cererii[1].

Aceeași obligație ar fi trebuit să fie prevăzută pentru contestator, în condițiile reglementării actuale, în cazul cererii de contestație în anulare pentru motivele prevăzute de art. 426 lit. a)-h) CPP.

192. Termenul de introducere a contestației în anulare. Articolul 428 alin. (1) și (2) CPP reglementează termenul de introducere a contestației în anulare *în mod diferit, în funcție de motivul* pe care aceasta se întemeiază.

În cazul contestației în anulare întemeiate pe unul dintre motivele prevăzute în *art. 426 lit. a) și c)-h)* CPP, *termenul este de 30 de zile și începe să curgă de la data comunicării deciziei instanței de apel*[2].

Prin O.U.G. nr. 18/2016 au fost modificate atât termenul de declarare a contestației în anulare, mărit de la 10 la 30 de zile, cât și momentul de la care acesta începe să curgă – de la data comunicării deciziei instanței de apel (*in extenso*, în opinia noastră), și nu de la data când persoana împotriva căreia se face executarea a luat cunoștință de hotărârea a cărei anulare se cere. Reglementarea, similară celei de la termenul de declarare a recursului în casație, este de natură a consolida autoritatea de lucru judecat a hotărârilor penale definitive, garanție a securității raporturilor juridice. De asemenea, pune capăt controverselor legate de persoanele care pot declara contestație în anulare, acestea neputând fi decât persoana vătămată sau părțile din proces, întrucât numai lor li se comunică decizia instanței de apel[3].

Termenul de contestație în anulare *se calculează* conform regulii stabilite în art. 269 alin. (1) și (2) CPP privind calculul termenelor procedurale pe zile, fiind aplicabile și prevederile art. 269 alin. (4) privind situațiile când ultima zi a termenului cade într-o zi nelucrătoare și cele ale art. 270 alin. (1) și (2) referitoare la actele considerate ca făcute în termen.

Contestația în anulare fiind o cale extraordinară de atac, apreciem că nu sunt incidente dispozițiile privind *repunerea în termen*, instituție reglementată numai în cazul apelului (art. 411 CPP) și al contestației [art. 425[1] alin. (2) CPP].

În cazul în care *partea formulează cererea prin e-mail*, respectarea condiției privind exercitarea în termen a căii de atac se stabilește în raport cu data înregistrării acesteia la registratura instanței, iar nu în raport cu data presupusei emiteri a mesajului în formă electronică[4].

Contestația în anulare pentru cazurile prevăzute la *art. 426 lit. b) și i)* – când inculpatul a fost condamnat, deși existau probe cu privire la o cauză de încetare a procesului penal, respectiv când împotriva unei persoane s-au pronunțat două hotărâri definitive pentru aceeași faptă – poate fi introdusă *oricând*.

Cazul de la lit. i) a art. 426 a fost introdus în categoria celor pentru care se poate formula contestație în anulare oricând abia prin modificarea adusă alin. (2) al art. 428 prin

---

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 256; N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 332; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 887.

[2] Potrivit art. 424 alin. (5) CPP, decizia instanței de apel se comunică procurorului, părților, persoanei vătămate și administrației locului de deținere.

[3] A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 831.

[4] Sunt aplicabile în acest sens, *mutatis mutandis*, cele statuate anterior de Înalta Curte de Casație și Justiție în materia recursului (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 570 din 15 februarie 2011, www.scj.ro).

O.U.G. nr. 18/2016. S-a înlăturat astfel o eroare de reglementare, pe care am semnalat-o anterior[1]: *ne bis in idem* este, potrivit art. 6 CPP, unul dintre principiile legii procesuale penale române, principiu prevăzut și de art. 4 din Protocolul nr. 7 adițional la Convenția europeană a drepturilor omului și art. 50 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, iar încălcarea acestuia trebuie să poată fi îndreptată oricând, iar nu limitată de un termen.

193. Competența

193.1. Instanța competentă să judece contestația în anulare. Contestația în anulare, constituind o cale extraordinară de atac de retractare, se judecă de instanța care a rezolvat definitiv cauza cu încălcarea prevederilor legale[2], prin urmare, *instanța în fața căreia a rămas definitivă hotărârea a cărei anulare se cere*, care poate fi, după caz, prima instanță [pentru hotărârile rămase definitive prin neapelare/nerecurare, în ipoteza motivului de la art. 426 lit. b) CPP], instanța de apel sau instanța de recurs (pentru hotărârile rămase definitive prin decizia instanței de recurs, conform legii vechi).

Contestația în anulare pentru cazurile prevăzute în *art. 426 lit. a) și c)-h)* CPP se judecă de *instanța de apel* care a pronunțat hotărârea penală definitivă a cărei anulare se cere. În raport cu dispozițiile privind competența după materie și după calitatea persoanei, instanța de apel poate fi, după caz, curtea de apel, Curtea Miliară de Apel sau Înalta Curte de Casație și Justiție.

Contestația în anulare întemeiată pe dispozițiile art. 426 lit. a) și c)-h) CPP *se introduce*, potrivit art. 429 alin. (1) din același cod, la instanța de apel care a pronunțat hotărârea a cărei anulare se cere.

În ceea ce privește contestația în anulare întemeiată pe dispozițiile art. 426 lit. b) CPP, aceasta se introduce la instanța de fond, în cazul în care hotărârea a rămas definitivă – prin neapelare – la prima instanță, nefiind pronunțată o hotărâre în apel, ori, după caz, la instanța de apel, dacă hotărârea a rămas definitivă prin soluționarea apelului.

Contestația în anulare pentru cazul prevăzut în *art. 426 lit. i)* CPP se judecă de *instanța la care a rămas definitivă ultima hotărâre* pronunțată împotriva unei persoane pentru aceeași faptă, prin această hotărâre fiind încălcate prevederile legale privind autoritatea de lucru judecat. Instanța la care a rămas definitivă ultima hotărâre și deci instanța competentă să judece contestația în anulare poate fi, potrivit noilor dispoziții procesuale penale, prima instanță sau instanța de apel. În măsura în care este vorba despre o hotărâre rămasă definitivă, potrivit reglementării anterioare, la instanța de recurs, aceasta din urmă va soluționa contestația în anulare.

În cazul contestației în anulare întemeiate pe prevederile art. 426 lit. i) CPP, instanța competentă să o judece este instanța la care a rămas definitivă ultima hotărâre *sub aspect penal*. Prin urmare, dacă ultima hotărâre a rămas definitivă cu privire la rezolvarea acțiunii penale la prima instanță, însă cu privire la rezolvarea acțiunii civile a fost atacată cu apel și/sau recurs, prima instanță este competentă să judece contestația în anulare, deoarece la această instanță a rămas definitivă ultima hotărâre sub aspectul rezolvării acțiunii penale. În acest sens, în practica anterioară, într-o speță în care ultima hotărâre de condamnare a rămas definitivă la prima instanță, s-a decis că această instanță este competentă să soluționeze, conform art. 389 alin. (2) CPP (din 1968 – n.n.), contestația

[1] G. TUDOR, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *op. cit.*, ed. a 2-a, p. 1155. Considerăm că, și în condițiile reglementării anterioare ultimei modificări, contestația în anulare întemeiată pe dispozițiile art. 426 lit. i) CPP nu putea fi respinsă ca inadmisibilă pentru că nu a fost formulată în termenul prevăzut de lege (*ibidem*).

[2] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 333.

în anulare formulată de condamnat în temeiul art. 386 lit. d) din același cod, chiar dacă hotărârea primei instanțe a fost atacată cu apel și, ulterior, cu recurs sub aspectul laturii civile, întrucât soluționarea recursului privind latura civilă a cauzei nu atrage competența instanței de recurs de a soluționa contestația în anulare formulată de condamnat pentru motivul prevăzut în art. 386 lit. d) CPP (din 1968 – n.n.)[1].

Dacă o instanță română a dispus recunoașterea unei hotărâri penale străine de condamnare și transferarea persoanei condamnate într-un penitenciar din România în vederea continuării executării pedepsei, *calea extraordinară de atac împotriva hotărârii penale străine de condamnare nu este de competența instanței române*, ci a instanței din statul străin care a pronunțat-o. Din interpretarea dispozițiilor art. 133 alin. (1) și (2) din Legea nr. 302/2004, republicată, competența judecării unei căi de atac exercitate de persoana condamnată, după transferarea sa în statul de executare, în vederea desființării sau modificării hotărârii judecătorești de condamnare, aparține instanței române atunci când România este stat emitent al hotărârii. În mod simetric, statul străin care solicită executarea este singurul competent să decidă asupra unei căi extraordinare de atac împotriva hotărârii de executat[2].

193.2. Compunerea completului de judecată. Completul de judecată care soluționează contestația în anulare se compune în același mod ca acela care a pronunțat hotărârea a cărei anulare se cere[3]. Astfel, contestația în anulare pentru cazurile prevăzute în *art. 426 lit. a) și c)-h)*, precum și contestațiile în anulare pentru cazul prevăzut în *art. 426 lit. b)*, formulate împotriva *hotărârilor rămase definitive prin decizia instanței de apel*, se judecă în *complet format din 2 judecători*, cu excepția contestațiilor în anulare de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție, care se judecă în *complet format din 3 judecători* (în cazul soluțiilor date în apel împotriva hotărârilor curților de apel)[4] sau de *completele de 5 judecători* (în cazul soluțiilor date în apel împotriva hotărârilor de competența Înaltei Curți în primă instanță)[5].

Contestația în anulare pentru cazul prevăzut în *art. 426 lit. b)* împotriva *hotărârilor rămase definitive prin neapelare* se judecă în *complet format dintr-un singur judecător*[6] sau, în cazul celor pronunțate în primă instanță de Înalta Curte, *din 3 judecători*[7].

Contestația în anulare pentru cazul prevăzut în *art. 426 lit. i)*, în raport cu instanța la care a rămas definitivă ultima hotărâre, se soluționează în *complet format dintr-un singur judecător* (dacă ultima hotărâre a rămas definitivă la prima instanță, cu excepția Înaltei Curți), *din 2 judecători* (dacă ultima hotărâre a rămas definitivă la instanța de apel, cu excepția Înaltei Curți), *din 3 judecători* (dacă ultima hotărâre a rămas definitivă la instanța de recurs – anterior intrării în vigoare a noului Cod de procedură penală – sau la Înalta Curte de Casație și Justiție, ca primă instanță sau ca instanță de apel pentru hotărârile

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2062 din 16 aprilie 2004, în N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 137.

[2] Dispozițiile art. 137 alin. (3) din Legea nr. 302/2004, republicată, anterior modificării acesteia prin Legea nr. 300/2013 pentru modificarea și completarea Legii nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală (M. Of. nr. 772 din 11 decembrie 2013), erau mult mai clare sub acest aspect: „Art. 137. Legea aplicabilă și efectele executării. (...) (3) Statul străin care solicită executarea este singurul competent să decidă asupra unei căi extraordinare de atac împotriva hotărârii de executat". A se vedea, pentru situația revizuirii, și I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4079 din 7 decembrie 2009, www.scj.ro.

[3] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 255; N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 333; I. NEAGU, *op. cit.*, p. 350.

[4] A se vedea art. 31 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară.

[5] A se vedea art. 24 din Legea nr. 304/2004.

[6] A se vedea art. 54 alin. (1) din Legea nr. 304/2004.

[7] A se vedea art. 31 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 304/2004.

curților de apel) ori în *complet de 5 judecători* (dacă ultima hotărâre a rămas definitivă la Înalta Curte de Casație și Justiție, ca instanță de apel pentru hotărârile pronunțate în primă instanță tot de Înalta Curte).

Contestația în anulare împotriva hotărârilor rămase definitive prin decizia instanței de recurs, conform legii vechi, se judecă în complet de recurs (compunerea fiind cea prevăzută tot de legea veche, dat fiind că reglementarea actuală nu mai prevede complet de recurs decât la Înalta Curte).

S-a arătat că judecătorii care au pronunțat hotărârea a cărei anulare se cere nu devin incompatibili de a participa la judecarea cererii de contestație în anulare[1]. După admiterea contestației în anulare pentru cazurile prevăzute în art. 426 lit. a)-h) CPP, cauza nu ar mai putea fi însă soluționată de către judecătorii care au luat parte la judecata inițială, întrucât aceștia și-au exprimat părerea, prin hotărârea desființată, cu privire la soluția care ar putea fi dată în cauză.

În opinia noastră, în măsura în care intenția legiuitorului ar fi fost aceea ca judecătorii care au pronunțat în primă instanță hotărârea contestată să poată participa în continuare la judecarea contestației în anulare, ar fi păstrat redactarea cazului de incompatibilitate de dinainte de modificarea art. 47 alin. (1) CPP 1968 prin art. I pct. 21 din Legea nr. 356/2006 – „Judecătorul care a luat parte la soluționarea unei cauze nu mai poate participa la judecarea aceleiași cauze *într-o instanță superioară (...)*" (s.n.) –, având în vedere, evident, soluționarea apelului sau recursului; or, începând cu art. 47 alin. (1) CPP 1968, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 356/2006, și continuând cu art. 64 alin. (3) CPP, legea prevede că judecătorul care a luat parte la soluționarea/judecarea unei cauze „nu mai poate participa la judecarea aceleiași cauze *într-o cale de atac* (...)" (s.n.), nedistingând între căile de atac ordinare și cele extraordinare[2].

194. Suspendarea executării. Contestația în anulare fiind o cale extraordinară de atac care se exercită împotriva hotărârilor penale definitive și, ca atare, executorii, introducerea cererii *nu suspendă executarea*.

Potrivit art. 430 CPP, instanța sesizată cu cererea de contestație în anulare *poate dispune* însă, *la cerere sau din oficiu*, după luarea concluziilor procurorului, suspendarea executării hotărârii a cărei anulare se cere. Suspendarea executării hotărârii poate fi dispusă și în situația în care executarea nu a început, în acest caz suspendarea neavând ca efect întreruperea executării, ci amânarea ei[3].

În cazul contestației în anulare întemeiate pe prevederile art. 426 lit. i) CPP, suspendarea executării privește cea de-a doua hotărâre definitivă pronunțată împotriva unei persoane pentru aceeași faptă, cea din urmă hotărâre încălcând autoritatea de lucru judecat și fiind supusă anulării în cazul admiterii contestației. Dacă împotriva persoanei s-au pronunțat *două hotărâri definitive de condamnare* cu executarea pedepsei pentru aceeași faptă, instanța nu ar putea dispune suspendarea executării, întrucât suspendarea executării celei de-a doua hotărâri de condamnare nu ar avea niciun efect asupra executării primei hotărâri de condamnare și deci asupra executării pedepsei. Dacă însă împotriva persoanei s-au pronunțat pentru aceeași faptă *o primă hotărâre definitivă de achitare sau de încetare a procesului penal* ori chiar de condamnare, dar cu suspendarea executării pedepsei, și

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 153; N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 333.

[2] În acest sens, C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 2 decembrie 2014 și înch. din 9 septembrie 2014, nepublicate; C.A. București, s. a II-a pen., înch. din 21 mai 2015, C.A. Alba Iulia, s. pen., înch. din 29 iunie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 835-836.

[3] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 257; N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 334.

o a doua hotărâre definitivă de condamnare cu executarea pedepsei, instanța ar putea dispune suspendarea executării acestei din urmă hotărâri[1].

Suspendarea executării hotărârii se dispune de instanță prin *încheiere*[2]. Instanța se poate pronunța asupra suspendării executării hotărârii *în orice moment ulterior sesizării* cu cererea de contestație în anulare și până la soluționarea acesteia. Instanța se poate pronunța asupra suspendării executării hotărârii și *odată cu examinarea admisibilității în principiu* a cererii de contestație în anulare. În acest caz, instanța se poate pronunța prin aceeași încheiere atât asupra admisibilității în principiu, cât și asupra suspendării executării hotărârii.

Suspendarea executării hotărârii *poate dura numai până la soluționarea contestației în anulare*, când hotărârea atacată este desființată prin admiterea contestației și nu mai poate fi executată sau, dimpotrivă, când contestația în anulare fiind respinsă, hotărârea atacată va fi executată[3].

§3. Admiterea în principiu, procedura de judecare și soluționarea contestației în anulare

195. Admiterea în principiu

195.1. Procedură. Procedura de judecată a contestației în anulare presupune, ca și în reglementarea anterioară, două etape – admiterea în principiu și judecata după admiterea în principiu a contestației –, dispozițiile în materie fiind asemănătoare cu cele din Codul de procedură penală din 1968. Potrivit actualei reglementări însă, parcurgerea etapei admisibilității în principiu este *obligatorie* indiferent de cazul de contestație în anulare invocat (inclusiv cel referitor la autoritatea de lucru judecat)[4].

În cadrul procedurii admiterii în principiu nu are loc o judecată asupra temeiniciei contestației în anulare, care să presupună administrarea de probe în fața instanței sesizate, ci *o judecată asupra îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege pentru introducerea cererii de contestație în anulare*. Procedura se desfășoară, potrivit art. 431 alin. (1) CPP, astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, *în camera de consiliu, cu citarea părților și cu participarea procurorului*[5]; *neprezentarea persoanelor legal citate nu împiedică examinarea admisibilității în principiu*[6].

---

[1] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 139. În sensul că, dacă în cazul special al violării autorității lucrului judecat contestatorul se găsește în executarea pedepsei pronunțate prin una dintre hotărârile definitive, suspendarea executării nu ar putea fi acordată, a se vedea V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 257.

[2] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 334.

[3] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 140 și jurisprudența acolo citată.

[4] În sens contrar, B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 538, care consideră că, „pentru cazul prevăzut de art. 426 lit. i) din Codul de procedură penală, procedura de judecată se limitează doar la judecarea propriu-zisă".

[5] Anterior introducerii acestei mențiuni exprese prin O.U.G. nr. 18/2016, prin Decizia nr. 3/2015 (M. Of. nr. 150 din 2 martie 2015), pronunțată în soluționarea unui recurs în interesul legii, în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 431 alin. (1) CPP, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, stabilise că „admisibilitatea în principiu a contestației în anulare se examinează în cameră de consiliu, fără citarea părților, cu participarea procurorului", întrucât „(...) dispozițiile art. 363 alin. (1) din Codul de procedură penală, care consacră obligativitatea prezenței procurorului la judecată, instituie o regulă cu caracter general, incidentă ori de câte ori este vorba despre o activitate procesuală de judecată, inclusiv în materia căilor extraordinare de atac, în lipsa unei dispoziții exprese contrare".

[6] Modificările aduse de O.U.G. nr. 18/2016, în sensul citării părților la admisibilitatea contestației în anulare, au pus de acord dispozițiile legislative cu jurisprudența Curții Constituționale care, prin Decizia nr. 542/2015 (M. Of. nr. 707 din 21 septembrie 2015), a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția

În urma examinării admisibilității în principiu, dacă instanța constată că sunt îndeplinite toate condițiile prevăzute de lege pentru introducerea cererii de contestație în anulare, o admite în principiu, *prin încheiere*, fixează termen pentru judecarea în fond a contestației și dispune citarea părților interesate. Prin *părți interesate care se citează* se înțelege subiecții procesuali ai cauzei, asupra cărora s-ar răsfrânge efectele contestației în anulare, în cazul când ar fi admisă[1].

Dacă instanța constată că nu este îndeplinită oricare dintre condițiile prevăzute de lege pentru introducerea cererii de contestație în anulare, o respinge, *prin decizie*[2] (dacă vizează o hotărâre rămasă definitivă în apel) sau prin *sentință* (dacă vizează o hotărâre definitivă prin neapelare), ca inadmisibilă (sau ca inadmisibilă în principiu).

Încheierea de admitere în principiu și decizia sau, după caz, sentința prin care instanța respinge contestația în anulare în urma examinării admisibilității în principiu *nu pot fi atacate cu apel*[3].

195.2. Condiții. În cadrul procedurii reglementate în art. 431 CPP, instanța examinează îndeplinirea *condițiilor de admitere în principiu a contestației în anulare*, care rezultă din prevederile art. 426, art. 427 și art. 431 alin. (2) CPP. Astfel, instanța examinează dacă cererea de contestație în anulare *privește hotărâri penale definitive*, dacă *este introdusă de o persoană care are calitatea cerută de lege* pentru a exercita calea extraordinară de atac, dacă *este introdusă în termenul prevăzut de lege*, dacă *motivul* pe care se sprijină contestația *este dintre cele prevăzute în art. 426 CPP* și dacă în sprijinul contestației *sunt depuse dovezi ori sunt invocate dovezi care există în dosar*[4].

Dacă cererea de contestație în anulare nu privește hotărâri penale definitive pronunțate de instanța de apel sau hotărâri penale definitive prin neapelare și împotriva cărora partea nu mai poate declara apel ori dacă cererea a fost introdusă de o persoană care nu are calitatea de titular al contestației în anulare, de apărător ori de reprezentant al acesteia, instanța va respinge contestația în anulare ca inadmisibilă.

În cazul în care cererea de contestație în anulare întemeiată pe prevederile art. 426 lit. a) și c)-h) nu a fost introdusă în termenul prevăzut în art. 428 alin. (1) CPP, ci cu depășirea acestui termen, instanța va respinge contestația în anulare, de asemenea, ca inadmisibilă.

Admiterea în principiu a contestației în anulare este condiționată de constatarea că motivul pe care aceasta se sprijină este dintre cele prevăzute în art. 426 CPP. Dacă instanța constată că motivul pe care se sprijină contestația în anulare nu este dintre cele prevăzute în acest text de lege, în sensul că nu se încadrează în cazurile de contestație în anulare, va respinge contestația ca inadmisibilă[5]. Astfel, este inadmisibilă contestația în anulare prin care contestatorul condamnat solicită schimbarea încadrării juridice a faptei reținute în

legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 431 alin. (1) CPP, potrivit căreia admisibilitatea în principiu a contestației în anulare se examinează de către instanță „fără citarea părților", este neconstituțională.

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 258.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5889 din 6 decembrie 2007, www.scj.ro.

[3] *Mutatis mutandis*, N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 335; I.C.C.J., compl. DCD, dec. 5/2015: „În concepția Codului de procedură penală, atât încheierea prin care se dispune admiterea în principiu a contestației în anulare, cât și *sentința* (s.n.) sau decizia prin care se dispune respingerea, ca inadmisibilă, a contestației în anulare, în cadrul procedurii de examinare a admisibilității în principiu, prevăzută în art. 431 din Codul de procedură penală, sunt hotărâri definitive, nesupuse căii de atac a apelului".

[4] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 258.

[5] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 144 și jurisprudența acolo citată; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 399/A din 26 noiembrie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 837.

hotărârea penală definitivă[1], reindividualizarea pedepsei[2], reaprecierea sau prelungirea probatoriului administrat[3], aplicarea legii penale mai favorabile[4] sau reținerea cauzei de reducere a pedepsei de la art. 19 din Legea nr. 682/2002 privind protecția martorilor[5] ori invocă împrejurarea că soluția de condamnare s-ar fi pronunțat pentru o faptă care nu constituia infracțiune la momentul săvârșirii[6].

Nu este suficientă menționarea formală a unuia dintre cazurile de la art. 426 CPP, ci este necesară și depunerea de dovezi sau invocarea unor dovezi care există în dosar, condițiile prevăzute de lege pentru admisibilitatea contestației în anulare trebuind îndeplinite *cumulativ*[7].

196. Procedura de judecare

196.1. Contestația în anulare pentru motivele prevăzute la art. 426 lit. a)-h) CPP. După admiterea în principiu, prin încheiere, a contestației în anulare și citarea părților interesate, instanța trece la *judecata asupra temeiniciei* acesteia.

La termenul fixat prin încheierea de admitere în principiu pentru judecarea contestației în anulare, instanța *ascultă părțile și concluziile procurorului. Prezența condamnatului* care are calitatea de parte și se află *în stare de deținere*, precum și *participarea procurorului* la judecata contestației sunt *obligatorii*.

Dacă, după dezbateri, instanța constată că cererea de contestație în anulare nu este întemeiată, dispune, *prin decizie*, *respingerea* ei ca neîntemeiată.

Dacă instanța găsește contestația în anulare întemeiată, dispune, *prin decizie*, *admiterea* ei și *desființarea hotărârii atacate* (decizie sau sentință).

Instanța dispune desființarea hotărârii atacate *numai cu privire la faptele și persoanele la care se referă contestația*, atunci când în cauză există o pluralitate de fapte și de persoane[8]. De exemplu, dacă instanța constată că a intervenit prescripția numai în cazul uneia dintre faptele pentru care unul dintre inculpați a fost condamnat, va desființa hotărârea atacată numai cu privire la acest inculpat și la fapta pentru care a intervenit prescripția.

Instanța de apel procedează la *rejudecarea apelului* (atunci când instanța de apel a cărei decizie a fost desființată prin admiterea contestației în anulare a respins apelul) sau *la rejudecarea cauzei după desființare* (atunci când instanța de apel a cărei decizie a fost

---

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 6484 din 16 noiembrie 2005, în N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 145; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 998/A din 16 septembrie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 838.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 649 din 1 februarie 2006, în N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 145; C.A. Craiova, s. pen., dec. nr. 497 din 7 aprilie 2015, *apud* A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 837; C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 998/A din 16 septembrie 2014, *idem*, p. 838.

[3] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 463/A din 10 aprilie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 837. În același sens, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 886/A din 8 august 2014, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 716/A din 2 iunie 2014, C.A. București, s. I pen., dec. nr. 778 din 17 iunie 2014, C.A. Bacău, s. pen., dec. nr. 488 din 24 iunie 2014, C.A. Suceava, s. pen., dec. nr. 422 din 25 mai 2015, nepublicate; C.A. Craiova, s. pen., dec. nr. 497 din 7 aprilie 2015, *apud* A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 837.

[4] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1507/A din 3 decembrie 2014, C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 444/Ap din 2 octombrie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 838.

[5] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1507/A din 3 decembrie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 838.

[6] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 284/A din 11 martie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 838.

[7] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 964/A din 10 septembrie 2014, C.A. Alba Iulia, s. pen., dec. nr. 160/A din 16 februarie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 837. În același sens, C.A. București, s. I pen., dec. nr. 941 din 30 iunie 2015, C.A. Oradea, s. pen., dec. nr. 131/A din 17 februarie 2015, nepublicate.

[8] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 259.

desființată prin admiterea contestației în anulare admisese apelul și, desființând sentința atacată, a rejudecat cauza).

În cazul hotărârilor rămase definitive prin neapelare, în cazul contestației în anulare întemeiate pe dispozițiile art. 426 lit. b), *prima instanță* este cea care procedează la *rejudecarea cauzei*.

Instanța poate proceda la rejudecarea apelului sau la rejudecarea cauzei după desființare *fie de îndată, la același termen la care a judecat contestația în anulare, fie acordând un termen*. În această din urmă situație, instanța admite contestația în anulare, desființează decizia atacată și fixează termen pentru rejudecarea apelului sau pentru rejudecarea cauzei după desființare[1].

După cum rezultă din interpretarea art. 432 alin. (1) CPP, în cazul în care este atacată o hotărâre rămasă definitivă prin neapelare, instanța, dacă găsește contestația întemeiată, desființează prin *decizie* hotărârea a cărei anulare se cere și procedează la rejudecarea cauzei după desființare, cealaltă posibilitate prevăzută de lege fiind aceea a rejudecării apelului, ceea ce nu este cazul în speță.

În cazul hotărârilor definitive prin neapelare putem avea o judecată în două etape, ulterior admiterii în principiu; astfel, instanța, dacă găsește contestația întemeiată, urmează să pronunțe două hotărâri:

– *decizie* de admitere a contestației, de desființare a hotărârii a cărei anulare se cere și de acordare a unui termen pentru rejudecarea cauzei după desființare;

– *sentință* dată ca urmare a rejudecării cauzei după desființare, care este supusă apelului, conform art. 432 alin. (4) CPP.

Dacă instanța, desființând hotărârea a cărei anulare se cere, procedează însă de îndată la rejudecarea cauzei după desființare, atunci va pronunța o singură hotărâre – în opinia noastră, o *sentință* –, prin care se desființează hotărârea a cărei anulare se cere și, totodată, în rejudecare, se soluționează cauza. Sentința este supusă apelului, conform art. 432 alin. (4) CPP (cu excepția dispoziției de admitere a contestației și de desființare a hotărârii, desigur). Textul art. 432 alin. (1), care prevede doar „decizia" ca hotărâre prin care se desființează hotărârea a cărei anulare se cere, conține o evidentă eroare de reglementare. Intenția legiuitorului este vădită: aceea de a da posibilitatea exercitării căii de atac a apelului împotriva soluției date în primă instanță, cu respectarea principiului asigurării dublului grad de jurisdicție în materie penală.

În urma rejudecării, instanța poate pronunța *o soluție diferită* de cea pronunțată inițial și desființată prin admiterea contestației în anulare sau *aceeași soluție* [cu excepția cazului prevăzut în art. 426 lit. b) CPP, când nu s-ar putea pronunța aceeași soluție, având în vedere existența probelor cu privire la o cauză de încetare a procesului penal][2].

În urma rejudecării, instanța nu poate crea însă o situație mai grea pentru partea care a exercitat contestația în anulare decât cea conținută în hotărârea desființată, fiind *aplicabilă regula non reformatio in peius* pe care, deși legea nu o prevede în mod expres, practica judiciară a aplicat-o în mod constant și în materia contestației în anulare[3].

În cazul contestației în anulare pentru motivul prevăzut în *art. 426 lit. b)* CPP, constatând că cererea de contestație este întemeiată – așa cum s-a arătat –, instanța nu poate pronunța în urma rejudecării după admiterea contestației decât încetarea procesului penal cu privire la fapta și persoana pentru care există o cauză de încetare a procesului penal dintre cele

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 6327 din 26 noiembrie 2004, în N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 148.

[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 259; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 890.

[3] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 335; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 890.

prevăzute în art. 16 alin. (1) lit. e)-j) CPP. Trebuie, de asemenea, menționat că, în cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. b) – cu excepția situației decesului persoanei fizice sau a radierii persoanei juridice –, *rejudecarea poate privi numai fapta sau faptele pentru care se constată existența unei cauze de încetare a procesului penal*. Procedând la rejudecare în urma admiterii contestației în anulare pentru cazul menționat, instanța poate dispune, în principiu, numai încetarea procesului penal, *nefiind aplicabile dispozițiile* art. 18 și art. 396 alin. (7) CPP *privind continuarea procesului penal* prin care se tinde la obținerea unei soluții de achitare, întrucât, deși are loc o rejudecare a cauzei (în primă instanță sau în apel), limitele acestei rejudecări rămân circumscrise cazului de contestație în anulare ce a condus la desființarea hotărârii definitive, constând în condamnarea inculpatului, deși existau probe cu privire la o cauză de încetare a procesului penal[1]. Cu toate acestea, apreciem, în acord cu alți autori[2], că nu poate fi pronunțată o soluție de încetare a procesului penal în ipoteza în care, între timp, a intervenit o lege care dezincriminează fapta, situație în care instanța urmează să dispună achitarea, reținând cu prioritate cazul de la art. 16 alin. (1) lit. b) teza I CPP.

196.2. Contestația în anulare pentru motivul prevăzut în art. 426 lit. i) CPP. În cazul contestației în anulare pentru motivul prevăzut în art. 426 lit. i) CPP, judecarea se face *cu citarea părților interesate în cauza în care s-a pronunțat ultima hotărâre*, deoarece numai această din urmă hotărâre, prin care se încalcă autoritatea de lucru judecat, poate fi desființată pe calea contestației în anulare.

La termenul fixat prin încheierea de admitere în principiu pentru judecarea contestației în anulare, instanța *ascultă părțile și concluziile procurorului. Prezența condamnatului* care are calitatea de parte și se află *în stare de deținere*, precum și *participarea procurorului* la judecata contestației sunt *obligatorii*.

Dacă instanța găsește contestația în anulare întemeiată, *desființează* prin decizie sau, după caz, prin sentință *ultima hotărâre sau acea parte din ultima hotărâre* cu privire la care există autoritate de lucru judecat.

Instanța admite contestația în anulare prin *sentință*, atunci când ultima hotărâre a rămas definitivă la prima instanță, și prin *decizie*, atunci când ultima hotărâre a rămas definitivă la instanța de apel.

Instanța poate desființa ultima hotărâre *în întregime*, dacă există autoritate de lucru judecat cu privire la toate dispozițiile pe care aceasta le conține, sau *în parte*, dacă există autoritate de lucru judecat numai cu privire la unele dintre dispozițiile pe care ultima hotărâre le conține. În acest caz, instanța va desființa numai dispozițiile cu privire la care există autoritate de lucru judecat. În cazul executării – în întregime sau în parte – a pedepsei la care contestatorul a fost condamnat prin cea de-a doua hotărâre, instanța de executare a primei hotărâri de condamnare va ține seama de timpul pe care condamnatul l-a executat din pedeapsa pronunțată prin cea de-a doua hotărâre[3].

În situația în care împotriva unei persoane s-au pronunțat *trei hotărâri definitive* pentru aceeași faptă, în practică s-a admis că instanța trebuie să desființeze atât ultima hotărâre,

[1] În acest sens, *mutatis mutandis*, cele statuate anterior de Înalta Curte de Casație și Justiție cu privire la cazul de contestație în anulare prevăzut la art. 386 lit. c) CPP 1968 (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2993 din 25 septembrie 2012, www.scj.ro). În același sens, că încetarea procesului penal se va limita la fapta sau faptele în privința cărora a intervenit cauza de încetare a procesului, a se vedea V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 259.

[2] B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 541.

[3] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 260.

cât și penultima hotărâre, altfel operațiunea fiind lipsită de eficiență, deoarece s-ar rămâne în prezența a două hotărâri definitive pronunțate pentru aceeași faptă[1].

Dacă, după dezbateri, instanța constată că cererea de contestație în anulare nu este întemeiată, dispune, *prin sentință sau decizie*, *respingerea* ei ca neîntemeiată.

197. Căi de atac. Prevederile art. 432 CPP reglementează, în alin. (4), căile de atac care pot fi exercitate împotriva hotărârii pronunțate asupra contestației în anulare, stabilind că *sentința* dată în contestația în anulare *este supusă apelului*, iar *decizia* dată în apel este *definitivă*. Potrivit reglementării anterioare, decizia dată în apel era supusă recursului, dat fiind că acesta din urmă era prevăzut drept cale de atac ordinară.

Prevederile art. 432 alin. (4) CPP privesc contestația în anulare întemeiată pe prevederile *art. 426 lit. b)*, dacă *hotărârea atacată a rămas definitivă prin neapelare*, și contestația în anulare întemeiată pe prevederile *art. 426 lit. i)*, dacă *ultima hotărâre a rămas definitivă prin neapelare*; doar în aceste situații hotărârea definitivă atacată, *sentința aparținând primei instanțe*, este susceptibilă de a fi atacată cu apel. Astfel fiind, dispozițiile analizate *nu privesc* contestația în anulare întemeiată pe prevederile art. 426 lit. a) și c)-h) CPP, contestația în anulare întemeiată pe prevederile art. 426 lit. b) CPP, dacă hotărârea atacată a rămas definitivă în fața instanței de apel, și nici contestația în anulare întemeiată pe prevederile art. 426 lit. i) CPP, dacă ultima hotărâre a rămas definitivă în fața instanței de apel; în toate aceste situații, hotărârea definitivă atacată aparține instanței de apel și poate fi desființată doar printr-o decizie dată tot de instanța de apel, decizie care este definitivă.

În acest sens, în practica anterioară s-a decis că recursul declarat împotriva unei decizii prin care s-a respins contestația în anulare întemeiată pe cazurile prevăzute în art. 386 lit. a)-c) CPP (din 1968 – n.n.) este inadmisibil sau că, dacă decizia atacată a fost pronunțată de instanța învestită să soluționeze contestația în anulare împotriva unei decizii pronunțate în recurs, aceasta este definitivă și nu poate fi atacată cu un nou recurs ori că decizia pronunțată de instanța de recurs învestită cu soluționarea contestației în anulare împotriva propriei hotărâri date în judecarea unui recurs anterior este definitivă și nu poate fi atacată cu apel sau cu recurs[2].

Prin Decizia nr. 5/2015[3], Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, a stabilit că „hotărârea pronunțată în procedura examinării admisibilității în principiu a contestației în anulare, împotriva unei sentințe pentru care nu este prevăzută o cale de atac, nu poate fi supusă apelului".

Secțiunea a 2-a. Recursul în casație

REGLEMENTARE

Art. 433. Scopul recursului în casație și instanța competentă. Recursul în casație urmărește să supună Înaltei Curți de Casație și Justiție judecarea, în condițiile legii, a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile.

[1] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 151 și jurisprudența acolo citată.
[2] *Idem*, p. 153 și jurisprudența acolo citată.
[3] M. Of. nr. 248 din 10 aprilie 2015.

Art. 434. Hotărârile supuse recursului în casație. (1)[1] Pot fi atacate cu recurs în casație deciziile pronunțate de curțile de apel și de Înalta Curte de Casație și Justiție, ca instanțe de apel, cu excepția deciziilor prin care s-a dispus rejudecarea cauzelor.

(2)[2] Nu pot fi atacate cu recurs în casație:

a)[3] hotărârile de respingere ca inadmisibilă a cererii de revizuire;

b) hotărârile de respingere a cererii de redeschidere a procesului penal în cazul judecării în lipsă;

c)[4] hotărârile pronunțate în materia executării pedepselor;

d) hotărârile pronunțate în materia reabilitării;

e) soluțiile pronunțate cu privire la infracțiuni pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate;

f) soluțiile pronunțate ca urmare a aplicării procedurii privind recunoașterea învinuirii;

g) hotărârile pronunțate ca urmare a admiterii acordului de recunoaștere a vinovăției.

(3) Recursul în casație exercitat de procuror împotriva hotărârilor prin care s-a dispus achitarea inculpatului nu poate avea ca scop obținerea condamnării acestuia de către instanța de recurs în casație.

Art. 435. Termenul de declarare a recursului în casație. Recursul în casație poate fi introdus de către părți sau procuror în termen de 30 de zile de la data comunicării deciziei instanței de apel.

Art. 436. Declararea recursului în casație. (1) Pot formula cerere de recurs în casație:

a) procurorul, în ceea ce privește latura penală și latura civilă;

b)[5] inculpatul, în ceea ce privește latura penală și latura civilă, împotriva hotărârilor prin care s-a dispus condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei ori încetarea procesului penal;

c) partea civilă și partea responsabilă civilmente, în ceea ce privește latura civilă, iar referitor la latura penală, în măsura în care soluția din această latură a influențat soluția în latura civilă.

(2)[6] *Abrogat.*

(3) Până la închiderea dezbaterilor la instanța de recurs, părțile și procurorul își pot retrage recursul în casație declarat. Retragerea trebuie să fie făcută personal de parte sau prin mandatar special, iar dacă partea se află în stare de deținere, printr-o declarație atestată sau consemnată într-un proces-verbal de către conducerea locului de deținere. Declarația de retragere se poate face fie la instanța a cărei hotărâre a fost atacată, fie la instanța de recurs.

(4) Reprezentanții legali pot retrage recursul în casație cu respectarea, în ceea ce privește latura civilă, a condițiilor prevăzute de legea civilă. Inculpatul minor nu poate retrage recursul în casație declarat personal sau de reprezentantul său legal.

(5) Recursul în casație declarat de procuror poate fi retras de procurorul ierarhic superior.

(6) Decizia instanței de apel prin care a fost respins apelul nu poate fi atacată cu recurs în casație de persoanele care nu au exercitat calea de atac a apelului ori când apelul acestora a fost retras.

Art. 437. Motivarea recursului în casație. (1) Cererea de recurs în casație se formulează în scris și va cuprinde:

a)[7] numele și prenumele, domiciliul sau reședința părții ori, după caz, numele și prenumele procurorului care exercită recursul în casație, precum și organul judiciar din care acesta face parte;

b) indicarea hotărârii care se atacă;

---

[1] Alin. (1) al art. 434 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 1 din O.U.G. nr. 70/2016 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală și a Legii nr. 304/2004 privind organizarea judiciară (M. Of. nr. 866 din 31 octombrie 2016).

[2] Alin. (2) al art. 434 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 264 din Legea nr. 255/2013.

[3] Lit. a) de la alin. (2) al art. 434 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 112 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] Lit. c) de la alin. (2) al art. 434 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 112 din O.U.G. nr. 18/2016.

[5] Lit. b) de la alin. (1) al art. 436 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 265 din Legea nr. 255/2013.

[6] Alin. (2) al art. 436 a fost abrogat prin art. I pct. 2 din O.U.G. nr. 70/2016.

[7] Lit. a) de la alin. (1) al art. 437 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. I pct. 3 din O.U.G. nr. 70/2016.

c) indicarea cazurilor de recurs în casație pe care se întemeiază cererea și motivarea acestora;

d)[1] semnătura persoanei care exercită recursul în casație.

(2) La cerere se anexează toate înscrisurile invocate în motivarea acesteia.

Art. 438. Cazurile în care se poate face recurs în casație. (1) Hotărârile sunt supuse casării în următoarele cazuri:

1.[2] în cursul judecății nu au fost respectate dispozițiile privind competența după materie sau după calitatea persoanei, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente;

2-6.[3] *abrogate*;

7. inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală;

8. în mod greșit s-a dispus încetarea procesului penal;

9-10.[4] *abrogate*;

11. nu s-a constatat grațierea sau în mod greșit s-a constatat că pedeapsa aplicată inculpatului a fost grațiată;

12. s-au aplicat pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege;

13-14.[5] *abrogate*.

(2) Cazurile prevăzute la alin. (1) pot constitui temei al casării hotărârii doar dacă nu au fost invocate pe calea apelului sau în cursul judecării apelului ori dacă, deși au fost invocate, au fost respinse sau instanța a omis să se pronunțe asupra lor.

(3) În cazul în care cererea de recurs în casație a fost respinsă, partea sau procurorul care a declarat recursul în casație nu mai poate formula o nouă cerere împotriva aceleiași hotărâri, indiferent de motivul invocat.

Art. 439. Procedura de comunicare. (1)[6] Cererea de recurs în casație împreună cu înscrisurile anexate se depun, însoțite de copii pentru procuror și părți, la instanța a cărei hotărâre se atacă.

(2) Președintele instanței a cărei hotărâre se atacă ori judecătorul delegat de către acesta va comunica procurorului și părților copii de pe cererea de recurs în casație și celelalte înscrisuri doveditoare, cu mențiunea că se pot depune concluziile scrise în termen de 10 zile de la primirea comunicărilor, la aceeași instanță.

(3) Nedepunerea de către părți și procuror de concluzii scrise nu împiedică judecarea recursului în casație.

(4) În termen de 5 zile de la depunerea concluziilor scrise sau de la expirarea termenului de depunere a acestora, președintele instanței sau judecătorul delegat de către acesta va înainta Înaltei Curți de Casație și Justiție dosarul cauzei, cererea de recurs în casație, înscrisurile anexate, dovezile de comunicare efectuate, precum și, după caz, concluziile scrise.

(4^1)[7] În cazul în care cererea de recurs în casație este formulată împotriva unei hotărâri prevăzute la art. 434 alin. (2), președintele instanței sau judecătorul delegat de către acesta restituie părții, pe cale administrativă, cererea de recurs în casație.

(5) În cazul în care nu este îndeplinită procedura de comunicare prevăzută la alin. (2) și (4) ori dacă aceasta nu este completă, magistratul-asistent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, desemnat cu verificarea îndeplinirii procedurii de comunicare și de întocmire a raportului referitor la cererea de recurs în casație, va îndeplini sau va completa, după caz, procedura.

---

[1] Lit. d) de la alin. (1) al art. 437 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. I pct. 3 din O.U.G. nr. 70/2016.

[2] Pct. 1 de la alin. (1) al art. 438 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 266 din Legea nr. 255/2013.

[3] Pct. 2-6 de la alin. (1) al art. 438 au fost abrogate prin art. 102 pct. 267 din Legea nr. 255/2013.

[4] Pct. 9-10 de la alin. (1) al art. 438 au fost abrogate prin art. 102 pct. 267 din Legea nr. 255/2013.

[5] Pct. 13-14 de la alin. (1) al art. 438 au fost abrogate prin art. 102 pct. 267 din Legea nr. 255/2013.

[6] Alin. (1) al art. 439 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 268 din Legea nr. 255/2013.

[7] Alin. (4^1) al art. 439 a fost introdus prin art. 102 pct. 269 din Legea nr. 255/2013 și este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 4 din O.U.G. nr. 70/2016.

(6)[1] În cazul recursurilor în casație declarate împotriva deciziilor pronunțate de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție, ca instanță de apel, procedura de comunicare se realizează la nivelul Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție, iar în cazul recursurilor în casație declarate împotriva deciziilor pronunțate de completele de 5 judecători, ca instanțe de apel, procedura de comunicare se realizează la nivelul completelor de 5 judecători.

Art. 440. Admiterea în principiu. (1)[2] Admisibilitatea cererii de recurs în casație se examinează în camera de consiliu de un complet format din un judecător, după depunerea raportului magistratului-asistent și atunci când procedura de comunicare este legal îndeplinită, fără citarea părților și fără participarea procurorului.

(2)[3] Dacă cererea de recurs în casație nu este făcută în termenul prevăzut de lege sau dacă nu s-au respectat dispozițiile art. 434, art. 436 alin. (1) și (6), art. 437 și art. 438, instanța respinge, prin încheiere definitivă, cererea de recurs în casație.

(3) Dacă cererea de recurs în casație a fost retrasă, instanța ia act de retragere, prin încheiere.

(4) În cazul în care instanța constată că cererea îndeplinește condițiile prevăzute la art. 434-438, dispune prin încheiere admiterea în principiu a cererii de recurs în casație și trimite cauza în vederea judecării recursului în casație.

(5)[4] În cazul recursurilor în casație declarate împotriva deciziilor pronunțate de completele de 5 judecători, ca instanțe de apel, judecătorul care examinează admisibilitatea cererii de recurs în casație în condițiile prevăzute în alin. (1)-(4) trebuie să facă parte dintr-un complet de 5 judecători.

Art. 441. Suspendarea executării. (1)[5] Instanța care admite în principiu cererea de recurs în casație sau completul care judecă recursul în casație poate suspenda motivat, în tot sau în parte, executarea hotărârii, putând impune respectarea de către condamnat a unora dintre obligațiile prevăzute la art. 215 alin. (1) și (2).

(2) În cazul în care persoana condamnată nu respectă obligațiile impuse prin încheiere, completul care va judeca recursul în casație, din oficiu sau la cererea procurorului, poate dispune revocarea măsurii suspendării și reluarea executării pedepsei.

(3) Aducerea la îndeplinire a dispozițiilor de suspendare a executării hotărârii și supravegherea respectării obligațiilor impuse se fac prin instanța de executare.

Art. 442. Efectul devolutiv și limitele sale. (1) Instanța judecă recursul în casație numai cu privire la persoana care l-a declarat și la persoana la care se referă declarația de recurs în casație și numai în raport cu calitatea pe care recurentul o are în proces.

(2) Instanța de recurs în casație examinează cauza numai în limitele motivelor de casare prevăzute la art. 438, invocate în cererea de recurs în casație.

Art. 443. Efectul extensiv și limitele sale. (1) Instanța examinează cauza prin extindere și cu privire la părțile care nu au declarat recurs în casație sau la care acesta nu se referă, putând hotărî și în privința lor, fără să poată crea acestor părți o situație mai grea.

(2) Procurorul, chiar după expirarea termenului de recurs în casație, poate cere extinderea recursului în casație declarat de el în termen și față de alte persoane decât acelea la care s-a referit, fără a se putea crea acestora o situație mai grea.

Art. 444. Neagravarea situației în propriul recurs în casație. (1) Instanța, soluționând cauza, nu poate crea o situație mai grea pentru cel care a declarat recursul în casație.

(2) În recursul în casație declarat de procuror în favoarea unei părți, instanța de recurs în casație nu poate agrava situația acesteia.

Art. 445. Prezența părților și a procurorului. (1) Judecarea recursului în casație admis în principiu se face cu citarea părților. Dispozițiile art. 90 și art. 93 alin. (5) se aplică în mod corespunzător.

(2) Participarea procurorului la judecarea recursului în casație este obligatorie.

---

[1] Alin. (6) al art. 439 a fost introdus prin art. I pct. 5 din O.U.G. nr. 70/2016.

[2] Alin. (1) al art. 440 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 17 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

[3] Alin. (2) al art. 440 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 6 din O.U.G. nr. 70/2016.

[4] Alin. (5) al art. 440 a fost introdus prin art. I pct. 7 din O.U.G. nr. 70/2016.

[5] Alin. (1) al art. 441 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 271 din Legea nr. 255/2013.

Art. 446. Judecarea recursului în casație. (1) Președintele completului dă cuvântul recurentului, apoi intimatului și procurorului. Dacă între recursurile în casație declarate se află și recursul procurorului, primul cuvânt îl are acesta.

(2) Procurorul și părțile au dreptul la replică cu privire la chestiunile noi ivite cu ocazia dezbaterilor.

Art. 447. Verificarea legalității hotărârii. Instanța este obligată să se pronunțe asupra tuturor cazurilor de recurs în casație invocate prin cerere de procuror sau de părți, verificând exclusiv legalitatea hotărârii atacate.

Art. 448. Soluțiile la judecata recursului în casație. (1) Instanța, judecând recursul în casație, pronunță una dintre următoarele soluții:

1. respinge recursul în casație, menținând hotărârea atacată, dacă recursul în casație este nefondat;

2. admite recursul în casație, casând hotărârea atacată, și:

a) îl achită pe inculpat sau dispune încetarea procesului penal ori înlătură greșita aplicare a legii;

b) dispune rejudecarea de către instanța de apel ori de către instanța competentă material sau după calitatea persoanei, dacă sunt incidente celelalte cazuri de casare prevăzute la art. 438.

(2) Dacă recursul în casație vizează greșita soluționare a laturii civile, instanța, după admiterea recursului, înlătură nelegalitatea constatată sau dispune rejudecarea de către instanța a cărei hotărâre a fost casată, în condițiile alin. (1) pct. 2 lit. b).

(3) În cazul prevăzut la alin. (1) pct. 2 lit. a) instanța de recurs în casație desființează și hotărârea primei instanțe, dacă se constată aceleași încălcări de lege ca în decizia recurată.

(4) În cazul în care condamnatul se găsește în cursul executării pedepsei, instanța, admițând recursul în casație și pronunțând casarea cu trimitere, dispune asupra stării de libertate a acestuia, putând lua o măsură preventivă.

Art. 449. Desființarea hotărârii și conținutul deciziei. (1) În caz de admitere a recursului în casație, hotărârea atacată se casează în limitele prevăzute la art. 442 și 443.

(2) Hotărârea poate fi desființată numai cu privire la unele fapte sau persoane ori numai în ceea ce privește latura penală sau civilă, dacă aceasta nu împiedică justa soluționare a cauzei.

(3) Decizia instanței de recurs în casație trebuie să cuprindă, în partea introductivă, mențiunile prevăzute la art. 402, iar în expunere, temeiurile de drept care au dus la respingerea sau admiterea recursului în casație. Dispozitivul trebuie să cuprindă soluția pronunțată de instanța de recurs în casație, data pronunțării deciziei și mențiunea că pronunțarea s-a făcut în ședință publică.

(4) Când s-a dispus rejudecarea, decizia trebuie să indice care este ultimul act procedural rămas valabil de la care procesul penal trebuie să își reia cursul.

Art. 450. Limitele judecării. (1) Instanța de rejudecare trebuie să se conformeze hotărârii instanței de recurs în casație, în măsura în care situația de fapt rămâne cea avută în vedere la admiterea recursului în casație.

(2) Când hotărârea este desființată numai cu privire la unele fapte sau persoane, instanța se pronunță în limitele în care hotărârea a fost casată.

Art. 451. Procedura de rejudecare. Rejudecarea cauzei după casarea hotărârii atacate se desfășoară potrivit dispozițiilor cap. II sau III din titlul III al părții speciale, care se aplică în mod corespunzător.

COMENTARIU

§1. Condiții privind exercitarea recursului în casație

198. Scopul recursului în casație și instanța competentă. Atât în Codul de procedură penală din 1936, cât și în reglementarea românească ulterioară, până la actualul Cod de procedură penală, recursul a constituit o cale de atac ordinară, și nu extraordinară, determinând verificarea legalității și temeiniciei hotărârii atacate[1], pentru o serie de motive expres prevăzute de lege.

[1] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 282, 286.

În noua reglementare însă, recursul în casație a devenit o *cale de atac extraordinară*, revenindu-se astfel la sistemul clasic al dublului grad de jurisdicție, așa cum el se regăsea în majoritatea legislațiilor moderne occidentale, încă de la începutul secolului al XIX-lea. Acesta a fost, de altfel, modelul inițial al recursului, așa cum a fost conturat încă de la codificarea napoleoniană, de unde s-a extins în majoritatea legislațiilor și în concepția juridică europeană, pornind de la teza că în această cale de atac nu se rejudecă litigiul, respectiv fondul cauzei, ci se fac aprecieri asupra hotărârii date și dacă ea corespunde sau nu legii. Recursul reprezintă *un mijloc de a repara ilegalitățile* și nu are, în consecință, drept obiect rezolvarea unei cauze penale, ci sancționarea sentințelor și deciziilor necorespunzătoare, în scopul respectării legislației și a uniformității jurisprudenței. Recursul nu are ca finalitate remedierea unei greșite aprecieri a faptelor și a unei inexacte sau insuficiente stabiliri a adevărului printr-o urmărire penală incompletă sau o cercetare judecătorească nesatisfăcătoare. Instanța de casare nu judecă procesul propriu-zis, respectiv litigiul care are ca temei juridic cauza penală, ci judecă exclusiv dacă din punct de vedere al dreptului hotărârea atacată este corespunzătoare[1].

Recursul în casație este *de competența exclusivă a Înaltei Curți de Casație și Justiție*, prin el urmărindu-se asigurarea unei practici unitare.

Spre deosebire de contestația în anulare, care vizează îndreptarea erorilor *de procedură*, sau de revizuire, cale de atac *de fapt*, urmărind îndreptarea erorilor *de judecată*, recursul în casație are ca scop *verificarea conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile*, scopul său fiind acela de a îndrepta erorile *de drept* comise de curțile de apel și de Înalta Curte de Casație și Justiție (Secția penală sau Completul de 5 judecători, după caz), ca instanțe de apel, prin raportare la cazurile de casare expres și limitativ prevăzute de lege.

Astfel fiind, *motivele de recurs*, potrivit noii reglementări, se limitează doar la cele prevăzute de art. 438 CPP – nerespectarea dispozițiilor privind competența după materie sau după calitatea persoanei, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente; condamnarea inculpatului pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală; încetarea – în mod greșit – a procesului penal; lipsa constatării sau constatarea greșită a grațierii pedepsei aplicate inculpatului; aplicarea de pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege.

Nu se mai prevede, distinct, că se poate declara o cale de atac: când nu sunt întrunite elementele constitutive ale unei infracțiuni sau când instanța a pronunțat o hotărâre de condamnare pentru o altă faptă decât cea pentru care condamnatul a fost trimis în judecată; când hotărârea este contrară legii sau când prin hotărâre s-a făcut o greșită aplicare a legii. *Celelalte motive de netemeinicie sau nelegalitate*, care nu sunt prevăzute de lege drept cazuri de declarare a căilor extraordinare de atac, pot fi invocate *doar prin intermediul căilor ordinare de atac*, acestea fiind, potrivit noii legi, *apelul* și *contestația*.

199. Obiectul recursului în casație

199.1. Hotărârile care pot fi atacate cu recurs în casație. Recursul în casație constituind o cale de atac extraordinară, pot fi atacate *numai hotărârile definitive*, dispozițiile art. 434 alin. (1) CPP fiind clare, în sensul că este vorba despre *deciziile pronunțate de curțile de apel și de Înalta Curte de Casație și Justiție*[2], *ca instanțe de apel*, cu excepția deciziilor

[1] *Idem*, p. 281-282.

[2] Prin Decizia nr. 540/2016 (M. Of. nr. 841 din 24 octombrie 2016), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 434 alin. (1) teza I CPP, care exclude atacarea cu recurs în casație a deciziilor pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție, ca instanță

prin care s-a dispus rejudecarea cauzelor, prin urmare, deciziile pronunțate de curțile de apel și de Înalta Curte, ca instanțe de apel, *prin care s-a soluționat fondul cauzei.*

Deși textul se referă doar la deciziile pronunțate de curțile de apel și de Înalta Curte, este logic că recursul în casație *vizează și îndreptarea sentinței menținute sau desființate de curtea de apel și de Înalta Curte ca instanțe de apel*. Aceasta, prin prisma soluțiilor de la judecata recursului în casație, prevăzute la art. 448 CPP, potrivit căruia instanța de recurs, după caz (în funcție de motivul invocat), casând hotărârea atacată (decizia curții de apel sau a Înaltei Curți), desființează și hotărârea primei instanțe, dacă se constată aceleași încălcări de lege ca în decizia recurată, pronunțând o soluție în recurs, sau poate dispune rejudecarea de către instanța competentă material ori după calitatea persoanei (care poate fi tribunalul, ca primă instanță, dacă soluția atacată a fost dată de judecătorie cu încălcarea regulilor de competență materială sau după calitatea persoanei), fiind evident că, și în această din urmă situație, sentința dată cu încălcarea normelor privind competența după materie sau după calitatea persoanei urmează a fi desființată în recurs.

Având în vedere Decizia Curții Constituționale nr. 651 din 17 octombrie 2017, pot fi atacate cu recurs în casație și soluțiile pronunțate ca urmare a aplicării procedurii privind recunoașterea învinuirii, care nu erau supuse acestei căi de atac potrivit dispozițiilor art. 434 alin. (2) lit. f) CPP (declarate neconstituționale prin această decizie[1]).

199.2. Hotărârile care nu pot fi atacate cu recurs în casație. Din interpretarea *per a contrario* a dispozițiilor art. 434 alin. (1) CPP reiese că nu pot fi atacate cu recurs în casație:

– *sentințele pronunțate de judecătorii, tribunale* (inclusiv cele militare), *curțile de apel* (inclusiv Curtea Militară de Apel) *și Înalta Curte de Casație și Justiție*, ca urmare a soluționării cauzei în primă instanță, *dacă nu au fost atacate cu apel sau nu sunt susceptibile de a fi atacate cu apel* (cele definitive la pronunțare – sentința de declinare a competenței – sau pentru care legea prevede contestația drept cale de atac – prin care instanța soluționează cererea de reabilitare, cererea/propunerea de liberare condiționată sau cererea de amânare/întrerupere a executării pedepsei, precum și cele pronunțate în primă instanță în materia executării);

– *deciziile pronunțate de judecătorii și tribunale* (inclusiv cele militare);

– *deciziile pronunțate de curțile de apel* (inclusiv Curtea Militară de Apel) *și Înalta Curte de Casație și Justiție, ca instanțe de apel, prin care s-a dispus rejudecarea cauzelor*;

– *deciziile pronunțate de curțile de apel* (inclusiv Curtea Militară de Apel) *și Înalta Curte de Casație și Justiție, dar nu ca instanțe de apel* [ci în exercitarea competenței funcționale de la art. 38 alin. (3) teza a II-a și alin. (4) și, respectiv, art. 39 alin. (3) teza a II-a și alin. (4) CPP, art. 40 alin. (4) ultima teză și alin. (5); de exemplu, deciziile date în soluționarea contestațiilor formulate împotriva sentințelor prin care tribunalele – inclusiv cele militare – soluționează cererea de reabilitare sau cererea de amânare/întrerupere a executării pedepsei, precum și împotriva celorlalte sentințe pronunțate în primă instanță de tribunale în materia executării];

– *încheierile pronunțate de instanțele judecătorești.*

---

de apel, este neconstituțională. Ulterior, prin O.U.G. nr. 70/2016, textul a fost pus de acord cu cele statuate de instanța de contencios constituțional.

[1] https://www.ccr.ro/files/statements/COMUNICAT_DE_PRESA_17_octombrie_2017.pdf.

Acestora li se adaugă hotărârile enumerate la art. 434 alin. (2) CPP[1]:

– hotărârile de respingere ca inadmisibilă a cererii de revizuire;

– hotărârile de respingere a cererii de redeschidere a procesului penal în cazul judecării în lipsă;

– hotărârile pronunțate în materia executării pedepselor și a reabilitării;

– soluțiile pronunțate cu privire la infracțiuni pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate;

– hotărârile pronunțate ca urmare a admiterii acordului de recunoaștere a vinovăției.

Față de dispozițiile art. 434 alin. (1) CPP, astfel cum au fost interpretate – *per a contrario* – anterior, dispozițiile art. 434 alin. (2) lit. c) și d) privind neexercitarea recursului împotriva hotărârilor pronunțate în materia executării pedepselor și a reabilitării apar ca fiind *redundante*; dintre categoriile de hotărâri menționate la art. 434 alin. (2) CPP, *doar cele de la lit. a), b), e)-g) sunt susceptibile de a fi atacate cu apel.*

Dispozițiile menționate și-ar putea găsi aplicarea, cel mult, în perioada tranzitorie generată de intrarea în vigoare a Codului de procedură penală, dat fiind că din „jocul" normelor tranzitorii s-a ajuns ca hotărâri care anterior erau susceptibile de a fi atacate cu recurs – cale ordinară de atac (de pildă, cele în materia reabilitării sau executării pedepselor) – și pentru care, potrivit legii noi, calea de atac este contestația să facă obiectul *apelului*, judecat de curtea de apel. Astfel, potrivit art. 9 alin. (1) și (2) și art. 10 alin. (2) din Legea de aplicare, sentințele supuse căilor de atac ordinare potrivit legii vechi, cu privire la care termenul de declarare a căii ordinare de atac nu expirase la data intrării în vigoare a legii noi, sunt supuse apelului. Apelul se judecă de către instanța competentă conform legii noi, potrivit regulilor prevăzute de aceeași lege, iar cererile de recurs împotriva sentințelor menționate, depuse anterior intrării în vigoare a legii noi, se vor considera cereri de apel. Recursurile aflate în curs de judecată la data intrării în vigoare a Codului de procedură penală, declarate împotriva hotărârilor pentru care legea veche nu prevede calea de atac a apelului, se soluționează de către aceeași instanță, conform dispozițiilor din legea nouă privitoare la apel. Prin urmare, în aplicarea acestor dispoziții, recursurile împotriva sentințelor date de tribunal în materia reabilitării sau a executării pedepselor, aflate pe rolul curții de apel la data de 1 februarie 2014, au fost calificate ca apeluri și soluționate de curte, ca instanță de apel. Acest hotărâri sunt excluse însă de la calea de atac a recursului în casație, față de dispozițiile art. 434 alin. (2) lit. c) CPP.

Prin *hotărârile prin care se respinge cererea de redeschidere a procesului penal în cazul judecării în lipsă*, prevăzute la art. 434 alin. (2) lit. b) CPP, nu se soluționează fondul cauzei, pentru a atrage incidența vreunuia dintre cazurile de recurs în casație.

În ceea ce privește soluțiile exceptate de la recursul în casație menționate la art. 434 alin. (2) lit. e) CPP – cele *pronunțate cu privire la infracțiuni pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate* –, considerăm că, dacă instanța a schimbat încadrarea juridică dată faptei prin actul de sesizare dintr-o infracțiune pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate în una pentru care acțiunea penală se pune în mișcare (și) din oficiu sau dacă inculpatul a fost judecat pentru ambele categorii de infracțiuni, hotărârea poate fi atacată cu recurs în casație. În situația inversă însă, în care instanța a schimbat încadrarea juridică dată faptei prin actul de sesizare într-o infracțiune pentru care acțiunea penală se pune în mișcare

[1] Categoria de hotărâri prevăzută la art. 434 alin. (2) lit. f) CPP – „soluțiile pronunțate ca urmare a aplicării procedurii privind recunoașterea învinuirii" – a fost exclusă ca urmare a Deciziei Curții Constituționale nr. 651 din 17 octombrie 2017, anterior menționată.

la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, soluția dată nu mai poate face obiectul recursului în casație, câtă vreme greșita încadrare juridică nu mai constituie caz de casare [așa cum prevedea art. 385[9] alin. (1) pct. 17 CPP 1968, anterior Legii nr. 2/2013].

De menționat și că, față de dispozițiile art. 438 alin. (3) CPP, *nu pot fi atacate* cu recurs în casație nici hotărârile împotriva cărora a mai fost exercitată această cale de atac, fiind respinsă, iar titularul căii de atac este același – parte sau procuror.

De asemenea, potrivit dispozițiilor art. 12 alin. (1) și (3) și art. 13 din Legea de aplicare, *nu pot fi atacate* cu recurs în casație, în condițiile legii noi, nici:

– *hotărârile pronunțate în recursurile în curs de judecată la data intrării în vigoare a legii noi*, declarate împotriva hotărârilor care au fost supuse apelului potrivit legii vechi, care au rămas în competența aceleiași instanțe, judecându-se potrivit dispozițiilor legii vechi privitoare la recurs;

– *hotărârile rămase definitive anterior intrării în vigoare a legii noi*.

Sancțiunea care intervine în cazul în care recursul în casație este declarat împotriva unei hotărâri care, potrivit legii, nu poate face obiectul acestei căi de atac este aceea a *respingerii ca inadmisibilă a cererii* de recurs în casație, în condițiile art. 440 alin. (2) CPP. Aceasta, în cazul în care președintele instanței a cărei hotărâre se atacă ori judecătorul delegat de către el, care efectuează procedura de comunicare, nu *restituie părții, pe cale administrativă, cererea* de recurs în casație formulată împotriva unei hotărâri prevăzute la art. 434 alin. (2), pentru acest motiv, în condițiile art. 439 alin. (4[1]) CPP.

199.3. Limitele de admisibilitate a recursului în casație în cazul nefolosirii apelului. Deși recursul în casație a devenit o cale extraordinară de atac, legea prevede în continuare inadmisibilitatea recursului declarat *omisso medio*, regulă pe care nu o stabilește însă și pentru celelalte căi extraordinare de atac (cu excepția cererii de redeschidere a procesului penal). Astfel, potrivit art. 436 alin. (6) CPP, *decizia instanței de apel prin care a fost respins apelul nu poate fi atacată cu recurs în casație de persoanele care nu au exercitat calea de atac a apelului ori când apelul acestora a fost retras*.

Prin urmare, sentințele în privința cărora persoanele prevăzute în art. 409 CPP nu au folosit calea apelului sau, deși au folosit-o, apelul a fost retras nu pot fi atacate cu recurs în casație, potrivit dispoziției art. 436 alin. (6) din același cod. În sensul acestei dispoziții, așa cum s-a decis în practica instanțelor judecătorești[1], care își menține valabilitatea, *declararea tardivă a apelului echivalează cu nefolosirea căii de atac*, cu consecința respingerii recursului ca inadmisibil.

De asemenea, persoanele prevăzute în art. 409 CPP care au folosit calea apelului, însă numai cu privire la soluția dată laturii penale sau numai cu privire la soluția dată laturii civile prin sentință, *nu pot ataca pe calea recursului în casație soluția dată laturii cu privire la care nu au declarat apel*, întrucât această soluție a devenit definitivă prin neexercitarea apelului. În acest sens, în practică s-a decis că partea civilă care a exercitat apel numai cu privire la latura civilă nu poate ataca cu recurs sentința referitor la soluția dată laturii penale. Prin urmare, este inadmisibil recursul părții civile privind pedeapsa aplicată inculpatului, dacă în apel a cerut numai majorarea despăgubirilor civile, întrucât soluția dată laturii penale a rămas, prin neapelare, definitivă[2].

Persoanele prevăzute în art. 409 CPP care nu au folosit calea apelului, care și-au retras apelul sau care au exercitat tardiv calea de atac a apelului pot declara recurs în casație

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 756 din 6 februarie 2006, dec. nr. 62 din 6 ianuarie 2005, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 515, respectiv p. 516-517.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2403 din 11 aprilie 2005, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 516.

împotriva deciziei pronunțate în apel, conform dispoziției art. 436 alin. (6) CPP, *dacă prin decizia pronunțată în apel a fost modificată soluția din sentință și numai cu privire la această modificare*[1]. Astfel, potrivit practicii judiciare, dacă inculpatul condamnat nu a folosit apelul, iar în apelul declarat de procuror instanța de apel a modificat numai durata pedepsei închisorii și modalitatea executării acesteia, în sensul majorării pedepsei și al înlăturării suspendării executării ei, recursul inculpatului poate fi examinat numai sub aceste două aspecte[2]. De asemenea, dacă sentința primei instanțe a fost atacată cu apel numai de inculpat, iar apelul a fost admis numai sub aspectul individualizării pedepsei, recursul declarat de procuror cu privire la greșita încadrare juridică dată faptei este inadmisibil, deoarece procurorul nu critică soluția instanței de apel, pronunțată în apelul declarat de inculpat, ci soluția primei instanțe, pe care nu a atacat-o cu apel[3].

Prin urmare, calea de atac a recursului în casație nu poate fi declarată, în condițiile art. 436 CPP, în situațiile în care apelul declarat de o altă persoană prevăzută în art. 409 din același cod a fost respins. În acest din urmă sens, în practică s-a decis că recursul declarat de inculpat este inadmisibil, dacă nu a folosit apelul sau și-a retras apelul, iar apelul declarat de procuror a fost respins ca nefondat[4].

199.4. Limitele de admisibilitate a recursului în casație declarat de procuror. În art. 434 alin. (3) CPP se prevede că *recursul în casație exercitat de procuror împotriva hotărârilor prin care s-a dispus achitarea inculpatului nu poate avea ca scop obținerea condamnării acestuia de către instanța de recurs în casație*. S-a arătat că, prin introducerea acestei dispoziții, legiuitorul confirmă faptul că recursul este o cale de atac atât de anulare, cât și de drept, instanța de recurs în casație neputând pronunța soluția condamnării inculpatului fără a rejudeca situația de fapt[5]. Considerăm însă că prevederea expresă, prin dispozițiile menționate, a limitelor recursului în casație exercitat de procuror este *inutilă*. Astfel, analizând cazurile de recurs în casație, observăm că hotărârile ce pot face obiectul acestei căi extraordinare de atac sunt fie *de condamnare* [pentru cazurile de la art. 438 alin. (1) pct. 7, 11, 12 CPP], fie *de încetare a procesului penal* [pentru cazurile de la art. 438 alin. (1) pct. 8 CPP]. Nu poate fi vorba decât tot despre o hotărâre de condamnare și dacă se invocă prevederile art. 438 alin. (1) pct. 11 teza I – „nu s-a constatat grațierea" –, pentru că ar fi absurd să se critice o hotărâre pentru că instanța, achitându-l pe inculpat, nu a constatat grațierea, aceasta din urmă fiind o cauză de înlăturare sau modificare a executării pedepsei, pedeapsă despre care nu poate fi vorba în ipoteza unei hotărâri de achitare. De altfel, teza a II-a a art. 438 alin. (1) pct. 11 privește tot o hotărâre de condamnare, de data aceasta prin care în mod greșit s-a constatat că pedeapsa aplicată inculpatului a fost grațiată.

Există *o singură excepție*, când hotărârile recurate pot fi atât de achitare, cât și de condamnare, și anume când se invocă prevederile art. 438 alin. (1) pct. 1 CPP – nerespectarea dispozițiilor privind competența. Numai că în această situație soluția pe care o poate da instanța de recurs în casație nu este aceea a condamnării inculpatului, ci *rejudecarea cauzei* de către instanța competentă material sau după calitatea persoanei [conform art. 448 alin. (1) pct. 2 lit. b) CPP]; or, art. 434 alin. (3) interzice ca recursul în casație exercitat de procuror împotriva hotărârilor prin care s-a dispus achitarea inculpatului să aibă ca

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4595 din 17 noiembrie 2000, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 515.
[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3 din 4 ianuarie 2005, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 515-516.
[3] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 819/1997, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 516.
[4] C.S.J., s. pen., dec. nr. 91 din 19 ianuarie 1995, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 516.
[5] A.L. LORINCZ, *Recursul în casație în noul Cod de procedură penală*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 41.

scop obținerea condamnării acestuia *de către instanța de recurs în casație* (și *nu de către instanța competentă* la care s-a trimis cauza spre rejudecare).

200. Persoanele care pot formula cerere de recurs în casație. Potrivit art. 436 alin. (1) lit. a)-c) CPP, titularii dreptului de recurs în casație sunt: procurorul; inculpatul; partea civilă și partea responsabilă civilmente.

Procurorul poate declara recurs în casație atât cu privire la latura penală, cât și cu privire la latura civilă a cauzei.

Recursul în casație declarat de *inculpat* poate privi atât latura penală, cât și latura civilă, dar poate privi *numai* hotărârile prin care s-a dispus condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei ori încetarea procesului penal. Prin urmare, în cazul în care s-a pronunțat o hotărâre de achitare, inculpatul nu poate declara recurs în casație cu privire la temeiurile achitării, aceasta neîncadrându-se, de altfel, în niciunul dintre cazurile în care se poate face recurs în casație de la art. 438 CPP.

Partea civilă și *partea responsabilă civilmente* pot declara recurs în casație în ceea ce privește latura civilă, iar referitor la latura penală, în măsura în care soluția din această latură a influențat soluția în latura civilă.

Față de prevederile art. 436 CPP, *nu pot declara recurs în casație* persoana vătămată și nici martorul, expertul, interpretul și avocatul (în ceea ce privește cheltuielile judiciare, indemnizațiile cuvenite acestora și amenzile judiciare aplicate) sau vreo altă persoană ale cărei drepturi legitime au fost vătămate nemijlocit printr-o măsură sau printr-un act al instanței (persoană care nu are calitatea de inculpat, parte civilă sau parte responsabilă civilmente în proces), acestea fiind doar titulare ale dreptului de apel, în condițiile art. 409 CPP. Diferența de reglementare se justifică, pe de o parte, prin natura juridică a recursului în casație, de cale extraordinară de atac, și, pe de altă parte, prin cazurile – strict și limitativ prevăzute de lege – în care se poate face recurs în casație.

Deși textul nu prevede expres, recursul în casație poate fi declarat, pentru titularii căii de atac prevăzuți în art. 436 alin. (1) lit. b) și c) CPP, și de către *reprezentantul legal*, în cazul în care titularul este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu ori o persoană juridică, în alineatele următoare prevăzându-se, de altfel, posibilitatea retragerii recursului de către acestea.

Recursul în casație declarat de orice alte persoane, neprevăzute în art. 436 CPP, cum sunt părinții inculpatului major, este inadmisibil, practica judiciară anterioară în acest sens rămânând valabilă[1].

201. Termenul de declarare a recursului în casație. Termenul de declarare a recursului în casație este, potrivit art. 435 CPP, de *30 de zile*.

Termenul de recurs *se calculează* conform regulii stabilite în art. 269 alin. (1) și (2) CPP privind calculul termenelor procedurale pe zile, fiind aplicabile și prevederile art. 269 alin. (4) privind situațiile când ultima zi a termenului cade într-o zi nelucrătoare[2] și cele ale art. 270 alin. (1) și (2) referitoare la actele considerate ca făcute în termen.

Momentul inițial (*a quo*) al termenului este *data comunicării deciziei instanței de apel, indiferent de titularul căii de atac*. Decizia instanței de apel se comunică atât părților, cât și procurorului, potrivit art. 424 alin. (5) CPP.

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 395 din 19 ianuarie 2005, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 518.

[2] Recursul declarat în prima zi lucrătoare care urmează zilei nelucrătoare în care s-a împlinit termenul de recurs este declarat în termen (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 928 din 17 februarie 2004, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 518).

În ceea ce privește *deciziile pronunțate în apel înainte de intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală* cu privire la care termenul de declarare a căii ordinare de atac prevăzute de legea anterioară nu expirase la data intrării în vigoare a legii noi, care sunt supuse recursului în casație, potrivit art. 11 alin. (1) din Legea de aplicare, termenul de 30 de zile de declarare a recursului în casație curge după cum urmează, potrivit art. 11 alin. (2) din același act normativ:

a) *de la data intrării în vigoare a noului Cod de procedură penală*, pentru procuror și pentru părțile cu privire la care legea anterioară nu prevedea obligația comunicării deciziei de apel, precum și pentru părțile cărora decizia le-a fost comunicată anterior intrării în vigoare a noului cod;

b) *de la data comunicării*, pentru părțile cărora decizia le-a fost comunicată după data intrării în vigoare a noului Cod de procedură penală.

În cazul nerespectării termenului de declarare, *cererea de recurs în casație este respinsă ca inadmisibilă*, prin încheiere definitivă, potrivit dispozițiilor art. 440 alin. (2) CPP.

Recursul în casație fiind o cale extraordinară de atac, actuala reglementare *nu mai prevede posibilitatea repunerii în termenul de recurs* în caz de depășire a acestuia, instituția repunerii în termen fiind reglementată în legea nouă numai în cazul apelului (art. 411 CPP) și contestației [art. 425^1 alin. (2) CPP].

Nu mai este prevăzută nici instituția recursului peste termen (și nici aceea a apelului peste termen, de altfel), pentru cazul judecării în lipsa persoanei condamnate fiind reglementată o cale extraordinară de atac specială – redeschiderea procesului penal.

§2. Cazurile în care se poate face recurs în casație

202. Considerații preliminare. Prevederile art. 438 alin. (1) CPP reglementează *5 cazuri de casare*, în limitele cărora instanța de recurs în casație poate examina cauza. Acestea corespund, în esență, cazurilor de recurs de la art. 385^9 alin. (1) pct. 1, 13, 16, 15 și 14 CPP 1968. Cu excepția primului caz de casare – necompetența instanței –, care se referă la *încălcarea normelor de procedură*, celelalte au în vedere *încălcarea legii penale* (unele cu implicații în soluționarea și a acțiunii civile).

Mai multe dintre cazurile de recurs din reglementarea anterioară – cele de la art. 385^9 alin. (1) pct. 3, 5, 6 și 4 CPP 1968 – au fost introduse de legea nouă drept *cazuri de contestație în anulare* (când hotărârea din apel a fost pronunțată de alt complet decât cel care a luat parte la dezbaterea pe fond a procesului; când instanța de apel nu a fost compusă potrivit legii ori a existat un caz de incompatibilitate; când judecata în apel a avut loc fără participarea procurorului sau a inculpatului, când aceasta era obligatorie, potrivit legii; când judecata în apel a avut loc în lipsa avocatului, când asistența juridică a inculpatului era obligatorie, potrivit legii; când ședința de judecată în apel nu a fost publică, în afară de cazurile când legea prevede altfel).

Nu se mai prevede distinct că se poate declara o cale de atac: când nu sunt întrunite elementele constitutive ale unei infracțiuni sau când instanța a pronunțat o hotărâre de condamnare pentru o altă faptă decât cea pentru care condamnatul a fost trimis în judecată; când hotărârea este contrară legii sau când prin hotărâre s-a făcut o greșită aplicare a legii (desigur, în afara situațiilor de aplicare greșită a legii care se subsumează cazurilor de casare expres prevăzute). La acestea se adaugă cazurile de casare prevăzute de Codul de procedură penală din 1968 anterior modificărilor aduse prin Legea nr. 2/2013: lipsa referatului de evaluare în cauzele cu infractori minori sau a expertizei psihiatrice a inculpatului, atunci

când aceasta este obligatorie; hotărârea nu cuprinde motivele pe care se întemeiază soluția ori motivarea soluției contrazice dispozitivul hotărârii sau acesta nu se înțelege; instanța nu s-a pronunțat asupra unei fapte reținute în sarcina inculpatului prin actul de sesizare sau cu privire la unele probe administrate ori asupra unor cereri esențiale pentru părți, de natură să garanteze drepturile lor și să influențeze soluția procesului; instanța a admis o cale de atac neprevăzută de lege[1] sau introdusă tardiv; greșita individualizare a pedepsei aplicate; când în mod greșit inculpatul a fost achitat pentru motivul că fapta săvârșită de el nu este prevăzută de legea penală. Toate acestea, ca și orice alte motive de netemeinicie sau nelegalitate, care nu sunt prevăzute de lege drept cazuri de declarare a căilor extraordinare de atac, *pot fi invocate doar prin intermediul căilor ordinare de atac*, care sunt, potrivit noii legi, *apelul* și *contestația*.

Rămâne de văzut însă dacă în practica judiciară, printr-o interpretare extensivă a cazurilor de casare, va fi admis recursul în casație dacă se vor constata lipsuri similare cu cele avute în vedere în mod expres de legiuitor[2]. În ceea ce ne privește, considerăm că, față de sistemul actual al căilor de atac, care prevede doar *dublul grad de jurisdicție*, hotărârile rămânând definitive în apel, ca ultimă cale de atac prin care poate fi devoluat fondul cauzei, *cazurile de recurs în casație nu mai sunt susceptibile de o interpretare extensivă*, iar argumentele ce se regăsesc și în jurisprudența Curții Constituționale în această materie nu mai subzistă[3]. Recursul nu mai este o cale ordinară de atac, caz în care s-ar fi justificat extinderea controlului judiciar cu privire la motive de nelegalitate echivalente cu cele expres prevăzute de lege.

Cazurile de casare prevăzute în art. 438 alin. (1) CPP pot fi invocate atât *cu privire la soluționarea laturii penale*, cât și *cu privire la soluționarea laturii civile* a cauzei. Observăm că, sub acest aspect, motivele de casare care ar putea fi incidente sunt cele prevăzute de art. 438 alin. (1) pct. 1, 7 și 8 CPP, celelalte două – de la pct. 11-12 – vizând exclusiv latura penală.

Spre deosebire de reglementarea anterioară, *nu se mai distinge* între cazuri de casare care se iau în considerare de către instanța de recurs din oficiu sau numai atunci când au fost invocate de persoana care a declarat recurs. Potrivit art. 442 alin. (2) CPP însă, instanța

---

[1] Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, prin Decizia nr. 35/2009 (M. Of. nr. 291 din 4 mai 2010), soluționând un recurs în interesul legii, a arătat că „recursul declarat împotriva unei hotărâri prin care a fost soluționată calea de atac a apelului, deși recursul era singura cale de atac ce putea fi exercitată împotriva hotărârii primei instanțe, este admisibil, potrivit dispozițiilor art. 385[1] lit. e) din Codul de procedură penală, fiind incidente cazurile de casare prevăzute de art. 385[9] alin. (1) pct. 3 și 11 din Codul de procedură penală" (este vorba despre Codul de procedură penală din 1968, cazurile de casare la care se face referire vizând *nelegala compunere a instanței* și, respectiv, *admiterea unei căi de atac neprevăzute de lege* – n.n.).

În contextul actualei reglementări, apreciem că împotriva unei hotărâri prin care a fost soluționată calea de atac a contestației în loc de apel se poate formula contestație în anulare pentru motivul prevăzut la art. 426 lit. d) teza I CPP („când instanța nu a fost compusă potrivit legii"), pentru ca hotărârea dată ca urmare a rejudecării apelului, după admiterea contestației în anulare, să poată face obiectul recursului în casație.

În situația inversă – când împotriva unei hotărâri a fost soluționată calea de atac a apelului în loc de contestație, deși aceasta era definitivă –, situația se poate remedia prin formularea unei contestații în anulare pentru același motiv prevăzut la art. 426 lit. d) teza I CPP („când instanța nu a fost compusă potrivit legii"), recursul în casație fiind inadmisibil (întrucât cu privire la hotărârile pentru care legea prevede calea de atac a contestației nu pot fi incidente cazurile de casare).

[2] În sens afirmativ s-a exprimat opinia în doctrină cu privire la cazurile de recurs în contextul legislației anterioare (GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 819).

[3] În acest sens, amintim că, prin Deciziile nr. 783 din 12 mai 2009 (M. Of. nr. 404 din 15 iunie 2009) și nr. 694 din 20 mai 2010 (M. Of. nr. 392 din 14 iunie 2010), Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții legale prin care se abrogau și, respectiv, se restrângeau anumite cazuri de casare.

de recurs în casație examinează cauza *numai în limitele motivelor de casare prevăzute la art. 438, invocate în cererea de recurs în casație*. Prin urmare, *instanța nu poate invoca, din oficiu, și alte motive de casare* prevăzute la art. 438, dacă acestea nu au fost invocate în cererea de recurs.

În ceea ce privește *perioada tranzitorie*, la art. 12 alin. (1) din Legea de aplicare se prevede că *„Recursurile în curs de judecată* la data intrării în vigoare a legii noi, *declarate împotriva hotărârilor care au fost supuse apelului potrivit legii vechi*, rămân în competența aceleiași instanțe și *se judecă potrivit dispozițiilor legii vechi privitoare la recurs"* (s.n.). Prin urmare, și cazurile de recurs ce vor putea fi avute în vedere sunt tot cele din legea veche.

203. Limite ale admisibilității recursului în casație decurgând din motivele de casare. Recursul în casație nu poate fi admis dacă *motivele invocate de persoana care l-a declarat nu se încadrează în cazurile prevăzute în art. 438 alin. (1) CPP*. Printre altele, dacă cererea de recurs în casație nu respectă dispozițiile art. 438, instanța respinge, prin încheiere definitivă, cererea de recurs în casație încă din etapa admiterii în principiu, în condițiile art. 440 alin. (2) CPP.

Cazurile de casare enumerate la art. 438 alin. (1) CPP pot constitui temei al casării hotărârii doar *dacă nu au fost invocate pe calea apelului sau în cursul judecării apelului ori dacă, deși au fost invocate, au fost respinse sau instanța a omis să se pronunțe asupra lor*. Fac parte din această categorie și erorile comise chiar de instanța de apel, care, firește, nu au putut fi invocate pe calea apelului și se încadrează în cazurile de recurs în casație.

Din interpretarea *per a contrario* a dispozițiilor menționate ar rezulta că, *ori de câte ori instanța de apel s-a pronunțat asupra unui caz de casare, admițându-l, acesta nu mai poate constitui temei al casării* hotărârii definitive. Considerăm însă că *hotărârea atacată poate fi în continuare casată de instanța de recurs dacă instanța de apel s-a pronunțat asupra unui caz de casare și l-a admis, dar în mod greșit*, situație care se poate întâlni în *cazul de casare de la art. 438 alin. (1) pct. 12*, dacă instanța admite apelul pe motiv că s-a aplicat o pedeapsă în alte limite decât cele prevăzute de lege, aplicând însă, la rândul său, tot o pedeapsă nelegală. Aceasta, întrucât, deși ar fi incident un motiv de casare prevăzut de lege, s-ar putea ajunge la imposibilitatea reformării hotărârii nelegale, contrar scopului recursului. Cazul de recurs menționat este singurul care ar putea cauza o asemenea inadvertență. Astfel, dacă instanța de apel ar admite criticile privind încălcarea dispozițiilor privind competența instanței, potrivit prevederilor art. 438 alin. (1) pct. 1, dispunând rejudecarea cauzei de o instanță tot necompetentă, decizia nu poate face obiectul recursului în casație [conform art. 434 alin. (1) CPP], fiind reluat ciclul procesual, necompetența și a acestei instanțe putând fi invocată ulterior în apel și, eventual, recurs în casație, în condițiile legii. Dacă instanța de apel l-ar achita pe inculpat, reținând că a fost condamnat de prima instanță pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală, sau dacă l-ar achita ori condamna pe inculpat, reținând că în mod greșit s-a dispus încetarea procesului penal, nu ne-am mai afla în ipoteza de la art. 438 alin. (1) pct. 7 și, respectiv, pct. 8, drept caz de recurs în casație, fiind incidente, eventual, alte cazuri. La fel, dacă instanța de apel admite critica privind neconstatarea grațierii – care se circumscrie dispozițiilor art. 438 alin. (1) pct. 11 teza I – și constată grațierea pedepsei aplicate, dar în mod greșit, în recurs în casație poate fi invocat celălalt caz, de la art. 438 alin. (1) pct. 11 teza a II-a, și invers.

Considerăm că, în continuare, motivele de recurs (în casație) trebuie să întrunească *alte două condiții*: să se refere la situația celui care invocă motivul de recurs și să se încadreze în

limitele determinate de calitatea sa procesuală[1], date fiind dispozițiile privind persoanele care pot declara recurs în casație și efectele acestei căi – extraordinare – de atac.

Potrivit art. 438 alin. (3) CPP, în cazul în care cererea de recurs în casație a fost respinsă, *partea sau procurorul care a declarat recursul în casație nu mai poate formula o nouă cerere împotriva aceleiași hotărâri, indiferent de motivul invocat*. Norma are drept scop evitarea introducerii succesive, în mod abuziv, a mai multor recursuri în casație, invocând motive diferite, în condițiile în care toate cazurile de casare prevăzute la art. 438 alin. (1) CPP sunt cunoscute de parte încă de la rămânerea definitivă a hotărârii date cu încălcarea dispozițiilor legale.

Și nerespectarea dispozițiilor art. 438 alin. (2) și (3) CPP se sancționează cu respingerea ca *inadmisibilă* a cererii, prin încheiere definitivă, în baza art. 440 alin. (2) din același cod.

204. Cazul de casare prevăzut la art. 438 alin. (1) pct. 1 CPP. Hotărârile sunt supuse casării, în temeiul art. 438 alin. (1) pct. 1 CPP, dacă *în cursul judecății nu au fost respectate dispozițiile privind competența după materie sau după calitatea persoanei, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente*. Cazul corespunde celui de la art. 385^9 alin. (1) pct. 1 CPP 1968. Se instituie însă o condiție suplimentară: ca *judecata să fi fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente*. Diferența de reglementare este corespunzătoare modificărilor aduse de noua lege cu privire la condițiile în care poate fi invocată excepția de necompetență materială sau după calitatea persoanei a instanței, precum și cu privire la sancțiunea care intervine în cazul nerespectării dispozițiilor referitoare la tipurile de competență menționate. Astfel, potrivit art. 281 alin. (1) lit. b) și alin. (3) CPP, încălcarea dispozițiilor privind competența materială și competența personală a instanțelor judecătorești, *atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente*, este sancționată cu *nulitatea absolută*, care poate fi invocată *în orice stare a procesului*.

Este incident cazul de casare analizat numai atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente – *după materie* sau *după calitatea persoanei* –, nerespectarea dispozițiilor privind competența având loc *în cursul judecății*. Deși prin Decizia nr. 302 din 4 mai 2017 Curtea Constituțională a decis că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 281 alin. (1) lit. b) CPP, care nu reglementează în categoria nulităților absolute încălcarea dispozițiilor referitoare la competența materială și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală, este neconstituțională, nerespectarea acestor dispoziții în cursul urmăririi penale nu poate constitui motiv de casare, nefiind prevăzută ca atare, deși poate fi invocată în orice stare a procesului, când instanța a fost sesizată cu un acord de recunoaștere a vinovăției, hotărârea pronunțată în această materie nefiind supusă acestei căi extraordinare de atac. În ipoteza sesizării instanței prin rechizitoriu, nerespectarea dispozițiilor referitoare la competența materială și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală nu ar putea constitui, oricum, motiv de casare, întrucât poate fi invocată cel mai târziu până la închiderea procedurii de cameră preliminară.

Nici nerespectarea dispozițiilor privind competența *teritorială* nu se încadrează în acest caz de casare[2].

În practica mai veche a instanțelor judecătorești, incidența cazului de casare a fost reținută și în situația încălcării dispozițiilor privind competența după materie sau după calitatea persoanei a secțiilor maritime și fluviale ale tribunalelor ori în situația încălcării

[1] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 817.

[2] *Mutatis mutandis*, C.A. Timișoara, dec. pen. nr. 273/R din 22 aprilie 1996, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 527.

dispozițiilor privind competența după materie sau după calitatea persoanei în raport cu cel față de care s-a dispus netrimiterea în judecată prin rechizitoriu, în cazul plângerii întemeiate pe prevederile art. 278¹ CPP 1968[1].

205. Cazul de casare prevăzut la art. 438 alin. (1) pct. 7 CPP este incident atunci când *inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală*. Cazul de casare corespunde celui prevăzut în art. 385⁹ alin. (1) pct. 13 CPP 1968 și este incident dacă inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care constituie *contravenție* sau *abatere disciplinară* ori pentru o faptă care ar putea atrage numai *răspunderea civilă – contractuală sau delictuală* (de exemplu, nerespectarea unei obligații izvorâte dintr-un contract de închiriere și o convenție de prestării servicii sau ocuparea unui teren asupra căruia atât inculpatul, cât și persoana vătămată dețin acte de proprietate, ocuparea nefăcându-se fără drept, ori lovirea sau actele de violență săvârșite din culpă, dacă au pricinuit o vătămare care necesită pentru vindecare îngrijiri medicale ce nu depășesc 90 de zile). Cazul de casare prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 7 CPP este incident doar în acele situații în care condamnarea inculpatului s-a realizat strict pentru o faptă care, la data rămânerii definitive a hotărârii instanței de apel, nu mai era prevăzută ca infracțiune[2]; simpla abrogare a unor texte de lege nu echivalează însă cu dezincriminarea faptelor, întrucât această operațiune presupune doar ieșirea din vigoare a unei dispoziții legale; dezincriminarea intervine însă atunci când, după abrogarea unui text de lege ce sancționează penal o faptă, aceasta nu își mai găsește corespondent în legea nouă sau nu mai este incriminată printr-o altă dispoziție legală în vigoare[3]. În toate aceste situații, soluția care se impune este aceea a *achitării*[4].

Deși în edițiile anterioare am opinat[5] în sensul că acest caz de casare *se referă doar la soluțiile de condamnare*, pentru identitate de rațiune, considerăm că acest caz de casare *devine incident și în situația în care față de inculpat s-a dispus renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei*, întrucât și în acest caz instanța constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat, potrivit art. 396 alin. (3) și (4) CPP[6].

În doctrina anterioară s-a arătat că ar fi justificat să se încadreze în acest caz de casare și situațiile în care legea penală prevede că fapta nu constituie infracțiune în anumite împrejurări, cum ar fi existența unei cauze care înlătură caracterul penal al faptei (în contextul legii noi – cauze justificative sau de neimputabilitate), cu condiția ca instanței de recurs să nu i se ceară să facă ea constatarea împrejurărilor cerute de lege, ci aceste împrejurări să fi fost constatate de instanțele de fond (de exemplu, existența stării de legitimă apărare, nereținută de instanțele de fond, nu poate fi încadrată în cazul de casare analizat, dacă instanța de recurs ar trebui să facă ea constatările de fapt privind condițiile atacului și ale apărării, însă poate fi încadrată în cazul de casare menționat dacă instanțele de fond au făcut aceste constatări, însă au dat o interpretare greșită legii penale cu privire la condițiile legitimei apărări)[7].

---

[1] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 54 și jurisprudența acolo citată.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 262 din 17 octombrie 2014, www.scj.ro.

[3] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 89/RC din 12 martie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 849.

[4] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 72 și jurisprudența acolo citată.

[5] G. TUDOR, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *op. cit.*, ed. 1, p. 1109, ed. a 2-a, p. 1179.

[6] În același sens, M. UDROIU, I. NEDELCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1726.

[7] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 833. Acest caz de casare nu poate fi invocat pentru a se obține schimbarea încadrării juridice a faptei sau pentru a se constata incidența unei cauze justificative ori de neimputabilitate, acesta fiind atributul exclusiv al instanțelor de fond și de apel (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 250/RC din 14 octombrie 2014, www.scj.ro).

Considerăm că, date fiind natura juridică a recursului în casație, de cale de atac exclusiv de drept, și faptul că existența unei cauze justificative sau de neimputabilitate, precum și lipsa vinovăției prevăzute de lege constituie alte cazuri în care punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale sunt împiedicate, prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. b) teza a II-a și lit. d) CPP, distincte de acela al neprevederii faptei în legea penală, de la art. 16 alin. (1) lit. b) teza I, este greu de crezut că, în concepția legiuitorului, înțelesul sintagmei de la art. 16 alin. (1) lit. b) teza I este diferit ce cel la care se referă cazul de casare de la art. 438 alin. (1) pct. 7 din același cod.

În acest sens sunt și cele statuate de Înalta Curte de Casație și Justiție: față de soluția reglementată prin dispozițiile art. 396 alin. (5) raportat la art. 16 alin. (1) lit. b) teza I CPP, sintagma „fapta nu este prevăzută de legea penală" vizează atât lipsa incriminării (neprevederea faptei ca infracțiune sau lipsa de tipicitate a faptei, în sensul că nu corespunde modelului abstract de incriminare, fiind incident alt tip de răspundere, după caz, civilă, contravențională, materială sau disciplinară), cât și situația în care lipsesc elementele constitutive ale infracțiunii, altele decât cele referitoare la „vinovăția prevăzută de lege"[1].

Apreciem însă că se subsumează noțiunii de neprevedere a faptei în legea penală cazurile în care nu sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii sub aspect obiectiv, pentru că, întrucât legea nu mai prevede ca temei distinct de achitare decât lipsa *vinovăției* prevăzute de lege, singurul temei de achitare pentru lipsa laturii obiective nu poate fi decât cel de la art. 16 alin. (1) lit. b) teza I – „fapta nu este prevăzută de legea penală". Aceeași este situația și pentru lipsa situației-premisă a infracțiunii sau neîntrunirea condițiilor privind subiecții acesteia.

Observăm că *hotărârile nu mai sunt supuse casării dacă în mod greșit inculpatul a fost achitat pentru motivul că fapta săvârșită de el nu este prevăzută de legea penală*, caz prevăzut de Codul de procedură penală din 1968, în forma anterioară modificărilor aduse prin Legea nr. 2/2013, la art. 385^9 alin. (1) pct. 16.

206. Cazul de casare prevăzut la art. 438 alin. (1) pct. 8 CPP este incident când *în mod greșit s-a dispus încetarea procesului penal*, corespunzând celui de la art. 385^9 alin. (1) pct. 16 CPP 1968.

Potrivit art. 396 alin. (6) raportat la art. 16 alin. (1) lit. e)-j) CPP, încetarea procesului penal se pronunță în următoarele cazuri:

– lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale;

– a intervenit amnistia sau prescripția, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică;

– a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii;

– există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege;

– există autoritate de lucru judecat;

– a intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat, potrivit legii.

Prin urmare, cazul de casare prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 8 CPP privește situațiile în care s-a dispus în mod greșit încetarea procesului penal pentru oricare dintre motivele de mai sus. De pildă, pentru că există autoritate de lucru judecat [art. 16 alin. (1) lit. i) CPP], deși cel față de care s-a dispus încetarea procesului penal nu a fost înainte judecat în mod

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 323/RC din 18 noiembrie 2014, www.scj.ro.

definitiv pentru aceeași faptă, sau pentru că lipsește plângerea prealabilă [art. 16 alin. (1) lit. e) CPP], deși pentru infracțiunea pentru care fusese trimis în judecată inculpatul acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, ori pentru că a intervenit prescripția [art. 16 alin. (1) lit. f) CPP], deși termenul de prescripție a răspunderii penale nu s-a împlinit.

Pentru constatarea acestui motiv de nelegalitate, *existența sau nu a cauzei de încetare a procesului penal se apreciază prin raportare la datele existente la momentul pronunțării hotărârii definitive* atacate, presupunând, prin ipoteză, un proces penal în curs de desfășurare, iar nu finalizat. Astfel, nu poate fi invocat acest caz de recurs în casație dacă retragerea plângerii prealabile, împăcarea ori acordul de mediere au intervenit ulterior, cu depășirea momentelor prevăzute de lege în acest sens [pronunțarea unei hotărâri definitive – art. 158 alin. (1) CP –, citirea actului de sesizare a instanței – art. 159 alin. (3) CP și art. 67 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator[1]]. În cazul unora dintre situațiile de la art. 16 alin. (1) lit. e)-j) CPP, dacă intervin după rămânerea definitivă a hotărârii, legiuitorul a înțeles să prevadă alte remedii procesuale; de exemplu, în cazul amnistiei se poate face *contestație la executare* [art. 598 alin. (1) lit. d) CPP] ori, dacă se invocă autoritatea de lucru judecat, se poate formula *contestație în anulare* împotriva hotărârii date cu încălcarea autorității de lucru judecat [art. 426 lit. i) CPP].

Recursul în casație declarat pentru acest caz *poate viza fie condamnarea sau renunțarea la aplicarea pedepsei ori amânarea aplicării pedepsei* (dacă este declarat de procuror sau partea civilă), *fie achitarea* inculpatului. Dispozițiile art. 434 alin. (3) CPP, potrivit cărora recursul în casație exercitat de procuror nu poate avea ca scop obținerea condamnării, se aplică doar în cazul hotărârilor de achitare, și nu în cazul hotărârilor de încetare a procesului penal. În acord cu alți autori[2], apreciem că soluția pronunțată ca urmare a admiterii recursului în casație nu exclude, *de plano*, pronunțarea unei noi soluții de încetare a procesului penal în situația în care, deși, în mod greșit, prin hotărârea atacată s-a constatat intervenit unul dintre cazurile de încetare a procesului penal, ca urmare a soluționării căii de atac se constată că este incident un alt caz care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale.

În ipoteza inversă, când în mod greșit *nu* s-a dispus încetarea procesului penal, nu mai este incident acest caz de recurs în casație[3]. Situația se circumscrie *cazului de contestație în anulare de la art. 426 lit. b) CPP* – când inculpatul a fost condamnat, deși existau probe cu privire la o cauză de încetare a procesului penal[4].

207. Cazul de casare prevăzut la art. 438 alin. (1) pct. 11 CPP privește situațiile când *nu s-a constatat grațierea* sau *în mod greșit s-a constatat că pedeapsa aplicată inculpatului a fost grațiată*, regăsindu-se și la art. 385^9 alin. (1) pct. 15 CPP 1968.

Omisiunea instanței de a constata prin hotărârea atacată că *pedeapsa a fost grațiată* atrage casarea hotărârii sub acest aspect, cu *menținerea soluției de condamnare*.

---

[1] Prin Decizia nr. 397/2016 (M. Of. nr. 532 din 15 iulie 2016), Curtea Constituțională a constatat că dispozițiile art. 67 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, în interpretarea dată prin Decizia nr. 9 din 17 aprilie 2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, sunt constituționale în măsura în care *încheierea unui acord de mediere cu privire la infracțiunile pentru care poate interveni împăcarea produce efecte numai dacă are loc până la citirea actului de sesizare a instanței*.

[2] M. UDROIU, I. NEDELCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1729.

[3] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 31/RC din 23 ianuarie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 850.

[4] Pentru analiza acestui caz de contestație în anulare, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 182.

Prevederile sunt incidente și în cazul în care prin hotărârea atacată *s-a constatat în mod greșit că pedeapsa aplicată inculpatului a fost grațiată*, deși actul de grațiere nu era aplicabil cu privire la această pedeapsă.

Cazul de casare *nu se poate referi decât la soluțiile de condamnare*. Prin hotărârile de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei, potrivit art. 396 CPP, instanța constată că *fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat*, fără a stabili sau aplica însă vreo pedeapsă, pe care să (omită să) o constate grațiată. De altfel, potrivit art. 160 alin. (4) CP, *grațierea nu are efecte nici asupra pedepselor a căror executare este suspendată sub supraveghere*, în afară de cazul în care se dispune altfel prin actul de grațiere. În plus, după cum am mai arătat[1], ar fi absurd să se critice o hotărâre pentru că instanța, achitându-l pe inculpat, nu a constatat grațierea, aceasta din urmă fiind o cauză de înlăturare sau modificare a executării pedepsei, pedeapsă despre care nu poate fi vorba în ipoteza unei hotărâri de achitare. De altfel, teza a II-a a art. 438 alin. (1) pct. 11 privește tot o hotărâre de condamnare, de data aceasta prin care în mod greșit s-a constatat că pedeapsa aplicată inculpatului a fost grațiată.

208. Cazul de casare prevăzut la art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP este incident în situația în care *s-au aplicat pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege*, prevăzută și la art. 385^9 alin. (1) pct. 14 CPP 1968[2].

Constituie motiv de casare *aplicarea unei alte pedepse principale decât cea prevăzută de lege* pentru infracțiunea săvârșită (de exemplu, aplicarea numai a pedepsei amenzii, în cazul în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită numai pedeapsa închisorii), *aplicarea unei pedepse principale care depășește limitele generale* ale pedepselor prevăzute în art. 60, art. 61 sau art. 137 CP ori *care se situează sub aceste limite*, *aplicarea unei pedepse principale care depășește sau se situează sub limitele speciale* ale pedepsei prevăzute pentru infracțiunea săvârșită (cu nerespectarea dispozițiilor legale care permit acest lucru). De asemenea, constituie motiv de casare *stabilirea pedepsei sub sau peste limitele prevăzute de lege în cazul reținerii circumstanțelor atenuante* și, respectiv, *a circumstanțelor agravante* sau *nerespectarea dispozițiilor prevăzute de lege pentru stabilirea pedepsei în caz de pluralitate de infracțiuni ori infracțiune continuată*[3]. Aprecierea legalității limitelor de pedeapsă în calea de atac a recursului în casație se face în funcție de încadrarea juridică reținută sau menținută prin hotărârea atacată, instanța de recurs nefiind abilitată să dispună schimbarea încadrării juridice[4].

[1] A se vedea *supra*, partea specială, nr. 199.4.

[2] Cazul de casare prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP este corespondentul fostului art. 385^9 alin. (1) pct. 14 CPP 1968, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 2/2013. Drept urmare, jurisprudența referitoare la acest caz de casare poate fi valorificată pentru a stabili incidența cazului de recurs în casație prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 55/RC din 10 februarie 2015, www.scj.ro).

[3] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 74-75. Pedeapsa este aplicată în alte limite decât cele prevăzute de lege nu numai atunci când s-au aplicat pedepse în alte limite pentru infracțiunile săvârșite, dar și atunci când nu s-a dat eficiență efectelor obligatorii ale cauzelor de agravare (recidivă, concurs de infracțiuni, circumstanțe agravante) sau de atenuare (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 115/RC din 1 aprilie 2015, www.scj.ro). În același sens, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 32/RC din 23 ianuarie 2015, dec. nr. 27/RC din 22 ianuarie 2015, dec. nr. 367/RC din 11 decembrie 2014, dec. nr. 184/RC din 27 mai 2015, dec. nr. 124/RC din 8 aprilie 2015, dec. nr. 66/RC din 16 iunie 2014, dec. nr. 246/RC din 13 octombrie 2014, dec. nr. 204/RC din 17 iunie 2015, dec. nr. 404/RC din 15 decembrie 2015, www.scj.ro.

[4] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 248/RC din 2 septembrie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 851. În același sens, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 250/RC din 14 octombrie 2014, www.scj.ro.

Cazul de casare analizat poate privi și *aplicarea unei pedepse accesorii sau complementare* neprevăzute de lege sau în alte limite decât cele prevăzute de lege[1].

În ediţiile anterioare[2], am exprimat opinia că, având în vedere că noul regim al răspunderii penale a minorului prevede posibilitatea luării doar a unei măsuri educative faţă de minorul care, la data săvârşirii infracţiunii, avea vârsta cuprinsă între 14 şi 18 ani (art. 114 CP), *cazul de casare de la art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP, care se referă doar la „pedepse", nu poate privi şi sancţiunile aplicate minorilor*. Apreciem că nu mai pot fi avute în vedere, sub acest aspect, cele statuate de Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie printr-o decizie anterioară[3], în sensul că dispoziţiile referitoare la cazul de casare privind aplicarea unei pedepse greşit individualizate sau în alte limite decât cele prevăzute de lege sunt incidente şi în cazul sancţiunilor aplicabile minorilor care răspund penal, atât cu privire la măsurile educative, cât şi cu privire la pedepse, întrucât, în caz contrar, ar rămâne în afara controlului judiciar măsurile educative, sancţiuni de drept penal aplicabile cu prioritate în raport cu pedepsele în cazul minorilor care răspund penal; prin urmare, este inadmisibilă examinarea, în cadrul recursului în casaţie, a modului în care a fost aplicată unui inculpat minor o măsură educativă dintre cele prevăzute de lege. Aceasta, întrucât cazul de casare nu mai prevede *aplicarea de pedepse greşit individualizate* (acest motiv fiind înlăturat ca urmare a modificărilor aduse Codului de procedură penală din 1968 prin Legea nr. 2/2013); or, alegerea sancţiunii aplicabile inculpatului minor implica un proces de *individualizare*, şi nu de *aplicare a pedepsei în limitele prevăzute de lege*. În plus, recursul nu mai este o cale ordinară de atac, caz în care s-ar fi justificat interpretarea extensivă a unor cazuri de casare şi extinderea controlului judiciar cu privire la motive de nelegalitate echivalente cu cele expres prevăzute de lege, iar acesta nu este singurul caz de nelegalitate care scapă controlului instanţei de recurs în casaţie. Trebuie menţionat însă că, recent, în practica judiciară a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie[4] a fost analizată critica privind durata măsurii educative privative de libertate aplicate inculpatului minor.

Cazul de recurs în casaţie prevăzut la art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP *nu este incident* în situaţia în care se critică individualizarea pedepsei[5] sau aplicarea legii penale mai favorabile[6].

Cazul de casare *se referă doar la soluţiile de condamnare*. Prin hotărârile de renunţare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei, potrivit art. 396 CPP, instanţa constată că *fapta există, constituie infracţiune şi a fost săvârşită de inculpat*, fără a stabili sau aplica însă vreo pedeapsă.

§3. Declararea şi retragerea recursului în casaţie

209. Consideraţii preliminare. Deşi intitulat „Declararea recursului în casaţie", art. 436 CPP reglementează atât persoanele care pot face recurs, cât şi condiţiile de declarare şi retragere a căii de atac; dispoziţiile *se completează cu cele ale art. 437 CPP* – „Motivarea recursului în casaţie", care prevede condiţiile de formă pe care trebuie să le îndeplinească cererea de recurs în casaţie.

---

[1] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 248/RC din 2 septembrie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ŞINC, *op. cit.*, p. 851.

[2] G. TUDOR, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *op. cit.*, ed. 1, p. 1112, ed. a 2-a, p. 1182.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5709 din 29 noiembrie 2007, www.scj.ro.

[4] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 55/RC din 10 februarie 2015, dec. nr. 51/RC din 19 februarie 2016, www.scj.ro.

[5] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 27/RC din 22 ianuarie 2015, dec. nr. 250/RC din 14 octombrie 2014, dec. nr. 75/RC din 26 februarie 2015, www.scj.ro.

[6] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 66/RC din 16 iunie 2014, dec. nr. 262 din 17 octombrie 2014, www.scj.ro.

Devenind o cale extraordinară de atac, se impuneau condiții stricte cu privire la cuprinsul cererii de recurs în casație, în scopul asigurării unei rigori și discipline procesuale și al evitării introducerii, în mod abuziv, a unor recursuri care nu se încadrează în cazurile prevăzute de lege[1].

210. Condițiile de declarare[2]. În ceea ce privește dispozițiile art. 436 alin. (6) CPP, referitoare la limitele de admisibilitate a recursului în casație în cazul nefolosirii apelului, acestea au fost analizate anterior[3], odată cu prevederile art. 434 CPP, unde ar fi fost firesc să se regăsească, așa cum era în Codul de procedură penală din 1968 [art. 385[1] alin. (4)].

Potrivit art. 437 CPP, cererea de recurs în casație se formulează *în scris* și *va cuprinde*:

a) numele și prenumele, domiciliul sau reședința părții ori, după caz, numele și prenumele procurorului care exercită recursul în casație, precum și organul judiciar din care acesta face parte;

b) indicarea hotărârii care se atacă;

c) indicarea cazurilor de recurs în casație pe care se întemeiază cererea și motivarea acestora;

d) semnătura persoanei care exercită recursul în casație.

La cerere *se anexează* toate *înscrisurile* invocate în motivarea acesteia.

Cererea de recurs în casație *se depune*, potrivit art. 439 alin. (1) CPP, împreună cu înscrisurile anexate, însoțite de copii pentru procuror și părți, *la instanța a cărei hotărâre se atacă*. Cererea de recurs depusă la o altă instanță decât cea a cărei hotărâre se atacă nu afectează validitatea declarației de recurs, întrucât legea nu prevede o sancțiune pentru un astfel de caz[4]. Dimpotrivă, potrivit art. 270 alin. (2) CPP, dacă un act care trebuia făcut într-un anumit termen a fost comunicat sau transmis, din necunoaștere ori dintr-o greșeală vădită a expeditorului, înainte de expirarea termenului, unui organ judiciar care nu are competență, se consideră că a fost depus în termen, chiar dacă actul ajunge la organul judiciar competent după expirarea termenului fixat. În schimb, o cerere sau un memoriu adresat unei autorități care nu are atribuții jurisdicționale, cum este Președinția României, nu echivalează cu o declarație de recurs[5].

Cererea poate fi depusă, după caz, și *la administrația locului de deținere ori la unitatea militară*, iar înregistrarea sau atestarea făcută de către administrația locului de deținere ori de unitatea militară pe actul depus servește ca dovadă a datei depunerii actului, pentru verificarea respectării termenului, potrivit art. 270 alin. (1) CPP.

Cererea înregistrată sau atestată în condițiile art. 270 alin. (1) CPP – de către administrația locului de deținere ori de către unitatea militară – se înaintează de îndată instanței a cărei hotărâre se atacă.

Cererea de recurs în casație poate fi expediată și *prin scrisoare recomandată*, potrivit art. 270 alin. (1) CPP, recipisa oficiului poștal servind ca dovadă a datei depunerii actului.

---

[1] Expunerea de motive la Proiectul noului Cod de procedură penală.

[2] Dispozițiile alin. (2) al art. 436 CPP, care prevedeau că inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente pot formula cerere de recurs în casație numai prin intermediul unui avocat care poate pune concluzii în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție, sub sancțiunea respingerii ca inadmisibilă a cererii de recurs în casație, au fost declarate neconstituționale prin Decizia nr. 432/2016 (M. Of. nr. 841 din 24 octombrie 2016), iar apoi abrogate prin O.U.G. nr. 70/2016.

[3] A se vedea *supra*, partea specială, nr. 199.3.

[4] *Mutatis mutandis*, N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 30 și doctrina și jurisprudența acolo citate.

[5] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3180 din 18 mai 2006, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 520.

211. Motivarea recursului în casație. Potrivit art. 437 alin. (1) CPP, cererea de recurs în casație se formulează *în scris*, cu *indicarea hotărârii care se atacă* și *a cazurilor de recurs în casație* pe care se întemeiază și trebuie *motivată*.

Prevederile referitoare la motivarea scrisă a recursului în casație se aplică tuturor titularilor căii de atac – atât părților, cât și procurorului –, față de dispozițiile art. 437 alin. (1) lit. a) CPP.

În practica judiciară anterioară s-a admis că recursul este motivat și atunci când în cerere sau în memoriu se formulează critici privind hotărârea atacată, fără a se arăta în care dintre cazurile de casare se încadrează. Într-o astfel de situație, instanța de recurs trebuie să stabilească dacă aceste critici se încadrează în unul dintre cazurile de casare și, dacă există un caz de casare care operează în raport cu motivele scrise, să examineze recursul prin prisma acestuia[1].

Considerăm că această interpretare nu mai poate fi dată în aplicarea dispozițiilor actuale privind motivarea recursului în casație, care prevăd expres că cererea de recurs în casație, formulată în scris, trebuie să cuprindă inclusiv indicarea cazurilor de recurs în casație pe care se întemeiază cererea și motivarea acestora, sub *sancțiunea respingerii cererii ca inadmisibilă*, în baza art. 440 alin. (2) CPP.

Trebuie arătat, sub acest aspect, că și Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat, în jurisprudența sa, că, pentru îndeplinirea misiunii lor „naturale" de a tranșa un litigiu, instanțele au nevoie să obțină *cooperarea părților* care, în măsura posibilului, *sunt ținute să își expună pretențiile în mod clar, neambiguu și rezonabil structurate*[2].

Spre deosebire de reglementarea anterioară, *instanța de recurs nu mai poate lua în considerare din oficiu anumite cazuri de casare*, legea nouă nemaifăcând o asemenea distincție între motivele de recurs.

Dacă cererea nu respectă dispozițiile art. 437 CPP privind motivarea recursului în casație (inclusiv cerința constând în anexarea tuturor înscrisurilor invocate în motivarea ei), *instanța o respinge, prin încheiere definitivă, ca inadmisibilă*, în condițiile art. 440 alin. (2) CPP.

212. Retragerea recursului în casație. *Părțile* care au declarat recurs în casație îl pot retrage, *până la închiderea dezbaterilor la instanța de recurs*, potrivit art. 436 alin. (3) CPP. Declarația de retragere a recursului poate fi făcută, în mod expres, *de parte personal sau prin mandatar special*, iar dacă partea se află în stare de deținere, printr-o *declarație atestată sau consemnată într-un proces-verbal de către conducerea locului de deținere*.

Inculpatul minor nu poate retrage însă recursul în casație declarat personal sau de reprezentantul său legal.

Reprezentanții legali pot retrage recursul în casație declarat de părțile pe care le reprezintă sau în numele acestora, cu respectarea, în ceea ce privește latura civilă, a condițiilor prevăzute de legea civilă.

Articolul 436 alin. (5) CPP prevede, în continuare, posibilitatea retragerii, *de către procurorul ierarhic superior*, a recursului în casație declarat de procuror, fără ca partea în favoarea căreia a fost declarat să și-l mai poată însuși.

Părțile sau procurorul ierarhic superior pot retrage recursul declarat atât cu privire la latura penală, cât și cu privire la latura civilă a cauzei sau numai cu privire la una dintre laturile cauzei.

---

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 665 din 27 aprilie 1994, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 540.

[2] C. BÎRSAN, *op. cit.*, 2010, p. 527 și jurisprudența acolo citată.

Declarația de retragere a recursului în casație poate fi făcută *fie la instanța a cărei hotărâre a fost atacată, fie la instanța de recurs*, dar numai *până la închiderea dezbaterilor la instanța de recurs*, după închiderea dezbaterilor retragerea recursului neproducând efecte. Declarația de retragere a recursului în casație poate rămâne fără efecte și dacă este făcută, în scris, la instanța a cărei hotărâre a fost atacată, iar instanța de recurs pronunță decizia asupra recursului fără să cunoască acest lucru; având în vedere însă că judecarea recursului în casație admis în principiu se face cu citarea părților, ipoteza este puțin probabilă.

În cazul retragerii recursului, nici părțile și nici procurorul ierarhic superior *nu pot reveni asupra retragerii*, legea neprevăzând o astfel de posibilitate. În acest sens, în practica judiciară anterioară s-a decis că revenirea asupra declarației de retragere a recursului nu produce consecințe juridice[1] sau că cererea de revenire asupra declarației de retragere a recursului este inadmisibilă[2].

Instanța ia act de declarația de retragere a recursului prin *încheiere, în etapa admiterii în principiu*, potrivit art. 440 alin. (3) CPP. Deși legea nu prevede, față de dispozițiile art. 436 alin. (3) CPP, potrivit cărora retragerea recursului în casație poate avea loc până la închiderea dezbaterilor la instanța de recurs, apreciem că instanța urmează să ia act, prin *decizie*, de declarația de retragere a recursului și dacă aceasta este formulată *ulterior admiterii în principiu a cererii*.

Noua reglementare nu mai cuprinde dispoziții privind renunțarea la recurs, întrucât recursul în casație este în prezent o cale extraordinară de atac, iar hotărârea penală rămâne definitivă la instanța de apel, independent de declararea sau nu a recursului în casație în termenul prevăzut de lege.

§4. Comunicarea și admiterea în principiu a cererii. Suspendarea executării

213. Procedura de comunicare. Procedura de comunicare, *nou-introdusă*, se îndeplinește de către președintele instanței a cărei hotărâre se atacă, unde se depune cererea de recurs, ori de judecătorul delegat de către acesta și presupune:

– *comunicarea de copii* de pe cererea de recurs în casație și celelalte înscrisuri doveditoare *către procuror și părți*, cu mențiunea că se pot depune *concluziile scrise* în termen de 10 zile de la primirea comunicărilor, la aceeași instanță;

– *înaintarea dosarului* cauzei, însoțit de cererea de recurs în casație, înscrisurile anexate, dovezile de comunicare efectuate, precum și, după caz, concluziile scrise, la Înalta Curte de Casație și Justiție, în termen de 5 zile de la depunerea concluziilor scrise sau de la expirarea termenului de depunere a acestora.

În cazul în care procedura de comunicare menționată nu este îndeplinită ori nu este completă, magistratul-asistent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, desemnat cu verificarea îndeplinirii procedurii de comunicare și de întocmire a raportului referitor la cererea de recurs în casație, va îndeplini sau va completa, după caz, procedura.

În cazul recursurilor în casație declarate împotriva deciziilor pronunțate de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție, ca instanță de apel, procedura de comunicare se realizează la nivelul Secției penale a Înaltei Curți, iar în cazul recursurilor în casație declarate împotriva deciziilor pronunțate de completele de 5 judecători, ca instanțe de

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5429 din 21 septembrie 2006, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 521.
[2] C.S.J., s. pen., dec. nr. 7 din 12 ianuarie 1999, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 520-521.

apel, procedura de comunicare se realizează la nivelul completelor de 5 judecători [art. 439 alin. (6) CPP, introdus prin O.U.G. nr. 70/2016].

214. Restituirea pe cale administrativă a cererii. Potrivit art. 439 alin. (4¹) CPP, în cazul în care cererea de recurs în casație este formulată împotriva unei hotărâri prevăzute la art. 434 alin. (2) CPP, care *nu poate fi atacată cu recurs în casație*, președintele instanței sau judecătorul delegat de către acesta restituie părții, *pe cale administrativă*, cererea de recurs în casație[1].

Formularea cererii de recurs în casație împotriva unei hotărâri pentru care legea prevede exercitarea acestei căi de atac reprezintă o condiție de admisibilitate a cererii, condiție pe care, potrivit legii, o poate verifica și președintele instanței a cărei hotărâre se atacă sau judecătorul delegat de către acesta, la primirea cererii. *Sancțiunea* nerespectării dispoziției menționate este aceea a *restituirii cererii, pe cale administrativă, părții care a formulat-o*.

Deși mai sunt și alte condiții de admisibilitate care ar putea fi cu ușurință verificate la nivelul instanței a cărei hotărâre se atacă, de pildă, cele privind motivarea recursului în casație (art. 437 CPP), în prezent, legea se limitează la cea menționată anterior.

Desigur, în ipoteza în care *se omite verificarea condiției* amintite, efectuându-se procedura de comunicare și înaintându-se dosarul cauzei la Înalta Curte de Casație și Justiție, sau în *ipoteza formulării recursului în casație de către procuror* (în cazul căruia legea nu prevede posibilitatea restituirii cererii), verificarea urmează a se face în etapa admiterii în principiu. Nerespectarea atrage, în această fază, *respingerea ca inadmisibilă* a cererii, în condițiile art. 440 alin. (2) CPP.

215. Concluziile scrise. Procurorul și părțile pot depune concluzii scrise *în termen de 10 zile de la primirea copiei de pe cererea de recurs în casație* și celelalte înscrisuri doveditoare, la instanța a cărei hotărâre se atacă, instanță de la care au primit și comunicarea.

Potrivit art. 439 alin. (4) CPP, în termen de 5 zile de la depunerea concluziilor scrise sau de la expirarea termenului de depunere, președintele instanței sau judecătorul delegat de către acesta va înainta Înaltei Curți de Casație și Justiție dosarul cauzei, cererea de recurs în casație, înscrisurile anexate, dovezile de comunicare efectuate, precum și, după caz, concluziile scrise.

Nedepunerea de concluzii scrise de către părți și procuror *nu împiedică judecarea recursului în casație*. Legea nu prevede nicio sancțiune în cazul în care concluziile scrise *se depun cu depășirea termenului* prevăzut de lege, astfel că ele urmează a fi luate în considerare la judecarea cauzei. De asemenea, în ipoteza în care concluziile scrise *se trimit prin poștă*, în termen, față de dispozițiile art. 270 CPP, sosind la instanța a cărei hotărâre se atacă ulterior înaintării dosarului la Înalta Curte, acestea urmează a fi înaintate, *pe cale administrativă*, instanței supreme, pentru a fi atașate la dosar.

216. Admiterea în principiu

216.1. Procedură. Procedura de judecată presupune, ca în reglementarea anterioară, două etape: admiterea în principiu și judecarea recursului în casație – după admiterea în principiu a cererii.

Admiterea în principiu presupune, în prealabil, *efectuarea procedurii de comunicare* prevăzute la art. 439 CPP, precum și *întocmirea unui raport* referitor la cererea de recurs în casație, de către magistratul-asistent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, desemnat în

[1] Dispozițiile privind cerința ca recursul în casație să fie formulat prin intermediul unui avocat au fost înlăturate prin O.U.G. nr. 70/2016, ca urmare a declarării neconstituționalității acestora prin Decizia Curții Constituționale nr. 432/2016, *supra cit.*

acest sens, care verifică și îndeplinirea procedurii de comunicare. Deși noul Cod de procedură penală nu mai conține dispoziții privind cuprinsul raportului scris asupra recursului (ca art. 385[12] CPP 1968[1]), necesitatea întocmirii lui rezultă din analiza prevederilor art. 439 alin. (5) și ale art. 440 alin. (1) CPP.

În cadrul procedurii admiterii în principiu nu are loc o judecată asupra temeiniciei recursului în casație, ci *o judecată asupra îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege pentru introducerea cererii*. În cadrul acestei proceduri, instanța – *un complet format dintr-un judecător*[2] – examinează numai admisibilitatea în principiu a recursului, iar nu și temeinicia acestuia, iar procedura se desfășoară, potrivit art. 440 alin. (1) CPP, *în camera de consiliu*, după depunerea raportului magistratului-asistent și atunci când procedura de comunicare este legal îndeplinită, fără citarea părților și fără participarea procurorului[3].

216.2. Condiții. În cadrul procedurii reglementate în art. 440 CPP, instanța examinează îndeplinirea condițiilor de admitere în principiu a recursului în casație, respectiv dacă *cererea este introdusă în termenul prevăzut de lege*, precum și respectarea dispozițiilor art. 434, art. 436 alin. (1) și (6), art. 437 și art. 438 CPP. Astfel, instanța examinează dacă *cererea privește hotărâri penale definitive, care pot fi atacate cu recurs în casație*, în condițiile art. 434 CPP, dacă *cererea este introdusă de o persoană care are calitatea cerută de lege* pentru a exercita calea extraordinară de atac, dacă *nu este declarată omisso medio*, dacă este *formulată în scris* și *cuprinde elementele de la art. 437 alin. (1)*, precum și dacă *are anexate toate înscrisurile invocate* în motivare (inclusiv dacă în sprijinul căii de atac sunt depuse dovezi ori sunt invocate dovezi care există în dosar), *cazul de casare este dintre cele prevăzute în art. 438 CPP și nu a fost invocat pe calea apelului* sau în cursul judecării apelului ori dacă, deși a fost invocat, *a fost respins sau instanța a omis să se pronunțe asupra lui*, precum și dacă *partea sau procurorul a mai declarat recurs în casație împotriva aceleiași hotărâri*, recurs care li s-a respins.

Dacă, de pildă, cererea de recurs în casație nu privește hotărâri penale definitive pronunțate de curtea de apel sau de Înalta Curte, ca instanțe de apel, sau dacă a fost introdusă de o persoană care nu are calitatea de titular al recursului în casație, instanța va respinge recursul în casație, ca *inadmisibil*.

În cazul în care cererea nu a fost introdusă în termenul prevăzut în art. 435 CPP, ci cu depășirea acestui termen, instanța va respinge recursul în casație, de asemenea, ca *inadmisibil*.

Admiterea în principiu a recursului în casație este condiționată de constatarea că motivul pe care acesta se sprijină este dintre cele prevăzute în art. 438 CPP. Dacă instanța constată că motivul pe care se sprijină recursul în casație nu este dintre cele prevăzute în acest

[1] Potrivit acestor prevederi, raportul scris trebuia să cuprindă: pe scurt, obiectul procesului, soluțiile pronunțate de instanțe și faptele reținute de ultima instanță, în măsura în care sunt necesare soluționării recursului, observații cu referiri, dacă este cazul, la jurisprudența internă, precum și la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, cazurile de casare. Raportul, prin conținutul său și, în special, prin referirile la jurisprudența internă și la jurisprudența Curții Europene, constituie un instrument care contribuie atât la asigurarea unei practici unitare, cât și la asigurarea calității actului de justiție realizat de instanța de recurs (N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 91).

[2] Potrivit alin. (5) al art. 440 CPP, introdus prin O.U.G. nr. 70/2016, în cazul recursurilor în casație declarate împotriva deciziilor pronunțate de completele de 5 judecători, ca instanțe de apel, judecătorul care examinează admisibilitatea cererii de recurs în casație în condițiile prevăzute în alin. (1)-(4) ale aceluiași articol trebuie să facă parte dintr-un complet de 5 judecători.

[3] Procedura examinării admisibilității cererii de recurs în casație trebuie să vizeze doar aspecte pur formale și, tocmai de aceea, se poate desfășura în lipsa Ministerului Public și a părților (C.C.R., dec. nr. 591 din 1 octombrie 2015, M. Of. nr. 861 din 19 noiembrie 2015).

text, în sensul că nu se încadrează în cazurile de casare, va respinge recursul în casație ca *inadmisibil*. Astfel, este inadmisibil recursul în casație prin care recurentul-condamnat critică încadrarea juridică a faptei reținute în hotărârea penală definitivă atacată, individualizarea pedepsei[1] sau cuantumul daunelor morale[2] ori solicită o nouă administrare sau reaprecierea probelor[3] ori extinderea sau completarea probatoriului[4].

Nu este suficientă menționarea formală a unuia dintre cazurile de la art. 438 CPP, ci este necesară și depunerea de dovezi (înscrisuri) sau invocarea unor dovezi care există în dosar, în caz contrar recursul urmând a fi respins ca *inadmisibil*[5].

Respingerea cererii de recurs în casație (ca inadmisibilă) în etapa admiterii în principiu se face prin *încheiere definitivă*.

Desigur, dacă cererea de recurs în casație este retrasă, instanța *ia act de retragerea cererii*, tot prin *încheiere definitivă*.

Potrivit art. 440 alin. (4) CPP, în cazul în care constată că cererea îndeplinește condițiile prevăzute de lege, dispune, *prin încheiere, admiterea în principiu a cererii și trimite cauza în vederea judecării* recursului în casație.

217. Suspendarea executării. Spre deosebire de reglementarea anterioară, recursul (în casație) *nu este suspensiv de executare*, întrucât este o cale extraordinară de atac, care se declară împotriva unei hotărâri penale definitive și deci executorii.

Ca și în cazul celorlalte căi extraordinare de atac însă, instanța care admite în principiu cererea de recurs în casație (completul dintr-un judecător) sau completul care judecă recursul în casație *poate suspenda*, motivat, *executarea* hotărârii, prin încheierea prin care a dispus admiterea în principiu a cererii de recurs ori printr-o încheiere ulterioară, în cursul judecării recursului. Cererea de suspendare a executării hotărârii recurate are caracter subsecvent admiterii în principiu a recursului în casație, astfel că, prin respingerea acestuia din urmă, cererea de suspendare rămâne fără obiect[6].

Executarea hotărârii poate fi suspendată *în tot* sau *în parte*, în limitele în care s-a dispus admiterea în principiu a recursului în casație. Suspendarea executării hotărârii *poate dura numai până la soluționarea – pe fond – a cererii de recurs*, când hotărârea atacată este desființată prin admiterea căii de atac și, ca atare, nu mai poate fi executată sau, dimpotrivă, când cererea de recurs în casație fiind respinsă, hotărârea atacată va fi executată.

În cazul în care suspendă executarea, *instanța poate impune respectarea de către condamnat a unora dintre obligațiile prevăzute la art. 215 alin. (1) și (2) CPP* privind conținutul controlului judiciar.

Aducerea la îndeplinire a dispozițiilor de suspendare a executării hotărârii și supravegherea respectării obligațiilor impuse se fac *prin instanța de executare*.

Revocarea măsurii suspendării și reluarea executării pedepsei se pot dispune de completul care va judeca recursul în casație, din oficiu sau la cererea procurorului, în cazul în care persoana condamnată nu respectă obligațiile impuse.

---

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 27/RC din 22 ianuarie 2015, dec. nr. 250/RC din 14 octombrie 2014, dec. nr. 75/RC din 26 februarie 2015, www.scj.ro.

[2] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 31/RC din 23 ianuarie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 864.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 177/RC din 19 septembrie 2014, www.scj.ro.

[4] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 262 din 17 octombrie 2014, www.scj.ro.

[5] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 113/RC din 31 martie 2015, înch. nr. 343/RC din 14 octombrie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 861.

[6] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 187/RC din 29 mai 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 862.

§5. Efectele recursului în casație

218. Efectul devolutiv și limitele sale. Efectul devolutiv al recursului în casație, prevăzut și în cazul recursului din reglementarea anterioară, constă în transmiterea cauzei pentru judecată, de la instanța care a pronunțat hotărârea atacată la instanța de recurs. *Judecata este însă limitată* în raport cu *persoana care a declarat recurs* și *persoana la care se referă declarația de recurs*, în raport cu *calitatea pe care recurentul o are în proces*, precum și – recursul constituind, mai nou, o cale de atac extraordinară – numai în raport cu *motivele de casare prevăzute la art. 438 CPP, invocate în cererea de recurs în casație*.

Cu privire la limitarea judecății *în raport cu persoana care a declarat recurs și persoana la care se referă declarația de recurs*, de exemplu, dacă recursul în casație al părții civile se referă numai la unul dintre inculpați ori dacă procurorul a declarat recurs în casație numai în defavoarea unuia dintre inculpați, judecata recursului se limitează la inculpatul împotriva căruia partea civilă sau procurorul a declarat recurs în casație. Cu privire la nominalizarea persoanei la care se referă declarația de recurs, în practica anterioară – reținându-se că declarația de recurs constituie actul de sesizare a instanței de recurs, în raport cu care se devoluează judecata în această fază procesuală și, prin urmare, persoanele la care se referă recursul trebuie nominalizate explicit în declarația de recurs – s-a decis că declarația de recurs a procurorului prin care este nominalizat unul dintre inculpați, urmată de formularea „și alții", produce efectele prevăzute în art. 385[6] alin. (1) CPP (din 1968 – n.n.) numai față de inculpatul nominalizat[1]. Potrivit art. 443 alin. (2) CPP însă, procurorul, chiar după expirarea termenului de recurs în casație, poate cere *extinderea recursului în casație* declarat de el în termen și față de alte persoane decât acelea la care s-a referit, fără a se putea crea acestora o situație mai grea.

În ceea ce privește limitarea judecății *în raport cu calitatea pe care recurentul o are în proces*, trebuie avute în vedere dispozițiile art. 436 alin. (1) CPP. Astfel, dacă judecata recursului în casație declarat de procuror sau inculpat poate privi atât latura penală, cât și latura civilă a cauzei, judecata recursului declarat de partea civilă și partea responsabilă civilmente este limitată la latura civilă, iar referitor la latura penală pot face recurs doar în măsura în care soluția din această latură a influențat soluția în latura civilă.

Judecata în recurs este limitată, potrivit art. 442 alin. (2) CPP, și de *motivele de casare* prevăzute la art. 438, *invocate în cererea de recurs în casație*.

219. Efectul extensiv și limitele sale. Efectul extensiv al recursului în casație implică, potrivit art. 443 alin. (1) CPP, obligația instanței de recurs de a examina cauza, prin extindere, și *cu privire la părțile care nu au declarat recurs în casație sau la care acesta nu se referă*. Extinderea privește *părțile care aparțin aceluiași grup procesual* (*consortium litis*) și între care operează solidaritatea procesuală[2]. Astfel, de exemplu, dacă există mai mulți inculpați, dar numai unul dintre aceștia a declarat recurs în casație, instanța examinează cauza și cu privire la inculpații care nu au declarat recurs în casație sau, dacă există mai multe părți civile, dar numai una dintre acestea a declarat recurs în casație, instanța examinează cauza și cu privire la părțile civile care nu au declarat recurs în casație.

Instanța de recurs în casație, examinând cauza prin extindere cu privire la părțile care aparțin grupului procesual din care face parte recurentul, poate hotărî în privința lor, însă *nu poate crea o situație mai grea* pentru aceste părți, potrivit art. 443 alin. (1) CPP, așa cum nu poate crea o situație mai grea pentru recurent, conform art. 444 alin. (1) din același

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 167 din 15 ianuarie 2002, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 522.
[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 234; N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 296-297; I. NEAGU, *op. cit.*, p. 317.

cod. Neagravarea situației părților cu privire la care instanța de recurs examinează cauza prin extindere constituie *limita efectului extensiv* al recursului, care nu permite instanței să hotărască în defavoarea acestor părți, ci numai în favoarea lor[1].

Prevederile art. 443 alin. (1) CPP sunt *aplicabile și în cazul recursului declarat de procuror*. În acest caz, instanța de recurs examinează cauza prin extindere și cu privire la părțile la care recursul în casație declarat de procuror nu se referă, dar care aparțin grupului procesual al părții la care se referă recursul procurorului, și poate hotărî și în privința lor, însă nu poate crea o situație mai grea pentru aceste părți. Astfel, de exemplu, dacă recursul declarat de procuror se referă numai la unul dintre inculpați, instanța de recurs examinează cauza prin extindere și cu privire la ceilalți inculpați și poate hotărî și în privința acestora, dar numai în favoarea lor[2].

Procurorul care a declarat recurs în casație în termen *poate cere extinderea* recursului declarat și față de alte persoane decât acelea la care s-a referit, chiar după expirarea termenului de recurs. Nici în acest caz, potrivit art. 443 alin. (2) CPP, nu se poate crea o situație mai grea pentru persoanele față de care procurorul cere extinderea.

220. *Non reformatio in peius*

220.1. Aplicabilitate. Regula neagravării situației în propriul recurs în casație (*non reformatio in peius*), prevăzută în art. 444 alin. (1) CPP, interzice instanței ca, soluționând cauza, să creeze o situație mai grea pentru persoana care a declarat recurs în casație. Regula se aplică, potrivit art. 444 alin. (2) CPP, și în cazul *recursului în casație declarat de procuror în favoarea unei părți*, în sensul că instanța, soluționând cauza, nu poate crea o situație mai grea pentru partea în favoarea căreia procurorul a declarat recurs în casație.

Prevederile art. 444 CPP *se aplică numai atunci când recursul în casație a fost exercitat de o singură persoană* (de exemplu, numai de inculpat sau numai de partea civilă) sau de mai multe persoane care nu au interese contrare ori de procuror în favoarea unei părți (de exemplu, numai procurorul a declarat recurs în favoarea inculpatului) sau de procuror și de partea în favoarea căreia procurorul a declarat recurs (de exemplu, numai procurorul și partea civilă în favoarea căreia procurorul a declarat recurs au exercitat calea de atac a recursului). Dispozițiile menționate *nu se aplică* atunci când calea de atac a fost exercitată și de o altă persoană cu interese contrare (de exemplu, atât inculpatul, cât și partea civilă au declarat recurs în casație) sau și de procuror în defavoarea părții care a declarat recurs în casație (de exemplu, calea de atac a fost exercitată atât de inculpat, cât și de procuror în defavoarea inculpatului). În aceste din urmă cazuri, agravarea este posibilă, prin soluționarea recursului în casație exercitat de persoana cu interese contrare sau de procuror în defavoarea părții.

Regula neagravării situației în propriul recurs se aplică atât *la judecarea recursului în casație*, cât și *la rejudecarea cauzei de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată de către Înalta Curte de Casație și Justiție*. În acest sens, în practică s-a stabilit că regula *non reformatio in peius* are aplicabilitate atât în fața instanțelor de control judiciar, cât și în fața instanței sesizate cu rejudecarea cauzei, rațiunea ce stă la baza ei fiind impusă de necesitatea ca părțile să nu fie inhibate în dorința de a supune controlului judiciar hotărârile care le privesc[3].

---

[1] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 41-42.

[2] *Idem*, p. 42.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 368 din 18 ianuarie 2005, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 523.

Regula neagravării situației în propriul recurs în casație are drept consecință, în anumite cazuri, menținerea unei hotărâri nelegale, dacă prin reformarea acesteia s-ar crea o situație mai grea pentru cel care a declarat recurs în casație, însă rațiunea ce stă la baza acestei reguli, legată de declanșarea controlului judiciar, prevalează asupra interesului de a reforma hotărârea.

Deși recursul în casație este singura cale extraordinară de atac pentru care legea prevede expres aplicabilitatea regulii *non reformatio in peius*, considerăm că aceasta trebuie respectată și în cazul celorlalte căi de atac.

220.2. Neagravarea situației în propriul recurs în casație. În *recursul în casație declarat numai de inculpat*, instanța nu poate crea o situație mai grea pentru acesta. Având în vedere cazurile de casare ce ar putea fi invocate de inculpat, constituie o agravare a situației în propriul recurs în casație, contrară prevederilor art. 444 alin. (1) CPP, *condamnarea inculpatului* față de care s-a dispus încetarea procesului penal (în cazul în care invocă greșita încetare a procesului penal și solicită achitarea) sau *majorarea pedepsei* principale ori a pedepsei complementare (în cazul în care invocă aplicarea unor pedepse nelegale).

În mod corespunzător, în *recursul în casație declarat numai de partea civilă*, instanța nu poate agrava situația acesteia, în sensul că nu poate respinge acțiunea civilă sau nu o poate lăsa nesoluționată, dacă a fost admisă prin hotărârea atacată pe calea recursului în casație.

220.3. Neagravarea situației în recursul în casație declarat de procuror în favoarea unei părți. În recursul în casație declarat numai de procuror în favoarea unei părți, instanța nu poate crea o situație mai grea pentru partea în favoarea căreia procurorul l-a declarat. În acest sens, în practica anterioară s-a decis că instanța de recurs, neputând agrava situația inculpatului în favoarea căruia procurorul a declarat recurs, nu poate înlătura dispozițiile din hotărârea instanței de apel prin care s-a redus pedeapsa aplicată de prima instanță și s-a suspendat executarea acesteia sub supraveghere, chiar dacă a constatat grațierea pedepsei aplicate de prima instanță[1].

220.4. Neagravarea situației în cazul rejudecării. Regula neagravării situației în propriul recurs în casație se aplică și în cazul rejudecării după desființarea hotărârii atacate, ceea ce înseamnă că instanța de rejudecare nu poate crea o situație mai grea pentru cel care a declarat recurs în casație, atunci când rejudecarea s-a dispus ca urmare a admiterii recursului în casație declarat numai de el sau numai de procuror în favoarea acestuia. Astfel, în practica mai veche a instanțelor judecătorești s-a decis că, atunci când recursul declarat de inculpat a fost admis și s-a dispus rejudecarea cauzei de către prima instanță, aceasta, soluționând cauza, nu poate aplica inculpatului o pedeapsă mai grea decât cea aplicată prin hotărârea casată[2] sau că, atunci când cel de-al doilea ciclu procesual a avut loc în urma exercitării căilor de atac numai de către inculpat, prima instanță, rejudecând în fond după casare, nu îl poate condamna pe inculpat și pentru o altă infracțiune și nici nu îi poate aplica o pedeapsă complementară mai mare decât cea din primul ciclu procesual[3]. Tot astfel, în cazul în care, în urma admiterii recursului declarat de inculpat, sentința prin care s-a dispus respingerea cererii de despăgubiri civile a fost casată cu trimiterea cauzei pentru rejudecare, instanța de rejudecare nu îl poate obliga pe inculpat la despăgubiri[4] ori, în urma admiterii recursului părții civile, instanța de rejudecare nu poate înlătura obligarea

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5749 din 4 noiembrie 2004, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 523.
[2] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2688 din 1 noiembrie 1995, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 523-524.
[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 289 din 14 ianuarie 2005, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 524.
[4] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2386 din 10 iunie 1999, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 524.

inculpatului la plata despăgubirilor pentru daune materiale dispusă prin hotărârea casată, chiar dacă prin noua hotărâre îl obligă la plata unor despăgubiri, în sumă mai mare, cu titlu de daune morale[1].

§6. Judecarea recursului în casație. Soluții

221. Procedura de judecare. Prezența părților și a procurorului. Judecarea recursului în casație, ulterior admiterii în principiu, se face, potrivit art. 445 alin. (1) CPP, *cu citarea părților* (*recurent* și *intimat*). Citarea se dispune, după fixarea termenului pentru judecarea recursului în casație, cu privire la părțile interesate – subiecții procesuali ai cauzei asupra cărora s-ar răsfrânge efectele recursului în casație, în cazul când ar fi admis[2].

Asigurarea *asistenței juridice* a părților este obligatorie în cazurile prevăzute de lege [art. 445 alin. (1) teza a II-a raportat la art. 90 și art. 93 alin. (5) CPP].

Neprezentarea părților legal citate nu împiedică judecarea recursului, cu excepția *inculpatului aflat în stare de deținere* care are calitatea de parte, *a cărui prezență la judecarea recursului în casație este obligatorie*, potrivit art. 364 alin. (1) CPP, care considerăm că se aplică în mod corespunzător, în lipsa unei dispoziții exprese în materia recursului în casație. Însă inculpatul, inclusiv în cazul în care este privat de libertate, poate cere, în scris, *să fie judecat în lipsă*, fiind reprezentat de avocatul său ales sau din oficiu, în condițiile art. 364 alin. (4) CPP. De asemenea, potrivit dispozițiilor art. 364 alin. (1) și (4) CPP, astfel cum au fost completate prin O.U.G. nr. 18/2016: inculpatul privat de libertate, chiar dacă nu a solicitat judecata în lipsă, poate participa prin *videoconferință* la judecată (la unul sau la toate termenele de judecată), caz în care se consideră că este prezent; inculpatul privat de libertate care a solicitat judecata în lipsă poate participa prin videoconferință la etapa dezbaterilor – la cerere sau din dispoziția instanței.

Participarea procurorului la judecarea recursului în casație este obligatorie în toate cazurile, față de prevederile art. 445 alin. (2) CPP, indiferent de natura cauzei și indiferent dacă recursul în casație a fost declarat de procuror sau de o altă persoană.

În ceea ce privește *compunerea completului de judecată* pentru judecarea recursului în casație admis în principiu, potrivit art. 31 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 304/2004, introdusă prin O.U.G. nr. 70/2016, „pentru judecarea recursurilor în casație împotriva deciziilor pronunțate în apel de curțile de apel și de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție, după admiterea în principiu, completul de judecată este format din 3 judecători", iar potrivit art. 24 din același act normativ, „Completele de 5 judecători judecă (...) recursurile în casație împotriva hotărârilor pronunțate în apel de completele de 5 judecători după admiterea în principiu".

În cadrul dezbaterilor, *președintele completului dă cuvântul*, în următoarea succesiune, *recurentului, intimatului și procurorului*, iar dacă între recursurile în casație declarate se află și recursul procurorului, primul cuvânt îl are acesta [art. 446 alin. (1) teza a II-a CPP].

Atât procurorul, cât și părțile (recurentul și intimatul) au *dreptul la replică* cu privire la chestiunile noi ivite cu ocazia dezbaterilor [art. 446 alin. (2) CPP].

222. Limitele verificării hotărârii. Conform art. 447 CPP, Înalta Curte de Casație și Justiție *verifică exclusiv legalitatea* hotărârii atacate, *pe baza lucrărilor și a materialului*

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2839 din 1 iunie 2001, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 524.

[2] Se mențin, considerăm, în acest sens, argumentele de la contestația în anulare (V. DONGOROZ ȘA., *op. cit.*, vol. VI, p. 258).

din dosarul cauzei, precum și *a înscrisurilor anexate* la cererea de recurs, invocate în motivarea acesteia, potrivit art. 437 alin. (2) CPP.

Instanța este *obligată să se pronunțe asupra tuturor cazurilor* de recurs în casație invocate prin cerere de procuror sau de părți.

223. Soluțiile instanței de recurs în casație. Soluțiile care pot fi pronunțate de instanța de recurs în casație sunt reglementate în prevederile art. 448 CPP, potrivit cărora, judecând recursul în casație, se pronunță prin *decizie* și:

a) *respinge* recursul în casație, menținând hotărârea atacată, dacă recursul în casație este nefondat;

b) *admite* recursul în casație, casând hotărârea atacată, și:

– îl achită pe inculpat sau dispune încetarea procesului penal ori înlătură greșita aplicare a legii; instanța de recurs în casație desființează și hotărârea primei instanțe, dacă se constată aceleași încălcări de lege ca în decizia recurată;

– dispune rejudecarea de către instanța de apel ori de către instanța competentă material sau după calitatea persoanei, dacă sunt incidente celelalte cazuri de casare prevăzute la art. 438 CPP.

Deși legea nu prevede expres, apreciem că *instanța ia act de declarația de retragere a recursului în casație, prin decizie*, în măsura în care manifestarea de voință a titularului de recurs în acest sens intervine ulterior admiterii în principiu a căii de atac.

Contrar unor soluții din practica judiciară a Înaltei Curți de Casație și Justiție și unor opinii exprimate în doctrină[1], apreciem că nu este posibilă pronunțarea unei soluții de respingere ca inadmisibil a recursului în casație, după parcurgerea etapei premergătoare a admisibilității în principiu. Din punctul nostru de vedere, admisibilitatea recursului în casație nu mai intră în obiectul deliberării, ridicându-se și probleme de incompatibilitate a judecătorului care s-a pronunțat inițial asupra acesteia de a se pronunța din nou, în complet de 3 judecători, asupra aceleiași chestiuni.

În cazul soluției de admitere a recursului în casație și de casare a hotărârii atacate, instanța poate soluționa cauza fără rejudecarea acesteia (achitându-l pe inculpat, încetând procesul penal sau înlăturând greșita aplicare a legii) sau poate dispune rejudecarea cauzei de către instanța de apel ori de către instanța competentă material sau după calitatea persoanei (dacă sunt incidente celelalte cazuri de casare prevăzute la art. 438 CPP).

223.1. Respingerea recursului în casație și menținerea hotărârii atacate [art. 448 alin. (1) pct. 1 CPP]. Instanța pronunță soluția de respingere a recursului în casație, menținând hotărârea atacată, dacă recursul în casație este *nefondat*. Legea nu mai prevede soluțiile de respingere a recursului în casație ca tardiv sau inadmisibil, dat fiind că îndeplinirea condițiilor de admisibilitate a căii de atac (inclusiv formularea acesteia în termenul prevăzut de lege) face obiectul verificării în etapa admiterii în principiu.

Instanța respinge recursul în casație ca nefondat, menținând hotărârea atacată, ori de câte ori constată că *motivele de recurs în casație invocate sunt neîntemeiate*. De exemplu, dacă inculpatul invocă faptul că în apel a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală, fiind dezincriminată, deși fapta este incriminată în continuare.

223.2. Admiterea recursului în casație și casarea hotărârii atacate [art. 448 alin. (1) pct. 2 CPP]. Instanța, pronunțând soluția de admitere a recursului în casație și casare a hotărârii atacate, fie îl *achită pe inculpat sau dispune încetarea procesului penal ori*

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr 362/RC din 28 octombrie 2015, citată de M. UDROIU, I. NEDELCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1741. În sens contrar, autorii indică I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 32/RC din 23 ianuarie 2015.

înlătură greșita aplicare a legii [art. 448 alin. (1) pct. 2 lit. a) CPP], fie *dispune rejudecarea de către instanța de apel ori de către instanța competentă material sau după calitatea persoanei*, dacă sunt incidente celelalte cazuri de casare prevăzute la art. 438 [art. 448 alin. (1) pct. 2 lit. b) CPP].

a) În ceea ce privește *soluțiile prevăzute de art. 448 alin. (1) pct. 2 lit. a) CPP*, se pot distinge următoarele situații:

– instanța admite recursul în casație, casează hotărârea atacată și îl *achită pe inculpat*, în cazul prevăzut la art. 438 alin. (1) pct. 7 CPP (inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală);

– instanța admite recursul în casație, casează hotărârea atacată și *dispune încetarea procesului penal*, în cazul prevăzut la art. 438 alin. (1) pct. 8 CPP (în mod greșit s-a dispus încetarea procesului penal), dacă *temeiul încetării procesului penal din hotărârea atacată este unul greșit*. Considerăm că aceasta este singura situație în care instanța de recurs în casație poate dispune încetarea procesului penal, date fiind cazurile prevăzute de art. 438 CPP;

– instanța admite recursul în casație, casează hotărârea atacată și *înlătură greșita aplicare a legii*, în cazurile prevăzute la art. 438 alin. (1) pct. 11 și 12 CPP (nu s-a constatat grațierea sau în mod greșit s-a constatat că pedeapsa aplicată inculpatului a fost grațiată și, respectiv, s-au aplicat pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege). Astfel, după caz, instanța de recurs constată grațiată pedeapsa aplicată inculpatului sau înlătură din hotărârea atacată dispoziția referitoare la constatarea ca fiind grațiată pedeapsa aplicată inculpatului ori aplică pedeapsa în limitele prevăzute de lege. Desigur, și în situațiile anterioare este vorba tot despre înlăturarea greșitei aplicări a legii, dar acolo legiuitorul a înțeles să prevadă expres soluțiile. Deși la art. 448 alin. (1) pct. 2 lit. a) CPP se arată că, prin soluțiile sale, instanța de recurs în casație înlătură greșita aplicare a legii, aceasta nu înseamnă că pot fi remediate și alte situații în care prin hotărârea atacată s-a făcut o greșită aplicare a legii, dar care nu se încadrează în cazurile de recurs prevăzute de art. 438 alin. (1) CPP. Aceasta, întrucât recursul în casație este o cale extraordinară de atac, iar cazurile în care poate fi declarat sunt expres și limitativ prevăzute de lege și nu trebuie interpretate, așadar, extensiv, potrivit art. 442 alin. (2) CPP instanța de recurs în casație examinând cauza numai în limitele motivelor de casare prevăzute la art. 438, invocate în cererea de recurs în casație. Nu în ultimul rând, „greșita aplicare a legii", caz de casare expres prevăzut de reglementarea anterioară [art. 385^9 alin. (1) pct. 17^1 și 17^2 CPP 1968], nu mai este în prezent motiv de recurs în casație.

În toate situațiile, instanța, după admiterea recursului, înlătură nelegalitatea constatată și dacă recursul în casație vizează *greșita soluționare a laturii civile*, având în vedere dispozițiile art. 448 alin. (2) CPP. De exemplu, dacă instanța admite recursul în casație declarat de inculpat, casează hotărârea atacată și îl achită pe acesta, pentru că fapta nu este prevăzută de legea penală, lasă nesoluționată acțiunea civilă, în baza art. 25 alin. (5) CPP.

Potrivit art. 448 alin. (3) CPP, instanța de recurs în casație *desființează și hotărârea primei instanțe*, dacă se constată aceleași încălcări de lege ca în decizia recurată. *Per a contrario, hotărârea primei instanțe este menținută* de instanța de recurs în casație dacă este legală, aplicarea greșită a legii făcându-se doar prin decizia instanței de apel (soluție prevăzută în reglementarea anterioară pentru cazul în care apelul fusese greșit admis). De exemplu, în situația în care inculpatul este achitat de prima instanță pentru că fapta nu este prevăzută de legea penală și condamnat doar de instanța de apel, instanța admite recursul în casație, casează hotărârea atacată și menține hotărârea de achitare a primei instanțe.

b) Referitor la *soluțiile prevăzute de art. 448 alin. (1) pct. 2 lit. b) CPP*, se pot distinge următoarele situații:

– instanța admite recursul în casație, casează hotărârea atacată și *dispune rejudecarea de către instanța de apel*, în cazul prevăzut la art. 438 alin. (1) pct. 8 CPP (în mod greșit s-a dispus încetarea procesului penal), *nefiind incident niciunul dintre cazurile de încetare a procesului penal* prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. e)-j). Dacă există unul dintre cazurile de încetare a procesului penal prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. e)-j), dar acesta a fost ales greșit de instanță în hotărârea atacată, soluția este aceea a încetării procesului penal în baza art. 448 alin. (1) pct. 2 lit. a) CPP, după cum am arătat anterior. Soluționând recursul în casație, *instanța nu poate proceda la judecarea și pronunțarea unei soluții pe fondul cauzei* (de achitare, condamnare, renunțare la aplicarea pedepsei sau amânare a aplicării pedepsei), ce ar presupune administrarea de probe și stabilirea situației de fapt, date fiind natura juridică a recursului în casație – de cale extraordinară de atac –, scopul acestuia – judecarea, în condițiile legii, a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile – și limitarea verificării instanței de recurs exclusiv la legalitatea hotărârii. Aceeași era, de altfel, soluția care se impunea și potrivit reglementării anterioare, în practica judiciară arătându-se că, ținând seama de dispozițiile art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului, așa cum acestea au fost interpretate și aplicate, după o hotărâre de achitare instanța de recurs nu poate dispune pentru prima dată condamnarea fără ascultarea inculpatului și fără a i se da posibilitatea administrării de probe în apărare[1], probe care nu pot fi administrate în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție;

– instanța admite recursul în casație, casează hotărârea atacată și *dispune rejudecarea de către instanța competentă material sau după calitatea persoanei*, în cazul prevăzut la art. 438 alin. (1) pct. 1 CPP (în cursul judecății nu au fost respectate dispozițiile privind competența după materie sau după calitatea persoanei, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente).

În ambele situații, instanța, după admiterea recursului, dispune rejudecarea de către instanța a cărei hotărâre a fost casată și dacă recursul în casație vizează *greșita soluționare a laturii civile*, având în vedere dispozițiile art. 448 alin. (2) CPP. Astfel, de exemplu, dacă în cursul judecății nu au fost respectate dispozițiile privind competența după materie sau după calitatea persoanei, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente, instanța admite recursul în casație declarat de partea civilă, casează hotărârea atacată și dispune rejudecarea de către instanța competentă material sau după calitatea persoanei.

Observăm că, în cazul soluțiilor de la art. 448 alin. (1) pct. 2 lit. b) CPP, *nu mai sunt aplicabile prevederile art. 448 alin. (3)*, potrivit cărora instanța de recurs în casație desființează și hotărârea primei instanțe, dacă se constată aceleași încălcări de lege ca în decizia recurată. Aceasta, întrucât, ca urmare a soluției de rejudecare, se declanșează, după caz, o nouă judecată a apelului de către instanța de apel (care, rejudecând apelul, va desființa soluția primei instanțe, în măsura în care s-a dat cu încălcarea legii) sau a cauzei de către instanța competentă material ori după calitatea persoanei (nemaipunându-se problema menținerii soluției unei instanțe necompetente).

Instanța, dacă admite recursul în casație și pronunță casarea cu trimitere, *dispune asupra stării de libertate a condamnatului, putând lua o măsură preventivă*, dacă acesta se găsește în cursul executării pedepsei.

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2411 din 11 aprilie 2005, în J.S.P. 2005, p. 163-165.

224. Casarea hotărârii atacate. În cazul admiterii recursului în casație, *hotărârea atacată se casează în limitele* prevăzute în dispozițiile art. 442 CPP referitoare la *efectul devolutiv* al recursului în casație și ale art. 443 din același cod referitoare la *efectul extensiv* [art. 449 alin. (1) CPP].

Astfel, hotărârea se casează *în întregime* (casare totală) atunci când, de exemplu, recursul în casație al inculpatului sau al procurorului a fost admis pentru cazul de casare prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 1 CPP, întrucât în cursul judecății nu au fost respectate dispozițiile privind competența după materie sau după calitatea persoanei, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente, și *în parte* (casare parțială), numai sub aspectul dispozițiilor privind pedepsele aplicate, atunci când, de exemplu, recursul în casație al inculpatului sau al procurorului în favoarea inculpatului a fost admis pentru cazul de casare prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP, întrucât s-au aplicat pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege.

Articolul 449 alin. (2) CPP prevede că hotărârea poate fi desființată *numai cu privire la unele fapte sau persoane* ori *numai în ceea ce privește latura penală sau civilă*, dacă aceasta nu împiedică justa soluționare a cauzei.

225. Conținutul deciziei instanței de recurs în casație. În *partea introductivă*, decizia instanței de recurs în casație trebuie să cuprindă mențiunile prevăzute în art. 402 CPP atât pentru sentința primei instanțe, cât și pentru decizia instanței de apel [conform art. 424 alin. (1) CPP].

În *expunere*, decizia instanței de recurs în casație trebuie să cuprindă *temeiurile de drept care au dus la respingerea sau admiterea recursului în casație*. Deși legea nu o prevede expres, considerăm că, în continuare, în cazul admiterii recursului în casație, decizia trebuie să cuprindă și temeiurile care au dus la adoptarea uneia dintre soluțiile prevăzute în art. 448 alin. (1) pct. 2 CPP.

Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, între garanțiile dreptului la un proces echitabil, în sensul art. 6 din Convenție, se înscrie și *obligația instanțelor de a-și motiva deciziile*. Curtea a statuat că acest text obligă instanțele să își motiveze hotărârile, dar obligația nu are a fi înțeleasă în sensul că ele trebuie să răspundă în mod detaliat la fiecare argument al părților procesului. Întinderea obligației de motivare a deciziilor variază în funcție de natura acestora. Este necesar să se țină seama, în special, de diversitatea capetelor de cerere ale acțiunilor și de motivele formulate în căile de atac exercitate de părți, de diferențele existente între statele contractante cu privire la izvoarele dreptului – dispoziții legale, cutume, concepții doctrinale –, de diferențele privitoare la prezentarea și redactarea deciziilor și hotărârilor judecătorești[1]. În orice caz, în concepția instanței europene, art. 6 parag. 1 nu impune motivarea detaliată a deciziei unei instanțe de recurs care, întemeindu-se pe dispoziții legale specifice, respinge un recurs ca fiind „lipsit de șanse de succes"[2]. De asemenea, din moment ce art. 6 obligă jurisdicțiile să își motiveze deciziile, dar nu și la a răspunde fiecărui argument avansat de părți, Curtea a considerat că, prin faptul că nu a răspuns la un simplu argument care nici nu a influențat soluția litigiului, instanța națională – în cauză, o curte de apel – nu a adoptat o decizie nemotivată[3].

[1] C. BÎRSAN, *op. cit.*, 2010, p. 525 și jurisprudența acolo citată.
[2] *Idem*, p. 527.
[3] C. BÎRSAN, *op. cit.*, 2010, p. 527 și jurisprudența acolo citată.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

Dat fiind caracterul definitiv al deciziilor instanței de recurs în casație, motivarea hotărârii se impune, în primul rând, în îndeplinirea celeilalte funcții a obligației instanței de a motiva hotărârea – în afară de aceea de a face posibil controlul judiciar –, și anume de a demonstra părților că au fost ascultate[1]. Motivarea hotărârii instanței de recurs este extrem de importantă în cazul în care se dispune casarea cu trimiterea cauzei spre rejudecare, deoarece instanța de rejudecare este ținută să respecte, în măsura în care situația de fapt rămâne cea avută în vedere la soluționarea recursului, limitele stabilite de instanța de control judiciar[2].

Dispozitivul trebuie să cuprindă *soluția* pronunțată de instanța de recurs în casație, *data pronunțării* deciziei și *mențiunea că pronunțarea s-a făcut în ședință publică*.

Prin urmare, dispozitivul deciziei instanței de recurs în casație trebuie să cuprindă soluția de respingere a recursului în casație ca nefondat ori, după caz, cea de admitere. În cazul admiterii recursului în casație, dispozitivul trebuie să cuprindă dispoziția de casare a hotărârii atacate, iar în ipoteza casării parțiale, limitele în care aceasta se casează. De asemenea, în cazul admiterii recursului în casație, dispozitivul trebuie să cuprindă, după caz, dispoziția de achitare sau de încetare a procesului penal ori de înlăturare a greșitei aplicări a legii [art. 448 alin. (1) pct. 2 lit. a) CPP], dispoziția de rejudecare de către instanța de apel ori de către instanța competentă material sau după calitatea persoanei, cu indicarea concretă a instanței la care se trimite cauza pentru rejudecare [art. 448 alin. (1) pct. 2 lit. b) CPP].

Când s-a dispus rejudecarea, decizia trebuie să indice care este *ultimul act procedural rămas valabil* de la care procesul penal trebuie să își reia cursul.

§7. Rejudecarea cauzei

226. Instanța de rejudecare este *prima instanță*, în cazul în care atât hotărârea primei instanțe, cât și hotărârea instanței de apel au fost casate și s-a dispus trimiterea cauzei pentru rejudecare la prima instanță [art. 448 alin. (1) pct. 2 lit. b) teza a II-a], sau *instanța de apel*, în cazul în care numai hotărârea instanței de apel a fost casată și s-a dispus trimiterea cauzei pentru rejudecare la instanța de apel [art. 448 alin. (1) pct. 2 lit. b) teza I].

În cazul casării cu trimiterea cauzei pentru rejudecare, instanța de rejudecare este prima instanță sau, după caz, instanța de apel care a judecat cauza. În acest caz, judecătorii care au luat parte la soluționarea cauzei în primă instanță sau, după caz, în apel nu pot participa la rejudecarea după casarea cu trimitere, întrucât *există cauza de incompatibilitate* prevăzută în art. 64 alin. (3) CPP.

Atunci când casarea s-a dispus pentru cazul prevăzut în art. 448 alin. (1) pct. 2 lit. b) teza a II-a CPP, întrucât în cursul judecății nu au fost respectate dispozițiile privind competența după materie sau după calitatea persoanei, iar judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente, instanța de rejudecare este *instanța competentă potrivit acestor dispoziții*.

227. Limitele rejudecării. Dacă hotărârea este *casată în întregime* (casare totală), instanța de rejudecare procedează la rejudecarea cauzei în ansamblu, *cu privire la toate faptele și persoanele* la care se referă hotărârea casată și *atât cu privire la latura penală, cât și cu privire la latura civilă*.

---

[1] Cu privire la funcțiile obligației instanței de a motiva hotărârea pronunțată, a se vedea M. UDROIU, O. PREDESCU, *op. cit.*, p. 681 și urm. și jurisprudența acolo citată.

[2] *Idem*, p. 695.

Dacă hotărârea este *casată numai cu privire la unele fapte sau persoane* ori *numai în ceea ce privește latura penală sau civilă* (casare parțială), instanța se pronunță *în limitele în care hotărârea a fost casată* [art. 450 alin. (2) CPP].

Instanța de rejudecare are obligația de a se conforma hotărârii instanței de recurs în casație, în măsura în care situația de fapt rămâne cea avută în vedere la admiterea recursului în casație [art. 450 alin. (1) CPP]. De exemplu, dacă hotărârea a fost casată pentru că în mod greșit s-a dispus încetarea procesului penal, întrucât nu se împlinise termenul de prescripție a răspunderii penale, instanța de rejudecare nu mai poate dispune încetarea procesului penal pentru același motiv.

228. Procedura de rejudecare. În limitele în care hotărârea a fost casată și respectându-se obligația de a se conforma hotărârii instanței de recurs în casație, rejudecarea cauzei după casarea hotărârii atacate se desfășoară *potrivit dispozițiilor generale privind judecata* și *dispozițiilor privind judecata în primă instanță și în apel*, care se aplică în mod corespunzător. În cadrul rejudecării, judecata se reia fie *de la primul act procedural* [de exemplu, dacă s-a dispus casarea pentru cazul prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 1 CPP, întrucât în cursul judecății nu au fost respectate dispozițiile privind competența după materie sau după calitatea persoanei, iar judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente, niciun act procedural nu poate rămâne valabil], fie *de la actul procedural indicat* în decizia instanței de recurs în casație ca fiind ultimul act procedural rămas valabil [de exemplu, dacă s-a dispus casarea pentru cazul prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 8 CPP, întrucât în mod greșit s-a dispus încetarea procesului penal, nu există motive pentru desființarea actelor procedurale].

Regula *neagravării situației în propriul recurs în casație* se aplică și la rejudecarea cauzei după casarea hotărârii atacate, în fața instanței de rejudecare[1].

În cazul rejudecării de către prima instanță, *sentința pronunțată în urma rejudecării poate fi atacată cu apel*, iar în cazul rejudecării de către instanța de apel, *decizia este definitivă*.

229. Dispoziții tranzitorii. Potrivit art. 14 din Legea de aplicare, *rejudecarea cauzei* de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată ori de către instanța competentă, *dispusă după intrarea în vigoare a Codului de procedură penală*, se desfășoară *conform legii noi*.

În cauzele în care *rejudecarea s-a dispus anterior intrării în vigoare a Codului de procedură penală*, dispozițiile art. 5-10 se aplică în mod corespunzător; în acest sens:

– cauzele aflate în curs de judecată în primă instanță la data intrării în vigoare a legii noi în care nu s-a început cercetarea judecătorească se soluționează de către instanța competentă conform legii noi, potrivit regulilor prevăzute de aceeași lege, iar instanța pe rolul căreia se află cauza o trimite judecătorului de cameră preliminară ori, după caz, o declină în favoarea instanței competente;

– cauzele aflate în curs de judecată în primă instanță în care s-a început cercetarea judecătorească anterior intrării în vigoare a legii noi rămân în competența aceleiași instanțe, judecata urmând a se desfășura potrivit legii noi;

– hotărârile pronunțate în primă instanță după intrarea în vigoare a legii noi sunt supuse căilor de atac, termenelor și condițiilor de exercitare ale acestora, prevăzute de legea nouă;

– apelul se judecă de către instanța competentă conform legii noi, potrivit regulilor prevăzute de aceeași lege, iar deciziile pronunțate în apel sunt definitive.

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 368 din 18 ianuarie 2005, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 523. A se vedea și I. NEAGU, *op. cit.*, p. 334.

Secțiunea a 3-a. Revizuirea

REGLEMENTARE

Art. 452. Hotărârile supuse revizuirii. (1) Hotărârile judecătorești definitive pot fi supuse revizuirii atât cu privire la latura penală, cât și cu privire la latura civilă.

(2) Când o hotărâre privește mai multe infracțiuni sau mai multe persoane, revizuirea se poate cere pentru oricare dintre fapte sau dintre făptuitori.

Art. 453. Cazurile de revizuire. (1) Revizuirea hotărârilor judecătorești definitive, cu privire la latura penală, poate fi cerută când:

a) s-au descoperit fapte sau împrejurări ce nu au fost cunoscute la soluționarea cauzei și care dovedesc netemeinicia hotărârii pronunțate în cauză;

b) hotărârea a cărei revizuire se cere s-a întemeiat pe declarația unui martor, opinia unui expert sau pe situațiile învederate de un interpret, care a săvârșit infracțiunea de mărturie mincinoasă în cauza a cărei revizuire se cere, influențând astfel soluția pronunțată;

c) un înscris care a servit ca temei al hotărârii a cărei revizuire se cere a fost declarat fals în cursul judecății sau după pronunțarea hotărârii, împrejurare care a influențat soluția pronunțată în cauză;

d) un membru al completului de judecată, procurorul ori persoana care a efectuat acte de urmărire penală a comis o infracțiune în legătură cu cauza a cărei revizuire se cere, împrejurare care a influențat soluția pronunțată în cauză;

e) când două sau mai multe hotărâri judecătorești definitive nu se pot concilia;

f)[1] hotărârea s-a întemeiat pe o prevedere legală care, după ce hotărârea a devenit definitivă, a fost declarată neconstituțională ca urmare a admiterii unei excepții de neconstituționalitate ridicate în acea cauză, în situația în care consecințele încălcării dispoziției constituționale continuă să se producă și nu pot fi remediate decât prin revizuirea hotărârii pronunțate.

(2) Revizuirea hotărârilor judecătorești penale definitive, exclusiv cu privire la latura civilă, poate fi cerută numai în fața instanței civile, potrivit Codului de procedură civilă.

(3)[2] Cazurile prevăzute la alin. (1) lit. a) și f) pot fi invocate ca motive de revizuire numai în favoarea persoanei condamnate sau a celei față de care s-a dispus renunțarea la aplicarea pedepsei ori amânarea aplicării pedepsei.

(4) Cazul prevăzut la alin. (1) lit. a) constituie motiv de revizuire dacă pe baza faptelor sau împrejurărilor noi se poate dovedi netemeinicia hotărârii de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei ori de încetare a procesului penal, iar cazurile prevăzute la alin. (1) lit. b)-d) și f) constituie motive de revizuire dacă au dus la pronunțarea unei hotărâri nelegale sau netemeinice.

(5) În cazul prevăzut la alin. (1) lit. e), toate hotărârile care nu se pot concilia sunt supuse revizuirii.

Art. 454. Dovedirea unor cazuri de revizuire. (1) Situațiile care constituie cazurile de revizuire prevăzute la art. 453 alin. (1) lit. b)-d) se dovedesc prin hotărâre judecătorească definitivă prin care instanța s-a pronunțat asupra fondului cauzei constatând existența falsului sau existența faptelor și săvârșirea lor de respectivele persoane.

(2) În cazurile în care dovada nu poate fi făcută potrivit alin. (1) datorită existenței unei cauze care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale, proba cazurilor de revizuire prevăzute la art. 453 alin. (1) lit. b)-d) se poate face în procedura de revizuire, prin orice mijloc de probă.

Art. 455. Persoanele care pot cere revizuirea. (1) Pot cere revizuirea:

a) părțile din proces, în limitele calității lor procesuale;

---

[1] Lit. f) de la alin. (1) al art. 453 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 113 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Alin. (3) și (4) ale art. 453 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 272 din Legea nr. 255/2013.

b) un membru de familie al condamnatului, chiar și după moartea acestuia, numai dacă cererea este formulată în favoarea condamnatului.

(2) Procurorul poate cere din oficiu revizuirea laturii penale a hotărârii.

Art. 456. Cererea de revizuire. (1) Cererea de revizuire se adresează instanței care a judecat cauza în prima instanță.

(2) Cererea se formulează în scris și trebuie motivată, cu arătarea cazului de revizuire pe care se întemeiază și a mijloacelor de probă în dovedirea acestuia.

(3) La cerere se vor alătura copii de pe înscrisurile de care cel ce a formulat cererea de revizuire înțelege a se folosi în proces, certificate pentru conformitate cu originalul. Când înscrisurile sunt redactate într-o limbă străină, ele se vor alătura în traducere efectuată de un traducător autorizat.

(4) În cazul în care cererea nu îndeplinește condițiile prevăzute la alin. (2) și (3), instanța pune în vedere celui ce a formulat cererea să o completeze, într-un termen stabilit de instanță, sub sancțiunea prevăzută la art. 459 alin. (5).

Art. 457. Termenul de introducere a cererii. (1) Cererea de revizuire în favoarea condamnatului se poate face oricând, chiar după ce pedeapsa a fost executată sau considerată executată ori după moartea condamnatului, cu excepția cazului prevăzut la art. 453 alin. (1) lit. f), când cererea de revizuire poate fi formulată în termen de un an de la data publicării deciziei Curții Constituționale în Monitorul Oficial al României, Partea I.

(2) Cererea de revizuire în defavoarea condamnatului, a celui achitat sau a celui față de care s-a încetat procesul penal se poate face în termen de 3 luni, care curge:

a) în cazurile prevăzute la art. 453 alin. (1) lit. b)-d), când nu sunt constatate prin hotărâre definitivă, de la data când faptele sau împrejurările au fost cunoscute de persoana care face cererea sau de la data când aceasta a luat cunoștință de împrejurările pentru care constatarea infracțiunii nu se poate face printr-o hotărâre penală, dar nu mai târziu de 3 ani de la data producerii acestora;

b) în cazurile prevăzute la art. 453 alin. (1) lit. b)-d), dacă sunt constatate prin hotărâre definitivă, de la data când hotărârea a fost cunoscută de persoana care face cererea, dar nu mai târziu de un an de la data rămânerii definitive a hotărârii penale;

c) în cazul prevăzut la art. 453 alin. (1) lit. e), de la data când hotărârile ce nu se conciliază au fost cunoscute de persoana care face cererea.

(3) Dispozițiile alin. (2) se aplică și în cazul când procurorul se sesizează din oficiu.

(4) Revizuirea în defavoarea inculpatului nu se poate face când a intervenit o cauză care împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale sau continuarea procesului penal.

Art. 458. Instanța competentă. Competentă să judece cererea de revizuire este instanța care a judecat cauza în prima instanță. Când temeiul cererii de revizuire constă în existența unor hotărâri ce nu se pot concilia, competența se determină potrivit dispozițiilor art. 44.

Art. 459. Admiterea în principiu. (1)[1] La primirea cererii de revizuire, se fixează termen pentru examinarea admisibilității în principiu a cererii de revizuire, președintele dispunând atașarea dosarului cauzei.

(2)[2] Admisibilitatea în principiu se examinează de către instanță, în camera de consiliu, cu citarea părților și cu participarea procurorului. Neprezentarea persoanelor legal citate nu împiedică examinarea admisibilității în principiu.

(3) Instanța examinează dacă:

a) cererea a fost formulată în termen și de o persoană dintre cele prevăzute la art. 455;

b) cererea a fost întocmită cu respectarea prevederilor art. 456 alin. (2) și (3);

c) au fost invocate temeiuri legale pentru redeschiderea procedurilor penale;

d) faptele și mijloacele de probă în baza cărora este formulată cererea nu au fost prezentate într-o cerere anterioară de revizuire care a fost judecată definitiv;

e) faptele și mijloacele de probă în baza cărora este formulată cererea conduc, în mod evident, la stabilirea existenței unor temeiuri legale ce permit revizuirea;

---

[1] Alin. (1) al art. 459 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 273 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (2) al art. 459 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 114 din O.U.G. nr. 18/2016.

f) persoana care a formulat cererea s-a conformat cerințelor instanței dispuse potrivit art. 456 alin. (4).

(4) În cazul în care instanța constată că sunt îndeplinite condițiile prevăzute la alin. (3), dispune prin încheiere admiterea în principiu a cererii de revizuire.

(5) În cazul în care instanța constată neîndeplinirea condițiilor prevăzute la alin. (3), dispune prin sentință respingerea cererii de revizuire, ca inadmisibilă.

(6) Când cererea de revizuire a fost făcută pentru un condamnat decedat sau când condamnatul care a făcut cererea ori în favoarea căruia s-a făcut revizuirea a decedat după introducerea cererii, prin excepție de la dispozițiile art. 16 alin. (1) lit. f), procedura de revizuire își va urma cursul, iar în cazul rejudecării cauzei, după admiterea în principiu, instanța va hotărî potrivit dispozițiilor art. 16, care se aplică în mod corespunzător.

(7) Încheierea prin care este admisă în principiu cererea de revizuire este definitivă. Sentința prin care este respinsă cererea de revizuire, după analiza admisibilității în principiu, este supusă aceleiași căi de atac ca și hotărârea la care se referă revizuirea.

Art. 460. Măsurile care pot fi luate odată cu sau ulterior admiterii în principiu. (1)[1] Odată cu admiterea în principiu a cererii de revizuire sau ulterior acesteia, instanța poate suspenda motivat, în tot sau în parte, executarea hotărârii supuse revizuirii și poate dispune respectarea de către condamnat a unora dintre obligațiile prevăzute la art. 215 alin. (1) și (2).

(2) Împotriva încheierii prin care s-a dispus suspendarea hotărârii supuse revizuirii, prevăzută la alin. (1), procurorul sau persoana interesată poate formula contestație în termen de 48 de ore de la pronunțare pentru cei prezenți și de la comunicare pentru cei lipsă. Contestația formulată de procuror este suspensivă de executare. Dispozițiile art. 597 alin. (2)-(5) se aplică în mod corespunzător.

(3) În cazul în care persoana condamnată nu respectă obligațiile stabilite prin încheiere, instanța, din oficiu sau la cererea procurorului, poate dispune revocarea măsurii suspendării și reluarea executării pedepsei.

(4) În cazul admiterii în principiu a cererii de revizuire pentru existența unor hotărâri ce nu se pot concilia, cauzele în care aceste hotărâri au fost pronunțate se reunesc în vederea rejudecării.

Art. 461. Rejudecarea. (1) Rejudecarea cauzei după admiterea în principiu a cererii de revizuire se face potrivit regulilor de procedură privind judecarea în primă instanță.

(2) Instanța, dacă găsește necesar, administrează din nou probele din cursul primei judecăți.

(3) În cazul în care instanța constată că situația de fapt nu poate fi stabilită în mod nemijlocit sau aceasta nu s-ar putea face decât cu mare întârziere, dispune efectuarea cercetărilor necesare de către procurorul de la parchetul de pe lângă această instanță, într-un interval ce nu poate depăși 3 luni.

(4) După efectuarea cercetărilor, procurorul înaintează întregul material instanței competente.

(5) Persoanele prevăzute la art. 453 alin. (1) lit. b) și d) nu pot fi audiate ca martori în cauza supusă revizuirii, dacă dovada acestor cazuri de revizuire s-a făcut prin hotărâre judecătorească.

Art. 462. Soluțiile după rejudecare. (1) Dacă se constată că cererea de revizuire este întemeiată, instanța anulează hotărârea, în măsura în care a fost admisă revizuirea, sau hotărârile care nu se pot concilia și pronunță o nouă hotărâre potrivit dispozițiilor art. 395-399, care se aplică în mod corespunzător.

(2) Instanța rejudecă cauza prin extindere și cu privire la părțile care nu au formulat cerere de revizuire, putând hotărî și în privința lor, fără să le poată crea acestora o situație mai grea.

(3) Instanța ia măsuri pentru restabilirea situației anterioare, dispunând, dacă este cazul, restituirea amenzii plătite și a bunurilor confiscate, a cheltuielilor judiciare pe care cel în favoarea căruia s-a admis revizuirea nu era ținut să le suporte sau alte asemenea măsuri.

(4) Dacă instanța constată că cererea de revizuire este neîntemeiată, o respinge și dispune obligarea revizuientului la plata cheltuielilor judiciare către stat, precum și reluarea executării pedepsei, în cazul în care aceasta a fost suspendată.

Art. 463. Calea de atac. Sentința prin care instanța se pronunță asupra cererii de revizuire, după rejudecarea cauzei, este supusă aceleiași căi de atac ca și hotărârea la care se referă revizuirea.

---

[1] Alin. (1) al art. 460 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 274 din Legea nr. 255/2013.

Art. 464. Efectele respingerii cererii de revizuire. În cazul respingerii cererii de revizuire ca inadmisibilă sau ca neîntemeiată, nu va putea fi formulată o nouă cerere pentru aceleași motive.

Art. 465. Revizuirea în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului. (1) Hotărârile definitive pronunțate în cauzele în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale ori a dispus scoaterea cauzei de pe rol, ca urmare a soluționării amiabile a litigiului dintre stat și reclamanți, pot fi supuse revizuirii, dacă vreuna dintre consecințele grave ale încălcării Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a protocoalelor adiționale la aceasta continuă să se producă și nu poate fi remediată decât prin revizuirea hotărârii pronunțate.

(2) Pot cere revizuirea:

a) persoana al cărei drept a fost încălcat;

b) membrii de familie ai condamnatului, chiar și după moartea acestuia, numai dacă cererea este formulată în favoarea condamnatului;

c) procurorul.

(3)[1] Cererea de revizuire se introduce la instanța care a pronunțat hotărârea a cărei revizuire se cere.

(4) Cererea de revizuire se poate face cel mai târziu în termen de 3 luni de la data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, a hotărârii definitive pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

(5) După sesizare, instanța poate dispune, din oficiu, la propunerea procurorului sau la cererea părții, suspendarea executării hotărârii atacate. Dispozițiile art. 460 alin. (1) și (3) se aplică în mod corespunzător.

(6) Participarea procurorului este obligatorie.

(7) La judecarea cererii de revizuire, părțile se citează. Partea aflată în stare de deținere este adusă la judecată.

(8) Atunci când părțile sunt prezente la judecarea cererii de revizuire, instanța ascultă și concluziile acestora.

(9) Instanța examinează cererea în baza actelor dosarului și se pronunță prin decizie.

(10) Instanța respinge cererea în cazul în care constată că este tardivă, inadmisibilă sau nefondată.

(11) Atunci când instanța constată că cererea este fondată:

a) desființează, în parte, hotărârea atacată sub aspectul dreptului încălcat și, rejudecând cauza, cu aplicarea dispozițiilor secțiunii 1 a cap. V din titlul III al părții speciale, înlătură consecințele încălcării dreptului;

b) desființează hotărârea și, când este necesară administrarea de probe, dispune rejudecarea de către instanța în fața căreia s-a produs încălcarea dreptului, aplicându-se dispozițiile secțiunii 1 a cap. V din titlul III al părții speciale.

(12)[2] Hotărârea pronunțată este supusă căilor de atac prevăzute de lege pentru hotărârea revizuită.

COMENTARIU

§1. Cazurile de revizuire

230. Considerații preliminare. Cazurile de revizuire sunt prevăzute la art. 453 și art. 465 CPP[3] și le reiau, în esență, pe cele din legea veche. Apreciem că rămân valabile – *mutatis mutandis* – cele statuate de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, în soluționarea unui recurs în interesul legii, prin Decizia nr. LX (60)/2007[4], astfel că *cererea*

[1] Alin. (3) și (4) ale art. 465 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 275 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (12) al art. 465 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 275 din Legea nr. 255/2013.

[3] Revizuirea în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului are *o reglementare distinctă*, la art. 465 CPP.

[4] M. Of. nr. 574 din 30 iulie 2008.

de revizuire care se întemeiază pe alte motive decât cazurile prevăzute de art. 453 și art. 465 CPP este inadmisibilă.

Observăm însă că, spre deosebire de reglementarea anterioară, la alin. (1) al art. 453 CPP se arată că enumerarea ce urmează privește *cazurile de revizuire ce pot fi invocate cu privire la latura penală*, la alin. (2) al aceluiași articol menționându-se că revizuirea hotărârilor judecătorești penale definitive, *exclusiv cu privire la latura civilă*, poate fi cerută numai în fața instanței civile, potrivit Codului de procedură civilă[1]. Din coroborarea acestor dispoziții rezultă că, atunci când se cere revizuirea atât a laturii penale, cât și a laturii civile a cauzei, pot fi invocate motivele prevăzute în art. 453 alin. (1) CPP cu privire la latura penală și în art. 509 alin. (1) CPC cu privire la latura civilă, competența de soluționare și procedura aplicabilă fiind stabilite de legea procesuală penală. În schimb, dacă se solicită revizuirea exclusiv a laturii civile a cauzei, pot fi invocate motivele prevăzute în art. 509 alin. (1) CPC, competența de soluționare și procedura aplicabilă fiind date tot de legea procesuală civilă.

În această din urmă privință, apreciem ca fiind mai bună reglementarea anterioară (art. 408 CPP 1968), potrivit căreia *aceleași reguli se aplicau, în mod corespunzător, și în ceea ce privește revizuirea hotărârii penale cu privire la latura civilă*. Aceasta, întrucât nu se justifică aplicarea unor norme diferite cu privire la aceeași situație, în funcție de persoana care solicită revizuirea și de obiectul revizuirii, putându-se ajunge, astfel, în plus, la pronunțarea unor hotărâri contradictorii, între care legiuitorul nu a înțeles să reglementeze vreun raport. Cu atât mai mult cu cât același caz de revizuire, deși invocat odată cu solicitarea cererii de revizuire a laturii penale sau civile, poate duce la revizuirea soluției date și cu privire la cealaltă latură a procesului. De exemplu, un raport de expertiză financiar-contabilă întocmit de un expert care a săvârșit infracțiunea de mărturie mincinoasă, stabilind un prejudiciu mai mic decât cel real, prejudiciu reținut și de instanță la pronunțarea soluției, poate influența hotărârea dată atât cu privire la latura penală (încadrare juridică, reținerea de circumstanțe atenuante etc.), dar și cu privire la latura civilă (soluționarea acțiunii civile). Prin urmare, considerăm că, ori de câte ori motivul invocat în fața instanței civile sesizate cu revizuirea unei hotărâri penale definitive, exclusiv cu privire la latura civilă, dacă ar fi găsit întemeiat, ar putea duce și la revizuirea laturii penale, *instanța civilă ar trebui să își decline competența în favoarea celei penale*. În ipoteza în care aceasta implică trecerea dosarului de la secția civilă la secția penală a aceleiași instanțe, apreciem că devin aplicabile, în temeiul art. 2 alin. (2) CPC, dispozițiile art. 136 alin. (1), (2) și (4) CPC, potrivit cărora „(1) Dispozițiile prezentei secțiuni privitoare la excepția de necompetență și la conflictul de competență se aplică prin asemănare și în cazul secțiilor specializate ale aceleiași instanțe judecătorești, care se pronunță prin încheiere. (2) Conflictul se va soluționa de secția instanței stabilite potrivit art. 135 corespunzătoare secției înaintea căreia s-a ivit conflictul. (...) (4) Dispozițiile alin. (1)-(3) se aplică în mod corespunzător și în cazul completelor specializate"; ca specializare, în mod normal, conflictul de competență ar trebui soluționat de secția cu specializarea corespunzătoare secției de la instanța inferioară care a constatat ivit conflictul[2]. Manifestarea de voință a revizuientului în sensul revizuirii doar a laturii civile și titularii revizuirii nu pot justifica păstrarea competenței instanței civile, într-o asemenea situație, după cum au argumentat unii autori[3], întrucât aceasta ar însemna fie pronunțarea, cu știință, a unei hotărâri civile care să rețină, fie și parțial, o altă situație de fapt decât cea penală (de regulă, un alt cuantum al prejudiciului cauzat

[1] Revizuirea în materie civilă este reglementată la art. 509-513 CPC.

[2] În acest sens, a se vedea A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 223.

[3] G. BODORONCEA, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1757-1758.

prin comiterea infracțiunii), fie revizuirea, prin hotărârea pronunțată de instanța civilă, și a laturii penale (dacă acceptăm ideea că hotărârea instanței civile, pronunțată pe latură civilă, ar putea constitui o împrejurare nouă, care poate sta la baza unei viitoare cereri de revizuire în favoare a laturii penale a cauzei). Prin urmare, dacă motivul invocat în fața instanței civile sesizate cu revizuirea unei hotărâri penale definitive, exclusiv cu privire la latura civilă, dacă ar fi găsit întemeiat, ar putea duce și la revizuirea laturii penale, se va considera că cererea vizează și revizuirea laturii penale, fiind astfel de competența instanței penale. Recalificarea cererii de către instanța civilă, în temeiul dispozițiilor art. 22 CPC, nu înseamnă că instanța devine titular al revizuirii, contrar dispozițiilor procesuale penale.

231. Cazul de revizuire prevăzut în art. 453 alin. (1) lit. a) CPP privește situația când *s-au descoperit fapte sau împrejurări ce nu au fost cunoscute la soluționarea cauzei și care dovedesc netemeinicia hotărârii pronunțate în cauză.*

Constituie, de exemplu, motiv de revizuire împrejurarea, descoperită după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare pentru săvârșirea infracțiunii de omor, că victima decedase la o altă dată decât cea rezultată din actele dosarului, dată la care condamnatul se afla cu certitudine într-un alt loc[1].

Expresia *„fapte sau împrejurări"*, utilizată în dispozițiile art. 453 alin. (1) lit. a) CPP, se referă la probele propriu-zise, ca elemente de fapt cu caracter informativ cu privire la ceea ce trebuie dovedit în calea de atac a revizuirii, și anume orice întâmplare, situație, stare care, în mod autonom sau în coroborare cu alte probe, poate duce la dovedirea netemeiniciei hotărârii de încetare a procesului penal sau de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei ori de amânare a aplicării pedepsei[2] sau, în lumina jurisprudenței recente a Curții Constituționale, a hotărârii de achitare. Sub acest din urmă aspect, arătăm că, prin Decizia nr. 2/2017[3], Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că: dispozițiile art. 453 alin. (3) CPP sunt neconstituționale cu privire la cazul de revizuire prevăzut la alin. (1) lit. a); soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 453 alin. (4) teza I CPP, care exclude posibilitatea revizuirii hotărârii de achitare pentru cazul prevăzut la alin. (1) lit. a), este neconstituțională; soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 457 alin. (2) CPP, care exclude cazul de revizuire prevăzut la art. 453 alin. (1) lit. a), este neconstituțională. Curtea a reținut că dispozițiile art. 453 alin. (3) CPP cu privire la cazul de revizuire prevăzut la alin. (1) lit. a), precum și dispozițiile art. 453 alin. (4) teza I CPP – cu privire la soluția legislativă care exclude posibilitatea revizuirii hotărârii de achitare pentru cazul prevăzut de art. 453 alin. (1) lit. a) – încalcă prevederile constituționale ale art. 16 referitor la egalitatea în drepturi, ale art. 21 privind accesul liber la justiție și ale art. 131 referitor la rolul Ministerului Public, întrucât lipsesc partea civilă de posibilitatea apărării drepturilor și intereselor sale legitime, respectiv procurorul de pârghiile necesare exercitării rolului său specific în cadrul procesului penal. Curtea a arătat că, în situația în care se descoperă fapte sau împrejurări ce nu au fost cunoscute la soluționarea cauzei și care dovedesc netemeinicia hotărârii de achitare, trebuie să se asigure atât părții civile, cât și procurorului posibilitatea de a cere și obține restabilirea adevărului judiciar prin retractarea hotărârii pronunțate în cauză. De asemenea, ca o consecință a constatării neconstituționalității acestor texte de lege, soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 457 alin. (2) CPP, care exclude cazul de revizuire prevăzut la art. 453 alin. (1) lit. a), este de natură a aduce atingere, în principal, egalității în drepturi între cetățeni în ceea ce privește

[1] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 157.
[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 953 din 10 martie 2011, www.scj.ro.
[3] M. Of. nr. 324 din 5 mai 2017.

recunoașterea dreptului fundamental de acces liber la justiție, principii consacrate de prevederile art. 16 și ale art. 21 din Constituție.

Cazul de revizuire prevăzut în art. 453 alin. (1) lit. a) CPP presupune descoperirea unor fapte sau împrejurări ce nu au fost cunoscute de instanță la soluționarea cauzei. În sensul acestor prevederi, *faptele probatorii trebuie să fie noi, iar nu mijloacele de probă* a unei fapte sau împrejurări cunoscute de instanță la soluționarea cauzei[1]. Pe calea revizuirii nu sunt deci posibile o prelungire a probatoriului pentru fapte sau împrejurări cunoscute de instanță și nici o readministrare sau o reinterpretare a probatoriului administrat. În acest din urmă sens, în practică s-a decis că este nelegală hotărârea prin care instanța de revizuire l-a achitat pe condamnat sprijinindu-se pe aceleași probe pe baza cărora acesta fusese condamnat, întrucât, potrivit art. 394 alin. (1) lit. a) CPP (din 1968 – n.n.), noi trebuie să fie faptele sau împrejurările invocate, de natură a stabili existența unei erori judiciare și a conduce la o altă soluționare a cauzei, iar nu aprecierea probelor făcută de instanța de revizuire[2]. Nu constituie fapte sau împrejurări noi nici apărările care au fost puse în discuție, analizate și lămurite prin probele administrate în ciclul procesual ordinar[3].

Faptele sau împrejurările noi pot determina revizuirea hotărârii definitive atacate dacă *nu au fost cunoscute de instanță la soluționarea cauzei*, întrucât nu au fost invocate în fața acesteia și nici nu rezultă din materialul probator existent la dosar. Totuși, dacă o anumită faptă sau împrejurare a fost învederată instanței, însă aceasta s-a aflat în imposibilitatea administrării probei (de exemplu, martorii pe baza declarațiilor cărora se poate dovedi că cel condamnat s-a aflat în legitimă apărare nu au fost identificați), fapta ori împrejurarea ar putea fi invocată pe calea revizuirii, atunci când proba a devenit administrabilă (în exemplul menționat, după ce martorii au fost identificați)[4].

Potrivit prevederilor art. 453 alin. (3) și (4) CPP și având în vedere Decizia Curții Constituționale nr. 2/2017, cazul prevăzut în art. 453 alin. (1) lit. a) *constituie motiv de revizuire numai dacă* pe baza faptelor sau împrejurărilor noi *se poate dovedi netemeinicia hotărârii* de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei, de încetare a procesului penal sau de achitare.

Articolul 453 alin. (4) CPP consacră în continuare sistemul revizuirii totale pentru cazul prevăzut în art. 453 alin. (1) lit. a) CPP și deci limitează incidența acestuia la situațiile în care, pe baza faptelor sau împrejurărilor noi, se poate dovedi netemeinicia hotărârii de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei, de încetare a procesului penal sau de achitare, în sensul că faptele sau împrejurările noi conduc la *o soluție opusă* celei pronunțate prin hotărârea a cărei revizuire se cere[5].

În interpretarea și aplicarea dispozițiilor reglementând acest caz de revizuire, s-a arătat, în practica judiciară mai veche, că redeschiderea urmăririi penale, dispusă de procuror prin ordonanță față de o altă persoană decât condamnatul-revizuient, pentru faptele care au constituit obiectul acțiunii penale îndreptate împotriva acestuia, nu constituie motiv de revizuire, neavând semnificația unei fapte sau a unei împrejurări noi în sensul art. 394 alin. (1) lit. a) și alin. (2) CPP (din 1968 – n.n.). Dacă însă, după redeschiderea urmăririi

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 3050 din 28 iunie 2000, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 563.

[2] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 157-158 și jurisprudența acolo citată.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 953 din 10 martie 2011, www.scj.ro.

[4] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 158. În același sens, și I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 953 din 10 martie 2011, www.scj.ro: constituie fapte sau împrejurări ce nu au fost cunoscute de instanță și faptele sau împrejurările care nu au putut fi luate în considerare la soluționarea cauzei din lipsa posibilității dovedirii lor.

[5] A se vedea, cu privire la sistemul revizuirii totale consacrat de art. 394 alin. (2) CPP 1968, N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 158-159 și doctrina și jurisprudența acolo citate.

penale, o altă persoană a fost trimisă în judecată și condamnată pentru săvârșirea, exclusiv de către aceasta, a faptelor care au constituit obiectul acțiunii penale îndreptate împotriva condamnatului-revizuient, există cazul de revizuire prevăzut în art. 394 alin. (1) lit. a) CPP (din 1968 – n.n.), iar acesta constituie motiv de revizuire potrivit art. 394 alin. (2) din același cod[1].

Dacă prin faptele sau împrejurările noi nu se tinde la dovedirea netemeiniciei hotărârii de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei, de încetare a procesului penal sau de achitare, *ci numai la dovedirea unor elemente care implică menținerea acestor soluții*, faptele sau împrejurările noi nu constituie motiv de revizuire. Astfel, în practică, instanțele judecătorești au decis că, dacă prin cererea de revizuire, pe baza faptelor sau împrejurărilor noi, s-a urmărit schimbarea încadrării juridice, cu menținerea soluției de condamnare, acestea nu constituie caz de revizuire[2] ori că faptele sau împrejurările noi prin care nu se tinde a se dovedi netemeinicia hotărârii, ci stabilirea unor situații de natură a atenua răspunderea penală, nu constituie motiv de revizuire[3] sau că un act nou atestând existența unui temei pentru individualizarea mai favorabilă a pedepsei nu poate constitui temei pentru admiterea cererii de revizuire, nefiind de natură a dovedi netemeinicia hotărârii de condamnare[4].

Cu privire la acest caz de revizuire, considerăm că se mențin – *mutatis mutandis* – cele statuate de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, în soluționarea unui recurs în interesul legii, prin Decizia nr. 9/2011[5]. Prin urmare, hotărârile definitive în care persoana condamnată nu este autorul infracțiunii, o altă persoană utilizând în mod fraudulos identitatea celui condamnat, sunt supuse cazului de revizuire prevăzut de art. 453 alin. (1) lit. a) CPP.

232. Cazul de revizuire prevăzut în art. 453 alin. (1) lit. b) CPP există atunci când *hotărârea a cărei revizuire se cere s-a întemeiat pe declarația unui martor, opinia unui expert sau pe situațiile învederate de un interpret, care a săvârșit infracțiunea de mărturie mincinoasă în cauza a cărei revizuire se cere, influențând astfel soluția pronunțată.*

Cazul de revizuire reglementat în art. 453 alin. (1) lit. b) CPP presupune *săvârșirea infracțiunii de mărturie mincinoasă*, prevăzută în art. 273 CP, *în cauza a cărei revizuire se cere*, de către persoana care a avut, în această cauză, calitatea de martor, expert sau interpret[6]. Denaturarea adevărului poate constitui motiv de revizuire și atunci când fapta a fost săvârșită de către martor, expert sau interpret *fără vinovăție* și, ca atare, nu constituie infracțiune (de exemplu, martorul s-a aflat într-o eroare de fapt sau expertul a comis fapta din cauza unei constrângeri morale)[7].

Cazul constituie motiv de revizuire doar *dacă a influențat soluția* instanței, ducând la *pronunțarea unei hotărâri nelegale sau netemeinice*, potrivit art. 453 alin. (4) CPP.

În acest sens, în practica judiciară anterioară s-a decis că, dacă doi martori au fost condamnați pentru săvârșirea infracțiunii de mărturie mincinoasă în cauza a cărei revizuire se cere, dar această situație nu a dus la pronunțarea unei hotărâri nelegale sau netemeinice,

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3055 din 12 mai 2006, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 564.

[2] C.S.J., s. pen., dec. nr. 853 din 14 februarie 2002, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 564.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1869 din 17 martie 2005, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 564.

[4] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2101 din 26 septembrie 1997, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 564-565.

[5] M. Of. nr. 717 din 12 octombrie 2011.

[6] Specialistul și tehnicianul care au efectuat o constatare tehnico-științifică sau medico-legală sunt asimilați cu expertul în ceea ce privește mijlocul de probă pe care îl produc, fiind nejustificată înlăturarea de la revizuire a situației de fapt rezultate dintr-un mijloc de probă fraudulos (GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 897-898).

[7] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 348; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 898.

ci, dimpotrivă, soluția de achitare a inculpatului s-a bazat pe alte declarații date în cursul judecății, iar nu pe cele neadevărate date în cursul urmăririi penale de cei doi martori, mărturia mincinoasă nu poate constitui motiv de revizuire[1]. În același sens, potrivit practicii, condamnarea unora dintre martori pentru săvârșirea infracțiunii de mărturie mincinoasă în cauza a cărei revizuire se cere nu constituie motiv de revizuire, prevăzut în art. 394 alin. (1) lit. b) CPP (din 1968 – n.n.), dacă declarațiile acestor martori nu au servit la pronunțarea hotărârii, ci au fost înlăturate de către instanță[2].

Spre deosebire de cazul anterior, în care revizuirea era totală, cazul de la art. 453 alin. (1) lit. b) CPP atrage o revizuire *totală*, dar și *parțială*, de exemplu, dacă mărturia a atras neluarea în considerare a provocării, a unei circumstanțe care califică fapta, determinând prin aceasta neaplicarea unei dispoziții legale, cum ar fi acordarea obligatorie de circumstanțe atenuante sau schimbarea încadrării juridice a faptei. Mărturia mincinoasă poate astfel afecta și legalitatea, și temeinicia hotărârii atacate cu revizuire[3]. Astfel fiind, s-a decis că, dacă mărturia mincinoasă se referă numai la circumstanțele în care a fost săvârșită infracțiunea pentru care s-a dispus condamnarea, cererea de revizuire nu este fondată, întrucât mărturia nu a dus la condamnarea nelegală sau netemeinică a revizuientului[4].

233. Cazul de revizuire prevăzut în art. 453 alin. (1) lit. c) CPP. Cerințele acestui caz de revizuire sunt întrunite atunci când *un înscris care a servit ca temei al hotărârii a cărei revizuire se cere a fost declarat fals în cursul judecății sau după pronunțarea hotărârii, împrejurare care a influențat soluția pronunțată în cauză.*

Cazul de revizuire presupune ca un înscris oficial sau sub semnătură privată, *mijloc de probă care a servit ca temei al hotărârii* a cărei revizuire se cere, să fi fost declarat fals. Și acest caz constituie motiv de revizuire doar *dacă a influențat soluția* instanței, ducând la *pronunțarea unei hotărâri nelegale sau netemeinice*, potrivit art. 453 alin. (4) CPP. De exemplu, dacă un permis de armă fals a servit ca temei al hotărârii de achitare a inculpatului pentru deținerea fără drept a unei arme letale, sunt întrunite cerințele cazului de revizuire prevăzut în art. 453 alin. (1) lit. c) CPP, permisul de armă fals determinând pronunțarea unei hotărâri netemeinice de achitare[5]. Sau un certificat de naștere falsificat pentru dovedirea stării de minoritate, dacă a condus la aplicarea eronată a regimului penal al minorilor unui major, atrage revizuirea cauzei, pentru judecarea inculpatului ca major[6].

Falsificarea adevărului în înscrisul folosit trebuie să fi contribuit la darea unei hotărâri nelegale sau netemeinice, fie ca probă singulară, fie împreună cu alte probe pe care le-a confirmat[7]. Dacă înscrisul declarat fals nu a servit ca temei al hotărârii a cărei revizuire se cere, ci instanța a înlăturat motivat faptele sau împrejurările care rezultau din conținutul acestuia, existența înscrisului declarat fals nu poate constitui motiv de revizuire[8].

Cazul de revizuire prevăzut în art. 453 alin. (1) lit. c) CPP privește înscrisurile false, *falsificate în afara procesului penal și invocate de părți în cauza a cărei revizuire se cere.* Falsificarea unui înscris de către un organ judiciar în cadrul activității desfășurate de acesta

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2720 din 19 mai 2004, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 565. În același sens, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 526/A din 24 aprilie 2014, C.A. Galați, s. pen., dec. nr. 223/A din 18 februarie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 874.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5377 din 19 septembrie 2006, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 565.

[3] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 899.

[4] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2769 din 10 iunie 2003, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 565.

[5] *Mutatis mutandis*, N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 162-163.

[6] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 899-900.

[7] *Idem*, p. 899.

[8] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 162.

în legătură cu cauza a cărei revizuire se cere se încadrează în cazul de revizuire prevăzut în art. 453 alin. (1) lit. d) CPP[1].

234. Cazul de revizuire prevăzut în art. 453 alin. (1) lit. d) CPP există atunci când *un membru al completului de judecată, procurorul ori persoana care a efectuat acte de urmărire penală a comis o infracțiune în legătură cu cauza a cărei revizuire se cere, împrejurare care a influențat soluția pronunțată în cauză.*

Acest caz de revizuire presupune săvârșirea unei infracțiuni în legătură cu cauza a cărei revizuire se cere, de către un membru al completului de judecată, de către procuror sau de către persoana care a efectuat acte de urmărire penală (alta decât procurorul). Simplul fapt că revizuientul a făcut o plângere la parchet împotriva procurorului care a dispus trimiterea sa în judecată, pentru comiterea infracțiunii de represiune nedreaptă sau abuz în serviciu, nu constituie motivul de revizuire prevăzut în art. 453 alin. (1) lit. d) CPP[2].

Deși subiectul activ al infracțiunii care constituie temei al revizuirii este un membru al completului de judecată, procurorul sau persoana care a efectuat acte de urmărire penală, în doctrină s-a admis că s-ar încadra în cazul de revizuire prevăzut în art. 453 alin. (1) lit. d) și *infracțiunile comise de organele de constatare* prevăzute în art. 61 alin. (1) CPP și *de comandanții de nave și aeronave*, în efectuarea actelor stabilite în art. 61 și art. 62 CPP[3]. Într-o altă opinie, la care ne raliem, în situația în care falsul este comis de organele de constatare prevăzute de art. 61 CPP, care nu sunt organe de urmărire penală, analiza admisibilității cererii de revizuire se va putea realiza doar prin raportare la cazul prevăzut de art. 453 alin. (1) lit. c) CPP[4].

Infracțiunea care constituie temei al revizuirii trebuie să fie săvârșită de către un membru al completului de judecată, de către procuror ori de către persoana care a efectuat acte de urmărire penală în legătură cu cauza a cărei revizuire se cere, *în exercitarea sau în legătură cu exercitarea atribuțiilor sale funcționale*[5]. Pot fi astfel de infracțiuni, de exemplu, cele de corupție, de serviciu sau cele contra înfăptuirii justiției.

Și acest caz constituie motiv de revizuire doar *dacă a influențat soluția instanței*, ducând la *pronunțarea unei hotărâri nelegale sau netemeinice*, potrivit art. 453 alin. (4) CPP. Dacă săvârșirea infracțiunii de către organul judiciar în legătură cu cauza a cărei revizuire se cere nu a determinat pronunțarea unei hotărâri nelegale ori netemeinice și deci nu a influențat soluționarea cauzei, aceasta nu constituie motiv de revizuire. Astfel, de exemplu, comiterea infracțiunii de cercetare abuzivă față de inculpat, de către persoana care a efectuat actele de cercetare penală, nu constituie motiv de revizuire dacă instanța nu s-a bazat în soluționarea cauzei pe declarația obținută în cursul urmăririi penale prin săvârșirea infracțiunii de cercetare abuzivă, ci a soluționat în mod corect cauza pe baza declarațiilor date în cursul judecății și a altor probe, pronunțând o hotărâre legală și temeinică[6].

---

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 267.

[2] *Mutatis mutandis*, N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 163 și jurisprudența acolo citată.

[3] *Mutatis mutandis*, I. NEAGU, *op. cit.*, p. 366.

[4] M. UDROIU, *Procedură penală. Partea specială. Noul Cod de procedură penală*, 2014, p. 293, citat de G. BODORONCEA, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1772). Se precizează că „autorul face însă distincție între situația în care falsul se materializează într-un mijloc de probă, caz în care revizuirea este posibilă, și cea în care falsul se rezumă la întocmirea procesului-verbal ce constituie actul de sesizare a organelor judiciare, iar nu un mijloc de probă pe care instanța de judecată să își fi întemeiat hotărârea. În acest ultim caz, cererea de revizuire este inadmisibilă. Revizuirea fundamentată pe caracterul fals al actului de sesizare este inadmisibilă și în situația în care organul de constatare a fost audiat ca martor și a dat declarații mincinoase în fața instanței, dar în acest caz ar fi posibilă revizuirea întemeiată pe cazul prevăzut de art. 453 alin. (1) lit. b) C.proc.pen."

[5] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 267.

[6] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 164.

235. Cazul de revizuire prevăzut în art. 453 alin. (1) lit. e) CPP privește situațiile când *două sau mai multe hotărâri judecătorești definitive nu se pot concilia*. În acest caz, potrivit art. 453 alin. (5) CPP, toate hotărârile care nu se pot concilia sunt supuse revizuirii.

Cazul de revizuire prevăzut în art. 453 alin. (1) lit. e) CPP presupune existența a două sau mai multor hotărâri penale definitive *prin care a fost soluționat fondul cauzei*[1] și care nu se pot concilia. Astfel, de exemplu, în practică s-a decis că cererea de revizuire formulată de condamnat se întemeiază pe prevederile art. 394 alin. (1) lit. e) CPP [din 1968, art. 453 alin. (1) lit. e) CPP – n.n.] dacă acesta invocă împrejurarea că pentru aceeași faptă au fost trimise în judecată, separat, două grupuri de inculpați – un grup din care făcea parte condamnatul-revizuient și un alt grup format din alți inculpați – și că, astfel, inculpații din cele două grupuri au fost condamnați, prin hotărâri judecătorești diferite, pentru aceeași faptă. În acest caz, instanța de revizuire are obligația să solicite dosarele indicate de condamnatul-revizuient, pentru a examina dacă există sau nu două hotărâri cu privire la aceeași faptă ce nu se pot concilia[2]. Revizuirea pentru cazul prevăzut la art. 453 alin. (1) lit. e) CPP nu poate fi exercitată însă împotriva unei hotărâri prin care instanța s-a desesizat și a restituit cauza procurorului pentru refacerea urmăririi penale și a unei hotărâri prin care s-a soluționat fondul cauzei, pentru inconciliabilitate între acestea[3], și nici împotriva unei hotărâri penale definitive prin care s-a rezolvat fondul cauzei și a unei rezoluții (în prezent, ordonanță – n.n.) de neîncepere a urmăririi penale[4].

Hotărârile inconciliabile trebuie să fie *hotărâri penale*, întrucât, pe de o parte, cazurile de revizuire de la art. 453 CPP privesc – mai nou – doar latura penală și, pe de altă parte, instanța de revizuire urmează să anuleze hotărârile care nu se pot concilia și să pronunțe o nouă hotărâre, or, nu se poate ca o instanță penală să anuleze o hotărâre civilă[5].

Spre deosebire de cazul de contestație în anulare prevăzut în art. 426 lit. i) CPP privitor la încălcarea autorității de lucru judecat, care presupune o dublă identitate, de persoană și de faptă, cazul de revizuire referitor la hotărârile care nu se pot concilia implică fie existența unor hotărâri pronunțate pentru *aceeași faptă*, dar *față de persoane diferite* (de exemplu, unul dintre coautorii faptei este condamnat prin hotărâre definitivă pentru săvârșirea acesteia, iar ceilalți coautori, judecați separat, sunt achitați, cu motivarea că fapta nu există), fie existența unor hotărâri pronunțate *față de aceeași persoană*, dar *pentru fapte diferite* (de exemplu, o persoană este condamnată prin hotărâri definitive pentru săvârșirea a două infracțiuni, în același timp, dar în localități diferite), fie chiar existența unor hotărâri pronunțate *față de persoane diferite* și *pentru fapte diferite, dar corelative* (de exemplu, o persoană este condamnată prin hotărâre definitivă pentru tăinuire, iar printr-o altă hotărâre definitivă o altă persoană este achitată pentru fapta din care provenea bunul tăinuit, cu motivarea că această faptă nu este prevăzută de legea penală)[6].

Așa cum rezultă din exemplele anterioare, hotărârile definitive nu se pot concilia, în sensul art. 453 alin. (1) lit. e) CPP, atunci când, prin dispozițiile pe care le conțin, *se exclud între ele*[7]. Nu constituie hotărâri care nu se pot concilia, de exemplu, hotărârile

---

[1] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 351-352; I. NEAGU, *op. cit.*, p. 368; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 901-902.

[2] *Mutatis mutandis*, C.S.J., s. pen., dec. nr. 2041 din 17 aprilie 2002, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 566.

[3] *Mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., sent. nr. 40 din 15 ianuarie 2007, www.scj.ro.

[4] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3835 din 21 noiembrie 2008, www.scj.ro.

[5] A se vedea V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 268; N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 351-352.

[6] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 351.

[7] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 268; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 902; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4043 din 3 decembrie 2009, www.scj.ro.

definitive și separate prin care au fost pronunțate pedepse pentru fapte concurente[1]. De asemenea, nu este incident acest caz de revizuire nici în situația pronunțării unei hotărâri judecătorești definitive de achitare și a unei hotărâri judecătorești definitive de condamnare pentru infracțiuni de luare de mită săvârșite de aceeași persoană, la aceeași dată, dar în exercitarea atribuțiilor de control la persoane juridice diferite, întrucât hotărârile judecătorești definitive – de achitare și de condamnare – nu se exclud, nereferindu-se la aceeași faptă, ci la fapte diferite[2].

236. Cazul de revizuire prevăzut în art. 453 alin. (1) lit. f) CPP devine incident atunci când *hotărârea s-a întemeiat pe o prevedere legală care, după ce hotărârea a devenit definitivă, a fost declarată neconstituțională ca urmare a admiterii unei excepții de neconstituționalitate ridicate în acea cauză, în situația în care consecințele încălcării dispoziției constituționale continuă să se producă și nu pot fi remediate decât prin revizuirea hotărârii pronunțate.*

Cazul corespunde celui de la art. 408² alin. (1) CPP 1968[3] și constituie motiv de revizuire dacă:

– excepția de neconstituționalitate admisă a fost ridicată în cauza respectivă[4];

– este invocat *în favoarea* persoanei condamnate sau a celei față de care s-a dispus renunțarea la aplicarea pedepsei ori amânarea aplicării pedepsei;

– a dus la *pronunțarea unei hotărâri nelegale sau netemeinice*;

– o prevedere legală pe care s-a întemeiat hotărârea a fost declarată neconstituțională *după ce hotărârea a devenit definitivă*;

– consecințele încălcării dispoziției constituționale *continuă să se producă* și *nu pot fi remediate* decât prin revizuirea hotărârii.

Prin urmare, cazul de revizuire nu este incident dacă o prevedere legală pe care s-a întemeiat hotărârea fusese declarată neconstituțională *anterior* datei la care hotărârea penală în cauză a rămas definitivă. În această situație, hotărârea poate fi îndreptată prin intermediul căii ordinare de atac.

Așa cum a statuat chiar Curtea Constituțională, soluția legislativă care consacră dreptul persoanelor prevăzute de lege de a exercita calea de atac a revizuirii nu intră în coliziune cu prevederile constituționale privind efectele *ex nunc* ale deciziei Curții Constituționale, revizuirea putând fi exercitată numai după publicarea în Monitorul Oficial al României a

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 6239 din 24 noiembrie 2004, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 566.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4043 din 3 decembrie 2009, www.scj.ro.

[3] Acest caz de revizuire a fost introdus în Codul de procedură penală prin art. III pct. 2 din Legea nr. 177/2010 pentru modificarea și completarea Legii nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, a Codului de procedură civilă și a Codului de procedură penală al României.

În conformitate cu art. 408² alin. (1) CPP 1968 – referitor la revizuirea în cazul deciziilor Curții Constituționale –, hotărârile definitive pronunțate în cauzele în care Curtea Constituțională a admis o excepție de neconstituționalitate puteau fi supuse revizuirii dacă soluția pronunțată în cauză s-a întemeiat pe dispoziția legală declarată neconstituțională sau pe alte dispoziții din actul atacat care, în mod necesar și evident, nu pot fi disociate de prevederile menționate în sesizare. În consecință, cererea de revizuire formulată în baza art. 408² CPP 1968 era inadmisibilă dacă în cauza în care s-a pronunțat hotărârea definitivă a cărei revizuire se cere nu a fost invocată excepția de neconstituționalitate a dispoziției legale pe care instanța de contencios constituțional a declarat-o neconstituțională (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3595 din 5 noiembrie 2012, www.scj.ro).

[4] Condiția ca excepția de neconstituționalitate a dispoziției legale pe care instanța de contencios constituțional a declarat-o neconstituțională să fi fost invocată în cauza în care s-a pronunțat hotărârea definitivă a cărei revizuire se cere, care se regăsea și în reglementarea anterioară (a se vedea *supra*, nota de subsol anterioară), a fost introdusă în Codul de procedură penală prin O.U.G. nr. 18/2016, ca urmare a Deciziei Curții Constituționale nr. 126/2016 (M. Of. nr. 185 din 11 martie 2016), prin care s-a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 453 alin. (1) lit. f) CPP, care nu limitează cazul de revizuire la cauza în care a fost invocată excepția de neconstituționalitate, este neconstituțională.

actului Curții[1]. Efectele unei decizii de admitere pronunțate de instanța de contencios constituțional se întind numai *ex nunc*, deoarece *revizuirea este cea care în mod direct produce efecte pentru trecut, și nu decizia de admitere a Curții Constituționale*, aceasta din urmă fiind numai un instrument, un motiv legal pentru *reformarea viitoare* a hotărârilor judecătorești care s-au întemeiat pe dispoziția declarată neconstituțională. Prin urmare, decizia de admitere a Curții Constituționale mediază revizuirea, și nu invers, iar efectele pentru trecut de remediere a aspectelor dintr-o hotărâre judecătorească definitivă ce nu au putut fi prevenite sunt o consecință a căii de atac extraordinare, și nicidecum a actului emis de instanța de contencios constituțional[2].

§2. Condiții privind exercitarea revizuirii

237. Hotărârile supuse revizuirii. Revizuirea, constituind o cale extraordinară de atac, poate fi exercitată *numai împotriva hotărârilor judecătorești definitive pronunțate de instanțele penale*. Dacă hotărârea judecătorească poate fi atacată cu apel (cale ordinară de atac), nefiind definitivă, revizuirea este inadmisibilă.

Hotărârile judecătorești pronunțate de instanțele penale pot fi atacate pe calea revizuirii indiferent dacă *au rămas definitive la prima instanță* (sentințe) sau *la instanța de apel* (decizii). De asemenea, în ceea ce privește hotărârile pronunțate anterior intrării în vigoare a noului Cod de procedură penală, acestea puteau rămâne definitive și *la instanța de recurs* (decizii).

Având caracterul unei *căi de atac de fapt*[3], prin care sunt constatate și înlăturate erorile judiciare în rezolvarea cauzelor penale, revizuirea *privește numai hotărârile definitive prin care a fost soluționat fondul cauzei*[4]. În acest sens, în practica instanțelor judecătorești s-a stabilit că pot fi atacate pe calea revizuirii numai hotărârile definitive prin care s-a soluționat fondul cauzei *prin condamnare, achitare sau încetarea procesului penal*[5]. La acestea se adaugă – mai nou – soluțiile de *renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei*, întrucât și în cazul acestora instanța constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat, potrivit art. 396 alin. (3) și (4) CPP.

Prin urmare, *cererea de revizuire a unei hotărâri definitive prin care nu s-a soluționat fondul cauzei este inadmisibilă*. Astfel, de exemplu, s-a decis că sunt inadmisibile: cererea de revizuire a unei hotărâri prin care s-a soluționat o cerere de contopire a pedepselor pentru infracțiuni concurente[6], cererea de revizuire a hotărârii prin care a fost respinsă

[1] C.C.R., dec. nr. 1106 din 22 septembrie 2010 (M. Of. nr. 672 din 4 octombrie 2010).

[2] C.C.R., dec. nr. 998 din 22 noiembrie 2012 (M. Of. nr. 39 din 17 ianuarie 2013). În același sens, C.C.R., dec. nr. 130 din 7 martie 2013 (M. Of. nr. 225 din 19 aprilie 2013), dec. nr. 474 din 21 noiembrie 2013 (M. Of. nr. 48 din 21 ianuarie 2014).

[3] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 262.

[4] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 340; I. NEAGU, *op. cit.*, p. 355; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 903.

[5] I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 42 din 14 februarie 2005, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 562. Sunt hotărâri prin care se rezolvă fondul cauzei acelea prin care instanța se pronunță asupra raportului juridic de drept penal substanțial și asupra raportului juridic procesual penal principal. Cu alte cuvinte, prin rezolvarea fondului cauzei, instanța penală rezolvă acțiunea penală și pronunță, după caz, condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitarea sau încetarea procesului penal (C.C.R., dec. nr. 126 din 3 martie 2016, M. Of. nr. 185 din 11 martie 2016).

[6] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 423 din 11 martie 2003, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 562.

ca nefondată plângerea formulată în temeiul art. 278¹ CPP 1968[1], cererea de revizuire a hotărârii prin care a fost respins recursul declarat împotriva sentinței de respingere, ca inadmisibilă, a plângerii formulate în temeiul art. 278¹ CPP 1968[2] ori cererea de revizuire împotriva hotărârii prin care instanța română a dispus recunoașterea unei hotărâri penale străine de condamnare și transferarea persoanei condamnate într-un penitenciar din România în vederea continuării executării pedepsei[3]. Nu se soluționează fondul cauzei nici prin încheierile pronunțate de judecătorul de cameră preliminară, în cadrul procedurii de la art. 342-348 CPP[4].

În art. 452 alin. (1) CPP se prevede că revizuirea *poate privi atât latura penală*, cât *și latura civilă* a cauzei, ceea ce înseamnă că hotărârea definitivă poate fi supusă revizuirii fie sub aspectul rezolvării laturii penale, fie sub aspectul rezolvării laturii civile, fie sub aspectul rezolvării ambelor laturi[5]. Articolul 453 alin. (2) CPP prevede însă, spre deosebire de reglementarea anterioară, că revizuirea hotărârilor judecătorești penale definitive, *exclusiv cu privire la latura civilă*, poate fi cerută numai în fața instanței civile, potrivit Codului de procedură civilă[6].

În cazul în care hotărârea definitivă privește *mai multe infracțiuni sau mai multe persoane* (inculpați, persoane vătămate, părți civile sau părți responsabile civilmente), potrivit art. 452 alin. (2) CPP, revizuirea se poate cere pentru oricare dintre fapte sau dintre făptuitori. În acest caz, revizuirea poate privi hotărârea *în întregime* sau *parțial*, limitându-se la anumite fapte sau anumiți făptuitori[7]. De exemplu, revizuirea cerută de inculpat poate privi dispoziția de condamnare a acestuia pentru una dintre faptele aflate în concurs sau revizuirea cerută de partea civilă poate privi dispoziția de respingere a pretențiilor civile ale acesteia față de unul dintre inculpații condamnați[8].

238. Dovedirea unor cazuri de revizuire

238.1. Dovedirea prin hotărâre judecătorească a cazurilor de revizuire prevăzute în art. 453 alin. (1) lit. b)-d) CPP. Situațiile care constituie cazurile de revizuire prevăzute în art. 453 alin. (1) lit. b) (mărturia mincinoasă), lit. c) (înscrisuri declarate false) și lit. d) (infracțiuni comise de organele judiciare) se dovedesc, potrivit art. 454 alin. (1) CPP, prin *hotărâre judecătorească definitivă prin care instanța s-a pronunțat asupra fondului cauzei, constatând existența falsului sau existența faptelor și săvârșirea lor de respectivele persoane*. Prin urmare, atunci când există o hotărâre judecătorească prin care s-a dispus asupra fondului cauzei, cazurile de revizuire prevăzute în art. 453 alin. (1) lit. b)-d) CPP *nu pot fi dovedite prin alte mijloace de probă*.

---

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1943 din 27 martie 2006, *apud* N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 155.

[2] I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 21 din 23 ianuarie 2006, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 562. Prin Decizia nr. XVII din 19 martie 2007 (M. Of. nr. 542 din 17 iulie 2008), Secțiile Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție au stabilit că cererea de revizuire îndreptată împotriva unei hotărâri judecătorești definitive pronunțate în temeiul art. 278¹ alin. (8) lit. a) și b) CPP (din 1968 – n.n.) este inadmisibilă.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4079 din 7 decembrie 2009, www.scj.ro.

[4] „(...) din reglementarea atribuțiilor pe care funcția exercitată de judecătorul de cameră preliminară le presupune, (...) *activitatea acestuia nu privește fondul cauzei, actul procesual exercitat de către acesta neantamând și nedispunând, în sens pozitiv sau negativ, cu privire la elementele esențiale ale raportului de conflict: faptă, persoană și vinovăție*" (s.n.) (C.C.R., dec. nr. 641/2014, parag. 28, M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014).

[5] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 264; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 904.

[6] A se vedea, cu privire la această dispoziție, *supra*, partea specială, nr. 230.

[7] V. Dongoroz ș.a., *op. cit.*, vol. VI, p. 264; N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 341; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 904.

[8] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 155-156.

Spre deosebire de reglementarea anterioară, așadar, *nu mai este prevăzută posibilitatea dovedirii cazurilor de revizuire prin ordonanța procurorului.*

Cazurile de revizuire prevăzute în art. 453 alin. (1) lit. b), c) și d) CPP se dovedesc, în primul rând, prin *hotărâre de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei* pentru mărturie mincinoasă, fals în înscrisuri sau infracțiunea comisă de organul judiciar în legătură cu cauza a cărei revizuire se cere, însă pot fi dovedite și prin *hotărâre de achitare ori de încetare a procesului penal*[1]. Situația care constituie caz de revizuire se poate dovedi prin hotărârea de achitare atunci când, de exemplu, achitarea s-a dispus pentru că fapta nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege [art. 16 alin. (1) lit. b) teza a II-a CPP] sau pentru că există o cauză justificativă ori de neimputabilitate [art. 16 alin. (1) lit. d) CPP], iar prin hotărârea de încetare a procesului penal, dacă instanța a stabilit că fapta există și că a fost comisă cu vinovăție, dar a dispus încetarea procesului penal, constatând că a intervenit o lege de amnistie sau prescripția răspunderii penale [art. 16 alin. (1) lit. f) CPP]. În schimb, dacă, de exemplu, prin hotărâre s-a dispus achitarea pentru că fapta nu există [art. 16 alin. (1) lit. a) CPP] ori nu este prevăzută de legea penală [art. 16 alin. (1) lit. b) teza I CPP] sau pentru că nu există probe că o persoană a săvârșit infracțiunea [art. 16 alin. (1) lit. c) CPP] sau încetarea procesului penal în cazul infracțiunii de mărturie mincinoasă pentru că există cauza de nepedepsire prevăzută în art. 273 alin. (3) CP [art. 16 alin. (1) lit. h) CPP], cererea de revizuire va fi respinsă, nefiind admisă dovedirea existenței faptei ori a inexistenței cauzei de nepedepsire prin alte mijloace de probă.

238.2. Constatarea în procedura de revizuire a cazurilor de revizuire prevăzute în art. 453 alin. (1) lit. b)-d) CPP. Dacă dovada nu poate fi făcută prin hotărâre judecătorească definitivă, întrucât există o cauză care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale, *proba* cazurilor de revizuire prevăzute la art. 453 alin. (1) lit. b)-d) *se poate face în procedura de revizuire, prin orice mijloc de probă*, potrivit art. 454 alin. (2) CPP.

Situațiile care constituie cazurile de revizuire prevăzute în art. 453 alin. (1) lit. b)-d) CPP se constată în procedura de revizuire *numai dacă dovada nu poate fi făcută prin hotărâre judecătorească definitivă*, întrucât există o cauză care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale. De exemplu, a intervenit prescripția răspunderii penale pentru infracțiunea de mărturie mincinoasă săvârșită de martorii audiați sau pentru infracțiunea de abuz ori neglijență în serviciu comisă de persoana care a efectuat urmărirea penală în cauza a cărei revizuire se cere.

Imposibilitatea dovedirii cazurilor de revizuire prin hotărâre judecătorească definitivă, întrucât există o cauză care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale, rezultă, de regulă, din soluția de clasare dată de procuror sau din hotărârea instanței de încetare a procesului penal, în măsura în care au fost sesizate anterior sub acest aspect; în caz contrar, se poate constata chiar de instanța sesizată cu cererea de revizuire.

239. Persoanele care pot cere revizuirea

239.1. Părțile. Revizuirea poate fi exercitată, potrivit art. 455 alin. (1) lit. a) CPP, de *oricare parte din proces*, adică de oricare dintre *persoanele care au avut calitatea de parte în cauza a cărei revizuire se cere*[2] (inculpat, parte civilă sau parte responsabilă civilmente). Apreciem că, deși textul se referă la „părțile" din proces, revizuirea poate fi

[1] *Mutatis mutandis*, N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 348; I. NEAGU, *op. cit.*, p. 362, 365; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 900-901.

[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 271.

cerută și de *persoana vătămată*, chiar dacă, potrivit noii legi, aceasta nu mai este „parte", ci „subiect procesual principal", potrivit art. 33 alin. (1) CPP, excluderea sa din categoria persoanelor titulare ale căii de atac nejustificându-se; este vorba, așadar, încă o dată, despre o necorelare a termenilor utilizați[1]. În cazul revizuirii întemeiate pe existența a două sau mai multor hotărâri judecătorești definitive care nu se pot concilia [art. 453 alin. (1) lit. e) CPP], revizuirea poate fi exercitată de persoanele care au avut calitatea de parte în oricare dintre procesele soluționate prin hotărâri definitive inconciliabile[2].

Revizuirea unei hotărâri judecătorești definitive nu poate fi cerută de o persoană care nu are calitate procesuală, nefiind parte în acea cauză[3]. Cererea de revizuire introdusă de o persoană care nu a avut calitatea de parte în cauza a cărei revizuire se cere [și nici calitatea de membru de familie al condamnatului, așa cum se prevede în art. 455 alin. (1) lit. b) CPP] va fi respinsă ca *inadmisibilă*.

Revizuirea poate fi exercitată de persoana care a avut calitatea de parte în cauza a cărei revizuire se cere, *în limitele calității sale procesuale*, conform art. 455 alin. (1) lit. a) CPP. Astfel, persoana care a avut calitatea de inculpat poate cere revizuirea atât cu privire la latura penală, cât și cu privire la latura civilă, iar persoana vătămată numai cu privire la latura penală. În ceea ce privește persoana care a avut calitatea de parte civilă sau parte responsabilă civilmente, față de dispozițiile art. 409 alin. (1) lit. c) CPP, care permit exercitarea apelului de către partea civilă în ceea ce privește latura penală și latura civilă și de către partea responsabilă civilmente în ceea ce privește latura civilă, iar referitor la latura penală în măsura în care soluția din această latură a influențat soluția în latura civilă, persoana care a avut calitatea de parte civilă sau parte responsabilă civilmente poate cere revizuirea atât cu privire la latura penală, cât și cu privire la latura civilă, în aceleași condiții.

Cererea de revizuire poate fi introdusă de parte *personal*, *prin apărător*, *prin reprezentant legal* sau *prin reprezentant convențional cu împuternicire specială*.

239.2. Membrii de familie ai condamnatului. Revizuirea hotărârii definitive de condamnare poate fi cerută nu numai de persoanele care au avut calitatea de parte în proces, ci și de un membru de familie al condamnatului[4], *chiar și după moartea acestuia*, însă *numai dacă cererea este formulată în favoarea condamnatului*, în temeiul art. 455 alin. (1) lit. b) CPP. Membrii de familie ai condamnatului pot cere revizuirea hotărârii definitive de condamnare *atât cu privire la latura penală, cât și cu privire la latura civilă*.

Membrii de familie ai condamnatului, cum este sora acestuia, pot cere revizuirea, chiar și după moartea condamnatului, însă *calitatea de substituit procesual a membrului de familie este limitată, în cazul în care condamnatul este în viață, la formularea cererii de revizuire, fără a include exercitarea căilor de atac ordinare împotriva hotărârii prin care*

---

[1] În sens contrar, B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 554; M. UDROIU, *Procedură penală. Partea specială*, ed. a 4-a, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p. 452-453.

[2] *Mutatis mutandis*, N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 172.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3215 din 19 mai 2006, în N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 172.

[4] Înțelesul expresiei *„membru de familie"* în legea penală este prevăzut la art. 177 CP: „(1) Prin *membru de familie* se înțelege: a) ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude; b) soțul; c) persoanele care au stabilit relații asemănătoare acelora dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc. (2) Dispozițiile din legea penală privitoare la membru de familie, în limitele prevăzute în alin. (1) lit. a), se aplică, în caz de adopție, și persoanei adoptate ori descendenților acesteia în raport cu rudele firești".

Potrivit art. 602 CPP, termenii sau expresiile al căror înțeles este anume explicat în Codul penal au același înțeles și în Codul de procedură penală.

Reglementarea anterioară prevedea că pot solicita revizuirea „soțul și rudele apropiate", terminologia fiind una diferită.

cererea de revizuire a fost soluționată, căile de atac ordinare exercitându-se în condițiile dreptului comun, în conformitate cu art. 409 CPP. Prin urmare, apelul exercitat de sora condamnatului în viață, în calitate de membru de familie, împotriva sentinței pronunțate de prima instanță în procedura revizuirii, este inadmisibil[1].

Prevederile art. 455 alin. (1) lit. b) CPP *nu privesc* membrii de familie ai celorlalte părți din proces (persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente – persoană fizică) și nici membrii de familie ai persoanei care a avut calitatea de inculpat, dar a fost achitat sau s-a dispus față de acesta renunțarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei sau încetarea procesului penal. Apreciem însă că este vorba despre o *necorelare a textelor*, iar dispozițiile menționate ar trebui să fie aplicabile și în situația în care față de inculpat s-a dispus renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei, întrucât și în acest caz instanța constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat, potrivit art. 396 alin. (3) și (4) CPP.

Cererea de revizuire poate fi introdusă de membrii de familie ai condamnatului *personal, prin apărător, prin reprezentant legal* sau *prin reprezentant convențional cu împuternicire specială*.

239.3. Procurorul. Procurorul poate cere *revizuirea laturii penale* a hotărârii, potrivit art. 455 alin. (2) CPP, *din oficiu*, în favoarea sau în defavoarea unei părți[2].

În noua reglementare *s-a renunțat* însă la prevederea potrivit căreia organele de conducere ale unităților la care se referă art. 145 CP (din 1969 – n.n.) – autoritățile publice, instituțiile publice, instituțiile sau alte persoane juridice de interes public – care au cunoștință despre vreo faptă sau împrejurare care ar motiva revizuirea sunt obligate să îl sesizeze pe procuror[3].

240. Cererea de revizuire

240.1. Organul judiciar căruia i se adresează. Cererea de revizuire se adresează, potrivit art. 456 alin. (1) CPP, *instanței care a judecat cauza în primă instanță*, pronunțând hotărârea a cărei revizuire se cere. Cererea de revizuire nu se mai adresează, așadar, procurorului de la parchetul de pe lângă instanța care a judecat cauza în primă instanță, așa cum prevedea art. 397 alin. (1) CPP 1968, în noua reglementare *renunțându-se la etapa – prealabilă sesizării instanței – a efectuării actelor de cercetare de către procuror*.

Potrivit art. 458 teza a II-a CPP, *când temeiul cererii de revizuire constă în existența unor hotărâri ce nu se pot concilia*, competența se determină potrivit dispozițiilor art. 44 CPP, care reglementează *competența în caz de reunire a cauzelor*.

240.2. Formă și conținut. Cererea de revizuire se formulează *în scris*. Potrivit art. 456 alin. (2) CPP, în conținutul cererii *trebuie să se indice cazul de revizuire* pe care se întemeiază și *mijloacele de probă* în dovedirea acestuia.

La cerere *se vor alătura copii* de pe înscrisurile de care cel ce a formulat cererea de revizuire înțelege a se folosi în proces, *certificate pentru conformitate cu originalul*. Când înscrisurile sunt redactate într-o limbă străină, ele se vor alătura *în traducere* efectuată de un traducător autorizat.

În cazul în care cererea nu îndeplinește condițiile menționate, instanța pune în vedere celui ce a formulat cererea să o completeze, într-un termen stabilit de instanță, sub *sancțiunea respingerii cererii ca inadmisibilă*, potrivit dispozițiilor art. 456 alin. (4) raportat la art. 459 alin. (5) CPP.

---

[1] *Mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1450 din 15 aprilie 2010, www.scj.ro.

[2] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 353; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 904.

[3] Obligația era prevăzută la art. 396 alin. (3) CPP 1968.

Cererea de revizuire, prin indicarea cazului de revizuire pe care se întemeiază, stabilește limitele în care instanța judecă cererea. Având în vedere condițiile prevăzute de lege cu privire la forma și motivarea cererii de revizuire, precum și sancțiunea care intervine pentru nerespectarea acestora – inadmisibilitatea –, considerăm că *nu este permisă invocarea în fața instanței a unui caz de revizuire care nu a fost arătat în cererea inițială*, menținându-se cele arătate în jurisprudența anterioară sub acest aspect[1].

241. Termenul de introducere a cererii

241.1. Reglementare. Prevederile art. 457 alin. (1) și (2) CPP reglementează termenul de introducere a cererii de revizuire *în mod diferit*, după cum este introdusă *în favoarea condamnatului* sau *în defavoarea condamnatului, a celui achitat sau a celui față de care s-a încetat procesul penal*.

În cazul cererii de revizuire introduse în defavoarea condamnatului, a celui achitat sau a celui față de care s-a încetat procesul penal, momentul inițial (*a quo*) al termenului este reglementat în mod diferit, ținând seama de cazul de revizuire pe care se întemeiază cererea, iar în situația cererii de revizuire întemeiate pe cazurile prevăzute în art. 453 alin. (1) lit. b)-d) CPP, de existența sau inexistența unei hotărâri definitive prin care să fie constatate aceste cazuri de revizuire.

În cazul în care cererea este formulată prin e-mail, respectarea condiției privind exercitarea în termen a căii de atac se stabilește în raport cu data înregistrării acesteia la registratura instanței, iar nu în raport cu data presupusei emiteri a mesajului în formă electronică[2].

241.2. Introducerea cererii de revizuire în favoarea condamnatului. Cererea de revizuire în favoarea condamnatului poate fi introdusă, potrivit art. 457 alin. (1) CPP, *oricând, chiar după ce pedeapsa a fost executată sau considerată executată ori după moartea condamnatului*.

Excepție face revizuirea pentru cazul prevăzut la art. 453 alin. (1) lit. f) – declararea ca neconstituțională a unei prevederi legale –, când cererea poate fi formulată *în termen de un an de la data publicării deciziei Curții Constituționale în Monitorul Oficial al României, Partea I*.

Prevederile art. 457 alin. (1) CPP sunt aplicabile *oricare ar fi titularii cererii*. Apreciem, de asemenea, că prevederile menționate ar trebui să fie incidente și în situația în care inculpatul nu a fost condamnat, față de el dispunându-se renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei, fiind vorba probabil despre o *necorelare a textelor* (mai nou, soluțiile instanței nelimitându-se la condamnare, achitare sau încetare a procesului penal), întrucât, și în acest caz, instanța constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat, potrivit art. 396 alin. (3) și (4) CPP.

241.3. Introducerea cererii de revizuire în defavoarea condamnatului, a celui achitat sau a celui față de care s-a încetat procesul penal. Termenul de introducere a cererii de revizuire în defavoarea condamnatului, a celui achitat sau a celui față de care s-a încetat procesul penal este, potrivit art. 457 alin. (2) CPP, de *3 luni* (iar nu de 1 an, ca în legea veche) și se calculează conform regulilor prevăzute în art. 269 alin. (3) și (4) privind calculul termenelor procedurale.

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1022 din 11 februarie 2005, în N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 177.

[2] Sunt aplicabile în acest sens, *mutatis mutandis*, cele statuate anterior de Înalta Curte de Casație și Justiție în materia recursului (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 570 din 15 februarie 2011, www.scj.ro).

Prevederile art. 457 alin. (2) lit. a) și b) CPP stabilesc, cu unele distincții, *momentul inițial* (*a quo*) al termenului de introducere a cererii, fiind aplicabile cererii de revizuire *pentru cazurile prevăzute în art. 453 alin. (1) lit. b), c) și d)* (mărturia mincinoasă, înscrisuri declarate false, infracțiuni comise de organele judiciare).

Dacă acestea nu sunt constatate prin hotărâre definitivă, termenul de 3 luni curge de la data când faptele sau împrejurările invocate au fost cunoscute de persoana care face cererea sau de la data când aceasta a luat cunoștință de împrejurările pentru care constatarea infracțiunii nu se poate face printr-o hotărâre penală, *dar nu mai târziu de 3 ani de la data producerii lor* [art. 457 alin. (2) lit. a) CPP], iar dacă sunt constatate prin hotărâre definitivă, de la data când hotărârea a fost cunoscută de persoana care face cererea, *dar nu mai târziu de un an de la data rămânerii definitive a hotărârii penale* [art. 457 alin. (2) lit. b) CPP].

În situația cererii de revizuire în defavoarea condamnatului pentru cazul prevăzut în art. 453 alin. (1) lit. a) CPP, admisibilă ca urmare a Deciziei Curții Constituționale nr. 2/2017, apreciem că sunt incidente dispozițiile art. 457 alin. (2) lit. a), astfel că termenul de 3 luni curge de la data când faptele sau împrejurările invocate au fost cunoscute de persoana care face cererea, *dar nu mai târziu de 3 ani de la data producerii lor*.

Potrivit art. 457 alin. (2) lit. c) CPP, în *cazul prevăzut la art. 453 alin. (1) lit. e)*, termenul de revizuire de 3 luni curge *de la data când hotărârile ce nu se conciliază au fost cunoscute de persoana care face cererea*.

Dispozițiile menționate se aplică *și în cazul când procurorul se sesizează din oficiu*, potrivit art. 457 alin. (3) CPP.

Conform art. 457 alin. (4) CPP, revizuirea în defavoarea inculpatului[1] *nu se poate face când a intervenit o cauză care împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale sau continuarea procesului penal*. O astfel de situație poate fi întâlnită, de exemplu, atunci când inculpatul a fost achitat prin hotărâre definitivă, cu motivarea că fapta a fost săvârșită în stare de legitimă apărare, a cărei existență a fost stabilită pe baza declarațiilor neadevărate date de martori, însă fapta a fost amnistiată. În acest caz, hotărârea definitivă de achitare nu ar putea fi revizuită nici dacă ar fi respectat termenul prevăzut de lege[2].

Apreciem, de asemenea, că prevederile menționate privind introducerea cererii de revizuire în defavoarea condamnatului, a celui achitat sau a celui față de care s-a încetat procesul penal ar trebui să fie incidente și în situația în care față de inculpat s-a dispus renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei, pentru motivele arătate la punctul anterior.

242. Competența

242.1. Instanța competentă să judece cererea de revizuire. Instanța competentă să judece cererea de revizuire *pentru cazurile prevăzute în art. 453 alin. (1) lit. a)-d) și f)* este, conform art. 458 CPP, *instanța care a judecat cauza în primă instanță*, indiferent de instanța în fața căreia hotărârea a rămas definitivă, care poate fi instanța de apel sau de recurs (potrivit legii vechi) și indiferent dacă aceasta a fost desființată sau casată în căile de atac ordinare[3].

[1] Observăm că la art. 457 alin. (4) CPP se face referire la revizuirea în defavoarea „inculpatului", în loc de „condamnatului", cum ar fi fost corect.

[2] *Mutatis mutandis*, N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 179-180.

[3] A se vedea N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 184 și jurisprudența acolo citată. În același sens, I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 1106 din 8 august 2012, www.scj.ro.

Considerăm că se menţin, sub acest aspect, cele statuate de Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Secţiile Unite, în soluţionarea unui recurs în interesul legii, prin Decizia nr. XXX/2006[1]: „Instanţa competentă să soluţioneze cererea de revizuire este instanţa care a judecat cauza în primă instanţă, *chiar dacă, la momentul introducerii cererii, datorită modificării dispoziţiilor legii procesual penale, aceasta nu mai avea competenţa de a judeca fondul cauzei în primă instanţă*" (s.n.).

Însă, după cum a arătat tot instanţa supremă, în lumina jurisprudenţei Curţii Europene a Drepturilor Omului, reflectată în Hotărârea din 21 septembrie 2006 pronunţată în cauza *Maszni c. României*, precum şi a regulii cu valoare de principiu a *„judecării civililor de către instanţele civile"*, consacrată în art. 35 CPP 1968, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 356/2006 (actualmente, art. 44 CPP – n.n.), „instanţa civilă devenită competentă să judece cauza în primă instanţă, printr-o modificare legislativă, este instanţa competentă să soluţioneze cererea de revizuire a hotărârii penale definitive de condamnare a persoanei care nu are calitatea de militar, chiar dacă instanţa ce a judecat cauza în primă instanţă şi a dispus condamnarea este o instanţă militară. Obligativitatea principiului ce se degajă din noile prevederi legale interne şi opţiunile jurisprudenţiale ale Curţii Europene a Drepturilor Omului, regăsită în sistemele de drept europene şi internaţionale, limitează, sub acest aspect, aplicabilitatea Deciziei nr. XXX din 9 octombrie 2006 a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, Secţiile Unite, în ceea ce priveşte competenţa instanţelor militare de a judeca cererile de revizuire a hotărârilor judecătoreşti prin care au fost condamnaţi civili, chiar dacă o instanţă din această categorie procedase la judecarea în primă instanţă, în ciclul ordinar de judecată. (...) Prin intrarea în vigoare a normelor de modificare a Codului de procedură penală s-a introdus în sistemul dreptului procesual penal intern o nouă regulă de delimitare a competenţei personale a instanţelor şi parchetelor militare, regulă caracterizată prin specialitate în raport cu normele de drept comun de stabilire a abilităţilor legale ale organelor judiciare. (...) Norma procedurală de stabilire a instanţei competente să soluţioneze cererea de revizuire (...) reprezintă norma-cadru, care stabileşte dreptul comun în materie, aplicabilă atât timp cât printr-o regulă specială nu se prevede altfel (*specialia generalibus derogant*)"[2].

Şi în cazul revizuirii, dacă instanţa română a dispus recunoaşterea unei hotărâri penale străine de condamnare şi transferarea persoanei condamnate într-un penitenciar din România în vederea continuării executării pedepsei, calea extraordinară de atac împotriva hotărârii penale străine de condamnare *nu este de competenţa instanţei române*, ci a instanţei din statul străin care a pronunţat hotărârea de condamnare. Din interpretarea dispoziţiilor art. 133 alin. (1) şi (2) din Legea nr. 302/2004, republicată, competenţa judecării unei căi de atac exercitate de persoana condamnată, după transferarea sa în statul de executare, în vederea desfiinţării sau modificării hotărârii judecătoreşti de condamnare, aparţine instanţei române atunci când România este stat emitent al hotărârii. În mod simetric, statul străin care solicită executarea este singurul competent să decidă asupra unei căi extraordinare de atac împotriva hotărârii de executat[3].

[1] M. Of. nr. 725 din 26 octombrie 2007.

[2] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 581 din 25 martie 2008, www.scj.ro.

[3] Dispoziţiile art. 137 alin. (3) din Legea nr. 302/2004, republicată, anterior modificării acesteia prin Legea nr. 300/2013, erau mult mai clare sub acest aspect: „Art. 137. Legea aplicabilă şi efectele executării. (...) (3) Statul străin care solicită executarea este singurul competent să decidă asupra unei căi extraordinare de atac împotriva hotărârii de executat". A se vedea şi I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4079 din 7 decembrie 2009, www.scj.ro.

Dacă cererea de revizuire este întemeiată pe prevederile *art. 453 alin. (1) lit. e)* referitoare la existența hotărârilor definitive care nu se pot concilia, *instanța competentă se determină potrivit dispozițiilor art. 44 CPP privind competența în caz de reunire a cauzelor*, dintre instanțele care au pronunțat în primă instanță hotărârile care nu se pot concilia.

Astfel, dacă hotărârile inconciliabile au fost pronunțate în primă instanță de *instanțe de grad egal*, competența de judecată a cererii de revizuire revine *instanței mai întâi sesizate*, iar dacă hotărârile au fost pronunțate de *instanțe de grad diferit*, competența revine *instanței superioare în grad*. În aplicarea acestei din urmă reguli, în practica instanțelor judecătorești s-a decis că revizuirea cerută împotriva a două hotărâri judecătorești definitive, pronunțate în primă instanță de o judecătorie și un tribunal, se judecă de tribunal, instanța superioară în grad[1].

Dacă una dintre hotărârile inconciliabile a fost pronunțată de o *instanță civilă*, iar alta de o *instanță militară*, competența de judecată a cererii de revizuire revine *instanței civile*. Dacă *instanța militară este superioară în grad*, competența revine *instanței civile echivalente în grad cu instanța militară*, a cărei competență teritorială se stabilește conform art. 41 și art. 42 CPP.

242.2. Compunerea completului de judecată. Completul de judecată care soluționează cererea de revizuire se compune în același mod ca *cel prevăzut pentru judecarea cauzei în primă instanță*[2]. Apreciem, sub acest aspect, că este vorba despre compunerea prevăzută de lege pentru judecarea cauzei în primă instanță *la data sesizării cu cererea de revizuire*, chiar dacă hotărârea ce face obiectul revizuirii a fost pronunțată într-o compunere diferită.

S-a arătat că judecătorii care au pronunțat în primă instanță hotărârea supusă revizuirii *nu devin incompatibili* de a participa la judecarea cererii de revizuire, deoarece revizuirea constituie o cale extraordinară de atac de retractare, bazată pe fapte și împrejurări necunoscute la judecata anterioară și deci asupra cărora instanța nu s-a pronunțat[3].

În opinia noastră, în măsura în care intenția legiuitorului ar fi fost aceea ca judecătorii care au pronunțat în primă instanță hotărârea supusă revizuirii să poată participa în continuare la judecarea cererii de revizuire, ar fi păstrat redactarea cazului de incompatibilitate de dinainte de modificarea art. 47 alin. (1) CPP 1968 prin art. I pct. 21 din Legea nr. 356/2006 – „Judecătorul care a luat parte la soluționarea unei cauze nu mai poate participa la judecarea aceleiași cauze *într-o instanță superioară (...)*" (s.n.), având în vedere, evident, soluționarea apelului sau recursului); or, începând cu art. 47 alin. (1) CPP 1968, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 356/2006, și continuând cu art. 64 alin. (3) CPP, legea prevede că judecătorul care a luat parte la soluționarea/judecarea unei cauze „nu mai poate participa la judecarea aceleiași cauze *într-o cale de atac* (...)" (s.n.), nedistingând între căile de atac ordinare și cele extraordinare.

§3. Admiterea în principiu a cererii. Suspendarea executării

243. Procedură. Președintele instanței competente, la primirea cererii de revizuire, *fixează termen de judecată* pentru examinarea admisibilității în principiu a acesteia și *dispune atașarea dosarului cauzei*.

Procedura admiterii în principiu constituie *prima etapă* în judecarea cererii de revizuire, în cadrul căreia instanța de revizuire *examinează îndeplinirea condițiilor prevăzute de*

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3955 din 13 iulie 2004, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 571.
[2] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 358; I. NEAGU, *op. cit.*, p. 373.
[3] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 186-187 și doctrina și jurisprudența acolo citate.

lege pentru admiterea în principiu. Ori de câte ori aceste condiții sunt îndeplinite, există posibilitatea unei erori judiciare, care impune admiterea în principiu a cererii de revizuire și trecerea la *rejudecarea cauzei în fond*, cea de-*a doua etapă* a judecății în revizuire[1].

Ca și în cazul contestației în anulare, admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire se examinează de către instanță *în camera de consiliu, cu citarea părților (și a persoanei vătămate) și cu participarea procurorului*, neprezentarea persoanelor legal citate neîmpiedicând examinarea admisibilității în principiu, potrivit art. 459 alin. (2) CPP[2].

În urma examinării îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege pentru admiterea în principiu, dacă instanța constată că aceste condiții sunt îndeplinite, dispune, *prin încheiere definitivă, admiterea în principiu* a cererii de revizuire, fără a anula hotărârea atacată[3].

Dacă instanța constată că nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege pentru admiterea în principiu, dispune, *prin sentință, respingerea cererii de revizuire, ca inadmisibilă*.

De asemenea, instanța *poate lua act de retragerea cererii de revizuire*, dacă revizuientul își manifestă voința în acest sens. Astfel, considerăm că rămân valabile cele statuate de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, în soluționarea unui recurs în interesul legii, prin Decizia nr. XXXIV/2006[4]: „Instanța învestită cu soluționarea cererilor (...) de revizuire (...), în cazul retragerii acestora, urmează să ia act de această manifestare de voință"[5].

În situația în care cererea de revizuire a fost făcută, *pentru un condamnat decedat*, de membrii de familie ai acestuia ori în situația în care, după introducerea cererii de revizuire de către condamnat ori în favoarea condamnatului, *acesta a decedat, procedura de revizuire va continua*, potrivit art. 459 alin. (6) CPP, prin excepție de la dispozițiile art. 16 alin. (1) lit. f), instanța neputând dispune încetarea procesului penal. Dacă, în aceste situații, instanța admite în principiu cererea de revizuire, după rejudecarea cauzei, va hotărî potrivit dispozițiilor art. 16, care se aplică în mod corespunzător.

244. Condiții. În cadrul procedurii de admitere în principiu, *instanța examinează*, potrivit art. 459 alin. (3) CPP, *dacă*: cererea este introdusă de o persoană care are calitatea cerută de lege pentru a exercita calea de atac și în termenul prevăzut de lege; au fost invocate temeiuri legale pentru redeschiderea procedurilor penale; faptele și mijloacele de probă în baza cărora este formulată cererea nu au fost prezentate într-o cerere anterioară de revizuire care a fost judecată definitiv și conduc, în mod evident, la stabilirea existenței unor temeiuri legale ce permit revizuirea; persoana care a formulat cererea s-a conformat cerințelor instanței de a o completa.

Deși art. 459 alin. (3) CPP nu prevede, apreciem că instanța verifică, în cadrul acestei proceduri, și dacă cererea de revizuire privește hotărâri judecătorești definitive pronunțate de instanțele penale *prin care s-a soluționat fondul cauzei*.

În practica judiciară anterioară s-a decis, de exemplu, că este inadmisibilă cererea de revizuire prin care revizuientul critică modul în care s-au desfășurat urmărirea penală și cercetarea judecătorească și prin care solicită probe pentru a-și demonstra nevinovăția sau prin care condamnatul-revizuient invocă atitudinea sinceră de recunoaștere a faptei săvârșite și solicită redozarea pedepsei ori prin care acesta solicită administrarea probei cu

[1] *Idem*, p. 189.

[2] Modificările aduse prin O.U.G. nr. 18/2016 au pus în acord legislația cu jurisprudența Curții Constituționale care, prin Decizia nr. 506/2015 (M. Of. nr. 539 din 20 iulie 2015), a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 459 alin. (2) CPP, potrivit căreia admisibilitatea în principiu a cererii de revizuire se examinează de către instanță „fără citarea părților", este neconstituțională.

[3] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 876.

[4] M. Of. nr. 368 din 30 mai 2007.

[5] În același sens, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1824 din 2 aprilie 2007, www.scj.ro.

martori și efectuarea unei expertize medico-legale, motive care reprezintă o prelungire a probatoriului pentru fapte verificate anterior de instanțe, sau atunci când motivele invocate nu constituie fapte ori împrejurări ce nu au fost cunoscute de instanță la soluționarea cauzei, ci au fost examinate în procesul finalizat prin hotărârea definitivă de condamnare atacată pe calea revizuirii[1].

În practica judiciară recentă s-a statuat, păstrându-se aceeași linie, că sunt inadmisibile cererile de revizuire în care nu se indică vreunul dintre cazurile prevăzute la art. 453 CPP[2] sau prin care se reiterează criticile din calea ordinară de atac[3] ori se solicită prelungirea probațiunii asupra unor fapte sau împrejurări cunoscute de prima instanță[4], reindividualizarea pedepsei[5], aplicarea dispozițiilor art. 19 din Legea nr. 682/2002[6] ori reținerea dispozițiilor privind procedura judecății în cazul recunoașterii învinuirii[7].

În cadrul procedurii de admitere în principiu, în cazul cererii de revizuire pentru cazurile prevăzute în art. 453 alin. (1) lit. b)-d), instanța examinează și dacă situațiile care constituie cazurile de revizuire menționate sunt dovedite, în condițiile art. 454 alin. (1) CPP, prin hotărâre definitivă sau, în caz contrar, dacă acestea se pot constata, potrivit art. 454 alin. (2), în procedura de revizuire.

245. Măsurile care pot fi luate odată cu sau ulterior admiterii în principiu. Revizuirea *nu suspendă executarea*, constituind o cale extraordinară de atac care se exercită împotriva hotărârilor penale definitive și deci executorii.

Instanța de revizuire *poate suspenda motivat executarea hotărârii* supuse revizuirii sau, în cazul prevăzut în art. 453 alin. (1) lit. e) CPP, a hotărârilor supuse revizuirii, *prin încheierea prin care a dispus admiterea în principiu* a cererii de revizuire ori *printr-o încheiere ulterioară*, în cursul rejudecării cauzei. Executarea hotărârii poate fi suspendată *în tot* sau *în parte*, în limitele în care s-a dispus admiterea în principiu a cererii de revizuire. Suspendarea executării hotărârii *poate dura numai până la soluționarea cererii de revizuire*, când hotărârea atacată este anulată prin admiterea cererii de revizuire și, ca atare, nu mai poate fi executată sau, dimpotrivă, când cererea de revizuire fiind respinsă, hotărârea atacată va fi executată[8].

Instanța *poate impune respectarea* de către condamnat a *unora dintre obligațiile de la art. 215 alin. (1) și (2) CPP* privind conținutul controlului judiciar. *Revocarea* măsurii suspendării și reluarea executării pedepsei se pot dispune de instanță, din oficiu sau la cererea procurorului, în cazul în care persoana condamnată nu respectă obligațiile impuse.

În cazul *revizuirii în defavoarea celui achitat sau a celui față de care s-a încetat procesul penal*, prin încheierea prin care a dispus admiterea în principiu a cererii de revizuire ori

---

[1] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 192-193 și jurisprudența acolo citată.

[2] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 536/A din 25 aprilie 2014, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 543/A din 28 aprilie 2014, C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 251/Ap din 7 aprilie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 886-887.

[3] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 211/A din 3 martie 2014, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 245/A din 6 martie 2014, C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 134/Ap din 23 februarie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 884.

[4] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 401/A din 31 martie 2014, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 481/A din 15 aprilie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 884-886. În același sens, C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 1/Ap din 8 ianuarie 2015, nepublicată.

[5] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 572/A din 7 mai 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 886. În același sens, C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 105/Ap din 12 februarie 2015, nepublicată.

[6] C.A. Galați, s. pen., dec. nr. 509 din 21 aprilie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 886.

[7] C.A. Galați, s. pen., dec. nr. 137/A din 2 februarie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 886.

[8] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 194.

printr-o încheiere ulterioară, în cursul rejudecării cauzei, instanța de revizuire *poate lua oricare dintre măsurile preventive*, dacă sunt întrunite condițiile legale în acest sens[1].

Împotriva încheierii prin care s-a dispus suspendarea hotărârii supuse revizuirii procurorul sau persoana interesată poate formula *contestație* în termen de 48 de ore de la pronunțare pentru cei prezenți și de la comunicare pentru cei lipsă. Contestația formulată de procuror este suspensivă de executare[2].

În cazul *revizuirii întemeiate pe prevederile art. 453 alin. (1) lit. e) CPP*, dacă instanța admite în principiu cererea de revizuire, dispune *reunirea cauzelor* în care au fost pronunțate hotărârile inconciliabile, în vederea rejudecării acestora.

§4. Rejudecarea cauzei. Soluții

246. Rejudecarea. Rejudecarea cauzei după admiterea în principiu constituie cea de-*a doua etapă* în judecarea cererii de revizuire, în cadrul căreia *instanța examinează temeinicia* cererii cu privire la care s-a dispus admiterea în principiu.

Rejudecarea cauzei se face *potrivit regulilor de procedură privind judecarea în primă instanță, în limitele în care s-a dispus admiterea în principiu* a cererii de revizuire (cu citarea persoanelor interesate, aducerea la judecată a persoanei aflate în stare de deținere, asigurarea asistenței juridice obligatorii în condițiile art. 90 CPP, participarea procurorului).

Instanța, *dacă găsește necesar, administrează din nou probele* din cursul primei judecăți, neavând însă o obligație în acest sens. Persoanele prevăzute la art. 453 alin. (1) lit. b) și d) – martorul, expertul sau interpretul care au săvârșit infracțiunea de mărturie mincinoasă ori membrul completului de judecată, procurorul sau persoana care a efectuat acte de urmărire penală care a comis o infracțiune în legătură cu cauza a cărei revizuire se cere – *nu pot fi audiate ca martori în cauza supusă revizuirii, dacă dovada acestor cazuri de revizuire s-a făcut prin hotărâre judecătorească*.

Caracter de noutate pentru rejudecarea cauzei ulterior admiterii în principiu îl au dispozițiile art. 461 alin. (3) și (4) CPP, potrivit cărora, în cazul în care instanța constată că situația de fapt nu poate fi stabilită în mod nemijlocit sau aceasta nu s-ar putea face decât cu mare întârziere, dispune *efectuarea cercetărilor necesare de către procurorul de la parchetul de pe lângă această instanță*[3], *într-un interval ce nu poate depăși 3 luni*; după efectuarea cercetărilor, procurorul înaintează întregul material instanței competente.

---

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 279; GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, 2008, p. 913. În sens contrar, G. BODORONCEA, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1800-1801.

Opinia coordonatorilor: La acest moment procesual, nu pot fi luate măsuri preventive față de condamnatul în defavoarea căruia s-a exercitat calea de atac extraordinară a revizuirii. Argumentul esențial în susținerea acestui punct de vedere rezidă în împrejurarea că admiterea în principiu a cererii de revizuire nu determină anularea hotărârii definitive de achitare sau de încetare a procesului penal, anulare care urmează a se dispune doar în ipoteza admiterii cererii de revizuire, în urma rejudecării. Prin urmare, nu se poate accepta posibilitatea dispunerii unei măsuri preventive față de o persoană achitată definitiv sau cu privire la care s-a dispus definitiv încetarea procesului penal, în condițiile în care, la acest moment procesual, instanța a verificat doar existența unor temeiuri legale ce permit revizuirea, admiterea în principiu a cererii neducând neapărat, ca soluție finală, la admiterea cererii de revizuire. Măsurile preventive ar putea fi luate, în opinia noastră, doar în măsura în care, ca urmare a admiterii cererii de revizuire, hotărârea este anulată și se pronunță o hotărâre de condamnare.

[2] Procedura de judecată este descrisă *supra*, partea specială, nr. 171.

[3] Procurorul din cadrul structurii specializate, Direcția Națională Anticorupție, respectiv Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, este competent în condițiile art. 397 alin. (1) CPP (din 1968 – n.n.) să efectueze actele de cercetare și să înainteze materialul împreună cu concluziile referitoare la cererile de revizuire formulate împotriva hotărârilor care au avut ca obiect infracțiuni a căror urmărire penală este de competența exclusivă a uneia sau alteia dintre cele două structuri (I.C.C.J., S.U., dec. nr. 4 din 20 septembrie 2010,

În noua reglementare s-a procedat la o *inversare a etapelor* prevăzute de lege anterior. Astfel, dacă potrivit Codului de procedură penală din 1968 efectuarea actelor de cercetare de către procuror era o *etapă prealabilă și obligatorie* sesizării instanței cu cererea de revizuire, în prezent aceasta este o *etapă facultativă* (se dispune în cazul în care instanța constată că situația de fapt nu poate fi stabilită în mod nemijlocit sau nu s-ar putea face decât cu mare întârziere), *ulterioară admiterii în principiu* a cererii de revizuire.

Instanța dispune efectuarea cercetărilor necesare de către procuror printr-o *încheiere* (și nu printr-o sentință de dezînvestire), încheiere prin care *stabilește un termen* în acest sens, *care nu poate depăși 3 luni*, iar atunci când, după efectuarea cercetărilor, procurorul înaintează materialul solicitat, *continuă rejudecarea cauzei* după admiterea în principiu, urmând a se dezînvesti abia prin pronunțarea uneia dintre soluțiile prevăzute la art. 462 CPP.

247. Soluțiile după rejudecare. În urma rejudecării cauzei în fond, instanța dispune fie *admiterea* cererii de revizuire, atunci când constată că aceasta este întemeiată, fie *respingerea* ei, ca neîntemeiată.

Așa cum s-a arătat, atât în cursul procedurii admiterii în principiu, cât și după admiterea în principiu, instanța de revizuire poate *lua act de declarația părții de retragere* a cererii de revizuire[1].

247.1. Admiterea cererii de revizuire. În cazul în care instanța constată că cererea de revizuire este întemeiată, *dispune admiterea* acesteia, *anulează* hotărârea atacată, în măsura în care a fost admisă revizuirea, sau hotărârile care nu se pot concilia și *pronunță o nouă hotărâre* (*sentință*), potrivit dispozițiilor art. 395-399 CPP referitoare la rezolvarea cauzei în primă instanță, care se aplică în mod corespunzător.

În toate cazurile, indiferent în ce măsură a fost admisă revizuirea, instanța pronunță o nouă hotărâre. În cazul revizuirii întemeiate pe prevederile art. 453 alin. (1) lit. a) CPP, revizuirea putând fi numai *totală*, instanța pronunță prin noua hotărâre *o soluție opusă* celei adoptate prin hotărârea anulată (de exemplu, dacă revizuientul a fost condamnat prin hotărârea anulată, instanța poate pronunța prin noua hotărâre numai o soluție de achitare sau de încetare a procesului penal). În cazul revizuirii întemeiate pe prevederile art. 453 alin. (1) lit. b)-d) și f) CPP, instanța poate pronunța *o soluție opusă*, dacă revizuirea este *totală*, sau *poate menține soluția cu modificări*, dacă revizuirea este *parțială* (de exemplu, dacă revizuientul a fost condamnat prin hotărârea anulată, instanța poate pronunța prin noua hotărâre tot o soluție de condamnare, reținând o altă încadrare juridică, sau dacă prin hotărârea anulată inculpatul a fost obligat la despăgubiri civile, instanța poate dispune prin noua hotărâre obligarea la despăgubiri civile, modificând cuantumul acestora). În cazul revizuirii întemeiate pe prevederile art. 453 alin. (1) lit. e) CPP, instanța anulează hotărârile care nu se pot concilia și pronunță o nouă hotărâre, chiar dacă prin noua hotărâre adoptă soluția pronunțată prin una dintre hotărârile anulate[2].

Potrivit art. 462 alin. (2) CPP, revizuirea are *efect extensiv*, instanța rejudecând cauza prin extindere și cu privire la părțile care nu au formulat cerere de revizuire, putând hotărî și în privința lor, *fără să le poată crea acestora o situație mai grea*. O astfel de situație poate fi întâlnită, de exemplu, în cauzele în care mai mulți inculpați au fost condamnați, dar numai unul dintre aceștia a cerut revizuirea sau revizuirea a fost inițiată de către procuror în favoarea unuia dintre inculpații condamnați. În aceste cauze, dacă motivul

M. Of. nr. 866 din 23 decembrie 2010). Apreciem că decizia își păstrează valabilitatea, cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală.

[1] A se vedea *supra*, partea specială, nr. 243.

[2] *Mutatis mutandis*, N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 198.

de revizuire privește situația tuturor inculpaților, instanța extinde efectele revizuirii și cu privire la ceilalți inculpați.

În situația în care, fiind admisă cererea de revizuire, anulată hotărârea atacată și pronunțată o nouă hotărâre, este posibilă *restabilirea situației anterioare*, măsurile care pot fi dispuse de către instanța de revizuire în vederea repunerii părții în situația anterioară pronunțării hotărârii anulate sunt reglementate în art. 462 alin. (3) CPP. Astfel, instanța dispune, dacă este cazul, restituirea amenzii plătite și a bunurilor confiscate, a cheltuielilor judiciare pe care cel în favoarea căruia s-a admis revizuirea nu era ținut să le suporte sau alte asemenea măsuri.

Persoana condamnată care a cerut revizuirea sau în favoarea căreia a fost cerută revizuirea are *dreptul la repararea de către stat a pagubei suferite*, în condițiile art. 538 și urm. CPP, dacă, admițându-se cererea de revizuire, hotărârea de condamnare a fost anulată și prin noua hotărâre s-a pronunțat achitarea (revizuire totală), după rămânerea definitivă a hotărârii de achitare[1].

247.2. Respingerea cererii de revizuire. În cazul în care instanța constată că cererea de revizuire este *neîntemeiată*, o respinge *prin sentință*.

Admiterea în principiu a cererii de revizuire nu conduce, așadar, în mod automat la admiterea revizuirii, anularea hotărârii atacate și pronunțarea unei noi hotărâri, întrucât în etapa admiterii în principiu se examinează numai îndeplinirea anumitor condiții prevăzute de lege din care rezultă posibilitatea unei erori judiciare, iar nu însăși existența sau inexistența erorii judiciare. Prin urmare, este posibil ca, deși instanța a dispus admiterea în principiu a cererii de revizuire, în urma rejudecării să constate că nu există o eroare judiciară și că cererea de revizuire este neîntemeiată[2].

Instanța dispune și *reluarea executării pedepsei*, în cazul în care aceasta a fost suspendată.

Articolul 462 alin. (4) CPP prevede și *obligarea revizuientului la plata cheltuielilor judiciare către stat* în cazul respingerii cererii de revizuire, deși acest lucru nu mai era necesar, având în vedere dispozițiile art. 275 alin. (2) din același cod.

248. Căi de atac. *Sentința prin care instanța se pronunță asupra cererii de revizuire*, după rejudecarea cauzei, este *supusă aceleiași căi de atac ca și hotărârea la care se referă revizuirea*, potrivit art. 463 CPP.

La fel, *sentința prin care este respinsă ca inadmisibilă cererea de revizuire* – după analiza admisibilității în principiu – este *supusă aceleiași căi de atac ca și hotărârea la care se referă revizuirea*, potrivit art. 459 alin. (7) teza a II-a CPP[3].

În raport cu prevederile art. 463 CPP, sentințele pronunțate de instanța de revizuire sunt *supuse apelului*, dacă hotărârile revizuite sunt susceptibile de apel, aceasta fiind calea ordinară de atac ce se poate declara împotriva hotărârilor prin care se soluționează fondul cauzei și care, după cum am văzut, pot face obiectul căii de atac extraordinare a revizuirii.

Se mențin, astfel, *mutatis mutandis*, cele statuate de Înalta Curte de Casație și Justiție într-o hotărâre anterioară[4] (în legătură cu modificările aduse în materia căilor de atac de Legea nr. 202/2010), în sensul că prevederile referitoare la calea de atac în materie de revizuire se raportează la noile dispoziții privind căile de atac cuprinse în Codul de procedură penală.

---

[1] *Idem*, p. 200.

[2] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 200.

[3] În sensul că *hotărârea prin care se respinge ca inadmisibilă cererea de revizuire are caracter definitiv*, a se vedea I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 35/A din 3 februarie 2015, dec. nr. 398/A din 26 noiembrie 2014, www.scj.ro.

[4] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 123 din 25 ianuarie 2012, www.scj.ro.

Astfel fiind, în situația în care împotriva hotărârii supuse revizuirii se puteau declara atât apel, cât și recurs sau numai recurs, drept căi ordinare de atac, potrivit legii vechi, sub imperiul căreia a fost pronunțată, ulterior sentința prin care instanța se pronunță asupra cererii de revizuire, potrivit legii noi (de admitere după rejudecarea cauzei sau de respingere ca inadmisibilă ori ca nefondată), poate fi atacată cu apel, fiind singura cale de atac ordinară prevăzută de noul Cod de procedură penală.

Hotărârile pronunțate în revizuire, după rămânerea definitivă a acestora, *pot fi atacate și pe calea contestației în anulare*, dacă sunt îndeplinite cerințele prevăzute de lege pentru exercitarea căii extraordinare de atac. În cazul admiterii revizuirii și al anulării hotărârilor atacate în urma rejudecării cauzei, hotărârile noi pronunțate în revizuire, după rămânerea definitivă a acestora, *pot fi atacate pe calea revizuirii*, de asemenea, dacă sunt îndeplinite cerințele prevăzute de lege pentru exercitarea căii extraordinare de atac[1].

Potrivit art. 434 alin. (2) lit. a) CPP, *nu pot fi atacate cu recurs în casație* hotărârile de respingere ca inadmisibilă a cererii de revizuire.

Spre deosebire de sentințele pronunțate de instanța de revizuire, *încheierile prin care se dispune admiterea în principiu* a cererii de revizuire *sunt definitive*, potrivit art. 459 alin. (7) teza I CPP.

249. Efectele respingerii cererii de revizuire. Regula potrivit căreia, în cazul respingerii cererii de revizuire ca inadmisibilă sau ca neîntemeiată, nu va putea fi formulată o nouă cerere pentru aceleași motive, pe lângă faptul că rezulta, oricum, din interpretarea dispozițiilor art. 459 alin. (3) lit. d) și alin. (5) CPP, nu este atât un efect al respingerii cererii de revizuire, ci *al autorității de lucru judecat*. În plus, s-ar putea înțelege că acesta este singurul efect al respingerii cererii de revizuire, or, după cum am văzut, instanța dispune și *reluarea executării pedepsei*, în cazul în care aceasta a fost suspendată, precum și *obligarea revizuientului la plata cheltuielilor judiciare către stat*.

De lege ferenda, credem că ar trebui fie să se renunțe la aceste dispoziții, fie ca ele să fie prevăzute ca alineat distinct la art. 459 CPP privind admiterea în principiu a cererii de revizuire.

Din interpretarea *per a contrario* a dispozițiilor legale menționate rezultă că, în cazul în care cererea de revizuire a fost definitiv respinsă, *introducerea unei noi cereri de revizuire este posibilă dacă se invocă motive concrete noi*, care se încadrează în cazuri de revizuire diferite sau chiar în același caz de revizuire [de exemplu, după rămânerea definitivă a hotărârii prin care a fost respinsă revizuirea pentru cazul prevăzut în art. 453 alin. (1) lit. a) CPP, se descoperă că un înscris care a servit ca temei al hotărârii atacate a fost declarat fals sau, după rămânerea definitivă a hotărârii prin care a fost respinsă revizuirea pentru cazul prevăzut în art. 453 alin. (1) lit. a) CPP, se descoperă alte fapte sau împrejurări noi care nu au fost cunoscute de instanță la soluționarea cauzei][2].

§5. Revizuirea în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului

250. Reglementare. Prevederile art. 465 CPP referitoare la revizuirea în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului le reiau, în esență, pe cele ale art. 408[1] din legea veche, fiind introduse în Codul de procedură penală din 1968 prin Legea nr. 576/2004, odată cu abrogarea dispozițiilor privind recursul în anulare, inclusiv a celor care reglementau

[1] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 202.
[2] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. VI, p. 283-284.

exercitarea acestei căi de atac împotriva hotărârilor definitive pronunțate în cauzele în care Curtea Europeană a constatat o încălcare a unui drept prevăzut în Convenție.

Reglementarea unei proceduri de revizuire sau, în general, a unei căi de atac în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului este impusă de necesitatea de a înlătura consecințele încălcării prevederilor Convenției în procesele penale, atunci când aceste consecințe continuă să se producă și după constatarea încălcării prin hotărâre definitivă a Curții[1].

251. Condiții de exercitare. Revizuirea întemeiată pe prevederile art. 465 CPP poate fi exercitată, potrivit alin. (1) al acestui articol, *împotriva hotărârilor definitive pronunțate de instanțele penale române* în cauzele în care *Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale ori a dispus scoaterea cauzei de pe rol, ca urmare a soluționării amiabile a litigiului dintre stat și reclamanți.*

Cazul de revizuire analizat este *dublu condiționat* și presupune:

– *existența unei hotărâri definitive*[2] *a Curții Europene* prin care să se fi constatat o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale ori să se fi dispus scoaterea cauzei de pe rol, ca urmare a soluționării amiabile a litigiului dintre stat și reclamanți;

– *vreuna dintre consecințele grave ale încălcării* Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a protocoalelor adiționale la aceasta *să continue să se producă și să nu poată fi remediată decât prin revizuirea hotărârii pronunțate*. Astfel, de exemplu, în cazul în care Curea Europeană constată o încălcare a art. 8 din Convenție, constând în interzicerea automată a drepturilor părintești ca pedeapsă accesorie, iar condamnatul-revizuient se află în cursul executării pedepsei[3], o încălcare a art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenție, întrucât martorii apărării nu au fost citați și audiați în cauza în care s-a dispus condamnarea, iar cel condamnat se află în executarea pedepsei privative de libertate dispuse în aceste condiții, o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție, prin condamnarea inculpatului fără ca acesta să fi fost audiat de către instanța de recurs, în condițiile în care instanțele inferioare dispuseseră achitarea sa[4], sau o încălcare a art. 6 din Convenție, constând în admiterea recursului în anulare și condamnarea persoanei achitate printr-o hotărâre definitivă[5] sau în înlăturarea unei dispoziții favorabile inculpatului[6] ori în nerespectarea prezumției de nevinovăție[7], consecințele grave ale încălcării dreptului la respectarea vieții private și de familie (în primul caz) ori a dreptului la un proces echitabil (în următoarele cazuri) continuă să se producă și nu pot fi remediate decât prin revizuirea hotărârii[8]. Consecințele grave ale încălcării *nu continuă să se producă și nu pot fi remediate* prin revizuirea hotărârii de condamnare în cazul în care prin hotărârea definitivă a Curții Europene s-a constatat o încălcare a art. 5 parag. 3 și 4 din Convenția europeană referitoare la arestarea preventivă a condamnatului-revizuient[9] sau dacă s-a constatat încălcarea drepturilor garantate de art. 5 parag. 1 și art. 8 din Convenție, însă hotărârea de condamnare

---

[1] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 206.

[2] Potrivit ar. 465 alin. (4) CPP, „Cererea de revizuire se poate face cel mai târziu în termen de 3 luni de la data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, a hotărârii *definitive* pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului" (s.n.).

[3] I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 83 din 22 februarie 2010, www.scj.ro.

[4] I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 544 din 29 septembrie 2008, dec. nr. 781 din 19 octombrie 2009, www.scj.ro.

[5] I.C.C.J., compl. 5 jud., dec. pen. nr. 345 din 7 noiembrie 2011, www.scj.ro.

[6] I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 510 din 22 iunie 2009, www.scj.ro.

[7] I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 780 din 19 octombrie 2009, www.scj.ro.

[8] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 207-208.

[9] I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 134 din 22 februarie 2010, www.scj.ro.

a inculpaților s-a pronunțat în urma unei proceduri necontestate sub aspectul caracterului său echitabil, iar consecințele condamnării au încetat prin efectul reabilitării de drept[1].

252. Titularii cererii. Revizuirea în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului *poate fi cerută* de persoana al cărei drept a fost încălcat, care a avut calitatea de parte atât în cauza împotriva statului român soluționată prin hotărârea Curții, cât și în cauza soluționată prin hotărârea instanței române. Cererea de revizuire este inadmisibilă dacă a fost formulată de o persoană cu privire la care Curtea Europeană nu s-a pronunțat, neexistând o hotărâre prin care aceasta să constate o încălcare a unui drept al persoanei care solicită revizuirea[2]. Cererea de revizuire formulată de persoana care nu a avut calitatea de reclamant în cauza în care s-a pronunțat hotărârea Curții Europene este inadmisibilă, chiar dacă această persoană a avut calitatea de coinculpat al reclamanților în procesul penal desfășurat în fața instanțelor române[3].

În cele mai multe cazuri, persoana al cărei drept a fost încălcat este persoana condamnată (persoana care a avut calitatea de inculpat), nefiind însă excluse cazurile în care persoana al cărei drept a fost încălcat este cea care a avut calitatea de persoană vătămată, parte civilă sau parte responsabilă civilmente.

În cazul în care condamnatul este persoana al cărei drept a fost încălcat, revizuirea poate fi cerută și *de membrii de familie*[4] *ai acestuia*, chiar și după moartea sa, dar numai dacă cererea este formulată *în favoarea* sa (condiție care nu era prevăzută în reglementarea anterioară).

Cererea de revizuire poate fi introdusă de persoanele menționate *personal* sau *prin apărător, prin reprezentant legal* sau *prin reprezentant convențional cu împuternicire specială*.

Revizuirea poate fi cerută și *de procuror*.

253. Termenul de introducere. Cererea de revizuire se poate face *cel mai târziu în termen de 3 luni de la data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, a hotărârii*

---

[1] I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 420 din 18 mai 2009, www.scj.ro. În schimb, în cazul în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat încălcarea art. 6 parag. 1 din Convenție, stabilind că hotărârea definitivă de condamnare a fost pronunțată într-o cauză ce nu a fost soluționată într-un mod echitabil, precum și încălcarea art. 10 din Convenție, relevantă pentru stabilirea vinovăției, reabilitarea nu poate constitui un temei pentru respingerea cererii de revizuire, cu motivarea că, în ipoteza în care a intervenit reabilitarea, consecințele grave ale încălcărilor Convenției nu continuă să se producă. Prejudiciul moral cauzat prin pronunțarea unei hotărâri definitive de condamnare, fără a da posibilitatea persoanei acuzate să administreze probe în apărare și fără ca instanțele să examineze toate apărările (art. 6 parag. 1 din Convenție), precum și prin încălcarea libertății de exprimare (art. 10 din Convenție), este atât de însemnat, încât nici pronunțarea hotărârii de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului și nici reabilitarea nu stopează consecințele grave ale încălcărilor Convenției constatate în hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului, impunându-se rejudecarea cauzei cu asigurarea caracterului echitabil al procesului penal (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 179 din 11 februarie 2016, www.scj.ro).

[2] I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 421 din 18 mai 2009; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3076 din 2 decembrie 2014, www.scj.ro.

[3] I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 237 din 14 aprilie 2008, www.scj.ro.

[4] Înțelesul expresiei *„membru de familie"* în legea penală este prevăzut la art. 177 CP: „(1) Prin *membru de familie* se înțelege: a) ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude; b) soțul; c) persoanele care au stabilit relații asemănătoare acelora dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc. (2) Dispozițiile din legea penală privitoare la membru de familie, în limitele prevăzute în alin. (1) lit. a), se aplică, în caz de adopție, și persoanei adoptate ori descendenților acesteia în raport cu rudele firești".

Potrivit art. 602 CPP, termenii sau expresiile al căror înțeles este anume explicat în Codul penal au același înțeles și în Codul de procedură penală.

Reglementarea anterioară prevedea că pot solicita revizuirea *„soțul și rudele apropiate"*, terminologia fiind una diferită.

definitive pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Potrivit reglementării anterioare, termenul era de 1 an și curgea de la data rămânerii definitive a hotărârii Curții Europene a Drepturilor Omului.

254. Judecarea cererii de revizuire. *Competența* aparține instanței care a pronunțat hotărârea a cărei revizuire se cere[1]. Este vorba despre *instanța în fața căreia a rămas definitivă hotărârea a cărei revizuire se cere* – prima instanță (pentru hotărârile pentru care legea nu prevede nicio cale de atac[2]), instanța de apel ori cea care a soluționat contestația sau instanța de recurs (pentru hotărârile rămase definitive prin decizia instanței de recurs, conform legii vechi). Revizuirea împotriva hotărârilor rămase definitive prin decizia instanței de recurs, conform legii vechi, se judecă în complet de recurs (compunerea fiind cea prevăzută tot de legea veche, dat fiind că reglementarea actuală nu mai prevede complet de recurs decât la Înalta Curte de Casație și Justiție).

Suspendarea executării hotărârii atacate *se poate dispune*, după sesizare, în tot sau în parte, motivat, prin încheiere, de instanță – din oficiu, la propunerea procurorului sau la cererea părții –, putându-se impune *respectarea de către condamnat a unora dintre obligațiile de la art. 215 alin. (1) și (2) CPP* privind conținutul controlului judiciar. *Revocarea* măsurii suspendării și reluarea executării pedepsei se pot dispune de instanță, din oficiu sau la cererea procurorului, în cazul în care persoana condamnată nu respectă obligațiile impuse.

Procedura de judecată se desfășoară potrivit unor dispoziții identice cu cele din reglementarea anterioară și presupune *numai judecata în fond* a cererii de revizuire, lipsind etapa admiterii în principiu, care nu își mai găsește utilitatea, dat fiind că temeiul revizuirii îl constituie în această situație existența unei hotărâri definitive a Curții Europene prin care să se fi constatat o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale ori să se fi dispus scoaterea cauzei de pe rol, ca urmare a soluționării amiabile a litigiului dintre stat și reclamanți.

Citarea părților, aducerea părții aflate în stare de deținere la judecată și participarea procurorului sunt *obligatorii*.

Instanța ascultă concluziile părților prezente la judecarea cererii de revizuire, precum și concluziile procurorului și examinează cererea în baza actelor dosarului. Instanța se pronunță prin *decizie*.

255. Soluții. În cazul în care constată că cererea de revizuire este *tardivă* [a fost introdusă cu depășirea termenului prevăzut în art. 465 alin. (4) CPP], *inadmisibilă* [de exemplu, cererea a fost introdusă de o persoană care nu are calitatea cerută în art. 465 alin. (2) CPP pentru a exercita calea de atac] sau *nefondată* (de exemplu, consecințele grave ale încălcării unui drept al persoanei condamnate nu continuă să se producă, întrucât aceasta a fost grațiată și s-a împlinit termenul de reabilitare), instanța *respinge* cererea de revizuire.

În cazul în care constată că cererea este *fondată*, instanța:

a) *desființează în parte* hotărârea atacată sub aspectul dreptului încălcat și, *rejudecând cauza* potrivit dispozițiilor de la contestația în anulare, *înlătură consecințele* încălcării dreptului [art. 465 alin. (11) lit. a) CPP] sau

[1] Prin urmare, cererea nu se mai introduce la Înalta Curte de Casație și Justiție, care – potrivit reglementării anterioare – o judeca în complet de 9 judecători, iar ulterior Legii nr. 202/2010, în complet de 5 judecători.

[2] Întrucât una dintre condițiile de admisibilitate a cauzei în fața Curții Europene a Drepturilor Omului este epuizarea căilor de atac interne, acest caz de revizuire nu poate fi incident în situația hotărârilor rămase definitive prin neapelare/necontestare/nerecurare.

b) *desființează hotărârea* și, când este necesară administrarea de probe, *dispune rejudecarea* de către instanța în fața căreia s-a produs încălcarea dreptului, potrivit dispozițiilor de la contestația în anulare [art. 465 alin. (11) lit. b) CPP].

Prima situație poate fi întâlnită, de exemplu, atunci când Curtea Europeană constată o încălcare a art. 8 din Convenție, constând în interzicerea automată a drepturilor părintești ca pedeapsă accesorie, iar condamnatul-revizuient se află în cursul executării pedepsei; în acest caz, instanța desființează hotărârea atacată numai cu privire la conținutul pedepsei accesorii și, rejudecând cauza, înlătură din conținutul ei dispoziția referitoare la interzicerea drepturilor părintești[1]. De asemenea, când se constată o încălcare a art. 6 din Convenție, constând în admiterea recursului în anulare și condamnarea persoanei achitate printr-o hotărâre definitivă sau înlăturarea unei dispoziții favorabile inculpatului, consecințele grave ale încălcării dreptului la un proces echitabil, care continuă să se producă, nu pot fi remediate decât prin admiterea cererii de revizuire, desființarea hotărârii prin care s-a admis recursul în anulare și respingerea, ca nefondat, a acestuia[2].

Cea de-a doua situație poate fi întâlnită, de exemplu, atunci când Curtea Europeană constată o încălcare a art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenția europeană, întrucât martorii apărării nu au fost citați și audiați în cauza în care s-a dispus condamnarea, iar cel condamnat se află în executarea pedepsei privative de libertate dispuse în astfel de condiții; în acest caz, instanța desființează hotărârea atacată și, fiind necesară administrarea probei cu martori, dispune rejudecarea de către instanța în fața căreia s-a produs încălcarea (prima instanță sau instanța de apel). De asemenea, când Curtea Europeană constată o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție, prin condamnarea inculpatului fără ca acesta să fi fost audiat de către instanța de recurs, în condițiile în care instanțele inferioare dispuseseră achitarea sa, numai prin desființarea hotărârii și rejudecarea recursului cu respectarea drepturilor condamnatului se poate pronunța o hotărâre legală și temeinică[3]. În cazul în care Curtea Europeană a constatat însă o încălcare a prevederilor art. 6 parag. 2 din Convenție, referitoare la prezumția de nevinovăție, încălcare constând în influențarea opiniei publice prin declarațiile reprezentanților autorităților privind vinovăția revizuienților, anterior pronunțării unei hotărâri definitive de condamnare a acestora, precum și prin prezentarea lor în fața instanței în costumul locului de detenție, specific persoanelor condamnate, consecințele grave ale încălcării prezumției de nevinovăție în procesul penal finalizat prin condamnarea revizuienților continuă să se producă, iar înlăturarea acestor consecințe presupune desființarea hotărârilor pronunțate în primă instanță și în căile de atac, cu trimiterea cauzei spre rejudecare la prima instanță[4].

256. Căi de atac. Spre deosebire de legea veche, potrivit căreia cererea – soluționată prin decizie de Înalta Curte de Casație și Justiție – nu era supusă niciunei căi de atac[5], potrivit art. 465 alin. (12) CPP, hotărârea pronunțată este *supusă căilor de atac prevăzute de lege pentru hotărârea revizuită*.

Considerăm că, în situația în care hotărârea supusă revizuirii a rămas definitivă în fața instanței de recurs, potrivit legii vechi, după parcurgerea căii de atac a apelului, iar instanța de recurs, sesizată cu cererea de revizuire, în baza art. 465 alin. (11) lit. b) CPP, dispune

[1] I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 83 din 22 februarie 2010, www.scj.ro.

[2] I.C.C.J., compl. 5 jud., dec. pen. nr. 345 din 7 noiembrie 2011, www.scj.ro; I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 510 din 22 iunie 2009, www.scj.ro.

[3] I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 544 din 29 septembrie 2008, dec. nr. 781 din 19 octombrie 2009, www.scj.ro.

[4] I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 780 din 19 octombrie 2009, www.scj.ro.

[5] Art. 408[1] alin. (12) CPP 1968.

rejudecarea de către instanța de apel, potrivit dispozițiilor de la contestația în anulare, decizia pronunțată de instanța de apel ca urmare a rejudecării nu mai poate fi atacată cu recurs (în casație), față de dispozițiile art. 434 alin. (2) lit. a) CPP. De asemenea, față de dispozițiile legii procesuale penale în vigoare în materia căilor de atac, dacă instanța de recurs sesizată cu cererea de revizuire dispune, în baza art. 465 alin. (11) lit. b) CPP, *rejudecarea de către prima instanță*, potrivit dispozițiilor de la contestația în anulare, sentința pronunțată de prima instanță poate fi atacată doar cu apel (indiferent dacă, potrivit legii vechi, aceasta era supusă doar recursului sau atât apelului, cât și recursului, drept căi ordinare de atac).

Se mențin, astfel, *mutatis mutandis*, cele statuate de Înalta Curte de Casație și Justiție într-o hotărâre anterioară[1] (în legătură cu modificările aduse în materia căilor de atac de Legea nr. 202/2010), în sensul că prevederile referitoare la calea de atac în materie de revizuire se raportează la noile dispoziții privind căile de atac cuprinse în Codul de procedură penală.

În schimb, *în urma desființării deciziei date în recurs, în calea de atac a revizuirii reglementată în procedura prevăzută de art. 465 CPP, în condițiile în care cauza a parcurs trei grade de jurisdicție (primă instanță, apel și recurs), în ultimă instanță soluționându-se recursul procurorului, calea de atac este recursul în forma și reglementarea prevăzute de lege la data judecării recursului inițial*, după cum a statuat Înalta Curte de Casație și Justiție, prin Decizia nr. 2 din 2 februarie 2015[2], obligatorie.

Înalta Curte a arătat, în acest sens, că „analiza dispozițiilor art. 465 din Codul de procedură penală, referitoare la revizuirea în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului, relevă că această cale extraordinară de atac are o natură juridică tipică, aparte, determinată de fundamentul, obiectul, funcționalitatea și funcția sa procesuală, care o deosebește de celelalte căi extraordinare de atac, mai ales prin aceea că determină examinarea din nou a cauzei pe fond, prin retractarea de către instanță a propriei soluții, soluție care este înlocuită cu una corespunzătoare noilor fapte și împrejurări constatate și de care instanța nu a avut anterior cunoștință de ele. (...)

(...) atunci când Curtea Europeană constată încălcarea unui drept, impune instanțelor obligația de a relua procesul din stadiul în care s-a aflat partea sau mai exact reclamantul în momentul încălcării dreptului, recunoscându-i acestuia posibilitatea de a relua judecarea unei căi de atac ce a fost valabil exercitată la un anumit moment procesual și care, prin raportare la modul în care a fost soluționată, a generat o vătămare ce continuă să își producă efectele și nu poate fi înlăturată decât prin rejudecarea cauzei de către instanța în fața căreia s-a produs încălcarea dreptului.

Este vorba, în mod real, despre o repunere a părții în situația juridică sau, mai exact, în dreptul conferit de calea de atac exercitată la momentul declarării și judecării ei, astfel că în cauză nu pot fi aplicabile dispozițiile art. 14 alin. (1) din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale și care prevăd că «Rejudecarea cauzei de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată ori de către instanța competentă, dispusă după intrarea în vigoare a Codului de procedură penală, se desfășoară conform legii noi», întrucât nu ne aflăm în prezența unei situații clasice de desființare cu rejudecare și care practic obligă instanțele să aplice legea nouă, ci în prezența dispozițiilor tranzitorii inserate în conținutul art. 12 alin. (1) din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în

[1] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 123 din 25 ianuarie 2012, www.scj.ro.
[2] M. Of. nr. 159 din 6 martie 2015.

aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale, care arată că «Recursurile în curs de judecată la data intrării în vigoare a legii noi, declarate împotriva hotărârilor care au fost supuse apelului potrivit legii vechi, rămân în competența aceleiași instanțe și se judecă potrivit dispozițiilor legii vechi privitoare la recurs»".

Secțiunea a 4-a. Redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate

REGLEMENTARE

Art. 466. Redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate. (1)[1] Persoana condamnată definitiv care a fost judecată în lipsă poate solicita redeschiderea procesului penal în termen de o lună din ziua în care a luat cunoștință, prin orice notificare oficială, că s-a desfășurat un proces penal împotriva sa.

(2) Este considerată judecată în lipsă persoana condamnată care nu a fost citată la proces și nu a luat cunoștință în niciun alt mod oficial despre acesta, respectiv, deși a avut cunoștință de proces, a lipsit în mod justificat de la judecarea cauzei și nu a putut încunoștința instanța. Nu se consideră judecată în lipsă persoana condamnată care și-a desemnat un apărător ales ori un mandatar, dacă aceștia s-au prezentat oricând în cursul procesului, și nici persoana care, după comunicarea, potrivit legii, a sentinței de condamnare, nu a declarat apel, a renunțat la declararea lui ori și-a retras apelul.

(3) Pentru persoana condamnată definitiv judecată în lipsă față de care un stat străin a dispus extrădarea sau predarea în baza mandatului european de arestare, termenul prevăzut la alin. (1) curge de la data la care, după aducerea în țară, i-a fost comunicată hotărârea de condamnare.

(4) Procesul penal nu poate fi redeschis în cazul în care persoana condamnată a solicitat să fie judecată în lipsă.

(5)[2] Dispozițiile alineatelor precedente se aplică în mod corespunzător persoanei față de care s-a pronunțat o hotărâre de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei.

Art. 467. Cererea de redeschidere a procesului penal. (1)[3] Cererea de redeschidere a procesului penal poate fi formulată de către persoana judecată în lipsă și se adresează instanței care a judecat cauza în primă instanță.

(2) Când persoana judecată în lipsă este privată de libertate, cererea poate fi depusă la administrația locului de deținere, care o va trimite de îndată instanței competente.

(3) Cererea se formulează în scris și trebuie motivată cu privire la îndeplinirea condițiilor prevăzute la art. 466.

(4) Cererea poate fi însoțită de copii de pe înscrisurile de care persoana judecată în lipsă înțelege a se folosi în proces, certificate pentru conformitate cu originalul. Când înscrisurile sunt redactate într-o limbă străină, ele vor fi însoțite de traducere.

(5) În cazul în care cererea nu îndeplinește condițiile prevăzute la alin. (3) și (4), instanța pune în vedere celui ce a formulat cererea să o completeze până la primul termen de judecată sau, după caz, într-un termen scurt, stabilit de instanță.

Art. 468. Măsurile premergătoare. (1)[4] La primirea cererii de redeschidere a procesului penal, se fixează termen pentru examinarea admisibilității în principiu, președintele dispunând atașarea dosarului cauzei, precum și citarea părților și a subiecților procesuali principali interesați.

---

[1] Alin. (1)-(3) ale art. 466 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 276 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (5) al art. 466 a fost introdus prin art. 102 pct. 277 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (1) al art. 467 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 115 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] Alin. (1) al art. 468 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 278 din Legea nr. 255/2013.

(2) Când persoana care a solicitat redeschiderea procesului penal este privată de libertate, chiar într-o altă cauză, președintele dispune încunoștințarea acesteia despre termen și ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu.

(3) Persoana privată de libertate este adusă la judecată.

Art. 469.[1] **Judecarea cererii de redeschidere a procesului.** (1) Instanța, ascultând concluziile procurorului, ale părților și ale subiecților procesuali principali, examinează dacă:

a) cererea a fost formulată în termen și de către o persoană dintre cele prevăzute la art. 466;

b) au fost invocate temeiuri legale pentru redeschiderea procesului penal;

c) motivele în baza cărora este formulată cererea nu au fost prezentate într-o cerere anterioară de redeschidere a procesului penal, care a fost judecată definitiv.

(2) Cererea se examinează de urgență, iar în cazul în care persoana condamnată se află în executarea pedepsei cu închisoarea aplicate în cauza a cărei rejudecare se cere, instanța poate suspenda motivat, în tot sau în parte, executarea hotărârii și poate dispune respectarea de către condamnat a uneia dintre obligațiile prevăzute la art. 215 alin. (1) și (2). Dacă executarea pedepsei cu închisoarea nu a început, instanța poate dispune respectarea de către condamnat a uneia dintre obligațiile prevăzute la art. 215 alin. (1) și (2).

(3) Dacă instanța constată îndeplinirea condițiilor prevăzute la alin. (1), dispune prin încheiere admiterea cererii de redeschidere a procesului penal.

(4) Dacă instanța constată neîndeplinirea condițiilor prevăzute la art. 466, dispune prin sentință respingerea cererii de redeschidere a procesului penal.

(5) Încheierea prin care este admisă cererea de redeschidere a procesului penal poate fi atacată odată cu fondul.

(6) Hotărârea prin care este respinsă cererea de redeschidere a procesului penal este supusă aceleiași căi de atac ca și hotărârea pronunțată în lipsa persoanei condamnate.

(7) Admiterea cererii de redeschidere a procesului penal atrage desființarea de drept a hotărârii pronunțate în lipsa persoanei condamnate.

(8) Instanța redeschide procesul penal prin extindere și cu privire la părțile care nu au formulat cerere, putând hotărî și în privința lor, fără să le poată crea acestora o situație mai grea.

(9) Odată cu admiterea cererii de redeschidere a procesului penal, instanța, din oficiu sau la cererea procurorului, poate dispune luarea față de inculpat a uneia dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4), lit. b)-e). Dispozițiile titlului V al părții generale se aplică în mod corespunzător.

Art. 470.[2] *Abrogat.*

COMENTARIU

257. Considerații preliminare. Redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate reprezintă o *cale extraordinară de atac de retractare*. Scopul acesteia este garantarea dreptului la un proces echitabil, prevăzut de art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului, al persoanei condamnate în lipsă, prin respectarea principiului contradictorialității, al egalității armelor, al exercitării dreptului la apărare prin propria persoană, al nemijlocirii, oralității și aflării adevărului, precum și a dreptului de a interoga martorii sau părțile din proces[3].

Este o *procedură nou-introdusă de actuala reglementare*, care nu mai prevede posibilitatea declarării apelului peste termen[4] de către partea care a lipsit atât la toate

[1] Art. 469 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 279 din Legea nr. 255/2013.

[2] Art. 470 a fost abrogat prin art. II pct. 116 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] A se vedea M. UDROIU, O. PREDESCU, *op. cit.*, p. 743 și doctrina acolo citată.

[4] Potrivit art. 365 CPP 1968: „Apelul peste termen. (1) Partea care a lipsit atât la toate termenele de judecată, cât și la pronunțare poate declara apel și peste termen, dar nu mai târziu decât 10 zile de la data, după caz, a începerii executării pedepsei sau a începerii executării dispozițiilor privind despăgubirile civile. (2) Apelul declarat peste termen nu suspendă executarea. (3) Instanța de apel poate suspenda executarea hotărârii atacate".

termenele de judecată, cât și la pronunțare. De asemenea, dispozițiile art. 522[1] CPP 1968 erau aplicabile, la cerere, doar persoanelor judecate și condamnate în lipsă *care au fost extrădate sau predate ca urmare a punerii în executare a unui mandat european de arestare* și făceau trimitere la procedura revizuirii drept cale extraordinară de atac[1].

Astfel, potrivit art. 522[1] CPP 1968: „Rejudecarea celor judecați în lipsă în caz de extrădare. (1) În cazul în care se cere extrădarea sau predarea în baza unui mandat european de arestare a unei persoane judecate și condamnate în lipsă, cauza va putea fi rejudecată de către instanța care a judecat în primă instanță, la cererea condamnatului. (2) Dispozițiile art. 404-408 se aplică în mod corespunzător".

De asemenea, conform art. 92 din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată, anterior modificării aduse prin Legea nr. 300/2013: „Rejudecarea persoanei predate. (1) Asigurarea rejudecării în cazul predării persoanei condamnate în lipsă [ca urmare a emiterii, de către autoritățile române, a unui mandat european de arestare – n.n.] este dată de autoritatea judiciară emitentă, la cererea autorității judiciare de executare. (2) Dispozițiile art. 522[1] din Codul de procedură penală se aplică în mod corespunzător".

Din analiza condițiilor de exercitare reiese că noua cale extraordinară de atac reglementată de dispozițiile art. 466-469 CPP – redeschiderea procesului penal în cazul judecării persoanei condamnate în lipsă – a preluat atât calea de atac prevăzută de fostul 365 CPP 1968 (apelul peste termen), cât și procedura prevăzută de art. 522[1] CPP 1968 (rejudecarea celor judecați în lipsă în caz de extrădare)[2].

Noua procedură introdusă de Codul de procedură penală este în conformitate cu cele statuate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în jurisprudența sa, în interpretarea art. 6 din Convenție privind dreptul la un proces echitabil: „Când legislația națională permite judecarea unei persoane *in absentia* [după cum o fac prevederile art. 364 alin. (2)-(4) CPP – n.n.], acea persoană trebuie, din momentul în care află de procedură, să poată determina ca o instanță, după ce o va audia, să dispună din nou asupra fondului acuzațiilor ce i-au fost aduse"[3].

Dreptul de a compărea în persoană nu este necesar numai pentru respectarea dreptului la apărare, ci conferă, totodată, posibilitatea instanței, pe de o parte, de a-și forma o impresie nemijlocită cu privire la acuzat, iar, pe de altă parte, de a asculta declarațiile pe care el intenționează să le facă. Tot astfel, este oferită pe această cale acuzatului posibilitatea de a controla caracterul echitabil al procedurii[4].

Corelativ noilor dispoziții din Codul de procedură penală în materie, și dispozițiile art. 92 din Legea nr. 302/2004, republicată, au fost modificate prin Legea nr. 300/2013, iar potrivit alin. (2) al art. 92 (cu titlul marginal „Mandatul european de arestare emis în baza unei hotărâri de condamnare date în lipsa inculpatului"), „Atunci când din lucrările dosarului rezultă că persoanei condamnate nu i s-a înmânat personal hotărârea de condamnare, instanța emitentă informează autoritatea judiciară de executare că:

a) în termen de 10 zile de la primirea, după caz, în centrele de reținere și arestare preventivă care se organizează și funcționează în subordinea Ministerului Afacerilor Interne

[1] Limitarea aplicării dispozițiilor art. 522[1] CPP 1968 la persoanele judecate și condamnate în lipsă extrădate sau predate în baza unui mandat european de arestare a fost criticată, de altfel, în literatura de specialitate. A se vedea, în acest sens, M. UDROIU, O. PREDESCU, *op. cit.*, p. 743-744.

[2] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 923/A din 2 iunie 2016, nepublicată.

[3] C.E.D.O., cauza *Colozza c. Italiei*, hot. din 12 februarie 1985, parag. 26, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 677.

[4] M. UDROIU, O. PREDESCU, *op. cit.*, p. 712 și jurisprudența acolo citată.

sau în penitenciar a persoanei predate, hotărârea de condamnare va fi comunicată personal acesteia, în condițiile Codului de procedură penală;

b) la momentul înmânării hotărârii de condamnare, persoanei predate i se va aduce la cunoștință că are dreptul, după caz:

(i) la exercitarea unei căi de atac, potrivit Codului de procedură penală; sau

(ii) la rejudecarea cauzei, potrivit Codului de procedură penală".

258. Condițiile pentru redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate, care se desprind din dispozițiile analizate, sunt următoarele:

a) *Existența unei hotărâri definitive de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei.*

Prin Decizia nr. 22 din 9 iunie 2015[1], Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, a admis sesizarea prin care s-a solicitat pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea de principiu a chestiunii de drept în sensul dacă, „în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 466 alin. (1) din Codul de procedură penală, instituția redeschiderii procesului penal este aplicabilă doar proceselor în care a avut loc o soluție pe fond a cauzei (judecata în primă instanță și în calea ordinară de atac) sau și celor care au avut ca obiect soluționarea unor căi extraordinare de atac (contestație în anulare, revizuire) ori a altor cereri" și, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 466 alin. (1) CPP, a stabilit că „obiectul cererii de redeschidere a procesului penal în cazul judecării în lipsă a persoanei condamnate îl reprezintă numai hotărârile penale definitive prin care s-a dispus condamnarea, renunțarea la aplicarea pedepsei ori amânarea aplicării pedepsei, indiferent dacă judecata în primă instanță sau în calea ordinară de atac este consecința rejudecării cauzei ca urmare a admiterii contestației în anulare ori revizuirii".

În cazul în care sentința a rămas definitivă în fața instanței de apel, prin soluționarea apelului declarat de inculpat, care, prin urmare, a avut cunoștință de proces, dar a lipsit în mod justificat de la judecarea cauzei și nu a putut încunoștința instanța, remediul procesual îl constituie contestația în anulare [pentru motivul prevăzut de art. 426 lit. a)], având ca efect *rejudecarea cauzei în apel*; deși din interpretarea dispozițiilor art. 467 alin. (1) CPP – în forma anterioară modificării aduse prin O.U.G. nr. 18/2016[2] – rezulta că ar fi putut cere redeschiderea procesului și persoana judecată în lipsă *doar în apel*, nu putea fi concepută o situație în care o persoană care a lipsit doar de la judecata apelului să fie considerată „judecată în lipsă", potrivit dispozițiilor art. 466 alin. (2) CPP, dat fiind că, prin ipoteză, a fost citată, prezentă sau reprezentată în primă instanță, având cunoștință de proces[3]. Inculpatul trebuie să invoce lipsa sa de la judecarea cauzei în primă instanță din cauza imposibilității de prezentare sau a nelegalei citări prin intermediul apelului, caz în care instanța de apel desființează sentința primei instanțe și dispune rejudecarea cauzei, în baza art. 421 pct. 2 lit. b) CPP. Cu atât mai mult cererea de redeschidere a procesului penal nu poate fi admisă dacă inculpatul, condamnat în lipsă de prima instanță, declară apel și participă la judecarea acestuia – personal sau prin apărător ales ori mandatar –, fără a invoca însă nelegala citare sau imposibilitatea de prezentare.

[1] M. Of. nr. 486 din 2 iulie 2015.

[2] „Cererea de redeschidere a procesului penal poate fi formulată de către persoana judecată în lipsă și se adresează instanței care a judecat cauza în lipsă, fie în primă instanță, fie în apel".

[3] A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 920.

Cererea de redeschidere a procesului penal *nu poate fi admisă în cazul în care sentința de condamnare a rămas definitivă prin neapelare sau prin retragerea apelului*, întrucât, potrivit art. 466 alin. (2) teza a II-a CPP, nu se consideră judecată în lipsă persoana condamnată care, după comunicarea, potrivit legii, a sentinței de condamnare, nu a declarat apel sau a renunțat la declararea lui ori și-a retras apelul. Cu alte cuvinte, cererea de redeschidere a procesului penal, ca și calea de atac a recursului în casație, nu poate fi declarată *omisso medio*.

Dacă însă sentința de condamnare nu a fost comunicată inculpatului potrivit legii, acesta are deschisă calea de atac a apelului, drept cale de atac ordinară, sentința pronunțată nefiind definitivă, iar în măsura în care instanța de executare a emis, în aceste condiții, și mandat de executare a pedepsei, este incident cazul de contestație la executare prevăzut la art. 598 alin. (1) lit. a) CPP – *s-a pus în executare o hotărâre care nu era definitivă*.

De asemenea, *cererea de redeschidere a procesului penal trebuie respinsă* în cazul în care în cauză *s-a dispus achitarea inculpatului* sau *încetarea procesului penal*.

Cererea de redeschidere a procesului penal nu poate avea ca obiect nici o hotărâre de revocare a suspendării sub supraveghere a executării pedepsei[1], prin care se soluționează plângerea împotriva soluțiilor procurorului[2] sau prin care a fost respinsă ca inadmisibilă o cerere de revizuire[3].

Potrivit art. 8 din Legea de aplicare, hotărârile pronunțate în primă instanță după intrarea în vigoare a legii noi sunt supuse căilor de atac, termenelor și condițiilor de exercitare ale acestora, *prevăzute de legea nouă*. *Per a contrario*, ar rezulta că *nu poate fi formulată cerere de redeschidere a procesului penal* cu privire la cauzele în care hotărârile au fost pronunțate în primă instanță anterior intrării în vigoare a noului Cod de procedură penală, legea neprevăzând nicio dispoziție tranzitorie în acest sens. Practica judiciară este însă în sensul că pot face obiectul cererii de redeschidere a procesului penal și hotărârile pronunțate anterior intrării în vigoare a noului Cod de procedură penală[4].

b) *Persoana față de care s-a pronunțat hotărârea să fi fost judecată în lipsă*. Potrivit legii, *este considerată judecată în lipsă* persoana care:

– nu a fost citată la proces și nu a luat cunoștință în niciun alt mod oficial despre acesta;

– deși a avut cunoștință de proces, a lipsit în mod justificat de la judecarea cauzei și nu a putut încunoștința instanța.

---

[1] C.A. Craiova, s. pen. și min., dec. nr. 1023 din 17 iulie 2014, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1459/A din 25 noiembrie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 897.

[2] C.A. Galați, s. pen. și min., sent. nr. 202/F din 27 octombrie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 897-898.

[3] C.A. Târgu Mureș, s. pen., min. și fam., sent. nr. 29 din 21 iulie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 898.

[4] C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 478/A din 18 iunie 2014, C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 487/A din 23 iunie 2014, C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 555/A din 26 august 2014, C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 579/A din 8 septembrie 2014, C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 726/A din 2 octombrie 2014, C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 754/A din 9 octombrie 2014, C.A. Bacău, s. pen., min. și fam., dec. nr. 528/A din 7 august 2014, C.A. Bacău, s. pen., min. și fam., dec. nr. 531/A din 7 august 2014, C.A. Bacău, s. pen., min. și fam., dec. nr. 637/A din 17 septembrie 2014, C.A. Brașov, s. pen. și min., dec. nr. 329/Ap din 19 iunie 2014, C.A. Brașov, s. pen. și min., dec. nr. 384/Ap din 17 septembrie 2014, C.A. Brașov, s. pen. și min., dec. nr. 562/Ap din 31 octombrie 2014, C.A. Craiova, s. pen. și min., dec. nr. 804 din 12 iunie 2014, C.A. Craiova, s. pen. și min., dec. nr. 1260 din 17 octombrie 2014, C.A. Craiova, s. pen. și min., dec. nr. 1538 din 9 decembrie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 896-897.

Nu se consideră judecată în lipsă persoana care:

– și-a desemnat un apărător ales ori un mandatar, dacă aceștia s-au prezentat oricând în cursul procesului;

– după comunicarea, potrivit legii, a sentinței de condamnare, nu a declarat apel, a renunțat la declararea lui ori și-a retras apelul.

În acest sens, în jurisprudența anterioară, ale cărei considerente apreciem că se mențin, s-a arătat că prima instanță, sesizată cu cererea condamnatului, a apreciat în mod corect că nu se impune rejudecarea cauzei, întrucât condamnatul avea cunoștință de procesul penal – aflat în faza urmăririi penale – pornit împotriva sa și a dat declarații în cauză, după care s-a sustras de la judecată, părăsind țara. Ca atare, condamnatul a avut posibilitatea să își exercite dreptul la apărare și a fost reprezentat pe tot parcursul procesului penal de un apărător desemnat din oficiu, însă a înțeles să nu participe la judecată[1].

Și față de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materia art. 6 parag. 1 coroborat cu art. 6 parag. 3 lit. c) din Convenție, instanțele trebuie să respingă o cerere de rejudecare formulată de *persoanele care au renunțat, în mod neechivoc, la dreptul de a fi prezente în instanță și de a se apăra* (de pildă, s-au sustras procedurilor, au fugit din țară în cursul procesului penal etc.), având însă obligația de a rejudeca procesul în celelalte cazuri în care condamnatul a fost judecat în lipsă[2].

Renunțarea la dreptul de a fi prezent personal în fața instanței și de a se apăra trebuie să fie stabilită însă neechivoc și să fie însoțită de un minimum de garanții corespunzătoare „gravității" ei[3]. În acest sens, în opinia Curții Europene, nu echivalează cu renunțarea la dreptul de a participa la judecată atitudinea inculpatului care lipsește în mod justificat de la judecarea cauzei și încunoștințează instanța despre aceasta, prin intermediul avocatului său[4], sau lipsa inculpatului de la domiciliul său, imediat după săvârșirea faptei, în condițiile în care nu a mai fost citat[5].

Simpla citare nu echivalează cu împrejurarea că persoana are cunoștință de proces; procedura legal îndeplinită în sens formal permite judecarea cauzei, dar nu dovedește întotdeauna că persoana chiar a avut cunoștință de proces sau a fost notificată despre existența acestuia în mod oficial în sensul impus de Convenția europeană a drepturilor

---

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4713 din 2 august 2006, www.scj.ro. În același sens, C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1183 din 9 octombrie 2014, C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1457 din 20 noiembrie 2014, C.A. Iași, s. pen. și min., dec. nr. 592 din 15 octombrie 2014, C.A. Oradea, s. pen. și min., dec. nr. 323/A din 24 iunie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 898; C.A. Galați, s. pen. și min., dec. nr. 645/A din 16 iulie 2014, C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 617/A din 23 iulie 2014, C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 619/A din 23 iulie 2014, C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 625/A din 30 iulie 2014, C.A. Timișoara, s. pen., dec. nr. 1015/A din 27 noiembrie 2014, nepublicate.

[2] M. UDROIU, O. PREDESCU, *op. cit.*, p. 744.

[3] C.E.D.O., cauza *Demebukov c. Bulgariei*, hot. din 28 februarie 2008, parag. 47, în M. UDROIU, O. PREDESCU, *op. cit.*, p. 713; C.E.D.O., cauza *Poitrimol c. Franței*, hot. din 23 noiembrie 1993, parag. 31, în C. BÎRSAN, *op. cit.*, 2010, p. 516.

[4] În cauza *F.C.B. c. Italiei*, Curtea Europeană a considerat că reclamantul, care era deținut în Olanda în cadrul altor proceduri desfășurate împotriva sa și care a informat instanța italiană despre această imposibilitate de prezentare prin intermediul avocatului său, nu poate fi considerat că a renunțat la dreptul de a compărea în persoană în vederea exercitării apărării (C.E.D.O., hot. din 28 august 1991, parag. 35, în M. UDROIU, O. PREDESCU, *op. cit.*, p. 714).

[5] În cauza *Sejdovic c. Italiei*, Curtea Europeană a apreciat că absența reclamantului de la domiciliu imediat după săvârșirea infracțiunii și plecarea sa în Germania nu pot fi interpretate ca o renunțare în mod neechivoc la dreptul de a fi prezent în instanță și de a-și face singur apărarea, cu atât mai mult cu cât autoritățile italiene nu au procedat la citarea acestuia potrivit dreptului intern (C.E.D.O., hot. din 10 noiembrie 2004, parag. 34-41, în M. UDROIU, O. PREDESCU, *op. cit.*, p. 714).

omului; dacă persoana condamnată a părăsit țara înainte de începerea urmăririi penale, nu se poate pune problema sustragerii acesteia de la judecarea cauzei, întrucât anterior începerii procesului penal nu poate fi vorba despre raporturi juridice de drept procesual penal și deci nici despre obligații procesuale, în funcție de care să se aprecieze asupra bunei sau relei-credințe[1].

De lege lata, persoana care și-a desemnat un apărător ales ori un mandatar, iar aceștia s-au prezentat oricând în cursul procesului, sau care a fost legal citată la proces ori a luat cunoștință în vreun alt mod oficial despre acesta sau care, având cunoștință de proces, a lipsit în mod nejustificat de la judecarea cauzei ori a lipsit în mod justificat de la judecarea cauzei și a putut încunoștința instanța despre aceasta *nu poate cere redeschiderea procesului*. Instanța, dacă este informată despre lipsa justificată a inculpatului, care arată însă că dorește să fie prezent personal la proces, poate amâna cauza, pentru a-i da posibilitatea să se prezinte, cu respectarea dreptului la apărare, sau, după caz, poate lua măsuri pentru garantarea dreptului inculpatului la un proces echitabil, în absența sa (de exemplu, procedând la audierea inculpatului aflat în stare de deținere în străinătate, prin videoconferință sau prin formularea unei cereri de asistență judiciară internațională).

După cum a arătat tot Curtea Europeană, statele contractante au la dispoziție o mare libertate în alegerea mijloacelor procedurale de natură a permite sistemului lor judiciar să răspundă exigențelor art. 6 parag. 1 din Convenție în materie, câtă vreme dispozițiile cuprinse în normele interne se dovedesc efective, iar rezultatul voit de Convenție este realizat[2].

c) *Persoana condamnată să nu fi solicitat să fie judecată în lipsă*. Curtea Europeană recunoaște un drept la redeschiderea procedurii oricărui acuzat judecat și condamnat în lipsă, dacă aceasta nu este consecința renunțării voluntare a acuzatului la dreptul de a fi prezent în instanță pentru a-și face apărările[3].

Potrivit art. 364 alin. (4) CPP, pe tot parcursul judecății, *inculpatul*, inclusiv în cazul în care este privat de libertate, *poate cere, în scris, să fie judecat în lipsă*, fiind reprezentat de avocatul său ales sau din oficiu.

Prin urmare, pentru a reține că nu este îndeplinită această condiție, persoana condamnată trebuie să fi cerut, în scris, judecarea în lipsă, cerere care trebuie să se regăsească la dosarul cauzei.

d) *Motivele în baza cărora este formulată cererea să nu fi fost prezentate într-o cerere anterioară de redeschidere a procesului penal, care a fost judecată definitiv*. Este o condiție de admisibilitate impusă de respectarea autorității de lucru judecat, a securității raporturilor juridice, care impune, *inter alia*, ca, atunci când instanțele au pronunțat o soluție definitivă, aceasta să nu poată fi repusă în discuție, condiție prevăzută de lege în cazul tuturor căilor de atac.

259. Termenul de introducere a cererii. Spre deosebire de reglementarea anterioară (art. 522[1] CPP 1968), art. 466 CPP prevede și un termen în care poate fi formulată cererea de redeschidere a procesului penal de către persoana condamnată definitiv în lipsă, acesta fiind de *o lună*.

Momentul inițial (*a quo*) al termenului este reglementat în mod diferit, ținând seama de situația în care se află titularul cererii. Astfel, pentru persoana condamnată definitiv

[1] C.A. Brașov, s. pen. și min., dec. nr. 384/Ap din 17 septembrie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 901-902. În același sens, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 923/A din 2 iunie 2016, nepublicată.

[2] A se vedea C. BÎRSAN, *op. cit.*, 2010, p. 516.

[3] M. UDROIU, O. PREDESCU, *op. cit.*, p. 713.

judecată în lipsă *față de care un stat străin a dispus extrădarea sau predarea în baza mandatului european de arestare*, termenul curge *de la data la care, după aducerea în țară, i-a fost comunicată hotărârea de condamnare*. În acest sens, potrivit art. 92 alin. (2) din Legea nr. 302/2004, republicată, precitat[1], atunci când din lucrările dosarului rezultă că persoanei condamnate nu i s-a înmânat personal hotărârea de condamnare, aceasta va fi comunicată personal persoanei predate, în condițiile Codului de procedură penală, în termen de 10 zile de la primirea sa în centrele de reținere și arestare preventivă sau în penitenciar, aducându-i-se la cunoștință că are dreptul, după caz, la exercitarea unei căi de atac sau la rejudecarea cauzei, ambele potrivit Codului de procedură penală. Dispoziția se explică prin aceea că, dat fiind că persoanele condamnate nu pot fi găsite pentru punerea în executare a mandatului de executare a pedepsei închisorii (extrădarea sau predarea în baza mandatului european de arestare presupunând o hotărâre de condamnare la pedeapsa închisorii, în regim de detenție), nu li se poate înmâna personal nici hotărârea de condamnare, aceasta având loc la momentul încarcerării în unul dintre locurile de deținere de pe teritoriul României, moment de când începe să curgă și termenul de declarare a căii de atac, pentru a putea avea o dată certă de la care să fie calculat, precum și pentru a garanta exercitarea efectivă a acestui drept. În consecință, apreciem că rămân valabile cele statuate de Înalta Curte de Casație și Justiție în jurisprudența sa anterioară, în sensul că cererea de rejudecare formulată de către persoana judecată și condamnată în lipsă, care nu este prezentă pe teritoriul României, nefiind extrădată în România, întrucât statul solicitat nu a stabilit îndeplinirea condiției dublei incriminări, este inadmisibilă[2].

Pentru *celelalte persoane* condamnate definitiv judecate în lipsă, termenul curge *din ziua în care au luat cunoștință, prin orice notificare oficială, că s-a desfășurat un proces penal împotriva lor*. Poate fi vorba, de exemplu, despre înmânarea mandatului de executare a pedepsei, în condițiile art. 557 alin. (1) CPP[3], sau despre comunicările primite de la serviciul de probațiune în exercitarea supravegherii în cazul amânării aplicării pedepsei ori al suspendării sub supraveghere a executării pedepsei, în condițiile prevăzute de Legea nr. 253/2013[4].

În cazul în care cererea este formulată prin e-mail, respectarea condiției privind exercitarea în termen a căii de atac se stabilește în raport cu data înregistrării acesteia la registratura instanței, iar nu în raport cu data presupusei emiteri a mesajului în formă electronică[5].

260. Cererea de redeschidere a procesului penal

260.1. Persoanele care pot solicita redeschiderea procesului penal. Potrivit art. 467 alin. (1) coroborat cu art. 466 alin. (1) și (5) CPP, titular al cererii de redeschidere a procesului penal poate fi doar *persoana judecată în lipsă, care a fost condamnată definitiv sau față de care s-a pronunțat o hotărâre de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei*.

---

[1] A se vedea *supra*, partea specială, nr. 257.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1600 din 20 aprilie 2011, www.scj.ro.

[3] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1271/A din 20 octombrie 2014, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1047/A din 23 septembrie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 905. În același sens, C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 487/A din 23 iunie 2014, nepublicată.

[4] Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 513 din 14 august 2013).

[5] Sunt aplicabile în acest sens, *mutatis mutandis*, cele statuate anterior de Înalta Curte de Casație și Justiție în materia recursului (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 570 din 15 februarie 2011, www.scj.ro).

Deși legea nu prevede expres, cererea poate fi introdusă *personal*, *prin apărător*, *prin reprezentant legal* sau *prin reprezentant convențional cu împuternicire specială*.

O serie de condiții pe care trebuie să le îndeplinească titularul căii de atac – înțelesul expresiei de „persoană judecată în lipsă" și lipsa unei cereri de judecată în lipsă – sunt prevăzute la art. 466 CPP și au fost analizate anterior[1].

Redeschiderea procesului penal fiind o cale de atac extraordinară prevăzută pentru garantarea drepturilor persoanei condamnate în lipsă, *nu pot cere redeschiderea procesului penal* nici membrii de familie ai acesteia și nici persoana vătămată sau o altă parte a procesului penal, chiar dacă nu au luat nici ele parte la judecarea cauzei și ar putea justifica un interes procesual. Acestea din urmă au deschisă, eventual, contestația în anulare.

Având în vedere scopul procedurii de redeschidere a procesului penal la cererea persoanei condamnate în lipsă, acela de a da posibilitatea inculpatului de a fi prezent la judecarea cauzei, considerăm că admiterea cererii este condiționată de posibilitatea persoanei care solicită redeschiderea procesului penal de a participa la rejudecarea cauzei. Prin urmare, cererea nu poate fi admisă, de exemplu, dacă persoana judecată și condamnată în lipsă nu este prezentă pe teritoriul României[2].

260.2. Organul la care se depune. Potrivit art. 467 alin. (1) CPP, cererea de redeschidere a procesului penal se adresează *instanței care a judecat cauza în primă instanță*.

Când persoana judecată în lipsă este privată de libertate, cererea *poate fi depusă la administrația locului de deținere*, care o va trimite de îndată instanței competente [art. 467 alin. (2) CPP].

260.3. Formă și conținut. Cererea se formulează *în scris* și *trebuie motivată* cu privire la îndeplinirea condițiilor prevăzute la art. 466 CPP. Este vorba despre cele privind termenul de declarare, titulari, tipul hotărârii pronunțate în cauză, analizate mai sus[3].

Cererea poate fi însoțită de *copii de pe înscrisurile* de care persoana judecată în lipsă înțelege a se folosi în proces, *certificate pentru conformitate cu originalul*. Când înscrisurile sunt redactate într-o limbă străină, ele vor fi însoțite de *traducere autorizată*.

În cazul în care cererea nu îndeplinește condițiile menționate, instanța pune în vedere celui ce a formulat cererea *să o completeze* până la primul termen de judecată sau, după caz, într-un termen scurt, stabilit de instanță.

Sancțiunea nerespectării dispozițiilor prevăzute de lege cu privire la forma cererii de redeschidere a procesului penal este aceea a respingerii ei ca *inadmisibilă*.

261. Judecarea cererii de redeschidere a procesului

261.1. Instanța competentă este cea care a judecat cauza în primă instanță. Nu are relevanță, sub aspectul stabilirii instanței competente, că hotărârea definitivă de condamnare a fost pronunțată de instanța de control judiciar[4].

Având în vedere cele statuate de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, în soluționarea unui recurs în interesul legii în materia revizuirii, prin Decizia nr. XXX/2006[5], apreciem că instanța competentă să soluționeze cererea de redeschidere a procesului penal este instanța care a judecat cauza în primă instanță, *chiar dacă, la momentul*

---

[1] A se vedea *supra*, partea specială, nr. 258.

[2] În acest sens, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1600 din 20 aprilie 2011, www.scj.ro; Trib. București, s. I pen., sent. nr. 1946 din 9 iulie 2014, definitivă prin dec. nr. 1183 din 9 octombrie 2014 a C.A. București, s. I pen., în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 920.

[3] A se vedea *supra*, partea specială, nr. 259, nr. 257 și, respectiv, nr. 258.

[4] În acest sens, jurisprudența anterioară: I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 317 din 19 ianuarie 2007, www.scj.ro.

[5] M. Of. nr. 725 din 26 octombrie 2007.

introducerii cererii, datorită modificării dispozițiilor legii procesuale penale, aceasta nu mai avea competența de a judeca fondul cauzei, în primă instanță. Desigur, cu excepția – în lumina jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, reflectată în Hotărârea din 21 septembrie 2006 pronunțată în cauza *Maszni c. României*, precum și a regulii cu valoare de principiu a „judecării civililor de către instanțele civile", prevăzută de art. 44 CPP – situației în care instanța civilă a devenit competentă să judece cauza în primă instanță, printr-o modificare legislativă, când instanța civilă este instanța competentă să soluționeze cererea de revizuire a hotărârii penale definitive de condamnare a persoanei care nu are calitatea de militar, chiar dacă instanța ce a judecat cauza în primă instanță și a dispus condamnarea este o instanță militară[1].

261.2. Compunerea completului de judecată. Completul de judecată care soluționează cererea de redeschidere a procesului penal se compune în același mod ca cel prevăzut pentru judecarea cauzei în primă instanță[2]. Apreciem, sub acest aspect, că este vorba despre compunerea prevăzută de lege pentru judecarea cauzei în primă instanță *la data sesizării* cu cererea de redeschidere a procesului penal, chiar dacă în cauză hotărârea a fost pronunțată într-o compunere diferită.

Considerăm că judecătorii care au pronunțat hotărârile în cauza a cărei redeschidere se cere *sunt incompatibili* de a participa la judecarea cererii de redeschidere a procesului penal, în raport de dispozițiile art. 64 alin. (3) CPP.

261.3. Procedura de judecare. Procedura de judecată presupune, ca și revizuirea, *două etape*: admiterea în principiu și rejudecarea cauzei după admiterea în principiu a cererii de redeschidere a procesului penal.

La primirea cererii, *se fixează termen pentru examinarea admisibilității în principiu*, președintele dispunând *atașarea dosarului* cauzei, precum și *citarea părților și a subiecților procesuali principali interesați.*

Persoana privată de libertate, chiar într-o altă cauză, care a solicitat redeschiderea procesului penal *este încunoștințată* despre termen, *adusă la judecată* și i se desemnează un *avocat din oficiu.*

Participarea procurorului este obligatorie, potrivit art. 353 alin. (9) CPP.

Admisibilitatea cererii se examinează *de urgență*, în ședință publică. În primul rând, instanța *verifică* respectarea dispozițiilor art. 466 CPP referitoare la condițiile de exercitare a procedurii, precum și respectarea termenului de introducere a cererii și calitatea de titular al acesteia [art. 469 alin. (1) lit. a) CPP]. Apoi, instanța examinează și dacă au fost invocate temeiuri legale pentru redeschiderea procesului penal, precum și dacă motivele în baza cărora este formulată cererea nu au fost prezentate într-o cerere anterioară de redeschidere a procesului penal, care a fost judecată definitiv [art. 469 alin. (1) lit. b) și c) CPP].

261.4. Suspendarea executării. Cererea de redeschidere a procesului penal *nu suspendă executarea*, constituind o cale extraordinară de atac care se exercită împotriva hotărârilor penale definitive și deci executorii.

Suspendarea executării hotărârii atacate se poate dispune însă de către instanță, *în tot sau în parte*, motivat, prin *încheiere*, în baza art. 469 alin. (2) CPP. Instanța *poate impune respectarea de către condamnat a unora dintre obligațiile de la art. 215 alin. (1) și (2) CPP* privind conținutul controlului judiciar.

---

[1] A se vedea *supra*, comentariul referitor la instanța competentă în materia revizuirii, partea specială, nr. 242.1.

[2] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 358; I. NEAGU, *op. cit.*, p. 373.

Considerăm că, în materia redeschiderii procesului penal în cazul judecării în lipsă, dispoziția referitoare la posibilitatea suspendării hotărârii este *inutilă*. Astfel, din așezarea textelor ar rezulta că necesitatea suspendării executării hotărârii se analizează de către instanță odată cu examinarea admisibilității cererii. Ar fi și abuzivă, de altfel, interpretarea prevederilor menționate în sensul că suspendarea executării hotărârii se poate dispune independent de verificarea condițiilor de admisibilitate a cererii de redeschidere a procesului. Or, în măsura în care cererea este inadmisibilă, nu mai trebuie suspendată executarea hotărârii, iar dacă cererea este admisibilă, hotărârea este desființată de drept, ca efect al admiterii cererii, astfel că executarea nu mai poate continua, fiind lipsită de temei. În acest ultim caz, instanța poate dispune luarea unei măsuri preventive odată cu admiterea cererii de redeschidere a procesului penal.

Dispozițiile referitoare la posibilitatea suspendării executării hotărârii au fost prevăzute, probabil, prin similitudine cu celelalte căi extraordinare de atac. Numai că, în materia contestației în anulare, a recursului în casație și a revizuirii, suspendarea executării hotărârii nu se dispune înaintea examinării admisibilității în principiu a căii de atac, ci odată cu sau ulterior admiterii în principiu, până la judecata „în fond" a căii extraordinare de atac, când hotărârea atacată urmează a fi desființată (iar suspendarea executării încetează, pentru că nu mai există o hotărâre executorie) sau nu (când executarea suspendată se reia, prin respingerea ca nefondată a căii de atac și menținerea hotărârii atacate, definitivă și executorie). În ceea ce privește procedura redeschiderii procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate însă, deși în textul art. 468 alin. (1) CPP se vorbește despre „examinarea admisibilității în principiu", această etapă nu este urmată de o etapă a judecății pe fond a cererii, care să se finalizeze cu respingerea sau admiterea sa. Desființarea sau nu a hotărârii atacate este efectul chiar al soluției date de instanță în etapa admiterii în principiu, iar după încheierea de admitere în principiu urmează *rejudecarea cauzei* (și *nu judecata pe fond a cererii de redeschidere*).

262. Soluțiile date cererii de redeschidere a procesului penal. Dacă instanța constată că *nu sunt îndeplinite condițiile* prevăzute de lege pentru admiterea în principiu, dispune, *prin sentință, respingerea cererii de redeschidere a procesului penal ca inadmisibilă*, în baza art. 469 alin. (4) CPP. Deși textul se referă la neîndeplinirea condițiilor prevăzute la art. 466, soluția respingerii cererii ca inadmisibilă se pronunță și în cazul nerespectării autorității de lucru judecat (respectiv dacă motivele în baza cărora este formulată cererea au fost prezentate într-o cerere anterioară de redeschidere a procesului penal, care a fost judecată definitiv); altfel, ar fi lipsită de sens verificarea, în această etapă, dacă motivele în baza cărora este formulată cererea nu au fost prezentate într-o cerere anterioară de redeschidere a procesului penal, care a fost judecată definitiv, prevăzută la art. 469 alin. (1) lit. c) CPP. Textul este criticabil, astfel, sub aspectul tehnicii legislative, întrucât ar fi trebuit să facă trimitere, și el, la condițiile de la art. 469 alin. (1), ce au făcut obiectul examinării instanței, așa cum se procedează, de altfel, la art. 469 alin. (3) (soluția de admitere a cererii). În situația – puțin probabilă, față de cele expuse mai sus – în care anterior respingerii cererii instanța a dispus suspendarea executării, prin sentință se va dispune, totodată, *reluarea executării* hotărârii.

De asemenea, considerăm că, deși legea nu prevede expres, instanța *poate lua act de retragerea cererii de redeschidere a procesului penal*, dacă cel care a formulat-o își manifestă voința în acest sens[1].

[1] Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, a statuat aceasta în soluționarea unui recurs în interesul legii, în jurisprudența sa anterioară în materia revizuirii (dec. nr. XXXIV/2006, M. Of. nr. 368 din 30 mai 2007):

În urma examinării cererii, dacă instanța constată că *sunt îndeplinite condițiile* prevăzute de lege pentru admiterea în principiu [cele de la art. 469 alin. (1) CPP], dispune, *prin încheiere, admiterea cererii* de redeschidere a procesului penal, în baza art. 469 alin. (3) CPP.

Admiterea cererii de redeschidere a procesului penal atrage *desființarea de drept a hotărârii* pronunțate în lipsa persoanei condamnate [art. 469 alin. (7) CPP], cu reluarea cauzei din faza judecății în primă instanță[1].

Fiind deschis un nou ciclu procesual, cu reluarea judecății în primă instanță, odată cu admiterea cererii de redeschidere a procesului penal, instanța, *din oficiu sau la cererea procurorului*, poate dispune *luarea față de inculpat a uneia dintre următoarele măsuri preventive*, prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-e) CPP: controlul judiciar, controlul judiciar pe cauțiune, arestul la domiciliu, arestarea preventivă. Dispozițiile Titlului V al Părții generale – „Măsurile preventive și alte măsuri procesuale" – se aplică în mod corespunzător.

Potrivit art. 155 alin. (5) CP, admiterea în principiu a cererii de redeschidere a procesului penal face să curgă un nou termen de prescripție a răspunderii penale. La calculul termenului prevăzut la art. 155 alin. (4) CP – al prescripției „speciale" a răspunderii penale – se va avea însă în vedere întreaga perioadă de la data comiterii faptei, iar nu doar intervalul ulterior redeschiderii[2].

263. Calea de atac. *Sentința de respingere* a cererii de redeschidere a procesului penal este *supusă aceleiași căi de atac ca și hotărârea pronunțată în lipsa persoanei condamnate*.

Potrivit art. 434 alin. (2) lit. b) CPP, *nu pot fi atacate cu recurs în casație* hotărârile de respingere a cererii de redeschidere a procesului penal în cazul judecării în lipsă.

Încheierea de admitere în principiu a cererii de redeschidere a procesului penal poate fi *atacată odată cu fondul*, potrivit art. 469 alin. (5) CPP.

Hotărârea pronunțată ca urmare a rejudecării cauzei, după admiterea cererii de redeschidere a procesului penal, *este o sentință, împotriva căreia se poate declara apel*.

După cum am arătat și la revizuire, prevederile referitoare la calea de atac în materie de redeschidere a procesului penal trebuie raportate la noile dispoziții privind căile de atac cuprinse în Codul de procedură penală[3].

264. Rejudecarea cauzei. După admiterea cererii de redeschidere a procesului penal, instanța procedează la rejudecarea cauzei în primă instanță, ținând seama de limitele în care a fost redeschis procesul penal, potrivit art. 469 alin. (8) CPP, și putând redeschide procesul penal prin extindere și cu privire la părțile care nu au formulat cerere, hotărând și în privința lor, fără să le poată crea o situație mai grea. Prin urmare, legea prevede și pentru această cale de atac un *efect extensiv*[4].

Apreciem că regula neagravării situației în propria cale de atac (*non reformatio in peius*) se aplică și la rejudecarea cauzei după admiterea cererii de redeschidere a procesului penal, în fața instanței de rejudecare.

„Instanța învestită cu soluționarea cererilor (...) de revizuire (...), în cazul retragerii acestora, urmează să ia act de această manifestare de voință". În același sens, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1824 din 2 aprilie 2007, www.scj.ro.

[1] I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 13/2017 (M. Of. nr. 735 din 13 septembrie 2017).

[2] În acest sens, a se vedea și Nota Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție nr. 745/C din 30 iunie 2014 (http://www.mpublic.ro/note_studiu_noile_coduri/art_155.pdf).

[3] Se mențin, astfel, *mutatis mutandis*, cele statuate de Înalta Curte de Casație și Justiție într-o hotărâre anterioară (în legătură cu modificările aduse în materia căilor de atac de Legea nr. 202/2010) (I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 123 din 25 ianuarie 2012, www.scj.ro).

[4] A se vedea, pentru efectul extensiv al recursului în casație, *supra*, partea specială, nr. 219.

Prin urmare, sunt aplicabile inclusiv dispozițiile art. 396 alin. (10) raportat la art. 375 alin. (1) și (2) și art. 377 alin. (5), *referitoare la procedura în cazul recunoașterii învinuirii*[1], întrucât constituie reguli de procedură privind judecata în primă instanță. Dreptul de a solicita audierea de martori în procedura publică și contradictorie în fața unei instanțe imparțiale și independente, garantat de art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenție, este un drept relativ, la care acuzatul poate renunța, inclusiv cu ocazia rejudecării cauzei[2].

Considerăm că judecătorii care au pronunțat hotărârile în cauza a cărei redeschidere se cere *sunt incompatibili* de a participa la rejudecarea cauzei după admiterea cererii, fiind incident cazul de incompatibilitate prevăzut la art. 64 alin. (3) CPP. Aceasta, deoarece judecătorii s-au pronunțat deja în sensul că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de inculpat, calea de atac presupunând, prin ipoteză, existența unei hotărâri de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei.

Capitolul al VI-lea. Dispoziții privind asigurarea unei practici judiciare unitare

Secțiunea 1. Recursul în interesul legii

REGLEMENTARE

Art. 471. Cererea de recurs în interesul legii. (1)[3] Pentru a se asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către toate instanțele judecătorești, procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, din oficiu sau la cererea ministrului justiției, colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție sau colegiile de conducere ale curților de apel, precum și Avocatul Poporului au îndatorirea să ceară Înaltei Curți de Casație și Justiție să se pronunțe asupra chestiunilor de drept care au fost soluționate diferit de instanțele judecătorești.

(2) Cererea trebuie să cuprindă soluțiile diferite date problemei de drept și motivarea acestora, jurisprudența Curții Constituționale, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a Curții Europene a Drepturilor Omului sau, după caz, a Curții de Justiție a Uniunii Europene, opiniile exprimate în doctrină relevante în domeniu, precum și soluția ce se propune a fi pronunțată în recursul în interesul legii.

(3) Cererea de recurs în interesul legii trebuie să fie însoțită, sub sancțiunea respingerii ca inadmisibilă, de copii ale hotărârilor judecătorești definitive din care rezultă că problemele de drept care formează obiectul judecății au fost soluționate în mod diferit de instanțele judecătorești.

Art. 472. Condițiile de admisibilitate. Recursul în interesul legii este admisibil numai dacă se face dovada că problemele de drept care formează obiectul judecății au fost soluționate în mod diferit prin hotărâri judecătorești definitive, care se anexează la cerere.

Art. 473. Judecarea recursului în interesul legii. (1)[4] Recursul în interesul legii se judecă de un complet format din președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție sau, în lipsa acestuia, din vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, președinții de secții din cadrul acesteia, un număr de 14 judecători din secția în a cărei competență intră chestiunea de drept care a fost soluționată diferit de instanțele judecătorești, precum și câte 2 judecători din cadrul celorlalte secții. Președintele

[1] C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 555/A din 26 august 2014 C.A. Alba Iulia, s. pen. și min., dec. nr. 579/A din 8 septembrie 2014, C.A. Bacău, s. pen., min. și fam., dec. nr. 531/A din 7 august 2014, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 733/A din 5 iunie 2014, nepublicate.

[2] *Mutatis mutandis*, I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 317 din 19 ianuarie 2007, www.scj.ro.

[3] Alin. (1) al art. 471 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 280 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (1) și (2) ale art. 473 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 281 din Legea nr. 255/2013.

completului este președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție sau, în lipsa acestuia, vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție.

(2) În cazul în care chestiunea de drept prezintă interes pentru două sau mai multe secții, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție stabilește secțiile din care provin judecătorii ce vor alcătui completul de judecată.

(3) După sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele acesteia va lua măsurile necesare pentru desemnarea aleatorie a judecătorilor din cadrul secției în a cărei competență intră chestiunea de drept care a fost soluționată diferit de instanțele judecătorești, precum și a judecătorilor din celelalte secții ce intră în alcătuirea completului prevăzut la alin. (1).

(4) La primirea cererii, președintele completului va desemna un judecător din cadrul secției în a cărei competență intră chestiunea de drept care a fost soluționată diferit de instanțele judecătorești, pentru a întocmi un raport asupra recursului în interesul legii. În cazul în care chestiunea de drept prezintă interes pentru două sau mai multe secții, președintele completului va desemna 3 judecători din cadrul acestor secții pentru întocmirea raportului. Raportorii nu sunt incompatibili.

(5) În vederea întocmirii raportului, președintele completului poate solicita unor specialiști recunoscuți opinia scrisă asupra chestiunilor de drept soluționate diferit.

(6) Raportul va cuprinde soluțiile diferite date problemei de drept și argumentele pe care se fundamentează, jurisprudența relevantă a Curții Constituționale, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a Curții Europene a Drepturilor Omului, a Curții de Justiție a Uniunii Europene și opinia specialiștilor consultați, dacă este cazul, precum și doctrina în materie. Totodată, judecătorul sau, după caz, judecătorii raportori vor întocmi și vor motiva proiectul soluției ce se propune a fi dată recursului în interesul legii.

(7) Ședința completului se convoacă de președintele acestuia, cu cel puțin 20 de zile înainte de desfășurarea acesteia. Odată cu convocarea, fiecare judecător va primi o copie a raportului și a soluției propuse.

(8) La ședință participă toți judecătorii completului. Dacă există motive obiective, aceștia vor fi înlocuiți, cu respectarea regulilor prevăzute la alin. (3).

(9)[1] Recursul în interesul legii se susține în fața completului, după caz, de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție sau de procurorul desemnat de acesta, de judecătorul desemnat de colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție, respectiv al curții de apel, ori de Avocatul Poporului sau de un reprezentant al acestuia.

(10) Recursul în interesul legii se judecă în cel mult 3 luni de la data sesizării instanței, iar soluția se adoptă cu cel puțin două treimi din numărul judecătorilor completului. Nu se admit abțineri de la vot.

Art. 474. Conținutul hotărârii și efectele ei. (1) Asupra cererii de recurs în interesul legii completul Înaltei Curți de Casație și Justiție se pronunță prin decizie.

(2) Decizia se pronunță numai în interesul legii și nu are efecte asupra hotărârilor judecătorești examinate și nici cu privire la situația părților din acele procese.

(3) Decizia se motivează în termen de cel mult 30 de zile de la pronunțare și se publică în cel mult 15 zile de la motivare în Monitorul Oficial al României, Partea I.

(4) Dezlegarea dată problemelor de drept judecate este obligatorie pentru instanțe de la data publicării deciziei în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Art. 474[1].[2] **Încetarea sau modificarea efectelor deciziei.** Efectele deciziei încetează în cazul abrogării, constatării neconstituționalității ori modificării dispoziției legale care a generat problema de drept dezlegată, cu excepția cazului în care aceasta subzistă în noua reglementare.

---

[1] Alin. (9) al art. 473 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 281 din Legea nr. 255/2013.

[2] Art. 474[1] a fost introdus prin art. 102 pct. 282 din Legea nr. 255/2013 și este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. III pct. 6 din O.U.G. nr. 3/2014.

COMENTARIU

265. Scopul reglementării este acela de *a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către toate instanțele judecătorești*, în cazul în care aceasta este interpretată și aplicată diferit în practica judiciară. Unificarea practicii judiciare este atributul constituțional al Înaltei Curți de Casație și Justiție, având în vedere că, potrivit dispozițiilor art. 126 alin. (3) din Constituția României, „Înalta Curte de Casație și Justiție asigură interpretarea și aplicarea unitară a legii de către celelalte instanțe judecătorești, potrivit competenței sale". Noul Cod de procedură penală a reglementat două mecanisme pentru unificarea practicii judiciare, ambele implicând competența de soluționare a instanței supreme.

Din acest motiv, *ar putea fi ridicate unele obiecții cu privire la posibilitatea Curții Constituționale a României de a indica o anumită modalitate de interpretare a unui text de lege*, în cadrul deciziilor pronunțate în urma soluționării unor excepții de neconstituționalitate. Cu toate acestea, în practica instanței noastre constituționale s-au pronunțat deseori decizii în care s-a statuat că un text de lege este constituțional numai în cazul în care este interpretat într-un anumit sens. Unele decizii ale Curții Constituționale a României au statuat chiar în sensul că o interpretare dată de instanța supremă, în cadrul unui recurs în interesul legii, contravine Constituției României. Astfel, prin Decizia Curții Constituționale nr. 206/2013[1], referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 414^5 alin. (4) CPP 1968, s-a admis excepția de neconstituționalitate și s-a constatat că „«dezlegarea dată problemelor de drept judecate» prin Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secțiile Unite, nr. 8 din 18 octombrie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 416 din 14 iunie 2011, este neconstituțională, contravenind Constituției și Deciziei Curții Constituționale nr. 62 din 18 ianuarie 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 104 din 12 februarie 2007". A fost motivată această posibilitate arătându-se că, „fără a nega rolul constituțional al instanței supreme, a cărei competență este circumscrisă situațiilor de practică neunitară, Curtea Constituțională reține că, în cazul în care un text legal poate genera interpretări diferite, este obligată să intervină ori de câte ori acele interpretări generează încălcări ale prevederilor Legii fundamentale. Constituția reprezintă cadrul și măsura în care legiuitorul și celelalte autorități pot acționa; astfel, și interpretările care se pot aduce normei juridice trebuie să țină cont de această exigență de ordin constituțional cuprinsă chiar în art. 1 alin. (5) din Legea fundamentală, potrivit căruia în România respectarea Constituției și a supremației sale este obligatorie"[2].

Este greu de stabilit în acest moment un mecanism care să tranșeze astfel de situații, în care interpretarea cu caracter obligatoriu dată de Înalta Curte de Casație și Justiție unor norme legale nu coincide cu interpretarea „impusă" de Curtea Constituțională a României aceluiași text de lege. Până la reglementarea explicită a acestei probleme, având în vedere rolul Curții Constituționale de garant al respectării Legii fundamentale, deciziile acesteia trebuie să se impună tuturor autorităților statului. De altfel, Curtea Constituțională a stabilit că, „indiferent de interpretările ce se pot aduce unui text, atunci când Curtea Constituțională a hotărât că numai o anumită interpretare este conformă cu Constituția, menținându-se astfel prezumția de constituționalitate a textului în această interpretare, atât instanțele judecătorești, cât și organele administrative trebuie să se conformeze deciziei Curții și să o aplice ca atare"[3]. De asemenea, „în interpretarea legii, instanțele judecătorești, între

[1] M. Of. nr. 350 din 13 iunie 2013.
[2] C.C.R., dec. nr. 1092 din 18 decembrie 2012 (M. Of. nr. 67 din 31 ianuarie 2013).
[3] C.C.R., dec. nr. 536 din 28 aprilie 2011 (M. Of. nr. 482 din 7 iulie 2011).

care și Înalta Curte de Casație și Justiție, trebuie să respecte cadrul constituțional, iar sancționarea depășirii/încălcării acestuia revine în exclusivitate Curții Constituționale (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 854 din 23 iunie 2011)"[1].

O interpretare diferită a legii dată de instanțele de judecată în cauze similare poate conduce, în anumite situații, la încălcarea dreptului prevăzut de art. 14 din Convenția europeană a drepturilor omului privind *interzicerea discriminării*. Astfel, în cauza *Beian c. României*[2], Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că, „în speță, nu era vorba despre simple divergențe de jurisprudență, care sunt consecința inerentă oricărui sistem judiciar care se bazează pe un ansamblu de instanțe de fond, ci de neîndeplinirea de către Înalta Curte de Casație a rolului său de regulator al acestor conflicte. Argumentele avansate de Guvern nefiind în măsură să convingă Curtea, ea constată că această diferență de tratament nu s-a bazat pe nicio justificare obiectivă și rezonabilă. Prin urmare, a avut loc încălcarea art. 14 din Convenție coroborat cu art. 1 din Protocolul nr. 1".

Chiar dacă recursul în interesul legii poartă denumirea unei căi de atac, promovată însă în condiții „extraordinare", beneficiind de o legitimare procesuală activă aparte și de o procedură de soluționare de asemenea particulară, el rămâne un mijloc de asigurare a interpretării și aplicării unitare a legii, nefiind nici un simplu recurs doctrinar sau academic, întrucât deciziile pronunțate devin obligatorii pentru instanțe de la data publicării lor în Monitorul Oficial[3].

266. Titulari ai cererii de recurs în interesul legii pot fi doar anumite organe ale statului, sesizarea instanței supreme neputând fi făcută de alte persoane, chiar dacă ele ar putea justifica un interes în obținerea unei interpretări unitare a textelor de lege. Acestea sunt *procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție*, din oficiu sau la cererea ministrului justiției, *colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție* sau *colegiile de conducere ale curților de apel*, precum și *Avocatul Poporului*.

S-a pus problema dacă prim-adjunctul sau adjunctul procurorului general poate declara recurs în interesul legii, având în vedere că nu sunt menționați explicit printre titularii acestei căi de atac. S-ar putea susține că, dacă procurorul general își deleagă această atribuție, în condițiile legii, de exemplu, în situația imposibilității exercitării atribuțiilor, nimic nu împiedică declararea recursului în interesul legii de către adjunctul său, chiar dacă acest drept nu este prevăzut de lege[4].

Conferirea legitimării procesuale la nivelul colegiului de conducere al instanței supreme a fost considerată pe deplin justificată, mai cu seamă că instanța supremă, în virtutea rolului său, este adeseori cea mai în măsură să constate existența unei jurisprudențe neunitare. De reținut însă că, și în acest caz, *instanța supremă nu se sesizează din oficiu* cu privire la existența unei practici neunitare, așa cum exista posibilitatea în cazul deciziilor de îndrumare ale fostului Tribunal Suprem, ci este sesizată de un organ extrajudiciar.

Extinderea legitimării procesuale active și la nivelul Avocatului Poporului este apreciată ca fiind o soluție novatoare, benefică și rațională, comparabilă cu viziunea mai amplă asupra legitimării procesuale active în această materie, promovată de unele legislații străine, cum ar fi cea spaniolă[5].

[1] C.C.R., dec. nr. 265 din 6 mai 2014, pct. 52 (M. Of. nr. 372 din 20 mai 2014).

[2] C.E.D.O., hot. din 6 decembrie 2007, hudoc.echr.coe.int.

[3] V. BELEGANTE, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (COORD.), *Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat. Vol. I (art. 1-526)*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 1200.

[4] *Idem*, p. 1201.

[5] V. BELEGANTE, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (COORD.), *op. cit.*, p. 1202.

Odată ce au constatat existența unei interpretări diferite a legii, dată prin hotărâri definitive, aceste organe au *„îndatorirea"* să ceară Înaltei Curți de Casație și Justiție să se pronunțe asupra chestiunilor de drept care au fost soluționate diferit de instanțele judecătorești. Termenul folosit de legiuitor impune concluzia că acestea *nu pot aprecia asupra oportunității sesizării instanței supreme*, deoarece orice interpretare neunitară a legii trebuie să atragă unificarea practicii judiciare, indiferent de cât de important este textul de lege care a suscitat-o. Însă, deși textul pare a institui o obligație de sesizare cu cererea de recurs în interesul legii, *nu există nicio sancțiune* a neîndeplinirii acestei obligații, deoarece fiecare dintre titulari are posibilitatea să aprecieze asupra îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege pentru promovarea unui recurs în interesul legii.

Aceleași organe *pot sesiza instanța supremă și cu cererile de îndreptare, lămurire și completare a hotărârii pronunțate în interesul legii*. Astfel, a fost respinsă ca inadmisibilă o sesizare privind existența unei contradicții între dispozitivul și considerentele unei decizii în interesul legii, fiind solicitate lămuriri cu privire la aplicarea acesteia, pe considerentul că respectiva sesizare a fost formulată de un grup de judecători ai unei curți de apel, și nu de către colegiul respectivei instanțe[1].

267. Obiectul recursului în interesul legii îl constituie „chestiunile de drept care au fost soluționate diferit de instanțele judecătorești". Așadar, nu pot constitui obiect al recursului în interesul legii *decât problemele de drept, nu și cele de fapt*, chiar dacă instanțele de judecată ar da o interpretare diferită unor situații de fapt similare. Nu are relevanță dacă aceste probleme sunt *de drept material sau de drept procesual penal*, însă ele trebuie să fie consecința interpretării diferite a unor norme legale. Astfel, Înalta Curte de Casație și Justiție a respins ca inadmisibil recursul în interesul legii, în condițiile în care problema de drept soluționată de instanțele de judecată nu s-a datorat interpretării sau aplicării unor texte de lege, ci soluțiile diferite au rezultat din raportarea normelor legale la diferite clauze cuprinse în contractele individuale sau colective de muncă, a căror interpretare s-a făcut prin acest efect[2]. Deși decizia nu este dată în materie penală, principiul statuat rămâne valabil, în sensul că *doar actele normative stricto sensu*, a căror elaborare este reglementată prin Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative[3], pot forma obiectul unei interpretări din partea instanței supreme.

Nu orice soluționare diferită, chiar prin hotărâri definitive, a unor probleme de drept atrage promovarea recursului în interesul legii, deoarece aceasta poate să nu fie cauzată de neclaritatea legii. O *interpretare diferită dată în mod izolat*, prin hotărâri definitive care contravin majorității hotărârilor pronunțate în materia respectivă, nu poate constitui temei pentru promovarea unui recurs în interesul legii. În astfel de cazuri au fost pronunțate decizii prin care au fost respinse cererile de recurs în interesul legii, reținându-se că „textele de lege invocate erau clare și lipsite de echivoc, nefiind în prezența unei ambiguități de reglementare, astfel încât nu s-a considerat că problema de drept supusă examinării este susceptibilă de a fi soluționată diferit de instanțele judecătorești"[4]. De asemenea, într-o altă decizie, instanța supremă a constatat că existența practicii judiciare a fost evidențiată exclusiv prin *hotărâri pronunțate de instanțele din raza unei singure curți de apel*, fără a se demonstra că astfel de situații s-au întâlnit și la nivelul altor curți de apel, și a reținut că „rezolvarea divergențelor de opinii în sensul unificării practicii judiciare se poate face

[1] I.C.C.J., înch. din 17 ianuarie 2011, www.scj.ro.
[2] I.C.C.J., S.U., dec. nr. 33/2009, www.scj.ro.
[3] Republicată în M. Of. nr. 260 din 21 aprilie 2010.
[4] I.C.C.J., S.U., dec. nr. 30/2009, www.scj.ro.

prin discutarea problemei de drept în cadrul adunării generale, în condițiile prevăzute de Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată, cu completările și modificările ulterioare, nefiind necesară punerea în mișcare a mecanismului reprezentat de promovarea recursului în interesul legii"[1]. Deși adunările generale ale instanțelor au ca atribuții, potrivit art. 51 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 304/2004, republicată, dezbaterea unor probleme de drept, ele nu pot să dea dezlegare unor probleme controversate, care să poată fi impusă tuturor judecătorilor din cadrul instanței. Această competență aparține instanței supreme, iar în cazul în care argumentele invocate în fiecare dintre hotărârile definitive care au soluționat în mod diferit aceeași problemă de drept sunt unele solide, făcând dificilă tranșarea ei, *faptul că hotărârile definitive provin din circumscripția aceleiași curți de apel nu ar trebui să constituie un impediment pentru soluționarea recursului în interesul legii*. Prioritare trebuie să fie argumentele pe baza cărora se întemeiază fiecare dintre opinii, iar nu circumscripția în care se întinde interpretarea diferită a legii.

268. Conținutul cererii. Cererea trebuie să cuprindă soluțiile diferite date problemei de drept și motivarea acestora, jurisprudența Curții Constituționale, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a Curții Europene a Drepturilor Omului sau, după caz, a Curții de Justiție a Uniunii Europene, opiniile exprimate în doctrină relevante în domeniu, precum și soluția ce se propune a fi pronunțată în recursul în interesul legii. Se observă o *suprapunere* între obligația titularului care formulează recursul în interesul legii de a menționa toate aceste aspecte în cerere și obligația judecătorului raportor de a menționa în raportul întocmit potrivit art. 473 alin. (6) CPP „soluțiile diferite date problemei de drept și argumentele pe care se fundamentează, jurisprudența relevantă a Curții Constituționale, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a Curții Europene a Drepturilor Omului, a Curții de Justiție a Uniunii Europene și opinia specialiștilor consultați, dacă este cazul, precum și doctrina în materie". Practic, judecătorul raportor nu ar avea decât de completat eventualele lipsuri ale cererii sub aceste aspecte, deoarece ele sunt deja menționate în cererea de recurs în interesul legii. De altfel, în reglementarea recursului în interesul legii din Codul de procedură civilă (art. 514-518 CPC) nu se prevede o astfel de obligație a titularului cererii, de a insera în cererea de sesizare a instanței jurisprudența Curții Constituționale, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a Curții Europene a Drepturilor Omului sau, după caz, a Curții de Justiție a Uniunii Europene, opiniile exprimate în doctrină relevante în domeniu, precum și soluția ce se propune a fi pronunțată în recursul în interesul legii. În aceste condiții, cererea de recurs în interesul legii poate avea un conținut diferit, după cum problema de drept este una din materie penală sau aparține oricărui alt domeniu de drept.

Pentru dovedirea necesității pronunțării recursului în interesul legii, cererea trebuie să fie însoțită, *sub sancțiunea respingerii ca inadmisibilă*, de copii ale hotărârilor judecătorești definitive din care rezultă că problemele de drept care formează obiectul judecății au fost soluționate în mod diferit de instanțele judecătorești. Legea nu prevede câte astfel de hotărâri pot fi atașate cererii de recurs în interesul legii, însă ele trebuie să releve faptul că practica instanțelor asupra problemei de drept nu este unitară și că un text de lege este susceptibil de interpretări diferite.

269. Condiții de admisibilitate. Ca o condiție de admisibilitate, legiuitorul prevede în art. 472 CPP ca titularul cererii să facă dovada că problemele de drept care formează obiectul judecății au fost soluționate în mod diferit prin hotărâri judecătorești definitive, care se anexează la cerere. În realitate, condițiile de admisibilitate a recursului în interesul

[1] I.C.C.J., S.U., dec. nr. 6/2010, www.scj.ro.

legii *sunt mai numeroase* și cuprind și aspectele legate de titularul cererii și de forma și conținutul acesteia. Condițiile de admisibilitate enumerate explicit de textul legii se referă doar la soluționarea diferită a unor probleme de drept de către instanțele judecătorești și la dovedirea acestor situații prin hotărâri judecătorești definitive.

Textul nu distinge cu privire la nivelul instanțelor judecătorești care au pronunțat aceste hotărâri, recursul în interesul legii putând fi introdus, așadar, doar împotriva hotărârilor judecătorești, *indiferent de ierarhia instanțelor care le-au pronunțat*, și nu împotriva hotărârilor altor organe cu atribuții jurisdicționale[1].

Deși legea nu subliniază lucrul acesta, *problemele de drept trebuie să fie unele reale*, care pun efectiv în dificultate organele judiciare cu privire la modul corect de interpretare. Nu se poate considera că o aplicare eronată a legii, chiar prin una sau mai multe hotărâri judecătorești definitive, ar putea constitui temei pentru declararea unui recurs în interesul legii. În cerere trebuie *să se indice textul de lege* care a suscitat interpretarea neunitară, nefiind posibilă formularea unui recurs în interesul legii pentru interpretarea unor principii de drept sau a considerentelor unei alte decizii în interesul legii. Recursul în interesul legii poate fi declarat însă cu privire la *modul în care trebuie interpretat un text intern, în lumina jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului sau a Curții Constituționale*, deoarece acestea se încadrează în noțiunea de „lege" *lato sensu*. În plus, previzibilitatea legii trebuie asigurată și în raport cu efectul pe care îl produc aceste decizii în dreptul intern, fapt ce impune admisibilitatea recursurilor în interesul legii declarate sub acest aspect.

Dacă însă modul în care se aplică principiile rezultate din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului *presupune și o apreciere a unei situații de fapt*, nu se poate formula un recurs în interesul legii pentru unificarea practicii judiciare. Astfel, instanța supremă a statuat că „pe calea recursului în interesul legii nu este posibil a se statua o concluzie general valabilă de natură a asigura unificarea practicii judiciare, având aptitudinea de a fi aplicată în fiecare cauză aflată pe rolul instanțelor, de vreme ce stabilirea raportului de proporționalitate este rezultatul aprecierii materialului probator și al circumstanțelor proprii fiecărei pricini sau al situației de fapt reținute, fiind, așadar, exclusiv o chestiune de aplicare a legii (Convenția și jurisprudența Curții Europene, în acest caz). În concluzie, analiza în concret a acestui raport de proporționalitate nu poate fi realizată pe calea recursului în interesul legii, întrucât ar exceda obiectului acestuia și competențelor Înaltei Curți de Casație și Justiție, recursul în interesul legii nefiind un recurs național în convenționalitate"[2].

Dacă *între timp problema de drept supusă dezbaterii a fost soluționată prin intervenția legiuitorului*, recursul în interesul legii nu mai îndeplinește condițiile pentru admisibilitate[3]. Dacă însă *textul de lege modificat este identic cu cel anterior*, fiind susceptibil a avea aceleași interpretări divergente, recursul în interesul legii nu poate fi respins.

În ceea ce privește *dovedirea caracterului neunitar al practicii judiciare*, în literatura de specialitate s-a arătat că o hotărâre judecătorească izolată, contrară unei practici unitare și constante până la acel moment, nu trebuie să genereze un recurs în interesul legii, după cum, pentru admisibilitatea unui recurs în interesul legii, nu trebuie să se facă dovada că practica este neunitară la nivelul întregii țări sau printr-un număr impresionant de hotărâri[4].

---

[1] I. LEȘ, *Tratat de drept procesual civil*, Ed. C.H. Beck, București, 2010, p. 846, *apud* V. BELEGANTE, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (COORD.), *op. cit.*, p. 1205.

[2] O. SPINEANU-MATEI, în G. BOROI (COORD.), *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole. Vol. I. Art. 1-526*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 1001.

[3] I.C.C.J., S.U., dec. nr. 12/2009, www.scj.ro.

[4] O. SPINEANU-MATEI, în G. BOROI (COORD.), *op. cit.*, p. 1001.

Prin Decizia nr. 4 din 29 septembrie 2014[1], Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, a admis recursul în interesul legii privind interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 203 alin. (5) și art. 425[1] alin. (1) CPP, în sensul de a stabili care dispoziții sunt aplicabile, respectiv dacă ședința de judecată prin care este soluționată, în cursul urmăririi penale și în procedura de cameră preliminară, contestația formulată împotriva încheierii judecătorului de drepturi și libertăți și de cameră preliminară privind măsurile preventive are loc în camera de consiliu sau se desfășoară în ședință publică și dacă hotărârea adoptată este o încheiere sau o decizie. În raportul întocmit însă, judecătorul-raportor reținuse că recursul în interesul legii ar fi inadmisibil, deoarece unificarea practicii judiciare prin mecanismul recursului în interesul legii vizează acele chestiuni de drept ce au primit rezolvări diferite și care influențează situația juridică a părților și că aceste două condiții de admisibilitate a sesizării ar trebui întrunite cumulativ, nefiind suficient să se constate numai existența unor chestiuni de drept ce au primit rezolvări diferite. Judecătorul-raportor apreciase că natura ședinței în calea de atac, publică ori nepublică, nu influențează garanțiile procesuale aplicabile (contradictorialitatea, prezența inculpatului și a apărătorului acestuia, ascultarea inculpatului, accesul la dosar, comunicarea hotărârii) și prin aceasta nu influențează în nicio măsură soluția pronunțată, respectiv situația juridică a părții, sesizarea fiind inadmisibilă, și că problematica naturii hotărârii pronunțate în calea de atac (încheiere sau decizie) nu produce, de asemenea, niciun fel de consecință asupra situației părților, nu generează nulitatea hotărârii, ci numai consecințe de ordin administrativ reflectate în statistică, sesizarea fiind inadmisibilă. Instanța supremă nu a îmbrățișat însă această opinie și a reținut, cu privire la condiția de admisibilitate, că, potrivit dispozițiilor art. 472 CPP, legiuitorul a stabilit drept criteriu pentru aprecierea admisibilității existența unor probleme de drept soluționate în mod diferit prin hotărâri judecătorești definitive, condiție îndeplinită în cauză. S-a mai arătat în motivarea deciziei că „evaluarea interesului sesizării se analizează de către titularul acțiunii, iar Înalta Curte de Casație și Justiție evaluează doar existența jurisprudenței divergente ca o condiție de admisibilitate".

270. Judecarea recursului în interesul legii se face de către un complet format din președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție sau, în lipsa acestuia, din vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, președinții de secții din cadrul acesteia, un număr de 14 judecători din secția în a cărei competență intră chestiunea de drept care a fost soluționată diferit de instanțele judecătorești, precum și câte 2 judecători din cadrul celorlalte secții. Președintele completului este președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție sau, în lipsa acestuia, vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție. Este normal ca judecătorii specializați în materia care face obiectul recursului în interesul legii să fie majoritari în complet, deoarece ei cunosc mai bine modul în care se face aplicarea în practică a textului de lege care a suscitat interpretări diferite.

În cazul în care chestiunea de drept prezintă interes pentru două sau mai multe secții, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție stabilește secțiile din care provin judecătorii ce vor alcătui completul de judecată. Aici este o *contradicție între Codul de procedură penală și Codul de procedură civilă*, care prevede, în art. 516 alin. (2), că acest lucru îl poate stabili și unul dintre vicepreședinții Înaltei Curți de Casație și Justiție, această din urmă soluție urmând probabil să fie aplicată în practică atunci când problema de drept ar prezenta interes atât pentru Secția penală, cât și pentru una dintre Secțiile civile, având

[1] M. Of. nr. 821 din 11 noiembrie 2014.

în vedere că pot fi situații în care președintele instanței supreme să fie în imposibilitate obiectivă de a-și îndeplini această atribuție. De asemenea, *textul din Codul de procedură civilă este mai clar*, în sensul că precizează că președintele sau vicepreședintele stabilește și numărul judecătorilor din secțiile interesate care vor intra în compunerea completului, iar nu doar secțiile din care provin aceștia, așa cum prevede art. 473 alin. (2) CPP. În acest din urmă caz, va fi aplicată, de asemenea, dispoziția din Codul de procedură civilă, având în vedere lipsa unei reglementări corespunzătoare în Codul de procedură penală.

După sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele acesteia va lua măsurile necesare pentru *desemnarea aleatorie* a judecătorilor din cadrul secției în a cărei competență intră chestiunea de drept care a fost soluționată diferit de instanțele judecătorești, precum și a judecătorilor din celelalte secții ce intră în alcătuirea completului prevăzut la art. 473 alin. (1) CPP. Repartizarea aleatorie a membrilor completelor de judecată constituie o regulă generală de organizare judecătorească, aplicabilă inclusiv în cazul soluționării recursurilor în interesul legii.

La primirea cererii, președintele completului va desemna *un judecător* din cadrul secției în a cărei competență intră chestiunea de drept care a fost soluționată diferit de instanțele judecătorești, *pentru a întocmi un raport asupra recursului în interesul legii*. În cazul în care chestiunea de drept prezintă interes pentru două sau mai multe secții, președintele completului va desemna *3 judecători* din cadrul acestor secții, pentru întocmirea raportului. *Raportorii nu devin incompatibili*, având în vedere că își expun părerea doar cu privire la chestiuni de drept. Spre deosebire de reglementarea din materie penală, care prevede ca regulă desemnarea unui singur judecător raportor, în cazul recursurilor în interesul legii din materiile nepenale se vor desemna întotdeauna trei judecători raportori, indiferent dacă problema de drept prezintă interes pentru o singură secție sau pentru mai multe secții [art. 516 alin. (5) CPC]. Judecătorul sau judecătorii raportori *nu se desemnează aleatoriu*, ci în funcție de opțiunea președintelui de complet[1].

Așa cum am arătat anterior, *raportul va cuprinde*, ca și cererea de recurs în interesul legii, soluțiile diferite date problemei de drept și argumentele pe care se fundamentează, jurisprudența relevantă a Curții Constituționale, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a Curții Europene a Drepturilor Omului, a Curții de Justiție a Uniunii Europene și opinia specialiștilor consultați, dacă este cazul, precum și doctrina în materie. Totodată, judecătorul sau, după caz, judecătorii raportori *vor întocmi și vor motiva proiectul soluției* ce se propune a fi dată recursului în interesul legii, aceștia *nedevenind incompatibili în cauză*, deoarece nu se poate susține că și-au spus părerea cu privire la soluția ce urmează a fi adoptată într-o cauză concretă. Recursul în interesul legii nu privește cauze concrete, fiind soluționat exclusiv în interesul unei interpretări și aplicări unitare a legii, iar raportul întocmit de judecătorii raportori privește aplicarea legii *in abstracto*.

Ședința completului se convoacă de președintele acestuia cu cel puțin 20 de zile înainte de desfășurarea ei și, odată cu convocarea, fiecare judecător va primi o copie a raportului și a soluției propuse. La ședință participă toți judecătorii completului, iar dacă există motive obiective, aceștia vor fi înlocuiți, cu respectarea regulilor prevăzute la art. 473 alin. (3) CPP. Nu se prevede posibilitatea ca judecătorii din complet să poată face, la rândul lor, observații scrise pe marginea raportului, astfel încât, dacă există alte puncte de vedere decât cele din raport, acestea vor fi susținute oral, direct în ședința de dezbateri,

[1] O. SPINEANU-MATEI, în G. BOROI (COORD.), *op. cit.*, p. 1004.

cu neajunsul suplimentar că ceilalți membri ai completului au mai puțin timp de reflecție asupra lor decât asupra raportului[1].

Recursul în interesul legii *se susține* în fața completului, după caz, de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție sau de procurorul desemnat de acesta, de judecătorul desemnat de colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție, respectiv al curții de apel, ori de Avocatul Poporului sau de un reprezentant al acestuia. Judecătorul care susține recursul în interesul legii, desemnat de colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție, nu poate fi unul dintre judecătorii desemnați pentru a face parte din complet, deoarece *trebuie să existe și în acest domeniu o separare a funcțiilor judiciare*, fiind aplicabil principiul *nemo debet esse iudex in propia causa*.

Recursul în interesul legii *se judecă în cel mult 3 luni de la data sesizării instanței*, iar *soluția se adoptă cu cel puțin două treimi din numărul judecătorilor completului*. Mergând pe linia înlăturării deficiențelor constatate anterior cu privire la durata soluționării recursului în interesul legii, au fost instituite termene rezonabile cât privește judecarea lui[2]. Dacă sunt respectate aceste termene, completul poate dispune amânarea pronunțării, în cazul în care are nevoie de mai mult timp pentru deliberare. *Nu se admit abțineri de la vot*, deoarece chestiunea soluționată este una de drept, asupra căreia toți membrii completului trebuie să își expună părerea. Legea *nu prevede obligația motivării opiniei sau opiniilor separate*, în cazul în care decizia nu a fost luată în unanimitate.

271. Conținutul hotărârii și efectele ei. Asupra cererii de recurs în interesul legii completul Înaltei Curți de Casație și Justiție se pronunță prin *decizie*, care se dă numai în interesul legii și nu are efecte asupra hotărârilor judecătorești examinate și nici cu privire la situația părților din acele cauze. În doctrina procesuală civilă s-a afirmat că nu trebuie exclusă posibilitatea de a fi pusă în discuție legalitatea ori temeinicia unei hotărâri în raport de dezlegarea dată prin decizia asupra recursului în interesul legii, în cadrul unei contestații în anulare sau al unei revizuiri, dacă sunt incidente motivele limitativ prevăzute pentru exercitarea acestor căi de atac și nu s-a împlinit termenul de exercitare[3], afirmație care este valabilă și în materie procesuală penală. Din acest motiv, considerăm că trebuie privită nuanțat afirmația făcută adesea în literatura de specialitate, potrivit căreia decizia pronunțată de instanța supremă în recursul în interesul legii nu atrage niciun fel de efect juridic asupra hotărârilor examinate și, implicit, nici asupra situației juridice a părților interesate[4]. În practica judiciară s-a stabilit că deciziile de admitere a cererilor de recurs în interesul legii nu constituie temei pentru exercitarea contestației la executare[5].

În doctrină s-a afirmat, în raport de Codul de procedură penală anterior, că instanța învestită cu soluționarea recursului în interesul legii *poate lua act, prin decizie, de retragerea acestuia* de către titulari (de exemplu, după momentul introducerii cererii de recurs în interesul legii și înainte de termenul fixat pentru soluționarea acesteia, problema de drept a fost rezolvată printr-o modificare legislativă)[6]. Față de terminologia folosită în dispozițiile art. 471 alin. (1) CPP, respectiv aceea de „îndatorire" a titularilor cererii de a cere Înaltei Curți de Casație și Justiție să se pronunțe asupra chestiunilor de drept care

---

[1] *Ibidem*.

[2] V. BELEGANTE, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (COORD.), *op. cit.*, p. 1208.

[3] M. TĂBÂRCĂ, *Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea proceselor*, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 143.

[4] V. BELEGANTE, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (COORD.), *op. cit.*, p. 1208-1209.

[5] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 6814 din 21 noiembrie 2006, în J.S.P. 2006, p. 206-208.

[6] N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *op. cit.*, p. 214.

au fost soluționate diferit de instanțele judecătorești, interesul pe care îl justifică nefiind unul privat, ci public, nu este posibilă retragerea cererii.

Dezlegarea dată problemelor de drept judecate este *obligatorie pentru instanțe de la data publicării deciziei în Monitorul Oficial al României, Partea I*. În edițiile anterioare, apreciam[1] că se vor publica doar deciziile în interesul legii prin care au fost admise sesizările și au fost dezlegate efectiv problemele de drept, nu și cele prin care au fost respinse sau retrase cererile. Opinia a fost contrazisă de împrejurarea că instanța supremă publică și deciziile prin care se resping recursuri în interesul legii. Pe cale de consecință, în toate cazurile, nerespectarea deciziilor pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție în soluționarea recursurilor în interesul legii constituie pentru judecător *abaterea disciplinară* prevăzută de art. 99 lit. ș) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată. Deciziile de respingere generează, desigur, o astfel de obligație în măsura în care cuprind referiri care contribuie la conturarea unei interpretări unice a normei de drept, neputând fi desprinse astfel de concluzii în ipoteza în care, de exemplu, recursul în interesul legii este respins ca nefiind formulat de unul dintre titulari sau pentru că nu există practică neunitară.

Această obligativitate a respectării deciziilor pronunțate în interesul legii a fost criticată în literatura de specialitate, apreciindu-se că ar aduce atingere normelor constituționale care reglementează principiul independenței judecătorului și supunerii lui numai legii[2]. Curtea Constituțională a constatat însă în mod repetat că dispozițiile legale care conferă caracter obligatoriu deciziilor în interesul legii nu contravin Legii fundamentale, deoarece acesta reprezintă o exercitare a atribuției instanței supreme de unificare a practicii judiciare. De altfel, în sistemele de drept care recunosc jurisprudenței caracterul de izvor de drept nu s-a pus niciodată problema că acestea ar aduce atingere independenței judecătorului, Curtea Europeană a Drepturilor Omului statuând că noțiunea de „lege", în sens larg, include și jurisprudența. Chiar dacă perfecționarea mecanismului procedural și sporirea unor garanții măresc șansele împlinirii conștiente a dezideratului ca deciziile Înaltei Curți de Casație și Justiție pronunțate asupra recursurilor în interesul legii să se impună prin puterea de convingere determinată exclusiv de acuratețea științifică, legiuitorul a fost obligat să țină cont de realitatea noastră juridică, fapt ce reclamă menținerea obligativității soluției pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție pentru toate instanțele de judecată[3].

Caracterul obligatoriu al deciziilor adoptate în recurs în interesul legii *nu împiedică însă aplicarea cu prioritate a Convenției europene a drepturilor omului sau a dreptului Uniunii Europene, precum și a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului sau Curții de Justiție a Uniunii Europene*, atunci când soluția promovată prin recursul în interesul legii contravine acestora.

272. Încetarea sau modificarea efectelor deciziei are loc în cazul abrogării, constatării neconstituționalității ori modificării dispoziției legale[4] care a generat interpretările diferite și pentru care s-a pronunțat un recurs în interesul legii, *cu excepția* cazului în care dispoziția

---

[1] C. GHIGHECI, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (COORD.), *op. cit.*, ed. 1, p. 1179, ed. a 2-a, p. 1251.

[2] A se vedea H. DIACONESCU, *Discuții privind neconstituționalitatea instituirii caracterului obligatoriu pentru instanțele judecătorești al dezlegărilor date problemelor de drept prin deciziile emise de Înalta Curte de Casație și Justiție*, în Dreptul nr. 12/2006, p. 90 și urm.

[3] V. BELEGANTE, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (COORD.), *op. cit.*, p. 1211.

[4] De exemplu, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii (dec. nr. 25/2015, M. Of. nr. 46 din 20 ianuarie 2016), în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 213 și art. 215[1] alin. (5) CPP, a stabilit că „încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți soluționează plângerea formulată de inculpat împotriva ordonanței procurorului prin care s-a luat ori s-a prelungit măsura preventivă

subzistă în noua reglementare. Aprecierea asupra subzistenței dispoziției legale aparține judecătorului care soluționează cauza.

În reglementarea recursului în interesul legii din materie civilă nu a fost reglementată o astfel de procedură de modificare sau de constatare a încetării obligativității deciziei adoptate în recurs în interesul legii.

Secțiunea a 2-a. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept

REGLEMENTARE

Art. 475.[1] **Obiectul sesizării.** Dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, învestit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că există o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective și asupra căreia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să se dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată.

Art. 476.[2] **Procedura de judecată.** (1) Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție se face de către completul de judecată după dezbateri contradictorii, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 475, prin încheiere care nu este supusă niciunei căi de atac. Dacă prin încheiere se dispune sesizarea, aceasta va cuprinde motivele care susțin admisibilitatea sesizării potrivit dispozițiilor art. 475, punctul de vedere al completului de judecată și al părților.

(2)[3] Prin încheierea prevăzută la alin. (1), cauza poate fi suspendată până la pronunțarea hotărârii prealabile pentru dezlegarea chestiunii de drept. În cazul în care nu s-a dispus suspendarea odată cu sesizarea, iar cercetarea judecătorească este finalizată înainte ca Înalta Curte de Casație și Justiție să se pronunțe asupra sesizării, instanța suspendă dezbaterile până la pronunțarea deciziei prevăzute la art. 477 alin. (1). În cazul în care inculpatul se află în arest la domiciliu sau este arestat preventiv ori dacă față de acesta s-a dispus măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune, se aplică în mod corespunzător prevederile art. 208 pe toată durata suspendării.

(3) După înregistrarea cauzei la Înalta Curte de Casație și Justiție, încheierea de sesizare se publică pe pagina de internet a acestei instanțe.

(4) Cauzele similare, aflate pe rolul instanțelor judecătorești, pot fi suspendate până la soluționarea sesizării.

(5) Repartizarea sesizării este făcută de președintele sau, în lipsa acestuia, de unul dintre vicepreședinții Înaltei Curți de Casație și Justiție ori de persoana desemnată de aceștia.

---

a controlului judiciar este definitivă". Ulterior, prin O.U.G. nr. 18/2016, a fost introdus alin. (6[1]) la art. 213, care prevede expres că „Încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți soluționează plângerea este definitivă".

Pentru o situație în care legiuitorul, modificând textul de lege interpretat de Înalta Curte prin intermediul unui recurs în interesul legii, a decis în sens contrar celor statuate de instanța supremă, a se vedea, de exemplu, I.C.C.J., compl. RIL, dec. nr. 5/2014 (M. Of. nr. 80 din 30 ianuarie 2015) și alin. (2) al art. 348 CPP în forma dată ulterior prin art. I pct. 15 din O.U.G. nr. 82/2014, astfel cum acest punct a fost modificat prin Legea nr. 75/2016. Ulterior, soluția legiuitorului (respectiv sintagma „sau, după caz, judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară ori completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, învestit cu soluționarea contestației") a fost declarată neconstituțională prin Decizia nr. 437 din 22 iunie 2017 (M. Of. nr. 763 din 26 septembrie 2017).

[1] Art. 475 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 284 din Legea nr. 255/2013.

[2] Art. 476 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 285 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (2) al art. 476 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 18 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

(6) Sesizarea se judecă de un complet format din președintele secției corespunzătoare a Înaltei Curți de Casație și Justiție sau de un judecător desemnat de acesta și 8 judecători din cadrul secției respective. Președintele secției sau, în caz de imposibilitate, judecătorul desemnat de acesta este președintele de complet și va lua măsurile necesare pentru desemnarea aleatorie a judecătorilor.

(7) După alcătuirea completului potrivit alin. (6), președintele acestuia va desemna un judecător pentru a întocmi un raport asupra chestiunii de drept supuse judecății. Judecătorul desemnat raportor nu devine incompatibil.

(8) Atunci când chestiunea de drept privește activitatea mai multor secții ale Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele sau, în lipsa acestuia, unul dintre vicepreședinții Înaltei Curți de Casație și Justiție va transmite sesizarea președinților secțiilor interesate în soluționarea chestiunii de drept. În acest caz, completul va fi alcătuit din președintele sau, în lipsa acestuia, din vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, care va prezida completul, din președinții secțiilor interesate în soluționarea chestiunii de drept, precum și câte 5 judecători din cadrul secțiilor respective, desemnați aleatoriu de președintele completului. După alcătuirea completului, pentru întocmirea raportului, președintele completului va desemna câte un judecător din cadrul fiecărei secții. Raportorii nu sunt incompatibili.

(9) Raportul va fi comunicat părților, care, în termen de cel mult 15 zile de la comunicare, pot depune, în scris, prin avocat sau, după caz, prin consilier juridic, punctele lor de vedere privind chestiunea de drept supusă judecății.

(10) Dispozițiile art. 473 alin. (5)-(8) se aplică în mod corespunzător.

(11) Sesizarea se judecă fără citarea părților, în cel mult 3 luni de la data învestirii, iar soluția se adoptă cu cel puțin două treimi din numărul judecătorilor completului. Nu se admit abțineri de la vot.

Art. 477.[1] **Conținutul și efectele hotărârii.** (1) Asupra sesizării, completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept se pronunță prin decizie, numai cu privire la chestiunea de drept supusă dezlegării.

(2) Dispozițiile art. 474 alin. (3) se aplică în mod corespunzător.

(3) Dezlegarea dată chestiunilor de drept este obligatorie pentru instanțe de la data publicării deciziei în Monitorul Oficial al României, Partea I.

(4)[2] *Abrogat.*

Art. 477¹.[3] **Încetarea sau modificarea efectelor deciziei.** Efectele deciziei încetează în cazul abrogării, constatării neconstituționalității ori modificării dispoziției legale care a generat problema de drept dezlegată, cu excepția cazului în care aceasta subzistă în noua reglementare.

COMENTARIU

273. Scopul reglementării. Pentru realizarea obiectivului de unificare a practicii judiciare, s-a instituit în competența Înaltei Curți de Casație și Justiție soluționarea sesizărilor din partea instanțelor de judecată, în vederea pronunțării unor hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept. Spre deosebire de recursul în interesul legii, care urmărește același scop, hotărârile preliminare nu intervin după soluționarea definitivă a cauzelor, ci *înainte de soluționarea acestora*. Astfel se evită situația în care dezlegarea chestiunilor de drept dată de instanța supremă nu mai poate produce niciun efect asupra hotărârilor penale pronunțate deja, punându-se sub semnul întrebării însăși înfăptuirea actului de justiție. În cazul recursului în interesul legii, părțile implicate în hotărârile definitive examinate de instanța supremă ori în alte hotărâri definitive în care s-au ridicat probleme de drept similare, soluționate în alt mod decât cel statuat în decizie, vor rămâne cu impresia că

[1] Art. 477 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 286 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (4) al art. 477 a fost abrogat prin art. II pct. 117 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Art. 477¹ a fost introdus prin art. 102 pct. 287 din Legea nr. 255/2013 și este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. III pct. 7 din O.U.G. nr. 3/2014.

se execută o hotărâre greșită. Acest lucru nu este real, deoarece o anumită interpretare, chiar având efect obligatoriu, nu atrage automat caracterul eronat al celorlalte interpretări.

Acest mare neajuns al recursului în interesul legii este înlăturat în procedura de sesizare a Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept. În acest din urmă caz, se instituie un *mecanism menit să preîntâmpine apariția unei practici neunitare în aplicarea și interpretarea legii de către instanțele judecătorești*, mecanism a cărui implementare este bine-venită în contextul recomandărilor Comisiei Europene pe acest aspect[1].

Mecanismul instituit prin această procedură este asemănător cu cel instituit în art. 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene referitor la cererea adresată Curții de Justiție a Uniunii Europene de către instanțele naționale, în vederea modului de interpretare a dreptului Uniunii Europene. Totodată, trebuie menționat modelul francez din Codul de organizare judiciară, de care se apropie procedura română de sesizare a instanței supreme, însă doar cu privire la anumite aspecte[2].

Concluzionând cu privire la natura juridică a procedurii în cauză, se precizează că nici aceasta, ca și recursul în interesul legii, *nu are valoarea unei căi de atac*, ci mai degrabă a unui incident procedural prin care se soluționează o chestiune de drept ivită într-un proces în curs de desfășurare și de care depinde dezlegarea pe fond a cauzei[3].

274. Obiectul sesizării îl constituie *chestiunile de drept de a căror lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzelor*. Având în vedere formularea explicită a textului din art. 475 alin. (1) CPP, potrivit căruia solicitarea poate fi făcută *„în cursul judecății"*, s-ar părea că judecătorul de drepturi și libertăți și judecătorul de cameră preliminară nu pot face astfel de sesizări, chiar dacă în activitatea lor s-ar confrunta cu anumite chestiuni de drept de a căror rezolvare să depindă soluția pe care o vor adopta. Această limitare a dreptului de a sesiza instanța supremă în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept poate fi criticată, deoarece anumite chestiuni de drept nu pot fi întâlnite decât în faza de urmărire penală sau în faza de cameră preliminară. În practica instanței supreme au fost admise însă sesizări pentru dezlegarea unor chestiuni de drept formulate de judecătorul de cameră preliminară sau de judecătorul de drepturi și libertăți[4].

Spre deosebire de reglementarea sesizării pentru pronunțarea unor hotărâri prealabile din Codul de procedură civilă, în materie penală *nu s-a mai prevăzut condiția ca chestiunea de drept să fie una nouă*, considerându-se suficientă condiția ca asupra acesteia Înalta

[1] O. SPINEANU-MATEI, în G. BOROI (COORD.), *op. cit.*, p. 1007.

[2] Art. 441-1 din Codul de organizare judiciară: „Înainte de a statua asupra unei probleme noi de drept, care prezintă o dificultate serioasă și care se ridică în numeroase litigii, instanțele judecătorești pot, printr-o decizie nesusceptibilă de recurs, să solicite avizul Curții de Casație", *apud* V. BELEGANTE, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (COORD.), *op. cit.*, p. 1213.

[3] V. BELEGANTE, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (COORD.), *op. cit.*, p. 1213.

[4] De exemplu, I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 27/2015 (M. Of. nr. 919 din 11 decembrie 2015) și nr. 33/2015 (M. Of. nr. 36 din 19 ianuarie 2016), sesizarea fiind formulată de un judecător de cameră preliminară din cadrul unei curți de apel; într-o altă decizie (I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 24/2014, M. Of. nr. 823 din 11 noiembrie 2014) – privind admisibilitatea căii de atac a contestației formulate în temeiul art. 204 CPP împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță asupra plângerii, în temeiul art. 213 CPP, împotriva ordonanței procurorului prin care s-a luat măsura controlului judiciar –, la examinarea condițiilor s-a arătat că, „în speță, se constată că este îndeplinită condiția privind existența unei cauze pendinte aflate în curs de judecată în ultimă instanță, Curtea de Apel București, Secția I penală, fiind învestită în dosarul nr. 23.234/3/2014 cu soluționarea unei contestații formulate de inculpatul V.D. împotriva încheierii din 10 iulie 2014, pronunțată de Tribunalul București, Secția I penală, în faza procesuală a urmăririi penale", chiar dacă sesizarea a fost respinsă, dar pentru că soluționarea pe fond a cauzei nu depindea de lămurirea chestiunilor de drept ce fac obiectul sesizării.

Curte de Casație și Justiție să nu fi statuat deja printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii sau ca ea să nu facă obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare. De altfel, însăși condiția noutății chestiunii de drept supuse dezlegării este una susceptibilă de interpretări diferite, deoarece este greu de definit ce s-ar înțelege, în concret, prin aceasta. În plus, nu există niciun motiv să se înlăture posibilitatea sesizării cu pronunțarea unor hotărâri prealabile pentru interpretarea unui text de lege intrat mai de mult timp în vigoare, dar care nu a fost aplicat în practica judiciară.

Întrucât și în Codul de procedură civilă există condiția ca de chestiunea de drept respectivă să depindă soluționarea „fondului" cauzei, în doctrina civilă s-a ridicat problema dacă obiectul avizului solicitat poate privi o *chestiune de drept material* sau și o normă *de drept procedural*, arătându-se, într-o opinie, că, asemenea recursului în interesul legii, întrucât legea nu distinge, poate fi vorba atât despre o chestiune de drept material, cât și despre una de drept procedural, noțiunea de „fond" al cauzei putând viza și o regulă de drept procedural[1]. Într-o altă opinie, se susține că acest mecanism de unificare a practicii pare a fi rezervat numai chestiunilor de drept material, criticându-se însă această opțiune a legiuitorului, deoarece, în condițiile intrării în vigoare a unui nou cod de procedură, sunt numeroase dispoziții de ordin procedural sau care țin de soluționarea cauzelor pe cale de excepție care vor fi înțelese, interpretate și aplicate diferit de instanțele judecătorești, iar pentru justițiabili este la fel de vătămător să primească în cauze identice soluții diferite, indiferent că este vorba despre fondul cauzei sau nu[2]. Este greu de acceptat că intenția legiuitorului ar fi fost de a limita chestiunile de drept ce pot fi dezlegate prin intermediul acestei proceduri doar la cele de drept material, deoarece nu ar exista nicio justificare rezonabilă pentru o astfel de soluție. Mai degrabă, condiționarea acestor chestiuni de drept de legătura lor cu cauza respectivă are rolul de a împiedica efectuarea unor sesizări cu chestiuni de drept pur teoretice, care nu au nicio legătură cu soluționarea unei cauze penale. Dacă însă chestiunea de drept este relevantă pentru cauza supusă judecății, nu ar avea nicio importanță faptul că aceasta este de drept material sau de drept procedural. În plus, rațiunea instituției este una similară celei a recursului în interesul legii, cu singura deosebire că prima operează *a priori*, în timp ce ultima reprezintă un remediu *a posteriori* pentru unificarea practicii judiciare. Or, în cazul recursului în interesul legii, este unanim admis că instanța supremă poate fi sesizată și cu interpretarea unor chestiuni de drept procedural. Acesta pare să fie și punctul de vedere al Înaltei Curți de Casație și Justiție, adoptat în cadrul unei hotărâri prealabile în materie civilă, prin care s-a respins sesizarea ca inadmisibilă, dar s-a motivat că, „deși, în principiu, este admisibil ca și problemele de drept procesual să facă obiectul sesizării în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, atunci când rezolvarea de principiu dată de instanța supremă determină soluționarea în fond a cauzei, chestiunea de drept semnalată nu se încadrează în categoria celor de lămurirea cărora depinde soluționarea pe fond a cauzei"[3].

În materie penală, după ce inițial instanța supremă a adoptat punctul de vedere potrivit căruia chestiunile de drept procesual nu pot face obiectul unei hotărâri prealabile, ulterior pare să fi revenit asupra acestei opinii. Astfel, prin Decizia nr. 2 din 2 februarie 2015 a Înaltei

---

[1] M. NICOLAE, *Dispoziții privind asigurarea unei practici judiciare unitare. Recursul în interesul legii. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept*, prelegere susținută în cadrul Conferințelor *„Noul Cod de procedură civilă"*, București, iunie-septembrie 2012, www.inm-lex.ro, *apud* V. BELEGANTE, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (COORD.), *op. cit.*, p. 1215.

[2] O. SPINEANU-MATEI, în G. BOROI (COORD.), *op. cit.*, p. 1008-1009.

[3] I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 1/2013 (M. Of. nr. 43 din 20 ianuarie 2014).

Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală[1], s-a răspuns unei solicitări privind pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea următoarei chestiuni de drept: „Care este calea de atac legală în urma desființării deciziei date în recurs, în calea de atac a revizuirii reglementată în procedura prevăzută de art. 465 din Codul de procedură penală (revizuirea în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului – n.n.), în condițiile în care cauza a parcurs trei grade de jurisdicție (primă instanță, apel și recurs), în ultimă instanță soluționându-se recursul procurorului". Instanța supremă a stabilit că, în urma desființării deciziei date în recurs, în calea de atac a revizuirii reglementată în procedura prevăzută de art. 465 CPP, în condițiile în care cauza a parcurs trei grade de jurisdicție (primă instanță, apel și recurs), în ultimă instanță soluționându-se recursul procurorului, calea de atac este recursul în forma și reglementarea prevăzute de lege la data judecării recursului inițial. În ceea ce privește admisibilitatea sesizării în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, instanța supremă a motivat că aceasta „este condiționată, atât în cazul în care vizează o normă de drept material, cât și atunci când privește o dispoziție de drept procesual, de împrejurarea ca interpretarea dată de instanța supremă să aibă consecințe juridice asupra modului de rezolvare a fondului cauzei. Cu alte cuvinte, între problema de drept a cărei lămurire se solicită și soluția dată asupra acțiunii penale și/sau civile de către instanța pe rolul căreia se află cauza în ultimul grad de jurisdicție trebuie să existe o relație de dependență, în sensul ca decizia Înaltei Curți pronunțată în procedura prevăzută de art. 476 și art. 477 din Codul de procedură penală să fie de natură a produce un efect concret asupra conținutului hotărârii din procesul principal, cerința pertinenței fiind expresia utilității pe care rezolvarea de principiu a chestiunii de drept invocate o are în cadrul soluționării pe fond a litigiului. Prin sintagma «soluționarea pe fond a cauzei» folosită de legiuitor în cuprinsul art. 475 din Codul de procedură penală pentru a desemna legătura obiectivă dintre chestiunea de drept supusă interpretării și procesul penal în curs trebuie să se înțeleagă dezlegarea raportului juridic penal născut ca urmare a încălcării relațiilor sociale proteguite prin norma de incriminare, inclusiv sub aspectul consecințelor de natură civilă, și nu rezolvarea unei cereri incidentale invocate pe parcursul judecării cauzei în ultimă instanță. De altfel, aceasta a fost și rațiunea avută în vedere de legiuitor care, prin art. 102 pct. 284 din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale, a modificat conținutul art. 475 ce reglementează condițiile de admisibilitate a sesizării formulate în vederea pronunțării de către instanța supremă a unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, introducând expresia «pe fond», care lipsea din prima formă adoptată a codului, prin reformularea textului de lege menționat urmărindu-se tocmai excluderea de la această procedură ce vizează asigurarea unei practici judiciare unitare a problemelor de drept de care nu depinde soluționarea pe fond a litigiilor penale, chestiuni ce urmează a fi supuse interpretării numai pe calea recursului în interesul legii, în situația în care sunt îndeplinite și celelalte condiții de admisibilitate reglementate de Codul de procedură penală. În prezenta cauză, chiar dacă obiectul sesizării îl reprezintă o problemă de drept ce se circumscrie sferei normelor procesuale penale, de dezlegarea chestiunii de drept depinde «soluționarea pe fond a cauzei», având în vedere diferențele majore între căile de atac prevăzute atât în legislația în vigoare de la 1 februarie 2014, cât și în cea anterioară acestei date".

[1] M. Of. nr. 159 din 6 martie 2015.

La fel, prin Decizia nr. 5 din 4 martie 2015[1], Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a admis sesizarea prin care se solicita pronunțarea unei hotărâri prealabile, în sensul „dacă hotărârea pronunțată în soluționarea căii de atac extraordinare prevăzute de art. 426 din Codul de procedură penală și împotriva unei sentințe pentru care nu este prevăzută de lege o cale de atac poate fi supusă apelului, conform art. 432 alin. (4) din Codul de procedură penală", și a stabilit că hotărârea pronunțată în procedura examinării admisibilității în principiu a contestației în anulare, împotriva unei sentințe pentru care nu este prevăzută o cale de atac, nu poate fi supusă apelului. În motivarea deciziei s-a reținut că „cea de-a treia condiție cumulativă impusă de art. 475 din Codul de procedură penală este și ea îndeplinită, întrucât soluționarea pe fond a cauzei depinde de lămurirea chestiunii de drept ce face obiectul prezentei sesizări. Referitor la condiția dependenței dintre soluționarea pe fond a cauzei și lămurirea ce ar fi dată chestiunii de drept, problema admisibilității căii de atac a apelului în ipoteza analizată are consecințe asupra modului de rezolvare a fondului cauzei. Astfel, spre deosebire de situațiile când faza procesuală în care se află cauza exclude *de plano* rezolvarea fondului cauzei, în calea extraordinară a contestației în anulare, dacă s-ar ajunge la concluzia admisibilității apelului, ar exista posibilitatea trecerii în etapa judecării contestației în anulare".

În doctrina civilă s-a subliniat că *nu ar fi posibilă sesizarea instanței supreme cu pronunțarea unei hotărâri prealabile în cazul în care chestiunea de drept ar privi o excepție procedurală*, definită în art. 245 CPC ca fiind mijlocul prin care, în condițiile legii, partea interesată, procurorul sau instanța invocă, fără să se pună în discuție fondul dreptului, neregularități procedurale privitoare la compunerea completului sau constituirea instanței, competența instanței ori la procedura de judecată sau lipsuri referitoare la dreptul la acțiune, urmărind, după caz, declinarea competenței, amânarea judecății, refacerea unor acte ori anularea, respingerea sau perimarea cererii. Se susține că toate acestea sunt situații în care nu se pune în discuție fondul dreptului și, prin urmare, ori de câte ori instanța va avea a se pronunța cu privire la una dintre aceste excepții, chiar dacă va identifica o chestiune de drept nouă, susceptibilă de mai multe interpretări, nu va putea sesiza Înalta Curte pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile[2]. Această interpretare este însă determinată de opinia că nu ar fi posibilă pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru soluționarea unei chestiuni de drept procedural, ci doar a uneia de drept material. În cadrul opiniei contrare, pe care o susținem, este compatibilă pronunțarea unei hotărâri prealabile cu privire la dezlegarea acestor chestiuni de drept, dacă de ele depinde soluționarea cauzei.

275. Titulari ai cererii de sesizare pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile pot fi *un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului*, care sunt învestite cu soluționarea cauzei *în ultimă instanță*. Așadar, judecătoria nu poate sesiza niciodată instanța supremă în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept. Textul are în vedere instanța care soluționează cauza într-o cale de atac ordinară, însă nu este exclusă sesizarea instanței supreme și în cadrul soluționării căilor extraordinare de atac. Astfel, în cazul în care chestiunea de drept privește unul dintre motivele de recurs în casație, ar fi greu de acceptat ca Înalta Curte de Casație și Justiție, învestită cu soluționarea unui astfel de recurs, să nu poată formula o sesizare pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile, pentru că s-ar afla în cadrul soluționării unei căi extraordinare de atac. Așadar, conceptul de complet de judecată învestit cu soluționarea

[1] M. Of. nr. 248 din 10 aprilie 2015.

[2] O. SPINEANU-MATEI, în G. BOROI (COORD.), *op. cit.*, p. 1008.

cauzei în „ultimă instanță" ar trebui interpretat extensiv. În doctrină s-a susținut și opinia că nu poate fi utilizată procedura în cursul soluționării cauzei în primă instanță sau într-o cale extraordinară de atac[1].

Părțile, persoana vătămată și procurorul pot solicita instanței de judecată să sesizeze Înalta Curte de Casație și Justiție cu o cerere de pronunțare a unei hotărâri prealabile, însă instanța are dreptul suveran de a aprecia asupra sesizării, nefiind obligată să motiveze pe larg respingerea ei[2]. De altfel, logica soluției de nerecunoaștere a calității procesuale active a părților se întemeiază în principal pe faptul că, în această procedură, Înalta Curte de Casație și Justiție chemată să pronunțe o hotărâre prealabilă pentru dezlegarea unor chestiuni de drept nu este la dispoziția părților care vin să o consulte, ci este în mod necesar un „consultant" al instanței de judecată, al completului care are nevoie de rezolvarea de principiu a acestei chestiuni din partea instanței supreme[3]. Din acest motiv, instanța în fața căreia se solicită de către părți formularea unei astfel de sesizări poate arăta că acea chestiune de drept nu este una susceptibilă de interpretări diferite, fără să fie obligată să dezvolte motivarea, având în vedere că va motiva acest aspect în hotărârea pe care o va pronunța.

276. Procedura de judecată. Potrivit art. 476 alin. (1) CPP, sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție se face de către completul de judecată, *după dezbateri contradictorii*, prin *încheiere care nu este supusă niciunei căi de atac*.

Potrivit Ghidului cuprinzând informațiile necesare pentru sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală[4], trebuie înaintate instanței supreme încheierea întocmită de instanța de la care provine sesizarea, citativul cuprinzând identitatea și domiciliul părților și înscrisurile relevante (dacă este cazul), precizându-se că nu se înaintează dosarul cauzei.

Tot în Ghid se prevede și că încheierea trebuie să cuprindă „enunțarea explicită a întrebării adresate Curții". În practică, au fost situații[5] când instanța supremă a fost nevoită să reformuleze întrebarea: „Înalta Curte de Casație și Justiție, constatând că întrebarea a fost impropriu formulată, pornind de la premisa expusă de titularul sesizării, în sensul că «nu poate proceda la soluționarea prezentei cauze, deoarece nu poate stabili cu exactitate dacă judecătorului de cameră preliminară îi revine competența de a proceda la confirmarea ordonanței nr. 88/11/2/2015 din 11 iunie 2015 a procurorului general al Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Galați, conform dispozițiilor art. 335 alin. (4) din Codul de procedură penală», pentru a se permite interpretarea dreptului, *va proceda la reformularea acesteia* în sensul: dacă este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară redeschiderea urmăririi penale ca urmare a infirmării soluției în procedura prevăzută de art. 336 și

[1] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *Noul Cod de procedură penală. Ghid de aplicare pentru practicieni*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 561.

[2] Nu împărtășim opiniile exprimate în literatura de specialitate [I. NEDELCU, V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1894] în sensul că soluția de respingere trebuie motivată pe larg, câtă vreme o astfel de sesizare a instanței supreme are ca premisă împrejurarea că judecătorul sau instanța apreciază necesară dezlegarea unor chestiuni de drept asupra cărora nu are o opinie conturată și de care depinde soluționarea pe fond a cauzei. De altfel, ar fi greu de explicat cum anume ar putea motiva pe larg judecătorul, fără să se antepronunțe, respingerea unei astfel de sesizări, cu argumente care țin chiar de chestiunea de drept în discuție.

[3] V. BELEGANTE, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (COORD.), *op. cit.*, p. 1216.

[4] Publicat pe site-ul Înaltei Curți de Casație și Justiție, la adresa de internet http://www.scj.ro/CMS/0/PublicMedia/GetIncludedFile?id=6165.

[5] I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 27/2015 (M. Of. nr. 919 din 11 decembrie 2015).

următoarele din Codul de procedură penală sau dispozițiile art. 335 din Codul de procedură penală se aplică doar în cazul infirmării dispuse din oficiu".

Codul prevede că încheierea de sesizare trebuie să conțină, între altele, punctul de vedere al completului de judecată și al părților cu privire la sesizare. S-a subliniat în doctrină că sesizarea instanței supreme făcându-se în urma unor dezbateri contradictorii în fața instanței învestite cu soluționarea litigiului, părțile au în această etapă posibilitatea de a-și exprima punctul de vedere înaintea sesizării instanței supreme; apoi, cu toate că judecata în fața instanței supreme se face fără citarea părților, aceasta nu înseamnă automat lipsă de contradictorialitate, ci ea are loc pe baza actelor scrise, părțile având posibilitatea să depună, în scris, punctul de vedere privind chestiunea de drept supusă judecății în urma comunicării raportului întocmit în cadrul procedurii la Înalta Curte de Casație și Justiție[1].

Prin încheierea de sesizare a instanței supreme, *cauza poate fi suspendată* până la pronunțarea hotărârii prealabile pentru dezlegarea chestiunii de drept. Dacă nu s-a dispus suspendarea odată cu sesizarea, iar cercetarea judecătorească este finalizată înainte ca Înalta Curte de Casație și Justiție să se pronunțe asupra sesizării, *instanța suspendă dezbaterile* până la pronunțarea deciziei prevăzute la art. 477 alin. (1) CPP. Dispozițiile *art. 476 alin. (2) CPP instituie un nou caz de suspendare facultativă și un nou caz de suspendare obligatorie a judecății*. Cauza trebuie suspendată însă doar atunci când nu mai sunt de administrat probe sau când administrarea acestora ar depinde de interpretarea ce urmează a fi dată de instanța supremă. Dacă nu mai sunt alte probe de administrat sau alte motive care să impună amânarea judecății, instanța este obligată să suspende judecarea cauzei, până la pronunțarea hotărârii prealabile.

De asemenea, *în alin. (4) al aceluiași articol se instituie un nou caz de suspendare facultativă a judecății*, care privește cauzele similare aflate pe rolul instanțelor judecătorești, ce pot fi suspendate până la soluționarea sesizării. Din acest motiv, legea prevede că încheierile de sesizare a instanței supreme pentru pronunțarea unor hotărâri prealabile trebuie publicate pe pagina de internet a acestei instanțe. Textul prevede posibilitatea, iar nu obligativitatea suspendării, deoarece instanța are dreptul de a aprecia cu privire la caracterul similar al chestiunii de drept și asupra relevanței ei în cauză. Dacă însă instanța va constata că este vorba despre o chestiune de drept similară, de a cărei dezlegare depinde soluționarea cauzei, recomandată ar fi suspendarea soluționării cauzei, deoarece, în caz contrar, este posibil ca soluția pentru care va opta instanța de judecată să nu fie aceeași cu cea pe care o va adopta instanța supremă în dezlegarea chestiunii de drept respective. Desigur că, în aceste cazuri, instanțele păstrează puterea de a aprecia asupra gradului de dificultate a problemei supuse cererii de pronunțare a unei hotărâri preliminare, caz în care va putea să nu suspende judecarea cauzei, atunci când există o posibilitate ridicată ca acea chestiune de drept să fie soluționată doar într-un singur sens, respectiv atunci când este previzibilă soluția ce va fi adoptată de instanța supremă.

Este aplicabilă în acest caz *teoria „actului clar"* sau *a „actului clarificat"* din dreptul francez, care a fost adoptată și în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene cu privire la sesizarea pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile. Potrivit acestei teorii, instanța poate să nu formuleze o sesizare pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile în cazul în care soluția chestiunii de drept poate fi desprinsă din jurisprudența anterioară sau atunci când aceasta este clară. Teoria poate sta atât la baza deciziei instanței de a nu sesiza instanța supremă pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile, cât și la baza

[1] V. BELEGANTE, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (COORD.), *op. cit.*, p. 1218.

deciziilor celorlalte instanțe de a nu suspenda judecarea cauzei, dacă s-a formulat deja o sesizare pentru pronunțarea unei astfel de hotărâri.

În cazul în care *inculpatul se află în arest la domiciliu sau este arestat preventiv ori dacă față de acesta s-a dispus măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune*, instanța este obligată să facă verificarea măsurii preventive, potrivit dispozițiilor art. 208 CPP, pe toată durata suspendării.

După primirea sesizării, *repartizarea* acesteia este făcută, de președintele sau, în lipsa acestuia, de unul dintre vicepreședinții Înaltei Curți de Casație și Justiție ori de persoana desemnată de aceștia, unui complet format din președintele secției corespunzătoare a Înaltei Curți de Casație și Justiție sau un judecător desemnat de acesta și 8 judecători din cadrul secției respective. Președintele secției sau, în caz de imposibilitate, judecătorul desemnat de acesta este președintele de complet și va lua măsurile necesare pentru *desemnarea aleatorie a judecătorilor*.

După alcătuirea completului, președintele acestuia va desemna *un judecător pentru a întocmi un raport* asupra chestiunii de drept supuse judecății. Judecătorul desemnat raportor *nu este ales aleatoriu*, ci este desemnat de președintele de complet, el *nedevenind incompatibil în cauză*.

Atunci când chestiunea de drept privește activitatea mai multor secții ale Înaltei Curți de Casație și Justiție[1], președintele sau, în lipsa acestuia, unul dintre vicepreședinții Înaltei Curți de Casație și Justiție va transmite sesizarea președinților secțiilor interesate în soluționarea chestiunii de drept. În acest caz, completul va fi alcătuit din președintele sau, în lipsa acestuia, din vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, care va prezida completul, din președinții secțiilor interesate în soluționarea chestiunii de drept, precum și câte 5 judecători din cadrul secțiilor respective, desemnați aleatoriu de președintele completului.

După alcătuirea completului, pentru întocmirea raportului, președintele completului va desemna câte un judecător din cadrul fiecărei secții. Întrucât hotărârea prealabilă are ca obiect doar chestiuni de drept, ca și în cazul recursului în interesul legii, *raportorii nu devin incompatibili* prin exprimarea punctului de vedere asupra soluționării chestiunii de drept.

Raportul va fi comunicat părților, care, în termen de cel mult 15 zile de la comunicare, pot depune în scris, prin avocat sau, după caz, prin consilier juridic[2], punctele lor de vedere privind chestiunea de drept supusă judecății. Această prevedere instituie un grad de contradictorialitate procedurii, chiar dacă ea se poartă doar asupra unor chestiuni de drept. Deși încheierea de sesizare a instanței supreme pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile trebuie să conțină și punctele de vedere ale părților [art. 476 alin. (1) CPP], legea le oferă acestora posibilitatea de a-și exprima din nou punctele de vedere asupra chestiunii de drept supuse judecății, după comunicarea raportului întocmit de judecătorul

[1] A se vedea, de exemplu, I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 12 din 16 mai 2016 (M. Of. nr. 498 din 4 iulie 2016), prin care s-a examinat sesizarea formulată de Curtea de Apel Târgu Mureș, Secția penală și pentru cauze cu minori și de familie, privind pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea modului de interpretare și aplicare a dispozițiilor art. 1391 alin. (1) și art. 1371 alin. (1) C. civ., în contextul soluționării acțiunii civile în procesul penal. Chestiunea de drept a privit atât activitatea Secției penale, cât și a celor două Secții civile ale Înaltei Curți, completul fiind astfel alcătuit conform art. 476 alin. (8) CPP.

[2] În raport de cele menționate în Decizia Curții Constituționale nr. 432 din 21 iunie 2016, prin care au fost declarate neconstituționale dispozițiile cuprinse în art. 436 alin. (2), art. 439 alin. (4^1) teza I și art. 440 alin. (2) CPP cu referire la mențiunile care decurg din obligativitatea formulării cererii de recurs prin avocat, apreciem că dispozițiile art. 476 alin. (9) CPP vor trebui regândite, *de lege ferenda*, întrucât instituie o limitare nejustificată a liberului acces la justiție și a dreptului la apărare.

raportor [art. 476 alin. (9) CPP]. Aceste puncte de vedere trebuie însă să privească nu doar chestiunea de drept suspusă discuției, ci și relevanța ei în cauza supusă judecății.

Deși dispozițiile legale nu prevăd participarea persoanei vătămate în această procedură, având în vedere statutul procesual al acesteia și în raport de dezvoltările instanței de contencios constituțional referitoare la participarea persoanei vătămate în procesul penal[1], omisiunea legiuitorului de a include persoana vătămată în categoria persoanelor cărora li se comunică raportul și care sunt citate în această procedură urmează a fi interpretată ca o necorelare legislativă.

Dispozițiile art. 473 alin. (5)-(8) CPP, privind consultarea unor specialiști, conținutul raportului, convocarea ședinței completului învestit cu sesizarea și înlocuirea membrilor completului, menționate în procedura recursului în interesul legii[2], se aplică în mod corespunzător și în cadrul acestei proceduri.

Sesizarea se judecă *fără citarea părților, în cel mult 3 luni de la data învestirii*, iar *soluția se adoptă cu cel puțin două treimi din numărul judecătorilor completului. Nu se admit abțineri de la vot.*

277. Conținutul și efectele hotărârii. Potrivit art. 477 alin. (1) CPP, asupra sesizării, completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept se pronunță prin *decizie*, numai cu privire la chestiunea de drept supusă dezlegării, decizia trebuind să fie *motivată în termen de cel mult 30 de zile* și *publicată în cel mult 15 zile de la motivare în Monitorul Oficial al României, Partea I*. Sublinierea că asupra sesizării completul se pronunță numai cu privire la chestiunea de drept supusă dezlegării are rolul de a interzice instanței supreme să se pronunțe și asupra altor chestiuni de drept, chiar dacă acestea ar avea legătură cu cea care face obiectul sesizării. Rațiunea textului este ca instanța supremă să nu se pronunțe în niciun mod asupra chestiunilor de fapt incidente în speță, având în vedere că, spre deosebire de recursul în interesul legii, această procedură intervine în cauze aflate încă în curs de judecată. Prin urmare, *Înalta Curte nu poate face niciun fel de aprecieri asupra situației de fapt incidente în cauză*.

Ca și în cazul deciziilor în interesul legii, dezlegarea dată chestiunilor de drept este *obligatorie pentru instanțe de la data publicării deciziei în Monitorul Oficial al României, Partea I*. În art. 521 alin. (3) CPC se prevede că dezlegarea dată chestiunilor de drept este obligatorie pentru instanța care a solicitat dezlegarea de la data *pronunțării deciziei*, iar pentru celelalte instanțe de la data *publicării deciziei* în Monitorul Oficial al României, Partea I. Reglementarea celor două momente distincte de la care decizia pronunțată devine obligatorie a fost considerată firească în literatura de specialitate, ținând cont de gradul de „implicare" procesuală a principalilor „actori" și, evident, de obligațiile pe care le presupune exercitarea calității procesuale active; se mai arată că, din momentul publicării în Monitorul Oficial a deciziei, instanțele care au suspendat procedura în cauze considerate similare celei care a dus la declanșarea mecanismului de sesizare a instanței supreme trebuie să repună cauza pe rol, luând act de motivarea și argumentele reținute de instanța supremă în pronunțarea avizului[3]. În procedura penală nu se mai face această distincție, textul menționând același moment de la care devin obligatorii deciziile pronunțate în dezlegarea unor chestiuni de drept, respectiv de la data publicării lor în Monitorul Oficial al României. Considerăm că acesta este momentul de la care deciziile *devin obligatorii*, însă instanțele judecătorești *pot să aplice* dezlegarea chestiunilor de drept conținută de

[1] C.C.R., dec. nr. 599 din 21 octombrie 2014, *supra cit.*

[2] A se vedea *supra*, partea specială, nr. 270.

[3] V. BELEGANTE, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (COORD.), *op. cit.*, p. 1221.

acestea încă din momentul pronunțării. De altfel, instanța care a formulat sesizarea nu are niciun motiv pentru care să amâne repunerea pe rol a cauzei după primirea rezultatului sesizării, până la momentul publicării deciziei în Monitorul Oficial al României.

278. Încetarea sau modificarea efectelor deciziei. Potrivit art. 477[1] CPP, în cazul abrogării, constatării neconstituționalității ori modificării dispoziției legale[1] care a generat interpretările diferite și pentru care s-a pronunțat o hotărâre prealabilă pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, efectele deciziei încetează, cu excepția cazului în care aceasta subzistă în noua reglementare.

Aprecierea asupra subzistenței dispoziției legale aparține judecătorului care soluționează ulterior o cauză în care este pusă în discuție aceeași problemă de drept, în temeiul reglementării noi sau modificate[2].

În cazul abrogării ori modificării dispozițiilor legale care au generat interpretările diferite și pentru care s-a pronunțat o hotărâre prealabilă pentru dezlegarea unor chestiuni de drept nu se ridică probleme deosebite.

În cazul în care, în urma modificărilor legislative sau în urma constatării neconstituționalității, nu există o certitudine cu privire la efectele pe care acestea le produc asupra chestiunilor de drept dezlegate, ar fi util un mecanism de constatare a încetării obligativității acestor decizii, mecanism care, de altfel, a existat în forma promulgată a Legii nr. 135/2010, dispozițiile art. 477[1] fiind modificate prin O.U.G. nr. 3/2014. O astfel de situație s-a ivit în cazul Deciziei nr. 2/2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală[3], care a statuat că, „în aplicarea art. 5 din Codul penal, prescripția răspunderii penale reprezintă o instituție autonomă față de instituția pedepsei". Ulterior, prin Decizia nr. 265/2014 a Curții Constituționale a României[4], s-a constatat că „dispozițiile art. 5 din Codul penal sunt constituționale în măsura în care nu permit combinarea prevederilor din legi succesive în stabilirea și aplicarea legii penale mai favorabile", interpretare care vine în contradicție cu cea stabilită de instanța supremă prin decizia menționată anterior. În motivarea Deciziei nr. 265/2014 a Curții Constituționale se arată că, „totodată, Curtea observă că, prin Decizia nr. 2 din 14 aprilie 2014, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, a decis că, în aplicarea art. 5 din Codul penal, prescripția răspunderii penale reprezintă o instituție autonomă față de instituția pedepsei, conferind astfel art. 5 din Codul penal, în interpretarea dată, valențe neconstituționale. Curtea constată că, odată cu publicarea prezentei decizii în Monitorul Oficial al României, efectele Deciziei nr. 2 din 14 aprilie 2014 a instanței supreme încetează, în conformitate cu prevederile art. 147 alin. (4) din Constituție și cu cele ale art. 477[1] din Codul de procedură penală. De asemenea, Curtea reține că dispozițiile art. 5 alin. (2) teza întâi, conform cărora «Dispozițiile alin. (1) se aplică și actelor normative ori prevederilor din acestea declarate neconstituționale (...) dacă în timpul când acestea s-au aflat în vigoare au cuprins dispoziții penale mai favorabile», nu sunt incidente ca efect al pronunțării prezentei decizii, întrucât, în acest caz, Curtea nu declară neconstituțională o prevedere legală, astfel că nu se produc consecințe asupra

[1] Pentru o situație în care legiuitorul, completând textul de lege interpretat de Înalta Curte prin intermediul unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, a decis în sens contrar celor statuate de instanța supremă, a se vedea I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 25/2014 (M. Of. nr. 935 din 22 decembrie 2014) și alin. (4) al art. 480 CPP, introdus ulterior prin art. II pct. 121 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] C. Voicu, A.S. Uzlău, G. Tudor, V. Văduva, *op. cit.*, p. 565.

[3] M. Of. nr. 319 din 30 aprilie 2014.

[4] M. Of. nr. 372 din 20 mai 2014.

existenței normative în ordinea juridică a prevederii supuse controlului, ci se stabilește doar, pe cale de interpretare, un unic înțeles constituțional al art. 5 din Codul penal".

Or, această interpretare a Curții Constituționale este de natură să suscite discuții, deoarece, într-o altă opinie[1], se susține că Decizia nr. 2/2014 a instanței supreme produce în continuare efecte, întrucât, potrivit art. 5 alin. (2) CP, „Dispozițiile alin. (1) se aplică și actelor normative ori prevederilor din acestea declarate neconstituționale, precum și ordonanțelor de urgență aprobate de Parlament cu modificări sau completări ori respinse, dacă în timpul când acestea s-au aflat în vigoare au cuprins dispoziții penale mai favorabile", susținându-se că în acest caz ar fi incidentă chiar una dintre ipotezele avute în vedere de art. 5 alin. (2) CP, respectiv când o *prevedere* a fost declarată neconstituțională.

Chiar dacă decizia Curții Constituționale nu a declarat neconstituțional art. 5 CP, fiind deci greu de acceptat că ar fi incidentă ipoteza din art. 5 alin. (2) referitoare la declararea neconstituțională a unei prevederi legale, nu se poate face abstracție de faptul că Decizia nr. 2/2014 a instanței supreme a impus cu caracter obligatoriu o anumită interpretare, care a fost aplicată de instanțele de judecată și a făcut corp comun cu însuși textul de lege astfel interpretat. Or, în acest caz, s-ar putea pune problema dacă, ulterior adoptării deciziei Curții Constituționale, nu ar fi aplicabilă interpretarea dată de instanța supremă prin Decizia nr. 2/2014, în baza principiului aplicării legii penale (mai exact a interpretării obligatorii a acesteia) mai favorabile, reglementat în art. 5 alin. (1) CP. Este nevoie astfel de o nouă intervenție a instanței supreme, pentru a statua dacă decizia menționată și-a încetat sau nu caracterul obligatoriu.

În practica sa mai recentă, instanța de contencios constituțional a luat în discuție constituționalitatea unor dispoziții legale din perspectiva nu a formei de reglementare, ci a interpretării date acestor texte de lege prin hotărâri pronunțate de instanța supremă în recurs în interesul legii sau în dezlegarea unor chestiuni de drept. Astfel, în Decizia nr. 397 din 15 iunie 2016[2], s-a reținut: „Referitor la critica unei decizii pronunțate într-un recurs în interesul legii, Curtea Constituțională a statuat de principiu în jurisprudența sa că o asemenea decizie nu poate constitui *eo ipso* obiect al excepției de neconstituționalitate, fiind, din această perspectivă, inadmisibilă, deoarece instanța de contencios constituțional, în acord cu prevederile art. 146 din Legea fundamentală, nu are competența de a cenzura constituționalitatea hotărârilor judecătorești, indiferent că sunt pronunțate în dezlegarea unor pricini de drept comun ori în vederea interpretării și aplicării unitare a legii (Decizia nr. 409 din 4 noiembrie 2003 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 35 din Legea nr. 33/1994 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică și ale Deciziei nr. VI din 27 septembrie 1999 a Secțiilor Unite ale Curții Supreme de Justiție, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 848 din 27 noiembrie 2003).

Cu toate acestea, împrejurarea că printr-o decizie pronunțată într-un recurs în interesul legii se dă unui text legal o anumită interpretare nu este de natură a fi convertită într-un fine de neprimire care să oblige Curtea ca, în pofida rolului său de garant al supremației Constituției, să nu mai analizeze textul în cauză în interpretarea dată de instanța supremă. Constituția reprezintă cadrul și măsura în care legiuitorul și celelalte autorități pot acționa; astfel și interpretările care se pot aduce normei juridice trebuie să țină cont de această exigență de ordin constituțional cuprinsă chiar în art. 1 alin. (5) din Legea fundamentală, potrivit căruia în România respectarea Constituției și a supremației sale este obligatorie. Din perspectiva

[1] M.A. HOTCA, *Este constituțională decizia Curții Constituționale privitoare la art. 5 din Codul penal?*, www.juridice.ro, ultima accesare la 23 mai 2014.

[2] M. Of. nr. 532 din 15 iulie 2016.

raportării la prevederile Constituției, Curtea Constituțională verifică constituționalitatea textelor legale aplicabile în interpretarea consacrată prin recursurile în interesul legii. A admite o teză contrară contravine însești rațiunii existenței Curții Constituționale, care și-ar nega rolul său constituțional acceptând ca un text legal să se aplice în limite ce ar putea intra în coliziune cu Legea fundamentală (Decizia nr. 854 din 23 iunie 2011 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 394 din Codul de procedură penală în interpretarea dată prin Decizia nr. LX/2007 pronunțată de Secțiile Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 672 din 21 septembrie 2011, și Decizia nr. 8 din 18 ianuarie 2011 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 35 din Legea nr. 33/1994 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 186 din 17 martie 2011).

Având în vedere cele mai sus statuate, în jurisprudența Curții cu privire la această materie pot fi identificate două abordări distincte, în funcție de obiectul criticii de neconstituționalitate, și anume: în primul caz, când autorul excepției critică însăși decizia pronunțată într-un recurs în interesul legii, excepția are caracter inadmisibil, și, respectiv, în a doua situație, dacă excepția de neconstituționalitate se referă la textele de lege interpretate de către Înalta Curte de Casație și Justiție, cu prilejul soluționării unui recurs în interesul legii, Curtea are competența de a se pronunța pe fondul excepției (Decizia nr. 202 din 18 aprilie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 365 din 19 iunie 2013, referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor titlului VII – Regimul stabilirii și plății despăgubirilor aferente imobilelor preluate în mod abuziv din Legea nr. 247/2005 privind reforma în domeniile proprietății și justiției, precum și unele măsuri adiacente, astfel cum aplicarea acestora a fost stabilită prin Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 27 din 14 noiembrie 2011).

Totodată, prin Decizia nr. 838 din 27 mai 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 461 din 3 iulie 2009, Curtea a statuat că, în exercitarea atribuției prevăzute de art. 126 alin. (3) din Constituție, Înalta Curte de Casație și Justiție are obligația de a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către toate instanțele judecătorești, cu respectarea principiului fundamental al separației și echilibrului puterilor, consacrat de art. 1 alin. (4) din Constituția României. Înalta Curte de Casație și Justiție nu are competența constituțională să instituie, să modifice sau să abroge norme juridice cu putere de lege ori să efectueze controlul de constituționalitate al acestora. Așadar, competența Înaltei Curți de Casație și Justiție privind soluționarea recursului în interesul legii este dublu circumstanțiată – numai cu privire la «interpretarea și aplicarea unitară a legii» și numai cu privire la realizarea acestor operațiuni de către «celelalte instanțe judecătorești». Curtea Constituțională decide asupra constituționalității legilor, în timp ce Înalta Curte de Casație și Justiție, prin intermediul recursului în interesul legii, decide asupra modului de interpretare și aplicare a conținutului normelor juridice. Pe de altă parte, prin efectele produse, deciziile Curții Constituționale sunt general obligatorii potrivit art. 147 alin. (4) din Constituție, inclusiv pentru legiuitor, în timp ce deciziile pronunțate pe calea recursului în interesul legii se adresează judecătorului de la instanțele judecătorești (Decizia nr. 206 din 29 aprilie 2013 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 414^5 alin. (4) din Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 350 din 13 iunie 2013).

Toate aceste considerente de principiu sunt valabile *mutatis mutandis* și în ceea ce privește critica de neconstituționalitate a unui text de lege interpretat de către Înalta Curte

de Casație și Justiție cu prilejul pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unei chestiuni de drept, Curtea Constituțională având competența de a se pronunța pe fondul excepției asupra textului de lege în interpretarea dată de instanța supremă".

Considerăm criticabilă această nouă orientare a Curții Constituționale, care iese din sfera controlului de constituționalitate a unei dispoziții legale în forma edictată de legiuitor și tinde să instituie, în contradicție cu competențele de unificare a practicii recunoscute Înaltei Curți de Casație și Justiție, un mecanism *sui-generis* de interpretare a legii în practica judiciară.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

TITLUL AL IV-LEA. PROCEDURI SPECIALE

Capitolul I. Acordul de recunoaştere a vinovăţiei

REGLEMENTARE

Art. 478. Titularii acordului de recunoaştere a vinovăţiei şi limitele acestuia. (1) În cursul urmăririi penale, după punerea în mişcare a acţiunii penale, inculpatul şi procurorul pot încheia un acord, ca urmare a recunoaşterii vinovăţiei de către inculpat.

(2) Efectele acordului de recunoaştere a vinovăţiei sunt supuse avizului procurorului ierarhic superior.

(3) Acordul de recunoaştere a vinovăţiei poate fi iniţiat atât de către procuror, cât şi de către inculpat.

(4) Limitele încheierii acordului de recunoaştere a vinovăţiei se stabilesc prin avizul prealabil şi scris al procurorului ierarhic superior.

(5) Dacă acţiunea penală s-a pus în mişcare faţă de mai mulţi inculpaţi, se poate încheia un acord de recunoaştere a vinovăţiei distinct cu fiecare dintre aceştia, fără a fi adusă atingere prezumţiei de nevinovăţie a inculpaţilor pentru care nu s-a încheiat acord.

(6)[1] Inculpaţii minori pot încheia acorduri de recunoaştere a vinovăţiei, cu încuviinţarea reprezentantului lor legal, în condiţiile prezentului capitol.

Art. 479.[2] **Obiectul acordului de recunoaştere a vinovăţiei.** Acordul de recunoaştere a vinovăţiei are ca obiect recunoaşterea comiterii faptei şi acceptarea încadrării juridice pentru care a fost pusă în mişcare acţiunea penală şi priveşte felul şi cuantumul pedepsei, precum şi forma de executare a acesteia, respectiv felul măsurii educative ori, după caz, soluţia de renunţare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei.

Art. 480. Condiţiile încheierii acordului de recunoaştere a vinovăţiei. (1)[3] Acordul de recunoaştere a vinovăţiei se poate încheia numai cu privire la infracţiunile pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau a închisorii de cel mult 15 ani.

(2) Acordul de recunoaştere a vinovăţiei se încheie atunci când, din probele administrate, rezultă suficiente date cu privire la existenţa faptei pentru care s-a pus în mişcare acţiunea penală şi cu privire la vinovăţia inculpatului. La încheierea acordului de recunoaştere a vinovăţiei, asistenţa juridică este obligatorie.

(3)[4] *Abrogat*.

(4)[5] Inculpatul beneficiază de reducerea cu o treime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei închisorii şi de reducerea cu o pătrime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei amenzii. Pentru inculpaţii minori se va ţine seama de aceste aspecte la alegerea

---

[1] Alin. (6) al art. 478 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 118 din O.U.G. nr. 18/2016 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum şi pentru completarea art. 31 alin. (1) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară (M. Of. nr. 389 din 23 mai 2016).

[2] Art. 479 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 119 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Alin. (1) al art. 480 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 120 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] Alin. (3) al art. 480 a fost abrogat prin art. 102 pct. 288 din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală şi pentru modificarea şi completarea unor acte normative care cuprind dispoziţii procesual penale (M. Of. nr. 515 din 14 august 2013).

[5] Alin. (4) al art. 480 a fost introdus prin art. II pct. 121 din O.U.G. nr. 18/2016.

măsurii educative; în cazul măsurilor educative privative de libertate, limitele perioadelor pe care se dispun aceste măsuri, prevăzute de lege, se reduc cu o treime.

Art. 481. Forma acordului de recunoaștere a vinovăției. (1) Acordul de recunoaștere a vinovăției se încheie în formă scrisă.

(2) În situația în care se încheie acord de recunoaștere a vinovăției, procurorul nu mai întocmește rechizitoriu cu privire la inculpații cu care a încheiat acord.

Art. 482. Conținutul acordului de recunoaștere a vinovăției. Acordul de recunoaștere a vinovăției cuprinde:

a) data și locul încheierii;

b) numele, prenumele și calitatea celor între care se încheie;

c) date privitoare la persoana inculpatului, prevăzute la art. 107 alin. (1);

d) descrierea faptei ce formează obiectul acordului;

e) încadrarea juridică a faptei și pedeapsa prevăzută de lege;

f) probele și mijloacele de probă;

g) declarația expresă a inculpatului prin care recunoaște comiterea faptei și acceptă încadrarea juridică pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală;

h)[1] felul și cuantumul, precum și forma de executare a pedepsei ori soluția de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei cu privire la care s-a ajuns la un acord între procuror și inculpat;

i) semnăturile procurorului, ale inculpatului și ale avocatului.

Art. 483. Sesizarea instanței cu acordul de recunoaștere a vinovăției. (1) După încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, procurorul sesizează instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond și trimite acesteia acordul de recunoaștere a vinovăției, însoțit de dosarul de urmărire penală.

(2) În situația în care se încheie acordul numai cu privire la unele dintre fapte sau numai cu privire la unii dintre inculpați, iar pentru celelalte fapte sau inculpați se dispune trimiterea în judecată, sesizarea instanței se face separat. Procurorul înaintează instanței numai actele de urmărire penală care se referă la faptele și persoanele care au făcut obiectul acordului de recunoaștere a vinovăției.

(3) În cazul în care sunt incidente dispozițiile art. 23 alin. (1), procurorul înaintează instanței acordul de recunoaștere a vinovăției însoțit de tranzacție sau de acordul de mediere.

Art. 484.[2] **Procedura în fața instanței.** (1) Dacă acordului de recunoaștere a vinovăției îi lipsește vreuna dintre mențiunile prevăzute la art. 482 sau dacă nu au fost respectate condițiile prevăzute la art. 483, instanța dispune acoperirea omisiunilor în cel mult 5 zile și sesizează în acest sens conducătorul parchetului care a emis acordul.

(2) La termenul fixat se citează inculpatul, celelalte părți și persoana vătămată. Instanța se pronunță asupra acordului de recunoaștere a vinovăției prin sentință, în ședință publică, după ascultarea procurorului, a inculpatului și avocatului acestuia, precum și, dacă sunt prezente, a celorlalte părți și a persoanei vătămate.

Art. 485. Soluțiile instanței. (1)[3] Instanța, analizând acordul, pronunță una dintre următoarele soluții:

a) admite acordul de recunoaștere a vinovăției și pronunță soluția cu privire la care s-a ajuns la un acord, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480-482 cu privire la toate faptele reținute în sarcina inculpatului, care au făcut obiectul acordului;

b) respinge acordul de recunoaștere a vinovăției și trimite dosarul procurorului în vederea continuării urmăririi penale, dacă nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480-482 cu privire la toate faptele reținute în sarcina inculpatului, care au făcut obiectul acordului, sau dacă apreciază că soluția cu privire la care s-a ajuns la un acord între procuror și inculpat este nelegală sau nejustificat de blândă în raport cu gravitatea infracțiunii sau periculozitatea infractorului.

---

[1] Lit. h) de la art. 482 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 289 din Legea nr. 255/2013.

[2] Art. 484 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 122 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] Alin. (1) al art. 485 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 123 din O.U.G. nr. 18/2016.

(2) Instanța poate admite acordul de recunoaștere a vinovăției numai cu privire la unii dintre inculpați.

(3) În situația prevăzută la alin. (1) lit. b), instanța se pronunță din oficiu cu privire la starea de arest a inculpaților.

(4) Dispozițiile art. 396 alin. (9), art. 398 și art. 399 se aplică în mod corespunzător.

Art. 486.[1] **Soluționarea acțiunii civile.** (1) În cazul în care instanța admite acordul de recunoaștere a vinovăției și între părți s-a încheiat tranzacție sau acord de mediere cu privire la acțiunea civilă, instanța ia act de aceasta prin sentință.

(2) În cazul în care instanța admite acordul de recunoaștere a vinovăției și între părți nu s-a încheiat tranzacție sau acord de mediere cu privire la acțiunea civilă, instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă. În această situație, hotărârea prin care s-a admis acordul de recunoaștere a vinovăției nu are autoritate de lucru judecat asupra întinderii prejudiciului în fața instanței civile.

Art. 487. Cuprinsul sentinței. Sentința cuprinde în mod obligatoriu:

a) mențiunile prevăzute la art. 370 alin. (4), art. 403 și 404;

b) fapta pentru care s-a încheiat acordul de recunoaștere a vinovăției și încadrarea juridică a acesteia.

Art. 488.[2] **Calea de atac.** (1)[3] Împotriva sentinței pronunțate potrivit art. 485 și 486, procurorul, inculpatul, celelalte părți și persoana vătămată pot declara apel, în termen de 10 zile de la comunicare.

(2) Apelul poate fi declarat în condițiile art. 409, care se aplică în mod corespunzător.

(3) La soluționarea apelului se citează părțile și persoana vătămată.

(4) Instanța de apel pronunță una dintre următoarele soluții:

a) respinge apelul, menținând hotărârea atacată, dacă apelul este tardiv sau inadmisibil ori nefondat;

b)[4] admite apelul, desființează sentința prin care acordul de recunoaștere a fost admis și pronunță o nouă hotărâre, procedând potrivit art. 485 și 486, care se aplică în mod corespunzător;

c) admite apelul, desființează sentința prin care acordul de recunoaștere a fost respins, admite acordul de recunoaștere a vinovăției, dispozițiile art. 485 alin. (1) lit. a) și art. 486 aplicându-se în mod corespunzător.

COMENTARIU

279. Noțiunea și originile justiției negociate. Noul Cod de procedură penală a introdus mai multe elemente specifice sistemului procesual adversial. Dintre acestea, poate elementele cu cel mai mare impact asupra destinatarilor legii procesuale penale sunt cele referitoare la *justiția negociată*, deoarece sunt complet străine sistemului nostru procesual penal. În mod tradițional, în țara noastră au fost adoptate legislații specifice sistemului procesual continental, având la bază principiile legalității și aflării adevărului. Aceste principii sunt incompatibile conceptual cu elementele de justiție negociată, deoarece principiul aflării adevărului obligă organele judiciare să facă toate demersurile pentru a afla adevărul real, în fiecare cauză, iar principiul legalității se opune oricăror alte criterii de stabilire a vinovăției și de aplicare a pedepsei, care nu sunt stabilite prin lege. Din aceste motive, negocierea între acuzare și apărare a unei încadrări juridice sau a unei pedepse era de neconceput într-un sistem procesual care avea la bază astfel de principii.

Realitățile actuale ale societății au dovedit însă că „idealizarea" legii nu mai poate constitui un factor atât de important, așa cum era ea privită în perioada imediat următoare

[1] Art. 486 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 291 din Legea nr. 255/2013.

[2] Art. 488 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 292 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (1)-(3) ale art. 488 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. II pct. 124 din O.U.G. nr. 18/2016.

[4] Lit. b) de la alin. (4) al art. 488 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II pct. 125 din O.U.G. nr. 18/2016.

Revoluției franceze. Concepția pragmatică și-a pus din ce în ce mai mult amprenta și asupra domeniului judiciar, astfel încât tot mai multe sisteme procesuale continentale au adoptat instituții care să conducă în mod mai eficient la obținerea aceluiași rezultat, respectiv la aplicarea unor pedepse persoanelor care au comis infracțiuni. Această concepție nu este lipsită de critici, deoarece reduce mult din rolul educativ al procesului penal, elimină solemnitatea care însoțește în general actul de justiție, creează o inegalitate a persoanelor în fața legii, poate conduce la acte de injustiție, la aplicarea pedepsei într-un mod netransparent ș.a.m.d. Avantajele unor astfel de proceduri au cântărit însă mai mult decât toate aceste dezavantaje, în legislația majorității statelor democratice, care au considerat că obținerea unor rezultate similare sau apropiate, cu costuri mai reduse, justifică adoptarea elementelor de justiție negociată în sistemul procesual penal. În felul acesta, unele elemente specifice procesului civil, cum ar fi principiul disponibilității, își fac loc în procedura penală, ceea ce conduce la consecința ca interpretarea normelor legale care reglementează elementele de justiție negociată să fie făcută în acord cu acest principiu, iar nu prin prisma principiului oficialității, care este specific procesului penal.

Instituția acordului de recunoaștere a vinovăției a fost transpusă în legislația noastră într-un mod asemănător celui din alte sisteme procesuale penale continentale. Din moment ce s-au păstrat o serie de principii fundamentale specifice acestor sisteme procesuale penale, instituția nu putea fi adoptată într-o formă similară celei din sistemele procesuale adversiale, unde rolul acuzării și cel al apărării sunt mult mai importante, în timp ce rolul instanței de judecată este unul mai redus decât în sistemele continentale. În cadrul acestora din urmă, recunoașterilor negociate ale vinovăției nu li se asociază, ca regulă, și o reducere semnificativă a procedurii de judecată, principiul aflării adevărului având încă rolul predominant și impunând judecătorului verificări riguroase cu privire la săvârșirea faptei, la circumstanțele de săvârșire a acesteia și la vinovăția făptuitorului. Se consideră în doctrină că, practic, o procedură similară celei americane, în care acuzatul nu mai beneficiază de un proces deplin în ceea ce privește acuzația care i se aduce, ar putea fi considerată contrară prezumției de nevinovăție, raportat la însuși textul Convenției europene a drepturilor omului[1]. Această temere nu a fost împărtășită însă de legiuitorul nostru, care a reglementat două cazuri în care judecata se desfășoară fără administrarea probatoriului, respectiv judecata pe baza recunoașterii învinuirii (art. 377 CPP) și acordul de recunoaștere a vinovăției (art. 478 și urm. CPP). De altfel, instituții similare sunt reglementate în mai multe state semnatare ale Convenției europene a drepturilor omului, fără a ridica vreo problemă de atingere a prezumției de nevinovăție. Aceasta, deoarece în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului s-a statuat că dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6 din Convenție, nu este un drept absolut, ci unul la care partea poate renunța în mod valabil.

În alte sisteme continentale, elementele tranzacționale în materie penală constau în instituirea unor proceduri nonjurisdicționale, prin care Ministerul Public propune autorului prezumat al unei infracțiuni să nu se mai exercite urmărirea penală contra lui, în schimbul plății de către acesta din urmă a unei sume de bani[2]. Se subliniază însă că, fiind o excepție

[1] V. PUȘCAȘU, *Prezumția de nevinovăție*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 355. Se arată că, în varianta oficială a textului, prezumarea nevinovăției se impune până la momentul la care vinovăția a fost legal „stabilită", în vreme ce textul englez face referire la „probarea" vinovăției celui în cauză, context în care eliminarea fazei de judecată în cazul pledării vinovăției de către acuzat ar părea admisibilă conform variantei franceze, dar inadmisibilă conform celei engleze, neavând loc un proces de probare (A. Ashworth).

[2] H.D. BOSLY, D. VANDERMEERSCH, *Droit de la procédure pénale*, 4e éd., Ed. La Charte, Bruges, 2005, p. 242.

de la principiul indisponibilității acțiunii publice, tranzacția nu poate surveni decât în cazurile expres prevăzute de lege[1].

280. Titularii acordului de recunoaștere a vinovăției sunt *inculpatul* și *procurorul*. Întrucât textul legii nu distinge, rezultă că pot încheia acord de recunoaștere a vinovăției atât inculpatul persoană fizică, cât și inculpatul persoană juridică.

Legea nu oferă posibilitatea încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției și *suspectului*, deoarece, în sistemul nostru procesual, este necesară adaptarea instituției la principiul aflării adevărului. Așa cum s-a subliniat, deși inspirat din sistemul de drept anglo-saxon, în care judecătorul nu verifică existența faptei și a vinovăției, în sistemul nostru de drept, acordul este adaptat, astfel că este supus confirmării de către instanță, care verifică nu doar existența consimțământului, ci și adevărul judiciar stabilit[2]. Or, pentru a se realiza acest lucru, este necesar ca pentru încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției să existe suficiente date cu privire la existența infracțiunii și la vinovăția inculpatului. Punerea în mișcare a acțiunii penale față de inculpat este de natură să asigure o garanție a existenței unor probe minime de vinovăție, deoarece, potrivit art. 309 alin. (1) CPP, acțiunea penală se pune în mișcare de procuror când constată că există probe din care rezultă că o persoană a săvârșit o infracțiune.

Deși legea nu îl enumeră pe *procurorul ierarhic superior* printre titularii acordului de recunoaștere a vinovăției, acesta are un rol important în încheierea acordului, deoarece art. 478 alin. (4) CPP prevede că *limitele încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției se stabilesc prin avizul prealabil și scris al procurorului ierarhic superior*, iar art. 478 alin. (2) CPP prevede că *efectele acordului de recunoaștere a vinovăției sunt supuse avizului procurorului ierarhic superior*. Rezultă, așadar, din aceste dispoziții legale că, deși procurorul de caz este titularul acordului de recunoaștere a vinovăției, procurorul ierarhic superior este cel care trasează inițial limitele încheierii acordului și avizează ulterior efectele sale. Aceasta, deoarece Ministerul Public funcționează în baza *principiului controlului ierarhic*, iar politica penală a statului trebuie asigurată în mod unitar la nivelul țării. În doctrină s-a susținut că procurorul de caz ar putea să obțină o situație mai grea pentru inculpat față de cea avută în vedere de procurorul ierarhic superior, fără ca această împrejurare să reprezinte o încălcare a avizului procurorului ierarhic superior[3]. Față de dispozițiile art. 478 alin. (4) CPP, este greu de acceptat ca procurorul de caz să depășească limitele stabilite de procurorul ierarhic superior, în cazul în care acesta a înțeles să instituie și o limită maximă a pedepsei aplicabile inculpatului, deoarece nu ar mai fi respectat principiul enunțat anterior, care stă la baza instituirii avizului prealabil. Considerăm că încălcarea limitelor inițiale ale acordului prealabil, stabilite de procurorul ierarhic superior, poate fi acoperită prin avizul pe care acesta din urmă îl dă asupra acordului însuși, în acest caz neimpunându-se respingerea acordului de recunoaștere a vinovăției. Lipsa avizului procurorului ierarhic superior asupra acordului de recunoaștere a vinovăției constituie însă un impediment pentru admiterea acestuia, deoarece el ține de regularitatea actului de sesizare.

Procurorul ierarhic superior poate respinge propunerea procurorului de caz de emitere a acestui aviz, dacă nu este de acord cu încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției

---

[1] *Ibidem*.

[2] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *Noul Cod de procedură penală. Ghid de aplicare pentru practicieni*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 569.

[3] *Idem*, p. 570-571.

în cauză[1]. Respingerea propunerii de către procurorul ierarhic superior se poate întemeia atât pe considerente de legalitate[2], cât și pe considerente de oportunitate[3] a acordului de recunoaștere a vinovăției. Considerentele de oportunitate a încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției ar putea privi, de pildă, faptul că buna soluționare a cauzei presupune administrarea probelor necesare în vederea confiscării extinse. În orice caz, procurorul ierarhic superior ar trebui să motiveze respingerea propunerii procurorului de caz de emitere a avizului pentru încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției, respingerea neputând avea caracter discreționar.

În cazul în care procurorul, în cursul negocierilor, dispune schimbarea încadrării juridice, va fi nevoie de un nou aviz al procurorului ierarhic superior, deoarece vechiul aviz avea în vedere o altă încadrare juridică, și nu pe aceea pentru care urmează a se încheia acordul[4].

Limitele acordului, stabilite de procurorul ierarhic superior, nu trebuie să conducă la înlăturarea esenței instituției acordului de recunoaștere a vinovăției, care reprezintă un element de justiție negociată. De pildă, procurorul ierarhic superior nu poate stabili el însuși cuantumul pedepsei și modalitatea de executare a acesteia, deoarece procurorul de caz nu mai are niciun element asupra căruia să negocieze cu inculpatul, ceea ce contravine rațiunii instituției. Din același motiv, avizul prealabil al procurorului ierarhic superior nici nu ar trebui să fie cunoscut de inculpat, deoarece, în acest caz, își pierde rațiunea de a fi negocierea ulterioară dintre el și procurorul de caz. Negocierea este *un proces*, și nu *un rezultat*, iar conținutul și modul de desfășurare a acestui proces nu sunt departe de cele pe care le dă sensul obișnuit al acestor termeni. Or, dacă inculpatul ar cunoaște de la început limitele în care a fost „învestit" procurorul de caz să negocieze, el nu ar cere decât limita minimă. În doctrină a fost exprimat și un punct de vedere contrar, potrivit căruia inculpatul va cunoaște limitele în care se poate „negocia"[5].

Astfel se justifică existența dispoziției legale explicite, potrivit căreia acordul de recunoaștere a vinovăției *poate fi inițiat atât de către procuror, cât și de către inculpat* [art. 478 alin. (3) CPP]. Inițierea acordului de recunoaștere a vinovăției de către procuror nu poate constitui un act de încălcare a principiului loialității administrării probelor, prevăzut în art. 101 alin. (1) CPP, potrivit căruia este interzisă folosirea de „promisiuni sau îndemnuri"

[1] În doctrină a fost emisă și opinia că procurorul ierarhic superior nu ar putea respinge propunerea procurorului de caz decât atunci când este incidentă una dintre situațiile în care legea interzice încheierea unui acord: infracțiunea comisă prevede o pedeapsă maximă mai mare de 15 ani sau inculpatul minor nu are încuviințarea reprezentantului legal; se susține că, chiar și în cazul în care limitele negocierii propuse de procurorul de caz ar fi nelegale, el nu poate respinge solicitarea, ci trebuie să fixeze limitele corespunzătoare – G. BODORONCEA, în M. UDROIU (COORD.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p. 1928-1929. Autoarea susține că existența avizului procurorului ierarhic superior (respectiv a referatului procurorului de caz, avizat) trebuie verificată de procurorul ierarhic superior cu ocazia celui de-al doilea control, constând în verificarea regularității actului de sesizare, nefiind necesar ca acest prim aviz să fie supus cenzurii instanței. Considerăm că instanța de judecată este obligată să verifice existența avizului procurorului ierarhic superior și a limitelor stabilite, iar în cazul constatării unor deficiențe care nu pot fi remediate potrivit art. 484 alin. (1) CPP, să dispună respingerea acordului de recunoaștere a vinovăției.

[2] Dacă nu sunt întrunite condițiile legale pentru încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției (inclusiv condiția existenței datelor suficiente cu privire la existența faptei și la vinovăția inculpatului).

[3] Dacă este oportună încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției sau scopul procesului penal poate fi atins doar prin emiterea rechizitoriului și trimiterea în judecată a inculpatului. În același sens, a fost exprimată în doctrină opinia că procurorul ierarhic superior nu ar putea refuza emiterea avizului solicitat decât pe motive de legalitate a încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției, nu și pe motive de oportunitate – a se vedea R. SLĂVOIU, A. LĂNCRĂNJAN, *Acordul de recunoaștere a vinovăției – unele controverse*, www.juridice.ro.

[4] A.V. IUGAN, *Acordul de recunoaștere a vinovăției*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 59.

[5] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 570.

în scopul de a se obține probe. De asemenea, prin această dispoziție se dă posibilitatea procurorului de caz de a iniția acordul de recunoaștere a vinovăției înainte de a solicita procurorului ierarhic superior avizul prealabil și scris, în care să se stabilească limitele acordului. Aceasta, deoarece nu ar fi utilă obținerea unui astfel de aviz în cazul în care inculpatul exclude din start posibilitatea încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției.

În alte sisteme de drept, doar reprezentantul Ministerului Public poate avea inițiativa desfășurării procedurii tranzacționale, aceasta fiind întotdeauna facultativă și unilaterală. Acuzatul nu dispune de un drept de inițiativă în această privință, depinzând exclusiv de voința procurorului, care nu trebuie să motiveze decizia de a nu iniția o tranzacție, ea făcând parte din puterea sa de a aprecia asupra oportunității urmăririi penale[1].

Se pune problema dacă în sistemul nostru procesual *procurorul este obligat să accepte să negocieze cu inculpatul, dacă acesta din urmă inițiază procedura acordului de recunoaștere a vinovăției*? Întrucât negocierea nu se poate declanșa decât cu acordul ambelor părți implicate, într-o opinie, se poate susține posibilitatea procurorului de caz de a o refuza, fără să mai fie obligat să solicite procurorului ierarhic superior avizul prealabil, în care să se stabilească limitele acordului. Într-o a doua opinie, s-ar putea susține că din formularea textului de la art. 108 alin. (4) CPP, potrivit căruia „Organul judiciar *trebuie* (s.n.) să aducă la cunoștința inculpatului posibilitatea încheierii, în cursul urmăririi penale, a unui acord, ca urmare a recunoașterii vinovăției (...)", ar rezulta că procurorul de caz ar fi obligat să accepte *declanșarea procedurii de negociere*, dacă este inițiată de inculpat. Această interpretare, deși nu respectă conceptul de bază al instituției, ar avea justificarea că ar asigura realizarea scopului ei, de eficientizare a actului de justiție. *Respingerea cererii inculpatului* de încheiere a unui acord de recunoaștere a vinovăției trebuie să fie făcută de procuror prin ordonanță[2], iar inculpatul poate ataca acest act la procurorul ierarhic superior, doar cu privire la refuzul negocierii, potrivit art. 339 CPP[3].

Desigur că, oricare ar fi opinia adoptată cu privire la declanșarea negocierilor, ulterior procurorul va hotărî discreționar (în limitele legii și ale avizului procurorului ierarhic superior) cuantumul pedepsei și modalitatea de executare a acesteia, pe care înțelege să le negocieze cu inculpatul, *nefiind obligat să încheie acordul în limitele propuse de inculpat*.

De principiu, regula conturată în sistemul american este aceea potrivit căreia promisiunea aplicării unei norme legale sau a unui comportament legal al unui organ statal în schimbul renunțării de către suspect sau acuzat la drepturile sale este perfect admisibilă[4]. Această posibilitate nu este consacrată explicit în Codul de procedură penală, dar nici nu este interzisă. De altfel, însuși conceptul de „justiție negociată" presupune o negociere între acuzare și apărare, iar *negocierea presupune urmărirea interesului fiecăreia dintre cele două părți implicate*. În doctrina noastră s-a subliniat că la luarea deciziei încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției procurorul de caz poate avea în vedere elemente ca voința inculpatului de a coopera la efectuarea urmăririi penale sau acuzarea altor persoane, atitudinea față de activitatea sa criminală și antecedentele penale, natura și gravitatea

[1] H.D. BOSLY, D. VANDERMEERSCH, *op. cit.*, p. 244.

[2] G. BODORONCEA, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1907. Autoarea arată că posibilitatea acordată de lege inculpatului de a fi inițiatorul unui acord de recunoaștere a vinovăției are natura juridică a unui drept, limitat însă la dreptul de a iniția, nu și la dreptul de a încheia un astfel de acord.

[3] În sensul că inculpatul nu ar putea ataca acest act la procurorul ierarhic superior, a se vedea A.V. IUGAN, *op. cit.*, p. 66-67. Considerăm că procurorul ierarhic superior nu îi poate impune procurorului de caz să accepte o anumită pedeapsă sau o anumită modalitate de individualizare a executării acesteia, dar poate să îi impună acceptarea negocierii unui acord de recunoaștere a vinovăției.

[4] H.D. BOSLY, D. VANDERMEERSCH, *op. cit.*, p. 357.

acuzării, posibilitatea de a obține condamnarea în cazul respectiv, interesul public de a obține o judecată mai opresivă, cu cheltuieli mai reduse[1].

Reglementarea avizului ulterior al procurorului ierarhic superior este de natură să asigure o *simetrie cu instituția verificării rechizitoriului sub aspectul legalității de către procurorul ierarhic superior* [art. 328 alin. (1) CPP]. Având în vedere însă specificul instituției, care nu mai presupune verificarea de către judecătorul de cameră preliminară a aspectelor de legalitate a urmăririi penale, considerăm că putea să lipsească acest al doilea aviz al procurorului ierarhic superior, de vreme ce acordul încheiat respectă limitele stabilite inițial de către acesta. De altfel, ar fi greu de imaginat care ar fi motivele pentru care procurorul ierarhic superior nu și-ar da avizul, din moment ce acordul de recunoaștere a vinovăției respectă limitele stabilite inițial.

Persoana vătămată și partea civilă nu au niciun rol în încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției. Această regulă este consecința viziunii noului Cod de procedură penală cu privire la exercitarea acțiunii penale, care ar aparține exclusiv procurorului. Deși în teoria modernă i se recunoaște victimei un rol din ce în ce mai important în procesul penal, în cazul de față se constată că interesele acesteia rămân pe un plan secundar, primând interesul statului de a obține rezultatul aplicării unei pedepse cu costuri minime. Încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției *împiedică exercitarea acțiunii civile în fața instanței penale*, în cazul în care partea civilă și inculpatul nu încheie o tranzacție sau un acord de mediere în cauză (art. 486 CPP). În alte sisteme de drept, încheierea unei tranzacții cu privire la acțiunea penală este condiționată de repararea prejudiciului rezultat din infracțiune sau a părții necontestate din acest prejudiciu[2]. Cu toate că persoana vătămată și partea civilă nu au niciun rol în încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, în urma modificărilor aduse art. 484 alin. (2) CPP prin O.U.G. nr. 18/2016, s-a prevăzut *obligativitatea citării acestora la instanță*, pentru soluționarea cererii privind acordul de recunoaștere a vinovăției.

Într-o cauză în care persoana vătămată s-a plâns la Curtea Europeană a Drepturilor Omului pe motiv că nu a putut contesta o sentință pronunțată în urma încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției, despre care considera că era prea blândă, Curtea a statuat că art. 6 parag. 1 din Convenție nu garantează un drept la o „răzbunare privată". Curtea subliniază că, chiar presupunând că art. 6 parag. 1 era aplicabil în astfel de împrejurări, faptul că dreptul intern nu permite persoanei vătămate să intervină în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției încheiat între inculpat și organul de urmărire penală pentru a solicita o condamnare mai grea nu poate, în sine, să fie considerat contrar Convenției. Mai mult, reclamanta a fost în măsură să introducă o acțiune civilă pentru daune împotriva inculpatului în cauză, în urma căreia i-au fost asigurate măsuri interimare cu privire la bunurile acestuia. Prin urmare ea a avut acces la o instanță competentă să îi examineze drepturile civile la despăgubiri[3]. Sub acest aspect, se constată că standardul oferit de legislația noastră internă, cu privire la garanțiile persoanelor vătămate în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, este superior celui oferit de Convenția europeană a drepturilor omului.

Întrucât legea recunoaște fiecărui inculpat posibilitatea încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției, dacă acțiunea penală s-a pus în mișcare față de mai mulți inculpați, *se poate încheia un acord de recunoaștere a vinovăției distinct cu fiecare dintre*

[1] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 570.

[2] H.D. BOSLY, D. VANDERMEERSCH, *op. cit.*, p. 245.

[3] C.E.D.O., cauza *Mihova c. Italiei*, dec. din 30 martie 2010, *apud* A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *Codul de procedură penală adnotat cu jurisprudență națională și europeană*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 943.

ei [art. 478 alin. (5) CPP]. În acest caz, negocierea acordului de recunoaștere a vinovăției se face cu fiecare inculpat în parte, fără participarea celorlalți, deoarece situația fiecăruia este distinctă, iar „atuurile" cu care se prezintă la negociere sunt diferite. Din acest motiv, textul pare să inducă ideea că se încheie câte un acord de recunoaștere a vinovăției cu fiecare inculpat în parte. Totuși, dacă rezultatul negocierii se consemnează într-un document comun, considerăm că nu poate fi un motiv de respingere a acordului de recunoaștere a vinovăției, dacă sunt respectate toate celelalte condiții prevăzute de lege. În cazul în care se încheie acord de recunoaștere a vinovăției doar cu unii dintre inculpați, *ceilalți inculpați beneficiază în continuare de prezumția de nevinovăție*. Inculpații cu care s-a încheiat acordul *pot fi audiați ca martori în cauza disjunsă*, fără ca declarația dată în calitate de martor să poată fi folosită vreodată împotriva lor, dacă s-ar respinge acordul de recunoaștere a vinovăției, deoarece codul reglementează *dreptul martorului de a nu se acuza* (art. 118 CPP).

În urma modificării art. 478 alin. (6) CPP prin O.U.G. nr. 18/2016, s-a prevăzut explicit că *inculpații minori pot încheia acorduri de recunoaștere a vinovăției*, cu încuviințarea reprezentantului lor legal. Legiuitorul a reconsiderat poziția avută anterior, când era interzis în mod expres acest lucru, considerând că încuviințarea reprezentantului legal constituie o garanție suficientă că minorul va încheia un acord de recunoaștere a vinovăției în cunoștință de cauză, fără să existe vreun risc pentru respectarea drepturilor sale procesuale. Inculpatul minor este în măsură să renunțe în cunoștință de cauză la drepturile prevăzute de lege, respectiv la garanțiile privind dreptul său la un proces echitabil, dacă există încuviințarea reprezentantului său legal pentru aceasta. Întrucât încuviințarea reprezentantului legal al minorului este necesară pentru existența capacității de exercițiu restrânse la momentul încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției, considerăm că ea nu mai este necesară dacă minorul a împlinit 18 ani la acest moment, chiar dacă a comis fapta în minorat. În acest moment, minorul a dobândit capacitate deplină de exercițiu și poate „încheia" singur orice fel de acte juridice, fără a mai avea nevoie de încuviințarea reprezentantului legal.

281. Obiectul acordului de recunoaștere a vinovăției îl constituie *recunoașterea comiterii faptei* și *acceptarea încadrării juridice pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală*, din partea inculpatului, și privește *felul și cuantumul pedepsei* și *forma de executare a acesteia, respectiv felul măsurii educative*[1] *ori, după caz, soluția de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei*. Deși textul nu excelează prin precizie, se înțelege din cuprinsul lui că *încadrarea juridică a faptei nu poate face obiectul negocierii*, așa cum se întâmplă în sistemele de drept adversiale, inculpatul neavând altă posibilitate decât să recunoască atât fapta reținută de organele de urmărire penală, cât și încadrarea ei juridică dată prin actul de inculpare. Aceasta, deoarece sistemul nostru procesual penal este în continuare guvernat de principiul legalității, iar acest principiu se opune unei negocieri asupra aspectelor de legalitate. Așadar, inculpatul și procurorul pot negocia doar cu privire la felul și cuantumul pedepsei, precum și cu privire la forma de executare

[1] În acord cu alți autori, apreciem că intenția legiuitorului nu a fost aceea de a limita negocierea doar la felul măsurii educative, ci și la cuantumul concret al acesteia și la alte obligații care pot fi impuse inculpatului și care trebuie să facă obiectul soluției care se va pronunța de instanță pe baza acordului. În mod evident, acordul nu se poate limita la stabilirea felului măsurii educative, câtă vreme, în lipsa unei înțelegeri cu privire la cuantumul și conținutul măsurii, instanța ar fi în imposibilitate să soluționeze latura penală a cauzei. A se vedea, în același sens, B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *Procedură penală. Curs pentru admiterea în magistratură și avocatură. Teste-grilă*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 577; G. BODORONCEA, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1921.

a acesteia sau la modalitatea de individualizare, în condițiile recunoașterii necondiționate de către inculpat a comiterii faptei și a încadrării ei juridice.

Din acest text deducem că *procurorul nu poate folosi în cadrul negocierii alte elemente*, cum ar fi indicarea de către inculpat a altor participanți la săvârșirea faptei sau a unor fapte similare ori înlesnirea tragerii la răspundere a acestora, prin furnizarea de declarații. În sistemele procesuale originare, de unde a fost preluată instituția, astfel de elemente pot fi luate în considerare în cadrul acordului de recunoaștere a vinovăției, deoarece se analizează „beneficiul", în sens larg, pe care l-ar primi societatea din încheierea acordului. Or, în această categorie se includ și descoperirea altor participanți la săvârșirea infracțiunii sau descoperirea persoanelor care au comis alte infracțiuni și dovedirea vinovăției lor. De aceea, considerăm că aceste elemente nu pot fi inserate în textul acordului de recunoaștere a vinovăției, însă ele *pot avea relevanță*, cel puțin la nivel subiectiv, în decizia procurorului cu privire la conținutul acordului.

În cazul în care *inculpatul a săvârșit mai multe infracțiuni*, procurorul trebuie să negocieze cu acesta fiecare pedeapsă în parte și, întrucât legea prevede că obiect al acordului îl constituie și forma de executare a pedepsei, rezultă că acesta trebuie să conțină și cuantumul pedepsei rezultante. Așadar, procurorul va trebui să aplice toate dispozițiile legale privitoare la individualizarea pedepselor, inclusiv dispozițiile referitoare la circumstanțele atenuante legale sau judiciare, la sancționarea pluralității de infracțiuni, cauzele de reducere a pedepsei, cauzele de nepedepsire etc. Doar în acest fel se poate stabili în acord care este pedeapsa rezultantă, cu privire la care trebuie stabilită apoi, de comun acord, modalitatea de executare.

Limitele de pedeapsă pe care le poate avea în vedere procurorul la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției nu pot fi decât cele prevăzute de lege pentru infracțiunea ce face obiectul acordului, cu luarea în considerare a tuturor cauzelor de reducere sau de agravare a pedepsei. Desigur, dacă procurorul ierarhic superior a stabilit alte limite în cadrul avizului prealabil, și acestea trebuie respectate la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției. Aceste limite nu pot fi stabilite însă decât *în cadrul limitelor legale, reduse cu o treime* sau, după caz, ținând cont de limitele prevăzute de lege atunci când sunt incidente și alte cauze de reducere sau de majorare a pedepsei. Procurorul ierarhic superior nu poate stabili limite de pedeapsă în afara cadrului legal și nici procurorul de caz nu poate încheia acordul de recunoaștere a vinovăției cu pedepse nelegale. Nerespectarea de către procurorul de caz a limitelor prealabile stabilite în avizul procurorului ierarhic superior este un motiv de nelegalitate a acordului, conducând la respingerea acestuia de către instanță.

Prin introducerea art. 480 alin. (4) CPP prin O.U.G. nr. 18/2016, a fost înlăturat un mare neajuns al reglementării, care *nu prevedea reducerea limitelor de pedeapsă pentru persoanele care doreau să încheie un acord de recunoaștere a vinovăției*. Din această cauză, inculpații erau tentați să uzeze mai degrabă de procedura judecății în cazul recunoașterii învinuirii, știind că vor putea beneficia în acest caz de reducerea limitelor de pedeapsă cu o treime [art. 396 alin. (10) CPP]. Acest lucru era de natură a aduce atingere scopului urmărit de legiuitor prin instituirea acordului de recunoaștere a vinovăției, de a reduce costurile activităților judiciare și de a asigura acestora o eficiență sporită. Dacă nu se ajungea la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției în cursul urmăririi penale, procurorul trebuia să continue urmărirea penală și să strângă probele necesare pentru trimiterea în judecată a inculpatului, trebuia parcursă procedura camerei preliminare, după care inculpatul putea solicita în cursul judecății să fie judecat pe baza procedurii recunoașterii învinuirii, pentru a beneficia de reducerea cu o treime a limitelor de pedeapsă.

În Decizia nr. 25 din 17 noiembrie 2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală[1], s-a statuat că, în aplicarea dispozițiilor art. 480-485 CPP, „procurorul nu poate, în faza de urmărire penală, în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, să rețină dispozițiile art. 396 alin. (10) din Codul de procedură penală, cu consecințe directe asupra reducerii limitelor de pedeapsă prevăzute de lege pentru infracțiunea săvârșită". Instanța supremă a reținut în această decizie utilitatea reglementării *de lege ferenda* a unei astfel de posibilități, reținând în motivare că între instituția acordului de recunoaștere a vinovăției și instituția cercetării judecătorești în cazul recunoașterii învinuirii erau, în forma în vigoare la acea dată, deosebiri fundamentale. S-a arătat că în cadrul primei proceduri „inculpatul are oportunitatea de a negocia cu procurorul condițiile acordului său, participând astfel la procesul decizional de stabilire a pedepsei, beneficiu care nu mai este prevăzut la soluționarea cauzei după sesizarea prin rechizitoriu. O atare negociere nu are loc în procedura recunoașterii învinuirii, când beneficiul constă doar în reducerea limitelor de pedeapsă, sancțiunea fiind stabilită de instanță între aceste limite, cu excluderea oricărei forme de negociere. În acest caz, previzibilitatea pedepsei ce urmează a fi aplicată este mult mai redusă decât în cazul parcurgerii procedurii speciale a acordului de vinovăție, când inculpatul știe că nu poate primi o sancțiune mai grea decât cea negociată". Se mai arată că „legiuitorul nu a înțeles să acorde acest dublu beneficiu în cursul urmăririi penale, respectiv ca inculpatul să aibă posibilitatea de a negocia pedeapsa prin încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției și, în același timp, să se bucure de diminuarea limitelor de pedeapsă prin aplicarea art. 396 alin. (10) din Codul de procedură penală".

Considerăm că introducerea alin. (4) la art. 480 CPP, prin care s-a prevăzut că *inculpatul beneficiază de reducerea cu o treime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei închisorii și de reducerea cu o pătrime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei amenzii*, este de natură să repare neajunsul vechii reglementări și să asigure o mai bună realizare a scopului reglementării instituției acordului de recunoaștere a vinovăției, care este acela al asigurării celerității soluționării cauzelor penale. În cazul în care sunt incidente și alte cauze de reducere a pedepselor (de exemplu, tentativa, circumstanțe atenuante etc.), procurorul va ține cont și de acestea la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, reducând succesiv limitele de pedeapsă prevăzute de lege pentru infracțiunea săvârșită.

În cazul inculpaților minori care încheie acorduri de recunoaștere a vinovăției se prevede *reducerea cu o treime a limitelor măsurilor educative* doar pentru măsurile educative privative de libertate. Astfel, se asigură o egalitate de tratament a inculpaților minori cu cei majori care uzează de această procedură. În cazul măsurilor educative neprivative de libertate se va ține seama de acest aspect doar *la individualizarea măsurii educative*.

În urma modificărilor aduse art. 479 CPP prin O.U.G. nr. 18/2016, s-a prevăzut explicit că obiectul acordului de recunoaștere a vinovăției îl poate constitui, pe lângă felul și cuantumul pedepsei și forma de executare a acesteia, și *soluția de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei*. Era nevoie de această precizare, deoarece din vechea reglementare se putea deduce că nu ar fi posibilă adoptarea acestor soluții în cazul încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției, având în vedere că ele nu reprezintă soluții de condamnare, neputând fi încadrate în sintagma „forme de executare a pedepsei".

[1] M. Of. nr. 935 din 22 decembrie 2014.

Dacă în ceea ce privește soluția de amânare a aplicării pedepsei este indiscutabilă utilitatea menționării explicite a ei în reglementarea obiectului acordului de recunoaștere a vinovăției, în cazul renunțării la aplicarea pedepsei este discutabil dacă aceasta ar fi fost necesară. Instituția renunțării la aplicarea pedepsei este echivalentul instituției renunțării la urmărirea penală, reglementată pentru faza de urmărire penală în art. 318 CPP. Or, din moment ce procurorul poate dispune el însuși renunțarea la urmărirea penală, care are o sferă mai largă de incidență, putând fi dispusă pentru infracțiunile sancționate cu pedeapsa închisorii de cel mult 7 ani, avem dubii că acesta va prefera să încheie un acord de recunoaștere a vinovăției care să aibă ca obiect soluția de renunțare la aplicarea pedepsei. Un impediment important va fi că această din urmă instituție este aplicabilă în condiții mai restrictive decât renunțarea la urmărirea penală, în primul rând pentru faptul că, potrivit art. 80 alin. (2) lit. d) CP, ea nu se poate dispune dacă pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită este închisoarea mai mare de 5 ani.

Chiar dacă art. 480 alin. (1) CPP prevede că acordul de recunoaștere a vinovăției se poate încheia cu privire la infracțiunile pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau a închisorii de cel mult 15 ani, trebuie menționat că, atunci când în acord se prevede o soluție de amânare a aplicării pedepsei sau de renunțare la aplicarea pedepsei, trebuie îndeplinite și condițiile speciale pentru incidența acestor instituții, prevăzute în art. 80 și art. 83 CP, inclusiv sub aspectul maximului special al pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunea comisă.

În doctrină[1] s-a susținut că ar fi mai corectă interpretarea potrivit căreia negocierea unei soluții de amânare a aplicării pedepsei să nu aibă loc decât în situația în care fie nu există constituire de parte civilă, fie există un acord de mediere sau o tranzacție încheiată cu partea civilă; argumentul de text folosit în adoptarea acestei soluții este cel din art. 83 alin. (1) lit. d) CP, care prevede drept condiție pentru soluția de amânare a aplicării pedepsei stabilite inculpatului, printre altele, „eforturile depuse de acesta pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii". Considerăm că neîncheierea unei tranzacții sau a unui acord de mediere pe latura civilă nu este un impediment pentru ca în acordul de recunoaștere a vinovăției să fie negociată amânarea aplicării pedepsei. Prevederea din art. 88 alin. (2) CP privitoare la revocarea amânării aplicării pedepsei în cazul în care, până la expirarea termenului de supraveghere, persoana supravegheată nu ar îndeplini integral obligațiile civile stabilite prin hotărâre nu presupune în mod necesar că prin hotărârea de amânare a aplicării pedepsei ar trebui să se soluționeze obligatoriu și latura civilă a cauzei.

282. Condițiile încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției. În ceea ce privește condițiile încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției, art. 480 CPP prevede în primul rând că acesta se poate încheia *numai cu privire la infracțiunile pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau a închisorii de cel mult 15 ani*. Prin „pedeapsă prevăzută de lege" se înțelege, potrivit art. 187 CP, pedeapsa prevăzută în textul de lege care incriminează fapta săvârșită în forma consumată, fără luarea în considerare a cauzelor de reducere sau de majorare a pedepsei.

Această condiție este o garanție că pentru infracțiunile mai grave, sancționate de lege cu pedeapsa detențiunii pe viață sau cu pedeapsa închisorii mai mare de 15 ani, se va desfășura procedura de urmărire și de judecată, cu respectarea dreptului la un proces echitabil. Această condiție nu este prevăzută în toate sistemele procesuale care permit încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, fiind o garanție a sistemului nostru

[1] G. BODORONCEA, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1920-1921.

procesual că procurorul va strânge în cursul urmăririi penale toate probele necesare stabilirii adevărului în cauză. Inculpatul poate renunța însă și în acest caz la dreptul său la un proces echitabil, solicitând ca judecarea să aibă loc prin procedura de recunoaștere a învinuirii, care poate fi urmată pentru toate infracțiunile, cu excepția celor sancționate de lege cu pedeapsa detențiunii pe viață. În cazul judecării prin procedura recunoașterii învinuirii, spre deosebire de cazul acordului de recunoaștere a vinovăției, procurorul trebuie să desfășoare urmărirea penală până la final, strângând toate probele necesare pentru trimiterea în judecată a inculpatului. Apreciem că modificarea art. 480 alin. (1) CPP prin O.U.G. nr. 18/2016 și majorarea limitelor de pedeapsă pentru infracțiunile care pot face obiectul acordului de recunoaștere a vinovăției, de la 7 la 15 ani, sunt de natură să determine o aplicare mai eficientă a acordului. În vechea reglementare, când limita maximă prevăzută de lege era închisoarea de cel mult 7 ani, erau excluse de la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției o serie de infracțiuni importante, de pildă, cele de evaziune fiscală.

Prin pedeapsă prevăzută de lege se înțelege, potrivit art. 187 CP, pedeapsa prevăzută în textul de lege care incriminează fapta săvârșită în forma consumată, fără luarea în considerare a cauzelor de reducere sau de majorare a pedepsei. Trebuie făcută însă distincția între cauzele de reducere sau de majorare a pedepsei și variantele atenuate sau agravate ale unor infracțiuni, pentru care legiuitorul prevede alte limite de pedeapsă decât pentru infracțiunile de bază. De pildă, prin Decizia nr. 1 din 19 ianuarie 2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală[1], s-a statuat că „dispozițiile art. 308 din Codul penal nu constituie o cauză de reducere a pedepsei, întrucât prin voința legiuitorului o anume calitate a subiectului activ al infracțiunii de delapidare (element circumstanțial de realizarea căruia depinde existența infracțiunii) a determinat crearea unei variante atenuate, care reflectă prin intermediul limitelor de pedeapsă proprii gradul de pericol social abstract specific infracțiunii în varianta atenuată". În consecință, s-a considerat că este exclusă calificarea normei prevăzute în art. 308 CP ca fiind o cauză de reducere a pedepsei și nu pot fi avute în vedere dispozițiile art. 187 CP, astfel că se impune a se ține seama de pedeapsa prevăzută în Codul penal pentru infracțiunea respectivă, redusă cu o treime.

O altă condiție pentru încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției este aceea ca *din probele administrate până la momentul încheierii acestuia să rezulte suficiente date cu privire la existența faptei* pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală *și cu privire la vinovăția inculpatului*. Această condiție urmărește punerea în acord a instituției acordului de recunoaștere a vinovăției cu principiul aflării adevărului real, deoarece nu este permisă încheierea lui decât în cazul în care sunt suficiente date cu privire la infracțiunea săvârșită și la vinovăția inculpatului. În cazul acordului de recunoaștere a vinovăției nu mai este prevăzut un mecanism de analizare a legalității administrării probelor, *nemaifiind instituită faza camerei preliminare*. Instanța va ține cont însă de legalitatea administrării probelor la analizarea condițiilor prevăzute la art. 480 alin. (2) CPP pentru încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, respectiv a condiției existenței probelor cu privire la existența faptei pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală și cu privire la vinovăția inculpatului.

În cazul acordului de recunoaștere a vinovăției se pune problema modului de aplicare a principiului prezumției de nevinovăție, cu corolarul său *in dubio pro reo*, reglementate în art. 4 CPP, și a principiului aflării adevărului, reglementat în art. 5 din același cod. Dată

[1] M. Of. nr. 105 din 10 februarie 2015.

fiind importanța acestor principii fundamentale, considerăm că aplicarea lor nu poate fi pusă în discuție nici în cazul încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției, astfel încât *instanța va fi obligată să respingă acordul dacă probele administrate nu sunt suficiente pentru a înlătura dubiul cu privire la săvârșirea faptei de către inculpat*.

O condiție aptă să asigure un echilibru între cele două părți ale acordului de recunoaștere a vinovăției este cea privind *asistența juridică obligatorie a inculpatului* la încheierea acestuia. Având în vedere că procurorul are cunoștințe juridice, în timp ce inculpatul nu deține de regulă astfel de cunoștințe, s-ar fi creat un dezechilibru între cele două părți implicate în negociere, dacă nu s-ar fi prevăzut obligativitatea asistenței juridice a inculpatului. Problema care se pune este aceea de când devine obligatorie asigurarea asistenței juridice a inculpatului? Este nevoie de asigurarea ei încă de la momentul *inițierii acordului* de recunoaștere a vinovăției, potrivit art. 478 alin. (3) CPP, sau este suficientă prezența avocatului doar la momentul *semnării acordului*? Având în vedere că negocierea este de regulă un proces de durată, considerăm că sensul legii este acela ca *avocatul inculpatului să fie prezent atât pe durata negocierii, cât și pe durata încheierii* acordului de recunoaștere a vinovăției. Aceasta înseamnă că, după ce inițiază acordul de recunoaștere a vinovăției, dacă inculpatul își exprimă acordul de principiu pentru desfășurarea acestei proceduri, procurorul trebuie să se oprească și, dacă inculpatul nu are apărător ales, să desemneze un avocat din oficiu, în prezența căruia să se desfășoare negocierea pedepsei.

Legea nu prevede nimic în legătură cu *asistența juridică a inculpatului în fața instanței de judecată*, fapt care este de natură să conducă la două posibile interpretări: una în sensul că în fața instanței de judecată asistența juridică a inculpatului ar fi obligatorie doar în cazurile generale de la art. 90 CPP și alta în sensul că dispozițiile art. 480 alin. (2) teza a II-a din același cod ar trebui interpretate în sensul că asistența juridică este obligatorie atât la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției în fața procurorului, cât și la prezentarea acestuia în fața instanței de judecată. Având în vedere că rațiunea textului art. 480 alin. (2) teza a II-a CPP a fost aceea de a asigura o oarecare egalitate între părțile care participă la negocierea acordului de recunoaștere a vinovăției, ar însemna că, după terminarea negocierii și semnarea acordului, nu ar mai fi necesară acordarea asistenței juridice a inculpatului decât în cazurile generale prevăzute de art. 90 CPP.

Legea prevede obligativitatea încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției *în formă scrisă*. În cazul în care sunt mai mulți inculpați, dintre care doar unii au încheiat un acord de recunoaștere a vinovăției, pentru restul inculpaților procurorul va sesiza cu rechizitoriu judecătorul de cameră preliminară de la instanța competentă. Pentru inculpații care au încheiat acordul de recunoaștere a vinovăției se va sesiza direct instanța competentă, fiind evident că în acest caz se impune *disjungerea cauzei*.

Acordul de recunoaștere a vinovăției trebuie să conțină elementele necesare de identificare a inculpatului, descrierea faptei, încadrarea juridică a acesteia ș.a., aspecte pe care le conține și rechizitoriul. În plus, acordul de recunoaștere a vinovăției trebuie să conțină declarația expresă a inculpatului prin care recunoaște comiterea faptei și acceptă încadrarea juridică pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală, precum și felul, cuantumul și forma de executare a pedepsei, felul măsurii educative, soluția de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei cu privire la care s-a ajuns la un acord.

În practica judiciară s-a statuat că nemenționarea în acord a măsurilor de supraveghere sau a obligațiilor pe care trebuie să le respecte inculpatul nu ar putea fi complinită de

instanța de judecată care soluționează acordul de recunoaștere a vinovăției, impunându-se respingerea acordului[1], soluție la care achiesăm.

În cazul în care acordul privește mai multe infracțiuni, va trebui stabilită pedeapsa pentru fiecare infracțiune în parte, iar nu doar pedeapsa rezultantă, deoarece instanța trebuie să verifice respectarea principiului legalității pentru fiecare infracțiune în parte.

Spre deosebire de procedura simplificată a recunoașterii învinuirii, în care inculpatul poate să solicite instanței schimbarea încadrării juridice, acesta recunoscând doar fapta în materialitatea ei, nu și încadrarea, în cazul acordului de recunoaștere a vinovăției inculpatul trebuie să accepte încadrarea juridică astfel cum aceasta a fost stabilită de organele de urmărire penală[2].

În cazul în care pedeapsa complementară este obligatorie, acordul de recunoaștere a vinovăției trebuie să cuprindă și aceste pedepse, precum și pedepsele accesorii corespunzătoare. În practica judiciară s-a decis că, în ceea ce privește pedeapsa complementară, în sensul interzicerii drepturilor prevăzute de art. 66 alin. (1) lit. a) și b) CP pe durata executării pedepsei principale, deci fără menționarea expresă a cuantumului, nu poate constitui un motiv ce ar atrage respingerea acordului de recunoaștere a vinovăției, atât timp cât la primul grad de jurisdicție judecătorul fondului avea posibilitatea legală a eliminării eventualei omisiuni, prin dispunerea acoperirii ei în cel mult 5 zile și sesizarea în acest sens a parchetului[3].

Deși codul nu prevede explicit, considerăm că acordul de recunoaștere a vinovăției trebuie să cuprindă și dispoziții cu privire la măsurile de siguranță ce se impun a fi luate în cauză (confiscarea specială, internarea medicală sau obligarea la tratament medical), precum și mențiuni privind cheltuielile judiciare din cursul urmăririi penale. Totodată, apreciem că procedura simplificată a acordului de recunoaștere a vinovăției nu permite aplicarea măsurii de siguranță a confiscării extinse, decât în măsura în care probatoriul administrat în cursul urmăririi penale este concludent sub acest aspect, iar măsura de siguranță nu presupune confiscarea de bunuri de la terți, împrejurare care își menține valabilitatea și în cazul confiscării speciale. În caz contrar, întrucât în această procedură nu se realizează cercetare judecătorească și nu este posibilă administrarea de probe în condiții de contradictorialitate, apreciem că nu este recomandabilă încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției, cu ignorarea dispozițiilor legale care vizează recuperarea produsului infracțiunii.

După încheierea acordului de către procurorul de caz, acesta este supus avizului procurorului ierarhic superior, care vizează verificarea îndeplinirii condițiilor de încheiere a acestuia, prevăzute de art. 480-482 CPP, verificarea respectării avizului prealabil, precum și, în aprecierea noastră, caracterul complet al mențiunilor acordului, referitoare la soluția ce urmează a se pronunța de instanță.

283. Sesizarea instanței. După încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, procurorul sesizează *instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond* și îi trimite acordul, însoțit de dosarul de urmărire penală [art. 483 alin. (1) CPP], fără

[1] Jud. sect. 1 București, sent. pen. nr. 115 din 25 februarie 2015; Jud. sect. 6 București, sent. pen. nr. 358 din 18 iunie 2014, în A.V. IUGAN, *op. cit.*, p. 94.

[2] A.V. IUGAN, *op. cit.*, p. 58.

[3] C.A. Ploiești, s. pen., min. și fam., dec. nr. 252/A din 25 februarie 2016, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 948. Avem rezerve față de această soluție, în condițiile în care toate aspectele care fac obiectul acordului de recunoaștere a vinovăției trebuie să fie cunoscute de inculpat, astfel încât acesta să aibă reprezentarea exactă a consecințelor juridice ale acordului. În măsura în care se dispune acoperirea acestei omisiuni de către procuror, apreciem că este necesar acordul inculpatului, manifestat în fața instanței.

parcurgerea procedurii de cameră preliminară. Trimiterea dosarului de urmărire penală se face pentru ca instanța de judecată să constate existența datelor suficiente cu privire la faptă și vinovăția inculpatului. În fața instanței de judecată *nu se pot administra noi probe*, astfel încât datele menționate trebuie să rezulte din probele administrate în cursul urmăririi penale. Cu toate acestea, având în vedere că, în cazul sesizării instanței cu un acord de recunoaștere a vinovăției, dispozițiile art. 281 CPP permit invocarea nulităților absolute, inclusiv a celor prevăzute la art. 281 alin. (1) lit. e) și f) CPP, referitoare la faza de urmărire penală, în orice stare a procesului, apreciem că instanța sesizată cu un acord trebuie să se pronunțe asupra unor astfel de excepții și cereri. În măsura în care acestea sunt admise, cu consecința anulării unor acte de urmărire penală și a excluderii unor probe, instanța va avea în vedere această împrejurare atunci când analizează respectarea condițiilor prevăzute de art. 480-482 CPP. Aceeași concluzie este valabilă și în ceea ce privește excepția de necompetență a organului de urmărire penală inferior celui competent, ca urmare a celor statuate prin Decizia nr. 302/2017 a Curții Constituționale[1].

În același timp, având în vedere că, prin Decizia din 20 septembrie 2017 a Curții Constituționale[2], s-a admis excepția de neconstituționalitate și s-a constatat că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 282 alin. (2) CPP, care nu permite invocarea din oficiu a nulității relative, este neconstituțională, apreciem că, în procedura de soluționare a acordului de recunoaștere a vinovăției, instanța va putea invoca și nulități relative referitoare la faza de urmărire penală.

Dacă *s-a încheiat acordul de recunoaștere a vinovăției doar cu o parte din inculpați sau doar pentru unele fapte*, sesizarea instanței se face cu privire la aceștia, înaintându-se instanței doar actele de urmărire penală care se referă la faptele și persoanele care au făcut obiectul acordului.

În cazul în care *inculpatul și partea civilă au încheiat în cursul urmăririi penale o tranzacție sau un acord de mediere* cu privire la soluționarea laturii civile, ele vor fi înaintate instanței de judecată împreună cu acordul de recunoaștere a vinovăției, pentru a lua act de aceasta prin aceeași sentință prin care se admite acordul. Dacă nu se încheie o tranzacție sau un acord de mediere cu privire la latura civilă a cauzei, instanța care admite acordul de recunoaștere a vinovăției *va lăsa nesoluționată acțiunea civilă* [art. 486 alin. (2) CPP].

284. Procedura în fața instanței presupune ascultarea procurorului, a inculpatului și avocatului acestuia, precum și a persoanei vătămate și a celorlalte părți, dacă sunt prezente. Dispozițiile legale impun instanței să acorde cuvântul în dezbateri procurorului și părților menționate, fără a fi posibilă solicitarea de probe sau formularea de excepții și cereri[3]. Având în vedere că instanța este cea care se pronunță în final cu privire la individualizarea pedepsei, considerăm că această procedură este compatibilă cu administrarea probei cu înscrisuri, care ar putea fi depuse, de pildă, de persoana vătămată, pentru a susține solicitarea de respingere a acordului pe motiv că pedeapsa stabilită este prea blândă. Ascultarea persoanei vătămate și a celorlalte părți poate transforma procedura în una contradictorie, deoarece acestea pot să nu fie de acord cu pedeapsa prevăzută în acordul de recunoaștere a vinovăției. Caracterul contradictoriu derivă și din aspectele menționate anterior, referitoare la invocarea nulităților.

Ascultarea inculpatului ar trebui să privească aspecte legate de *valabilitatea exprimării consimțământului*, iar nu și legate de fapta comisă, deoarece, în caz de respingere a acordului

[1] M. Of. nr. 566 din 17 iulie 2017.

[2] Nepublicată încă în Monitorul Oficial până la data trimiterii la tipar a prezentei ediții.

[3] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 574.

de recunoaștere a vinovăției, acesta nu ar putea fi folosit împotriva sa într-o procedură ulterioară desfășurată potrivit dreptului comun. Procedura acordului de recunoaștere a vinovăției nu presupune o administrare a probelor în fața instanței de judecată, asemănătoare celei din cadrul procedurii obișnuite. Rezultă de aici că ar fi necesară întotdeauna prezența personală a inculpatului, astfel încât instanța să constate nemijlocit existența manifestării sale de voință cu privire la încheierea acordului. Pe de altă parte, sub imperiul vechiului Cod de procedură penală, instanța supremă a statuat, printr-un recurs în interesul legii, că este posibil ca instanța de judecată să ia act de manifestarea de voință a unei părți și printr-un mandatar învestit cu procură specială sau printr-un act autentic. Astfel, prin Decizia Secțiilor Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 27/2006[1], instanța supremă a statuat că „încetarea procesului penal în cazul infracțiunilor pentru care împăcarea părților înlătură răspunderea penală poate fi dispusă de instanță numai atunci când aceasta constată nemijlocit acordul de voință al inculpatului și al persoanei vătămate de a se împăca total, necondiționat și definitiv, exprimat în ședința de judecată de aceste părți, personal sau prin persoane cu mandat special, ori prin înscrisuri autentice". Același raționament ar putea fi aplicat și în cazul acordului de recunoaștere a vinovăției, în ceea ce-l privește pe inculpat. În orice caz, în lipsa inculpatului sau a manifestării de voință în vreunul dintre modurile arătate anterior, considerăm că instanța de judecată nu ar putea să admită acordul de recunoaștere a vinovăției încheiat de acesta și de procuror, pe considerentul că inculpatul l-a semnat în fața procurorului.

Se pune problema dacă *inculpatul își poate retrage consimțământul* exprimat în faza de urmărire penală pentru încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției. Prin Decizia nr. 5/2017[2], Înalta Curte de Casație și Justiție a admis recursul în interesul legii și, în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 485 alin. (1) lit. b) teza I CPP privind respingerea acordului de recunoaștere a vinovăției, a stabilit că „retragerea de către inculpat, în fața instanței de judecată, a consimțământului valabil exprimat în cursul urmăririi penale, în condițiile art. 482 lit. g) din Codul de procedură penală, nu constituie temei pentru respingerea acordului de recunoaștere a vinovăției". Considerăm în continuare că există situații în care consimțământul exprimat de inculpat în fața procurorului prin semnarea acordului de recunoaștere a vinovăției *nu este irevocabil*[3]. Caracterul revocabil al consimțământului inculpatului este consacrat și în sistemul german, unde s-a susținut

[1] M. Of. nr. 190 din 20 martie 2007.

[2] M. Of. nr. 375 din 19 mai 2017.

[3] Este posibil ca el să fi fost în eroare în momentul semnării acordului de recunoaștere a vinovăției și să invoce acest lucru în fața instanței de judecată. În doctrină s-a arătat că „valabilitatea acestui consimțământ nu ar putea fi reexaminată decât dacă există probe certe (de exemplu, o hotărâre judecătorească de condamnare) că a fost obținut prin încălcarea principiului loialității în administrarea probelor (art. 101 C.proc.pen.)" [G. BODORONCEA, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1936-1937]. De asemenea, în sensul că inculpatul ar putea reveni asupra consimțământului doar în cazul în care a fost indus în eroare sau a fost constrâns să încheie acordul, a se vedea A.V. IUGAN, *op. cit.*, p. 127. Considerăm că revocabilitatea consimțământului ar trebui să intervină nu doar în cazul în care inculpatul a fost indus în eroare (ipoteză mai greu de conceput, având în vedere asistența juridică obligatorie), ci și atunci când acesta a fost în eroare, sub orice aspect, cu privire la efectele acordului de recunoaștere a vinovăției sau au intervenit între timp elemente noi, care să îl facă să nu mai consimtă la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției. Înalta Curte de Casație și Justiție a adoptat o soluție în care pare să accepte caracterul revocabil necondiționat al consimțământului inculpatului, însă numai până la sesizarea instanței de judecată, caz în care procurorul nu ar mai trebui să sesizeze instanța cu acordul încheiat (I.C.C.J., dec. pen. nr. 135/A din 16 aprilie 2015, în A.V. IUGAN, *op. cit.*, p. 130). O astfel de situație nouă ar putea fi, în opinia noastră, cea în care elementele privind încălcarea principiului loialității în administrarea probelor au apărut după sesizarea instanței cu acordul de recunoaștere a vinovăției. Cu toate acestea, simpla retractare a consimțământului inculpatului nu poate produce efecte. În același sens, B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 574-575.

că în fața judecătorului procurorul și inculpatul nu pot susține altceva decât chestiunile cu privire la care s-a ajuns la o înțelegere, dar inculpatul este liber să își modifice mărturisirea ori să își revoce recunoașterea anterior făcută, căci aceasta trebuie dată de inculpat fără ca el să fi fost constrâns[1].

Inculpatul și procurorul nu au, în principiu, motive de contradictorialitate în fața instanței de judecată, de vreme ce au încheiat și semnat acordul de recunoaștere a vinovăției, însă *partea civilă sau persoana vătămată pot să aibă obiecțiuni* cu privire la acesta, mai ales dacă nu a încheiat cu inculpatul o tranzacție sau un acord de mediere pentru soluționarea laturii civile. Ca urmare a modificărilor aduse art. 482 alin. (2) CPP prin O.U.G. nr. 18/2016, părțile și persoana vătămată se citează și li se acordă cuvântul indiferent dacă acordul de recunoaștere a vinovăției este însoțit sau nu de tranzacția sau acordul de mediere asupra laturii civile.

În doctrină a fost exprimat, și anterior modificării art. 484 alin. (2) CPP, punctul de vedere potrivit căruia, având în vedere dispoziția conform căreia partea civilă este ascultată dacă este prezentă, se impune citarea ei, iar rațiunile care justifică ascultarea părții civile sunt aceleași și în cazul părții responsabile civilmente, astfel că se impune aplicarea dispozițiilor generale referitoare la judecată în materia citării[2]. Un motiv care ar justifica citarea acestor părți ar fi de a le întreba dacă doresc să încheie o tranzacție, deoarece ele nu își pot exprima opinia cu privire la obiectul și conținutul acordului de recunoaștere a vinovăției încheiat de procuror și inculpat.

Prin Decizia nr. 235 din 7 aprilie 2015[3], Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a declarat neconstituționale dispozițiile art. 484 alin. (2) CPP, potrivit cărora instanța se pronunță asupra acordului de recunoaștere a vinovăției prin sentință, în urma unei proceduri necontradictorii, în ședință publică, după ascultarea procurorului, a inculpatului și avocatului acestuia, precum și a părții civile, dacă este prezentă. Aceasta înseamnă că instanța are obligația citării tuturor părților și a persoanei vătămate, la sesizarea sa cu acordul de recunoaștere a vinovăției, aplicându-se astfel regulile de drept comun. În acest sens sunt modificările aduse art. 484 alin. (2) CPP prin O.U.G. nr. 18/2016, care au pus textul în acord cu decizia Curții Constituționale.

Legiuitorul a prevăzut însă că *procedura din fața instanței de judecată este una publică*, ceea ce permite controlul publicului asupra acestor acorduri de recunoaștere a vinovăției.

Similar cu procedura de remediere a neregularităților actului de sesizare, prevăzută în art. 345 alin. (3) CPP pentru lipsurile constatate la rechizitoriu, art. 484 alin. (1) CPP prevede că, în cazul în care acordului de recunoaștere a vinovăției îi lipsește vreuna dintre mențiunile prevăzute la art. 482 sau nu au fost respectate condițiile prevăzute la art. 483, *instanța dispune acoperirea omisiunilor în cel mult 5 zile și sesizează în acest sens conducătorul parchetului care a emis acordul*. Este vorba despre neîndeplinirea unor condiții de formă privind acordul (care nu conține unele dintre mențiunile obligatorii) sau despre netrimiterea actelor de urmărire penală ori a tuturor actelor de urmărire penală care se referă la faptele și persoanele ce au făcut obiectul acordului de recunoaștere a vinovăției sau despre netrimiterea tranzacției ori a acordului de mediere încheiate de inculpat și de partea civilă. În cazul neîndeplinirii celorlalte condiții, se va dispune *respingerea* acordului de recunoaștere a vinovăției. De aceea, este discutabil dacă ar putea fi remediată pe această

[1] J. HAUER, *Geständnis und Absprache*, Duncker & Humblot Verlag, Berlin, 2007, p. 226, *apud* M.M. BÂRSAN, M.M. CARDIȘ, *Acordul de recunoaștere a vinovăției*, Ed. Hamangiu, București, 2015, p. 111.

[2] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 574.

[3] M. Of. nr. 364 din 26 mai 2015.

cale o neregularitate privind cuantumul pedepsei stabilite în acord, care ar depăși limitele legale, deoarece acest lucru presupune o reluare a negocierii. Or, din moment ce a fost deja sesizată instanța de judecată, cauza nu se mai află în faza de urmărire penală, iar procurorul nu mai poate desfășura o activitate specifică acestei faze, cum ar fi negocierea pedepsei.

Se pune întrebarea care este *rolul judecătorului în cadrul învestirii cu soluționarea unui acord de recunoaștere a vinovăției*? Are el doar rolul de a verifica întrunirea celor două voințe și modul valabil de exprimare a acestora sau rolul său este cel tradițional, de stabilire a pedepsei? Dacă în sistemul adversial se optează pentru primul răspuns, în sistemele continentale credem că rolul judecătorului nu poate fi doar unul de a ratifica acordul de voință al celor două părți implicate, ci *de stabilire a pedepsei și de individualizare a acesteia*, potrivit criteriilor generale și speciale de individualizare. Așadar, instanța ar trebui să exercite și în acest caz *funcția de judecată*, care este însă mai restrânsă decât într-o procedură obișnuită. De aici, specificitatea soluțiilor pe care le poate adopta instanța învestită cu soluționarea unui acord de recunoaștere a vinovăției.

285. Soluțiile instanței de fond pot fi de admitere a acordului de recunoaștere a vinovăției sau de respingere a acestuia.

În cazul în care *admite acordul* de recunoaștere a vinovăției, instanța va putea dispune *doar o soluție de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei*, nefiind posibilă pronunțarea unei soluții de achitare sau de încetare a procesului penal.

În urma modificării art. 485 alin. (1) lit. a) CPP prin O.U.G. nr. 18/2016, *instanța nu mai poate să modifice cuantumul pedepsei stabilite în acord sau modalitatea de executare a acesteia*, nemaiputând să îi creeze inculpatului o situație mai ușoară decât cea asupra căreia s-a ajuns în acord[1]. Într-un sistem adversial, o astfel de soluție s-ar justifica, întrucât, prin modificarea rezultatului acordului de voință al celor două părți, s-ar dezavantaja una dintre acestea, care și-a dat acordul doar în anumite condiții. În sistemul nostru penal, care are la bază, printre altele, și principiul individualizării[2], considerăm că sancțiunile penale ar trebui stabilite astfel încât să reflecte periculozitatea faptei și a făptuitorului și să asigure realizarea scopurilor acestor sancțiuni. Or, individualizarea judiciară a sancțiunii este atributul instanței de judecată, care stabilește pedeapsa principală, complementară, accesorie, modalitatea de executare a pedepsei principale, precum și eventualele măsuri de siguranță aplicabile[3].

Noua soluție adoptată poate ridica și unele probleme de conformitate cu exigențele Convenției europene a drepturilor omului, având în vedere că, în cauza *Natsvlishvili și Togonidze c. Georgiei*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului subliniază următoarele: „Ca o garanție suplimentară a gradului de adecvare a controlului jurisdicțional al caracterului echitabil al recunoașterii vinovăției, Curtea acordă importanță faptului că instanța municipiului Kutaisi nu a fost, în conformitate cu legislația națională aplicabilă, legată de acordul încheiat între primul reclamant și procuror. Dimpotrivă, instanța era competentă să respingă acest acord, în funcție de propria evaluare a caracterului echitabil al condițiilor conținute în el,

[1] În acest sens, a se vedea A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 942. În sens contrar, a se vedea C.S. PARASCHIV, *Fișe de procedură penală pentru admiterea în magistratură și avocatură*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 492. Se susține că instanța ar putea crea o situație mai blândă decât cea „negociată" în acordul de recunoaștere a vinovăției, întrucât instanța, în înfăptuirea justiției, poate aprecia criteriile ce stau la baza individualizării pedepsei în favoarea inculpatului (art. 74 CP).

[2] A se vedea FL. STRETEANU, *Tratat de drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 87.

[3] *Idem*, p. 94.

precum și a procesului prin care acordul a fost încheiat. Nu numai că instanța de judecată a avut dreptul de a evalua caracterul adecvat al pedepsei recomandate de către procuror în legătură cu infracțiunile cuprinse în acuzare, dar a avut puterea de a o reduce (...)"[1]. Tot în favoarea acordării posibilității instanței de a interveni asupra pedepsei stabilite în acordul de recunoaștere a vinovăției pare a fi și jurisprudența Curții Constituționale din Germania, care a statuat că „prevederile privitoare la acordul de recunoaștere a vinovăției nu vin să încalce dreptul inculpatului la un proces echitabil; cu toate acestea, trebuie luat în calcul și faptul că, parcurgând o procedură judiciară contencioasă, inculpatul beneficiază de o reducere substanțială a pedepsei, nemaiexistând în acest sens un temei care să justifice utilitatea instituției sau concordanța acesteia cu dreptul la un proces echitabil; de aceea, prezenta Curte apreciază că, în vederea respectării numitului drept, judecătorul ar trebui să poată interveni în ceea ce privește pedeapsa reținută, atunci când apreciază că este necesar"[2].

Întrucât textul de la art. 485 alin. (1) lit. b) CPP nu permite respingerea acordului de recunoaștere a vinovăției decât atunci când judecătorul apreciază că soluția cu privire la care s-a ajuns este nejustificat de blândă, ar rezulta că, în cazul în care judecătorul apreciază că această soluție ar fi nejustificat de aspră, el nu mai poate interveni asupra acordului (din moment ce legiuitorul a înlăturat posibilitatea de a-i crea inculpatului o situație mai blândă), obligând astfel instanța să îl admită așa cum a fost încheiat.

Pentru a admite acordul de recunoaștere a vinovăției, trebuie îndeplinite condițiile legale pentru toate infracțiunile reținute în sarcina inculpatului, *nefiind posibilă admiterea în parte a acestuia, doar cu privire la unele fapte*. Legea prevede explicit însă că acordul de recunoaștere a vinovăției *poate fi admis doar cu privire la unii dintre inculpați* [art. 485 alin. (2) CPP], fiind posibilă, așadar, respingerea acordului cu privire la ceilalți inculpați.

Instanța *va respinge acordul* de recunoaștere a vinovăției în cazul în care nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480-482 cu privire la toate faptele reținute în sarcina inculpatului sau dacă apreciază că soluția la care s-a ajuns în acord este nelegală sau nejustificat de blândă în raport cu gravitatea infracțiunii ori periculozitatea infractorului.

În ceea ce privește condițiile prevăzute în art. 482 CPP, se constată că neîndeplinirea acestora poate constitui atât motiv de acoperire a omisiunilor, potrivit art. 484 alin. (1), cât și motiv de respingere a acordului, potrivit art. 485 alin. (1) lit. b) CPP. Una dintre condițiile esențiale care poate conduce la respingerea acordului este cea din art. 480 alin. (2) CPP, referitoare la existența datelor suficiente cu privire la existența faptei și a vinovăției inculpatului. Considerăm că instanța trebuie să respingă acordul de recunoaștere a vinovăției și în cazul în care este incidentă o cauză care lipsește de obiect acțiunea penală, cum ar fi prescripția răspunderii penale, decesul inculpatului ș.a. În aceste cazuri, instanța nu poate dispune o soluție de încetare a procesului penal, deoarece nu este prevăzută de lege o astfel de posibilitate în cazul sesizării cu acordul de recunoaștere a vinovăției.

Este importantă justa interpretare a textului legal care prevede soluția respingerii acordului de recunoaștere a vinovăției în cazul în care *soluția este „nejustificat de blândă"*. Această dispoziție atenuează caracterul convențional al acordului, prin instituirea unui rol mai mare al judecătorului în procesul de individualizare a pedepsei, ca parte importantă a funcției de judecată pe care o îndeplinește; în acest fel, reglementarea se îndepărtează de forma adversială și se apropie de trăsăturile specifice ale procesului penal de tip continental, în care judecătorul nu are doar rol de arbitru, ci are rol activ cu privire la aflarea adevărului

[1] C.E.D.O., hot. din 29 aprilie 2014, *apud* A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 942.

[2] Dec. nr. 2 BvR 2172/13 din 26 august 2014, în M.M. BÂRSAN, M.M. CARDIȘ, *op. cit.*, p. 20.

sub toate aspectele[1]. Textul nu se opune ca soluția să fie una „mai blândă", care ar fi justificată, având în vedere că acordul de recunoaștere a vinovăției trebuie să fie reciproc avantajos, respectiv atât pentru stat, cât și pentru inculpat. Nu există criterii de identificare a unei soluții „nejustificat de blânde", însă aceasta trebuie să fie disproporționat de blândă în raport cu soluțiile adoptate de instanță în cazuri similare, pentru a putea fi respins acordul pe acest motiv.

Dacă procurorul și inculpatul *au stabilit o pedeapsă nelegală în acordul de recunoaștere a vinovăției*, după modificarea textului de la art. 485 alin. (1) lit. a) CPP, considerăm că instanța de judecată nu ar mai putea stabili o altă pedeapsă în cuantum legal, chiar dacă aceasta ar fi mai blândă decât cea din acord. Instanța de judecată ar fi obligată să respingă în acest caz acordul de recunoaștere a vinovăției, din moment ce legea nu îi mai conferă posibilitatea să reducă cuantumul pedepsei aplicate sau să stabilească o altă modalitate de executare a pedepsei stabilite în acordul de recunoaștere a vinovăției. În acord cu alți autori[2], apreciem că instanța nu poate dispune schimbarea încadrării juridice a faptei în această procedură, întrucât o astfel de dispoziție ar impune un nou acord de voință al procurorului și al inculpatului, greșita încadrare juridică stabilită de procuror fiind motiv de respingere a acordului de recunoaștere a vinovăției, întrucât ar determina, în consecință, o greșită aplicare a pedepsei.

În cazul în care se respinge acordul de recunoaștere a vinovăției, *procurorul și inculpatul pot încheia un alt acord*, care să respecte condițiile legii. În cazul în care nu se ajunge la încheierea unui nou acord de recunoaștere a vinovăției, acordul respins nu poate fi luat în considerare la soluționarea ulterioară a cauzei pe baza procedurii obișnuite. Aceasta, deoarece încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției nu echivalează cu o declarație de recunoaștere a săvârșirii faptei, care să fi fost luată cu respectarea drepturilor procesuale ale inculpatului, în special a dreptului la tăcere. Legea nu prevede în mod explicit obligația de confidențialitate cu privire la discuțiile purtate de procuror și de inculpat cu ocazia negocierilor, deși, în cazul în care nu se ajunge la încheierea unui astfel de acord, considerăm că derularea negocierilor nu ar putea să fie folosită ulterior în defavoarea inculpatului.

În cazul în care se sesizează instanța de judecată cu un nou acord de recunoaștere a vinovăției sau cu rechizitoriu, judecătorul care a respins acordul de recunoaștere a vinovăției *nu devine incompatibil* să soluționeze noul acord sau fondul cauzei, deoarece prin restituirea cauzei la parchet nu și-a spus părerea cu privire la soluția ce urmează a fi adoptată în cauză. Dacă însă, în motivarea soluției de respingere a acordului de recunoaștere a vinovăției, judecătorul a făcut afirmații cu privire la vinovăția inculpatului, considerăm că acesta *devine incompatibil* să soluționeze cauza în fond, în cazul în care inculpatul nu mai dorește să încheie un nou acord de recunoaștere a vinovăției, iar procurorul a dispus trimiterea în judecată prin rechizitoriu. De asemenea, judecătorul care a admis un acord de recunoaștere a vinovăției încheiat cu unii dintre inculpați *nu devine, în principiu, incompatibil* să soluționeze cauza pe fond cu privire la ceilalți inculpați din cauza respectivă care nu au încheiat acordul de recunoaștere a vinovăției. Acesta *ar deveni incompatibil* doar dacă în motivarea soluției date cu privire la inculpații care au încheiat acord de recunoaștere a vinovăției ar face referire la participarea sau la vinovăția celorlalți inculpați.

Deși în art. 485 alin. (4) CPP se face trimitere explicită la art. 399 referitor la dispozițiile privind măsurile preventive, în art. 485 alin. (3) se prevede explicit că, în cazul în care instanța respinge acordul de recunoaștere a vinovăției, *se pronunță din oficiu cu privire*

[1] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 575.

[2] G. BODORONCEA, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1942; B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 581.

la starea de arest a inculpaților. Acest lucru poate fi explicat prin faptul că dispozițiile art. 399 CPP referitoare la măsurile preventive se aplică *în mod corespunzător*, adică doar în cazul în care instanța pronunță o soluție pe fondul cauzei. Or, soluția de restituire nu este una referitoare la fondul cauzei, deoarece nu se soluționează acțiunea penală. În aceste condiții, art. 399 CPP ar trebui aplicat în cazul în care instanța admite acordul de recunoaștere a vinovăției, iar în cazul în care îl respinge, ea are doar obligația de a se pronunța din oficiu asupra stării de arest a inculpaților. Cum codul nu face nicio distincție cu privire la natura arestului, ar rezulta că instanța ar trebui să se pronunțe atât cu privire la măsura arestării preventive, cât și cu privire la măsura arestului la domiciliu.

Tot cu o soluție de admitere a acordului de recunoaștere a vinovăției sunt compatibile și dispozițiile art. 398 CPP privind cheltuielile judiciare și dispozițiile art. 396 alin. (9) din același cod privind plata amenzii aplicate din cauțiunea achitată de inculpat la luarea măsurii controlului judiciar pe cauțiune. În cazul respingerii acordului de recunoaștere a vinovăției, nu mai pot fi aplicate aceste prevederi legale.

S-a criticat în doctrină forma reglementării din Codul de procedură penală, pentru faptul că, după încheierea acordului, procurorul și inculpatul nu pot reveni asupra lui, adoptându-se o concepție contractualistă a acestui act, irevocabil prin manifestarea contrară de voință a părților. Sistemul de *common law* american permite revenirea acuzatului asupra acordului convenit, fără nicio justificare, până la momentul sesizării instanței de judecată; ulterior, deși nu se mai poate reveni, acordul poate fi atacat pentru vicierea consimțământului[1]. În cadrul sistemului nostru procesual nu este posibilă o astfel de soluție, ci, după admiterea acordului de recunoaștere a vinovăției de către instanța de judecată, *hotărârea definitivă se bucură de autoritate de lucru judecat*. Aceasta înseamnă că inculpatul nu mai poate fi judecat din nou pentru aceleași fapte, chiar dacă acestea ar primi o altă încadrare juridică. Fiind vorba despre o hotărâre judecătorească definitivă, *împotriva ei se pot formula căile extraordinare de atac*, cu excepția recursului în casație, în măsura în care ar fi incident vreunul dintre cazurile prevăzute de lege care să permită formularea unei astfel de căi de atac.

286. Structura hotărârii. Căi de atac. *Structura hotărârii* pronunțate de instanță în cazul admiterii acordului de recunoaștere a vinovăției este *identică cu cea a unei hotărâri de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei pronunțate în cadrul unei proceduri obișnuite*. Din acest motiv, se face trimitere la dispozițiile art. 370 alin. (4), art. 403 și art. 404 CPP, care se aplică în mod corespunzător. Or, art. 404 CPP detaliază conținutul dispozitivului sentinței instanței de fond, fără a face vreo distincție cu privire la modul de sesizare a acesteia, respectiv prin rechizitoriu sau prin acord de recunoaștere a vinovăției. De asemenea, hotărârea de admitere a acordului de recunoaștere a vinovăției trebuie să cuprindă inclusiv motivarea soluției cu privire la latura penală, prin analiza probelor care au servit ca temei pentru soluționarea laturii penale a cauzei și a celor care au fost înlăturate potrivit art. 403 alin. (1) lit. c) CPP sau excluse ca o consecință a aplicării dispozițiilor referitoare la nulități.

Deși art. 403 alin. (1) lit. b) CPP prevede că hotărârea trebuie să conțină și descrierea faptei ce face obiectul trimiterii în judecată și a încadrării juridice a acesteia, textul din art. 487 lit. b) CPP prevede din nou că sentința instanței trebuie să cuprindă, pe lângă mențiunile din art. 403 CPP, și fapta pentru care s-a încheiat acordul de recunoaștere a

[1] V. PUȘCAȘU, *op. cit.*, p. 361.

vinovăției și încadrarea juridică a acesteia. Se creează astfel o *suprapunere inutilă* între cele două texte de lege.

Potrivit formei inițiale a art. 488 alin. (1) CPP, împotriva sentinței de admitere sau de respingere a acordului de recunoaștere a vinovăției procurorul și inculpatul puteau declara apel în termen de 10 zile de la comunicare. De asemenea, în forma inițială a art. 488 alin. (2) CPP, se prevedea că împotriva sentinței prin care acordul de recunoaștere a fost admis se putea declara apel numai cu privire la felul și cuantumul pedepsei ori la forma de executare a ei. În acest context, s-a ridicat problema dacă instanța de apel putea să verifice îndeplinirea condițiilor de încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției. Dispozițiile art. 488 alin. (4) CPP, în forma inițială, conduceau la concluzia unui răspuns negativ, deoarece nu se prevedea posibilitatea respingerii acordului de recunoaștere a vinovăției în apel pentru neîndeplinirea condițiilor legale pentru încheierea lui. Această soluție a fost de natură să ridice probleme serioase, deoarece puteau fi situații în care un acord admis de instanța de fond să contravină în mod vădit legii, cum ar fi fost cazul unei necompetențe materiale a instanței de fond, care să atragă nulitatea absolută a hotărârii, sau cazul în care acordul de recunoaștere a vinovăției era încheiat pentru o infracțiune pentru care legea prevedea pedeapsa închisorii peste limita legală admisă. Or, în aceste cazuri, era absolut necesar să fie prevăzută posibilitatea instanței de apel de a desființa sentința instanței de fond, deoarece principiul legalității procesului penal este aplicabil și procedurii acordului de recunoaștere a vinovăției.

Acestea au fost neajunsurile majore care au condus la adoptarea Deciziei nr. 235 din 7 aprilie 2015 a Curții Constituționale, prin care s-a admis excepția de neconstituționalitate și s-a constatat că dispozițiile art. 488 alin. (1)-(4) („Calea de atac"), precum și soluția legislativă cuprinsă în art. 484 alin. (2) („Procedura în fața instanței") sunt neconstituționale.

În urma adoptării acestei decizii, au fost modificate dispozițiile art. 488 CPP prin O.U.G. nr. 18/2016, prevăzându-se explicit că *titularii dreptului de apel nu mai sunt limitați doar la procuror și inculpat, acesta putând fi formulat și de celelalte părți ori de persoana vătămată*, indiferent dacă s-a încheiat sau nu o tranzacție ori un acord de mediere cu privire la acțiunea civilă. De altfel, și anterior acestor modificări, în practica judiciară a fost admis apelul părții civile, formulat împotriva unei sentințe prin care s-a admis acordul de recunoaștere a vinovăției, dar nu s-a luat act de tranzacția depusă la dosar, luându-se act de aceasta în calea de atac a apelului[1]. Instanța a motivat că dispozițiile art. 488 CPP, care reglementează calea de atac a apelului, în cazul acordului de recunoaștere a vinovăției, fac trimitere la hotărârea pronunțată în condițiile art. 485 CPP. Aceste din urmă dispoziții legale reglementează soluțiile pe care instanța le pronunță doar cu privire la acord, respectiv cu privire la latura penală a cauzei. Prevederile art. 482 CPP, care reglementează conținutul acordului de recunoaștere a vinovăției, nu fac nicio trimitere la latura civilă a cauzei, ci doar la cea penală. Prin urmare, titularii căii de atac a apelului, reglementată în art. 488 CPP, sunt procurorul și inculpatul doar în privința hotărârii date asupra acordului și care, așa cum s-a arătat, vizează doar latura penală a cauzei. Dispozițiile art. 486 CPP reglementează posibilitatea pentru părți de a încheia o tranzacție asupra laturii civile și o obligație a instanței de a lua act de această tranzacție, atunci când ea s-a încheiat. Denumirea marginală a art. 486 CPP este „Soluționarea acțiunii civile", ceea ce conduce la concluzia că respectiva cale de atac, reglementată de art. 488 CPP, se referă exclusiv la latura penală a cauzei, de vreme ce are în vedere doar hotărârile pronunțate

[1] C.A. Brașov, dec. pen. nr. 555/Ap/30 octombrie 2014, nepublicată.

în condițiile art. 485 CPP. O interpretare contrară ar însemna interzicerea dreptului părții civile de a ataca o hotărâre care o privește, așa cum este și ipoteza de față, când nu a fost soluționată latura civilă. Curtea de apel a constatat că, față de partea civilă, care nu este participantă la acordul de vinovăție, se aplică dreptul comun, având, așadar, dreptul de a declara apel, potrivit dispozițiilor art. 409 alin. (1) lit. c) CPP.

În acord cu alți autori[1], apreciem că titularii apelului nu sunt limitați la persoanele prevăzute de art. 488 alin. (1) CPP, ci este admisibilă calea de atac formulată, în condițiile art. 488 alin. (2) CPP, care fac trimitere la art. 409 CPP, la alți subiecți care justifică un interes (martorii, experții, interpreții, avocații, cu privire la amenzile judiciare aplicate prin sentință, cheltuielile judiciare și indemnizațiile cuvenite acestora, alte persoane vătămate prin sentință, de exemplu terțul în privința bunurilor căruia a fost dispusă confiscarea specială sau extinsă, fără a fi citat de instanța de fond).

După modificarea dispozițiilor art. 488 CPP ca urmare a deciziei menționate a Curții Constituționale, *instanța de apel poate pronunța una dintre următoarele soluții*:

a) respinge apelul, menținând sentința atacată, dacă apelul este tardiv sau inadmisibil ori nefondat;

b) admite apelul, desființează sentința prin care acordul de recunoaștere a fost admis și pronunță o nouă hotărâre, procedând potrivit art. 485 și art. 486 CPP, care se aplică în mod corespunzător;

c) admite apelul, desființează sentința prin care acordul de recunoaștere a fost respins, admite acordul de recunoaștere a vinovăției, dispozițiile art. 485 alin. (1) lit. a) și art. 486 CPP aplicându-se în mod corespunzător.

În cazul în care instanța de fond a admis acordul de recunoaștere a vinovăției, așa cum el a fost încheiat între procuror și inculpat, acestea nu ar avea niciun interes să atace sentința, deoarece acordul a fost admis fără modificări de către instanța de judecată. Totuși, legea permite atacarea sentinței și într-o astfel de situație, fie sub aspectul legalității hotărârii, care poate fi criticată de toate părțile, fie sub aspectul temeiniciei acesteia, care ar putea fi criticată de persoana vătămată, care poate fi nemulțumită de cuantumul pedepsei din acord sau de modalitatea de executare a acesteia. În urma modificării textului de la art. 488 CPP, inculpatul nu mai poate solicita în apel reducerea cuantumului pedepsei aplicate, dacă aceasta este cea din acord și se încadrează în limitele legale.

Pedeapsa stabilită în acordul de recunoaștere a vinovăției admis de instanța de judecată *atrage toate consecințele prevăzute de lege în cazul unei condamnări penale*: poate constitui prim termen al recidivei, atrage decăderile și interdicțiile prevăzute de lege etc. În alte sisteme de drept, încheierea unei tranzacții între reprezentantul Ministerului Public și cel urmărit nu constituie o condamnare penală și nu figurează în cazierul judiciar[2];

d) admite apelul, desființează soluția primei instanțe și dispune trimiterea cauzei spre rejudecare, dacă soluționarea cauzei în primă instanță a avut loc în condiții de nelegală citare sau cu încălcarea dispozițiilor referitoare la competența materială ori după calitate persoanei a instanței inferioare celei competente. Deși dispozițiile art. 488 alin. (4) CPP nu prevăd aceste soluții, apreciem că ele pot fi în mod evident dispuse, ca o consecință a aplicării dispozițiilor privind nulitatea absolută sau, după caz, nulitatea relativă, intervenite în cursul soluționării cauzei în primă instanță.

Potrivit dispozițiilor art. 434 alin. (2) lit. g) CPP, hotărârile pronunțate ca urmare a admiterii acordului de recunoaștere a vinovăției nu pot fi atacate cu recurs în casație. Prin

[1] G. BODORONCEA, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1950; B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 584.
[2] H.D. BOSLY, D. VANDERMEERSCH, *op. cit.*, p. 247.

Decizia pronunțată la data de 17 octombrie 2017[1], Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 434 alin. (2) lit. f) CPP sunt neconstituționale. În argumentarea soluției de admitere pronunțate, Curtea a constatat că dispozițiile art. 434 alin. (2) lit. f) CPP, care exclud posibilitatea atacării cu recurs în casație a soluțiilor pronunțate ca urmare a aplicării procedurii privind recunoașterea învinuirii, încalcă prevederile constituționale ale art. 16 referitor la egalitatea în drepturi, ale art. 21 privind accesul liber la justiție și dreptul la un proces echitabil, precum și ale art. 131 referitor la rolul Ministerului Public, întrucât, pe de o parte, creează pentru părți o vădită inegalitate de tratament prin împiedicarea accesului la justiție în situația soluționării apelului prin pronunțarea unei hotărâri definitive nelegale în procedura privind recunoașterea învinuirii, iar, pe de altă parte, lipsesc procurorul de pârghiile necesare exercitării rolului său specific în cadrul procesului penal. Astfel, în cazul în care normele de procedură penală și/sau de drept penal substanțial – avute în vedere de dispozițiile art. 438 alin. (1) CPP la reglementarea cazurilor de casare – sunt încălcate, trebuie să se asigure atât părții interesate, cât și procurorului posibilitatea de a cere și obține restabilirea legalității, prin casarea hotărârii definitive nelegale pronunțate în cadrul procedurii privind recunoașterea învinuirii. Deși nu cunoaștem argumentele instanței de contencios constituțional, apreciem că, în raport de argumentele care vor fi expuse de aceasta în motivarea hotărârii, s-ar putea pune problema recunoașterii căii de atac extraordinare a recursului în casație și în cazul hotărârilor întemeiate pe un acord de recunoaștere a vinovăției, cele două proceduri simplificate având o serie de rațiuni și de consecințe comune.

Capitolul al II-lea. Contestația privind durata procesului penal

REGLEMENTARE

Art. 488¹.[2] **Introducerea contestației.** (1) Dacă activitatea de urmărire penală sau de judecată nu se îndeplinește într-o durată rezonabilă, se poate face contestație, solicitându-se accelerarea procedurii.

(2) Contestația poate fi introdusă de către suspect, inculpat, persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente. În cursul judecății, contestația poate fi introdusă și de către procuror.

(3) Contestația poate fi formulată după cum urmează:

a) după cel puțin un an de la începerea urmăririi penale, pentru cauzele aflate în cursul urmăririi penale;

b) după cel puțin un an de la trimiterea în judecată, pentru cauzele aflate în cursul judecății în primă instanță;

c) după cel puțin 6 luni de la sesizarea instanței cu o cale de atac, pentru cauzele aflate în căile de atac ordinare sau extraordinare.

(4) Contestația poate fi retrasă oricând până la soluționarea acesteia. Contestația nu mai poate fi reiterată în cadrul aceleiași faze procesuale în care a fost retrasă.

Art. 488². **Competența de soluționare.** (1) Competența de soluționare a contestației aparține după cum urmează:

a) în cauzele penale aflate în cursul urmăririi penale, judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță;

[1] Nepublicată.

[2] Art. 488¹-488⁶ au fost introduse prin art. 102 pct. 293 din Legea nr. 255/2013.

b) în cauzele penale aflate în cursul judecății sau în căile de atac, ordinare ori extraordinare, instanței ierarhic superioare celei pe rolul căreia se află cauza.

(2) Când procedura judiciară cu privire la care se formulează contestația se află pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție, competența de soluționare a contestației aparține unui alt complet din cadrul aceleiași secții.

Art. 488³. Conținutul contestației. Contestația se formulează în scris și va cuprinde:

a) numele, prenumele, domiciliul sau reședința persoanei fizice, respectiv denumirea și sediul persoanei juridice, precum și calitatea în cauză a persoanei fizice sau juridice care întocmește cererea;

b) numele și calitatea celui care reprezintă partea în proces, iar în cazul reprezentării prin avocat, numele acestuia și sediul profesional;

c) adresa de corespondență;

d) denumirea parchetului sau a instanței și numărul dosarului;

e) motivele de fapt și de drept pe care se întemeiază contestația;

f) data și semnătura.

Art. 488⁴. Procedura de soluționare a contestației. (1) Judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța, în vederea soluționării contestației, dispune următoarele măsuri:

a) informarea procurorului, respectiv instanței pe rolul căreia se află cauza, cu privire la contestația formulată, cu mențiunea posibilității de a formula un punct de vedere cu privire la aceasta;

b) transmiterea în cel mult 5 zile a dosarului sau a unei copii certificate a dosarului cauzei de către procuror, respectiv de către instanța pe rolul căreia se află cauza;

c) informarea celorlalte părți din proces și, după caz, a celorlalte persoane prevăzute la art. 488¹ alin. (2) cu privire la contestația formulată și la dreptul de a-și exprima punctul de vedere în termenul acordat în acest scop de judecătorul de drepturi și libertăți sau de instanță.

(2) În cazul în care suspectul sau inculpatul este privat de libertate, în cauza respectivă sau în altă cauză, informarea prevăzută la alin. (1) lit. c) se va face atât către acesta, cât și către avocatul, ales sau numit din oficiu, al acestuia.

(3) Netransmiterea punctului de vedere prevăzut la alin. (1) lit. a) și c) în termenul stabilit de instanță nu împiedică soluționarea contestației.

(4) Judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța soluționează contestația în cel mult 20 zile de la înregistrarea acesteia.

(5)[1] Contestația se soluționează prin încheiere, în camera de consiliu, cu citarea părților, a subiecților procesuali principali și cu participarea procurorului. Neprezentarea persoanelor legal citate nu împiedică soluționarea contestației.

Art. 488⁵. Soluționarea contestației. (1) Judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța, soluționând contestația, verifică durata procedurilor pe baza lucrărilor și a materialului din dosarul cauzei și a punctelor de vedere prezentate și se pronunță prin încheiere.

(2) Judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța, în aprecierea caracterului rezonabil al duratei procedurii judiciare, va lua în considerare următoarele elemente:

a) natura și obiectul cauzei;

b) complexitatea cauzei, inclusiv prin luarea în considerare a numărului de participanți și a dificultăților de administrare a probelor;

c) elementele de extraneitate ale cauzei;

d) faza procesuală în care se află cauza și durata fazelor procesuale anterioare;

e) comportamentul contestatorului în procedura judiciară analizată, inclusiv din perspectiva exercitării drepturilor sale procesuale și procedurale și din perspectiva îndeplinirii obligațiilor sale în cadrul procesului;

f) comportamentul celorlalți participanți în cauză, inclusiv al autorităților implicate;

g) intervenția unor modificări legislative aplicabile cauzei;

h) alte elemente de natură să influențeze durata procedurii.

[1] Alin. (5) al art. 488⁴ este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 126 din O.U.G. nr. 18/2016.

Art. 488⁶. Soluții. (1) Când apreciază contestația ca fiind întemeiată, judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța admite contestația și stabilește termenul în care procurorul să rezolve cauza potrivit art. 327, respectiv instanța de judecată să soluționeze cauza, precum și termenul în care o nouă contestație nu poate fi formulată.

(2) În toate cazurile, judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța care soluționează contestația nu va putea da îndrumări și nici nu va putea oferi dezlegări asupra unor probleme de fapt sau de drept care să anticipeze modul de soluționare a procesului ori care să aducă atingere libertății judecătorului cauzei de a hotărî, conform legii, cu privire la soluția ce trebuie dată procesului, ori, după caz, libertății procurorului de a pronunța soluția pe care o consideră legală și temeinică.

(3) Dacă s-a constatat depășirea duratei rezonabile, o nouă contestație în aceeași cauză se va soluționa cu luarea în considerare exclusiv a motivelor ivite ulterior contestației anterioare.

(4) Abuzul de drept constând în formularea cu rea-credință a contestației se sancționează cu amendă judiciară de la 1.000 lei la 7.000 lei și la plata cheltuielilor judiciare ocazionate.

(5) Încheierea se motivează în termen de 5 zile de la pronunțare. Dosarul se restituie în ziua motivării.

(6) Hotărârea se comunică contestatorului și se transmite spre informare tuturor părților sau persoanelor dintre cele enumerate la art. 488⁴ alin. (1) lit. c), din dosarul cauzei, care sunt ținute să respecte termenele cuprinse în aceasta.

(7) Încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța soluționează contestația nu este supusă niciunei căi de atac.

(8) Contestația formulată cu nerespectarea termenelor prevăzute de prezentul capitol se restituie administrativ.

COMENTARIU

287. Considerații preliminare. Articolul 8 CPP instituie cu titlu de principiu *caracterul echitabil* și *termenul rezonabil al procesului penal*.

Potrivit acestui text, organele judiciare au obligația de a desfășura urmărirea penală și judecata cu respectarea garanțiilor procesuale și a drepturilor părților și ale subiecților procesuali, astfel încât să fie constatate la timp și în mod complet faptele care constituie infracțiuni, nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală, iar orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit legii, într-un termen rezonabil. Reglementarea are corespondent parțial în dispozițiile art. 1 alin. (1) CPP 1968, însă referirea la termenul rezonabil este o noutate.

Ideea că orice persoană care a săvârșit o infracțiune ar trebui să fie pedepsită potrivit legii, într-un termen rezonabil constituie parte a *dreptului la un proces echitabil*, beneficiarii acestei norme fiind nu numai cel învinuit de săvârșirea unei infracțiuni, ci și persoana vătămată ori partea civilă, în aceeași măsură și acești subiecți procesuali fiind îndreptățiți la un proces cu durată rezonabilă ori la soluționarea acțiunii civile într-un termen rezonabil.

Astfel, dreptul la un proces echitabil reprezintă unul dintre fundamentele unei societăți democratice. Durata excesivă a procedurilor judiciare este una dintre principalele cauze ale încălcării acestui drept, jurisprudența constantă a Curții Europene a Drepturilor Omului punând în evidență în mod repetat acest element. Fenomenul „justiției întârziate" este, astfel, o realitate concretă într-un număr important de state din cadrul Consiliului Europei, cazul României încadrându-se în acest context general[1].

Cauzele care generează întârzierea procedurilor judiciare pot fi de ordin *obiectiv*, cum sunt resursele alocate sistemului judiciar (numărul de judecători/procurori raportat la

[1] C.E.D.O., cauza *Abramiuc c. României*, hot. din 24 februarie 2009, parag. 119, *apud* C. JDERU, *Note la conferințele naționale organizate de Institutul Național al Magistraturii în domeniul noului Cod de procedură penală*.

numărul de cauze înregistrate ori resurse materiale insuficiente, cum ar fi numărul redus de săli de judecată, care nu permite acordarea unor termene mai scurte), încărcătura organelor judiciare, elementele specifice ale procedurii penale, care împiedică celeritatea procesului penal, ori cauze de ordin *subiectiv*, cum ar fi comportamentul părților sau o gestionare ineficientă a cauzelor de către magistrați.

Buna administrare a justiției impune un răspuns adecvat al statului pe toate palierele, inclusiv în ceea ce privește termenul în care se soluționează un litigiu. Astfel, obligația statului, decurgând din art. 6 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, este de a crea un sistem judiciar eficient, capabil să soluționeze o cauză într-un termen rezonabil. În plus față de această obligație, art. 6 din Convenție este coroborat cu art. 13, în baza căruia statul este obligat să reglementeze în dreptul intern un „remediu" care să permită persoanei să valorifice drepturile și libertățile consacrate de Convenție. Caracterul „efectiv" al acestui remediu trebuie apreciat în funcție de capacitatea sa de a furniza celui interesat o satisfacție adecvată în raport cu violarea suferită[1].

Potrivit art. 6 parag. 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, „Orice persoană are dreptul la judecarea (...) *într-un termen rezonabil* a cauzei sale, de către o instanță (...), care va hotărî (...) fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa" (s.n.).

Prin procedura specială introdusă de noul Cod de procedură penală a fost implementată Recomandarea Rec(2004)6 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind îmbunătățirea recursurilor interne (adoptată de Comitetul de Miniștri la data de 12 mai 2004): „(...) subliniind că, potrivit art. 13 din Convenție, statele membre s-au angajat să asigure că orice persoană care are o plângere credibilă privind încălcarea drepturilor și libertăților sale garantate de Convenție are dreptul la un recurs efectiv în fața autorităților naționale (...),

Recomandă statelor membre:

I. să se asigure, printr-o revizuire constantă, în lumina jurisprudenței Curții, că există recursuri interne pentru orice persoană care reclamă, într-o manieră credibilă, o încălcare a Convenției și că aceste recursuri sunt efective, în măsura în care pot conduce la o decizie pe fondul plângerii și la un remediu adecvat pentru fiecare încălcare constatată;

II. să reexamineze, ca urmare a hotărârilor Curții care relevă deficiențe structurale sau generale în dreptul sau practica statului, eficiența remediilor interne existente și, în măsura în care este necesar, să creeze remedii efective pentru a evita prezentarea la Curte a cauzelor repetitive;

III. să acorde o atenție particulară, în legătură cu punctele I și II de mai sus, existenței recursurilor efective în caz de reclamație credibilă privind durata excesivă a procedurilor jurisdicționale".

În cauzele *Scordino (nr. 1), Riccardi Pizzati, Musci, Giuseppe Mostacciuolo (nr. 1 și nr. 2), Cocchiarella, Apicella, Ernestina Zullo, Giuseppina și Orestina Procaccini c. Italiei*[2], Curtea Europeană a Drepturilor Omului a arătat că „(...) cea mai bună soluție este, indiscutabil, remediul preventiv. Curtea reamintește că a precizat în repetate rânduri că art. 6 parag. 1 impune statelor semnatare ale Convenției să își organizeze în așa fel sistemul judiciar, încât să respecte garanțiile impuse de norma anterior menționată, inclusiv obligația de a soluționa cauza într-un termen rezonabil. În cazul în care sistemul judiciar este deficient din acest punct de vedere, un remediu destinat a accelera procedura spre a preveni

[1] *Ibidem*.

[2] C.E.D.O., hot. din 29 martie 2006, hudoc.echr.coe.int.

derularea ei cu depășirea termenului rezonabil este cea mai bună soluție. Un astfel de remediu oferă avantaje evidente față de cel compensatoriu, de vreme ce nu repară doar *a posteriori* o încălcare a Convenției.

Curtea a precizat în repetate rânduri că acest tip de remediu este efectiv în măsura în care grăbește procedura. Pe de altă parte, este, de asemenea, evident că, în cazul țărilor în care există deja încălcări ale duratei rezonabile a procedurilor judiciare, un remediu destinat a accelera procedurile, deși dezirabil pentru viitor, ar putea să nu fie adecvat spre a remedia situația în care deja a fost depășită durata rezonabilă a procesului.

Diferite tipuri de remedii pot fi adecvate unor situații particulare. Curtea deja a confirmat sub acest aspect caracterul adecvat al remediului constând în reducerea în mod expres și cuantificat a cuantumului pedepsei aplicate ca urmare a duratei excesive a procedurii. Mai mult, anumite state semnatare ale Convenției, precum Austria, Croația, Spania, Polonia, Slovacia, au ales să combine două tipuri de remedii, unul acceleratoriu și unul compensatoriu. Cu toate acestea, unele state, precum Italia, au înțeles să introducă doar un remediu compensatoriu, fără ca acesta să fie apreciat ca neefectiv de Curte. Statele dispun de o largă marjă de apreciere cu privire la modalitatea de a institui un recurs efectiv în sensul art. 13 din Convenție"[1].

Remediul instituit prin contestația privind durata procesului penal este unul *acceleratoriu*.

288. Obiectul contestației. Contestația are ca obiect *constatarea încălcării dreptului la soluționarea procesului într-un termen rezonabil*, astfel cum este consacrat în art. 8 CPP[2].

De asemenea, prin această procedură se urmăresc nu numai constatarea încălcării dreptului la soluționarea procesului într-un termen rezonabil, simpla constatare nefiind de natură a remedia încălcarea dreptului, ci și *accelerarea procedurii*; astfel, dacă activitatea de urmărire penală sau de judecată nu se îndeplinește într-o durată rezonabilă, se poate face contestație, solicitându-se accelerarea procedurii.

Prin accelerarea procedurii se înțelege obligația organului judiciar de a proceda la administrarea probelor ori la alte acte de urmărire penală sau cercetare judecătorească, la soluționarea cauzei, fie în faza de urmărire penală, fie în cursul judecății, într-un termen determinat, stabilit de judecătorul de drepturi și libertăți ori de instanța de judecată.

289. Titularii contestației. *În cursul urmăririi penale*, contestația poate fi introdusă de către *suspect*, *inculpat*, *persoana vătămată*, *partea civilă* și *partea responsabilă civilmente*. Oricare dintre aceste părți ori subiecți procesuali principali poate formula cererea; beneficiarii dreptului la soluționarea cauzei într-un termen rezonabil nu sunt numai suspecții ori inculpații, ci și celelalte părți și persoana vătămată, de asemenea interesate în finalizarea urmăririi penale într-un termen rezonabil.

Aceleași considerente sunt avute în vedere și *în cursul judecății*, cu mențiunea că poate fi introdusă contestație și de către *procuror*, acesta având, la rândul său, interesul ca procedura să se desfășoare cu celeritate; de altfel, conform art. 363 alin. (2) CPP, în cursul judecății, procurorul exercită rol activ, în vederea aflării adevărului și a respectării dispozițiilor legale.

Sunt titulari ai contestației, în cursul judecății, și inculpatul, persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente.

În principiu, prin sintagma *„în cursul judecății"* se înțelege judecata propriu-zisă, *nu și camera preliminară*; contestația poate fi introdusă numai după începerea judecății,

[1] C. JDERU, *op. cit.*

[2] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 580.

întrucât termenele prevăzute de lege pentru parcurgerea procedurii camerei preliminare, chiar dacă au caracter de recomandare, sunt termene scurte, stabilite de legiuitor tocmai în scopul parcurgerii cu celeritate a acestei etape a procesului penal.

În practică însă, au fost situații în care durata camerei preliminare a depășit și șase luni, astfel că a fost exprimată și opinia în sensul că, plecând de la considerațiile Curții Constituționale privind aplicabilitatea art. 6 din Convenție și în această fază a procesului (Decizia nr. 641/2014[1]), „în mod evident în această fază a procesului penal trebuie să fie disponibil un remediu pentru a reclama în fața judecătorului de cameră preliminară din cadrul instanței ierarhic superioare [aplicând pentru identitate de rațiune art. 488² alin. (2) lit. b) C.proc.pen.] încălcarea dreptului la soluționarea cauzei într-un termen rezonabil". De asemenea, legat de procedura privind plângerea formulată împotriva soluțiilor de neurmărire sau de netrimitere în judecată, se arată că, „având în vedere poziția Curții Constituționale (Decizia nr. 599/2014[2]), considerăm că și într-o astfel de procedură ar trebui să fie admisibil un remediu privind durata rezonabilă a procesului penal"[3].

290. Condiții pentru formularea contestației. Articolul 488¹ CPP stabilește condiții de introducere pentru fiecare fază sau etapă procesuală, respectiv o durată minimă după trecerea căreia contestația poate fi formulată.

Atunci când cauza se află *în cursul urmăririi penale*, contestația poate fi formulată *după cel puțin un an* de la începerea urmăririi penale, pentru cauzele aflate în cursul urmăririi penale.

Termenul de un an se calculează *de la prima începere a urmăririi penale în cauză*, inclusiv în cazul admiterii plângerii împotriva soluțiilor de netrimitere în judecată dispuse de procuror și al trimiterii cauzei în vederea completării urmăririi penale. În același mod se calculează termenul de un an în cazul restituirii cauzei la parchet de către judecătorul de cameră preliminară[4], întrucât în acest caz culpa pentru prelungirea în timp a procesului penal aparține organelor judiciare.

Nu se au în vedere la calcularea termenului *perioadele anterioare începerii urmăririi penale*, spre exemplu, situația în care, deși sesizat cu o plângere, procurorul nu dispune nicio măsură și nu efectuează niciun act, în acest caz pasivitatea organelor judiciare putând fi sancționată, spre exemplu, ca o încălcare a art. 2 din Convenție, atunci când este încălcat dreptul la viață al unei persoane. Soluția este firească și transpare din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului: „În ceea ce îl privește pe reclamant, Curtea constată că, deși a fost audiat în anul 1991 de poliție, el nu avea niciun motiv să presupună că este vizat personal și nimic nu indica faptul că în acest stadiu era el însuși bănuit de săvârșirea infracțiunii de loviri sau vătămări cauzatoare de moarte. Deși este adevărat că martorul F.G. l-a menționat printre agresorii lui A.A., nu a fost luată nicio măsură care ar fi putut avea urmări importante asupra situației sale. În plus, din 1991 până în 1997, el nu a fost citat pentru a depune mărturie și nicio altă măsură nu a fost luată împotriva lui. Deși numărul dosarului penal indică faptul că a fost constituit în anul 1990, nu este mai puțin adevărat faptul că era vorba despre o urmărire penală *in rem* și că era posibil ca ancheta împotriva reclamantului să înceapă mai târziu. Abia la data de 13 noiembrie 1997 parchetul l-a audiat și l-a informat oficial că era bănuit de săvârșirea unei infracțiuni. Prin urmare, Curtea apreciază că abia la această dată a început procedura penală în ceea ce îl privește. (...) De

[1] M. Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014.
[2] M. Of. nr. 886 din 5 decembrie 2014.
[3] C. JDERU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1955-1956.
[4] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 580.

asemenea, ea reamintește că, în materie penală, dreptul de a fi judecat într-un termen rezonabil are tocmai scopul de a evita «ca o persoană inculpată sa rămână prea mult în incertitudine privind soarta sa»"[1].

Potrivit art. 105 din Legea nr. 255/2013, dispozițiile referitoare la contestația privind durata procesului penal se aplică numai proceselor penale începute după data de 1 februarie 2014, deci, pentru a se putea formula o contestație împotriva tergiversării urmăririi penale, este necesar ca ea să fi început ulterior acestei date. Cu privire la neconstituționalitatea prevederilor art. 105 din Legea nr. 255/2013, Curtea Constituțională, prin Decizia nr. 589 din 21 octombrie 2014[2] și Decizia nr. 154 din 17 martie 2015[3], a respins ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor legale anterior referite, prin raportare la critici de neconstituționalitate similare, arătând că, în ceea ce privește pretinsa încălcare prin prevederile art. 105 din Legea nr. 255/2013 a dispozițiilor art. 15 alin. (2) din Constituție ce reglementează aplicarea legii penale mai favorabile, Curtea a statuat că acest principiu este aplicabil doar cu referire la normele penale de drept material, iar nu și la cele de drept procesual; or, fiind vorba despre norme penale ce aparțin domeniului procedural, acestea sunt guvernate de principiul activității, ceea ce înseamnă că legea se aplică din momentul intrării în vigoare și până la momentul ieșirii sale din vigoare. Totodată, Curtea a reținut că stabilirea competenței instanțelor judecătorești și instituirea regulilor de desfășurare a procesului, deci și reglementarea căilor de atac, constituie atributul exclusiv al legiuitorului. Astfel, Curtea a reținut, cu mai multe prilejuri, că acesta este sensul art. 126 alin. (2) din Constituție, care, referindu-se la competența instanțelor judecătorești și la procedura de judecată, stabilește că acestea „sunt prevăzute numai de lege".

De asemenea, prin Decizia nr. 154 din 17 martie 2015 (parag. 22-23), Curtea a reținut că susținerea potrivit căreia dispozițiile contestate afectează dreptul la un proces echitabil nu poate fi primită. În acest sens, Curtea a constatat că principiul liberului acces la justiție are ca semnificație faptul că legiuitorul nu poate exclude de la exercițiul drepturilor procesuale pe care le-a instituit nicio categorie sau grup social. Cu toate acestea, el poate institui, în considerarea unor situații deosebite, reguli speciale de procedură, ca și modalitățile de exercitare a drepturilor procedurale, astfel încât accesul liber la justiție nu înseamnă accesul, în toate cazurile, la toate structurile judecătorești și la toate căile de atac, deoarece competența și procedura sunt stabilite de lege. Este îndeobște admis că procesul penal se desfășoară sub autoritatea ordinii normative de drept care capătă caracter efectiv prin constrângere și conformare, sens în care, dimpotrivă, tocmai în realizarea dreptului la un proces echitabil, situația nou-reglementată, dacă s-ar aplica retroactiv, adică proceselor începute sub imperiul legii vechi, ar duce la afectarea previzibilității legii ce guvernează procesul. Mai mult, împrejurarea că procesele începute sub imperiul legii vechi nu sunt susceptibile de cenzura ce poate fi exercitată pe calea contestației privind durata rezonabilă a procesului nu echivalează cu afectarea principiului constituțional consacrat de art. 21, deoarece, în acord cu art. 8 CPP referitor la caracterul echitabil și termenul rezonabil al procesului penal, „Organele judiciare au obligația de a desfășura urmărirea penală și judecata cu respectarea garanțiilor procesuale și a drepturilor părților și ale subiecților procesuali, astfel încât (...) orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit legii, într-un termen rezonabil". Prin urmare, indiferent de regimul juridic sub autoritatea căruia au fost începute procesele, organele judiciare, în deplin acord cu principiul

[1] C.E.D.O., cauza *Reiner și alții c. României*, hot. din 27 septembrie 2007, parag. 48, 54, hudoc.echr.coe.int.
[2] M. Of. nr. 39 din 16 ianuarie 2015.
[3] M. Of. nr. 264 din 21 aprilie 2015.

legalității procesului penal consacrat de art. 2 CPP, sunt obligate să respecte un termen rezonabil de soluționare a cauzelor[1].

În practică s-a stabilit că sunt incidente dispozițiile art. 105 din Legea nr. 255/2013, deoarece dosarul nr. 2017/P/2013 al Parchetului de pe lângă Judecătoria Pitești a fost înregistrat pe rolul parchetului în cursul anului 2013, deci înainte de intrarea în vigoare, la 1 februarie 2014, a Legii nr. 135/2010. În raport de dispozițiile legale menționate mai sus și față de faptul că dosarul penal la care se face referire în contestația de față a fost început înainte de intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală, contestația formulată de petenți apare ca inadmisibilă, în cauză nefiind aplicabile dispozițiile art. 488^1-488^6 CPP[2].

Prin prevederile art. 105 din Legea nr. 255/2013 s-a arătat că dispozițiile art. 488^1-488^6 CPP referitoare la contestația privind durata rezonabilă a procesului penal se aplică numai proceselor penale începute după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală. Astfel, acest remediu procesual nu este aplicabil în situația cauzelor în care procesul penal a început înainte de 1 februarie 2014, cauza dedusă judecății fiind înregistrată pe rolul tribunalului la data de 13 septembrie 2011. Așa fiind, curtea a respins contestația, nefiind întrunite condițiile de admisibilitate[3].

Contestația este admisibilă numai în măsura în care în cauză a fost începută urmărirea penală: „În raport de dispozițiile art. 488^1 CPP, contestația formulată este inadmisibilă, în condițiile în care plângerea penală i-a fost restituită petentului pentru completare, conform dispozițiilor legale, fără a se forma dosar penal"[4].

Într-o altă cauză, întrucât de la data începerii urmăririi penale în cauză nu a trecut un termen de cel puțin un an, cerință menționată expres în economia art. 488^1 alin. (3) lit. a) CPP, contestația formulată privind durata procesului penal a fost introdusă înainte de expirarea termenului prevăzut de normele anterior menționate, astfel că a fost respinsă, ca prematur introdusă[5].

În cursul judecății, contestația poate fi formulată *după cel puțin un an de la trimiterea în judecată*, pentru cauzele aflate în cursul judecății în primă instanță. Și în acest caz, potrivit art. 105 din Legea nr. 255/2013, dispozițiile referitoare la contestația privind durata procesului penal se aplică numai proceselor penale începute după data de 1 februarie 2014, deci în cadrul cărora a fost înregistrat dosarul la instanță ulterior acestei date.

Întrucât noțiunea de *„trimitere în judecată"*, atribut care revine procurorului și se realizează prin rechizitoriu, nu echivalează cu cea de *„începere a judecății"* în urma parcurgerii procedurii de cameră preliminară, apreciem că termenul de un an se calculează *de la înregistrarea cauzei în procedura de cameră preliminară*, cu condiția ca procesul să se afle în faza judecății în primă instanță. Prin urmare, faza camerei preliminare, inclusiv cea a soluționării contestației împotriva hotărârii pronunțate în această fază, este inclusă în termenul de un an[6].

Cu toate acestea, după cum am arătat, o contestație întemeiată pe dispozițiile art. 488^1 și urm. CPP este inadmisibilă dacă este introdusă în cursul fazei de cameră preliminară, întrucât textul de lege nu prevede posibilitatea formulării contestației în această etapă

[1] C.C.R., dec. nr. 423 din 9 iunie 2015 (M. Of. nr. 538 din 20 iulie 2015).
[2] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 233 din 26 martie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 956.
[3] C.A. București, s. I pen., înch. din 6 mai 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 956.
[4] C.A. București, s. I pen., înch. din 7 mai 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 957.
[5] Trib. Mureș, s. pen., înch. nr. 70/DL din 16 iunie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 957.
[6] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 581.

procesuală, explicația fiind aceea că, în cazul acestei proceduri, legiuitorul a prevăzut un termen, chiar și de recomandare, de cel mult 60 de zile.

În ipoteza admiterii căii de atac ordinare sau extraordinare, cu consecința rejudecării în primă instanță, nu va începe să curgă un nou termen de un an, deoarece termenul se calculează de la trimiterea în judecată.

În căile de atac, contestația poate fi introdusă *după cel puțin 6 luni de la sesizarea instanței* cu o cale de atac, pentru cauzele aflate în căile de atac ordinare sau extraordinare. Textul se referă în mod expres atât la căile de atac ordinare, cât și la cele extraordinare, astfel că o asemenea contestație este admisibilă în cursul judecății în apel, în contestația prevăzută de art. 425[1] CPP și în toate cauzele în care legea prevede calea de atac a contestației, în revizuire, în recurs în casație și în contestația în anulare.

În situația căilor de atac ulterioare trimiterii cauzei spre rejudecare sau a admiterii unei căi extraordinare de atac, începe să curgă un nou termen de 6 luni de la înregistrarea căii de atac formulate împotriva hotărârii pronunțate în rejudecare.

Și în acest caz, potrivit art. 105 din Legea nr. 255/2013, dispozițiile referitoare la contestația privind durata procesului penal se aplică numai proceselor penale începute după data de 1 februarie 2014, deci în cadrul cărora a fost înregistrat dosarul la instanța de control judiciar ulterior acestei date.

Într-o altă opinie, atât pentru cauzele aflate în cursul judecății în primă instanță, cât și pentru cele aflate într-o cale de atac ordinară sau extraordinară, contestația poate fi introdusă numai dacă urmărirea penală a fost începută ulterior datei de 1 februarie 2014. În opinia menționată, acest remediu procesual nu rezolvă, așadar, situația cauzelor în care procesul penal a fost început înainte de această dată și în cadrul cărora s-a depășit durata rezonabilă de soluționare, apreciindu-se că reglementarea este susceptibilă să genereze în continuare încălcări ale dispozițiilor art. 6 parag. 1 și art. 13 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale referitoare la durata nerezonabilă a procedurilor judiciare și lipsa unor remedii legale efective în acest sens[1].

Dispozițiile din noul Cod de procedură penală au fost analizate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza *Vlad și alții c. României*[2]. În această cauză, soluția a fost conturată ca urmare a constatării unor durate excesive ale procedurilor judiciare în trei cauze care s-au aflat pe rolul instanțelor române. S-au avut în vedere aspectul incontestabil al duratelor celor trei proceduri, precum și faptul că argumentele Guvernului în această cauză, care au vizat în principal modificările legislative de natură procedurală survenite începând cu anul 2010 (prin Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor), continuând cu noul Cod de procedură civilă (intrat în vigoare la 15 februarie 2013), au fost înlăturate cu motivarea că aceste modificări legislative nu au profitat niciuneia dintre cele trei cauze, întrucât dispozițiile procedurale nu retroactivează. Curtea a constatat că „Guvernul nu a prezentat nicio justificare pentru astfel de mari întârzieri, autoritățile fiind răspunzătoare", și a considerat în fiecare dintre cele trei cazuri că duratele procedurilor nu au respectat cerința unui „termen rezonabil".

Pe de altă parte, Curtea a subliniat un argument hotărâtor: *existența unei probleme sistemice la nivelul legislației interne*, care a fost evidențiată nu doar într-un număr de 200 de alte decizii și hotărâri în cauze legate de acuzații de încălcare a cerinței unui „termen rezonabil" în ceea ce privește procesele civile și penale, dar și prin Rezoluția din 26 ianuarie 2011 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, ocazie cu care s-a luat

[1] *Ibidem*.

[2] C.E.D.O., hot. din 26 noiembrie 2013, în C. Voicu, A.S. Uzlău, G. Tudor, V. Văduva, *op. cit.*, p. 581.

act „cu îngrijorare" de problema duratei excesive a procedurilor în România și s-a solicitat autorităților să o abordeze cu prioritate.

Evidențiind existența problemei sistemice privind durata nerezonabilă a procedurilor, Curtea a observat că măsurile menite să asigure o examinare rapidă a cauzelor civile se aplică numai noilor proceduri (cele instituite după data de 15 februarie 2013), același lucru fiind valabil și pentru procesele penale, arătând că nu se poate remedia problema întârzierilor acumulate înainte de introducerea acestor măsuri decât fie prin modificarea setului existent de căi de atac, fie prin adăugarea unor „noi căi de atac, cum ar fi o reparație compensatorie specifică și clar reglementată, care să asigure o reparație efectivă, autentică în cazul încălcării acestor drepturi"[1].

Conform art. 488[6] alin. (8) CPP, contestația formulată cu nerespectarea termenelor *se restituie administrativ*. Întrucât contestația se depune la judecătorul de drepturi și libertăți, care ulterior solicită dosarul de la parchet, dispoziția este dificil de aplicat în situația cauzelor aflate în faza de urmărire penală, în această situație judecătorul de drepturi și libertăți neavând posibilitatea verificării datei de începere a urmăririi penale înainte de înregistrarea și repartizarea cauzei. Într-un astfel de caz, apreciem că soluția este aceea de *respingere ca prematură a contestației*.

291. Competența de soluționare. În cauzele penale aflate în cursul urmăririi penale, competența de soluționare aparține *judecătorului de drepturi și libertăți* de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță; acesta va trebui să își verifice competența raportat la obiectul urmăririi penale și, după caz, calitatea suspectului sau inculpatului.

În cauzele penale aflate în cursul judecății sau în căile de atac, ordinare ori extraordinare, competența revine *instanței ierarhic superioare* celei pe rolul căreia se află cauza; în consecință, în cazul judecății în căile de atac, nu are relevanță împrejurarea dacă hotărârea ce urmează a se pronunța este definitivă.

Când procedura judiciară cu privire la care se formulează contestația se află pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție, competența de soluționare a contestației aparține *unui alt complet din cadrul Secției penale*.

Într-o cauză s-a arătat că, potrivit art. 488[2] alin. (1) lit. a) CPP, competența de soluționare a contestației privind durata procesului aparține, în cauzele penale aflate în cursul urmăririi penale, judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță. Or, în speță, instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță este judecătoria, dat fiind că, în conformitate cu dispozițiile art. 52 pct. 3 și art. 104 din Legea nr. 255/2013, începând cu data de 1 februarie 2014, data intrării în vigoare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, art. 27 alin. (3) din Legea nr. 218/2002 (conform căruia infracțiunile săvârșite de polițiștii care au calitatea de organe de cercetare ale poliției judiciare se judecă în primă instanță de către tribunal) s-a abrogat. Având în vedere că fapta pentru care este cercetat contestatorul este infracțiunea prevăzută de art. 87 alin. (5) din O.U.G. nr. 195/2002 [în prezent, art. 337 CP – n.n.], judecătoria are o competență generală, conform art. 35 CPP, iar locul săvârșirii faptei este comuna Snagov, tribunalul constată că Judecătoria Buftea este competentă teritorial și material să soluționeze contestația[2].

[1] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 581.

[2] Trib. Ilfov, s. pen., sent. nr. 257 din 27 martie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 957-958.

De asemenea, tot în practică, prin ordonanța din 19 ianuarie 2015 s-a dispus începerea urmăririi penale în dosarul nr. 48/P/2014 al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția Parchetelor Militare, cu privire la infracțiunea contra umanității prevăzută de art. 439 alin. (1) lit. a), b), e), g) și k) CP în ceea ce privește acțiunile represive și sistematice desfășurate de regimul comunist, prin organele de miliție, securitate și cele din cadrul sistemului penitenciar, în perioada martie 1945 - decembrie 1989, împotriva celor care au desfășurat acte sau fapte considerate ostile orânduirii statului comunist. Conform prevederilor art. 39 alin. (1) lit. a) CPP, curtea militară de apel judecă în primă instanță infracțiunile prevăzute de Codul penal la art. 394-397, art. 399-412 și art. 438-445, săvârșite de militari. Prin urmare, potrivit dispozițiilor art. 39 alin. (1) lit. a) CPP, competența de soluționare a contestației privind durata procesului penal formulată de petent aparține Curții Militare de Apel București[1].

292. Măsurile premergătoare și procedura de soluționare a contestației. Contestația se formulează *în scris* și *cuprinde*: numele, prenumele, domiciliul sau reședința persoanei fizice, respectiv denumirea și sediul persoanei juridice, precum și calitatea în cauză a persoanei fizice sau juridice care întocmește cererea sau, după caz, numele și prenumele procurorului și unitatea de parchet pe care o reprezintă; numele și calitatea celui care reprezintă partea în proces, iar în cazul reprezentării prin avocat, numele acestuia și sediul profesional; adresa de corespondență; denumirea parchetului sau a instanței și numărul dosarului; motivele de fapt și de drept pe care se întemeiază contestația; data și semnătura.

Contestația în această formă *se depune* la judecătorul de drepturi și libertăți sau la instanța de judecată competentă să o soluționeze; cauza se va repartiza aleatoriu și se va forma un dosar având acest obiect.

Judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța dispune *măsuri în vederea soluționării contestației* – informează, prin adresă, procurorul, respectiv instanța pe rolul căreia se află cauza cu privire la contestația formulată și cu privire la termenul acordat în acest sens și solicită, prin aceeași adresă, transmiterea în cel mult 5 zile a dosarului sau a unei copii certificate a dosarului cauzei de către procuror, respectiv de către instanța pe rolul căreia se află cauza; se observă că măsurile prealabile sunt similare celor dispuse în cazul plângerii împotriva soluțiilor de netrimitere în judecată emise de procuror.

Similar acestei proceduri, judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța competentă să soluționeze contestația stabilește un termen până la care organul judiciar informat are *posibilitatea de a formula un punct de vedere* cu privire la contestație, sub toate aspectele; termenul se va comunica prin aceeași adresă. Netransmiterea punctului de vedere în termenul stabilit nu împiedică soluționarea contestației.

Totodată, judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța competentă să soluționeze contestația are obligația de a informa, prin adresă, celelalte părți din proces, persoana vătămată și, după caz, suspectul, atunci când este vorba despre o cauză aflată în cursul urmăririi penale, iar dacă este vorba despre o contestație introdusă cu privire la o cauză care nu se mai află în faza de urmărire penală, și procurorul, cu privire la contestația formulată și la *dreptul de a-și exprima punctul de vedere* în termenul acordat în acest scop. Dacă suspectul sau inculpatul este privat de libertate, în cauza respectivă sau în altă cauză, informarea se va face atât către el, cât și către avocatul, ales sau numit din oficiu, al acestuia. Netransmiterea punctului de vedere în termenul stabilit nu împiedică soluționarea contestației.

[1] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 573 din 16 iulie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 958.

Termenul ce urmează a fi stabilit nu poate fi mai mare de 20 de zile, deoarece, potrivit art. 488[4] alin. (4) CPP, contestația *se soluționează în cel mult 20 de zile de la înregistrarea acesteia*.

Judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța de judecată se pronunță *prin încheiere, în camera de consiliu, cu citarea părților, a subiecților procesuali principali și cu participarea procurorului*. Textul art. 488[4] alin. (5) CPP a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, pentru a fi pus în acord cu Decizia nr. 423 din 9 iunie 2015 a Curții Constituționale. Deși procedura reglementată la art. 488[4]-488[6] CPP nu vizează fondul cauzei penale, prin procedura analizată nefiind judecată o acuzație în materie penală, în sensul prevederilor art. 6 din Convenție, iar prin încheierea pronunțată, potrivit textului criticat, judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța de judecată nu dispune cu privire la vinovăția inculpatului sau la pedeapsa aplicată acestuia, ci apreciază asupra duratei rezonabile a activității de urmărire penală sau de judecată, conform dispozițiilor art. 488[1] alin. (1) CPP, totuși, având în vedere aspectele ce trebuie analizate de către instanța de judecată în vederea soluționării plângerii, Curtea a apreciat că, în cadrul acestei proceduri, participanții la procesul penal trebuie să beneficieze de dreptul de a participa la ședința de judecată pentru a-și susține, în fața instanței, argumentele referitoare la caracterul excesiv sau rezonabil al duratei procesului penal, într-o procedură caracterizată prin contradictorialitate și oralitate, în caz contrar procedura analizată încălcând prevederile art. 21 alin. (3) și art. 24 din Constituție. Astfel, procedura de soluționare a contestației privind durata procesului penal, reglementată la art. 488[4] alin. (5) CPP, respectiv în camera de consiliu, fără participarea părților și a procurorului, este o procedură necontradictorie, ce nu oferă garanțiile procesuale specifice dreptului la un proces echitabil și dreptului la apărare. În acest sens, Curtea a reținut că fiecare dintre drepturile fundamentale anterior referite presupune dreptul participanților la procesul penal de a fi prezenți efectiv la soluționarea cauzelor penale, chiar și cu ocazia soluționării unor cereri precum contestația privind durata procesului penal, pentru a-și susține, în mod direct, argumentele în fața instanței de judecată. Curtea a constatat că, pentru ca suspectul, inculpatul, persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente care a avut de suferit din cauza duratei nerezonabile a procesului penal să aibă plenitudinea exercitării drepturilor lor, este necesar ca acestea să beneficieze nu doar de o procedură exclusiv scrisă, ci și de contradictorialitate și oralitate, componente ce sunt de esența dreptului la un proces echitabil și a dreptului la apărare. De asemenea, garanțiile drepturilor anterior invocate presupun dreptul participanților la procesul penal de a lua cunoștință de toate argumentele prezentate instanței și de a le dezbate, iar aceste probleme pot fi soluționate prin reglementarea unei proceduri contradictorii și orale de soluționare a contestației privind durata procesului penal.

293. Soluționarea contestației. În primul rând, se observă că formularea contestației *nu suspendă soluționarea cauzei*; este posibil ca până la soluționarea contestației procurorul să finalizeze urmărirea penală sau instanța de judecată să pronunțe o hotărâre; în acest caz, contestația va fi *respinsă ca nefondată*.

După cum am arătat, contestația formulată în cursul procedurii de cameră preliminară va fi respinsă ca *inadmisibilă*; considerentul pentru care camera preliminară nu a fost avută în vedere în procedura prevăzută de art. 488[1] și urm. CPP a fost acela că, în mod obișnuit, procedura camerei preliminare nu ar trebui să depășească 60 de zile; în jurisprudență s-a decis însă în sens contrar. Astfel, s-a stabilit că, „întrucât cererea petenților este admisibilă, pe fondul contestației acestora, judecătorul de cameră preliminară va reține că dosarul penal nr. 854/33/2014 se află în procedură de cameră preliminară la Curtea de Apel Cluj

din data de 8 iulie 2014, ca urmare a rechizitoriului întocmit de procuror la 30 iunie 2014, într-un dosar înregistrat la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Direcția Națională Anticorupție, Serviciul Teritorial Oradea, la 19 aprilie 2012. Petiționarii, ca de altfel toate celelalte părți, și-au îndeplinit obligațiile ce le reveneau în cadrul procesului și au exercitat, prin intermediul apărătorilor aleși, drepturile procesuale corespunzătoare și apreciază că este vorba despre o cauză complexă. În raport de toate acestea, judecătorul de cameră preliminară consideră că nu poate exista niciun argument obiectiv pentru a putea justifica faptul ca o procedură judiciară aflată în camera preliminară, cu 6 (șase) termene, dintre care 3 (trei) sunt amânări de pronunțare a soluției prealabile, să dureze din 8 iulie 2014 și să nu fie finalizată nici în prezent, întrucât este previzibil că părțile sau procurorul vor formula contestație. Așadar, derularea unor proceduri judiciare în camera preliminară pe timpul a 3 (trei) termene ce au durat peste 15 luni de zile este apreciată că a depășit o durată rezonabilă și, de aceea, este necesară accelerarea procedurii.

În considerarea acestor argumente, de drept și de fapt, în temeiul art. 6 și art. 13 din Convenția europeană a drepturilor omului, precum și al art. 488^6 CPP, va admite contestația formulată de petenți privind durata procesului penal în dosarul nr. 854/33/2014 al Curții de Apel Cluj. Cu privire la termenul de finalizare a procedurii de cameră preliminară, va stabili termen pentru data de 20 noiembrie 2015, până la care să se finalizeze procedura de cameră preliminară în dosarul nr. 854/33/2014 al Curții de Apel Cluj, precum și data de 20 februarie 2016, termen până la care, în prezenta cauză, nu se va putea formula o nouă contestație cu privire la durata procesului. Cu privire la termenul indicat pentru data de 20 noiembrie 2015, judecătorul de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casație și Justiție subliniază că acesta este data la care soluția judecătorului de cameră preliminară de la Curtea de Apel Cluj trebuie să fie motivată și redactată, deoarece termenul până la care nu se va putea formula o nouă contestație cu privire la durata procesului – 20 februarie 2016 – a fost stabilit în eventualitatea parcurgerii procedurii contestației"[1].

Conform art. 488^6 alin. (8) CPP, contestația formulată cu nerespectarea termenelor *se restituie administrativ*; dacă însă cauza a fost înregistrată pe rolul instanței, iar termenele prevăzute de art. 488^1 CPP nu s-au împlinit până la data soluționării contestației, soluția este aceea de *respingere ca prematură a acesteia*. Apreciem că, în situația în care contestația a fost înregistrată pe rol, fie la judecătorul de drepturi și libertăți, fie la instanța de judecată, mai înainte de împlinirea termenului prevăzut de art. 488^1 CPP, însă până la soluționarea contestației acest termen s-a împlinit, judecătorul de drepturi și libertăți ori instanța de judecată poate proceda la judecarea în fond a contestației.

Criteriile avute în vedere de judecătorul de drepturi și libertăți sau de instanță în aprecierea caracterului rezonabil al duratei procedurii judiciare sunt următoarele:

a) natura și obiectul cauzei;

b) complexitatea cauzei, inclusiv prin luarea în considerare a numărului de participanți și a dificultăților de administrare a probelor;

c) elementele de extraneitate ale cauzei;

d) faza procesuală în care se află cauza și durata fazelor procesuale anterioare;

e) comportamentul contestatorului în procedura judiciară analizată, inclusiv din perspectiva exercitării drepturilor sale procesuale și procedurale și din perspectiva îndeplinirii obligațiilor sale în cadrul procesului;

f) comportamentul celorlalți participanți în cauză, inclusiv al autorităților implicate;

[1] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 821 din 28 octombrie 2015, în A. Barbu, G. Tudor, A.M. Șinc, *op. cit.*, p. 961-962.

g) intervenția unor modificări legislative aplicabile cauzei;
h) alte elemente de natură să influențeze durata procedurii.

Durata rezonabilă a procedurilor judiciare nu poate fi determinată cu exactitate cu titlu general; fiecare procedură trebuie apreciată *în mod concret*, în funcție de criterii precum complexitatea cauzei, natura litigiului, comportamentul părților și al celorlalți participanți la proces, comportamentul organelor judiciare.

Criteriile avute în vedere de textul art. 488[5] CPP sunt desprinse din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Referitor la *natura și obiectul cauzei*, se va avea în vedere, spre exemplu, gravitatea infracțiunilor de care este acuzat suspectul sau inculpatul, gravitatea acuzației impunând, de obicei, o durată mai mare a procesului penal, prin necesitatea administrării probelor; dacă este vorba despre o cauză în care instanța a fost sesizată prin rechizitoriu ori despre un alt tip de cerere, în ce măsură se consideră că tipul respectiv de cerere se impune a fi soluționat cu celeritate; spre exemplu, o cerere de amânare ori de întrerupere a executării pedepsei întemeiată pe dispozițiile art. 589 alin. (1) lit. b) CPP. Un alt exemplu ar fi situația persoanelor arestate preventiv într-o cauză; Codul de procedură penală prevede în mod expres că judecata în cauzele în care sunt arestați preventiv ori arestați la domiciliu are loc de urgență și cu precădere.

În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului s-a arătat că se impune o diligență specială în situația în care reclamantul se află în stare privativă de libertate[1] sau atunci când el se pretinde victima unei infracțiuni de violență ori a unei infracțiuni imputate unui reprezentant al autorității statale[2].

În ceea ce privește *complexitatea cauzei*, se au în vedere complexitatea situației de fapt (numărul mare și natura particulară a capetelor de acuzație, natura extrem de sensibilă a infracțiunilor imputate, privind, spre exemplu, securitatea națională, numărul mare al inculpaților și al martorilor, numărul mare al expertizelor efectuate în cauză etc.), complexitatea problemelor de drept incidente (aspecte vizând conflictul de jurisdicții, interpretarea normelor unui tratat internațional etc.), complexitatea procedurii (numărul părților, al martorilor, necesitatea efectuării de cereri de cooperare judiciară, comisii rogatorii, aspecte vizând citarea). Dimpotrivă, va fi avută în vedere în defavoare o procedură reglementată excesiv de complicat, mai ales în cazul unui risc de a se încălca alte garanții instituite de art. 6 din Convenție[3]. În acest sens a decis Curtea Europeană în cauza *Ertürk c. Turciei*[4]: „Guvernul a susținut că acest caz a fost unul complex, având în vedere acuzațiile aduse reclamantului și necesitatea de a organiza un proces pe scară largă, ce implică 723 de inculpați. El a declarat că acești factori explică durata procedurii și, prin urmare, nici neglijența și nici întârzierea nu ar putea fi imputate autorităților judiciare. Reclamantul a susținut că acțiunea penală declanșată împotriva lui a durat deja 21 de ani și încă nu a fost finalizată. Curtea consideră că au existat întârzieri semnificative, atât în primă instanță, cât și în procedura de recurs. Se poate accepta faptul că dosarul formulat împotriva reclamantului și numărul mare al celorlalți inculpați determină o anumită complexitate. Acestea fiind spuse, trebuie notat că acțiunea a durat mai bine de 21 de ani, dintre care 18 ani intră în competența Curții. Durata acestei perioade este excesivă și nu poate fi justificată numai prin referire la complexitatea cauzei. În opinia Curții, durata procedurii poate fi explicată

[1] C.E.D.O., cauza *Kalashnikov c. Rusiei*, hot. din 15 iulie 2002, parag. 132, hudoc.echr.coe.int.
[2] C.E.D.O., cauza *Caloc c. Franței*, hot. din 20 iulie 2000, parag. 119, 120, hudoc.echr.coe.int.
[3] C. JDERU, *op. cit.*
[4] C.E.D.O., hot. din 12 aprilie 2005, *apud* A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 966.

doar prin eșecul instanței naționale de a se ocupa diligent de caz (...). Având în vedere toate probele și jurisprudența sa pe această temă (...), Curtea constată că durata procedurii în cauză nu îndeplinește cerința «termenului rezonabil»".

Elementele de extraneitate se referă la situațiile în care faptele sunt comise pe teritoriul unui stat străin, însă sunt de competența instanței române conform art. 9-11 CP, ori situațiile în care suspectul, inculpatul, persoanele vătămate ori părțile civile au domiciliul în străinătate, situații din ce în ce mai frecvente, mai ales în cazul infracțiunilor săvârșite prin intermediul unui sistem informatic. În aceste cazuri, este evident că durata procesului penal este mai mare decât în mod obișnuit, date fiind necesitatea îndeplinirii procedurilor în străinătate, administrarea unor probe prin comisie rogatorie etc. Codul de procedură penală român conține dispoziții privind citarea persoanelor în străinătate, cu scopul de a asigura celeritatea procesului penal, în art. 259 alin. (9) referitoare la citarea suspectului sau inculpatului prin scrisoare recomandată sau obligația acestuia de a indica o adresă pe teritoriul României ori o adresă de poștă electronică la care să se efectueze procedura de citare.

Alte criterii ce trebuie avut în vedere sunt *faza procesuală în care se află cauza* și *durata fazelor procesuale anterioare*; la aprecierea duratei rezonabile a procesului penal, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a avut în vedere în jurisprudența sa *durata întregului proces penal*. În consecință, chiar dacă legea prevede un anumit termen, distinct pentru fiecare fază procesuală, instanța va trebui să aibă în vedere și durata urmăririi penale, iar instanța de control judiciar va avea în vedere atât durata urmăririi penale, cât și a judecății în primă instanță.

Relativ la *comportamentul contestatorului în procedura judiciară analizată*, inclusiv din perspectiva exercitării drepturilor sale procesuale și procedurale și a îndeplinirii obligațiilor sale în cadrul procesului, pot fi avute în vedere sesizarea inițială a unei instanțe necompetente, sustragerea de la derularea anchetei penale, cereri repetate de amânare a cauzei, schimbarea repetată a apărătorilor, cu necesitatea amânării cauzei pentru pregătirea apărării, formularea abuzivă de cereri repetate de punere în libertate, de recuzare, încercări eșuate de împăcare, pentru care statul nu este responsabil, neavând nicio culpă pentru amânările cauzate de o astfel de conduită; pe de altă parte, statul, prin reprezentanții săi, nu trebuie să fie pasiv în astfel de situații. De exemplu, ar trebui să prevadă în legislație posibilitatea sancționării persoanelor care fac cereri repetate de recuzare ori de amânare a cauzei ca urmare a schimbării repetate a avocatului ales.

În cauza *Riccardi c. României*[1], Curtea Europeană a stabilit că amânările repetate ale cauzei, chiar provocate de inculpat, nu justifică durata de 9 ani a procedurii: „Guvernul a susținut că acest caz a fost destul de complex din cauza naturii sale juridice, numărului mare de părți implicate și cantității mari de dovezi luate și examinate de către instanțele de judecată. În același timp, s-a susținut că nu au existat perioade semnificative de inactivitate imputabile autorităților și că autoritățile au separat cazul reclamantului de cel al celorlalți inculpați, în scopul de a asigura rapiditatea procesului. Mai mult decât atât, s-a susținut că reclamantul a provocat întârzieri în procedură prin solicitarea de amânări repetate ale audierilor, în scopul de a recurge la serviciile unui avocat, pentru a studia cazul, prin contestarea judecătorilor și prin utilizarea deplină a procedurilor de care acesta dispune în conformitate cu dreptul intern, inclusiv excepții de neconstituționalitate. Mai mult decât atât, după arestarea sa în Italia, reclamantul a trebuit să fie transferat temporar

[1] C.E.D.O., hot. din 3 aprilie 2012, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 965-966.

în România, pentru că a refuzat, în februarie 2009, să participe la o videoconferință cu autoritățile române. Curtea notează că procedurile împotriva reclamantului au început la 19 octombrie 2001 și sunt încă pendinte în fața primei instanțe de judecată. Prin urmare, perioada care trebuie luată în considerare este de peste 9 ani. Curtea consideră că au existat întârzieri procedurale repetate pe toată durata procedurii. Se poate accepta că acest caz împotriva reclamantului și a altor inculpați ar putea fi considerat complex și că reclamantul a fost, de asemenea, responsabil pentru unele dintre întârzieri. Acestea fiind spuse, trebuie observat totuși că procedura a durat peste 9 ani și este încă pendinte în fața primei instanțe. Durata acestei perioade este excesivă și nu poate fi justificată prin complexitatea cauzei și prin amânările solicitate de reclamant. În opinia Curții, durata procedurii poate fi explicată doar prin eșecul instanțelor judecătorești naționale de a gestiona diligent dosarul (...). Având în vedere toate elementele în fața sa, Curtea constată că durata procedurii în cauză nu îndeplinește cerința «termenului rezonabil»".

Un alt criteriu este cel al *comportamentului celorlalți participanți în cauză, inclusiv al autorităților implicate*; în acest caz, se au în vedere perioade de inactivitate prelungite în cursul urmăririi penale sau acordarea de termene excesiv de mari, citarea defectuoasă a părților ori a martorilor, casări sau desființări cu trimitere spre rejudecare succesive, depunerea cu întârziere a rapoartelor de expertiză dispuse în cauză, cumulată cu pasivitatea organului judiciar care nu sancționează asemenea comportamente, conexarea sau disjungerea inutilă a cauzelor, motivarea cu întârziere a hotărârilor judecătorești, redactarea cu întârziere a rechizitoriului, trimiterea cu întârziere a dosarului către instanța de control judiciar.

În cauza *Eckle c. Germaniei*[1], Curtea a apreciat că supraîncărcarea organelor judiciare nu constituie o justificare pentru prelungirea duratei procesului: „Durata de timp ce trebuie examinată în temeiul art. 6 parag. 1 vizează 17 ani și 3 săptămâni (...) în ceea ce privește procedura din Trier și 10 ani, 4 luni și 10 zile în ceea ce privește acțiunea din Köln (...). Caracterul rezonabil al duratei procedurii trebuie să fie evaluat în fiecare caz în funcție de circumstanțele particulare. În acest sens, Curtea analizează, printre altele, complexitatea cauzei, comportamentul reclamanților și comportamentul autorităților judiciare. Prezenta cauză privește seturi de proceduri care au durat 17 ani și, respectiv, 10 ani. O astfel de întârziere este, fără îndoială, excesivă și, ca regulă generală, trebuie să fie considerată ca depășind «termenul rezonabil» prevăzut la art. 6 parag. 1 (...). În astfel de circumstanțe, îi revine statului pârât obligația de a veni cu explicații. (...)

Departe de a sprijini celeritatea procedurii, dl și dna Eckle au apelat la diverse acțiuni – inclusiv recurgerea sistematică la contestarea judecătorilor – de natură să întârzie procedurile; unele dintre aceste acțiuni ar putea fi chiar interpretate ca ilustrând o politică de obstrucție deliberată (...). Cu toate acestea, astfel cum Comisia a subliniat în mod întemeiat, art. 6 nu impune reclamanților o cooperare activă cu autoritățile judiciare. Și nici nu li se poate reproșa acestora că au făcut uz pe deplin de căile de atac disponibile în temeiul dreptului intern. Cu toate acestea, comportamentul lor menționat mai sus constituie un fapt obiectiv care nu poate fi atribuit statului pârât și care urmează să fie luat în considerare atunci când se stabilește dacă procedura a durat mai mult decât durata rezonabilă prevăzută la art. 6 parag. 1. (...)

Curtea, ca și Comisia, a ajuns la concluzia că autoritățile competente nu au acționat cu diligența și celeritatea necesare. Astfel, numărul enorm de cazuri supuse investigației nu a fost fără efect în prelungirea anchetei preliminare (...). În opinia Guvernului, principiul

[1] C.E.D.O., hot. din 15 iulie 1982, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 967-969.

«legalității urmăririi» (principiul urmăririi penale obligatorii a tuturor infracțiunilor), astfel cum este cuprins în lege, obligă autoritățile să procedeze în modul în care au făcut-o. Curtea nu este totuși convinsă de acest argument (...). Nu există nicio explicație adecvată cu privire la motivul pentru care hotărârea din 17 martie 1972 nu a fost prezentată reclamanților până la 12 februarie 1973 (...). Fără îndoială, așa cum a subliniat Guvernul, redactarea hotărârii necesita o analiză a unui volum enorm de documente, dar numai acest fapt nu poate justifica o perioadă de aproape 11 luni după pronunțarea hotărârii. În sfârșit, procedura de reexaminare cu privire la aspectele de legalitate a durat aproape 3 ani (...).

Curtea își dă seama că, inițial, formele specifice de criminalitate economică au cauzat autorităților judiciare o varietate de probleme, în special în ceea ce privește derularea rapidă și fără probleme a procedurilor penale. Aceasta recunoaște, de asemenea, eforturile depuse de Republica Federală Germania în domeniul legislativ și administrativ, în scopul de a face față acestei probleme cu celeritatea necesară. Cu toate acestea, Curtea nu poate atașa o pondere decisivă a acestor factori pentru hotărârea privind cazul de față, deoarece starea de lucruri cu care se confruntau autoritățile competente nu era deloc excepțională. (...) Cazul investigat și judecat la Köln viza în cauză inițial 15 persoane și a avut ramificații în afara țării; cuprindea acuzații nu numai de fraudă, ci și de bancrută frauduloasă și evaziune fiscală (...). Ca și Comisia, Curtea consideră că acesta a fost deosebit de dificil și complex. La Trier, dl și dna Eckle au încetinit progresul procedurii prin depunerea a numeroase cereri și contestații, de multe ori însoțite de cereri de prelungire a termenului pentru depunerea de memorii. (...)

Curtea, ca și Comisia, a ajuns la concluzia că autoritățile competente nu au acționat cu diligența și celeritatea necesare. Ea notează, în special, faptul că aproape 3 ani s-au scurs între emiterea «rechizitoriului» (...) și începerea procesului (...). În această din urmă privință, Guvernul a arătat încărcătura foarte mare existentă la acel moment pentru camerele tribunalului regional specializat în combaterea criminalității economice, Guvernul enumerând diferite măsuri luate pentru remedierea situației. Curtea recunoaște că autoritățile s-au străduit să reducă procesele restante existente pe rolul tribunalului regional, prin creșterea numărului de camere specializate de la două (în 1973) la șase (în 1977). Curtea consideră totuși că, având în vedere durata mare de timp ce s-a scurs, volumul de muncă al tribunalului regional, care nu era cu nimic excepțional în sine, nu poate fi invocat de Guvern (...). Din același motiv și la fel ca în legătură cu cazul investigat și judecat la Trier (...), Curtea nu se simte îndreptățită a atașa o greutate decisivă eforturilor, deși meritorii, realizate în Republica Federală Germania pentru combaterea criminalității economice cu o mai mare viteză și eficacitate.

Pe baza tuturor diferiților factori luați în considerare, Curtea ajunge la concluzia că dificultățile de investigație și comportamentul reclamanților nu pot fi luate în considerare în ceea ce privește durata procedurii: una dintre principalele cauze se regăsește în modul în care autoritățile judiciare au acționat în acest caz. Întreruperea urmăririlor penale, dispusă de tribunalul regional la 21 septembrie 1977, cu acordul reclamanților, a fost, în principiu, de natură să afecteze dreptul lor de a se pretinde «victime», în sensul art. 25, dar durata întârzierilor imputabile autorităților a fost de așa natură, încât reclamanții nu au pierdut statutul de «victime»; în plus, decizia de întrerupere, analizată sau nu în lumina prezentărilor formale efectuate de procuror, nu prezintă niciun indiciu în sensul că ar fi fost luată având în vedere întârzierile menționate mai sus (...).

Prin urmare, Curtea respinge obiecția preliminară a Guvernului în ceea ce privește această parte a cazului și concluzionează că procedura din Köln a depășit un termen rezonabil, cu încălcarea art. 6 parag. 1 din Convenție".

Redactarea cu mare întârziere a hotărârii judecătorești, care a condus la tergiversarea soluționării căii de atac, constituie temei pentru a se reține încălcarea art. 6 din Convenție; în cauza *B. c. Austriei*[1], Curtea a stabilit că „Guvernul însuși consideră o astfel de situație ca fiind regretabilă. Cu toate acestea, a subliniat volumul excesiv de muncă al dlui judecător M. la momentul respectiv. De asemenea, a atras atenția asupra măsurilor luate de către autoritatea competentă: a redus volumul de muncă al judecătorului de la începutul anului 1983 și apoi au fost instituite proceduri disciplinare împotriva lui (...). Ei au susținut că nu s-ar fi putut lua măsuri mai severe datorită principiilor independenței justiției (art. 87 din Constituție) și a repartizării fixe a cauzelor în instanțe. Asemenea Comisiei, Curtea nu poate accepta acest punct de vedere. Abia în iunie 1985 s-a decis să se oprească atribuirea de noi cauze judecătorului M., astfel încât să i se permită să își rezolve restanțele (...). În ciuda avertismentului adresat la 4 martie 1984, el nu a redactat textul hotărârii decât 17 luni mai târziu. Mai departe, măsura disciplinară mai severă nu i-a fost impusă decât în 1986, după încheierea procedurii în cauză (...). Având în vedere jurisprudența sa constantă cu privire la problemele ridicate de volumul de muncă excesiv al instanțelor (...), Curtea consideră că măsurile în cauză au fost insuficiente și prea tardive pentru a se asigura că procedurile împotriva reclamantului au fost încheiate într-un termen rezonabil (...). A avut loc, prin urmare, o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenție".

Un alt criteriu constă în *intervenția unor modificări legislative aplicabile cauzei*; în principiu, desele schimbări legislative sunt cauze ce determină tergiversarea procesului penal și sunt imputabile statului, în concret însă este posibil ca modificările legislative să justifice o durată mai mare a procedurii.

Judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța de judecată va avea în vedere orice *alte elemente de natură să influențeze durata procedurii*.

Luând în considerare aceste criterii, precum și punctele de vedere exprimate, judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța *poate respinge* contestația ca neîntemeiată ori o *poate admite, stabilind*, totodată, *termenul în care procurorul trebuie să rezolve cauza* prin emiterea rechizitoriului sau, după caz, prin dispunerea unei soluții de netrimitere în judecată, respectiv *instanța de judecată să soluționeze cauza*, precum și *termenul în care o nouă contestație nu poate fi formulată*.

Stabilirea termenului urmează a fi făcută în raport de actele de urmărire penală, respectiv de cercetare judecătorească ce se impun a fi efectuate. Textul prevede în mod expres că, în acest caz, organul judiciar care soluționează contestația urmează să se limiteze la enunțarea acelor acte ce rezultă din dosarul cauzei sau, eventual, din punctele de vedere depuse de procuror sau de instanța pe rolul căreia se află cauza, *fără a putea da îndrumări* cu privire la necesitatea administrării altor probe sau a efectuării altor acte și *fără a oferi dezlegări* asupra unor probleme de fapt sau de drept care să anticipeze modul de soluționare a procesului ori care să aducă atingere libertății judecătorului cauzei de a hotărî, conform legii, cu privire la soluția ce trebuie dată procesului ori, după caz, libertății procurorului de a pronunța soluția pe care o consideră legală și temeinică. Spre exemplu, în cursul urmăririi penale, procurorul ar putea preciza în punctul său de vedere că, pentru finalizarea urmăririi penale, este necesară administrarea anumitor probe, indicându-le

[1] C.E.D.O., hot. din 28 martie 1990, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 976.

în mod expres; judecătorul de drepturi și libertăți va analiza numai durata posibilă a administrării acestora, nu și necesitatea administrării altor probe, și, în opinia noastră, nici nu va putea cenzura probele deja dispuse de procuror, în sensul de a se pronunța asupra utilității lor. Cenzura judecătorului constă în acest caz numai în stabilirea termenului-limită până la care procurorul are obligația de a le administra și, totodată, de a rezolva cauza; admiterea contestației nu înlătură posibilitatea procurorului de a dispune administrarea de probe noi, dacă apreciază că sunt necesare rezolvării cauzei, însă, în măsura în care dispune administrarea acestor probe noi, va fi ținut de termenul de rezolvare a cauzei stabilit de judecătorul de drepturi și libertăți.

Încheierea prin care se soluționează contestația *se motivează în termen de 5 zile de la pronunțare*. Dosarul se restituie în ziua motivării.

Hotărârea *se comunică contestatorului* și *se transmite spre informare* tuturor părților, persoanei vătămate și, după caz, suspectului și procurorului. Din acest text rezultă că hotărârea în întregul ei, după motivare, se comunică atât contestatorului, cât și tuturor părților, persoanei vătămate și, după caz, suspectului și procurorului.

Aceste persoane sunt ținute să respecte termenele cuprinse în hotărâre, înainte de care o nouă contestație nu mai poate fi formulată. În consecință, în termenul stabilit ca urmare a admiterii contestației nu mai poate fi introdusă o nouă contestație nici de către procuror, o altă parte sau persoană decât cea care a introdus contestația admisă; este firesc să fie așa, întrucât soluția de admitere a contestației își produce efectele față de toți participanții în proces, organele judiciare fiind obligate să respecte dispozițiile acesteia indiferent de calitatea persoanei care a formulat-o, introducerea unei alte contestații în acest termen fiind complet inutilă și ineficientă.

Încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți sau instanța soluționează contestația *nu este supusă niciunei căi de atac*.

294. Formularea ulterioară a unei noi contestații. În situația în care o contestație a fost admisă, o nouă contestație în aceeași cauză se va soluționa cu luarea în considerare *exclusiv a motivelor ivite ulterior contestației anterioare*; o nouă contestație va putea fi formulată după trecerea termenului stabilit de judecătorul de drepturi și libertăți ori de instanța de judecată potrivit art. 488[6] CPP.

Abuzul de drept constând în formularea cu rea-credință a contestației se sancționează cu amendă judiciară de la 1.000 de lei la 7.000 de lei și la plata cheltuielilor judiciare ocazionate; este o situație specială de abatere judiciară, alta decât acelea prevăzute la art. 283 CPP. În această situație nu sunt aplicabile dispozițiile art. 284 alin. (2) CPP referitoare la anularea ori reducerea amenzii, hotărârea prin care se constată abuzul de drept nefiind supusă niciunei căi de atac.

Deși nu se prevede expres, reaua-credință ar putea rezulta din caracterul vădit nefondat al contestației ori din alte împrejurări care permit constatarea că aceasta s-a făcut în scop abuziv, iar nu în scopul recunoscut de lege, acela de a înlătura orice cauze de natură să afecteze termenul rezonabil de soluționare a cauzei[1]; spre exemplu, atunci când este formulată o nouă contestație mai înainte de expirarea termenului stabilit de judecătorul de drepturi și libertăți ori de instanța de judecată pentru rezolvarea ori soluționarea cauzei sau atunci când urmărirea penală ori judecata nu s-a finalizat din cauza comportamentului procesual al celui care a formulat contestația, organele judiciare neavând nicio culpă în amânarea cauzei; în asemenea situație, contestatorul își invocă, practic, propria culpă.

[1] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 581.

Aplicarea amenzii judiciare se va face prin încheierea de respingere a contestației ca vădit neîntemeiată, contestatorul fiind obligat și la cheltuielile judiciare cauzate în procedura contestației.

295. Retragerea contestației. Potrivit art. 488[1] alin. (4) CPP, contestația poate fi retrasă *oricând până la soluționarea acesteia*.

Sancțiunea retragerii contestației este aceea că procedura specială nu mai poate fi reiterată în cadrul aceleiași faze procesuale în care a fost retrasă, în mod evident, pentru aceleași motive care au fost avute în vedere la formularea primei contestații.

În măsura în care contestația vizează alte motive decât cele inițiale, poate fi formulată o nouă contestație în cursul aceleiași faze procesuale și de către același titular, fără ca termenul prevăzut de lege pentru formularea contestației să fie afectat.

Capitolul al III-lea. Procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice

REGLEMENTARE

Art. 489. Dispoziții generale. (1) În cazul infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice prevăzute la art. 135 alin. (1) din Codul penal în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice, dispozițiile prezentului cod se aplică în mod corespunzător, cu derogările și completările prevăzute în prezentul capitol.

(2) Sunt aplicabile în procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice și dispozițiile procedurii de cameră preliminară, care se aplică în mod corespunzător.

Art. 490. Obiectul acțiunii penale. Acțiunea penală are ca obiect tragerea la răspunderea penală a persoanelor juridice care au săvârșit infracțiuni.

Art. 491.[1] **Reprezentarea persoanei juridice.** (1) Persoana juridică este reprezentată la îndeplinirea actelor procesuale și procedurale de reprezentantul său legal.

(2) Dacă pentru aceeași faptă sau pentru fapte conexe s-a pus în mișcare acțiunea penală și împotriva reprezentantului legal al persoanei juridice, aceasta își numește un mandatar pentru a o reprezenta.

(3) În cazul prevăzut la alin. (2), dacă persoana juridică nu și-a numit un mandatar, acesta este desemnat, după caz, de către procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, de către judecătorul de cameră preliminară sau de către instanță, din rândul practicienilor în insolvență, autorizați potrivit legii. Practicienilor în insolvență astfel desemnați li se aplică, în mod corespunzător, dispozițiile art. 273 alin. (1), (2), (4) și (5).

Art. 492.[2] **Locul de citare a persoanei juridice.** (1) Persoana juridică se citează la sediul acesteia. Dacă sediul este fictiv ori persoana juridică nu mai funcționează la sediul declarat, iar noul sediu nu este cunoscut, la sediul organului judiciar se afișează o înștiințare, dispozițiile art. 259 alin. (5) aplicându-se în mod corespunzător.

(2) Dacă persoana juridică este reprezentată prin mandatar, numit în condițiile art. 491 alin. (2) și (3), citarea se face la locuința mandatarului ori la sediul practicianului în insolvență desemnat în calitatea de mandatar.

Art. 493.[3] **Măsurile preventive.** (1) Judecătorul de drepturi și libertăți, în cursul urmăririi penale, la propunerea procurorului, sau, după caz, judecătorul de cameră preliminară ori instanța poate dispune, dacă există motive temeinice care justifică suspiciunea rezonabilă că persoana

[1] Art. 491 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 294 din Legea nr. 255/2013.
[2] Art. 492 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 295 din Legea nr. 255/2013.
[3] Art. 493 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 296 din Legea nr. 255/2013.

juridică a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și numai pentru a se asigura buna desfășurare a procesului penal, una sau mai multe dintre următoarele măsuri:

a) interdicția inițierii ori, după caz, suspendarea procedurii de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice;

b) interdicția inițierii ori, după caz, suspendarea fuziunii, a divizării sau a reducerii capitalului social al persoanei juridice, începută anterior sau în cursul urmăririi penale;

c) interzicerea unor operațiuni patrimoniale, susceptibile de a antrena diminuarea activului patrimonial sau insolvența persoanei juridice;

d) interzicerea încheierii anumitor acte juridice, stabilite de organul judiciar;

e) interzicerea desfășurării activităților de natura celor cu ocazia cărora a fost comisă infracțiunea.

(2) Pentru a asigura respectarea măsurilor prevăzute la alin. (1), persoana juridică poate fi obligată la depunerea unei cauțiuni constând într-o sumă de bani care nu poate fi mai mică de 10.000 lei. Cauțiunea se restituie la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare, de amânare a aplicării pedepsei, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de încetare a procesului penal, pronunțate în cauză, dacă persoana juridică a respectat măsura sau măsurile preventive, precum și în cazul în care, prin hotărâre definitivă, s-a dispus achitarea persoanei juridice.

(3) Cauțiunea nu se restituie în cazul nerespectării de către persoana juridică a măsurii sau a măsurilor preventive luate, făcându-se venit la bugetul de stat la data rămânerii definitive a hotărârii pronunțate în cauză, precum și dacă s-a dispus plata din cauțiune, în ordinea următoare, a despăgubirilor bănești acordate pentru repararea pagubelor cauzate de infracțiune, a cheltuielilor judiciare sau a amenzii.

(4) Măsurile preventive prevăzute la alin. (1) pot fi dispuse pe o perioadă de cel mult 60 de zile, cu posibilitatea prelungirii în cursul urmăririi penale și a menținerii în cursul procedurii de cameră preliminară și al judecății, dacă se mențin temeiurile care au determinat luarea acestora, fiecare prelungire neputând depăși 60 de zile.

(5) În cursul urmăririi penale, măsurile preventive se dispun de judecătorul de drepturi și libertăți prin încheiere motivată dată în camera de consiliu, cu citarea persoanei juridice.

(6) Participarea procurorului este obligatorie.

(7) Împotriva încheierii se poate face contestație la judecătorul de drepturi și libertăți sau, după caz, la judecătorul de cameră preliminară ori instanța ierarhic superioară, de către persoana juridică și procuror, în termen de 24 de ore de la pronunțare, pentru cei prezenți, și de la comunicare, pentru persoana juridică lipsă.

(8) Măsurile preventive se revocă de către judecătorul de drepturi și libertăți la cererea procurorului sau a persoanei juridice, iar de către judecătorul de cameră preliminară și de către instanță și din oficiu, numai când se constată că nu mai există temeiurile care au justificat luarea sau menținerea acestora. Dispozițiile alin. (5)-(7) se aplică în mod corespunzător.

(9) Împotriva reprezentantului persoanei juridice sau a mandatarului acesteia pot fi luate măsurile prevăzute la art. 265 și art. 283 alin. (2), iar față de practicianul în insolvență, măsura prevăzută la art. 283 alin. (2).

(10) Luarea măsurilor preventive nu împiedică luarea măsurilor asigurătorii conform art. 249-256.

Art. 494.[1] **Măsurile asigurătorii.** Față de persoana juridică se pot lua măsuri asigurătorii, dispozițiile art. 249-256 și ale art. 549[1] aplicându-se în mod corespunzător.

Art. 495. Procedura de informare. (1) Procurorul, în cursul urmăririi penale, comunică organului care a autorizat înființarea persoanei juridice și organului care a înregistrat persoana juridică punerea în mișcare a acțiunii penale și trimiterea în judecată a persoanei juridice, la data dispunerii acestor măsuri, în vederea efectuării mențiunilor corespunzătoare.

(2) În cazul instituțiilor care nu sunt supuse condiției înregistrării sau autorizării pentru a dobândi personalitate juridică, informarea prevăzută la alin. (1) se face către organul care a înființat acea instituție.

[1] Art. 494 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 297 din Legea nr. 255/2013.

(3) Organele prevăzute la alin. (1) și (2) sunt obligate să comunice organului judiciar, în termen de 24 de ore de la data înregistrării, în copie certificată, orice mențiune înregistrată de acestea cu privire la persoana juridică.

(4) Persoana juridică este obligată să comunice organului judiciar, în termen de 24 de ore, intenția de fuziune, divizare, dizolvare, reorganizare, lichidare sau reducere a capitalului social.

(5) Dispozițiile alin. (1)-(3) se aplică în mod corespunzător și în cazul luării măsurilor preventive față de persoana juridică.

(6) După rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare la pedeapsa amenzii, instanța de executare comunică o copie de pe dispozitivul hotărârii organului care a autorizat înființarea persoanei juridice, organului care a înregistrat persoana juridică, organului care a înființat instituția nesupusă autorizării sau înregistrării, precum și organelor cu atribuții de control și supraveghere a persoanei juridice, în vederea efectuării mențiunilor corespunzătoare.

(7) Neîndeplinirea, de îndată sau până la împlinirea termenelor prevăzute, a obligațiilor prevăzute la alin. (3)-(5) constituie abatere judiciară și se sancționează cu amenda judiciară prevăzută la art. 283 alin. (4).

Art. 496.[1] **Efectele fuziunii, absorbției, divizării, reducerii capitalului social, ale dizolvării sau lichidării persoanei juridice condamnate.** (1) Dacă, după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare a persoanei juridice și până la executarea pedepselor aplicate, intervine un caz de fuziune, absorbție, divizare, dizolvare, lichidare sau reducere a capitalului social al acesteia, autoritatea ori instituția căreia îi revine competența de a autoriza sau înregistra această operațiune este obligată să sesizeze instanța de executare cu privire la acesta și să informeze cu privire la persoana juridică creată prin fuziune, absorbție sau care a dobândit fracțiuni din patrimoniul persoanei divizate.

(2) Persoana juridică rezultată prin fuziune, absorbție sau care a dobândit fracțiuni din patrimoniul persoanei divizate preia obligațiile și interdicțiile persoanei juridice condamnate, dispozițiile art. 151 din Codul penal aplicându-se în mod corespunzător.

Art. 497. Punerea în executare a pedepsei amenzii. (1)[2] Persoana juridică condamnată la pedeapsa amenzii este obligată să depună recipisa de plată integrală a amenzii la judecătorul delegat cu executarea, în termen de 3 luni de la rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare.

(2) Când persoana juridică condamnată se găsește în imposibilitatea de a achita integral amenda în termenul prevăzut la alin. (1), judecătorul delegat cu executarea, la cererea persoanei juridice, poate dispune eșalonarea plății amenzii pe cel mult 2 ani, în rate lunare.

(3) În cazul neîndeplinirii obligației de plată a amenzii în termenul arătat la alin. (1) sau de neplată a unei rate potrivit eșalonării, instanța de executare comunică un extras de pe acea parte din dispozitiv care privește aplicarea sau eșalonarea amenzii organelor competente, în vederea executării acesteia potrivit procedurii de executare silită a creanțelor fiscale.

Art. 498.[3] **Punerea în executare a pedepsei complementare a dizolvării persoanei juridice.** (1) Copia dispozitivului hotărârii de condamnare se comunică, la data rămânerii definitive, de către judecătorul delegat cu executarea persoanei juridice respective, precum și organului care a autorizat înființarea persoanei juridice, respectiv organului care a înregistrat persoana juridică, solicitându-se totodată informarea cu privire la modul de ducere la îndeplinire a măsurii.

(2) La data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare la pedeapsa complementară a dizolvării, persoana juridică intră în lichidare.

Art. 499. Punerea în executare a pedepsei complementare a suspendării activității persoanei juridice. O copie de pe dispozitivul hotărârii de condamnare prin care s-a aplicat pedeapsa suspendării activității sau a uneia dintre activitățile persoanei juridice se comunică, la data rămânerii definitive, organului care a autorizat înființarea persoanei juridice, organului care a înregistrat persoana juridică, organului care a înființat instituția nesupusă autorizării sau înregistrării, precum și organelor cu atribuții de control și supraveghere a persoanei juridice, pentru a lua măsurile necesare.

---

[1] Art. 496 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 298 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (1) și (2) ale art. 497 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 299 din Legea nr. 255/2013.

[3] Art. 498 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 300 din Legea nr. 255/2013.

Art. 500. Punerea în executare a pedepsei complementare a închiderii unor puncte de lucru ale persoanei juridice. O copie de pe dispozitivul hotărârii de condamnare prin care s-a aplicat persoanei juridice pedeapsa închiderii unor puncte de lucru se comunică, la data rămânerii definitive, organului care a autorizat înființarea persoanei juridice și organului care a înregistrat persoana juridică, organului care a înființat instituția nesupusă autorizării sau înregistrării, precum și organelor cu atribuții de control și supraveghere a persoanei juridice, pentru a lua măsurile necesare.

Art. 501. Punerea în executare a pedepsei complementare a interzicerii persoanei juridice de a participa la procedurile de achiziții publice. (1) O copie de pe dispozitivul hotărârii prin care s-a aplicat persoanei juridice pedeapsa interzicerii de a participa la procedurile de achiziții publice se comunică, la data rămânerii definitive:

a) oficiului registrului comerțului, în vederea efectuării formalităților de publicitate în registrul comerțului;

b) Ministerului Justiției, în vederea efectuării formalităților de publicitate în Registrul național al persoanelor juridice fără scop patrimonial;

c) oricărei autorități care ține evidența persoanelor juridice, în vederea efectuării formalităților de publicitate;

d)[1] administratorului sistemului electronic de achiziții publice.

(2) O copie de pe dispozitivul hotărârii de condamnare prin care s-a aplicat persoanei juridice pedeapsa interzicerii de a participa la procedurile de achiziții publice se comunică, la data rămânerii definitive, organului care a autorizat înființarea persoanei juridice și organului care a înregistrat persoana juridică, pentru a lua măsurile necesare.

Art. 501[1].[2] Punerea în executare a pedepsei complementare a plasării sub supraveghere judiciară. (1) Atribuțiile mandatarului judiciar privind supravegherea activității persoanei juridice sunt cuprinse în dispozitivul hotărârii de condamnare prin care s-a aplicat pedeapsa plasării sub supraveghere judiciară.

(2) Mandatarul judiciar nu se poate substitui organelor statutare în gestionarea activităților persoanei juridice.

Art. 502. Punerea în executare a pedepsei complementare a afișării sau publicării hotărârii de condamnare. (1)[3] Un extras al hotărârii de condamnare care privește aplicarea pedepsei complementare a afișării hotărârii de condamnare se comunică, la data rămânerii definitive, persoanei juridice condamnate, pentru a-l afișa în forma, locul și pentru perioada stabilite de instanța de judecată.

(2) Un extras al hotărârii de condamnare care privește aplicarea pedepsei complementare a publicării hotărârii de condamnare se comunică, la data rămânerii definitive, persoanei juridice condamnate, pentru a publica hotărârea în forma stabilită de instanță, pe cheltuială proprie, prin intermediul presei scrise sau audiovizuale ori prin alte mijloace de comunicare audiovizuale, desemnate de instanță.

(3) Persoana juridică condamnată înaintează instanței de executare dovada începerii executării afișării sau, după caz, dovada executării publicării hotărârii de condamnare, în termen de 30 de zile de la comunicarea hotărârii, dar nu mai târziu de 10 zile de la începerea executării ori, după caz, de la executarea pedepsei principale.

(4) O copie de pe hotărârea de condamnare, în întregime sau în extras al acesteia, se comunică la data rămânerii definitive organului care a autorizat înființarea persoanei juridice, organului care a înregistrat persoana juridică, organului care a înființat instituția nesupusă autorizării sau înregistrării, precum și organelor cu atribuții de control și supraveghere a persoanei juridice, pentru a lua măsurile necesare.

Art. 503. Supravegherea executării pedepselor complementare aplicate persoanelor juridice. (1) În caz de neexecutare cu rea-credință a pedepselor complementare aplicate persoanei

---

[1] Lit. d) de la alin. (1) al art. 501 a fost introdusă prin art. 102 pct. 301 din Legea nr. 255/2013.

[2] Art. 501[1] a fost introdus prin art. 102 pct. 302 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (1) și (2) ale art. 502 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 303 din Legea nr. 255/2013.

juridice, instanța de executare aplică dispozițiile art. 139 alin. (2) sau, după caz, art. 140 alin. (2) ori (3) din Codul penal.

(2)[1] Sesizarea instanței se face din oficiu de către judecătorul delegat al instanței de executare, potrivit art. 499-502.

(3) Persoana juridică este citată la judecată.

(4) Participarea procurorului este obligatorie.

(5) După concluziile procurorului și ascultarea persoanei juridice condamnate, instanța se pronunță prin sentință.

COMENTARIU

296. Precizări prealabile. În dreptul penal român, prin Legea nr. 278/2006 a fost introdus în Codul penal din 1969 art. 19^1 referitor la angajarea răspunderii penale a persoanei juridice.

În prezent, răspunderea penală a persoanei juridice este reglementată în dispozițiile art. 135-145 CP. Potrivit art. 135 alin. (1) CP, persoanele juridice[2], cu excepția statului și a autorităților publice[3], răspund penal pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice, iar conform alin. (2) al aceluiași articol, interpretat *per a contrario*, instituțiile publice răspund penal pentru infracțiunile săvârșite în exercitarea unei activități ce poate face obiectul domeniului privat. Codul penal conține dispoziții referitoare la pedepsele aplicabile persoanei juridice, pedepse principale și complementare. Corelativ, se impune reglementarea aspectelor de procedură penală relativ la punerea în executare a pedepselor aplicabile conform Codului penal; legea procesuală penală conține și dispoziții referitoare la reprezentarea persoanei juridice inculpate ori la măsurile preventive ce i se pot aplica acesteia.

Reglementarea procedurală a tragerii la răspundere penală a persoanei juridice a fost introdusă în Codul de procedură penală din 1968 prin Legea nr. 356/2006 (art. 479^1-479^{15}), ca o procedură specială. În același mod a procedat și legiuitorul din 2010, procedura specială fiind reglementată în Capitolul II din Titlul IV al Părții speciale a noului Cod de procedură penală.

297. Dispoziții privind aplicabilitatea procedurii, reprezentarea și citarea persoanei juridice. Procedura privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice este similară celei existente în Codul de procedură penală anterior, însă adaptată modificărilor intervenite în procedura penală comună.

În cazul infracțiunilor săvârșite de persoanele juridice în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice, se aplică în mod corespunzător dispozițiile privind tragerea la răspundere a persoanei fizice, inclusiv sub aspectul procedurii de cameră preliminară. Astfel, conform art. 489 alin. (2) CPP, dispozițiile privind camera preliminară

---

[1] Alin. (2) al art. 503 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 304 din Legea nr. 255/2013.

[2] Prin Decizia nr. 1/2016 (M. Of. nr. 138 din 23 februarie 2016), Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, a stabilit că „întreprinderea individuală, formă de activitate economică organizată de întreprinzătorul persoană fizică în temeiul dispozițiilor O.U.G. nr. 44/2008, nu are calitatea de persoană juridică și, prin urmare, nu poate răspunde penal în condițiile prevăzute de art. 135 din Codul penal".

[3] Potrivit art. 240 din Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal (M. Of. nr. 757 din 12 noiembrie 2012), „În aplicarea dispozițiilor art. 135 din Codul penal, prin *autorități publice* se înțelege autoritățile prevăzute în mod expres în titlul III, precum și la art. 140 și 142 din Constituția României, republicată". Rezultă că autoritățile publice avute în vedere sunt Parlamentul, Președintele României, Guvernul, autoritățile administrației publice centrale și locale, instanțele judecătorești, Ministerul Public, Consiliul Superior al Magistraturii, Curtea de Conturi și Curtea Constituțională.

se aplică în mod corespunzător și în situația în care calitatea de inculpat o are o persoană juridică.

Se mențin dispozițiile privind *reprezentarea persoanei juridice* la îndeplinirea actelor procesuale și procedurale *de către reprezentantul său legal* și *numirea mandatarului*.

Dispozițiile procedurale privind tragerea la răspundere penală a persoanei juridice prevăd că aceasta este reprezentată la îndeplinirea actelor procesuale și procedurale de reprezentantul său legal, iar dacă pentru aceeași faptă sau pentru fapte conexe s-a început urmărirea penală și împotriva acestuia, persoana juridică își numește un mandatar pentru a o reprezenta. Dacă nu se procedează astfel, desemnarea mandatarului se face de către procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală (spre deosebire de reglementarea anterioară, în care desemnarea mandatarului putea fi făcută de organul de urmărire penală, deci și de organul de poliție), de către judecătorul de cameră preliminară sau de către instanța de judecată, din rândul practicienilor în insolvență, autorizați potrivit legii. Textul se impune a fi interpretat în sensul că procurorul desemnează mandatarul persoanei juridice în cursul urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară în această fază a procesului penal, iar instanța de judecată în cursul judecății.

Credem că, atunci când procurorul a desemnat un mandatar în cursul urmăririi penale, acesta va reprezenta persoana juridică și în cursul procedurii de cameră preliminară și în cursul judecății; numai în măsura în care intervin modificări care să impună schimbarea mandatarului, judecătorul de cameră preliminară va desemna un altul; de asemenea, niciun text de lege nu obligă instanța de judecată să desemneze un alt mandatar în cursul judecății, numai în măsura în care este necesar, va desemna mandatarul conform art. 491 alin. (3) CPP.

Prin Decizia nr. 21/2016[1], Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, a admis sesizarea formulată de Curtea de Apel Constanța, Secția penală și pentru cauze cu minori și de familie, prin care s-a solicitat pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea de principiu a problemei de drept „dacă, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 90 lit. c) din Codul de procedură penală, în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani, asistența juridică este obligatorie pentru inculpatul persoană juridică, în raport cu dispozițiile art. 187 din Codul penal, sau asistența juridică este obligatorie numai pentru inculpatul persoană fizică, în raport cu dispozițiile art. 136 alin. (2) și (3) din Codul penal, ce reglementează pedepsele aplicabile persoanei juridice", și a stabilit că, „în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 90 lit. c) din Codul de procedură penală, în cursul procedurii de cameră preliminară și în cursul judecății, în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani, *asistența juridică este obligatorie pentru inculpatul persoană juridică*, în raport cu dispozițiile art. 187 din Codul penal" (s.n.).

Regulile de *competență* sunt cele obișnuite[2], competența organului de urmărire penală fiind determinată, potrivit regulilor referitoare la competența materială și după calitatea persoanei, în funcție de infracțiunea săvârșită, persoana făptuitorului, iar supravegherea urmăririi penale este efectuată de procurorul de pe lângă instanța căreia îi revine competența să judece cauza în primă instanță; noul cod nu conține dispoziții derogatorii privind competența organelor judiciare în situația în care inculpat este persoana juridică.

[1] M. Of. nr. 884 din 4 noiembrie 2016.

[2] GR.GR. THEODORU, *Tratat de Drept procesual penal*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 951.

Procedura de judecată este cea prevăzută de Titlul III al Părții speciale a Codului de procedură penală, aceeași ca în cazul inculpaților persoane fizice.

Dispozițiile speciale vizează *citarea* persoanei juridice inculpate, deși modalitatea de citare se desprinde, practic, din dispozițiile comune în materie. Astfel, persoana juridică se citează la sediul acesteia; dacă sediul este fictiv ori persoana juridică nu mai funcționează la sediul declarat, iar noul sediu nu este cunoscut, la sediul organului judiciar se afișează o înștiințare, dispozițiile art. 259 alin. (5) CPP aplicându-se în mod corespunzător.

Dacă persoana juridică este reprezentată prin mandatar, numit în condițiile art. 491 alin. (2) și (3) CPP, citarea se face la locuința mandatarului ori la sediul practicianului în insolvență desemnat în calitate de mandatar.

298. Măsurile preventive și măsurile asigurătorii. În cadrul procedurii privind *dispunerea măsurilor preventive* a fost prevăzută competența de dispunere a acestora în raport de noile organe judiciare: judecătorul de drepturi și libertăți, la propunerea procurorului, în cursul urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată.

Procedura privind dispunerea măsurilor preventive pentru persoanele juridice este asemănătoare dispozițiilor comune: judecătorul de drepturi și libertăți, în cursul urmăririi penale, la propunerea procurorului, judecătorul de cameră preliminară, în procedura camerei preliminare, sau instanța, în cursul judecății, poate dispune, dacă există motive temeinice care justifică suspiciunea rezonabilă că persoana juridică a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și numai pentru a se asigura buna desfășurare a procesului penal, una sau mai multe măsuri preventive. Rezultă că, pentru a se dispune o măsură preventivă cu privire la inculpatul persoană juridică, este necesar a fi îndeplinite două condiții – să existe motive temeinice, în concret probe, care justifică suspiciunea rezonabilă că persoana juridică a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și măsura să fie necesară pentru a se asigura buna desfășurare a procesului penal. Măsura poate fi necesară, spre exemplu, când referitor la inculpatul persoană juridică s-a dispus începerea procedurii insolvenței, ceea ce ar conduce la situația în care persoana juridică nu mai poate fi trasă la răspundere penală, dacă în final în procedura insolvenței se ajunge la dizolvarea acesteia.

În jurisprudența anterioară s-a decis că, în conformitate cu dispozițiile art. 479^5 alin. (1) CPP (din 1968 – n.n.), măsurile preventive pot fi dispuse față de persoana juridică dacă sunt îndeplinite condițiile privind: a) existența unor motive temeinice care justifică presupunerea rezonabilă că persoana juridică a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și b) necesitatea măsurii preventive pentru asigurarea bunei desfășurări a procesului penal. Existența unor motive temeinice care justifică presupunerea rezonabilă că persoana juridică a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală se raportează la fapta pentru care persoana juridică este acuzată și încadrarea juridică a acesteia, precum și la întrunirea condițiilor prevăzute în art. 19^1 alin. (1) CP (din 1969, actualul art. 135 CP – n.n.) pentru tragerea la răspundere penală a persoanei juridice, care stabilește că persoanele juridice răspund penal pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice. În consecință, măsurile preventive nu pot fi dispuse față de persoana juridică dacă, la momentul procesual la care se analizează propunerea procurorului privind luarea măsurilor preventive, rezultă că nu sunt îndeplinite condițiile pentru tragerea la răspundere penală a persoanei juridice prevăzute în art. 19^1 alin. (1) CP (din 1969 – n.n.) referitoare la săvârșirea infracțiunii în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice[1].

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2550 din 13 august 2012, www.scj.ro.

Existența măsurilor asigurătorii luate anterior nu împiedică dispunerea măsurilor preventive față de persoana juridică, având în vedere scopul diferit al celor două categorii de măsuri, precum și conținutul diferit al acestora, măsurile preventive putând consta, conform art. 479[5] alin. (1) CPP (din 1968 – n.n.), în: a) suspendarea procedurii de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice; b) suspendarea fuziunii, a divizării sau a reducerii capitalului social al persoanei juridice; c) interzicerea unor operațiuni patrimoniale specifice, susceptibile de a antrena diminuarea semnificativă a activului patrimonial sau insolvența persoanei juridice; d) interzicerea de a încheia anumite acte juridice, stabilite de organul judiciar; e) interzicerea de a desfășura activități de natura celor în exercițiul sau cu ocazia cărora a fost comisă infracțiunea[1].

În ceea ce privește măsurile preventive care pot fi dispuse în privința persoanelor juridice, conform noului cod, acestea sunt:

a) *interdicția inițierii sau, după caz, suspendarea procedurii de dizolvare sau lichidare* a persoanei juridice; în reglementarea anterioară nu era prevăzută interzicerea inițierii procedurii;

b) *interdicția inițierii sau suspendarea fuziunii, a divizării sau a reducerii capitalului social* al persoanei juridice, începută anterior sau în cursul urmăririi penale; în reglementarea anterioară nu erau prevăzute interzicerea inițierii procedurilor și nici precizarea ca aceste proceduri să fi început anterior sau în cursul urmăririi penale;

c) *interzicerea unor operațiuni patrimoniale*, susceptibile de a antrena diminuarea activului patrimonial sau insolvența persoanei juridice – măsură similară cu cea prevăzută în reglementarea anterioară, care prevedea în plus că este vorba despre operațiuni patrimoniale specifice, susceptibile de a antrena diminuarea semnificativă a activului patrimonial;

d) *interzicerea de a încheia anumite acte juridice*, stabilite de organul judiciar – măsură identică cu cea prevăzută în reglementarea anterioară;

e) *interzicerea de a desfășura activități de natura celor cu ocazia cărora a fost comisă infracțiunea* – măsură similară cu cea prevăzută în reglementarea anterioară, care făcea referire în plus la activități de natura celor în exercițiu[2].

Necesitatea luării măsurilor preventive a fost apreciată în jurisprudență în raport de stadiul procesual al cauzei. Astfel, s-a reținut că „tribunalul a apreciat că în speță nu este întrunită cerința scopului luării măsurilor preventive; nu există vreo probă în sensul că inculpata s-ar sustrage de la judecată ori că ar pregăti săvârșirea unor alte infracțiuni, iar în ceea ce privește buna desfășurare a procesului penal, aceasta poate fi realizată și fără dispunerea unei măsuri preventive, reținând că această ultimă concluzie se desprinde din faptul că în cauză urmărirea penală a fost începută în anul 2013, fără ca inculpata să se afle sub constrângerea unei măsuri preventive, și nu s-au luat măsuri asigurătorii, nefiind identificate bunuri mobile sau imobile deținute legal de inculpată. Tribunalul a apreciat că nu există temeiuri solide pentru dispunerea unei măsuri preventive, atâta vreme cât cauza este instrumentată de 3 ani, iar faptele ce fac obiectul judecății au fost comise în perioada 2010-2011.

Contrar celor arătate de prima instanță, curtea apreciază că sunt întrunite condițiile legale pentru a se dispune două dintre măsurile preventive solicitate de Ministerul Public, respectiv cele prevăzute de art. 493 alin. (1) lit. a) și e) CPP – interdicția inițierii procedurii de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice și interzicerea desfășurării activităților de

[1] *Idem*.

[2] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 590.

natura celor cu ocazia cărora a fost comisă infracțiunea, respectiv interzicerea efectuării de achiziții intracomunitare.

După cum corect se arată în motivele invocate de parchet, referitor la condiția ca măsura preventivă să fie luată pentru a se asigura buna desfășurare a procesului penal, analiza îndeplinirii acestei condiții trebuie efectuată în mod diferit față de o persoană fizică. Se observă că, în măsura în care nu sunt dispuse în cauză măsuri preventive, este posibil ca persoana juridică să fie dizolvată/radiată sau să se procedeze în așa fel încât tragerea la răspundere penală să nu mai poată avea loc, prin încetarea existenței persoanei juridice, din chiar voința reprezentanților ei. Din această perspectivă, măsura prevăzută de art. 493 alin. (1) lit. a) CPP (interdicția inițierii procedurii de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice) apare ca necesară pentru buna desfășurare a procesului penal. Simpla constatare că persoana juridică inculpată nu a avut activitate în ultima perioadă de timp ori că faptele deduse judecății ar fi fost săvârșite în cursul anilor 2010-2011 nu sunt motive suficiente pentru a se aprecia că o asemenea măsură preventivă nu este necesară.

Astfel, dacă în cazul unui inculpat persoană fizică timpul trecut de la data presupuselor fapte ori cel scurs de la data începerii urmăririi penale poate reprezenta un argument serios pentru a nu se dispune luarea unei măsuri preventive, în funcție și de natura infracțiunii, în cazul unui inculpat persoană juridică, acest aspect nu mai prezintă asemenea relevanță. Faptul că până la acest moment procesual nu s-au dispus asemenea măsuri preventive, deși s-a început urmărirea penală, nu constituie un impediment în a se dispune măsuri preventive după trimiterea în judecată; de altfel, procurorul a procedat în mod legal la administrarea de probe, solicitând luarea unor măsuri preventive numai după ce s-a asigurat că sunt îndeplinite cerințele legale și măsura este necesară, în concret după trimiterea în judecată, până la acest moment apreciind în mod corect că o asemenea ingerință în activitatea societății nu se impune, societatea putându-și desfășura activitatea fără nicio interdicție.

Deși este adevărat că prin impunerea unor măsuri preventive are loc o ingerință în drepturile persoanei juridice în cauză, la acest moment procesual, ingerința este proporțională cu scopul urmărit, măsurile preventive, cel puțin cea prevăzută de art. 493 alin. (1) lit. a) CPP, urmărind menținerea în ființă a societății, astfel încât să se poată în mod obiectiv angaja răspunderea penală a acesteia. Este temeinică și susținerea parchetului că, în lipsa dispunerii unei astfel de măsuri preventive, se pot efectua anumite acte juridice, astfel încât societatea inculpată să dispară, acțiunea penală putând rămâne fără obiect sub acest aspect.

Nici faptul că în cauză nu s-au dispus măsuri asigurătorii, deoarece nu au fost identificate bunuri aparținând inculpatei persoană juridică, nu constituie un argument suficient pentru a nu se dispune măsuri preventive, cum sunt cele prevăzute de art. 493 alin. (1) lit. a) și e) CPP, deoarece este posibil ca în viitor societatea să desfășoare activități comerciale și să dobândească bunuri.

În ceea ce privește măsura preventivă prevăzută de art. 493 alin. (1) lit. e) CPP, aceea a interzicerii desfășurării activităților de natura celor cu ocazia cărora a fost comisă infracțiunea, respectiv interzicerea efectuării de achiziții intracomunitare, ea este, de asemenea, necesară, față de natura infracțiunii pentru care s-a dispus trimiterea în judecată a persoanei juridice, scopul acestei măsuri fiind prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni de către persoana juridică inculpată.

Cât privește măsura preventivă prevăzută de art. 493 alin. (1) lit. b) CPP, respectiv interdicția inițierii ori, după caz, suspendarea fuziunii, a divizării sau a reducerii capitalului

social al persoanei juridice, începută anterior sau în cursul urmăririi penale, curtea apreciază că aceasta nu este necesară, întrucât o asemenea procedură nu a fost inițiată nici anterior, nici după începerea urmăririi penale, iar conform mențiunilor înregistrate la Oficiul Registrului Comerțului, din dispoziția instanței a fost înregistrată mențiunea referitoare la începerea procedurilor penale, respectiv trimiterea în judecată cu privire la inculpata persoană juridică, astfel că inițierea unei proceduri de fuziune ori de divizare este greu de crezut că mai poate avea loc, măsura nefiind, așadar, necesară"[1].

Pentru a asigura respectarea măsurilor preventive, persoana juridică poate fi *obligată la depunerea unei cauțiuni* constând într-o sumă de bani care nu poate fi mai mică de 10.000 de lei și care *se restituie* la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare, de amânare a aplicării pedepsei, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de încetare a procesului penal, pronunțată în cauză, dacă persoana juridică a respectat măsura sau măsurile preventive, precum și în cazul în care, prin hotărâre definitivă, s-a dispus achitarea persoanei juridice. Cauțiunea *nu se restituie* în cazul nerespectării de către persoana juridică a măsurii sau a măsurilor preventive luate, făcându-se venit la bugetul de stat la data rămânerii definitive a hotărârii pronunțate în cauză, precum și dacă s-a dispus plata din cauțiune, în ordinea următoare, a despăgubirilor bănești acordate pentru repararea pagubelor cauzate de infracțiune, a cheltuielilor judiciare sau a amenzii.

Măsurile preventive pot fi dispuse *pe o perioadă de cel mult 60 de zile*, cu posibilitatea *prelungirii* în cursul urmăririi penale și a *menținerii* în cursul procedurii de cameră preliminară și al judecății, dacă se mențin temeiurile care au determinat luarea acestora, fiecare prelungire neputând depăși 60 de zile; apreciem că textul se impune a fi interpretat în sensul că, în cursul procedurii camerei preliminare și al judecății, judecătorul de cameră preliminară ori instanța de judecată va menține măsura preventivă și va proceda la verificarea legalității și temeiniciei acesteia mai înainte de expirarea celor 60 de zile prevăzute de lege.

În cursul urmăririi penale, măsurile preventive se dispun de judecătorul de drepturi și libertăți prin încheiere motivată dată în camera de consiliu, cu citarea persoanei juridice și participarea procurorului. În ceea ce privește judecătorul de cameră preliminară și instanța de judecată, sunt aplicabile dispozițiile comune referitoare la măsuri preventive; judecătorul de cameră preliminară se va pronunța prin încheiere în camera de consiliu, cu citarea persoanei juridice și participarea procurorului, iar instanța de judecată va dispune la termenul de judecată, în ședință publică, asupra măsurii preventive.

Împotriva încheierii se poate formula *contestație* la judecătorul de drepturi și libertăți sau, după caz, la judecătorul de cameră preliminară ori instanța ierarhic superioară, de către persoana juridică și procuror, în termen de 24 de ore de la pronunțare, pentru cei prezenți, și de la comunicare, pentru persoana juridică lipsă.

Se poate solicita *revocarea măsurii preventive*, care se poate dispune de judecătorul de drepturi și libertăți la cererea procurorului sau a persoanei juridice, iar de către judecătorul de cameră preliminară și de către instanță și din oficiu, numai când se constată că nu mai există temeiurile care au justificat luarea sau menținerea acestora; procedura de soluționare a cererii de revocare este similară celei prin care se dispune luarea, prelungirea sau menținerea măsurii preventive.

Dacă reprezentantul persoanei juridice sau mandatarul acesteia nu se prezintă la chemarea organului judiciar, împotriva sa se pot dispune măsurile prevăzute la art. 265 și art. 283 alin. (2) CPP, respectiv *aducerea cu mandat de aducere* sau *amendarea pentru*

[1] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 509/C din 16 octombrie 2015, nepublicată.

neprezentare, atunci când sunt îndeplinite condițiile legale, iar față de practicianul în insolvență se poate dispune *amendarea* conform art. 283 alin. (2) CPP, în caz de neprezentare în fața organului judiciar.

Uneori, în practica instanțelor s-a apreciat necesară desemnarea unui avocat din oficiu pentru persoana juridică, în situațiile în care se pune în discuție luarea, prelungirea sau menținerea unei măsuri preventive, fără a se aprecia însă că asistența juridică este obligatorie[1], însă în camera preliminară și în cursul judecății este în prezent incidentă Decizia nr. 21/2016 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, potrivit căreia, „în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 90 lit. c) din Codul de procedură penală, în cursul procedurii de cameră preliminară și în cursul judecății, în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani, asistența juridică este obligatorie pentru inculpatul persoană juridică, în raport cu dispozițiile art. 187 din Codul penal".

Față de persoana juridică *se pot lua măsuri asigurătorii*, în aceleași condiții ca și în cazul persoanei fizice; măsurile asigurătorii pot fi contestate, de asemenea în aceleași condiții ca și în cazul persoanei fizice, dispozițiile art. 249-256 CPP aplicându-se corespunzător.

În plus față de reglementarea anterioară, conform art. 549[1] CPP, în cazul în care procurorul a dispus clasarea sau renunțarea la urmărirea penală, confirmată de judecătorul de cameră preliminară, și *sesizarea judecătorului de cameră preliminară în vederea luării măsurii de siguranță a confiscării speciale sau a desființării unui înscris*, ordonanța de clasare sau, după caz, ordonanța prin care s-a dispus renunțarea la urmărirea penală confirmată de judecătorul de cameră preliminară, însoțită de dosarul cauzei, se înaintează instanței căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță, după expirarea termenului prevăzut la art. 339 alin. (4) ori, după caz, la art. 340 CPP sau după pronunțarea hotărârii prin care plângerea fost respinsă ori prin care a fost confirmată ordonanța de renunțare la urmărirea penală.

De asemenea, se prevede expres că *luarea măsurilor preventive nu împiedică luarea măsurilor asigurătorii*.

299. Procedura de informare. În ceea ce privește procedura de informare, aceasta este necesară pentru aducerea la cunoștința terților, prin intermediul instituțiilor competente, a situației juridice a persoanei juridice; s-a prevăzut că *obligația comunicării* către organul care a autorizat înființarea persoanei juridice și organul care a înregistrat-o incumbă, în cursul urmăririi penale, *procurorului* și *privește punerea în mișcare a acțiunii penale și trimiterea în judecată*, așadar, nu mai include începerea urmăririi penale și nici dobândirea calității de suspect.

În cazul instituțiilor care nu sunt supuse condiției înregistrării sau autorizării pentru a dobândi personalitate juridică, informarea se face către organul care a înființat acea instituție.

Aceste dispoziții sunt aplicabile *și în cazul măsurilor preventive* dispuse cu privire la persoana juridică.

De asemenea, persoana juridică are obligația să comunice organului judiciar, în termen de 24 de ore, intenția de fuziune, divizare, dizolvare, reorganizare, lichidare sau reducere a capitalului social.

[1] *Idem*.

După rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare la pedeapsa amenzii, *instanța de executare* comunică o *copie de pe dispozitivul hotărârii* organului care a autorizat înființarea persoanei juridice, organului care a înregistrat persoana juridică, organului care a înființat instituția nesupusă autorizării sau înregistrării, precum și organelor cu atribuții de control și supraveghere a persoanei juridice, în vederea efectuării mențiunilor corespunzătoare.

Celelalte dispoziții privind procedura de comunicare sunt similare celor din reglementarea anterioară.

300. Efectele fuziunii, absorbției, divizării, reducerii capitalului social, ale dizolvării sau lichidării persoanei juridice condamnate. În noul Cod de procedură penală au fost prevăzute diferit efectele fuziunii, absorbției, divizării, reducerii capitalului social, ale dizolvării sau lichidării persoanei juridice condamnate. Astfel, spre deosebire de reglementarea anterioară, care interzicea inițierea fuziunii, divizării, reducerii capitalului social, dizolvării sau lichidării persoanei juridice după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare și până la executarea pedepselor aplicate, potrivit noii reglementări, dacă, *după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare* a persoanei juridice *și până la executarea pedepselor aplicate*, intervine un caz de fuziune, absorbție, divizare, dizolvare, lichidare sau reducere a capitalului social al acesteia, s-a prevăzut *obligația autorității ori instituției* căreia îi revine competența de a autoriza sau înregistra operațiunea *de a sesiza instanța de executare* cu privire la acesta și *de a informa cu privire la persoana juridică creată prin fuziune, absorbție sau care a dobândit fracțiuni* din patrimoniul persoanei divizate[1].

Persoana juridică rezultată prin fuziune, absorbție sau care a dobândit fracțiuni din patrimoniul persoanei divizate *preia obligațiile și interdicțiile persoanei juridice condamnate*, dispozițiile art. 151 CP (referitoare la efectele comasării și divizării persoanei juridice) aplicându-se în mod corespunzător.

301. Punerea în executare a pedepselor. Procedura de punere în executare a *pedepsei amenzii* este similară celei existente în reglementarea anterioară, fiind asemănătoare cu punerea în executare a amenzii penale potrivit reglementării comune: persoana juridică condamnată la amendă penală este obligată să o achite în *3 luni* de la rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare, cu obligația prezentării recipisei de plată integrală. Se poate solicita și *eșalonarea plății pe cel mult 2 ani*, în rate lunare, de către judecătorul delegat cu executarea hotărârilor, însă de această dată, spre deosebire de dispozițiile privind persoana fizică, dacă amenda nu este achitată, instanța de executare comunică extrasul de pe dispozitivul hotărârii organelor competente pentru executarea silită.

În ceea ce privește punerea în executare a *pedepsei complementare a dizolvării persoanei juridice*, s-a prevăzut că, la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare, persoana juridică *intră în lichidare prin efectul legii*. Copia dispozitivului hotărârii de condamnare nu se mai comunică, la data rămânerii definitive, instanței civile competente, în vederea deschiderii procedurii de lichidare, ci organului care a autorizat înființarea persoanei juridice, respectiv organului care a înregistrat persoana juridică, solicitându-se, totodată, informarea cu privire la modul de aducere la îndeplinire a măsurii.

În vederea punerii în executare a *pedepsei complementare a suspendării activității* sau a uneia dintre activitățile persoanei juridice, precum și a *pedepsei complementare a afișării sau publicării hotărârii de condamnare*, o copie de pe dispozitivul hotărârii de condamnare se comunică și organelor cu atribuții de control și supraveghere a persoanei juridice, pentru a lua măsurile necesare.

[1] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 592.

În cazul *închiderii unor puncte de lucru ale persoanei juridice*, o copie de pe dispozitivul hotărârii de condamnare se comunică și organului care a înființat instituția nesupusă autorizării sau înregistrării, precum și organelor cu atribuții de control și supraveghere a persoanei juridice, pentru a lua măsurile necesare.

Pentru punerea în executare a *pedepsei complementare a interzicerii persoanei juridice de a participa la procedurile de achiziții publice*, hotărârea de condamnare se comunică și administratorului sistemului electronic de achiziții publice.

Pedeapsa complementară a *plasării sub supraveghere judiciară* este nou-introdusă prin art. 144 CP și constă în desfășurarea sub supravegherea unui mandatar judiciar a activității care a ocazionat comiterea infracțiunii, pe o perioadă de la un an la 3 ani. Mandatarul judiciar *nu se poate substitui organelor statutare în gestionarea activităților* persoanei juridice. Atribuțiile mandatarului judiciar privind supravegherea activității persoanei juridice sunt cuprinse în dispozitivul hotărârii de condamnare prin care s-a aplicat pedeapsa plasării sub supraveghere judiciară.

În caz de *neexecutare cu rea-credință a pedepselor complementare* aplicate, instanța de executare poate aplica pedepsele prevăzute în art. 139 alin. (2) (dizolvarea persoanei juridice) sau art. 140 alin. (2) și (3) CP (suspendarea activității sau a unora dintre activitățile acesteia). Aplicarea sancțiunilor se face în urma unei proceduri de judecată: sesizarea instanței se face din oficiu, de către judecătorul delegat al instanței de executare, persoana juridică este citată la judecată, iar participarea procurorului este obligatorie. După concluziile procurorului și ascultarea persoanei juridice condamnate, instanța se pronunță prin sentință.

Capitolul al IV-lea. Procedura în cauzele cu infractori minori

REGLEMENTARE

Art. 504. Dispoziții generale. Urmărirea și judecarea infracțiunilor săvârșite de minori, precum și punerea în executare a hotărârilor privitoare la aceștia se fac potrivit procedurii obișnuite, cu completările și derogările prevăzute în prezentul capitol și în secțiunea a 8-a a cap. I din titlul V al părții generale.

Art. 505. Persoanele chemate la organul de urmărire penală. (1) Când suspectul ori inculpatul este un minor care nu a împlinit 16 ani, la orice ascultare sau confruntare a minorului, organul de urmărire penală citează părinții acestuia ori, după caz, pe tutore, curator sau persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află temporar minorul, precum și direcția generală de asistență socială și protecție a copilului din localitatea unde se desfășoară audierea.

(2) Când suspectul sau inculpatul este un minor care a împlinit 16 ani, citarea persoanelor prevăzute la alin. (1) se dispune numai dacă organul de urmărire penală consideră necesar.

(3) Neprezentarea persoanelor legal citate la ascultarea sau confruntarea minorului nu împiedică efectuarea acestor acte.

Art. 506. Referatul de evaluare a minorului. (1) În cauzele cu inculpați minori, organele de urmărire penală pot să solicite, atunci când consideră necesar, efectuarea referatului de evaluare de către serviciul de probațiune de pe lângă tribunalul[1] în a cărui circumscripție teritorială își are locuința minorul, potrivit legii.

[1] Potrivit art. 26 din Legea nr. 252/2013 privind organizarea și funcționarea sistemului de probațiune (M. Of. nr. 512 din 14 august 2013), serviciile de probațiune funcționează în fiecare municipiu reședință de județ și în

(2) În cauzele cu inculpați minori, instanța de judecată are obligația să dispună efectuarea referatului de evaluare de către serviciul de probațiune de pe lângă tribunalul în a cărui circumscripție își are locuința minorul, potrivit legii. În situația în care efectuarea referatului de evaluare a fost solicitată în cursul urmăririi penale, potrivit dispozițiilor alin. (1), dispunerea referatului de către instanță este facultativă.

(3)[1] *Abrogat.*

(4)[2] Prin referatul de evaluare, serviciul de probațiune solicitat poate face propuneri motivate cu privire la măsurile educative ce pot fi luate față de minor.

(5)[3] *Abrogat.*

Art. 507. Compunerea instanței. (1) Cauzele în care inculpatul este minor se judecă potrivit regulilor de competență obișnuite de către judecători anume desemnați potrivit legii.

(2) Instanța compusă potrivit dispozițiilor alin. (1) rămâne competentă să judece potrivit dispozițiilor procedurale speciale privitoare la minori, chiar dacă între timp inculpatul a împlinit vârsta de 18 ani.

(3) Inculpatul care a săvârșit infracțiunea în timpul când era minor este judecat potrivit procedurii aplicabile în cauzele cu infractori minori, dacă la data sesizării instanței nu a împlinit 18 ani.

Art. 508. Persoanele chemate la judecarea minorilor. (1) La judecarea cauzei se citează serviciul de probațiune, părinții minorului sau, după caz, tutorele, curatorul ori persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul.

(2) Persoanele arătate la alin. (1) au dreptul și îndatorirea să dea lămuriri, să formuleze cereri și să prezinte propuneri în privința măsurilor ce ar urma să fie luate.

(3) Neprezentarea persoanelor legal citate nu împiedică judecarea cauzei.

Art. 509. Desfășurarea judecății. (1) Cauzele cu inculpați minori se judecă de urgență și cu precădere.

(2) Ședința de judecată este nepublică. Cu încuviințarea instanței, la desfășurarea judecății pot asista, în afară de persoanele arătate la art. 508, și alte persoane.

(3)[4] Când inculpatul este minor cu vârsta mai mică de 16 ani, instanța, dacă apreciază că administrarea anumitor probe poate avea o influență negativă asupra sa, poate dispune îndepărtarea lui din ședință. În aceleași condiții pot fi îndepărtați temporar din sala de judecată și părinții ori tutorele, curatorul ori persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul.

(4) La rechemarea în sală a persoanelor prevăzute la alin. (3) președintele completului le aduce la cunoștință actele esențiale efectuate în lipsa lor.

(5) Ascultarea minorului va avea loc o singură dată, iar reascultarea sa va fi admisă de judecător doar în cazuri temeinic justificate.

Art. 510. Inculpații minori cu majori. (1) Când în aceeași cauză sunt mai mulți inculpați, dintre care unii minori și alții majori, și nu este posibilă disjungerea, judecata are loc potrivit dispozițiilor art. 507 alin. (1) și după procedura obișnuită.

(2) Cu privire la inculpații minori din aceste cauze se aplică dispozițiile referitoare la procedura în cauzele cu infractori minori.

Art. 511.[5] **Punerea în executare a măsurilor educative neprivative de libertate.** În cazul în care s-a luat față de minor vreuna dintre măsurile educative neprivative de libertate, după rămânerea definitivă a hotărârii se fixează un termen pentru când se dispune aducerea minorului, chemarea reprezentantului legal al acestuia, a reprezentantului serviciului de probațiune pentru punerea în executare a măsurii luate și a persoanelor desemnate cu supravegherea acesteia.

București, *prin reorganizarea serviciilor de probațiune de pe lângă tribunale*, iar potrivit art. 124 alin. (1) din aceeași lege, la data intrării în vigoare a acesteia, denumirea „serviciul de probațiune de pe lângă tribunal" se schimbă în „serviciul de probațiune".

[1] Alin. (3) al art. 506 a fost abrogat prin art. 102 pct. 305 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (4) al art. 506 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 306 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (5) al art. 506 a fost abrogat prin art. 102 pct. 307 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (3) al art. 509 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 308 din Legea nr. 255/2013.

[5] Art. 511 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 309 din Legea nr. 255/2013.

Art. 512.[1] *Abrogat.*

Art. 513. Prelungirea sau înlocuirea măsurilor educative neprivative de libertate. (1) Prelungirea măsurii educative neprivative de libertate în cazul în care minorul nu respectă, cu rea-credință, condițiile de executare și obligațiile impuse se dispune de instanța care a pronunțat această măsură.

(2) Înlocuirea măsurii luate inițial cu o altă măsură educativă neprivativă de libertate mai severă ori înlocuirea măsurii luate inițial cu o măsură educativă privativă de libertate pentru vreuna dintre cauzele prevăzute la art. 123 din Codul penal se dispune de instanța care a pronunțat această măsură.

Art. 514. Punerea în executare a internării într-un centru educativ. (1) În cazul în care s-a luat față de minor măsura educativă a internării într-un centru educativ, punerea în executare se face prin trimiterea unei copii de pe hotărâre organului de poliție de la locul unde se află minorul, după rămânerea definitivă a hotărârii.

(2) Organul de poliție ia măsuri pentru internarea minorului.

(3) Cu ocazia punerii în executare a măsurii educative a internării într-un centru educativ, organul de poliție poate pătrunde în domiciliul sau reședința unei persoane fără învoirea acesteia, precum și în sediul unei persoane juridice fără învoirea reprezentantului legal al acesteia.

(4) Dacă minorul față de care s-a luat măsura educativă a internării într-un centru educativ nu este găsit, organul de poliție constată aceasta printr-un proces-verbal și sesizează de îndată organele competente pentru darea în urmărire, precum și pentru darea în consemn la punctele de trecere a frontierei. Un exemplar al procesului-verbal se înaintează centrului educativ în care se va face internarea.

(5) Copia de pe hotărâre se predă cu ocazia executării măsurii centrului educativ în care minorul este internat.

(6) Conducătorul centrului educativ comunică de îndată instanței care a dispus măsura despre efectuarea internării.

Art. 515. Punerea în executare a internării într-un centru de detenție. (1) Măsura educativă a internării minorului într-un centru de detenție se pune în executare prin trimiterea unei copii a hotărârii definitive prin care s-a luat această măsură organului de poliție de la locul unde se află minorul, când acesta este liber, ori comandantului locului de deținere, când acesta este arestat preventiv.

(2) Odată cu punerea în executare a măsurii educative a internării minorului într-un centru de detenție, judecătorul delegat va emite și ordinul prin care interzice minorului să părăsească țara. Dispozițiile privind întocmirea și conținutul ordinului în cazul punerii în executare a pedepsei închisorii se aplică în mod corespunzător.

(3) Dacă executarea măsurii revine organului de poliție, dispozițiile art. 514 alin. (2)-(4) se aplică în mod corespunzător.

(4) Copia de pe hotărâre se predă cu ocazia executării măsurii centrului de detenție în care minorul este internat.

(5) Conducătorul centrului de detenție comunică de îndată instanței care a dispus măsura despre efectuarea internării.

Art. 516. Schimbările privind măsura educativă a internării într-un centru educativ. (1) Menținerea măsurii internării minorului într-un centru educativ, prelungirea ori înlocuirea acesteia cu internarea într-un centru de detenție în cazurile prevăzute la art. 125 alin. (3) din Codul penal se dispune de instanța căreia îi revine competența să judece noua infracțiune sau infracțiunea concurentă săvârșită anterior.

(2)[2] Înlocuirea internării minorului cu măsura educativă a asistării zilnice și liberarea din centrul educativ la împlinirea vârstei de 18 ani se dispun, potrivit dispozițiilor legii privind executarea pedepselor, de către instanța în a cărei circumscripție teritorială se află centrul educativ, corespunzătoare în grad instanței de executare. Revenirea asupra înlocuirii sau liberării, în cazul în care acesta nu respectă, cu rea-credință, condițiile de executare a măsurii educative ori obligațiile impuse, se dispune, din oficiu sau la sesizarea serviciului de probațiune, de instanța care a judecat cauza în primă instanță.

[1] Art. 512 a fost abrogat prin art. 102 pct. 310 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (2) al art. 516 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 311 din Legea nr. 255/2013.

(3) În cazul prevăzut la art. 125 alin. (7) din Codul penal, revenirea asupra înlocuirii se dispune de instanța căreia îi revine competența să judece noua infracțiune săvârșită de minor.

Art. 517. Schimbările privind măsura educativă a internării într-un centru de detenție. (1) Prelungirea măsurii internării minorului în centrul de detenție în cazurile prevăzute la art. 125 alin. (3) din Codul penal se dispune de instanța căreia îi revine competența să judece noua infracțiune sau infracțiunea concurentă săvârșită anterior.

(2) Înlocuirea internării minorului cu măsura educativă a asistării zilnice, liberarea din centrul de detenție la împlinirea vârstei de 18 ani se dispun, potrivit dispozițiilor legii privind executarea pedepselor, de instanța în a cărei circumscripție teritorială se află centrul de detenție, corespunzătoare în grad instanței de executare. Revenirea asupra înlocuirii sau liberării, în cazul în care acesta nu respectă cu rea-credință condițiile de executare a măsurii educative ori obligațiile impuse, se dispune, din oficiu sau la sesizarea serviciului de probațiune, de instanța care a judecat în primă instanță pe minor.

(3) În cazul prevăzut la art. 125 alin. (7) din Codul penal, revenirea asupra înlocuirii și prelungirea duratei internării se dispun de instanța căreia îi revine competența să judece noua infracțiune săvârșită de minor.

Art. 518. Schimbarea regimului de executare. În cazurile prevăzute la art. 126 din Codul penal, continuarea executării măsurii educative privative de libertate într-un penitenciar de către persoana internată care a împlinit vârsta de 18 ani se poate dispune potrivit dispozițiilor legii privind executarea pedepselor de instanța în a cărei circumscripție teritorială se află centrul educativ sau centrul de detenție, corespunzătoare în grad instanței de executare.

Art. 519. Amânarea sau întreruperea executării măsurilor privative de libertate. Executarea măsurii educative a internării într-un centru educativ sau a măsurii educative a internării într-un centru de detenție poate fi amânată sau întreruptă în cazurile și în condițiile prevăzute de lege.

Art. 520. Dispoziții privind apelul. Dispozițiile referitoare la judecata în primă instanță în cauzele privitoare la infracțiuni săvârșite de minori se aplică în mod corespunzător și la judecata în apel.

COMENTARIU

Secțiunea 1. Precizări introductive

302. Cadrul legal[1]. În materia procedurii speciale aplicabile minorilor, noul Cod de procedură penală a reluat o mare parte din dispozițiile Codului de procedură penală anterior, însă textele privind procedura specială trebuie coroborate și completate cu acelea ce reglementează instituțiile din Partea generală a noului cod, precum și cu cele privind urmărirea penală și judecata din Partea specială, din aceste modificări de ordin general decurgând aspecte diferite față de procedura din codul anterior.

În esență, ca și înainte de intrarea în vigoare a noului cod, din punct de vedere al conținutului, textele de lege vizează dispoziții speciale privind persoanele ce urmează a fi citate în cursul urmăririi penale, dispoziții privind judecata în fond și în apel și dispoziții privind punerea în executare și executarea hotărârilor privind pe minori.

Conform art. 504 CPP, urmărirea și judecarea infracțiunilor săvârșite de minori, precum și punerea în executare a hotărârilor privitoare la aceștia se fac potrivit procedurii obișnuite, cu completările și derogările prevăzute în prezentul capitol și în Secțiunea a 8-a a Capitolului I din Titlul V al Părții generale. Cu alte cuvinte, dispozițiile generale privind urmărirea penală,

[1] A se vedea și Directiva (UE) 2016/800 a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2016 privind garanțiile procedurale pentru copiii care sunt persoane suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale (J.O. L 132 din 21 mai 2016). Potrivit art. 24 din directivă, statele membre asigură intrarea în vigoare a actelor cu putere de lege și a actelor administrative necesare pentru a se conforma prezentei directive până la 11 iunie 2019.

judecata în fond și în căile de atac, măsurile preventive sunt incidente și în privința minorilor, în măsura în care nu sunt aplicabile dispozițiile speciale.

Se impune, în consecință, a efectua o analiză a textelor art. 504-520 CPP coroborat cu normele din Codul de procedură penală ce sunt incidente în cazul suspecților sau inculpaților minori.

Astfel, din perspectiva dispozițiilor art. 504 și urm. CPP, vom analiza și incidența instituțiilor din Partea generală, inclusiv a măsurilor preventive, în cursul urmăririi penale și al judecății în cauzele privind suspecți sau inculpați *minori la data săvârșirii faptei.*

Secțiunea a 2-a. Dispoziții privind desfășurarea urmăririi penale în cazul infractorilor minori

303. Persoanele ce urmează a fi citate în cursul urmăririi penale. Potrivit art. 505 CPP, când suspectul sau inculpatul este un minor *care nu a împlinit vârsta de 16 ani*, la orice ascultare sau confruntare a sa, organul de urmărire penală citează:

– părinții sau, după caz, tutorele, curatorul, persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află *temporar* minorul;

– direcția generală de asistență socială și protecția copilului din localitatea unde se desfășoară audierea.

Textul este imperativ, rezultând *obligația* organelor judiciare de a cita aceste persoane *la orice ascultare sau confruntare a minorului.* Obligația nu subzistă însă în cazul altor acte de urmărire penală.

În reglementarea anterioară, în cazul copiilor între 14-16 ani, la orice ascultare sau confruntare, dacă organul de urmărire penală considera necesar, dispunea citarea serviciului de probațiune de la domiciliul minorului, precum și pe părinți, iar când era cazul, pe tutore, curator sau persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se afla minorul. Organul de urmărire penală nu era, așadar, obligat să procedeze la citarea acestor persoane, ci numai dacă aprecia necesar, audierea minorului putând avea loc în lipsa părinților ori a altei persoane în grija căreia el se afla, în ciuda situației sale de vădită vulnerabilitate. Audierea avea însă loc în prezența apărătorului ales sau din oficiu, potrivit art. 172 alin. (2) CPP 1968.

Rațiunea pentru care sunt chemate persoanele respective o constituie faptul că la ascultare sau confruntare trebuie creat un cadru propice efectuării unor declarații sincere; or, prezența persoanelor respective poate contribui la crearea acestui cadru[1]. Luarea declarațiilor și efectuarea confruntărilor, atunci când este cazul, se fac potrivit normelor procedurale obișnuite[2].

În etapa procesuală a actelor premergătoare, conform codului anterior, chemarea și participarea părinților ori a altor reprezentanți legali ai minorului, atunci când era cazul, ori chiar a unui avocat nu era obligatorie, fiind lăsată la latitudinea organului de urmărire

[1] Considerăm că citarea persoanelor prevăzute la art. 505 alin. (1) CPP se impune cu atât mai mult, cu cât ascultarea și confruntarea, atunci când se fac la sediul organului de urmărire penală, capătă un grad de oficialitate cu care minorul nu este obișnuit, ceea ce ar putea influența negativ calitatea declarațiilor. Totodată, prevederile art. 107-110 CPP privind audierea suspectului sau inculpatului, precum și ale art. 131 referitoare la confruntare îl obligă pe minor la respectarea anumitor proceduri. De asemenea, el poate beneficia și de anumite drepturi (poate refuza să semneze declarația, dacă nu este de acord cu cele consemnate, o poate rectifica sau completa), prezența persoanelor respective contribuind atât la respectarea regulilor impuse, cât și a drepturilor prevăzute de lege.

[2] A. CRIȘU, *Drept procesual penal*, ed. a 4-a, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 669.

penală, în virtutea faptului că minorul nu avea calitate procesuală, nefiind nici învinuit, nici inculpat, deși în interesul superior al copilului ar fi fost ca familia acestuia să fie implicată în toate deciziile, acțiunile și măsurile privitoare la el. În plus, în spiritul Convenției Națiunilor Unite privind drepturile copilului, orice copil suspectat sau acuzat de o încălcare a legii penale are dreptul de a beneficia de asistență juridică sau de orice altă asistență pentru pregătirea și prezentarea apărării sale. Legea procesuală penală prevedea obligativitatea chemării părinților ori a tutorelui, curatorului sau persoanei în îngrijirea ori supravegherea căreia se afla minorul numai la prezentarea materialului de urmărire penală, însă neprezentarea persoanelor legal citate nu împiedica efectuarea actelor de procedură.

Mai mult, în practica judiciară s-a constatat că, în majoritatea cazurilor, persoanele prevăzute la art. 481 CPP 1968 nu erau citate la prima ascultare a copilului implicat în procedura judiciară, iar acesta nu beneficia în acel moment procesual de prezența lor. Abia după începerea urmăririi penale și dobândirea calității de învinuit sau inculpat de către minorul care a săvârșit o infracțiune, asistența sa juridică devenea obligatorie în tot cursul urmăririi penale, sub sancțiunea nulității absolute a actelor de urmărire penală efectuate în absența avocatului ales sau a celui numit din oficiu de organul de urmărire penală[1].

Faza actelor premergătoare a fost eliminată din noul Cod de procedură penală, urmărirea penală putând începe, potrivit art. 305 CPP, dacă organul de urmărire penală constată că actul de sesizare îndeplinește condițiile prevăzute de lege, iar calitatea de suspect, încadrarea juridică și drepturile procesuale îi sunt aduse la cunoștință suspectului înainte de prima audiere, conform art. 307 din același cod, dispoziții valabile și în cazul minorilor, astfel că organul de urmărire penală are obligația de a cita persoanele menționate la art. 505 alin. (1) încă de la prima ascultare a minorului în calitate de suspect.

Un al doilea element de noutate îl constituie *renunțarea la citarea serviciului de probațiune*, motivat de faptul că în cursul urmăririi penale acesta nu are nicio atribuție prevăzută de lege, cu excepția efectuării referatului de evaluare, care nu este obligatorie în această etapă procesuală, serviciul de probațiune intervenind, în principiu, numai din momentul trimiterii în judecată. În etapa urmăririi penale, legea nu mai prevede deci citarea serviciului de probațiune, ci a direcției generale de asistență socială și protecția copilului din localitatea unde se desfășoară audierea, modificare reclamată de necesitatea de a reacționa cu celeritate la solicitarea procurorului și, dacă este cazul, de a asigura prezența unui reprezentant la audierea minorului ori la luarea unor măsuri cu privire la acesta, dacă situația sa reclamă o asemenea măsură.

Un alt element de noutate îl constituie dispoziția de *citare obligatorie a persoanei în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul*, dacă este cazul; citarea părinților este alternativă cu citarea tutorelui, curatorului ori a persoanei în îngrijirea căreia se află temporar minorul, iar organele de urmărire penală vor proceda de la caz la caz pentru a se asigura scopul citării – acela de a asigura prezența la audiere a unui ocrotitor al minorului. Organul de urmărire penală va proceda la citarea acelei persoane care se poate prezenta cel mai rapid la audierea minorului, părinții ori persoana în îngrijirea căreia se află temporar minorul, spre exemplu, un bunic sau o altă rudă a acestuia.

Ar fi complet lipsit de eficiență, spre exemplu, ca procurorul să citeze părinții minorului, în condițiile în care sunt plecați în străinătate; în această situație, va proceda la citarea bunicilor ori a oricărei persoane în îngrijirea căreia se află minorul.

---

[1] R. Moroșanu, S. Franguloiu, M. Klein, *Ghid de lucru în cauzele penale cu minori – în lumina dispozițiilor noului Cod penal, a noului Cod de procedură penală și a proiectelor de lege privind executarea sancțiunilor privative și neprivative de libertate*, lucrare pentru uzul instanțelor editată de Ministerul Justiției, p. 310.

Se impune ca *citarea să nu fie formală*; pentru a fi eficientă, este necesar ca organul de urmărire penală să se asigure că persoana respectivă a fost înștiințată pentru a putea participa la audiere, în caz contrar dispoziția legală ar fi inutilă[1].

În privința minorilor *care au împlinit vârsta de 16 ani*, aceste dispoziții nu mai sunt imperative, organul de urmărire penală va proceda la citarea persoanelor menționate numai *dacă va considera necesar*.

Neprezentarea persoanelor legal citate la ascultarea sau confruntarea minorului nu împiedică efectuarea acestor acte.

Obligația nu este îndeplinită în situația în care persoanele prevăzute în textul de lege nu au fost citate ori au fost citate cu încălcarea dispozițiilor legale privind citarea, iar nu în situația în care au fost legal citate, însă nu se prezintă în fața organului de urmărire penală.

În situația în care organul de urmărire penală nu își îndeplinește obligația prevăzută în art. 505 alin. (1) CPP, sancțiunea ce ar putea interveni este aceea că pentru declarațiile date de minor ori pentru confruntarea efectuată în lipsa citării acestor persoane sunt incidente dispozițiile art. 102 alin. (2) referitoare la *excluderea probelor obținute în mod nelegal*. Evident, în măsura în care judecătorul de cameră preliminară dispune înlăturarea probei, conform procedurii camerei preliminare, procurorul poate readministra probele, de data aceasta cu respectarea dispozițiilor legale, respectiv cu citarea părinților sau, după caz, a tutorelui, curatorului, a persoanei în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul și a direcției generale de asistență socială și protecția copilului din localitatea unde se desfășoară audierea[2].

Noua reglementare nu mai face referire la instituția prezentării materialului de urmărire penală, întrucât aceasta nu mai este prevăzută în noul cod, deoarece avocatul ales sau din oficiu al suspectului sau inculpatului are posibilitatea de a asista la orice acte de urmărire penală, cu excepția celor prevăzute la art. 92 alin. (1) CPP.

304. Citarea minorului în cursul urmăririi penale. Din dispozițiile art. 257 alin. (6) și (8) CPP rezultă că, în cursul urmăririi penale și al judecății, citarea suspectului sau inculpatului minor cu vârsta mai mică de 16 ani se face prin citație scrisă, în plic închis, *prin intermediul părinților sau al tutorelui*, cu excepția cazului când acest lucru nu este posibil.

Consecința este că, spre deosebire de citațiile emise în cazul suspecților sau inculpaților majori, în citația emisă pe numele unui minor cu vârsta mai mică de 16 ani se va consemna în mod expres că acesta este citat prin părinte sau tutore.

Sunt permise și celelalte moduri de citare – prin notă telefonică sau telegrafică ori prin intermediul poștei electronice –, însă, conform art. 257 alin. (6) CPP, minorul cu vârsta mai mică de 16 ani se citează prin intermediul părinților sau tutorelui, cu excepția cazului când acest lucru nu este posibil; în concret, în cazul acestor moduri de citare, se va lua legătura cu părinții sau tutorele minorului, iar *nu cu minorul personal*.

Referitor la *locul de citare*, minorul cu vârsta mai mică de 16 ani se va cita la adresa unde locuiește; în situația în care acesta locuiește la altă adresă decât părinții sau tutorele său, se va proceda la citarea persoanelor prevăzute la art. 505 alin. (1) CPP la adresa unde locuiesc acestea, iar minorul se va cita printr-o citație distinctă la adresa unde locuiește.

În ceea ce privește dispozițiile art. 259 alin. (2) CPP relative la obligația suspectului și a inculpatului de a comunica în termen de 3 zile organului judiciar schimbarea adresei unde locuiește, obligație cu privire la care este informat cu ocazia audierii, organul de urmărire

[1] *Ibidem*.

[2] R. MOROȘANU, S. FRANGULOIU, M. KLEIN, *op. cit.*, p. 310.

penală va proceda în cazul suspecților și inculpaților minori, indiferent că au împlinit sau nu vârsta de 16 ani, în același mod ca și în cazul inculpaților majori, comunicându-le drepturile și obligațiile conform art. 108 CPP, cu observația că, în măsura în care este prezentă la audiere vreuna dintre persoanele menționate la art. 505 alin. (1), aceasta va lua cunoștință de obligația instituită de lege în sarcina minorului, prin semnarea declarației sau, după caz, a procesului-verbal.

Sunt aplicabile în cursul urmăririi penale, ca și în cazul inculpaților majori, dispozițiile art. 265 CPP referitoare la *aducerea cu mandat de aducere* a suspectului sau inculpatului.

305. Asistența juridică a minorului în cursul urmăririi penale. Ca și în reglementarea anterioară, în mod firesc, asistența juridică a minorului este *obligatorie* atât în cursul urmăririi penale, cât și în cursul camerei preliminare și în cursul judecății, potrivit art. 90 lit. a) CPP.

Încălcarea dispozițiilor privind asistența juridică obligatorie este în continuare sancționată cu *nulitatea absolută*, potrivit art. 281 alin. (1) lit. f) CPP, și poate fi invocată în orice stare a procesului, însă numai dacă încălcarea a intervenit în cursul judecății. Dacă încălcarea dispozițiilor privind asistența juridică obligatorie a avut loc în cursul urmăririi penale ori al procedurii de cameră preliminară, ea trebuie invocată, și în cazul minorilor, până la încheierea procedurii în camera preliminară, conform art. 281 alin. (4) lit. a) CPP.

306. Referatul de evaluare în cursul urmăririi penale. În cauzele cu inculpați minori, organele de urmărire penală, deci atât organele de poliție, cât și procurorul, pot solicita, *atunci când consideră necesar*, efectuarea referatului de evaluare de către serviciul de probațiune în a cărui circumscripție teritorială își are locuința minorul, referat ce furnizează organului judiciar datele prevăzute de art. 34 alin. (1) și (2) din Legea nr. 252/2013 privind organizarea și funcționarea sistemului de probațiune.

Reiese din aceste dispoziții legale că efectuarea referatului de evaluare *nu este obligatorie în cursul urmăririi penale*.

Trebuie subliniat că normele procesuale penale prevedeau anterior obligativitatea efectuării referatului de evaluare și în cursul urmăririi penale, însă prin O.U.G. nr. 31/2008 s-au modificat prevederile art. 482 CPP 1968, în sensul că numai instanța de judecată este datoare să dispună întocmirea referatului de evaluare privind persoana minorului, dacă un asemenea referat nu a fost efectuat în cursul urmăririi penale sau dacă mai sunt necesare date noi despre copilul aflat în conflict cu legea penală.

Noul Cod de procedură penală a păstrat astfel caracterul facultativ al referatului de evaluare în cursul urmăririi penale. Aspectele avute în vedere pentru înlăturarea dispozițiilor privind efectuarea referatului de evaluare în mod obligatoriu în cursul urmăririi penale au fost acelea că urmărirea penală are ca obiect strângerea probelor, iar referatul de evaluare nu este considerat o probă – nici în cazurile cu minori și nici în alte cauze penale. Un argument în plus în contextul actual ar putea fi acela că, în noua reglementare, unul dintre scopurile principale ale referatului de evaluare este formularea de propuneri privind măsurile educative cele mai potrivite; or, aceste propuneri nu au utilitate în cursul urmăririi penale[1].

Se observă că textul face referire la *inculpați* minori, de unde s-ar deduce că referatul de evaluare ar putea fi efectuat numai după punerea în mișcare a acțiunii penale, dar nicio dispoziție legală nu interzice ca organul de urmărire penală să dispună efectuarea referatului de evaluare și în cazul în care s-au dispus începerea urmăririi penale și continuarea urmăririi penale față de minor, în calitate de suspect. Mai mult, apreciem că întocmirea

[1] R. MOROȘANU, S. FRANGULOIU, M. KLEIN, *op. cit.*, p. 313.

referatului de evaluare ar fi utilă și în cursul urmăririi penale, întrucât oferă procurorului posibilitatea de a obține date despre minor și a dispune, dacă este cazul, renunțarea la urmărirea penală[1].

În plus, referatul de evaluare și-ar dovedi utilitatea, și în cursul urmăririi penale, în scopul de a fi adoptate de către organul judiciar cele mai adecvate măsuri ori soluții procesuale în privința minorului; atunci când aceste măsuri procesuale nu reclamă celeritate, procurorul ar putea dispune efectuarea referatului, cu atât mai mult cu cât, potrivit art. 33 alin. (1) și (3) din Legea nr. 252/2013, referatul de evaluare se întocmește de către consilierul de probațiune din cadrul serviciului de probațiune în a cărui circumscripție teritorială locuiește inculpatul minor, în termen de 21 de zile de la data solicitării.

De asemenea, trebuie subliniat că referatul de evaluare ar fi deosebit de util în cauzele în care suspectul sau inculpatul nu a împlinit vârsta de 16 ani, *în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice*, obligatorie conform art. 113 alin. (2) CP și art. 184 alin. (1) CPP.

307. Efectuarea expertizei medico-legale psihiatrice în cazul minorilor ce nu au împlinit vârsta de 16 ani. Din reglementarea dispozițiilor art. 113 alin. (2) CP, precum și din reglementarea expresă a art. 184 alin. (1) CPP reiese că, *pentru stabilirea discernământului*, expertiza medico-legală psihiatrică este obligatorie în cazul minorilor care au vârsta între 14 și 16 ani.

Ca și în cazul suspecților și inculpaților majori, expertiza presupune *consimțământul* minorului, exprimat în scris în fața organului judiciar, în prezența unui avocat ales sau din oficiu, precum și în prezența ocrotitorului legal, iar în caz de refuz se poate dispune emiterea unui mandat de aducere de către judecătorul de drepturi și libertăți ori internarea nevoluntară conform art. 184 CPP, dacă pentru efectuarea expertizei psihiatrice este necesară internarea într-o instituție sanitară de specialitate.

Organul de urmărire penală dispune efectuarea expertizei și stabilește un termen pentru prezentarea minorului la comisia de examinare. În caz de neprezentare ori de refuz al efectuării expertizei, organul de cercetare sesizează procurorul sau judecătorul de drepturi și libertăți în vederea emiterii unui mandat de aducere pentru prezentarea la comisia de efectuare a expertizei psihiatrice.

Dacă măsura internării este necesară, *internarea nevoluntară* poate fi dispusă prin încheiere de judecătorul de drepturi și libertăți, la propunerea procurorului, pentru o durată de cel mult 30 de zile.

Spre deosebire de reglementarea anterioară, nu au mai fost reluate în noul cod dispozițiile art. 127[1] CPP 1968, introduse prin Legea nr. 202/2010, referitoare la ancheta socială în cazul minorilor, dispoziții potrivit cărora „autoritatea tutelară în a cărei rază domiciliază minorul are obligația să efectueze ancheta socială la cererea unității sanitare de specialitate care efectuează expertiza".

În condițiile în care actualul text nu mai conține dispoziții relative la obligativitatea efectuării anchetei sociale – necesară pentru întocmirea raportului de expertiză medico-legală psihiatrică –, este posibil ca, în cauzele în care suspectul sau inculpatul nu a împlinit vârsta de 16 ani, să se impună efectuarea referatului de evaluare de către serviciul de probațiune competent, pentru ca datele obținute de acesta să fie utilizate la întocmirea raportului de expertiză medico-legală psihiatrică.

[1] În același sens, B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 587, nota de subsol. În sens contrar („nu se dispune efectuarea referatului de evaluare cu privire la suspectul minor"), L.A. POSTELNICU, C.C. MECEANU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 2032.

308. Renunțarea la urmărirea penală în cazul infractorilor minori. Apreciem că în privința minorului *se poate dispune* de către procuror renunțarea la urmărirea penală.

Potrivit art. 318 alin. (1) și (5) CPP, în cazul infracțiunilor pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau pedeapsa închisorii de cel mult 7 ani, cu excepția celor care au avut ca urmare moartea victimei, procurorul poate renunța la urmărirea penală când, în raport de criteriile prevăzute de lege [art. 318 alin. (2) și (3) CPP], constată că nu există un interes public în urmărirea faptei.

Nu există nicio dispoziție legală care să interzică procurorului să dispună renunțarea la urmărirea penală, aceasta fiind posibilă și în cazul minorilor, însă nu toate dispozițiile art. 318 CPP sunt aplicabile acestora.

Conform art. 318 alin. (6) CPP, procurorul poate dispune, după consultarea suspectului sau a inculpatului, ca acesta să îndeplinească una sau mai multe dintre următoarele *obligații*:

a) să înlăture consecințele faptei penale sau să repare paguba produsă ori să convină cu partea civilă o modalitate de reparare a acesteia;

b) să ceară public scuze persoanei vătămate;

c) să presteze o muncă neremunerată în folosul comunității, pe o perioadă cuprinsă între 30 și 60 de zile, în afară de cazul în care, din cauza stării de sănătate, persoana nu poate presta această muncă;

d) să frecventeze un program de consiliere.

Coroborat cu dispozițiile din Codul penal relative la răspunderea penală a minorului, respectiv art. 121 CP referitor la obligațiile ce pot fi impuse minorilor odată cu luarea unei măsuri educative neprivative de libertate, se constată că obligațiile prevăzute de art. 318 alin. (6) lit. a), b) și d) CPP sunt compatibile cu regimul răspunderii penale a minorilor, în timp ce *obligația de prestare a unei munci neremunerate în folosul comunității nu este aplicabilă în cazul minorilor*.

Apreciem că este exclusă posibilitatea de aplicare a acestei obligații *indiferent de vârsta* pe care suspectul sau inculpatul ce a comis fapta în timpul minorității o are la data emiterii ordonanței de renunțare la urmărirea penală[1]. În consecință, în situația faptelor comise de minori, procurorul nu va putea dispune ca aceștia să se supună obligației prevăzute în art. 318 alin. (6) lit. c) CPP, chiar dacă suspectul sau inculpatul minor devine major înainte de emiterea ordonanței prin care se dispune renunțarea la urmărirea penală, deoarece în cursul judecății o asemenea obligație nu poate fi dispusă în sarcina minorului devenit major, căruia i se aplică același regim sancționator special.

În cazul obligației prevăzute în art. 318 alin. (6) lit. a) CPP, minorul va trebui să își asume înlăturarea consecințelor faptei sale ori repararea pagubei sau să convină cu partea civilă o modalitate de reparare a pagubei; în această situație, echivalentă ca efecte unei tranzacții, sunt obligatorii asistarea minorului de către avocat, ales sau din oficiu, precum și prezența părinților, a tutorelui, curatorului sau a persoanei în îngrijirea căreia se află temporar minorul, întrucât această situație impune asigurarea unei asistențe minorului, cu atât mai mult cu cât el nu poate încheia singur acte juridice civile.

Credem că dispoziția art. 318 alin. (6) lit. a) CPP *nu exclude încheierea unei tranzacții ori a unui acord de mediere*, deoarece dispozițiile art. 23 CPP sunt incidente pe tot parcursul procesului penal, deci și pe parcursul urmăririi penale, numai că o asemenea tranzacție sau acord de mediere presupune participarea și acordul părții responsabile civilmente, care poate fi părintele sau o altă persoană[2].

[1] R. MOROȘANU, S. FRANGULOIU, M. KLEIN, *op. cit.*, p. 319.

[2] *Idem*, p. 313.

Cât privește cea de-a doua obligație ce poate fi impusă minorului, *prevăzută în art. 318 alin. (6) lit. b) CPP*, procurorul trebuie să precizeze în ordonanță, de comun acord cu minorul, reprezentantul său și persoana vătămată, modalitatea în care va fi executată obligația, însă această modalitate nu trebuie să aducă atingere dezvoltării psihice a minorului sau să îl supună unei publicități ori mediatizări inutile și dăunătoare[1].

Referitor la *obligația prevăzută în art. 318 alin. (6) lit. d) CPP*, apreciem că și aceasta este permisă de lege în cazul minorilor, iar conform art. 90 alin. (1) din Legea nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal[2], în cazul în care s-a dispus frecventarea unui program de consiliere, persoana față de care s-a renunțat la urmărirea penală este obligată ca în termenul stabilit de procuror să identifice și să urmeze pe cheltuială proprie un program de consiliere indicat de procuror, oferit de o instituție din comunitate abilitată potrivit procedurii prevăzute la art. 20 din aceeași lege. Cu atât mai mult în această situație se impune prezența unui ocrotitor al minorului în fața procurorului, deoarece obligația presupune cheltuieli ce nu pot fi acoperite de minor personal, fiind necesar ca procurorul să aibă în vedere, la stabilirea obligației prevăzute în art. 318 alin. (6) lit. d) CPP, posibilitățile financiare ale minorului și ale reprezentanților săi legali, precum și utilitatea programului de consiliere.

Conform modificărilor aduse Codului de procedură penală prin O.U.G. nr. 18/2016, *ordonanța prin care procurorul dispune renunțarea la urmărirea penală este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară*, iar soluționarea sesizării are loc cu citarea părților, a suspectului, a persoanei vătămate și a altor persoane interesate, precum și cu participarea procurorului. Apreciem că în cazul minorului se impun asistarea acestuia de un avocat ales sau din oficiu și citarea părinților acestuia.

Secțiunea a 3-a. Dispoziții privind judecata în primă instanță și în apel

309. Domeniu de aplicare. Dispozițiile speciale privind judecata în primă instanță și în apel sunt *aplicabile minorilor care nu au împlinit vârsta de 18 ani la data sesizării instanței*, respectiv la data înregistrării dosarului la instanță.

Astfel, conform art. 507 alin. (3) CPP, inculpatul care a săvârșit infracțiunea *în timpul când era minor* este judecat potrivit procedurii aplicabile în cauzele cu infractori minori, dacă *la data sesizării instanței* nu a împlinit 18 ani. *Per a contrario*, un inculpat care la data sesizării instanței împlinise vârsta de 18 ani va fi judecat conform procedurii obișnuite, cu toate consecințele ce decurg din această procedură:

– ședința va fi publică;

– judecata poate avea loc în compunerea obișnuită;

– nu mai este necesară citarea părinților ori a tutorilor, curatorilor, a persoanei în îngrijirea căreia se află temporar minorul, cu excepția situației în care au calitatea de părți responsabile civilmente;

– nu mai este necesară citarea serviciului de probațiune;

– inculpatul poate fi reascultat, dacă este necesar.

[1] R. MOROȘANU, S. FRANGULOIU, M. KLEIN, *op. cit.*, p. 313.

[2] M. Of. nr. 513 din 14 august 2013.

În opinia noastră, se menține însă obligativitatea asistenței juridice și a referatului de evaluare, având în vedere faptul că în privința inculpatului minor la data săvârșirii faptei se pot dispune numai măsuri educative, iar pentru alegerea măsurii și a eventualelor obligații este necesară formularea de propuneri de către serviciul de probațiune competent.

Prin *„data sesizării instanței"* se înțelege, după caz, data înregistrării rechizitoriului la instanță, în vederea parcurgerii procedurii camerei preliminare, data rămânerii definitive a soluției de admitere a plângerii formulate împotriva soluției de netrimitere în judecată, conform art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP, ori data înregistrării rechizitoriului întocmit după restituirea cauzei la parchet, conform art. 346 alin. (3) CPP[1]. Astfel, în situația în care judecătorul de cameră preliminară dispune restituirea cauzei la parchet, are loc, potrivit art. 332 alin. (1) lit. b) CPP, reluarea urmăririi penale, în consecință, dacă ulterior are loc *o nouă sesizare a instanței*, va fi avută în vedere data înregistrării acelei sesizări la instanța de fond.

Se observă că soluția propusă de noul cod este diferită față de ultima formă a Codului de procedură penală din 1968, revenindu-se la forma anterioară modificărilor intervenite prin Legea nr. 356/2006. S-a apreciat astfel că, în condițiile în care minorul a devenit major, nu se mai impune și nici nu mai este utilă ocrotirea dezvoltării sale fizice și psihice prin norme de procedură speciale. Cu alte cuvinte, legiuitorul român a apreciat că nu se impune o procedură specială în privința tinerilor care nu mai sunt minori la data sesizării instanței, dar care au comis fapte în timpul minorității.

Se observă, de asemenea, că soluția din Codul de procedură penală este diferită față de aceea adoptată de Codul penal, filosofia în cazul normelor de drept substanțial fiind aceea că ele se aplică indiferent de data la care este judecată persoana care a comis în timpul minorității fapte prevăzute de legea penală.

Dacă însă la data sesizării instanței inculpatul nu împlinise vârsta de 18 ani, sunt incidente dispozițiile art. 507 alin. (2) CPP, conform cărora instanța în compunere specială rămâne competentă să judece potrivit dispozițiilor procedurale speciale privitoare la minori, *chiar dacă între timp inculpatul a împlinit vârsta de 18 ani*. Ceea ce interesează în acest caz este numai vârsta minorului la data sesizării instanței, iar nu la data pronunțării hotărârii.

În doctrina publicată sub imperiul Codului de procedură penală anterior s-a arătat că, „după intrarea în vigoare a Codului de procedură penală (1969 – n.n.), au existat comentarii cu privire la interpretarea expresiei «între timp», cuprinsă în textul art. 483 alin. (2). Din formularea textului – «chiar dacă între timp inculpatul a împlinit 18 ani» – se desprinde concluzia că se are în vedere situația în care, în timpul cât cauza se află pe rolul primei instanțe, inculpatul devine major. În acest caz, judecata continuă în aceeași compunere a instanței, cu respectarea regulilor procedurale speciale prevăzute pentru cauzele cu minori[2]. De asemenea, în cazul în care inculpatul devine major în timp ce cauza se rejudecă în fond, în urma admiterii unei căi de atac, se respectă dispozițiile speciale privind judecarea infractorilor minori"[3]. Soluția își menține valabilitatea.

310. Compunerea instanței. Ca și în reglementarea anterioară, conform art. 507 alin. (1) CPP, judecarea cauzelor cu inculpați minori are loc *de către judecători anume*

[1] În același sens, L.A. POSTELNICU, C.C. MECEANU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 2038.

[2] M. PREDA, *Urmărirea și judecarea infracțiunilor săvârșite de minori*, în R.R.D. nr. 9/1970, p. 46, *apud* A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 688.

[3] *Ibidem*. S-a hotărât că se aplică procedura specială dacă la data sesizării instanței de recurs infractorul nu împlinise vârsta de 18 ani (Plenul Trib. Suprem, dec. de îndrum. nr. 1/1971, în R.R.D. nr. 4/1971, p. 86), în A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 688.

desemnați, potrivit legii, regulile privind compunerea instanței menținându-se și în situația în care inculpatul devine major pe parcursul judecății.

Sancțiunea în cazul nerespectării acestei dispoziții este prevăzută de art. 281 alin. (1) lit. a) CPP – aceea a *nulității absolute* – și poate fi invocată în orice stare a procesului; cum judecătorul de cameră preliminară care dispune începerea judecății exercită și funcția de judecată în cauză, conform art. 346 alin. (7) CPP, dispozițiile art. 507 sunt *incidente și în privința judecătorului învestit cu procedura camerei preliminare*.

S-a exprimat și opinia în sensul că „nesoluționarea cauzei de judecători anume desemnați poate atrage sancțiunea nulității relative, conform art. 282 C.proc.pen., deoarece nerespectarea acestei specializări nu constituie o încălcare a dispozițiilor privitoare la competența materială ori funcțională a instanței", însă această opinie pleacă de la premisa eronată că textul se referă la competența instanței; or, textul are în vedere compunerea instanței, iar nu competența acesteia[1].

Pentru uniformizarea practicii judiciare pe această problemă, printr-o decizie de îndrumare a fostului Tribunal Suprem[2], s-a decis că soluțiile instanțelor care nu au luat în considerare prevederile art. 483 alin. (1) CPP (din 1968 – n.n.) sunt nelegale. Soluția s-a motivat pe faptul că opinia potrivit căreia în alcătuirea completelor de judecată pot intra și alți judecători decât cei desemnați este rezultatul unei confuzii făcute între „compunerea" și „competența" instanței de judecată. Dacă „compunerea" instanței se referă la alcătuirea completului de judecată cu anumiți judecători, „competența" instanței vizează aptitudinea pe care o are o anumită instanță, în baza legii, să rezolve anumite cauze[3].

În doctrină, interpretând dispozițiile art. 483 alin. (1) CPP [din 1968, art. 507 alin. (1) CPP – n.n.] cu luarea în considerare a celor arătate, se observă că *judecarea cauzelor cu minori de judecători anume desemnați potrivit legii ține de compunerea instanței*, și nu de competența materială a acesteia, motiv pentru care neîndeplinirea obligației atrage aplicarea sancțiunilor prevăzute de lege pentru compunerea instanței, respectiv art. 197 alin. (2) CPP [din 1968, art. 281 alin. (1) CPP – n.n.][4].

Regula prevăzută de art. 507 CPP *nu este aplicabilă* însă în situația în care minorul a împlinit vârsta de 18 ani la data sesizării instanței, caz în care inculpatul este judecat potrivit procedurii aplicabile în cauzele cu infractori majori, spre deosebire de reglementarea anterioară, care prevedea că, și în acest caz, inculpatul care a săvârșit fapta în timpul cât era minor este judecat după procedura aplicabilă minorilor. Prin data sesizării instanței se înțelege data înregistrării cauzei la instanță, în vederea repartizării acesteia către un judecător de cameră preliminară, iar nu data începerii judecății[5].

Față de soluția adoptată de legiuitor, rămâne în continuare valabilă jurisprudența conform căreia participarea în completul de judecată la prima instanță a altor judecători decât cei desemnați potrivit legii să judece cauzele privind inculpați minori este sancționată cu nulitatea absolută, conform art. 197 alin. (2) CPP [din 1968, art. 281 alin. (1) CPP – n.n.], privind compunerea instanței[6].

---

[1] L.A. POSTELNICU, C.C. MECEANU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 2038.

[2] Plenul Trib. Suprem, dec. de îndrum. nr. 6/1973, în C.D. 1973, p. 43-44, în A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 691.

[3] I. NEAGU, L. MOLDOVAN, *Îndreptar de practică judiciară în materie de drept procesual penal*, Universitatea București, 1981, p. 251, conform cu A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 687.

[4] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 687-688.

[5] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 600.

[6] C.S.J., s. pen., dec. nr. 3068 din 15 decembrie 1995, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *Codul de procedură penală – texte, jurisprudență, hotărâri C.E.D.O.*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 649.

Prevederile privind compunerea completului de judecată în cauzele cu infractori minori trebuie interpretate sistematic, împreună cu dispozițiile cuprinse în Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată[1]. Astfel, potrivit legii, în cadrul tribunalelor și curților de apel funcționează, printre altele, și *secții sau, după caz, complete specializate pentru cauze cu minori și de familie*. De asemenea, în cadrul judecătoriilor, se vor organiza secții sau complete specializate pentru minori și familie.

Completele și secțiile specializate pentru minori și familie, precum și tribunalele specializate pentru minori și familie judecă atât infracțiunile săvârșite de minori, cât și infracțiunile săvârșite asupra minorilor. Pentru acestea din urmă însă, nu se aplică dispozițiile procedurale speciale din Codul de procedură penală. Când în aceeași cauză sunt mai mulți inculpați, unii minori și alții majori, și nu este posibilă disjungerea, competența aparține tribunalului specializat pentru minori și familie (art. 40 din Legea nr. 304/2004)[2].

311. Obligativitatea efectuării referatului de evaluare, dacă nu a fost efectuat în cursul urmăririi penale. Potrivit art. 506 alin. (2) teza I CPP, instanța are obligația de a dispune efectuarea referatului de evaluare de către serviciul de probațiune în a cărui circumscripție își are locuința minorul.

Obligativitatea efectuării referatului de evaluare *subzistă și în cazul în care făptuitorul a împlinit vârsta de 18 ani* înainte de sesizarea instanței sau chiar înainte de a se fi început urmărirea penală împotriva sa, întrucât dispozițiile art. 506 CPP nu fac distincție între diferite categorii de inculpați după cum aceștia au împlinit sau nu vârsta de 18 ani în cursul judecății sau înainte de momentul sesizării instanței. Pe de altă parte, și în privința acestora instanța poate dispune luarea unei măsuri educative, astfel că referatul este necesar în vederea propunerii de către consilierul de probațiune a măsurii educative adecvate minorului[3].

Potrivit art. 506 alin. (2) teza a II-a CPP, în situația în care referatul de evaluare a fost întocmit în cursul urmăririi penale, instanța de judecată *nu mai este obligată* să dispună efectuarea lui. Apreciem că, în măsura în care în cauză s-a întocmit un referat de evaluare în cursul urmăririi penale, iar prin acesta nu s-au făcut propuneri cu privire la măsura educativă adecvată situației minorului respectiv, precum și cu privire la natura și durata programelor de reintegrare socială ori la alte obligații ce pot fi impuse minorului, instanța ce are nevoie de informații și lămuriri suplimentare poate dispune în cursul judecății citarea consilierului de probațiune care a întocmit referatul de evaluare, iar conform art. 47 alin. (1) din Legea nr. 252/2013, consilierul de probațiune prezent la judecarea minorului oferă instanței de judecată informații și lămuriri suplimentare față de conținutul referatului de evaluare întocmit și comunicat conform art. 33, art. 34 și art. 37 din lege.

De asemenea, dacă apreciază necesar, consilierul de probațiune prezent la termenul de judecată prezintă instanței de judecată propunerile privind măsurile care pot fi luate față de minor, așa cum au fost formulate în conținutul referatului de evaluare, sau formulează completări, atunci când este cazul. În practică pot apărea dificultăți atunci când referatul de evaluare este întocmit de un alt serviciu decât acela aflat în circumscripția teritorială a instanței, întrucât consilierul de probațiune de la serviciul de probațiune din circumscripția instanței de judecată nu dispune de informațiile necesare.

În situația în care consilierul de probațiune nu se poate prezenta în fața instanței de judecată, nicio dispoziție legală nu interzice *efectuarea unui nou referat de evaluare în*

[1] M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005.
[2] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 685.
[3] R. MOROȘANU, S. FRANGULOIU, M. KLEIN, *op. cit.*, p. 327.

cursul judecății, dacă acela întocmit în cursul urmăririi penale nu conține toate datele utile soluționării cauzei.

Potrivit art. 281 alin. (1) CPP, lipsa referatului de evaluare în cauzele cu inculpați minori nu mai constituie caz de nulitate absolută, însă poate constitui, cel puțin teoretic, caz de *nulitate relativă*, în condițiile art. 282 din același cod. Cu toate acestea, practic, efectuarea referatului de evaluare poate fi dispusă în tot cursul judecății în primă instanță, până la dezbateri, iar în măsura în care lipsa lui este invocată în cursul judecății în apel, instanța de apel are, de asemenea, posibilitatea de a dispune efectuarea, cu atât mai mult cu cât apelul este o cale de atac devolutivă. În plus, pronunțarea unei hotărâri de către prima instanță în lipsa referatului de evaluare privind pe minor nu se regăsește printre situațiile expres și limitativ prevăzute în art. 421 pct. 2 lit. b) CPP pentru care instanța de apel poate dispune trimiterea cauzei spre rejudecare. Vătămarea produsă minorului prin pronunțarea unei soluții în lipsa referatului de evaluare se acoperă prin efectuarea lui în cursul judecății în apel.

Credem că situațiile în care instanța va omite efectuarea referatului de evaluare vor fi aproape inexistente, având în vedere faptul că, pentru alegerea măsurii educative potrivite minorului, instanța are nevoie de date și informații nu numai despre faptă, ci și despre persoana acestuia.

Nu poate fi considerat ca valabil un referat de evaluare efectuat anterior săvârșirii faptelor pentru care este cercetat inculpatul minor, referat ce a fost efectuat și folosit pentru internarea minorului într-o unitate de ocrotire[1]. De asemenea, nu poate ține loc de referat de evaluare fișa individuală ținută de organele de poliție, întrucât nu cuprinde datele prevăzute de lege, ci numai informații despre minor, necesare activității specifice desfășurate de poliție. Nu poate fi primit același referat de evaluare ori de câte ori s-a pornit o nouă urmărire penală. Așadar, referatul de evaluare folosit într-o cauză anterioară nu poate fi folosit într-o cauză nouă. Dacă s-ar admite această situație, ar însemna că un singur referat poate fi folosit pe toată perioada minoratului[2].

312. Persoanele chemate la judecarea minorului. Potrivit art. 508 alin. (1) CPP, la judecarea cauzei cu inculpat minor se citează *serviciul de probațiune*, *părinții* sau, după caz, *tutorele*, *curatorul*, *persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul*, însă, ca și în reglementarea anterioară, neprezentarea acestor persoane, legal citate, nu împiedică judecarea cauzei.

Persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul poate fi un bunic sau o altă rudă, chiar un vecin, persoana căreia minorul i-a fost încredințat în plasament, reprezentantul unei fundații sau asociații unde minorul se află etc.

Spre deosebire de urmărirea penală, citarea acestor persoane este *obligatorie indiferent de vârsta minorului* la data săvârșirii faptei ori la data judecății, cu excepția situației în care inculpatul împlinise 18 ani la data sesizării, iar judecata are loc potrivit procedurii obișnuite. În această din urmă situație, părinții, tutorele ori, după caz, curatorul sau persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul trebuie citați în calitate

[1] Trib. jud. Sibiu, dec. pen. nr. 150/1990, în Dreptul nr. 8/1992, p. 86, *apud* A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 678.

[2] Trib. jud. Sibiu, dec. pen. nr. 108/1993, în Dreptul nr. 8/1994, p. 101, în A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 678. În speță, s-a depus un „rezumat-anchetă socială" (cauza respectivă fusese soluționată înainte de înlocuirea anchetei sociale cu referatul de evaluare), care nu era altceva decât o copie a unei anchete sociale efectuate cu un an în urmă. Evident, această anchetă socială nu conținea date privind schimbările survenite în comportarea minorului din ultima perioadă.

de părți responsabile civilmente, numai dacă în cauză există constituire de parte civilă și persoanele menționate întrunesc condițiile pentru a avea o astfel de calitate.

Aceste persoane au *dreptul, dar și obligația* de a da lămuriri instanței, de a formula cereri și de a prezenta propuneri în privința măsurilor ce ar urma să fie luate.

Prevederea din art. 508 alin. (1) CPP, ca la judecată să fie citați serviciul de probațiune și părinții, iar dacă este cazul tutorele, curatorul sau persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află minorul, sub aspectul soluționării laturii civile, își găsesc explicația în multitudinea de situații ivite în practică, textul de lege căutând să fie cât mai acoperitor[1]. Astfel, s-a decis că, în cazul în care bunicul patern al minorului infractor recunoaște că acesta s-a aflat sub supravegherea lui pe perioada când a comis infracțiunea, consimțind, totodată, să răspundă solidar pentru acoperirea prejudiciului și a cheltuielilor de judecată, instanța poate dispune obligarea acestuia, având în vedere și faptul că soluționarea laturii civile a procesului penal este guvernată de principiul disponibilității[2].

Textul art. 508 CPP nu mai prevede posibilitatea chemării altor persoane a căror prezență este considerată necesară de către instanță la judecarea cauzei în care există inculpați minori, însă nu există o dispoziție legală care să interzică instanței citarea altor persoane decât cele enumerate la acest text de lege, astfel că, în măsura în care *instanța apreciază necesară pentru soluționarea cauzei prezența altor persoane decât cele menționate*, nimic nu o împiedică să dispună citarea lor. Ar putea fi utilă, spre exemplu, prezența unui psiholog sau a altei persoane din cadrul direcției pentru protecția copilului.

În cazul în care instanța omite citarea acestor persoane, sancțiunea ce intervine este *nulitatea relativă*, în condițiile art. 282 CPP, fiind necesar ca o asemenea nulitate să fie invocată fie de către minor, fie chiar de aceste persoane, însă cele din urmă pot invoca omisiunea citării numai în cazul în care au și calitatea de parte responsabilă civilmente, deoarece textul art. 282 alin. (2) CPP se referă la procuror, suspect, inculpat, persoana vătămată, celelalte părți, atunci când există un interes procesual propriu în respectarea dispoziției legale încălcate. Or, atunci când nu există constituire de parte civilă, părinții, tutorele, curatorul, persoana în supravegherea sau îngrijirea căreia se află temporar minorul au calitatea de subiecți procesuali, participanți la proces, iar nu de părți. De asemenea, ca urmare a celor reținute de Curtea Constituțională prin Decizia pronunțată la 20 septembrie 2017[3], apreciem că instanța poate invoca din oficiu nulitatea relativă.

În doctrina anterioară, față de obligativitatea citării persoanelor respective, s-a pus problema stabilirii sancțiunii procesuale în cazul necitării și judecării în lipsa acestora. S-a arătat că din analiza textului art. 484 CPP [din 1968, art. 508 alin. (1) CPP – n.n.] nu rezultă însă că prezența persoanelor respective este absolut necesară, această concluzie desprinzându-se și din precizarea că neprezentarea lor nu împiedică judecarea cauzei, iar, pe de altă parte, art. 197 alin. (2) din același cod (art. 281 CPP – n.n.) nu sancționează lipsa persoanelor prevăzute de art. 484 alin. (2). Prin urmare, se desprinde concluzia că necitarea acestora nu atrage nulitatea absolută[4].

---

[1] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 692.

[2] Trib. jud. Brașov, dec. pen. nr. 508/1992, în R.D.P. nr. 4/1994, p. 92. În același sens, a se vedea și C.A. Galați, dec. pen. nr. 32/1993, în Sinteză de practică judiciară a Curții de Apel Galați 1993, p. 62, în A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 692.

[3] Nepublicată încă în Monitorul Oficial până la data trimiterii la tipar a prezentei ediții.

[4] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 691.

Și în practica judiciară s-a arătat că necitarea persoanelor respective va putea fi invocată dacă s-a cauzat o vătămare ce nu ar putea fi înlăturată decât prin anularea actului ori anularea ar fi necesară pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei[1].

Rămâne în continuare de actualitate jurisprudența care a considerat că omisiunea instanței de a cita părinții inculpatului minor, potrivit dispozițiilor art. 484 alin. (2) CPP [din 1968, art. 508 alin. (1) CPP – n.n.], nu constituie caz de nulitate absolută, dispozițiile menționate nefiind prevăzute, conform art. 197 alin. (2) din același cod (art. 281 CPP – n.n.), sub sancțiunea nulității absolute[2].

De asemenea, omisiunea citării serviciului de probațiune este sancționată cu nulitatea relativă, putând fi invocată de minor numai în măsura în care această omisiune i-a cauzat o vătămare, pentru aceleași considerente pentru care jurisprudența a considerat că omisiunea instanței de a cita autoritatea tutelară la termenul când a avut loc judecata inculpatului minor, fiind sancționată cu nulitatea relativă, nu poate constitui temei de casare potrivit art. 385^9 alin. (1) pct. 21 CPP (din 1968 – n.n.) în recursul declarat de procuror, atâta vreme cât nu se învederează că, prin judecarea cauzei în aceste condiții, s-a cauzat minorului o vătămare care nu ar putea fi înlăturată decât prin anularea hotărârii[3].

S-a considerat că, în cazul în care a fost citat numai unul dintre părinți, instanța judecând cauza fără a-l cita și pe celălalt părinte, s-a pronunțat o hotărâre nelegală, urmând să se procedeze la o nouă judecată, cu citarea ambilor părinți[4]. Motivarea s-a bazat pe dispozițiile art. 291 CPP 1968, care prevedeau că judecata poate avea loc numai în cazul în care părțile sunt legal citate și procedura este legal îndeplinită, necitarea unuia dintre părinți cauzând o vătămare care nu poate fi reparată decât prin anularea actului respectiv. O asemenea soluție nu mai este de actualitate decât în măsura în care părintele însuși invocă împrejurarea că nu a fost citat și numai dacă a avut calitatea de parte responsabilă civilmente, față de dispozițiile art. 421 pct. 2 lit. b) CPP.

În alt caz însă, s-a considerat că necitarea unuia dintre părinți nu poate constitui un motiv de nulitate a hotărârii, dacă celălalt părinte, fiind citat, s-a prezentat și a susținut în mod corespunzător interesele minorului, apreciere pe care, bineînțeles, o face instanța[5]. Într-adevăr, lipsa citării unuia dintre părinți poate fi invocată de minor în condițiile dispozițiilor art. 282 CPP referitoare la nulitățile relative, fiind necesară dovedirea vătămării produse.

Într-o altă cauză, constatându-se că instanța de fond nu a dispus citarea tatălui minorului, acesta aflându-se în stare de deținere în executarea unei pedepse privative de libertate, instanța de apel a dispus citarea lui la judecarea apelului declarat de inculpatul minor[6].

313. Citarea și prezența inculpatului minor la judecată. Citarea inculpatului minor la judecată are loc *potrivit dispozițiilor generale privind citarea*.

---

[1] Plenul Trib. Suprem, dec. de îndrum. nr. 6/1973, în C.D. 1973, p. 47, în A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 691.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1702 din 26 martie 2004, www.scj.ro, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 651.

[3] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 304/1997, cu *notă* de V. PAPADOPOL, în C.P.J.P. 1997, p. 248-249, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 652.

[4] Trib. jud. Brașov, dec. nr. 121/1993, în Dreptul nr. 5-6/1994, p. 174, în A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 691.

[5] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 898/1971, în C.D. 1971, p. 513. Necitarea ambilor părinți la judecarea cauzelor cu minori nu este sancționată cu nulitatea absolută prevăzută de art. 197 alin. (2) CPP (din 1968 – n.n.). Dacă s-a constatat că necitarea unuia dintre părinți nu a cauzat inculpatului minor vreun prejudiciu, nu se poate invoca anularea actului, potrivit art. 197 alin. (1) din același cod. Aparent, cele două soluții par contradictorii. La o analiză mai atentă, se observă că ambele soluții au avut drept criterii de apreciere producerea unei vătămări minorului, în cazul necitării unuia dintre părinți (A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 691-692).

[6] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1186/A din 25 iulie 2016, nepublicată.

Conform art. 257 alin. (6) CPP, citarea minorului cu vârsta mai mică de 16 ani se face prin citație scrisă, în plic închis, *prin intermediul părinților sau al tutorelui*, cu excepția cazului când acest lucru nu este posibil.

Modalitatea de citare menționată are loc în cazul oricărui minor, indiferent de calitatea procesuală pe care o are. În consecință, dispoziția este aplicabilă minorilor inculpați, persoane vătămate ori părți civile sau martori care nu au împlinit vârsta de 16 ani la data emiterii citației.

Per a contrario, rezultă că minorul care a împlinit vârsta de 16 ani va fi citat în modalitatea obișnuită, regula fiind citația scrisă; citarea se poate face prin notă telefonică, telegrafică ori poștă electronică sau orice fel de mesagerie electronică, dacă organul judiciar are mijloacele tehnice de a face dovada că citația a fost primită.

Regulile privind *prezența minorului la judecată* sunt aceleași ca și în cazul majorilor.

În reglementarea anterioară intrării în vigoare a Legii nr. 202/2010, judecarea infracțiunilor comise de un inculpat minor se realiza numai în prezența acestuia, cu excepția cazului când s-a sustras de la judecată, conform art. 484 alin. (1) CPP 1968. Prin intrarea în vigoare a Legii nr. 202/2010, aceste dispoziții au fost abrogate, astfel că judecata putea avea loc și în lipsa minorului.

Nici în reglementarea privind procedura în cauzele cu infractori minori din noul Cod de procedură penală nu se prevede expres o asemenea dispoziție, însă apreciem că textele din capitolul special dedicat minorilor trebuie coroborate cu dispozițiile art. 364 CPP, potrivit cărora *regula este că judecata cauzei are loc în prezența inculpatului.*

Prin excepție, judecata poate avea loc *în lipsa inculpatului* dacă acesta este dispărut, se sustrage de la judecată ori și-a schimbat adresa fără a o aduce la cunoștința organelor judiciare și, în urma verificărilor efectuate, nu i se cunoaște noua adresă. De asemenea, judecata poate avea loc în lipsa inculpatului dacă, deși legal citat, acesta lipsește în mod nejustificat de la judecarea cauzei. Dovada lipsei justificate de la judecată cade în sarcina inculpatului, cu atât mai mult cu cât acesta are obligația de a încunoștința instanța despre orice schimbare de locuință, obligație valabilă și în cazul inculpaților minori.

În măsura în care minorul nu se prezintă la judecată, instanța este obligată să efectueze aceleași verificări referitoare la noua adresă sau posibilitatea ca acesta să fie arestat în altă cauză, ca și în cazul inculpaților majori. De asemenea, dacă apreciază necesară prezența inculpatului, instanța poate dispune *aducerea acestuia cu mandat de aducere*. Apreciem că se impune emiterea unui mandat de aducere pe numele inculpatului în situația în care nu se prezintă la judecată, nu justifică lipsa sa în niciun mod și nu este prezent un avocat ales pentru a reprezenta interesele minorului.

Sunt valabile și în cazul minorilor dispozițiile art. 364 alin. (4) CPP, conform cărora, pe tot parcursul judecății, inculpatul, inclusiv în cazul în care este privat de libertate, *poate cere, în scris, să fie judecat în lipsă*, fiind reprezentat de avocatul său ales sau din oficiu, și, de asemenea, dispozițiile privind posibilitatea de a pune concluzii și de a i se da cuvântul prin *videoconferință*, în prezența apărătorului ales sau din oficiu.

Norma imperativă existentă anterior intrării în vigoare a Legii nr. 202/2010 se circumscria unei garanții procesuale deosebit de importante și în deplin acord cu instrumentele internaționale în materia justiției juvenile, urmărindu-se ca prin prezența fizică a acestora la judecată să li se asigure apărarea intereselor legitime prin posibilitatea participării procesuale efective și exercitarea deplină a drepturilor și garanțiilor procesuale conferite de lege.

În consecință, judecarea cauzei în absența inculpatului minor este posibilă în cazul în care este dispărut ori al sustragerii acestuia de la judecată, ipoteză ce trebuie însă să fie constatată prin *împrejurări concrete*, care o confirmă (rezultate dintr-o cercetare temeinică ce atestă că minorul este plecat în loc necunoscut, fugit de acasă ori se ascunde).

De asemenea, judecata poate avea loc în lipsa inculpatului minor dacă acesta și-a schimbat adresa fără a o aduce la cunoștința organelor judiciare și, în urma verificărilor efectuate, nu i se cunoaște noua adresă.

Ipoteza în care, deși legal citat, inculpatul lipsește în mod nejustificat de la judecarea cauzei poate fi luată în considerare și în cazul minorilor, în măsura în care se face dovada că a primit personal citația pentru mai multe termene și, cu toate acestea, nu s-a prezentat, deși au fost efectuate și alte demersuri pentru aducerea sa la judecată – emiterea unor mandate de aducere, care însă nu s-au îndeplinit, deoarece, prin ipoteză, un mandat de aducere ce se îndeplinește presupune aducerea prin constrângere a persoanei pe numele căreia s-a emis mandatul, în cazul în care aceasta refuză să însoțească organul de poliție[1]. Ca și în cazul inculpaților majori, instanța este însă obligată să acorde cel puțin un termen de judecată pentru a verifica dacă inculpatul se sustrage de la judecată ori lipsește nejustificat.

Trebuie observat, totodată, că, potrivit art. 281 alin. (4) CPP, încălcarea dispozițiilor legale privind prezența inculpatului, chiar dacă sancționată cu nulitatea absolută, pentru a produce efecte, *trebuie invocată până la un anumit termen*, respectiv până la încheierea procedurii în camera preliminară, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale sau în procedura camerei preliminare, însă se observă că nu există vreo dispoziție legală care să conțină obligativitatea prezenței inculpatului minor la urmărirea penală ori în procedura camerei preliminare; în consecință, soluționarea cauzei fără prezența inculpatului minor poate fi invocată în orice stare a procesului, dacă încălcarea a intervenit în cursul judecății.

Sancțiunea *nulității absolute* intervine numai dacă inculpatul minor se afla în stare de arest ori de arest la domiciliu, era internat într-un centru educativ sau de detenție, față de el s-a luat măsura de siguranță a internării medicale ori, chiar dacă aflat în stare de libertate, nu este incidentă niciuna dintre situațiile la care face referire art. 364 CPP în care judecata poate avea loc fără participarea inculpatului.

În consecință, jurisprudența anterioară referitoare la intervenirea sancțiunii nulității absolute în condițiile în care nu s-a făcut dovada că inculpatul minor se sustrage de la judecată este valabilă în parte[2].

---

[1] R. MOROȘANU, S. FRANGULOIU, M. KLEIN, *op. cit.*, p. 333.

[2] „Din prevederile art. 484 alin. (1) CPP (din 1968, înainte de abrogarea prin Legea nr. 202/2010 – n.n.), potrivit cărora judecarea cauzei privind o infracțiune săvârșită de un minor se face în prezența acestuia, cu excepția cazului când minorul s-a sustras de la judecată, rezultă că prezența inculpatului minor la judecată este obligatorie, dacă nu s-a dovedit că acesta se sustrage de la judecată, dispoziție prevăzută, conform art. 197 alin. (2) și (3) din același cod, sub sancțiunea nulității absolute. Prin urmare, judecarea cauzei în lipsa inculpatului minor este nelegală, chiar dacă procedura de citare a fost îndeplinită, dacă nu s-a dovedit că acesta se sustrage de la judecată" (C.S.J., s. pen., dec. nr. 516 din 20 martie 1991, în B.J. 1990-2003, p. 1124). „Potrivit art. 484 alin. (1) CPP (din 1968, înainte de abrogarea prin Legea nr. 202/2010 – n.n.), judecarea cauzei privind o infracțiune săvârșită de un minor se face în prezența acestuia, cu excepția cazului când minorul s-a sustras de la judecată. În consecință, dacă în cauză nu s-a făcut dovada îndeplinirii procedurii de citare cu inculpații minori judecați în lipsă și nu rezultă nici faptul că aceștia s-au sustras de la judecată, au fost încălcate prevederile art. 484, fiind incident cazul de casare prevăzut în art. 385^9 alin. (1) pct. 5 din același cod" (I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3113 din 8 iunie 2004, www.scj.ro). „Dacă inculpatul minor a fost judecat în lipsă, fără să existe vreo dovadă în sensul sustragerii de la judecată, este incident cazul de casare prevăzut în art. 385^9 alin. (1) pct. 5 CPP (din 1968 – n.n.), deoarece, potrivit prevederilor art. 484 alin. (1) din același cod (înainte de abrogarea prin Legea nr. 202/2010 – n.n.), fiind vorba despre infracțiuni săvârșite de un minor, cauza trebuia judecată în prezența acestuia, cu

314. Ședința nepublică și judecata de urgență. Cauzele cu inculpați minori se judecă de urgență și cu precădere, *în ședință nepublică*, caracterul nepublic al ședinței fiind menținut și în noul Cod de procedură penală.

Nu mai este prevăzută obligativitatea desfășurării ședinței în care are loc judecarea infractorului minor separat de celelalte ședințe; în consecință, nu este obligatorie stabilirea unei ședințe de judecată distinct față de ședințele cu inculpați majori.

Prin *urgență* se înțelege stabilirea unor termene scurte, care să permită judecarea cauzei cu celeritate; asemenea termene sunt necesare cu atât mai mult cu cât, potrivit Codului penal, măsurile educative sunt aplicabile inculpatului indiferent de vârsta sa la data pronunțării, astfel că se impune ca judecata să aibă loc cât mai rapid, pentru a se da eficiență măsurilor educative prevăzute de legiuitor.

Cauzele cu minori se judecă *cu precădere*, în sensul că au întâietate în ședința de judecată față de alte cauze, așa cum se prevede și în situația cauzelor cu arestați. Textul nu prevede un termen de recomandare de 7 zile, precum în cazul inculpaților arestați, așa cum stabilește art. 355 alin. (1) CPP, astfel că instanța va stabili termenele de judecată ținând seama de această dispoziție.

La judecată *vor participa* procurorul, persoana vătămată, părțile, avocații acestora, subiecții procesuali citați în cauză, persoanele menționate în art. 508 alin. (1) CPP; de asemenea, *pot participa*, cu încuviințarea instanței, și alte persoane decât acelea prevăzute la art. 508, spre exemplu, la cererea minorului, la judecată poate participa un psiholog.

În interesul minorilor, a fost prevăzută *posibilitatea îndepărtării temporare din sala de judecată*, după ascultare, în condițiile în care instanța apreciază că administrarea anumitor probe poate avea o influență negativă asupra acestora, atât a minorului cu vârsta mai mică de 16 ani (ca în reglementarea anterioară), cât și a părinților ori tutorelui, curatorului ori persoanei în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul. Corelativ, a fost prevăzută obligația președintelui completului de a le aduce la cunoștință acestor persoane, la rechemarea în sală, actele esențiale efectuate în lipsa lor.

Din punctul de vedere al sancțiunii aplicabile, nu sunt incidente dispozițiile art. 281 alin. (1) lit. c) CPP referitoare la nulitatea absolută, ci dispozițiile art. 282 referitoare la *nulitatea relativă*. Astfel, judecarea cauzei cu inculpat minor în ședință publică nu atrage nulitatea absolută; în măsura în care minorului i-a fost cauzată vreo vătămare, se poate invoca nulitatea relativă în condițiile art. 282 CPP.

Remarcăm însă că, în realitate, judecarea cauzei cu inculpatul minor în ședință publică, iar nu nepublică, nu poate avea consecințe practice, cel puțin din perspectiva dreptului intern, decât în situația în care se dovedește, spre exemplu, că inculpatul minor nu a putut da declarații în mod corespunzător din cauza publicității ședinței de judecată. Credem că, în această situație, în care probele sunt afectate de caracterul public al ședinței de judecată, soluția practică pentru înlăturarea vătămării este aceea a readministrării lor de către instanța de apel, evident, în măsura în care o asemenea nulitate relativă este invocată cu respectarea condițiilor art. 282 CPP.

---

excepția cazului când minorul s-ar fi sustras de la judecată, hotărârea fiind lovită de nulitate absolută, conform art. 197 alin. (2), ca efect al încălcării dispozițiilor art. 484 alin. (1). În speță, inculpatul fiind prezent la un termen anterior, instanța nici nu a dispus citarea acestuia pentru termenul ulterior, deși procedura luării termenului în cunoștință nu se aplică în cazul inculpaților minori" (C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 417/1997, cu *notă* de V. PAPADOPOL, în C.P.J.P. 1997, p. 250-253). Toate soluțiile redate sunt preluate din G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 650-651.

De altfel, jurisprudența anterioară a stabilit că, dacă infractorul minor este judecat în ședință publică, fiind încălcate prevederile art. 485 alin. (2) CPP (din 1968 – n.n.), sancțiunea este nulitatea relativă, care operează, potrivit art. 197 alin. (1) și (4) din același cod, numai atunci când s-a adus o vătămare ce nu poate fi înlăturată decât prin anularea actului, iar nulitatea a fost invocată de parte până la un anumit moment procesual[1].

Din perspectiva dispozițiilor Convenției europene a drepturilor omului, judecarea minorului în ședință publică poate constitui o *încălcare a dreptului la un proces echitabil*, după cum s-a stabilit în cauza *T. c. Regatului Unit*[2].

---

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2515 din 28 mai 2003, în B.J. 2003, p. 766-767, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 652-653.

[2] C.E.D.O., hot. din 16 decembrie 1999, parag. 74-75, 77-78, 83-86, 88-89, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 656-658: „Curtea observă, în context, că una dintre garanțiile minime asigurate de art. 40 alin. (2) lit. b) din Convenția Națiunilor Unite privind drepturile copiilor prevede că viața lor privată trebuie să fie respectată pe deplin în toate fazele procedurilor. De asemenea, art. 8 din Regulile de la Beijing prevede că «dreptul minorului la protejarea vieții sale private trebuie respectat în toate stadiile» și că, «în principiu, nicio informație care ar putea conduce la identificarea infractorului minor nu trebuie publicată». În sfârșit, Comitetul Miniștrilor Consiliului Europei a recomandat în 1987 statelor membre să își revizuiască legislația și jurisprudența, astfel încât să evite prezentarea minorilor în fața jurisdicțiilor de adulți, atunci când există jurisdicțiile pentru minori, și să recunoască dreptul minorilor la respectarea vieții lor private. Curtea consideră că acestea demonstrează o tendință internațională în favoarea protejării vieții private a infractorilor minori și observă îndeosebi că menționata Convenție a Națiunilor Unite este obligatorie pentru toate statele membre ale Consiliului Europei. Articolul 6 din Convenție prevede că «accesul în sala de judecată poate fi interzis presei sau publicului pe întreaga durată a procesului sau pentru anumite părți ale acestuia (...) dacă interesele minorului o impun». Cu toate acestea, dacă existența unei astfel de tendințe este un factor de luat în considerare în analizarea tratamentului aplicat reclamantului prin raportare la articolele Convenției, nu poate fi determinant în ceea ce privește chestiunea de a ști dacă judecarea în public a unui infractor minor de 11 ani atinge nivelul minim de gravitate necesar pentru a intra în conținutul art. 3 din Convenție. Dacă latura publică a procedurii a putut exacerba, până la un punct, anumite sentimente ale reclamantului, Curtea nu este convinsă că măsurile speciale luate în cadrul procedurii, așa cum au fost acestea aplicate reclamantului, i-au cauzat suferințe considerabile dincolo de ceea ce în mod inevitabil i-ar fi provocat orice încercare a autorităților de a avea de-a face cu reclamantul, ca urmare a comiterii de către acesta a infracțiunii respective. În concluzie, Curtea nu consideră că procedurile față de reclamant au încălcat art. 3 din Convenție. Până la prezenta cauză nu s-a ridicat problema examinării chestiunii privind aplicabilitatea garanțiilor art. 6 parag. 1 din Convenție unei proceduri penale desfășurate față de un copil și, îndeosebi, privind aprecierea dacă, în vederea favorizării înțelegerii și participării persoanei interesate la proces, ținând cont că avem de-a face cu minori, nu trebuie renunțat la modalitățile care sunt considerate, în general, ca fiind garanții pentru adulți în cadrul unui proces, precum publicitatea dezbaterilor. Curtea reamintește considerentele sale anterioare cu privire la faptul că nu există până în prezent standarde comune printre statele membre ale Consiliului Europei în ceea ce privește vârsta responsabilității penale, iar reținerea responsabilității penale a reclamantului nu încalcă, în sine, art. 3 din Convenție. De asemenea, nu se poate afirma că judecarea unor acuzații penale aduse unui copil, chiar dacă acesta are 11 ani, constituie, în sine, o încălcare a dreptului la un proces echitabil garantat de art. 6 parag. 1 din Convenție. Cu toate acestea, Curtea consideră că tratarea unui copil acuzat de săvârșirea unei infracțiuni trebuie efectuată de o manieră care să țină pe deplin cont de vârsta sa, de maturitatea sa și de capacitățile sale intelectuale și emoționale și care să presupună măsuri de natură a favoriza înțelegerea de către acesta a procedurii penale și a rolului său în această procedură. Curtea observă că procesul reclamantului s-a derulat pe parcursul a 3 săptămâni, în public, în instanță. Au fost luate măsuri speciale având în vedere vârsta reclamantului și pentru a-l ajuta să înțeleagă procedura: de exemplu, i-a fost explicată procedura procesului și a vizitat în prealabil sala de judecată, iar audierile au fost scurtate, astfel încât să nu îl obosească excesiv. Cu toate acestea, formalismul și ritualul instanței trebuie să fi părut de neînțeles și intimidante pentru un copil de 11 ani, iar procesul a suscitat un foarte mare interes în mass-media și pentru public, atât în sala de judecată, cât și în afara acesteia. În aceste circumstanțe, Curtea apreciază că nu a fost suficient, din perspectiva art. 6 din Convenție, că reclamantul a fost reprezentat de un avocat experimentat. Având în vedere, printre altele, imaturitatea reclamantului și faptul că era bulversat, este improbabil ca, deși a stat aproape de avocații săi, putând comunica în șoaptă cu aceștia, să se fi simțit suficient de puțin inhibat, într-o sală tensionată în care era expus privirilor asistenței, pentru a se consulta efectiv cu avocații și pentru a se putea conforma sfaturilor acestora pe durata procesului, deși a fost capabil să coopereze cu ei în afara sălii de judecată, oferind

Menţiunea dacă şedinţa nu a fost publică se face în încheierea de şedinţă şi în practicaua sentinţei ori deciziei; dacă însă se amână pronunţarea, încheierea de amânare a pronunţării va conţine menţiunea că şedinţa a fost nepublică, iar sentinţa ori decizia va conţine menţiunea că şedinţa a fost publică, deoarece pronunţarea are loc în şedinţă publică.

315. Participarea obligatorie a procurorului. Conform art. 353 alin. (9) CPP, participarea procurorului este *obligatorie* la judecarea tuturor cauzelor. Deşi nu se prevede expres, în toate situaţiile în care instanţa dispune asupra măsurilor educative – înlocuire, prelungire, revocare etc. – în primă instanţă, chiar dacă nu este vorba propriu-zis despre o judecată în fond, procurorul participă la judecarea cauzei.

Participarea procurorului pe parcursul judecării cauzei în care sunt inculpaţi minori reprezintă o veritabilă garanţie a respectării drepturilor acestora, deoarece, participând la activităţile procesuale desfăşurate nemijlocit, oral şi contradictoriu în cursul judecăţii, procurorul are *obligaţia de a manifesta un rol activ* în vederea aflării adevărului, acesta dispunând de multiple mijloace, cum ar fi formularea de cereri, excepţii, propuneri, libertatea de a prezenta concluziile pe care le consideră întemeiate, potrivit legii, exercitarea căilor ordinare de atac, în condiţiile legii[1].

Judecarea cauzei în lipsa participării procurorului este sancţionată cu *nulitatea absolută*, conform art. 281 alin. (1) lit. d) CPP, şi poate fi invocată *în orice stare a procesului*; fiind un caz de nulitate absolută, dacă se invocă în calea de atac a apelului, instanţa de apel va dispune trimiterea spre rejudecare, potrivit art. 421 pct. 2 lit. b) CPP.

316. Asistenţa juridică obligatorie în cazul infractorilor minori. Asistenţa juridică obligatorie în cazul inculpaţilor minori constituie o garanţie esenţială pentru asigurarea dreptului la apărare, care subzistă *pe tot parcursul procesului penal*.

Legea procesuală penală a instituit obligativitatea asistenţei juridice, având în vedere că persoana fizică aflată în stare de minoritate, din cauza vârstei, dezvoltării sale intelectuale şi morale incomplete şi lipsei de experienţă, este insuficient dezvoltată sub aspect psihofizic, fiind în situaţia de a nu se putea apăra în mod corespunzător. Dacă la data sesizării primei instanţe minorul aflat în conflict cu legea penală nu a împlinit vârsta de 18 ani, obligativitatea asistenţei juridice se menţine, *chiar dacă acesta a devenit major în cursul judecăţii*.

Încălcarea dispoziţiilor privind asistenţa juridică obligatorie este în continuare sancţionată cu *nulitatea absolută*, potrivit art. 281 alin. (1) lit. f) CPP, şi poate fi invocată în orice stare a procesului, dacă încălcarea a intervenit în cursul judecăţii. Dacă însă încălcarea a avut loc în cursul urmăririi penale ori al procedurii de cameră preliminară, ea trebuie invocată până la încheierea procedurii în camera preliminară, conform art. 281 alin. (4) lit. a) CPP.

Asistenţa juridică a minorului este obligatorie şi în situaţia în care obiectul cauzei îl constituie soluţionarea acţiunii civile disjunse de acţiunea penală, aşa cum s-a stabilit şi în practica judiciară. S-a reţinut că textul art. 171 alin. (2) CPP (din 1968 – n.n.) nu distinge între judecarea acţiunii penale ori a acţiunii civile, iar în cazul minorilor interpretarea acestuia nu poate fi decât într-un sens, respectiv în acela că pentru inculpaţii minori asistenţa juridică este obligatorie pe tot parcursul procesului penal, inclusiv în ceea ce priveşte acţiunea civilă, iar hotărârea instanţei de fond care, în lipsa acordului reprezentanţilor legali, fără a da inculpatului minor posibilitatea consultării unui avocat şi în condiţiile în care acesta are capacitate de exerciţiu restrânsă, a luat act de voinţa sa de a achita prejudiciul produs

informaţiile necesare apărării sale. În concluzie, reclamantul nu a putut participa în mod real la procedura penală desfăşurată împotriva sa, fiind astfel privat de un proces echitabil în sensul art. 6 parag. 1 din Convenţie".

[1] R. MOROŞANU, S. FRANGULOIU, M. KLEIN, *op. cit.*, p. 330.

persoanelor vătămate, potrivit art. 16[1] alin. (1) din același cod, cu încălcarea dispozițiilor art. 16[1] alin. (2), potrivit cărora recunoașterea pretențiilor civile de către inculpat poate avea loc numai cu acordul părților responsabile civilmente, este lovită de nulitate absolută[1].

317. Audierea minorului. Ascultarea minorului în cursul judecății poate avea loc *o singură dată*; *reascultarea* va fi admisă de judecător numai *în situații temeinic justificate*. Dispoziția, nouă în reglementarea procedurii speciale, reflectă propunerile și concluziile rezultate în urma consultării specialiștilor, consemnate în documentul „Analiza sistemului de justiție pentru minori în România", elaborat de Asociația „Alternative Sociale" Iași, din care a reieșit că în general condițiile de audiere a minorilor, chiar și la instanțele specializate, sunt improprii unei audieri care să evite consecințele și impactul negativ asupra minorului ce ar putea rezulta din audiere.

Având în vedere mențiunile din acest material, legiuitorul a ajuns la concluzia că este în interesul minorului ca acesta să fie audiat o singură dată, în cursul judecății, potrivit art. 509 alin. (5) CPP. Dispoziția *nu este însă valabilă în cursul urmăririi penale*, deoarece textul face referire numai la judecător, nu și la procuror.

Nu constituie o situație temeinic justificată, spre exemplu, solicitarea persoanei vătămate de reaudiere a inculpatului minor, în condițiile în care a lipsit nejustificat la termenul la care a avut loc ascultarea acestuia.

Minorul poate solicita ca judecata să se desfășoare conform procedurii simplificate, dispozițiile art. 374 alin. (4), art. 375 și art. 377 CPP fiind aplicabile și în cazul inculpaților minori, fără nicio deosebire față de majori, fiind însă necesară încuviințarea reprezentantului legal al minorului – părinte sau altă persoană, după caz. În acest context, se ridică întrebarea dacă încuviințarea reprezentantului legal mai este necesară în cazul în care, deși la data sesizării instanței, dată care determină aplicarea procedurii speciale de judecată pentru minori, inculpatul este minor, ulterior, până la termenul de judecată la care se pune problema exprimării opțiunii pentru procedura simplificată, acesta devine major. Deși legea nu prevede nicio mențiune în acest sens, apreciem că, dată fiind dobândirea capacității depline de exercițiu de către inculpat, încuviințarea reprezentantului legal nu mai este necesară, având un caracter pur formal. De altfel, ar fi greu de imaginat care ar fi soluția în cazul în care inculpatul devenit major dorește să uzeze de procedură, dar reprezentantul legal se opune. O astfel de abordare ar însemna de fapt o limitare nejustificată a drepturilor procesuale ale unei persoane majore, cu consecințe directe asupra limitelor de pedeapsă aplicabile acesteia.

318. Inculpați minori cu majori. Dispozițiile art. 510 CPP sunt similare celor din reglementarea anterioară; cauzele în care sunt judecați inculpați minori cu majori se judecă *în compunerea specială*; dispozițiile speciale se aplică inculpaților minori din aceste cauze, însă numai dacă disjungerea cauzei nu este posibilă.

Cu alte cuvinte, *regula o constituie disjungerea* și numai în mod excepțional, când disjungerea nu este posibilă, instanța va proceda la judecarea cauzei atât cu privire la inculpații minori, cât și cu privire la cei majori.

Consecința principală a acestei dispoziții este aceea că judecata va avea loc în ședință publică, chiar dacă în cauză sunt judecați și inculpați minori.

Celelalte dispoziții speciale sunt aplicabile în privința inculpaților minori – asistența juridică obligatorie, efectuarea referatului de evaluare, citarea persoanelor prevăzute la art. 508 alin. (1) CPP, dispozițiile privind ascultarea minorului o singură dată.

[1] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 627 din 5 aprilie 2013, nepublicată.

Este în continuare de actualitate jurisprudența care a decis că ședința de judecată în cauzele în care inculpatul este minor nu este publică. Când, în aceeași cauză, sunt mai mulți inculpați, dintre care unii minori și alții majori, completul este compus din judecători anume desemnați, dar judecata se face potrivit procedurii obișnuite, în ședință publică[1]; când în aceeași cauză sunt mai mulți inculpați, dintre care unii minori și alții majori, instanța judecă după procedura obișnuită, fiind deci aplicabile prevederile referitoare la publicitatea ședinței de judecată. În acest caz, judecarea cauzei în ședință nepublică atrage, potrivit art. 197 alin. (2) CPP (din 1968, art. 281 CPP – n.n.), nulitatea absolută, fiind încălcate dispozițiile referitoare la publicitatea ședinței de judecată[2].

Se observă că, de data aceasta, nerespectarea dispozițiilor privind publicitatea ședinței de judecată se sancționează cu nulitatea absolută conform art. 281 alin. (1) lit. c) CPP și poate fi invocată în orice stadiu procesual; judecata în primă instanță cu încălcarea dispozițiilor privind publicitatea ședinței are drept consecință admiterea apelului declarat în cauză și trimiterea cauzei spre rejudecare, în baza art. 421 pct. 2 lit. b) CPP.

319. Dispoziții privind apelul în cauzele cu inculpați minori. Dacă la data sesizării instanței de fond, deci la data înregistrării rechizitoriului la instanță, în vederea parcurgerii procedurii camerei preliminare, inculpatul nu împlinise vârsta de 18 ani, sunt aplicabile dispozițiile speciale privind minorii, chiar dacă pe parcursul judecății, *inclusiv în apel*, inculpatul a împlinit 18 ani.

Nu are relevanță dacă inculpatul împlinește vârsta de 18 ani înainte de înregistrarea cauzei la instanța de apel, ci vârsta acestuia la data înregistrării rechizitoriului la prima instanță.

Conform art. 520 CPP, dispozițiile referitoare la judecata în primă instanță în cauzele privitoare la infracțiuni săvârșite de minori se aplică în mod corespunzător și la judecata în apel.

Se constată o *diferență* față de dispozițiile art. 493 CPP 1968, care făceau trimitere în mod expres la art. 483-489 din același cod.

Se pune problema dacă legiuitorul a avut în vedere nu numai dispozițiile art. 504-510 CPP sau și toate celelalte dispoziții vizând judecata în primă instanță.

Distincția nu este lipsită de relevanță, deoarece, raportat la dispozițiile art. 420 CPP, obligativitatea prezenței la judecată a inculpatului minor va subzista – sub sancțiunea nulității absolute, potrivit art. 281 alin. (1) lit. e) CPP – pe parcursul judecării cauzei în primă instanță, precum și în cazul inculpaților deveniți majori în cursul judecății, însă nu și în căile de atac, deoarece din interpretarea art. 420 alin. (2) CPP rezultă că la judecata apelului este obligatorie numai prezența inculpatului aflat în stare de deținere, nu și a inculpaților aflați în stare de libertate. În consecință, dacă judecarea apelului are loc cu minorul în stare de libertate, prezența sa nu este obligatorie la judecarea căii de atac[3]. Așa fiind, jurisprudența anterioară cu privire la obligativitatea prezenței inculpatului minor și la judecata în apel nu mai este de actualitate[4].

---

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1405 din 19 martie 2003, în B.J. 2003, p. 767-768, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 653.

[2] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1865/R din 15 octombrie 2004, în P.J.P. 2003-2004, p. 360-361, *apud* G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 653.

[3] R. MOROȘANU, S. FRANGULOIU, M. KLEIN, *op. cit.*, p. 339.

[4] „Prevederile art. 484 alin. (1) CPP (din 1968, înainte de abrogarea prin Legea nr. 202/2010 – n.n.), în temeiul cărora judecarea cauzei privind o infracțiune săvârșită de un minor se face în prezența acestuia, cu excepția cazului când minorul s-a sustras de la judecată, se referă la toate fazele pe care le parcurge procesul penal, inclusiv la judecata în apel" (C.S.J., s. pen., dec. nr. 1039 din 14 martie 2000, în B.J. 2000, p. 370-371). „Judecarea

Dacă însă interpretăm textul în sensul de a face referire la toate dispozițiile privind judecata în primă instanță, atunci consecința firească este că prezența inculpatului minor la judecată este obligatorie și în calea de atac a apelului, cu excepțiile prevăzute la art. 364 CPP.

Chiar și luând în considerare prima opinie, judecății cauzelor cu minori în apel se impune a i se acorda o atenție specială, instanța de apel având posibilitatea, în măsura în care consideră necesar, de a face toate demersurile pentru a verifica dacă minorul se sustrage de la judecata apelului ori lipsește nejustificat, de a asigura prezența acestuia la judecata în calea de atac.

Referitor la dispoziția art. 509 alin. (5) CPP, coroborând acest text cu cel al art. 420 alin. (4) din același cod, conform căruia instanța de apel procedează la ascultarea inculpatului, dacă aceasta este posibilă, potrivit regulilor de la judecata în fond, apreciem că instanța de apel poate proceda la ascultarea inculpatului minor dacă el își exprimă acordul în acest sens, însă reascultarea sa poate fi admisă de judecător numai în cazuri temeinic justificate, de exemplu, la cererea minorului.

Ședința de judecată în apel nu este publică, considerațiile avute în vedere la judecata în fond fiind aceleași.

De asemenea, și la judecata în apel se citează persoanele prevăzute la art. 508 alin. (1) CPP, iar compunerea instanței este aceea prevăzută de art. 507 alin. (1) din același cod.

Conform art. 415 alin. (2) teza a II-a CPP, ca și în codul anterior, inculpatul minor *nu poate retrage apelul* declarat personal sau de reprezentantul său legal.

Secțiunea a 4-a. Alte dispoziții speciale

320. Acordul de recunoaștere a vinovăției în cazul inculpaților minori. Prin O.U.G. nr. 18/2006, textul art. 478 alin. (6) CPP a fost modificat, renunțându-se la excluderea minorilor de la posibilitatea încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției.

Astfel, inculpații minori pot încheia acorduri de recunoaștere a vinovăției, cu încuviințarea reprezentantului lor legal, în condițiile prevăzute de art. 478 și urm. CPP. Pentru a se putea încheia acord de recunoaștere a vinovăției, este necesar ca infracțiunea săvârșită de minor să fie pedepsită de lege fie cu amendă, fie cu închisoarea de cel mult 15 ani.

Conform art. 479 CPP, obiectul acordului de recunoaștere a vinovăției în cazul minorilor îl constituie *felul măsurii educative*, prin aceasta înțelegându-se felul, însă și durata și conținutul măsurii educative, respectiv, dacă este cazul, obligațiile ce urmează a fi impuse minorului[1]. Apreciem că va fi avută în vedere vârsta minorului *la data comiterii faptei*, iar nu la momentul efectuării urmăririi penale. În consecință, indiferent de vârsta avută la data efectuării urmăririi penale, inculpații ce au comis faptele în timpul cât erau minori pot încheia acorduri de recunoaștere a vinovăției, însă obiectul acordului îl poate constitui numai o măsură educativă, fie neprivativă, fie privativă de libertate. În cazul în care măsura educativă este privativă de libertate, efectul acordului de recunoaștere a vinovăției îl constituie și *reducerea cu o treime a limitelor prevăzute de lege pentru acestea.*

---

inculpatului minor de către instanță în lipsa acestuia, deși s-a făcut dovada că nu s-a putut prezenta la judecată fiind bolnav, și desemnarea unui apărător din oficiu, cu toate că inculpatul a cerut amânarea judecății în vederea angajării unui apărător în locul celui ales, decedat în cursul procesului, constituie încălcări ale prevederilor art. 484 alin. (1) și art. 171 alin. (2) și (4) CPP (din 1968, primul dintre texte în forma dinainte de abrogarea prin Legea nr. 202/2010 – n.n.)" (C.S.J., s. pen., dec. nr. 1813 din 30 iulie 1997, în B.J. 1997, p. 368-371), ambele preluate din G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 651.

[1] În același sens, B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 577; G. BODORONCEA, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 1921.

321. Măsurile preventive în cazul inculpaților minori. Reținerea și arestarea preventivă pot fi dispuse și față de un minor, în mod excepțional, numai dacă efectele pe care privarea de libertate le-ar avea asupra personalității și dezvoltării minorului *nu sunt disproporționate* față de scopul urmărit prin luarea măsurii.

Din punct de vedere al condițiilor, măsurile preventive pot fi luate cu privire la minori *în aceleași condiții ca și în cazul majorilor*.

Deși se constată că art. 243 alin. (3) CPP prevede că la stabilirea duratei măsurii arestării preventive se are în vedere vârsta inculpatului de la data când se dispune asupra luării, prelungirii și menținerii măsurii arestării preventive, nici textul acestui articol, nici alt text din Codul de procedură penală *nu prevăd durate diferite față de inculpații majori*. În consecință, sunt aplicabile aceleași dispoziții ca și în cazul majorilor, iar durata măsurii arestării preventive rămâne la aprecierea judecătorului de drepturi și libertăți, în limitele maxime prevăzute de lege; în procedura de cameră preliminară, verificarea măsurii arestării preventive va avea loc, conform art. 207 alin. (6) CPP, nu mai târziu de 30 de zile, iar în cursul judecății, conform art. 208 alin. (4) din același cod, nu mai târziu de 60 de zile.

Arestarea preventivă poate fi dispusă și prelungită pentru 30 de zile în cursul urmăririi penale, de către judecătorul de drepturi și libertăți; în cursul procedurii de cameră preliminară, poate fi luată de judecătorul de cameră preliminară pentru o durată de 30 de zile și apoi verificată periodic, dar nu mai târziu de 30 de zile, iar în cursul judecății, de instanța de judecată, tot pentru o durată de 30 de zile, și verificată periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile.

Referitor la alegerea măsurii, chiar dacă măsurile preventive rămân la aprecierea organului judiciar, este evident că măsura arestării preventive ori cea a arestului la domiciliu trebuie să fie excepțională, luată numai în situații în care fapta pentru care este cercetat minorul este deosebit de gravă ori când acesta a mai comis infracțiuni grave și anterior și, bineînțeles, sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege.

În practică s-a arătat că în privința minorilor se poate dispune și măsura controlului judiciar, în aceleași condiții ca și în cazul majorilor, putând fi înlocuită cu o măsură preventivă mai severă dacă minorul nu respectă măsurile și obligațiile dispuse de instanță. S-a apreciat însă că, în condițiile în care prima instanță a aplicat inculpatului o măsură educativă neprivativă de libertate, care are drept consecință încetarea de drept a măsurii arestării preventive sau a măsurii arestului la domiciliu, conform art. 241 alin. (1^1) lit. a) coroborat cu art. 399 alin. (3) lit. d) CPP, în privința inculpatului minor care nu respectă măsurile și obligațiile din cadrul controlului judiciar, menținut în apel, nu se poate dispune înlocuirea măsurii controlului judiciar cu cea a arestării preventive, chiar dacă în apelul declarat de parchet se solicită aplicarea unei măsuri educative privative de libertate[1].

Cum în Codul de procedură penală nu există dispoziții speciale, ci sunt stabilite atribuțiile, respectiv tipurile de cauze ce pot fi soluționate de către judecătorul de drepturi și libertăți ori de cel de cameră preliminară, fără a se face vreo mențiune expresă ori vreo distincție între cauzele cu suspecți ori inculpați minori și cele cu suspecți ori inculpați majori, rezultă că judecătorul de drepturi și libertăți va judeca atât cauze privind pe minori, cât și pe majori, *nefiind incidente dispozițiile art. 507 alin. (1) CPP*, care se referă numai la compunerea instanței de judecată.

În cazul dispunerii reținerii sau arestării preventive a unui minor, organele judiciare au *obligații suplimentare*:

[1] C.A. București, s. I pen., înch. din 30 iunie 2016, definitivă, nepublicată. În sens contrar, C.A. București, s. I pen., înch. din 15 iulie 2016, definitivă, nepublicată.

– să anunțe reprezentantul legal al minorului (părinții, tutorele, curatorul) sau, după caz, persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află acesta;

– să înștiințeze serviciul de probațiune în a cărui circumscripție se află instanța competentă să judece cauza în fond; potrivit art. 44 din Legea nr. 253/2013, în cazul în care o persoană aflată în executarea unor obligații sau măsuri a căror supraveghere este încredințată serviciului de probațiune este arestată preventiv, organul judiciar care a dispus aceste măsuri va informa serviciul de probațiune care exercită supravegherea.

Secțiunea a 5-a. Punerea în executare a hotărârilor penale privind minorii

322. Considerații preliminare. Dispozițiile cuprinse în Capitolul III al Titlului IV din Partea specială a Codului de procedură penală referitoare la punerea în executare a hotărârilor privind inculpații minori au un caracter general și se completează cu dispozițiile Legii nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, neprivative de libertate și ale Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal[1].

Este imperios necesar ca judecătorul desemnat cu judecarea cauzelor privind inculpați minori sau judecătorii ce judecă dosare având ca obiect infracțiuni comise în timpul minorității să cunoască și dispozițiile legilor menționate, unele dintre aceste dispoziții completând atât normele din Codul penal, cât și normele din Codul de procedură penală, inclusiv sub aspectul conținutului dispozitivului hotărârii.

Subliniem că la elaborarea proiectelor de legi au fost consultate legislațiile statelor membre ale Uniunii Europene, iar în privința minorilor au fost avute în vedere:

– Ordonanța nr. 45-174 din 2 februarie 1945 privind sancțiunea educativă a stagiului de formare civică și Decretul nr. 2004-31 din 5 ianuarie 2004 pentru aplicarea art. 15-1 din Ordonanța nr. 45-174 din 2 februarie 1945 privind sancțiunea educativă a stagiului de formare civică (Franța);

– Legea organică nr. 5/2000 privind răspunderea penală a minorilor și Decretul regal nr. 1774/2004 pentru aprobarea Regulamentului de punere în aplicare a Legii organice nr. 5/2000 privind răspunderea penală a minorilor (Spania);

– Legea nr. 681/1981 privind sancțiunile administrative, cu modificările și completările ulterioare (Italia).

În egală măsură, la elaborarea proiectului au fost avute în vedere și Recomandările Consiliului Europei în materie:

– Recomandarea Consiliului Europei nr. R(92)16 referitoare la regulile europene privind sancțiunile și măsurile comunitare;

– Recomandarea Consiliului Europei nr. R(97)12 privind personalul implicat în implementarea sancțiunilor și măsurilor comunitare;

– Recomandarea Consiliului Europei nr. (99)22 privind reducerea creșterii populației din penitenciare și suprapopularea acestora;

– Recomandarea Consiliului Europei nr. (2000)22 privind îmbunătățirea implementării Regulilor europene privind sancțiunile și măsurile comunitare;

[1] M. Of. nr. 514 din 14 august 2013.

– Recomandarea Consiliului Europei nr. (2006)2 privind regulile europene în domeniul penitenciarelor;

– Recomandarea Consiliului Europei nr. (2008)11 privind regulile europene pentru infractorii minori subiect al sancțiunilor și măsurilor penale;

– Recomandarea Consiliului Europei nr. (2010)1 privind regulile europene în domeniul probațiunii[1].

323. Punerea în executare a hotărârilor privind măsurile educative neprivative de libertate. Articolul 511 CPP reprezintă cadrul general în materia punerii în executare a măsurilor educative neprivative de libertate, stabilind că, în cazul acestor măsuri, după rămânerea definitivă a hotărârii, se fixează un termen pentru când se dispun *aducerea minorului* și *chemarea* reprezentantului legal al acestuia, a reprezentantului serviciului de probațiune pentru punerea în executare a măsurii luate și a persoanelor desemnate cu supravegherea acesteia.

Potrivit art. 65 alin. (1) din Legea nr. 253/2013, după rămânerea definitivă a hotărârii prin care s-a luat față de minor o măsură educativă neprivativă de libertate, judecătorul delegat cu executarea, în aplicarea procedurii prevăzute la art. 511 CPP, fixează un termen, dispunând aducerea minorului și citarea părinților, a tutorelui sau a altei persoane în grija căreia se află minorul, precum și a consilierului de probațiune. Împreună cu citația, serviciului de probațiune i se comunică și o copie după hotărârea instanței.

Din cuprinsul acestui text deducem că *judecătorul delegat cu executarea hotărârilor penale pune în executare măsura educativă*, iar nu instanța care a pronunțat hotărârea prin care a fost aplicată acea măsură.

Chiar dacă textul se referă la „aducerea minorului", apreciem că judecătorul delegat urmează a dispune *citarea* minorului și a părinților, a tutorelui sau a persoanei în grija căreia se află acesta, pentru termenul fixat, urmând ca, în situația în care minorul nu se prezintă, să fie emis mandat de aducere, potrivit art. 265 CPP. Prin „chemarea" reprezentantului legal al minorului și a reprezentantului serviciului de probațiune se înțelege *citarea* acestora, fie prin citație scrisă, fie prin orice altă modalitate legală.

În cadrul întâlnirii, judecătorul delegat îi prezintă minorului scopul și conținutul sancțiunii aplicate, precum și consecințele nerespectării acesteia.

Despre prezentarea minorului și punerea în executare a măsurii *se întocmește un proces-verbal*, ce va fi înregistrat în registrul de punere în executare a hotărârilor penale de către judecătorul delegat. Procesul-verbal se întocmește în două exemplare, unul urmând a fi depus la dosarul cauzei și un altul atașat la registrul de punere în executare a hotărârilor penale, și se semnează de minor, reprezentantul său legal, reprezentantul serviciului de probațiune, judecător și grefierul delegat.

În cazul măsurii educative a *stagiului de formare civică*, includerea minorului într-un asemenea stagiu se face de către consilierul de probațiune; acesta din urmă sau, după caz, persoana desemnată din cadrul instituției din comunitate organizează, efectuează demersurile necesare în vederea participării minorului și îl supraveghează pe durata stagiului de formare civică.

În cazul măsurii educative a *supravegherii*, din conținutul alin. (3) al art. 67 din Legea nr. 253/2013 reiese că instanța trebuie să stabilească, prin hotărârea prin care dispune aplicarea măsurii, persoana desemnată cu supravegherea minorului. În cazul în care o asemenea persoană nu este desemnată prin hotărârea instanței sau dacă persoana

[1] R. Moroșanu, S. Franguloiu, M. Klein, *op. cit.*, p. 290.

desemnată de instanță nu mai poate exercita supravegherea, judecătorul delegat, în cadrul procedurii prevăzute la art. 65 din lege, cu consultarea consilierului de probațiune, va desemna persoana ce urmează să exercite supravegherea.

Rezultă că, la prezentarea minorului însoțit de părinți, tutore ori persoana în grija căreia se află acesta, judecătorul delegat este obligat, dacă instanța nu a desemnat prin hotărâre persoana ce va exercita supravegherea minorului, să o desemneze, în funcție de situația particulară a minorului.

De remarcat este faptul că, potrivit art. 67 alin. (7) din aceeași lege, exercitarea supravegherii începe în cel mult 30 de zile de la momentul prezentării minorului în fața judecătorului delegat cu executarea în condițiile art. 511 CPP sau, după caz, de la data desemnării de către judecătorul delegat cu executarea a persoanei care va exercita supravegherea. Apreciem că, în aceste condiții, se impune stabilirea unei date de la care să înceapă exercitarea supravegherii, fie începând chiar cu ziua prezentării la judecătorul delegat, fie de la o dată ulterioară, caz în care se impune a se încheia un proces-verbal în care să se consemneze acest aspect. În situația în care o asemenea dată nu a fost stabilită la prezentarea la judecătorul delegat, iar exercitarea supravegherii începe ulterior, urmează a se încheia proces-verbal de către consilierul de probațiune.

Data începerii exercitării supravegherii este deosebit de importantă pentru calculul duratei măsurii educative, motiv pentru care se impune consemnarea acesteia într-un înscris[1].

În practica ulterioară intrării în vigoare a noului Cod de procedură penală s-a ridicat problema datei de la care se calculează durata măsurii educative, în condițiile în care această dată nu este stabilită prin hotărârea instanței. În unele cazuri, s-a apreciat că data de la care se calculează durata măsurii educative este data rămânerii definitive a hotărârii penale prin care s-a aplicat respectiva măsură; în alte situații, s-a apreciat că data de la care se calculează durata este cea de la care începe executarea efectivă a măsurii, considerată a fi data punerii în executare de către judecătorul delegat conform art. 511 CPP.

Au existat și situații în care instanța a menționat în mod expres că măsura începe de la data rămânerii definitive a hotărârii penale: „În baza art. 114 alin. (1), art. 118 CP, aplică inculpatului minor (...) măsura educativă a supravegherii pe o durată de 4 luni sub coordonarea serviciului de probațiune, cu începere de la data rămânerii definitive a prezentei hotărâri, pentru săvârșirea infracțiunilor: (...)"[2]. Apreciem că, pentru punerea în executare a hotărârii conform art. 511 CPP, nu este necesar ca instanța de apel să motiveze de îndată decizia pronunțată, chiar în condițiile în care sentința primei instanțe a fost modificată, punerea în executare putând avea loc și pe baza extrasului trimis de instanța de apel. Considerăm însă că, în cauzele cu infractori minori, se impune ca redactarea sentințelor, respectiv a deciziilor să aibă loc cât mai rapid după pronunțare, în mod special atunci când sunt dispuse măsuri educative neprivative de libertate, pentru a se evita situațiile în care durata supravegherii se reduce din cauza întârzierilor în redactare.

Într-o altă opinie, „din interpretarea art. 511 CPP rezultă că punerea în executare a măsurilor educative neprivative de libertate are loc nu la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare, ci la un moment ulterior, care este termenul fixat de către instanța de executare pentru când se dispun aducerea minorului și chemarea reprezentantului

[1] *Ibidem*.

[2] Jud. Alexandria, sent. pen. nr. 13 din 30 ianuarie 2015, definitivă prin dec. pen. nr. 569 din 17 aprilie 2015 a C.A. București, s. I pen., nepublicate.

legal al acestuia și a reprezentantului serviciului de probațiune"[1]. În acest caz, în minuta deciziei penale s-a menționat în mod expres că punerea în executare a măsurii se va face potrivit art. 511 CPP.

În cazul măsurii educative a *consemnării la sfârșit de săptămână*, executarea are loc sub supravegherea persoanei majore cu care locuiește minorul ori a altei persoane majore desemnate de instanța de judecată. În cazul în care persoana majoră în supravegherea căreia se află executarea măsurii nu este desemnată prin hotărârea instanței sau persoana desemnată de instanță nu mai poate exercita supravegherea, judecătorul delegat, în cadrul procedurii prevăzute la art. 65 din lege, cu consultarea consilierului de probațiune, va desemna persoana ce urmează să exercite supravegherea.

Și de această dată, la prezentarea minorului însoțit de părinți, tutore ori persoana în grija căreia se află acesta, judecătorul delegat este obligat, dacă instanța nu a desemnat prin hotărâre persoana ce va exercita supravegherea minorului, să o desemneze, în funcție de situația particulară a minorului.

Termenul în care legea impune începerea efectivă a executării este, potrivit art. 68 alin. (9) din Legea nr. 253/2013, de cel mult 15 zile de la momentul prezentării minorului și a persoanei care va exercita supravegherea în fața judecătorului delegat cu executarea în condițiile art. 511 CPP.

Ca și în cazul măsurii supravegherii ori consemnării la sfârșit de săptămână, și în situația aplicării măsurii educative a *asistării zilnice* este necesar ca data începerii executării să fie consemnată într-un proces-verbal, iar o copie a acestuia să fie înaintată judecătorului delegat, de către consilierul de probațiune.

Indiferent de măsura educativă aplicată, judecătorul delegat are obligația de a aduce la cunoștința minorului obligațiile dispuse de instanța de judecată, semnificația lor și consecințele nerespectării ori executării necorespunzătoare a acestor obligații.

324. Prelungirea sau înlocuirea măsurilor educative neprivative de libertate. Prelungirea măsurii educative neprivative de libertate în cazul în care minorul nu respectă, cu rea-credință, condițiile de executare și obligațiile impuse, precum și înlocuirea măsurii luate inițial cu o altă măsură educativă neprivativă de libertate mai severă ori înlocuirea măsurii luate inițial cu o măsură educativă privativă de libertate pentru vreuna dintre cauzele prevăzute la art. 123 CP se dispun *de instanța care a pronunțat această măsură*.

Textul are în vedere soluțiile posibil a fi dispuse de instanță în cazurile prevăzute la art. 123 alin. (1)-(2) CP, care se referă la situația în care minorul nu respectă, cu rea-credință, condițiile de executare a măsurii educative și obligațiile impuse de instanța de judecată.

Se pune problema dacă, având în vedere dispozițiile art. 513 CPP, care nu fac distincție între situațiile prevăzute de art. 123 alin. (1)-(2) și cele ale art. 123 alin. (3) CP, textul art. 513 alin. (2) CPP instituie o regulă specială de competență în cazul săvârșirii unei noi infracțiuni de către minor în timpul executării unei măsuri educative neprivative de libertate sau în situația în care este judecat pentru o infracțiune săvârșită anterior aplicării măsurii educative neprivative de libertate.

Un argument în favoarea acestei opinii ar fi dispozițiile art. 74 alin. (2) teza I din Legea nr. 253/2013, conform cărora sesizarea instanței poate fi făcută de către procuror în cazul comiterii unei noi infracțiuni pe durata măsurii educative.

Credem că, deși art. 513 CPP stabilește că instanța competentă să dispună asupra înlocuirii măsurii educative în cazurile prevăzute la art. 123 CP este instanța care a pronunțat

[1] C.A. Târgu Mureș, s. pen., min. și fam., dec. pen. nr. 421/A din 11 decembrie 2014, nepublicată.

această măsură, *textul nu este aplicabil situațiilor la care se referă art. 123 alin. (3) CP*, în care minorul este judecat pentru o nouă infracțiune sau pentru o infracțiune concurentă săvârșită anterior, în aceste situații, atât prelungirea măsurii educative luate inițial, cât și înlocuirea acesteia urmând a se dispune *de instanța care judecă noua infracțiune*.

Textul art. 513 CPP nu poate institui o regulă de competență specială, cu încălcarea dispozițiilor generale referitoare la competența materială. Spre exemplu, nu poate fi competentă să judece o infracțiune de competența tribunalului judecătoria care a aplicat măsura educativă neprivativă de libertate pentru săvârșirea de către minor a unei infracțiuni de furt calificat, chiar dacă infracțiunea de competența tribunalului este săvârșită în timpul executării acelei măsuri educative neprivative de libertate.

Pe durata executării măsurii educative neprivative de libertate, *consilierul de probațiune are obligația să sesizeze instanța* dacă persoana supravegheată nu respectă condițiile de executare a măsurii educative sau nu execută, în condițiile stabilite, obligațiile ce îi revin, conform art. 74 alin. (1) din Legea nr. 253/2013.

În ceea ce privește alin. (2) al acestui text de lege, apreciem că se referă la aceleași situații în care persoana supravegheată nu respectă condițiile de executare a măsurii educative sau nu execută, în condițiile stabilite, obligațiile ce îi revin; sesizarea instanței poate fi făcută și de către judecătorul delegat cu executarea, la cererea părinților, a tutorelui sau a altei persoane în grija căreia se află minorul ori a persoanei vătămate prin infracțiunea comisă, după consultarea referatului de evaluare întocmit de consilierul de probațiune. Referatul de evaluare însoțește sesizarea făcută de judecătorul delegat.

Regula este că, atunci când se impune prelungirea sau înlocuirea măsurilor educative, sesizarea instanței de judecată se face de către consilierul de probațiune. În acest caz, consilierul de probațiune întocmește și un referat de evaluare a executării măsurii educative, potrivit art. 116 alin. (2) CP.

Prin excepție, conform art. 74 alin. (2) din Legea nr. 253/2013, sesizarea instanței poate fi făcută și de către judecătorul delegat cu executarea, la cererea părinților, a tutorelui sau a altei persoane în grija căreia se află minorul ori a persoanei vătămate prin infracțiunea comisă, după consultarea referatului de evaluare întocmit de consilierul de probațiune.

Rezultă că, după primirea cererii formulate de persoanele interesate, judecătorul delegat va solicita serviciului de probațiune efectuarea unui referat de evaluare cu privire la executarea obligațiilor de către minor, cu referire concretă la cele învederate în cerere de către părinți, tutore sau persoana în grija căreia se află minorul ori de către persoana vătămată prin infracțiunea comisă. De această dată, referatul de evaluare însoțește sesizarea făcută de judecătorul delegat, fiind, în consecință, obligatoriu ca judecătorul delegat să aștepte înaintarea referatului de către serviciul de probațiune, pentru a putea sesiza instanța de judecată[1].

Neprezentarea minorului la serviciul de probațiune, deși a luat cunoștință de planul de supraveghere și i s-au adus la cunoștință consecințele neprezentării, constituie temei pentru a se dispune înlocuirea măsurii educative a asistării zilnice cu măsura educativă privativă de libertate a internării într-un centru educativ pe o perioadă de 1 an: „Din cele comunicate de serviciul de probațiune rezultă că minorul nu a respectat, cu rea-credință, condițiile de executare a măsurii educative și a obligațiilor impuse, în sensul că nu s-a prezentat, nejustificat, la serviciul de probațiune, la datele stabilite, iar din data de 12 martie 2015 nu a mai colaborat cu consilierul de probațiune manager de caz și nu a anunțat motivele care

[1] R. MOROȘANU, S. FRANGULOIU, M. KLEIN, *op. cit.*, p. 299.

îl împiedică să se prezinte la întrevederi, a manifestat dezinteres pentru frecventarea unui curs de pregătire școlară și a renunțat să mai frecventeze cursurile de formare profesională la care era înscris. Împrejurarea că minorul este nevoit să se întrețină singur, muncind cu ziua, nu este de natură să justifice încălcarea condițiilor de executare a măsurii educative și a obligațiilor impuse, în condițiile în care tatăl acestuia a susținut în mod constant că vrea să se implice în creșterea și educarea minorului, vrea să îl ajute cu bani și să urmeze o școală, dar este imposibil, pentru că minorul se opune, plecând de acasă"[1].

325. Punerea în executare a măsurilor educative privative de libertate

325.1. Internarea într-un centru educativ se pune în executare după rămânerea definitivă a hotărârii, prin trimiterea unei copii de pe hotărâre organului de poliție de la locul unde se află minorul; organul de poliție ia măsuri pentru internarea acestuia.

Spre deosebire de reglementarea actuală, conform art. 490 CPP 1968, era posibilă executarea de îndată a măsurii internării într-un centru de reeducare. O asemenea dispoziție presupunea, în cazul minorului aflat în arest preventiv, ca, deși instanța era obligată să dispună punerea în libertate a acestuia, să dispună prin hotărâre, dacă aprecia necesar, executarea de îndată a măsurii luate de către centrul de reeducare, minorul nefiind efectiv pus în libertate, ci preluat de la locul de detenție de reprezentanții centrului de reeducare. Măsura dispusă de instanță era executorie, chiar dacă sentința prin care era aplicată nu era definitivă.

Conform textului art. 514 CPP, executarea de îndată a măsurii internării într-un centru educativ nu mai este prevăzută de lege, *măsura se pune în executare după rămânerea definitivă a hotărârii*.

Minorul judecat în stare de arest preventiv va fi pus în libertate potrivit art. 399 alin. (3) lit. d) și alin. (4) CPP, conform căruia punerea de îndată în libertate a inculpatului arestat preventiv are loc numai atunci când se pronunță o măsură educativă neprivativă de libertate, iar hotărârea este executorie. *Per a contrario*, măsura preventivă se poate menține în cazul în care instanța aplică minorului o măsură educativă privativă de libertate.

În practică au existat și situații în care, ulterior pronunțării hotărârii, instanța s-a pronunțat asupra sesizării de înlocuire a măsurii controlului judiciar cu arestul la domiciliu în privința minorului care nu și-a respectat obligațiile dispuse prin încheierea prin care a fost luată măsura controlului judiciar, admițând sesizarea[2].

În final, chiar și în condițiile dispunerii măsurii arestului la domiciliu, hotărârea prin care minorului i se aplică măsura educativă a internării într-un centru educativ se va executa tot de organul de poliție, care este obligat, după primirea copiei de pe hotărârea definitivă, să îl prezinte pe minor la centrul educativ.

În cazul minorului aflat în stare de libertate la data punerii în executare a hotărârii, în vederea executării organul de poliție poate pătrunde în domiciliul sau reședința unei persoane fără învoirea ei, precum și în sediul unei persoane juridice fără învoirea reprezentantului legal al acesteia.

Dacă minorul față de care s-a luat măsura educativă a internării într-un centru educativ *nu este găsit*, organul de poliție constată aceasta printr-un proces-verbal și sesizează de îndată organele competente pentru darea în urmărire, precum și pentru darea în consemn la punctele de trecere a frontierei. Un exemplar al procesului-verbal se înaintează centrului educativ în care se va face internarea.

[1] C.A. Galați, dec. pen. nr. 262 din 8 octombrie 2015, nepublicată.
[2] Jud. Alexandria, înch. din 17 februarie 2015, nepublicată.

Dispozițiile menționate sunt similare celor referitoare la punerea în executare a pedepsei închisorii și la executarea mandatului de executare a pedepsei închisorii, dat fiind faptul că măsura educativă a internării într-un centru educativ este o măsură privativă de libertate. Totuși, în situația în care instanța aplică măsura educativă a internării într-un centru educativ, instanța de executare *nu emite ordin de interzicere a părăsirii țării*.

325.2. Internarea într-un centru de detenție se pune în executare prin trimiterea unei copii a hotărârii definitive prin care s-a luat această măsură organului de poliție de la locul unde se află minorul, când acesta este liber, ori comandantului locului de deținere, când acesta este arestat preventiv.

Odată cu punerea în executare a măsurii educative a internării minorului într-un centru de detenție, de această dată judecătorul delegat va *emite și ordinul prin care interzice minorului să părăsească țara*, în aceleași condiții privind întocmirea și conținutul ordinului în cazul punerii în executare a pedepsei închisorii.

Dacă executarea măsurii revine organului de poliție, dispozițiile art. 514 alin. (2)-(4) CPP se aplică în mod corespunzător. În concluzie, cu ocazia punerii în executare a măsurii educative a internării într-un centru de detenție, organul de poliție poate pătrunde în domiciliul sau reședința unei persoane fără învoirea ei, precum și în sediul unei persoane juridice fără învoirea reprezentantului legal al acesteia. De asemenea, dacă minorul față de care s-a luat măsura educativă a internării într-un centru de detenție nu este găsit, organul de poliție constată aceasta printr-un proces-verbal și sesizează de îndată organele competente pentru darea în urmărire, precum și pentru darea în consemn la punctele de trecere a frontierei.

Din reglementarea punerii în executare a măsurilor educative privative de libertate concluzionăm că, în privința minorului, se poate emite mandat european de arestare ori se poate solicita extrădarea, în condițiile legii privind cooperarea judiciară în materie penală.

326. Schimbările privind măsura educativă a internării într-un centru educativ

326.1. Menținerea, prelungirea sau înlocuirea internării într-un centru educativ cu internarea într-un centru de detenție. Menținerea, prelungirea sau înlocuirea internării într-un centru educativ cu internarea într-un centru de detenție se dispune, potrivit art. 516 alin. (1) CPP, dacă în perioada internării minorul săvârșește o nouă infracțiune sau este judecat pentru o infracțiune concurentă săvârșită anterior, de către *instanța căreia îi revine competența să judece noua infracțiune sau infracțiunea concurentă săvârșită anterior*.

326.2. Înlocuirea internării într-un centru educativ cu asistarea zilnică. Înlocuirea măsurii internării în centrul educativ cu măsura educativă a asistării zilnice și liberarea din centrul educativ se dispun de către *instanța în circumscripția căreia se află centrul, corespunzătoare în grad instanței de executare*, la propunerea făcută de centrul educativ potrivit art. 179 și art. 180 din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal sau, în subsidiar, la cererea persoanei internate, numai în situația în care comisia constituită în centru a apreciat că minorul nu îndeplinește condițiile pentru a se dispune înlocuirea măsurii ori liberarea sa din centrul educativ. Este lesne de înțeles motivul pentru care s-a stabilit competența de soluționare a propunerii sau, după caz, a cererii în favoarea instanței în circumscripția căreia se află centrul, corespunzătoare în grad instanței de executare, având în vedere faptul că vor exista numai trei astfel de centre pe tot teritoriul țării și se impune, pe de o parte, a se evita transferul minorilor în altfel de unități din rețeaua

Administrației Naționale a Penitenciarelor, iar, pe de altă parte, evitarea costurilor ridicate ale unui transport până la instanța de executare[1].

Din textul art. 124 alin. (4) CP coroborat cu dispozițiile art. 179 din Legea nr. 254/2013 rezultă că înlocuirea măsurii internării într-un centru educativ cu aceea a asistării zilnice nu poate fi dispusă decât *înainte de împlinirea vârstei de 18 ani de către persoana internată*.

Consiliul educativ[2] sau *comisia prevăzută la art. 146 din lege*[3], cu participarea judecătorului de supraveghere a privării de libertate (cel desemnat la centrul educativ – n.n.), în calitate de președinte, și a unui consilier de probațiune din cadrul serviciului de probațiune în circumscripția căruia se află centrul, stabilește dacă minorul a dovedit interes constant pentru însușirea cunoștințelor școlare și profesionale și a făcut progrese în vederea reintegrării sociale, în prezența acestuia, și formulează propunerea de înlocuire a internării cu măsura educativă a asistării zilnice.

Propunerea cuprinsă într-un proces-verbal motivat, împreună cu documentele care atestă mențiunile consemnate în acesta, se înaintează instanței competente potrivit art. 516 alin. (2) CPP, respectiv instanței în a cărei circumscripție se află centrul educativ, corespunzătoare în grad instanței de executare.

În cazul în care comisia constată că minorul nu întrunește condițiile pentru a fi dispusă înlocuirea măsurii internării în centrul educativ cu aceea a asistării zilnice, în procesul-verbal se fixează un termen pentru *reexaminarea situației* acestuia, care *nu poate fi mai mare de 4 luni*. Totodată, comisia comunică procesul-verbal minorului, care are posibilitatea ca, în termen de 3 zile de la aducerea la cunoștință, sub semnătură, să se adreseze, cu *cerere de înlocuire a măsurii internării în centrul educativ cu aceea a asistării zilnice, instanței în circumscripția căreia se află centrul educativ*.

În vederea soluționării cererii minorului sau a propunerii formulate de comisie, instanța poate consulta dosarul individual al minorului sau poate solicita copii ale actelor și documentelor din acesta.

Când instanța constată că nu sunt îndeplinite condițiile pentru înlocuirea măsurii internării în centrul educativ cu măsura educativă a asistării zilnice, prin hotărârea de respingere fixează termenul după expirarea căruia propunerea sau cererea va putea fi *reînnoită*, termen ce nu poate fi mai mare decât cel stabilit de comisie potrivit art. 179 din lege.

Hotărârea instanței poate fi atacată cu *contestație* la instanța în circumscripția căreia se află centrul, corespunzătoare în grad instanței care a avut competența să judece apelul împotriva hotărârii prin care s-a aplicat măsura educativă, în termen de 3 zile de la comunicare; în acest caz, sunt aplicabile dispozițiile art. 425^1 CPP.

Dacă minorul nu respectă, cu rea-credință, condițiile de executare a măsurii asistării zilnice sau obligațiile impuse, *instanța revine asupra înlocuirii* și dispune executarea restului rămas neexecutat din durata măsurii internării într-un centru educativ.

De această dată, potrivit art. 516 alin. (2) teza a II-a CPP, instanța competentă să dispună asupra revenirii este *cea care a judecat cauza în primă instanță*. Revenirea se dispune din oficiu sau la sesizarea serviciului de probațiune.

---

[1] R. MOROȘANU, S. FRANGULOIU, M. KLEIN, *op. cit.*, p. 299.

[2] Conform art. 145 alin. (1) din Legea nr. 254/2013, în fiecare centru educativ se constituie un consiliu educativ, al cărui scop este individualizarea regimului de executare a măsurii educative a internării într-un centru educativ, prin stabilirea asistenței educaționale, psihologice și sociale acordate fiecărei persoane internate.

[3] În fiecare centru de detenție se constituie o comisie pentru stabilirea, individualizarea și schimbarea regimului de executare a măsurii internării, alcătuită din directorul centrului, directorul adjunct pentru educație și asistență psihosocială, directorul adjunct pentru siguranța deținerii, medicul-șef, educatorul responsabil de caz, un psiholog și un asistent social.

În cazul *săvârșirii unei noi infracțiuni* de către minorul cu privire la care s-a dispus înlocuirea internării într-un centru educativ cu măsura asistării zilnice, instanța competentă să dispună în această situație este, în mod firesc, potrivit art. 516 alin. (3) CPP, cea *căreia îi revine competența să judece noua infracțiune săvârșită de minor*.

326.3. Liberarea din centrul educativ. Din textul art. 124 alin. (4) CP coroborat cu dispozițiile art. 180 din Legea nr. 253/2013 reiese că liberarea persoanei internate într-un centru educativ nu poate fi dispusă decât *după împlinirea de către aceasta a vârstei de 18 ani*.

Consiliul educativ sau comisia prevăzută la art. 146 din lege, cu participarea judecătorului de supraveghere a privării de libertate (desemnat la centrul educativ), în calitate de președinte, și a unui consilier de probațiune din cadrul serviciului de probațiune în circumscripția căruia se află centrul, stabilește, în prezența acesteia, dacă persoana internată a dovedit interes constant pentru însușirea cunoștințelor școlare și profesionale și a făcut progrese în vederea reintegrării sociale și formulează propunerea de liberare din centrul educativ.

Propunerea cuprinsă într-un proces-verbal motivat, împreună cu documentele care atestă mențiunile consemnate în acesta, se înaintează instanței competente potrivit art. 516 alin. (2) CPP, respectiv *instanței în a cărei circumscripție se află centrul educativ, corespunzătoare în grad instanței de executare*.

În cazul în care comisia constată că minorul nu întrunește condițiile pentru a fi dispusă liberarea sa, în procesul-verbal se fixează un termen pentru *reexaminarea situației* acestuia, care *nu poate fi mai mare de 6 luni*. Totodată, comisia comunică procesul-verbal minorului, care are posibilitatea ca, în termen de 3 zile de la aducerea la cunoștință, sub semnătură, să se adreseze, cu *cerere de liberare din centrul educativ, instanței în circumscripția căreia se află centrul educativ*.

Când instanța constată că nu sunt îndeplinite condițiile liberării din centrul educativ, prin hotărârea de respingere fixează termenul după expirarea căruia propunerea sau cererea va putea fi reînnoită, termen ce nu poate fi mai mare decât cel stabilit de comisie potrivit art. 180 alin. (5) din lege.

Hotărârea instanței poate fi atacată cu *contestație* la instanța în circumscripția căreia se află centrul, corespunzătoare în grad instanței care a avut competența să judece apelul împotriva hotărârii prin care s-a aplicat măsura educativă, în termen de 3 zile de la comunicare, în acest caz fiind incidente dispozițiile art. 425^1 CPP.

Dacă minorul nu respectă, cu rea-credință, obligațiile impuse, *instanța revine asupra liberării* și dispune executarea restului rămas neexecutat din durata măsurii internării într-un centru educativ.

Potrivit art. 516 alin. (2) teza a II-a CPP, instanța competentă să dispună asupra revenirii este *cea care a judecat cauza în primă instanță*. Revenirea se dispune din oficiu sau la sesizarea serviciului de probațiune.

327. Schimbările privind măsura internării într-un centru de detenție. Considerațiile prezentate asupra măsurii educative a internării într-un centru educativ sunt valabile și în ceea ce privește schimbările privind măsura internării într-un centru de detenție, cu observația că instanța poate dispune în acest caz *prelungirea măsurii, nu și menținerea acesteia*.

328. Schimbarea regimului de executare. Potrivit art. 126 CP, dacă în cursul executării măsurii educative a internării într-un centru educativ sau de detenție persoana internată, *care a împlinit vârsta de 18 ani*, are un comportament prin care influențează negativ sau împiedică procesul de recuperare și reintegrare a celorlalte persoane internate, instanța poate dispune *continuarea executării măsurii educative într-un penitenciar*.

Sunt incidente dispozițiile art. 182 alin. (2) din Legea nr. 254/2013, în care se stabilesc situațiile ce constituie un asemenea comportament; pentru a exclude orice arbitrariu, legiuitorul a stabilit exact și expres abaterile care au drept consecință sesizarea instanței în scopul schimbării regimului de executare[1].

Consiliul educativ sau comisia prevăzută la art. 146 din Legea nr. 254/2013, cu participarea judecătorului de supraveghere a privării de libertate, în calitate de președinte, și a asistentului social, din oficiu sau la sesizarea comisiei de disciplină, analizează situația persoanei internate care a săvârșit una dintre faptele menționate, în prezența acesteia, și poate propune continuarea executării măsurii educative privative de libertate în penitenciar.

Procesul-verbal ce conține propunerea motivată de continuare a executării măsurii educative privative de libertate în penitenciar, împreună cu documentele care atestă mențiunile consemnate în acesta, se înaintează instanței competente.

Potrivit art. 518 CPP, competentă să soluționeze sesizarea este *instanța în circumscripția căreia se află centrul, corespunzătoare în grad instanței de executare*.

Hotărârea instanței prin care dispune asupra sesizării administrației centrului este *definitivă*.

329. Amânarea și întreruperea executării măsurilor educative privative de libertate. Executarea măsurii educative a internării într-un centru educativ sau a măsurii internării într-un centru de detenție poate fi amânată sau întreruptă în cazurile și în condițiile prevăzute de lege.

Cazurile sunt *aceleași ca în situația condamnaților majori*, respectiv cele prevăzute la art. 589 alin. (1) CPP; în situația amânării executării măsurii educative, instanța competentă să se pronunțe asupra cererii este *instanța de executare*, iar în cazul întreruperii executării măsurii educative, competentă este *instanța corespunzătoare în grad instanței de executare, în circumscripția căreia se află centrul educativ sau de detenție*.

În privința minorului, pe durata amânării sau întreruperii executării măsurii educative, instanța *poate dispune obligațiile prevăzute la art. 590 CPP*, iar dacă acesta încalcă cu rea-credință obligațiile, se pot dispune *revocarea* amânării sau întreruperii și *executarea* măsurii educative.

Ca și în cazul condamnaților majori, amânarea sau întreruperea executării măsurii educative *suspendă cursul prescripției executării* măsurii educative, potrivit art. 132 CP.

---

[1] Prin *comportament care influențează negativ sau împiedică procesul de recuperare și reintegrare a celorlalte persoane internate* se înțelege:

– inițierea de acțiuni care conduc la nefrecventarea sau refuzul său constant, precum și al altor persoane internate de a participa la cursuri de instruire școlară și formare profesională, la programe de educație, asistență psihologică și asistență socială;

– introducerea, deținerea sau traficul de arme, materiale explozive, droguri, substanțe toxice sau alte obiecte și substanțe care pun în pericol siguranța centrului, a misiunilor sau a persoanelor;

– nerespectarea interdicțiilor prevăzute de art. 82 lit. a)-c) din lege, referitoare la: exercitarea sau încercarea de exercitare de acte de violență asupra personalului, persoanelor care execută misiuni în centrul educativ ori de detenție sau care se află în vizită, asupra celorlalte persoane internate, precum și asupra oricăror alte persoane; organizarea, sprijinirea sau participarea la revolte, răzvrătiri, acte de nesupunere pasive sau active ori alte acțiuni violente, în grup, de natură să pericliteze ordinea, disciplina și siguranța centrului educativ sau de detenție; inițierea sau participarea la acte de sustragere de la executarea măsurilor educative privative de libertate;

– nerespectarea, în mod repetat, a interdicțiilor prevăzute de art. 82 lit. f) și h) din lege, referitoare la: instigarea altor persoane internate la săvârșirea de abateri disciplinare; sustragerea sau distrugerea unor bunuri ori valori de la locul de muncă sau aparținând centrului educativ ori de detenție, personalului, persoanelor care execută activități în centrul educativ sau de detenție ori se află în vizită, precum și a bunurilor aparținând altor persoane, inclusiv celor internate.

Capitolul al V-lea. Procedura dării în urmărire

REGLEMENTARE

Art. 521. Darea în urmărire. (1) Darea în urmărire se solicită și se dispune pentru identificarea, căutarea, localizarea și prinderea unei persoane în scopul aducerii acesteia în fața organelor judiciare ori punerii în executare a anumitor hotărâri judecătorești.

(2) Darea în urmărire se solicită și se dispune în următoarele cazuri:

a) nu s-a putut executa un mandat de arestare preventivă, un mandat de executare a unei pedepse privative de libertate, o măsură educativă privativă de libertate, măsura internării medicale sau măsura expulzării, întrucât persoana față de care s-a luat una dintre aceste măsuri nu a fost găsită;

b) persoana a evadat din starea legală de reținere sau deținere ori a fugit dintr-un centru educativ, centru de detenție sau din unitatea în care executa măsura internării medicale;

c) în vederea depistării unei persoane urmărite internațional despre care există date că se află în România.

(3) Darea în urmărire se solicită de:

a) organul de poliție care a constatat imposibilitatea executării măsurii prevăzute la alin. (2) lit. a);

b) administrația locului de deținere, centrul educativ sau unitatea medicală prevăzută la alin. (2) lit. b);

c) organul judiciar competent potrivit legii speciale, în cazul prevăzut la alin. (2) lit. c).

(4) Darea în urmărire se dispune prin ordin de Inspectoratul General al Poliției Române.

(5) Ordinul de dare în urmărire se comunică în cel mai scurt timp organelor competente să elibereze pașaportul, care au obligația să refuze eliberarea pașaportului sau, după caz, să ridice provizoriu pașaportul pe durata măsurii, precum și organelor de frontieră pentru darea în consemn.

(6) De asemenea, ordinul de dare în urmărire se comunică în copie:

a) celui în fața căruia urmează să fie adusă persoana urmărită în momentul prinderii;

b) organului judiciar competent care supraveghează activitatea de urmărire a persoanei date în urmărire.

Art. 522. Urmărirea. (1) Ordinul de dare în urmărire se pune în executare de îndată de către structurile competente ale Ministerului Administrației și Internelor care vor desfășura, la nivel național, activități de identificare, căutare, localizare și prindere a persoanei urmărite.

(2) Instituțiile publice sunt obligate să sprijine, în condițiile legii și conform competențelor legale, organele de poliție care efectuează urmărirea unei persoane date în urmărire.

(3) Activitatea de urmărire a unei persoane arestate preventiv, desfășurată de organele de poliție, este supravegheată de procurori anume desemnați din cadrul parchetului de pe lângă curtea de apel în a cărui circumscripție se află sediul instanței competente care a soluționat în fond propunerea de arestare preventivă. Când mandatul de arestare preventivă a fost emis într-o cauză de competența Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, supravegherea activității de urmărire revine procurorului care efectuează sau a efectuat urmărirea penală în cauză.

(4) În celelalte cazuri, activitatea de urmărire a persoanelor date în urmărire este supravegheată de procurori anume desemnați din cadrul parchetului de pe lângă curtea de apel în a cărui circumscripție se află sediul instanței de executare ori al altei instanțe competente potrivit legii speciale.

Art. 523. Activitățile ce pot fi efectuate în procedura urmăririi. (1) În vederea identificării, căutării, localizării și prinderii persoanelor date în urmărire pot fi efectuate, în condițiile prevăzute de lege, următoarele activități:

a) supravegherea tehnică;

b) reținerea, predarea și percheziționarea corespondenței și a obiectelor;

b¹)[1] obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului;

c) percheziția;

d) ridicarea de obiecte sau înscrisuri;

e)[2] *abrogată*.

(2)[3] Activitățile prevăzute la alin. (1) lit. a)-c) pot fi efectuate numai în baza mandatului emis de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța competentă să judece cauza în primă instanță sau de la instanța de executare ori de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța competentă potrivit legii speciale în cazul prevăzut la art. 521 alin. (2) lit. c).

(3) Activitățile prevăzute la alin. (1) lit. d) pot fi efectuate numai cu autorizarea procurorului care supraveghează activitatea organelor de poliție care efectuează urmărirea persoanei date în urmărire.

Art. 524.[4] **Supravegherea tehnică, reținerea, predarea și percheziționarea corespondenței și a obiectelor, percheziția și obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului în procedura dării în urmărire.** (1) Supravegherea tehnică, reținerea, predarea și percheziționarea corespondenței și a obiectelor, percheziția și obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului pot fi dispuse, la cererea procurorului care supraveghează activitatea organelor de poliție care efectuează urmărirea persoanei date în urmărire de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța competentă, dacă acesta apreciază că identificarea, căutarea, localizarea și prinderea persoanelor date în urmărire nu pot fi făcute prin alte mijloace ori ar fi mult întârziate.

(2) Dispozițiile art. 138-144, respectiv art. 147, art. 152 și art. 157-160 se aplică în mod corespunzător.

Art. 525.[5] **Ridicarea de obiecte sau înscrisuri în procedura dării în urmărire.** (1) Ridicarea de obiecte sau înscrisuri în vederea identificării, căutării, localizării și prinderii persoanelor date în urmărire poate fi dispusă de procurorul care supraveghează activitatea organelor de poliție ce efectuează urmărirea persoanei date în urmărire.

(2) Dispozițiile art. 169 și 171 se aplică în mod corespunzător.

Art. 526. Revocarea urmăririi. (1) Urmărirea se revocă în momentul prinderii persoanei urmărite sau atunci când au dispărut temeiurile care au justificat darea în urmărire.

(2) Revocarea se dispune prin ordin de Inspectoratul General al Poliției Române, care se transmite în copie, de îndată:

a) parchetului competent care supraveghează activitatea de urmărire a persoanei date în urmărire;

b) organelor competente să elibereze pașaportul și organelor de frontieră.

(3)[6] Procurorul care supraveghează activitatea de urmărire a persoanei date în urmărire dispune de îndată încetarea activităților de supraveghere luate conform art. 524, informând despre aceasta judecătorul de drepturi și libertăți.

COMENTARIU

330. Cadrul legal. Procedura specială a dării în urmărire a fost introdusă în Codul de procedură penală din 1968 prin O.U.G. nr. 60/2006, în cadrul Titlului IV „Proceduri

[1] Lit. b¹) de la alin. (1) al art. 523 a fost introdusă prin art. I pct. 19 din O.U.G. nr. 82/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală (M. Of. nr. 911 din 15 decembrie 2014), articol modificat prin Legea nr. 75/2016 (M. Of. nr. 334 din 29 aprilie 2016).

[2] Lit. e) de la alin. (1) al art. 523 a fost abrogată prin art. 102 pct. 312 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (2) al art. 523 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 313 din Legea nr. 255/2013.

[4] Art. 524 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 20 din O.U.G. nr. 82/2014, articol modificat prin Legea nr. 75/2016.

[5] Art. 525 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 315 din Legea nr. 255/2013.

[6] Alin. (3) al art. 526 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 316 din Legea nr. 255/2013.

speciale", Capitolul II[1], intitulat „Procedura dării în urmărire" (art. 493[1]-493[7]), care cuprindea reglementări privind identificarea, căutarea, localizarea și prinderea unei persoane, în scopul aducerii acesteia în fața organelor judiciare ori punerii în executare a anumitor hotărâri judecătorești. În prezent, procedura este reglementată de Capitolul IV al Titlului IV din Partea specială a noului Cod de procedură penală.

Dispozițiile referitoare la procedura dării în urmărire corespund, în cea mai mare parte, celor din reglementarea anterioară, modificările aduse de noul Cod de procedură penală în materie vizând cazurile de dare în urmărire penală și activitățile ce pot fi efectuate în procedura urmăririi.

Procedura se aplică în cazul urmăririi persoanelor pe teritoriul României; în cazul în care există date în sensul că acestea se află în străinătate, sunt incidente dispozițiile relative la *darea în urmărire internațională*, potrivit art. 65 din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată[1].

331. Obiectul procedurii și cazurile de dare în urmărire. Darea în urmărire se solicită și se dispune pentru identificarea, căutarea, localizarea și prinderea unei persoane, *în scopul aducerii acesteia în fața organelor judiciare* ori *punerii în executare a anumitor hotărâri judecătorești.*

Identificarea se referă nu numai la situațiile în care persoana urmărită utilizează o altă identitate decât cea reală, ci și la corespondența între persoana menționată în hotărârea judecătorului ori a instanței cu privire la care s-a dispus măsura arestării, măsura educativă privativă de libertate ori pedeapsa închisorii sau a detențiunii pe viață și o persoană reală, pentru a se evita darea în urmărire a unei alte persoane decât cea menționată în hotărârea respectivă. Din acest motiv, hotărârile ce stau la baza inițierii procedurii dării în urmărire trebuie să conțină toate datele necesare pentru identificarea exactă a persoanei, inclusiv codul numeric personal.

Localizarea presupune stabilirea localității în care se află persoana dată în urmărire, iar după identificarea și localizarea persoanei respective, se procedează și la prinderea acesteia, în vederea executării hotărârii instanței.

Procedura *nu poate fi declanșată în lipsa unei hotărâri judecătorești definitive*; darea în urmărire vizează persoane cu privire la care a fost dispusă măsura arestării preventive ori s-au dispus, prin hotărâri definitive, pedepse cu închisoarea cu executare în regim de detenție sau măsuri educative privative de libertate. De asemenea, darea în urmărire vizează persoane cu privire la care s-a dispus măsura de siguranță a internării medicale ori expulzarea, aceste măsuri fiind dispuse tot prin hotărârea instanței.

Darea în urmărire se solicită și se dispune în următoarele *cazuri*:

a) nu s-a putut executa un mandat de arestare preventivă, un mandat de executare a unei pedepse privative de libertate, o măsură educativă privativă de libertate, măsura internării medicale sau măsura expulzării, întrucât persoana față de care s-a luat una dintre aceste măsuri nu a fost găsită;

b) persoana a evadat din starea legală de reținere sau deținere ori a fugit dintr-un centru educativ, centru de detenție sau din unitatea în care executa măsura internării medicale;

c) în vederea depistării unei persoane urmărite internațional despre care există date că se află în România.

Primul caz se referă la situația în care a fost emis un mandat de arestare preventivă, un mandat de executare a unei pedepse privative de libertate, s-a dispus o măsură educativă

[1] M. Of. nr. 377 din 31 mai 2011.

privativă de libertate, măsura internării medicale sau măsura expulzării, iar persoana față de care s-a luat una dintre aceste măsuri nu a fost găsită. Aceasta presupune că organele de poliție însărcinate cu executarea hotărârii prin care s-a dispus condamnarea ori măsura respectivă au efectuat cercetări repetate și nu au putut găsi acea persoană la domiciliu sau la adresa unde locuiește.

Potrivit art. 232 CPP, când persoana menționată în mandatul de arestare preventivă nu a fost găsită, organul de poliție însărcinat cu executarea mandatului încheie un proces-verbal prin care constată aceasta și înștiințează judecătorul de drepturi și libertăți care a dispus măsura arestării preventive, precum și organele competente pentru darea în urmărire și în consemn la punctele de trecere a frontierei. Se procedează la darea în urmărire generală pe teritoriul României potrivit art. 521 CPP și/sau, după caz, la darea în urmărire internațională prin Biroul Interpol sau alte structuri cu competențe în domeniu, potrivit art. 65 din Legea nr. 302/2004, urmând ca ulterior, în măsura în care persoana dată în urmărire este identificată și localizată în alt stat, să se solicite instanței emiterea unui mandat european de arestare, în vederea prinderii persoanei date în urmărire.

În același mod se procedează și în cazul mandatului de executare a pedepsei închisorii ori a detențiunii pe viață. Conform art. 557 alin. (4) CPP, dacă persoana împotriva căreia s-a emis mandatul nu este găsită, organul de poliție constată aceasta printr-un proces-verbal și ia măsuri pentru darea în urmărire, precum și pentru darea în consemn la punctele de trecere a frontierei. Un exemplar de pe procesul-verbal împreună cu un exemplar al mandatului de executare se trimit instanței care a emis mandatul.

Dispozițiile art. 514 alin. (4) CPP referitoare la punerea în executare a măsurii internării într-un centru educativ și ale art. 515 alin. (3) din același cod referitoare la punerea în executare a măsurii internării într-un centru de detenție sunt similare.

În ceea ce privește măsura de siguranță a internării medicale, nu are relevanță dacă aceasta s-a dispus prin hotărâre definitivă prin care a fost soluționat fondul cauzei ori a fost dispusă în mod provizoriu sau după înlocuirea măsurii de siguranță a obligării la tratament medical. Conform art. 570 alin. (3) și art. 572 alin. (2) CPP, dacă persoana față de care s-a luat măsura internării medicale nu este găsită, autoritatea de sănătate publică sesizează organele de poliție pentru darea în urmărire, precum și pentru darea în consemn la punctele de trecere a frontierei, iar un exemplar al sesizării adresate organelor de poliție se trimite instanței de executare.

Se observă că, la cazurile de urmărire prevăzute în textul anterior, s-a adăugat acela vizând persoane cu privire la care au fost dispuse măsuri educative privative de libertate; legiuitorul a avut în vedere modificările aduse de noul Cod penal în ceea ce privește regimul răspunderii penale a minorilor. Astfel, darea în urmărire se poate dispune și atunci când nu s-a putut executa o măsură educativă privativă de libertate sau persoana a fugit dintr-un centru educativ ori centru de detenție.

În ceea ce privește mențiunile referitoare la măsura expulzării, trebuie făcute anumite observații. Astfel, noul Cod penal nu mai prevede expulzarea străinului ca măsură de siguranță, ci interzicerea străinului de a se afla pe teritoriul României ca pedeapsă complementară, potrivit art. 66 alin. (1) lit. c) CP. Referirea la expulzare este probabil o scăpare a legiuitorului, interpretarea ce ar trebui dată textului fiind în sensul că acesta are în vedere *pedeapsa complementară a interzicerii străinului de a se afla pe teritoriul României.*

A doua situație în care se procedează la darea în urmărire este aceea în care persoana ce urmează a fi dată în urmărire a evadat din starea legală de reținere sau deținere ori a fugit dintr-un centru educativ, centru de detenție sau din unitatea în care executa

măsura internării medicale. În prima situație se are în vedere înțelesul noțiunii de *evadare* potrivit art. 285 alin. (1)-(3) CP, fiind considerate evadare nu numai fuga din unitatea de reținere ori deținere, ci și neprezentarea nejustificată a persoanei condamnate la locul de deținere, la expirarea perioadei în care s-a aflat legal în stare de libertate, ori părăsirea, fără autorizare, de către persoana condamnată, a locului de muncă aflat în exteriorul locului de deținere. De asemenea, se poate dispune darea în urmărire și pentru persoana care fuge din centrul educativ, centrul de detenție ori din unitatea în care execută măsura internării medicale, darea în urmărire urmând a avea loc la sesizarea centrului educativ, a centrului de detenție ori a unității medicale.

În acest caz de dare în urmărire nu mai este necesară o hotărâre pronunțată de instanță pentru a se dispune darea în urmărire, fiind suficientă sesizarea menționată.

În sfârșit, *ultima situație* în care se procedează la darea în urmărire este aceea în care este necesară depistarea unei persoane urmărite internațional despre care există date că se află în România; nu are relevanță dacă această persoană are cetățenie română, altă cetățenie sau este apatrid. Textul se referă la persoane urmărite de autorități străine în baza unor hotărâri sau a altor acte emise de acestea și pentru care s-a dispus darea în urmărire internațională prin Biroul Interpol sau prin alte structuri cu competențe în domeniu; în acest caz, ordinul de urmărire se emite de organul judiciar competent potrivit legii speciale.

332. Urmărirea. În toate situațiile anterior prezentate, se emite *ordinul de dare în urmărire* de către autoritatea competentă, respectiv *Inspectoratul General al Poliției Române*, și *se pune în executare de îndată* de către structurile competente ale Ministerului Afacerilor Interne, care vor desfășura, la nivel național, activități de identificare, căutare, localizare și prindere a persoanei urmărite. Textul se referă la urmărirea generală a persoanei pe teritoriul statului român.

Ordinul de dare în urmărire *se comunică* în cel mai scurt timp organelor competente să elibereze pașaportul, care au obligația să refuze eliberarea pașaportului sau, după caz, să ridice provizoriu pașaportul pe durata măsurii, precum și organelor de frontieră pentru darea în consemn și, totodată, se comunică în copie celui în fața căruia urmează să fie adusă persoana urmărită în momentul prinderii (spre exemplu, judecătorului de drepturi și libertăți sau instanței de judecată, în cazul unui mandat de arestare preventivă) și organului judiciar competent care supraveghează activitatea de urmărire a persoanei date în urmărire – după caz, procurorului competent conform art. 522 alin. (3)-(4) CPP.

Se impune instituțiilor publice *obligația de a sprijini*, în condițiile legii și conform competențelor legale, organele de poliție care efectuează urmărirea unei persoane date în urmărire. Cu alte cuvinte, aceste instituții sunt obligate, printre altele, să furnizeze informațiile necesare pentru identificarea și localizarea persoanei urmărite; poate fi vorba despre alte unități de poliție, în circumscripția cărora persoanele urmărite locuiesc fără forme legale, ori despre unități medicale la care se prezintă aceste persoane.

Activitatea de urmărire a unei persoane arestate preventiv, desfășurată de organele de poliție, este *supravegheată de procurori anume desemnați* din cadrul parchetului de pe lângă curtea de apel în a cărui circumscripție se află sediul instanței competente care a soluționat în fond propunerea de arestare preventivă. Când mandatul de arestare preventivă a fost emis într-o cauză de competența Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, supravegherea activității de urmărire revine procurorului care efectuează sau a efectuat urmărirea penală în cauză. Procurorul are obligația de a verifica periodic dacă organele de poliție își îndeplinesc obligațiile privind executarea mandatelor de arestare preventivă în lipsă.

În celelalte cazuri, activitatea de urmărire a persoanelor date în urmărire este supravegheată de procurori anume desemnați din cadrul parchetului de pe lângă curtea de apel în a cărui circumscripție se află sediul instanței de executare ori al altei instanțe competente potrivit legii speciale; atunci când urmărirea vizează persoane în privința cărora a fost emis un mandat de executare a pedepsei închisorii ori s-a dispus o măsură educativă privativă de libertate, instanța de executare, prin judecătorul delegat, are obligația de a verifica periodic dacă organele de poliție își îndeplinesc obligațiile privind executarea acestor dispoziții din hotărâre. Astfel, potrivit art. 154 alin. (1) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești[1], prima revenire se va face la 2 luni de la emiterea lor la organele cărora le-au fost trimise spre executare, iar următoarele reveniri la 6 luni. În cazul în care nu se primește răspuns de la organul de poliție căruia i-a fost trimis mandatul, se vor solicita informații privind stadiul executării acestuia structurii specializate din cadrul Inspectoratului General al Poliției Române. Dacă pe numele persoanelor condamnate care se sustrag de la executarea pedepsei închisorii au fost emise mandate europene de arestare și/sau mandate de urmărire internațională, se vor solicita anual informații Inspectoratului General al Poliției Române – Centrul de Cooperare Polițienească Internațională cu privire la stadiul punerii în executare a acestor acte.

333. Activitățile ce pot fi efectuate în procedura urmăririi. În vederea identificării, căutării, localizării și prinderii persoanelor date în urmărire, pot fi efectuate, în condițiile prevăzute de lege: supravegherea tehnică; reținerea, predarea și percheziționarea corespondenței și a obiectelor; obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului; percheziția; ridicarea de obiecte sau înscrisuri.

Activitățile prevăzute la art. 523 alin. (1) lit. a)-c) CPP, respectiv supravegherea tehnică, reținerea, predarea și percheziționarea corespondenței și a obiectelor, obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului și percheziția, pot fi efectuate *numai în baza mandatului emis de judecătorul de drepturi și libertăți* de la instanța competentă să judece cauza în primă instanță sau de la instanța de executare ori de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța competentă potrivit legii speciale în cazul prevăzut la art. 521 alin. (2) lit. c) CPP, iar activitatea prevăzută la alin. (1) lit. d), respectiv ridicarea de obiecte sau înscrisuri, poate fi efectuată *numai cu autorizarea procurorului* care supraveghează activitatea organelor de poliție care efectuează urmărirea persoanei date în urmărire.

Se observă că două dintre categoriile de activități prevăzute de reglementarea anterioară (interceptarea și înregistrarea convorbirilor sau comunicărilor efectuate prin telefon sau prin orice mijloc electronic de comunicare, precum și alte înregistrări și punerea sub supraveghere a conturilor bancare și a conturilor asimilate acestora) au fost înlocuite de supravegherea tehnică, având în vedere faptul că dispozițiile din noul Cod de procedură penală au fost modificate în sensul introducerii acestei metode speciale de supraveghere sau cercetare.

Potrivit art. 138 alin. (13) și alin. (1) lit. a)-d) CPP, prin *supraveghere tehnică* se înțelege utilizarea uneia dintre următoarele metode speciale de supraveghere sau cercetare:

a) interceptarea comunicațiilor ori a oricărui tip de comunicare la distanță;

b) accesul la un sistem informatic;

[1] Aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1375/2015 (M. Of. nr. 970 din 28 decembrie 2015).

c) supravegherea video, audio sau prin fotografiere;

d) localizarea sau urmărirea prin mijloace tehnice.

În ceea ce privește *procedura propriu-zisă de efectuare a activităților* menționate, spre deosebire de Codul de procedură penală din 1968, textele fac trimitere la reglementarea generală în materie, fără a mai institui dispoziții speciale, precizându-se că dispozițiile art. 138-144, respectiv art. 147, art. 152 și art. 157-160 CPP se aplică în mod corespunzător.

Supravegherea tehnică, reținerea, predarea și percheziționarea corespondenței și a obiectelor, obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului și percheziția pot fi dispuse, la cererea procurorului care supraveghează activitatea organelor de poliție care efectuează urmărirea persoanei date în urmărire, de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța competentă, dacă acesta apreciază că identificarea, căutarea, localizarea și prinderea persoanelor date în urmărire nu pot fi făcute prin alte mijloace ori ar fi mult întârziate. Rezultă că și în această procedură specială sunt avute în vedere exigențele Convenției europene a drepturilor omului, *numai judecătorul fiind în măsură să decidă asupra unor asemenea măsuri*.

Se observă că supravegherea tehnică și celelalte măsuri *pot fi dispuse numai în scopul arătat de lege* – identificarea, căutarea, localizarea și prinderea persoanelor date în urmărire. Dacă acest scop nu poate fi atins prin supraveghere tehnică, poate fi atins și în lipsa acestor măsuri ori dacă se urmărește alt scop, judecătorul de drepturi și libertăți va respinge cererea.

Ridicarea de obiecte sau înscrisuri în vederea identificării, căutării, localizării și prinderii persoanelor date în urmărire poate fi dispusă de procurorul care supraveghează activitatea organelor de poliție ce efectuează urmărirea persoanei date în urmărire. Și în această situație, măsura trebuie *dispusă numai în scopul prevăzut de lege*.

În ceea ce privește procedura propriu-zisă de efectuare a activităților menționate, ca și în cazul supravegherii tehnice, spre deosebire de Codul de procedură penală din 1968, textele fac trimitere la reglementarea generală în materie, fără a mai institui dispoziții speciale, precizându-se că dispozițiile art. 169 și art. 171 CPP se aplică în mod corespunzător.

334. Revocarea urmăririi. Urmărirea se revocă *în momentul prinderii persoanei urmărite* sau *atunci când au dispărut temeiurile care au justificat darea în urmărire*. Spre exemplu, în cazul în care a intervenit prescripția executării pedepsei și a fost admisă o contestație la executare, mandatul de executare a pedepsei închisorii este anulat, în consecință, se impune și revocarea urmăririi. Aceeași este consecința și în cazul în care intervine prescripția executării măsurii educative privative de libertate sau se dispune revocarea ori înlocuirea măsurii arestării preventive sau în cazul în care mandatul european de arestare a fost revocat ori cererea de extrădare a fost retrasă de statul solicitant.

Revocarea se dispune *prin ordin de Inspectoratul General al Poliției Române*, care *se transmite* în copie, de îndată, parchetului competent care supraveghează activitatea de urmărire a persoanei date în urmărire și organelor competente să elibereze pașaportul și organelor de frontieră.

Atunci când darea în urmărire este revocată, procurorul care supraveghează activitatea de urmărire a persoanei date în urmărire *dispune de îndată încetarea activităților de supraveghere* luate conform art. 524 CPP, informând despre aceasta judecătorul de drepturi și libertăți. Rezultă din text că procurorul poate dispune încetarea activităților de supraveghere, indiferent dacă au fost dispuse de procuror sau de judecătorul de drepturi și libertăți, nefiind necesară o hotărâre a judecătorului de drepturi și libertăți, însă are obligația de a-l informa pe acesta din urmă cu privire la încetarea activităților de supraveghere.

Capitolul al VI-lea. Procedura reabilitării

REGLEMENTARE

Art. 527. Reabilitarea. Reabilitarea are loc fie de drept, în cazurile prevăzute la art. 150 sau 165 din Codul penal, fie la cerere, acordată de instanța de judecată, în condițiile prevăzute în prezentul capitol.

Art. 528. Reabilitarea de drept. (1) La împlinirea termenului de 3 ani prevăzut la art. 165 din Codul penal, dacă persoana condamnată nu a mai săvârșit o altă infracțiune, autoritatea care ține evidența cazierului judiciar va șterge din oficiu mențiunile privind pedeapsa aplicată condamnatului.

(2)[1] La împlinirea termenului de 3 ani prevăzut la art. 150 din Codul penal, dacă persoana condamnată nu a mai săvârșit o altă infracțiune, organul care a autorizat înființarea persoanei juridice și organul care a înregistrat persoana juridică vor șterge din oficiu mențiunile privind pedeapsa aplicată persoanei juridice.

Art. 529. Reabilitarea judecătorească. Competentă să se pronunțe asupra reabilitării judecătorești este fie instanța care a judecat în primă instanță cauza în care s-a pronunțat condamnarea pentru care se cere reabilitarea, fie instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție domiciliază condamnatul sau în care a avut ultimul domiciliu, dacă la data introducerii cererii domiciliază în străinătate.

Art. 530. Cererea de reabilitare. (1) Cererea de reabilitare judecătorească se formulează de către condamnat, iar după moartea acestuia, de soț sau de rudele apropiate. Soțul sau rudele apropiate pot continua procedura de reabilitare pornită anterior decesului.

(2) Reabilitarea judecătorească se dispune în cazurile și condițiile prevăzute la art. 166 și 168 din Codul penal.

(3) În cerere trebuie să se menționeze:

a) adresa condamnatului, iar când cererea este făcută de altă persoană, adresa acesteia;

b) condamnarea pentru care se cere reabilitarea și fapta pentru care a fost pronunțată acea condamnare;

c) localitățile unde condamnatul a locuit și locurile de muncă din tot intervalul de timp de la executarea pedepsei și până la introducerea cererii, iar în cazul când executarea pedepsei a fost prescrisă, de la data rămânerii definitive a hotărârii și până la introducerea cererii;

d) temeiurile cererii;

e) indicații utile pentru identificarea dosarului și orice alte date pentru soluționarea cererii.

(4) La cerere se anexează actele din care reiese că sunt îndeplinite condițiile reabilitării.

Art. 531. Măsurile premergătoare. După fixarea termenului de soluționare a cererii de reabilitare se dispune citarea persoanei care a solicitat reabilitarea și a persoanelor a căror ascultare instanța o consideră necesară, se iau măsuri pentru aducerea dosarului în care s-a pronunțat condamnarea și se solicită copia fișei cazierului judiciar al condamnatului.

Art. 532. Respingerea cererii pentru neîndeplinirea condițiilor de formă și fond. (1) Cererea de reabilitare se respinge pentru neîndeplinirea condițiilor de formă și fond în următoarele cazuri:

a) a fost introdusă înainte de termenul legal;

b) lipsește mențiunea prevăzută la art. 530 alin. (3) lit. a) și petiționarul nu s-a prezentat la termenul de înfățișare;

c) lipsește vreuna dintre mențiunile prevăzute la art. 530 alin. (3) lit. b)-e) și petiționarul nu a completat cererea la termenul de înfățișare și nici la termenul ce i s-a acordat în vederea completării.

(2) În cazul prevăzut la alin. (1) lit. a), cererea poate fi repetată după împlinirea termenului legal, iar în cazurile prevăzute la alin. (1) lit. b) și c), oricând.

(3) În cazul prescripției executării pedepsei, nu poate depune cerere de reabilitare persoana prevăzută la art. 530 alin. (1), dacă lipsa executării este imputabilă persoanei condamnate.

---

[1] Alin. (2) al art. 528 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 317 din Legea nr. 255/2013.

(4)[1] Cererea de reabilitare în privința căreia rezultă că nu privește o persoană condamnată determinată, precum și cererea formulată în numele unei persoane condamnate, fără mandat din partea acesteia, dat în condițiile legii, sunt inadmisibile.

Art. 533. Soluționarea cererii. (1) La termenul fixat, în ședință nepublică, instanța ascultă persoanele citate prezente, concluziile procurorului și ale petiționarului și verifică dacă sunt îndeplinite condițiile cerute de lege pentru admiterea reabilitării.

(2) Dacă înainte de soluționarea cererii de reabilitare față de condamnat a fost pusă în mișcare acțiunea penală pentru altă infracțiune, examinarea cererii se suspendă până la soluționarea definitivă a acelei cauze.

Art. 534. Situațiile privind despăgubirile civile. (1) Când condamnatul sau persoana care a făcut cererea de reabilitare dovedește că nu i-a fost cu putință să achite despăgubirile civile și cheltuielile judiciare, instanța, apreciind împrejurările, poate dispune reabilitarea sau poate să acorde un termen pentru achitarea în întregime sau în parte a sumei datorate.

(2) Termenul prevăzut la alin. (1) nu poate depăși 6 luni.

(3) În caz de obligație solidară, instanța fixează suma ce trebuie achitată, în vederea reabilitării, de condamnat sau de urmașii săi.

(4) Drepturile acordate părții civile prin hotărârea de condamnare nu se modifică prin hotărârea dată asupra reabilitării.

Art. 535. Contestația. Sentința prin care instanța rezolvă cererea de reabilitare este supusă contestației în termen de 10 zile de la comunicare, care se soluționează de instanța ierarhic superioară. Judecarea contestației la hotărârea primei instanțe se face în ședință nepublică, cu citarea petentului. Participarea procurorului este obligatorie. Decizia instanței prin care se soluționează contestația este definitivă.

Art. 536. Anularea reabilitării. (1) În cazul prevăzut la art. 171 din Codul penal, instanța prevăzută la art. 529 dispune anularea reabilitării, din oficiu sau la cererea procurorului.

(2) Dispozițiile art. 533 se aplică în mod corespunzător.

Art. 537. Mențiunile despre reabilitare. După rămânerea definitivă a hotărârii de reabilitare sau de anulare a acesteia, instanța dispune să se facă mențiune despre aceasta pe hotărârea prin care s-a pronunțat condamnarea.

COMENTARIU

Secțiunea 1. Reabilitarea de drept

335. Procedura. Codul de procedură penală actual conține, spre deosebire de reglementarea anterioară, și *dispoziții privind procedura reabilitării de drept*, prevăzându-se, în acest sens, *ștergerea din oficiu a mențiunilor privind pedeapsa aplicată*, la împlinirea termenului de reabilitare de 3 ani[2], de către autoritatea care ține evidența cazierului judiciar, respectiv organul care a autorizat înființarea persoanei juridice și organul care a înregistrat-o (art. 528 CPP).

Introducerea acestei dispoziții a fost necesară, dat fiind faptul că în practica judiciară au apărut numeroase situații în care, deși intervenise reabilitarea de drept, serviciul cazier judiciar nu opera în evidențe acest aspect, iar în certificatul de cazier judiciar eliberat

[1] Alin. (4) al art. 532 a fost introdus prin art. II pct. 127 din O.U.G. nr. 18/2016.

[2] Potrivit art. 150 CP: „Reabilitarea persoanei juridice. Reabilitarea persoanei juridice are loc de drept dacă, în decurs de 3 ani de la data la care pedeapsa amenzii sau pedeapsa complementară a fost executată sau considerată ca executată, aceasta nu a mai săvârșit nicio altă infracțiune".

Potrivit art. 165 CP: „Reabilitarea de drept. Reabilitarea are loc de drept în cazul condamnării la pedeapsa amenzii, la pedeapsa închisorii care nu depășește 2 ani sau la pedeapsa închisorii a cărei executare a fost suspendată sub supraveghere, dacă în decurs de 3 ani condamnatul nu a săvârșit o altă infracțiune".

condamnaților era menționată în continuare condamnarea pentru care intervenise reabilitarea de drept, fără a exista posibilitatea contestării acestor mențiuni. Se cuvine a preciza că există o *diferență între certificatul de cazier judiciar* care se eliberează persoanelor fizice, în care nu ar trebui să fie consemnate mențiuni despre pedepse pentru care a intervenit reabilitarea de drept sau s-a dispus reabilitarea judecătorească, *și fișa de cazier judiciar*, care se emite la solicitarea organelor judiciare și care conține mențiuni inclusiv cu privire la pedepse pentru care a intervenit reabilitarea de drept sau s-a dispus reabilitarea judecătorească. În practică, atunci când constată că mențiunile nu au fost eliminate din certificatul de cazier judiciar ce le era eliberat, petenții-condamnați se adresează instanței, solicitând să se constate intervenită reabilitarea de drept și să se dispună efectuarea cuvenitelor mențiuni de către serviciul cazier judiciar.

În cazul reabilitării de drept nu este necesar să se intervină pe cale judecătorească, deoarece reabilitarea operează de drept la împlinirea termenului prevăzut de lege și a condiției de a nu fi săvârșit o altă infracțiune. Cu toate acestea, când o persoană are interesul legitim de a i se recunoaște de către instanța judecătorească faptul că a operat reabilitarea de drept, cererea sa este admisibilă, dar *hotărârea dată de instanță nu are caracter constitutiv de drepturi și nu schimbă natura juridică a reabilitării de drept*[1]. În acest caz, se urmează procedura reabilitării judecătorești, dar reabilitarea nu este acordată de către instanță, ci aceasta doar constată intervenirea ei de drept[2].

Introducerea textului a avut în vedere tocmai aceste situații apărute în practică, obligând astfel autoritatea care ține evidența cazierului judiciar să șteargă din oficiu mențiunile.

Cu toate acestea, în practica ulterioară intrării în vigoare a noului cod, se observă că se solicită constatarea intervenirii reabilitării de drept în situațiile în care s-a împlinit termenul de reabilitare pentru pedepsele a căror executare a fost suspendată condiționat sau sub supraveghere în baza Codului penal din 1969. În aceste situații, instanța a constatat intervenită reabilitarea de drept, în baza art. 528 CPP raportat la art. 134 CP 1969, art. 86 CP 1969 și art. 5 CP, reținând că, „deși efectele reabilitării de drept intervin *ope legis*, în practica judiciară s-a decis că este admisibilă o cerere de constatare a reabilitării de drept prin hotărâre judecătorească, interesul practic fiind legat de proba intervenirii reabilitării de drept"[3].

Apreciem că mențiunile *vor fi șterse din evidența destinată publicului*, nu și din aceea destinată organelor judiciare.

În cazul persoanelor juridice, ștergerea mențiunilor se va face de către organul care a autorizat înființarea persoanei juridice și organul care a înregistrat-o (de exemplu, în cazul societăților reglementate de Legea nr. 31/1990, de către Oficiul Național al Registrului Comerțului).

Un element de noutate în materia reabilitării de drept îl constituie posibilitatea intervenirii ei după trecerea termenului de reabilitare nu numai pentru pedepse cu închisoarea pentru care s-a dispus executarea în regim de detenție – în noua lege reabilitarea intervenind pentru pedepse de cel mult 2 ani, față de un an în reglementarea anterioară – sau pentru pedepse cu amenda, ci și *pentru pedepse pentru care s-a dispus suspendarea executării sub supraveghere conform art. 91 și urm. CP*. În cazul pedepselor pentru care s-a dispus suspendarea sub supraveghere, reabilitarea nu mai intervine de drept la expirarea termenului

[1] Plenul Trib. Suprem, dec. de îndrum. nr. 8/1969, *apud* GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 965.

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 965.

[3] Jud. sect. 3 București, sent. pen. nr. 993 din 25 noiembrie 2014, nepublicată. În același sens, Jud. sect. 2 București, sent. pen. nr. 646 din 19 septembrie 2014, definitivă prin necontestare, nepublicată.

de încercare, ca în reglementarea anterioară, ci după trecerea unui termen de 3 ani, calculat de la data împlinirii termenului de supraveghere stabilit de instanța de judecată.

Intervenirea reabilitării de drept poate avea *efecte asupra unei cereri de revizuire*. Astfel, în practica judiciară s-a arătat că nu sunt îndeplinite condițiile stabilite în art. 408[1] CPP (din 1968 – n.n.) în cazul în care consecințele încălcării unui drept prevăzut în Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale – constatată prin hotărârea definitivă a Curții Europene a Drepturilor Omului – nu continuă să se producă, situație în care procedura revizuirii reglementată în acest articol nu poate constitui un remediu. În cazul în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat încălcarea drepturilor garantate de art. 5 parag. 1 și art. 8 din Convenție, însă hotărârea de condamnare a inculpaților s-a pronunțat în urma unei proceduri necontestate sub aspectul caracterului său echitabil, iar consecințele condamnării au încetat prin efectul reabilitării de drept, cererea de revizuire este nefondată, impunându-se respingerea acesteia potrivit art. 408[1] alin. (10) CPP (din 1968 – n.n.)[1].

Secțiunea a 2-a. Reabilitarea judecătorească

336. Reglementare. Față de reabilitarea de drept, reabilitarea judecătorească nu intervine la simpla constatare a condițiilor prevăzute de lege, *fiind necesară intervenția organelor judecătorești* care, la cerere, examinează și decid asupra solicitării prin pronunțarea unei hotărâri judecătorești.

Normele din procedura specială se completează, când este cazul, cu dispozițiile prevăzute în Partea generală și Partea specială a Codului de procedură penală. Spre exemplu, soluționarea cererii va avea loc cu citarea petentului, în condițiile din Partea generală a codului, fiind, totodată, posibilă judecata în lipsa petentului, la cerere, conform art. 364 alin. (4) din Partea specială a codului.

337. Instanța competentă. Competentă să se pronunțe asupra reabilitării judecătorești este fie *instanța care a judecat în primă instanță cauza* în care s-a pronunțat condamnarea pentru care se cere reabilitarea, fie *instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție domiciliază condamnatul sau în care a avut ultimul domiciliu*, dacă la data introducerii cererii domiciliază în străinătate.

Un *element de noutate* îl constituie faptul că, pe lângă instanța care a judecat în primă instanță cauza în care s-a pronunțat condamnarea pentru care se cere reabilitarea sau instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție domiciliază condamnatul, este competentă, alternativ, și instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție condamnatul a avut ultimul domiciliu, dacă la data introducerii cererii acesta domiciliază în străinătate. Este o dispoziție reclamată de realitățile prezente, în care posibilitatea de mișcare și de stabilire a domiciliului este mult mai largă decât la momentul adoptării vechiului cod, iar mulți cetățeni români au domiciliul în străinătate.

Din redactarea textului rezultă o *competență alternativă*, condamnatul sau alt titular al cererii putând opta, fără nicio condiționare, pentru una dintre instanțele menționate de textul de lege. Instanța care a judecat cauza în primă instanță prezintă avantajul că punerea în executare a hotărârii judecătorești s-a efectuat de aceasta, deținând o serie de date necesare soluționării cererii, la această instanță aflându-se și dosarul cauzei. Instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție domiciliază condamnatul oferă avantajul

[1] I.C.C.J., compl. 9 jud., dec. nr. 420 din 18 mai 2009, www.scj.ro.

pentru acesta de a evita efectuarea unor cheltuieli ocazionate cu deplasarea, precum și posibilitatea obținerii mai ușor a unor date necesare soluționării cererii, altele decât cele aflate în dosar[1].

Apreciem că se mențin, sub acest aspect, cele statuate de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, în soluționarea unui recurs în interesul legii, prin Decizia nr. LXXXIII (83)/2007[2]: „În caz de modificare a normelor de competență, cererea de reabilitare va fi soluționată de instanța competentă să judece cauza în primă instanță, potrivit legii în vigoare la momentul introducerii cererii".

În același sens s-a pronunțat și jurisprudența, stabilind că, potrivit art. 494 CPP (din 1968 – n.n.), instanța competentă să se pronunțe asupra reabilitării judecătorești este fie instanța ce a judecat în primă instanță cauza în care s-a pronunțat condamnarea, fie instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție domiciliază condamnatul. Dacă instanța ce a judecat în primă instanță cauza în care s-a pronunțat condamnarea este o instanță militară și, înainte de introducerea cererii de reabilitare, printr-o modificare legislativă, cauza a fost trecută în competența instanței civile, cererea de reabilitare se judecă de instanța civilă devenită competentă să soluționeze cauza în primă instanță sau de instanța corespunzătoare acesteia în a cărei circumscripție domiciliază condamnatul, întrucât cererea de reabilitare judecătorească, fiind subsecventă condamnării, urmează sub aspectul competenței regimul cauzei în care s-a pronunțat condamnarea, existent la momentul introducerii cererii de reabilitare[3].

În procedura de reabilitare, prin „instanța care a judecat cauza în primă instanță", în cazul modificării competenței, se înțelege instanța care, *la data introducerii cererii*, este competentă să judece în fond infracțiunea pentru care petiționarul a fost condamnat[4].

De asemenea, s-a arătat că, „potrivit dispozițiilor art. 529 CPP, competentă să se pronunțe asupra reabilitării judecătorești este fie instanța care a judecat în primă instanță cauza în care s-a pronunțat condamnarea pentru care se cere reabilitarea, fie instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție domiciliază condamnatul sau în care a avut ultimul domiciliu, dacă la data introducerii cererii domiciliază în străinătate. Conform Deciziei nr. 83 din 10 decembrie 2007, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, publicată în M. Of. nr. 780 din 21 noiembrie 2008, obligatorie pentru instanțe, în conformitate cu art. 474 alin. (4) CPP, dispozițiile art. 494 teza I CPP 1968 (dispoziții preluate prin art. 529 teza I CPP) se interpretează în sensul că, «în caz de modificare a normelor de competență, cererea de reabilitare va fi soluționată de instanța competentă să judece cauza în primă instanță, potrivit legii în vigoare la momentul introducerii cererii». Potrivit art. 474^1 CPP, efectele deciziei de recurs în interesul legii încetează în cazul abrogării, constatării neconstituționalității ori modificării dispoziției legale care a generat problema de drept dezlegată, cu excepția cazului în care aceasta subzistă în noua reglementare. Prin urmare, având în vedere dispozițiile legale sus-invocate, efectele Deciziei de recurs în interesul legii nr. 83/2007 sunt pe deplin aplicabile. Or, instanța competentă să judece cauza în primă instanță, potrivit legii în vigoare la momentul introducerii cererii, este judecătoria – instanța corespunzătoare, din punct de vedere material – în a cărei circumscripție domiciliază condamnatul"[5].

---

[1] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 712-713.

[2] M. Of. nr. 780 din 21 noiembrie 2008.

[3] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 4644 din 26 iulie 2006, în J.S.P. 2006, p. 230-232, *apud* G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 665.

[4] C.A. Craiova, s. pen., dec. nr. 351 din 9 octombrie 2005, în J.N. 2004-2005, p. 767-768, *apud* G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 665.

[5] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 282/C din 19 mai 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 997.

Reabilitarea judecătorească *nu presupune o reexaminare a cauzei* în care s-a pronunțat condamnarea, motiv pentru care calitatea pe care a avut-o condamnatul în cauza respectivă și care a determinat competența instanței care l-a judecat nu are relevanță în ceea ce privește existența competenței alternative[1]. Plecând de la această precizare, rezultă că, în situația în care condamnarea a fost pronunțată de o instanță militară, competența fiind atrasă de calitatea făptuitorului, potrivit art. 494 CPP (din 1968 – n.n.), competentă să soluționeze cererea de reabilitare este această instanță sau instanța civilă corespunzătoare în grad în a cărei circumscripție domiciliază condamnatul[2]. În conformitate cu dispozițiile art. 494 CPP (din 1968 – n.n.), astfel cum au fost interpretate prin Decizia nr. LXXXIII (83) din 10 decembrie 2007 a Secțiilor Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție – potrivit căreia, în caz de modificare a normelor de competență, cererea de reabilitare va fi soluționată de instanța competentă să judece cauza în primă instanță, potrivit legii în vigoare la momentul introducerii cererii –, instanța civilă în a cărei circumscripție domiciliază condamnatul, competentă să judece în primă instanță cauza la momentul introducerii cererii, este instanța competentă să soluționeze cererea de reabilitare a condamnatului care nu are calitatea de militar, chiar dacă instanța ce a judecat în primă instanță cauza în care s-a pronunțat condamnarea este o instanță militară[3].

În cazul în care condamnatul s-a adresat cu o cerere judecătoriei corespunzătoare în grad tribunalului militar care a pronunțat condamnarea și în a cărei circumscripție locuiește în mod temporar, această judecătorie urmează să constate drept competentă să judece cererea de reabilitare judecătoria în a cărei circumscripție domiciliază condamnatul, adică unde acesta își are locuința statornică[4]. Soluția este impusă de precizarea cuprinsă în art. 529 CPP, competența alternativă fiind prevăzută numai între instanța care a judecat cauza în primă instanță și cea corespunzătoare în a cărei circumscripție domiciliază condamnatul, și *nu unde locuiește temporar*. În acest caz, judecătoria inițial sesizată urmează să își decline competența în favoarea judecătoriei în a cărei circumscripție domiciliază condamnatul[5].

Competentă să soluționeze cererea de reabilitare este fie instanța care a judecat în primă instanță cauza în care s-a pronunțat condamnarea, fie instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție domiciliază condamnatul. În acest context, noțiunea de „cauză" nu se circumscrie infracțiunii pentru care petiționarul a fost condamnat, ci este *cauza penală în totalitate*, astfel cum a fost judecată în urma aplicării regulilor privind reunirea cauzelor prevăzute de lege, dacă, în raport cu unele fapte sau persoane, competența ar reveni altei instanțe[6].

Deoarece, potrivit dispozițiilor legale, reabilitarea privește persoana condamnatului, cererea acestuia, când privește mai multe pedepse, *trebuie să fie rezolvată integral și de aceeași instanță*, după caz, prin admitere sau respingere în totalitate, nefiind posibil ca un condamnat să fie în același timp reabilitat și nereabilitat. În situația în care pedepsele au

[1] V. DONGOROZ, S. KAHANE, G. ANTONIU, C. BULAI, N. ILIESCU, R. STĂNOIU, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*, vol. V, Ed. Academiei, București, 1975, p. 393, conform cu A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 713.

[2] În acest sens, a se vedea Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1882/1970, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *Codul de procedură penală adnotat*, vol. II, *Partea specială*, Ed. Albastră, București, 1997, p. 621; Trib. Suprem, s. pen., dec. de îndrum. nr. 8/1969, în R.R.D. nr. 9/1969, p. 122; Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 2815/1975, în C.D. 1975, p. 324; Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 5233/1971, în C.D. 1971, p. 515, toate preluate din A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 713.

[3] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 1555 din 5 octombrie 2009, www.scj.ro.

[4] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1288/1973, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 620.

[5] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 713.

[6] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1711/1983, în C.D. 1983, p. 290, în A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 714.

fost aplicate de instanțe de grad diferit, competentă în soluționarea cererii de reabilitare este *instanța superioară în grad*[1].

În cazul în care o instanță ierarhic superioară, ca urmare a admiterii recursurilor declarate de părți împotriva sentinței de condamnare, a casat acea hotărâre și a pronunțat, ca instanță de recurs, vreuna dintre soluțiile prevăzute de lege, competentă a judeca cererea de reabilitare este tot prima instanță care a judecat cauza în fond și a pronunțat condamnarea sau instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție domiciliază condamnatul[2].

Dacă dintre pedepsele succesive aplicate aceleiași persoane unele sunt susceptibile de reabilitare de drept, iar altele de reabilitare judecătorească, reabilitarea de drept nu operează, ci *pentru toate pedepsele trebuie cerută reabilitarea judecătorească*. În situații de acest fel, termenul după care se poate cere reabilitarea curge de la data la care s-a sfârșit executarea ultimei pedepse principale, iar întinderea sa se determină în raport cu pedeapsa cea mai grea[3].

Din coroborarea textului art. 529 cu cel al art. 530 alin. (3) CPP rezultă că, în situația în care cererea de reabilitare este formulată după decesul condamnatului de rudele apropiate ale acestuia, competentă este *instanța în a cărei circumscripție domiciliază titularul cererii*, respectiv ruda apropiată care o formulează.

În doctrina anterioară, în ceea ce privește instanța competentă în cazul în care cererea de reabilitare este introdusă de soț sau de rudele apropiate, s-a exprimat opinia că aceasta este instanța care a judecat în primă instanță cauza în care s-a pronunțat condamnarea, pe motiv că art. 494 CPP (din 1968 – n.n.) nu prevede o alternanță privind instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție domiciliază soțul sau rudele apropiate, alternanța fiind prevăzută numai pentru domiciliul condamnatului[4]. Într-o altă opinie, se arată că art. 494 CPP (din 1968 – n.n.) nu prevede posibilitatea pentru soț sau rudele apropiate de a introduce cererea de reabilitare la instanța corespunzătoare de la domiciliul lor, însă se consideră că acestea au dreptul de opțiune în ceea ce privește instanța corespunzătoare domiciliului condamnatului; din redactarea art. 495 alin. (1), precum și din formularea celorlalte articole rezultă că soțul și rudele apropiate formulează cererea cu respectarea acelorași condiții ca și condamnatul, iar alegerea instanței corespunzătoare în a cărei circumscripție a domiciliat condamnatul s-ar putea să le fie avantajoasă, pentru aceleași motive ca și pentru condamnat[5].

338. Titularii cererii de reabilitare. Cererea de reabilitare judecătorească se formulează de către *condamnat*, iar după moartea acestuia, de *soț* sau de *rudele apropiate*. Soțul sau rudele apropiate pot continua procedura de reabilitare pornită anterior decesului. Reiese din aceste dispoziții legale că soțul sau rudele apropiate pot fi titulari ai cererii numai după moartea condamnatului; practica a decis însă că o cerere formulată de aceștia nu este automat respinsă ca inadmisibilă de instanță, ci se va dispune citarea condamnatului pentru termenul de judecată, acesta urmând a preciza dacă își însușește sau nu cererea; numai în situația în care nu își însușește cererea, instanța o va respinge ca inadmisibilă, fiind formulată de o persoană fără calitate procesuală.

---

[1] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 4725/1969, în R.R.D. nr. 5/1970, p. 170, în A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 714.

[2] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 6496/1970, în C.D. 1970, p. 502, în A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 714.

[3] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1924/1976, în V. PAPADOPOL, M. POPOVICI, Repertoriu 1976-1980, p. 338, *apud* A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 715.

[4] V. RĂMUREANU, *Competența penală a organelor judiciare*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p. 199, *apud* A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 715.

[5] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 715.

Prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost introdus alin. (4) al art. 532 CPP, conform căruia cererea de reabilitare în privința căreia rezultă că nu privește o persoană condamnată determinată, precum și cererea formulată în numele unei persoane condamnate, fără mandat din partea acesteia, dat în condițiile legii, sunt *inadmisibile*.

Se observă o *necorelare* între dispozițiile Codului penal și cele ale Codului de procedură penală, deoarece, spre deosebire de Codul penal anterior, cel actual nu mai definește noțiunea de *„rude apropiate"*, ci pe aceea de *„membru de familie"*. Astfel, art. 177 CP include între membrii de familie soțul, ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude; de asemenea, sunt membri de familie persoanele care au stabilit relații asemănătoare acelora dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc.

Este evident că nu există echivalență între noțiunea de „membru de familie" și aceea de „rudă apropiată"; apreciem că vor avea calitate procesuală de a formula cerere de reabilitare după decesul condamnatului și de a continua procedura începută anterior decesului acestuia soțul, ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude.

Din redactarea textului rezultă că, atât timp cât condamnatul este în viață, numai el poate introduce cerere de reabilitare, soțul sau rudele apropiate având acest drept numai după moartea condamnatului. De asemenea, soțul sau rudele apropiate pot continua procedura de reabilitare, cu condiția ca procedura să fi fost pornită de condamnat, al cărui deces a survenit ulterior, pe parcursul soluționării[1].

Cererea de reabilitare *poate fi retrasă* de titular personal sau prin reprezentantul său legal[2].

339. Conținutul cererii de reabilitare. Reabilitarea judecătorească se dispune în cazurile și condițiile prevăzute la art. 166 și art. 168 CP. Aceasta presupune, pe lângă îndeplinirea condiției privind trecerea termenului prevăzut de lege, stabilit la art. 166 CP, ca persoana condamnată să facă dovada faptului că a achitat integral cheltuielile de judecată și și-a îndeplinit obligațiile civile stabilite prin hotărârea de condamnare sau să facă dovada faptului că nu a avut posibilitatea să le îndeplinească ori că partea civilă a renunțat la despăgubiri, așa cum prevede art. 168 lit. b) CP.

În ceea ce privește condiția prevăzută de art. 168 lit. a) CP, apreciem că, indiferent dacă petentul-condamnat depune sau nu la dosar un certificat de cazier judiciar, instanța este obligată să dispună emiterea unei adrese în vederea obținerii fișei de cazier judiciar, deoarece în ea sunt menționate notări provizorii, cum ar fi faptul că s-a pus în mișcare acțiunea penală pentru o infracțiune comisă înainte de împlinirea termenului prevăzut la art. 166 CP și pentru care se efectuează cercetări, fără a exista o condamnare definitivă. În acest caz, instanța ar trebui să procedeze conform art. 533 alin. (2) CPP, respectiv să dispună *suspendarea soluționării cererii* până la soluționarea definitivă a cauzei în care s-a pus în mișcare acțiunea penală. Or, asemenea notări provizorii nu se regăsesc în certificatul de cazier judiciar eliberat persoanelor fizice, ci numai în fișa de cazier judiciar, care se emite la solicitarea organelor judiciare.

Conform art. 530 alin. (3) CPP, în cerere trebuie să se menționeze *adresa* condamnatului, iar când cererea este făcută de altă persoană, adresa acesteia; menționea este necesară nu numai pentru îndeplinirea procedurii de citare, ci și pentru verificarea competenței

[1] *Ibidem*.

[2] V. PAPADOPOL, M. POPOVICI, *op. cit.*, p. 339, *apud* A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 715.

instanței sesizate, în situația în care cererea este adresată instanței în a cărei circumscripție domiciliază condamnatul sau în care a avut ultimul domiciliu, dacă la data introducerii cererii domiciliază în străinătate. Din coroborarea textului art. 529 cu cel al art. 530 alin. (3) CPP rezultă că, în situația în care cererea de reabilitare este formulată după decesul condamnatului de rudele apropiate ale acestuia, competentă este instanța în a cărei circumscripție domiciliază titularul cererii, respectiv ruda apropiată care o formulează.

De asemenea, în cerere trebuie să se menționeze *condamnarea* pentru care se cere reabilitarea și *fapta* pentru care a fost pronunțată acea condamnare, pentru ca instanța care soluționează cererea să poată verifica îndeplinirea condițiilor cerute de lege – termenul de reabilitare, mențiunile privind sumele la care a fost obligat condamnatul către părțile civile, cuantumul cheltuielilor judiciare; o copie a hotărârii respective, însoțită de un referat întocmit de compartimentul de executări penale, cu mențiuni privind executarea, se va atașa la dosarul cauzei.

În ceea ce privește mențiunile de la art. 530 alin. (3) lit. c) CPP – referitoare la *localitățile* unde condamnatul a locuit și *locurile de muncă* din tot intervalul de timp de la executarea pedepsei și până la introducerea cererii, iar în cazul când executarea pedepsei a fost prescrisă, de la data rămânerii definitive a hotărârii și până la introducerea cererii –, credem că acestea constituie o *necorelare* între dispozițiile Codului de procedură penală și cele ale Codului penal, deoarece în actuala reglementare a instituției reabilitării în Codul penal nu se mai regăsesc condiția bunei conduite a condamnatului și nici aceea de a avea asigurată existența prin muncă ori mijloace oneste. Or, textul art. 495 alin. (2) CPP 1968 avea în vedere tocmai această dispoziție de la art. 137 CP 1969, respectiv verificarea condițiilor menționate. Această mențiune și-ar găsi utilitatea numai raportat la dispozițiile art. 166 alin. (2) CP, conform cărora condamnatul decedat până la împlinirea termenului de reabilitare poate fi reabilitat dacă instanța, evaluând comportarea lui până la deces, apreciază că merită acest beneficiu.

În ceea ce privește mențiunea referitoare la *temeiurile cererii*, se observă, după cum am arătat, că reabilitarea judecătorească se dispune în condițiile art. 166 și art. 168 CP, în cerere urmând a se face referire la data împlinirii termenului de reabilitare și la îndeplinirea celorlalte condiții prevăzute de lege – faptul că petentul nu a mai săvârșit infracțiuni în termenul de reabilitare, că a achitat obligațiile civile stabilite prin hotărârea de condamnare ori nu a avut posibilitatea să o facă, precum și faptul că a achitat cheltuielile judiciare stabilite prin hotărârea de condamnare, atât acelea către stat, cât și cele la care a fost obligat în favoarea părților civile.

În cerere urmează a se preciza *date utile* pentru identificarea dosarului – spre exemplu, în situația în care instanța care a pronunțat hotărârea de condamnare a fost desființată ori atunci când dosarul este foarte vechi și ar putea exista dificultăți în identificarea acestuia – și, de asemenea, se vor preciza *orice alte date* necesare pentru soluționarea cererii – spre exemplu, date din care să rezulte calitatea de titular al cererii, atunci când aceasta este formulată de o altă persoană decât condamnatul (certificat de căsătorie, certificat de naștere, acte de stare civilă etc.).

La cerere *se anexează* actele din care reiese că sunt îndeplinite condițiile reabilitării – chitanța de plată a cheltuielilor judiciare, documente ce atestă achitarea obligațiilor civile sau imposibilitatea îndeplinirii acestora.

340. Măsurile premergătoare. După fixarea termenului de soluționare a cererii de reabilitare se dispune *citarea* persoanei care a solicitat reabilitarea și a persoanelor a căror

ascultare instanța o consideră necesară, se iau măsuri pentru *aducerea dosarului* în care s-a pronunțat condamnarea și *se solicită copia fișei cazierului judiciar* al condamnatului.

Rezultă din dispozițiile menționate că soluționarea cererii are loc cu citarea persoanei care a formulat-o, fie că este condamnatul, fie că este soțul sau ruda apropiată; în situația în care cererea a fost formulată de soț sau ruda apropiată mai înainte de decesul condamnatului, va fi citat și acesta din urmă, pentru a preciza dacă și-o însușește.

După cum am arătat, instanța va solicita o copie a fișei de cazier judiciar a condamnatului, pentru a stabili dacă este îndeplinită condiția privind nesăvârșirea unei infracțiuni până la împlinirea termenului de reabilitare judecătorească. De asemenea, în acest mod instanța va stabili și dacă există alte condamnări pentru care se impune calcularea termenului de reabilitare, având în vedere dispozițiile art. 167 alin. (5) CP, conform căruia, în cazul condamnărilor succesive, termenul de reabilitare se calculează în raport cu pedeapsa cea mai grea și curge de la data executării ultimei pedepse, precum și dispozițiile Deciziei nr. 3/2009[1], pronunțată în recurs în interesul legii, potrivit căreia „termenul de reabilitare judecătorească se socotește în raport de pedeapsa cea mai grea ce intră în componența pedepsei rezultante ca urmare a cumulului juridic sau aritmetic".

Se pune problema dacă, în procedura reabilitării, asistența juridică este obligatorie; apreciem că procedura reabilitării nu se încadrează între situațiile menționate în art. 90 CPP, în care asistența juridică este obligatorie, iar textele art. 527 și urm. un conțin nicio mențiune expresă; în plus, la soluționarea cererii conform art. 533 CPP, instanța ascultă concluziile procurorului și ale petiționarului; în consecință, *asistența juridică nu este obligatorie*.

341. Procedura de soluționare a cererii. Până la soluționarea în fond a cauzei, *instanța are obligația să verifice* îndeplinirea condițiilor de formă constând în menționarea în cerere a datelor prevăzute în art. 530 CPP, verificarea actelor anexate cererii, precum și a termenului prevăzut de lege pentru introducerea ei; abia după analiza acestor cerințe, instanța *poate trece la soluționarea în fond a cererii de reabilitare*.

Cererea de reabilitare poate fi respinsă pentru neîndeplinirea condițiilor de formă și de fond.

În ceea ce privește *neîndeplinirea condițiilor de formă*, cererea se respinge atunci când lipsește mențiunea prevăzută la art. 530 alin. (3) lit. a) CPP referitoare la adresa condamnatului sau a persoanei care a formulat-o și petiționarul nu s-a prezentat la termenul de înfățișare; în aceste condiții, nici nu este posibilă citarea petiționarului; din formularea textului rezultă că instanța nu are obligația de a efectua demersuri pentru aflarea adresei petiționarului, obligația de a indica adresa aparținând acestuia.

De asemenea, cererea se respinge atunci când lipsește vreuna dintre mențiunile prevăzute la art. 530 alin. (3) lit. b)-e) CPP, respectiv cele referitoare la condamnarea pentru care se cere reabilitarea și fapta pentru care a fost pronunțată acea condamnare, localitățile unde condamnatul a locuit și locurile de muncă din tot intervalul de timp de la executarea pedepsei și până la introducerea cererii, iar în cazul când executarea pedepsei a fost prescrisă, de la data rămânerii definitive a hotărârii și până la introducerea cererii, temeiurile cererii, indicații utile pentru identificarea dosarului și orice alte date pentru soluționarea cererii.

În concret, în dispozitiv se va menționa *respingerea cererii pentru lipsa condițiilor de formă*; a respinge cererea ca nefondată este greșit, întrucât ea poate fi reiterată ulterior oricând, neexistând autoritate de lucru judecat.

[1] M. Of. nr. 393 din 10 iunie 2009.

În acest caz, cererea se respinge dacă petiționarul nu a completat-o la termenul de înfățișare și nici la termenul ce i s-a acordat în vederea completării; din această dispoziție reiese că *instanța are obligația de a acorda petiționarului un termen în vederea completării cererii*; apreciem că, și atunci când petiționarul lipsește la termenul de înfățișare, instanța va acorda un termen în acest scop, pentru acest termen petiționarul fiind citat cu mențiunea de a completa cererea cu datele prevăzute de lege.

În cererea de reabilitare trebuie să se menționeze adresa condamnatului, iar cererea se respinge pentru neîndeplinirea condițiilor de formă atunci când lipsește această mențiune și petiționarul nu s-a prezentat la termenul de înfățișare. Cele două condiții trebuie îndeplinite cumulativ, așa încât cererea de reabilitare nu se poate respinge pentru neîndeplinirea condițiilor de formă atunci când, deși petiționarul nu s-a prezentat, adresa sa era trecută în cerere[1].

În jurisprudență s-a decis în acest sens: „Instanța reține faptul că petentul nu a menționat în cuprinsul cererii formulate localitățile unde a locuit și locurile de muncă avute în tot intervalul de timp de la executarea pedepsei și până la introducerea cererii, obligație care subzista în sarcina sa conform art. 530 alin. (3) lit. c) CPP. Totodată, instanța constată că petentul nu a depus la dosarul cauzei aceste precizări, deși i s-a acordat un termen în vederea completării cererii de reabilitare. Mai mult, instanța i-a solicitat și la primul termen de judecată să depună la dosar precizările scrise solicitate prin citația emisă. Pentru aceste considerente, în temeiul art. 532 alin. (1) lit. c) raportat la art. 530 alin. (3) lit. c) CPP, instanța va respinge cererea de reabilitare judecătorească a petentului (...) pentru neîndeplinirea condițiilor de formă și fond"[2].

Cererea respinsă pentru neîndeplinirea condițiilor de formă *poate fi reintrodusă oricând*.

Cererea se respinge pentru neîndeplinirea condiției de fond a împlinirii termenului de reabilitare, atunci când a fost introdusă înainte de termenul legal. În acest caz, instanța *va respinge cererea ca nefondată*[3], *fiind prematur introdusă*; cererea *poate fi repetată după împlinirea termenului legal*.

Termenele de reabilitare se socotesc de la data când a luat sfârșit executarea pedepsei principale sau de la data când aceasta s-a prescris. Pentru cei condamnați la pedeapsa cu amendă, termenul curge din momentul în care amenda a fost achitată sau executarea ei s-a stins în alt mod. În cazul grațierii totale sau a restului de pedeapsă, termenul curge de la data actului de grațiere, dacă la acea dată hotărârea de condamnare era definitivă, sau de la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare, dacă actul de grațiere se referă la infracțiuni în curs de judecată la data intervenției sale. În cazul liberării condiționate, pedeapsa se consideră executată la împlinirea duratei pedepsei, și nu la data liberării condiționate, motiv pentru care termenul de reabilitare se calculează de la data când urma să expire executarea integrală a pedepsei[4].

În jurisprudența anterioară s-a decis că, în cazul în care pedeapsa a fost pronunțată după adoptarea actului de grațiere potrivit căruia s-a stins executarea pedepsei, termenul de reabilitare curge de la data rămânerii definitive a hotărârii, și nu de la data actului de clemență, considerându-se că prevederile art. 136 alin. (3) CP 1969, potrivit cărora, în caz

---

[1] Trib. jud. Sibiu, dec. pen. nr. 466/1970, în R.R.D. nr. 8/1970, p. 170. În același sens, a se vedea Trib. Mun. București, s. I pen., dec. nr. 1133/1969, în R.R.D. nr. 3/1970, p. 160, preluate din A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 721.

[2] Jud. sect. 3 București, sent. pen. nr. 979 din 20 noiembrie 2014, definitivă prin neapelare, nepublicată.

[3] În același sens, L.A. POSTELNICU, C.C. MECEANU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 2098.

[4] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 608/1981, în V. PAPADOPOL, ȘT. DANEȘ, Repertoriu 1981-1985, p. 242, conform cu A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 717.

de grațiere, termenul curge de la data actului de clemență, vizează hotărârile care sunt deja definitive la data adoptării actului respectiv[1]. Această soluție jurisprudențială a fost introdusă în cuprinsul art. 167 alin. (3) CP.

În plus față de reglementarea anterioară, *în cazul prescripției executării pedepsei*, titularul nu poate depune cerere de reabilitare, dacă lipsa executării este imputabilă persoanei condamnate. Articolul 532 alin. (3) CPP conține în realitate o *condiție de fond specială*, aceea ca, în cazul prescripției executării pedepsei, lipsa executării să nu fie imputabilă condamnatului, întrucât, potrivit acestui text, nu poate depune cerere de reabilitare persoana prevăzută la art. 530 alin. (1) – condamnatul, soțul sau ruda apropiată – dacă lipsa executării este imputabilă persoanei condamnate. Cu alte cuvinte, condiția specială de fond constă în aceea ca neexecutarea pedepsei să nu fie imputabilă condamnatului – spre exemplu, prin sustragere de la executare. În situația în care instanța care soluționează cererea de reabilitare constată că pedeapsa aplicată condamnatului nu a fost executată, intervenind termenul de prescripție a executării, de la împlinirea căruia se calculează termenul de reabilitare, va efectua demersuri pentru a stabili dacă neexecutarea pedepsei este imputabilă condamnatului, prin obținerea datelor necesare de la compartimentul de executări penale al instanței de executare sau prin orice alte mijloace de probă. Apreciem că în această situație cererea *va fi respinsă ca nefondată*[2], neexistând posibilitatea reiterării ei.

Dacă *condamnatul a decedat în cursul executării pedepsei*, s-a apreciat de unele instanțe că cererea de reabilitare introdusă de soț sau rudele apropiate este admisibilă, întrucât acestea au un interes legitim în admiterea ei. În acest caz, o asemenea cerere nu ar putea fi respinsă pentru neîndeplinirea termenului prevăzut de art. 135 alin. (1) CP (din 1969 – n.n.) și neîndeplinirea condițiilor prevăzute de art. 137 alin. (1) lit. b) din același cod, deoarece decesul condamnatului survenit în timpul executării pedepsei constituie un caz de forță majoră care exclude, faptic și logic, posibilitatea de a se pretinde realizarea cerințelor prevăzute în textele indicate[3].

Față de această soluție s-au exprimat rezerve, pe motiv că a fost pronunțată cu nerespectarea dispozițiilor care reglementează instituția reabilitării judecătorești. Astfel, s-a considerat că, potrivit art. 495 alin. (1) CPP (din 1968 – n.n.), cererea de reabilitare se poate face de condamnat, iar după moartea acestuia de soț sau de rudele apropiate. La cerere, potrivit alineatului ultim al aceluiași articol, se anexează actele din care reiese că sunt îndeplinite condițiile reabilitării, fără a se face deosebire între cererea introdusă de condamnat sau de ceilalți titulari. Totodată, cererea de reabilitare, potrivit art. 497 CPP (din 1968 – n.n.), se respinge, fără a se face distincție sub raportul persoanei care a introdus-o, „când a fost introdusă înainte de termenul legal", iar potrivit art. 498 din același cod, tot

[1] Trib. Mun. București, s. a II-a pen., dec. nr. 2554/1984, în V. PAPADOPOL, Șt. DANEȘ, *op. cit.*, p. 242, conform cu A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 718.

[2] În sensul respingerii cererii ca inadmisibilă, L.A. POSTELNICU, C.C. MECEANU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 2098: „Cererea de reabilitare va fi respinsă ca inadmisibilă, în cazul prescripției executării pedepsei, dacă lipsa executării este imputabilă persoanei condamnate, în sensul că persoana condamnată s-a sustras de la executarea pedepsei, aspect ce trebuie dovedit în urma probatoriului administrat în cauză".

[3] Trib. jud. Suceava, sent. pen. nr. 54/1985, cu notă critică, în R.R.D. nr. 1/1987, p. 55, *apud* A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 718. În același sens, B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *op. cit.*, p. 593: „Reabilitarea ar putea fi acordată, în asemenea împrejurări deosebite, chiar celui care decedează în cursul executării pedepsei. Este adevărat că, în acest caz, termenul de reabilitare nici măcar nu a început să curgă, dar rațiunea art. 166 alin. (2) din Codul penal – stimularea condamnatului de a avea o conduită prin care să dovedească faptul că s-a îndreptat, rămânând în memoria familiei și a celor care l-au cunoscut ca o persoană care s-a reinserat social – ne face să credem că nu există nicio rațiune pentru ca cei decedați în cursul executării să fie excluși *de plano* de la reabilitare".

fără nicio deosebire, se prevede că instanța de judecată „verifică dacă sunt îndeplinite condițiile cerute de lege pentru admiterea reabilitării"; s-a arătat că legea nu atribuie decesului condamnatului nicio consecință sub aspectul împlinirii termenului de reabilitare, precum și a celorlalte condiții, întrucât ceea ce justifică reabilitarea este prezumția că cel condamnat s-a îndreptat și deci el merită o deplină reintegrare socială, astfel că nu ar exista o asemenea prezumție atunci când, în cazul condamnatului decedat pe perioada executării pedepsei, s-ar renunța la a se pretinde îndeplinirea condiției de bună purtare pe anumite perioade. În acord cu reglementarea reabilitării, precum și potrivit rațiunii ce stă la baza instituției, un condamnat decedat poate fi reabilitat numai dacă, până în momentul decesului, se împlinise termenul de reabilitare prevăzut de lege și dacă, pe parcursul acestui termen, el a avut comportarea cerută de art. 137 CP (din 1969 – n.n.)[1].

Se constată că în reglementarea actuală nu mai este necesară îndeplinirea condiției bunei purtări, reabilitarea având ca temei principal trecerea timpului; totuși, apreciem că, pentru a fi îndeplinită condiția referitoare la împlinirea termenului de reabilitare, *acest termen se va calcula de la data la care pedeapsa ar fi fost executată dacă persoana condamnată nu ar fi decedat.*

La soluționarea cererii de reabilitare este necesar a se avea în vedere și împrejurarea că se impune analiza succesiunii de legi în timp și, dacă este cazul, stabilirea legii penale mai favorabile aplicabile instituției reabilitării. Astfel, s-a decis că, „în ceea ce privește norma de drept substanțial aplicabilă, având în vedere succesiunea în timp a unor dispoziții, între momentul comiterii infracțiunilor și analiza cererii de reabilitare, precum și lipsa unor dispoziții tranzitorii exprese, va fi necesară identificarea legii penale mai favorabile, în baza art. 5 alin. (1) CP. Atât în ceea ce privește termenul, cât și în ceea ce privește condițiile reabilitării judecătorești, instanța constată că legea penală nouă este mai favorabilă, întrucât aceasta stabilește un termen fix de 4 ani (la care nu se mai adaugă, ca în vechea reglementare, jumătate din durata pedepsei), iar printre condițiile reabilitării nu se mai enumeră existența unei bune conduite pe parcursul acestui termen"[2].

S-a decis că este nelegală hotărârea primei instanțe prin care s-a respins cererea de reabilitare judecătorească pe motiv că petiționarul nu a depus la dosar copia sentinței de condamnare, deoarece această obligație nu figurează printre condițiile de formă cerute de lege. Petiționarul are numai obligația să dea indicații utile pentru identificarea dosarului, obligația procurării lui revenindu-i instanței[3].

Jurisprudență neunitară a existat și în ceea ce privește *momentul împlinirii termenului de reabilitare*; unele instanțe au considerat că cererea de reabilitare trebuie admisă dacă termenul prevăzut de lege, neîndeplinit până la data sesizării instanței, se îndeplinește pe parcursul judecății în primă instanță sau în calea de atac[4]. S-a apreciat că, în cazul în care termenul de reabilitare nu se împlinise până la data soluționării cererii de reabilitare de către prima instanță, ceea ce a determinat respingerea ei, dar s-a împlinit anterior

[1] V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 627. În același sens: Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 4/1985, în C.D. 1985, p. 302; Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1060/1974, în C.D. 1974, p. 367. Reglementarea din dreptul procesual francez prevede obligația executării în întregime a pedepsei principale, precum și cea a justificării plății amenzii, despăgubirilor civile și a cheltuielilor judiciare (conform cu A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 719).

[2] Jud. Cluj-Napoca, sent. pen. nr. 1644 din 16 decembrie 2015, definitivă prin necontestare, nepublicată.

[3] Trib. jud. Brașov, dec. pen. nr. 505/1973, în R.R.D. nr. 2/1974, p. 167, în A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 720.

[4] Trib. jud. Neamț, dec. pen. nr. 468/1983, în R.R.D. nr. 12/1984, p. 62, în A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 720.

soluționării recursului declarat de condamnat, acesta urmează a fi admis, cu trimiterea cauzei spre rejudecare, pentru a se proceda la soluționarea în fond a cererii de reabilitare[1].

În ceea ce privește prima soluție, deși criticabilă, apreciem că o soluție contrară ar fi complet lipsită de eficiență, deoarece, imediat după aceea, condamnatul sau un alt titular al cererii are posibilitatea de a formula o nouă cerere, ce nu va mai putea fi respinsă pentru neîndeplinirea condiției referitoare la termenul de reabilitare.

Relativ la a doua soluție menționată, credem că este greșită, întrucât prima instanță a pronunțat o soluție legală, neexistând motive de casare conform Codului de procedură penală anterior și nici de desființare a acesteia, din perspectiva noului cod. În plus, trebuie observat că, în filosofia noului cod, trimiterea cauzei spre rejudecare se poate dispune numai în situații de excepție, expres prevăzute de lege.

Jurisprudența a considerat că o cerere de reabilitare nu poate fi respinsă ca rămasă fără obiect, pe motiv că *infracțiunea pentru care s-a pronunțat condamnarea a fost amnistiată*[2]. Soluția se impune, întrucât nici din prevederile Codului penal, nici din cele ale Codului de procedură penală privind reabilitarea nu rezultă că amnistia ar constitui un impediment pentru obținerea reabilitării, iar, pe de altă parte, efectele reabilitării sunt, în anumite privințe, mai favorabile decât cele ale amnistiei[3].

În cazul în care inculpatul a fost condamnat la o pedeapsă privativă de libertate egală cu durata deținerii preventive, care s-a terminat anterior rămânerii definitive a hotărârii judecătorești, termenul de reabilitare curge de la data când hotărârea judecătorească a rămas definitivă, și nu de când a luat sfârșit arestarea preventivă[4].

342. Suspendarea soluționării cererii. Dacă înainte de soluționarea cererii de reabilitare *față de condamnat a fost pusă în mișcare acțiunea penală pentru altă infracțiune*, examinarea cererii se suspendă până la soluționarea definitivă a acelei cauze[5], iar dacă, în urma soluționării definitive a cauzei privind noua învinuire, se dispune condamnarea, *cererea de reabilitare va fi respinsă*, deoarece nu este îndeplinită condiția ca persoana condamnată să nu fi săvârșit o altă infracțiune până la împlinirea termenului de reabilitare. Din acest motiv, după cum am arătat, se impune atașarea la dosar a fișei de cazier judiciar a petentului, pentru a se observa dacă împotriva acestuia a fost pusă în mișcare acțiunea penală mai înainte de împlinirea termenului de reabilitare. De asemenea, ulterior suspendării soluționării cererii de reabilitare, este necesară efectuarea de verificări periodice pentru a se stabili dacă pentru fapta pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală s-a pronunțat o soluție definitivă.

Cu privire la art. 500 CPP 1968, care se referea la suspendarea soluționării cererii, a fost invocată și o excepție de neconstituționalitate. S-a reținut[6] în motivarea acesteia că autorul excepției de neconstituționalitate susține că prin dispozițiile legale criticate sunt încălcate prevederile constituționale ale art. 23 alin. (11) din Constituție referitoare la prezumția de nevinovăție. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea a reținut că prezumția de nevinovăție constă în dreptul unei persoane căreia i se aduce o acuzație în materie penală de a fi considerată nevinovată până la condamnarea sa printr-o hotărâre

[1] Trib. București, s. I pen., dec. nr. 2156/1986, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, p. 628, *apud* A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 720.

[2] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 239/1985, în C.D. 1985, p. 299, în A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 721.

[3] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 721.

[4] Trib. Suprem, compl. 7 jud., dec. nr. 10/1978, în R.R.D. nr. 7/1978, p. 41; Trib. jud. Hunedoara, dec. nr. 214 din 2 iunie 1980, în R.R.D. nr. 12/1980, p. 63, în A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 721.

[5] În acest sens, spre exemplu, Jud. Giurgiu, înch. din 26 mai 2015, nepublicată.

[6] C.C.R., dec. nr. 815 din 9 noiembrie 2006 (M. Of. nr. 39 din 18 ianuarie 2007).

judecătorească definitivă. Acest principiu impune membrilor unui tribunal să nu pornească de la ideea preconcepută că cel trimis în judecată a comis actul incriminat, sarcina probei revenind acuzării, iar de dubii profitând acuzatul. În esență, prezumția de nevinovăție tinde să protejeze persoana cercetată pentru săvârșirea unei fapte penale împotriva unui verdict de culpabilitate ce nu a fost stabilit în mod legal.

Prin reglementarea dedusă controlului de constituționalitate nu se aduce atingere principiului prezumției de nevinovăție, dat fiind că suspendarea examinării cererii de reabilitare nu are niciun efect asupra procesului în care s-a pus în mișcare noua acțiune penală, aceasta desfășurându-se după regulile și cu garanțiile prevăzute de lege. Pe de altă parte, suspendarea examinării cererii de reabilitare este o opțiune procedurală a legiuitorului care nu se întemeiază pe înlăturarea prezumției de nevinovăție a petentului pentru infracțiunea care formează obiectul noii acțiuni penale, așa cum fără temei susține autorul excepției, ci pe necesitatea de a se stabili îndeplinirea condiției ca acesta să aibă o bună conduită pe întreaga perioadă până la soluționarea cererii. Or, îndeplinirea condiției nu se poate verifica decât după finalizarea procesului în care s-a pus în mișcare noua acțiune penală.

343. Soluționarea cererii și situațiile privind despăgubirile civile. La termenul fixat, *în ședință nepublică*, instanța ascultă persoanele citate prezente, concluziile procurorului și ale petiționarului și verifică dacă sunt îndeplinite condițiile cerute de lege pentru admiterea reabilitării.

În măsura în care instanța constată că sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege, *este obligată să dispună reabilitarea*, dispunerea nefiind o chestiune de apreciere a instanței[1].

Rezultă din textul art. 533 alin. (1) CPP că ședința de judecată nu este publică, însă soluționarea cererii are loc cu citarea petiționarului și cu participarea procurorului. În plus, instanța poate cita și alte persoane a căror prezență o consideră necesară; spre exemplu, poate cita partea civilă, pentru a obține informații sau lămuriri cu privire la achitarea despăgubirilor civile, sau alte persoane, pentru a se face dovada imposibilității de achitare a acestor despăgubiri.

Conform Codului de procedură penală anterior, din dispozițiile art. 498 rezulta că instanța trebuie să manifeste suficient rol activ, astfel că, în cazul în care datele aflate la dosar și depuse de condamnat nu erau suficiente, avea obligația să facă demersurile necesare pentru completarea lor. Față de această situație, faptul că petiționarul nu a depus, odată cu cererea, toate actele și dovezile necesare verificării îndeplinirii condițiilor legale și nici nu s-a prezentat în instanță la termenul la care a fost citat nu justifică respingerea cererii pe acest motiv, deoarece, în astfel de situații, instanța *dispunea completarea materialului de către petiționar* și putea cere de la organele competente relații cu privire la comportarea acestuia[2].

Acest text nu a mai fost reluat în codul actual; totuși, *instanța are obligația de a efectua anumite demersuri din oficiu*, cum ar fi acela al solicitării fișei de cazier judiciar, de atașare a dosarului ori a copiei hotărârii de condamnare, citarea persoanelor a căror prezență o consideră necesară ori verificarea în evidența compartimentului de executări penale a îndeplinirii condiției privind achitarea cheltuielilor judiciare.

Reabilitarea poate fi acordată de instanță dacă cel condamnat face dovada că a achitat în întregime cheltuielile de judecată și despăgubirile civile la care a fost obligat, însă

[1] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 965.

[2] Trib. jud. Brașov, dec. pen. nr. 808/1974, în R.R.D. nr. 5/1975, p. 71, în A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 722.

reabilitarea poate fi dispusă și atunci când neplata acestor cheltuieli nu se datorează relei-credințe a condamnatului. Dacă petiționarul nu face dovada achitării cheltuielilor ori a imposibilității de achitare, cererea *va fi respinsă ca nefondată.*

Astfel, într-o cauză, s-a arătat că, „deși în al doilea grad i s-a acordat suficient timp, petentul nu a plătit aceste cheltuieli. Totodată, prin sentința penală nr. 341/2000, Tribunalul Mureș l-a obligat pe petent să plătească părții civile (...) suma de 950 de lei, cu titlu de despăgubiri civile. Nici aceste obligații civile nu au fost îndeplinite de către petent în termenul acordat în acest sens cu prilejul judecării contestației. În plus, petentul nu a făcut dovada că nu a avut posibilitatea să își îndeplinească obligațiile pecuniare stabilite în sarcina sa prin hotărârile de condamnare, simpla afirmație că nu are un loc de muncă nefiind suficientă, în condițiile în care petentul are deplină capacitate de a munci și de a obține astfel venituri. În aceeași ordine de idei, nici partea civilă nu a renunțat valabil la despăgubiri. O asemenea manifestare de voință, pentru a-și produce consecințe juridice, trebuia să fie făcută fie expres în fața instanței, fie printr-un înscris autentic depus la dosar. Partea civilă nu s-a înfățișat în instanță și nici nu a transmis un asemenea înscris. Documentul olograf depus în prim grad nu este apt să producă efecte juridice, întrucât instanța nu a putut să îi verifice autenticitatea, nu este convinsă că scrierea și subscrierea aparțin părții civile și că, dacă totuși aceasta a redactat actul, a făcut-o în cunoștință de cauză"[1].

Aceeași soluție se impune și în ceea ce privește *achitarea despăgubirilor civile*, precum și *a cheltuielilor judiciare efectuate de părți*, cu observația că în această situație operează principiul disponibilității; condamnatul care nu a plătit despăgubirile datorate se poate prevala de faptul că partea civilă nu a pus în executare hotărârea, ceea ce echivalează cu o renunțare implicită la despăgubiri; credem însă că instanța care soluționează cererea de reabilitare nu poate aprecia că partea civilă a renunțat la despăgubiri în lipsa unor dovezi în acest sens; spre exemplu, așa cum am arătat, poate cita partea civilă pentru a face precizări; totodată, în măsura în care petentul achită aceste despăgubiri în cursul soluționării cererii de reabilitare, instanța poate dispune reabilitarea.

În acest sens este și jurisprudența, care a stabilit că, în cazul în care constată că petiționarul nu a făcut dovada plății despăgubirilor, deoarece susține că partea civilă nu i-a cerut să le plătească, instanța nu poate respinge cererea de reabilitare pe motiv că nu sunt îndeplinite condițiile art. 137 alin. (1) lit. d) CP (din 1969 – n.n.), ci trebuie să pună în vedere petiționarului să dovedească faptul că a plătit despăgubirile sau că partea civilă a renunțat la ele[2].

Renunțarea la despăgubiri poate fi dovedită cu orice mijloc de probă și poate fi chiar implicită, în jurisprudență reținându-se că, deși petentul nu a depus dovezi în sensul achitării sumei la care a fost obligat către denunțător, cu titlu de despăgubiri civile, este incidentă una dintre situațiile de excepție, respectiv aceea în care partea civilă renunță la despăgubiri, rațiunea fiind aceeași și în situația în care instanța a dispus restituirea unei sume de bani denunțătorului, în condițiile în care, printr-o sentință civilă ulterioară, definitivă prin neapelare, s-a constatat intervenită prescripția dreptului material la acțiune al denunțătorului de a solicita restituirea sumei de la petent. Totodată, s-au dispus ridicarea sechestrului asigurător asupra unui imobil și radierea sechestrului asigurător. Curtea a

[1] C.A. Târgu Mureș, dec. nr. 163 din 20 iunie 2014, nepublicată.

[2] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1063/1975, în R.R.D. nr. 3/1976, p. 66. Reglementarea franceză prevede că aceia care dovedesc că nu au posibilități materiale pentru achitarea sumelor la care au fost obligați pot cere reabilitarea, dar acordarea reabilitării în asemenea condiții nu îi scutește de achitarea în continuare a acestor obligații (conform cu A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 723).

reținut, din analiza conținutului întâmpinării semnate de denunțător, prin care acesta arată că solicită admiterea cererii de chemare în judecată, constatarea intervenirii prescripției și ridicarea sechestrului asigurător, că denunțătorul înțelege să renunțe, implicit, la pretențiile sale, astfel că este îndeplinită și cerința art. 168 lit. b) CP. „Este adevărat că și în situația prescrierii dreptului material la acțiune subzistă obligația condamnatului de a achita, în mod voluntar, suma de bani la a cărei restituire a fost obligat, intervenirea prescripției neavând relevanță asupra obligației condamnatului, cu atât mai mult cu cât textul art. 168 lit. b) CP nu face nicio distincție, însă în acest caz manifestarea de voință a denunțătorului este neechivocă, el renunțând practic la pretențiile sale. Este reală și împrejurarea că petentul-condamnat este cel care a intentat acțiune pentru a se constata ca fiind intervenită prescripția dreptului material la acțiune, sub aspectul acțiunii civile, acțiune care ar fi putut fi într-adevăr interpretată în sensul în care atitudinea subiectivă a petentului ar fi fost de rea-credință, așa cum susține Ministerul Public, însă, în contextul în care denunțătorul a renunțat la pretențiile sale, atitudinea subiectivă a condamnatului nu mai are relevanță, renunțarea la pretenții fiind o situație distinctă reglementată de art. 168 lit. b) CP, iar nu o condiție cumulativă cu imposibilitatea obiectivă de achitare a obligațiilor civile. Nici împrejurarea că petentul a solicitat ridicarea sechestrului asigurător asupra bunului imobil, măsură instituită prin ordonanța Direcției Naționale Anticorupție, nu poate echivala cu reaua-credință în contextul arătat și nu poate fi un argument pentru respingerea cererii de reabilitare judecătorească"[1].

În același sens, s-a stabilit că „neachitarea de către condamnată a sumelor de bani datorate denunțătorilor nu s-a datorat relei sale credințe, ci unei imposibilități reale cauzate de lipsa resurselor financiare și materiale necesare, din moment ce, de la momentul liberării sale condiționate și până în prezent, rezultă că petenta a obținut venituri modeste. Așadar, este îndeplinită și condiția prevăzută de art. 168 lit. b) teza a II-a CP, întrucât condamnata a dovedit că nu a avut posibilitatea să îndeplinească obligațiile civile la plata cărora a fost obligată către denunțători. În același timp, curtea constată că, prin pasivitatea lor, concretizată în lipsa solicitării punerii în executare a celor două sentințe penale de condamnare, se poate presupune, în mod rezonabil, că denunțătorii au renunțat, cel puțin tacit, la despăgubiri. Astfel, curtea reține că renunțarea tacită la despăgubiri reprezintă o modalitate de apreciere a instanței cu privire la îndeplinirea de către un condamnat a uneia dintre condițiile necesare în vederea dispunerii reabilitării sale judecătorești. Neachitarea despăgubirilor civile de către condamnată nu s-a datorat relei sale credințe, ci unei imposibilități obiective insurmontabile, condamnata dovedind împrejurarea că nu a dispus și nu dispune nici în prezent de resursele financiare și materiale necesare achitării despăgubirilor civile"[2].

De asemenea, în jurisprudența recentă s-a decis că nu reprezintă rea-credință neachitarea despăgubirilor civile de către condamnatul minor: „În ceea ce privește despăgubirile civile la care condamnatul a fost obligat (...), instanța constată că în dosar nu se găsesc dovezi privind plata despăgubirilor civile stabilite prin această hotărâre. Însă, totodată, instanța constată că nu se poate reține reaua-credință a petentului în legătură cu îndeplinirea acestor obligații, având în vedere că la data săvârșirii faptelor pentru care a fost condamnat era minor și a fost obligat în solidar cu părțile responsabile civilmente (părinți), putându-se prezuma astfel că nu avea venituri licite la data pronunțării respectivei condamnări. De

[1] C.A. București, s. I pen., sent. pen. nr. 8/F din 20 ianuarie 2015, definitivă prin necontestare, nepublicată.

[2] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 442/CO din 26 iunie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 999-1000.

asemenea, instanța ține seama și de faptul că, potrivit dispozițiilor art. 109 alin. (4) CP 1969, «condamnările pronunțate pentru fapte săvârșite în timpul minorității nu atrag incapacități sau decăderi», iar potrivit prevederilor art. 133 CP, măsurile educative (singurele aplicabile minorilor în noua reglementare) nu atrag interdicții, decăderi sau incapacități"[1].

De asemenea, s-a stabilit că petentul a făcut dovada bunei sale credințe prin depunerea la dosar a unei adeverințe din care rezultă că nu are venituri sau bunuri impozabile: „În ceea ce privește celelalte condiții necesare pentru a interveni reabilitarea judecătorească prevăzute de art. 168 CP, se constată că în tot acest interval de timp petentul și-a asigurat mijloacele de existență în mod cinstit, prin muncă, și a avut o conduită bună în societate, astfel cum rezultă din înscrisurile depuse la dosarul cauzei, respectiv adeverința de salariat și caracterizare. În privința cheltuielilor judiciare și a despăgubirilor civile la care petentul a fost obligat prin hotărârea de condamnare, instanța apreciază că faptul că petentul nu a făcut dovada achitării acestora nu este în măsură să conducă la concluzia că cererea de reabilitare supusă analizei este neîntemeiată. În acest sens, petentul a dovedit faptul că nu are venituri sau bunuri impozabile, astfel cum rezultă din adeverința de venit depusă la dosarul cauzei, aflându-se, astfel, într-o imposibilitate obiectivă de a achita cheltuielile judiciare și despăgubirile civile la care a fost obligat prin hotărârea de condamnare. În aceste condiții, sunt aplicabile dispozițiile art. 168 lit. b) teza a II-a CP, din conținutul cărora rezultă că verificarea îndeplinirii condiției achitării cheltuielilor judiciare și a despăgubirilor civile nu mai este necesară în situația în care petentul dovedește că nu a avut posibilitatea să îndeplinească aceste obligații"[2].

Când condamnatul sau persoana care a făcut cererea de reabilitare *dovedește că nu i-a fost cu putință să achite despăgubirile civile și cheltuielile judiciare*, instanța, apreciind împrejurările, poate dispune reabilitarea sau poate să acorde, în vederea soluționării cererii, un termen pentru a achita în întregime sau în parte suma datorată. Termenul nu poate depăși 6 luni; este vorba practic despre un termen de judecată acordat pentru acest temei pentru soluționarea cererii de reabilitare.

Din acest text rezultă posibilitatea ca titularul cererii, altul decât condamnatul, să achite despăgubirile civile și cheltuielile judiciare, inclusiv în cursul soluționării cererii de reabilitare.

În caz de *obligație solidară*, instanța fixează suma ce trebuie achitată, în vederea reabilitării, de condamnat sau de urmașii săi. Prin *urmași* se înțelege titularii cererii de reabilitare – soțul sau ruda apropiată –, nu și alți succesori ai condamnatului, cu privire la care instanța care soluționează cererea de reabilitare nu se poate pronunța, însă considerăm că nu există niciun impediment în a se dispune reabilitarea în situația în care despăgubirile civile ori cheltuielile judiciare sunt achitate de un alt succesor al condamnatului decât titularul cererii.

Drepturile acordate părții civile prin hotărârea de condamnare nu se modifică prin hotărârea dată asupra reabilitării; cu alte cuvinte, instanța care soluționează cererea de reabilitare *nu poate aduce atingere autorității de lucru judecat*, ci are numai posibilitatea legală de a calcula suma exactă ce urmează a fi suportată de condamnat sau de titularul cererii din totalul sumei la care a fost obligat în solidar cu alte persoane; aceasta, pentru că un condamnat nu ar putea fi obligat la achitarea întregii sume la care au fost obligați mai mulți inculpați, numai în virtutea formulării unei cereri de reabilitare.

[1] Jud. sect. 2 București, sent. pen. nr. 727 din 2 octombrie 2014, definitivă prin necontestare, nepublicată.
[2] Jud. sect. 1 București, sent. pen. nr. 532 din 17 iunie 2014, definitivă prin necontestare, nepublicată.

Apărările formulate de contestatoare în fața primei instanțe – în sensul că este vârstnică, în ultimii 10 ani și-a schimbat domiciliul și nu se află în posesia înscrisurilor în vederea dovedirii achitării despăgubirilor civile – nu sunt de natură a o exonera pe aceasta de obligația depunerii la dosar a mijloacelor de probă prin care să dovedească achitarea despăgubirilor civile și a cheltuielilor judiciare[1].

În condițiile în care petentul nu a făcut dovada unor boli grave de care să fi suferit în perioada 2004-2014 și care să îl împiedice să realizeze venituri din activități la îndemâna oamenilor fără studii și fără calificare personală și nici nu s-au dovedit motivele pentru care în anul 2007, când figurează cu venituri, nu a achitat sume minime în contul datoriilor față de stat, este evident că este vorba despre rea-credință, iar nu despre imposibilitatea de a realiza venituri[2].

Dacă în urma verificării condițiilor cerute de lege (de fond și de formă) se constată îndeplinirea acestora, instanța dispune *admiterea cererii* de reabilitare.

344. Contestația. Sentința prin care instanța rezolvă cererea de reabilitare este supusă contestației în termen de *10 zile de la comunicare*, contestație ce se soluționează de instanța ierarhic superioară. Judecarea contestației la hotărârea primei instanțe se face *în ședință nepublică, cu citarea petentului*, iar *participarea procurorului este obligatorie*. Decizia instanței prin care se soluționează contestația este *definitivă*.

Se observă că și soluționarea căii de atac are loc în ședință nepublică, însă cu citarea petentului și cu participarea procurorului, ceea ce presupune contradictorialitate.

Textul art. 535 CPP prevede un termen de formulare a căii de atac de 10 zile, diferit de acela prevăzut în dispozițiile cu caracter general ale art. 425¹ din același cod, care prevăd un termen de 3 zile. Textul nu prevede momentul de la care curge termenul de declarare a contestației, astfel că se poate interpreta deopotrivă că acest termen curge de la comunicarea hotărârii motivate sau de la comunicarea minutei. Se observă că, potrivit art. 425¹ alin. (1) CPP, „Calea de atac a contestației se poate exercita numai atunci când legea o prevede expres, prevederile prezentului articol fiind aplicabile când legea nu prevede altfel". Rezultă că, în măsura în care textele speciale ce se referă la calea de atac a contestației nu prevăd altfel, se aplică dispozițiile art. 425¹ CPP.

Potrivit art. 425¹ alin. (2) CPP, pot face contestație procurorul și subiecții procesuali la care hotărârea atacată se referă, precum și persoanele ale căror interese legitime au fost vătămate prin aceasta, în termen de 3 zile, care curge de la pronunțare pentru procuror și de la comunicare pentru celelalte persoane, dispozițiile art. 411 alin. (1) aplicându-se în mod corespunzător. Din interpretarea acestui text rezultă că, din moment ce termenul de contestație curge de la pronunțare pentru procuror, se are în vedere comunicarea minutei, iar nu a încheierii/hotărârii în integralitatea sa.

În practică s-a decis că termenul curge de la data comunicării minutei. S-a reținut că „din înscrisurile aflate la dosarul cauzei reiese că minuta sentinței penale a fost comunicată petentului, acesta primind comunicarea personal. Din dispozițiile art. 535 CPP rezultă că termenul de declarare a contestației este de 10 zile de la comunicare. Coroborând acest text cu dispozițiile art. 407 alin. (1) CPP, conform cărora, «După pronunțare, o copie a minutei hotărârii se comunică procurorului, părților, persoanei vătămate și, în cazul în care inculpatul este arestat, administrației locului de deținere, în vederea exercitării căii

[1] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 297/CO din 22 mai 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 999.

[2] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 700/CO din 9 septembrie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 999.

de atac. (...) După redactarea hotărârii, acestora li se comunică hotărârea în întregul său», se constată că petentului i-a fost comunicată minuta, iar contestația a fost formulată cu încălcarea termenului de 10 zile prevăzut de lege. Pentru aceste motive, curtea, în baza art. 425[1] raportat la art. 535 CPP, a respins ca tardivă contestația formulată"[1].

Sunt incidente și dispozițiile art. 425[1] CPP, însă, după cum am arătat, *numai în parte*, dat fiind că la alin. (1) al acestui articol se prevede că norma se aplică atunci când legea nu prevede altfel; în consecință, art. 535 se completează cu dispozițiile art. 425[1] alin. (3)-(4) și (7) CPP. Astfel, contestația se depune la instanța care a soluționat cererea de reabilitare și se motivează până la termenul stabilit pentru soluționare; contestația este suspensivă de executare și este aplicabil principiul neagravării situației în propria cale de atac. Instanța care soluționează contestația se pronunță prin decizie și poate respinge contestația ca tardivă, inadmisibilă sau nefondată, o poate admite și rejudeca cererea de reabilitare sau poate dispune trimiterea cauzei spre rejudecare dacă va constata că soluționarea cauzei a avut loc fără citarea petentului.

Se pune problema ce soluție va pronunța instanța în situația în care cererea de reabilitare a fost respinsă deoarece condamnatul nu a făcut dovada achitării despăgubirilor civile și a cheltuielilor judiciare către stat, însă achită sumele respective până la sesizarea instanței competente să soluționeze contestația sau chiar în cursul soluționării căii de atac. Pe de o parte, prima instanță a procedat legal atunci când a respins cererea de reabilitare, la momentul pronunțării soluției nefiind îndeplinite condițiile pentru a se dispune reabilitarea judecătorească, iar, pe de altă parte, aceste cerințe au fost îndeplinite în cursul soluționării căii de atac; se observă că în acest caz reiterarea cererii poate avea loc oricând, în măsura în care instanța care soluționează contestația nu apreciază că aceasta este fondată.

Potrivit art. 434 alin. (2) lit. d) CPP, *nu pot fi atacate cu recurs în casație* hotărârile pronunțate în materia reabilitării.

345. Anularea reabilitării. În cazul prevăzut la art. 171 CP, adică *atunci când după ce instanța a dispus reabilitarea judecătorească se descoperă că persoana reabilitată mai săvârșise o infracțiune care, dacă ar fi fost cunoscută, ar fi condus la respingerea cererii de reabilitare*, instanța prevăzută la art. 529 CPP, respectiv fie instanța care a judecat în primă instanță cauza în care s-a pronunțat condamnarea pentru care se cere reabilitarea, fie instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție domiciliază condamnatul sau în care a avut ultimul domiciliu, dacă la data introducerii cererii domiciliază în străinătate, dispune anularea reabilitării, *din oficiu sau la cererea procurorului*.

Pentru a se dispune anularea reabilitării, este necesar ca *sentința prin care s-a dispus reabilitarea să fie definitivă*, în caz contrar, nelegalitatea poate fi îndreptată în calea de atac a contestației.

Pot apărea situații în care instanța să nu aibă informații despre săvârșirea unei infracțiuni de către condamnat mai înainte de împlinirea termenului de reabilitare, spre exemplu, când s-a dispus începerea urmăririi penale *in rem*, fără a se pune în mișcare acțiunea penală la data la care este soluționată cererea de reabilitare, astfel că acest aspect nu este menționat în fișa de cazier judiciar a petentului.

Textul menționează că dispozițiile art. 533 CPP se aplică în mod corespunzător; legiuitorul se referă la art. 533 alin. (1), care stabilește procedura de soluționare a cererii de reabilitare – în ședință nepublică, cu participarea procurorului și cu citarea petentului.

[1] C.A. București, s. I pen., dec. pen. nr. 183/C din 6 aprilie 2015, nepublicată.

O *noutate* în materia anulării o constituie faptul că *poate fi dispusă și din oficiu de instanță*, nu numai la cererea procurorului.

În mod firesc, mențiunile despre anularea reabilitării, ca și cele privind reabilitarea, urmează a fi făcute pe hotărârea prin care s-a pronunțat condamnarea.

346. Mențiunile despre reabilitare. După rămânerea definitivă a hotărârii de reabilitare sau de anulare a acesteia, instanța dispune să se facă mențiune *pe hotărârea prin care s-a pronunțat condamnarea*.

Ca și în reglementarea anterioară, în caz de admitere a cererii de reabilitare, după rămânerea definitivă a hotărârii, instanța dispune să se facă mențiune despre aceasta pe hotărârea prin care s-a pronunțat condamnarea și pentru care s-a admis reabilitarea. Totodată, în caz de anulare a reabilitării, instanța va dispune efectuarea de mențiuni pe hotărârea de condamnare și cu privire la această hotărâre.

Soluția definitivă a instanței *va fi comunicată* și organelor de poliție, pentru a face mențiunea cuvenită în cazierul judiciar.

Capitolul al VII-lea. Procedura reparării pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară sau în caz de privare nelegală de libertate ori în alte cazuri

REGLEMENTARE

Art. 538. Dreptul la repararea pagubei în caz de eroare judiciară. (1) Persoana care a fost condamnată definitiv, indiferent dacă pedeapsa aplicată sau măsura educativă privativă de libertate a fost sau nu pusă în executare, are dreptul la repararea de către stat a pagubei suferite în cazul în care, în urma rejudecării cauzei, după anularea sau desființarea hotărârii de condamnare pentru un fapt nou sau recent descoperit care dovedește că s-a produs o eroare judiciară, s-a pronunțat o hotărâre definitivă de achitare.

(2) Dispozițiile alin. (1) se aplică și în cazul redeschiderii procesului penal cu privire la condamnatul judecat în lipsă, dacă după rejudecare s-a pronunțat o hotărâre definitivă de achitare.

(3) Persoana prevăzută la alin. (1) și persoana prevăzută la alin. (2) nu vor fi îndreptățite să ceară repararea de către stat a pagubei suferite dacă, prin declarații mincinoase ori în orice alt fel, au determinat condamnarea, în afara cazurilor în care au fost obligate să procedeze astfel.

(4) Nu este îndreptățită la repararea pagubei nici persoana condamnată căreia îi este imputabilă în tot sau în parte nedescoperirea în timp util a faptului necunoscut sau recent descoperit.

Art. 539. Dreptul la repararea pagubei în cazul privării nelegale de libertate. (1) Are dreptul la repararea pagubei și persoana care, în cursul procesului penal, a fost privată nelegal de libertate.

(2) Privarea nelegală de libertate trebuie să fie stabilită, după caz, prin ordonanță a procurorului, prin încheierea definitivă a judecătorului de drepturi și libertăți sau a judecătorului de cameră preliminară, precum și prin încheierea definitivă sau hotărârea definitivă a instanței de judecată învestită cu judecarea cauzei.

Art. 540. Felul și întinderea reparației. (1) La stabilirea întinderii reparației se ține seama de durata privării nelegale de libertate, precum și de consecințele produse asupra persoanei, asupra familiei celui privat de libertate ori asupra celui aflat în situația prevăzută la art. 538.

(2) Reparația constă în plata unei sume de bani sau în constituirea unei rente viagere ori în obligația ca, pe cheltuiala statului, cel reținut sau arestat nelegal să fie încredințat unui institut de asistență socială și medicală.

(3) La alegerea felului reparației și la întinderea acesteia se va ține seama de situația celui îndreptățit la repararea pagubei și de natura daunei produse.

(4) Persoanelor îndreptățite la repararea pagubei, care înainte de privarea de libertate ori de încarcerare ca urmare a punerii în executare a unei pedepse ori măsuri educative privative de libertate erau încadrate în muncă, li se calculează, la vechimea în muncă stabilită potrivit legii, și timpul cât au fost private de libertate.

(5) Reparația este în toate cazurile suportată de stat, prin Ministerul Finanțelor Publice.

Art. 541. Acțiunea pentru repararea pagubei. (1) Acțiunea pentru repararea pagubei poate fi pornită de persoana îndreptățită, potrivit art. 538 și 539, iar după moartea acesteia poate fi continuată sau pornită de către persoanele care se aflau în întreținerea sa la data decesului.

(2) Acțiunea poate fi introdusă în termen de 6 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii instanței de judecată, precum și a ordonanței sau încheierilor organelor judiciare, prin care s-a constatat eroarea judiciară, respectiv privarea nelegală de libertate.

(3) Pentru obținerea reparării pagubei, persoana îndreptățită se poate adresa tribunalului în a cărei circumscripție domiciliază, chemând în judecată civilă statul, care este citat prin Ministerul Finanțelor Publice.

(4) Acțiunea este scutită de taxa judiciară de timbru.

Art. 542. Acțiunea în regres. (1) În cazul în care repararea pagubei a fost acordată potrivit art. 541, precum și în situația în care statul român a fost condamnat de către o instanță internațională pentru vreunul dintre cazurile prevăzute la art. 538 și 539, acțiunea în regres pentru recuperarea sumei achitate poate fi îndreptată împotriva persoanei care, cu rea-credință sau din culpă gravă, a provocat situația generatoare de daune sau împotriva instituției la care aceasta este asigurată pentru despăgubiri în caz de prejudicii provocate în exercițiul profesiunii.

(2) Statul trebuie să dovedească în cadrul acțiunii în regres, prin ordonanța procurorului sau hotărâre penală definitivă, că cel asigurat în condițiile alin. (1) a produs cu rea-credință sau din culpă gravă profesională eroarea judiciară sau privarea nelegală de libertate cauzatoare de prejudicii.

COMENTARIU

347. Considerații generale. Din activitatea organelor judiciare nu sunt excluse erorile în soluționarea cauzelor penale ori în ceea ce privește măsurile preventive privative de libertate. Nu sunt excluse nici situațiile în care organul judiciar acționează cu rea-credință, săvârșind infracțiuni contra înfăptuirii justiției, cum sunt represiunea nedreaptă și cercetarea abuzivă, prevăzute în art. 283, respectiv art. 280 CP. Pentru a asigura o minimă reparație persoanelor care au suferit condamnări sau care au fost private de libertate pe nedrept, noul Cod de procedură penală reglementează, în titlul referitor la procedurile speciale, asemeni codului anterior, posibilitatea reparării pagubei cauzate prin erori judiciare ori prin privare nelegală de libertate.

Utilitatea dispozițiilor procedurale care reglementează repararea pagubei materiale sau a prejudiciului moral constă, în primul rând, în *dezdăunarea celui nevinovat*, asigurându-se prin această reglementare cadrul procesual de acordare a dezdăunării, iar finalitatea o constituie *restabilirea ordinii de drept* și cu privire la latura materială a consecințelor unui act de justiție declarat nedrept[1].

Dispozițiile privind procedura reparării pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară sau în caz de privare nelegală de libertate ori în alte cazuri sunt asemănătoare celor din reglementarea anterioară. Textele au fost adaptate modificărilor din noul Cod penal, luându-se în considerare, la o posibilă reparare a pagubei, nu numai detenția ca urmare a aplicării unei pedepse, ci și internarea într-un centru educativ și internarea într-un centru de detenție, în cazul minorilor, ca sancțiuni privative de libertate.

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 400-401, conform cu A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 727.

348. Cazurile care dau dreptul la reparație. Articolele 538 și 539 CPP instituie două cazuri în care o persoană este îndreptățită să solicite repararea pagubei materiale sau a daunei morale – eroarea judiciară și privarea nelegală de libertate.

348.1. Eroarea judiciară naște dreptul la repararea pagubei cu îndeplinirea următoarelor *condiții*:

a) pronunțarea unei *hotărâri definitive de condamnare*, indiferent dacă pedeapsa aplicată sau măsura educativă privativă de libertate a fost sau nu pusă în executare;

b) pronunțarea unei *hotărâri definitive de achitare*, în urma rejudecării cauzei:

– după anularea sau desființarea hotărârii de condamnare pentru un fapt nou sau recent descoperit care dovedește că s-a produs o eroare judiciară; ori

– în cazul redeschiderii procesului penal cu privire la condamnatul judecat în lipsă;

c) persoana *să nu își fi determinat condamnarea prin declarații mincinoase ori în orice alt fel*, în afara cazurilor în care a fost obligată să procedeze astfel;

d) persoanei condamnate *să nu îi fie imputabilă* – în tot sau în parte – *nedescoperirea în timp util a faptului necunoscut sau recent descoperit*[1].

Se constată că, în ceea ce privește eroarea judiciară, pentru a exista dreptul la repararea pagubei, este necesar ca mai întâi să fi fost pronunțată o hotărâre definitivă de condamnare – nu are relevanță modalitatea de executare ori de individualizare a pedepsei, dacă pedeapsa aplicată este cu executare în regim de detenție ori cu suspendarea executării –, ceea ce conduce la nașterea dreptului de reparare a pagubei este ca, după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare, să se procedeze la rejudecarea cauzei și în rejudecare să fie pronunțată o soluție de achitare. De asemenea, textul prevede în mod expres că nu are relevanță dacă hotărârea a fost pusă sau nu în executare; cu alte cuvinte, nu executarea unei pedepse naște dreptul la repararea pagubei, ci condamnarea pe nedrept[2].

Condamnarea trebuie să fie definitivă; nu va fi despăgubită persoana care a fost condamnată în primă instanță și apoi achitată ca urmare a judecății în căile de atac[3].

Se pune problema în ce măsură dispoziția este aplicabilă în cazul în care instanța a dispus, conform noului Cod penal, *renunțarea la aplicarea pedepsei*. O asemenea soluție, ca și aceea de achitare în temeiul art. 11 pct. 2 lit. a) raportat la art. 10 alin. (1) lit. b[1]) CPP 1968, cu referire la art. 18[1] CP 1969, nu reprezintă soluții de condamnare, deci o persoană cu privire la care s-a dispus renunțarea la aplicarea pedepsei *nu se poate prevala* de procedura prevăzută de art. 538 și urm. CPP.

Situația este mai delicată în ceea ce privește *amânarea aplicării pedepsei*, caz în care instanța stabilește o pedeapsă, însă amână aplicarea ei; se pune problema în ce măsură poate fi considerată o hotărâre prin care s-a dispus amânarea aplicării pedepsei o hotărâre de condamnare. Se observă că această soluție este enumerată în art. 396 CPP, care se referă la soluționarea acțiunii penale, distinct de soluția de condamnare; apreciem că, pentru acest argument, *nu se poate considera că amânarea aplicării pedepsei reprezintă o soluție de condamnare*. Un argument în plus îl reprezintă dispozițiile art. 582 alin. (3) CPP, potrivit cărora instanța, anulând sau revocând amânarea aplicării pedepsei, dispune condamnarea inculpatului.

---

[1] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 616-617.

[2] Persoana condamnată definitiv în condițiile art. 504 alin. (1) CPP (din 1968 – n.n.), ulterior achitată în urma rejudecării, are dreptul la daune materiale și morale, chiar dacă nu a fost privată de libertate (I.C.C.J., s. civ., dec. nr. 8002/2005, în J.S.C. 2005, p. 330, în A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 728).

[3] În același sens, A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 728.

Aceeași problemă se ridică și în cazul *hotărârilor ce privesc inculpați minori*; apreciem că acestea nu sunt soluții de condamnare, însă textul art. 538 CPP face referire expresă la hotărârile prin care au fost aplicate minorilor sau minorilor deveniți majori măsuri educative privative de libertate.

Într-o altă opinie se arată că, „în orice situație în care o hotărâre judecătorească penală definitivă prin care este constatată în mod formal vinovăția unei persoane este ulterior anulată sau desființată, fiind pronunțată achitarea persoanei pentru intervenirea unui fapt nou sau recent descoperit, se pot pretinde despăgubiri potrivit procedurii speciale, chiar dacă din punct de vedere procesual soluția nu este una formală de condamnare. (...) apreciem că procedura poate fi aplicabilă în cazul renunțării la aplicarea pedepsei, amânării aplicării pedepsei sau aplicării unei măsuri educative neprivative de libertate, întrucât toate aceste soluții pot fi pronunțate numai dacă instanța constată, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de către inculpat, conform art. 396 alin. (3)-(4) C.proc.pen. Un argument în plus în acest sens îl reprezintă dispozițiile art. 453 alin. (3) C.proc.pen., care arată că poate fi invocat cazul prevăzut de art. 453 alin. (1) lit. a) C.proc.pen. numai în favoarea persoanelor condamnate sau a celei față de care s-a dispus renunțarea la aplicarea pedepsei ori amânarea aplicării pedepsei"[1].

Rejudecarea poate avea loc după admiterea unei căi extraordinare de atac – anularea se pronunță ca urmare a admiterii unei cereri de revizuire, iar desființarea ca urmare a admiterii unei contestații în anulare – sau a admiterii unei cereri de redeschidere a procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate; de altfel, textul art. 538 alin. (2) CPP face referire expresă la rejudecarea cauzei după redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate.

Se pune problema dacă dreptul la repararea pagubei se naște și în situația persoanei cu privire la care s-a dispus achitarea după admiterea recursului în casație și casarea deciziei definitive pronunțate de instanța de apel, întrucât textul nu face trimitere la casarea hotărârii; pe de altă parte, o altă condiție impusă de textul de lege este ca anularea sau desființarea hotărârii de condamnare să aibă loc pentru un fapt nou sau recent descoperit; or, în cazul recursului în casație se pun în discuție numai aspecte de legalitate, nu și aspecte de temeinicie a hotărârii. Credem totuși că textul se impune a fi interpretat în sensul că soluțiile de achitare pronunțate în recurs în casație nu pot fi excluse *de plano* de la posibilitatea reparării pagubei ca urmare a achitării, însă trebuie avută în vedere condiția prevăzută de lege ca achitarea să se pronunțe după intervenirea unui fapt nou sau recent descoperit care dovedește că s-a produs o eroare judiciară (spre exemplu, un asemenea fapt nou se poate ivi în cursul judecării recursului în casație).

În ceea ce privește *faptul nou sau recent descoperit*, el nu trebuie în mod evident să fi existat la momentul soluționării definitive a cauzei, să fi fost cunoscut de instanță la soluționarea acesteia; nu se pune problema reaprecierii probelor deja administrate, ci este vorba despre situații nou-apărute, cum ar fi aceea în care se dovedește că organele judiciare au comis infracțiuni în legătură cu soluționarea cauzei ori se dovedește că declarația unui martor audiat pe parcursul judecății a fost mincinoasă.

Soluția după rejudecare trebuie să fie una de achitare, iar nu de încetare a procesului penal; de asemenea, textul nu face distincție relativ la temeiurile achitării.

Anterior modificării aduse prin Legea nr. 281/2003, alin. (1) al art. 504 CPP 1968 prevedea dreptul la repararea pagubei doar persoanei cu privire la care, după ce a fost condamnată

[1] V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 2112.

definitiv, în urma rejudecării procesului, s-a stabilit prin hotărâre definitivă că nu a săvârșit fapta imputată ori că fapta nu există. Cu privire la acordarea reparațiilor numai în ipoteza pronunțării achitării pe temeiul dispozițiilor art. 11 pct. 2 lit. a) raportat la art. 10 alin. (1) lit. a) și c) CPP 1968 au existat obiecții serioase, asupra cărora s-a pronunțat și Curtea Constituțională. Discuțiile au fost generate de invocarea excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. 504 alin. (1) CPP 1968 față de dispozițiile art. 48 alin. (3) din Constituție privind dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică [în forma revizuită a Constituției, răspunderea patrimonială a statului pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare este reglementată de art. 52 alin. (3)]. Teza a II-a a alineatului citat prevede că răspunderea statului se stabilește în condițiile legii și nu înlătură răspunderea magistraților care și-au exercitat funcția cu rea-credință sau gravă neglijență. Curtea Constituțională a decis în final admiterea excepției, constatând, totodată, că prevederile art. 504 alin. (1) CPP 1968 sunt constituționale numai în măsura în care nu limitează la ipotezele prevăzute de textul arătat cazurile în care statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erori judiciare. În motivarea deciziei s-a arătat că principiul responsabilității statului față de persoanele care au suferit din cauza unei erori judiciare săvârșite în procesele penale trebuie aplicat tuturor victimelor unor asemenea erori, fapt reieșit din redactarea art. 48 alin. (3) din Constituție[1]. Circumstanțierea „potrivit legii" din textul constituțional, potrivit deciziei, nu privește posibilitatea legiuitorului de a restrânge răspunderea statului doar la unele erori judiciare, ci stabilirea modalităților și a condițiilor în care angajarea acestei răspunderi urmează a se face pentru plata despăgubirilor cuvenite.

Totodată, s-a susținut că soluția este în concordanță cu reglementările prevăzute în art. 3 din Protocolul nr. 7 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, potrivit cărora, în cazul anulării unei hotărâri definitive, pentru că un fapt nou sau recent descoperit dovedește că s-a comis o eroare judiciară, persoana care a suferit o pedeapsă din cauza acestei condamnări este despăgubită conform legii ori practicii în vigoare în statul respectiv, cu excepția cazurilor în care se dovedește că nedescoperirea în timp util a faptului necunoscut îi este imputabilă. Acest aspect are consecințe în rezolvarea problemei supuse discuției, întrucât, potrivit art. 20 alin. (2) din Constituție, dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care România este parte și legile interne, au prioritate reglementările internaționale.

Plecându-se de la această argumentare, s-a considerat că prevederile art. 504 alin. (1) CPP 1968 care restricționează angajarea răspunderii statului numai la cele două cazuri de eroare judiciară sunt neconstituționale, întrucât prevederile art. 48 alin. (3) din Constituție instituie numai competența legiuitorului de a reglementa despăgubirea, și nu de a alege erorile judiciare pentru care statul trebuie să răspundă[2].

O condiție importantă, neprevăzută de codul anterior, este aceea ca *persoana care solicită repararea pagubei să nu fi determinat condamnarea prin declarații mincinoase ori în orice alt fel*, în afara cazurilor în care a fost obligată să procedeze astfel. Spre exemplu, nu va fi îndreptățit la repararea pagubei acela care a recunoscut săvârșirea faptei în procedura de recunoaștere a învinuirii ori care a inițiat un acord de recunoaștere a vinovăției, știind că este nevinovat, dacă aceste proceduri au fost urmate prin manifestarea sa de voință neviciată. Va fi însă îndreptățit la repararea pagubei acela care a fost silit să recunoască

[1] Art. 48 alin. (3) din Constituție, în forma anterioară revizuirii, prevedea că „Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare săvârșite în procesele penale".

[2] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 728-729.

săvârșirea faptei, deși nevinovat, ca urmare a unor acțiuni de amenințare ori șantaj provocate direct sau indirect de autorul real al faptei.

De asemenea, nu este îndreptățită la repararea pagubei nici *persoana condamnată căreia îi este imputabilă în tot sau în parte nedescoperirea în timp util a faptului necunoscut sau recent descoperit*. Spre exemplu, nu va fi îndreptățită la repararea pagubei persoana care, deși cunoștea faptul că declarația unui martor este mincinoasă, nu a învederat acest lucru organelor judiciare după ce a luat cunoștință de acest aspect.

348.2. Privarea nelegală de libertate. O a doua situație care naște dreptul la repararea pagubei o constituie privarea nelegală de libertate [în noul Cod de procedură penală nemaifiind prevăzută posibilitatea declanșării procedurii și pentru situația în care persoanei i-a fost *restrânsă libertatea în mod nelegal*; în același sens sunt și dispozițiile cu caracter general de la art. 9 alin. (5) CPP][1].

În consecință, prin „privare nelegală" de libertate se înțelege reținerea, măsura arestării preventive, precum și măsura arestului la domiciliu ori menținerea unei persoane deținute în stare de detenție după expirarea duratei pedepsei (spre exemplu, după constatarea ca executată a pedepsei conform Legii nr. 169/2017[2]) sau după momentul în care ar fi trebuit pusă în libertate (spre exemplu, în cazul liberării condiționate)[3].

Trebuie observat că măsura arestului la domiciliu este considerată măsură privativă de libertate, fiind reglementată în Legea nr. 254/2013 privind executarea sancțiunilor privative de libertate.

Privarea nelegală de libertate *trebuie să fie stabilită*, după caz, prin:

– ordonanța procurorului;

– încheierea definitivă a judecătorului de drepturi și libertăți sau a judecătorului de cameră preliminară;

– încheierea definitivă sau hotărârea definitivă a instanței de judecată învestite cu judecarea cauzei.

Astfel, este necesar ca procurorul să constate că măsura respectivă – în concret, reținerea – a fost luată în mod nelegal de organele de cercetare penală. Cu privire la celelalte două măsuri – arestarea preventivă și arestul la domiciliu – nu se poate pronunța decât judecătorul, fie cel de drepturi și libertăți ori cel de cameră preliminară, fie instanța de judecată. Cu toate acestea, ordonanța procurorului poate face dovada privării nelegale de libertate și atunci când s-a dispus arestarea preventivă ori arestul la domiciliu, în măsura în care prin ordonanță se dispune clasarea pentru vreunul dintre cazurile prevăzute la art. 16 CPP. Spre exemplu, se constată intervenită prescripția răspunderii penale, la o dată anterioară dispunerii măsurii preventive, sau este incidentă o cauză de nepedepsire.

Pentru a se naște dreptul la despăgubire, este necesar ca încheierea pronunțată de judecător să fie definitivă și să constate că măsura a fost luată, prelungită sau menținută la un moment dat cu încălcarea dispozițiilor legale. Aceasta presupune că, urmare a încheierii

[1] C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *op. cit.*, p. 617.

[2] Legea nr. 169/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal (M. Of. nr. 571 din 18 iulie 2017).

[3] Pentru o opinie în sensul că privarea de libertate nelegală poate surveni nu numai în cazul măsurilor preventive privative de libertate (reținere, arestare preventivă, arest la domiciliu) sau al executării pedepsei închisorii, ci și în cazul altor măsuri prin care persoana este privată de libertate, cum ar fi internarea nevoluntară în vederea efectuării expertizei psihiatrice, a se vedea V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 2117.

judecătorului ori a ordonanței procurorului, s-a dispus punerea în libertate a persoanei respective, după constatarea nelegalității măsurii privative de libertate.

Prin Decizia nr. 15 din 18 septembrie 2017[1], pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție în recurs în interesul legii, s-a stabilit că, „în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 539 alin. (2) din Codul de procedură penală, caracterul nelegal al măsurilor preventive privative de libertate trebuie să fie constatat explicit prin actele jurisdicționale prevăzute în cuprinsul acestuia".

Este posibil ca măsura să fi fost luată în mod legal, însă pe parcursul procesului penal să fi intervenit aspecte care fac ca aceasta să fie nelegală de la un anumit moment procesual; nu se pune problema nelegalității atunci când măsura a fost luată cu respectarea dispozițiilor legale, însă ulterior s-a apreciat că se impune înlocuirea ei cu o altă măsură preventivă mai blândă; se poate vorbi despre o măsură nelegală atunci când judecătorul sau instanța dispune revocarea ei pe acest motiv ori o constată încetată de drept.

Nelegalitatea are în vedere chestiuni ce țin de *nerespectarea condițiilor legale de luare, prelungire ori menținere a măsurii preventive*, iar *nu chestiuni de apreciere*, cum ar fi pericolul concret pentru ordinea publică; spre exemplu, Codul de procedură penală din 1968 nu permitea luarea măsurii arestării preventive cu privire la infracțiunile pentru care Codul penal din 1969 prevedea pedeapsa închisorii alternativ cu amenda; luarea unei asemenea măsuri preventive mai înainte de data de 1 februarie 2014 este în mod evident nelegală. Codul de procedură penală intrat în vigoare la data de 1 februarie 2014 nu mai prevede o asemenea condiție, în consecință, nu se poate invoca un asemenea aspect pentru o măsură privativă de libertate luată după această dată, însă pot apărea alte aspecte de nelegalitate, cum ar fi dispunerea măsurii arestării preventive pentru o infracțiune pentru care nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 223 alin. (2) CPP – nu este menționată în acest text de lege, pedeapsa prevăzută de lege este închisoarea mai mică de 5 ani – și nu este incidentă niciuna dintre situațiile expres și limitativ prevăzute de art. 223 alin. (1).

Elementele ce țin de aprecierea judecătorului, cum ar fi necesitatea înlăturării unei stări de pericol pentru ordinea publică, gravitatea faptei, circumstanțele personale ale inculpatului, nu pot face obiectul analizei, întrucât nu sunt condiții de legalitate[2].

O condiție de legalitate o constituie însă aceea prevăzută la art. 223 alin. (1) CPP, respectiv existența unor probe din care rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârșit o infracțiune; lipsa oricăror probe în acest sens reprezintă o încălcare a legii ce dă drept la repararea pagubei cauzate de privarea nelegală de libertate.

Momentul de la care se constată nelegalitatea măsurii privative de libertate este important pentru stabilirea întinderii pagubei și, implicit, a reparației; este posibil ca măsura să fi fost luată cu respectarea tuturor condițiilor prevăzute de lege, însă ulterior să intervină aspecte de noutate care să impună punerea în libertate a inculpatului; spre exemplu, pentru prelungirea măsurii arestării preventive este necesar, conform art. 234 CPP, ca temeiurile care au determinat arestarea inițială să impună în continuare privarea de libertate a inculpatului sau să existe temeiuri noi care justifică prelungirea măsurii; dacă temeiurile avute în vedere la luarea măsurii nu subzistă ori nu au apărut temeiuri noi, se poate pune problema nelegalității măsurii. De asemenea, măsura poate fi nelegală dacă a fost depășită durata maximă prevăzută de lege; în acest caz, măsura este nelegală

[1] www.scj.ro.

[2] În sensul că obiectul analizei îl pot constitui și chestiuni de apreciere, a se vedea V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 2117.

din momentul în care durata a fost depășită, indiferent dacă toate celelalte condiții de legalitate sunt îndeplinite sau nu.

Pentru existența dreptului la despăgubire nu are relevanță dacă ulterior inculpatul este condamnat definitiv pentru infracțiunea pentru care s-a dispus măsura privativă de libertate; acest aspect poate fi, eventual, luat în considerare la stabilirea cuantumului despăgubirilor, nu la existența dreptului, deoarece textul art. 539 CPP *nu condiționează dreptul la despăgubire de stabilirea nevinovăției persoanei respective.*

Codul de procedură penală anterior prevedea și o a treia situație de reparare a pagubei – potrivit art. 504 alin. (4) CPP 1968, a treia categorie de persoane care aveau dreptul la repararea pagubei o constituiau persoanele care au fost private de libertate după ce a intervenit prescripția, amnistia sau dezincriminarea faptei; legiuitorul a considerat că nu se mai impune menționarea separată a acestei categorii, deoarece prin privare nelegală de libertate se înțelege inclusiv situația în care în privința unei persoane se dispune o măsură preventivă ori se execută o pedeapsă privativă de libertate în condițiile în care pentru fapta pentru care se dispune măsura preventivă ori executarea pedepsei a intervenit prescripția răspunderii penale ori a executării, amnistia sau dezincriminarea faptei.

Astfel, în situația admiterii unei contestații la executare pentru motivul că a intervenit prescripția executării pedepsei ori dezincriminarea faptei, hotărârea definitivă prin care s-a constatat intervenirea unor asemenea împrejurări poate face dovada privării nelegale de libertate.

349. Titularii și termenul de introducere a acțiunii pentru repararea pagubei. Titularul acțiunii este *persoana cu privire la care s-a produs eroarea judiciară sau cu privire la care s-a dispus măsura privativă de libertate nelegală*, iar după moartea acesteia sunt în drept să introducă acțiunea la instanță ori să continue acțiunea pornită de persoana cu privire la care s-a produs eroarea judiciară sau s-a dispus măsura privativă de libertate nelegală *persoanele care se aflau în întreținerea sa la data decesului.*

Se observă că textul *nu condiționează calitatea procesuală de vreun grad de rudenie ori de afinitate*; poate fi titular al acțiunii orice persoană aflată în întreținerea celui decedat; dovada acestui fapt se poate face cu orice mijloc de probă; poate fi titular al acțiunii o rudă, soțul, un concubin, orice altă persoană aflată în întreținerea sa, chiar în baza unei convenții civile, întrucât textul nu distinge. Dovada faptului că cel decedat asigura întreținerea titularului acțiunii se poate face cu orice mijloc de probă, legea nefăcând distincție între situațiile în care întreținerea se acorda în baza legii, a unei hotărâri judecătorești sau în fapt[1].

Dimpotrivă, nu pot fi titulari ai acțiunii soțul sau rude apropiate (membrii de familie, potrivit normelor actuale – n.n.) ale persoanei îndreptățite la despăgubire, dacă la data decesului nu se aflau în întreținerea acesteia[2].

În măsura în care nu este introdusă ori continuată de persoanele îndreptățite potrivit legii, soluția este aceea de *respingere a acțiunii ca introdusă de o persoană fără calitate procesuală.*

Se observă, de asemenea, că, diferit de reglementarea anterioară, *termenul de introducere a acestei acțiuni este de 6 luni* – mai redus decât în Codul de procedură

[1] În același sens, A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 731: „Condiția cerută de lege ține de dovedirea unei stări de fapt, care trebuie să constea în prestația efectivă, întreținerea materială pe care cel condamnat, privat de libertate în mod nelegal sau a cărui libertate a fost în mod nelegal restrânsă o efectua pentru o anumită persoană. Plecând de la această precizare, titulari ai acțiunii pot fi și alte persoane decât cele aflate în întreținere în mod firesc, adică soțul sau rudele apropiate".

[2] În același sens, GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 972.

penală din 1968, în care termenul era de 18 luni – și *curge de la data rămânerii definitive* a hotărârii instanței de judecată, precum și a ordonanței sau încheierilor organelor judiciare, prin care s-au constatat eroarea judiciară, respectiv privarea nelegală de libertate. Nu are relevanță data la care persoana îndreptățită a luat cunoștință de soluția pronunțată în cauză, ci data rămânerii definitive a hotărârii sau a ordonanței. După expirarea acestui termen, acțiunea va fi respinsă ca urmare a intervenirii prescripției dreptului la acțiune[1].

În ceea ce privește hotărârile instanței de judecată, acestea rămân definitive la datele prevăzute de art. 551-552 CPP; încheierile judecătorului de cameră preliminară sau de drepturi și libertăți ori încheierile instanței de judecată rămân definitive fie prin expirarea termenului de declarare a căii de atac, fie la data pronunțării hotărârii în contestația exercitată împotriva încheierii, cu excepția celor prin care s-a dispus trimiterea cauzei spre rejudecare.

Ordonanța procurorului poate fi considerată „definitivă" în măsura în care împotriva acesteia nu s-a exercitat calea de atac prevăzută de lege ori, dimpotrivă, s-a epuizat calea de atac prevăzută de lege; în cazul măsurii reținerii luate de organul de cercetare penală, calea de atac o reprezintă chiar plângerea adresată procurorului, conform art. 209 alin. (14) CPP, procurorul pronunțându-se de îndată prin ordonanță asupra legalității acesteia; împotriva ordonanței nu se poate formula o altă cale de atac. În cazul măsurii reținerii luate de procuror, calea de atac este plângerea formulată la procurorul ierarhic superior, care, de asemenea, se pronunță prin ordonanță asupra legalității măsurii reținerii. Atunci când procurorul formulează propunere de arestare preventivă ori de luare a măsurii arestului la domiciliu și aceasta este respinsă de instanță pentru neîndeplinirea condițiilor legale prevăzute la art. 202 CPP, se poate considera că și măsura reținerii a fost luată cu încălcarea dispozițiilor legale; spre exemplu, instanța constată că exista o cauză ce împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale.

Și în această situație, trebuie *distins între împrejurările ce constituie chestiuni de apreciere a organului judiciar și condițiile de legalitate*.

350. Instanța competentă. Competent să soluționeze acțiunea civilă este *tribunalul în a cărui circumscripție domiciliază persoana îndreptățită*, care *va chema în judecată civilă statul*, citat prin Ministerul Finanțelor Publice. Rezultă că, în situația în care acțiunea civilă este pornită de persoana aflată în întreținerea titularului, se poate adresa tribunalului în circumscripția căruia domiciliază, iar nu aceluia în circumscripția căruia locuia titularul decedat; dacă însă această persoană continuă acțiunea civilă pornită de titularul decedat, rămâne competent a judeca tribunalul în a cărui circumscripție își avea domiciliul titularul decedat.

Acțiunea este *scutită de taxa de timbru*.

351. Felul și întinderea reparației. La stabilirea întinderii reparației se ține seama în primul rând de *durata privării nelegale de libertate*, în cazul prevăzut la art. 539 CPP, precum și de *consecințele produse* asupra persoanei, asupra familiei celui privat de libertate ori asupra celui aflat în situația prevăzută la art. 538 din același cod.

Și în situația în care s-a dispus achitarea după rejudecare, instanța este obligată să aibă în vedere criteriul duratei privării de libertate pe lângă acela al consecințelor asupra persoanei sau familiei sale. În cazul acesta, instanța va avea în vedere întreaga durată

[1] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 732: „Termenul de 18 luni este unul *de prescripție a dreptului la acțiune*". Cu privire la natura termenului, a se vedea și C.C.R., dec. nr. 255/2001 (M. Of. nr. 837 din 27 decembrie 2001).

a măsurii privative de libertate, fie că cel îndreptățit la despăgubire s-a aflat în stare de reținere, de arest preventiv, de arest la domiciliu ori în executarea pedepsei dispuse inițial.

În situația prevăzută la art. 539 CPP, se impune luarea în considerare numai a duratei privării nelegale de libertate; după cum am arătat anterior, este posibil ca măsura preventivă să fie luată cu respectarea condițiilor prevăzute de lege, iar ulterior să fie prelungită ori menținută în mod nelegal; în acest caz, instanța va avea în vedere numai durata pentru care măsura a fost prelungită ori menținută nelegal; de exemplu, dacă motivul nelegalității constă în faptul că măsura a încetat de drept și după momentul încetării de drept persoana îndreptățită la despăgubire nu a fost pusă în libertate de îndată, se va avea în vedere numai perioada de la data încetării de drept a măsurii preventive și până la punerea în libertate a acesteia.

Cât privește consecințele produse asupra persoanei, asupra familiei celui privat de libertate ori asupra celui aflat în situația prevăzută la art. 538 CPP, instanța va avea în vedere, spre exemplu, pierderea locului de muncă, destrămarea familiei, cauzarea unei boli, pierderea locuinței și alte asemenea situații, fiind însă *necesar a se stabili legătura de cauzalitate* între aceste împrejurări și condamnarea pe nedrept ori privarea nelegală de libertate a persoanei îndreptățite.

Modalitatea de reparație este expres prevăzută de lege, constând, după caz, în plata unei sume de bani sau în constituirea unei rente viagere ori în obligația ca, pe cheltuiala statului, cel reținut sau arestat nelegal să fie încredințat unui institut de asistență socială și medicală; instanța va avea în vedere aceste modalități de reparare a pagubei, expres prevăzute de lege, fără a fi înlăturat în totalitate principiului disponibilității, astfel că la pronunțarea soluției se va ține seama și de solicitările făcute de reclamant, însă, conform art. 540 alin. (3) CPP, la alegerea felului reparației și la întinderea acesteia se va ține seama de situația celui îndreptățit la repararea pagubei și de natura daunei produse. Astfel, instanța va putea stabili o rentă viageră în măsura în care persoana îndreptățită și-a pierdut locul de muncă și nu mai există posibilitatea de a fi reîncadrată sau dacă a pierdut dreptul la pensie; va putea acorda acestuia o sumă reprezentând daune morale, atunci când condamnarea sau privarea nelegală de libertate a afectat viața de familie. În consecință, statul poate fi obligat, după caz, la sume reprezentând despăgubiri materiale și/sau morale.

Atunci când este cazul, persoanelor îndreptățite la repararea pagubei, care înainte de privarea de libertate ori de încarcerare ca urmare a punerii în executare a unei pedepse ori măsuri educative privative de libertate erau încadrate în muncă, li se calculează, la vechimea în muncă stabilită potrivit legii, și timpul cât au fost private de libertate, în așa fel încât să nu fie afectate dreptul la pensie și cuantumul pensiei de asigurări sociale.

Reparația este în toate cazurile *suportată de stat*, prin Ministerul Finanțelor Publice, acesta având calitatea de pârât în cauza civilă.

Într-o cauză soluționată în raport de dispozițiile Codului de procedură penală din 1968, care își păstrează însă valabilitatea cu luarea în considerare a articolelor corespondente din noul Cod de procedură penală, Înalta Curte de Casație și Justiție a arătat[1] că, „având în vedere prevederile art. 504 alin. (3) CPP, astfel cum a fost interpretat de instanța de recurs, curtea de apel a pornit de la premisa că achitarea reclamantului dispusă în procesul penal nu echivalează automat cu nelegalitatea măsurii restrângerii libertății reclamantului prin măsura arestării preventive, întrucât textul invocat prevede că privarea sau restrângerea de libertate în mod nelegal trebuie stabilită prin hotărâre definitivă de achitare sau prin

[1] I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 2666 din 6 aprilie 2012, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 1002-1004.

hotărâre definitivă de încetare a procesului ori de revocare a măsurii arestării preventive. În absența unei asemenea statuări a instanței penale cu privire la legalitatea sau nelegalitatea măsurii arestării preventive, această dezlegare cade în sarcina instanței civile învestite cu soluționarea unei cereri întemeiate pe prevederile art. 504 alin. (2) și (3) CPP. Pentru o atare finalitate, curtea de apel în mod legal a constatat că aprecierea asupra legalității măsurii arestării preventive trebuie raportată nu numai la dispozițiile art. 143 și, respectiv, art. 148 din același cod, când are loc revocarea măsurii preventive conform art. 139 alin. (2) teza I, ci și la finalizarea procesului penal prin una dintre soluțiile enumerate: scoaterea de sub urmărire penală, încetarea urmăririi penale pentru cauza prevăzută de art. 10 alin. (1) lit. j), respectiv achitarea sau încetarea procesului penal pentru cauza prevăzută în art. 10 alin. (1) lit. j). Or, prin hotărârea penală de achitare a reclamantului nu s-a constatat caracterul nelegal al măsurii arestării preventive, dispusă în cursul aceluiași proces penal împotriva acestuia, dar prin această hotărâre (care se impune cu autoritate de lucru judecat instanței civile) s-a stabilit că nu există probe certe din care să rezulte că reclamantul a săvârșit fapta penală pentru care a fost arestat preventiv, trimis în judecată și condamnat (nedefinitiv în primul ciclu procesual), în situația acestuia fiind aplicat principiul *in dubio pro reo*. De aici s-a concluzionat că prezumția de nevinovăție a inculpatului a fost încălcată, având în vedere că acesta a fost arestat aproximativ 1 an și 10 luni, pentru o faptă pentru care nu a fost găsit vinovat.

Cu respectarea dispozițiilor art. 315 CPP, instanța de apel a evaluat cererea și în baza dispozițiilor art. 52 alin. (3) din Constituție și art. 5 și art. 13 din Convenția europeană a drepturilor omului, în vigoare la data adoptării măsurilor preventive împotriva reclamantului. S-a avut în vedere accepțiunea dreptului la libertate în jurisprudența Curții Europene, în aplicarea dispozițiilor art. 5 parag. 1 din Convenție, anume libertatea individuală în accepțiunea ei clasică – libertatea fizică a persoanei –, sens în care nimeni nu poate fi privat libertate în mod arbitrar. Pentru a se constata că o măsură privativă de libertate este lipsită de arbitrar, Curtea Europeană a dezvoltat în jurisprudența sa mai multe criterii, astfel: organul care a dispus-o să fi analizat în prealabil posibilitatea luării altor măsuri, nu atât de severe precum restrângerea de libertate, iar acestea să fi fost găsite insuficiente în persoana inculpatului/învinuitului; pe de altă parte, trebuie arătat de ce măsura arestării este absolut necesară și care sunt motivele concrete de luare a acestei măsuri, motive care nu se pot rezuma la o redare generică a prevederilor art. 148 CPP, astfel încât motivele de drept reținute în justificarea măsurii arestării trebuie circumstanțiate la persoana în cauză și conduita acesteia. Asemenea principii au fost reținute de instanța europeană în cauza *Tase c. României*, în care a sancționat practica, pe care a constatat-o ca fiind obișnuită, a procurorilor români de a nu menționa motivele concrete ale măsurii arestării, în special atunci când este vorba despre invocarea pericolului pentru ordinea publică, practică pe care a calificat-o ca fiind contrară art. 5 parag. 1 lit. c) din Convenție.

Pe de altă parte, instanța de apel a constatat că, în cauză, arestarea reclamantului a fost dispusă de către procuror și s-a derulat în condițiile vechilor reglementări ale Codului de procedură penală privind măsura arestării preventive, care au fost apreciate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului ca nefiind conforme exigențelor art. 5 din Convenție, aspect ce a determinat și o primă condamnare a României la Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza *Pantea c. României* (Hotărârea din 3 iunie 2003). Înalta Curte constată că instanța de apel, prin aplicarea riguroasă a criteriilor desprinse din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, a conchis în sensul nelegalității măsurii arestării preventive a reclamantului, ceea ce se constituia în premisa necesară a stabilirii vocației

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

recurentului-reclamant la obținerea reparării prejudiciului moral și material ce i-a fost produs prin măsura restrictivă de libertate, prin antrenarea răspunderii statului, în condițiile art. 504 alin. (2) și (3) CPP. (...)

În ceea ce privește cuantumul daunelor morale și materiale, ambii recurenți au formulat critici, astfel încât acestea vor fi analizate împreună. Dispozițiile art. 505 CPP reprezintă norma juridică ce consacră criteriile legale pentru cuantificarea daunelor morale și materiale acordate celor îndreptățiți, în temeiul art. 504 alin. (1) sau (2) CPP, indiferent de ipoteza legală incidentă. În ceea ce privește daunele morale, acestea, pe de o parte, trebuie temeinic justificate de reclamant, iar, pe de altă parte, temeinic argumentate de instanță. În măsura în care recurenții nu indică vreun criteriu legal [dintre cele enumerate exemplificativ în dispozițiile art. 505 alin. (1) CPP] omis de la aplicare de instanța de apel ori reținerea unui criteriu inadecvat pentru a se argumenta lezarea unor valori morale sau ale personalității umane a căror reparare se urmărește prin acordarea daunelor morale, Înalta Curte constată că acestea nu se constituie în critici de nelegalitate, ci privesc aprecierea instanței de apel în aplicarea lor, astfel încât nu pot fi cenzurate de instanța de recurs, dată fiind actuala reglementare a motivelor de recurs cuprinsă în art. 304 pct. 1-9 CPP, care nu permite reaprecierea asupra temeiniciei hotărârii recurate. Pe de altă parte, se constată că suma stabilită cu titlu de daune morale de instanța de apel respectă cerința justului raport de proporționalitate între prejudiciu și reparația acordată, suma acordată de instanță fiind una rezonabilă, echilibrată și îndestulătoare în raport de circumstanțele cauzei și în concordanță cu evaluările în echitate pe care Curtea Europeană însăși le aplică pentru determinarea întinderii reparației ca urmare a unei încălcări a art. 5 din Convenție".

352. Acțiunea în regres. În anumite situații, statul are posibilitatea de a recupera sumele de bani achitate persoanei păgubite, exercitând acțiunea în regres, care *poate fi îndreptată*:

– împotriva persoanei care, cu rea-credință sau din culpă gravă, a provocat situația generatoare de daune; sau

– împotriva instituției la care aceasta este asigurată pentru despăgubiri în caz de prejudicii provocate în exercițiul profesiunii.

Potrivit art. 507 CPP 1968, acțiunea în regres împotriva aceluia care, cu rea-credință sau din gravă neglijență, a provocat situația generatoare de daune era obligatorie, în timp ce în noua reglementare această acțiune *nu mai este obligatorie*.

Se observă că o asemenea acțiune poate fi îndreptată *numai împotriva persoanei care a provocat, cu rea-credință sau din culpă gravă, situația generatoare de daune* – condamnarea sau privarea nelegală de libertate. În consecință, statul nu poate introduce acțiunea în regres pentru orice eroare judiciară, ci numai atunci când persoana vinovată de producerea pagubei a acționat cu rea-credință (de exemplu, a săvârșit o infracțiune în legătură cu cauza respectivă) ori când a acționat cu o culpă gravă, ceea ce presupune încălcarea flagrantă a dispozițiilor legale. De exemplu, nu se pune problema acțiunii în regres atunci când măsura preventivă ori soluția de condamnare a fost dispusă pe baza declarațiilor unor martori care au arătat aspecte necorespunzătoare adevărului, organul judiciar fiind de bună-credință și respectând dispozițiile legale.

Statul trebuie să dovedească, prin ordonanța procurorului sau hotărâre penală definitivă, că cel asigurat a produs cu rea-credință sau din culpă gravă profesională eroarea judiciară sau privarea nelegală de libertate cauzatoare de prejudicii. Astfel, dovada se poate face cu hotărârea de condamnare definitivă a persoanei împotriva căreia se exercită acțiunea în regres ori prin ordonanța procurorului de clasare, motivată, de exemplu, de împlinirea termenului de prescripție a răspunderii penale.

Credem că dovada se poate face și cu hotărârea prin care se dispune achitarea persoanei îndreptățite la despăgubire, din care să rezulte culpa gravă profesională a magistratului care a dispus anterior condamnarea, ori cu încheierea judecătorului de drepturi și libertăți, a judecătorului de cameră preliminară ori a instanței de judecată care constată nelegalitatea privării de libertate; aceste înscrisuri nu sunt însă suficiente pentru a se stabili reaua-credință ori culpa gravă, fiind necesară și administrarea altor probe, de exemplu, o hotărâre de sancționare a magistratului respectiv.

Acțiunea în regres se poate exercita și atunci când *statul român a fost condamnat de către o instanță internațională* pentru vreunul dintre cazurile prevăzute la art. 538 și art. 539 CPP, și în aceste situații fiind necesar ca statul să dovedească reaua-credință ori culpa gravă profesională a celui împotriva căruia se îndreaptă acțiunea în regres.

În situația în care persoana care a provocat situația generatoare de daune a încheiat o poliță de asigurare pentru malpraxis, statul, prin Ministerul Finanțelor Publice, se poate îndrepta direct împotriva instituției la care aceasta este asigurată pentru despăgubiri în caz de prejudicii provocate în exercițiul profesiunii, fiind necesară dovedirea acelorași împrejurări ca și în cazul în care acțiunea în regres este îndreptată împotriva persoanei care a provocat situația generatoare de daune.

Capitolul al VIII-lea. Procedura în caz de dispariție a dosarelor judiciare și a înscrisurilor judiciare

REGLEMENTARE

Art. 543. Constatarea dispariției dosarului sau înscrisului. (1) În cazul dispariției unui dosar judiciar sau a unui înscris care aparține unui astfel de dosar, organul de urmărire penală sau președintele instanței la care se găsea dosarul ori înscrisul întocmește un proces-verbal prin care constată dispariția și arată măsurile care s-au luat pentru găsirea lui.

(2) În baza procesului-verbal, se procedează potrivit dispozițiilor prevăzute în prezentul capitol.

Art. 544. Obiectul procedurii speciale. (1) Când dosarul sau înscrisul dispărut este reclamat de un interes justificat și nu poate fi refăcut potrivit procedurii obișnuite, procurorul prin ordonanță ori instanța de judecată prin încheiere dispune, după caz, înlocuirea sau reconstituirea dosarului sau înscrisului cu privire la care s-a constatat dispariția.

(2) Instanța se pronunță prin încheiere, fără citarea părților, în afară de cazul când instanța consideră necesară chemarea acestora.

(3) Încheierea nu este supusă niciunei căi de atac.

Art. 545. Competența în cazul înlocuirii sau reconstituirii. (1) Înlocuirea sau reconstituirea se efectuează de organul de urmărire penală ori de instanța de judecată înaintea căreia cauza se găsește pendinte, iar în cauzele definitiv soluționate, de instanța la care dosarul se găsește în conservare.

(2) Când constatarea dispariției s-a făcut de un organ de urmărire penală sau de o instanță de judecată, altele decât cele arătate la alin. (1), organul de urmărire penală ori instanța de judecată care a constatat dispariția trimite organului de urmărire penală sau instanței de judecată competente toate materialele necesare efectuării înlocuirii ori reconstituirii înscrisului dispărut.

(3) În cazul dispariției unui dosar judiciar în cursul procedurii de cameră preliminară, înlocuirea sau reconstituirea se efectuează de instanța în cadrul căreia funcționează camera preliminară.

Art. 546. Înlocuirea înscrisului. (1) Înlocuirea înscrisului dispărut are loc atunci când există copii oficiale de pe acel înscris. Organul de urmărire penală sau instanța de judecată ia măsuri pentru obținerea copiei.

(2) Copia obținută ține locul înscrisului original până la găsirea acestuia.

(3) Persoanei sau autorității care a predat copia oficială i se eliberează o copie certificată de pe aceasta.

Art. 547. Reconstituirea înscrisului sau dosarului. (1) Când nu există o copie oficială de pe înscrisul dispărut, se procedează la reconstituirea acestuia.

(2) Reconstituirea unui dosar se face prin reconstituirea înscrisurilor pe care le conținea.

(3) În vederea reconstituirii pot fi folosite orice mijloace de probă prevăzute de lege.

(4) Rezultatul reconstituirii se constată, după caz, prin ordonanța procurorului sau prin hotărârea instanței dată cu citarea părților, după ascultarea acestora și a procurorului.

(5) Neprezentarea părților legal citate nu împiedică judecarea cauzei.

(6) Hotărârea de reconstituire este supusă apelului.

(7) Împotriva ordonanței procurorului privind rezultatul reconstituirii orice persoană care justifică un interes legitim poate face plângere, dispozițiile art. 336-339 aplicându-se în mod corespunzător.

COMENTARIU

353. Precizări prealabile. În cursul procesului penal sau după finalizare, organele judiciare pot constata direct sau pot fi sesizate cu dispariția unor înscrisuri judiciare dintr-un dosar penal sau chiar a întregului dosar. Deoarece dispariția înscrisurilor sau a dosarului poate paraliza desfășurarea activităților procesuale în cauza respectivă, legea procesuală penală cuprinde dispoziții speciale privind remedierea acestor situații, dispoziții care derogă de la procedura obișnuită[1]. Se consideră că această procedură nu este una specială, propriu-zisă, ci o *procedură specială asimilată*, prin intermediul ei rezolvându-se alte probleme decât cele legate de tragerea la răspundere penală[2].

Această reglementare specială este impusă de necesitatea existenței în dosarul cauzei, în vederea soluționării, a întregului material probator, precum și pentru dovedirea întregii activități desfășurate de organele judiciare. Prin intermediul acestei proceduri se realizează, așadar, reîntregirea conținutului procesual documentar al dosarului cauzei, necesară normalei desfășurări a procesului penal sau justei rezolvări a unor situații privind o cauză penală definitiv judecată[3].

Din cuprinsul reglementării acestei proceduri speciale rezultă că, pentru reîntregirea materialului din dosarul cauzei, sunt de urmat *două etape*: o primă etapă, în care se constată dispariția înscrisului sau a dosarului, și o a doua etapă, de reîntregire prin una dintre cele două modalități – înlocuirea sau reconstituirea. Cu alte cuvinte, pentru a se trece la înlocuirea înscrisului ori la reconstituirea dosarului, este necesar ca mai întâi să se stabilească faptul că acesta într-adevăr a dispărut, în concret, să se parcurgă o etapă cu caracter administrativ în cadrul căreia se efectuează demersurile necesare pentru identificarea înscrisului sau dosarului dispărut și, după ce dispariția este un fapt stabilit cu certitudine, organul judiciar poate trece la parcurgerea procedurii propriu-zise.

Dispozițiile referitoare la procedura în caz de dispariție a dosarelor judiciare și a înscrisurilor judiciare sunt identice, în cea mai mare parte, cu cele ale reglementării anterioare. Modificările aduse de noul Cod de procedură penală în materie vizează aspecte de competență în cazul înlocuirii înscrisului sau reconstituirii dosarului, precum și aspecte de procedură, după cum vom arăta în continuare.

---

[1] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 734.

[2] I. NEAGU, *Tratat de procedură penală*, Ed. Pro, București, 1997, p. 725, *apud* A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 734.

[3] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 406. Din cuprinsul reglementării acestei proceduri speciale rezultă că, pentru reîntregirea materialului din dosarul cauzei, sunt de urmat două etape: o primă etapă în care se constată dispariția înscrisului sau a dosarului și o a doua etapă de reîntregire prin una dintre cele două modalități – înlocuirea sau reconstituirea (A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 734).

354. Constatarea dispariției dosarului sau înscrisului. În cazul dispariției unui dosar judiciar sau a unui înscris care aparține unui astfel de dosar, organul de urmărire penală sau președintele instanței la care se găsea dosarul ori înscrisul întocmește un *proces-verbal* prin care constată dispariția și arată măsurile care s-au luat pentru găsirea lui.

Competența de a constata dispariția aparține organului de urmărire penală în cursul urmăririi penale sau președintelui instanței la care se găsea dosarul ori înscrisul judiciar.

Dacă dosarul respectiv se afla în faza de urmărire penală, competența va reveni organului de urmărire penală care efectua urmărirea penală la momentul dispariției înscrisului sau dosarului; textul nu face distincție, în consecință, poate fi vorba despre organele de poliție sau despre procuror.

Dacă dosarul se afla pe rolul instanței, competența de a constata dispariția aparține președintelui instanței. Textul nu face distincție în raport de împrejurarea dacă dosarul se afla în procedura de cameră preliminară ori în cursul judecății, important este ca dosarul respectiv *să fi fost înregistrat la instanță* în oricare dintre modurile prevăzute de lege.

Există însă și *situații speciale*; competența aparține, spre exemplu, procurorului, atunci când nu a înaintat dosarul de urmărire penală instanței sesizate cu judecarea unei plângeri împotriva soluției de netrimitere în judecată, dosarul fiind dispărut în timp ce se afla în arhiva parchetului. Dacă însă dosarul de urmărire penală a fost înaintat instanței și dispariția are loc în timp ce se afla în arhiva instanței, competența de a constata dispariția aparține președintelui instanței. Se observă însă că există o diferență între competența de a constata dispariția înscrisului sau dosarului și competența de a efectua reconstituirea acestuia, conform art. 545 CPP, putând exista situații în care constatarea dispariției să fie făcută de un organ judiciar, iar reconstituirea de un alt organ judiciar.

Organul judiciar competent întocmește un proces-verbal, prin care se constată dispariția și se arată măsurile care s-au luat pentru găsirea lui. După cum am arătat, întocmirea procesului-verbal prin care se constată dispariția este precedată de luarea unor măsuri în vederea găsirii dosarului sau înscrisului, constatarea dispariției efectuându-se după aceste investigații.

Dispariția poate fi semnalată de procuror, de judecător, de personalul auxiliar – arhivari, grefieri de ședință – sau de o altă persoană interesată de existența dosarului ori a înscrisului judiciar – petent, parte, persoană vătămată. În cazul în care sesizarea este făcută de procuror, judecător sau personalul auxiliar, persoana care face sesizarea va întocmi un *referat* în care va preciza modalitatea și momentul în care a constatat respectiva dispariție; sesizarea poate avea loc și prin *încheiere de ședință*, dacă dispariția se constată la termenul de judecată, în ședință; dacă este vorba despre o parte sau altă persoană interesată, va formula o *cerere* adresată președintelui instanței.

După semnalarea dispariției, în modalitățile arătate, organul de urmărire penală sau președintele instanței efectuează sau dispune efectuarea unor *activități în vederea găsirii* dosarului sau a înscrisului judiciar. Aceste verificări sunt necesare, deoarece, de multe ori, în urma efectuării lor, dosarul sau înscrisul este găsit; numai în măsura în care aceste activități de găsire nu au avut rezultat, se întocmește un proces-verbal de constatare a dispariției. Pentru efectuarea verificărilor vor fi avute în vedere bazele electronice de date, sistemul Ecris, în care sunt menționate date despre înregistrarea, manipularea, consultarea înscrisurilor și dosarelor.

Întrucât din redactarea textului rezultă că procedura de constatare se efectuează numai în cazul dispariției unui dosar sau a unui înscris judiciar, se impun lămuriri privind înțelesul acestor noțiuni. Astfel, prin *dosar judiciar* se înțelege totalitatea documentelor constatatoare

de acte procesuale și procedurale care reflectă activitatea desfășurată în cauza respectivă, iar prin *înscris judiciar* orice înscris ca act procedural constatator, precum și orice alt înscris ce servește ca instrument de dovadă în cadrul procesului penal[1]. Poate fi un mijloc de probă și un înscris care nu constată efectuarea unui act procesual sau procedural. Astfel, art. 198 CPP prevede că sunt mijloace de probă înscrisurile din al căror conținut rezultă fapte sau împrejurări de natură să contribuie la aflarea adevărului. Un jurnal personal sau o scrisoare poate constitui un înscris judiciar, fără ca acesta să constate efectuarea unui act procesual sau procedural[2].

Dispariția poate fi provocată de un eveniment cum ar fi un incendiu, o inundație, poate fi cauzată de culpa personalului parchetului sau instanței ori de o acțiune intenționată, caz în care constituie infracțiune [art. 275 alin. (1) CP[3]].

Se pune problema dacă procedura este aplicabilă în situația în care dosarul a fost distrus ca urmare a expirării termenului de păstrare a acestuia, cu alte cuvinte, dacă se poate considera dispariție *distrugerea dosarului ca urmare a respectării dispoziției legale cu privire la termenul de păstrare*.

Jurisprudența s-a exprimat în sensul că nu se poate considera dispariție o asemenea situație. Astfel, printr-o cerere adresată judecătorului s-a solicitat reconstituirea a două dosare, ambele din anul 1958, cu motivarea că acestea sunt dispărute și că, în lipsa lor, Parchetul general de pe lângă Curtea Supremă de Justiție nu poate da curs solicitării de a se introduce un recurs în anulare. După efectuarea investigațiilor la arhiva instanței și la parchet, dosarele sau piese din acestea nu au fost găsite, stabilindu-se însă că, potrivit unui ordin din 1980, pentru dosarele în care s-au pronunțat pedepse privative de libertate de până la 5 ani inclusiv, ca în cazul respectiv, termenul de păstrare este de 7 ani. Judecătoria a respins cererea. Împotriva soluției petiționarul a declarat apel, care a fost însă respins, cu motivarea că nu există un interes justificat pentru reconstituirea dosarului, așa cum cere art. 509 alin. (1) CPP (din 1968 – n.n.). Împotriva soluției date în apel s-a formulat recurs, care a fost respins cu aceeași motivare[4].

Soluțiile pronunțate au avut în vedere faptul că declanșarea procedurii reconstituirii ar putea fi determinată numai în cazul constatării dispariției înscrisului sau dosarului, în interpretarea instanțelor dispariția fiind întotdeauna un caz fortuit. Or, după cum s-a arătat, distrugerea nu a survenit în urma unei astfel de împrejurări, ci ca urmare a unui ordin privind arhivarea și păstrarea dosarelor numai pentru o anumită perioadă de timp. Prin urmare, cu toate că dosarul dispărut era reclamat de un interes justificat, deoarece era realmente indispensabil declanșării procedurii unui recurs în anulare, cererea a fost respinsă[5].

355. Procedura specială. Când dosarul sau înscrisul dispărut este reclamat de un interes justificat și nu poate fi refăcut potrivit procedurii obișnuite, procurorul, prin ordonanță, sau instanța de judecată, prin încheiere, dispune, după caz, înlocuirea sau reconstituirea dosarului ori înscrisului dispărut.

Din redactarea textului rezultă că procedura specială se aplică dacă sunt îndeplinite următoarele *condiții*:

---

[1] I. NEAGU, *op. cit.*, p. 725-726, *apud* A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 735.

[2] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 735.

[3] Sustragerea, distrugerea, reținerea, ascunderea ori alterarea de mijloace materiale de probă sau de înscrisuri, în scopul de a împiedica aflarea adevărului într-o procedură judiciară, se pedepsește cu închisoarea de la 6 luni la 5 ani.

[4] Trib. Mun. București, s. I pen., dec. nr. 487/1992, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *op. cit.*, vol. II, p. 635, conform cu A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 736.

[5] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 736.

– dosarul sau înscrisul judiciar dispărut este reclamat de un interes justificat;
– dosarul sau înscrisul dispărut nu poate fi refăcut potrivit procedurii obișnuite.

Interesul justificat trebuie *apreciat în concret*, în funcție de acest aspect fiind declanșată procedura specială. Spre exemplu, este evident că, până la pronunțarea unei soluții în cauză, un înscris ce are relevanță pentru acea soluție se impune a fi înlocuit sau reconstituit; cu atât mai mult soluția se impune dacă este vorba despre întregul dosar; la fel, este necesară reconstituirea dosarului de urmărire penală în vederea soluționării plângerii împotriva soluției procurorului de netrimitere în judecată, însă parcurgerea procedurii speciale va avea loc în măsura în care este îndeplinită și cea de-a doua condiție, ca dosarul sau înscrisul dispărut să nu poată fi refăcut potrivit procedurii obișnuite.

În principiu, nu va exista un asemenea interes dacă dosarul a dispărut după ce cauza a fost soluționată definitiv, hotărârea instanței putând fi obținută de la mapa de sentințe. Dacă însă este promovată o cale extraordinară de atac, pentru a cărei soluționare este necesar dosarul în integralitatea sa, se va impune, în opinia noastră, parcurgerea procedurii speciale. Pot exista și alte situații în care reconstituirea dosarului să fie necesară, condiția interesului justificat fiind îndeplinită.

Și în ceea ce privește cea de-a doua condiție, îndeplinirea ei este strâns legată de faza procesuală în care se solicită aplicarea procedurii speciale. Astfel, dacă *dispariția este reclamată pe parcursul procesului penal*, poate exista posibilitatea „refacerii" actului potrivit procedurii obișnuite. Pot fi reaudiate persoanele audiate de organul de urmărire penală sau de instanță, pot fi cerute copii ale înscrisurilor depuse anterior la dosarul cauzei, se pot obține copii ale rapoartelor de expertiză efectuate în cauză, ale rechizitoriului etc. Numai dacă această posibilitate nu există, refacerea actului se realizează potrivit procedurii speciale[1].

Dacă *dispariția este reclamată după soluționarea definitivă a cauzei*, refacerea se realizează potrivit procedurii speciale, întrucât nu mai există cadrul legal care dă posibilitatea refacerii potrivit procedurii obișnuite[2].

Rezultă din reglementare că sesizarea procurorului sau a instanței în vederea declanșării procedurii speciale are loc pe baza procesului-verbal de constatare a dispariției înscrisului sau dosarului.

Procurorul va analiza îndeplinirea condițiilor pentru declanșarea procedurii speciale și va dispune, *prin ordonanță*, înlocuirea sau reconstituirea dosarului ori a înscrisului, trecându-se apoi la cea de-a treia etapă, înlocuirea sau reconstituirea propriu-zisă.

De asemenea, *instanța* va analiza îndeplinirea condițiilor pentru declanșarea procedurii speciale și va dispune, *prin încheiere definitivă*, înlocuirea sau reconstituirea dosarului ori a înscrisului, *fără citarea părților*, trecându-se apoi la cea de-a treia etapă, înlocuirea sau reconstituirea propriu-zisă. Totuși, atunci când consideră necesar, are posibilitatea chemării părților.

Acest fapt este susținut și de prevederile art. 543 CPP, în care se arată că, în baza procesului-verbal, se procedează potrivit dispozițiilor prevăzute în capitolul privind această procedură specială. Cu alte cuvinte, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 544 alin. (1) CPP, se declanșează procedura specială, iar în caz negativ, se poate proceda la refacerea înscrisului potrivit procedurii obișnuite[3].

---

[1] În același sens, GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 973.
[2] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 737.
[3] *Ibidem*.

De altfel, în același sens s-a exprimat și practica judiciară: prin încheiere de ședință, prima instanță a constatat dispariția dosarului de urmărire penală, după care însă, în urma demersurilor făcute, au fost depuse la dosar rechizitoriul, referatul de terminare a urmăririi penale al organului de cercetare penală, precum și principalele acte de urmărire penală. În această situație, instanța de fond și, ulterior, cea de apel în mod întemeiat au considerat că nu există un interes justificat pentru a se iniția procedura de reconstituire a dosarului prin aplicarea procedurii prevăzute de art. 508 și urm. CPP (din 1968, art. 543 și urm. CPP – n.n.), cu atât mai mult cu cât și inculpatul a achiesat la acest mod de rezolvare[1].

356. Competența. Înlocuirea sau reconstituirea se efectuează de organul de urmărire penală ori de instanța de judecată înaintea căreia cauza se găsește pendinte, cu alte cuvinte, de *organul judiciar pe rolul căruia se află dosarul*, iar în cauzele definitiv soluționate, de *instanța la care dosarul se găsește în conservare*; chiar dacă textul nu prevede, reconstituirea se efectuează de către *procuror în cazul dosarelor în care s-a dispus o soluție de netrimitere în judecată*.

După cum am arătat, se observă că există o diferență între competența de a constata dispariția înscrisului sau a dosarului și competența de a efectua reconstituirea acestuia, conform art. 545 CPP, putând exista situații în care constatarea dispariției să fie făcută de un organ judiciar, iar reconstituirea de un alt organ judiciar. Pentru asemenea situații, textul prevede că, atunci când constatarea dispariției s-a făcut de un organ de urmărire penală sau de o instanță de judecată, altele decât cele arătate, organul de urmărire penală sau instanța de judecată care a constatat dispariția trimite organului de urmărire penală sau instanței de judecată competente toate materialele necesare efectuării înlocuirii ori reconstituirii înscrisului dispărut.

Un element de noutate în materia competenței îl constituie referirea la situația dispariției unui dosar judiciar *în cursul procedurii de cameră preliminară*, situație în care înlocuirea sau reconstituirea se efectuează de *instanța în cadrul căreia funcționează camera preliminară*.

Se constată că *actul de sesizare a organului judiciar*, organ care, după cum am arătat, nu este neapărat același cu cel ce constată dispariția, îl constituie *procesul-verbal de constatare a dispariției* înscrisului sau dosarului, în baza căruia se înregistrează o cauză având ca obiect înlocuirea sau reconstituirea dosarului respectiv, cauză ce va fi repartizată aleatoriu, atunci când instanța este competentă să efectueze reconstituirea; în măsura în care sesizarea este admisă și instanța dispune prin încheiere definitivă reconstituirea sau înlocuirea, în continuare se procedează la reconstituire sau înlocuire; apreciem că prin instanță, inclusiv în situația în care dispariția are loc în cursul procedurii de cameră preliminară, se înțelege, în opinia noastră, *instanța de judecată, iar nu judecătorul de cameră preliminară*.

Modalitățile prevăzute de Codul de procedură penală prin care se realizează reparația în cazul dispariției înscrisului judiciar sunt *înlocuirea sau reconstituirea*, folosite, după caz, în funcție de situația concretă. În anumite cazuri, dacă se reclamă dispariția mai multor înscrisuri sau a unui dosar, *se pot folosi ambele modalități*[2].

357. Înlocuirea înscrisului. Înlocuirea înscrisului dispărut are loc atunci când *există copii oficiale* de pe acel înscris. Organul de urmărire penală sau instanța de judecată ia măsuri pentru obținerea unei copii.

[1] V. PAPADOPOL, *op. cit.*, p. 226, *apud* A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 737.
[2] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 738.

Această posibilitate există de cele mai multe ori, deoarece înscrisurile sunt întocmite în mod frecvent în mai multe copii și se află la diferite instituții sau persoane juridice ori fizice interesate în deținerea lor. Pentru eliberarea copiei, organul de urmărire penală sau instanța de judecată emite adresă către instituția, persoana fizică sau juridică respectivă, prin care solicită prezentarea acelui înscris.

Nu suntem de acord cu opinia care susține că, în caz de refuz, organul judiciar procedează la *ridicarea silită* a înscrisului sau poate dispune efectuarea unei *percheziții*, dispoziții legale aplicabile prin analogie[1].

În economia noului cod, credem că asemenea modalitate de obținere a acestor înscrisuri nu este posibilă; persoana fizică sau juridică ori instituția pot fi *amendate* potrivit art. 283 alin. (4) lit. d) CPP ori pot fi subiect activ al infracțiunii de *obstrucționare a justiției*, prevăzută de art. 271 CP[2]. Evident, în măsura în care este începută urmărirea penală pentru această infracțiune, organul de urmărire penală poate solicita judecătorului de drepturi și libertăți emiterea unei autorizații de percheziție.

Copia obținută ține locul înscrisului original până la găsirea acestuia.

Persoanei sau autorității care a predat copia oficială i se eliberează o *copie certificată* de pe aceasta.

358. Reconstituirea înscrisului sau dosarului. Când *nu există o copie oficială* de pe înscrisul dispărut, se procedează la reconstituirea acestuia. Reconstituirea unui dosar se face prin reconstituirea înscrisurilor pe care le conținea. Din redactarea textului rezultă că reconstituirea are loc *numai în cazul în care înlocuirea înscrisului nu este posibilă*.

În vederea reconstituirii pot fi folosite *orice mijloace de probă*. Prin urmare, se pot audia martori sau părțile, persoana vătămată, se pot efectua expertize (în măsura în care o copie a raportului de expertiză nu a putut fi obținută), se poate dispune efectuarea unei comisii rogatorii etc. De asemenea, se pot consulta diferite evidențe ale organelor judiciare care conțin date cu privire la înscrisul dispărut, se pot obține copii cu caracter neoficial, dar cu un conținut relevant, supus ulterior verificărilor[3].

Reconstituirea dosarului primei instanțe se face prin reconstituirea încheierilor de la fiecare termen, iar pe baza acestora se stabilesc toate înscrisurile pe care le conținea dosarul dispărut și se procedează la reconstituirea lor[4]. Dispozițiile procedurale privind reconstituirea nu au fost respectate dacă dosarul de fond dispărut a fost reconstituit numai în parte, iar rezultatul reconstituirii nu s-a constatat printr-o hotărâre a instanței care, potrivit art. 512 CPP (din 1968, art. 547 CPP – n.n.), este supusă căilor de atac ordinare[5].

Rezultatul reconstituirii se constată, după caz, *prin ordonanța procurorului* (în reglementarea anterioară – prin ordonanța organului de urmărire penală, confirmată de procuror) sau *prin hotărârea instanței*, dată cu citarea părților, după ascultarea acestora și a procurorului. Se observă că, deși organele de cercetare penală au atribuții în a constata

---

[1] În acest sens, a se vedea V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. V, p. 409, *apud* A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 738.

[2] Art. 271 CP are următorul conținut: „(1) Persoana care, fiind avertizată asupra consecințelor faptei sale: a) împiedică, fără drept, organul de urmărire sau instanța să efectueze, în condițiile legii, un act procedural; b) refuză să pună la dispoziția organului de urmărire penală, instanței sau judecătorului sindic, în tot sau în parte, datele, informațiile, înscrisurile sau bunurile deținute, care i-au fost solicitate în mod explicit, în condițiile legii, în vederea soluționării unei cauze, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă. (2) Dispozițiile alin. (1) nu se aplică în cazul persoanei urmărite sau judecate pentru infracțiunea care formează obiectul procesului penal".

[3] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 738.

[4] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2182 din 30 martie 2005, www.scj.ro, în A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 739.

[5] Trib. București, s. a II-a pen., dec. nr. 893/A/1998, în C.P.J.P. 1998, p. 438-439, *apud* A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 739.

dispariția unui înscris sau dosar, acestea nu au atribuții în a constata rezultatul reconstituirii, numai procurorul, prin ordonanță, având asemenea competență.

Rezultă că cea de-a treia etapă a procedurii – reconstituirea propriu-zisă – se finalizează, după caz, printr-o ordonanță a procurorului sau prin hotărârea instanței de judecată.

În fața instanței, procedura este *contradictorie*; neprezentarea părților legal citate nu împiedică judecarea cauzei. Nu se precizează felul ședinței de judecată, dar, având în vedere împrejurarea că părțile sunt citate și participarea procurorului este obligatorie, apreciem că *ședința de judecată va fi publică*, cu atât mai mult cu cât o asemenea hotărâre este supusă apelului.

Hotărârea de reconstituire este *supusă apelului*. Nu se precizează felul hotărârii, apreciem că instanța se pronunță prin *sentință*. Dat fiind faptul că nu există dispoziții speciale, judecata în apel va avea loc conform procedurii obișnuite, prevăzută de art. 408 și urm. CPP.

În raport de reglementarea anterioară, s-a decis că, potrivit art. 509 alin. (2) CPP 1968, încheierea prin care instanța dispune reconstituirea dosarului sau înscrisului dispărut nu este supusă niciunei căi de atac. În temeiul art. 512 alin. (1), (3) și (4) din același cod, după ce s-a procedat la reconstituirea dosarului sau a înscrisului, rezultatul reconstituirii se constată prin hotărârea instanței, hotărârea de reconstituire fiind supusă apelului, iar hotărârea pronunțată de instanța de apel fiind supusă recursului. În conformitate cu prevederile art. 385^1 alin. (2) CPP 1968, încheierile pot fi atacate cu recurs numai odată cu sentința sau decizia recurată, cu excepția cazurilor când, potrivit legii, pot fi atacate separat cu recurs. Din interpretarea prevederilor art. 385^1 alin. (2), art. 509 alin. (2) și art. 512 alin. (4) din același cod rezultă că încheierea prin care instanța respinge ca nefondată cererea de reconstituire a dosarului sau înscrisului nu poate fi atacată separat cu recurs, ci numai odată cu sentința sau decizia pronunțată asupra fondului cauzei[1]. Soluția este de actualitate, date fiind dispozițiile art. 544 alin. (3) CPP, cu mențiunea că, în raport de reglementarea actuală, calea de atac este apelul.

Împotriva ordonanței procurorului privind rezultatul reconstituirii orice persoană care justifică un interes legitim poate face *plângere*, iar dispozițiile art. 336-339 CPP referitoare la procedura plângerii împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală se aplică în mod corespunzător. Se observă că împotriva ordonanței emise în soluționarea plângerii de către prim-procurorul, procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, procurorul șef de secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție ori procurorul ierarhic superior nu se poate formula plângere la instanța de judecată potrivit art. 340 CPP, asemenea plângere fiind inadmisibilă.

Un alt aspect ce se impune a fi subliniat este că sesizarea organului judiciar prin proces-verbal *poate fi respinsă prin ordonanța procurorului sau prin hotărârea instanței de judecată*, atunci când procurorul ori instanța apreciază că nu sunt întrunite condițiile de declanșare a procedurii speciale; în acest caz, instanța nu mai pronunță o încheiere intermediară conform art. 544 CPP, ci se pronunță prin sentință, respingând cererea ori sesizarea, ordonanța procurorului sau sentința instanței de judecată fiind supuse plângerii, respectiv apelului, conform art. 547 CPP.

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1990 din 3 iunie 2008, www.scj.ro.

Capitolul al IX-lea. Procedura privind cooperarea judiciară internaţională şi punerea în aplicare a tratatelor internaţionale în materie penală

REGLEMENTARE

Secţiunea 1. Dispoziţii generale

Art. 548. Dispoziţii privind asistenţa judiciară internaţională. (1)[1] Cooperarea judiciară internaţională va fi solicitată sau acordată în conformitate cu dispoziţiile actelor juridice ale Uniunii Europene, tratatelor internaţionale din domeniul cooperării judiciare internaţionale în materie penală la care România este parte, precum şi cu dispoziţiile cuprinse în legea specială şi în prezentul capitol, dacă în tratatele internaţionale nu se prevede altfel.

(2) Actele membrilor străini detaşaţi ai unei echipe comune de anchetă efectuate în baza şi conform acordului încheiat şi dispoziţiilor conducătorului echipei au o valoare similară actelor efectuate de către organele de urmărire penală române.

Secţiunea a 2-a. Recunoaşterea unor acte judiciare străine

Art. 549. Executarea dispoziţiilor civile dintr-o hotărâre judecătorească penală străină. Executarea dispoziţiilor civile dintr-o hotărâre judecătorească penală străină se face potrivit regulilor prevăzute pentru executarea hotărârilor civile străine.

COMENTARIU

359. Domeniu de aplicare. Elemente de noutate. Având în vedere intensificarea relaţiilor între state, se înregistrează în mod firesc o creştere a posibilităţilor de mişcare a persoanelor, iar fenomenul infracţional depăşeşte adeseori graniţele statelor, impunându-se o strânsă cooperare şi în acest domeniu. În vederea realizării acestei cooperări, între state se încheie convenţii, tratate, prin care se asigură cadrul asistenţei judiciare internaţionale în materie penală, se recurge la forme de asistenţă în diferite domenii sau pe diferite tipuri de activităţi, cu scopul general de combatere a fenomenului infracţional pe plan internaţional, relaţii ce au cunoscut o intensificare deosebită mai ales în ultimii ani[2].

De altfel, multe dintre normele de incriminare din noul Cod penal sau din legi speciale sunt practic transpuneri ale unor documente internaţionale cu referire la un anumit tip de criminalitate, cum ar fi traficul de persoane şi de minori ori pornografia infantilă.

Prin *asistenţă penală cu caracter judiciar* se înţelege asistenţa pe care organele judiciare dintr-un alt stat o acordă în cursul desfăşurării unui proces penal organelor judiciare din statul unde are loc procesul şi care constă, în concret, în efectuarea, predarea sau comunicarea unor acte procedurale necesare soluţionării acelui proces[3].

Dispoziţiile din Codul de procedură penală instituie cadrul general al cooperării judiciare internaţionale în materie penală, însă *sediul principal al materiei* îl constituie dispoziţiile Legii nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internaţională în materie penală, republicată, la care face trimitere în mod expres art. 548 CPP.

---

[1] Alin. (1) al art. 548 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 318 din Legea nr. 255/2013.

[2] A. Crişu, *op. cit.*, p. 740.

[3] V. Dongoroz ş.a., *op. cit.*, vol. V, p. 411, *apud* A. Crişu, *op. cit.*, p. 741.

În ceea ce privește Legea nr. 302/2004, conform art. 1 alin. (1) din această lege, domeniul de aplicare îl constituie următoarele *forme de cooperare judiciară internațională în materie penală*:

a) extrădarea;
b) predarea în baza unui mandat european de arestare;
c) transferul de proceduri în materie penală;
d) recunoașterea și executarea hotărârilor;
e) transferarea persoanelor condamnate;
f) asistența judiciară în materie penală;
g) alte forme de cooperare judiciară internațională în materie penală.

Caracterul special al normelor care reglementează asistența judiciară internațională în materie penală derivă și din faptul că acestea nu se aplică în toate cazurile, ci *numai atunci când prin tratate internaționale nu s-a stabilit altfel*[1].

Astfel, conform art. 548 CPP, cooperarea judiciară internațională va fi solicitată sau acordată în conformitate cu dispozițiile actelor juridice ale Uniunii Europene, ale tratatelor internaționale din domeniul cooperării judiciare internaționale în materie penală la care România este parte, precum și cu dispozițiile cuprinse în legea specială – Legea nr. 302/2004 – și în capitolul dedicat din Codul de procedură penală, dacă în tratatele internaționale nu se prevede altfel.

Față de conținutul textelor din vechiul cod, se constată că s-au menținut dispozițiile referitoare la *executarea dispozițiilor civile* dintr-o hotărâre judecătorească penală străină, care se face *potrivit regulilor prevăzute pentru executarea hotărârilor civile străine*; în esență, hotărârea penală care soluționează acțiunea civilă constituie titlu executoriu și, pentru a fi pusă în executare pe teritoriul României, se impune parcurgerea procedurii recunoașterii hotărârii, conform regulilor de procedură civilă, competentă fiind instanța civilă.

De asemenea, se observă că au fost menținute și dispozițiile de trimitere la actele internaționale și legea specială în materie, înlăturându-se însă prevederile art. 522^1 CPP 1968 referitoare la rejudecarea în caz de extrădare sau predare în baza unui mandat european de arestare, dată fiind noua procedură a redeschiderii procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate.

Un element de noutate față de dispozițiile vechiului cod o constituie dispoziția referitoare la *valoarea actelor membrilor străini detașați ai unei echipe comune de anchetă*, care este aceeași cu a actelor efectuate de către organele de urmărire penală române, dacă actele sunt efectuate în baza și conform acordului încheiat și dispozițiilor conducătorului echipei. De altfel, dată fiind, după cum am arătat, creșterea criminalității transfrontaliere, se impune din ce în ce mai frecvent crearea unor astfel de echipe comune de anchetă pe teritoriul statului român; spre exemplu, actele de investigare efectuate de membrii străini ai unei echipe comune de anchetă, fie polițiști, fie procurori, sunt considerate legal efectuate, neputându-se invoca nelegalitatea unei probe administrate în aceste condiții.

[1] A. CRIȘU, *op. cit.*, p. 741.

Capitolul al X-lea. Procedura de confiscare sau desființare a unui înscris în cazul clasării

REGLEMENTARE

Art. 549[1].[1] **Procedura de confiscare sau de desființare a unui înscris în cazul clasării.** (1) În cazul în care procurorul a dispus clasarea sau renunțarea la urmărirea penală, confirmată de judecătorul de cameră preliminară, și sesizarea judecătorului de cameră preliminară în vederea luării măsurii de siguranță a confiscării speciale sau a desființării unui înscris, ordonanța de clasare sau, după caz, ordonanța prin care s-a dispus renunțarea la urmărire penală confirmată de judecătorul de cameră preliminară, însoțită de dosarul cauzei, se înaintează instanței căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță, după expirarea termenului prevăzut la art. 339 alin. (4) ori, după caz, la art. 340 sau după pronunțarea hotărârii prin care plângerea a fost respinsă ori prin care a fost confirmată ordonanța de renunțare la urmărire penală.

(2) Judecătorul de cameră preliminară stabilește termenul de soluționare, în funcție de complexitatea și particularitățile cauzei, care nu poate fi mai scurt de 30 de zile.

(3) Pentru termenul fixat se dispune încunoștințarea procurorului și se citează persoanele ale căror drepturi sau interese legitime pot fi afectate, cărora li se comunică o copie a ordonanței, punându-le în vedere că în termen de 20 de zile de la primirea comunicării pot depune note scrise.

(4) Judecătorul de cameră preliminară se pronunță prin încheiere, în ședință publică, după ascultarea procurorului și a persoanelor ale căror drepturi sau interese legitime pot fi afectate, dacă sunt prezente. Dispozițiile cuprinse în titlul III al părții speciale privind judecata care nu sunt contrare dispozițiilor prezentului articol se aplică în mod corespunzător.

(5) Judecătorul de cameră preliminară, soluționând cererea, poate dispune una dintre următoarele soluții:

a) respinge propunerea și dispune, după caz, restituirea bunului ori ridicarea măsurii asigurătorii luate în vederea confiscării;

b) admite propunerea și dispune confiscarea bunurilor ori, după caz, desființarea înscrisului.

(6) În termen de 3 zile de la comunicarea încheierii, procurorul și persoanele prevăzute la alin. (3) pot face, motivat, contestație. Contestația nemotivată este inadmisibilă.

(7) Contestația se soluționează potrivit procedurii prevăzute la alin. (4) de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară celei sesizate ori, când instanța sesizată este Înalta Curte de Casație și Justiție, de către completul competent potrivit legii, care poate dispune una dintre următoarele soluții:

a) respinge contestația ca tardivă, inadmisibilă sau nefondată;

b) admite contestația, desființează încheierea și rejudecă propunerea potrivit alin. (5).

COMENTARIU

360. Domeniu de aplicare. Capitolul a fost introdus în Codul de procedură penală prin Legea nr. 255/2013, pentru a complini dispozițiile art. 315 alin. (2) lit. c) și d) CPP, potrivit cărora „Ordonanța de clasare cuprinde (...) și dispoziții privind: (...) c) sesizarea judecătorului de cameră preliminară cu propunerea de luare a măsurii de siguranță a confiscării speciale; d) sesizarea judecătorului de cameră preliminară cu propunerea de desființare totală sau parțială a unui înscris (...)".

Anterior, dispozițiile art. 315 alin. (2) lit. c) și d) CPP se regăseau în parte în art. 245 CPP 1968, intitulat „Dispoziții complimentare ale ordonanței": „(1) Prin ordonanța de încetare a urmăririi penale se dispune totodată asupra: (...) b) confiscării lucrurilor care potrivit

[1] Art. 549[1] a fost introdus prin art. 102 pct. 319 din Legea nr. 255/2013 și este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 128 din O.U.G. nr. 18/2016.

art. 118 din Codul penal (din 1969 – n.n.) sunt supuse confiscării speciale și restituirii celorlalte. Dacă proprietatea corpurilor delicte și a celorlalte obiecte care au servit ca mijloace materiale de probă este contestată, ele sunt păstrate de organul de cercetare penală până la hotărârea instanței civile; (...) c[1]) sesizării instanței civile competente cu privire la desființarea totală sau parțială a unui înscris (...)".

În economia vechiului cod, procurorul avea atribuția de a dispune, odată cu încetarea urmăririi penale, confiscarea bunurilor supuse confiscării speciale conform Codului penal și atribuția de a sesiza instanța civilă cu privire la desființarea totală sau parțială a unui înscris.

Conform noului cod, atribuția de a dispune confiscarea bunurilor aparține numai judecătorului; cum instanța nu este sesizată, iar procurorul s-a desesizat prin emiterea ordonanței de clasare, în cazul unei soluții de clasare, *competența de a dispune asupra confiscării revine judecătorului de cameră preliminară*.

De asemenea, *competența de a dispune asupra desființării parțiale sau totale a unui înscris* nu mai revine instanței civile, ci *judecătorului de cameră preliminară*, potrivit procedurii speciale reglementate de art. 549[1] CPP.

Se observă că, potrivit art. 315 alin. (1) CPP, clasarea are în vedere nu numai încetarea procesului penal, ci toate împrejurările în care procurorul dispunea, în baza codului anterior, neînceperea urmăririi penale, scoaterea de sub urmărire penală, încetarea urmăririi penale; astfel, clasarea se dispune când:

a) nu se poate începe urmărirea penală, întrucât nu sunt întrunite condițiile de fond și formă esențiale ale sesizării;

b) există unul dintre cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) CPP.

Procedura este aplicabilă și atunci când procurorul dispune renunțarea la urmărirea penală, conform art. 318 alin. (8) CPP, care face trimitere la art. 315 alin. (2) din același cod. Astfel, deși nici titlul capitolului și nici cel al articolului nu o indică, *procedura este aceeași și în cazul renunțării la urmărirea penală*, aspect ce rezultă din art. 549[1] alin. (1), care face referire la dispoziția procurorului de clasare sau de renunțare la urmărirea penală, cu precizarea că, în situația în care procurorul dispune, prin aceeași ordonanță, renunțarea la urmărirea penală cu privire la o persoană, clasarea cu privire la altă persoană și sesizarea judecătorului de cameră preliminară pentru a dispune confiscarea specială ori desființarea unui înscris, fiecare dintre dispoziții va urma regulile speciale instituite de cod – împotriva soluției de clasare se poate formula plângere conform art. 340-341 CPP, dispoziția de renunțare la urmărirea penală va fi supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară conform art. 318 alin. (12) CPP, iar sesizarea judecătorului de cameră preliminară cu privire la măsura confiscării speciale ori a desființări unui înscris va urma procedura prevăzută de art. 549[1] CPP.

361. Instanța competentă. Competența de a soluționa sesizarea aparține *instanței căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță*, respectiv judecătorului de cameră preliminară de la această instanță.

Spre deosebire de reglementarea anterioară, se observă că instanța sesizată este *cea penală*, iar nu cea civilă, cauza neavând natura unei acțiuni civile, nici în situația în care obiectul sesizării îl constituie desființarea unui înscris.

Prin această dispoziție au fost rezolvate probleme de jurisprudență neunitară cauzate de dispozițiile codului anterior; față de modificările legislative, nu mai este de actualitate Decizia nr. 2/2011[1], pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, în recurs

[1] M. Of. nr. 372 din 27 mai 2011.

în interesul legii, prin care s-a stabilit că, „în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 45 alin. (1) teza finală din Codul de procedură civilă (din 1865 – n.n.), raportat la dispozițiile art. 245 alin. (1) lit. c[1]) din Codul de procedură penală (din 1968 – n.n.), procurorul are legitimare procesuală activă de a formula acțiunea civilă pentru desființarea, în tot sau în parte, a unui înscris falsificat, atunci când acțiunea penală s-a stins în faza de urmărire penală printr-o soluție de netrimitere în judecată".

362. Sesizarea instanței. *Ordonanța de clasare sau ordonanța prin care s-a dispus renunțarea la urmărirea penală confirmată de judecătorul de cameră preliminară*, prin care procurorul a dispus și sesizarea judecătorului de cameră preliminară cu propunerea de luare a măsurii de siguranță a confiscării speciale ori de desființare totală sau parțială a unui înscris, se înaintează instanței căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță. Cauza se va înregistra și va fi soluționată de *judecătorul de cameră preliminară*.

Ordonanța va fi însoțită de dosarul cauzei, procurorul având obligația de a înainta dosarul de urmărire penală.

Din coroborarea dispozițiilor art. 549[1] cu cele ale art. 318, respectiv 340-341 CPP reiese că mai întâi procurorul va sesiza judecătorul de cameră preliminară cu privire la confirmarea renunțării la urmărirea penală și/sau va aștepta să se soluționeze plângerea împotriva soluției de clasare ori să expire termenul prevăzut de lege pentru formularea plângerii, după care va sesiza judecătorul de cameră preliminară pentru a se dispune confiscarea specială sau desființarea unui înscris, în caz contrar sesizarea putând fi respinsă ca prematur introdusă.

Astfel, sesizarea instanței are loc *după expirarea termenului* prevăzut la art. 339 alin. (4) – 20 de zile de la comunicarea copiei actului prin care s-a dispus clasarea – ori, după caz, la art. 340 CPP – 20 de zile de la comunicarea soluției prim-procurorului, procurorului general al parchetului de pe lângă curtea de apel, procurorului șef secție al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție sau a procurorului ierarhic superior ori 20 de zile de la data când plângerea trebuia soluționată, dar nu mai târziu de 20 de zile de la comunicarea modului de rezolvare – sau după pronunțarea hotărârii prin care plângerea fost respinsă. Cu alte cuvinte, sesizarea judecătorului de cameră preliminară pentru a se pronunța asupra confiscării bunurilor sau desființării unui înscris poate avea loc după expirarea termenelor prevăzute de lege pentru a se formula plângere împotriva soluției de clasare sau, în situația în care a fost formulată o asemenea plângere la judecătorul de cameră preliminară, după pronunțarea unei soluții cu privire la această plângere.

De asemenea, sesizarea judecătorului de cameră preliminară va avea loc după confirmarea de către acesta a soluției de renunțare la urmărirea penală.

363. Măsuri premergătoare. Conform textului art. 549[1] alin. (2) CPP, judecătorul de cameră preliminară stabilește termenul de soluționare, în funcție de complexitatea și particularitățile cauzei, care nu poate fi mai scurt de 30 de zile.

De asemenea, pentru termenul fixat se dispune încunoștințarea procurorului și se citează persoanele ale căror drepturi sau interese legitime pot fi afectate, cărora li se comunică o copie a ordonanței, punându-le în vedere că, în termen de 20 de zile de la primirea comunicării, pot depune note scrise[1].

[1] Textul anterior a fost declarat neconstituțional prin Decizia nr. 166 din 17 martie 2015 a Curții Constituționale (M. Of. nr. 264 din 21 aprilie 2015), reținându-se, totodată, și că soluția legislativă cuprinsă în art. 549[1] alin. (3) CPP, potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară se pronunță „în camera de consiliu, fără participarea procurorului

Rezultă că, la primirea sesizării, judecătorul de cameră preliminară este obligat să identifice, din analiza dosarului înaintat de procuror, persoanele ale căror drepturi și interese pot fi afectate – spre exemplu, persoana căreia îi aparțin bunurile ce urmează a fi confiscate sau persoanele vizate de înscrisurile ce urmează a fi desființate – și să procedeze la comunicarea către aceste persoane a copiei de pe ordonanța de clasare ori de renunțare la urmărirea penală, comunicarea având loc *potrivit dispozițiilor obișnuite* privind comunicarea actelor procedurale.

Din acest punct de vedere, este deosebit de important ca judecătorul de cameră preliminară să identifice în mod corect cine sunt persoanele interesate în cauză, atât pentru a nu cita în mod inutil persoane care nu au nicio calitate în respectiva procedură, spre exemplu, un martor, cât și pentru a oferi celor interesați posibilitatea de a participa efectiv la această procedură, ce se constituie într-o veritabilă garanție a drepturilor lor. În cauza *Silickienė c. Lituaniei*[1], Curtea Europeană a Drepturilor Omului a arătat că, atâta vreme cât persoana interesată avea posibilitatea de a participa la o asemenea procedură ori de a uza de ea, nu se poate susține că statul nu a oferit suficiente garanții: „Argumentul principal al reclamantei constă în faptul că ea nu a beneficiat de un proces echitabil, având în vedere că nu a fost parte în procesul penal. Luând act de faptul că reclamanta, într-adevăr, nu a fost parte la procedura penală împotriva organizației criminale, Curtea consideră că sistemul în cauză nu a fost lipsit de garanții. Curtea observă, în primul rând, că respectiva confiscare a bunurilor reclamantei a avut originea într-o măsură luată de către organele de anchetă, și anume indisponibilizarea bunurilor sale, în 2000. Curtea consideră că i-a fost deschisă reclamantei posibilitatea instituirii de proceduri judiciare de contestare a motivelor indisponibilizării și prezentării de dovezi că respectivele bunuri au fost dobândite în mod legal. Deși recunoaște că sechestrul a fost doar o măsură temporară, care nu are influență determinantă asupra confiscării ulterioare, Curtea este de părere că, la acea dată, reclamanta ar fi putut prevedea în mod rezonabil că indisponibilizarea ar putea duce la confiscare într-o etapă ulterioară a procedurii. (...) În consecință, aceasta a fost o ocazie pentru ca reclamanta să prezinte argumentele sale și, prin urmare, să obțină ridicarea sechestrului. În acest ultim punct, Curtea observă că, așa cum rezultă din situația de fapt din speță, mama inculpatului M.S. a avut succes în susținerea sa că unele dintre bunurile indisponibilizate au fost dobândite în mod legal, având în vedere că ulterior au fost confiscate doar unele dintre acestea. (...) Având în vedere cele de mai sus, în timp ce Curtea consideră că, de principiu, persoanelor ale căror bunuri sunt confiscate ar trebui să le fie acordată în mod formal calitatea de parte la procedura în care confiscarea este dispusă, acceptă că, în circumstanțele particulare din prezenta cauză, autoritățile lituaniene au oferit *de facto* reclamantei posibilitatea rezonabilă și suficientă pentru a-și proteja în mod adecvat interesele. În consecință, se constată că nu a existat o încălcare a drepturilor reclamantei în temeiul art. 6 parag. 1 din Convenție. (...)

În ceea ce privește modul în care au avut loc procedurile care au determinat confiscarea bunurilor înregistrate pe numele reclamantei, Curtea observă că a fost efectuat un control jurisdicțional de către trei instanțe succesive – Curtea Regională din Kaunas, Curtea de Apel și Curtea Supremă –, atât asupra legalității, cât și asupra justificării confiscării. (...) Privind în detaliu la măsurile luate de către instanțele de judecată pentru a ajunge la

ori a persoanelor prevăzute la alin. (2)", este neconstituțională. De asemenea, s-a constatat că soluția legislativă cuprinsă în art. 549[1] alin. (5) CPP, potrivit căreia instanța ierarhic superioară ori completul competent se pronunță „fără participarea procurorului și a persoanelor prevăzute la alin. (2)", este neconstituțională.

[1] C.E.D.O., hot. din 10 aprilie 2012, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 1046-1047.

concluzia finală față de ce bunuri să se dispună confiscarea, Curtea observă că, în ceea ce privește fiecare element supus analizei în vederea confiscării, instanțele au fost convinse, fie pe baza concluziilor depuse de avocatul inculpatului, fie în baza probelor prezentate de acuzare, că bunurile respective au fost achiziționate ca urmare a reinvestirii profiturilor ilegale ale organizației criminale (...). În acest context, Curtea notează, de asemenea, că doar două bunuri ale reclamantei au fost confiscate, față de mult mai multe care fuseseră anterior supuse indisponibilizării. (...) Prin urmare, nu a existat nicio încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție".

364. Procedură. Conform textului modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, judecătorul de cameră preliminară se pronunță prin încheiere, în ședință publică, după ascultarea procurorului și a persoanelor ale căror drepturi sau interese legitime pot fi afectate, dacă sunt prezente.

Textul se conformează Deciziei nr. 166/2015, în care Curtea Constituțională a reținut că „procedura specială reglementată de art. 549[1] din Codul de procedură penală vizează o atribuție a judecătorului de cameră preliminară în care acesta decide asupra fondului cauzei, respectiv dispune cu privire la desființarea unui înscris sau cu privire la confiscarea specială a unor bunuri". Curtea a apreciat că, „potrivit art. 549[1] din Codul de procedură penală, procedura desfășurată în fața judecătorului de cameră preliminară în această materie prevede o judecată sumară, pe baza notelor scrise depuse de către persoanele ale căror drepturi sau interese legitime au fost afectate, fără respectarea principiilor oralității și contradictorialității, potrivit cărora procurorul și părțile din proces au dreptul de a lua cunoștință de toate piesele și observațiile prezentate judecătorului și de a-și putea expune susținerile în fața acestuia. (...) Curtea constată și încălcarea principiului publicității procesului, întrucât atât fondul cauzei, cât și contestația împotriva soluției pronunțate, conform art. 549[1] alin. (3) și (5) din Codul de procedură penală, se soluționează într-o ședință nepublică. Principiul publicității reprezintă una dintre garanțiile explicite ale procesului echitabil, consacrată în art. 6 parag. 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, potrivit căruia fiecare persoană are dreptul la judecarea în mod public a cauzei sale. Instanța europeană a statuat că publicitatea procedurilor desfășurate în fața organelor judiciare are ca scop protejarea justițiabililor împotriva unei justiții secrete și că, prin transparența pe care o asigură administrării justiției, publicitatea procedurilor judiciare ajută la realizarea obiectivului esențial al art. 6 parag. 1 din Convenție, respectiv derularea unui proces echitabil în deplină concordanță cu principiile fundamentale ale unei societăți democratice. Principiul publicității vizează dezbaterile propriu-zise ale procesului și pronunțarea hotărârilor și implică dreptul la o ședință publică, cu excepția situațiilor în care circumstanțe excepționale justifică desfășurarea procesului «cu ușile închise». Instanța europeană a decis că renunțarea la publicitate poate fi expresă sau tacită, trebuie să fie neechivocă și să nu pună în discuție un interes public important.

Pornind de la aceste premise și ținând seama că procedura de soluționare a cererilor privind desființarea unui înscris falsificat, respectiv confiscarea specială a unui bun antamează fondul cauzei, Curtea observă lipsa unei rațiuni care să justifice absența publicității ședinței de judecată în procedura supusă controlului de constituționalitate și, prin urmare, constată că dispozițiile art. 549[1] din Codul de procedură penală contravin prevederilor constituționale ale art. 21 alin. (3) privind dreptul la un proces echitabil.

Pe de altă parte, în procedura analizată, deși judecătorul de cameră preliminară decide cu privire la fondul cauzei, și anume cu privire la elementele esențiale ale raportului de conflict – faptă, persoană și vinovăție –, persoanele vătămate în interesele lor și procurorul

nu au dreptul de a solicita administrarea unor mijloace de probă, de a folosi aceste mijloace de probă și de a invoca excepții pentru a-și argumenta poziția. Or, din perspectiva dreptului la apărare garantat de art. 24 din Constituție, o atare situație este inacceptabilă. Curtea consideră că dreptul la apărare conferă oricărei părți implicate într-un proces și indiferent de natura acestuia (civil, penal, comercial, administrativ, litigiu de muncă) posibilitatea de a folosi toate mijloacele prevăzute de lege prin care pot fi invocate situații sau împrejurări ce susțin și probează apărarea. Acesta include participarea la ședințele de judecată, posibilitatea de a folosi orice mijloc de probă, de a solicita administrarea unor probe și de a invoca excepții procedurale ce îi pot sprijini poziția.

Distinct de cele expuse în prealabil, cu privire la procedura confiscării speciale, Curtea apreciază că, pe lângă textele constituționale și convenționale constatat a fi încălcate, trebuie respectate și garanțiile prevăzute de art. 6 parag. 2 și 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Aceasta, deoarece, potrivit Codului penal, măsura confiscării speciale este o măsură de siguranță, care se poate lua față de o persoană care a comis fapte prevăzute de legea penală, conform art. 2 alin. (1) din Codul penal. Măsurile de siguranță au, în sfera categoriilor juridice, caracterul de sancțiuni de drept penal, în conformitate cu prevederile art. 2 din Codul penal, deoarece pot fi dispuse numai față de persoanele care au săvârșit fapte penale, chiar dacă făptuitorului nu i se aplică o pedeapsă, conform art. 107 alin. (2) și (3) din Codul penal. De altfel, și Curtea Constituțională a statuat că incidența aplicării lor nu este determinată de existența stării de pericol relevată de acea faptă [Decizia nr. 78 din 11 februarie 2014 (...)].

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că dreptul reclamanților la respectarea bunurilor lor presupune existența unei garanții judiciare eficiente (Decizia din 5 iulie 2001, pronunțată în cauza *Arcuri c. Italiei*). Astfel, din jurisprudența europeană (Hotărârea din 23 septembrie 2008, pronunțată în cauza *Grayson și Barnham c. Regatului Unit*, parag. 45; Hotărârea din 5 iulie 2001, pronunțată în cauza *Phillips c. Regatului Unit*, parag. 42 și 43; Decizia din 5 iulie 2001, pronunțată în cauza *Arcuri c. Italiei*; Decizia din 27 iunie 2002, pronunțată în cauza *Butler c. Regatului Unit*) se desprinde necesitatea existenței următoarelor garanții: evaluarea trebuie făcută de către o instanță în cadrul unei proceduri judiciare, ce include o audiere publică; apărarea trebuie să aibă acces la dosarul cauzei/comunicarea în avans a argumentelor acuzării; persoanele în cauză trebuie să aibă posibilitatea să administreze probe, să ridice obiecțiile și să prezinte dovezile (fie ele mărturii documentare sau verbale) pe care le consideră necesare; prezumțiile pe care acuzarea se bazează să nu fie absolute, astfel încât ele să poată fi răsturnate de inculpat. Mai mult, în materia confiscării extinse, instanța europeană a statuat că aplicarea practică a diverselor dispoziții naționale privind această măsură de siguranță este compatibilă cu noțiunea de proces echitabil, cu prezumția de nevinovăție, cu protecția proprietății și include confiscarea în cadrul pedepselor penale la care se referă art. 7 din Convenție. A se vedea în acest sens Hotărârea din 23 septembrie 2008, pronunțată în cauza *Grayson și Barnham c. Regatului Unit*, parag. 45, Hotărârea din 5 iulie 2001, pronunțată în cauza *Phillips c. Regatului Unit*, parag. 42 și 43, Hotărârea din 1 martie 2007, pronunțată în cauza *Geerings c. Olandei*, parag. 44, precum și Hotărârea din 10 mai 2012, pronunțată în cauza *Sud Fondi Srl și alții c. Italiei*, parag. 52.

Așa fiind, Curtea apreciază că procedura desfășurată în fața judecătorului de cameră preliminară care decide cu privire la fondul cauzei, respectiv cu privire la elementele esențiale ale raportului de conflict – faptă, persoană și vinovăție – în ceea ce privește aplicarea măsurii de siguranță a confiscării speciale, nu întrunește garanțiile prevăzute

de art. 6 parag. 2 și 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, așa cum acestea au fost dezvoltate în jurisprudența instanței europene".

Totodată, textul art. 549[1] alin. (4) teza finală CPP prevede că dispozițiile cuprinse în Titlul III al Părții speciale privind judecata care nu sunt contrare dispozițiilor prezentului articol se aplică în mod corespunzător.

În consecință, având în vedere și argumentele expuse în considerentele Deciziei nr. 166/2015 a Curții Constituționale, în cauză *se pot propune și administra probe*, în măsura în care acestea nu se regăsesc în dosarul înaintat de procuror, judecătorul de cameră preliminară *va acorda cuvântul părților, ședința de judecată urmând a fi publică, cu participarea procurorului*. Apreciem, totodată, că *se impune asigurarea asistenței juridice* pentru intimatul cu privire la care s-a dispus clasarea, respectiv renunțarea la urmărirea penală[1].

Judecătorul de cameră preliminară se pronunță asupra cererii *prin încheiere.*

365. Soluții. Judecătorul de cameră preliminară poate dispune una dintre următoarele soluții:

– respinge propunerea și dispune, după caz, restituirea bunului ori ridicarea măsurii asigurătorii luate în vederea confiscării;

– admite propunerea și dispune confiscarea bunurilor ori, după caz, desființarea înscrisului.

În practică s-a decis că sesizarea poate fi respinsă și ca prematur introdusă, instanța reținând următoarele: „Constatând astfel că la dosarul cauzei nu a fost depusă dovada datei la care a fost comunicată soluția dispusă de parchet în cauză, simpla depunere a borderoului de corespondență care menționează data ieșirii din parchet a comunicării privind soluția dispusă în cauză nefăcând dovada datei la care persoanelor interesate le-a fost comunicată soluția dispusă de procuror, judecătorul reține că sesizarea judecătorului de cameră preliminară în vederea luării măsurii de siguranță a confiscării speciale, formulată de procuror, a fost făcută înainte de expirarea termenelor prevăzute de dispozițiile art. 549[1] alin. (1) coroborate cu art. 339 alin. (4) și art. 340 CPP, respectiv înainte ca soluția de clasare dispusă prin ordonanță să rămână definitivă, fie prin neatacarea acesteia în termenul de 20 de zile de la comunicarea soluției, fie prin respingerea prin hotărâre a plângerii formulate împotriva soluției procurorului. Pentru considerentele anterior expuse, reținând că sesizarea procurorului a fost formulată înainte de expirarea termenelor prevăzute de dispozițiile art. 549[1] alin. (1), în baza art. 549[1] alin. (3) lit. a) [în prezent, alin. (5) – n.n.] raportat la art. 549[1] alin. (1) CPP, judecătorul va respinge ca prematur formulată propunerea parchetului (...) de luare a măsurii de siguranță a confiscării speciale (...), în vederea distrugerii"[2].

De asemenea, din considerentele Deciziei Curții Constituționale nr. 166/2015 reiese că judecătorul de cameră preliminară va analiza, în fond, dacă sunt întrunite condițiile

[1] La Întâlnirea președinților secțiilor penale ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, care a avut loc la Curtea de Apel Iași în perioada 18-19 mai 2017, cu unanimitate, participanții au apreciat ca fiind corectă opinia exprimată cu majoritate calificată de către judecătorii Secției penale și pentru cauze cu minori din cadrul Curții de Apel Iași, pentru argumentele menționate, în sensul că, atât în procedura de confirmare a ordonanței de renunțare la urmărirea penală (art. 318 CPP), cât și în procedura având ca obiect confiscarea sau desființarea unui înscris (art. 549[1] CPP), este necesară desemnarea unui apărător din oficiu, atunci când sunt incidente unele sau unul dintre cazurile de asistență juridică obligatorie a suspectului sau inculpatului, prevăzute de art. 90 lit. a), b) și c) CPP (http://www.inm-lex.ro/fisiere/d_1913/Minuta%20intalnire%20presedinti%20sectii%20penale%20Iasi%2018-19%20mai%202017.pdf, pct. 44, p. 64-67).

[2] Jud. sect. 3 București, înch. din 20 noiembrie 2014, definitivă prin necontestare, nepublicată.

legale pentru a se dispune confiscarea specială sau desființarea înscrisului: „Așa fiind, Curtea apreciază că procedura desfășurată în fața judecătorului de cameră preliminară care decide cu privire la fondul cauzei, respectiv cu privire la elementele esențiale ale raportului de conflict – faptă, persoană și vinovăție – în ceea ce privește aplicarea măsurii de siguranță a confiscării speciale, nu întrunește garanțiile prevăzute de art. 6 parag. 2 și 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, așa cum acestea au fost dezvoltate în jurisprudența instanței europene".

Luând în considerare această decizie, instanțele au procedat la analiza probatoriului și a altor aspecte de fond ale cauzei, fie atunci când se solicită desființarea unui înscris, fie atunci când s-a solicitat confiscarea specială a unui bun, cu consecința vătămării unor terțe persoane. S-a reținut că, „în cauză, din probele administrate s-a constatat în mod cert faptul că înscrisul intitulat «diplomă de licență», purtând seria T nr. 0017635, însoțită de foaia matricolă nr. 2335, aparent eliberată cetățeanului libanez Y.K. la data de 28 septembrie 2010 de Facultatea de Limbi și Literaturi Străine din cadrul Universității «D.C.» din București, profil filologie, cu specializarea Limba și Literatură Franceză – Limba și Literatura Engleză și purtând viza nr. 83091 din 11 noiembrie 2010 a Centrului Național de Echivalare și Recunoaștere a Diplomelor, este fals. Astfel, din verificările efectuate a reieșit că asemenea diplomă de licență nu a fost eliberată de Universitatea din București, iar seria și datele de identificare menționate pe aceasta aparțin unei alte persoane, din actele dosarului rezultând, pe de o parte, că, în realitate, diploma de licență seria T nr. 0017635, însoțită de foaia matricolă nr. 2335, a fost eliberată la data de 9 iulie 2002 numitului D.C., de Facultatea de Drept din cadrul Universității «N.T.» din București, profil Științe Juridice, specializarea Drept, iar viza nr. 83091 din 11 noiembrie 2010, existentă pe verso-ul diplomei de licență contrafăcute, este, la rândul său, falsă, nefiind acordată de Centrul Național de Echivalare și Recunoaștere a Diplomelor. Așa fiind, este cu evidență dovedită împrejurarea că înscrisul respectiv este fals, fiind incidente în cauză dispozițiile art. 549[1] alin. (3) lit. b) CPP [în prezent, alin. (5) – n.n.], potrivit cărora, în soluționarea sesizării, judecătorul de cameră preliminară admite propunerea și dispune desființarea înscrisului"[1].

Dimpotrivă, s-a arătat că „prima instanță, respectând procedura prevăzută de dispozițiile care reglementează camera preliminară, în sensul că a comunicat părților înscrisurile depuse la dosar, permițându-le să își exprime punctul de vedere asupra desființării actelor apreciate ca fiind false, a concluzionat că față de actele existente la dosar nu s-au produs dovezi că înscrisul ar fi fals în totalitate sau parțial, astfel că a respins cererea de desființare de înscrisuri. Infracțiunea de fals intelectual prevăzută de art. 321 CP (fostul art. 289 CP 1969) constă în falsificarea unui înscris oficial cu prilejul întocmirii acestuia, de către un funcționar public aflat în exercițiul atribuțiilor de serviciu, prin atestarea unor fapte sau împrejurări necorespunzătoare adevărului ori prin omisiunea cu știință de a insera unele date sau împrejurări. Petentul a reclamat faptul că notarul public a inserat în contractul de vânzare-cumpărare întocmit aspecte necorespunzătoare realității, în ceea ce privește vecinătățile imobilului (...). Deși în titlul de proprietate este menționată ca vecină în partea de nord a parcelei 34 numita M.M., celelalte acte care întregesc documentația îl indică drept vecin la nord pe numitul B.D., astfel că în mod corect prima instanță a concluzionat că nu există nicio mențiune neconformă cu realitatea în cele consemnate de către notarul public. De altfel, așa cum a reținut și prima instanță, propunerea procurorului, în sensul desființării totale sau parțiale a înscrisului, trebuie să fie și motivată, organul de urmărire

[1] C.A. București, s. I pen., înch. din 29 septembrie 2015, definitivă prin necontestare, nepublicată.

penală fiind obligat să arate motivele pentru care consideră că înscrisul respectiv este fals și probele pe care se bazează această concluzie a sa. Or, o astfel de motivare lipsește cu desăvârșire din cuprinsul ordonanței Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Craiova"[1].

Într-o altă decizie pronunțată de instanța supremă, s-a apreciat că se impune a se stabili dacă a existat o răspundere civilă delictuală a cumpărătorilor, care în lipsa anchetei efective sunt prezumați de lege ca fiind de bună-credință: „Procurorul s-a limitat în mod nejustificat în a constata prescrierea unor fapte penale și a solicita desființarea înscrisurilor, fără a conduce ancheta în continuare, cu scopul de a asigura victimei o alternativă viabilă pentru a asigura protecția drepturilor sale, chiar dacă ancheta penală nu a condus la un rezultat favorabil, așa încât acțiunea civilă să aibă șanse rezonabile de succes. (...) Pe cale de consecință, în prezenta cauză nu a avut loc o anchetă efectivă din partea autorităților cu privire la condițiile concrete de încheiere a contractelor de vânzare-cumpărare, la modalitatea de încasare a sumelor de bani, la modalitatea de cheltuire ori de economisire a acestora, la neascultarea de către procuror a niciuneia dintre persoanele ale căror contracte se cer a fi anulate; în cadrul procedurii instituite de art. 549[1] CPP – așa cum este ea solicitată de către Curtea Constituțională –, nu se pot suplini aceste lipsuri, iar cererea procurorului trebuie respinsă. În speță nu se poate solicita desființarea unor contracte de vânzare-cumpărare doar pe argumentul că procura care a fost folosită este falsă, deoarece vânzătorul era fiul proprietarului, deci avea vocație succesorală, iar ceilalți moștenitori puteau exercita acțiunea pauliană. Din aceste motive, ancheta efectivă ar fi fost necesar să fie efectuată. În speță trebuie stabilit dacă a existat o răspundere civilă delictuală a cumpărătorilor, care în lipsa anchetei efective sunt prezumați de lege ca fiind de bună-credință"[2].

Într-o altă opinie, s-a arătat că trebuie realizată o distincție între procedura specială prevăzută de art. 549[1] CPP și posibilitatea instanței de judecată, după efectuarea cercetării judecătorești, de a dispune restabilirea situației anterioare conform art. 256 CPP, procedură în cadrul căreia instanța de judecată poate dispune anularea actelor juridice încheiate în legătură cu săvârșirea infracțiunii și poate dispune revenirea dreptului de proprietate asupra unui imobil în patrimoniul persoanei prejudiciate prin săvârșirea infracțiunii, în timp ce, în procedura prevăzută de art. 549[1] CPP, niciuna dintre aceste posibilități nu se află în competența judecătorului de cameră preliminară, scopul acestei proceduri fiind scoaterea din circuitul civil a înscrisurilor falsificate[3], opinie cu care suntem întru totul de acord. Nu credem că textul art. 549[1] CPP se referă la desființarea altor înscrisuri decât cele falsificate, cu privire la care s-a probat definitiv că sunt false.

În jurisprudența recentă s-a decis că, în situația în care obiectul confiscării speciale îl constituie un bun interzis la deținere, nu se impune a se face o altă analiză de către judecătorul de cameră preliminară. Astfel, instanța de control judiciar a constatat că „judecătorul de cameră preliminară de la prima instanță a apreciat în mod greșit că solicitarea parchetului de a se dispune confiscarea cantității de droguri este nefondată. Se observă din motivarea încheierii că argumentele și analiza judecătorului de cameră preliminară excedează obiectului sesizării, întrucât motivul pentru care se respinge sesizarea constă în faptul că soluția de clasare nu ar fi corectă. Or, după cum întemeiat se arată în motivarea contestației, judecătorul de cameră preliminară nu a fost învestit cu privire la acest aspect, întrucât

[1] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 1157 din 8 septembrie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 1040-1041.

[2] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 381 din 25 martie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 1039-1040.

[3] V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. 1, Ed. C.H. Beck, București, 2015, p. 1415-1461. Pentru o distincție între anularea și desființarea înscrisului, a se vedea *idem*, ed. a 2-a a operei citate (2017), p. 2209-2210.

obiectul sesizării prevăzute de art. 315 alin. (2) lit. c) CPP este distinct de cel al plângerii reglementate de art. 340 și urm. din același cod, iar sesizarea cu privire la confiscare, conform art. 315 alin. (2) lit. c) CPP, se formulează după expirarea termenului legal de formulare a plângerii împotriva soluției de clasare. Așa fiind, soluția de clasare împotriva căreia nu s-a formulat plângere în termenul prevăzut de lege nu poate fi modificată decât în situația în care se dispune redeschiderea urmăririi penale, ceea ce nu este cazul în speța de față, iar analiza judecătorului de cameră preliminară relativ la legalitatea ori temeinicia ordonanței prin care s-a dispus clasarea excedează obiectului sesizării. (...)

Așa cum temeinic se arată în motivarea contestației, bunurile găsite la data de 15 decembrie 2015, respectiv cantitatea de 1,40 g α-PVP(1-phenyl-2-(1-pyrrolidinyl)-1-pentanone), sunt bunuri aflate sub control național și a căror deținere este interzisă de lege, astfel încât se impune confiscarea acestora potrivit art. 16 din Legea nr. 143/2000 coroborat cu art. 112 alin. (1) lit. f) CP. Astfel, potrivit art. 16 din Legea nr. 143/2000, drogurile și alte bunuri care au făcut obiectul infracțiunilor prevăzute la art. 2-9 se confiscă, iar dacă acestea nu se găsesc, condamnatul este obligat la plata echivalentului lor în bani. De asemenea, conform art. 112 alin. (1) lit. f) CP, sunt supuse confiscării speciale bunurile a căror deținere este interzisă de legea penală, iar substanțele prevăzute în Legea nr. 143/2000 sunt interzise la deținere.

În condițiile în care prin ordonanța din 10 august 2015 s-a dispus clasarea cauzei sub aspectul infracțiunii prevăzute de art. 2 alin. (1) și art. 4 din Legea nr. 143/2000, ordonanța nu a fost atacată cu plângere conform art. 340 CPP în termenul prevăzut de lege, iar bunurile ce au făcut obiectul cauzei respective sunt interzise la deținere, sunt incidente dispozițiile art. 16 din Legea nr. 143/2000 și ale art. 112 alin. (1) lit. f) CP"[1].

366. Calea de atac. Împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară se poate formula *contestație*. În consecință, încheierea judecătorului de cameră preliminară se comunică atât procurorului, cât și persoanelor interesate, iar termenul de 3 zile de formulare a contestației curge de la data comunicării încheierii motivate.

Se pune problema dacă sunt aplicabile dispozițiile art. 425[1] CPP referitoare la calea de atac a contestației, în contextul în care art. 549[1] conține dispoziții speciale referitoare la soluționarea contestației. Apreciem că sunt incidente dispozițiile art. 425[1] alin. (7) pct. 2 lit. b) CPP, ca dispoziții generale în privința căii ordinare de atac a contestației[2].

Textul art. 549[1] CPP conține o dispoziție specială referitoare la calea de atac – *contestația nemotivată va fi respinsă ca inadmisibilă*.

Judecarea contestației va avea loc *cu citarea contestatorului, a persoanelor ale căror drepturi sau interese legitime pot fi afectate, în ședință publică, participarea procurorului fiind obligatorie*.

De asemenea, sunt prevăzute *soluțiile* ce pot fi pronunțate în contestație: contestația poate fi respinsă ca tardivă, inadmisibilă sau nefondată; dacă este fondată, va fi admisă, cu consecința desființării încheierii și rejudecării propunerii potrivit alin. (5) al art. 549[1].

Contestația se soluționează *prin încheiere motivată*, spre deosebire de art. 425[1] CPP, care se referă la decizie.

Apreciem că, față de aceste dispoziții exprese din art. 549[1] CPP, *procedura prevăzută la art. 425[1] este numai incidentă în completare*.

[1] C.A. București, s. I pen., înch. nr. 16/CP din 15 ianuarie 2016, nepublicată.

[2] În același sens, V.H.D. CONSTANTINESCU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 2207.

Contestația se soluționează de judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară celei sesizate ori, când instanța sesizată este Înalta Curte de Casație și Justiție, de către completul competent potrivit legii.

Punerea în executare a dispoziției de confiscare se face potrivit art. 574 CPP, restituirea lucrurilor și valorificarea celor neridicate conform art. 579 CPP, iar dispoziția de desființare a unui înscris conform art. 580 din același cod.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

TITLUL AL V-LEA. EXECUTAREA HOTĂRÂRILOR PENALE

Capitolul I. Dispoziţii generale

REGLEMENTARE

Art. 550. Hotărârile executorii. (1) Hotărârile instanţelor penale devin executorii la data când au rămas definitive.

(2) Hotărârile nedefinitive sunt executorii atunci când legea dispune aceasta.

Art. 551. Rămânerea definitivă a hotărârii primei instanţe. Hotărârile primei instanţe rămân definitive:

1. la data pronunţării, când hotărârea nu este supusă contestaţiei sau apelului;

2. la data expirării termenului de apel sau de introducere a contestaţiei:

a) când nu s-a declarat apel sau contestaţie în termen;

b) când apelul sau, după caz, contestaţia declarată a fost retrasă înăuntrul termenului;

3. la data retragerii apelului sau, după caz, a contestaţiei, dacă aceasta s-a produs după expirarea termenului de apel sau de introducere a contestaţiei;

4. la data pronunţării hotărârii prin care s-a respins apelul sau, după caz, contestaţia.

Art. 552. Rămânerea definitivă a hotărârii instanţei de apel şi a hotărârii pronunţate în calea de atac a contestaţiei. (1) Hotărârea instanţei de apel rămâne definitivă la data pronunţării acesteia, atunci când apelul a fost admis şi procesul a luat sfârşit în faţa instanţei de apel.

(2) Hotărârea pronunţată în calea de atac a contestaţiei rămâne definitivă la data pronunţării acesteia, atunci când contestaţia a fost admisă şi procesul a luat sfârşit în faţa instanţei care o judecă.

Art. 553. Instanţa de executare. (1) Hotărârea instanţei penale, rămasă definitivă la prima instanţă de judecată sau la instanţa ierarhic superioară ori la instanţa de apel, se pune în executare de către prima instanţă de judecată.

(2) Hotărârile pronunţate în primă instanţă de către Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie se pun în executare, după caz, de Tribunalul Bucureşti sau de tribunalul militar.

(3) Când hotărârea rămâne definitivă în faţa instanţei de apel sau în faţa instanţei ierarhic superioare, aceasta trimite instanţei de executare un extras din acea hotărâre, cu datele necesare punerii în executare, în ziua pronunţării hotărârii de către instanţa de apel sau, după caz, de către instanţa ierarhic superioară.

(4) Dispoziţiile alin. (1)-(3) sunt aplicabile şi în cazul hotărârilor nedefinitive, dar executorii, cu excepţia celor privind măsurile de siguranţă, măsurile asigurătorii şi măsurile preventive, care se pun în executare, după caz, de judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa care le-a dispus.

(5) Când hotărârea instanţei de apel a fost modificată prin hotărârea Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, pronunţată în recurs în casaţie, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie procedează potrivit alin. (3).

(6)[1] În cazul pedepselor şi măsurilor neprivative de libertate, judecătorul delegat cu executarea din cadrul instanţei de executare poate delega unele atribuţii judecătorului delegat cu executarea de la instanţa corespunzătoare în grad instanţei de executare în circumscripţia căreia locuieşte persoana aflată în executare.

Art. 554. Judecătorul delegat cu executarea. (1) Instanţa de executare deleagă unul sau mai mulţi dintre judecătorii săi pentru efectuarea punerii în executare.

---

[1] Alin. (6) al art. 553 a fost introdus prin art. 102 pct. 320 din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală şi pentru modificarea şi completarea unor acte normative care cuprind dispoziţii procesual penale (M. Of. nr. 515 din 14 august 2013).

(2)[1] Dacă la punerea în executare a hotărârii sau în cursul executării se ivește vreo nelămurire sau împiedicare la executare, judecătorul delegat cu executarea poate sesiza instanța de executare, care va proceda potrivit dispozițiilor art. 597 și 598.

COMENTARIU

367. Hotărâri executorii. Ca și în vechiul cod, hotărârile instanțelor penale pot fi încheieri, sentințe sau decizii, modificările intervenind numai în ceea ce privește materia în care se pronunță acestea. Spre exemplu, sentințe se pronunță în fondul cauzei ori atunci când instanța soluționează cereri în materia executării hotărârilor penale ori a reabilitării; încheieri sunt pronunțate în procedura camerei preliminare sau în materia măsurilor preventive de către judecătorul de cameră preliminară sau judecătorul de drepturi și libertăți; decizii pronunță instanța de control judiciar atunci când soluționează apeluri ori contestații întemeiate pe dispozițiile art. 425[1] CPP.

Textul art. 550 CPP nu a suferit modificări față de art. 415 CPP 1968 și se referă la toate tipurile de hotărâri penale, fără a se face distincție, întrucât orice hotărâre penală poate fi, în principiu, susceptibilă să fie pusă în executare în integralitatea sa ori să conțină dispoziții ce pot fi puse în executare. Există și hotărâri ce nu conțin dispoziții susceptibile de a fi puse în executare, spre exemplu, o sentință definitivă prin care s-a dispus achitarea inculpatului, fără a fi obligată nicio persoană la plata cheltuielilor judiciare către stat, însă acestea constituie excepția de la regulă.

Ca *regulă generală*, hotărârile penale devin executorii *la data la care au rămas definitive* și dobândesc autoritate de lucru judecat; unele hotărâri, cum sunt cele prin care se dispune declinarea competenței de soluționare a cauzei, nu pot fi atacate, potrivit legii, cu apel ori contestație, căile ordinare de atac potrivit legii noi.

În economia noului cod, spre deosebire de cel anterior, hotărârile penale sunt susceptibile de a fi atacate cu apel sau cu contestație; în situațiile în care nu s-au exercitat căile de atac, hotărârile devin definitive prin neapelare sau prin neexercitarea dreptului la contestație, iar dacă au fost exercitate căile ordinare de atac, după parcurgerea acestora.

Hotărâri nedefinitive executorii sunt, în general, încheierile pronunțate în materia arestării preventive și numai în situațiile prevăzute de lege. Este necesar ca legea să prevadă în mod expres că hotărârea respectivă este executorie sau să rezulte acest fapt din interpretarea normei legale, în care se arată că o contestație formulată împotriva încheierii *nu suspendă executarea*. Spre exemplu, declararea contestației nu suspendă executarea încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii arestării preventive, prelungirea acesteia ori încetarea de drept, cu consecința, în primele două situații, a executării imediate a mandatului de arestare preventivă și a punerii în libertate a arestatului în a treia situație; în practică s-a apreciat că, similar, dispoziția de înlocuire a măsurii controlului judiciar cu măsura arestării preventive ori a arestului la domiciliu, potrivit art. 215 alin. (7) CPP, este în realitate o dispoziție de luare a măsurii respective, întrucât înlocuirea nu poate avea loc decât cu respectarea condițiilor prevăzute de lege pentru luarea măsurii arestării preventive ori a arestului la domiciliu și, în consecință, este executorie, chiar dacă în cauză se formulează contestație. Practica este însă neunitară, în alte situații instanța apreciind că, dimpotrivă, o încheiere prin care se dispune înlocuirea controlului judiciar cu măsura arestării preventive nu este executorie până la rămânerea sa definitivă, cu consecința emiterii mandatului de arestare preventivă după pronunțarea încheierii sau deciziei instanței de

[1] Alin. (2) al art. 554 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 321 din Legea nr. 255/2013.

control judiciar. Apreciem că, față de dispozițiile actuale ale art. 215 alin. (7) CPP, natura sesizării instanței este aceea a unei cereri de înlocuire a măsurii, iar nu de luare a acesteia, astfel că încheierea va fi pusă în executare numai după ce rămâne definitivă.

Sentințele prin care s-a dispus amânarea executării pedepsei în temeiul art. 589 alin. (1) lit. a) și b) CPP sunt *executorii de la data pronunțării*, în sensul că persoana condamnată nu poate fi încarcerată dacă solicitarea sa a fost admisă, chiar dacă sentința respectivă nu este definitivă; spre deosebire de acestea, sentințele prin care se dispune întreruperea executării pedepsei nu sunt executorii de la data pronunțării, deoarece textul de lege nu prevede în mod expres.

Pentru ca o hotărâre penală să fie pusă în executare, este necesar ca ea *să conțină dispoziții susceptibile de a fi puse în executare*. Încheierile premergătoare fondului, spre exemplu, pot fi executate, dar numai cu privire la anumite chestiuni, privind starea de libertate, sechestrul, amenzile judiciare. Hotărârile de achitare sau de încetare a procesului penal prin care nu s-au dispus măsuri de siguranță, prin care nu a fost admisă acțiunea civilă și prin care nu a fost obligată nicio persoană la plata vreunor cheltuieli judiciare către stat nu sunt susceptibile de executare, întrucât nu conțin dispoziții executorii[1]. S-a arătat și în doctrină că punerea în executare a hotărârilor penale definitive este condiționată de existența unor dispoziții cu privire la latura penală și civilă care să poată fi executate, adică de ceea ce se numește *„titlu executoriu"*[2].

Situația de lucru judecat face ca hotărârea să capete o anumită putere, cunoscută sub denumirea de *autoritate de lucru judecat*, care atrage consecințe ce se manifestă atât sub aspectul unui efect pozitiv, cât și pe o anumită latură negativă[3].

Cel mai important efect al hotărârii definitive penale care capătă autoritate de lucru judecat este cel executoriu.

Pentru ca hotărârea penală să fie pusă în executare, nu este necesar ca titularul acțiunii penale să ceară acest lucru în mod special. Autoritatea de lucru judecat a hotărârii penale naște dreptul pentru organul competent de a pune de îndată în executare dispozițiile cuprinse în hotărârea definitivă. Efectul este *pozitiv*, imediat și aplicabil în toate cazurile, creând pentru hotărârile definitive o eficiență executorie nestânjenită de vreun obstacol. Cel de-al doilea efect, *negativ*, al autorității de lucru judecat constă în aceea că reprezintă o piedică a exercitării acțiunii penale, care poate fi invocată pe cale de excepție. Efectul se produce pe calea unei excepții, nefiind imediat și aplicabil în toate cazurile, și este consacrat în art. 16 alin. (1) lit. i) CPP, prin împiedicarea aducerii din nou spre rezolvare a procesului penal în care s-a adoptat o soluție definitivă[4].

Hotărârile pronunțate în primă instanță pot fi atacate, de regulă, cu apel sau contestație, iar *efectul suspensiv al căii ordinare de atac împiedică, în majoritatea situațiilor, punerea în executare a hotărârii*. S-a arătat, în acest sens, că legea nu permite punerea în executare a hotărârilor pronunțate în primă instanță cu privire la fondul cauzei, aspect principal

[1] GR.GR. THEODORU, *Tratat de Drept procesual penal*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 893. Cu toate acestea, și o hotărâre ce nu conține dispoziții executorii poate necesita efectuarea anumitor formalități după rămânerea definitivă, cum ar fi comunicarea către serviciul cazier judiciar potrivit Legii nr. 290/2004 (republicată în M. Of. nr. 777 din 13 noiembrie 2009), în vederea ștergerii din evidență a mențiunilor privind notările provizorii.

[2] D. LUPAȘCU, *Punerea în executare a pedepselor principale*, Ed. Rosetti, București, 2003, p. 38.

[3] N. VOLONCIU, *Tratat de procedură penală. Partea specială*, vol. II, ed. a 2-a, Ed. Paideia, București, 1996, p. 381.

[4] *Ibidem*.

și central al pricinii asupra căruia executarea rămâne întotdeauna suspendată până la epuizarea posibilităților de trecere a cauzei prin gradele de jurisdicție[1].

Necesitățile procedurii judiciare determină însă, în anumite situații, ca *apelul sau contestația să nu fie suspensive de executare*. În asemenea cazuri, cele hotărâte de instanță vor fi puse în executare, chiar dacă împotriva hotărârii s-a declarat apel sau contestație. Legislația anterioară permitea declararea apelului peste termen, care nu suspenda executarea, potrivit art. 365 alin. (2) CPP 1968; în noul cod, această instituție nu mai este prevăzută, fiind păstrată numai posibilitatea *repunerii în termenul de apel*, conform art. 411 CPP; în acest caz, formularea cererii de repunere în termenul de apel nu suspendă executarea hotărârii, care este definitivă până la admiterea cererii de repunere în termenul de apel, însă până la soluționarea ei instanța de apel poate suspenda executarea. Se observă că în acest caz *suspendarea executării are loc printr-o hotărâre a instanței*, iar nu prin efectul legii; după admiterea cererii de repunere în termenul de apel, hotărârea nu mai este definitivă și, în consecință, executarea nu mai poate continua.

Hotărârile penale pronunțate în fondul cauzei pot conține și *dispoziții care să fie executorii de la pronunțare*, fără a se aștepta rămânerea definitivă a hotărârii, cum sunt cele cu privire la luarea sau încetarea de drept a măsurii arestării preventive, în cursul judecății, luarea măsurilor asigurătorii; cu alte cuvinte, hotărârea în ansamblul său nu este definitivă și, în consecință, nu poate fi pusă în executare, însă anumite dispoziții din aceasta sunt executorii.

S-a decis că hotărârea instanței cu privire la *măsurile asigurătorii* fiind executorie, chiar dacă este nedefinitivă, se pune în executare de către organele prevăzute de lege, care încheie proces-verbal despre procedura urmată, fiind fără relevanță la luarea măsurii proba existenței și valorii bunurilor asupra cărora măsura a fost instituită[2]. Soluția este firească, dată fiind împrejurarea că unul dintre scopurile măsurii asigurătorii este de a împiedica persoana ale cărei bunuri au fost puse sub sechestru să le înstrăineze, în dauna părții civile.

De asemenea, este executorie dispoziția instanței de judecată de internare a inculpatului în vederea efectuării expertizei psihiatrice obligatorii, conform art. 184 alin. (21) CPP.

Momentul rămânerii definitive a hotărârii penale a primei instanțe, a instanței de apel sau a instanței ce soluționează contestația prezintă importanță nu numai sub aspectul datei la care hotărârea penală va fi pusă în executare, ci și cu privire la *aplicarea unor instituții de drept penal și de drept civil*. Săvârșirea unei alte infracțiuni după rămânerea definitivă a hotărârii atrage, dacă sunt întrunite și celelalte condiții, starea de recidivă postcondamnatorie, în timp ce, dacă noua infracțiune a fost comisă înainte de rămânerea definitivă a hotărârii, sunt aplicabile regulile concursului de infracțiuni. La data rămânerii definitive a hotărârii pe latură civilă, aceasta devine titlu executoriu și încep să curgă dobânzile la sumele stabilite ca despăgubiri[3].

Hotărârea penală rămasă definitivă beneficiază de autoritate de lucru judecat, ceea ce înseamnă, așa cum am arătat, că ea va fi executată și *va împiedica o nouă urmărire penală pentru aceleași fapte*, organele competente având dreptul și obligația să treacă la executarea ei. *Hotărârea definitivă nu mai poate fi modificată*, decât pentru lămurirea și interpretarea unei dispoziții neclare, pe calea contestației la executare întemeiate pe

[1] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 387.

[2] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 2042 din 16 octombrie 2002, în P.J.P. 2001-2002, p. 319.

[3] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *Codul de procedură penală comentat. Art. 415-464. Executarea hotărârilor penale*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 5. Se observă că uneori, în practică, instanțele dispun ca dobânda legală să fie calculată de la data săvârșirii infracțiunii, practica nefiind unitară sub acest aspect.

dispozițiile art. 598 alin. (1) lit. c) CPP, sau pentru a îndrepta o eroare materială potrivit art. 278 CPP ori a înlătura omisiunile vădite conform art. 279 din același cod.

Efectele autorității de lucru judecat se produc nu numai în legătură cu aspectele soluționării cauzei în fond, ci și cu privire la chestiunile legate de executare. În practică s-a decis că, atunci când aplicarea legii penale mai favorabile este obligatorie în condițiile art. 14 CP (din 1969, art. 6 CP – n.n.), după respingerea definitivă a unei contestații la executare, nu se mai poate formula o nouă contestație, bazată pe aceleași motive[1]. Uneori, însuși textul de lege interzice formularea unei noi cereri pentru aceleași temeiuri; astfel, potrivit art. 599 alin. (5) CPP, cererile ulterioare de contestație la executare sunt inadmisibile dacă există identitate de persoană, de temei legal, de motive și de apărări.

Trebuie observat însă că *nu toate hotărârile pronunțate în materia executării se bucură de autoritate de lucru judecat*, în sensul că o nouă judecată nu poate avea loc pentru aceleași temeiuri, fiind exceptate, spre exemplu, hotărârile pronunțate în materia amânării sau întreruperii executării pedepsei închisorii[2].

368. Rămânerea definitivă a hotărârii primei instanțe. Punerea în executare a hotărârilor penale fiind condiționată de rămânerea definitivă a acestora, prezintă o importanță deosebită stabilirea cu exactitate a momentului de la care o anumită hotărâre poate fi considerată definitivă.

Codul de procedură penală, în art. 551-552, prevede în detaliu noțiunea de rămânere definitivă a hotărârii penale, pronunțată în primă instanță, în apel sau în contestație.

Hotărârea primei instanțe rămâne definitivă, după caz:

a) la data pronunțării;

b) la data expirării termenului de apel ori de introducere a contestației;

c) la data retragerii apelului ori a contestației;

d) la data pronunțării hotărârii de instanța de apel ori care soluționează contestația.

Încheierile date în primă instanță pot fi atacate odată cu fondul, cu excepția situațiilor în care sunt atacabile separat cu apel ori contestație, potrivit legii. Spre exemplu, sunt atacabile cu apel ori contestație, după caz, odată cu fondul, încheierile prin care instanța a admis sau a respins cererea de administrare a unei probe.

Există și *hotărâri ce nu sunt supuse căilor de atac*, spre exemplu, cele pronunțate în materia declinării de competență, potrivit art. 50 alin. (4) CPP. De asemenea, încheierea prin care se soluționează cererea de abținere ori de recuzare nu este supusă niciunei căi de atac, conform art. 68 alin. (7) CPP. Aceste hotărâri sunt *definitive de la momentul pronunțării*.

În cazul hotărârilor atacabile cu apel, prin *neexercitarea în termen a apelului*, sentința dobândește autoritate de lucru judecat, astfel că împotriva ei nu mai poate fi folosită calea ordinară de atac. Și în această situație, data rămânerii definitive a hotărârii este *data expirării termenului de apel*; considerațiile sunt valabile și în cazul în care împotriva hotărârii se poate formula contestație conform art. 425[1] CPP.

Consecințele, după cum am arătat, nu vizează numai dreptul organelor judiciare de a pune în executare o hotărâre care a rămas definitivă prin neexercitarea căii ordinare de atac, ci și incidența unor instituții de drept substanțial; săvârșirea unei infracțiuni după expirarea termenului de apel privind o sentință anterioară de condamnare la pedeapsa închisorii cu suspendarea condiționată a executării, când apelul împotriva primei sentințe

[1] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 3821/1971, în R.R.D. nr. 11/1971, p. 71, conform cu D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 34.

[2] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 6.

a fost respins ca tardiv, atrage revocarea suspendării condiționate, în condițiile art. 83 CP (din 1969 – n.n.), hotărârea rămânând definitivă la data expirării termenului de apel[1].

În situația în care cererea de repunere în termenul de apel a fost respinsă ca nefondată, apelul se va respinge ca tardiv formulat, data rămânerii definitive a hotărârii fiind data expirării termenului de declarare a apelului.

Nu este definitivă și deci poate fi atacată cu apel sau contestație o hotărâre penală dată în primă instanță care *nu a fost comunicată* conform dispozițiilor art. 407 alin. (1) teza I CPP, care se referă la comunicarea copiei minutei, după pronunțarea hotărârii, sau care *a fost comunicată cu încălcarea dispozițiilor legale* (spre exemplu, la o altă adresă decât cea indicată de parte în cursul judecății)[2]. Nu are relevanță dacă acea hotărâre a fost deja pusă în executare, partea putând declara calea de atac oricând, chiar după trecerea a mai mult de 10 zile de la începerea executării, întrucât nu sunt aplicabile dispozițiile privind repunerea în termenul de apel. În aceste condiții, petentul poate formula contestație la executare în temeiul art. 598 alin. (1) lit. a) CPP, întrucât a fost pusă în executare o hotărâre care nu era definitivă, însă constatarea acestei situații o poate face instanța de apel, în judecarea apelului declarat de persoana împotriva căreia are loc executarea.

În același sens, instanța supremă a decis că inculpatul care se sustrage urmăririi penale și judecății se citează la ultimul domiciliu cunoscut, iar dacă nu se cunoaște adresa unde locuiește, citarea se face prin afișare la sediul consiliului local în a cărui rază teritorială s-a săvârșit infracțiunea, conform art. 177 alin. (4) CPP (din 1968 – n.n.). Când se constată că inculpatul a părăsit țara, necunoscându-se domiciliul său din străinătate, comunicarea copiei de pe dispozitivul sentinței se face numai prin afișare la consiliul local, potrivit art. 177 alin. (4) raportat la art. 182 din același cod[3]. Această jurisprudență rămâne de actualitate, ca principiu, însă în concret, conform normelor privind citarea din codul actual, se va afișa înștiințare la sediul instanței, nemaiexistând dispoziții privind citarea prin afișare la sediul consiliului local; comunicarea se va face în aceeași modalitate.

Apreciem că, în măsura în care comunicarea copiei de pe minută potrivit art. 407 alin. (1) teza I CPP nu s-a efectuat conform dispozițiilor legale, însă comunicarea hotărârii în integralitate, după motivare, s-a făcut în mod legal, conform art. 407 alin. (1) teza ultimă, nu se poate considera că hotărârea nu a fost legal comunicată, însă termenul de apel sau de contestație, după caz, se va calcula de la data acestei comunicări.

În jurisprudența recentă s-a decis că, deși comunicarea hotărârii nu a avut loc prin afișare la sediul consiliului local, cum s-ar fi impus, dat fiind faptul că inculpatul nu mai locuia la adresa de domiciliu din România, fiind plecat din țară încă din anul 2001, adresa sa din Statele Unite ale Americii nefiind cunoscută, iar infracțiunea a fost săvârșită pe teritoriul acestui stat, totuși apelul declarat de acesta este tardiv formulat, întrucât, mai înainte de a formula cererea de apel, el a promovat o contestație la executarea hotărârii de condamnare, solicitând aplicarea legii penale mai favorabile și reducerea pedepsei, aspect ce dovedește că avea cunoștință de soluția de condamnare: „Verificând dosarul cauzei, curtea constată că, pe parcursul soluționării acesteia în fond, instanța de judecată a dispus citarea inculpatului la toate adresele cunoscute, reținând, totodată, faptul că din probele aflate la dosarul cauzei rezultă că inculpatul este plecat în Statele Unite ale Americii din anul 2001, moment de la care nu a mai revenit pe teritoriul României, adresa

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2131/1997, în B.J. 1997 și C.S.J., S.U., hot. nr. 1/1998, p. 302-304, *apud* D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 41.

[2] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 9.

[3] C.S.J., s. pen., dec. nr. 38 din 10 ianuarie 2001, în B.J. Baza de date.

la care acesta locuiește fiind necunoscută. De altfel, chiar în rechizitoriu s-a reținut că faptele au fost comise de inculpat pe teritoriul SUA, fiind incident principiul personalității legii penale prevăzut de art. 4 CP din 1969 – art. 9 CP. De asemenea, la dosarul cauzei se află înscrisuri din care reiese că procurorul în cursul urmăririi penale a făcut demersurile necesare pentru a stabili atât identitatea inculpatului, cât și adresa la care locuiește, însă nu s-a putut stabili o adresă exactă pe teritoriul SUA la care să poată fi citat. De asemenea, și instanța în cursul judecății a efectuat demersuri în vederea citării inculpatului, însă nu s-a putut stabili o adresă la care să fie citat, citarea având loc prin afișare la sediul consiliului local. În consecință, instanța nu a avut la dispoziție o adresă nici pe teritoriul României, nici în SUA la care să comunice soluția pronunțată, motiv pentru care se impunea efectuarea comunicării tot prin afișare, însă nu există la dosarul cauzei o asemenea dovadă.

Cu toate acestea, se observă că inculpatul a avut cunoștință de existența unei hotărâri de condamnare, fiindu-i chiar comunicat mandatul de executare a pedepsei închisorii, după cum el însuși recunoaște, încă de la finalul anului 2013. (...) Mai mult decât atât, se constată că inculpatul a formulat în cursul anului 2014 o contestație la executare, prin intermediul unui avocat ales, contestație prin care a solicitat aplicarea legii penale mai favorabile și reducerea pedepsei aplicate. (...) Mai mult decât atât, inculpatul a formulat contestație împotriva sentinței prin care a fost respinsă contestația formulată. Or, în aceste condiții, nu se poate susține că inculpatul nu a avut cunoștință de hotărârea penală pronunțată definitiv împotriva sa, astfel că avea posibilitatea de a declara calea de atac, având în vedere faptul că a luat cunoștință de existența mandatului de executare a pedepsei închisorii și, implicit, de existența unei condamnări încă din decembrie 2013, având posibilitatea de a declara apel în toată perioada decembrie 2013 și până la data formulării contestației privind aplicarea legii penale mai favorabile. Cu toate acestea, inculpatul nu a înțeles să declare apel împotriva sentinței penale, deși în mod evident luase cunoștință de aceasta, din moment ce a promovat o contestație la executare împotriva ei.

Curtea observă că inculpatul invocă în realitate propria culpă în neexercitarea căii de atac, insistând asupra împrejurării că nu a avut cunoștință de proces, deși la data formulării contestației la executare era în termen pentru a declara calea ordinară de atac și avea, fără îndoială, cunoștință de procesul penal ce avusese loc în privința sa.

Nu sunt incidente nici dispozițiile art. 411 CPP referitoare la repunerea în termenul de apel, deoarece în acest caz întârzierea trebuia să fie determinată de o cauză temeinică de împiedicare, ceea ce nu este cazul. Astfel, din moment ce inculpatul a putut declara contestație la executarea sentinței penale, chiar prin avocat ales, fără niciun impediment, fără a fi împiedicat de nimic în acest demers, iar cererea sa, de altfel, a și fost soluționată definitiv și prin parcurgerea căilor de atac, rezultă cu evidență că acesta avea posibilitatea și de a formula apel, cale ordinară de atac, împotriva sentinței penale de condamnare, fără a exista o cauză temeinică de împiedicare.

Așa fiind, curtea a constatat că în mod culpabil inculpatul nu a înțeles să exercite calea ordinară de atac în termenul prevăzut de lege, astfel că, în baza art. 421 pct. 1 lit. a) CPP, a respins ca tardiv apelul declarat de apelantul-inculpat (...)"[1].

Într-o altă cauză, s-a arătat că „sentința penală împotriva căreia condamnatul a formulat apel a fost comunicată acestuia la domiciliul cunoscut, precum și prin afișare la sediul instanței, astfel că hotărârea menționată a rămas definitivă prin neapelare, în condițiile art. 551 pct. 2 lit. a) CPP, fiind emis mandatul de executare a pedepsei închisorii. În cererea

[1] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 366/A din 6 martie 2015, nepublicată.

de apel formulată, condamnatul nu a invocat împrejurări de natură a duce la repunerea sa în termenul de apel, potrivit art. 411 alin. (1) CPP; susținerea sa că a lipsit de la domiciliul pe care îl declarase organelor judiciare nu constituie o cauză temeinică de împiedicare ce să justifice întârzierea declarării apelului. Astfel fiind, având în vedere că persoana condamnată a lipsit de la judecată, văzând și dispozițiile art. 466 CPP, curtea a recalificat apelul formulat de condamnat ca cerere de redeschidere a procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate și, în baza art. 467 alin. (1) CPP, a declinat competența de soluționare a cauzei în favoarea judecătoriei care a judecat cauza în primă instanță, în lipsa acestuia"[1].

Așa cum s-a arătat anterior în cuprinsul lucrării[2], potrivit art. 411 alin. (4) CPP, dispozițiile referitoare la repunerea în termen și suspendarea executării hotărârii *nu se aplică în situația redeschiderii procesului penal cerute de persoana condamnată în lipsă*. Cu alte cuvinte, în situația în care persoana condamnată a lipsit de la judecata în fond în mod justificat și nu a putut încunoștința instanța, fiind, de asemenea, în imposibilitate de a declara apel pe acest temei, din cauza unui motiv temeinic de împiedicare, aceasta nu poate cere repunerea în termenul de apel, ci va folosi procedura redeschiderii procesului penal. Textul analizat se referă la cea dintâi situație menționată, în care, deși sunt îndeplinite condițiile pentru ca persoana condamnată să uzeze fie de instituția repunerii în termenul de apel, fie de cea a redeschiderii procesului penal, legea impune aplicarea cu prioritate a dispozițiilor speciale privind redeschiderea procesului penal, aceasta din urmă fiind o cale extraordinară care a preluat atât calea de atac prevăzută de art. 365 CPP 1968 („apelul peste termen"), cât și procedura prevăzută de art. 522[1] CPP 1968 („rejudecarea celor judecați în lipsă în caz de extrădare")[3].

La data expirării termenului de introducere a unei căi de atac ordinare, hotărârea pronunțată devine definitivă și executorie, de asemenea, *retragerea unei căi de atac declarate este operantă la data declarației de retragere*, ceea ce determină, în cazul în care retragerea s-a produs înainte de expirarea termenului, să fie considerată inexistentă calea de atac și deci hotărârea să rămână definitivă *la data expirării termenului în care poate fi atacată*[4].

Retragerea apelului după expirarea termenului de apel poate avea loc fie la prima instanță, prin cerere scrisă, mai înainte ca dosarul să fie înaintat instanței de apel, fie în fața instanței de apel. În practică însă, dosarul este trimis instanței de apel chiar în situația în care partea a înțeles să își retragă apelul, apreciindu-se că numai instanța de apel poate lua act de retragerea căii de atac. În această situație, prezintă importanță *data declarației de retragere a apelului*, iar nu data când instanța de apel a luat act de retragere[5].

Referitor la această chestiune, în practică s-a considerat că, întrucât judecătorul delegat nu poate lua act de retragerea recursului, el nu poate emite nici mandatul de executare a pedepsei închisorii înainte ca instanța de recurs să ia act de retragere, deoarece până atunci hotărârea nu este definitivă[6]. Într-adevăr, numai instanța de apel sau, după caz, aceea care soluționează contestația este autoritatea competentă să ia act de retragerea căii de atac, însă acest fapt nu influențează asupra datei la care rămâne definitivă hotărârea

[1] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 243/A din 15 februarie 2016, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *Codul de procedură penală adnotat cu jurisprudență națională și europeană*, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 1049.

[2] A se vedea *supra*, partea specială, nr. 138.2.

[3] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 923/A din 2 iunie 2016, nepublicată.

[4] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 9.

[5] *Idem*, p. 10.

[6] Trib. Argeș, dosar nr. 1622/1972, *apud* D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 51.

primei instanțe, care va fi tot aceea a retragerii căii de atac, cu consecințele corespunzătoare (spre exemplu, cu privire la stabilirea stării de recidivă). Cât privește hotărârea prin care se ia act de retragerea căii de atac, aceasta este definitivă la data pronunțării, mențiune ce va fi făcută în minută și în dispozitiv.

În majoritatea situațiilor însă, retragerea căii de atac intervine după sesizarea instanței de control judiciar; în acest caz, instanța de control judiciar ia act prin încheiere sau decizie de retragerea căii de atac, data rămânerii definitive a hotărârii primei instanțe fiind data retragerii căii de atac, ce coincide cu data pronunțării hotărârii prin care se ia act de retragere. Sunt situații în care instanța de control judiciar ia act de retragere prin încheiere intermediară, spre exemplu, atunci când numai unul dintre apelanți arată că își retrage apelul, judecata continuând cu privire la ceilalți. În asemenea situații, încheierea respectivă se impune a fi înregistrată de compartimentul de executări penale al instanței de apel, în vederea emiterii extrasului către instanța de executare, pentru a se pune în executare hotărârea cu privire la cel care și-a retras calea de atac.

Anterior modificărilor intervenite în vechiul cod prin Legea nr. 202/2010, retragerea putea fi și parțială, numai în latura penală sau numai în latura civilă, hotărârea devenind definitivă în latura în care a fost retrasă calea de atac. Apreciem că, după intrarea în vigoare a Legii nr. 202/2010 și în prezent, conform dispozițiilor noului cod, când legea procesuală penală reglementează o singură cale ordinară de atac, apelul sau contestația, după caz, cu efect devolutiv, apelantul sau, după caz, contestatorul are posibilitatea de a formula ori modifica motivele de apel până la dezbateri; inclusiv procurorul poate modifica motivele de apel, fiind ținut numai de persoana cu privire la care a declarat apel Ministerul Public; în plus, soluționarea laturii civile este strâns legată de soluționarea laturii penale, astfel că de foarte multe ori apelul declarat pe latură penală, în care se solicită, spre exemplu, achitarea inculpatului, are efecte și asupra laturii civile. Așa fiind, nu mai operează o reală retragere parțială a apelului, numai cu privire la latura penală ori la latura civilă, ci o modificare a motivelor de apel.

Este însă posibil ca inculpatul să critice în calea de atac numai individualizarea pedepsei, fără a contesta vinovăția sa și nici cuantumul despăgubirilor la care a fost obligat; chiar și în aceste condiții, hotărârea rămâne definitivă sub toate aspectele la data soluționării apelului declarat de inculpat.

Dacă însă s-a dispus disjungerea laturii civile de cea penală, iar hotărârea prin care s-a soluționat acțiunea penală rămâne definitivă în vreuna dintre modalitățile prevăzute de lege, dacă cel condamnat săvârșește o infracțiune după această dată, dar înainte de a se judeca apelul cu privire la latura civilă, se va afla în stare de recidivă postcondamnatorie.

După retragerea căii de atac, hotărârea penală devenind definitivă, partea nu o mai poate ataca, apelul sau contestația declarate în aceste condiții fiind inadmisibile.

În ceea ce privește *renunțarea la apel*, instituție ce se regăsește și în noul cod, conform art. 414 CPP, după pronunțarea hotărârii și până la expirarea termenului de declarare a apelului, părțile și persoana vătămată pot renunța în mod expres la această cale de atac; dacă partea sau persoana vătămată renunță la apel, data rămânerii definitive a hotărârii este *data expirării termenului de apel*. S-a decis că, în situația în care inculpatul a renunțat la calea de atac mai înainte de expirarea termenului de declarare a apelului și ulterior depune și o cerere de retragere a căii de atac, se va lua act de renunțarea la apel, data

rămânerii definitive a hotărârii fiind aceea a expirării termenului de apel, cu consecințe, după cum am arătat, asupra incidenței unor instituții de drept substanțial[1].

Hotărârea penală rămâne definitivă la datele stabilite în art. 551 CPP dacă, cu privire la aceeași faptă, ipotezele avute în vedere sunt îndeplinite față de toate părțile îndrituite să acționeze pe calea apelului. În caz contrar, *hotărârea rămâne definitivă la momente diferite pentru părțile cauzei*, în funcție de situațiile concrete apărute. După cum am arătat, este posibil ca, pe parcursul judecării apelurilor declarate de doi inculpați, unul să își retragă apelul declarat, pentru acesta hotărârea fiind definitivă la data retragerii căii de atac, în timp ce pentru celălalt hotărârea va rămâne definitivă în funcție de cursul pe care îl va urma procesul penal, după judecarea apelului său[2].

O altă chestiune care ar trebui menționată este aceea a *efectului extensiv al apelului* (în cazul contestației nu mai este prevăzut de lege un asemenea efect), prevăzut în art. 419 CPP, care stabilește că instanța de apel examinează cauza prin extindere și cu privire la părțile care nu au declarat apel sau la care acesta nu se referă, putând hotărî și în privința lor, fără să le poată crea însă o situație mai grea. În aceste condiții, dacă hotărârea a rămas definitivă pentru partea care nu a declarat apel, punerea în executare fiind efectuată la acel moment, *prin extinderea efectelor căii de atac se procedează la o modificare a hotărârii definitive*, astfel că va fi necesară anularea formelor de executare deja emise și se procedează la o nouă punere în executare a hotărârii, în măsura în care s-au produs acele modificări[3]. Pentru evitarea formulării unor contestații la executare sub acest aspect, se impune ca instanța de apel să dispună prin decizie în acest sens.

O altă situație care poate interveni este aceea prevăzută de art. 421 pct. 2 lit. b) CPP referitoare la *trimiterea cauzei spre rejudecare*; conform acestui text, instanța de apel desființează sentința primei instanțe și dispune rejudecarea de către instanța a cărei hotărâre a fost desființată pentru motivul că judecarea cauzei la acea instanță a avut loc în lipsa unei părți nelegal citate sau care, legal citată, a fost în imposibilitate de a se prezenta și de a înștiința instanța despre această imposibilitate, invocată de acea parte, ori atunci când există vreunul dintre cazurile de nulitate absolută, cu excepția cazului de necompetență, când se dispune rejudecarea de către instanța competentă. Este posibilă trimiterea cauzei spre rejudecare numai cu privire la unul dintre inculpați, caz în care hotărârea nu va fi definitivă pentru acesta, procesul penal fiind reluat. Trimiterea cauzei spre rejudecare poate interveni și atunci când instanța nu s-a pronunțat asupra unei fapte reținute în sarcina inculpatului prin actul de sesizare sau asupra acțiunii civile. În situația în care trimiterea cauzei spre rejudecare se dispune numai pentru motivul nepronunțării asupra acțiunii civile, hotărârea este definitivă cu privire la latura penală a cauzei și va fi pusă în executare.

369. Rămânerea definitivă a hotărârii instanței de apel și a hotărârii pronunțate în calea de atac a contestației. Hotărârea instanței de apel și cea pronunțată în calea de atac a contestației rămân definitive *la data pronunțării*, atunci când apelul și, respectiv, contestația au fost admise și procesul a luat sfârșit în fața instanței de apel sau a organului judiciar competent să soluționeze contestația.

Se observă că reglementarea este diferită față de cea anterioară, în primul rând având în vedere modificările aduse de legiuitor normelor privind soluționarea căilor ordinare de atac.

---

[1] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 675 din 23 mai 2014, nepublicată.

[2] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 11.

[3] *Idem*, p. 12.

Astfel, dacă *apelul este respins*, ceea ce rămâne de executat este hotărârea primei instanțe, care este definitivă *la data pronunțării hotărârii prin care apelul este respins* (la fel în cazul contestației), cu o singură observație – în acest caz, cheltuielile judiciare în apel vor fi puse în executare tot de instanța de executare, fiind adăugate, după caz, la cheltuielile judiciare la care a fost obligat apelantul în primă instanță.

Dacă însă *hotărârea primei instanțe este modificată în calea ordinară de atac*, atât hotărârea primei instanțe, cât și aceea a instanței de control judiciar rămân definitive la aceeași dată, aceea *a pronunțării hotărârii de către instanța de control judiciar*, urmând a se pune în executare hotărârea așa cum a fost modificată în calea de atac.

În cazul *trimiterii spre rejudecare*, nu putem vorbi despre o hotărâre definitivă, procesul penal urmând a fi reluat conform deciziei instanței de control judiciar.

Conform vechiului cod, era atacabilă cu recurs și decizia pronunțată în apel prin care s-a dispus trimiterea cauzei spre rejudecare, ca urmare a modificării art. 385^1 alin. (1) lit. e) CPP 1968 prin Legea nr. 356/2006. Anterior acestor modificări, deciziile pronunțate în apel prin care se dispuneau desființarea sentințelor și trimiterea cauzei spre rejudecare nu puteau fi atacate cu recurs, o hotărâre cu privire la care s-a dispus trimiterea cauzei spre rejudecare a cauzei rămânând definitivă abia după parcurgerea celui de-al doilea ciclu de judecată, în fond, apel și recurs[1]. Toată această jurisprudență nu mai este de actualitate, în contextul în care legea procesuală penală prevede o singură cale ordinară de atac.

Spre deosebire de hotărârea instanței de fond, care devine definitivă la momente diferite, în funcție de situații concrete apărute în practică, hotărârea instanței de apel sau cea care se pronunță în contestație devine definitivă și dobândește autoritate de lucru judecat la data pronunțării.

Aceleași reguli se aplică și în cazul *încheierilor atacabile separat cu apel ori cu contestație*, cum ar fi cele privind luarea, revocarea sau încetarea de drept a măsurilor preventive, cele privind internarea medicală, ca măsură de siguranță provizorie, sau cele privind suspendarea judecății.

370. Instanța de executare. Puterea de a pune în executare hotărârile penale aparține în sistemul românesc instanței judecătorești[2].

Instanța care va pune în executare hotărârea penală poartă denumirea de instanță de executare.

Textul stabilește care este instanța de executare în toate situațiile în care hotărârile penale rămân definitive, indiferent de modalitatea de rămânere definitivă, prin neapelare sau prin exercitarea căilor de atac, și indiferent de împrejurarea dacă au fost sau nu modificate în căile de atac. Astfel, *prima instanță*, care poate fi judecătoria sau tribunalul ori curtea de apel, este desemnată conform legii să pună în executare hotărârile penale, să emită deci formele de executare[3].

Dacă după rămânerea definitivă a hotărârii s-a modificat prin lege competența de judecată în primă instanță, devine instanță de executare *instanța competentă să judece*

[1] GH. JOSAN, *Momentul rămânerii definitive a hotărârii instanței de apel în materie penală*, în Dreptul nr. 5/2007, p. 195.

[2] În alte legislații se instituie ca autoritate de executare Ministerul Public, judecătorul de execuție sau o entitate independentă ori un sistem mixt, în care executarea se face de procuror sau de serviciul de executare, în funcție de sancțiunea aplicată. A se vedea și D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 18 și urm.

[3] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 16.

cauza în primă instanță potrivit noii legi, chiar dacă nu este aceeași cu instanța care a judecat cauza în primă instanță[1].

Prima instanță este cea mai în măsură să asigure punerea în executare a hotărârilor penale cu maximă celeritate, întrucât deține toate datele necesare în acest scop. Potrivit Regulamentului de ordine interioară al instanțelor judecătorești[2], prima instanță, prin compartimentul de executări penale, procedează la înregistrarea soluțiilor pronunțate în materie penală, date pe baza cărora va trece ulterior la emiterea formelor de executare în aceeași zi în care hotărârea penală rămâne definitivă.

Pentru Înalta Curte de Casație și Justiție, hotărârile pronunțate în primă instanță sunt puse în executare de Tribunalul București sau, după caz, de tribunalul militar.

În situația în care hotărârea este atacată cu apel sau, după caz, cu contestație, după pronunțarea deciziei în apel sau în contestație, indiferent dacă hotărârea rămâne definitivă sau nu, instanța de apel sau instanța ierarhic superioară, prin compartimentul de executări penale, este obligată să trimită primei instanțe, deci instanței de executare, un extras cu privire la decizia pronunțată. Extrasul se trimite în ziua pronunțării.

Instanța de executare este întotdeauna prima instanță, indiferent că măsurile dispuse au fost pronunțate de prima instanță sau de instanțele de apel ori cea ierarhic superioară, cu alte cuvinte, indiferent dacă hotărârea pronunțată în fond a fost sau nu modificată în căile de atac.

În caz de desființare sau casare cu trimitere spre rejudecare la o altă instanță decât aceea a cărei hotărâre a fost desființată sau casată, instanța de executare va fi *instanța la care s-a trimis cauza*.

În situația în care judecata în cauză a fost *strămutată în cursul soluționării căii de atac*, apreciem că instanța de executare nu va fi prima instanță, ci aceea corespunzătoare în grad primei instanțe, din circumscripția instanței de control judiciar.

S-a arătat că instanțele iau în cursul urmăririi sau judecății numeroase dispoziții ce trebuie executate și care nu se referă la raportul juridic procesual principal, neavând nimic comun cu aspectele fazei de punere în executare. Aceste hotărâri se execută chiar de *instanța care le-a pronunțat* (și nu obligatoriu de cea care a judecat în primă instanță), datorită naturii lor specifice, cum sunt hotărârile de declinare a competenței, de admitere a apelului și dispunere a rejudecării cauzei, încheierea de soluționare a abținerii sau a recuzării[3].

În noul cod, conform art. 553 alin. (4) CPP, dispozițiile privind instanța de executare sunt *aplicabile și în cazul hotărârilor nedefinitive, dar executorii* (spre exemplu, cele prin care se admite cererea de amânare a executării pedepsei), *cu excepția* celor privind măsurile de siguranță, măsurile asigurătorii și măsurile preventive, care se pun în executare, după caz, de judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau de instanța care le-a dispus. Spre exemplu, instanța de judecată care dispune prin încheiere luarea măsurii asigurătorii va proceda la punerea în executare a acestei măsuri prin trimiterea unei copii de pe hotărâre la organele competente să o execute.

Potrivit art. 553 alin. (6) CPP, în cazul *pedepselor și măsurilor neprivative de libertate*, judecătorul delegat cu executarea din cadrul instanței de executare poate delega unele atribuții judecătorului delegat cu executarea de la *instanța corespunzătoare în grad instanței*

[1] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1671/1977, în C.D. 1977, p. 383, conform cu D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 44.

[2] Aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 1375/2015 (M. Of. nr. 970 din 28 decembrie 2015).

[3] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 391.

de executare în circumscripția căreia locuiește persoana aflată în executare; această dispoziție a fost introdusă pentru a facilita supravegherea executării pedepsei sau măsurii neprivative de libertate, în situația în care persoana aflată în executare nu locuiește în circumscripția instanței de executare, dispoziția fiind atât în beneficiul persoanei aflate în executare, cât și al instanței, întrucât efectuarea supravegherii în asemenea situații ar putea fi dificilă.

371. Judecătorul delegat cu executarea. Faza procesuală a punerii în executare se plasează după rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești penale și debutează prin primele activități judiciare pe care le întreprinde la instanța de executare judecătorul delegat cu efectuarea punerii în executare. Procesul se află în faza punerii în executare și când, după rămânerea definitivă a hotărârii, condamnatul introduce o cerere de amânare a executării pedepsei închisorii, chiar dacă judecătorul delegat încă nu a întreprins în cauză niciun act concret de punere în executare[1].

Pentru efectuarea punerii în executare, la compartimentul de executări penale este delegat, prin ordin de serviciu emis de președintele instanței, un judecător care se ocupă de punerea în executare a hotărârilor penale. Trebuie observat că acesta *nu este același cu judecătorul de supraveghere a privării de libertate* potrivit Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal[2].

Atribuțiile principale ale judecătorului delegat constau în punerea în executare a hotărârilor, supravegherea executării pedepselor și a măsurilor neprivative de libertate în baza Legii nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal[3], precum și aceea de a sesiza instanța de executare prin formularea unei contestații la executare din oficiu conform art. 598 CPP, în situațiile în care se ivește vreo nelămurire sau împiedicare cu prilejul punerii în executare a hotărârii sau în cursul executării. Judecătorul delegat are și alte atribuții, stabilite prin Legea nr. 253/2013, precum și prin alte dispoziții legale[4]. Pentru

[1] *Ibidem*.

[2] M. Of. nr. 514 din 14 august 2013.

[3] M. Of. nr. 513 din 14 august 2013.

[4] De exemplu, Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești prevede în detaliu care sunt atribuțiile judecătorului delegat cu punerea în executare a hotărârilor penale. Art. 29 alin. (1) prevede că „Judecătorii delegați de președinții instanțelor cu executarea hotărârilor penale exercită următoarele atribuții: a) îndrumă și controlează activitatea compartimentului de executări penale; b) emit mandatele de executare a pedepsei închisorii și a pedepsei detențiunii pe viață, asigură comunicarea și supraveghează luarea măsurilor pentru ducerea la îndeplinire a acestora; c) asigură punerea în executare a măsurilor educative privative de libertate; d) asigură punerea în executare a măsurilor educative neprivative de libertate; e) îndrumă și controlează activitatea desfășurată de către serviciul de probațiune și de către instituțiile din comunitate implicate în punerea în executare a pedepselor și măsurilor neprivative de libertate; f) sesizează instanța de executare în cazul în care, cu prilejul punerii în executare a hotărârii sau în cursul executării, se ivește vreo nelămurire ori împiedicare, precum și în celelalte cazuri prevăzute de lege; g) rezolvă incidentele ivite în cursul executării, date prin lege în competența acestora, și iau măsuri pentru rezolvarea tuturor cererilor ivite în cursul executării; h) soluționează plângerile împotriva deciziilor consilierului de probațiune; i) aplică amenzi judiciare pentru comiterea unor abateri judiciare, în cazurile prevăzute de lege; j) verifică periodic închiderea pozițiilor din registrul de executări penale de către grefierul delegat la compartimentul executări penale; k) rezolvă corespondența aferentă activității de punere în executare a hotărârilor penale; l) exercită atribuțiile privind emiterea mandatului european de arestare și demersurile legate de acesta reglementate de Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată, cu modificările și completările ulterioare; m) asigură transmiterea către Consiliul Superior al Magistraturii, în termenele și condițiile legale, a încheierilor și hotărârilor judecătorești prin care s-a dispus arestarea preventivă sau arestul la domiciliu a/al unui judecător, procuror sau magistrat-asistent, precum și hotărârile prin care s-a dispus condamnarea sau amânarea aplicării pedepsei față de aceștia, rămase definitive; n) îndeplinesc alte atribuții date prin lege în competența acestora".

a putea aduce la îndeplinire obligația urmăririi întregii activități de punere în executare a hotărârilor penale, judecătorul delegat ține, prin compartimentul de executări penale din instanță, o *evidență* strictă asupra tuturor hotărârilor puse și aflate în executare. Pe baza acestor evidențe, judecătorul va examina dacă nu există situații care împiedică sau nu mai fac necesară punerea în executare (de exemplu, decesul condamnatului, amnistierea infracțiunii pentru care s-a pronunțat condamnarea, depunerea recipisei de plată a amenzii penale ori judiciare sau a cheltuielilor judiciare avansate de stat etc.)[1].

Judecătorul delegat va proceda la punerea în executare a dispozițiilor din hotărârea penală, emițând actele procedurale necesare pe baza cărora dispozițiile instanței vor fi executate efectiv de autoritățile cu atribuții în acest sens, cum sunt organele de poliție. S-a arătat că punerea în executare a hotărârilor se face pe cale grațioasă, iar incidentele la executare se rezolvă pe cale contencioasă[2].

Conform art. 554 alin. (2) CPP, judecătorul delegat *poate sesiza instanța de executare*, care va proceda potrivit art. 597 și art. 598 din același cod, dacă în cursul executării se ivește vreo nelămurire sau împiedicare cu privire la executare. În doctrină, cu privire la natura juridică a sesizării judecătorului delegat au fost formulate două opinii. Într-o opinie, s-a arătat că sesizarea judecătorului delegat este un *procedeu jurisdicțional de rezolvare a plângerilor îndreptate împotriva actelor de executare*[3], iar, într-o altă opinie, s-a arătat că este *un mijloc procesual de rezolvare a incidentelor ivite în cursul executării*[4]. Trebuie observat însă că dispozițiile din noul cod nu mai conțin referiri la „incidente ivite în cursul executării", acesta nemaifiind prevăzut ca un caz de contestație la executare.

Codul de procedură penală nu prevede în mod explicit cine poate fi titularul contestației la executare sau cine are dreptul să uzeze de ea. Din analiza cazurilor stabilite limitativ de legiuitor rezultă că, în cazurile prevăzute de art. 598 alin. (1) lit. a), c) și d) CPP, pot face contestație la executare persoanele condamnate, iar în cazul specificat la lit. b), contestația la executare poate fi exercitată de orice altă persoană împotriva căreia se îndreaptă în mod greșit executarea[5]. De asemenea, raportat la dispozițiile art. 599 alin. (3) CPP, care prevăd că cererea poate fi retrasă de procuror, atunci când este formulată de acesta, rezultă că și procurorul are legitimare procesuală pentru a formula o contestație la executare. Evident însă că, față de dispozițiile art. 554 alin. (2) CPP, judecătorul delegat cu executarea poate sesiza instanța de executare cu privire la o nelămurire ori împiedicare la executare, dacă va constata existența acestor situații la punerea în executare a hotărârii ori în cursul executării.

Față de împrejurarea că judecătorul delegat funcționează la instanța de executare, s-a pus problema dacă acesta poate face parte din completul de judecată învestit potrivit art. 598 cu referire la art. 554 alin. (2) CPP. S-a apreciat că *incompatibilitatea* depinde de gradul de implicare a judecătorului delegat în exprimarea unui punct de vedere cu privire la chestiunea contencioasă dedusă ulterior spre rezolvare instanței de executare. Spre exemplu, în raport de reglementările anterioare, s-a apreciat că nu este incompatibil judecătorul delegat care, fără a constata și aprecia personal atitudinea condamnatului, sesizează instanța de executare pentru revocarea executării pedepsei închisorii la locul de

[1] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 19.

[2] V. DONGOROZ, S. KAHANE, G. ANTONIU, C. BULAI, N. ILIESCU, R. STĂNOIU, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea specială*, vol. II, Ed. Academiei, București, 1975, p. 307.

[3] V. DONGOROZ, GH. DĂRÂNGĂ, S. KAHANE, D. LUCINESCU, A. NEMEȘ, M. POPOVICI, P. SÂRBULESCU, V. STOICAN, *Noul Cod de procedură penală și Codul de procedură penală anterior. Prezentare comparativă*, Ed. Politică, București, 1969, p. 379.

[4] G. ANTONIU, în V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. II, p. 355-357.

[5] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 20.

muncă, în urma unei cereri în acest sens din partea unității unde se prestează activitatea, în cazul în care condamnatul refuză să se prezinte la lucru[1]. În prezent, aceeași soluție se impune, spre exemplu, în cazul unei sesizări a serviciului de probațiune pentru revocarea suspendării sub supraveghere a executării pedepsei conform art. 96 CP.

Capitolul al II-lea. Punerea în executare a hotărârilor

Secțiunea 1. Punerea în executare a pedepselor principale

REGLEMENTARE

Art. 555. Punerea în executare a pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață și a pedepsei accesorii. (1)[2] Pedeapsa închisorii și pedeapsa detențiunii pe viață se pun în executare prin emiterea mandatului de executare. Mandatul de executare se emite de judecătorul delegat cu executarea în ziua rămânerii definitive a hotărârii la instanța de fond sau, după caz, în ziua primirii extrasului prevăzut la art. 553 alin. (3), se întocmește în 3 exemplare și cuprinde: denumirea instanței de executare, data emiterii, datele privitoare la persoana condamnatului, numărul și data hotărârii care se execută și denumirea instanței care a pronunțat-o, pedeapsa pronunțată și textul de lege aplicat, pedeapsa accesorie aplicată, timpul reținerii și arestării preventive ori al arestului la domiciliu, care s-a dedus din durata pedepsei, mențiunea dacă cel condamnat este recidivist, precum și, după caz, mențiunea prevăzută la art. 404 alin. (6), ordinul de arestare și de deținere, semnătura judecătorului delegat, precum și ștampila instanței de executare.

(2) În cazul în care cel condamnat se află în stare de libertate, odată cu emiterea mandatului de executare a pedepsei închisorii sau a pedepsei detențiunii pe viață, judecătorul delegat cu executarea emite și un ordin prin care interzice condamnatului să părăsească țara. Ordinul se întocmește în 3 exemplare și cuprinde: denumirea instanței de executare, data emiterii, datele privitoare la persoana condamnatului, pedeapsa pronunțată împotriva acestuia, numărul și data hotărârii de condamnare, denumirea instanței care a pronunțat-o, numărul mandatului de executare a pedepsei emis pe numele condamnatului, dispoziția de interzicere a părăsirii țării, semnătura judecătorului delegat, precum și ștampila instanței de executare.

Art. 556. Trimiterea spre executare a mandatului. (1)[3] Pentru ducerea la îndeplinire a mandatului de executare se trimit două exemplare organului de poliție de la domiciliul sau reședința condamnatului, iar în cazul în care acesta nu are domiciliul sau reședința în România, organului de poliție în raza teritorială a căruia se află instanța de executare, când condamnatul este liber, sau, după caz, când condamnatul este arestat, comandantului la locul de deținere.

(1^1)[4] În situația în care mandatul de executare conține erori materiale, însă permite identificarea persoanei în vederea punerii în executare, în raport cu datele de identificare ale persoanei existente în evidențele organelor de poliție și hotărârea instanței de judecată, organul de poliție execută hotărârea, solicitând, în același timp, instanței de judecată îndreptarea erorilor materiale sesizate.

(2) Pentru aducerea la îndeplinire a ordinului de interzicere a părăsirii țării se trimite de îndată câte un exemplar organului competent să elibereze pașaportul și Inspectoratului General al Poliției de Frontieră.

---

[1] N. IONESCU, *Considerații în legătură cu incompatibilitatea judecătorului delegat cu executările penale de a participa la judecarea unei cereri de revocare a executării pedepsei prin muncă*, în R.R.D. nr. 1/1982, p. 24-28, *apud* D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 51.

[2] Alin. (1) al art. 555 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 322 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (1) al art. 556 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 323 din Legea nr. 255/2013.

[4] Alin. (1^1) al art. 556 a fost introdus prin art. 102 pct. 324 din Legea nr. 255/2013.

(2¹)[1] Mandatul de executare sau ordinul de interzicere a părăsirii țării poate fi transmis organelor competente și prin fax, poștă electronică sau prin orice mijloc în măsură să producă un document scris în condiții care să permită autorităților destinatare să îi stabilească autenticitatea.

(3) În cazul în care cel condamnat se află în stare de libertate, organele de executare prevăzute la alin. (1) și (2) au obligația de a lua măsurile prevăzute de lege în vederea punerii în executare a mandatului de executare a pedepsei și a ordinului de interzicere a părăsirii țării, în ziua primirii acestora.

Art. 557. Executarea mandatului de executare a pedepsei și a ordinului de interzicere a părăsirii țării. Acordul instanței de părăsire a țării[2]. (1) Pe baza mandatului de executare, organul de poliție procedează la arestarea condamnatului. Celui arestat i se înmânează un exemplar al mandatului și este dus la locul de deținere cel mai apropiat, unde organul de poliție predă celălalt exemplar al mandatului de executare.

(1¹)[3] *Abrogat.*

(2) În vederea punerii în executare a mandatului emis în executarea unei hotărâri definitive de condamnare, organul de poliție poate pătrunde în domiciliul sau reședința unei persoane fără învoirea acesteia, precum și în sediul unei persoane juridice fără învoirea reprezentantului legal al acesteia.

(3) Dispozițiile art. 229 privind luarea măsurilor de ocrotire sunt aplicabile în mod corespunzător, obligația de încunoștințare revenind organului de poliție.

(4) Dacă persoana împotriva căreia s-a emis mandatul nu este găsită, organul de poliție constată aceasta printr-un proces-verbal și ia măsuri pentru darea în urmărire, precum și pentru darea în consemn la punctele de trecere a frontierei. Un exemplar de pe procesul-verbal împreună cu un exemplar al mandatului de executare se trimit instanței care a emis mandatul.

(5) Dacă persoana condamnată refuză să se supună mandatului sau încearcă să fugă, va fi constrânsă la aceasta.

(6) Când condamnatul se află în stare de deținere, un exemplar al mandatului de executare i se înmânează de către comandantul locului de deținere.

(7) Comandantul locului de deținere consemnează într-un proces-verbal data de la care condamnatul a început executarea pedepsei.

(8) O copie de pe procesul-verbal se trimite de îndată instanței de executare.

(9) Pe baza ordinului de interzicere a părăsirii țării, organele în drept refuză celui condamnat eliberarea pașaportului sau, după caz, procedează la ridicarea acestuia și iau măsuri pentru darea condamnatului în consemn la punctele de trecere a frontierei.

(10)[4] Pe durata termenului de supraveghere, persoana supravegheată poate solicita motivat instanței de executare să încuviințeze părăsirea teritoriului României potrivit art. 85 alin. (2) lit. i) sau art. 93 alin. (2) lit. d) din Codul penal. Instanța de executare soluționează cererea în camera de consiliu, după ascultarea persoanei supravegheate și a consilierului de probațiune, prin încheiere definitivă. În cazul în care admite cererea, instanța stabilește perioada pentru care persoana supravegheată poate părăsi teritoriul României.

Art. 558. Încunoștințarea despre arestare în vederea executării mandatului. (1) Imediat după arestarea în vederea executării mandatului, condamnatul are dreptul de a încunoștința personal sau de a solicita administrației locului de deținere să încunoștințeze un membru al familiei sale ori o altă persoană desemnată de acesta despre arestare și despre locul unde este deținut.

---

[1] Alin. (2¹) al art. 556 a fost introdus prin art. 102 pct. 325 din Legea nr. 255/2013.

[2] Denumirea marginală a art. 557 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 326 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (1¹) al art. 557 a fost introdus prin art. II pct. 4 din O.U.G. nr. 13/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal și a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală (M. Of. nr. 92 din 1 februarie 2017) și a fost abrogat prin art. II pct. 4 din O.U.G. nr. 14/2017 privind abrogarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 13/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal și a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și pentru modificarea Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală (M. Of. nr. 101 din 5 februarie 2017).

[4] Alin. (10) al art. 557 a fost introdus prin art. 102 pct. 327 din Legea nr. 255/2013.

(2) Dacă persoana condamnată nu este cetățean român, aceasta are și dreptul de a încunoștința sau de a solicita încunoștințarea misiunii diplomatice ori oficiului consular al statului al cărui cetățean este sau, după caz, a unei organizații internaționale umanitare, dacă nu dorește să beneficieze de asistența autorităților din țara sa de origine, ori a reprezentanței organizației internaționale competente, dacă este refugiat sau, din orice alt motiv, se află sub protecția unei astfel de organizații.

Art. 559.[1] **Punerea în executare a amenzii penale.** (1) Persoana condamnată la pedeapsa amenzii este obligată să depună recipisa de plată integrală a amenzii la judecătorul delegat cu executarea, în termen de 3 luni de la rămânerea definitivă a hotărârii.

(2) Când cel condamnat se află în imposibilitate de a achita integral amenda în termenul prevăzut la alin. (1), judecătorul delegat cu executarea, la cererea condamnatului, poate dispune eșalonarea plății amenzii pe o perioadă de cel mult 2 ani, în rate lunare.

Art. 560. Înlocuirea pedepsei amenzii cu prestarea unei munci neremunerate în folosul comunității. (1) Instanța competentă să dispună înlocuirea obligației de plată a amenzii neexecutate cu obligația de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității, potrivit art. 64 alin. (1) din Codul penal, este instanța de executare.

(2)[2] Sesizarea instanței se face din oficiu sau de către organul care, potrivit legii, execută amenda ori de către persoana condamnată. Când dispune înlocuirea pedepsei amenzii cu prestarea unei munci neremunerate în folosul comunității, instanța va menționa în dispozitiv două entități din comunitate unde urmează a se executa munca neremunerată în folosul comunității. Consilierul de probațiune, pe baza evaluării inițiale, va decide în care din cele două instituții din comunitate menționate în hotărârea judecătorească urmează a se executa obligația și tipul de activitate.

(3) Obligația de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității se pune în executare prin trimiterea unei copii de pe hotărâre serviciului de probațiune.

Art. 561. Înlocuirea muncii neremunerate în folosul comunității cu închisoarea. (1) Instanța competentă să dispună, potrivit art. 64 alin. (5) lit. a) din Codul penal, înlocuirea muncii în folosul comunității cu închisoarea este instanța de executare, iar în cazul prevăzut la art. 64 alin. (5) lit. b) din Codul penal, instanța care judecă în primă instanță infracțiunea săvârșită înainte de executarea integrală a muncii în folosul comunității.

(2) Sesizarea instanței se face din oficiu sau de către organul care, potrivit legii, execută amenda ori la sesizarea serviciului de probațiune.

(3) Punerea în executare a hotărârii se face potrivit art. 555-557.

COMENTARIU

372. Punerea în executare a pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață. Punerea în executare a hotărârii constituie o *fază distinctă a procesului penal*, pentru că obiectul său este deosebit în raport de cel pe care și-l propun urmărirea penală și judecata. De asemenea, diferite sunt raporturile juridice procesuale de executare față de cele care se instituie în cursul urmăririi sau al judecății. Punerea în executare a hotărârilor este reglementată distinct în Codul de procedură penală, în Titlul V al Părții speciale, deci într-o diviziune separată, ceea ce învederează concepția legiuitorului de a considera această activitate judiciară cu totul distinctă de celelalte faze ale procesului penal[3].

Trebuie precizat că *activitatea de punere în executare a hotărârilor penale nu se identifică cu aceea de executare propriu-zisă, efectivă*. Astfel, compartimentul de executări penale procedează doar la întocmirea actelor procedurale pe baza cărora se va trece la executarea efectivă, activitate ce cade în sarcina altor organe.

[1] Art. 559 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 328 din Legea nr. 255/2013.
[2] Alin. (2) al art. 560 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 329 din Legea nr. 255/2013.
[3] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 377.

Limita ultimă a fazei de punere în executare se epuizează odată cu începerea executării efective a sancțiunilor sau a dispozițiilor cuprinse în hotărâre. *Executarea propriu-zisă nu aparține procesului penal*, în mod just deosebindu-se în literatura de specialitate executarea pedepsei de punerea în executare[1].

Când inculpatul a fost condamnat la pedeapsa închisorii sau a detențiunii pe viață, punerea în executare a dispoziției privind executarea pedepsei închisorii se face prin *emiterea în 3 exemplare a mandatului de executare* de către judecătorul delegat, cu mențiunile prevăzute de art. 555 CPP. Mandatul de executare a pedepsei închisorii sau detențiunii pe viață constituie *actul procedural* prin intermediul căruia se pune în executare *actul procesual*, care este *ordinul de punere în executare*[2], și va fi trimis organelor prevăzute la art. 556 CPP, pentru executare.

Punerea în executare a pedepsei închisorii sau detențiunii pe viață *se deosebește de punerea în executare a măsurii educative* a internării într-un centru educativ sau aceea a internării într-un centru de detenție. Atunci când minorului îi este aplicată măsura educativă a internării într-un centru educativ ori de detenție, nu se emite un mandat de executare, ci se trimite o copie a sentinței penale organului de poliție de la locul unde se află minorul. Mandatul de executare a pedepsei închisorii poate fi emis numai în cazul condamnaților majori.

Mandatul de executare se emite de judecătorul delegat al instanței de executare în ziua rămânerii definitive a hotărârii la instanța de fond sau, după caz, în ziua primirii extrasului prevăzut în art. 553 alin. (3) CPP, deci *cu maximă celeritate*, pentru a se evita situațiile în care cel condamnat la pedeapsa închisorii sau detențiunii pe viață și cu privire la care nu s-a dispus o măsură preventivă s-ar putea sustrage de la executare prin părăsirea teritoriului României mai înainte de emiterea acestuia[3].

Textul prevede care sunt *mențiunile* pe care le va conține obligatoriu mandatul de executare, datele fiind necesare pentru asigurarea legalității punerii în executare a pedepsei și pentru posibilitatea celui condamnat ca, în cazul în care intervin unele nelămuriri sau incidente, să formuleze contestație la executare[4].

Jurisprudența anterioară a decis că pe calea contestației la executare nu poate fi solicitată îndreptarea unor erori materiale vădite strecurate în conținutul mandatului de executare a pedepsei. Aceste erori pot fi îndreptate în baza art. 195 CPP (din 1968, art. 278 CPP – n.n.). Instanța este datoare să pună în discuție natura cererii formulate[5]. Alte instanțe au apreciat că, dimpotrivă, asemenea erori impun promovarea unei contestații la executare.

Codul nou a rezolvat practica neunitară, statuând, în dispozițiile art. 556 alin. (1^1), că, în situația în care *mandatul de executare conține erori materiale*, însă permite identificarea persoanei în vederea punerii în executare, în raport cu datele de identificare ale persoanei existente în evidențele organelor de poliție și hotărârea instanței de judecată, organul de poliție execută hotărârea, solicitând, în același timp, instanței de judecată îndreptarea erorilor materiale sesizate. Prin acest text s-a urmărit a se evita situațiile în care mandatul nu poate fi executat, iar persoana condamnată se poate ulterior sustrage de la executare,

[1] V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. II, p. 293.

[2] I. NEAGU, *Tratat de procedură penală*, Ed. Pro, București, 1997, p. 653.

[3] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 25.

[4] I. OANCEA, *Drept execuțional penal*, Ed. All, București, 1998, p. 75.

[5] C.A. Târgu Mureș, dec. pen. nr. 118/A/2005, în M. CONSTANTINESCU, *Executarea hotărârilor penale. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2006, p. 191.

din cauza unor erori nesemnificative, care nu produc consecințe sub aspectul identificării persoanei și care pot fi remediate ulterior.

Credem că în asemenea situații este necesar să se verifice dacă eroarea s-a strecurat numai în cuprinsul mandatului sau și în cel al sentinței penale în baza căreia a fost emis. În acest caz, este necesară îndreptarea erorii materiale din cuprinsul hotărârii, iar o copie a încheierii prin care s-a dispus îndreptarea erorii materiale va însoți mandatul de executare a pedepsei închisorii[1]. Dacă însă eroarea apare numai în mandatul de executare a pedepsei, în practică s-a procedat la îndreptarea ei în chiar cuprinsul mandatului. Apreciem că, în acest din urmă caz, nu este incident niciunul dintre cazurile de contestație la executare prevăzute de art. 598 CPP.

S-a stabilit că existența unor erori în cuprinsul unui mandat de executare privind adresa contestatorului nu constituie o împiedicare la executare, atâta vreme cât datele de stare civilă, părinții, locul nașterii, data nașterii, cetățenia sunt cele care servesc la identificarea acestuia[2]. Executarea este împiedicată însă în situația în care, în hotărârea de condamnare și în mandatul de executare a pedepsei închisorii, prenumele și domiciliul condamnatului nu sunt complete[3].

În practică s-a apreciat, de asemenea, că este necesară promovarea unor contestații la executare în situația în care condamnatul și-a schimbat numele prin căsătorie sau ca urmare a revenirii la numele avut anterior căsătoriei, după divorț, întrucât numele constituie o dată esențială pentru punerea în executare a pedepsei, iar în cauză nu erau aplicabile dispozițiile art. 195 CPP (din 1968, art. 278 CPP – n.n.) privind îndreptarea erorii materiale[4].

Ca *element de noutate* față de vechiul cod, în mandatul de executare a pedepsei închisorii se vor trece mențiuni cu privire la pedeapsa accesorie, durata arestului la domiciliu care s-a dedus din pedeapsă și care este considerată durată executată din pedeapsă, conform art. 72 CP, precum și, dacă este cazul, mențiunea că persoana vătămată a solicitat înștiințarea cu privire la eliberarea în orice mod sau evadarea condamnatului.

Mențiunea cu privire la pedeapsa accesorie este necesară, textul reglementând nu numai punerea în executare a pedepsei principale a detențiunii pe viață sau a închisorii, ci și *punerea în executare a pedepsei accesorii*, întrucât aceasta se execută numai în măsura în care și pedeapsa principală este executorie. Conform art. 65 CP, pedeapsa accesorie constă în interzicerea exercitării drepturilor prevăzute la art. 66 alin. (1) lit. a), b) și d)-o), a căror exercitare a fost interzisă de instanță ca pedeapsă complementară, iar în cazul detențiunii pe viață, pedeapsa accesorie constă în interzicerea de către instanță a exercitării drepturilor prevăzute la art. 66 alin. (1) lit. a)-o) sau a unora dintre acestea și se execută din momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare și până când pedeapsa principală privativă de libertate a fost executată sau considerată ca executată. Rezultă, pe de o parte, că pedeapsa accesorie poate fi aplicată numai în măsura în care a fost aplicată ca pedeapsă complementară, în cazul pedepsei închisorii, iar, pe de altă parte, că se aplică numai atunci când se stabilesc pedepse cu executare în regim de detenție.

S-a apreciat în trecut că pedepsele accesorii, datorită naturii lor, nu trebuie puse în executare, condamnarea la pedeapsa închisorii atrăgând de drept interzicerea tuturor drepturilor care formează conținutul pedepsei, astfel că nu a fost reglementată în Codul

[1] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 26.
[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2382 din 8 aprilie 2005, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 198.
[3] Jud. Roșiori de Vede, sent. pen. nr. 401/1999, definitivă prin neapelare, *apud* D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 129.
[4] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 26.

de procedură penală din 1968 decât punerea în executare a pedepselor principale și a celor complementare[1].

În cazul în care cel condamnat se află în stare de libertate, odată cu emiterea mandatului de executare a pedepsei închisorii sau a pedepsei detențiunii pe viață, judecătorul delegat emite și un *ordin prin care interzice condamnatului să părăsească țara*, care se întocmește în 3 exemplare și cuprinde mențiuni ca și mandatul de executare a pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață, cu privire la condamnat și hotărârea de condamnare, precum și dispoziția de interzicere a părăsirii țării. Ordinul va fi înaintat de îndată serviciului poliției de frontieră, potrivit art. 556 alin. (2) CPP.

Autoritatea ce va proceda la executarea mandatului este, potrivit art. 556 CPP, *organul de poliție*; acesta va proceda la executare în ziua primirii mandatului. În situația în care condamnatul se află în stare de libertate, două exemplare ale mandatului de executare se trimit organului de poliție *de la domiciliul sau reședința condamnatului*, care va proceda la identificarea și arestarea acestuia, potrivit art. 557 CPP. Dacă *persoana condamnată nu are domiciliul sau reședința în România*, mandatul de executare a pedepsei închisorii se trimite organului de poliție în raza căruia se află instanța de executare, dacă persoana condamnată se află în stare de libertate, sau administrației locului de deținere, dacă este în stare de arest.

Trebuie precizat că în practică au apărut uneori probleme în ceea ce privește organul de poliție competent a executa mandatul emis de instanță, în situațiile în care *condamnatul își schimbă domiciliul*, fără ca acest fapt să fie cunoscut de instanța de executare. S-a stabilit că schimbarea domiciliului de către condamnat, indiferent dacă acest fapt s-a petrecut până la rămânerea definitivă a hotărârii sau după rămânerea definitivă a acesteia, nu constituie temei pentru promovarea unei contestații la executare, fiind o chestiune ce poate fi rezolvată pe cale internă, administrativă, de către organele de poliție, care vor proceda la *înaintarea mandatului biroului de urmărire competent*. De asemenea, nu are relevanță dacă persoana condamnată locuiește fără forme legale la o altă adresă, obligația organului de poliție fiind de a-l depista, oriunde locuiește acesta[2].

În situația în care *condamnatul se află în stare de arest preventiv sau în stare de deținere într-o altă cauză*, cele două exemplare ale mandatului de executare vor fi înaintate comandantului locului de deținere, care va proceda potrivit art. 557 CPP, înștiințând instanța de executare cu privire la începerea executării pedepsei.

Cel de-al treilea exemplar al mandatului se va atașa la dosarul cauzei.

Conform noului cod, mandatul de executare sau ordinul de interzicere a părăsirii țării *poate fi transmis* organelor competente și *prin fax, poștă electronică sau prin orice mijloc* în măsură să producă un document scris în condiții care să permită autorităților destinatare să îi stabilească autenticitatea; în practică, orice document transmis prin fax trebuie confirmat telefonic, pentru autenticitate, de către instanța care l-a emis.

După *identificarea condamnatului*, acesta *va fi arestat* în vederea executării mandatului de executare a pedepsei închisorii și *condus la cel mai apropiat loc de deținere*, de regulă la cel mai apropiat penitenciar. În situații deosebite, în care condamnatul nu poate fi depus la un penitenciar din rețeaua Administrației Naționale a Penitenciarelor, întrucât textul nu interzice acest lucru, persoana condamnată poate fi depusă și în arestul unei secții de

[1] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 392, cu referire la dec. pen. nr. 545/1978 a Trib. Suprem, în R.R.D. nr. 9/1978, p. 65.

[2] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 28.

poliție, de unde va fi încarcerată în cel mai scurt timp într-o unitate de detenție din rețeaua Administrației Naționale a Penitenciarelor, în principiu cea mai apropiată de localitatea unde domiciliază sau își are reședința[1]. Un exemplar al mandatului de executare va fi înmânat condamnatului, iar celălalt exemplar va fi predat administrației penitenciarului.

În situația în care constată că sunt incidente dispozițiile art. 229 CPP, deoarece condamnatul are în ocrotire un minor, o persoană pusă sub interdicție, o persoană căreia i s-a instituit curatela ori o persoană care, datorită vârstei, bolii sau altei cauze, are nevoie de ajutor, organul de poliție este obligat să înștiințeze autoritatea competentă în vederea luării *măsurilor de ocrotire*.

Dacă *persoana condamnată refuză să se supună mandatului sau încearcă să fugă*, va fi constrânsă la aceasta; în baza art. 557 CPP, organul de poliție poate apela la forță pentru executarea mandatului. Mai mult decât atât, în vederea punerii în executare a mandatului emis în executarea unei hotărâri definitive de condamnare, organul de poliție poate pătrunde în domiciliul sau reședința unei persoane fără învoirea ei, precum și în sediul unei persoane juridice fără învoirea reprezentantului legal al acesteia. Textul se referă la *locuința oricărei persoane* sau *sediul unei persoane juridice*, nu numai la cea a condamnatului, și prevede posibilitatea pătrunderii în orice imobil în care s-ar afla persoana condamnată, fără a fi necesară o autorizație de percheziție sau vreo altă autorizare din partea judecătorului ori permisiunea proprietarului sau a altei persoane ce locuiește acolo[2].

În situația în care *condamnatul nu este găsit*, se prevede obligația organelor de poliție să procedeze la darea în urmărire și în consemn la punctele de trecere a frontierei[3]. Instanța de executare trebuie înștiințată cu privire la acest aspect, pentru a face mențiunile necesare în registrele de punere în executare a hotărârilor penale.

Pe baza ordinului de interzicere a părăsirii țării, organele în drept, respectiv organul competent să elibereze pașaportul și Inspectoratul General al Poliției de Frontieră, *refuză celui condamnat eliberarea pașaportului* sau, după caz, *procedează la ridicarea acestuia* și iau măsuri pentru darea condamnatului în consemn la punctele de trecere a frontierei, astfel ca, în situația în care se va prezenta la punctele de trecere a frontierei, să fie depistat și oprit să părăsească teritoriul statului român.

În cazul în care *condamnatul a părăsit deja teritoriul statului român*, existând informații în acest sens, organele de urmărire vor înștiința instanța care a emis mandatul de executare, în *vederea emiterii unui mandat european de arestare* sau a *formulării solicitării de extrădare*, conform Legii nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală,

---

[1] *Idem*, p. 30.

[2] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 31.

[3] Potrivit art. 154 din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, dacă mandatele de executare a pedepselor cu închisoarea nu au fost executate, prima revenire se va face la 2 luni de la emiterea lor la organele cărora le-au fost trimise spre executare, iar următoarele reveniri la 6 luni. În cazul în care nu se primește răspuns de la organul de poliție căruia i-a fost trimis mandatul, se vor solicita informații privind stadiul executării acestuia structurii specializate din cadrul Inspectoratului General al Poliției Române. Dacă pe numele persoanelor condamnate care se sustrag de la executarea pedepsei închisorii au fost emise mandate europene de arestare și/sau mandate de urmărire internațională, se vor solicita anual informații Inspectoratului General al Poliției Române – Centrul de Cooperare Polițienească Internațională cu privire la stadiul punerii în executare a acestor acte. În cazul urmăriților – cetățeni străini, revenirea se va face astfel: dacă aceștia au reședința în România, la unitatea teritorială de poliție pe raza căreia își are reședința persoana condamnată (precizată în mandat); dacă nu are reședința în România sau nu este cunoscută o asemenea reședință, la unitatea teritorială de poliție pe raza căreia își are sediul instanța de executare. În celelalte situații, precum și în cazul neconfirmării primirii titlurilor care servesc la executarea cheltuielilor judiciare acordate statului, revenirea se va face în termen de 6 luni.

republicată[1], și se va proceda la *darea în urmărire internațională* a condamnatului, prin Biroul Interpol.

În situația în care *condamnatul se află în stare de deținere*, fie că a fost arestat preventiv, fie că este arestat în altă cauză, cele două exemplare ale mandatului de executare a pedepsei închisorii se înaintează locului de detenție, după primire fiind necesar ca administrația locului de deținere, prin comandant (directorul penitenciarului), să întocmească un *proces-verbal* ce se înaintează instanței de executare.

La încarcerarea condamnatului atunci când acesta s-a aflat în stare de libertate sau la primirea mandatului când se află în stare de deținere, comandantul locului de deținere consemnează într-un proces-verbal *data începerii executării pedepsei* închisorii sau a detențiunii pe viață. Procesul-verbal va fi înregistrat în registrul de punere în executare a hotărârilor penale, fiind *documentul care atestă începerea executării pedepsei*, data la care condamnatul a început executarea și data la care pedeapsa va lua sfârșit (care diferă în funcție de împrejurarea că în cauză condamnatul a fost sau nu reținut, arestat la domiciliu ori arestat preventiv sau execută o altă pedeapsă în acest moment și executarea va începe după executarea ei etc.). Comandantul locului de deținere are, totodată, obligația de a înmâna deținutului cel de-al doilea exemplar al mandatului de executare.

Un alt element de noutate îl constituie *încunoștințarea despre arestare în vederea executării mandatului*. Astfel, imediat după arestarea în vederea executării mandatului, condamnatul are dreptul de a încunoștința personal sau de a solicita administrației locului de deținere să încunoștințeze un membru al familiei sale ori o altă persoană desemnată de acesta despre arestare și despre locul unde este deținut. Măsura este firească; se impune ca o persoană arestată în vederea executării unui mandat de executare a pedepsei să aibă aceleași drepturi ca și o persoană arestată în vederea executării unui mandat de arestare preventivă.

De asemenea, dacă *persoana condamnată nu este cetățean român*, aceasta are și dreptul de a încunoștința sau de a solicita încunoștințarea misiunii diplomatice ori oficiului consular al statului al cărui cetățean este sau, după caz, a unei organizații internaționale umanitare, dacă nu dorește să beneficieze de asistența autorităților din țara sa de origine, ori a reprezentanței organizației internaționale competente, dacă este refugiat sau, din orice alt motiv, se află sub protecția unei astfel de organizații. Aceasta, deoarece autoritățile statului al cărui cetățean este cel condamnat au dreptul de a cunoaște situația lui juridică și faptică.

Prin Legea nr. 255/2013 a fost introdus alin. (10) al art. 557 CPP, care *nu are legătură cu executarea mandatului de executare* a pedepsei închisorii ori detențiunii pe viață, însă se referă la *pedeapsa închisorii a cărei aplicare a fost amânată ori pentru care s-a dispus suspendarea sub supraveghere*.

Se prevede că, pe durata termenului de supraveghere, persoana supravegheată poate solicita motivat instanței de executare *să încuviințeze părăsirea teritoriului României* potrivit art. 85 alin. (2) lit. i) sau art. 93 alin. (2) lit. d) CP. Textele menționate se referă la obligația persoanei supravegheate de a nu părăsi teritoriul României fără încuviințarea instanței. Instanța competentă să soluționeze o asemenea cerere este instanța de executare; dat fiind faptul că textul se referă la „instanță", și nu la judecătorul delegat cu executarea, *cererea se va înregistra ca un dosar distinct*, având acest obiect – acord de părăsire a țării –, și se va soluționa *în camera de consiliu*, după ascultarea persoanei supravegheate și a

[1] M. Of. nr. 377 din 31 mai 2011.

consilierului de probațiune; rezultă că, pentru soluționarea cererii, se va dispune citarea persoanei supravegheate și a serviciului de probațiune care efectuează supravegherea. În ceea ce privește asistența juridică, aceasta nu este obligatorie decât atunci când este incident cazul prevăzut la art. 597 cu referire la art. 90 lit. c) CPP, când pentru infracțiunea pentru care a fost condamnată persoana supravegheată pedeapsa prevăzută de lege este închisoarea mai mare de 5 ani.

Instanța de executare se pronunță *prin încheiere definitivă*. În cazul în care admite cererea, instanța stabilește perioada pentru care persoana supravegheată poate părăsi teritoriul României. Conform art. 46 alin. (2)-(3) din Legea nr. 253/2013, *durata părăsirii țării nu poate depăși 30 de zile într-un an* și *se include în termenul de supraveghere*. O copie a încheierii definitive se comunică, de îndată, serviciului de probațiune competent, Inspectoratului General al Poliției de Frontieră și Direcției Generale de Pașapoarte.

373. Punerea în executare a amenzii penale. Legea oferă posibilitatea condamnatului de a achita amenda din proprie inițiativă, de aceea, compartimentul de executări penale va trimite acestuia o *invitație de a plăti amenda* și de a depune recipisa de plată integrală *în termen de 3 luni de la data rămânerii definitive a hotărârii*. Legea nu prevede expres că este vorba despre o *plată voluntară și integrală* a amenzii, dar depunerea recipisei de plată presupune că plata s-a făcut integral și voluntar, iar din acest moment pedeapsa este executată[1]. Plata se efectuează la organele fiscale competente.

Spre deosebire de reglementarea anterioară, *în caz de neexecutare voluntară*, instanța de executare nu va mai proceda la trimiterea unui extras de pe hotărâre organelor fiscale în vederea executării silite, deoarece noul cod prevede alte modalități de executare a pedepsei amenzii.

S-a menținut dispoziția conform căreia, dacă persoana condamnată nu are posibilitatea financiară de a plăti amenda, poate solicita *plata eșalonată* a ei într-un interval de maximum 2 ani, însă *competența de soluționare* a cererii nu mai aparține instanței, ci judecătorului delegat cu executarea, care, în economia noului cod și a Legii nr. 253/2014, are numeroase atribuții în cadrul cărora se pronunță prin încheiere, rezolvând cereri, plângeri sau alte situații apărute în cursul executării.

Practic, se formulează o cerere adresată judecătorului delegat, cerere ce va avea acest obiect, respectiv eșalonarea plății amenzii. Cererea va fi sau nu admisă, în funcție de dovezile pe care condamnatul le prezintă cu privire la situația sa financiară. Solicitarea poate fi adresată judecătorului delegat atât înainte, cât și după expirarea termenului de 3 luni stabilit de art. 559 CPP pentru plata voluntară a amenzii, întrucât cererea de eșalonare nu poate fi respinsă ca tardivă în absența unui termen legal[2]. În practica mai veche se apreciase, în mod greșit din punctul nostru de vedere, că cererea de eșalonare nu trebuie să se facă mai târziu de 3 luni de la rămânerea definitivă a hotărârii, întrucât altfel urmează a se depune recipisa de plată integrală a amenzii, cu toate consecințele ce decurg din nerespectarea dispoziției[3].

În practica judiciară s-a arătat că instanța învestită cu competență teritorială și materială de soluționare a procedurii de schimbare a condamnării după transferarea în România a persoanei condamnate, prevăzută în art. 149 cu referire la art. 146 alin. (3) din Legea nr. 302/2004 (în numerotarea anterioară republicării – n.n.), este Curtea de Apel București. Această competență, reglementată în dispozițiile amintite, prin derogare de

[1] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 40.

[2] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 253/1983, în R.R.D. nr. 2/1984, p. 109, conform cu D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 87.

[3] Trib. Gorj, dec. pen. nr. 55/1976, nepublicată, în N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 396.

la regulile generale referitoare la executarea hotărârilor penale, nu poate opera, în lipsa unei prevederi legale exprese, în alte segmente ale executării. Prin urmare, cererea de eșalonare a amenzii penale nu este de competența Curții de Apel București în lipsa unei prevederi legale exprese, chiar dacă procedura transferului persoanei condamnate în vederea continuării executării pedepsei în România a fost soluționată de Curtea de Apel București, emițându-se de această instanță și mandatul de executare a pedepsei închisorii, fiind prevăzută și obligația de plată a amenzii penale alături de pedeapsa închisorii[1].

După plata fiecărei rate, condamnatul trebuie să depună recipisa de achitare la instanța de executare, pedeapsa fiind considerată executată *după achitarea tuturor ratelor*.

Nu este exclusă nici *executarea amenzii prin poprire ori sechestru asigurător*, reglementată de dispozițiile art. 249 și urm. CPP. Datele cu privire la locul de muncă al condamnatului nu sunt întotdeauna inserate în dosarul de urmărire penală sau, chiar dacă există mențiunea că inculpatul este angajatul unei societăți, datele de identificare ale acesteia nu sunt consemnate, astfel că de multe ori nu se poate realiza poprirea pe salariu. Pe de altă parte însă, pentru a se aplica pedeapsa amenzii conform noului Cod penal, instanța trebuie să dețină informații despre veniturile realizate de inculpat, implicit despre locul de muncă al acestuia, conturi bancare etc., astfel că, față de dispozițiile art. 249 alin. (1)-(2) coroborate cu dispozițiile art. 254 CPP, credem că este posibil ca instanța de judecată să dispună prin hotărâre instituirea popririi pe salariu sau asupra altor venituri, în vederea executării pedepsei amenzii. În măsura în care amenda este executată integral, se va proceda la ridicarea măsurii asigurătorii.

Potrivit art. 64 alin. (1) CP, în cazul în care pedeapsa amenzii nu poate fi executată în tot sau în parte din motive neimputabile persoanei condamnate, cu consimțământul acesteia, *instanța înlocuiește obligația de plată a amenzii neexecutate cu obligația de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității*, afară de cazul în care, din cauza stării de sănătate, persoana nu poate presta această muncă.

Rezultă că, atât în situația în care condamnatul nu a solicitat eșalonarea plății amenzii, cât și atunci când i s-a admis o asemenea solicitare, însă ulterior se află în imposibilitatea de a mai executa pedeapsa amenzii, chiar eșalonată, ori pentru restul rămas de plătit, instanța poate dispune înlocuirea obligației de plată a amenzii cu aceea de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității, condiția fiind aceea ca *motivele neexecutării pedepsei amenzii să nu fie imputabile condamnatului*. Textul se referă la obligația de plată a amenzii, nu la pedeapsa amenzii în sine, care a fost aplicată cu autoritate de lucru judecat prin hotărârea de condamnare și care rămâne înscrisă în cazierul judiciar.

Instanța competentă să dispună înlocuirea obligației de plată a amenzii neexecutate cu obligația de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității este *instanța de executare*. Textul se referă la instanța de executare, iar nu la judecătorul delegat; în consecință, pe rolul instanței se va înregistra un dosar având acest obiect, la sesizarea din oficiu – în concret a judecătorului delegat. Se constată o *necorelare de texte*, atâta vreme cât, potrivit art. 559 CPP, organele fiscale nu mai au atribuții de executare; este posibil însă ca, atunci când s-a dispus poprirea pe salariu, instituția angajatoare să sesizeze instanța cu privire la faptul că persoanei condamnate i-a încetat contractul de muncă.

Când dispune înlocuirea pedepsei amenzii cu prestarea unei munci neremunerate în folosul comunității, instanța va menționa în dispozitiv *două entități din comunitate* unde urmează a se executa munca neremunerată în folosul comunității. Pentru a proceda în

[1] C.A. București, s. a II-a pen., sent. pen. nr. 201/F din 25 aprilie 2013, nepublicată.

acest mod, este necesar ca instanța să se informeze asupra posibilităților de executare a muncii în folosul comunității în localitatea unde locuiește persoana condamnată. Serviciile de probațiune dețin asemenea liste cu instituții unde poate fi efectuată munca în folosul comunității.

Alegerea celor două instituții rămâne la aprecierea instanței, în funcție de situația concretă a persoanei condamnate – vârstă, stare de sănătate etc. Consilierul de probațiune competent să supravegheze executarea acestei sancțiuni, pe baza evaluării inițiale, va decide în care dintre cele două instituții din comunitate menționate în hotărârea judecătorească urmează a se executa obligația și tipul de activitate. În acest scop, obligația de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității se pune în executare prin *trimiterea unei copii de pe hotărâre serviciului de probațiune*.

Consilierul de probațiune va emite o decizie ce va fi comunicată instituției desemnate, conform art. 51 alin. (1) din Legea nr. 253/2013, iar conform alin. (2) al aceluiași text de lege, în cazul în care executarea muncii nu mai este posibilă în niciuna dintre cele două instituții din comunitate menționate în hotărâre, consilierul de probațiune sesizează judecătorul delegat cu executarea, care va desemna o altă instituție din comunitate pentru executarea muncii.

Potrivit art. 64 alin. (5) lit. a) CP, *instanța înlocuiește zilele-amendă neexecutate prin muncă în folosul comunității cu un număr corespunzător de zile cu închisoarea*, dacă persoana condamnată nu execută obligația de muncă în folosul comunității în condițiile stabilite de instanță; în acest caz, *instanța competentă* să dispună înlocuirea muncii în folosul comunității cu închisoarea este *instanța de executare*.

Conform art. 561 alin. (2) CPP, *sesizarea instanței* se face din oficiu – de către judecătorul delegat – sau de către organul care, potrivit legii, execută amenda ori la sesizarea serviciului de probațiune. Referirea la organul care execută amenda credem că este o eroare, dat fiind faptul că textul se referă la înlocuirea cu închisoarea a muncii în folosul comunității, nu a amenzii. Amenda poate fi înlocuită cu închisoarea în condițiile art. 63 CP, respectiv dacă persoana condamnată nu execută, cu rea-credință, pedeapsa amenzii, caz în care hotărârea instanței se pune în executare conform dispozițiilor privind executarea pedepsei închisorii, ori în condițiile art. 64 alin. (6) CP, respectiv atunci când persoana condamnată nu își dă consimțământul pentru înlocuirea obligației de plată a amenzii cu munca în folosul comunității.

Neprezentarea condamnatului la serviciul de probațiune competent, în vederea executării muncii în folosul comunității, are drept consecință înlocuirea acesteia cu închisoarea: „Condamnatul a fost convocat la sediul serviciului de probațiune prin adresele nr. 1926 din 5 martie 2015 și nr. 2360 din 16 martie 2015, în vederea punerii în executare a sentinței penale, și, întrucât acesta nu a dat curs invitațiilor, s-a solicitat sprijinul organelor de poliție în vederea stabilirii prezenței sau absenței lui de la domiciliu. Din datele oferite de Postul de Poliție C. rezultă că condamnatul este plecat de mai multe luni în străinătate, cel mai probabil în Italia, date care au fost oferite reprezentanților postului de poliție de către mama acestuia, numita B.F., căreia i-a fost înmânată și notificarea nr. 2796 din 25 martie 2015, emisă de Serviciul de Probațiune Dolj. Din actele și lucrările dosarului a rezultat că persoana condamnată B.F. nu execută obligația de muncă în folosul comunității în condițiile stabilite de instanță, iar condamnatul nu a justificat încălcarea condițiilor impuse de instanță, astfel că în cauză sunt aplicabile dispozițiile legale privind înlocuirea numărului de zile de muncă în folosul comunității neexecutate cu un număr egal de zile de închisoare, conform art. 64 alin. (5) CP. S-a constatat astfel că sunt îndeplinite cerințele art. 561 alin. (1) CPP

și, în consecință, s-a dispus înlocuirea a 120 de zile de muncă neremunerată în folosul comunității cu un număr egal de 120 de zile de închisoare"[1].

Potrivit art. 64 alin. (5) lit. b) CP, *instanța înlocuiește zilele-amendă neexecutate prin muncă în folosul comunității cu un număr corespunzător de zile cu închisoarea*, dacă persoana condamnată săvârșește o nouă infracțiune descoperită înainte de executarea integrală a obligației de muncă în folosul comunității, iar zilele-amendă neexecutate prin muncă în folosul comunității la data condamnării definitive pentru noua infracțiune, înlocuite cu închisoarea, se adaugă la pedeapsa pentru noua infracțiune. În acest caz, este competentă a dispune înlocuirea *instanța care judecă în primă instanță infracțiunea săvârșită înainte de executarea integrală a muncii în folosul comunității.*

Punerea în executare a hotărârii prin care s-a dispus înlocuirea muncii în folosul comunității cu închisoarea se face potrivit dispozițiilor referitoare la punerea în executare a pedepsei închisorii.

Secțiunea a 2-a. Punerea în executare a pedepselor complementare

REGLEMENTARE

Art. 562.[2] **Interzicerea exercitării unor drepturi.** Pedeapsa interzicerii exercitării unor drepturi se pune în executare prin trimiterea de către judecătorul delegat al instanței de executare a unei copii de pe dispozitivul hotărârii, în funcție de drepturile a căror exercitare a fost interzisă, persoanei juridice de drept public sau de drept privat autorizate să supravegheze exercitarea dreptului respectiv.

Art. 563. Interzicerea străinului de a se afla pe teritoriul României. (1) Când prin hotărârea de condamnare la pedeapsa închisorii s-a aplicat pedeapsa complementară a interzicerii dreptului străinului de a se afla pe teritoriul României, se face mențiune în mandatul de executare a pedepsei închisorii ca la data liberării condamnatul să fie predat organului de poliție, care va proceda la îndepărtarea sa de pe teritoriul României.

(2) Dacă pedeapsa complementară nu însoțește pedeapsa închisorii, comunicarea se face organului de poliție, imediat ce hotărârea a rămas definitivă.

(3) În vederea punerii în executare a pedepsei interzicerii străinului de a se afla pe teritoriul României, organul de poliție poate pătrunde în domiciliul sau reședința unei persoane fără învoirea acesteia, precum și în sediul unei persoane juridice fără învoirea reprezentantului legal al acesteia.

(4) Dacă persoana față de care s-a luat pedeapsa complementară a interzicerii de a se afla pe teritoriul României nu este găsită, organul de poliție constată aceasta printr-un proces-verbal și ia măsuri pentru darea în urmărire, precum și pentru darea în consemn la punctele de trecere a frontierei. Un exemplar al procesului-verbal se trimite instanței de executare.

Art. 564.[3] **Degradarea militară.** Pedeapsa degradării militare se pune în executare prin trimiterea de către judecătorul delegat cu executarea a unei copii de pe dispozitivul hotărârii comandantului unității militare în a cărei evidență este luată persoana condamnată, respectiv centrului militar județean sau zonal de la domiciliul condamnatului.

Art. 565. Publicarea hotărârii de condamnare. Pedeapsa publicării hotărârii de condamnare se pune în executare prin trimiterea extrasului, în forma stabilită de instanță, unui cotidian local ce apare în circumscripția instanței care a pronunțat hotărârea de condamnare sau unui cotidian național, în vederea publicării, pe cheltuiala persoanei condamnate.

---

[1] Jud. Calafat, sent. pen. nr. 175 din 17 noiembrie 2015, definitivă prin dec. pen. nr. 113 din 3 februarie 2016 a Trib. Dolj, prin care s-a luat act de retragerea contestației formulate de condamnat, nepublicate.

[2] Art. 562 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 330 din Legea nr. 255/2013.

[3] Art. 564 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 331 din Legea nr. 255/2013.

COMENTARIU

374. Interzicerea exercitării unor drepturi. Cu privire la punerea în executare a *pedepsei complementare*, art. 562 CPP prevede că ea se face prin trimiterea de către judecătorul delegat al instanței de executare a unei copii de pe dispozitivul hotărârii, în funcție de drepturile a căror exercitare a fost interzisă, persoanei juridice de drept public sau de drept privat autorizate să supravegheze exercitarea dreptului respectiv.

În ceea ce privește *pedeapsa accesorie*, aceasta va fi inserată în cuprinsul mandatului de executare a pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață ce va fi înaintat locului de detenție, conform art. 555 CPP, care se referă și la punerea în executare a pedepsei accesorii.

Executarea pedepsei complementare presupune o *durată a executării*, stabilită de instanță, a obligației instituite pentru condamnat, ceea ce înseamnă că executarea pedepsei începe într-un anumit moment și se sfârșește într-un alt moment.

Jurisprudența anterioară a considerat că mențiunea cuprinsă atât în minuta sentinței apelate, cât și în dispozitivul acesteia, că executarea pedepsei complementare a interzicerii pe timp de 1 an a drepturilor prevăzute în art. 64 alin. (1) lit. a) și b) CP (din 1969 – n.n.) începe de la rămânerea definitivă a sentinței, este nelegală, fiind contrară dispozițiilor art. 66 din același cod, potrivit cărora executarea pedepsei interzicerii unor drepturi *începe după executarea pedepsei închisorii*, după grațierea totală sau a restului de pedeapsă ori după prescripția executării pedepsei; până atunci, aceleași drepturi îi sunt interzise de drept inculpatului în baza art. 71 CP (din 1969 – n.n.) privitor la pedeapsa accesorie[1].

O altă problemă în jurisprudența anterioară a fost ridicată în situația în care condamnatului i se aplică o pedeapsă cu suspendarea condiționată sau sub supraveghere a executării pentru un termen de încercare stabilit conform art. 82 sau art. 86^2 CP (din 1969 – n.n.) și, totodată, i se aplică pedeapsa complementară a interzicerii drepturilor prevăzute de art. 64 din același cod, mai precis când va începe executarea acesteia, la rămânerea definitivă a hotărârii sau după „executarea" ei, respectiv după trecerea termenului de încercare. S-a exprimat chiar și opinia potrivit căreia, în situația în care se pronunță o pedeapsă cu suspendarea condiționată sau sub supraveghere, nu se poate aplica și pedeapsa complementară, având în vedere reglementarea art. 66 CP (din 1969 – n.n.), care arată că executarea pedepsei interzicerii unor drepturi începe după executarea pedepsei închisorii, după grațierea totală sau a restului de pedeapsă ori după prescripția executării pedepsei[2].

Noul Cod penal a rezolvat această problemă prin dispozițiile art. 68, în care se arată că *executarea pedepsei interzicerii exercitării unor drepturi începe*:

a) de la rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare la pedeapsa amenzii;

b) de la rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare prin care s-a dispus suspendarea executării pedepsei sub supraveghere;

c) după executarea pedepsei închisorii, după grațierea totală ori a restului de pedeapsă, după împlinirea termenului de prescripție a executării pedepsei sau după expirarea termenului de supraveghere a liberării condiționate.

Executarea pedepsei complementare, în cazul pedepselor cu executare în regim de detenție, se face *după executarea pedepsei principale*, nu se poate executa odată cu pedeapsa principală, deoarece odată cu pedeapsa principală se execută pedeapsa accesorie. Pedeapsa complementară a interzicerii exercitării unor drepturi *se pune în executare imediat după rămânerea definitivă a hotărârii*, prin emiterea și trimiterea formelor de executare către

[1] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 99/A/1997, în C.P.J. 1997, p. 168.

[2] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 45.

persoanele ce vor supraveghea executarea, potrivit art. 562 CPP, dar în cazul aplicării unei pedepse cu executare în regim de detenție, *se va executa efectiv după executarea pedepsei principale*, conform art. 68 CP. Executarea pedepsei închisorii poate lua sfârșit prin executarea integrală a pedepsei, la momentul intervenirii grațierii totale sau a restului de pedeapsă, la momentul expirării termenului de prescripție a executării pedepsei ori la expirarea termenului de supraveghere a liberării condiționate.

Executarea pedepsei interzicerii exercitării unor drepturi este determinată de conținutul ei, respectiv de specificul drepturilor a căror exercitare se interzice. Se poate interzice exercitarea numai a unuia dintre drepturile enumerate la art. 66 CP sau a mai multora, urmând ca punerea în executare să se facă pentru fiecare dintre acestea. Instanța poate stabili însă *o singură durată* pentru executarea pedepsei interzicerii exercitării unor drepturi, indiferent câte drepturi nu vor putea fi exercitate de către condamnat. Pentru ca pedeapsa complementară a interzicerii exercitării unor drepturi să poată fi pusă în executare, este necesar ca instanța să precizeze exact în dispozitivul hotărârii exercitarea căror anume drepturi urmează a fi interzisă, instanța de judecată nu poate dispune interzicerea exercitării tuturor drepturilor, ea trebuie să arate exercitarea cărora dintre drepturile prevăzute de lege îi este interzisă condamnatului[1].

Persoanele juridice cărora li se comunică extrasul de pe hotărâre sunt menționate în art. 29 alin. (1) din Legea nr. 253/2013, spre exemplu, în situația în care condamnatului i s-a interzis exercițiul drepturilor prevăzute la art. 66 alin. (1) lit. a) și d) CP (dreptul de a fi ales în autoritățile publice sau în orice alte funcții publice, respectiv dreptul de a alege), extrasul de pe hotărâre se va înainta primăriei de la domiciliul și, dacă este cazul, de la locuința condamnatului, respectiv Direcției pentru Evidența Persoanelor și Administrarea Bazelor de Date, întrucât acestea sunt responsabile pentru întocmirea listelor electorale în situația organizării unor alegeri, iar, pentru dreptul de a alege, în cazul în care persoana locuiește în străinătate, comunicarea se face Departamentului consular al Ministerului Afacerilor Externe. În cazul cetățenilor statelor membre ale Uniunii Europene, comunicarea se face Inspectoratului General pentru Imigrări. Condamnații cărora li s-a interzis exercițiul acestor drepturi nu vor figura pe listele electorale sau vor figura pe liste speciale conținând persoanele cărora li s-a interzis prin hotărâri judecătorești exercitarea dreptului de a alege. De asemenea, în ceea ce privește dreptul de a fi ales, extrasul de pe hotărâre este comunicat serviciului cazier judiciar, condamnarea fiind înregistrată în cazierul judiciar, astfel că persoana condamnată va figura cu respectiva condamnare în certificatul de cazier judiciar la depunerea candidaturii[2].

În situația în care condamnatului i s-a interzis exercitarea dreptului de la art. 66 alin. (1) lit. g) CP (dreptul de a ocupa funcția, de a exercita profesia sau meseria ori de a desfășura activitatea de care s-a folosit pentru săvârșirea infracțiunii), extrasul de pe hotărâre se va înainta acelei instituții ce supraveghează exercitarea funcției, profesiei, activității respective. Spre exemplu, în cazul în care s-a dispus interzicerea exercitării profesiei de medic, vor fi încunoștințați autoritatea de sănătate publică în circumscripția căreia își desfășura condamnatul activitatea anterior condamnării și organul care supraveghează exercitarea profesiei – Colegiul Medicilor. În situația în care s-a interzis exercitarea activității de conducător auto (situație distinctă de aceea a aplicării măsurii de siguranță prevăzute la art. 111 CP), comunicarea se va face serviciului care eliberează permise auto din cadrul poliției în a cărei rază teritorială domiciliază condamnatul. În situația în care condamnatul

[1] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 2209/1979, în R.R.D. nr. 7/1987, p. 56, în I. OANCEA, *op. cit.*, p. 270.

[2] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 46.

este un expert autorizat, vor fi înștiințați Corpul Experților, precum și Ministerul Justiției; dacă este vorba despre un interpret, va fi înștiințat Ministerul Justiției, prin serviciul corespunzător, sau, regula general valabilă, pentru alte profesii, inspectoratul teritorial de muncă[1].

În cazul interzicerii exercitării dreptului de a ocupa o funcție ce implică exercițiul autorității de stat, prevăzut de art. 66 alin. (1) lit. b) CP, comunicarea se face Agenției Naționale a Funcționarilor Publici și, dacă este cazul, instituției în care persoana condamnată exercită o astfel de funcție, conform art. 562 CPP raportat la art. 29 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 253/2013.

Tot cu titlu de exemplu, pentru interzicerea exercitării drepturilor părintești, comunicarea se face consiliului local și direcției generale de asistență socială și protecția copilului în a cărui circumscripție își are domiciliul condamnatul, precum și, dacă este cazul, celor în care își are locuința condamnatul, iar pentru interzicerea exercitării dreptului de a fi tutore sau curator, comunicarea se face consiliului local în a cărui circumscripție își are domiciliul condamnatul, precum și, dacă este cazul, celui în care își are locuința condamnatul.

Conform art. 31 din Legea nr. 253/2013, judecătorul delegat cu executarea poate acorda persoanei condamnate, la cererea motivată a acesteia, o *permisiune în executarea pedepsei complementare* prevăzute la art. 66 alin. (1) lit. l)-o) CP, în următoarele cazuri:

a) participarea persoanei supravegheate la căsătoria, botezul sau înhumarea unui membru de familie, dintre cei prevăzuți la art. 177 CP;

b) participarea la un concurs, în vederea ocupării unui loc de muncă;

c) susținerea unui examen;

d) urmarea unui tratament sau a unei intervenții medicale.

Permisiunea poate fi acordată pe o perioadă de maximum 5 zile, cu excepția situației prevăzute la lit. d), când, în mod excepțional, permisiunea poate fi acordată pentru durata de timp necesară pentru urmarea tratamentului sau a intervenției medicale. Durata permisiunii se include în durata pedepsei complementare.

Executarea pedepsei complementare a interzicerii exercitării unor drepturi ia sfârșit la expirarea termenului prevăzut în hotărârea de condamnare, timpul calculându-se conform art. 186 CP.

Executarea, dacă este efectuată în conformitate cu legea, stinge obligația instituită prin hotărârea de condamnare. Sustragerea de la executare ori neexecutarea conform legii a pedepsei complementare constituie infracțiunea prevăzută de art. 288 alin. (1) CP (neexecutarea sancțiunilor penale).

375. Interzicerea străinului de a se afla pe teritoriul României. Măsura de siguranță a expulzării din Codul penal din 1969 este reglementată în Codul penal actual *ca pedeapsă complementară*, însă dispozițiile de punere în executare sunt similare.

375.1. Aspecte procedurale. În situația în care *condamnatului i s-a aplicat pedeapsa închisorii cu executare în regim de detenție*, mențiuni cu privire la executarea pedepsei complementare se fac în mandatul de executare a pedepsei închisorii, iar la data liberării (fie la termen, fie ca urmare a liberării condiționate), condamnatul nu va fi efectiv pus în libertate, ci va fi *predat organelor de poliție în vederea îndepărtării de pe teritoriul României.*

Pentru ca pedeapsa complementară să poată fi executată, *este necesar să se stabilească datele de identificare ale inculpatului și cetățenia acestuia*, în cursul procesului penal, întrucât expulzarea va avea loc în statul al cărui cetățean este, celelalte state neavând obligația de a-l primi. Dacă persoana condamnată are statutul juridic de apatrid, va fi expulzată în statul pe teritoriul căruia își are domiciliul sau reședința.

[1] *Ibidem.*

Conform art. 101 din O.U.G. nr. 194/2002 privind regimul străinilor în România, republicată[1], în cazul străinilor împotriva cărora s-a dispus pedeapsa complementară a interzicerii exercitării dreptului de a se afla pe teritoriul României se poate dispune ca aceştia *să fie luaţi în custodie publică* dacă nu pot fi îndepărtaţi sub escortă în termen de 24 de ore. Măsura luării în custodie publică se dispune în scris prin ordonanţă motivată în drept şi în fapt de către procurorul anume desemnat din cadrul Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Bucureşti, pe o perioadă de 30 de zile, la solicitarea motivată a Inspectoratului General pentru Imigrări. Prelungirea duratei de luare în custodie publică pentru străinii care nu pot fi îndepărtaţi de pe teritoriul României în termen de 30 de zile se dispune de către curtea de apel în a cărei rază de competenţă teritorială se află locul de cazare, la solicitarea motivată a Inspectoratului General pentru Imigrări. Instanţa trebuie să se pronunţe înainte de expirarea termenului luării în custodie publică dispuse anterior, iar hotărârea instanţei este definitivă.

Dacă *pedeapsa complementară a fost aplicată pe lângă pedeapsa amenzii*, aceasta se pune în executare prin trimiterea unei copii de pe dispozitiv organului de poliţie de la reşedinţa condamnatului, iar executarea are loc de îndată.

În jurisprudenţa anterioară s-a pus problema cum se conciliază o pedeapsă cu închisoarea a cărei executare a fost suspendată sub supraveghere cu măsura de siguranţă a expulzării, întrucât din text se putea desprinde ideea că, în situaţia în care s-a dispus aplicarea unei pedepse cu închisoarea cu suspendarea condiţionată sau sub supraveghere a executării, măsura de siguranţă a expulzării va fi executată de îndată ce hotărârea de condamnare rămâne definitivă, fără a se aştepta împlinirea termenului de încercare stabilit de instanţă. În aceste condiţii, se punea problema în ce măsură mai este posibilă supravegherea condamnatului pe durata termenului de încercare; textul art. 67 alin. (3) CP a rezolvat această problemă, prevăzând că pedeapsa complementară a interzicerii străinului de a se afla pe teritoriul României *nu se poate aplica pe lângă pedeapsa închisorii a cărei executare a fost suspendată sub supraveghere*.

Organul de poliţie, primind comunicarea instanţei de executare şi în vederea punerii în executare a pedepsei complementare, poate folosi *mijloace de constrângere* şi pătrunde în domiciliul sau reşedinţa oricărei persoane fără permisiunea acesteia, precum şi în sediul unei persoane juridice fără învoirea reprezentantului legal al acesteia şi fără a fi necesară vreo altă autorizare din partea instanţei.

În cazul în care *persoana faţă de care s-a aplicat pedeapsa complementară nu este găsită*, organul de poliţie constată aceasta printr-un proces-verbal şi ia măsuri pentru darea în urmărire, precum şi pentru darea în consemn la punctele de trecere a frontierei. În situaţia în care condamnatul va fi depistat, va fi reţinut de organele de poliţie sau de poliţia de frontieră, în vederea executării pedepsei complementare. Un exemplar al procesului-verbal se trimite instanţei de executare, pentru a se efectua înregistrările necesare.

Potrivit art. 100 din O.U.G. nr. 192/2004, „Expulzarea (pedeapsa complementară a interzicerii exercitării dreptului de a se afla pe teritoriul României – n.n.) se suspendă în perioada în care Inspectoratul General pentru Imigrări constată incidenţa următoarelor situaţii:

a) străinul poate fi îndepărtat sub escortă numai către un stat faţă de care există temeri justificate că viaţa îi este pusă în pericol ori că va fi supus la torturi, tratamente inumane sau degradante;

[1] M. Of. nr. 421 din 5 iunie 2008.

b) starea de sănătate a străinului face imposibilă realizarea îndepărtării sub escortă;
c) străinul se află în una dintre situațiile prevăzute la art. 15 alin. (1)[1]".

Cu alte cuvinte, executarea nu are loc dacă persoana condamnată este *cercetată în calitate de suspect sau inculpat într-un alt dosar* și s-a dispus luarea controlului judiciar sau pe cauțiune, dacă se impune obligația de a nu depăși o anumită limită teritorială, ori dacă, fiind condamnat definitiv într-o altă cauză, are de executat o pedeapsă privativă de libertate. Expulzarea se va executa după încetarea cauzei care a împiedicat executarea.

Conform art. 66 alin. (4) CP, *un străin nu poate fi expulzat* într-un stat în care există motive întemeiate a se crede că viața îi este pusă în pericol ori că va fi supus la torturi ori alte tratamente inumane sau degradante.

În practica anterioară s-a dispus revocarea măsurii de siguranță a expulzării ca urmare a admiterii unei contestații la executare, în condițiile în care, după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare, condamnatului i s-a respins cererea de acordare a statutului de refugiat, dar i s-a acordat protecție umanitară condiționată în baza O.U.G. nr. 194/2002. S-a apreciat că *acordarea protecției umanitare condiționate* de către statul român, ulterior rămânerii definitive a hotărârii de condamnare, constituie o cauză de împiedicare a executării expulzării, conferindu-se beneficiarului acestei forme de protecție, potrivit legii speciale în materie, dreptul de a rămâne pe teritoriul României și dreptul de a nu fi expulzat. Apelul declarat de procuror a fost însă admis, iar recursul declarat de condamnat a fost respins, cu motivarea că acordarea protecției umanitare condiționate conferă beneficiarului dreptul de a nu fi expulzat, cu excepția cazurilor impuse de *rațiuni de siguranță națională sau de ordine publică*, iar atunci când se dispune expulzarea în astfel de situații, cel în cauză nu poate fi trimis în teritorii unde viața sau libertatea i-ar fi amenințate pe motive de rasă, naționalitate, religie, apartenență la un anumit grup social sau opinii politice. Așadar, legea prevede posibilitatea ca o persoană care a obținut protecție umanitară condiționată să poată fi expulzată, cu observația că art. 117 CP 1969 nu prevedea obligația ca expulzarea să se facă numai în statul de origine a condamnatului, această măsură de siguranță putându-se executa și într-un alt stat, unde nu există riscurile menționate[2].

375.2. Aspecte de drepturile omului. În practica anterioară s-a decis că este inadmisibilă contestația la executare privind expulzarea, câtă vreme art. 461 CPP (din 1968 – n.n.) nu prevede cazuri în care se poate face contestație împotriva unei măsuri de siguranță[3].

Considerăm, alături de autorul notei la această decizie, că o contestație la executare pe acest aspect nu este inadmisibilă, iar cererea ar fi trebuit analizată în fond, cu raportare, după caz, și la art. 3 sau art. 8 din Convenția europeană a drepturilor omului și la Convenția împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante.

---

[1] Potrivit art. 15 alin. (1) din O.U.G. nr. 194/2002, „Străinului nu i se permite ieșirea din țară în următoarele situații: a) este învinuit sau inculpat într-o cauză penală și magistratul dispune instituirea măsurii interdicției de părăsire a localității sau a țării; b) a fost condamnat prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă și are de executat o pedeapsă privativă de libertate". Precizăm că aceste dispoziții trebuie corelate în prezent cu prevederile Codului de procedură penală cât privește terminologia utilizată și măsurile ce pot fi dispuse.

[2] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2949/2003, în R.D.P. nr. 4/2004, p. 163. Credem că punctul de vedere al instanței supreme este greșit, deoarece, deși la nivel teoretic este posibil, în practică ne îndoim că o persoană condamnată poate fi expulzată și în alt stat decât acela al cărui cetățean este sau pe teritoriul căruia domiciliază, întrucât un alt stat nu are obligația de a permite intrarea condamnatului pe teritoriul său, astfel că expulzarea are loc către țara al cărei cetățean este condamnatul sau pe teritoriul căreia domiciliază ori are reședința.

[3] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 442/2000, în C.P.J.P. 2000, p. 289, cu *notă* de D. MIHAI. În același sens, C.A. București, s. a II-a pen., dec. pen. nr. 647/A din 8 noiembrie 2001, în P.J.P. 2001-2002, p. 364.

Faptul că motivele pe care se întemeiază contestația la executare, în speță că pentru persoana condamnată există riscul ca, odată expulzată în statul de origine, să fie supusă la tratamente inumane, existau și la data pronunțării hotărârii de condamnare nu are relevanță, atâta vreme cât acest risc subzistă și la data judecării contestației la executare, apreciindu-se că este o chestiune ivită în cursul executării hotărârii penale. Atâta vreme cât acest risc exista la data punerii în executare, constituia un incident în sensul dispozițiilor art. 461 alin. (1) lit. d) CPP 1968. De asemenea, nu exista prevedere care să interzică contestația la executare cu privire la măsuri de siguranță, în condițiile în care textul art. 461 CPP se referea la orice incident ivit în cursul executării. Pe de altă parte, condamnatul are posibilitatea de a solicita autorităților administrative competente acordarea statutului de azilant. În acest sens este și practica instanței supreme[1].

În prezent, față de modificările aduse Codului de procedură penală, credem că o asemenea contestație la executare se întemeiază pe dispozițiile art. 598 alin. (1) lit. c) CPP referitoare la existența unei împiedicări la executare.

Dreptul internațional recunoaște statelor dreptul și atributul suveran al controlului intrării, șederii sau îndepărtării străinilor de pe teritoriile lor. Cu toate acestea, prin interpretarea extensivă a dispozițiilor art. 3 din Convenția europeană a drepturilor omului[2], pe cale pretoriană, organele Convenției, Comisia și apoi Curtea, au acordat, însă în anumite circumstanțe, persoanelor aflate în curs de expulzare (sau extrădare) de pe teritoriul unui stat parte protecția acordată de acest text. Statul contractant este ținut responsabil pentru riscul de rele tratamente la care ar putea fi supus cel expulzat în țara în care urmează a fi trimis[3].

Comisia Europeană a Drepturilor Omului a decis că expulzarea unei persoane poate, în unele circumstanțe excepționale, să apară contrară dispozițiilor Convenției, dacă există serioase temeri de a se crede că ea ar urma să fie supusă, în statul în care va fi trimisă, la tratamente interzise de art. 3 din Convenție, cu atât mai mult în situația în care cel expulzat riscă, în acel stat, o grea pedeapsă pentru motive politice, dacă el demonstrează că riscul la care este supus este „concret și grav"[4]. Condamnatul trebuie să dovedească în fața instanțelor naționale împrejurarea ce constituie *riscul grav*, pentru a se putea aprecia că au fost încălcate dispozițiile art. 3 din Convenție prin expulzarea sa în atare condiții.

S-a considerat că, și în situația în care există riscul supunerii celui expulzat la *rele tratamente din partea particularilor*, răspunderea statului este angajată[5]. Spre exemplu, într-o cauză, reclamantul a fost arestat în Franța pentru trafic internațional de droguri, iar autoritățile franceze au decis expulzarea sa către țara de origine, Columbia. Reclamantul a susținut că în această țară el ar fi supus unor tratamente contrare art. 3 din Convenție ca urmare a răzbunării traficanților de droguri din această țară care îl recrutaseră ca transportator al drogurilor. Instanța europeană a considerat că, față de caracterul absolut

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2949 din 19 iunie 2003, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 24.

[2] Art. 3 din Convenția europeană a drepturilor omului se referă la interzicerea torturii: „Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor, tratamentelor inumane sau degradante".

[3] C. BÎRSAN, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Vol. I. Drepturi și libertăți*, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 242, cu referire la cauzele Curții Europene a Drepturilor Omului *Nsona c. Olandei*, hot. din 28 noiembrie 1996, *G.H.H. și alții c. Turciei* și *Jabari c. Turciei*, hot. din 11 iulie 2000, *Thampibillai c. Olandei* și *Venkadajalasarma c. Olandei*, hot. din 17 februarie 2004.

[4] *Idem*, p. 243, cu referire la cauzele Comisiei Europene a Drepturilor Omului *X c. Germaniei*, dec. din 30 septembrie 1974, *X c. Franței*, dec. din 13 decembrie 1984, *Harabi c. Olandei*, dec. din 5 martie 1986, *Tanko c. Finlandei*, dec. din 19 mai 1994 și *Kareem c. Suediei*, dec. din 25 octombrie 1996.

[5] C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 248, cu referire la cauzele Curții Europene a Drepturilor Omului *Vilvarajah și alții c. Regatului Unit*, hot. din 30 octombrie 1991, *Ahmed c. Austriei*, hot. din 17 decembrie 1996.

al dreptului garantat de art. 3 din Convenție, nu se exclude ca dispozițiile sale să fie aplicate și în situația în care pericolul supunerii la rele tratamente provine de la persoane sau grupuri de persoane ce nu țin de autoritatea publică a statului. Realitatea unui asemenea risc, în sensul că există o amenințare directă împotriva sa, precum și faptul că autoritățile statului de destinație nu sunt în măsură a împiedica materializarea pericolului trebuie dovedite[1]. Nu are relevanță activitatea infracțională a condamnatului, oricât de indezirabilă și periculoasă este[2].

Riscurile de rele tratamente susținute de o persoană supusă procedurii de expulzare trebuie *evaluate pe fondul lor* de instanțele naționale, o cerere făcută de reclamant în sensul de a nu fi expulzat, *respinsă pentru motive formale*, cum ar fi depășirea termenului foarte scurt în care ea trebuie introdusă, nu permite un asemenea examen. Aplicarea în mod automat și mecanic a unor dispoziții legale interne, care prevăd un termen de 5 zile în care se poate face cerere de azil, va fi calificată ca incompatibilă cu protecția valorilor fundamentale consacrate prin art. 3 din Convenție[3].

Statele pârâte au invocat necesitatea aplicării măsurii expulzării în cadrul luptei împotriva criminalității organizate, în special atunci când este vorba despre acte de terorism sau trafic de droguri. Într-o cauză în care se dispusese expulzarea unui traficant de droguri într-o țară în care acesta a susținut că nu poate beneficia de un tratament medical adecvat, Curtea a reținut atât gravitatea infracțiunii comise de reclamant, cât și dificultățile statelor de luptă împotriva criminalității organizate; aplicarea unor pedepse severe persoanelor care participă la acest trafic, inclusiv expulzarea lor, constituie un răspuns justificat în legătură cu acest flagel. Totuși, atunci când un stat își exercită dreptul suveran de a expulza cetățeni străini, el trebuie să țină seama de dispozițiile art. 3 din Convenție, care consacră una dintre valorile fundamentale ale unei societăți democratice, întrucât interzice în termeni absoluți tortura sau pedepsele inumane ori degradante, și că aceste garanții se aplică și persoanelor care au comis fapte sancționate penal, oricât de grave ar fi ele, iar tratamentul la care se referă art. 3 nu trebuie să privească numai acte intenționate ale autorităților publice sau chiar ale unor organisme independente, putând fi luate în considerare și alte situații. Curtea a subliniat, totodată, că persoanele care nu au naționalitatea statului în care se execută o pedeapsă privativă de libertate, supuse, în același timp, executării unei decizii judiciare de expulzare, nu pot, în principiu, să revendice dreptul de a rămâne pe teritoriul statului contractant care aplică această măsură, spre a continua să beneficieze de asistență medicală, socială sau de alte asemenea măsuri, care le sunt asigurate de statul în cauză. Nu mai puțin, având în vedere situația cu totul excepțională în care se află un reclamant, ajuns în stadiul final critic al unei boli incurabile, executarea măsurii de expulzare către un stat în care el nu ar putea beneficia de măsurile paliative care îi sunt asigurate în statul în care se găsește în închisoare a fost considerată de instanța europeană ca un tratament inuman, care atinge nivelul de gravitate impus de art. 3, astfel că ar constitui o încălcare a dispozițiilor sale[4].

---

[1] *Idem*, p. 250, cu referire la cauza Curții Europene a Drepturilor Omului *H.L.R. c. Franței*, hot. din 29 aprilie 1997.

[2] C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 248, cu referire la cauza Curții Europene a Drepturilor Omului *Chahal c. Regatului Unit*, hot. din 15 noiembrie 1996.

[3] *Idem*, p. 249.

[4] C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 253, cu referire la cauza Curții Europene a Drepturilor Omului *D. c. Regatului Unit*, hot. din 2 mai 1997.

Sub aspectul art. 5 din Convenția europeană[1], Curtea a statuat că este *suficientă angajarea unei proceduri în vederea extrădării sau expulzării*, ea nu impune existența unei decizii executorii deja luate; art. 5 parag. 1 lit. f) permite privarea de libertate pentru simplul motiv că împotriva persoanei în cauză este în curs o procedură de expulzare sau extrădare[2], însă dacă procedura expulzării sau extrădării nu se desfășoară cu celeritatea și diligența necesare, detenția încetează să mai fie conformă acestor proceduri[3]. Privarea de libertate trebuie să corespundă scopului general al art. 5 din Convenție, trebuie să fie conformă legislației interne a statului respectiv, iar dispozițiile legale interne trebuie să fie accesibile și precise, spre a se evita orice posibil comportament arbitrar al autorităților naționale[4].

Întrucât de multe ori, până la luarea măsurii expulzării dintr-un anumit stat, persoanele cărora urmează a li se aplica măsura își întemeiază o familie, expulzarea reprezintă o *ingerință în viața de familie a celui expulzat*. Ca regulă generală, dacă familia a fost întemeiată pe teritoriul statului care dispune expulzarea, cel interesat poate invoca aplicarea art. 8 din Convenție spre a paraliza aplicarea acestei măsuri[5].

În condițiile în care imigranții ce și-au întemeiat familii pe teritoriul statului respectiv au comis infracțiuni, jurisprudența Curții este nuanțată relativ la compatibilitatea măsurii expulzării cu dispozițiile art. 8 din Convenție. Curtea a reținut facultatea statelor de a dispune expulzarea imigranților care săvârșesc infracțiuni, atunci când se află pe acest teritoriu[6], deoarece „Convenția nu garantează ca atare niciun drept pentru un străin de a intra și de a se stabili pe teritoriul unei țări determinate".

Curtea a admis că îndepărtarea unei persoane dintr-o țară în care trăiește împreună cu rudele sale apropiate poate constitui o ingerință în exercițiul dreptului la respectarea vieții de familie, astfel cum acesta este protejat prin art. 8 din Convenție. O asemenea ingerință este contrară dispozițiilor Convenției în măsura în care nu îndeplinește exigențele impuse de parag. 2 al art. 8, și anume „să fie prevăzută de lege, să urmărească un scop legitim și să fie necesară într-o societate democratică", adică să fie justificată de nevoi sociale imperioase și, mai ales, să fie proporțională cu scopul urmărit. Curtea urmează a determina dacă expulzarea unui reclamant respectă *un just echilibru* între, pe de o parte, interesele sale, dreptul său la respectarea vieții de familie și, pe de altă parte, protecția ordinii publice și prevenirea infracțiunilor, ca obligație esențială a statului în cauză[7]. Spre

[1] Art. 5 parag. 1 lit. f) și parag. 4 și 5 din Convenție se referă la dreptul la libertate și siguranță: „1. Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale: (...) f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare. (...) 4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale și să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală. 5. Orice persoană care este victima unei arestări sau a unei dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la reparații".

[2] C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 329, cu referire la cauza Comisiei Europene a Drepturilor Omului *Caprino c. Regatului Unit*, dec. din 3 martie 1978, și cauza Curții Europene a Drepturilor Omului *Chahal c. Regatului Unit*, hot. din 15 noiembrie 1996.

[3] *Idem*, p. 328, cu referire la cauzele Comisiei Europene a Drepturilor Omului *Lynas c. Elveției*, dec. din 6 octombrie 1976, *M.K. c. Franței*, dec. din 19 septembrie 1997.

[4] C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 329.

[5] *Idem*, p. 641, cu referire la cauza Curții Europene a Drepturilor Omului *Amrollahi c. Danemarcei*, hot. din 11 iulie 2002.

[6] C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 641, cu referire la cauzele Curții Europene a Drepturilor Omului *Bouchelkia c. Franței*, hot. din 29 ianuarie 1997, *Mehemi c. Franței*, hot. din 26 septembrie 1997.

[7] *Ibidem*, cu referire la cauza Curții Europene a Drepturilor Omului *Boultif c. Elveției*, hot. din 2 august 2001.

exemplu, Curtea a avut în vedere, la analiza încălcării sau nu a art. 8 din Convenție, dacă legăturile de familie au fost stabilite înainte sau după ce se interzisese reclamantului șederea pe teritoriului statului, precum și faptul că acesta fusese condamnat pentru trafic de droguri[1]. În sens contrar, a reținut că a fost încălcat dreptul la viață de familie pentru un reclamant care, deși nu era cetățean francez, era născut pe teritoriul statului francez, unde avea întreaga familie, soția și cei trei copii fiind cetățeni francezi[2].

Prin Protocolul nr. 7 adițional la Convenție[3] s-au stabilit, în art. 1, *garanții procedurale în cazul expulzărilor de străini*: „1. Un străin care își are reședința în mod legal pe teritoriul unui stat nu poate fi expulzat decât în temeiul executării unei hotărâri luate conform legii și el trebuie să poată:

a) să prezinte motivele care pledează împotriva expulzării sale;

b) să ceară examinarea cazului său; și

c) să ceară să fie reprezentat în acest scop în fața autorităților competente sau a uneia ori a mai multor persoane desemnate de către această autoritate.

2. Un străin poate fi expulzat înainte de exercitarea drepturilor enumerate în paragraful 1 a), b) și c) al acestui articol, atunci când expulzarea este necesară în interesul ordinii publice sau se întemeiază pe motive de securitate națională".

Așa cum s-a arătat mai sus, în materie de expulzare, jurisprudența instanței europene a impus interdicția expulzării unui străin într-o țară în care el riscă să fie supus la tratamente inumane sau degradante ori atunci când o asemenea măsură ar fi de natură să aducă atingere dreptului său la viața privată și de familie. A fost recunoscut dreptul la un „recurs efectiv" împotriva unei decizii de expulzare. Prin art. 1 din Protocolul nr. 7 se instituie garanții specifice, una de fond și trei de ordin procedural, pentru situațiile în care un stat contractant decide să expulzeze, pentru rațiuni ce țin de aprecierea sa, un străin aflat „legal" pe teritoriul său[4].

S-a decis că expresia „care își are reședința în mod legal" utilizată de acest text trebuie interpretată în sensul că se referă la *regularitatea șederii prin raportare la normele de drept intern ale statului în cauză*, că nu poate fi vorba despre străini cărora li s-a permis o ședere pe termen scurt, aflați în tranzit sau cărora le-au expirat vizele ori permisele de ședere[5]. Regularitatea șederii pe teritoriul statului respectiv se apreciază la momentul la care s-a decis aplicarea măsurii expulzării în privința persoanei respective.

Garanția de fond se referă la faptul că străinul nu poate fi expulzat decât în executarea unei decizii care a fost luată în conformitate cu dispozițiile legii naționale în materie. Termenul de „lege" se referă atât la normele de drept substanțial ce reglementează expulzarea străinilor, cât și la normele de procedură aplicabile. Decizia poate fi o decizie a unui organ administrativ sau a unui organ judiciar ce aparține jurisdicției judiciare sau celei administrative[6].

Cele trei garanții procedurale prevăzute la parag. 1 lit. a), b) și c) de la art. 1 din Protocolul nr. 7 nu deschid în mod necesar o cale de atac în fața unei instanțe judiciare (așa cum

[1] C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 642, cu referire la cauza Curții Europene a Drepturilor Omului *Dalia c. Franței*, hot. din 19 februarie 1998.

[2] *Idem*, p. 641, cu referire la cauza Curții Europene a Drepturilor Omului *Mehemi c. Franței*, hot. din 26 septembrie 1997.

[3] Protocolul nr. 7 adițional la Convenția europeană a drepturilor omului a intrat în vigoare la 1 noiembrie 1988.

[4] C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 1134.

[5] *Idem*, p. 1137, cu referire la cauza Comisiei Europene a Drepturilor Omului *I. Voulfovitch, M. Oulianova, M. Voulfovitch c. Suediei*, dec. din 13 ianuarie 1993.

[6] C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 1138.

se precizează în Raportul explicativ relativ la acest protocol[1]). Este permisă o restricție a garanțiilor procedurale, nu și a celei de fond, în sensul că expulzarea este conformă Convenției atunci când „este necesară în interesul ordinii publice și se întemeiază pe motive de securitate națională". Conform explicațiilor din raport, aplicarea restricțiilor se va face cu luarea în considerare a *„principiului proporționalității"*, astfel cum este definit în jurisprudența Curții, iar statul care invocă ordinea publică pentru a expulza un străin înainte de exercitarea drepturilor menționate la parag. 1 lit. a), b) și c) trebuie să probeze că expulzarea era necesar a fi dispusă în situația dată[2].

În practica judiciară s-a arătat că, „în conformitate cu dispozițiile art. 27 alin. (2) din Directiva 2004/38/CE din 29 aprilie 2004 privind dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre pentru cetățenii Uniunii și membrii familiilor acestora, măsurile de restrângere a libertății de circulație și de ședere a cetățenilor Uniunii luate din motive de ordine publică sau siguranță publică respectă principiul proporționalității și se întemeiază exclusiv pe conduita persoanei în cauză; condamnările penale anterioare nu pot justifica în sine luarea unor asemenea măsuri, iar conduita persoanei în cauză trebuie să constituie o amenințare reală, prezentă și suficient de gravă la adresa unui interes fundamental al societății, neputând fi acceptate motivări care nu sunt direct legate de caz sau care sunt legate de considerații de prevenție generală. Potrivit jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene, reflectată în special în cauza C-348/96, *Calfa*, măsura expulzării poate fi luată împotriva unui resortisant comunitar numai în cazul în care, în afara faptului că a comis o infracțiune, comportamentul său personal a creat o amenințare reală și suficient de gravă care afectează unul dintre interesele fundamentale ale societății. În raport cu dispozițiile Directivei 2004/38/CE și cu jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, măsura de siguranță a expulzării prevăzută în art. 117 CP (din 1969 – n.n.) împotriva unui resortisant comunitar este luată în mod nelegal dacă decurge exclusiv din condamnarea sa la o pedeapsă de doi ani închisoare, fără a fi luat în considerare comportamentul personal al acestuia – infractor primar care anterior avea un loc de muncă – sau pericolul pe care îl reprezintă pentru cerințele de ordine publică"[3].

În consecință, instanța de judecată trebuie să analizeze cu deosebită atenție necesitatea aplicării pedepsei complementare prevăzute la art. 66 alin. (1) lit. c) CP și să aibă în vedere toate aspectele menționate în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Dacă instanța de judecată nu o face, credem că o contestație la executare întemeiată pe dispozițiile art. 598 alin. (1) lit. c) CPP este admisibilă, instanța urmând să aplice în mod direct dispozițiile Convenției, dacă este cazul.

376. Degradarea militară. Ca orice pedeapsă complementară, degradarea militară este *dependentă de pedeapsa principală*. Conținutul pedepsei complementare este specific, degradarea militară constă în pierderea dreptului la grad și uniformă. Spre deosebire de pedeapsa complementară a interzicerii exercitării unor drepturi, degradarea militară nu are o durată, *executându-se de îndată și imediat după ce hotărârea de condamnare a rămas definitivă*[4].

Degradarea militară *se pune în executare* prin trimiterea de către judecătorul delegat cu executarea a unei copii de pe dispozitivul hotărârii comandantului unității militare în a cărei evidență este luată persoana condamnată, respectiv centrului militar județean sau

[1] Disponibil la adresa http://conventions.coe.int/treaty/FR/Reports/Html/117.htm.
[2] C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 1139.
[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2764 din 11 septembrie 2012, www.scj.ro.
[4] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 47.

zonal de la domiciliul condamnatului; textul a fost modificat, dat fiind faptul că serviciul militar nu mai este obligatoriu.

Pedeapsa privește o categorie specială și restrânsă de condamnați, *militari activi și în rezervă*, și este *privativă de drepturi*, în sensul că gradul militar și dreptul de a purta uniformă se pierd pentru totdeauna. Executarea propriu-zisă a degradării militare se face conform unor dispoziții legale speciale, adică *potrivit regulamentelor militare*[1].

377. Publicarea hotărârii de condamnare. Pedeapsa complementară a publicării hotărârii de condamnare *se pune în executare* prin trimiterea extrasului, în forma stabilită de instanță, *unui cotidian local* ce apare în circumscripția instanței care a pronunțat hotărârea de condamnare sau *unui cotidian național*, în vederea publicării, *pe cheltuiala persoanei condamnate*.

Conform art. 33 din Legea nr. 253/2013, în vederea punerii în executare a pedepsei publicării hotărârii de condamnare, judecătorul delegat cu executarea trimite extrasul, în forma stabilită de instanță, cotidianului local sau național desemnat de acesta, solicitând comunicarea tarifului pentru publicare.

În termen de 10 zile de la primirea răspunsului din partea conducerii cotidianului desemnat, judecătorul delegat cu executarea comunică persoanei condamnate costul publicării și obligația acesteia de a face plata în termen de 30 de zile, iar cotidianul desemnat va proceda la publicarea extrasului hotărârii de condamnare în termen de 5 zile de la data plății și îl va înștiința pe judecătorul delegat cu executarea despre publicare, comunicându-i o copie a textului publicat.

Dacă, în termen de 45 de zile de la comunicarea făcută persoanei condamnate, judecătorul delegat cu executarea nu primește înștiințarea privind efectuarea publicării, va proceda la verificarea motivelor care au condus la neefectuarea acesteia. De asemenea, în situația în care conducerea cotidianului desemnat nu furnizează informația privind costul publicării sau când nu ia măsurile necesare în vederea asigurării publicării, judecătorul delegat cu executarea poate acorda un nou termen pentru îndeplinirea acestor obligații, ce nu poate depăși 15 zile, sau desemnează un alt cotidian din aceeași categorie pentru publicare.

Dacă se constată că neefectuarea publicării s-a datorat culpei persoanei condamnate, judecătorul delegat cu executarea poate acorda un nou termen pentru publicare, care nu poate depăși 15 zile, iar dacă persoana condamnată nu a efectuat plata pentru publicare în termenul prevăzut de lege, judecătorul delegat cu executarea va sesiza organul de urmărire penală competent, cu privire la săvârșirea infracțiunii de neexecutare a sancțiunilor penale, prevăzută la art. 288 alin. (1) CP[2].

Secțiunea a 3-a. Punerea în executare a măsurilor de siguranță

REGLEMENTARE

Art. 566. Obligarea la tratament medical. (1) Măsura de siguranță a obligării la tratament medical luată printr-o hotărâre definitivă se pune în executare prin comunicarea copiei de pe dispozitiv și a copiei de pe raportul de expertiză medico-legală autorității de sănătate publică din județul pe teritoriul căruia locuiește persoana față de care s-a luat această măsură. Autoritatea de sănătate

[1] I. OANCEA, *op. cit.*, p. 273.

[2] Conform art. 288 alin. (1) CP, sustragerea de la executare ori neexecutarea conform legii a unei pedepse complementare ori accesorii sau a măsurii de siguranță prevăzute în art. 108 lit. b) și c), de către persoana fizică față de care s-au dispus aceste sancțiuni, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă, dacă fapta nu constituie o infracțiune mai gravă.

publică va comunica de îndată persoanei față de care s-a luat măsura obligării la tratament medical unitatea sanitară la care urmează să efectueze tratamentul.

(2) Instanța de executare comunică persoanei față de care s-a luat măsura obligării la tratament medical că este obligată să se prezinte de îndată la unitatea sanitară la care urmează să i se efectueze tratamentul, atrăgându-i-se atenția că în caz de nerespectare a măsurii luate se va dispune internarea medicală.

(3) În cazul în care obligarea la tratament medical însoțește pedeapsa închisorii ori a detențiunii pe viață sau privește o persoană aflată în stare de deținere, comunicarea prevăzută la alin. (1) se face administrației locului de deținere.

Art. 567. Obligațiile în legătură cu tratamentul medical. (1) Unitatea sanitară la care făptuitorul a fost repartizat pentru efectuarea tratamentului medical este obligată să comunice instanței:

a) dacă persoana obligată la tratament s-a prezentat pentru a urma tratamentul;

b) dacă persoana obligată la tratament se sustrage de la efectuarea tratamentului după prezentare;

c) dacă, din cauza înrăutățirii stării de sănătate a persoanei față de care s-a luat măsura obligării la tratament medical, este necesară internarea medicală;

d) dacă, datorită ameliorării stării de sănătate a persoanei față de care s-a luat măsura de siguranță a obligării la tratament medical, efectuarea tratamentului medical nu se mai impune.

(2) În cazul când unitatea sanitară nu se află în circumscripția instanței care a dispus executarea, comunicarea prevăzută la alin. (1) lit. b)-d) se face judecătoriei în a cărei circumscripție se află unitatea sanitară.

(3) Dispozițiile alin. (1) lit. b)-d) și ale alin. (2) se aplică în mod corespunzător și în cazul prevăzut la art. 566 alin. (3).

Art. 568. Înlocuirea sau încetarea obligării la tratament medical. (1) Primind comunicarea, instanța de executare sau instanța prevăzută la art. 567 alin. (2) dispune internarea medicală, în situațiile prevăzute la art. 567 alin. (1) lit. a) și b), iar în situațiile prevăzute la art. 567 alin. (1) lit. c) și d) efectuarea unei expertize medico-legale cu privire la starea de sănătate a persoanei față de care este luată măsura de siguranță.

(2) În cazurile prevăzute la art. 567 alin. (1) lit. c) și d), persoana obligată la tratament medical are dreptul de a cere să fie examinată și de un medic de specialitate desemnat de aceasta, ale cărui concluzii sunt înaintate instanței prevăzute la alin. (1).

(3) Dacă persoana obligată la tratament medical refuză să se prezinte la examinare în vederea efectuării expertizei, se vor aplica dispozițiile art. 184 alin. (4).

(4) După primirea raportului de expertiză medico-legală și a concluziilor medicului de specialitate prevăzut la alin. (2), instanța, în ședință publică, ascultă concluziile procurorului, ale persoanei față de care este luată măsura de siguranță și ale avocatului acesteia, precum și ale expertului și medicului desemnat de aceasta, atunci când consideră necesar, și dispune fie încetarea măsurii obligării la tratament medical, fie internarea medicală.

(5) Dacă persoana față de care s-a luat măsura de siguranță nu are avocat, i se asigură un avocat din oficiu.

(6) O copie de pe hotărârea definitivă a instanței prevăzute la art. 567 alin. (2) se comunică instanței de executare.

Art. 569. Internarea medicală. (1) Măsura de siguranță a internării medicale luată printr-o hotărâre definitivă se pune în executare prin comunicarea copiei de pe dispozitiv și a unei copii de pe raportul de expertiză medico-legală autorității de sănătate publică din județul pe teritoriul căruia locuiește persoana față de care s-a luat această măsură.

(2) Judecătorul delegat cu executarea care funcționează la instanța de executare comunică judecătoriei în a cărei circumscripție se află unitatea sanitară la care s-a făcut internarea data la care aceasta s-a efectuat, în vederea luării în supraveghere.

(3) După primirea comunicării, judecătorul delegat cu executarea de la judecătoria în a cărei circumscripție se află unitatea sanitară verifică periodic, dar nu mai târziu de 12 luni, dacă internarea medicală mai este necesară. În acest scop, judecătorul delegat cu executarea dispune efectuarea unei expertize medico-legale cu privire la starea de sănătate a persoanei față de care s-a luat măsura

internării medicale și, după primirea acesteia, sesizează judecătoria în a cărei circumscripție se află unitatea sanitară pentru a dispune asupra menținerii, înlocuirii sau încetării măsurii.

Art. 570. Obligațiile în legătură cu internarea medicală. (1) Autoritatea de sănătate publică este obligată să asigure internarea, încunoștințând despre aceasta instanța de executare.

(2) În cazul în care persoana față de care s-a luat măsura internării medicale refuză să se supună internării, executarea acestei măsuri se va face cu sprijinul organelor de poliție. În vederea executării măsurii internării medicale, organul de poliție poate pătrunde în domiciliul sau reședința unei persoane fără învoirea acesteia, precum și în sediul unei persoane juridice fără învoirea reprezentantului legal al acesteia.

(3) Dacă persoana față de care s-a luat măsura internării medicale nu este găsită, autoritatea de sănătate publică sesizează organele de poliție pentru darea în urmărire, precum și pentru darea în consemn la punctele de trecere a frontierei. Un exemplar al sesizării adresate organelor de poliție se trimite instanței de executare.

(4) Unitatea sanitară la care s-a făcut internarea are obligația, în cazul în care consideră că internarea nu mai este necesară, să încunoștințeze judecătoria în a cărei circumscripție se găsește unitatea sanitară.

Art. 571. Menținerea, înlocuirea sau încetarea măsurii internării medicale. (1) Judecătoria, după primirea încunoștințării prevăzute la art. 570 alin. (4), dispune efectuarea unei expertize medico-legale.

(2) Instanța se pronunță asupra sesizării prevăzute la art. 569 alin. (3) sau a încunoștințării prevăzute la art. 570 alin. (4), după ascultarea concluziilor procurorului, ale persoanei față de care este luată măsura internării, atunci când aducerea acesteia în fața instanței este posibilă, ale avocatului său, precum și ale expertului care a întocmit expertiza medico-legală, atunci când consideră necesar, și dispune, după caz, menținerea internării medicale, încetarea acesteia sau înlocuirea cu măsura obligării la tratament medical.

(3) Încetarea sau înlocuirea măsurii internării poate fi cerută și de persoana internată sau de procuror. În acest caz, judecătoria dispune efectuarea expertizei medico-legale. Dispozițiile art. 568 alin. (4) se aplică în mod corespunzător.

(4) Dacă persoana internată nu are avocat, i se asigură un avocat din oficiu.

(5) O copie de pe hotărârea definitivă prin care s-a dispus menținerea, înlocuirea sau încetarea internării medicale se comunică instanței de executare.

Art. 572. Măsurile de siguranță provizorii. (1) În cazul în care măsura obligării la tratament medical sau a internării medicale a fost luată în mod provizoriu în cursul urmăririi penale sau al judecății, punerea în executare se face de către judecătorul de drepturi și libertăți sau de instanța de judecată care a luat această măsură.

(2) Dispozițiile prevăzute la art. 566-571 se aplică în mod corespunzător.

Art. 573. Interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcție sau de a exercita o profesie ori o altă activitate. (1) Măsura de siguranță a interzicerii unei funcții, profesii sau activități se pune în executare prin comunicarea unei copii de pe dispozitiv organului în drept să aducă la îndeplinire aceste măsuri și să supravegheze respectarea lor.

(2) Acest organ are îndatorirea să asigure executarea măsurii luate și să sesizeze organul de urmărire penală în caz de sustragere de la executarea măsurii de siguranță.

(3) Persoana cu privire la care s-a luat măsura prevăzută la art. 111 alin. (1) din Codul penal poate cere instanței de executare revocarea măsurii, în condițiile art. 111 alin. (2) din Codul penal.

(4) Soluționarea cererii se face cu citarea persoanei față de care este luată măsura, după ascultarea concluziilor avocatului acesteia și ale procurorului.

Art. 574.[1] **Executarea confiscării speciale și a confiscării extinse.** Măsura de siguranță a confiscării speciale sau a confiscării extinse, luată prin hotărârea instanței de judecată, se execută după cum urmează:

a) lucrurile confiscate se predau organelor în drept a le prelua sau valorifica potrivit legii;

[1] Art. 574 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 332 din Legea nr. 255/2013.

b) dacă lucrurile confiscate se află în păstrarea organelor de poliție sau a altor instituții, judecătorul delegat cu executarea trimite o copie de pe dispozitivul hotărârii organului la care se află. După primirea copiei de pe dispozitiv, lucrurile confiscate se predau organelor în drept a le prelua sau valorifica potrivit dispozițiilor legii;

c) atunci când confiscarea privește sume de bani ce nu au fost consemnate la unități bancare, judecătorul delegat cu executarea trimite o copie de pe dispozitivul hotărârii organelor fiscale, în vederea executării confiscării potrivit dispozițiilor privind creanțele bugetare;

d) când s-a dispus distrugerea lucrurilor confiscate, aceasta se face în prezența judecătorului delegat cu executarea, întocmindu-se proces-verbal care se depune la dosarul cauzei.

COMENTARIU

§1. Obligarea la tratament medical

378. Punere în executare și obligații. Măsura de siguranță a obligării la tratament medical *nu presupune existența unei condamnări*, putând fi aplicată și în situațiile în care se dispune achitarea inculpatului, clasarea sau încetarea procesului penal; situația este diferită în funcție de împrejurarea dacă măsura de siguranță însoțește sau nu pedeapsa închisorii sau a detențiunii pe viață.

În situația în care persoana în privința căreia s-a luat măsura de siguranță a obligării la tratament medical a fost, totodată, condamnată la pedeapsa închisorii cu executare în regim de detenție sau execută o altă pedeapsă în stare de deținere, *comunicarea se face administrației locului de deținere*, care va asigura tratamentul medical necesar în cadrul unităților Administrației Naționale a Penitenciarelor. Instanța nu trebuie să indice locul și condițiile în care urmează a se efectua tratamentul medical, stabilirea acestora fiind de *competența administrației locului de deținere*[1].

În situația în care persoana obligată la tratament medical nu execută o pedeapsă privativă de libertate, *comunicarea va fi făcută autorității de sănătate publică* din județul pe teritoriul căruia locuiește persoana față de care s-a luat această măsură, care, la rândul ei, va comunica de îndată persoanei față de care s-a luat măsura obligării la tratament medical *unitatea sanitară* la care urmează să i se facă tratament.

Instanța de executare comunică persoanei față de care s-a luat măsura obligării la tratament medical că este *obligată să se prezinte de îndată* la unitatea sanitară la care urmează să i se facă tratamentul, atrăgându-i-se atenția că, în caz de nerespectare a măsurii luate, se va dispune internarea medicală; cu alte cuvinte, la momentul la care este înaintat extrasul de pe dispozitiv însoțit de copia raportului de expertiză medico-legală autorității de sănătate publică, se emite și o adresă către persoana obligată la tratament medical, prin care acesteia i se pune în vedere să se prezinte de îndată la unitatea sanitară la care se va efectua tratamentul, după ce se va stabili această unitate.

Măsura de siguranță a obligării la tratament medical se ia *pentru o perioadă nedeterminată*, pe parcursul executării urmând a se stabili dacă se impune încetarea ei ori înlocuirea cu internarea medicală[2].

Măsura de siguranță a obligării la tratament medical *presupune obligația persoanei de a se prezenta și de a urma tratamentul* medical până la însănătoșire, dar și *obligația instituției medicale de a comunica* instanței date cu privire la executarea efectivă a măsurii

[1] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 3334/1974, în R.R.D. nr. 6/1975, p. 69, conform cu N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 399.

[2] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 50.

de siguranță. Pentru celeritate, în cazul în care unitatea sanitară nu se află în circumscripția instanței care a dispus executarea, comunicarea prevăzută la lit. b)-d) ale alin. (1) al art. 567 CPP se face judecătoriei în a cărei circumscripție se află unitatea sanitară. Și unitatea sanitară din cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor are aceeași obligație, potrivit art. 567 alin. (3) raportat la art. 566 alin. (3) CPP.

Instanța competentă să se pronunțe este fie instanța de executare, fie, în cazul în care unitatea sanitară nu se află în circumscripția instanței care a dispus executarea, judecătoria în a cărei circumscripție se află unitatea sanitară. S-a stabilit că *judecătoria este competentă* să se pronunțe în aceste situații, chiar dacă hotărârea prin care s-a luat măsura de siguranță a internării medicale a fost pronunțată de o instanță ierarhic superioară[1].

Instanța de executare sau, după caz, judecătoria în a cărei circumscripție se află unitatea medicală *va fi înștiințată* cu privire la situațiile în care persoana față de care s-a luat măsura de siguranță a obligării la tratament medical nu execută măsura de siguranță, fie prin neprezentare la unitatea medicală, fie prin sustragere de la efectuarea tratamentului după prezentare, prin faptul că nu urmează tratamentul prescris, fie în situațiile în care persoana asupra căreia s-a luat măsura de siguranță necesită internarea medicală din cauza înrăutățirii stării de sănătate, fie în situația în care, dimpotrivă, măsura nu se mai impune datorită ameliorării stării de sănătate. Trebuie observat că tratamentul medical la care urmează a fi supusă persoana față de care s-a luat măsura de siguranță a obligării la tratament medical este stabilit de medicii de la unitatea medicală la care se va executa măsura. *Tratamentul este personalizat* și depinde de conduita persoanei obligate și de evoluția bolii, deci este *posibilă apariția unor modificări*, inclusiv necesitatea internării medicale. Încetarea obligării la tratament, respectiv internarea medicală sunt deci *propuse motivat de medicii specialiști* de la unitatea medicală, dar, potrivit art. 568 CPP, *decizia aparține instanței*, pe baza expertizei medico-legale efectuate de unitățile competente din rețeaua de instituții medico-legale[2].

379. Înlocuirea sau încetarea obligării la tratament medical. Textul se referă la procedura ce va fi urmată de instanța competentă la primirea comunicării prevăzute la art. 567 CPP.

Această comunicare reprezintă o *sesizare a instanței de executare* sau, după caz, *a judecătoriei* în a cărei circumscripție se află unitatea medicală, sesizare ce va fi judecată după regulile generale prevăzute la art. 597 CPP, dar completate cu dispozițiile speciale ale art. 568 din același cod. Astfel, în situațiile în care *instanța este sesizată cu privire la necesitatea înlocuirii sau încetării măsurii*, potrivit art. 567 alin. (1) lit. c) și d) CPP, este *obligatorie efectuarea unei expertize medico-legale* cu privire la starea de sănătate a persoanei obligate la tratament medical, deoarece executarea oricărei măsuri de siguranță presupune cunoașterea stării de pericol, cauza și specificul ei, cunoașterea remediului[3]. În ceea ce privește măsurile de siguranță cu caracter medical, poate apărea pe parcursul executării acestora necesitatea înlocuirii sau a încetării lor.

Din economia textului rezultă că *expertiza medico-legală nu va fi efectuată în situația în care persoana nu s-a prezentat la unitatea medicală sau se sustrage de la tratamentul prescris*, întrucât, în acest caz, starea de pericol rezultă din împrejurarea că persoana cu privire la care s-a dispus obligarea la tratament medical nu se prezintă sau se sustrage

[1] Trib. Suprem, dec. nr. 877/1989, în V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *Codul de procedură penală adnotat*, vol. II, *Partea specială*, Ed. Albastră, București, 1997, p. 501 și Trib. jud. Timiș, dec. pen. nr. 107/1972, în R.R.D. nr. 1/1973, p. 167, *apud* GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 897.

[2] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 52.

[3] I. OANCEA, *op. cit.*, p. 304.

de la executare, astfel că se impun măsuri de constrângere, o nouă expertiză fiind inutilă în aceste cazuri.

Întrucât efectuarea expertizei medico-legale este obligatorie în situațiile la care face referire textul de lege, se pune problema ce se va întâmpla în cazul în care *persoana obligată la tratament medical nu se prezintă la instituția medico-legală în vederea examinării sale de comisia medico-legală*. În practică s-au conturat două opinii, una în sensul că nu există mijloace prevăzute de lege pentru a se putea proceda la constrângerea persoanei să se prezinte la unitatea medico-legală pentru a fi examinată de comisia medico-legală. Cu toate acestea, efectuarea expertizei medico-legale este obligatorie, ca atare, cauza nu se poate soluționa în lipsa ei, astfel că expertiza se va efectua, dar va avea la bază numai înscrisurile medicale referitoare la persoana asupra căreia s-a luat măsura de siguranță[1]. În același sens este și *jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, arătându-se într-o cauză că este necesară evaluarea situației actuale a persoanei considerate alienată, prin examinarea sa la data judecării cauzei, însă, atunci când persoana respectivă refuză să se prezinte pentru a fi examinată, este necesară *evaluarea unui medic specialist pe baza dosarului pacientului*[2].

În practica judiciară s-a considerat, într-o altă opinie, că se poate apela la mijloacele de constrângere prevăzute de Codul de procedură penală, respectiv la amendarea persoanei față de care s-a luat măsura obligării la tratament medical, conform art. 198 alin. (4) lit. f) CPP 1968 [art. 283 alin. (4) lit. f) CPP], pentru împiedicarea efectuării expertizei, sau la emiterea unui mandat de aducere prin care se ordonă organelor de poliție să prezinte persoana la care se referă mandatul la sediul unității medico-legale.

Noul cod a rezolvat această dispută, prevăzând că dispozițiile art. 184 alin. (4) referitoare la *aducerea cu mandat de aducere* a persoanei în vederea efectuării expertizei medico-legale sunt aplicabile și în acest caz.

Dacă unitatea sanitară nu se află în circumscripția instanței care a dispus executarea, competența de soluționare a sesizării având ca obiect înlocuirea sau încetarea internării medicale revine judecătoriei în a cărei circumscripție se află unitatea sanitară, chiar și în situația în care măsura de siguranță a fost aplicată de o instanță superioară[3].

Persoana obligată la tratament medical are *dreptul de a cere să fie examinată și de un medic specialist desemnat de aceasta*, ale cărui concluzii sunt înaintate instanței care va soluționa sesizarea.

Din interpretarea textului reiese că *participarea procurorului și asistența juridică sunt obligatorii*, iar *ședința este publică*; instanța ascultă concluziile procurorului, ale persoanei față de care este luată măsura de siguranță și ale avocatului acesteia, precum și ale medicului specialist sau ale expertului desemnat de persoana cu privire la care s-a aplicat măsura de siguranță. S-a decis că este nelegală hotărârea prin care instanța a dispus înlocuirea măsurii de siguranță prevăzute în art. 113 CP (din 1969 – n.n.) cu cea prevăzută în art. 114 din același cod, fără ascultarea persoanei față de care se dispune înlocuirea, potrivit art. 431 CPP (din 1968 – n.n.), deși ascultarea acesteia se impunea față de boala psihică de care suferă, pentru a se observa direct și a fi percepută nemijlocit starea sa

[1] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 54.

[2] C.E.D.O., cauza *Varbanov c. Bulgariei*, hot. din 5 octombrie 2000, în C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 324. Cauza privește o persoană considerată ca „alienată".

[3] Trib. Timiș, dec. pen. nr. 107/1972, în R.R.D. nr. 1/1973, p. 167, conform cu N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 401.

psihică[1]. Dacă persoana obligată la tratament medical a solicitat să fie examinată de un medic specialist desemnat de ea, soluția se va pronunța după analizarea raportului de expertiză medico-legală și a concluziilor medicului specialist.

Soluțiile ce se pot pronunța sunt fie *încetarea* măsurii obligării la tratament medical, dacă se apreciază că starea sănătății persoanei nu mai impune această măsură, fie *internarea medicală*, în celelalte situații.

În practică s-a arătat că sentința prin care judecătoria dispune luarea măsurii de siguranță a internării medicale, înlocuind măsura de siguranță a obligării la tratament medical, se încadrează în categoria hotărârilor penale pronunțate de judecătorii în materia executării hotărârilor penale și, în consecință, competența de soluționare a căii de atac a recursului îi revine tribunalului, conform art. 27 pct. 3 CPP (din 1968 – n.n.)[2]. Conform noului cod, împotriva sentinței se poate formula contestație, în baza art. 597 alin. (7) CPP, la instanța ierarhic superioară.

§2. Internarea medicală

380. Aspecte procedurale. Ca și măsura de siguranță a obligării la tratament medical, măsura de siguranță a internării medicale luată printr-o hotărâre definitivă se pune în executare prin *comunicarea copiei de pe dispozitiv și a unei copii de pe raportul de expertiză medico-legală autorității de sănătate publică* din județul pe teritoriul căruia locuiește persoana față de care s-a luat această măsură.

După primirea formelor de executare de la instanța de executare, autoritatea de sănătate publică este obligată să stabilească unitatea unde va fi internată persoana față de care s-a luat măsura de siguranță și să o comunice instanței de executare. După primirea acestei încunoștințări, judecătorul delegat al instanței de executare comunică judecătoriei în a cărei circumscripție se află unitatea sanitară la care s-a făcut internarea data la care s-a efectuat internarea, în vederea luării în supraveghere. Rezultă din text că *judecătoria în a cărei circumscripție se află unitatea sanitară* la care s-a făcut internarea va avea îndatorirea de a înregistra și a lua în supraveghere executarea efectivă a internării medicale, întrucât, conform art. 569 alin. (3) CPP, aceasta va analiza subzistența stării de pericol care a determinat luarea măsurii de siguranță, iar potrivit art. 570 alin. (4) și art. 571 CPP, aceeași instanță are *competență exclusivă* în judecarea sesizărilor privind menținerea, înlocuirea sau încetarea măsurii de siguranță a internării medicale.

Judecătorul delegat al judecătoriei în a cărei circumscripție se află unitatea sanitară are ca atribuție *verificarea periodică*, dar nu mai târziu de 12 luni (față de legislația anterioară, care prevedea un termen maxim de 6 luni), dacă internarea medicală mai este necesară. Rezultă din text că o asemenea verificare este *obligatorie cel puțin o dată la 12 luni*, în vederea stabilirii subzistenței stării de pericol și a verificării eficienței tratamentului asupra persoanei față de care s-a luat măsura de siguranță.

Judecătorul delegat, iar nu instanța, *dispune efectuarea unei expertize medico-legale* cu privire la starea de sănătate a persoanei față de care s-a luat măsura internării medicale și, după primirea raportului, sesizează judecătoria în a cărei circumscripție se află unitatea sanitară pentru a dispune asupra menținerii, înlocuirii sau încetării măsurii. Pentru celeritate,

[1] C.A. Pitești, s. pen., dec. nr. 303/R din 23 mai 2002, în B.J. 2002-2003, p. 229-230, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *Codul de procedură penală – texte, jurisprudență, hotărâri C.E.D.O.*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 591.

[2] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 399 din 19 martie 2012, www.scj.ro.

raportul de expertiză medico-legală va fi efectuat la dispoziția judecătorului delegat, care va emite o adresă către instituția medico-legală competentă și, după primirea raportului, este obligat să sesizeze judecătoria. Din text reiese că sesizarea nu este lăsată la aprecierea judecătorului delegat, acesta *va sesiza judecătoria indiferent de concluziile raportului de expertiză medico-legală*, iar judecătoria se va pronunța asupra sesizării prin menținerea, înlocuirea sau încetarea măsurii. Se instituie astfel un control periodic, din oficiu, asupra necesității executării în continuare a măsurii de siguranță a internării medicale[1].

Autoritatea de sănătate publică este obligată să procedeze conform dispozițiilor instanței, internând persoana cu privire la care s-a luat măsura de siguranță și încunoștințând despre aceasta instanța de executare, precizând care este unitatea medicală în care a fost internată.

Prin Legea nr. 356/2006 au fost introduse în vechiul Cod de procedură penală art. 433 alin. (1^1) și (1^2), prin care a fost soluționată o problemă de ordin practic, aceea că, de foarte multe ori, deși măsura de siguranță a internării medicale era luată cu privire la bolnavi periculoși, ea nu era executată, din lipsa unor reglementări exprese cu privire la situațiile în care persoanele pentru care se dispusese luarea măsurii refuzau să se prezinte de bunăvoie la unitatea medicală. Aceste texte au fost reluate în dispozițiile noului cod.

Astfel, pentru cazurile în care persoana față de care s-a luat măsura internării medicale refuză să se supună internării, *executarea acestei măsuri se va face prin constrângere*, cu sprijinul organelor de poliție din localitate. Ca și în cazul executării unui mandat de executare a pedepsei închisorii sau detențiunii pe viață, pentru executarea măsurii internării medicale, *organul de poliție poate pătrunde* în domiciliul sau reședința oricărei persoane fără ca permisiunea ei să fie necesară, precum și în sediul unei persoane juridice fără învoirea reprezentantului legal al acesteia și fără să fie necesară eliberarea vreunei autorizații de instanță.

Dacă persoana cu privire la care s-a dispus internarea nu este găsită, autoritatea de sănătate publică este obligată să sesizeze organele de poliție pentru *darea în urmărire*, precum și pentru *darea în consemn* la punctele de trecere a frontierei, pe cale administrativă. Un exemplar de pe procesul-verbal împreună cu un exemplar al sesizării adresate organelor de poliție se trimit instanței de executare, pentru a fi înregistrate în registrele de punere în executare a hotărârilor penale.

Pe lângă obligația de efectuare a internării, care incumbă autorității de sănătate publică, art. 570 alin. (4) CPP prevede obligația, de această dată în sarcina unității medicale la care s-a făcut internarea, de *încunoștințare a judecătoriei în a cărei circumscripție se găsește unitatea sanitară în cazul când consideră că internarea nu mai este necesară*, pentru a se dispune potrivit art. 571 CPP.

381. Aspecte de drepturile omului. Măsurile de siguranță sunt sancțiuni de drept penal, care implică o *constrângere penală*, cu scopul înlăturării unei stări de pericol. Fiecare stare de pericol este determinată de cauze specifice și îi corespunde o măsură de siguranță, iar la stări de pericol deosebite corespund măsuri de siguranță deosebite, cum este aceea a internării medicale, care *implică o anume privare de libertate în sensul Convenției europene a drepturilor omului*[2].

Potrivit art. 5 din Convenție, orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția anumitor situații enumerate, printre care, la parag. 1 lit. e), este menționată detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o

[1] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 59.
[2] *Ibidem.*

boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond. De asemenea, parag. 1 lit. b) se referă la situația în care persoana a făcut obiectul unei arestări sau al unei deținere legale pentru nesupunerea la o hotărâre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării unei obligații prevăzute de lege.

În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului s-a decis, spre exemplu, că art. 5 parag. 1 lit. b) din Convenție nu a fost încălcat în situația în care reclamanta, urmărită pentru săvârșirea unei infracțiuni, a fost obligată să se prezinte la un examen psihiatric spre a se determina dacă avea discernământ la momentul săvârșirii faptei imputate și nu s-a prezentat de două ori la convocarea adresată de organele competente, astfel că s-a decis arestarea sa. Curtea a stabilit că arestarea reclamantei s-a făcut în condiții care nu sunt de natură să încalce art. 5 parag. 1 lit. b) din Convenție, deoarece ea nu s-a supus unei hotărâri pronunțate conform legii, adică în conformitate cu dispozițiile legii naționale care reglementau materia și care prevedeau posibilitatea arestării în caz de nesupunere la o măsură dispusă într-o perioadă în care reclamanta era urmărită penal[1].

Dacă este vorba despre *internarea pentru o boală mintală* a unei persoane condamnate, această situație urmează a fi analizată atât pe terenul art. 5 parag. 1 lit. a), cât și pe cel al art. 5 parag. 1 lit. e); internarea pentru cauză de boală mintală a unui delincvent care nu a fost condamnat printr-o hotărâre judecătorească definitivă intră numai în domeniul de aplicație a art. 5 parag. 1 lit. e) din Convenție[2].

Pentru a se putea dispune privarea de libertate a *persoanei „alienate"*, este necesar să se stabilească în fața autorităților naționale competente că aceasta prezintă o tulburare mintală reală, ce impune realizarea unei expertize medicale obiective, iar tulburarea trebuie să aibă un asemenea caracter sau o asemenea amploare care să justifice internarea, care însă nu poate fi prelungită dincolo de prezența acestor tulburări[3]. Curtea a considerat că autoritățile naționale dispun de o anumită putere discreționară atunci când se vor pronunța asupra internării unei persoane ca „alienată", deoarece sunt cele care vor aprecia probele de care dispun în situația dată.

Pentru ca o persoană să poată fi privată de libertate ca „alienat" în sensul art. 5 parag. 1 lit. e) din Convenție, este necesară îndeplinirea a *trei condiții*:

a) persoana în cauză trebuie să prezinte „o tulburare mintală" reală, demonstrată în fața autorităților naționale competente, prin expertiză medicală obiectivă;

b) această tulburare să aibă un caracter sau o amploare de natură a justifica și impune internarea;

c) internarea nu poate fi prelungită valabil fără persistența tulburărilor care au impus-o[4].

Curtea a decis că nicio privare de libertate a unei persoane considerate ca alienată nu se va face fără avizul unui medic expert, altfel ar fi vorba despre o privare de libertate arbitrară, interzisă de Convenție, iar evaluarea medicală trebuie să privească starea mintală reală și actuală, nu pentru trecut, iar internarea persoanei după un timp important de la emiterea

[1] C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 310, cu referire la cauza Curții Europene a Drepturilor Omului *Worwa c. Poloniei*, hot. din 27 noiembrie 2003. Și anterior Comisia decisese că este conformă exigențelor Convenției, putând fi ordonată de instanță, reținerea unei persoane recalcitrante pentru a se face recoltarea unor probe biologice sau internarea de scurtă durată pentru efectuarea unui examen psihiatric, din cauza refuzului de executare a dispoziției instanței de efectuare a unui asemenea examen psihiatric (Com.E.D.O., cauzele *X. c. Germaniei*, dec. din 13 decembrie 1979, respectiv *X. c. Germaniei*, dec. din 10 decembrie 1975, în C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 308).

[2] Com.E.D.O., cauza *Dhoest c. Belgiei*, dec. din 14 mai 1987, citată în C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 323.

[3] C.E.D.O., cauzele *X c. Regatului Unit*, hot. din 5 noiembrie 1981, *Luberti c. Italiei*, hot. din 23 februarie 1984, *Varbanov c. Bulgariei*, hot. din 5 octombrie 2000, citate în C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 323.

[4] C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 324.

unui aviz medical nu îndeplinește condițiile art. 5 parag. 1 lit. e) din Convenție[1]. Dacă persoana respectivă refuză să se prezinte pentru a fi examinată, este necesară evaluarea unui medic specialist pe baza dosarului pacientului.

Detenția unei persoane bolnave mintal nu ar fi legală decât dacă s-ar efectua într-un spital, într-o clinică sau alt centru specializat și abilitat în acest scop. De asemenea, încetarea internării unei persoane ca alienat mintal periculos pentru societate, dispusă de jurisdicția competentă, interesează nu numai acea persoană, ci însăși comunitatea în care va trăi, după ce va fi pusă în libertate[2].

Relativ la detenția unei *persoane „alcoolice"*, Curtea a statuat că textul nu se referă numai la persoanele care suferă de alcoolism în sens clinic, ci și la persoanele ale căror conduită și comportament, sub influența alcoolului, constituie o amenințare pentru ordinea publică sau pentru ele însele; chiar dacă nu există diagnosticul de „alcoolic" în privința lor, pot fi deținute tocmai în scopul protejării publicului sau în interesul lor, chiar pentru securitatea lor personală[3]. Deținerea unui individ nu poate fi însă justificată numai de împrejurarea că el consumă alcool, dar această măsură poate fi luată cu privire la o persoană care abuzează de alcool, pentru a restrânge efectele nefaste pe care le are consumul asupra acestei persoane sau pentru a o împiedica să aibă un comportament periculos după ce a consumat excesiv alcool. Curtea a apreciat că este indubitabil că un consum de alcool constituie un pericol pentru societate și că un individ în stare de ebrietate poate reprezenta o amenințare pentru el însuși și pentru alții, fie el dependent de alcool sau nu.

Aceleași principii își au aplicabilitatea și cu privire la *toxicomani*, iar dacă s-a ajuns la comiterea unei infracțiuni, pentru care persoana aflată sub influența băuturilor alcoolice sau toxicomanul sunt cercetați, în situația arestării lor preventive, sunt aplicabile dispozițiile art. 5 parag. 1 lit. c)[4].

382. Menținerea, înlocuirea sau încetarea măsurii internării medicale. Unitatea medicală în care a fost internată persoana cu privire la care s-a luat măsura internării medicale are obligația de a încunoștința judecătoria în circumscripția căreia se află această unitate medicală în situația în care măsura de siguranță nu mai este necesară, încunoștințarea reprezentând o sesizare a instanței cu privire la încetarea sau înlocuirea măsurii[5].

Trebuie observat că, în asemenea situație, din considerente de celeritate și având în vedere că, deși prezența persoanei internate nu este obligatorie, potrivit textului de lege, ascultarea ei poate fi apreciată necesară de instanță, competența materială de judecare a sesizării aparține judecătoriei, iar din punct de vedere teritorial, *judecătoriei în a cărei circumscripție se află unitatea medicală*.

Judecătoria competentă *poate fi sesizată fie de judecătorul delegat*, potrivit art. 569 alin. (3) CPP, pentru verificarea periodică a subzistenței temeiurilor pentru care s-a luat măsura de siguranță, fie *de unitatea medicală*, conform art. 570 alin. (4), atunci când

---

[1] *Ibidem*, cu referire la cauza Curții Europene a Drepturilor Omului *Varbanov c. Bulgariei*, hot. din 5 octombrie 2000.

[2] C.E.D.O., cauza *Luberti c. Italiei*, hot. din 23 februarie 1984, în C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 325.

[3] C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 326, cu referire la cauza Curții Europene a Drepturilor Omului *Witold Litwa c. Poloniei*, hot. din 4 aprilie 2000.

[4] Art. 5 parag. 1 lit. c) din Convenția europeană a drepturilor omului prevede că dreptul la libertate nu este încălcat dacă persoana respectivă a fost arestată sau reținută în vederea aducerii sale în fața autorităților judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănui că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a o împiedica să săvârșească o infracțiune ori să fugă după săvârșirea acesteia.

[5] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 66.

unitatea medicală constată că internarea medicală nu mai este necesară, fie *de procuror sau de persoana internată*, atunci când se solicită înlocuirea sau încetarea internării medicale, conform art. 571 alin. (3) CPP.

Cererea de înlocuire sau de încetare a măsurii de siguranță a internării medicale se soluționează de judecătoria în a cărei circumscripție se află unitatea sanitară la care s-a făcut internarea, iar nu de cea care a confirmat internarea[1].

În toate cazurile, instanța este obligată să dispună *prezentarea persoanei internate la judecarea cauzei*, pentru a fi ascultate concluziile sale, atunci când aducerea ei este posibilă. *Asistența juridică este obligatorie*, ca și *participarea procurorului*, astfel că, atunci când cel internat nu are avocat, va fi desemnat unul din oficiu. Este esențial ca persoana vizată să aibă acces la o instanță și posibilitatea de a fi ascultată, fie în persoană, fie, dacă este necesar, prin intermediul unei forme de reprezentare. Dacă aceste condiții nu sunt respectate, garanțiile fundamentale ale procedurii aplicabile în materia privării de libertate nu pot fi considerate îndeplinite. Bolile mintale pot ridica problema restricționării sau modificării modului de exercitare a acestor drepturi, dar nu pot justifica afectarea drepturilor în esența lor, garanții procedurale speciale putând fi introduse astfel încât să se protejeze interesele persoanelor care, din cauza bolii sau tulburării lor mintale, nu sunt capabile să acționeze ele însele[2].

Persoana internată are dreptul, conform dispozițiilor generale de la art. 173 CPP, să solicite ca la efectuarea expertizei să participe și un expert recomandat de ea.

Atunci când sesizarea este făcută de judecătorul delegat, acesta va depune la dosar, odată cu sesizarea, raportul de expertiză medico-legală efectuat potrivit art. 569 alin. (3) CPP. Efectuarea unei expertize medico-legale este necesară în toate situațiile în care se dispune asupra internării medicale.

Soluțiile ce se pot pronunța sunt bazate pe documentele medicale înaintate de unitatea medicală și raportul de expertiză medico-legală, putând fi dispusă fie *menținerea* internării medicale, *încetarea* măsurii de siguranță sau *înlocuirea acesteia cu obligarea la tratament medical*.

O copie de pe hotărârea definitivă prin care s-a dispus menținerea, înlocuirea sau încetarea internării medicale se comunică instanței de executare.

Măsurile de siguranță au ca scop principal înlăturarea unei stări de pericol generate de situația bolnavului și pot fi dispuse doar de instanța de judecată competentă, pe baza unei expertize medico-legale și cu avizul unității sanitare competente, dacă situația bolnavului s-a schimbat, respectiv temeiurile care au determinat luarea măsurilor au încetat[3].

În același sens este și *jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, care a statuat că *este necesară expertiza medicală obiectivă*, pentru a se dispune internarea medicală a unui „alienat"[4].

Curtea Europeană a decis, totodată, că, în situația în care instituția specializată în care a fost internată persoana alienată a constatat dispariția tulburării mintale care a cauzat internarea, aceasta nu înseamnă că persoana va fi eliberată în mod automat, fără a se examina condițiile în care va putea să își reia viața normală în societate. Instanța națională

---

[1] C.A. Craiova, s. pen., dec. nr. 893 din 29 ianuarie 2004, în B.J. 2004, p. 345-347, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 593.

[2] C.E.D.O., cauza *Winterwerp c. Olandei*, hot. din 24 octombrie 1979, parag. 60, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 595.

[3] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2411 din 11 mai 2001, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 22.

[4] A se vedea *supra*, partea specială, nr. 381.

va putea aprecia dacă încetarea măsurii internării este cea mai bună soluție pentru internat și societatea în care se va întoarce să trăiască. Curtea a arătat că este necesar a se avea în vedere faptul că, în materie de tulburări mintale, este practic imposibil a se stabili, fără existența unui anumit risc de eroare, dacă dispariția simptomelor bolii inițiale semnifică totala vindecare a celui în cauză. Este necesar ca autoritățile naționale competente să dispună de posibilitatea efectuării unui anumit control asupra progreselor făcute de cel interesat în adaptarea sa socială, întoarcerea lui în comunitate, astfel că eliberarea poate fi supusă unor condiții adecvate, după cum nu poate fi exclusă necesitatea amânării eliberării, pentru motive justificate. Respectarea scopului dispozițiilor art. 5 din Convenție impune ca o asemenea amânare să nu se facă pe o durată excesivă, pentru că, astfel făcută, ea ar fi contrară acestui scop[1].

Pentru a fi conformă cu prevederile Convenției, detenția unei persoane alienate trebuie să respecte *criteriile enunțate de Curtea Europeană*[2], și anume:

a) trebuie să se fi stabilit de o manieră probantă, prin intermediul unei expertize medicale obiective, că pacientul suferă de o tulburare mintală reală;

b) tulburarea trebuie să aibă un caracter sau o amploare care să justifice internarea;

c) internarea nu poate fi prelungită valabil fără menținerea tulburării mintale reale, de felul sau dimensiunea celei care a impus detenția, stabilită prin expertiză medicală.

Dacă tratamentul apreciat ca fiind necesar pentru punerea în libertate condiționată a persoanei nu este disponibil, nu se poate pune problema interpretării art. 5 parag. 1 lit. a) din Convenție ca impunând punerea în libertate a unei persoane fără îndeplinirea condițiilor necesare protecției sale și a publicului sau ca impunând o obligație absolută autorităților pentru asigurarea îndeplinirii unor astfel de condiții.

Cu atât mai mult, nu este necesară încercarea de a anticipa la ce nivel s-ar situa obligația de a asigura un tratament în afara mediului spitalicesc, pentru ca deciziile de încetare a internării medicale emise de comisia de control psihiatric să devină efective. Faptul că o autoritate locală nu a pus la dispoziție toate mijloacele de care dispunea sau că un medic psihiatru nu și-a îndeplinit îndatoririle, refuzând îngrijirea unui pacient în afara mediului spitalicesc, nu poate constitui obiectul unui control jurisdicțional. Dacă după emiterea deciziei comisiei de control psihiatric persoana în cauză continuă să sufere de o boală care justifică internarea sa medicală, privarea de libertate se încadrează în art. 5 parag. 1 lit. e) din Convenție. Cu toate acestea, în cazul menținerii detenției, este esențial să existe garanții adecvate, în sensul că orice prelungire a privării de libertate este conformă cu art. 5 parag. 1 din Convenție.

Articolul 5 parag. 4 din Convenție oferă o garanție fundamentală față de detențiile arbitrare, impunând ca o persoană privată de libertate să beneficieze de *dreptul de a face ca legalitatea deținerii sale să fie verificată de o instanță, nu numai la momentul privării inițiale de libertate, dar și la intervale regulate*, când este posibil să apară noi aspecte referitoare la legalitate[3].

---

[1] C. BÎRSAN, *op. cit.*, p. 325, cu referire la cauza Curții Europene a Drepturilor Omului *Johnson c. Regatului Unit*, hot. din 24 octombrie 1997.

[2] În cauza *Winterwerp c. Olandei*, *supra cit.*, parag. 39; a se vedea, în același sens, C.E.D.O., cauza *Luberti c. Italiei*, hot. din 23 februarie 1984, parag. 27, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 595, potrivit căreia o persoană nu poate fi considerată ca fiind „alienată" și privată de libertate decât după îndeplinirea a *minimum trei condiții*, și anume: boala mintală trebuie să fi fost stabilită prin probe, ea trebuie să aibă un caracter sau o amploare care să justifice internarea, iar internarea să nu se poată prelungi fără justificarea persistenței bolii.

[3] C.E.D.O., cauza *Kurt c. Turciei*, hot. din 25 mai 1998, parag. 123, hudoc.echr.coe.int.

În cazurile în care comisia medicală decide că nu se mai impune privarea de libertate prin internarea pacientului în spital și că pacientul poate fi pus în libertate, cu îndeplinirea anumitor condiții, Curtea apreciază că noi aspecte de legalitate sunt susceptibile a fi analizate dacă privarea de libertate continuă, de exemplu, din cauza dificultăților de aplicare a condițiilor fixate. Acești pacienți au dreptul, prin urmare, potrivit art. 5 parag. 4 din Convenție, să determine un control al legalității menținerii detenției lor, efectuat de către o instanță, cu necesara promptitudine[1].

În opinia Curții, faptul că o instituție specializată în materie constată dispariția tulburării mintale care a justificat spitalizarea forțată nu determină automat eliberarea imediată și necondiționată a pacientului. O astfel de abordare rigidă ar limita în mod inacceptabil libertatea de judecată a autorităților, care dispun cu privire la această măsură în funcție de toate circumstanțele relevante ale cauzei respective, și anume dacă punerea în libertate ar servi cel mai bine intereselor pacientului și ale comunității în care el se va reintegra. Trebuie, de asemenea, să se țină cont că în domeniul bolilor mintale este imposibil de stabilit fără niciun risc de eroare dacă dispariția simptomelor bolii reprezintă o vindecare totală. Nu se poate spune întotdeauna cu certitudine dacă un pacient care a fost internat ca urmare a unei boli mintale este definitiv sau în aparență vindecat. Din acest punct de vedere, este concludent comportamentul pacientului în timpul perioadei petrecute în afara instituției psihiatrice[2].

Curtea reamintește jurisprudența sa constantă, potrivit căreia orice persoană privată de libertate are dreptul la un control al legalității detenției sale din partea unei instanțe. Exigența potrivit căreia măsura privativă de libertate trebuie să fie susceptibilă de un control jurisdicțional independent este de o importanță fundamentală, având în vedere obiectivul care stă la baza art. 5 din Convenție, și anume protecția împotriva unei decizii arbitrare.

În anumite cazuri, controlul jurisdicțional poate fi încorporat în decizia de internare, dacă aceasta din urmă este dispusă de un organ care îndeplinește cerințele unei „instanțe" în sensul art. 5 parag. 4 din Convenție.

Într-o cauză[3], reclamantul a formulat, la 2 decembrie 2002, o plângere împotriva privării sale de libertate, adresată Judecătoriei sectorului 6 București. Instanța s-a mulțumit cu transmiterea plângerii la parchet, în ciuda dispozițiilor art. 434 CPP (din 1968 – n.n.), care prevedeau că instanța este jurisdicția competentă a se pronunța cu privire la încetarea sau înlocuirea măsurii de siguranță, după obținerea avizului din partea unității medicale psihiatrice. La o dată care nu este precizată, parchetul a solicitat unității medicale avizul respectiv, însă din documentele prezentate de Guvern nu rezultă dacă centrul psihiatric a formulat un astfel de aviz. La 29 ianuarie 2003, plângerea a fost respinsă de prim-procurorul parchetului de pe lângă judecătorie, ca fiind lipsită de obiect din cauza ridicării măsurii, dispusă cu o seară înainte.

Curtea a apreciat că instanța competentă a refuzat verificarea temeiniciei internării medicale a reclamantului, privându-l, în acest fel, de dreptul său de a declanșa un control de legalitate a internării de către o „instanță", în sensul art. 5 parag. 4 din Convenție. În plus, Curtea a observat că parchetul a așteptat ridicarea măsurii internării pentru a decide

[1] C.E.D.O., cauza *Kolanis c. Regatului Unit*, hot. din 21 iunie 2005, parag. 67, 71-72, 80, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 595-596.

[2] C.E.D.O., cauza *Johnson c. Regatului Unit*, hot. din 24 octombrie 1997, parag. 61, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 597-598.

[3] C.E.D.O., cauza *Filip c. României*, hot. din 14 decembrie 2006, parag. 70-72, 76-78, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 598-599.

cu privire la plângerea reclamantului, creând, astfel, posibilitatea de a nu o examina pe fond, ci de a o respinge ca rămânând lipsită de obiect. Prin urmare, a avut loc o încălcare a art. 5 parag. 4 din Convenție, din cauza lipsei controlului de legalitate cu privire la internarea medicală a reclamantului.

§3. Măsuri de siguranță provizorii

383. Competență. Procedură. Măsura de siguranță a obligării la tratament medical sau cea a internării medicale se pot lua și în mod provizoriu, în cursul urmăririi penale de judecătorul de drepturi și libertăți, în cursul procedurii de cameră preliminară de judecătorul de cameră preliminară sau în cursul judecății de instanța de judecată, *punerea în executare fiind făcută, după caz, de judecătorul de drepturi și libertăți, de judecătorul de cameră preliminară sau de instanța care a dispus luarea măsurii.*

Procedura de soluționare a cererii prevăzute de art. 246, respectiv 248 CPP presupune, atunci când se solicită în cursul urmăririi penale, *formarea unui dosar separat*, având ca obiect luarea măsurii de siguranță provizorii. În celelalte cazuri, instanța se va pronunța prin încheiere, în cadrul dosarului deja format ca urmare a sesizării instanței. Instanța mai poate fi sesizată cu luarea măsurii de siguranță, potrivit art. 331 CPP, *prin rechizitoriul procurorului*; apreciem că, în acest caz, se pronunță judecătorul de cameră preliminară, urmând a se pronunța prin *încheiere* în cursul procedurii de cameră preliminară.

Se observă că textul art. 572 CPP nu face referire la judecătorul de cameră preliminară, însă este evident că punerea în executare, în faza de cameră preliminară, nu o poate face decât acesta.

Hotărârile pronunțate în aceste situații sunt *executorii*, conform art. 246 alin. (7) și art. 248 alin. (8) CPP. Încheierile sunt atacabile cu *contestație*, însă ea nu suspendă executarea. În aceste condiții, încheierile fiind, așa cum am arătat, executorii, se vor pune în executare de îndată, prin comunicarea copiei de pe dispozitiv și a unei copii de pe raportul de expertiză medico-legală autorității de sănătate publică din județul pe teritoriul căruia locuiește persoana față de care s-a luat măsura.

Dispozițiile prevăzute în art. 566-571 CPP se aplică în mod corespunzător. Aceasta înseamnă că sunt posibile înlocuirea măsurii obligării la tratament medical cu internarea medicală, încetarea măsurii obligării la tratament medical sau menținerea, înlocuirea ori încetarea măsurii internării medicale, urmându-se aceeași procedură ca la art. 568, respectiv art. 571 CPP. Organele de poliție pot apela la *măsuri de constrângere* în cazul în care persoana pentru care s-a dispus luarea măsurii internării medicale provizorii nu se supune de bunăvoie, iar în cazul în care nu este găsită, se va dispune *darea în urmărire generală și în consemn* la frontieră.

Asistența juridică este obligatorie în aceste cazuri, instanța fiind obligată să asculte concluziile avocatului, iar dacă persoana internată nu are apărător, să îi asigure unul din oficiu, în caz contrar hotărârea fiind supusă desființării[1].

Dacă procurorul a dispus o soluție de clasare, pe motiv că făptuitorul a săvârșit fapta în stare de iresponsabilitate, dar nu a solicitat judecătorului de drepturi și libertăți luarea în mod provizoriu a măsurii de siguranță a obligării la tratament medical, poate sesiza judecătorul de cameră preliminară pentru a dispune asupra confirmării, înlocuirii sau încetării în caz de dispunere a unei soluții de netrimitere în judecată conform art. 315 alin. (2) lit. e) raportat la art. 246 alin. (13) CPP. În raport de dispozițiile art. 246 alin. (13) CPP, este în

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1192/2003, în R.D.P. nr. 3/2004, p. 161.

continuare inadmisibilă sesizarea privind luarea, cu titlu provizoriu, a măsurilor de siguranță cu caracter medical. După dispunerea unei soluții de netrimitere în judecată, judecătorul de cameră preliminară poate analiza doar necesitatea în continuare a existenței măsurii, care, prin confirmare, își pierde caracterul provizoriu și devine definitivă. Dacă o astfel de măsură nu a fost luată pe durata urmăririi penale, ea poate fi luată cu titlu definitiv, în condițiile art. 315 alin. (2) lit. e) CPP.

§4. Interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcție sau de a exercita o profesie ori o altă activitate

384. Punere în executare. Revocare. Măsura de siguranță a interzicerii exercitării dreptului de a ocupa o funcție sau de a exercita o profesie ori o altă activitate se pune în executare prin *comunicarea unei copii de pe dispozitiv organului în drept să aducă la îndeplinire aceste măsuri*, în funcție de natura funcției, profesiei sau activității. În cazul unor profesii liberale, copia de pe dispozitiv se trimite organismelor care coordonează activitatea acestora (asociații profesionale) sau autorităților care eliberează autorizații pentru desfășurarea profesiei sau țin evidența acestor autorizații. De regulă, măsura interzicerii dreptului de a exercita o profesie este însoțită de ridicarea documentului de exercitare (permis de conducere, autorizație de practicare a unei profesii). Luarea măsurii implică consemnarea în evidențele acestor organe care, primind hotărârea instanței, vor lua măsuri pentru aducerea la îndeplinire și vor supraveghea respectarea ei[1].

Potrivit art. 78 alin. (2) din Legea nr. 253/2013, în cazul în care interdicția vizează o meserie sau altă activitate, *comunicarea se face inspectoratului județean de poliție în a cărui circumscripție își are domiciliul condamnatul.*

Conform dispozițiilor Codului penal, măsurile de siguranță se iau *pe durată nedeterminată.*

Măsura de siguranță a interzicerii exercitării dreptului de a ocupa o funcție sau de a exercita o profesie ori o altă activitate poate fi *revocată la cererea persoanei cu privire la care s-au luat măsurile*, spre deosebire de reglementarea anterioară, când revocarea putea avea loc și la solicitarea procurorului. Textul nu este aplicabil celorlalte măsuri de siguranță, pentru obligarea la tratament medical și internarea medicală existând dispoziții speciale cu privire la încetare, iar confiscarea presupune executarea de îndată, fără posibilitatea revocării măsurii.

Instanța competentă este *instanța de executare*, spre deosebire de textul anterior, care stabilea competența instanței corespunzătoare în grad instanței de executare în a cărei circumscripție locuiește petentul.

Din punct de vedere procedural, *citarea persoanei* cu privire la care s-a luat măsura de siguranță este obligatorie, nu și participarea acesteia.

Din economia textului reiese că *participarea procurorului este obligatorie*, la fel *și asistența juridică* a persoanei cu privire la care s-a luat măsura.

Măsura poate fi *revocată* în situația în care temeiurile care au impus luarea ei au încetat, cu alte cuvinte, când se constată că măsura de siguranță nu mai este necesară, deoarece persoana cu privire la care s-a dispus nu se mai află în situația în care ocuparea unei funcții ori exercitarea unei profesii sau activități ar prezenta un pericol pentru societate. Spre exemplu, petentul face dovada că a dobândit capacitățile și abilitățile necesare pentru a ocupa funcția sau profesia respectivă, prin promovarea unui examen. În toate situațiile,

[1] I. OANCEA, *op. cit.*, p. 311.

persoana care formulează cererea trebuie să dovedească împrejurarea că nu mai există pericolul pentru societate, respectiv temeiurile pentru care s-a luat măsura de siguranță[1].

§5. Executarea confiscării speciale sau a confiscării extinse

385. Condiții și procedura punerii în executare. Spre deosebire de celelalte măsuri de siguranță, care se execută în timp, măsura de siguranță a confiscării *se execută de îndată și nu poate fi revocată*, întrucât reprezintă, practic, o trecere în proprietatea statului a unor bunuri anume prevăzute de lege[2].

Potrivit art. 44 alin. (9) din Constituția României, bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate numai în condițiile legii. Articolul 53 din Constituție stabilește care sunt situațiile în care exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrâns: numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru apărarea securității naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și a libertăților cetățenilor, desfășurarea instrucției penale, prevenirea consecințelor unei calamități naturale, ale unui dezastru ori ale unui sinistru deosebit de grav. Restrângerea poate fi dispusă numai dacă este necesară într-o societate democratică și trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o, să fie aplicată în mod nediscriminatoriu și fără a aduce atingere existenței dreptului sau a libertății.

Confiscarea reprezintă, așadar, o *restrângere a dreptului de proprietate* garantat de Constituție. Din acest motiv, conform Codului de procedură penală, atunci când procurorul dispune clasarea, prin ordonanță va sesiza judecătorul de cameră preliminară competent cu propunerea de luare a măsurii de siguranță a confiscării speciale.

Deși ambele texte – art. 315 și art. 574 CPP – au fost modificate prin Legea de punere în aplicare, se constată că art. 574 nu face nicio referire expresă la judecătorul de cameră preliminară; apreciem că dispozițiile sunt aplicabile și în situația în care măsura confiscării speciale a fost dispusă prin încheierea judecătorului de cameră preliminară.

Executarea măsurii de siguranță a confiscării nu poate fi efectuată, hotărârea penală fiind lipsită de finalitate, dacă dispozițiile instanței ce judecă fondul cauzei nu sunt suficient de precise și nu au în vedere, în perspectivă, posibilitatea de a fi sau nu executate. În primul rând, pentru punerea în executare a măsurii de siguranță a confiscării, este necesar ca bunurile să fie identificate și ridicate încă din faza de urmărire penală[3]. Ele vor fi conservate de organele de urmărire penală până la pronunțarea unei soluții definitive de instanța de judecată. Nu de puține ori s-a subliniat în practică, spre exemplu, faptul că nu se poate dispune confiscarea unor corpuri delicte care nu au putut fi găsite de organele de cercetare penală, deoarece o asemenea dispoziție nu poate fi executată[4]. Excepție fac sumele de bani care, fiind bunuri de gen, pot fi achitate de inculpat fără a fi necesară ridicarea lor de organele de poliție, precum și situațiile în care se dispune confiscarea prin echivalent bănesc[5].

De asemenea, instanța va preciza în minută, pentru ca ulterior să se poată proceda la executarea măsurii, instituția la care sunt depuse bunurile sau sumele de bani, precum

---

[1] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 75.
[2] *Idem*, p. 96.
[3] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 96.
[4] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 171/A/1994, în R.D.P. nr. 4/1995, p. 142.
[5] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 96.

și date cu privire la documentul care atestă acest fapt, spre exemplu, numărul și seria procesului-verbal întocmit de organele de poliție[1].

Instanța de judecată nu poate dispune confiscarea în mod global cu privire la bunurile sustrase și vândute de inculpați, ci trebuie să individualizeze această măsură, care constituie o sancțiune de drept penal, între participanți neputând fi concepută o obligație solidară pentru valoarea bunurilor care urmau să fie confiscate[2].

Nu se poate dispune confiscarea unei sume de bani ce a fost pusă la dispoziție de organele de poliție în vederea efectuării flagrantului[3]. În măsura în care asemenea sume au fost puse la dispoziție de organele judiciare, însă nu au fost recuperate de la inculpat, acesta nefiind reținut cu ocazia flagrantului, ulterior inculpatul folosindu-le în interes propriu, confiscarea sumei de bani este însă posibilă[4].

Asemenea măsuri precum cele la care am făcut referire mai sus nu pot fi executate, pentru lămurirea înțelesului dispoziției sau pentru constatarea împiedicării la executare fiind necesară promovarea unei contestații la executare[5].

Pentru aplicarea măsurii de siguranță, *este necesar însă să se dovedească existența temeiurilor prevăzute de art. 112 și art. 112[1] CP*, în sensul că sumele de bani provin din săvârșirea unei infracțiuni, aparțin inculpatului etc. De asemenea, hotărârea trebuie să cuprindă *mențiuni cu privire la persoana de la care vor fi confiscate bunurile*; de exemplu, conform art. 112 alin. (1) lit. b) și c) CP, *pot fi confiscate și bunuri ce nu aparțin făptuitorului*, dacă au fost folosite în orice mod la săvârșirea infracțiunii și persoana căreia îi aparțin a cunoscut scopul utilizării lor, precum și bunuri folosite, imediat după săvârșirea faptei, pentru a asigura scăparea făptuitorului sau păstrarea folosului ori produsului obținut. În situația în care bunurile nu aparțin infractorului, iar proprietarul nu a cunoscut scopul folosirii lor, se confiscă de la inculpat *echivalentul bănesc al acestora*.

Articolul 112 alin. (5) CP prevede că, dacă bunurile supuse confiscării nu se găsesc, în locul lor se confiscă bani și bunuri până la concurența valorii acestora. Textul trebuie interpretat în sensul în care aplicarea sa se face de instanța de judecată la pronunțare, în situația în care au fost administrate probe suficiente care să ateste că aceste bunuri au existat, au fost dobândite, produse sau primite de făptuitor. Dacă după rămânerea definitivă a hotărârii prin care s-a dispus confiscarea unor sume de bani sau a unor bunuri în temeiul art. 112 alin. (1) lit. a), d) și e) CP sau în cazurile în care confiscarea s-a făcut prin echivalent bănesc, bunurile sau sumele de bani nu se găsesc ori nu sunt achitate de făptuitor, se procedează la *executarea silită a creanței bugetare asupra bunurilor făptuitorului*, de către organele finanțelor publice locale[6].

Pentru *punerea în executare și executarea efectivă a măsurii confiscării speciale sau a confiscării extinse*, se face distincție în funcție de natura bunului ce urmează a fi confiscat, fiind necesar a se face trimitere la legislația fiscală.

În situația în care este vorba despre *confiscarea unor sume în lei*, dacă banii au fost ridicați de la inculpat în cursul urmăririi penale, organele de poliție vor consemna sumele respective în contul unic deschis de Agenția Națională de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate, potrivit art. 27 din Legea nr. 318/2015[7], iar la data rămânerii definitive a hotărârii, o copie

[1] *Ibidem*.
[2] Trib. Suceava, dec. pen. nr. 354/1998, în R.D.P. nr. 3/1999, p. 130.
[3] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1753/2002, în R.D.P. nr. 3/2003, p. 121.
[4] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 364/A din 6 martie 2015, nepublicată.
[5] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 96.
[6] *Idem*, p. 99.
[7] M. Of. nr. 961 din 24 decembrie 2015.

de pe aceasta se înaintează Agenției. În termen de 30 de zile de la comunicarea încheierii definitive a judecătorului de cameră preliminară sau a hotărârii definitive a instanței de judecată prin care s-a dispus confiscarea sumelor de bani aflate în contul anterior menționat, Agenția virează suma ca venit la bugetul de stat. Dacă suma de bani nu a fost ridicată de la inculpat, copia hotărârii prin care s-a dispus confiscarea se înaintează organului fiscal în a cărui circumscripție teritorială domiciliază condamnatul, pentru executare; astfel, conform art. 79 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 253/2013, când confiscarea privește sume de bani ce nu au fost consemnate la unități bancare, judecătorul delegat cu executarea trimite o copie de pe dispozitivul hotărârii organelor fiscale, în vederea executării confiscării potrivit dispozițiilor privind creanțele bugetare.

În situația în care s-a dispus *confiscarea unei sume în valută*, aceasta fiind ridicată anterior de la inculpat, procedura este similară, sumele fiind consemnate în conturile unice pentru fiecare valută în parte deschise pe numele Agenției potrivit art. 27 alin. (3) din Legea nr. 318/2015.

Bunurile confiscate intră în proprietatea privată a statului și se valorifică de către Agenția Națională de Administrare Fiscală.

Bunurile intrate în proprietatea privată a statului ca urmare a confiscării se evaluează de o comisie din care fac parte 2 reprezentanți ai organului de valorificare, un reprezentant al Agenției Naționale de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate, un reprezentant al Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor și un reprezentant din partea Ministerului Afacerilor Interne.

Potrivit art. 31-37 din Legea nr. 318/2015, Agenția Națională de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate are următoarele atribuții în materia bunurilor confiscate:

a) ține evidența hotărârilor și a încheierilor prin care s-a dispus confiscarea specială sau confiscarea extinsă de către instanțele române, precum și a celor comunicate autorităților române de către instanțele străine;

b) bunurile aflate în administrarea Agenției, confiscate în cadrul procesului penal, se predau organelor de valorificare, conform prevederilor O.G. nr. 14/2007 pentru reglementarea modului și condițiilor de valorificare a bunurilor intrate, potrivit legii, în proprietatea privată a statului, republicată[1].

Când lucrurile confiscate urmează a fi preluate sau valorificate potrivit dispozițiilor legale, ele se predau organelor în drept; spre exemplu, bijuterii sau monede din aur se predau la unitatea bancară competentă.

Dacă *măsura confiscării privește corpuri delicte*, acestea vor fi ridicate de la inculpat și predate de organele de cercetare penală serviciului competent din cadrul unității de poliție, urmând ca instanța să se pronunțe cu privire la confiscarea sau restituirea lor, iar la rămânerea definitivă a hotărârii penale, după caz, să se procedeze la valorificarea sau, dacă nu pot fi valorificate, la distrugerea acestora.

Atunci când *măsura confiscării privește cantități de droguri sau bancnote falsificate*, acestea vor fi distruse, potrivit art. 79 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 253/2013, în prezența unei comisii formate din judecătorul delegat cu executarea al instanței de executare, un reprezentant al parchetului de pe lângă aceeași instanță, un reprezentant al inspectoratului județean de poliție, gestionarul camerei de corpuri delicte în gestiunea căruia se aflau bunurile supuse distrugerii și, dacă este cazul, reprezentanți ai altor autorități cu competențe în domeniu desemnați de judecătorul delegat, întocmindu-se proces-verbal cu privire la acest aspect;

[1] M. Of. nr. 694 din 23 septembrie 2014.

c) bunurile imobile intrate, prin confiscare, în proprietatea privată a statului pot fi transmise cu titlu gratuit în domeniul privat al unităților administrativ-teritoriale, pentru a fi utilizate pentru obiective de natură socială;

d) bunurile imobile intrate, prin confiscare, în proprietatea privată a statului pot fi date în folosință gratuită asociațiilor și fundațiilor, precum și Academiei Române și academiilor de ramură înființate în baza unei legi speciale, prin hotărâre a Guvernului, inițiată de Ministerul Finanțelor Publice la propunerea Agenției, pentru a fi utilizate pentru obiective de natură socială, de interes public, sau în raport cu obiectul lor de activitate, după caz;

e) sumele rezultate din valorificarea bunurilor mobile și imobile se alocă, pe baza bilanțului anual prezentat de Agenție, astfel:

– 20% pentru Ministerul Educației Naționale și Cercetării Științifice;
– 20% pentru Ministerul Sănătății;
– 15% pentru Ministerul Afacerilor Interne;
– 15% pentru Ministerul Public;
– 15% pentru Ministerul Justiției;
– 15% pentru asociații și fundații cu obiect de activitate în domeniul social și pentru academii de ramură înființate în baza unei legi speciale.

Regulamentul privind distribuirea sumelor prevăzute la art. 37 din Legea nr. 318/2015 a fost aprobat prin H.G. nr. 933/2016[1].

Măsura confiscării *nu poate fi revocată*, însă dacă hotărârea definitivă pusă în executare este desființată într-o cale extraordinară de atac, bunurile confiscate sau echivalentul lor în bani *vor fi restituite*. În practica judiciară s-a arătat în acest sens că acțiunea în restituirea bunurilor ce au format obiectul confiscării parțiale sau totale (atunci când, după săvârșirea executării, intervin casarea hotărârii prin care s-a aplicat această măsură de siguranță și, ca urmare, înlăturarea ei) este o acțiune de *întoarcere a executării silite*, al cărei fundament juridic îl constituie dispozițiile art. 311 alin. (2) CPC [din 1865, art. 500 alin. (2) CPC – n.n.], iar în măsura în care bunurile nu mai există, se naște un *drept de creanță* care poate fi valorificat printr-o acțiune personală, referitor la care este aplicabil termenul de prescripție extinctivă prevăzut de art. 3 din Decretul nr. 167/1958 (actualmente prevăzut de Codul civil). Acest termen începe să curgă de la data rămânerii definitive a hotărârii prin care măsura confiscării a fost înlăturată, adică a hotărârii care a desființat titlul executoriu al confiscării[2].

Secțiunea a 4-a. Punerea în executare a altor dispoziții

REGLEMENTARE

Art. 575. Avertismentul. (1) Executarea avertismentului are loc de îndată, în ședința în care s-a pronunțat hotărârea.

(2) Dacă avertismentul nu poate fi executat îndată după pronunțare, punerea în executare a acestuia se face la rămânerea definitivă a hotărârii, prin comunicarea unei copii de pe aceasta persoanei căreia i se aplică.

Art. 576. Măsurile și obligațiile impuse de instanță. (1) Punerea în executare a măsurilor și obligațiilor prevăzute la art. 85 alin. (1) și (2) din Codul penal, a dispozițiilor art. 87, 93, 95, art. 101 alin. (1) și (2) și ale art. 103 din Codul penal se face prin trimiterea unei copii de pe hotărâre serviciului de probațiune competent.

[1] M. Of. nr. 1028 din 21 decembrie 2016.
[2] I.C.C.J., s. civ., dec. nr. 7148 din 15 decembrie 2004, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 33.

(2)[1] În cazul obligațiilor prevăzute la art. 85 alin. (2) lit. e)-j), la art. 93 alin. (2) lit. d) și la art. 101 alin. (2) lit. c)-g) din Codul penal, un extras de pe dispozitivul hotărârii se trimite organului sau autorității competente să verifice respectarea acestora.

COMENTARIU

386. Avertismentul, aplicat în cazul renunțării la aplicarea pedepsei, se va executa *de îndată în ședința în care s-a pronunțat hotărârea*. Articolul 405 CPP arată că hotărârea se pronunță în ședință publică de către președintele completului de judecată, asistat de grefier. La pronunțarea hotărârii părțile nu se citează.

Executarea constă, conform art. 81 CP, în prezentarea motivelor de fapt care au determinat renunțarea la aplicarea pedepsei și atenționarea infractorului asupra conduitei sale viitoare și a consecințelor la care se expune dacă va mai comite infracțiuni; în caz de concurs de infracțiuni, se aplică un singur avertisment.

Dacă avertismentul nu poate fi executat îndată după pronunțare, *punerea în executare a acestuia se face la rămânerea definitivă a hotărârii*, prin comunicarea unei copii de pe aceasta persoanei căreia i se aplică.

În practică, avertismentul nu este executat imediat după pronunțare, deoarece de cele mai multe ori instanța stabilește pronunțarea la o altă dată decât aceea a dezbaterilor ori amână pronunțarea, iar la pronunțare părțile nu se citează. În plus, dacă avertismentul este aplicat de prima instanță, hotărârea nu este definitivă; practic, punerea în executare are loc mai înainte ca hotărârea să rămână definitivă. În ceea ce privește hotărârile pronunțate în apel, acestea se comunică părților integral, conform art. 424 alin. (5) CPP, indiferent de soluție.

În raport de reglementarea anterioară, s-a apreciat că executarea mustrării reprezintă o excepție de la regula conform căreia punerea în executare a hotărârii se face de judecătorul delegat la compartimentul executări penale[2], opinie care rămâne valabilă și în privința avertismentului.

387. Măsuri și obligații impuse de instanță în cazul amânării aplicării pedepsei, suspendării executării sub supraveghere ori în cazul liberării condiționate. Punerea în executare a acestor măsuri și obligații, prevăzute la art. 85 alin. (1) și (2), art. 87, art. 93, art. 95, art. 101 alin. (1) și (2) și art. 103 CP, se face prin trimiterea unei copii de pe hotărâre serviciului de probațiune competent.

În cazul obligațiilor prevăzute la art. 85 alin. (2) lit. e)-j)[3], la art. 93 alin. (2) lit. d)[4] și la art. 101 alin. (2) lit. c)-g)[5] CP, un extras de pe dispozitivul hotărârii se trimite organului sau

---

[1] Alin. (2) al art. 576 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 333 din Legea nr. 255/2013.

[2] INSTITUTUL NAȚIONAL AL MAGISTRATURII, *Justiția pentru minori*, p. 108.

[3] Obligațiile prevăzute în art. 85 alin. (2) lit. e)-j) CP: „e) să nu comunice cu victima sau cu membri de familie ai acesteia, cu persoanele cu care a comis infracțiunea sau cu alte persoane, stabilite de instanță, ori să nu se apropie de acestea; f) să nu se afle în anumite locuri sau la anumite manifestări sportive, culturale ori la alte adunări publice, stabilite de instanță; g) să nu conducă anumite vehicule stabilite de instanță; h) să nu dețină, să nu folosească și să nu poarte nicio categorie de arme; i) să nu părăsească teritoriul României fără acordul instanței; j) să nu ocupe sau să nu exercite funcția, profesia, meseria ori activitatea de care s-a folosit pentru săvârșirea infracțiunii".

[4] Obligația prevăzută de art. 93 alin. (2) lit. d) CP: „să nu părăsească teritoriul României, fără acordul instanței".

[5] Obligațiile prevăzute în art. 101 alin. (2) lit. c)-g) CP: „c) să nu părăsească teritoriul României; d) să nu se afle în anumite locuri sau la anumite manifestări sportive, culturale ori la alte adunări publice, stabilite de instanță; e) să nu comunice cu victima sau cu membri de familie ai acesteia, cu participanții la săvârșirea infracțiunii sau cu alte persoane, stabilite de instanță, ori să nu se apropie de acestea; f) să nu conducă anumite vehicule stabilite de instanță; g) să nu dețină, să nu folosească și să nu poarte nicio categorie de arme".

autorității competente să verifice respectarea acestora, iar executarea este reglementată de Titlul III al Legii nr. 253/2013 privind executarea sancțiunilor neprivative de libertate.

Conform art. 45 din această lege, în mod excepțional, consilierul de probațiune, prin decizie, poate acorda persoanei supravegheate, la cererea motivată a acesteia, *permisiunea în executarea obligațiilor* prevăzute la art. 85 alin. (2) lit. e) și f), respectiv art. 101 alin. (2) lit. d) și e) CP, în următoarele cazuri:

a) participarea persoanei supravegheate la căsătoria, botezul sau funeraliile unui membru de familie, dintre cei prevăzuți la art. 177 CP;

b) participarea la un concurs, în vederea ocupării unui loc de muncă;

c) susținerea unui examen;

d) urmarea unui tratament sau a unei intervenții medicale.

Permisiunea poate fi acordată pe o perioadă de maximum 5 zile, cu excepția situației prevăzute la lit. d), când, în mod excepțional, permisiunea poate fi acordată pentru durata de timp necesară pentru urmarea tratamentului sau a intervenției medicale. Durata permisiunii se include în termenul de supraveghere. Despre acordarea permisiunii, consilierul de probațiune încunoștințează judecătorul delegat cu executarea, precum și instituțiile sau persoanele prevăzute la art. 29 alin. (1) lit. m) și n) din lege (după caz, inspectoratul județean de poliție, Inspectoratul General al Poliției Române, Direcția Generală de Poliție a Municipiului București, persoanele cu care condamnatul nu are dreptul să intre în legătură ori de care nu are dreptul să se apropie).

Secțiunea a 5-a. Punerea în executare a amenzii judiciare și a cheltuielilor judiciare avansate de stat

REGLEMENTARE

Art. 577. Amenzile judiciare. (1) Amenda judiciară se pune în executare de către organul judiciar care a aplicat-o.

(2) Punerea în executare se face prin trimiterea unui extras de pe acea parte din dispozitiv care privește aplicarea amenzii judiciare organului care, potrivit legii, execută amenda penală.

(3) Executarea amenzilor judiciare se face de organul arătat la alin. (2).

Art. 578. Cheltuielile judiciare avansate de stat. (1) Dispoziția din hotărârea penală sau din ordonanța procurorului privind obligarea la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat se pune în executare prin trimiterea unui extras de pe acea parte din dispozitiv care privește aplicarea cheltuielilor judiciare organului care, potrivit legii, execută amenda penală.

(2) În situația în care persoana obligată la plata cheltuielilor judiciare către stat nu depune recipisa de plată integrală a acestora la instanța de executare sau la unitatea de parchet, în termen de 3 luni de la rămânerea definitivă a hotărârii sau a ordonanței procurorului, executarea cheltuielilor judiciare se face de organul arătat la alin. (1).

COMENTARIU

388. Amenda judiciară. Faptele prevăzute la art. 283 CPP, săvârșite de anumiți participanți la activitatea procesuală penală, constituie abateri judiciare sancționate cu amenzi judiciare. Amenda judiciară poate fi aplicată în cursul urmăririi penale de organul de urmărire penală prin *ordonanță*, iar în cursul judecății de instanță prin *încheiere*; nu este exclus ca amenda judiciară să fie aplicată și de judecătorul de drepturi și libertăți ori de cel de cameră preliminară, conform art. 284 CPP, însă abaterile judiciare ce pot fi săvârșite

în cursul soluționării cauzelor de către judecătorul de drepturi și libertăți ori în cursul procedurii de cameră preliminară sunt limitate.

Încheierea judecătorului, a instanței de judecată sau ordonanța procurorului se comunică persoanei amendate, pentru ca aceasta să aibă posibilitatea de o ataca potrivit art. 284 CPP. Persoana amendată poate cere anularea ori reducerea amenzii. Cererea de scutire sau de reducere se poate face în termen de 10 zile de la comunicarea ordonanței ori a încheierii de amendare. Dacă persoana amendată justifică de ce nu a putut îndeplini obligația sa, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, apreciind, dispune anularea sau reducerea amenzii, prin încheiere; atunci când amenda este aplicată prin ordonanța procurorului, cererea de anulare ori de scutire a amenzii se adresează judecătorului de drepturi și libertăți. Din acest motiv, punerea în executare a amenzii judiciare are loc fie după expirarea termenului în care putea solicita anularea ori reducerea amenzii, fie după soluționarea cererii de către organul judiciar competent.

În situația în care persoana amendată nu a solicitat anularea sau reducerea amenzii ori după pronunțarea asupra cererii de anulare sau de reducere a amenzii, după caz, copie de pe încheierea rămasă definitivă sau ordonanța procurorului se va trimite organelor competente și trebuie să cuprindă datele de identificare ale persoanei amendate, inclusiv codul numeric personal, pentru a putea fi executată, întrucât art. 577 CPP stabilește că *organul care execută amenda penală va executa și amenda judiciară*.

Textul nu mai prevede necesitatea emiterii unei invitații pentru achitarea amenzii judiciare, astfel că punerea în executare se va face *direct prin trimiterea copiei de pe extrasul dispozitivului* ordonanței procurorului sau, după caz, al încheierii instanței organului competent în circumscripția căruia domiciliază persoana amendată.

În privința amenzilor aplicate de instanță prin sentință, martorul, expertul, interpretul și avocatul pot face apel, astfel că punerea în executare se face la expirarea termenului de apel sau după soluționarea acestuia, prin trimiterea unei copii de pe extrasul dispozitivului sentinței definitive.

389. Cheltuieli judiciare avansate de stat. În cazurile în care partea a fost obligată prin ordonanță sau hotărârea penală la plata unei sume reprezentând cheltuieli judiciare către stat, punerea în executare a dispozițiilor privind aceste cheltuieli se face potrivit art. 578 CPP, respectiv prin trimiterea unui extras de pe acea parte din dispozitiv care privește aplicarea cheltuielilor judiciare organului care, potrivit legii, execută amenda penală.

În practică însă, punerea în executare a cheltuielilor judiciare la care părțile sunt obligate prin hotărâri penale se face nu de fiecare instanță ce le-a aplicat, ci de instanța de executare, prin cumularea, atunci când este cazul, a sumelor la care a fost obligată partea pe parcursul judecății în primă instanță și în căile de atac.

Punerea în executare are loc prin trimiterea unei copii de pe dispozitivul hotărârii sau a ordonanței emise de procuror organului care, potrivit legii, execută amenda penală.

Pentru executarea cheltuielilor judiciare legea nu prevede obligația instanței de a încunoștința partea cu privire la măsura dispusă, cuantumul cheltuielilor la care a fost obligată partea fiind comunicat prin dispozitivul hotărârii. Punerea în executare prin trimiterea unui extras de pe dispozitivul hotărârii sau a ordonanței emise de procuror organului competent nu presupune automat executarea silită și nu exclude *posibilitatea persoanei obligate la cheltuieli judiciare către stat de a le achita voluntar*, urmând ca în acest caz să depună înscrisuri doveditoare la instanța care le-a pus în executare[1]. Astfel, conform

[1] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 108.

art. 578 alin. (2) CPP, în situația în care persoana obligată la plata cheltuielilor judiciare către stat nu depune recipisa de plată integrală a acestora la instanța de executare sau la unitatea de parchet, în termen de 3 luni de la rămânerea definitivă a hotărârii sau a ordonanței procurorului, executarea cheltuielilor judiciare se face de organul care execută amenda penală.

Secțiunea a 6-a. Punerea în executare a dispozițiilor civile din hotărâre

REGLEMENTARE

Art. 579. Restituirea lucrurilor și valorificarea celor neridicate. (1) Când prin hotărârea penală s-a dispus restituirea unor lucruri care se află în păstrarea sau la dispoziția instanței de executare, restituirea se face de către judecătorul delegat cu executarea, prin remiterea acelor lucruri persoanelor în drept. În acest scop, sunt încunoștințate persoanele cărora urmează să li se restituie lucrurile.

(2) Dacă în termen de 6 luni de la primirea încunoștințării persoanele chemate nu se prezintă pentru a le primi, lucrurile trec în proprietatea statului. Judecătorul delegat cu executarea constată aceasta prin încheiere și dispune predarea lucrurilor organelor în drept a le prelua sau valorifica potrivit dispozițiilor legii.

(3) Dacă restituirea lucrurilor nu s-a putut efectua, deoarece nu se cunosc persoanele cărora ar trebui să le fie restituite și nimeni nu le-a reclamat în termen de 6 luni de la rămânerea definitivă a hotărârii, sunt aplicabile în mod corespunzător dispozițiile alin. (2).

(4) Când restituirea lucrurilor a fost dispusă de către procuror sau de către organul de cercetare penală, acesta procedează potrivit prevederilor alin. (1)-(3).

(5) Când prin hotărârea penală s-a dispus restituirea unor lucruri care se află în păstrarea organelor de cercetare penală, restituirea se face de către acestea, după primirea extrasului de pe hotărârea penală prin care s-a dispus restituirea lucrurilor, procedând potrivit alin. (1).

(6) Dacă în termen de 6 luni de la primirea încunoștințării persoanele chemate nu se prezintă pentru a le primi, lucrurile trec în proprietatea statului. Organul de cercetare constată aceasta prin proces-verbal și procedează potrivit alin. (2). Dispozițiile alin. (3) se aplică în mod corespunzător.

Art. 580. Înscrisurile declarate false. (1) Dispoziția hotărârii penale care declară un înscris ca fiind fals în totul sau în parte se execută sau se pune în executare de către judecătorul delegat cu executarea.

(2) Când înscrisul declarat fals a fost anulat în totalitatea lui, se face mențiune despre aceasta pe fiecare pagină, iar în caz de anulare parțială, numai pe paginile care conțin falsul.

(3) Înscrisul declarat fals rămâne la dosarul cauzei.

(4) În cazul în care este necesar ca despre înscrisul declarat fals să se facă mențiune în scriptele unei instituții publice, i se trimite acesteia o copie de pe hotărâre.

(5) În situația în care, din orice motive, înscrisul falsificat nu se află, în original, la dosar, instanța va trimite o copie de pe hotărâre instituțiilor publice care dețin o copie a acestuia sau care dețin înregistrarea unor mențiuni cu privire la acesta.

(6) Instanța poate dispune, când constată existența unui interes legitim, eliberarea unei copii, cu mențiunile arătate la alin. (2), de pe înscrisul sub semnătură privată falsificat. În aceleași condiții, instanța poate dispune restituirea înscrisului oficial parțial falsificat.

Art. 581. Despăgubirile civile și cheltuielile judiciare. Dispozițiile din hotărârea penală privitoare la despăgubirile civile și la cheltuielile judiciare cuvenite părților se execută potrivit legii civile.

COMENTARIU

390. Restituirea lucrului. Restituirea lucrului, ca modalitate de reparare în natură a pagubei, se impune în cazul infracțiunilor contra patrimoniului, în condițiile legii civile și numai dacă este cu putință potrivit acesteia[1]. Restituirea lucrului este o împrejurare asupra căreia instanța este obligată să se pronunțe potrivit art. 397 alin. (3) CPP, întrucât și aceasta este o dispoziție civilă din hotărârea penală.

Cu toate acestea, apreciem că dispozițiile sunt aplicabile și în situația în care instanța sau judecătorul de cameră preliminară nu dispune confiscarea bunurilor ridicate de la inculpat, cu consecința restituirii acestora.

În situațiile în care s-a dispus restituirea unor bunuri, iar acestea se află în păstrarea sau la dispoziția instanței de executare, judecătorul delegat cu executarea procedează la restituirea lor către persoanele în drept să le primească, după încunoștințarea acestora pentru a se prezenta la compartimentul de executări penale. În caz contrar sau în situația în care nu se cunoaște persoana căreia ar trebui să îi fie restituite bunurile, acestea trec în proprietatea statului și vor fi preluate sau valorificate potrivit dispozițiilor privind confiscarea. Instanța constată neprezentarea prin încheiere, dispunând prin același act predarea lucrurilor organelor în drept a le prelua sau valorifica potrivit dispozițiilor legale. Atunci când procedura nu se poate realiza, deoarece nu sunt cunoscute persoanele cărora trebuie să li se restituie lucrurile și deci nu a făcut încunoștințările prevăzute de lege, instanța va constata aceste aspecte tot prin încheiere, procedând în același mod[2].

Când prin hotărârea penală s-a dispus restituirea unor lucruri care se află în păstrarea organelor de cercetare penală, restituirea se face de către acestea, după primirea extrasului de pe hotărârea penală prin care s-a dispus restituirea lucrurilor.

Este posibil ca restituirea lucrurilor să fi fost dispusă de procuror sau de organul de cercetare penală, care va proceda în același mod. Totuși, cele mai frecvente cazuri întâlnite în practică sunt cele în care dispoziția de restituire a fost pronunțată de instanță, dar bunurile se află în custodia organelor de poliție, iar obligația restituirii revine acestora, în baza hotărârii instanței[3]. Când restituirea lucrurilor a fost dispusă de către procuror sau de către organul de cercetare penală, de exemplu, în baza art. 315 alin. (2) lit. b) CPP, atunci când procurorul a dispus clasarea, acesta procedează în același mod ca și instanța de judecată.

Textul art. 579 CPP se referă la situațiile în care lucrurile supuse restituirii se află în păstrarea sau la dispoziția instanței de executare. Este posibil ca bunul să fie ridicat de la un terț dobânditor de bună-credință, cu scopul de a fi restituit victimei. În acest caz, terțul dobânditor de bună-credință este atras, forțat, în procesul penal, fiind practic „executat administrativ", prin *ridicarea silită a bunului mobil*, fără a se avea în vedere protecția pe care legea civilă o instituie în favoarea sa[4]. Practica a găsit soluții și cu privire la această problemă, astfel că, în situația în care bunul ce face obiectul infracțiunii a fost ridicat de la un terț de bună-credință, acesta are dreptul de a exercita acțiunea civilă în regres în cadrul procesului penal, prin constituirea ca parte civilă pentru contravaloarea lucrului,

---

[1] C. DIȚĂ, *Restituirea lucrului, ca modalitate de reparare în natură a pagubei în procesul penal*, în Dreptul nr. 6/2006, p. 201.

[2] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 406.

[3] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 110.

[4] C. DIȚĂ, *op. cit.*, p. 206. Lucrarea are în vedere dispozițiile Codului civil din 1864.

după restituirea lui către persoana vătămată[1]. S-a exprimat și opinia contrară, în sensul că regresul împotriva inculpatului poate fi exercitat numai în fața instanței civile și după ce proprietarul bunului mobil îl va fi evins pe calea unei acțiuni în revendicare. Un alt punct de vedere este în sensul că împotriva măsurii de ridicare a bunului mobil de către organele judiciare terțul dobânditor de bună-credință poate uza de procedura prevăzută de art. 169 alin. (1) combinat cu art. 168 CPP (din 1968, art. 250 CPP – n.n.), fiind singura situație când lui i se recunoaște legitimitate procesuală penală[2].

Față de cele expuse anterior, se pune problema care sunt mijloacele procedurale pe care le-ar putea avea la îndemână o persoană (inclusiv inculpatul) în situația în care organele de urmărire penală au ridicat anumite bunuri pentru care instanța de judecată nu a dispus nici confiscarea, nici restituirea. Credem că, în aceste situații, dacă persoana interesată a solicitat în cursul judecății restituirea lucrurilor și cererea a fost respinsă de prima instanță, are posibilitatea de a formula apel împotriva hotărârii, conform art. 409 alin. (1) lit. f) CPP. În condițiile în care cererea a fost respinsă și în căile de atac, hotărârea se bucură de autoritate de lucru judecat și o eventuală contestație la executare este inadmisibilă[3].

În situația în care instanța a omis să se pronunțe cu privire la restituire și nici nu a dispus confiscarea bunurilor, credem că nu se poate formula contestație la executarea hotărârii, deoarece nu s-a dispus nicio măsură de instanța de judecată și nici nu este incident vreunul dintre cazurile prevăzute la art. 598 CPP. Apreciem însă că sunt aplicabile dispozițiile art. 279 CPP cu privire la *înlăturarea unor omisiuni vădite*. Conform art. 279, dispozițiile art. 278 referitoare la îndreptarea erorilor materiale se aplică și în cazul în care organul de urmărire penală sau instanța, ca urmare a unei omisiuni vădite, nu s-a pronunțat cu privire la restituirea lucrului sau la ridicarea măsurilor asigurătorii. Procedura este cea prevăzută la art. 278, instanța se pronunță prin încheiere, la cererea celui interesat sau din oficiu, urmând ca punerea în executare a încheierii să aibă loc potrivit art. 579 CPP, dacă bunurile a căror restituire s-a dispus se află în păstrarea sau la dispoziția instanței[4].

391. Înscrisurile declarate false. Printre atribuțiile expres prevăzute de Codul de procedură penală ale judecătorului delegat cu punerea în executare a hotărârilor penale este și aceea de a pune în executare dispoziția de anulare a unui înscris falsificat (art. 580 CPP).

Executarea dispoziției *privește înscrisul original aflat la dosar*, iar nu copia, deoarece înscrisul original rămâne la dosarul cauzei. În situația în care *înscrisul a fost declarat fals în totalitate*, judecătorul delegat va face mențiunea „anulat" pe toate filele acestuia, semnând pe fiecare pagină, iar înscrisul original va rămâne la dosarul cauzei, pentru a nu mai putea fi folosit la comiterea vreunei infracțiuni. Dacă însă *înscrisul a fost declarat fals numai parțial*, mențiunea „anulat" se va face numai pe acele file din înscris declarate false.

În situația în care *înscrisul declarat fals este înregistrat în scriptele unei instituții publice*, i se trimite o copie de pe hotărâre, pentru a se face mențiune în acest sens. Spre exemplu, dacă înscrisul este un contract intabulat în cartea funciară, se va face mențiune despre acest fapt în registrele de carte funciară.

---

[1] L. NICOARĂ, *Confiscarea specială. Poziția terților subdobânditori*, în R.D.P. nr. 1/2005, p. 131. Se apreciază chiar că terțul subdobânditor nu are drept de opțiune între calea penală și cea civilă, deoarece, dacă subdobânditorul de bună-credință nu se constituie parte civilă în procesul penal pentru prețul plătit, banii se confiscă de la inculpat potrivit art. 118 CP (din 1969 – n.n.), ca bun dobândit prin săvârșirea infracțiunii, cu referire la V. STOICA, *Corelarea dispozițiilor art. 14 C. proc. pen. cu prevederile art. 1909 și art. 1910 C. civ.*, în R.R.D. nr. 10/1998, p. 30.

[2] C. DIȚĂ, *op. cit.*, p. 207.

[3] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 112.

[4] *Ibidem*.

Întrucât în multe situații înscrisul falsificat se află la dosar numai în copie, legiuitorul noului cod a prevăzut că, în situația în care, din orice motive, *înscrisul falsificat nu se află în original la dosar*, instanța va trimite o copie de pe hotărâre instituțiilor publice care dețin o copie a acestuia sau care dețin înregistrarea unor mențiuni cu privire la el, în așa fel încât să cunoască și să înregistreze împrejurarea că înscrisul a fost anulat ca fals. Spre exemplu, o procură autentificată la notarul public, dar falsă, întrucât persoana care a dat procura s-a prezentat sub o altă identitate.

Pentru ca dispoziția hotărârii penale care declară un înscris ca fiind fals să poată fi executată, instanța are obligația de a-l menționa explicit și de a-l individualiza în dispozitivul hotărârii, nefiind suficientă formularea generică în sensul că „anulează înscrisurile falsificate"[1].

Instanța poate dispune, la cererea oricărei persoane care dovedește existența unui interes legitim, *eliberarea unei copii de pe înscrisul sub semnătură privată falsificat*, conținând mențiunile cu privire la anularea falsului. Spre exemplu, un interes legitim poate exista dacă înscrisul este încuviințat ca probă într-un litigiu civil. Eliberarea copiei se va face, în opinia noastră, de judecătorul delegat cu punerea în executare a hotărârilor penale, dar poate fi dispusă și de președintele instanței de executare.

În aceleași condiții, instanța poate *dispune restituirea înscrisului oficial parțial falsificat*, după dovedirea interesului legitim de către persoana care solicită restituirea. Instanța poate dispune restituirea înscrisului oficial parțial falsificat, dar cu mențiunile cu privire la filele anulate, pentru a nu putea fi utilizat. Înscrisul oficial declarat fals în integralitatea sa nu se restituie[2].

Textul face referire numai la situațiile în care înscrisul a fost declarat fals de instanța de judecată printr-o hotărâre penală. Anterior modificărilor introduse prin noul Cod de procedură penală la art. 315 alin. (2) lit. d), conform art. 245 alin. (1) lit. c[1]) CPP 1968, atunci când dispunea încetarea procesului penal ori scoaterea de sub urmărire penală, procurorul sesiza instanța civilă competentă cu privire la desființarea totală sau parțială a unui înscris. În acest sens, s-a decis că, dacă făptuitorul nu a fost trimis în judecată, urmărirea penală fiind finalizată prin rezoluție sau ordonanță a procurorului, anularea înscrisului fals se va face pe calea unei acțiuni civile, căci, în măsura în care nu există un proces penal, nu se poate pronunța o hotărâre penală, iar potrivit art. 245 și art. 249 alin. (2) CPP (din 1968 – n.n.), în cazul adoptării unei soluții de neurmărire, procurorul nu poate dispune și desființarea totală sau parțială a actului, enumerarea făcută de textul de lege fiind limitativă, referindu-se numai la chestiuni preventive și măsuri asigurătorii[3]. S-a exprimat și opinia contrară[4], pronunțându-se și o decizie în recurs în interesul legii[5].

În prezent, problema a fost rezolvată prin dispozițiile art. 315 alin. (2) lit. d) CPP, conform cărora, atunci când dispune clasarea, procurorul sesizează judecătorul de cameră preliminară cu propunerea de desființare totală sau parțială a unui înscris (art. 549[1] CPP); în același

[1] Trib. București, s. I pen., dec. nr. 1304/A din 28 septembrie 1998, în C.P.J. 1998, p. 413-414, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 604.

[2] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 113.

[3] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 2070/2000, în C.P.J.P. 2000, p. 234. În sens contrar, s-a apreciat că instanța penală se va pronunța cu privire la anularea înscrisului – C.A. București, s. I pen., dec. nr. 42/2000, în C.P.J.P. 2000, p. 239, cu motivarea că parchetul nu putea sesiza decât instanța penală, pe care, de altfel, ar fi sesizat-o dacă s-ar fi dispus trimiterea în judecată a inculpatului, în condițiile în care normele ce guvernează acțiunea civilă, cuprinse în Codul de procedură penală, nu prevăd nimic cu privire la această situație.

[4] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 940 din 26 iunie 2001, în P.J.P. 2001-2002, p. 336.

[5] I.C.C.J., S.U., dec. nr. XV din 21 noiembrie 2005 (M. Of. nr. 119 din 8 februarie 2006).

mod procedează procurorul și în cazul în care dispune renunțarea la urmărirea penală și aceasta a fost confirmată de judecătorul de cameră preliminară.

Este posibil ca în legătură cu falsificarea unui înscris să nu existe parte civilă și nimeni să nu pretindă desființarea actului. Chiar și într-o asemenea situație, instanța urmează ca, *din oficiu*, conform art. 25 alin. (3) CPP, să dispună desființarea înscrisului, întrucât el prezintă pericol prin posibilitatea eventualei folosiri sau încercări de folosire ulterioară. În mod obișnuit, efectele soluției date acțiunii civile sunt limitate la părțile din proces, acest lucru fiind valabil și în cazul desființării unui înscris. În cazul special descris, efectele desființării se produc *erga omnes*, întrucât capacitatea actului de a avea consecințe juridice trebuie înlăturată complet față de orice persoană, indiferent dacă a fost sau nu parte în proces[1].

În practica anterioară s-a decis că, pentru declararea unor acte ca nule, este nevoie ca instanța să analizeze care acte trebuie anulate, ceea ce este posibil numai în cursul judecății fondului cauzei, astfel că omisiunea pronunțării asupra acestui aspect nu poate fi înlăturată pe calea unei încheieri pronunțate în baza art. 195 sau art. 196 CPP (din 1968, art. 278-279 CPP – n.n.)[2].

S-a pus problema dacă desființarea unui înscris trebuie dispusă, *chiar dacă actul a fost distrus, s-a pierdut ori nu poate fi produs din orice motiv*, cu argumentarea că desființarea nu se referă la existența fizică a înscrisului, ci la capacitatea sa de a produce efecte juridice, arătându-se că este posibil ca ulterior actul să se găsească, să apară într-o formă reconstituită, să se producă o copie sau fotocopie etc.[3] Soluția are implicații asupra executării unei asemenea dispoziții, deoarece judecătorul delegat poate proceda la punerea în executare numai în condițiile în care înscrisul falsificat se află la dosarul cauzei.

392. Despăgubirile civile și cheltuielile judiciare. În cazul în care prin hotărârea de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei, de achitare sau de încetare a procesului penal ori prin ordonanța de renunțare la urmărirea penală s-au acordat despăgubiri civile, daune materiale sau morale constând în sume de bani, sau cheltuieli judiciare către părți, acestea se vor executa *potrivit legii civile*. Astfel, conform art. 581 CPP, dispozițiile din hotărârea penală privitoare la despăgubirile civile și la cheltuielile judiciare cuvenite părților se execută potrivit legii civile.

Hotărârea penală constituie *titlu executoriu*, astfel că partea civilă sau persoana vătămată va proceda la executarea acestor dispoziții conform Codului de procedură civilă, dacă este necesar prin executarea silită[4]. Ca întreaga acțiune civilă exercitată în procesul penal, și în faza executării *este incident principiul disponibilității*, astfel că partea civilă nu este obligată să acționeze pentru executarea hotărârii cu privire la latura civilă. Sunt aplicabile în acest caz dispozițiile privind prescripția extinctivă din dreptul civil.

Lipsa unor demersuri în sensul executării silite a hotărârii nu influențează însă dreptul părții civile de a solicita, spre exemplu, revocarea suspendării sub supraveghere a executării pedepsei, conform art. 96 alin. (2) CP, dacă persoana condamnată nu își execută obligațiile civile în termenul de supraveghere și sunt îndeplinite celelalte condiții prevăzute de lege.

[1] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 408.

[2] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 505/1999, în C.P.J.P. 1999, p. 203.

[3] D. CLOCOTICI, *Infracțiunea de fals și anularea sau desființarea înscrisurilor declarate false*, în R.R.D. nr. 12/1981, p. 50-52.

[4] I.C.C.J., s. civ., dec. nr. 6085 din 4 noiembrie 2004, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 31.

Capitolul al III-lea. Alte dispoziţii privind executarea

Secţiunea 1. Condamnarea în cazul anulării sau revocării renunţării la aplicarea pedepsei sau a amânării aplicării pedepsei

REGLEMENTARE

Art. 581[1].[1] **Anularea renunţării la aplicarea pedepsei.** (1) Anularea renunţării la aplicarea pedepsei se dispune, din oficiu sau la sesizarea procurorului, de instanţa care judecă ori a judecat în primă instanţă infracţiunea ce atrage anularea.

(2)[2] Dacă constată că sunt îndeplinite condiţiile art. 82 alin. (3) din Codul penal, instanţa, anulând renunţarea la aplicarea pedepsei, dispune condamnarea inculpatului pentru infracţiunea cu privire la care se renunţase la aplicarea pedepsei, stabileşte pedeapsa pentru aceasta, aplicând apoi, după caz, dispoziţiile cu privire la concursul de infracţiuni, recidivă sau pluralitate intermediară.

(3) La stabilirea pedepsei pentru infracţiunea cu privire la care se anulează renunţarea la aplicarea pedepsei, instanţa va avea în vedere exclusiv criteriile de individualizare şi circumstanţele din cauza în care s-a pronunţat iniţial soluţia de renunţare la aplicarea pedepsei. Dispoziţiile art. 396 alin. (10) se aplică în mod corespunzător.

Art. 582.[3] **Revocarea sau anularea amânării aplicării pedepsei.** (1) Asupra revocării sau anulării amânării aplicării pedepsei se pronunţă, din oficiu sau la sesizarea procurorului sau a consilierului de probaţiune, instanţa care judecă ori a judecat în primă instanţă infracţiunea ce ar putea atrage revocarea sau anularea.

(2) Dacă până la expirarea termenului prevăzut la art. 86 alin. (4) lit. c) din Codul penal persoana cu privire la care s-a dispus amânarea aplicării pedepsei nu a respectat obligaţiile civile stabilite prin hotărârea prin care s-a dispus amânarea, serviciul de probaţiune competent sesizează instanţa care a pronunţat în primă instanţă amânarea, în vederea revocării acesteia. Sesizarea poate fi făcută şi de procuror sau de partea interesată, până la expirarea termenului de supraveghere.

(3) Dacă constată că sunt îndeplinite condiţiile art. 88 sau 89 din Codul penal, instanţa, anulând sau, după caz, revocând amânarea aplicării pedepsei, dispune condamnarea inculpatului şi executarea pedepsei stabilite prin hotărârea de amânare, aplicând apoi, după caz, dispoziţiile cu privire la concursul de infracţiuni, recidivă sau pluralitate intermediară.

COMENTARIU

393. Condiţii şi procedură. Se observă că textul face referire la „condamnare", ceea ce conduce la concluzia că amânarea aplicării pedepsei nu este o soluţie de condamnare, aceasta intervenind numai după anularea sau revocarea amânării aplicării pedepsei.

Anularea renunţării la aplicarea pedepsei se dispune, potrivit art. 82 alin. (3) CP, dacă în termen de 2 ani de la rămânerea definitivă a hotărârii prin care s-a dispus renunţarea la aplicarea pedepsei se descoperă că persoana faţă de care s-a luat această măsură săvârşise, anterior rămânerii definitive a hotărârii, o altă infracţiune, pentru care i s-a stabilit o pedeapsă chiar după expirarea acestui termen.

---

[1] Art. 581[1] a fost introdus prin art. 102 pct. 335 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (2) al art. 581[1] este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. II pct. 130 din O.U.G. nr. 18/2016 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum şi pentru completarea art. 31 alin. (1) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară (M. Of. nr. 389 din 23 mai 2016).

[3] Art. 582 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 336 din Legea nr. 255/2013.

Revocarea amânării aplicării pedepsei se dispune, potrivit art. 88 CP, dacă:

– pe parcursul termenului de supraveghere, persoana supravegheată, cu rea-credință, nu respectă măsurile de supraveghere sau nu execută obligațiile impuse;

– până la expirarea termenului de supraveghere, persoana supravegheată nu îndeplinește integral obligațiile civile stabilite prin hotărâre, afară de cazul când dovedește că nu a avut nicio posibilitate să le îndeplinească;

– după amânarea aplicării pedepsei, persoana supravegheată a săvârșit o nouă infracțiune, cu intenție sau intenție depășită, descoperită în termenul de supraveghere, pentru care s-a pronunțat o condamnare chiar după expirarea acestui termen. Dacă infracțiunea ulterioară este săvârșită din culpă, revocarea este facultativă.

Anularea amânării aplicării pedepsei se dispune, potrivit art. 89 alin. (1) CP, dacă pe parcursul termenului de supraveghere se descoperă că persoana supravegheată mai săvârșise o infracțiune până la rămânerea definitivă a hotărârii prin care s-a dispus amânarea, pentru care i s-a aplicat pedeapsa închisorii chiar după expirarea acestui termen.

Potrivit art. 581[1] și art. 582 CPP, *instanța competentă* este, în toate situațiile, ca și în cazul revocării sau anulării suspendării executării pedepsei sub supraveghere, *instanța care judecă ori a judecat în primă instanță* infracțiunea ce ar putea atrage revocarea sau anularea.

Procedura la instanța de executare este cea prevăzută de dispozițiile art. 597 CPP, care se completează cu cele cuprinse în Titlul III al Părții speciale privind judecata, care, dacă nu sunt contrare, se aplică în mod corespunzător. Se observă că, în situația renunțării la aplicarea pedepsei, instanța se poate sesiza din oficiu sau poate fi sesizată de procuror, în timp ce, în situația amânării aplicării pedepsei, instanța este sesizată de procuror, de consilierul de probațiune sau se poate sesiza din oficiu.

Procedura prevăzută de art. 597 CPP este aplicabilă în măsura în care hotărârile privind ambele infracțiuni sunt definitive; spre exemplu, inculpatul a fost judecat separat pentru două infracțiuni concurente și cu privire la ambele s-a dispus în mod definitiv amânarea aplicării pedepsei. În acest caz, hotărârea prin care se dispune conform art. 597 CPP este o hotărâre pronunțată în materia executării, motiv pentru care calea ordinară de atac este contestația.

Instanța, anulând renunțarea la aplicarea pedepsei ori anulând sau, după caz, revocând amânarea aplicării pedepsei, *dispune condamnarea inculpatului*, apoi *stabilește pedeapsa* pentru infracțiunea cu privire la care se renunțase la aplicarea pedepsei, iar în cazul amânării aplicării pedepsei, dat fiind faptul că pedeapsa este deja stabilită, *dispune executarea pedepsei* stabilite prin hotărârea de amânare.

Se aplică apoi, după caz, dispozițiile cu privire la *concursul de infracțiuni, recidivă sau pluralitate intermediară*.

Prin Decizia nr. 24 din 19 septembrie 2017[1], pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, a fost admisă sesizarea formulată de Curtea de Apel Brașov, Secția penală, și, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 83 alin. (1) lit. b) și art. 88 alin. (3) CP, s-a stabilit că, „în ipoteza săvârșirii unei noi infracțiuni intenționate în termenul de supraveghere al amânării aplicării unei pedepse, atât pronunțarea soluției de condamnare pentru noua infracțiune, cât și revocarea amânării aplicării pedepsei anterioare sunt obligatorii".

[1] www.scj.ro.

În situația în care instanța dispune anularea amânării aplicării pedepsei și apoi, după efectuarea concursului de infracțiuni, dispune suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei rezultante, apreciem că termenul de supraveghere urmează a se calcula de la data rămânerii definitive a hotărârii prin care s-a dispus anterior amânarea aplicării pedepsei; chiar dacă nu există un text expres în acest sens, interpretarea contrară ar conduce la concluzia că persoanei condamnate i s-ar crea o situație mai grea decât aceea a persoanei cu privire la care se dispune anularea suspendării sub supraveghere a executării pedepsei și ulterior suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei rezultante.

Secțiunea a 2-a. Schimbări în executarea unor hotărâri

REGLEMENTARE

Art. 583.[1] **Revocarea sau anularea suspendării executării pedepsei sub supraveghere.** (1) Asupra revocării sau anulării suspendării executării pedepsei sub supraveghere prevăzute la art. 96 sau 97 din Codul penal se pronunță, din oficiu, la sesizarea procurorului sau a consilierului de probațiune, instanța care judecă ori a judecat în primă instanță infracțiunea ce ar putea atrage revocarea sau anularea.

(2) Dacă, până la expirarea termenului prevăzut la art. 93 alin. (5) din Codul penal, condamnatul nu a respectat obligațiile civile stabilite prin hotărârea de condamnare, serviciul de probațiune competent sesizează instanța care a pronunțat în primă instanță suspendarea, în vederea revocării acesteia. Sesizarea poate fi făcută și de procuror, de consilierul de probațiune sau de partea interesată, până la expirarea termenului de supraveghere.

Art. 584. Înlocuirea pedepsei detențiunii pe viață. (1) Înlocuirea pedepsei detențiunii pe viață cu pedeapsa închisorii se dispune, la cererea procurorului ori a persoanei condamnate, de către instanța de executare, iar dacă persoana condamnată se află în stare de deținere, de către instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție se află locul de deținere.

(2) Hotărârea de înlocuire, rămasă definitivă, se pune în executare potrivit dispozițiilor art. 555-557.

Art. 585. Alte modificări de pedepse. (1)[2] Pedeapsa pronunțată poate fi modificată, dacă la punerea în executare a hotărârii sau în cursul executării pedepsei se constată, pe baza unei alte hotărâri definitive, existența vreuneia dintre următoarele situații:

a) concursul de infracțiuni;

b) recidiva;

c) pluralitatea intermediară;

d) acte care intră în conținutul aceleiași infracțiuni.

(2) Instanța competentă să dispună asupra modificării pedepsei este instanța de executare a ultimei hotărâri sau, în cazul în care persoana condamnată se află în stare de deținere, instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție se află locul de deținere.

(3) Sesizarea instanței se face din oficiu, la cererea procurorului ori a celui condamnat.

(4) La primirea cererii, președintele completului de judecată dispune atașarea la dosar a înscrisurilor și luarea tuturor măsurilor necesare soluționării cauzei.

Art. 586. Înlocuirea pedepsei amenzii cu pedeapsa închisorii. (1) Înlocuirea pedepsei amenzii cu pedeapsa închisorii, în cazul prevăzut la art. 63 din Codul penal, se dispune de instanța de executare.

(2) Sesizarea instanței se face din oficiu sau de către organul care, potrivit legii, execută amenda.

(3) Condamnatul este citat la judecarea sesizării, iar dacă nu are avocat instanța numește unul din oficiu.

(4) Condamnatul privat de libertate va fi adus la judecată.

---

[1] Art. 583 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 338 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (1) al art. 585 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 339 din Legea nr. 255/2013.

(5) Hotărârea de înlocuire, rămasă definitivă, se pune în executare potrivit dispozițiilor art. 555-557. În situația în care amenda a însoțit pedeapsa închisorii, se va emite un nou mandat de executare pentru pedeapsa rezultată potrivit art. 63 alin. (2) din Codul penal.

(6) Dacă persoana condamnată achită amenda pe parcursul soluționării cauzei, sesizarea va fi respinsă ca neîntemeiată.

Art. 587. Liberarea condiționată. (1) Liberarea condiționată se dispune, la cererea sau la propunerea făcută potrivit dispozițiilor legii privind executarea pedepselor, de către judecătoria în a cărei circumscripție se află locul de deținere.

(2) Când instanța constată că nu sunt îndeplinite condițiile pentru acordarea liberării condiționate, prin hotărârea de respingere fixează termenul după expirarea căruia propunerea sau cererea va putea fi reînnoită. Termenul nu poate fi mai mare de un an și curge de la rămânerea definitivă a hotărârii.

(3) Hotărârea judecătoriei poate fi atacată cu contestație la tribunalul în a cărei circumscripție se află locul de deținere, în termen de 3 zile de la comunicare. Contestația formulată de procuror este suspensivă de executare.

(4)[1] O copie de pe hotărârea rămasă definitivă se comunică serviciului de probațiune competent, precum și unității de poliție în a cărei circumscripție locuiește cel eliberat.

Art. 588. Anularea și revocarea liberării condiționate. (1)[2] Asupra anulării liberării condiționate prevăzute la art. 105 alin. (1) din Codul penal se pronunță, din oficiu sau la sesizarea procurorului sau a consilierului de probațiune, instanța care judecă ori a judecat în primă instanță infracțiunea care atrage anularea.

(2) Instanța prevăzută la alin. (1) se pronunță și asupra revocării liberării condiționate, în situația prevăzută la art. 104 alin. (2) din Codul penal.

(3)[3] Instanța prevăzută la art. 587 alin. (1) se pronunță și asupra revocării liberării condiționate, în situația prevăzută la art. 104 alin. (1) din Codul penal, la sesizarea serviciului de probațiune, precum și în cazul când instanța care l-a judecat pe condamnat pentru o altă infracțiune nu s-a pronunțat în această privință.

(4) Instanța în fața căreia hotărârea a rămas definitivă este obligată să comunice locului de deținere și serviciului de probațiune, atunci când este cazul, o copie de pe dispozitivul prin care s-a dispus revocarea liberării condiționate.

COMENTARIU

394. Revocarea sau anularea suspendării executării pedepsei sub supraveghere. Ca și în Titlul III din Codul de procedură penală din 1968, codul în vigoare în prezent, în Titlul V al Părții speciale privind punerea în executare a hotărârilor penale, conține *dispoziții generale* în art. 550-554 (art. 415-419 CPP 1968) și art. 597-601[1] (art. 460-464 CPP 1968). Articolele 555-581 CPP (art. 420-446 CPP 1968) reglementează *activități de punere în executare a hotărârilor definitive*, iar art. 581[1]-596 CPP (art. 447-459 CPP 1968) *proceduri judiciare privind executarea*.

S-a apreciat[4] că distincția este importantă, pentru că numai normele din prima categorie constituie dispoziții care reglementează desfășurarea procesului penal.

Pot fi considerate ca făcând parte din ultima parte a procesului activitățile de punere în executare a pedepselor principale, complementare, a măsurilor de siguranță, activitățile de punere în executare a dispozițiilor privind renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei, a dispozițiilor civile din hotărâre, activitățile de punere în executare a amenzilor judiciare și a cheltuielilor judiciare. Celelalte norme cuprinse în același titlu nu

[1] Alin. (4) al art. 587 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 340 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (1) al art. 588 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 341 din Legea nr. 255/2013.

[3] Alin. (3) și (4) al art. 588 sunt reproduse astfel cum au fost modificate prin art. 102 pct. 341 din Legea nr. 255/2013.

[4] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 378.

reglementează activități din cadrul procesului penal, ci *proceduri judiciare prin care se rezolvă diverse cereri sau incidente survenite în cursul executării* (întreruperea executării pedepsei, modificări de pedeapsă în caz de concurs de infracțiuni sau recidivă, liberări condiționate, contestații la executare etc.)[1].

Potrivit art. 96 și art. 97 CP, dacă pe parcursul termenului de supraveghere *cel condamnat a săvârșit din nou o infracțiune*, descoperită până la împlinirea termenului și pentru care s-a pronunțat o condamnare la pedeapsa închisorii, chiar după expirarea acestui termen, instanța revocă suspendarea sub supraveghere, dispunând executarea pedepsei, pedeapsa fiind stabilită, după caz, potrivit regulilor de la recidivă sau pluralitatea intermediară, iar dacă se descoperă că *cel condamnat mai săvârșise o infracțiune până la rămânerea definitivă a hotărârii prin care s-a dispus suspendarea*, pentru care i s-a aplicat pedeapsa închisorii chiar după expirarea termenului de supraveghere, suspendarea executării pedepsei se anulează, aplicându-se, după caz, dispozițiile privitoare la concursul de infracțiuni, recidivă sau pluralitate intermediară.

Instanța competentă să dispună în sensul art. 96 și art. 97 CP este *instanța ce judecă ori a judecat în primă instanță infracțiunea ce ar putea atrage revocarea sau anularea suspendării*, din oficiu sau la sesizarea procurorului ori a consilierului de probațiune. Asemenea situații pot apărea, spre exemplu, dacă s-a omis inserarea în fișa de cazier judiciar a condamnării cu suspendarea sub supraveghere și, ulterior condamnării pentru infracțiunea ce ar putea atrage revocarea sau anularea suspendării, se constată existența acestei condamnări anterioare.

Când revocarea suspendării executării pedepsei sub supraveghere este bazată pe *nerespectarea, până la expirarea termenului prevăzut la art. 93 alin. (5)*[2] *CP, de către condamnat a obligațiilor civile decurgând din hotărâre, competența revine instanței care a pronunțat în primă instanță suspendarea*. Instanța nu se sesizează în acest caz din oficiu, ci este sesizată de către procuror sau de partea interesată ori de serviciul de probațiune competent, până la expirarea termenului de supraveghere. Rămâne de actualitate Decizia nr. 14/2011[3], pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, în recurs în interesul legii, în care se arată că sesizarea instanței în vederea revocării suspendării condiționate a executării pedepsei sau a suspendării executării pedepsei sub supraveghere, în cazul neîndeplinirii de către condamnat a obligațiilor civile stabilite prin hotărârea de condamnare, trebuie făcută înainte de expirarea termenului de încercare, indiferent dacă judecarea cauzei are loc anterior sau ulterior expirării acestui termen. Astfel, această decizie stabilește că *judecarea sesizării poate avea loc și după expirarea termenului de supraveghere*.

Sentința prin care instanța soluționează sesizarea serviciului de probațiune ori cererea părții interesate cu privire la revocarea suspendării executării pedepsei este o hotărâre pronunțată în materia executării hotărârilor penale. În practica judiciară raportată la reglementarea anterioară (art. 407 coroborat cu art. 27 pct. 3 CPP din 1968 – n.n.) s-a arătat că competența de soluționare a recursului declarat de condamnat împotriva hotărârii prin care judecătoria a respins cererea de revizuire a unei sentințe penale prin care a fost admisă cererea formulată în baza art. 447 alin. (2) CPP (din 1968 – n.n.) raportat la art. 83 CP (din 1969 – n.n.) de către partea civilă și s-a dispus revocarea suspendării

[1] *Ibidem*.

[2] Potrivit alin. (5) al art. 93 CP, „Condamnatul trebuie să îndeplinească integral obligațiile civile stabilite prin hotărârea de condamnare, cel mai târziu cu 3 luni înainte de expirarea termenului de supraveghere".

[3] M. Of. nr. 821 din 21 noiembrie 2011.

executării pedepsei revine Tribunalului București[1]. În prezent, împotriva hotărârilor prin care instanța soluționează sesizarea sau cererea de revocare a suspendării executării pedepsei pentru acest motiv se poate formula *contestație* la instanța ierarhic superioară, în temeiul art. 597 alin. (7) CPP.

Procedura este aplicabilă în măsura în care hotărârile privind ambele infracțiuni sunt definitive; spre exemplu, inculpatul a fost judecat separat pentru două infracțiuni concurente și cu privire la ambele s-a dispus în mod definitiv suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei. În acest caz, hotărârea prin care se dispune anularea suspendării sub supraveghere a executării pedepsei este o hotărâre pronunțată în materia executării, motiv pentru care calea ordinară de atac este contestația.

În practică sunt numeroase situațiile în care instanța de apel este în mod greșit sesizată cu judecarea căii de atac, apreciată ca fiind apel, deși hotărârile pronunțate relativ la revocarea suspendării sub supraveghere a executării pedepsei, pentru neexecutarea măsurilor și obligațiilor dispuse de instanță, sunt hotărâri pronunțate în materia executării hotărârilor penale: „Sesizarea dedusă judecății, formulată de serviciul de probațiune, cu privire la revocarea suspendării executării sub supraveghere a pedepsei [conform art. 86^4 alin. (2) CP 1969] a fost soluționată în fond, conform prevederilor art. 583 CPP, de către judecătorie, ca instanță de executare. Noul Cod de procedură penală reglementează în Titlul V executarea hotărârilor penale, în Capitolul IV al acestui titlu, intitulat „Dispoziții comune", fiind stabilită, prin dispozițiile art. 597, procedura la instanța de executare. Potrivit alin. (7) al acestui din urmă text normativ, «Hotărârile pronunțate în primă instanță în materia executării potrivit prezentului titlu pot fi atacate cu contestație la instanța ierarhic superioară, în termen de 3 zile de la comunicare». Potrivit art. 36 alin. (2) CPP, tribunalul judecă, între altele, și contestațiile formulate împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorii în cazurile prevăzute de lege. Cum sentința penală pronunțată de judecătorie este o hotărâre pronunțată în materia executării hotărârilor penale, rezultă că, în aplicarea dispozițiilor art. 597 alin. (7) CPP, calea de atac formulată împotriva acesteia de către contestatoarea condamnată trebuie calificată drept contestație, iar judecarea acesteia intră în sfera de competență a tribunalului, conform dispozițiilor art. 36 alin. (2) CPP"[2].

După cum am arătat, lipsa unor demersuri în sensul executării silite a hotărârii nu influențează dreptul părții civile de a solicita, spre exemplu, revocarea suspendării sub supraveghere a executării pedepsei, conform art. 96 alin. (2) CP, dacă persoana condamnată nu își execută obligațiile civile în termenul de supraveghere și sunt îndeplinite celelalte condiții prevăzute de lege.

Deoarece textul nu face referire la instanța de executare, *în caz de schimbare de competență*, va fi sesizată instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță.

În ceea ce privește situația în care *condamnatul nu respectă măsurile și obligațiile dispuse de instanță pe durata supravegherii*, se impune a interpreta textul art. 583 CPP în sensul că în acest caz *competența revine instanței care a pronunțat în primă instanță suspendarea*.

Instanța va analiza în acest caz dacă nerespectarea obligațiilor este imputabilă condamnatului, respectiv dacă acesta, cu rea-credință, a încălcat obligațiile stabilite de instanța de judecată. În acest sens, s-a decis că, „chiar dacă neprezentarea condamnatului la serviciul de probațiune nu poate atrage în mod automat revocarea suspendării pedepsei

[1] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 2160 din 22 noiembrie 2013, nepublicată.
[2] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1595 din 18 decembrie 2014, nepublicată.

sub supraveghere aplicate acestuia, este necesar să se stabilească, dincolo de orice dubiu rezonabil, că acest fapt se datorează relei-credințe a condamnatului, respectiva împrejurare neputând fi stabilită decât prin administrarea de probe. (...) Având în vedere toate aceste aspecte, diligențele depuse de către serviciul de probațiune prin intermediul consilierului de probațiune și al organelor de poliție, judecătoria apreciază că, raportat și la probele administrate și circumstanțele personale ale condamnatului (fără ocupație, fără loc de muncă, neșcolarizat, cunoscut cu antecedente penale, necăsătorit) și la faptul că a participat la dezbaterile fondului cauzei în care s-a pronunțat condamnarea sa, a fost convocat în numeroase rânduri la sediul serviciului de probațiune, a fost încunoștințat personal de către lucrătorii de poliție despre obligația de prezentare la sediul serviciului de probațiune (semnând de luare la cunoștință), asupra necesității respectării dispozițiilor hotărârii judecătorești și asupra consecințelor ce decurg din nerespectarea obligațiilor impuse și și-a luat angajamentul de a se prezenta la sediul instituției menționate, condamnatul cu bună-știință a ignorat toate acestea, fără nicio explicație, putându-se considera, fără echivoc, că persoana condamnată nu a fost interesată să respecte obligațiile ce îi fuseseră impuse tocmai pentru a se evita executarea pedepsei stabilite în regim penitenciar"[1].

Dimpotrivă, s-a decis că nu există rea-credință atunci când condamnatul a avut întârzieri în prezentarea la serviciul de probațiune, arătându-se că, potrivit serviciului de probațiune, după pronunțarea sentinței penale, persoana condamnată a fost luată în evidența serviciului, a semnat procesul-verbal și planul de supraveghere, stabilindu-se o frecvență lunară, fiind evaluat ca persoană cu risc de recidivă mediu spre crescut. Condamnatul s-a prezentat cu punctualitate la primele 6 întrevederi. Ulterior, condamnatul a fost plecat în altă localitate la muncă, lipsind din București 10 zile, fără să anunțe în prealabil serviciul de probațiune, deși avea obligația, potrivit art. 86^3 alin. (1) lit. b) CP (din 1969 – n.n.), să anunțe în prealabil orice deplasare care depășește 8 zile, precum și întoarcerea. Instanța a constatat însă că până la acel moment condamnatul a colaborat cu serviciul de probațiune, prezentându-se cu punctualitate la fiecare întrevedere. Cu privire la plecarea lui în altă localitate, instanța a reținut că acesta a fost plecat la muncă, depășind termenul impus de dispozițiile art. 86^3 alin. (1) lit. b) CP (din 1969 – n.n.) cu doar două zile, la întoarcerea în București prezentându-se direct la serviciul de probațiune pentru a învedera acestora atât verbal, cât și în scris lipsa sa din localitate. De asemenea, instanța a reținut că cel în cauză s-a prezentat în fața instanței în prezentul dosar la fiecare termen de judecată, arătând faptul că nu a intenționat să se sustragă de la supraveghere, că este integrat, având și un copil minor, un loc de muncă și că a reluat colaborarea cu serviciul de probațiune. Față de situația de fapt reținută, instanța a constatat că în drept, potrivit art. 86^4 alin. (2) CP (din 1969 – n.n.), suspendarea executării pedepsei sub supraveghere se revocă dacă cel condamnat nu îndeplinește cu rea-credință măsurile de supraveghere și obligațiile stabilite de instanță. În speță, față de împrejurările de fapt reținute, instanța a apreciat că „nu există date de natură să contureze reaua-credință a condamnatului în încălcarea măsurii de supraveghere prevăzute de art. 86^3 alin. (1) lit. b) CP (din 1969 – n.n.), existând și indicii că el a conștientizat consecințele nerespectării măsurilor de supraveghere și a obligațiilor impuse prin hotărârea de condamnare și creându-se astfel pe viitor premisele desfășurării supravegherii în condiții normale"[2].

[1] Jud. Cornetu, s. pen., sent. pen. nr. 53 din 20 februarie 2015, nepublicată.
[2] Jud. sect. 2 București, sent. pen. nr. 694 din 7 octombrie 2014, nepublicată.

395. Înlocuirea pedepsei detențiunii pe viață cu pedeapsa închisorii. Textul se referă la dispozițiile art. 58 CP, care au fost modificate în noul Cod penal față de dispozițiile art. 55 alin. (2) CP 1969. Astfel, conform textului anterior, instanța era obligată să dispună înlocuirea pedepsei detențiunii pe viață cu închisoarea pe timp de 25 de ani, dacă persoana condamnată împlinea vârsta de 60 de ani în timpul executării pedepsei. În reglementarea actuală a art. 58 CP, înlocuirea pedepsei detențiunii pe viață *rămâne la aprecierea instanței*, care nu mai este obligată să dispună în acest sens; de asemenea, dispoziția vizează *condamnații care au împlinit vârsta de 65 de ani*, iar pedeapsa detențiunii pe viață se înlocuiește cu *închisoarea cu durata de 30 de ani*.

Prin dispozițiile art. 584 CPP se stabilește instanța competentă să soluționeze cererea; o modificare adusă textului anterior constă în aceea că, înlocuirea nemaifiind obligatorie, *instanța nu se sesizează din oficiu*, ci numai la cererea condamnatului sau a procurorului.

Înlocuirea pedepsei detențiunii pe viață cu pedeapsa închisorii se dispune, la cererea procurorului ori a persoanei condamnate, *de către instanța de executare*, iar dacă persoana condamnată se află în stare de deținere, *de către instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție se află locul de deținere*. Este posibil ca persoana condamnată să nu se afle în stare de deținere la data formulării cererii, dacă, spre exemplu, i-a fost admisă o cerere de întrerupere a executării pedepsei.

Hotărârea de înlocuire, rămasă definitivă, se pune în executare potrivit dispozițiilor art. 555-557 CPP. În consecință, după înlocuire se procedează la *emiterea unui nou mandat de executare* (a pedepsei de 30 de ani închisoare), care înlocuiește mandatul anterior emis pentru pedeapsa detențiunii pe viață; din durata pedepsei *se deduce durata executată*.

396. Alte modificări de pedepse. Textul art. 585 CPP se referă la situațiile în care, fie la punerea în executare a unei hotărâri, fie în cursul executării pedepsei, se constată că persoana condamnată a mai suferit condamnări definitive pentru infracțiuni concurente sau pentru alte acte materiale care ar intra în conținutul aceleiași infracțiuni, spre exemplu, în cazul infracțiunii continuate, ori se constată că fapta pentru care a fost condamnat se afla în pluralitate intermediară cu alte fapte pentru care a fost condamnat definitiv ori constituie al doilea termen al recidivei. Se observă că noul cod a introdus și pluralitatea intermediară printre situațiile care pot conduce la modificări de pedepse.

Generic, în jurisprudența anterioară, o cerere întemeiată pe dispozițiile art. 449 CPP 1968 era denumită „cerere de contopire" a pedepselor; față de dispozițiile noi din Codul penal, denumirea marginală este corespunzătoare tuturor situațiilor ce pot apărea, întrucât nu se mai pune problema unei contopiri în cazul incidenței recidivei.

Condițiile cerute pentru modificarea pedepsei și a executării[1] sunt:

a) *existența unei hotărâri definitive de condamnare* la pedeapsa închisorii, gata să fie pusă în executare sau chiar pusă în executare;

b) constatarea, pe baza unei alte hotărâri definitive, a existenței unui concurs de infracțiuni, a recidivei, a unei infracțiuni continuate ori complexe în sarcina aceluiași condamnat sau a pluralității intermediare;

c) modificarea pedepsei respective, în sensul aplicării unei pedepse mai severe, adică o pedeapsă pentru concursul de infracțiuni, pentru recidivă, pentru infracțiunea continuată sau complexă ori pentru pluralitatea intermediară.

Pedeapsa închisorii *poate fi modificată la momentul punerii în executare* sau *în cursul executării*, numai urmând procedura și numai în cazurile limitativ prevăzute de art. 585 CPP,

[1] I. OANCEA, *op. cit.*, p. 228.

fiind necesar ca toate hotărârile pentru care se solicită modificarea pedepselor aplicate să fie definitive[1].

Dacă instanța de fond s-a pronunțat asupra modificării pedepselor în limitele învestirii sale, instanțele de control judiciar nu o pot extinde și cu privire la alte pedepse, de care condamnatul și-a amintit ulterior și a formulat recurs în acest scop, petentul având posibilitatea legală să formuleze o altă cerere, ulterior[2]. Soluția este valabilă și în reglementarea actuală, în care calea ordinară de atac o constituie contestația, conform art. 597 raportat la art. 425[1] CPP. Considerăm că asemenea situații pot fi evitate dacă instanța care judecă cererea în primă instanță procedează la solicitarea fișei de cazier a condamnatului, pentru a stabili dacă acesta a mai suferit și alte condamnări definitive susceptibile de a fi avute în vedere în afara celor la care face referire în cererea sa, cu atât mai mult cu cât, uneori, condamnații nu pot preciza date cu privire la condamnările suferite[3]. Este posibil însă să fie avute în vedere alte pedepse decât acelea indicate de condamnat, din oficiu, de prima instanță, dacă din fișa de cazier judiciar reiese că acesta a mai suferit și alte condamnări pentru fapte concurente.

În cazul modificării pedepsei conform art. 585 alin. (1) lit. a) CPP, respectiv dacă se constată *existența concursului de infracțiuni*, dacă s-au aplicat pentru pedepsele stabilite pentru infracțiunile concurente și măsuri de siguranță ori pedepse complementare sau accesorii, acestea se vor menține și în cazul efectuării contopirii, potrivit art. 45 CP, ele fiind aplicate pe lângă pedeapsa principală care va fi stabilită. Jurisprudența anterioară avea de regulă în vedere numai măsurile de siguranță[4].

Instanța nu are dreptul să modifice hotărârea definitivă anterioară, în sensul de a stabili că infracțiunile pe care acea hotărâre le-a considerat ca fiind în concurs real reprezintă în realitate actele succesive ale unei infracțiuni continuate. S-ar încălca autoritatea de lucru judecat a hotărârii definitive, care nu poate fi schimbată decât prin intermediul căilor de atac extraordinare[5].

O altă problemă care a apărut în practică a fost aceea dacă pe calea prevăzută la art. 449 CPP 1968 este posibilă *modificarea unor erori de judecată*. Astfel, cu ocazia judecării cererilor, instanțele au constatat uneori că prin hotărâri judecătorești definitive au fost greșit aplicate unele dispoziții, cum ar fi cele prevăzute în art. 85 și art. 83 CP 1969, sau au fost grațiate numai unele dintre pedepsele aplicate pentru fapte concurente ori s-a procedat la cumularea aritmetică a pedepselor în cazul grațierii condiționate, deși pedeapsa grațiată a fost executată odată cu pedepsele privative de libertate exceptate de la grațiere și componente ale aceluiași concurs infracțional. S-a arătat că în toate aceste situații s-a pus problema posibilității ca pe calea unei cereri formulate în temeiul art. 449 CPP 1968 să se înlăture soluțiile eronate referitoare la modalitatea de executare a pedepsei și a cumulului aritmetic, dispozițiile legale fiind greșit aplicate prin hotărârile definitive[6].

Un prim punct de vedere a fost acela că nelegalitățile menționate nu pot fi înlăturate pe calea dispozițiilor art. 449 CPP 1968, deoarece s-ar aduce atingere autorității de lucru judecat și, odată dispusă revocarea suspendării sau a grațierii, pedeapsa rezultantă ca urmare a cumulului aritmetic a dobândit autoritate de lucru judecat și nu poate fi modificată.

[1] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1749/1999, în C.P.J.P. 1999, p. 287.
[2] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 984/1999, în C.P.J.P. 1999, p. 291.
[3] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 133.
[4] C.S.J., s. pen., dec. nr. 77 din 13 ianuarie 2000, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 45.
[5] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 416.
[6] M. MIHAI, M. CENUȘĂ, *Modificarea pedepselor definitive*, în R.D.P. nr. 1/2007, p. 120.

Un al doilea punct de vedere a fost acela că, în mod contrar, pe calea prevăzută de art. 449 CPP 1968 este posibilă înlăturarea unor dispoziții aplicate nelegal și care se referă la modul de executare sau la executarea pedepselor, fără ca prin aceasta să se aducă atingere autorității de lucru judecat, putând-se proceda la refacerea pluralității infracționale și la repunerea în individualitatea lor a tuturor pedepselor aplicate prin mai multe hotărâri definitive. S-a arătat că autoritatea de lucru judecat constă în cuantumul pedepselor aplicate pentru faptele componente ale pluralității, precum și cuantumul sporului de pedeapsă atunci când acesta a fost aplicat, cuantum ce nu poate fi mai mic decât cel aplicat anterior[1].

S-a apreciat, totodată, în aceeași opinie, că a constata pe calea unei cereri de contopire că unele dispoziții, cum ar fi cele prevăzute în art. 83 CP 1969, au fost aplicate greșit în locul celor prevăzute la art. 85 din același cod ori s-a făcut aplicarea cumulului aritmetic în cazul revocării grațierii, deși trebuia să se constate că pedeapsa era parte a unui concurs de infracțiuni, și a menține aceste nelegalități înseamnă a pronunța o hotărâre contrară legii[2].

Apreciem că *în procedura prevăzută de art. 585 CPP nu pot fi modificate dispoziții din hotărârile penale definitive, deoarece se încalcă autoritatea de lucru judecat.*

Modificarea pedepsei în cazul *descoperirii stării de recidivă* nu este aplicabilă dacă instanța a avut în vedere situația, dar în mod greșit nu a aplicat regimul juridic decurgând din această stare[3]. Astfel, dacă din motivarea hotărârii reiese că instanța a analizat incidența stării de recidivă raportat la o anume pedeapsă anterioară, însă a apreciat, chiar greșit, că fapta dedusă judecății nu a fost comisă în stare de recidivă, o cerere de modificare a pedepsei având același temei este inadmisibilă.

S-a decis în jurisprudență că instanțele prevăzute în art. 449 CPP (din 1968 – n.n.) pot revoca grațierea unei persoane, dacă se dovedește ulterior că cel condamnat nu beneficiază de actul de clemență[4]. Ne întrebăm în ce măsură decizia este corectă, deoarece nu se poate dispune revocarea grațierii condiționate constatate prin hotărâre penală definitivă decât ca urmare a încălcării condiției sau condițiilor prevăzute de actul de clemență. Credem că nu se poate constata că persoana nu putea beneficia de grațiere din cauze anterioare intervenirii legii prin care a fost adoptată, chiar și în situația în care aceste cauze sunt stabilite în procedura prevăzută la art. 585 CPP și chiar în situația când este incident cazul prevăzut la alin. (1) lit. b) cu privire la recidivă[5]. În plus, greșita aplicare a unui act de grațiere constituie în prezent motiv de formulare a căii extraordinare de atac a recursului în casație, prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 11 CPP.

---

[1] *Ibidem*.

[2] În acest sens, autorii fac referire la dec. pen. nr. 87 din 7 februarie 2005 a C.A. Iași, prin care a fost casată sent. pen. nr. 3225/2005, pronunțată de Jud. Iași și menținută în apel de Trib. Iași, decizie prin care a fost admisă cererea condamnatului de contopire a pedepselor aplicate prin două hotărâri judecătorești și s-a făcut aplicarea art. 40 CP (din 1969 – n.n.), dispunându-se, totodată, înlăturarea dispozițiilor privind revocarea liberării condiționate, revocarea suspendării și a grațierii condiționate, cu motivarea că menținerea dispozițiilor de revocare a liberării condiționate, a suspendării și a grațierii condiționate pentru pedepsele componente ale aceluiași concurs infracțional ar fi însemnat o dublă executare a aceleiași pedepse, o dată concomitent cu pedepsele contopite și, ulterior, ca urmare a revocării grațierii și suspendării, care practic au fost aplicate fără eficiență.

Într-o altă situație, Curtea de Apel Iași, prin dec. pen. nr. 13/2004, a admis recursul condamnatului și a casat sent. pen. nr. 1367/2002 a Jud. Iași și decizia pronunțată în apel, pentru motive de nelegalitate invocate din oficiu, constând în nelegala aplicare a dispozițiilor art. 83 CP (din 1969 – n.n.) și greșita soluționare a pluralității infracționale sub forma concursului. Instanța de recurs a înlăturat dispozițiile art. 83, precum și cumulul aritmetic, apreciindu-se că ambele pedepse menționate cad sub incidența grațierii prevăzute în art. 1 din Legea nr. 543/2002.

[3] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 2180/1976, în R.R.D. nr. 6/1977, p. 52-53, *apud* N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 415.

[4] Trib. Timiș, dec. pen. nr. 771/1982, în R.R.D. nr. 1/1983, p. 70, în N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 416.

[5] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 136.

Situația reglementată de dispozițiile art. 585 CPP se deosebește de cea reglementată de art. 43-45 CP, care este aplicabilă judecății în fondul cauzei, iar nu după rămânerea definitivă a hotărârilor ce fac obiectul modificării de pedepse.

Articolul 585 alin. (1) lit. d) CPP rezolvă situațiile în care, după condamnarea definitivă pentru mai multe fapte, prin sentințe diferite, se constată că acestea sunt *acte materiale ale aceleiași infracțiuni, pentru care a fost judecat distinct*. În această situație, instanța, constatând în momentul punerii în executare a pedepsei pentru una dintre aceste hotărâri sau în cursul executării pedepsei situația de mai sus, *modifică pedeapsa în raport cu totalitatea actelor materiale, pronunțând o nouă hotărâre*. În cuprinsul acestei hotărâri, instanța va modifica numai pedeapsa pe care condamnatul urmează să o execute, celelalte dispoziții ale hotărârilor anterioare rămânând nemodificate, operând autoritatea de lucru judecat[1].

Potrivit art. 585 alin. (2) CPP, *instanța competentă* să dispună asupra cererii de modificare este *instanța de executare a ultimei hotărâri*, în situația în care condamnatul se află în stare de libertate, sau *instanța corespunzătoare de la locul de deținere*, în cazul în care condamnatul se află în stare de deținere[2]. Pentru a stabili care este *„ultima hotărâre"*, interesează nu datele la care au fost pronunțate, ci *datele la care au rămas definitive*[3]. În consecință, în cazul a două hotărâri definitive, instanța competentă să dispună asupra modificării pedepsei este instanța de executare a ultimei hotărâri rămase definitivă sau, în cazul când cel condamnat se află în stare de deținere, instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție se află locul de deținere, chiar dacă ultima hotărâre rămasă definitivă a fost pronunțată în primă instanță înainte de prima hotărâre rămasă definitivă[4].

Când cel condamnat se află în stare de deținere, instanța competentă să judece cererea de modificare a pedepselor cu închisoarea este instanța corespunzătoare instanței de executare a ultimei hotărâri, în a cărei circumscripție se află locul de deținere, *fără a avea relevanță dacă aceasta este inferioară celorlalte instanțe care l-au condamnat pe petent*[5].

În situația în care cele două hotărâri prin care s-a dispus condamnarea petentului au rămas definitive în aceeași zi, iar una dintre sentințe este pronunțată de tribunal și cea de-a doua de judecătorie, s-a decis că petentul-condamnat are posibilitatea de a se adresa oricăreia dintre ele, rămânând *competentă instanța mai înainte sesizată*, deoarece din interpretarea art. 449 CPP (din 1968, art. 585 CPP – n.n.) reiese că intenția legiuitorului nu este de a acorda prioritate instanței superioare în grad, la judecarea cererii neavând relevanță dacă ultima hotărâre de condamnare este pronunțată de instanța inferioară în grad, textul nefăcând nicio diferențiere sub acest aspect[6].

Este competentă *instanța în a cărei circumscripție se află locul de deținere a condamnatului la data introducerii cererii*, chiar dacă ulterior a fost pus în libertate[7] sau mutat în alt loc de deținere, pentru a se evita declinări de competență succesive, care ar prelungi nejustificat soluționarea unei cereri urgente prin natura sa[8]. Această instanță este competentă și atunci când este inferioară în grad instanței care a dat hotărârea asupra fondului[9].

---

[1] L. HERGHELEGIU, *Modificare de pedeapsă*, în R.D.P. nr. 1/2006, p. 134.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3129 din 18 mai 2005, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 49.

[3] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 137.

[4] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3863 din 5 decembrie 2013, www.scj.ro.

[5] Trib. București, s. I pen., sent. nr. 21 din 18 februarie 1994, în C.P.J. 1994-1997, p. 224.

[6] Trib. București, s. I pen., dec. nr. 332/A din 11 aprilie 2006, nepublicată.

[7] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 188/1987, în C.D. 1987, p. 346, conform cu GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 912.

[8] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2808/2000, în Dreptul nr. 6/2001, p. 155 și Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 188/1987, în R.R.D. nr. 10/1987, p. 79, *apud* N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 415. În același sens, C.S.J., s. pen., dec. nr. 205/1998, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 53.

[9] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2995/2004, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 51.

Dacă cel condamnat se află în stare de deținere, cererea de modificare a pedepselor aplicate prin hotărâri judecătorești definitive pentru infracțiuni concurente se soluționează, potrivit art. 585 alin. (2) CPP, de instanța în a cărei circumscripție se află locul de deținere, corespunzătoare instanței de executare a ultimei hotărâri, chiar dacă cel condamnat solicită, pe lângă contopirea pedepselor, lămurirea dispozitivului hotărârii pronunțate de instanța de executare a ultimei hotărâri, în temeiul art. 598 alin. (1) lit. c) din același cod[1]. În acest caz însă, se impune ca solicitarea condamnatului de lămurire a dispozitivului să fie disjunsă și declinată în favoarea instanței competente; în măsura în care soluționarea cererii de modificare a pedepselor depinde de soluția pronunțată în contestația la executare, se impune amânarea cauzei până la pronunțarea unei hotărâri definitive asupra contestației la executare.

În practică s-a decis că, dacă *ultima hotărâre definitivă a fost pronunțată de o instanță străină*, care a dispus condamnarea pentru infracțiuni ce se judecă în primă instanță, potrivit legii române, de tribunal, competența de a judeca cererea de modificare a pedepsei revine *tribunalului în a cărui circumscripție se află locul de deținere a condamnatului*, chiar dacă recunoașterea hotărârii de condamnare pronunțate în străinătate a fost dispusă, conform legii, de curtea de apel[2]. De asemenea, s-a arătat că, în conformitate cu Decizia nr. 34 din 14 decembrie 2009[3] a Secțiilor Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție, precum și în temeiul art. 449 alin. (2) CPP (din 1968 – n.n.), cererea de contopire a pedepselor aplicate printr-o hotărâre definitivă pronunțată de o instanță română și printr-o hotărâre definitivă pronunțată de o instanță străină, formulată de persoana condamnată aflată în stare de deținere, se judecă de tribunalul în a cărui circumscripție se află locul de deținere, dacă ultima hotărâre definitivă a fost pronunțată de instanța străină, pentru infracțiuni care, potrivit legii române, se judecă în primă instanță de tribunal, chiar dacă hotărârea definitivă pronunțată de instanța străină a fost recunoscută de Curtea de Apel București în procedura transferării persoanei condamnate[4].

Tot în practica judiciară anterioară s-a precizat că prevederile art. 449 CPP (din 1968 – n.n.) se aplică indiferent de împrejurarea că pedepsele a căror contopire se solicită au fost pronunțate *unele de instanțele civile și unele de instanțele militare*[5], iar în materie de contopire a pedepselor conform art. 449 alin. (2) CPP (din 1968 – n.n.) nu se aplică dispozițiile art. 35 alin. (2) din același cod [art. 44 alin. (4) CPP – n.n.][6]. Modificarea pedepsei în caz de descoperire a recidivei are loc la cererea procurorului sau din oficiu, procedându-se la aplicarea stării de recidivă potrivit dispozițiilor din Codul penal, instanța competentă fiind instanța de executare a ultimei hotărâri care nu a luat în calcul recidiva sau, în cazul în care cel condamnat se află în stare de deținere, instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție se află locul de deținere[7].

S-a pus problema *competenței de soluționare a cererii de aplicare a legii penale mai favorabile în cazul în care condamnatul execută mai multe pedepse care atrag competența unor instanțe de grad diferit*. Într-o primă opinie, s-a susținut că, în acest caz, este competentă instanța în circumscripția căreia se află locul de deținere corespunzătoare instanței superioare în grad dintre cele care au aplicat pedepsele supuse contopirii.

[1] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 139.
[2] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 4942 din 30 august 2006, www.scj.ro.
[3] M. Of. nr. 742 din 5 noiembrie 2010.
[4] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1529 din 11 mai 2012, www.scj.ro.
[5] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 185/1972, în R.R.D. nr. 6/1973, p. 162, *apud* D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 108.
[6] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2808/2000, în Dreptul nr. 6/2001, p. 155.
[7] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2635/2000, în B.J. 2000, p. 253, conform cu GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 912.

Într-o altă opinie, este competentă instanța în circumscripția căreia se află locul de deținere corespunzătoare instanței care a pronunțat hotărârea de contopire. Opinia majoritară exprimată a fost în sensul că cel de-al doilea punct de vedere este cel corect, deoarece instanța competentă să dispună contopirea pedepselor este, potrivit art. 585 alin. (2) CPP [și art. 449 alin. (2) CPP 1969], instanța care a pronunțat ultima hotărâre sau instanța locului de deținere corespunzătoare în grad acesteia. Altfel spus, în acest caz, opțiunea pentru respectiva instanță este urmarea faptului că, în situația în care existența concursului era cunoscută în cursul judecății, contopirea se făcea de către aceasta, ca fiind singura în măsură să cunoască celelalte condamnări, gradul instanței neavând relevanță în cauză.

Cererea poate aparține celui condamnat, procurorului sau modificarea se poate face din oficiu. Prezența condamnatului arestat la judecarea cauzei este obligatorie, ca și asistența juridică; participarea procurorului este, de asemenea, obligatorie, iar judecata are loc conform procedurii prevăzute de art. 597 CPP.

La primirea cererii, președintele completului de judecată dispune atașarea la dosar a înscrisurilor și luarea tuturor măsurilor necesare soluționării cauzei; se va dispune prin rezoluția președintelui completului atașarea de copii de pe toate hotărârile ce urmează a fi analizate, cu mențiunea datei și a modalității rămânerii definitive a acestora și a datelor privind executarea, precum și a fișei de cazier judiciar a condamnatului.

Chiar dacă persoana condamnată a renunțat la cererea sa, instanța, din oficiu, conform art. 449 alin. (3) CPP [din 1968, art. 585 alin. (3) CPP – n.n.], este obligată să se pronunțe asupra contopirii unor pedepse aplicate pentru faptele concurente[1]. Odată sesizată de parte sau de procuror, *chiar dacă aceștia își retrag cererea, respectiv renunță la ea, instanța trebuie să se pronunțe și să o soluționeze*, întrucât sesizarea se face și din oficiu, iar scopul cererii de modificare a pedepsei este de respectare a dispozițiilor cu privire la concursul de infracțiuni și cumulul juridic al pedepselor instituit de dreptul român[2]. Chiar dacă prin Decizia nr. XXXIV/2006[3] a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secțiile Unite, s-a admis recursul în interesul legii și s-a stabilit că „instanța învestită cu soluționarea cererilor de amânare ori de întrerupere a executării pedepsei închisorii sau detențiunii pe viață, de revizuire și contestație la executare, în cazul retragerii acestora, urmează a lua act de această manifestare de voință", această decizie nu este aplicabilă cererilor de contopire a pedepselor, deoarece decizia menționată nu face referire la cererile de modificare a pedepselor (inclusiv cele de contopire a pedepselor), ceea ce, coroborat cu modalitatea în care legiuitorul a înțeles să reglementeze fiecare dintre aceste instituții în materia executării hotărârilor penale, conduce la concluzia că, în situația formulării unei cereri de modificare a pedepselor, *instanța nu poate lua act de retragerea cererii*, ci este obligată să o judece, chiar dacă manifestarea de voință a petentului-condamnat este în sensul renunțării la cerere. În consecință, se impun admiterea căii de atac formulate de Ministerul Public și trimiterea cauzei spre rejudecare la prima instanță[4].

În cazul în care instanța s-a pronunțat prin hotărâre rămasă definitivă asupra unei cereri de modificare a pedepselor, *o nouă cerere având același obiect va fi respinsă* cu motivarea că există autoritate de lucru judecat, iar nu ca fiind lipsită de obiect[5].

---

[1] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 400/1999, în C.P.J.P. 1999, p. 292.

[2] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 141.

[3] M. Of. nr. 368 din 30 mai 2007.

[4] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1472 din 14 august 2013, nepublicată.

[5] Trib. București, s. I pen., dec. nr. 1078/A din 10 august 1998, în C.P.J. 1998, p. 416.

Modificări pot avea loc și în cazul minorilor cu privire la care au fost dispuse măsuri educative. Astfel, față de dispozițiile art. 129 CP, se constată că acest text are în vedere toate situațiile în care, în cazul minorilor, se pune problema pluralității de infracțiuni, fie ca este vorba despre concurs ori pluralitate intermediară. Astfel, s-a decis că reprezintă o sesizare referitoare la modificarea pedepselor sesizarea formulată de judecătorul delegat cu executarea hotărârilor penale prin care s-a arătat, în conformitate cu dispozițiile art. 554 alin. (2) CPP, că există o împiedicare la executarea măsurii educative neprivative de libertate a asistării zilnice, pentru o perioadă de 6 luni, deoarece cu prilejul punerii în executare s-a constatat că, în prezent, inculpatul se află în executarea unei măsuri educative privative de libertate a internării într-un centru de detenție, măsură aplicată de o altă instanță, reținându-se că sesizarea formulată de judecătorul delegat, întemeiată pe dispozițiile art. 598 alin. (1) lit. c) și alin. (2) teza a II-a CPP, nu are natura unei contestații la executare, urmare a intervenirii unei împiedicări la executare, așa cum a apreciat judecătorul delegat, ci a unei sesizări privind contopirea unor măsuri educative, contopire care, de altfel, ar fi trebuit efectuată de instanța care a pronunțat cea de-a doua sentință prin care a fost aplicată măsura educativă a internării într-un centru de detenție pentru o durată de 2 ani, deși anterior, printr-o altă sentință definitivă, i-a fost aplicată inculpatului măsura educativă a internării într-un centru de detenție pentru o perioadă de 5 ani.

Astfel, s-a constatat că, la data când a avut loc soluționarea celei de-a doua cauze, hotărârea prin care a fost aplicată măsura educativă a internării într-un centru de detenție pentru o perioadă de 5 ani era definitivă, astfel că prima instanță era obligată să procedeze la aplicarea dispozițiilor art. 125 alin. (2) raportat la art. 129 alin. (1) CP și să aplice măsura educativă privativă de libertate a internării într-un centru de detenție pentru o perioadă de 5 ani. Cu toate acestea, instanța, procedând la aplicarea unei singure măsuri educative, a dispus însă internarea într-un centru de detenție pentru o durată de 2 ani, iar nu de 5 ani. Apelul declarat de Ministerul Public împotriva acestei hotărâri a fost admis și, în baza art. 114 alin. (1) raportat la art. 120 CP, s-a aplicat inculpatului măsura educativă a asistării zilnice pentru o perioadă de 6 luni.

S-a constatat că sesizarea judecătorului delegat are în realitate natura unei sesizări privind contopirea, în temeiul art. 129 alin. (1) CP, a măsurii educative a asistării zilnice și a măsurii educative a internării într-un centru de detenție pentru o perioadă de 5 ani, în cauză fiind incidente la acest moment dispozițiile art. 585 CPP cu raportare la art. 129 CP. Așa fiind, s-a constatat că, potrivit art. 585 alin. (2) CPP, instanța competentă este instanța de executare a ultimei hotărâri sau, în cazul în care persoana condamnată se află în stare de deținere, instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție se află locul de deținere[1].

În procedura de modificare a pedepsei prevăzută de art. 585 alin. (1) lit. a) CPP, în cadrul operațiunii de contopire a unei pedepse cu închisoarea aplicate în temeiul Codului penal anterior pentru o infracțiune săvârșită sub imperiul acestei legi cu o pedeapsă cu închisoarea aplicată în temeiul noului Cod penal pentru o infracțiune săvârșită sub Codul penal anterior, se impune determinarea legii penale mai favorabile condamnatului conform art. 5 CP[2]. Înalta Curte a arătat că, „în cauză, aplicarea concretă a dispozițiilor legale referitoare la concursul de infracțiuni aduce o schimbare cu privire la pedeapsa rezultantă, astfel că, având caracterul de norme de drept penal substanțial, potrivit criteriilor enunțate, devine incident principiul aplicării legii penale mai favorabile (*mitior lex*). Procedura de

[1] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1431/A din 14 noiembrie 2014, nepublicată.

[2] I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 29 din 19 noiembrie 2015 (M. Of. nr. 29 din 15 ianuarie 2016), citată și în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 1065-1067.

modificare a pedepsei prevăzută în art. 585 alin. (1) lit. a) din Codul de procedură penală privește exclusiv stabilirea pedepsei rezultante pe baza dispozițiilor referitoare la pedeapsă în situația concursului de infracțiuni. În cadrul acestei proceduri distincte de judecare a fiecăreia dintre infracțiunile din structura pluralității, instanța aplică pentru prima dată normele de drept penal substanțial în materia concursului de infracțiuni. Aplicând pentru prima dată normele de drept penal substanțial în cadrul unei judecăți distincte, nu există temei legal pentru a înlătura incidența principiului aplicării legii penale mai favorabile în condițiile art. 5 din Codul penal și nici pentru a înlocui acest principiu specific normelor de drept substanțial cu principiul imediatei aplicabilități ce caracterizează normele de drept procesual penal.

Prin determinarea legii penale mai favorabile în procedura de modificare a pedepsei prevăzută în art. 585 alin. (1) lit. a) din Codul de procedură penală nu se nesocotește Decizia Curții Constituționale nr. 265 din 6 mai 2014 (...), potrivit căreia dispozițiile art. 5 din Codul penal sunt constituționale în măsura în care nu permit combinarea prevederilor din legi succesive în stabilirea și aplicarea legii penale mai favorabile. În cadrul judecății distincte pe care o presupune aplicarea pedepsei rezultante, instanța nu poate combina prevederile din Codul penal anterior cu prevederile din noul Cod penal, ci aplică global dispozițiile uneia dintre legile succesive care sunt mai favorabile".

397. Înlocuirea pedepsei amenzii cu pedeapsa închisorii. În situația în care cel condamnat la plata amenzii nu achită amenda integral sau, dacă plata amenzii a fost eșalonată, nu achită ratele la care a fost obligat potrivit hotărârii instanței de judecată, sustrăgându-se cu rea-credință de la executarea amenzii, se poate dispune, conform art. 63 CP, înlocuirea pedepsei amenzii cu închisoarea, procedându-se ulterior la punerea în executare a pedepsei închisorii conform dispozițiilor legale.

Competentă să dispună asupra sesizării este *instanța de executare*.

Deși textul art. 586 CPP se referă la sesizarea „organului competent să execute amenda", se constată că art. 559 CPP referitor la punerea în executare a amenzii penale nu face trimitere la un asemenea organ de executare; în consecință, credem că în practică *sesizarea se va face din oficiu*, prin intermediul judecătorului delegat, atunci când acesta va constata că persoana condamnată la plata unei amenzi penale nu o execută în termenul prevăzut de lege, nu solicită eșalonarea acesteia și nici înlocuirea cu munca în folosul comunității, nu este de acord să execute muncă în folosul comunității ori cererea de înlocuire a pedepsei amenzii cu munca în folosul comunității este respinsă.

Judecarea sesizării are loc *cu citarea condamnatului*, iar *asistența juridică este obligatorie*. Condamnatul privat de libertate va fi adus la judecată; apreciem însă că sunt incidente dispozițiile art. 364 alin. (4) CPP, condamnatul, chiar aflat în stare de deținere, având posibilitatea de a solicita în scris ca judecarea sesizării să aibă loc în lipsa sa, precum și de a participa prin intermediul videoconferinței. Întrucât textul nu specifică, sunt aplicabile dispozițiile cu caracter general din art. 597 CPP, astfel că *ședința de judecată va fi publică*.

Pentru a se dispune înlocuirea pedepsei amenzii cu închisoarea, este necesar să fie îndeplinite anumite *condiții*. Reaua-credință a persoanei condamnate nu se presupune, ci trebuie dovedită, neputând rezulta exclusiv din faptul neachitării amenzii în termenul prevăzut de lege, în sensul că persoana condamnată dispune de suficiente venituri pentru a achita amenda, dar nu acționează în acest sens, refuză să plătească sau declară alte venituri și cheltuieli pentru a induce ideea că nu obține venituri pentru achitarea amenzii[1]. În

[1] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 142.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

același timp, raportat la dispozițiile noului cod, persoana condamnată nu trebuie să se afle în situațiile în care poate solicita înlocuirea pedepsei amenzii cu munca în folosul comunității. S-a decis că nu există rea-credință dacă persoana condamnată mai avea de achitat două amenzi aplicate anterior și le-a achitat cu prioritate pe acelea[1].

S-a mai decis că, din moment ce fapta pentru care s-a dispus condamnarea intimatului la pedeapsa amenzii a fost dezincriminată, nu se poate dispune înlocuirea pedepsei amenzii cu pedeapsa închisorii, chiar dacă persoana condamnată nu a formulat contestație la executarea sentinței penale de condamnare: „(...) condamnarea contestatorului M.P.C. la pedeapsa amenzii penale, condamnare în raport de care s-a dispus înlocuirea cu pedeapsa închisorii prin sentința contestată în prezent, a avut la bază tocmai dispozițiile art. 6 din Legea nr. 241/2005 declarate în prezent neconstituționale. (...) Prin decizia Curții Constituționale anterior menționată s-a reținut că dispozițiile art. 6 din Legea nr. 241/2005, pe lângă faptul că nu definesc ele însele noțiunea de «impozite sau contribuții cu reținere la sursă», nu fac trimitere la un act normativ de rang legal care s-ar afla în conexiune cu acestea, respectiv să fie indicate, în mod concret, norme legale care stabilesc categoria impozitelor sau contribuțiilor cu reținere la sursă, în care s-ar afla și impozitul pentru transferul proprietăților imobiliare din patrimoniul personal. Singura mențiune cu privire la acesta este cuprinsă într-un act administrativ dat în aplicarea unor acte normative de reglementare primară, fără a exista o legătură cu obiectul de reglementare al Legii nr. 241/2005, lege penală în sensul art. 173 CP. În acest context, Curtea a reținut că textul art. 6 din Legea nr. 241/2005 nu respectă cerința de accesibilitate a legii.

Potrivit art. 31 din Legea nr. 47/1992, decizia prin care se constată neconstituționalitatea unei legi sau ordonanțe ori a unei dispoziții dintr-o lege sau dintr-o ordonanță în vigoare este definitivă și obligatorie. Dispozițiile din legile și ordonanțele în vigoare constatate ca fiind neconstituționale își încetează efectele juridice la 45 de zile de la publicarea deciziei Curții Constituționale, dacă, în acest interval, Parlamentul sau Guvernul, după caz, nu pune de acord prevederile neconstituționale cu dispozițiile Constituției. Pe durata acestui termen, dispozițiile constatate ca fiind neconstituționale sunt suspendate de drept. Prin urmare, la acest moment lipsește temeiul legal al însești condamnării aplicate contestatorului M.P.C., pe cale de consecință lipsind și temeiul pentru a fi înlocuită pedeapsa amenzii aplicată cu pedeapsa închisorii. Din moment ce textul legal în baza căruia contestatorul a fost condamnat a fost declarat neconstituțional integral (nu doar cu referire la o anumită interpretare), de la data publicării Deciziei nr. 363 din 7 mai 2015 a Curții Constituționale, fapta penală comisă de contestatorul-condamnat este dezincriminară, cu toate consecințele ce decurg din acest fapt, inclusiv sub aspectul aplicării legii penale mai favorabile"[2].

Înlocuirea se va dispune *în raport de suma neachitată*, care poate fi amenda aplicată de instanță care nu a fost achitată sau restul sumei rămase după achitarea unor rate[3]. Înlocuirea se va dispune *raportat la numărul de zile-amendă stabilite prin hotărârea de condamnare sau numărul de zile-amendă neexecutate*, instanța care soluționează sesizarea urmând a face verificări în acest sens, pentru a stabili numărul de zile-amendă neexecutate.

În situația în care pedeapsa amenzii penale este pedeapsa rezultantă ce a fost aplicată pentru două infracțiuni aflate în concurs, s-a opinat că instanța ar trebui să repună cele două pedepse în individualitatea lor, să înlocuiască pentru fiecare dintre ele amenda penală cu închisoarea în limitele prevăzute de lege pentru infracțiunile săvârșite, după

[1] Trib. Suprem, dec. pen. nr. 1672/1977, în Repertoriu 1976-1980, p. 222, *apud* I. OANCEA, *op. cit.*, p. 263.
[2] C.A. Iași, dec. pen. nr. 225/CJ din 16 iulie 2015, nepublicată.
[3] I. OANCEA, *op. cit.*, p. 262.

care, făcând aplicarea art. 34 lit. b) CP (din 1969 – n.n.), să stabilească pedeapsa rezultantă ce urmează a se executa în regim de detenție[1]. Credem că soluția este de actualitate și față de dispozițiile noului cod, întrucât este posibil ca pentru o sumă identică numărul de zile-amendă să fie diferit, dacă suma stabilită pentru o zi-amendă este diferită.

S-a apreciat anterior că este nelegală soluția prin care, dispunând înlocuirea amenzii penale cu pedeapsa închisorii, instanța a dispus suspendarea condiționată a închisorii, întrucât legiuitorul a prevăzut expres cadrul acestei înlocuiri[2]. De asemenea, s-a decis că, în situația în care *persoana condamnată achită amenda pe parcursul soluționării procesului*, sesizarea va fi respinsă ca rămasă fără obiect[3]. Conform art. 586 CPP însă, dacă persoana condamnată achită amenda pe parcursul soluționării cauzei, *sesizarea va fi respinsă ca neîntemeiată*. În consecință, potrivit noului cod, persoana condamnată la pedeapsa amenzii are la dispoziție posibilitatea achitării amenzii în cursul acestei proceduri; credem că soluția este valabilă și atunci când amenda este achitată în calea de atac a contestației formulate împotriva sentinței prin care instanța a admis sesizarea și a dispus înlocuirea pedepsei amenzii cu pedeapsa închisorii.

Hotărârea de înlocuire, rămasă definitivă, se pune în executare potrivit dispozițiilor art. 555-557 CPP referitoare la punerea în executare a pedepsei închisorii, emițându-se mandat de executare și, după caz, ordin de interzicere a părăsirii țării. În situația în care amenda a însoțit pedeapsa închisorii, se va emite un nou mandat de executare pentru pedeapsa rezultată potrivit art. 63 alin. (2) CP.

398. Liberarea condiționată. Procedura liberării condiționate are caracter jurisdicțional, deoarece se dispune de instanța de judecată după o ședință publică și contradictorie[4].

Liberarea condiționată se poate dispune *la propunerea comisiei pentru liberarea condiționată*, comisie constituită în penitenciar potrivit Legii nr. 254/2013 privind executarea sancțiunilor privative de libertate, sau, în cazul în care această comisie apreciază că nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege pentru a se dispune liberarea condiționată, *la cererea condamnatului*, ce se introduce de îndată ce sunt îndeplinite condițiile de durată a privării de libertate.

Conform art. 97 din Legea nr. 254/2013, propunerea comisiei pentru liberare condiționată este consemnată într-un proces-verbal motivat, care cuprinde poziția membrilor comisiei față de propunerea de liberare. La procesul-verbal de propunere a liberării condiționate se anexează, prin grija consilierului de probațiune din cadrul serviciului de probațiune competent potrivit legii în circumscripția căruia se află penitenciarul, recomandările cu privire la măsurile de supraveghere și obligațiile prevăzute la art. 101 CP care pot fi aplicate de către instanța de judecată, în cazul în care restul de pedeapsă rămas neexecutat la data liberării persoanei condamnate este de 2 ani sau mai mare. Persoana condamnată poate prezenta, în fața comisiei pentru liberare condiționată, dovezi că și-a îndeplinit obligațiile civile stabilite prin hotărârea de condamnare ori s-a aflat în imposibilitatea îndeplinirii acestor obligații.

Procesul-verbal, împreună cu documentele care atestă mențiunile cuprinse în acesta, se înaintează judecătoriei în a cărei circumscripție se află penitenciarul, iar procesul-verbal se comunică de îndată persoanei condamnate.

---

[1] D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 103.

[2] *Ibidem*, cu referire la sent. pen. nr. 1306/1999 și sent. pen. nr. 553/1999 ale Jud. Giurgiu.

[3] Jud. Alexandria, sent. pen. nr. 94/2000, definitivă prin neapelare, nepublicată, conform cu D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 104.

[4] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 914.

În cazul în care comisia pentru liberare condiționată constată că persoana condamnată *nu întrunește condițiile* pentru a fi liberată condiționat, în procesul-verbal fixează un termen pentru reexaminarea situației acesteia, care nu poate fi mai mare de un an. În cazul în care cererea de liberare condiționată este formulată înainte de îndeplinirea condiției privind împlinirea fracțiunii prevăzute de Codul penal, iar perioada rămasă de executat până la împlinirea acestei fracțiuni este mai mare de un an, termenul stabilit de comisie va fi data împlinirii fracțiunii prevăzute de Codul penal. În cazul în care perioada rămasă de executat până la împlinirea acestei fracțiuni este mai mică de un an, termenul fixat de comisie poate depăși data împlinirii fracțiunii prevăzute de Codul penal, dar nu poate fi mai mare de un an. Totodată, comisia comunică, de îndată, procesul-verbal persoanei condamnate, care are posibilitatea ca, în termen de 3 zile de la aducerea la cunoștință, sub semnătură, să se adreseze, cu cerere de liberare condiționată, judecătoriei în circumscripția căreia se află penitenciarul.

În vederea soluționării cererii de liberare condiționată a persoanei condamnate sau a propunerii formulate de comisie, instanța poate consulta dosarul individual al persoanei condamnate sau poate solicita copii ale actelor și documentelor din acesta.

În jurisprudența mai veche s-a decis că, în lipsa procesului-verbal al acestei comisii, cererea condamnatului adresată direct instanței de judecată urmează a fi respinsă, deoarece nu se poate verifica îndeplinirea condițiilor prevăzute de art. 59, art. 60 CP 1969[1]. Considerăm că, în raport de dispozițiile legale la care am făcut referire, o asemenea soluție nu poate fi legală și temeinică, întrucât este obligația administrației locului de deținere să înainteze instanței sesizate înscrisurile necesare pentru ca aceasta să se pronunțe. Or, neîndeplinirea obligației nu este imputabilă condamnatului, iar instanța va solicita înscrisurile de la penitenciar, dacă administrația locului de deținere nu le-a trimis.

Instanța competentă este *judecătoria în a cărei circumscripție se află locul de deținere*, prin loc de deținere înțelegându-se acela unde se află condamnatul la data când s-a formulat cererea sau propunerea de liberare condiționată[2].

Liberarea condiționată se dispune la cerere sau la propunerea făcută potrivit dispozițiilor legii privind executarea pedepselor, de către judecătoria în a cărei circumscripție se află locul de detenție, *chiar dacă inculpatul condamnat este ulterior transferat într-un alt penitenciar*, altfel s-ar ajunge la declinări succesive ale competenței teritoriale, condamnatul putând fi transferat în cursul executării pedepsei în mai multe locuri de detenție, ceea ce ar face, pe de o parte, nesigură competența instanței, iar, pe de altă parte, ar duce la prelungirea nejustificată a judecării cererii de liberare condiționată[3].

În același sens, s-a decis că contestația[4] împotriva procesului-verbal de amânare a propunerii de liberare condiționată se judecă, potrivit art. 450 alin. (1) CPP (din 1968 – n.n.), referitor la instanța competentă să dispună asupra liberării condiționate, de judecătoria în a cărei circumscripție se află locul de deținere unde se află persoana condamnată la data emiterii procesului-verbal, chiar dacă ulterior acestei date condamnatul a fost transferat într-un loc de deținere din circumscripția unei alte judecătorii[5].

---

[1] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1902/2000, în C.P.J.P. 2000, p. 379.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5370/2003, în R.D.P. nr. 2/2005, p. 147, conform cu GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 914.

[3] C.S.J., s. pen., dec. nr. 161 din 27 ianuarie 1995, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 69.

[4] Termenul este impropriu folosit, în realitate cererea adresată direct instanței de judecată nu constituie o cale de atac.

[5] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 1064 din 17 februarie 2006, www.scj.ro.

Dacă cererea a fost introdusă înainte de împlinirea fracției din pedeapsa stabilită de legiuitor, aceasta urmează a fi *respinsă ca prematur introdusă*, iar nu ca inadmisibilă[1].

Când instanța constată că nu sunt îndeplinite condițiile pentru acordarea liberării condiționate, prin hotărârea de respingere fixează termenul după expirarea căruia propunerea sau cererea va putea fi reînnoită. Termenul de reiterare a cererii condamnatului de liberare condiționată nu poate fi fixat astfel încât să coincidă cu data la care expiră durata pedepsei aplicate petentului, deoarece acesta nu mai are, practic, posibilitatea reiterării cererii[2].

În jurisprudență s-a apreciat că fixarea unui termen de reiterare a cererii nu este obligatorie în cazul respingerii ei ca prematur introdusă[3]. Soluția a fost modificată printr-o decizie pronunțată în interesul legii[4], prin care Înalta Curte de Casație și Justiție a stabilit că „fixarea termenului de reînnoire în cazul respingerii cererii sau a propunerii de liberare condiționată se impune în toate cazurile în care soluția este determinată de neîndeplinirea cumulativă a cerințelor înscrise în art. 59 și următoarele din Codul penal (din 1969 – n.n.), inclusiv în situația în care perioada rămasă de executat până la împlinirea fracțiunii ce trebuie să fie executată din pedeapsă nu este mai mare de un an. În ipoteza în care cererea sau propunerea de liberare condiționată nu îndeplinește condiția privind fracțiunea din pedeapsă ce trebuie să fie executată, iar perioada rămasă de executat până la împlinirea acestei fracțiuni este mai mare de un an, se impune a se stabili de instanță, prin hotărârea pe care o pronunță, ca propunerea sau cererea să fie reînnoită numai în cadrul termenului de un an de la data executării în întregime a fracțiunilor din pedeapsă la care se referă art. 59 și următoarele din Codul penal". Soluția rămâne de actualitate și față de dispozițiile noului cod.

Nu poate fi formulată o nouă cerere de liberare condiționată înainte de împlinirea termenului de reiterare fixat prin hotărârea de respingere a primei cereri, întrucât această hotărâre are autoritate de lucru judecat[5].

S-a apreciat că, modificând termenul de reiterare stabilit de comisia de propuneri, în sensul prelungirii acestuia, instanța a agravat situația condamnatului în propria plângere[6]. S-a exprimat și opinia contrară, în sensul că aspectele consemnate de comisie în procesul-verbal nu au caracterul unei hotărâri, iar cererea condamnatului, chiar dacă este intitulată impropriu „contestație", nu este o cale de atac, care să atragă incidența principiului neagravării situației în propria cale de atac. Într-adevăr, cererea adresată instanței de judecată, conform Legii nr. 275/2006, *nu reprezintă o cale de atac, deci principiul non reformatio in peius nu este aplicabil*, însă asemenea soluții sunt de natură să afecteze, în opinia noastră, respectarea unui alt principiu fundamental prevăzut în Constituția României, acela al *liberului acces la justiție*, întrucât condamnatul are dreptul de a se adresa instanței de judecată cu scopul de a-și ameliora situația, iar nu de a o agrava. Prin pronunțarea unei soluții ce îi îngreunează situația în propria cerere, se ajunge la încălcarea – într-o formă indirectă, este adevărat – a dreptului de a se adresa instanței de judecată, condamnații putând fi împiedicați în dorința de a-și exercita acest drept de teama pronunțării unor hotărâri defavorabile. Excepție de

[1] Trib. București, s. I pen., dec. nr. 1319 din 16 septembrie 2004, în C.P.J.P. 2000-2004, p. 155.
[2] Trib. București, s. I pen., dec. nr. 969/R din 14 iulie 2004, în C.P.J.P. 2000-2004, p. 164.
[3] Trib. București, s. I pen., dec. nr. 1655/R din 27 octombrie 2004, în C.P.J.P. 2000-2004, p. 158.
[4] I.C.C.J., S.U., dec. nr. VIII/2006 (M. Of. nr. 475 din 1 iunie 2006).
[5] Trib. București, s. I pen., dec. nr. 1475 din 5 octombrie 2004, în C.P.J.P. 2000-2004, p. 160.
[6] C.A. Ploiești, s. pen., dec. nr. 452/1996, în B.J. 1993-1997, p. 282-284, conform cu D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 114.

la acest principiu fac cererile de contopire a pedepselor concurente, când instanța de judecată aplică un spor, fără a avea relevanță dacă solicitarea aparține condamnatului[1].

Instanța supremă a statuat că orice modificare adusă pedepsei care a fost avută în vedere la acordarea liberării condiționate atrage reexaminarea îndeplinirii condițiilor prevăzute de art. 59, art. 59[1] sau, după caz, art. 60 CP (din 1969 – n.n.), în raport cu pedeapsa rezultată în urma modificării intervenite[2]. Prin urmare, dacă pedeapsa a fost modificată în temeiul art. 449 CPP (din 1968 – n.n.), hotărârea prin care s-a dispus liberarea condiționată va fi desființată, urmând ca persoana condamnată să formuleze o nouă cerere de liberare condiționată în momentul îndeplinirii condițiilor legale. Dacă modificarea pedepsei constă într-o reducere a acesteia ca urmare a unei grațieri, a adoptării unei legi penale mai favorabile sau ca efect al exercitării unei căi extraordinare de atac, hotărârea prin care a fost acordată liberarea condiționată își produce în continuare efectele[3].

În practică a ridicat semne de întrebare *posibilitatea menținerii sau nu a liberării condiționate* pronunțate anterior, în cazurile în care *condamnatul era judecat pentru comiterea unei infracțiuni concurente* cu cea pentru care se dispusese liberarea condiționată din pedeapsă, aplicându-i-se pentru infracțiunea concurentă o pedeapsă într-un cuantum mai mic sau egal cu pedeapsa din care a fost liberat condiționat. Unele instanțe au apreciat că nu există dispoziție legală care să permită menținerea liberării condiționate, altele, dimpotrivă, au considerat că nu există normă care să împiedice menținerea ei.

Relativ la legislația anterioară, ne-am exprimat părerea că menținerea liberării condiționate este posibilă, din moment ce legea permitea menținerea inclusiv în cazul săvârșirii unei infracțiuni până la considerarea ca executată a pedepsei, apreciind că, deși textul art. 61 CP 1969 privește situația în care condamnatul a comis o infracțiune ulterior liberării condiționate (putându-se afla în stare de recidivă sau nu), din interpretarea acestui text de lege reiese că, din moment ce liberarea condiționată poate fi menținută pentru o infracțiune comisă ulterior liberării, acest lucru rămânând la latitudinea instanței de judecată, nu există niciun impediment pentru ca instanța care judecă pe inculpat pentru o infracțiune concurentă cu cea pentru care a fost liberat condiționat din executarea pedepsei să aprecieze că se impune menținerea beneficiului liberării condiționate în situația în care pedeapsa aplicată este cel mult egală în cuantum cu cea din care a fost liberat condiționat și nu s-a aplicat vreun spor. Situația condamnatului este aceeași în acest caz, fie că ar fi fost judecat pentru acea infracțiune înainte de a fi liberat condiționat, fie că este judecat ulterior liberării condiționate[4]. Acest argument nu mai este valabil în aplicarea noilor dispoziții ale Codului penal, deoarece, pe de o parte, art. 104 CP nu mai permite menținerea liberării condiționate, efectele liberării fiind diferite față de reglementarea anterioară, iar, pe de altă parte, în aplicarea concursului de infracțiuni, instanța de fond va face aplicarea art. 39 CP și a unui spor obligatoriu și fix, astfel că pedeapsa rezultantă nu va fi niciodată, în noua reglementare, egală sau mai mică cu pedeapsa pentru care s-a dispus liberarea condiționată.

Or, dacă pedeapsa aplicată ulterior liberării condiționate este mai mare decât aceea din care s-a dispus liberarea sau la contopirea acestora s-a aplicat și un spor, mandatul anterior

---

[1] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 150.

[2] Trib. Suprem, dec. de îndrum. nr. 6/1970, pct. 5, în R.R.D. nr. 8/1970, p. 126, conform cu D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 114.

[3] A. UNGUREANU (II), *Soluțiile ce pot fi adoptate în cadrul reexaminării situației condamnatului ca urmare a modificării pedepsei după amânarea propunerii sau respingerea cererii de liberare condiționată*, în R.R.D. nr. 7/1987, p. 37-40, *apud* D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 115.

[4] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 151.

de executare a pedepsei închisorii va fi anulat și se va dispune emiterea unui nou mandat de executare pentru noua pedeapsă rezultantă, din care se va scădea durata executată.

S-a pus problema dacă este posibilă sau obligatorie *reexaminarea situației condamnatului* înainte de expirarea termenului de reînnoire sau reexaminare a cererii de liberare condiționată, dacă printr-o hotărâre definitivă cererea a fost respinsă și ulterior a fost redusă pedeapsa ca urmare a unei grațieri sau a intervenirii unei legi penale mai favorabile. Credem că o asemenea posibilitate este exclusă de lege, hotărârea prin care s-a respins cererea sau propunerea de liberare condiționată se bucură de autoritate de lucru judecat, iar motivele pentru care se resping asemenea cereri sunt, de regulă, chestiuni de apreciere care țin de conduita condamnatului în principal, astfel că intervenirea grațierii sau a unei legi penale mai favorabile nu influențează aprecierea instanței. Problema se pune însă diferit dacă soluția a fost pronunțată în sensul respingerii cererii ca prematur introdusă și prin grațiere sau intervenirea unei legi penale mai favorabile se reduce cuantumul pedepsei executabile, astfel că fracția din pedeapsă a fost executată. Considerăm că, în acest din urmă caz, reexaminarea situației condamnatului este *posibilă*, el formulând o nouă cerere, dar *nu este obligatorie*, în lipsa unei prevederi legale care să impună instanțelor obligația de a examina din nou cererea de liberare condiționată[1].

Potrivit art. 597 CPP, incident și în procedura liberării condiționate, *asistența juridică este obligatorie*, ca și *participarea procurorului*, iar condamnatul aflat în stare de deținere va fi adus la judecată.

Pentru celeritate, legea prevede un *termen de contestație de numai 3 zile*, iar în cazul contestației declarate de procuror, aceasta este *suspensivă de executare*. Instanța competentă să soluționeze contestația este tribunalul în a cărui circumscripție se află locul de deținere. Sunt aplicabile dispozițiile art. 425^1 CPP.

S-a pus problema soluției ce se va pronunța în situația în care procurorul declară recurs (contestație în reglementarea actuală) împotriva hotărârii prin care s-a admis cererea de liberare condiționată, cu motivarea că la data pronunțării primei instanțe nu era împlinită fracția prevăzută de lege, iar în cursul judecării căii de atac această fracție se împlinește. Întrucât jurisprudența nu a furnizat o soluție, în doctrină s-au formulat două opinii, prima în sensul că instanța de control judiciar va dispune din oficiu completarea probatoriului cu dovezi privind comportamentul condamnatului în perioada de la pronunțarea soluției primei instanțe și judecarea cererii de instanța de control judiciar, fără a fi necesară o nouă sesizare[2]. În cea de-a doua opinie, se consideră că instanța de control judiciar va trebui să admită recursul declarat de procuror și, rejudecând, va respinge cererea de liberare condiționată, urmând ca petentul-condamnat sau comisia să formuleze o nouă cerere ori propunere[3].

O copie de pe hotărârea rămasă definitivă *se comunică serviciului de probațiune* competent, precum *și unității de poliție* în a cărei circumscripție locuiește cel liberat; aceasta, deoarece, potrivit art. 101 CP, dacă termenul de supraveghere, respectiv intervalul de la liberarea condiționată și până la expirarea duratei pedepsei, este mai mare de doi ani, cu privire la condamnat se dispun măsuri de supraveghere, competent să supravegheze executarea acestor măsuri fiind serviciul de probațiune.

---

[1] *Idem*, p. 152.

[2] N. IONESCU, D. CIUNCAN, *Câteva probleme legate de soluționarea recursului în materia liberării condiționate*, în R.R.D. nr. 2/1981, p. 34-36, conform cu D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 117.

[3] D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 117 și I. NEAGU, *op. cit.*, p. 683.

Nu se poate dispune pe calea contestației la executare liberarea condiționată, cele două instituții juridice fiind guvernate de principii distincte, cazurile de contestație la executare fiind strict prevăzute de dispozițiile art. 598 alin. (1) CPP. Astfel, în situația în care condamnatul se află în stare de libertate (spre exemplu, a fost arestat preventiv o perioadă care depășește fracția prevăzută de lege și apoi a fost pus în libertate sub control judiciar, iar între timp hotărârea de condamnare a rămas definitivă), nu este posibil să solicite pe calea contestației la executare a nu se mai emite mandat de executare a pedepsei închisorii, deoarece beneficiază de dispozițiile art. 99-100 CP[1].

Tot astfel, s-a apreciat că nu este admisibilă cererea de liberare condiționată formulată de un condamnat aflat în timpul întreruperii executării pedepsei, deoarece o asemenea cerere poate fi formulată numai în timpul executării efective a pedepsei[2].

Asupra *anulării liberării condiționate* prevăzute la art. 105 alin. (1) CP (atunci când, pe parcursul termenului de supraveghere, se descoperă că persoana condamnată mai săvârșise o infracțiune până la acordarea liberării, pentru care i s-a aplicat pedeapsa închisorii chiar după expirarea acestui termen) se pronunță, din oficiu sau la sesizarea procurorului ori a consilierului de probațiune, *instanța care judecă ori a judecat în primă instanță infracțiunea care atrage anularea*.

Instanța care judecă ori a judecat în primă instanță infracțiunea care atrage anularea liberării condiționate este competentă a se pronunța și asupra *revocării acesteia*, în situația prevăzută la art. 104 alin. (2) CP, respectiv atunci când condamnatul săvârșește o nouă infracțiune, care a fost descoperită în termenul de supraveghere și pentru care s-a pronunțat o condamnare la pedeapsa închisorii, chiar după expirarea acestui termen.

Dacă revocarea este atrasă de neîndeplinirea cu rea-credință a măsurilor de supraveghere ori a obligațiilor impuse, competența revine *judecătoriei care a soluționat propunerea ori cererea de liberare condiționată în a cărei circumscripție se află locul de deținere*, la sesizarea serviciului de probațiune, precum și în cazul când instanța care l-a judecat pe condamnat pentru o altă infracțiune nu s-a pronunțat în această privință.

Procedura prevăzută de art. 588 CPP este aplicabilă în măsura în care hotărârea prin care s-a omis anularea sau revocarea liberării condiționate este definitivă; în acest caz, hotărârea prin care se dispune conform art. 588 CPP este o hotărâre pronunțată în materia executării, motiv pentru care calea de atac este contestația.

Instanța în fața căreia hotărârea a rămas definitivă este *obligată să comunice locului de deținere și serviciului de probațiune*, atunci când este cazul, o copie de pe dispozitivul prin care s-a dispus revocarea liberării condiționate.

Potrivit Legii nr. 290/2004, orice mențiune cu privire la revocarea sau dispunerea liberării condiționate *se va comunica serviciului cazier judiciar*, pentru evidență. Evidența este necesară pentru determinarea restului de pedeapsă rămas neexecutat, pentru a se stabili data la care pedeapsa este considerată ca executată, iar în situația în care condamnatul comite o nouă infracțiune, pentru a se stabili dacă este recidivist postcondamnatoriu ori postexecutoriu și care este restul de pedeapsă rămas de executat[3]. În jurisprudență s-a arătat că instanța care revocă liberarea condiționată, pentru a contopi pedepsele potrivit

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 750 din 3 mai 1993, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 73.

[2] Jud. Medgidia, sent. pen. nr. 3674/1977, Trib. Constanța, dec. pen. nr. 33/1978, în R.R.D. nr. 12/1978, *apud* D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 116. În sens contrar, Trib. București, s. I pen., dec. nr. 561/1990, în Dreptul nr. 9/1991, p. 80-82, conform cu același autor, p. 116. S-a arătat că, deși starea de deținere este de natura instituției liberării condiționate, nu este și de esența sa. Dacă printr-o împrejurare neimputabilă condamnatului el se află în stare de libertate, acest fapt nu îl poate priva de dreptul de a solicita și de a obține liberarea condiționată.

[3] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 154.

art. 61 CP (din 1969 – n.n.), trebuie să determine partea din pedeapsă care a mai rămas de executat, și nu să se limiteze numai la dispoziția de executare a restului de pedeapsă[1].

În aplicarea art. 17 din Decizia-cadru 2008/909/JAI a Consiliului din 27 noiembrie 2008 privind aplicarea principiului recunoașterii reciproce în cazul hotărârilor judecătorești în materie penală care impun pedepse sau măsuri privative de libertate în scopul executării lor în Uniunea Europeană[2] și art. 144 alin. (1) din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată, cu modificările și completările ulterioare, după transferarea persoanei condamnate de autoritățile judiciare străine, în vederea continuării executării pedepsei în România, durata de pedeapsă considerată ca executată de statul de condamnare pe baza muncii prestate și a bunei conduite, acordată ca beneficiu în favoarea persoanei condamnate, de autoritatea judiciară străină, nu trebuie scăzută din pedeapsa ce se execută în România[3].

Secțiunea a 3-a. Amânarea executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață

REGLEMENTARE

Art. 589. Cazurile de amânare. (1) Executarea pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață poate fi amânată în următoarele cazuri:

a)[4] când se constată, pe baza unei expertize medico-legale, că persoana condamnată suferă de o boală care nu poate fi tratată în rețeaua sanitară a Administrației Naționale a Penitenciarelor și care face imposibilă executarea imediată a pedepsei, dacă specificul bolii nu permite tratarea acesteia cu asigurarea pazei permanente în rețeaua sanitară a Ministerului Sănătății și dacă instanța apreciază că amânarea executării și lăsarea în libertate nu prezintă un pericol pentru ordinea publică. În această situație, executarea pedepsei se amână pentru o durată determinată;

b) când o condamnată este gravidă sau are un copil mai mic de un an. În aceste cazuri, executarea pedepsei se amână până la încetarea cauzei care a determinat amânarea.

(2) În cazul prevăzut la alin. (1) lit. a), amânarea executării pedepsei nu poate fi dispusă dacă cel condamnat și-a provocat singur starea de boală, prin refuzul tratamentului medical, al intervenției chirurgicale, prin acțiuni de autoagresiune sau prin alte acțiuni vătămătoare, sau în situația în care se sustrage efectuării expertizei medico-legale.

(3) Cererea de amânare a executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață poate fi făcută de procuror și de condamnat.

(4) Cererea poate fi retrasă de persoana care a formulat-o.

(5) Hotărârile prin care se dispune amânarea executării pedepsei sunt executorii de la data pronunțării.

(6) În cazul în care în timpul amânării executării pedepsei pe numele condamnatului este emis un alt mandat de executare a pedepsei închisorii, acesta nu poate fi executat până la expirarea termenului de amânare stabilit de instanță sau, după caz, până la încetarea cauzei care a determinat amânarea.

(7) Hotărârea prin care instanța se pronunță asupra cererii de amânare a executării pedepsei poate fi atacată cu contestație la instanța ierarhic superioară, în termen de 3 zile de la comunicare.

---

[1] Trib. Suprem, dec. pen. nr. 6611/1970, în R.R.D. nr. 6/1971, p. 156, conform cu N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 421.

[2] J.O. L 327 din 5 decembrie 2008.

[3] I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 15 din 22 mai 2015 (M. Of. nr. 455 din 24 iunie 2015), citată și în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 1069.

[4] Lit. a) de la alin. (1) al art. 589 este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. 102 pct. 342 din Legea nr. 255/2013.

Art. 590. Obligațiile condamnatului în cazul amânării executării. (1) Pe durata amânării executării pedepsei, condamnatul trebuie să respecte următoarele obligații:

a) să nu depășească limita teritorială fixată decât în condițiile stabilite de instanță;

b) să ia legătura, în termenul stabilit de instanță, cu organul de poliție desemnat de aceasta în cuprinsul hotărârii de amânare a executării pedepsei închisorii pentru a fi luat în evidență și a stabili mijlocul de comunicare permanentă cu organul de supraveghere, precum și să se prezinte la instanță ori de câte ori este chemat;

c) să nu își schimbe locuința fără informarea prealabilă a instanței care a dispus amânarea;

d) să nu dețină, să nu folosească și să nu poarte nicio categorie de arme;

e) pentru cazul prevăzut la art. 589 alin. (1) lit. a), să se prezinte de îndată la unitatea sanitară la care urmează să facă tratamentul, iar pentru cazul prevăzut la art. 589 alin. (1) lit. b), să îngrijească copilul mai mic de un an.

(2) Pe durata amânării executării pedepsei, instanța poate impune condamnatului să respecte una sau mai multe dintre următoarele obligații:

a) să nu se afle în anumite locuri sau la anumite manifestări sportive, culturale ori la alte adunări publice, stabilite de instanță;

b) să nu comunice cu persoana vătămată sau cu membri de familie ai acesteia, cu persoanele cu care a comis infracțiunea sau cu alte persoane, stabilite de instanță, ori să nu se apropie de acestea;

c) să nu conducă niciun vehicul sau anumite vehicule stabilite.

(3)[1] *Abrogat.*

Art. 591. Instanța competentă. (1) Instanța competentă să se pronunțe asupra acordării amânării executării pedepsei este instanța de executare.

(2) În cazul prevăzut la art. 589 alin. (1) lit. a), cererea de amânare a executării pedepsei se depune la judecătorul delegat cu executarea, însoțită de înscrisuri medicale. Judecătorul delegat cu executarea verifică competența instanței și dispune, după caz, prin încheiere, declinarea competenței de soluționare a cauzei sau efectuarea expertizei medico-legale. După primirea raportului de expertiză medico-legală cauza se soluționează de instanța de executare, potrivit dispozițiilor prezentului capitol.

(3)[2] Instanța de executare comunică hotărârea prin care s-a dispus amânarea executării pedepsei, în ziua pronunțării, organului de poliție desemnat în cuprinsul hotărârii de amânare a executării pedepsei închisorii pentru a lua în evidență persoana, jandarmeriei, unității de poliție în a cărei circumscripție locuiește condamnatul, organelor competente să elibereze pașaportul, organelor de frontieră, precum și altor instituții, în vederea asigurării respectării obligațiilor impuse. Organele în drept refuză eliberarea pașaportului sau, după caz, ridică provizoriu pașaportul pe durata amânării.

(4) În caz de încălcare cu rea-credință a obligațiilor stabilite potrivit art. 590, instanța de executare revocă amânarea și dispune punerea în executare a pedepsei privative de libertate. Organul de poliție desemnat de instanță în cuprinsul hotărârii cu supravegherea celui față de care s-a dispus amânarea executării pedepsei verifică periodic respectarea obligațiilor de către condamnat și întocmește lunar un raport în acest sens către instanța de executare.

(5) În cazul în care constată încălcări ale obligațiilor stabilite potrivit art. 590, organul de poliție sesizează, de îndată, instanța de executare.

(6) Instanța de executare ține evidența amânărilor acordate și, la expirarea termenului, ia măsuri pentru emiterea mandatului de executare, iar dacă mandatul a fost emis, ia măsuri pentru aducerea lui la îndeplinire. Dacă nu s-a stabilit un termen de amânare, judecătorul delegat cu executarea al instanței de executare este obligat să sesizeze instanța de executare în vederea verificării subzistenței temeiurilor amânării, iar când se constată că acestea au încetat, să ia măsuri pentru emiterea mandatului de executare ori pentru aducerea lui la îndeplinire.

[1] Alin. (3) al art. 590 a fost abrogat prin art. 102 pct. 343 din Legea nr. 255/2013.

[2] Alin. (3) al art. 591 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 344 din Legea nr. 255/2013.

COMENTARIU

399. Condiții care trebuie îndeplinite. Cererea de amânare. Amânarea executării pedepsei este o *excepție de la regula executării de îndată a hotărârii penale*. Ea nu reprezintă o înlăturare a pedepsei, ci numai amânarea momentului de la care aceasta urmează a începe, astfel că *poate fi dispusă numai în cazul în care executarea pedepsei nu a început*. S-a decis că, în situația în care condamnatul este arestat în vederea executării în cursul cererii de amânare, solicitarea sa va fi calificată ca o cerere de întrerupere a executării pedepsei, iar în practica mai veche s-a decis că, în asemenea cazuri, competența se transferă de la instanța de executare la instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție se află locul de deținere[1]. Ulterior, această practică s-a modificat, stabilindu-se că instanța de executare, fiind legal și mai întâi sesizată, rămâne competentă să soluționeze cauza.

Nu este posibilă amânarea executării altor pedepse dispuse de instanță în afara pedepsei cu închisoarea sau detențiunea pe viață[2]. Potrivit art. 519 CPP, este posibilă amânarea altor sancțiuni de drept penal, respectiv măsurile educative privative de libertate.

Articolul 589 CPP reglementează cele două cazuri în care se poate solicita amânarea executării pedepsei, precum și condițiile ce trebuie îndeplinite.

Pentru ca instanța să se poată pronunța cu privire la amânarea executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață, este necesar ca *hotărârea de condamnare să fi rămas definitivă* până la data pronunțării soluției asupra cererii, în caz contrar cererea urmând a fi respinsă ca inadmisibilă. Cu alte cuvinte, nu poate fi amânată executarea unei pedepse ce nu este susceptibilă de a fi pusă în executare, în cazul amânării executării pedepsei, sau a cărei executare nu a început, în cazul întreruperii executării pedepsei[3]. S-a decis că, atâta vreme cât, la data formulării și judecării cererii de amânare a executării pedepsei, hotărârea de condamnare a inculpatului nu era definitivă, motiv pentru care cererea a fost respinsă, nu există temeiuri pentru care această sentință, legală în raport cu situația existentă în momentul pronunțării, să fie casată, chiar dacă între timp hotărârea de condamnare a dobândit autoritate de lucru judecat[4].

Instanța este *sesizată prin cerere*, care poate fi introdusă *de condamnat și de procuror*. Cererea făcută de o persoană fără calitate va fi respinsă ca inadmisibilă[5].

Asistența juridică va fi acordată potrivit art. 597 CPP. În jurisprudența anterioară, bazată pe dispozițiile art. 460 CPP 1968, s-a decis că a fost încălcat dreptul la apărare al petentului-condamnat dacă nu a fost asistat la judecarea cererii de amânare a executării pedepsei închisorii aplicate pentru furt calificat, deoarece s-a apreciat că erau incidente dispozițiile art. 171 alin. (3) din același cod, întrucât pentru infracțiunea comisă pedeapsa prevăzută de lege era mai mare de 5 ani[6]. În condițiile în care textul art. 597 CPP menține dispozițiile referitoare la cazurile de asistență juridică obligatorie prevăzute de art. 90 din același cod, credem că jurisprudența este în continuare de actualitate.

Prezența condamnatului la judecarea cererii *nu este obligatorie*, acesta aflându-se în stare de libertate. De asemenea, poate solicita în scris judecarea în lipsă, potrivit art. 364 alin. (4) CPP, dispozițiile speciale fiind completate cu cele generale privind judecata, conform

---

[1] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 114/1984, în R.R.D. nr. 6/1985, p. 73, *apud* N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 423.

[2] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 423.

[3] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 162.

[4] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 313/1998, în R.D.P. nr. 1/2000, p. 144.

[5] C.A. Galați, dec. pen. nr. 237/A/1996, în Sinteza practicii judiciare a Curții de Apel Galați pe anul 1996, p. 29, conform cu D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 73.

[6] C.A. Craiova, s. pen., dec. nr. 1036/1999, *apud* D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 73.

art. 597 alin. (5) din același cod. *Participarea procurorului este însă obligatorie*, conform art. 597 alin. (3) CPP.

Instanța de executare va verifica din oficiu data și modalitatea rămânerii definitive a hotărârii a cărei executare se cere a fi amânată. Este însă necesar ca persoana condamnată să indice date suficiente, de regulă numărul și data hotărârii, pentru a putea fi identificată și a se verifica dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege.

Schimbarea temeiului de drept al cererii de amânare a executării pedepsei închisorii în calea de atac echivalează cu formularea unei noi cereri, în timp ce instanța de control judiciar este învestită cu verificarea legalității și temeiniciei hotărârii primei instanțe, fiind în imposibilitate de a se pronunța asupra unei noi cereri. Susținerea condamnatului în sensul schimbării acestui temei nu poate forma decât obiectul unei noi cereri de amânare a executării pedepsei, a cărei soluționare să fie supusă tuturor gradelor de jurisdicție[1].

Cererea poate fi retrasă de persoana care a formulat-o, în conformitate cu art. 589 alin. (4) CPP.

În cazul în care, *în timpul amânării executării pedepsei, pe numele condamnatului este emis un alt mandat de executare a pedepsei închisorii*, acesta nu poate fi executat până la expirarea termenului de amânare stabilit de instanță sau, după caz, până la încetarea cauzei care a determinat amânarea. Este o soluție firească, dat fiind scopul pentru care a fost reglementată instituția.

Hotărârea prin care instanța se pronunță asupra cererii de amânare a executării pedepsei este *executorie de la data pronunțării* și poate fi atacată cu *contestație* la instanța ierarhic superioară, în termen de *3 zile* de la comunicare. Sunt incidente dispozițiile art. 425[1] CPP referitoare la procedura aplicabilă și soluția ce se poate pronunța în contestație. De asemenea, sunt aplicabile dispozițiile art. 597 alin. (8) CPP, conform cărora judecarea contestației formulate împotriva hotărârii primei instanțe se face în ședință publică, cu citarea persoanei condamnate; aceasta poate solicita însă judecarea în lipsă, conform art. 364 alin. (4) CPP. Participarea procurorului este obligatorie, iar decizia instanței prin care se soluționează contestația este definitivă.

400. Cazuri de amânare. Se observă că noul cod *nu a mai reluat cel de-al treilea caz* de amânare a executării pedepsei, prevăzut de art. 453 alin. (1) lit. c) CPP 1968, referitor la situația în care, din cauza unor împrejurări speciale, executarea imediată a pedepsei ar avea consecințe grave pentru condamnat, familia sau unitatea la care lucrează, deoarece s-a constatat din practica instanțelor că cererile de amânare a executării pedepsei întemeiate pe acest motiv au fost respinse în totalitate, nefiind întemeiate; pe de altă parte, un asemenea caz de amânare a executării pedepsei nu se justifică, în condițiile în care Legea nr. 254/2013 privind executarea sancțiunilor privative de libertate prevede detaliat activitățile ce se pot desfășura în timpul detenției, inclusiv urmarea cursurilor unei universități, precum și situațiile în care sunt posibile permisiuni și învoiri în executarea pedepsei. Din acest motiv, s-a apreciat că situația prevăzută de art. 453 alin. (1) lit. c) CPP 1968 nu se mai justifică a fi menținută în textul art. 589 CPP.

S-a arătat că, „odată cu intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală, instituția întreruperii executării pedepsei pe motive sociale, reglementată în vechiul Cod de procedură penală de art. 455 raportat la art. 453 alin. (1) lit. c), a încetat să se mai aplice, întrucât această instituție nu mai este reglementată ca atare în noul cod. Or, potrivit art. 3 din Legea

[1] C.A. Brașov, dec. pen. nr. 5/R din 5 ianuarie 2000, în B.J. 2000, p. 176, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 613.

nr. 255/2013, «Legea nouă se aplică de la data intrării ei în vigoare tuturor cauzelor aflate pe rolul organelor judiciare, cu excepțiile prevăzute în cuprinsul prezentei legi». Cum în cuprinsul Legii nr. 255/2013 nu există nicio dispoziție derogatorie, referitoare la întreruperea executării pedepsei pe motive sociale, s-a constatat că, de la data de 1 februarie 2014, această instituție nu se mai aplică, deoarece nu mai este reglementată în noul Cod de procedură penală.

Fiind vorba despre o normă procedurală care, potrivit textului de lege citat, dar și a unui principiu de drept, este de imediată aplicabilitate, instanța de fond a apreciat că în speță nu se pune problema legii mai favorabile. Legea mai favorabilă se aplică strict în domeniul normelor de drept substanțial, nu și în domeniul normelor de procedură, care sunt de imediată aplicabilitate. Prin urmare, în prezent, întreruperea executării pedepsei se dispune potrivit noului cod, care nu mai prevede posibilitatea întreruperii pe motive sociale. Legea aplicabilă este, în atare situație, legea în vigoare, și anume Codul actual de procedură penală, în care sunt prevăzute doar două cazuri de întrerupere, primul din motive medicale și cel de-al doilea când o condamnată este gravidă sau are un copil mai mic de 1 an [art. 592 raportat la art. 589 alin. (1) lit. a) și b) CPP].

Temeiul pentru care se solicită întreruperea în cauza pendinte (situația familială a condamnatului și starea de degradare a locuinței acestuia) excedează cazurilor expres și limitativ prevăzute de lege, astfel încât cererea nu poate fi primită. Nu este întemeiată susținerea privitoare la aplicarea vechii proceduri, întrucât principiul *mitior lex*, reglementat de art. 5 CP, se referă la condițiile în care este atrasă răspunderea penală și la regimul sancționator, iar nu la normele de procedură incidente în timpul executării sancțiunilor privative de libertate"[1].

400.1. Boala condamnatului. Pentru cazul în care condamnatul suferă de o boală ce îl pune în imposibilitate de a executa pedeapsa, art. 589 alin. (1) lit. a) CPP cere îndeplinirea următoarelor *condiții*:

– condamnatul să sufere de o boală;

– boala să îl pună în imposibilitatea de a executa pedeapsa imediat;

– boala să nu poată fi tratată în rețeaua Administrației Naționale a Penitenciarelor;

– specificul bolii să nu permită tratarea acesteia cu asigurarea pazei permanente în rețeaua sanitară a Ministerului Sănătății;

– instanța să aprecieze că amânarea executării și lăsarea condamnatului în libertate nu prezintă un pericol pentru ordinea publică.

Existența bolii *trebuie dovedită numai prin efectuarea unei expertize medico-legale* de către serviciul medico-legal competent. Nu este suficientă depunerea unor acte medicale[2], acestea putând fi însă avute în vedere la efectuarea raportului de expertiză medico-legală. Pe de altă parte, nedepunerea unor acte medicale la dosarul cauzei care să ateste existența stării de boală nu justifică respingerea cererii, în absența unei expertize care să justifice această soluție[3].

În practica judiciară anterioară s-a decis că, față de dispozițiile art. 453 alin. (1) lit. a) CPP [din 1968, art. 589 alin. (1) lit. a) CPP – n.n.], care impun obligativitatea efectuării expertizei medico-legale pentru a stabili dacă boala de care suferă condamnatul poate fi tratată sau

[1] C.A. Pitești, s. pen., dec. nr. 106 din 20 noiembrie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 1072-1073.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5519/2005, în J.S.P. 2005, p. 174.

[3] S.G. BOMBOȘ, D. BĂJAN, *Notă critică* la dec. pen. nr. 523/1993 a Trib. București, s. a II-a pen., în Dreptul nr. 12/1993, conform cu D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 64.

nu în rețeaua Direcției Generale a Penitenciarelor, instanța nu poate refuza efectuarea acesteia pe considerentul că nu s-a achitat de către condamnat taxa de expertiză, ea urmând a fi achitată de stat[1].

Legea nu face distincție între boli curabile și incurabile, psihice sau fizice și nici nu impune condiția ca maladiile să îi pună în pericol viața condamnatului, așa cum s-a stabilit în practică, ci *numai să îl pună pe acesta în imposibilitatea de a executa pedeapsa imediat*[2]. Deși în practică, în concluziile raportului de expertiză medico-legală, se precizează întotdeauna dacă boala respectivă îl pune pe condamnat în imposibilitatea executării pedepsei, s-a exprimat în doctrină și opinia că nu este necesară utilizarea acestei terminologii, deoarece interpretarea probelor și a textului de lege o face instanța de judecată[3]. Aceasta este însă o condiție expres cerută de lege pentru a se putea dispune amânarea executării pedepsei și, din acest motiv, din comisia ce întocmește raportul de expertiză medico-legală face parte și un medic din rețeaua Administrației Naționale a Penitenciarelor, tocmai pentru că este cel mai în măsură a arăta dacă boala îl pune pe condamnat în imposibilitate de a executa pedeapsa și mai ales dacă boala poate fi tratată în rețeaua Administrației Naționale a Penitenciarelor.

Din comisia de expertiză trebuie să facă parte și un *specialist în domeniul bolii* de care suferă condamnatul[4]. Se poate folosi asistența sau avizul unor specialiști de la alte instituții, care să participe la efectuarea expertizei medico-legale, atunci când participarea lor este apreciată necesară de serviciul medico-legal respectiv. Comisia de expertiză va stabili dacă persoana condamnată suferă sau nu de boala menționată în cererea de amânare a executării pedepsei ori de o altă boală, dacă aceasta îl pune pe condamnat în imposibilitate de a executa pedeapsa imediat, precum și unitatea unde poate fi tratată, respectiv într-un spital din rețeaua Administrației Naționale a Penitenciarelor sau din rețeaua Ministerului Sănătății, urmând ca admiterea sau respingerea cererii să fie apreciată de instanța de judecată.

S-a stabilit că nu se poate folosi o expertiză medico-legală efectuată anterior în alt proces[5]. Atunci când constată *existența unor neconcordanțe* în conținutul a două rapoarte de expertiză medico-legale, instanța are obligația să dispună efectuarea unei noi expertize medico-legale[6]. S-a arătat[7] și că, în asemenea situații, ar trebui *să se solicite avizul Comisiei superioare medico-legale*, conform art. 24 din O.G. nr. 1/2000 privind organizarea și funcționarea instituțiilor de medicină legală[8]. Credem că cea de-a doua soluție este corectă și în concordanță cu dispozițiile legale.

S-a stabilit însă, în mod corect, că instanța poate admite *efectuarea unei noi expertize medico-legale* în aceeași cauză numai dacă condamnatul, după întocmirea raportului de

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 5540 din 13 decembrie 2001, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 99.

[2] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 164.

[3] D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 63, cu referire la C. NICULEANU, *Câteva probleme referitoare la amânarea și întreruperea executării pedepsei pe motiv de boală a condamnatului*, în Dreptul nr. 1/2001, p. 117.

[4] C.S.J., s. pen., dec. nr. 2028/2000, în R.D.P. nr. 1/2002, p. 126.

[5] C.S.J., dec. nr. 3159/2000, în R.D.P. nr. 4/2002, p. 126.

[6] Trib. București, s. I pen., sent. nr. 300 din 4 aprilie 2002, în C.P.J.P. 2000-2004, p. 990.

[7] D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 65.

[8] Republicată în M. Of. nr. 996 din 10 noiembrie 2005. Conform art. 24 din O.G. nr. 1/2000, Comisia superioară medico-legală verifică și avizează, din punct de vedere științific, la cererea organelor în drept, concluziile diverselor acte medico-legale și se pronunță asupra eventualelor concluzii contradictorii ale expertizei cu cele ale noii expertize medico-legale sau ale altor acte medico-legale. În cazul în care concluziile actelor medico-legale nu pot fi avizate, Comisia superioară medico-legală recomandă refacerea totală sau parțială a lucrărilor la care se referă actele primite pentru verificare și avizare, formulând propuneri în acest sens sau concluzii proprii.

expertiză medico-legală inițial efectuat, depune acte medicale noi, care să contrazică diagnosticul și concluzia primului raport medico-legal[1].

Instanța poate reveni asupra acestei probe obligatorii, în situația în care condamnatul se sustrage cu rea-credință de la efectuarea expertizei[2]. De multe ori, condamnații refuză efectuarea expertizei, refuz ce se consemnează într-un proces-verbal; în acest caz, cererea va fi respinsă ca nefondată. Efectuarea expertizei nu poate fi cerută în cursul judecării contestației împotriva hotărârii prin care s-a respins cererea pentru acest motiv.

O soluție de admitere a cererii poate fi pronunțată în condițiile în care *tratamentul pentru afecțiunea respectivă nu poate fi administrat în penitenciar*[3], situații foarte rare, având în vedere împrejurarea că în rețeaua Administrației Naționale a Penitenciarelor există mai multe spitale-penitenciar în care poate fi tratată o multitudine de afecțiuni. De asemenea, pot exista situații în care se impune *efectuarea unei intervenții chirurgicale*, în aceste împrejurări fiind necesar ca expertiza medico-legală să precizeze dacă intervenția chirurgicală trebuie făcută de urgență sau nu, dacă se poate face în spitalele din rețeaua Ministerului Sănătății, sub pază sau nu, și care este perioada de timp necesară pentru refacere după aceea, pentru a se putea stabili dacă amânarea executării pedepsei se poate dispune imediat sau nu este necesară înainte de începerea executării pedepsei, întrucât textul de lege se referă la imposibilitatea de a executa imediat pedeapsa. Astfel, dacă intervenția chirurgicală este necesară, însă nu imediat, nu se impune amânarea executării pedepsei.

Mai pot exista situații în care condamnatul se află în imposibilitatea executării pedepsei din cauza unor afecțiuni foarte grave, cum ar fi o paralizie a membrelor, necesitatea dializei[4]; chiar și în această din urmă situație, s-a apreciat că executarea pedepsei nu se impune a fi amânată, tratamentul putând fi asigurat sub pază, cu atât mai mult cu cât boala era preexistentă comiterii infracțiunii.

S-a apreciat în doctrină că amânarea executării pedepsei *nu poate fi acordată* atunci când împrejurările pe care se întemeiază cererea au fost determinate chiar de condamnat, spre exemplu, când condamnatul și-a provocat singur starea de boală, tocmai în scopul neexecutării pedepsei[5]. Această soluție a fost consacrată legislativ prin dispozițiile art. 589 alin. (2) CPP, în care se arată că, în cazul prevăzut la alin. (1) lit. a), amânarea executării pedepsei nu poate fi dispusă dacă cel condamnat și-a provocat singur starea de boală, prin refuzul tratamentului medical, al intervenției chirurgicale, prin acțiuni de autoagresiune sau prin alte acțiuni vătămătoare, sau în situația în care se sustrage efectuării expertizei medico-legale.

De asemenea, instanța va putea aprecia și în funcție de *conduita anterioară a condamnatului*, spre exemplu, când nu a urmat un tratament prescris anterior după admiterea unei alte cereri de amânare a executării pedepsei[6] sau nu a efectuat intervenția chirurgicală, deși s-a dispus amânarea executării pedepsei pentru acest motiv[7].

---

[1] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 606/2000, în C.P.J.P. 2000, p. 229.

[2] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 242/2000, în C.P.J.P. 2000, p. 230.

[3] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 685/2000, în C.P.J.P. 2000, p. 227.

[4] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 395 din 4 martie 2013, nepublicată, cu opinie separată în sensul respingerii cererii de întrerupere a executării pedepsei.

[5] N. VOLONCIU, *Drept procesual penal*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 497, *apud* D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 63.

[6] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 129/1996, cu *notă* de V. PAPADOPOL, în C.P.J. 1996, p. 15.

[7] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 150 din 18 aprilie 2014, nepublicată.

Codul de procedură penală nu limitează numeric cazurile în care se poate solicita amânarea sau întreruperea executării pedepsei, iar în situația unor *amânări sau întreruperi succesive* pentru cazurile prevăzute de art. 589 alin. (1) lit. a) și b) CPP, comisiile medico-legale din teritoriu pot efectua expertizele medico-legale pentru amânarea sau întreruperea executării pedepsei de cel mult 2 ori, pe durate de câte 3 luni, iar pentru următoarele amânări sau întreruperi, expertizele medico-legale se efectuează de către Institutul Național de Medicină Legală „Mina Minovici" București, conform protocolului dintre instanțe și acesta[1].

Amânarea executării pedepsei se face, conform textului din noul cod, *pentru o durată determinată*. Este necesar să se precizeze în dispozitivul hotărârii o perioadă pentru care se dispune amânarea executării pedepsei, uneori durata rezultând din raportul de expertiză medico-legală[2]. S-a decis și anterior că instanța de judecată sesizată cu judecarea unei cereri de amânare a executării pedepsei pentru motivul prevăzut de art. 453 alin. (1) lit. a) CPP 1968, în cazul în care o admite, are obligația ca, prin hotărârea pe care o pronunță, să stabilească și data până la care se dispune amânarea, pentru ca, la expirarea termenului, instanța de executare să poată lua măsuri de punere în executare a hotărârilor de condamnare, această instanță fiind obligată să țină evidența amânărilor, conform art. 454 alin. (2) din același cod[3].

Dacă din eroare nu s-a stabilit o durată pentru care se dispune amânarea executării pedepsei, potrivit art. 591 alin. (6) CPP, judecătorul delegat al instanței de executare este obligat să sesizeze instanța de executare pentru a verifica dacă mai subzistă cauza care a determinat amânarea executării pedepsei.

Amânarea executării pedepsei nu poate avea loc decât pentru o perioadă limitată, la expirarea termenului stabilit urmând ca efectul măsurii să înceteze de drept, întrucât amânarea executării pedepsei *nu poate fi o cauză de înlăturare totală a pedepsei*[4], însă se pot admite mai multe cereri, chiar și succesive, dacă sunt îndeplinite condițiile legale.

S-a arătat că este greșită soluția prin care s-a admis cererea de amânare a executării pedepsei pentru o perioadă mai scurtă decât cea precizată în concluziile expertizei medico-legale, chiar dacă anterior condamnatul a mai beneficiat de amânări succesive ale executării pedepsei, întrucât la dosar nu există probe că afecțiunile de care suferă acesta se pot vindeca în perioada stabilită de instanță. Procedând astfel, instanța a încălcat dispozițiile art. 453 alin. (1) lit. a) CPP (din 1968 – n.n.), care prevăd că executarea pedepsei se amână până când condamnatul se va găsi în situația de a executa pedeapsa[5]. Această soluție nu mai este de actualitate, iar instanța poate aprecia asupra duratei pentru care urmează a se dispune amânarea executării pedepsei.

Pentru a se stabili dacă persoana condamnată se află în situația de a putea executa pedeapsa, se va proceda la efectuarea unei noi expertize medico-legale, pe baza căreia se va dispune fie executarea pedepsei, fie amânarea în continuare a executării. Dacă

[1] C.S.J., s. pen., dec. nr. 5429 din 7 decembrie 2001, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 85. În același sens, C.S.J., s. pen., dec. nr. 1806/2000, în R.D.P. nr. 2/2002, p. 162.

[2] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 413/1997, în C.P.J.P. 1997, p. 183.

[3] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1839 din 6 august 1992, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 79.

[4] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 304/1974, în R.R.D. nr. 7/1974, p. 63, conform cu D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 66.

[5] C.A. Iași, dec. pen. nr. 323/1998, în R.D.P. nr. 2/1999, p. 148. La pronunțarea acestei soluții, instanța a avut în vedere art. 453 alin. (1) lit. a) CPP 1968 în vigoare anterior modificării prin O.U.G. nr. 60/2006; după această modificare, textul prevedea că amânarea se dispune până când starea de sănătate a condamnatului se va ameliora, astfel încât pedeapsa să poată fi pusă în executare. În prezent, art. 589 alin. (1) lit. a) CPP prevede că, în această situație, executarea pedepsei se amână pentru o durată determinată.

persoana condamnată formulează, în perioada de amânare, o nouă cerere de amânare pentru aceleași temeiuri, practic o *cerere de prelungire a amânării executării pedepsei*, și instanța o admite înainte ca amânarea anterioară să fi expirat, durata prelungirii amânării trebuie calculată de la data la care amânarea acordată anterior trebuia să expire, și nu de la data pronunțării hotărârii prin care s-a dispus prelungirea amânării[1].

O altă condiție pentru a se dispune amânarea executării pedepsei închisorii sau detențiunii pe viață a fost introdusă în vechiul cod prin O.U.G. nr. 60/2006 și a fost menținută și în noul cod, instanța de judecată urmând a aprecia dacă lăsarea în libertate a condamnatului *prezintă pericol pentru ordinea publică*. Instanța va aprecia îndeplinirea celei de-a doua condiții în funcție de persoana condamnatului, de natura infracțiunii pentru care a fost condamnat, de afecțiunea de care suferă și de orice alte împrejurări ale cauzei.

Cu privire la cea de-a doua condiție prevăzută de art. 589 alin. (1) lit. a) CPP, aceea ca instanța să aprecieze că amânarea executării și lăsarea în libertate nu prezintă un pericol pentru ordinea publică, Curtea Constituțională s-a pronunțat în soluționarea unei excepții de neconstituționalitate invocate în fața Tribunalului București, Secția I penală[2]. În motivarea excepției, autorul acesteia a susținut, în esență, că textul de lege criticat încalcă dreptul persoanei la viață, la integritatea fizică și mentală, precum și dreptul la ocrotirea sănătății, întrucât lasă libertatea instanței de judecată de a aprecia dacă executarea pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață poate fi amânată, în funcție de pericolul concret pe care îl implică această măsură, chiar și în situația în care s-a constatat, pe baza unei expertize medico-legale, că cel condamnat suferă de o boală gravă care face imposibilă executarea pedepsei. Tribunalul București, Secția I penală, a apreciat în motivarea încheierii de ședință că textul de lege criticat conține o contradicție în termeni, întrucât este greu de închipuit că o persoană care suferă de o boală atât de gravă încât aceasta face imposibilă executarea pedepsei ar putea prezenta un pericol concret pentru ordinea publică. Astfel, condiționarea amânării executării pedepsei de aprecierea instanței cum că persoana condamnată nu prezintă un asemenea pericol este contrară prevederilor art. 22[3] și art. 34 din Constituție[4].

Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea Constituțională a reținut că textul de lege criticat reprezintă o concretizare a principiului consacrat de art. 124 alin. (3) din Constituție, potrivit căruia „Judecătorii sunt independenți și se supun numai legii". Unul dintre atributele indiscutabile ale acestui principiu presupune și libertatea pe care judecătorul o are de a aprecia asupra probelor în baza cărora va lua o decizie, ținând seama de toate elementele ce sunt specifice cauzei și de litera legii. Curtea a arătat că, în situația concretă a textului de lege criticat, se are în vedere posibilitatea judecătorului de a pune în balanță, pe de o parte, probele care solicită protejarea sănătății și a integrității fizice a celui condamnat, iar, pe de altă parte, necesitatea protejării interesului general de un eventual pericol pe care amânarea executării pedepsei l-ar putea genera, pericol concretizat

---

[1] Trib. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1668/1981, în R.R.D. nr. 5/1982, p. 63, conform cu D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 66.

[2] C.C.R., dec. nr. 323 din 29 martie 2007 (M. Of. nr. 283 din 27 aprilie 2007).

[3] Art. 22 din Constituția României are următorul cuprins: „(1) Dreptul la viață, precum și dreptul la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate. (2) Nimeni nu poate fi supus torturii și niciunui fel de pedeapsă sau de tratament inuman ori degradant. (3) Pedeapsa cu moartea este interzisă".

[4] Art. 34 din Constituție are următorul cuprins: „(1) Dreptul la ocrotirea sănătății este garantat. (2) Statul este obligat să ia măsuri pentru asigurarea igienei și a sănătății publice. (3) Organizarea asistenței medicale și a sistemului de asigurări sociale pentru boală, accidente, maternitate și recuperare, controlul exercitării profesiilor medicale și a activităților paramedicale, precum și alte măsuri de protecție a sănătății fizice și mentale a persoanei se stabilesc potrivit legii".

fie prin săvârșirea de noi infracțiuni ori încercarea de a se sustrage executării pedepsei, fie prin chiar reacția populației, care ar putea să încerce să se răzbune pe cel condamnat, dincolo de limitele justiției. Astfel, în esență, se pune în discuție de fapt prevalența pe care un drept fundamental particular ar trebui să o aibă asupra interesului public.

Analizând acest aspect, Curtea a constatat, în acord cu cele statuate și în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza *Matencio c. Franței*[1], că aspecte de o gravitate particulară, printre care și nevoia de a proteja sănătatea și integritatea fizică și psihică a persoanei, pot solicita și justifică luarea unor măsuri speciale de administrare a justiției, iar art. 453 alin. (1) lit. a) teza a II-a CPP (din 1968 – n.n.) nu contrazice această cerință. Astfel, textul de lege trebuie interpretat în coroborare cu dispozițiile legale ce reglementează executarea pedepselor, respectiv Legea nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, care, în art. 50, garantează dreptul la asistență medicală al persoanelor aflate în executarea pedepselor privative de libertate și prevede că „Asistența medicală în penitenciare se asigură, ori de câte ori este necesar sau la cerere, cu personal calificat, în mod gratuit, potrivit legii", precum și faptul că „persoanele aflate în executarea pedepselor privative de libertate beneficiază în mod gratuit de tratament medical și de medicamente". Regulamentul de aplicare a Legii nr. 275/2006 detaliază aspectele ce țin de asistența medicală, precizând în art. 27 alin. (1) că „Serviciile medicale spitalicești se realizează prin internare în penitenciarele-spital, precum și în alte unități sanitare de profil, aflate în relații contractuale cu casa de asigurări sociale de sănătate". Astfel, se creează un cadru legal eficient de protejare a drepturilor persoanelor condamnate. În plus, chiar prevederile criticate lasă posibilitatea judecătorului de a aprecia, astfel încât, dacă acesta, în baza probelor și a expertizei, va constata că îngrijirea persoanei nu poate fi realizată în penitenciarele-spital sau în unitățile sanitare pe care le pune la dispoziție legea, va putea dispune amânarea executării pedepsei.

Prin urmare, Curtea a constatat că textul de lege criticat nu contravine dispozițiilor constituționale care consacră dreptul la ocrotirea sănătății și dreptul la integritatea fizică și psihică a persoanei.

400.2. Starea de graviditate a condamnatei. Existența unui copil mai mic de 1 an. Cu privire la cel de-al doilea caz de amânare a executării pedepsei, prevăzut de art. 589 alin. (1) lit. b) CPP, el este incident atunci când condamnata este gravidă, dovada acestei situații putând fi făcută cu actele medicale eliberate de medicul specialist, *nefiind necesară efectuarea unei expertize medico-legale*. Și în practică s-a decis că existența cazului de amânare a executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață referitor la starea de graviditate a condamnatei se dovedește pe baza oricărui act medical emis de un organ de specialitate, nefiind necesară efectuarea unei expertize medico-legale, întrucât, pentru constatarea acestui caz, mijlocul de probă nu este prestabilit de legiuitor, spre deosebire de cel privind boala condamnatului, pentru constatarea căruia expertiza medico-legală este obligatorie[2].

Amânarea executării pedepsei are loc *până la data nașterii*, dată de la care este incident un alt caz de amânare a executării pedepsei prevăzut de art. 589 alin. (1) lit. b) CPP, respectiv cel în care *condamnata are un copil mai mic de un an*. Este necesar să se formuleze o cerere în acest sens, *amânarea nu operează automat*, iar pentru dovedirea acestui din urmă caz este *suficient să se depună la dosar copia certificatului de naștere al copilului*[3]. Amânarea

[1] C.E.D.O., hot. din 15 ianuarie 2004, hudoc.echr.coe.int.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4258 din 14 septembrie 2007, www.scj.ro.

[3] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 172.

executării pedepsei se dispune în acest caz *până la data la care copilul condamnatei va împlini vârsta de 1 an*.

S-a apreciat că poate beneficia de amânarea executării pedepsei și condamnata care nu a născut, ci *a adoptat un copil* mai mic de un an, întrucât textul de lege nu face niciun fel de distincție în acest sens[1]. Nu intră sub incidența acestui caz copilul aflat sub tutelă sau curatelă, cel dat în plasament sau încredințat spre creștere și educare ori cel aflat în fapt în grija condamnatei. Pentru aceste condiții, s-a considerat că se poate solicita amânarea executării pedepsei în temeiul art. 453 alin. (1) lit. c) CPP (din 1968 – n.n., care însă nu a mai fost reținut și de noul Cod de procedură penală)[2].

Amânarea executării pedepsei nu se dispune dacă *condamnatei i s-a interzis exercitarea drepturilor părintești*[3].

401. Obligațiile condamnatului în cazul amânării executării pedepsei. Articolul 453[1] CPP 1968, care reglementa anterior obligațiile ce pot fi impuse condamnatului pe durata executării pedepsei, a fost introdus prin O.U.G. nr. 60/2006. Intenția legiuitorului a fost de a preveni situațiile în care, profitând de faptul că solicitarea de amânare a executării pedepsei a fost admisă, condamnatul se sustrage de la executarea pedepsei sau există riscul de a comite o altă infracțiune. Articolul 590 CPP nu a mai reluat o parte din obligațiile ce puteau fi impuse condamnatului, întrucât unele dintre ele pot fi interzise ca pedepse complementare în noul Cod penal, astfel că, în măsura în care au fost interzise ca pedepse complementare și accesorii, se vor executa și pe durata amânării executării pedepsei.

Întrucât textul nu distinge în niciun mod, dispozițiile art. 590 CPP *se aplică tuturor condamnaților și în toate cazurile prevăzute de art. 589 din același cod*.

Legiuitorul a dispus ca persoana condamnată să respecte anumite obligații, dintre care *cele prevăzute la art. 590 alin. (1) lit. a)-e) CPP sunt imperative*, în sensul că instanța nu poate omite aplicarea lor atunci când admite cererea de amânare a executării pedepsei. Aceste măsuri sunt obligatorii pentru condamnat. Instanța va face însă mențiune cu privire la obligațiile prevăzute în minuta și în dispozitivul sentinței penale. Astfel, în cazul în care dispune amânarea executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață, instanța trebuie să menționeze în minută și în dispozitivul hotărârii obligațiile condamnatului prevăzute în acest text de lege, omisiunea instanței de a le menționa atrăgând casarea (în prezent, desființarea – n.n.) hotărârii sub acest aspect[4].

Astfel, pe durata amânării executării pedepsei, condamnatul *trebuie să respecte următoarele obligații*:

a) să nu depășească limita teritorială fixată decât în condițiile stabilite de instanță;

b) să ia legătura, în termenul stabilit de instanță, cu organul de poliție desemnat de aceasta în cuprinsul hotărârii de amânare a executării pedepsei închisorii, pentru a fi luat în evidență și a stabili mijlocul de comunicare permanentă cu organul de supraveghere, precum și să se prezinte la instanță ori de câte ori este chemat;

c) să nu își schimbe locuința fără informarea prealabilă a instanței care a dispus amânarea;

d) să nu dețină, să nu folosească și să nu poarte nicio categorie de arme;

---

[1] D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 66. Autorul consideră că nu poate beneficia de amânarea executării pedepsei condamnata care a consimțit la încredințarea copilului, la darea sa în plasament sau l-a abandonat.

[2] D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 66.

[3] A se vedea *infra*, partea specială, nr. 403.

[4] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 4258 din 14 septembrie 2007, www.scj.ro.

e) pentru cazul prevăzut la art. 589 alin. (1) lit. a), să se prezinte de îndată la unitatea sanitară la care urmează să facă tratamentul, iar pentru cazul prevăzut la art. 589 alin. (1) lit. b), să îngrijească copilul mai mic de un an.

Condamnatul va trebui *să nu depășească limita teritorială fixată* decât în condițiile stabilite de instanță. Rămâne deci la latitudinea instanței să stabilească limita teritorială pe care condamnatul nu o poate depăși, poate fi vorba despre o localitate sau despre teritoriul României ori chiar o anumită zonă din perimetrul localității (spre exemplu, incinta unui spital). Instanța va stabili, dacă apreciază necesar, anumite condiții în care persoana condamnată va putea depăși aceste limite, spre exemplu, va putea părăsi orașul în vederea efectuării unui tratament într-o unitate spitalicească din altă localitate. Condițiile vor fi menționate în dispozitivul sentinței[1]. Observăm că dispoziția este diferită de aceea prevăzută la art. 215 CPP privind controlul judiciar, în care se arată că suspectul sau inculpatul nu va părăsi limita teritorială fixată de organul judiciar decât cu încuviințarea organului care a dispus luarea măsurii preventive.

Instanța va impune condamnatului *să ia legătura*, în termenul stabilit de instanță, *cu organul de poliție* desemnat de aceasta în cuprinsul hotărârii de amânare a executării pedepsei închisorii, pentru a fi luat în evidență și a stabili mijlocul de comunicare permanentă cu organul de supraveghere, precum și *să se prezinte la instanță ori de câte ori este chemat.*

Pe durata amânării executării pedepsei, condamnatul *nu își poate schimba locuința fără informarea prealabilă a instanței* care a dispus amânarea; va fi necesar să formuleze o cerere în acest sens. Se observă că, spre deosebire de textul anterior, condamnatul poate să își schimbe în mod liber locuința, însă va trebui să informeze în prealabil instanța cu privire la acest aspect; în cazul în care nu respectă obligația, se poate dispune revocarea amânării executării pedepsei.

Pe perioada amânării executării pedepsei, condamnatul *nu are dreptul să dețină, să folosească și să poarte vreo categorie de arme.*

În noul cod a fost introdusă o nouă obligație a condamnatului, în funcție de cazul de amânare incident; astfel, pentru cazul prevăzut la art. 589 alin. (1) lit. a) CPP, condamnatul are obligația de a se prezenta de îndată la unitatea sanitară la care urmează să facă tratamentul, iar pentru cazul prevăzut la art. 589 alin. (1) lit. b) teza a II-a din același cod, condamnata are obligația să îngrijească copilul mai mic de un an; în caz contrar, se va dispune revocarea amânării executării pedepsei.

În ceea ce privește *obligațiile prevăzute la art. 590 alin. (2) CPP*, rămâne la latitudinea instanței de a impune condamnatului respectarea uneia sau a unora dintre ele. Nu este exclusă posibilitatea ca instanța să impună condamnatului toate aceste obligații, însă va fi necesar să motiveze aplicarea lor și să le menționeze în mod exhaustiv în minuta și în dispozitivul hotărârii[2].

Credem că instanța ce judecă cererea va trebui să aplice aceste obligații în funcție de situația condamnatului, de circumstanțele sale personale și de natura faptei săvârșite.

Instanța va aprecia dacă prezența condamnatului în anumite locuri sau la anumite evenimente publice poate fi un pericol pentru ordinea publică, impunându-i acestuia *obligația de a nu se afla la anumite manifestări sportive ori culturale sau adunări publice ori în orice alte locuri* stabilite de instanță.

În funcție de natura faptei săvârșite, instanța poate dispune ca persoana condamnată *să nu comunice ori să nu se apropie de persoana vătămată, membrii familiei acesteia,*

[1] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 181.

[2] *Idem*, p. 182.

persoana împreună cu care a comis fapta, alte persoane stabilite de instanță. Credem că, atunci când există un real pericol pentru persoana vătămată, familia acesteia ori alte persoane prin amânarea executării pedepsei aplicate persoanei condamnate, nu este îndeplinită condiția cu privire la lipsa pericolului pentru ordinea publică și cererea este neîntemeiată[1]. Instanța poate dispune ca petentul-condamnat să nu se întâlnească cu persoana împreună cu care a comis fapta, pentru a preveni comiterea de noi infracțiuni.

În reglementarea anterioară, instanța putea dispune ca persoana condamnată să nu exercite profesia, meseria sau să nu desfășoare activitatea în exercitarea căreia a săvârșit fapta, dispoziții aplicabile și atunci când prin sentința de condamnare a fost luată măsura de siguranță prevăzută la art. 115 CP 1969 sau s-a aplicat pedeapsa complementară prevăzută de art. 64 alin. (1) lit. c) din același cod, deoarece, conform Codului penal anterior, pedeapsa complementară se executa după executarea pedepsei principale; acest text nu a mai fost preluat, întrucât, conform noului cod, pe durata amânării executării pedepsei se execută pedeapsa accesorie, conform art. 65 alin. (3) CP.

402. Instanța competentă. Competența în acest caz este *exclusivă* și aparține *instanței de executare*. În practică, întrucât mandatul de executare a pedepsei închisorii se emite imediat ce extrasul cu privire la rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare a fost trimis instanței de executare, situațiile în care mandatul nu a fost emis sunt rare. Este posibil ca, până la rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare, inculpatul să formuleze cerere de amânare a executării pedepsei, iar cauza să sufere amânări, astfel că, înainte de a se pronunța o soluție de respingere ca inadmisibilă a cererii, sentința penală să rămână definitivă și să devină executorie[2].

Cererea de amânare a executării pedepsei se adresează instanței de executare. Dacă în cursul judecării cererii condamnatul este arestat și depus într-un penitenciar aflat în circumscripția altei instanțe, *competentă să soluționeze cererea rămâne instanța de executare sesizată*[3]. Cererea va fi calificată ca fiind o cerere de întrerupere a executării pedepsei închisorii, dar instanța de executare rămâne competentă să soluționeze cererea ca instanță mai întâi sesizată.

Ca efect al soluției de admitere a cererii de amânare a executării pedepsei, mandatul de executare nu se pune în executare pe durata amânării, dar rămâne valabil, neputând fi anulat.

În cazul prevăzut la art. 589 alin. (1) lit. a) CPP, cererea de amânare a executării pedepsei se depune la judecătorul delegat cu executarea, însoțită de înscrisuri medicale. Judecătorul delegat cu executarea verifică competența instanței și dispune, după caz, prin încheiere, declinarea competenței de soluționare a cauzei sau efectuarea expertizei medico-legale. După primirea raportului de expertiză medico-legală, cauza se soluționează de instanța de executare. Rezultă din text că *sesizarea instanței* în vederea soluționării cererii de amânare a executării pedepsei o va face judecătorul delegat cu executarea, după primirea raportului de expertiză medico-legală, cauza fiind înregistrată ca dosar distinct după acest moment; apreciem că, în măsura în care condamnatul își retrage cererea sau refuză efectuarea expertizei medico-legale, judecătorul delegat poate lua act, prin încheiere, de retragerea cererii ori de refuzul efectuării expertizei medico-legale, fără a mai sesiza instanța de executare.

[1] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 182.
[2] *Idem*, p. 184.
[3] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1794 din 3 aprilie 2002, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 94.

Instanța de executare *comunică hotărârea* prin care s-a dispus amânarea executării pedepsei, în ziua pronunțării, organului de poliție desemnat în cuprinsul hotărârii de amânare a executării pedepsei închisorii pentru a lua în evidență persoana, jandarmeriei, unității de poliție în a cărei circumscripție locuiește condamnatul, organelor competente să elibereze pașaportul, organelor de frontieră, precum și altor instituții, în vederea asigurării respectării obligațiilor impuse. Aceasta, deoarece *hotărârea primei instanțe este executorie la data pronunțării*, astfel că se impune evitarea situațiilor în care condamnatul se prevalează de amânarea ce i-a fost acordată pentru a părăsi teritoriul țării. În acest mod a fost rezolvată neconcordanța existentă anterior în text, când comunicarea avea loc la rămânerea definitivă a hotărârii, deși aceasta era executorie de la data pronunțării.

Organul de poliție desemnat cu supravegherea de către instanță verifică periodic respectarea obligațiilor de către condamnat, iar în cazul în care constată încălcări ale acestora sesizează, de îndată, instanța de executare. În caz de *încălcare cu rea-credință a obligațiilor*, la sesizarea organului de poliție, instanța *revocă amânarea* și dispune punerea în executare a pedepsei privative de libertate. Apreciem că instanța se pronunță prin sentință, după ce constată că încălcarea obligațiilor s-a făcut cu rea-credință; procedura este aceea prevăzută la art. 597 CPP.

Instanța de executare *ține evidența amânărilor acordate* și, la expirarea termenului, ia măsuri pentru emiterea mandatului de executare, iar dacă mandatul a fost emis, ia măsuri pentru aducerea lui la îndeplinire, prin încunoștințarea organelor de poliție competente cu privire la faptul că perioada pentru care s-a dispus amânarea executării pedepsei a expirat, astfel că pot proceda la încarcerarea condamnatului.

Așa cum am arătat, instanța care dispune amânarea executării pedepsei este obligată să menționeze în dispozitivul hotărârii durata amânării. Dacă totuși nu s-a stabilit un termen, judecătorul delegat al instanței de executare este obligat să verifice periodic dacă mai subzistă cauza care a determinat amânarea executării pedepsei. Textul este aplicabil cazurilor prevăzute la art. 589 alin. (1) lit. a) și b) teza I, atunci când amânarea executării este admisă pentru motive medicale și din eroare instanța nu dispune amânarea executării pedepsei pentru o durată determinată sau când condamnata este gravidă. Din interpretarea textului rezultă că judecătorul delegat va sesiza, în opinia noastră, instanța de executare în vederea verificării stării de sănătate a condamnatului, fără însă a efectua expertiza medico-legală, întrucât textul de lege nu prevede expres o asemenea obligație pentru judecătorul delegat, așa cum o face la art. 591 alin. (2) CPP[1].

Când instanța de executare constată că *motivul pentru care s-a dispus amânarea executării pedepsei a încetat*, judecătorul delegat ia măsuri pentru emiterea mandatului de executare sau, după caz, pentru aducerea lui la îndeplinire. În situația în care este vorba despre cazul prevăzut la art. 589 alin. (1) lit. b) teza I, considerăm că nu este necesară sesizarea instanței de executare, fiind suficient ca judecătorul delegat să constate încetarea motivului de amânare a executării pedepsei[2].

[1] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 187.
[2] *Ibidem*.

Secțiunea a 4-a. Întreruperea executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață

REGLEMENTARE

Art. 592. Cazurile de întrerupere. (1)[1] Executarea pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață poate fi întreruptă în cazurile și în condițiile prevăzute la art. 589, la cererea persoanelor arătate la alin. (3) al aceluiași articol, iar în cazul prevăzut la art. 589 alin. (1) lit. a), și la cererea administrației penitenciarului.

(2) Dispozițiile art. 590 și art. 591 alin. (2)-(5) se aplică în mod corespunzător.

(3) Contestația formulată de procuror este suspensivă de executare.

Art. 593. Instanța competentă. (1) Instanța competentă să dispună asupra întreruperii executării pedepsei este instanța în a cărei circumscripție se află locul de deținere, corespunzătoare în grad instanței de executare.

(2) Cererea de prelungire a întreruperii anterior acordate se soluționează de instanța care a dispus întreruperea executării pedepsei.

(3) Hotărârea prin care instanța se pronunță asupra cererii de întrerupere a executării pedepsei poate fi atacată cu contestație la instanța ierarhic superioară, în termen de 3 zile de la comunicare.

Art. 594. Evidența întreruperii executării pedepsei. (1) Instanța care a dispus întreruperea executării pedepsei comunică de îndată această măsură instanței de executare, locului de deținere și organului de poliție.

(2) Instanța de executare și administrația locului de deținere țin evidența întreruperilor acordate. Dacă la expirarea termenului de întrerupere persoana condamnată la pedeapsa închisorii nu se prezintă la locul de deținere, administrația trimite de îndată o copie de pe mandatul de executare organului de poliție, în vederea executării. Pe copia mandatului de executare se menționează și cât a mai rămas de executat din durata pedepsei.

(3) Administrația locului de deținere comunică instanței de executare data la care a reînceput executarea pedepsei.

(4) Timpul cât executarea a fost întreruptă nu se socotește în executarea pedepsei.

(5) Pedeapsa accesorie se execută și pe durata întreruperii executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață.

COMENTARIU

403. Condiții care trebuie îndeplinite. Cererea de întrerupere. Întreruperea executării pedepsei se deosebește de alte instituții, cum sunt suspendarea executării pedepsei, liberarea condiționată, învoirea din penitenciar, prin condițiile în care se acordă și efectele juridice pe care le produce. Întreruperea executării pedepsei presupune eliberarea din penitenciar a condamnatului pentru o perioadă ce va fi determinată de instanța de judecată, *fără a putea să constituie o cauză de înlăturare a pedepsei*. Condamnatul va executa restul rămas de pedeapsă, după încetarea cauzelor care au determinat întreruperea executării pedepsei. Pe perioada întreruperii executării, condamnatul *execută pedeapsa accesorie*, se află în continuare *în timpul executării pedepsei*, ea neputând fi considerată executată, motiv pentru care comiterea unei infracțiuni în această perioadă atrage *starea de recidivă postcondamnatorie*[2].

Întreruperea executării pedepsei presupune eliberarea din penitenciar a condamnatului aflat în executarea pedepsei, deci pentru care s-a emis un mandat de executare. Este

[1] Alin. (1) al art. 592 este reprodus astfel cum a fost modificat prin art. 102 pct. 345 din Legea nr. 255/2013.

[2] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 188.

inadmisibilă întreruperea executării pedepsei aplicate printr-o hotărâre nedefinitivă[1]. S-a exprimat și opinia că, în asemenea situații, în care hotărârea de condamnare nu este definitivă, iar petentul este arestat preventiv în cauză, cererea urmează a fi calificată din oficiu ca fiind o cerere de revocare a măsurii arestării preventive și soluționată ca atare[2]. Din analiza dispozițiilor legale reiese că o asemenea cerere putea fi calificată ca fiind o cerere de revocare a măsurii arestării preventive pe motive medicale în perioada în care s-a aflat în vigoare art. 139 alin. (3^4) CPP 1968, conform căruia era posibilă revocarea măsurii arestării preventive pentru motive medicale, text introdus prin Legea nr. 281/2003, și până la abrogarea sa prin O.U.G. nr. 60/2006, prin care a fost introdus art. 139^1 referitor la tratamentul medical sub pază permanentă[3]. Credem că instanța va determina, de la caz la caz, dacă va proceda la recalificarea cererii sau la respingerea ei ca inadmisibilă.

În practica anterioară s-a arătat că, dacă până la soluționarea căii de atac declarate de condamnat împotriva sentinței prin care s-a respins cererea de întrerupere a executării pedepsei ca prematur introdusă sentința prin care a fost judecat și condamnat a devenit definitivă, se impun desființarea hotărârii atacate și trimiterea cauzei spre rejudecare[4]. Credem că soluția este greșită, întrucât soluția pronunțată de prima instanță este legală, condamnatul având posibilitatea de a formula ulterior o cerere de întrerupere a executării pedepsei. Respingerea cererii de întrerupere a executării pedepsei pe motiv că hotărârea de condamnare nu este încă definitivă nu constituie un impediment de a se formula și admite o nouă cerere, dacă toate condițiile legale sunt îndeplinite[5].

Dacă petentul a fost condamnat pentru infracțiuni concurente, existând două mandate de executare a pedepsei, cererea de întrerupere a executării pedepsei nu poate fi respinsă ca inadmisibilă, pe motiv că nu s-a făcut dovada contopirii pedepselor, de vreme ce legea nu instituie o asemenea condiție[6]. Mai mult, cererea nu poate fi considerată inadmisibilă, față de dispozițiile art. 592 raportat la art. 589 alin. (6) CPP, în care se arată că emiterea unui mandat de executare a pedepsei închisorii într-o altă cauză nu produce efecte asupra întreruperii executării pedepsei, pe perioada pentru care s-a dispus deja întreruperea.

Spre deosebire de reglementarea anterioară, în condițiile în care *cererea a fost formulată de o persoană fără calitatea prevăzută de lege*, spre exemplu, de concubina condamnatului, acesta nu și-o poate însuși în cursul judecății, *titularii cererii* fiind, în cazul întreruperii executării pedepsei în temeiul art. 592 raportat la art. 589 alin. (1) lit. a) CPP, condamnatul, procurorul și administrația penitenciarului, iar în cazul prevăzut la art. 592 raportat la art. 589 alin. (1) lit. b) din același cod, condamnata și procurorul.

În situația în care condamnatul solicită să fie pus în libertate din executarea pedepsei și își intitulează cererea „contestație la executare", instanța de judecată este obligată a lămuri caracterul acesteia, în sensul de a o *califica din punct de vedere juridic*, stabilind dacă ea nu este în fapt o cerere de întrerupere a executării pedepsei[7].

---

[1] Trib. București, s. I pen., dec. nr. 22 din 13 ianuarie 1995, în C.P.J. 1994-1997, p. 273; C.A. București, s. I pen., dec. nr. 697/2000, în C.P.J.P. 2000, p. 298.

[2] *Notă* la dec. nr. 697/2000 a C.A. București, s. I pen., în C.P.J.P. 2000, p. 298.

[3] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 188.

[4] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 407/1999, în C.P.J.P. 1999, p. 274. În același sens, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 449/A din 19 iulie 2002, în P.J.P. 2001-2002, p. 334.

[5] Trib. Satu Mare, dec. pen. nr. 318/1974, în R.R.D. nr. 8/1975, p. 71, conform cu N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 429.

[6] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 39/A din 25 ianuarie 2001, în P.J.P. 2001-2002, p. 375.

[7] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 81/1999, în C.P.J.P. 1999, p. 262.

Soluționarea cererii are loc potrivit dispozițiilor art. 597 CPP referitoare la procedura la instanța de executare, astfel că la judecarea cererii de întrerupere a executării pedepsei *condamnatul aflat în stare de detenție este adus la judecată*. Sunt aplicabile dispozițiile art. 364 alin. (4) CPP referitoare la posibilitatea acestuia de a solicita judecarea în lipsă, urmând a fi reprezentat de avocat ales sau din oficiu, sau de a participa prin intermediul videoconferinței. Conform art. 597 alin. (1) teza finală, la judecarea cazurilor de întrerupere a executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață *se citează și administrația penitenciarului* în care execută pedeapsa condamnatul.

S-a pus problema dacă prin aceeași hotărâre se poate acorda întreruperea executării a două sau mai multor pedepse cu închisoarea aplicate prin hotărâri diferite și care nu au fost contopite, exprimându-se opinia că la momentul judecării cererii condamnatul execută o singură pedeapsă, astfel că numai executarea acesteia poate fi întreruptă, pentru celelalte pedepse putându-se solicita întreruperea executării[1]. S-a arătat că soluția este criticabilă, fiind determinată de premisa falsă a executării succesive a pedepselor. În realitate, în ipoteza respectivă, *toate pedepsele au fost puse în executare*, iar condamnatul se află încarcerat. Din rațiuni administrative și în baza unor norme interne, locurile de detenție evidențiază separat, prin adiționare, pedepsele aplicate aceluiași condamnat, ceea ce nu justifică aprecierea potrivit căreia persoana condamnată execută o singură pedeapsă[2]. Într-adevăr, și în situația în care pedepsele nu au fost contopite, a fost emis procesul-verbal de încarcerare pentru fiecare pedeapsă în parte, astfel că pedepsele au fost puse în executare, iar condamnatul încarcerat pentru executarea tuturor. De altfel, în situația în care condamnatul este arestat preventiv (spre exemplu, într-o altă cauză) și este emis un mandat de executare a pedepsei închisorii în vederea executării unei alte pedepse, acesta va fi înaintat locului de deținere, iar data de la care începe executarea pedepsei este data procesului-verbal de încarcerare. Prin primirea procesului-verbal de încarcerare se consideră că pedeapsa închisorii a fost pusă în executare, iar poziția în registrul de punere în executare a hotărârilor penale va fi închisă, dacă sunt executate și celelalte dispoziții ale sentinței. Faptul că, teoretic, executarea pedepsei nu a început scriptic nu are nicio relevanță, atâta vreme cât condamnatul poate oricând să solicite contopirea pedepselor, iar contopirea poate fi făcută și din oficiu[3].

Se pune problema dacă în perioada întreruperii executării pedepsei poate începe executarea unei alte pedepse privative de libertate. Jurisprudența a stabilit că, dacă până la rămânerea definitivă a hotărârii de întrerupere a executării pedepsei închisorii s-a emis un nou mandat pentru o altă pedeapsă, mandat care a fost transmis locului de deținere, condamnatul nu poate fi pus în libertate, fiind necesară o întrerupere și din această din urmă pedeapsă[4]. Credem că soluția este greșită, iar problema este aceeași, condamnatul având de executat mai multe mandate de executare a pedepsei închisorii. Însă este posibil ca persoana condamnată să fie pusă în libertate ca urmare a emiterii unei cereri de întrerupere a executării pedepsei și în perioada întreruperii să se emită un alt mandat de executare a pedepsei închisorii pentru care să poată fi încarcerat. În acest caz, pedeapsa a fost pusă în executare prin emiterea mandatului, dar executarea efectivă nu a început,

[1] Jud. Ploiești, sent. pen. nr. 4988/2001, definitivă prin neapelare, nepublicată, conform cu D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 82.

[2] D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 82.

[3] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 191.

[4] Trib. București, s. a II-a pen., sent. pen. nr. 97/2001, definitivă prin neapelare, nepublicată, *apud* D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 83.

astfel că apreciem că argumentele sunt aceleași în susținerea opiniei că mandatul ulterior nu poate fi pus în executare[1]. După cum am arătat, consecința acestui fapt este aceea prevăzută de art. 589 alin. (6) CPP – *existența unui alt mandat de executare a pedepsei închisorii nu produce efecte asupra întreruperii executării.*

Dacă pe parcursul soluționării cererii *condamnatul este liberat condiționat*, cererea va fi respinsă ca nefondată, întrucât a rămas fără obiect.

S-a arătat că judecarea cererii de întrerupere a executării pedepsei *nu se poate face pe baza unei expertize medico-legale efectuate într-un alt dosar*. În principiu, această soluție este corectă, deoarece starea de sănătate a condamnatului poate suferi modificări în timp și se impune a fi analizată la momentul formulării cererii. În practică însă, credem că problema trebuie tratată nuanțat, întrucât de foarte multe ori condamnații formulează cereri succesive de întrerupere a executării pedepsei, la foarte scurt timp după judecarea unei alte cereri și uneori pentru aceleași afecțiuni, ceea ce constituie un abuz de drept[2]. De multe ori în asemenea cazuri, instituțiile medico-legale precizează că își mențin concluziile din raportul de expertiză medico-legală anterior și întocmit recent.

Instanța se poate pronunța asupra cererii condamnatului de întrerupere a executării pedepsei închisorii *numai pe baza unei expertize medico-legale*, obligatorie potrivit art. 592 raportat la art. 589 alin. (1) lit. a) CPP, care să stabilească dacă boala de care suferă cel condamnat îl pune pe acesta în imposibilitate de a executa pedeapsa. Dacă cel condamnat refuză să se prezinte pentru efectuarea expertizei medico-legale, instanța nu poate dispune întreruperea executării pedepsei închisorii pe baza altor acte medicale[3]. În acest caz, cererea se respinge ca nefondată[4].

În cazul în care întreruperea se solicită în vederea unei intervenții chirurgicale ce nu poate fi executată decât într-o clinică de specialitate din rețeaua Ministerului Sănătății, pentru a se putea da o soluție legală și temeinică, trebuie să se stabilească nu numai necesitatea intervenției chirurgicale, dar și oportunitatea sau, cu alte cuvinte, caracterul ei urgent[5]. Aceasta, întrucât art. 592 raportat la art. 589 alin. (1) lit. a) CPP se referă la imposibilitatea executării imediate a pedepsei. De asemenea, s-a stabilit că, atâta vreme cât intervenția chirurgicală, deși oportună, nu poate fi efectuată în prezent, fiind necesare demersuri administrative pentru obținerea programării care, la rândul său, este condiționată de găsirea unor modalități de plată a intervenției, cererea de întrerupere a executării pedepsei nu poate fi admisă; odată ce aceste aspecte vor fi rezolvate, cererea de întrerupere a executării pedepsei va putea fi reînnoită[6].

S-a mai decis că instanța de judecată dispune întreruperea executării pedepsei închisorii dacă s-a constatat, pe baza unei expertize medico-legale, că petentul-condamnat suferă de o boală care necesită o intervenție chirurgicală ce nu poate fi efectuată în cadrul rețelei sanitare a Administrației Naționale a Penitenciarelor, chiar dacă acesta a mai beneficiat de o întrerupere a executării pedepsei închisorii pentru același motiv și nu a urmat prescripțiile medicale, întrucât instanța de judecată nu poate ignora concluziile

---

[1] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 191-192.

[2] *Idem*, p. 192.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5519 din 29 septembrie 2005, în J.S.P. 2005, p. 174-175, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 616.

[4] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1494 din 20 august 2013, nepublicată.

[5] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 131/A/1997, în C.P.J.P. 1997, p. 182. În același sens, C.S.J., s. pen., dec. nr. 3900 din 11 octombrie 2000, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 102.

[6] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 153/A/1997, în C.P.J.P. 1997, p. 183.

expertizei medico-legale[1]. În sens contrar, s-a decis că, în situația în care anterior s-a admis o cerere de amânare a executării pedepsei pentru o perioadă de 3 luni pentru ca persoana condamnată să efectueze o intervenție chirurgicală și în această perioadă nu a respectat vreun tratament și nici intervenția chirurgicală recomandată, o nouă cerere de amânare a executării pedepsei pentru același motiv va fi respinsă ca neîntemeiată, deoarece, în acest caz, bolile de care suferă condamnatul nu au un caracter grav și nu îl pun în imposibilitatea de a executa pedeapsa. Soluția a fost considerată legală și temeinică, de natură să îi descurajeze pe condamnații care își propun să obțină în mod repetat amânarea ori întreruperea executării pedepsei invocând motive de sănătate, fără a face demersurile necesare pentru însănătoșire în perioada acordată, astfel încât să fie în stare să execute pedeapsa[2].

În spiritul reglementării instituite prin art. 592 raportat la art. 589 alin. (1) lit. a) CPP, nu este suficient ca o boală să poată fi tratată teoretic în rețeaua sanitară a penitenciarelor, ci trebuie ca *în mod practic să se verifice existența mijloacelor terapeutice* (a medicamentelor necesare, de pildă)[3].

Instanța supremă s-a pronunțat în sensul că este necesar ca în raportul de expertiză medico-legală să se precizeze fără echivoc dacă boala de care suferă condamnatul se poate trata în condiții de detenție sau, dimpotrivă, aceasta îl pune în imposibilitatea de a se executa pedeapsa. În cazul unor concluzii neclare sub acest aspect, raportul de expertiză trebuie completat sau trebuie dispusă efectuarea unei noi expertize medico-legale[4].

Cererea de întrerupere a executării pedepsei întemeiată pe existența unor boli care îl pun pe condamnat în imposibilitate de a executa pedeapsa nu poate fi respinsă ca inadmisibilă, motivându-se că anterior o cerere întemeiată pe aceleași motive a fost respinsă. În atare situație *nu există autoritate de lucru judecat*, iar cererea trebuie soluționată pe fond, în urma efectuării unei *noi expertize medico-legale*[5]. De altfel, niciunul dintre textele ce reglementează instituția amânării executării pedepsei, respectiv a întreruperii executării pedepsei nu prevede că o cerere de amânare ori de întrerupere a executării pedepsei ulterioară, pentru aceleași temeiuri, ar fi inadmisibilă, spre deosebire, de exemplu, de contestația la executare, unde acest lucru este prevăzut expres.

Întrerupând executarea pedepsei pentru a se verifica, în condiții de internare, starea de sănătate a condamnatului, instanța nu poate dispune, în același timp, ca internarea să se facă sub pază, deoarece aceste măsuri, luate concomitent, sunt contradictorii, *întreruperea executării pedepsei presupune, prin conținutul său, lăsarea în libertate a condamnatului*, pe când internarea acestuia sub pază într-o unitate sanitară implică, dimpotrivă, o privare de libertate a celui condamnat[6].

S-a stabilit că nu se poate dispune întreruperea executării pedepsei închisorii pentru femeia însărcinată sau care a dat naștere unui copil, în situația în care aceasta a fost condamnată pentru uciderea propriului copil abia născut și a fost *decăzută din exercițiul*

---

[1] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 345/A din 13 martie 2001, în P.J.P. 2001-2002, p. 377.

[2] L. HERGHELEGIU, *Amânarea executării pedepsei. Repetare. Invocarea aceloraşi motive. Inadmisibilitate*, în R.D.P. nr. 1/2005, p. 155, cu referire la sent. pen. nr. 159/2002 a Trib. Brăila, definitivă prin dec. pen. nr. 4348/2002 a C.S.J. În același sens, C.A. București, s. I pen., dec. nr. 150/2014, nepublicată.

[3] C.A. Brașov, s. pen., dec. pen. nr. 14/R din 22 ianuarie 1997, în C.P.J.P. 1994-1998, p. 165. În sens contrar, C.A. Ploiești, s. pen., dec. nr. 123/1996, în C.P.J. sem. II/1996, p. 70, *apud* D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 77.

[4] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1571/2000, în Dreptul nr. 5/2001, p. 251.

[5] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1706 din 29 martie 2002, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 103. În același sens, C.S.J., s. pen., dec. nr. 2647/1999, în R.D.P. nr. 4/2001, p. 147.

[6] V. PAPADOPOL, *Notă* la dec. nr. 25/1998 a C.A. București, s. I pen., în C.P.J.P. 1998, p. 11.

drepturilor părintești[1], apreciindu-se că în regim de detenție se poate asigura o supraveghere adecvată a petentei însărcinate, ceea ce este în interesul copilului. Este firesc să fie așa, întrucât, în aceste cazuri, întreruperea executării pedepsei se dispune în interesul copilului, iar nu al deținutei. De altfel, rețeaua Administrației Naționale a Penitenciarelor dispune de spații de cazare pentru deținute care sunt gravide sau care au născut un copil, conform statisticilor publicate pe site-ul instituției în anul 2010, un număr de 20 de deținute s-au ocupat de îngrijirea copilului de până la un an în interiorul locului de detenție.

Dispozițiile referitoare la *posibilitatea retragerii cererii* sunt aplicabile și atunci când se solicită întreruperea executării pedepsei.

404. Instanța competentă. Competența de soluționare a cererii de întrerupere a executării pedepsei este *exclusivă*, revenind *instanței în a cărei circumscripție se află locul de deținere, corespunzătoare în grad instanței de executare*, chiar dacă între timp condamnatul a fost transferat la alt penitenciar, importantă fiind *data la care a fost formulată cererea*[2]. În același sens, în jurisprudența anterioară s-a decis că împrejurarea că, ulterior formulării cererii de întrerupere a executării pedepsei pentru motive medicale, condamnatul a fost transferat la un spital-penitenciar, în vederea efectuării expertizei medico-legale, este lipsită de relevanță în ceea ce privește competența de soluționare a cauzei, care se determină în raport de situația existentă la momentul sesizării instanței[3].

Cererea de *prelungire a întreruperii* se soluționează de *instanța care a acordat întreruperea executării pedepsei*. În acest sens este și jurisprudența anterioară introducerii textului art. 593 alin. (2) CPP[4]. Textul se referă la situația în care a fost admisă o cerere de întrerupere a executării pedepsei, iar ulterior, aflat în stare de libertate, condamnatul solicită prelungirea acestei durate ori acordarea unei alte întreruperi; cererea are natura unei cereri de întrerupere a executării pedepsei, chiar dacă persoana condamnată se află în stare de libertate, deoarece executarea pedepsei a început.

Instanța competentă să dispună asupra prelungirii întreruperii executării pedepsei este instanța care a soluționat cererea de întrerupere a executării pedepsei în primă instanță, chiar dacă a respins cererea de întrerupere și aceasta a fost admisă de instanța care a soluționat calea de atac[5].

S-a apreciat că o *cerere de întrerupere a executării pedepsei aplicate de instanța militară* trebuie soluționată fie de instanța militară de executare, fie de instanța militară de la locul de deținere, corespunzătoare în grad instanței de executare, după cum locul de deținere se află în circumscripția uneia sau celeilalte dintre cele două instanțe, deoarece, dacă legiuitorul ar fi intenționat să stabilească competența în sarcina instanței civile, ar fi menționat acest lucru[6].

Soluționarea de către judecătorie a cererii de întrerupere a executării pedepsei închisorii, formulată de cel condamnat pentru săvârșirea infracțiunii de omor, atrage desființarea hotărârii pronunțate de această instanță, cu trimiterea cauzei spre rejudecare la instanța

---

[1] Trib. București, s. I pen., sent. nr. 436 din 4 iulie 2000, în C.P.J.P. 2000-2004, p. 992, menținută de C.A. București prin dec. nr. 444/2000, în C.P.J.P. 2000, p. 296.

[2] C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 218/R din 6 mai 1998, în C.P.J.P. 1994-1998, p. 165.

[3] Trib. București, s. I pen., sent. nr. 1320/F din 4 iulie 2000, în C.P.J.P. 2000-2004, p. 986. În același sens, C.A. București, s. I pen., sent. nr. 2 din 20 martie 2001, în P.J.P. 2001-2002, p. 307.

[4] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 578/1977, în C.D. 1977, p. 380, conform cu D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 82.

[5] În același sens, L.A. POSTELNICU, A.C. MECEANU, în M. UDROIU (COORD.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p. 2416.

[6] D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 81.

competentă, în speță tribunalul, întrucât au fost încălcate dispozițiile relative la competența după materie[1].

405. Evidența întreruperii executării pedepsei. Instanța care a acordat întreruperea comunică de îndată această măsură instanței de executare, locului de deținere și organului de poliție, pentru efectuarea înregistrărilor necesare.

Instanța de executare și administrația locului de deținere țin evidența întreruperilor acordate[2].

La expirarea termenului de întrerupere, cel condamnat la pedeapsa închisorii este obligat să se prezinte la locul de deținere pentru reluarea executării pedepsei întrerupte. Dacă la expirarea termenului *condamnatul nu se prezintă la locul de deținere*, administrația locului de detenție trimite de îndată o copie de pe mandatul de executare organului de poliție, în vederea executării, iar pe copia mandatului de executare se menționează și cât a mai rămas de executat din durata pedepsei. Se observă că, în această situație, instituția care ia măsuri în vederea executării în continuare a mandatului este unitatea penitenciară, întrucât aceasta va constata sustragerea condamnatului de la executarea în continuare a pedepsei, la data la care trebuia să se prezinte la locul de detenție[3].

Administrația locului de deținere comunică instanței de executare *data la care a reînceput executarea pedepsei*, pentru efectuarea înregistrărilor.

Revocarea întreruperii executării pedepsei pentru alte motive decât cele prevăzute la art. 592 alin. (2) raportat la art. 591 alin. (4) CPP nu este posibilă, neexistând prevederi legale în acest sens. Spre exemplu, dacă pentru efectuarea intervenției chirurgicale instanța a amânat sau întrerupt executarea pedepsei pentru o durată de 6 luni, iar intervenția și tratamentul postoperator s-au încheiat după 3 luni, s-a considerat că instanța nu poate proceda la revocarea sau încetarea întreruperii executării pedepsei, neexistând mijloace procedurale, astfel că este ținută de termenul stabilit prin hotărârea prin care a fost admisă cererea de amânare/întrerupere a executării pedepsei. S-a apreciat, totodată, că atribuțiile judecătorului delegat cu executarea nu îl îndreptățesc să ignore termenul fixat prin hotărârea ce se bucură de autoritate de lucru judecat[4].

Timpul cât executarea a fost întreruptă *nu se socotește în executarea pedepsei*. Pe cale de consecință, întreruperea constituie *temei de suspendare a prescripției executării pedepsei*. Totuși, în această perioadă, *condamnatul va executa pedeapsa accesorie* și, așa cum am arătat, întrucât pedeapsa nu este executată sau considerată ca executată, infracțiunea comisă de condamnat în timpul întreruperii pedepsei închisorii atrage *starea de recidivă postcondamnatorie*[5].

Mențiunile cu privire la întreruperea executării pedepsei *se comunică serviciului cazier judiciar*, conform art. 9 din Legea nr. 290/2004.

---

[1] C.A. Pitești, s. pen., dec. nr. 429/R din 27 august 2002, în B.J. 2002-2003, p. 228-229, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 621-622.

[2] Conform art. 84 pct. 12 din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, evidența amânărilor și întreruperilor executării pedepsei închisorii se ține separat.

[3] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 200.

[4] D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 86.

[5] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 202.

Secțiunea a 5-a. Înlăturarea sau modificarea pedepsei

REGLEMENTARE

Art. 595. Intervenirea unei legi penale noi. (1) Când după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare sau a hotărârii prin care s-a aplicat o măsură educativă intervine o lege ce nu mai prevede ca infracțiune fapta pentru care s-a pronunțat condamnarea ori o lege care prevede o pedeapsă sau o măsură educativă mai ușoară decât cea care se execută ori urmează a se executa, instanța ia măsuri pentru aducerea la îndeplinire, după caz, a dispozițiilor art. 4 și 6 din Codul penal.

(2) Aplicarea dispozițiilor alin. (1) se face din oficiu sau la cererea procurorului ori a persoanei condamnate de către instanța de executare, iar dacă persoana condamnată se află în executarea pedepsei sau a unei măsuri educative, de către instanța corespunzătoare în grad în a cărei circumscripție se află locul de deținere sau, după caz, centrul educativ ori centrul de detenție.

Art. 596. Amnistia și grațierea. (1) Aplicarea amnistiei și a grațierii, atunci când intervin după rămânerea definitivă a hotărârii, se face de către judecătorul delegat cu executarea de la instanța de executare, iar dacă cel condamnat se află în executarea pedepsei, de către judecătorul delegat cu executarea de la instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție se află locul de deținere.

(2) Judecătorul se pronunță prin încheiere executorie, dată în camera de consiliu, cu participarea procurorului.

(3) Împotriva încheierii pronunțate potrivit alin. (2) se poate declara contestație de către procuror, în termen de 3 zile de la pronunțare. Contestația este suspensivă de executare.

COMENTARIU

406. Intervenirea unei legi penale noi. Pentru a fi aplicabile dispozițiile art. 595 CPP, *este necesar să intervină o lege penală de dezincriminare ori o lege penală mai favorabilă*, respectiv o lege ce nu mai prevede ca infracțiune fapta pentru care s-a pronunțat condamnarea ori o lege care prevede o pedeapsă mai ușoară decât cea care se execută sau urmează a se executa.

În doctrină și în practica judiciară a fost adoptat, pentru determinarea legii penale mai favorabile, *criteriul aprecierii în concret*, legea penală mai blândă fiind cea care conduce la un rezultat favorabil pentru inculpat, după calcularea pedepsei în raport cu fiecare lege în parte și ținând seama de toate împrejurările cauzei[1].

Și condamnații care au executat pedeapsa pot beneficia de dispozițiile legii mai favorabile, în condițiile și pe calea prevăzută de art. 595 CPP, prin promovarea unei contestații la executare, efectul acesteia fiind însă limitat la unele consecințe ce rezultă din condamnare[2].

Aplicarea dispozițiilor privitoare la înlăturarea pedepsei se realizează *din oficiu*, instanța putând fi sesizată și *prin cererea procurorului sau a condamnatului*. Instanța competentă să soluționeze sesizarea sau cererea este *instanța de executare*, iar dacă persoana condamnată se află în executarea pedepsei sau a unei măsuri educative, *instanța corespunzătoare în grad în a cărei circumscripție se află locul de deținere sau, după caz, centrul educativ ori centrul de detenție*. Spre deosebire de reglementarea anterioară, textul se referă și la măsuri educative, nu numai la pedepse.

În practica anterioară s-a stabilit că nu sunt aplicabile dispozițiile art. 15 CP (din 1969 – n.n.) și, pe cale de consecință, contestația la executare formulată în temeiul art. 458 CPP (din 1968 – n.n.) nu este fondată în cazul intervenirii unei legi penale care modifică cuantumul prejudiciului ce reprezintă „consecințe deosebit de grave", deoarece limitele

[1] *Idem*, p. 203.

[2] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 203.

de pedeapsă nu sunt modificate, ci încadrarea juridică prevăzută de lege, care ține de fondul cauzei. Modificarea prevederilor art. 146 CP (din 1969 – n.n.), la care face trimitere art. 215 alin. (5) din același cod, nu duce la aplicarea dispozițiilor art. 15 menționat, întrucât nu s-a prevăzut dezincriminarea faptei sau reducerea pedepsei, cerințe expres prevăzute de art. 458 CPP (din 1968 – n.n.) și art. 15 CP (din 1969 – n.n.), ci numai s-a mărit pragul valoric de la care se apreciază „consecințele deosebit de grave"[1]. Soluția este de actualitate și în prezent, față de modificările art. 183 CP.

În același sens, s-a decis că prevederile art. 458 CPP (din 1968 – n.n.) reglementează numai situațiile în care, prin legea penală nouă, fapta este dezincriminată sau pedeapsa prevăzută pentru fapta pentru care s-a pronunțat condamnarea este modificată, în sensul reducerii acesteia. În consecință, prevederile menționate nu sunt aplicabile când cererea condamnatului privește schimbarea încadrării juridice ca urmare a unor modificări legislative, cum este aceea prin care s-a majorat valoarea pagubei ce atrage încadrarea juridică în variantele agravate, privitoare la producerea consecințelor deosebit de grave ale unora dintre infracțiunile contra patrimoniului[2].

În aceeași ordine de idei, modificarea prevederilor referitoare la legitima apărare nu constituie o lege penală mai favorabilă în sensul art. 458 CPP (din 1968 – n.n.), care să poată fi invocată pe calea contestației la executare, prevăzută în art. 461 alin. (1) lit. d) din același cod[3].

Tot în practica anterioară s-a arătat că înlăturarea pedepsei se dispune numai dacă aceasta urmează să se execute sau este în curs de executare; când pedeapsa a fost executată în întregime la data intervenirii legii noi, nu mai operează art. 12 CP (din 1969 – n.n.)[4]. În cazul în care executarea pedepsei aplicate a fost suspendată, prevederile art. 458 alin. (1) și art. 419 alin. (2) CPP (din 1968 – n.n.), precum și ale art. 14 CP (din 1969 – n.n.) nu sunt aplicabile, întrucât procedura de modificare a pedepsei definitive și cea de sesizare a instanței de către judecătorul delegat cu efectuarea punerii în executare a hotărârii presupun existența unei pedepse aflate în curs de executare sau susceptibile a fi pusă în executare. Modificarea pedepsei definitive poate fi cerută numai în cazul în care s-a dispus revocarea suspendării executării pedepsei, situație în care aceasta devine executabilă și deci prevederile legale menționate devin aplicabile[5]. Și această soluție este de actualitate; nu suntem însă de acord cu opinia care consideră că revocarea suspendării condiționate atrage aplicarea dispozițiilor art. 595 CPP, față de dispozițiile art. 15 și art. 16 din Legea nr. 187/2012, precum și față de împrejurarea că printr-o asemenea interpretare s-ar crea persoanei condamnate o situație mai ușoară atunci când a avut o conduită culpabilă și nu a respectat măsurile de supraveghere decât atunci când conduita sa a fost corespunzătoare.

Sunt însă incidente dispozițiile art. 4 CP, referitoare la legea penală de dezincriminare, atât pentru pedepse executabile, cât și pentru pedepse pentru care s-a dispus suspendarea

[1] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 660 din 29 noiembrie 2001, în P.J.P. 2001-2002, p. 23 și I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3670 din 14 iunie 2005, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 114. În sens contrar, C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 555/A din 19 septembrie 2001, în P.J.P. 2001-2002, p. 360 și I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3240 din 24 mai 2005, *idem*, p. 117.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1477 din 7 martie 2006, www.scj.ro.

[3] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 116 din 27 februarie 2003, în P.J.P. 2003-2004, p. 335-337, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 624.

[4] C.S.J., s. pen., dec. nr. 77/1991, în Deciziile Curții Supreme de Justiție pe anii 1990-1992, p. 469, conform cu GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 913.

[5] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1490 din 25 martie 2003, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 131.

executării, în acest caz condamnatul putând formula o cerere întemeiată pe dispozițiile art. 595 CPP.

Aplicarea dispozițiilor privitoare la modificarea pedepselor se realizează din oficiu, precum și la cererea procurorului sau a condamnatului. S-a decis că, atunci când o rudă apropiată a celui definitiv condamnat cere modificarea pedepsei în condițiile art. 14 CP (din 1969 – n.n.), pentru că a intervenit o lege mai blândă, instanța nu poate respinge cererea pe motivul că solicitantul nu figurează printre subiecții prevăzuți de lege ca putând introduce cererea, ci urmează să examineze cererea din oficiu și să decidă în legătură cu modificarea pedepsei[1]. Soluția este de actualitate și în ceea ce privește art. 595 CPP, instanța putând fi sesizată din oficiu – în concret de către judecătorul delegat cu executarea – ori la cererea condamnatului. În plus, potrivit art. 595 alin. (1) CPP, când sunt incidente dispozițiile art. 4 sau art. 6 CP, instanța ia măsuri pentru aducerea la îndeplinire a acestor dispoziții, textul fiind imperativ. Până la data de 1 august 2014 s-a aplicat procedura specială prevăzută de art. 23 din Legea nr. 255/2013; cererile de aplicare a legii penale mai favorabile ulterioare acestei date nu sunt inadmisibile, ci sunt întemeiate pe dispozițiile art. 595 CPP, urmând a fi judecate conform procedurii comune prevăzute de art. 597 din același cod.

Dispozițiile art. 6 alin. (1) CP, privitoare la legea mai favorabilă după judecarea definitivă a cauzei, sunt aplicabile și cu privire la hotărârea de condamnare pronunțată de un alt stat față de cetățenii români, dacă aceasta a fost recunoscută în procedura reglementată de Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată, cu modificările și completările ulterioare[2].

În aplicarea art. 6 CP, a Deciziei nr. 1/2014 și a Deciziei nr. 13/2014, pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, instanța română nu poate reduce în baza dispozițiilor art. 39 alin. (1) lit. b) CP pedeapsa rezultantă aplicată, prin cumul aritmetic, în cazul unui concurs de infracțiuni, prin hotărârea de condamnare pronunțată de instanța străină, întrucât, în conformitate cu dispozițiile art. 135 alin. (7) lit. b) din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată, adaptarea pedepsei rezultante aplicate în cazul unui concurs de infracțiuni este permisă numai în ipoteza în care aceasta depășește totalul pedepselor stabilite pentru infracțiuni concurente sau limita maximă generală a pedepsei închisorii. Prin urmare, în ipoteza în care instanța străină a aplicat pedeapsa rezultantă prin cumul aritmetic, dacă instanța română a redus pedepsele stabilite prin hotărârea de condamnare pronunțată de instanța străină pentru infracțiuni concurente în temeiul Deciziei nr. 13/2014 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, noua pedeapsă rezultantă nu se aplică potrivit art. 39 alin. (1) lit. b) CP, ci prin menținerea cumulului aritmetic aplicat de instanța străină cu autoritate de lucru judecat[3].

407. Amnistia și grațierea. Codul de procedură penală conține în art. 596 dispoziții cu privire la aplicarea amnistiei și grațierii de către judecătorul delegat cu executarea, în care se arată că aplicarea amnistiei și a grațierii, atunci când intervin după rămânerea definitivă a hotărârii, se face de către *judecătorul delegat cu executarea de la instanța de executare*.

---

[1] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 81/1972, în R.R.D. nr. 9/1972, p. 171, conform cu N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 431.

[2] I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 13 din 5 iunie 2014 (M. Of. nr. 505 din 8 iulie 2014), citată și în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 1076.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2508 din 9 septembrie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 1076-1077.

Judecătorul delegat cu executarea nu va mai emite mandatul de executare a pedepsei închisorii, dacă acesta nu a fost emis, și nu îl va mai înainta organelor de poliție, în situația în care a fost emis, dar nu a fost comunicat. De asemenea, dacă mandatul de executare a pedepsei închisorii a fost emis și înaintat organelor de poliție, dar nu a fost executat, și sunt întrunite condițiile pentru aplicarea actului de clemență, judecătorul delegat va solicita organelor de poliție restituirea mandatului de executare a pedepsei închisorii. Este posibil, spre exemplu, ca legea de grațiere să prevadă că sunt exceptați de la aplicare condamnații care se sustrag de la executarea pedepsei, fiind dați în urmărire generală sau internațională, astfel că neexecutarea pedepsei le este imputabilă; în acest caz, nu sunt întrunite condițiile pentru constatarea grațierii[1].

Judecătorul delegat cu executarea se pronunță *prin încheiere, în camera de consiliu, cu participarea procurorului*. Textul nu prevede dispoziții referitoare la citarea persoanei condamnate, dar din economia art. 596 alin. (3) CPP reiese că numai procurorul are posibilitatea de a formula contestație împotriva încheierii, în termen de 3 zile de la pronunțare, contestația fiind suspensivă de executare. În aceste condiții, *nu se pune problema citării condamnatului*; în măsura în care apreciază că îi erau aplicabile dispozițiile legii de grațiere, condamnatul poate formula contestație la executare întemeiată pe dispozițiile art. 598 alin. (1) lit. d) CPP referitoare la intervenirea unei cauze de stingere ori de micșorare a pedepsei. Procedura prevăzută la art. 596 CPP are în vedere situațiile în care, după verificarea registrelor de punere în executare a hotărârilor penale, judecătorul delegat cu executarea constată că sunt condamnați pentru care nu se mai impune emiterea mandatului de executare a pedepsei închisorii ori pentru care se impune ca mandatul să nu mai fie înaintat organelor de executare, dacă nu a fost înaintat, *procedura nefiind contradictorie*.

Dacă *cel condamnat se află în executarea pedepsei*, aplicarea amnistiei și a grațierii se face de către *judecătorul delegat de la instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție se află locul de deținere*. În mod concret, unitatea penitenciară este obligată să verifice incidența actului de clemență pentru toți deținuții încarcerați în vederea executării pedepsei, la data adoptării actului de clemență. La nivelul unității penitenciare se va constitui o comisie din care face parte judecătorul, care va analiza îndeplinirea condițiilor de grațiere și va dispune liberarea condamnatului. Administrația locului de detenție este obligată, totodată, să înainteze evidența deținuților liberați și data la care au fost puși în libertate instanței de executare, pentru a se face mențiunile necesare în registrele de punere în executare a hotărârilor penale.

Așa cum am arătat, la momentul intervenirii unei legi de grațiere, judecătorul delegat cu executarea verifică registrele de punere în executare a hotărârilor penale și dosarele cauzelor, pentru a stabili care dintre condamnați îndeplinesc condițiile în vederea grațierii. Judecătorul delegat se pronunță printr-o *încheiere în camera de consiliu*, conform art. 596 CPP, și constată intervenită grațierea pedepsei, după care procedează la efectuarea de comunicări către serviciul cazier judiciar. Comunicările se efectuează și în situația în care grațierea a fost aplicată de judecătorul de la instanța corespunzătoare în a cărei circumscripție se află locul de deținere[2].

Se observă în text o *inadvertență* ce se impune a fi rezolvată legislativ, aceea că încheierea judecătorului delegat este executorie, însă contestația formulată de procuror este suspensivă de executare. În concret, această inadvertență nu va produce efecte, întrucât textul se referă la încheierea judecătorului delegat cu executarea, care se pronunță atunci când

[1] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 207.

[2] *Idem*, p. 208.

condamnatul se află în stare de libertate, în cazul condamnaților aflați în detenție fiind aplicabile dispozițiile legii speciale. Încheierea este executorie în sensul că nu se mai emite mandatul de executare a pedepsei închisorii sau nu mai este trimis organelor competente să îl execute; contestația formulată de procuror nu va conduce la o acțiune contrară, în eventualitatea admiterii ei procedându-se la emiterea mandatului sau la trimiterea spre executare.

Grațierea intervine ca efect al legii, iar nu ca urmare a dispoziției judecătorului delegat. Legiuitorul a înțeles să lase judecătorului delegat această atribuție, pentru că – așa cum s-a arătat – nu în toate cazurile este necesar a se pronunța instanța, degrevând-o de un număr mare de contestații la executare.

Dar, dacă judecătorul delegat nu face el însuși aplicarea grațierii din oficiu, aceasta nu înseamnă că beneficiarul actului de grațiere va rămâne fără nicio cale de atac, putând face el însuși contestație la executare în baza art. 598 alin. (1) lit. d) CPP, invocând intervenirea grațierii. În același sens, s-a decis că este admisibilă contestația la executare atunci când judecătorul delegat a omis să facă aplicarea actului de clemență, apreciind că nu sunt îndeplinite condițiile cerute de acesta[1].

S-a mai arătat că, atunci când judecătorul delegat cu executarea are motive să creadă că cel condamnat s-a sustras executării, sesizează instanța de executare care urmează a se pronunța prin sentință, pe baza actelor și dovezilor administrate, fie în sensul aplicării grațierii, fie refuzând acest beneficiu, dacă cel condamnat se sustrage de la executare[2]. În măsura în care judecătorul delegat procedează astfel, apreciem că natura sesizării este aceea a unei contestații la executare, formulată din oficiu, întemeiată pe dispozițiile art. 598 alin. (1) lit. d) CPP.

Reglementarea are în vedere numai cazul în care amnistia intervine după rămânerea definitivă a hotărârii, întrucât, dacă actul de clemență a intervenit anterior acestui moment, cauza se rezolvă potrivit art. 314-315 sau art. 396 CPP, prin clasarea cauzei sau încetarea procesului penal, după caz.

În practică s-a decis că, dacă amnistia intervine în timpul soluționării căilor de atac, instanța nu poate respinge recursul cu motivarea că actul de clemență urmează a se constata și aplica de biroul executări penale, pentru că judecătorul delegat aplică amnistia potrivit art. 459 CPP (din 1968 – n.n.) numai când aceasta intervine după rămânerea definitivă a hotărârii[3]. Jurisprudența este valabilă și în ceea ce privește reglementarea actuală, în care calea de atac este aceea a apelului, precum și în ceea ce privește grațierea antecondamnatorie.

Constatarea judecătorească a amnistiei, intervenită după rămânerea definitivă a hotărârii și executarea pedepsei, este inadmisibilă[4].

---

[1] D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 132.

[2] D. CIUNCAN, *Aplicarea grațierii anterior începerii executării pedepsei*, în R.D.P. nr. 1/1999, p. 134. Observăm că, potrivit art. 361 alin. (1) lit. f) CPP 1968, în forma modificată de Legea nr. 356/2006, împotriva sentințelor pronunțate în materia executării hotărârilor penale nu se putea declara apel, ci numai recurs.

[3] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 2889/1974, în Repertoriu 1969-1975, p. 28, conform cu N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 431.

[4] Trib. jud. Ilfov, dec. pen. nr. 12/1978, în R.R.D. nr. 11/1978, p. 51, *apud* N. VOLONCIU, *op. cit.*, p. 431.

Capitolul al IV-lea. Dispoziţii comune

REGLEMENTARE

Art. 597. **Procedura la instanţa de executare.** (1) Când rezolvarea situaţiilor reglementate în prezentul titlu este dată în competenţa instanţei de executare, preşedintele completului de judecată dispune citarea părţilor interesate şi, în cazurile prevăzute la art. 90, ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu. La judecarea cazurilor de întrerupere a executării pedepsei închisorii sau a detenţiunii pe viaţă se citează şi administraţia penitenciarului în care execută pedeapsa condamnatul.

(2) Condamnatul aflat în stare de detenţie sau internat într-un centru educativ este adus la judecată.

(2^1)[1] Condamnatul aflat în stare de detenţie sau internat într-un centru educativ poate participa la judecată în vederea rezolvării situaţiilor reglementate în prezentul titlu şi prin intermediul videoconferinţei, la locul de deţinere, cu acordul său şi în prezenţa apărătorului ales sau numit din oficiu şi, după caz, şi a interpretului.

(3) Participarea procurorului este obligatorie.

(4) După ascultarea concluziilor procurorului şi a părţilor, instanţa se pronunţă prin sentinţă.

(5) Dispoziţiile cuprinse în titlul III al părţii speciale privind judecata care nu sunt contrare dispoziţiilor prezentului capitol se aplică în mod corespunzător.

(6) Dispoziţiile alin. (1)-(5) se aplică şi în cazul în care rezolvarea uneia dintre situaţiile reglementate în prezentul titlu este dată în competenţa instanţei în a cărei circumscripţie se află locul de deţinere. În acest caz, soluţia se comunică instanţei de executare.

(7) Hotărârile pronunţate în primă instanţă în materia executării potrivit prezentului titlu pot fi atacate cu contestaţie la instanţa ierarhic superioară, în termen de 3 zile de la comunicare.

(8) Judecarea contestaţiei la hotărârea primei instanţe se face în şedinţă publică, cu citarea persoanei condamnate. Condamnatul aflat în stare de detenţie sau internat într-un centru educativ este adus la judecată. Participarea procurorului este obligatorie. Decizia instanţei prin care se soluţionează contestaţia este definitivă. Prevederile alin. (5) se aplică în mod corespunzător.

Art. 598. **Contestaţia la executare.** (1) Contestaţia împotriva executării hotărârii penale se poate face în următoarele cazuri:

a) când s-a pus în executare o hotărâre care nu era definitivă;

b) când executarea este îndreptată împotriva altei persoane decât cea prevăzută în hotărârea de condamnare;

c) când se iveşte vreo nelămurire cu privire la hotărârea care se execută sau vreo împiedicare la executare;

d) când se invocă amnistia, prescripţia, graţierea sau orice altă cauză de stingere ori de micşorare a pedepsei.

(2) În cazurile prevăzute la alin. (1) lit. a), b) şi d), contestaţia se face, după caz, la instanţa prevăzută la art. 597 alin. (1) sau (6), iar în cazul prevăzut la alin. (1) lit. c), la instanţa care a pronunţat hotărârea ce se execută. În cazul în care nelămurirea priveşte o dispoziţie dintr-o hotărâre pronunţată în apel sau în recurs în casaţie, competenţa revine, după caz, instanţei de apel sau Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie.

Art. 599. **Rezolvarea contestaţiei la executare.** (1) Procedura de rezolvare a contestaţiei la executare este cea prevăzută la art. 597.

(2) În cazul arătat la art. 598 alin. (1) lit. d), dacă din hotărârea pusă în executare nu rezultă datele şi situaţiile de existenţa cărora depinde soluţionarea contestaţiei, constatarea acestora se face de către instanţa competentă să judece contestaţia.

(3) Cererea poate fi retrasă de condamnat sau de procuror, când este formulată de acesta.

(4) După pronunţarea soluţiei definitive ca urmare a admiterii contestaţiei la executare, se face o nouă punere în executare conform procedurii prevăzute de prezentul titlu.

---

[1] Alin. (2^1) al art. 597 a fost introdus prin art. II pct. 131 din O.U.G. nr. 18/2016.

(5)[1] Cererile ulterioare de contestație la executare sunt inadmisibile dacă există identitate de persoană, de temei legal, de motive și de apărări.

Art. 600. Contestația privind executarea dispozițiilor civile. (1) Contestația privind executarea dispozițiilor civile ale hotărârii se face, în cazurile prevăzute la art. 598 alin. (1) lit. a) și b), la instanța de executare prevăzută la art. 597, iar în cazul prevăzut la art. 598 alin. (1) lit. c), la instanța care a pronunțat hotărârea ce se execută. Dispozițiile art. 598 alin. (2) teza a II-a se aplică în mod corespunzător.

(2) Dispozițiile art. 597 alin. (1)-(5) se aplică în mod corespunzător.

(3) Contestația împotriva actelor de executare se soluționează de către instanța civilă potrivit legii civile.

Art. 601. Contestația privitoare la amenzile judiciare. (1) Contestația împotriva executării amenzilor judiciare se soluționează de către instanța care le-a pus în executare.

(2) Dispozițiile art. 597 alin. (1)-(5) se aplică în mod corespunzător.

Art. 601[1].[2] **Soluționarea cererilor fictive.** Cererile prevăzute de prezentul titlu în privința cărora rezultă că nu privesc o persoană condamnată determinată ori formulate împotriva unei persoane care nu poate fi determinată, precum și cererile formulate în numele unei persoane condamnate, fără mandat din partea acesteia, dat în condițiile legii, sunt inadmisibile.

COMENTARIU

408. Procedura la instanța de executare. În vederea soluționării contestației, președintele completului de judecată dispune *citarea părților interesate* și ia măsuri pentru *desemnarea unui apărător din oficiu*, în cazurile prevăzute în art. 90 CPP. Cu alte cuvinte, pentru contestatorul aflat în stare de arest ori în detenție, chiar în altă cauză, internat în centru educativ ori de detenție, pentru care s-a dispus măsura de siguranță a internării medicale, minor sau condamnat pentru o faptă pentru care pedeapsa prevăzută de lege este detențiunea pe viață sau închisoarea mai mare de 5 ani, asistența juridică este obligatorie.

Prezența condamnatului aflat în stare de deținere este obligatorie la judecarea contestației la executare, instanța având obligația de a se asigura că acesta va fi adus la judecată, iar *participarea procurorului este obligatorie*; sunt însă aplicabile dispozițiile art. 364 alin. (4) CPP, conform cărora condamnatul poate solicita judecarea în lipsă, urmând a fi reprezentat de avocat ales sau din oficiu. Aceasta, deoarece dispozițiile cuprinse în Partea specială, Titlul III, care nu sunt contrare dispozițiilor din acest capitol, se aplică în mod corespunzător, ceea ce înseamnă că sunt aplicabile dispozițiile referitoare la judecata în primă instanță, dispoziții cu caracter general, cu condiția de a nu fi contrare celor speciale de procedură din capitolul referitor la executarea hotărârilor penale. De asemenea, condamnatul aflat în stare de detenție sau internat într-un centru educativ poate participa la judecată și prin intermediul *videoconferinței*, la locul de deținere, cu acordul său și în prezența apărătorului ales sau numit din oficiu și, după caz, și a interpretului [art. 597 alin. (2[1]), introdus prin O.U.G. nr. 18/2016].

Atunci când părțile sunt prezente la judecarea contestației, instanța *va asculta concluziile* acestora, fără a fi necesară audierea contestatorului[3].

Instanța se pronunță prin *sentință*, atacabilă cu *contestație* potrivit art. 597 alin. (7) CPP, în termen de 3 zile de la comunicare. Procedura de soluționare este cea prevăzută în art. 597 alin. (8) CPP, ședința fiind publică, iar instanța se pronunță prin decizie definitivă, însă soluțiile ce se pot pronunța sunt cele prevăzute de dispozițiile art. 425[1] din același cod.

[1] Alin. (5) al art. 599 a fost introdus prin art. 102 pct. 346 din Legea nr. 255/2013.

[2] Art. 601[1] a fost introdus prin art. II pct. 132 din O.U.G. nr. 18/2016.

[3] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 214.

Reglementarea procedurii este aceeași și în cazul în care rezolvarea uneia dintre situațiile reglementate în titlul privind executarea hotărârilor penale este dată în competența instanței în a cărei circumscripție se află locul de deținere, însă atunci când instanța competentă este cea de la locul de detenție, soluția se comunică instanței de executare, pentru efectuarea înregistrărilor necesare în registre.

409. Contestația la executare

409.1. Natură juridică și condiții privind exercitarea. Natura contestației la executare a fost apreciată în mod diferit în doctrină. În legislația procesuală penală mai veche a fost considerată o cale de atac extraordinară și reglementată ca atare, considerându-se însă că, în realitate, este un *procedeu jurisdicțional de rezolvare a plângerilor îndreptate împotriva actelor de executare*, respectiv o activitate contencioasă privitoare la incidentele de executare care necesită intervenția organelor jurisdicționale[1]. Cum căile de atac, ordinare sau extraordinare, sunt expres și limitativ prevăzute de lege, considerăm că o contestație la executare nu reprezintă o cale de atac, ci *o procedură jurisdicțională de rezolvare a situațiilor relative la executarea hotărârii*, după rămânerea definitivă a acesteia.

În practica judiciară anterioară s-a apreciat că o contestație la executare reprezintă un mijloc procesual de rezolvare a incidentelor ivite în cursul executării unei hotărâri definitive, cu excepția variantei prevăzute la art. 461 alin. (1) lit. a) CPP [din 1968, art. 598 alin. (1) lit. a) CPP – n.n.] prin care s-a soluționat cauza în fond și s-a pronunțat o soluție de condamnare, și nu un mijloc de rezolvare a plângerilor ocazionate de punerea în executare a dispozițiilor dintr-o încheiere de ședință, chiar dacă și aceasta este o hotărâre, în sensul dispozițiilor art. 311 din același cod[2].

Pentru că jurisprudența a constatat că o contestație la executare reprezintă un mijloc procesual de rezolvare a incidentelor ivite în cursul executării unei hotărâri definitive prin care s-a soluționat cauza în fond, executarea cu întârziere a unui mandat de arestare preventivă nu constituie temei pentru promovarea unei contestații la executare[3]. În aceeași ordine de idei, nu poate fi invocată pe calea contestației la executare starea ilegală de arest, această situație putând fi invocată pe calea plângerii împotriva actelor sau măsurilor procurorului ori cu ocazia verificării legalității arestării preventive de către instanța de judecată[4].

Încheierea prin care a fost luată măsura arestării preventive este o încheiere prin care au fost luate măsuri vremelnice, asupra cărora se poate reveni în orice moment al procesului penal, iar calea de atac împotriva ei este recursul (în prezent contestația – n.n.). Contestația la executare formulată împotriva acestei încheieri este inadmisibilă[5]. Chiar dacă executarea se îndreaptă împotriva altei persoane decât aceea prevăzută în încheierea respectivă, nu sunt incidente dispozițiile art. 598 alin. (1) lit. b) CPP, deoarece acest text se referă la *condamnare*.

O contestație la executare *făcută în afara cazurilor expres prevăzute de lege este inadmisibilă*. Pe această cale nu se pot invoca nevinovăția, greșita condamnare a petentului condamnat în lipsa unor probe temeinice, greșita încadrare juridică a faptei sau alte aspecte ce țin de judecata în fond a cauzei și care se bucură de autoritate de lucru judecat. Astfel, practica este constantă în sensul că prin contestația la executare condamnatul nu poate cere instanței să stabilească nevinovăția sa, aceasta putându-se obține numai pe calea

[1] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 433; V. DONGOROZ Ș.A., *op. cit.*, vol. II, p. 354.
[2] Trib. București, s. I pen., sent. nr. 1286 din 13 octombrie 2004, în C.P.J.P. 2000-2004, p. 994.
[3] C.A. Iași, s. pen., dec. nr. 248/1997, în C.P.J. 1997, p. 152, *apud* D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 128.
[4] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2921 din 10 mai 2005, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 223.
[5] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 771 din 1 februarie 2005, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 220.

de atac extraordinară a revizuirii, dar poate dovedi că nu este persoana la care se referă mandatul de executare a pedepsei[1].

Deoarece contestația la executare reprezintă un mijloc jurisdicțional de rezolvare a incidentelor survenite în cursul executării pedepselor, este inadmisibil ca pe această cale să se schimbe încadrarea juridică dată faptei prin hotărâre definitivă sau să se individualizeze pedeapsa, întrucât s-ar aduce atingere autorității de lucru judecat[2]. De asemenea, schimbarea caracterizării juridice a unei fapte penale nu echivalează cu o cauză de micșorare a pedepsei ce ar putea primi eficiența legală printr-o contestație la executare, schimbarea încadrării juridice a faptelor nefiind posibilă pe calea contestației la executare[3].

În același sens, în jurisprudența anterioară s-a arătat că modificările legislative aduse prin Legea nr. 247/2005 dispozițiilor din Codul penal referitoare la legitima apărare nu constituie temei pentru aplicarea art. 458 alin. (1) CPP (din 1968 – n.n.), întrucât aplicarea acestui text de lege este limitată la situațiile când prin legea penală nouă fapta a fost dezincriminată ori pedeapsa prevăzută de lege este mai ușoară, și nici temei pentru exercitarea contestației la executare prevăzute în art. 461 alin. (1) lit. d) din același cod, întrucât contestația la executare prevăzută în acest text de lege privește cauze care înlătură răspunderea penală, cauze de stingere sau de micșorare a pedepsei, precum și orice alt incident ivit în cursul executării, iar nu cauze care înlătură caracterul penal al faptei, cum este legitima apărare (în prezent, aceasta este o cauză justificativă – n.n.)[4].

Pe calea contestației la executare nu este permisă redozarea pedepsei aplicate condamnatului prin hotărârea de condamnare[5].

Aplicarea dispozițiilor referitoare la beneficiul reducerii la jumătate a limitelor de pedeapsă prevăzute într-o lege specială este o chestiune de fond, urmând a fi avută în vedere de instanță la individualizarea judiciară a pedepsei, ca un criteriu obiectiv. Neaplicarea de către instanțe a acestor dispoziții nu poate fi invocată pe calea contestației la executare[6].

Prin contestație la executare nu se poate modifica o hotărâre, aducându-se atingere autorității de lucru judecat. Pe această cale *se pot invoca numai aspecte ce privesc exclusiv executarea hotărârilor*, nu se pot pune în discuție legalitatea și temeinicia hotărârilor în baza cărora se face executarea și nu se poate ajunge la modificarea hotărârilor rămase definitive[7].

409.2. Cazuri. a) *S-a pus în executare o hotărâre nedefinitivă* [art. 598 alin. (1) lit. a) CPP]. Petentul-condamnat poate formula contestație la executare în temeiul art. 598 alin. (1) lit. a) CPP atunci când s-a pus în executare o hotărâre nedefinitivă. Nu este definitivă și deci poate fi atacată cu apel sau contestație, după caz, o hotărâre penală dată în primă instanță care nu a fost comunicată părții sau care a fost comunicată cu încălcarea dispozițiilor legale (spre exemplu, la o altă adresă decât cea indicată de parte în cursul judecății). Nu are relevanță dacă acea hotărâre a fost deja pusă în executare, partea putând declara calea de atac oricând. Instanța va admite contestația și va dispune anularea formelor de executare emise în baza hotărârii nedefinitive. După admiterea contestației și anularea executării,

[1] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 216.

[2] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 7 din 15 ianuarie 2003, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 188.

[3] C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 99/R din 20 aprilie 1994, în C.P.J.P. 1994-1998, p. 154.

[4] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3200 din 18 mai 2006, în J.S.P. 2006, p. 227-230, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 624.

[5] C.A. Brașov, s. pen., dec. nr. 107/R din 27 aprilie 1994, în C.P.J.P. 1994-1998, p. 155.

[6] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1554 din 3 martie 2005, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 207.

[7] C.S.J., s. pen., dec. nr. 4607 din 10 decembrie 1999, în B.J. 1999, p. 339-340, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 627.

instanța de executare dispune comunicarea unei copii de pe dispozitivul hotărârii părții în drept, pentru a începe să curgă termenul de apel sau de contestație[1].

Astfel, într-o cauză, instanța de apel a constatat, prin încheiere, că apelul declarat de inculpat este introdus în termen, deoarece hotărârea penală nu i-a fost comunicată potrivit dispozițiilor legale, continuând judecarea apelului și cu privire la acest inculpat; întrucât instanța de apel nu avea la dispoziție niciun instrument procedural pentru a dispune anularea mandatului de executare a pedepsei închisorii, inculpatul a formulat contestație la executarea sentinței, ce a fost respinsă de prima instanță; recursul declarat de acesta împotriva sentinței prin care a fost respinsă contestația la executare a fost admis, instanța de control judiciar arătând în motivarea deciziei că, prin constatarea împrejurării că apelul declarat de inculpat împotriva sentinței penale de condamnare a fost formulat înăuntrul termenului prevăzut de lege, hotărârea apelată și-a pierdut caracterul definitiv pe care inițial îl dobândise în condițiile art. 416 pct. 2 CPP (din 1968 – n.n.), or, dat fiind faptul că apelul declarat în cauză are efect suspensiv de executare în virtutea dispozițiilor art. 370 din același cod, menținerea în ființă a formelor de executare emise în baza unei astfel de hotărâri nu are niciun fundament legal și, mai mult decât atât, eventuala lor punere în executare prin arestarea persoanelor la care se referă ar constitui o încălcare nepermisă a dreptului la libertate al acestora, garantat de art. 5 parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului, de art. 23 din Constituția României și de art. 5 CPP (din 1968 – n.n.). S-a reținut că în practica judiciară a instanțelor naționale se regăsesc numeroase spețe în care situații similare celor din prezenta cauză și-au găsit rezolvare pe calea contestației la executare întemeiate pe acest caz[2].

În același sens, s-a stabilit că, față de dispozițiile art. 461 alin. (1) lit. a) CPP [din 1968, art. 598 alin. (1) lit. a) CPP – n.n.], care permit introducerea contestației la executare când s-a pus în executare o hotărâre care nu era definitivă, nu are relevanță juridică dacă inculpatul se află și în prezent în termenul de apel. Este admisibilă contestația la executare formulată împotriva unei hotărâri care nu a rămas definitivă, întrucât hotărârea nu i-a fost comunicată potrivit prevederilor legale[3].

Apreciem că în prezent, în măsura în care instanța de apel constată că hotărârea penală nu este definitivă și apelul este declarat în termen, are posibilitatea de a dispune, cu caracter definitiv, anularea mandatului de executare a pedepsei închisorii și punerea în libertate a inculpatului, pentru evitarea menținerii acestuia în stare de deținere până la soluționarea unei eventuale contestații la executare; situația este similară cu aceea a repunerii în termenul de apel, de la momentul admiterii cererii hotărârea nefiind definitivă, astfel că se impune punerea în libertate a apelantului-inculpat[4].

b) *Executarea este îndreptată împotriva altei persoane decât cea prevăzută în hotărârea de condamnare* [art. 598 alin. (1) lit. b) CPP]. Nu mai este de actualitate Decizia nr. 9/2011[5] a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul competent să judece recursul în interesul legii, pronunțată în recurs în interesul legii, prin care s-a stabilit că, executarea fiind îndreptată împotriva altei persoane decât aceea prevăzută în hotărârea de condamnare, hotărârea este supusă revizuirii. Soluția în acest caz este de admitere a contestației, urmând ca formele de executare să fie emise pe numele real al persoanei care a săvârșit fapta.

[1] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 218.
[2] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 380 din 28 februarie 2013, nepublicată.
[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2930 din 10 mai 2005, în M. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 196.
[4] C.A. București, s. I pen., înch. din 1 august 2014, nepublicată.
[5] M. Of. nr. 717 din 12 octombrie 2011.

Dacă, dimpotrivă, executarea este îndreptată din eroare asupra unei alte persoane decât aceea prevăzută în hotărârea de condamnare, fără ca datele condamnatului să fie menționate greșit în hotărâre, soluția nu este de emitere a unor noi forme de executare, ci de încetare a executării în privința persoanei care a formulat contestația sau la care aceasta se referă.

Nu se poate considera că este incident cazul de contestație la executare prevăzut de art. 598 alin. (1) lit. b) CPP, din moment ce instanța a menționat în mod expres denumirea contestatoarei în dispozitivul deciziei penale și a indicat măsurile ce urmează a se lua în privința sa: „Prima instanță a apreciat în mod legal și temeinic că situația prevăzută la art. 598 alin. (1) lit. b) CPP nu este incidentă în cauză și, totodată, nu este incident niciunul dintre cazurile prevăzute la art. 598 alin. (1) CPP. Contestatoarea însăși a arătat în cererea formulată că în privința bunurilor sale s-a dispus de instanța de apel măsura sechestrului asigurător și recunoaște împrejurarea că instanța de apel a dispus această măsură în privința sa. De altfel, la o simplă lectură a dispozitivului deciziei penale nr. 1207 din 14 octombrie 2014, se observă că instanța de apel în mod expres a menținut măsurile asigurătorii și a respins contestația formulată de petenta SC P.D. SRL împotriva modalității de aducere la îndeplinire a măsurilor asigurătorii dispuse de instanță prin încheierea din 15 septembrie 2014. Or, în contextul în care din chiar dispozitivul deciziei menționate rezultă că instanța de apel a dispus luarea măsurii asigurătorii împotriva bunurilor aparținând contestatoarei, este evident că aceasta nu poate susține că executarea este îndreptată împotriva altei persoane decât aceea prevăzută în hotărârea de condamnare, cazul prevăzut la art. 598 alin. (1) lit. b) CPP nefiind incident. (...)

Curtea constată că, în realitate, în cererea petentei se contestă întinderea executării măsurii asigurătorii, respectiv împrejurarea că executarea ar purta, în concret, asupra bunurilor petentei până la concurența unei alte sume decât aceea prevăzută în hotărârea de condamnare. (...) Or, această susținere a petentei nu se încadrează în niciunul dintre cazurile de contestație la executare prevăzute la art. 598 alin. (1) CPP. (...) Se observă că hotărârea penală pusă în executare este definitivă, executarea este îndreptată împotriva persoanei prevăzute în hotărârea de condamnare, nu se invocă o nelămurire cu privire la hotărâre, ci o interpretare greșită a acesteia de către organele de executare, nu se invocă o împiedicare la executare, iar cel de-al patrulea caz nu are, evident, legătură cu susținerile petentei"[1].

c) *Se ivește vreo nelămurire cu privire la hotărârea care se execută sau vreo împiedicare la executare* [art. 598 alin. (1) lit. c) CPP]. Împiedicările la executare trebuie să se datoreze unor cauze legale prin care nu se poate pune în executare hotărârea sau nu poate continua executarea acesteia[2].

În jurisprudența anterioară s-a decis că reprezintă o *împiedicare la executare* faptul că în dispozitivul sentinței penale s-a stabilit pe durata termenului de încercare obligația inculpatului de a se supune măsurilor de supraveghere prevăzute de art. 86^3 alin. (1) CP (din 1969 – n.n.), fără a se enumera aceste măsuri și fără a se stabili organul abilitat să exercite supravegherea, motiv pentru care contestația la executare a fost admisă și inculpatul a fost obligat să se prezinte la datele fixate la serviciul de probațiune și să se supună măsurilor de supraveghere enumerate[3].

[1] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 216/C din 20 aprilie 2016, nepublicată.

[2] I. NEAGU, *op. cit.*, p. 689.

[3] Trib. București, s. a II-a pen., sent. nr. 540 din 22 aprilie 2004, în C.P.J.P. 2000-2004, p. 998.

Dispoziția de suspendare a executării pedepsei sub supraveghere fără indicarea organului care va exercita supravegherea și a datelor la care condamnatul trebuie să se prezinte la acesta, precum și dispoziția generică de a impune condamnatului respectarea obligațiilor prevăzute în art. 86^3 CP (din 1969 – n.n.) sunt de natură să creeze nelămuriri cu privire la hotărârea ce se execută. Sub cel din urmă aspect, s-a arătat că instanța nu poate impune condamnatului respectarea tuturor obligațiilor prevăzute în art. 86^3, ci numai a uneia sau a mai multora dintre ele, acestea urmând să fie precizate în dispozitivul hotărârii, cu concretizarea, după caz, a profilului cursului de învățământ ori de calificare, a limitei teritoriale ce nu trebuie depășită, a locurilor a căror frecventare, a persoanelor cu care intrarea în legătură sau a vehiculelor a căror conducere este interzisă, respectiv a măsurilor medicale ce trebuie respectate[1]. Această soluție rămâne de actualitate și raportat atât la dispozițiile art. 91 și urm. CP privind suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei, cât și la dispozițiile art. 85 și urm. din același cod referitoare la amânarea aplicării pedepsei.

În jurisprudența recentă s-a decis că, „în condițiile în care supravegherea persoanei condamnate (...) a fost transferată de la Serviciul de Probațiune București în sarcina Serviciului de Probațiune Buzău, instanța constată că se impune desemnarea a două instituții situate în raza județului Buzău, unde persoana condamnată va presta o muncă neremunerată în folosul comunității". Așadar, constatând că în cauză există o nelămurire cu privire la hotărârea care se execută, în baza art. 598 alin. (1) lit. c) CPP, instanța a admis contestația la executare formulată de judecătorul delegat, a constatat că supravegherea persoanei condamnate a fost transferată în sarcina Serviciului de Probațiune Buzău și, în baza art. 404 alin. (3) CPP, a dispus ca persoana condamnată să presteze pe parcursul termenului de supraveghere o muncă neremunerată în folosul comunității, pe o perioadă de 120 de zile lucrătoare, în cadrul Primăriei Comunei Mihăilești sau a Primăriei Municipiului Buzău[2].

S-a apreciat că desemnarea în hotărâre a unei instituții, care nu este abilitată să desfășoare muncă în folosul comunității, de instanța care a dispus condamnarea la pedeapsa închisorii cu suspendarea sub supraveghere poate constitui caz de împiedicare la executare: „Relativ la celelalte motive susținute de contestatoare, prin care precizează că munca în folosul comunității dispusă de instanța de fond prin sentința definitivă de condamnare nu poate fi executată în cadrul Agenției Naționale Antidrog, judecătorul delegat urmează a aprecia dacă o asemenea cerere se încadrează în dispozițiile art. 15 lit. c) din Legea nr. 253/2013, coroborate cu dispozițiile art. 554 alin. (2) CPP și ale art. 598 alin. (1) lit. c) din același cod, în sensul de a sesiza instanța de executare cu o contestație la executare întemeiată pe art. 598 alin. (1) lit. c) CPP, pentru a se aprecia dacă există o împiedicare la executarea sentinței penale nr. 1768 din 22 octombrie 2015 a Tribunalului București, Secția I penală, în condițiile în care Agenția Națională Antidrog nu face parte dintre instituțiile cu atribuții în executarea muncii în folosul comunității. Astfel, analizând baza instituțiilor în comunitate, așa cum a fost actualizată la data de 19 iulie 2016, se observă că petenta nu se regăsește pe lista instituțiilor din comunitate unde poate fi executată munca în folosul comunității, ci pe lista instituțiilor în cadrul cărora se execută alte măsuri dispuse de instanță în privința persoanelor supravegheate, respectiv măsuri de control, tratament sau îngrijire medicală"[3].

De asemenea, s-a arătat că este admisibilă, întrucât constituie o împiedicare la executare, contestația întemeiată pe acest caz prin care se solicită efectuarea corectă a computării

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2617 din 15 mai 2004, www.scj.ro.
[2] Jud. sect. 1 București, sent. pen. nr. 830 din 26 noiembrie 2014, definitivă prin necontestare, nepublicată.
[3] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 407/C din 25 iulie 2016, nepublicată.

reținerii și arestării preventive[1]. Apreciem că, în această situație, este vorba despre o *nelămurire*, iar nu o împiedicare la executare, întemeiată tot pe dispozițiile art. 598 alin. (1) lit. c) CPP. Soluția se impune cu atât mai mult, cu cât lit. d) a aceluiași articol nu mai face referire la „incident ivit în cursul executării", astfel că o contestație la executare prin care se solicită deducerea corectă a măsurii arestării preventive se va încadra, după cum am arătat, în cazul prevăzut la art. 598 alin. (1) lit. c) CPP, cu consecințe asupra competenței de soluționare a contestației la executare. Într-o altă opinie însă, s-a apreciat că sunt incidente atât dispozițiile art. 598 alin. (1) lit. c) CPP, cât și cele ale art. 598 alin. (1) lit. d). S-a arătat că deducerea operează și cu privire la perioade de arest preventiv executate într-o cauză din care a fost disjunsă cauza în care s-a pronunțat condamnarea petentului, chiar dacă acel dosar nu a fost definitiv soluționat[2].

Este admisibilă contestația la executare prin care se solicită computarea din pedeapsă a reținerii și arestării preventive, chiar dacă în cursul judecării a intervenit o normă legală care grațiază condiționat în întregime pedeapsa[3]. Este admisibilă contestația la executare prin care condamnatul solicită ca, din pedeapsa a cărei grațiere condiționată a fost revocată ca urmare a săvârșirii din nou a unei infracțiuni, să fie dedus timpul executat până la intervenirea grațierii[4].

În cazul în care se dispune confiscarea specială a unor bunuri, este necesar ca în dispozitivul hotărârii acestea să fie identificate (în special prin indicarea procesului-verbal de ridicare și a instituției unde acestea au fost depuse); în lipsa unor asemenea precizări, hotărârea nu poate fi executată, urmând a se promova o contestație la executare[5].

Dacă un înscris a fost declarat fals numai în parte, fără a se preciza care anume parte din acesta a fost anulată, sunt aplicabile dispozițiile art. 461 alin. (1) lit. c) CPP [din 1968, art. 598 alin. (1) lit. c) CPP – n.n.], existând o nelămurire cu privire la hotărârea ce se execută[6].

În cazul transferării persoanelor condamnate deținute în state membre ale Uniunii Europene, în vederea executării pedepsei închisorii într-un penitenciar din România, dacă după emiterea mandatului de executare a pedepsei închisorii de către instanța română statul emitent își retrage certificatul conform art. 13 din Decizia-cadru 2008/909/JAI a Consiliului din 27 noiembrie 2008 privind aplicarea principiului recunoașterii reciproce în cazul hotărârilor judecătorești în materie penală, instanța română dispune anularea mandatului de executare a pedepsei închisorii, în baza art. 154 alin. (13) lit. a) din Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, republicată, pe calea contestației la executare întemeiate pe dispozițiile art. 598 alin. (1) lit. c) CPP[7].

d) *Se invocă amnistia, prescripția, grațierea sau orice altă cauză de stingere ori de micșorare a pedepsei* [art. 598 alin. (1) lit. d) CPP]. Aplicarea suspendării condiționate a executării pedepsei nu constituie o cauză de stingere sau de micșorare a pedepsei în sensul prevederilor art. 461 alin. (1) lit. d) CPP (din 1968 – n.n.)[8].

---

[1] Trib. București, s. a II-a pen., sent. nr. 939 din 15 iulie 2004, în C.P.J.P. 2000-2004, p. 995; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 167 din 12 ianuarie 2006, www.scj.ro.

[2] C.A. Târgu Mureș, dec. pen. nr. 165 din 4 iulie 2014, nepublicată.

[3] Trib. jud. Bistrița-Năsăud, dec. pen. nr. 192/1977, în R.R.D. nr. 10/1978, p. 43, conform cu N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 435.

[4] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 837/1975, în R.R.D. nr. 2/1976, p. 68, *apud* N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 435.

[5] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 718/2005, în J.S.P. 2005, p. 180.

[6] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1834/2004, în Dreptul nr. 8/2004, p. 278, conform cu GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 919.

[7] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 1106 din 2 septembrie 2015, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 1081.

[8] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 515 din 27 martie 2001, în P.J.P. 2001-2002, p. 368.

Intervenirea *grațierii* poate fi invocată pe calea unei contestații la executare, conform art. 598 alin. (1) lit. d) CPP. S-a apreciat că este inadmisibilă contestația la executare prin care se solicită a se constata grațiată pedeapsa aplicată, atunci când sentința de condamnare este ulterioară actului de grațiere[1], întrucât sentința de condamnare definitivă se bucură de autoritate de lucru judecat. În plus, în prezent, neaplicarea grațierii constituie motiv de recurs în casație, potrivit art. 438 alin. (1) pct. 11 CPP. S-a decis și anterior că pe calea contestației la executare nu se poate modifica o hotărâre judecătorească definitivă prin care s-a aplicat greșit un act de grațiere, textul art. 461 CPP (din 1968, art. 598 CPP – n.n.) privind doar aplicarea grațierii, nu și modul în care grațierea a fost aplicată sau revocată printr-o hotărâre ce a dobândit autoritate de lucru judecat[2]. Conform noului cod, și în această situație este incident motivul de recurs în casație prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 11 CPP.

În aceeași ordine de idei, s-a arătat, într-o opinie[3], că interpretarea restrictivă a dispozițiilor art. 461 CPP (din 1968, art. 598 CPP – n.n.) dată de Înalta Curte de Casație și Justiție este în contradicție cu principiul consacrat de art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului, conform căruia orice persoană are dreptul la un proces echitabil. În condițiile în care legislația nu prevede expres o cale de atac în cadrul căreia să poată fi înlăturate nelegalitățile existente în hotărârile rămase definitive, se impune ca practicienii dreptului să procedeze la o interpretare extensivă a acelor dispoziții procedurale în vigoare, pentru justa soluționare a statutului juridic al oricărei persoane condamnate. În scopul realizării unei practici unitare în problema de drept în discuție, se impune imperios intervenția legiuitorului, care să prevadă o cale de reformare a hotărârilor ce au dobândit autoritate de lucru judecat în care, prin greșita soluționare a pluralității infracționale, au fost aplicate pedepse mai mari decât cele care puteau fi aplicate în condițiile unei legale soluționări a cauzelor. Această modificare legislativă se impune cu atât mai mult, cu cât Înalta Curte de Casație și Justiție nu împărtășește punctul de vedere, exprimat în practica instanțelor, în sensul interpretării extensive a dispozițiilor procedurale existente. În aceste condiții, ar însemna ca prin hotărârile judecătorești să se aducă atingere libertății individului condamnat, magistratul neavând instrumentul legal al remedierii acelor hotărâri pronunțate evident cu încălcarea legii.

Apreciem că *printr-o contestație la executare pot fi aplicate în mod direct dispozițiile Convenției europene a drepturilor omului*. Astfel, într-o speță s-a decis că, atunci când în cauză s-a aplicat o pedeapsă mai mare decât maximul special prevăzut de lege de către instanța de control judiciar învestită în ultimă instanță, deci fără posibilitatea unei căi ordinare de atac, contestația la executare întemeiată pe dispozițiile art. 7 parag. 1 teza finală din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale este admisibilă. În speță, Curtea Supremă de Justiție, admițând apelul declarat de parchet, a casat decizia atacată cu privire la soluția de achitare a inculpatului și a menținut dispozițiile sentinței penale cu privire la soluția de condamnare a inculpatului și

[1] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 1583/1999, în C.P.J.P. 1999, p. 264. În același sens este și practica anterioară: Trib. Suprem, dec. pen. nr. 1349/1980, în Repertoriu 1975-1980, p. 80, conform cu I. OANCEA, *op. cit.*, p. 77. Pentru alte discuții cu privire la această opinie, a se vedea *supra*, partea specială, nr. 407.

[2] Trib. București, s. I pen., dec. nr. 808/1992, în C.P.J.P. 1992, p. 69.

[3] M. MIHAI, M. CENUȘĂ, *op. cit.*, p. 125, cu referire la dec. pen. nr. 3790/2005 a I.C.C.J., prin care a fost admis recursul parchetului și a fost casată dec. nr. 197 din 17 mai 2005 a C.A. Iași, prin care a fost înlăturată, într-o contestație la executare, starea de recidivă prevăzută de art. 37 alin. (1) lit. a) CP (din 1969 – n.n.) și au fost aplicate dispozițiile art. 40 din același cod.

la pedepsele pe care urmează să le execute, aplicând o pedeapsă mai mare decât maximul special prevăzut de lege la data săvârșirii faptei.

Judecând recursul condamnatului împotriva sentinței penale prin care a fost respinsă contestația la executare, instanța de control judiciar a constatat că soluția instanței supreme a fost pronunțată cu încălcarea flagrantă a principiului legalității pedepsei („*nulla poena sine lege*"), consacrat atât în reglementările interne, cât și în cele internaționale ca o garanție a ocrotirii dreptului fundamental privitor la libertatea persoanei. „Astfel, potrivit art. 23 alin. (12) din Constituția României, al cărui titlu marginal este «Libertatea individuală», «Nicio pedeapsă nu poate fi stabilită sau aplicată decât în condițiile și în temeiul legii», iar art. 7 parag. 1 teza finală din Convenția europeană stabilește că «nu se poate aplica o pedeapsă mai severă decât aceea aplicabilă în momentul săvârșirii infracțiunii». Este adevărat că legislația națională a statului român recunoaște posibilitatea înlăturării unei asemenea erori judiciare doar pe calea revizuirii hotărârii penale definitive în urma constatării de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului a unei încălcări a vreunui drept prevăzut de Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, în condițiile art. 408[1] CPP (din 1968 – n.n.), însă, dat fiind faptul că România a ratificat prin Legea nr. 30/1994 Convenția anterior menționată, iar de la acea dată ea a devenit, conform art. 11 alin. (2) din Constituție, parte a dreptului intern, curtea, dând eficiență principiului protecției și al efectului direct al Convenției consacrat de art. 1 din Convenție, potrivit căruia părțile (statele membre) recunosc oricărei persoane supuse jurisdicției lor drepturile și libertățile prevăzute de Convenție, consideră că se impune remedierea neîntârziată a acestei încălcări evidente a principiului legalității pedepsei reglementat de art. 7 parag. 1 teza finală din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, rezultată din aplicarea față de persoana condamnatului, pentru infracțiunea de omor deosebit de grav prevăzută de art. 174 raportat la art. 176 lit. d) CP (din 1969 – n.n.), cu aplicarea art. 13 din același cod, a unei pedepse mai mari decât pedeapsa maximă ce era prevăzută de legea în vigoare la momentul comiterii faptei ce a atras respectiva pedeapsă. În acest sens, curtea, ținând seama și de imperativul de a nu aduce atingere autorității de lucru judecat de care se bucură hotărârea definitivă de condamnare, găsește că, prin aplicarea directă a art. 7 parag. 1 teza finală din Convenția europeană, este posibilă și chiar recomandată punerea de acord a pedepsei aplicate condamnatului cu legea aflată în vigoare la momentul săvârșirii faptei, prin reducerea pedepsei de 22 de ani închisoare aplicate pentru această infracțiune până la nivelul maximului special prevăzut de legea în vigoare la data de 30 octombrie 1995 (20 de ani închisoare), cu menținerea sporului de 3 ani închisoare legal aplicat prin hotărârea de condamnare"[1].

Conform noului Cod de procedură penală, această situație poate fi remediată în prezent prin promovarea căii extraordinare de atac a recursului în casație, întemeiat pe dispozițiile art. 438 alin. (1) pct. 12 CPP.

Cazurile care țin de stingerea ori micșorarea pedepsei trebuie să apară ulterior dobândirii autorității de lucru judecat, iar instanța de executare să nu fi fost în măsură să ia cunoștință de acestea la data soluționării cauzei. Solicitarea condamnatului de a se constata că în mod greșit s-a stabilit starea de recidivă, deoarece condamnarea ce s-a reținut a fi primul termen al recidivei era dintre cele prevăzute la art. 38 CP (din 1969, art. 42 CP – n.n.), va fi respinsă ca neîntemeiată, deoarece încadrarea juridică dată faptei nu poate fi schimbată pe calea contestației la executare[2]. Trebuie observat că în jurisprudența recentă s-a considerat

[1] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 557 din 11 martie 2011, nepublicată.

[2] C.A. Ploiești, dec. pen. nr. 423/A din 18 octombrie 1999, în S.U.B.B. nr. 2/2000, p. 89.

că starea de recidivă nu este o situație pentru care să fie necesară schimbarea încadrării juridice a faptei.

Articolul 19 din Legea nr. 682/2002 nu este o cauză de micșorare a pedepsei apărută după rămânerea definitivă a unei sentințe, ci o cauză specială de reducere a pedepsei, cu aplicabilitate temporară, până la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare[1]. În sens contrar, s-a decis că o asemenea contestație este admisibilă, în măsura în care denunțul formulat de condamnat în cursul procesului penal a fost finalizat după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare, însă este fondat numai în măsura în care pedeapsa aplicată depășește maximul special prevăzut de lege pentru infracțiunea pentru care s-a dispus condamnarea denunțătorului, redus cu jumătate. Astfel, s-a arătat că „curtea nu poate împărtăși opinia judecătorului fondului în sensul că, pentru a beneficia de aplicarea dispozițiilor art. 19 din Legea nr. 682/2002, se impune ca, la data formulării denunțului, calitatea de martor să fi fost deja dobândită, în cauza de față acest lucru întâmplându-se ulterior formulării denunțului, întrucât din textul de lege incident nu rezultă o astfel de condiționare, care de altfel ar fi și imposibilă în practică, în condițiile în care, în mod firesc și logic, numai după data formulării unui denunț persoana care l-a formulat este citată în calitate de martor în cauza alcătuită pe baza denunțului respectiv. Opinia primei instanțe ar putea fi valabilă numai dacă dosarul în care se dobândește calitatea de martor este deja alcătuit la momentul formulării denunțului pe baza unei alte sesizări permise de lege, situație care nu se regăsește în speța dedusă judecății, dispozițiile art. 19 din Legea nr. 682/2002 nefăcând distincția între cele două situații posibile din practică menționate anterior.

De asemenea, curtea nu poate fi de acord cu opinia reprezentantului parchetului, care a apreciat că în cadrul procesual actual este inadmisibilă aplicarea dispozițiilor art. 19 din Legea nr. 682/2002, a cărui aplicare se poate face numai pe parcursul judecății pe fond a cauzei în care contestatorul a avut calitatea de inculpat. Se constată, astfel, că între data formulării denunțului și rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare s-a scurs o perioadă de timp de aproximativ un an de zile și, mai mult, perioadă în care contestatorul a fost în imposibilitate de a beneficia de dispozițiile art. 19 și de a face vorbire despre calitatea sa de martor denunțător, întrucât denunțul său nu fusese materializat. Față de cele reținute, se constată că petentul a fost în imposibilitate de a invoca dispozițiile art. 19 din Legea nr. 682/2002 și de a beneficia de reducerea pedepsei în cursul soluționării fondului cauzei, cu atât mai mult cu cât și tragerea la răspundere penală a persoanei pe care contestatorul a denunțat-o s-a făcut ulterior soluționării definitive a propriei cauze penale (...). Se constată, astfel, că, și în situația în care contestatorul ar fi învederat instanței de recurs împrejurarea că a formulat un denunț în temeiul căruia poate beneficia de dispozițiile art. 19 din Legea nr. 682/2002, la data soluționării recursului (implicit a soluționării definitive a fondului cauzei), nu se putea examina una dintre condițiile cumulative prevăzute de dispozițiile legale mai sus menționate, mai precis cea referitoare la tragerea la răspundere penală, având în vedere că hotărârea de condamnare a persoanei denunțate a fost pronunțată după condamnarea definitivă a contestatorului.

Pe cale de consecință, curtea apreciază că această împrejurare constituie «orice altă cauză de micșorare a pedepsei» în sensul art. 598 alin. (1) lit. d) teza finală CPP, așa încât contestația la executare formulată de condamnat este admisibilă. Pe de altă parte, se constată că sunt îndeplinite toate condițiile prevăzute de art. 19 din Legea nr. 682/2002,

[1] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 1039 din 5 iunie 2013, nepublicată.

căci condamnatul, care a avut calitatea de martor în sensul art. 2 lit. a) pct. 1 și 2 din Legea nr. 682/2002 și care a comis o infracțiune gravă, a formulat un denunț în timpul judecății, în urma căruia a avut loc tragerea la răspundere penală a unei persoane care a săvârșit infracțiuni grave, așa încât se impune ca petentul să beneficieze de reducerea pedepselor aplicate.

În legătură cu consecința reținerii în prezentul cadru procesual a dispozițiilor art. 19 din Legea nr. 682/2002, în condițiile în care textul de lege incident face referire la reducerea la jumătate a limitelor pedepsei prevăzute de textul incriminator și pentru că se impune cu prioritate respectarea autorității de lucru judecat a hotărârii de condamnare, în sensul de a nu se proceda într-o contestație la executare la o reindividualizare a pedepselor aplicate printr-o hotărâre definitivă ca urmare a reținerii art. 19 din Legea nr. 682/2002, curtea nu poate fi de acord cu concluziile apărării în sensul că se impune reducerea la jumătate a pedepsei rezultante de 18 ani închisoare aplicate contestatorului (...).

În consecință, curtea apreciază că singurul criteriu la care se poate raporta cu privire la consecințele reținerii dispozițiilor art. 19 din Legea nr. 682/2002, după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare, este principiul legalității pedepsei, instituit de art. 2 alin. (3) CP, respectiv de art. 2 CPP 1968 și care se regăsește reglementat și de art. 7 din Convenția europeană a drepturilor omului, care arată că «Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, în momentul în care a fost săvârșită, nu constituia o infracțiune, potrivit dreptului național sau internațional. De asemenea, nu se poate aplica o pedeapsă mai severă decât aceea care era aplicabilă în momentul săvârșirii infracțiunii». Aplicând acest principiu la speța dedusă judecății, curtea constată că, la momentul săvârșirii infracțiunilor pentru care a fost condamnat contestatorul, limitele de pedeapsă pentru respectivele infracțiuni erau mai mari decât în prezent, respectiv, pentru infracțiunea prevăzută de art. 2 alin. (1) și (2) din Legea nr. 143/2000, limitele erau de la 10 ani la 20 de ani închisoare și interzicerea unor drepturi, față de 5-12 ani închisoare și interzicerea unor drepturi în prezent, iar pentru infracțiunea prevăzută de art. 3 alin. (1) și (2) din aceeași lege, limitele erau de la 15 ani la 25 de ani închisoare și interzicerea unor drepturi, față de 7-15 ani închisoare și interzicerea unor drepturi în prezent.

În condițiile reținerii dispozițiilor art. 19 din Legea nr. 682/2002, aceste limite ar fi fost reduse la jumătate dacă aplicarea art. 19 ar fi fost posibilă anterior rămânerii definitive a hotărârii de condamnare. Drept urmare, reținând ca principii de bază ce trebuie respectate în cauză autoritatea de lucru judecat a hotărârii de condamnare și principiul legalității pedepsei, curtea consideră că reducerea ce se impune ca urmare a aplicării art. 19 din Legea nr. 682/2002 trebuie să se facă la limita maximă prevăzută de lege pentru fiecare dintre infracțiunile pentru care contestatorul a fost condamnat, limită maximă stabilită prin reducerea la jumătate, conform art. 19, cu luarea în considerare a limitelor speciale valabile la momentul săvârșirii faptelor, și nu în prezent"[1].

O altă problemă dezbătută de instanțe privește *admisibilitatea unei noi contestații la executare pentru aplicarea legii penale mai favorabile, în cazul în care, după respingerea unei cereri similare, au fost pronunțate hotărâri de către Înalta Curte de Casație și Justiție în recurs în interesul legii sau o hotărâre în dezlegarea unei chestiuni de drept ori de către Curtea Constituțională.*

În esență, s-a exprimat opinia în sensul că pronunțarea unei astfel de hotărâri reprezintă o împrejurare nouă, în sensul art. 598 alin. (1) lit. d) CPP, deci o nouă contestație la

[1] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 41/C din 20 ianuarie 2015, nepublicată.

executare este admisibilă, dar și opinia contrară. Opinia majoritară pare a fi aceea că astfel de decizii pot fi considerate motive sau apărări noi în formularea unei noi cereri de aplicare a dispozițiilor art. 6 CP, în condițiile art. 598 și urm. CPP, deoarece, potrivit art. 6 alin. (1)-(3) CP, când după rămânerea definitivă a unei hotărâri de condamnare și până la executarea pedepsei a intervenit o lege penală mai favorabilă, sancțiunea aplicată, dacă este mai mare decât maximul special prevăzut de legea nouă, se reduce la acest maxim, pedeapsa detențiunii pe viață se înlocuiește cu maximul închisorii prevăzut de legea nouă pentru aceeași infracțiune, dacă închisoarea este singura pedeapsă prevăzută pentru acea faptă, iar închisoarea se înlocuiește cu amenda, care nu poate depăși maximul prevăzut de legea nouă pentru aceeași infracțiune, când amenda este singura pedeapsă prevăzută de lege pentru acea faptă. Articolul 6 CP fiind o expresie a principiului legalității, implică obligația ca orice sancțiune să își găsească temei în lege, însă nu numai în momentul pronunțării, ci pe întreaga durată a executării pedepsei.

Potrivit art. 595 alin. (1) CPP, „Când după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare (...) intervine o lege ce nu mai prevede ca infracțiune fapta pentru care s-a pronunțat condamnarea ori o lege care prevede o pedeapsă (...) mai ușoară decât cea care se execută ori care urmează a se executa, instanța ia măsuri pentru aducerea la îndeplinire, după caz, a dispozițiilor art. 4 și 6 din Codul penal". Conform art. 598 CPP, contestația împotriva executării hotărârii penale se poate face, între altele, și atunci când se invocă amnistia, prescripția, grațierea sau orice altă cauză de stingere ori de micșorare a pedepsei, iar potrivit art. 599 din același cod, cererile ulterioare de contestație la executare sunt inadmisibile dacă există identitate de persoană, de temei legal, de motive și de apărări.

Noțiunea de „lege" include, în accepțiunea Convenției europene a drepturilor omului, și jurisprudența; cu atât mai mult trebuie recunoscută valoarea de „act cu putere de lege" unui act jurisprudențial căruia caracterul obligatoriu îi este conferit chiar prin lege. Pe de altă parte, modificarea sau încetarea dispozițiilor privind pedeapsa din hotărârea penală definitivă se realizează numai în procedurile privind executarea și numai determinat de descoperirea unor împrejurări care nu au fost cunoscute de instanță la data rămânerii definitive a hotărârii. Prin urmare, se poate considera că hotărârile pronunțate în baza art. 477 CPP reprezintă un element de noutate, ce constituie un motiv sau apărare nouă, conform art. 599 alin. (5) CPP, pentru a fi admisibilă cererea.

O nouă cerere de aplicare a dispozițiilor art. 6 CP este admisibilă, urmând a fi calificată contestație la executare întemeiată pe dispozițiile art. 598 alin. (1) lit. d) CPP, câtă vreme se invocă o cauză de micșorare a pedepsei, în măsura în care termenul de 6 luni prevăzut în norma specială din art. 23 din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Codului de procedură penală, modificată și completată prin O.U.G. nr. 116/2013, a fost depășit.

Nu se poate face aplicarea art. 6 CP, atâta vreme cât la soluționarea cauzei în fond sau în apel s-a procedat la aplicarea art. 5 CP relativ la intervenirea unei legi penale noi în cursul judecății, contestația la executare fiind nefondată: „Prima instanță a constatat în mod corect că nu sunt incidente dispozițiile art. 6 CP în ceea ce privește pedeapsa pe care petentul o execută, aceste dispoziții fiind incidente numai în situația în care legea penală nouă a intervenit după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare. În cauză, judecata în apel s-a desfășurat după data de 1 februarie 2014, data intrării în vigoare a noului cod, astfel că instanța de apel a procedat la aplicarea dispozițiilor art. 5 CP referitoare la intervenirea unei legi penale noi în cursul procesului (...). Or, în aceste condiții, nu se pune problema analizei pedepsei aplicate condamnatului din perspectiva art. 6 CP, din moment ce intervenirea noii legi a avut loc mai înainte de rămânerea definitivă a hotărârii

de condamnare, fiind incidente dispozițiile art. 5 CP. La stabilirea sancțiunii au fost deja avute în vedere noile reglementări, instanța de apel procedând la aplicarea pedepsei conform art. 5 CP, decizia bucurându-se de autoritate de lucru judecat inclusiv sub aspectul stabilirii legii penale mai favorabile"[1].

Amnistia poate constitui caz de contestație la executare numai atunci când a intervenit după ce hotărârea de condamnare a rămas definitivă, iar înlăturarea executării pedepsei nu s-a făcut din oficiu de către judecătorul delegat sau acesta a respins cererea de aplicare a amnistiei cu motivarea că persoana condamnată este exceptată de lege; prin contestație se poate obține de la instanța de executare aplicarea amnistiei omise sau refuzate a fi aplicată. Dacă amnistia a intervenit în cursul judecății, iar instanța a considerat că nu se aplică inculpatului, soluția dată nu poate fi atacată prin contestație la executare[2].

S-a apreciat însă că împrejurarea că, ulterior condamnării definitive, cu reținerea stării de recidivă, fapta penală ce a atras condamnarea care reprezintă primul termen al recidivei a fost amnistiată constituie un incident ivit în cursul executării, în sensul art. 461 alin. (1) lit. d) CPP (din 1968 – n.n.), iar această împrejurare poate fi invocată pe calea contestației la executare, prin care se tinde, fără a se atinge autoritatea de lucru judecat a hotărârii de condamnare, la înlăturarea constatării că ultima infracțiune a fost săvârșită în stare de recidivă[3]. Cum dispozițiile art. 598 alin. (1) lit. d) CPP nu mai fac referire la incidentul ivit în cursul executării, credem că o asemenea împrejurare se încadrează în același text de lege, însă pe motivul intervenirii unei cauze de stingere ori de micșorare a pedepsei.

Prin contestația la executare se poate invoca prescripția executării pedepsei, *nu și a răspunderii penale*[4]. S-a apreciat că textul art. 461 alin. (1) lit. d) CPP [din 1968, art. 598 alin. (1) lit. d) CPP – n.n.] se referă la prescripția executării pedepsei ca o cauză care înlătură consecințele condamnării, iar nu ca temei al stingerii obligației de plată a cheltuielilor judiciare către stat, astfel că este contrară legii hotărârea prin care, la sesizarea judecătorului delegat, s-a constatat prescrisă, pe calea contestației la executare, obligația de plată a cheltuielilor judiciare către stat, conform O.G. nr. 11/1996 (în vigoare la acea dată – n.n.)[5].

S-a decis că, potrivit art. 89 alin. (5) din Legea nr. 302/2004, transmiterea spre executare a mandatului european de arestare autorității străine competente să îl primească sau să îl execute întrerupe cursul prescripției, reținându-se, totodată, că „termenul de prescripție a executării pedepsei s-a întrerupt și prin începerea executării pedepsei, 23 noiembrie 2009, când condamnatul a fost arestat de către autoritățile italiene. Și Înalta Curte de Casație și Justiție, în considerentele Deciziei pronunțate în recurs în interesul legii nr. 2/2012, a apreciat că efectul întreruptiv de prescripție se impune a fi recunoscut în situația în care față de persoana solicitată se dispune și se ia măsura arestării provizorii în vederea predării în baza mandatului european de arestare emis de autoritățile române, momentul arestării marcând momentul de început al executării obligației persoanei la respectarea dreptului statului român. Un argument în plus este, într-adevăr, și acela că arestul executat în statul străin este considerat a fi efectuat în faza de executare a procesului penal și urmează a se deduce din durata pedepsei, potrivit art. 15 alin. (1) din Legea nr. 302/2004, republicată.

---

[1] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 335/C din 15 iunie 2016, nepublicată.

[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 920.

[3] Trib. Suprem, dec. pen. nr. 1173/1977, conform cu I. OANCEA, *op. cit.*, p. 77.

[4] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 225.

[5] Jud. Roșiori de Vede, sent. pen. nr. 89/2000 și nr. 90/2000, definitive prin neapelare, nepublicate, conform cu D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 132.

Chiar dacă în noiembrie 2013 a fost retras mandatul european de arestare emis pe numele condamnatului, întrucât în urma modificărilor legislative au dispărut temeiurile ce au stat la baza emiterii sale, în ceea ce privește cuantumul pedepsei închisorii prevăzute de lege pentru emiterea sa, nu se poate considera că prin aceasta a fost anihilat efectul întreruptiv al mandatului european de arestare, atât timp cât, la data emiterii și a transmiterii sale, respectiv la data arestării sale de către autoritățile din Italia – 15 decembrie 2009 –, acesta își producea pe deplin efectele, inclusiv cele referitoare la întreruperea prescripției.

Având astfel în vedere că în speța de față au operat cauze de întrerupere a executării pedepsei, un nou termen de prescripție a executării pedepsei – de 5 ani și 6 luni închisoare – curgând de la data întreruperii, 23 noiembrie 2009 și 15 decembrie 2009, instanța reține că, la data încarcerării în România a condamnatului, respectiv 1 septembrie 2014, termenul de prescripție a executării pedepsei, de 5 ani și 6 luni închisoare, nu era împlinit"[1].

Admiterea unei excepții de neconstituționalitate, în speță relativ la art. 8 din Legea nr. 543/2002, a avut drept efect promovarea și admiterea unor contestații la executare în temeiul art. 461 alin. (1) lit. d) CPP (din 1968 – n.n.), apreciindu-se că o asemenea decizie constituie „incident ivit în cursul executării"; după cum am arătat, acest caz de contestație la executare nu mai este prevăzut de noul cod; apreciem că pronunțarea unei asemenea decizii de către Curtea Constituțională poate constitui motiv de contestație la executare numai dacă se încadrează în celelalte cazuri prevăzute de noul cod, spre exemplu, dacă generează o împiedicare la executare.

Astfel, fiind sesizată pe calea excepției în dosarele nr. 609/2002 al Curții Supreme de Justiție, Secția penală, nr. 10964/2002 al Judecătoriei Cluj-Napoca, nr. 3577/2002 al Tribunalului București, Secția I penală, nr. 3352/2002 al Tribunalului Sălaj și nr. 548/2002 al Judecătoriei sectorului 3 București, Curtea Constituțională s-a pronunțat prin Decizia nr. 86 din 27 februarie 2003[2], admițând excepția de neconstituționalitate a art. 8 din Legea nr. 543/2002. Curtea a stabilit că textul este neconstituțional, întrucât limitează aplicarea legii la pedepse, măsuri și sancțiuni stabilite prin hotărâri judecătorești rămase definitive până la data intrării în vigoare a legii, excluzând pedepsele, măsurile și sancțiunile aplicate ulterior pentru fapte săvârșite până la această dată. Este adevărat că toate dosarele în care s-a invocat excepția de neconstituționalitate a art. 8 din Legea nr. 543/2002 privesc cauze aflate în judecata pe fondul cauzei sau în căi de atac ordinare, ceea ce duce la concluzia că soluția în cauză nu depinde de intervenirea unei legi de grațiere. Dacă Curtea Constituțională ar fi respins excepția ca inadmisibilă, aceasta ar fi putut fi invocată ulterior în cursul unei contestații la executarea sentințelor penale definitive pronunțate în acele cauze, situație în care de soluționarea excepției ar fi depins fondul cauzei și, mai devreme sau mai târziu, Curtea ar fi fost nevoită să se pronunțe asupra excepției[3].

Contestația la executare întemeiată pe prevederile art. 598 alin. (1) lit. d) CPP se poate face numai când se invocă amnistia, prescripția, grațierea sau orice altă cauză de stingere ori de micșorare a pedepsei, iar aplicabilitatea prevederilor art. 595 alin. (1) din același cod este limitată la situațiile când, după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare, intervine o lege ce nu mai prevede ca infracțiune fapta pentru care s-a pronunțat condamnarea sau o lege care prevede o pedeapsă mai ușoară decât cea care se execută ori urmează a se executa[4].

---

[1] Jud. sect. 2 București, sent. pen. nr. 675 din 23 septembrie 2014, nepublicată.

[2] M. Of. nr. 207 din 31 martie 2003.

[3] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 227.

[4] *Ibidem*. A se vedea și I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 3200 din 18 mai 2006, redată *supra*, partea specială, nr. 409.1.

Pe calea contestației la executare se poate invoca doar incidența unui act de clemență care are drept efect stingerea sau micșorarea pedepsei, și *nu înlăturarea actului de clemență*[1]. Înlăturarea unei grațieri nu este posibilă pe calea contestației la executare[2], acesta constituind motiv de recurs în casație, conform art. 438 alin. (1) pct. 11 CPP.

S-a decis că este nelegală hotărârea instanței de fond, menținută de tribunal în apel, prin care s-a înlăturat sporul de pedeapsă, definitiv aplicat în urma contopirii mai multor pedepse, stabilite prin aceeași hotărâre de condamnare, cu motivarea că, unele dintre pedepse fiind grațiate, în cauză sunt întrunite cerințele art. 461 alin. (1) lit. d) CPP [din 1968, art. 598 alin. (1) lit. d) CPP – n.n.] privitoare la existența unei cauze de stingere ori de micșorare a pedepsei[3]. Însă, în situația în care dintre pedepsele contopite una singură este în continuare executabilă, celelalte fiind grațiate, sporul de pedeapsă, deși nu poate fi înlăturat, nu se va executa decât în măsura în care se dispune ulterior revocarea grațierii condiționate, astfel că pedepsele grațiate devin din nou executabile, reînvie concursul de infracțiuni și, pe cale de consecință, și sporul de pedeapsă devine executabil[4].

409.3. Competența. Competența prevăzută de art. 598 alin. (2) CPP *nu este alternativă*, ci determinată de situația celui condamnat, dacă se află sau nu deținut în cursul executării pedepsei în penitenciar. Astfel, în cazurile prevăzute la art. 598 alin. (1) lit. a), b) și d) CPP, contestația se face, după caz, la *instanța de executare* sau la *instanța în a cărei circumscripție se află locul de deținere*, iar în cazul prevăzut la alin. (1) lit. c), la *instanța care a pronunțat hotărârea ce se execută*. În cazul în care nelămurirea privește o dispoziție dintr-o hotărâre pronunțată în apel sau în recurs în casație, competența revine, după caz, *instanței de apel* sau *Înaltei Curți de Casație și Justiție*.

În practica judiciară anterioară s-a decis că, în cazul în care condamnatul, fiind extrădat din străinătate, se află în tranzit într-un loc de deținere la data formulării contestației la executare întemeiate pe prevederile art. 461 alin. (1) lit. d) CPP [din 1968, art. 598 alin. (1) lit. d) CPP – n.n.], competența de a soluționa contestația la executare nu aparține instanței în circumscripția căreia se află acest loc de deținere, ci instanței de executare sau instanței în circumscripția căreia se află locul de deținere unde condamnatul execută pedeapsa, potrivit art. 461 alin. (2) din același cod [art. 598 alin. (2) CPP – n.n.][5].

În condițiile în care hotărârea primei instanțe a fost modificată în căile de atac, în speță în apel, dispunându-se anularea datelor nereale consemnate în înscrisurile aflate la dosar, fără a se determina concret fiecare mențiune falsă în parte, pentru a se putea trece la executare, s-a decis că ceea ce se execută cu privire la anularea mențiunilor nereale este hotărârea instanței de apel, care a desființat sentința sub acest aspect, astfel că instanța care a pronunțat hotărârea ce se execută este instanța de apel, competentă deci să soluționeze contestația la executare întemeiată pe dispozițiile art. 461 alin. (1) lit. c) CPP [din 1968, art. 598 alin. (1) lit. c) CPP – n.n.][6]. De asemenea, în practica instanțelor s-a stabilit că în componența completului ce va soluționa o contestație întemeiată pe dispozițiile art. 598 alin. (1) lit. c) CPP atunci când există o nelămurire cu privire la hotărârea ce se execută vor intra judecătorii care au pronunțat acea hotărâre. Din acest motiv, o cerere de recuzare

[1] Trib. Timiș, dec. pen. nr. 62/1982, în R.R.D. nr. 6/1982, p. 94, conform cu N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 435.

[2] Trib. Timiș, dec. pen. nr. 60/1982, în R.R.D. nr. 9/1982, p. 94, *apud* N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 435. Înlăturarea grațierii era posibilă pe calea recursului în anulare, prevăzut de art. 409-414[1] CPP 1968.

[3] C.A. Pitești, dec. pen. nr. 18 din 13 ianuarie 2005, portal.just.ro.

[4] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 230.

[5] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 175 din 12 ianuarie 2006, www.scj.ro.

[6] C.S.J., s. pen., dec. nr. 1834/2003, în R.D.P. nr. 3/2004, p. 162.

întemeiată pe dispozițiile art. 64 alin. (3) CPP nu este fondată. S-a reținut că, potrivit art. 64 alin. (6) CPP, judecătorul care s-a pronunțat cu privire la o măsură supusă contestației nu poate participa la soluționarea contestației, fiind avută însă în vedere contestația drept cale de atac, iar nu contestația la executare, întrucât aceasta nu reprezintă o cale de atac. „Această concluzie este rezultatul interpretării logice a textului de lege, în condițiile în care în art. 64 alin. (3)-(5) CPP se face referire la «judecarea aceleiași cauze într-o cale de atac sau la rejudecarea cauzei după desființarea ori casarea hotărârii», la «procedura camerei preliminare, la judecata în fond sau în căile de atac» și «la judecata în fond sau căile de atac», după soluționarea plângerii împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată. Este evident astfel că art. 64 alin. (6) CPP se referă la calea de atac a contestației prevăzută în mod expres de Codul de procedură penală în cadrul mai multor instituții juridice și a cărei procedură este reglementată de dispozițiile art. 425[1] din același cod. Prin urmare, completul care a pronunțat hotărârea cu privire la care s-a formulat contestația la executare nu este incompatibil să judece contestația la executare, nefiind aplicabil cazul de incompatibilitate prevăzut de art. 64 alin. (6) CPP"[1].

De asemenea, conform art. 111 alin. (6) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, „Cererile de îndreptare a erorilor materiale și cererile de completare sau lămurire a hotărârii se soluționează de completul care a pronunțat hotărârea a cărei îndreptare ori lămurire se solicită. Aceeași rezolvare se va da și contestațiilor la executare prevăzute de art. 598 alin. (1) lit. c) teza I din Codul de procedură penală și de art. 712 alin. (2) din Codul de procedură civilă. În cazul completelor colegiale, judecătorii care au pronunțat hotărârea se vor reuni chiar dacă nu mai fac parte, împreună, din același complet. Dacă la data apariției oricăreia dintre situațiile menționate numai unul sau unii dintre respectivii judecători își desfășoară activitatea în cadrul secției, completul va fi întregit cu unul ori, după caz, 2 judecători din lista de permanență de la data înregistrării cererii de îndreptare a erorilor materiale sau a cererii de completare ori lămurire a hotărârii, respectiv a contestației la executare".

În opinia noastră, în condițiile în care nelămurirea vizează o dispoziție a instanței de apel, care s-a pronunțat prin decizie definitivă, instanța de apel se pronunță prin decizie, în complet format din doi judecători, decizia pronunțată în contestație la executare fiind definitivă; de altfel, practica instanțelor este constantă în acest sens.

Instanța competentă să judece contestația la executare *se stabilește în raport cu cazul de contestație incident în cauză*, iar nu cu acela invocat de contestator. Ca atare, în cazul în care contestatorul a invocat atât cazul de contestație la executare prevăzut în art. 461 alin. (1) lit. c) CPP (din 1968 – n.n.), cât și pe cel prevăzut la lit. d), însă în speță este incident numai acest din urmă caz de contestație, iar condamnatul nu a fost încă arestat în vederea executării pedepsei, competența revine instanței de executare, potrivit art. 461 alin. (2) raportat la art. 460 alin. (1) CPP (din 1968 – n.n.)[2].

Tot în practica anterioară s-a arătat că, în cazul în care, în temeiul prevederilor Legii nr. 302/2004, modificată prin Legea nr. 224/2006, curtea de apel a dispus recunoașterea unor hotărâri penale străine, transferarea condamnatului pentru continuarea executării pedepsei într-un penitenciar din România, conversiunea condamnării și a emis mandatul de executare a pedepsei, curtea de apel nu constituie instanță de executare, în sensul art. 418 și art. 461 alin. (2) CPP (din 1968 – n.n.), ci o instanță specială desemnată ca autoritate judiciară competentă în unele dintre procedurile reglementate în legea menționată. Într-un

[1] C.A. Brașov, înch. din 14 aprilie 2015, nepublicată.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2010 din 24 martie 2006, www.scj.ro.

atare caz, instanța competentă să judece contestația la executare nu este, prin urmare, curtea de apel, ci instanța competentă material potrivit legii române să judece în primă instanță infracțiunile pentru care contestatorul a fost condamnat în străinătate, în a cărei circumscripție se află locul de deținere a condamnatului[1].

Dacă persoana condamnată se află în momentul formulării contestației în arestul secției de poliție din circumscripția instanței de executare, competentă a soluționa contestația este instanța de executare, iar nu instanța în circumscripția căreia se află penitenciarul unde condamnatul execută pedeapsa la data când se judecă contestația[2].

Tot astfel, în cazul în care, după transferarea persoanei condamnate în vederea executării pedepsei închisorii în România, aceasta invocă, pe calea contestației la executare, în temeiul art. 461 alin. (1) lit. d) CPP (din 1968 – n.n.), o cauză de micșorare a pedepsei – constând în reducerea pedepsei prin scăderea zilelor de închisoare rezultate din transformarea amenzii în închisoare, întrucât pedeapsa amenzii a fost anulată –, instanța competentă se stabilește potrivit art. 460 din același cod. În acest caz, competența de soluționare a cauzei nu aparține Curții de Apel București, întrucât persoana condamnată nu solicită conversiunea condamnării[3].

Contestația la executare cu privire la *orice altă chestiune* decât cele la care se referă art. 598 alin. (1) lit. a), b), c) CPP este de competența instanței civile[4].

Soluționarea contestației introduse împotriva unui *act de executare civilă* este de competența instanței civile, chiar dacă debitul provine dintr-o hotărâre penală [art. 600 alin. (3) CPP][5]. Contestația la executare introdusă cu privire la *executarea laturii civile* a hotărârii este de competența judecătoriei, ca instanță civilă, chiar dacă procesul penal în care s-a dat hotărârea ce se execută a fost judecat în primă instanță de tribunal[6].

409.4. Rezolvarea contestației la executare diferă în funcție de cazul invocat. Astfel, când hotărârea nu este definitivă, se anulează formele de executare și se dispune îndeplinirea formalităților de comunicare a copiei de pe dispozitiv celui în drept. În cazul în care o altă persoană decât condamnatul este arestată în executarea pedepsei, aceasta este pusă în libertate, iar executarea continuă împotriva persoanei condamnate. Dacă există vreo nelămurire, aceasta este lămurită și executarea poate avea loc în sensul lămuririi obținute. În cazul de la art. 598 alin. (1) lit. d) CPP, executarea încetează dacă se constată intervenirea amnistiei, prescripției, grațierii, micșorarea pedepsei în cazul intervenirii unei legi noi etc.[7]

Cererea de *retragere a contestației la executarea* pedepsei, fiind o manifestare de voință personală, expresă și neechivocă, va fi admisă, în aplicarea principiului disponibilității[8]. S-a exprimat și opinia că instanța este obligată, în virtutea rolului său activ, să se pronunțe asupra cererii cu care a fost sesizată și în situația în care condamnatul a înțeles să își retragă cererea. Problema a fost rezolvată ca urmare a promovării unui recurs în interesul legii, prin Decizia nr. XXXIV/2006[9], prin care s-a stabilit că retragerea contestației este permisă de lege, iar prin dispozițiile art. 599 alin. (3) CPP s-a prevăzut în mod expres că cererea de contestație la executare poate fi retrasă de către cel care a formulat-o.

---

[1] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 2912 din 8 mai 2006, www.scj.ro.
[2] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1051/1986, în R.R.D. nr. 5/1987, p. 72, conform cu D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 136.
[3] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 728 din 13 mai 2011, www.scj.ro.
[4] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1801/1980, în C.D. 1980, p. 360, conform cu GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 923.
[5] C.A. Cluj, s. pen., dec. nr. 939/R/1999, în B.J. 1999, p. 543, *apud* D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 137.
[6] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 152/1973, conform cu D. LUPAȘCU, *op. cit.*, p. 137.
[7] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 235.
[8] Trib. București, s. I pen., sent. nr. 643/F din 12 mai 2004, în C.P.J.P. 2000-2004, p. 996.
[9] M. Of. nr. 368 din 30 mai 2007.

Sub raportul dreptului execuțional penal, după pronunțarea soluției definitive ca urmare a contestației la executare, se face *o nouă punere în executare* conform procedurii prevăzute de lege [art. 599 alin. (4) CPP][1].

În cazul arătat în art. 598 alin. (1) lit. d) CPP, deci în situațiile în care se invocă amnistia, prescripția, grațierea sau orice altă cauză de stingere ori de micșorare a pedepsei, dacă din hotărârea pusă în executare nu rezultă datele și situațiile de existența cărora depinde soluționarea contestației, constatarea lor se face de către instanța competentă să judece contestația. Cu alte cuvinte, instanța competentă să judece contestația este obligată să facă verificări și să administreze probele necesare pentru a se stabili acest fapt, dacă incidența situațiilor la care face referire art. 598 alin. (1) lit. d) CPP nu rezultă din hotărârea pusă în executare.

Deși este posibil ca împotriva executării aceleiași hotărâri să se formuleze două sau mai multe contestații la executare, acest lucru nu este posibil atunci când contestația ulterioară are același obiect cu cea precedentă, întrucât în acest caz există autoritate de lucru judecat[2]. În prezent, similar dispozițiilor art. 462 alin. (3) CPP 1968, dispozițiile din noul cod prevăd că *cererile ulterioare de contestație la executare sunt inadmisibile dacă există identitate de persoană, de temei legal, de motive și de apărări* [art. 599 alin. (5) CPP].

410. Contestația privitoare la dispozițiile civile. Contestația la executare poate privi și dispozițiile civile din hotărârea penală.

Potrivit art. 600 CPP, *pot fi incidente* cazurile de contestație la executare prevăzute la art. 598 alin. (1) lit. a) și b) CPP, precum și cazul prevăzut la lit. c) a aceluiași articol. Este logic să fie așa, din moment ce situațiile prevăzute la lit. d) nu au legătură cu latura civilă a cauzei, ci numai cu latura penală a acesteia.

Este posibil să se invoce, *potrivit art. 598 alin. (1) lit. a) și b) CPP*, punerea în executare a unei hotărâri care nu era definitivă sau executarea hotărârii împotriva altei persoane decât cea prevăzută în hotărârea de condamnare. Spre exemplu, este posibil ca hotărârea să fi rămas definitivă cu privire la latura penală și să fie pusă din eroare în executare și cu privire la latura civilă sau cu privire la o parte pentru care nu a rămas definitivă[3].

Contestația la executare *potrivit art. 598 alin. (1) lit. c) CPP* poate fi introdusă atunci când se ivește o nelămurire sau o împiedicare la executare. Spre exemplu, poate fi o nelămurire în legătură cu despăgubirile la care a fost obligat inculpatul, la cuantumul sumei, dacă a fost sau nu obligat în solidar cu persoana responsabilă civilmente sau nelămuririle pot viza persoana juridică ce a fost parte responsabilă civilmente în proces[4].

Contestația la executare *poate fi promovată*, în situațiile prevăzute la art. 598 alin. (1) lit. a) și b) CPP, de persoana împotriva căreia are loc executarea, iar competența de soluționare aparține *instanței de executare*; nu are relevanță în această situație dacă persoana condamnată este deținută într-un penitenciar. În situația prevăzută la art. 598 alin. (1) lit. c) CPP, *poate fi promovată* de oricare dintre părți, iar competența aparține *instanței care a pronunțat hotărârea ce se execută*. În cazul în care nelămurirea privește o dispoziție dintr-o hotărâre pronunțată în apel sau în recurs în casație, competența revine, după caz, *instanței de apel* sau *Înaltei Curți de Casație și Justiție*.

---

[1] A se vedea și I. OANCEA, *op. cit.*, p. 78.

[2] C.A. București, s. I pen., dec. nr. 329/1997, în C.P.J.P. 1997, p. 83-84, în G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *op. cit.*, p. 632.

[3] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 238.

[4] *Ibidem*.

S-a decis că, „în considerarea dispozițiilor art. 600 CPP, contestația la executarea dispozițiilor civile cuprinse în decizia instanței de recurs ar fi putut fi promovată de una dintre părțile sau participanții implicați în latura civilă a cauzei tranșată definitiv, respectiv inculpatul, partea civilă sau asigurătorul de răspundere civilă. Or, autorul prezentei cereri nu a avut vreo calitate procesuală în cauza soluționată prin decizia contestată și nu își justifică, prin urmare, dreptul de a iniția actuala procedură jurisdicțională. Repunerea în discuție a unei hotărâri penale definitive, orientată spre lămurirea înțelesului dispozițiilor civile pe care le cuprinde, poate avea consecințe directe asupra situației părților ce au fost implicate în acțiunea civilă. Prin urmare, o atare procedură poate fi inițiată doar de către părțile interesate, singurele cărora soluția dispusă pe latura civilă le este opozabilă și care au legitimitatea de a solicita eventuala lămurire a acestei soluții. În condițiile în care actele cauzei nu relevă identitatea dintre contestator și vreuna dintre părțile implicate în dosar, curtea concluzionează că prezenta contestație a fost exercitată de o persoană căreia legea nu îi recunoaște un atare drept procesual, motiv pentru care, în conformitate cu dispozițiile art. 600 alin. (1) și art. 598 alin. (1) lit. c) CPP, se impune respingerea ei ca inadmisibilă"[1].

Indiferent de modificările aduse dispozițiilor privind competența, care ar conduce la schimbarea instanței de executare, contestația la executarea dispozițiilor civile întemeiată pe art. 598 alin. (1) lit. c) CPP se va soluționa de instanța care a pronunțat hotărârea ce se execută, aceasta putând fi prima instanță ori instanța de control judiciar, în împrejurările în care sentința primei instanțe a fost modificată în căile de atac, iar nelămurirea privește o dispoziție a instanței de control judiciar.

În practica anterioară s-a arătat că, în cazul în care se invocă o nelămurire cu privire la hotărârea pronunțată de prima instanță, referitoare la data cursului monedei euro la care se face plata despăgubirilor stabilite în această monedă, competența de judecată a contestației la executare îi revine primei instanțe, iar nu instanței de recurs care a modificat numai cuantumul despăgubirilor stabilite în moneda euro, întrucât ceea ce se execută, în sensul prevederilor art. 461 alin. (1) lit. c) CPP [din 1968, art. 598 alin. (1) lit. c) CPP – n.n.], este dispoziția privind obligarea la plata despăgubirilor prevăzută în hotărârea primei instanțe, iar nu dispoziția prevăzută în decizia instanței de recurs, prin care a fost modificat cuantumul despăgubirilor[2].

Rezultă că, în concret, competența de soluționare a contestației este determinată de dispoziția ce urmează a fi lămurită.

În ceea ce privește calea de atac, în măsura în care nelămurirea vizează o dispoziție a primei instanțe, sentința poate fi atacată cu contestație, în timp ce, în situația în care nelămurirea vizează o dispoziție a instanței de apel, iar competența de soluționare a contestației la executare revine acesteia, hotărârea pronunțată va fi o decizie definitivă[3].

---

[1] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 545/A din 28 aprilie 2014, în A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 1083-1084.

[2] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 593 din 18 aprilie 2011, www.scj.ro.

[3] „În condițiile în care hotărârea primei instanțe a fost modificată în căile de atac, în speță în apel, ceea ce se execută este hotărârea instanței de apel, care a desființat sentința sub aspectul la care se face referire prin contestația la executare, astfel că instanța care a pronunțat hotărârea care se execută este instanța de apel, competentă să soluționeze contestația le executare întemeiată pe dispozițiile art. 461 alin. (1) lit. c) C.proc.pen. din 1968 [art. 598 alin. (1) lit. c) C.proc.pen.]. Titlul reprezentat de o decizie pronunțată în calea ordinară a apelului nu poate fi lămurit decât printr-o hotărâre judecătorească de același tip, cu aceeași forță juridică, pronunțată de instanța ce a pronunțat și hotărârea a cărei lămurire se solicită, sens în care sunt dispozițiile art. 598 alin. (2) C.proc.pen., care prevăd că contestația la executare se face la instanța care a pronunțat hotărârea care se execută, iar în cazul în care nelămurirea privește o dispoziție dintr-o hotărâre pronunțată în apel sau în recurs în casație, competența revine, după caz, instanței de apel sau Înaltei Curți de Casație și Justiție. Astfel, cum

Procedura de rezolvare a contestației la executare este cea prevăzută la art. 597 alin. (1)-(5) CPP, ceea ce înseamnă că președintele completului dispune *citarea părților interesate* și ia măsuri pentru *desemnarea unui apărător din oficiu*, în cazurile prevăzute în art. 90 CPP, iar condamnatul aflat în stare de detenție este adus la judecată; acesta poate solicita ca judecata să aibă loc în lipsa sa, urmând a fi reprezentat de avocatul ales sau din oficiu, sau poate participa prin intermediul videoconferinței. Participarea procurorului este obligatorie, iar după ascultarea concluziilor procurorului și ale părților, instanța se pronunță prin *sentință*.

Relativ la calea de atac, întrucât sentința prin care este soluționată contestația la executare este o hotărâre pronunțată în materia executării hotărârilor penale, sunt incidente dispozițiile art. 597 alin. (7) CPP, calea de atac fiind contestația.

Contestația împotriva actelor de executare se soluționează de către instanța civilă potrivit legii civile. Contestația introdusă împotriva procesului-verbal de sechestru încheiat de executorul judecătoresc pentru recuperarea sumei reprezentând cheltuielile judiciare la care contestatorul a fost obligat într-o cauză penală se încadrează în dispozițiile art. 463 alin. ultim CPP (din 1968, art. 600 CPP – n.n.), deoarece este un act de executare civilă[1].

411. Contestația privitoare la amenzile judiciare. Potrivit art. 283 alin. (5) CPP, amenzile judiciare aplicate constituie venituri la bugetul de stat, cuprinzându-se distinct în bugetul Ministerului Public sau al Ministerului Afacerilor Interne, al Ministerului Justiției, după caz, potrivit legii.

Amenzile judiciare se aplică prin *încheiere* de judecătorul de drepturi și libertăți, de judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată și prin *ordonanță* de procuror, dacă amenda este aplicată de acesta. Încheierea judecătorului ori a instanței de judecată sau ordonanța procurorului se comunică persoanei amendate, pentru ca aceasta să aibă posibilitatea de a solicita anularea sau reducerea amenzii potrivit art. 284 CPP.

Instanța poate aplica amenda judiciară și prin *sentință*, atunci când abaterea judiciară s-a săvârșit cu ocazia dezbaterilor, sentința fiind atacabilă cu apel conform art. 409 alin. (1) lit. e) CPP.

Punerea în executare a amenzii judiciare se face *de organul care a pronunțat-o*, procuror, judecătorul de drepturi și libertăți sau de cameră preliminară ori instanța de judecată.

Potrivit art. 601 CPP, contestația la executarea amenzii judiciare este de *competența instanței care a pus-o în executare*. Textul nu face referire la judecătorul de drepturi și libertăți și nici la cel de cameră preliminară, astfel că apreciem că este competentă instanța de judecată chiar și în cazul în care amenda a fost aplicată de judecătorul de drepturi și libertăți sau de cel de cameră preliminară.

De asemenea, textul nu face nicio referire la situația în care *amenda judiciară a fost aplicată și pusă în executare de procuror*. Considerăm că, în asemenea situație, neexistând nicio dispoziție legală care să prevadă instanța care soluționează contestația la executare și

---

hotărârea judecătorească a cărei lămurire se solicită nu este supusă vreunei căi de atac, și hotărârea pronunțată în contestația la executare întemeiată pe dispozițiile art. 598 alin. (1) lit. c) C.proc.pen. este definitivă. De altfel, la art. 597 alin. (8) C.proc.pen., legiuitorul a prevăzut că judecarea contestației (ca o cale de atac) la hotărârea primei instanțe se face în ședință publică, cu citarea persoanei condamnate, dar și că alin. (5) al aceluiași articol, care face trimitere la dispozițiile cuprinse în Titlul III al Părții speciale privind judecata, se aplică în mod corespunzător. Or, hotărârea ce face obiectul acestei contestații nu este o hotărâre a primei instanțe, ci a instanței de apel, iar conform Titlului III al Părții speciale privind judecata, hotărârile pronunțate în apel sunt definitive" [I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 949 din 26 iunie 2015, citată de L.A. POSTELNICU, C.C. MECEANU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 2457-2458].

[1] C.A. Cluj, dec. pen. nr. 939/R/1999, în R.D.P. nr. 3/2000, p. 161.

în condițiile în care sumele provenind din amenzi judiciare constituie, potrivit art. 283 CPP, venituri la bugetul de stat, *competentă este instanța civilă*, în conformitate cu normele procesuale civile[1].

Pe calea contestației la executare privind executarea amenzilor judiciare *nu pot fi invocate chestiuni ce țin de fondul aplicării amenzii*, cu alte cuvinte, nu se pot aduce dovezi cu privire la împrejurarea pentru care persoana amendată nu a putut îndeplini obligațiile sau dispozițiile date de organul judiciar. Este însă permis de lege ca persoana amendată să facă dovada faptului că actul prin care s-a dispus amendarea sa nu i-a fost comunicat potrivit dispozițiilor legale pentru a putea solicita anularea sau reducerea acesteia. În asemenea situații, s-ar putea aprecia că a fost pusă în executare o hotărâre a instanței care nu este definitivă, în condițiile în care legea prevede expres o cale de atac specială, precum și un termen în care să fie exercitată[2].

Și în această situație, procedura de judecată este cea prevăzută de art. 597 alin. (1)-(5) CPP, redată mai sus[3].

Relativ la calea de atac, întrucât sentința prin care este soluționată contestația la executare este o hotărâre pronunțată în materia executării hotărârilor penale, sunt incidente dispozițiile art. 597 alin. (7) CPP, calea de atac fiind contestația.

412. Soluționarea cererilor fictive. Prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost introdus un nou articol, art. 601[1], conform căruia cererile prevăzute de prezentul titlu (Titlul V privind executarea hotărârilor penale – n.n.) în privința cărora rezultă că nu privesc o persoană condamnată determinată ori formulate împotriva unei persoane care nu poate fi determinată, precum și cererile formulate în numele unei persoane condamnate, fără mandat din partea acesteia, dat în condițiile legii, sunt inadmisibile.

În aceste cazuri, jurisprudența instanțelor este constantă, în sensul că, dacă nu se poate stabili cine este persoana care a formulat cererea, cheltuielile judiciare rămân în sarcina statului.

[1] N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *op. cit.*, p. 241.
[2] *Ibidem*.
[3] A se vedea *supra*, partea specială, nr. 408 și nr. 410.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

1655

TITLUL AL VI-LEA. DISPOZIŢII FINALE

REGLEMENTARE

Art. 602. **Termenii explicaţi în Codul penal.** Termenii sau expresiile al căror înţeles este anume explicat în Codul penal au acelaşi înţeles şi în Codul de procedură penală.

Art. 603. **Intrarea în vigoare.** (1) Prezentul cod intră în vigoare la data care va fi stabilită prin legea de punere în aplicare a acestuia[1].

(2) În termen de 12 luni de la data publicării prezentului cod în Monitorul Oficial al României, Partea I, Guvernul va supune Parlamentului spre adoptare proiectul de lege pentru punerea în aplicare a Codului de procedură penală.

[1] Potrivit art. 103 din Legea nr. 255/2013 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală şi pentru modificarea şi completarea unor acte normative care cuprind dispoziţii procesual penale (M. Of. nr. 515 din 14 august 2013), noul Cod de procedură penală a intrat în vigoare la 1 februarie 2014.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Fără bibliografie

BIBLIOGRAFIE

I. Tratate, cursuri, monografii

1. S. ALĂMOREANU, *Problematica expertizelor criminalistice. Note de curs pentru studii de master*, Ed. Hamangiu, București, 2013;

2. G. ANTONIU, *Vinovăția penală*, Ed. Academiei, București, 1995;

3. G. ANTONIU, N. VOLONCIU, I. NEAGU, V. STOICA, D. POPESCU, V. PAPADOPOL, *Practică judiciară penală*, vol. IV, *Procedura penală*, Ed. Academiei, București, 1993;

4. G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *Codul de procedură penală – texte, jurisprudență, hotărâri C.E.D.O.*, Ed. Hamangiu, București, 2006;

5. G. ANTONIU, A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *Codul de procedură penală – texte, jurisprudență, hotărâri C.E.D.O.*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2008;

6. G. ANTONIU, C. BULAI, *Dicționar de drept penal și de procedură penală*, Ed. Hamangiu, București, 2011;

7. A. BARBU, G. TUDOR, A.M. ȘINC, *Codul de procedură penală adnotat cu jurisprudență națională și europeană*, Ed. Hamangiu, București, 2016;

8. M.M. BÂRSAN, M.M. CARDIȘ, *Acordul de recunoaștere a vinovăției*, Ed. Hamangiu, București, 2015;

9. V. BELEGANTE, în V.M. CIOBANU, M. NICOLAE (COORD.), *Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat. Vol. I (art. 1-526)*, Ed. Universul Juridic, București, 2013;

10. C. BÎRSAN, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole. Vol. I. Drepturi și libertăți*, Ed. All Beck, București, 2005;

11. C. BÎRSAN, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2010;

12. D. BOGDAN, *Arestarea preventivă și detenția în jurisprudența C.E.D.O.*, București, 2008;

13. D. BOGDAN, M. SELEGEAN, *Jurisprudență CEDO – studii și comentarii*, Institutul Național al Magistraturii, București, 2005;

14. M.C. BOGEA, *Sesizarea organelor de urmărire penală*, Ed. Hamangiu, București, 2012;

15. G. BOROI, M. STANCU, *Drept procesual civil*, ed. a 4-a, Ed. Hamangiu, București, 2017;

16. H.D. BOSLY, D. VANDERMEERSCH, *Droit de la procédure pénale*, 4e éd., Ed. La Charte, Brugge, 2005;

17. P. BUNECI (COORD.), GH. ȘERBAN, I. CIOLCĂ, I. DRAGNEA, AL. VASILACHE, S. CREȚU, A. PICHLER, I. VASILACHE, V. STOICA, D. TIȚIAN, M. JIGANIE-ȘERBAN, *Noul Cod de procedură penală. Note. Corelații. Explicații*, Ed. C.H. Beck, București, 2014;

18. T. BUTOI, I.T. BUTOI, *Psihologie judiciară. Tratat universitar*, vol. I, Ed. Fundației „România de Mâine", București, 2001;

19. D. CĂLIN (COORD.), *Hotărârile CEDO în cauzele împotriva României 2014 – Analiză, consecințe, autorități potențial responsabile*, Ed. Universitară, București, 2015;

20. R.M. CĂLIN, *Malpraxis. Răspunderea medicului și a furnizorilor de servicii medicale. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2014;

21. R. CHIRIȚĂ, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentarii și explicații*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2007;

22. R. CHIRIȚĂ, *Dreptul la un proces echitabil*, Ed. Universul Juridic, București, 2008;

23. I. CIOLCĂ, *Probele în procesul penal. Practică judiciară*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2011;

24. M. CONSTANTINESCU, *Executarea hotărârilor penale. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2006;

25. L. CORAȘ, *Arestarea preventivă*, Ed. C.H. Beck, București, 2006;

26. A. CRIȘU, *Drept procesual penal. Partea specială*, Ed. All Beck, București, 2005;

27. A. CRIȘU, *Drept procesual penal*, ed. a 4-a, Ed. Hamangiu, București, 2013;

28. A. CRIȘU, *Drept procesual penal. Partea generală – conform noului Cod de procedură penală*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2017;

29. N. DAN ȘI COLAB., *Dicționar de criminalistică*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1984;

30. V. DONGOROZ, *Curs de procedură penală*, ed. a 2-a, București, 1942;

31. V. DONGOROZ, *Drept penal (reeditarea ediției din 1939)*, Asociația Română de Științe Penale, București, 2000;

32. V. DONGOROZ, GH. DĂRÂNGĂ, S. KAHANE, D. LUCINESCU, A. NEMEȘ, M. POPOVICI, P. SÂRBULESCU, V. STOICAN, *Noul Cod de procedură penală și Codul de procedură penală anterior. Prezentare comparativă*, Ed. Politică, București, 1969;

33. V. DONGOROZ, S. KAHANE, G. ANTONIU, C. BULAI, N. ILIESCU, R. STĂNOIU, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*, Ed. Academiei, București, 1975;

34. V. DONGOROZ, S. KAHANE, G. ANTONIU, C. BULAI, N. ILIESCU, R. STĂNOIU, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*, ed. a 2-a, Ed. Academiei, Ed. All Beck, București, 2003;

35. T. DRĂGANU, *Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar*, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 1998;

36. M. ELIESCU, *Răspunderea civilă delictuală*, Ed. Academiei, București, 1972;

37. S. FELLER, *Contribuții la studiul raportului juridic penal material și procesual penal, precum și al garanțiilor procesuale*, Ed. Științifică, București, 1960;

38. D. GHEORGHE, *Procesul penal. Judecata în primă instanță*, Ed. Editas, București, 2005;

39. C. GHIGHECI, *Principiile procesului penal în noul Cod de procedură penală*, Ed. Universul Juridic, București, 2014;

40. C. GHIGHECI, *Cauzele care înlătură răspunderea penală*, Ed. Universul Juridic, București, 2014;

41. N. GIURGIU, *Cauzele de nulitate în procesul penal*, Ed. Științifică, București, 1974;

42. I. GORGĂNEANU, *Acțiunea penală*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1977;

43. I. GRIGA, *Drept procesual penal. Partea generală*, Ed. Oscar Print, București, 2004;

44. G. IONESCU, I. IONESCU, *Probleme de drept din jurisprudența Curții Supreme de Justiție în materie penală 1990-2000*, Ed. Juris Argessis, Curtea de Argeș, 2002;

45. M. IORDACHE, G. ALEXANDROIU, *Plângerea împotriva soluțiilor procurorului de netrimitere în judecată*, Ed. Hamangiu, București, 2007;

46. M. IORDACHE, *Judecata în primă instanță în procesul penal. Aspecte privind limitele judecății și extinderea acestora*, Ed. Hamangiu, București, 2008;

47. A.V. IUGAN, *Acordul de recunoaștere a vinovăției*, Ed. Universul Juridic, București, 2015;

48. R. JURJ-TUDORAN, *Metode speciale de supraveghere și protecția martorilor în cauzele penale complexe*, Ed. C.H. Beck, București, 2014;

49. S. KAHANE, *Drept procesual penal*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1963;

50. A.L. LORINCZ, *Recursul în casație în noul Cod de procedură penală*, Ed. Universul Juridic, București, 2014;

51. D. LUPAȘCU, *Punerea în executare a pedepselor principale*, Ed. Rosetti, București, 2003;

52. M. MACOVEI, D.O. CĂLINESCU (ED.), *Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului. Culegere selectivă*, vol. III, Ed. Polirom, Iași, 2003;

53. T. MANEA, A.S. UZLĂU, C. VOICU, *Camera preliminară. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2017;

54. GH. MATEUȚ, *Procedură penală*, vol. II, Ed. Chemarea, Iași, 1994;

55. GH. MATEUȚ, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2007;

56. L. MERA, L. ROG, L. SAVONEA, R. BUDĂI, *Codul de procedură penală adnotat*, Ed. C.H. Beck, București, 2008;

57. M.I. MICHINICI, M. DUNEA, în T. TOADER (COORD.), *Noul Cod penal. Comentarii pe articole*, Ed. Hamangiu, București, 2014;

58. B. MICU, A.G. PĂUN, R. SLĂVOIU, *Procedură penală. Curs pentru admiterea în magistratură și avocatură. Teste-grilă*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2015;

59. B. MICU, R. SLĂVOIU, A.G. PĂUN, *Procedură penală. Curs pentru admiterea în magistratură și avocatură. Teste-grilă*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2017;

60. I. MIRCEA, *Temeiul răspunderii penale în România*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1987;

61. R. MOROȘANU, S. FRANGULOIU, M. KLEIN, *Ghid de lucru în cauzele penale cu minori – în lumina dispozițiilor noului Cod penal, a noului Cod de procedură penală și a proiectelor de lege privind executarea sancțiunilor privative și neprivative de libertate*, lucrare pentru uzul instanțelor editată de Ministerul Justiției;

62. I. NEAGU, *Drept procesual penal. Partea generală*, Ed. Art Print SRL, București, 1993;

63. I. NEAGU, *Tratat de procedură penală*, Ed. Pro, București, 1997;

64. I. NEAGU, *Drept procesual penal. Partea generală. Tratat*, Ed. Global Lex, București, 2004;

65. I. NEAGU, *Drept procesual penal. Partea generală. Tratat*, vol. I, Ed. Global Lex, București, 2006;

66. I. NEAGU, *Drept procesual penal. Partea generală. Tratat*, Ed. Global Lex, București, 2007;

67. I. NEAGU, *Drept procesual penal. Partea specială. Tratat*, Ed. Global Lex, București, 2008;

68. I. NEAGU, *Tratat de procedură penală. Partea specială*, Ed. Universul Juridic, București, 2009;

69. I. NEAGU, *Tratat de procedură penală. Partea specială*, ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, București, 2010;

70. I. NEAGU, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, ed. a 3-a, Ed. Universul Juridic, București, 2013;

71. I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Tratat de procedură penală. Partea generală – în lumina noului Cod de procedură penală*, Ed. Universul Juridic, București, 2014;

72. I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Tratat de procedură penală. Partea specială – în lumina noului Cod de procedură penală*, ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, București, 2015;

73. I. OANCEA, *Drept execuțional penal*, Ed. All, București, 1998;

74. C. OLARU, *Mijloace specifice de investigare a infracțiunilor de criminalitate organizată*, Ed. Hamangiu, București, 2014;

75. V. PANȚURESCU, *Codul de procedură penală 1936 adnotat*, Imprimeria Văcărești, București, 1940;

76. V. PAPADOPOL, C. TURIANU, *Apelul penal*, Casa de editură și presă „Șansa SRL", București, 1994;

77. V. PAPADOPOL, V. DOBRINOIU, M. APETREI, *Codul de procedură penală adnotat*, vol. I și II, Ed. Albastră, București, 1996, 1997;

78. C.S. PARASCHIV, *Fișe de procedură penală pentru admiterea în magistratură și avocatură*, Ed. Hamangiu, București, 2016;

79. V. PĂVĂLEANU, *Drept procesual penal. Partea generală*, ed. a 3-a, Ed. Lumina Lex, București, 2007;

80. M.M. PIVNICERU, C. LUCA, *Deontologia profesiei de magistrat. Repere contemporane*, Ed. Hamangiu, București, 2008;

81. T. POP, *Drept procesual penal*, vol. I-IV, Tipografia Națională S.A., Cluj, 1946, 1948;

82. O. PREDESCU, M. UDROIU, *Convenția europeană a drepturilor omului și dreptul procesual penal român*, Ed. C.H. Beck, București, 2007;

83. P. PRICOPE, *Răspunderea civilă delictuală*, Ed. Hamangiu, București, 2013;

84. V. PUȘCAȘU, *Prezumția de nevinovăție*, Ed. Universul Juridic, București, 2010;

85. I. RISTEA, *Termenele în procedura penală română*, Ed. Hamangiu, București, 2011;

86. O. SPINEANU-MATEI, în G. BOROI (COORD.), *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole. Vol. I. Art. 1-526*, Ed. Hamangiu, București, 2013;

87. E. STANCU, *Criminalistică*, vol. II, Ed. Proarcadia, București, 1993;

88. C. STĂTESCU, C. BÎRSAN, *Teoria generală a obligațiilor*, ed. a 3-a, Ed. All Beck, București, 2000;

89. FL. STRETEANU, *Drept penal. Partea generală*, Ed. Rosetti, București, 2003;

90. FL. STRETEANU, *Tratat de drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2008;

91. C. SUCIU, *Criminalistica*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972;

92. I. TANOVICEANU, *Tratat de drept și procedură penală*, vol. IV, *Procedură penală*, ediținea a doua a *Cursului de drept și procedură penală*, revăzut și complectat, Tipografia „Curierul Judiciar", București, 1924;

93. M. TĂBÂRCĂ, *Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea proceselor*, Ed. Universul Juridic, București, 2011;

94. GR. THEODORU, L. MOLDOVAN, *Drept procesual penal. Partea generală și Partea specială*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1979;

95. GR.GR. THEODORU, *Tratat de Drept procesual penal*, Ed. Hamangiu, București, 2007;

96. GR.GR. THEODORU, *Tratat de Drept procesual penal*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2008;

97. GR.GR. THEODORU, *Tratat de Drept procesual penal*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2013;

98. A. TRANCĂ, *Acțiunea civilă în procesul penal. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2008;

99. A. TRANCĂ, *Măsuri preventive în procesul penal. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2012;

100. G. TUDOR, M. CONSTANTINESCU, *Mandatul european de arestare. Aspecte teoretice și practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2009;

101. M. UDROIU, *Procedură penală. Partea generală. Noul Cod de procedură penală*, Ed. C.H. Beck, București, 2014;

102. M. UDROIU, *Procedură penală. Partea specială. Noul Cod de procedură penală*, Ed. C.H. Beck, București, 2014;

103. M. UDROIU, *Procedură penală. Partea specială*, ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, București, 2016;

104. M. UDROIU, *Procedură penală. Partea specială*, ed. a 4-a, Ed. C.H. Beck, București, 2017;

105. M. UDROIU, O. PREDESCU, *Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal român. Tratat*, Ed. C.H. Beck, București, 2008;

106. M. UDROIU, R. SLĂVOIU, O. PREDESCU, *Tehnici speciale de investigare în justiția penală*, Ed. C.H. Beck, București, 2009;

107. M. UDROIU (COORD.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, București, 2015;

108. M. UDROIU (COORD.), *Codul de procedură penală. Comentariu pe articole*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2017;

109. AL. VASILIU, *Teoria generală a actelor de procedură penală*, Ed. All Beck, București, 2003;

110. AL. VASILIU, *Nulitățile în procesul penal. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2006;

111. AL. VASILIU, *Nulitățile în procesul penal. Comentariul art. 197 CPP. Practică judiciară*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2011;

112. V. VĂDUVA, *Judecata în cazul recunoașterii vinovăției. Art. 320¹ C. proc. pen. Jurisprudență comentată*, Ed. Hamangiu, București, 2013;

113. V. VĂDUVA, *Verificarea regularității actului de sesizare și a legalei sesizări a instanței*, Ed. Hamangiu, București, 2013;

114. C. VĂLEANU, *Cazurile de casare în recursul penal*, Ed. Hamangiu, București, 2007;

115. I. VIDA-SIMITI, *Răspunderea civilă a medicului*, Ed. Hamangiu, București, 2013;

116. A. VLĂȘCEANU, A. BARBU, *Noul Cod penal comentat prin raportare la Codul penal anterior*, Ed. Hamangiu, București, 2014;

117. C. VOICU, A.S. UZLĂU, G. TUDOR, V. VĂDUVA, *Noul Cod de procedură penală. Ghid de aplicare pentru practicieni*, Ed. Hamangiu, București, 2014;

118. N. VOLONCIU, *Drept procesual penal*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972;

119. N. VOLONCIU, *Tratat de procedură penală*, ed. a 2-a, Ed. Paideia, București, 1996;

120. N. VOLONCIU, AL. VASILIU, *Codul de procedură penală comentat. Art. 1-61¹. Regulile de bază și acțiunile în procesul penal. Competența*, Ed. Hamangiu, București, 2007;

121. N. VOLONCIU, A. BARBU, *Codul de procedură penală comentat. Art. 62-135. Probele și mijloacele de probă*, Ed. Hamangiu, București, 2007;

122. N. VOLONCIU, AL ȚUCULEANU, *Codul de procedură penală comentat. Art. 200-286. Urmărirea penală*, Ed. Hamangiu, București, 2007;

123. N. VOLONCIU, A. VLĂȘCEANU, *Codul de procedură penală comentat. Art. 385¹-414². Recursul. Căile extraordinare de atac*, Ed. Hamangiu, București, 2007;

124. N. VOLONCIU, R. MOROȘANU, *Codul de procedură penală comentat. Art. 415-464. Executarea hotărârilor penale*, Ed. Hamangiu, București, 2007;

125. A. ZARAFIU, *Procedură penală. Partea generală. Partea specială*, Ed. C.H. Beck, București, 2014;

126. A. ZARAFIU, *Procedură penală. Partea generală. Partea specială*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2015;

127. D. ZECA, *Daunele morale în litigii civile și penale. Practică judiciară recentă*, vol. I, Ed. Hamangiu, București, 2016;

128. D. ZECA, *Daunele morale în litigii civile și penale. Practică judiciară recentă*, vol. II, Ed. Hamangiu, București, 2016.

II. Articole, studii

1. D. APOSTOL, T. BĂRBĂCIORU, *Plângerea împotriva actului de netrimitere în judecată*, în R.D.P. nr. 1/2012;

2. R. BODEA, C.FL. UȘVAT, *O interpretare critică a dispozițiilor privitoare la plângerea contra actelor procurorului formulată în baza art. 278¹ din Codul de procedură penală*, în Dreptul nr. 4/2005;

3. V. BRUTARU, *Camera preliminară. O nouă instituție de drept procesual penal. Precedente legislative. Drept comparat*, în lucrarea *„Dreptul românesc în contextul exigențelor Uniunii Europene"*, Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice „Andrei Rădulescu", Ed. Hamangiu, București, 2009;

4. C. BUGA, *Probleme de drept din practica Tribunalului Suprem în legătură cu obligarea inculpatului la plata cheltuielilor de spitalizare*, în R.R.D. nr. 4/1981;

5. R. BURLACU, *Hotărârile judecătorești pronunțate în baza art. 278¹ C. pr. pen. și posibilitatea atacării acestora cu contestație în anulare*, în Dreptul nr. 12/2012;

6. C. CELEA, *Judecata în cazul recunoașterii vinovăției*, în R.D.P. nr. 1/2011;

7. R. CHIRIȚĂ, *Independența și imparțialitatea magistratului sau tipuri de neutralitate a puterii judiciare (II)*, în Noua Revistă de drepturile omului, iulie-septembrie 2007;

8. I. CIOLCĂ, *Consecințele asupra echitabilității procedurii în cazul nesoluționării, în termenul prevăzut de lege, de către procurorul ierarhic superior, a plângerii împotriva soluției de netrimitere în judecată*, în Dreptul nr. 9/2010;

9. D. CIUNCAN, *Aplicarea grațierii anterior începerii executării pedepsei*, în R.D.P. nr. 1/1999;

10. D. CLOCOTICI, *Infracțiunea de fals și anularea sau desființarea înscrisurilor declarate false*, în R.R.D. nr. 12/1981;

11. L. CORAȘ, *Considerații teoretice și practice în legătura cu plângerea în fața instanței împotriva rezoluțiilor sau a ordonanțelor procurorului de netrimitere în judecată, formulată în temeiul art. 278¹ din Codul de procedură penală*, în Dreptul nr. 10/2010;

12. V.S. CURPĂN, C.ȘT. BURLEANU, *Participanții în procesul penal român*, http://sorincurpan.ro;

13. H. DIACONESCU, *Noi limitări aduse principiului oficialității procesului penal prin prevederile art. 278¹ din Codul de procedură penală*, în Dreptul nr. 3/2004;

14. H. DIACONESCU, *Discuții privind neconstituționalitatea instituirii caracterului obligatoriu pentru instanțele judecătorești al dezlegărilor date problemelor de drept prin deciziile emise de Înalta Curte de Casație și Justiție*, în Dreptul nr. 12/2006;

15. C. DIȚĂ, *Restituirea lucrului, ca modalitate de reparare în natură a pagubei în procesul penal*, în Dreptul nr. 6/2006;

16. C. DOBRE, M. DOBRE, *Considerații privind incompatibilitatea procurorului*, în Dreptul nr. 2/2009;

17. C. DRAGOMAN, *Reflecții cu privire la procedura de cameră preliminară*, www.juridice.ro;

18. V. DRAGOMIR, *Provocarea în jurisprudența CEDO*, http://justitiabili.wordpress.com;

19. H. DUMBRAVĂ, *Posibilitatea atacării in justiție a actului procurorului*, în Dreptul nr. 3/2003;

20. H. DUMBRAVĂ, *Plângerea împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală în lumina reglementărilor introduse prin Legea nr. 281/2003*, în Dreptul nr. 3/2005;

21. V.GH. GAVRA, L. UȘVAT, *Limitele controlului jurisdicțional efectuat în baza art. 300 din Codul de procedură penală*, în Dreptul nr. 3/2010;

22. T.V. GHEORGHE, *Analiză asupra unor decizii ale Curții Constituționale în materia Codului de procedură penală*, în *Studii și cercetări juridice europene. Conferința internațională a doctoranzilor în drept*, ed. a 9-a, Timișoara, 2017, Ed. Universul Juridic, București, 2017;

23. C. GHIGHECI, *Judecata în cazul recunoașterii vinovăției*, www.juridice.ro;

24. C.C. GHIGHECI, *Plângerea la instanță împotriva soluțiilor procurorului. Controverse*, în R.D.P. nr. 1/2006;

25. I. GRIGA, *Noul Cod de procedură penală. Probleme de drept privind exercitarea funcției judecătorului de cameră preliminară*, http://www.budusan.ro/blog;

26. A. GROZA, *Câteva reflecții pe marginea art. 278[1] alin. (8) lit. b) și lit. c) C. proc. pen.*, în C.J. nr. 1/2010;

27. L. HERGHELEGIU, *Amânarea executării pedepsei. Repetare. Invocarea acelorași motive. Inadmisibilitate*, în R.D.P. nr. 1/2005;

28. L. HERGHELEGIU, *Modificare de pedeapsă*, în R.D.P. nr. 1/2006;

29. M.A. HOTCA, *Este constituțională decizia Curții Constituționale privitoare la art. 5 din Codul penal?*, www.juridice.ro;

30. D. IONESCU, *Procedura avertismentului. Consecințe în materia validității declarațiilor acuzatului în procesul penal*, în C.D.P. nr. 2/2006;

31. D. IONESCU, *Despre concepția procesuală și noul Cod de procedură penală. Câteva lucruri simple*, în C.D.P. nr. 1/2011;

32. S. IVAȘCU, *Plângerea împotriva actelor procurorului*, în R.D.P. nr. 3/2005;

33. C. JDERU, *Note la conferințele naționale organizate de Institutul Național al Magistraturii în domeniul noului Cod de procedură penală*;

34. GH. JOSAN, *Momentul rămânerii definitive a hotărârii instanței de apel în materie penală*, în Dreptul nr. 5/2007;

35. N. LISNIC, *Plângerea contra soluțiilor procurorului*, în R.D.P. nr. 4/2006;

36. A. LUPEA, *Aspecte procesuale și procedurale care se pot ivi în cursul judecății în legătură cu art. 278[1] alin. (8) lit. c) din Codul de procedură penală*, în Dreptul nr. 11/2004;

37. GH. MATEUȚ, *Observații în legătură cu limitele și cazurile de reluare a urmăririi penale*, în Dreptul nr. 10/1997;

38. GH. MATEUȚ, *O noutate în procedura penală română: plângerile la instanță contra soluțiilor de netrimitere în judecată. Un pas important spre privatizarea procesului penal*, în Dreptul nr. 8/2004;

39. M. MIHAI, M. CENUȘĂ, *Modificarea pedepselor definitive*, în R.D.P. nr. 1/2007;

40. A.C. MOLEANU, *Probațiunea în materia infracțiunilor de corupție. Provocarea. Martorul „denunțător"*, www.hotararicedo.ro;

41. L. NICOARĂ, *Confiscarea specială. Poziția terților subdobânditori*, în R.D.P. nr. 1/2005;

42. C. NICULEANU, *O altă opinie referitoare la regimul juridic al plângerii împotriva soluției de netrimitere în judecată dispuse de procuror*, în Dreptul nr. 7/2013;

43. I. PAȘCA, *Limitele de acțiune ale investigatorului sub acoperire*, http://revcurentjur.ro;

44. V. PAȘCA, *Este medierea o cauză* sui-generis *de înlăturare a răspunderii penale?*, www.universuljuridic.ro;

45. M. PĂTRĂUȘ, *Principiul „non bis in idem" în lumina jurisprudenței europene și naționale*, în Buletinul Rețelei Judiciare Române în materie penală, anul II, 2013, Ed. Hamangiu, București, 2014;

46. R. PĂTRU, *Caracterul neconstituțional și neconvențional al imposibilității atacării în justiție în temeiul art. 278¹ C. proc. pen. a soluțiilor de netrimitere în judecată dispuse prin rechizitoriu*, în Dreptul nr. 5/2006;

47. T. POP, *Propuneri* de lege ferenda *privind conținutul noțiunii de parte responsabilă civilmente*, în R.R.D. nr. 9/1979;

48. I. POPA, *Incompatibilitățile judecătorilor și ingerința în actul de justiție*, în Dreptul nr. 2/2012;

49. M. POPOVICI, *Plângerea prealabilă în reglementarea actualului Cod de procedură penală*, în R.R.D. nr. 9/1969;

50. C. ROȘU, A. FANU-MOCA, *Procedura specială de judecată reglementată de art. 320¹ C. proc. pen.*, în Dreptul nr. 8/2011;

51. C. SIMA, *Principiul oportunității în legislația penală anterioară și în noua legislație penală*, în Dreptul nr. 10/2014;

52. S. SISERMAN, *Judecătorul de cameră preliminară*, în R.D.P. nr. 4/2009;

53. S. SISERMAN, *Discuții și opinii privind judecata în cazul recunoașterii învinuirii*, în R.D.P. nr. 2/2011;

54. R. SLĂVOIU, *Urmărirea penală – noutăți și contradicții*, în Dreptul nr. 6/2014;

55. R. SLĂVOIU, A. LĂNCRĂNJAN, *Acordul de recunoaștere a vinovăției – unele controverse*, www.juridice.ro;

56. AL. ȚUCULEANU, *Plângerea în fața judecătorului împotriva rezoluțiilor sau ordonanțelor procurorului de netrimitere în judecată*, în Dreptul nr. 7/2009;

57. D. UDRESCU, *Nelegalitatea constituirii ca parte civilă a ANAF în dosarul penal având ca obiect tragerea la răspundere penală pentru infracțiuni incriminate de Legea nr. 241/2005 a combaterii evaziunii fiscale*, www.juridice.ro;

58. D. UDRESCU, *Incredibil dar adevărat: Cum determină procurorul prejudiciul fiscal*, www.juridice.ro;

59. M. UDROIU, *Explicații preliminare ale Legii nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor în domeniul penal*, www.inm-lex.ro;

60. M. UDROIU, *Plângerea împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală*, în Dreptul nr. 8/2004;

61. M. UDROIU, *Noi modificări procedurale în materia plângerii împotriva actelor procurorului de neurmărire sau de netrimitere în judecată*, în Dreptul nr. 11/2007;

62. M. UDROIU, *Instituția procurorului în lumina Proiectului Codului de procedură penală*, în C.J. nr. 6/2009;

63. V. VĂDUVA, *Judecata în cazul recunoașterii învinuirii*, în Dreptul nr. 5/2014;

64. A. ZARAFIU, *Atribuțiile judecătorului de cameră preliminară și procedura de cameră preliminară*, în C.J. nr. 5/2014;

65. A. ZARAFIU, *Despre separarea funcțiilor judiciare. Consecințe. Impedimente. Remedii*, în A.U.B., seria Drept, Supliment 2014.

INDEX[1]

Abateri judiciare
- cadru legal PG 340
- structură PG 339

Abținere PG 78
- procedura soluționării PG 81, 82, 83

Acces direct la bazele electronice de date
- conținut PG 294
- scop PG 293

Acces la un sistem informatic PG 180
Achitare PS 129
Acord de recunoaștere a vinovăției PS 30, 320
- cale de atac PS 286
- condiții PS 282
- cuprinsul hotărârii PS 286
- noțiune PS 279
- obiect PS 281
- procedura în fața instanței PS 284
- sesizarea instanței PS 283
- soluțiile instanței PS 285
- titulari PS 280

Acte considerate ca făcute în termen
- cazuri și condiții PG 301
- comunicate sau transmise unui organ necompetent PG 303
- efectuate de procuror PG 302

Acte premergătoare PS 12
Acte procedurale
- clasificare PG 278
- comunicare PG 286, 287
- definiție PG 277
- modificări PG 320

Acțiune civilă
- capacitate procesuală PG 27
- cazuri de soluționare PG 32
- condițiile exercitării în cadrul procesului penal PG 26
- disjungere PG 25, 31
- exercitare PG 25
- lăsarea nesoluționată PG 31
- obiect PG 25
- rezolvare PG 31; PS 130

Acțiune în regres PS 352
Acțiune penală
- capacitate procesuală activă PG 18
- cazuri care împiedică punerea în mișcare și exercitarea PG 22
- condiții privind punerea în mișcare sau exercitarea PG 21
- dreptul la ~ PG 17
- exercitare PG 19, 20
- obiect PG 20
- punere în mișcare PG 18; PS 25
- rezolvare PS 129
- stingere PG 23

Acuzație în materie penală. Noțiune PG 5
Adevăr judiciar PG 6
Administrarea probelor PG 336; PS 24
Aducerea la cunoștință a învinuirii PS 107
Agent infiltrat PG 120
Agent provocator PG 120
Amânarea aplicării pedepsei PS 129, 182, 387
- revocare sau anulare PS 393

Amânarea executării pedepsei PS 176
- a închisorii sau a detențiunii pe viață
  - cazuri PS 400
  - condiții PS 399
  - obligațiile condamnatului PS 401
  - instanța competentă PS 402

[1] Cifrele însoțite de PG fac trimitere la paragrafele din partea generală a comentariilor în care se regăsește termenul sau expresia respectivă, iar cele însoțite de PS fac trimitere la partea specială a comentariilor. Semnul ~ înlocuiește într-o expresie termenul de bază.

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Amânarea judecății
- pentru probe noi PS 119
- schimbarea încadrării juridice PS 120
Amânarea pronunțării PS 125
Amendă judiciară
- aplicare PG 341
- noțiune PG 337
- organe competente să o aplice PG 338
- punere în executare PS 388
Amendă penală
- înlocuire PS 397
- punere în executare PS 373
Amnistie PG 22, 24; PS 178, 319, 407, 409
Analogie PG 3
Apel
- aspecte tranzitorii PS 153
- calitate procesuală activă PS 137
- cerere de ~ PS 139
- condiții privind exercitarea PS 135
- conținutul deciziei PS 155
- dezbateri PS 151
- efect devolutiv PS 144
- efect extensiv PS 146
- efect suspensiv PS 143
- hotărâri supuse ~ PS 136
- instanța competentă PS 148
- instanța la care se depune PS 140
- judecare PS 147
- motivare PS 139
- neagravarea situației în propriul ~ PS 145
- renunțare la ~ PS 141
- repunere în termen PS 138
- retragere PS 142
- soluții PS 154
- soluționare PS 152
- termen PS 138
Aplicarea în spațiu a legii procesuale PG 14, 16
Aplicarea în timp a legii procesuale PG 14, 15
Arestare preventivă PG 218
- cazuri PG 239
- condiții PG 238
- inculpat minor PG 256
- încetare PG 245-247
- înlocuire PG 251-254
- luarea măsurii PG 240 și urm.
- prelungirea ~ în cursul urmăririi penale PG 241
- reglementare PG 237
- revocare PG 248-250
Arest la domiciliu PG 218, 230; PS 131
- cazuri PG 231
- condiții PG 231
- conținut PG 236
- durată PG 235
- încetare PG 245-247
- înlocuire PG 251-254
- luarea măsurii PG 232, 233
- punere în executare și executare PG 236
- revocare PG 248-250
Asigurarea unei practici unitare PS 27
Asistență juridică PG 11; PS 59
- a minorului PS 305, 316
- obligatorie PS 92, 160, 186, 221
  - a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente PG 108
  - a suspectului sau a inculpatului PG 107
  - aspecte tranzitorii PG 110
  - sancțiunea lipsei ~ PG 109
Audierea persoanelor PG 122, 123
- anticipată PS 24
- a coinculpaților PS 113
- a inculpatului PG 126-130; PS 108, 112, 188
- a martorului, expertului sau interpretului PG 135-141; PS 115
- a minorului PS 316
- a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente PG 131-133; PS 114
- a suspectului PG 126-130
- folosirea interpreților PG 124
- reguli speciale PG 125

SUCEAVA CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Autoritate de lucru judecat PG 22, 33; PS 189
Autoritatea hotărârii penale în civil PG 33
Autorizare prealabilă PG 8, 22
Avertisment. Punere în executare PS 386
Avocat PG 102, 103
- asistența juridică și reprezentarea PG 106
- contrarietate de interese PG 105
- din oficiu PG 111
- drepturi PG 112-116; PS 2
- incompatibilități PG 104
- obligații PG 112-116
- participant în procesul penal PG 36

Bănuială rezonabilă PG 94
Boală
- a condamnatului PS 400
- a suspectului sau inculpatului PS 28, 100

Cale de atac extraordinară PS 198
Camera preliminară
- aspecte generale PS 65
- cale de atac împotriva soluțiilor date în ~ PS 80
- durată PS 71
- măsuri premergătoare PS 74
- măsuri preventive PS 65
- obiect PS 66-70
- participanți PS 72
- procedură PS 75
- soluții PS 76-79
- structură PS 73
Capacitate juridică PS 14
Capacitate de exercițiu PS 15
Cauțiune PG 229; PS 131
- restituire PG 229; PS 32
Cauze cu infractori minori PS 147, 302 și urm.
Cauze de încetare a procesului penal PG 23; PS 182
Cauze justificative PG 22
Cauze aflate în curs de judecată la data intrării în vigoare a legii noi PS 83, 84
Cauze de neimputabilitate PG 22, 24
Cauze de nepedepsire PG 22, 24; PS 35
Cercetarea datelor și sistemelor informatice
- modalități PG 179
- procedură PG 180
Cercetarea la fața locului
- cazuri în care se poate dispune PG 206
- procedură PG 206
- proces-verbal PG 207
Cheltuieli judiciare PS 32, 63, 392
- avansate de stat
- punere în executare PS 389
- categorii PG 309
- cuvenite martorului, expertului și interpretului PG 311, 312
- executare PG 319
- noțiune PG 308
- plata ~ avansate de stat PG 313-315
- plata ~ făcute de părți PG 317
- procedura de stabilire a obligației de plată PG 318
- suportarea de către stat PG 316
- temeiul suportării PG 310
Chestiuni complementare PS 154
Chestiuni prealabile PG 60
Citare
- a părților PS 181, 221
- cauze cu infractori minori PS 303, 304, 313
- incidente privind ~ PG 285
- la judecată PS 89
- locul de ~ PG 282
- modul de ~ PG 280
- persoane aflate în străinătate PG 282
- prin comisie rogatorie și prin delegare PG 287
Citație
- conținut PG 281
- dovadă de primire PG 284
- înmânare PG 283
- noțiune PG 279
Clasare PG 23; PS 31
- comunicarea ordonanței de ~ PS 33

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

- cuprinsul ordonanței de ~ PS 32
- procedură PS 32
Colaboratori cu o altă identitate decât cea reală PG 169-173
Comandanți de nave și aeronave. Acte încheiate PG 72
Comisie rogatorie PG 214, 287
Competență PG 333
- a curții de apel PG 42
- a instanțelor civile PG 42
- a instanțelor militare PG 43
- a Înaltei Curți de Casație și Justiție PG 44
- a judecătoriei PG 42
- a judecătorului de cameră preliminară PG 62
- a judecătorului de drepturi și libertăți PG 61
- a organelor judiciare PG 336
- dispoziții tranzitorii PG 45
- feluri PG 41
- mecanisme prin care este garantată respectarea normelor PG 54
- a tribunalului PG 42
- a tribunalului specializat PG 42
- în caz de schimbare a calității inculpatului PG 56
- în caz de schimbare a încadrării juridice sau a calificării faptei PG 57
- teritorială PG 46, 69,73
Complet de divergență PS 127, 152
Compromiterea intereselor justiției PS 2
Compunerea completului de judecată PG 333; PS 193, 242, 261
Compunerea instanței PS 90, 184, 310
Concluzii scrise PS 124, 215
Concurs de infracțiuni PS 13
Condamnare PS 129
Condamnat. Prezență obligatorie PS 408
Conexitate PG 50
Confiscarea sau desființarea unui înscris în caz de clasare sau de renunțare la urmărirea penală PS 366
- domeniu de aplicare PS 360
- instanța competentă PS 361
- măsuri premergătoare PS 363
- procedură PS 364
- sesizarea instanței PS 362
- soluții PS 365
Confiscare specială/extinsă PG 62; PS 32, 174
- punere în executare PS 385
Conflict de competență PG 59, 73
Confruntare
- noțiune PG 148
- procedură PG 149
Consemnarea declarațiilor PG 130, 141; PS 116
Conservarea datelor informatice PG 180
Constatarea (procedeu probatoriu) PG 189, 190
Constituirea ca parte civilă PG 28
Contestația privind durata procesului penal PG 61; PS 287
- competență de soluționare PS 291
- condiții PS 290
- formularea ulterioară a unei noi ~ PS 294
- măsuri premergătoare PS 292
- obiect PS 288
- retragere PS 295
- soluționare PS 292, 293
- titulari PS 288
Contestație. Cale de atac ordinară
- cazuri PS 160-179
- obiect PS 159
- reglementare PS 158
- soluții PS 160-179
Contestație împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară PS 80
- obiect PS 81
- procedură de soluționare PS 82
Contestație în anulare
- admitere în principiu PS 195
- calitate procesuală activă PS 190
- cazuri PS 180-189
- căi de atac PS 197
- cererea de ~ PS 191
- competență PS 193

SOUTH CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

- condiții PS 190
- judecare PS 196
- termen PS 192
Contestație la executare PS 409
- privitoare la amenzile judiciare PS 411
- privitoare la dispozițiile civile PS 410
Continuarea procesului la cererea suspectului sau a inculpatului PG 24
Continuarea urmăririi penale la cererea suspectului sau a inculpatului PS 35
Contradictorialitate PS 87
Control ierarhic PS 21
Control judiciar PG 218, 223
- conținut PG 225
- dispunere PG 224
- durată PG 226
- încetare PG 245-247
- înlocuire PG 251-254
- prelungire PG 224
- punere în executare PG 226
- revocare PG 248-250
- supravegherea executării PG 226
Control judiciar pe cauțiune PG 218, 227
- încetare PG 245-247
- înlocuire PG 251-254
- luarea măsurii PG 228
- prelungire PG 228
- revocare PG 248-250
Cooperare judiciară internațională în materie penală. Forme PS 359
Corpurile delicte PG 209

Dare în urmărire
- activități ce pot fi efectuate PS 333
- cadru legal PS 330
- cazuri PS 331
- obiect PS 331
- punere în executare a ordinului de ~ PS 332
- revocare PS 334
Date de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului PG 175
- infracțiuni pentru care se poate cere autorizarea obținerii ~ PG 176
- obiect PG 175
- obținerea datelor în cursul judecății PG 178
- procedura de urmat pentru obținerea ~ PG 177
Daune morale PG 31
Decădere PG 304, 325
- din exercițiul dreptului de apel PS 138
Declinare de competență PG 58, 68; PS 77
Degradare militară. Punere în executare PS 376
Delegare PG 214
Deliberare PS 125, 126
Denunț PS 7
Deschiderea procedurii insolvenței PG 29
Desemnarea altei instanțe
- condiții și competență PG 91
- procedură și efecte PG 92
Desființarea unui înscris PG 31, 62; PS 32, 174
Despăgubiri civile PS 343, 392
Detențiune pe viață
- înlocuire PS 395
- punere în executare PS 372
Dezbateri PS 122
Disjungere
- a acțiunii civile PG 31
- a cauzelor PS 53, 318
Dispariția dosarelor și a înscrisurilor judiciare PS 353
- competență PS 356
- constatare PS 354
- înlocuirea înscrisului PS 357
- procedura specială PS 355
- reconstituirea înscrisului sau a dosarului PS 358
Dreptul la neautoincriminare PG 11, 100, 119

BCU CLUJ / CENTRALA UNIVERSITARĂ LIBRARY

Dreptul de informare cu privire la supravegherea tehnică PG 159
Dreptul la apărare PG 11, 102 și urm.; PS 92
Dreptul la libertate și siguranță PG 10
Dreptul la tăcere PG 11, 100
Dreptul la un proces echitabil PS 9, 155, 287
Dreptul la interpret PG 13

Efect devolutiv
- al apelului PS 145
- al recursului în casație PS 218
Efect extensiv
- al apelului PS 146
- al recursului în casație PS 219
Efect suspensiv al apelului PS 143
Efectele hotărârii civile în penal PG 33
Eroare judiciară. Repararea pagubei materiale sau a daunei morale PS 348
Erori de drept PS 198
Erori materiale. Îndreptare PG 321, 323
Examinare fizică PG 186, 204
Excepție de necompetență PG 55
Excluderea probelor obținute în mod nelegal PG 121
Executarea hotărârilor penale PS 372
- cereri fictive PS 412
- contestație la executare PS 409
- instanța de executare PS 370
- judecătorul delegat cu executarea PS 371
- schimbări în ~ PS 394-398
Exercitarea fără drept a unei profesii PG 102
Expert PS 106
- drepturi și obligații PG 192
- incompatibilitate PG 192
- înlocuire PG 192
- numire PG 191
Expertiză
- a falsului PG 197
- autopsie medico-legală PG 199, 201
- examinare fizică PG 204
- examinare medico-legală a persoanei PG 203
- exhumare PG 200
- genetică judiciară PG 205
- lămuriri de la institutul de emisiune PG 196
- medico-legală PS 28
- medico-legală psihiatrică PG 198; PS 507
- noțiune și cadru legal PG 191
- procedură de realizare PG 193
- tipuri PG 195-205
- toxicologică PG 202
Extinderea acțiunii penale PS 26
Extinderea competenței teritoriale PG 69
Extinderea urmăririi penale PS 26
Extrădare activă PS 170
- suspendarea judecății PS 100

Făptuitor PS 23
Fotografierea și luarea amprentelor PG 208

Garanții procesuale PG 11
Grațiere PS 178, 208, 407
Grup procesual PS 146

Hotărâre civilă. Efecte în penal PG 33
Hotărâre penală
- autoritate în civil PG 33
- cuprins PS 133
- desființare PS 155
- executorie PS 367
- feluri PS 99
- pronunțare, redactare, semnare și comunicare PS 134
- rămânerea definitivă a ~ PS 368, 369
- supusă apelului PS 136
- supusă contestației PS 159
- supusă recursului în casație PS 199
- supusă revizuirii PS 237
Hotărâri inconciliabile PS 235

Identificarea persoanelor și a obiectelor
- etapele procedurii PG 151-152

BCU "IOAN SLAVICI" CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

- noțiune **PG** 150
Imparțialitatea instanței de judecată **PG** 4
Imposibilitatea administrării probelor **PS** 117
Inadmisibilitate. Noțiune **PG** 325
Incompatibilitate **PS** 184
- a judecătorului **PG** 75
- a magistratului-asistent și a grefierului **PG** 77
- a procurorului și a organelor de cercetare penală **PG** 76
- noțiuni generale **PG** 74
Inculpat
- participarea la judecată **PS** 185
- continuarea procesului la cererea ~ **PG** 24
- continuarea urmăririi penale la cererea ~ **PS** 35
- drepturi specifice **PG** 100
- parte în procesul penal **PG** 37, 93, 96
- schimbarea calității **PG** 56
- ultimul cuvânt **PS** 123, 151
- verificări privind ~ **PS** 105
Indicii temeinice **PG** 217
Indivizibilitate **PG** 50
Informații clasificate **PS** 88
Informații de interes public **PS** 88
Infracțiune săvârșită pe o navă/aeronavă. Competență **PG** 48
Infracțiune complexă **PS** 10
Infracțiune continuată **PS** 10
Infracțiune continuă **PS** 10
Infracțiuni comise de organele de constatare **PS** 233
Infracțiuni de audiență
- constatare **PS** 93
- începerea urmăririi penale **PS** 23
Infracțiuni flagrante **PS** 10
- începerea urmăririi penale **PS** 23
- măsuri luate față de făptuitor **PS** 25
- pedepsite la plângerea prealabilă **PS** 16
Infracțiuni săvârșite de militari. Urmărirea penală **PG** 67
Infracțiuni săvârșite în afara teritoriului României. Competență **PG** 48
Infracțiuni săvârșite pe teritoriul României. Competență **PG** 47
Instanța de executare **PS** 370
- procedura la ~ **PS** 408
Interes public în urmărirea penală a inculpatului **PS** 34
Internare medicală
- aspecte de drepturile omului **PS** 381
- aspecte procedurale **PS** 380
- menținere, înlocuire sau încetare **PS** 382
- provizorie **PG** 257-262; **PS** 165
- punere în executare **PS** 380
Internare nevoluntară **PG** 198; **PS** 32
Internarea într-un centru de detenție **PS** 325, 327
Internarea într-un centru educativ **PS** 326
Interpret **PS** 106
Intervenirea unei legi penale noi **PS** 406
Interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcție sau de a exercita o profesie ori o altă activitate. Punere în executare **PS** 384
Interzicerea străinului de a se afla pe teritoriul României. Punere în executare **PS** 375
Introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente **PG** 29, 98
Investigator sub acoperire **PG** 169
- condiții pentru obținerea autorizării utilizării ~ **PG** 171
- interdicția provocării săvârșirii unei infracțiuni **PG** 120
- întinderea mandatului pe care îl primește ~ **PG** 173
- participarea autorizată la anumite activități **PG** 173
- procedura privind autorizarea utilizării ~ **PG** 172
- protecție **PG** 173
- tipuri **PG** 170

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Începerea urmăririi penale PS 23
- aspecte generale PS 22
Încetarea efectelor măsurilor procesuale temporare PG 306
Încetarea măsurilor preventive PG 245-247
Încetarea procesului penal PS 129, 206
Încheieri
- atacate cu apel PS 136
- atacate cu contestație PS 159
- noțiune PS 99
Închisoare
- amânarea executării PS 399-402
- întreruperea executării PS 402-405
- punere în executare a pedepsei cu ~ PS 372
Înlăturarea sau modificarea pedepsei PS 406, 407
Înlocuirea detențiunii pe viață PS 395
Înlocuirea măsurilor preventive PG 251-254
Înlocuirea pedepsei amenzii PS 397
Înlocuirea procurorului PS 21
Înscrisuri
- acte de control și de constatare întocmite de organele statului PG 212
- clasificare PG 210
- declarate false PS 391
- întocmite de organele judiciare PG 211
- mijloace de probă PG 210
Întreruperea executării pedepsei PS 177
- a închisorii sau a detențiunii pe viață
- condiții PS 403
- evidență PS 405
- instanța competentă PS 404

Joncțiune procesuală penală PG 49
Judecata
- asigurarea apărării PS 92
- asigurarea ordinii și solemnității ședinței PS 93
- atribuțiile președintelui completului PS 93
- citarea la ~ PS 89
- compunerea instanței PS 90
- de urgență PS 91, 314
- locul unde se desfășoară ~ PS 86
- notele privind desfășurarea ședinței PS 98
- participarea inculpatului PS 96
- participarea părților PS 97
- participarea persoanei vătămate PS 97
- participarea procurorului PS 95
- pregătirea ședinței PS 93
- strigarea cauzei și apelul celor citați PS 93
- suspendarea ~ PS 100-102
- verificarea măsurilor preventive PS 94
Judecata în caz de recunoaștere a învinuirii PS 108-110
Judecata în primă instanță PS 103
- administrarea de probe PS 111
- amânarea pronunțării PS 125
- audierea participanților PS 112-115
- cercetarea judecătorească PS 111-121
- consemnarea declarațiilor PS 116
- deliberarea PS 125, 126
- depunerea de concluzii scrise PS 124
- dezbateri PS 122
- dispoziții privind măsurile preventive PS 131
- în caz de recunoaștere a învinuirii PS 108-110
- lămuriri și cereri PS 107
- luarea hotărârii PS 127
- măsuri premergătoare PS 106
- obiect PS 104
- prezentarea mijloacelor materiale de probă PS 118
- reluarea cercetării judecătorești/a dezbaterilor PS 128
- rezolvarea acțiunii civile PS 130
- rezolvarea acțiunii penale PS 129
- schimbarea încadrării juridice PS 120
- terminarea cercetării judecătorești PS 121

BCU IAȘI - CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

- ultimul cuvânt al inculpatului **PS** 123
Judecător de cameră preliminară. Competență **PG** 62
Judecător de drepturi și libertăți. Competență **PG** 61
Judecător delegat cu executarea **PS** 371
Justiție negociată. Noțiune **PS** 279

Legalitatea administrării probelor **PS** 167, 169
Liberare condiționată **PS** 175, 398
Limba oficială în procesul penal **PG** 13
Lipsa plângerii prealabile **PG** 22
Livrare supravegheată **PG** 174

Mandat de percheziție. Procedura de emitere **PG** 182
Mandat de aducere
- care permite accesul în spații private **PG** 291
- condiții de emitere **PG** 289
- executare **PG** 292
- noțiune **PG** 288
- organe judiciare emitente **PG** 290

Mandat de executare **PS** 372
Mandat de percheziție **PG** 182
Mandat de supraveghere tehnică
- durată **PG** 158
- emitere **PG** 154
- punere în executare **PG** 155

Martor
- amenințat **PG** 142-147; **PS** 115
- capacitatea de a fi ~ **PG** 137
- drepturi și obligații **PG** 140
- excepții de la obligația de a da declarații **PG** 138
- noțiune **PG** 135
- procedura audierii **PG** 140
- protecție **PG** 142-147
- reguli speciale de audiere a ~ minor **PG** 139
- valoare probatorie a declarației de ~ **PG** 136

Mărturie mincinoasă **PS** 232
Măsuri asigurătorii **PG** 61, 62; **PS** 32
- contestare **PG** 269
- dispuse odată cu soluționarea acțiunii civile **PS** 130
- noțiune **PG** 263
- poprire **PG** 274
- sechestru **PG** 264-268

Măsuri de protecție **PG** 62
Măsuri de siguranță. Punere în executare **PS** 379
Măsuri de siguranță cu caracter medical
- competența de a dispune asupra ~ **PG** 258
- competența de a propune ~ **PG** 258
- condiții **PG** 257
- confirmare **PG** 261
- durată **PG** 260
- procedură **PG** 259, 262

Măsuri de siguranță provizorii **PG** 61
- punere în executare **PS** 383

Măsuri educative neprivative de libertate **PS** 323, 324
- prelungire sau înlocuire **PS** 324
- punere în executare **PS** 323

Măsuri educative privative de libertate **PS** 325-329
- amânare și întrerupere **PS** 329
- punere în executare **PS** 325

Măsuri preventive **PG** 61, 80; **PS** 162, 163, 298
- aplicate minorilor **PG** 255-256; **PS** 321
- aplicate persoanei juridice **PS** 172
- arestarea preventivă **PG** 237-243
- arestul la domiciliu **PG** 230-236
- calea de atac împotriva încheierilor prin care se dispune asupra ~ **PG** 219
- categorii **PG** 216
- condițiile generale de aplicare **PG** 217
- controlul judiciar **PG** 222-228
- controlul judiciar pe cauțiune **PG** 227-229
- încetare **PG** 244-247
- noțiune **PG** 216

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

- organe judiciare competente să dispună asupra ~ PG 218
- revocare PG 248, 249
- scop PG 217
- verificare PG 219; PS 94
Măsuri și obligații dispuse de instanță. Punere în executare PS 387
Măsuri procesuale PG 215
Mediere PG 30; PS 28, 100
Metode speciale de supraveghere sau cercetare PG 152 și urm.
Mijloace materiale de probă PG 209
Mijloace de probă scrise PG 210
Minori
- aplicarea măsurilor preventive PG 255-256
- modul de citare PG 280
- procedura în cauzele cu infractori ~ PS 302-329
- reguli speciale de audiere PG 139
Minută PS 132
Modificarea pedepsei PS 396
Motiv verosimil. Noțiune PG 4

Neagravarea situației
- în propriul apel PS 145, 157
- în propriul recurs în casație PS 220
Ne bis in idem PG 7
Nemijlocirea PS 87
Norme de procedură penală PG 2
Nulitate
- clasificare PG 330
- condiții de existență PG 327
- declarare PG 328
- definiție PG 326
- efecte PG 329
- noțiune PG 324
- termen PG 307
Nulitate absolută
- cazuri PG 333, 336
- definiție PG 331
- trăsături PG 332
Nulitate relativă
- cazuri PG 336
- definiție PG 334
- trăsături PG 335

Obiectul probațiunii PG 118
Obiectul urmăririi penale PS 1
Obligarea la tratament medical
- înlocuire sau încetare PS 379
- punere în executare PS 378
- provizorie PG 257-262; PS 164
Obligativitatea punerii în mișcare și a exercitării acțiunii penale PG 8
Obligația instanțelor de a-și motiva deciziile PS 155
Obligații în caz de renunțare la urmărirea penală PS 34
Obligațiile organelor de urmărire penală PS 16
- după dispunerea suspendării PS 29
- după începerea urmăririi penale PS 24
Obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului PG 175-178
Obținerea de date privind situația financiară a unei persoane PG 167
Obținerea de date privind tranzacțiile financiare ale unei persoane PG 162-166
Omisiuni vădite PG 322, 323
Oralitatea PS 87
Ordinea și solemnitatea ședinței PS 93
Ordonanța organelor de urmărire penală PS 3, 29
Organe de constatare. Acte încheiate PG 71
Organe de cercetare penală PG 65
- competență PG 67, 70
Organe de urmărire penală PG 63; PS 17
- atribuții PS 24
Organe judiciare PG 35

Parte civilă PS 200
- drepturi specifice PG 101

BCU "I.C. CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

- parte în procesul penal **PG** 38, 93, 97
- renunțare la pretențiile civile **PG** 30
Parte în procesul penal. Drepturi **PG** 99
Parte responsabilă civilmente **PG** 39, 93, 98; **PS** 200
- drepturi **PG** 29, 101
- introducere în proces **PG** 29
Participant la infracțiune **PS** 10
Participanți în procesul penal. Categorii **PG** 34
Participarea autorizată la anumite activități **PG** 173
Pedeapsă accesorie. Punere în executare **PS** 372
Pedepse complementare. Punere în executare **PS** 374
Percheziție **PG** 61
- a unui vehicul **PG** 185
- cadru legal **PG** 181
- corporală **PG** 184, 185
- domiciliară
  - condiții **PG** 182
  - efectuare **PG** 183
- forme **PG** 181
- informatică **PG** 180
- în procedura dării în urmărire **PS** 333
Persoană vătămată **PS** 13, 142
- drepturi specifice **PG** 101
- subiect procesual principal **PG** 40, 93, 95
Plângere împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală
- asistență juridică **PS** 59
- calitate procesuală activă **PS** 52, 55
- căi de atac **PS** 64
- cheltuieli judiciare **PS** 63
- competență **PS** 52, 56
- condiții **PS** 51
- măsuri premergătoare soluționării ~ **PS** 58
- probațiune **PS** 60
- soluționare **PS** 61, 62
- termen **PS** 53, 54, 57
Plângere prealabilă **PS** 5, 6, 8
- condiții de formă **PS** 16
- infracțiune flagrantă **PS** 16
- natură juridică **PS** 13
- regim juridic **PS** 13
- retragere **PS** 14, 15
- termen de introducere **PS** 15
- titular **PS** 14
Poliția judiciară. Competență **PG** 65
Poprire **PG** 274; **PS** 373
Prejudiciu **PG** 26
- reparare în natură **PG** 31
- reparare prin echivalent **PG** 31
Preluarea cauzei de către alt parchet **PS** 21, 40
Prescripție **PG** 22; **PS** 319
Președintele completului. Atribuții **PS** 93
Prezumție de nevinovăție **PG** 5; **PS** 24
Principiul aflării adevărului **PG** 1, 3
Principiul caracterului echitabil al procesului penal **PG** 9
Principiul continuității completului de judecată **PS** 183
Principiul contradictorialității **PS** 87
Principiul *in dubio pro reo* **PG** 5
Principiul intimei convingeri a judecătorului **PG** 5
Principiul legalității **PG** 3; **PS** 3
Principiul liberei aprecieri a probelor **PG** 5, 119
Principiul loialității administrării probelor **PG** 120
Principiul *ne bis in idem* **PG** 7
Principiul nemijlocirii **PS** 87
Principiul oficialității **PS** 3, 16
- excepție **PS** 13
Principiul oportunității urmăririi penale **PG** 1, 8; **PS** 34
Principiul oralității **PS** 87
Principiul respectării demnității umane **PG** 12
Principiul respectării vieții private **PG** 12
Principiul termenului rezonabil al procesului penal **PG** 9; **PG** 295
Privare nelegală de libertate. Repararea pagubei materiale sau a daunei morale **PS** 348

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Probațiune **PS** 60
Probe
- corpuri delicte **PG** 209
- imposibilitatea administrării **PS** 117
- mijloace materiale de ~ **PG** 118, 210
- noi **PS** 119
- noțiune **PG** 118
- readministrare în apel **PS** 149
- renunțare la ~ **PS** 117
- sarcina, administrarea și aprecierea ~ **PG** 119

Procedee probatorii
- audierea persoanelor **PG** 122 și urm.; **PS** 112-115
- audierea anticipată **PS** 24
- cercetarea la fața locului **PG** 206, 207
- conservarea datelor informatice **PG** 180
- constatarea **PG** 189, 190
- expertiza **PG** 191 și urm.
- fotografierea și luarea amprentelor **PG** 208
- identificarea persoanelor și a obiectelor **PG** 150-151
- metode speciale de supraveghere/de cercetare **PG** 152 și urm.
- percheziția **PG** 181-186
- reconstituirea **PG** 206, 207
- ridicarea de obiecte și înscrisuri **PG** 187-188

Procedura de informare în cazul punerii în mișcare a acțiunii penale sau trimiterii în judecată a persoanei juridice **PS** 299

Procedura în cauzele cu infractori minori
- acord de recunoaștere a vinovăției **PS** 320
- apelul **PS** 319
- asistența juridică **PS** 305, 316
- audierea **PS** 316
- cadrul legal **PS** 302
- citarea **PS** 303, 304, 313
- compunerea instanței **PS** 310
- disjungerea cauzelor **PS** 318
- expertiza medicală **PS** 307
- internarea într-un centru de detenție **PS** 327
- internarea într-un centru educativ **PS** 326
- judecata **PS** 309, 314
- măsuri educative **PS** 323-329
- măsuri preventive **PS** 321
- participarea obligatorie a procurorului **PS** 315
- persoane chemate la judecată **PS** 312
- persoane chemate la organul de urmărire penală **PS** 304
- prelungirea sau înlocuirea măsurilor educative neprivative de libertate **PS** 324
- punerea în executare a hotărârilor penale **PS** 322
- punerea în executare a măsurilor educative **PS** 323, 325
- referatul de evaluare **PS** 506, 311
- renunțarea la urmărirea penală **PS** 308

Proceduri speciale
- acordul de recunoaștere a vinovăției **PS** 279-286
- confiscarea sau desființarea unui înscris în caz de clasare sau de renunțare la urmărirea penală **PS** 360
- contestația privind durata procesului penal **PS** 287-295
- cooperarea judiciară internațională și punerea în aplicare a tratatelor internaționale în materie penală **PS** 359
- darea în urmărire **PS** 330-334
- dispariția dosarelor și a înscrisurilor judiciare **PS** 353-357
- procedura în cauzele cu infractori minori **PS** 302-329
- procedura reabilitării **PS** 335-346
- repararea pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară sau în caz de privare nelegală de libertate **PS** 347-352

BCU CLUJ CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

- tragerea la răspundere penală a persoanei juridice **PS** 296-301
Procuror **PG** 64
- competență **PG** 66, 70
- participarea obligatorie **PG** 333; **PS** 24, 58, 64, 75, 89, 95, 149, 162, 163, 165, 169, 170, 172, 175-179, 185, 195, 221, 315, 364
- efectuarea urmăririi penale **PS** 39-41
- supravegherea activității organelor de cercetare penală **PS** 17-21
- verificarea legalității și temeiniciei rechizitoriului **PS** 44
- verificarea lucrărilor urmăririi penale **PS** 37
Prorogare de competență **PG** 49; **PS** 21
Protecția martorilor
- amenințați **PS** 24
- conținutul măsurilor de ~ **PG** 144
- noțiune **PG** 142
- organe oficiale cu responsabilități în ~ **PG** 145
- persoane cărora li se aplică dispozițiile privind ~ **PG** 143
- procedura audierii martorului protejat **PG** 146
- valoarea probantă a declarațiilor martorilor protejați **PG** 147
Protecția persoanei vătămate și a părții civile **PG** 134
Provocare **PG** 120, 169
Publicarea hotărârii de condamnare. Punere în executare **PS** 377
Publicitatea ședinței de judecată **PS** 88, 187
- nulitate absolută **PG** 333
Punerea în executare
- a amenzii judiciare **PS** 388
- a amenzii penale **PS** 373
- a avertismentului **PS** 386
- a cheltuielilor judiciare avansate de stat **PS** 389
- a confiscării speciale/extinse **PS** 385
- a degradării militare **PS** 376
- a detențiunii pe viață **PS** 372
- a dispozițiilor civile **PS** 390-392
- a dispozițiilor privind declararea ca fals a unui înscris **PS** 393
- a hotărârilor penale privind minorii **PS** 322
- a internării medicale **PS** 380
- a interzicerii exercitării dreptului de a ocupa o funcție sau de a exercita o profesie ori o altă activitate **PS** 384
- a interzicerii exercițiului unor drepturi **PS** 374
- a interzicerii străinului de a se afla pe teritoriul României **PS** 376
- a închisorii **PS** 372
- a măsurilor de siguranță provizorii **PS** 383
- a măsurilor de siguranță **PS** 378
- a măsurilor și obligațiilor impuse de instanță **PS** 387
- a pedepselor complementare **PS** 374-377
- a publicării hotărârii de condamnare **PS** 377
Punerea în mișcare a acțiunii penale **PS** 14, 25

Raport de expertiză **PG** 194
Rămânerea definitivă a hotărârii penale **PS** 368, 369
Răspunderea civilă **PS** 205
- delictuală **PG** 25
- răspunderea pentru fapta altuia **PG** 98
Răspunderea penală a persoanei juridice **PS** 296
- citare **PS** 297
- efectele fuziunii, absorbției, divizării, reducerii capitalului social, dizolvării sau lichidării **PS** 300
- măsuri preventive **PS** 298
- procedura de informare **PS** 299
- punerea în executare a pedepselor **PS** 301
Reabilitarea de drept **PS** 335

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Reabilitarea judecătorească
- anulare PS 345
- calitate procesuală activă PS 338
- competență PS 337
- contestație PS 173, 344
- conținutul cererii PS 339
- măsuri premergătoare PS 340
- mențiuni despre ~ PS 346
- reglementare PS 336
- soluționarea cererii PS 341
- suspendarea soluționării cererii PS 342, 343
Rechizitoriu PS 42
- actul de sesizare a instanței PS 45
- cuprins PS 43
- verificarea legalității și temeiniciei PS 44
Reconstituire PG 206, 207
Recunoașterea învinuirii PS 108
Recurs în casație
- admitere în principiu PS 216
- calitate procesuală activă PS 200
- cazuri PS 202, 204-208
- citarea părților PS 221
- competență PS 198
- comunicarea cererii de ~ PS 213
- conținutul deciziei PS 225
- declarare PS 209, 210
- dispoziții tranzitorii PS 229
- efect devolutiv PS 218
- efect extensiv PS 219
- hotărâri supuse ~ PS 199
- instanța de rejudecare după casare PS 226
- judecare PS 222
- limite PS 199, 203
- limitele rejudecării după casare PS 227
- motivare PS 211
- neagravarea situației în propriul ~ PS 220
- obiect PS 199
- procedura de rejudecare după casare PS 228
- restituirea pe cale administrativă a cererii de ~ PS 214
- retragere PS 212
- scop PS 198
- soluții PS 223
- termen PS 201
Recurs în interesul legii
- calitate procesuală activă PS 266
- condiții de admisibilitate PS 269
- conținutul cererii de ~ PS 268
- conținutul deciziei PS 271
- încetarea efectelor deciziei PS 272
- judecare PS 270
- obiect PS 267
- scopul reglementării PS 265
Recuzare PG 79
- procedura soluționării PG 81, 82, 83
Redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate PS 181
- cale de atac PS 263
- calitate procesuală activă PS 260
- cerere de ~ PS 260
- condiții PS 258
- judecare PS 261
- natură juridică PS 257
- rejudecarea cauzei PS 264
- soluții PS 262
- termen PS 259
Redeschiderea urmăririi penale PG 62; PS 49
- procedura confirmării ~ PS 50
Referat al organului de cercetare penală PS 3
Referat de evaluare a minorului PS 306, 311
Rejudecarea cauzei
- după admiterea în principiu a cererii de revizuire PS 246-248
- după desființarea în apel PS 156-157
- după casarea hotărârii PS 226-229
- în caz de redeschidere a procesului penal PS 264

BCU CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Reluarea cercetării judecătorești PS 123, 124, 128
Reluarea procesului penal PS 102
Reluarea urmăririi penale PS 21
- cazuri și condiții PS 46
- după suspendare PS 47
- în caz de redeschidere PS 49
- în caz de restituire PS 48
Renunțare la apel PS 141
Renunțare la aplicarea pedepsei PS 129, 182
- anulare PS 393
Renunțare la pretențiile civile PG 30
Renunțare la probe PS 117
Renunțarea la urmărirea penală PG 23; PS 34
Repararea în natură a prejudiciului PG 31
Repararea pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară sau de privare nelegală de libertate PS 347, 349-351
- calitate procesuală activă PS 349
- cazuri PS 348
Reprezentare
- noțiune PG 117
- ~ persoanei juridice PS 297
Repunere în termen PS 138, 162, 172, 177
Restabilirea situației anterioare PG 276
Restituirea cauzei la parchet PS 79
Restituirea lucrurilor PG 275; PS 390
Retragerea apelului PS 142
Retragerea recursului în casație PS 212
Retragerea plângerii prealabile PG 22; PS 35
Reținere PG 218, 220
- cale de atac PG 221
- condiții PG 220
- inculpat minor PG 256
- încetare PG 245
- înlocuire PG 251-254
- procedură PG 220
Reținerea, predarea și percheziționarea trimiterilor poștale PG 168
Reunirea cauzelor
- cazuri PG 50
- competența PG 51
- procedură PG 52
Revizuire
- admitere în principiu
- condiții PS 244
- măsuri care pot fi luate împreună cu ~ PS 245
- procedură PS 243
- calitate procesuală activă PS 239
- cazuri PS 230-236
- căi de atac PS 226, 248
- cerere de ~ PS 240
- competență PS 242
- dovedirea unor cazuri de ~ PS 238
- efectele respingerii cererii de ~ PS 249
- hotărâri supuse ~ PS 237
- în cazul hotărârilor C.E.D.O
- calitate procesuală activă PS 252
- condiții de exercitare PS 251
- judecarea cererii de ~ PS 254
- reglementare PS 250
- soluții PS 255
- termen PS 253
- rejudecarea cauzei PS 246
- soluții după rejudecare PS 247
- termen PS 241
Revocarea măsurilor preventive PG 248-250; PS 394
Ridicarea de obiecte și înscrisuri PG 187, 188
Ridicarea silită a bunului mobil PS 390
Rolul activ al organelor judiciare PG 28
Rolul instanței de judecată PS 85

Sancțiuni procesuale penale. Clasificare PG 325
Schimbarea încadrării juridice PS 16, 26, 120
Sechestru asigurător PS 373
- competență PG 265
- contestare PG 269
- excepții PG 267

BCU CLUJ / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

- instituire obligatorie **PG** 266
- obiect **PG** 264
- punerea în executare a dispoziției de instituire a ~ **PG** 270
- ridicare **PG** 268, 273
- titularul cererii **PG** 265
- valorificarea bunurilor sechestrate **PG** 271-272

Secret bancar **PS** 24
Secret profesional **PS** 24
Sentință
- atacată cu apel **PS** 136
- noțiune **PS** 99

Separarea funcțiilor judiciare **PG** 4
Sesizarea instanței prin rechizitoriu **PS** 45
Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept
- calitate procesuală activă **PS** 275
- conținutul deciziei **PS** 277
- efectele deciziei **PS** 277
- încetarea efectelor deciziei **PS** 278
- judecare **PS** 276
- obiect **PS** 274
- scopul reglementării **PS** 273

Sesizarea organelor de urmărire penală **PS** 5-7, 10
- din oficiu **PS** 9
- examinare **PS** 11
- făcută de persoane cu funcții de conducere și de alte persoane **PS** 8

Sesizarea organului competent **PG** 22
Sistem procesual
- adversial **PG** 1, 6
- continental sau mixt **PG** 6
- inchizitorial **PG** 1, 3, 6

Soluții
- în revizuire **PS** 247
- la judecata apelului **PS** 154
- la judecata în recurs în casație **PS** 224

Soluționarea cauzei **PS** 125
Standardul probei dincolo de orice dubiu rezonabil **PG** 5
Starea de graviditate a condamnatei **PS** 400
Strămutare
- cerere de ~ **PG** 87
- competență **PG** 86
- efectele formulării cererii de ~ **PG** 89
- noțiune **PG** 84
- procedura premergătoare soluționării cererii de ~ **PG** 88
- procedură de judecată **PG** 89
- soluționare cererii de ~ **PG** 89
- temei **PG** 85

Subiecți procesuali principali **PG** 93
- drepturi **PG** 99

Substituiți procesuali **PS** 6, 137
Supliment analogic **PG** 3
Supraveghere tehnică
- certificarea mijloacelor de probă obținute prin ~ **PG** 156
- condiții **PG** 154
- consemnarea activităților de ~ **PG** 157
- conservarea și arhivarea materialului administrat **PG** 160
- dreptul de informare asupra ~ **PG** 159
- durata pentru care este emis mandatul de ~ **PG** 158
- noțiune **PG** 153
- punerea în executare a mandatului de ~ **PG** 155
- prelungirii măsurii de ~ **PG** 158

Suspect
- continuarea urmăririi penale/a procesului la cererea ~ **PG** 24; **PS** 35
- drepturi **PS** 24
- drepturi specifice **PG** 100
- prezență obligatorie. Nulitate **PG** 333
- subiect procesual principal **PG** 37, 93, 94

Suspendarea executării hotărârii **PS** 143, 194, 217, 245
Suspendarea judecății
- cazuri **PS** 100,103
- procedură **PS** 101

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Suspendarea urmăririi penale
- cazuri **PS** 28
- obligațiile organelor de urmărire penală **PS** 29
- procedură **PS** 27
Suspendarea executării pedepsei sub supraveghere. Revocare sau anulare **PS** 394
Suspiciune rezonabilă **PG** 18, 217

Ședință nepublică **PS** 314, 343

Teoria „actului clar" **PS** 276
Termen
- calcul **PG** 299
- caractere **PG** 296
- clasificare **PG** 297, 298
- consecințele nerespectării **PG** 304-307
- în cunoștință **PS** 89
- noțiune **PG** 295
- preschimbare **PS** 89
- procedural **PG** 297, 299, 336; **PS** 15
- rezonabil al procesului penal **PG** 9; **PS** 92, 287
- substanțial **PG** 297, 300
Terminarea urmăririi penale **PS** 36-38
Tragerea la răspundere penală a persoanei juridice **PS** 296-301
Transfer de proceduri cu un stat străin **PG** 22
Tranzacție **PG** 30
Tratament medical sub pază permanentă **PG** 243
Trecerea/trimiterea cauzei de la un organ de cercetare penală la altul **PS** 38
Trimiterea cauzei la un alt parchet **PS** 41

Ultimul cuvânt al inculpatului **PS** 123
Unicitatea completului de judecată **PS** 90
Urmărirea penală
- actele organelor de ~ **PS** 3, 4
- caractere **PS** 2
- clasarea **PS** 31, 32
- continuare la cerere **PS** 35
- desfășurare **PS** 22-26
- efectuarea de verificări prealabile **PS** 12
- efectuată de către procuror **PS** 39-41
- extindere **PS** 26
- lipsa contradictorialității **PS** 2
- obiect **PS** 1
- plângerea contra măsurilor și actelor de ~ **PS** 51-64
- rechizitoriul **PS** 42-45
- redeschidere **PS** 4
- reluare **PS** 46-50
- renunțarea la ~ **PS** 34
- restituirea dosarului organului de cercetare penală **PS** 38
- rezolvarea cauzelor **PS** 42
- schimbarea încadrării juridice **PS** 26
- sesizarea instanței **PS** 45
- sesizarea organelor de ~ **PS** 5-11
- soluțiile de neurmărire și netrimitere în judecată **PS** 30
- supravegherea activității de ~ **PS** 17-21
- suspendare **PS** 27-29
- terminare **PS** 36-38
- trimiterea cauzei la alt organ de cercetare penală **PS** 38
- valorificarea bunurilor mobile sechestrate în cursul ~ **PS** 166

Verificarea competenței **PG** 68; **PS** 67
Verificarea legalității administrării probelor și a actelor efectuate **PS** 69
Verificarea legalității sesizării (a regularității actului de sesizare) **PS** 68
Valorificarea bunurilor mobile sechestrate **PG** 271-272; **PS** 166

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

În această a 3-a ediție a comentariului de față sunt analizate reglementările cuprinse în Codul de procedură penală în vigoare de la 1 februarie 2014, fiind avute în vedere atât modificările și completările acestuia prin actele normative subsecvente (în special cele de amploare aduse prin O.U.G. nr. 18/2016), cât și numeroasele decizii de neconstituționalitate ale Curții Constituționale și decizii interpretative ale Înaltei Curți de Casație și Justiție pronunțate în cei aproape 4 ani de aplicare a noilor dispoziții.

În același timp, lucrarea valorifică experiența jurisprudențială dezvoltată în raport de noul cadru procesual penal, de la momentul adoptării Codului de procedură penală și până în prezent, iar soluțiile propuse în cuprinsul cărții țin seama inclusiv de reglementările și jurisprudența europene în materie.

Autorii – personalități de prestigiu ale dreptului procesual penal sau cunoscuți practicieni ai dreptului, deopotrivă cadre didactice universitare ori formatori în profesiile juridice – au încercat să ofere soluții și pentru situațiile în care deciziile Curții Constituționale în materie nu au fost urmate de modificări legislative corespunzătoare.

Cartea are un pronunțat caracter practic, evidențiindu-se prin multitudinea aspectelor examinate, iar stilul de redactare este unul clar sub aspectul exprimării și bazat în primul rând pe rigurozitatea raționamentului juridic expus, echilibrat și obiectiv ca abordare, sistematizat și ușor de urmărit prin organizarea pe subiecte mari și corelarea articolelor analizate cu cele ale aceleiași secțiuni sau ale altor capitole ori titluri din cod.

Sperăm ca lucrarea să răspundă cât mai multor probleme de interpretare și de aplicare în practică pe care dispozițiile Codului de procedură penală actual continuă să le ridice teoreticienilor și practicienilor dreptului.

ISBN 978-606-27-0788-0

Preț: 350 de lei

BCU IAȘI CENTRU UNIVERSITAR IBANK